

William M. Maude.
1620

88/494/BCO/2
£190

Third & best edition

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/glossariumarchai00spel

R. White sculp.
HENRICUS SPELMANNUS
Eques Auratus.

John Anderton Greenwood
May 5th 1887.

A.H.D.

GLOSSARIUM ARCHAIOLOGICUM:

CONTINENS

Latino-Barbara, Peregrina, Obſoleta, & Novatæ Significationis

VOCABULA;

Quæ poſt labefactatas a Gothis, Vandaliſque res Europæas, in Eccleſiaſticis, profaniſque Scriptoribus; variarum item Gentium Legibus antiquis Municipalibus, Chartis, & Formulis occurrunt,

SCHOLIIS & COMMENTARIIS

Illuſtrata:

In quibus priſci Ritus quam-plurimi, Magiſtratus, Dignitates, Munera, Officia, Mores, Leges ipſæ, & Conſuetudines enarrantur.

AUTHORE

Henrico Spelmanno

Equite, Anglo-Britanno.

Ordior audaci tenebroſa per æquora velo
Cimmerium tentare adytum: ſubmerſaque lethis
Siſtere de barathro luci. Da maxime rerum
Conditor, ut fugiens ſyrtes, ſcopuloſque latentes,
Fœlici inveniam quæſitos littore portus;
Et te perpetuo ductorem carmine laudem.

Editio tertia auctior & correctior, cui præfigitur ampliſſima *Epiſtola* de Vita Moribusque, necnon de ſcriptis Operibus celeberrimi Authoris.

LONDINI,

Excudebat *Tho. Braddyll*, & Proſtant apud *Georg. Pawlett*, & *Guil. Freeman*; ad Inſignia *Bibliorum* in vico dicto Chancery-Lane, & *Cinaræ* ex adverſo Ædis Divi *Dunſtani* in vico dicto Fleet-ſtreet,

MDCLXXXVII.

/

DEO,
ECCLESIÆ,
Litterarum Reipublicæ.

Imprimatur.

ROB. MIDGLEY.

Apr. 27.
1686.

Honoratissimo Illustrissimoq; D.D.

EDOARDO HIDE

EQUITI AURATO,

CLARENDONIÆ Comiti,

CORNBURIÆ Vicecomiti,

Baroni *HINDONIÆ*,

Summo *Angliæ* necnon Almæ *OXONIENSIS* Academiæ Cancellario, Sacræ Majestati Regiæ à Secretioribus Consiliis, &c. ὑγιαίνειν & æternum Εὐδαιμονεῖν.

UM ingentem negotiorum molem, quam constanti pectore & prudenti solus sustineas (Summe Legum & Æquitatis Arbiter) cùm Solicitudines tuas Justitiæ & Reipubl. amore fœliciter susceptas, easque non ex intervallo recurrentes, sed pene perpetuas cogito; anceps animi & dubitabundus hæreo, ne Curarum tuarum oneri (quas allevare ex officio & ex animo vellem) compellando adderem: At cùm igneam mentis tuæ vim, quæ (fœlicius nescio an fortius) Cœli Britannici sidera auspicatè volvit, cum summam rerum agendarum prudentiam, multiplici & diuturno rerum usu firmatam, cum humeros tuos oneri imposito pares, aditusque faciles & Viro Principe dignos, tacitus mecum reputo; evanuit prior metus, & aliqualis (modesta tamen) dignitatem tuam compellandi accessit confidentia. Bonitatem divinam & Cœlum sapit præsentes benignè admittere, & accessuros olim expectare supplices,

—Offendunt nunquam thura precesque Deum;

Deo & divinis hominibus, honoris & potestatis fastigium non ambitu sed virtute sua assecutis, nunquam ingrata erit supplicantium turba, si modesta, si illud submissè petat, quòd Patronus honestè eroget, cum sic benevolentiæ ansam præbet non iracundiæ. Hæc Clientum tuum

animant

animant (*Vir summe*) *ut tibi sistam* D. Henr. Spelmanni (*Avi mei*) τοῦ μακαρίτου, *hæc enim* ἐπιγραφὴ *in Editione* Glossarii *sui primâ Avo meo placuit*, Archæologum. *Scilicet Avus meus* (*à Nepote suo eâ qua par est pietate æternò recolendus*) *jam olim Cælo receptus, nec Patrono, nec cujusquam Patrocinio indiget*: Archæologus *autem suus* (*proles* γνήσιος *& genuina sed ex dimidio posthuma*) *optimo parente orbus, in tuam Clientelam ambitione honesta festinat, magni nominis* ἐπιγραφὴν *modestè ambit, de Successu securus quod cum* (*benevolentia tua singulari etiam & munificentia obstetricibus*) *huic Operi dedisti partum, dabis & Patrocinium. Certè sub tui nominis auspicio in publicum prodire gestit* Archæologus, *Authoritatem ampliorem & adversus Sciolorum & Invidorum morsus, tutelam exinde habiturus, ita ut lucem auspicatius multo videat & securius: Scioli enim sint necesse est aut invidi* (*si qui sint*) *qui viri optimi & doctissimi* (*absit verbo invidia*) *innocentes conatus, non ad suum, sed Ecclesiæ & Reipubl. Literariæ emolumentum destinatos, immerito lacessunt.* Archæologi *pars prima Authore adhuc superstite, typis excusa olim* (a) *prodiit, cujus Editionem vel impensè urgebant, vel ex post facto* (*literis ad Avum meum datis*) *prolixè commendabant viri pietate & eruditione insignes & Reipubl. Literariæ Principes*: Jac. Usserium Armachanum *intelligo*, Johan. Lincolniensem *Episcopum*, Gul. Camdenum, *D.* Rob. Cottonum, Nicol. Fabritium Piereschium, Joh. Seldenum, Hieron. Bignonium, Gilb. Gaulminum, Nicol. Rigaltium, Claud. Salmasium, Joh. Meursium, Fred. Lindenbrogium, P. Pithæum, Melch. Goldastum, Cowellum, Skenæum, Lydium, *&c. Hos omnes* (*ut alios minorum Gentium Scriptores taceam*) *industriæ & eruditionis suæ testes idoneos habuit D.* Henr. Spelmannus (*Avus meus*) *quod ipse* (b) *alicubi* (*more suo*) *modestè fatetur, & animo in gratitudinem prono candidè agnoscit. Parte igitur primâ sic auspicatò editâ, & à viris Doctis* (*qua patet orbis Literarius*) *sedulò evolutâ, ex pede Herculem cognoscunt, multorumq; oculi gustato hoc melle* (*quod olim* Jonathani *accidit*) *aperti sunt, Densas Antiquitatis mediæ tenebras* (*multiplici Gentium & Linguarum confusione introductas*) *Luce novâ è* Glossario Spelmanni *mutuata, fugant, & è difficultatum Meandris Ariadnæo hoc filo sese fælicius expediunt. Ex eo tempore docti plures acrius instant, Avumque meum desideriis ardentibus* (*& sæpiusculè repetitis*) *urgent, ut opus fæliciter incohoatum festinus absolveret. Doctorum precibus rogatus paruit*, Glossarii *partem* (*quam jam damus*) *secundam condidit, sed morte* (*suis doctisque omnibus acerbâ & immaturâ*) *præceptus non edidit. Dein* (*postquam Parens meus, virtutis Paternæ & Patrimonii hæres fatis* (c) *cessit*) *una cum aliis Avi mei Chartis & Cimeliis ad manus meas pervenit Manuscriptus* Archæologus, *Tempore sciliet difficillimo, non sine Singultu & Lachrymis memorando, cum* Britannia *nostra in sui ipsius*

(*a*) *Glossarii* pars prima usque ad literam Alphabeti *M. Londini* prodiit An. 1626.

(*b*) In præfatione ad Edit. partis primæ Glossarii *Lond.* 1626.

(*c*) D. *Johannes Spelman.* D. *Henr.* Spelman. filius primogenitus partes regias (licet infando Perduellium scelere afflictas) fideliter & fortiter insecutas *Carolo* & Cœlo proximus *Oxoniæ* fatis cessit Anno 1645.

ipsius perniciem conjurata, Arma civilia & funesta contra Regem optimum & pientissimum impiè movebat, tandémque (factione ex successu infausto invalescente) Sacram Majestatem Regiam (Ausó nefario, & ab ipsis rerum omnium primordiis inaudito) decollabat; Stupendum & immane nefas, impietate & impudentiâ summâ perpetratum! sane ut primò Sacram cervicem (licet inanimata) tetigit, erubuit securis, quasi facti pudore, æquè ac sanguine purpurata. Eo tempore, cum Rempubl. immani tyrannide oppressam ac pene intermorituram; Ecclesiam multo Schismate divisam & Errorum portentis fœdatam, cum Hæreses (Libycæ avenæ instar) nominibus & numero carentes, infœliciter introductas, & mœsti vidimus, & incassum lamentabamur; cum summâ rerum potiebantur indocti, qui artes nullas callebant præter sordidas; eo (inquam) tempore latebras & abdita rerum receptacula quæsivimus, non ubi Codices melioris notæ Manuscripti (quasi è communi incendio servati) typis excudi, sed tutius abscondi poterant. De Glossario *edendo turbato penitus Ecclesiæ & Reipublicæ Statu, ne cogitavimus quidem, quid enim Fanaticis & Novatoribus cum* Archæologo? *Cœlo* Britannico *tenebris plusquam Cimmeriis aut Ægyptiis noctescente, qui lucem videre poterat? aut juris publici fieri, cum (tyrannide infœliciter introductâ, & Astræâ Cœlum iterum repetente) jus omne publicum indignè violatum evanuit? Sed postquam insperata illa & fausta nobis illuxit dies, quo* Carolus *(nemini nisi divo Patri) secundus* Britanniæ *postliminio redditus, solioque paterno (Cœlo Auspice & stupente mundo) relocatus*——

——Requiem, finémque Laborum,
Immeritisque dedit veniam,

Cimelia Codicésque è Latebris, abditisq; (quibus recondebantur) receptaculis (Perduellium jam securi) eruimus: Archæologi *Editionem, Viri docti (præsertim* (d) *Avunculus meus charissimus) urgent. Tandem de Editione convenit, rogamus virum optimum & Antiquitatis* (e) *callentissimum*

(d) D. *Clemens Spelmannus* unus è Scaccarii (quod vocant) Baronibus.

(e) D. *Gulielmum Dugdale* in Heraldorum Collegio, Provinciæ Trans-Trentanæ Armorum Regem, vulgo *Norroy* dictum.

Qui molta tenet anteiqua sepolta,

Ut Archetypum evolveret, prelo aptaret, & (ne quod σφάλμα Operariorum inscitiâ vel incuriâ obreperet) ut Typographorum Operis præesset, Editionémque (quod optimè potuit) accuraret. Ille (pro sua in Authorem & Rempubl. literariam benevolentia) non invitus annuit, provinciam suscepit, quam fide & diligentiâ Authore & se dignis gessit, Amanuensis & Typographii παροράματα (si quando occurrebant) correxit.

Sic

Sic habes (vir authoritate & tuo merito summe) veram, inconcinnam licèt hujus Operis historiolam. Tu modo partui huic posthumo fave Spelmanni Archæologum *(dedicatione jam & mancupio tuum) eâ qua soles fronte, id est serenâ & benignâ aspice; quem Antiquitatis, Juris, & Theologiæ consultis, nec inutilem aut ingratum, nec apud suos exterosve inglorium fore non vani auguramur, præsertim sub magni nominis tui Auspiciis & Patrocinio posteritati Commendatum. Vale, Vir Illustrissime, &———*

Serus in Cœlum redeas, diuque
Lætus intersis populo Britanno.

Ita ex animo vovet

Illustrissimæ Dominationis tuæ

Cultor & Cliens humillimus

Carolus Spelmannus Henrici
τῦ μακαρίτυ Nepos.

Authoris

EDITORIS

PRÆFATIO ad LECTOREM.

JAM Anni bisdeni sunt (Benigne Lector) & quod excurrit, ex quo Opus hoc eruditissimum sub prælo novissime insudaverat; quo tempore vix prius prodiit in Lucem quam e manibus Bibliopolarum, a tanto literatorum advolante agmine statim emeretur, atq; ab iis tam arcte semper haberetur, ut tota jamdudum exhausta Impressione, per postremos hosce annos, non posſit, licet summo oblato pretio, comparari: Ne diutius autem tanto damno Eruditorum Respublica laboraret, partim amicorum precibus, partim Genio meo in hujuscemodi Literaturam non leviter propenso, adductus sum, ut animum ad novam hanc & accuratiorem editionem adornandam appellerem. Utrique autem rei eo lubentius litabam, quo sanctam Auctoris memoriam summa qua potui reverentia semper habuerim. Quo nihil autem in hac Editione desideraretur, quod memoriæ insignissimi Viri, aut Lectoris eruditi cognitioni conduceret, operæ pretium esse existimavi aliqua de Vita Moribusque, necnon de Scriptis Operibus celeberrimi Equitis, Præfationis loco adjicere. Sed duplici difficultate mihi laborare videbar; tum quod tanto temporis & ætatis intervallo disjunctus, ex Amicis ejus vel Coætaneis parum certi expectandum esset, & cum Hæredibus ejus vel sanguine Propinquis, mihi ne vel minima quidem notitia intercesserit. Sed mihi hæc mecum meditanti, supervenerunt Literæ a peritissimo Rei Antiquæ Viro, meique amantissimo, Dom. *Antonio a Wood*, Academiæ Oxoniensis Historiæ suæque perennis famæ conditori; is multa mecum de hac re communicans, calcaria, ut aiunt, currenti addidit; alia ab aliis fide dignissimis viris, e Monumentis scilicet Sepulchralibus, vel libris editis, excerpsi.

Henricus Spelmannus Eques Auratus ex Nobili & Antiquissima *Spelmannorum* Prosapia in Agro *Norfolciensi* oriundus est: nomen Patri *Johannes erat*; Matrem vero habuit ex antiqua *Sanderiorum* Familia de *Ewell* in Agro *Southeriensi*; non pauci ex majoribus ejus in Ecclesiis Diœceseos *Nordovicensis* sepulti jacent, *viz.* apud *Oby*, *Ellingham*, *Stow*, *Narborow*, &c. quorum Epitaphia videre licet inter Monumenta Funebria Dom. *Weaver*. Spes est mihi veniam daturum candidum Lectorem, si ex illo unum vel *Weaver*, mon. Fun. p.820.

alte-

alterum in medium proferam; quippe ex quibus hujus familiæ ſtemma *Edvardus Biſſæus*, Eques Auratus, mihi deduxiſſe videatur. In Eccleſia *Narborienſi* ſequentes Inſcriptiones Sepulchrales inveniuntur.

Orate pro Animabus Henrici Spelman Legis periti ac Recordatoris Civitatis Norw. & El^æ uxoris ejus, qui quidem Henricus obiit 23. *die Septembris Anno* 1496. Et lingua Vernacula quæ ſequuntur. **Here undre lyeth the Body of Sr.** John Spelman **Knight, and Secundary Justice of the King's Bench; and Dame** Elizabeth **his Wife, which had thirteen Sons and seven Daughters of their Bodies between them begotten; the which Sr.** John **deceſſed the twenty ſixth day of** February, **in the Year of our Lord** 1545. **And the ſaid Dame** Elizabeth **deceſſed the twenty fifth day of** November, **in the Year of our Lord God** 1556. **On whoſe Souls Jeſu have Mercy**, Amen. ‘Hæc Elizabetha fuit filia & co-hæres Henrici Frowick, militis de Gonwelsbury, in Agro Middleſexienſi, & Avia noſtri celeberrimi Antiquarii. Si cuique autem in ſua Arte credendum ſit, *Biſſæo* noſtro credamus neceſſe eſt, qui cum eſſet Artis Caduceatoriæ callentiſſimus, alter ex Armorum Regibus (cui nomen *Clarenceux*) fuit; cujus ipſiſſima verba propter ſcribentis Auctoritatem attexere non pigebit. ‘De Henrico Spelmanno non attinet pluribus dicere, cum ipſe in Præfatione ‘ad Archæologum de ſe tam clare pronunciaverit; Sciendum ‘utique eum ab antiqua & illuſtri familia in Comitatu Norfolcienſi Genus traxiſſe, quæ Agris Opulenta fuit & Affinitatibus felix, Imagines & Elogia Univerſi Generis exſequi longum eſt, familiæ breviter attingam. *Henricus Spelmannus* El^am *duxit filiam & hæredem* Guilielmi Narburgh *de* Narburgh, (*qui Familiæ iſtius pervetuſtæ &* Equeſtris *ipſe Hæres fuit.*) *Ex qua genuit* Johannem Spelmannum *primum in Hoſpitio* Graienſi *Prælectorem, qui Uxorem habuit* Elizabetham *Filiam & Hæredem* Henrici Frowick *Equitis Aurati*: *Ex iis natus* Henricus *hunc Auctorem noſtrum* Henricum *dedit*, *qui* Eleonoram *Filiam natu maximam & ex parte Hæredem* Johannis Le'Strangii *Matrimonio ſibi junxit. Is* Johannes, *illuſtri & antiquiſſima* Le'Strangiorum *Familia* Hunſtantonienſi *oriundus erat. Henrico* noſtro ſucceſſit filius ejus primogenitus *Johannes Spelmannus* Equeſtri titulo non immerito ornatus, Virtutis Paternæ & Patrimonii Hæres illuſtris; qui partes Regias (licet infando perduellium ſcelere afflictas) fideliter & fortiter inſecutus, *Carolo* & *Cœlo* proximus *Oxoniæ* fatis ceſſit *Anno* 1645. Hunc excepit *Rogerus Spelmannus de Holm*, qui Filium habuit & Hæredem *Johannem*, decem Annorum puerum, *Anno* 1664. Inſignia *Spelmannorum* ſunt, *Scutum pullum undecim laminis orbicularibus diſtinctum, cujus utrumque latus candidum, eſt gibboſæ formæ*; Angl. **A Field ſable, platee, two Flaunches Arg.** Sed

faſtidioſo

faſtidioſo Lectori de ſtemmatibus fortaſſe plus ſatis dictum eſt; Nam,

Avos & Proavos & quæ non fecimus ipſi, Ovid.
Vix ea noſtra voco;

Etſi ſit plerumque natura comparatum, ut,

Fortes creentur fortibus; Horat.
Nec Imbellem feroces progenerent Aquilæ Columbam;

tamen ubi ad ſummum Cacumen Gloria majorum evecta eſt, ſæpius ea res negligentiam creat, efficitque ut poſteri malint acquieſcere claritudini ſuorum Parentum, quam eam augere factis & ulterius promovere: plurimi per inertiam exiguo tempore decoquunt quicquid eſt ante partum ſecundæ famæ & exiſtimationis. Si (ſecundum *Boethium*) *Nobilitas* Boet. *ſit quædam laus proveniens de meritis Parentum*; vel (ſecundum Satyricum Poetam)

Nobilitas ſola eſt atque unica Virtus. Juven.

Ipſe ſolus ex ſua abundantia univerſam ſuam progeniem nobilitare potuiſſet. *Plato* in *Cratylo* docet, nomina conſulto rebus eſſe impoſita, eumque qui primus nomina fabricatus ſit, ὀνοματουργὸν, id eſt Nominum Opificem, vel ὀνοματοθήτην, *i.e.* Nominum Impoſitorem vel Conditorem, nominat. Si nomina autem quid valeant, nemini felicius hoc contigit quam digniſsimo Gloſſographo noſtro, cujus cognomen non tam ſibi proprium, quam conveniens & debitum eſſe videatur. Sermone Saxonico, quem ſtudioſiſsime ſemper excoluit, ꝺpel Hiſtoriam vel Narrationem inprimis notat, & in pluribus iſtius Linguæ vocibus reperitur, cujuſmodi ſunt laꞃꞅpel Doctrina, a Læran *docere*; ẏꝺelꞅpel, *i. e.* vana colloquia ab ẏꝺel, *vanus*; goꝺꞅpel *Evangelium.* Simpliciter & proprie ꞅpel *Sermo myſticus, Oraculum, Parabola,* quæ quidem explanare ſive exponere (ſaltem Metaphorice) Saxon. ꞅpellian, Belg. *Spellen,* qua qui callet arte *Spelman* merito dicendus. De puerili noſtri Equitis ætate, perpauciſsima habeo quæ dicam; Decimo quinto ætatis anno conceſsit *Cantabrigiam,* ubi, quod maxime ipſe doluit, duobus tantum annis commoratus eſt. De hac re autem confitentem habemus reum, qui in Epiſtola quadam ad Dom. *Richardum Carew,* fini amplioris ejus de decimis tractatus annexa, de hoc ſuo infortunio, ad hunc modum conqueritur: *Academici autem Nitoris nihil in noſtris paginis diſquiras oportet. Commune enim illud, quod ſcribis, mihi tecum eſt.* Cantabrigia

Somner.
Vhaſtegan.
M. Caſabon.

gia (*miserum me !*) *Mater exuit cum septemdecim Ætates non salutaveram* , *trajectoque celerrime* Lincolniensi *Hospitio* , *in patrium solum adolescens revocor. Gravibus hinc inde implicitus negotiis privatis* (*nec a publicis liber*) *ter rapior in* Hiberniam. *Quod reliquum fuit vitæ spatium, domi satis ærumnose exegi, denuo Otii desiderio captus,* Londinum *tertio hinc anno veni* : *pace vero mihi videbar exoptatissima fruiturus, qua Musarum Limina ex voto delibarem. Sed En nova in me rerum tempestas, nova litium moles inopinato proruit ! qua luctantem adhuc & varie agitatum* , *nescio quousque detinuerit* ; *Poet autem illud teneo-----Dabit Deus his quoque finem. Habes Vitæ nostræ compendium* ; *et* (*quam vides*) *magnam Amoris effusionem, donec aliis tuis* (*per literas*) *quæsitis respondero. Sancte et feliciter vale.* Londini 18 die *Septembris* 1615.

Equestri Titulo ornatus est a *Jacobo* Rege, quem et ipse varia Eruditione, et imprimis magna Antiquitatis Notitia semper condecorare studuit. Postquam Tractatum suum de non Temerandis Ecclesiis, edidisset, in magno honore fuit apud Ecclesiasticos, nec immerito, quippe quorum causæ contra Laicos, ut vocant, Impropriatores, maximus Patronus fuit; ut enim verum fatear, Religiosa quædam *Henrici* Octavi Regis Facinora tantopere a quibusdam decantata, ipse benigniore titulo, quam Sacrilegii donare vix sibi persuadere potuit. *Guilielmo Laud* Archiepiscopo *Cantuariensi* semper charissimus fuit, cujus præcipue favore in cœtum Commissariorum de *Feodis exactis & Officiis innovatis*, cooptatus est. Reverendissimo *Usserio* Ecclesiæ *Hibernicæ* Primati, quam familiarissime usus est, ut testantur Epistolæ ejus nuper editæ, una cum Vita ejusdem Archiepiscopi. Sed inter plurimos Eruditos, quibus usus Amicitiæ cum illo intime intercesserat, grata recordatione Memoriæ ejus nemini cedit Dominus *Watsius*, Sacræ Theologiæ Doctor, & Præfat. ad fin. *M. Paris.* *Matthæi Parisiensis* Editor doctissimus, in hæc verba, *Tertium* M. S. *accommodavit Nobilis ille doctissimusque Dominus* Henricus Spelmannus *Eques Auratus*, *Eruditionis reconditioris, Judicii acerrimi Vir, nostræ* Britanniæ *Lumen Gloriaque* ; *Amicus insuper meus singularis, in Studiis adjutor præcipuus* ; *& qui me primus ad Antiquitates eruendas tam verbo quam exemplo aliquoties stimulavit erudivitque.* Sermone Saxonico nihil ei fuit antiquius, quippe qui optime noverat Saxonicam Linguam veram & genuinam esse Linguam *Anglicanam*, adeo ut quantum a Saxonico vetere præsens *Anglicana* recesserit; tantum a nativa puritate degeneraverit; & si quis vellet Verborum & Locutionum, quas quotidie usurpamus, Rationes & Proprietates intelligere, ad Saxonicas Origines necessario recurrendum esset. De hujus Sermonis Præf. primo Conc. tomo. neglectu & desuetudine ipse sequenti modo conqueritur : *Rem enim inprimis lugubrem duco Gentis nostræ in probrum non mediocre, tot exstare apud nos in Bibliothecis Academicis, aliisque veteris Saxonici Idiomatis*

'*Idiomatis* Manuſcriptos Codices, quot in orbe alias haud opinor 'reperiri: ſitu tamen & ſqualore corrumpi eos, dum e Docto-'rum millibus ne vel Myſta unus, vel Linguæ illius quiſpiam 'Sciolus habeatur, qui vel unum eorundem aliquem luce do-'net, aut enucleet. Annon mira hæc Noſtratium Curioſitas, 'foris eſſe familiares, domi hoſpites? Callere linguas exteras, 'neſcire patrias? Saxonicam vero quod attinet; eo olim in ho-'nore fuit (forte à Græco plnrima retuliſſet) ut doctiſsimo ipſi '*Bedæ* Anglo-Saxoni inter laudes detur, fuiſſe doctum in Sax-'onica lingua. Tanti etiam apud majores noſtros poſt ſubactos 'Anglo-Saxones, ut ad retinendam eam atque propagandam, 'Prælectiones quaſdam inſtituerint inter Cœnobitas *Taviſtokiæ* in 'Agro *Devonienſi*, quæ ad Avorum noſtrorum memoriam 'floruiſſe dicuntur, et cum ipſis Monaſteriis videntur exſpiraſſe. 'Elanguit ex ea die, & paulatim ita exhalavit animam 'nobile illud majorum noſtrorum & pervetuſtum Idioma, ut in 'Univerſo (quod ſciam) Orbe, ne unus hodie reperiatur, qui 'hoc ſcite perfecteque calleat, pauci quidem qui vel exoletas 'literas uſquequaque noverint. Quo autem Juventutis Academicæ ingenia ad hanc linguam addiſcendam acueret & adjuvaret, Prælectionem Saxonicam apud Cantabrigienſes propriis ſumptibus inſtituit; Et (ne Lampas ab eo ſic accenſa oleo quo foveretur & arderet unquam deſtitueretur) publicum ejuſdem linguæ ibidem Profeſſorem perenni præmio & ſtipendio dotandum inſtituit. Doctiſſimus *Abrahamus Wheelock*, ob eximiam in hac inter alias linguas Eruditionem, Nobiliſſimi Equitis delectu, id muneris primus adeptus eſt, quod tanta cum ſua & Patroni laude, tantoque Reipublicæ Literariæ obivit bono, ut eodem ſtipendio ad mortem uſque cohoneſtatus fuerit. Quamplurimos etiam libros in magnum Studioſorum commodum latine & Saxonice exaratos poſt ſe reliquit edendos. Sed Calamus meus amore & obſervantia fervens, viribus tamen tanto argumento impar ſufflaminandus eſt: Doctrinæ enim & Eruditionis ejus laudibus, tantum abeſt ut quicquam adſtruere poſſim, ut potius multum de cumulo dempturus ſim, ſi eas partes attentavero. Vir fuit eximia pietate nec minore probitate præditus: Religionem Eccleſiæ Anglicanæ non ſorte ſed electu amplexus eſt, cujus excellentiam & puritatem, ejuſdem Doctrinæ Adverſariis, non animoſe altercando ſed pie vivendo prædicavit: Cane pejus & Angue eos oderat, qui ſibi ſolebant plaudere, tanquam qui ſoli eſſent Sancti, & pure vereque, ut vocant, Proteſtantes. Deus Bone! Quanto impenſius odiſſet, ſi eos ſtrictis gladiis & Fanatico Zelo Regum optimorum jugula petentes conſpexiſſet! Nullum genus hominum (ſi homines dicendi ſunt, & non potius Animantes Brutæ) tam inexpiabili odio averſabatur, quam Atheos; nec

b facile

facile adduci poterat ad credendum fieri posse ut quisquam a Lege Naturæ, et a recta tam longe decederet ratione, ut Deum putaret vel prorsus non esse, vel non colendum. Permultos quidem autumabat reperiri, qui ita vitam instituerint, ac si nullus esset in Cœlis rerum humanarum Arbiter ac Moderator, qui quæ nos hic gerimus vel audiret vel dignosceret, Vindex scelerum et Præmiator recte factorum; sed tamen ubi suam conscientiam consulere vellet, neminem se Judice absolvi posse, quin sub domestico tortore, sævius vapulet quam si saxo saliat; has esse tædas ardentes, has furiarum faces, quibus improborum mentes adeo inquietantur, ut quicquid unquam meruerint mali semper expectent, et Ultricem *Nemesin* accinctam flagello ante oculos versari arbitrentur; contra nihil dici posse, vel tutius vel securius, animo sibi bene conscio;

Hic Murus aheneus esto, Nil conscire sibi;
Si fractus illabatur Orbis
Impavidum ferient Ruinæ:

Porro veræ Pietatis studio, quam ante omnia coluit noster venerabilis Eques, adjunxit amorem veritatis, quam prorsus in animum inducebat esse Basin & Fundamentum omnium Virtutum. Simulationem autem & Dissimulationem omnino refugiebat tanquam hostes candidi & pudici animi, & quæ magnanimum pectus minime decerent. Verum enimvero ut rem omnem paucis absolvam, Vir fuit inter doctos Nobilissimus, inter Nobiles doctissimus, inter utrosque optimus; sed de his & hujuscemodi satis superque, tutius enim & religiosius fuerit, silentii observantia supprimere, quod stylo committere non ausim, ad exemplum istius eruditi Pictoris, qui velo inumbravit quod Penicillo exprimi posse desperabat. Quod ad personam ejus attinet, inerat in vultu severitas quædam mira amœnitate temperata, Pectus autem nil non suavissimum continebat; Corpore robusto et decora proceritate fuit, nec minus fortitudine, quam cæteris virtutibus clarus; Effigiei ejus Archetypum videre licet penes humanissimum virum *Henricum Spelmannum* Armigerum, cui Pater fuit *Clemens Spelmannus*, qui Munere Baronis Scaccarii, regnante *Carolo* secundo, multis Annis fidissime defunctus est.

Obiit noster Heros octogesimo ætatis Anno, et quod excurrit, Sepultus est in Ecclesia Collegiata S^ti^ *Petri* apud *Westmonasterienses* 24° die *Octobris*, 1641. juxta Ostium Capellæ Sancto *Nicolao* sacræ, *viz.* in insula meridionali transversa, ad pedem Columnæ, e Regione Monumenti *Camdeniani*. Insignia ejus militaria sublata sunt ad erigenda Pegmata in Coronationem Regis *Caroli* secundi.

Opera

Opera ejus sequuntur.

Tractatus de Non Temerandis Ecclesiis, &c. *Londini*, 1616. Semel iterumque Impressus in 8°. Eodem Anno *Edenburgi*. Tertia quartaque Editio prodiit e prælis *Oxoniensibus* 4°. utrisque postremis Impressionibus amplissima præfigitur Epistola, a filio suo *Clemente Spelmanno* conscripta, qua rationes ostendit, quæ Patrem suum moverunt ad eundem in lucem emittendum.

Glossarium, &c. Pars prima prodiit 1626. Hanc suis sumptibus edidit ipse Auctor, quam etiam postea, plurimis locis auctam & correctam, una cum secunda parte in M.SS. reliquit.

Glossarium, &c. Pars secunda una cum priore *Londini* excusa 1664. Quandoquidem vero hujus secundæ Partis sunt qui suspectam habent fidem, vel saltem se habere simulant: non alienum erit a proposito nostro, sequentem Relationem apponere, quam peritissimus Rei Antiquæ Medicæque Vir, suo Tractatui inseruit, cui Titulus *Jani Anglorum Facies antiqua*, & quam ipse ex ore *Guilielmi Dugdale* Equitis fide-dignissimi, nostroque Auctori bene noti, mihi excepisse videtur.

Pars prima hujus *Glossarii* usque ad Literam *N.* in lucem prodiit 1626. toto Opere tunc temporis absoluto, & ab *Henrico Spelman* Dom. *Bill* Regio Typographo, pretio solum quinque Librarum, idque etiam in Libris solvendum, oblato; illo autem vel tantillum pretium in Autographum erogare recusante, Auctor ipse propriis suis Sumptibus primam partem imprimendam curavit, cujus Impressionis maximam partem ipse non vendidit ante finem Anni 1637. Tum vero *Meredith* & *Stephanus*, Bibliopolæ *Londinenses*, Exemplaria quæ restiterant, emebant. *Guilielmus Dugdale*, Equestri Titulo postea ornatus, Auctorem conveniens ei narrabat multos Eruditos alteram hujus Operis partem magnopere desiderare, cui ipse quæ supra retuli vicissim referebat, simulque ambas *Glossarii* partes produxit, quarum prima excusa, charta pura interfoliata fuit, ut & secunda quæ fuit M.S. in qua multa addidisset & mutasset. Post Restitutionem *Caroli* Secundi, Comes *Clarendoniæ* tunc temporis *Angliæ* Cancellarius, & *Gilbertus Sheldon* Archiepiscopus *Cantuariensis*, *Guil. Dugdale* Milit. interrogabant ubinam esset reliqua *Glossarii* Pars, aut an unquam absoluta fuisset, quo respondente eam esse consummatam, & penes *Carolum Spelmannum Henrici* Nepotem, & *Johannis Spelmanni* Equitis filium natu minimum, obnixe rogabant eum ut *Carolum* ad ipsam imprimendam cohortaretur; quod et ipse conatus est facere; Verum cum sciret Bibliopolas Autographum nihili æstimare, *Carolum*que sumptibus esse imparem; quo pacto sese res haberet Archiepiscopo

copo et Cancellario ipse Ordine narrabat, qui multas Subscriptiones consequuti, & ipsi munifice in eundem usum contribuentes, *Dugdalium* obsecrabant ut Pecuniam collectam accipiens, cum Typographo de Opere in lucem edendo ageret; quibus ille obsequium præstans, eandem quam accepisset totam propria *Henrici Spelmanni* manu exaratam, totidem verbis imprimendam curavit; & absque Incendio funesto *Londinensi* (in quo Autographum combustum est) fuisset, ut vel hodie in confirmationem prædictæ Narrationis produci potuisset: de ea autem si quis dubitet, Dom. *Guilielmum Dugdale*, magnæ Doctrinæ & Integritatis Virum, indubitatæ Fidei Testem jam viventem, consulat. Ex hac Relatione patet secundam hujus Glossarii Partem verum esse & genuinum *Henrici Spelmanni* Eq. Aurati Fœtum.

Concilia, &c. Tomus primus *Londini*, 1639. *Fol.* Quo autem clarissimum hoc Auctoris nostri Institutum, et quos in eo progressus fecerit, melius erudito Lectori innotescat, quædam ex hujus Tomi Præfatione opponere non pigebit, quippe qui non minimo gaudio suffusus forem, si dum memoriæ dignissimi Equitis parentare conatus sim, Eruditum quempiam, Industria et Doctrina tanto munere haud imparem, excitare possim, qui integrum Auctoris propositum ad Umbilicum diducat, vel saltem ad Impressionem novam et accuratiorem adornandam animum appellat. Opera sunt quibus Ecclesia nostra carere posse nullo modo censenda est, splendide quidem inchoata, at nescio quo infortunio aut sæculi ingratitudine, imperfecta nobis derelicta. Sed Auctori nostro animos advertite, Lectores:

Ab. *Wheelock* in Præf. ad Sax. Hist. *Bedæ.*

Quoad ad hanc nostram Collectionem, cum per tres insignes Epochas sponte se distribueret, nos oblatam distributionem amplectentes, singulis Epochis singulos Tomos seu Volumina (auspicante Deo) destinavimus.

Primo, *Quæ initio Christianæ Religionis, usque ad* Anglo-Saxonicæ *Dicionis Periodum (id est Anno Domini* 1066.) *habita sunt hic jam compegimus.*

Secundo, *Ea, quæ post subactos a* Normannis, Anglo-Saxones, *usque ad Exutum Papam; Resignationem Pontificiæ Jurisdictionis Regi* Henrico *Octavo factam (qua adempta est Episcopis cogendorum postea Conciliorum potestas usitata) & Monasteriorum congessimus.*

Tertio, *Ea quæ deinceps in Ecclesiis* Britanniarum *Reformatis usque ad nostra tempora acciderunt, concinnavimus.*

Opus, spero, doctis plerumque gratum atque utile, varie tamen, e varia singulorum Tomorum ratione. Primus forte magis speciatim arridebit Rei antiquæ Studiosis; Secundus, Juris nostri Ecclesiastici Professoribus. Tertius, His qui Reformatæ apud nos Ecclesiæ Modum & Ne-

gotium

gotium nosse expectant. Quo autem auspicio in Lucem prodibunt (me jam sene propemodum exhausto) Secundus & Tertius; haud ausim polliceri: nisi illos Vir dilectus, & Bono natus Publico, Jeremias Stephanus, *cujus Opera Primus hic Tomus (me adhuc tantum non invito) in Lucem prodiit, Ope & Consilio* Johannis Spelmanni *Filii mei (quem Studiorum meorum (inutilium licet) Hæredem scribo) Typis curaverit mandandos.*

Quoniam autem de *Jeremia Stephano* ab Auctore nostro tam honorifica fiat mentio, non erit ab Instituto nostro alienum, nec Lectori, ut spero, ingratum, paulo amplius de illo ex Historia *Oxoniensi* exspatiari. '*Anno* 1628. *Sacræ Theologiæ* Baccalaureatu honestatus est; Annoque 1641. Favore & Patrocinio Archiepiscopi *Laud*, Ecclesiæ *Lincolniensis* Præbendarius fiebat; qua quidem Dignitate propter Operam in edendo primo illo *Conciliorum* Volumine, una cum *Henrico Spelmanno* Equite Aurato, positam, auctus memoratur. Et paulo infra, Anno 1633. demandatum habuit *Henrico Spelmanno* Equiti Aurato, primum *Conciliorum Anglicanorum* contexenti, Typisque accuranti, Operam accommodare; quo quidem in Opere integro septennio desudatum est. Quamvis vero id Operis Eruditissimum *Spelmannum* pro Auctore agnoscat, eum tamen *Jerem. Stephani* de quo nunc agimus lucubrationibus adjutum constat. Anno 1663. Sacrilegii Historiam, a *Spelmanno* inchoatam, a se vero absolutam, Typis cœpit mandare, at vero cum tardius procuderetur, tam Schedas impressas quam ipsum Autographum absumpsit Incendium illud nefandum, quo integrum pene *Londinum* conflagravit, Anno 1666.

Concilia, &c. Tomus secundus, *Londini* 1664. De hoc Volumine quæ sequuntur *Carolo Spelmanno* Antiquarii nostri ex Filio Nepoti accepta referre debes, Lector Candide.

'Tomum *Conciliorum* primum Avus meus ipse edidit, Judicium de rebus dubiis sæpiuscule interposuit, Librariorum παρεργήματα & Lapsus indicavit, notasque (hic illic) Lectori profuturas addidit, sed illo morte (si non Deo aliter visum esset) immatura terris erepto; hæc omnia in Tomo (quem jam damus) secundo & posthumo desiderantur. Ut hoc damnum si non ad assem, ex parte tamen aliqua resarciri posset, Vir optimus, & Antiquitatis scientissimus, pro sua in *Spelmanni* Nomen & Rempublicam Literariam Benevolentia, partui huic post Parentis fatum nascituro Obstetricis manus ultro præstitit, Prælo & Editioni præfuit. Multa ex Archivis Archiepiscopi Ecclesiæ *Cantuariensis* Registris, & Bibliothecæ *Cottonianæ* Manuscriptis, summa cum diligentia, fideliter transcripsit, & una edidit; ita ut jam integras pene Synodorum omnium *Britannicarum* et Constitutionum Ecclesiasticarum Pandectas *Britanniæ* suæ dederit Avus meus; in quibus Ma-

'jorum Instituta Viri docti videant, qua arte Ecclesia vetus 'Unitatem intemeratam suis præstiterit, quibus Legibus Schis-'maticos coercuerit, quibus frœnis cohibuerit, quibus Constituti-'onum Repagulis Seditiosorum Licentiam represserit, ne ex Li-'bertate nimia idem Ecclesiæ quod olim Reipublicæ accide-'ret. Quæ (si *Ciceroni* fides) hoc uno malo concidit, *Li-'bertate immoderata & Licentia Concionum.* A Viris fide-dignissimis audivi quod ex toto hoc Volumine ducentas paginas continente, omnes a quinquagesima septima *Guil. Dugdale* acceptas referre debemus: Hæc Editio quamplurimis scatet Mendis, quæ vel ex mendoso Autographo, vel absentia Auctoris irrepsere.

Cic. Orat. pro *Flacco.*

Tractatus cui vernacule Titulus, *Tythes too hot to be touch'd.* Venditus est etiam plerumque sub nomine Amplioris ejus *De Decimis* Tractatus.

Apologia pro Tractatu *De non Temerandis Ecclesiis*, Epistola Latina ad *Richardum Carew de Anthony* in Agro *Cornubiensi.*

Appendix quædam Solutionum Dubii, continens *De Alienatione Decimarum.*

Quatuor superiores Tractatus imperfectos reliquit Manuscriptos *Spelmannus*, consummavit eos, & publici Juris fecit *Stephanus* prædictus, *Londini*, 1647. 4°.

Quibus præfixit Epistolam ad Lectorem amplissimam, multa in Honorem Auctoris dignissima quæ legantur continentem; sunt & aliæ in eodem Volumine Dissertatiunculæ, quæ non sunt Auctoris nostri.

De Sepultura, Anglice, *Londini*, 1641. quatuor tantum Papyri Foliis constans.

Aspilogia, &c. Notis edita; ab *Edvardo Bissæo* Equ. Aurato; una cum Libris *Nicolai Upton*, De Re Militari, & *Johannis de Bado Aureo*, *De Armis*. Hæc ab eo etiamnum Juvene scripta: Hinc manifestum est, quod *Philippus Arundeliæ* Comes, quem sibi Mecænatem proposuerat, Anno demum 1595. diem suum obiit. Cum vero se ad altiora contulisset, hic Liber veluti neglectus, apud eum jacebat. Hunc Librum *Johan. Spelmannum* Equestris Ordinis Virum, ejus Filium & Hæredem, in Lucem edere immatura Mors prohibuit; & simul Spes nostra fruendi Laboribus Viri tantæ Pietatis & Ingenii, penitus extincta est.

Ed. Biss. in Præf. ad *Asp.*

Villare Anglicum, ab eo & *Rogero Dodsworth*, conscriptum.

Johannes Speed in Theatro suo Imperii *Magnæ Britanniæ*, se agnoscit *Norfolciæ* Descriptionem Operi suo insertum ab Equite nostro accepisse.

Dissertatio quædam *De fortuita Cæde cujusdam* Hawkins a *Georgio Abbot* Archiepiscopo *Cantuariensi* commissa, qua Archiepiscopum ab Irregularitate vindicare videtur, MS. est penes dignissimum Virum *Henricum Spelmannum* Cursitarii Baronis Scaccarii Filium.

Tractatus *de Terminis Juridicis*, *Londini* Impr. 1684. Opus imperfectum.

De Modo & Methodo legendi & explicandi Tabulas veteres publicas, *Angl. Ancient Records*, MS.

Reliquit etiam M.S. cui Titulus *Icenia*, *Antiquitates quasdam* Agri Norfolciensis continens, quod adhuc multum desideratur. *Weaver.* Mon. Funeb. ad fin.

Supersunt etiam Libri duo, verum utrum Patris an Filii, an etiam utriusque censendi sint, penes Lectorem sit Judicium.

Primus est *Psalterium Davidis* Latino-Saxonicum, a *Johanne Spelmanno Henrici* Filio, e Patris Bibliotheca in Lucem editum, *Lond.* 1640. De hoc sic præfatur Filius, Patri tam Moribus quam Doctrina simillimus; '*Psalterii Latino-Saxonici* interlineâ€˜aris Exemplar vetus MS. (e Patris mei Bibliotheca) edendi 'Provinciam in me suscepi; non sponte fateor, sed cum jussu 'Patris, tum suasu & obtestatione plurimorum nonnihil in 'iisdem studiis desudantium.

Alter est *Ælfredi Magni*, *Anglorum* Regis invictissimi Vita, a Clarissimo Dom. *Johanne Spelmanno Henrici* Filio, *Anglice* conscripta, quæ tandem *Latine* reddita, & Annotationibus illustrata. *Oxonii* e Theatro *Sheldoniano*, Anno Dom. 1678. in Lucem prodiit. De utrisque autem quis melius vel plenius ipsis Alumnis, vel potius Eruditissimo Magistro Magni Ælfredi in Collegio Magnæ Aulæ Universitatis *Oxoniensis* in sua ad hunc Librum Præfatione? Quæ quoniam simul vivam Patris Imaginem Filio suo primogenito Impressam oculis Legentium exhibet, fieri aliter non potest, quin rem faciam Lectori quam gratissimam, & hoc fortasse magis gratam, quod illius Verbis finem præfandi sum facturus: 'Ex Adversariis Illustrissimi 'Domini *Henrici Spelmanni*, Rerum Antiquarum Studio maxi'me inclyti, a Filio Patrem (si diuturniorem ipsi Vitam Deus 'concessisset) Eruditione superaturo concinnata est. Aucto'ris Famæ (quod serio dolemus) & Vitæ Brevitas, & tristis Sæ'culi Tumultus, infeliciter novercabantur. Haud vulgare 'tamen, tum Doctrinæ tum Diligentiæ suæ Specimen edidit '*Psalterium Davidis Saxonice Glossatum.* Opus dum instituere'tur, Latine scire cupientibus; nunc vero Saxonice studiosis, 'exoptatissimum. Historia hæc, alterum Industriæ suæ, & 'patrias versus Antiquitates Zeli Opus, Belli nostri Initio ab 'ipso confecta Præloque parata, Temporum Iniquitate, et 'Auctoris intempestivo Obitu, ad hoc usque tempus sine No'mine, sine Luce, sine Spe pene oppressa jacuit. Auctor 'ipse inter Tumultuum Initia Regi *Oxoniæ* adsistens, ex ejus 'Favore propriisque Meritis nil non sperare jussus, & ad Se'cretarii Munus omnium Applausu designatus, dum in Colle- *Præf. ad vitam M.* Ælfredi.

gio

'gio Æneo-Nasensi Studiis diligentius Operam navabat, a Morbo Castrensi tunc grassante correptus, die *Jul.* 25. Annoque 1643. summo cum omnium dolore fœliciorem Vitam ingressus est. Vir acerrimi Judicii, comptissimi Ingenii, et probatissimæ Morum Suavitatis. Quale vero Rei Antiquariæ Subsidium et Ornamentum intercisum sit, hæc quæ nunc in publicum damus, abunde testabuntur.

Valete, Candidissimi Lectores, et Opus hoc reconditissimum

Nocturna versate manu versate diurna.

J. A.

Authoris

Authoris de se & Opera sua, Præfatio.

HAbes (Lector) tenuitatis nostræ dimensionem, claudam equidem, & incultam, sed (quod me magis angit) pluries malefidam. Non quod mihi unquam esset in animo falsi quidpiam tibi obtrudere (occidar potius) sed desideratis alias scientia alias judicio, hic inter syrtes dubius hæreo, illic devius ad scopulos allidor. Cavere igitur te velim diligenter, & quæ apud nos aut ambigenda legeris, aut è conjecturis promanantia, aliorum calculo expendere: ne nostros hauriens errores, tibimet imponas, haustosque distrahas propagandos. Nec interea sim dispectui, quod erraverim pluries, pluries cæcutierim: quis enim mortalium in argumento tam vario & immenso; tam nodoso, rigido, & caliginoso; alias non erret, alias non cæcutiat? Doctos video rem unam aut alteram tractantes, claudicare interdum & graviter impingere, etiam quos in Cœlum tollimus. Ego inter doctos me non effero: sciolum dixeris, & Musarum famulum, vel (quo magis gestio) studiosum in rempub. literarum, usque sufficit. E togata quippe non sum classe, nec munus unquam gessi aut togatum exigens, aut eruditum. Nondum xv. annorum puer è schola rapior Cantabrigiam: tenellus adhuc & Academicæ disciplinæ omnino inidoneus. Illinc ne emenso biennio & semestri, à viduata jam matre domum revocor: ut pro ætatis ratione, à manibus ei essem & solamini. Emisit me tamen sub anno altero Londinum; Juris nostri capescendi gratia: cujus cum vestibulum salutassem, reperissemque linguam peregrinam, dialectum barbaram, methodum inconcinnam, molem non ingentem solum, sed perpetuis humeris sustinendam: excidit mihi (fateor) animus, blandioribusque subridens Musis, rigidam hanc Minervam ferreis amplexibus coercendam, leni molimine delibavi. Excussit me interea (ô infelicem) è clientela sua: gratiæ, potestatis, dignitatis, immensæque apud nos largitrix opulentiæ. Illa (inquam) vestitu simplici & inculto, sed Jurium omnium municipalium (absit dictis invidia) nobilissima domina: omni utpote justitia, moderamine, prudentia, sublimique acumine, (temere licet eam perstrinxerit Hottomannus) refertissima.

In rus igitur ante triennium me subduco, lætissimique susceptus Hymenæi vinculis, uxorem inde & familiam colo. Vitam rusticanam nulla mihi hactenus experientia cognitam, totus obeo. Obeo & è more classis meæ evocatus, munia patria, non quæstuosa aliqua (nam hæc Musis invia) sed molestiam atque sumptus emulgentia. Bis Hiberniæ tractum ultimum, propinquiorem tertio, ex re lustro aliena: fideique meæ multa credita, per annos plures, satis (si & mihimet) auspicate exequor. Succrescit interim numerosa proles, & excrescit una novis indies accessionibus, ærumnarum sarcina: qua anhelans demum & pene fractus de vita cogito liberiori. Provectus itaque ad senectutis confinia (annum nempe quinquagesimum) rem familiarem & peculium distraho, patrimonium eloco, rus me exuo, & cum uxore, liberis & familia reliqua, Londinum transfero. Dulces otii solitudines mente tenaciter devoratas: relegatasque longo intervallo Musas, postliminio gratulor amplexurus. Libros & arma literaria (quod nec in juventute omnino prætermiseram) undequaque comparo, accinctusque jam in hanc militiam, Patres, Concilia, medii seculi Authores, & qui ad rem antiquam pertinent tam extraneam quam domesticam, sedulus volvo & evolvo. Occurrunt passim peregrini labii vocabula; Gothici, Vandalici, Saxonici, Germannici, Longobardici, Normannici, &c. ignotæ functionis ministeria, Officia, dignitates, Magistratus, & infinita hujusmodi, larva

bar-

barbaricæ Latinitatis fucata, sed lectorem graviter distorquentia,& interdum ne ab Oedipo enucleanda, at diphtheræ tribuenda. Opere pretium existimabam quidpiam luminis in his accendere, & quod à doctis vel rejectum est, vel prætermissum, qualitercunque consarcinatum, exhibere. Ingentem vero ad hoc expeti animadverto apparatum: cognitionis, scientiæ, lectionis, eruditionis, linguarum, judicii, otii, multorumque annorum tempestatem: claudum me in omnibus senemque elementarium, in hanc arenam descendere, quis non rideret?

Rem horsum agito & retrorsum: utilem video & valde necessariam, sed in procinctu neminem aggressurum. Video etiam dictiones & vocabula complurima è linguis supradictis petita; Gallisque, Hispanis, Italis,& Græcis Authoribus usitata, fontem agnoscere priscum nostrum Saxonicum, Germanis ipsis hodie sat incognitum. Quin & Saxonicam dialectum, Germanicarum omnium antiquissimam esse Conradi Gesneri testimonio, & ad Gothicam proxime accedentem. Video & nosmetipsos à Gothis late Europam opprimentibus, originem duxisse; moresque & leges aliquot cum vocabulis multis nondum exoletis, imbibisse. E tribus enim populis qui huc olim è Germania transmigrarunt (Anglis scz. Saxonibus,& Jutis) Jutas eosdem fuisse, qui & Getæ & Gothi dicebantur, perspicuum fecimus in voce *Guti*. Quempiam igitur è nostratibus, prisca illa versatum Saxonica dialecto (Longobardis utique & Normannis antiquis haud insueta) potiorem aliis ad hoc munus existimabam: sed qui in eo se immergeret, novi neminem.

Decrevi igitur Martem experiri nostrum: at ne oleum omne una perderem, paginas quasdam futurarum arrham & exemplar, curavi imprimendas, doctissimisque aliquot viris exhibendas; ut nihil in hoc genere eorum calculo non approbatum, ex me auderem. Otiosum est referre singulos, & *Camdenum* mortuum appellare. Ad vivos provoco. Eximios illos literarum splendores & patronos DD. reverendissimos *Jacobum* Armachanum Archiepiscopum Primatem Hiberniæ, & *Johannem* Lincolniensem Antistitem magni jam tum Sigilli Angliæ Custodem: aliosque ut taceam nostrates plurimos, D. *Robertum Cottonum*, & *Joh. Seldenum* in re antiqua passim celebres. Si ad exteras abeam, non me leviter incitarunt nobilissimus (apud Gallos) *Nic. Fabr. Pierescius* Regiæ majestati à consiliis in Senatu Aquensi: *Hieronymus Bignonius* ejusdem majestatis in mag. Parisiensis: *Philippus Maussacus*, *Gilb. Gaulminus*, *Nic. Rigaltius*, & *Claudius Salmasius*. Apud Belgas *Joh. Meursius*, & Hamburgi *Fredericus Lindenbrogius*, multa mihi familiaritate cognitus dum rem civium suorum Londini promovebat. Viri hi omnes nomine & eruditione spectatissimi, suis, aut ad meipsum incitationibus, aut ad alios de me sententiis; plerique etiam copiosis literis, incepta hæc nostra humanissime approbarunt, progressum suadent, expetuntque manus ultimæ accessionem. Nec tantum suadent, sed ex operibus suis, re antiqua splendidis, sæpe mihi ramum aureum ad tartareas istas regiones peragrandas, porrexerunt *Bignonius*, *Meursius*, *Lindenbrogius*; multis etiam veterum paginarum exemplaribus (ignotum me eximia colens amicitia) *Pierescius*. Hos dum honoris causa memoro ut acceptum agnoscam beneficium, non tacendi sunt *Pithœi* celebres, *Goldastus* Teuto, vel *Cowellus* nostras (à plagiario nequiter devoratus) nec inter cæteros *Skenæus* Scotus; vel Goldastum totum spirans, *Johannes Lydius*.

Tantis igitur fretus suffragiis & auxiliis; pro virili meo (qua per otium licuit, & turbatam sæpius valetudinem) incumbo operi: expletosque semper quaterniones typis mando, ne correpto me dum expectatur coronis, pereant concinnati. Æqui igitur bonique consulas obtestor (Lector humanissime) quæ ad crassioris Minervæ aram in usum publicum hic offerimus: & quæ usquam deprehenderis corrigenda, comiter me admoneas, oro, ut tuo emendatior beneficio (quod agnoscam lubens) altera annuente Deo aliquando prodeat editio. Suscipe (inquam) humanissime, labores una & errores

nostros

noſtros, vel hoc ſolum nomine, quod ex ea die qua exuto rure prioriquæ vitæ inſtitutione, ut pro facultate noſtra choro literato atque tibi inſervirem, plurima mihi torpenti jam moderatori, aſpere & adverſe evenerunt, animumque alio atque alio diſtrahentia, inutilem ſæpe, & è penſis iſtiuſmodi alienum, reddiderunt.

Libentius vero navavi operam, ut apparatu hoc noſtro, viros aliquot Academicos & eruditos, ad mediorum ſeculorum Antiquitates Authoreſque paululum lucubrandos invitarem; ne in Academiis noſtris ullum unquam honeſtioris literaturæ genus (ſi fieri poterit) deſideraretur. Vale. iv. Non. Decemb. CIↃ IↃ CXXV.

Nec ego patronum, nec me qui laudet amicum
Poſco, ſed à memet ſtemve cadamve volo.

LECTORI.

NOn hic Romanæ Veneres, nec caſta loquendi
Vincula. Tu palmam hanc ludimagiſter habe.
Tertia Muſarum non me æſtas vidit in Aula:
Nec bene libavi pocula prima Scholæ.
Ingeris at noſtris numeroſa Typographe menda:
Turpior eſt vitiis pagina quæque tuis.
Dum prælo pueros, triplici vix præficis aſſe
Rectorem uberius conſequuture lucrum.
At me quo tuear; ſum pene lumine captus:
Nil lego, nil ſcribo, nil bene certus ago.
Barbara tractanti, ructari & barbara fas ſit:
Ne medio in fluctu, pingere dicar aprum.
Quam facile eſt inter ſpinas decerpere flores?
Dum capis hos, illas non mihi redde graves.
Nam tibi non teneor; gratis damus omnia: nobis
Tu nihil: injuſtum eſt, ni bona verba feram.

CLAVIS.

CLAVIS.

CUM nostri instituti esset, non tam Glossarium ad rem antiquam posteriorem, quam generales (prout potuimus) commentarios dare: indicativas literas paginarum apicibus (è more Glossarii) haud asscripsimus. In beneficium tamen studiosorum, vocabula de quibus agimus, serie alphabetica prosecuti sumus: & ut quærenti facilius innotescant, his interclusa characteribus ¶ designavimus. Placuit etiam operis nomen ARCHAIOLOGUS, potius quam GLOSSARIUM.

Elementa Saxonica quæ à Latinis differunt.

ꝺ	e	ꝼ	ᵹ	h	ı	ɲ	ſ	ƿ	ẏ	Đ	ð	þ	ꝥ	⁊	Є	Ꞑ	ꞩ	Æ
d	e	f	g	h	i	r	s	w	y	Th	th	th	that	and	E	M	S	Æ

HENRICI

HENRICI SPELMANNI

Equit. Aur. Anglo-Brit.

GLOSSARIUM Archaiologicum.

Bacot.] Pileus augustalis Regum Anglorum 2 coronis insignitum. *V. Chron. An.* 1463. *Ed.* 4. *pag.* 666. *col.* 2. *l.* 27.

¶ *De Abbate laico ejusque origine, vigore, & excessu: etiam de varia vocis Abbatis significatione.*

¶ *Abba*, & *Abbas.*] Pro *Nobili*, vel *magnate laico.*

Secularium olim hic titulus apud Gallos, æquè ac Ecclesiasticorum: etiam Baronibus, Comitibus, Ducibus, Principibus attributus. Ideò tamen, quòd per fas aut nefas Abbatias occuparent. Secundùm autem Canonistas, *Abbas potuit* (quis) *esse*, *& non Presbyter:* immò (inquit Johannes de Turre Cremata super Distinct. 69.) *etiam laicus potest esse Abbas. Ar. di.* 93. *à Subdiacono.* Certè ipsi monachi olim Clerici non erant: ut Caus. 16. q. 1. c. 40. & Dist. 93. c. 5. in Gloss. ad verbum *Abbas.*

Dispositio igitur Abbatiarum penes reges fuit,& fundatores: statutumque ferunt à Bonifacio 3. (qui floruit An. Dom. 610.) ut Clerus, & populus Episcopos eligerent, Reges autem Abbatias conferrent: quas illi ideò suis nobilibus, & ministris (quamvis laicis) elargiti sunt. Hoc ipsum fecisse videntur Carolus Magnus, & Ludovicus Pius Imp. optimi, sub initio regnorum suorum. Author * vitæ Ludovici Pii (sive is Aimoinus fuit, sive alius) & Aimoinus ipse in Gest. Francorum, lib. 5. cap. 1. sub An. Dom. 778. (qui est Caroli Mag. 10.) *Ordinavit* Carolus *per totam Aquitaniam Comites, Abbatesque, necnon alios plurimos (quos vassos vulgò vocant) ex gente Francorum, eisque commisit custodiam regni.* Eodem lib. cap. 36. sub anno 815. id est, Ludovici Imper. 1. *Ludovicus accepto nuncio de morte patris sui Caroli, quos potuit conciliavit sibi, dans eis Abbatias, & Comitatus, ac villas secundùm uniuscujusque postulationem.* Cùm autem laici, nimiâ suâ rapacitate, non solùm Cœnobia, sed & Episcopatus (nam in hos quoque grassatum est) compilarent, relicto vix episcopis, & cœnobitis unde viverent, Carolus Magnus An. Dom. 789. regni sui 21. hæc omnino prohibuit, graviter questus, quòd *laici homines* (loquor in edicti sui verbis Aquisgrani editi) *solebant dividere episcopia, & monasteria ad illorum opus: & non remansisset ulli Episcopo, nec Abbati, nec Abbatissæ, nisi tantùm ut velut canonici, & monachi viverent.* Paternoque hoc exemplo,errorem suum tandem corrigens Ludovicus Pius, lege cavit, ut *Episcopi, per electionem cleri, & populi suæ diœcesis; Abbates ex suis monachis à seipsis eligerentur.* Capitular. Caroli & Ludovici, lib. 1. Titt. 84, & 86.

Sed hoc omni protinùs antiquato, Reges (sicut anteà) pro arbitrio suo abbatias conferunt: nec solùm (quod oportuit) viris ecclesiasticis, & canonicis; sed laicis etiam regnique primoribus, Abbatum unà titulos deferentes. Sic Carolos Calvus ipsius Ludovici filius, fratrem uxoris suæ Bosonem (Regem mox futurum) Abbatiâ S. Mauritii donat: aliisque alias integrè; alias divisim tra-

* *Hoc opus, Aimoini libro 5 intexitur: nec tamen liber ille integre Aimoini est, sed à recentiori explicitus.*

tradit, ut apud Aimoinum constat, lib. 5. cap. 24, & 34. Hinc ipsi illustrissimi bellicosissimiq; proceres sæculares, Abbates dicti sunt. Sic ibidem cap. 33. sub An. Dom. 876. *Baptizati sunt quidam Normanni ab Hugone Abbate, & Marchione, & propter hoc ad Imperatorem adducti.* Et cap. 41. sub An. 882. *Hugo Abbas, —— Carolum adiit pro petitione partis Regni.* Ita pluries ibidem. Fragmen. Histor. Francor. Et Aimoin. cap. 42. *Gens Normannica peregisset inchoata* (viz. excidium, cædem, rapinas, &c.) *nisi Hugo per Gallias Abbatis honore præditus, strenuè rempublicam gubernans, eorum temerarios compescuisset ausus.* Et mox, *Hugone Abbate jam defuncto, non esset qui* (Normannorum) *furori obsisteret.* Item Abbo in Obsid. Lutetiæ, annum circiter 885. lib. 2.

Tempestate sub hac Hugo princeps obit Abba.

Nota tamen, quòd omnes Abbates qui in acie fortiter dimicârunt, pro sæcularibus non sunt habendi, licèt illis sit vetitum arma ferre. Ne pugnacissimus quidem Abbas Ebolus in dicta Obsid. inprimis celebris: de quo lib. eodem.

Post, nullus procerum remanet nisi Martius Abba.
Et,
His micuit præstans Ebolus Mavortius Abba.

De alio Hugone Abbate, Annales Francor. incerti Author. in An. Dom. 881. *Rex in Galliam profectus, Hugonem Hlutharii* (regis) *ex Waldrata filium ad se venientem, in suum suscepit Dominium, & ei Abbatias, & Comitatus in beneficium dedit.* Fragm. Histor. Aquitan. *His temporibus Aimericus non monachus, Abbas S. Martialis moritur, & in fine monachus extitit, quia, Rex * Ludovicus timens ejus tyrannidem—— jurare fecit eum ut Monachus futurus esset.*

* Opinor, quartus.

Hoc modo Robertus Comes, seu Marchio Parisiorum, sub excessu Caroli Simplicis (An. scil. 921.) Hugo Magnus, dux Francorum, sub ingressu Regis Rodulphi (An. Dom. 923. & Hugo Capetus qui Rex Franciæ evasit, An. Dom. 987. (avus nempe, pater, & filius) Abbatum titulos assumebant, ut perspicuis verbis refert Aimoini lib. 5. cap. 42, 43, & 45. Nec immeritò quidem, cùm opulentissimas Abbatias S. Dionysii, S. Germani à Pratis, S. Martini Turonensis, pariterq; alias plures, quasi hæreditate possiderent.

Ipsum verò hunc Hugonem Magnum, qui *Abbatis nomen* [ut Aimoinus loquitur] *post obitum patris sui Roberti supradicti sumpsit*, Nauclerus Gen. 33. primum fuisse asserit, qui Abbas dictus est: quin & ipsum, & Robertum patrem ejus *primos fuisse qui relicta Monasteriis prædia, proventusq; occuparent:* fortè Hugonem hunc cum seniori illo Hugone Abbate (de quo suprà diximus) confundens. Sed falli celebrem Historiographum satis constat ex præcedentibus: quibus tamen adjungam antiquioris illius ævi exemplum aliud, ut sic rem magis reddam perspicuam, & tu unà intelligas, huic consuetudini vehementer interim reclamatum esse ab Ecclesiasticis. Flodoardus in historia Remens. Eccles. lib. 4. cap. 7. (de Epistolis agens Hincmari Archiepis. ad Balduinum Comitem Flandriæ datis) *Ad eundem* (inquit) *cum coepiscopis scribens ex Synodo Remis habita, Dominicæ incarnationis Anno * 892. arguit eum quòd ecclesiastica simul, & legalia jura contemneret: res Ecclesiasticas & honores sibi non concessos invaderet, Dei timorem à se projiciens, & fidem quam in baptismate Deo promiserat, operibus abdicans, locum sacri Monastici ordinis pervadens, & Abbatis sibi nomen usurpans.* Ostendit etiam idem Flodoard. Balduinum hunc S. Vedasti Abbatiam, & Altmarum quendam alium Comitem, S. Medardi tenuisse.

* At Sigebertus ait eum ejectum esse Anno 900.

Fortè autem acerba hæc comminatio inde nata est, quòd Balduinus Comes nullo concedente (ut res ipsa loquitur, & Sigebertus asserit in Anno 900.) Abbatiam hanc invaserat: sed non ideò ejectus esse videtur à Carolo rege, at infidelitatis causâ, ut Flodoardus ubi suprà.

Suidegerus in Chron. Dionysiacis: *Qui in Chronicis* (inquit) *Abbates dicuntur, non sunt Monachi, sed Barones, & proceres sæculares, quibus Rex Abbatias fruendas ad tempus concedit.* Refert deniq; Paradinus in Annal. suis Burgundiæ, lib. 2. An. Dom. 1103. se vidisse monumenta complura, in quibus proceres Galliæ his nominibus usi sunt, *Dux & Abbas, Comes & Abbas.* Profert itemq; Chartæ veteris exemplar, in quo *H. de Bello loco Abbatiam Savigniaci, Antecessorum suorum & suam semper fuisse, & esse debere contendit*; eámque ideò à L. Rege sibi restitutum. Ex quo liquet, Abbatias alias, hæreditariè fuisse concessas.

Pratei lex. auct. Francof. impres. Anno 1581.

Ibidem.

Intelligendum autem est, non delevisse Proceres, quas acciperent Abbatias, sed cum Abbatis nomine, Monachis emunxisse Abbatiarum proventus atq; pinguedinem, prædiis inter milites suos dispartitis, Decanisq; aliquando substitutis, qui Abbatiarum curam satis frugaliter administrarent. Aimoin. lib. 5. cap. 34. *Robertus Comes Parrhisiorum, qui Marchio Francorum vocabatur, frater* viz. *Odonis Regis, necnon Hugo Magnus, quin etiam usq; ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, sibi addixerunt: & statuentes decanos monachis, sibi nomen Abbatis usurpaverunt. Ea verò quæ tunc sibi ex rebus ecclesiasticis vendicarunt, propriis militibus distribuerunt, & juri ecclesiastico subtraxerunt.* Et cap. 42. *Robertus supradictus Comes, cupiditate magis ductus, quàm de cura animarum solicitus, Abbatiam S. Germani accepit, seq; Abbatem vocitari fecit, statuens Decanos, qui curam haberent Monachorum, Quorum primus, nomine Remigius extitit. Quo obeunte, Abbo successit: ipsoq; decedente, Gosmarus Archiclavis decaniam habuit.* Simile de decanis Hugonis Magni, cap. 43. Et Hugonis Capeti, cap. 44.

44. qui in regem tandem elatus, monasteria cœpit ecclesiasticis cedere. Succedente verò in regnum filio ejus Roberto primo, An. circiter Dom. 999. in desuetudinem sensim abiere sæculares hi Abbates: ut ex Aimoino liquet, dicto cap. 34.

Quin & nuper apud Scotos viri quidam civiles, ut Kinlosse, & alii, Abbatiarum rudera, cum prædiis, possidentes, Abbates dicti sunt. Nec dirutis jam apud nos etiam monasteriis, Abbatis nomen prorsus Eliminatum est. * Statuto enim An. 27 *Henrici* 8. (quo Abbatia S. Benedicti de Hulmo in Episcopum Norwicens. collata est) sancitur: ut Episcopus Norwicensis semper Abbas S. Benedicti de Hulmo habeatur, & Abbas S. Benecti de Hulmo, semper Episcopus Norwicensis.

*Non impresso.

Abbas etiam aliàs videtur dici pro *nobili* simpliciter, utpote pro *Barone* vel *Rectore provinciæ*, quem veteres nuncuparunt *Seniorem*. Cui rectè satis conveniat ipsa nominis significatio, Syriacè *patrem* denotans: & vocabulum ἄττα, quo frater junior apud Græcos seniorem compellabat. Parcius tamen hoc sensu reperiri existimo. Sed Cujacius lib. 1. feud. cap. 1. ait, *Abbates nonnunquam in Historiis accipiuntur pro nobilibus, quod nomen etiam hodiè retinent in montibus Pyrenæis nobiles quidam. Et hoc sensu quantum opinor, Aimoinus 5. cap. 1. Carolus* (inquit) *ordinavit per totam Aquitaniam, Comites, Abbatesque, necnon, &c.* ut nos suprà. Qua interpretatione si pro nobilibus simpliciter intellexerit, falli maximum Jurisconsultum ex jam dictis liquet. Neque enim hunc sensum recipiant loca quædam apud Authores, quæ magis perspicuè id innuere videantur. Viz. Gregorii Turonens. lib. 6. cap. *Abbas Cadurcinæ urbis.* Lib. Landaffen. Ecclesiæ M.S. in vita S. Cadoci: *Abbas erat & princeps super Gunliane* regionem. Aimoini locus citatus: *Abbatis honore per Gallias prædītus.* Priora enim duo loca (in iisdem ipsis) de clericis dicta, constant: & de tertio satis hìc suprà.

Abba, autem prima Declinatione passim utitur Paulus Æmilius & qui eum sequuti sunt: nos verò ne semel apud veteres, ita reperimus, at semper tertiâ.

¶ *De Abbatibus mitratis, & his qui in Parlamentum sunt admissi.*

¶ *Abbates* mitrati] seu *Generales*: Aliàs, *Abbots Souveraines*: quasi Superiores, vel superiorem non agnoscentes: Ii qui in suis Monasteriis, aut infra terminos constitutos (nulli Episcopo subditi) jurisdictione fruebantur Episcopali, mitramq; ergo induebant; & Baronis dignitate donati, Parlamentariis assidebant Comitiis: quod aliis quidem Abbatibus non permissum est. Permultæ enim erant subalternæ Abbatiæ è superioris alicujus familiâ (uti coloniæ) deductæ: nec per se ideò consistentes, aut communi gaudentes sigillo: sed superiori illi in omnibus subditæ & audientes; Cellæq; ejus, & membra nuncupatæ. Olim vero superiores hi omnes cæteriq; absolutè Abbates, publicis regni Conciliis adhibiti videntur: eoq; Rex Johannes in Magna sua Charta, *Summoniri* (inquit) *faciemus* (*scil.* ad Communia Regni Concilia) *Archiepiscopos, Abbates, Comites, & majores Barones, sigillatim per literas nostras, &c.* Cùm autem non venirent Abbates nisi regia summonitione accersiti: id denuo factum est, ut neglectis plurimis, pauci tantùm pro arbitrio Regis, accersirentur. Quamvis igitur in Parlamento anni 49. Henrici tertii, duo supra centum Abbates & Priores (præter Decanos quinque) *brevi* Regio convocati essent: anno tamen primo Edwardi 2. quinquaginta sex tantùm sunt summoniti; decrescentéque adhuc (ut videtur) Cleri potentiâ & æstimatione, Edwardi tertii ævo, vix trigesimus secundus vel tertius reperitur. Nec constans quidem hic ipse numerus, sed languescens etiam deinceps, & incertus.

Abbatum verò, & Priorum nomina qui Edwardi tertii ætate, & inde usq; ad catalysim Monasteriorum, locum obtinuêre in Parlamentis, hæc plerunq; sunt: ut è membranis regiis fidè colliguntur. viz. In summonitione Parlamenti apud Winton. Anno 4. Edwardi 3. in dorso claus. ejusdem An. membran. 41.

Nomina Abbatiarum.	Nomina Fundatorum.
1 Abbas S. *Augustini Cantuar.*	*Ethelbertus* Rex An. 602.
2 Abbas de *Ramsey.*	*Ailwinus* Semi. Rex 969.
3 Abbas de *Burgo* S. *Petri.*	*Penda* Rex *Merciæ.*
4 Abbas de *Croyland.*	*Ethelbald* Rex *Merc.* 716.
5 Abb. de *Evesham.*	*Egwin* Episc. *Wig. Kenred* Rex 700.
6 Abb. S. *Benedicti* de *Hulmo.*	*Canutus* Rex An. 1026.
7 Abb. de *Thorneton.*	*Wil. Albemarle* sub *Hen.* 2. *Jo.* Rex.
8 Abb. de *Colcestre.*	*Eudo* Dapifer *Hen.* 1.
9 Abb. de *Leicester.*	*Rob. Dossue* Com. *Leicest.* 1143.
10 Abb. de *Winchecombe.*	*Kenulphus* Rex *Merciæ* 789.
11 Abb. de *Westmester.*	*Seabert* Rex *Occid. Sax.* 604.
12 Abb. de *Cirencestre.*	
13 Abb. de S. *Albano.*	*Offa* Rex *Merciæ* 795.

14	Abb. B. *Mariæ Eborum.*	*Guliel. Rufus* Rex.
15	Abb. de *Salop.*	*Rog.* Com. *Montgom.* 1081.
16	Abb. de *Seleby.*	*Guliel. Conquest.* Rex 1078.
17	Abb. S. *Petri Glocestr.*	*Ofric.* Rex *Northumb.* 700. *Guliel. Conq.*
18	Abb. de *Malmesbury.*	*Maidulfus Hiber. Scot.* 648. *Athelst.* Rex.
19	Abb. de *Waltham.*	*Heraldus* Rex 1036.
20	Abb. de *Thorney.*	*Sexwolf* & *Edgarus* Rex.
21	Abb. de S. *Edmundo.*	*Canutus* Rex 1020.
22	Abb. de *Bello loco Regis.*	*Cissa* Rex Occid. *Sax.* 720.
23	Abb. de *Abindon.*	. . . .
24	Abb. de *Hyda,* juxta *Winton.*	*Aluredus* Rex,&c. 922.
25	Abb. de *Reding.*	*Henricus* 1. Rex.
26	Abb. *Glaston.*	*Jos. Arrimat. Inas* Rex *Oc. Sax.* 708.
27	Abb. de *Osney.*	*Rob. fitz Nigel D'oiley* 1129.
28	Prior de *Spalding.*	*Jo. Talbois* Com. *Andegav.*
29	Pri. S. *Joh. Jerusalem Angliæ.*	*Jordanus Briset,* & uxor ejus 1100.
30	Pri. de *Lewes.* Quibus adduntur, Anno 13. ejusdem Regis, & alias.	*Will.* de *Warren* primus Com. *Surr.*
31	Abb. S. *Augustini Bristol.*	*Henr.* 2. Rex.
32	Abb. de *Bardeney.*	. . . . . Episc. *Lond.*
33	Pri. de *Semplingham.*	S. *Gilbertus.*

Exhibentur in membranis Parlamentariis anni sexti Edwardi tertii, viginti tres alii Abbates, simul cum Prioribus 4. & Magistro Ordinis de Semplingham: qui in dicto anno 4. ejusdem Regis, non sunt nominati. Sed & ipsis ibidem præfigitur hæc nota: *Istis Abbatibus & Prioribus subscriptis, non solebat scribi in aliis Parlamentis.* Et perpaucos certè eorundem reperimus in subsequentibus, præter tres novissimos hic suprà in catalogo notatos, & Abbatem de * Bello. Plurimi verò eorum habentur in præcedentium Regum Parlamentis; passimq; occurrit Prior S. Johannis Hierusalem: Et in nuperioribus plerunque Prior de *Coventre*; sed aliis interim prætermissis.

* i. Batailo.

¶ *Abbatia.*] *Paternitas.* Concil. Meldens. An. Dom. 845. ca. 10. *Talis Abbatia (quæ paternitas Latino nomine dicitur) funditus removeatur.*

¶ *Abbates exempti.*] *M. Par.* An. 1257. pag. 922. l. 10.

¶ *Ablatis.*] Media correp. commun. duorum gener. Catholic. Is qui in diversoriis, operam equis impendit. Anglicè **An Hostler.** Aliàs, & opinor rectiùs: Abatis (cum *b* simplici) genitivo, tis. Duci enim videtur ab ὁ ϗ ἡ ἄβατος, hoc est, bardus, vel stupidus, propterea quòd id genus hominum, servili negotio sit aptissimum. Abbas autem pro cœnobiarchâ, penultimam genitivi producit: ut sic invicem liqueat differentia. Hinc Anonymus quidam priscus,

Abbatis ad cœnam, dat equis Abbatis avenam.

Dicitur etiam Abbatis, pro avenarum præposito, vel curatore, quem in stabulo regio, **the Avenar,** nuncupant.

¶ *Abbay.*] latratus.

¶ *Abbay.*] semble que ce mot & sa suit soient derivez de ce verbe deponent *Baubor baubaris,* que signifie *abbayer.* Ou. plustost tant ce verbe *Baubor,* que ce mot *abbay,* & sa suit, sunt verba fictitia à sono Canis latrantis: *Ex Dict. Joh. Thierry.*

¶ *Aberemurdrum.*] *Cædes manifesta,* quod alii *apertum murdrum* vocant. A Saxon. Ebere, i. *probatum* vel *manifestum*: & Morð (à quo *murdrum* ducunt) *homicidium.* Hoc ex scelerum genere fuit, nullo precio (etiam apud Saxones nostros) expiabilium, cùm alia licuit pecuniis commutare. Canuti LL. M. SS. ca. 93. *Aberemurdrum, inemendabile est.* Item leges M. SS. Henr. primi (quas, volente Deo, in lucem aliquando dabimus) ca. 13. *Ex his placitis; quædam emendantur centum solidis, quædam* Wera, *quædam* Wita. *Quædam enim emendari non possunt: quæ sunt* Husbrech, Bernet, & Openthef, & Eberemord, &c. Sic in Fœdere Aluredi, & Guthurni regum M.S. Abere horecpen pro *meretrice comperta.* Et LL. Saxon. Canuti regis par. 2. cap. 23. Ebere ðof pro *fure,* vel *furto manifesto.* Vide infra *Murdrum.*

¶ *Abbettator.*] Vox forensis. *Incitator, instigator*: qui alium ad facinus aliquod perpetrandum exacuit, tutatúrve facturum. A Saxon. (a) i. *ad* vel *usq;* & betan, sive gebetan, hoc est, *emendare, excitare, restaurare, remedium præstare,* per translationem, *redimere, mulctam solvere,* vel *subire*: acsi Abettator, hoc beneficii se delinquenti præstaturum polliceretur. Hinc in veteri nostro idiomate, **to beat the fire,** pro ignem excitare.

¶ *Abeyantia, æ.*] Vox forensis. Cum jus rei alicujus penes neminem reperiatur; sed tantummodò in custodia, vel consideratione juris conservetur, id in abeyantia dicitur (alias *in* * *nubibus*) quasi extra omnem injuriam: latratui magis quàm violentiæ obnoxium. A Græ. βάϊον, i. ramus, unde Palmarum festum τὰ βάϊα, v. Europa 187. & 133. vel à Gallico, *abbayer,* i. latrare: vel potiùs (ut nos utimur) *certæ stationi inhærere*: utpote, quod non discurrit, vel transit

* i. *Nusquam.*

sit ab alio in alium. *Tener en abbay* est differre, & in vanam spem rejicere. Vid. *Abbay*.

¶ *Abhæredes*,] vide *Prohæredes*.

¶ *Abiaticus*.] *Ex filio nepos*, vel *nepos simpliciter*. Quasi aviaticus, quòd ab avo, vel avio sit oriundus. Lib. Feud. Baraterii, Tit. 8. *Si vassallus fortè filium, vel abiaticum ex filio non reliquerit: pari modo beneficium habeat, &c.* Item mox: *Si fortè abiaticum ex filio non reliquerit, & fratrem legitimum ex parte patris habuerit; beneficium quod patris sui fuit habebit.* Aviaticus (inquit Pratæus) *nepos*. Lib. Feud. 3. tit. 1. §. 3. *Si verò filios non habuerit, & aviaticum ex filio masculo reliquerit.* Et addit: *Fictum nomen ab avus vel avius, quo nomine in legibus barbaricis sæpè pro* avus, *utuntur.* Reperitur etiam *Abiaticus* adjectivum, ut *res*, vel *hæreditas aviatica*.

¶ *Abjectire, Adjectire, Abjectum, Adjactivum, Jactivum & Jectivum* esse, habere, invenire.] Occurrunt omnia in antiquis legibus: aliàs significantia, *vadimonium deserere; placitum negligere; deficere in lite*: & (quod nostri aiunt Legisperiti) causam, *per defaltam*, vel *non prosequendo*, amittere. Sed & poni videtur *abjectire*, pro *adversarium deficientem in lite deprehendere*; & *adjectire* legitur, pro *citare*; *adjactivus* pro *in judicium citatus*: sic etiam Gloss. vet. apud Lydium: *Adjectio, in jus allectio.* Formulæ Solenn. Lindenbrogianæ, Charta 158. quæ *Jectiva* inscribitur.——*tales datos habuisset fidejussores ut kalendd. ill. ex hoc, in nostram præsentiam debuissent astare causantes. Ad quod placitum veniens memoratus ille* (scil. Actor.) *ibi in placito nostro cum per triduum seu amplius, ut lex jubet, placitum suum custodisset, & memoratum illum* (scil. reum) *abjectisset vel solsatisset, ipsum nec venisse ad placitum, nec ulla sunnia* (i. excusationes vel impedimenta) *nuntiasse adfirmat.* Marculfus autem hanc ipsam Formulam ita exhibet lib. 1. cap. 37.——*placitum suum custodisset, & memoratus ille abjectus sit vel solsatisset, &c.* Paulò autem inferiùs, ambo exemplaria ita progrediuntur; *Comes palatii nostri testimoniavit quòd antedictus ille* (scil. Actor) *placitum suum legibus custodivit: & eum* (viz. reum) *adjectivit, & solsativit, & ipse ille placitum custodire neglexit.* Lex Salic. tit. 52. §. 2. *Quem legitimè habeo adjactivum vel admallatum secundùm legem Salicam.* Formulæ vett. incerti authoris Marculfo annex. cap. 22. de jactivis, *Nec ipse ad placitum venit, nec missum in vicem suam direxit, qui ullam soniam nuntiaret: & placitum suum neglexit, & jactivus inde remansit.* Et in adnuntiatione Karoli apud Pistas (ut habet Lindenbrog.) *Mittet quisque Comes missum suum qui ipsa sacramenta auscultet, ne ipsi homines jactivi inveniantur.*

Intelligo citatum: *non ut Bignonius* abjectivum: *Videndum autem is monet in hunc locum Fra. Pithæum, cujus ego quidem librum non vidi.*

Jectare item reperitur in constitutione Karoli M. (ibidem etiam notatâ) pro *citare*; *Nullus præsumat hominem ad judicium, sine causa jectare: nisi judicatum fuerit.*

¶ *Abrocamentum.*] Vox forensis. Emptio mercium integrarum, priusquàm vel ad nundinas vel ad forum rerum vænalium deferantur: earundemque deinceps per portiones distractio.

¶ *Abishersing.*] Vox forensis: at, scriptorum vitio, forensibus ipsis ænigmatica; cùm ad nominis, tum ad rei explicationem. Veterrimo Statutorum Compendio impresso, *Mishersing* editur. M. SS. duobus *Mishering*: in alio *Miskering*. Primus omnium quos novimus, Rastallus in Tit. Exposit. Vocabb. Juris, *Abishersing* exhibet: scriptoris fortè imperitia deceptus, qui literam 𝔐 forensem, specie * quâdam (*A b*) interdum referente, velut *A b* legeret, & transcriberet. Cowellus verò Rastallo fisus & (qui eum sequutus est) novo Expositori vocabb. Jur. *Abishersing* etiam recipit: ignotæque dictioni ut fundamentum strueret, à Germanico torquet Bischetzen, quod est, ut ipse ait, quasi *fisco addicere*, vel *confiscare*. Hæc de nomine.

* *Ut antiquè formatur.*

Quoad significationem: *Abishersing* (inquit Cowellus) *secundùm Rastallum in L'. Abridgement, &c. est, quietum esse de Amerciamentis coram quibuscunque de transgressione.* Certè haud ita Rastallus: Sed ——*coram quibuscunque de transumptione.* Et respondet editio vernacula, An. 1583. *Abishersing* **is to be quit of Amercements before whomsoever for transumption proved:** Fidemque huic faciunt vetustior codex impressus, & omnia quæ vidimus M. SS. exemplaria.

Reverà autem dictus ille novus Expositor, *transgressione* legit, non, *transumptione*: sive hebetanti oculo deceptus; sive ut locum, quem putaret, parùm integrum, restitueret: suoque sic errore Cowellum lusit. Sed de hoc fusiùs in vocab. *Mishersing*.

¶ *Absarius*] vide *Absus*.

¶ *Absis, sidis*, ἀψὶς & *Absida, dæ*,] ab accusativo ejusdem Græco; ut in multis solet: licet Isidorus, & Paulinus dubitent utrum sit legendum. Sic enim cassis, & cassida; parapsis, & parapsida; crater, & cratêra; stater, & statêra. Est autem *absis* sive *absida*, fornix, arcus, hemisphærium, & quod in curvamen arcuatum constituitur. Hinc arcus Imperatorum triumphales, Græci (ut notat Rhodiginus) *apsidas* vocant.

Origin. lib. 15. cap. 8. Ad Severum.

Antiqq. lect. lib. 28. c. 10.

Absis (inquit Anonymus) *est illa pars circuli, in qua principium exaltionis in suo circulo incipit elevari*: —— *Vel idem quod angulus; unde, in parasside*, i. *in paribus angulis.*

Isidorus verò Origin. lib. 5. cap. 8. *Absida* (inquit) *Græco sermone; Latine interpretatur lucida, eò quod lumine recepto, per arcum resplendeat*, &c.

Quod autem rotæ circulus qui radios suscipit, *Absis* etiam appellatur, fieri videtur, ut quidam volunt, non ab ἀψὶς ἀψῖδ☉ *fornicem* significante, sed ab ἅψις ἅψεως, i. tactus,

tactus, attrectatio: ἀπὸ τῦ ἅπτεσθαι, i. à tangendo, quia pars illa rotæ terram tangit: ideoque ut Gaza docet, scribendum cum aspiratione. *Gram. lib. 3.*

Absis verò seu *Absida*, apud rei Ecclesiasticæ Scriptores, aliis significationibus legitur, *viz.*

Pro *Episcoporum subselliis.* Sic Augustinus Maximo Episcopo Donatistæ, fastum stringens Episcoporum, Epist. 23. *Transit honor hujus sæculi, transit ambitio: in futuro Christi judicio nec absidæ gradatæ nec Cathedræ velatæ, &c.* Et quod (ex eodem citat Pythæus) Albinæ cuidam: *Ad nostra subsellia relicta turba redieram:* & paulo post: *dicebam ego quibus poteram, qui ad nos in absidem honoratiores & gratiores ascenderant.*

Pro *Choro* vel *Presbyterio* (quod vocant) hoc est, locus in Ecclesia cancellis inclusus, clericorumque cœtui destinatus. Sic intelligo Leonem Marsican. lib. 1. cap. 19. *In Basilicæ absida media, ad quam per 8 gradus ascenditur, altare constituit.* Et Gregor. Turonens. lib. 10. cap. 31. *In cujus* (Basilicæ) *absida, beatum corpus venerabilis Sancti* (Martini) *transtulit.* Et 32. Canonem 3. Synod. Carthaginens. ævo Augustini habitæ: *Cujuscunque autem pœnitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universa Ecclesia noverit, ante absidem, manus ei imponatur* (ab Episcopo.) Hincmarus etiam in eandem sententiam, De gestis habitis pro divortio Thietbergæ: *Et sacri Canones jubent, ut pœnitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impositurum manuum, & Cilicium super capita à Sacerdote, sicut ubique vulgatum est, ante absidem accipiant:* scil. ab Episcopo, ut supra.

Pro *Fornice* vel *loculo arcuato ligneo*, quo super altare posito, simulacra conservabant. Rutpertus de casibus S. Galli cap. 9. *Absidam quoque post altarium S. Galli ita honorificè pictura deaurata,——ipso composuit tempore.* Ekkehardus Junior cap. 6. *Turris ignem rapuit, absidæque SS. Virginum imminens, eam mordacius cremavit.*

Pro *Atrio* vel *Porticu Ecclesiæ.* Anonym. in ortu vocabul. Latino-Anglic. *Absiden est atrium, quod est extra Ecclesiam. Anglicè* **a Church-Porch.**

¶ *Absque hoc*] Negationis formula, quâ in foro Angliæ, Reus, Actoris assertionem, inficiatur. Gallis olim in usu ut videtur, & ad nos inde traducta. Sic enim Declaratione cujusdam Constitutionis, Alani Ducis Britanniæ Armoricanæ, An. Dom. 1087. *Alanus Dei gratiâ Britonum Dux, tunc tenens & possidens suum Ducatum Britanniæ, absque eo, quòd cognosceret vel haberet aliquem superiorem super se.*

Defendentem vocant, & Querentem. Bartrand. D'Argentri Hist. de Bret.

¶ *Abstentum* & *Abstistere.*] Hanc autem virtutem *Horon* vocant, à quâ *abstentum* & confirmatum, &c. Græcè apud *Epiphanium*, est ὑφ' ἧς ἐπισχῆσθαι καὶ ἐσχίνθαι. *Jacobus Billius* vertit, à quâ repressum & suffultum. *Ireneus* l. 1. c. 1. Quem locum sic exponit *Feu-ardentius*; *Abstentus autem jurisperitis est, qui tutoris auctoritate, ab adeundâ hæreditate revocatus est.* Eâ voce utitur *Cyprianus* Epist. 18. ad *Cornelium*, & Epist. 42. ad *Stephanum. Abstenti verò à nostris dicuntur, qui à communione Ecclesiæ, & sacrorum perceptione moti, rejectique sunt.* Hæc *Feu-ardentius. Irenæus* etiam lib. 4. cap. 44.——*ab hominibus hæreticis absistere oportet; adhærere autem his, qui & Apostolorum doctrinam custodiunt.*

¶ *Absus absarius*] v. Chron. Camera. & hic infra *Bunuarius.*

¶ *Abuttare.*] *Occurrere, vergere, scopum appetere, finem exerere, terminare.* A Gallico *abutter*, seu *abouter*, hæc eadem significanti. *La bout* enim finem, terminum, vel scopum designat: Inde Angl. **a But**, pro meta, & **about,** pro circa rem vel scopum versare. Vox feodalis, & agri-mensoribus nostris frequentissima, qui prædiorum fines (quos ipsi *capita* vocant, Marculfus *frontes*, Galli *bouts*) abuttare dicunt in adversam terram; cum se illuc adigant aut protendant. Latera autem nunquam aiunt abuttare: sed terram proximum adjacere. La Coustume Reformeé de Normandie: cap. 556. *Le sergeant est tenu faire Lecture des lettres, & obligations & declaration par bouts & costes desdites terres saisies.*

¶ *Accendentes* & *Accensores.*] In Romana Ecclesia dicuntur, qui (ab Episcopo ad hoc ordinati) luminaria accendunt, nutriunt, deferunt & cæt. Aliàs Ceroferarii dicti & Acoluthi. Vide plura de munere eorum in *Acoluthus.*

¶ *De Acceptore & antiquitate artis Acceptoriciæ, sive aucupandi cum Accipitre.*

¶ *Acceptor* atque inde *Acceptoricius* adject.] *Accipiter*, ab accipiendo. Glossæ vet. Latino Græc. *Acceptor* ἱέραξ, Δοχεὺς. Vox frequens in Antiqq. Legibus, nec Lucilio despectui, qui dixit——*Exta acceptoris & unguis:* ut refert Charisius Sosipater, lib. 10. Et licèt Authores alii, *Accipitrem* faciant masculini generis: Lucretius tamen Libro 4. fœminino ponit (ut Marcellus notat:) fortè quòd virtus alitis in hoc sexu sit eminentior.

Sed cum mihi locus peroportunè jam se offert, ut de antiquitate nobilis illius artis Acceptoriciæ, sive aucupandi cum accipitre quædam annotem; id vel maximè faciendum censeo, ut Blondo respondeam, ipsorumque opinioni, qui eam non inventam esse existimant, ante ætatem Frederici Barbarossæ: quòd is (ut idem Blondus scribit) annum circiter Domini 1246. (capta jam Parma) *aves rapaces, & cicures, præter usitatas in Italia multas, in queis falcones, chiluones, astures, & gerfalchi albi*, populo dedit in spectaculum conspiciendas. Ex antiqq. igitur legibus manifestè constat, non solum inventam eam esse, ante mille plus hinc annos, sed

Decad. 2. lib. 7.

Al. Primi & Ænobarbæ.

sed pro more etiam nostri sæculi & disciplinæ, à Gallis Germanisq; illustratam. Hodiernas enim artis voces, (quà latinè reddi possunt) multæ deprehenduntur in illis Legibus: utpote, in L. Salica, tit. 7. §. 1. *Qui acceptorem de arbore furaverit, &c.* Id est, de nido, vel quem Anglicè dicimus, **A Brancher.** Ibidem §. 2. *Acceptorem de pertica*, id est, **an Hawk off the Pearch.** Et §. 3. *Acceptorem intra clavem repositum*, fortè, **an Hawk in the Mue.** In Leg. Ripuarior. tit. 36. § 11. *Acceptorem domitum*, **A reclaimed Hawk**; *Acceptorem mutatum*, **A mued Hawk.** In L. Frisonum: *Qui canem acceptoricium occideret, &c.* Id est, **a Spanyel**, &c. Reperiuntur etiam ibidem accipitres, per classes suas & munia distincti: *Cranohari* alias *Commorsus gruarius*, i. Accipiter qui gruem mordet. *Ganshapich*, qui anseres capit. *Anethapich* qui anates persequitur, Et cæt.

L. Boior. tit. 20. §. 1.

Tantumq; admirationis in hoc voluptatis genere posuere olim veteres illi, ut lege etiam prohiberent, ne quis spatham, vel accipitrem suum, in ipsam capitis redemptionem cogeretur dare: scilicet cum hic non minus vitæ esset solatium, quàm illa libertatis vindex, atque præsidium. Quin & ipsos, qui vel canem, vel accipitrem alterius furtim subtraherent, omni ludibrio, & dedecore sugillandos decernerent. Ideo Burgundiones, LL. suarum Additam. 1. tit. 10. *Si quis canem * vel traum, aut b segutium, vel || petrunculum præsumpserit involare, jubemus ut convictus coram omni populo posteriora ipsius osculetur, aut quinq; solidos illi cujus canem involavit cogatur exsolvere, & mulctæ nomine solidos duos.* Et tit. 11. *Si quis acceptorem alienum involare præsumpserit, aut sex uncias carnis acceptor ipse super testones comedat, aut certè si noluerit, sex solidos illi cujus acceptor est, cogatur exsolvere: mulctæ autem nomine solidos duos.* Et ne pœnarum hæc commutatio levis habeatur, intelligendum est; tanti fuisse solidi æstimatio apud Burgundiones illos, ut vacca pro solido, bos pro duobus, caballus optimus, pro 10. væniret, sicuti liquet ibidem tit. 4. §. 1.

* An Hound.
b *Canem magnum.*
|| A Brachet.

Majorem etiam adhuc loqui videtur hujus Artis antiquitatem, quòd in Notitia Occidentalis Imperii Ordo militum qui *Sagittarii Venatores* dicti sunt, auspicium nominis sui, accipitrem gerunt in clypeo pro insigni. Taceo Gaufredum, i. Ducem Britanniæ, iter Romam carpentem, ideò à tumultuosa muliere, caput lapide percussum, occisumq; quòd accipiter ejus mulieris gallinam invaserat: An. Dom. 1008. *Flor. Wig.* in An. 871. p. 310. Rex *Alredus* inter bella, &c. omnem venandi artem agere, aurifices & artifices suos omnes Falconarios, accipitrarios, caniculariosq; docere —— non desinebat.

Hist. de Bretaigne liv. 3. ca. 21.

¶ *Accessorius.*] Vox Fori Anglici. Is qui sceleris conscius, facinoroso subvenit sive ope, sive consilio. Duplex autem est alius ante perpetratum scelus, aut feloniam, ut loquuntur: utpote qui vel suadet, vel imperat. Alius post effectum: & hoc fit vel celando facinus, aut reum, vel alimentum ei, evadendive occasionem subministrando. Istæ autem considerationes, ultra feloniarum reos, non extenduntur: nam in læsæ Majestatis criminibus, nulli habentur accessorii, vel secundi, sed primarii omnes, & (ut vocant) Principales: pariq; ideò plectuntur supplicio.

¶ *Accionarius*, vide *Actionarius.*]

¶ *Accola, Accolana, Accolanus, Acolabium*] Sunt autem *Accolæ*, *accolanæ*, *accolani*, *Coloni* simpliciter, vel *Coloni adscriptitii*, qui cum fundo transeunt: Anglis hodie, **The Tenants of the Mannor** nuncupati. Glossæ vett. Latino-Græc. *Accola*, γεωργὸς, i. *Colonus.* Sic in Chart. Alaman. Goldast. Num. 58. Omnia *in vestram trado dominationem —— cum domibus, ædificiis, casis, casalibus, mancipiis, servis, ancillis, acolabus.* Etiam in Marculfi, & solennib. Formulis, vox *accola*, hoc sensu frequens occurrit, dativum etiam faciens pluralem in *abus.* Reperiuntur necnon aliæ in Formulis Lindenbrogianis, Num. 62. in Chart. hæreditaria. —— *in hæreditate succedas, tam in terris, mansis, domibus, ædificiis, mancipiis, litis, libertis, accolabus, merito accolanarum vineis, olicis, sylvis, campis, &c.* Et numero 150. —— *quicquid reliqui accolani vestri faciunt, nos reddere spondemus.* Hinc & [*Acolabium*] (Opinor) pro *domo rustica, quam accola seu accolanus* habitabat: ideoq; duplici (c) scribendum *Accolabium.* Nos hodie, **A Tenement or Farm** vocamus. Antiquit. Fuldensium lib. 2. Tradit. 27. *Donatumq; in perpetuum esse volo —— cum terris, domibus, ædificiis, acolabiis, mancipiis, vineis, sylvis, arealis, casis, casalis, campis, &c.*

¶ *Acephalus*] Gr. qui de nemine tenet. LL. *H.* 1. ca. 22. Baronum homines & acephalos. Synod. Mogunt. sub Carol. M. cap. 22. De clericis vagis, seu de Acephalis, i. de his qui sunt sine capite, neq; in servitio Domini nostri, neq; sub Episcopo, &c. Cent. 9. col. 369.

¶ *Achata,*] plu. *Rot. mag. Pipæ* 1. *Hen. II. Rot.* 14. *memb.* 2. Pambrec Rogerus fil. Gaufordi debet 10. marcas argenti, ut habet rectum de *Achatis* patris sui, à Gall. *achater.*

¶ *Aclea.*] Campus vel locus querceus. Quercetum. A Saxon. ac, id est, quercus, & lea vel leʒa, campus, locus: vide hæc infrà. Asser. Menevens. in vita Ælfredi. *In loco qui dicitur Aclea, i. in campulo quercus, diutissimè pugnaverunt.* Hinc inde Florentius Wigornens. in * Anno Dom. 851. *In aclea, i. in campo quercus.* Hinc & multa apud nos hodie villarum nomina: at literam (a) inceptivam in (o) sæpe vertentia, finalem autem semper rejicientia. * *Secund. Dionys.*

¶ *Aco-*

¶ *Acoluthi.*] Juvenes ex imo ordine Eccleſiæ, qui in peragendis ſacris, ſacerdotibus olim, diaconis, & ſubdiaconis adminiſtrabant: ab Epiſcopo ad hoc deſignati. Sacra autem non attrectabant, nec inter clericos deputati ſunt, ſed à neutris tamen excluſi.

Anaſtaſ. in vita S. Caii Pap. An. 283. ---*Lector, Exorciſta, Sequens, ſubdiaconus, diaconus, &c.*

Dicti ἀπὸ τοῦ ἀκολουθεῖν, i. *à ſequendo, aſſectando, conſequendo.* Gloſſ. vett. Latino-Græc. ἀκόλουθος, *Sequutor, Pediſequus, Conſequens.* Gloſſ. Lydii, ἀκόλουθος ὁ νεώτερος παῖς, θεράπων δὲ, ὁ περὶ τὸ σῶμα κατάλληλος, i. Acoluthus, puer junior, famulus autem, & à corpore alteri ſubſtitutus. Nomen à re. Nam in Concil. Mediolanenſ. primo, ſub Pio 4. An. 1565. ejus munus ſic explicatur: *Acoluthus, ſubdiaconos & diaconos, ad altaris obſequium aſſectans; eis inſerviat. Lumina accendat & deferat; urceolos vini, & aquæ ad Miſſæ ſacrificium paret.* Ejus ordinationem ſic memorat Durandus lib. 2. Divin. Offic. ca. 7. *Sanè juxta decretum Concilii Tholetani, 21 diſt. acolytus: Acolytus dum ordinatur ab Epiſcopo, quidem doceatur qualiter in officio ſuo agere debet, ſed ab Archidiacono accipiat ceroferarium, i. candelabrum cum cereo: ut ſciat ſe accendenda Eccleſiæ luminaria, i. cereos dum Evangelium legitur, mancipari: accipiat & urceolum vacuum ad ſuggerendum, hoc eſt, adminiſtrandum vinum in Euchariſtiam, i. in calicem, in quo eſt Euchariſtia, ſanguis Chriſti.* Hinc, ſcil. ab accendendis luminaribus, *Accendens* aliàs dicitur: aliàs à deportandis cereis (dum Evangelium legatur, & Euchariſtia celebretur) *Ceroferarius* nuncupatur. Dicuntur etiam, vinum & aqua, quæ in Euchariſtia ſuggerit, *ſuggeſta.*

Accendens.

Ceroferarius.

Suggeſta.

Perperam autem à Durando aliiſque multis, ſcribi videtur *Acolytus* per *y* & *t* non aſpirato: ni relicto genuino vocis fonte, ad degenerem fortè convolent, & à Græco petant ἀκώλυτος, id eſt, *Liber, ſolutus*, per tranſlationem, *non prohibitus*, acſi ideò dictus ſit *Acolytus*, quaſi non prohibitus à ſacris; licèt à tactu & attrectatione ſacrorum ſit prohibitus. Canone etiam Concilii Mediolanenſis 51. Acoluthus tenetur Epiſcopum comitari. Majores noſtri, hunc Anglicè, **a Colet** vocabant.

¶ *Acquietancia, Acquietare,* & *Quietancia*,] Voces forenſes. *Acquietantia* eſt ſolutio à vinculo debiti, ſtipulationis vel obligationis, quo quis alteri tenetur. Etiam Symbolum ipſum, per quod hujuſmodi ſolutio, vel remiſſio perficitur. Civilibus Juriſconſultis *Apocha*, Anglicè, **An Acquittance**: à verbo forenſi acquietare, id eſt, *abſolvere* vel *quietum reddere.* Nam per acquietanciæ chartulam, creditor ſe profitetur rem acceptò ferre, ac debitorem inde quietum excedere. Anglicè **Quit**, per contractionem, pro **Quiet.** Vide *Quittare* & *Quittancia.*

¶ *Acra, cræ*] & plurali, *Acri* & *Agri* ſæpe legimus; fortè à nominativis ſingularibus *Acer* & *Ager*, non *Acrus* aut *Agrus.* Eſt autem *Acra*, menſurata terræ portio, olim incerta, ſed nunc * Statuto Anni 31 Edowardi primi, bis octogies perticam continens: & quibuſdam *jugerum* nuncupata. Pertica verò dimenſionis virga, ſexdecim pedes & dimid. habens in longitudine: de quo vide infrà ſuo loco. Dicitur *Acra* à Saxonico æcer, atque hoc à Latino *Ager*, *g* litera in *c* (quam Saxones noſtri uti *k* ſemper pronuntiabant) tranſeunte. Æcer verò apud Saxones, non tantùm definitam terræ quantitatem, ſed (ut ex Ælfredo liquet) latum quantumvis agrum ſignificabat: quod adhuc in Germaniâ remanet, & appellatione & uſu. Agrum enim Germani *Acker* vocant: eoque ſenſu, villæ quædam in pago Norfolcienſi, nomina ſibi adſciverunt. Scilicèt, *Caſtleacre*, quaſi caſtellum in agro, vel ager ad caſtellum pertinens; *Southacre*, ager auſtralis; *Weſtacre*, ager occidentalis appellatur. Quantum autem *acra, acer* (ſive *aker*) & vox *ager* particulariter ſumpta, apud Anglo-Saxones noſtros Germanoſve continebat, certi non habeo quod affirmem: repeiuntur tamen non infrequenter omnes, inter priſci ſæculi Authores, majoriſque proculdubiò extenſionis quàm hodiernæ noſtræ *acræ*, legum ſententiâ definitæ. Ex more enim loci alicujus, *acram* video largiùs ſæpe æſtimari: necnon, ter noſtram in Hybernia nuper continuiſſe, deprehendemus; antiquioris fortè illius haud omnino diſparem. Sed agrorum dimenſiones Saxonibus plerunque in uſu, apud Ingulphum occurunt, in Charta Edredi Regis Magnæ Britanniæ, An. Dom. 948. ubi (ut alias paſſim) hæc de *acris* mentio. *In Bokenhale duas carucatas terræ & dimidiam, & 26 acras prati, & 50 acras ſylvæ & 70 acras de Bruſhe.* Et paulo inferiùs, 100 *acras prati.* In Canuti item LL. M. S. cap. 14. *Si quis hanc decimam dare noluerit, ſicut omnium commune eſt inſtitutum; hæc eſt decima acra ſicut aratrum peragraverit,* &c.

* *Titul. de terra menſuranda.*

Iſidor. Orig. *l. 15. ca. 15. Actum provinciæ Betici ruſtici, agrum vocant.* Et mox infra, *Ager habet paſſus Cxxv. vel pedes DCxxv. cujus menſura octies computata, miliare facit, quod conſtat 5 millibus pedum.*

Inde Primiſlaus 5 *Boemorum Tyrannus* Odacker *cognominatus eſt, à devaſtatis agris.* Auſt. Auſta. *ad l. 1. pa. 483. l. 10.*

Antiquitatt. verò Fuldenſ. lib. 2. Tradit. 209. *In villa Suvinvurt de terra culta atque arabili, agros 54.* Ibidem Tradit. 214. *In villa quæ dicitur Aſchaha, 80 agros propriæ hæreditatis.* Et in fine lib. 3. cap. ult. *Ad Rohingeſhuſon area 1. agri 60.* Lib. Rameſienſ. M. S. Sect. 297. *In Houctonenſi campo unum agrum juxta viam.* Ibidem paulò ſuprà: *Ipſe Abbas dedit 10 acros de Dominio ipſius villæ, plenius verò 26 acros.* Et mox, *Aliman. uxor ipſius Sewini dedit 2 acros.* Vide *Andecinga.* Decem *Acræ* faciunt *ferlingatam*, quatuor *ferlingatæ* faciunt *virgatam*, quatuor *virgatæ* faciunt *hidam*, quinque *hidæ* faciunt feodum militis. Eſc. 12 E. 2. n. 18. Ebor.

Agri.

Acri.

¶ *Actio, Actionarius*] & aliàs (ſed perperàm) *Accionarius.*] Habetur *Actio* in Marculfi Formulis pro *munere* vel *officio*, ut è loco quem inde citaturi ſumus, mox videbitur.

debitur. *Accionarius* perinde, pro *officiario* (ut vocant) & *munere gaudente.* Vocabulum primò mihi exhibuit Charta Ethelbaldi Regis apud Commonachum S. Auguſtini, Abbatiſſæ Meſtriæ facta, Londinique data, Anno Dom. 748. *Hinc præcipio (& precor in nomine Dei omnipotentis) Patriciis, Ducibus, Comitibus, Thelonеariis, Accionariis, ac reliquis publicis dignitatibus, &c.* Reperio etiam Longobard. LL. lib. 1. tit. 9. l. 28. *Damus in mandatis cunctis Epiſcopis, Abbatibus, ſeu Actionariis noſtris, ut hæc omnis ſuprafcripta juſtitia, de præſenti, abſque ulla tarditate, adimpleta fieri debeat.* Peculiari igitur miniſterio hoc nomen deſtinatum fuiſſe non videtur, ſed commune omnibus magiſtratibus, qui *agentes* aliàs ab agendo, hîc ab actionibus, *Actionarii* nuncupantur: juxta id Marculfi lib. 1. in formula Chartæ de Ducatu, &c. concedendo, *Actionem Comitatus, Ducatus, Patriciatus in pago (illo) quem anteceſſor tuus (ille) uſque nunc viſus eſt egiſſe, tibi ad agendum regendumque commiſimus.* Et Gregor. Turonenſ. lib. 4. cap. 36. *Pœnius verò hujus municipii Comitatum regebat, cumque ad renovandam actionem, munera Regi per filium tranſmiſit, &c.* Gloſſæ quædam vet. *Actionarii, qui res noſtras agunt:* Aliæ verò magis particulariter, *Actionarii, Comites, actiones & jura perquirentes.*

¶ *Acton.*] —Lorica, hamis ferreis conſerta muniebantur. Hanc tunicæ coriaceæ non minus firmæ, quàm eleganti (noſtri *Acton* dicimus) ſuper induerunt. *Joh. Leſl. Scotus Epiſc. Roſſ. de origine, moribus & rebus geſtis Scotorum*, p. 56. ——Scoti venandi, aucupandique arte ſeſe exercebant, paſcebantque greges. In his eorum opes arcu miſſilibus, levi armaturâ, loricis; alii ferreis, alii pelliceis, vulgo *Hactones* dicunt, uſi non aliter, quàm aperto Marte ſpem poſuerunt libertatis ſimul & regni tutandi. *Hect.Boet.f.* 5.a.

¶ *Actor; Actor Dominicus; Actor Eccleſiæ, Villæ, Curtis*, &c.] Inter plurimas alias ſignificationes (quas à Lexicographis Juris Civil. petas) *Actor* ſimpliciter pro *Advocato* vel *Procuratore* legitur. *Actor* verò *Dominicus*, pro rei Regiæ, ſive Dominicæ Procuratore; cauſarum Regiarum Advocato, vel quem *Attornatum* dicunt; fundi Regii Præpoſito, qui *Ballivus* aliis appellatur. Sic *Actor Eccleſiæ, Villæ, Curtis*, idem quod Procurator Eccleſiæ, Villæ Præpoſitus, Curtis (h. aulæ Dominicæ) Villicus, ſeu œconomus; & (ut Vulgus loquitur) *Ballivus Manerii.* Capitular. Caroli lib. 4. cap. 44. *Si verò Comes vel Actor Dominicus, vel alter Miſſus palatii noſtri hoc perpetravit, &c.* Additio 3. Ludovici Imp. ad Capit. cap. 12. *Si qui erga Epiſcopum vel Actores Eccleſiæ, quamlibet querelam habere crediderint.* LL. Longob. lib. 1. tit. 34. l. 1. *Actor Regis, Curtem Regis habens ad gubernandum.* Capitular. Carol. lib. 4. cap. 41. *Si cujuſlibet mancipia in villam noſtram confugerint, Actor ejuſdem villæ quærenti Domino, ea non contradicat.*

¶ *Acubicula, Acubitula, Acupictile.*] Extat in LL. Francorum, Baſileæ non ita pridem editis, lib. 1. cap. 75. vox *Acubicula*, viz. *Fœminæ (in die Dominica) opera textilia non faciant, nec capulent veſtitus, nec conſuant, vel acubiculæ fiant.* Quem locum, Meurſius in Gloſſario ſuo Græco-barb. vocab. Ἀκκούβιτον emendaturus, legit, *acubitulæ*, i. reclinatoria: malè (enim inquit) editur, vel *acubiculæ*. Sed nec doctiſſimo viro in hoc cedendum, nam vox utraque expungenda eſt, ejuſque vice *acupictile* reſtituendum. Ut Exemplar illarum legum, accuratiùs ab Anſegiſo Abbate & Benedicto Levitâ collectarum, hodiéque non ſemel editarum, apertè indicat. *Acupictile* autem eſt quod acu pingitur. Virgil. Ænead. lib. 9. *Pictus acu chlamydem.* Et alibi, *Pictus acu tunicam.*

¶ *Ada, dæ.*] Conventio inter Manaſſem Comitem & Canonicos Rhemenſ. in Appendice Flodoardi. *Dedit itaque contrà, idem Manaſſes, &c. In Verniaco 8 manſos & dimidium, & in villa Colummis, adas duas, in Comitatu Remenſi.* Fateor me non intelligere, quid hîc ſit *adas.*

¶ *Adelantadi.*] Provinciarum præfecti apud Hiſpanos. *Minſt.* pa. 70.

¶ *Adærare, Adæratio, Adæratus.*] *Adærare* eſt pretium addicere, vulgò *adpreciare.* LL.Burgundior. Addit. 2. §. 7. *Solidi qui à tempore Alarici Regis adærati ſunt.* Et Wiſigot. lib. 4. tit. 5. l. 7. ——*poſt parentum obitum adæratione adhibita, &c. Adæratio, ſpecierum ad nummos taxatio.* Vide quæ Lindenbrogius noſter ad Ammianum notavit li. 31.

¶ *De nomine & dignitate Adelingi.*

¶ *Adelingus, Adalingus, Eadling, Edhiling, Ethling*, & *Edling.*] A Saxon. Æðel vel Æðelan, i. *nobilis, egregius.* Saxonibus uſurpantur pro regia ſobole, & Regni ſucceſſore, quem Galli (ut apud Marculfum & hic illicò videas) *Domicellum* vocabant; Scriptores Latini ejus ætatis, *Clitonem.* In legib. S. Edwardi Confeſſ. M. S. à Will. Conq. recept. cap. præcedent. penult. *Rex verò Edwardus, Edgarum filium eorum ſecum retinuit & pro ſuo nutrivit: & quia cogitabat hæredem eum facere, nominavit* Adeling, *quem nos (putà Normanni) dicimus Domicellum. Sed nos indiſcretè de pluribus * dicimus, quia Baronum filios vocamus Domicellos; Angli verò nullum niſi natos Regum. Quod ſi expreſſiùs volumus dicere, in quadam regione Saxoniæ,* Ling *imago, dicitur;* Adela *Anglicè, nobilis Latinè; quod ſimul conjunctum, ſonat nobilis imago,* Eadling: *Unde etiam Occidentales Saxonici, ſcilicet Exceſtrenſes, habent in Proverbio ſummi deſpectus,* Hinderling, i. *omni honeſtate dejecta, & recedens imago.* Hæc ibidem.

* *Hoveden ſic habet, de pluribus dominis, quia Barones vocamus Domicellos, p. 558.*

C Saxo-

Saxonibus autem in more fuit, patrio nomini *Ling* subjungere, cùm vel filium, vel juniorem significaturi essent: ut pro filio Eadmundi, Eadmonling, &c. Rem etiam hodie tenemus in quibusdam vocabulis Anglicanis, **Duckling, Starling, Codling, &c.** Quæ non de parentibus, sed de fœtu intelligenda sunt; atque inde **Suckling**, pro pullo, qui pendet ex ubere. Mos etiam iste apud exteros viguit, licèt a doctiss. B. Rhenano taceatur. Hinc enim sui Salingi, Harlingi, Carlingi, quos à Sala, Harleo, Carolo profectos dicit, lib. 2. Rer. German. Hinc Normanni ipsi, Nordalingi nuncupati, quasi filii aquilonis: Et Danos hodie Easterlingos vocamus, quasi Sobolem orientis.

Adelingum verò Britanni *Vrchrichiad* dixêre. De quo sic codex fumosus M. S. leges continens Hoeli Boni, non multùm ab initio. *Vrchrichiad*, i. *Edling, qui post Regem habet succedere, præ omnibus qui sunt in curia præter Regem & Reginam honoratur. Iste erit vel filius ejus, vel frater ejus. Locus ejus est in Aula ultra ignem, in opposito regis. Inter hæredem & columnam primo loco habet Judex sedere, &c.* Et inferiùs: *Tres solùm sunt homines; Rex, Optimas, Villanus, & eorum membra: Membra regia sunt, ad regiam dignitatem pertinentes, eâ tamen carentes. Quorum unus dignior est, scil. qui in discumbendo collocatur in loco, ex quo dignitas regia expectatur. Hic vocatur* Edling: *verùm ex quo terram accepit, illorum * Brempt eric, juxta dignitatem terræ quam acceperit* dictus est. Hæc illic. *Vivat Carolus Adelingus noster.*

Adelingi etiam inter Saxones nostros, dicebantur Regni magnates: præsertim Comites & Illustriores, si mihi non imponant Canuti legum interpres vetus, & Lambardus recentior. Ubi enim Codex Saxon. sic se habet, Par. 2. ca. 55. Gif hpa Aꞃcebiꞅcopeꞅ boꞃh oððe æðelingeꞅ abꞃece gebete ðæt miððꞃim punðum; Lambardus hoc vertit: *Qui Archiepiscopo, aut Satrapæ fidem datam fefellerit, tribus pensato libris.* Vetus autem ille M. S. *Si quis Archiepiscopi, vel Comitis plegium frangat, tres libras emendet.* Sic ut alter Æðelinge *Satrapam* interpretetur, alter *Comitem*, neuter verò, *filium Regis aut successorem Regni.* Et ne hoc incautè obrepsisse videatur Lambardo, adnotat ipse in margine, Æðeling etiam Regni hæredem sonare. Sed ex * Nithardo quoque constat, omnem Saxonicam nobilitatem sub Adelingorum appellatione jam olim censeri. *Saxonica* (inquit) *Gens omnis in 3 ordinibus divisa consistit. Sunt enim inter illos, qui Edhilingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Lazzi illorum linguâ dicuntur: Latinâ verò linguâ, hoc sunt, Nobiles, ingenuiles, serviles.* Quin & Anglorum legibus, satis est perspicuum, *Adalingos* dici pro nobilibus in genere: quod necdùm apud Germanos antiquatum est; qu. Nobiles omnes *Edelmen* vocant, à Saxonico æðel pro nobili; etiam *Edling* dicunt pro juvene generosi sanguinis, ut me docet Pictorius Tigurinus.

* *Lib.* 4.

Hinc, *Adelinga* apud Longobardos pro classe Nobilium, & quod nos dicimus *Baronagio.* Gotfrid. Viterbiensis Chronic. part. 17. sub An. Dom. 776. de Longobardis agens: *Omnes Reges illi fuerunt Adelingi, id est, de nobiliori prosapia, quæ apud illos dicitur Adelinga.*

¶ *Adelscalc*, *Adelscalche*, vel *Adelscalcus.*] *Minister nobilis, Servus Principis, Puer Regis* (ut Gregor. Turonensis & ejus sæculi homines loquuntur) Ab Ædel, *nobilis*; Scalc, *servus, minister.* Concil. Bavaric. An. Dom. 772. & Decretum Tassilonis Ducis Bavariorum, par. 1. cap. 7. *Servi Principis, qui dicuntur Adelscalche, suum habeant * Weregeldum, juxta morem quem habuerunt sub parentibus; & cæteri minores Weregeldi, juxta legem suam.* Adelscalcos hos ejusmodi fuisse reor apud Bavarios, cujusmodi inter Saxones nostros Thani regii, & qui in Chartis antiq. *Ministri* dicti sunt, & *Ministri Regis.* Germanis olim *Edildegin* (à Saxon. Æðel ðeing, i. *Minister nobilis*) hodie ut notat Lindenbrogius, *Eddel Knaben*, quasi *Pueri*, vel *Famuli nobiles*: à quo Angli (in ludibrium, & vituperium torquentes dictionem) **Idle knave** dicimus, pro ignavo nebulone. Vide quæ doctiss. Lindenbrogius notavit ad Paulum Warnefr. de Gestis Longobar. lib. 2. cap. 9.

Tom. Concil. 3. *Decre. Tassil.* Adelscalc.

* i. *Capitis æstimationem.*

¶ *Adelstane.*] Bract. fol. 147. a.

¶ *Adfatomia*, *Adfatomire*] v. *Affatomia.*

¶ *Adjacentia*, *æ*, & *Ajacentia.*] Chart. Alaman. Centur. i. num. 26. ——*prædictum locum cum omnibus adjacentiis. Nu.* 39. *Omnes res meas, vel omnia peculia mea* ———*cum omnibus adjacentiis, vel adpendiciis eorum in arcas, vel silvas, &c.* Nu. 50. *Mansum unum cum campis, pratis, silvis, adjacentiis & appendiciis.*

Adjactivus, Adjectire, Adjectio,] vide suprà *Abjectire.*

¶ *Adjurnare*, *Adjurnatus*, *Adjurnamentum.*] A Gallico *Adjourner*, id est, *diem alicui dicere, citare, in jus vocare.* Anglo-Saxonibus nostris in LL. Edwar. Senioris ca. 1. Anðagan: quasi *ad diem* ponere. Salicorum lege, *solem alicui collocare*, & per contractionem *culcare*: ubi *solem*, pro *diem* intellige. Hinc *adjurnamentum* frequens apud Burgundiones: id est, *diei dictio, citatio, evocatio, denunciatio.* Nos verò *adjurnare* dicimus pro *comperendinare*, *vadari*, *in ulteriorem diem rejicere*, perinde etiam *adjurnamentum.* Capitular. Carol. lib. 5. cap. 151. *De hominibus Ecclesiasticis, seu fiscalinis, qui non erant adjornati quando in Cœnomanico pago fuimus, &c.*

¶ *Admallare.*] *In judicium vocare: lege agere, mallare.* Propriè ad curiam Provinciæ,

vinciæ, vel Comitatus, *quam mallum* dixere, aliquem citare: vel ut loquitur Legis Salicæ Editio German. *mannire ad mallum*, de quo infrá. L. Sal. tit. 59. —*qui eum admallat, & ille qui admallatur.* Marculf. lib. 1. cap. 21. *Eò quòd propter simplicitatem suam minimè possit prosequi, vel admallare, clementiæ Regni nostri petiit, ut illustris vir ille, omnes causas suas in vice ipsius, tam in pago, quàm in placito nostro admallandum, prosequendumque recipere deberet.* Ripuar. tit. 32. §. 3. *quod eum ad strudem legitimam admallatum habet.*

¶ *Admezatores.*] Qui per privatorum consensus, ad decidendas quæstiones, Neapoli, & alibi eligebantur: nullam aliam jurisdictionem habentes, nisi quæ ab eligentibus conferebatur eisdem. Hos imposterum, eligi. prohibuit Fredericus 2. Imperator: Sic in Constit. Neapolit. & Sicul. lib. 1. tit. 79. Dicti quasi *mediatores*, ab Italico *mezzatura*; quod idem à *mezo* vel *mezzo* (τὸ μέσον) i. *medium.*

¶ *Adminiculator.*] Ab adminiculando. In Romana Ecclesia, septimus erat (ut mihi Author est Onuphrius) ex primis officialibus: & pro viduis, pupillis, egenis, afflictis, captivisque procurabat; quod munus hodie (inquit) pauperum advocatus facit.

¶ *De Admiralii multiplici appellatione: quando Europam, quando Angliam id nominis & muneris est ingressum.*

¶ *Admiralius, Admirallus, Admiralis, Admirans, Admirandus, Admirabilis*: etiam *Amira, Amiras, Amireus, Amiralius, Ammiratus*, &c.] *Admiralius*, à Græco ἁλμυρὸς, inquiunt plerique, id est, à *salsugine*, quod in salso mari suum exercet imperium. Insulsè proculdubio: quis enim in imponendis nominibus, ad remotiores rerum qualitates, neglecta ipsa re, confugerit? Præfectum hunc rei maritimæ, *Salinarium* potiùs dixerit, *quàm Marinarium.* Alii igitur verbi parentelam, ex Arabici & Græci connubio rimari volunt; nempe ab Arabico *Amir*, id est, *princeps, præfectus*, & Græco ἅλιος, i. *marinus*; ut sit *Admiralius*, vel potiùs *Amiralius*, quasi princeps, vel præfectus marinus. Hoc certè videtur verisimile; nam in Aula Orientalis Imperii, voces multæ occurrunt, bilinguis hujuscemodi compositionis: placetque eò magis, quod ἅλιος Homero legitur, pro rectore maris, ipsoque Neptuno. Quamvis itaque reperiantur præterea apud Græcos, vocabula Ἀμηρᾶς, ἀμηραῖος, ἀμηράλης: apud Latinos, *Amira, Amiras, Amireus, Ammiratus, Admirallus, Admiralis, Admirans, Admirandus, Admirabilis, Admiravisi, Almiramisi, &c.* quæ terminationem ἅλιος non recipiunt: vel id Gentium, Authorumque varietati tribuendum est (qui in peregrinis nominibus referendis, toto plerumque oberrant cœlo:) vel diversis dictionibus, diversæ etiam (ut quidam volunt) significationes sunt adhibendæ.

Amir itaque (aliàs *Emir*) etiam *Amira, Amiræ*, & *Amiras, Amiradis*, Regem, principem, eparchum, præfectum (ut supra diximus) significant; interdum summum ipsum apud Turcas Saracenosq; Imperatorem, Protosymbolum & Senatus præsidem. Cujus officium exercere ἀμηρεύειν dicitur: ipsa præfectura ἀμηρεία, Ab Arabico أَمَرَ *Amara*, seu Hebræo אָמַר *Amar*, (ut me docuit Bedwellus noster) hoc est, *dixit, edixit*: illud *præcepit, imperavit.* Unde مَأْمُورًا *Mamurom*, præceptum, edictum, & أَمِيرٌ *Amirom*, Dux, Capitaneus, Imperator, Præfectus; Ἄρχων vel Ἄρχος in compositione: ex quo وَالْأَمِيرِ *Alamiro* (cum Articulo *al*) Actor. 22. 24. ὁ χιλίαρχος, Anglicè **(the) chief Captain**. Atque inde Hispanis, *Almirante*, quasi (suo idiomate) *el-Amirante*, nec non (verso *l* in *d*) *Admirans*, à quo aliàs perperàm, ob consonantiam, *Admirabilis* & *Admirandus*. *Amiratus* autem (quo passim utitur Malmesburiensis) non hinc fieri reor, at ab *Amiradis* genitivo singulari vocis *Amiras*, *d* ut solet in *t* mutato: & (quod apud Turpinum & Robertum Monachum antiquiùs legitur) *Admiraldus*, quasi *Al Amiradus*, i. ὁ ἀμηρᾶς. Et in Fragm. Hist. Aquitan. (*d* posteriori abjecto) *Admiralus*. Leone Marsico (Casinensi hist. lib. 3. cap. 44.) *Admirarius*. *Amiræus* verò seu ἀμηραῖος, poni solet diminutivè pro subregulo, Tribuno militum, Vicario *Amiræ*, vel Prætore. Istâque distinctione passim utitur Sigebertus in suis Chronicis. Sic in An. 630. de Mahomete agens quem ille & rectiùs Muhammad nominat, *Hic* (inquit) *in Regno Saracenorum quatuor Prætores statuit, qui Amiræi vocabantur: ipse vero Amiras dicebatur, vel Protosymbolus.* Et An. 657. *Muhavias ex Amiræo, Amiras factus.* Item An. 718. *Zuleymen Amiras cum Amiræis suis, & stolo navium penè trium millium, Constantinopolim triennio obsidet.* Theophanes in Chronico, à Meursio citatus, Ἦν δὲ προτελευτήσας ὁ Μουάμεδ, ὃς ἦν στήσας τέσσαρας ἀμηραίους· τοῦ πολεμεῖν τοὺς ἐξ Ἀράβων γένους Χριστιανούς. Id est, *Moriturus autem Muhamed, quatuor Amiræos statuit, qui debellarent omnes ex genere Arabum Christianos.* Et Constantius de Administr. Imp. ibidem, Παραλαμβάνει οὖν ὁ Μαβίας πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν Συρίας, ἐπειδὴ ὁμομωκέσαν οἱ ἀμμοραῖοι πάντες. Id est, *Accepit igitur Mavias omnem potestatem Syriæ, postquam omnes Amiræi juravissent.* Author autem Anonymus, quem in Arabico suo *Trudgman* profert Bedwellus, dictos hos quatuor Amiræos, *Almirantes* vocat. *Quidam* (inquit) *Califa, creavit quatuor Tribunos militum, vulgò, Admirantes appellatos, quibus singulis, multos duces & centuriones attribuit, eósque duces acutos Dei gladios nominat.* Sunt etiam qui ipsos hos, *Amiræ*

[Marginal notes: *Amir, al. Emir, Amira, Amiras.* — *Almirante.* — *Admirans.* — *Almirandus.* — *Amiratus.* — *Almirallus.* — *Almiralus.* — *Almirarius.* — *Amiræus.*]

miræ ſeu *Amiradis* appellatione donant. Junius ex Cedreno, in Notis ad Curopalatem: *Deceſſerat* (inquit) *jam tum Moamedus, conſtitutis quatuor Ameradis, qui Arabibus Chriſtianam religionem amplectentibus bellum facerent. Hi adverſus Theodorum cubicularium profecti, cum eo ſunt congreſſi prælio: Sed eo in prælio, tres Amerades, magnaque cum his multitudo occubuerunt. Exivit etiam reliquus Ameras, Chalebus nomine, qui gladius Dei appellabatur.*

Admiralius. Amiralis. Admirallus. Ἀμηράλιος verò & ἀμηράλης, unde nos *Admiralium, Amiralem*, & *Admirallum* ducimus, reperiuntur in Orientali Imperio, perſpicuè dicta de Magiſtratu navali; non autem ſummo illo, cui hodie id nomen imponimus; at de ſubordinato quopiam ejuſmodi præfecto (quem tunc Magnum Ducem *Vixit An. cir. 1059.* appellabant, ejuſque vicario, i. Magno Drungario claſſis) inſervienti. Curopalates in Official. Aulæ Conſtant. de Duce agens. Ὥσπερ ὁ μέγας δομέστικος ἐνείσκεται εἰς τὸ φοσσάτον ἅπαν κεφαλὴ, οὕτω καὶ κατὰ θάλασσαν οὗτος —— Ἔχει δὲ ὑπ᾽ αὐτὸν, τόν τε μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου, τὸν ἀμηράλιον, τὸν πρωτοκόμητα, τοὺς δρουγγαρίους, καὶ τοὺς κόμητας. Id eſt, *Quemadmodum magnus Domeſticus, princeps & caput eſt ad univerſum foſſatum* (ſeu militiam caſtrenſem): *ſic etiam hic* (Magnus Dux) *ad univerſum mare.* Et mox: *Habet autem ſub ipſo, Magnum Drungarium claſſis, Ameralium, Drungarios & Comites.* Ex quo liquet, Ameralium iſtum non fuiſſe τὸν Ἀμηράλην τοῦ ἁλὸς, i. Thalaſſiarcham vel præfectum maris; (ut ejus etymon, quam ſupra poſuimus, indicare aſſerunt) ſed inferioris ordinis Magiſtratus, qui tamen gubernandæ claſſi conſtitutus eſt. Sic enim alibi Curopalates. Ὁ ἀμηράλιος ὑπὸ τὸν μέγαν δοῦκαν ἐνείσκεται· ἡγεῖται δὲ τοῦ στόλου παντός. Id eſt, *Ameralius Magno Duci ſubeſt: agit autem univerſam claſſem.* Sed hæc ipſa appellatio, communis etiam fuit terreſtribus Principibus. Babylonis enim Tyrannum (cujus longiùs in Continentes ſedes eſt) *Amiralium* vocat Huntindonienſis (qui ſub Stephano Rege An. 1148. floruit): & Sigeberti Auctuarius. Refert quoque idem Huntindonius, 12 *Amiralios Paganorum*, cæſos fuiſſe in oppugnatione Antiochiæ. Et Mat. Paris in Will. 2. *Corbaranus* (inquit) *diſponit acies, agmina inſtruit, præficiens eis Amiralios & Reges viginti novem, quorum nomina hæc fuerunt: Meleduchac, Amir Solymam, Amirſolendais, Amirhegible, Amirmotoanc, Amir Mahumet,* & reliqui. Ubi vides *Amiras* & *Amiralios* *Admiraldi terreſtris ditio.* (quos antiquiores, *Amiralos* etiam & *Admiraldos* vocabant) invicem confundi. Horum autem ditionem perſpicuè habes deſcriptam, à Ruperto aliàs Roberto Monacho, qui vixit An. 1095. hiſtoriæ ſuæ de bello Saracenico lib. 4. *Occiſus eſt Caſſiani magni Regis Antiochiæ Filius, & 12 Admiraldi Regis Babyloniæ, quos cum ſuis exercitibus, miſerat ad ferenda auxilia Regi Antiochiæ. Et quos Admiraldos vocant, Reges ſunt qui Provinciis regionum præſunt. Provincia quidem eſt, quæ unum habet Metropolitanum, 12 Conſules* (id eſt Comites) *& unum regem. Ex tot itaque Provinciis convenerunt, quot ibi Admiraldi fuerunt mortui.* Et initio ſequentis libri, ipſum Regem Babyloniæ, *Admiraldum* vocant nuntii ejus: *Dominus noſter Admiraldus Babyloniæ, mandat vobis Francorum Principibus ſalutem.* Eandemque appellationem huic tribuit Turpinus Archiep. qui floruit An. 803. *Li. de Geſt. Carol. Mag. Si illius ſit.* lib. de Geſt. Caroli Mag. cap. 17. Necnon Author Fragmenti Hiſtor. Aquitan. *Nabuchodonoſor Babyloniæ, id eſt,* (inquit) *Admiralus.* Occurrit prætereà apud Monſtreletum, *Arcubaliſtariorum Admiralius*, pro ipſorum *Admiralius Arcubaliſtariorum.* præfecto: Adeo ut videas hanc appellationem, non univocè tribui præfectis æquoreis, ſed itemque campeſtribus: quemadmodum & aliæ campeſtres, æquoreis. Sic hic ſupra, *Drungarus claſſis*: Et mox infra, *Conſtabularius navigii.* Et Will. Tyrius (qui floruit An. 1120, & hiſtoriam belli Sacri compoſuit) non videtur tunc intellexiſſe *Admira-* *Primicerius claſſis.* *lium* pro Thalaſſiarcha, ideoque ipſum *Primicerium claſſis* denominaſſe.

Nulla igitur in vocibus conſtantia, ſive ſcripturam reſpicis, ſive ſignificationem. Tranſmiſſo itaque terreſtri Admiralio, qui *Admiralius claſſicus unde & quando.* ſolus Turcis & Aſiaticis innotuit; marinum illum inſequamur, cujus in Orientali Imperio primam deprehendimus mentionem. Hinc enim ad Italos Siculoſque tranſmigraſſe videtur nomen Admiralii. Galliſque inde porrectum (qui in navalibus præliis Italis plerunque uſi ſunt Præfectis) ad Anglos tandem perveniſſe: ſed confectâ jam Hieroſolymitanâ militiâ. Cum enim ejus gratiâ, Rex Richardus primus, claſſem celeberrimam conſcripſiſſet; nullum ei ſingularem Præfectum conſtituit, Admiraliive appellatione inſignivit: ſed deputato ad hoc munus quinqueviratu, *viz.* Gerardo Anxienſi Archiepiſcopo, Bernardo Baonenſi Epiſcopo, Roberto de Sabul, Richardo de Canvil, & Willielmo de Forz de Ulerum (Opinor Oleron) eos *Ductores Juſticiarios & Conſtabularios totius ſui navi-* *Juſticiarii & Conſtabularii navigii.* *gii denominavit*: ut ex Hovendeno liquet, parte poſteriori.

Nec recepta videtur hæc appellatio, An. 8 H. 3. cum Rex *Maritimam Angliæ* (ut reſcripti utar verbis) Willielmo de Lucy conceſſit: nulla habita de Admiralio mentione. Quin nec An. 48. Regni ſui, dum Tho. de Moleton, *Capitaneum & cuſtodem maris* (non Admiralium) deſignat. Chartam regiam (quâ munus perſpicuè deſcribitur) edendam cenſeo. *Rex, Omnibus Baronibus & Ballivis quinque-* *Conceſſio cuſtodiæ maris.* *portuum, & omnibus aliis de partibus maritimis, Salutem. Sciatis quòd aſſignavimus dilectum & fidelem noſtrum Thomam de Moleton Capitaneum & Cuſtodem maris, & portuum maritimorum; & ad naves noſtros, vino, victualibus, & aliis neceſſariis muniendas contra hoſtilem adventum alienigenarum, in regnum noſtrum; prout magis viderit expedire. Et ideo vobis mandamus, quod eidem Thomæ,*

tanquam

tanquam Capitaneo & custodi, intendentes sitis & auxiliantes. Teste Rege apud Cantuariam, 3 Die Junii, Anno Regni sui 48. i. An.Dom. 1264. Vides, nec hic Admiralii nomen; nec cognoscendi causas marinas, vel tantillum jurisdictionis.

Gulielmus Rex *Siciliæ* navali expeditione per Admiralios suos cepit *Sibyllam* Civitatem. *Rob.de Monte in append. ad Sigeb. in An.* 1158.

Certè vox Admiralius, nostratibus videtur incognita, usque Regni initium Edw. primi: eamque ideo exponit ejusdem tempestatis Author, qui historiam Matthæi Paris eousque produxit: (sive is Will. Rishanger Monachus S.Albani, ut Balæo visum est, sive alius.) Sed nec tunc quidem pro Thalassiarchâ. Ait autem in An. Dom.1272.(qui est Henrici 3. penultimus.) *Admiralius Jopensis, natione Saracenus; quæ dignitas apud nos Consulatus vocatur.* Consules verò (ut dixi) tunc appellabant, quos nunc Comites & Duces. Statutum etiam An. 3. Edw. 1. quod *de Wrecco maris* inscribitur, & omnino agit de rebus naufragis ad Admiralium mox spectantibus; nec Admiralium quidem agnoscit: sed nec judicem, vel officialem aliquem marinum, præter Vicecomites, Coronatores, Ballivosque terrestres. Sub his autem diebus irrepsisse videtur in Angliam, peregrinus hic titulus; (delatus forsitan per Edw. 1. ex Hierosolymitana militia) sensimque tribui præfectis classicis: dum nec adhuc perpetuus quis esset, aut solus, aut universalis rei marinæ administrator. Constat tamen *Willielmum de Leiburne, Admirallum* dici *Maris Regis*, in conventu apud Bruges habito 8. Die Martii, An. 15. Edw. 1. id est, Domini 1286. Ac si cum nomine, muneris plenitudine solus tunc ipse fungeretur. Sed paucos post annos,triumviratui dispertitum id munus reperio, ipsumque Willielmum, Portesmuthiensi tantummodò plagæ fuisse præfectum. Walsingham in An. Dom.1295.id est,Edw. primi 22. *Navigium ad custodiendum mare in tres classes distinxit, tres præponens ei Admirallos, viz. Gernemuthensibus & cæteris illius partis navibus, Johannem de Botecurts: Portesmuthensibus, Willielmum de Leybourne: occidentalibus verò navibus & Hibernicis, militem quendam de Hibernia oriundum.* Ab hac distinctione (Britanniæ triquetro respondenti) dictos censeo *trium plagarum Admirallos.* Idem in Anno 1325. id est 19. Edw. 2. *Sub eisdem (inquit) diebus, tres Admiralii trium plagarum Angliæ, viz. Dominus Johannes Otervin, Dom. Nicholaus Kiriel, & Dom. Joh. de Felton, custodiam maris habentes, &c. cum Gernemuthensium & Portesmuthensium & Occidentalium classe, oceanum sunt ingressi.*

Admiralii nomen quando primum in Anglia.

Sed occurrit plerunque vel singularis aliquis (ut hodiè) Admirallus: vel (instar Duumvirorum navalium apud Romanos, quod antiquis frequentius est) bini tantùm; binis stationibus designati. Perpetuus enim nullus olim fuit in hoc munere: sed (ex arbitrio Regis) aut annuus,aut biennalis, aut ad tempus non diuturnum. Aliquando ne semestris quidem, sed veluti repentinæ alicui expeditioni datus. Dictusque sæpe non Admirallus maris, sed *flotæ navium*, id est classis.

Classis autem Admiralius, nemo salutandus erat, qui non denis navibus præficeretur: quod à Genuensibus primò latum, hic (tantùm obiter) notandum duxi. Stationum istarum,alia borealis fuit: alia occidentalis. Borealis dicebatur, quæ ab ore Thamesis versus partes boreales protenditur: Gernemutham continens & littus omne orientale. Occidentalis, quæ ab ostio Thamesis, Portesmutham & stationem omnem meridionalem (quæ suum aliquando, ut supra patet, Admirallum habuit) necnon latus Angliæ occidentale complectebatur. Stationes etiam aliquando divisit portus Southamptoniæ. Sic 23 Maii,5 Ric. 2. *Jo. de Rupibus constitutus est Admirallus flotæ, ab introitu portus villæ Southampton, versus partes occidentales.*

Quis dicendus Admiralius.

Admiraliorum stationes.

Primus autem qui universali nomine *Admirallus Angliæ* dictus est, fuisse videtur Richardus filius Alani junior, Comes Arundeliæ & Surregiæ: hoc munere & titulo donatus 10. die Sept. An. 10. Ric. 2. Licèt enim antecessorum suorum permulti, & successorum etiam nonnulli, constituti essent Admiralli *versus partes tam boreales, quàm occidentales Angliæ*; Et aliàs, *omnium flotarum navium australium, borealium, & occidentalium* (ut Rob. Herle 35. Ed. 3.) ex hoc tamen *Admirallos Angliæ* dici, non sunt assecuti. Jurisdictionem verò æquè amplam habuisse censeo, ab Edw. 3. ætate. In Statuto enim, An. 13. Ri. 2. (quod ad cohibendas Admirallorum usurpationes editum est) prohibetur numero plurali, & indistinctè, ut *Admiralli, aut Vicarii sui, se non intromittant rebus supra terra, sed in Mari tantùm contingentibus: prout tempore* Edw.3. *consuetum fuit.* Unde quidam colligunt, causarum nauticarum cognitionem; & Forum rei Marinæ (quod hodie *Curiam Admiralitatis* vocant) Admirallo primùm illuxisse, sub Edw. 3.

Quis primus dictus est Admiralius Angliæ.

Curia Admiralitatis quando exorta.

¶ *Admi-*

¶ *Admiraliorum series, tam particularium quàm universalium qui ab exordio hujus muneris in Anglia floruere.*

MArthusium Archipiratam (id est, Principem nautarum) tempore Edgari Regis Anglo-Saxonis: aut Tetrarchas classicos ejusdem Regis (quorum singuli, mille navibus ad custodiam singularum plagarum Britannici Maris, dicuntur præpositi) huic catalogo non ascribimus Nec quos succedentes Reges, navium Prætores extraordinarios habuere: sed hos tantùm qui præfecturâ Maris, postquam erecta esset in munus annuum atque ordinarium, donabantur. Quod quidèm licèt decursu temporis, in eam excreverit amplitudinem, ut à maximis Regni Principibus avidè ambiretur: in exordio tamen, adeò humile visum est & operosum, ut viris mediocris fortunæ, immò obscuris sæpè, conferretur.

Seriem verò hanc, tibi (Lector) offero: non ut integram, aut nostrâ operâ, ab Archivis Regiis petitam; sed quam (paucis interjectis) ex diversorum collectionibus (mutilis quidèm & malè sanis) concinnavimus. Cujus te admonitum velim: ut nobis non vertas vitio, si in quò erratum fuerit. Facile enim est recolere; laboriosum condere. Ad hoc autem sufficiat, ut intelligas prisci seculi consuetudinem, quæ (Romanam sequuta prudentiam) summa munera Reipub. noluit esse aut diuturna, aut singulari integrè delegata.

8 *Hen.* 3. *Richardus de Lucy* dicitur habere *maritimam Angliæ*. Patentt. An. 8. Hen. 3. Membr. 4. 29 August.

48 *Hen.*3. *Thomas de Moleton* Capitaneus & custos Maris & portuum maritimorum constitutus, 3 Junii, 48 Hen. 3.

15 *Ed.* 1. *Willielmus de Leiburne* appellatur *Admirallus Maris Regis* in Conventu apud Bruges, 8 Martii, 15 Edw. 1. 1286.

	BOREALIS.	MERIDIONALIS.	OCCIDENTALIS.
22 *Ed.* 1. *Walsing. ibidem.*	*Jo. de Botetort* Gernemuthensium & illius Stationis Admirallus.	*Will. de Leiburne* Portesmuthensium & illius stationis Admirallus.	Miles quidam Hibernicus Occidentalium & illius stationis Admirallus.

	ADMIRALLI BOREALES. i. *Ab ore aquæ Thamesis versus partes boreales.*	ADMIRALLI OCCIDENTALES. i. *Ab ore aquæ Thamesis versus partes occidentales.*
34 *Ed.* 1.	*Edward. Charles* Borealis Admirallus.	*Gervasius Allard* Occidentalis Admirallus.
8 *Ed.* 2.	*Johannes Botetort* constitut. Admirallus borealis 5 Martii.	*Willielmus Cranis* constitut. Admirallus occidentalis 9 Maii.
10 *Ed.*2.		*Nicholaus Cryoll* constitut. 8 Dec.
10 *Ed.* 2.	*John Perbrun* aliàs *Perburn*, Burgensis magnæ Jernemuthæ constit. 13 Maii.	*Robertus Leiburne* Eques aur. constitut. 13 Maii.
12 *Ed.* 2.		*Joh. Athey* occid. Admir.
15 *Ed.*2.	*Johannes Perburn.*	*Rob. de Leiburne* Eq. aur. constitut. Admiral. occidentalis Portus Angliæ, Walliæ, & Hiberniæ, 19 Maii.
16 *Ed.* 2.	*Johannes Perburn* Burgensis magnæ Jeremuthæ, borealis Admiral. constitut. 16 Maii.	*Rob. Battail*, al. *Batallus*, unus Baronum 5. Portuum const. Adm. ab ore aquæ Thamesis versus partes occid. 18 Apr.
18 *Ed.* 2.	*Johan. Sturmy* constitut. 15 Aug. al. 5.	*Robertus Bendon* constitut. Adm. 5 Aug.

1	2	3
Dom. Joh. Otervin.	*Dom. Nich. Keriel.*	*Dom. Jo. De Felton.*

19 *Ed.*2. *In An.*1325. Istos tres, Walsingamius nominat *tres Admirallios trium plagarum Angliæ*, Id est, *Gernemuthens. Portesmuthens. & Occidental.* Portesmuthensis autem (quæ & meridionalis dicitur) sub occidentalis appellatione postea continetur.

	ADMIRALLI BOREALES.	ADMIRALLI OCCIDENTALES.
19 *Ed.* 2.	*Joh. de Stormy* Borealis Admiral.	*Nich. Criell* const. Occid. Adm. 8 Dec.
20 *Ed.* 2.	*Joh. Sturmy* boreal.	*Nich. Criell* occidental.
	Joh. Layborn boreal. Adm. con. 19 Sep.	

Joh.

	ADMIRALLI BOREALES.	ADMIRALLI OCCIDENTALES.
1 *Ed.* 3.	*Joh. Perbrun* Bor. Adm. conſt. 21 Apr.	*Wares de Valoniis* Ad. Occ. con. 21 Ap.
7 *Ed.* 3.		*Williel. de Clinton* Ad. Occ. con. 16 Julii.
8 *Ed.* 3.	*Joh. de Norwico* Adm. bor. con. 2 Jan.	*Reg. de Hegham* al *Higham* conſt. 2 Jan.
10 *Ed.* 3.	*Tho. Ughtred* Adm. bor. con. 18 Feb.	
10 *Ed.* 3.	*Johan. de Norwico* Adm. boreal. conſtit. 10 Apr.	*Galfridus de Say* Banerettus conſtitut. ut ſupra 10 Apr.
10 *Ed.* 3.	*Rob. Ufford* & *Jo. de Roos* conſtit. Add. *flotæ* ab ore Tham. verſ. par. bor. 14 Ja.	*Will. de Manto* conſtitut. Admiral. verſ. part. Occiden. 14 Jan.
11 *Ed.* 3.	*Walterus de Manney* Eq. aur. Ad. verſus part. boreal. conſtit. 11 Aug. al. 28 Julii.	*Bartholm. de Burgherſhe* Eq. aur. conſtitut. 11 Aug. al. 28 Julii.
12 *Ed.* 3.	*Tho. de Draiton* conſtitut. 28 Julii. Hunc aliàs reperio non Admirallum ſtatui, ſed tantùm Viceadmirallum loco Walteri de Manney: & ſic fortè in nonnullis aliis erratum eſt.	*Petrus Dardus* aliàs *Bard.* conſtitut. 28 Julii.
13 *Ed.* 3.	*Rob. Morley* Baro de Hengham conſtit. 18 Febr. al. 10 Mar.	*Rob. Truſſel*, conſtitut. Admiral. occidental. 18 Feb.
14 *Ed.* 3.		*Ric.* fil. *Alani* Com. Arundel. con. 20 Fe.
15 *Ed.* 3.	*Rob. de Morley* conſtitut. Apr. 15.	*Will. Clinton* Com. Hunting. 12 Jan. al. Jun.
16 *Ed.* 3.	*Willielmus Truſſell* conſtitut 20 Dec.	*Rob. Beaupell* conſtitut. 20 Dec.
17 *Ed.* 3.	*Will. Truſſell.*	*Jo. de Monte Gomerico.*
18 *Ed.* 3.	*Rob. Uffor.* Comes Suffolc. con. ad 8 Maii.	*Reginald de Cobham* conſtitut. 8 Maii.
19 *Ed.* 3.		*Rich.* fil. *Al.* Comes Arund. con. 23 Fe.
20 *Ed.* 3.	*Rob. de Ufford* Comes Suffolciæ, 23 Feb.	*Ric.* fil. *Alani* Comes Arundeliæ, 23 Fe.
21 *Ed.* 3.	*Joh. de Howard* Eq. aur. conſt. 8 Mar.	*Jo. de Monte Gomerico* Eq. au. con. 23 Fe.
22 *Ed.* 3.	*Wal. de Manny* Baro S. Salvato. 14 Mar.	*Regin. de Cobham* Eq. aur. con. 14 Mar. al. 14 Feb.
22 *Ed.* 3.	*Rob. de Morley* Eq. aur. conſt. 6 Jun.	
24 *Ed.* 3.	*Rob. de Cauſton*	*Jo. de Bello campo* de Warwic. Eq. primæ fundationis Ordinis Periſcelidis.
25 *Ed.* 3.	*R. de Morley* boreal. Adm.	
25 *Ed.* 3.	*Will. de Bohun* Com. Northamp. con. 8 Mar.	*Henr.* Dux Lancaſtriæ conſt. 8 Mar.
26 *Ed.* 3.	*Will. de Bohun* Comes Northampton, conſtitut. Adm.	*Tho. de Bello campo* ſenior Comes Warwicen. conſtitut.
29 *Ed.* 3.	*Rob. de Morley* Baro de Hengham conſtitut. 5 Mar.	*Jo. de Bello campo* de Warwick frater prædicti Thomæ con. 5 Mart.
30 *Ed.* 3.	*Rob. de Morley* boreal. Adm.	*Guido de Brian* Eq. aur. conſt. 1 Mar.
31 *Ed.* 3.		*Guido de Brian* occident. 31 Edw. 3.
33, 34 *Ed.* 3.	*Rob. de Morley* boreal. Admiral.	*Guido de Brian* occidental. Adm.

34 *Ed.* 3. *Jo. de Bello campo* prædictus conſtitut. Admirallus ab ore aquæ Thameſis verſus partes tam boreales quam occidentales Angliæ, 18 Julii, 34 Edw. 3. Hic fuit eodem tempore, Dom. Gardianus 5 Portuum, Conſtabularius Turris London, & Caſtri Dover, & obiit in poſſeſſione dictorum munerum 2 Dec. eodem Anno.

35 *Ed.* 3. *Rob. Herle* Eq. aur. Admirallus omnium flotarum utriuſque partis ut ſupra, conſtitut. 26 Jan. 35 Edw. 3.

38 *Ed.* 3. *Radulphus Spigornell* canſtitut. Admiral. utriuſque partis ut ſupra, 7 Julii.

43 *Ed.* 3.	*Nicholaus Tamworth* Eq. aur. conſtitut. Adm. ab ore Tham. verſus partes boreales Angliæ 12 Jan.	*Rob. Aſton* Eq. aur. conſtitut. Adm. ab ore Tham. verſus part. occident. Angliæ 28 Apr.
44 *Ed.* 3.	*Jo. Nevill* Eq. Aur. Baro de Raby conſt. 30 Maii, al. 30 Mar.	*Guido Brian* Baro de conſtitut. 3 Maii.
45 *Ed.* 3.	*Radul. de Ferrariis* conſtit. 6 Oct. al. 5.	*Rob. Aſton* Eq. aur. conſtit. 6 Oct. al. 5.
46, 47, & 48 *Ed.* 3.	*Will. de Nevill* conſt. 7 Mar. 46 Edw. 3.	*Phil. Courtney* conſt. 7 March 46 E. 3.
50 *Ed.* 3.	*Will. de Ufford* Com. Suffol. con. 16 Jul.	*Will. de Monteacuto* conſtit. 16 Julii.
50 *Ed.* & 51 *Ed.* 3.	*Michael de la Poole* Eq. aur. Dom. de Wingfield conſtit. 24 Novemb.	Frater *Rob. de Hales* Prior Hoſpitalis S. Jo. Hieruſalem in Angl. conſt. 24 Nov.
1 *Ric.* 2.	*Tho. de Bello campo* Jun. Com. War. 5. Dec.	*Ric.* fil. *Alani* Jun. Com. Arun. con. 5 Dec.
2 *Ric.* 2.	*Tho. Percy* Eq; frat. Com. Northumb. 5 No.	*Hugo Calveley* Eq. aur. conſt. 1 Sept.
3 & 4 *Ric.* 2.	*Will. de Elmham* Eq. aur. conſt. 8 Mar.	*Phi. Courtney* Eq. aur. conſang. Reg. 8 Mar.
5 *Ric.* 2.	*Will. de Elmham.*	*Jo. Roches* ſive de Rupibus Eq. au. Adm. flotæ ab introitu portus villæ Southampton verſus partes occident. ſubſtitutus loco Walteri de Hauley (qui ergo inſerendus videtur) 23 Maii, Patent. par. 8.

Walte-

	ADMIRALLI BOREALES.	ADMIRALLI OCCIDENTALES.
6 *Ric.*2.	*Walterus* fil. *Walteri* Eq. aur. Dom. de Woodham conſtit. 26 Oct.	*Jo. de Rupibus* Eq. aur. con. Adm. ab ore aqu. Tham. verſus partes occ. 26 Oct.
7 *Ric.*2.	*Hen. Percy* Com. Northum. con. 19 No.	*Edw. Courtney* Com. Devon. con. 19 No.
8 *Ric.*2.	*Tho. Percy* frat. Hen. Com. Northumb. conſtit. 29 Jan. al. 26.	*Jo. Radington* Prior S. Johannis Hieruſalem in Angl. conſtit. 29 Jan.
9 *Ric.* 2.	*Phil.* Dom. *Darcy* Eq. au. con. 22 Feb.	*Thomas Trivet* Eq. aur. conſtit. 22 Feb.

10 *Ric.*2. *Richardus* fil. *Alani* Comes Arundel & Surregiæ, conſtitut. Admirallus Angliæ 10 Dec. 10 Ric. 2. & manſit in officio uſque ad 18 Maii An. 12. ejuſdem.

12 *Ric.*2.	*Jo. de Bello monte* Baro de Folkingham conſt. Adm. ab ore Tham. verſus partes boreales Angliæ 20 Maii.	*Jo. Holland* Comes Huntingtoniæ frater minor Tho. Com. Cantii conſtitut. Adm. verſus partes occid. 18 Mar.
12 *Ric.*2.	*Jo. de Rupibus* Eq. aur.	
13 *Ric.*2.	*Jo. de Bello monte* prædict. con. 22 Jun.	*Jo. Holland* Com. prædict. con. 22 Jun.
14 *Ric.* 2.	*Edward.* Com. Rutland. conſt. 22 Mar.	*Jo. Holland* Com. prædict. con. 12 Mar.

15 *Ric.* 2. *Edwardus* Com. Rutland. & Corcagiæ, poſtea Dux Albemarliæ, conſt. Adm. verſus partes tam boreal. quam occid. 29 No. & manſit uſque 9 Maii An. 21 Ric. 2.

21 *Ric.* 2. *Jo. Beaufort* Marchio Dorſeti, ac Com. Somerſeti, fil. Jo. de Gandavo Ducis Lancaſtriæ, &c. conſtit. Adm. verſus utraſque partes 9 Maii.

22 *Ric.*2. *Tho. Percey* Comes Wigorniæ, frater Hen. Com. Northumb. conſtit. Adm. utriuſque partis 16 Jan.

2 *Hen.*4.	*Ric. Gray* Baro de Codenore con. Adm. ab ore Tham. verſ. part. bo. Ang. 26 Ap.	*Tho. Reniſton* Eq. aur. con. Adm. verſus part. occid. 21 Ap.
5 *Hen.* 4.	*Tho. Beaufort* frat. prædicti Marchionis Dorſ. &c. con. 5 No.	*Tho.* Dom. Berkley Eq. aur. conſtit. ut ſupra 5 Novem.

6 *Hen.* 4. *Tho.* Lancaſtrius Regis H. 4. fil. Prorex Hiberniæ, Seneſcallus Angliæ, poſtea Dux Clarenciæ, conſtitut. Adm. utriuſque partis 20 Feb. An. 6. patris ſui: & manſit in officio uſque 28 Apr. An. ſeq.

7 *Hen.* 4.	*Nich. Blackburn* Armig. conſt. Adm. verſ. part. boreal. Ang. 28 Apr.	*Rich. Cliderhow* Armig. conſtit. Adm. verſ. part. occident. 28 Apr.

8 *Hen.*4. *Joh. Beaufort* prædict. Com. Somerſeti, &c. conſt. Adm. Angliæ, &c. 23 Dec. Regni frat. ſui 8, & ſtetit in offic. uſque 8 Maii ſeq. Hujus tempore juriſdictio Admiralitatis magnum accepit incrementum, cauſarúmque cognitionem tam criminalium quàm civilium.

8 *Hen.*4. *Edm. Holland* Com. Cantii conſtit. Adm. Angliæ, &c. 8 Maii.

9 *Hen.*4. *Tho. Beaufort* prædict. &c. conſtit. Adm. Angliæ, &c. 1 Sept. An. fratr. ſui 9. Factus fuit Com. Dorſet, & Dux Exon. *Deſiderantur hic forte nonnulli.*

4 *Hen.*6. *Joh. Lancaſtrius* Dux Bedfordiæ, Com. Richmundiæ & Candaliæ, Conſtabularius Angl. fil. Reg. H. 4. conſtit. Adm. Angliæ, &c. 26 Julii.

14 *Hen.*6. *Joh. Holland* Dux Exoniæ, Comes Huntington, &c. conſtit. (cum filio ſuo) Adm. Angliæ, Hiberniæ, & Aquitaniæ pro termino vitæ 21 Octob. Crevit jam forenſibus negotiis Admiralii juriſdictio.

25 *Hen.* 6. *Will. de la Poole* Marchio & Comes Suffolciæ, &c. conſtit. Adm. Ang. Hiber. & Aquitaniæ, durante pupillari ætate Henr. Ducis Exoniæ, qui per regium diploma hoc cum patre munus adeptus eſt ad terminum vitæ eorum, &c. Officio ceſſit, capitéque plectus eſt 2 Maii 28 H. 6.

28 *Hen.*6. *Henr. Holland* Dux Exoniæ prædict. &c. fil. Henr. Ducis Exoniæ, ad maturam ætatem perveniens, 23 Julii 28 H. 6. & in patrias dignitates ſuccedens, fit Adm. Angliæ, Hiberniæ, & Aquitaniæ.

1 *Edw.* 4. *Rich. Nevell* Comes Warwicenſis & Sariſbur. conſtit. Adm. Angl. Hiberniæ & Aquitan. die.

2 *Edw.* 4. *Will. Nevill* Comes Cantii, & Baro Falconbergius conſtit. Adm. Angl. Hiberniæ, & Aquitan. 30 Julii.

Edw. 4. *Rich.* Dux Glroceſtriæ, frater Regis, conſtitut. Adm. Angl. Hibern. & Aquitaniæ, 12 Octob.

49 *Hen.* 6. *Rich. Nevell* Comes Warwic. & Sariſb. Capitaneus Villæ & Caſtri Caleſiæ, Conſtabularius Caſtri Dover, & Cuſtos 5 Portuum: conſtitut. Adm. Angl. Hiberniæ & Aquit. 2 Jan.

Rich.

ADMIRALLI ANGLIÆ.

11 *Edw.* 4. *Rich.* Dux Gloceſtriæ prædict. &c. conſtitut. Adm. ut ſupra.

1 *Ric.* 3. *Jo. Howard* Dux Norfolciæ, &c. conſt. Adm. Ang. Hiber. & Aquita. 25 Julii.

1 *Hen.* 7. *Jo. de Veer* Comes Oxonienſ. magnus Camerarius Angl. &c. conſtit. Adm. ut ſupra, 21 Sept. Manſit in Offic. uſque ad 10 Martii, 4 Hen. 8. qua die obiit.

4 *Hen.* 8. *Edw. Howard* Eq. aur. fil. Tho. Comit. Surregiæ, poſtea Ducis Norfolciæ, conſtitut. Adm. ut ſupra, 15 Aug. 4 H. 8. 1513. E navi conto excuſſus in portu de Breſt ſubmergitur 25 Ap. 5 Hen. 8. *Stow.* 823.

5 *Hen.* 8. *Tho.* Dom. *Howard* frater major prædicti Edw. Howard, poſtea Comes Surregiæ, & deinde Dux Norf. conſtit. Adm. Angl. Hib. & Aquitan. 4 Maii, factus, ut mortem fratris de Francis vindicaret. *Stow.*

17 *Hen.* 8. *Henricus* fil. Nothus Regis H. 8. Dux Richmundiæ & Somerſ. Com. Nottingham, conſtit. Adm. ut ſupra, 16 Julii An. Patris ſui 17. Manſit in officio uſque ad 22 Julii An. ejuſdem Reg. 28. qua die obiit.

28 *Hen.* 8. *Will. fitz William* Com. Southampt. &c. conſt. Adm. ut ſupra, 16 Aug.

32 *Hen.* 8. *Jo. Ruſſell* Eq. aur. Dom. Ruſſel. conſtit. Adm. ut ſupra, 18 Julii.

34 *Hen.* 8. *Joh. Dudley* Eq. aur. Vicecom. Inſulæ, & Baro de Malpas, &c. conſtit. Adm. &c. 27 Jun.

1 *Edw.* 6. *Tho. de S. Mauro* (vulgo *Seimor*) Eq. aur. Dom. de S. Mauro de Sudley, frat. Edwar. Ducis Somerſet. con. Adm. Angl. Hibern. & Walliæ, Caleſiæ, Bologniæ, &c. 17 Febru.

3 *Edw.* 6. *Joh. Dudley* Com. Warwic. Vicecom. Liſley, Eq. Periſcelidis, Magnus Magiſter Hoſpitii Regis, &c. conſtit. Mag. Admirallus Angl. Hibern. Walliæ, Caleſiæ, Bologniæ, & Marchiarum earundem, Normanniæ, Gaſconiæ, & Aquitaniæ, nec non præfectus generalis claſſis & marium Regis, 28 Octob.

4 *Edw.* 6. *Edw. Clinton* Eq. Aur. Baro Clintonius & Saius, conſtit. Adm. ut ſupra, 4 Maii.

1 *Mar.* *Will. Howard* Eq. aur. Baro Effinghamiæ, conſt. ut ſupra, 20 Mar. 1 Mariæ.

3 *Mar.* *Edwardus Clinton* Eq. aur. Baro Clinton & Saius, conſt. Adm. ut ſupra, 3 Mar.

27 *Eliz.* *Carolus* Dom. *Howard*, Eq. Ordinis Periſcelidis, Baro de Effingham, poſtea & modo Comes Nottingham, conſtit. Magnus Admirallus Angliæ, Hiberniæ, ac Dominiorum & Inſularum earundem, Villæ Caleſiæ & Marchiarum ejuſdem, Normandiæ, Gaſconiæ, & Aquitaniæ, nec non præfectus generalis claſſ. & marium dictorum regnorum, &c. 8 Julii.

Jacob. 16. *Georgius* Marchio & Comes Buckingham, Vicecomes *Villers*, Baro de Whaddon, Eq. Periſcelidis, &c. conſtitutus Mag. Adm. Angliæ, &c. ut ſupra, 28 Jan. ex reſignatione Caroli Com. Nottingham herois grandævi, dum hæ ipſæ paginæ ſub prælo eſſent. Cui (ut præcedenti) ſubſtituitur Viceadmirallus Angl. &c. *Robertus Manſell* Eq. ſtrenuus, & amore noſtro admodùm obſervandus.

Non eſt dubium, quin perplures procerum iſtorum, Equites fuerint Periſcelidis ſive Garterii, ſed cùm id nobis non promptè innotuerit, aliis liquimus diſquirendum.

¶ *De Admiralio Gallico.*

Nec antiquiorem exiſtimo Admiralii apud Gallos inſtitutionem: licèt multa prædicat Popilinerus de præfectis claſſicis, ſub Merovinis priſciſque regibus. (*Lib. de Admir. Fran.*) Nos enim de munere caduco aut extraordinario non agimus: at de ſummo ſtationarioque magiſtratu, qui univerſæ marinæ reipub. præeſt. ſuoque foro, & ampliſſima juriſdictione, tam in cauſis civilibus judicandis, quàm in claſſe regia gubernanda, inſignitur. Ille (inquam Popilinerus) alios omnes inter Admiralios numerat, penes quos ſumma unquam fuit navalis prælii; noſtroq; interim Willielmo primo, ſuum ſubinducit Admiralium, Odonem (neſcio quem) de Hibernicis triumphantem. Certè vix credibile eſt, ut in Aula Regum Franciæ, perpetuus olim quis haberetur Admiralius, cum ne ipſi quidem Reges, vel maria obtinerent, vel littora, ſed maritimis ea Principibus, Normanniæ, Britanniæ Armoricanæ, Aquitaniæ, Provinciæ, aliiſque toparchis ceſſiſſent. Eorum igitur ſententiam amplector utì ſaniorem, qui primum apud Gallos Admiralium faciunt, vel Enguarrantum Dominum de Coucy, ſub Philippo 3 filio S. Ludovici, An. circiter 1280. vel Americum Vicecomitem Narbonenſem, ſub Johanne Rege Francorum (qui ad Edwardo Principe Walliæ captus eſt An. 1356.) Hoc eſt, poſtquam Galliæ Rex, Johanni Anglo, Normanniam alioſque Galliæ tractus maritimos, ob Arthuri Ducis Britanniæ cædem abſtuliſſet, ſuóque adſcripſiſſet imperio. Sed commenta etiam doctis ipſis placent, dum magis hæreant in antiquis, quàm in veris. Forcatulum audi de Gallor. Imp. lib. 2. *Admiralius Gallica primùm vox fuit & dignitas, latiſſimè deinde à variis populis uſurpata pro eo illuſtri præfecto cui maris imperium & littorum à Rege concreditum eſt; qui claſſes & navalia curat, utì ſarta tecta ſint, & ut exarmata reparentur, néve remigibus aut* (*Admiranduſ.*)

com-

*commeatu egeant, utque piratæ arceantur aut fugentur. Nomen sub Divo Augusto adinventum didicimus, & ab ipsomet approbatum, tametsi novata verba non minus quàm scopulum marinum se refugere prædicaret. Cùm enim ipsi aliquando legatus is, qui Galliam administrabat, * cui transmarinarum rerum notitia, multa ad copiam largitur, * ut D. Julius retulit, complures Nereidas in littore exanimes apparuisse scripsisset, obstupuit maris portenta demiratus, atque protinus class. Gallicæ præfectum Admirandum dixit. Alii hoc Tiberio ejus successori tribuere maluerunt, cùm contra Lugdunensis provinciæ littus in insula simul trecentas amplius bel uas reciprocans destituisset oceanus, miræ varietatis & magnitudinis, &c.* Intelligas autem, Cæsarem hic laudandum Authorem, clausulæ tantùm quæ stellulis includitur, non fabulæ: Sed hæc tamen ità invaluit, ut Authores aliquot *Admirandum* dixerint, pro *Admiralio*, veluti & Mat. Paris *Admirabilem* pro *Amira*. Sic Christoferum Columbum ob egregiè expeditam navigationem, *Admirantis* titulo, à Principibus Hispaniæ donatum refert Munsterus, Cosm. lib. 5. cap. 159.

** Lib. 6. de Bell. Gall.*

Admirans.

Verùm si huic Magistratui nomen à Romano peteremus, magis congruum id videtur quod offert Cicero in Epist. ad Attic. ubi ait, *Vult me Pompeius esse, quem tota hæc Maritima ora habeat ἐπίσκοπον, id est, speculatorem & custodem.*

Oræ marit. Episcopus.

Mitto alias voces *Amiræ* prævaricationes; nec non composita ejus plurima, quæ apud Leonclavium, Berletum, & rerum orientalium Scriptores, occurrunt; utpote *Amir mumuli vel mumunin*, id est, Rex vel princeps Sacrorum, seu fidelium; *Amiro'lgendo*, princeps militum; *Amir* vel *Emir halem*, princeps vel dominus vexillorum; de quo infra in verbo *Fanenleben*: & aliàs *Emir ali*, pro vexillifero; (è quibus fortè quispiam *Admiralium* duxerit.) *Almiramisi* & *Almiramimoli* apud Hovendenum, pro *Amirmunili*: Sicuti & apud Mat. Paris in Will. 2. *Admiravisus.*

Amir mumili. *Amiro'lgendo.* *Amir halem.* *Emir ali.* *Almiramisi.* *Almiramimoli.* *Admiravisus.*

¶ *Admissionalis* & *Admissivus*,] Hæc veterum, illa recentiorum vox. Is qui aditum præbet ad superiorem. Curopalata, Θύρα, i. Janua. Unde Turcicum *Janizar*, teste Chalcondylâ: & Gallicum *Huissier*, Ang. **An Usher.** Nam *huis* etiam est janua.

¶ *Adnumiastes.*] Græco-barbarè ἀδνουμιαστής, quasi à nominibus describendis Adnomiastes. *Censor*, Is qui in exercitu Orientalis Imperii, copias lustrat & censet juxta nominum descriptionem, viritímque posteà stipem erogat. Curat etiam ut currus & jumenta (prout opus fuerit) suppleantur. De hoc vide Curopalat. de officiis Constantinop. & Meursèum qui in Græco-barbaris desudavit.

¶ *Adrhamire & ejus variationes. Arraniatus quid. Criminosorum examen olim multiplex. Arrare, &c.*

¶ *Adrhamire, Arhamire, Arramire, Arramare.*] Ab obsoleto Gallico *arramir*, id est, *Jurare, promittere, solenniter profiteri, vadari.* Aspirationem autem alii (ut Latini solent in Græcis dictionibus) post *r* literam ponunt: alii Anglo-Saxonum more, ante ipsam. Sic Pithæus Capitul. lib. 4. can. 39. *Adhramire* legit. Et Form. vett. Sect. 1. *Quod cùm Sacramentum intra ipsam casam Dei, vel ipsius Abbatis habuisset adhramitum———in ipso mallo in basilica Sancti illius, ob hoc jurare debuisset, &c.* Ubi Bignonius, *Adrhamitum*, promissum. *Adrhamire* enim (inquit) non est jurare, sed cavere se certa die & certo loco juraturum: *de sacramento fidem facere.* Capitular. lib. 3. can. 58. *Ut si sacramenta ad palatium fuerint adrhamita, in palatio perficiantur.* Vel ut habet Longobardor. lex, lib. 2. tit. 55. l. 20. —— *Arramita, in palatio finiantur.* Gloss. *Arramita: facienda deposita.* Item Longob. tit. eodem, l. 26. *Ibi sacramenta juranda sunt, ubi antiquitùs consuetudo fuit sacramenta arramire, vel jurare ubi mallum habeatur.* Et lib. 1. tit. 25. l. 76. *Accusatus ———ad præsentiam Comitis se arhamiet.* Form. Solenn. Lindenbr. 166, & 168. *Sacramentum per festucam adrhamire.* L. Sal. tit. 49. *Ille apud quem agnoscitur* (res aliena) *debet adrhamire.* Et tit. 39. *Debet per tertiam manum adhramire.* In Pithæi Gloss. ad Capitular. lib. 4. can. 28.

Molt les oyssez arramir
Serement faire & foy pleuir
Que par morir ne ly falleront
Tel fra comm'il fera feront.

E quibus compertum jam habemus, quid sibi vult *arramare* apud Bractonum, & in jure nostro veteri: fortè etiam quid *arraniare* apud recentiores leguleios, qui vocem *arramare* nescientes, *ni* legunt pro *m*, *Arraniare* pro *arramare.* De quo pauca, ut vocabulo suam restituam integritatem, si vel ipse non halluciner. Antiqui moris fuit, prædiorum lites duello decernere, id est, cæde & sanguine, vi & fortunâ. Quod cum exhorresceret Christiana pietas, Henricus (opinor) secundus, rem detulit ad electionem Rei (seu Tenentis, ut vocant) an duello vellet jus suum defendere, vel se ponere in recognitionem, quam Sacramento facerent duodecim viri probi & legales, è vicinio deligendi. Hanc autem recognitionis formulam, *Assisam* dicebant: eodémque nomine ipsum duodecimviratum, fortè quod edicto regio (*Assiz*, id est) constitutus esset. Actori præterea indulsit, ut is etiam in exordio litis (spreta duelli impietate) ad assisam Regis provocaret: qui & ideo

Arramare. *Arraniare.*

assisam

Assisam arramare. *assisam arramare*, id est, promittere vel profiteri, dictus est. Bracton lib. 4. trac. 1. cap. 15.——*Timens assisam quam prædictus C. versus eum arramavit.* Et mox, — *qui ultimò fuit disseysitus, & arramavit assisam novæ disseysinæ super utrumque.* Et lib. 3. tract. 1. cap. 11. *Numm.* 11, 12, 13, (in Brevibus Regiis) *Assisam quam talis arramavit versus, &c.* Sic etiam in ejusmodi Brevibus tam in Registro quam in veteri Natura Brevium, & in Fitzherbert.

Arraniatus. In felonum etiam (ut loquuntur) & proditorum examinibus, reus hodiè *arraniatus* dicitur, cum se stiterit in judicio patriæ, seu duodecim-virali sacramento: atque hoc à Gallico *arranger*, opinatur Cowellus, quod est (inquit) *astituere, ordinare.* Sed mihi planè videtur is dicendus *arramatus*, propterea quòd jam pollicitus est & professus, quâ judicii formulâ se defenderit. Multiplex enim olim fuit criminosorum examen: utpote per ignem vel aquam (quod ordalium vocant) per crucem, per duellum, & novissimè per proborum & legalium hominum (quos patriam dicimus) sacramenta. Ex his reus (sic enim illius sæculi ferebat humanitas) sibi quam vellet examinis formulam co-optaret: factaque suæ electionis solenni professione, eam dicebatur *arramare*, atque inde *arramatus esse.* Maximè autem cùm semetipsum in sacramentale examen posuisset.

Et licèt hodiè omnes aliæ examinis formulæ aboleantur: prisci tamen juris vestigium manet. Nam cum reus pro tribunali constitutus, crimen negaverit unde postulatur, interrogari solet verbis Anglicanis, **How wilt thou be tried?** hoc est, *Quo te sistes examine?* ac si adhuc illi esset in electione, quòd necessariò *Patriæ* concredendum est: nam alioquin acerbissima morte (etiam insons) plectendus fuerit ob contumeliam.

Deraniare monachum. Sic *deraniare monachum*, dictum censeo pro *deramare*, quasi à professione, seu voto revocare. *Bellum daraniare*, item pro *daramare*, id est, denunciare, profiteri: sed hoc compositum cum (*de*) articulo infinitivi modi apud Anglo-Normanos; illud cum *de* (vel *des*) præpositione *à* seu *abs* significanti, & privationis vim habenti. Instrumentum concordiæ cum Theobaldo filio Leterii Vindoc. apud Lindenbrog. *Pro his rebus acquirendis, arravimus bellum in curia Vindocensi.* Durand. Rational. lib. 3. cap. 14. *sponsam subarravit*: Et, *annulo me subarravit.* Fortè omnia radicitus ab *arrha*.

Bellum daraniare.

Arrare.

Subarrare.

¶ *Adsallire.*] *Impetum in aliquem facere, adoriri, invadere.* A Gallico *assaillir*, & hoc à Latinò *assilire.* Marculfus lib. 1. form. 29 & 39. *Nulla manente causa, in via adsallissetis, & graviter livorassetis.* Capit. lib. 5. can. 12. *Qui peregrino nocuerit vel eum adsallierit, &c.* L. Salic. tit. 16. §. 2. *Si quis villam alienam adsalierit, & ibidem ostia fregerit, &c.* Pluries illic & inferioris sæculi authoribus, ne fori nostri commentum putes. Certè versus Ovidii 11 Metamorph. *Quin sæpe assiluit defensæ mœnibus urbis*: in veteri quodam codice habebatur, *Quin sæpe adsaluit*, ut Goldastus apud Lydium testatur.

¶ *Adsecurare.*] *Pignore vel fidejussione interposita securum facere.* Charta pacis inter Reg. Hen. 2. & filios suos, apud Hoved. in An. 1174. *Adsecuravit in manu Domini Regis patris sui, quòd illis qui servierunt ei, nec malum nec damnum aliquod hac de causa faciet.*

¶ *Adtractus.*] *Comparatum, acquisitum*: nostris *perquisitum*, **Purchase**. Crebrò apud Marculfum, & in antiqq. chartis *de comparato, vel de quolibet adtractu*; Et *tam de alode, quàm de adtractu.*

¶ *Advisare, Advisamentum.*] *Consulere, deliberare, ruminare de re aliqua.* Gall. *Adviser*, seu *aviser*. Vox Glanvilli & fori, etiam Theologorum. Nich. de Clemangis De Annatt. non solvend. in exordio lib. ——*Adducendo in medium rationes & justificationes, quas prius longè advisaverunt.* Et post aliquot, —— *Deputatos fuisse certos alios de singulis nationibus ad advisandum de remediis.*

¶ *Adulterium.*] Pro mulctâ adulterii (Saxonibus nostris *legerwita*) & privilegio vindicandi id sceleris, quo multi proceres infra sua Dominia gaudebant. Domesdei, sub titulis, Chent, Rex, Dover. *De adulterio per totam a Chent, habet Rex* b *hominem, Archiepiscopus* c *mulierem: excepta terra S. Trinitatis, & S. Augustini, & S. Martini, de quibus Rex nihil habet.* Mulctæ ratio ibidem titt. Sudsex. Will. de Warene. *Adulterium vel raptum faciens, viii. s. iiii d. emendabat homo, & fœmina tantundem: Rex habet hominem adulterum, Archiepiscopus fœminam.* Sed tit. Cestre Civitas: *Vidua si se non legitimè commiscebat, xx s. emendabat, puella vero x s.* Adulterii autem mulctam sic disposuit Hen. 1. per totam Angliam, legg. suarum cap. 12. *Qui uxoratus faciet adulterium, habeat Rex vel Dominus superiorem, Episcopus inferiorem.* Edmundus Rex adulterium affici jussit instar homicidii, LL. suarum cap. 4. Canutus hominem adulterum, in exilium relegari; fœminæ, nasum & aures præcidi, LL. par. 2. cap. 6, & 50. Vide *lairwita*

a *Cantium.*
b *Mulctam hominis.*
c *Mulctam mulieris.*

¶ *Advocatus Ecclesiæ quando & quorsum inductus. Imperator dictus* Advocatus, *seu* Defensor Ecclesiæ. *Rex Angliæ*, Defensor fidei: *& quare.*

¶ *Advocatus, Advocata, Advocare, Advocatio, Advocatia*, jus *Advocaticium, Advocator.*]

Advocatus Ecclesiæ duplex est; alius causarum Ecclesiæ, alius soli: Hic hæreditarius, ille dativus. Causarum Advocati sunt, qui à Principe dabantur ad respondendum in colloquiis judicialibus. Can. 99. Synod. Carthag. *Post Consulatum Stiliconis, inducta est Advocatorum defensio pro causis Ecclesiæ.* Capitul. Caroli, lib. 5. can. 31. *Defensores Ecclesiarum versus potentias sæcularium*

um vel divitum, ab Imperatore sunt poscendi. Et lib. 7. can. 308. *Pro ecclesiarum causis, ac necessitatibus earum & servorum Dei, Executores, vel Advocati seu Defensores, quotiens necessitas ingruerit, à Principe postulentur:* Vide Concil. Salisburg. Exemplar institutionis istiusmodi Advocati, habemus è Praecepto Chlotarii Regis in Chron. Besuensi, à Bignonio transcriptum. Waldalenus Abas *petiit à nobis, ut illustris vir Gengulfus, omnes causas ipsius monasterii, ad prosequendum & redintegrandum deberet recipere. Cui nos hoc beneficium praestitisse cognoscite. Quapropter per praesens hoc praeceptum jubemus, ut memoratas omnes causas ipsius monasterii, illustris vir ille ex nostro permissu licentiam habeat prosequi, & unumquodque ut justum est restituat, sic tamen quamdiu eorum pariter fuerit voluntas. Data xv KL. Sept. Anno viii. Regni Domini Chlotarii Regis.* Hi postea *Oeconomi*, dicti sunt & *Vicedomini*, nec causarum tantùm curam gerebant, sed eorum etiam quae ad vitae alimonium, & censum Ecclesiae pertinebant.

Formula vetus constituendi Advocati causarum.

Oeconomi. Vicedomini.

Advocati ratione soli. Advocati Ecclesiae ratione soli, sunt ipsi fundatores & haeredes sui: & reperiuntur tam in coenobiis quàm in Ecclesiis parochialibus. Lib. Rames. Sect. 49. Dux Ailwinus (illius coenobii fundator) *proruit in medium, se Ramesensis Ecclesiae Advocatum, se possessionum ejus tutorem —— allegans.* Et Sect. 77. *Piae memoriae Advocatus noster Ailwinus Aldermannus.*

Patroni. Ecclesiarum parochiolium Advocatos, hodiè dicimus Patronos: in antiquo autem jure nostro, & Brevibus Regiis vox alia notior. Is verò est, ad quem pertinet jus Advocationis ejusdem Ecclesiae: sic ut sui ipsius nomine non alieno, ad eam valeat praesentare. Glan. lib. 13. cap. 19. *quis Advocatus praesentavit ultimam personam ad Ecclesiam, &c.* Rames. Sect. 25. *Alfgarus Advocatus Ecclesiae de Bunwell.* Registr. Chart. Ram. circa temp. H. 2. fol. 37. *Ego Jo. Extraneus Advocatus Ecclesiae de Hulmo.* Et passim eo saeculo.

Advocata. *Advocata.* Hoc etiam advocationis genus foeminis competit ex ipso jure Canonico, quae & ideo *Advocatae* dicuntur. Rames. Sect. 140. *Alfwara dedit Ecclesiam de Elleswortb, cujus erat Advocata.* Aliud autem genus non item: Nam uti in eodem Jure, Caus. 15. q. 3. *Legibus cautum est, ut ob verecundiam sui sexus, mulier apud Praetorem pro alio non intercedat, &c.*

Advocare. Et *Advocare*, pro defendere, tutari. Dicuntur enim *Advocati*, non quòd vacanti Ecclesiae rectorem advocarent, quaestum ex hoc (ut solent) facientes: sed quòd laboranti Ecclesiae succurrerent, tuerentur, defenderent. Sic Carolum Mag. Imperatorem, *Romani elegerunt sibi Advocatum S. Petri contra Reges Longobardorum*, ut refert Engolismensis in Vita ejus. Sic hodie in auguratione, Imperator se *Advocatum Ecclesiae* profitetur. Rex Angliae se *fidei Defensorem.* Qui titulus à Leone X. decretus, per auream bullam Clementis 7. (quam aliquando vidimus) postea tandem delatus est Henrico 8. quòd is regio calamo partes Romanae Ecclesiae strenuè defendisset contra Lutherum. Transeuntes ergo per urbem nostri orbis Carolus 5 Imper. & Henricus octavus 6 Junii, An. Dom. 1523. sic à civibus è spectaculis salutantur:

Advocatus S. Petri.

Advoc. Ecclesiae.

Fidei defensor.

An. Dom. 1523 3 Non. Mart.

Carolus Henricus vivat defensor uterque,
Henricus fidei, Carolus Ecclesiae.

Advocatio etiam & *Advocatia*, pro defensione, & pro ipso jure praesentandi. *Advocare*, item pro exequi jus illud. Glan. lib. 4. cap. 7. *Si is qui se personam gerit in Ecclesia ipsa, advocet per unum Advocatum, & alius—— clamat eandem advocationem, &c.* *Advocare* praeterea juris nostri vocabulum est frequentissimum, significans *rem factam agnoscere, rem in se suscipere:* & quod Cicero ait in Orat. pro P. Sest. *factum praestare & tueri.* Gall. *avouer.* Quin & *vocare ad Warrantiam* ut loquuntur, hoc est ad praestationem rei venditae: forensi vocabulo **to Vouch**, *Advocator* **the Voucher**, *Advocatus* **the Vouchee.**

Advocatio. Advocatia. Advocare.

LL. Longobard. lib. 2. tit. 55. l. 40. *Viduae lites suas, per consimiles advocatores, per pugnam dirimant*, i. per pugiles.

Advocator.

Alaman. Antiqq. Tom. 2. par. 2. in Aniversariis. *Heredes eorum accipient pro jure advocaticio, tantùm 1 sol.*

Jus Advocaticium.

¶ *Aecentia.*] Chartae Alaman. 39. *Et in Reutinchova terras & silvas, suetqua, vel alias aecentias, quicquid ibi habere videor. Et in villa quae dicitur Huzinaa homines viii. & terras & silvas, vel alias aecentias.* Hîc Goldastus è regione vocis *aecentias* notat (si bene) *ajacentias*, i. *adjacentias ut in Charta* 50. Vide Aisiamentum.

¶ *Aegild*,] vide *Agild.*

¶ *Aelmesfeoh.*] Pecunia eleemosynaria, scil. denaria S. Petri primo Augusti annuatim debita; & per Regem *Inam* vel *Ethelwolphum* primò concessa. Vocabatur etiam *Romefeoh*, *Romescot*, & *Heorthpening* Hist. de Decimis per v. cl. *J. Seld.* p. 217.

¶ *Aenum*, *Aeneum*, *Aeneus.*] Vas ad aquam calefaciendam, Graecis χαλκεῖον. Dictum à materiâ, quae in sacris & excantationibus, maximè olim placuit. *Lebes, caldarium*, Pomponio & Ulpiano *miliarium.* Lazarus Baysius (lib. de vasculis) legendum putat *aënum*, quod & bene probo, nam Latini veteres, literam *h* non inseruere, sed Graecorum more, cum aspirationis nota designarunt, ut Gellius testatur, lib. 3. cap. 3. Trissyllabicè igitur proferendum est *aënum*; non per ae diphthongum, ut quidam scribunt. Vide *judicium Aquae*, ad *aeneum* provocare.

Aenum autem, seu potiùs *Aeneum*, occurrit saepè in antiqq. legibus, pro *judicio aquae ferventis*, quâ ad examen innocentiae, brachium

brachium nudum immergebant rei: quod Gregor. Turonens. perspicuè docet. *Succendatur igni æneus, & in ferventi aqua annulus cujusdam projicitur: qui verò eam ex ferventi unda sustulerit, ille justiciam consequi probatur.* Hinc *Mallari ad æneum* in L. Salic. tit. 55. §. 1. pro citari ad judicium aquæ ferventis, & §§. de sequentib. *manum redimere*, pro eximere se supplicio. *Provocare ad æneum*, pro conjicere se in id examinis. Pact. Childeb. & Chlotha, §. 4. *Si homo ingenuus furto inculpatus, ad æneum provocatus manum incenderit, quantum inculpatur furtum componat.* L. Salic. tit. 59. *aut per æneum, aut per compositionem se educeret.* Ibid. tit. 67. §. 1. *qui ænenm potare dicitur.* De hoc plura in Ordelio, & Judicio aquæ ferventis.

¶ *Æqualentia.*] Divisio hæreditatis vel bonorum per æquales partes velut æquâ lance. Form. Solenn. 62. *In omni re mea, in hæreditate cum germanis tuis filiis meis succedas, & æqualentia inter vos exinde dividere, & exæquare faciatis.* Idem form. 66. Et Marculf. lib. 2. cap. 13. *æqua lance inter se visi sunt divisisse.*

¶ *Aërea.*] *Nidus.* Chart. Forest. cap. 13. *Unusquisque liber homo, habeat in boscis suis aëreas accipitrum, espernarum, falconum, aquilarum, & hieronum.* Dictum à Gallico *aire*: sed utrumque à Sax. eghe, Germanis & Anglo-Normannis eye, i. ovum, *g* ut solet in *y* liquescenti: unde nidus *eyerie* vocatur, quasi ovorum *repositorium*. Sed accipitur hic etiam *aërea*, pro fœtu avium, uti apud Virgilium, *nidus*, Georgic. 4.

——ipsæque volucres
ore ferunt dulcem nidis immitibus escam.

¶ *Aesnecia, Anecius, Enitius, Aeneus, Eneyus*, adject.]

Aesnecia, Gall. *Aisneesse*, *i. dignitas primogeniti, primatus, primatus natalitius, prima pars cernendæ hæreditatis, protocia.* Anecius, Enitius, Aeneus, Eneyus, Gall. *Aisnè*, *Primogenitus*, quasi *ains nè*, id est, *Primò natus*; uti *puisnè*, post natus. Glanvil, lib. 7. cap. 3. *Salvo capitali mesuagio primogenito filio pro dignitate aesneciæ suæ.* Statut. Roberti 1. Reg. Scot. cap. 3. §. 1. *Ille qui eneyam, id est, capitalem partem illius hæreditatis habet.* Hinc in jure nostro, sors filiæ primogenitæ, in partitione paternæ hæreditatis, pars *enecia* (aliàs *eneia*) dicitur: forensi idiomate, *leigne part.* Marlebrig. cap. 10. *qui habet aneciam partem hæreditatis: Jus esnetiæ*, jus primogenituræ.

¶ *Affatomia, Adfatomia, Adfatomire, Adfatimus.*] *Affatomia* dicitur cum quis alium in possessionem rei donatæ posuerit: projiciendo festucam in sinum ejus, cui fecerit donationem. Quibusdam, ab ἀμφὶ καὶ τομεῖον (quod non affirmavero) & German. **Afterthom.** Form. Solen. 50. De donatione, *Has duas epistolas adfatimas uno tenore conscriptas, inter se fieri, & firmari rogaverunt.* L. Sal. tit. 48. De Affatomia, *Postea festucam in laisum suum jactet.* Et infrà, *In cujus laisum festucam jactavit, & hæredem appellavit.* Et ita inferiùs, non semel: L. Ripuar. tit. 49. De adfatimire. *Quod si adfatimus fuerit inter virum & mulierem, post discessum amborum ad legitimos hæredes revertatur.*

¶ *Afferatores.*] Vox forens. Sunt qui in curia nuncupata Leta (interdum alibi) mulctas recognoscunt & moderantur, ad hoc electi & jurati. A Gall. *affeurer* seu *afforer*, id est taxare, vel pretium rei (ut magistratus solet in cibariis) constituere. Dicuntur etiam *affidati*, unde quibusdam visum est à Gall. *affier*, vocem ducere.

¶ *Affidare, Affidatio, Affidati, Affidavit, Affidatura, & Affidiare.*] *Malm. Novel.* lib. 2. p. 188. V. *diffidare. Affidare.* Vox Juris Canon. *Fidem dare, fidei vinculo se connectere*, ut sponsi solent. Bract. lib. 2. cap. 11. *Halewisam affidaverat, cum qua publicè postea contraxit.* Constitt. Siculæ, lib. 2. tit. 37. l. 2. *Pugilibus expressius inhibemus, quòd se non debeant affidare.* Hinc *affidatio* pro mutua fidelitatis connexione, tam in sponsaliis, quàm inter dominum & vassallum: & è contrario, *diffidare* & *diffidatio*, quæ vide infrà. *Affidatio.*
Affidati tamen dicuntur qui vassalli non sunt, sed qui instar vassallorum, se tradiderint tutelæ gratiâ, in clientelam potentioris. Constit. Sicul. lib. 3. tit. 7. *Inhibemus ut in terris demanii nostri, nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere, &c.* Etiam infrà, & Tit. sequenti. Extat eodem lib. Titulus, *De animalibus in pascuis affidandis, viz.* Tit. 38. ubi L. prima, *si Dominus terræ in qua inventa fuerint* (animalia) *voluerit eis pascua in terra in antea concedere, accipiat ab eis affidationem juxta affidaturam quam recipiunt alii vicini ejus, & aliud nihil. Si verò noluerit eis pascua impartire juxta affidaturam, ad sacramentum illius qui animalia custodierit, de tot diebus quot ibi pascua acceperint, ad rationem totius anni affidaturam recipiat, & non aliud.* *Affidavit* in foris Anglicis, Substantivè utitur pro juramento. *Affidati.* *Affidatura.* *Affidavit.*

¶ *Affidatus.*] Pro Tenente per fidelitatem. *Chart. S. D.* quod ego Rog. de Fifhid. dedi &c. Willielmo Walensi pro suo servitio unam acram & perchiam terræ, &c. Pro hac donatione & concessione devenit prædictus Wil. *affidatus* meus, &c. ut in *Almonarium.*

¶ *Aforella.*] Chart. Alaman. nu. 33. vendiderunt *de illa pomifera in alio nostro cortino qui non aforella.* Tota Charta obscura & rudis.

Afforestare.] *Forestæ adscribere, in forestam convertere.* Chart. forestæ, An. 9. Hen. 3. cap. 3. *Omnes bosci qui fuerunt afforestati per Regem Richardum avunculum nostrum, vel per Reg. Joh. patrem nostrum, usque ad primam coronationem nostram, statim disafforesten-*

forestentur, nisi sit dominicus boscus noster. V. Foresta.

¶ *Affri*, vel *Affra.*] *Jumenta* seu *caballi colonici*, quales in Hibernia **Garrons** vocant. Westm. 2. cap. 18. *Vicecomes liberet ei omnia catalla debitoris, exceptis bobus & affris carucæ.* Sic etiam legit Fitzherbert, & codex Vetus M. S. Et Northumbrenses hodie, **a false aver** seu **afer** dicunt, pro equo nequam & segni.

¶ *Aga*, *Agalar*, *Agalari.*] Vide *Druncus.*

¶ *Agalma.*] Græc. ἄγαλμα, *Simulachrum, gratum exemplar, res efferens gaudium*; unde symbolum crucis sic dixit Dunstanus Archiep. in subsignatione Privilegii Regis Edgari, asylum Westmonasteriense instituentis, An. Dom. 968. *Ego Dunstanus--hanc libertatem crucis agalmate consignavi.* In Epigramm. de Helena εἰσορῶ γὰρ ἄγαλμα διογενές, i. *Aspicio enim gratum specimen alumni Jovis.*

¶ *Agape, pes*, & *Agapa, pæ.*] Convivium dilectionis, Christianis olim in usu, charitatisque gratiâ pauperibus appositum. Hoc Beat. Judam voluisse asserunt, ubi ait, ἐπί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, *Hi sunt in agapis vestris maculæ.* Hodiè legunt, *in epulis.* Tertullianus in Apologet. *Cœna nostra de nomine rationem sui ostendit, vocatur enim ἀγάπη, id quod dilectio penes Græcos est.* Concil. 5, & 6. Constantin. An. 692. Can. 74. *Quòd non oportet in Dominicis locis, vel Ecclesiis, eas quæ dicuntur agapas, id est, charitates facere : & intus in æde comedere, & accubitus sternere* (ἀγάπη, charitas) Et Distinc. 42. cap. 1. *Qui fideliter agapas, i. convivia pauperibus exhibent.* Sed Alciatus hic legendum putat *ilapinus.* In eadem verò Distinct. occurrit aliàs *agape*, non semel. Quandoque etiam pro Cœna Domini intelligitur.

¶ *Agenda, dæ.*] Vox Eccles. Agendæ dicuntur munia Canonica, statutis temporibus agenda, ut officium (quod dicitur) matutinum & vespertinum. Capitular. Caroli, lib. 6. can. 234. *Si quis presbyter inconsulto Episcopo Agendam in quolibet loco voluerit celebrare, ipse honori suo contrarius extitit.* Idem in Addit. Ludov. lib. 4. can. 49. ex Concil. Carthag. ubi dicitur, *Qui in domiciliis agunt agendam, &c.* & Capitul. Carol. lib. 5. can. 38. ubi plurali legitur, *Si quis presbyter in domiciliis agenda celebraverit, &c.* Pithæus ad hæc loca Capitularis, sic notat, Synod. Carthag. 2. 9. *Agenda mortuorum*, In Lectionar. B. Hieronymi, *Agenda vespertina, vel matutina*, In regul. B. Benedicti, Beda in vita Augustini, *Per omne sabbathum à presbytero loco illius, agenda eorum sollenniter celebrantur.* Glossa R. Johannis apud Lydium, *ut facere significat sacrificare, sic agere, matutinas & vespertinas dicere.* In fœdere Aluredi & Guthurni Regum M. S. *Hæc sunt pacis agenda quæ Alfridus Rex & Godrum Rex, &c. constituerunt.* Saxon. ẏiꝛ iſ ðæt ꝼꞃið, &c.

Agere.

¶ *Agenfrida*, al. *Agefrie.*] L. Inæ, M. S. cap. 50. *Si* (porcus) *non fuerit ibi sæpius quàm semel, det Agenfrida solidum unum.* Saxon. agen ꝼꞃiȝe vel ꝼꞃiȝea, i. verus dominus, merus possessor.

¶ *Agens.*] Vide *Actionarius.*

¶ *Agentes* in rebus] erant principis nuncii in provincias, priùs Frumentarii nuncupati. V. *Pancirol.* in *Not. Orient.* cap. 64.

¶ *Ager.*] Pro mensura terræ quam *acram* dicimus. Lib. Rames. Sec. 245. *Terra unius hidæ, & terra 28 agrorum.* Matt. Paris in An. 1083. *Rex Willielmus misit Justiciarios per omnes Angliæ Comitatus, & inquirere fecit quot agri vel jugera terræ, uni aratro sufficerent per annum in singulis villis.* V. Acra.

¶ *Agild.*] Saxonicum æȝilð al. orȝilð, in est, *insolutus, sine compensatione.* Talis, cujus ob interfectionem, pretium quod *wirgildum* vocant, non est exigendum. LL. Aluredi M. S. cap. 6. *Si* utlaga *efficiat ut occidatur, pro eo quòd contra Dei rectum & Regis imperium stet--jaceat agild.* Aliàs *ealgilde* cum (*l*) mendosé.

¶ *Agistare*, *Agistatio*, *Agistator*, *Agistamentum.*] Ab *ad* & Norman. veteri *gister* seu *giser* (à Latino *jacere*) *Adjicere, apponere, rem juxta aliam collocare.* Gallis hodiè *adjouster.* Silvam vel campum compascuum adgistare, est certum pecoris numerum (compascendi jus habentibus) assignare : unde *agistare* etiam frequens legitur pro compascere ; *agistamentum* pro compascendi ritu. Char. forestæ, cap. 9. *Unusquisque liber homo agistet boscum suum in foresta pro voluntate sua.* Et mox, *Ducere possit porcos suos per dominicum boscum nostrum liberè, —— ad agistandum eos in boscis suis propriis vel alibi.* In palustribus etiam regionibus, *adgistari* dicuntur in aggeribus & ripis contra impetum undarum, qui præscriptam in eis stationem munire tenentur : ipsaque hæc stationum dispositio, *agistatio* appellatur & *agistamentum.* Ordinatio Marisci de Rumney, pa. 20. *Tunc sequitur numerus omnium acrarum infra dictum mariscum— & etiam agistatio tam in magna wallia de Apuldre quàm in parva wallia, ad quantitatem terrarum, &c.*

¶ *Agistatores.*] In versione Chart. forestæ, cap. 8. interponuntur **Gyst takers, or Walkers.** V. infra *Feonatio.*

¶ *Agitator.*] Auriga. Concil. Arelat. 1. Can. 4. Et Concil. Arelat. 2. Can. 20.

¶ *Agrarium*, al. *Agroticum.*] Tributum quod ex agris penditur ; ut pascuarium ex pascuis, vel animalium pastione. Gallis *Agrier, Champart*, & *terrage.* Marculf. lib. 2. *Nullam functionem aut reditus terræ, vel pascuarium aut agrarium, aut quodcunque dici*

dici potest exinde solvere ——— debetis.

¶ *Aguna.*] Concil. 1. Saliburg. *In pileis suffurraturas non habeant, nisi fortè de nigro centato, vel panno, aut nigra pelle aguna.* Vide infra Guna.

¶ *Jurisconsultorum error in re etymologicâ.*

¶ *Agreamentum.*] Vox forens. Quasi *aggregatio mentium*, inquit Cowellus, jurisconsultos secutus: sed lepidè magis quàm verè, nisi *calceamentum* etiam dixerit, quasi *calceatio* mentis; *atramentum*, quasi atratio mentis, & hujusmodi. Certè *mentum* non est hîc vocabulum, sed nominum substantivorum terminus, qui vel rem, vel materiam, vel instrumentum quo quidpiam subsistit, designat. Nam in vocabulis patronymicis, finales hæ voces, *tor, trix, tio, en, men, entum, mentum*, significativæ in se non sunt, sed differentiarum constitutivæ. Scilicet, *tor* actorem denotat, *trix* actricem, *tio* actionem, *en* vel *men*, modum rei, *entum* vel *mentum*, rei (ut dixi) materiam, vel instrumentum. Exempli gratiâ, in patronymicis nominibus verbi *fundare*, *tor* in *fundator*, actorem respicit; *trix* in *fundatrix*, actricem; *tio* in *fundatio*, actionem; *en* vel *men* in *fundamen*, modum fundationis; *entum* vel *mentum* in *fundamentum*, materiem fundaminis. Sic in verbo *testari*: *testator, testatrix, testatio, testamen*, similiter significant, & *testamentum*, non *testationem mentis* (ut Servio, Sulpitio, & maximis aliis Jurisconsultis placuit) sed ipsum instrumentum, voluntatis continens testimonium. Sic calceamentum, est calceandi instrumentum; atramentum, atri materies; elementum, res qua subsistunt elementaria; prædicamentum, id circa quod versatur omnis quæstio; & cæt. hujusmodi. Nec obstat, quòd patronymicæ voces sæpius inter se confunduntur: cùm nihil usitatius sit, quàm (ex more poëtarum) metonymicè loqui, & κατα χρηστικῶς. Quamvis etiam universa conjugatorum progenies, in paucissimis verbis hucusque reperiatur (nam vix ulla familia instar Fabianæ, integra proficiscitur in militiam) posse tamen (si vel res, vel inopia postulaverit) evocari, non ambigo. Quid enim impedit, ut Livius, à Verbo *velare*, non ducat *velamen*, & *velamentum*, licèt apud Ciceronem desiderentur? vel quod alius non utatur (si opus fuerit) *velator, velatrix, velatio*, licèt nusquàm adhuc (quod scio) exhibeantur? Certè in vocabulorum familiis (haud minùs quàm in hominum) ortus & interitus crebri sunt, & necessarii: nec Horatium latuit qui in Arte poëtica ait,

Just. Instit. *de testam. ordin.* §. 1. Aul. Gel. *lib. 6. c. 12.* *Gloss. Decretal.* Greg. *lib. 3. tit. 26. de testa. c. 2.*

——Verborum vetus interit ætas,
Et juvenum ritu, florent modò nata, vigentque.

Item mox.

Multa renascentur, quæ jam cecidere, cadentque,
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus.

Neque ideo, aut Priscianum læsum censeo, aut Romanæ elegantiæ vim inferri, si (salvis regulis grammaticalibus) vel sopita adhuc patronymica quis suscitaverit; vel, novâ necessitate pulsus, nova vocabula introduxerit. Quod enim Cæcilio & Plauto datur, non Virgilio & Vario adimendum est, ut idem contendit Horatius. Sed hæc (per luxuriam) in re levi.

Quoad etymologiam: *agreamentum* dicitur à Gall. *aggreer*, atque idem à Latino *aggredi*, (d) ut solet in sermone Gallico, abjecto, & (r) adjecto. Sic ut *aggreer* sit *aggredi, congredi* (vel ut inquit Cicero) *ire in eandem sententiam*: Et uti *conventio* à *conveniendo*, ita *aggreamentum*, ab *aggrediendo*.

¶ *Aguzo.*] *Cuspis.* Italicum. *Aguzzare*, in cuspidem acuere. *Agute*, acutus. Constitu. Neapol. lib. 2. tit. 37. l. 1. *Campiones habeant clavas æquales, non spinosas, nec cum agusonibus.*

¶ *Abteid.*] Sacramenti genus apud Baiwarios; Decret. Tassilonis in LL. popula, cap. 6. *Sacramentum quod Abteid dicitur, juret in Ecclesia cum tribus, &c.* Ad hoc Lindenbrogius: **Abt** *bannum Imperii.* **Eid** *juramentum.* Apud Saxones nostros significat *juramento obstrictus*: *nam* **ath** juramentum, **tied** *vinctus, obstrictus.* Vide infra *Atha.*

¶ *Aisiamentum*, al. *Esiamentum.*] Vox forens. Beneficium quod quis habet in alieno fundo, ædibus suis aut prædio accommodatum, uti viam, semitam, aquæductum, & hujusmodi quæ servitutes dicuntur prædiales: Anglicè **Easements**, A Gall. *aise*, i. voluptas, commoditas, facultas, levamen, sanitas, Græc. * ἴασις. Breve regium vetus, apud Glanvil. lib. 12. cap. 14. ———*præcipias* * a & i *transpositis.*
R. *quod juste & sine dilatione permittat habere H. aisiamenta sua in bosco, & in pastura de villa illa, &c.* Charta Joh. de Lacy Constab. Cestriæ, sine Dat. ——*in omnibus aliis aysiamentis, &c.*

¶ *Alba.*] Vestis sacerdotalis linea & stricta, quæ *camisia* dicitur, & *podaris*, & *talaris*, & *subucula.* Ita Papias in Gloss. Ampliorem verò ejus descriptionem, è Durandi Rational lib. 3. cap. 3. sic collegimus. Post amictum, camisiam sive albam sacerdos induit. Hæc ex bysso est vel lino, caputium habens cum ligula: talaris, & in veteri lege stricta, in nova corpori convenienter apta, & satis larga. Aurifrisium & grammata, diversis in locis, ac variis operibus ad decorem præbet; & manicas haud nimis laxas, nè labantes, brachia denudant: in summitate aurifrisio ornatas. Cingulo denique stringitur, &c. Hæc inde. Diaconis etiam permissa est interdum. Distinct. 93. cap. 119. *Diaconus alba*

tempore

tempore oblationis tantùm vel lectionis utatur; ubi in notis ad marginem, *Alba*, i. dalmatica. *Albam* verò & *dalmaticam*, diversâ faciunt Ekkehardus jun. cap. 10. & Formula degradationis Archiepiscopi, ut infra videas in Manipulo. *Alba* Gall. & Angl. *an aube.*

Alba firma.] Census annalis qui Centenario, sive Domino Hundredi penditur. Ideo *alba* dicta, quod non ex more prisci seculi, in annonâ quæ tunc **Black mail** nuncupata fuit (hoc est *census* vel *firma nigra*) sed argento quasi *censu albo* reddebatur. *Firma* autem (Saxonicè ꝼeoꞃme) licèt hodie pro *censu* utimur, *annonam* tamen propriè significat: mutataque tunc est ejus significatio, cum prædiorum domini annonarios reditus in argentum verterent, nam hi inde dici cœperunt *albæ firmæ*. Sic in Hibernia, stannea drachma argento dealbata, **a white groat**, nuncupatur, i. *drachma alba*, ut ab nigricanti altera non dealbata, fiat distinctio. Et olim in Britannia Armoricana moneta quædam argentea *Albus* dicta est, alia vero *denarius niger.*

Hinc etiam in Dominiis quæ Maneria dicimus, censum antiquum pecuniarium, *album reditum* vocant, Angl. **the white Rent**, ut ab aliis discriminetur, qui vel frumento, vel animalibus, vel operibus præstantur. Quin & hoc idem esse conjicio, quod Anglo-Normannica appellatione, aliàs **Blanch fearm**, nominatur. *Blanch-fearm.*

¶ *Albanus, Albinus, Albinatus, Albanagium.*] Albinus, *Advena, Extraneus*, quasi alibinus, vel alibi natus. Gall. *Aubain.* Anglico obsoleto, **a comeling**. Duplomat. Hlotharii & Hludov. apud Pithæum. *Nec de liberis hominibus albanisque ac colonis: in supradicta terra commanentibus, aliquem censum vel redibitiones accepere.* S. Consult. Parisiens. 6. Jun. 1539. *Albanos seu peregrinos ne in pium quidem usum testari posse.* Hinc *bona albana* dicuntur bona & hæreditates albanorum, quæ Principi cedunt vel locorum dominis, uti bona quæ vocant *caduca*: ipsumque inde jus & privilegium, *jus albinatus* seu *albanagii* appellatur. Gal. *Droict d'aubaine* seu *d'aubenage.* Benedictus in Cap. Raynutius, Num. 1042. *Rex omnia eorum bona occupat jure Albanagii: exclusa omni parentelâ, conjuge, & quocunque alio legitimo successore.* Moulin. in 40. Art. *de les Cust. de Anjou. Secundum antiquum usum Francorum, alti Justiciarii habeant jus occupandi bona quocunque modo vacantia etiam Albinorum & spuriorum. Sed nuper, &c.*

¶ *Albanicus.*] *Scotus* LL. Edw. Conf. Tit. de Herotochiis. *Qui leges apostabit, si fuerit Anglicus, vel Dacus, vel Waliscus, vel Albanicus, vel Insulicola.*

¶ *Albula.*] Gemma. Gregor. Epistol. lib. 12. Epist. 7. —— *tres annulos transmisi, duos cum hiacinthis, & unum cum albula.*

¶ *Albus.*] Moneta argentea in Britannia Armoricana, tempore Alani Ducis (i. An. Dom. 1087) valens 6 denarios Turonenses. Chronographus quidam in lib. 1. *Hist. de Bretaigne. Tunc temporis currebat in Britannia moneta argentea, valente quolibet albo argenteo, sex denarios Turonenses; & parvi denarii nigri currebant tunc in Britannia: in qua quidem moneta alba erant insculptæ duæ herminæ circa crucem, & in pila tres herminæ; in cujus quidem monetæ margine seu circumferentia, erat sculptum sic*, Moneta Alani Dei gratia Britonum Ducis.

¶ *Alcaldes.*] Viri principes apud Hispan. *Minsh.* pa. 70.

¶ *De Aldermanno, & multiplici ejus magistratu apud Anglo-Saxones.*

¶ *Aldermannus.*] Saxon. Ealdeꞃman, i. πρεσβύτερος, *Senior*, quod ealdeꞃ etiam per se significat. **Man** autem (hoc est, *homo*) adjici videtur ad demonstrandum illud genus senioris, quo magistratus semper indicatur. Nam licet ealdoꞃ simpliciter hoc quoque denotat, ad ætatem tamen plerunque refertur: quod in voce *Aldermanno* ne memini me vel semel deprehendisse. Multipliciter autem occurrit *Aldermannus* apud Anglo-Saxones, utpote,

Pro *Seniore* vel *Superiori* in quavis præfecturâ. LL. D. Edoua. cap. 35. *Sicut modò* vocantur Greve, *qui super alios, præfecturas habent: ita apud Anglos antiquitùs vocabantur* Ealdoꞃmen, *quasi Seniores, non propter senectutem, sed propter sapientiam.*

Principes igitur, & Rectores Provinciarum, Comites, Præsides, Senatores, Tribunos, generali nomine, aliàs atque aliàs Aldermannos appellabant.

Principem, Sic Math. 20. 25. ubi Latini legunt, *Scitis quia principes Gentium dominantur suis*: Saxones vertunt pite ᵹe ðæt Ealdoꞃmen pealdað hyꞃa ðeoda; quasi, *Scitis quod Aldermanni dominantur suis gentibus.*

Archiepiscopum & Episcopum. LL. Aluredi M. S. cap. 15. *Si quis coram Archiepiscopo pugnet, vel arma extrahat*, 120 *s. emendet. Si coram alio Episcopo, vel coram alio Aldermanno fiat, emendet* 100 s.

Ducem. Author lib. Ramesf. (Sect. 4. & 33.) Æthelstanum, Ducem Orientalium Anglorum (qui præ insigni potentia **Half-King**, i. *Semirex*, dictus est) *Aldermannum* appellat: eodemque vocabulo, filios ejus Aethelwoldum primogenitum, & Ducem inclytum Aeilwinum sæpe nominat, in Sect. 33, 34, 49, 111.

Sic in lib. Wigor. fol. 88. *Aldermannus* dicitur *Alfheras* qui fol. 84. *Hertogon.* i. Dux appellatur.

Comitem. LL. Edgari M. S. cap. 5. *In illo Comitatu sit Episcopus & Comes*: quod Editio Saxon. legit, *Episcopus & Aldermannus.*

Senatorem. LL. Divi Edovardi, cap. 35. *Similiter olim apud Brytones, temporibus Romanorum, in Regno isto Britanniæ vocabantur Senatores, qui postea temporibus Saxonum (ut prædictum est) vocabantur Aldermanni: non propter ætatem, sed propter sapientiam & dignitatem;*

tem; cum quidem adolescentes essent, jurisperiti tamen, & super hoc experti.

Judicem illustriorem seu Justiciarium, quem & *Sagibaronem* vocabant; utì hic infrà (post nonnulla) monstrabimus, in *Aldermanno Comitatus*.

Pari ratione, Judaicos magistratus, hoc ipso nomine insigniebant nostri Saxones: nimirum *Seniores populi* & *Principes Sacerdotum*, ut in Evangelio passim liquet. Lucæ verò 9. 22. ubi nos legimus, *Et reprobari à Senioribus & Principibus Sacerdotum & Scribis*; ipsi edunt ꝩꝛam ealꝺꝛum ⁊ ealꝺoꝛmannum ⁊ ꝩꝛam Boceꝛum: ubi, ealꝺꝛum ponunt pro *Senioribus*; & ealꝺoꝛmannum, pro *Principibus Sacerdotum*; ut sic eluceat verborum differentia. Hæc de generali vocis significatione.

Aldermannus pro Justiciario. V. Justiciarius.

Erant prætereà apud Anglo-Saxones, particulares quidam magistratus, qui *Aldermanni* appellati sunt; utpote *Aldermannus totius Angliæ, Aldermannus Regis, Comitatus, Civitatis, Burgi, Castelli, Hundredi* sive *Wapentachii*, & *Novemdecimorum*. De quorum potestate, facile non est definire; nec utrùm *Aldermannus Regis* idem sit cum aliquo reliquorum, an diversus. Omnes autem pro more suæ classis, jurisperitos fuisse liquet è prædicto loco legum D. Edwardi, & judicia exercuisse, ut postea patebit. Hinc enim præceptum illud Inæ Regis in præfatione LL. suarum, *Nulli Aldermanno, vel alicui de toto regno nostro, conscripta liceat abolere judicia.* Eorum autem munus (quatenus ex unius descriptione intelligatur) mox habebis in *Aldermanno Civitatis*; nam de singulis quidpiam suo Ordine.

Aldermannus totius Angliæ.

Aldermannus totius Angliæ. Aethelstanum Ducem Orientalium Anglorum, *Aldermannum* dici suprà ostendimus: nec non filios suos Aethelwoldum primogenitum, & Ducem inclytum Aeilwinum natu minorem, qui elatiori etiam titulo, *Aldermannus totius Angliæ* salutatus est. Sic enim è Sepulchro ejus aliquando legebatur in Ecclesia Ramesiensi, quam An. Dom. 969. magnificè fundavit.

Al. 973.

Hic requiescit D. Ailwinus inclyti Regis Eadgari cognatus, totius Angliæ Aldermannus, & hujus sacri cœnobii miraculosus fundator. Quid autem sibi voluerit titulus iste (*Aldermannus totius Angliæ*) non possum divinare: ni de eo intelligatur, qui inferiori seculo *Capitalis Angliæ Justicia* nuncupatus fuit. Huic enim apprimè convenit, & fidem auget Codex niger fiscalis, ita referens in cap. 4. *Ex officio principaliter residet, immò & præsidet primus in Regno scilicet Justitia.* Certè Ailwinum hunc à justicia & judiciis fuisse liquet ex lib. Rames. Sect. 49. *Cui foro Ailwinus Aldermannus, & Aedricus Regis Præpositus, Judices præsidebant.* Judices autem *Aldermannos* dictos fuisse, suprà demonstravimus: titulumq; istum Ailwino accrevisse non è natalibus, cùm filius junior esset, sed ex Officii sui splendore, non est dubitandum.

Aldermannus Regis.

Aldermannus Regis dici videtur: vel quòd à Rege constitutus esset; vel quod judicia Regia exerceret in Provincia sibi credita. Alius verò si is in Comitatu fuerit quàm Aldermannus Comitatus (quod adhuc certe non affirmaverim) perpetuum eum fuisse magistratum haud opinor; sed per occasionem delegatum, eorum instar qui olim Missos dominicos; vel quos nos hodiè Justiciarios ad Assisas appellamus. De eo autem sic in LL. Aluredi M. S. cap. 34. *Si quis coram Aldermanno Regis in placito pugnet, emendet Weram & Wytam, sicut rectum sit; & super hoc (ipsi Aldermanno)* 120 *s. ad Wytam. Si quis* Folchesmota, *i. populi placitum, armorum exercitatione turbabit, emendet Aldermanno* 120 *s. Wytæ, i. forisfacturæ. Sin horum aliquid, coram Regis Aldermanni vicario* (sic enim restituo juxta Saxonicum) *inveniri contigerit, aut coram Presbytero Regis, sit Wyta* 30 *s.* Et paulo infra *Regis Burgbrech* 120 *s. Archiepiscopi* 80 *s. Episcopi & Aldermanni (quem latine dicimus Seniorem)* 60 *s.*

Aldermannus Comitatus.

Aldermannus Comitatus variè dicitur. Aliàs pro Schiremanno, & ipso Comite à quo non facilè distinguitur. Propriè autem fuisse eum reor, Prætorem seu Justiciarium Comitatus, qualem apud Salicos *Sagibarones.* Archiepiscopo & Satrapæ (quem Eoꝛle vocarunt) inferiorem, Episcopo verò æqualem. Delicta enim quæ pari contumaciâ in Episcopum & *Aldermannum* perpetrata sunt, pari ubiq; luuntur pœnâ, ut suprà vides in Aluredi legibus, loco citato, & præterea, capp. 3. 15. & aliis pluribus. In Aethelstani etiam legibus, ubi omnium capita æstimantur, sic habetur. *Archiepiscopus & Satrapa* (qui Eoꝛle dictus est) 15000 *thrymsis. Episcopus & Aldermannus* 8000. *Belli Imperator & summus Præpositus* (quem hodie Vicecomitem appellamus) 4000 *thrymsis.* E quibus animadvertas *Aldermannum*, quasi medium locum tenuisse inter Eoꝛle (quem vulgò Comitem exponunt) & Vicecomitem, summæque intereà fuisse dignitatis; utpote Episcopo junctum, tùm in æstimatione, tùm in munere. Comitatum enim simul regebant, pariterque in foro considentes, judicia publica exercebant: hic secundùm jus humanum, ille verò divinum. LL. Canuti M. S. cap. 44. *Habeatur ter in anno Burgesmotus* (i. civitatis conventus) & *Schiremotus* (i. Pagi vel Comitatus conventus) *bis, nisi sæpius opus sit: & intersit Episcopus, & Aldermannus, & doceant ibi dei rectum & seculi*; uterque scil. pro suo munere. Idem Eadgari LL. cap. 5. Sed pro *Aldermannus*, illic *Comes* extat (ut supra demonstravimus) & utrumque rectè. Nam in Comitatu simul consedisse reor, Comitem qui Reipub. partes tueretur; Episcopum, qui Ecclesiæ; & Aldermannum, qui legem diceret, & exponeret, Sagibaronum more apud Salicos, unde & ipse inter Sagibarones numeratus est, LL. Inæ M. S. cap. 6. *Si in domo Aldermanni, vel alterius Sagibaronis pugnet,* 60. *sol. emendet, & alios* 60. *pro Wyta.* Salici autem in suis Mallobergiis, seu Com-

 mitiis,

mitiis, duos vel tres Sagibarones Comiti subjunxerunt: nostrates verò in singulo Comitatu, non nisi singularem (si rectè conjicio) adhibuere. Propter eorum autem eminentiam in fœdere Regum Aluredi & Guthurni M.S. propè calcem, mandatur populo, ut *Sint Vicecomitibus, Heretochiis, & Aldermannis, & Grevis suis, benignè & devotè obedientes.*

Penes etiam Aldermannum fuit, arma tractare, & suæ ditionis vires ergô ciere, ut contumaces frangeret, & justitiam publicam promoveret. Unde in Aluredi LL. cap.38. cautum est, ut *Si quis* (injuriâ lacessitus) *vim non habeat ut adversarium obsideat; eat ad Aldermannum, & quærat auxilium: si ei subvenire nolit, adeat Regem priusquam assaliat eum.*

De furibus etiam cognoscere: ex quo illud in LL. Inæ M.S. cap. 34. *Qui furem ceperit vel captum detinuerit, vel ipsum dimiserit, vel furtum celaverit, reddat ipsum furem secundùm weram ejus. Si Aldermannus sit, perdat Comitatum suum nisi Rex ei parcere velit.*

Nec sedem cuiquam licuit mutare inconsulto Aldermanno, LL. item Alur. cap. 33. *Si quis ab una mansione ad aliam transire velit, fiat hoc testimonio Aldermanni in cujus Comitatu fulgavit,* i. se stitit.

Hæc & alia plurima de Aldermanno Comitatus habentur: quæ & aliàs ad ipsum Comitem ita referuntur, ut unum eundémque magistratum, quispiam hos judicet: si non ex ipsorum capitum æstimatione (ut prædictum est) diversi essent reperti. Vide plura in Schireman.

Aldermannus civitatis, burgi, seu *castelli.* Hujus munus fusius enarratum habes in recentiori exemplari LL. Divi Edouardi Confessoris, cap. 35. Quod cum in veteri non reperio, dubitare videor an Assertor id descripserit è more sæculi antiquioris, vel (quod potiùs reor) pro sui ævi ratione, diu jam hærente in Normannicis institutis. Est autem hujusmodi (& his subsequitur quæ supra recitavimus in §. *Senatorem.*) *Et ut verum fatear, habent etiam Aldermanni in civitatibus Regni hujus, in ballivis suis, & in Burgis clausis, & muro vallatis, & in Castellis, eandem dignitatem, & potestatem, & modum, qualem habent præpositi hundredorum & wapentachiorum, in ballivis suis sub vicecomite Regis per universum Regnum. Debent enim, & leges & libertates, & jura & pacem Regis, & justas consuetudines Regni, & antiquas à bonis prædecessoribus approbatas, inviolabiliter, & sine dolo, & sine dilatione, modis omnibus pro posse suo servare. Cum aliquid verò inopinatum, vel dubium, vel malum contra regnum vel contra coronam Domini Regis, fortè in ballivis suis subitò emerserit, debent statim pulsatis campanis, quod Anglicè vocant* motbel, *convocare omnes, & universos, quod Anglicè dicunt* folcmote, i. *vocatio & congregatio populorum & gentium omnium, quia ibi omnes convenire debent, & universi qui sub protectione & pace Domini Regis degunt, & consistunt in regno prædicto, & ibi providere debent indemnitatibus coronæ Regni hujus per commune consilium, & ibi providendum est ad insolentiam malefactorum reprimendam & ad utilitatem Regni, &c.* Hæc ille: quæ ad Prætores potius quos Majores & Ballivos appellamus, quàm ad Aldermannorum ordines (hodie in usu in quavis civitate & burgo) referenda existimo. Ordines enim istos ante principatum Ric. 1. nusquam reor apparuisse. Sed nec eam illis antiquitatem cedo. Animadverto tamen, sæculum illud novis ministeriis, antiqua nomina induxisse: ut in præsentiarum jam dicturi sumus.

Aldermannus Hundredi seu *Wapentachii* & *Aldermannus Novemdecimorum. Novemdecimorum* verò Aldermannus, inde dictus est, quòd sicuti in Decania, Decanus novem præfuit hominibus, sic in duplici Decania, ipse Vicenarius novemdecem præponebatur; Hundredi verò Aldermannus, quòd Hundredo toti, hoc est, Centuriæ vel Centenariæ imperitabat. Qui si alius sit quam Centenarius, & Præpositus Hundredi (de quibus jam supra, & item postea in suis locis) Saxonibus videtur incognitus. Sed de horum institutione, sic Henricus 1. LL. suarum cap.9. de Decaniarum cura agens. *Possit autem* (inquit) *Præfit.* *singulis hominum novemdecimis & toti simul hundredo unus de melioribus, & vocetur Aldermannus, qui Dei leges & hominum jura vigilanti studeat observantia promovere. Quia nil à nullo exigi vel capi debet nisi de jure & ratione per legem terræ, &c.* E quibus idem esse videtur qui (in Aldermanno civitatis, describitur) Hundredi Præpositus: & fortè qui hodie dicitur Senescallus Hundredi. In LL. autem Edw. Confes. cap. 35. ubi de armis inspiciendis agitur, sic occurrit. *Quod nisi fecerint, Vicecomites, & Aldermanni & Præpositi hundredorum & wapentachiorum —— Regi graviter emendare debent;* ubi quære an *Aldermanni* hic intelligendi sunt de illis in Comitatu, qui Vicecomiti assident, an de Hundredariis, seu utrisque.

¶ *Aldius, Aldia, Aldionæ, Aldiones.*] Gloss. vet. apud Lindenbrog. *Aldius, statu liber. Aldius est libertus, cum impositione operarum factus. Aldia,* Ancilla. *Aldiones* filii Aldiorum. Crebrò hæ voces in legibus Longobardicis, ubi Lib. 1. Tit. 30. l. 5. *Aldia, id est quæ de libera matre nata est.* Lib. 2. Tit. 12. l.7. *Si aldius cujuscunque aldiam alterius, tulerit ad uxorem, & filios ex ea procreaverit, & mundium ex ea non fecerit, sint filii ejus aldiones cujus & mater fuit.* Lib. eodem Tit. 44. l. 1. *Aldiones, quæ de personis suis aldiones sunt.* Lib. 3. Tit. 30. *Aldiones vel aldiæ, ea lege vivant in Italia, in servitute dominorum suorum, qua fiscalini vel liti vivunt in Francia.* Hoc in vetustiori editione legitur, *Aldiones vel aldianæ:* & in Constitut. Caroli Mag. *Aldiones vel aldianes;* illic etiam *lidi* hîc *liddi:* cui in Notis Amerpachius, *Aldii* (inquit)

&

& liddi sunt ambæ voces Germanicæ, atque nihil differunt, nisi quod altera in Italia tum fuit in usu, altera in Gallia & Germania, inter eos præsertim Germanos qui Franci vocabantur: asseritque vocem utramque, *famulum* significare. Quamvis autem servos licebat in Ecclesia circa altare dimittere; aldios tamen in Ecclesia facere non licebat: sed vel per chartam, vel alio quopiam modo, ut apparet ex Longobard. lib. 2. tit. 33. l. 5.

¶ *Allegiantia.*]

¶ *Allegiare.*] Est juxta Normam Legis se excusare. Sacramento interposito, se culpâ eximere: vel, ut forenses loquuntur, *legem Vadiari.* L. Aluredi M.S. cap. 4. *Si* (quis saluti Regis insidiari suspectus) *se velit allegiare, secundùm Regis Weregildum hoc faciat.* Et infra, cap. 16.——— *allegiet se facinoris,* i. culpâ se eximat juxta legem. geтрірıge Saxonicè, quod est, verum & fidum se præbeat: тріріап enim seu тгеоріап propriè, idem est quod *verificare*, vel *justificare*, apud Juridicos.

¶ *Alepiman.*] Consuetudinar. de Hecham Prio. Lew. M.S. pag. 21. *Omnis Alepiman de tota Soca de Hecham, debet singulis annis unum denarium de chevagio: & operabitur per tres dies in autumpno, exceptis illis qui ab hac servitute liberi sunt.* Videtur *Alepimannos* istos mancipia fuisse; chevagii enim solutio, servitutis indicium est.

¶ *Alluminor*, vel *nator*, *trix*, & *tio*,] qui libros pingit & coloribus adornat. Stat. 1 R. 3. cap. 9. **a limmer**, indè *alluminare*, **to lymn.**

¶ *Almonarium.*] V. in *Affidatus* Chart. *Rog. de Fifhid*. ubi sic sequitur. —— & dedit mihi dimid. marcam argenti, & Mariciæ uxori meæ unum *almonarium*, & unum aureum bisantium infra *almonarium*. *Armoir* al. *armoir* Gal. à Latino, *armarium*, **An ambrey**, *penarium*, Item, *pixis*, & sic fortè hoc loco.

¶ *De Alode & Alodiario.*

¶ *Aloarius*, *Alodiarius*, *Alode*, *Alodum*, *Alodium*, seu *Allodium.*] Primùm de ultimis. *Alode* seu *alodium*, (quod non sine injuria ad *alaudium* torsit Budæus) est prædium liberum nulli servituti obnoxium, ideóque *feudo* oppositum, quòd hoc semper alicui subjacet servituti. Feuda enim antiquè dabantur servitii & fidelitatis gratiâ, proprietate fundi penes dantem remanente, & usufructu tantummodò in accipientem transeunte: ut ex C. de feud. cogn. collegit Barat. ca. 1. Quamobrem nec vendi olim poterant, invito Domino, nec ad hæredes vassalli transigi, nisi de ipsis nominatim dictum esset: sed & læsâ fidelitate adimerentur.

Est etiam *alodium* hæreditas quæ nobis obvenit à parentibus (perquisitæ contraria) quam ideo Beat. Rhenanus, lib. 2. rerum Germanic. inseparabilem esse asserit à familia: quin & ideo *ein anlod* dici Germanicè. Conjecturis autem, si liceat conjecturas arguere, hanc inter feudum & alodium differentiam statuerem. Feudum esse quod absque Domini licentiâ, nec ad extraneos olim transiret (ut jam diximus) nec ad filios aut nepotes. Alodium verò quod per omnem hæredum seriem discurreret; & cuivis è populo (etiam reclamante Domino) dari posset aut venundari. Propterea etiam *alodium* dici à Saxon. à leoð, quasi *populare:* (a) enim *a l* vel *usque* significat, leoð, *populum:* sic ut *feudum* sit prædium dominicale, *alodium* verò *populare.*

Alodium feodo opponitur in antiquâ versione LL. *Canuti* ca. 75. ubi Sax. boclanð dicitur, quod in *Aluredi* LL. cap. 36. terra hæreditaria vertitur; & idem esse videtur quod hodie **Fee-simple.**

Dicitur etiam *Alodium* terra libera, quam quis à nemine tenet, nec recognoscit, licet sit in alieno districtu & jurisdictione: ita quod solum est sub domino districtus, quoad protectionem & jurisdictionem. *Le grand custum. de Normandie cap.* 28. *in additione.*

Dicatur etiam *alodium*, ab (a) privativo, & leoð (Gall. *leud*) pro vassallo: quasi, sine vassallagio; vel sine onere, quod Angli hodiè **Load** appellamus.

Et ponitur aliquando *alodium* simpliciter pro fundo vel prædio, ac quavis hæreditate, ut Græcista apud Goldast. in Comment. ad Burchard.

Dicitur alodium fundus; *fundum maris immun*; sic plura ibidem hujusmodi. Apud Sigebertum, *Res mancipi* interpretatur. Reperiuntúrque ita crebræ hæ voces, tam in veteribus Scriptoribus Ecclesiæ, & ipsis Conciliis, quàm in jure feudali, & Chartis antiquis, ut exempla proferre, supervacaneum sit. Non tamen prætercam earum sonum ad Cæsaris aurem jam olim pervenisse, ipsúmque inde legionem quam in Gallia conscripsit à vocabulo Gallico *Alaudam* appellasse, ut refert Suetonius in suo Julio, cap. 24. Sed de hoc vide infrà in verbo *Leudes.*

Aloarii verò, & (quod frequentius in *Domesdei* occurrit) *alodiarii*, ii erant qui alodia tenebant, hoc est, qui de prædiis suis statuerent inconsultis quibuslibet Dominis. Domesdei Titt. Sudsex. Comes de Ow. Laneswice. *Godwinus tenet de eo, & de eo septem aloarii.* Formul. vett. cap. 29.——*infra noctes* 42. *sicut lex est & nostra consuetudo, apud tres aloarios & 12. conlaudantes juraverunt*, Et alibi —— *post ipsum tres aloariæ, & 12. conlaudantes juraverunt.* Certè *aloarios* hos, præstantiores quosdam fuisse reor, ex eo genere quod *nos* hodiè *liberos tenentes in Soccagio* vocamus, *olim Soemannos liberos*, & Gallis aliquando *leudes francs*, hoc est, nobiles, militiam ex arbitrio tractantes, nullius Domini imperio evocati, nulloq; feodali gravamine coerciti; sui juris homines, non feodalis; sed qui Dominum tamen agnoscebant (ut locus ille è Domesd. citatus planè evincit) & qui fidelitatem (apud nos) jurabant, censúmq; Domino quantulumcunque

Aloarii. Alodiarii.

Et multa reperiuntur monimenta in quibus dicitur, Talis tenet in alodio.

Pays de Haynault tenu de Dieu & du Soleil.

cunque augebant. Sunt enim qui de nemine eos tenuisse asserunt: acsi (Hannoniorum more) à Deo & Sole suum accepissent patrimonium.

Goffridus Abbas Vind. in epist. ad Girardum apud Lydium, *Domino Girardo, laudabilis vitæ Episcopo, S. Romanæ sedis legato, frater Goffridus ejusdem sedis alodiarius & servus.* Et ad Ivonem: —— *pro professione ab alodiario B. Petri, subjectionem vobis vindicastis.* Et sic aliás.

¶ *Alpa* & *Alpes.*] *Mons.* Alpinus, *Montanus.* Conrad. de Falaria de Casib. S. Galli, cap. 20. *Donavit Ecclesiæ curtem ad Cresarum cum omnibus suis appendiciis, cum familia multa, cum planis, alpibus & pascuis.* Ibi Goldast. *Alpes, pascua montana, quò æstate pecora aguntur & pascuntur,* **Alpen.** Bertaldus Zuifaltensis Abbas de Origine sui Monasterii —— *in montanis propè positos amplas alpes, vel salicæ terræ agros.* Ibidem, *Ex his alpibus, &c. cum* 300. *caseis alpinis suum precium habentibus.* Chart. Alaman. nu. 27. *tres hobas in Uzzinuvilare, & alpem pascuam* ———— *acquisierat.* Et nu. 86. *à Meggelis alpà, à Pottaris alpà.*

¶ *Altaragium.*] Emolumentum quod Sacerdoti provenit ratione altaris. Obventio altaris. In Instrumentis quibus stipendium solet Vicariis Ecclesiarum assignari, sæpe continetur quòd *altaragium habebit.*

Northampton ss.

Inter Ordines sive Decreta de Termino S. Mich. Anno vicesimo primo Reginæ Elizabethæ in Scaccario remanentes, & in Custodia Rememoratoris Regis existentes, inter alia continetur sic.

Jovis duodecimo die *Novembris.*

Upon the heareinge of the matter betwixte Ralphe Turner **Vicar of** Westhaddon **and** Edward Andrewes, **it is ordered that the said Vicar shall have, by reason of the words** (Alteragium cum mansò competenti) **conteined in the Composition of the Profits assigned for the Vicars mainetenance, all such things as he oughte to have by theise words, accordeinge to the Definition thereof made by the Reverende Father in God** John **Bishoppe of** London, **upon Conferrance with the Civillians, viz.** David Hewes **Judge of the Admiralitie,** Bartholomew Clerke **Dean of the Arches,** John Gibson, Henrie Joanes, Lawrence Hewes, **and** Edward Stanhope, **all Doctors of the Civil Law: that is to saye by** (Alteragium) **Tithes of Wooll, Lambe, Colte, Calfe, Piggs, Goslinges, Chickens, Butter, Cheese, Hempe, Flaxe, Honey, Fruits, Herbes, and such other small Tithes, with Offerings, that shall be due within the Parish of** Westhaddon.

And the like case was for Norton **in** Northamptonshire, **hearde in this Courte, within these twoe or three years, upon the heareinge ordered in the like manner.**

¶ *Amabyr.*] Vide Chivagium. Et *Amobr.* in Dict. Cimbr.

¶ *Amadere.*] Chartæ Alaman. Vett. Num. 69. *censum exinde solvat xv. siclas de cervisa, &c. Et in omni Zelga, jornale unum arare, & iii dies ascecare, & iii amadere.* Ibi Goldast. *Amadere*, **Mowen.** *Ascecare* **Meyen.** Opinor, **To reap and mow,** (a) autem addi videtur, ut particula infinitivi.

¶ *Ambactus.*] Vide ipsa proxima.

¶ *Ambascia*, *Ambassiator*, & *Ambaxia*, *Ambaxiator.*] *Legatio, legatus.* A Germ. **Ambacht**, seu **Ambachten**, quod Lindenbrogius *operari* interpretatur. Mihi autem omnia videntur à vetustissimo Gallico *ambactus* deduci, de quo sic Festus; *Ambactus apud Ennium lingua Gallica, servus dicitur.* *Ambactus.* Certè hunc non tacuit Cæsar, lib. 6. Belli Gall. de Equitibus Galliæ agens: *Eorum* (inquit) *ut quisque est genere copiisque amplissimus, ita plurimos circum se ambactos, clientésque habet: hanc unam gratiam potentiámque noverunt.* Philoxeni Gloss. à Vulcanio juxta Scaligerum emendatum. *Ambactus* (inquit) δοῦλος μισθωτὸς, ὡς Ἔννιος. Sic ut *Ambactus idem sit quod περιφόρητος, q. Circumactus & nusquam consistens, cujus operas quotidianas Dominus locat lucelli caussa; qui & Locellaris & Lucellaris appellatur:* aliis, ministerialis. *Locellaris, & Lucellaris.*

Basiliensis editio LL. Salicarum, Tit. 1. §. 3. *Si in dominica Ambascia fuerit occupatus, manniri non debet.* Alia editio legit *ambaxia*, alia verò, *Si in jussione Regis fuerit occupatus:* ac si *Ambassiator* esset qui jussa Regis defert, seu capessit. Huic autem Legi, nostra illa respondere videtur, quæ *Essonium de servitio Regis* appellatur: de quo infrá. Synodus Constant. 5. p. 14. apud Lindenbr. *Paulus Dei misericordia diaconus & ambasciator monasterii, p. 16. Thomas Dei misericordia Presbyter montis Sinai & Ambasciator.* Et Annales Steronis, p. 255. *Ultra centum Ambasciatoribus Civitatum rebellium Lombardiæ.* Occurrit pluries apud medii seculi Scriptores

¶ *Ambo.*] Vox Ecclesiæ: *Pulpitum*, ubi conciones habentur, vel *suggestus*, ubi Evangelia leguntur. Non ab *ambiendo, quòd intrantem ambit*, ut Walafrido Straboni visum est, quod & Meursium adduxit, ut vocabulum inter Græco-barbara rejiceret: nec (ut alii volunt) quòd *ab ambabus partibus* gradus habet, sed ἀπὸ τοῦ ἀμβαίνειν, *ascendere*; unde *montium* ascensus ἄμβωνες, pars sive locus eminentior ἄμβη & ἄμβων, gradus seu scalæ, ἄμβατα dicuntur. Hist. Tripar. lib. 10. cap. 4. ———— *residens super ambonem, ubi solebat prius facere consuetè sermonem,*

monem, homiliam increpatoriam fecit. In vita Sergii Pap. 1. 3. Tom. Concil. *fecit ambonem & cyburium in basilica SS. Cosmæ & Damiani.* In Concil. Laodiceno Can. usurpari videtur pro Suggestu, ἄμβωνες τῶν κωτυλῶν. Versio autem Latina legit: ——— *qui regulariter cantores existunt, quique pulpitum ascendunt & de codice legunt.* Aimoinus, lib. 4. cap. 90. Pontifex *Evangelium ferens, ambonem conscendit, invocatoque nomine sanctæ Trinitatis, de objectis se criminibus jurando purgavit.* Leo Marsican. Chron. Casinens. lib. 4. cap. 2. *Exurgentes tres Episcopi Cardinales qui Concilio præerant —— ambonem conscendunt.*

¶ *Ambra,* & *Ambrum.*] Vas seu mensuræ genus, apud Anglo-Saxones, Latinè *amphora*, sed à Græco ἀμφοτερεὺς quod *cadum* significat: propriè verò *vas gestatorium*, ab ἀμφὶ, i. *circum,* & φέρειν, *ferre.* Aliàs ambeꞃ. LL. Inæ M. S. cap. 67. *De decem hidis debentur ad conredium,* 10 *dolia mellis,* 300 *panes,* 12 *membræ cervisiæ Wylisciæ;* 30 *blutres,* 2 *boves, vel* 10 *arietes: gallinæ* 20, *plena ambra butyri* una, *salmones* 5, 20 *pondera fodri, &* 100 *anguillæ.* Videntur hìc *mambra* & *ambra* idem esse; nam Saxonico exemplari, utrumque ambꞃa dicitur, sed de quantitate vasis non constat. *Amphora* (inquit Prateus) *Græcis dicitur id, quod Latini Quadrantal appellant, Festo lib.* 15. *est autem vas cujusvis materiæ, duarum urnarum capax, figura cubi, rei cujusvis continendæ.* Et mox, *Quantum autem capiat vini, docet his verbis Volusius Mætianus, juris auctor. Quadrantal, quod nunc plerique amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo, sextarios* 48, *heminas* 96, *quartarios* 192, *cyathos* 570. *In eo quod ait urnas duas, convenit cum Columella, lib.* 20. *ca.* 12. *In eo quod scribit sextarios* 48, *consentit cum Festo.*

Mambra.

Amphora.

Videtur autem, *amphoram* etiam fuisse minoris capedinis, quam alioquin vix sustinuisset *homo amphoram aquæ portans,* Lucæ 22. 10. Nam quod illic textus Græcus κεράμιον legit (hoc est propriè *vas fictile*) Latinus Interpres *amphoram* reddit; sed & ipsum idem Marci 14. 13. (magis fortè appositè) *lagenam.* Hoc etiam innuere videatur vocabulum *amphora*, in præfatione LL. Æthelstani Regis, ubi singulo pauperi, per singulos menses, amphoram farinæ (præter alia plura) elargitus est. *Volo* (inquit) *ut pascatis in omni villa pauperem unum Anglicum indigentem, si sit ibi, vel alium inveniatis. De duabis meis firmis detur ei singulis mensibus unà amphora farinæ, & una perna, vel unus aries qui valeat* iiij. *denarios, & casei* iiij, *&c.* Pia certè & Regia eleemosyna. *Ambram* autem sive *mambram*, benè convenire censeo cum eo quod nuperiùs apud Wallos & occiduos, **A stand of Ale**, est nuncupatum: nec malè fortè, cum veterum Germannorum *maldra*, quod infrà vide.

¶ *Amerciamentum.*] Vox forens. Est mulcta levis, levioribus erratis per misericordiam imposita: ideoque Latinè *misericordia* (Gallis *mercie*) appellatum. Graviorum autem delictorum animadversiones, *fines* dicuntur: summæ, *redemptiones*, de quibus vide suis locis.

Amerciamentum regale, seu *Real amerciament*, Est cùm Vicecomes, Coronator, vel præcipuus alius minister Regis, amerciatus fuerit per Justiciarios Regis, pro officio suo malè gerendo: Ratcliff. Baro Scaccarii 2 H. 7. fol. 7.

¶ *Amictus.*] Primum ex sex indumentis, Episcopo & Sacerdoti communibus, in Ecclesia Romana. Durand. lib. 3. cap. 2. *Lotis manibus Episcopus seu Sacerdos celebraturus assumit amictum, quo caput tegitur, quem Pontifex loco ephot, sive superhumeralis & rationalis habet: & nunc etiam superhumerale vocari potest,* ——— *renes & pectus ambit & tegit, & omnibus sacris vestibus supponitur, sed omnibus supereminet.* In renibus stringitur: duobus funiculis sive cordulis ante pectus ligatur, & super os planetæ revolvitur. Hæc illic. Sunt autem sex illa indumenta, *amictus, alba, zona* seu *cingulum, stola, manipulus, planeta.* Leo Marsic. lib. 3. cap. 30. *Albam quoque à scapulis, & capite, & manibus Phrygio decenter ornatam, amictumque similis operis.* Patribus nostris **An amytte** dicebatur.

¶ *Amira.*] Vide *Admiralius.*

¶ *Amond,* al. *Amont.*] *Liber à tutela vel custodia: Sui juris.* Ab (a) privativo, & Saxon. Munde, i. *tutela, defensio*: unde hodiè Middlesexii nostri, prædiorum munimina, **Mundes** appellant. LL. Longob. lib. 2. Tit. 12. l. 6. * *Si Dominus ancillæ eam liberaverit, & amond fecerit à se, aut si eam vendiderit, &c.* Et Tit. 32. l. 4. *Nulli liceat aldio cujuscunque, qui amunt factus non est, sine voluntate patroni sui, terram aut mancipium vendere, neque liberum dimittere.* Vide *Mundium.*

* *Editio Boherii legit* admond & M.S. *quidem* amond, i. extraneam fecerit.

¶ *Amortizatio.*] (Gallis *amortissement*, & *admortissement*) Est prædiorum translatio in manum mortuam; quod tamen sine venia Principis non fiat. Mortui autem dicuntur (qui potiùs immortales videantur) Cœnobiorum Conventus, Collegia, Gildæ, Fraternitates, societatesque politicæ: nec non alii qui perpetuâ successione, porriguntur in secula; Episcopi, Decani simplices, Rectores Ecclesiarum, & hujusmodi. Sed & mortui ideo appellantur, quod res ipsis datæ, tanquam apud mortuos hærent: nec vel casu (hoc est per *eschaetam* ut loquuntur) aut ad Dominum feodi redeunt, aut ad ipsum Regem. Feodalia etiam emolumenta (quæ *Wardam, maritagium & relevium* vocant) non exhibent: sed instar arboris à radice revulsæ, pullulare desinunt. *Jus amortizationis* est privilegium seu licentia, capiendi in manum mortuam: Jus mancipii emortui. Vide infrà, *Manus mortua.*

Jus amortizationis.

Amtrustio, & *Antrustio.*] Hoc in Formulis

mulis Bignonianis, illud in Lindenbrogianis, quod & mihi Etymon verbi magis videtur expedire. Quasi ab **ampt** German. *munus*, *officium*, & **trust** (nostro vernaculo etiam hodiè) *fidus*. Sic *Amtrustio*, *fidus in munere:* vel *officialis* , *minister*, *leudes*, *famulus*, *vassallus fidelis*. Fuisse autem videntur *Antrustiones*, classis quædam selecta, cui Reges olim Germanicæ originis, plurimùm confisi, Patrocinii beneficium, ob juratam fidelitatem retribuere. Qui enim *Antrustionum* numero adscribendus erat , coram Rege veniens , unà cum aramania, id est, clientela sua , fidelitatem jurabat , Chartamque suæ institutionis recipiebat, in hæc verba. Marculfus lib.1. cap. 18. *De Regis Antrustione.*

Charta instituendi Antrustionis. *Rectum est ut qui nobis fidem pollicentur inlæsam , nostro tueantur auxilio. Et quia ille fidelis, Deo propitio, noster, veniens* ibi, *in palatio nostro, unà cum arimania sua in manu nostra trustem & fidelitatem nobis visus est conjurasse. Propterea per præsens præceptum decernimus ac jubemus , ut deinceps memoratus ille in numero antrustionum computetur. Et si quis fortasse eum interficere præsumpserit , noverit se Wirgildo suo, sol. DC. esse culpabilem.* Lex Salic. Tit.43. §.4. *Si quis eum occiderit, qui in truste Dominica est*, xxiiij *denar. qui faciunt sol. DC. culpabilis judicetur.* Quod in Basiliensi editione legitur, Tit. 44. §. 4. *Si verò eum qui in truste dominica est occiderit, malb. leudi* xxiiij M. *den. qui faciunt sol. DC. culpabilis judicetur.* In M. S. autem Regio, à Bignonio exhibito: *Si quis antrustionem dominicum occisserit, malb. malcho* xxiiij *denariis, qui faciunt sol. DC. culpab. judic.* Sin verò scribendum sit *Antrustio*, per (*n*) potiùs quàm (*m*) tunc vide in vocabulo *An.* (quòd tibi sub oculis est) quid hoc voluerit.

¶ *An.*] Saxonicum, à Græco ἓν Numerandi principium est, *unum* significans aut *singulare*. Præponitur autem sæpe apud Saxones (utì apud nos hodiè nepotes suos) nominibus substantivis instar τὸ articuli apud Græcos, *un* & *ung* apud Gallos Italosque ut an piᵹ, ancnapa, an ſcip, an diſc; Quin & dictionibus nonnunquam adjungitur: si quidem vel majoris notationis gratiâ, ut anſpel, anpealð; vel ad singulare aliquid sive unicum demonstrandum, ut anpiᵹ, id est. *pugna singularis* , anpoꝛð , i. *verbum unicum*, anpeað, i. *unius consilii*, an cenneða, id est, *unicè genitus*, & hujusmodi. Quibus fortè adjiciantur *Antrustio*, *andecinga*, & alia mox infrà sequentia : quorum explicationi hæc veluti in communi (ne per singula repeterentur) prælibavimus, ipsaque ideo vocabula huc referendo designabimus. Leguntur etiam ana, ane, enne, & ænne : *unum*, vel *solum* significantia; & in compositione item occurrentia.

¶ *Anagriph*, al. *Angrip.*] LL. Longob. lib. 1. Tit. 31. l.1. qui, de fornicatione inscribitur. *Si puella aut mulier libera voluntariè fornicata fuerit, cum libero tamen homine: potestatem habeant parentes ejus, in eam dare vindictam. Et si fortè ambabus partibus steterit, ut ille qui fornicatus fuerit, eam tollat uxorem, componat pro culpa, id est, anagriph, sol* 20. Et lib.2. Tit.2.l.1. *Si puella libera aut vidua, sine voluntate parentum, ad maritum ambulaverit, liberum tamen : tunc maritus qui eam acceperit uxorem , componat pro anagrip, sol.* 20, *&c.* Simile in legibus ibidem proximè seqq. Boherius verò ad locum primum: *Nota* (inquit) *anagriph culpam dici.* Et ad secundum: *Nota anagrip pro culpa, seu præsumptione poni.* Gloss. item *Anagrip, culpa præsumptionis.* Sed hæc omnia (ut opinor) satis remotè à verbi etymo, & significatione: *quam* vicinius exprimit Pictorius Tigurinus in Dictionario Germanico Latin. **Angriff, und strept**, *congressus* (**der**) *aggressio*, *insultus, ingressus.* Certè dici videtur à Saxonicis Ana pro *sola* aut *singulari*: Et ᵹripe, id est, *compressio* (quo sensu nos adhuc utimur) sic ut sit *anagriph*, compressio fœminæ singularis, non conjugatæ, hoc est, virginis aut viduæ. Cui etiam fidem faciant loci citati: & quòd in Tit. *De adulterio* ibidem sequenti, vox *anagriph* ne semel occurrit. Fortè etiam dicatur, quasi seorsùm, *an grip*; de quo vide jam supra in vocabulo *An.*

¶ *Analogium.*] Ἀναλογεῖον ab ἄνω & λόγος, quòd *super* hoc *sermocinantur* Lectores. *Pluteus*, *lectrum*, *lectrinum*, *legium.* Durandus lib.1. cap. 1. de Ecclesia, & ejus partibus (Walafridum sequutus) *Analogium dicitur, quia in eo verbum Dei legitur & annunciatur.* Ait etiam *pulpitum* dici & *ambonem.* Ekkehardus Jun. de Casib. S. Galli, cap. 1. *Infantulis deinde per ordinem lectitantibus , & analogio descendentibus.* Ibi pluries. Suidas: ἀναλογεῖον ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία, *Analogium est cui imponuntur libri.* Curopalates de die festo Natali Christi ἔμπροσθεν δὲ τούτου, ἀναλόγιον ἐφ' οὗ ἐπίκειται ἅγιον εὐαγγέλιον. *Coram autem ipso* (Imperatore) *analogium, super quo situm est sanctum Evangelium.* Et in die adorationis crucis: τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ ἀναλογίου τεθέντος, ἀσπάζεται τοῦτον ὁ βασιλεὺς, i. *Cruce analogio imposita, osculatur eam Imperator.*

¶ *Anariutus.*] Trad. Fuld.lib.1.cap.157.

¶ *Anatalia*, *Anaticula*, *Anaticla.*] Formul. Solenn. Lindenbrog. in Charta Traditoria, nu.154.—— *per ostium & anaticula* (ipsius casæ) *sicut in ipsa cessione est insertum , ad partem illius Ecclesiæ , visus fuit tradidisse & consignasse.* Et Chart. 156.—*per chartulam venditionis, ad filium suum adfirmavit, per hostium & anatalia, per herbam & vitem ei visus tradidisse & consignasse.* Glossar. *Anaticla.* ἐπιστρόφιγξ.

¶ *Ancilla* , *Ecclesiastica*, *Regia*, *Originaria*, &c.] V. *Servus.*

¶ *Andecinga.*] L. Baiwariorum , Tit. 1. cap. 14. De colonis vel servis Ecclesiæ, qualiter serviant. *Andecingas legitimas , hoc est, perticam decem pedes habentem , quatuor in*

in transverso, 40 *in longo*, *arare*, *seminare*, *claudere*, *colligere*, & *trahere*, & *recondere debent.* Quære, an *andecinga* hic, decempedam Romanam respicit, an *acram* nostram; quæ item ex transverso, quatuor perticas numerat, & in longo quadraginta. Scribitur autem alias *Andecenas*; nunquid, ab *an* & *decem*? vide supra *An.*

¶ *Andelangus.*] Formul. Solen. Lindenbr. nu. 18. In donatione ad Casam Dei. *Per hanc chartulam donationis*, *sive per festucam atque per andelangum*, *à die præsente donamus*, *tradimus*, *atque perpetualiter in omnibus transfirmamus.* Idem quasi, Formul. 55, 57, 58, 75, 82, &c. Formula verò 183. *Trado tibi omnes res meas in terris*, *mansis*, *domibus*, &c. *totum* & *ad integrum*, *rem inexquisitam per meos wadios* & *andelangos.* Saxonicè andlang significat, *per longitudinem*, nos hodie dicimus **Endlong.** Fœdus Aluredi & Guthurni, ca. 1. de limitibus agens ditionum. Ænejtymbe upe land gemeȝa up on temeȝe, ⁊ ðonne up on ligan, ⁊ andlang ligan oð hiȝe æpilm; Id est, *Inprimis sint termini nostri usque Thamesim fluvium*, *atque inde ad fluvium Leam* & (andlang ligan, i.) *per longitudinem Leæ*, *usque ad fontem ejus.*

¶ *Andena*, al. *Andona.*] **A swath of land**, v. *Dolæ.*

¶ *Andigare*, *Andigavum.*] v. *Artigare.*

¶ *Anelacius.*] Cultelli genus majoris qui à baltheo lumbos cingente, antrorsum dependebat, & militibus in usu fuit, *Mat. Par.* 385, & 391. bis, v. & adde.

¶ *Angaria*, & *Anguria*, penult. product. item *Angariari*, *Angariarius*, *Angara*, & *Perangaria.*] Ἀγγαρεία vox Persica, per Græcos ducta; est id quod præter debitum exigitur per superiores à subditis: sive in pecunia, sive in obsoniis, sive in operibus personarum, equorum, curruumve, & hujusmodi. Chart. Will. Conquest. Abb. Rames. *Volo ut nullis unquam graventur oneribus expeditionum*, *nec pontium restructione*, *nec furis apprehensione*; *sed ab omni angaria Regalium ministrorum*, & *aliarum quarumcunque causarum sint perpetim expediti* & *liberi.* Brito. Armor. Philippid. lib. 12.

Vexavit nullum census exactio, *nullum*,
(Ut fieri solet à multis) angaria læsit.

Hinc *Angariare* ἀγγαρεύειν, *cogere* & *exactionibus onerare.* Epist. Cnutonis Regis apud Malmesb. de Gest. Reg. lib. 2. *Conquestus sum iterum coram Dom. Papa*, & *mihi valde displicere dixi*, *quòd mei Archiepiscopi in tantum angariabantur immensitate pecuniarum quæ ab eis expetebantur.*

Angariarius. Angarius. Angarus. Et *Angariarius*, *Angarius*, *Angarus*, pro exactore (& quem vocant) bidello, seu ballivo. *Angariarius* (inquit Gloss.) *qui agrum locat*, *ut angariam accipiat.* Ἄγγαρος *vox est Persica* (ait Accursius) *significatque nuntium*; *unde Græci translata voce ad quosvis alios*, *angaros appellabant bajulos* & *onera subeuntes.* Dicuntur etiam *Angari*, quos hodiè *postas* vocant: & *angaræ*, diversoria ubi hujusmodi *postæ* cursus sistunt. *Angaræ.* Obsoletus quidam,

Faber in angario annectit barbata gumpho.

Est autem γόμφος *clavus.* De *Angaria* vide Brisson. Prateum, & Lexica Juris. Est autem *perangaria* idem quod *angaria*, id tamen infra vide.

¶ *Angargnaco.*] Baiwarii equum primarium videntur **Marach** dixisse, mediocrem **Wilz**, infimum, & in exercitu inutilem, **Angargnaco.** LL. suæ Tit. 13. cap. 10. §. 3. *Et si* (quàm **Wilz**) *deterior equus fuerit quem angarnaco dicimus*, *qui in hoste utilis non est.*

¶ *Angelus.*] Pro *Legato*, *Ambasciatore*, *misso*, *nuncio*, juxta Græcum. Ekkehardus jun. Cas. S. Galli ca. ult. *Cedamus Angelo Imperii*, & *ordinem ei congruum dato.*

¶ *Angildum*, & *Angildus.*] Simplex valor hominis, aut rei alicujus: Weregildum, simplex Compensatio rei juxta simplicem valorem seu æstimationem. Ab *an* Saxon. *una*, gild, *solutio*, *compensatio.* Sic *twigildum*, compensatio duplex, *trigildum*, compensatio triplex, &c. LL. Inæ, cap. 20. *Si tuus geneath*, *id est*, *villanus*, *furetur* & *aufugerit*, *admone eum de angelde*: & *si non habeas*, *redde tu angelde*, & *non sit ei in aliquo remissius.* Idem in fœdere Aluredi & Guthurni M.S. & ibidem, cap. 6. *Si quis in Ecclesia furetur aliquid*, *restituat* & *hoc semel*, & *forisfactum sicut ad angildum pertinet.* Et cap. 9. *Si fœmina prægnans occidatur*, *dum puer in ea sit*: *solvatur ipsa pleno gildo*, & *partus dimidio gildo. Sit semper wyta* 60 *sol. donec angilde exurgat ad* 30 *sol. Postquam angildum ad id surgit*, *postea sit wyta* 120 *sol.* LL. Inæ M.S. prope finem. Si quis rectum declinet vel aufugiat, persolvat uno *gildo*, &c. vide *Geldum.*

Anhlot, *Anlot*, *Anlote*] Decreta Willielmi Conq. apud Hoveden. in Hen. 2. *Francigena qui tempore Edwardi propinqui mei*, *fuerit in Anglia particeps consuetudinum Anglorum*, *quod ipsi dicunt* **Anlote** & **Anscote**, *persolvat secundùm consuetudinem Anglorum.* Lambardi Editio legit anehlot, & an Scote, & in margine, *vulgò*, *Scot* & *lot.* Sensus est, ut unusquisque pro more patriæ, an-lot & anscot persolvat, id est, sortem & partem suam. Lot enim *sors* est, ðceat *pars* seu *vectigal.* Cur autem *an* adjicitur, vide supra in vocabulo, *An.*

¶ *De annatis earumque origine*, & *usu.*

¶ *Annatæ*, seu *Annates.*] Sunt Ecclesiasticarum possessionum primitiæ, quas clerus Romanus summo Pontifici pendit: Anglicanus, Regi. Platina in Bonifacio ix. *Tum verò* (hoc est annum circiter 1400) *Bonifacius Vicecomitum potentiam veritus*, *sive augendæ ditionis Ecclesiasticæ cupidus*, *annatarum usum beneficiis Ecclesiasticis primus imposuit*:

Hac conditione; ut qui beneficium consequeretur, dimidium anni proventus fisco Apostolico persolveret. Sunt tamen qui hoc inventum Johanni xxij *ascribant. Hanc autem consuetudinem omnes admisere, præter Anglos, qui id de solis Episcopatibus concessere, in cæteris beneficiis non adeo.* Certè *Walsinghamius* in An. Dom.1316. rem excogitatam fuisse indicat à Johanne xxij ipsisque Anglicanis beneficiis quodammodò impositam. *Summus* (inquit) *Pontifex* (Joh.xxii.) *reservavit cameræ suæ primos fructus beneficiorum omnium in Anglia per triennium vacantium.* Et Trivettus Author antiquior ipsique Johanni æqualis: *Retint* (ait) *à li les primers frutz des Eglises vacans deins les treis ans.* Quoti verò hi fuerint, aut quo successu conscripti, nobis aliter haud liquet, nisi quòd *Ranulphus Cestrensis* Author item coætaneus, Papam refert hoc commento vim ingentem pecuniæ coegisse. Id certissimum est, annates hodiè fisco pendi non tantùm ex Episcopatibus, verùm etiam ex beneficiis quibuslibet Ecclesiasticis annui valoris x. marcarum, vicariisque x. lib. nec minores sanè quàm unius anni fructus integros, juxta tabulas Regias æstimandos. Has autem Regii census incremento contulit Senatusconsultum, An.26 Hen.8. quùm exuto Papa, Rex cœnobiorum moliretur excidium, sacratisque spoliis trophæum Regium insigniret

Histor. lib. 7. cap. 42.

Me ut liberem, *Polydorum* audi, de Inventione rerum, lib. 8. cap. 2. *Cæterum, nullum inventum majores Romano Pontifici cumulavit opes, quàm annatarum, quas vocant, usus, qui omnino multò antiquior est, quam recentiores quidam scriptores suspicantur; & annatas, more suo, appellant primos fructus unius anni sacerdotii vacantis, aut dimidiam eorum partem. Sanè hoc vectigal jampridem, cùm Romanus Pontifex non habuerit tot possessiones, quot nunc habet, & eum oportuerit pro dignitate, pro officio, multos magnosque facere sumptus, paulatim impositum fuit sacerdotiis vacantibus, quæ ille conferret. De qua quidem re, ut gravi, sæpe reclamatum fuisse testatur Henricus Hostiensis, qui cum Alexandro quarto Pontifice vixit, sic, ut Francisc. Zabarellus tradat posthac in concilio Viennensi, quod Clemens quintus indixit, qui factus est Pontifex anno salutis humanæ* MCCCV. *agitatum fuisse, ut eo deposito annatarum onere, vigesima pars vectigalium sacerdotalium penderetur quotannis Romano Pontifici, & id quidem frustra. Quare Pontifex annatas in sua nassa retinuit, ut ne indidem exire possent. Atque hæc omnia in commentariis in caput, inter cætera, de officio Ordinarii, scripta leges.* Et mox; *At onus illud annatarum ab initio omnes generatim populi subire minus recusarunt, extra Anglos, qui suis minoribus sacerdotiis, quando ea Pontifex dabat, id servitutis imponendum non censuerunt. Nam Roman. Pontifex minorum quoque sacerdotiorum aliarum gentium quæ ipse confert dimidiam capit vectigalium unius anni partem, si plures viginti-quatuor aureis æstimentur.* Vide Apostolos & Responsionem, datos per nationem Gallicam DD. Cardinalibus, &c. *De annatis non solvendis:* quod integro libello agitatum inter opera Nich. Clemangii (si germanè) editur.

¶ *Anniversarium.*] Est dies annua quâ defuncti alicujus memoria celebratur. Patribus nostris, aliàs **a year-day,** aliàs **a mind-day.** Rem ab Anacleto primùm, deinde à Fœlice Pontificibus Romanis editam ferunt, qui Martyrum dignitati consulentes, in eorum memoriam annua sacra instituisse perhibentur. Posteriores autem, sua sibi plerunque anniversaria curabant perficienda: facultates ergo & prædia Ecclesiis elargiebantur, ut pro animabus preces annuò funderentur, & pecunias cibariaque inter pauperes distraherentur. Hæc autem omnia uti superstitiosis usibus delegata, fisco apud nos adscripta sunt, An.pri.Edw.6. cap.14. Anniversariorum formulas perplures habes Alamannicarum antiquit. Tom. 2. par. 2. sub Tit. *Alamannicæ Ecclesiæ anniversarii*, ubi sic in exordio: *Nortpertus Abbas piissimus, primus inter Abbates anniversarium suum observari ordinavit, largitis aliquibus bonis in usum fratribus in sancto die Paschæ ministrandis. Is etiam de suo instituit anniversarium S. Wiboradæ Martyris & virginis Christi. Postea autem à diebus demum Abbatis * Manegoldi, anniversarii cæpti sunt in Alamannia ab omnibus utriusque sexus celebrari, circa annum Domini MCCLXII.*

Videas hæc in usu fuisse inter Anglo-Saxon. lib. Ramesf. *Sect.* 134. *temp. Reg.* Edgari.

* *Non fuit Abbas, sed tantum decanus & præpositus.*

¶ *Annona.*] Pro frumento in genere. Propriè verò, quicquid in annuum alimonium reconditur. LL. Edw. Confess. cap. 8. *De omni annona decima garba Deo debita est.* Domesdei Tit. Wiltesc' Vicecom. *Edwardus vicecom. habet—annonæ CCLxij acras.* L. Salic. tit. 24. §. 1. *Si quis ingenuus in alieno molino annonam furaverit, &c.* Specul. Saxon. lib. . . . . Tit. 69. *Qui priùs annonam molendino præsentaverit, prius molere debet.* Hinc nostrum adagium, **First come, first grind.** LL. Burgund. Tit. 23. §. 2. *Area annonaria.* Id est, locus ubi frumentum excutitur. Wisegoth. 9. Tit. 2. l. 6. *Annonarius* dicitur erogator & dispensator annonæ.

Area annonaria.

Annonarius.

¶ *Annus* & *dies.*] Gall. *Susan.* Temporis spatium Juri nostro familiare, cùm ad ignaviam aliquibus coercendam, tùm ad ambigua multa definienda, constitutum. Utpotè, si disseisitus (quem vocant, id est, prædio suo ejectus) infra annum & diem ante dilapsum ad hæredem disseisitoris prædium, nec hoc ingressus fuerit, nec debitè vendicaverit: id denuò ingredi non admittitur. Item, Si quis lethaliter vulneratus, infra annum & diem non obierit, ex vulnere mori non præsumitur. Plura hujusmodi (in vocabulis *Appellum*, *Extrahura*, *Finis*, *Wreccum*, & libris juridicis) (quæ à Germanis nostris parentibus originem videntur adscivisse. Lib. Feud. Barat. Ex L. Imperialem.

De computatione anni V. Synod. Celichith, *An.* 816. *cap.* 8.

perialem. De prohib. feu. alien. Per Frid. *Si quis infeudatus major* 14 *annis*, *sua incuria vel negligentia, per annum*, & *diem steterit*, *quòd feudi investituram à proprio domino non petierit, transacto hoc spatio, feudum amittat*, & *ad dominum redeat.* Longob. lib. 2. Tit. 43. l. 3. *Si cujuscunque hominis proprietas, ob crimen aliquod ab eo commissum*, *in bannum fuerit missa*, & *ille re cognita venire*, & *justitiam facere distulerit, annóque ac die in eo banno illam esse permiserit, ulterius eam non attingat*, *sed fisco nostro societur.* Formull. Lindenbrog. 142. De venditione servi, ——*In omni corpore scimus eum sanum, usque anno & die.* Specul. Saxon. Artic. 38. *Qui per annum & diem in proscriptione Imperatoriæ Majestatis deniq; steterit*, *ille Juri erit alienus*, & *ejus feudum domino liberum vocabit*, &c. Ubi Gloss. German. **Jar und tag ist sechs wochen, und ein jar,** id est, *Annus & dies*, *sunt sex hebdomadæ*, & *annus unus.* Qua computatio extensior fieri videtur in favorem delinquentis.

Anni verò, & temporis, & partis ejus ratio, apud Anglo-Saxones, diversa fuisse videtur à nostrâ; horarúmque divisio, secundùm Judæorum illam facta esse. Vide infra *Horæ* & *Nona.*

¶ *Anslebim.*] Chart. Alaman. 80.

¶ *Ante castellum* seu *Anticast.*] V. *Maluvisin.*

¶ *Antegarda.*] Gesta Ludovici Regis fil. Ludov. Crassi. *In illo conflictu Christi militiæ tam damnoso, non fuit aliquis de antegarda.* A Gallico *avantgarde.*

¶ *Antemurale.*] Lorica, seu alia defensio ante murum hostibus objecta. Dictionario veteri, **a barbycane,** quod infra vide. Verbo utitur Will. Tyrius de bello sacro, lib. 5. cap. 4.

¶ *Antenati.*] Vide *Postnati.*

¶ *Antheropsita*, *Antheropita*, & *Antheroposita.*] Anastasius in vita Stephani Papæ 2. *Præcedens in lætania cum sacratiss. imagine Domini Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi, quæ antheropsita nuncupatur.* Ibi in nota ad marginem, *Fortè, acheropita.*

¶ *Antiphonarum origo & propagatio.*

¶ *Antiphona*, *Antiphonarum.*] *Antiphona* ab ἀντὶ & φωνὴ, quasi *vox contra vocem.* Isidor. orig. lib. 6. ca. 19. *Antiphona ex Græco interpretatur vox reciproca*, *duobus scil. choris alternatim psallentibus, ordine commutato, sive de uno ad unum*, *quod genus psallendi Græci invenisse dicuntur.* Sigeberti Chronicon in An. Dom. 382. quod fortè à recentiore adjicitur. *Ut autem chori in duas partes divisi, ipsos Psalmos alternatim cantarent, jam tempore Constantii Imperatoris in Ecclesia Antiochena instituerant primi*, *Flavianus & Diodorus*, *viri probatæ vitæ & doctrinæ, quod inde ad terminos totius orbis usque pervenit.* Sed originem rei multò antiquiùs repetit Socrates, lib. 6. cap. 8. in Honorio & Arcadio: Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, τρίτος ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου Ἐπίσκοπος, ὃς καὶ Ἀποστόλοις αὐτοῖς συνδιέτριψεν, ὀπτασίαν εἶδεν ἀγγέλων, διὰ τῶν ἀντιφώνων ὕμνων τὴν ἁγίαν Τριάδα ὑμνούντων, &c. Id est, *Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius à Petro Apostolo Episcopus, & cum ipsis multum versatus, Visionem vidit Angelorum antiphonis hymnis sanctam Trinitatem collaudantium: & canendi formam in illa visione exhibitam*, *Antiochenæ Ecclesiæ tradidit. Unde etiam in omnibus Ecclesiis illa traditio recepta est.* Rem à Græcis ad Latinos detulit Ambrosius. Sigebertus in An. 387. *Ambrosius Episcopus ritum, Antiphonas in Ecclesia canendi, primus ad Latinos transtulit à Græcis: apud quos hic ritus jamdudum inoleverat ex instituto Ignatii Antiocheni Episcopi & Apostolorum Discipuli, qui per visionem*, &c. prout Socrates. A Romanis verò in Franciam duci videtur hic ritus, tempore Gregorii Magni: perfectionem autem suscepisse sub Carolo Magno, ut mox infra dicetur.

Antiphonarius seu *Antiphonarium* est liber ad rem divinam pertinens, qui continet antiphonas. *Et nota* (inquit Guillerm. Lindewode, Provincial. lib. 3. Tit. de Ecclesiis ædificand. ca. ut parochiani) *quod tale antiphonarium non solùm continebit in se antiphonas prout ipsa dictio nudè sonat*, *sed etiam continebit invitatoria, hymnos, responsoria*, *versus*, *collectas, capitula & alia quæ pertinent ad decantationem horarum Canonicarum, tam pro matutinis, prima, tertia, sexta, nona, vesperis, & completorio.* Est igitur *Antiphonarium* aliud diurnum, aliud nocturnum; quod & indicat Leo Marsic. Cassin. Hist. lib. 3. cap. 62. Et Romanum antiphonarium composuisse fertur S. Gregorius, eumque notâ Romanâ notasse, quem postea Adrianus Papa, Carolo Magno dedit cum Theodoro & Benedicto Romanæ Ecclesiæ doctissimis cantatoribus; ut juxta eundem, cantum Gallicum emendarent. Quod & factum est, & nota Romana deinde Francica appellata: ut inter plura in Vita Caroli M. legas a Monacho Egolismensi & aliis descripta. Nec taceam in Cœnobiolo obscuro de Crabhuse, agro Norfolciensi, duo antiphonaria sub An. Dom. 1424. viginti sex marcis constitisse, ut è Codice ejusdem M. S. vidimus, hoc est, juxta valorem hodiernæ nostræ pecuniæ circa 52. lib. En librorum æstimatio eo seculo: V. infra capit. *De libris ad rem divinam in Ecclesia Romana pertinentibus*, in vocabulo, *Legenda.*

Antiphonarius. Antiphonarium.

¶ *Antistita.*] Nonnunquam occurrit pro *Archimandritissa* sive *Abbatissa*: Et olim aliquando pro uxore Episcopi. Hieron. Heminges Genealog. Tabell. par. 1. pa. 302. in geneal. Rhetiæ Curiensis Principis, &c. *Paschalis qui & Zacco senior*, *Comes Brigantinus, Præses Rhetiæ*, & *Episcopus Curiensis* 14, *cum filio Victore*, *monialium cœnobium Caczes vel Zacces in Tumiliasca super Rhetium situm fundavit, mortuus A. C.* . . . . *Uxor*

Esopeia al. Episcopia Comitissa de Rhetia alta quæ in fundatoriis literis monasterii Zacces se nominat Antistitam Curiensem. Seculum quo Paschalis iste vixerit, ex eo conjicias, quòd Tello ejus ex filio pronepos, obiisse illic dicitur, An. Ch. 784.

¶ *Apares.*] vide *Appares.*

¶ *Apennis* & *Appennis.*] Formulæ vett. Marculfo adjectæ: & cap. 46. Formul. Lindenbrog. 106. *Mos nobilium Romanorum adsuevit, & ratio jure deposcit, ut si cujuscunque domus igne cremetur, per seriem scripturarum, chartulam relationis quæ dicitur appennis recipiat.* (q. literas testimoniales.) Paulò infrà. *Et quia ille index, vel vicini pagenses ipsius, ad præsens ita dixerunt, & testimoniaverunt, quòd ad hoc videndum accesserant, sic verò & actum aderat ——— chartulam relationis, quæ dicitur apennis ei dare decreverunt,* &c. In capite etiam hujus Chartæ sic inscribitur: *Relatum quod dicitur apennis.* Et in Formula 107. *Propterea ei necesse fuit ut unà cum notitia pagensium (qui hoc benè cognitum habeant) Turoni Civitati appennem exinde deberet adfirmare.*

¶ *Apertum.*] Substantivè positum. Coopertum V. *Curtillum.*

¶ *Aplata.*] In veterrimo quodam Statutorum M.S. capit. *Expositio vocabb. Juris*, sic habetur: *Aplata, hoc est, pro certò*: quod nec in impresso codice, nec in aliis M. S. deprehendimus. Numquid à Græco ἁπλῆ, quod juxta Suidam, est μονοειδὴς, *res unius faciei, res simplex, & immutabilis*; Sive ἀπλατὴς, quod significat *rem sine latitudine*, & quod instar lineæ prævaricationem non admittit? πλάτος enim *latitudo*: *a*, privativum est.

¶ *Apicularium, Apile.*] *Alvearium, alveus.* L. Baiwar. Tit. 21. §. 8. *examen ex apili elapsum.*

¶ *Apocrisiarii nomen, & varium munus.*

¶ *Apocrisiarius.*] Vox Ecclesiæ. Qui est *à responsis, Responsalis*: Ἀπόκρισις, *responsum*, ἀποκρίνομαι, *respondeo*: Primitus & propriè intelligebatur de *responsali negotiorum Ecclesiasticorum* (ut hunc vocat Hincmarus) hoc est, qui causas Ecclesiæ ad Imperatorem detulit, ejusque ad supplices responsum; vel consultus de re Ecclesiæ, responsum præbuit seu consilium; ex quo etiam quibusdam *à Consiliis* appellatus est. Malè igitur 1. q. 7. *Convenientibus*, per *y* & *h* scribitur *Apochrysariis*: quod glossographo imposuit, ut ad id vocabulum notaret, *apos*, nuntius, & *chrysis* aurum, quasi *deaurati nuntii*, *&c.* Paulò fœlicius, alius ad ca. *Significasti. De elect. Apocrisarii* (inquit) *dicuntur nuntii Dom. Papæ. q. secretarii, nam crisis quandoque dicitur secretum.* Sed omnino perperàm quidam scribunt *hypocrysiarius.* (Hypocrysiarius.)

Apocrisiarii ministerium (inquit Hincmarus Archiepisc.) *ex eo tempore sumpsit exordium, quando Constantinus Mag. Imperator, Christianus effectus——locum & sedem suam, urbem scil. Romanam Papæ Silvestro, edicto privilegii tradidit, & sedem suam in civitate sua quæ antea Byzantium vocabatur ——ædificavit: & sic responsales tam Romanæ sedis, quam aliarum præcipuarum sedium, in palatio pro Ecclesiasticis negotiis excubabant.* Munus, primò exequebantur Episcopi: sed cum ipsos prohiberent Canones, à suis abesse parochiis; Presbyteris delatum fuit & Diaconis: eoque functus est Gregorius Mag. dum adhuc esset in Diaconatu. Unde Marianus Scotus in An. Dom. 575. *Gregorius* (inquit) *Apocrisiarius in Constantinopoli, & postea Papa, in Job expositionem condidit.*

Hâc autem acceptione, cùm non differat Apocrisiarius à quovis Legato qui in Aula Imperii negotia illustrioris alicujus Ecclesiæ promovebat, ipsi quidem Legati, Apocrisiarii dicti sunt; nec tantùm Papæ, sed aliorum etiam Episcoporum: immo nuntios suos, ad Panormitanum Archiepiscopum pallium deferentes, *Apocrisiarios* vocat Pascalis cap. *Significavit de elect.*

Sed in Aula Regum Francorum, Apocrisiarii munus, omnium palatinorum honoratissimum fuit; etiam ordinarium, & perpetuum. (Apocrisiarius palatinus.) Post Regem enim, Reginam, & Regiam prolem, primas tulit: nec solùm omnem Clerum palatii, sub suo habuit imperio, adjunctúmque summum Cancellarium; sed utì Comes Palatii, omnibus præfuit negotiis & hominibus secularibus; ita Apocrisiarius iste (qui Capellanus itémque dictus est & Custos Palatii) omnibus præfuit negotiis, & ministris Ecclesiæ. Neque inconsulto ipso, domi forísve quid definiri poterat, in re Ecclesiæ: ut fusius legas apud Hincmarum Epist. 3. cap. 13. & seqq. Meminit etiam τοῦ ἀποκρισιαρείου in Aula Orientali, Codinus Curopalates; officium tractans τοῦ πρωτοβεστιαρείου.

Reperitur verò Apocrisiarii genus, ante Constantini seculum sub Trajano & Nerone: ut è Suida constat, in vocabulo Διονύσιος Ἀλεξανδρεὺς, quem fuisse tunc temporis asserit——*ab Epistolis & Legationibus* Καὶ ἀποκριμάτων, id est, *à responsis* seu *Apocrisiarius.*

Apocrisiarius sedis Apostolicæ, qui & in rubrica 43. Epist. lib. 11. Gregorii, *Responsalis Apostolicus* dictus est; non solùm appellatur Romani Pontificis Legatus, sed aliarum etiam illustrium Ecclesiarum. (Apocrysiarius sedis Apostolicæ. Resonsalis Apostolicus.) Sic Meldensi Synodo septima, Act. pri. & 1. q. 7. cap. 4. *Convenientibus apud Nicænam Bithyniæ——& Tarasio Archiepiscopo Constantinop. & Johanne, & Thoma Apocrysariis Apostolicarum sedium orientalium, &c.* Glossæ, ad *orientalium.*] Alexandriæ, Antiochiæ, & Hierosolymis. De hoc vide plura mox in *Apostolus.* Recentioribus, *Apocrisiarii* dicuntur Episcoporum Cancellarii.

¶ *Apophoreta.*] *Cista, theca, cassula.* Glaber,

Glaber Rodulp. lib. 4. cap. 3. *Ossa evellens è cineribus nuperrimè defunctorum hominum: sic quæ impositis in diversis apophoretis, venditabat apud plurimos, pro sanctorum Martyrum & Confessorum reliquiis.* Hoc mox infra *cassellam* vocat & *feretrum*.

Apophoreta autem propriè dicebantur munera quæ in Saturnalibus (mense olim Decembri summo cum fastu & lætitia celebratis) xenia dantes, ab accipientibus referebant: ἀποφέρειν enim est *referre*. Vide *Xenia*.

¶ *Apostare.*] LL. Edwar. Confess. ca. 35. Tit. de Herotochiis. *Qui leges apostabit ——weræ suæ reus sit apud Regem, & si secundò id faciat, reddat bis weram: & si quid addat tertiò, reus sit omnium quæ habebit.* Idem propemodum totidem verbis in LL. Hen. 1. cap. 13. sed illic legitur *apostatabit*, quo verbo Cyprianus & coepiscopi utuntur in Epist. ad Cornelium Papam, pro *deficere, resilire, tergiversari*; à Græco ἀποστατεῖν. Lambardus verò ad *apostabit*, notat, *id est, violarit*; ac si *legem apostare*, idem esset quod **laghslit** dicitur apud Anglo-Danos. Pœna autem admodum diversa fuit, ut in vocabulo **laghslit** videas. Dictionarium vetus ponit pro *exorbitare*, subjungitque *vinum & mulieres faciunt apostare sapientes.* Sententia autem illa est Ecclesiastici, cap. 19. 2. Ubi hodie legitur *apostatare, non apostare.*

¶ *Aporiare* & *Aporiari.*] A Græco ἀπορέειν, *hærere, dubitare, penuria laborare: unde ἀπορεῖσθαι ad summam angustiam redigi.* Testament. Philip. Reg. Fran. in Terram sanctam peregrè profecturi, An. 1190. apud Rigordum. *De eadem medietate donabunt illis qui per tallias nostras aporiati sunt, &c.* hoc est, qui nostris exactionibus laborant, aut fiunt pauperes. Angli inde **poze** dicimus. Priscus quidam,

Aporio *si sit* Activum, *tanta notabit,*
Indicat, & aperit, depauperat, atque revelat.
Cùm neutrum, *signat tunc anxier atque laboro*;
In sensu & tali Deponens *vult reperiri.*

Biblior. interp. vulgaris, Esaiæ 59. 16. *aporiatus* legit, ubi alii, *admiratus*: & 2 Cor. 4. 8. *aporiamur* (Græcum secutus) *pro hærentes sumus vel perplexi.*

¶ *Apostolica.*] plurali. Concil. Aurelianens. 2. An. 526. cap. 13. in rubrica, *Ne ullus præter Episcopum apostolica dare præsumat.* Et ibidem in textu, *Abbates, martyrarii, reclusi, vel presbyteri, apostolica dare non præsumant.* Ibi Binnius: *hic canon valdè obscurus habetur.* Additque in margine ad *Epistola*: sed hoc æquè obscurum si non corruptiùs. Adjungam Synod. Turon. 2. An. 570. cap. 6. *ut nullus clericorum vel laicorum præter Episcopos, epistolia facere præsumat.* Meursius, ἀποστολικόν *habitus Apostolicus*; *id est, Pontificalis sive Episcopalis.*

¶ *Apostolici, qui, & quorsum.*

¶ *Apostolici.*] Propriè dicuntur Episcopi, qui in Apostolorum cathedris successerunt. Sed cùm omnes Episcopi locum tenent Apostolorum (ut Hieronymus in epist. ad Marcellam, Augustinus in pede Ps. 44. & 12. q. 1. cap. *videntes*, asserunt) in morem abiit ut omnes utique Apostolici dicerentur. Præsertim apud mediorum seculorum Scriptores, ut abundè liquet è Marculfi formulis, An. circiter Dom. 660. conscriptis. Ubi lib. 1. cap. 2. *Ille Rex, viris Apostolicis, patribus nostris.* Cap. 5. *Ille Rex, Apostolico illi Episcopo.* C. 6. *Domino sancto, sedis Apostolicæ dignitate colendo in Christo patri, illi Episcopo, ille Rex.* Ca. 7. *Vir Apostolicus ille, illius urbis Episcopus*: & ita pluriès. Sic in exordio epistolæ Clodovei ad Synod. Aurelianens. 1. *Dominis sanctis & Apostolica sede dignissimis Episcopis, Clodoveus Rex.* Et in fine ejusdem: *Orate pro me D D. sancti, & Apostolica sede Papæ dignissimi.* Et Gunthramnus Rex in edicto Concilii Matiscon. 2. ditionis suæ Pontifices alloquutus: *Vos* (inquit) *Apostolici Pontifices.* Infinita hujusmodi apud Authores: unde Episcopalis dignitas, etiam *Apostolatus* dicta est. Stephanus presbyter in epist. ad Aunarium Episcop. *Decursis literis Apostolatus tui, &c*, Et Episcoporum Legati, *Apostolici*, ut supra in *Apocrisiario*. *Apostolatus.*

Subsequentibus autem seculis *Apostolici* nomen (quemadmodum & *Papæ*) apud Pontificem Romanum solummodò remansit, qui etiam *Apostolus* dictus est, præsertim à Gallis. Godfridus Willahardovinus (historiæ Constantinop. Gallicus Author, ut notat Meursius) ante annos 400. —— *elle vient à l'Apostoille de Rome Innocent: & l'Apostoille envoia en France, & manda al prodome.* Sic crebrò item Trevettus; cujus historia circiter An. Dom. 1347. Manu exarata apud me extat, singulis foliis inscripta, *Les gestes des Apostoiles, Emperours, è Rois*: pro, *Gesta Paparum, Imperatorum, & Regum.* Et uti S. Gregorius dictus est à Beda, *Anglorum Apostolus*, quòd Anglo-Saxones ad fidem duxit: ita & Clotildis Regis Clodovei uxor, *Francorum Apostola* nuncupata est, quod prima apud eos Christiana, cæteros fecit ad Christum provehi. Sic Mag. Chron. Belg. sub A.D. 500. *Apostolus.* *Apostola.*

Apostolus item pro *legato* & *nuntio Principis.* Luitprandus in Legat. —— *consonantia scripta juramento firmata sunt, ut omnium gentium Apostolis, id est nuntiis, penes nos, Bulgarum Apostoli præponantur.*

Apostoli item dicuntur litteræ dimissoriæ, quæ ab eo à quo appellatum erat, ad eum qui *de* appellatione cogniturus erat, testandæ appellationis causa dabantur, ut I Consultorum lexica (ad quæ te relego) copiosè indicant. A Græco ἀποστολή, *i. Dimissio.* Exemplar hujusmodi *apostolorum* egregium habes inter opera Nich. de Clemanges, pa. 82. & seqq.

Apostolus pro classis Præfecto, seu Admiralio. Nam uti apud Romanos, dictus est *Episcopus* qui oræ maritimæ prospiciebat (ut supra ostendimus in Admirallio) ita Athenis appellatus est ἀπόστολος qui curam navigii gerebat, & ἀπόστολοι *classium apparatus, expeditionesque maritimæ*, ἀπὸ τοῦ στόλου.

¶ *Apothecarii.*] Ratiocinatores, procuratores. Angl. **Stewards.** Concil. Carthag. 1. can. 9.

¶ *Appares.*] Dicti à *paritate* (q. *adpares.*) *Compares.* Gregor. lib. 5. Epist. 152. *Gregorius, Pelagio de Turinis, & Sereno de Massilia, Episcopis Galliarum aparibus:* cum *p* simplici. Ibidem Epist. 54. *Gregorius Desiderio Viennensi, & Siagrio Augustino, Episcopis Galliæ apparibus.* Et lib. 7. Epist. 110. *Gregorius Syagrio, Hetherio, Virgilio & Desiderio, Episcopis aparibus.*

¶ *Applumblarius.*] Glossographus ad Gratian. 1. q. 7. ca. *Convenientibus:* in etymologia vocab. *Apochrysariis*, quod nuntios Papæ designat. *Apos* (inquit) *nuntius, chrysis, aurum, quasi deaurati nuntii.* Parùm fœliciter; at subnectit, *tales hodie non sunt Papæ applumblarii.* Ubi (*l*) arcendum censeo, ut legatur *applumbarii*, vel *adplumbarii*: hoc est qui disjuncta, plumbo conglutinant; istoque sensu ministri Papæ plumbea sigilla bullis annectentes, bene nuncupentur applumbarii.

¶ *Appellum, Appellare.*] Vox forens. Est prosequutionis genus in foro Angliæ, quo quis verbis legitimè conceptis, suo nomine, non regio, alium ergo postulat, ut reum comprobet feloniæ: seu *de luy attainder de felony*, ut Briton loquitur, & Stamford, lib. 2. cap. 6. Datur autem appellum, in quibusdam casibus non propriè felonicis, ut de mutilatione membrorum; quod Bracton *de plagis & mahemio* vocat: De injusta incarceratione, quod *appellum* nuncupat *de pace & imprisonamento.* In his tamen appellans dicet, quod appellatus *hoc fecit nequiter, & in felonia*, ut Bract. lib. 3. trac. 2. cap. 25. Non competit autem *appellum* in omni felonia, nec in eadem omnibus: nec ullis achronicè, hoc est extra constitutum tempus, annum scil. & diem, post scelus commissum: ut Stat. Glocestr. cap. 9.

Appellare. *Appellare* ergo dicitur, qui *appellum* prosequitur; *Appellans*, Actor; *Appellatus*, reus: quæ tamen omnia apud nos aliàs significant, ut in Jure Civili.

¶ *Appenagium*, & *Appanagium*] Apud Francos dicitur, illa dominorum prædiorumque portio, quam Reges Franciæ (eorumque exemplo proceres) minoribus suis filiis in patrimonium largiuntur. Sub fiducia tamen, ut deficiente prole mascula, ad donatorem redeat, vel ipsius hæredem: & ab istis quidem appennagiis, minores illi filii sua solent adsciscere cognomina. Hotomannus in Franco-gallia, cap. 9. vocabulum factum opinatur ab antiquo Francico *abbannen*, id est excludere: quòd accepta ea portione, *exclusos* (inquit) *se à Regni successione intelligerent.* Choppinus Paulum Æmylium sequutus, longè aliter; De Domanio Franciæ, lib. 1. cap. 6. *Balduinus Flander, quamprimùm Orientis Imperator salutatus est à Francis proceribus, qui Thraciæ expeditionis illi comites adfuerant, singulis dedit Thracias ditiones, lege hac beneficiaria, ut quartum partem vectigalium publicorum fisco inferrent Byzantii Augusti, seque ei obstringerent sacro-sancto, ac panagio jurejurando, An.* 1205. *Quod Græcum vocabulum, communiter etiam postea usurpavimus Franci, velut è Franco-Græcia ortum, ut refert Paulus Æmylius in Philippo Theodato Francorum Rege. Unde nec verebimur cum Æmylio, hoc in opere, sparsim Panagii verbo uti, pro eo quod Appennagium vulgus vocat.* Et lib. 2. cap. 2. *Panagium* dicit quasi τὸ πᾶν ἅγιον, id est, totum sacrum, propterea quod domanium Regni (ex quo conficiuntur appennagia) sacro-sanctum est, purumque putumque, ut suis utar verbis.

Mihi autem videtur *panagium* dici à pane; *Panagium.* ut itemque apud barbaro-latinos *potagium* à potu. Et neutrum, terminationem Græcam ambire (ut nec cætera ejusmodi) sed Latinam agnoscere, *agium*, ab *ago*, quod in compositione significat actum, exhibitionem, vel ministerium rei. *Aquagium* (inquit Festus) *quasi aquæ agium, id est, aquæ ductus.* Sic apud nos, *Homagium*, est actus vel ministerium hominis. *Paragium*, ministerium parium. *Terragium*, tributum quod terra agit, hoc est, exhibet. Num quis dixerit, *Paragium*, quasi paritas ἁγία, i. sancta? *Homagium*, quasi hominium sacrum? aut hujusmodi? Novi παναγίαν legi apud Codinum, quasi pro pane sancto, seu Benedicto, ut Junius & Meursius volunt, sed de hoc vide infra in *Panagia.*

Reperiuntur autem, & *panagium*, & *companagium*, apud nos Anglos (quibus nihil cum Græco imperio) per multa lustra, ante Balduini Flandri seculum; nec aliud quàm alimentum simpliciter, vel alimentum cum pane edendum, designantia, ac si *panagium* & *appanagium*, aliud non essent, quàm prædium datum ad *panagium*, i. alimonium filiorum. Plura vide in ipsis vocabulis. Hæc autem si vox legenda sit, *panagium*, vel *appanagium.*

Si verò (quod antiquius & vulgarius est) *Appennagium.* scribendum sit *appennagium*, haud video cur non dicatur ab *appendendo*, quasi *appendagium* junioris filii: vel *appendagium* coronæ Franciæ, propterea quòd res ipsæ in hunc modum datæ, ejusdem sunt appendices, & quales in Divi Edouardi legibus, *appendicia coronæ Regni Britanniæ* nuncupantur. Facilè etiam liquescit *appendagium* in *appennagium*, ut promiscuè etiam utuntur, *arpendium* & *arpennium.*

¶ *Appo-*

¶ *Appodiare.*] *Incumbere, inclinare, inniti in rem aliquam.* Walsing. Ypodigm. Neuster. An. 1271. *Ipsum ad fenestram quandam appodiantem ex improviso cultello occidit.* Vocabular. vet. *Apodio, as,* **to lean.** Brito Armorican. Philippid. lib. 2.

Fossis jam plenis, parmas ad mœnia miles
Appodiat, sub eisque secare minarius instat.

Jurisconsultorum turba coërcita; & Parlamentariis comitiis exclusa.

¶ *Apprenticii.*] q. *apprehensores.* Qui ediscendi alicujus artificii gratiâ, ex pacto serviunt ad tempus constitutum; quod plerumque est, vii annorum. A Gall. *apprenti,* i. tyro, discipulus, novitius in aliqua facultate: unde *apprentissage* pro tyrocinio; & *apprentissage d'advocas plaidans,* pro tyrocinio Jurisconsultorum. Apud nos utique dicuntur alii, *apprenticii ad legem,* alii olim *apprenticii ad barras.* Hi quod post septenne (vel id circiter) studium, cancellos fori (quos *barras* vocant) salutare, atque illic causas agere permitterentur. Illi quod in facultate Juris provectiores, lectiones item publicas edidissent. Causabar (nec immeritò) hodiernam istorum multitudinem, sed deprehendi apud Fortescuium fuisse ævo Henrici VI. in hospitiis Juris majoribus & minoribus circa duo millia studiosorum. Mirum equidem sub uno velut seculo incrementum, bellis etiam tum intus atque foris sævientibus. Vide enim quid in rescriptis Parlamentariis an. 20. Edouardi I. Rot. 5. in dorso exhibetur. *De atturnatis & Apprenticiis, D. Rex injunxit, J. de Mettingham & sociis suis, quòd ipsi per eorum discretionem, provideant & ordinent certum numerum de quolibet Comitatu, de melioribus & legalioribus & libentiùs addiscentibus, secundùm quod intellexerint quòd Curiæ suæ, & populo de regno meliùs valere poterit, & majus commodum fuerit: & quòd ipsi quos ad hoc elegerint, Curiam sequantur & se de negotiis in eadem Curia intromittant, & alii non. Et videtur Regi & ejus Consilio, quòd septies viginti sufficere poterint. Apponant tamen præfati Justiciarii, plures si viderint esse faciendum, vel numerum anticipent: & de aliis remanentibus, fiat per discretionem eorundem Justiciariorum,* &c.

[Margin: In custod. Camerar. Scacca.]

[Margin: Videtur, non fuisse sub hoc tempore statos in foro regii tribunalis Attornatos: nisi fortè Filizarios. Quære.]

Prohibuit Rex Henricus IV. legum *Apprenticios* ad Parlamentaria comitia Coventriæ habita 6 die Octob. anno Regni sui sexto in Comitatibus eligendos, ut non solum meminêre Annales nostri, sed ipsum etiam Breve Parlamentarium unicuique Vicecomiti directum, datumque 25 die Aug. anno ejusdem 5. uti patet ibidem in pede, viz. *Nolumus autem quod tu seu aliquis alius Vicecomes regni nostri prædicti, aut Apprenticius sive aliquis alius homo ad legem aliqualiter sit electus,* &c. Hinc Parlamentum illud Laicorum dicitur & indoctorum, quo & jugulum Ecclesiæ atrociùs petebatur.

[Margin: 2. Pat. Claus. m dors. n. 4.]

¶ *Aquagium,* & *Aquagaugium,* al. *Watergaugium.*] In palustribus nostris regionibus sunt aquæductus, & fossæ per quas eliciuntur aquæ. Vox prior Festi est, quam ipse interpretatur *aquæ agium, id est, aquæ ductus.* Alteræ, incertæ compositionis, sed quas mallem legi, *aquagangiam,* & *watergangium,* à Saxon. pæteɲgang, quod est, iter, meatus, transitus (vel ut habetur in antiqq. Chartis) decursus aquæ. Si fortè emendandus codex impressus. Sed tamen *watergages* dicimus, signa ideo in ripis, vel alibi posita, ut aqua superius intumescere non patiatur, ne submergat vicinum prædium: ubi *gage* pro cautione (juxta Gallicum) intelligendum est. Ordinatio marisci de Romeney facta temp. Henr. 3. & Ed. 1. pa. 72. *Non liceat alicui de cætero facere dammas vel fordas aut alia impedimenta, in aliquibus landeis, watergangiis, fossatis sive aquagiis communibus in marisco prædicto.* Et pa. 69. *Eodem modo fiat & observetur, in omnibus aquagangiis, infra præcinctum dicti marisci.* Item mox, *Et quod ipse* (ballivus) *in propria persona sua, omnes collectores & expenditores, tam generales scottas, quam speciales aquagangias assessas, ut prædictum est, onerabit, per sacramentum fideliter levare, expendere, & computare,* &c. Hoc autem loco, *aquagangias assessas,* dici videtur pro *taxationes impositas:* ideoque interpres vertit, **As well the general as several Assessments, as is aforesaid shall charge, &c.** Vide *Wallium.*

¶ *Aquæ judicium.*] Vide Judicium aquæ, & Ordalium.

¶ *Aquæmanilis, Aquamanile,* & *Aquiminale.*] Græcis χέρνιβον, est malluvium, quod in templorum vestibulis antiquitùs extitisse, indicat Synesius Epist. 121. ut notat Lydius: & liquet apud P. Diaconum, in Valentiniano. Anastasius de Innocentio, An. 402. *Obtulit—aquæmaniles argenteas pensantes sing. libras* 16. In reliquis, ita pluries. Leo Marsic. lib. 3. ca. 73. Inter ornamenta Ecclesiæ Casinens. *Urceus cum aquimanile suo.* Gloss. vett. Lat. Græc. Tit. de æreis: *Aquale* ὑδρόχοον.

¶ *Arabant & herciabant ad Curiam domini.*] Sæpe occurrit in Domesd. illud denotans: quod ejusmodi vassalli tenebantur, arare & herciare terras domini infra Curiam, id est, infra manerium suum. Est autem *herciare,* dentata crate glebas comminuere, à Gall. *herse,* pro illiusmodi crate.

¶ *Aralia. plur.*] *Agri culturæ dati, Arva.* Vox quæ naturam soli expressiùs indicat, quàm *carucatas terræ;* nam hæc etiam dicitur de inculto: quantitatem potiùs respiciens, quàm habitudinem. Domesd. Tit. Essexa. Rex Hundr. de Chemeresford. Belcham Wicham. *Silva xx porc. Decem acr. prati, ii. runcal. Quatuor aralia, xxiii. porc. l. oves, xxiiii capones, ii vasa apic.*

¶ Ar-

¶ *Arahum.*] *Locus consecratus*, vel *honoratus*: à Saxon. aꞃ vel aꞃe, id eſt, *honor, pietas.* Aꞃa ðinum ꝼæðeꞃ: *honora patrem tuum.* L. Ripuar. Tit. 32. §. 3. ——*ante Comitem cum ſex rachimburgiis, in araho conjurare debet.* Et Tit. 33. §. 2. *Quod ſi eum ibidem habere non poterit, ſibi ſeptimus in araho conjuret, quod eum ibidem legibus mannitum habuiſſet.* Etiam Tit. 77.—— *ante judicem in araho conjuret.* Quæ ſingula, de jurejurando in Eccleſia præſtando,intelligo: nam Capitular. lib. 6. ca. 209. ſancitur; ut *Omne ſacramentum in Eccleſia, & ſuper reliquias juretur.* Baſilienſis editio LL. Riboariorum, An. Dom. 1530. paſſim legit cum aſpiratione, *hararum.*

Hararum.

¶ *Aratraib.*] i. ſibi tertiam. *Long.* lib. 1. tit. 19. l. 25.

¶ *Araturia.*] *Campus arabilis.* Item *terra araturia*, pro aratoria; ſæpe in Traditt. Fuldenſ. vide infra *Arduria.*

¶ *Aranga.*] V. Arenga, & huc defer.

¶ *Arbaliſtarius.*] Qui arbaliſtam h. arcubaliſtam tendit, vel fabricat. A Gallico *arbaleſtier*, *Scorpionarius.* In diſtributione prædiorum Angliæ, ſub Victore Normannico, Arbaliſtarii locum tenent, inter Capitaneos (quos vocant) regni & ſummos proceres, ut in Domeſd. videas, Comitatu Norfol. ubi Tit. 51. inſcribitur, *Bernarus arbaliſtar'.* Tit. 52. *Giſlebertus arbaliſtar', &c.* Sed hi ideo fortè, qùòd ipſi eſſent arbaliſtariorum Præfecti, vel Tribuni. Græcis *βάλιςρα*, ἀπὸ τοῦ *βάλλειν*, id eſt, à jaciendo.

¶ *Arbergaria.*]——Et ita volo, &c. ut nullus meorum,&c. cogat ſibi præbere *arbergariam*, aut hoſpicium, aut quærat ab eis quod talliatam vocant. Preuves de l'Hiſt. des Comtes de Poictou, p. 367.

¶ *Arca.*] Pro *arvo.* Chart. Alaman. 39.——*cum omnibus adjacentiis, vel adpendiciis eorum in arcas, vel ſilvas*: Goldaſtus inde, *arcæ, id eſt arva.* Mihi autem legendum potiùs videtur, *areas vel ſilvas, e* pro *c.* Nam *area* paſſim ibi occurrit tali connexione: *arca* autem ne iterum reperitur. Antiquitatum vero Fuldenſ. lib. 1. Trad. 79. lego, *in ipſa marca 26. jugera, & arca domus*: ſed hoc forſan pro *fabrica.* Quære.

¶ *Arcarius.*] Apud Saxones noſtros (& alios) pro Theſaurario Regis. Charta Witlaſii Regis Merciorum, An. 833. *Arcarius meus omnes expenſas hujuſmodi — pro fiſco integrè acceptabit.* Onomaſticon autem vetus Latino-Græc. *Archarius*, *οἰκονόμος.*

¶ *Arceps.*] vide *Arcibum.*

¶ *Archicapellanus.*] Is qui hodie ſummus Cancellarius dicitur. Sic Einhardus Caroli M. Imperatoris Cancellarius, vocatur *Archicapellanus*, in Chronico Swartzahenſi, id eſt, Princeps Scribarum, ut Goldaſt. notat ad ca. 11. Ekkehardi jun. Sed Hincmarus, Capellanum, & Cancellarium, diverſos facit in Aula Franciæ, Epiſt. 3. cap. 16. Vide infra *Capella & Capellanus.*

¶ *Archiclavus, Archiclavis.*] Glaber, lib. 3. cap. 4. *Eo tempore* (circa An. Dom. 1003.) *inter cætera, beati Martini Turonis Monaſterium emicuit, à venerabili ſcilicet viro Henrico ejuſdem loci archiclavo everſum, atque ante ipſius obitum, mirifico opere reædificatum.* Infra, Robertus Rex, eum *B. Martini Eccleſiæ Archiclavum eſſe præcepit.* Et mox, *ſuſcepta quippe ac ſi coactus Eccleſiæ cura, veſteque alba tectus, interdum more canonico, mentem tamen & vitam pleniter poſſedit monachicam.* Et item poſtea. *Eccleſiæ cuſtos adſcitus* dicitur. Aimoin. lib. 5. cap. 42. *Abbo ſucceſſit* (ſcil. ad clavum ſeu gubernaculum Monaſterii) *ipſoque decedente, Goſmarus Archiclavis Decaniam habuit.* Præcept. Arnulfi Archiepiſc. in fine lib. de geſt. Epiſcopp. Turonenſ. in ſubſignatione, *Signum Arnulfi Archiepiſcopi. Signum Guanilonis Archiclavis. Signum Ionæ Archidiaconi*, &c. quos paulo ſupra *fideles ſuos* (q. in aliquo miniſterio ſubditos) Archiepiſcopus vocat.

¶ *Archidux, Archicomes.*] Vide in ſubſequenti capitulo.

¶ *De Eccleſiaſticorum Ordinum principibus, qui ab* archi *titulos inchoant: Et de Archiduce, & Archicomite.*

¶ *Archiepiſcopus, Archiſacerdos, Archipresbyter, Archidiaconus*, ſeu *Archilevita, &c.*] Tituli ſunt, qui primùm videntur inſignioribus in ſuo ordine viris, non per Canonem, ſed ex placito delati; poſtea verò ab Eccleſia ſuſcepti, & in certos gradus conſtituti. Sic Damaſus, Stephanum protomartyrem, *Archidiaconum* vocat: Et Nazianzenus in oratione ad Heronem, Athanaſium, *Archiſacerdotem ſacerdotum.* Sic fortè Sozomenus, lib. 2. cap. 8. *Symionem* (qui floruit tempore Conſtantini) *Seleuciæ & Cteſiphontis Archiepiſcopum appellat*, quòd primariarum in Perſide urbium eſſet Epiſcopus. B. *Jacobus* Hieroſolymorum primus Archiepiſc. Diſt.66. c. 2. col. 428. V. & præced. Diſt. & Gloſ. E. 4. V. Baron. An. 508. ſect. 29. Nicephorus enim, lib. 8. cap. 36. ipſeque alias Sozomenus, eundem hunc ſimpliciter dixerunt *Epiſcopum*: quod tamen fateor non officere, quin eſſet *Archiepiſcopus.* Zephyrinus autem Romanus Antiſtes An. Dom. 203. in priori ſua epiſt. decretali (ſi tamen germana ſit) primus omnium (quos novimus) *Archiepiſcopi* titulum cooptavit. *Sed Metropolitanos* fuiſſe tempore Nicæni Concilii (hoc eſt, An. 320.) liquido conſtat ex ejuſdem canonibus. Archiepiſcopum verò *præſidere tam Metropolitanis quàm Epiſcopis cæteris*, Iſidorus docet, Origi. lib. 7. cap. 12. Et Diſtinct. 21. ca. *Cleros*; ubi plurima vide de gradibus Eccleſiaſti-

clesiasticorum. Invaluit autem *Archiepiscopi* appellatio diu in oriente, priusquam ad nos occiduos pervenit, adeo ut, quùm Beda Eccl. Hist. lib. 1. cap. 27. Et lib. 2. cap. 3. in Epitaphio ejus, retulerit *Augustinum ordinatum esse Archiepiscopum genti Anglorum, ab Etherio Archiepiscopo Arelatensi*, sui temporis loquutionem sequutus videtur: neutri enim eorum, hunc titulum attribuit Gregorius, in Epistolis suis ad ipsos conscriptis: ne tunc quidem quùm Augustinum pallio donavit, Eboracique Metropolitano, & universis Britanniæ Episcopis præficeret. Neque ideo reperitur inter omnes Marculfi formulas (qui eo seculo vixit) *Archiepiscopi* appellatio.

Nec hac potestatis amplitudine utebatur Augustinus; nam de sexto ejus successore Theodoro Græco, ait Beda lib. 4. cap. 2. Is primus erat Archiepiscopus, cui omnis Anglorum Ecclesia manus dare consentiret.

Archipresbyter. Sozomenus, lib. 8. cap. 12. Petrum (qui floruit sub Arcadio & Honorio) *Archipresbyterum* nuncupat, atque hoc à gradu ut videtur, quòd ipsum Socrates lib. 6. cap. 9. *Alexandrinæ Ecclesiæ protopresbyterum* appellat. *Protopresbyter.* Quâ etiam compositione in Orientali Imp. *Protopapa* occurrit, q. *Archipapa*: sed ut Codinus indicat, secundas obtinens ab *Archisacerdote*. *Protopapa. Archipapa.*

Archidiaconus. Archilevita. *Archidiaconus* (qui & *Archilevita* dicitur) reperitur in primitiva Ecclesia; nam Damasus (ut supra diximus) voce utitur: & Laurentium (qui sub An. Dom. 260. passus est, B. Sixto Romano Episcopo) *Archidiaconum* fuisse refert Anastasius in Sixto; cui fidem facit multo antiquior, Prudentius (vates in primis sacer) ejus munus ita describens, in Coronis,

Hic primus è septem viris,
Qui stant ad aram proximi,
Levita sublimis gradu
Et cæteris præstantior:
Claustris sacrorum præerat,
Cœlestis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votasque dispensans opes.

De institutione *Archidiaconi*, sic Hieronymus in Epist. ad Evagrium —*Diaconi eligant de se quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent.* Inferiori seculo evocabatur ad hoc munus, qui præ cæteris antiquior fuit. Constantinopoli autem eligebatur, nec antiquior, nec è Diaconis, nec per Diaconos, sed per ipsum Imp. ex sex Catacœlorum ordine, i. à rectoribus sex principalium Ecclesiarum. Sed hic *Archidiaconus*, Palatinus fuit, non Ecclesiasticus; clerumque Palatii tantùm regebat, non Ecclesiæ, quæ suo tunc caruit *Archidiacono*; ut Codinus perhibet in Offic. Constantinop. *Archidiaconus.* Pari elatione reperitur *Archipater* pro Archiepiscopo Rhemensi; *Archiprior* pro militiæ Templi præfecto, & hujusmodi. *Archipater. Archiprior.* An. 1176. Ric. Cant. Archiep. in Diœcesi sua, quæ ab antiquis temporibus uno tantum fuerit Archidiacono contenta, tres Archidiaconos constituit, scil. *Savaricum, Nicolaum*, & *Herebarum*. *Mat. Westm.* ibid. pa. 52. *Ebrardus* Episc. *Norwic.* obiit. Iste *Ebrardus* divisit Archidiaconatum Suff. in duos. Idem in An. 1149. p. 40.

Archidux. *Archiducis* etiam titulus, quo sola & dignissimè splendet Austriaca familia, non eidem solenni priùs inauguratione delatus videtur, quàm admirantium votis & acclamationibus, ob insignem suam potentiam (nam in Regnum aliquando elatus erat à Frederico 2.) accrevisset. Ex quo, dum incerta nititur origine, alii Fredericum Caroli 5. proavum, primum faciunt *Archiducem*. Alii Albertum qui claruit An. 1430. Et licèt Hieronymus Heminges Rodulphum cognomento ingeniosum, à Carolo 4 factum esse *Archiducem*, An. 1360 contendat; tamen Wolfangus Lazius, Albertum filium Radulphi Austriaci, qui floruit An. circiter 1298. *Archiducem* statuit. *Loisæus ait, ipsum Fredericum datum substulisse regnum, Regemque inde ad Archiducis titulum coactum esse.* Traité des Signieur. lib. 2. cap. 81.

Archicomes. Sic Brito Armoricanus Philippid. 4. Comitem Flandriæ, *Archicomitis* titulo (sed minùs auspicatè) insignivit. Ducis autem & Comitis appellationibus, æquivocè veteres utebantur, ut infra videas in iis vocabulis; nam inconstans tunc fuit dignitatum ratio.

¶ *Archonium.*] *Acervus.* Ruth, cap. 3. 7. *Issetque ad dormiendum juxta archonium manipulorum.* Ibi in postilla Hugo Card. *Archonium est acervus gelimarum, in imo latus, in summo acutus.* Sed unde hoc? nam vulgaris interpres (quem sequi videtur Hugo) non legit *archonium* sed *acervum*.

¶ *Archiomum, Arcomum.*] Acervus manipulorum, **A stack or mow.** Inde *Arconizare*, & *Archosmator*, **A stacker or mower**, i mouer. *Can. Eccl.* Sodorens. V.

¶ *Arcibum, Arceps.*] *Archivum, scrinium.* Formul. vet. cap. 8. —*in arcibo Ecclesiæ Episcopii servantur.* Marculf. lib. 2. cap. 38. —*in arcipibus publicis memoranda serventur.*

¶ *Arduria terra.*] Antiq. Fuldens. lib. 1. Trad. 25. *trado colonias (hoc sunt hobunnæ) integras cum omnibus adjacentiis & finibus suis, in arialis, in terris arduriis, in silvis, in campis, &c.* Videtur dici pro *araturiis*: nam libro 2. Trad. 11. Occurrit—*in areis, terris, araturiis, campis, &c.*

¶ *Area, Areola, Areale, Ariale, Areala, Ariola.*] Omnia perquàm crebra, in Tradd. Fuldensib. sed an illud solummodò designantia, quod *area* apud Latinos, dicant Germani. Nos loca quædam subjunximus.

Area. *Area*, lib. 1. Tra. 81. *Unam aream habentem in Latitudine virgas 24. in longitudiue 35. cum omni ædificio.* Trad. 146. *Duas quidem areas, unam cum ædificiis, alteram ædificio privatam.* Lib. 2. Trad. 11. *In areis, terris, araturiis, campis, &c.* Trad. 129. *aream unam 70 virgis longam, & unius virgæ latam, cum adjacentibus sibi 2 hobis, & locis pascualibus.*

Areola. *Areola*, Item lib. 2. Trad. 85. *Unam areolam in longitudine 24 virgas, in latitudine 7*

virgas

virgas habentem. Trad. 123. *in terris, areolis, silvis, pratis, pascuis, &c.* Trad. 1544. *hobas* —— *& areolas* 5.

Ariala, Ariale. *Ariala, Ariale, &c.* Ibidem, lib. 1. Trad. 3. —— 20 *motales*, i. *jugeres, & unam arialem, hoc foras dimitto in illa silva.* Trad. 10. — *in arialis, domibus, ædificiis terris, silvis, campis, &c.* Trad. 22. *Unam arialem cum sua structura, & ad illam pertinentem hobam.* Tra. 25. *Duas hobas & 3 ariales, & res ad easdem pertinentes, hoc est, mancipia cum omni eorum sumptu, terris, campis, silvis, &c.* Trad. 48. *areales cum domibus & ædificiis.*

¶ *Arenda.*] *Curatio, administratio*, Hungaricè *Warung*, M. Gold. Fortè à Græco ἀρῆν. Lydius, si bene. Huc sonat priscum Anglicum *Warist*, quod est sanatus, salvus, & Gallicum *Guarir*, id est, *curare, sanare.*

¶ *Arenga, Arengua,* & *Harengua.*

Arenga est quædam præfatio, quæ ad benevolentiam captandam permittitur & ornatum: quâ utuntur *Lumbardi* & Ecclesia Romana in suis Epistolis & loquelis. In hoc planè concordant *Exordium* & *Arenga*, quod utrumque debet proponi taliter & aptari, ut narrationi cohæreat & procedere videatur à causâ: *Sed in hoc discrepant; quia* Arenga *non tantum tertiam personam, sed primam recipit & secundam. Exemplum in Decretalibus.* Quantò te novimus in Canonico jure peritum, tantò fraternitatem tuam in domino commendamus, quod in dubiis quæstionum articulis, ad Apostolicam sedem recurris, quæ, disponente domino, cunctorum mater est fidelium & magistra. *E Summâ Magistri Guydonis de competenti dictamine.*

Harangue autem Gallis Orationem significat, declamationem, & longam rei alicujus narrationem: unde *Haranguer* Gallicè, & *Aranga* barbara-latinè, in illum sensum. *Lindewod in Glos. tit. de feriis ca. Ineffab. & infra.* Deciditur (inquit) magna *Aranga*, circa exordium Constitutionis.

¶ *Areniare.*] *Fræno cohibere.* A Gal. *resne*, seu *frein*, pro fræno; quasi *adfreniare*, *f* abjecto. LL. Hen. 1. ca. 84. *lanceam suam figat, & arma circummittat, & equum arenict.* Fortè quispiam hinc quærat forensè nostrum vocabulum *arreniare*, seu *arraniare*; quòd *arraniatus*, refrænatus vel cohibitus sit, à subterfugiendo judicii formulam, quam elegerit. Vide *Arramare.*

¶ *Arepennis.*] Vide *Arpennis.*

¶ *Arestare, Arestum.*] Vide, r. geminato.

¶ *Argenteus, Argentum, Argentum album, Argentarius miles.*] *Argenteus*, vetus apud Francos numus, quorum octo, uni solido aureo (quem *Scutum* vocant) respondebant: hoc est, singuli, penè hodierno nostro solido. Reperio enim, *Scutum* vetus seu *Coronatum* Gallicum, valuisse anterioris nostri numismatis, vii sol. ii denar. Aimoinus de Translat. S. Vincentii, lib. 1. cap. 3. *quadraginta argenteos, solidos videlicet quinque postulavit.* Cui in margine è regione *solidos*, adjungitur, *Intellige aureos.*

Scutum seu Coronatus Gallicus.

Argentum. *Argentum*, in lib. Domesdei, tripliciter sumitur. Aliquando, pro bonis in genere, eo sensu quo Exod. 21. 21. servus dicitur, heri pecunia. Aliàs pro ipso hoc metallo pensili, non signato, quod ergo *argentum album* nuncupatur. Tertiò pro quavis denariorum summa, seu pecunia numerata: quæ tamen Regi non dependebatur, nisi staterræ & conflationis examine: ut liquet è lib. Scaccarii, qui Gervasio ascribitur, ca. *De officio militis argentarii.*

Argentum album.

Argentarius autem *miles*, ut ibidem constat, is fuit, qui *ab inferiore Scaccario ad superius defert loculum examinandi argenti* ubi vides *militem* poni pro gregario famulo.

Argentarius miles.

¶ *Arga, vocabulum summæ ignominiæ, & in occasione ingentis cladis.*

¶ *Arga.*] Qui uxoris adulterio infamis est, prolemque alienam pro sua educat, *Curruca, iners, inutilis, cessator.* Longob. lib. 1. Tit. 5. leg. 1. *Si quis alium argam per furorem clamaverit, & negare non potuerit, & dixerit quod per furorem dixisset; tunc juratus dicat, quòd eum argam non cognovisset, & postea componat pro ipso injurioso verbo xii s.* Ibi Boherius, *argam*, i. *cucurbitam, quæ est nomen verbale secundum glos. &c.* Papias item; *arga, cucurbita.* Et *Dicam* (inquit Lydius) *quid velit utérque, & quid lex:* Sed fusior, deficit ut mihi videtur, dum nimis hæret in Græcorum proverbiis. Nos glossam sequimur, quæ *cucurbitam* docet esset verbale. Proculdubiò igitur à verbo *cucurbitare*, quod est uxorem alicui constuprare, maritúmque eò *cucurbitam* reddere, hoc est *currucam*, Angl. **a Coucould.** Quod planè factum videtur ab ipso vocabulo *cucurbita*, nam hoc Galli *coucourd* vocant, & Angli tantùm *r* in *l* mutant, quæ sæpe invicem confunduntur. Sic φραγέλλιον & *flagellum*, *Frodoardus*, & *Flodoardus*, **Coriander**, & **Coliander**, **Coronel**, & **Colonel**, &c. Lib. feudor. Barat. Tit. 8. Ex tit. De alien. feudi pater. §. Quibus mod. benef. *Si fidelis cucurbitaverit dominum, id est, cum uxore ejus concubuerit, vel concumbere se exercuerit, aut cum ea turpiter luserit, vel si cum filia, vel nepte ex filia, aut cum nupta filio, aut cum sorore domini, in domo ipsius domini manenti concubuerit, jure feudum amittere censetur.* E quibus non satis liquet, an *cucurbitandi* appellatio ad stupratæ tantùm uxoris contumeliam, referenda sit, an ad sequentes etiam species distrahenda. Benè autem conveniunt *arga* & *cucurbita*; nam utrunque vocabulum, stupidum & ignavum designat: hoc scil. quòd homo ejusmodi, *caput* habere *cucurbitinum* in proverbio dicitur, Angl. **a Block-head.** Illud quòd

apg

arg etiam significat adulterum, cneorrirre yrle 7 arg generatio mala & adultera.

arg Saxonico seu prisco Longobardorum idiomate, *cessatorem* & *socordem* notat, à Græco ἀργὸς, id idem significanti (ut Cyrillo attributum Lexicon docet.) Unde etiam argian Saxo. *torpescere:* ac si *argam* & *cucurbitam* dixerint, qui vel debitum munus non est exequutus, vel qui illatam tantam injuriam strenuè non est ultus. Habetur apud Paul. Diaconum de gest. Longob. lib.6. cap. 8. insignis narratio de vocabulo *arga* per vituperium imposito. Excidio enim fuit Duci & omni Nobilitati, exercituique Foro Juliano, dum Rector provinciæ (cui etiam nomen *Arga* fuit) Ducem suo exemplo, ad temerarium cum Sclavis congressum in fastigio montis castrametentibus, provocavit, inquiens, *Memento Dux Ferdulfe, quòd me esse inertem & inutilem dixeris, & vulgari verbo, arga, vocaveris. Nunc autem, ira Dei veniat super illum, qui posterior è nobis ad hos Sclavos accesserit*, &c.

Ἀργᾶς etiam serpentis genus: à quo homines agrestes, & ferini moris, sic vocabant: perinde & Æschines Demosthenem.

¶ *Argenteus.*] Pro Denario. Vide *Solidus.*

Argentei tributum à tributo auri distinctum 330. 39. libra cujus pretii tempore *Arcadii* Imp. ibid. 40. *Argentei* 60 conficiunt libram argenti, 6. argentei unam unciam. ibid.

¶ *Argutarius canis.*] Vide infra Capit. *De canibus veterum.*

¶ *Aribannum, Arribannum, Arrieriban.*] *Aribannum*, mulcta non proficiscentis in militiam, edicto publico evocati, Item, ipsum edictum, seu evocatio. Formul. vett. 31. *Dum & ipse senex esse videtur, taliter ei concessimus, ut de omni hoste, vel omni banno, seu arribanno, sit conservatus.* Rectiùs *heribannum*; ni per contractionem fortè dixeris, pro *arrieribanno*, id est, *retrobannum* seu iterata evocatio. Perinde acsi *bannum* esset evocatio prima, vel simplex; *arribannum* vel *arrieribannum*, subevocatio, vel citatio posterior: ab *arriere* Gall. iterum, quod & *retro* sonat; quasi *arrieriban* & *retrobannum* de his dicerentur, qui retro manserint post bannum seu evocationem. Sunt autem quibus *bannum* videtur esse evocatio vassallorum regiorum, *arrieriban* verò, inferiorum seu plebeiorum: aliis, è contra. Dicitur etiam *arrieriban*, pro cohorte ipsa, & cœtu militari ita conscripto. Vide *Bannum* & *Heribannum.*

¶ *Arimandiæ.*] Lib. Feud. Tit. Quæ sunt regalia. *Regalia autem sunt, arimandiæ; viæ publicæ, flumina navigabilia, portus, ripatica, vectigalia quæ vulgo tolonea dicuntur*, &c.

¶ *Arimannus, Arimanna, Arimania*; item *Erimanus*, & *Erimana.*] *Arimanni* Germanis **Hermanner**, Milites & beneficia & prædia ab Imperatore concessa, possidentes, vassalli juniores, M. Gold. **Gewapende mannen**, ab Ἄρης. Sic Lydius, qui altiùs etiam rem persequitur, & inter Græcos, Ab Ἄρη; (inquit.) hoc est à Marte; quasi *Arimanni* omnino essent Martii, sive militares. Nescio an benè; nam me frangit Goldasti authoritas in suæ Gentis vocabulis: humilioris tamen conditionis appellationem hanc existimarem; cùm & fœminis communem repererim, & ipsis servis associatam; ut infrà animadvertas. Longob. lib. 1. Tit. 18. l. 2. *Arimannus ille quidem si mentitus fuerit & dolosè hoc egerit, si ante venerit ad palatium, quam ad judicis sui vadat judicium, si habuerit unde componere possit, componat sol.* 50. Et Tit. 25. l. 50. *Si ille judex — arimanno suo faciendum mandatum neglexerit*; Lib. 3. Tit. 12. l. 5. *Nemo Comes, neque loco ejus positus, neque sculdasius, ab arimannis suis, aliquid per vim exigat.——Sed neque per suam fortiam in mansione armanni sui applicet, aut placitum teneat, aut aliam violentiam faciat.* Ibid. Tit. 13. l. 3. *Comes loci ad defensionem patriæ, suos arimannos hostiliter præparare monuerit—— si aliquis remanserit, —— Wirgildum suum componat.*

Arimanna, aliàs *erimana.* LL. Longob. lib. 2. Tit. 25. l. 10. *Si præsumpserit cujuscunque servus, arimannam ducere uxorem*, &c. Ubi nota, *arimannam* dici, non pro uxore arimanni, sed pro fœmina ejusdem conditionis. In diplomate Conradi Imp. apud Carol. Sigonium de Regno Italiæ, lib. 8. pa. 198: *——Villas, mansos, servos, & ancillas, erimanos & erimanas.* *Arimanna, erimana.*

Arimania. Marculf. lib. 1. formula 18. in Char. Regis: *fidelis noster veniens ibi in palatio nostro, una cùm arimaniâ suâ, in manu nostra, trustem & fidelitatem, nobis visus est conjurasse.* *Arimania.*

E quibus, mihi videntur *arimanni*, seu *erimani* dici, tam viri quàm fœminæ; à Saxon. here, quod (non solùm exercitum sed etiam) dominum significat: Et man, id est vassallus, cliens; vel menio aliàs menig, i. turba, populus, clientela; quasi clientes dominici, vel ex populo, seu clientela dominica.

Arimania, vel Cohors vassallorum, quam homagium dicimus, vel clientela domini. V. Bignon. ad Marculf. 474.

¶ *Aripenna.*] V. Arpennis.

¶ *Aripennum.*] Vide Arpennis.

¶ *Aristato*, al. *Aristaton.*] *Stragula defunctorum monumentis imposita*, Salicis aliter *staplus* dicta. L. Salica, Tit. 57. §. 3. *Si quis aristatonem, id est, staplum super mortuum capulaverit,—— aut mortuum inde expoliaverit, &c. DC. den. qui faciunt, sol. xv. culpab. judicetur.* Martyres non sine dalmatica, seu collobio purpurato, sepeliendos instituit Eutychianus Papa: abrogavit autem Gregorius Magnus. Grego. Turonens. de Mirac. S. Martini *palla quæ sanctum tegebat tumulum.* Et de Gloriof. Confess. *Palla erat lignea quæ sanctum Confessoris tegebat sepulchrum.*

¶ *De armis, & armorum aliquot ritibus.*

¶ *Arma.*] Pro insignibus, inter posteriores non reperi ante 400 hinc annos: nec scio an eâ prorsùs antiquitate. Novi extare apud poetas loca aliquot illuc spectantia, ut Æneid. 1.

——Celsis in puppibus arma Caici.
Postea —— *armaque fixit Troia.* Alibi,
Pacem orare manu, & præfigere puppibus arma.
Apud Horatium ——— *Vejanius armis,*
Herculis ad postem fixis. Et plura hujusmodi.

Pompeius item Sabinus, refert Messalam *arma* pro insignibus intellexisse, ad Valentinianum scribentem super id Virgilii, *armaque fixit Troja.* Sed de his nos alibi.

Arma militaria alicui dare vel *tradere*, *armis militaribus aliquem donare*, *cingere*, *honorare*, apud aliorum seculorum Scriptores, passim occurrunt, pro eo quod hodie dicimus, *Equitem auratum creare.* Sermo vetus, à veteri Germanorum ritu deductus videtur, qui traditione scuti & frameæ, adolescentes ad militiam aptos, solenniter admisere: ut apud Tacitum legas de Germanorum moribus. V. LL. *Alur.* M. SS. cap. 2. Impress. cap. 1.

Armorum ademptio, & alii ritus. *Armorum ademptio*, gravissima igitur pœna apud omnes Gentes, ab initio militaris disciplinæ: quâ etiam Saxones nostri libertatem adimebant. L L. *Aluredi* cap. 1. Qui fidem juratam aut pignus datum deserit Armorum plectitur amissione. L L. *forestæ Canuti* R. cap. 25. Si liber homo feram regiam vocatam *Staggon* occiderit, amittat scutum libertatis. Et Germani quidem non solùm Ethnici, sed ad fidem conversi, ea religione arma colebant, ut nihil facerent, non armati. Epulabantur armati, Concilia armati inibant, pactiones armorum contactu firmabant. Armati etiam jurabant, vel armatâ dextrâ, vel super armis interdum honoratioris alicujus, interdum suis propriis, velut Diis Penatibus. Formula vetus Rom. quæ apud Lindenbrogium correctiùs extat, nu. 119. *Veniens jam dictus ille, adprehensa manu prædicti judicis, vel armis, sicut mos est apud omnes, xii, manu sua xiii, dextratus vel conjuratus dixit, quod, &c.* Item Aimoinus de fœdere inter Dagobertum Francum & Saxones lib. 41. cap. 26. *Hoc pactum sacramento quidem super arma (ut eis mos erat) jurantibus.* Arma etiam ex more consecrabant; & si consecrata non essent, ea priùs sacranda dare juraturus tenebatur, nam id sanctiùs jurandi ritus fuit. Boior. LL. Tit. 18. l. 5. *Tunc solus juret cum sua manu, postea donet arma sua ad sacrandum, & per ea juret ipsum verbum cum uno sacramentali.* Carolus Mag. autem tandem statuit ut omne sacramentum *super reliquias juretur.* Capitular. lib. 6. cap. 209.

¶ *Armerii.*] Pro Armarii, i. *armorum fabricatores.* Sic Constit. Neapol. lib. 3. Tit. 36. l. 1. & alibi.

¶ *De Armigeris, eorumque classe varia.*

¶ *Armiger.*] Gall. *Escuier*, vel militaris est, vel civilis: & dicitur uterque multis modis. Nos à militari exordiemur.

Primò, *Armiger*, nuncupatus est, qui domini sui arma bajulat, ipsisque eum cingit: *Armiger cinctorius.* ut in sacra Scriptura, *Armiger* Abimelec, Saul, Jonathæ; apud poetas & historicos, Hectoris, Achillis, Diomedis, &c. Sic Paul. Diaconus, Longob. lib. 6. cap. 15. *Ipse adhuc lanceam suam, ab armigero non abstulisset.* Et lib. 2. cap. 14. hunc eundem ministrum, à Longobardis Scilpor dici (ut Saxonibus nostris) indicat, id est, *scutiferum. Regis* (inquit) *Scilpor, hoc est armiger, & collectaneus erat.* Saxonibus autem nostris, aliàs Scilðcnave, quibusdam Schilð-kniȝhꞇ, i. *scuti minister* nuncupatus est.

Secundò, qui inter arma, Domini sui latus stipat tueturque. *Armiger satellitius.* Ejusmodi Proceres, quatuor: Equites aurati, duos habuisse dicuntur. Notissimi sunt Audlei Baronis, 4 illi *Armigeri* in pugna Pictaviensi, An. Dom. 1356. apud Froisardum.

Tertiò, pro viro Nobili seu Generoso, qui arma tractat militaria: sed Equestrem adhuc dignitatem non est assequutus. *Armiger merens.* Sic in codice fundationis Cœnobii Waldens. M. S. Tit. *Fundatores*, Chart. 42. in Rubrica: Humfredus de Bohun Comes Herfordiæ & Essexiæ, *nobilis Armiger* appellatur. Et in Rubrica chartæ 44. *Mortuo* (inquit) *isto Humfredo de Bohun armigero, Comite de Herford & Essexiæ, &c.* Sic tertiò, inferiùs: plurimaque extare audio ejusmodi Exemplaria, cùm hîc in archivis Regiis, tum in Hibernia.

Quartò, qui terras tenuere per servitium scuti, hoc est, scutagium: *Armiger feodalis.* non solùm *Scutiferi* dicti sunt, sed etiam *Armigeri*, & (quòd loricas induebant) *Loricati.* Hinc quos Giraldus Cambrens. *Loricatos* vocat, vetus ejus interpres M. S. passim **Squires** vertit: ut in Expugnata Hibernia cap. 3. — 30 *milites de proximis & alumnis suis, se præparantes: nec non aliis 60 loricatis, sagittariis quoque pedestribus, quasi* 300. Id codex ille (noster M. S.) Legit **xxx Knights and lx Squires:** juxta quod, librum ipsum Latinum emendandum censeo, nam illic editur, 130. *militibus*, dispari (sine dubio) proportione.

Hi ad militiam pertinebant, pariterque omnes intercidere. Orti verò sunt eorum loco, *Armigeri* quidam civiles; quorum alii hanc dignitatem, è natalibus assequuti sunt, alii Principis beneficio.

Natalibus *Armigeri* sunt, procerum filii omnes, quos Baronum æmulos, **Lords** (h. *Armiger honorarius.*

Do-

Dominos) nos appellamus : dicuntúrque (propter generis eminentiam) *Armigeri honorarii.* Ni enim ſub *Armigerorum* appellatione veniant, haud novi quis illis reſtat dignitatis titulus. A Baronum enim claſſe excluduntur, & licèt Equitibus præferantur, in Equeſtre tamen collegium non ſuſcipiendi ſunt, niſi ſymbolis priùs Equeſtribus honorati. Nec eſt cur dedignentur hunc titulum, quùm vel maximi Comites (ut ſuprà demonſtravimus) æquè tulerint. In * Jure certè agatur verſus ipſos Comitum (immò Ducum) primogenitos ſub *Armigerorum* appellatione. Parlamentariis enim Comitiis, locum non habent, quia non ſunt Barones. Ideo etiam in diſcrimen capitis venientes, non Parium Regni,ſed patriæ judicium ſubeunt ut plebeii.Sic itemque Baro ipſe antiquus apud Scotos Dominus Sanchar, quùm apud nos non eſſet Parlamentarius, nomine Roberti Creighton *Armigeri*,legis nuper tulit ſententiam. Item *Armiger* vel ſerviens militis poteſt communicare cum eo excommunicato,&c. ſecundùm *Will. Pupilla Ocul.* part. 5. c. 23.

** Illuſtriſ.Com. Sur. fil. primogenitus Ducis N. poſtulatus fuit nomine H. H. prænob. Ordinis Garterii milit. al. dict. H. nuper Com. Sur.* 10 *Ja.* 38 *H.*8. *Et D. Guildefordus Dudley (qui Regnum ambivit) fil. Ducis Northumb. titulo Armigeri* 1 *Mariæ. Term. Trin.* 10 *Jacobi R.*

Armiger natalitius.

Propriè autem, natalitio jure *Armigeri* dicuntur, Equitum auratorum filii primogeniti ; & ex ipſis, hæredes imperpetuum maſculi. Necnon qui è minoribus procerum filiis, natu maximi oriuntur : ſuique item per omnem ſucceſſionem hæredes maſculi.

Armiger factitius.

A Principe fiunt *Armigeri*, vel ſcripto, vel ſymbolo, vel munere. Scripto, cùm Rex ſic quempiam conſtituerit. Symbolo, quùm collum ergò alicujus argenteo ſigmatico (hoc eſt, torque ex SS. confecto) adornaverit, eumve argentatis calcaribus (ad diſcrimen Equitum, qui aureis uſi ſunt) donaverit. Tales in occidentali Angliæ plaga (ut aliquando didici in conventu rei antiquæ ſtudioſorum) **White-ſpurrs** dicti ſunt. Munere, cùm ad munus quempiam evocaverit,vel in Aula,vel in Reipub. *Armigero* deſignatum : cujuſmodi multa hodie, patribus noſtris incognita.

Armiger ad Corpus Regis.

Inter *Armigeros* qui fiunt (non naſcuntur) primarii habentur quatuor illi *Armigeri ad corpus Regis* : quos & Equitum filiis primogenitis anteponendos aſſerunt. Eorum verò munus hoc eſſe intelligo. Peracto Regiæ domus nocturno miniſterio,cum Rex dormitum vadit, cubiculi ejus oſtiarius omnibus circumquâque remotis, *Armigero* (qui hac vice fungitur) cubiculum tradit per oſtii annulum. Is ſtrato in ipſo oſtio cubili jacet : manipulum babens è ſatellitibus Regis ſubjunctum. Si quid tumultus, vel etiam ſuſurri inter noctis ſilentium acciderit,delinquentes quantoſcunq; in cuſtodiam tradat : eoque tempore per alium miniſtrum, nihil geritur in domo Regia. Die, Principem foris progredientem ſubſequitur, pallium ejus ferens in caſula.

Armiger anomalus.

Armigeri etiam dicti ſunt (nec pridem) eximii quique in repub.quos non adhuc delibaverat gladius militaris. Titulum verò nuper invaſerunt penè qui volunt. Generoſi plerique ortu vel tantillum præſtantes, vel facultatibus. Quin & opulentiores multi vix dum Generoſi : & quibus maxime olim eſt prohibitus, Burgenſes aliquot, & id generis. Nec tantùm Juris candidati quamprimum ad *barras* (ut loquuntur) venerint, digni & emeriti : ſed ipſos inter (claſſis dedecus) inertes ſæpe & contra morem veterem, ex ima nonnunquam plebe. Numerat Forteſcuius ævo Henrici VI. circiter 2000. ſtudioſos ad hoſpitia Juris pertinentes : &, *Vix* (inquit) *doctus in legibus illis reperiatur in regno, qui non ſit Nobilis, & de Nobilium genere egreſſus.* Miror viros graves qui Seniores dicuntur, æquè hoc ferre, cùm vel ipſi nil in titulis *Armigero* elatius ſortiantur. Certè altero hinc ſeculo nominatiſſimus in patria Juriſconſultus, ætate provectior,etiam munere gaudens publico, & prædiis ampliſſimis, Generoſi titulo bene ſe habuit : fortè,quòd togatæ genti magis tunc conveniret civilis illa appellatio , quàm caſtrenſis altera. Sic alii nuper viri ſplendidi, ſic quidam hodie celeberrimus. Vide *Serviens ad legem.*

Merton cap.8. Conſt. Fred. Imp.Feud.l.5.

Clem.v.tit. de Magiſtr. *Nimis eſt abſurdum, ut quis cum vanitate & imperitia, ad honorem aſcendat literarum.*

Eirenarcha, & urbis celebris Recordator.

Sed eorum non taceam imprudentiam,qui poſthabito Doctoris titulo (quem nonnulli Militis anteponunt) *Armigeri* geſtiunt appellari.

Præterea *Armigeri* ex antiquo ritu dicti nonnulli ſunt, qui honeſtiori miniſterio urbium Prætoribus famulantur : de quibus ſuam ferant ſententiam (quorum maximè intereſt) urbium ipſi Chartularii.

Armiger urbicus.

Antiquitas autem(per tranſlationem)famulos omnes nuncupavit *Armigeros*, etiam ſervilem operam navantes. LL. Divi Edouardi, ca.21. *Archiepiſcopi, Epiſcopi, Comites, Barones, & omnes qui habuerint ſacham, &c. milites ſuos & proprios ſervientes, ſcilicet, dapiferos,pincernas, camerarios, piſtores , & coquos ſub ſuo friburgo habeant. Et item iſti ſuos armigeros,vel alios ſibi ſervientes.* Quiſpiam forſan,*armigeros* hìc retulerit tantùm ad *milites* : ſed nec hos intelligo de Equitibus auratis dici, at de Tenentibus per ſervitium militare, vel liberè Tenentibus. Memini autem me alibi deprehendiſſe *armigerum* pro famulo,ut ipſum etiam vocabulum *militem.* Galli item hodiè utuntur *eſcuyer* pro diverſis famulis,ipſoque agaſone : ſed tunc rectius ſcribendum opinor, *equier*, ab equo.

Armiger ſervus.

Reperio in vet. M. S. Anglico, *Armigeri* genus qui ſe nominat **Squier born de quater cotes**, quaſi *Armigerum natum è quadruplici geſtamine* : ſive hoc intelligendum ſit, de avis & aviis , in utroque parente inſignitis ; ſive quod clypeo gaudet quadripartitis ſymbolis nobilitato ; & (ut quidam loquuntur) *quatuor quarteriis quarteritatus ſit.* Hunc autem aliis anteponunt ſui ordinis *Armigeris*, pluribuſque nominibus digniorem efferunt. Quòd tamen nonnulli volunt *Armigeros* dictos eſſe à gerendis armis ſymbolicis, ſeu in clypeo depictis : non auſim hoc affirmare, ni ramuſculos omnes cujuſvis inſignitæ familiæ, *Armigeros* etiam appellandos dixerint. Vide infra *Quater cotes.*

Armiger ſeu Squier de quater cotes.

G 2 Præ-

Præterea. Dubitare mecum videor, annon *Abbas*, alias olim diceretur pro Seniore sive Principe regionis. Nam in codice *Landavensis* Ecclesiæ perantique M. S. sic de S. *Cadoci* insigni eleemosynario legimus. *Cotidie pascens centum clericos, & centum milites, & centum operarios, centúmque pauperes cum ejusdem numeri viduis.* Hic numerus erat familiæ, exceptis ministris, servientibus, & *Armigeris* & advenis; hospitibus quoque quorum numerus erat incertus, & quorum multitudo ad eum crebrò veniebat. Nec mirum quod locuples, multos alebat: Abbas enim erat, & Princeps super *Gunliam*, hoc est regionis *Cambriæ* à *Gunleio* Rege patre ejusdem *Cadoci*, sic (ut supra patet) denominata.

Ex Charta Abbatis de Bello, *quædam species* Armigerorum *constat.*

Omnibus Christi fidelibus, &c. *Williehnus* permissione divinâ Abbas Monasterii S. *Martini de Bello*, & ejusdem loci Conventus, salutem. Noverit universitas vestra nos Abbatem & Conv. antedictos, ex speciali nostrâ & gratuitâ benevolentiâ, dedisse & concessisse prædilecto *Armigero* nostro *Hugoni Fraunces*, pro suis laudabilibus serviciis, nobis ac nostris negotiis impensis, & imposterum impendendis, *Lxvi* s. & *viii* d. sterlingorum, ad Festum S. *Michaelis* Archangeli & *Paschæ*, æquis portionibus, durante termino vitæ suæ, à nobis & successoribus nostris annuatim percipiendos: ac etiam liberaturam nostram, de sectâ *Armigerorum* nostrorum, quotiens nos liberaturam generalem dare contigerit. Concedimus etiam eidem *Hugoni Fraunces* unam Cameram competentem, infra Monasterium prædictum, ad usum ejusdem pertinentem: necnon tabulam suam, infra idem Monasterium, in aulâ nostrâ, prout alicui *Armigerorum* nostrorum ibidem deservitur, seu deservietur, dum tamen idem *Hugo Fraunceis* nobis & successoribus nostris, suum congruum servicium, medio tempore, corporis sui valetudine durante, realiter exhibeat. In quorum omnium testimonium Sigilla nostra præsentibus sunt appensa.

Datum apud *Bellum*, in domo nostrâ Capitulari xvi die mensis Maii, anno Regni Regis Henr. quarti post conquestum, vi. *Ex cod. M. S. Rentalium & Consuetudinum Monast. de Bello.* f. 290, & 291.

¶ *Armiscara.*] Epist. Synodalis sub nomine Caroli R. ad Episcopos & Comites Galliæ. Tom. Concil. 3. *Si aliqui itinerantes, deprædantes & rapientes per Regnum nostrum fuerint, & Episcopi seu Comites hoc emendare non poterint; quam citiùs possint, nobis notum facere curent; ut jubeamus ipsos deprædatores per eandem viam cum Misso nostro redire, & illa omnia quæ * alii egerunt, legaliter emendare, & talem armiscaram, sicut à nobis jussum fuerit, aut judicium, sicut cum fidelibus nostris consideravimus sustinere.* Capitul. lib. 5. Can. 43. *De his qui sine consensu Episcopi, Presbyteros in Ecclesiis suis constituunt, vel de Ecclesiis ejiciunt, & ab Episcopo, vel quolibet Misso Dominico admoniti obedire noluerint, —— ad palatium nostrum venire jubeantur: & tunc nos decernemus, utrum nobis placeat, ut aut illum bannum persolvat, aut aliam armiscaram sustineat.* Idem Addit. Ludó. par. 4. cap. 71. Vide *Scara.*

* Forte, *illi.*

¶ *Arpennis.*] Et frequent. in Domesd. *Arpennus, Arpendus,* & *Arpent.* In leg. Baiwar. Tit. 1. cap. 14. §. 2. *Arpentum.* In Form. Solen. 79. *Arpennum.* In Gloss. vett. *Arpendium.* Apud Isidorum *Arapennis.* Apud Columellam *Arepennis.* In leg. Wisegot. lib. 8. tit. 4. cap. 25. *Aripennis.* In monumentis S. Germani subversis, *Aripennum.* Scaligero *Arvipennium* vel *Arvipendium.* Gallicè, *arpen, arpent,* & *harpent.* Mensura est agraria quam alii jugerum vel acram, alii stadium vocant.

Quoad etymon Isidorus (ut hic infra) ab arando dixit. Scaliger autem in Diris Valerii Catonis, *arpendium q. arvipennium,* vel *arvipendium:* quod funem fuisse asserit quo agri metiebantur. Sed Latinam esse vocem non agnoscit Columella: imò rejicit, cum dicat lib. 5. rei rust. c. 1. *Gallos* (non Romanos) *semijugerum arepennem vocasse.* Prisci certè vocabuli, cujus maternum idioma (h. e. Gallicum antiquum) ante multas jam ætates exolevit, facilis non est enucleatio: eâque igitur omissâ, de significatis dicemus, Gallis adhuc frequentibus, sed apud Anglos, cum Normannicis nostris majoribus olim sopitis. Columella (ut vides) semijugerum exponit. Glossæ vett. *arpendium* (inquiunt) πλέθρα, πλέθρον autem est jugerum integrum, quod Hieronymus Mathematicus ducentis pedibus contineri scribit, alii centenis. Isidorus de mensur. agrorum, *Actus* (inquit) *quadratus, undique finitur* 120 *pedibus, hunc Betici arapennem dicunt: ab arando scil.* Domesd. liber (ut quibusdam videtur) sua refert vocabula, *Arpennum, Arpendum,* & *Arpenz,* non ad mensuram rei vel loci, sed ad habitum: nec in aliis utitur quàm in vinearum, pratorum, silvarum (non pascuorum, terrarúmve arabilium) mensurationibus. Nec aliter equidem adhuc inveni apud exoticos veteres. Domesd. Titt. Middlesex. S. Peter Westm. *Quatuor arpenni vineæ noviter plantatæ.* Grant. Ely. *Ibitres, arpendi vineæ.* Titt. Excessa. Swenis de Essassa. Hundréd. de Rochford. Raganeia. *Unus parcus & sex arpenni vineæ & reddit* 20 *modios vini si bene procedit.* Tit. Wilt. Buberg. *ii arpenz prati, iii arpens silvæ servientium Regis.* E quibus, Arthurus Agard (venerandi hujus monumenti custos, & in eo, archivísque Regiis versatiss.) per *vinearum arpennos,* hortos intelligit: silvarum autem, *coppices,* i. silvas cæduas. Sed addam quæ de *arpennibus* Gallicis hodie in usu, è Dictionario quodam transtuli: ut significationes æquè varias esse ani-

animadvertas, ac nomenclationes. Arpennis, inquit, Gallica continet 100. perticas in quadrato latere. Pertica verò 18. pedes.

Arpennis silvæ (l'arpent de Boys) duas plerunque rodas & dimid. Roda 40. perticas. Pertica 24. pedes. Pes 24. digitos.

L'arpent de Boys de Burgundie, 440 Perticas.

L'arpent de Clermont, plerumque 100 Virgas, aliàs 70. Virga 26 pedes.

L'arpent de Dunois, 100 perticas. Pertica 20 pedes.

L'arpent de Nevers, quatuor quartas vel quadraturas. Quadratura singula 10 extensiones ulnorum, quas **fathoms** vocamus. Extensio quælibet 6 pedes communes.

L'arpent de Paris, 100 perticas quadratas: pertica 22 pedes. Pertica autem illic alia habetur 25 pedum, tertia 18 pedum.

L'arpent de la Perche, 100 perticas. Pertica 24 pedes. Pes 13 digitos.

L'arpent de Poictou, 80 passus per quadrati latera singula.

L'arpent Romain 240 pedes in longitud. & 120 in latitud.

Hinc *Arpentator*, agrimensor: & magnus *Arpentator* Franciæ (*le grand Arpenteur de France*) qui lustrandis terris Regiis præficitur: **the Grand Surveyor**. Substituit autem ad aliorum terras dimetiendas, sex *Arpentatores* in quavis provincia (Gall. *Bailliag*) Rex Hen. 2. An. Dom. 1554. ut mihi Author est Carol. Loyseau, *en Traité des Seigneuries*, cap. 9. Galli Candetum appellant in areis urbanis spacium 100. pedum; in agrestibus autem pedum 150. quod aratores Candetum nominant: semijugerum *Arepennam* vocant. *Columel.* lib. 5. cap. 1. Cal. in *Arepennis*.

¶ *Arramare.*] Vide Adrhamire.

¶ *Arrectatus.*] al. Rectatus, i. *suspectus, accusatus*, à prisco Norman. *rette*, Offic. Coronatoris. *Si autem aliquis arrectatus fuerit de morte alicujus perichtantis, capietur & imprisonetur.* Westm. 1. ca. *Quaunt clerke est prise pour rette de felonie.* Infra. *Ceux queux sont endites de tiel rette per solempne inquest.* Sic cap. 21. &c.

¶ *Arreragium*, & *Arrieragium.*] Quod à computante debetur, ratiocinio subducto: vel quod elapso termino, solvendum remanet. *Residuum, reliquum.* Vox forens. apud Anglos; etiam Gallos, à vernacula sua *arriere*, i. retró. Extat apud Clemangium lib. *De annatis non solvendis.* Tiraquel. *de utroque retractu*, Tom. 3. pa. 32. Et in Scotorum, *Quoniam attachiamenta*, cap. 46. *arrieragia firmarum*, i. censuum reliquationes.

¶ *Arrestare*, *Arrestum*, (& cum *r* simplici). *Arestum.*] Voces forenses apud Anglos, Gallos, & Jurisconsultos: à Latino *ad*, sive Saxon. *a*, quod est, *ad*, vel *usque*, & ꞃeꞅꞇ, i. *mora, quies.* Sic ut *arestare* idem sit quod remorari, vel aliquem sistere *usque* dum legi respondeat. *Arestum*, sistendi actus, *remora.* *Arestare* (inquit I. V. vocabularius) *est aliquem, vel bona sua, per mandatum Judicis impedire, ne moveantur à loco, donec conquerenti respondeat*, ut C. 2. de Crim. fal. & relegatorum ff. de interdic. & rele. Differre autem volunt Juridici Civiles, *arestum* à captione seu præhensione, quod hæc injectis manibus, illud authoritatis reverentiâ exequendum sit. Quod verè exprimit vocis quam diximus etymologiam, suffragatúrque Longobard. Lex lib. 3. Tit. 1. l. 48. *Domini temporales —— per secularem potestatem, res & bona clericorum occupant & arrestant.*

Arestum præterea apud Gallos dicitur decretum parlamentarium, seu forense; & appositè, ut mihi videtur, quòd post varias in utramque partem disceptationes, in eo tandem (velut in portu) acquiescunt. Splendidiorem verò qui malunt vocis originem, ἀρεστὸν dicunt, id est, gratum, vel placidum: Utpote, quod Senatui, vel Judicibus placet, ex quo etiam *placitum* interpretantur. Vocabulum apud nos, istiusmodi significationem non agnoscit: in *arestum* autem *judicii* vel *Juratæ* allegatum dicimus, quod ad remorandum Judicis, Juratæve sententiam, Curiis exhibetur.

¶ *Arribannus*, & *Arrieriban.*] Vide Aribannum.

¶ *Arrigare.*] Vide Artigare.

¶ *Arsacidæ.*] Vide Assasini.

¶ *Arsones*] In notâ ex archivis in Turri London. mihi à *Vincentio* lata —— *redditus unius partis arsonum albarum ad Scaccarium.* V. *Gerv. Tilbur.*

¶ *Arsura.*] Domesd. Auri vel argenti conflatio purgationis ergò, vel examinis. Modum rei fusè exhibet Niger liber Scaccarii, Gervasio ascriptus, cap. *De officio militis argentarii*: nam magno tunc usui illic fuit ad examinandas pecunias Regi solutas, propterea quòd in multis locis & diversè admodum cudebantur.

Arsura etiam dicta est ipsa metalli inter conflandum diminutio: & *libram* (aiunt) *tot ardere denarios*, quot per ignem purgatorium amiserit.

Manerium de *Boscham* in Com. Suss. —— reddit 50 l. ad *Arsuram*. Ex lib. censuali.

¶ *Artigare*, *Arrigare*, *Arigare*, & *Artigavum.*] Longob. 2. Tit. 17. l. 17. *Si casu faciente mortuus fuerit, & ante indicaverit res suas proprias, se vivente, id est, andigaverit & arigaverit, secundùm legem Longobardorum, habeat cui donaverit.* Gloss. vett. apud Lindenb. *Andivagum, id est, in sanitate*; *Artigavum, in infirmitate.* Item Longob. 3. Tit. L. *Arrigare secundùm legem.* Ibi Gloss. *in infirmitate res suas ordinare.*

¶ *Arturia terra.*] Antiqq. Fuldens. lib. 2. Tradit. 12. *una arialis, & una hoba, quod est xxx jugera terræ arturiæ.* Reor *araturiæ* p *aratoriæ.* Aliàs legitur *arduria.*

¶ *Ascriptitii.*] Sunt servorum genus, quos *villanos* dicimus, dominiis nostris seu Maneriis ascripti culturæ gratiâ. Niger.lib.

Scac-

Scaccarii, ca. de *Danegeldo*. *Ascriptitii*, *de Regni jure*, *non solùm ab hiis quæ modò possident, ad alia loca à dominis suis transferri possunt: verùm etiam ipsi quoque licitè venduntur, vel quomodolibet distrahuntur, merito tam ipsi quàm terræ quas excolunt ut dominis suis serviant, Dominia reputantur.*

¶ *Ascus.*] Veteri Saxonico æsc, i. *navis*. Sic æscum & æscas, in Saxon. Chronico apud Tatum sub An. 897. Fortè quòd corylo (nuci) haud dissimilis sit, quam Saxones item esc vocant. Dici etiam videatur de *scapha*, quòd hæc olim fiebat è prægrandi arbore, parte interiore excisâ, nam escian est, excindere; ascilian enucleare. Quibus accedit Latinum *asciare*, pro asciâ radere, & Græcum ἀσκὸς pro utre,aut alio quovis in ejus speciem, vel excavatæ nucis effigiato. L. Salic. Tit. 23. §. 3. *Si quis navem vel ascum de intro clavem furaverit* ICCCC *den. qui faciunt sol. xxxv. culp. judic. except. cap. & dil.* Et §. seq. *Si quis ascum de intro clavem repositum, & in suspenso pro studio positum furaverit* IDCCC *den. &c.* Salicorum autem hæ naves & asci, tantum fluviales fuisse videntur, & perinde minoris fabricaturæ.

¶ *Asecare.*] Vide Amadere.

¶ *Assallirie*, & *Assaltus*, pro *Assultus.*] A Marculfi vocabulo *adsallire*, quod vide supra. *Assaltus* occurrit in LL. Divi Edouardi cap. 12.

Assartum.] Vide Essartum.

¶ *De Assasinorum funestissimo Collegio.*

¶ *Assasini.*] Sunt Principum & virorum illustrium interfectores, & qui mercede homines jugulant. Dicti ab execranda illa secta apud Turcas, huic carnificio designata. Aliàs a *Assessini*, b *Assissini*, c *Lassatini*, d *Arsacides*, e *Chasii*, f *Cultelliferi*. Institutos hos ferunt ante 600 annos, ab Alaodim quodam, & in Provinciis Tyri & Phœniciæ (circa locum ubi olim fuit Episcopatus Antaradensis) montes habitare: numero (ætate Regis Henr. 3.) 40000 vel eo amplius, decemq; munita & splendida castella cum suburbanis, possidere. Sectæ Principem,*Senem* seu *Veterem de monte* vocant,non elatiori titulo; quem tamen ut Patrem, Prophetam, & Mahumeti Vicarium colunt: sibique præficiunt, non hæreditaria successione, sed meritorum præstantiâ cooptatum.Sedes ejus Muletæ est (qui locus igitur omninò sacer) multosq; sub se Rectores habet seu Tribunos, per castella cætera ministrantes. Sceleratæ suæ professionis (inter alia plurima) hæc sunt instituta.

a,b *Mat. Paris.* c *T. Walsingham.* d *Nic. Gillius.* e, f *Mat. Paris.*

Legem Mahumeticam ita enixè colunt promoventque ut respectu eorum, reliqui omnes prævaricatores videantur.

Eo subjectionis & obedientiæ vinculo se obstringunt, ut nihil tam arduum aut horrendum sit, quod è Magistri sui imperio non aggrediantur alacres: immò, ex nutu ejus de rupibus se præcipitant, in enses ruunt, ignémque perferunt.

Principes quos odiosos habent, aut genti suæ suspectos, data uni de his sicâ, vel pluribus; nulla habita aut exitus ratione aut supplicii, anxii circumeunt donec imperatum sibi homicidium peregerint. Sic Conradus Imp. sic Reimundus Comes Tripolitanus bellicocissimus, & plurimi alii summi viri sublati sunt.

Qui Principem occiderit suæ religionis adversarium, secundum à Mahumete locum in Paradiso obtinere credunt: Magistríque sui esse de Paradiso disponere.

Fortiter occumbentes, Paradisum aiunt protinùs involare: desides & domi morientes, illuc demum, sed multis tritos suppliciis pervenire, &c. Vide Mat. Paris in An. 1150. Nicetæ Choniatæ libri 2 initium. Will. Tyrii De Bello Sacro lib. 20. cap. 31. aliosque rerum Orientalium Scriptores.

Refert Mat. Paris in fine An. 1257. perditissimum hoc genus hominum,deletum tunc fuisse à Tartaris: sed posthumum reperitur apud sequentes Historicos. Vide *Lassatinus*. Hujusmodi autem homicidium *assasinium* dicitur. *Assasinium.*

¶ *Assath.*] Sic in vetusto impresso codice. In M.S. uno, *assaith*. In altero (sed omninò mendosè) *assautour*. Quibusdam, *assach*. Purgatio erat apud Wallos, scil. Cambrobritannos, quâ 300 sacrantalibus, h.compurgatoribus, reus se liberabat. Mos invaluit usque Statutum An. 1 H. 5. cap. 6. ubi sic legitur. Walli *emprisonez* (Anglos) tanq; *al temps que ils ount fait gree a eux en cel partie, ou que ils vorrount se excuser (de la mort dez tiels rebellez ensy tuez) per un Assath selonque la custume de Gales, cest à dire, per le serement du CCC homines,&c.* quod imposterum fieri prohibitum est. Quid vocabulum velit, dicant Cambro-britanni nostri: Ex parte autem sapere videtur Saxonicum,nam *ath* est *jusjurandum*, & sach, *causa*. Walliæ autem Consuetudines, in leges Angliæ transmutatæ sunt An. 27 Hen. 8. cap. 7.

¶ *Assecurare.*] Securum facere. Constitut. Siculæ, lib. 3. Tit. 14. l. 2. *De dotario assecurare*. Et infra,*Baronem assecurare tenetur*. Vide *Adsecurare*.

¶ *Assis*, *Assia.*] Longob. 1. Tit. 25. l. 30. *Si quis assem de sepe assiata, unam aut plures tulerit, componat solid.* 1. *Si quis de sepe stantaria facta vimen tulerit, componat sol.* 1. *si autem perticas transversarias tulerit, sol. iii.* Quoad *sepem stantariam*, nos (si idem sit) **A stantey hedge**, vocamus, quod non è surculis vivis, sed è perticis & viminibus componitur absque fossa. *Assiata* autem *sepes* quid sit non possum cogitare: ni ex palis seu tabulis sectilibus, quas *Asses* etiam dicunt, conficiatur. Quære.

¶ De

¶ *De Assisarum variis speciebus.*

V. Assise Kilian.

¶ *Assisa, Assisia.*] Vox fori nostri, etiam Gallis, Italis, Teutonibus in usu. A Gallico *Assis*, i. assessum, locatum, positum, statutum, definitum. Vetus M. S. *Villa de Jermouth assisa est super arenam maris, in orientali parte Angliæ.*

Pro *Statuto.* Hinc Decreta Regni, quæ hodie Statuta vocamus, Majores nostri Anglo-Normanni usque ad ævum Henrici 3. *Assisas* appellabant. Fortè quòd assidentibus Regni primoribus essent condita, quasi *en assemble de gent assis*, quod Cicero *consessum* dixit, ut *Consessus Senatorum.* Glanvil. lib. 9. cap. 10. *Quanta esse debeat* (mulcta) *per nullam assisam generalem determinatum est.* Et Bracton lib. 3. Tract. 2. cap. 3. num. 6. *Est enim gravis præsumptio contra Regem & coronam, & dignitatem suam, ut si assisæ statutæ & juratæ in regno suo, ad communem Regni sui utilitatem, non fuerint observatæ.* Hinc Statuta Henrici 2. Part. poster. Hovendeni, inscribuntur *Assisæ Henrici Regis, factæ apud Clarendum, & renovatæ apud Northamptun.* Et in textu earundem : *Hæc assisa attenebit, à tempore quo assisa facta fuit apud Clarendum, &c.* Sic memorabilis illa Sanctio de transmittendis hæreditatibus ad primogenitos in Britannia Armoricana, condita An. 1185. *Assisia Comitis Gaufridi* nominatur. Eoque ævo Fredericus Imp. Constitutt. Sicular. lib. 1. Tit. 41. *Quæ igitur* (inquit) *ad ipsorum cognitionem pertineant, prædecessorum nostrorum assisiis comprehensa, apertiùs definimus.* Item Lib. 3. Tit. 36. *Volumus infra scriptas assisias nostras inviolabiliter observari, &c.* Sic Ordinatio Joh. Ducis Britan. & Procerum suorum An. 1239. contra Judæos, sæpiùs in eâdem ipsâ, *Assisia* appellatur, Hist. de Bretaign. lib. 4. cap. 23. Et lib. eodem, cap. 30. *Hanc assisiam* (inquit) *ego Gaufridus Comes Britanniæ, & Constantia uxor mea, & omnes Barones Britanniæ, juravimus tenere.* An. 1302. E quibus, simulatque Bractoni verbis, animadvertas Reges & Proceres in condendis legibus, earum olim jurasse observantiam.

Videtur hic dici pro parlamento.

Viz. 51 H. 3. 31 Ed. 1. &c.

Assisa panis. Assisa vini & cervisiæ. Assisa ponderum & mensurarum. Statuta sunt Edouardi I. ævo ascripta, cùm vox *assisa* pro Statuto seu decreto, in desuetudinem abiisset. Intellige igitur omnes has altioris esse originis; utpote (si non antiquiùs) quæ *Assisarum* nomen acceperant, ab An. 8. Richardi 1. ut expressè vidimus in quodam M. S. codice, satisque liquet ex Hovendeni Part. poster. in fine An. 1197. *Assisam panis* verò, conditam fuisse à Johanne Rege, An. Regni sui 4. Dom. 1202. eâ formâ qua hodie extat (mutatis pro seculi ratione mutandis) apud Mat. Paris aspicias in eo anno.

Assisæ etiam dicuntur Brevia quædam Regia & litigandi formulæ, è Constitutionibus veterum illorum Regum nata, *Viz. Breve* seu *Assisa novæ disseisinæ. Breve* seu *Assisa de morte Antecessoris. Breve* seu *Assisa ultimæ præsentationis*, & hujusmodi, quæ cædis & duelli tollendi gratiâ, ab Henr. 2. institutæ videntur, si Glanvillum non malè * intellexerim, ipsiusque Regis Brevia, ubi ait, *posuit se in Assisam meam*, q. posuit se in Constitutionem meam. Quod enim *meam* dicit non *nostram*, de individuo Rege dictum censeo. *Rad. Niger* de Hen. 2. in An. 1154. Abolitis antiquis legibus, singulis annis novas leges, quas assisas vocavit, edidit.

* *Lib. 1. ca. 7. lib. 13. ca. 32. lib. 2. ca. 6. 8. 9. 20.*

Assisa pro Jurata, dicitur tum in Brevi de recto, tum in ipsis hisce *Assisis* : Et ideo scilicet, quod Juratorum numerus qui de statu rei sententiam sunt laturi, incertus qui olim fuit, decretoque Principis, nunc primum *Assisus* & definitus.

Magna Assisa seu *Grandis.* Est solennior illa Jurata quæ in Brevi de recto (quod omnium solennius est & maximum, utpote quo de mera proprietate agitur) è Militibus omnino constat, numero 12. gladio cinctis; non vulgari modo per Vicecomitem electis, sed per 4 item Milites gladiis cinctos, ad hoc juratos, & 12 deinde electis, ut quidam asserunt,* associatos. V. *Glan.* lib. 2. cap. 7. quare *mag. assisa* sit inventa.

* *Sic 6 R. 1. plac. apud Westm. Rot. 1. & 3. E. 1. Brooke Droit de recto pla. 40.*

Assisa minor seu *ordinaria.* Est Jurata in *Assisis* prædictis, quæ non è Militibus, sed 12 liberis & legalibus hominibus patriæ per Vicecomitem conscribitur. Et hæc quidem Jurata, non de proprietario cognoscit, sed de possessore. Scoti vero magnam *Assisam* vocant quæ ex 24 constat juratoribus, minorem quæ ex 12.

Assisa pro Curia. Hinc forum quo *Assisarum* prædictarum recognitiones captæ erant, *Assisam* dicebant (ut patet ex Brevi novæ disseisinæ Registro fol. 196. *b*) cui nec olim aliud quid negotii ingerebant : nec (pro more) certum anni tempus statuebant, sed pro occasione. Dicti autem sunt ejus Judices *Justiciarii Assisarum*, quorum indies ita crevit potestas, ut in ipsis tandem coaluit Justiciariorum itinerantium munus, & deliberandæ item Gaolæ; auctâque adhuc ipsorum authoritate Statuto An. 20 Ed. 3. cap. 6. *Assisarum* Curia maximè jam inde emicuit, cum tamen in eâdem hodiè *Assisarum* Brevia rarissimè prosequuntur. Celebratur autem hæc curia per omnem Angliæ Comitatum bis in anno, hoc est, in vacatione quadragesimali, & in æstivali : itinerantibus ergo per provincias Justiciariis (quos vocant) *Assisarum*, & confluente undique insigni Nobilium & plebis frequentiâ.

Habentur & apud Normannos *Assisæ* suæ, pari celebritate, eisdemque anni temporibus peractæ, ut patet *en la Custume de Normand.* ca. 19. vicemque & rationem apud nos, & illos, aliosque subeunt antiquæ Curiæ quæ *Mallum* dicebatur, de quo suo loco.

Assisæ Mercuriales, apud Gallos sunt Sessiones pomeridianæ, quæ in villis Parlamentariis habentur quater quotannis, sed antiquè

tiquè ſæpius. Refert autem Joſias Berault in ſuis Commentariis ad prædictum cap. 19. Conſuetudd. Normannicarum, ipſas Normannicas *Aſſiſas*, Mercuriales etiam dici in Ordinatione Bleſenſi, art. 144. apud quem & plura vide.

Præterea dicitur *Aſſiſa* de re quavis ad certitudinem poſita, reſpectu temporis, numeri, quantitatis, qualitatis, ponderis, menſuræ, &c.

Aſſiſa pro tempore definito. Glanvil. lib. 13. cap. 32. *Cum quis* alium, *infra aſſiſam Domini Regis, id eſt, infra tempus à Domino Rege, de conſilio procerum ad hoc conſtitutum — diſſeiſuerit.*

Aſſiſa pro certo numero, ut hic ſupra in Juratis. Et aſſerit Skenæus, Juratas etiam apud Scotos dici *Aſſiſas*, quod Juratorum numerus (pro natura litis) certus ſtatuitur, aliàs 12. aliàs 15. aliàs 25. aliàs 32, &c.

Aſſiſa pro mercium nonnullarum quantitate, qualitate, pondere, menſura, precio, &c. cùm apud nos, tùm apud Scotos, exteroſque frequens occurrit. Et in Conſtitutionib. Siculis lib. 1. Tit. 57. l. 2. *Aſſiſas* (inquit Frederic. Imp.) *rerum venalium, per ſingulas Civitates & loca volumus Ordinare.*

Aſſiſus Reditus, in Maneriis dicitur certus ille & immobilis cenſus qui domino ſolvitur ex prædiis liberis, unde & *liber* appellatur: eſtque mobili & nativo contrarius. Aſſiſæ de Clarendum apud Hovend. in Henr. 2. *Balivi Domini Regis reſpondeant ad Scaccarium tam de aſſiſo reditu, quàm de omnibus perquiſitionibus ſuis.* Hodie verò nativus reditus etiam ſub *aſſiſo* æſtimatur: nec malè, cùm per tempus præſcriptionis ita invaluit ut mutari nequeat.

Aſſiſa pro taxatione, ſeu tributo. Niger liber Scaccarii, cap. *de Danegeldo. Ex conſtitutis duobus ſolidis, vel uno per ſingulas hidas, ſumma una quæ Communis aſſiſa nuncupatur, excreſcit.* Sic,

Aſſiſa halecum. Eſt tributum apud Scotos, quod ex ea piſcatione penditur, ut Skenæus mihi Author eſt.

Aſſiſa pro mulcta. Sic in Britannia Armoricana, mulcta ab animalibus damna inferentibus exacta, *Aſſiſa* nuncupatur.

Aſſiſores. *Aſſiſores*, ſunt qui *aſſiſas* condunt, aut taxationes imponunt: apud Scotos etiam juxta Skenæum, iidem qui Juratores.

Aſſiſatum. *Aſſiſatum*, quod conſtitutum eſt.

¶ *Aſſiſini.*] vide ſupra Aſſaſini.

¶ *Aſſiſtria.*] *Greg.* Regiſt. lib. 11. Epiſt. 54. V. *Monaſtria.*

¶ *Aſtalius.*] Longobardor. lib. 1. Tit. 1. l. 6. *Si quis contra inimicum pugnando collegam ſuum dimiſerit, aut aſtalium fecerit, id eſt, ſi eum deceperit, & cum eo non laboraverit, animæ ſuæ incurrat periculum.* Gloſſ. ibi. *aſtallius deſcendit ab aſtu, i. dolo.* Hinc fortè in aucupio, decipulum dicimus, **a Stale.**

¶ *Aſtanea.*] In ſupellectile Caſinenſ. Eccleſiæ vendita circ. An. Dom. 394. captivorum redimendorum gratiâ apud Leon. Marſican. Hiſt. lib. 1. cap. 58.——*hoſtiales iii pro byzantiis xiii. Aſtaneas duas pro byzantiis octo. Pulvinaria ſerica tria, pro byzantiis x.*

¶ *Aſtrarius.*] In quodam plac. pro terris in *Ondeby* in Com. *Leic.* per *Galfr. le Abbe* filium *Will. le Abbe*, verſus *Alexandrum* filium *Roberti le Abbe*, filii *Galfridi le Abbe.*

Galfridus dicit; quod prædictus *Robertus* non fuit, nec potuit eſſe *Aſtrarius* prædicti *Galfridi*, nec unquam remanſit de prædictâ terrâ tanquam *Aſtrarius*: quia dicit, quod idem *Galfr.* per longum tempus ante mortem ſuam dederat ei duas carucatas terræ in **Drayton**; ad quam terram idem *Rob.* duxerat uxorem, & fuit ſeparatus à familiâ *Galfridi* patris ſui.

Alexander le Abbe, defendens, dicit; quod *Robertus* pater ſuus & filius prædicti *Galfridi*, poſt mortem ipſius *Galfridi* remanſit in prædictis terris & meſſuagio, & reddidit ut filius ejus, & *Aſtrarius*; ſed per Juratam fuit manens apud **Drayton**, & penitùs ſeparatus ab *aſtro* patris ſui, (ſcil. à camino, Anglicè dicto aſter.) *Plac. de Banco term. Mich. circiter 36 vel 37 H. 3. Rot. 21. Leic.*

¶ *Aſtre.*] **The Harth of a Chimney.** *Aſtrarius hæres* indè dicitur ille, cui anteceſſor in vitâ ſuâ, per Cartam hæreditatem reſtituit. *Cokes Inſt.* p. 1. fol. 8. b.

¶ *Aſtellæ* & *Aſtels*, al. *Attels.*] Gal. Rot. Cur. Maner. de Ruſtens in Cougham. 34 Hen. 6.— fecit 400 *fagots* & dimid. & 400 *Aſtell* in *Ruſteyns* &c. Et mox——cepit & aſportavit 400 *fagots*, &... Aſtell *Ferulæ, fuſtes, baculi, perticæ* quæ gypſum ſuſtinent in pariete, Anglicè *Splents.*

¶ *Aſtrihilthet.*] L L. Divi Edouardi cap. 30. *Hi qui pacem Regis habent, vel manu, vel brevi, ei fideles exiſtant.——Qui ſi nimis confidens in pace quam habet, per ſuperbiam alicui foris fecerit, damnum reſtauret & iterum tantundem, quod Angl. vocant* Aꞅꞇꞃıħıl-ꞇħeꞇ. Cui in margine, aliàs aꞇꞃıħıl-ꞇħeꞇ. Vid. L L. *Ed.* Conf. Cap. 30. à *Lambardo* datus, apud *Hoved.* pag. 606. aꞅꞇꞃıðelꞇħoꞇ. *V. Not. ad.* Hengham p. 158 *Aſorum.*

¶ *Ategar.*] Telum Saxonicum, cujus meminit Florent. Wigornenſ. ſub. An. 1040. ſuiſque deinceps verbis (ut ſolet) Hovendenus, Part. pri. in eodem Anno. *In manu ſiniſtra clypeum, cujus umbo clavique erant deaurati, in dextra lanceam, quæ lingua Anglorum* aꞇeᵹaꞃ *appellatur.* Reor fuiſſe haſtam miſſilem; aꞇeon enim Saxon. ſignificat ejicere; ᵹaꞃ, telum. *Ethelwerd.* in An. 878. *Pellunt ingenuos paſſim; ategias figunt in oppido dicto* Glouceſtre *vario ictu.*

¶ *Atha*, & *Athe.*] *Juramentum.* A Saxon. að, Anglis, Oath. Charta Edmundi Regis

Regis Ecclesiæ Glaston. apud Malmesb. de gest. Regg. lib. 2. *Concedo Ecclesiæ Sanctæ Dei genetricis Mariæ Glastonæ, & venerabili viro Dunstano, quem ibidem Abbatem constitui, libertatem & potestatem, jura, consuetudines & omnes forisfacturas omnium terrarum suarum, id est, Burgherita, & hundred setena, athas, & ordalas, & infangtheofas, &c.* Dat. An. 944. Indict. 1. Per *athas* hîc intelligitur potestas exigendi, ministrandi, & vindicandi juramenti: uti in Fœdere Edouardi & Guthurni Regum, cap. 9. Opðel & aðaſ. ſýnðon tocpeðene. ſreolſ ðagum. ⁊ pihτ fæſτen ðagum; id est, *Ordalium & juramenta festis diebus, & legitimis jejuniis interdicta sunto.* Quod Antiq. Interpres M. S. legit, *Ordel & athes, sint interdicta diebus festivis & legitimis jejuniis.*

¶ *Athargrati.*] LL. Biwar. Tit. 3. cap. 1. §. 4. *Si quis in eo venam percusserit, ut sine igne sanguinem stagnare non possit, quod Athargrati dicunt.* Germ. **ader**, vena. Angl. **to grate**; rodere, vel terere.

¶ *Atia*, al. *Atya*, & *Hatya.*] Vox fori, quæ nunquàm (quod scio) se effert si non in obsoleto Brevi Regio quod de *Odio & atia* inscribitur. Verba Brevis, Registro, fol. 133. hæc sunt. *Rex vicecom. salutem. Præcipimus tibi quod, &c. inquiras utrum A. captus & detentus in prisona nostra de L. pro morte W. unde rettatus* (i. accusatus) *est, rettatus sit de morte illa odio & atia, &c. & si odio & atia, tunc quo odio & qua atia, &c.* Coke 9. Report. fol. 506. **Dicome** *odium* **in le dit Briefe signifie hatred, issint** Acia sive Atia **signifie malice, pur ceo que** *malicia est acida*, i. **egre, sharp,** & **cruell.** Vocabulum rectè videtur interpretari, sed non recto etymo. Ipse dictum rebar (ut infinita hujusmodi) à vulgari nostro **hate**, i. *malicia, invidia*: nec tamen ausim id suggerere, si non exaratum cum aspiratione invenissem apud Bractonum in codice M. S. & coætaneo, fol. 788. *viz. An culpabiles essent de morte illa vel non, & utrum appellati essent odio & hatia, q. odio, & invidia:* sed deletum jam omnino est hoc Breve, Statuto 28 Ed. 3. cap. 9.

Ergo [ty] in hatya pronuntiandum est Græcorum more non Latinorum.

¶ *Atriamentum*, *Atrium.*] Formul. vett. Rom. nu. 43. *Habet ipsa casa in atriamento, membra in gyro tanta, de lateribus vel frontibus casæ, vel terræ illorum & illorum.* (Reor) locus atrii, vel ipsa area circa atrium, **A Court-yard.**

Atrium enim dicitur non tantùm pro porticu Ecclesiæ, sed pro ipso cœmeterio, ut apud Gratian. 12. q. 1. cap. 4. *Nulla ædificia in atrio Ecclesiæ ponantur, sed tantùm clericorum.* Ubi Glossographus. *Id est* (inquit) *in cœmeterio, quod habebit xl. passus in circuitu Ecclesiæ majoris capellæ, vel minoris Ecclesiæ xxx, &c.*

¶ *Attachiare*, *Attachiamentum*, *Attachiator.*] Vocc. forens. apud Anglos & Scotos: Et est *attachiare*, apprehendere, à Gallico *attacher*, i. annectere, vincire, alligare; quòd personam, vel bona alicujus, legum judicio annectit, vincit, alligat. Veteribus, *Admallare. Attachiamentum* (inquiunt leges Baronum Scotiæ cap. 1. §. 2.) *est quoddam vinculum legitimum, per quod, pars defendens invita astringitur ad standum juri, & respondendum parti de se querenti juridicè: debetque fieri, per Ballivos* (h. attachiatores) *vel eorum servientes, præsentatos in curia & juratos.* In eo autem differre videntur *arrestare* & *attachiare*, quo apud J. C. *arestum* & *prehensio. Arestare* scil. aliud olim non fuisse quàm levi Judicis interdicto, hominem impedire & remorari, donec conquerenti responderet: cùm *attachiare* sit quasi per scapulas comprehendere, & reluctantem protrahere in judicium. Hodie verò pari violentia in utroque sæviunt Ballivi.

Attachiamentum. *Attachiator.* Mat. Par. *An.* 1251. retentus, *quod vulgarit. dicitur* athachiatus.

¶ *Attaintus*, seu *Attinctus.*] Vox. for. Dicitur qui solenni juris formula, capitalis alicujus criminis sententiam tulit: ut proditionis, feloniæ, &c. Dicitur etiam aliquando de criminibus non felonicis, *ut attinctus perjurii* vel *mutilationis membrorum alterius.* Item *attinctus deseisinæ.* Et frequenter apud vett. pro *convicto*: nec desunt qui cadentes in omni lite *attinctos* nuncuparunt; quasi *victos.* A Gall. *attaint* sive *atteint*, Latin. *attactus*, id est, assequutus, deprehensus: *quo* sensu Cicero lib. de finib. dixit, *suspicione attingere.* Vel attactus, ut arbores *tactas* dicimus, i. ictas & deturpatas. Sunt & qui à *tingendo* ducunt, ut sit *Attinctus* quasi discoloratus, coinquinatus. Assisæ de Clarendum temp. Henr. 2. *Si Dominus feodi negat hæredibus defuncti seisinam ejusdem feodi, &c. & inde attaintus fuerit; remaneat in misericordia Regis.*

Hinc. *Attincta* & *attinctura* pro istiusmodi reatus manifestatione, & hæreditariæ successionis (quæ per eam omnino sublata est) coinquinatione.

Attincta, Attinctura.

¶ De Atturnatis.

¶ *Atturnatus*, *Atturnare*, *atturnamentum*, vel per [o] *Attornatus*, *&c.*] *Atturnatus* est qui aliena negotia, ad mandatum Domini administrat. Vel is, qui *ad turnum*, i. ad vicem alterius constitutus, Domini sui causas in foro promovet, ejusque nomine respondet. *Procurator*, *Responsalis*, *Nuntius*, *Missus.* Propriè *Vicarius*, à Gall. *tourner*, hoc est, vertere, commutare, rem unam in vicem alterius dare: unde qui Nobilibus sunt à vestium mutatione, eosque ornant & instruunt (cosmetæ nempe & camerarii) *Attourneures* appellantur. Siquidem hos olim & dapiferos, & Senescallos, & Præpositos seu Ballivos, aliosque ministros, ad agendum in litibus suo nomine, respondendumque emittebant, ut patet in LL. M. S. Hen. 2. capp. 34. 42. 61. Glanvilli lib. 11. cap. 1. & alibi. Vox autem *Atturnatus* eo ævo vix recepta esset videtur inter forenses, nam Glanvillus ejus vice utitur

tur aliàs *Nuntio*, aliàs *procuratore*, sed potissimùm (Ecclesiæ vocabulo) *Responsali* : librumque 11. inscribit, *De Responsalibus qui loco dominorum ponuntur in Curia, ad lucrandum & perdendum pro eis*: nec vel semel illic, *Attornati* mentionem facit. Libro tamen 12. cap. 19. in Brevi Regio, *atturnare* occurrit pro in *loco ponere*, ut frequentissimè in recentioribus Brevibus ejusdem argumenti. Et apud *Bract.* lib. 2. Tit. 1. cap. 35. pro transferre & assignare.

Atturnare.

Quemadmodum autem apud veteres Romanos, non licuit per procuratorem agere, ita nec olim apud Francos, absque rescripto Principis, cujus hæc in Marculfo, formula lib. 1. cap. 21.

Fidelis Deo propitio ille, ad nostram veniens præsentiam suggessit nobis, eo quod propter simplicitatem suam, causas suas minimè possit prosequi, vel admallare, clementiæ Regni nostri petiit, ut inlustris vir ille, omnes causas suas in vice ipsius, tam in pago quàm in palatio nostro, admallandum prosequendumque recipere deberet, quod in præsenti per festucam eas eidem visus est commendasse. Propterea jubemus, ut dum taliter utriusque decrevit voluntas, memoratus ille vir, omnes causas * *lui, ubicunque prosequi vel admallare deberet, ut unicuique pro ipso, vel hominibus suis, reputatis conditionibus, & directum faciat, & ab aliis similiter in veritate recipiat. Sic tamen quamdiu amborum decrevit voluntas*; ubi vides, *attornatos* seu *procuratores*, olim constitutos fuisse traditione festucæ, i. virgæ, & symboli potestatis, vel *seisinæ*, ut dicimus.

Idem factus per traditionem virgæ.

* *Gallic. q. de luy, i. illius.*

Hujus antiquitatis (utpote circa Annum hinc millesimum) nihil apud nos reperio: Sed inferioribus seculis, quos litigantes mittebant *Attornatos*, sine Brevi Principis non recipiendi erant, ut abundè constat in Registro Brevium. Tandem verò uti Justinianus, his qui justis occasionibus impediti, rem suam exequi non poterant, procuratores indulsit: ita Henr. 3. & succedentes Reges, paulatim id nostratibus præstitere. Ex quo, protinus orta est communium *Atturnatorum* (unà & Advocatorum) infesta multitudo, quam cohibuisse nixus est Rex Edw. 1. (ut supra ostendimus in vocab. *Apprenticius*) omnique ideo Angliæ, 140 tantùm, ex utroque genere designavit. Hodie fortè in uno Comitatu, tot solummodo *Attornati* reperiantur.

Habet item Normannia suos *Atturnatos*, lege & more nostro institutos: de quo Josias Berault in suis Commentar. ad cap. 589. *de la Custume reformée de Normand. Nos* (inquit) *procureurs d'aujour d'huy sont semblables à ceux* qui olim à dominis in judicio constituebantur, *qu'on appelle en Normandie passés Attournés, ou ausquels on baille procuration qu'on appelle* ad lites, *désquels le pouvoir cessoit en la presence de la partie qui les avoit constitués*, &c.

Reperitur etiam (nitor autem Cowelli fide) vox *attornati*, & ut alii legunt, *tornati*, in Tit. *de statu regularium*, cap. *unico*. §. *Porrò*, *i. u. sexto.* ubi Glossa *Atturnati* (inquit) *dicuntur Procuratores apud acta constituti.*

Tornati.

Atturnatus Regis est qui causas Regis forenses non solùm promovet, sed ex more Advocati fortissimè tuetur. Loco servientibus Regis posterior, quæstu autem & potentiâ, superior multó. *Lib.* 1. *de feud. Tit.* 22. Si quis fecerit investituram vel cambium de beneficio sui militis, sine illius consensu cujus est beneficium, pro infecto habeatur.

Atturnatus Regis.

Atturnamentum. Est transitus vassalli seu Tenentis, ab obsequio Domini vendentis, in obsequium ementis. Fit autem, vel traditione denarii, vel præstatione fidelitatis, vel nudo ipso in venditionem assensu.

Atturnamentum.

¶ *Aubani*, & *Aubenagium.*] Gallic. vide Albani.

¶ *Auca*, *Aucare*, *Aucella*, *Aucellus*, Gloss. Arabico-lat. *Auca*, *anser.* Gloss. verò Bedæ Latino Saxonicæ, *Auca*, ȝoꞅ. *Anser*, ȝanðꞃa. quasi vox *auca* ad avem fœmineam spectaret; *anser*, ad masculinam, hanc enim nos hodie a **Gander**, illam a **Goose** nuncupamus. Bene igitur Burchardus lib. *de Pœnitentia. i.* xix. fol. 278. *pullos aucarum* dixit, non anserum: utì & *gallinarum*, non gallorum. Sic in Lege Alaman. Tit. 99. §. 20. *acceptor qui aucam mordet*: sexum respicit fœmineum, unde nos eum a **Goshake** vocamus: in Boiorum verò LL. Tit. 20. §. 2. accipiter qui *anserem capit*, **Ganshapich** appellatur, à *Gansa*, i. ansere.

Auca etiam Philoxeno interpretatur πτηνὸν, volucre, acsi volatilium tam esset genus quàm species. Unde *aucella* in Gloss. Isidori, ad coturnices etiam refertur; *aucellus* in Philox. στρουθίον exponitur, i. passer, & omnis avicula. Quo sensu Itali hodie *uccello* dicunt *q. aucello*, pro qualibet ave, & *uccellare*, pro aucupari, quasi hoc esset aucas capere, non quod aiunt, aves capere.

Aucella. *Aucellus.* *Vccello.*

Aucare verò reperitur pro *attrahere*: fortè ab aucupum more, unde & pro aucupari dicatur.

Aucare.

¶ *Auctionarii.*] Qui publicis subhastationibus præsunt, *propolæ*, & quos Angli **Brokers** dicimus. Gloss. Isidori: *Auctionarius, qui emit.* Gregor. Mag. Registr. lib. 1. Epist. 42.---*priusquam labores suos venundare valeant, compellantur tributa persolvere: quæ dum de suo unde dare non habent, ab auctionariis publicis mutuò accipiunt, & gravia commoda pro eodem beneficio persolvunt.*

¶ *Auctores Ecclesiarum.*] Formull. Lindenbr. 16. in Cessione ad Ecclesiam.---*antedicta Ecclesia, vel Pontifex Civitatis illius, aut auctores Ecclesiarum*, (villam) *eam habendi, tenendi, possidendi, &c. libero in omnibus perfruantur arbitrio.* Notat Lindenbrogius hos ipsos alibi *Actores* vocari: cui & illud convenit quod inter formull. vett. Bignonii cap. 27. occurrit.--- *agentes ipsius Ecclesiæ, absque expectata traditione, in eorum revocent dominationem.*

Aucto-

¶ *Auctoritas*, *Auctorizare.*] *Auctoritas* pro diplomate vel Charta Regia, ævo Gregorii Turonens. & inferioribus seculis frequens. Idem Gregor. lib. 9. cap. 32. in Epist. Radegundis ad Episcopos, —— *Monasterio tradidi possidendum, & per auctoritates præcellentissimorum dominorum Regum Chareberti, Guntheramni, Chilperici, Sygeberti, cum Sacramenti interpositione, & suarum manuum subscriptionibus obtinui confirmari.* Flodoard. Hist. Eccl. Rem. lib. 2. cap. 4. *Testamenti pagina in archivo Remensis Ecclesiæ reservatur, cum auctoritate Childeberti Regis.* Et cap. 19. in diplomate Ludovici Imp. *Ut hæc nostra concessionis authoritas per futura tempora in Dei nomine pleniorem obtineat firmitatis vigorem, annuli nostri impressione subtersignari decrevimus.* De eodem mox infrà Flodoardus: *Unà cum filio Lothario Cæsare, talem præcepti dedit auctoritatem, viz. &c.*

Auctoritas etiam dicebatur Bulla Papalis. Beda Eccl. Hist. lib. 2. cap. 8. *Cujus* (Bonifacii Papæ) *auctoritatis, ista est formula. Dilectissimo fratri, &c.*

Auctorizare. Hinc *auctorizare* in Appendice altera ad Gregor. Turonens. pa. 102. pro diplomate confirmare.

¶ *Avenagium.*] Tributum avenarum, quod vassalli Dominis pendunt in Britannia Armoricana & quibusdam aliis Galliæ partibus. Vide infra *Galmagium.* Quandoque scribitur pro *Aubenagium,* de quo suprà.

¶ *Avera, Averare, Averagium, Averia, Averpenny, Averum.*] Videntur affines, è diversis fontibus.

Avera & (sensu uno) *averagium*, à Gall. *ouvre* & *ouvrage*, labor, opus: etiam inde *averare* pro laborare, vel potiùs à Latino *operare*, *o* & *p* ut solent, in *a* & *u* conversis. Hinc quæ in *averando* fatigabant animalia. Majores nostri *averia*, Scoti *avaria* dixere: ut Latini, *jugales*, à jugando; *operarios*, ab operando. Sunt autem qui *averum*, equum vel jumentum significare aiunt; & in eam sententiam tendere videtur, quod statim citaturi sumus è Capitt. Placitt. Coronæ, & quæ in vocab. *Affri* suprà notavimus. Sed nec ista obstant quin ab *operando* primitùs deducatur. De singulis, sigillatim.

Avera, q. Overa à Gall. Ovre *pro opere.* *Avera* in Domesd. Consuetudinis genus est, scil. unius diei operatio, quam Coloni Regis Vicecomiti præstabant infrà terras Regis dominicales.

Averagium. q. Overagium *à Gal.* Ovre, *velut operagium.* *Averagium*, idem. Opus scil. quod *averiis*, equis, bobus, plaustris, curribus, aut Regi perficitur ratione prædii, aut aliter, alterive domino. Et huc spectat quod in immunitatum Chartis sæpe conceditur, *quietum esse de averagiis.* Est etiam *Averagium*, quod nativi deberent ex antiquâ servitute ducere bladum annuatim per unum diem. *Ex Regist. Abb. de Burgo S. Petri in bibl. Cotton.*

Averpenny. *Averpenny* huc etiam pertinet: Et est tributum ideo datum ut immunes simus à vectionibus Regiis. Vel ut habet Rustallus. Tit. Exposit. antiqq. vocab. *Averpeni, hoc est, quietum esse de diversis denariis, pro averagiis Domini Regis.*

Averagium. *Averagium* reperitur alio sensu, à Gall. *avaris*: fortè quasi *a-varach.* Est enim detrimentum, quod vehendis mercibus accidit; ut fluxio vini, frumenti corruptio, mercium in tempestatibus ejectio. Quibus addunt vecturæ sumptus, & necessariæ aliæ impensæ. De *averagiis* mercium è navibus projectarum distribuendis, vetus habetur Statutum non impressum, cujus exemplar apud me extat.

Averare. *Averare* ut suprà patet, est cum *averiis*, vel curru res vehere. Custumar. de Hecham Pri. Lew. p. 18. *Omnis lanceta averabit ter in anno ad Acram, vel Linnam.*

Averia. *Averia* plu. sunt ut diximus operaria animalia, equi, boves, jumenta. In Brevibus utitur singulari numero, juxta regulam Registri, fol. 81. b. sed cum de uno animali facienda sit mentio, dicetur *quidam equus*, vel *quidam bos*: de duobus verò vel pluribus, non equi aut boves nominandi sunt, at indiscretè *averia.* In Capitt. autem Placitorum Coronæ apud Hoved. in Ri. 1. *Inquiratur* (inquit) *quot bobus & averiis singulæ carucæ valeant instaurare, &c. Erit autem precium bovis iiii sol. & vaccæ similiter, & averi similiter.* Bractonus tamen in fine lib. 3. *Averia* dixit de non animatis. *Sunt* (inquit) *catalla quæ aliquando petuntur nomine averiorum* —— *ut si* (quis) *heyaverit*, i. sepserit, *vel fossatum fecerit, vel carucam immiserit; & hujusmodi utensilia capiantur.* Dicta forsitan, sive quòd operationis sunt instrumenta (ut animalia prædicta) sive quòd *averi*, i. bonorum sunt partes.

Averum enim significat bona, facultates, substantiam, ipsumque regium thesaurum: à Gall. *avoir.* Testament. Philip. Augusti Reg. Fran. apud Rigordum sub An. 1190. *Ballivis prohibemus ne aliquem hominem capiant, neque averum suum, quàm diu bonos fidei jussores dare voluerit.* Et paulò post, cum præcepisset omnes redditus suos, servitia, & obventiones quotannis Parisiis adferri, subnectit, *In receptionibus averi nostri, Adam clericus noster præsens erit, & eas scribet, & singuli habeant singulas claves de singulis archis in quibus reponetur averum nostrum in templo, & templum unum. De isto avero tamen nobis mittetur quantum litteris nostris mandabimus.* Infrà iterum non semel.

¶ *Avia.*] Antiqq. Alaman. Char. 17. *Ad Monasterium S. Galli dedi in præfato loco quatuor in juchos, & unam vineam in avia.* Ubi Goldast. *Avia fort. avua.* Mihi æquè incognitum.

¶ *Aviaticus.*] *Nepos.* Vide Abiaticus.

¶ *Avisare, Avisamentum.*] Gravamina Germ. contra Romanam Curiam. R. Ger. 69. 2. pa. 175. & 176.

¶ *Avius.*] Sæpè pro *avus.*

¶ *Aula.*] Pro Curia Baronis vel Manerii. Sic aliquando vidimus in nonnullis rotulis ævi Ed. 1. viz. *Aula ibidem tenta tali die, &c.*

¶ *Aureus.*] Idem quod solidus aureus. V. hæc.

¶ *De auriflamba Francorum.*

¶ *Auriflamba*, & *Auriflammeum.*] Gallicè, *l'oriflambe*; Sacrum apud Francos vexillum, S. Dionysii aliàs appellatum, quòd in ejus Ecclesia religiosè custodiebatur. Hoc Francorum Reges (ex antiqua consuetudine) ab altari B. Dionysii solenni humilitate, jejuniis, & lachrymis impetratum, tutelæ symbolum deportabant in hostem, & in prima acie, à præstantissimo quopiam deferendum, collocabant. *Quod* (ut addit Rigordus in Gest. Phil. Aug.) *videntes adversarii & cognoscentes, territi multoties terga dedere.* Forma ejus & nominis rationem, sic descripsit Brito Armoricanus, Philippidos lib. 11.

Stowus *hoc vexillum* Oili-flame *ridicule vocat. V. An.* 1346. *p.* 379.

At Regi satis est, tenues crispare per auras
Vexillum simplex, cendato simplice textum,
Splendoris rubei, lethania qualiter uti
Ecclesiana solet, certis ex more diebus. [*men,*
Quod cum Flamma *habeat vulgariter,* aurea *no-*
Omnibus in bellis habet omnia signa præire.
Quod Regi præstare solet Dionysius Abbas,
Ad bellum quotiens sumptis proficiscitur armis.

Auriflambæ gestatio, tantò (olim aliquando) in honore fuit, ut ad capescendam eam Arnoldus de Eudevehan, Mareschallia Franciæ se exuit, sub Carolo 5 Rege (qui obiit An. 1380.) nec post ejus imperium semel hactenus in aciem prodiit, ut Tillettus asserit *en Recueil des Roys de France, part.* 1.

Hujus autem vexilli meminit Curopalates in Officiis Constantinopp. ut quod Imperatori tantùm præferri soleret, nec in Castris visum eo absente. Quod verò φλάμπουρον vocat, Glossarius mallet φλάμμουρον legi, q. dictum pro flammeo aureo.

¶ *Aurifrisia*, *Auriphrigia*, *Aurifrigia.*] *Fimbriæ aureæ.* Mat. Par. in Hen. 3. sub An. Dom. 1246. *Eisdemque diebus, dominus Papa videns in aliquorum Anglicorum ornamentis Ecclesiasticis, utpote in capis choralibus & infulis, aurifrisia concupiscibilia, interrogavit, ubinam facta fuissent. Cui responsum est, in Anglia. At ipse: Verè hortus noster delitiarum est Anglia. Verè puteus inexhaustus est, & ubi multa abundant, de multis multa possunt extorqueri. Unde* —— *literas suas bullatas sacras misit ad omnes fere Cistercienses Ordinis Abbates in Anglia commorantes, quorum, &c. ut ipsi aurifrisia, ac si pro nihilo possent adquirere, mittere non differrent prælecta, ad planetas & capas suas chorales adornandas.* Conrad. Episc. Chron. Mogunt. *Casula violacea, latis & magnis aurifrigiis.* Inferiùs: Habebant peras *ex purpura, & auriphrigiis adornatas.* Superius: Casulæ *duæ nigræ aurifrigiatæ. Et infulæ vel thiaræ xviii auriphrigiatæ.* Chron. Laurisham. de Donis Hen. Abb. 45. *Cappæ, tres cum aurifrigiis, palla altaris cum aurifrigio, &c.* *Aurifrigiatus.*

¶ *Avortare.*] *Abortum edere.* LL. Wisegoth. lib. 6. Tit. 3. cap. 6. *Si ancillam servus abortare fecerit, &c.* Simile ibid. cap. 2.

¶ *Avorsus, si.*] Abortus, vel aborsus, *b* ut solet in *u* transeunte. Sic Galli *avortment* dicunt, LL. Wisegoth. lib. 6. Tit. 3. cap. 1. *Si quis mulieri prægnanti potionem ad avorsum aut pro necando infante dederit, occidatur.*

¶ *Ause, Ausen.*] Privilegium quod Rex Ludovicus Crassus attribuit Lutetiæ, nominatim appellat *Ausen* (ut mihi Author est Tilius in Comment. de reb. Gall. lib. 1.) *cœtum & societatem quam extranens adhibet in causa negotiationis.* Esse etiam refert decretum Parlamenti factum sub tempus ut vocant Candelosæ (hoc apud nos est Termino Candelariæ seu Hilarii) An. 1264. sententiaque secundum Cormelienses lata, quo vocabulum *Ausen* exponitur *conventio & societas magna, ex privilegio postulata, ad mercaturam terra marique faciendam*: unde (inquit) illud *habere societatem Francicam*, in proverbium abiit, sicut etiam urbes superioris Teutonicæ, nostra memoria *Teutonicæ societatis* sunt atque nominantur. Item *en son Recuil des Roys de France, cap.* 1. easdem has urbes Gallicè vocat *les villes de la Hause Teutonique*: *u* pro *n* (sicut & mox hic infrà) ubique ut videtur substituens: nam vulgo *de la Hanse* dicuntur non *Hause*, & Latinè *urbes Hansaticæ.* Francos etiam hinc olim dici opinatur *Frankausen* (& per syncopen *Fransen*) quasi *conventum liberum*: aliis *Francisiam* & *Frankitatem*, quæ vide. *Hansaticæ urbes.*

Refert præterea è Jornande, Duces per quos victoriæ spoliaque comparata essent, à Gothis *Ausen* dictos esse, i. *semideos* & plusquam homines: sed locus (si alius non fuerit quàm nobis occurrit lib. de reb. Geticis cap. 13.) haud *Ausen* exhibet, at *Anses*, viz. *Proceres suos, quasi qui fortuna vincebant, non puros homines, sed semideos*, i. *Anses vocavere.* Vide *Hansa* & *Francisia.*

¶ *Austurco.*] Equus generosior. *Vocabular. ante* 100 *hinc annos impres.* Canterius, *sonipes*, onager, *austurco* (&) asellus, quæ in apice interpretantur: **a Gelding, a Courstee, a wild Ass, a Genet of Spain, a young Ass.** Vide Osturco.

¶ *Authoritas.*] Pro *diplomate.* Vide *Auctoritas*, quod frequentiùs occurrit apud Cassiodorum & alios.

¶ *Avursa.*] LL. Baivvarior. Tit. 13. cap. 4. *Recipe animal quod læsisti, quod nos avursum vocamus.* Saxon a-ƿyrſe, id est, pejus, deterius, Anglis hodie **worse.**

¶ *De*

¶ *De auxilio Domino feodali impenso.*

¶. *Auxilium.*] Vox for. al. *adjutorium* & *subsidium*; *vulgo* **Aid**; est tributi genus quod apud nos vassallus domino præstat, vel ad filium primogenitum Militem faciendum, vel ad filiam primogenitam semel maritandam. [illegible] dicitur *auxilium rationabile*, quod moderatius [illegible] petendum, & secundum facultates vassallorum [illegible] ne nimis gravari videantur, aut *suum contenementum* (ut Glanvilli utar verbis) *amittere*. Non [illegible] tur autem in matrimonium filii primogeniti [illegible] quia patri inde dos accedit: nec in beneficium [illegible] prolis junioris, ne sic omnis succus vassallo ex [illegible] atur. Bract. lib. 2. Tract. 1. ca. 16. nu. 8. [illegible] *ut etiam quædam consuetudines, quæ servitia non* [illegible] *dicuntu, nec concomitantia servitiorum, sicut sunt* [illegible] *tionabilia auxilia ad filium primogenitum Militem faciendum, vel ad filiam primogenitam maritandam, quæ quidem auxilia fiunt de gratia, & non de jure, & pro necessitate, & indigentia Domini capitalis, &c.* Item infra: *Et cum hujusmodi auxilia dependeant ex gratia Tenentium, & non ad voluntatem Dominorum, nec sunt feodalia sed personalia, haberi debet respectus ad personam utriusque, tam Domini quàm Tenentis; ut Domini necessitas, secundum quod major esset vel minor, relevium acciperet, & quòd Tenens gravamen non sentiret, sed quòd auxilium accipienti cederet ad commodum, & danti ad honorem.* Quod verò ex gratia primùm largiebatur, jure postea exigitur, & pro voluntate Dominorum, quàm citò penè filium aut filiam suscepissent. Tandem igitur (Westm. 1. cap. 35. 3 E. 1.) cautum fuit in beneficium vassalli, ut *Auxilium* non peteretur ad filium Militem faciendum, ante ætatem 15 annorum: nec ad maritandam filiam, si non septennis esset; nec tunc quidem, plus quàm 20 sol. de singulo feodo militari, tantundemque è singulis 20 libratis terræ colonicæ, quàm Soccagium vocant.

Lib. 9. cap. 8.

Constat autem Henric. tertium *Auxilium* cepisse ad maritandam sororem suam, scil. Isabellam, Frederico 2. Imp. & 2. marcas ideo exegisse de singula caruca, seu hyda terræ cum Henr. 1. filiam suam Imperatori etiam despondens, tres tantùm solidos ex hyda collegisset. Mat. Par. in Ann. Dom. 1109. & 1235.

Certè exteros video non solùm *auxilia* seu *adjutoria* (ut vocant) ad collocandas sorores in matrimonium accepisse, sed ad fratres etiam juniores Milites faciendos: terræ interdum emendæ gratiâ pro servitio Regis vel exercitus sui: & (quod omnium justissimum est) ad personam Domini in militia Principis capti, redimendam. Licita erant hæc omnia apud Siculos & Neapolitanos, ipsis Constitutionibus Regis Willielmi, & Freder. Imp. (cùm alia multa quæ ad voluntatem Dominorum exigebantur sublata essent) ut ibidem liquet lib. 3. Tit. 18. & 19. Prælatis insuper Ecclesiasticis illic concessum est, ut *adjutoria* peterent consecrationis suæ gratiâ; ad Concilium à Papa vocati; & cum essent in servitio Principis, vel exercitus sui; vel hospitium ei præstarent, aut corrodium.

Normanni item (præter *auxilium* ad filium primogenitum Militem faciendum, filiam primogenitam maritandam, & ad captivum Dominum redimendum) *auxilium* etiam ad relevandum feodum suscipiebant: quod & nostratibus fuisse in usu Glanvilli seculo, ipse indicat lib. 9. cap. 8.

Auxilium ad elevandum feodum.

Reverà, *auxilium* olim exigebant ex quavis occasione. Antiquum enim morem, nostro ævo in Hibernia vidimus superstitem. Proceres nempe indigenæ, si vel iter ingressi essent, vel hospitio aliquem insigniori excepissent, sumptum omnem à vassallis protinus extorquerent: atquè hoc **a Cutting** vocant, juxta Gallicum *tallagium*.

Auxilium etiam dicitur id quod *Subsidium* de [illegible] mus & commune Regni *tallagium*. Statut. de tallag. non concedendo, 51 H. 3. *Nullum tallagium vel auxilium per nos vel hæredes nostros in Regno n* [illegible] *ponatur seu levetur sine voluntate & assensu A* [illegible] *episcoporum, &c.* Habet & alias in Jure nostr [illegible] gnificationes, quas forensibus mitto.

Tabulis autem privileg [illegible] is aliàs rescinditur *Auxilium*, aliàs minuitur. [illegible] cani de Crespy in Gallia, per Arestum Cur [illegible] Parlamenti Ann. 1285. pronuntiantur *exem* [illegible] *ab Auxilio Militiæ Domini Regis.* Et [illegible] ani de Coultshull in Comit. Norfol. per C [illegible] rtam Regis Hen. 3. (quam mihi & sociis me [illegible] ad *Auxilium* pro *Militia* Henrici Principis de [illegible] gatis, exhibuere) immunes ad eodem declarantur, solutione xx solidd. si in villa sua petiti fuerint. At viget ergò (si liceat notare) hæc ipsa Consuetudo, apud Reges Galliæ, quamvis sunt qui asserunt omnes filios Regum Galliæ, etiam è sacro fonte, *Milites* emergere.

Chopp. Doma. Fran. lib. 3. tit. 26.

¶ *Awardum*, *di.* al. *Awarda*, *æ*.] Propriè est Judicium ejus qui nec à lege nec à Judice datur ad dirimendam litem, sed ab ipsis litigantibus eligitur. Dictum, quod ad observandum seu custodiendum, partibus imponitur: Ab Anglo-Normannico *agard*, Gal. *agarder*, id est, *ad custodiendum, observandum, tenendum*; *g* ut crebrò solet in *w* transeunte. Hoc sensu notissimum.

Occurrit aliàs pro responso, vel sententia Juratorum. Ordinatio Marisci Romeneiensis, p. 69. *Quilibet prædictorum 24 juratorum jurabit quòd cum sociis suis juratis, verè judicia & awarda faciat, non parcendo alicui diviti aut pauperi, tam in districtionibus faciendis quàm in Walliis, &c.* Et post pa. 72. *Et quòd liberabit successori suo tam Chartas Regum, &c. quam rotulos judiciorum, considerationum & awardarum per prædictos 24 juratores, cum omni processu —— tempore suo habito.*

¶ *Azy-*

¶ *Azymitæ.*] Nomen quod Græci per ludibrium Romanis imponebant, undecimo post Christum seculo. Quasi *azymorum cultores* ; quòd in Cœna Domini, *azymis* panibus utebantur, non fermentatis. Epist. Leonis Papæ ad Michaelem Constantinop. Patriarch. cap. 20. Concil. tom. 3. *Quapropter à tanta amentia jam resipiscite, & Latinos verè Catholicos, atque maximi Petri familiares discipulos, institutionis ejus devotiores sectatores, cessate subsannando Azymitas vocare.* Sigebertus in An. Dom. 1054. *Latinos* (Græci) *vocabant Azymitas, & eos nimis persequentes, eorum Ecclesias claudebant; de fermentato sacrificabant.*

B*Abinger.*] Naviculæ genus. Constitt. antiqq. Admiral. Art. 3. ——— *taunts des niefes, barges, babingers, & dautres vaisseaux de guerre.*

¶ *De Bacalariis.*

¶ *Bacalarius, Bacularius* & *Bachilarius.*] Qui expleto ty[...]nio, in aliqua facultate, proximum lim[...]obtinet. In Academiis notissimus. G[...]s *Bacheliar*, & sic Anglis *i* abjecto. V[...]æ sunt doctorum opiniones de origine [...]cabuli, probatior autem videtur illa Rh[...]ani, qui *Bacalarios* à bacillo dictos asser[...] quòd *primi studii authoritatem, quæ per [...]ibitionem baculi concedebatur, jam consequ[...] essent.* Certè antiquè scriptum reperio (nec semel) aliàs *Bacularius*, aliàs *Bachi[...]rius*, quasi *Bacillarius* ; & prisc moris fuit, possessiones, libertatem, munera, dignitates (ipsúmque aliquando Regnum) porrectâ hastâ conferre, vel loco ejus, festucâ, virgâ, baculo, bacillo : ut suprà videas in vocab. *Atturnatus*, & copiosè infrà in *Festuca*. Hinc & illa emanavit quæ apud nos hodie superstat admittendi formula, in Curiis Baronum, ubi omnia penè inter dominum & vassallos (quos *Tenentes* inde *per virgam* appellamus) traditione baculi peraguntur. Veruntamen graviter non affirmabo hanc esse genuinam vocis originem, nam in gradibus Scholasticis exhibendis, nondum reperio baculi ministerium : ni ad rem fore dixeris, quòd initiati in Artibus, sub conductu argenteæ vel deauratæ virgæ, à Præcone Academiæ exhibentur. Hi in togata militia.

Bachalarii Milites. In Castrensi etiam *Bacalarii* dicebantur (vulgò **Knights bachelers**) qui peracto fortiter Tyrocinio, virtutis symbolum, hoc est, cingulum militare, vel aurata calcaria, accipiebant. Classes enim in militia (quoad honorem) erant Tyronum Bacalariorum, & vexillatorum, de quibus infrà in Militibus.

Bachalarii armorum. Erant præterea, Armigeri seu Scutarii *Bachalarii* (aliàs *Bachalarii armorum* nuncupati, ut sic innotescerent, a litterarum *Bachalariis.*) Horum denos olim in clientela cujuslibet exigebant, qui Banerettus fuerat constituendus. Vide *Banerettus.*

Bacalarii Prætoriani Londonienses. Sic in C[...]nibus Tribus Prætoriæ Londoniensi[...] [...]c est, **In the Lord Maiors Company**) *Bachilarii* appellantur, qui emerso ([...]vocant) *Apprentisagio*, sibique rem a[...] [...]sites, in ministerium Prætoris evocatur.

Bacalarius pro cœlibe. *Bacalarios* item nuncupamus qui egressi ex ephebis matrimonium non contraxerunt : immò cœlibes quamtumvis grandævos.

Quod verò *Bacalarii* dicerentur à *baca laurea*, ac si eo insigni aliquando fuissent spectabiles ; vel *Bacalarii, q. Battalarii*, quòd instar noti jam militis, stationem in *batalia*, i. in acie obtinuissent ; vel *Bacalarii* à *Buccellariis*, quòd probatioribus militibus buccellas olim & cibaria subministrâssent; inter eruditorum nævos colloco. *Buccellarios* tamen Græcis *βουκελλάριος*, agnosco fuisse celebre genus equitum sub Magistro militum in Oriente, de quibus vide quid notat Pancirollus in suis ad Notit. Imper. Orient. Comment. c. 47.

Buccellarii.

Bacalarii latior significatio. In antiqq. autem Constitutionibus Admiralitatis, reperitur vox *Bacheler* de ipso Admiralio dicta : & veluti omnes dignitates infrà Baronis comprehendens, viz. Art. 4. *Quant le Admiral chivach pur assembler ascune Navire, &c. si il soit Bacheler, il prendra le jour de guages iiii s. desterlinges. Et si il soit Count ou Baron, il prendra guages selonque l'asferance de son estat & degree.* Et Art. 7. *Si l'Admiral soit Bacheler, il prendra le jour pur luy mesme sur la meer iiii s. &c. Et si soit Baron, il prendra le jour vi s. viii d. Et sil soit Count, il prendra le jour xiii s. iiii d.* Rectius fortè intelligatur de æquite, sed plurimi deprehenduntur *Admiralii* qui nec Baronis dignitatem, nec Equestria symbola assequuti sunt : vocemque apud Gallos latiùs diffundi animadverto.

¶ *Bacauda*, vel *Bagauda.*] Utrumque vocabulum mihi suggerit Lydius, quem suis verbis audi. *Bacauda* (inquit) vel *Bagauda* latro est Gallis, à temporibus Dioclesiani, non autem retró. Neque solùm *bacaudæ* latrones dicti, sed *bacauda* latrocinium, tumultus popularis, motus agrestium, seditio. Prosper in Chronico : *Eudoxius arte Medicus, pravi, sed exercitati ingenii, in bagauda id temporis mota dela-*

delatus, ad Chunnos confugit. Infrà, *Omnia pene Galliarum servitia in Bagaudium conspiravere*: Salvianus lib. 5. *Quibus enim aliis rebus Bagaudæ facti sunt, nisi iniquitatibus nostris?* Constantinopolitani, ut me docuit Clarissimus p. m. Scaliger (sua adhuc sunt verba) vocabant *Bagaudam* ipsam μῦλτον, corrupto nomine Latino *tumultus*, ut videtur. *Bacaudæ* in
Baquates. veteri inscriptione dicuntur *Baquates.*

D. M.
MEMORIS
FILI
ARRETI CHANARTÆ
PRINCIPIS GENTIUM
BAQUATIVM.
QVI VIXIT
ANN. XVI.

¶ ***Bacberend.***] Latro manifestus est, latrocinium deferens à tergo: **back** *tergum*; **berend** *ferens*, seu *bajulans. Tergoferus.* Bract. lib. 3. Tract. 2. cap. 32. num. 2. *Furtum verò manifestum est, ubi latro deprehensus est seysitus de aliquo latrocinio, scil.* **hondhabend,** *&* **backberend.** Idem cap. 8. num. 4. Est autem **hondhabend**, is qui in manu rem furatam habuerit; **hond** enim manus est; **habend,** *habens.*

¶ *Bacchinon.*] V. mox infra *Baccile.*

¶ *Bacchraicha. pl.*] Testament. Leodebodi Abbatis condit. An. Dom. 623. apud Helgaldum Floriacens. *Argentum quod ad ipsum Monasterium, &c. dono, per hujus texti vigorem inserendum putavi, hoc est, bacchraica pura sigillata transmarina pensantia pondo libras* X. *quorum unus habet in medio crucem auream.*

¶ *Baccile, Baccinum, Bacchinon.*] *Polubrum, pelvis*: à Gall. *bassin.* Synod. Westm. An. Dom. 1125.——*non manutergia, non baccilia, & nihil omnino per violentiam, &c. exigatur.* Chron. Laureshamens. de Henrico Abbate 40. *Laureshamensi verò Monasterio, calicem deauratum, baccina duo argentea, thuribulum argenteum, &c.* dedit. Gregor. autem Turonens. etiam pateram intelligit per *bacchinon*, lib. 9. cap. 28. —— clypeum *ipsum cum duabus pateris ligneis quas vulgò Bacchinon vocant, eisdemque ex gemmis fabricatis auro, in Hispaniam Regi mittat.*

¶ ***Baco.***] *Trad. Fuld.* lib. 2. Trad. 179. Accepit (venditor) unum caballum, & unum pallium, & unum gladium, & unum *baconem.*

¶ *Baculosus Ecclesiasticus.*] In LL. M.S. Hoeli Boni dicitur pro Episcopo, vel Abbate Episcopali functo jurisdictione: utpote qui baculo pastorali insignitur, quem eo seculo *cambocam* vocabant.

¶ *Baia.*] V. *Hieron.* To. 2. p. 78. Et super *Ezekiel.* cap. 8. vel 9. Item *Mour.* βαία.

¶ *Bailus, Baila, Bailivia, Bailium.*] *Bailus*, Dioecetes: idem quod *Bajulus*, & *Balivus*, quæ vide. Frequentiùs autem occurrit pro Venetorum Legato in re mercatoria, apud Imp. Constantinopolitanum, & alibi. Platina in Gregor. xi. *Nam dum Famagustæ coronationis suæ pompam duceret*, Rex Perinus, *adessetque Genuensis & Venetus Bailus (ita enim appellant mercatorum Prætores) vellétque uterque ad dextram Regis incedere, tantus repentè tumultus exortus est, ut Genuenses cæsi, &c.* Reperitur, & inter Catelanos. Phranzes Chron. lib. 3. cap. 1. apud Meurs. *De Catelanis Bailo Petro Juliano, pars quæ dicitur Bucoleontis, usque ad Contescalium, tuenda datur.*

Baila, & Bailium. Tutela, custodia patrocinium: vulgari nostro **bail.** Anonymus de investit. Episc. Regni Teuton. *In testamento relictus sub baila seu tutela Urbani* IV. *& Manfredi Principis Tarentinensis.* Et mox, *Sed ipse Papa & Princeps, dictam bailam & tutelam minus fideliter gessere.* Vide Ballium.

Bailivia, & Bailium. Munus, potestas *Baili*, etiam dioecesis ejus, seu locus jurisdictionis. Gall. *Baillage.* Hist. de Bretaign li. 4. cap. 15. *Judicavimus* (Pares Franciæ) *quod Petrus quondam Comes Britanniæ, propter ea quæ Domino Regi forisfecerat, &c. Bailium Britanniæ, per justiciam amisit.*

¶ *Bainbergæ.*] Munimenta tibialia à Saxon. banbeorgas, i. ocreæ, cothurni. **Bain** enim & **ban** significant *os*, per translationem *crus* vel *tibiam*; (unde *tibiale* militis, Germ. **beingwand** dicitur) Sax. beorgas *munimina, defensiones*, à beorgan *defendere.* Lex Ripuar. cap. 36. §. 11. *Bainbergas bonas pro vi. sol. tribuat.* Ibi Lindenbr. Glossar. Latino. Theotisc. *Ocreæ, arma crurum* **Benberge.** Eadem origine *Hasbergæ* de quo infrà.

¶ *Bajulus, Magnus Bajulus, Bajulus Regni, Bajulatio.*] *Bajulus* Græcis recentioribus βαΐουλος & μπαΐουλος, *Tutor, curator, nutricius.* Italis *balio*, atque inde *bajulus* ut quibusdam placet. Mihi autem contra, *balio* (& *balia* pro nutrice) à *bajulo* potiùs, atque hoc à *bajulando*; ni maluerim ἀπὸ τοῦ βάλλειν, ut suprà *bailus*, infrà, *balius* & *balivus.* Reperiri enim videtur *Bajulus* inter Magistratus Imperii, cùm ne adhuc à Barbaris constuprata esset lingua Romana, vulgarisve Italica (licet in procinctu staret) introducta. Refert saltem Cedrenus (si ævi sui vocabulum antiquiori non tribuerit) Theodosium junior. Imp. etiam Constantinopoli agentem, non in Italia, *Antiochum quendam, Præpositum, Patricium,* καὶ τὸν βαΐουλον αὐτοῦ *constituisse.* Hic idem Postea ὁ μέγαλος βαΐουλος, i. *Magnus Bajulus* dictus est, atque inde apud Italos, *Bajulus Regni*: quem nos *Protectorem* appellamus.

Mag-

Magni Bajuli meminit Curopalates in Offic. Aulæ Conſtantinopolit. ubi Junius in notis, inquit, *Bajulos recentiores Græci vocant* παιδοκόμους, *qui puerorum curam gerunt. Bajulus itaque magnus eſt, qui Imperatorem infantem quaſi geſtavit ulnis, educavitque, & inde inſtituit à pueritia ipſius*; *ſynecdochicè ſumpta appellatione à prima illa cura quæ ad infantes adhiberi ſolet.* Item Moſchopulus: παιδαγωγὸς καὶ παιδοτρίβης, ὁ λεγόμενος βάϊουλος, i. *Pædagogus, & qui pueros inſtruit in exercitatione corporum ſuorum, bajulus appellatur.* Vita Ludovici Pii Carol.Mag.filii ab Authore coætaneo. *Carolus Rex filium ſuum Ludovicum Regem, regnaturum in Aquitannia miſit, præponens illi bajulum Arnoldum, alioſque miniſtros, ordinabiliter, decentérque conſtituens tutelæ puerili congruos.* Flodoardus Hiſt. Eccl. Rhem. lib. 3. cap. 24. Ut Carolus *unum ex his Regulis ſibi adoptet in filium & ſub manu boni & ſtrenui bajuli, ad hoc eum nutriri faciat.* Fuſiùs docet Hincmarus, quales *bajuli* præponendi ſunt Regum filiis, Epiſt. 2. capp. 2. & ſeqq.

Transfertur *Bajulus* ad plures Officiarios, apud Italos, ut *Baillivus* apud Gallos. Sic crebrò occurrit, LL. Freder. Imp. Neopolitt. *Juſticiarii, Camerarii & noſtri Regni bajuli.* Et lib. 1. Tit. 47. §. 1. —— *definire cauſas,*
Bajuli gabellati. *quas inter bajulos gabellatos ſuæ juriſdictioni ſubjectos, oriri ſæpè contigit.* Eſt autem *gabellum* vectigal, de quo infrà.

Bajuli dominorum. Et lib. 3. Tit. 10. —— *excipimus bajulos Dominorum qui res ipſas adminiſtrandas ſuſceperint.*

Bajulus monitor. Sic *bajulus* pro officiali monitorio. Lupus Abb. Epiſt. 54. al. 64. ad Carolum Regem: *Non ergo admittentur à nobis monitores, quos bajulos vulgus appellat, ne gloriam veſtram inter ſe ipſi partiantur.* Meminit Ammian. Mar-
Bajulorum præcentor. cellinus lib. 14. Sect. 6. *Præcentores Bajulorum*, quod nihil huc ſpectare cenſeo. Vide *Balivos*, & *Bailus*.

Bajulatio, munus bajuli. Nos *bailiviam* dicimus, Gall. *Bailliag.* Conſtitt. Neapol. lib. 1. Tit. 56. *Quidam bajuli noſtri uſque adeo ſuæ bajulationis extendunt officium, &c.* ibid. Tit. 61. *Locorum bajuli, qui* —— *in extalium bajulationem recipiuntur, civiles cauſas omnes, reales videlicet & perſonales quæ ſuper feudis & rebus feudalibus minime moveantur, ad juriſdictionem ſuam noverint pertinere.*

¶ *Bakhaver.*] Rot. redditualis Conſuetudin. & aliorum ſervorum de *Greſſenhale.* Item dant faldagium. Item faciunt i. *bakhaver* & portabunt aquam ad braciandum.

¶ *Baladrum.*] V. Volgrenum.

¶ *Balare*, *Balatio*: & l. duplici *Ballare*, *Ballator*, *Ballatrix*, *Ballatio*. Item. *Baliſteum*, & *Ballus*.] *Ballare*, Saltare, tripudiare, pedibus plaudere, choreas ducere laſcivire. Ital. *ballare*, Gall. *baller*, ſed omnia à Græco βαλλίζειν, hæc eadem ſignificante. Reperitur autem vocabulum apud Græcos, & Patres Orientales, diu antequàm ad Gallos deveniſſet Imperium. Utpote quod in Athenæi lib. κ ex Saphrone citatur, & in Cyrillo aſcript. Lexic. βαλλίζω, *ballo.* Item in Synodo Laodicen. circa An. Dom. 368. Can. 53. οὐ δεῖ χριστιανοὺς εἰς γάμους ἐρχομένους βαλλίζεσθαι ἢ ὀρχεῖσθαι, &c. Ad hoc in Commentariis Zonoras, βαλλίζειν δ' ἐστὶ τὸ κύμβαλα κτυπεῖν, καὶ πρὸς τὸν ἐκείνων ἦχον ὀρχεῖσθαι, i. *Ballare* eſt, cymbalum ſonare, & juxta ſonum ejus ſaltare. Unde in Synod. Roman. ſub Lothario & Ludovico, cap. 35. *Sacerdotes admoneant viros & mulieres qui feſtis diebus ad Eccleſias conveniunt, ne balando & turpia verba decantando choros teneant & ducant.* Multò antiquior Auguſtinus, canonem Laodicenum ſequutus in Serm. de Tempore 205. *Miſeri* (inquit) *homines, qui balationes & ſaltationes, ante ipſas baſilicas Sanctorum exercere nec metuunt nec erubeſcunt.* Et Capitular. Carol. & Ludov. lib. 6. Can. 193. *Illas vero balationes & ſaltationes, canticáque turpia ac luxurioſa, & illa luſa diabolica non faciat, nec in plateis nec in domibus.* Rubr. Capitulo, 3. Conc. *Toletan.* An. 589. cap. 23. Ut in Sanctorum natalitiis *ballimathiæ* perhibeantur. *Alia Editio*, Quod Vallemantiæ, & turpes cantici prohibendi ſunt à Sanctorum ſolennitatibus. *Bin.*pa. 279. Canon ſic. Exterminanda omnino eſt irreligioſa conſuetudo quod vulgus per Sanctorum ſolennitates agere conſuevit, ut populi qui debent officia divina attendere, ſaltationibus, & turpibus invigilant canticis, &c.

Reperitur & *baliſteum* apud Flav. Vopiſcum in Aureliano Sect. 2. pro cantilena —— *adeo* (inquit) *ut etiam baliſtea pueri & ſaltatiunculas in Aurelianum tales componerent, quibus diebus feſtis militariter ſalutarent*, viz. *Mille, mille, mille, &c.* cantilenam referens. Hinc vocabulum noſtrum **ballit**, ſed fortè per Gall. *Balad.*

Reperitur item *ballus* ſeu *ballum* pro ſaltatione, à Gall. *bal.* Ital. *ballo.* Michael Scotus Phyſiognom. apud Meurſ. cap. 6. *In hoc loco ſuæ ſedis facile cadit, ſive per ſaltum, ſive per ballum.*

¶ *Balatro* vel *Baratro.*] *Nequam* (inquit Lydius ex M. Goldaſto) & adjungit, *Sic balationes*, nequitiæ. Huc etiam citat loca è Synodo Romana & Capitul. Caroli (quæ jam ſuprà poſuimus) ac ſi *balatro* à *balando* diceretur; quod non inficior. Vide ſupra *Balare*, infra *Barator.* Accepit *Henr.* tertius Imperator, &c. *Pictaviæ*, &c. ac *Aquitaniæ* Ducis, ſororem *Gulielm. Agnetem* in uxorem. Cumque ex more regio, nuptias *Inghenheim* celebraret, omne *balatronum* & hiſtrionum Collegium, quod (ut aſſolet) eo confluxerat, vacuum abire permiſit. *Preuves de l'Hiſt. des Comtes de Poictou, &c. p.* 336.

¶ *Baliſteum*, al. *Balliſteum.*] Pro *Cantilena.* Vide penultimè ſuprà *Balare.*

¶ *Baldicum*, *Baldichinum*, *Baldekinum.*] Pannus auro rigidus, plumatóque opere

pere

opere intertextus. Urstitius autem ad Tom. 1. Germ. Histor. *Baldicum*, *aulæum*: *pretiosum Paganaci operis*: & Promptorium Lanuens. M.S. An. 1460. **Baudekin, cloth of silk**, *olosericus*: quod etiam ex antiquiori descripsit glossario. Chron. Colmariense in An. Dom. 1276. Filiolus Regis sanitati restitutus, *jusserat vestes pauperibus elargiri*, *& baldicum cuidam Ecclesiæ*. Et infrà, *Feretrum coopertum fuit baldichino*, *quod Ecclesiæ reliquerunt*. Mat. Paris in Hen. 3. *Rex veste deaurata facta de pretiosissimo baldekino*, *& coronula aurea quæ vulgariter garlanda dicitur*, *redimitus*.

¶ *Baleuca*, & *Baleuga*.] Ambitus definitus circa Monasterium, &c. vel à Sax. beleucan *cingere*, *concludere*: vel corruptè pro *Banleuca*, quod vide.

¶ *Baletoferus*.] Testament. S. Remigii apud Flodoardum Hist. Remens. lib. 1. *Aliis pauperibus tribus*, *ubi fratres quotidie pedes lavare debent*, *quibus etiam balatoferum*, *quod dicitur xenodochium*, *ad hoc ministerium statui*, *solidus unus dabitur*.

¶ *Balius*, *Balia*, *Balium*.] Ab Ital. *balio*, q. *commissarius*, à Grec. βάλλειν seu βάλλειν, *committere*; unde & *ballium* cum *l* duplici. Vox prior, *Tutor*, *Nutricius*, *Gardianus*. Secunda, *Nutrix*. Tertia, *custodia*, *tutela*, *educatio*: Gallis *gardia*, nostratibus *Warda*. Constitut. Neapol. lib. 2. Tit. 7. *Pupilli qui protectione balii indigere noscantur*, *ipsorum balium cum administratione bonorum eis contingentium*, *curia nostra suscipiat*. Et lib. 3. Tit. 27. *Si quando balium impuberorum masculorum*, *seu fœminarum gerendum alicui serenitas nostra concesserit*, *hi qui balium gesserint pupillorum*, *postquam balium pubertate superveniente*, *dimiserint*, *de administratione balii*, *reddere debeant rationem*, *&c.* -- *prava consuetudine quæ hactenus balios à ratiociniis eximebat*, *imposterum quiescente*. Vide *Ballium* infrà.

Balia etiam idem est quod *balliva* & *balivatus*, viz. territorium seu munus Vicecomitis vel *Balivi*, ut mox infrà in eo vocabulo. Nos enim **Balie** dicimus pro Villico, & rei alienæ curatore.

¶ *Balisteum*.] Vide *Balare*.

¶ *Ballum*.] Vide Forterescia.

¶ *Baltha*.] Gothicum. *Audax*. Otto Frisingens. Chro. lib. 4. cap. Alaricus Rex, *qui lingua eorum ex genere Balthorum*, *secundæ post Amalos*, *Baltha*, *id est audax vocabatur*. Saxonib. **bald**, nobis hodie **bould**.

¶ *De Ballivis apud Gallos & Megalo-Britannos*.

¶ *Balivus*, *Balia*, *Ballivia*, *Baliva*, *Ballivatus*.] Veteribus omnia per l. duplex. *Baillius* seu *Ballivus* dicitur qui rebus alienis curandis deputatur; sive in provincia, sive in urbibus, sive in castellis, villis, dominiis, re familiari, &c. Gallis *Baillivus*, vernaculè *baillif*, & *bailli*; à *bailler*, tradere, committere, quasi *Commissarius*. Græce βαλεῖν & βαλλεῖν, ac si huc spectaret, quod legitur Mat. 25. 27. ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, *&c.* In Scotorum Regia Majest. occurrit plerunque pro *Judice*: ut ad ejusdem lib. 2. cap. 4. notat Skenæus. Cui nec malè quadrat quod in Brevi Regum Angliæ apud Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 33. poni videtur pro quocunque Ministro Regis de latrocinio cognoscente.

Gallis perinde dicitur *justitiam* significare; nec tantum simplicem (sed quam *tutelarem* vocant, juxta id Boutelerii, & Loysæi: *Baillie est un vieil mot Francois*, *qui signifie protection*. Gardianus. Magis latinè, *Ballivus* dicitur *Præpositus* quod vide. Apud Gallos splendidus Magistratus est. Apud nos honestioris sæpè notæ, sed plerunque minister infimus.

Baillivus Provincialis Gallis dicitur, qui in Provincia, Satrapia, Comitatu (instar Justiciariorum nostrorum ad Assisas) Judicia exercet, de arduis cognoscit, pacem curat, populi partes velut Tribunus tuetur. Militem etiam evocat, lustrat, educit, aliisque potestatis speciebus insignitur. Institutos ferunt hujusmodi *baillivos*, à Ducibus & Comitibus infrà suas Provincias & territoria, cùm olim ipsas Procincias, & dignitates, hæreditariè possidendas adepti essent, hoc est, sub exordio Capetorum Regni. Ducum ideo & Comitum vice, munus obeunt, ipsorumque præsunt *Assisis* (quas olim *Malla* vocabant) non ut Regis Justiciarii, sed ut Magnatum illorum Vicarii. Ex quo, mihi iidem esse videntur, qui Saxonibus nostris, Aldermanni Comitatuum, seu *Grevi* vel *Gravii*, postea *vicecomites* appellati, de quibus mox infrà.

Baillivi Franciæ. Cum autem quatuor istarum Provinciarum, antiquissimè coaluissent in Regnum Franciæ, *viz. de Vermendoys*, *de Sens*, *de Mascon*, *& de S. Pierre le Moustier*, ipsorum Præpositi, *Baillivi Franciæ* appellati sunt: ad quos in causis Regiis provocare licet à Magnatum *ballivis*: dicunturque ideo *Gardiens des droicts du Roy*, *& de la couronne*.

Sunt & qui *Baillivi Regii* nuncupantur: earum nempè Provinciarum Præpositi, quas Reges posteri fisco adscripserunt. Cæteri omnes *baillivi*, cum inferioris sint nominis, inferioris item sunt potestatis, pro ratione tamen territoriorum. Hæc de *Baillivis* Gallicis per transennam.

A Normannis ad nos pervenit vocabulum [*Ballivus*] reperiturque cum primis in legibus Edouardi Confess. c. 35. non de novo magistratu, at de veteribus dictum. *Vicecomites*, *Aldermanni*, *& Præpositi Hundredorum & Wapentachiorum*, *& cæteri ballivi Domini Regis*. Sed tamen & hoc, & alia plura ibidem vocabula, eo seculo haud recepta apud nos censeo: ipsasque ideo leges à recentiore vel auctas, vel ad Normannicum idiotisma redactas suspicor. *Vox Anglis quando.* *Ballivus seu Præpositus Hundredi.*

Rectè verò de illis omnibus enunciatur *Ballivis*, nam & ipsi illi, & cæteri quicunque quos extranei *Grafiones*, Saxones nostri *Grevos*, *Grevios*, vernaculè **Reves**, & Latinè *Præpositos* appellabant, *Ballivi* postea nuncupati sunt. Diœcesis etiam, seu jurisdictio Aldermannorum in Civitatibus & Burgis, Præpositorum in Hundredis & Wapentachiis, ibidem paulò suprà *Balliva* dicitur, quemadmodum & Vicecomitum hactenus, *balia*, *balliva*, *balivia*, & *balivatus*, ex quo satis perspicuum est, hos omnes *Ballivorum* censeri appellatione. Qualem verò potestatem Vicecomes vel Præpositus Comitatus, sub Comite gaudebat in Comitatu: talem pro jurisdictionis proportione, *Ballivus* seu Præpositus Hundredi olim gavisus videtur sub Domino Hundredi, in Hundredo, & *Ballivus* Wapentachii similiter in Wapentachio, de quo plura in vocab. *Præpositus.*

Ballivus Franchesiæ, seu *Libertatis*, est qui in loco immuni, seu portione Comitatus, à potestate Vicecomitis subducta, partes Vicecomitis exequitur. Et sunt hujusmodi *Ballivi* eorum similes qui apud Gallos, Baronum & Castellanorum appellantur *Baillivi*. Notare autem videtur *Franchesia*, Gallicum *Francisiam*, quod vide.

Ballivi Burgorum, sunt in Burgis suis, Prætoris instar: at sub illo nomine, eos nusquam reperio ante seculum Normannicum; deinceps, nunc Aldermannorum locum, nunc Grevi & Portgrevi obtinuisse. In hoc autem differunt ab Aldermannis & Grevis, quòd hi plerunque singulis burgis vel civitatibus, singuli præficerentur, *Ballivi* autem, bini, ut olim Londoniis, interdum quatuor, ut Norwici aliquando. Primos etiam Londoniarum *Ballivos*, alii *Vicecomites* appellarunt, qui apud nos multò splendidior magistratus est.

Ballivus Manerii, idem est qui aliàs *Ballivus* seu Præpositus Villæ. Quasi Vicedominus, nam Domini loco omnia administrabant infrà Manerium, seu villam: tantáque olim ejus erat celebritas, ut absente Domino, Brevia aliquot Regia illi tanquam Domino, mandarentur.

Ballivus domesticus, seu rei *familiaris*, idem est qui Latinis, *villicus*.

Ballivi 5 Portuum, castellorum, rei alienæ, &c. Sunt præterea Quinque Portuum, forestarum, castellorum, aliorumque locorum *Ballivi*, & rei alienæ administrandæ perplures: quos longum esset sigillatim enumerare. Præ omnibus autem, munere, & multitudine notissimi sunt, infimi illi *Ballivi*, qui Vicecomitibus & *Ballivis* Franchesiarum, sunt à mandatis. *Balivi itinerantes.* Horum autem est, desideratos in Curias accersere, partem ream citare, sistere, apprehendere, in custodiam deportare: mulctas & debita exigere, rem judicatam transigere, & hujusmodi. Quæ ut faciant, alii undique discurrunt, & appellantur ideo *Ballivi errantes*, seu *itinerantes*; quales olim apud Romanos, *viatores*. Hoc illud hominum genus est, quod dum plebem per secula vexat & depeculatur, honestum *Ballivorum* nomen turpi infamiâ perfundit; cum tamen ipsi non *Ballivi*, at *subballivi* potiùs sint appellandi. *Subballivi.*

¶ *Ballare.*] Vide Balare.

¶ *Balliare*, *Ballium.*] *Balliare*, est rem alteri tradere vel committere: à Gall. *Bailler.* In Jure nostro significat tradere aliquem alicui è carcere, vel custodia ministrorum Regis, sub vadimonio restituendi ad diem & locum constitutos: ideóque ipsa traditio *ballium* appellatur. Hujus legis antiquissimum habemus exemplum in Inæ LL. cap. 61. Differre autem aiunt Jurisconsulti *ballium* & *manucaptionem*, quòd manucaptione liberatus sui fit juris, usque ad diem assignatam: qui verò in *ballium* traditur sub fide jussorum custodia censetur: posséque eos ante diem, restituere ipsum carceri si voluerint, & semet eximere è vadimonio. Quo sensu idem significare apud nos videtur *ballium*, quod apud Gallos Italosque, hoc est, *custodiam*, *protectionem*, *tutelam*: ut è Boutellerio, & Loysæo supra meminimus in voce *Balivus.*

Ballium. Hinc *Ballium*, Italis *balium*, ad curam pupillorum transfertur, quod nos *Wardiam* dicimus. Fridericus 2. Imp. ad Regem & Barones Galliæ, refert se *infantem adhuc à matre dimissum sub ballio & tutela Innocentii Papæ.* 3. Et in Constitt. Neapolit. lib. 3. Tit. 27. *Si quando* (inquit) *balium impuberum masculorum aut fœminarum gerendum alicui Serenitas nostra concesserit, hi qui balium gesserint pupillorum, postquam balium pubertate superveniente dimiserint, de administratione balii reddere debeant rationem, &c. ita viz. quod —deductis justis & moderatis expensis, &c. reliqua pupillo integrè reddere teneantur.* Locum fusiùs refero ut intelligas hujusmodi pupillos, multo nostratibus fœliciores.

¶ *Baltha.*] V. supra post *Balisteum*, & huc deferto.

¶ *Ban.*] Et omnia inde enata, à Sax. *pan* pro *extenso* & *expanso*, videntur radicem sumere: unde *pan*, *ban*, & ƿan (quibus alii d. adjiciunt in fine) pro vexillo; etiam *ban* pro agro, ut *expansum* Gen. 1. 3. pro firmamento vel cœlo. A *ban* verò pro vexillo, veniunt *banda*, & *bandum*, quæ utique ad cœtum & vexillationem transferuntur. *Banda. Bandum.* Item *bannire* pro evocare ad *bandum* (i. vexillum) vel edicere: unde & *bannum* pro edicto, Statuto. *Bannire.* A *ban* autem pro agro, territoria, & agrorum extensiones circa villas, earumque circumscriptiones & limites, *banna*, *bandas* & *bundas* vocabant: nos hodie **bonds** & **bounds**. Hinc spatium privilegio aliquo insigne circa monasterium vel ædes Nobilium, item *ban* & *bannum* dicebatur. Molendina etiam & furni publici, sua habuere *banna*, infra quæ *sectam* quam vocant molendini & furni, exigebant. A circumscribendo verò & cingendo, *banda* præterea cingulum & vinculum significat. Et *bannire*, *forisbannire* & hujusmodi, crebrò occurrunt pro ejicere è *banno*, vel territorio; seu

Banniti. ſeu, edicto proſcribere, unde & *banniti*, proſcripti, & quaſi in *expanſum* miſſi. Sic Gallic. *Abandoner.* *abandoner*, atque inde *bando* & *bandon* pro *Bando. Bandon.* libertate. Vide Latina ſingula ſuis locis.

¶ *Ban* ſeu *la Bane.*] Pro *Huteſio.* Vide *Huteſium.*

¶ *Bancus.*] Pro *tribunali.* Sub hoc nomine, duo apud nos notiſſima.

Bancus Regius, qui poſt Parlamentum, ſupremum eſt totius Regni Tribunal, utpotè quod de cauſis cognoſcit capitalibus, criminalibus, aliiſque quibuſcunque ad Coronam, ſeu hoſpitium Regis pertinentibus. In eo præſidebat olim Capitalis Angliæ Juſticiarius, & interdum ipſe Rex: hodie verò, Capitalis (quem vocant) Juſticiarius *Banci Regii*, tribus vel quatuor aſſeſſoribus.

Bancus Communis, in quo tractantur placita communia, hoc eſt, lites civiles ex Jure inter ſubditos oriundæ: & præeſt ei (ſimiliter cum 3. vel 4. aſſeſſoribus) ſuus itemque Capitalis Juſticiarius.

Pertinet autem jus *Banci*, propriè ad Regios Judices, & qui ſummam adminiſtrant juſticiam. Infimarum enim curiarum, putà Baronum apud nos, & Hundredorum, *plano* (quod aiunt) *pede* cenſentur judicare, appellanturque in Jure Civili *pedanei Judices*; Græcis χαμαιδικασταὶ, id eſt, *humi judicantes*: Gallis *Juges deſſous l'orme*, quòd prope ædes dominicas ſub ulmo ſolerent conſidere, vel ſub alia arbore. Sic (inter plures) Curia Hundredi de **Freibridge** in Norfolcia, etiam hodie ſub quercu de **Geywood** convocatur, Hundredi judicia tractatura: juxta illud quod ex Querolo, antiqua comœdia, citat Loyſæus, *De robore ſententias dicunt.*

Majorum autem Judicum ſedes, apud Græcos βήματα vocantur; minorum βάθρα: Romanis verò, hæc, *ſubſellia*; illa, *ſellæ* & *tribunalia.* Sed & antiquiſſimi moris fuit, & Britannis noſtris recepti, è tribunalibus aggeſto ceſpite conſtructis, jus dicere: de quo alibi.

¶ *Banda*, *Bando*, *Bandum*, *Banderium.* *Bannerium*, *Bandophori*, *Bandereſii.*] *Banda*, Italicum; Gall. *Bande*, & *Bende*: Sodalitium, turma, cohors; præſertim militaris, à Saxonic. banð, i. *vinculum*, *ligamen*; quod merentes in eo milites, invicem colligantur, ut ſoldurii apud Cæſar. de Bel. Gal. lib. 3. Sic *liga*, Ital. *vinculum*, pro cœtu confœderatorum. Vel à *ban* pro *edicto*, Italis *bando*, quòd per edictum publicum evocati, in unum convolabant. De etymo, plura vide ſuprà in *Ban.* Priſci autem moris fuit, educto vexillo, milites conſcribere: ſic Romani, pedites rubro, equites cæruleo, atque hinc à cœtu ad vexillum ipſum delata eſt appellatio, quæ aliàs,

Bandum de quo Suidas. βάνδον ὅτω καλοῦσιν οἱ ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον τὸ ἐν πολέμῳ: & Procopius de Bello Vandal. lib. 2. Sect. 1. Beliſarius τὸ σημεῖον, ὃ δὴ βάνδον καλοῦσι ῥωμαῖοι, Ιωάννη ἐπιτρέψας τῷ ἀρμενίῳ &c. *ſignum quod Romæi bandum vocant, Johanni Armenio commiſit, & ſi fuerit occaſio jaculari mandavit.* Hoc inferiùs *ſignum Ducis* appellat, quod in media acie, ſpectatiſſimus quis ferebat, βανδοφόρος inde nuncupatus. Innuere autem *Bandifer.* videtur Procopius, *bandum* eo ſeculo dici, non de quolibet ſigno, at de primario: & alii in eandem ſententiam de *Labaro* intelligunt: ſed poſteri, de omni vexillo, novata aliquantulùm voce, viz. in

Bannerium, juxta noſtrates, **Banner**, Ger. **Paner.** Author vitæ Ludov. Reg. filii Ludovici groſſi. *Illa die faciebat antegardam Gaufridus de Rancome, unus de nobilioribus Baronibus Provinciæ Pictavienſis, qui gerebat Regis baneriam, quam præcedebat (ut moris eſt) vexillum B. Dionyſii quod Gallicè dicitur Oriflambe.* Albert. Argentinus in An. 1349. *Carolus Rex hoc audito ſtatim bannerium ſuum quod dicitur* **Sturmfahn**, *ſuper turrim Eccleſiæ Spirenſis conſtituit.* *Oppugnationis vexillum.*

Bandæ etiam & *Bandones* dicuntur inſignia Papalia. Sic Concil. Papienſ. An. 1160. apud Radevic. lib. 2. cap. 67. *Deinde cum bandis, & aliis Papalibus inſignibus, Dominus Papa cum laudibus in Palatium deductus eſt.* Et in Epiſt. præſidentium Concil. ibid. cap. 70. ſimiliter. In Epiſt. verò Canonicorum, &c. cap. 66. *Tunc Domini Cardinales, Clerus, Judices——Dominum electum ſignis bandonis præcedentibus, ad palatium uſque cum jocunditate perduxerunt, Romano more clamantes*, Papa Victore S. Pietro l'elegge. *Bandon* Gallis, libertas, indulgentia. *Bando* Italis, præconium.

Bandereſii. Platina in Gregor. 11. *Eo itaque tempore quo Pontificatum iniit, Romæ Senator ſingulo ſemeſtri à Pontifice datus, jus populo dicebat. Urbis autem cuſtodiam, totamque Reip. adminiſtrationem & curam Bandereſii tum gerebant. Bandereſii enim appellati ſunt Germanico verbo à vexillis quibus in bello utebantur. Singulæ enim decuriæ, ſigno internoſcebantur ſuo. Capita regionum nunc vocantur qui tribubus præſunt.* Annon hi iidem, qui Germanis **Banerhers**, aliàs **fanlehen**, & Barones appellantur?

¶ *Banditi.*] A Germ. **Bandit**, *exul, proſcriptus.* Vide *Banniti* in *Bannire.*

¶ *Bandones*, *Bandophorus*, *Bandum.*] Vide *Banda.*

¶ *la Bane*] Vide *Huteſium.*

¶ *Baneale.*] Lib. Rameſ. Sect. 148. Alfwara *dedit etiam unam crucem optimam, & pulvinar unum de palla, duas quoque pelves argenteas, duas cortinas, unum baneale, & ſellam ſuam cum omni equeſtri apparatu.*

¶ *De Baneretto.*

¶ *Banerettus*, seu *Miles Banerettus*, al. *Bennerettus.*] Medium tenuit inter Baronem, & reliquos Equites: dictus quasi *Vexillarius minor*, ut sic à majore distet, hoc est, à Barone, cui propriè competit jus vexilli (scil. quadrati) ex quo & ipse *Banderesius*, seu *Baneresius.* Germ. **Banerherr**, quasi *Vexillarius* simpliciter, appellatur. **Bauer** enim seu **paner**, & **fahn**, vexillum sonant: **herr**, dominum, possessorem. Pari distinctionis intuitu, alias dicitur *Baronettus*, quasi *Baro minor*: quæ vox nostris Scriptoribus olim frequentior; ut Gallis altera. Neutram tamen ante Edouardi 2. ætatem reperi: Sed in * Pelle exitus, anni ejusdem 8. *Johannes de Crombwell Banerettus* scribitur.

* *Dominus Jo. de Crombwell Banerettus ix. l. per manus Domini Ric. Crombwell fratris sui.*

Signi verò seu vexilli gestatio inter homines militares adeo aliquando habebatur gloriosum, ut Hieronymus Blancas in Hist. rerum Hispanic. contendat antiquos Suprarbiensium Reges alios non fuisse quàm signiferos ductores. Imagines ideò equestres, quas in priscorum sigillis videmus, vexilliferis hastis insignes, proceres censeo denotare: utpotè qui subditos suos, suo evocabant vexillo, prædiaque & dignitates, porrecta hasta vexilloque accepissent à Rege, ex quo, & veterum Saxonum vocabulo ꝼanenleꝺen appellantur.

Baneretto autem seu vexillario Equiti (qui aliàs dicitur *Homo ad vexillum*) in dignitate est, ut suo se sistat vexillo, dum Bachilarius alienum sequitur: quod tamen inhonorum non videatur, cùm Maximiliano placuerit Imperatori, sub vexillo mereri Henrici viii Regis Angliæ. Sed oportuit intereà ut *Banerettus* clientelam haberet ad turmam idoneam; alioquin, non ei fuerat vexilli usus. Quemadmodum itaque inter Barones haud æstimabatur, cui non essent ultra 13 feodales milites: sic, nec *Banerettus* constituendus, cui infra decem. Turmæ numerum respexisse videntur juxta id Virgilii Æn. 5.

Treis equitum numero turmæ, ternique vagantur
Ductores, pueri bis seni quemque secuti.

Creandos autem *Banerettos* ferunt, non nisi in exercitu Regio, erecto jam Regni Labaro, quod standardum vocant. Tunc Regi, bellive Imperatori loco gramineo constituto, candidatum efferri volunt à duobus Equitibus, vexillum (præcinentibus buccinis) * penitum gerentem suis armis insigne & complicatum: factâque ab ipso protestatione, satis sibi esse in patrimonio, quo tantam tueatur dignitatem; Rex vel belli Imperator vexillum explicat, præcisoque ejusdem cono, seu acumine, candidato tradit, jubens, ut erectum ferat auspicatè. Sed in Fecialium nævis, non hærent Principes, rem succinctiùs plerumque peragentes. Froisard in obsidione de *Troys*: *Et Monsieur Thomas Trivet apporta sa banniere toute enveloppe devant le Countie de Bucquenham, & luy dist, Monseigneur, sil vous plaist, ie desvelopperay aujourdhui ma baniere, car dieu mercy i'ay asses de revenue pour maintenir estate come à la baniere apperteint: il nous plaist bien, respondit le Counte, &c.* Simile idem Author de bellicosissimo Equite Johanne Chandos, cui (prælium Hispanicum inituro, & ut supra petenti) Edouardus Princeps Walliæ (adjunctusque Petrus Rex Castiliæ) vexillum explicatum reddidere, &c. Ceremoniam etiam leviter perstrinxisse videtur Carolus vi. Rex Franciæ, qui in obsidione *de Bourges* creavit ultra 600. *Benerettos*: (ut refert Berhaultus) sed prostituta nimiùm interea hac dignitate.

* i. Caudatum instar draconis ex quo & *Draconarium* dicitur. Hinc *penicilla* itemq; pro vexillo, sed propriè minori.

Benerettus.

Johann. Gregorium Tholosanum (quem citat Cowellus) audi de Gallicis *Banerettis* sic agentem, lib. 6. cap. 9. sui Syntagmatis, nu. 9. *In Gallia sunt duæ species affines nobilium & feudorum, quas dicunt de Benneretz, & Barons. Bennerettus jure suæ dignitatis, antequam talis dici mereatur, nobilis esse debet genere in quarto gradu, possidens in ditione decem scutarios Bachalarios armorum, id est, decem vassallos, habens sufficiens patrimonium, quo possit secum ducere quatuor aut quinque nobiles comites continuos, cum equitibus 12 aut 16. Fit autem Bennerettus, cum Princeps hujusmodi personæ concedit vexilli jus, & ex vexillo peditum in acie, vel extra, die solenni, sacris peractis, adimit acumina. Vocant la quue de pennon, fitque labarum, id est, equitum vexillum, vocant* cornette, *eumque Equitem facit si jam non est. Quòd si ditior his fiat Benerettus, & habet unam Bennerettam, aut sex Equites Bachalarios, qui possideant singuli in censum sexcentas libras ex ejus ditione, seu feudo, tunc possunt ex licentia Principis, Baronis nomen sibi adsciscere:* Hæc ille. Percipit autem in militia *Banerettus* duplex stipendium quod Bachilarius; atque idem duplex quod Armiger: ut loco quo suprà refert Berhaultus.

Bachalarii armorum.

Sed demum obsecro, unde tanti hodie fiunt quadrata vexilla? nam penita olim magis placuere, belloque aptiora visa sunt ob terrorem: utpote quòd dracones exprimerent, *caudarum volumina relinquentes in ventum.* Utor Ammiani verbis: nam δρακόντεια φλάμουλα, id est, *draconaria* hujusmodi *vexilla*, Dacis & Scythis olim in usu erant: & devictis Dacis, ea inter signa Imperii constituit Trajanus, suscipique inde videntur in Ecclesiam. Forma autem plerumque bilingui; qua Proceres etiam Ecclesiam imitantes, tenaciùs usi sunt ab antiquo (saltem in militia equestri) ut è sigillis liqueat, & ex eo, quod de Boamundo Principe refert Huntindoniensis in An. 1096. *Semper Linguæ vexilli ejus volitabant super capita Turcorum.* Postquam etiam jus vexilli quadrati consequuti essent *Baneretti*: distinctionis gratiâ, Barones lingulas (quas *pennons* vocant) quadratis suis appingebant, earum instar quas in *les Cornettes de cavalerie*

Draconaria vexilla, seu flamulæ.

(ut

(ut è Ragueau refert Loyſæus) hodie cernimus. Hujus autem ſpecimen video in ſigillo Regis Stephani, cùm enati adhuc non eſſent *Baneretti*: ideò quære de eo: & vide hic ſuprà *Auriflamba*, celebre & antiquum Gallorum vexillum, formam etiam exhibens draconariam.

Chartæ Regiæ formula. Charta Regis Edouardi 3. de inſtitutione *Baneretti*, è Patt. An. Regni ſui 13. memb. 13. *Rex Archiepiſcopis, &c. ſalutem. Sciatis quòd cum dilectus & fidelis noſter Willielmus de la Pole, &c.* (Poſt egregiam commemorationem ingentium beneficiorum, quæ dictus Willielmus Regi & patriæ, in re pecuniaria præſtitiſſet, regiæque invicem gratitudinis:) *Nos igitur* (inquit) *ad præmiſſa, nec non ad importabilia expenſarum onera, quæ dictus Will. pro nobis ſuſtinuit, & ſuſtinet his diebus, & obligationum pericula, quibus pro nobis fortiſſimè ſe aſtrinxit, conſiderationem condignam habentes, & proinde, volentes ipſius honorem attollere, ampliareque* * *profectus*, *ipſum cingulo militari decoravimus, injungentes eidem ut ſtatum & honorem teneat, & continuet Baneretti: & ut ſtatum & honorem hujuſmodi pro ſe, & hæredibus ſuis poſſit decentiùs & leviùs ſupportare, Conceſſimus eidem Willielmo quod ſibi & hæredibus ſuis, de quingentis marcatis terræ vel redditus per annum faciemus in loco competenti, infra regnum noſtrum Angliæ provideri, &c.* Rex brevi promiſſa omnia regaliter adimplevit, dans ei Manerium de Bruſtwick, &c. (ut Clauſ. ejuſdem Anni par. 3. memb. 3.)

** i. Commoditates ejus.*

Poſtea etiam idem Rex, Johannem de Coupland (qui Davidem Regem Scotiæ captivum fecerat) in *Banerettum* creavit, ei & hæredibus ſuis 500. lib. annuos concedens ad dignitatis faſtigium ſuffulciendum. Sic Edouardus 4. *Baronetti* Statum Thomæ de Bradeſton contulit, atque unà ſibi & hæredibus ſuis 500. marcas annuas. Plures hujuſmodi: Hæc enim dignitas ſub eis ſeculis, frequenter collata fuit cum patrimonii incremento; & intercedente ſæpe Charta Regia. Vide plura in *Baronetto* & in vocab. *Miles.*

¶ *Banleuca*, *Banleuga*, *Baleuca*, & aliàs *Leugata.*] Spatium in circuitu quarundam Urbium, Villarum, Monaſteriorum, &c. à reliquo diſtinctum, ſuiſque privilegiis munitum. Dictum à Ban, i. *territorium*, & leuga ſeu leuca, vulgò *lega*, i. *primus lapis*, quaſi *Territorium primi lapidis, à Monaſterio*, ſeu *primi miliaris.* Vel *Banleuga*, q. locus juriſdictionis, nam ſic quoque ſignificat. Vide ſuprà *Ban*, & infrà *Leuga.* Vox apud nos rara, & obſcura, apud exteros ſatis nota. Gallis, *banlieue de ville, de molin, &c.* Germanis **banne mile.** *Ivo* ad *Adelam* Comitiſſ. Epiſt. 100. ——à Radul. Archipresbytero noſtro *bannum leugæ* requiritis, &c.

Ad futuram rei memoriam adjungam quod è M. S. nobis occurrit, de *Banleuca* Rameſenſi. *Aylwinus Comes quidam nobilis totius Angliæ Aldermannus, atque inclyti Regis Edgari cognatus, ejuſdem Regis tempore Monaſterium Ramaſeye Anno Dom.* 969. *miraculosè fundavit. Cui & fundum cum campis, nemoribus, aquis, paludibus copioſe circumcinctum dedit: & ab illuſtriſſimo præfato Rege Edgaro confirmatum, atque privilegiis quampluri̇mis dotatum, Banleucam eam appellavit, cujus metæ & bundæ hæ ſunt.*

Banleuca de Rameſey incipit apud Humbdale, & procedit uſque ad monticulum de Wiſtow, per mediam villam contingens Raveleyam, uſque ad Cnoutiſrode, & uſque ad quandam crucem ligneam ſub le Barwi, inter boſcum de Walton & mariſcum, & intrat in mariſcum ibidem, & procedit per medium Hokyſlode, attingens Brightmere, & Ubmere uſque le Wrangebech, per medium ejus, & ſic uſque Scaldermere, &c. Spatium hoc omne, in Chartis Hen. 1. ſuccinctè concluditur in his verbis, viz. *Infra unam leugatam circa Eccleſiam:* & *baleucam* ipſam inde ſumpſiſſe originem, non malè fortè conjectes (præmiſſis non obſtantibus) quæ à recentiori videantur edita. Hoc enim vocabulum ante Normannorum adventum, nuſquam reperi. Per leugatam autem illam, Rex idem Hen. 1. Eccleſiam Rameſenſem, omnibus libertatibus Coronæ ſuæ inſignivit. *Leugata.*

¶ *Bannum*, *Bannus*, *Banniare*, *Bannire*, *Bannitus*, *Banditus*, *Bannitio*, *&c.*] A ban Saxon. id eſt *Statutum*, *edictum*. Bannan, *ſtatuere, edicere, proclamare, &c.* Vide ſuprà *Ban*, ejuſque multiplicem ſignificationem. Crebrò occurrunt hæc omnia in Conciliorum tomis, & legibus antiquis: exponunturque pleraque fusè, in Lexicis Juris, quæ nos ideo leviùs perſtringamus.

Bannum pro edicto, ſtatuto, mandato. LL. Longob. lib. 3. Tit. l. 11. *Ut pontes publici qui per bannum fieri ſolebant, anno præſenti in omni loco reſtaurentur.* Hinc *Bannus* dominicus Longob. lib. 1. Tit. 14. LL. 9. 11. & pluribus aliis.

Bannum pro *mulcta*, ſeu pœna. Greg. Turonenſ. Hiſt. lib. 5. Sect. 26. *Rex de pauperibus & junioribus Eccleſiæ, vel baſilicæ, bannos juſſit exigi, pro eo quòd in exercitu non ambulaſſent.* Capitt. Caroli lib. 6. cap. 96. *legibus componat, & inſuper bannum noſtrum*, i. 60. *ſol. nobis perſolvat.* Hinc. Longob. lib. 1. Tit. 19. l. 27. *bannum noſtrum componat.* l. Sax. Tit. 2. §. 9. *bannum ſolvat.* Longob. 1. Tit. 37. l. 2. *bannum dominicum* (i. Regis) *perſolvat.* Ludovici Imp. Additt. ad Capitt. par. 4. cap. 71. *bannum noſtrum rewadiare cogatur.* Sic in Longob. LL. *bannum Wadiare*, & *guadicare*, id eſt, vadari.

Bannum pro tributo. Sic poni videtur Capitt. lib. 3. cap. 68. *Nec pro Wacta, nec de ſcara, nec de Wardea, nec pro heribergare, nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præſumat.*

Ego *Will.* Dei gratia Dux *Aquitan.* &c. dono, &c. Monaſterio beatæ *Mariæ* Virginis, & S. *Cypriani* martyris, &c. omnes conſuetudines.

dines, &c. viz. Præposituram & *Bannum*, & *Vcham*, & *expallum*, & *biannum*, & *friscingam*, & pullos & anseres, & annonam, &c. *Preuves de le Hist. des Comtes de Poictou, &c. p.* 357.

Bannum pro exilio, proscriptione, & confiscatione. Vide inferiùs *Bannire.*

Bannum pro anathemate, & execratione. Sic intelligo Synodi Confluentini illud, An. 860. *Ab hoc die & deinceps de Dei banno & nostro bannimus, ut nemo hoc amplius præsumat.* Referatur ad edictum, sed priori sensu nos passim hodie utimur vocabulo **bann.**

Bannum pro proclamatione. Sic omnium ore, *banni nuptiarum* dicuntur: & Italis *Banditore*, pro præcone.

Bannum pro campo, territorio, villæ termino, & procinctu, q. banleuga. Charta Saxon. Canuti Regis Cœnobio Thorneiæ. ⁊ ic cyðe ðat ic habbe ure ælmesse Crist betacht. ⁊ hire allen halgan —— ꝥ is ærst ðæt lande at tƿiƿell into þorniȝ ƿære ure ban ƿested; id est, *Notum facio, me eleemosynam nostram Christo concessisse, & omnibus Sanctis suis —— viz. primò terram illam à Twiwella, usque Thorney, ubi bannum nostrum cessat.* Albert. Argentin. de rebus gest. Bertoldi Epis. p. 170. *Castrum, oppidum, villam* (tenuerunt) *cum omnibus bannis & attinentiis.* Diploma Matth. Ducis Lotharing. An. Dom. 1171. in Stemm. Lothar. nu. 63. *Concedo usuaria, per totum bannum capellæ, &c.* Aliàs *bonda* & *bunda*, nobis hodie **the bound.**

¶ *Bannum lengæ.*] Vide supra *Banleuca.*

Bannire, pro edicere, statuere, &c. Decret. Childebert. ad l. Salic. cap. 8. *bannivimus ut unusquisque judex, criminosum latronem ut audierit, ad casam suam ambulet.* Concil. Salegunstad. Anno 1022. cap. 15. *Omnes bannitum jejunium (in quocunq; Episcopio celebratur) diligentissimè observent.*

Bannire pro citare, & per edictum evocare, tum ad placitum, tum ad militiam, &c. Capitt. ad l. Salic. par. 1. cap. 17. *Nullus ad placitum banniatur, nisi qui causam suam quærit, aut, &c.* Idem Longob. lib. 2. Tit. 42. §. 2. Append. ad. Greg. Turon. Sect. 87. *Jussu Sigeberti, omnes leudes Austrasiorum in exercitu gradiendum banniti sunt.* Marculf. lib. 1. form. 40. *Jubemus ut omnes pagenses vestros, &c. bannire, & locis congruis per civitates, vicos, & castella congregare faciatis.* Ubi *bannire*, q. sub band, i. vexilla venire.

Bannire. Proscribere, relegare, confiscare, &c. Hoc sensu frequenter non reperi in Antiquis legibus, sic autem in Neapolitanis, lib. 2. Tit. 1. *Contumaces prædictos, bannire mandamus, & divulgari publicè bannitos. Bannum etiam & causam banni, pro qua bannitus aliquis fuerit, & diem bannitionis, &c. in actis volumus contineri.* Aliàs crebró.

Albert. Argentinens. in An. 1348. *multos populares bannivit, occupans res eorum.* Hinc *Banniti* & *Banditi* Italia, proscripti: aliàs, *Forisbanniti* quod vide. Hincmarus ad Carolum Regem, *Jussione vestra per vicecomitem illius pagi, in bannum, quod in lingua latina, proscriptio confiscando vocatur, est missum.* Sic Longob. 2. Tit. 43. l. 4. *rebus omnibus in bannum missis.* *Banniti. Banditi. Forisbanniti.*

Banniti, etiam dicuntur Senatores, & Scabini, in Speculo Saxon. quod per bannum, i. per evocationem, ad tribunalia & Senatum coguntur: etiam eorum nati atque posteri (ut inquit Kilianus) *Banniti* inde appellantur, eorumque sedes, *sedes Bannitorum.*

¶ *Bannus.*] *Ban Turcis & Hungaris, præses alicujus Regni. Propriè tamen Ungaris, Banni sunt peculiares gubernatores Regnorum, ad Ungariæ coronam antiquitùs spectantium, ut Dalmatiæ, Croatiæ, vel Slavoniæ. Propterea solent Turci, Banos Ungaricos suis cum Beglerbegis, tum comparare, tum exæquare, quòd hi quoque Regnis integris præficiantur.* Leonclavius in Onomast. Turcico-Arabic. &c.

¶ *Baquates.*] Vide *Bacanda.*

¶ *Barat.*] *Mandatum Sultanicum, instrumentum, scriptura Sultani jussu facta, privilegium.* Leonclavius ibid.

¶ *Barangi.*] Vide Baro.

¶ *Barator, Barettor, Baraterius, Barateria.*] *Barator*, apud nos est litigator, contentiosus, qui cum Terentiano Davo omnia perturbat. *Scelestus nequam.* Goldasto, *baratro*, & *balatro*, quod vide. Exteris, *deceptor, impostor, circulator*, à Gall. *barat*, i. *dolus, astutia.* Albericus in Mag. Chron. Belg. p. 223. *Tres in mundo baratores seu circulatores, &c.* Hortensius Cavalcanus in Tract. de *brachio Regio*, part. 5. nu. 195. *Baraterii* (inquit) *appellantur qui prætorium nimis frequentant.* Et ibidem numb. 66. *Barataria verò dicitur, quando judex aliquid petit indebitum, ut justiciam faciat.* Certè, vel nummis mutat: nam *barater* Gall. & *barratare* Ital. etiam significant, cambire, commutare.

¶ *Barbacan.*] Munimen à fronte castri, aliter antemurale dictum. Etiam foramen in urbium castrorumque mœniis, ad trajicienda missilia; nec non specula, & locus ubi excubiæ aguntur. Sax. burgekening. Ejusmodi olim habebatur in *Londinensi* suburbio *Barbacan* appellato, &c. Ut Stow in An. 1336. vox Arabica.

¶ *Barbam incidere*, vel *Capillum suscipere.*] Filii instituendi ceremonia, apud Francos, Longobardos, Italos. Paul. Warnefrid. de gest. Longob. lib. 4. cap. 40. *Hos duos fratres* (Tasonem & Cacconem) *Gregorius Patricius Romanorum in Civitate Opitergio dolosa fraude peremit. Nam promittens Tasoni ut ei barbam sicut moris est, incideret, eumque sibi filium faceret, ipse cum Caccone germano suo, & electis juvenibus ad eundem Gregorium nihil mali metuens venit.* Infrà — *cum magnam stragem de Romanis fecissent, ad extremum ipsi etiam perempti sunt. Gregorius verò Patricius propter jusjurandum quod dederat,*

rat, caput Tasonis sibi deferri jubens, ejus barbam sicut promiserat, perjurus abscidit. An non officit mos iste etymologis, qui Longobardorum nomen à longis barbis deducunt? Hoc alibi. Idem Paulus, lib. 6. cap. 53. *Circa hæc tempora Karolus Princeps Francorum, Pipinum suum filium ad Luidprandum direxit, ut ejus juxta morem, capillum susciperet, Qui ejus cæsariem incidens, ei pater effectus est, multisque eum ditatum Regiis muneribus, genitori remisit.*

¶ *Barbanus.*] *Patruus.* Longobard. lib. 1. Tit. 10. l. 1. *Si frater in morte fratris sui, aut barbani, quod est patruus——insidiatus fuerit.* Lib. 2. Tit. 14. l. 26. *Barbanus in cujus mundio fuit.* Andreas Presb. in abbreviat. Hist. Longob. apud Lindenb. *Tunc Karloman germanus ejus, obviam veniens Karolo Regi barbano suo, &c.* Longobardis *barbo* est *il zio*, i. patruus.

¶ *Barbatoria.*] Greg. Turonens. Hist. lib. 10. cap. 16. Abbatissa *vittam de auro exornatam, eidem nepti suæ superfluè fecerit: barbatorias intus eo, quòd celebravit. Barbatoria,* an non ars tonsoria? vel capilli, barbæve cultus?

¶ *Barca.*] Italicum. Lembus: navigium genus Venetis frequens. Abbo in Obsidione Lutet. lib. 2. ——*barcas per flumina raptant.* Item *barcus*, & Græco-barb. *βάρκα*.

¶ *Barcarium, Bercarium,* & *Berquarium*; item *Barcarius, Berquarius,* & *Barquarius.*] Omnia à Gall. *berger*, id est, Pastor; quod idem à Saxon. beorgan, i. cavere, defendere. Sunt autem *barcaria* quasi *bergaria*, caulæ, vel locus ad ovium præsidium munitus: Gallis *bergerie*, quod Saxones nostri *faldam* dixere. Domesd. Titt. Sudsex. Piccham. Will. de Warrenna. *Ibi Ecclesia, & sex servi, & x. berquaria.* Alibi: *Præter hæc, quædam parva bercaria. Barcarius, &c.* Ovium custos, Pastor. Græco-barb. *βαρκάριος*.

¶ *Bareocium.*] In Epist. Burchardi Notar. Freder. Imp. de excidio Mediolan. inter Scriptorr. Germ. edita. *Postea tertia feria, venit populus cum bareocio, quod apud nos* **Standait** *dicitur.* Mendosè proculdubio, pro *Carrocio*, quod vide.

¶ *Barga.*] *Navicula, scapha oneraria:* aliis *barca* & *barcus*, Græco-barb. *βάρκα*. Differunt autem apud nos *barca* & *barga* (Anglicè **a bark** & **a barge**) hac enim (minori) in fluviis tantùm utimur; illa verò (navicula majori) maria trajicimus. Epist. Comitis S. Pauli de capt. urb. Constantinop. apud Godefrid. monac. in An. 1203. ——*vasa navigio apta* 200 *numero fuerunt, præter naviculas & bargas.* Illic tertiò

¶ *Bargus.*] *Ramus, truncus.* L. Salic. tit. 69. §. 1. *Si quis hominem de bargo vel furca, sine voluntate judicis demiserit,* IDCCC. *den. qui faciunt sol.* XLV. *culpab. judicetur.* Gloss. *de bargo de ramo* ut in §. sequenti. Tacit. de morib. Germ. *Proditores & transfugas arboribus suspendunt.*

¶ *Baricellus.*] Qui malefactores apprehendit, Circitor, lictor. Italicum, *barigello*. Gall. & Angl. **Sergeant**, &c. Constitutt. Mediolanens. Caroli 5. *Multi ex subditis hujus Dominii, conquesti in senatu nostro sæpius fuissent, quòd Baricelli, Collaterales, Carcerum custodes, Executores, & alii Officiales pro capturis reorum, & executionibus realibus, & personalibus, &c. modum suæ debitæ mercedis excedebant.* Italis frequentiss. Zasio. *Baricelli sunt singulares judices, sine certo tribunali judicantes.*

¶ *Barigildus.*] Vide *Barrigildus.*

¶ *Barnagium.*] Vide infrà in *Barone.*

¶ *Barlia.*] *Jurisdictionis territorium, diœcesis, præfectura.* Numquid à *bar* pro Barone, domino, judice, & *lia*, aliàs *leuga* & *leuca*, à Gal. *lieu*, pro loco vel territorio? Non asseverem, nescius cujatis sit originis: sed confundi reperio *barlia*, cum *banlia*, quod idem mihi esse videtur quod *banleuga*, de quo suprá. Glossator quidam: *barlia vel banlia, orbata*: lego *orbita*, & intelligo (si benè) *barliam* vel *banliam* idem esse quod orbitam, hoc est, circuitum: unde *exorbitare* pro limites transgredi.

¶ *Barmbraccus.*] L. Frison. Tit. 4. §. 3. *Qui occiderit Canem acceptoricium, vel bracconem parvum quem barmbraccum vocant,* iv *sol. componat.* Gloss. Lindenb. *Bracco* canis, ut infrà, *Barm* parvum significasse hinc discimus. Remansit vox in composito **barmhertzig** *μικρόψυχος*, quamvis nunc *misericordem* hic interpretemur. Hæc ille: sed non evincit ipsa lex, *barm* parvum significare, quùm ad speciem etiam referatur parvorum canum. Pace igitur Lindenbrogii mei, ego *barm* hic intelligo Saxonic. bearm pro gremio, quod & prisco nostro idiomate (voces plurimas retinente Frisonibus communes) manifestè significat. Sic M. S. Lennense, **barm or lapp**, *gremium*. Et Cathol. **barmcloth or napron**, *limas*, id est, vestis quæ ab umbilico protenditur usque ad pedes, q. *gremii pannus.* Unde priscus quidam,

Est limas, pannus gremialis, quem coquus aptat.

Perinde *barmbraccus* idem esse videtur quod canis gremialis, Anglicè **a lap dog**, quales etiam hodie, nobiles fœminæ suæ voluptatis gratiâ, in gremiis fovent. Vivit utique apud nos vocabulum **brach** pro cane, de quo infrà in *Bracco*.

¶ De

¶ *Diatriba de Baronibus.*

¶ *Baro, Barus, Barangus, Baronagium, Barnagium, Barangium, Baronia, Baronatus.*] *Barones* dixerunt posteri, quos antiqui, Proceres & Heroës: sed de nominis origine magna lis est. Quidam enim à Græcis petunt, quidam à Romanis, quidam à Barbaris: multipliciter etiam à singulis, & per probrum aliàs, aliàs per eminentiam. Apud Græcos βάρος *pondus, molem, gravitatem* significat: unde veteres Romani, *barones* dixere pro bardis & stupidis; quod ipsum βαρὺς nonnunquam sonat, sed & aliàs quidem, elatum, generosum, fortem: quo sensu apud Plutarchum & Nicandrum, βαρὺς ἀνὴρ legitur. Hinc Erasmus: *Baros* (inquit) *nonnunquam fastum significat, & latinè graves viros dicimus, eximios, magnæque authoritatis: unde suspicor & nunc dici barones qui generis & virtutum authoritate præeminent*: Reperitur apud Ciceronem utroque sensu ut quidam volunt: scil. in Epistolis, & in lib. de Finibus, pro stupido. Non autem à Græco, sed à *Barone* muliere quadam Philosophiæ satis infœliciter studiosa, ut è Suida notant. Sic ad Pætum, lib. 9. Epist.
*Aliàs *ille vero.* ultima, *Ille * baro te putabat quæsiturum, unum cœlum esset an innumerabilia.* Et de finibus; *Hæc cum loqueris nos Barones stupemus; tu videlicet tecum ipse rides.* Ad Atticum verò (lib. 5. Epist.) pro viro præstanti, seu primaria. *Apud Patronem*(inquit)*& reliquos barones te in maxima gratia posui*, ubi Insulanus ait, *barones eminentiam & majorem aliquam potestatem significare: Italosque nomen Baroncelli inde suo more tanquam minorem Baronem finxisse.* Docti autem multi è contrario accipiunt, asserentes, Ciceronem hic agere de Epicureis quos cum Patrone adversarios habuit in Philosophia. Non videtur igitur reperiri apud Ciceronem in bona parte (si fortè vel in altera) nam pleraque loca arguunt nonnulli, & in suspicionem vocant, legendumque hic volunt, non *barones*, sed *Varrones*; quod utrumque tamen, bardum notat & stupidum: nam sic Lucilius apud Festum,

Varonum & rupicum squarrosa incondita rostra.

Ubi *varrones* dictos volunt Cognatus & Scaliger à *varris*, qui sunt stipites rudes, duri, & enodes. Cornutus etiam in 5. Satyra Persii *varronem* accipit pro stulto, eóque transfert ad servos militum seu calones, quod hi utique sunt stultissimi. Præterea in Lucilii loco illo, *varonum* scriptum reperio antiquiùs per *r* simplex, quod me adigit, ut cum Calepino sentiam *baro* & *varro* (præsertim *varo*) idem esse.

Reperitur eo seculo, & non dissimili prorsus significatione (Cornuto interprete) apud Aulum Hirtium in bello Alexandrino, item
Bero. *bero. Concurritur ad Cassium defendendum: semper enim berones, compluresque evocatos, cum telis secum habere consueverat, à quibus cæteri* (conjuratores) *excludebantur.* Sunt qui *barones* hic legi volunt, sed collatis 5. diversis codicibus, *berones* ubique occurrit, nec quid variæ lectionis in suis scholiis exhibuit Aldus Manutius. Cum igitur apud Latinos veteres reperiam *baro, varo, varro, bero*, inconstanter scribi, & confusam quandam significationem appetere: mihi planè videntur non solùm patronymica esse, sed exoticam prodere originem, & à barbaris (ut alia multa) Romam traducta. Erasmum etiam resilientem deprehendo, & vocem *baro*, alibi inter eas numerantem, quæ cum barbarico Imperio invasisse videantur. Alciatus itaque dici voluit *barones* quasi *verones*, à populo Hispaniæ, nomen illud à fluvio quodam Celtiberiæ (Cujus meminit Martialis) deducente. *Hi* (inquit) *solebant Principibus apparere, & excubias facere: quos & verisimile est, eligi solitos præ grandi corpore, quamvis mente stolida, quod hujus militiæ proprium est.*

Sed his omissis, ut ad fontem perveniamus: considerandum est, cujus sit vocabulum [*baro*] & quale munus. Munus autem omnium consensu, feodale est (licèt ipsa vox in textu Juris feudalis non reperiatur) feudorumque originem, nemo non agnoscit à barbaris, puta Gothis, Vandalis, Longobardis, &c. qui barbaria sua nobiles, nihil Græcè, nihil norunt Latinè. Non igitur credibile est ut ipsi patriis suis muneribus, exoticas quærerent appellationes, duras præsertim & insolitas; cùm vel ipsas quidem notissimas non admitterent. Quis enim non vidit, eos sic admiratos esse suæ gentis vocabula, ut proscriptis Græcorum Romanorumque illis, hæc (cum jugo simul) utrique Imperio, & omnibus Europæ populis imposuerint?

Quoad etymon igitur atque idioma, *baro* nativo sensu idem esse videtur quod Latinis *Baro.*
vir: priscis Anglo-Saxonibus (ut passim occurrit) ƿer, recentioribus ƿar, unde burgƿar *Vir. Wer.*
pro viro, seu *barone* Civitatis. Aliis *var*: sic *War. Var.*
varigildum pro precio hominis, & *varon* Hispanis, tam pro *viro* quàm pro magnate. Francis antiquis *ber*: ex quo fortè *berones* supradicti, *Ber.*
& *bauther* pro viro summo, vel majori domino. Gloss. Latino-Gall. *Bir, baro, vir.* Hinc Gallis *bernage* & *barnage*, pro clientela *Baronis.* Alamannis *bar*; unde in suis legibus *ba- Bar.*
rus: & Longobardicis Salicisque *baro*; Chartis *Barus.*
Alamannicis *Paro.* E quibus Græcis inferio- *Paro.*
ribus βάρος, βάρευς & μπαρȣ̀ς: etiam βάραγγος & μπάραγγος, illud quidem à *Barone*, velut *barongus*: hoc à *parone*, quasi *Barangus.*
parongus. Græcis autem admodum familiare *Parangus.*
est, *b exoticum* in μπ mutare; sic μπαστάρδος pro bastardus, μπȣ́ȣλος pro bajulus, μπόσκος pro boscus, &c. Item [p] incœptivo μ præfigere, ut μπάλλα pro palla, μποτεστὰς pro potestas, &c. *Bar* etiam pro domino, vel hodiè superstat apud occidentales Anglos; ubi terram dominicalem *bartun* vo- *Bartun.*
cant, i. domini prædium. Subaudire quoque mihi

mihi videor vocabulum *var* pro *viro* in dictionibus *Cantuarii, Ripuarii, Baiuarii*, & hujusmodi, q. viri Cantii, viri riparum, viri *Boii*, &c. Reperio denique *viro* & *virro*, à *vir*, etiam pro magnate seu *Barone*, ut è legibus Canuti & aliundè suo loco dicemus. Conveniunt itaque *baro* & *vir*, in multiplici significatione: utpote, pro homine simpliciter; pro homine præstantiori seu forti; pro marito, &c. de quibus illicò in seqq. *Viro & virro.*

Baro pro *homine* simpliciter, & quovis viro. Sic Philoxenus, *Baro*, ἀνήρ. Et (quod dixi) Gloss. Gallic. Latin. *Ber, baro, vir*: quo significatu Galli Armorici hodie usurpant. Lindenb. L.Salica Tit. 33. §. 1. *Si quis baroni viam suam obstaverit, aut vim impinxerit, D.Cen.qui faciunt sol. xv. culpab. judicetur.* L. Alaman. Tit. 76. *Si quis mortandit barum vel fœminam, qualis fuerit, secundum legitimum weregeldum viii geldo solvatur, &c.* Ibid Tit. 95. *Si barus fuerit qui fœminam percusserit.* L. Ripuar. Tit. 58. §. 12. *Si quis hominem Regium tabularium tam baronem quàm fœminam, de mundeburde Regis abstulerit, &c.* L L. Longob. lib. 1. Tit. 9. l. 3. *Si quis homicidium perpetraverit in barone, libero, vel servo, vel ancilla, &c.* Galli etiam hodiè utuntur *baron* adject. pro *masculino*, ut *Sain & baron.*

Baro pro *homine libero*, & *libertino*. L. Alaman. Tit. 95. *Si ancilla fuerit, solvat solidum unum. Si barus fuerit, similiter. Si servus fuerit, medium solidum.* Item Chart. Alaman. 39. inter multa quæ Beata filia Rachiberti confert Ecclesiæ S. Mariæ, In *insula* (ait) *ipsa mancipios tres, & parones quatuor. Parones*, idem esse diximus quod *barones*, ut *purgus* idem quod *burgus*. Sed utrumque locum Goldastus exponit de *libertino*: & in eandem sententiam in Gloss. ad cap. 9. Burchardi, *Hæc* (inquit) *formula* (viz. **Semperfrey**, i. ingenuus existat, & ab omni servitutis jugo sit exutus in perpetuum) *avorum memoria, sublato manumissionis ritu, iis aptari cœpit qui Baronum Ordini, ab Imperatore primùm ascribebantur, ut juberentur esse & dicerentur* **Semperfrey**, *quæ appellatio olim ut diximus, nota erat libertini generis, apud majores autem nostros, novorum Baronum,* **der Newgebachnen Frey-herren.** Germani ut vides *Barones* suos (quasi per interpretationem) **freyherren** vocant, i. *liberos dominos*: & quos Majores nostri *Barones Comitatus* (de quibus paulò infrà) appellabant, recentiores, & nos utique hodie, *liberos Tenentes Comitatus* nuncupamus.

Baro pro *viro forti*, & pro *mercenario*. Gloss. Arabico-Latin. *Baron* Gr. *fortis in laboribus*. Et Isidor. Orig. lib. 9. cap. 4. *Mercenarii sunt qui serviunt accepta mercede, iidem & Barones Græco nomine, quòd sint fortes in laboribus, &c.* Hos autem ille, non inter milites locat, sed inter cives. Bractonus verò lib. 1. cap. 8. *Sunt & alii* (inquit) *potentes sub Rege qui dicuntur Barones, id est, robur belli.* Ortus vocabb. hos *fortes* exponit: *Baro*, i. *nobilis Dominus, vel fortis.* Prorsus ut *vir* apud Latinos, quod à vi dictum, non hominem quemvis propriè significat, sed fortem, undè Cicero in Tuscul lib. 2. de Catone, *Ita tulit dolorem ut vir, sed ut homo majorem ferre sine causa necessaria noluit*: Hinc Eunuchi dicuntur homines integri, at semiviri, uti & Græcis ἡμίανδροι. Distant igitur apud Latino-barbaros *Baro*, & *Homo* pro vassallo; etiam *Baro*, & *Miles* pro vassallo; ut apud emunctiores Latinos, *vir* & *homo*: Et hoc in causa fuisse videtur, quòd præstantiores vassalli *Barones* appellantur; cæteri autem, *Milites* & *Homines*. Hanc distinctionem fortè quoque innuit Philoxenus, cùm dicat *baro* ἀνὴρ (non ἄνθρωπος.) Huc etiam sonare videtur quod in Glossis reperio Isidori (*g*, ut in aliis pluribus, liquescente) *Bargines*, i. *fortes in bello*: necnon Hispanicum *barragan* pro viro prægrandi & robusto; *barragana* pro ejusmodi fœmina. *Bargines. Barragan. Barragana.*

Baro seu *Barangus* (Græco-barb. βάρος, μπαρὸς, & βάραγγος) pro *satellite*. Hinc nimirum à robore ut prædiximus, & prægrandi corpore (quo fortes magis quàm prudentes decernimus) Imperatorum satellites nuncupati sunt *Barones* & *Barangi*; hi Orientis vocabulo, illi Occidentis, quos Alciatus utique (ut suprà) *Berones* & *verones* nominans ex Hispania suggerit oriundos. Sed perspicuum est, *Barangos*, nostrates fuisse, licèt appellatio non item. Eorum igitur munus paulò fusiùs enarrandum censeo, ut è Codino aliisque concinnaverim. Erant autem *Barangi* stationaria militum cohors in Aula Orientali, ad præsidium personæ Imperatoris selectorum. Classis integra *Barangia*, Gr. βαραγγία dicebatur: ut *Baronum* apud nos *Baronagium* & *Barnagium*. Præfuit illis instar **the Captain of the Gard, or Captain of the Pensioners.** Tribunus suus, qui cohortem ducens Imperatorem subsequutus est, & ex eo, *Acoluthus* nuncupatus & *Prosecutor*. Hunc Codinus inter honoratiores officiales locat, ei tribuens muneris insignia, *umbellam, tunicam honoratam, & pallam*; *instar vestium magni Interpretis, at sine judiciali sceptro.* Barangi seriatim dispositi, fores Imperatorii conclavis observabant, & triclinii. In aula propè columnas oratorii stabant, suas ferentes secures in palmis: quas, cum Imperator supernè se ex oratorio spectandum exhibuit, omnes ex more tollunt, & in humeros ponunt.

Progredientem Imperatorem aliàs pedites stipant, aliàs equitantes, semper autem securibus instructi. Et cum palatii principes ministrique, ad salutandum Imperatorem juxta classes veniunt, ἔπειτα ἔρχονται καὶ πολυχρονίζουν καὶ βάραγγοι, &c. *Deinde* (scil. post Consulem Anconitanorum, & Veneticos) *veniunt & vitam diuturnam precantur etiam Barangi, sua item patria lingua utentes, id est, Anglica, & collidentes secures suas efficiunt sonum.* Locus, certè, apertè indicat, eos Anglos fuisse: tacitè etiam non Scotos, non Cambros, sed ex armorum genere, Anglo-

Saxones,qui in prælio ȝeax, i. ſecuri uſi ſunt, nomenque inde contraxerunt : & ex eodem apud Nicetam lib. 2. de geſtis Iſaaci Angeli, πελυκοφόροι βρετταννοὶ, i. *ſecuriferi* vel *bipenniferi*, quaſi **bilmen** appellantur. Mos etiam concutiendorum armorum Gentem prodit : nam de parentibus ſuis Germanis, ità Tacitus, *Si diſplicuit, ſententiam fremitu aſpernantur, ſi placuit, frameas concutiunt. Honoratiſſimum aſſenſus genus eſt, armis laudare.* Noſtrates ritum ſanctius obſervantes, *wapentachium* nuncuparunt, quod vide.

Bari, Barri. Quære an ad hos quid faciat, quòd *Bari* ſeu *Barri præcipui ſatellites* agnoſcuntur apud Saxonem Grammatic. in veſtibulo lib. 8. Danicæ Hiſtor. & Hiſpanorum *barragines*, de quibus ſuprà. *Barragines.*

Baro pro *Vaſſallo* ſeu *cliente feodali* in genere, & quem nos *liberè tenentem* vocamus. LL. Malcolmi 2.Reg.Scot.cap.1. §. 3. *Et ibi omnes Barones conceſſerunt ſibi* (i.Malcolmo.) *wardam & relevium de hærede cujuſcunque Baronis defuncti, ad ſuſtentationem Domini Regis.* Skæneus illic : *Baro hoc loco accipitur pro vaſſallo, qui tenet terras ſuas immediatè de Rege per ſervitium militare, quod wardam & relevium dicimus, cum furca & foſſa,*infangthief & outfangthief: *licèt generaliter in hoc Regno, Barones dicuntur, qui tenent terras ſuas de Rege,per ſervitium militare, per albam firmam, feudi firmam, vel aliter ; cum furca & foſſa.* Et nonnunquam *generaliſſimè accipitur pro quolibet domino proprietario rei immobilis,* **any freeholder**, Jac.3. Parl.7.cap.53. Liquebit hoc magis in ſequentibus. Malcolmi legi conſonat illa apud nos Henr.1.cap.11.*Rex Angliæ ſolus & ſuper omnes habet relevationes Baronum ſuorum, &c.*

Baro pro *vaſſallo capitali* in genere. Hujuſmodi ſunt qui pagos, urbes, caſtra vel eximiam ruris portionem, cum juriſdictione acceperunt à Rege ; ſuos utique *Barones* ſeu vaſſallos, valvaſores, Milites, & liberè tenentes ſub ſe habentes. Dicebantur autem aliàs *Barones Capitales*, aliàs *Barones Regis*, aliàs *Capitanei Regni*, quòd de Rege, qui Caput Regni eſt, immediatè tenuere : & propriis ſuis vaſſallis, eorumque clientibus, capitis inſtar, habebantur. Tales ſunt quibus Reges antiqui, Franciam diviſêre : Willielmus primus (ut in Domeſdei paginis exhibentur)Angliam. Reperiuntur autem juxta potentiæ ſuæ ſpeciem, alii *Majores* alii *Minores.*

Baro pro *Vaſſallo capitali majore.* Hoc eſt, pro *Duce*, *Marchione*, *Comite*, *Vicecomite*, & ſimplici magnate. Sub *Baronis* appellatione rectè veniunt hi omnes, cùm vel maximus,Principis ſit vaſſallus, eique teneatur homagii vinculo, ſeu potiùs *Baronagii*, hoc eſt, *de agendo* vel *eſſendo Barone* ſuo,quod *hominem* (ſeu clientem) præſtantiorem ſignificare ſuper oſtendimus. Sic Aimoino aſcriptus lib.5. cap. 49. in An. Dom. 1095. *Crucem acceperunt cum illo multi Baronum : ſcilicet Hugo magnus Regis Philippi frater, Boamundus Apulus Roberti Guiſchardi filius, natione tamen Nortmannus ; Godefridus Regni Lotharienſis Dux, Raimundus Comes Provincialium, Robertus Nortmannorum Comes, filius Guillermi Anglorum Regis, Stephanus Comes Bleſenſis, Robertus Comes Flandrenſium, &c.* Et Otto Friſingenſ. de geſt. Frider. i. Imp. lib.2. cap. 13. in An. Dom.1154. *Inter quæ Guilhelmus Marchio de Monte Ferrato, vir nobilis & magnus, & qui penè ſolus, ex Italiæ Baronibus, Civitatum effugere potuit imperium.*

Baro pro *ſimplici Magnate* : hodie notiſſimum, ſed non pari ubique conſideratione. Galli, Germani,Itali,Feudiſtarum amplectentes definitionem è Baldo petitam, *Baronem* vocant,*qui merum miſtumque imperum habet in aliquo caſtro ex conceſſione Principis :* vel ut alii loquuntur,*ſummæ,mediæ,& infimæ juriſdictionis jus in arce quadam à Principe conceſſum.* Butilerus in Summa rurali : *Jure (inquit) Gallico, jam Baro eſt qui in ſuo territorio,ſummæ,mediæ, & infimæ coercionis, item nundinarum jus habet : ut deportandi, decollandi, ſuſpendendi, cremandi,* &c.Sic & in Scotia *Baro eſt qui jus furcarum & foſſæ habet*, ut paulò ſuprà : quæ omnia bene conveniunt antiquis noſtris *Baronibus* : recentibus verò non item. Summâ enim illa juſtitiâ (utpote faſcium & ſecuris)nemo quod ſciam, apud nos hodie gaudet *Baroniæ* titulo.

Quomodo *Arnoldus* Comes *Ghiſnenſis* unus de paribus *Flandriæ* factus eſt.

—— Undè & *Flandrenſis* Comes ei conceſſit, ut hæreditario jure, cum xii *Flandrenſis* Curiæ paribus & Baronibus, ſedeat & judicet, & ut honoris eorum & dignitatis per omnia ſe comparem glorietur & participem.*Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Ghiſnes, p. 155. & 156.*

——Ubi verò ego Willielmus (ſcil. Talementenſis caſtri princeps & dominus) perſenſi adeſſe diem mortis meæ, ſuſcepi monachilem habitum, in hoc eodem monaſterio, quod conſtruxeram in honorem S. *Crucis* ; & convocans omnes Barones meos, quos de diverſis regionibus adduxeram, quoſque in iſto meo Honore placitaveram, ut ſecundùm ſuum poſſe,Eccleſiæ, quam ædificaveram de rebus quas ei dederam augmentarent, &c.

In margine ſic annotatur.

Barons pris pour gentilhomes, à qui le Seigneur de *Tolmont* avoit accorde des fiefs en l'eſtendue de ſa principaute. *Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Poictou, &c. p.* 322.

Barones autem antique æſtimati ſunt, qui in ſuis Dominiis de litibus cognoſcebant & latrociniis ; conſuetudines habentes, quas *ſac, ſoc, tol, team, infangtheife, outfangtheife, ferias, &c.* appellant ; de quibus vide in ſuis locis. An tamen omnes qui hiſce gaudebant privilegiis, inter *majores Barones* cenſerentur ; contrave an ſinguli *majores Barones* hiſce omnibus privilegiis fungerentur,temerè non affirmavero. Illud certiſſimum eſt, eos olim *majores Barones* habitos eſſe, qui de Rege tenentes in Capite, judiciis præfuere Aulæ Regiæ : nuperiùs qui in Parlamentariis Comitiis Regi aſſident & ſuf-

Bractoni ævo videtur quod non juxta lib. ſui 3. Tract. c. 35. nu. 1.

ſuffragia ferunt, *Parlamentarii* inde *Barones* nuncupati, Anglicè **Lords of Parlament.** Quod autem nonnulli perhibent, omnes totius Angliæ *Barones* tam *minores* quàm *majores* locum aliquando in ſummis illis Comitiis obtinuiſſe, falſum eſſe ipſa ratio ſuadeat: ſed omnino prohibet ingens eorum multitudo, quæ plus minus 30000. nullo tecto convocari poterat. Quemadmodum itaque neque *Barones* ipſi *majores*, neque *minores*, quempiam in Curiis ſuis ad Judicia conſiliáve ferenda de rebus ſui dominii admittunt, niſi vaſſallos ſuos, qui de ipſis immediatè tenent, hoc eſt, Milites ſuos & Tenentes liberè: ita in ſumma Curia totius Regni, nulli olim ad judicia & conſilia adminiſtranda perſonaliter accerſendi erant, niſi qui proximi eſſent à Rege, ipſique arctioris fidei,& homagii vinculo conjuncti, hoc eſt, immediati vaſſalli ſui,*Barones* nempe cujuſcunque generis qui de ipſo tenuere in Capite,ut partim videas in *Brevi ſummonitionis*,partim in Charta libertatum Regis Johannis inferiùs citatis. Veruntamen nec hi quidem omnes, ſemper ſunt adhibiti: nam cùm ſua tandem laborarent multitudine,conventuſque ſic magis premerent, quàm Regni negotia expedirent, conſultius viſum eſt, ut neglectis *minoribus*, præcipui tantùm per *Breve* regium evocarentur. Comites nempe *qui habebant terras & redditus ad valentiam Comitatus*, hoc eſt, *viginti feoda unius militis, quolibet feodo computato ad* 20. *libratus, quæ faciunt* 400. *libratus in toto: Barones verò ad valentiam integræ Baroniæ, ſcil.* 13. *feoda & tertiam partem unius feodi militis, quolibet feodo computato ad* 20. *libratus, quæ faciunt in toto* 400.*marcas*.Denuò autem propter crebra bella & ſimultates,quas Reges veteres aliquando habuere cum his ipſis *majoribus* ſuis *Baronibus*, alios etiam eorum interdum omitterent, alios verò non *Barones* ad Parlamenta evocarent: habitiq;ſunt deinceps perpetuò omiſſi,pro non *Baronibus*; evocati contrà, *Baronum* titulo ſalutantur. Ægrè hoc ferentes Proceres, Johannem adegere ſub magno ſigillo Angliæ paciſci, ut *Archiepiſcopos, Abbates, Comites, & Majores Barones Regni, ſigillatim per literas ſummoniri faceret.* Quod tamen adeo neglexit Henricus iii. ut cùm ipſemet (anno Regni ſui 41) ducentas quinquaginta *Baronias* in Anglia numeraſſet,vocarétque ad Parlamentum, An. 49. Regni ſui, 120. Prælatos Eccleſiæ; Laicos tantùm *Barones* 25. accerſivit, ut è ſchedis conſtat ejuſdem Parlamenti. Neglexit utique Edouardus 1. multos quos vocaſſet Hen. 3. etiam filios plures, quorum ipſe patres admiſiſſet, aliis interim introductis. Sic antiqua illa *Baronum* dignitas, ſeceſſit ſenſim in titularem & arbitrariam, regióque tandem diplomate idcircò diſpenſata eſt.

Modus tenendi Parliamen. M.S.cap. de Laicis.

Hodiernos itaq; noſtros *Barones*, è triplici fonte, triplices faciamus: *Feodales* ſeu *præſcriptitios*, qui à priſcis feodalibus *Baronibus* oriundi, ſuam hodiè præſcriptione * tuentur dignitatem. *Evocatos* ſeu *Reſcriptitios*, qui *Brevi* Regio evocantur ad Parlamentum. Et *Diplomaticos*, qui Regio diplomate hoc faſtigium aſcendunt.

* *Magis quam tenuro.*

Feodalium originem inter eos collocavero, quibus Willielmus ſenior Angliam totam diſpertitus eſt, de ſe tenendam: quorumque nomina in Domeſdei paginis recognovit.

Reſcriptitios, ab ævo Regum Johannis & Henrici tertii, caput extuliſſe cenſeo.

Diplomaticos initium ſumpſiſſe perhibent ſub Ricardo ſecundo, qui anno Regni ſui 8. (i. Chriſti 1387.) Johan. Beauchampe de Holte, in Baronem de Kiderminſter ſuo erexit diplomate.

Formula autem creandi *Baronis reſcriptitii*, alia non eſt quàm ut accerſiretur ad Parlamentum ejuſmodi reſcripto (hoc eſt, epiſtola Regia) quo cæteri *Barones* Regni, viz. (uti in Rott. Parlamentariis anni 23 Ed. 1. extat) hunc in modum. *Rex &c. Dilecto & fideli ſuo N. Chivaler, ſalutem. Quia ſuper quibuſdam arduis negotiis nos & Regnum noſtrum cæteroſque Proceres & Magnates de eodem Regno tangentibus, quæ ſine veſtra & eorum præſentia nolumus expediri, Parlamentum noſtrum tenere, & Vobiſcum ſuper hiis colloquium habere volumus & tractatum. Vobis mandamus in fide & homagio, quibus nobis tenemini, firmiter injungentes, quòd ſitis ad nos apud Weſtm. primo die menſis Auguſt. proximè futuro, vel ſaltem infra terminum diei ſubſequentis ad ultimum, nobiſcum ſuper dictis negotiis tractaturi, & veſtrum conſilium impenſuri. Et hoc nullo modo omittatis. Teſte meipſo, &c.* Ubi clauſula, *fide & homagio quibus nobis tenemini*, feodales propriè reſpiciat *Barones*, fortè autem non omnes *reſcriptitios*, videatúrque ideò mutari annum circiter 21 Ed. 3. in *fide & allegiantia quibus nobis tenemini*, quod omne ſubditorum genus comprehendit; atque hodiè uſurpatur, ſed novatâ in aliis levioribus quibuſdam, formulâ.

Forma Brevis ſeu reſcripti quo Baro creatur.

Diploma prædictum hoc eſt. *Rex &c ſalutem. Sciatis quòd pro bono ſervitio quod dilectus & fidelis miles noſter Johannes de Beauchampe de Holt, Seneſcallus hoſpitii noſtri nobis impendit, ipſum Johannem in unum Parium, & Baronum Regni noſtri Angliæ præfecimus, volentes quòd idem Johannes, & hæredes maſculi de corpore ſuo exeuntes, ſtatum Baronis obtineant, ac Domini de Beauchampe, & Barones de Kideſminſter nuncupentur. In cujus, &c. Dat. x. Octob. &c.* Patentt. anni *xi* Ricardi 2. part. 1. memb. 12.

Forma diplomatis Baronem conſtituentis.

Ad Anglos autem perveniſſe videtur vocabulum *Baro*, vel cum ipſis Normannis, vel cum Edouardus Confeſſor auras moréſq; imbibiſſet Normannicos. Licèt igitur reperiatur in legibus Canuti Regis Latinitate donatis,recentioris fortè interpretis eſt: nam exemplar Saxonicum Ꞷegen legit,quod & alibi *viro redditur.* Dani enim vix hodie *Baronis* nomen agnoſcunt,ſed ejuſmodi Nobiles,**free-herren** nuncupant. Sic Huntindonienſis ævi ſui vocabulum uſurpans, Hiſt. lib. 5. Adolwaldum (qui occiſus eſt An. Dom. 903.) *Baronem*

Quando vocabulum *Baro* ad Anglos pervenit.

ronem Regis Edwardi senioris vocat: Sed Author antiquior, Florentius Wigornensis, eundem *Ministrum Regis* appellat, quo etiam vocabulo Scriptores ipsi Saxonici passim usi sunt. In LL. Edouardi Confessoris *Baro* sæpe occurrit, sed has ipsas nobis porrexit Normannus quispiam, nam & pluribus aliis dictionibus scatent Normannicis. Lego etiam in lib. Ramesiensis Ecclesiæ, sect. 171. *Unus ex Baronibus Edwardi Regis Tostius nomine*: at hic liber à Normannici seculi Authore conditus. Venio ad ipsius Edouardi ævum. Certè Nicolaus Papa 2. in sua ad Edouardum ipsum Epistola, Concil. Tom. 3. *Possessiones* (inquit) *quas vos & Barones vestri, ad eundem locum* (i. S. Petri Westmonast.) *contulistis, &c.* Vincat tantæ authoritatis reverentia, suæ tamen alteriusve patriæ utatur voce: nam vocabulum *Baro* pro Magnate, eo seculo non ubique receptum fuit. Quos enim Galli Italique nonnulli *Barones* vocabant, Itali alii *Banderesios* seu *Beneresios*; Germ. **Banerherren**, & **Freeherren**; Saxones antiqui, ꝥaneꝛleben; nostrates & Dani juxta vernaculum, *Thanos*; Latinè, *Ministros*, & interdum *Virones*; Hispa. *varone*; Jus feudale, *Capitaneos*; Scoti & Hibernici quidam ꞇoꞅcheꞅ nuncuparunt; Hibernici alii ꞇiȝeꞃnꝏ, & per contractionem ꞇiȝhnꝏ, quod planè prodit Saxonicum ðeȝn, & ðeiȝen. Nec par ubique dignitas, aut privilegia. In Jure pontificio *Baro* præfertur Comiti: Germanis, æquiparatur. Apud nos, non modò sequitur, sed interposito Vicecomite. Gallis etiam, non semper Comiti cedit *Baro*. Codicillari nempe seu Diplomatico, provincialis antiquus feodalis: nè Princeps honoraria provincialium *Baronum* jura subvertere censeatur, ut inquit Choppinus. Cum igitur Henricus 2. Claudium dominum *de Maure* Comitis titulo decorasset, insurgerétque ipse illico in Annam *Baronem de Monteichan*, Janum *d'Acigny* filium ejus, Armoricæque oræ *Barones* alios antiquissimos *Barones* suam prærogativam, locumq; eminentiorem patriis *Baronibus* ex vetustissima consuetudine debitum, mordaciùs vendicantes, Decreto Principis adversùs Comitem muniuntur in sanctiori Prætorio, 10. Cal. Sept. An. Dom. 1555.

Variæ *Baronis* appellationes.

De Doman. Franc. lib. 3. Tit. 26. cap. 9.

Privilegia Baronum Angliæ.

Mitto exteros. *Baronibus* nostris, hæc in privilegiis sunt. Classes supra omnes plebeias elati, inter Pares Regni numerantur. Ideo olim de causis cognoscebant ad Aulam Regiam delatis, & hodie Regi assident in Parlamentariis Comitiis, velut Consiliarii ejus generales: quo etiam nomine, locum habere videantur in Stellata Camera: non veniunt tamen nisi viritim accersiti. In re capitali Parium suorum judicium subeunt. Statutoq; An. 1 Ed. 6. cap. 12. Clericatus beneficio, pro simplici homicidio (h. non præcogitato) pro latrocinio, domusq; infractione robbariam & burglariam vocant) aliisque nonnullis feloniis semel mereantur: etiam non legentes, & sine manus cauterio notatione, sanguinis corruptione, prædiorúmve discrimine.

De Parium vita & membris cognoscunt, non jurati, sed honoris intuitu: cùm tamen de levioribus responsuri in Camera Stellata, Cancellaria, aliisque (quas vocant) Curiis Anglicanis, jurare cogantur. Hoc autem recentiorum, illud veterum institutum refert. Ob proditiones capite solùm truncantur, licèt suspendi prius, membratímque discerpi judicentur: nam ista Princeps eis solet remittere. In feloniis tamen laqueo pereunt, uti plebei; quòd in judicii sententia nihil sit prætereà quo tollatur vita, si hoc remitteretur. Ab arrestis & comprehensione Ballivorum sunt immunes, nisi violatæ pacis causâ, Statuti de mercatoribus, &c. Brevia igitur quæ *Capias* & *Supplicavit* vocantur, versus eos non fiunt, nec *Exonium*. In Assisas & Juratis non ponuntur, nec erogatur in eos mulcta (juxta Mag. Chart) nisi per Pares suos. Si quando ipsa dignitas ad fœminas descendat, primogenitæ soli remanet, etiam castrum *Baroniæ* caput. Habebant quippe antiqui *Barones* singuli sua castra, munita admodum, maximísq; privilegiis insignita: quæ *Capita Baroniarum* dicta sunt. Recentiores verò non item. Prohibentur enim aut villam suam primarium (quod apud Gallos hodie licere quidam contendunt) aut ipsas ædes suas munire, sine Regis venia diplomate innotescente.

Cùm autem feodales isti *Barones* nomen dignitatémq; suam ratione fundi obtinuerint, transferri olim aliquando videatur dignitas, cum ipso fundo; ut Episcopi suas sortiuntur *Baronias*, sola fundorum investiturâ. Nam (inquit Stanfordus lib. 3. cap. 62.) *ne ont lieu en Parlament —— eins in respect de lour possessions. s. l'auncient Barones annexes à lour dignites.* Nec extincta prorsus ista apud Scotos lex est, si (quod ferunt) *Baro de Ocoultre* suam illic *Baroniam* in consanguineum transegerit, novam ipse in Hibernia consecutus. Sed prohibet lex antiqua transferri beneficium invito domino. Dunbarrum itaq; Comitem Scoticum, suam à Jacobo Rege accepisse aiunt *Baroniam*; non solùm sibi & hæredibus suis, sed suis etiam assignatis, hoc est, in quemcunque voluerit conferendam.

Baro pro *Magnate Ecclesiastico.* Non reperi antiquiùs dictum de ipso laico. Appendix ad Gregor. Turon. c. 41. Ante An. Dom. 580. *Burgundiæ Barones, tam Episcopi quam cæteri leudes, &c.* Episcopos inter *Barones* numerat & *leudes*, id est, vasallos, quod in eo seculo mireris: nam detrahere videtur nomen vassalli ab Ecclesiasticorum immunitate, qua tunc maximè splendebant. Liberiori appellatione usi sunt in Synodo Ticinensi, An. Dom. 877. *Optimates* se vocantes. *Barones* autem dici videntur, propter nominis dignitatem, non quòd vassallagium pendebant, aut seculare servitium. Hoc enim nostratibus jugum injecit omnium primus, Willielmus sen. An. gratiæ 1070. ut in eodem tradit *Mat. Paris.* Auxit magnopere Willielmus jun. ut in Historiola Ducum Normanniæ, & in LL. *Edw. Confes.* cap. 11. Sed post varias colluctationes,

ctationes,æterno robore demum confirmavit Henricus 2. An. Dom. 1164. in magno Concilio *Clarendoniæ* habito,præsidente eidem ex ipsius mandato Sacellano suo *Johanne* de *Oxonia*, præsentibusque Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, & Baronibus Regni, in hunc tenorem. *Archiepiscopi, Episcopi, & universæ personæ Regni, qui de Rege tenent in Capite, habeant possessiones suas de Rege sicut Baroniam, & inde respondeant Justiciariis & Ministris Regis: & sicut cæteri Barones debent interesse judiciis curiæ Regis, cum Baronibus,quousque perveniatur ad diminutionem membrorum, vel ad mortem.*

Baronis tamen reverentiam obtinet(ut par est) propter muneris dignitatem.

Baronum autem appellatione non omnes hodie apud nos censentur Episcopi,utpote Soderensis in insula Eubonia vulgo Mannia; quod de Rege non tenet immediate, at de Comite Darbiæ; proinde nec Parlamentariis Comitiis accersitur. Plures etiam Abbates, Priores, & homines Ecclesiastici, sub Hen. 3. Edw. 1. ejusdemque seculi Regibus, alias *Baronum* calculo adjiciebantur, vicissimque alias ejiciebantur, ut supra videas in *Abbates mitrati.*

Barones eleemosynarii. Apud Stanfordum & in Jure nostro,dicuntur Archiepiscopi,Episcopi, Abbates & Priores, qui prædia suæ Ecclesiæ, a Rege tenent per *Baroniam. Baronias* enim suas ex eleemosyna Regum perhibentur accepisse,licet ipsa prædia, aliorum sæpe munificentia consequuti fuerint.Quo autem pacto a Regibus acceperunt has suas *Baronias*, in proxime superioribus declaratum est.

Adhuc *Barones majores.* Item *Barones Regis, Barones primitivi, Barones Capitales, &c.* Dicuntur præterea *Majores* hi *Barones* a Florentio Wigornensi *Majores* simpliciter, & *Majores natu Angliæ*; ab eodem & aliis *Barones Regis* & *Regii*; etiam inde *Barones primitivi, Barones capitales,* & *Regni Capitanei* (ut supra diximus) de quibus plura suo loco. Ex hoc item evenit quod Reges antiqui,cum in Chartis mentionem faciant de *Baronibus*, sæpe subjungunt possessivum (*meis* vel *nostris*) ut suos, id est, *Regios Barones*, sic distinguant a *Baronibus* Episcoporum, Comitum, Abbatum, &c. Sic in Charta Libertatt. Henr. 1. *Si quis Baronum meorum, vel Comitum, vel aliorum qui de me tenent, &c.* LL. Longob. Tit. 13. §. 1. *Si quis ex Baronibus nostris ad nos venire voluerit, &c.* Apud Glanvillam vero lib. 8. cap. 11. omnes Angliæ Barones curias habentes, de quocunque tenuerunt, sub nomine *Baronum Regis* videntur intelligi. *Debet Dominus Rex de jure Baronibus suis, scilicet quod ob talem causam* (dubitationis) *possunt sui Barones Curias suas in Curiam suam ponere.* Sic in Continuatione ad Florentium Wigorn. An. Dom. 1140. *Barones Regis Franciæ Philippi* appellantur, de quocunq; tenuerint: cum tamen Author *du grand Coustumier lib. 2. chap. 27.* (apud Loysæum) tres tantum suo ævo fuisse asserit in Gallia *Baronies Bourbon, Coucy,* & *Beavieu*, utpote quæ solummodo de Rege tenerentur immediate, & perinde *Majores, Regiæ, Primitivæ,Capitalesque* dicerentur.

Barones Dominici etiam dicuntur qui Regii; nam Franci & medii seculi Authores, crebro usi sunt *Domnus* & *Dominus* pro Rex, & Imperator,*Dominicus* pro Regius, & Imperatorius: ut infra suo loco. Sic *Vassallus Dominicus: Missis Dominicus.* Sed *Dominicum* etiam vocabant, quod ad Maneriorum villarumq; dominos pertinebat: ut *servum Dominicum, prædium Dominicum.* Quære utro sensu accipiendi sunt *Barones Dominici* in Chart. Hen. 1. de tenendis Comitatibus & Hundredis—*Faciam summoneri* (Comitatus & Hundredos) *propter mea Dominica necessaria ad voluntatem meam. Et si amodo exurgat placitum de divisione terrarum, si interest Barones meos Dominicos, tractetur placitum in Curia mea. Et si est inter Vavasores duorum Dominorum, tractetur in Comitatu.* Mihi dici videtur de *Baronibus Regis majoribus.*

Barones sacham & socam habentes (Saxon. ðegneſ ðe hyra ſocna hæbbað) generaliter erant omnes Maneriorum Domini suas curias habentes, sive fuerint majores *Barones* Regni, qui infra sochas & Maneria sua de latrociniis & ejusmodi cognoscebant: sive minores. De utrisque autem vide plura mox in *Barones minores* simpliciter.

Barones capitales minores. Sunt qui a Rege tenent in Capite, sed denuo a Parlamentariis Comitiis (ut prædictum est) excluduntur.Hos autem *Barones* aliquando dictos, & suum patrimonium *sicut Baroniam* tenuisse, aperte liquet e verbis Concilii Clarendoniensis paulo superius recitatis. Ad Parlamenta etiam accersendos fuisse, non obscure indicat Magna Charta Regis Johannis, qua cum is pollicitus esset, se illuc *submoniturum Majores Barones Regni singillatim per litteras suas*: adjungit; *Et præterea faciemus submoneri in generali per Vicecomites & Ballivos nostros, omnes alios qui in Capite tenent de nobis.*Certe si mihi non imponant Scoti quidam, sunt vel hodie in Scotia, qui *Barones* appellantur, *fossæq; & furcæ jus* habent,& in Parlamentis consident, nec tamen Magnatum titulo, i. **Lords**, salutantur, nec *Majorum Baronum* albo conscribuntur.

Barones minores simpliciter. Sunt simplices villarum Maneriorumq; domini, de quocunq; tenentes, *qui sacham & socham* habent, id est, Curiam & jurisdictionem super vassallis suis. Non autem summam justitiam, qua de vita & membris decernant, sed humilem illam, ad prædia pertinentem: ex qua Curiæ suæ, **base Courts**, i. *infirmæ* nuncupantur. Uti enim P. Valerius Publicola, secures a fascibus sejunxit: ita antiquitas *Barones majores a minoribus* distinxit, istis tribuens justitiam infimam,illis vero summam atque Regiam LL. Edw. Confess. cap. 35. *Barones*——*qui suam habent curiam de suis hominibus.* LL. Henr. 1. cap. 10. in fine. *Alia* (secta placitorum) *pertinet Baronibus socham & sacham habentibus*;

bus: & cap. 25. *Super Barones ſocham ſuam habentes, habet Index fiſcalis juſticiæ Regis obſervantiam.* Item Glanvil. lib. 8. cap. 11. *Quando aliquis Baro habet loquelam in Curia ſua,&c.* Hæc loca omnia de Maneriorum dominis intelligenda eſſe non eſt dubium, tam *minoribus* quàm *majoribus*: ſed Maneriorum dominos (etiam minores) inter *Barones* igitur cenſeri manifeſtum eſt; cui fidem facit, quòd ipſæ hæ Curiæ, uſque hodie, *Curiæ Baronum* nuncupantur. Ævo præterea Henrici 1. Procerum appellatione computari videntur omnes Maneriorum domini. Nam quos in Epigraphe cap. 26. Legum ſuarum, *Proceres* vocat, eoſdem mox in Capite, *Barones ſocnam* (ſeu *ſocham*) *ſuam habentes* exponit.

Barones Comitum Procerúmque, hoc eſt *Barones ſubalterni & Baronum Barones.* In Gallia, Germania, Italia, Comites & Satrapæ, Regum inſtar, ſuos habent *Barones* de ſe tenentes; nec infimos illos, ſed nobilioris claſſis, ut de Comitibus Flandriæ meminit Aimoino adjectus liber 5. cap. 11. & antiquiſſimè claret de Burgundionibus. Hoc autem intelligendum cenſeo de Satrapis jure Palatino atque Regio ſuffultis, quod in unico apud nos Comite Palatino Ceſtriæ deprehenſum eſt, ut mox infrà. Primis autem Anglo-Normannicis ſeculis, Comites etiam non Palatini, Regum & Palatinorum more Chartas ſuas ſæpe inſcripſere: *Omnibus Baronibus & fidelibus meis, tam Francis quam Anglis, ſalutem.* Sic in lib. Rameſ. Sect. 224. *Sciatis* (inquit Rex Henr. 1.) *coram me teſtificatum & recognitum eſt per Barones de Honore de Rameſia.* Et Sect. 277.—— *conceſſerunt ante Barones Rameſenſis Eccleſiæ —— quicquid fecerunt in Capitulo apud Ramſey.* Item in vita Gualteri Abbatis, *Cum* (per villas Abbathiæ) *verbum iſtud fuiſſet ubique divulgatum, acceſſerunt ad eum barones, milites,& liberi homines ferè totius Abbathiæ,&c.* Hæc non de Magnatibus ſunt intelligenda, at de vaſſallis feodalibus, notæ ſcil. melioris. Noſtrates enim (ut ſupra meminimus) nè *Barones* quidem Comitis Ceſtriæ, eximia licèt nobilitate, & rerum affluentia ſpectabiles, in *Majorum Baronum* collegium ſuſcipiebant. Pari itaque conſideratione, Ducum & Procerum *Barones*, quos exteri hodie inter *Majores* numerant, rigidi illi Catones repudiaſſent fortè, quòd ſubalterni deprehenduntur, non *Regii.* Inconcinnum enim videtur, ut qui Militem creare nequeat, *Baronem* conſtitueret Milite illuſtriorem. Conſtitt. Sicul. lib. 3. Tit. 22. *Poſt mortem Baronis vel Militis qui à Comite vel Barone alio, Baroniam aliquam vel feudum tenuerit, &c.*

Barones, pro liberè Tenentibus in genere, hoc eſt tam in ſoccagio, quàm per ſervitium militare.

Barones Comitatus Palatini Ceſtriæ, ab Hugone Lupo (cui Willielmus ſenior, Palatinatum Ceſtriæ conceſſit, adeo liberè de ſe tenendum per gladium, ut ipſe Regnum Angliæ tenuit per Coronam) inſtitutos certum eſt: ſed de numero non ità convenit. Quidam xii. aſſerunt, ipſumque Conqueſtorem Hugoni perſuaſiſſe, ut pauciores non crearet: pollicitus ſe largiturum eis idonea patrimonia in Anglia, ſi Comes hoc nequiret in ſua patria. Reperiuntur verò (de quibus præcipuè conſtat) viii. tantùm: nam quos alii ſuggerunt ſuſpecti habentur.

Nigellus ſcil. Norm.	*Baro de Haulton.*
Robertus	*Baro de Monte alto.*
Will. Malbedeng	*Baro de Malbanc.*
Richar. Vernon	*Baro de Shepbrok.*
Rob. filius Hugonis	*Baro de Malpas.*
Hamo de Maſcy	*Baro de Dunham.*
Gilbert Venables	*Baro de Kinderton.*
N. de Warren	*Baro de Stockeport.*

Qui (ut eſt in antiquo libello) *ſuas Curias habuerunt, liberas de omnibus placitis, & querelis, exceptis placitis ad gladium Comitis pertinentibus*: è Camdeno.

Barones Comitatus. Hoc nomine contineri videtur antiquis paginis, omnis *Baronum* feodalium ſpecies, in uno quovis Comitatu degentium: Proceres nempe & Maneriorum domini, nec non liberè quique Tenentes, hoc eſt, fundorum proprietarii, Anglice, **Free-holders**, ut ſuperiùs dictum eſt. Notandum autem eſt, *liberè* hos *Tenentes*, nec tam exiles olim fuiſſe, nec tam vulgares ut hodie deprehenduntur: nam villas & Dominia, in minutas hæreditates nondum diſtrahebant Nobiles; ſed (ut vidimus in Hibernia) penes ſe retinentes, agros per precarios excolebant & adſcriptitios. LL. Edw. Confeſſ. cap. 15. *Quòd per Hundredum colligerentur* (46 *marcæ*) *& ſigillo alicujus Baronum Comitatus, ſigillarentur, & ad Theſaurum Regis deportarentur.* In domeſd. habiti ſunt *Barones Comitatus*; Magnates & Nobiles, qui in Curiis præſunt Comitatuum, hoc eſt ipſarum Curiarum Judices, quos Hen. 1. LL. ſuarum cap. 30. eſſe *liberè Tenentes Comitatus* demonſtrat. *Regis* (inquit) *Judices, ſunt Barones Comitatus qui liberas in eis terras habent, per quos debent cauſæ ſingulorum alterna proſecutione tractari.* Certè *liberè Tenentes Comitatus Tacito* Comites dicti. *Ger. mor* (etiam hodie) ſunt Judices Comitatus: ſive Curiam Comitatus reſpicis, ubi ſedentes ferunt ſententiam; ſive Aſſiſas ipſas, ubi de ſummâ litis (quo ad factum) judicant & cognoſcunt. Huc ſpectare reor quod in antiquis Brevibus Regiis legitur, putà Hen. 1. in lib. Ram. Sect. 312. *H. Rex Anglorum, Epiſcopo Lincoln. & Juſticiariis, & Vicecomiti,& Baronibus, & omnibus fidelibus ſuis Francis & Anglis de Huntenduneſhire, Salutem.* Sect. 313. *H. Rex Angl. Epiſcopo Lincoln. & Baronibus & Juſticiariis & Vicecomiti & Miniſtris & omnibus fidelib. ſuis de Huntedunſchire, S. &c.* Sect. 320. *Gilberto Vicecomiti & omnibus Baronibus & fidelibus ſuis Francis & Anglis de Huntedonſchire, S.* Sect. 332. *Abbati Albodo de S. Edm.& Will. Bigod &*

& ministris suis de Southfolc. & omnibus Baronibus, S. Ita pluriés. Præponuntur autem interdum (ut vides) *Barones* Justiciariis & Vicecomiti, ac si *Majores Barones* designarentur: & postponuntur interdum, quasi res ad *Minores* tantùm spectaret: Sed utroque loco utramque speciem contineri censeo.

Baronum feodalium seriem longam tranavimus, & inter eos *titulares Barones Parlamentarios*, feodalibus conscriptos. Sequitur alia series *titularium*.

Barones Scaccarii sunt fiscalium causarum Judices, qui vel hodie *Barones* dicuntur quòd olim essent è *Majoribus Baronibus* Regni. Niger liber Scaccarii, parte 1. cap. 4. *Illic enim* (i. in Scaccario) *residet Capitalis Domini Regis Justicia, primus post Regem in Regno ratione fori: & majores quique de Regno qui familiariùs Regiis secretis assistunt; ut quod fuerit sub tantorum præsentia constitutum vel terminatum, inviolabili jure subsistat. Verùm quidam ex officio, quidam ex sola jussione Principis resident. Ex officio principaliter residet, immo & præsidet, primus in Regno, Capitalis scil. Justicia. Huic autem assident ex sola jussione Principis momentanea, scil. & mobili authoritate, quidam qui majores, & discretiores videntur in Regno, sive de Clero sint, sive de Curia. Assident (inquam) ad discernenda jura & dubia determinanda, quæ frequenter ex incidentibus quæstionibus oriuntur. Non enim in ratiociniis, sed in multiplicibus judiciis, excellens Scaccarii scientia consistit.* Vides quanti fuerint antiqui Scaccarii *Barones*: priscæque dignitatis fastigium, quodammodò habentur possedisse cum titulo apud posteros. Nam inquit Bractonus, *Comites vel Barones non sunt amerciandi, nisi per Pares suos, & secundum modum delicti, & hoc per Barones de Scaccario, vel coram ipso Rege.* Apertè indicat (ut mihi videtur) *Barones* Scaccarii suo ævo, pares ipsis Comitibus fuisse habitos, & in eandem tendit sententiam Magna Charta tam Regis Johannis quàm Hen. 3. cap 15. *Stephanus de Segrave* Capitalis Angl. Just. rem Scaccarii tractavit, scil. thesaurum, custodias puerorum, & Eschaetas, usque An. Dom. 1234. id est, Hen. 3. an. 18. *Mat. Paris* pa.

Qua autem tempestate mobiles hi *Barones* facti sunt perpetui, & ascripti Scaccario, mihi nondum constat: reor ævo Hen. 3. vel Edw. 1. nam ab anno 6 Edw. 2. integram eorum seriem penès me habeo. Quemadmodum verò ipsi subeunt vices *Baronum* Regni, ità *Capitalis Baro Scaccarii* locum illic obtinet Capitalis Justiciarii Angliæ, cujus olim in hac Curia sedes erat primaria: maximus hic utique *Baro* & ex potentioribus Regni Magnatibus, sed plerumque (pro more seculi) Episcopus, & interdum Archiepiscopus.

Dicantur præterea fiscalini hi Judices, *Barones*, ex prisco Gallicorum usu: qui Judices & Magistratus quoslibet, *Barones* appellabant, ut hodie summos itemque Justiciarios, vulgo *hauts Justiciers*. Et hoc quidèm in causâ videatur, quòd cæteri apud nos Judices, non sunt dicti *Barones*, quia sola hæc Curia è Gallia, scilicet Normannia, suum ad nos traduxit specimen.

Barones quinque Portuum. Sunt qui degunt in quinis præcipuis Angliæ portubus, vicinæ Galliæ objectis; Hasting, Dover, Hith, Rumney, Sandwic, villisque aliis ad easdem pertinentibus, Rye præsertim & Winchelsey. Hi propter antiquam nobilitatem, summamque gloriam quam in Regni defensione ex marinis præliis reportarunt, non solùm (quod hodiè nullis præterea in omni Anglia contigit) *Baronum* appellatione honestantur, sed amplissima illustrissimaque privilegia à priscis Regibus auspicati sunt. Quatuor enim ex se electos, ad coronationem Regis mittunt, qui per summitates 4 hastarum auratarum, umbraculum deferunt super capite Regis: eademque die solennibus epulis coram ipso à dextris accumbunt. Indicto etiam Parlamento, non Burgenses, ut Burgi; nec cives, ut civitates (ipsumque Londinum) nec Milites, ut singuli Comitatus; sed *duos idoneos & peritos Barones è quolibet portu*, per Breve Regium jubentur mittere: qui & in Parlamentariis submonitionibus locum proximum obtinent à *Baronibus* Regni, & inter eos ex assignatione Principis, suum olim accepisse videntur Clericum: dum alius Militibus dabatur, alius Civibus & Burgensibus. Baronibus tamen Regni, hodie non consident, sed Communibus (quos vocant) immisti. (Loquor ex *M. S.* quod dicitur *Modus tenendi Parliamentum*.) Ex quo Edwardus Hobbey Eq. delegatus unà cum aliis in Parlamento Anni 4. Jacobi Regis, ab inferiori conclavi ad superius, retulit se missum esse à *Militibus, Burgensibus & Baronibus inferioris Domus, nunciaturum, &c.* (Die Mercur. 4. Martii.) Audito verò nomine *Baronum inferioris Domus*, indignari cœperunt Proceres & aspernari, questique de injuria apud Domum inferiorem, Hobbeius dictum agnovit, asseveratque 5 portuum procuratores, *Barones* esse; quod eorum quispiam acriter illicò tuebatur. Sunt qui hos vocant *Comites 5 Portuum*, ac si dignitatem Comitivæ portus urbis Romæ (cujus meminit Cassidorus Varr. lib. 7. cap. 9.) æmularentur. In Chartis suis privilegiariis, solenniùs ab antiquis Regibus, concessum illis est, ut in Curia Regia, *honores suos habeant*.

Barones de London. Id est *Cives* seu *homines de London*. Ità sæpe in antiquis paginis: & per consonantiam, ità in Charta Saxonica Williel. senioris: Buꝛȝhƿaꝛu binnan Lonðon, *q. Burgi homines intra London.* Aliàs autem dici videtur de Civibus in genere (non sine nota eminentiæ) aliàs de primariis tantúm. In genere, ut Mat. Paris in Henr. 3. An Dom. ..... Londonienses *quos propter Civitatis dignitatem & Civium antiquitatem, Barones consuevimus appellare.* Malmesb. Novel. lib. 2. pa. 189. Londinenses, *qui sunt quasi Optimates pro magnitudine Civitatis in Anglia.* Mox infra in oratione Legati Romani, Episc. Wint. Londonienses *qui præcipui habebantur in Anglia, sicut proceres.* De primariis tantum: Flavius Blondius lib. 5. Decad.

2.

2. *Primarii urbis quos nunc Barones, tunc Capitaneos appellabant.* Et Philip. Venutus Ital. *Baroni sono i principali de la citta. Proceres.* Sic in Charta libertatt. Hen. 1. Londoniens. concess. *Omnes homines de London sint quieti & liberi, & omnes res eorum per totam Angliam, & portus maris de Theolonio, & passagio, & lastagio, & omnibus aliis consuetudinibus: Ecclesiæ & Barones & Cives, teneant & habeant bene & in pace, socnas suas cum omnibus consuetudinibus, ita quod hospites . . . in soccis suis,* (non) *hospitantur nisi dent consuetudines suas, &c.* In quibus *homines* intelligo pro *Civibus* in genere: *Barones* pro *Civibus* præstantioribus qui *socnas suas & consuetudines*, id est, Curias habent & privilegia, eorum instar qui in Comitatu, *Barones Comitatus* dicuntur & *liberè Tenentes*, quique de re feodali cognoscebant in Civitate, ut alii illi *Barones* in Comitatu. Animadverto itaque Brevia Regia causas ejusmodi tangentia, de quibus liberè Tenentes vel Comitatus, vel Civitatis cognituri essent, Vicecomiti dirigi & *Baronibus*, alia verò Vicecomiti absque *Baronibus*. Plurima exempla supra habes (è lib. Rames.) Brevium directorum ad *Barones* Comitatus: unicum adjungam ex eodem, Sect. 323. de *Baronibus* Civitatis. *Henricus* (i. primus) *Rex Angl. Fulchero filio Walteri, & Eustachio Vicecomiti suo & omnibus Baronibus de London, salutem. Præcipio quod Reinaldus Abbas de Ramesia teneat terram suam de London, quam, &c.*

Sic *Barones de Eboraco, de Cestria, de Warwico, de Feversham*, & plurium villarum Regiis privilegiis insignium, cùm in Anglia, tùm olim in Gallia nostratibus Authore: ubi hodie Burgenses *de Bourges*, *Barones* se nuncupare Loysæus refert, & alii. Nec est cur Magnates, primariis civibus invideant hunc

Honorati. Possessores. titulum, quum longè antiquius, pro *Baronibus* & *Liberè Tenentibus* nuncupati essent *Honorati* & *Possessores*, ut hoc apud Ulpianum & Cæsarei Juris consultos; illud apud D. Ambrosium in Epist. 33. ad Marcellinam sororem, liqueat: de quo plura in *Libere Tenente*. Nec dubitavit Ingulphus Saxo in sua Croylandiæ Historia p. 877. *Heroes* appellare Londonienses.

Charta Henr. III. de libertatibus London. *Barones Civitatis London elegant sibi singulis annis de se ipsis Maiorem.*

Baro pro *Equite*. Sic inter alios Hector Boëthius Hist. Scot. lib. 11. *Barone verò* (*ita illius temporis Equites, nostrorum annalium monumenta appellant*) *&c.* Loquitur de *Baronibus* Malcolmo Regi *wardam & relevium* (ut supra) concedentibus, An. circ. 1004. Sed Britanniam nostram vocabulum *Baro* ea tempestate suscepisse, vix credam: nec de *Equite* dictum reperio in subsequenti seculo, licèt de *Milite*. Nam *Miles*, quem *Baronem* vocabant, non à militari cingulo (quo *Equites* creabantur) sed à militari feodo (quo aliàs *Possessor*, & *Liberè Tenens* nuncupatus est) nomen sumpsit.

Baro pro *Marito*. Nihil in Jure nostro frequentius: traductumque à Pictaviensibus (ubi hodie in usu est, ut refert Loysæus, potiùs quàm à Normannis conjicio. Nec *baronem* hoc loco pro domino juxta Hebræos, ut quidam volunt, sed pro viro, juxta Græcos & Latinos, accipiendum censeo: ut *baron & fem*, idem sit quod ἀνὴρ καὶ γυνὴ, *vir & mulier*: nam *mulier* quandoque apud J. Ctos dicitur pro uxore.

Baro pro *filio primogenito*. Sic Galli in pluribus Provinciis filium primogenitum domini villæ nuncupant. Quod nonnullos fortè induxit, ut vocabulum ipsum, ab Hebræo *bar* pro filio, peterent. Angli autem boreales & Scoti, *barnes* indistinctè dicunt de omnibus liberis, ut Latini *homines*, de utroque sexu: non tamen hoc à *barone* (ut quidam volunt) at à Sax. bæꞃn pro *sobole*, idemque à verbo bæꞃen *parere*.

Barones de campo florido, &

Barones denique pro *scelestis, vagis, latronibus* & hujusmodi dici, me docuit Scipio Ammirato in suo lib. *Delli famiglie nob. Neapolit. Ca. del Barone*, quem suo idiomate subjiciemus. *Come questa voce* (i. Barone) *signifa Domino, & dignità, così volgarmente è quasi per tutta Italia, presa molte volte in cattiva parte: onde baroni di Campo di fiore si chiamano in Roma una erta sorte di mascalzoni, i. quali non havendo arte alcuna, ò se pur n'hanno, quella non volendo esercitare, ne à servigi altrui impiegandosi, vivono di rubberie, & di tristizie.* *V.* Bodin de *Repub. lib.* 3. *cap.* . *p.* 296.c.

Baronagium, al. *Barnagium*, ut Mat. Paris. Est integra classis *Baronum*: quæ in Aula Regis, idem est quod Homagium in Curia Manerii, seu minoris Domini. Est etiam clientela seu comitatus (Gal. *le train*) *Baronis*, & viri potentioris: ejusque præterea impedimenta, & sarcinæ, quæ inter itinerandum circumferuntur, Gal. *le barnage*, & *bernage*.

Baronia quibusdam *Baronatus*. Est dignitas, territorium, seu patrimonium *Baronis*. *Tenere per Baroniam*, idem plerumque quod *esse Baro Regni*. Sed villa Burford in Comitatu Salopiæ reperitur per Inquisitionem capt. An. 40 Ed. 3. *Teneri de Rege ad inveniendos 5. homines pro exercitu Walliæ, & per servitium Baroniæ*: dicunturque inde domini ejus (qui de Cornwall nomen habuere) *Barones* de Burford: sed tamen in Parlamenta non prodeunt, nec inter proceres Regni numerantur.

Tenere per integram Baroniam, olim fuit tenere per 13. feoda militis, & tertiam partem: recentiùs per hæreditatem *Baronis*, sive majorem, sive minorem: sed relevium Regis ex utraque in omnibus par fuit, id est, hodie 100 marcæ. Ævo Henr. 2. quævis Tenura in Capite habebatur pro Tenura per *Baroniam*, ut suprà videas in Concil. Clarendoniensi, citato in *Baro pro Magnate Ecclesiastico*.

Caput Baroniæ, est castrum vel sedes *Baronis* primaria: quæ nec in dotem transit, nec inter fœmineas hæredes dividitur, sed primo-

mogenitæ remanet, cæteris aliunde satisfactis.

Baronia etiam dicitur quandoq; pro Manerio: quandoq; pro Manerii territorio. Et in Ordinat. Marisci de Romeney, pag. 12. *Quod per totam Communitatem dicti Marisci, eligantur 12 legales homines, viz. 6. de Feodo Archiepiscopi Cantuar. & 6. de Baronia, qui jurati mensurabunt, &c.* Ubi *Baronia* nuncupatur pars marisci, quæ de aliis quibuslibet tenebatur, quàm de Archiepiscopo Cantuariæ.

Placita Reg. coram R. Bathon. & Wellensi Episcop. Ang. Cancel. in custo. Camerar. Scac. memb. 31.

Baroniæ præterea olim videntur appellari, ædes quædam in Civitate London. ut ex eo pateat quod in Placitis An. 14. Edouardi primi, aliquando legimus. *Et quæsiti: quòd cum datum fuit intelligi Domino Regi, quòd dictum tenementum* (domus scil. de qua in lite agebatur) *est* Baronia: *qualiter* Baroniæ *in Civitate London. quæ de Domino Rege tenetur, possit legari?* &c.

Baronia pro parte Comitatus quam Hundredum dicimus. Sic frequens in Hibernia, ubi Connacia Provincia sub nostra memoria in Comitatus dispartita est: Comitatusque deinceps in *Baronias* dissecti, ut nuper etiam in Ultonia factum intelligo.

De Baronetto veteri & novo.

¶ *Baronettus, Baroncellus, Baronulus, Baronculus, Bariculus, Baroniculus.*] Occurrunt omnia diminutiva à *Barone*, ut Domicellus & Italicum *Domicello*, à Domino. Frequentius autem & nobis notius *Baronettus*, quòd Jani instar seculum vetus respicit & novum. Veteribus idem plerunq; fuit quod *Banerettus*, quo tamen sensu multi contendunt surreptitium esse, & minùs genuinè dictum; cùm nobis contrà nihil concinnius. Nam si *Baro major* à vexilli jure aliàs Vexillarius diceretur, & *Benherer* seu *Baneresius*: non video quin *Banerettus* (hoc est, Vexillarius minor) *Baronettus* seu *Baro minor* rectè etiam appelletur; præsertim cum loquendi usus sic evicerit. Nugantur enim omnino, qui *Baneret* quasi *Banerent*, à vexillo lacerato dictum asserent. Vide suprà Gregor. Tholosani sententiam in *Baronet.*

Apud Authores & in membraneis paginis, æquè frequens reperimus *Baronettus* ac *Banerettus*, nec huic illud antiquitate cedens. Guido de Columna Siculus, Author Edouardo 2. coætaneus, de prælio agens Estriviliano seu Bannocburnensi, inito An. Dom. 1313. (si hunc rectè citat Fabianus) *Barones* 45. *Milites Baronettos* 68. cæsos fuisse memorat. Thomas de la More, Vir Equestris, & è familia ipsius Edouardi 2. vitam ejus conscribens ait: *Capitur* (scil. An. Dom. 1321) *Comes Lancastriæ, Barones & Baronetti commilitones ejus & Milites* 95. Walsinghamius item de dicto prælio Bannocburnensi: *Capti sunt* (inquit) *& in custodia detenti, Barones & Baronetti* 22. *Milites* 68. *Clerici & Scutiferi, numero excessivo.*

Ad Edouardi 3. ævum veniamus (cui alii, sed non rectè, suggerunt *Banerettorum* originem.) Certè in catalogo Tribunorum & Capitaneorum (quos vocant suæ militiæ Caletem obsidentis, An. Dom. 1350. quinquagies penè deprehendimus vocem *Baronet*: & *Baroni* unicuique immò Militibus perpluribus, *Baronettum* aliquem in clientela.

Illic Baronet & Banneret promiscue videntur usurpari, computarique ideo indistincte Baronets & Banneretts lxxviij.

In Statuto An. 5 Ric. 2. Sess. 2. cap. 4. Mulctari jubetur, qui submonitus non venerit ad Parlamentum: *soit il Erchevesque, Evesque, Abbe, Prior, Duc, Counte, Baron, Baronet, Chivaler de Counteé, Citizen de Cittie, Burgeys de Burgh, ou autre, &c.* Etiam An. 13. Stat. 2. cap. 3. An. 14. cap. 11. An. 16. cap. 6. *Baronet* passim legitur in omnibus penè (quos ego viderim) libris impressis & MS. De quo tamen ut certior fierem, rotulos ipsos Parlamentarios & Statutorum, in arce Londoniensi scrutatus sum, reperique locis omnibus *Baneret* legi, nec vel semel *Baronet.* Corrigendos igitur moneo libros impressos: nam gravis hinc error exortus est. Sunt enim qui Statuto An. 5 Ric. 2. illusi, inter *Baronetos & Banerettos* distinguunt; illis locum in Parlamento tribuentes, istis verò non item. Et certè pronus convolassem in eam opinionem, si consentaneas reperissem Schedas Parlamentarias. Videbar enim Statutum intelligere de *Barone Capitale minore*, qui Baroni Regni inferior, ad Parlamentum tamen vocandus erat, juxta Mag. Chartam libertatum Angliæ à Rege Johanne concessam; quam suprà vide in *Barones Capitales minores.*

Attaint, un de grand Jurie alledge, que il fuit *Baronet*, & seigneur de Parliament, & ad lieu la; & issint ne doit estre jure; quo fuit trie pur luy per *vj.* triers, & uncore non allocatur: car tout le Court doit estre asserte de cest maner de challenge, per testification per Brief, & per matter de Record. 35 H. 6. 46. *Bro. Challenge* 18.

Conjecturam auxit obiter quidam memorans, esse in Hibernia nonnullos quorum majoribus semel aliquando ad Parlamentum Regni illius vocatis, hæredes nomen *Baronettorum* retinuerunt. Qua fide nititur, non mihi constat: sed plures esse in Hibernia *Baronettos* certum est, hæreditariè hoc insignes titulo, ab antiquo. Scilicet (præter *Nicholaum de S. Michaele Baronet de Rheban*, cujus meminit Camdenus in sua Hibernia.)

Sentleger	*Baronet de Flemarg.*
Den	*Baronet de Pormanstown.*
Fitz Gerald	*Baronet de Burnechurch.*
Wellesltie	*Baronet de Norragh.*
Huseie	*Baronet de Galtrim.*
S. Mighell	*Baronet de Scrine.*
Nangle	*Baronet de Navan.*

Hos Stanihurstus Hibernicus in patriæ suæ descriptione fatetur dici communiter *Baronettos*: à rudioribus etiam (utor suo vocabulo) ut

L inter

inter Proceres collocentur, *Barones*; neutram tamen probans appellationem, *Banerettos* mavult. *Propriè enim* (inquit) *Banerettus dictus est, cujus pater non in thalamo, at in militia sub banerio seu vexillo Eques est creatus.* Mirè fallit; tum quòd *Barones* omnes inter Proceres numerat, tum quòd *Baneretti* nomen hæreditarium facit. Si in prima igitur nominis ratione inhærendum non fuerit: potior videatur *Baronettos* dictos, propterea quòd non de Rege (ut Regni *Barones*) sed de Magnate quopiam (putà Ultoniæ, Kildariæ, Ormundiæ, &c.) splendida tenuerint patrimonia: quales & *Barones* etiam appellatos supra declaravimus in *Barone*.

Baneretti.

Sed ad nostros redeamus. Perspicuum est, Scribas ipsos regios & forenses, non semel usos esse *Baronet* pro *Baneret*. Sic in ipsa Charta Regia Edouardi 3. Fanum audio *Baronettum* institui. Sic Henricus VI. *Capitaneam & Balliagium de Saunetere*, Aquitanico cuidam concessit nomine *Raymundi de Piis Baronet*. Sic Edouardus IV. Thomæ Bradston & hæredibus suis 50 marcas annuatim elargitus est, *ut statum Baronetti* (loquor in verbis rescripti) *quem à Rege susceperat, manuteneret.*

Pars 2. pat. 15. Ed. 3. nu. 22. & 23. Original. de an. 24. H. 6. rot. 21. Aquit. in Clauf. 15. An. 13.

Cum impressis autem Statutorum codicibus (*Baronettos* ad Parlamentum innuentibus accersendos) planè conveniunt Annales Juris Term. Hilar. An. 35. Hen. 6. fol. 46. ubi Jurandorum quispiam, non ponendum se asseverat in Assisis seu Juratis, quòd *sou auncesters ussent estre Baronetts & seigneurs de Parliament*, &c. Sed hunc utiq; librum mendosum perhibent, legendumq; censent *Baron* pro *Baronet*, saltem ita intelligendum: sicuti ipsa hæc verba confundi aliquando videmus, ut suprà in *Hibernia*. *Walsing. Ypodig.* in An. 1317. Edwardus le Brus frater R. Scotorum qui jam per triennium *Hiberniam* infestaverat, & nullo jure se in Regem ibidem coronaverat, captus est ab Anglicis, & Regis fidelibus, & apud *Dundalk* decollatus; occisis in conflictu quo captus fuit 29 Baronettis de *Scotiâ*, & 5080 aliis, Primate de *Arm.* pro Rege Anglorum Capitaneo existente, pag. 503.

Usi sunt præterea antiqui, vocibus *Baroniculus*, *Baruncuhus*, *Bariculus*, pro *Barone minore*: ut de duabus prioribus constat in Medulla Grammaticæ, ann. hinc 200. M. S. de omnibus in Ort. vocab. Et *Baroncelli nomen* Itali à *Barone* (inquit Insulanus) *suo more*, *tanquam minorem Baronem finxere*. *Baronulus*, occurrit in diplomate Hen. 8. Thomam Howard Admiralium Angliæ constituentis, Regni sui An. 6. *Damus* (inquit) *universis* —— *Comitibus*, *Baronibus*, *Baronulis*, *Dominis nobilibus*, *Militibus*, &c. *in mandatis*; *ut sint ei* (i. Admiralio) *intendentes*. De qua autem dignitatis specie, etiam an de certa aliqua, dicta hæc fuerint, alii investigent.

Baroniculus.
Baruncuhus.
Bariculus.
Gloss. Isid.
Baruo, Baruncubus. Baroncellus.

Pat. an. 6. Hen. 8. Dat. West. 4. Apr.

Sed liceat Archiva claudere, & Novella pandere. Illustriss. Domino nostro Jacobo Regi, An. gratiæ 1611. novum placuit *Baronettorum* ordinem creare: ipsumque (loco priscorum Valvasorum) inter Barones Regni & Equestres classes constituere. Specimen ejus, fusiùs habe ex ipso diplomate.

Baronettorum novus ordo, 22. Maii, An. Reg. 9.

Jacobus Dei gratiâ, Angliæ, Scotiæ, Franciæ, & Hiberniæ Rex, fidei defens. &c. Omnibus ad quos, &c. Salutem. Cum inter alias Imperii nostri gerendi curas, quibus animus noster assiduè exercetur, illa non minima sit, nec minimi momenti, de Plantatione Regni nostri Hiberniæ, ac potissimum Ultoniæ, *amplæ & percelebris ejusdem Regni Provinciæ, quam, nostris jam auspiciis atque armis, fœliciter sub obsequii jugum redactam, ita constabilire elaboramus, ut tanta Provincia non solùm sincero Religionis cultu, humanitate civili, morumq; probitate, verùm etiam opum affluentia, atq; omnium rerum copia, quæ statum Reipublicæ ornare vel beare possit, magis magisq; efflorescat. Opus sanè, quod nulli progenitorum nostrorum præstare & perficere licuit, quamvis idipsum multa sanguinis & opum profusione sæpiùs tentaverint; In quo opere, sollicitudo nostra Regia, non solum ad hoc excubare debet, ut Plantatio ipsa strenuè promoveatur, oppida condantur, ædes & castra extruantur, agri colantur, & id genus alia; Sed etiam prospiciendum inprimis, ut universus hujusmodi rerum civilium apparatus, manu armatâ, præsidiis videlicet & cohortibus, protegatur & communiatur, ne qua aut vis hostilis, aut defectio intestina, rem disturbet aut impediat: Cumque nobis intimatum sit, ex parte quorundam ex fidelibus nostris subditis, quod ipsi paratissimi sint, ad hoc Regnum nostrum inceptum, tam corporibus, quàm fortunis suis promovendum: Nos commoti operis tam sancti ac salutaris intuitu, atque gratos habentes hujusmodi generosos affectus, atque propensas in obsequium nostrum & bonum publicum voluntates, Statuimus apud nos ipsos nulli rei deesse, quæ subditorum nostrorum studia præfata remunerare, aut aliorum animos atque alacritatem, ad operas suas præstandas, aut impensas in hac parte faciendas, excitare possit: Itaque nobiscum perpendentes atque reputantes, virtutem & industriam, nulla alia re magis quàm honore ali atque acui; omnemque honoris & dignitatis splendorem & amplitudinem à Rege tanquam à fonte, originem & incrementum ducere, ad cujus culmen & fastigium propriè spectat, novos honorum & dignitatum titulos erigere atque instituere, utpote à quo antiqui illi fluxerunt; consentaneum duximus (postulante usu Reipublicæ atque temporum ratione) nova merita, novis dignitatum insignibus rependere: Ac propterea, ex certâ scientiâ & mero motu nostris, Ordinavimus, erreximus, constituimus, & creavimus, quendam statum, gradum, dignitatem, nomen & titulum* Baronetti (*Anglicè* **of a Baronet**) *infra hoc Regnum nostrum Angliæ perpetuis temporibus duraturum.* S C I A T I S *modò quod nos de gratiâ nostrâ speciali, ac ex certâ scientiâ & mero motu nostris, ereximus, præfecimus, &*

Exemplar Regii Diplomatis Baronettum constituentis.

creavimus,

creavimus, ac per præsentes pro nobis, Heredibus, & Successoribus nostris, erigimus, præficimus, & creamus dilectum nostrum de in Comitatu virum familia, patrimonio, censu, & morum probitate spectatum (qui nobis auxilium & subsidium satis amplum generoso & liberali animo dedit & præstitit, ad manutenendum & supportandum triginta viros in cohortibus nostris pedestribus in dicto Regno nostro Hiberniæ, per tres annos integros pro defensione dicti Regni nostri, & præcipuè pro securitate Plantationis dictæ Provinciæ Ultoniæ) *ad, & in dignitatem, statum, & gradum* Baronetti (*Anglicè* **of a Baronet**) *Ipsumq;* Baronettum *pro nobis, hæredibus, & successoribus nostris, præficimus, constituimus & creamus per præsentes, habendum sibi, & Hæredibus masculis de corpore suo legitimè procreatis in perpetuum.* *VOLUMUS etiam & per præsentes de gratia nostra speciali, ac ex certa scientia & mero motu nostris, pro nobis, hæredibus, & successoribus nostris, concedimus præfato & hæredibus masculis de corpore suo legitimè procreatis, Quod ipse idem & Hæredes sui masculi prædicti habeant, gaudeant, teneant, & capiant Locum atq; Præcedentiam, virtute dignitatis* Baronetti *prædicti, & vigore præsentium, tam in omnibus Commissionibus, Brevibus, Literis patentibus, Scriptis, Appellationibus, Nominationibus & Directionibus, quàm in omnibus Sessionibus, Conventibus, Cœtibus, & Locis quibuscunq; præ omnibus militibus, tam de Balneo (Anglicè* **of the Bath**) *quàm militibus Baccalaureis (Anglicè* **Bachelors**) *ac etiam præ omnibus militibus Bannerettis (Anglicè* **Bannerets**) *jam creatis, vel imposterum creandis (Illis militibus Bannerettis tantummodò exceptis, quos sub vexillis Regiis in exercitu Regali in aperto bello, & ipso Rege personaliter præsente, explicatis, & non aliter creari contigerit.) Quodque uxores dicti & Hæredum masculorum suorum prædictorum, virtute dictæ dignitatis maritorum suorum prædictorum, habeant, teneant, gaudeant, & capiant locum & præcedentiam præ uxoribus omnium aliorum quorumcunque præ quibus mariti hujusmodi uxorum vigore præsentium habere debent locum & præcedentiam: atq; quod primogenitus filius, ac cæteri omnes filii, & eorum uxores, & filiæ ejusdem & hæredum suorum prædictorum respectivè, habeant, & capiant locum & præcedentiam, ante primogenitos filios, ac alios filios, & eorum uxores, & filias omnium quorumcunque respectivè, præ quibus patres hujusmodi filiorum primogenitorum, & aliorum filiorum, & eorum uxores, & filiarum, vigore præsentium habere debent locum & præcedentiam.* Volumus *etiam, & per præsentes pro nobis, hæredibus, & successoribus nostris, de gratia nostra speciali, ac ex certa scientia, & mero motu nostris concedimus, quod dictus nominetur, appelletur, nuncupetur, placitet & implacitetur, per nomen* Baronetti; *Et quod stilus & additio* Baronetti *apponatur in fine nominis ejusdem & hæredum masculorum suorum prædictorum, in omnibus Literis Patentibus, Commissionibus, & Brevibus nostris, atq; omnibus aliis Chartis, Factis atq; Literis, virtute præsentium, ut vera & legitima & necessaria additio dignitatis. Volumus etiam, & per præsentes pro nobis, hæredibus, & successoribus nostris ordinamus, quod nomini dicti & hæredum masculorum suorum prædictorum in sermone Anglicano, & omnibus scriptis Anglicanis, præponatur hæc additio, videlicet Anglicè* (**Sir**) *Et similiter quod uxores ejusdem & hæredum masculorum suorum prædictorum, habeant, utantur, & gaudeant hac appellatione, videlicet Anglicè* (**Lady, Madam** & **Dame**) *respectivè, secundùm usum loquendi, habendum, tenendum, utendum, & gaudendum stilum, titulum, nomen, locum & præcedentiam, cum omnibus & singulis Privilegiis, & cæteris Præmissis, præfat. & hæredibus masculis de corpore suo exeuntibus in perpetuum. Volentes & per præsentes concedentes, pro Nobis, &c. quod prædictus & hæredes sui masculi prædicti, nomen, statum, gradum, stilum, dignitatem, titulum, locum & præcedentiam prædictam, cum omnibus & singulis Privilegiis, & cæteris Præmissis successivè gerant & habeant; & eorum quilibet gerat & habeat, quodq; idem & hæredes sui masculi prædicti successivè* Baronetti *in omnibus teneantur, & ut* Baronetti *tractentur & reputentur, & eorum quilibet teneatur, tractetur & reputetur. Et ulterius de uberiori gratiâ nostrâ speciali, ac ex certâ scientiâ & mero motu nostris concessimus, ac per præsentes pro nobis, hæredibus & successoribus nostris concedimus præfato & hæredibus suis masculis prædictis, quod numerus* Baronettorum *hujus Regni Angliæ nunquam posthac excedet in toto, in aliquo uno tempore, numerum ducentorum* Baronettorum: *& quod dicti* Baronetti, *& eorum hæredes masculi prædicti respectivè, de tempore in tempus in perpetuum habebunt, tenebunt & gaudebunt locos & præcedentias suas inter se, videlicet, quilibet eorum secundùm prioritatem & senioritatem Creationis suæ* Baronetti *prædicti; quotquot autem creati sunt, vel creabuntur* Baronetti *per Literas nostras Patentes, gerentes Datas uno & eodem die, & hæredes sui prædicti, gaudebunt locis & præcedentiis suis inter se secundùm prioritatem, quæ cuilibet eorum dabitur, per alias Literas nostras Patentes in ea parte primo conficiendas sine impedimento, & non aliter nec alio modo. Et insuper de abundantiori gratiâ nostrâ speciali, ac ex certa scientia & mero motu nostris concessimus, ac per præsentes, pro nobis, hæredibus & successoribus nostris concedimus præfato & hæredibus suis masculis prædictis, quod nec nos, nec hæredes vel successores nostri, de cætero in posterum erigemus, ordinabimus, constituemus, aut*

 creabimus

creabimus infrà hoc Regnum Angliæ aliquem alium gradum, ordinem, nomen, titulum, dignitatem, sive statum, sub vel infra gradum, dignitatem, sive statum Baronum, *hujus Regni nostri* Angliæ, *qui erit vel esse possit superior, vel æqualis gradui & dignitati* Baronettorum *prædictorum, sed quod tam dictus*

& Hæredes sui masculi prædicti, quàm uxores, filii, uxores filiorum & filiæ ejusdem

& hæredum masculorum suorum prædictorum, de cætero in perpetuum liberè & quietè habeant, teneant, & gaudeant, dignitates, locos & præcedentias suas prædictas præ omnibus, qui erunt de talibus gradibus, statibus, dignitatibus vel ordinibus, in posterum ut præfertur creandi respectivè secundùm veram intentionem præsentium, absque impedimento nostro, hæredum, vel successorum nostrorum, vel aliorum quorumcunque. Et ulterius per præsentes declaramus, & significamus beneplacitum & voluntatem nostram in hac parte fore & esse, & sic nobiscum statuimus & decrevimus, quod si postquam nos prædictum numerum ducentorum Baronettorum *hujus Regni* Angliæ *compleverimus & perfecerimus, contigerit aliquem, vel aliquos eorundem* Baronettorum *ab hac vitâ discedere absque Hærede masculo de corpore vel corporibus hujusmodi* Baronetti *vel* Baronettorum *procreato, quod tunc nos non creabimus, vel præficiemus aliquam aliam personam, vel personas in* Baronettum *vel* Baronettos *Regni nostri* Angliæ, *sed quod numerus dictorum duccntorum* Baronettorum *ea ratione de tempore in tempus diminuetur, & in minorem numerum cedet & redigetur; Denique volumus, ac per præsentes, pro nobis, hæredibus & Successoribus nostris, de gratia nostra speciali, ac ex certa scientia & mero motu nostris concedimus præfato*

& Hæredibus suis masculis prædictis, quod hæ Literæ nostræ Patentes erunt in omnibus, & per omnia firmæ, validæ, bonæ, sufficientes & effectuales in Lege, tam contra nos, hæredes, & successores nostros, quàm contra omnes alios quoscunque secundùm veram intentionem earundem, tam in omnibus Curiis nostris, quàm alibi ubicunque, non obstante aliqua lege, consuetudine, præscriptione quacunq; antehac editâ, habitâ, usitatâ, ordinatâ, sive provisâ, vel in posterum edendâ, habendâ, usitandâ, ordinandâ, vel providendâ; & non obstante aliqua alia re, causâ, vel materiâ quacunque. Volumus etiam, &c. *Absq; fine in Hanaperio*, &c. *Eo quod expressa mentio*, &c. *in cujus rei*, &c. *Teste*, &c.

De Baronettis. H. Sp.

Ecce *Baronettos* florentis nomen honoris
  Indicat in clypei fronte cruenta manus.
Non quod sævi aliquid, aut stricto fortiter ense,
  Hostibus occisis gesserit ista cohors.
Nec Genus, aut Virtus, Meritum, vel Gratia claros
  Efficit, at nummi ô male sana fames.
Quinq; notent digiti centenas quinq; ferendas
  Mercandi pretium nominis esse libras.
Viliùs at multi, dum cauponare* morantur
  Ex vera geniti nobilitate viri.
Interea è caulis hic prorepit; ille tabernis;
  Et modò fit Dominus, qui modò Servus erat.

* Recusant.

¶ *Barra.*] V. Cancellus.

¶ *Barrasterius.*] Repagularis Causidicus. *Bud.*

¶ *Barrula.*] Brit. Armor.

¶ *Barrigildus*, & per *r* simplex.] In adnuntiatione Karoli apud Pistas. *Et si Sacramenta legalia in primo die Lunæ post Pascha, juranda devenerint, aut in aliis feriis, quando mallum tenere debuerit, mittet quoque Comes missum suum, qui ipsa Sacramenta auscultet ne ipsi homines jectivi inveniantur, & ipse sic mallum suum teneat ut* Baragildi. Et *Carolus calvus* inEdicto *Carisiacensi*, An. DCCCCLXIV. *Et ipse sic mallum suum teneat, ut* Baragildi *ejus & Advocati qui in aliis Civitatibus rationes habent, ad suum mallum occurrere possint.*

¶ *Barton.*] *Prædium Dominicum*, vel *Terræ* quas vocant *Dominicales*, hoc est, quas in distributione Manerii, Dominus non elocavit hæreditariè, sed alendæ suæ familiæ causâ, propriis manibus reservavit. *Dominicum* the demain; vel (ut *Galli* fonti viciniùs loquuntur) domain. Vox in Devonia, & plaga *Angliæ* occidentali bene nota.

¶ *Baselli.*] Nummi genus quod abolevit *Hen.* 2. An. 1158. *Chron. Vernac. Hollinsh.* pag. 67. col. 1. l. 46. This year the King altered his Coyn, abrogating certain pieces called *Basels.*

Basilica.] Latini Græcos secuti, prætoria & domos ad publicas conciones spatiosas è magnifico opere *Basilicas* dicunt. Vocem Scriptores Ecclesiæ à Constantini ævo, ad ædes sacras transferunt, nec solùm ad majores, sed etiam minores, ipsásq; privatorum capellas & sacella. Dicitur autem βασιλική, ἀπὸ τοῦ βασιλέως: ut, etiam κυριακόν, ἀπὸ τοῦ κυρίου, & Dominicum à Domino.

¶ *Bassa, Bassi, Bassus, Bassius.*] *Bassa* & *Bassi*, Turcis (inquit Leonclavius) *caput:* Bassileri, *Capita* sive *Duces:* ut à κεφαλὴ Græcis sunt dicti κεφαλάδες, nostris à capite *Capitanei. Bassus* idem aliàs quod *vassus.* Sic L. Alaman. Tit. 79. §. 3. *Dominus ejus* 12 *bassos intra domum habet.* Et Longob. lib. 2. Tit. 39. §. 3. *Si bassi nostri hoc non adimpleverint, beneficium & honorem perdant.* Gloss. autem vet. *Bassius, Custos populi. Vassi, fidejussores.* Philoxen. etiam *Bassus*, ἔγκυλος.

¶ *Bastardus.*] Græcobarb. μπάσταρδος, *Spurius, Nothus.* Sed vocabulum ipsum spurium & nothum faciunt Etymologici multi. Cujacius & Juris Civilis Interpretes quidam à German. ducunt Boes art, i. *Degeneris ingenii.* Kilianus contrà, Bastard, inquit, *q. d.* Beste-aerd, i. e. *optima indoles, sive Natura:* quod tamen per Antiphrasin dici posse

posse conjicit, quasi, *minimè bonæ indolis.* Alii à **Baste**, i. *abjectus*, & **aerd**, i. *Natura.* Alii deniq; à Græco βαςαὶς, i. *Meretrix.* Nos Germanicum agnoscimus, atq; inde ad omnes Europæ gentes delatum. Germanis autem ut aliis, & rectiùs **Bastart** scribitur: & **bas** ubiq; penè infimum significat, per translationem, spurcum, impurum, abjectum; **start**, Saxo. ſteopt, ortum vel editum: perinde **bastart**, impurè editum. Sic Angli etiam **upstart** dicimus, pro homine novo, quasi subitò exorto. Coustum. du Normand. Art. 77. in Annot. *Quoties enim agitur de honore vel commodo filiorum, appellatione filiorum non comprehenduntur bastardi, Bened. in cap. Raynutius in verb. Si absq; liberis moreretur nu.* 9. *nec portant arma, nec retinent nobilitatem, nisi in magnatibus & proceribus.* Memini me alicubi legisse, priscos septentrionales populos etiam
V. Longob. spurios admisisse in successionem: nec illius
lib. 2. *tit.* 14. igitur tituli, gloriosum *Angliæ* subactorem
l. 2. *& seq.* Williel. Normannum puduisse videtur, qui epistolam (ut alias plures) ad Alanum Britanniæ minoris Comitem, sic orditur, *Ego Willielmus cognomento Bastardus.*

¶ *Bastonicum.*] *Arctissima custodia.* A Gallic. *baston*, i. baculus, fustis. Dictum fortè quòd custodes carcerum baculis quibusdam insignes essent, tum ad muneris indicium, tum ad coercendos incarceratos. Sic ministri Fletæ (antiqui apud nos carceris) pictis hodie dignoscuntur baculis, à quibus & ipsimet
Baston. *bastons* nuncupati sunt. Dicitur etiam in Jure nostro *aler sous baston*, qui in custodia hujusmodi ministri spatiatur, & huc non malè respicit sæva illa Inquisitio sub Ed. I. **Trailbaston** appellata, quæ innumeros rapuit in arctissimam custodiam. Capitul. Caroli & Ludov. lib. 6. Can. 96.——*Postmodum verò ante nos à Comite adducatur* (qui rapinam fecerit) *ut in bastonico retrusus, usque dum nobis placuerit pœnas luat.* Jacobus I. instituit apud Scotos, An. 1426. ut omnes Potestatum ministri (quos *Seriands* vocant) suis innotescerent baculis, certa longitudine & pictura distinctis: prout in 6. suo Parlam. cap. 99. expressiùs continetur. Vide *Trailbaston.*

¶ *Batalare, Batalium, Batalia.*] L. Baiwar Tit. 2. cap. 10. *Dum potest—equum viriliter ascendere, arma sua velociter batalare.* Tit. 3. cap. I. §. 14. Mancus digitus *impedimentum est ad arma batalare.* In hæc Gloss. Lind. Specul. Sax. *Cum gladio & clypeo suum dextrarium ascendere.* Batalare est *percutere, unde* Batalia. Burg. Addit. I. Tit. 5. §. 2. *Si ad batalia mulier foras curte sua exierit, & vulnera acceperit,* &c. Helmold Chron. Sclavor. lib. I. cap. 93. *suscitare batalias.* Ital. *Battagliare, combattere*, præliari: *battaglia*, prælium. *Arma batalare*, idem esse videtur, quod, arma viriliter tractare, stringere, vibrare.

¶ *Batellus, Batiola.*] *Batellus*, Scapha, cymba. Bract. Lib. 3. Tract. 2. Cap. 15. §. 6. *Navis, nec batellus, nec alia catalla de iis qui submersi sunt——wreccum erit, cum sit qui catalla advocet,* &c. Ital. *Batello*, à Saxon. bat, Anglis hodie **Boat**, Bat verò Hebræis, mensuræ liquidæ vas fuit, 72 sextarios continens; unde *Luc.* 16. 6. βάτϑ; quod ab Interprete vet. *cadus* redditur. Hinc *batiola* apud Greg. mag. lib. I. Epist. 42. *Cui etiam batiolam patris restitui volumus.* βάπον autem, parvus cadus: sed Gloss. vet. *batiola*, ποτήριον, i. poculum. Hoc in Gloss. Isidori malè editur, *batioca, patera.* Juxta Perottum, *genus vasis est quo vinum è cado haustum ad mensam fertur.* Nostro verò instituto non rectè competit vox, *batiola*, quam in Colace Plauti, Marcellus deprehendit: *Batiolam auream octo pondo habebat, accipere voluit.*

¶ *Batsueins.*] Domesd. *Nautæ*: sed propriè qui in scaphis & minoribus navigiis operam navant, remigantes potiùs quam velificantes; ut sic dignoscantur à Buscarlis, qui grandioribus inserviunt. Bat, Saxonice (quod suprà jam diximus) scapham & cymbam significat: ſpang, operarium, à ſpangan al. ſpincan, laborare, unde ſpinc labor.

¶ *Battere, Batteria, Battitura, Battuarium, Battudo, &c.*] *Battere* (Ital. & Gal.) in præterito *idi*, verberare, percutere: priscis *battuere.* Propriè, fustigare, à Saxon. batte, fustis. Longobard. lib. I. Tit. 8. L. 30. *Si duo porcarii inter se batiderint,* & § seq. *Si aldium aut aldiam, servum aut ancillam battiderit, & per ipsam battituram,* *Battitura.*
ponderosi facti sunt. Capitular. I. can. 81. ——*nec lanam capere, nec linum battere.* Crebrò in LL. Longob. L. Alaman. ca. 93. §. 2. *Ligatus, de via ostatus, vel battutus.* *Battutus.*
Formul. Lindenb. 119. ——*in sua culpa,* *Battudo.*
secundùm legem, ipsum ferro battudo fecit. Philoxen. *Battuit*, κατακόπτει, *Battutum*, τυπτη- *Battutum.*
θὲν, ἀναιδὴς, Cyrillo subjunct. Lexic. Κοπανιςήριον, *battuarium*, Κόπανον, *bacculum.* Hoc *Battuarium.*
certè, pistillum, & legendum fortè battu- *Bacculum.*
lum: illud, mortarium. Marcel. Empir. ca. 36. *tam diu battues donec sit subactissimum.* In admonit. Karoli Pistis. *Et de manopere in scuria battere noluit.*

Batteria pro verberatione, in nostro Jure *Batteria.*
tritum.

Sed occurrit *batuere* apud Plautum & Næ- *Batuere.*
vium pro verberare: & Cicero utitur pro inire fœminam, à Græco βατεύειν.

¶ *Baubella*, plural.] Gemmæ & res pretiosæ, quas *Jocalia* item vocabant. Gal. *joyaulx.* Angl. **Juells.** A Gallic. *beau* & *belle*, q. splendida & speciosa. Hoved. in Ric. I. *Rex tres partes thesauri sui, & omnia baubella divisit Othoni Nepoti suo Regi Alemannorum.* Nos hodiè tantum de nugis & crepundiis intelligimus.

¶ *Baudekinum.*] Vide *Baldekinum.*

¶ *Bauca, Baucalis, Baucasis, Baucalium, Bucasis*] *Bauca*, quasi *buca*, Saxon. buc, id est, vas ad lavationis ministerium, concavi instar hemisphærii: *Labrum.* Hinc *buccula* diminut. (in vet. Glossario de vasis æreis) ob umbonis

umbonis similitudinem, ὀμφαλὸς dictum. Etiam *bucalis*, *baucalis*, *bucasis*, & Italic. *boccale*, i. cantharus è quo aqua in *baucam* funditur, os angustum habens, protensa latera: *Aqualis*, cujus à specie, poculum ejusmodi *baucalium* appellatur. Reperiuntur & in Græco-barb. βαυκάλια, βαυκάλιον, βαυκάλις, βαῦλις, ut collegit Meursius, hæc præterea subnectens: Pontificale Roman. *Et bacile cum bucali, pro manibus abluendis, quas singuli ad suas mappas extergunt.* Liber Ceremon. 11. ca. 51. *Super credentiam debet esse vas cum bucali tantùm pro lavandis manibus.* Anastasio *bauca* est in Leone IV. *Obtulit cantharam exauratam unam, baucas exauratas tres.*

¶ *Bauga.*] Capitular. lib. 4. append. 2. §. 5. *Ut bauga & brunnia non dentur negotiatoribus.* Capitul. lib. 6. *Ut armillæ & bruniæ non dentur negotiatoribus.* Constitutiones Caroli Magn. pag. 288. ca. 8. *Ut bauga & bruniæ condentur negotiatoribus.* Loca omnia videntur in unum quidpiam tendere, nec tamen perspicua se reddunt. *Bauga* loco primo, *armillæ* exponuntur in secundo. Et Papias, *bauga, armilla.* Gloss. etiam Latin. Theotisc. Lindenb. *Dextralia, latæ armillæ,* **bougin**. Item Saxon. beag al. beal) *armilla.* Quid autem *armillæ* ad negotiatores? tu *vide.*

Bauga etiam *arcus*, è Saxon. boga, Germ. **bogen:** & tunc quadrat ista lex ad nostram illam An. 12 Ric. 2. ca. 6. quæ operariis & negotiatoribus arma ferre inter itinerandum prohibet: nam *brunia* lorica.

Bauga verò in Constit. Caroli *domunculas* intelligit Amerpachius, quibus mercatores utuntur in emporiis, tanquam tentoriis, à Germ **bau** pro ædificio: Nos hodie **boathes** appellamus. *Brunias* etiam trahit in eandem significationem; sed utrunq; ut nobis videtur perperàm. Vide infrà *brunia.*

¶ *Baurus.*] Albert. Argentin. Chron. pa. 133.——*ipsos contra Principem animavit, quem nominavit* Baurum *: interpretans nomen* Baurus, *id est, nesciens tergere barbam, quia tantam dixit esse fœditatem oris sui, quòd ipsam abjicere non valebat,* **Baur,** Germ. rusticus agrestis, Belgis **beer.**

¶ *Bayar, Bayard.*] Avidus spectator.

¶ *Bayer.*] Oscitare, sive aspectare.

Bayer à la mammelle. *Appetere mammam.* Cest proprement ouuvir la bouche; mais pour ce que pleusieurs regardant, par grand affection quelque chose; Ouurent la bouche, de la est que *bayer* signifie aucunes fois autant que *Regarder. Ex dict. Jo. Thiery.*

¶ *Bebra.*] Teli genus apud Germanos: Bartholinus Austriados lib. 4.

Quinquaginta bebras centum delecta juventus
Pila gerunt humeris, cæstus fert cætera pubes.

Nomina & genera telorum annotavit diligenter Crinitus, lib. tertio & decimo de honesta Disciplina.

¶ *Beconagium.*] Tributum quod in sustentationem phari, vel maritimi luminis (quo populus subitò excitetur ad repellendum hostem) confertur. Beacn enim Saxon. signum, vel symbolum: Becnan annuere, vel signum dare. Hinc res omnis in spectaculum edita, utpote trophæum, pharus, vexillum, regiumque ipsum labarum (quod Standardum vocant) beacen & beaen appellatur.

¶ *Bedellus.*] A Saxon. býdel *Præco, nuncius, apparitor, fæcialis, ballivus,* Gall. *Sergent.* Ductum à verbo býdde, i. peto, rogo, precor: unde preces & orationes, calculi item oratorii, majoribus nostris **beads** sunt appellati. M. S. Sax. Bircopar rýndon goder býdelar, i. *Episcopi sunt Dei bedelli*, hoc est, *præcones.* Ingulphus Hist. Croyl. Edgarus *interdicit omnibus ministris suis, id est, Vicecomitibus, bedellis, & ballivis in patria Girvirorum —— ne introeant fines & limites dicti marisci.* Luc. 12. 58. *Exactor.* býdele, dicitur. Legg. Burgor. Scot. cap. 112. *Citatio facta in burgo super burgensem per servientem domini Regis, sine bedello ejusdem burgi, non est valida.*

Apud Scotos & Spirg. q. V. aliàs legitur *Pedellus*, unde errorem proculdubiò contrahit Skæneus, inquiens: *Dicitur autem pedellus, à pedo, hoc est, à baculo, propterea quòd hujusmodi servientes, virga, baculo, aut* un kembert *utentur*, secundùm Jacobi I. parl. 6. cap. 99. *Pedellus.*

¶ *Bederepe*] Vide *Bidripe.*

¶ *Beghardi, Begardi, Beguardi, Beguini, Begwinæ, Beguettæ.*] Viri & mulieres hæretici, vitam religiosam, extra certum aliquem ordinem, profitentes. Viri demisso caputio incedebant, & cooperta facie; fœminæ item velatæ. Exorti sunt in Alemannia sub Joh. XXII. An. Dom. 1341. damnantur à Clemente V. in Concil. Viennensi, & referuntur eorum hæreses in Clementin. lib. 3. Tit. 11. cap. 1. & Tit. 4. cap. 1. *Annal. Dominican. Colmar.* in An. 1302. In nativitate beatæ Virginis Capitulum provinciale fratrum prædicatorum fuit in Basilea——in hoc Capitulo fuerunt conversi seu *Begihardi*, h. fratres non habentes domicilia 80. in processione, mendicantes cibaria, Ita An. 1303.

¶ *Bei.*] Sinus maris, *Buchan. Hist. Scot.* f. 7. n. 10.

¶ *Bellagines.*] Pro *Bilagines.* Jura municipalia Gothorum. Jornandes de rebus Geticis, cap. 11. *Diceneus Gothis Physicam tradens, naturaliter propriis legibus vivere fecit, quas usque nunc conscriptas* Bellagines *nuncupavit.* Dixisse videtur *Bellagines*, perperam, ut solent exotici. By Saxonicè, habitatio; Býan, habitare. *By.* Inde pagus, oppidum (interdum Civitas) Gothis antiquis **By** dicitur, Plurium etiam villarum nomina apud nos, præsertim in locis ubi consederunt Dani (putà *Norfolcia*) in **By** terminantur. Lage, Gothis *lagen*, lex. Vide *laga.* Andreas Gravius Suecus, in epistola ad Bon. Vulcanium, *Nos quibus lingua Gothorum vernacula est, planè agnoscimus* (Bellagines) &

& vocem probè intelligimus; compositam à By, (ut suspicor) quod est pagus, oppidum, κατ' ἐξοχὴν verò Civitatis, & Lagen, qua nulla personat frequentius Juridicundò in foro nostro, nihil citatur usitatiùs, quippe significat Legem sive Jus: quasi dicas Jus Civile, aut Urbanum, à quo in Regno Sueciæ & Gothiæ diversum non rarò variat, Rurale nuncupatum. Lagen, Landlagen, Stadlagen, tum pro eodem quandoque Balagen, creberrimè usurpari, nemo qui patriam nostram visitavit, inficias ibit. Hæc ille, alias subnectens conjecturas, quas vocis apud nos usus non obsoletus, planè respuit. Bilagas enim hodie **Bilaws** dicimus, g Saxonicum frequenti consuetudine, in w vertentes: Scoti **birlaws** & **burlaws**. Sunt autem hæc omnia, leges quas villarum incolæ sibi constituerint observandas. Reg. Majest. lib. 4. cap. 39. §. 8. *Cætera omnia, & singula quæ currunt in Curiis Dominorum, secundùm auxilium & favorem terminantur: exceptis legibus de* Burlawis, *quæ per consensum vicinorum erunt.* Illic Skenæus. *Apud Germanos* Baur *rusticum significat, &* Lauch *vel* **Law**, *lex dicitur: hinc* **Burlaw**, *rusticorum leges, de re rustica latæ. Nos hodie,* **Birlaw courtis** & **Birlawmen** *dicimus.* Bene Distinctionem appetit à Sueco positam Biր autem & Buր, eò aliàs respiciunt quo By, unde neh-he-býր. Saxon. & nehgebuր, idem quod proximus habitator, accola, vicinus: sicut & Græc. βύειον, habitatio, y, etiam & u, sæpissimè confunduntur, ut sic nihil differant **Burlaw** & **Byrlaw**: ni potius videbitur hoc de villarum legibus, illud de burgorum, q. **Burhlaws**, intelligere. In barbaris item dictionibus e crebrò ponitur pro i, & è contra l pro r. Sic *Maliscalco* Italis pro Marescallo: *Chambellan* Gallis, pro Camberlano. Sic & *Bellagines* fortè pro *Birlagines*. Triplex apud nos reperitur *bilaginum genus*: primum quod in Curiis Baronum ab *Homagio* conditur; secundum, quod in Leta, seu *visu franci plegii*, à Sectatoribus Letæ; Tertium, quod in villis statuitur ab incolis & vicinis. Horum omnium potestatem à forensibus expete.

Bilaga.

¶ *Beltis.*] Synodus Celichythæ Anno Dom. 816. cap. 10. De Episcoporum exequiis celebrandis—— *& singuli servorum Dei diem jejunent, & xxx. diebus canonicis horis expleto synaxeos, & vij. beltidum, Pater noster pro eo cantetur, & hoc expleto, tricesima item die obitus sui, &c.* Rosarium, quo precantes usi sunt: à Sax. belꞇ, *i.* cingulum.

¶ *Beneficiare.*] Infeodare. Testam. *Carol.M. Villas*—— *quas nos quondam* Tassilan *beneficiavimus*, p. 83.

¶ *Beneficium, Beneficiarius.*] Eadem in Jure Civili & Canonico, quæ in nostro feodum, & feodatarius. *Beneficiare*, infeodare, seu feodo aliquem afficere. Sigebert. in An. Dom. 1007. Henricus Imp. *Valentianas Balwino beneficiavit, ut sibi contra motus suorum auxilio esset.* Inde *beneficiatus*: quæ omnia vide in Lexicis utriusq; Jur. & habes insignem litem inter Freder. 1. Imp. & Adrian. 4. Pap. circa vocabulum *Beneficium* apud Radevicum de gest. Freder. 1. lib. 1. cap. 9, 10, & 22. Vide hic infrà, *Feodum*.

Beneficium Presbyteri *Hoba* dictum, & *Colonica*. Vide *Hoba*.

¶ *Benerth.*] Servitium quod Tenens Domino præstat cum curru suo & aratro. Vide infra *Quietus redditus*.

¶ *Bera.*] Henry de Hinton x. marcas, quia fugavit porcos à Foresta ante *beram* fractam, sine voluntate Agistatorum Regis, *Rot. Pip.* 1. *E.* 1. *Northamp. sub titulo* De placitis Forestæ.

¶ *Bercaria.*]——Mandatum est *Rob. de Lexinton*, quod Abbati de *Miravall* faceret unam *bercariam* in pasturâ de Fayrefeld ad oves suas custodiendum, Clauf. 9. H. 3. m. 12.

¶ *Bereuuica, Beruuicha, Beruuichus, Berewich, Bereuuita, Beruuita.*] (Idem omnia significantia, & in Domesd. pleraq;) *Manerium*, vel potiùs membrum Manerii à corpore dissitum. *Villula, Hamleta* Manerii, seu Dominii. Manerium minus ad majus pertinens. Quasi Beրneր-ꝩic, i. Manerii vicus. Vide *Beria*. Si autem *Berwita* legatur (quod sæpiùs occurrit) ex alio fonte petendum fuerit, scil. à beր, i. *Dominus*. & ꝩiꞇe *mulcta*: ac si diceretur, pars Manerii remotior, quæ tamen sub Domini mulcta & animadversione, hoc est, sub cognitione & districtu ut olim loquebantur) dignoscitur. Ingulphus Hist. Croylandiæ, *In Spalding, Berewike de Croyland, id est, Manerium de Croyland. & in Algare Berewike alibi, i. Manerium aliud.* Dixi autem *remotior*, nam *Berwici* non in gremio Manerii, sed vel in confinio, vel disjunctiùs interdum multò siti sunt: videnturq; & ipsi integra sæpe Maneria, suis partibus absoluta. Plurimos enim carucatus terræ, multimoda servitia, homines liberos permultos, Socmannos, Bordarios, Villanos, (Domesdei utor vocibus) aliàs atq; aliàs expediunt. Charta Willielmi senioris lib. Ramesf. §. 174. *Upwode cum Cafelia Berewico suo.* Sulcardus in Regist. Westmonast. Rex, (*scil.* idem Willielmus) *dat Abbati Westm. Batrichesey appellat, cum Berewico sibi adjacente, Wendlesworde cognominato.* Ad capitale autem aliquod Manerium, multi pertineant *Berewici*. Domesd. Tit. Wirecesterch. Terra Regis. *Willielmus Rex tenet in Dominio Chideminster, cum xvj Berewichis.* Superiùs paulò: *Rex Willielmus tenet Bremesgrave cum* xviij. *Berewic. Et* Titt. Gloucest. Berchelai. *Hæ Bereuuicæ pertinent ad Berchelay*: & enumerat plus quàm viginti villas. Sic ut splendida sæpe Maneria, quæ à majori aliquo tenebantur, *Berwicæ* dicta erant: habebantque sua quandoq; intra se Maneria, minorum, *scil.* Dominorum sedes & patrimonia.

Berewica etiam Saxon. beրe ꝩica a **Corn farm**, significat (ut notat Tatus) id est *villam frumen-*

frumentariam, quo sensu fateor me non legisse. Agnosco tamen beꞃe hordeum significare, vice *firmam* seu villam elocatam. Hodie item quidam beꞃe dicunt pro hordeo: & Saxones nostri tributum hordeaceum beꞃe-ᵹaꞅol nuncuparunt, *horreum* beꞃeꞅun, *aream* beꞃeꞇlope.

¶ *Bergium.*] Sax. Beꞃᵹ, beꞃiᵹ, beoꞃᵹ, buꞃᵹ, &c. *Urbs*, *oppidum*, *burgus*. Beꞃᵹ autem propriè *mons*, unde montem Apenninum quo Sibyllæ antrum fuisse perhibent, Germani **Venus-bergh** appellant. At etiam *Civitas*, & *habitatio*: fortè quòd primi mortalium in montibus habitabant, juxta illud Orphei in Argonaut.

Οὗ σύμης ὄρος ἐπὶ πολὺς τ' εὐθαλὴς λειμών.

Mons Symus his urbs est, viridanti gramine pratum; vel quòd habitacula & castra condituri, in egesto monte, seu loco aggere munito ædificabant: unde mons ad tutamen effossus, beoꞃᵹ dicitur, beoꞃᵹan, býꞃᵹan, &c. aggere munire, seu munimine accingere. Hinc dicta vocabula & ejusmodi alia frequentia deprehenduntur in urbium nominibus: & hinc veterum Francorum *Mallobergium*, quod vide. Hinc etiam býꞃᵹen, *Sepulchrum*, & býꞃiᵹean *sepelire*, quòd aggesto in collem cespite, olim tumulabant mortuos, ut per agros hodiè cernimus. Nam colles illi, antiquorum plerumq; sunt tumuli, cum ne adhuc býꞃᵹenꞅꞇopa *i.* cœmiteria in usu essent. Hinc deniq; cuniculorum oculamenta & habitacula **Berries** dicimus.

¶ *Beria*, al. *Buria.*] *Curia*, *Civitas*, *burgus*, *habitatio*, *manerium*. A Sax. býꞃ & buꞃ, Græc. βύειον, i. *casa*, *habitatio*. Confunditur autem Sax. býꞃᵹ, býꞃiᵹ, buꞃᵹ, adeo ut *Banberia*, aliàs *banburia*, Florentio Wigornensi scribatur *Bebanbrig* (quod inquit, *est urbs Bebbæ Reginæ*) Hovendeno *Bebanbirg*, & mox *Bebanburch*. Malmesburiensis, *Bebanburg*: Walsinghamio *Banburgh*: Hollenshedo *Banbourgh*, &c. Sic Canterberia Saxonibus passim Canꞇpaꞃabýꞃiᵹ, i. Cantianorum Civitas: & *Beriam S. Edmundi*. Mat. Paris in An. 1174. *Burgum S. Edmundi* vocat. Plurima hujusmodi. Tatus noster (in Saxonicis literis fœliciter versatus) býꞃiᵹ alias exponit villam qua Nobilis habitat: & benè, nam inde Maneria býꞃiᵹaꞅ, & *berias* vulgò nuncupant; & Curia in Textu Roffens. býꞃiᵹ appellatur; Curialis Tato buꞃhƿiꞇa.

Vide Commen. in Cigneam Cantionem, in verbo Curia.

Beristed. Hinc *Beristed* pro *situ* (quod dicimus) *Manerii*, à býꞃiᵹ *manerium*, ꞅꞇýðe *locus*, *sedes*.

Berewic. *Berewic*, vicus ad manerium pertinens: quod vide.

Berie meadows. *Berie meadows*, prata Manerii, i. Dominicalia. Vide *Bergum* & *Burgus*.

¶ *Bernarii.*] Qui ursas alunt. V. *Constabular. Scaccarii*, pag. 175. ca. l. 4.

¶ *Bercquarius.*] Domesd. quasi Bergarius, à Gallic. *berger*, i. pastor, & hoc vel à Sax. beoꞃᵹan, i. curare, defendere, vel à Germ. beꞃᵹ, i. mons; quod pastores plerunq; in montibus versantur, juxta id Virgilii Ecl. 2.

Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.

Sic Germanis **Bergman**, monticula. Vide *Bercaria*.

¶ *Berra.*] Petitionn. Coram D. Rege ad Parlam. post fest. S. Mich. An. 18 Ed. 1. in respons. Regis. Inter Episcopum Karliol. & Prior. ejusd. *Et quod Rex in foresta sua prædict.* (*viz.* de Inglewood) *potest villas ædificare, Ecclesias construere, berras assartare, & Ecclesias illas cum Decimis terrarum illarum pro voluntate sua cuicunque voluerit conferre.*

¶ *Bersæ.*] *Repagula*, *Metæ*, *limites*, Chart. Antiqu. *Intra bersas forestæ.* Gall. *Bers de chariot*, latera vel repagula vehiculi. Inde in antiquis membranis *Cervus bersatus occurrere.* Videtur alio sensu in LL. castrensib. *Fred V.* apud *Radevicum*, lib. 1. cap. 26. pa. 443. *Si quis bersando feram balistâ, vel arcu occiderit, ejus erit.*

¶ *Bersarii* & *Beverarii.*] Ministeriales inferiores in Aula Caroli Mag. Hincmar. Archiep. Epist. 3. ca. 17. *Et quamvis sub ipsis* (i. Camerario & comite Palatii, Senescalco, Buticulario, Comite stabuli, Mansionario, Venatoribus principalibus, & Falconario) *aut ex latere eorum alii ministeriales fuissent*, *& Ostiarius*, *Saccellarius*, *Dispensator*, *Scaporadus*, *& quorumcunque ex eis juniores*, *aut Decani fuissent*, *vel etiam alii ex latere*, *sicut Bersarii*, *Veltrarii*, *Beverarii*, *vel siqui adhuc superant*, *&c.* Non tamen *cum Palatio conglutinabantur.* Sunt qui putant *Bersarii* hic legendum *Bestiarii*, quasi cum bestiis in Amphitheatri arena colluctarentur: ego autem *bersarios*, *veltrarios*, & *beverarios*, sub Venatoribus reponendos censeo, & *bersarios* eos significare qui lupos insequuntur (bæꞃꞅ enim ni fallor, Saxon. Lupus, nam lupus priscis sic etiam dictus est) *veltrarios*, qui ejusmodi canibus præficiuntur, *beverarios*, qui castorem (ubique gentium *bever* nuncupatum) venantur. Scholiast. Juven. Satyr. 12. *Castorem bebrum* dicit.

¶ *Bertona.*] Est area in aversâ parte ædium ruralium primariarum, in quâ horrea, stabula, & vilioris officii ædificia sita sunt; & in quâ foventur domestica animalia, & negotiationes rusticæ peraguntur.

Rex Thesaurario & Baronibus suis de Scaccario salutem. Quia volumus, quod castrum nostrum *Glocestriæ*; necnon & *Tina* & *Bertona* Glouc. corpori dicti Comitatus nostri *Glouc.* annectantur, & in custodiâ Vicecomitum nostrorum ejusdem, qui pro tempore erunt, unà cum dicto Comitatu existant, &c. Vobis mandamus, quod in Rotulis nostris Scaccarii prædicti, sic fieri & irrotulari faciatis. *Claus.* 32 E. 1. *m.* 17.

Gulielmus le Scrope retentus in servicio Regis pro termino vitæ, cum annuitate *CC l.* per annum: pro quibus *CC l.* nunc habet Castrum, Villam & *Bertonam* de

Marle-

Marlebergh. Orig. 17 R. 2. *Rot.* 1. *Wiltf.*

¶ *Berwita.*] Vide *Berewica.*

¶ *Besca.*] *Ligo, rutrum*, Gall. *besche, bescher* fodere. Prior. Lew. Custumar. de Hecham, pa. 15. *In communi pastura turbas—cum una sola besca fodient, & nihil dabunt.*

¶ *Betagii.*] In MS. Hibern. *Laici ascripti glebæ (Ecclesiasticæ) qui Betagii vulgariter appellantur in antiquo Registro Dublin vocato Crede mihi, in duabus bullis Urbani IV.*

¶ *Beudum*, al. *Beodum.*] *Mensa*, Saxon. beoð, Lex. Sal. Salic. Tit. 48.——*Hospites tres vel amplius collegisset, & pavisset, & ei ibidem gratias egissent, & in beudo suo pultes manducassent.* Notat. Gloss. aliàs *beodo* legi. Et vet. Glossar. Latino-Anglo-Sax. *mensa*, beoð; *Refectorium*, beoððern. Sic Mat. 15. 27. eatað of ðam crumum ðe of hyra hlaforda beoðum feallað. 7. 1. *edunt de micis quæ cadunt de mensis Dominorum suorum.* Luc. 8. 16. beoð dicitur, quo nos hodie vocabulo pro lecto utimur, non pro mensa.

¶ *Biannum.*] Vide *Bannum* & *Tallita.*

¶ *Bibarhunt.*] Canis qui fibres venatur. **Biber** enim Germ. *fiber, castor*: **hunt**, *canis*. L. Boior. Tit. 19. §. 4. *De eo cane quem bibarhunt vocant, qui sub terra venatur, qui occiderit alium similem reddat, & cum 6. solid. componat.* Nos hujusmodi caniculum **a beagle terriar** appellamus, quòd viverræ instar terram ingreditur, vulpésque de ibidem latratu prodit, & taxos. Malè Lydeus (vereor) de viverra intelligit, quam nemo unquam inter canes numerat, sed mustelas potius. Et vocis sono decipi videtur, *vivar* subaudiens in *biber*, quod tamen non ad animal referendum est venans, sed ad id quod venatione petitur. Seculum etiam si spectes, haud convenit mulctæ ratio, viverræ precio.

¶ *Bidale.*] Precaria potatoria, vel, invitatio ad compotandum. Male Bildale in quibusdam Bractoni MS. lib. 4. cap. 1. nu. ult. Vide Sothale.

¶ *Bidripa.*] Fines in Comitatu Bedford. An. 7 Ric. primi. *Inter Abbatissam & Conventum de Fenthewer petentem, & Williclm. clericum de Lecton Tenentem. De terris & consuetudinib. Scil. de una hida terræ cum pertinentiis in Lecton, &c. Insuper idem Williel. & hæredes sui dabunt duos solid. annuatim Abbatissæ, & Conventui prædict. Pro tribus araturis, & una* Bidripa, *quæ vocatur Hingbidripe, quæ ab eo exigebatur; salvis duabus* bidripis *quibus idem Willielmus faciat ad cibum Abbatissæ, prima, viz. cum omnibus hominibus de hospitio suo, & terra sua operantibus, secunda cum uno solo homine.* Vide *Precaria.*

¶ *Biduana.*] Bidui jejunium. Capitul. lib. 5. can. 136. *Et biduanas omnes faciant, tam Episcopi, Monachi & monachæ, quam Canonici, &c.* Gloss. ibi ex Rabano Mauro de institut. cler. lib. 2. cap. 26. *De origine biduanæ sive triduanæ. Biduanum morem jejunii inde sumptum, quod Apostoli jejunaverunt illo biduo, quo Dominus passus & sepultus est.*

¶ *Bierbon.*] Vide *Broethan.*

¶ *Bigata.*] Currus seu plaustri onus, **a Cart-load of any thing.**

¶ *Bigera, bigerra, bigerrica, bigerriga.*] Vestis genus. Meursius: γȣϐίȣ. Idem est quod *Gusa.* Invenio in veteribus Glossis, sed corrigendis, *Bigera vestis, gusa villata.* Sed observa illic *Bigera* quæ vox non temerè alibi obvia. Invenio *Bigerriga* apud Sulpitium de vita S. Martini. *E proximis tabernis bigerrigam vestem brevem atque hispidam quinque comparatam argenteis rapit, atque ante Martini pedes iratus exponit.* At tu *Bigerra* rescribe in Glossis. Et *Bigerriga* apud Sulpitium est *Bigerrica.* Nam C. & G. confundunt librarii. Bigerri autem sunt Galliæ populi. Ergo *Bigerra* vestis est Gallica. Huc ille. Certè *Bigerrones* apud Cæsarem de bel. Gal. lib. 3. Aquitaniæ populus: Et *Bigerra* urbs prisca in Hispania Taraconensi, de qua hodiè haud satis constat. Fortè autem non hinc petenda vestis, at à Gallico *bigarrer*, quod est variegare, diversisque coloribus interstinguere, quasi *bis variare.* Inde *bigarré*, vestis variegata, ceu **Motley**, & **Plod** Scoticum.

¶ *Bigla.*] *Vigilia, excubiæ.* A Græcis introductum, quibus βίγλα, à Latino *vigilia*; & βιγλεύειν *vigilare, excubias agere*, βιγλάτωρ *vigilator, excubitor.* De his vide Meursium. Et hîc infra *Drungarius biglæ.*

¶ *Billa.*] *Schedula, libellus, syngraphum.* A Saxon. bille, unde Græco-barb. βίλλος, Gallic. & Belgic. *billet.* Meursius, βίλλος, *liber.* Darmarius in fine Synodici cujusdam: τὸ τέλος ἦν ἐξίτηλον καὶ ἐκ ἕτερον ἀντίγραφον ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος τῆς βίλλυ, καὶ διὰ τοῦτο ἦν ἐλλιπὲς, i. *finis exoletus erat, & aliud exemplar propter antiquitatem billi, non extitit, ideoque mutilus est.* Dubitat hîc Meursius an legendum τῆς βίβλȣ: posterioresne Græci βίβλος dixerint pro βίλλος. Nos autem hoc (ut alia multa) Saxonicum opinamur sapere. Vide *Bulla.*

¶ *Birlaw.*] Vide *Bellagines.*

¶ *Birrus, Birrum, Burrus, Bireta, Birrhetus, Birretum, Birretrum.*] Aliàs cum *y*, & aspiratione, ut *Byrrus, byrrhetus*, &c. *Birrus* & *birrum*, lacerna, palliolum. Hoc vestem Romanam fuisse Martianus comprobat, lib. 4. ut refert Coel. Rhodigin. lib. 16. ca. 10. & apud Vopiscum lego, *Ab Atrebaticis birri petiti: & donati birri Canusini*

nusini: quæ cum de veſte ſplendidiori dicta videntur, Pithæus *beri* mavult quàm *birri*. *Nam beri* (inquit) *honeſtiorum & Palatinorum veſtes erant, ſericæ: ut à viris doctis notatum eſt.* Birrus autem indumentum vile ad excutiendam pluviam, humeros tantùm & brachia tegens. Gloſſ. Iſidori *Amfibulum*, *birrum villoſum.* Etiam Lacernæ ſimile, h. fimbriatum, quo ſoli quondam milites uterentur, ut ex Perſii interprete notat Pithæus. Sed hæc Romani ſeculi ſcrutatoribus mitto, unà cum *burra* apud Auſonium, *bera* apud Martialem, &c.

Birrus etiam Chriſti militibus in uſu, priori non diſſimilis, *palliolum ſacerdotale*. Concil. Gangrenſ. An. Dom. 324. Can. 12. juxta Latinum Interpretem. *Qui amictu pallii utitur, quaſi per hoc habere ſe juſtitiam credens, & deſpicit eos qui cum reverentia byrrhis & aliis communibus & ſolitis* (veſtibus) *utuntur*, *anathema ſit.* Codex Græc. βήρεις legit, & Balſamon Epiſcopus (juxta Pithæum) intelligit de veſte ſerica, quod ipſe canon videtur reſpuere. Nam ut *byrrus* nonnunquàm de veſte ſplendida, ita *berus* interdum de minus precioſa dicitur. Paulus Monachus Cyprianum *byrro* indutum refert cum ad ſupplicium duceretur: Et Pontianus ipſius Cypriani Diaconus hoc lacernam vocat: Pithæus. Fallor ſi *byrrum* non ſit quod hodiè breve mantillum Hibernicum, quò & Suidæ illud, Ἐφεστρὶς ἱμάτιον ῥωμαϊκὸν, λέγεται δὲ καὶ μάνδυες καὶ βίρρον, ἅτινα ἐν ὀνείρῳ βλεπόμενα θλίψεις σημαίνουσι, id eſt, *Epheſtris pallium Romanum, dicitur autem & mantillum & birrum, qualia in ſomnio viſa ærumnas protendunt*, quia ſervilis hæc veſtis, ut notat Meurſius.

Birrus etiam & *Bireta*, *Birrhetus*, *Birretum*, *Birretrum*. Tegmen capitis, pileus. In L. 1. ad finem Cod. Theodoſ. de habitu quo uti oportet intra urbem. *Servos ſanè omnium, quorum tamen Dominos ſollicitudine militiæ conſtat non teneri, aut birris uti permittimus aut cucullis.* Militum ſervis non conceditur hîc *birrus* (ut notat Pithæus) quia domini ipſi militantes hoc induebantur. Poſterioribus tamen magiſterii nota, ut pileus olim. Clemangius Epiſt. 74. *Non cappa (ut in proverbio eſt) monachum efficit, nec cappa etiam aut cathedra, birretive impoſitio Magiſterium.*

Bireta coccinea, Cardinalium Petaſus. Platina in Paulo II. *Præterea verò ne ſolus differre à cæteris videretur, publico decreto mandavit, propoſita pœna, ne quiſquam bireta coccinea (ita appellant capitis tegmen) præter Cardinales ferret: quibus etiam primo pontificatus ſui anno pannum ejuſdem coloris dono dedit, quo equos vel mulas ſternerent dum equitant.* Hunc autem *biretæ* cultum non inſtituit Paulus, at aliis interdixit, ut Cardinales ſoli uterentur. Rei enim Author fuit Innocentius 4. de quo ſic in ejus vita Platina —*Statuitque ut Cardinales equo in publicum vecti, galero rubro uterentur,*
Byrrus.
honeſtandi ordinis cauſa. Certè *byrrus* apud veteres rubrum ſignificabat, non tamen veſtis inde dicta: nam *birri* albi meminit Greg. lib. 7. Epiſt. (ſecundæ Indict.) 5.

Birretum album. Capitis tegmen, lineum, tenue, ſtrictum: formâ ipſius cranii, vel caſſidis, quo Homerus Iliad. 6. Ulyſſem ornat exploraturum. Καταῖτυξ. Hoc inſigniuntur qui ſupremam in Jure noſtro palmam ferunt, Servientes ad legem dicti: vulgò **Sergeants at Law**. Mat. Paris *Coifam* vocat juxta Gallicum. Forteſcu. titularis Angliæ Cancel. ſub Hen. 6. lib. de laudibb. LL. Angl. cap. 50. *In ſignum quòd omnes Juſticiarii illi taliter extant graduati, quilibet eorum ſemper utitur dum in Curia Regis ſedet, birreto albo de ſerico, quod primum & præcipuum eſt, de inſignibus habitus, quo Servientes ad legem, in eorum creatione decorantur. Nec birretum iſtud, Juſticiarius, ſicut nec Serviens ad legem, unquam deponet, quo caput ſuum in toto diſcooperiet etiam in præſentia Regis, licet cum Celſitudine ſua, ipſe loquatur.*

¶ *Biſantium.*] V. Char. R. Jo. de feod. mag. ſigilli nu. 9. *Conſtantinopolis* primùm *Bizantium* dicta formam antiqui vocabuli præferunt Imperatorii nummi *Bizantini* vocati. *W. Malm.* f. 76. b. n. 40.

¶ *Birſare.*] *Telo petere, aut configere*, à Germ. Birſen. LL. Caſtrenſ. Frider. 1. An. 1158. apud Radevic. lib. 1. cap. 26. *Si quis birſando feram baliſta vel arcu occiderit, ejus erit.* Ejuſd. lib. 2. cap. 76. *In birſando ipſemet arcum tendit, ſpicula capit, implet, expellit.*

¶ *Byrthinſak.*] Reg. Majeſt. Scot. lib. 4. cap. 16. Rubrica inſcribitur, *de lege Byrthinſak*; & in textu ſubſequitur, *De yburpananſeca, id eſt, de furto vituli vel arietis, vel quantum quis ſupra dorſum ſuum poterit portare de cibo; non eſt Curia tenenda.* Hic Skenæus, **burdin** *onus*: Sac, *i. ſaccus, q. d. onus cibi in ſacco.* Quid autem ſit yburpananſeca, ingenuè fatetur ſe ignorare: ſed pana idem eſſe dicit in Aquitania quod fur; provocat tamen ad aliorum judicium. Cui ſi me liceat inferre, opinor vocabula eſſe ſynonyma: **burdin** enim Saxon. býrþin *onus* ſignificat, ut ipſe dicit, Sac utique *ſaccum*, ſed etiam *cauſam*, *litem.* Sic in yburpananſeca, *y* aliud non eſt quàm incœptivum augmentum, quo Angli veteres uſi ſunt pro ʒe Saxonico & Germanico, ut in mille aliis vocibus apud Chaucerum & antiquos videas. p. Scriptoris imperitia ſurrepſit pro Saxon. þ. id eſt, th, & an ſyllaba duplex pro ſimplici: Sic ut legendum ſit, yburthan aliis yburthin & burden. Dicatur etiam à genitivo plurali ẏburþanum ſeca quaſi *onerum ſaccus*; vel accuſativo, burþana, velut *ſaccus ad onera*: Mat. 11. 4. hiʒ bindað heꝼiʒe bẏrþẏna, & Luc. 11. 46. mid ðam bẏrþenum. Seca idem quod Sac. nam apud Saxones, aliàs per diphthongum ſæc ſcribitur.

¶ *Biſſa.*] Cerva major, à Gallico *biche*, unde hinnulus ejus ſeu vitulus *bicheteau*, *q. biſſetus.*

q. bissetus. Inquisit. de statu diversar. forestar. 36 Ed. 3. Titt. Walmer & Alisholt. Hantsc. in dorso——*ceperant unam bissam in foresta.* Mox, *& duos vitulos bissarum.* Angl. **an Hind.** Glossæ Arabico-Latin. *Bissa corrigia.*

¶ *Bisacuta.*] Bipennis, Gal. *besague.* *Bract.* lib. 3. Tract. 2. cap. 23. Arma moluta plagam faciunt, sicut gladius *bisacuta.* **A black Bill.** V. *Bensura.*

¶ *Bizachius.*] *Sica, ensis falcatus.* Hormanus Cæsaresburg. (Tit. de bellicis) **a Bastard** nuncupat, aitque, *Bizachius est atrox telum apud Turchas.* **Baselard** autem (aliis *baslerdus*) in Catholicon. *clinabulum* exponitur: ignotum per ignotius.

Baslerdus.

¶ *Blackmail.*] Tributum quod pauperes quidam Angli limitanei, potenti alicui Scoto limitaneo, ideo aliquando pendebant, ut à latrunculis & prædonibus Scoticis (prædam ex Anglia ducentibus) tutarentur: & è contrà. Dictum quòd juxta pendentium tenuitatem, ære vel opsoniis plerumque pendebatur, non argento. Vide *Mail.*

¶ *Bladum*, quibusdam *Bladium.*] Nestro foro, de *segete* tantùm intelligitur, præsertim etiam in herba. Lindewodus autem extraneos secutus in Gloss. Provincial. lib. 3. *Sunt*, inquit, *segetes, dum seminantur; messes, dum metuntur; fruges, dum fruuntur; blada, dum in horreis triturantur.* Notat præterea ex Bartholo, sub bladi appellatione contineri lini semen, & cæterorum quæ teruntur in area: sed legumina huc referri negant J. Consulti. Certè apud priscos Saxones (à quibus latè per Europam vox diffunditur) blaða seu blæða omnem fructum significat, etiam arborum & vitis. In Evangel. Saxon. Jo. 15. 2. he deð ælc twig æfeg on me þe blæða ne byrð, i. *Aufert omnem palmitem qui in me* bladum, i. *fructum non fert.* Sic illic pluries, & Psalm. 36. v. 2. *olera* dicuntur blæða. Hinc Gallic. *bled*, & *ble*, Seges, frumentum, *emblaver*, *q. emblader*, seminare. Ital. *biava.*

¶ *Blanch ferme.*] Vide *Firma Alba.*

¶ *Blanca* & *Blankes.*] Nummus argenteus valens 8. denar. quem Rex Angliæ Henricus 5. Franciæ Regens constitutus, An. Dom. 1420. Regni sui 8. in Francia cudebat. Dictus autem *blanc*, *i.* albus, ut ab aureo vocato *Salut* & *Salus* (ab eodem tunc etiam percusso) innotesceret. Prohibetur ejus in Anglia usus. Statut. An. 2. Henrici 6. cap. 9.

Blancs etiam multo antiquiùs dici videtur, quod vel ad ponderis valorem persolutum est, vel non in pecuniis numeratis. Domesd. Titt. Norfolc. Rex. Feorhow Hundred. *Totum valebat tunc vii. & dimid.* blancas, *cum consuetudine xxx. sol. & iii. sextariis mellis: modo xii. lib. ad pensum, & xxx. sol. de gersuma.*

Clausf. 12 Hen. 3. memb. 12. *Rex concessit hominibus de Andever, Manerium de A. &c. ad feodi firmam: Reddendo per annum ad Scaccarium Regis Lxxx. lib.* blanc, *de antiqua firma, & xx. lib. numero de incremento, ad 2. terminos, viz. ad scaecarium ad festum Paschæ xl. lib. & x. numero; & ad Scaccarium S. Michaelis similiter.* Videndus est rubeus liber Scaccarii. *C. l. blanc.* aliquoties fuit *Lxxxiv. l.* sæpius autem *Lxxxix. l. v. s.*

¶ *Blanchiatura.*] Patent. 17 Ed. 2. memb. 12. par. 2. *Thomas Comes Lancastr. &c. concessit J. K.* (inter alia) *x. sol. iiii. denar. redditus exeunt. de quibusdam tenementis in villa de C. &c. & cum blanchiatura redditus prædicti, recipiendum per pondus, sicut dictus Comes eum recipere solebat.*

¶ *Blare.*] —— Ejus partem (scil. *Atholiæ*) sub radicibus montis *Grampii*, in planitiem explicatam, *Blaram* vocant, quæ vox liberum arboribus solum significat. *Buchan. rerum Scot. hist.* f. 6. a.

¶ *Blasphemare.*] *Increpare, convitiis aliquem afficere.* Ità sæpè in antiquis LL. plurimisque Scriptoribus. Greg. Turon. Append. cap. 51. *Liberare poteras de blasphemiâ hanc causam.* Inde Gallic. *blasme*, Angl. **blame.**

¶ *Blatthin*, & *Blattin.*] Idem quod *blatta*, i. purpura. Anastas. in vita Leonis 4. *Vela de fundato, ornata ex utraque parte de blatthin.* Ex in vita Paschal. *Cum periclysi de blattin byzantea.* Passim apud eundem.

¶ *Blatum.*] Vide *Massus.*

¶ *Blaudius*, *Blavius*, & *Blavus.*] Color cyaneus, *glaucus.* A Germ. *Blaw*, unde etiam (ni fallor) *Blodius.*

¶ *Blestia.*] Cespes ab humo rasa ad comburendum, al. *terricidium*, quod terrâ scinditur. Vox pluribus Curiarum Senescallis nota. A Gal. *bleche*, quòd de spongiosa terræ superficie eraduntur hæ *blestiæ.*

¶ *Blintres.*] LL. Inæ M. S. cap. 70. *Duodecim mambræ cervisiæ Wylisceæ, triginta blintres.* Corrigo juxta Saxonic. *hlutres*; *h* pro *b. u* pro *n.* Est autem hlutter Simplex, purum, lucidum. Sensus perinde legis *xii. amphoræ cervisiæ Wylisceæ* (hoc est, potentioris) *xxx. tenuioris.*

¶ *Blodius.*] Vide *Blaudius.*

¶ *Blodwita.*] Mulcta effusi sanguinis. Blod. Saxon. *sanguis*, pita, *mulcta, emendatio.* LL. Henrici 1. cap. 39. *In quibusdam locis, qui blodwitam, id est, forisfacturam sanguinis fecerit, solummodo reus est: in quibusdam etiam qui patitur.* Et. cap. prox. præced. *Mundebrech & blotwyta*——*communi emendatione componuntur Regi & Thanis in quinque mancæ.*

Ubi Rex in Chartis privilegiariis *blodwitam* concedit, intelligendus est cognitionem illius delicti concedere, mulctásque inde provenientes.

¶ *Bloyhorn.*] Vide *Cinnitum.*

¶ *Blondus*, al. *Blundus.*] Flavus, subflavus, auricomus: à Gall. *blond.* In Registr. Chartar. Priorat. de Stok. Chart.9. *Stephanus Rex Angliæ Gisleberto Comiti Hertford, salutem: Præcipio quod iste Will. de Gurneio teneat totam terram de Haveringlandia & Witewella—— sicut Rogerus de Furneio Pater suus tenuit tempore Regis Willielmi Blundi avunculi mei, &c.* Perspicuè de Willielmo Rufo.

¶ *Blutare.*] *Evacuare, expoliare.* Longob. l. 1. Titt. 18. l. 1. *Si casam cujuscunque blutaverit, aut res eorum tulerit.* Ubi Glossar. *blutaverit, evacuaverit.* Item *blutare, expoliare.* German. **Bloten.**

¶ *Bolones, Bulii, Bubones.*] *Bobans* Gal. luxus, prodigalitas. Urstisius autem ad Tom. unum Germ. Hist. *Bubones* (inquit) *lixæ, calones, mediastini. Aliquando nebulones & furciferi*, **buben**. Chronic. Colmariens. in An. Dom. 1287. *Quod pecuniæ 4. bobonibus datæ fuissent ut tentoria sive exercitus in 4. partibus incendissent.* Ibid. An. 1296. *Venerúntque nudi bubones, & agros bene seminatos everterunt.* Etiam An. 1300. *Servorum autem pauperum qui dicuntur bubii, tanta fuit multitudo, quod Regi dicebant, Date nobis res in Civitate, & vobis eam trademus.*

¶ *Bockland.*] Prædia Saxones duplici titulo possidebant. Vel scripti authoritate, quod boclanð vocabant, quasi *terram librariam* vel Codicillarem: vel populi testimonio, quod folclanð dixere, id est, *terram popularem.* Utpotè quæ in populum transfundi poterat, nulla scripturæ articulo reclamante. *Bocland* verò ea possidendi transferendíque lege coercebatur, ut nec dari licuit, nec vendi, sed hæredibus relinquenda erat, ni scriptis aliter permitteretur. *Terra* inde *hæreditaria* nuncupata. LL. Aluredi c. 36. ðe monȝe Ðe boclanð hebbe, &c. *i. De eo qui terram hæreditariam* (Sic boclanðe vertit antiquus Interpres) *habet, quam ei parentes sui dimiserunt; ponimus ne illam extra cognationem suam mittere possit, si scriptum intersit & testes, quod eorum prohibitio fuerit, qui hanc imprimis acquisierint, & ipsorum qui dederint ei, ne hoc possit: & hoc in Regis & Episcopi testimonio recitetur coram parentela sua.* In veteri LL. Canuti versione Cap. 75. *alodium* redditur.

¶ *Bolleta, Bolletarius.*] Vide *Bulla.*

¶ *De Bombardis, earúmque origine.*

¶ *Bombarda.*] A sono & fremitu Græcis βόμβος, Latinis *bombus*, dicta. Machina ad stabilienda humana Imperia, potiùs quàm ad delendum humanum genus (ut nonnulli queruntur) enata. Authorem habuit Chymistam quendam nomine Bartholdum Schwartz monachum, qui dum pulverem sulphureum medicinæ ut ferunt causâ in mortario texisset lapide, scintilla fortè pulverem accendit, elisóque cum fragore lapide, inveniendæ machinæ ansam præbuit. Primus ejus usus (ut Achilles Gassarus medicinæ Doctor, ad Sebastianum Munsterum diligentissimè scripsit) apud mare Danicum fuit An. Dom. 1350. celebris autem non evalit, donec ad Clugiam pugnatum esset à Venetis & Genuensibus An. Do. 1380. de quo sic Platina in vita Urbani 6. *Hæc etiam arte Barbadicus usus est; inventa tum primùm à quodam Teutonico bombarda fuit, à sono & tonitru sic dicta. Nulla erat scapha Venetorum, nullus lembus, qui non duas bombardas & eo amplius haberet: quibus multi Genuenses, ut à re insolita, nec ad præcavendum scita, opprimebantur. Singulæ enim bombardæ uno ictu binos ternósque plerumque necabant, &c.*

Paulò post nostratibus cognitæ meminit. Chaucerus, 3. book of *fame*, fol.282. p.a. col.2. speaking of *Eolus*'s Trumpet of evil Fame.

Through out every Region
Went this foule Trumpets soun,
As swyfte as a Pellet out of a Gonne
When fier is in the pouder ronne.
And such a smoke gan out wend
Out of the foule Trompets end,
Black, blo, grenish, swartish, rede,
As doth, where that men melt lede.

Et An. Dom. 1386. captis duabus Gallorum navibus, *diversæ machinæ ad jaciendum lapides, & muros conterendum, & gunnæ plures, cum magna quantitate pulveris* (ut refert Walsinghamius in eo anno) in Angliam deducuntur: ubi tandem è ferro fusili (An. scil. 1543.) conflatæ sunt *bombardæ.*

Mirans autem non prætercam quod in tabulis expensarum militarium & civilium Edouardi 3. (à 21 die Aprilis, anno Regni sui 18. id est, Christi 1344. usque ad 24 Novem. Regni ejusdem 21: hoc est Domini nostri Dei 1347.) mentio fit de **Gunners**, acsi hæ machinæ quas **Gunnes** appellant, etiam tunc in usu essent. Numerantur enim illic sub titulo **Artificers and Workmen**——

Mariners ——— ——— ———	LX.
Armorers ——— ——— ———	VII.
Artillers ——— ——— ———	VI.
Gunners ——— ——— ———	VI.

Infra quoque ubi de stipendiis agitur—— **Pamnerers, Gonners, and Crosbows of Almains, Lorain, and Henaude**, *quilibet vi. denar.* Veruntamen ne ausim hæc quidem de *bombardarum* fabricatoribus intelligere, sed potiùs petrariarum, & manganalium, de quibus infra.

Execrantur pacis invidi hanc machinam: mihi autem semper visa est non sine Dei opt. max. providentia revelata. Utpotè quæ novæ universalis Monarchiæ spem omnem in futuro

ro tolleret, pacémque tandem universalem (adventum filii sui expectaturo) Orbi induceret, juxta Regii illud Prophetæ, Psal. 8. *Venite & videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram: auferens bella usque ad finem terræ. Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni.*

Bombardarum genera Munsteri ævo in usu, sic ab ipso enumerantur. *Amazonæ, Basilici, Luscinia, Quartanæ vulgò Cartunæ, Dracones, Serpentes, Falcones, magni & parvi.* Addatur *arcubuza, q.* arcus cavus: *buca* enim Italis *foramen.*

¶ *Bonda*, al. *Bunda.*] Saxonic. *Maritus, pater familias.* Lel. coll. vol. 2. p. 119. LL. Henr. 1. cap. 15. *Ubi bonda manserit sine calumpnia, sit uxor & pueri in eodem sine querela.* In Canuti LL. par. 2. cap. 8. vetus Interpres Ðam bunðan *patres familias* vertit. Lambardus *habitatores.*

¶ *Bondagium*, & *Bondus.*] Vide *Nativus.*

¶ *Bonerey.*] Fitzherb. Tit. Estrepem. nu. 10. T. 4. E. 3. 32. *Wast verò I d'un sale & un graunge, & un* bonerey. Et infra; *pur le Waste del sale, & grange, &* bonery. Bonnicre *Gal.* est portio, vel mensura terræ, arpennæ non dissimilis.

¶ *Bonna*, *Bunda*, *Boda.*] *Terminus, limes.* Glaber. Hist. lib. 2. cap. 10. *Multi ibi limites quos alii bonnas nominant, suorum recognoverunt agrorum.* Terminos etiam nonnulli *banna* vocant, ut supra in ea voce. Petitt. Parlam. An. 18 Ed. 1. in Respons. Reg. inter Episc. & Prior Carliol. *Sunt infra bundas forestæ de Inglewood.* Bunna Sax. rem eminentiorem significat, Βουνὸς Græcis collem, tumulum (cujusmodi solent esse agrorum metæ) bundan habitare, tendere, *Budones* seu *botones* apud Paulum J. Consultum, *vicem præstant terminorum, aut ipsi termini sunt.* V. *Camd.* 515. d. *Botontines*, & paulò supra *Augustin.* de Civitate Dei.

¶ *Boones.*] Vide *Gressoines.*

¶ *De Bordariis, bordagio, bordland, & Bordimannis.*

¶ *Bordarii.*] Vox Normannis inducta, & Normannicum postulans interpretem. In libro censuali Angliæ (qui Domesdei appellatur) frequentissima est, & villano semper postposita. Quibus autem hi addicti essent serviciis non constat, nec possum ex nominis etymo decernere, qui multiplex.

Dicantur enim *Bordarii* vel quòd in tugurio (quæ cottagia vocant) habitabant, seu villarum limitibus; vel quòd mansum aut villam in agris sitam colebant: Hæc enim omnia Galli **bords** vocant, & limitaneos hodie nos appellamus **Borderers.** Non conveniunt tamen *Bordariis* qui in Domesd. occurrunt: nam hos & in medio villarum, & circa aulam Domini, & in ipsis burgis frequentes deprehendimus, sæpè etiam plus terræ colere quàm tugurio competit.

Nuncupentur præterea *Bordarii* quasi *Mensales*: & hoc, vel quòd terras colerent mensæ Domini designatas; vel quòd esculenta indicta, scil. ova, gallinas, aucas, porcellos, & hujusmodi exhiberent. Bractono enim *Dominicum quod quis habet ad mensam suam* **Bordlands** *nominatur.* Lib. 4. Tract. 3. cap. 9. nu. 5. **Bord** autem *mensa.* **Bordlands** terræ Dominicales. Sic Galli vett. dicere soliti sunt. *Que le Seigneur retraict le fief à son domaine & à sa table & charue.* Cujac. feud. lib. 2. Tit. 14. *Bordlands.*

Appellari denique videantur *Bordarii*, quòd circa ædes vel hospitium Domini, servilia peragebant opera. Boꝛð enim Saxonicè *Domus, hospitium*, unde innan boꝛð dicitur, qui domi est: uttan boꝛð, qui foras. Ad servorum igitur distinctionem, *villanos* nuncuparem, qui villæ & agris addicti rem colonicam exercebant, arabant, fodiebant, sepiebant, metebant, &c. *Bordarios* verò qui domestica navantes servitia, necessaria importabant, exportabant, molebant, triturabant, ligna & fomitem parabant, aquam hauriebant, areas mundabant, & hujusmodi. Hoc genus servilium operum, Galli hodie *bordage* vocant, exigendi etiam jus, *droict de bordage.* *Bordage.* Vide infra *Bortimagad*, quod (me judice) huc sonat: & audi Domesd. tuóque utere calculo. Titt. Norf. Rogerus. Hundredum de Grenehou. *Nereburgh* (villam) *tenuit Aelwius tempore Regis Eduuardi* Confessoris, *modò R. vicarius terræ pro man. Tunc xxiiii.* villani *& post xviii. modo simul. Tunc & semper x.* bordarii. *Tunc iv.* servi, *modò iii. Tunc & post in Dominio iii. carucatus, modo ii.* Vide hic *Bordarios villanos* & *servas* invicem distingui. Domesd. Titt. Norf. Rex. Hundred. de Norwic. *In Norwic. erant temp. R. Aedwardi MCCCxx burgenses*——Et post multa: *Modo sunt in burgo DCLxv Anglici, & consuetudines debent, & CCLxxx bordarii, qui propter pauperiem nullam dant consuetudinem* Titt. Middlesex. Sanctus Petrus. Stanes. *Ibi erant iii. villi, quisque dimidium hidæ, &c. Et xxxvi. bordarii, de iii. hidis. Et iv. bordarii de xl. acris. Et x. bordarii, quisque v. acr. Et v. Cotseti quisque iv. acr. Et xii. servi:* Tit. Gloucest. Rex. Teadechesbury. *Et xvi. bordarii circa aulam manebant.* Titt. Hereford. Alured. de Marleberg. Elwias. *Et alii xii. bordarii operantes una die in hebdomada.* Tit. Huntedonscire. *In burgo de Huntedon*——*sunt Cxvi. burgenses, consuetudines omnes, & geldum Regis reddentes: & sub eis sunt C. bordarii qui adjuvant eos ad persolutionem geldi.* Numquid igitur *bordarii* non servi? Contribuunt in censum Regium ac si non essent. Perindè nec semper inopes: quod etiam innuit idem li-

libr. Titt. Hereford. Rex. *Ibi* (inquit) *alii x. bordarii pauperes:* quasi alios divites subaudiret. Certè liberi quàm plurimi tenuere in villanagio, i. per servitia servilia: quid ni igitur & in *bordagio?* Hoc enim tenuræ genus esse videtur, & terram potiùs respexisse quàm sanguinem. Sic Rentale de Havering atte Bowre: *Ibidem vocantur bordimanni, qui omnes tunc fuerunt bassæ tenuræ.* Bordimanni, *homes du bord.* *Bordimanni.*

Bordarii, tenentes per servitia plus servilia quam villani, & qui tenent nisi paucas acras. *Sic nota quædam in lib. M. Knifton.*

¶ *Bord halpeny.*] Nummus qui in foris & nundinis solvitur, pro erectione mensarum, & tabularum ad exponendas merces. *Siliquaticum.* boꝛd & bꝛed Sax. *tabula*, **halpeny** *obulus.* Mendosè scribuntur **boꝛthalpeny** & **bꝛodhalpeny.** In antiquis Chartis multi immunes fiunt ab ista solutione.

¶ *Bordiare.*] Juxta quosdam, propriè est (quod aiunt) ad barros pugnare, *Torniare*, gladiis concurrere, *Justas facere*, hastiludium exercere. Sunt autem qui *bordiare* dicunt de omnibus: quære an à Gallico *bourder*, quod est, ludere, nugari. Inde autem *Burda* pro irrisione, & scommate. Jo. de Athon in Constit. Othobon. Tit. de hab. cleric. ca. Cum sancti, verb. Ridiculosus. *Ad immensam burdam astantium, fertur, &c.* Et post, Tit. de intrus. ca. Amoris, ver. Archidiac. *Ad quod facit una burda transmarina, &c.* Vide *Tornamentum.*

¶ *Bordimanni*, **Boꝛdlands.**] Vide *Bordarii.*

¶ *Bordonarii.*] *Burdonum custodes.* Con. Sicul. lib. 3. Tit. 38. l. 1. *Somarii, bordonarii, vel alii custodes aliquorum animalium. Burdo* mulus: & reperitur apud Ulpianum ante Gothica secula, nostrosque ideo excedit limites, sed Germanicam videtur sapere originem, nam **some** & Sax. buꝛden, nobis burdon, *onus* significant, ad quod, natum hoc animal. Reg. lib. 4. cap. 5. 17. *Tollam onus duorum burdonum de terra, &c.*

¶ *Borgelote.*] Vide *Burgbote.*

¶ *Borghie Aldere.*] Vide *Borsholder.*

¶ *Borghbrech*, & *Borhbrech.*] Vide *Burghbrech.*

¶ *Bormis.*] Albert. Argentin. sub An. Dom. 1277.——— *pressuram bormis, seu aciei exercitus Regis sufferre non valens.*

¶ *Borowgh.*] Vide *Burgus.*

¶ *Borowhead.*] Vide *Headborow.*

¶ *Borowholder.*] Vide *Borsholder.*

¶ *Borow English.*] Consuetudo in nonnullis burgis & villis Angliæ, qua filius defuncti natu minimus; vel si filii desint, frater minimus in hæreditatem succedit.

¶ *Borsholder*, al. *Bursholder*, & *Borowholder.*] Aluredus Rex celeberrimus, qui floruit An. Dom. 880. Angliam totam in Comitatus dissecuit; Comitatus deinceps in Centurias; atque has novissimè in Decennas sive Decurias, Romanâ malitiâ contubernia nuncupatas: Decuria decemviralis erat societas, in qua singuli reliquorum fide-jussores extitere erga Regem, de se bene gerendo, ita scil. ut delinquentem quemlibet cæteri novem in judicio sisterent, fugientémque infra xxxi. dies redderent, vel ipsimet lege tenerentur. Decuriæ præfectum, multiplici appellabant nomine: *Borsholder, quasi fidejussorem primarium* (boꝛh enim corruptè burs & borow, *vas, fidejussor*; alder *senior, princeps, capitalis*) **boꝛgie alder,** *quasi fidejussionis principem.* **Friboꝛgeshed,** *liberorum fidejussorum, caput,* **Headboꝛow,** *capitalem fidejussorem*, juxta quod forenses *Capitalem plegium* vocant. **Burſz** etiam Germ. *contubernium.* Decuriam quoque multiplici appellabant nomine, ut in *Friborgus*, ubi de his plura vide.

¶ *Borthalpeny.*] Vide *Bordhalpeny.*

¶ *Bortmagad.*] L. Frison. Tit. 13. *Qui cum ancilla alterius quæ nec mulgere nec molere solet, quam Bortmagad vocant, mœchatus fuerit, sol. 12. mulctam Domino ejus cogatur exolvere.* Magad pro ancilla, hodie Germani **Maget** dicunt: & nos (ex consuetudine *g* in *y* vertentes) **mayd.** Bort Lindenbrog. intelligit **boꝛd**, quod (inquit) veteri linguâ Sax. *domus*, ut in Epist. Alfredi Reg. Angl. scripta ad Wulfsigeum Episcop. Videtur hoc nonnihil conducere *Bordariorum* nostrorum explicationi, de quibus supra.

¶ *Bosanarium.*] Vide *Bozanarium.*

¶ *Boscagium*, *Boscus.*] Hoc *sylva*, illud alimentum quod è sylva referunt animalia: juxta Græc. βόσκειν, *pascere.* Legibus antiquis, *esca*, Angl. **Mast**, Gallic. *boscag*, atque idem à *bois*, Flandris **bosc.** Hinc *subboscus*, sylva humilis.

¶ *Bota* seu *Bote.*] Saxonic. *Emendatio, refectio, restauratio, compensatio.* Frequens occurrit in antiquis nostris legibus, sed plerumque compositione, ut in Circbota, burgbota, brugbota, Feosbore, i. *Ecclesiæ, burgi, pontis, nummi restauratio.* Manbote, mægbot, kinsbot, frithesbote, *i. vassalli* & *consanguinei* (occisorum) *pacisque violatæ compensatio.* Retinetur hodierno foro in vocabulis housbote, ploughbote, fierbote; lignum significantia, quod ex indulgentia legis, conductori liceat de conducto prædio succidere & asportare, in *ædium, sepium, aratrique sui refectionem*, etiam *ignis* subministrandi *gratia.*

¶ *Botellus.*] L. Anglior. Tit. 5. §. 14. *Si intestina vel botelli perforati claudi non potuerint.* L. Frison. Tit. 22. §§. 51, 52. *Si ventrem vulneraverit, xii. sol. componat. Si botellum vulneraverit, xviii. si perforaverit, xxiv. sol. componat.* Addit. 3. ad easd. 9. 31 *Si stomachus vel botellus perforatus fuerit, ita ut stercus per vulnus exierit.* Claud. Mamertia.

Quando intelligunt *botellum* pro ipso stomacho à similitudine Gallici *bouteille.*

tin. lib. 3. *batulorum inflexiones. & reflexiones.*

¶ *Bovata*, seu *Bovatus terræ.*] Tantum esse fertur, quantum bos unus colat: sex *bovatæ*, quantum sex. In vet. autem Statutorum MS. ad Compositionem mensurarum, sic notatur. *Octo bovatæ terræ faciunt carucatam terræ: octo carucatæ faciunt unum feodum militis: xviii. acræ faciunt bovatam terræ.* Ex Skenæi autem Sententia, *bovata terræ* xiii. acris semper constaret; & *bovatæ* iv. libratum terræ conficerent antiqui valoris, juxta Constitutionem quandam fisci Scotici. An. Dom. 1585. Charta Regis Edredi Anglo-Sax. (apud Ingulphum) dat. An. 948. *In Cappelade iii. carucatus terræ, sex bovatus terræ, & xii. acras prati.* Illic pluries. Angl. **an Oxgang**, & **Oxgate**, i. *bovis iter.* Vide *Jugum.*

¶ *Bozanarius.*] Ekkehard. Jun. lib. de Casib. S. Galli, cap. 5. — *Episcopo bozanarium suum expectanti deferunt, & integra omnia & sana ostendunt.* De auriga dictum videtur, qui vehiculum vino onustum, magno sui & boum periculo everterat. Fortè à *bos* & *saumarius*, quod vide.

¶ *Bracco.*] *Bracconis*, ex leg. Frisonum supra mentionem fecimus. Gloss. vett. *Licisca, bracco.* Aliud Gloss. Latino Theotisc. *Licisca*, Mistbella vel Brechin. Marculf. MS. in Biblioth. Regis Gall. in form. Parobelæ. *Latrat bracco sed non ut canis.* Et post pauca. *Non movet bracco talem barcnem, non latrat bracco contra insontem, &c.* ut refert Lindenbrogius, qui vocem **braken** retineri ait à Germanis, Specul. Sax. lib. 3. art. 47. Et nos quidem hodie **brach** dicimus de cane fœminea, quæ leporem ex odore persequitur.

¶ *Bracha.*] ——— Chlamides enim gestabant unius formæ, omnes & nobiles & plebei (nisi quod nobiles variegatis sibi magis placebant) & illas quidem demissas, ac fluxas; sed in sinus tamen quosdam, ubi volebant, decenter contractas. Has *Brachas* à veteribus appellatas facile equidem crediderim. *J. Lesl. Episc. Ross. de orig. moribus, & rebus gestis Scotorum, p.* 58.

¶ *Brachinum.*] Ingulph. Hist. Croyl. pa. 888. *Novum brachinum, & novum pristinum: omnia de lignorum pulcherrimo tabulato.* Item p. 898. *Coquinæ, pistrinæ, & brachini vasa. Pistrinum*, intelligo locum in quo farina molebatur: *Brachinum*, quo panes pisti & cocti erant: Dictum ab instrumento pistorio, **a brake,** *Mastrum, frangibulum.*

¶ *Brayare.*] Ejulare. *Reg. Majest.* lib. 2. ca. 58.

¶ *Brandeum.*] Opperimenti quidpiam Sanctorum reliquiis impositum, ne temerè violentur. Velum, sudarium. Vide *Baron.* to. 1. §. 12. l. 5. & V. inf. *Sanctuarium.* Flodoard. Hist. Eccl. Rem. lib. 1. cap. 20. *Corpus ejusdem rubeo constat brandeo involutum,* & cap. 21. *Sudarium* ——— *cum parte prædicti brandei scriniolo reconditum eburneo.*

¶ *Brasium.*] Hordeum medicatum, ex quo cervisiam conficiunt. Saxon malt & mealt, *q. liquifactum.* Deducitur à Græc. βράσσω, i. *bullio*, *effundo*, unde potifices (h. qui potum coquunt, & effundunt) Gal. *Brasseurs*, atque inde forensibus *Brasiatores* dicti sunt. Assisa panis & cervisiæ An. 51 H. 3. *Quando quarterium* ——— *hordei valet xx. den. vel ii. sol. & quarterium avenarum xvi. den. tunc debent & bene possunt brasiatores vendere in Civitatibus ii. lagenas ad denarium, &c.* Hodie *Brasiator*, brasii confector. *Brasiatores.*

¶ *Breve*, *Brevis*, *Breviculum.*] Græco-barb. βρέβιον, &c. Scriptum quod summam rei continet; aliter *pictaceum.* Zonaras in Concil. Carthag. Βρέβιον, ἡ ἐπίτομη λέγεται, καὶ σύντομος γραφή. *Breve, epitome dicitur & concisa scriptura.* Claruit vocabuli usus à tertio post Christum seculo; in Imperio primùm, mox in Ecclesia. Hîc *Breve Apostolicum* quod à Romano Pontifice: illic *Imperatorum* quod emanat à Cæsare, nuncupatum.

Angli *brevia* tantùm vocamus membranulas sigillo Regio firmatas quibus Imperatoria brevitate Princeps aliquid mandat aut prohibet. Bract. lib. 2. Tract. 1. cap. 12. *Breve, quòd sicut regula Juris, rem quæ est breviter enarrat.* In LL. Hen. 1. cap. 14. *Brevium contemptus inter placita numeratur, quæ hominem mittunt in misericordiam Regis.*

Breve testatum. Transferebant sæpè olim prædia, absque Charta, sub vicinorum Pariúmque curiæ testimonio. Moris igitur fuit in futuram memoriam, rem schedulæ committere (adjunctis testium nominibus) quam inde *breve testatum* vocabant: utpote nullius sigillo, sed testium authoritate validum. Multa ejusmodi in lib. Ramef. & prolixa admodum nonnulla. *V.* Cujac. *de LL. ca.* 1. §. Notandum *p.* 30.

Breviculus. Dimin. Hincmar. apud Flodoard. Eccl. Rem. lib. 3. cap. 21. *Subscribendum tibi breviculum ita se habentem, viz.* &c. *Brevigerulus*, tabellarius. Hist. Austral. in exordio. *Brevigerulus.*

¶ *Briga.*] (Gal. *brigue*) *Jurgium, lis, tumultus.* Albert. Argentin. in An. Dom. 1265. *Orta briga inter Henr. Comitem,* &c. Item An. 1273. *Rex Bohemiæ absque briga veniens.* Forensibus nostris olim in usu. Modus tenend. Parlam. cap. de casib. & judiciis. *Cùm briga, dubitatio, vel casus difficilis sit, pacis vel genere emergat, &c.* Putà Chartis, vel feofamentis fraude confectis. In Archivis Regii tribunal. sub Ed. 3. *In brigam ponere terras & tenementa:* quod idem Albert. in An. 1289. *imbrigare* dixit. *Francus se nolens imbrigare cum illo, à gravaminibus cessavit.* *Imbrigare.* An. 1293. *facere brigam Duci.* Hinc *brigosus.* *Brigosus.*

Ric. Thurkil per falsam covinam fecit garcionem suam proprium intrare in tenementa

R. M.

R. M. (qui juſtè acquſivit eadem tenementa) ſuper ſeiſinam prædicti R. M. & poſtea emit ab eodem garcione eaſdem terras: qui garcio, per Cartam ſuam feoffavit prædictum Richardum; & idem *Ricardus* feoffavit poſtea inde *A.B.*& ſic poſuit terram illam in *brigam*; & cauſa intricandi terram, &c. committitur Mareſcallo, &c. *Plac. de term. Hill.* 18 E. 3. *Rot.* 28. *Ebor.*

¶ *Briſtega.*] Vide *Hurditium.*

¶ *Brighbote.*] Vide *Brugbote.*

¶ *Brocarius.*] *Proxeneta.* Statuta Gildæ, Scot. cap. 27. *Statuimus quod broccarii ſint electi per communiam villæ.* Ibi Skenæus; *Broccarii in Jure Civili ſunt proxenetæ, qui ſunt interpretes & conſiliarii contractuum & operam ſuam navant his qui contrahunt,* l. 2. ff. de proxenet.

Reperitur ſæpe in Stat. Hiberniæ ab Ed. 3. edito An. Regn. 33.

¶ *Brochia.*] Bracton. lib. 2. Tract. 1. ca. 6. de Serjantiis agens. *Si quis teneat per ſervitium inveniendi Domino Regi, certis locis & certis temporibus, unam hominem. & unum equum, & ſaccum cum brochia pro aliqua neceſſitate, vel utilitate exercitum ſuum contingentem.* Dictum opinor à Gall. *broc,* quod lagenam majorem, aut cantharum ſignificat, plus minus 6. ſextarios continentem: ut ſit *ſaccus* ad deportationem aridorum, *brochia* verò liquidorum.

¶ *Brochus.*] Rameſ. Sect. 300. *Sciatis nos dediſſe & conceſſiſſe, &c. pro 3. ſolidis, & 10. brochis anguillarum.* A Gall. *broche,*i. veru, Angl. **A ſtick of Ecles.** Stat. Compoſit. ponder. & menſ. *Binde anguillarum conſtat ex* 10.—*ſticks, & qualibet ſtick ex* 25. *anguillis.*

¶ *Brodhalpeny.*] Vide *Bordhalpeny.*

¶ *Broethan.*] Ego *Willielmus*, dei gratiâ, *Flandrenſis* Comes, petitione Burgenſium S. *Audomari, &c.* laghas, ſeu conſuetudines ſubſcriptas perpetuo eis jure concedo, &c. manſiones quoque, &c. illis viz. quæ inhabitantur, ab omni conſuetudine liberas eſſe volo; dabúntque ſingulæ denarios xii. in feſto S. *Mich.* & de *broethan* denarios xii.& de *bierban* xii. *d.* vacuæ autem nihil dabunt. Confirmatum eſt hoc privilegium, &c. anno dominicæ incarn. MCxxvii. *Les preuves de l'hiſt. des Comtes de Guines. p.* 195.

¶ *Brolium.*] Chart. Odolrici. Archiep. An. circiter 969. in Append. ad Flodoard. *Manſionile Sevivaldi Curtis nuncupato, cum ſylva & dimidio brolio ad ipſum adſpiciente.*

¶ *Bruarium.*] Vox. for. ſed emendatiùs *bruyrium,* à Gall. *bruyere*, i. Latinè *erica:* quaſi *ericetum,* Angl. **heath, and heath-ground.** Domeſd. Tit. Dorſet Eccleſ. Creneburn. Ingelingham. *Paſtura xi. quarentenarum & dimid. longitudine & latitud. Bruaria 2. leuvarum longitudine & latitudine.*

Hac autem appellatione, foreuſes vocant Steriles camporum ſolitudines, licet ericam non edant, **heath-ground.**

¶ *Brudatus* adject.] Reor idem eſſe quod acupictus, aut opere Phrygio vermiculatus: quaſi brodatus, à Gall. *brode*, hoc ſignificante. *Lib. Abbatum Glaſtonienſ. MS. de donis* Walteri *de* Monytone *Abbatis An. Dom.* 1342. & 16 Ed. 3. *Locum prolixius dabo, quod ſemel pluribus inſerviat vocibus huc referendis.* In primis octo ſectas,quarum prima *brudata,* continens quatuor *Capas*, unam *Caſulam,* tres *Tunicas, Pannum* & *Frontellum* pro magno Altari, cum 8 *Albis,* 2 *Stolis*, & 3 *Manipulis* ejuſdem ſectæ, cujus campus indicus eſt, continens in circulis aureis ſui nominis & cognominis principales literas coronatas. Secunda de panno aureo, continet 4 Capas, & quartam aliqualiter diſſimilem, 1 *Caſulam,* 3 *Tunicas* cum 8 *Albis,* 2 *Stolis,* & 3 *Manipulis* ſectæ ejuſdem, cujus campus indicus cum draconibus & arboribus aureis intextis. Tertia de rubeo camaka,continens 4 *Capas,* unam *Caſulam,* & 2 *Tunicas.* Quarta de rubeo ſamicto, continens 1 *Capam*, 1 *Caſulam,* 2 *Tunicas* cum phitacis aureis & argenteis alternatim intextis. Quinta de viridi ſerico, continens 2 *Capas*, 1 *Caſulam,* 3 *Tunicas,* habens albos flores & picas aureas & nigras alternatim intextas. Sexta continet unam *Capam,* 1 *Caſulam,* 3 *Albas,* cum 2 *Stolis,* & 3 *Manipulis* ſectæ conſimilis; cujus campus indicus eſt, & cum aureis coronis & pennis intextis. Septima eſt de albo camaka cum viridibus foliis, continens 1 *Caſulam,* 2 *Tunicas,* cum 2 *Albis* ſectæ conſimilis, ſine *Capâ.* Præterea dedit 8 *Capas* ſine ſectâ conſimili, unde 6 brudatæ: quarum prima continet paſſionem ſancti *Thomæ Cantuarienſis* Archiepiſcopi, cujus campus eſt de rubeo ſamicto, cum nobili aurifrizo. Secunda eſt de rubeo ſamicto, continet paſſionem Domini, cum diverſis ſanctorum imaginibus in eadem. Tertia de rubeo ſamicto, &c. Quarta operis conſuticii, continet in circulis aureis hiſtoriam Salvatoris, imaginibus aureis intextis. Quinta de viridi velveto continet capita Leopardorum aurea, cum *Wodewois* argenteis. Sexta de rubeo velveto continens trifolia aurea per totum, cum unâ albâ ſectæ conſimilis, Et cæt.

Secta. Brudatus. Frontellum. Literæ coronatæ. Camaka. Samictus. Indicus. Corona cum pennis. Camaka.

Quatuor amicea brudata ſive ſecta conſimili; quorum primum continet *arma* Angliæ & Franciæ, ſecundum & tertium *arma* diverſorum Angliæ & Franciæ Dominorum.

¶ *Bruglote,* al. *Brigbote.*] *Pontis refectio* bꝛug enim & bꝛig *pons.* Sic dictum quod è tabulis confici ſolet, nam bꝛug etiam *tabulatum,* bote *emendatio,reſtauratio.* In Chartis privilegiariis ſæpe occurrit, *quietos eſſe à brugbote:* ſed hoc olim inter ea ſervitia habebatur, quæ relaxari non poterant,ut infra videas in *Burgbote,*quod mendosè ſæpe pro *Brugbote* ſcribitur.

¶ *Brunea,* al. *Brunca*, ſed mendoſè.] Vide *Bauga.*

¶ *Brunia.*] Vide Lindenb. Et Edict. Piſtenſ. ca. 25.

¶ *Bruſura.*] Contuſio. Ab Ang. **bruiſe,** & **bruiſed.** Gal.*breuſte.*Bract.lib.3.Tract.2.ca. 13.

13. *Arma moluta plagam faciunt, sicut gladius, bisacuta, & ejusmodi: ligna verò & lapides, brusuras, orbes, & ictus, qui judicari non possunt ad plagam, ad hoc vel inde venire possit ad duellum.*

¶ *Bruteſches.*] M. P. 309. *l.* 45.

¶ *Bulii, Bubones.*] Vide *Bobones.*

¶ *Buccellarius*, & per c. unicum, *bucellarius.*] Wiſigothis & Hiſpanis *vaſſallus*, qui in alterius eſt patrocinio. Propriè is olim cui patronus *buccellas*, hoc eſt, menſam præbuit. Wiſigoth. lib. 5. Tit. 2. l. 1. antiqua. *Quicunque autem in patrocinio conſtitutus ſub patrono aliquid acquiſierit, medietas ex omnibus in patroni vel filiorum ipſius poteſtate conſiſtat. Aliam verò medietatem idem buccellarius, qui acquiſivit, obtineat. Quod ſi buccellarius filiam tantummodò reliquerit, & filium non reliquerit, ipſam in poteſtate Patroni manere jubemus: ſic tamen ut ipſe patronus æqualem ei provideat, qui eam ſibi poſſit in matrimonio ſociare. Quòd ſi ipſa ſibi contra voluntatem patroni inferiorem fortè maritum elegerit; quidquid patri ejus à patrono fuerat donatum, vel à parentibus patroni, patrono vel hæredibus ejus reſtituat.* Hîc Lindenbrog. In foro (inquit) Judicum Hiſpan. *Buccellarius* interpretatur *vaſſallo*, melius Gloſſ. Nomicum, Βουκελλάριος, ὁ ἀποστελλόμενος, χαίρων τινά. Βουκελλάριος ὁ τῶν ἐςαλμένων ςρατιώτης. Perſpicuè autem in hac lege depingitur miles noſter feodalis, antiquus, hodie dictus *Tenens per ſervitium militare*: cui & benè convenit armaturæ genus, quod è Mauritio Authore Græco refert Turnebus Adverſar. 24. cap. 16. Scil. *Buccellarios fuiſſe equites —— armatos zabis, i. armaturis loricarum prope talarium, manicis ferreis, & contatos quoſdam.* Addit, *& ſagittarios*, quod noſtris nòn quadrat. Sed loqui intelligendus eſt, de certo quodam *Buccellariorum* ordine, magno tunc honore, quòd in agmine ante Imperatorem exercitus equitarent, & poſt ſequerentur: patriâ (ut Suidas indicat) Gallo-græci. Greg. Turon. Hiſt. lib. 2. cap. 8. *Dum Valentianus Imp. concionaretur ad populum, Occylla buccellarius Aetii, ex adverſo veniens, eum gladio perfodit.*

Buccellarios interpretatur Albericus, *latrones*, fortè vel quòd accepta miſſione à Magiſtro militum in Oriente, latrocinari eis licuit, & ex rapto vivere: vel quòd gentis vitium hoc eſſet.

Buccellarius pro ſcurra, & paraſito. Sic Gloſſæ Iſidori in *Scurra.* A *buccellario* ductum volunt nonnulli Gallicum *Bacchelier*, nec ei me ſententiæ gnaviter opponam: ſed vide quæ de hoc, & *buccellario* ſupra notavi in *Baccalarius.* *Bucchelier.*

¶ *Buccus.*] L. Salic. Tit. 5. §. 1. *Si quis capritum ſive capram, aut duas capras, vel tres furatus fuerit, Cxx. den. qui faciunt ſolidos iii. culpab. judicetur, &c.* §. 3. *Si quis buccum furaverit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. &c.* Hujus legis titulus inſcribitur, *de furtis caprarum*; ſub quo genere, in ipſa lege numerantur *capritus*, *capra*, & *buccus*, qui non facilè diſtinguuntur. Si enim *capritus* idem ſit quod *hircus*, ut Gloſſar. hic exponit, Gal. *cabrit*: quid demum *buccus*? nam hoc quoque *caper*, interpretatur, juxta quod Greg. Turon. dixit, *buccus olidus vocabatur*, & Gloſſæ Latino-Saxon. Bedæ, *Caper vel hircus*; buc, bucca. Num barbaris Romana ea ſagacitas, ut *caprum* ſeu *capritum*, de mare caſtrato intelligant? *buccum* de non caſtrato? uti Martial.

Cum jugulas hircum, factus es ipſe caper?

Haud credam. Num igitur *capritum* pro *capreolo* ſeu hædo? Nec id obtrudam: ſed *buccum* quinque *capritis* æſtimari vides. Certè nos **buck** dicimus de cervo, non de capro vel hirco; & ſuppoſitus videtur hic legis paragraphus, nam in tribus exemplaribus non reperitur. De cervis tamen quæpiam extant in L. Sal. Tit. 35. Et Bedæ Gloſſ. Latino-Sax. *Cervus* heorꝛ. *Cerva*, hinꝺ.

¶ *Bucecardus.*] Vide *Buſcarla.*

¶ *Buiblota.*] In LL. Alfrid. MS. vide *Outhorne.*

¶ *Bulgia.*] Idem quod *bulga.* Ab Ital. *bolgia*, Græco-bar. βουλγίον, & βουλγίδιον. Malmesb. de Geſt. Pontif. lib. 1. *bulgias & manticas coram efferri & expilari juſſit.* Gloſſæ Græco-lat. *Bulgetarius*, βουλγιοπώλης. *Bulgetarius.*

¶ *De Bullis, & litteris bullatis.*

¶ *Bulla, Bullare, Bulleta.*] 1. *Sigillum*, 2. *Sigillare*, 3. *Literæ ſalvi conductus, vel ſecuri tranſitus.* Italis Bolla, Bollare, Bolleta; atque inde Boletarius, *litterarum obſignator.* *Bulla* Græco-barb. βοῦλλη, & βουλλίον, etiam per λ, ſimplex: (à bullæ ſeu monilis ſimilitudine) ſub inclinato Imperio quadruplex reperitur: *aurea, argentea, cerea, plumbea*, quibus omnibus ipſe uſus eſt Imperator.

Bulla aurea, χρυσόβουλλον. *Conſtat* (inquit Polydorus Virgilius de Invent. lib. 8. cap. 2.) *ante Carolum magnum Imperatorem, literas auro obſignaſſe Principum Romanorum neminem.* Certè conſtat Reges Francorum plus minùs 200. annos ante Caroli Imperium auro obſignaſſe literas, ſi ſuſpectas nobis non obtrudat Franciſcus Roſierius, in apparatu ad Stemmata Lotharingia. Profert enim non ſolum Pipini Regis & Sigeberti, ſed Dagoberti etiam Chartas plures aureis ſigillis roboratas: & quod majus eſt, ſcuta in ſigillis exhibentes, juxta regulas hodiernæ Feciali-um ſcholæ inſignita. Flodoardus equidem nihil tale retulit de Sigillo Caroli Calvi epiſtolam dantis ad Nicolaum I. An. Dom. 867. Hiſt. Rem. Ec. lib. 3. cap. 17. at —— *bulla* (inquit) *ſui nominis ſigillavit.* Nominum autem ne meminit Roſierius, ſigilla

accuratè deſcribens. Parcè de Chartarum fide, hæc tamen mira: & in Datis præterea non leviter eſt erratum. Undecunque verò morem acceperunt Imperatores, *aurea bulla* tantùm uſi ſunt (ut notat Codinus) ad Reges, Sultanos, Toparchas; præſertim cum ex communi Principum Ordinumque ſententia publicum quid ſtatuerent, perpetuoque obſervandum.

——Rediens autem *Edwardus* (primogenitus Regis Hen. 3.) cum nuptâ ſua ad patrem, detulit ſecum Cartam Regis *Hiſpaniæ*, quâ quietum clamavit totam *Vaſconiam*, pro ſe & hæredibus ſuis, *auro bullatam. Mat. Weſtm. p.* 263.

Bulla argentea, ἀργυρόβουλλον. De hac nihil Codinus, nec ego certi aliquid. Refert is tamen Imperatorem mox poſt conſecrationem feſtis quibuſdam diebus ſollenniter peractam; beneficii decretum aliquod — (putà à Patriarcha nomine Eccleſiæ alteriuſve exoratum) ſubſcribere, cœtu clamante *diuturnum:* & hoc quidem decretum ἔχει δύναμιν —— ἐγγὺς χρυσοβούλλου *poteſtatem* (inquit) *habet aureæ bullæ proximam*, an verò argento eſſet obſignatum non reperio. Audi Phranzem (apud Meur.) Chron. lib. 11. cap. 10. *Ego cum litteris bulla argentea inſignitis, & jurejurando firmatis, & multo milite miſſus ſum, ut Athenas & Thebas in poteſtatem reciperem*; & Luitprandum in Legat. *Tulerunt autem & alias literas argento ſignatas, atque dixerunt Papam veſtram, &c.*

Bulla cerea, κηρόβουλλον. Hac ad matrem, ad uxorem, ad filium literas munivit: ut Codini locus (à Junio reſtitutus, ſed à Meurſio elucidatus) innuit. Erat autem hæc duplex, rubra, & praſina, dicebaturque δικήρειον, & utraque uſus eſt Imperator, innuendo ad ſemet etiam pariter, atque ad Patriarcham docendi munus pertinere, ut Meurſius è Balſamone de Privileg. Patriarch. retulit. οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ πατριάρχαι μεγαλύνονται μὲν καὶ διδασκαλικοῖς ἀξιώμασι, διὰ τὴν τοῦ ἁγίου χρίσματος δύναμιν. ἐντεῦθεν γὰρ οἱ πιστοὶ δεσπόται καὶ αὐτοκράτορες κατηχητικῶς ὁμιλοῦσι τῷ χριστωνύμῳ λαῷ, ἢ θυμιῶσιν ὡς ἱερεῖς, καὶ μετὰ δικηρίου σφραγίζουσι, id est, *Magni quidem fiunt, & in docendi peritia dignè efferuntur Imperatores & Patriarchæ, ob virtutem ſacræ ſuæ unctionis. Hinc enim fideles Domini, & ex ſe conſiſtentes, populum Chriſtianum, concionando erudiunt, vel thura ut ſacerdotes adolent, & (μετὰ δικηρίου) gemina cera obſignant.* Memini (ſi non male) adoleſcentulum me vidiſſe——ſigillum Imperatoris alicujus in cera praſina flaveſcenti circuncinctum: quod an huc faciat myſta dicat Germanus.

Bulla plumbea, μολυβδόβουλλον, ad Deſpotas, Patriarchas, & reliquos Principes honoratiores mittebatur: ut Codinus quà ſuprà. An verò ab illis ad alios (ut locum ambiguum & mendoſum intellexit Junius) mihi non conſtat. Hanc autem ceream fuiſſe ille aſſerit, ſed *bulla plumbea* incluſam, quod etiam tum de argentea dixerit, tum de aurea. Sed *aureas* plures vidimus è ſolido metallo. Scil. Franciſci 1. Regis Franciæ fœdus cum Henrico 8. contrahentis An. Dom. 1572. cujus parte altera ſic inſcribitur:

Plurima ſervantur fœdere, cuncta fide.

Item Clementis 7. titulum *Defenſoris fidei* eidem Henrico conferentis. Opinor etiam Alphonſi Regis Caſtiliæ, Edouardo 2. Anglo, jus Vaſconiæ relaxantis.

Bullam auream in orientali Imperio curabat magnus Logothetes, & ut veriſimile eſt *argenteam* quoque. *Ceream* vero & *plumbeam* Accubitor fundæ, id eſt, ſigilli annularis præfectus. Hic cuſtodi privati ſigilli, ille magno Angliæ Cancellario non diſſimilis. *Bullatas* autem in hunc modum litteras, tribus in fronte crucibus firmavit Imperator: in calce verò non pro more occidentalium Imperatorum à Carolo Magno uſitato (complicatis ſcil. nominis ſui literis) ſed tituli ipſius conſcriptione: omnibus etiam è rubro, nam alioquin haud ratæ videbantur literæ. Phranzes lib. 3. cap. 4. *Imperator manu ſua eo vidente tres cruces cinnabari fronte bullæ ad confirmationem, pro conſuetudine, exprimit, bullamque auream legato, in manu tradit.* Nicephorus Greg. Hiſt. lib. 4. ἐπέτρεπε δ' αὐτῷ ὁ πατὴρ, &c. *Permiſit autem pater* (ſcil. Andronico Imperatori, jam conſtituto) *edictis ſubſcribere rubris literis, at ſine menſe & indictione*, Andronicus Chriſti Gratia Imperator Romanorum. Fortè atramentum quo in hoc uſus eſt Imperator, nec verè è cinnabaro ſeu minio fuit, nec propriè rubrum, ſed in purpureum magis vergens, utpotè quod ex conchæ ſanguine confectum eſſet receptoque nomine *encauſtum* appellatum. Rationem nominis tradit Rhodiginus lib. 7. cap. 31. rei compoſitionem Leo Imp. in l. *ſacri affatus 6. C. de diverſ. reſcript.* Pancirollus attamen hoc inter deperdita recitat, & non immeritò: nam primariis quibuſdam J. Conſultis ita obſoletum videbatur, ut cum in Jure legatur *Encauſtis brevibus*, Accurſius ſubſtituit *in cautis brevibus.* Lucas de Penna *in chartis brevibus*, locum uterque genuinum vitians Nicetas Choniates in Manuel Comneno lib. 1. ὁ μέγας δομέστικος —— γράμματα ἐρυθροσήμαντον σφραγῖδι τε χρυσείᾳ καὶ σηρικῷ νήματι, ἔμπεδον κόγχης ἀναδεδευμένῳ αἵματι, τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεὼ ἀποδίδωσι, id eſt, *Magnus Domeſticus literas* (Manuelis novi Imperatoris) *rubro aureo ſigillo, & ſerico filo munitas, & conchæ ſanguine depictas Clero magni templi tradit.* Sic Palæologus Imp. Romæ in Æde S. Spiritus obedientiam & ſubjectionem Romanæ Eccleſiæ jurejurando pollicitus; id ſyngrapha conchylii ſanguine à ſe ſubſcripta, teſtatum reliquit, ut ex Epitome Chronicorum Werveronis Leodicenſ. monachi

chi refert Briſſonius. Vidimus ipſi aliquando literas Achmatis Imperatoris Turcici ad Elezabetham Reginam, purpureo quodam atramento, vel potius cæruleo conſcriptas, quod morem non malè refert Romanorum Principum. Conchilii autem cruore nemini licuit ſi non Imperatori, litteras firmare ſub majeſtatis reatu: ne pupilli quidem Imperatoris tutori, qui colore igitur viridi uſus eſt, ut de Alexio Sebaſtocratore, Alexii Comneni tutore refert Nicetas in lib. de ejuſdem Imperio: *Impetrato edicto continebatur, ea quibus manus Imperatoris ſubſcripſiſſe, non aliter rata fore, niſi prius Alexius ea vidiſſet, & colore viridi ſubſcripſiſſet* Rata Sunt.

Bulla Apoſtolica ſunt Romani Pontificis literæ plumbo frequentius ſed auro interdum obſignati. Polydorus de inventorib. lib. 8. cap. 2. *Satis* (inquit) *conſtat Agathonem quo ſedente magna ſedi facta eſt honoris acceſſio — in cera annulo impreſſiſſe ſigilla: verùm poſtea cum Romanus Pontifex multa erogaret privilegia, ut diplomata diuturniora forent, placuit Stephano tertio, ac deinceps Hadriano primo, tabulas Apoſtolicas plumbo obſignare. Fuit is annus ſalutis DCClxxii. cum ipſe Hadrianus factus eſt Pontifex: nam antiquius non reperitur ſigillum plumbeum. Conſtat* (inquit) ſed ubi, vel apud quem, fateor me neſcire. *Bullæ* autem ſpecimen exhibet Mat. Paris in An. 1237. *In bulla Domini Papæ ſtat imago Pauli à dextris crucis in medio bullæ figuratæ, & Petri à ſiniſtris; nulla tamen inter tantos ſanctos eſt orta unquam contentio, ambo enim ſunt in coæquali gloria. Veruntamen propter Petri clavigeri dignitatem, & Apoſtolatus Principatum, necnon & Cathedralem dignitatem, cum prioratu vocationis, merito à dextris crucis ejus imago collocanda videtur. Sed quia Paulus credidit in Chriſtum quem non vidit, à dextris figuratur.* Clemens autem ſextus, ut in An. Dom. 1342. refert Albertus Argentinus, *cum arma progeniei ſuæ haberent quinque roſas, contra morem anteceſſorum ſuorum totidem roſas poni fecit in bulla.*

Metallo ſigillare illuſtre privilegium, & ad Principes pertinens, quod nec Duces Venetûm arrogarunt priuſquam ab Alexandro 3. jus obſignandorum plumbo diplomatum An. circiter Chriſti 1170. obtinuiſſent. Sed plumbo etiam obſignavit Prior S. Johannis Hieroſolymitani: ut è *Bulla* Bonifacii Papæ, Ordinis ejuſdem regulas confirmantis, in MS. vidimus.

Bulla denique non ſolum ſigillum ſignificat imprimens, & impreſſum, ſed ipſas etiam literas *bullatas*; ut è ſupradictis animadvertas, & interdum *ſchedulam* ſeu *billam*. Walſingham in Edouardo 3. ſub An. 1340. *Miſit quoque Archiepiſcopus* (Cantuariæ) *Regi & Concilio ſuo ſchedulam ſive bullam, in hunc modum continentem*, &c.

¶ *Bunda.*] Vide *Bonna.*

¶ *Bunuarium.*] *Menſura quædam terræ ſicut jugera*: Papias. Numquid à Sax. bunna, ſeu bunðan? Vide ſupra *Bonna.* Longob. lib. 3. Tit. 1. can. 46. Lotharius imp. Si Eccleſia ſit conſtructa, *quæ neceſſaria ſit, & nihil dotis habuerit, volumus ut ſecundum juſſionem domini ac genitoris —— noſtri unus manſus cum xii bunuariis de terra arabili ibi detur, & mancipia duo, à liberis hominibus qui in eadem Eccleſia officium audire debent.* Formull. Solen. 127. *de terra arabili ad ipſum manſum adſpiciente vel pertinente, bunuaria tanta. Similiter de prato bunuaria tanta.* Item formul. 130. —— *bunuaria tanta de terra arabili in loco nuncupato, &c.* Boherii priſca editio L L. Longobard. loco hic ſuprà legit, *manſus unus cum xii vicariis, &c.* notaque in margine, *de quo per gl. & doc. in c. j. de cenſi.*

Bunuariarius, qui *bunuarium* agri poſſidet. Conſtitutione Caroli Craſſi de Feudis. *Manſionarius quinque ſolidos; abſarius xxx denarios; bundiarius xv. quorumlibet larium poſſeſſores vi ſuppleant.* Legendum hîc putat Lindenbrogius *bunuariarius*, nam locum à viris doctis male hactenus intellectum aſſerit.

¶ *Burcia.*] Vide infra *Buſſa* & *Buſcia.*

¶ *Burcus.*] Idem quod Burgus; *Caſtrum, urbs.* Brit. Armor. Philippid. lib. 2. de caſtro Rodulphi:

Turribus & muris, minus altis atque profundis
Foſſis, interior burcus ſecurus ab omni
Hoſte videbatur, & inexpugnabilis eſſe.

Iterum mox, & lib. 7. & 10. Vide *Burgus.*

¶ *Burda.*] Vide ſupra *Bordiare.*

¶ *Burdatio.*] Greg. Mag. lib. 1. Epiſt. 42. *Præterea cognovimus, quod prima illatio burdationis ruſticanos noſtros vehementer anguſtat: ità ut priuſquam labores ſuos venundare valeant, compellantur tributa perſolvere: quæ dum de ſuo unde dare non habent, ab auctionariis publicis mutuo accipiunt, & gravia commoda pro eodem beneficio perſolvunt.* Inferius. *Cognovimus etiam ruſticos burdationem quam jam ab eis exactum, Theodoſius minime perſolverat, iterum dediſſe, ita ut in duplo exacti ſunt.*

¶ *Burgagium.*] Eſt Servitium quod burgenſes ex antiqua conſuetudine, domino burgi præſtant, pro domiciliis ſeu tenementis ſuis in eodem burgo. Ad militiam autem non pertinet, habeturque ideo inter ignobiles tenuras. Neapolit. lib. 1. Tit. 66. l. 2. *Burgenſaticum* dicitur. Vide *Burrow mealis.*

¶ *Burgarii*, & *Burgenſes.*] Sunt burgorum villarumq; clauſarum ſeu munitarum, habitatores: Livio & Saluſtio, *caſtellani.* Saxon. bupȝhpapn. Hi dum cauponandis mercibus, & rei mechanicæ operam navarent, generoſæ turbæ (militiam omnino admiranti)

despectui erant; adeo ut cum illis nec connubia jungerent, nec Martis aleam experirentur. Stat. Merton. An. Dom. 1235. cap. 7. *De Dominis qui maritaverint illos quos habent in custodia sua, villanis & aliis sicut burgensibus, ubi disparagentur : si talis hæres fuerit infra 14 annos, & talis ætatis quod consentire non poterit, tunc si parentes conquerantur de illo Domino, Dominus ille amittat custodiam usque ad ætatem hæredis, & omne commodum, quod &c. propter dedecus ei factum.* Ad militiam nati, pro adultis non habentur donec emensi sunt annum ætatis xxi. *Filius verò Burgensis* (inquit Glanvilla, lib. 7. cap. 9.) *ætatem habere tunc intelligitur, cum discretè sciverit denarios numerare, & pannos ulnare, & alia paterna negotia similiter exercere.* Vetus lex, nihil militare à *burgensibus* expetit. In duellum igitur se vadatis, subterfugere licuit, & per campionem quem vocant, i. pugilem, rem decernere.

Burgenses autem aliàs dicti sunt ipsi Civitatum incolæ: nam Saxonibus & Germ. *Burgus* item Civitas. Distinguuntur tamen apud nos An. 5. Ric. 2. cap. 4. Stat. poster. ubi classes Reipub. sic enumerantur: **Count, Baron, Baneret, Chivaler de Countee, Citezein de Citee, Burgess de Burgh.**

¶ *Burgator.*] Vide *Burglaria.*

¶ *Burghbote.*] Auxillum dicitur quod ex consuetudine debetur, ad restaurationem urbium, burgorum, castrorum. Vide *Burgus* & *Bote.* Æthelstani legibus cap. 13. hoc quotannis fieri mandatur infra xiv. noctes post ȝanðaȝaꞅ, i. dies Rogationum seu lithaniæ majoris; sed Regum diplomatibus, plurimi ab eadem redduntur immunes. Prisco tamen Anglo-Saxonum Jure, ne Regi licuit ipsam remittere. Charta Ethelbaldi apud Malmesb. de gest. Reg. lib. 1. *Concedo ut omnia monasteria, & Ecclesiæ Regni mei, à publicis vectigalibus, & operibus & oneribus absolvantur, nisi instructionibus arcium vel pontium, quæ nulli unquam relaxari possunt.* Malè editur *artium*, & Ingulpho *archium.* LL. Canuti MS. cap. 94. *Si quis burgbotam & brigbotam—— supersederit, emendet hoc erga Regem 120. sol. in Anglorum lege, &c.* Aliis dicitur buꞃȝeloꞇe, q. Symbolum ad reficiendos burgorum muros contributum. Loꞇ enim *symbolum.*

¶ *Burgemotus.*] Sax. buꞃȝemoꞇe. *Curia burgensis. Conventus burgi vel Civitatis.* buꞃh enim & buꞃȝ, *oppidum, Civitas,* moꞇe & ȝemoꞇe, *conventus.* LL. Canuti MS. cap. 44. *Et habeatur in anno ter burgesmotus, & schiremotus bis, nisi sæpius sit, & intersit Episcopus & Aldermannus, & doceant ibi Dei rectum & seculi.* Salicis, Mallobergium.

¶ *Burgenses.*] Vide *Burgarii.*

¶ *Burgheresth.*] Domesd. Tit. Somerset. Episcopus *Wintone.* Tantone. *Istæ consuetudines pertinent ad Tantone. Burgheristh, latrones, pacis infractio, Hainfare, denarii de hundred, & denarii S. Petri cricieti. Ter in anno tenere placita Episcopi sine ammonitione; perfectio in exercitum cum hominibus Episcopi.* Agardus hìc *burgheristh* exposuit, *ad inveniendum nautas in Regis exercitu.* Dubiè autem ille, & perperàm sine dubio. Tanton enim nec oppidum est maritimum, nec celebri fluvio assitum; quod nec ideo nautas suggerat classi Regiæ, nec pertinent hæ consuetudines ad Regem, sed ad villam & Episcopum. Occurrit fortè vox antiquiùs in Charta Edmundi Regis, dat. An. Dom. 944 apud Malmesb. de gest. Reg. lib. 2. *Concedo Ecclesiæ S. Dei genitricis Mariæ Glasconiæ—— liberam potestatem, jura, consuetudines, & omnes forisfacturas, omnium terrarum suarum, id est, Furhgeritha, & hundred setena, athas, & ordelas, infangtheophas,* * *hamsocne, & fridebrice & forstel, &c.* Non audeo ex conjectura quid obtrudere, nam multiplex hìc etymon, atque inde latus errandi campus. *Burg* enim, *burgh,* & *burh,* aliàs oppidum, aliàs portum, aliàs domum, aliàs septum, aliàs fidejussionem significat. *Ritz,* Germanicè, Sicambris *ritse,* effractionem: quasi *burghesrist* fuerit, burgi, domus, septi, &c. effractio & violatio. Vide mox infra *Brughbrech. Here* autem si quam in vocabulo partem obtinuerit, *exercitum* notat, ut in *Herereita* & ejusmodi.

Illic *Cirieti.*

* Malè *Hamsone.*

¶ *Burghbrech,* al. *Borghbrech.*] *Fidejussionis violatio;* vel ut forenses loquuntur, *plegii fractio.* Saxon. boꞃhbꞃyce & boꞃðbꞃyce. boꞃh *al.* boꞃȝ, *fidejussio, vas, plegium,* Angl. **a borrow,** vel **suretie,** bꞃyce *fractio.* Angli omnes decemvirali olim fidejussione pacem Regiam stipulati sunt. Quod autem in hanc commissum est, *burghbrech* dicitur ejusque cognitio & vindicta, Regiis Chartis, plurimis credebantur, pro quorum dignitate, mulcta aliàs levior fuit, aliàs gravior. L. Aluredi cap. 3. Ʒif hƿa cyninȝeꞅ boꞃhbꞃece ȝeaeꞇe, &c. *Si quis plegium Regis frangat, emendet inculpationem sicut rectum sic* (⁊ ðæꞅ boꞃ ȝeꞅbꞃyce) *& infracturam plegii 5. libris Merciorum denariorum. Archiepiscopi* borhibriche *sive* mundbriche *emendetur 3 libris. Aliorum Episcoporum vel Aldermannorum, emendetur 2 libris.* Idem in Canuti LL. politicis cap. 55. Sed Archiepiscopo illic jungitur Æthelingus, 1. *Regni hæres.* Ranulph. Cestriens. in Polychron. lib. 1. cap. 50. *Mundbrich,* i. *læsio majestatis. Gallicè, blesmure de honneur. Burghbrich,* i. *læsio libertatis aut septi. Gallicè, blesmure de courte ou de close.*

Blesmure.

¶ *Burgekening.*] Vide *Barbacan.*

¶ *Burglaria.*] Est nocturna diruptio habitaculi alicujus, vel Ecclesiæ; etiam murorum portarumve Civitatis aut burgi, ad feloniam aliquam perpetrandam. *Nocturna* dico, recentiores sequutus, veteres enim hoc non adjungunt. Officium Coronatoris infra virgam Regis. cap. *De Burgatoribus domorum. Omnes Burgatores domorum, vel fractores Ecclesiarum,*

clesiarum, vel murorum, vel portarum Civitatis Regis, vel burgorum, intrantes maliciose & felonicè, condempnentur morti, i. suspendantur. Dicti autem sunt *burgatores*, quòd dum alii per campos latrocinantur eminùs, hi burgos pertinaciùs invadunt, villas & ædes effringunt, & deprædantur. Significant autem *bur* & *bour* non solùm *habitationem*, sed & partem ejus sanctiorem, *conclave* nimirùm & *thalamum*, quæ nec ab hujusmodi latronibus sunt immunia. Vox *Burglaria* à Normannis inducta videtur; nam apud Saxones haud reperio. Crimen tamen inter inexpiabilia reponunt burbrec nuncupantes. Vide L. L. Canuti cap. 61. & Henr. 1. cap. 13.

Burgator.

¶ *Burgravius.*] *Spec. Sax.* Art. 52. Scultetus est judex culpæ Judicis, & Palatinus seu Palausgravius Imperatoris Judex est. *Burggravius*, i. perpetuus castellanus, judex est Marchionis, V. *Comes Palatinus.*

¶ *Burgus*, al. *Burcus.*] Saxon. burg, burh, burc, burch, berg, beorg, birg, byrig, & burug (nam y. & u. indiscretè ponunt Saxones) vulgari nostro **borough**, non paucis **bery** & **bury**, quæ tamen cum aliis insuper significationibus, aliam sortiri videntur originem, ut supra in *Beria.*

Burgus (inquiunt) à Græco πύργος, i. *turris*, atque idem à πῦρ, i. *ignis*, quod turres instar columnæ ignis cœlum appetunt. Hinc πυργόω, *in altum tollo.* Glossæ Cyrillo subjunctæ, πύργος, *turris, bugus*; lego *turris, burgus.*

Burgus pro *monte, castro, oppido, urbe.* Pari ratione significant hæc omnia *montem*: & quia turrim denotant, transferuntur etiam ad alias res munitas, scil. Castra, oppida, & urbes ipsas amplissimas. Fide exhibet vox una Ἀσκιπύργιον, seu *Asciburgium*, utramque significationem: non solùm enim π litteram radicalem retinet, sed & apud Silesios, *Asci montem*: apud citeriores Germanos *Asci urbem* denominat. Sic in Francorum legibus, conventus Civitatis, *mallobergium* dicitur: mons Veneris in quo Sibyllæ antrum, Germanis **Venus-berg.** Proculdubiò Saxones nostri *burgos* nuncuparunt quas alii urbes & Civitates: Malmesb. de gest. Pontific. lib. 4. *Burch, olim Medehamsted dicebatur, sed postquam Kenulphus Abbas locum muro cinxit, à similitudine urbis,* **Burch** *vocatus est.* Cum verò Ecclesiastico canone prohibitum esset, Episcoporum cathedras aliàs locari quam in Civitatibus, Civitatis titulus apud cathedrarios tantum *burgus* remanebat. Plures igitur Civitates haud numerarunt nostri Majores, quam Episcopatus, Civitatis tamen specimen vel hodiè retinent *burgi* isti, utpote qui Prætore plerunque honestantur, jure utuntur municipali, & in Parlamentariis Comitiis per procuratores suos (*burgenses* vocant) suffragia ferunt, obscuri licèt & minutissimi: quod in aliis villis (quantumvis egregiis) non deprehenditur. Cingebantur etiam muro plerunque & vel castellum ostendebant celebre, vel quid aliud muniminis. Recentiùs autem nominis obtinent dignitatem, quibus Rex contulerit *burgorum* privilegia. Sed remeamus ad infantiam verbi.

Mallobergium.

V. Concil. *Sard.* & *Laodicens.* & *Londinens. An.* 1075 sub *Lanfranco.* Etiam Decreta *Damasi* & *Leonis.*

Burgus pro *castello parvulo.* Sic Romanis notum Valentiniano ævo. Veget. de re milit. lib. 4. cap. 10. *Quod si ultra jactum teli, in clivo tamen Civitatis subjecta sit vena* (aquæ) *castellum parvulum quem burgum vocant, inter Civitatem & fontem convenit fabricari, ibique balistas sagittariosque constitui, ut aqua defendatur ab hostibus.*

Burgus pro *habitaculo in limite.* Hoc sensu antiquius adhuc obtrudit Paul. Orosius Hist. lib. 7. cap. 32. *Burgundiones quoque novorum hostium cœpit novum nomen, qui plusquam lxxx. millia, ut ferunt armatorum, ripæ Rheni fluminis consederunt. Hos quidem subacta interiore Germania, à Druso, & Tiberio adoptivis filiis Cæsaris, per castra dispositos, aiunt in magnam coaluisse gentem, atque ita etiam nomen ex opere præsumpsisse, qui crebra per limitem habitacula constituta, burgos vulgo vocant.* Hæc paulò succinctius in suas Origines transcripsit Isidorus lib. 9. cap. 2. Et hinc Luithprandus (Hist. lib. 3. cap. 12.) errorem contrahens; Burgundiones à Romanis devictos, extra urbem collocatos asserit: *& quoniam* (inquit) *ipsi domorum congregationem quæ muro non clauditur Burgum vocant, Burgundiones, quod est à Burgo expulsi, à Romanis appellati sunt.* Sed Orosio, dissentiens Rhenanus, Burgundionum nomen altiùs rimatur. *Agathias* (inquit) *Author Græcus Burgusiones vocat, & Gothici generis esse tradit, nimirum propter vicinitatem.* *Rer. Germ. lib.* 1.

Burgus pro *habitaculo, seu loco munito.* Cum igitur reperiatur *burg* in Burgundionum nomine, priusquàm *habitacula* colerent *per limitem constituta*: perspicuum est, non inde nomen; sed (ut mihi videtur) à *munitis habitaculis*, nam burg *locum quoque munitum* significat: unde beorgan & byrgan, *munire, defendere.* * punian Germ. **wonen** *habitare*, quasi loca vel domicilia munita, habitantes. Hoveden in Hen. 2. *Erant quidem infra Vernolium* (quam paulò suprà *villam* nuncupat) *tres burgi præter castellum: & unusquisque illorum separatus erat ab altero, & interclusus forti muro, & fossa aqua plena: & unus illorum dicebatur magnus burgus, ubi extra murum fixa erant tentoria Regis Franciæ & machinæ illius bellicæ.* *Burgos* à castello distinguit, & hos invicem ex magnitudine. Castellum intelligo *burgum* arcem habentem in area: *burgum* hic, locum munitum sine Castello.

**Bellicosa Genti magis forte arrideat, à Sax. punnan, pugnare, q. burgis pugnantes.*

Burgus pro *sepimento castrensi, i. ampla fossâ & vallo ex egesto introrsum cespite munito.* Græcis recentioribus φωσσάτον, Anastasio in vita Stephani 3. *clusa.* Hujusmodi per locorum spacia, nonnulla vidimus antiquo opere, & quæ hodie à vicinis *burghs* & *burroughs* alicubi nuncupantur. Sic illud notum quod juxta ædes familiæ nostræ, in agro Norfolciensi adjacent;

Fossatum. Clusa.

jacenti villæ nomen fecit, *Nerburgh* inde dictæ, i. *prope burgum*. Reperiuntur autem duplici formâ, interdum quadrangula, sed frequentiùs rotunda: Hæc, opus Saxonicum (quod & Normanicum, & Gothicum est) prodit: illa Romanum.

Burgum verò *Romanum*, à Romana voce, *Caster* potiùs dicimus. Romanos autem veteres in quadram semper castrametatos esse, perspicuè indicat Polybius, licèt inferiores edocuit Vegetius, loci cedere necessitati, *& vel quadrata, vel rotunda, vel trigona, vel oblonga castra constituere.* Præfert tamen is & laudat *quibus ultra latitudinis spacium, tertia pars longitudinis additur.* Ejusmodi duo hodie conspiciuntur in Norfolcia, Branoduni & Ventæ Icenorum: fossis non admodum grandibus, sed lorica in fronte munitis, ut ex utroque planiùs sic agnoscas Romanum artificium, de quo & magis adhuc constabit, si observes quæ à Vegetio tradicta sunt de re militar. lib. 3 cap. 8.

Caster.

Tran-caster & Caster.

Burgum Gothicum & perinde Saxonicum atque Normanicum, à Procopio discas, Belli Gothici lib. 2. *Amplissima quædam & in immensam profunditatem descendens fossa intercedebat: terra namque quæ inde fuerat egesta, interiorem semper castrorum in partem rectà cum in altitudinem excrevisset, pro muro barbaris erat: qui utique cum convallati & præacutis & conspissatis sudibus essent, fidenter ac fortiùs subeuntem in hostem pugnabant.* Huic (ut paulò suprà) *angustior in fronte aditus erat præcepsque & ferè impervius, in eo armatus quidam — insistit, & à loci angustiis alios prohibendo, socios sibi ad opem ferendum conciliat.* De forma autem castrorum silet Procopius, eam igitur ab Ammiano pete lib. 31. in Valen. & Gratian. *Vulgus inæstimabile barbarorum, ad orbis rotundi figuram, multitudine digesta plaustrorum tanquam intra montana spacia ocio fruebatur, & ubertate prædiorum.* Simile de Francis & Burgundiis Frodoardi Chronic. in An. Dom. 925. —— *castraque duobus vel tribus millibus à Nordmannorum castris metantur in gyrum.* Græcos proculdubiò secuti, & Lycurgum, qui *angulos inutiles arbitratus,* εἰς κύκλον ἐστρατοπεδεύσατο, i. *in circulum castrametabatur, nisi aut mons aliquis tutamen daret, aut murus, aut fluvium à tergo haberent.* Xenophon de Spartanis in Repub. Laced.

Burgum è plaustris exhibet tibi Ammianus in loco citato. Tumultuarium enim castrorum munimen, cum pro vallo dispositos currus mutuo connexu habuerant, Germani **Wagenburg** nominarunt, ut Jodocus Willichius in suis ad Tacitum Commentariis cap. 10. mihi Author est. Nec dissimile videtur priscum Britannorum oppidum, de quo Cæsar. Bell. Gall. lib. 5. *Oppidum vocant Britanni cum sylvas impeditas vallo atque fossa munierunt.*

Burgum etiam dici quod Germanis aliis *haga* & *circulus*, non ineptè monent quæ de *burgo Gothico* supra referuntur. Ubi igitur Hunnos & Avares (octennali bello à Carolo Mag. edomitos) *extructis novem hagis, i. circulis in* Pannonia *habitasse* legimus: nos de totidem *burgis* intelligimus. Nam vel hodie circulum qui solem aliàs, & lunam ambit (i. *halo*) *burgh* & *burrough*, quasi *burgum* appellamus: & à *cingendo sepiendoque* pleraque habitationum vocabulo apud Germanos, borealesque populos videntur emanasse, ut infra in *Haga, Aaia, Ham, Heim, &c.*

Burgus denique apud Gallos appellatur villa interdum insignior, quæ nec muro nec vallo clauditur.

¶ *Burgheritha,*] Vide Burgheristh.

¶ *Burghware.*] *Civis, burgensis.* Veriverbio *burgi vir,* ƿaƿe enim Sax. *vir.* Charta Willielmi senioris Londoniensibus confecta circiter an. Dom. 10— *Willielmus Rex salutat Willielmum Episcopum, & Goffredum Portgrefium, & omnem burghware infra London.* Juxta exemplar Saxon. ƿillem king ȝreꞇꞅ ƿillem biꞅceob ⁊ Goðꝼꞃeð poꞃꞇꞃeꞅan ⁊ ealle ða buꞃȝƿaꞃn binnan Lonðon. Idem quod in aliis Chartt. *omnibus Baronibus de London.*

¶ *Burica.*] L L. Alaman. Tit. 97. *Si quis buricas in sylvis tam porcorum quam pecorum incenderit xii. sol. componat.* An non stabulum vel casula ex ramis confecta, quod Angli **bour** dicimus à Sax, bur & bure, i. *cubiculum, conclave,* Græc. βύειον *habitatio.*

¶ *Buricus, Burichalia.*] Illud *equus, mannus:* hoc *equorum instrata.* Græcobarb. βουρίχος & βουριχάλια, de quo vide Meursium. Gloss. Philoxen *Mannis* βουρίχοις. Gloss. Isidor. *Mannulus, caballus, buricus.* Hieronymus in epist. ad Pamach. Tom. 1. *ubi ferventes buricos mannos, comatulos pueros, &c.* Erasmus hîc intelligit *buricos* adjectivè positum à *Buris* Civitate Achaiæ, & ait in aliis codicibus *buricos* scribi, in aliis *boricos*, aliis omnino omitti, quod fortè rectius, nam *mannos* adjici videtur quasi per explicationem. Paulinus epist. 10. quæ est ad Severum *longe dispari cultu, macro illum & viliori à sellis burico sedentem.* Hinc (inquit Meursius) ἐμβουρίκλον *sella equestris.*

¶ *Burire.*] Formull. Solenn. 125. *Quod hominem suum malo ordine adsallisset, & ipsum ibi interfecisset, vel occidisset, vel ranba sua caballos, aurum, &c. deportasset, vel leodem contra legem ibi burisset. Leodem,* vassallum, famulum, *Burisset* (si à byꞃian Saxonico, Anglicè **to burie**) Sepelisset.

¶ *Burrow mealis.*] L.L. *Burgor.* apud Scotos, cap. 1. *Quilibet Burgensis debet Domino Regi Burgagio, quod defendit pro particata terræ quinque denarios annuatim.* Hujusmodi redditus ibidem in margine appellantur Burrow mealis, dicunturque incorporari annexique fisco & patrimonio Regis: Jacobi 1. Parlam. 1. cap. 8. *Mealis* hoc loco idem significare censeo, quod nostratibus olim *firma*: scil. quod in Regiæ mensæ apparatum confertur.

¶ *Burs'*]

¶ *Burs'*] Domesd. Titt. Hantisc. Rex. Wimeringes Coseham. *Sunt* iv. *hidæ quæ pertinent huic Manerio, ubi tempore Regis Edwardi erant* ix *Burs'* id est, *coliberti cum* iv *carucis.* Agardus, *Burs'* i. *colonus.* *Quorsum?* num à *bura*, Virgilio *buris*, quod est pars aratri posterior? Non credo. Quære. Coliberti.

¶ *Bursa.*] Gall. *bourse*, crumena. A Græco ductum, sed à materia dictum: nam βύρσα, *corium*; unde id Virgilii——*facti de nomine Byrsam*, &c. Hincmar. Epist. 8. cap. 3. *Teutfridus confessus vel convictus dicitur* ——*de bursa eburnea; de libra una de auro, &c.* Ex hoc *Bursarius* pro thesaurario, Angl. **bourser**; r. Gallico, eliso. Gloss. vett. *Bursa, cloaca.*

¶ *Bursarii.*] Qui è stipendiis vivunt Scholastici & alii. *Jo. Major Gest. Scoto. lib.* 1. *cap.* 5. In ea Universitate (Oxoniâ) sunt clara Collegia à Regibus, Reginis, Episcopis, & Principibus fundata; & ex stipendiis illorum scholastici plurimi aluntur; quos *Parisii bursarios* vocamus. *Et mox*, centum *bursarios* utrumque horum collegiorum habet, quorum aliqui cultui divino, concionibusque & alii literis jugiter incumbunt.

¶ *Bursholder.*] Vide supra *Bo.*

¶ *Buscarla, Buscarlus, Bustcarla, Buthscarla, Botescarlus,* & *Buzecarl.*] Domesd. Titt. Wiltsc. Wilton. *Quando Rex ibat in expeditionem vel terra vel mari, habebat de hoc Manerio aut xx sol. ad pascendos suos Buzecarl, aut unum hominem ducebat secum pro honore quinque hidarum.* Agardus hos *solitarios*, i. milites, exponit: eo fortè ductus quod in Florr. Historiar. legerat, *Buccelcarli sunt qui portus nauticos custodiunt.* Ego equidem aut de turba nautica omnino intelligerem, aut de militibus saltem nauticis: *Bussa* enim navis est grandior, ut mox in vocabulo *Bussa* constabit, *Carl* minister, famulus, homo robustior; ut itemque in ea voce. Annal. Saxon. Petroburg. in An. Dom. 1066. Eadpin Eorle com lanð ꝼipð. ꝥ ðpaꝼ hine ut ꝥ þa butꝼecarlaꝼ hine ꝼoꝛꝼocan ꝥ he ꝼoꝛ to Scotland mið *xii.* ꝼnaccum. Hoc totidem verbis Annales Waverleiens. *Edwinus Consul venit cum exercitu per terram, & fugavit eum, & buccecarli eum refutarunt. Ipse verò iniit Scotiam cum xii puppibus.* Legendum *buscecarli*. Florent. Wigorn. in An. 1052. *Godwinus Comes* in Cantia applicuit—— *& omnes Butsecarlas de Hastinga & ubique circa ripas maris, aliosque nonnullos in adjutorium sibi allexit.* Infra. *Butsecarlas & omnes quos obvios invenerat, secum legentes, versus Sandwicum portum cursum direxerunt.* Verbatim hæc transcripsit Hovedenus, sed ipse *Buthsecarlas*. Iterum Wigornens. in An. 1066. Tostius *de Butsecarlis, quosdam volentes quosdam nolentes secum assumens* (à Vecta insula) *recessit, & cursum ad Lindesegiam direxit.* Et An. 1071. *Rex cum Butsecarlis in orientali plaga insulæ, omnem sibi exitum obstruxit.* Etiam An. 1101. *Rex Butsecarlis præcepit mare custodire, & observare ne quis de partibus Normaniæ, fines adiret Angliæ. Denique* (inquit) *cum Butsecarlis, Clitonem Eadgarum——in Regem levare voluerunt.* Multa refero exempla, ut de voce ambigua tu ipse judices.

¶ *Bussa, Buscia,* & *Burcia.*] A Belgico **buise**, Navis grandior ad similitudinem pixidis (quod **busse** etiam significat) panda alvo & obtusâ prora. Genealographus ætat. Hen. 3. MS. in Ricardo 1. *Rex Anglorum Richardus iter maritimum ingrediens, secum habuit* 13. *naves pergrandes (quas vocant bussas vulgo) triplici velorum expansione velificantes, & centum naves onerarias, & quinquaginta galeas triremes.* Hoveden enarrans hanc ipsam expeditionem, *cessit* (inquit) Rex *à portu Mesaniæ, cum* 150. *magnis navibus & cum* 53. *galeis bene armatis, &c. Buscia autem magna in qua erat Regina Siciliæ, & filia Regis Navarræ, &c. & duæ aliæ* buſciæ, *cum illa tempestate adhuc sæviente, pervenerunt ad insulam de Cypre.* Ita pluries. In anno autem superiori, *burcias* vocat, si locus integer. *Rex Angliæ venit Messanam in Sicilia cum burciis multis, & aliis magnis navibus, & galeis.* Buscia. Burcia.

¶ *Busones Comitatus.*] Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 1. nu. 1. *Justiciarii, vocatis ad se quatuor vel sex, vel pluribus de majoribus Comitatus, qui dicuntur busones Comitatus, & ad quorum nutum dependent vota aliorum, &c.* Desiderantur in codice nostro MS. hæc verba: *qui dicuntur busones Comitatus.* In alio verò MS. legitur *barones* de quibus nos supra copiosè.

¶ *Bussellus.*] *Modius.* Statut. de pistorib. An. 31. Ed. 1. ca. 8. *Standardum, busselli, galonæ, & ulnæ, sigillo Domini Regis ferreo signentur.* Et cap. 9. *Standardum busselli & ulnæ sint sub custodia majoris & balivorum, & sex legalium hominum de villa juratorum.* Vide *busselli* capacitatem in voce *Galo.*

¶ *Butellus.*] Quibusdam *stomachus*, à similitudine Gallici *bouteille.* Vide supra *Botellus.*

¶ *Buticularius, Butica, Butina, Butta, Buttis, Butto, Butticella.*] De primo novissime. Omnia verò à Saxon. byꞇ & buꞇꞇe, i. *uter* & *dolium.* Unde Græcis etiam inferioribus, βοῦτις, βουτζὴ, βουτίον, βουτζίον, βούτινον: de quibus Meursius. Gloss. Philox. *Cupa seu vagana.* βοῦτις μεγάλη ἣν τινὲς γαυλὸν καλοῦσιν. Gloss. Lat. Græc. vett. βοῦτις *cupa*, βουτίον, *cupella.*

Butica. Papias: *Obba, genus vasis, butica.*

Butina. Meursius: βούτινον, *butina, lagena.* Johan. Damascenus de condimentis, *Reponantur in butinam, sic ut mel citria plurimum excedat.* Habetur etiam *butina* (sed alia reor significatione) Ripuarior. LL. 60. §. 4. *Si ibidem infra terminationem aliqua judicia, sua arte, vel butinæ, aut mutuli facto extiterint, ad sacramentum non admittatur, sed in præsente cum legis beneficio cogatur restituere.* Libro Basileæ

fileæ edito An. 1530. legitur *sua arte*, *vel buccinæ*, obscurè utroque.

Butta & *Butticella* occurrunt apud Cujacium in vet. instrumento: & Gotthof. Not. ad leg. 206. Princ. de verb. sig. Cujac. 9. obs. 26.

Buttis. Apud Marculf. in formula Parabolæ. *Lege & perlecta in pectore repone, sin autem non vis, in butte reconde.*

Butto, sub *butta* & *cupa* refertur à Meursio, inductis illis Anastasii in Leone 3. *In venerabili monasterio S. Sabæ, fecit buttonem argenteum cum canistro suo.* Et in Leone 4. *Obtulit in basilica beati Petri Apostoli buttonem de argento purissimo, cum gabathis argenteis pendentibus in catenulis septem.* Codex verò noster Moguntiæ impressus An. 1602. loco utroque *butronem* legit, i. *juvenem* scil. *canistrum ferentem.*

Buticularius, ceu *buttarum* vel *buticularum Præpositus.* Gall. *Bouteiller*, Pincerna. In Palatio Caroli Magni, præcipuæ dignitatis fuit & authoritatis, ut ab Hincmaro intelligas. Epist. 3. cap. 16. *Post eos* (scil. Apocrisiarium & Cancellarium) *sacrum Palatium per hos ministros disponebatur: per Camerarium viz. & Comitem Palatii, Senescalcum, Buticularium, & Comitem stabuli, Mansionarium, &c.* Cap. 23. *Ad tres autem ministeriales, Senescalcum, Buticularium, & Comitem stabuli, secundum uniuscujusque ministerii qualitatem vel quantitatem pertinebat, ut cum communi consensu de suo quisque ministerio admonendi non essent segnes, ut quanto ejus esse potuisset, omnes actores Regis præscirent, ubi vel ubi Rex illo vel illo tempore tanto vel tanto spacio manere debuisset propter adductionem vel præparationem: ne fortè tarde scientes, dum in opportuno tempore, vel cum nimia festinatione exigeretur, familia Regalis per negligentiam sine necessitate opprimeretur, quæ viz. cura, quanquam ad Buticularium, vel ad Comitem stabuli pertineret, maxima tamen cura ad Senescallum respiciebat, eo quòd omnia cætera, præter potus, & victus caballorum, ad eundem Senescalcum respiceret.* Capitul. lib. 4. Append. 3. §. 6. *Odo buticularius de foresta sua interrogandus est.* In subscripp. testamenti Philippi August. apud Rigordum. *Signum Tibaldi dapiferi nostri. S. Guidonis Buticularii. Sig. Authei Camerarii.*

¶ *Butina.*] Vide *Buticularius.*

¶ *Butro.*] Vide *Buticula.*

¶ *Butsecarla.*] Vide *Buscarla.*

¶ *Butta, Buttis, Butto, Butticello.*] Vide *Buticularius.*

¶ *Buzecarle.*] Vide *Buscarla.*

¶ *Buzerius.*] *Carnifex*, à Gall. *boucher.* Constitutt. Sicul. lib. 3. Tit. 36. §. 1. *Buzerios in eorum mercibus & mercationibus volumus esse fideles, viz. ut scrophas pro porcis, vel carnes morticinas—— seu qualitercunque corruptas, &c. vendere non præsumant.*

¶ *Byrzogium.*] *Mulcta judicialis, compositio publica, sive fiscalis*: Lydius ex Goldasto, Adagium.

Bursa oculos claudit, dicite byrzogium.

C*Aballicata.*] *Equitatus.* Luithprand. Hist. lib. 3. cap. 14. *Quinque eodem pervenisset, & caballicatas (ut vulgo aiunt) circumcirca dirigeret.*

¶ *Cablicia.*] **Cablish.** Inter Juris forestarii Scriptores, dicuntur virgulta & rami tenues, qui ex detonsis arboribus & sylva cædua colliguntur. Angl. **brushwood.** Rectiùs autem mihi significare videtur, caduca ligna ventis dejecta, nam hæc Galli *cables* & *cablis* appellant, nos **Windfalls.** Vide Manwood pa. 84. Crompton Jurisdict. Fol. 163.

¶ *Cabulus.*] Machina bellica ad conterendos muros, Brito Armoric. Philippid. lib. 7.

——*Sed mox ingentia saxa*
Emittit cabulus, nequiensque (hæc) *ferre dehiscit*
Per mediumq; crepans, pars corruit altera muri.

Fortè à gabuli similitudine, veteribus gabali. Gloss. Philox. *Gabulum*, βάσαν☉. Gloss. Græco-l. vett. *βάσαν☉, Tortus, hoc tormentum.* Supra Βασανιστήρι☉, *Eculeus, genus tormenti.* C. autem & g. promiscuè scribuntur.

¶ *Cabuta.*] Testament. Remigii Episc. Remens. apud Flodoard. Hist. Rem. lib. 4. cap. 28. *Choclearia 4. de majoribus, acetabulum, lucernam quam mihi Tribus ut Friaredus dedit, & argenteam cabutam figuratam.*

¶ *Cacherellus Hundredi.*] A Gall. *cachereau*, i. Chartularium. Fortè *Senescallus Hundredi.* Vide *Furca* & *Fossa.*

¶ *Cadarfreda.*] Longobard. lib. 2. Tit. 24. l. 25. *Etsi affixum in edicto propriè non sit, tamen omnes Judices & fideles nostri sic dixerunt: quia cadarfreda antiqua tunc sic fuisset.* Et in calce Tit. 23. *Causa ipsa in hoc modo semper & antecessorum nostrorum tempore &*

& *nostro per cadarfredam sic judicata est.* M.S. i. *caderfida.* Et Boherio *cadarfedra*, ubi in nota *Cadarfedra*, *quæ consuetudo dicitur.* Latæ autem sunt Leges istæ à Luitprando Rege, earumque Tit. 118, de *Consuetudine* agitur, nec tamen illic *Caderfredæ* mentio. Vide *Fredum*.

¶ *Cadivus.*] Marculf. lib. 2. form. 22. *Constat me vobis vendidisse -- servum non furem, non fugitivum, neque cadivum, sed mente & omni corpore sanum.* Hic Bignonius, *Cadivum* (inquit) malum, improbum: Italicum integrum retinet, *cattivo*, unde & nostris *chetif.* Sic ille; quære tamen, nam de morbo corporis intelligitur æquè ac animi. Rem explicare videtur L. Baiwar. Tit. 15. Mancipium aut caballum *non cæcum, aut hirniosum, aut caducum, aut leprosum.* Suspicor præterea Italicum idioma Marculfi ævo, non admodum Gallis familiare.

¶ *Calasneo.*] Qui agrum possidet ejusdem colliminei, conterminus. L. Baiwar. Tit. 21. §. fin. *Nullus de alterius sylva quamvis prius inveniat aves tollere præsumat, nisi ejus commarchanus fuerit quem calasneo dicimus. Commarchani sunt* qui communes marchas, id est, terminos habent.

¶ *Calceata, Calcetum.*] *Agger, via strata.* Non à calcando dicta, sed à calceando, quòd vel lapidibus vel dura alia materia, quasi calceo munitur contra injuriam plaustrorum & itinerantium. Quælibet enim via calcata est, non autem calceata. Gallis perinde *chaussée*, à *chausser*, quod etiam est *calceare*, atq; inde ductum, *l* in *u*, & *c* in *ss*, non præter consuetudinem mutatis. Frequens apud nos hoc sensu *calcetum*, & occurrunt utraq; pro *chomate*, hoc est, aggere ad coercendas aquas. Charta Constantinæ Ducissæ Brittan. Abbatiam Villæ novæ fundantis. *Dedi molendinum ad pannos cum sua porta, & piscatura in calceata de Pilvum. Insuper in compensatione dicti molendini, monachi de Buzaio dederunt nostræ novæ Abbatiæ de Villa nova, calceatam ad castrum S. Herbaldi ad molendinum faciendum.* Dici hic videtur de ipso stagno.

Hist. Bretan. lib. 4. cap. 16. Ville neufue.

¶ *Calceatura.*] In tabulis descriptionis Exercitus *Ed.* 3. *Caletem* obsidentis, An. 1350. dicitur pro servientium vestitu, vulgò *liveries*, & sic ibidem exponitur.

¶ *Calcifurnium.*] Furnus ad coquendum calcem. *Clibanus calcis.* L. Baiwar. Tit. 1. cap. 14. §. 15. *Calcifurnium ubi prope fuerit, ligna aut petras 50 homines faciant.* Beda Martyrol. 9. Kal. Septemb.

¶ *Caliburne.*] Gladius celebris, Arthuri Regis Britannorum nominatissimi. Hoveden in Richardo 1. *Et contra Rex Angliæ* (Richardus) *dedit Regi Tancredo gladium illum optimum quem Britones Caliburne vocant.*

¶ *Calumnia, Calumniare.*] *P* etiam interdum post *m* apposito: *vendicatio*, Juris in re aliqua postulatio, *vendicare.* Forensibus nostris aliter *clameus*, & *clamare.* Angl. **to claim or challenge**, à Gall. *calanger.* Formul. vett. secundum L. Rom. cap. 5. *Quælibet persona quæ contra hanc venditionem aliquam calumniam, vel repetitionem generare præsumpserit, illud quod repetit non vindicet.* Flodoard. Hist. Rem. lib. 4. cap. 10. *Tunc verò Hucboldus quidam sororis hujus maritus, munus ejusdem Abbatis calumniabatur, & ab Ecclesia Dei Genitricis conabatur auferre.* Creberrimè in nostris legibus.

¶ *Camaka.*] Panni genus lanei, linei, an byssini nescio, ex quo sub ævo *Ed.* 3. Ecclesiæ vestimenta conficiebant: aliàs autem albo, aliàs rubro. V. *Brudatus.*

¶ *Camba, Cambarius.*] A German. vet. **Cam** & **Cammer**. Hoc est, Brasiator seu potifex: illud Brasiatorium seu officina qua potus (nempe cervisia) coquitur & conficitur. Chart. cujusdam Macharii Eccles. Camarac. An. 885. in Chron. Camarac. lib. 1. cap. 52. *In villa Haidis -- Mansi serviles vi. est ibi Camba* i. Et cap. 66. in præcepto Caroli simplicis, *Carisiolum, cum mancipiis, -- molendinis, cambis, silvis, &c.* Hic inter notas plures Colvenerius; Eugenius (inquit) Papa 3. in literis Romæ datis An. 1152. ad Godescalc. Atrebat. Epis. loquens de privilegio Henniacensib. dato, sic ait, *Molendinum aliud cum duobus furnis & camba.* Et in literis Philippi Elsatii Flandriæ Comitis, datis Duaci An. 1188. de eisdem citatur, *Concessi etiam eis, ut liceat in perpetuum furnos & cambas facere, & etiam molendinaria caballaria, salvo jure meo.* Denique in literis Philippi Regis Francor. (Henniacensib.) dat. An. 1196. *De unaquàque camba, quæsita est in curtillo, de renta duas culpas cervisiæ, de unoquoque brasino. Culpas* legendum censet Colvenerius, *cupas.* quod vide.

¶ *Cambellanus, Cambalarius, Chamberlanus.*] A Gallic. *Chambellan*, & *chambrier*, Ang. **Chamberlain**, *i. Camerarius, Cubicularius*; *r* in primis vocibus (ut aliàs sæpe) in *l* verso. Sic Itali contrà *Malescalco* pro *Marescalco.* Dicuntur etiam hæc omnia pro *Quæstore seu Thesaurario*, uti & *camera* pro loco in quem inferuntur mulctæ & thesaurus Principis, ut in lexicis videas Juris Civilis. Ekkehardus Jun. de casib. S. Galli, cap. 5. *Corium meum ad calceos, Camerarius hoc anno non dedit.*

Cameræ nuncii Erant Procuratores fisci Imperatorii, qui cum Ducibus æquatam habentes potestatem, Subjectis Imperii præsidebant, & fiscum Imperatoriis administrabant: aliàs *Advocati Cameræ*, aliàs Imperii dicti. Plura de his Goldastus in suis ad Ekkehardum Junior. Commentariis, ca. 1. & hujusmodi fuisse ait duodecim illos quos omnibus Israelitis imposuit Salomon, 3. Reg. 4. 6, 7. eundemque locum si contuleris, *intelliges* (inquit) *quinam isti nuncii fuerint.*

Alioqui, *Advocati Cameræ* erant sub *Cameræ nuntiis*, procurationem tamen publicæ pecuniæ gerentes *Advocatique fisci* dicti, & denique *Fiscales.*

¶ *Cambiarius.*] — *Mansit tamen ibi in medio agri, &c. quidam cervisiæ brasiator vel* Cambiarius, *ubi rustici homines & incompositi ad bibendum, vel ad* Cheolandum, *vel etiam* Herkandum, *propter agri pascui largam & latam planitiem convenire solebant.* Les preuves de l'Hist. des Comtes de Guines impr. Paris. 1631. p. 142.

¶ *Cambiparticeps*, al. *Cambipartitor.*] Est qui lites alienas suis sumptibus promovet, ut partem rei ceu campi evicti quotam lucretur.

Cambipartita, hujusmodi litium defensio. A Gall. *Champarter*, quod est campum partiri, vel messem illic natam, provenientsve emolumentum. *Champarteur*, campi partitor. Statut. de Conspiratoribus, An. 33. Ed. 3. *Cambiparticipes sunt qui per se vel per alios placita movent vel moveri faciunt, & ea suis sumptibus prosequuntur ad campi partem vel pro parte lucri habendum.* In vetustiori codice expressè legitur *Campi participes, sunt, &c.* sed alia lectio passim recipitur, licet perperàm.

¶ *Camboca*, al. *Cambuca.*] Baculus pastoralis (putà camurus) quo Episcopi insigniuntur, ex Clementis (ut ferunt) institutione, Lege suffulta & Evangelio. Priscâ nostrâ linguâ (à Saxon. deductâ) Camoc *curvum*, & *camurum* significat. Sunt qui *cambota* scribunt quasi καμπῦται ἀπὸ τοῦ κάμπτειν, i. *curvare.* Walafrid. Strab. de vita S. Galli, lib. 1. cap. 26. — *baculum ipsius* (Columbani Abbatis) *quem vulgo Cambocam vocant, per manum Diaconi transmiserunt, dicentes, &c.* Durand. Rational. lib. 3. cap. 15. *Baculus ergo* (pastoralis) *à Lege & Evangelio sumitur: quia & virga pastoralis, & sambuca, & pedum, & ferula nuncupatur.* Corrigo: *virga pastoralis, & cambuca:* nam ut priscus quidam,

Pastor cambucam: sambucam fert phaleratus.

Cambucarius. Hinc *Cambucarius* qui *cambucam* aut crucem gerit. Gloss. vett. Anglo-Latin. Crocer (al. Crocier) *pedarius, cambucarius, crucifer.* De *baculo pastorali* multa Durandus quà supra.

Cambutta. *Cambuttæ* etiam dicuntur claudorum fulcimenta, Gall. *Potences*, Angl. **Stilts**. Leo Marsican. Chron. Cassin. lib. 4. cap. 76. *Ob ejus facti memoriam, cambuttæ claudi ante fores Ecclesiæ S. Benedicti suspensæ sunt.*

¶ *Camborta.*] Eadem origine videtur qua *camboca* & *cambota:* & qua Lindenbrogio Britannorum *camboritum:* hoc tamen me fateor ignorare, si idem non fuerit quod nonnullis Kembert pro *baculo*, propriè camiro. L. Salic. Tit. 36. §. 1. *Si quis tres virgas cum quibus sepes superligata est, vel retortas quibus sepes continetur, capulaverit, aut tres cambortas excervicaverit, DC. den. qui faciunt sol. xv. culpab. judicetur.* L. Ripuar. Tit. 43. *Si quis tres virgas unde sepis ligatur, vel retortas unde sepis continetur, capulaverit, aut tres cambortas involaverit, &c.*

¶ *Cambra.*] Pro Camera. *Asser. Menevens.* 16, & 17.

¶ *Cambutta.*] Vide *Cambota.*

¶ *Camera.*] Ærarium, *ut feudum de Camerâ.* Feud. M. 2. Tit. 2. Ubi Cujac. Camera est ærarium. Hinc *Camerarii Scaccarii* dicuntur, qui receptui præsunt.

¶ *Camfwic.*] Decret. Tassilonis de popularib. LL. §. 6. *Qui supra prædictæ pugnæ, quod Camfwic dicimus, &c.* Camf *campus*; unde *Campio*, aliàs *Camphius* dicitur. wig Saxon. interdum *belliger*, & *violentia*: Si quid ad loci expositionem, quod non audeo affirmare.

¶ *De Campanarum nomine, origine, & usu.*

¶ *Campana.*] Campanas inventas ferunt à Paulino Episcopo Nolæ, Civitatis Campaniæ, Annum circiter Christi 400. dictasq; à Civitate *nolas*, à patria *campanas*, Quidam Sabiniano Romanorum Pontifici rem attribuunt, eo decepti quòd horas is Canonicas primus distinxit campanæ sonitu. Sunt verò qui à Gentibus petunt, quòd apud Ovidium, Martialem, Tibullum, Statium, Manilium, Græcos itemq; veteres, tintinabula reperiantur & pelves, etiam æra strepitantia in eadem sæpè munia quibus hodiè campanis utimur. Non adducar tamen ut ingentes campanarum nostrarum moles, eis seculis excogitatas censeam. Novum enim nomen novum prædicat artificium, & in eandem conducit sententiam, memorabile illud quo de Lupo Aureliensi Episcopo, An. Dom. 610. refert Vincentius in speculo histor. lib. 23. cap. 9. & 10. *Is pulsando campanas in templo Stephani apud Senonas (quo signo convocare solebat populum) exercitum Clotharii, qui muros obsidione cinxerat adeo terruit, ut omnes sese in fugam verterunt.* Liquidò constat nec vulgares tunc fuisse campanas, nec Clotharii militibus cognitas. Miror tamen, nam Avernos (Galliæ) item Cives) *signo* usos Sidonii ævo (qui Floruit An. 480.) refert Greg. Turonens. Hist. lib. 2. cap. 23. atque alias, alibi. Sed hi fortè, unico tunc contenti, & exiguo: Lupus grandiores exhibuerit, & in classicum, ut hodiè solet pulsatas. Deprehendo in Britannia nostra circiter An. Dom. 680. Beda Hist. Eccl. lib. 4. cap. 23. *Audivit subito in aere notum campanæ sonum, quo ad orationes excitari vel convocari solebant.* Græci multò recentiùs à Veneto acceperunt, qui (ut tradit Sabellicus Ænnead. 9. lib. 1.) circa An. Dom. 874. *Basilio Imperatori duodenas magni ponderis, artificiique non vulgaris dono misit campanas; suntq; Venatorum munere tum primum Græci campano ære usi.*

Ante hoc verò tempus celebris erat Campanarum usus apud nos in *Angliâ.* Refert enim *Ingulphus* pa. 889. *Turketulum* primum *Croylandiæ* Abbatem, qui obiit An. 875. eidem monasterio quod ipse fundaverat 6. dedisse Campanas, *scil.* magnas duas, quas *Bartholomæum* & *Betelinum* cognominavit, & duas medias, quas *Turketulum* & *Betwinum* vocavit,

cavit, & duas minores, quas *Pegam* & *Begam* appellavit. Fecerat ante fieri -- unam maximam campanam, nomine *Guthlacum*; quâ cum prædictis campanis composita fiebat mirabilis harmonia; nec erat tunc tanta consonantia campanarum in totâ *Angliâ*. Hæc ille.

Campanæ munia sic olim numerantur in Ecclesiâ.

Laudo deum verum, plebem voco, congrego Clerum,
Defunctos ploro, pestem fugo, festa decoro.

De his multa Durandus, Rational. lib. 1. cap.4. ubi sex genera tintinabulorum memorat, quibus in Ecclesia pulsatur, scil. *Squillam*, *Cymbalum*, *Nolam*, *Nolulam*, seu *Duplam*, *Campanam*, & *Signum*. *Squilla* (inquit) *pulsatur in triclinio*, i. *in refectorio*. *Cymbalum in claustro*. *Nola in choro*. *Nolula seu dupla campana in horologio*. *Campana in Campanili*. *Signum in turri*. Hæc eadem Belethus Divinor. offic. cap. 86. Sed *tintinabulum* pro *squilla* ponit, & *campanam* in turri collocat, *campanulam* in cœnobio, Hieronymi (ad Eustachium) ductus authoritate, qui ait, *Quousque campanula in claustro pulsabitur*. *Signum* autem pro quolibet pulsandi instrumento accipit, quo quidpiam significatur. Occurrunt alia etiam vocabula generali sensu: *Pelvis* unde nostrum vernaculum **bel**; & *Cloca* aliàs *Glogga*, à German. **Gloggen**.

Campanarum genera. *Pelvis.* *Cloca.*

Campana etiam juxta Gloss. Arabico-latin. *Statera*, & ita sæpè Græcobarbaris καμπανὸς, &c.

Campanarium & *Campanile*, locus ubi eriguntur *campanæ*. Anastas. in Leone iv. *Fecit etiam ibi ipsum campanile, & posuit campanam cum malleo aureo*.

¶ *Campania*.] *Planicies, seu Area campestris*. Lib. Rames. Sect. 271. *Concesserunt*-- 3 *acras terræ in eadem villa, tam in curtillagio quam in Campania*. Sic Gloss. Philox. *Campania*. πεδίας.

¶ *Camphius*, & *Campio*.] Vide mox infra *Campus* pro duello.

¶ *Campus*.] Idem Longobardis quod *Regia*. Aimoinus Francor.lib.4. cap.86. Hunnorum *Regia quæ ab eis dictum est Rhingus, à Longobardis autem campus vocabatur*. Statio Græci Imperatoris duplex fuit: domestica quæ *Palatium* dicitur; campestris quæ *Fossatum*: de hoc infra. Sic Longobardis fortè, *palatium*, & *campus*.

¶ *De campo, id est duello instituendo, juxta ritus Curiæ Militaris, & Civilis.*

¶ *Campus*, *Campfius*, *Campio*.] *Duellum*, barbaris aliter *bellum*: *Athleta*. *Campiones* dicti sunt à campo, ut *Forenses* à foro, quod bellantium ritu sub dio, non litigantium, sub tecto congrediuntur. Majores autem nostri, cùm nihil penè facerent non armati, etiam lites armis decernebant: dextram autumantes non virtute regi, sed Astræâ & Themide, id est, divina justitia. Truculentum morem in omni ævo acriter insectarunt Theologi, præ aliis Agobardus, & plurimo Canone ipsa Ecclesia: Superstat tamen apud nos hodiè in usum veniat; tum quòd lentè progrediantur formulæ, tùm verò quòd finale sit in eo judicium & peremptorium.

Campus etiam dicitur de ipso exercitu, & ipsis castris. V. *Hringus*.

Mitto historias & antiquas leges peregrinas. Apud nos duplex reperitur *Campi* seu duelli formula: alia secundum Curiam militarem, quam Marescalli vocant, alia juxta Curiam civilem, quâ togati judicant. Hîc obtusis omnino telis agitur, illic mucronatis; hîc victoria tantùm quæritur, illic cædes: solenni autem utrobiq; spectaculo, & multa interea ceremoniâ. Ad antiquorum igitur rituum memoriam, unius atq; alterius inserendum duximus exemplare, quod præstò jam nobis est à manibus. Exigente enim nuper alia occasione, & libellum ejusdem argumenti (ante 200 annos bellè exaratum) è rudiore nostro idiomate Latinum feci: & subsequentem alteram formulæ narrationem è variis locis decerpsi.

Libellus autem (qui normam omnino tradit instituendi duelli, juxta ritum militaris Curiæ) Authorem fronte præfert illustrissimum Principem, etiam sobolem Regis maximi, (*Edouardi* 3.) & apud Regem utique maximum, (*Ricard*. 2.) de duelli formula, non solùm differentem, sed legem potiùs rogantem & ferentem. Stylus (ut Principem decet) Militaris, haud Academicus: obscuris item sæpè vocabulis (pro more seculi) & confusa nonnunquam oratione intertextus: sed deliberatio gravis & prudens. Meam autem ut fidem liberem, consultius visum est, Authoris in versione premere vestigia; etiam retentis barbaris ipsis vocabulis, ne sensum mutem cum idiomate. Sic autem exorditur.

Vere Excellentissimo & Vere Potentissimo, ligio Domino suo Richardo Dei gratiâ Regi Angliæ & Franciæ, Domino Hiberniæ, Duci Aquitaniæ.

Formula Duelli juxta ritum Curiæ militaris, seu Marescalli.

VObis (si placeat) dicto Domino suo, indicat homo vester ligius Thomas Dux Glocestriæ, plura admodum duella armata infra listas nuper fuisse in hoc Regno vestro Angliæ, tempore & præsentia reverendi domini & patris mei, * avi vestri (cujus animæ misereatur Deus) etiam tempore & præsentia vestra, quàm longò jam antea; multosq; inde summum commodum (ut compertum est) assequutos esse. Iste *Thomas* aliàs dictus de *Woodstoc*, fuit 6 fil. *Ed*. 3. & obiit 3 Oct. 1399.

** Sic corrigo, nam falsè legitur, avunculi.*

Cum verò nihil hoc sublimius sit inter conamina militaria: ad vos etiam celsissimamq; Regalissimamq; vestram Majestatem attineat suprema ejusdem jurisdictio & cognitio, ut

ſecundum juſtitiam & æquitatem glorioſi veſtri nominis (quo omnimoda habitaret juſtitia) moderetur: Sintq; præterea diverſa Conſtitutionum, rituum, & ordinationum genera in diverſis regionibus & locis, tam veſtræ ditionis in hoc Regno veſtro, quàm aliorum alibi: nec tamen redactæ ſunt in ſcripta hujuſmodi Conſtitutiones, ritus, ſeu ordinationes duelli infra liſtas armati, aut veſtro ævo, aut ævo illuſtrium progenitorum veſtrorum omni magnanimitate refertiſſimorum. Itaq; ut vos & poſteri & Succeſſores veſtri, rectiùs juſtitiam & æquitatem omnibus diſtribuatis, tam ligiis & ſubditis veſtris,quam alienigenis qui hujuſmodi armorum negotia coram vobis ſunt unquam aggreſſuri: Ego dictus humilis veſter ligius & Coneſtabularius, dictæ veſtræ Regali Majeſtati libellum hunc Ordinationum (modum continentem, quo pugna intra liſtas ab armatis peragenda ſit) offero: non ideo quòd prudenter & conſultè ſit compoſitus, ſed quòd facilè emendari queat: veſtram nobilitatem qua poſſum humilitate obteſtans, ut benignæ veſtræ gratiæ placeat,ipſum hunc libellum perluſtrare, corrigere & emendare, eidemq; addere & ſubtrahere ut vobis juſtum videbitur, adhibita matura deliberatione & conſilio prudentiſſimorum, fortiſſimorum, & expertiſſimorum Magnatum & Equitum auratorum Regni veſtri, qui armorum ſcientia maximè ſunt imbuti.

Quandoquidem verò hanc in me provinciam ſuſcepi, non me tamen eo ingenio aut facultate præditum cenſeo, ut idoneus habear ad hujuſmodi molimina: ſed quòd attinet ad munus meum; licèt ſapientiores illi qui eodem prius fungebantur,ſcriptum nihil in hoc genere reliquerunt.Oro igitur Regiam veſtram Majeſtatem, ſociosq;meos omnes & amicos qui dictum hunc librum viderint, ſeu audierint, ut excuſatum me habeant,ſi quid in eo fuerit vel plus vel minus quàm juſtum eſt; nam juxta exiguam facultatem & ingenium meum eundem compoſui, obteſtans verè excellentem & reverendum Dominum meum, ut dicto libro perluſtrato,examinato,correcto, & emendato, aucto etiam, vel contracto, ut opus fuerit,juxta maturam deliberationem & conſilium veſtrum, & eorum Regni veſtri qui armorum ſcientia maxime ſunt imbuti (ut ſupra dictum eſt) eundem dignemini ſtabilire, approbare, ordinare, & confirmare, per vos hæredes & ſucceſſores veſtros in Regno veſtro Angliæ retinendum.

IN primis, ut querelæ & billæ (i. *libelli*) Appellantis & Defendentis, placitentur coram Conſtabulario & Mareſcallo in Curia ſua,& cum nequeant cauſam teſtibus alitervè comprobare,quin derimenda ſit querela viribus; ſic ut alter ſuum inſtitutum ſuper altero probare nitatur,alter verò ſe eodem modo defendere: Conſtabularius poteſtatem habeat pangendi duellum illud,utì Vicarius generalis ſub Deo & Rege. Pacto autem duello per Conſtabularium, ipſe diem aſſignabit & locum: ita tamen ut dies non ſit intra dies 40 poſt duellum compactum, niſi conſenſu dictorum Appellantis & Defendentis.

Tunc conſtituet eis armorum ſpecies (aliàs dictorum **Weapenes**) quibus uterq; utetur; viz.gladium longum,gladium brevem, & pugionem: dum tamen Appellans & Defendens invenerint ſufficientem ſecuritatem & vades,quòd ad diem ipſis aſſignatam comparuerint: Appellans nempe ad effundendum vires ſuas ſuper Defendente: & Defendens ad tuendum ſe ſimiliter adverſos Appellantem.Hoc ut fiat, dabitur Appellanti hora & terminus & ſol certus, ad probationem ſuam faciendam,& ut primus ſit infra liſtas ad exonerandum vades ſuos. Nec non ſimiliter & Defendenti. Interea neuter eorum alteri inferat angorem, malum, damnum, inſidias, inſultum, aliudvè gravamen ſeu invidiam, vel per ſe ipſos, vel per amicos ſuos, benevolos, vel quoſlibet alios.

Rex præſtabit campum in quo pugnabitur: liſtæ autem (*id eſt,* * *repagula arenam cingentia*) compoſitæ & ordinatæ fuerint à Conſtabulario. Conſiderandum etiam eſt, ut liſtæ ſint 60.paſſus in longitudine & 40.in latitudine bene conſtitutæ,& ut terra ſit firma,ſtabilis,dura, & in planum redacta, ſine magnis lapidibus, & jacens. Item ut liſtæ firmiter claudantur circumquaq; repagulis,januam habentes ex parte orientali, & aliam in parte occidentali, ſintq; repagula bona & valida, ad altitudinem vii. pedum vel eò amplius.

* Vel *peribolus.*

Item intelligendum eſt, debere conſtitui liſtas * ſubalternas extra liſtas principales,ubi famuli Conſtabularii & Mareſcalli, nec non Regii * Servientes ad arma collocandi ſunt, ut prohibeant & tueantur ne quis aliquod delictum vel tumultum faciat, contra banna ſeu proclamationes Curiæ, in his quæ Regiæ Principis Majeſtati adverſantur, vel Juri armorum: ipſoſque iſtos miniſtros integra armatura muniendos eſſe.

* *Faux liſtes.*

* *Sergeants at Arms.*

Conſtabularius illic habeat quotquot voluerit hujuſmodi armatos miniſtros: Mareſcallus verò quot ei aſſignaverit Conſtabularius, nec plures: his autem omnibus cura demandabitur quæ ſupra dicta eſt.

Servientes Regis ad arma habebunt cuſtodiam januarum liſtarum, & arreſtationes (ſi quæ fuerint) ex mandato Conſtabularii & Mareſcalli.

In die duelli Rex in ſolio,vel in ſcena eminentiori collocabitur,cujus ad gradum imum locus paratus erit Conſtabulario & Mareſcallo, ibidemque ipſi ſunto.

Tunc poſtulabuntur vades Appellantis & Defendentis, ut liſtas introeant coram Rege,& præſentabuntur in Curiam utì priſonarii, i. captivi,donec Appellans & Defendens intra liſtas pervenerint, & ſacramenta ſua præſtiterint.

Quando Appellans ad iter ſuum (*i. ad perficiendum inſtitutum*) venerit: ad januam liſtarum

ſtarum orientalem veniet, iis accinctus armis & telis quæ à Curia ſunt illi aſſignata: ibidemq; morabitur donec introducatur per Conſtabularium. Tunc autem Conſtabularius & Mareſcallus illuc proficiſcentur, & interrogabit eum Conſtabularius: Quiſquam ipſe ſit homo, qui armatus venit ad januam liſtarum, quod ſibi nomen, & quæ cauſa veniendi? Et Reſpondebit Appellans: Ego talis--ſum, A. de K. Appellans, qui venio ad hoc iter, &c. ad faciendum, &c. Tunc Conſtabularius aperiet *buculam galeæ, ut vultum ejus perſpicuè intueatur, & ſi idem ſit qui eſt Appellans, aperiri faciet liſtarum januas, ipſumq; intromittet unà cum armis, telis, cibariis, aliiſq; legitimis neceſſariis, & Conſiliariis ſuis. Tunc conducet eum coram Rege, & deinceps in tentorium ſuum, ubi manebit uſq; dictus Defendens advenerit.

** The Viſier of his Baſinet.*

Eodem modo fiet de Defendente, ſed is per occidentalem liſtarum januam ingredietur.

Clericus Conſtabularii ſcribet, & in regiſtrum digeret adventum Appellantis, & horam qua intravit, & quòd pedibus liſtas intravit. Etiam armaturam ejus; & quomodo armatur; & quotis telis ingreſſus eſt liſtas; quæ cibaria, & alia legitima neceſſaria ſecum introduxit. Eodem modo Defendenti fiet.

Harneſſe. *Weapons.*

Curabit etiam Conſtabularius, ut nemo præcedens vel ſubſequens Appellantem ſive Defendentem, plura adducat tela ſive cibaria quàm aſſignata fuere per Curiam.

Et ſi ita contigerit ut Defendens non veniat ad iter ſuum, hora & termino à Curia conſtitutis: Conſtabularius imperabit Mareſcallo, ut exigi eum faciat ad quatuor angulos liſtarum, modo qui ſequitur, *O yez, O yez, O yez, C. de B. Defendens, venite ad iter veſtrum, quod ad hanc diem ſuſcepiſtis ob exonerandos vades veſtros, coram Rege, Conſtabulario & Mareſcallo, in defenſione veſtra contra A. de B. ſuper hoc quod vobis impoſuit.*

Citiùs autem ſi non venerit, ſecundò exigetur eodem modo, & ſubjunget in fine (præco) *venite, dies tranſit ocyor.* Si verò nec tunc venerit, exigetur etiam tertiò. Sed hoc eſto inter horam diei plenè tertiam & nonam, eodem modo quo ſupra, at tunc ſubnectens dicet: *Dies tranſit ocyor, & hora Nonæ appropinquat: veniatis igitur* [oportet] *ad dictam horam Nonæ, nec tardius, ſub periculo incumbenti.*

Vide infra Nona.

Licet autem Conſtabularius horam & terminum Defendenti præfixerit veniendi ad iter ſuum: nihilominus ſi uſq; *horam nonæ* moratus fuerit, judicium tamen adverſus eum jure non eſt proferendum, ſive ſit in cauſa proditionis, ſive non. Aliter autem eſt ex parte Appellantis, eum enim oportet horam & terminum obſervare per Curiam definitos, abſq; aliqua cunctatione ſive excuſatione quacunq; etiamſi in cauſa proditionis.

Ingreſſis infra liſtas Appellante & Defendente, cum armatura, telis, cibariis, & legitimis neceſſariis Conſiliariiſq; (ut ſupra dictum eſt) modo per Curiam aſſignato: Conſtabularius Regiam percontabitur voluntatem, utrum ex honoratis Magnatibus, venerabilibuſq; Equitibus, quoſpiam partibus aſſignaverit, & an velit ſacramenta [eorum] præſtari coram ſe ipſo, vel coram Conſtabulario & Mareſcallo.

Scrutabuntur etiam Appellans & Defendens à Conſtabulario & Mareſcallo, quoad armorum ſpecies, aliàs dictorum **Weapons**; [nimirum] ut legales ſint, & abſq; omni fraude ſuper iis. Et ſi aliæ fuerint quàm ratio poſtulat, auferentur. Nam & ratio, & fides candida, & lex armorum, nullam fraudem nec aſtutiam in tanta actione patientur. Et intelligendum eſt, quòd Appellans & Defendens, ita ſecurè armabuntur ſuper corporibus ſuis ut ipſi voluerint.

Tunc Conſtabularius primùm, deinde Mareſcallus Appellantem cum Conſiliariis ſuis accerſent ad præſtandum ſacramentum ſuum. Conſtabularius interrogabit eum ſi quid ultra proteſtari velit: & ut omnes proteſtationes ſuas in ſcriptis edat, nam ex illo tempore plures non faciet proteſtationes.

Conſtabularius habebit clericum ſuum in procinctu paratum, qui Miſſale apertum proponet, & tunc mandabit Conſtabularius dicto ſuo Clerico, ut legat billam (*ſeu libellum*) Appellantis, integrè & clara voce. Perlecta billa, Conſtabularius dicet Appellanti: *A. de K. bene noſti hanc billam, & ſponſionem iſtam & pignus, quæ dediſti in Curia noſtra. Pones hîc manum tuam dextram ſuper Sanctis iſtis, & jurabis modo ſequenti. Tu A. de K. Hæc tua billa vera eſt in omnibus clauſulis & articulis ab exordio uſque ad finem in eadem contentis: atque id tui inſtituti eſt hodie probare ſuper prædicto C. de B. ita te Deus adjuvet & iſta ſancta.* Pacto hoc ſacramento reducetur ille ad locum ſuum: mandabitq; Conſtabularius Mareſcallo, uti Defendentem vocet; cui eodem modo fiet ut [ſupra] Appellanti.

This warrant and wedde. *Pointes.*

Conſtabularius iterum per Mareſcallum Appellantem vocabit, facietq; ut manum ſicut priùs, ſuper Miſſale ponat, & dicet: *A. de K. Tu juras quod nec habes nec habebis rem ſeu res alias ſuper te aut ſuper corpore tuo infra has liſtas niſi eas quæ tibi aſſignatæ ſunt per Curiam, viz. gladium longum, gladium brevem, & pugionem: nec cultrum alium vel majorem vel minorem, nec aliud inſtrumentum, nec machinam cuſpidatam aliamve, nec lapidem potentem, nec herbam, nec carmen, nec experimentum, nec characterem, nec ullam aliam incantationem juxta te aut pro te, per quam ſperes quod facilius vincas C. de B. adverſarium tuum, qui hodie intra liſtas iſtas contra te venturus eſt in ſui ipſius defenſionem, nec quod fiduciam habes in ulla re alia quam in Deo tantummodo, & in corpore tuo, & in juſta tua querela, ita Deus te adjuvet & ſancta illa.* Peracto ſacramento ad locum ſuum iterum reducetur, ipſoq; eodem modo Defendenti fiet.

Mo poynte ne poyntes. *Stone of virtue, ne herbe of virtue.*

Præſtitis

Præstitis his sacramentis, remotisq; ab utroq; cubiculariis & serventibus suis, Constabularius per Marescallum vocari faciet & Appellantem & Defendentem, qui educentur & custodientur per famulos Constabularii & Marescalli coram seipsis : & Constabularius partem utramq; alloquetur, dicens : *Tu A. de K. Appellator, accipies C. de B. Defensorem per manum dextram, atque ille te [vicissim.] Et prohibemus vobis & utrique vestrum nomine Regis & sub periculo incumbenti, ut qui in his culpabilis deprehensus fuerit litem amittat; ut neuter vestrum adeo sit pertinax alteri malum aut gravamen, aut oppugnationem, aut damnum manu inferre.*

Quarrell. *Thrusting.*

Tradito hoc mandato, jubebit Constabularius ut dextras jungant, sinistrasq; ponant super Missale, dicetq; Appellatori, *A. de K. Appellator, tu juras per fidem quam* tradis in manum *adversarii tui C. de B. Defensoris, & per omnia sancta quæ tangis manu tua sinistra, quòd hodie intra diem, omnem veram operam tuam & intentionem præstabis modis omnibus quibus melius poteris aut noveris ad probandam intentionem tuam super C. de B. adversarium tuum & Defensorem, ut eum cogas semet dedere in manum tuam & palinodiam canere, seu alioqui ut manu tua moriatur priusquam de his listis exieris infra tempus & solem tibi assignatum à Curiâ: per fidem tuam & ut Deus te adjuvet & sancta ista.*

By all the wayes that thou best may or kanste. Creant to cry or speak.

C. de B. Defensor, tu juras per fidem quam tu tradis in manum *adversarii tui A. de K. Appellatoris, & per omnia sancta quæ manu tua sinistra tangis, quòd hodie intra diem, omnem veram operam tuam & intentionem modis omnibus quibus poteris aut noveris intentionem tuam defendere in omni quod tibi imponitur per A. de K. adversarium tuum Appellatorem : per fidem tuam & ut Deus te adjuvet & omnia sancta ista.*

Tunc Constabularius mandabit Marescallo ut ad 4 angulos listarum in hunc modum proclamet : *O yez, O yez, O yez, Decernimus & mandamus nomine Constabularii Regis, & Marescalli, ut nemo vel grandioris præstantiæ vel minoris status aut æstimationis, cujuscunque Ordinis vel nationis fuerit, adeo sit pertinax, ut ad listas appropinquare audeat per quatuor pedes, nec loqui, nec clamare, nec nutum edere, nec indiculum, nec speciem, nec sonum aliquem quo alterutri partium, A. de K. Appellatori, sive C. de B. Defensori, in melius cedat versus alterum : sub periculo vitæ & membrorum & bonorum juxta placitum Regis.*

Post hæc Constabularius & Marescallus, omnes quoscunq; è listis submovebunt, exceptis locum tenentibus [id est, vicariis] suis, & duobus Militibus ex parte Constabularii & Marescalli [famulaturis] qui integra armatura induti erunt. Sed nec cultrum ferent, nec gladium, nec telum aliud, quo (negligenter conservato) Appellans seu Defendens in suum fruatur beneficium. Sed [dicti] duo locum tenentes Constabularii & Marescalli, habebunt uterq; in manibus suis hastam sine ferro [puram dicunt Romani] ad separandum eos si Rex mandaverit ut à pugna desistant: sive respirandi gratia, sive ex alia quavis occasione quam ipse probaverit.

Armed upon their bodies. **Weapen.**

Sciendum etiam est, quòd si vel cibus vel potus, vel aliqua alia legitimè necessaria, administranda fuerint Appellanti seu Defendenti, postquam Consiliarii, amici & famuli ipsorum Appellantis & Defendentis semoti sunt ut dictum est, ipsa administratio ad Heraldos pertinet, ac etiam proclamationes quæ in Curia fiunt : qui [igitur] Heraldi Regis & Prosequutores ad arma, i. *Pursevants*, locum habebunt ipsis assignatum à Constabulario & Marescallo, tam prope à listis quàm commodè fieri poterit : Sic ut omnem intueantur actionem, & præsto sint ad faciendum id ad quod vocati fuerint.

Custodito [interea] Appellante in loco suo per quosdam assignatos à Constabulario seu Marescallo ; & Defendente similiter in loco suo, & utroq; parato & induto, ministerio Comitum & custodum suorum supradictorum, Marescallo apud alterum existente, apud alterum verò locumtenente Constabularii, Constabulario etiam ipso, in loco suo coram Rege sedente uti vicario ejus generali, & partibus, ut dictum est, ad pugnam accinctis, Constabularius sonora voce dicet, *Laissez lez aller*, id est, *Dimittite eos :* Moratusq; paululùm, *Laissez lez aller.* Etiam iterum moratus paulisper, *Laissez lez aller & faire leur avoir au nom de Dieu, i. Dimittite eos ut faciant officium suum in nomine Dei.*

Laissez lez aller.

Hoc dicto, unusquisq; discedet ab utrisque partibus, ut congrediantur & faciant quod ipsis optimum videbitur. Nec Appellans deinceps aut Defendens vel edat, vel bibat sine venia & licentia Regis sub periculo incumbente, ni id fecerint ex consensu inter se.

For thing that may fall.

Dehinc in posterum, res à Constabulario diligenter animadvertenda est : utpotè (si Rex mandaverit partes pugnantes separari, acquiescere, vel morari ex quacunq; occasione) is cautè observat quo statu separati sunt : nempe ut restituantur eisdem statui & gradui in omnibus, si Rex voluerit eos iterum adjungi & congredi. Etiam ut accuratè eos auscultet & intueatur, si fortè alteruter alterum alloquatur de deditione, vel aliter : ad illum enim attinet verborum testimonium, recordumq; ferre ex illo tempore, & ad nullum alium.

Si prædictum duellum sit in causa læsæ Majestatis, is qui victus est armis exuetur intra listas, jubente hoc Conestabulario: effractoque in vituperium ejus aliquo listarum angulo, equis per eundem extrahetur à loco ubi exarmatus fuit, ad locum supplicii, ibidemque *decollatus & suspensus* erit juxta consuetudinem Curiæ. Hoc ad Marescallum pertinet, cujus muneris est, rem inspicere, supplicium inferre, ambulare, equitare, & juxta reum semper

Justice.

To put him to execution.

per consistere, donec exequutio fiat omniaq; adimpleta, tam adversus Appellantem quam Defendentem. Recta enim fides & æquitas, & Jus armorum volunt ut Appellans eandem incurrat pœnam quam Defendens, si is victus fuerit & subactus.

The quarrell.

Si verò ita contigerit ut Rex litem in manus suas susceperit, ipsosq; ad concordiam redegerit absq; ulteriori pugna: Conestabularius unum eorum accipiet & Marescallus alterum, & adducent eos coram Rege, intellectaq; illius voluntate, Constabularius & Marescallus eos conducent ad partem listarum alteram, eis telis eodemque armorum habitu instructos, quo deprehensi sunt, cum Rex litem in suas manus suscepit. Eodemq; modo educentur per januam listarum gressu æquali, ut neuter alteri aliqualiter præcedat. Cum enim Rex litem susceperit in manus suas, inhonestum fuerit ut major indignitas uni inferatur quàm alteri. Grandævorum autem testimonio proditum est, quod qui listis primus egreditur, indignitatem contrahit, tam in causa proditionis quàm rei alterius cujuscunque.

The poyntes and armor broken.

Heraldis feodo [seu mercedi] cedunt tela omnia & armaturæ, dirupta, & quæ vel arripit vel deserit tam Appellans quam Defendens, postquam intra listas ingressi sunt. Tela etiam omnia & armatura ejus qui victus est, sive Appellantis sive Defendentis.

Marescalli feodum, sunt listæ, & repagula quæ barras vocant, & ipsorum postes.

Finis.

¶ *Sequitur Formula campi seu duelli, juxta ritum Curiæ Civilis.*

IN *Brevi* ut vocant *de recto* (quod ad prædiorum decernendam proprietatem summa apud nos est Juris Actio) cardo litis vel in duello constituitur, vel in Inquisitione per sacramentum proborum & legalium hominum, quam *Assisam* nuncupant. Utrunq; genus hodiè insuetum est, sed duelli magis. Revocari hoc tamen contigit anno 13. Reginæ Elizabethæ (id est, Domini nostri 1571.) Termino Trinitatis, & in hunc modum (non sine magna Jurisconsultorum perturbatione) institui.

Simo Low & Jo. Kime prosequuti sunt *Breve de recto* versus Tho. Paramore, pro Manerio & terris quibusdam in Insula Hartie juxta insulam Shepey in Comitatu Cantii. Paramorus obtulit jus suum duello defendere, quod Actores quos nos Petentes dicimus, accepere. Paramorus inde pugilem suum (seu campionem ut vocant) quendam Georgium Thorne, virum strenuum & quadratum, coram Justiciariis Civilium placitorum Westmonasterii adducit. Petentes Henricum Nailer lanistam quempiam, non procerum æquè, sed valde agilem. Thorne in symbolum provocationis ad duellum, ferream manicam humi projicit, quam Nailer impiger attollens, pactum firmat; satisdatumq; & juratum est ab utroq; quòd die lunæ prox. post crastinum Trinitatis in Campo Totillensi duellum aggrederentur. Interea verò ad mandatum Regiæ majestatis cædem exhorrentis, lis composita est: Ita nempe, quòd Paramorus terram litigatam integram, Petentes pretii quiddam reportarent. Nec tamen res in Paramori damnum cederet, visum est, ut utrinq; procederetur ad duelli solennitatem: ut vades qui se ad producendum pugiles obligassent, utrunq; more debito exhiberent: Petentes verò demùm exacti, haud comparerent, sed ex non prosequendo causam amitterent.

In diem pugnæ addictum, quadrata arena campo Totillensi (qui Westmonasterio vicinus est) instruitur: virgas in quolibet latere viginti unam continens, dupliciq; repagulo ad concludendos pugiles, & excludendam turbam circumcincta. In occidentali ejus latere, scena cum tribunali erigitur eminentior, pro forma Curiæ civilium Placitorum, ejusdemq; apparatu sternitur, Judices & ministros dictæ Curiæ susceptura. Reliqua latera in spectantium beneficium crebris scamnis & ascensibus theatri instar sunt oppleta. A tergo scenæ seu tribunalis, duo statuuntur tentoria, hoc Nailero, illud Thorno. Mane quo pugnandum erat, Nailerus indutus diploide & femoralibus laxioribus Tramosericis, coloris omnino Martii, galero è bisso (ut loquuntur) *Satten* villotico, fascia & pluma sanguineis exornato: præcinentibusq; lituis & tympanis, Londinum minaciter spaciatur. Præferebantur ei è summitate gladii, manica ferrea quam à Thorno projectam sustulerat: & à satellite regio * druncus seu fustis teres, quo peragendum erat duellum (ad mensuram ulnæ, cornuq; munitum in extremitate) unà cum scuto è duriori corio. Hoc fastu campum ingreditur Totillensem, exceptusq; ab Hieronymo Bowes Equite aurato, ad tentorium suum adducitur. Thorno priùs in suo tentorio, ab Henrico Cheney etiam Equite, collocato.

Romani virgam seu bacillum impolitum quo gladiatores pugnabant, *rudem* nuncupant, de qua Lamprid. in Commodo.

Horam circiter decimam, Curia integra civilium Placitorum, ab Aula Westmonasteriensi ad paratam jam scenam, & tribunal Martium (denunciatione & more debito) translata est. Consedentibus tunc pro tribunali, domino Capitali Justiciario & sociis suis: Servientibusq; (quos vocant) ad legem suis locis adstantibus, & indutis omnibus coccineo & solenniori habitu: præco post trinam audentiæ vociferationem, Petentes exigit. His verò non comparentibus; exiguntur pariter vades Henrici Nailer, jubenturq; eundem Henricum campionem Petentium, sistant. Arenam tunc ingreditur à sinistra tribunalis Nailerus ille nudus capite, * nudus cruribus, religatisq; supra cubitum manicis diploidis. Adducitur autem manu D. Hieronymi Bowes (qui & Druncum ejus ferebat) per circuitum arenæ, donec ex opposito Justiciariorum perventum erat. Flexis illic alternatim genibus, lente procedit in meditullium, ibiq; reno-

* Et nudus *pedibus*, inquiunt Chronica nostra: sed Dierus ipse Capitalis Justiciarius, sub quo hæc omnia aguntur, in suis Commentar, Term. Trin. an. 13. Eliz. forensi Idiomate sic ait: *que vient ie ns en le place apparaile en ruged sandels sur le armure desuire*, bare legged from the knee downward, and bare headed, &c.

vata

vata eâdem ceremonia, tandem tranſit ad repagulum tribunalis (barram vocant) ubi tertium præſtitit obſequium, ſcutum interea à latore (qui ponè ſtabat) vertici ejus prætento, paratumq; jam ſe exhibenti ad ineundam pugnam mandat Curia ut ibidem ſtet à dextris.

Evocantur tunc pari modo vades Georgii Thorne, indictumq; illis eſt ut hunc ipſum proferant. Illico à dextro arenæ angulo prodit Dom. Henricus Cheney pari ceremonia, eundem Georgium per reliquum arenæ circuitum ad tribunal ducens, ibidemq; exhibitus jubetur à ſiniſtris conſiſtere. Silentium imperat præco, & ut nullus non admiſſus arenam ingrediatur, quaſi jam congreſſuri eſſent pugiles in procinctu ſtantes. Exiguntur denuò igitur Petentes, & peremptoriè: ſed in extremo actu deficientibus, rogat unus Servientium à conſilio Paramori, id Curiæ tabulis adnotari. Quo facto: Capitalis Juſticiarius litis ſeriem ab exordio repetens, defeciſſe pronunciat Petentes, terramq; ideo Parmoro adjudicat, dimittens, & pugiles & vades, & Nailero mandans ut ferream manicam (duelli pignus) Thorno reſtitueret. Vide duelli formulam à Bractono lib. 3. Tract. 2 cap. 21. fol. 141. accuratè deſcriptam. Et V. in vet. *Naturâ Brevium* in Addit. ad *Briefe de droit* modum armandi pugilem.

¶ *Canagium.*] *Capitalis Cenſus.* Ego Gulielmus dei gratiâ *Flandriæ* Comes, &c. omnes, qui infra murum *S. Audomari* habitant, & deinceps ſunt habitaturi, liberos à *Canagio*, hoc eſt à Capitali cenſu, & de advocationibus conſtituo. *Les preuves de l'hiſt. des Comtes de Guines p.* 195.

¶ *Diatribe de Cancellario & Cancellaria, primumque de nomine & orgine.*

¶ *Cancellarius.*] Pro locorum, ſeculorum, Authorumq; varietate, multiplici appellatione innotuit. Aliis a *Scriba*, b *Notarius*, c *Graphiarius*. Aliis, d *Secretarius*, e *Scriniarius*, f *Domeſticus*. Aliis, g *à Cancellis*, *à* h *ſecretis*, *ab* i *actis*, *à* k *libellis* dictus. In Gloſſ. Iſidori, l *Antigraphus*. In Orientali Imperio, m *Logothetes*, & n *Caniclinus*. In Romana Eccleſia aliquoties, o *Bibliothecarius*. Suidâ, p *Logographus*, & *Epiſtates*. Gregorio Turonenſi, q *Referendarius*. Quibuſdam r *Apocriſarius*: & quòd Regiæ capellæ curam gerebat, ſ *Capellanus*. Interdum, t *Actuarius* quod u *Acta* Judicum ſcriberet: & *Tabellio* quòd tabulas. Ad diſtinctionem, *Cancellarius Regis*, & *Cancellarius Palatii*. x *Archicancellarius*, y *Protocancellarius*, & z *Protonotarius*, κατ' ἐξοχὴν, *Nomophylax*, *Aſylum Juris*, *Ara boni & æqui*, *Vicarius Regis*, *Prorex*, *Interrex*, & * plurima hujuſmodi.

a b Ingulp. & plures.
c Goldaſtus ad Ekkehar. ca. 5.
d Hincmar. Epiſt. 53. c. 15.
e
f Nicetas.
g Caſſidor.
h Hincmar. infra.
i
k
l
m Codinus.
n Vide hoc infra.
o Onuphrius in vocab. Eccl.
p. In Lexic.
q. Hiſt. lib. 5. cap. 3.
r Vide hoc ſupra.
ſ Vide Capellanus,
t u Lexic. Juris.
x y Hic infra.
z Rad. de Diceto in vita Tho. Centaure.
* Budæo.

Mitto qui originem *Cancellarii* ab Auguſto Cæſare rimatam volunt; qui ab Athenienſibus; qui ab Amphyctionibus; qui ab ipſo Minoë, Jovis fortè *Cancellario*, quòd ex ejus ſententia leges Cretenſium ſanxit, ut è Poetis refert Cicero Tuſc. lib. 2.

Cancellarii dici cœperunt Notarii Imperatoris cùm ſecluſi à turbæ moleſtiis inter cancellos agerent. Sunt autem *cancelli* feneſtratæ partitiones, ingreſſum prohibentes, non viſum: ut quæ chorum in Eccleſia dividunt à navi, *cancellum* inde appellatum.

Dicuntur etiam *cancelli*, ſepta Curiarum quæ *barras* vocant: atq; inde Juris candidati, cauſas illic agentes, Budæo *Cancellarii*, ut nobiſcum *Barreſtarii*: ſpatium intra Curiam, *cancellorum* area: & à *Cancellis Curiæ explodi* dicitur, cui ab agendis cauſis interdictum eſt.

Per tranſlationem: *cancellos judiciales ſibi circundat*, qui rem arduam in ſe probandam ſuſcipit: *conjicit ſe in cancellos Curiæ*, qui litibus ſe implicat. Occurrit etiam *cancelli* pro quovis ſepto, abſtaculo, limite: ut apud Ciceronem, *extra cancellos egredi*, *cancellos neceſſitatis alicui circundare*.

Sed ut me recipiam: Transferebatur mox vocabulum *Cancellarius*, à Scribis Imperatoris, ad Notarios quoſq; publicos, ut in Conſtit. Caroli Mag. an. Imp. 16. & LL. Longob. lib. 2. Tit: 34. Etiam Traditionib. Fuldenſ. Eccl. ſatis deprehandatur, Inter *Cancellarium* tamen & Notarium eam aliàs animadverto differentiam: *Cancellarium* dici qui vel Regum præcepta vel acta Judicum ſcribit; Notarium, qui vulgaria inſtrumenta. Et in Charta Ed. Confeſ. de privileg. S. Petri Weſtmonaſt. An. 1066.) apertè ſe diſcriminant. Cancellarius enim poſt Epiſcopp. & Abbates, inter Capellanos ita ſubſcribit, *Ego Reynbaldus Regis Cancellarius relegi & ſigillavi*: Notarius verò omnium ultimus, *Ego Alfgeatus notarius, ad vicem Reynbaldi Regiæ dignitatis Cancellarii, hoc privilegium ſcripſi & ſubſcripſi.* Hinc autem factum eſt ut cancellare diceretur pro *ſcribere* juxta priſcum quendam in M. S.

Cancello, ſcribo: Cancello, Grammata findo;
Cancelloque meas in cruce pono manus.

Grammata findo, id eſt, trajecta linea ſcripta deleo: unde quibuſdam *Cancellarii* nomen, ſed perperàm ſine dubio. *Synod. Turonenſ.* An. Dom. 813. cap. 44. Presbyteros in tabernis bibere, *Cancellarios* publicos eſſe, nundinas inſolenter peragrare — penitus decrevimus inhibendum.

¶ *De Cancellario Imperii.*

Prima ejus mentio mihi occurit apud Flavium Vopiſcum in Carino (qui floruit circiter An. Dom. 287.) *Præfectum* (inquit) *urbis unum ex Cancellariis ſuis fecit*, *quo fœdius nec excogitari poterat aliquando nec dici.* Loquitur acii *Cancellarii* munus non ſolùm humile, tunc fuiſſet, at deſpectui. Poſt alterum autem ſeculum ad ampliſſimum crevit faſtigium unus è *Cancellariis* cæteris præfectus, quod

quod Carini ævo non videtur evenisse. Hujus tunc munus & dignitas luculenter describuntur apud Cassiodorum Variar. lib. 11. Formul. 6. qui locus quum hodiernum Magistratum graphicè depingat, fusius enarrandum censeo; *Hoc igitur laudabile præjudicium, sententiam gratiosam, militiam domesticam, à duodecima Indictione, cancellorum tibi decus attribuit: ut Consistorii nostri secreta fideli integritate custodias. Per te præsentandus accedat: per te nostris auribus desiderium supplicis innotescat, jussa nostra sine studio venalitatis expedias: omniaque sic geras, ut nostram possis commendare justitiam. Actus enim tui Judicis opinio est, & sicut penetrale domus de foribus potest congruenter intelligi, sic mens præsulis de te probatur agnosci; non injuria, quia talem unusquisque ad responsa sua videtur eligere, qualem se * custos decreverit æstimari.* Mox. *Respice quo nomine nuncuperis. Latere non potest quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, claustra patentia, fenestratas januas. Et quamvis studiose claudas, necesse est ut te cunctis aperias. Nam si foris steteris, meis emendare obtutibus, si intus ingrediaris, observantium non potes declinare conspectus. Vide quo te Antiquitas voluerit collocari: undique conspicieris qui in illa claritate versaris.* Item lib. 12. formul. 1. *Fasces tibi Judicum parent, & dum jussa Prætorianæ sedis portare crederis, ipsam quodam modo potestatem reverendus assumis.* Etiam infra. *Persona tua refugium sit oppresso, infirmo defensio, præsidium aliqua calamitate concluso. Sic enim propriè nostros Cancellos agitis, si læsorum impia claustra solvatis.* Vides quantus olim in Imperio Cancellarius: summus nempe, & qui cæteris præfectus erat. Redundabat enim inferiorum numerus, donec Heraclius Imp. classem integram ad xii. redigebat, ut perspicuum est è Novella ejus. Nec summus quidem unicè datus est toti Imperio, sed Provinciæ singulæ, singulus Cancellarius; uti clarè indicat Cassiodorus lib. 12. formula prima, quæ à Senatore Præfecto Prætorio *Diversis Cancellariis Provinciarum singularum* inscribitur: & in ipsa formula, *Perge* (inquit) *ad illam Provinciam cancellorum pompa decoratus.*

** Cunctis.*

Hincmari ævo (qui sub Carolo magno & Ludovico Impp. floruit) minui videtur in Aula Gallica muneris istius amplitudo: dum parte una Apocrisiarius fungitur, alia (& non exiguâ) Comes palatii; Cancellario ipso vix quid præterea tunc curante quàm Chartas regias. Hincmar. Epist. 3. cap. 16. *Apocrisiario sociabatur summus Cancellarius, qui à secretis olim appellabatur, erantque illi subjecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui * præcepta Regia absque immoderata cupiditatis venalitate scriberent, & secreta illis* (commissa) *fideliter custodirent.* Decreta etiam & sanctiones Regni, sua cura conscripta, Archiepisc. Episc. Comitibus, &c. tradidit iterum transcribendas populoq; transferendas, ut Capitul. lib. 2. cap. 24. *Sigillum verò regium* nondum assequutus est. Hoc enim (cum aliud non esset quàm annulus) apud Regem ipsum mansit: ut monachus Egolismens. in vita Caroli M. pa. 15.

** Chartas & hujusmodi.*

¶ *De Cancellario Ecclesiæ Romanæ & Principum.*

A palatio Imperii deducitur Cancellarius in consistorium Ecclesiæ, ævo quidem incerto sed antiquo. Hieronymus in epist. ad Gerontiam ait se in *chartis ecclesiasticis juvasse Damasum Romanæ urbis Episcopum, & orientis atq; occidentis synodicis consultationibus respondisse*, quo se planè Cancellarii munere functum docet, nomine licèt non innotesceret.

Transiit deniq; hic Magistratus in Aulas omnium Principum Europæorum: sed primùm à similitudine potiùs Gallici Cancellarii, quàm Imperatorii. Exoletis verò aliquando Apocrisiario & Comite palatii, sensim pervenere ipsorum munera in officium Cancellarii, qui deinceps ne Præfecto Prætorio (ut in Imperio olim) subjectus, ejus etiam partes plures suscepit, eoq; tandem crevit fastigii ut *Principis præsentis vicarius, & eo peregrè profecto, Interrex quodam modo censendus* dicitur. *Budæus.*

¶ *De Cancellario apud Anglo-Saxones.*

Regiarum Chartarum conditores prisci nostri Saxones *Scribas* plerumq; appellabant & *Notarios*; vernaculo Bocepar. Sic Bosa apud Ingulphum, Scriba dicitur Withlasii Regis Merciorum An. Dom. —Swithulphus Londinensis Episcopus Notarius Regis Berthulphi, An. Dom. 851. Inferiores multi (si tuta fides) suis fungebantur Cancellariis. Sic Athelstanus in Charta privilegiaria Malmesburgensium, se eam *confecisse* memorat per *consilium magistri Wolsini Cancellarii sui.* Et Turketulum eidem Athelstano, Eadmundo, & Edredo Regibus; nec non eorum patri Edwardo seniori *Cancellarium* fuisse indicat Ingulphus: etiam consiliarium *primum, præcipuum, & à secretis familiarissimum.* Rex Edgarus Adulphum habuisse dicitur, Ethelredus Alsium, Edwardus Confessor Leofricum Bathonicum, Wolsinum alium, & * Reynbaldum. ** al. Reisenbaldum.*

De munere *Cancellarii* haud perspicuè constat sub istis seculis: sed in dictandis Chartis Regiis, si non in exarandis, operam navasse palam est ex Ingulpho, qui sic præterea de Turketulo antedicto: *Cancellarium suum cum constituit* (Rex Edwardus senior) *ut quæcunque negotia temporalia vel spiritualia, Regis judicium expectabant, illius consilio & decreto (tam sanctæ fidei & tam profundi ingenii tenebatur) omnia tractarentur & tractata irrefragabilem sententiam sortirentur.* Fungebatur etiam legatione ad Imperatorem & Reges Franciæ, quin & bellator strenuus Constantinum Scotiæ Regem insigni victoria fudit & occidit.

Exuto tandem mundo Abbas Croylandiæ ſenex effectus eſt: cum (ut cæteri Cancellarii) nec capellanus Regis, nec vel eouſq; Cleri pars fuiſſet. Poſtea diſpartitum eſt munus alternatim pluribus. Hiſtor. Elienſ. lib. 2. *Statuit atque conceſſit* (Ethelredus qui Regnum iniit An. Dom. 976.) *quatenus Eccleſia de Eli & tunc & ſemper in Regis Curia, Cancellarii ageret dignitatem, quod etiam aliis, S. viz.* * *Auguſtini, & Glaſconiæ Eccleſiis conſtituit: ut Abbates iſtorum cœnobiorum viciſſim aſſignati, ſuccedendo temporibus, annum trifariè dividerent, cum ſanctuariis & cæteris ornamentis miniſtrando.* Connectuntur hìc munus Cancellarii & Capellani Regis, nec deinceps niſi raro disjunguntur.

* Cantuarienſ.

Sigillis ſub hoc ſeculo vix uſi ſunt Reges Saxonici, Athelſtano tamen & Edgaro & Canuto ſua interdum (ſed incerto Cuſtode) attribuuntur: Edwardi vero Confeſſoris (ut ſuperiùs liqueat) in Cancellarii fuit diſpoſitione.

¶ *De Cancellario apud Anglo-Normannos.*

Ad Anglo-Normannos venio. Polydorus Italus, bene & male de gente noſtra viciſſim meritus, Gulielmum Conqueſtorem inſtituiſſe aſſerit *Scribarum collegium, qui diplomata ſcriberent, ejuſque collegii magiſtrum vocaſſe Cancellarium, qui paulatim ſupremus effectus magiſtratus qualis hodie habetur.* Hæc cum ſupradictis perpendito. Verum autem eſt, Cancellarii dignitatem ſub ipſo ingreſſu Normannorum non ut poſtea claruiſſe. In hiſtoriis enim nulla ejus quòd ſciam mentio: & in Chartarum ſubſcriptionibus locum ſæpè inferiorem tenet, (opinor) juxta gradum Eccleſiaſticæ ſuæ dignitatis, non iſtius muneris. Sic in Charta Henrici primi Manerium de Thorpe Eccleſiæ Norwicenſi conferentis, 1101. Rogerus Cancellarius Abbatibus omnibus (ut Epiſcopos taceam) poſthabitus, inter Capellanos ſubſignat: eâ autem claſſe primus ob honorem fortè Regiæ capellæ. Ita prorſus in Chartis Edouardi Confeſſoris Reynbaldus Cancellarius: præponuntur autem ubiq; ipſi Capellani, laicæ omni nobilitati. Sub Henrico 2. *conregnare* dicitur Thomas Cancellarius. Et ſub Ric. primo, Will. Longchamp Cancellarius Regni omnia ſolus adminiſtrat, non autem ex virtute muneris ſed ex gratia Regis adjunctiſq; aliis poteſtatibus: cum præterea & Angliæ eſſet Juſticiarius, Legatus Romani Pontificis Clementis tertii, & Vicarius inſuper Regis Hieroſolymas profecti. Quid igitur ex Cancellaria poteſtate geſſerit, quid ex aliis haud certum eſt, certiſſimum verò perfregriſſe eum inſolenti quodam turbine omnium limites, meritoque igitur ejectum omnibus. Muneris ſpecimen ut ex Authoribus liqueat coætaneis, accipe.

Guil. Nubrienſ. Rer. Anglican. lib. 2. ca. 16.

ſcil. Auſtralis & occident.

Cancellarii dignitas eſt, ut ſecundus à Rege in Regno habeatur, ut altera parte ſigilli regii (quod & ad ejus pertinet cuſtodiam) propria ſignet mandata. Ut capella Regia in illius ſit diſpoſitione & cura. Ut vacantes Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatias & Baronias, cadentes in manum Regis, ipſe ſuſcipiat & conſervet. Ut omnibus Regiis aſſit conſiliis, etiam non vocatus accedat. Ut omnia ſigilliferi clerici regii ſua manu ſignentur. Item, ut (ſuffragantibus ex Dei gratiæ vitæ meritis) non moriatur niſi Archiepiſcopus vel Epiſcopus ſi voluerit. Adde quæ Gervaſio ſuggeſtus liber Scaccarii exhibet par. 1. cap. 5. *Cancellarius ſicut in Curia ſic ad Scaccarium magnus eſt: adeo ut ſine ipſius conſenſu vel conſilio, nihil magnum fiat vel fieri debeat. Verùm hoc habet officium dum reſidet ad Scaccarium. Ad ipſum pertinet cuſtodia ſigilli Regii quod eſt in Theſauro, ſed inde non recedit niſi cum præcepto* * *Juſticiæ, ab inferiore ad ſuperius Scaccarium, à Theſaurario vel Camerario defertur ad explenda ſolùm negotia Scaccarii. Quibus peractis in loculum mittitur, & loculus à Cancellario conſignatur, & ſic Theſaurario traditur cuſtodiendus. Item ad ipſum pertinet rotuli qui eſt de Cancellaria, cuſtodia, per ſuppoſitam perſonam: & ſicut viris magnis viſum eſt, de omni ſcriptura rotuli Cancellarius æquè tenetur ut Theſaurarius, excepto duntaxat de hoc quod ſcribitur in Theſauro receptum, &c.*

Locus hic mendoſus videtur.

* Id eſt, Capitalis Juſticiarii Angliæ.

¶ *De Cancellario recentiori, & de Cancellaria.*

Hodie non agit iſte Magiſtratus in Scaccario, ſed auguſtiùs multò in Cancellaria: ubi olim nec Prætoriâ fungebatur juriſdictione, nec Curiæ alicujus prærogativâ. Cancellariæ itaq; cùm meminerint ſub Henrico 2. * Niger lib. Scaccarii; ſub Henrico 3. Bractonus: non de Curia intelligendi ſunt, ſed de officina Brevium, & Chartarum Regiarum. Quo tamen ſenſu Curiam dixiſſe videtur Author Novarum narrationum, inquiens: *Curia Cancellariæ Regiæ, eſt Curia ordinaria pro Brevibus originalibus emanandis: ſed non pro Placitis communibus tenendis.* Porrò omnes Angliæ Curias civiles, accuratè numerat ævo Edouardi primi Britonus; de hac tamen ne verbum ille; nec quod ſciam, alius quiſquam ante ævum Edouardi 3. vel eum circiter.

* Gervaſio Tilberienſi attributus.

Conſtat autem hodie Cancellaria tribus partibus, ſcil. è collegio Scribarum regiorum, è foro Juris communis, & è Prætorio boni & æqui. In primâ formantur diplomata, & Brevia (dicta Originalia, quòd his inchoantur lites.) In Secunda cognoſcitur de feodalibus quibuſdam Inquiſitionibus (quas Officia vocant) & de cauſis pluribus Statutorum vigore huc aſcriptis: nec non quæ miniſtros Cancellariæ, eorumq; famulos reſpiciunt. In tertia decernuntur caſus anomali, & exorbitantes: lenitur Jus poſitivum ſæviens, & erigitur languidum.

His

His omnibus solus præest Cancellarius: Collegio, nempe minister principalis: Foro, Judex canone circumscriptus: Prætorio, arbiter honorarius, à Rege datus, & absolutus. Ministerium ejus antiquæ est originis: Potestas, judiciaria seu forensis, mediæ; Prætoria verò recentioris. Dum in foro agit, Curiam celebrat quam Recordi vocant: ideoq; incedit formulis aliarum Curiarum Recordi: Latinè scribuntur acta omnia, membraneisq; rotulis demandantur. Si hic errabitur, à dextris (ut superius) stat tribunal Regium, erroris censor. In Prætorio nihil horum: Recordi enim Curia non habetur. Præpollet tamen ipsis Recordi Curiis, incertisq; natum initiis, excrevit sensim ad insignem magnitudinem. Non facile est digito monstare quibus gradibus; conjecturam accipe.

Plowd. in Cas. Com. Leicest. Brook. Tit. Jurisdiction. nu. 53.

Omnis Regni justicia solius Regis est, & à solo ipso (si sufficeret ad tantam molem) administranda. Illud autem cum impossibile sit, in plurimas distributam portiones, ministris cogitur delegare: quos limitibus tamen circumscripsit positivæ legis, ne pro arbitrio spatientur. Positiva verò lex in generalibus versatur, ideoq; agit in casus particulares, aliàs intentiùs, aliàs remissiùs: ex quo non justicia & ἐπιείκεια, sed injuria sæpè fieret, si hærendum esset in summo Jure; oriuntur etiam indies causæ arduæ & difficultates, quæ nullâ ejusdem paginâ continentur. In his igitur necessario recurrendum ad Regem, justiciæ fontem, utique & vicarium ipsius Dei, qui in Judaica Repub. causas hujusmodi suæ stitit cognitioni, Regibusq; non solùm exemplum dedit istius jurisdictionis, sed & prærogativam: riteq; & legitimè constitutis, mentem etiam è cœlis latiorem ad æthereas virtutes capescendas, quibus tanta judicia (Dei nempe) rectiùs inter homines administrent. Humanæ verò fragilitatis memores Principes Christiani, omneque ferre punctum in exhibenda justicia, decernendisque litium difficultatibus cupientes, Curiam suam, id est, Proceres & Barones (quos Cassiodorus vocat Senatum minorem) adhibuere in consilium. Sanctè olim hoc per universam Europam observatum est: jurabantque ideo prisci nostri Reges coram *omni Regno & Sacerdotio, Se judicium rectum in Regno facturos, & justitiam per consilium Procerum Regni sui tenturos.* Ingens exemplorum multitudo, quibus prisci illi Reges, causas ad Palatium suum allatas, non unius alicujus judicio, sed communi Procerum consilio definire. Fessi autem tandi rei mole, coguntur (exemplo Moysis) judiciorum lancem delegatis credere. Tunc erectis seorsum a Palatio tribunalibus, singula multis (quamvis ex canone judicaturis) nullum unico substituerunt Judici. Justitiam (uti veritatem) rati, tutiùs apud plures conservari: neq; ideo vel in Curiis ipsis infimis & rusticanis Monocritem perferebant qualemcunque. Causas verò exorbitantes quæ nulli constitutorum tribunalium ritè competerent, ad Palatium ceu oraculum Regni deferendas statuunt: judicium Principis è consilio procerum expectaturas. Eò pertinet quod Edouardus primus prisci tenax ritus, lege cavit, ut Cancellarium & Regii tribunalis Judices Aulæ suæ continuò famulantes haberet: hos nempe ut quid legitimum esset, pronunciarent, illum verò ut quid æquum & bonum, submoneret: commixtoq; Rex incedens tramite, judicium ceu divinum ferret. Succedentes autem Reges (quibus ingens belli & ærumnarum tempestas, sæpiusq; transeundum erat mare) provinciam hanc Conclavi Procerum à consiliis suis (quibus & ipsi semper interesse subintelligantur) coacti sunt relinquere. Præsertim Cancellario reliquorum Coryphæo, cum propter summam viri prudentiam, tum quòd à sinu Regis esset, & in rebus gerendis versatissimus.

Aulam.

Leges Edouardi Confess. ca. 16.

Articuli super Chartas cap. 5.

Quærendum tamen an sub hoc seculo causas solus cognoverit; anno enim 1. Edouardi 3. de metis forestæ Windesoriæ agens; adjunctos habuit Proceres quosdam Regni in ipsa Cancellariæ Curia (sic enim tunc reperio appellatam) considentes. Et Statuto anni 20. ejusdem Regis, potestas animadvertendi in extortores, in litium alienarum altores, & in hujusmodi plures delinquentes, non ei soli credita est sed unà Thesaurario. Deinceps etiam anno ipsius 39. dum judicium in Assisa novæ (quam vocant) disseisinæ latum (frustra) decernit irritum, Thesaurario munitus est, & aliis à consilio Regis. Utcunque verò se res habuerit (siquidem vel exutis sociis, vel cedentibus) apud ipsum unicum remansit tandem jurisdictio: Statutoq; an. 36 E. 3. ca. multa conferuntur solius ejus cognitioni. Increbrescente itaq; hac potestate, ascitisq; & protractis in Cancellariam pluribus quàm justum videbatur, Populus ad eandem cohibendam in Parlamento an. 4. Henr. 4. legem rogat, non autem tulit; Sed benignè à Rege responum est: *Mandaturum se id parciùs fieri quàm priùs solitum.* Simile quiddam agitatum ferunt in Parlamento an. 1. Hen. 6. scil. *Neminem ad Cancellarium provocaturum, cui duo Justiciariorum Regis non ferrent testimonium haud subvenire legem terræ.*

Petitt. Parl.

Accidit autem sub his temporibus, publica quædam necessitas Prætorium sublevamen vehementer expetens: cùm propter dubias rerum atque Regni conversiones, nemo penè prædia sua fiduciariis possessoribus non committeret. His verò fidem sæpissimè fallentibus, ad Cancellarium undiq; concurritur, imploratque ejus ope remedium debitum exhibetur. Dilatari jam tum cœpit Cancellaria: auctaque in dies nova causarum accessione; quicquid fraudem, quicquid rigorem, quicquid fidem violatam aut malè sanam saperet conscientiam, ad Cancellarium provehitur, & (quod legum professores

maximè ringit) sacra ipsa tribunalium judicia, hanc non effugêre potestatem. Non quòd ipsis vim inferre liceat, aut ulla occasione irrita decernere (hoc enim vetat lex autiqua positiva, vetant Statuta Regni) cum verò ex summo jure lata sæpe deprehendantur, & ab æquitate deviare: Actorem cohibet ab executione ambienda, manetque sic indeletum judicium, sed inutile prorsus & velut enervatum.

Lib. *De diversire des Courtes.* Eximiam hanc prærogativam cautiùs libavit (immo respuit) priscus quidam Cancellarius, ceu jugulo Legis patriæ minitantem: mordaciùs autem prenserunt, tenueruntque successores; atque inde olim rixæ, nuper lites. Scrutari demum igitur jubet Rex Jacobus monumenta Cancellariæ, compertoq; multis exemplis, Cancellarios ab initio Regis Henrici 7. hac usos Jurisdictione: privato suo sigillo dat. 18. Julii 1616 eam confirmavit. Sic apud nos Cancellario subjiciuntur fasces Judicum: nempè ut apud Gallos sub Francisco I. ad Hispana captivitate redeunte. Quæ in summis itaque tribunalibus multi è legum canone decernunt Judices: solus (si res exegerit) cohibeat Cancellarius ex arbitrio, nec aliter decretis tenetur suæ Curiæ vel sui ipsius, quin elucente nova ratione, recognoscat quæ voluerit, mutet & deleat prout suæ videbitur prudentiæ. Censorem non agnoscit præter Regem: nec lites ei transmittunt Judices, sed invitis ipsis, sæpe adimit. Convolant etiam ad Cancellariam hodie qui volunt: aditus nemini prohibetur: neque hic ut in aliis Curiis nefastus dies, aut locus aliquis non Prætorius. Quid ergo, num ut apud Poetam,

Arrestz. notables des Countes soveraines de France, lib. 4. tit. 5. Arr. 2.

Scil. injungendo ne quis prosequatur.

Huic ego nec metas rerum nec tempora pono?

Minimè. Suis moventur legibus ipsi orbes Eccentrici, & sunt hic suæ leges, & longa recepta consuetudine, & ex Regula (quam vocant) Cancellariæ, hodie observatæ. Grave etiam si videatur ut in aula unius pectoris, omnes omnium fortunæ, vario agitentur discrimine, fatum subeant & succumbant: sed ex more agnoscimus aliarum Gentium: & laudabile igitur esse quòd apud nos solet illustrissimus hic Magistratus, in causis arduis & difficilibus, aliorum tribunalium Judices sibi ascîscere; eorumque fretus adminiculo, audire, pronunciare, & decernere.

Habet & ordinarios quosdam assessores, sortis admodum inæqualis, sed Cancellarios olim & ipsos dictos: numeroque duodecim, ut duodenis illis ab Heraclio institutis, & in inferiori Imperio usitatis respondeant: Magistros Cancellariæ nunc appellatos. Assident verò non omnes simul, sed taciti omnes, ministerium præcipienti Cancellario exhibituri.

Fungebantur antiquè (ut diximus) Cancellariatus dignitate, viri tantum Ecclesiastici & Episcopi, qui præterea curam gerebant Regiæ Capellæ, repositaque illic monumenta (Rotulos & Recorda vocant) sacrâ custodiâ tuebantur. Hinc devenit, ut Ecclesiastica omnia ad Regem pertinentia, Cancellarius administraret, Ecclesias disponeret, & Regio nomine Visitatoris munus exequeretur. Non autem perpetuus olim fuit, sed vel triennalis vel quadriennalis; sæpè bimus, & annuus: pluresque interdum simul vicibus alternantes. Walterus de Grey (qui postea Archiepiscopus Eboracensis evasit) anno 7. Regis Johannis *Dat Domino Regi* (loquor in verbis Rescripti) *quinque millia marcarum pro habenda Cancellaria Domini Regis, tota vita sua, & pro habenda inde Charta dom. Regis.* In dorso rotuli finium hujus anni.

Pepigit autem Henricus 3. furentibus Baronibus, ut Cancellarius, Thesaurarius, Capitalis Justiciarius, &c. de anno in annum eligerentur. Electionem verò ad Parlamentum spectare ex antiquo jure asseverabant tunc omnes Angliæ Magnates. Et Sigillum exigenti Regi (ut refert Mattheus Paris) tradere recusavit Cancellarius Radulphus de Neville Episcopus Eliensis, dicens, *se nulla ratione hoc posse facere, cum illud communi Concilio Regni suscepisset, &c.* Ademit tamen Rex pluribusque successivè tradidit custodiendum, sed Cancellarii nomine cum emolumentis Radulpho interea permanentibus, nam Cancellariam ei confirmaverat ipse Reg. an. Regni 13. *Tenendam toto tempore vitæ suæ.* Hæc in turbata Repub. & apud priscos. Recentior electio penes solos Reges fuit, è quibus cum Henricus 8. curam ejusdem Consiliariis suis demandasset; Episcopos prætereundos censuerunt: sed Edouardo 6. & Reginæ Mariæ aliter visum est.

Mat. Westmin. An. Do. 1265. Lambard. in Archican. Mat. West. in An. 1260. Mat. Par. in An. Do. 1236.

Per Chart. dat 16. No.

Postulat hic locus ut de aliis ministris Cancellariæ, quidpiam diceremus, sc. Magistro Rotulorum, & senis, quos vocant Clericis: qui ex veteri ritu Clericorum Regiæ Capellæ, in cœlibatu vixerunt, donec contrahendi matrimonii facultatem eis fecit Stat. An. 14. Henr. 8. ca. 8. Postulat etiam, ut de aliis Cancellariorum speciebus nonnulla attexerem, sed hæc pro tempore.

Occurrunt verò *Archicancellarius*, & *vicecancellarius*: hic *Cancellario* inferior; ille superior, & dignitatis titulo notior quam muneris exercitio. In subscriptione Chartæ *Caroli M.* dat. An. 773. *Amelbertus* Cancellarius ad vicem *Luperti* Archicancellarii recognovi. *Munst.* Cos. lib. 3. cap. 286. pag. 692.

Archicancellarius. Vicecancellarius.

Dici autem videntur *Archicancellarii* (qui & alias *Archicapellani*) sub ævis Othonum Impp. Antistes Moguntinus, rebus Germaniæ præfectus; Coloniensis, Italiæ; Trevensis, Galliæ: cum exuti paulatim Cancellariatus molestias, ut Ecclesiis suis liberius vacarent, munus per vicarios (quos Cancellarios simpliciter nuncuparunt) exequerentur. In hoc sonant Chartæ antiquæ Mindensis ecclesiæ, circiter An. Dom. millesimum, & superiùs confectæ, ubi sic legitur: *Wintherus Cancellarius vice Bardonis Archicancellarii*

cellarii (hoc privilegium) *recognovi.* Ita alia illic passim. Ab istorum etiam *Archicancellariorum* exemplo, appetisse sibi videtur ejusmodi titulum Thomas Bekettus Cancellarius Henrici secundi, cùm elatus in Archiepiscopum Cantuariæ, Cancellariatus officium resignavit: si locum Radulphi de Diceto (obscurum & implicitum) rectè intelligam. Maximè enim rei Ecclesiæ conducere opinati sunt ejusdem Rectores, ut tanti muneris gubernaculum manu sua quodammodo regeretur.

In lib de vita ejus M.S.

Vicecancellarius autem apud majores nostros dictus est, qui aliàs Custos Sigilli, aliàs Cancellarii Locum-tenens nuncupatur. Sed & alia significatione celebris est *Vicecancellarii* appellatio in Academiis nostris, de quo infra in *Vicecancellarius.*

Series Cancellariorum Angliæ; *non dicam absoluta, nam in hoc desudent alii; sed ut e Thinni, & M.S. quodam Catalogo incerti Authoris contexuimus, auctior vero in nonnullis, & emendatior. Cujus etiam ope Regiarum Chartarum quibus olim haud inseruntur data, ex adscriptis Cancellariorum nominibus antiquitatem deprehendas. Sed admonendus es titulum* Cancellarii, *in ejusmodi Chartis non semper jungi cum nomine: multosque hic infra* Cancellarios *dici, qui rectius forte Custodes Sigilli (alias Locum-tenentes & Vicecancellarii) scriberentur,*

Cancellarii apud Anglo-Saxonicos.

T*Urketulus* Cancellarius Edw. sen. qui obiit 924.
Wolsinus Cancel. Regis Æthelstani qui regnare cœpit An. Dom. 924.
Turketulus Canc. ejusd. Æthelstani.
Turketulus idem, Canc. Edmundi.
Turketulus idem, Canc. Edredi usque An. 948.
Adulph. Canc. Edgari qui Reg. cœp. An. 959.
Alsius Canc. Æthelredi qui Reg. cœp. An. 975.
Leofric. Bathon. Canc. Edouar. Conf. An. 1045. [*Leofric* primus Episc. Exon. dicitur fuisse Canc. Ed. Conf. sed non credit *Godwin.* in vitâ ejus pa. 455. Sed non erat Episc. *Bathon*, licèt tamen diceretur *Bathon.*]
Wulsinus Canc. ejusd. Edouar. Conf. An. 1045.
Reisenbaldus Canc. ejusd. Edouar. An. 1066.
Reinbaldus Regis Can. An. 1066. *Swiergarus* & *Alsgeatus* notarii ad vicem *Reynbaldi* in 2. & 3. Chart. Ed. Conf. in Privileg. Sanctuarii *Westm.* fol. 9. b. & fol. 14. a. b.]

Williel. sen. Regn. cœpit 14. *Oct.* 1067.

Mauricius Canc. an. 1067.
Osmundus Canc. an. 1067. post Epis. Sarum.
Arfastus Can. an. 1068. Ep. Thetford.
Osmundus prædict. Can. an. 1075.
Arfastus prædict. Can. an. 1077.
Mauricius Can. 4. Cal. Jan. 1077.
Hirmanus Can. Ep. Wilton. Sharborn. Sarum.
Will. Velson Can. Ep. Thetford.
Will. Giffard Can. post Episc. Winton.

Will. Rufus cœpit 9. *Sept.* 1087.

Will. Giffard Can. 4 Reg. 1090, Sto. pa. 185.
Rob. Bluet, al. *Bloet* Can. 1090, & 1092. tunc Ep. Linc.
Ranulphus Flambard Can. Ep. *Durham* R. 12. Sto. V. Malm. & Godw.

Henricus 1. *cœpit* 1 *Aug.* 1100.

Will. Giffard prædict.
Rogerus Can. an. 1101. post Episc. Sarum. 1 Hen. 1.
Waldricus Can. circa an. 1103. 3 Hen. 1.
Will. Giffard iterum Cancellarius.
Herbertus Can. an. 1104. 4 H. 1.
Rogerus Can. an. 1107. tunc Ep. Sarum. 7 H. 1.
Galfridus Rufus Can. fact. Ep. *Dunelm.* 33 H. 1. V. Hunting. pag. 385. & Hov. An 1134.
Ranulphus, al. *Arnulphus* Can. 1116. & usque 1123. quo anno obiit, viz. 23 Hen. 1. Hunt. p. 382. 16 H. 1.
Richardus Capillanus Cust. Sigil. sub Ranulph.
Reginaldus Can. Prior Montis acuti.
Thomas Can. sic dict. in Chart. Eccles. Norw.
Rogerus Can. Ep. Sar. prædict. sub fine Hen. 1.

Stephanus cœpit 2 *Dec.* 1135. V. *Flor. Wig.* ibid. & *Malmesb.*

Roger Can. an. 1136. & an 1139. Alius *Rogerius* quoque Saresb. Ep. fuit Can. Flor. Wig. pa. 528. 1 Steph.
Matildis Imp. dat & concedit *Alberico* de *Veer* Cancellariam ad opus *Will.* de *Veer* fratris sui: ex quo deliberata fuerit *Willielmo* Cancellario fratre *Johannis* filii *Gisleberti*, qui eam modo habet. *Chart. Matildis Imp. Alberic de Ver, de Comitatu Oxon.*
Alexander Can. circa 1138. Quære. 4 Steph.
Philippus Can. circa 1139. 4 Steph.
Robertus de *Gant* q. V. Vincen. in Catal. Nob. pa. 237. Steph.
Reginaldus Can.——Abbas Waldens. Steph.

Hen. 2. *cœpit* 36 *Octob.* 1154.

Tho Beket Can. 1154 (M. P. ait 1155.) & usque 1162. tunc factus Archiep. Cant. resignavit. 2 H. 2.
Johannes Can.
Radulphus Warnevill const. Canc. circa An. 1173. tunc Archidiac. Rothomag.
Walt. de Constantiis Can. 11——tunc Archid. Oxon. post Ep. Linc. & Archiep. Rothom.
Galefridus Nothus Reg. Canc. circa an. 1182. Ep. Linc. coustit. 1181. *Rob. de Monte.* 16 H. 2.

Ricard.

Richard. 1. *cœpit* 6. *Junii* 1189.

1 Ric. 1. 3 Ric. 1. *Willielmus Lonchampe* Constitut. Canc. an. 1189.& depositus an. 1191. Episc. Eli. Legatus Papæ Clementis, Capital. Justiciar. & vicarius Regis in partib. austral. & occident.

6 Ric. 1. *Malus Catulus* Vicecanc.

9 Ric. 1. *Eustachius* Canc. circ. 3. Idus Aug. 1196.tunc Elect. Eliens.

Johannes cœpit 6. *Apr.* 1199.

1 Joh. *Hubertus Walter* & è converso, Canc. 1199. tunc Archiep. Cant.

4 Joh. *Ric. de Morisco* Canc. tunc Archidiac. Northumb.

Simo, al. *Hugo* Archidiac. Wellens.

6 Joh. *Hugo de Wells* Archid. Wellens. Canc. 1204. Idem videtur qui prædict. post Ep. Linc.

7 Joh. *Walterus de Gray* const. Canc. post Archiep. Ebor.

15 Joh. &c. *Rich. de Moris.* præd. Canc. 15. Regis & usque 17.

Henr. 3. *cœpit* 19. *Oct.* 1216.

Radul. de Nevilla post. Epis. Cicestr. constitut.Canc.à Parlam.an.1226.& per Chartam Regis dat.16. Nov. an. Reg.13.confirmatus pro termino vitæ suæ. Anno verò Regni 22 ademit ei Rex sigillum, tradiditque Galefredo de Templo & Jo. de Lexinton, Radulpho permanente Cancellario.

Hugo Epis.Cistrens. Canc. An. 1234. i. 18 & 19 H. 3. cui *Petrus* de Rivallis,&c. sigillum ademit, & ut videtur, fit deinceps Canc. sic enim Chron. in catal. Thes. & Godw. in Episc. Wint. testantur. Vid.M. P.p. 381.l. 12.& 391.l. 40.&c. Quære.

23 H. 3. *Hugo Pateshull* Canon S. Pauli Canc.dicitur : sed quære.

23 H. 3. *Simo Norman* Cus. Sigil. 1229. Exutus.

23 H. 3. *Ric. Grossus*, al. *Grasse.* C. S. Resignavit.

26 H. 3. *Jo. Lexinton* 2. Cus. Sigil. 1242.

27 H. 3. *Ranul. Briton* Can. 1242. fortè tantùm C. Sigill. cum Radul. Nevill adhuc vixerit.

29 H. 3. *Silvester de Everseen* const. C. Sig. 1246.

31 H. 3. *Jo. Mansel* Cus. Sig. 1247.

32 H. 3. *Jo. de Lexinton* 3. C. S. 1248.

32 H. 3. *Jo. Mansel* iterum C. S. 1248.

H. 3. *Radul. de Diceto* Canc. circa hoc tempus.

34 H. 3. *Will. de Kilkenny* C. S. al. vicecanc. post Ep Eli.

39 H. 3. *Hen. de Wingham* Canc. usq; 43 Reg. Ep. London.

[*H. de Wengham* factus est bajulus sigilli Regis An. 1255. M. P. 873.]

44 H. 3. *Walt. Merton* const. Canc. 1260.

44 H 3. *Nic. de Eli* con. Canc. à Baronib.exuto Walt.

H. 3. *Wal. Merton* restitut. 1261. exuto Nichol.

Jo. de Cheshel C.S. 1264. Archi-diac. Lond. & Thesaur. 48 H. 3.

Tho. de Cantelup con. Can. 1265. post Ep. Heref. 49 H. 3.

Walt. al. *Will. Gifford* Can. 1266. Ep. Ba. & W. 50 H. 3.

Galf. Gifford Can. 1267. Ep. Wigor. 51 H. 3.

Joh. de Chesel 2.Can. 1268. 53 H. 3.

Ric. de Midleton const.Can. Jul. 1268. 55 H. 3.

Jo. de Kirbie const. Cust. Sigil. 56 H. 3.

Edouardus I. cœpit 16. *Nov.* 1272.

Walt. Merton 3. con. Can. 1273. Ep. Rocest. 1 E. 1.

Rob. Burnell con. Can. 1274. Ep. Bath. & Wel. 2 E. 1. Videtur hunc fuisse Cancellarium & Capitalem Justiciarum banci Regii an. 14.Edw.1.ex his quæ notavimus in Baronia Tempore *Rob. Burnell* Cancellarii 3 Ed. 1. Cancellaria tenta fuit apud Leicestr'

In Eiren. Lambardi cap. 3. pa. 18. in Brevi. Datum per manum venerab. patris F. *Bathon.* & *Wellen.* Episc. Cancellarii nostri apud Cestr. 2 die Sept. An. Regni nostri (i. Ed. 1.) 5.

Jo. de Langton con. Can. 1293. Ep. Cicestr. 21 E. 1.

Jo. Drokensford con. C. S. 15. Aug. usq; 29. Sep. 30 Ed. 1

Will. Greinfield con. Can. 1302. post Archiep. Eb. Ed. 1

Will. Hamelton con. Can. 1305. Decan. Ebor. 33 Ed. 1

Rad. de Baldoc con. Can. an. 35. Reg. Ep. Lond. 35 Ed. 1

Edouard. 2.*cœpit* 7. *Jul.* 1307.

Jo. Langton 2. con. Can. 1307. usq; 1310. Ep. Cices. 1 E. 2.

Will. Melton Archiep.Eborum & 2 alii CC. S. pro tempore. E. 2.

Walt. Reinalds con. Can. 6. Jul. 1310. Archiep. Cant. 3 E. 2.

Jo. de Sandal con. Can. post Eq. Wint. 8 Ed. 2.

Jo. Hotham con. Can. 1317. Eq. Eli. 11 E. 2

Jo. Salmon const. Canc. 1319. Ep. Nor. 13 E. 2.

Will. Airemene Cu. Si. 1319. post Epis. Nor. 15 E. 2.

Rob. Baldoc con. Can. post Ep. Norwic. 17 E. 2.

Will. Airemene 2. con. C. S. Rob. incarcerato. 20 E. 2.

Edouard. 3.*cœpit* 25. Jan. 1325.

Jo. Hotham 2. con. Can. 1326. tunc Ep.Eli. 1 E. 3.

Hen. Cliff Con. Can. 1318. tunc Cust. Rotulor. 2 E. 3.

Hen. de Burgh, al. *Burghwas*, Can. post Ep. Lin. 2 E. 3.

Jo. Stratford Can. Ep. Wint. & Archiep. Cant. 4 E. 3.

Ric. de Angervil, al. *de Burie*, Can. Ep. Dunelm. 8 E. 3.

Jo. Stratford 2. Can. Archiep. Cant. 9 E. 3.

Rob.

11 E. 3 *Rob. Stratford* con. Can. 24. Mar. poſt. Ep. Cice.

12 E. 3 *Ric. de Bintworth* con. Can. in Jul. tunc Ep. Lond.

E. 3 *Jo. Stratford* 3. Can. ſed brevi.

14 E. 3 *Rob. Stratford* 2. con. Can. 1340. tunc Ep. Cice. An. 14 Rex Clericos movit & ſeculares fecit Cancellarium Theſaurar. &c. *Walſ.* pag. 150. Sic & an. 45. ejuſd. Parlamenti precib. *Walſ.* pa. 186.

14 E. 3 *Rob. de Bourchier* con. Can. in Decemb. 1340.

15 E. 3 *Rob. Perning* con. Can. 1341. Fuit Serviens ad leg. Theſaurar.& Juſticiar. & ſedebat in banco Communium placitorum cum eſſet Cancellarius.

17 E. 3 *Rob. Saddington* Miles con. Can. 1343.

19 E. 3 *Jo. Offord*, al. *Ufford*, con. Can. Decan. Linc.

23 E. 3 *Joh. Thorsbie* con. Can. 1349. Epiſ. Wigor. Archiep. Ebor. & Card. Reſignavit in Nov. 1356.

30 E. 3 *Will. Edington* con. Can. in Nov. 1356. Ep. Wint. & Theſaurarius.

37 E. 3 *Simo Langham* con. Can. in Feb. 1363. Abb. Weſtm. Ep. Eli. Archiep. Cant. & Theſaurarius.

41 E. 3 *Will. Wikham* con. Can. 1367. Ep. Winton.

45 E. 3 *Rob. Thorpe* Mil. con. Can. 1371. tunc Cap. Juſtic. banci Regii: & ſecedens in patriam Sigillum 4. Gardianis Cancellariæ commiſit.

46 E. 3 *Jo. Knivet* Mil. con. Can. in Jul. Cap. Juſtic.

50 E. 3 *Adam de Houghton* con. Can. 1376. Ep. Meneven.

Ricardus 2. *cœpit* 21. *Jun.* 1377.

2 Ric. 2 *Ric. Scrope* Mil. con. Can. in Octob. Dom. Bolton.

3 R. 2 *Simo Sudburi* conſt. Can. Archiep. Cant. decollatus per rebelles.

5 R. 2 *R.* Ep. London (fortè *Rob. Braibroke*) Can.

5 R. 2 *Ric. Scrope* 2. con. Can. in Nov. per Parlamen.

6 R. 2 *Rob. Braibroke* con. Can. 20. Sept. Ep. London.

6 R. 2 *Mich. de la Pole* con. Can. in Mar. poſt Com. Suf.

10 R. 2 *Tho. Arundel* con. Can. Ep. Eli. poſt Ebor. & Cant.

12 R. 2 *Will. Wikham* prædict. 2. conſt. Can.

15 R. 2 *Tho. Arundel* 2 conſtit. Can. miſſus in Exilium 20. Ric. 2.

Henricus 4. *cœpit* 19. *Sept.* 1399.

1 H. 4 *Jo. Scarle*, al. *Serle*, Can. tunc Magiſ. Rotul.

H. 4 *Edw Stafford* con. Can. circ. Mar. 1400. Ep. Ex.

4 H. 4 *Hen. Beauford* conſt. Can. 1403. frat.? Regis, Epiſc. Winton.

6 H. 4 *Tho. Langlie* con. Can. 1405. tunc Ep. Durh.

Tho. Arundel 3. con. Can. tunc Archiep. Cant. Hic *Thom. fitz Alan* frater *Ric.* Comitis Arundel qui fuit in exilio cum Rege Hen. 4. fuit 3. Cancellarius. H. 4.

Tho. Beauford Mil. con. Can. frater Regis. 11 H. 4.

Jo. Wakering C. S. per menſem vel circiter. H. 4.

Tho. Arundel 4. con. Can. 1412. 13 H. 4.

Henricus 5. *cœpit* 20. *Mart.* 1412.

Hen. Beauford 2. conſt. Can. tunc Epiſ. Winton. poſt Cardinal. 1 H. 5.

Tho. Langlie 2. conſt. Can. 1417. tunc Epiſcopus Durham. 5 H. 5.

Henricus 6. *cœpit* 31. *Aug.* 1422.

Hen. Beauford 3. conſt. Can. tunc Epiſ. Winton. poſt Cardinal. 2 H. 6.

Jo. Kempe con. Can. tunc Epiſ. London. 4 H. 6.

Joh. Strafford conſt. Can. in Febru. tunc Epiſ. Bath. & Well. poſt Archiepiſ. Cant. 10 H. 6.

Will. Wanflet juxta quoſd. Quære. 28 H. 6.

Jo. Kempe 2. con. Can. 1450. Archiep. Cant. & Card.

Ric. Nevill con. Can. à Parlam. Com. Saliſ. 32 H. 6.

Tho. Bourchier con. Can. Ep. Eli. & Cant. 33 H. 6.

Will. Paten, al. *Wanflet*, Can. Ep. Winton. 35 H. 6.

Geor. Nevil con. Can. tunc Ep. Exce. poſt Ebor. 38 H. 6.

Jo. Forteſcu Juſticiarius Banci Regii exulante Hen. 6. in Scotiâ videtur ejus conſtitui Cancellarius eoque uſus titulo; ſed nulla de eo mentio in Rott. patentibus. Quidam verò contendunt eum non fuiſſe Cancellarium Regis, ſed filii ejus primogeniti: Contrarium vero manifeſtè patet lib. ſuo de LL. Ang. in Introductione, ubi ſic de ſe ait; *Quidam Miles grandævus, &c.*

Edouard. 4. *cœpit* 4. *Mar.* 1460.

Geor. Nevil adhuc Can. an. 7. Reg. exuitur. 1 E. 4.

Rob. Kirkham C. S. in Jul. Mag. Rotulor. 7 E. 4.

Rob. Stillington con. Can. 7. E. 4.

Hen. Bourchier con. Can. & mox exutus Com. Eſ. 13 E. 4.

Laur. Booth con. Can. circa Aug. Ep. Durham. poſt Ebor. 13 E. 4.

Tho. Scot, al. *Rotheram*, con. Can. poſt Archiep. Eb. Hic *Thom. Scot* tranſiit mare in Franciam cum Rege & in abſentiâ eorum *Joh. Alcot* fit Cancellarius uſq; *Thomæ Scotti* reditum. 14. E. 4.

Jo. Alcot con. Can. abſente Rege, Epiſ. Roceſ. E. 4.

Tho. Scot 2. Can. circa an. 20. Reg. Hic mortuo Rege Ed. 4. ſigillum tradidit Reginæ matri, de qua receptum Jo. Ruſſello datur, vivente adhuc Ed. 5. 20 E. 4.

Richardus

Ricardus 3. *cœpit* 21. *Jun.* 1483.

1 R. 3. *Jo. Russel* con. Can. in Jun. tunc Ep. Linc.
3 R. 3. *Thom. Barrow* Cust. Sig. circa 3. Reg. Ma Rot.

Henricus 7. *cœpit* 22. *Aug.* 1485.

1 H. 7. *Tho. Scot.* Archiepisc. Ebor. 3. con. Can. & mox exutus.
1 H. 7. *Jo. Alcot* const. Can. 1485. tunc Episc. Wigorn.
1 H. 7. *Jo. Moorton* con. Can. 1485. tunc Ep. Eli.
1 H. 7. *Will. Warham* const. Can. tunc Ep. Lond. post Cant.

Henricus 8. *cœpit* 22. *April* 1509.

1 H. 8. *Will. Warham* adhuc Can. pene usque an. 8. Reg.
8 H. 8. *Tho. Woolsie* con. Can. circ. Apr. an. 8 Reg. ad terminum vitæ suæ, post Archiep. Ebor. Cardinal.
21 H. 8. *Tho. Moor* Mil. con. Can. 1529. tunc Can. Ducat.
24 H. 8. *Tho Audlie* con. C. S. 4. Jun. & mox Can. Fuit Serviens ad Leg. & Attor. Ducat. Lanc. post Baro.
36 H. 8. *Tho. Wriotheslie* Con. Can. sub initio Maii, tunc Baro, & Mil. Garterii, post Com. South.

Edouardus 6. *cœpit* 28. *Jan.* 1546.

1 E. 6. *Will. Paulet* Cust. Sig. à 7. Mar. usque 23. Oct. prox. Post Marchio Wint. &c.
1 E. 6. *Ric. Rich* const. Can. circa 23. Oct. 1547. Baro.
5 E. 6. *Tho. Goodric* con. Can. 20. Dec. 1551. tunc Episc. Eli.

Maria cœpit 6. *Jul.* 1553.

1 M. *Nic. Hare* Mil. C. Sig. per 14. dies, Mag. Rotulor.
1 M. *Steph. Gardiner* con. Can. in Aug. 1553. Episc. Winton. Hic Calesiam legatus Sigillum penes *Will. Paulet* Marchionem reliquit, obiit 19. Nov. 1555.
3 M. *Nic. Heath* con. Can. 1. Jan. tunc Ep. Roc. mox Archiep. Ebor.

Elizab. cœpit 17. *Nov.* 1558.

1 E. *Nic. Bacon* Mil. con. Cus. Sig. 22. Dec. Tunc Attornatus Cur. Ward. In beneficium prudentissimi istius Consiliarii lege declaratum est (an. 5. *Eliz.* ca. 18.) authoritatem Custodis magni Sigilli, & Cancellarii eandem esse. Obiit hoc functus munere 20. Feb. 1578. *Eliz.* 21.
22 E. *Tho Bromlie* con. Can. 25. Apr. tunc Solicit. Reg.

Chris. Hatton Mil. con. Can. 29. Apr. 1587. tunc Viccecamer. Reg. 29 E.
Jo. Puckering con. C. Sig. 4. Jun. 1592. 35 E.
Tho. Egerton con. Cust. Sig. 6. Maii 1596. primò Sollicit. dein Magist. Rotul. 38 E.

Jacobus 1. *cœpit* 24. *Mar.* 1603.

Tho. Egerton adhuc C. S. constitut. est Canc. post Vicecom. Braklie. 1 Jac.
Francis Bacon Mil. fil. prædict. Nicolai, Cust. Sigil. efficitur 7. Mar. 1616. vivente tum adhuc Cancellario: sed postridiè mortuo, Cancellarii etiam titulo insignitus est 4. Jan. sequenti: & ad exornandum priscæ urbis Britanicæ memoriam, Baro à Verulamio deinceps constitutus. 14 Jac.
Mag. Sigillum traditum est custodiæ *Henrici* Vicecomitis *Mandevil* sanctioris Concilii Præsidis, *Ludovici Richmondiæ* Ducis, *Gulielmi Pembrochiæ* Comitis, *Julii Cæsaris* Militis Sacrorum Scriniorum Magistri. 18 Jac.
Johannis Williams Theologiæ Doctor, & Decanus Westmonasteriensis (postea Episcopus Lincolniensis) 10. die Julii Custos Sigilli constitutus est. 19 Jac.

Car. 1. *cœpit* 27. *Mar.* 1625.

Thomas Coventre Miles, Procurator Regius, custodiam Sigilli accepit primo die Novemb. 1625. 1 Car. 1.
Thoma Coventre mortuo, Sigillum Rex tradidit *Johanni Finch* Mil. Curiæ Communium Placitorum Capitali Justitiario, 13. Jan. 1639. 15 Car. 1.
Edwardus Littleton Miles, Com. Placit. Cap. Just. Custos Sigilli factus est 23. Jan. 1640. 16 Car. 1.
Richardus Lane Miles, Baro Scaccarii Capitalis fit Cust. Sigilli 30. Aug. 1645. 21 Car. 1.

Car. 2. *cœpit* 30. *Jan.* 1648.

Edwardus Hide Miles, Reg. *Carolo* primo Scaccarii Cancellarius, fit Custos Sigilli 30. Jan. 1657. 9 Car. 2.
Et Cancellarius constitutus est Brugis 29. Jan. ejusdem Anni.
Orlando Bridgman Baronettus Com. Plac. Capitalis Justitiarius, fit M. Sigilli custos 30. Aug. 1667. 29 Car. 2.
Antonius Dom. *Ashley* Comes Shaftsburiensis, Angliæ Cancellarius constitutus est 17. Nov. 1672. 24 Car. 2.
Heneagius Finch Miles & Baronettus, Attornatus Regis Gen. Mag. Sigil. Ang. custodiam accepit 9. Novemb. 1673. decimo Jan. sequentis ad dignitatem Baronis Regni erectus est, titulo Dom. 25 Car. 2.

Finch

Finch de Daventry, qui & Magnus Ang. Cancellarius constitutus est 13. Decemb. Anno 1675.

1 Jac. 2. Sig. Mag. traditum est perhonorabili Viro *Fra. North*, Baroni de Guilford, & Capitali *Angliæ* Justiciario, titulo Cust. Mag. Sigilli *Angliæ*, 7 *Feb.* 1684.

2 Jac. 2. *Georgius Jeffryes* Baro de Wem, Capitalis *Angliæ* Justiciarius, traditione M. Sigilli summus *Angliæ* Cancellarius constitutus est .... die *Novembris* 1685.

¶ *Camellus.*] Septum curiæ, barra. *Theod. Gaza Chrysostom.* interpr. de incomprehens. Dei nat. *Homil.* 5. Tom. 5. pa. 113. *Ut itaque tempore instante, quo judex prodire, & pro tribunali sedere solitus est: custodes carceris homines quos in vinculis tenent, omnes carcere educunt, & pro Cancello septisque fori collocant, squallentes, sordentes, coma expletos nimia, &c.*

¶ *Cancellus.*] Necchamo, pinnæ in summitate turrium & murorum, aliter *karnens* quod vide. Item, pars Ecclesiæ cancellis à navi distincta, de quo suprà in *Cancellarius* mox ab exordio.

¶ *Caneva.*] Lib. feudor. Tit. In quibus reb. pos. esse feud. scil. ——— *in his quæ inter immobilia connumerantur, veluti cum feudum de camera, seu de caneva datur.* Et tit. de notis feudor. sæpè ——— *de camera seu caneva.*

¶ *Canifelli.*] Tradit. Fuldens. lib. 2. Trad. 38. *Dividentur lectaria, sive villosi, sive manutergia, sive canifelli, sive cujuscunque sunt vestimenta, linea vel lanea.*

¶ *Canicleus, Caniclinus*, Κανικλεῖον.] Palatium alterum Constantinopoli, arce & monasterio insigne, à cujus præfecturâ (apud Authores Orientales omnium honoratissima, & qua Codinus socerum donat Imperatoris) *Caniclinus* dicitur.

Caniclinum Cancellario assimulat Radevicus de Gestis Fred. I. lib. 1. ca. ult. —— *Unus de servis palatii, Caniclinus videlicet, quem nos Cancellarium dicere possumus, principi suo* (Manueli) *fraudem molitus est.* Tyrius autem *Logothetem*, qui Cancellarium veriùs exprimit, à *Caniclino* videtur distinguere. De Bel.Sacr. lib. 22. cap. 6. —— *insuper Logothetes, qui Caniclini utebatur officio, & alii quidam magnates.* Editur, *qui Canaclini*, sed bene sic corrigit Meursius: Guntherúmque non omnino prævaricatum ostendit, de *Camerario* intelligentem, Ligurin. lib. 8.

—— tempore servus eodem
Argolici Regis (Græci cognominis usu,
Hoc Caniclinus erat, nobis Camerarius idem
Esse potest.)

Sic Narses apud Paul. Diac. Longobard. lib. 2. cap. 3. & alios, *Chartularius* dicitur Cedreno, Κουβικουλάριος, & à vetere Scholiaste Juliani Patricii Constit. 15. Tit. 60. *Cubicularii* interpretantur *Chartularii.*

¶ *De canibus veterum.*

¶ *Canis.*] Occurrunt apud priscobarbaros multiplicia canum nomina ex diverso genere enata.

Acceptoricius, qui prædam acceptori, i. accipitri, venatur & ministrat. Baiwar. LL. Tit. 19. §. 6. *hapichhunt.* Vide *Acceptor.*

Argutarius, canis leporarius, sic enim L. Salic. Tit. 16. §. 2. *Si quis —— veltrem leporarium qui & argutarius dicitur, furatus fuerit vel occiderit*, DC. *den. qui faciunt sol. xv. culpab. judic. &c.* Leporarii autem duo genera, unum *levipes*, quod ex visu prædam appetit arripitque, A Greyhound, Ovidio *canis* Gallicus; sed propriè magis Britannicus: Alterum *segnipes*, quod odoratu eminùs subsequens, lassam tandem comprehendit. De hoc Gratius,

Qui ciat occultos & signis arguat hostes.

De illo Homerus, κύνας ἀργὰς, i. *canes celeres*, & à celeritate etiam *arguta hirundo*; & Argo navis appellata.

Canis Bersarius, & *Beverarius.* Vide *Biber.*

Canis Bibarhunt, qui bebros, i. fibres venatur. Vide *Bibarhunt.*

Canis Bibracco. Idem.

Canis Braccho. Vide *Bracco.*

Canis Custos curtis; id est, *ædium, domus, villæ, fundi, pecoris, ovilis*, &c. Item *Pastoralis, porcaritius, ursaritius*: qui lupum mordet, qui vaccam & taurum prendit, qui ursos & bubalos persequitur; hi omnes in antiquis legibus.

Canis cursalis, qui cursu præstat. L. Alm. Tit. 82. §. 1. *Si quis Seusium primum cursalem, i. qui primus currit, &c.*

Canis doctus. Mox infra in *Segutius.*

Canis ductor, qui ligamine præcedens, sequentes ducit ad latronem. L. Alm. Tit. 82. §. 2. *Qui illum ductorem qui hominem sequentem ducit, quem Laitihunt dicunt, furaverit, xii s. componat.* Et Baiwar. Tit. 19. l. 1. *canem seucem, quem Leithihunt vocant, &c.*

Canis expeditatus, & inexpeditatus. Vide *Expeditare.*

Q Ca-

Canis Hoffwart, al. *Houawart*. Germ. *Curtis* sive aulæ custos, οἰκοφύλαξ. Vide *Houawart*.

Canis jugum transpassans. L. Alam. Tit. 82. §. final. *Si canem qui curtem defendit, aliquis occiderit ——juret ut per invidiam non fecisset, nisi se ad defendendum, & donet alium qui jugum transpassere possit.* Nonne *parem*, ceu conjugalem, qui aptè sortiatur in eodem jugo, i. copula.

Canis Laitihunt, al. *Leithihunt*. Germ. à ducendo. Jam supra in *Canis ductor*.

Canis Mastivus. Nostras; *molossus*. Assisa forestæ *Hen*. II. Art. 6. *Item Rex præcipit quod expeditatio Mastivorum fiat, ubicunque feræ suæ pacem habent, vel habere consueverunt.* Sic in Assis. Forest. Ed. 1. Artic. 9. *Si quis mastivus inventus fuerit super aliquam feram, &c.*

Canis Odorisequus. Vide paulò inferiùs *Canis veltris*.

Canis Petrunculus, al. *Petronius*. Addit. 1. ad LL. Burg. cap. 10. *Si quis canem veltraum, aut segutium, vel petrunculum præsumpserit involare, jubemus ut convictus coram omni populo posteriora ejus osculetur.* Gratius in Cynogetico,

——— at te leve si qua
Tanget opus, pavidusque juvat compellere dorcas,
Aut versuta sequi leporis vestigia parvi,
Petronios sic fama canes, volucrésque Sicambros,
Et pictum macula veltrahum delige falsa.
Idem. ——*quæ Petroniis bene gloria consta.*

Hispani quoque (inquit Lindenbr.) inde videntur habere suum *Perro*. Id autem est canis, *Perillo* catallus.

Canis Segutius, seusis, seusius, seucis, sucis, Gloss. *Suses magni canes*. L. Baiwar. Tit. 19. §. 1. *Qui canem seucem quem Leithihunt vocant, furaverit, vi. sol. componat.* §. 2. *Qui seucem doctum, quem triphunt vocant, iii. sol. Qui seucem, qui in ligamine vestigium tenet quem Spurihunt dicunt, vi. sol. componat.* Supra *Seusius cursalis*, & *Segutius*. Dicti videntur hi omnes à sequendo, unde & Scotorum legibus *Sequax*, de quo mox infra.

Canis Spurihunt. A Germ. **Spuren**, *indagare*, **hunt**, *canis*.

Canis Trassans, i. vestigium prosequens seu investigans: à Gall. *Tracer*. Reg. Majest. Scot. lib. 4. cap. 32. *Nullus perturbet aut impediat canem transsantem, aut homines trassantes cum ipso ad sequendum latrones, aut ad capiendum malefactores.* Vulgari Scotico **ane Sleuthound.**

Canes Triphunt. Supra *Segutius*.

Canis veltris, veltrahus, veltrhus: A German. **Welter.** Gall. *Vaultre, vaultroy*, & *vaultroit*. Ital. *veltro*. Canis Gallicus seu leporarius: propriè odorisequus, nam Gloss. Latino-Theotisc. apud Lindenb. *veltra*. **Windt.** Transfertur autem ad alias species. L. Baiwar. Tit. 19. §. 5. *De canibus veltricibus, qui unum occiderit qui leporem non prosequitur, sed sua velocitate comprehendit, cum simili & 2. sol. componat.* L. Salic. Tit. 6. *Qui veltrem porcarium seu veltrem leporarium, qui & argutarius dicitur, furatus fuerit, &c.* Ad hæc sic Lindenb. Clemens Scotus, sive potiùs incert. S. Galli monachus in vita Caroli M. lib. 1. pa. 378. *Assumpsit duos caniculos in manu sua, quos Gallica lingua veltres nuncupant, qui agilitate sua vulpes & cæteras minores bestiolas facillimè capientes, quacaras etiam & alia volatilia, ascensu celeriore sæpe fallerent.* Julius Firmicus lib. 5. cap. 8. *vertagum* vocat. Gratius (ut hìc suprà) *veltrahum*. Hincmar. *veltrarium*. Notæ vett. Tyronis Tit. de animalibus, *veltagram*. Hæc ille. *Vertagus.* *Veltagra.*

Hinc in Aula Caroli M. *veltrarii* dicti sunt qui *veltres* custodiebant. Ut supra in *Bersarius*. *Veltrarii.*

Canis vestigabilis. Plurimo nomine hic supra innotuit. *Argutarius*, ab arguendo. *Ductor* & *Leithunt*, à ducendo. *Segutius, Seucis, Sequax*, &c. à sequendo. *Odorisequus*, ab odorando. *Veltris*, à ventilando. *Spurhunt*, ab indagando. *Trassans*, & hìc *vestigabilis*, à vestigando, quòd vestigia prodit. Reg. Majest. Scot. lib. 4. cap. 33. *Si quis cum cane fugace* (al. sequace & sagace) *vel vestigabili, vestigium latronis aut animalis furati persequatur, non liceat ei intrare terras alicujus Domini sine illius Domini licentia.*

¶ *Inter Canem & lupum.*] Hoc est, sub crepusculo, cùm lupus à cane non sit cognoscibilis. Placita coram Rege Eboraci in crast. Paschæ An. 31. Edouardi 1. Rot. 16. Derb. in appello de morte viri sui, prosequuto per Marger. quæ fuit Uxor Jo. fil. Ric. de Benteley vers. Ric. fil. Nic. Flerond, & Will. filium ejus. Tali die *infra horam vespertinarum, inter canem & lupum, venerunt & interfecerunt dictum Johannem.* Item aliàs. Brito Armoricanus Philippid. lib. 3.

Postea vix summos aurora rubescere montes
Fecerat, & valles nondum primordia lucis
Attigerant, interque canem distare lupumque
Nullus adhuc poterat aliquo discernere visu.

¶ *Cantaredus.*] Vide mox *Cantredus*.

¶ *Cantaria.*] Ædes sacra: ideo instituta, & dotata prædiis, ut Missa ibidem cantaretur pro anima fundatoris, & propinquorum ejus.

¶ *Cantellum.*] Velut *quantillum*: id quod supra mensuram additum est. *Corollarium.* Statut. de pistorib. cap. 9. *Nullum genus bladi vendatur per cumulum seu cantellum, præter avenam, brasium, & farinam.*

¶ *Cantredus* & *Cantaredus.*] Ruris portio centum continens villas. *Hundredus*, *Centuria*. A Britannicis *cant*, i. centum, *tre*, urbs,

urbs, villa. Codex MS. priscus, *Hundredus sive Cantred, continct centum villas.* At Giraldus Cambrens. in Itiner. Camb. lib. 2. cap. 7. *Habet* (inquit) *insula Monæ trecentas quadraginta tres villas, & pro tribus Cantredis reputatur.* Subjungit tamen: *Dicitur Cantredus, composito vocabulo tam Britanica quàm Hibernica lingua, tanta terræ portio, quanta* 100. *villas continere solet.* Vetustus codex MS. hic legit, *composito nomine Britannica seu Wallica lingua, &c.* Sed reperitur vox de agro Hibernico dicta. Girald. Expugn. Hiber. lib. 2. c. 15. *Mandatum quoque Domini Anglorum Regis, super Ophelania Cantaredo Stephanidæ restituendo, auro delinitus effectui non mancipavit.* Walsingham in capitul. pacis Principi Wall. concess. Anno 1278. *Quod terra 4. Cantredorum, sine omni contradictione Regi & hæredibus suis —— remaneret.* Et inferiùs: *De omni Cantredo —— jurabant.* Videtur Cambro-Britannos hanc pagorum divisionem, non à suis Majoribus, sed ab Aluredo & Saxonibus accepisse. Vide *Hundredus.*

¶ *Canutus.*] Sax. cnuc & cnouc, *canus.* Ekkehard. Jun. in Casib. S. Galli. cap. 16. *O maturitatem vestram, & penè omnibus vobis sparsam canitiem: Abbatem vestrum inter tot canutos, qui sibi possit subrogari, inveniri non potuisse.*

In Gloss. quibusdam, pro *calvo* ponitur, Gal. *Chaun.*

¶ *Capa* & *Cappa.*] Vestis, cùm ad capitis tegumen, tùm ad corporis, multiplex. A *Cape* & *Cappe* vernaculis plurimum Gentium: aliàs *capitium, pileum, cucullum significantibus:* aliàs indumentum corporis exterius, ceu pallium, mantellum, & hujusmodi. Hinc *cappare* & *cappatus:* & Græco-barb. κάπα & κάππα. Balbus in Cathol. *Capa ornamentum capitis:* Gloss. aliæ, *pileus* Synod. Aquisgran. An. Dom. 817. & Ludovici Addit. 1. ad Capit. can. 13. *Prosternens se* (monachus) *illius* (i. Prioris) *pedibus, cum cappa si habuerit veniam petat.* **Cap of Maintenance,** missa à Papâ *Julio* Regi *Hen.* 8. solenniter recepta 19. Maii 1514. R. 6. *Stow.* ibid. pa. 831.

Inter indumenta corporis, ejusmodi est quod manicis carens, caputium habet, à collo in humeros rejectum. Sed nec constans hac formâ, nec sexui proprium: Romanæ verò Ecclesiæ multò notior quàm nobis. Synod. Lingon. An. 1404. apud Bochel. lib. 5. Tit. 19. cap. 26. *Abbates induti albis, stola, manipulo, & desuper cappa serica, cum baculis pastoralibus.* Synod. Carnot. An. 1526. ibid. lib. 6. Tit. 10. cap. 6. —— *confratriarum baculos deferre per vicos & publicè solent laici & mulieres cappis Ecclesiasticis indu-ti, quod summopere indecens est.*

Cappa clausa. Constitut. Othonis, Tit. de habitu Clericorum. *In mensura decenti habeant vestes, & capis clausis utantur in sacris ordinibus constituti: maximè in Ecclesia, & coram Prælatis.* Similiter in concil. Oxon. sub Stephano Archiepisc. Cantuar. Et Odo in Stat. Synod. in cap. 5. —— *nisi in superlicio & cappa clausa.*

Capa Coralis, qua in choro utuntur, **a Cope.** Vide quæ è Mat. Par. supra de hoc notavimus in *Aurifrisia.*

Capa manicata. Decrett. Gregor. lib. 3. Tit. 1. cap. 15. *Cappas manicatas ad divinum officium intra Ecclesiam non gerant.*

Capa etiam usi sunt, ad electum jam Papam insigniendum. Leo Marsican. Casmens. lib. 3. cap. 65. de Victore 3. electionem renuente —— *capam quidem rubeam induit: alba verò inducre eum nequaquam potuerunt.* Num hìc *capa* id quod Radevico mantum: ex quo & *immantare?* Dicant qui nôrunt.

Capa pro veste fœminea: unde Hesychius κάπτιπα, γυναικεῖα, ἱμάτια. Italis *capa* & *cappa:* pallium & velamen (cujusmodi utuntur Venetianæ) à capite demissum. *Cyclas.* Mat. Par. in Ric. 1. videtur de *mantello* dixisse, in ridicula fabella de Willielmo Episc. Eliensi Cancellario Angliæ, *qui tunica viridi fœminea indutus, capam habens ejusdem coloris, peplum in capite muliebre portans, pannum lineum quasi ad vendendum gerens, ad mare descendit, &c.*

Capa pro scrinio ad conservandas reliquias. De hoc mox in vocab. *Capella.*

A *Capa* verò pro indumento, veniunt diminutiva *capula*, & *capedulum.* Ekkehardus Jun. Cas. S. Galli. cap. 5. *Cum ei grafium coævulorum quidam furatus sit, per nescio quam sub capula incuriam, sibimet ipsi manum transfixerit.* *Capula. Capedulum.*

A *capa* pro scrinio vel cista, *capella:* & *capa* ipsum à *capsa*, *s.* ejecto.

¶ *Capella, Capellanus.*] Fieri videntur *capa* & *capella* (etiam duplici *p.* conscripta) à Ciceroniano *capsa*, & Pliniano *capsella*; *s.* (ut Gallis sole:) eliminato. Significant autem omnia *cistam, cistulam, scrinium,* & hujusmodi.

Capella pro cista, scrinio seu repositorio quo asservantur Martyrum reliquiæ: aliàs *capa, cappa, capsa, capella*, & *capsella* nuncupata. Evodius de miraculis S. Stephani lib. 1. *Capella argentea, in qua erat reliquiarum portio.* Marcul. lib. 1. formul. 38. *Super capellam Domini Martini, ubi reliqua sacramenta percurrunt, debent jurare.* Hoc idem L. Alaman. Tit. 6. §. final. *capsa* dicitur: *Conjuratores manus suas supra capsam ponant.* Et Append. ad Greg. Turonen. cap. 97. —— *super vacuas capsas sacramenta falsa dederint.*

Hinc *Capella* pro ædiculo in quo tutantur reliquiæ, & perinde pro quovis sacello, & oratorio: sicuti & *Capellani* primò dicti sunt, *Capellani.* qui *capellam reliquiarum* curabant, deinde qui sacellum ubi eadem sistebatur: & tandem omnes qui à sacris ministrabant, clerici nempe & sacerdotes. Walafridus Strabo (qui floruit An. 700. ca. ult. de exordiis & incrementis rerum Ecclesiast. *Dicti autem sunt primitus cap-*

Quidam hic intelligunt *Cappam S. Martini* pro *Cucullo* ejus.

pellani à cappa S. Martini, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in prælüs solebant secum habere : quam ferentes, & custodientes cum cæteris sanctorum reliquiis, clerici capellani cœperunt vocari. Idem Honorius in sermone de S. Martino : sed lucidiùs Durandus in Rationale, lib. 2. cap. 10. *Antiquitus Reges Franciæ ad bella procedentes, capam S. Martini secum portabant, quæ sub quodam tentorio servabatur : quod ab ipsa capa dictum est capella, & clerici in quorum custodia ipsa capella erat, inde capellani dicebantur : & consequenter ab illis ad cunctos sacerdotes nomen illud in quibusdam regionibus est transfusum.* Adjungit autem : *Sunt etiam qui dicunt, quod antiquitus in expeditionibus, in tentorio fiebant domunculæ de pellibus caprarum supertectæ, in quibus Missæ celebrantur, & inde capellæ nomen tractum est,&c.* Hoc verò commentum mihi videtur, cùm vocabulum *capella* seu *capellanus*, nusquam deprehenderim aut ævo B.Martini (qui ut Gotfr. Viterbiens. testatur, emigravit temporibus Honorii & Arcadii,i.An.circiter 400) aut in subsequenti.

In Cass. S. Gall. cap. 1.

Capsam autem à *capella* distinguere videtur Ekkehardus Ju. (qui obiit An.996.) & ejusdem seculi nonnulli alii, hanc pro sacra ædicula, illam pro scrinio reliquiarum ponentes, cujus & formam tradit Ekkehardus. *Erat munus illud capsa solidè aurea, gemmis regaliter inclyta, reliquiis summis referta, in formam capellæ creata —— Superscriptio ejus est ;*

Versus Solemonis qui obiit An. 918.

En crucis atque piæ cum sanctis capsa Mariæ,
Hanc Carolus summam delegit habere capellam.

Capella Regia : non à sacris tantum locus fuit, sed etiam *Graphiarium*, *secretarium*, *chartophylacium*, & *archivum*, quo mandata & responsa regia, Chartæ, Epistolæ, Brevia, à Capellanis regiis condebantur,scribebantur, & emittebantur ; rescripta & monumenta Regni,sacrâ quasi custodiâ conservabantur.Ex hoc munere Capellani ipsi, aliàs Scribæ & Notarii, aliàs Secretarii, tandem Cancellarii (hoc est scriptores) ut in eo vocabulo ostendimus, dicti sunt : eorumque primarius *Archicapellanus* & *Scribarum Princeps* appellatus est. *Ekkehardus Ju. Cas. S. Gal.* cap. 11. *Assumptus est interea in aulam* Ottonum *patris & filii*, ( ) Ekkehardus, *ut Capellæ semper immanens, doctrinæ adolescentis Regis, nec non & summis dexter esset consiliis.* Quibus adde ex cap.16. Ekkehardus *autem notularum peritissimus, pene omnia hæc (quæ colloquio regio acciderant) eisdem notavit in tabulâ verbis.* Nocherus Balbus, *an* Warnaerus *(ut ait* Goldast.*) de Gest.* Caroli M. lib. 1. cap. 4. *De pauperibus supradictis quendam optimum dictatorem & scriptorem, in Capellam suam assumpsit.*

Capellæ & *Capellani* appellatione, continebantur etiam aliquando Cancellaria, & Cancellarius,quùm individua tunc essent illa munera. Monachus Sagallens. (seu Notkerus Balbulus, seu Wernherus) de Gest. Caroli M. lib. 1. cap. 4. *De pauperibus prædictis quendam optimum dictatorem & scriptorem in capellam suam assumpsit.* Sic Cancellarius Othonis Imp. *Capellani* nomine censetur apud Ekkehardum Jun. Cass. S. Gal. ca. 11. *Assumptus est interea in Aulam Ottonum patris & filii, &c. ut capellæ semper immanens—summis dexter esset consiliis.* Et ca. 16. *Ekkehardus autem notularum peritissimus, penè omnia hæc eisdem notavit in tabula verbis.* Sic Einhardus Caroli M. Imp. Cancellarius, vocatur *Archicapellanus* in Chronico Swartzahensi. Et in subscriptionibus antiquorum Privilegiorum Mindensis Ecclesiæ, *Archicapellanus* passim venit pro *Archicancellarius*, in hunc modum : *A. Cancellarius, ad vicem B. Archicapellani recognovit :* quod & alibi expressiùs legitur, *ad vicem B. Archicancellarii recognovit.* Vide supra in *Cancellarius.* Vestigium rei apud nos hodie manet : præcipua enim Cancellariæ statio, scil. archivum ipsum quo diplomata,& Regni monumenta (rotulus vocant) custodiuntur, in *capella* habetur, quæ à munere *Capella rotulorum* appellata est.

Archicapellanus.

Capellanos verò nos hodie propriè vocamus, qui solùm magnatibus sunt à sacris : Utpote privatis eorum *capellis* (quas in ædibus suis habere opinantur) ascriptos.

¶ *Capellare*, & frequentius *Capulare.*] *Incidere, frangere, radere.* Ab exoleto Gal. *scapeler*, atque hoc à Latino *scalpere.* LL. Longob. lib. 1. Tit. 19. cap. 26. *Si quis stallariam alterius capellaverit : componat ei cujus stallaria fuerit sol.* 6. L.Burgund.Addit.1. Tit. 5. §. 1. *Quicunque ingenuus mulieri ingenuæ crines in curte sua præsumpserit capulare, jubemus ut* 30 *sol. mulieri ipsi solvat, &c.* quod in prox. §. exponitur de *crine inciso.* Crebrò in Antiqq. LL. ut apud Lindenbrogium videas : *Capulare sepem*, *Capulare caudam*, *Capulare vestes*, *Capulare linguam*, & *Capulare nasum* : quod etiam apud Hincmarum Remens. reperitur in lib. contra Hincmar. Laudunens. *Delatori*, inquit, *aut lingua capuletur, aut convicto caput amputetur.*

Hinc *Capulatio* & *Capilatura.* Formull. solen. 119. ——*violenter super ipsum evaginato gladio venit, unde livores vel capulaturæ atque colaphi manifestè apparent.* Mox infra : *& super ipsum livores & capulationes misit.*

¶ *Capicerius Ecclesiæ.*] Anonymus, de gest. Episcopp. Turon.p. 97. Vide *Primicerius.*

¶ De

¶ *De priscis quibusdam ritibus circa capillos.*

¶ *Capilli, Capillati.*] Multa apud Gothos & boreales populos, in capillis ceremonia, viz.

In capillis esse : dictum intelligo pro *in virginitate esse.* Longob. lib. 2. Tit. 14. l. 20. *Si quis Longobardus se vivente filias suas nuptui tradiderit, & alias post mortem, in capillo, in casa reliquerit, &c.* Item l. 24. *Si contigerit unam ex eisdem sororibus mori, tunc & quæ in capillo remanserint, & quæ ad maritum ambulaverint, in omnem portionem sororis suæ defunctæ (quamvis puella mortua fuerit) succedant.* Pluries in eo Titulo. Nuptæ ex antiquo more tegebant caput, virgines nudum præbebant, demissis interdum à tergo crinibus. Virg. Æneid. 1.

Virginis os habitumque gerens & virginis arma,
Spartanæ —— *dederatq; comam diffundere ventis.*

Ritu antiquissimo hodie utuntur multis locis nubentes: præsertim filiæ Principum.

Feudistis tamen aliud non videtur sonare, *esse in capillis*, quam in *domo patris permanere*: ideoque trahunt nonnunquam ad ipsas nuptas. Tit. de alien. feudi patet. §. Quæ fuit pri. ca. ben. am. *Rursus si Dominæ vel Domini filiæ, aut nurui, vel sorori adhuc in domo manenti, quæ in capillo dicitur, se immiscuerit, feudo quo se indignum monstravit, carere debet.*

Capillum suscipere : adoptionis symbolum. Paul. Diacon. de gest. Longob. lib. 6. ca. 53. *Circa hæc tempora Carolus Princeps Francorum, Pipinum suum filium ad Luidprandum direxit, ut ejus (juxta morem) capillum susciperet. Qui ejus cæsariem incidens ei pater effectus est, multisque eum ditatum Regiis muneribus, genitori remisit.* Hoc idem, sic Aimoinus de Gest. Francorum, lib. 4. cap. 57. *Pepigerat autem fœdus, præfatus Princeps, cum Luithprando Longobardorum Rege: eique filium suum Pipinum misit, ut more fidelium Christianorum, ejus capillum primus attonderet. Quod ille gratissimè complens, &c.* Huc spectat quod *Benedictus* 2. Papa circa An. Dom. 684. cum Clero & exercitu suscepit mallones capillorum Domini *Justiniani* & *Heraclii*, filiorum clementissimi Principis, &c. ut refert Bibliothecarius in ejus vita. Item quod refert Leo Marsic. in Chro. Casin. lib. 1. cap. 49. *Hermefridum* (quendam circa An. Dom. 884.) *seipsum obtulisse per capillos capitis sui, Præposito ejusdem Ecclesiæ, cum omni substantia sua.*

Vide non dissimile lib. 11. cap. 94.

Capillum seu *comam detondere*, etiam usi sunt Reges Galliæ in abnegationem filii, ut indicat Greg. Turon. Hist. lib. 6. cap. 24. ubi præterea refert fuisse in more: *Regum istorum filios, crinium flagellis per terga demissis erudiri.* Longobardi item conspiratores tondebant in notam infamiæ: ut LL. suar. lib. 1. Tit. 17. l. 11. ut & aliæ Gentes alios malefactores. Servis autem manumissionem notabat: nam pileus libertatis calvo capiti imponendus. Gothofr.

Saxones apud Greg. Turon. Hist. lib. 5. cap. 15. & Paul. Diac. de gest. Longob. lib. 3. cap. 7. *Devoverunt se neque barbam neque capillos incisuros, nisi de hostibus Suavis ulciscerentur.* Mos Germanis antiquus, ut de ipsis Tacitus. —— *crinem barbamque submittere, nec nisi hoste cæso exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum.* Hinc illud quod historiæ produnt de Majoribus nostris, rasos apparuisse instar Sacerdotum.

Capillati. Pars Gothorum inferior, nam superior *Pileati* dicta fuit: hæc à sacris, illa à Repub. Jornandes de reb. Getic. cap. 11. *Elegit namque ex eis* (Diceneus ex Gothis) *tunc nobilissimos prudentiores viros, quos Theologiam instruens, numina quædam & sacella venerari suasit, fecitque sacerdotes, nomen illis Pileatorum contradens, ut reor, quia opertis capitibus tiaris, quos pileos alio nomine nuncupamus, litabant: reliquam verò gentem Capillatos dicere jussit; quod nomen Gothi pro magno suscipientes, adhuc hodie suis cantionibus reminiscuntur.* Petrus Patric. in Eclog. Legation. Δεκέβαλος πρὸς Τραϊανὸν πρέσβεις ἔπεμψε Πιλοφόρους, οὗτοι γὰρ εἰσὶ παρ' αὐτοῖς οἱ τιμιώτεροι, πρότερον γὰρ κομήτας ἔπεμπεν, εὐτελεστέρους δοκοῦντας παρ' αὐτοῖς εἶναι, id est, *Decebalus* (Rex Dacorum) *Legatos ad Trajanim misit Pileatos* dictos: *hi enim apud illos sunt honoratiores. Prius namque Capillatos miserat, qui apud eos viliores æstimati sunt.* Cassiod. lib. 4. form. 49. *Universis provincialibus & capillatis defensoribus, & curialibus Suavia consistentibus, Theodorus Rex.*

¶ *Capita.*] Pro integris corporibus, tam hominum quàm brutorum: satis notum. Infra sub Caput.

¶ *Capitagium.*] i. *Capitales letæ.*

Brancaster. Leta ibidem Anno Regni Regis *Edwardi* filii Regis *Edwardi* secundo.

De *Capitagio* ne vocentur per Capita, dant xiii s. iv d.

Brancaster. Anno Regni Regis *Edwardi* tertii xxxvii.

De totâ villatâ de communi fine, ne vocentur per Capita, xiii s. iv d.

¶ *Capitolitium.*] Tributum quod singulis capitibus imponitur. Vide *Fodrum.*

¶ *Capital, Capitale, Captale, Capitalia.*] Bona quæcunque mobilia, & immobilia. Propriè tamen ea bonorum pars, quæ in animalibus consistit, à quorum capitibus, res ip-

sæ

ſæ aliàs *capita*, aliàs *capitalia* dicta ſunt: per ſyncopen *captalia*, & *catalia*, unde forenſe noſtrum vocabulum *catalla*, Angl. *Catalla.* **Chattells.** Primi regionum incolæ, quibus rarior eſſet auri & pretioſioris ſupellectilis uſus, opes ex animalium copia dijudicabant. Hinc & Græcis κεφάλαιον, unde illud Tribuni Act. Apoſt. 22. 28. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. *Ego multo capitali civilitatem iſtam conſecutus ſum.* Fragment. LL. Æthelſtani, *Inprimis reddant de meo proprio decimas Deo, tam in viventi capitali quàm in mortuis fructibus terræ.* Hoc *Capitale Dominicum.* in alio codice MS. eſt, *in vivente captali*, LL. Hen. 1. cap. 14. *Dominica capitalia celata, pro furto habeantur.* Et cap. 64. —— *juxta pretium capitalis & wytæ.* LL. Inæ MS. ca. 58. *Captale.* *Si Ceorl aliquod captale furetur. Capitale* & *Captale* pro pecunia, vel precio rei. L. Salic. Tit. 10. De eo qui animal aut caballum in meſſe inventum, læſerit: *Si confeſſus fuerit, capitale in locum reſtituat: ipſe verò debile quod percuſſit, recipiat.* Et tit. 11. §. 6. *Si quis puerum aut puellam de miniſterio dominorum furaverit . . . den. qui faciunt ſol. 25. in capitale reſtituat.* L. Æthelſtani, cap. 15. *De ſervo qui reus ſit in ordalio, reddatur captale ſimpliciter.*

Captale, pro pignore. LL. Inæ MS. ca. 63. *Quando aliquis homo fuerit accuſatus, & ad captale pertrahitur, &c.* Pluries.

Capitale & dilatura. Sæpè in antiqq. LL. pro valore rei ablatæ, & mulctâ delatori conſtituta.

¶ *Capitaneus.*] Propriè, qui prædia vel dignitatem in capite tenuit, hoc eſt, ab ipſo Rege. *Baro Regis*, vel *Regni*. Plebi enim terras olim non dividebant Reges, ſed vel pagos integros, vel amplas ruris portiones Capitaneis conferebant: qui acceptas itidem ſuis diſpartiebantur clientibus. Sic ut Capitaneus, valvaſor, & miles, idem aliquando eſſet quod in Jure noſtro **Lord, Meſne**, & **Tenant.**

Inconſtantes autem hæ appellationes, ut è ſubjunctis pateat. Lib. feudor. Barat. Rubric. 2. De his qui feud. dar. & recip. poſſ. Sect. *Ex Tit. Quis dicat. Dux.* 8. *Qui à Principe, vel poteſtate aliqua, vel plebis parte, per feudum fuerit inveſtitus, is Capitaneus appellatur, qui propriè valvaſor magnus* *Ex § 1. Tit. de feudis.* *olim dicebatur.* Et Sect. 9. *Marchio autem & Comes, qui propriè Regni vel Regis Capitanei dicuntur, ſimiliter feudum dare poſſunt: Sunt enim & alii qui feuda ab iſtis accipiunt, qui* *Valvaſores.* *propriè Regis valvaſores dicuntur. Sed hodie Capitanei appellantur, qui & ipſi feuda dare poſſunt. Ipſi verò qui ab ipſis feuda accipiunt* *Valvaſini.* *valvaſini, id eſt, minores valvaſores dicuntur.* Item Sect. 10. *Princeps Capitaneos ſuos inveſtit, id eſt, Marchiones, & Comites, & ipſos qui pro-* *Ex §. 1. de natu. feud. ex § 1. quib. mod. feud. amit.* *priè Capitanei appellantur*: hoc eſt, Barones Regni, ſeu Barones majores, ut ſupra notavi in Diatrib. de Baronib. Baronum igitur loco ponuntur *Capitanei*, in ſanctionibus Frider. 1. apud Radevic. lib. 2. cap. 7. Magnatum claſſes ſic referentem: *Duces, Marchiones, Comites, Capitanei, vavaſſores, &c. jurejurando diſtringantur.*

Capitaneos etiam aliàs dividebant (ut Barones) in *majores* & *minores*. Lib. feud. in dicta 10. Sect. *Valvaſores majores & minores hodie vocantur Capitanei, licet impropriè dicuntur minores. Majores* autem ſunt, ipſi *Regni Capitanei.*

Capitanei denique appellantur qui cœtui præſunt tanquam caput, tùm in re Militari (Curopalatâ κεφαλάδες) tum in Civili, & Eccleſiaſtica: unde Lyra in Mat. 17. 27. *Quia jam Petrum fecerat Capitaneum ſuper alios Apoſtolos.*

¶ *Capitare.*] Vox agrimenſorum. Finem (ceu caput) extendere, adigere, abuttare, quod vide ſupra. Rentale de *Wy* in grandi lib. Cuſtum. de *Bello*, fol. 241. *tenent* 8 *acras juxta* Goreſwall capitant' *ad prædictam Wallam verſus* **North-eaſt**, & *terras* Willielmi Septvanz *militis* **South-eaſt**, & *debent inde de redditu per annum* xv. d. Legendum vel **North-weſt** vel **South-weſt**. Ita centies & ſupra.

¶ *Capitula, Capitulare, Capitularium, Capitulum, Capitulus.*] *Capitula* dicuntur legum canones, q. conſtitutorum capita, i. ſummas continentia. Synod. Confluent. An. 806. —— *ſicut Eccleſiaſticæ, & Chriſtianæ leges, atque progenitorum capitula continent.* Paſſim ſub hoc ſeculo & ſeqq.

Capitulare. Decretum, ordinatio, Legiſlatorum conventus, capitulorum congeries. Dicta Synod. Confluentin. §. *Similiter* —— *& ſicut in capitularibus noſtrorum progenitorum continetur.* In exord. Conſtitutt. Caroli M. *Anno fœliciter* 11. *regni noſt. Karoli glorioſiſſ. Regis, in Menſe Maii factum Capitulare*, &c. Alibi poſt. *Item Capitulare quod factum eſt in Aquis palatio publico Anno xx.* Quivis liber *capitula*, i. leges continens.

Capitularium dixit Greg. Turon. lib. 9. cap. 30. pro codice tributi deſcriptiones continente. —— *Capitularium in quo tributa continebantur incendio tradidit.*

Capitulum. Idem quod *Capitulare*. Non ſolùm enim legis canonem (ut ſupra) denotat, ſed etiam conventum *Capitum*, *i.* Primariorum Regni, Eccleſiæ, ſeu Collegii alicujus, ipſúmque locum ubi convenitur. LL. Edouar. Confeſſ. cap. 3. *Ad dedicationes, ad Synodos, ad Capitula venientibus*, —— *ſit ſumma pax.* Plura vide apud Canoniſtas & Lindewodum noſt. in Provinc. lib. 1. Tit. De Conſtitut. verb. *Capitul. rural. Capitulus.* Adject. *Capitalis.* **Capitulus.** Prædict. Synod. Confluen. —— *pro aliquo capitulo, & publico crimine.*

¶ *Cappa.*] Vide *Capa.*

¶ *Capriola.*] In clameo *Henrici de Perci* infra manerium ſuum de *Semar*, de habendo Wodewardum ſuum portantem arcum & ſagittas in boſcis ſuis, & fugare ibidem & capere

capere *Capriolas*, pro voluntate suâ, apparet quod *Capriola* dicitur bestia de Warennâ, & non de Forestâ, & quod fugat alias feras de Forestâ. *Placita coram Rege apud Westm. Term. Hill.* 13 *E.* 3. *Rot.* 106. *Ebor.*

¶ *Capsus* & *Capsum.*] LL. Longob. lib. 1. Tit. 7. d. 9. *Si quis alium intra capsum plagaverit, componat eo sol. xx.* Tit. 8. l. 14. *plagam infra capsum fecerit, &c. aut cum sagitta, aut cum quibuslibet armis.* Iterum l. 20. *intra capsum plagaverit.* Lindenbrogius in variis lectionib. loco primo *casum* legit è MS. & in Gloss. *cassum* scribit, inducítque ex L. Wisogot. lib. 1. Tit. 4. cap. 3. *Qui cassos alteri fregerit*, &c. quod in legib. vernaculis Hispan. *pierna* reddi notat, i. *crus* vel *tibia.* Sed caveri de tibia nominatim video in Longob. LL. Annon igitur *capsum* pectus hic significat, quod cum instar capsæ vitalia contineat, nos Anglicè **the chest**, i. *cistam* seu *capsam* appellamus?

Pro *corpore Ecclesiæ.* Greg. Turon. Hist. lib. 2. cap. 14. Et Anonymus de gestt. Episcopp. Turon. pag. 87. *Hæc basilica habet in longum pedes* 160. *in lato* 60. *habet in alto usque ad cameram pedes* 45. *fenestras in altario* 32. *in capso* 20. *columnas* 41. *in toto ædificio fenestras* 52. *columnas* 120. *hostia* 8. *tria in altario, quinque in capso.*

¶ *Captura.*] Circuitus, definitam agri portionem continens: Trad. Fuldensib. frequens. Lib. 1. Tra. 98. *Quicquid ille mihi hæreditarii jure proprietatis reliquit in illa captura quæ circa flavium Elmaha jacet, &c. infra terminum villæ quæ dicitur Knizicha, &c. cum omnibus adjacentiis suis, i. Areolis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, & quicquid in eadem captura ad meam proprietatem, &c. pertinere dignoscitur.* Idem Tra. 100. Et Trad. 132. *Decem capturas cum omnibus adjacentiis, &c.* Trad. 148. *Unam capturam quæ vocatur Lihtolfes, cum Dominicali aliisque ædificiis, areis, campis*, &c. Lib. 2. Trad. 50. *Tradidimus in eleemosinam ad S. Bonifacium capturam hanc quæ de villa Berghohe capta est, & hæc sunt nomina locorum quibus illa per gyrum determinatur*, viz. *&c.* Trad. 134.
Comprehensio. *Capturam unam in silva Bon. comprehensa.* Alias dici videtur *comprehensio.* Trad. 203. —*comprehensionem silvæ, quam injustè comprehendit*, ——— *reddidit.* Sic lib. 1. Trad. 165. *Tradimus in eleemosinam nostram in marca Baringensium unius comprehensionis, uterque partem suam.*

Captura etiam dici videtur pro loco in fluminibus coartato, capiendorum piscium gratiâ: aliàs *Wera.* Sic in Chart. *Edgari* Regis citatâ inferius, in verbo *Gronna.*

¶ *Capulare.*] Vide *Capellare.*

¶ *Captale.*] Vide *Capitale.*

¶ *Caput.*] Pro Rege, unde *tenere in capite*, est tenere de Rege, omnium terrarum capite. Sic in Constitutt. Sicul. lib. 1. Tit. 44. ——— *qui à nobis feuda in capite tenent.*

Caput terræ etiam dicitur superior dominus feodi, infra Regem, *Capitaneus.* Lib. Ramesf. Sect. 279. Concordia de divisis de Cranfield. & Craule quod factum est *jussione Henrici Regis Angliæ, & jussione Davidis Regis Scotiæ, qui caput est istius terræ post Regem Angliæ.* Hinc illustris olim Heros Wil. Marshal sic in Charta loquitur, *Nisi forte forinseca tenementa tenuerit de me capite.* Vide *Capitaneus.*

Caput optimum, pro optimo jumento.

Caput jejunii, dies *Mercurii* quam nos **Ashwednesday** vocamus: Sic in modo imponendi pœnitentiam sub *Edgaro* R. An. 967. ca. 3.

Esse in Capite, idem est quod præfectus, capitalis, primarius. *Isod. Orig.* lib. 9. ca. 3. Quinquagenarii dicti qui sunt in Capite 50 militum.

In Capite tenere, licèt non à Rege, nobilitatis olim indicium fuit, *Matt. Par.* in An. 1250. *Rex memoratus* (Hen. 3.) *cuidam militi tenenti in Capite de Ecclesiâ* S. Albani, *nec tamen attavis nobilibus, vel militibus procreato, &c. Warennam concessit.*

¶ *Carabus.*] *Linter, navicula.* Græc. κάραβιον. Flo. Wigorn. in An. 892. *Occultè de Hibernia fugerunt, carabúmque qui ex duobus tantùm coriis & dimidio factus erat, intraverunt, mirúmque in modum sine velo & armamentis, post* 7. *dies in Cornubia applicuerunt.*

¶ *Carale.*] Vide *Carrale.*

¶ *Caramussallus.*] Genus navigii Turcici, cujus meminit *Hieron.* Comes *Alexandrinus* in bello *Mælitensi* An. 1565. *Erant* (inquit in classe *Pialis Bassæ*) *triremes munitissimæ* 130. *Mahonæ* 8. *tria navigia, quæ vulgo appellant* Caramussallos: *minora sunt autem onerariis navibus, & figura prope ovali, prora acutioreque fruentibus.*

¶ *Caraxare, Caraxatura.*] Vide per *Cha.*

¶ *Carcamusa.*] Belli machina ad prosternenda mœnia: *Aries*, Gall. *Carcamousse.* Abbo in obsid. Lutet. lib. 1.

Sub lucem revehunt crates sua ad oppida furtim.
Arietes carcamusas vulgo resonatos
Dimisere duos, pallos vetuit removere, &c.

¶ *Carcannum.*] A Sax. carcerne. r in n. (ut sæpè) mutato. *Carcer, ergastulum.* Legg. Canuti MS. cap. 82. *Si quis amicis destitutus, vel alienigena ad tantum laborem veniat, ad plagium non habeat in prima tihla, i. accusatione, ponatur in carcanno, & ibi sustineatur usque ad Dei judicium veniat.* Hinc fortè Carcano oppido nomen apud Italos Longobardicos, genus à Saxonibus deducentes. Vide *Hengen.*

¶ *De*

¶ *De Cardinalium nomine, origine, & dignitate.*

¶ *Cardinalis*, *Cardinarius*, *Cardinatus*, *Cardinare*, *& Incardinare*, Item *Cardo*.

Cardinalia pro jurisdictione Cardinalis, ut Clerici de Cardinalia S. Marcelli, & cæterarum multarum. Radein. lib. 2. cap. 67. pa. 548.

Cardinales dicuntur inter officiales Theodosii, Magistri quidam militum, Præfectus prætorio Asianæ diœcesis, Præfectusque Africæ, quòd hi cæteris illustriores essent. Et in Cassiodor. lib. 7. formul. 31. occurrit: Urbis Romæ *Princeps Cardinalis*.

Cardines autem vocant Astrologi, non tantùm cœli angulos primarios, sed & loca illa è quibus per menses singulos pluviæ petuntur indicia; *duodecim lunæ cardines* aliàs *pluviæ* nuncupant.

Lib. 10. *c.*20. *Cardo* etiam apud Vitruvium legitur pro impage & compage: *Cardinalis*, & *cardinatus*, pro impacto, affixo, annexo. Sic *Capreoli cardinibus aliis in alium conclusi.* *Scapi cardinalis.* *Tignum cardinatum.*
*Lib.*4.*c.*6.
Lib. 10.*c.*35.

In Ecclesia item perantiquæ sunt hæ voces, quas tamen apud Hieronymum haud reperio: licèt ipsum statuant recentiores *Presbyterum Cardinalem*, biretaque & veste coccineis insigniant. Non autem ideo dicti *Cardinales* (ut Authores passim asserunt, hodiernam intuiti dignitatem) quòd præcipui tunc olim essent, & à rerum cardine: sed quòd certæ alicui Ecclesiæ quam *titulum* vocabant & *cardinem*, impacti essent & annexi. Postquam enim Evaristus Pontifex Romanus, circiter An. Dom. 112. Ecclesias Presbyteris divisisset: & Fabianus Annum circiter 240. urbem totam in 14. regiones distribuisset, iisdem 7. constituens Diaconos (scil. binis quibuslibet regionibus, Diaconum unum) cœpere tunc Presbyteri isti & Diaconi, *Cardinales* appellari, eò quod quocunque locorum agerent spatiarenturvè, designatæ Ecclesiæ tanquam cardini inhærendum esset: Nec dissimili sensu in vita Fabiani apud Damasum, ipsi iidem Diaconi à prædictis regionibus *Diaconi regionarii* appellantur.

Diaconi regionarii.

Cardinem verò pro Ecclesia & parochia dici, apparet ex Capitul. Carol. ab Ansegiso collect. lib. 1. can. 139. *Diaconus in cardine constitutus in urbe Roma, nisi* 37. *testibus non damnabitur.* Quod à Synodo Romana sub Sylvestro 1. An. Dom. circiter 330. desumptum, sic illic legitur. *Presbyter Cardinalis nisi* 44. *testibus non damnabitur: Diaconus cardinarius constitutus urbis Romæ, nisi* 26. *damnabitur.* Quos igitur *Sacerdotes Cardinales* vocat Leo, Decret. Greg. lib. 1. Tit. 24. cap. 2. atque Archipresbyteri curæ supponit: Gloss. ibidem *Principales* exponit, sed in margine adjuncta nota: *Sacerdotes* (inquit) *Cardinales hoc loco, non urbis tantum Romæ, sed aliarum etiam civitatum primos sacerdotes interpretamur, quibus tituli, hoc est, parochiæ committebantur.*

Sic Hincmar. Epist. 7. ca. 22. Et transfertur hic canon in leges Hen. 1. ca. 6.

Josephus Vicecomes, Ambrosiani Collegii Doct. de antiq. Baptismi ritibus lib. 1. cap. 29. in fine citat *Beroldum* in Ceremon. M. S. de Sabb. Sanct. ubi inquit: Statim Archiepiscopus vadit ad alteram partem fontium, id est, ad orientem, & duo *Cardinales*, id est, *minor Presbyter*, *& minor Diaconus* intrant fontes, &c. Ibi in margine, *Canonici Ordinarii olim Cardinales appellabantur.*

Duarenus verò locum illum Leonis de iis tantùm interpretatur qui in *majori Ecclesia quam cathedralem dicimus, rem divinam simul cum Episcopo suo faciunt*; acsi *Cardinem* pro Ecclesia cathedrali intelligeret.

De sac. Eccl. minist. lib. 1. cap. 13.

Cardinalis autem & *Cardinarius* hìc dicta videntur, pro Sacerdote seu Presbytero fixo in aliqua Ecclesia (non transeunte) qualem hodie beneficiatum dicimus & inductum. In eandem etiam sententiam extat in nonnullis exemplaribus, Canon is Concilii Neocæsariensis sub Marcello prædecessore Sylvestri circit. An. Dom. celebrati. *Ut in eodem loco nec futuris temporibus baptisteria constituantur, nec Presbyter constituatur Cardinalis: sed si ibi Missas facere maluerit, ab Episcopo noverit Presbyterum postulandum.*

Cardinalis, *cardinatus*, *cardinalem constituti*, *cardinari*, & *incardinari*, dixit Gregorius Mag. de eo qui ad ministerium unius Ecclesiæ ordinatus, ad aliam deinceps translatus est: vel ut inquit Glossographus, *canonicam translationem significaturus*. Greg. Regist. lib. 5. Epist. 11. *Fraternitatem tuam à nobis petiisse recolimus, ut Gratianum Ecclesiæ Benafranæ Diaconum tuæ concederemus Ecclesiæ cardinandum, &c. Idcirco scriptis tibi præsentibus, eum necessario duximus concedendum habituro licentiam, Diaconum illum (nostra interveniente authoritate) Ecclesiæ tuæ, Deo propitio, constituere cardinalem.* Prohibuit autem 6. canon Concilii Chalcedonensis, *ut nullo modo daretur alicui locus in Ecclesia, nisi simul ad eum locum ordinaretur.* His igitur seculis haud contra factum est, nisi capta ab hostibus civitate, aut gravissima urgente necessitudine: qua etiam cessante, ad priorem Ecclesiam revertendum erat. Greg. Regist. lib. 2. Epist. 25. *Propterea te Johannem ab hostibus captivitate Lusitaniæ civitatis Episcopum nostrum in Squilatina Ecclesia cardinalem duximus necesse constituere sacerdotem, &c. Ita tamen ut si civitatem illam hostibus liberam effici, & Domino protegente, ad primum statum contigerit revocari, in eam in qua & prius ordinatus es Ecclesiam revertaris. Sin autem prædicta civitas continua captivitatis calamitate premitur, in hac, in qua à nobis incardinatus es, Ecclesia debeas permanere.* Occurrunt pluries in hunc sensum istæ dictiones apud Gregorium, scil. Regist. lib. 2. Epist. 2, 3, 14. lib. 3. Epist. 14. &c.

Distinct. 72. cap. 5.

Gloss. ibid.

Re-

Recentiùs etiam apud Hincmarum Archiepiſ. Remenſ. in Flodoardi lib.3.capp. 21. & 29. lib.4.cap.6.

Incardinare. Sunt verò qui *incardinare* exponunt pro *ordinare*, locum illum Gregorii quem pridem adduximus è lib.2. Epiſt 25. ad hoc accommodantes. Bene autem an malè, tu judex eſto. Vide *Incardinare*.

Sed vide ſi *cardinalis* & *incardinatio* aliud quidpiam non ſignificent in eodem libro Epiſt. 81. quàm nos ſuprà retulimus.

Ex prædictis liquet tria fuiſſe *Cardinalium* genera etiam in priſca Eccleſia. Primò *Presbyteros*, & *Diaconos*: poſtmodò *Epiſcopos*. *Cardinalium Presbyterorum*, & *Diaconorum*, meminere Synodi Romanæ ſub Sylveſtro 1. (qui Pontificatum iniit An.Dom. 315.) earumque unam ſupra retulimus. Alia antiquior, gradus deſcribens, quibus ex laica perſona ad Epiſcopatum perveniatur, eos ſic conſtituit. Ut lector ſit 30. ann. Exorciſta dies 1. Acolythus ann. 10. Subdiaconus ann. 5. *Deinde* (inquit) *ut ad Diaconatus honorem pertingeret fixus, rogantibus 31 Presbyteris examen ut eſſet Diaconus Cardinalis, quia à prima ſede erat conſtitutum ut ſerviret annis 7.* Locum obſcurum tibi cedo elucidandum. Curabant autem Diaconi *Cardinales* (qui & *regionarii*, ut prædictum eſt, nuncupati ſunt) pauperes ſuis regionibus degentes, mortuorumque ſepulturas, *Presbyteri* verò (quibus 25 titulos quaſi diœceſes & parochias conſtituit Marcellus Pontifex) operam impendebant circa baptiſmum & pœnitentiam eorum qui convertebantur ex paganis, & circa ſepulturas Martyrum. Huc enim ſpectare cenſeo locum illum Bibliothecarii in vita Marcelli. *Epiſcopos* autem *Cardinales* primùm reperio apud Gregorium, & nomine ſolùm (cujus rationem ſupra oſtendimus) à cæteris diſcrepantes.

Non autem Romæ permanſit aut Cardinalium appellatio, aut inſtitutio: ſed quò ſub eis ſeculis ſe diffudit religio Chriſtiana, eò unà penetravit utraque: ut ex epiſtolis Gregorii animadvertas. Inde Univerſitas Pragenſis in epiſt. ad Oxonienſem. *Perlectis multis Chronicis & hiſtoriis authenticis, nihil invenio de Cardinalibus uſque ad tempus Gregorii Magni, quo tempore Epiſcopi indifferenter Cardinales faciebant, & Papa Cardinales in Epiſcopos promovebat.* Reperiuntur adhuc igitur *Cardinales* in antiquiſſimis pluribus Eccleſiis: Ravennati, Aquilienſi, Mediolanenſi, Piſana, Beneventana, Compoſtellana, & (ut exteras taceam) D. Pauli Londonienſi. Non pro faſtu recentiorum, purpurati, ſed ad antiquorum ſimilitudinem, tenues ſatis atque pauperes: ſaltem ſi noſtratibus non diſſimiles fuerint peregrini. Sunt inquam hodie in Paulina noſtrate

Cardinales D. Pauli Londinenſ. Eccleſia *Cardinales* duo, conditionis adeo humilis, ut nec locum inter majores obtineant Canonicos, nec vel primum ſecundumve inter minores. Ordinatorum verò clerique ultimi, hic ſenior, ille junior appellatur, vicarios tantum laicos (ſic cantatorum ſex vocant) & pueros choriſtas 10. poſt ſe habentes. Ne tamen propter rei familiaris anguſtias, deſpectui tibi ſint hi noſtri *Cardinales*, agnoſce obſecro tenuiorem multò apud ipſum Gregorium; qui in epiſtola ad Maximianum Epiſcopum Syracuſanum pro Felice Diacono *Cardinali*, ita ſcribit, Regiſt. lib.3 epiſt. 14.—— *ſuſtentationem ejus pietatis intuitu providentes, in tua Eccleſia Syracuſana, eum prævidimus cardinandum, &c. ſive ut officium Diaconatus expleat, ſeu certè ut ſola ejuſdem officii pro ſuſtentanda paupertate ſua, commoda conſequatur.*

Viburna tranſeo, de cupreſſis dicturus. Affluente tandem opibus & potentia Romana Eccleſia; ſubjectaſque jam habente omnes Eccleſias orbis Chriſtianæ: conſentaneum videbatur, ejuſdem etiam miniſtros, cæteris omnibus anteferri. Præcelluit inter hos ſtatim *Cardinalium* cœtus, qui Papæ ſemper à conſiliis & rebus gerendis, magis indies atque magis cœperunt clareſcere. Præſertim mox ab ævo Caroli Mag. ex quo ea quæ convocatis Italiæ Epiſcopis aliquando in Synodis ſolebant definiri, omiſſis nunc illis, in *Cardinalium* conclavi agebantur. Huc etiam facit, quod poſt ſchiſma à Conſtantino excitatum, decretum fuerat in Concilio Romano ſub Stephano 3. An. Dom. 768. can. 4. *Ut nullus ſi non Diaconus aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad ſacrum Pontificatus honorem poſſit promoveri.* Denuò, quòd exuto cætero clero, & omnino laicis, ſummi Pontificis electio ad ſolos *Cardinales* deducebatur. Honoratiores verò ut apud omnes haberentur, Innocentius 4. non ſolùm optimos & digniſſimos plurimos in Collegium *Cardinalium* cooptavit; ſed & equo vehi eos in publicum, rubroque indui petaſo ordinavit: utque his inſignibus magis forent à cæteris cognoſcibiles, prohibuit Paulus 2. *Propoſita pœna* (inquit Platina) *ne quis biretam coccineam* (ita enim appellant id capitis tegmen) *præter Cardinales ferret: quibus etiam primo Pontificatus anno* (id eſt 1464.) *pannum ejuſdem coloris dono dedit, quo equos vel mulas ſternerent dum equitant.*

Ordo certe jamdiu illuſtris & multis clarus nominibus, adeo ut vix regiæ cedat dignitati. *Notandum enim* (ait Pontificale Romanum) *quod Cæſar antequam coronetur ſimplici diademate, ſedet poſt primum Epiſcopum Cardinalem, & ſi quis Rex adeſt, ſedet tunc poſt primum Presbyterum Cardinalem.* Non mirum igitur ſi Clemangius queratur, *Patriarchas, Primatus, Archipræſules velut infra ſe poſitos deſpiciant* (Cardinales) *immo ſe jam ab illis ſupplicibus propemodum adorari ſinant, quin etiam Reges ipſos æquiparare contendant.* Hyperbolicum fortè, ſed quod *Cardinalium* celſitudinem eo ſeculo egregiè depingit. Certe Hieronymus contendit Presbyterum ſeu Diaconum Urbis Romæ, non majorem eſſe Egubii vel alterius cujuſcunque: & Interpres Decret. à Duareno citatus ait, *Epiſcopi cujuſque civitatis majorem quàm Diaconi aut Presbyteri* *De corrup. ſtat. Eccl. cap. 10.* *In Epiſt. 1. ad Evagrium tom. 1.*

R Roma-

Romanæ Ecclesiæ Cardinalis dignitatem esse. Valuit in contrarium usus, quem arguere nostri non est instituti, sed historiolam muneris ab origine repetisse.

Restat ut de numero *Cardinalium* quidpiam dicamus, sed incerta mihi ratio. Alvarus Pelagius lib. 2. de planctu Eccl. Artic. 16. *Cardinales* (ait) *videntur incœpisse tempore Pontiani Papæ, qui fuit anno dom.* 231. *ut dicitur in Chronica: ubi quoque dicitur, quòd Marcellus qui fuit an.dom.* 304. *constituit quindecim Cardinalatus in urbe Roma propter baptismata & sepulturas hominum.* Addit postea: *Cum primò fuerunt Cardinales in Romana Ecclesia instituti pauperculi erant, Romæ in suis titulis habitantes, & eorum qui erant Episcopi.* Videtur 15 mendosè hic scribi pro 25. nam eo numero Marcellus titulos constituit, ut supra narravimus: & Ecclesiam quam in vita ejus, titulo B.Marcelli dedicatam refert Bibliothecarius, in Decret. Greg. lib. 3. Tit. 4. cap. 2. Presbyteri Cardinalis ejusdem tituli nuncupata est; ut titulos illos *Cardinalatus* dictos intelligas; scil. 25.

Analecta Lydii ad Clemangium p. 14.

Cardinalatus.

Anastasius in vita Steph. 3. An. Dom. 768. *Hic statuit ut omni Dominico die à 7 Episcopis, Cardinalibus hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observant Missarum solemnia, super altare B. Petri celebraretur, & Gloria in excelsis Deo diceretur.*

Cardinales hebdomadarii.

Sigebertus in An. 1085. *Hildebrandus qui & Gregorius nunc in extremis positus ad se vocavit unum de* 12. *Cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris, & confessus est, &c.* Quid sibi vult duodenus hic *Cardinalium* numerus haud ariolor. Post aliquot autem lustra, scil. in schismate circa electionem Alexandri 3. & Victoris Antipapæ, An. Dom. 1159. numerum à Marcello olim institutum, 25. reperio apud Radevicum de gest. Freder. 2. lib. 2. capp. 52. & 53. ubi pars utraque sigillatim nominatur: nimirum *Cardinales* electores 23. electi duo.

In codice verò quodam MS. circiter An. Dom. 1450. deprehendo Episcopos Cardinales 7. Presbyteros 28. Diaconos 16. In lib. impresso circiter An. 1490. Episcopos Cardinales 7. Presbyteros 33. Diaconos 18. In Provinciali excerpto è Cancellaria Romana, impresso Lugduni A. 1549. Episcopos 7. Presbyteros 28. Diaconos 18. Hoc est, juxta codicem MS. Cardinales 51. juxta lib. vet. impressum, 58. juxta recentiorem 53. Hodie autem numerari intelligo supra 60. Sed quoniam in MS. exemplari multo distinctiùs eduntur quam in cæteris, id ne pereat subjiciendum curavi.

¶ *Nomina Cardinalium.*

Quæ Romanâ literâ hic exhibentur, nigro scripta sunt in exemplar. quæ Italicâ, rubro.

Quia summo Pontifici, i. Christo, in Ecclesia triumphali hierarchiæ tres Angelorum obsequuntur: ita ad exemplar illius in militanti Ecclesia circa vicarios ipsius tria genera Cardinalium obsequentium ipsis sunt instituta. De ipsis ergo quot sunt, & qui sunt, & ad quid sunt, est in principio breviter præmittendum. Numerus ergo ipsorum primordialis est quinquaginta unus, qui in tria genera distinguuntur: quia quidam ipsorum sunt Domino assidentes, ut Episcopi: quidam assistentes, ut Presbyteri; & quidam insistentes, ut Diaconi. Episcopi enim in solennitatibus sunt Domini Papæ assessores, unde ipse soli inter alios Cardinales Cathedris utuntur. Presbyterorum verò Cardinalium quilibet suam septimanam servans, in Missis & horis assistit Domino Papæ. Diaconi verò Cardinales ministeriis insistunt, ipsi enim ipsum induunt, & ei circa altare deserviunt. Sunt autem Episcopi septem, secundùm primitivam Ecclesiam.

Cardinalis hebdomadarius.

Episcopus Hostiensis, qui propter Papæ consecrationem dignior est aliis, & pallio utitur.

Epis. Portuensis.	*Epis. Ponestrinus.*
Epis. Albanensis.	*Epis. Ruphinæ.*
Epis. Sabinensis.	*Epis. Tusculanus.*

Et isti Episcopi tanquam vicarii Dom. Papæ, in Dominicis diebus & Festivis, & præcipuis solempnitatibus, in altari Sancti Salvatoris Lateranensis Ecclesiæ debent deservire. Presbyteri ergo Cardinales sunt in numero 28. qui divisi sunt per numerum septenarium, & residuis quatuor Ecclesiis Patriarchalibus sunt intitulati. Isti vii. sunt intitulati ad Ecclesiam S. Petri, viz.

Cardinalis S. Mariæ Transtiberim.
Card. S. Grisogni.
Card. S. Ceciliæ Transtiberim.
Card. S. Anastasiæ.
Card. S. Laurentii in Damaso.
Card. S. Marci.
Card. S. Martini in monte.

Isti sunt septem alii S. Pauli, qui debent in altari majore deservire.

Card. S. Sabinæ.
Card. S. Priscæ.
Card. S. Balbinæ.
Card. SS. Nerei & Achillei.
Card. S. Sixti.
Card. Marcelli.
Card. S. Susannæ.

Isti sunt septem Cardinales Presbyteri Sancti Laurentii, videlicet.

Card. S. Praxedis.
Card. S. Petri ad vincula.
Card. S. Laurentii in Lucina.
Card. S. Crucis Jerusalem.
Card. S. Stephani in monte Celio.
Card. SS. Johannis & Pauli.
Card. SS. Quatuor coronatorum.

Isti sunt septem Presbyteri Cardinales Sanctæ Mariæ majoris, viz.

Card.

Card. SS. *Apostolorum.*
Card. S. *Ciriaci in thermis.*
Card. S. *Eusebii.*
Card. S. *Potencianæ.*
Card. S. *Vitalis.*
Card. SS. *Marcellini & Petri.*
Card. S. *Clementis.*

Diaconi Cardinales ad Ministerium Dom. Papæ deputati sunt sexdecim, viz.

Card. S. *Mariæ in Dompusinica, & iste est Archidiaconus aliorum.*
Card. S. *Luciæ in c'ta Palatii juxta Septisolium.*
Card. S. *Mariæ novæ.*
Card. SS. *Cosmi & Damiani Palatii.*
Card. S. *Gregorii Palatii.*
Card. S. *Mariæ in schola Græca.*
Card. S. *Mariæ in porticu.*
Card. S. *Nicholai in carceribus.*
Card. S. *Angeli.*
Card. S. *Eustachii.*
Card. S. *Mariæ in aquario.*
Card. S. *Mariæ in via lata.*
Card. S. *Agathæ.*
Card. S. *Luciæ in caput Sabintæ.*
Card. S. *Quintini.*

Desideratur unus è sexdecim: scribentis fortè incuria prætermissus. Videndus Onuphrii Panvinii liber de Cardinalibus: qui cum mihi nondum obvenerit, hæc jejunius exhibui. Vide *Ciaconium* de vitâ Pontificum in Biblioth. *Westm.* ubi multa habentur de Orig. & narratione *Cardinalium.*

Ex Descriptione Urbis Romæ, uti vulgo *Rome* habetur.

——*Questa voce* Cardinalis *non significa altro, che,* Presbyter Principalis, *che Altissimæ Cœli Portæ* vocantur Cardines, ventique inde venientes appellantur *Cardinales*, translatum est in Parochiâ in quâ erant plures Clerici, is qui cæteris præerat in eâ Parochiâ, & qui tunc suberat Episcopo, appellabatur *Presbyter Cardinalis*, & isti convertebantur, habebat curam animarum & erat *Presbyter Cardinalis.*

Questa voce come è verisimile debbe essere stata trovata al tempo di Hegenio Papa 150. *anni dopo Christo, nel qual tempo furono posti più Preti alle Parochie E distinti in gradi, onde trovato l'officio, è necessario, che fosse trovata la voce, la prima mentione della voce Cardinale fù al tempo di San Silvestro* 300. *anni dopo Christo, come pare nel Synodo fatto in Roma sotto San. Silvestro.*

Questa voce Cardinale hoggi è commune a tre gradi, Preti, Diaconi, Vescovi, prima fù dato a Preti soli, l'officio de' quali in quel tempo era in particolare, haver cura del Battesimo e Sepolture de' fedeli; in che gl' altri Preti non si potevano intromettere, come si vede in Anastatio Bibliothecario nella vita di Papa Marcello, nel resto gli Preti erano parti nel predicare, nel ministrare gli Sacramenti (fuori che il Battesimo, come hò detto) nel assistere al Papa, nell essere mandati Legati, e questo inanzi Constantino. Dopo Constantino Comminciorno gli Preti Cardinali ad havere non sò che più di prerogativa sopra gli altri Preti non Cardinali, & lasciorno, mancata l'occasione per la pace donata a la Chiesa; quella cura particulare della Sepoltura e Battesimo. Mà essi soli andavano in Legatione; e di essi soli per lo più si facevano gli Papi, & havevano sopra i Preti e Chierici della loro Parochia Giurisdittione. Questo continuò 600. *anni sin' a Greg.* 7. *nel qual tempo sicome per l'esclusione del' Imperatore, del resto del Clero, e Popolo dall' elettione crebbe quella di Cardinali per essere soli essi per fare il Papa, e per non si fare per l'ordinario Papa fuori del ordine loro & per comminciare a mantenere la dignità loro, non bastando a molti l'entrada di titoli, comminciorno ad havere in commenda beneficii semplici, canonicati, archipresbyterati e simili. A questi quando si davano Vescovati vacarano le dignità di Cardinalato come inferiore, poi fatti Vescovi comminciorno admandare in gratia di potere ritenere la nominatione sola lasciando il titolo di Preti, chiamandosi S. R. E. Cardines senza titolo, mà Cardinales in Ecclesia Dei. Al tempo di Alessandro* 3. *dopoi fatti Vescovi, vedendo che l'essere Cardinali importava per il Pontificato & per intervenire al elettione comminciorno a ritenere i titoli, essere Vescovi di luogho & Cardinali di Roma, insieme con quest a avertenza però, che ninn, Vescovo era fatto Cardinale, che questo riputava descendere di grado, mà se il Cardinale era fatto Vescovo ritenea l'uno e l'altro, in Progresso di tempo comminciando gli Vescovi a desiderare d'essere Cardinali, fù ritrovato modo di fare Cardinali non Preti, che questo non si poteva, mà Cardinali Vescovi & questo fino a Bonifacio* 8. *Che la Corte poi andò in Avignone & ivi si comminciò a confundere ogni cosa, fare gli Vescovi, Card. Preti, Card. Diaconi, che erano Vescovi, dare a Card. Vescovati & Abbatie in Commenda e più di una, & conquesta occasione gli Cardinali comminciorno a precedere a gli Vescovi che erano Vescovi come gli' altri, havevano di più l'essere Cardinali di Roma, la quale precedenza non comminciò assolutamente se non in Avignone. De' Card. Diaconi. I Card. Diaconi anticamente per ordine erano sette, gli Diaconi instituiti da gli A-*

postoli, il primo de' quali si chiamava Diacono Cardinale ò vero Archidiacono, che tanto valeva significare a similitudine di Preti Cardinali, che erano nel titolo sopra gl' altri Preti, come appare nel Synodo di San Silvestro, questi Diaconi havevano cura di tutte le chiese et elimosine de fedeli & così provedevano a tutti gli Preti così a Card. Preti come a gli altri & al Papa. Et questo sino al tempo di Constantino, non lasciando quì di dire, che gli Subdiaconi havevano cura di raccogliere l'entrate, et gli Diaconi di custodirle & dispensarli secondo che era ordinato. Nel tempo di Constantino, cessante la persecutione, non bastando quelle sette Diaconi, furono nelle Parochie, dove erano gli Preti et Card. Preti posti Diaconi a servitio di ciascheduno titolo, ch'avessero cura del entrate di quel titolo, a gli 7. Diaconi antichi restò la cura dell' entrata del Papa ciò è della Chiesa Roma: et tutti quest 7. furono chiamati Diaconi Card. a differenza de gli altri non Card. E questo durò per 200. anni sino al anno 1000. al tempo di Silvest. 2. in circa nel qual tempo non attendendo più quelli Diaconi all' entrate, che già si era fatto di novo officiali particolare sopra le rendite, ciò è l'Arcano Sacellario et l'Archidiacono, che a lui restò sempre il maneggio, fù lasciato quelli Diaconi solo di cantare l'evangelio ananti il Papa nel qual tempo perche fù cresciuto il numero di 7. Card. Regionarii che in tante Regioni si divideva Roma et ciascuno delle Chiese della sua Regione haveva cura di cantare l'Evangelio quando il Papa andava a cantare la Messa nelle Chiese delle loro Regioni, et si chiamavano Card. della 1. 2. & 3. Regione secondo che si chiamava la Regione della quale erano chiamati Card. l'altri 4. si Chiamavano Diaconi Card. Palatini nel Laterano Altaris ministri, *perche in S. Giov. Latar. Cantavano l'Evangelio avanti il Papa questi Diaconi havevano stanze determinate in Roma contigue ad alcune Chiese ò vero Oratorie senza cura d'anime, delle quali Chiese Lasciato il nome delle Regioni, si comminciorno a chiamare* Petrus Diaconus Cardinalis S. Adriani *dove haveria prima detto* regionis talis, *& questo fù* 800. *anni in circa nel tempo de' Pascali 2. la riputatione di questo crebbe insieme con quella di Card. Preti, per havere tutti questo nome prerogativo di Card. et intervenire anco essi all'elettione del Papa. De Vescovi Card.*

Quì si hà di notare 3. cose, la prima, che ò fusse che anticamente la translatione da un Vescovado ad un altro fosse riputato sì sconvenevole, che per 300. anni ciò è sin al anno 900. ò poco più non fù mai eletto Papa della Chiesa di Roma *che fosse Vescovo d'un altro luogho, mà ò Prete ò Diacono di queste Chiese, ò fosse perche gli Preti di* Roma *volevano fosse eletto uno di loro. Il primo eletto fù Formoso del 891. Vescovo di* Porto, *onde ne nacquero molti remori per havere transgresso l'antica consuetudine come si può vedere dal* Platina. *La 2. Che una volta occupata una Città da nimici & cavatone il Vescovo si dava la cura al detto Vescovo di qualche Vescovato vacante con conditione, che ricuperata la sua Città tornasse al sua gregge, questo tali si chiamava sempre Vescovo della Città rovinata, overo occupata, et si nominava Sacerdote, overo Pontifice Cardinale di quella, che gli era stata commessa, come se* Fondi *fosse stata presa da' Turchi, si direbbe* Petrus Episcopus & Sacerdos Cardinalis Terracinensis *e gli fosse stata data cura del Vescovato di Terracina, come si vede in S. Greg. dove sono 4. ò 5. essempi. La 3. che nella Consecratione del Papa furono deputati 7. vescovi ciò è* Albanus, Ostiensis, Portuensis, S. Ruffini, Tusculanus, Prenestinus, Sabinensis *& questi da principiò non intervenivano all' elettione, mà solo alla Consecratione 430. anni fà in circa, nel tempo d' Alless. 3. furono ammessi all' elettione, come si vede dal fatto & alhora comminciorno chiamarsi Vescovi Card. a similitudine d' Preti & Diaconi Card che interevenivano all' elettione del Papa, & prima non si trova che mai si sia chiamato Vescovo Cardinale.*

¶ *Carecta.*] *Carrus* vel potiùs *Carriculum, plaustrum, sarracum*: à Gal. *Charret.* diminut. à *Char*, atque hoc à Lat. *Carrum.* Mag. Chart. cap. 22. *Nullus vicecomes vel balivus noster vel aliquis alius capiat equos vel carectas alicujus pro caragio faciendo, nisi reddat liberationem antiquitus statutam, scil. pro carecta ad 2 equos, 10. den. per diem; & pro carecta ad 3. equos, 14. den. per diem. Nulla carecta Dominica alicujus Ecclesiasticæ personæ, aut militis, aut alicujus Domini capiatur per balivos prædictos.* *Caragium.*

Carecta Dominica hîc dicitur quæ vel ad dominum Manerii pertinet, vel ad colonica ejus negotia perficienda. Custumar. Prior. Lewes MS. 10. *facient precarias de caruca, & carecta*, i. de aratro & carro.

¶ *Carena*, *Carina*, & *Carrena.*] Forensibus nostris *quarentena*: à Gall. *quarantaine.* Spatium quadraginta dierum: dictum à *quarante*, i. *quadraginta.* Occurrit sæpiùs vocabulum, An. 1022. in Concil. Salegunstadiens. jejunium seu pœnitentiam 40. dierum in pane & aqua significaturum. Ibi cap. 17. *Nullus Presbyterorum, cuiquam pœnitenti carrinam dividere præsumat.* Et cap. 19. *Pœnitens dum carrinam suam jejunat, de loco in locum non migret, &c.* Sæpè etiam in Burchardi lib. 19. *qui de pœnitentia inscribitur*, ca. 5. Viz. §. 1. *Si fecisti* (homicidium) 40 *dies continuos, quod vulgus carinam vocat, ita ut consuetudo est, in pane & aqua debes jejunare, & septem annos sequentes sic observes.* Pluries inferiùs Binius ex Moguntino Concilio ab Archiep. Petro habito, sic refert, *In dedicationibus & ordinum temporibus relaxari carenas, & pœnitentes introduci omnino vetamus.*

Reperio *carenam* depictam in Concil. Triburiens. An. 885. cap. 8. at nedum sub hoc nomine: *Si quis—inventus fuerit corrupisse bannum ab Episcopis impositum, 40. dierum castigatione corripiatur, tantùm in pane, sale, & aqua.* Proculdubio etiam antiquius.

Carena pro Quadragesimo aliis fortè dicatur, cum sit Gallis *Quarantine.*

¶ *Cargare.*] *Onerare* : à Gall. *carguer*, vel Angl. **to charge**. Grandis lib. Bellensis fol. 10. Anno Regni Regis Edwardi quarto,totum halimotum carcatum per sacramentum de vasto & exilio , &c. V. Halimot.

Sed rectiùs videtur *Hospinianus* vocem ducere à vet.Germ. **Barr**,quod pœnam pro delicto vel potius satisfactionem significat, unde hebdomadam passionis dictam ait apud Germ. **Barr-wochen**. *De orig.festor. Christian.* Cap. 28. fol.45. b.

¶ *Carle.*] Sax. ceople , quod Vide & *Butscarla.*

¶ *Carmulus.*] Baiwarior. Tit. 2. l. 3. §. 1. *Si quis seditionem excitaverit contra ducem suum, quod Baiwari carmulum dicunt*, --- *componat duci DC. sol.* Germ. Scharmutze. Lindenb.

¶ *Carnellare* , *Carneus.*] Vide *Kernellare.*

¶ *Carnifex.*] Splendidi officialis appellatio apud Saxones nostros. Flor.Wigorn. in An. 1040. Rex Hardecanutus *Alfricum Eborac. Archiepisc. Godwinum Comitem* , *Stir Maiorem domus* , *Edricum dispensatorem* , *Thrond suum carnificem*, *& alios magnæ dignitatis viros,Londinum misit.* Hoc inde totidem verbis Hovendenus.

¶ *Carnisprivium.*] Aliàs *Carnivale* , tempus quo abstinetur ab esu Carnium, aut carnibus valedicitur. Propriè **Shrove-tide**. *Belethus de divin. offic.* cap. 65. *Notandum est festum B. Luciæ hic adjunctum habere Italicè* Charthar ; *quia tunc maximè carnes solent deponi* , *quemadmodum secunda dominica Septuagesimæ dicitur vulgo* Carnisprivium.

¶ *Carno.*] Prior de Melton se & homines suos immunes clamat ab omnibus amerciamentis in foresta , & ab omnimodis *geldis*, *footegelds*, *buckstals*, *Tritis*, *Carno*, *& Sunag.* &c. Itin. Pick. fol. 168. *b. Crompton* fol. 191.*b.*

¶ *Carrada* , al. *Carrata.*] *Onus carri* , atque ab hoc deductum ut alia plurima viz. *Carragium*, *Carrale*, *Carratium*, *Carriare*, *Carrica*, *Carricare*, *Carroda*, *Carua* , *Caruagium*, *Carruca*, *Carrucha* , *Carrucagium*, *&c.* Chron. Laurishamens. in Henr.Abb. 4.-- *insuper 6. carratas vini veteris* , *& vineam in H. in anniversario suo fratrum usui contulit.* Fuldens. lib. 1. Trad. 48.-- *terris* , *hobas 3. de pratis*, *carradas 5. pascuis*, *campis*, *&c.* Et lib. 2. Trad. 11. *à die præsente portionem nostram tradidimus &c. in elemosinam nostram carradas duas* : *In summa sunt mancipia 12. Mansoes 2. &c.*

Quære autem an hoc sensu accipiendum sit in Privilegio Caroli Calvi Regis Franc. Abbati S. Germani concesso , An circiter Dom. . . ubi ait,*de melle karrada una ex modiis 8. cum solita cera* , *sicut ex villa Lucarias persolvitur.* Grave tributum videtur ut tantum mellis quantum carro vehi potest ex 8. terræ modiis (nam sic intelligo) penderetur.

¶ *Carrale* , al. *Carale.*] Quod carro vehitur : & vectigal inde exactum. Privilegium Caroli Mag. in Amoini lib. 5.cap. 1. -- *teloneus exigatur nec de navale*, *nec de carale*, *neque de saumis*,*&c.*

¶ *Carratium.*] Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 34. *Si quis palum*, *quod est carratium de vite tulerit*, *componat sol. 6.*

¶ *Carricare.*] Gloss. vett. *onerare* : quasi ab Ital. *carrico* , onus. Aliàs autem *carro aliquid vehere.* Lib. 8. Tit. 4. l. 9. *Si quis bovem alienum junxerit sine conscientia*, *domini sui ad aliquid carricandum &c.* Item lib. 5. Tit. 5. l. 2. Si (jumentum) *aut nimium cædendo* , *aut fasces carricando* , *aut quocunque onere aut percussione mortuum fuerit.* Longobard. lib. 3. Tit. 12. l. 1. *arare*, *seminare*, *runcare* , *carrucare.*

¶ *Carrina.*] Vide *Carena.*

¶ *Carrocium.*] Ab Ital. *carrozza*, *Carrum*, *rheda*, *vehiculum* , *fulcrum.* Gloss. Græco-lat. *καρῤχον*, *rheda.* Hinc & palus cui incumbit vitis, *carratium* dicitur, ut supra : & navis ad grandiora onera deferenda , *carrucha* & *caruca* ; Hispanis, *carraca* ; nobis **a carrack** : quasi *carrecta* , vel carrum marinum.

Carrocium verò Itali nuncupant sacrum totius exercitus vexillum, Romanis inferioribus *Labarum*,Germanis & nostratibus, *standardum*, appellatum. Illis, quòd è carro erigeretur , motus gratia ; his, quòd solennem nihilominùs stationem in exercitu obtineret ; carrus enim(ut forma cætera) utrique fuit communis. Sigonius in Frederico 1. *Tandem Fredericus ordines Mediolanensium vi perrupit atque ad carrocium penetravit* : *ac solutis bobus vexillum detraxit* , *& contumeliæ caussa currum in proximam fossam dejecit.* Burchardus Notar. ejusdem Freder. Imp. in Epist. de excidio Mediolan. *Carrocium* Mediolanensium fusiùs describit, sed mendosè editur *bareocium* : Sic autem ille. *Stabat currus multiplici robore conseptus* , *ad pugnandum desuper satis aptatus* , *ferro fortissimè ligatus* : *de cujus medio surrexit arbor procera ab imo usque ad summum*, *ferro*, *nervis* , *& funibus tenacissimè circumtecta.* *In hujus summitate supereminebat crucis effigies*, *in cujus anteriore parte beatus depingebatur Ambrosius* , *ante prospiciens & benedictionem intendens quocunque currus verteretur.* Superiùs , ostendit fuisse in curru tubicines : inferiùs , arborem deflexam in signum subjectionis, & Imperatorem vexilli fimbrias collegisse, &c.

Descripsit etiam Imperatoris *Carrocium* Brito Armoricanus Philippid. lib. 11. at sub nomine *Standardi*, quod idem esse ostendit Burchardus in dicto loco. Sic autem Brito de Othone Imp. præliaturo.

Erigit

Erigit in carro palum, paloque draconem
Implicat, ut possit procul hinc atque inde videri--
Quem super aurata volucer Jovis imminet alâ.

Descriptionem integram accipies in *Standarus*, quod vide. Sed iterum Armoricanus lib. 12. de Othone victo.

Carrus quo reprobus erexerat Otho draconem,
Quem super auratis aquilam suspenderat alis,
Cogitur innumeras in se sentire secures, &c.

¶ *Carropera.*] *Carri opera.* Servitus quæ carris & plaustris perficitur ; ut *manopera*, quæ manuum operâ Marculf. lib. 2. formula 36.à Bignonio restituta: & Lindenbrog. Formul. solen. 61. — *nullam functionem aut redditus terræ, vel pascuarium, aut agrarium, aut carropera, aut quodcunque dici potest exinde solvere nec hi, nec tua posteritas, nobis nec hæredibus nostris—non debeatis.* Adnunciatio Carol R. apud Pistas cap. 29. huc à Bignonio citata, *Ut illi coloni tam fiscales quam & Ecclesiastici, qui sicut in polipticis continetur, & ipsi non denegant, carropera & manopera ex antiqua consuetudine debent, & margillam & alia quoque carricare, quæ illis non placent, renuunt : quoniam adhuc in illis antiquis temporibus fortè margila non trahebatur, quæ tempore avi ac domini & patris nostri trahi cœpit : & de manopere in scuria battere nolunt, quicquid eis carricare præcipitur de opera carroperæ quando illam facere debent, sine ulla differentia carricent, & quicquid eis de opera manoperæ quando illam facere debent, præcipitur similiter, sine ulla differentia faciant.* Apud Ansegisum Capitul. lib.1.cap. 81. *carralia opera.*

¶ *Carrucha.*] Navis genus. Vide supra *Carrocium*, infra *Curruca*.

¶ *Carsamatium.*] *Puer eunuchus*, seu *spado* Luithprand. Hist. lib. 6. cap. 3. *Obtuli autem loricas optimas* 9.*scuta optima cum bullis deauratis* 7, *&c. quatuor carsamatia, Imperatori nominatis omnibus preciosiora. Carsamatium autem* Græci *vocant, amputatis virilibus & virga, puerum eunuchum, quos Verdunenses mercatores ob immensum lucrum facere solent, & in Hispaniam ducere.* Annon ab Ital. *garzone*, Gal. *garson* pro puero?

¶ *Carua, Caruagium, & Caruca, Carucata, Carucagium.*] *Carrue* Gallis, latino-barbare *carua*,aratrum : eoque sensu occurrit sæpissime apud forenses *caruca*, licèt Romani veteres hoc (duplici *r* conscripto)usi sint tantùm pro *carro* seu *plaustro*. Magna Chart. cap. 5. *Custos reddat hæredi cum ad plenam ætatem pervenerit, terram suam totam instauratam carucis, & omnibus aliis rebus.*

Carua seu potiùs *carrucata terræ*, est ea portio quæ ad unius aratri operam designatur, **a Ploughland**; Mattheo Paris *hida Gildas* in Epist. pag. *Illis ad sua remeantibus, emergunt certatim de* carruchis *quibus sunt trans Scyticam vallem avecti.* Heyl. Sab. pag. 227. pro navibus. Exoletæ jam penè inter nostrates sunt hæ voces : florent autem apud Hibernicos (saltem mihi notiores) occiduos. Connaciam enim in Comitatus,hos in Baronias,easdemque in *carucatus* dispescunt : plus minus, 120. acras continentes. Qui numerus nostris etiam majoribus potior aliquando fuisse videtur, & Domesdeio frequentior : varius tamen prout solum levius fuerat aut operosius. Audi cinctutum quendam Cethegum in MS. Malmesburiens. cœnobii: *Carrucata terræ dicitur quantum aratrum arare potest in seosinabili tempore: & careo cares, est divido dividis; & inde caruca, i. aratrum, quia currendo dividit terram.*

Anno MCC. facta est pax inter *Johannem* Regem Angliæ, & P. Regem Franciæ, &c. Et mutuavit Regi Franciæ *xxx* millia marcarum, pro quibus collectum est *Caruagium* in Anglia, scil *iii s.* pro quolibet aratro. *Ex Registro Prioratus de Dunstaple in bibl. Cotton.*

——Insuper concesserunt (scil. Cantuar. Archiep. cum Episcopis & Abbatibus suffraganeis) ei *Caruagium*, scil. dimid. marcam de singulis Carucis dominicis, & *ii s.* de singulis Carucis tenentium suorum. *Ibid. in anno* 1224 *fol.* 20. *a.*

Abbas de Roucestriâ petit versus Alberedam de Bassingburn 8. *Carrucatas* terræ & 2. bovatas terræ cum pertinentibus, in Briggeford, ut jus Ecclesiæ suæ, de quibus quilibet *Carucata* terræ continet in se octo bovatas terræ mensuratas. *Placita apud Westm. coram R. de Lexinton, (&c.) Termino Paschæ* 27. H. 3. rot. 1.

Robertus Constabularius dedit nobis in perpetuam elemosinam totum dominium suum de *Tharlesthorpe*, (&c.) Unde octo *Carucatæ* faciunt feodum unius militis (&c.) *Ex Registro Abbatiæ de Melsâ in Com. Ebor. fol.* 11.

Herbertus de S. *Quintino* dedit nobis in liberam elemosinam tres bovatas terræ in *Rudâ*. Reddito inde sibi & hæredibus suis annuatim pro unâ bovatâ xii d. & faciendo forinsecum servicium quantum pertinet ad unam bovatam unde 48. *carucatæ* faciunt feodum unius militis. *Ibidem folio* 13.*b.*

Thornore (in Com. Ebor.) *Humfridus* de *Veylly* tenet eandem villam pro duabus *carrucatis* terræ, unde xii faciunt feodum (&c.) *Lib.Feod.Mil.*24.*E.*1.*fol.*96.

Ego *Hugo* de *Lelai* dedi *Rogero Pictavensi* & *Isoudæ* filiæ meæ uxori suæ, totam medietatem villæ de *Baiidon* (&c.) faciendo inde servicium, quantum pertinet ad duas *carucatas* terræ. Unde *xxvii.* carrucatæ terræ faciunt feudum unius militis. Hiis testibus *Roberto Vavasore, Malgero Vavasore* (&c.) sans date. *Ex evidentiis Thomæ Metham de Metham, in Com. Ebor. militis.*

Carucagium, aliàs *caruagium*, est tributi genus quod singulis aratris, communi regni Concilio imponitur. Roffens. MS. fol. 138. sub

An. Dom. 1224. 8. Hen. 3. *Hoc anno Domino Regi pro magnis laboribus suis & expensis, tam à Prælatis, quàm à laicis, concessum est per totam Angliam carucagium de qualibet scilicet caruca duo solidi.* Et Mat. Paris in 19 vel 20 Hen. 3. sub An. 1235. *Eodem tempore cœpit Rex carucagium, scilicet duas marcas de caruca ad maritagium sororis suæ Isabellæ.* In privilegiorum chartis multi immunes fiunt ab hoc tributo; quod forenses sic exprimunt: *Quieti à caruagio seu carucagio*, id est, *cum Dom. Rex talliaverit totam terram suam per carucas.* Romani *colonarium vocant.*

Caruagium.

¶ *Casa, casata, casamentum, casati, casatici, casarii, casales, &c.*] *Casa* non solum de tugurio, ut Virgil.— *atque humiles habitare casas*: sed juxta Ital. & Hispan. pro omni ædificio, etiam palatio, Regia, basilica, atque ipsa in eisdem familia. Longobard. lib. 2. Tit. 17. l. 1. *Actor Regis post susceptas & concessas sibi ad gubernandum curtes aut casas Regis.* Passim his seculis: & *Casa Dei* pro Ecclesia, & cœnobio. Concil Confluentin. An. 860. *volumus ut Ecclesiæ & casæ Dei, & Episcopi -- mundeburden & honorem habeant*, Longob. 1. Tit. 18. l. 1. *Si casam cujuscunque blutaverint, aut res eorum tulerint qui eam in palatio tenent.*

Casa Dei.

Casata Habitaculum cum terra idonea ad unam familiam alendam, aliàs *casamentum.* Saxonibus nostris *Hida.* Bedæ, *familia.* Liquet ex collatis Authoribus. Florent. Wigorn. in An. 1008. *Rex Anglorum Ethelredus de 310. cassatis, trierim: de novem verò loricam & cassidem fieri præcepit.* Idem totidem verbis Hovendenus: at medius inter utrumque Huntingtonius: *Fecit* (inquit) *Rex parari per totam Angliam ex 310. hidis, unam navem: & ex octo hidis, loricam & galeam. Hida autem Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ sufficiens per annum.* Prisci hoc uni familiæ alendæ designabant: ideò Beda *familiam* vocat, ut infra in *Hida.* Concil. Cloveshovens. circiter An. Dom. 800. *Placuit mihi Athellardo Dei gratia Archisacerdoti, & Cynedrithæ Abbatissæ* (de Cotham) *quatenus ipsa Cynedritha in regione Cancia daret mihi pro commutatione sæpe præfati Cœnobii, terram 110. mansionum: 60. cassatas viz. in loco qui dicitur Fleot, & 30. in loco qui dicitur Tenaham; in tertio quoque loco qui dicitur Creges æmelina, 20. Quas scil. terras olim Rex Offa sibi viventi conscribere fecit.* Planè ostendit *cassatam*, terram esse unius mansionis: nam alterum altero elucidat, & mansionum numerum in *cassatarum* redintegrat. Charta Edgari Regis Ecclesiæ Eliensi. *Sed à secretis nostris Athelwaldus, Dei amator, diœcesi Winton Civitatis fugiens, datis nobis 60. cassatis in villa quæ ab incolis Hartingas nuncupatur, mutuavit locum prædictum cum appendiciis.* Lib. Ramesf. Sect. 297. *Sewinus accipetrarius dedit unam virgam terræ in Slepe, & unam Casatam.*

Perspicuè jam videtur, quid in Leptinensi Concil. An. 745. & in Capitular. lib. 5. Can. 3. sibi vult: *de unaquaque casata, solidus unus*: Etiam in Constitutt. Caroli Mag. ca. 13. *de 50. cassatis sol. 1.* neque enim Binius in Notis ad primum, nec Amerpachius ad locum posteriorem satis, hoc elucidarunt.

Reperio autem in Charta Sigerici Archiep. Cantuar. confecta An. Dom. 996. Alfrunam quandam dedisse monasterio Hamtunæ in Comitatu Stafford. xxx. *jugera cassatarum*: atque hæc ibidem 12 villas comprehendere describuntur.

Casamentum. Idem quod *Casata*, Territorium vassalli, tenementum. Papias verò: *Casamentum agreste habitaculum palis, harundinibus, virgultisque contextum, quibus possint tueri à vi frigoris.* Planè tugurium Hibernicum. Sed rem ab Ivone Episc. Carnotens. Epist. 173. cognosce: ubi sic casus est. Ivo miles quidam Hugonis Vicecomitis Carnotens. terram ab eodem Hugone habuit in feudum, quam invadens Rotorcus Comes Ivonem incarcerat, & munitionem cœpit ibidem ædificare, posteaquàm Hugo soli proprietarius, crucem suscepisset. Super his conquestus Hugo, tuitionem Ecclesiæ implorat. Responsum autem est à Clericis, ut inquit Ivo Episc. *Novam esse institutionem de tuitione Ecclesiastica impendenda rebus militum Hierosolymam proficiscentium, neque scire utrum hæc tuitio ad solas pertineat proprietates eorum, an etiam pertineat ad casamenta eorum, quæ tenent potentes homines, se & sua fortitudine sua defendentes. Proprietatem* hic vocat, quod nos dominium: *casamentum*, quod alii beneficium, nos tenementum. Idem Epist. 284. *de casamento Carnotensis Ecclesiæ.* S. Bernardus (à Jureto citatus) Epist. 39. -- *de casamento quod tenetis, homagium quod debetis, reverenter ei* (Episcopo) *& humiliter afferatis.* Vide apud Ivonem Decretor. par. 12. cap. 76. formam fidelitatis pro *casamento* faciendæ è Fulberto descriptam, & apud Juret. ad Epist. 173. *Rob. de Monte* in Append. ad *Sigeb.* in An. 1161. — *illud Castrum erat de Casamento Hugonis filii Supplicii de Ambasiâ, quod tenebat de Comite Theobaldo: caput autem sui honoris, scil. Ambasiam, tenebat de Rege Henrico.*

Albertus Tenaldus concessit monachis S. *Cypriani* omnem decimam, quæ ad eum pertinebat in omni parochiâ de *Masels*, in proprio seu in *Casamento* (&c.) *Les preuves de l'Hist. des Comtes de Poictou (&c.) p. 347.*

Casati & *Casatici* dicuntur qui casatam possident: tam liberi quam servi, *vassalli coloni-ci.* Eorum plures continebat Beneficium, seu feudum militare. Capitular. lib. 3. cap. 80. *Missi nostri diligenter inquirant quid unusquisque de beneficio habeat, & quot homines casatos in ipso beneficio.* Lib. 5. cap. 136. *vassus dominicus de casatis 200. mediam libram* (donet in eleemosynam) *de casatis 100. sol. 5. de 50. unciam 1. & faciant biduanás & eorum homines, & eorum casatis*

Alii exponunt *de his qui intra casam serviunt.* Chron. Cameracens. lib. 3. cap. 63. *Sepulto-- Gerardo Pontifice, Henricum Regem Lotharienfium adeunt Dominus Præpositus & Archidiaconus, aliique Archidiaconi cum casatis Cameracensis Ecclesiæ reportantes baculum Pontificalem.* Hic Colvenerius: *Casati* (inquit) *vassalli, qui intra casam serviunt*; quod mihi non ità videtur. Solebant enim multi vassalli feodales (etiam tenuræ ratione) equitantem solenniter dominum stipare & comitari, inde **Radenites** Saxonicè appellati, quod infra vide. Sed Authores plures laudat Colvenerius, & imprimis Pithœum doctissimum, vocabulum in Caroli Mag. testamento sic exponentem. Carolum audi. *Præcipimus ut nullus ex his tribus fratribus, suscipiat de Regno alterius à quolibet homine, traditionem vel venditionem rerum immobilium, hoc est, terrarum, vinearum, atque silvarum, servorúmque qui jam casati sunt, sive cæterarum quæ hæreditario nomine censentur, auro, argento, & gemmis, armis ac vestibus, nec non & mancipiis, non casatis, & his speciebus quæ proprie ad negotiationes pertinere noscuntur.* Caroli instituti est, diffidium inter filios anticipare: prohibétque ideo ne quis eorum in alterius Regno prædium, aut rem immobilem mercatus sit. Quid ad hoc *servi casati* emptio: si *casati* tantùm dicantur quòd in casa serviunt? Mallem igitur de servis intelligi *casatas* possidentibus: qui & suas ædes, suam familiam, suum peculium, suos servos seu subservos (quamvis domino lucrantes) habebant: è quibus lis quotidie multiplex emanaret. Fuldens. lib. 2. Tradit. 40. *Unum servum casatum, quem cum omni domo sua extra traditionem omittimus*, Chart. Alaman. 3. *Trado casatos 3 his nominibus, R. &c. uxore sua Fastrata & filio eorum W. & servo ejus Isamberto, & alio servo, &c.* Item Chart. 40.——*terris, casis, casalis, mancipiis, cum casatis, campis, pratis, &c.* Chart. 69. *Casatum unum cum hoba sua.*

Sed intelligit hic fortè Pithœus, & cæteri, ut Petrus Preudhome apud Colvenerium, super dicto loco Cameracens. Chron. *Puto* (ait) *hic sicut & in Capitularibus Ludovici Pii Imp. per casatos intelligi certos vassallos, qui intra casam sive palatium Episcopi serviebant: quales sunt 24 Franci sive liberi feudales, ut vocant, quorum singuli ad certa distincta servitia in adventu novi Episcopi tenebantur, sicuti in antiquis libris scriptum reperio.* Bene. Sed vide an quadret prædictis *servis casatis*, & *casatorum* multitudini, vassis dominicis (i. Baronibus Regni) ut supra patet, obsecundantibus. Nos hæc fusiùs, ut tu lector judices.

¶ *Cassella.*] *Capsella, cista.* Glaber. Rodul. Hist. lib. 4. cap. 3. *Ignoti hominis ossa, quæ posuit in cassella & feretro.*

¶ *Cassina.*] Longob. lib. 1. Tit. 19. l. 25. *Si quis cassinam vel tectum alienum foris in curte ubi viri non habitant deturbaverit*:——*restauret ipsam cassinam, &c. Nam si casam ubi viri habitant deturbaverit, componat sicut in hoc decreto, &c.* A Gal. *casine* pro tugurio. Gloss. vett. *Casana*, σκήνη πλοίου, i. tegumentum navis. Hinc de *Casineto* familia, vulgò **Cheney.**

¶ *Castaldus*, *Castaldia.*] Occurrunt non semel in libris Pontificiis, & in Jure feodali: rectiùs autem per G. scribuntur: vide igitur *Gastaldus.*

¶ *Castelgardum.*] In Jure feudali, *Castelli guardia.* Castri defensio vel custodia, quam alii è precario faciunt, alii ex terrarum servitute.

¶ *Castellum, Castellanus, Castellarius, Castellania, Castellaria, Castellacium, Castellatura.*] *Castellum*, (ut κώμη Græcè) dicitur tam pro villa, quam pro oppido & structura munita.

Castellanius, quibusdam *Castellarius.* Præfectus castri, domini vices, ibidem agens: ut in villa, villicus. Aliàs igitur & *Castaldus* dicitur, & *Gastaldius*; etiam munus ejus tam *Castaldia* & *Gastaldua*, quam *Castellania.* Primò nomen muneris, postea dignitatis. Constituti enim sunt olim *Castellani* à Ducibus & Comitibus amplissima possidentibus territoria, in loco aliquo munito, non solum militares Præsides ad propulsandos hostes, at civiles etiam Judices, ad dirimendas populo lites. Facti verò interea potentes, & in patrium munus succedentibus sæpe filiis: à dominis tandem impetrant, ut præstitis antiquis servitiis & tributis, munus sibi in feudum retinerent. Jurisdictionis etiam suæ cancellos paulatim transeuntes, virgam inferioris justitiæ qua primò fungebantur, in gladium superioris tandem commutant: dignitatis sibi fastigium (Baronum minus, sed nomine potius quam amplitudine) conficientes. Sic Gallis noti: & Polonis eò magis quòd Baronum classem non agnoscant: nobis autem, ne muneris appellatione. Nam quos Galli *Casteleins*, nos **Constables of the Castle** nuncupamus: Sed & rari jam nobiscum isti, & inhonori: nam pacis instrumenta, bellum; belli, pax ludificatur.

Castellania, & *Castellatura.* Munus *Castellani*: quandoque *castri territorium.* Mat. Par. in Henr. 2. An. 1164. *Et quoniam* (Thomas Archiep. Cantuar.) *castellaniam de Eya, & de Berchamstede pluribus annis liberè possedisset, multum consentaneum rationi videbatur, ut à capite incipiens perceptorum redderet rationem.*

Castellacium. LL. Henrici 1. cap. 11. De jure Regis seu placitis quæ pertinent ad Regem, viz. *Placitum de famulis suis ubicunque occisis vel injuriatis, Infidelitas & proditio, quicunque despectus vel maliloquium de eo castellacio, trium stannorum utlagaria, &c.* Item ca. 4.——*injuria de famulis suis in Civitate, vel in castello, vel ubicunque occisis, infidelitas & proditio, despectus de eo castellacio, sine licentia utlagaria, &c.* loca obscura & corrupta.

¶ *Casticia.*] Capitul. lib. 5. cap. 148. Contendebant Ecclesiasticarum immunitatum temeratores, non plus immunitatis nomine complecti quàm claustra monasterii: decretum igitur est in Synodo sub Carolomanno An. 742. *non solùm claustra Monasterii vel Ecclesiæ, atque castitia Ecclesiarum, sub immunitatis defensione consistere, verùm etiam domos, & villas & septa villarum, & piscatoria manu facta, & quicquid fossis aut sepibus vel alio clausarum genere præcingitur.* Quid hic *casticia* non liquet: sed constructum quidpiam intra circuitum monasterii, vel manufactum videtur. Codex S. Germani à Colvenerio citatus. *Habet* (Ecclesia S. Germ.) *in valle Vitriaco, Mansum Dominicatum, cum casa & aliis casticiis sufficienter.* In Epist. Episcopp. diœcess. Rhemorum & Rothomag. ad Ludovicum. *Judices, &c. ædificent villas suas moderatis castiсiis.* Et alibi: *Et in castitiis, & in villis custoditis.* Chart. Alaman. 68. *Casa Dominicata, casticiis, terris, campis, pratis.* Ita sæpe in antiquis Chartis: & non semel in Formull. sollen. *Mansum ad commanendum cum casticiis superpositis, terris, &c.* Multi aggressi sunt vocis expositionem, sed parum fœliciter. *Casticia* (inquit Lydius) *hinc* **Kastenvogt** *dicitur monasterii aut Episcopii advocatus*; M. Goldast, &c. Bene, si intelligas, ego non. Kasten autem & cast. *cista*: Vogt *præfectus*, Inde

¶ *Castularius.*] Qui cistæ vel arcæ præest, quasi *cistularius.* Arcarius al. Scaccarius: quod vide. Germ. **Kastmeister.** Occurrit vox in Constitutt Caroli M. cap. 19.

¶ *Casula.*] Vestis Religiosorum, de qua Balbus in Cathol. *Casula dicitur vulgo planeta Presbyteri, quia instar parvæ casæ, totum hominem tegit.* Mallem ideo *à capsa*, quasi *capsula.* Ort. vocab. *Casula* **a litle cope or chesuble,** & Dictionar. vet. Anglo-lat. **Chesible,** *Casula.* Synod. sub Carolomanno An. 742. *Decrevimus quoque ut Presbyteri vel Diaconi, non sagis laicorum more, sed casulis utantur ritu servorum Dei.* Burchard. Monach. de Cas. S. Gal. cap. 1. *Casulas etiam optimas illas fieri instituit, unam in qua ascensio Domini auro intexta est, &c.*

¶ *Catabulum.*] Stabulum jumentorum publicæ utilitati inserventium. Hinc damnati ad catabulum dicuntur, qui ad alendos equos Imperatoris, vel ad Magistrum equitum ideo mittebantur. Anastasius de Marcello 31 Episc. Rom. *Deridens dicta & præcepta Maxentii* (qui voluit ut sacrificiis se humiliaret dæmonum) *damnatus est in catabulo: qui dum multis diebus serviret in catabulo orationibus & jejuniis domino servire non cessabat, &c.* Luitprandus de eodem: *Comprehensus autem à Maxentio & traditus in catabulo animalibus ad serviendum.* Platina scribit *cacabulum*;

¶ *Catalla.*] Al. *Capitalia*, quod vide. Dicuntur autem in Jure nostro, omnia bona mobilia & immobilia, quæ nec feoda sunt, nec libera tenementa: aliter personalia & realia. Invenitur parcius numero singulari: monet igitur Fitzherb. in Brevi quod vocant *Replegiare*, hoc non dicendum nisi de rebus binis aut pluribus. Sed arrisit vocabulum forense plectro poetico: ut apud Ingulphum, etiam Saxonum ævo.

Istum Kenulphum si quis vexaverit Anglus,
Rex condemno mihi cuncta catalla sua.

Item Brit. Armoric. Philippid. lib. 1.

Tanquam servorum res & catalla suorum.

¶ *Cataneus.*] Pro *Capitaneus*, ut Catalla & Catalia pro *capitalia*, quæ supra vide. Est autem *Capitaneus* juxta libros feudales & dictionem priscam, idem quod *Baro major*, aut *à Principe Tenens immediatus.* Ivo in Epist. 129. ad Comitem Vindocinensem. *Præcipuè hoc nobilitati tuæ debemus, qui & noster es parochianus, & Ecclesiæ nostræ cataneus.* Reperit etiam hanc vocem Juretus, apud priscum quendam authorem Romoaldum secundum Salernitanum Archiepiscopum, continuatorem libri non tunc editi, de vita & moribus omnium Principum, servati in bibliotheca Regis Gal. circa finem. *Et Comitissa de Berthenora cum Gulielmo de Markysella nobili Ferrariensi cataneo, cum magna multitudine militum & peditum ad succursum ejusdem Civitatis veniebat.* Intelligatur autem his locis *Cataneus* (ut & olim & hodie solet *Capitaneus*) pro ductore militari, vel classis alicujus viro primario, quo sensu Lyra in Matth. cap. 17. *Petrum* dixit *capitaneum super alios Apostolos.*

¶ *Catathematizare.*] Vide *Exulflare.*

¶ *Catchpol.*] V. Chachepollus.

¶ *Cateia.*] *Jaculum*, barbarè aliter *dardum.* Abbo Obsid. Paris lib. 1.

Scuta videt, tellus ab eis obtecta latebat,
Inde super cernens lapides conspexit acerbos,
Ac diras ut apes densè tranare cateias.

Et lib. 2. ——— *falæ fossata volatu*
Transiliit propero, clypeum gestansque cateiam.

Hic in margine *dardum*, id est, jaculum. *Virg. Æn.* 7.

Teutonico ritu soliti torquere Cateias.

Ubi *Serv.* Tela Gallica: Unde etiam Teutonicum ritum dixit.

¶ *Caternio.*] Juxta Gallicam pronuntiationem pro *quaternio*, id est, quatuor chartarum seu rerum aliarum compositio. Greg. Turonens. Hist. lib. 5. cap. 18. *Transmittimus librum canonum, in quo erat caternio novus*

vus adnexus, habens canones quasi Apostolicos, &c. Sic *Cantillum* supra pro *quantillum.*

¶ *Cathedraticum.*] Tributum quod Episcopus per diœcesim ambulans, in honorem cathedræ suæ ab Ecclesiis colligebat. Concilio autem Bacarensi 2. circiter An. Dom. 672. (vel ut alii perhibent, 610.) ca. 2. & Concil. Toletano 7: cap. 4. circa An. 184. Statutum est ut 2. solid. non excederet. Hispanis hodie *el catredatico* nuncupatur.

¶ *Cathenaticum.*] Tributum quod custodes carceris à reis exigunt ne catenis vinciantur. Wisigot. lib. 7. Tit. 4. l. 4. *Hi qui reos capiunt aut custodiendos accipiunt, ab his quos in custodia miserint innocentes, cathenatici nomine nil requirant.*

¶ *Cavallus.*] Pro *caballus.* Sic Agobard. lib. de dispensatione rei Ecclesiæ propè finem: *canibus & cavallis.*

¶ *Cauculator.*] *Circulator, præstigiator.* Capitul. lib. 1. Tit. 64. De auguriis & aliis maleficiis. *Præcipimus ut nec cauculatores & incantatores, nec tempestarii, vel obligatores fiant, & ubicunque sunt vel emendentur, vel damnentur.* A Germ. **Gauckler** ut notat Lindenbr. Otfrid. Evang. lib. 4. cap. 16. *gougulares.*

¶ *Caucus.*] *Patera.* Beda Hist. Eccles. lib. 2. cap. 16. *In locis ubi fontes lucidos juxta publicos viarum transitus conspexit, ibi ob refrigerium viantium erectis stipitibus, & æreos caucos suspendi juberet.* Gloss. Græcolatinæ καῦκα *Patera*: Arabico-latinæ, *Caucum.*

¶ *Cauha.*] L. Alaman. Tit. 99. De animalibus furatis, aut occisis, §. 19. *Aneta, gariola, ciconia, corvus, cornicula, columba, & cauha, & querola, ut similia requirantur.* Codex alius legit *cauca*, quod Germanis est *cornix.* Nos autem hodiè **a Chaugh** & **Chough** dicimus *cornicem* rubra habentem crura.

¶ *Cavil.*] V. Lot.

¶ *Cauma.*] *Fluctus*, à Gr. καῦμα, unde καυματίζω *fluctuo.* Abbo Obsid. Parisiacæ lib. 1.

Verum si illa quid est simplex ad caumata mille?

¶ *Caursini.*] Mercatores Ital. qui ævo Henrici 3. cum Legatis Papæ Angliam venientes, non solùm populum & clerum, sed Regnum ipsum gravissimis usuris corrodebant. Matthæo Parisiensi *Usuarii Transalpini, Papæ mercatores, vel scambiatores* dicti. *Invaluit* (inquit) *his diebus* (An. Dom. 1235.) *adeo Caursiorum pestis abominanda, ut vix esset aliquis in tota Anglia, maximè Prælatus, qui retibus illorum jam non illaquearetur: etiam ipse Rex debito inæstimabili eis tenebatur obligatus, &c.* Vide locum, & habe illic formulam qua debitores sibi obligaverunt, scil. pa. 403. Plura etiam in An. 1251. pa. 795. An. 1253. pa. 847. & aliàs. Hos excommunicavit Episcopus Londoniensis, & è sua diœcesi frustra nixus est ejicere: sed regio nomine in jus tandem vocati, gravissimas pœnas merito luunt, nam Judæis habiti sunt deteriores, ut Matthæus quâ supra testatur.

¶ *Caupulus*, al. *Caupillus.*] LL. Burgund. Additament. prim. Tit. 7. *Quicunque navis caupulum involare præsumpserit, inferat ei cujus navis est sol. 12. & mulctæ nomine sol. 4. Pro caupulo verò sol. 4. & mulctæ nomine sol. 2.* Gloss. Isidori: *Caupulus, navis,* Papias: *Caupilus, lignum cavatum quasi cumba, lembus, carabus brevis.*

¶ *Causa.*] *Pro re quavis, & binorum parte.* Capitul. lib. 5. Tit. 208. *Si quis causam* (intellige, rem) *alterius tulerit de loco suo, illæsam reddat, vel similem.* L. Salic. Tit. 46. De sponsaliciis viduarum——*& in ipso mallo scutum habere debet, & tres homines causas tres demandare.* Hic Gloss. *Causa: Pœna propter solemnia non servata.*

Causare; causam agere, litigare. Longob. lib. 2. Tit. 52. l. 1. *Si quis causam alterius agere aut causare præsumpserit, in præsentia Regis aut Judicis, &c.* Hinc *Causator*: litigator.

¶ *Ceapgel*, al. *Ceapgild.*] Vox omnino Saxonica. **Ceap** *merx, mercimonium, pecus, catallum*; ȝẏlð & ȝelð *solutio, redditio.* Ita **Ceapgild** quasi pecudis seu catalli (ut forensi utar verbo) *restitutio.* Aliàs **Orfgild**, nam orf etiam *pecus.* Decreta seu Emendationes Williel. Bastardi, *Requiratur Hundredus & Comitatus sicut antecessores statuerunt, & qui justè venire debent & noluerint, summoneantur semel, & si secundò non venerint, accipiatur bos unus, & si tertiò, alius bos, & si quartò, reddatur de rebus hujus hominis quod calumnitatum est, quod dicitur* ceapȝẏlð, *& insuper Regi forisfactura.* Exolevit vocabulum, viget lex. L L. Æthelstani MS. cap. 15. *De servo qui reus sit in ordalio, reddatur captale simpliciter, & verberetur.* Ubi codex Saxon. pro *captale simpliciter*, ceapȝẏlð *legit.* *al.* orfȝilð

¶ *Cella.*] Pro monasterio minore, majori pertinenti. *Leo Marsic.* in *Casinens.* lib. 1. cap. 50. Vide libellar.

¶ *Cellarius.*] Promus. *Mat Par.* in An. 1091.——*Cellario sive promo constanter affirmante, &c.*

¶ *Cellerarius*, al. *Cellarius.*] Juxta Concil. Aquisgran. sub Steph. V. An. Dom. 861. can. 140. Officialis est in Monasterio qui fratrum stipendia servat & administrat: pistrinum etiam curans, ne ministri ibidem deputati, annonam eorum aut furtim surripiant, aut negligenter vivendo dissipent. Instar villici, seu horreorum Præfecti Paralipomen. cap. 31. 11. Burchard. monach. Cas. S. Ga. cap. 8. *Ministeriales optimos mansus curiarum nostrarum eligebant: Cellerarii Ecclesiæ jura villicationis in modum beneficiorum habere contendebant, & contra consuetudinem quidam ex*

ip-

ipsis more nobilium gladium cingebant. Crevisse videtur in amplitudinem: nam *Cellerarius* (inquit Jo. de Brakeland) *est secundus pater in Monasterio:* & in Abbathia S. Edmundi Buriensis, illustris ædium pars cum latifundiis, ejus muneri designata fuit.

Debet procurare Prælatus, ut fratribus *Cellerarium* non vinolentum, non superbum, non tardum, non prodigum, sed moribus honestum, & Deum timentem constituat; qui & stipendia fratrum fideliter servet, & diligenti curâ administret, & in administrando nullatenus fratres contristet. Cui etiam pistrinum fratrum committendum est, ut illum ita vigilantissimâ curâ custodiat, ne ministri ibidem deputati annonam aut fratrum, aut furtim subripiendo, aut alio quolibet modo negligenter vivendo dissipent. Hi verò famuli eligantur de fidelissimâ Ecclesiæ familiâ: & his officiis diligenter erudiantur; ut scilicet & pistoriâ arte, & fidei puritate necessitatibus fratrum oportunissimè valeant suffragari. Eadem quoque forma de Cocis servanda est.

Chartularius. Concil. tom. 1. pa. 125. col. b. l. 16.

Cellararius. Ejus munus in Concil. *Aquisgran.* cap. 140. to. 3. a. pa. 514. & ad Concil. *Aquisgran.* An. 816. cap. 140. sub *Stephan.* pag. 5.

¶ *Cellula.*] Pro anachoriragio. Greg. Tur. lib. 5. cap. 7. pag. 184.

¶ *Cenaticum.*] Vide *Cænaticum.*

¶ *Cenegild.*] Saxon. Cynezilð & Cynebot, al. Mægbot. Ea compositionis seu mulctæ pars, quæ ab interficiente & ejus cognatis, interfecti cognatis reddebatur ob amissum consanguineum: alia enim domino persoluta est ob sublatum clientem, alia Regi ob occisum subditum, & violatam pacem. Huc spectat Taciti locus in Germ. morib. ubi de luendo homicidio, ait, *Recipitq; satisfactionem universa domus.* Cyn *Cognatio*, zilð, *solutio*, vel *pecunia.* Occurrit vocabulum in Æthelstani LL. MS. cap. 7. vide *Wergildum* & *Mægbota.*

¶ *Cenitus.*] L. Salic. Tit. 32. De conviciis. *Si quis alterum cenitum clamaverit, DC. denar. qui faciunt sol. 15. culpab. indicetur.* Ad hoc Gloss. *oculum erutum habentem.* Sed meliùs Goldastus, *Cenitus, homo nihili:* Kein nutz. Græcis, κενὸς, i. *vanus, inanis.* Hoc ipsum Germ. nutz, scil. *vanus, otiosus, inutilis.* Per omnia idem videtur *cenitus* apud Salicos, quod *arga* apud fratres suos Longobardos, quo nihil contumeliosius. Vide *Arga.* In aliquibus autem exemplaribus L. Salice, *cinitum* legitur, in aliis *cinidum.* Et reperio in additionibus MS. ad leges Inæ Anglo-sax. *Pecoris cinnitum, & canis* oppa & bloyhorn, *horum trium sinnglin est unum solidum valens.* Locus non minus corruptus, quàm obscurus.

Cinidum.

Cinnitum,

¶ *Cenninga.*] Additiones ad LL. Inæ MS. *Et diximus de ignotis pecoribus, ut nemo habeat, sine testimonio Hundredi, vel hominum Decimæ, & hoc sit bene credibile: & nisi alterutrum habeat, nolumus ei permittere cenningam aliquam.* Reor *notitiam*, à Sax. cennunz, unde & *Miskenninga*, quod vide.

¶ *Centa.*] Idem quod Centuria. V. Cow. in Hundred.

¶ *Centatum.*] Concil. I. Salisburg. *In pileis suffurraturas non habeant: nisi fortè de nigro centato, vel panno, &c.* Vide *Guna.*

¶ *Centaurii.*] Iidem qui Cantiani. Asser Menevens. in An. 851. *Scheapieg quod interpretatur insula ovium, quæ sita est in Tamesi flumine inter Eastseaxum & Centauries.*

¶ *De Centenario (quem hundredarium dicimus) cùm apud exteros, tùm apud Saxones nostros.*

¶ *Centena, Centa, Centenarius, Cento, Centuaria,* & *Centurio.*] *Centenarius* belli & pacis minister; hic regiunculæ Judex, illic manipuli Præfectus: nec diversus olim, sed ex vicissitudine munus utrumq; obiens. A Romanis non quæram ejus exordium, licèt Centumvirales judices in aliquibus respiciat. Gothorum propriè & Germanorum est, qui Comitum territoria per *Centenas*, sive *Centurias* (Tacito *pagos*) dividebant, singulum singulæ præficientes, *Centenarium* inde & *Centurionem* appellatum, Francis *Centonem.* Centuriones dicti eo quod centum præsunt militibus, *Isid. Orig.* l. 9. cap. 3.

Nominis ratio à numero emanavit, de numerato tamen non ubiq; convenit. Germani quòd è singulis pagis centum milites conscriberent, conscriptos *centenos* vocabant & *centenarios*: conscriptionis locum *centenam*, *centuriam*, & *centuriatum* (quod potiùs ad *centenariorum* munus & sodalicium referendum est) præfectum, *centgrafium*, i. Centenæ præpositum. Tacitus in Germ. mor. *Centgrafius, al. Centgravius.* ——*ex omni juventute delectos ante aciem locant. Definitur & numerus, centeni ex singulis pagis sunt, idque ipsum inter suos vocantur, & quod primò numerus fuit, jam nomen & honor est.* Gothi, Franci, Longobardi, meliùs hoc fortè retinuerint quàm nostri Saxones, ut infra in *Hundredus*, quod idem illis est cum *centena & centuria.*

Centenarius autem primò dictus est unusquisque ex eadem *centena*, demum, Præfectus tantùm, cujus classem (partim & munus) noveris ex Wisegothorum legib. lib. 2. Tit. 2. l. 26. *Comes, vicecomes, pacis assertor, Thyuphadus, Millenarius, Quingentenarius, Centenarius, Decanus, &c. judicis nomine censeantur ex lege.* Et lib. 9. Tit. 2. l. 1. *Si Thyuphadus aliquem de Thyuphadia sua,* ——*ad domum dimiserit, &c. reddat sol. 20. Quingentenarius 15. Centenarius 10. Decanus 5.* Ibidem l. 5. *Thyuphadus quærat per Centenarios suos, & Centenarii per Decanos* —— *qui ad domum suam è militia*

militia refugerint: & tunc Thyuphadus Præpoſito Comitis Civitatis (i. Vicecomiti) *notum faciat.* Evocabat ſuperior quiſque inferiores, regebatque in militia juxta caſtrenſem diſciplinam, in pago juxta forenſem. Nam & ſuo foro adornatus eſt *Centenarius*, ſed inter judices minores ſemper habitus. Priſca ejus juriſdictio liquet è Capitul. Caroli & Ludovici Imp. lib. 4. cap. 26. *Omnis controverſia coram Centenario definiri poteſt, excepta redditione terræ, & mancipiorum, quæ non niſi coram Comite fieri poteſt.* Et è lege Caroli M. tam in Longobardor. lib. 2. Tit. 52. l. 3. quàm Capitular. lib. 3. ca. 79. exhibita, *Nullus homo in placito Centenarii, neq; ad mortem, neq; ad libertatem ſuam amittendam, aut res perdendas, vel mancipia judicetur: ſed ea omnia in præſentia Comitis vel miſſorum noſtrorum judicentur.* Fungebatur igitur *Centenarius* ea poteſtatis ſpecie quam Galli *baſe juſtice* nuncupant: & perinde curiam ejus nos etiam inter **baſe Courts** rejicimus. Superſtat enim hodie per omnem pene Angliam *Centenarum* notitia: & habentur paſſim *Centenaria* placita, vernaculè **hundred Courts** appellata, ejuſmodi circumſcripta cancellis, acſi è citatis Longobardorum lege & Capitulis Carolinis, ſuam expetiſſent originem. Veriſimilius tamen eſt, & nos & illos, ritus hos ab antiquioribus noſtris Germanis parentibus deduxiſſe. Apud illos verò generalia placita ter in anno celebravit *Centenarius*: ordinaria, vel à ſeptem in ſeptem noctes: vel quando pax in provincia melior *poſt* 14 *noctes* (inquit L. Alaman. Tit. 36. *fiat conventus in omni centena.* Nos Generalia placita tantum bis in anno perficimus (nempe, circa feſtum S. Michaelis, & Annunciationis B. Mariæ Virginis) ordinaria à tribus ſeptimanis in tres.

Centenarii præterea apud nos dicuntur liberi Poſſeſſores, ſeu Tenentes qui in *Centena* degunt, Angl. **the Freeholders**, & ſunt hi ipſi in *Centenæ* curia Judices (Centumviralia Romanorum comitia in memoriam revocantes) quos & Tacitus *Centenos comites* vocat. *Eliguntur* (inquit) *in iiſdem conciliis & principes, qui jura per agros vicoſq; reddunt. Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & autoritas, adſunt.* Subjungit & eos nihil *niſi armatos agere*, quod etiam *Centenariis* noſtris religioſum olim fuit ut in *Wapentachium* videas.

Noſtrum autem *Centenarium* (quem hodie *Dominum* Hundredi vocant) è legibus aſpice Edouardi Confeſ. ca. 32. quod inſcribitur de *centurionibus & capitalibus friborgis*, viz. *Cum autem contingeret quòd quidam ſtulti & improbi gratis & nimis conſuetè erga vicinos ſuos foriſfacerent, cœperunt ſapientes ad invicem ſuper hoc habere conſilium, & ſtatuerunt Juſticiarios ſuper quoſque decem Friborgos quos Decanos poſſumus appellare; Anglicè verò* ꞇienheꝼð, *dicti ſunt, i. caput de decem. Iſti inter villas & vicinos cauſas tractabant, & ſecundum foriſfacturas, emendationes capiebant, & concordationes faciebant, videlicet, de paſcuis, pratis, meſſibus, & de litigationibus inter vicinos, & innumerabilibus hujuſmodi decertationibus quæ humanam fragilitatem infeſtant, & eam inceſſanter oppugnant. Cum autem cauſæ majores erumpebant, referebantur ad ſuperiores eorum Juſticiarios, quos ſupradicti ſapientes ſuper eos conſtituerant (ſcilicet ſuper decem Decanos) quos poſſumus dicere Centuriones, vel Centenarios, eo quòd ſupra centum Friburgos judicabant.*

Juſticiarius Friborgi. Decanus, i. Decemvir.

Juſticiarius ſuper 10. Friborgis ſeu Decanis Centurio. Centenarius.

¶ *Centgravius.*] *Munſt. Coſm.* lib. 3. ca. 20. V. p. 469.

¶ *Ceola.*] Navis exigua, uno acta remorum ordine. A Sax. ceol. unde vulgare noſtrum **Kele**. Lat. *celox*, à celeritate. Græ. κέλης. Malmesb. Geſt. Reg. lib. 1. *In Britanniam cum quinque ceolis copias trajecit.* Intellige *Cedericius*, qui hoc exili apparatu An. Dom. 495. inſulam noſtram è Germania ingreſſus, regni Weſt-Saxonici author evaſit. *Celox* in Commentar. Hieron. Comit. Alexandrin. de bel. Melitan. *fregatina* dicitur.

¶ *Ceorlus, Cirlus, Cirliſcus.*] Sax. ceoꞃl, *ruſticus, paganus*, L. L. *Alur.* MS. vet. cap. 28. *Si quis* Ceorles *mancipium ad violentum concubitum comminetur, emendet ipſi* Ceorlo, i. *ruſtico*, v. s. & lx. s. witæ. L. Inæ MS. cap. 38. *Si ceorl & fœmina puerum communiter habeant &c.* Cap. 42. *Si ceorli habeant herbagium in communi &c.* Cap. 52. *Si cirliſcus expeditionem ſuperſedat*, 30. *ſol. perdat.* L. Aluredi MS. cap. 25. *Si homo, cirliſci mancipium ad violentum concubitum comminetur, emendet ipſi cirlo, i. ruſtico* 5 *ſol.* & 60 *ſol wytæ.* Item cap. 12. *Si cum deſponſata fœmina fornicetur, & cirliſca ſit*, 60. *ſol. emendetur marito.*

Cirlus. Cirliſcus.

Hinc Germ. **Kerle**, *robuſtus*, atque inde nomen proprium *Carolus*. Sed Angli hodiè **Carle** & **Churle** per ignominiam dicimus.

¶ *Cephalus.*] Concil. ſeu fœdus Aluredi & Gothuri Regg. MS. prope finem, *liberum hominem illiteratum pro bruto, & cephalo, & ſtulto reputamus.* Quaſi *capito.*

¶ *Ceptum.* Pro *circuitu*, ſeu *captura*, quod vide. Fuldenſ. lib. 1. Trad. 66. *In illo cepto duas hobas.*

¶ *Ceragium, Ceratium.*] Quod ceræ nomine penditur, ſive in Eccleſiis ad luminarium ſuſtentationem, ſive in alio miniſterio. **Waxſhot**. Sax. leoꞇ ᵹeꞅcoꞇ, i. *luminarium cenſus*, ſeu *pecunia*. Commiſſio antiq. in archiv. Epiſc. Lincoln. tempore Hen. Beauford ibid. Epiſc. *Ceragia vulgariter vocata Waxſcots.* Synod. Saxonica Æmanenſ. circa An. Dom. 1009. leohꞇ ᵹeꞅcoꞇ ðꞃiþa on ᵹeaꞃe, &c. id eſt, *luminarium cenſus ter in anno reddatur.* In latino ejuſdem exemplari: *lumina etiam cereorum ter in annis ſingulis reddantur, augeantur, reparentur.* Synod. Bracarnenſ. An. Dom. 610. al. 684. cap. 2. Epiſcopus

copus tertiam partem ex *quacunque oblatione populi, in Ecclesiis parochialibus requirat: sed illa tertia pars pro luminaribus Ecclesiæ, vel* recuperatione servetur, & per singulos annos Episcopo inde ratio fiat.*

* Forte *reparatione.*

Ceratium. Prohibentur Imperiali Constitut. Acoluthi sive Ceroferarii (i. qui luminaria in Ecclesiis curabant) *ceratium* exigere ab hæredibus defunctorum. Nov. 59. cap. 2. Goth. ad l. 6. ut Duar. 1. de Sacram. 14.

Cerarium dicitur pecunia exoluta pro diplomatum sigillis, atque inde in LL. Longob. lib. 3. Tit. 5. Et Capitul. lib. 5. Tit. 128. *Cerarii*, qui cerâ literas obsignant. Sed occurrit *cerarium* dicto sensu apud ipsum Ciceronem Act. 5. in Verrem.

Sunt verò qui solutione *ceragii* asserunt se immunes esse à decimis reddendis pro bobus & vaccis, ipsis etiam locis ubi ii pascuntur, ac si *ceragium* idem esset quod *Horngild*, à Græc. κέρας, ατ☉, pro cornu: non à κήρ☉, ȣ, pro *cera* & *candela*. Perperàm omnino vel me judice.

¶ *Ceroferarii,*] Vide *Acoluthus*.

¶ *Cervellum.*] Quasi *Cerebellum. Cerebrum.* L. Baiwar. Tit. 3. Cap. 1. §. 6. *Si cervella in capite appareant, &c.* Alaman. Tit. 49. §. 6. *Si autem testa transcapulata fuerit, ita ut cervella appareant, ut medicus cum pinna aut cum fanone cervella tetigit, cum* 12. *sol. componat.*

¶ *Cervula.*] Turpe ludi genus quod maxime damnat Augustinus Serm. de temp. 215. *Si adhuc agnoscatis aliquos illam sordidissimam turpitudinem de hinnula vel cervula exercere, ita durissimè castigate, ut eos pœniteat rem sacrilegam commisisse.*

¶ *Cespitaticum, Cespitaceum, Cespiticum.*] Reor omnia in unum sonare. Et est *cespitaticum* teloneum quod ad complanandas vias, atque etiam saxis (si opus sit) sternendas exigitur: ut me docuit Author notarum ad Privileg. Cœnobii S. Germ. à Carolo M. concess. apud Aimoin. libr 5. cap. 1. ubi sic legitur: *Teloneus exigatur nec de navale, nec de carale, neque de saumis, neque de tranavectione, nec rotatico, nec pontatico, nec pulveratico, nec salutatico, nec cispitatico, &c.* Haud dissimile Formul. Solen. 12. & non ut hic per *i* mendosè, sed per *e* conscriptum, *cespitatico*. In alio autem Privilegio apud Aimoinum subsequenti, pro *cespitaticum*, est *cepsasticum*, idemque mendosè, nam alibi editur *cespitaticum*; illic verò sic habetur, ——*neque teloneum, aut rotaticum, seu vultaticum, cepsasticum, ripaticum, vel salutaticum cuiquam accipere liceat.*

Cepsasticum.

¶ *Chacea, & Chasea.*] *Fugatio, actus, Propulsatio.* Item via ipsa per quam aguntur ad pascua animalia, à **Chase**, A. Gall. *Chasser*, quod est, *fugare, dispellere*; necnon *venari*, unde,

Chacea etiam dicitur saltus, & ipsa statio, qua venationis gratiâ aluntur feræ: nullo cincta sepimento, sed privilegio tuta, vel à Principe concesso, vel præscriptione assecuto. Aliter *fugacia*. Differt à *parco* quod hic angustior est, & palis circumclusus. Differt à *foresta*, quòd hæc multo est extensior, amplissimisque legibus insignita. Vide *Foresta*.

¶ *Chachepollus.*] Rotulus de Serjantiis in *Herefordscire* temp. Hen. 3. in custod. Camerarior. Scaccarii, inscriptus *Testa Nevill.* Hospitalarii tenent in *Hereford* unum Mesuagium quod *Philippus* filius *Odonis* tenuit per Sergantiam *Chachepolli*, quod eis legavit in puram eleemosynam. Intelligo de *Serviente ad clavam.*

¶ *Charaxare, Charaxator, Charaxatura.*] A Græc. χαράττω, μ. χαράξω, i. *sculpo, signo, scribo, pingo.* Frequens his sensibus in mediis seculis; etiam sine aspiratione. Greg. Turon. Hist. lib. 8. cap. 19. *Fredegundis duos cultros ferreos fieri præcepit, quos etiam caraxari profundius & veneno infici jusserat.* Et lib. 7. cap. 36. *Tunè es pictor ille qui* ——*per oratoria parietes atq; cameras caraxabas?* Gloss. Isid. *Charaxatis: scriptis. Notarius, scriptor: Charaxarius.* Hic idem in epist. Flodoardi ad Hist. Eccl. Remens. *Charaxator* dicitur.——*Charaxatorum* (inquit) *insuper diligentia coartati.* *Charaxator.*

Caraxatura item pro scriptura: sed crebrò insuper pro litura, & deletione. Marculf. lib. 2. Formul. 17. *Si quæ lituræ, caraxaturæ, adjectiones factæ sint* (in pagina hujus testamenti) *nos eas fecimus.* Hinc Irenæo *incaraxare* pro deturpare. *Tantam Apostoli & discipuli eorum habuere reverentiam, ut ne verbo quidem communicarent cuiquam incaraxanti veritatem.* Scribitur *in Caraxanti.* V. *Intercharaxare.*

¶ *Charta.*] Scriptum obsignatum, quo prædiorum cessiones, contractus, conventiones, & hujusmodi fiunt. Romanis, *Symbolum, tabulæ.* Inferioribus *Epistola, testamentum, chirographum, &c.* Nostratibus hodiè *factum.* Inter Saxones nostros vix reperta *charta* vox nec sigillis firma, sed è subsignatis crucibus. *Chirographorum* (inquit Ingulphus) *confectionem Anglicanam, quæ antea usque ad Edwardi Regis tempora, fidelium præsentium subscriptionibus cum crucibus aureis, alisque sacris signaculis firma fuerunt; Normanni condemnantes chirographa chartas vocabant: & chartarum firmitatem cum ceræ impressione per uniuscujusque speciale sigillum, sub instillatione trium vel quatuor testium astantium conficere constituebant.*

Magna Charta. Sacrum illud diploma, An. 9. Henrici 3. quo regni Angliæ libertatates (multo sanguine & bello funestissimo redemptæ) confirmantur.

Charta paricla. Vide *Paricla.*

Charta indentata. Vide *Indentata.*

Charto-

¶ *Chartophylax, & Chartularius.*] Qui publicas tabulas, epistolas & instrumenta curabant. *Scriniarii*, vulgò *Registratores*. Hic autem in palatio Principis minister fuit, ille in Ecclesia: ut perspicuè Codinus. Confunduntur tamen sæpissimè: Et Gregor. Mag. Episc. Rom. in Epist ad Maximum Episc. Solonit. Regist. lib. 7. cap. 129.—— *Castorio* (inquit) *cartulario nostro remeante*. In Ecclesia orientali *Chartophylax* Sigilli Patriarchalis (instar Cancellarii) custos erat, ipsumque id in pectore gestabat: Et ab Andronico juniore *Magnus Chartophylax* nominatus est, quod Epitheton ad successores transiit. De his vide Codinum: Et fusiùs Meursium in χαρτοφύλαξ. *Magnus Chartophylax.*

¶ *Chasii.*] Iidem apud Nicætam Choniat. in Exord. lib. 2. qui aliis *Assasini*; quod vide.

¶ *Chaudmella.*] In Scotorum LL. appellatur, quod ex repentino animi motu fit: quasi *chaud meslee* Gall. id est, admistio fervida seu cholerica. Vide *Medletum*, & *Haisterahandi*.

¶ *Chelandrium (& Chelandrum.*] corruptè ut Meursio visum.) Genus navigii ab inferioribus Græcis sic dictum. Luithprand. Hist. lib. 5. cap. 6. *Nunciatum est Romano*, 15. *semifracta se habere chelandria, quæ populus ob vetustatem sola reliquerat*. Mox. *Compositis itaque secundum jussionem suam chelandriis, sapientissimos in eis viros collocat, &c.* Paulus Diaconus in Justiniano. *Omnes naves dromones, viz. trieres, scaphas, Chimaras, & lintres usque ad chelandra collegit.*

¶ *Cherchesede, Chercheomer, Cherchesambre.*] Vide *Circset*.

¶ *Chevagium,* seu *Chivagium.*] Est tributum quod aliàs servitutis, aliàs subjectionis nomine, domino tanquam capiti penditur. A Gall. *chef* i. caput. Penditur autem servitutis nomine á mancipio, pro licentia vel contrahendarum nuptiarum, vel commorandi extra dominium, vel aliud quid faciendi quod liberum subindicat. Bracton lib. 1. cap. 10. nu. 3. *Cum vagantes fuerint* (servi) *sicut mercatores, vel mercenarii, certis temporibus chevagium solvunt, (quod dicitur recognitio, in signum subjectionis & dominii de capite suo) & quamdiu chevagium solverint, dicuntur esse sub potestate dominorum, nec solvitur dominica potestas.*

Subjectionis nomine Regi penditur, ut census annuus 12. den. Parisiensium in nonnullis Galliæ locis ab omni spurio & alienigena (licèt patriæ jure donato) tam cœlibe quàm conjugato: Et ex hoc genere fortè erant Alepimanni *chevagium* solventes, ut suprà in voce *Alepiman*, scilicet alienigenæ, seu advenæ.

Et est *Chevagium* (juxta Cowellum) pecunia annuò data potentiori, tutelæ patrociniique gratiâ.

Est & insuper apud Wallos *chevagii* genus quod *Amabyr* vocant, Principi Walliæ pro maritandis filiabus, olim ab omnibus (ut asserunt) hodiè à quibusdam (etiam liberis) persolutum. *Amabyr.*

¶ *Chiminus, Chiminagium.*] A Gall. *chemin*, id est, via, aditus. LL. Edouardi Confess. cap. 12. *Alia* (Regis pax est) *quam habent quatuor chimins*, **Watling-street**, *Fosse*, **Hikenild-street**, & **Erming-street**, *&c.* Indicat autem hoc loco vocabulum *chiminus*, leges istas à Normanno quopiam latinè datas. Bractono frequens. Hinc

Chiminagium, teloneum quod in forestis exigebant forestarii à plaustris & equis oneris causâ eò venientibus: Chartæ forestæ, ca. 14. *Nullus forestarius de cætero qui non sit forestarius de feodo, reddens nobis firmam pro baliva sua, capiat chiminagium aliquod in baliva sua, &c.* Ibi pluries.

¶ *Chimniage.*] Vide *Fuage*.

¶ *Chirgemot,* seu *Chirchgemot.*] *Forum Ecclesiasticum.* LL. Henr. 1. cap. 8.—— *quosque Chirgemot discordantes inveniet vel amore congreget, vel sequestret judicio.* Fortè legendum *Chirchgemot* vel *Circgemot*. Vide *Halimot*.

¶ *Chorepiscopus.*] Quasi τȣ̃ χώρȣ, i. *ruris* Episcopus. Reperitur sub nascenti Ecclesia: sed incerta origine, licèt ab exemplo septuaginta Diaconorum, ut refert Damasus, deducta. Ideo institutus, vel potiùs substitutus, ut dum Episcopus Civitatem, hic Vicarius ejus, rus & villas curaret. Hincmarus Archiep. apud Flodoard. lib. 3. cap. 21. *vicarium* (inquit) *Episcopum, quem Græci Chorepiscopum vocant.* Torpescentibus verò per Civitates Episcopis (dum rus olim haberent minus quæstuosum) res ad *Chorepiscopos* sic delata est, ut non solùm ritus Episcopales, sed honorem etiam ad se pertraherent. Pertinaciam hanc cancellis circumscripsit Ancyranum Concilium. An. Dom. 314. sub Constantino Imp. ca. 13. arctiùs verò & potentiùs Concilium sub eodem Nicænum lib. 3. cap. 54. & 55. ubi plurimis agitur de ipsorum electione, munere & jurisdictione, de quibus videnda etiam Epistola sexta Damasi Papæ, fili prolixioris fortè quàm Apostolici. Item Concil. Antiochen. can. 10. & Capitular. Caroli & Ludov. locis pluribus, præsertim verò lib. 7. Can. 328. ubi sic legitur. Placuit sicut Leonis Papæ. *Edition. Pisan.*

Chorepiscoporum munus cum nomine sensim antiquatum, abolevit (nec pridem) Ecclesia: subinductis verò in eorum vicem (qui Episcopis liberiùs cedunt, & humiliori jure contenti sunt) Archipresbyteris, aliàs, Decanis ruralibus, & Plebanis. Vide *Corbanus*.

¶ *Chrenecruda.*] Ceremonia qua pauper Salicus redemptionis suæ causâ, ad ditiorem consanguineum provocabat. Priùs autem cum 12. juratoribus fidem fecit, non esse sibimet

sibimet in facultatibus unde legi satisfaceret. Mox domum rediens, collectam illic terram in proximos cognatos sparsit: eisq; omnia ad satisfactionem demittens, nudus in camisia exiliit. His verò nec sufficientibus; eorum pauperior *herbas virides* (quod *Chrenecruda* vocant) in ditiorem, magis remotum jactabat; qui in totum protinus tenebatur. Vide rem uberiùs sed non lucidè descriptam, L. Salic. Tit. 61. ubi & hæc. *Si verò aliquis ex illis pauperior fuerit, & non habet unde ad integrum debitum solvat, quicunque de illis amplius habet, iterum super illum cherenecruda, ille qui pauperior est, jactet, & ille totam legem componat.* Sublata est ista lex à Childeberto Francorum Rege An. Regn sui 20. qui est salutis nostræ circiter 534. *De chrenecruda* (inquit) *lex, quam paganorum tempore observabant, deinceps nunquam valeat, quia per ipsum cecidit multorum potestas.* Belgis hodiè **groen** (nobis **green**) *viridis*: **cruid**, *herba.*

¶ *Chrysoclavum*, & *Chrysoclabum.*] χρυσόκλαβιον, Quod aureis distinctum est clavis. Unde *chrysoclavus* adject. *auriclavus*, & *auriclavatus.* Vita Leonis 4. *Obtulit vestem aquilarum habentem historiam, cum cruce de chrysoclavo, & gammadiis unam.* Tritum apud vitarum Pontificum Scriptores.

¶ *Churchsed*, & *Chyrchset.*] Vide *Circset.*

¶ *Ciborium*, malè *Ciburium*, pejus *Cibutum.*] Non unica significatione Græcis & Romanis notum. Scriptoribus verò Ecclesiasticis pro *arca*, nec non *pixide* seu *scriniola* super altare, qua Sacramentum conservatur in Romana Ecclesia. Vita Leonis Pap. 3. *Super altare b. Petronillæ ciboreum cum columnis porphyreticis ex argento purissimo miræ magnitudinis decoratum pensant. lib.* 348. Paul. Warnefrid. de gest. Longob. lib. 3. ca. 35. *De auro ipso Rex postmodum ciborium solidum miræ magnitudinis, & magni ponderis fecit, multisque illud pretiosissimis gemmis decoratum, ad sepulchrum Domini Hierosolymam transmittere voluit.* Sunt qui Horatium & ejus Scholiastem ante oculos habentes, hoc de *poculo* intelligunt. Non assentior. Vita Leonis 4. *Fecit ciborium super altare ex marmore, nec non & calicem de argento, cum coronis pendentibus in eodem ciborio numero* 12. Pluries in Ecclesiasticæ supellectilis catalogis.

¶ *Ciclas.*] Propriè vestis fœminea, & Romanis sic nota, sed per y scribendum; nam à Gr. κύκλος (quod instar circuli esset) nomen habet; longa, utpote terram verrens, & sinuosa. Mat. Par. in apparatu nuptiarum Henrici 3. An. Dom. 1236. virilem facit: *Cives* (inquit) *Londonienses*——*sericis vestimentis ornati, cycladibus auro textis circundati.*

¶ *Cinewerdunia.*] L. Ripuar. Tit. 33. §. 2. *Sic ei placitum super* 14. *seu super* 40. *vel* 80 *noctes detur, ut cinewerduniam suam in præsentia testium recipiat.* Occurrit tertio Tit. 72. sed ubique mihi ænigmaticé.

¶ *Cinegild.*] Vide *Cenegild.*

¶ *Cinnitum.*] Vide *Cenitus.*

¶ *Cira.*] Vide *viride* & *siccum.*

Circset, Ingulpho **Kirkset**, aliis **Cyricset** & **Ciriceat**, Fleta **Churchset**, verissimè **Curcscet**, & **Ciricsceat** quod Saxonicum est. *Census* vel *tributum Ecclesiæ*: Cẏꞃic enim à Gr. κυριακὸν *basilica, Ecclesia*: ꞅceaꞇ, *portio, tributum, pecunia.* Quidam verò *set* pro ꞅeð intelligunt, quod est *semen* quasi **Ciricset** esset *semen Ecclesiæ debitum.* Epistola etiam Cnutonis apud Malmesb. lib. 2. de gest. Regum cap. 11. *Primitias seminum* vocat, & in Inæ & Canuti LL. Lambardus sic passim vertit. Mar. Scot. MS. in bibl. Bodl. pa. 353. *Primitiæ seminum ad Ecclesiam sub cujus parochiâ quisque deget.* Lindenbrogius quoque in vocab. *Agrarium*, hoc exponit *frumenti tributum.* Sed in Domesd. galli & gallinæ, qui ad Natale Domini Ecclesiis conferuntur, etiam *cyricset* nuncupati sunt. Sic in grandi Custumar. monast. de *Bello* fol. 87. à *Joh. Southam ad festum S.* Martini *in yeme debet* 1. *gallinam (de redditu)* & 5. *gallinas de* Chirset. In Synodo Ænamensi circa An. Dom. 1009. *Ecclesiastica munera* interpretatur, jubeturque reddi in festivitate *B.* Martini, quòd antiquiùs in Inæ LL. ca. 4. sancitum fuit. *Cyriceat* (inquiunt LL.) *reddita sint ad festum S. Martini, Si quis homo non compleat, reus sit* 60. *solid. & duodecies reddat ipsum ciriceat.* Et ca. 62. reddenda docet ex eo domicilio quo quis habitat in ipso die nativitatis Domini nostri. Canuti L. ca. 10. graviùs animadvertit in delinquentem, scil. ut detenti precium undecies pendeat Episcopo, & Regi insuper 220. *sol.* Fletam audi lib. 1. c. 47. *Churchesset, certam mensuram bladi tritici significat, quam quilibet olim sanctæ Ecclesiæ die S. Martini tempore tam Britannorum quam Anglorum contribuerunt. Plures tamen Magnates post Romanorum adventum illam contributionem secundùm veterem legem Moysi, nomine primitiarum dabant; prout in brevi Regis Knuti ad summum Pontificem transmisso, continetur; in quo illam contributionem* (**Chirchsed**) *appellant, quasi, semen Ecclesiæ.* Flores hist. per Matth. Westm. *Præcepit etiam Episcopis supradictis* (*scil. Rex Canutus*) *per eandem Epistolam, ut antequam Angliam rediret, omnia debita ad Ecclesiam catholicam pertinentia; eleemosyna scil. pro Aratris, decimæ minutæ pro animalium nutrimentis, & de hortis primitiæ seminum, quod Anglicè* Chirchescot *dicitur, &c. redderentur.*

¶ *Circulus*] Pro *Hagâ* & *Burgo* quod vide.

¶ *Cirliscus.*] Vide *Ceorl.*

¶ *Cirographus.*] Pro *Chirographus.*

¶ *Cispaticum*, *Cispitaticum.*] Constitut. Caroli Mag. ad Niumac. cap. 40. *De teloneis & cispaticis, sicut in alia capitula ordinavimus, teneant id, ut ubi antiqua consuetudo fuit, exigantur, & ubi nova fuerint inventa, destruantur.* Vide *Cespaticum.*

¶ *Cladolg.*] L. Frison. Addit. Tit. 3. §. 44. *Si quis alium unguibus cr[a]taverit, ut non sanguis sed humor aquosus decurrat, quod cladolg vocant.* Scalpere, hic *cratare*, Germa-

ni

ni Bleyen dicunt, nos to claw, & Gallis *clayer*, eſt *crate rodere*. Sed claw nobis etiam adhuc, *unguis*, dolg *vulnus*, ut infra. *Cladolg* igitur, *unguium vulnus*.

[*Claia*, *Cleia*, *Cleta*, *Clida*.] *Crates*, *caula*, Gall. *claye*, idem. Inde *clayer*, viminibus (inſtar cratis) contexere, vel cratibus concludere. Omnia à Græ. κλείω, i. *claudo*: unde κλεὶς, κλειδὸς, Lat. *clavis*, etiam à claudendo. Cuſtumar. de Hecham *cleia* dixit pro *caula*. Gloſſ. Latino-Saxon. *Cleta*, hyrdel, i. crates.

¶ *Clamare*.] Apud forenſes noſtros eſt, rem domino poſtulare, *vendicare*. Clameus, ejuſmodi poſtulatio, ſeu vendicatio.

Pro Clamore injuſto vide mulctam in LL. Ed. ſen. cap. 2.

¶ *Clauſum Paſcæ*, ſeu *Pentecoſtes*.] *Hov*. p. 549. l. 42.

¶ *Clericus Pipæ*.] V. Ingroſſator.

¶ *Cleſoniſta*.] *Appellatus*, *reus*. A Gr. κλήζω, *appello*, *nomino*. Conſtitutt. Caroli Mag. in L. Ripuarenſe cap. 3. *Cleſoniſta aut DC. ſolid. componat, aut cum 12. juret: aut ſi ille qui cauſam quærit 12. hominum ſacramentum recipere noluerit; aut cruce, aut ſcuto & fuſte contra eum decertet*. Amerpachius hic in Nota, vocabulum à Germanis petit, ſed ad Græcos planè referendum.

¶ *Clida*, *Clita*. L. Ripuar. Tit. 77. *Si quis hominem ſuper rebus ſuis comprehenderit, & eum ligare voluerit, vel ſuper uxorem, &c. Et non prævaluerit ligare, ſed procolpus ei exceſſerit, & eum interfecerit: coram teſtibus in quadrivio in clida eum levare debet, & ſic XL. ſeu XIV. noctes cuſtodire, & tunc ante judicem in araho conjuret, quod eum de vita foris-factum interfeciſſet*.

Clita, Gallis *clide*: lignea belli machina, quæ ſoluta ab æquilibri retinaculo, lapides plurimos emittebat. Tolloni fortè non diſſimilis. Vita Carol. M. ab Egoliſmenſ. monac. &c. *Petrarias quas paraverunt* (Saxones) *in ſuo plus damno ſenſerunt, quàm illi de caſtro. Item præparaverunt clitas ad debellandum caſtrum*. Quære an hoc, aut *cleta* (de quo ſupra) hilum faciat ad explicationem dictæ legis.

¶ *Clito*.] Filius Regis, vel Imperatoris. A Gr. κλυτὸς, id eſt *inclytus*. Etiam qui in regnum ſucceſſurus eſt, ut in Imperium *Cæſar*: Saxonibus noſtris *Adelingus*, quod vide Florent. Wigorn. in An. 728. *Rex Ethelhardus, & Oſwaldus clito filius Æthelbaldi*, ſcil. Regis. An. 761. *Mollus Rex Northimbrenſium——Clitonem quendam nobiliſſimum Oſwinum occidit*. An. 786. *Clitonem Kinehardum, Regis*, viz. *Sigeberti germanum, ſuo de Regno cum moliretur expellere, &c*. An. 1057. *Clito Eadwardus Regis Eadmundi Ferrei lateris filius——Angliam venit. Decreverat enim Rex illum poſt ſe Regni hæredem conſtituere*. Hoveden in An. 918. *Clito Ethelwardus Regis. Edwardi* (Senioris) *germanus*.

Clitunculus. Idem in An. 1017. *Dedit ei conſilium Edricus, ut Clitunculos Eadwardum & Eadmundum Reges Eadmundi filios necaret*.

¶ *Cloca*, *Clocarium*.] Onomaſtic. Latino-Sax. *Cloca* belle, i. *Campana*, *clocarium vel lucar* belhur, i. campanile. Hinc Germ. Gloggen pro campana.

¶ *Cluſa*.] Pro *monaſterio*. Marianus Scotus lib. 3. ſub An. 1069. *Ego miſer Marianus poſt annos 10. meæ incluſionis, ſolutus de cluſa de Fulda, ad Moguntiam veni, & in feſtivitate 7. fratrum ſecundò includor*. Hinc *Incluſus*, & *recluſus*: Et apud Ekkehardum Jun. Caſ. S. Gal. cap. 9. *clauſula* pro cellula. *Clauſula*.

Cluſæ etiam dicuntur anguſtiæ inter fauces montium: ut Alpinæ illæ per quas itur in Italiam. Abbas Urſpergenſ. in An. 827. *Introitus* in Italiam, *quos cluſas vocant*. Anaſtaſ. in Steph. 2. *Franci cluſas introeuntes cunctum foſſatum Longobardorum——abſtulerunt*. Aliàs *Clauſæ*.

¶ *Coccio*, *Cogcio*, *Cotio*.] Mendicorum genus qui ejulationibus, lachrymis, & hujuſmodi impoſturis eleemoſynam extorquebant. Rectius *Cotyones*, à Gr. κωκύω, *lugeo*, *ploro*: nam inde Gall. *Coquins*. Monach. Sangallenſ. de Geſt. Caroli lib 2. pa. 412. *Quidam coccio deraſus, inſulſus, & inſaniens; linea tantùm & femoralibus indutus*. Capitular. Caroli lib. 1. Tit. 73. quò etiam reſpicit Concil. Cabilonenſ. ca. 45. *Item, ut iſti mangones & cogciones qui ſine omni lege vagabundi vadunt, per iſtam terram non ſinantur vagari, & deceptiones hominibus agere*. Legg. Francor. apud B. Rhenan. Rer. Germ. lib. 2. *Mangones vagabundi & Cociones qui impoſturis homines ludunt coërcentur*. Vide *Mangones*.

¶ *Coccula*.] Sagum Hibernicum, villoſum, abſque ſutura, & quod marginem inferiorem planam exhibet, ſuperiorem arcuatam, cirriſque ſive jubis laneis fimbriatam. *Mantellum*. Vita S. Cadoci Cambrenſ. in MS. codice Landavenſ. Eccleſiæ. pa. 49. *Atque quot jubæ in tua coccula (quod vulgariter vocatur quoddam genus indumenti quo Hibernenſes utuntur, deforis plenum prominentibus jubis, ſeu villis in modum crinium ſunt contextæ) tot homines per te à pœnis perpetuis eruentur*.

¶ *Cœna pura*.] Sexta dies quæ eſt in Paraſceve, *Iren*. l. 1. c. 9. & iterum l. 5. c. 23. *Mortuus eſt Adam in ipsâ die Paraſceve, quæ dicitur Cœna pura; id eſt, ſexta Feria, quam & Dominus oſtendit paſſus in eâ*.

Tertullianus etiam contra Marcionem, l. 5. c. 4. *Obſervatis inquit & Sabbata, & Cœnas puras, & Jejunia, & dies magnos*. Paraſceven autem *cœnam puram* inde dictam eſſe autumat *Feu-ardentius*, in notis ſuis ad *Irenæi* locum priorem, num. 13. quod juxta legis præſcriptum, puros veſtimentis, cibis, corporibus, & animis Judæos eſſe decebat, qui ſacrum Paſcha eſſent celebraturi: unde traditores Chriſti

Christi non intraverunt Prætorium Pilati, ne contaminarentur; sed puri, *viz.* manducarunt Pascha. Joh. 18. 28. Hæc *Feu-ardentius.* Videantur & *Augustinus Tractatu* 120. in *Johan.* & *Beda* in Cap. 19. *Johannis.*

¶ *Cœna Domini.*]

¶ *Cœnaticum*, & sine diphthongo, *Cenaticus.*] Census qui cœnæ, hoc est, mensæ deputatus est. Saxonibus nostris *firma.* Lib. miraculor. B. Mauri Abb. cap. 13. *Vulfuinus vir clarus——cum toto quadragesimali tempore censum piscium (quem more Provinciæ cenaticum vocant) per vim fratribus abstulisset, &c.*

¶ *Cogones.*] Navigii genus. Mat. Westmonast. in An. Dom. 1066. *Venit ad hoc in Angliam* (Rex Noricorum) *trecentis coggonibus advectus, ut eam subjicere conaretur* (inquit Wigornensis, & plagiarius ejus Hovendenus:) *plus quingentis magnis navibus.* Walsinghamius in Richardo 2. An. Dom. 1377. *Summa se extenderat ad* 37 *galeias, octo cogones Hispanicas, & nonnullas bargias.* Chron. MS. in An. 15. Ed. 3. **Many Cogs and Ships** (viz. Gallorum) **were taken.** Etymolog. Kiliani: **Kogghe, kogh, schip,** *Celox.* Vide *Coqua.*

¶ *Coifa.*] Tegmen capillare album quo insigniuntur Servientes ad Legem. A Gall. *coiffe* seu *coeffe*, aliter *scoffion.* Non dicam à Gr. κόϊφ. Vide autem *Birretum album*: & animadverte hujus ornamenti antiquitatem apud Mat. Paris. in Hen. 3. An. Dom. 1259. *Willielmus de Bussey Senescallus & principalis Consiliarius Will. de Valentia fratris Regis uterini——cum non posset objectis respondere, quià multis irretitus erat sceleribus, voluit ligamenta suæ Coifæ solvere, ut palam monstraret tonsuram se habere clericalem.* Et mox, *Satelles verò eum arripiens non per Coifæ ligamina: sed per guttur eum apprehendens, traxit ad carcerem.*

¶ *Cointises.*] *Nitidi elegantes.* Gallicum. Mat. Paris. in Hen. 3. An. 1252. *Mille enim milites & amplius vestiti serico, ut vulgariter loquamur, cointises: in nuptiis ex parte Regis apparuerunt.*

¶ *Cokettum.*] Sigillum regio theolonio constitutum, ipsumque breve eodem sigillatum. Panis de Coketto. Vide *Rast. Weights* 2.

¶ *Coldeus.*] Vide *Culdeus.*

¶ *Colibertus.*] Preuves de l'hist. des Comtes de Poictou pag. 287.——*In extremis quoq; insulæ, unde agitur, supra* Separis *alveum, quoddam genus hominum piscando quæritans victum, nonnulla tuguria confecerat, quod à majoribus* Collibertorum *vocabulum contraxerat: quod nomen, quanquam quædam servorum portio sortita sit; videtur tamen quod in istis conditione aliquà derivatum est: unde quoniam adest occasio ipsius vocabuli perscrutetur occasio: Etenim* Collibertus *à cultu imbrium descendere putatur ab aliquibus, progenies autem istorum* Collibertorum, *hinc fortè istud ore vulgi, multa interdum ex vicibus rerum vera dicentis contraxit vocabulum; quoniam ubi inundantia pluviarum* Separis *excrescere fecisset fluvium, relictis quibus incedebant locis: hinc enim procul habitabant nonnulli, properabatur illò, causa piscium.* Vide *Burs.*

¶ *Colicum.*]

¶ *Collificium.*] LL. *Alur.* Jorn. MS. 38. *Si quis Cirliscum radat in contumeliam ad* collificium *x.s. emendet.* Lam. *reddit* Morionem.

¶ *Collistrigium.*] Pegma infamiæ ad supplicium falsariorum jam olim inventum. Quasi, *collum stringens*, vel *comprehendens*: ex quo in Canuti etiam LL. Saxon. ca. 42. ꞃalſꝼange dicitur. Habetur an. 51 Hen. 3. Constitutio *judicium collistrigii* nuncupata. Gal. & Ang. *Pillori.* V. Healsfange.

¶ *Colobium*, & perperàm *Colobum.*] Tunica demissior sine manicis, cui Græci τὸ ἱμάτιον, i. superius vestimentum, induebant. Catholic. **a tabard,** Gall. *tabarre.* A Gr. κολόβιον, *mutilatum, decurtatum*, quod instar Romanæ tunicæ juxta humeros desinebat. Sub veteribus Romanis non reperio, sub Imperatoribus autem mox innotuit: etiam sanctionibus eorum honestatum. Servis (Servio teste Æn. 1.) interdictum; nec militibus in usu. Eo igitur in urbe uti jubentur Senatores, Cod. Theodos. lib. 4. Tit. 10. l. 1. *Nullus Senatorum habitum sibi vendicet militarem, sed chlamidum terrore deposito, quieta colobiorum & penularum induat vestimenta.*

In Episcoporum utique irrepsit vestitus, tantique aliquando factum est, ut Eutychianus Papa (qui floruit An. Dom. 275.) constituerit, ut nemo *fidelium martyrem sepeliret sine dalmatica, aut colobio purpurato.* Hoc Gregorius Mag. uti superstitiosum abrogavit, Regist. lib. 4. Epist. 48.

Demum in promiscuum usum venit: monachis, heremitis, militibus, colonis. Militibus verò inter sanctiora vestimenta, dum virtutis insignia huic appingebant, ut videre est in ipsorum tumulis antiquis, & Heraldorum veste *quam cottam armorum* vocat Budæus. Rusticos etiam usurpasse colobia, ex rescripto quodam liquet An. 21 Edouardi 3. ubi alius alium in jus vocat, *quod colobium de pers* (hoc est, cerulei coloris) *pretii* 3. *sol. asportaverat.* Huc utique pertinet Chauceri illud de colono perigrinante,

He took his tabard, and his staff eke, &c.

Collobium etiam dicitur cucullus ille sive superhumerale, quo induuntur Servientes ad legem. Fortescue in Encomio legum Angl. ca. 51. *Nam Serviens ad legem ipse existens, toga longa instar Sacerdotis, cum caputio penulato circa humeros ejus, & desuper collobio cum duobus labellulis, qualiter uti solent doctores legum in Universitatibus quibusdam, cum supra descripto birreto vestiebatur. Sed Justiciarius factus, loco collobii chlamide induitur.*

¶ *Colloquium.*] Pro Parlamento. M.

P. An. 1101. pa. 55. *Principes utrinq; fratrum* non ferentes diſſidium Colloquium ineunt——mutuum & generale. Et An. 1231. & 1232. pag. 354. & 359.

¶ *Colonus, Colonia, Colonica, Colonaticum, Colonitium, Colonarium.*] *Colonos*, quidam liberos faciunt, lege adducti Alaman. Titt.9. & 23. ubi dicitur, *Liberi eccleſiaſtici, quos colonos vocant, omnes ſicut & coloni Regis, ita reddant ad Eccleſiam.* Gloſſar. verò contra: *colonus, ſervus Eccleſiæ*: Et huic fidem facit B. Remigius Archiep. Remenſ. qui in teſtamento ſuo apud Flodoard. lib. 1. ca.18. alios Eccleſiæ colonos libertate donat: alios in ſervitute permanere decernit. Collocandos igitur cenſeo *colonos* (etiam *colonas*, nam de his utiq; Remigius) in utroq; ſtatu, Socmannos noſtros ſic per omnia expreſſuros.

Colonia verò & *colonica*, eſt agri portio ad unius coloni penſum deſignata: ut *carucata*, ad unius carucæ: vel eſt, habitaculum ruſticum cum ſufficienti prædio ad alendum colonum, & familiam ruſticam: *Hida, hoba, hobunna, maſſa, manſus, &c.* quæ tamen, non ſemper inter ſe quadrant, ut ſeorſum in ſuis locis monſtrabimus. Traditt. Fuldenſ. lib. 2. ca. 25. *In ſupradicto loco novem trado colonias (hoc ſunt hobunnæ) integras cum omnibus adjacentiis.* Flodoard. Hiſt. Rem. lib. 2. cap. 5. *Colonias etiam villarum quarundam Epiſcopii, diſpoſitis ordinavit ſervitiis.* Ibidem in dicto teſtament. *Colonicam Peſſiacum* ad utrumque pervenire præcipio.

Colonica veſtita. Concil. Valentin. An. Dom. 855. cap. 9. *Laici, ſi condere voluerint baſilicas in prædiis ſuis, ſicut edictum piiſſimorum Auguſtorum continet, unam colonicam veſtitam cum tribus mancipiis dotis gratiâ eis conferant.* Edictum ipſum Caroli Mag. .eſt Capitular. lib. 1. cap. 91. Et Ludovici Pii apud Aimoinum lib. 5. cap. 10. renovatum etiam in Concil.Wormacenſi apud Burchand. lib. 3. ca. 52. Sed quod hic *colonica*, illic *manſus* integer appellatur: & in Meldenſi Synodo ca. 16. *manſus cum agro*: Expreſſiùs verò in Longobard. lib. 3. cap. 46. *manſus cum 12 bunnariis terræ arabilis.* Vide ſupra *Bunnarium*, infra *veſtire*.

Colonaticum, aliàs *colonitium*: Romanis *colonarium*: eſt ſervitium coloni. Formul. ſolen. 136. ——*ſuus colonus eſſe debebat, & malo ordine de ipſo colonatico ſe abſtrahebat.* Formul. 164.—*& ipſa fœmina colona eſſe deberet, & de ipſo colonitio, malo ordine, de ipſa caſa Dei effugeret.* Et mox, Ipſa *dixit quòd avus ſuus ille quondam, vel genitor ſuus, ille quondam coloni ſancti illius in villa illa nunquam fuiſſent, nec ipſa colonitium de capite ſuo ad ipſam caſam Dei Sancti ill. nunquam reddebat.*

¶ *Colpo, onis.*] *Fruſtum.* Hoveden in Ricardo 1. ſub An. 1194. *Cum autem Rex Scotiæ ad curiam Regis Angliæ venerit, quam diu ipſe in Curia moram fecerit, habebit quotidie de liberatione 30. ſol. & 12. Waſtallos dominicos——& 40. groſſos longos colpones, de dominica candela Regis, & 80. colpones de alia candela expenſabilis, &c.* pag. 738.

¶ *Diatriba de Comitibus: ac primùm illis ſub Imperio exortis.*

¶ *Comites.*] Dicti ſunt, qui florente Repub. Romana, publici negotii causâ, Proconſules & Præſides in provincias euntes, comitabantur. Huic claſſi annumerat Cicero Act. 4. in Verrem, præfectos, ſcribas, præcones, medicos: quales & *comites* dici in Imperio deprehenderis. Romanos veteres mitto.

In Imperio *comites* olim vocabant, quotquot è *comitatu* Principis erant. *Comitatum* verò, ipſam aulam & familiam Principis: inferiùs, *cohortem, cortem* & *curtem*: **the Court.** Tacitus Hiſt. lib. 2. *Cluvius* (purgatus à delatione Hilarii liberti) *comitatui Principis* (Vitellii) *adjectus eſt; non adempta Hiſpania.* Ammianus Marcellinus lib. 17. Sect. 10. *Hæc cum, in comitatu Conſtantii ſubinde noſcerentur, omnes qui plus poterant in palatio adulandi profeſſores——vertebant in deridiculum.* Herodianus in Commodo, Sect. 6.—*perſonam ſtipatoris alicujus indueret, ſuoſq; ad eandem ſimilitudinem armis ornaret, ac ſe haſtatis immiſcerent, ſic ut pars eſſe comitatus Imperatorii crederentur.* Stipatores (vides) & haſtatos in *comitatu* locat Herodianus: *comitatum* verò Ammianus, in palatio, & paſſim pro Aula. * Æmilius Macer, *Qui ignominiâ miſſus eſt, neq; Romæ, neq; in ſacro comitatu agere poteſt.* *Vide lib. Gr.* ** In l. milites §. ignominioſa ff. de re milit.* *Comitatus ſacer.*

Dicitur etiam *Comitatus*, Senatus Imperatoris domeſticus; & judicium quo lites ad palatium ductas decernebat: recentioribus *Baronagium.* Caſſiodor. lib. 4. ca. 46.——*cauſa legibus audiatur. Quod ſi illic finis negotii nequierit inveniri——noſtro comitatui concurrendi licentiam non negamus.* Et lib. 5. cap. 15. *cunctis laborantibus comitatus noſter concedat juſtitiam.* Hinc *Comitatus Juſtitiæ* pro *Forum Juſtitiæ.* *Comitatus Juſtitiæ.*

Similiter *comes* aliàs pro aulico in genere aliàs pro nobiliori in ſpecie dicitur. Complacuit enim Imperatoribus, blandiore ſuos vocabulo appellare: in militia, *commilitones*; in palatio, *comites.* Jul. Capitolin. in Vero Imp. Sect. 3. *Ad Euphratem impulſu comitum ſuorum ſecundo profectus eſt.* Infra, *confecto bello, Regna Regibus, Provincias verò comitibus ſuis regendas dedit.* Marcellinus lib. *Julianus quatuor comites ejus (quorum ope & fide maximè nitebatur) non ante abſolvit, dum omnes rediere captivi.* Hic *comites ejus* dicit: alibi *comites* ſimpliciter. *Tunc Aſclepiodotus, & Luto, & Mandio comites interfecti.*

Diſtinguebantur *comites* iſti, modò ſecundum ordines & dignitates: modò ſecundum genera & munera. De prioribus (quos inſtituiſſe fertur Conſtantinus Magnus) Euſebius in vita Conſtantini lib.4. ca. 1. κομήτων δ' οἱ μὲν πρώτου τάγματος ἠξιοῦντο, οἱ δὲ δευτέρου, οἱ δὲ τρίτου, &c. Id eſt, *Comitum verò alios in primo ordine collocavit, alios in ſecundo, alios*

alios in tertio. Nam ut plurimos honore afficeret, diversos dignitatum gradus Imperator excogitaverat. Intelligendum autem est Romanum magistratum sub adulto Imperio, quatuor contineri classibus: scilicet *Illustrium, Clarissimorum, Perfectissimorum, & Egregiorum*: Senatumque ex *Illustrium* solummodo constare, & *Clarissimorum.*

Comites illustrissimi. Primi igitur ordinis *Comites*, dicti sunt qui codicillis Principis, in *Illustrium* classem constituuntur: ut *Comes sacrarum largitionum, comes rerum privatarum, comes domesticorum equitum, comes domesticorum peditum.* Hi è consistorio Imperatoris erant, & proinde Consistorianorum privilegiis freti: foris, intrò, epulis, secretisque consiliis Imperatori aderant. Vide hujus *Comitivæ formulam* apud Cassiod. lib. 6. ca. 13.

Comites clarissimi. Secundi ordinis *comites*, inter *clarissimos* numerabant: ut *comitem Orientis*; & in Oriente, *comites rei militaris* 2. in Occidente 6. qui & *Spectabiles* postea appellantur, nam hæc tandem classis *illustribus* & *clarissimis* reliquis interposita est.

Comites perfectissimi. Tertii ordinis *comites*, *Perfectissimorum* titulo honestabantur: & ejusmodi erant sex illi *comites* qui sub primario *comite sacrarum largitionum* illud muneris per assignatas ipsis diœceses exequuti sunt. Senatum autem non ingrediebantur, at cum *clarissimis* & *illustribus* his gaudebant privilegiis. Ut nec ipsi nec eorum liberi usque ad pronepotes, criminis causâ torqueri possent: nec plebeiorum pœnis (h. furcis affigi, exuri vivi, fustibus cædi, aut damnari in metallum) * subjicerentur. Tribus etiam auri lib. mulctandus erat, qui vel justo hos titulo, vel debita reverentia non compellaret. Vide *Egregii.*

* *Sic etiam Sacerdotes, Doctores, Equites aurati.*

Comitum genera tot habentur ut vel notiora recensuisse pigeat; percurram tamen.

Comites consistoriani vel *sacri consistorii*: omnium summi erant, solique *Illustres* dicti & *Patricii*. Ideo autem *consistoriani*, quòd è Senatu in Consistorium Principis, hoc est, in secretum ejus Consilium (velut Senatum domesticum) electi essent. Numero primum 15. denuo 50. Differebant autem à reliquis Senatoribus, ut apud nos, **Lords of the Council & Parliament**, ab iis qui solummodo sunt, **Lords of Parliament**. Quicunque igitur *Illustres* dicuntur, ex hac classe erant.

Comites sacrarum largitionum. Viri illustrr. duo: alter in Oriente, alter in Occidente. Thesauros, vectigalia Imperii, & cudendam monetam curabant; dona, stipendia, & necessarias impensas erogabant. Orientalis ille, 6. sub ipso *comites largitionum inferiores* habuit, per 6. diœceses subministrantes. Occidentalis item 6. & uterque plures alios ministros.

Formula hujus muneris extat apud Cassiod. Varr. lib. 5. ca. 40.

Comes rerum privatarum in Occidente; & *comes privatarum divinæ domus* in Oriente; illustres erant, privatamque Imperatoris substantiam procurabant. **Masters of the privy purse.** Occidentalis autem 2. aliis præerat *Comitibus*; *alteri privatarum largitionum*; alteri, *patrimonii Gildonis* Afri ob perduellionem confiscati Domestici nuncupabantur, quòd à cura rerum bellicarum liberi essent. His videntur annumerandi Barangi illi nostrates (apud Codinum) qui in inferiori Imperio Orientali, personam Principis observabant. Vide Cassiod. lib. 8. formul. 12.

Comes castrensis sacri palatii. Vir Spectab. & è classe Spectabilium secundus: mensam Principis & totum palatium curabat. Alter verò in Oriente, alter in Occidente.

Comites Provinciarum: primò *Clarissimi*, postea *Spectabiles* constituti: Senatores erant & provinciarum rectores, præsidesque militares. Scilicet in Oriente.

Comes Orientis qui 7. præfuit diœcesibus.

Comes limitis Ægypti.

Comes Isauriæ.

In Occidente.

Comes Africæ.

Comes Tingitaniæ.

Comes limitis Saxonici per Britanniam, qui Romanorum illic provinciam contra Saxones custodivit.

Comes Britanniæ; qui maritima tuebatur, uti *Dux* mediterranea.

Comes Italiæ.

Comes Argentoratens.

Erant præterea duo aliquando in Occidente *comites*, alter *Illyrici*, alter *Hispaniarum*; sed ejecti circa An. Dom. 409. à Vandalis & Alanis, hic non numerantur. Præcedentes autem suo ordine recensuimus, subsequentes promiscuè.

Comes sacri patrimonii. Qui patrimonium sacrum Principis curabat. De hujus munere & dignitate liquet apud Cassiod. Var. lib. 6. cap. 9. ubi & Judex esse demonstratur.

Comes militum, & *Comes rei militaris* talis Provinciæ. Idem sæpe qui *comes* ejusdem Provinciæ.

Comes sacri stabuli, Equorum Præfectus. Vide Conestabulus.

Comes ærarii. Thesaurarius.

Comes Archiatrorum. Qui medicis aulicis præerat.

Comes dispositionum. Per quem Princeps plurima disponebat quoad responsa, mandata, &c.

Comes sacræ vestis. Vestiarii præpositus.

Comes solenniorum. Magister ceremoniarum.

Comes domorum. Qui colonos & inquilinos multarum domorum ac possessionum sub ejus jurisdictione habuit.

Comes Scholarum. qui scholas agentium in rebus gubernabat. Vir illustris, i. *Comes* primi ordinis.

Comes Commerciorum. Qui negotia & commercia curabat.

Comes ſiliquariorum. Qui pondera & menſuras rerum inlatarum curabat.

Comites metallorum. Procuratores metallorum.

Comes formarum. Qui reparandis aquæductuum formis ſtudebat.

Comes riparum & alvei Tiberis, & cloacarum. Qui tuendas purgandaſque has curabat.

Comes portus, ſcil. *Oſtienſis.* Qui eidem præfuit.

Comes horreorum. Eorum & piſtrini Principis curator. Vide formulas ad ſupradictorum Comitum munera pertinentes, apud Caſſiod. Variar. lib. 3, 4, 5, 6, 7, &c.

Merebant autem hi omnes ſuper terra; alii ſimiliter ſuper mari, quorum præcipuus πρωτοκόμης in inferiori Imperio nuncupatus eſt. Codinus in Official. Conſtant. τὸ τοῦ πρωτοκόμητος θαλάσσιόν ἐστιν, &c. i. Protocomitis vel primi Comitis adminiſtratio marina eſt. *Hic igitur omnium Comitum primus eſt qui in claſſe ſunt Imperatoria.*

Hæc *Comitum* genera è Notitia Imperii, Caſſiodoro, Codino, Juris Scriptoribus, aliiſque (ubi plura habeas) concinnavimus. Indicant autem nomen *Comes*, non ſemper honorarium fuiſſe, ſed de magiſtratu ſæpe inferiori, ſæpe de miniſterii infimi præfecto, dictum. Præfectum paſſim ſignificare. Heſychius; κόμης, ἄρχων, ἡγεμὼν, & Suidas ὁ λαοῦ ἄρχων, i. *Comes, Princeps, Dux, Princeps populi.* Dictum ſine dubio de Provinciarum *Comitibus*, qui populum & judiciaria poteſtate gubernabant, & armata manu tuebantur; ſic à Præſidibus provinciarum differentes, quòd hi tantùm civiles eſſent magiſtratus. A *Comitibus* iſtis, inferiorum ætatum *Comites* initium ſumpſere, qui in ſuis item provinciis, civilem juſtitiam armorum terrore adminiſtrabant.

Comes pro Judice. Sæpè tamen *Comes* dicitur pro judice ſimpliciter; & in LL. Ripuar. Tit. 55. §. 1. pro judice fiſcali. *Si quis judicem fiſcalem quem Comitem vocant interfecerit.* Papiniano verò pro aſſeſſore judicis, quod ad Conſularia ſecula referendum cenſeo; nec malè ad priſcos Germanorum *Comites* (de quibus Tacitus.)

Comitiva. *Comitiva*, eſt dignitas & munus *Comitis*, inferioribus *Comitatus.* Vox Caſſiodoro frequens.

Comitatenſis. *Comitatenſes*; qui in *Comitatu* Imperatoris, i. in Aula degebant. *Legiones comitatenſes*; quæ à *Comitatu* erant. Satellitium. Crebrò in Notit. Imp. Vide Palatinus.

De Comitibus inferiorum ætatum.

Ex more Imperii, *Comitem* appellabant Galli, Itali, Hiſpani, quem ad regendam urbem aliquam vel territorium, Reges è comitatu ſuo miſerunt Judicem; ipſumque inde territorium atque munus *Comitatum.* Sic apud Greg. Turon. mox poſt 5. ſeculum, (*Comes Averni, Comes Arelati, Comes Altiſiodori, Comes Turoni.* Et Hiſt. lib. 4. cap. 13. *Firminum* (inquit) *à comitatu urbis* (Averni) *abegit*, cap. 36. *Pœnius hujus municipii* (Altiſiodorenſis) *comitatum regebat.*

Comites autem apud Germanos vocat Tacitus, *qui Principibus jura per pagos & vicos reddentibus* à comitatu erant, & tanquam aſſeſſores. *Centeni* (inquit) *ſingulis ex plebe comites conſilium ſimul & authoritas adſunt. Gradus quinetiam & ipſe comitatus habet, judicio ejus quem ſectantur. Expetuntur enim* (hinc comites) *legationibus, & muneribus ornantur.* Hæc ſparſim ille, & à more Imperii non aliena, cujus fortè intuitu, vocabulis *comes* & *comitatus* uſus eſt, vel proprietatem latini ſermonis inſecutus. Germani autem non ut aliæ gentes ſuum vulgare à Latino deflexere. Sed patrii magiſtratus appellationem admirantes, judicem, quem alii *Comitem*, ipſi **Grebe**, recentiùs **Graff** nuncuparunt. Hujuſmodi verò judicem, ſingulæ urbes & regiones ab Imperatore, vel Regibus datum, accepere, unde Sebaſt. Munſterus Coſmog. lib. 3. cap. 20. *Sic tota* (inquit) *Germania plena fuit Comitibus, inter quos quidam erant Landgravii*, i. *regionum comites, quidam Marggravii*, i. *certarum marcarum ſeu diſtrictuum Comites, alii Burgorum Comites quos Burgravios appellamus, & alii Centuriones quos vulgo in Germania vocamus Centgravios.* Et mox, *Nomen Comitis ſecundum veterem Saxonicam linguam ſignificat judicem.* Hæc ille. Speculum Saxoniæ Artic. 52. *Imperator quia in omnibus locis judicare non poteſt, ideo illuſtribus*, i. *Principibus confert comitatus, vexillaque feudalia, & Comitibus præfecturas*, i. *ſculteias.* Quos autem Tacitus *Comites* vocat, eoſdem inferioribus *Pares* dictos cenſeo, ut in hoc vocabulo monſtrabimus. V. originem & officium *Comitis* è Spartiano in Adriano. Con. to. 2. pa. 2. fol. 502. c.

Munus igitur iſtius Comitis judiciarium fuit; vim & injuriam prohibere, latrocinia compeſcere, pacem regiam, non ſolùm legum tramite, ſed armis etiam promovere: jura regia & vectigalia curare, colligere, fiſco inferre. Præſidebat autem foro Comitatus, non ſolus, ſed adjunctus Epiſcopo. LL. *Eadgari* cap. 5. LL. *Canut.* par. 2. c. 17. Sic Amariah Pontifex & Zebadiah dux populi inter Iſraelitas 2 Chron. cap. 19. 11. hic ut jus divinum, ille ut humanum diceret, alterque alteri auxilio eſſet & concilio: Præſertim Epiſcopus *Comiti*, nam in hunc illi animadvertere ſæpe licuit, & errantem cohibere. Idem igitur utrique territorium, & juriſdictionis terminus. Aderant præterea *Comitum* judiciis aliàs Rachinburgii, aliàs Scabini, apud nos liberè Tenentes, & Barones *Comitatus*, de quibus ſuis locis ſigillatim. De cauſis verò magnatum,

&

& potentiorum, non cognovit *Comes*, nam hæ ad aulam regiam deferendæ. Pauperum tantummodò & minùs potentum judicabat, quod Longobard. lib. 2. Tit. 45. l. 1. & Capitular. lib. 3. cap. 77. ſancitum eſt. Hinc & legibus noſtris hodie prohibetur, debiti aut injuriarum actiones in *Comitatu* intendere, ſi rei litigatæ valor non ſit minor 40. ſol. Similiter & in aliis curiis ruſticanis quæ tamen de jure prædiorum ſui feodi, indefinitè cognoſcant. Hæc perfunctoriè, de officio *Comitum*, quod uberrimè conſtet ex Antiqq. legibus & Speculo Saxoniæ. Videnda etiam ſunt quæ eximiè notavit. Hieronymus Bignonius ad Marculfi lib. 1. cap. 8. &c.

Reperiuntur (apud Bedam) cùm in Britannia noſtra, tùm in Hibernia *Comites*, ante An. Dom. 700. ſed an titulo ſolùm, ex Danorum more; vel urbe aliqua & diœceſi inſignes, non liquet. Dani videntur *Comites* olim dixiſſe, qui in conſortio Regis militabant ductores. Ideo in An. 871. Aſſer Menevenſis, Author coætaneus, nunc eoſdem *Comites*, nunc *Duces belli* appellavit. Certum autem eſt Anglo-Saxones illo ævo *Comitis* titulum cum præfectura urbis alicujus aut regionis, conjunxiſſe, etiam non diſtributo adhuc regno (quod Aluredo attributum eſt) in *Comitatus*. Meminit enim ibidem Author ille *Æthelwulfi Bearroccenſis Pagæ Comitis*. Et in An. 860. *Oſrici Hamtunenſium Comitis*. Et in An. 868. *Æthelredi Gainorum Comitis*. Habentur & multo antiquiùs inter teſtes Chartæ Athelbaldi Regis apud Ingulphum Dat. An. Dom. 716. *Egga Comes Lincoln. Leucitus Comes Leiceſtriæ, &c.* Sed fluctuans adhuc appellatio nec recepta paſſim ab Authoribus noſtris. In libro enim fundationis Wigornienſis Eccleſiæ plurimæ iſtius ſeculi habentur Chartæ, non mediocri teſtium multitudine (ut tunc moris erat) inſignitæ: qui ſe Regum, Regulorum, ſubregulorum, Principum, Ducum, miniſtrorumque regiorum, titulo denotarunt, nec tamen inter omnes, quis ſe *Comitem* appellavit.

Comitum igitur noſtrorum origo, à Saxonum *Grevis* & *Aldermannis* effluxit: quibus Latini interpretes, ob muneris & eminentiæ ſimilitudinem, nunc Principis & Ducis, uſitatiùs tandem *Comitis* appellationem (ut Dani poſtea *Eorlæ*) indidere. Sed hi ipſi interpretes *Heretochium* (quod *Ducem* & *præfectum exercitus* propriè ſignificat) *Comitem* etiam (ut in Wigornienſi codice) ſæpe vertebant. Vide ſuis locis *Greve*, *Aldermannus*, *Eorla*, *Heretochius*.

Comites Juris periti, & temporanei. Erant denique ſub his ſeculis *Comites*, ſummi prorſus ſui Comitatus Juſticiarii, & (ut judicibus expedit) legum ideo ſcientia eruditi. Nec perpetui tunc quidem magiſtratus, ſed vel ad certum tempus (ut Romani illi apud Caſſiodorum *per indictionem*:) vel ad placitum Regis, locum poſſidentes. Greg. Turon. lib. 5. c. 36. *Macharius diu in ipſa urbe uſus eſt comitatu, quo officio expleto, Eccleſiæ ſociatur.* Lib. 4. cap. 34. *Anno ſequenti ſemotus à Comitatu Palladius, Arvernum regreſſus eſt: Romanus verò Comitatum ambivit.* Lib. 8. cap. 18. *Nicetius à Comitatu Arverno ſubmotus, ducatum à Rege expetiit.* Hinc *Excomes* apud eundem, ut aliis *Exconſul*, *Exquæſtor*, *&c.* Malè utique officium gerentes exuendi erant, Longobard. lib. 2. Tit. 47. l. 1. & Capitular. lib. 3. cap. 11. Nec aliter inter Saxones noſtros, ut liqueat ex Aſſero Menevenſe, ubi *Comites* perperam judicantes ſic alloquitur Rex Aluredus. *Quapropter aut terrenarum poteſtatum miniſteria quæ habetis illico dimittatis: aut ſapientiæ ſtudiis multo devotiùs docere, ut ſtudeatis impero. Quibus verbis* (inquit Aſſerus) *perterriti Comites & Præpoſiti, ad æquitatis diſcendæ ſtudium totis viribus ſe vertere nitebantur: —— malentes inſuetam diſciplinam quàm laborioſè diſcere, quam poteſtatum miniſteria dimittere.*

Bene autem ſe in officio continentes, rariùs tandem ejiciuntur, & inferioribus ſeculis in patrium avitumque munus ſuccedunt ſæpe filii, ſed indulgente hoc gratiâ Principis, non jure: nam & aliàs alii ſubſtituuntur. Huntingtonienſis in An. 13. Edouardi Confeſſ. *Mortuo Siwardo Comite, quia Walteof filius ejus adhuc parvulus erat, datus eſt Conſulatus* (i. Comitatus) *ejus Toſtio filio Godwini Conſulis. Hoveden. in An.* 1053. Sepultus eſt Godwinus, *cujus Ducatum ſuſcepit filius ejus Haroldus, & ejus Comitatus datus eſt Algaro Leofrici Comitis filio.*

Feudales apud Germanos cœperunt fieri Comitiva & illuſtria munera ſub Othonibus, hoc eſt, ſub fine decimi ſeculi: apud Gallos verò ſub exceſſu Merovinæ ſtirpis. Torpente enim jam ſplendore regio, potentiores quidam hæc invadebant hæreditariè: & licèt à Carolinis poſtea Principibus ejecti plerique eſſent, nonnulli tamen longè in confiniis diſſiti, impune retinebant. Loyſeau. de Seign. Cap. 5. pag. 107. Demum Hugo Capetus cùm adeptum noviter regnum novis beneficiis ſtabilire ſatageret; *Ducatus* & *Comitatus*, maximaque regni officia in feudo retinenda magnatibus permiſit, homagio ab iiſdem ſuſcepto. Quo edoctus exemplo Guilielmus 1. novi utique apud Anglos regni fundamenta ponens; commilitones ſuos feodalibus exornavit dignitatibus: fortè etiam auctioribus quàm ævo Saxonum. Nam ceſſiſſe jam videtur munus Heretochii *Comitatus*, in munus ipſius *Comitis*. *Comites facti hæreditarii.*

Accipiebat autem *Comes* cùm inter Saxones, tùm inter Anglo-Normannos (veluti muneris ſtipendium) tertium *Comitatus* denarium, hoc eſt, mulctarum & emolumentorum Regi ex placitis accreſcentium. Quod & Caroli Magni ævo in uſu fuiſſe apud Gallos, liquet ex Capitul. Hludovici Imp. ad L. Salic. cap. 1. *Compoſitionis* (ob falſum teſtimonium) *duæ partes ei contra quem teſtati ſunt, dentur: tertia Comitis eſt.* Sic apud Saxones noſtros in LL. Ed. Confeſſ. ca. 31. *De iſtis* *Comitis ſtipendium.*

octo

octo libris (ſcil. mulctâ violatæ pacis) *Rex habebat centum ſolidos*, *& Conſul Comitatus quinquaginta*, *qui tertium habebat denarium de forisfacturis*: *Decanus autem——reliquas decem.* LL. Baiwar. Tit. 2. l. 16. *Judex verò partem ſuam accipiat de causâ quam judicavit. De* 3. *ſolidis tremiſſem accipiat*: *De* 6. *ſolidis duos tremiſſes accipat*: *De* 9 *ſolidis unum ſolidum accipiat*: *De omni compoſitione ſemper nonam partem accipiat, dum recte judicat.* Res paulò clarior inter Anglo-Normannos elucebit. Gervaſio ſuppoſitus Niger lib. Scaccar. *Comitatus à Comite dicitur, vel Comes à Comitatu. Comes autem eſt qui tertiam portionem eorum quæ de placitis proveniunt in quolibet Comitatu percipit: qui ideo ſic dici dicitur, quia fiſco ſocius eſt, & comes in percipiendis.* —— *Sed hi tantùm iſta percipiunt*, *quibus Regum munificentia——conferenda decernit*, *quibuſdam hæreditariè*, *quibuſdam perſonaliter.* Charta Matildis Imperatricis (ſcil. è filio neptis Guilielmi primi.) *Sciatis me feciſſe Milonem de Gloceſter Comitem de Hereford*, *& dediſſe ei motam Hereford cum toto caſtello in feudo & hæreditate ſibi & hæredibus ſuis ad tenendum de me & hæredibus meis. Dedi etiam ei tertium denarium redditus burgi Hereford*, *quicquid unquam reddat*, *& tertium denarium Placitorum totius Comitatus Hereforde.* Plures hujuſmodi, ſed antiquiorem non vidimus. Obtinuere hoc ſeculo *Comites*, caſtrum (ut cernis) *Comitatus.* Quod cum ipſis Regibus non minùs quàm Reipub. infeſtiſſimum deprehenſum eſſet, donaſſetque Richardus 2. familiares ſuos nonnullis hujuſmodi caſtris: Parlamentum An. 13. Regni ejus, cap. 15. donationes illas irritas decrevit,caſtraque ipſa (uti capita *Comitatuum*) *Comitatuum* corporibus,nunquam à Corona regia deinceps ſegreganda, redegit. Ævo igitur noſtro nemo eſt (quod ſciam) qui cum *Comitatus* titulo, caſtri potitur *Comitatus*; vel ex nomine ſuæ dignitatis, alicujus uſpiam aut Imperii, aut juriſdictionis.

Comitis creandi mos. Confertur itaque jam apud nos *Comitivæ* gradus (ut ævo Conſtantini Magni) codicillis & arbitrio Principis: ſæpe etiam ei cui in *Comitatu* illo nihil poſſeſſionis eſt. Solet tunc autem Rex ex ſui ipſius illic redditibus, annui quidpiam cenſus, putà 20. librarum,cum ipſo titulo concedere; adhibitis quibuſdam ceremoniis. Exteri nempe Ducatus, Comitatus, & Vicecomitatus, traditione vexilli (quod Germanicam ſapit originem) conferebant, ut infra in *Inveſtura* & *Traditio*: Noſtrates verò (ex more veterum Imperatorum, quod mox patebit) cincturâ gladii conſtituebant *Comitem.* Nec hunc cultum quamvis laicum & militarem, clericiſque plurimo canone vetitum, renuebant Eccleſiaſtici. Mat. Pariſ. ſub initio Ric. 1. An. 1189. *Hugo de Puſaz Dunelmenſis Epiſcopus emit ſibi & Eccleſiæ ſuæ——Northumbriæ Comitatum in vita ſua. Qui à Rege gladio Comitatus accinctus, nomen ſibi Comitis uſurpavit. Quo gladio cincto*, *Rex cum cachinno aſtantibus dixit*: *Juvenem feci Comitem de Epiſcopo veterano.* Hodie *Comitivæ* candidatus paludamento coccineo induitur ab ipſo Rege, gladio ab humero ſuſpenſo, & pileo coroneola aurea radiata, inſigni: porrectumque regia manu creationis ſuæ diploma (quod publicè priùs lectum eſt) genu nixus accipit, hæc inter alia continens: *Ipſum T. in Comitem S. erigimus, creamus, inſignimus, præficimus & ordinamus*; *ac nomen, titulum, ſtatum, ſtylum, honorem, auctoritatem*, *& dignitatem Comitis S. damus, concedimus, & per gladii cincturam realiter inveſtimus, &c.*

Antiquioris conſtituendi *Comitis* formulam à Marculfo traditam, vide infrà in Diatriba *de Ducibus.* Antiquiſſimam verò (quæ & noſtram videtur exhibere) apud Caſſiodorum Variar. lib. 7. formul. 1. *Comitivæ provinciæ dictam*, ſic inter cætera referentem: *Quamvis omnium dignitatum officia à manu ſecluduntur armata*; *& civilibus veſtibus videantur induti qui diſtrictionem publicam docentur operari*: *tua tamen dignitas à terroribus ornatur*, *quæ gladio tamen bellico*, *rebus etiam privatis accingitur. Civiles* quas hic *veſtes* nuncupat, in C. Theod. l. 1. exponuntur *colobium & penulam.* Adempto munere, habitum retinemus. Vide *Colobium.*

Occurrunt plurima de *Comitibus* annectenda ſecundùm multiplices eorum diſtinctiones. Deprehenduntur enim diverſi, in ſuperiori Imperio & inferiori; in Imperio & in aulis Principum: honorati & plebei; titulares & officiales; titulares & feudales; palatini ſeu domeſtici & forinſeci, terreſtres & marini; civiles & militares; majores & minores; provinciales, ſeu parœciales & urbani; abſoluti ſeu Palatini Principes & ſubalterni; de quibus fuſiùs & ſeparatim dixiſſe alterius libri eſt.

Ratione autem multiplicis iſtius differentiæ, *Comes* alius Duci præponitur, alius poſtponitur, alius æquiparatur; quod in cauſâ eſt ut Authoribus mediorum ſeculorum *Dux* & *Comes* confundantur. Certè in Noticia Imperii, ſecundi ordinis *Comites* (ut primi taceam) Ducibus omnibus præferuntur; etiam *Comites* inferiores qui primi ordinis *Comitibus* obſecundabant.

De Comite Palatino.

Comitem verò Palatinum non ex integro prætercam; aliàs *comitem Palatii* dictum, & Germanis inde **Pfaltzgraff.** V. *B. Rhenanum* lib. 3. pa. 235. qui palatinum à Palas regione ducit. Nomen omnibus olim commune qui officia in palatio Principis adminiſtrabant; ſed uni κατ᾽ ἐξοχὴν, quem ſub Carolo Magno luculenter deſcripſit Hincmarus Remenſ. Archiepiſ. Epiſt. 3. cujus partem è cap. 16. petitam, ſuprà retulimus in *Cancellario Imperii.* Subſequitur immediatè; *Poſt eos* (Apocriſiarium & Cancellarium) *ſacrum Palatium per*

hos

hos ministros disponebatur; per Camerarium videlicet, & comitem Palatii, Seneschallum, Buticularium, comitem Stabuli, &c. cap. 19. *Apocrisiarius qui vocatur apud nos capellanus, vel Palatii custos, de omnibus negotis Ecclesiasticis vel ministris Ecclesiæ; & comes Palatii de omnibus sæcularibus causis vel judiciis suscipiendi curam instanter habebant, ut nec Ecclesiastici nec sæculares prius dominum Regem absq; eorum consultu inquietare necesse haberent, &c.* cap. 21. *comitis autem Palatii inter cætera pene innumerabilia, in hoc maximè sollicitudo erat, ut omnes contentiones legales, quæ alibi ortæ, propter æquitatis judicium, Palatium aggrediebantur, justè ac rationabiliter determinaret; seu perversè judicata, ad æquitatis tramitem perduceret, ut & coram Deo propter justitiam, & coram hominibus propter legum observantiam cunctis placeret. Si quid verò tale esset quod leges mundanæ hoc in suis definitionibus statutum non haberent, aut secundum gentilium consuetudinem crudelius sancitum esset quàm Christianitatis rectitudo, vel sancta authoritas meritò non consentiret, hoc ad Regis moderationem perduceretur.* Hæc ille. Transiisse autem videtur hujus *comitis* officium, in Capitalis Justitiarii, Cancellarii & aliorum.

Nota differentiam inter Custos Palatii & Comes Palatii.

Sed in oculis omnium est illustrior adhuc *comes palatinus*, non tam personali munere quàm hæreditaria dignitate insignis. Utpotè, qui in territorio suo plenitudine jurium regalium fretus, omnem justitiam sui ipsius nomine, sui ipsius Officialibus (quos è more regio habet) administrat. Indicat autem Speculum Saxon. Art. 53. & Seb. Munst Cosmog. lib. 3. cap. 20. Palatinos Principes fuisse aliquando in Germania Reges: devictosque eosdem à Romanis, administrationem pristinam, sed mutato titulo obtinuisse.

Comes Palatinus Cestriæ. Hujusmodi Comitem apud nos instituit Guilielm. 1. Hugonem ex sorore nepotem. cui Cestriæ comitatum dedit: *tenendum sibi & hæredibus ita liberè ad gladium, sicut ipse (Rex) totam tenebat Angliam ad coronam.* An verò tunc in usu apud nos esset vox *Palatinus* non affirmaverim.

Comitatus Palatin. Lancastr. Ad similitudinem autem Comitatus Cestriæ, Edouardus 3. Lancastriæ Comitatum in Palatinatum evexit, Ducatusque titulo illustravit.

Com. Palatin. Dunelm. Elien. Palatinatus etiam splendore decorantur olim & Episcopus Dunelmensis & Eliensis: occurritque in Statuto An. 33 Hen. 8. ca- *Hexam.* 10. mentio *Comitatus Palatini de Hexam*, qui sub eo seculo ad Archiepiscopum Eboracens. pertinebat, viz. ——**this Act or any thing therein contained, shall not extend to the County Palatine of Hexham within the County of Northumberland, ne to the County Palatine of Ely within the County of Cambridge**, &c. Sed labente jam priùs re Ecclesiæ, Palatinatuum jurisdictio insigniter diminuta est anno 27 Henr. 8. ca. 24. eorundemq; administratio sub nomine Regis constituta. Comitatus verò de Hexham Statuto An. 14 Elizab. cap. 15. omni Palatinatus privilegio exutus est, & in Comitatus Northumbriæ portionem redactus. Vide *Palatinus.*

Comes Marescallus. Vide *Marescallus Angliæ.*

Comitatus quid ejus origo. *Comitatus* à Comite, ut *Ducatus* à Duce: licèt Otto Frisingensis, *Comitatus* à comminando, ut territoruim à terrendo. Constat autem ex his quæ diximus, comitatum primò dici de aula Imperatoris, & Regum: quod familiares & palatini (quos aulicos vocant) olim *comites* appellati essent. Comitum verò nomen ad principales deinceps ministros transferri: emissisq; ipsis ad regendas urbes & provincias, munera sua (utiq; & provincias) *Comitatus* vocitari, nec non & forum cui præsidebant; aliàs *mallum, placitum & gemotum.* Sunt qui *Comitatuum* distinctiones sub Berengariis & Othonibus, vel sub Carolo Magno, apud exteros accidisse opinantur; quod de plurimis fortè verum fuerit, nonnullæ autem antiquiùs deprehenduntur. Rem apud nos perspicuam facit Ingulphus, si sana fides. *Rex* (Alfredus aliàs Aluredus & Æthelfridus, qui Regnum iniit An. 871. *totius* (inquit) *Angliæ pagos & provincias in comitatus primus omnium commutavit, comitatus in centurias & hundredas, & in decennas, i. tithingas divisit.*

Intelligendum est secundum hodiernam distributionem, ex quâ Sciræ nuncupantur, nam in pagos & provincias distinctam prius fuisse nemo dubitat etiam hodiernis sæpè appellationibus. Vide vocab. *Domesdei.*

Erat autem forum *Comitatus* curia plebeiæ justitiæ & theatrum comitivæ potestatis, quo etiam aliquando considebant Regni proceres quotquot in *Comitatu* degebant. Clarum itaq; apud priscos & in antiquis legibus frequentissimæ notæ. Litium enim vis præcipua tunc rure agebatur: nimirum, aut in villis coram domino villæ, seu Manerii; aut in Hundredo coram domino Hundredi, aut in Comitatu, coram comite, seu vicario ejus, quem Saxones ȝeꞃeꝼ & ꞅcıꞃȝeꞃeꝼa vocabant, Normanni *Vicecomitem* V. LL. H. 1. cap. 8. qui & quanti debuere interesse Comitatui. Et hic in *Leidgrevius.* Ab his ad Curiam Regis provocare non licuit, nisi deficiente justitia; quod (ut apud exteros) Edgari LL. Statutum est cap. 3. Et Canuti par. 2. ca. 16. ab Anglo-Normannis etiam non minùs receptum, quam à Saxonibus. Prisci juris vestigia hodie exhibet *Breve* Regis *de recto* nuncupatum; in quo Rex mandat domino Manerii, ut Tenenti suo (sic vassallum dicimus) *rectum teneat de tot acris terræ, &c.* adjungens; *& nisi feceris, Vicecomes illius Comitatus faciat, ne amplius clamorem inde audiamus pro defectu recti.* In quo hæc se offert litis gradatio. Primo agendum esse in curia domini Manerii; si justitiam illic non assequatur petens, in Comitatum provocet; sin verò nec è Comitatu referat,

cla-

Clamorem inde Rex audiat: id eſt, juſtitiam quærat in Curia Regis. Hæc priſci ſeculi ratio. Hodiè ſpretis Curiis omnibus ruſticanis, Curiam Regis in primis advolant: imò leviſſima ſæpè jurgia tota peragrata Anglia, Londinum appetunt, ruſticanis curiis animam interea exhalantibus. Vide *Shira*, *Placitum*, *Gemotum*, *Hundredus*. Videſis etiam Comitatuum inſtitutionem ſub Alfredo Rege: & vide limitum eorundem confuſionem, à Danis inductam. *Ingul.* pag. 911. l. 3.

¶ *Commendatus.*] Domeſd. Suffolc. Tit. Terra Rob. Mallet. Glemham. *In eadem (villa) tenet Ailwi commendatus anteceſſori* (Mallet) 60. *acr. pro manerio, tempore Regis Edwardi.* Inferiùs, *Soca Abbatis in eadem* 11. *liberi homines* 70. *acr. & fuere commendati anteceſſori Mallet, præter unum qui fuit commendatus anteceſſori Rogeri Bigot, nomine Harvinus.* Biſcopes Hundred. in Badingfelda. *Ibi liber homo Edrici Commendacio* (tenet) 20. *acr. &* 3. *bordar. & dimid. car. ſil. ad* 10. *porc. & valet* 5. *ſol.* Pereham dimi. Hund. 1. *liber homo ſubcommendatus, dimidius anteceſſori ſuo* (Rob. Mallet.) *& dimid. Abbati.* [Commendacio.] [Subcommendatus.]

Commendare, eſt ſe in clientelam & tuitionem alterius (quod *mundeburdum* aliàs vocabant) concredere. *Commendatus*, qui ſic concreditur, & ſub protectione potentioris acquieſcit. Religioſis in more fuit, ſe & Eccleſias ſuas in hunc modum Principibus *Commendare*, qui ſuſcepto eorundem patrocinio, ſe viciſſim illatarum illis injuriarum vindices, ſua Charta profitebantur. Extat duplex hujuſcemodi Chartæ formula inter Lindenbrogianas, num. 37, & 38. (quarum prior Marculfi eſt lib. 1. cap. 24. L. Ripuar. Tit. 72. §. 5. *Si homo commendatus vel fugitivus defunctus fuerit, ſimiliter in quadrivio cum retorta ſepeliatur.* Sæpè in Antiqq. LL. *commendare.* Et Mat. Par. in An. 1089. *Willielmus Rufus Eccleſias & monaſteria totius fere Angliæ——inſtar firmarum laicis commendabat.*

Differre autem propriè videntur *vaſſallus*, *affidatus*, & *commendatus*: hic nempe patrono tenere fide & obſequio, ſine juramento, aut aliqua tenura: ille fide & juramento, ſed itemque ſine tenura: vaſſallus autem his omnibus. Diſcriminantur igitur *affidatus* & *commendatus* ſeu *recommendatus*, in Conſtitutt. Neapol. lib. 3. Tit. 7. ubi ait: *nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere.* Et Mox, *Si affidatos ſuſceperit vel etiam commendatos.* Aimoino verò aſcriptus lib. 5. cap. 36. hos videtur confundere, cum ait, *Abbates etiam & Regni primores, ac vaſſi Regii ſe illi* Regi Ludovico) *commendaverunt: & ſacramento ſecundùm morem fidelitatem promiſerunt.*

Mos fortè à Romanis effluxit. Terent. in Eunucho.

——una eſt domus;
Thais patri ſe commendavit in clientelam & fidem:

Commenda & *Commendatio* in Jure Canonico dicitur cuſtodia Eccleſiaſtici beneficii, quæ ad certum tempus alicui conceditur. Quære an huc non pertineat Caroli Mag. Conſtitutio pa. 321. ubi ait——*qui vel commendationem vel beneficium Eccleſiaſticum habent, ſicut reliqui homines, juſtitiam faciant.* [Commenda & Commendatio.]

¶ *Commotum*, & per *m* ſimplex.] Dimidium Cantredi ſeu Hundredi apud Cambrobritannos, 50. villas propriè continens, dictum à Britan. *cymwd*, (*w* liqueſcente) quod *coexiſtentes* vel *cohabitantes* ſignificat. *Cym* enim idem illis eſt in compoſitione, quod Latinis *con*, *bod*, exiſtens. Statut. Walliæ An. 12. Ed. 1. *Statuimus quod Vicecomes, Coronatores, & Ballivi Comotorum ſint in Snowdon, & terris noſtris.* Et Mox, *Vicecomes de Kaernarvan ſub quo Cantreda de Arvan, Cantreda de Artlentayth, Commotum de Conkyn, Cantreda de Ailen, & Commotum de Irmemch.* Pluries.

¶ *Comorbanus*, *Comorbania.*] Vide *Corbanus.*

¶ *Comortha.*] Subſidium à pluribus collatum. *Collecta*, *contributio.* A Britan. *Cymborth. Cym*, Latinè con, *borth* ſubſidium, auxilium. Occurrit vocabulum in Stat. An. 4 Hen. 4. cap. 27. ubi choraulis prohibetur *camorthas* facere MS. noſtro legitur *gamorthas.*

¶ *Companagium.*] Al. *Compernagium*, Quicquid cibi *cum pane* ſumitur. Gal. *Companage.* LL. Hoeli Boni MSS. p. 61. *Companagium* 60. *panum debet eſſe porcus* 3. *digitorum lardi in ſcapulis, & in clunibus, & in coſtis. Si deeſt porcus loco ejus detur vas butyri* 3. *pugnorum in latitudine &* 3. *in longitudine ſive ſummitate.* Hoc Britanicè *Daun-bwyd*, i. bona cibi portio: *Daun* enim, bona, libera, *bwyd*, cibus. Cuſtumar. de Hecham Prior. Lew. pa. 13. *Ad nonam* 4. *panes, &* 8. *harings* (i. haleces) *vel aliud companagium quod tantum valet.* Alibi, *Ad nonam: potagio, & duplici companagio*, i. duobus eduliis præter panem. Lib. Pri. Dunſtap. Tit. Dunſtap. *Habent* (Sacerdotes) *ſingulit ſeptimanis pro miniſterio ſuo* 14. *ſurpanes, &* 4. *galones de* 2^{a} *cerviſia, & potagium de familia, & unum denarium pro companagio.*

In grandi lib. Monaſt. de *Bello* tit. *Apelderham* fol. 60. perſpicuè ſemel atque iterum ſcribitur compernagium. Vide *Precaria.*

¶ *Completorium.*] Dici poteſt quia in ipſo curſus Diei completur. *Bed.* de *Meditat.* paſſ. Chr. ca. 1. Tom. 8. pag. 955.

¶ *Concapulare.*] *Scalpere*, *truncare.* L. Salic. Tit. 8. §. 4. *Si quis in ſylva alterius materiamen furatus fuerit, aut incenderit, aut concapulaverit, &c.* Vide *Capellare.*

¶ *Confabulare.*] Vide Fabula.

¶ *Cone* & *Keye.*] Bracton. lib. 2. cap. 37. Sect. 3. *Fœmina in tali ætate* (i. 14. vel 15. annorum) *poteſt diſponere domui ſuæ, & habere Cone & Keye.* Cowellus Legit *Cover & Keye*, i. Cooperculum & clavem

vem. Nescio an rectè. Colne autem Saxon. est *calculus, computus*, Key, *Clavis*: quasi eò spectaret hic locus, ut fœmina congruæ ætatis haberetur, si *computum* & *claves* domesticas valeret curare: qualiter de filio Burgensis Glanvilla lib. 7. cap. 9. *Filius Burgensis, ætatem habere intelligitur, cum discretè sciverit denarios numerare, & pannos ulnare, & alia paterna negotia similiter exercere.* Quære. In Codice nostro MS. habetur *Cone* aut *Keye*.

¶ **Congildones.**] Vide *Geldum*, *Gildscyra*.

¶ **Conquestus**, & **Conquisitium.**] Id quod à parentibus non acceptum, sed labore, pretio vel parsimoniâ comparatum possidemus. *Conquestus* (inquit *Goldast.* ad Chart. 27.) *pro conquisitione, Conquest.* Et Gloss. ad Cap. Ludo. ad L.Salic. *Conquesti sunt acquisitions de biens faictes durant la mariag.* V. loca. Et Big. pag. 435. Hinc *Guliel.* 1. Conquestor dicitur qui Angliam conquisivit, i. acquisivit, **purchased**, non quod subegit.

Emendationes seu decretum ipsius *Gulielmi*, Hic intimatur quid Gulielmus Rex Anglorum, cum principibus suis constituit post conquisitionem Angliæ. Et in exordio legum *Edw.* Confess. dicitur, *Post acquisitionem Angliæ præfatus Rex* Gulielmus —*fecit*, &c. Coustum. de *Norm.* cap. 422. Homo ne enfuts poit disposer per testam. de terrs des ses acquests & conquests, &c. V.

E grandi lib. Rentalium & Consuetud. Monast. de *Bello.*

Dilectus Deo & hominibus Dux Normannorum Willielmus, *cujus memoria celebris in benedictione est, cujus elemosinarum largitas pascit & sustinet atque secula multa reficit indigentes, divinâ sibi providente clementia strenuissimus* Conquestor, *Princeps serenissimus*, & *Rex illustrissimus in Anglia sublimatus, multa sanctorum Cœnobia, Monachorum monasteria erexerat & fundavit, ex quibus* Bellensem *Ecclesiam, tanquam in sui victoriosi belli memoriam*, Coronæ conquisitionem, *& totius Regni titulum triumphalem, præcipuè in honore sanctæ Trinitatis individuæ, Matris Virginis incorruptæ, & Sancti* Martini *Præsulum gemmæ, secundum tenorem sui voti primitùs emissis, labiisque distincti, ædificans dedicavit, domibus & dominiis, multisque Maneriis, cum eorum membris & munimentis corroborans, præcipuis privilegiis adornavit, ut in his sequentibus evidet intuenti; libris, libertatibus, Sanctorum reliquiis ac Ecclesiasticis ornamentis multipliciter decoravit.*

Dedit autem eidem Ecclesiæ in possessionem æternam leugam circumjacentem, liberam & quietam inperpetuum ab omni Geldo & Scoto, &c.

¶ *Diatriba de Constabulario.*

¶ a *Constabularius*, b *Constabulus*, c *Constaulus*, d *Conestabularius*, e *Conestabulus*, f *Conestablius*, g *Conostabilus*, h *Contostaulus*, i *Conestalus*, k *Comistabilis*, l *Comestabulus*, & Germanis qui Rhenum accolunt, m *Constafolarius* (*b* in *f* mutato) & n *Constofeierus*.] Plura hujusmodi, & pleraque à Gall. *Conestable*. Ital. *Conestabile* & *Contostabile*: omnia verò à Latino *Comite stabuli* qui stabulo superiorum Imperatorum præfectus,* Ammiano Marcellino *Tribunus stabuli* appellatur. Græcis inferioribus (Italicum secutis) κονσαῦλος, κονόσαυλος, & κοντοσαῦλος, à *Conto* pro *Comite*, & *stalla* (Saxon. ꞅꞇall) *stabulo*. Inde Anglo-Saxonibus Stallarius simpliciter, Con abjecto. Quo autem tempore mutatum sit nomen *Tribuni stabuli*, in nomen *Comitis stabuli*, aut sejunctæ dictiones conjungi cœperint, non mihi constat: illud mox ab ævo Constantini accidisse reor, hoc potissimùm sub decimo seculo. Regino, qui floruit An. 1010. *Burchardum Comitem stabuli sui, quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam.*

a *LL.Ed. conf. ca.* 35.
b *Regino lib.* 2.
c *Hic mox infra.*
e *Munster pag.* 992.
f *Idem lib.* 2. *ca.* 15. *pag.* 214.
g *Junius in not. ad Curopalat.*
h *Ibi rectius.*
i *Sigebert. Append. in An.* 1165.
l *Folcandus apud Scip. Ammirat.*
m *Spiegel. & Cowellus.*
* *In Constantin. & Julian. Sect.* 3.
Chron. lib. 2. *in An.* 807.

Sed reperitur, dici *constabularius* à Tertulliano, ævo ante Constantinum, & pro *curatore stabuli*: de quo certè miror. *Constabulare* tamen video apud Columellam occurrere pro *diversa animalia eodem stabulo fovere*: & tam dicatur *constabularius* à constabulando, quàm *stabularius* (quod tunc frequens erat) à stabulando.

Itali verò non solum *Comitem stabuli* dixere de Præfecto stabuli Imperatoris, sed metonymicè etiam de Præfecto equitum: perinde mox de omni turmæ equestris Præfecto, ipsoque tandem pedestris (i. Centurione) quos hodie Capitaneos appellamus. Sic creberrimè inter priscos linguâ Italica Scriptores. Johan. Villanus, de Maffeo de Ponte Carradi. *Nella nostra cavellaria haveva* 50. *ò più conestabili di maggior affare di liu, & Matteo suo fratello.* Similiter, qui in Historia *della guerra Fiorentin. Reipub.* circa An. Dom. 1478. *Conestabiles* dicti sunt vernaculè, iidem in Authoribus Latinis, *Centuriones* nuncupantur, ut me admonuit Scipio Ammiratus. Quos igitur hodie Capitaneos vocant, aliquando *Constabularios* dictos fuisse liquet: nec Italis solùm sed Græcis inferioribus, Gallis, & Anglis. Græci verò exotico vocabulo, de exoticarum tantummodò copiarum ductoribus usi sunt: Et inde ὁ μέγας κονεσαῦλος appellatus est, qui cæteris omnibus *Conestaulis*, i. ductoribus auxiliarum copiarum, imperabat. Codinus in Offic. Constant. ὁ μέγας κοντοσαῦλος ἐστὶ κεφαλὴ τῶν φοσσάτων Φράγγων, id est, *Magnus Contostolus caput est Francorum stipendia facientium.* Ubi Junius notat, Francorum appellatione non solum Gallos conti-

A Scipione Ammirat. citatus.

Al. κοντοσαῦλος. *Contostolus.*

 neri,

neri, sed Italis & Siculos: eò quod & Regnum Siciliæ, & pars Italiæ, tunc à Francis tenebatur. Certè Orientales, omnes qui in Occidente degunt, *Francos* vocabant. At hæc obiter. LL. Edouardi Confess. c.35. *Erant & aliæ potestates——per singulos Comitatus totius Regni prædicti* (i. Angliæ) *constitutæ, qui Heretoches apud Anglos ——Latinè verò dicebantur Ductores exercitus; apud Gallos, capitales Constabularii, vel Mareschalli exercitus*, &c. Vide *Heretochius*. Quod autem *capitales* dicit; indicat fuisse & alios *Constabularios*, minores, & non capitales. Hinc verò liquet non recipi adhuc à nostratibus hoc vocabulum, sed à Normannis postea introduci, & ad eos conferri qui aut militem educebant, aut rem militarem curabant, aut loco alicui præsidio dabantur. Sic Regni, Castri, Hundredi, Villæ *Constabularius*, &c. Traducitur etiam ad officiales marinos: unde qui postea Admiralii dicuntur, sub Ricardo 1. *Constabularii classis Regiæ* nuncupati sunt: ut supra in *Admiralius*.

Constabularii classis Regiæ.

De Constabulario Angliæ.

Saxonibus nostris summus hic officialis Heretochius dicebatur: sed audita voce transmarina *Constabularius*, ipsi quoque eundem *Stallarium* appellabant à vulgari suo ſtal pro stabulo, *Con* pro Comite prætermisso. Sic libro Eliensi, Alfgarus quidem Edouardi Confessoris *Stallarius*: Et Florentino Wigornensi in An. 1068. Eadnothus Regis Haroldi *Stallarius*.

Richard. monach. Eliens. lib. 2.

Anglo-Normannis receptum passim est vocabulum *Constabularius*, & sub Guilielmo primo Walterus Glocestrensis (juxta quosdam) Angliæ *Constabularius* designatur. Alii verò Guilielmum filium Osberni, Comitem Herefordiæ, eo donant titulo, quòd is *Tribunus militum* & *Normannici exercitus* aliquoties apud veteres inscribatur. Sed hoc de Mareschallo intelligendum volunt priores, ut *Constabularii* nomen Waltero deferant sine controversia. Cavendum tamen, ne Walterum *Constabularium* Angliæ dixerint pro Glocestriæ, hoc enim certum, illud dubium est. Denuo verò Matildis Imperatrix Milonem filium istius Walteri (signa sua secutum) Anno 6. Regni Stephani, & Comitem Herefordiæ, & *Constabularium* Angliæ instituisse dicitur: sed Chartam qua Herefordiæ Comitatu donatus est Milo, vidimus, & in hac quidem nulla *Constabularii* mentio. Asserit Camdenus Matildem *Constabulariam curiæ suæ* Miloni concessisse, posterósque ejus nomen *Constabulariorum* Angliæ inde assumpsisse: *ut Marescalsia* itidem sub nomine *Magistratus Marescalsiæ curiæ nostræ*, primò fuerat concessa. Liquet autem è Florent. Wigorn. An. 1138. Milonem fuisse ipsius Stephani Regis *Constabularium*. Conjurans verò de introducenda Matilde, ejectus videtur à Stephano, Anno Regni sui 5. receptúsque in locum ejus Guilielmus de Bello campo: sed Matildis mox ingressa, Milonem recognovisse *Constabularium*. Succedunt igitur in paternum munus filii ejus Rogerus, Walterus, Henricus, Guilielmus, & Mahelus, defunctísque omnibus sine prole, Herefordiæ Comitatus, & *Constabularia* Angliæ, nuptiis Margeriæ sororis eorum (quæ obiit 6. April. 1187.) ad Humfredum de Bohun devoluta sunt. Numerantur ex ea familia decem *Constabularii*, Humfredi omnes dicti præter Johannem unum sub exitu Edouardi 2. & Guilielmum patrem Humfredi novissimi, qui sine prole mascula discedens, Elianoram filiam primogenitam, hæredem reliquit tantarum dignitatum. Ipsa Thomæ de Woodestock sexto filio Ed. 3. in matrimonio collocata, maritum salutavit Angliæ *Constabularium*.

Nonnulli quendam Edouardum de Bohun inter Johannem & Guilielmum ponunt. Quære.

Sunt qui Rogerum de Mortuo mari *Constabularium* Angliæ, ab ipso Conquestore institutum asserunt: Walterum verò Glocestrensem, ab Henrico primo: sub initio Stephani Regis, Robertum de Oillio Baronem de Hocmerton: Sub Henrico item 2. Ricardum de Humez, qui in Chron. de Bello *Tribunus Regis* appellatur; at de hoc in *Mareschallus*, & *Tribunus*. Inter Bohumos etiam Johannem de Bello-monte Dominum de Folkingham, Anno 12 Edouardi 2. collocant: ideo fortè quod tutelari parumper jure, munus hoc ex Regis gesserat concessione. Sic enim Thom. de Woodstock (& sub Edouardo 3. & Ricardo 2.) uxorium titulum prælibavit, aliisque sic evenisse deprehenderis. Thomas autem iste, Dux Glocestriæ fuit, atque idem *Constabularius*, qui libellum de duello (supra recitatum in vocabulo *Campus*) composuit. Extincto verò ipso, & Parlamenti sententiâ læsæ Majestatis post mortem damnato, cessavit hæreditariè transire *Constabularii* dignitas, succedúntque deinceps pro arbitrio Regis, alii ad terminum vitæ, alii solummodò ad placitum, ordine quo subsequitur: Viz.

Edouard Plantagenet Dux Albemarlæ.	23 R. 2.
Hen. Persie Com. Northumb.	1 H. 4.
Joh. Dux Bedford, fil. & frat. Regum.	8 H. 4.
Humfred. Stafford Dux Buckingh.	8 H. 6.
Joh. Dom. Beaumont.	25 H. 6.
Joh. Tiptoft Com. Wigorn. ad placitum.	1 Ed. 4.
Ric. Widvill Com. Rivers ad vitam.	7 Ed. 4.
Antho. Widvill Com. Rivers ad vitam.	Ed. 4.
Joh. Tiptoft Com. Wigorn.	10 Ed. 4.
George Plantagenet Dux Claren.	Ed. 4.
Ric. Plantag. Dux Glocest.	Ed. 4.
Hen. Stafford Buckingh.	
Tho. Stanley Dom. Stanley. 18. Nov.	1 R. 3.
Edouard. Stafford Dux Buckingh.	1 H. 7.

Hic (proscripto & truncato patre ejus Henrico Duce An. 1 Ric. 3.) Anno primo Hen. 7. restitutus est, & casus ejus coram Judicibus,

dicibus An. 6 Hen. 8. sic constituitur. Humfredus de Bohun novissimus illius cognominis *Constabularius*, Comes Herefordiæ, Essexiæ, &c. tenuit Maneria de Harlefield, Newnam, & Whitenhurst in Comitatu Glocestriæ, de Rege *per servitium essendi Constabularium Angliæ*: exitúmque habens duas filias, seisitus obiit (loquor forensi dialecto) circiter An. 50 Ed. 3. Primogenita (scil. Elianora à quo titulum ducit Dux Buckinghamiæ) nupta est Thomæ de Woodstoc, ut prædicitur: & Maria junior in matrimonio collocatur Henrico de Bullenbroke, qui postea Rex Angl. evasit. Factâque inter hæredes terrarum partitione, Rex & conjux ejus Manerium de Whitenhurst accipiunt; alii, reliqua. Super hoc, tria decernunt Judices. Primò: posse *Constabulariam* Angliæ, prædiis annecti, & ad hæredes transire, etiam fœmellas. Secundò: posse eas dum sunt innubæ, procuratorem constituere, qui earum nomine servitium peragat: post nuptias autem maritum primogenitæ, solum hoc facturum. Tertiò: servitium non extinctum esse, licèt prædiorum pars è quibus id debetur, ad manus Regis (cui debetur) perveniat, sed integrè apud primogenitam permanere. Illud porrò: licere Regi servitium renunciare, ne indigni alicujus uti cogatur ministerio. Hoc intellecto, maluit Rex ipsum servitium abdicare, quàm excelsum adeo, & periculosum onerosúmque officialem sustinere. Sed ut nihil dubio relinqueretur, securi etiam sublatus est Dux iste Buckinghamiæ 7. Maii An. 13. ejusdem Regis, nec deinceps apud nos diuturnus quisquam *Constabularius* instituitur.

Munus Constabularii. *Constabularii* munus arduum certè fuit & amplissimum, nec bello solùm sed etiam pace. Populo autem grave aliquando, ideoque Statuto An 13 Ric. 2. cap. 2. coercitum, ubi ejus jurisdictio sic enarratur. Ad *Constabularium* pertinet de contractibus cognoscere facta armorum tangentibus, & de bello extra regnum: etiam de rebus ad arma seu bellum attinentibus intra Regnum, quæ nec terminari possunt nec discuti per Communem legem, & alias consuetudines ad easdem causas pertinentes, quibus alii *Constabularii* debitè & rationabiliter suo tempore usi sunt: & cæt. Subjungitur etiam coercionis formula, si vel *Constabularius* vel Marescallus aliquid in contrarium attentaverit. Rem latiùs intellige ex diplomate hujus muneris Anno 7 Ed. 4. concessi, in quo & dictum Statutum videtur posthabitum.

Diploma muneris. *Rex*, &c.——*De gratia nostra speciali concessimus eidem Comiti de Ryvers dictum officium Constabularii Angliæ, habendum occupandum gerendum & exercendum officium illud per se vel sufficientes deputatos suos sive sufficientem deputatum suum pro termino vitæ suæ ipsius Comitis de Ryvers in omni & singulis quæ ad idem officium pertinent, percipiendo annuatim in & pro officio prædicto 200 lib. ad receptum Scaccarii nostri per manus Thesaurarii, &c. unà cum omnimodis aliis proficuis, commoditatibus & emolumentis quibuscunque officio prædicto qualitercunque pertinentibus & ab antiquo debitis & consuetis.*

Et ulterius de uberiori gratia nostra, &c. eidem Comiti de Ryvers plenam potestatem & authoritatem damus & concedimus ad cognoscendum & procedendum in omnibus & singulis causis & negotiis de & super crimine læsæ majestatis seu ipsius occasione, cæterisque causis quibuscunque per præfatum Comitem de R. ut Constabularium Angliæ, seu coram eo ex officio, seu ad instantiam partis, qualitercunque motis movendis seu pendentibus, quæ in Curia Constabularii Angliæ ab antiquo, viz. tempore dicti Domini Guilielmi Conquestoris progenitoris nostri seu aliquo tempore citra, tractari, audiri, examinari & decidi consueverunt aut de jure debuerunt seu debent, causásque & negotia prædicta cum omnibus & singulis emergentibus incidentibus & connexis, audiendum examinandum, & fine debito terminandum, etiam summarie & de plano, sine strepitu & figura judicii, sola facti veritate inspecta, ac etiam manu regia si opportunum visum fuerit eidem Comiti de R. vices nostras, appellatione remota.

Ex mero motu & scientia prædicta nostra similiter committimus plenariam potestatem cum cujuslibet pœnæ & mulctæ & alterius cohercionis legitimæ executionisque rerum quæ in hac parte decreverit facultatem, cæteraque omnia quæ ad officium Constabularii Angliæ pertinent faciendum, exercendum & exequendum, aliquibus Statutis, Actibus, Ordinationibus & restrictionibus in contrarium factis, editis, seu provisis, aut alia aliqua re, causa vel materia quacunque non obstante. Et cæt. Dat. 24. *Augusti.*

Hæc de *Constabularii* munere forensi. Sequitur de castrensi, ut è registro antiquo *en la chambre des comptes* Regis Franciæ verbatim à Tiletto transcripto, cognoscitur. *Reccuil. part. 1.*

En la chambre des comptes à un registre ancien, au quel est contenu que le Connestable de France est par dessus tous autres qui sont en l'ost (excepté la personne du Roy, s'il y est) soient Ducs, Barons, Comtes, Chevaliers, Escuyers, Soldoyers, tant de cheval que de pied de quelque estat qu'ils soient, & tous luy doivent obeyr.

Les Mareschaux de France sont dessous luy, & ont leur office distinct de recevoir les gens d'armes, Ducs, Comtes, Barons, Chevaliers, Escuyers & leurs Compagnous, ne peuvount, ne doivent chevaucher, ne ordonner battaille, si n'est par le Connestable, ne faire bans ou proclamations en l'ost, sans l'assentement du Roy ou dudit Connestable, lequel doit ordonner toutes les battailles, les chevauchees & de toutes les establies.

Toutesfois que l'ost se remue de place en autre, le Connestable prend & livre toutes les places de son droict au Roy, & aux autres de l'ost selon leur estat. Ledit Connestable

doit aller en l'ost devant les batailles, tantost apres le Maistre des Arbalistiers, & doivent estre les Mareschaux en sa Bataille.

Le Roy s'il est en l'ost, & les autres batailles ne doivent chevaucher, fors par l'ordonnance & conseil du Connestable, qui a la cure d'envoyer messagers & espies pour le fait de l'ost, par tout où il voit qu'il appartient a faire, & discouvreurs & autres chevaucheurs, quand il voit que mestier en est.

Ledit Connestable a de tous ceux qui sont retenus aux gages du Roy, une journeé pour son droict, depuis qu'ils sont retenus: & deslors qu'ils prennent le premier payement, peut ledit Connestable recevoir son droict s'il luy plaist: de ceux qui ne prennent gages du Roy, mais aucun certain salaire ou restitution d'argent ou d'autre chose, puis que l'on chevauche à banniere desployeé, le Connestable doit avoir son droict pour le service dessusdit, sur ceux qui prennent gages, despens, salaires, ou restitution comme dit est.

Prend ledit Connestable devers les thresoriers des guerres, ses droictures de tous ceux qui comptent par devers luy, c'est à scavoir une journeé, autant comme ils comptent par jour, quelque somme que ce soit.

Aussi prend ledit Connestable une journeé des soldoyers de cheval & de pied, qui sont devers al retenuè du maistre & du clerc des arbalestiers, lesquels en prennent une autre, & ainsi est il accoustumè de tousiours du temps passé. Mais le Roy Philippes de Valois, declara les Princes de son sang & ceux de leurs maisons servans à la guerre à leurs despens, & les soldats de mer exempts desdits droicts. Ce que dessus est és propres termes du dit registre. Hæc & plura illic; adjunguntúrque catalogi *Constabulariorum*, & *Marescallorum* Franciæ. Vide *Recueil* part. 1. Et vide insuper Mat. Paris. An. 1236. ubi in coronatione uxoris Hen. 3. nuptiarúmque regalium solennitate, *Comes Herefordiæ* (qui ni vehementer fallor *Constabularius* Angliæ fuit) *ministerium Marescalciæ in domo Regis peregisse* dicitur.

Constabularius castelli, est ejusdem præfectus seu œconomus (qualis in Maneriis ballivus) omnia curans & disponens tum ad rem militarem, tum ad familiarem pertinentia. Alias *Castellanus*.

Constabularius Hundredi: apud nos officialis est Eirenarchæ inferior, pacem regiam per Hundredum promovens, & Magistratuum mandata, villarum *Constabularius* distribuens. Sumpsit hic initium Statuto Wintoniæ An. 13 Ed. 1. ubi ad inspicienda curandáque arma Hundredi, designatur.

Constabularius villæ in sublevamen Constabularii Hundredi, ævo (ut dicitur) *Ed.* 3. introductus est: talem in villâ potestatem habens, qualem in Hundredo *Constabularius* Hundredi: Sed reperio Constabularios villæ antiquioris originis: nam in Statuto an. 5 *Ed.* 3. cap. 14. Villarum Constabulariis mandatum est, ut comprehendant malefactores qui dicuntur *Roberdsmen*, *Wasters*, & *Drawlatches*.

In Stat. etiam *West.* 1. cap. 15. id est, An. 3 *Ed.* 1. mentio fit de Vicecomite, Constabulario aut quovis alio Balivo de feodo, qui habet prisonæ custodiam: malefactores vetitos in fidejussionem non tradant sub amissione feodi sui & officii in perpetuum. Et si Vicecomes, Constabularius, vel Balivus illius qui feodum habet pro custodiâ prisonarum hoc fecerit contra voluntatem domini sui, 3. annis imprisonetur, &c. Intelligo de *Constabulariis* Castellorum, quos Castellanos alias vocant.

Constabularius Scaccarii. Obsoletus jam diu Officialis qui tamen in prima Scaccarii institutione claruit. Munus ejus è Nigro libro Scaccarii sic cognoscitur. *Constabularii officium est ad Scaccarium, ut in brevibus Regis de exitu thesauri vel de aliquibus computandis, hiis qui computum faciunt, simul cum præsidente testis existat. In omnibus enim hujusmodi brevibus ex antiqua institutione duos oportet conscribi testes. Item ejus officium est, cum ad Scaccarium stipendiarii Regis venerint pro stipendiis suis, sive sint residentes in castris regis, sive non, assumpto secum clerico constabulariæ cujus est terminus eorum nosce, & marescallo Scaccarii computet eorum liberationes, & de retractis fidem suscipiat, & residuum solvi faciat. Omnis enim liberatio quorumcunque sive accipitrariorum, sive falconariorum, sive bernariorum, ad officium ejus spectat si præsens fuerit: nisi fortè Dom. Rex ad idem aliquem prius assignaverit, quia Constabularius à Rege non facile potest avelli, propter majora & magis urgentia. Notandum verò quod marescallus Scaccarii de liberationibus residentium multum percipit quod ad dominum pertinet rationi officii sui, de commeantibus autem non. Item huic cum aliis magnis commune est, ut nihil magnum eo inconsulto fieri debeat.* Videntur hæc quidem spectare ad ipsum *Constabularium* Regni.

¶ *Consul*, *Consulatus*.] Ab Authoribus mediorum seculorum usurpantur pro *Comite*, & *Comitatu*. LL. Edouardi Confess. ca. 12. *Quod modò vocatur Comitatus, olim apud Brytones temporibus Romanorum in Regno isto Brytaniæ, vocabatur Consulatus: & qui modò vocantur Vicecomites, tunc temporis Viceconsules vocabantur. Ille vero dicebatur Viceconsul, qui Consule absente, illius vices supplebat in jure & in foro.* Ethelwredus Anglosax. in An. Dom. 871. *Undecim Consules ruunt quos illi* (Dani) *Eorlas solent nominare.* Vide *Eorla* quo nos hodie pro *Comite* utimur: sed Æthelstani LL. pro *Duce* ponitur. Distinguere item videtur Charta Frederici Romanorum & Siciliæ Regis (apud Baronium) Dat. An. Dom. 1220. inter *Consulem* & Comitem.

Fre-

Fredericus, &c. *Poteſtatibus Conſulibus & Comitibus univerſorum Comitatuum & caſtrorum Italiæ, &c.*

Conſul etiam apud Orientales dicitur pro legato in re mercatoria.

¶ *Contenementum.*] Æſtimatio & conditionis forma, qua quis in Repub. ſubſiſtit. **His countenance**, *à con*, & *teneo*. Sic *manutenementum*, **Maintenance**, *à manu & teneo.* Magna Charta libertat. Angl. cap. 14. *Liber homo non amercietur pro parvo delicto niſi ſecundum modum illius delicti: & pro magno delicto ſecundum magnitudinem delicti, ſalvo ſibi contenemento ſuo: & mercatori eodem modo ſalva mercandiſa: & villanus——ſalvo wainagio.* Idem Bracton. lib. 3. Tract. 2. cap. 2. num. 3. Et Chart. libertt. Regis Jo. antiquiùs etiam Glanvil. lib. 9. cap. 8.

¶ *Conto.*] Græco-bar. Κόντος, *Comes.* Ab Ital. *Conto.* Cantacuzenus lib. 1. c. 40. apud Meurſ. *Comperiunt Principem Sabaudiæ, quem Latinorum lingua Conton vocat, filio filiáque ſuperſtitibus è vita migraſſe.*

¶ *Contrata.*] *Patria.* Italic. *à con*, id eſt ſimul, & *ſtrada* via, quaſi regio vel tractus in quem plures congrediuntur. Conſtit. Sicul. Tit. 38. *Si oves vel alia animalia de una contrata in aliam ducta fuerint, &c.* Sæpé.

¶ *Contrarotulator.*] Vide *Ingroſſator.*

¶ *Conucula.*] L. Ripuar. Tit. 58. §. 18. *Si ingenua Ripuaria ſervum Ripuarium ſecuta fuerit, & parentes ejus hoc contradicere voluerint: offeratur ei à Rege ſeu à Comite ſpatha & conucula: Quod ſi ſpatham acceperit ſervum interficiat: ſi autem conuculam, in ſervitio perſeveret.* Lindenb. Gloſſ. Latino-Theotiſc. *Colus* **Chunchla.** *Ital. Conochia.* Gall. *Quenouille.*

¶ *Coopertum.*] Vox foreſtar. *Dumetum* & quicquid latibuli quo feræ protegantur à venatoribus. Dictum à *cooperiendo.* Chart. Foreſt. c. 12. *Terra arabilis extra coopertum.*

¶ *Copare.*] *Cædere*, A Græc. Κόπτω, unde Angl. **to Chop.** Choppin. Doman. Fran. lib. Tit. pa. 265. *Boſcum Copatum.*

¶ *Coppa.*] Vas potorium: *cupa*, *cuppa*, quæ de majoribus etiam vaſis dicuntur. Ekkehard. Ju. de Caſib. S. Gal. ca. 1. *Coppam auream Domini tui——pincernæ meæ confeſtim offerto.* Lexic. Græco-Lat. Κόψα *urna, hydria.*

¶ *Coqua.*] *Linter*, à Gall. *Coque*, i. concha, teſta. Angl. **A Cock-boat.** Guilerm. de Nangis. Geſt. Philip. Reg. c. 4. *Quicquid igitur Saracenis, de exercitu & equis eorum erat neceſſarium: galearum & coquarum vehiculo civitas miniſtrabat.* Vide *cagones.*

¶ *De Corbis, Corbanis, Herenachis, & terris apud Hibernicos vocatis* Termonlandes.

¶ *Corba, Corbanus, Comorbanus.*] Reperiuntur antiquè in Hibernica Eccleſia duo miniſtrorum genera, qui *Corbæ* & *Herenachi* appellantur, noſtrâ inſueti & incogniti. De his (ut magis perſpicuè dicam) intelligendum eſt, eſſe utique apud Hibernicos terras quaſdam lingua eorum Termon-landes nuncupatas, & has quidem alias non eſſe quàm apud Juris Canonici Scriptores, *Glebam* Eccleſiæ: Termon autem dictum à Latino *terminus*, quaſi limitatum & diſtinctum (puta à prædiis Laicorum) quo ſenſu & in LL. Baiwar. Tit. 1. §. 4. territorium Eccleſiæ *Terminus* appellatur. *Si quis ſervum Eccleſiæ vel ancillam, ad fugiendum ſuaſerit, & eos foras terminum duxerit, & exinde probatus fuerit, revocet eum celeriter, &c.* Cum autem terræ Eccleſiæ multorum canonum vigore, liberæ eſſent & immunes à ſecularium poteſtate, & ſanctæ habitæ, dici etiam cœpit Termon pro loco ſancto, atque inde Teanmuin pro ſanctuario. Sic *Termon-Fechin* (villa Armachani Archiepiſcopi) pro Sanctuario Fechini, patrii divi: & Devonienſibus noſtris Angliſque occidentalibus, gleba Eccleſiæ *Sanctuarium* vocatur. Sunt tamen qui Termon juxta Gallicum *terre-moine* ſonare intelligunt, i. terram monachorum.

Priſci harum terrarum habitatores, coloni erant Eccleſiæ, aldiones, liti, & id generis: qui ex indulgentia Epiſcopi hæreditariè ſuccedentes in coloniam parentum & avorum, ſolum uti feodale uſurparunt: cenſum tamen antiquum reddentes, & in reparationes matricis Eccleſiæ, quidpiam ſinguli conferentes. Tributum etiam Epiſcopo pro maritanda quaque eorum filiâ pendebant, quod linguâ ſua Luach impighe dicunt; priſci noſtri forenſes *Chivagium.* Hoc quidem non levis aliquandu fuit ſervitutis nota (ut ſupra in ea voce) & rem ignarus videtur attigiſſe, eorum quiſpiam Dermenſem Epiſcopum ſic allocutus. *Non debet Dominus mutare cenſum antiquum, ſed ſi careat rebus neceſſariis, vaccis pinguibus, &c. debet ad nos mittere, & nos debemus illi ſubminiſtrare. Nam quæcunque nos habemus Domini ſunt, & nos etiam ipſi illius ſumus.* Certè conſuetudines Hibernicæ quas Cuttinges, i. *tallidtiones* vocant, ſervilem produnt originem. Sed hæc valeant.

His terris atque ipſis colonis, præfectus eſt ex aſſignatione Epiſcopi *Herenachus*: qui & munus obtinuit Archidiaconi, & nomen. Vernaculè enim Eirchinneach, & Oirchinneach (quaſi Archidiac.) nuncupatus eſt: & à munere Archidiaconus eſſe cognoſcitur. Non autem ſuperioris generis, qui hodie ſub Epiſcopo juriſdictione fruitur: ſed antiqui *D: Herenacos* illius,

illius, qui Presbytero inferior, pauperes & Xenodochia (Diaconias inde appellata) curabat.

Ecclesiasticorum igitur pars est *Herenachus*, sed qui primam tonsuram non deprehenditur transiisse.Sensum Episcopi cæteraque Ecclesiæ debita colligebat, partem unam Episcopo, aliam reficiendæ Ecclesiæ fabricæ, tertiam fovendis pauperibus, excipiendísque hospitio peregrinis disponens. In stipendium muneris, libera ei cessit ab omnibus præstationibus, terræ portio, quam honoris causâ, *Honorem villæ* nuncupant. Tandem verò de annuo censu, & cibariis quibusdam Episcopo exhibendis pepigit: sed facturus itidem quod ad reparationem Ecclesiæ,& ad pauperes,hospitalitatémque pertinet; habitaturus insuper & culturus terras quas vocant Termon-landes. Coalescere jam tum cœpit *Herenachus* suo officio,satísque pro imperio exercere in colonos subjectos: præsertim dum Ecclesia (pia domina) natos nepotésque facilè susciperet in parentum ministeria (ut Levitarum in Tabernacul.) Sic enim hæreditarium in Hibernia sit munus *Herenaci*, non minus quàm in partibus transmarinis, Vicedomini. Sub ingressu tamen cujusque tam novi *Herenaci* quàm Episcopi, subsidium Episcopo pendit *Herenachus*, & (ut cæterus Clerus) ejusdem tenetur visitationibus; procurationes etiam & refectiones præstare. Latinè insuper (ut Ecclesiasticos decet) plerique nôrunt *Herenaci*, licèt cum vulgò indoctissimo agrestique habitantes. Audi quid ex sacramentali Inquisitione capta in Comitatu Tironiæ 27 Julii, An. Dom. 1608. de his proditum est. *Ac ulterius Jurati prædicti supra sacramentum suum dicunt, quod in qualibet dictarum Baroniarum, præter illas terras quæ antehàc possidebantur, ac modò possidentur ab hominibus merè laicis, sunt aliæ quædam terræ de quibus quidam clerici, sive homines literati qui vocantur Herenaci, ab antiquo seisiti fuerunt, &c. Nihilominus quilibet dictorum Herenacorum solvebat & solvere debeat Archiepiscopo sive Episcopo in cujus Diœcesi terræ quas possidebant situatæ fuerunt, quoddam charitativum subsidium, refectiones ac pensionem annalem, secundùm quantitatem terræ, & consuetudinem patriæ.* Hoc rescripto planè liquet *Herenacorum* patrimonium (& perinde munus) hæreditarium esse, licèt servitutibus quibusdam obnoxium. E subjectis autem Chartis (quas exhibet Registrum Armachanæ Ecclesiæ) luculenter intelligas utrumque aliàs ex arbitrio Episcopi dependisse.

Honor villæ.

Concessio Herenaciæ à Milone Armachani Archiepiscopi facta, An. Dom. 1365.

Habetur in registro Nichol. Archiep. Armacani, fol.61.

Universis sanctæ matris Ecclesiæ filiis has literas visuris vel audituris, Milo Dei & Apostolicæ sedis gratia Archiepiscopus Armachi, Hiberniæ primas, salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra nos de unanimi assensu & voluntate Decani & nostri Capituli Ardmachani, dedisse, concessisse, & hac præsenti Charta nostra confirmasse dilectis nobis in Christo Willielmo & Arthuro Mac-bryn filiis Magistri Arthuri Mac-bryn, terras nostras subscriptas in tenemento nostro Kilmor, quas nunc idem magister Arthurus de nobis tenet, viz. Teachrna *&c. Habendum & tenendum prædictas terras cum earum pertinentiis debitis, in bosco & plano, &c. Quas & quæ idem magister Arthurus consuevit habere, & omnibus viis & semitis, pratis & pascuis, & omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus ad prædictas terras spectantibus, secundum ipsarum terrarum debitas & antiquas limitationes, cum pleno jure Herenaciæ in toto tenemento Ecclesiæ de Kelmore nobis & successoribus nostris quoad vixerint, & quilibet eorum vixerit, possidend. quamdiu nobis, nostræ Ecclesiæ Armachanæ, nostrisque successoribus & ministris, grati fuerint & obedientes, & quilibet eorum gratus fuerit & obediens, & dictas terras coluerint seu coluerit, ac eas in parte vel in toto, nulli laico extrinseco colendas tradiderint, seu tradiderit. Salvo tamen jure Chartæ dicto Magistro Arthuro super eisdem terris confectæ ad totam vitam ipsius M. Arthuri, quam Chartam volumus pro vita sua (præsenti Charta non obstante) in suo robore permanere. Reddendo inde annuatim prædict. Willielmus & Arthurus filius prædicti Magist. Arthuri, & quilibet eorum qui supervixerit, nobis & successoribus nostris unam marcam & octo denarios sterlingorum, ad festa Apostolorum Philippi & Jacobi, & omnium Sanctorum per portiones æquales, unà cum aliis oneribus & servitiis inde debitis & consuetis. In cujus rei testimonium sigillum nostrum, & sigillum commune nostri Capituli antedicti præsentibus sunt appensa. Datum apud Dunum die xxi. mensis Novemb. An. Dom.* 1365.

Confirmatio Herenaciæ hæreditariè possidendæ, facta à Johanne Mey Armachano Archiepiscopo An. Dom. 1455.

Ex Registro John Mey H. fol.43.a.

Universis sanctæ matris Ecclesiæ filiis ad quos præsentes literæ pervenerint, Johannes permissione divina Archiepiscopus Armachanus Hiberniæ Primas, salutem in Domino sempiternam. Vestra noverit universitas quod exponente & supplicante nobis dilecto filio patricio Mackassaid Herenaco de Twynha, eo quòd ipse ab olim à nostris prædecessoribus, sicuti & progenitores sui fuerunt Herenachi de Twynha, & terras nostras ibidem (quas per suas particulas duximus præsentibus vulgariter plenius specificand.) consecutus fuisset in eisdem debite inchartatus: de antiqui sui juris confirmatione, & nostri nova investitura, quo sic firmus & securus valeat permanere. Ex certis licitis causis nos moventibus, ad supplicationem suam hujusmodi annuentes

Inchartatus.

tes benevolè & gratanter, ne dum jus omnimodum quod inantea hucusque ex concessionibus & Chartis & inde secutis in Herenacia & terris prædictis cum suis pertinentiis fuerit assecutus, in omni sui robore ratum habentes confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, verum etiam pro modo & forma, nostræ ratione investituræ, de consensu & voluntate unanimis Decani & nostri Capituli Armachani, dedimus, concessimus & hac præsenti Charta nostra confirmamus prædicto Patricio Mackasaid terras nostras de Tirynha, sic per sui particulas hic quo supra vulgariter specificatas, viz. &c. cum suis pertinentiis & antiquis limitationibus.

Habendum & tenendum sibi & hæredibus suis de nobis & successoribus nostris, dictas terras cum suis particulis, pertinentiis, & limitationibus antedictis. Inde nobis reddendo & nostris successoribus, annuatim ad festa omnium Sanctorum, & Apostolorum Philippi & Jacobi, æquis portionibus, quinque marcas & duos solidos sterlingorum, bonæ & legalis monetæ Angliæ, cum aliis servitiis, & oneribus ordinariis & extraordinariis, inde debitis & consuetis, quamdiu dictus Patricius & hæredes sui nobis & successoribus nostris ac officiariis nostris grati, obedientes fuerint & fideles, atque dictas terras inhabitaverint, & eas coluerint, ac nulli laico extrinseco colendas tradiderint, & reditus suos, servitia, & onera prædicta, pro temporibus debitis fideliter & plenè solverint. Alioquin si in aliqua solutionis debito defecerint in præmissis, liceat nobis & successoribus nostris, de dictis terris disponere, Concessione prædicta pro aliquo non obstante; jure alterius semper salvo. Et dictum Patricium nostrum Herenacum in Ecclesia de Tirynha cum omni inde onere & emolumento fecimus, constituimus, & in forma præmissa tenore præsentium ordinamus. Nihilominus quidem per has nostras concessionem, constitutionem, & ordinationem, nobis vel successoribus nostris, de novo Introitu ratione novæ concessionis, seu investituræ cum contigerit, pro aliquo nolumus derogare. In cujus rei testimonium sigillum nostrum unà cum sigillo communi Capituli nostri prædicti, præsentibus est appensum. Datum Armachiæ ix. die Augusti, An. Dom. 1455. *& nostræ consecrationis Anno xii.*

Adhuc de Corba, Corbano, Comorbano, Corbania, Corbanatu, &c. præcedentibus annectenda.

Corba eminentioris loci fuit atque idem qui Decanus ruralis, Plebanus, Archipresbyter, seu Chorepiscopus; à quo & nomen (barbarà contractione) videtur sortitus. Hibernici enim (literas *b* & *p* confundentes) eundem Conpach & Conbach vocant. Con pro *chor*, pach, & bach, pro *pisc* & *bisc* pronunciantes. Sic quibusdam visum est. Alii nescio qua adducti ratione, hunc Latinè *Converbium*, Hibernicè Conruṗbach, i. *Conterraneum* nominant. Annales Hibernici * Conmba seu Conbuṗba, & Comoṗba: ubi (m) nihil sonare aiunt, & perinde legi *Corba*. Has discrepantias ipsi componant Hibernici; nos à nomine ad munus progredimur, quod protinus innotuerit, si *Corba* idem esse quod Plebanus; *Plebanus*, idem quod Archipresbyter seu Decanus ruralis, qui etiam Chorepiscopus dictus est (ut supra in eo vocabulo) constiterit. Audi nominum cohærentiam, atque unà muneris enarrationem. Isidorus Moscovius Canonistarum fretus testimonio, *Ruralis (inquit) Archipresbyter vel Decanus, alio modo Plebanus à regimine plebis, nuncupatur. Unde si habet Capellanos perpetuos in sua Ecclesia, dicitur esse cum dignitate, vel si est in Collegiata & in Parochiali curata.* Huic confer quod ab erudito quodam Hibernico boreali, paucis hinc annis apud Procuratorem regium asseveratum est. *Corbanatus* (inquit) *sive Plebanatus dignitas est, & modo ad Regem pertinet, sed antea ad Papam. In matrice Ecclesiæ debet necessario esse initiatus sacris ordinibus, omnesque decimas pertinentes ad hanc debet habere: & beneficia adjuncta huic, ipsius sunt, eorúmque conferentiam habet & præsentationem. Dictum hoc nomen quia populo & plebi Ecclesiasticæ matricis Ecclesiæ præfuit. Certum numerum sacerdotum quasi collegialium debet habere secum. Primum stallum in sua Ecclesia habet; habet etiam stallum vacuam in Ecclesia Cathedrali, & vocem in omni Capitulo tam publico quam privato. Inscribitur Romano registro, ideoque dignitas est.* Hic (ut vides) *Corbanum* & *Plebanum* confundit: Muscovius suprà *Plebanum* & *Archipresbyterum* seu *Decanum ruralem*, quem & *Chorepiscopum* vocant.

* *Huic verbo appingendus est apex quidem juxta scripturam Hibernicam.*

De majestate militant. Eccl. lib. 1. cap. 13.

Episcopo paret *Corbanus* eisdem legibus quibus *Erenachus*, scil. visitationibus, procurationibus, subsidiis, refectionibus, &c. *Erenacho* tamen superior est, & qui multis in locis pluribus *Erenachis* imperat. Munus itidem huic ut *Erenacho* gentile est, puerósque ideo successuros Latine imbuunt, ne paternæ functionis incompetentes videantur. Nec miraberis *Corbanos* & *Erenachos* ministeria & patrimonium Ecclesiæ hæreditariè ingressos, aut suis fretos uxoribus: cum ipsum Archiepiscopatum Armachanæ Ecclesiæ Primatúmque Hiberniæ, una familia *decursis jam in hac malitia* (ut Bernardi utar verbis) *quasi generationibus quindecim*, hæreditaria successione obtinuerint: Eorumque *Etiam* (inquit idem) *octo viri uxorati & absque ordinibus; literati tamen.*

In vita S. Malachiæ.

Hæc autem in fine Orbis & in populo rudi, qui Romanum canonem tardè recipientes, patrium ritum mordicùs tenuere. Permisit enim Hibernicorum Apostolus S. Patricius sacerdotibus uxores, ut in Concilio ab ipso celebrato circiter An. Dom. clarè liquet. Sed vellicatis diu intestino bello rebus Ecclesiæ, & à Nobilibus undique deprædatis, postliminio tandem redeunt *Herenaciæ* quædam,

ut

ut in Chartis præcedentibus vides: quidam etiam *Corbanatus*, ut in sequuturis, *viz*.

Collatio Comorbaniæ (seu Corbanatus) *de Ro Derensis Diœcesis.*

Ex Registro Nic. Stoning. Archie. Ardmacani. fol. 3.

Nicholaus permissione divina Archiepiscopus Ardmacanus Hiberniæ Primas, Dilecto nobis in Christo Magistro Odoni Macthaig Ecclesiæ Decensis Canonico salutem, gratiam, & benedictionem. Rectoriam Ecclesiæ parochialis Sancti Kynnici de Drumgossa aliàs de Ro Derensis Diœcesis Comorboniam nuncupatam, per mortem Magistri Johannis Macthaig ultimi Rectoris & Comorbani ejusdem, vacantem & ad nostram collationem hac vice jure devoluto spectantem, tibi conferimus intuitu charitatis, teque de eadem investimus, & per annuli nostri traditionem instituimus auctorizabiliter in eadem decernentes te in corporalem possessionem ejusdem Rectoriæ sive Comorbaniæ, cum omnibus suis juribus & pertinentiis universis, vel quasi fore realiter inducendum & defendi inductum. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus est appensum. Dat. apud Dundalke 26. die mens. Octob. An. Dom. 1406. *& nostræ consecrat.* 3.

Comorbaniam, seu Corbanatum (vides) ad jus Ecclesiæ restitutum, sed Ecclesiam (more veteri) in unam eandemque familiam hunc conferre. Anno enim 1367. Augustinus Macthaig Comorbanus S. Kynnici fuit: deinde Jo. Macthaig, nunc Odo Macthaig.

Registr. prædict. fol. 40. temp. Milonis Archi.

Sequestratio Corbanatus concessa à Johanne Walton Archiepiscopo Dublinæ.

Quia ex quibusdam rationabilibus causis nobis deductis, animum nostrum juste moventibus, officium Corbanatus ibidem cum omnibus emolumentis & pertinentiis suis duximus sequestrandum, & sequestramus per præsentes. Tadeum Oskelly clericum ejusdem villæ & Ecclesiæ Glindelacensis ipsius sequestri custodem deputantes, juriumque & pertinentiarum dicti officii antiquitus excrescentium & excrescere valentium, usque nostram visitationem & Ecclesiæ & populariium de Glindelaghe prædict. ratiocinio emolumentorum ipsius officii, & rerum ad illud pertinentium, nobis reservato, &c. Etiam & scrutatis antiquis Ecclesiæ nostræ Dublinensis scripturis & monumentis seu chartis, dispositionem dicti officii (cum illud vacare contigerit) ad nos & nostros successores pertinere debere & nullum alium (sede Dublinensi duntaxat plena & consulta Archipræsule) pronuntiamus, decernimus, & declaramus in his scriptis. Dat. &c. 11. *Decemb. An. Dom.* 1473. *et nost. consecrat. An.* 2.

Hæc fusiùs ut obscuritati lumen adferam, quod accendit mihi literarum insignis pharus D. Jacobus Mediensis Episcopus.

¶ *Corium forisfacere.*] Verbera promereri. LL. Inæ MS. cap. 6. *Si quis corium suum forisfaciat, & ad Ecclesiam incurrat: sic ei verberatio condonata.*

Corium perdere: vapulare, flagellis cædi. Ibidem ca. 3. *Si servus sine testimonio Domini sui die Dominico operetur, corium perdat.* Saxon. ðolig hi ƿ hyðe.

Corium redimere: putà ne vapulet. L. Frison. Tit. 3. §. 4. *Servus vapulet nisi Dominus ejus* 4. *solid. corium ejus redimere voluerit.* Ita in L. Salic. Tit. 13. §. 1. — *aut flagellis* 120. *ictus accipiat: aut pro dorso suo* 120 *denar.* — *culpab. indicetur.*

Corium cum capite decorticare. Vide *Decorticare.*

¶ *Corrodium*, al. *Corredium.*] Est alimenti modus qui in aliquo monasterio alicui conceditur, vel ad terminum vitæ, vel pro certo tempore, vel hæreditarié. In Constitut. Othobon. *liberatio* dicitur: prohibeturque illic Religiosis ne deinceps hujusmodi *liberationes* aut vendant aut concedant. Ad fundatores verò è communi jure spectabat, *corrodiam* in quovis suæ fundationis monasterio, nisi in libera Eleemosyna fundaretur. Disposuit item Rex (in beneficium famulorum suorum) *corrodium* unum & interdum alterum in undeviginti supra centum monasteriis, quod mihi arguere videtur priscos Reges hæc eadem fundasse.

Cap. Quod religiosi non vendant vel assig. aliis liberat.

Corredium etiam dicitur quicquid obsonii quod vel superiori in subsidium penditur, vel in mensam alicui apponitur. *Cibus.* Constitutt. Sicul. lib. 3. Tit. 18. Prælati Ecclesiarum adjutorium petant pro — *corredo nostro cum in terris eorum nos hospitari: vel corredium ab eis recipere contigerit.* Custumar. Prior. Lew. pa. 16. *Item omnis molman inveniet equum ad portandum corredium Prioris.* Mox. *Flagellabit præbendam Prioris per unum diem cum corredio Domini.* Tertio, *Lanceta falcabunt pratum Domini cum corredio tali. Ad matutinellum, pane ordei et caseo: ad nonam potagio, & duplici companagio: & ad vesperum, unum panem curiæ & fassellum herbæ.*

¶ *Cornare.*] *Cornu inflare.* Occurrit in Chart. forest. cap. 11. sed in impresso codice, mendosè legitur *coronare.*

¶ *Coronator.*] Apud nos Coronæ officialis pervetustus est, ad tuendam pacem & dignitatem regiam in quovis Comitatu populi suffragiis constitutus. Olim non minor Equite aurato, sed diminuta hodie potestate, quatuor plerunque eliguntur, qui in exquirendis homicidiis operam præsertim navant. Universis præest Capitalis Justiciarius Banci Regis

Regis, qui & ideo *Summus Angliæ Coronator* habitus est.

¶ *Corporale.*] V. *Durand.* l. 4. cap. 20.

¶ *Corsned.*] *Canut.* LL. Eccl. 5. Sax. *Panis consecratus* (vel potius *exorcisatus*) *ex hordeo confectus*: Tate. V. Offa judicialis. Et Lind. pag. 1307. *Noodkost* vetus alimentum. *Kil.*

¶ *Cortinum.*] Vide *Curtinum*, post *Curtis*. Et lib. Rames. Sect. 253. *Cortina.*

¶ *Cortis* vulgo *Curtis.*] *Aula.* Dictum à *corte* seu *cohorte* Principis. Greg. Turon. Hist. lib. 10. Sect. 16.——*accensis in corte cuppis*. Vide *Curtis*.

Hinc *Cortinarii* & *Cortalini* pro Aulicis, *Courtisans*, qui Curiæ seu *Corti* Principis addicti sunt, *Cohortales* in L. *omnes omnino*, C. Qui *militare poss.* lib. 12. ut Goldast. ad Ekkehar. cap. 10. etiam *Cortiles*.

¶ *Coscez* & *Coscet.*] Domesd. Tit. Wiltescire. Rogerius Comes. *Octo villani, & octo coscez cum quinque carucis.* Vox in lustratione hujus Comitatus frequens (uti & *Coscet*) quæ *bordariorum* loco, villanos plerunque sequitur. In burgo autem Malmesberia cum *bordariis* sæpe jungitur. Agardus opinatus est, *operarios pauperes* significare: nos idem quod *Cotmanni* & *Cotarii*, id est cotarum habitatores: nam *coshe* idem apud veteres Anglos quod *cote*, i. tugurium. Vide *Cota* & *Cotmanus*.

Coshe.

¶ *Costera*, *Costerea.*] *Litus.* Regionis pars mari finitima, à Gall. *costier*, i. Latus: quasi *costiera*. Declaratio Constitution. Alani Ducis Britan. An. Dom. 1087. *Qui pro tunc habebat complures nobilitates super navibus per mare Oceanum in costeriis Occismorensis.* Ordinat. marisc. Rumeney, *Per costeram maris & partium adjacentium in Comitatu Kanciæ.*

Hist. de Bretaign. lib. 1.

¶ *Cota*, *Cotagium*, *Cotarius*, *Cotmannus*, *Cotsetus*, *Cotsetellum*, *Cotsethelanda.*] *Cota*: Tugurium, latibulum. A Saxon. cote, *spelunca, latibulum*: quod etiam Belgicè significat. Primariè à Græco Κοίτη, i. *cubile & lustrum ferarum.* Mat. 21. 13. ðeofa cote, *spelunca latronum.* Qui olim in agris rem exercebant, speluncis se tuebantur & latibulis: ex quo casæ viliores *cotarum* nomen reportarunt. Ovid. Metam. lib. 1.——*Domus antra fuerunt.*

Est etiam *Cota* tugurium in campis, quo noctu includunt oves à rigore hyemis, vulpiumque rapacitate: cujusmodi multa hodie extant in Comitatu Glocestriæ & tractu adjacenti. **A sheep-house, or sheep-coat.**

Cotagium forenses dicunt pro ipsa *cota* seu tugurio: & complecti præterea videtur fundi ascriptam portiunculam, ut mesuagium *le mes*, & conclusum prædium.

Gal. maz & mas.

Cotarius, *Cotmannus*, *Cotsetus*, dialectum variant non significationem. Sax. cotsete, *cotæ habitator.* Domesd. Titt. Middlesex. S. Petrus. *Unus cotarius de 5. acris: & 40. cotarii qui reddunt per annum 40. sol. pro hortis suis.* Tit. Wirecestr. Gisilbert. fil. Turoldi. Hadsore. *Et 8. bordarii & cotmanni cum duobus carucis.* LL. Henrici 1. cap. 30. *Villani verò vel cotseti, vel perdingi: vel qui sunt hujusmodi viles, vel inopes personæ, non sunt inter legum judices numerandi.*

Cotsetellum diminut. Grand. Custumar. Abb. de *Bello*, fol. 87. b. *Ric. Reve tenet 1. vetus mesuag. quod nuper fuit* Cotsetellum *Johannis Sawyere.* Ibi in seq. pluries *Cota*, *Cotagium*, *Cotarium*.

Cotsethlanda. Lib. Rames. Sect. 265. *Dedit prædictus Abbas prædicto Hugoni pro tota terra quæ tunc temporis à S. Benedicto idem Hugo tenebat, unam cotsethlandam, cum libero servitio in villa quæ dicitur Slepe: & unum maignagium in foro ejusdem villæ ——& insuper 60 sterlingorum solid.* *Cotsethlandam* hic intelligo *cotæ* sedem & prædii quidpiam ad eandem pertinens. Cote onim *casa* vel *casula*: set & seth *sedes*, à Saxon. settan *incolere*: landa *terra.* Et hìc nota: *cotas* non tam exiles semper fuisse, quin & sua aliàs obtinuerint prædia.

¶ *Coterellus*, al. *Cotarellus.*] Idem videtur quod suprà *Cotarius* & *Coscet*: *Cotæ* seu tugurii habitator. Statut. dict. *extenta manerii* MS. *Inquirendum est de custumariis, &c. Item inquirendum est de coterellis: quæ cotagia & curtilagia tenent, & per quæ servitia, &c.* Apud Rastallum mendosè editur: *Inquirendum est de cotagiis, viz. quæ cotagia & curtilagia tenent.* Promptor. Fratr. Lennens. Coterell. *Gurgustinus, gurgustina: Tigurrinus, tigurrina: Coterellus, coterella; & hæc duo ficta sunt.* Est autem *gurgustum* vas viminarium quo pisces reservantur, & cella vel domus pauperum, & locus tenebrosus in taberna ubi exercentur turpia. Ciceroni *gurgustium*, Apuleio *gurgustiolum*.

Coterelli hinc dici videntur homines viliores (Gallis *Cotereaux* & *Costereaux*) qui sub Anglo militantes, Francis admodum infesti erant: Rigord. de gest. Phil. Aug. pa. 180. *Quodam die Ricardus Comes Pictaviensis multitudinem Cotarellorum ad castellum Radulphi pro succursu miserat.* Sæpè.

¶ *Cotiones.*] Vide *Coccio*.

¶ *Coutheutlaugh.*] Saxonicum. Qui exlegem scienter recipit. Couth *sciens*, utlaugh *exlex*.

¶ *Cranohari.*] L. Boior. Tit. 20. ca. 1. §. 1. *Accipiter qui cranohari dicitur.* MS. *Cranihari.* Sed rectiùs puto (inquit Lindenbrogius) *Cranichapich.* Germ. Cranich *grus*, hapich *accipiter*. Atque is ipsius est qui in LL. Alaman. Tit. 99. vocatur, *Accipiter qui gruem mordet.* L. Ripuar. Tit. 36. §. final. *Commorsus gruarius.*

¶ *Cratare.*] *Scalpere.* A Gall. *Gratter.* Addit. LL. Frison. Tit. 3. §. 44. Vide *Cladolg.*

¶ *Creantum.*] *Satisdatum.* Constitut. Philip. August. apud Rigord. pa. 182. —*faciant creditoribus per fidei jussores, vel per vadia, creantum suum solvendi debita ad prædictos terminos.*

¶ *Credentia.*] *Abacus*, seu *tabula* vasa suscipiens. Italic. *credenza.* Formula degradandi Archiep. *In primis in publico extra Ecclesiam, paretur aliquis eminens locus congruens spacii pro degradatione fienda. Item super eundem ordinetur una credentia simplici tobalea cooperta. Item super eandem credentiam ponatur ampulla vini, ampulla aquæ, &c.*

Significat etiam *fidem*, sed quære an ita, prorsus & simpliciter in Constitut. Sicul. ubi sæpe occurrit. Lib. 1. Tit. 59. ca. 1. *Sancimus ut omnes camerarii & bajuli priusquam in gabellam & credentiam, bajulationes nostras administrandas susceperint ——— corporalia subeant sacramenta.*

¶ *Crinitus*, *Crinosus.*] L. Salic. Tit. 26. §. 1. *Si quis puerum infra 12 annos, sive crinitum, sive incrinitum occiderit, 23 den. qui faciunt sol. 600. culpab. judicetur.* §. 2. *Si quis puerum crinitum sine voluntate parentum totonderit*, I D CCC. *denar. qui faciunt sol.* xlv. *culpab. judicetur.* Decret. Childeberti cap. 2. *Nullus de crinosi incestum usum sibi societ conjugio.* Ad Explanationem harum legum & antiqui moris, addam quæ collegit Lindenbrogius. Francorum Reges & Regia stirpe oriundi, *criniti* semper erant, reliqui verò tonsi. Agathias lib. 1. pag. 9. Θεμιτὸν τοῖς βασιλεῦσι τῶν Φράγγων, &c. *Solenne est Francorum Regibus nunquam tonderi, sed à pueris intonsi manent. Cæsaries tota decenter eis in humeros propendet, anterior coma è fronte discriminata in utrumque latus deflexa. Neque verò quemadmodum Turcis & Barbaris, impexa iis & squalida sordidaque est coma, vel complicatione indecenter cirrata, sed smigmata varia ipsi sibi adhibent, diligenterque curant: idque velut insigne quoddam eximiaque honoris prærogativa Regio generi apud eos tribuitur. Subditi enim orbiculatim tondentur, neque eis prolixiorem comam alere facilè permittitur.* Meminit hujus moris Greg. Turon. lib. 2. cap. 9. Ado Vien. pa. 149. Otto Frisig. lib. 4. cap. 32. Sed & Saxones criniti erant. Witikind. de gest. Saxon. lib. 1. pa. 5. *Illis* (Saxonibus) *hæc loquentibus mirati sunt Franci præstantes corpore & animo viros, mirati sunt & novum habitum, arma quoque & diffusam scapulis cæsariem.* Quæ eadem in Abbate Ursp. leguntur. Vide *Capillati.*

Incrinitus.

Crinosus.

¶ *Cro*, *Croo*, & *Croy.*] Reg. Majest. Scot. lib. 4. cap. 24. *Cum quis per villam mediam transierit equitando, & aliquem hominem antecedentem illum, pedibus equi sui calcaverit, ita quod mortem inde subierit; ———reddat pro homine mortuo, & taliter occiso*, Croo, & Galnes, *quasi eum propriis manibus occidisset.* Perspicuum est *Croo* hîc esse pretium hominis occisi, quod alii *Wergildum* dixere, id est, *capitis æstimationem.* Lib. eodem, cap. 36.

Statuit Dom. Rex, quod ille Croo *unius Comitis* Scotiæ, *est septies viginti vaccæ, 3 oræ pro vaccæ.*

2 Item, le Cro *filii unius Comitis, vel unius Thani est centum vaccæ.*

3 Item, le Cro *filii Thani est 66 vaccæ, & 21 denarii, & 2 partes unius den.*

4 *Omnes Bassiores in parentela sunt rustici.* Item, le Cro *unius rustici est 16 vaccæ.*

5 Item, le Cro *cujuslibet fœminæ virum habentis, est minor per tertiam partem, quam le* Croo *viri sui.*

6 Item, *si ipsa non habeat virum, tunc* le Croo *ipsius est adeo magnum, sicut* Cro *fratris sui si quem habet.*

7 Item, le Cro, & galnes, & enach *uniuscujusque hominis sunt pares, scil. in respectu fœminarum suarum.*

Skenæus hos capitis census, vix Scoticos agnoscit. Forte Hibernos respiciunt, qui vaccis omnia æstimabant. Homicidii verò compositio apud Saxones nostros, triplex fuit. Cognatis pro cæde consanguinei. Domino, pro cæde vassalli. Regi, pro pace in utraque rupta. An huc spectent, *Cro, galmes, & enach*, alii dicant: voces Hiberniam sapiunt. Lib. eodem, cap. 38. §. 5. *Si uxor liberi hominis sit occisa, vir suus habebit* le Kelchyn, *& parentes ejus habebunt* le Cro, & le Galmes. Item, *Si uxor rustici sit occisa, Dominus ipsius terræ in qua manet, habebit* le Kelchyn, *& parentes ejus* le Cro, & le Galmes. Sic 93. Statuto Jacobi 1. Parlam. 6. homicida pendere jubetur Regi 40. lib. *le Croy* verò, proximis consanguineis interfecti: **to the nearest of the kin of the slain man.** Vide *Were* & *Wergildum*, & in procinctu, Crocium.

¶ *Crocium.*] Extare audio in Hibernia diploma quoddam Henrici 2. quo idem Rex uberrima privilegia Episcopo concessit . . . . . *Exceptis forestallis, thesauro invento, crociis, &c.* Quid hîc vult *crociis* à me quæsitum est: nec habeo quo respondeam, si aliud sit quam *Cro* in LL. Scoticis jam suprà dictum, id est, *Wergildum*, vel homicidii compositio. Quamvis enim Anglis ademisset Rex ille Wergildi leges, suas tamen Hibernis permisit immutatas.

¶ *Croftum*, *Croftus*, *Cruftum.*] Sax. cроfт & cрufт. Lat. *crypta*, à Gr. Κρύπτω, *abscondo.* Locus secretus. Est autem *Cruftum* prædiolum ponè habitaculum rusticum à latioribus campis ideo distinctum, ut animalia rustica subitis usibus exhibeat. Angulus campi, idemque forte Saxonibus, quod nos hodie (Normannos sequuti) *clausam* dicimus, à **Close.** Ingulf. *Possunt etiam dicti monachi de eisdem mariscis versus occidentem jacentibus, pro se & hominibus, sive tenentibus suis, includere*

dere croftos, sive pratum circa pontem, separaliter quantum illis placuerit.

¶ *Crota.*] *Antrum*, *specus*, *cella*, *crypta*, à jam dicto Saxonico Cporc pelſo Brit. Armoric. Philip. lib. 10. pro *cella*.

Dum tu conaris monachi subvertere crotam.

¶ *Crotta.*] Fidicula Britannica, Cambris hodie **a Crouð.** Numquid à fidibus, Hispan. *cuerda*, vel Græc. κρουτάλιζω, i. *strepo*, *plaudo?* Veianius lib. 7. Carm. 8.

Romanusque lyra plaudat tibi Barbarus harpa:
Græcus Archilliaca, Crotta Britanna canat.

¶ *Cruces nigræ.*] *Litania major*; quod vide.

¶ *Crucem manu bajulare.*] Radevic. de gest. Freder. 1. lib. 2. cap. 5. *Videns multitudinem eorum qui cruces bajularent; is enim Italorum mos est, ut habentes querelas crucem manibus perferant, misertus illorum ait, &c.*

¶ *Crucis judicium.*] Criminis explorandi purgandique multa olim genera, de quibus suis locis. Hîc de *Judicio crucis* (quod & *Judicium crucis Dei* vocant) dicemus: formulam ejus qualem è Frisonum legibus Tit. 14. *de homine in turba occiso*, conceperimus, exhibituri. Reus primùm duodecima manu (hoc est, totidem compurgatoribus) objecti criminis se purificabat sacramento. Ad Ecclesiam deinde, vel distante longiùs Ecclesia, ad reliquias Sanctorum deductus erat, præcisisque de virga particulis duabus paribus (quas *talos* & *tenos* vocabant) unam crucis charactere insigniunt, alteram puram dimittunt. Lanâ mundâ ne internosci possent, sortes istas seorsim obvolvunt: & in Ecclesia, super altare; foras, super reliquias ponunt. Exorato tunc sollenniter Deo, ut signo evidenti ostenderit utrum accusatus verè juraverit necne; presbyter si adsit, vel desiderato presbytero, puer quispiam innocens, sortium unam tollit, quæ si ea sit quæ cruce signatur, insontem pronunciant accusatum; sin verò pura, reum judicant. Hæc formula vaticinandi ex decisæ virgæ particulis, inter paganos antiquissima fuit, ut infra in *Tenus*. Capitul. Ludov. Imp. ad L. Salic. cap. 1. *In seculari causa hujuscemodi testium diversitas, campo comprobetur: in Ecclesiasticis autem negotiis, crucis judicio rei veritas inquiratur.* Testam. Caroli M. cap. 8. Si confinia Regnorum, hominum testimonio declarari non possunt: *tunc volumus, ut ad declarationem rei dubiæ, judicio crucis, Dei voluntas, & rerum veritas inquiratur: nec unquam pro tali causa cujuslibet generis pugna vel campus ad examinationem judicetur.* Hinc in Longob. LL. *Campo vel cruce contendere.* Capitul. lib. 5. ca. 125. — *de ipso perjurio stet ad crucem.* Formul. Vet. Bignon. ca. 12. *Ad crucem cadere*: & *crucem evindicare.* V. Form. f. 172.

Eadem in divisione Regni Ludovici Imp. cap. 10. sed judicio crucis illic legitur vexillo crucis: & quod hic examinationem, illic exterminationem. Lib. 2. Tit. 28. Lib. 3. Tit. 55. 25.

Interdicitur *Crucis judicium* in Capit. Caroli M. lib. 1. cap. 108. viz. *Sancitum est ut nullus deinceps quamlibet examinationem crucis facere præsumat, ne Christi passio quæ glorificata est, cujuslibet temeritate contemptui habeatur.* Sed quære an iste canon rectè inseratur Constitutionibus ipsius Caroli, qui & Capitul. lib. 3. cap. 48. & in Testam. suo (quod jam citavimus) ad *judicium crucis* provocare jubet: quemadmodum & filius ejus Ludovicus. Reperitur verò ipsissimis apicibus Lothario adscriptus Longobard. lib. 2. Tit. 55. l. 32.

Solennis etiam moris fuit libata cruce jurare. Beda de remed. peccator. ca. 4. *Qui perjurat in manu Episcopi, aut presbyteri, vel altari, vel cruce consecrata, unum annum pœniteat.*

¶ *Cruciferi*, *Crucigeri*, *Crucesignati.*] Sunt qui militiam Terræ sanctæ profitentes, crucem professionis symbolum, vesti in humero dextro appingebant. Sic olim noti, qui prædicata cruce, militaturos se voverant Hierosolymis. Vide Rigord. de gest. Philip. August. in An. 1187. Mat. Par. in Anno 1095. & 1096. Guiliel. Tyrium lib. 1. cap. 16. aliosque istorum temporum Historicos.

Crucem prædicare, est periclitantem rem Christianam apud fideles conqueri, eosdemq; adversus hostes Ecclesiæ, concionando ciere. Hoc ab Urbano 2. circiter An. Dom. 1096. inchoatum est, qui non solùm humeros, sed & frontes jussit cruce signari. Propriè autem adversus Saracenos & Infideles (quibus signum crucis ludibrio est:) sed quòd Pontifices Romani contra ipsos etiam Christianos (inimicos suos) non semel usi sunt. Sic Alexand. 4. contra Manfredum Regem Siciliæ An. 1255. ut refert ibidem Mat. Parisius. Vide Guiller. de Nangis, de Gest. Ludov. pag. 420.

Crucigeram autem *militiam* ab ipso Constantino repetamus, qui è cœlo monitus non solùm crucem pro Labaro usus est; sed & militum armaturis eandem dedit insigni, ut refert Nicephorus lib. 7. cap. 29. Hinc & Prudentius,

——*summisque micat crux addita cristis.*

Sub initio Regni Hierosolymitani exorti sunt 4. alii *Crucigerorum* Ordines, scil. Canonicorum sepulchri Dominici, Johannidarum (qui postea Rhodii nunc Melitenses dicti sunt) Templariorum, & Teutonicorum; de quibus infra in Militum Ordinibus.

Crucigeri etiam Italis dicuntur, qui ferentes crucem in manibus, querelam profitentur. Vide supra, *Crucem manu bajulare.*

¶ *Cucurbita, Cucurbitare.*] Vide *Arga.*

¶ *Culdei, Colidei, Cœlibes.*] Hect. Boëthius Hist. lib. 6. *Cœpere Monachi & Sacerdotes* (apud Scotos & Hibernicos) *eo tempore Christi dogma accuratissimè amplexari. Monachorum quorundam ductu & adhortatione, qui quòd sedulo prædicatione vacarent, essentque frequentes oratione, ab incolis Cultores Dei sunt appellati. Invaluit id nomen apud vulgus in tantum, ut Sacerdotes omnes ad nostra penè tempora vulgo* Culdei, *i. cultores Dei sine discrimine vocitarentur. Pontificem inter se communi suffragio deligebant penes quem divinarum rerum esset potestas. Is multos deinceps annos* Scotorum Episcopus, *uti nostris traditur Annalibus, est appellatus.* Habet hæc in 6. Hist. suæ libro Hector Boëthius.

Sed auditum est hoc nomen etiam extra Albaniam, ut me admonuit vir sagacissimus D. Jacobus Usher Episc. Mediens. utpote in *Entili* sive *Berdseya* insula ubi *monachis*, & in Hibernia ubi *presbyteris secularibus* est attributum. Illam enim suo tempore *à monachis religiosissimis* inhabitatam scripsit * Geraldus Cambrensis, quos *Cœlibes*, vel *Colideos vocant.* Hic verò in majoribus Ultoniensium Ecclesiis (ut in Ardmachana, & Ecclesia de Clunish sive Cluain ynish Chlochorensis Diœceseos) presbyteros qui Choro inservientes divina celebrabant officia *Colideos*, eorumque Præsidem *Priorem Colideorum* appellatum esse novimus. Indeque à Johanne Meyo Archiepiscopo Ardmacano * *ex probatissimorum testium testimonio, & quod magis est* (Registri verba sunt) *sanctorum patrum antiquis Chronicis, & prædecessorum libris annalibus scrutatis & perlectis*, An. 1445. sententiam latam invenimus, quod *Prioris seu cujusque Colideatus officium Curatum nullatenus sentiatur, teneatur vel aliàs reputetur: quin quilibet beneficium curatum simul & semel cum Prioratus & Colideatus officio possit & valeat liberè & licitè retinere dummodo in Ecclesia Ardmachana debitam faceret residentiam, &c.* Et quod *Priori Colideorum locus primus in mensa; & in exequendis & regendis divinis officiis, ut in loco Præcentoris, à Coldeis cæteris reverentia congrua debeatur.* Et à Nic. V. Romano Pontifice * aliam *quòd Prioratus Collegii secularium Presbyterorum Colideorum vulgariter nuncupatorum Armachonensium simplex officium, & sine cura existat*; Ut in rescripto ipsius videre est, dato Romæ apud S. Petrum An. 1447. Pontificatus An. 1. Hæc ille.

* *Itin. Camb. lib. 2. cap. 6.*

* *Ex Registro Jo. Mey. fo. 12.*

* *Ibid. fol. 2.*

¶ *Culmo subnixa.*] Intellige, Potestas, Charta, Actus, Pactum. In Marculfi formulis passim occurrit *stipulatione subnixa*, & hoc ex jure Romano petitum (ut notat Bignonius.) Dicitur autem *culmo subnixa*, quasi pacti vinculum & solennitas, traditione culmi sive stipulæ, consummata aliquando fuisset, & stipulatio à stipula descendisset, quod Isidorus (ut notat item Bignonius) asserit Orig. lib. 5. *Stipulatio à stipula: veteres enim quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum jungentes sponsiones suas agnoscebant.* Varro & Jurisconsulti aliter. Sed antiquum ritum in obscuro remotoque populo, diuturniorem (juxta Platonis sententiam) deprehendimus. In insula enim maris Hibernici quæ Mannia dicitur, hodie in usu est, equorum, aliarumque rerum venditiones traditione stipulæ ratas facere. Trad. Fuld. lib. 1. Chart. 106. *Hoc sit actum coram testibus subter positis culmo subnixum*, Lib. 2. Chart. 16. *Habeatis potestatem culmo subnixam.* Ibidem Chart. 21. & 23. *Culmo connexam.* Vide *Fistuca.*

¶ *Cultura.*] Pars agri latior uni designata cultui: aliàs *Quarentena*, quod vide.

¶ *Colvertagium.*] Vide *Nidering.*

¶ *Cuna.*] Domesd. Tit. Cestria. *Quando Rex ibi veniebat, reddebat ei unaquæque carucata CC. hestas, & unam cunam plenam cervisiæ.* Custumar. de Hecham. p. 21. *Omnis lanceta & toftman inveniet cunam si habeat ad cervisiam Domini faciendam.* Vas quo utuntur, potifices: *Cupa, orca*, vel id generis, **a tub, stand, or fat.** Galli *cume* dicunt pro vase emanentem liquorem suscipiente, ut *Cume de pressouer.*

¶ *Cuneus.*] Sigillum ferreum quo numus cuditur: à forma dictum: atque inde *coin* quasi *cune*, pro moneta. Domesd. Tit. Wirecestre. *Burgenses plures habuit, & pro 15. hidis se defendit: quando moneta vertebatur, quisque monetarius dabat 20. sol. ad Londinum pro cuneis monetæ accipiendis.* Occurrit etiam pro monetæ percussione, & ipso percussionis loco. Rotulus fundatorum monast. S. Edmundi Buriens. *Dedit idem Sanctus E.* (id est, Edouardus Confessor) *S. Edmundo, Pakenham, Connegeston, & concessit etiam dicto Edmundo monetariam sive cuneum infra Bury.* *Coin.*

Hinc *Cuneare* vox forense cudere: & *Cunage*, percussio. 2. Statut. Anno 9. Henric. 5. cap. 3. —— *& pur les seignourage & cunage dargent. 15. den. de la libre de Tour.* *Cuneare.*

¶ *Cuppula.*] Fornix rotundus in altum porrectus, al. *Trullus.* Baron. in An. 682. nu. 41.

¶ *Curescet.*] In Epistola Canuti apud Malmesber. de gest. Reg. mendosè pro *Curcscet.* vel *Circset*, quod vide.

¶ *Cursodi.*] Vide *Zurb.*

¶ *Curfue*, al. *Coverfu.*] A Gall. *couvrir*, tegere: *feu*, ignis. Latinè, *Ignitegium.* Edixit Willielmus 1. ut hora octava vespertina, ignis ubique obstrueretur, pulsareturq; tunc in ejusdem admonitionem, per Oppida & Civitates campana, quæ à munere Cuppubell est appellata. Abiit ad Scotos mos iste: unde in LL. Burgor. cap. 86. *Qui etiam cum duabus*

duabus armaturis exibit (ad vigilandum) *quando pulsatur ignitegium* (Couer-feu.)

¶ *Curia.*] Origo nominis vel à Græcis petatur, vel à Romanis. Romani *curias* primo dicebant xxx. illas portiones, in quas populum divisit Romulus. Secundò, partium illarum ædes publicas, quibus & convenire solebant singulæ curiæ, & sacra peragere Tertiò, locum in quo Senatus Rempub. curabat: atque inde quartò, locum etiam cui suam quisque domum Senator contulit.

Ad Græcos eamus. Κυρία Athenis dicitur & ipsa concio, & concionis locus ubi convenire solitus est magistratus, & creari. Item dies rei alicui constituta, vadimonii sistendi, vel juris dicendi gratiâ; necnon sententia quæ in suffragiis vincit, unde proverbium αὕτη Κυρία. Porro Κῦρος authoritatem, arbitrium, edictum, & efficacem probationem significat. Κυρόω comprobare, nec tam hoc quàm cum authoritate decernere, & legitimè transigere rem, ut deinde ratum sit quod actum fuerit. Hinc Κυρίον pro scripto authentico, quod nos *recordum* vocamus. Et ἀκυρόω, antiquo, abrogo, irritum facio.

Denique Κυρία nuncupatur potestas & dominium, Κύριος qui potestate fretus est, judiciumque exercet; Latinis *Dominus*. Κυριακὰ (de templis dictum) quasi habitacula Domini. Κυριολογία sana rei narratio, quam forenses *placitum* vocant. En quam appositè Græcorum hæc omnia ad *Curias* nostras & Maneria trahantur.

Certè Romana dictio à Græca profecta videtur, licèt Varro (suique alii) à *cura* derivent: Canonistæ à *cruore*. Conveniunt enim & significatione & scriptura, Κυρία & *Curia*: neque in vocabulis à Græcis ductis, *u* in *y* semper mutant Latini; ut videre est in *cubus*, *cupressus*, *cuprum*, *mus*, *&c.*

Curia pro foro juridico, apud Scriptores Ecclesiasticos, & in Jure Civili, antiquè nonnunquam reperitur. Exin pro *potestate & brachio* (quod dicunt) *seculari*: atque aliàs pro omni *populo seculari*. Sic ut *Curia* & *Ecclesia* inter se distinguantur, modo quo *Ecclesia* & *Regnum*. Ivo ad Philippum Regem Epist. 22. *Respondere non subterfugiam, vel in Ecclesia si Ecclesiastica sunt negotia, vel in Curia si sunt Curialia.* Videndæ Jureti observationes in 53. ejusdem Epistolam ad Sanchonem Archiep. Aurelianens. Apud Germanos autem, Francos, Anglo-Saxones, & gentes boreales, non venisse in usum existimo, *Curiam* pro *foro juridico*, ante decimum, vel inferius seculum. Communiter enim *Mallum*, *Placitum*, *Gemotum*, *&c.* recepta priùs erant vocabula: quæ succrescente post accessum Normannorum voce *Curia*, nostratibus recesserunt in tenebras. Dicebatur autem *Curia*, primò de Regia seu *Palatio* Principis, inde de familia, & judiciis in ea habitis. Ritu veterrimo ut ostendit Virgilius Æneid. 7.

——*Laurentis Regia Pici:*
Hic sceptra accipere, & primos attollere fasces,
Regibus omen erat: hoc illis curia templum.

Mox de omnibus foris judiciariis tam minoribus quam majoribus effertur.

Curia pro ædibus Nobilium, & manso capitali, seu aula Manerii. Lib. Priorat. Dunstaple Tit. Houcton. ca. 1. *Henricus* 2. *totum manerium de Houcton dedit Ecclesiæ S. Petri de Dunstaple.* —*Et tunc fuit curia & mansum capitale juxta Ecclesiam de Houcton ex parte de North.*

Pro dominio, quod Manerium dicitur & Mansus indominicatus Chron. Laurishamens. in Folcando Abb. 37. *Tres Abbatiæ curias, viz. Obbenheim, Wibelingen, Gingen, Regiæ potestati in concambium tradidit.* LL. Hen. 1. cap. 40. *Si* pundbrech, i. *fractura partici, fiat in curia Regis, plena Wyta sit.*

Curia pro atrio, seu area cujusvis habitaculi: Gall. **Court**. Ang. **a Yard**. LL. Ed. Confess. cap. 6. *Si* (reus) *fugiendo, domum sacerdotis vel curiam ejus intraverit, eandem securitatem & pacem habeat quam & apud Ecclesiam, dum tamen domus sacerdotis, & curia ejus in* * *fundo Ecclesiæ consistunt.* Sic in Brevi Regio *de curia claudenda.* * *Al. in feuda.*

Curia pro familia, ut supra in *Companagium*: *Unum panem curiæ*, **an houshold Loaf**.

¶ *Curialitas Angliæ.*] V. *Jus curialitatis.*

¶ *Curtana*, al. *Curtein.*] Divi Edouardi Confess. gladius, qui in inauguratione Regum Angliæ cæteris præfertur à Comite Cestriæ. Mat. Paris. in Hen. 3. sub An. 1236. ——*Comite Cestriæ gladium S. Edwardi qui Curtein dicitur, ante Regem bajulante, in signum quod Comes est Palatii, &c.* Sic Arthuri Regis gladius, *Caliburn* & *Ron* dicitur.

¶ *Curs*, *Curtis*, & *Curtus*, al. *Cors*, *Cortis.*] *Palatium, aula Principum & Nobilium, &c.* Hæc Romanum fontem, illa Græcum sapiunt. Sed agnosce è quam humili (nè dicam sordido) initio theatrum illuxit humanæ majestatis.

Κυρτὶς Græc, *fiscella*, *qualus*, *cavea* ad conservandas aves, **a Cage, or Coul**, q. **quale.** A sepiendo dictum, nam Κυρτὸς *septum*. Romani hoc idem *cortem* vocabant & *cohortem*: locum nempe in domo rustica parietibus cinctum, quo anseres, anates, ciconias & hujusmodi aves in apparatum urbanæ mensæ custodiebant. Unde Martial. *Vide rei rust. Scriptores. Varr. lib. 1. ca. 13. Pallad. lib. 1. Tit. 22, &c.*

Rancæ cortis aves.

Et Ovidius,
Abstulerat multas illa cohortis aves.

Cortem item dicebant quod in domo rustica loco atrii fuit; etiam spatium intra maceriam, quæ

quæ ab inferioribus *curtes* utique appellata sunt, ut convenire deprehendas vocabula cùm in maximis tùm in minimis.

Ling. Lat. lib. 4. Ab avium autem *cohorte* (ut testatur Varro) militum agmina dicti sunt *cohortes*: & ex eo posteri, Principum familiam & comitatum, *cortem* & *curtem* appellarunt. Gall. *Court*, Ital. & Hisp. *Corte*.

Curtis pro area circa ædes, al. *curia*. Leo Marsic. Casin. lib. 1. ca. 36. —*domum unam novam*——*cum curte & ædificiis.*

Curtis pro horto, a Garden. Vide infra *Curtilagium*.

Curtis pro casa vel habitaculo rustico. LL. Burgund. Addit. 1. Tit. 5. §. 2. *Si mulier foras curte sua exierit.* Et §. 3. *Si ancilla in curte sua hoc fecerit.* L. Salic. Tit. 6. §. 3. *Canem custodem domus sive curtis.* L. Boior. Tit. 19. *Canem qui curtem domini sui defendit.* Hæc & olim *cortes* dici videntur apud Festum lib. 11. ubi ait, *Mapalia sunt quasi rotundæ cortes.*

Curta. *Curtis*, & *Curta*, pro habitaculo rustico cum adscriptis prædiis, quod *mansum* & *massam* vocant. Petrus Benevent. *Curtis vulgare est Gallicorum, sicut mansus Italicorum.* Sic fortè intelligendus Leo Marsic. Casinens. lib. 1. cap. 1. *Turtullus Patricius*——18. *patrimonii sui curtes S. Benedicto concesserat.* Antiq. Fuldens. lib. 2. Trad. 99. 4. *hobas & curtam cum pomerio ac domo & cunctis ædificiis.*

Curtis pro manerio, seu manso (quod vocant) indominicato. Lindewod in Provincial. Angl. lib. 3. Tit. de decim. ca. Sancta. §. omnib. *Est enim curtis mansio vel manerium ad inhabitandum, cum terris, possessionibus, & aliis emolumentis ad tale manerium pertinentibus.* Huc respicit Longob. Lib. 1. Tit. 34. L. 1. *Si quis gastaldius aut actor Regis, curtem Regiam habens ad gubernandam, ex ipsa curte alicui sine jussione Regis, casam tributariam, terram, sylvam, vites, vel pratum ausus fuerit donare, &c.* Leo Marsic. Casin. lib. 1. cap. 36. *Obtulit Beato Benedicto curtem suam quæ dicitur Fara Maionis, cum omnibus pertinentiis, quæ simul continet* 58. *quinque millia octingentos terræ modios.* Sed difficile est *curtem* hujusmodi à præcedente distinguere ni adjiciatur *indominicatam* aut tale aliquid.

Curtis pro villa, nec non oppido insignem ædium multitudinem continente. Flodoard. Hist. Rem. lib. 1. cap. 17. *Præsuli nunciatum* (est) *in propinqua villa quam Basilicæ cortem vocant, tunc fortè consistenti.* Idem alibi. *Quidam presbyter de Baronis curte, sic enim villa vocatur.* Lindenb. è Chron. Guelph. pa. 183. *In Longobardia Clismum cortem nobilissimum, cujus sunt* xi. *millia mansionum uno vallo comprehensa.* An non huc spectat Varronis illud? *De Ling. Lat. lib. 4.* *Cohors, quòd ut in villa ex pluribus tectis conjungitur, ac quiddam sit unum: sic his ex manipulis pluribus copulatur cohors, &c.*

Differre tamen videntur *villa* & *cortis*: utpote *cortem* non dici nisi de villa, habitaculo alicujus Nobilis insigni. Fragment. Hist. Aquitan. *Per testamentum concessit ad eundem locum*——*Curtem Fradorevillam, & villam Dairaco, villam Muiniaco, &c.*

Curtis pro aula, palatio, & familia Principis. Jornandes de reb. Get. ca. 34. *Area verò curtis ingenti ambitu cingebatur, ut amplitudo ipsa Regiam aulam ostenderet.* Hîc Vulcanius in notis: *Legendum* (inquit) *omnino est* Cortis. *Est enim Cors, spatiosissimus Palatii locus, quam Itali Corte & Cortile vocant: Hispani la Corte. Tametsi hi hac appellatione etiam Palatium ipsum significant.* Miror non occurrisse ei vocabulum *curtis*, quod mediastinis Authoribus adeo frequens est. Tu lectionem priscam tene. Apud Asser. Menevens. de gest. Ælfredi *Curtus* dicitur. *Semper* (inquit) *in curto Regis nutriti.* Et infra——*cum eo* (Rege Ælfredo) *illa vice* 8. *mensibus in curto mansi.* *Curtus.* Dictum tàm de familia quam de palatio: ut *cohors* supra à Varrone, tam de conjuncta hominum multitudine, quàm domorum.

Curtis pro sede cujuscunque Nobilis; tanquam prætorio cohortis. Sic antiquis LL. notum: Gallis in villarum nominibus frequens, nobisque in nostris non inauditum.

Curtis Dominica. Idem quod Regia. Vide *Dominicus*.

Curtis indominicata. Idem quod mansus indominicatus. Vide *Indominicatus*.

Curtis pro foro judiciali & quod *placitum* vocant. Longob. lib. 1. Tit. 2. l. 9. ——*componere debebant sicut curtis Regia exigere videtur.* Placita autem & fora juridica ideo *Curtes* (h. Courts) nuncupata sunt, quòd in Regum, nobiliumque curtibus (id est, ædibus) tenerentur: essentque *Cortales* seu vassalli sui (quos *Pares curtis* vocabant) dictorum placitorum judices. Vide *Pares curiæ*. *Pares Curtis.*

Curtis pro ergastulo ad cohibendum noxia animalia: Forensibus nostris *Parcus*: a Pound or Pinfold. Revertitur ad nativam vocis significationem: de qua supra in Κόρτις. L. Burgund. Tit. 23. §. 1. *Quicunque animal de messe, vel de quolibet damno incluserit, & ante æstimationem damni præsumptione & arbitrio suo, is, cujus animal est, de curte per vim tulerit: inferat illi cui vim intulerit sol. 6. & multæ sol. 6. damni æstimatione taxata.*

¶ *Curtifer, Curtilis.*] Locus vel sedes curtis. Formul. Solen. cap. 18. *Donamus igitur*——*cum omnibus ædificiis, curtiferis, cum wadris, campis, terris, &c.* Similiter Cap. 19, 50, 58, 79. Antiq. Fuldens. lib. 2. Trad. 148. *Trado S. Bonifacio*—— *unum jugerum curtiferum.* Ibid. Trad. 207. —— *quicquid habere illic visa est in locis curtilibus, areis, ædificiis.*

¶ *Curtilagium.*] Hortus olitorius, vel ubi olera leguntur. Gal. & Angl. *garden*. Provinci-

vinciale Angl. lib. 3. Tit. de decimis. Ca. Sancta. §. Omnibus. *Persolvat* (decimam) *lactis*, ——*hortorum*, *curtilagiorum*, *lanæ*, *&c.* Ubi Lindewod. *Curtilagiorum: vulgare est* (inquit) *non omnium patriarum sed certarum. Est enim curtis, mansio vel manerium ad inhabitandum, cum terris, possessionibus & aliis emolumentis ad tale manerium pertinentibus, prout satis colligitur in lib. Feudorum Tit. de controversia investituræ*, §. *Si quis de manso. col. x. Unde Curtilagium dicitur locus adjunctus tali curti, ubi leguntur herbæ vel olera: sic dictus à curtis, & lego legis, pro colligere.* Hæc ille.

Mihi autem dici videtur *curtilagium*, à *curtillum* & *ago*, scil. locus ubi *curtis* vel *curtilli* negotium agitur: ut *Messuagium* à Massa, *cotagium* à cota. Vide mox *Curtillum.* **The yard, not the garden**: in grandi enim lib. *Bellensi* Tit. *Middilborgh*, fol. 17. & seq. sæpè occurrit Messuagium cum curtilagium & gard. sæpe Messuagium & curtilagio sine gard. sæpe Messuagium & gard. sine curtilagio. Vel dicatur *Curtilagium* quicquid spatii intra septum *curtis* seu *curtilli* clauditur: opponiturque ei quod discinctum jacet in *campania.* hoc est, in campis. Lib. Ramesf. Sect. 271. *Concesserunt* ——3. *acras terræ in eadem villa, tam in curtilagio quam in campania.*

¶ *Curtillum.*] Area, vel quicquid spatii intra curtis seu habitaculi sepimentum jacet. *Curtilagium* LL. Inæ M.S. ca. 40. Ceorles peorðig, i. *rustici curtillum debet esse clausum æstate simul ac hyeme: Si disclausum sit, & introeat alicujus vicini sui captale per suum apertum, nil inde recipiat, sed educat & patiatur damnum suum.* Hic *curtillum* dicitur quod aliàs *curia*, scil. in Brevi *de curiæ claudenda*: & id ipsum hinc emanasse palam est.

Curtillum vero dictum censeo à Gall. *courtil*, quod est area sub aversa ædium parte: *viridarium*, *hortus*, cui appositè respondet Saxon. peorðig, q. *olitorium*, peopt *enim olus.* Et MS. quidam codex priscus, *Hortulanos*
Curtilers. interpretatur **Curtilers.**

¶ *Curtinum.*] Pro curte rustica, apud Auctorem Destructorii vitiorum non semel (inquit Goldast. ad Ekkehardi cap. 4.) Locorum nullum reperi; sed fortè occurrat pro *curtillum*, *l* in *n* (ut sæpè) transeunte. In
Cortinum. Chart. verò Alaman. Num. 33. *cortinum* legitur pro *corte* (i. domo rustica) cum prædio. *Vendiderunt tibi Magno & uxori tuæ Quintell. cortinum aroncale*——*cum pomifera ex integro*; Et ponit capitis & laterum *cortini* metas; inferiusque mentionem facit alterius *cortini.* Lib. *Ramesf.* Sect. 253. reddit ——*cortinam* unam & unam toftam vacuam.

¶ *Custodia.*] Custodiæ dicuntur urbium divisiones, quæ seorsum coeunt, consulunt & censentur. Vulgo **Wards**, cujusmodi *Londinum* hodie numerat 26. totidem subditas Aldermannis, singulas singulis. *De* **Stanforde** in tractu *Lincolniensi*, inquit Domesdei, ibique fuerunt sex *custodiæ.*

¶ *Custodia pupillorum.*] Quoad Anglos vide *Warda*; quoad Scotos, audi Hectorem Boëtium lib. 11. §. Seq. *Convenienti, &c. Barones verò* (inquit) *ita illius temporis nostrorum annalium monimenta appellabant, ne non suppeterent ad Regiam Majestatem facultates, ut cujuscunque agri Domino excedente ex humanis, hæres, sive mas, sive fœmina, usque ad alterum supra vicesimum ætatis annum, Regis esset sub tutela.* Hæc ille, & simile quiddam ab Anglis factum ævo Hen. 3. Ranulfus Cestriens. Mat. Paris atque alii tradiderunt; Magnam Chartam non rectè intelligentes, ubi hoc privilegium Regi confertur, sed in affirmationem prisci juris, non in constitutionem novi. Custodiæ enim leges Henrici 2. sæculo (nec antea minùs) vigorem obtinuisse apud Glanvillam videas lib. 7. Cap. 9. & seq. Animadvertas autem eam ideo non concessam, ut pupilli & res eorum in prædam ducerentur, sed ut fideliter tuerentur.

¶ *Custagium*, & (ni fallor) *Custa.*] A Gall. *coust*, & *coustange*. Voces fori, *Expensæ.*

¶ *Custumæ*, & *Custumiæ.*] A Gall. *coustum*, Consuetudines, Vectigalia. Inde *Custumarium* dicitur quod pertinet ad consuetudines, vel in quo ipsæ describuntur. Custumarius, qui ad easdem est obnoxius vel à ministerio.

¶ *Curuca.*] *Navis.* Alias *Carrucha.* Epist. Gildæ Britonis qui floruit An. 580. Sect. 15. *Itaque illis ad sua remeantibus emergunt certatim de curucis quibus sunt trans Sticicam vallem evecti, quasi in alto Titane, &c.* Polydori Virgilii editio legit, *emergunt certatim de carruchis, quibus sunt trans Styticam vallem evecti.* Vide supra *Carrocium.*

¶ *Cyburium.*] Vita Sergii Papæ. *Hic fecit ambonem & cyburium in basilica SS. Cosmæ & Damiani.* Rectiùs *Ciborium* quod vide.

¶ *Cypsinus.*] Vita Leonis Papæ. *Fenestras ipsius Ecclesiæ miræ pulchritudinis ex metallo cypsino decoravit.* Legendum *cyprino.*

D*Adus.*] *Alea*, *talus*, *tavillus.* Aliter *detius*; hoc à Gall. *det*, *ut iover aux dets*; illud ab Italico *dado*, ut *giuocvre à dadi.* Constit. Neapol. lib. 3. Tit. 57. *Qui ad dados sic ex quadam consuetudine ludunt.* Infra ——— *qui aleas & dados tenent ut ea prædictis ludentibus accommodent*, *inter infames habentur.* Guil. Neubrigens. rer. Anglic. lib. 3. ca. 22. ——— *quod nullus ad aleas vel ad detios ludat.* Hinc nostris **Dee** & **Dice.**

¶ *Dalmatica*, al. *Dalmata.*] Vestis longa & candida, sine manicis, purpureis clavis distincta. Primò in usu apud sacerdotes Dalmatiæ, quam nunc Sclavoniam dicimus. Gloss. Arabico-latin. *Dalmata vestis sacerdotalis cum clavis purpureis.*

Tanti fuit hæc vestis primitivæ Ecclesiæ patribus, quòd Eutychianus Papa & martyr qui floruit An. 275. constituit; *ut quicunque fidelium martyrem sepeliret*, *sine dalmatica*, *aut colobio purpurato nullatenus sepeliret*; Anastasius, & alii. Cum autem superstitionem hoc olere sentiret Gregorius Mag. non tantum privatorum feretris, sed ipsorum quoque Romanorum Pontificum, *dalmaticas* aut colobia insterni vetuit, ut in Edicto ipsius habetur Regist. lib. 4. ca. 48. juxta Binnium & Baron. Concil. Tom. 1. pa. 216. a.

Olim autem nec Archidiaconis licuit, nec ipsis Episcopis *dalmatica* vestiri sine Papæ licentia. Hanc igitur sibi & Petro Archidiacono suo concedi Ægerio Episcopo flagitanti, non extemplò annuit Gregorius, sed post iteratas cogitationes, uti in re nova & insolita: Regist. lib. 7. Ep. 111. & Decret. par. 1. distinct. 23. ca. 10. Huic autem adversari videtur quod à vitarum Pontificum Scriptoribus asseritur, Sylvestrum (qui floruit An. circiter 315.) constituisse ut *Diaconi dalmaticis in Ecclesia uterentur*, *& palla limostina læna eorum tegeretur*; Gregorio enim multò Sylvester antiquior est. Quære igitur de reconciliandis his canonibus.

Denuò verò invaluit consuetudo, ut Diaconi omnes *Dalmaticis* utantur; opinor tamen ab antiquis illis discrepantibus. Nam quæ recentiores *dalmaticas* sæpe vocant; aliàs *Albæ*, & notiori vocabulo *superpellicea* appellantur. Distinct. 93. ca. 19. *Diaconus alba tempore oblationis tantùm vel lectionis utatur.* Ubi Gloss. *Alba*, id est, *Dalmatica*, argu. 11. quæst. 3. Episcopus presbyter. Hæc fortè differentia Sylvestrum componat & Gregorium. Sed *superpelliceum*, *albam*, & *Dalmaticam*, diversa numerari infra videas in *Manipulis.*

Dalmatica etiam vestis Regia fuit, nec hodiernæ incognita solennitati. Fortè à Commodo Imp. primùm recepta, qui (ut refert Lampridius in vita ejus) *præter solitum: dalmaticatus in publico processit.* Pertinacem quoque ejusdem successorem insignem facit Capitolinus, *lacernis & chirodotis Dalmatarum.* Lacerna autem alia vestis fuit candida qua in spectaculis usi sunt; togæ superinduta: quod perspicuè testatur Martialis lib. 4. Epig. 2. Et lib. 14. in distichis. Hinc apud Imp. Orient. permansisse videtur *dalmatica*, atque inde à Carolo Calvo An. Dom. 986. ad Francos traducta. Sigebert in eo Anno. *Carolus Imp. post adeptum imperium ultra se elatus*, *consuetudines Francorum vilipendens*, *Græcas glorias & insolitos habitus adfectabat*: *& talari dalmatica indutus*, *& desuper balteo accinctus pendente usque ad pedes*, *capite vero involuto velamine serico*, *& diademate super imposito procedebat.*

Mitto exoticos. Piissimo nostro Regi divo Edouar. Confessori, hæc inter sacras vestes fuit; eaque ipsa *dalmatica* quæ ejus olim amplexa est corpus, per succedentium Regum seriem deducta, serenissimum dominum nostrum Jacobum in suæ consecrationis solennitate insignivit. Hujus meminit Thom. de Walsing. in unctione Ric. 2. An. 1377. *Expleto* (inquit) *hymno*, *erectus est Rex ab Archiepiscopo*, *& indutus est primo tunica S. Edwardi*, *& post ejusdem dalmatica*, *projecta circa collum ejus stola.*

¶ *Daltini.*] Recitat Stanihurstus Hibernicus lib. 1. de rebus patriæ suæ, quatuor apud Hibernos militum ordines; unum, equitum, reliquos, peditum. Pedites verò Galeglasios, Kernos & *Daltinos* appellari. *Ultimus* (inquit) *omnium ordo cursorum numero concluditur*, *quos Hiberni Daltinos*, *nos Latinè scurras velites*, *seu servos à pedibus nominare possumus. Isti intermes incedunt*, *ministros se præbent equitibus*, *sparos etiam amentatos vibrant*, *phaleras sordibus maculatas mundant.* Certè nobilium filii hoc non dedignati sunt munus, colonos interea (quantumvis divites) vilipendentes.

¶ *Damnum triplum.*] Hoc quòd in actionibus injuriarum (vulgo *transgressionis*, *vi & armis*) reportat Actor; commune olim nobiscum

biscum fuit Ripuariis, ut L. eorum Tit. 11. §. 3. *Si quis Regio aut Ecclesiastico homini de quacunque libet re fortiam fecerit, & per vim tulerit: in triplum (sicut reliquo Ripuario) componat.* Multa in legibus Henrici primi, Ripuariorum legibus consonantia; atque hi ipsi in illis nominantur.

¶ *De Danigeld.*

¶ ***Danigeldum, Danegeldus, Danegeld,*** & ***Danegilt.***] Tributum Anglis indictum, aliàs ob pacandos Danos, aliàs ob arcendos. *Tributum Danicum.* Vide *Geldum.* Sævientibus per Angliam Danis, & de Regno fortiter dimicantibus, Egelredus Rex in extremas adactus angustias, multa librarum millia impendit, ut relicta Anglia, domi se imposterum continerent. Hi autem ad nova semper pacta à novissimis fugientes, prædas nihilominus undequaque agunt, & pusillanimem Regem continuis tributis decoquunt miserrimé. Colliguntur hoc nomine,

An. Dom. 991 —— 10000 lib.
An. Dom. 994 —— 16000 lib.
An. Dom. 1002 —— 24000 lib.
An. Dom. 1007 —— 36000 lib.
An. Dom. 1009 —— * 3000 lib. (* *A solis Cantianis.*)
An. Dom. 1012 —— 48000 lib.
An. Dom. 1014 —— 30000 lib.

Sic Florent. Wigornensis: alii aliter numerant, referuntque 113000. libras quinis vicibus ab Egelredo depensas esse; concessúmque præterea tributum annuum 48000 librarum, ab omni populo eradendum *Danegeldum* propriè nuncupatum.

H. Hunt. hist. lib. 5. f. 205. a. n. 10. ——*Edelredi Regis anno xiii. primum statuerunt Angli, consilio infausto Siricii Archiepiscopi; quod ipsi censum Danis persolverent, quatenus à rapinis & cede cessarent, & dederunt eis decem mille librarum. Hoc autem malum usque in hodiernum diem duravit (scil. tempore Regis Stephani) & diu nisi Dei pietas subveniat durabit; Regibus namque nostris modo persolvimus ex consuetudine quod Dacis persolvebatur ex ineffabili terrore.*

Danis autem non videtur concedi, sed ipsimet Regi, ad conducendum militem adversus Danorum irruptiones. LL. Edouardi Confess. ca. 12. *Danigeldi redditio propter piratas primitus statuta est. Patriam enim infestantes vastationi ejus pro posse suo insistebant. Ad eorum quidem insolentiam reprimendam, statutum est Danigeldum annuatim reddi, scil.* 12. *denarios ex unaquaque hyda* (i. *Carucata.*) *totius patriæ ad conducendum eos qui piratarum irruptioni resistendo obviarent. De hoc quoque Danigeldo libera & quieta erat omnis Ecclesia, & etiam omnis terra quæ in proprio dominio Ecclesiæ erat, ubicunque jacebat, nihil prorsus in tali redditione persolventes: quia magis in Ecclesiæ confidebant orationibus, quam in armorum defensionibus. Et hanc libertatem tenuit Anglorum Ecclesia usque ad tempus Willielmi junioris, qui de Baronibus totius Angliæ auxilium petiit ad Normaniam retinendam de fratre suo Roberto Normannorum Comite Jerusalem proficiscente. Concessum est ei, non lege statutum neque firmatum, sed habuit necessitatis causa ex unaquaque hida 4. solidos, Ecclesia non excepta: quorum dum fieret collectio, proclamabat sancta Ecclesia, libertatem suam reposcens, sed nihil profecit.* (*Hæc à recentiori adjiciuntur.*) Item priscus Niger liber Scaccarii. (*Lib.* 1. *ca.* 11.) *Ad hos igitur arcendos* (scil. Danos) *à Regibus Anglicis statutum est ut de singulis hidis jure quodam perpetuo duo solidi argentei solverentur in usus virorum fortium, qui perlustrantes & jugiter excubantes maritima, impetum hostium reprimerent. Quia igitur principaliter pro Dacis institutus est hic redditus, Danegeldum vel Danegeldus dicitur. Hic igitur annua lege (sicut dictum est) sub indigenis Regibus solvebatur usque ad tempora Regis Willielmi primi de gente & genere Normannorum. Ipso namque regnante tam Daci quam cæteri terræ marisque prædones, hostiles cohibebant incursus.—— Cum ergo diu solvisset terra, sub ejusdem Regis imperio, noluit hoc ut annuum solvi quod fuerat urgente necessitate bellicæ tempestatis exactum; nec tamen omnino propter inopinatos casus dimitti. Raro igitur temporibus ejus vel successorum ipsius solutus est. Hoc est, cum ab exteris gentibus bella vel opiniones bellorum insurgebant. Verum quocunque tempore solvatur, ab ipso liberi sunt qui assident ad Scaccarium (sicut dictum est:) Vicecomites quoque licet inter Barones Scaccarii non computentur, ab hoc quieti sunt de dominiis suis, propter laboriosam ejusdem census collectam.* Hæc fusiùs, quia liber primus rarior prodit in lucem: posterus, non omnino.

Fertur autem Edouardus Confessor (teste Ingulpho) cùm se dæmonem vidisse, super acervo danigeldi exultantem, protestatus esset, aspectúmque exhorruisset: collectum illico restitui jussisse, & retento nè iota uno, feram exactionem in perpetuum relaxasse, *Anno scil.* 38. *ex quo tempore Regis Ethelredi patris sui, Swanus Rex Danorum suo exercitui illud solvi singulis annis imperavit:* ut loquitur Ingulphus. Sed revixisse vides (suprà) hoc tributum, & sub Guilielmo juniori in quadruplum excrevisse. Et licèt Henricus I. Char. suâ concesserit civibus Londoniens. *Ut sint quieti de Eschot & Danegildo:* Et magna sua Chartâ libertatum Regni, quòd milites possiderent *terras dominicarum carucarum suarum quietas ab omnibus geldis:* Danigeldi tamen solutionem cæteris videtur retinuisse; nam in legibus ejus Cap. 16. in hunc modum statuit: *Danigeldum quod aliquando Yngeman dabatur, id est, xii. den. de unaquaque hida per annum: si ad terminum non reddatur,* (Lege *Inglishman.*)

Wità emendetur. Refert etiam Reinulf. Cestrienſ. lib. 7. cap. 17. eum in redemptionem peccatorum ſuorum circa An. Regni ſui 30. voviſſe inter alia: *ut ſeptem annis Danicum tributum relaxaret.* Rex Stephanus regnum iniens: * *vovit quod Danegeldum, id eſt, duos ſolidos ad hydam, quos anteceſſores ſui ſingulis annis accipiebant, in æternum condonaret.* Hoveden. Poſt hoc verò ſeculum *Danegeldi* mentionem non reperio, licèt nec tunc expiraſſe exiſtimem: ſed mutato nomine *Tallagium* (juxta vulgare Normanicum) appellari, Anglis aliter, **the Tare.** Quod tamen annuò non ſolutum eſt, ut ſub Regibus Anglo-Saxonicis: ſed ut inſtituit Guilielmus ſenior, *cùm ab exteris gentibus bella vel opiniones bellorum inſurgebant:* conſultis etiam Magnatibus Regni, & Parlamentaria demum authoritate. Vide *Hidagium, Carucagium.*

* *H. Hunt.* lib. 8. p. 387.

¶ *Danilaga.*] Vide *Lex Danorum.*

Diatriba de Dapifero.

¶ *Dapifer.*] Summus officialis fuit cum in aulis Principum, tum in privatorum hoſpitiis: hoc tamen nomine haud minùs antiquioribus incognitus, quàm recentioribus munere. In palatio Caroli magni ejus non meminit Hincmarus: ſub Othonibus verò celebris extat, & ad eligendum Imperatorem deſignatus. Nomen, muneris interpres, utpote quod in ferendis dapibus exhibeter. Manifeſtum hoc in Palatino Comite, qui Imperii dapifer, ſolenni Imperatoris inauguratione prima fercula (equo elatus) Imperatoriæ fert menſæ. Tribuitur verò hujuſmodi miniſtro multiplex nomen ex multiplici munere: nec ſolùm à recentibus, ſed etiam antiquis. *Eleater* (Græcè εἰλεάτρος) quòd miniſtros παρὰ τὸ ἐλεὸν, i. *ad menſam coquinariam* cibos inde ad menſam Regis delaturos convocabat. Sed mox toti hic cibario miniſterio præfectus eſt: & demum ἐλέατρος (inquit Athenæus lib. 4.) ὅλης διακονίας ἐπιστάτης *totius miniſterii* ſeu *œconomiæ præpoſitus.* Nec interea ignobile hoc miniſterium, cùm Ptolomeus Soter Alexandro Magno fuiſſe *eleater* perhibeatur.

Eleater.

A convocando autem (ut diximus) miniſtros & convivas, *Dipnocletor* etiam dictus eſt, & *Convocator.* A curanda menſa & rebus ad menſam pertinentibus *Trapezopœus*, & *Architriclinus.* A prægustando Imperatori ſecuritatis gratia, *Progeuſta*, *Protogeuſta*, & *Prægustator*; qualem Britannico fuiſſe refert Tacitus: & *Claudium Cæſarem veneno occiſum per Halotum ſpadonem prægustatorem*, quidam tradunt, inquit Suetonius in Claudio ca. 44.

Apud inferiores novæ ſubſequutæ ſunt appellationes. In Oriente *Domeſticus*, *Megadomeſticus*, *Oeconomus.* In Occidente *Major Domus*, *Seneſcallus*, *Scalcus*, *Gaſtaldus*, *Aſſeſſor.* Interdum *Præfectus menſæ*, & *Princeps coquorum* quem & *Magyrum* vocant. Differunt tamen omnes inter ſe, ſed ab Authoribus per tranſennam inſpecti, confunduntur ſæpiſſimé. Codinus de Offic. Conſtantinop, τȣ̃ ἐν Βασιλέως καθίσαντος ὑπηρετεῖ ὁ μέγας δομέστικος οὕτω, &c. *Cùm igitur* (ad menſam) *ſedit Imperator, miniſtrat magnus Domeſticus in hunc modum: Apponit miſſum hic primus, magnus nempe Domeſticus proximè Imperatorem: poſt eum Domeſticus menſæ, & poſt ipſum Præfectus menſæ. Affert autem miſſus Domeſticus rei Domeſticæ, quibus Imperator veſciturus eſt, & tradit Præfecto menſæ: atque hic Domeſticus offert Domeſtico menſæ, hic vero rurſum magno Domeſtico: & magnus Domeſticus proponit coram Imperatore. Comedente autem ipſo ſi oporteat bibere, miniſtrat Pincerna, ut dictum eſt, ſi præſens ſit: ſin minus, honoratiſſimus principum vinum fundit. Domeſtici igitur rei Domeſticæ, miſſus ſingulos afferentes imponunt, &c.* Liquet hos, *Dapiferos* fuiſſe, de reliquis videamus.

Dipnocletor.
Convocator.
Trapezopœus.
Architriclinus.
Progeuſta.
Protogeuſta.
Prægustator.
Domeſticus.
Megadomeſticus.
Oeconomus.
Major domus.
Seneſcallus.
Scalcus.
Gaſtaldus.
Aſſeſſor.
Præfectus menſæ.
Princeps coquorum.
Magyrus.

Erat in aula Caroli M. Audulfus quidam, aliàs Autulfus & Odulfus, vir præpotens: qui à Carolo cum exercitu miſſus, Britones Armoricanos domuit An. Dn. 786. Hunc Annales Fuldenſes & Sigebertus, *Caroli Seneſcalcum* vocant. Vita Caroli ab Engoliſmenſi monacho: *Miſſum ſeu Scalcum.* Aimoini Continuat. lib. 4. ca. 78. *Regiæ menſæ præpoſitum.* Regino verò, *principem coquorum:* Et hoc ipſo officio functos ſub tertia Regum familia, ex vetuſtiſſimis vernaculis carminibus obſervat Falcetus Orig. lib. 1. ca. 10. (ut mihi Author eſt Hieronymus Bignonius) etiam plures tunc extitiſſe, majorem verò *Dapiferum* appellari, regiúmque vexillum in acie detuliſſe.

Dapifer major.
Dapifer minor.

Certè vocem *Dapifer* apud Authores Carolo æquales, non (quòd memini) reperio. Deinceps autem clarè emicuit, etiam & dignitas. Primas enim in Regno obtinuiſſe, notat Bignonius è diplomatum regiorum ſubſcriptionibus; quæ à *Dapifero* cum aliquot aliis familiæ Regis, ſubſcribi conſueverunt in hunc modum. Ludovici VI. R. diploma donationis ad S. Dionyſium. *Præſentibus ex palatio noſtro quorum nomina ſubintitulata ſunt & ſigna. S. Ancelli tunc temporis Dapiferi noſtri. S. Gileberti Buticularii. S. Hugonis Conſtabularii. S. Widonis Camerarii. Stephanus Cancellarius relegendo ſubſcripſit An.* 1112. Innumera (inquit præterea) ejuſmodi literarum exempla reperiuntur, adeo ut vacante *Dapiferi* ſeu Seneſcalli officio ſubſcriberetur in literis, *Dapifero nullo.*

Simile Philippi R. An. 1107 in obſervatt. Jureti ad Epiſt. Ivonis 70.

Reſtat ut *Majorem domus* eundem cum *Dapifero* fuiſſe demonſtremus, quod etiam negotium mihi antevertit Bignonius: aſſerens obſervatum eſſe *Seneſcallum* in locum *Majoris domus* ſucceſſiſſe, Hugonémque de Clariis (qui ejuſdem jura deſcripſit & ſub Ludovico VI. vixit) *majoratum & ſeneſcalciam* vocaſſe: Cui & Guilielmus Tyrius fidem facit Hiſt. bel. ſacr. lib. 4. ca. 5. *Alexius——megadomeſtici*

Major domus.

mestici dignitate (quem nos majorem Senescallum appellare consuevimus) fungeretur officio, ab Imperatore secundus. Addam quæ apud Rob. de Monte lego in Append. ad Sigebertum An. 1170. *In Purificatione B. Mariæ, fuit filius Regis Angliæ Parisiis, & servivit Regi Francorum ad mensam ut Senescallus Franciæ. Hanc Senescalciam, vel ut antiquius dicebatur, Majoratum domus Regiæ, Robertus Rex Francorum dedit Gaufrido Grisogonellæ Comiti Andegavensi, propter adjutorium quod ei impendit contra Ottonem Imperatorem.*

Scalcus idem Italis est quod *Senescallus* Gallis: à vulgari suo *scalco* pro architriclinio & *Dapifero.*

Nominum hæc diversitas, unde.

Gastaldus etiam *vicedominus* dicitur: & (89. distinct. volumus) *Major domus.* Sed de his suis locis. Omnis autem regio, proprii idiotismi appetit voces, quas dum Latinè reddunt eruditi, centuplices gignunt vocabulorum diversitates.

Munus *Dapiferi.*

Jam de munere *Dapiferi* (ut de antiquato officiali) inquiramus. Intelligendum est plures fuisse *Dapiferi* species: cum in Regum palatio tum in nobilium domicilio. Famulos enim omnes qui mensam Domini sui observabant (nobisque hodie **Serbingmen** appellantur) veteres *Dapiferorum* nomine continebant, ut indicare videntur LL. Edw. Confess. ca. 21. & Bract. lib. 3. ca. 10. *Archiepiscopi, Episcopi, Comites, Barones, &c. milites suos & proprios servientes, armigeros, scil. Dapiferos, pincernas, camerarios, & coquos, sub suo friburgo habeant.* Erat etiam in nobilium hospitiis honestioris loci *Dapifer*, antedictis præpositus, & toti præterea rei domesticæ: *Senescallus hospitii* postea nuncupatus. Quin & superior adhuc, qui omnes Domini facultates domi forisque, patrimonium, & universa negotia curabat, tuebatur, promovebat: Senescallus (quem vocant) capitalis & revera *Megadomesticus.* Hic personam domini indutus, vices ejus in placitis sustinuit, & conventibus publicis: ut LL. Hen. I. ca. 8. *Si quis Baronum Regis vel aliorum, Comitatui secundum legem interfuerit, totam terram quam illic in dominico suo habet, acquietare poterit. Eodem modo si Dapifer ejus legitimè fuerit. Si uterque necessario desit, Præpositus & Sacerdos & IV. de melioribus villæ assint pro omnibus, qui nominatim non erant ad placitum summoniti. Idem in Hundredis decernimus observandum de locis & vicibus, Judicum observantiis, de causis singulorum, justis examinationibus audiendis, de Domini & Dapiferi, vel Sacerdotis & Præpositi, & meliorum hominum præsentia.* Vides quantus hic olim *Dapifer* (etiam infimi Baronis & cujusvis Nobilis) quum paucioribus non æquiparetur quàm Præposito, & Sacerdote & IV. melioribus hominibus villæ. Cognovit siquidem de litibus ad jurisdictionem Domini sui pertinentibus, præeratque ejusdem subditis instar Justiciarii, seu Judicis capitalis. Mutato verò demum nomine, minutaque in pluribus

Senescallus capitalis, seu Megadomesticus.

authoritate, *Senescallus Curiæ Baronis, & Senescallus Manerii* appellatus est.

Senescallus Curiæ seu Manerii.

Dapifer & Justitiarius idem

Conjungi autem olim videntur munera *Dapiferi* & Justitiarii, unde Robertus de Monte in Append. ad Sigebertum An. 1160. Robertum de Novoburgo *Dapiferum & Justitiarium totius Normanniæ* vocat. Et vita Caroli M. ab Engolismensi monacho: *misit* (inquit) *exercitum in Britanniam, unà cum misso suo Audulfo sive scalco.* Ubi *misso* pro Justitiario, *scalco* pro *dapifero* intelligo: nam hæc nomina (*Justiciarius* & *Dapifer*) eo seculo non suscepta arbitror: munera verò sub Comite palatii tunc contineri, Comitémque palatinum Rheni inde postea *Dapiferum* appellari. Quis enim Comes ille palatii seu palatinus, de quo Hincmarus sub Carolo M. in Occidente, nisi idem qui in Orientali Imperio *Megadomesticus*, & in Gallia postea *Major domus*, *Magnusque Senescallus* nuncupatus est? Fateberis si horum inter se conferas munera. Sed Hincmarum recitasse aies, in Aula Caroli, & *Comitem Palatii*, & *Senescallum*, distinctos officiales. Rectè: *Senescallum* autem illic intelligo ut Græci pro *Domestico* simpliciter, hoc est, *Senescallo Hospitii*; Comitem verò palatii pro *Megadomestico*, seu *Magno Senescallo.*

Animadverte prisci moris vestigia, in solennioribus hodiernis apud nos judiciis. Cùm postulandus sit rei capitalis aliquis è Magnatibus: Constituitur regio diplomate *Magnus Senescallus* Angliæ, qui hoc ipso munere *Justitiarius* efficitur ad cognoscendum ferendúmque judicium de delinquente, uti post Regem, legum vindex supremus. Hoc etiam nomine, videtur *Dapifer Regis* inter Saxones nostros, cum Episcopo & Comite Comitatus, 20. *sol.* de quolibet occisore percepisse, ut testantur LL. Ed. Confess. Cap. 12.

Magnus Senescallus.

Quandoquidem igitur in omni territorio tantus agnoscitur hic officialis, non dedignatus est Dux Sueviæ, Monasterii S. Galli *Dapifer* profiteri, ejusdemque Abbati, dum in Aula Imp. Princeps creatur, ministrare, ut refert Cunrad. de Faburria Rer. Alaman. Tom. 1. par. 1.

Dapifero etiam (ut jam diximus) in officio fuit, vexillum domini sui gestare: fortè quòd ad evocandos ducendósque familiares & subditos Domini sui, aptior visus est. Rob. Monac. S. Remigii Rhemens. Hist. lib. 4. *Ipso die Podiensis Episcopus perdidit Dapiferum suum, qui suæ aciei deferre solebat vexillum.* Apud Gallos verò hoc de summo *dapifero* intelligendum est, ut supra è Bignonio.

Sed in palatio Regum Anglo-Normanicorum, non adeo illustres videntur *Dapiferi*, ac in exterorum. In historiis enim nostris rarioris sunt nominis, & in Chartarum subscriptionibus, locum submissiorem tenent. Reor fuisse eos secundi ordinis, non primi; non *Megadomesticos*, sed *Domesticos* simpliciter, *Senescallos hospitii Regis.* Occurrit in Chart. Guilielmi senioris facta Abbati Ramesiæ An.

 1077.

1077. loco sexto inter laicos, *Haimo Dapifer.* Et in Char. Guilielmi junioris, Ecclesiæ Norwicensi, *Eudo Dapifer* solus. In Char. verò Henr. I. eidem Ecclesiæ confecta An. 1101. loco decimo (& post omnes Comites) *Ego Eudo Dapifer subscripsi.* Loco undecimo, *Ego Haimo Dapifer subscripsi.* Et loco duodecimo, *Ego W. Pincerna subscripsi.* Quod verò duo simul occurrunt *Dapiferi* in una Charta, *Eudo* scil. & *Haimo*: hunc de *Dapifero* Angliæ intelligendum censeo, illum Normanniæ. Epistola enim 27. Ivonis Carnotensis Episcopi (qui obiit An. Dom. 1117.) ad *Eudonem Dapiferum Normanniæ* dirigitur, & hic idem videtur de quo supra. Plura de *Dapiferis* Angliæ, vide in *Senescallus Angliæ*: hîc tamen addam quæ apud Wil. Malmesberiensem lego in Stephano, *Willielmus Martel quondam Pincerna Regis Henrici, nunc Dapifer Stephani Regis.* Et in Continuat. Sigeberti sub An. 1160. (id est 7 Henr. II. *Obiit Gulielmus filius Stephani* Regis *Angliæ, Comes Bevaniæ &* Dapifer *Regis Angliæ.* Catal. Nobil. in Com. Norf. ait *Rogerum Bigot* fuisse Dapiferum *Henr.* primi in §. *Hugh Bigot* pag. 338. atque eundem duxisse hæredem Senescalli Angliæ.

¶ *Dardus.*] *Jaculum*, & quicquid missilis. à Gall. *dard.* Abbo de obsid. Lutet. lib. 1.

At turris nocturna gemit dardis terebrata.

Et inferius post multa,

Arce ruit dardúmque ferens castella petivit
Illorum, hastámque vibrans projecit in ipsa.

Glossæ quædam *Cateias, dardos* exponunt.

¶ *Davata terræ.*] Agri portio apud Scotos. LL. Baronum al. Quoniam Attachiament. Cap. 23. quod inscribitur *De Herezeldis*, i. Heriotis. *Dominus meliorem averiam sive animal de suis catallis habebit. Ita scilicet quod ille husbandus* (i. tenens seu vassallus ejus) *octavam partem unius davatæ terræ tenuerit, vel plus.* Verbum Scoticum à Scoto explicatum habe: sic namque ibidem Skenæus. Davatæ, *Apud priscos Scotos* **one Dawach of Land**, *quod continet quatuor aratra terræ, quorum unumquodque trahitur octo bobus: Alii quatuor aratra duplicia intelligunt, quæ sunt octo simplicia: Sed servari debet usus & consuetudo locorum. In nonnullis libris hic legitur* Bovatæ terræ, *contra fidem veterum codicum authenticorum. Bovata autem terræ continet* 13 *acras, cujus octava pars comprehendit unam acram, dimidiam acræ, & octavam partem acræ.*

¶ *Deadvocare.*] Vox fori. Causam deserere. Defensionis, patrocinii, advocationisque munus vel beneficium rejicere. Bract. lib. 2. Tit. 1. ca. 35. nu. 13. *Poterit tenens si voluerit illum deadvocare cui fuerit attornatus, & justè propter homagium.* Hinc *deadvocatio* & *deadvocatus* ibidem.

¶ *Dealbare.*] Obsoleta vox inter ministros Scaccarii. Niger liber ibidem Cap. *de officio clericorum Camerariorum. Memorandum verò, quæ de firma blanca semper fieri solet tallia, paulo brevior est: quia facto essaio per quod firma dealbatur, prima illa confringitur, & apposita sibi tallea combustionis.* Et lib. eod. cap. fol. 7. *per hanc taleam combustionis dealbatur firma vicecomiti.* Item fol. 22. b.

¶ *Debatum.*] A Gal. *Debatre.* Dissensio, Contentio. Declaratio cujusdam Constitutionis Alani Ducis Britanniæ An. Dn. 1087. *Ortum fuit quoddam debatum seu dissensio, viz. quis eorum* (procerum) *sedere debeat primus in dicto Parlamento. De & super quo quidem debato, Alanus Dux, &c.* Infra. *Ad finem evitandi debatum seu dissensionem.* Hist. Bretaign. lib. 1.

De multiplici Decano, Decania, Decanatu, Decenna, Decuria.

¶ *Decanus.*] Gr. δεκανὸς à δέκα: in militia dictus est, qui decem præfuit militibus; in monasteriis, decem monachis; in Ecclesia majori, decem præbendis; in Episcopatus divisione, decem clericis seu parochiis; in Centuriæ sive Hundredi distinctione, decaniæ suæ sodalibus.

Decanus militaris (*qui & caput contubernii* dictus est) à Vegetio explicatur, lib. 2. ca. 13. *Rursus ipsæ centuriæ in contubernia divisæ sunt: ut decem militibus sub una papilione degentibus unus quasi præesset decanus, qui caput contubernii nominatur.*

Decanus monasticus apud Augustinum claret lib. 1. de morib. Eccles. Catholicæ, cap. 31. Locum integrum proferam, ut candorem illius ævi agnoscas, posterioris deliquium. Inter alias autem monachorum laudes: *nemo* (inquit) *quicquam possidet proprium, nemo quicquam onerosus est. Operantur manibus ea, quibus & corpus pasci possit: & à Deo mens impediri non possit. Opus autem suum tradunt eis quos Decanos vocant, eò quod sint denis præpositi, ut neminem illorum cura sui corporis tangat, neque in cibo neque in vestimento, neque si quod aliud opus est vel quotidianæ necessitati, vel mutatæ (ut assolet) valetudini; Illi autem decani cum magna sollicitudine omnia disponentes, & præsto facientes quicquid illa vita propter imbecillitatem corporis postulat, traditionem tamen etiam ipsi reddunt uni quem* patrem *vocant,* & cætera quæ vide hic infra in vocab. *Pater.* Frodoard. sub An. 954. *Fulcarius decanus monasterii Sancti Medardi Noniomensium Remis ordinatus Episcopus.* Florent. Wigorn. in An. 991. *Sanctus Oswaldus* —— *clericos Wigornensis Ecclesiæ monachalem habitum suscipere renuentes de monasterio expulit, consentientes verò hoc anno* (*ipso teste*) *monachizavit, eisque Ramesiensem cœnobitam Win-*

Winsinum magnæ religionis virum, loco decani præfecit.

Apud Gallos *Decani* appellati sunt, qui sub magnatibus regni, Abbatum titulos & jura usurpantibus, Abbatiarum curam gerebant: de quibus vide supra in *Abbate seculari.*

Decanus in majori Ecclesia dicitur, qui Episcopo proximus, denis ad minus Canonicis seu præbendis (plerumque presbyteris) præpositus est: ideóque & ipse Archipresbyter habitus. Dist. 60. ca. 2. *Nullus in Decanum nisi presbyter ordinetur*, Et Ca. præced. à *nullo nisi Episcopo presbytero.* Canonici seu Præbendi isti collegium inter se constituunt, quod *Capitulum* appellatur: cujus rationem vide in *Capitulum.* Per se tamen uti *corpus* quod vocant *corporatum*, facultatem non habent aut perdendi, aut lucrandi; sed hoc conficientes adjuncto *Decano*, integrè valent: Et *Decanus* solus ad multa, etiam successores ipsius coercendum; sed is *corpus politicum*, appellatus.

Decanus & Capitulum.

Decani autem & *Capituli* duo sunt apud nos genera. Alterum ex antiquo ritu Ecclesiæ: in quo *Decanum* elegit *Capitulum*, sed impetrata (per Breve quod vocant *Conge d'eslier*) veniâ Regis, & eodem plerumque eligendum designante. Alterum ab Henr. VIII. eversis jam monasteriis, introductum: qui in Cathedralibus Ecclesiis, ubi Abbatem & monachos, vel Priorem & Conventum deprehendit: eosdem in *Decanum & Capitulum* (variato nomine) transmutavit, *Decanumque* sui ipsius & successorum diplomatibus conferendum statuit.

Sunt etiam in rure, *Decani* pauculi, nulli collegio præfecti, sed jurisdictione quapiam gaudentes, ùt *Decanus* Croideniæ in Comitatu Surriæ, *Decanus* de Bello, i. **Battel**, in Comitatu Cantii, &c. Videntur ex *ruralium Decanorum* genere fuisse: quod hinc ab Episcopo, illinc ab Archidiacono, vel exhaustum omnino est, vel pristino splendore denudatum, Sunt & præterea *Decani* quidam nec collegio alicui præfecti, nec jurisdictione ulla donati, nomine tamen velut honoris gratia insignes, *Decanus* Capellæ Regiæ, & *Decanus* capellæ S. Georgii Windesoriæ.

Decani libitinarii in Ecclesia Constantinopolitana dicti sunt qui in sepeliendis mortuis curam agebant. Numero primùm incerto, sed à Constantino magno 950. instituti: postea, 1100. Ex his, qui in majori Ecclesia deserviebant, immunitate donati sunt: reliqui habiti sunt munifices.

Decani Episcoporum al. *rurales*, sunt *Decani* temporales ad aliquod ministerium sub Episcopo vel Archiepiscopo exercendum constituti: qui nec habent institutionem canonicam secundum Doctores, quos ad hoc copiosè citat Guillermus Lyndewode in Provinciale, lib. 1. tit de constitut. ca. 1. verb. *Decanos rurales.* Et ait præterea *Decanum* hunc dici quòd decem clericis (intelligo rectoribus Ecclesiarum) sive parochiis præsit, secundùm Papiam. Hunc eundem esse existimo, qui in LL. Edovardi Confess. ca. 31. *Decanus Episcopi* appellatur, mulctamque octo librarum pro violata pace unà cum Rege & Consule Comitatus percipit. Scilicet Rex 100. sol. Consul. 50. *Decanus autem Episcopi* (verba sunt legis) *si intus Decanatum pax fracta fuerit, reliquas* 10.

Decanus ruralis etiam dictus est aliquando *Chorepiscopus* & *Plebanus*: quæ vide.

Decanus friborgi. Is est qui aliàs, Decurio, aliàs Borsholder, aliàs Capitalis friborgus, & Capitalis plegius: ferborgi Caput Justitiariusque dictus est. Præerat novem sui sodalitii comitibus (quos friborgos, congildones, contubernales, &c. vocant) cognovitque inter hos de damno, pratis, pascuis, messibusque illato: etiam de litibus inter vicinos. Vide ejus institutionem in verbo *Centena* §. finali, è LL. Ed. Conf. recitatam: ubi *Justitiarius*, i. Judex appellatur. Et Consentiunt Wisegothorum leges lib. 2. Tit. 2. l. 26. inquientes —— *Centenarius, Decanus, &c. judicis nomine censeantur ex lege.* Bene igitur Hieronymus Bignonius ad Chartam 10. Vett. formul. quæ *Ducibus, Comitibus, Vigariis, Centenariis & Decanis* inscribitur. *Decani* (inquit) *minimi sunt judices sub Centenariis, & à Walafrido minoribus præsbyteris conferuntur.* Hincmar. Epist. 4. cap. 15. *Comites, Vicarii vel etiam Decani plurima placita constituant, & si ibi non venerint, compositionem ejus exsolvere faciant.* De hoc vide plura in *Borsholder*, & *Friborgus.*

Decania, Decenna, Decima, Decuria. Dicantur apposite hæc omnia, de omnium prædictorum *Decanorum* ministeriis & sodalitiis: apud nostrates autem usitatius reperio, pro munere, sodalitio, & territorio *Decani*, qui friborgo præficiebatur.

Sic *Decania* in LL. Henr. I. ca. 42. at Wisegothor. lib. 9. Tit. 2. l. de munere *Decani* militaris, dicitur: *Si Decanus relinquens decaniam suam, de hoste fugerit, &c.* Gloss. δεκανία, *decuria.* Occurrit apud Barater. lib. de feudis Tit. 4. §. penult. alio quopiam sensu. *Si quis pro villicaria, & ut ita dicam pro decania, vel aliis quibuscunque angariis —— feodum acceperit, &c.*

Decenna. Bracton. lib. 3. Tract. 2. ca. 10. *De eo* (malefactore) *qui sic fugam ceperit, diligenter erit inquirendum, si fuerit in franco plegio & decenna, & tunc erit decenna in misericordia coram Justitiariis nostris* (*i.* Regis) *quia non. habent ipsum malefactorem ad rectum licet per alios ante iterum captus fuerit, & prisonæ deliberatus, ex quo per decennam non est captus nec productus.* Pluries illic inferiùs. In LL. Henr. I. cap. 21. *Decennalis numerus* appellatur, Saxonibus tenmentale.

Decennalis numerus.

Hinc *Decennarius* dicitur, qui ex *decennali numero* est & non *Decanus*: vulgo **hanborow**, quod vide.

Decima. LL. Inæ MS. cap. antepen. *Diximus*

mus de ignotis pecoribus, ut nemo habeat sine testimonio Hundredi vel Decimæ.

Decuria. Ingulph. Saxo. Hist. Croyland. Aluredus Rex statuit, *ut omnis indigena legalis, in aliqua centuria & decima existeret; & si quis suspectus de aliquo latrocinio, per suam centuriam vel decuriam, vel condemnatus vel* * *invadiatus, pœnam demeritam vel incurreret, vel vitaret.* *Decuriam* mox dicit quod prius *decaniam.*

* Al. *absolutus.*

Decanatus etiam (juxta Hug. & alios) est societas decem virorum: sed notissimè dicitur de portione Episcopatus, Centuriæ seu Hundredo Comitatus respondenti, & *Decano* olim supposità.

Decanica. Carcer Ecclesiasticus. Julianus Antecessor Constitut. 73. *Executor autem litium constitutus intus in decanicis Ecclesiarum recludatur, competentes pœnas luiturus.* Græco-barb. δεκανικὰ, vide Meurs. Capitul. Carol. & Ludov. lib. 5. ca. 225. *Si executor est, in decanicis Ecclesiarum recludatur pœnas luiturus, & officium perdat.*

¶ *Decimæ Saladinæ*, al. *Saladinides.*] Dicuntur quæ in Concilio Parisiensi An. Dn. 1188. Philippo Regi Francorum in oppugnationem Saladini Mahometani Principis concessæ erant. Hujusmodi etiam obtinuit Rex Angliæ Ricardus I. ut testatur Mat. Paris. in An. 1189. & ab exemplis istis posteri sæpe Reges.

¶ *Deciner*, *Desiner*, & *Desnier.*] Anglo-Norm. à Gal. *Dismier* pro *Decennario* & *Handborow*, quæ vide.

¶ *Decorea*, *Decorticata.*] Vide instans *Decuria.*

¶ *Decurio*, *Decuria.*] Vide *Decanus* & *Decania.* Sunt etiam *Decuriæ*, notæ seu incisiones in arboribus factæ, ad distinguendum terminos. Dictæ, à forma decussata. Alias *Decorticatæ*, *theclaturæ*, *snidæ*, &c. Wisegoth. lib. 8. Tit. 6. l. 1. ——— *in arboribus* ——— *faciat tres decurias quæ vocantur characteres.* Boior. Tit. 11. ca. 3. §. 2. ——— *in arboribus notas quas decoreas vocant.*

¶ *Dedicatio.*] Festum *dedicationis* Ecclesiarum, regiis olim privilegiis munitum est. LL. Edou. Confess. ca. 3. *ad dedicationes, ad synoda, ad capitula venientibus* ——— *sit summa pax.*

¶ *Defalta.*] Vox fori. *Defectus, negligentia, deliquium.* A Gall. *default.* Bractono frequens.

¶ *Defendere.*] *Prohibere*, *à* Gall. *defendere.* LL. Edou. Confess. ca. 37. *Usurarios defendit quoque Rex Edwardus, ne remanerent in Regno.* Sic Chaucerus noster,

In prolog. uxor. Bath.

Where can you say in any manner age,
That ever GOD defended marriage, &c.

Sæpè in antiquis Statutis, ideoque illud Edouard. I. quo de ferendis armis cavetur: *Statutum de defensione portandi arma* inscribitur.

Defensio.

¶ *Defensores.*] Multiplices sunt, & pluribus nominibus cogniti, cum in Ecclesia tùm in repub. Dicti quòd *innoxiè tueantur*, ut ait Cassiodorus lib. 9. ca. 25.

Defensor Ecclesiæ è Concil. Africano sub Cœlestino & Bonifacio Annum circiter 423. initium sumpsit, Can. 42. *Ab Imperatoribus universis visum est postulandum, propter afflictionem pauperum, quorum molestiis sine intercessione fatigatur Ecclesia, ut defensores adversus potentias divitum, cum Episcoporum providentia deligentur.*

Hinc *Defensor Monasterii*, & ex eodem fonte, *Defensores Patrimonii S. Petri*, qui à summis Pontificibus in provinciis constituuntur, ad tuendum curandúmque patrimonium Ecclesiæ Romanæ. De his crebra apud Gregorium mentio in Epist. unde officium liqueat, & è Pelagii Papæ Epistolis.

Hinc & *Defensores Ecclesiarum parochialium* deinceps instituti sunt, quos hodie *Gardianos Ecclesiarum* dicimus.

Defensor civitatis. Hujus muneris formula apud Cassiodorum extat lib. 7. ca. ubi dicitur; *Imples enim re vera boni defensoris officium si cives tuos nec legibus patiaris opprimi, nec caritate consumi.* In hoc autem dum plebi, parentis curam & vicem exhibere videtur, *Defensor plebis* etiam dictus est. Cognovit de pecuniariis causis usque ad trecentos aureos; nec non de criminibus levioribus: sed in majoribus deprehensos, ad præsidem Provinciæ mittebat puniendos. Testamentorum insuper & donationum insinuationes, coram ipso factæ sunt: etiam testationes & depositiones, suumque ideo scrinium habuit seu archivum & exceptores. Perspicuè dignoscitur ex propriis titulis, in utroque Codice: Novel. 15. & I. C. Scriptoribus. Inferius utique in formulis Solennib. quas inter, vide Formul. 73.

Defensor plebis.

Defensor mulieris, de quo Longobard. lib. 1. Tit. 30. l. 13. idem est qui aliàs *Tutor* & *Gardianus*, aliàs *Mundualdus.*

Cætera *defensorum* genera vide sub dictis vocabulis & similibus, præsertim *Advocatus*: in quo & plura de *Defensoribus Ecclesiasticis.*

¶ *Dei gratia.*] Hoc in titulis olim usi sunt non solum Archiepiscopi, Episcopi, Duces: sed etiam Abbates, Priores, Comites, minimi interdum magistratus & legati. Comites præsertim, jura regalia obtinentes: Abbates mitrâ insignes. Dedignantibus verò interea Regibus, ipsúmque uti majestatis specimen vendicantibus: vel omissum paulatim est omnino, vel transmutatum. Priscam tamen formam, in Regiis quibusdam brevibus retinet Fitzherbert Natur. Brevium fol. 132. *Rex, &c. Venerabili in Christo patri Johanni eadem gratia Dunelmensi Episcopo.* Et fol. 40. similiter, *Episcopo Wintoniæ.* Ludovicus autem XI. Rex Franciæ, hoc *de suis rescriptis detrahere jussit* Franciscum Ducem Armoricanum

Glorioso Imp. Henr. 3. &c. Wippo Dei gratia Presbyter--- vitam illustrem &c. Circ. An. Dn. 1040.

canum, ut refert Bodinus lib. 1. Reipub. ca. 10. de his agens quæ propria sunt jura majestatis.

Duarenus in Comment. ad Consuet. feudor. cap. 1. nu. 5. *Igitur scribit Gallorum Rex in titulo suo*, Dei gratia, &c. *quasi nullius hominis sed solius Dei gratiâ Rex sit.*

¶ *Dei judicium.*] Vide *Judicium Dei.*

¶ *Defustare.*] Baculo cædere, *fustigare*, Gloss. ξυλοκοπτῶ, τῷ τύπτω ξύλῳ, *defusto*, *fustigo.*

¶ *Delia.*] Fines 9 H. 8. *Term. Pasch. Derb.*——*Inter* Jac. Beresford *quær.* & Tho. Kinwalmersh: & *alios defendentes, de tenemento in* Wynster, & *proficuo cujusdam mineræ* deliæ, *una cum officio discum. portantis omnium minerarum ibidem.*

¶ *Demanium.*] Vide *Domanium.*

¶ *Demsters.*] Sunt duo Judices in insula Mannia (olim, ut testatur Giraldus, Ewania nuncupata) qui de litibus ibidem emergentibus cognoscunt. Dicti à Sax. ðema, quod *judicem*, *Consulem*, & interdum *ducem exercitus* significat. Mat. 5. 25.—— ⁊ se ðema ðe sille ðam ðene, i. & *judex te tradit ministro.*

¶ *Dena.*] Domesd. Titt. Chent. Rex. Tarentford. *De silva viii. denæ parvæ & iii. magnæ.* Titt. Chent. Rex. Middiltune. *De silva Regis habet Wad' tantum quod reddit xvii d. per annum, & dimidiam denam.* Titt. Chent. Sanctus Martinus. Middiltune. *Ad ista iii. solina, sunt v. dena.* Titt. Chent. Episcop. Baiocens. Estledes. *De hoc manerio de Ow, habet iiii. denas quæ valent xx s.* Titt. Chent. Archiep. Cantuar. Norton. *Et una parva dena silvæ.* Denique Titt. Chent. Alberti Capellani. Norton. *Et iii. denæ de silva reddunt xxx. porcos.* Vocabulum pluries inculco, ut lux per rimulas scintillaret. Agardus opinatus est *denam* silvam cæduam notare sepimento conclusam. Hæreo. Quære. Den autem Sax. al. ðene, idem est quod *spelunca*, *cavea*, *vallis*: interdum *cota*, & *cubile*, unde peti hic videtur origo verbi. Quosdam enim audivi dicentes, **a den of wood**, & alio nomine, **a yoke** ab aliis appellatum,
Jugum. id est, *jugum*, quod vide. Continet non certam terræ portionem, alibi verò 500. & eo supra-jugera, alibi dimidio minus; ex quo illud in Domesd. *denæ parvæ*, & *denæ magnæ*. Plurimis villis nomen indidit in sylvestri Cantii parte: *Tenterden*, *Rolvenden*, *Newenden*, *Beneden*, *Horsmanden*, *Spelmanden*, &c. sed vallem potiùs significaturum. In his autem quidam *don* & *dun*, pro *den* scribunt, i. *mons*, pro *vallis*: perperam.

¶ *Denarius*, *Denariatus*, *Denarialis.*] *Denariorum* tot sunt genera, quot populorum. Singula autem enarrare, neque instituti nostri est, neque scientiæ. Maximè tamen conduceret (fateor) ad rei antiquæ notitiam. In priscis enim legibus, mulctarum ratio, ob ignotum *denariorum* valorem, valde obscura est, & incerta. Fortescu de laudibus legum Angliæ, Cap. 53. —— 4. *solid. redditus* (Parisienses) *qui de pecunia nostra* (Anglicana) 8. *denar. non excedunt.* Hodiernus noster *denarius*, Scoticum solidum æquiparat. Antiquus igitur tribus potior. Nam cum hodie 5. solidi eoque suprà, ex una argenti uncia cudantur, hoc est ultra 60 *denarios*: tantundem olim argenti, viginti solummodo exhibuit. Pondus verò antiqui illius *denarii* è Statuto Anni 51 Edouardi I. quod *Compositio mensurarum* inscribitur, cognosce. *Denarius Angliæ qui nominatur sterlingus, rotundus* *Sterlingus.*
sine tonsura, ponderabit 32. *grana frumenti in medio spicæ, & 20. denar. faciunt unciam, & 12. unciæ faciunt libram.* *Denarius* autem alius ex ære fuit, alius ex argento, ille à colore *niger*, iste *Albus* nuncupatus. Græcis *Albus.*
inferioribus δηνάριον λευκὸν, ἔκλευκον, ϗ ἄσ- *Asprum.*
προν. Metell. Quirin. Ecc. 3. *argenti dedit albos.* Vide supra *Albus.*

Erant & *denarii aurei*. Didymus Claudius de Analogia Romanorum τὰ δὲ χίλια σπέρματα ποιεῖ διακόσια πεντήκοντα δηνάρια ἀργυρᾶ. δέκα δὲ χρυσᾶ. Vide *Solidus.*

Denarii numero plural. ubique gentium usurpatur pro pecunia in genere.

Denarius Sancti Petri. Vide *Romescot.*

Denarius tertius est ea pars mulctarum forensiúmque emolumentorum quæ in Comitatu olim cedebat Comiti, Rege alias duas percipiente. LL. Ed. Confess. ca. 31. *Rex habebit* 100. *solidos*, & *Consul Comitatus* 50. *qui tertium habebit denarium de forisfacturis*, &c. Vide de hoc plura in *Comes Palat.*

Whereas before this time the peny was wont to have a double cross, with a crest, in such sort that the same might be easily broken in the midst, or into four quarters, and so to be made into half-pence, or farthings: which order was taken in the year of Christ 1106. the 7 of H. the 1. It was now ordained, that pence, half-pence, and farthings should be made round: Whereupon was made these Verses following: Stow in An. 1279. 7 Ed. 1. pa. 306.

Edward *did smite round, peny, half-peny, farthing,*
The Cross passes the bond of all throughout the ring,
The King's side was his Head, and his name written.
The Cross side, what City it was in coyned and smitten:
The poor man, ne to Priest, the peny fraises nothing,
Men give God aye the least, they feast him with a farthing,
A thousand two hundred fourscore years and mo,
On this money men wondred, when first it began to go.

The old money was not forbidden to go with the new, and besides these moneys there

there was Coyned Groats, containing four pence the piece.

The pound of Esterling money, at this time contained 12 ounces.to wit,fine silver (such as men make into foil or leaves, and is commonly called silver of Gutheromlane) 11. ounces, 2. Esterlings and one Ferling, and the other 17 d.ob.q. to be alay. Also the pound ought to weigh of money 20 s.3.d.by accompt, So that no pound ought to be above 20 s.4 d. nor less then 20 s. 2 d. by accompt. The ounce to weigh 20 d. The peny to weigh 24. grains, &c.

Denariatus pretium rei quæ *denario* constat: mercis, redditus, terræ. LL. Ed. Confess. ca. 10. Omnis qui *habuerit* 30.*denariatus vivæ pecuniæ*, i. animalium. Chart. quædam circiter ævum Henr.II. *Sciant præs. & fut. quod ego Andreas de Baketherth vendidi, &c. Ricardo Seffars decem denariatus de xii. denariis quos Will. Persona Ecclesiæ S. Mariæ de Walnoth. mihi reddere solebat.* De *denariata terræ*, vide infra *Fardella*.

Denariatus vivæ pecuniæ. *Denariatus redditus.* *Denariatus terræ.*

Denariatus. Denarialis. Denariarius. *Denariatus* etiam, *Denarialis & Denariarius*, is qui jactato coram Rege denario, lege Salica & aliarum gentium borealium, manumittebatur. Ceremoniam & adjuncta plurima, vide infra in *Homo denarialis*.

¶ *Denelaga*, al. *Danelaga.*] Lex Danorum, ut Mercenlaga,lex Merciorum,Saxonlaga, lex Saxonum. Laga enim Sax. *lex*. Vide infra *Lex Danorum*.

¶ *Deodanda.*] Appellantur bruta omnia & inanimata, quorum impetu vita hominis indebitè tollitur. Putà equi calcitrantis, bovis cornupetæ, trabis decidentis, plaustri temerè à jumentis rapti. Juxta quosdam, omnia ad hujusmodi cædem conducentia. Exod.21.28. Cum autem lege Mosaica bos homicida lapibus obruendus esset: comburenda hæc utique nonnulli censuerint, ut pacatior sic Deus redderetur. Sed nostro Jure, regio cedunt Eleemosynario qui divenditorum pretia, Deo danda, id est in pios usus eroganda curet. Bracton lib. 3. Tract. 2.ca. 5. nu. 8. *Item batelli de quibus tales* (per infortunium mortui) *submersi fuerint, apprecientur, & alia quæ sunt causa mortis alicujus: & sunt Deo danda pro Rege, ut si submersus fuerit quis in aqua dulci, & non in mari* (*ubi nec navis, nec maeremium si navis fracta fuerit, erit deodanda*) *quia ista omnia erunt dominorum si vivant, sicut eorum catalla: nec sunt deodanda ex infortunio in mari, nec wreckum, nec etiam murdrum de occisis in mari.* Quod dicit, *pro Rege*, exponere videtur Fleta lib. 1. ca. 25. pro anima Regis, & omnium fidelium defunctorum.

¶ *Depositio.*] *Mors, obitus*: quòd carnem deponimus morientes. Provincial.Angl. lib. 2. Tit. de feriis, ca. Anglicanæ. *Ordinamus quod festum depositionis sancti* (Johannis de Beverlaco) *septimo die Maii ——per provinciam nostram antedictam, perpetuis temporibus celebretur.*

¶ *Derefald*, al. Deoрfalð.] Sax. Occurrit apud Ælfredum pro vivario cervino, seu sepimento quo includuntur damæ. Deop *cervus, fera*, falð, *stabulum*. Hinc liquet,nec minus è libro Censuali Angliæ, *parcos* (quos vocant) Saxonum ævo fuisse in usu, licèt Woodstochiæ primum institutum asserit Johannes Rossus, ab Henrico primo.

¶ *Derationare.*] Vide *Dirationare*:

¶ *Derittum*, *Derictum*, *Directum*, *Drictum*, & *Drutum.*] *Jus ad rem,rectum, Consuetudo*, Gall. *Droict*. Privilegium Ludov.Imp. datum Castrucio in Ducem Lucæ sublimato. An. Dn. MCCCXXIIX. —*concedimus & donamus cum omnibus & singulis villis, castris ——honoribus, usibus, derittis, demaniis, feudis, &c.* In vet. inquisit. sub Carolo M. à Frehero edita in originibus Palat. p. 48: *Si per derictum debet attingere ad villam Herfeldo.* Et postea: *quod absque ulla ambiguitate per drictum.* Marculf. lib. 1. form. 21.—— *& directum faciat, & ab aliis consimiliter veritate recipiat. Droit & tort*: etiamne *rectum & tortum*, vocabula in foro nostro tritissima. Horat.

—*Curvo dignoscere rectum.* Vide *Tortum.*

¶ *Derobare.*] *Furari, compilare*: à Gall. *Desrobber*, al. *Disrober*. Epist.Clementis Papæ ad Edouard. III. Reg. Angl. —— *Orphanorum, viduarum, & aliarum miserabilium personarum, quæ deprædatæ & derobatæ, famisq; subjectæ angustiæ, clamant ad Dominum.* Vide *Robare* & *Raupa*.

¶ *Desiner*, & *Desnier.*] Vide *Deciner*.

¶ *Destrer.*] Gall. *Destrier*, & *dextrier*, à Latin. *Dextrarius*. Equus militaris. Process. Cancel. ad Coronat. Ric. II. in petitione Jo. Dymock militis, athletis Regii. *Que le Roy luy face avoier le veille de son coronement, un des bones destrers que le Roy ayt: oue que,&c.*

¶ *Detius.*] *Alea.* Vide *Dadus*.

¶ *Dextri.*] Passus mensurandi Formull. Lindenbrog. 140. *Terra—habet in longo dextros tant. in lato dextros tant.* Gloss. ibidem. Florentius in vita S. Felicis. *A loco illo usque ad castrum Toringum, habentur dextri ducenti.* Papias: *dextri dicuntur passus mensurandi apud quosdam.*

¶ *De Diacono, Diaconissa, Diaconia, Diaconico.*

¶ *Diaconus.*] Quoad originem (sub Apostolis claram) nostri excedit instituti limites. De novatis tamen ejusdem nomine, numero, & in aliquibus ipso ministerio, adjungam paucula. Notat Chrysostomus in epist.

epiſt. ad Philipp. ca. 1. v. 1. *diaconos*, preſbyteros, & Epiſcopos, primò communicaſſe invicem ſua nomina: *diaconumque* nuncupari, pist.ca.4.5. & presbyterum, & Epiſcopum Paulum ideo ad Timotheum ſcribentem dixiſſe; *τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον*, *diaconatum tuum adimpleto*; cum eſſet Timotheus Epiſcopus. Nam quoniam Epiſcopus erat, dicit ad eum, *manus citò nemini impoſueris*: Et ubi ait; *quòd datum eſt tibi impoſitione manuum presbyterii*: intelligit, *Epiſcoporum*, nam Presbyteri manus non imponebant Epiſcopo.

Hinc fortè, & quòd menſurnas ſub Epiſcopo Presbyteris dividebat aliquis è Diaconis; elatiùs ſe gerebant erga Presbyteros, Diaconi: atque inde enatas ille Nicæni Concilii canon (juxta Ruffinum) viceſimus; in quo decernunt patres: *Ne diaconi presbyteris præferantur, neve ſedeant in conceſſu presbyterorum, aut illis præſentibus euchariſtiam dividant: ſed illis agentibus ſolum miniſtrent. Si vero presbyter nullus ſit in præſenti, tunc demum etiam ipſis licere dividere: aliter verò agentes abjicere jubent.*

Nomen *diaconus*, apud Latinos à ſecunda declinatione ad tertiam, apud Græcos à tertia ad quintam, tranſiit. Sic occurrunt *diacones*, pro *diaconi*: *diaconibus*, pro *diaconis*. Videtur tamen Fabianus Papa (qui floruit Anno Dn. 240.) in Epiſt. 2. quam mox citabimus, *diacones* dixiſſe de diaconorum miniſtris, hoc eſt, ſub *ſubdiaconis*: ſed hæc non obſervata eſt differentia. Numerum & miniſterium primitivum diu retinuit *diaconus*; illum, pro ratione temporis in ſeptenario: iſtud in curandis menſis, pecuniâ publicâ, viduis, & pauperibus. Sed operam interea navat extra parietes Eccleſiæ: ingreſſus, prædicantem Epiſcopum cuſtodit, parteſque obtinet in celebratione divinorum. Anaſtaſ. in S. Evariſto An. Dn. 112. Romæ, 7. (is) *diaconos conſtituit, qui cuſtodirent Epiſcopum prædicantem, propter ſtylum veritatis.* Fabianus in prædicta Epiſt. *Septem ergo diaconi ſunt in urbe Romæ, per ſeptem regiones civitatis, ſicut à patribus accepimus, qui per ſingula hebdomada, & dominicos dies, atque feſtivitatum ſolennia, cum diaconibus & acolythis, ſequentium ordinum ac miniſtris injuncta ſibi obſervent miniſteria, & parati omni hora ſint ad divinum officium, & quicquid eis injungitur peragendum. Similiter & vobis prout opportunum fuerit, per ſingulas civitates eſt faciendum, &c.* Burchard. Decret. lib. 2. ca. 218. Quos autem ille *diaconos & diacones*; Anaſtaſ. in ejus vita, *diacones & ſubdiaconos* vocat. *Hic* (inquit) *regiones diviſit diaconibus, & fecit 7. ſubdiaconos, qui 7. Notariis imminerent, ut geſta martyrum in integro colligerent.* Regiones ſiquidem urbis Romæ ſeptem erant: & has totidem diviſit *diaconis*, totidem utique *Subdiaconis*: aliis civitatibus exemplum præbens inſtituendorum Eccleſiæ miniſtrorum. Unde in Concil. Neocæſarienſ. circ. An. Dn. 314. Can. ult. *Diaconi ſeptem debent eſſe juxta regulam, licèt & valde magna ſit civitas. Idipſum autem & Actuum Apoſtolorum liber inſinuat.* Eadem in Concil. Ancyran. & Cæſarienſ. ca. 9. Burch. li. 2. cappp. 218, 219, 220. Hinc in Epiſt. Cornelii Pontificis apud Euſebium, lib. 6. ca. 36. de Novato agentis, οὐκ ἠπίςατο ἕνα Ἐπίσκοπον δεῖν εἶναι ἐν Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, &c. *Neſciebat* (inquit) *unum Epiſcopum eſſe debere in Eccleſia catholica, in qua non ignorabat* (*ut enim poterat?*) *presbyteros eſſe 46. Diaconos 7. ſubdiaconos 7. acoluthos 42. exorciſtas verò & lectores ſimul cum oſtiariis 52. viduas cum afflictis ſupra 1500. quos omnes Domini gratia, & in homines benignitas abunde nutrit.* θλιβομένοις. O pia mater, & verè multimammea. In aliis Eccleſiis incertus numerus. Sozomenus, lib. 7. ca. 19. Διάκονοι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις, &c. *Diaconi autem apud Romanos uſque nunc haud plures ſunt quam ſeptem — apud alios verò numerus promiſcuus eſt.* Ævum Theodoſii & Valentini junior.

Conſtantinopoli duo erant (ut notat Meurſius) *Diaconorum* ordines. Unus majorum, qui ἀρχόντικοι διάκονοι, alter minorum, qui κοινοὶ dicebantur. Majores numero 6. habebant ſinguli ſuum munus, quod apud eundem quære. Minores definit Juſtinianus Novell. 3. Θεσπίζομεν μὴ πλειοτέρω μὲν ἑξήκοντα πρεσβυτέρων, &c. *Obſervari præcipimus amplius 60. presbyteros in magna ſancta eccleſia non eſſe, diaconos maſculos 100. fœmineos 40. ſubdiaconos 90.* Heraclius mox *Diaconorum* numerum legitimum 150. conſtituit, *ſubdiaconorum* 60. ut clarum eſt ex ejus Novella. In Blanchernarum verò Eccleſia, (ut adhuc ex eadem Novella Meurſius) *Diaconi* tantùm erant 12. *Diaconiſſæ* 6. *ſubdiaconi* 8. & occupabantur circa ambonem lectionemque ſacram Evangelii. Solum ab Epiſcopo ordinandus eſt *diaconus*: at juxta Concil. Carthag. ca. 16. non ante 25. ætatis annum. Exinde ſecundum Concil. Conſtantinop. 8. ca. 5. εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην ad archi-presbyteratum, vel Epiſcopatum aſcenderet, ſed exactis jam priùs in *Diaconatu* annis tribus, in *ſubdiaconatu* duobus, & in officio lectoris uno.

Diaconi eſt non myſteria conficere, aut in populo prædicare; ſed miniſteria ſolùm exequi & commiſſa. Evangelium legere, miſſam celebranti operam navare, calicem ſacerdoti porrigere, & oblationes à *ſubdiacono* receptas ad altare deferre. Populum monere ut orent, pſallant, lectiones audiant, aures ad Dominum erigant, genua flectant. Baptizabat, ſed coram Epiſcopo & Presbytero: ipſiſque abſentibus euchariſtiam interdum dividebat, ut ſupra in 20. Canone Nicæni Concilii. Vide Rabani Mauri de inſtitut. Clericor. lib. 1. ca. 7. & Epiſt. ad Reginbald. Durandi de divinis offic. lib. 2. cap. 2. &c. Maximè (ut Concilia taceam) Diſtinct. 93. per totam: & non prætereundum divi Hieronymi lib. de VII. ordinib. Eccleſ. cap. de quinto gradu. Audi tamen quæ Iſidorus junior qui claruit An. 627. de *diacono* ſui ævi tradit. *Ad diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdotibus*

Z

tibus & ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacramentis Christi: in baptismo scilicet, in chrisma, in patina, & calice: oblationes offerre, & disponere in altario, componere mensam Domini, atque vestire, crucem ferre, prædicare Evangelium & Apostolum. Nam sicut Lectoribus vetus testamentum, ita diaconibus novum prædicare præceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum, recitatio nominum, ipse præmonet preces ad dominum, ipse hortatur orare, ipse clamat & pacem adnunciat.

In prima actione Synodi Lateranensis ab ipso congregata. An. 768.

Quinto Apostolorum canone, statutum est, ut *Episcopus aut presbyter aut diaconus suam uxorem non ejiciat causa religionis:* quod ex sexta Synodo confirmatum est: & in Orientali Ecclesia suo ævo observatum tradit Stephanus Papa. *Romanæ autem* (inquit) *Ecclesiæ & occidentalium, nullus sacerdotum à subdiacono usque ad Episcopum, licentiam habet conjugium sortiendi.* Plurima decreta & canones in utramque partem, pro ratione locorum & temporum, vide apud Gratianum, Distinct. 31, & 32.

Diaconissa etiam in Ecclesia celebris fuit sub ipsis Apostolis. Clarum hoc ex D. Pauli Epist. ad Romanos ca. 16. ubi Phœben commendat οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς *existentem ministram* (vel ut legit Hieronymus) *in ministerio Ecclesiæ quæ est in Cenchreis.* Adnotat Ipse: *Sicut etiam in orientalibus, diaconissæ mulieres in suo sexu ministrare videntur in baptismo sive ministerio verbi: quia privatim docuisse fœminas invenimus, sicut Priscillam cujus vir Aquila dicebatur.* Idem Sedulius in idipsum caput. *Diaconissas in baptismo seu ministerio verbi mulieribus ministrare.* Græci has πρεσβύτιδας, ἤτοι προκαθημένας, *presbyteras* scilicet vel *præsidentes* appellabant: tanquam ordinatas autem non recipiebant. Concil. Laodicen. An. 368. ca. 11. versio Lat. *Mulieres quæ apud Græcos presbyteræ appellantur, apud nos viduæ, seniores univiræ, & matricuriæ appellantur, in Ecclesia tanquam ordinatas constitui non debere.* Gregorius III. in Synodo Romana, An. 733. *Diaconæ, presbyteræ, monachæ* meminit. Et apud Mataphrastem in vita Alipii dicitur quod idem sit, *esse diaconissam aut Monacham.* Cent. 7. ca. 7. Videmus autem hodie monachas seu moniales plurimùm differre à *diaconissis* veteribus: succrevisse tamen illas ex istarum institutione non inficior. Audi Epiphanium sui seculi (h. quarti) *Diaconissam* describentem lib. 3. tom. 2. hæres. 79. Cornario interprete. *Ministrarum quidèm* (inquit) *diaconissarum appellatarum, Ordo est in Ecclesia, sed non ad sacrificandum, neque ut quicquam aggredi permittantur: verum reverentiæ gratia muliebris generis, aut propter horam balnei, aut visitationis, affectionis, aut laboris. Et quando nudatum fuerit corpus mulieris, ut ne à viris sacrificantibus conspiciatur, sed à ministrante muliere: cui præcipitur à sacerdote, ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris in tempore denudationis corporis ipsius, ita ut* &c.

Presbyteræ. Viduæ. Seniores. Univiræ. Matricuriæ. Monachæ.

Diaconissas tanquam ordinatas, non recipit Concil. Laodicense, Ordinem tamen in Ecclesiâ vocat Epiphanius (qualemcunque) sed inter Laicas omnino rejiciunt Magdeburgens. Cent. 4. Cap. 6. Canonem Nicæni Concil. (juxta Ruffinum) 22. proferentes. *Sed & diaconissæ quoniam quidem manuum impositionem non accipiant, etiam ipsas inter laicos esse debere.* Hoc autem dici videtur non de *diaconissis* legitimis, sed de aliis quibusdam ab hæreticis constitutis. Nam canonem istum subjungit Ruffinus, cum in præcedente dixisset: Statutum est ut *Paulianistæ, & qui sunt Photiniani rebaptizentur.* Res igitur ex alia editione istorum canonum multò clarior est. *Si quis confugit ad Ecclesiam Catholicam (de Paulianistis & Cataphrygis) statutum est eos rebaptizari debere, &c. —— Similiter autem & circa diaconas, & de omnibus qui in eodem clero inveniuntur eadem forma servabitur. Commemoravimus diaconissas quæ in hoc ordine inventæ sunt, quæ nec manus impositionem aliquam habeant, & in omni modo inter laicos habeantur. Similiter autem diaconissæ, quæ in catholico canone non habentur, simili loco, id est, laicæ, & tanquam non consecratæ deputantur.* Manifestè decernit *diaconissas quæ* in catholico canone habentur, à laicis, & non consecratis. Sed *diaconissas* & manuum impositionem accepisse, & ut alios religiosos nuptias prohiberi clarum est è Concil. Wormacens. ca. 45. ubi & tempus ordinationis definitur. *Diaconissam non ordinandam ante annum 40. & hoc cum summo libramine. Si verò suscipiens manus impositionem & aliquantum temporis in ministerio permanens, semet ipsam tradat nuptiis, gratiæ dei contumeliam faciens, anathematizetur hujusmodi, cum eo qui eidem copulatur.* Et in tertia Addit. Ludovici Imp. ad Capitul. cap. 47. statuitur ut *Si diaconissa nupserit, gladio ultore sternatur, & facultas ejus Ecclesiæ ei ubi servivit, addicatur. Corruptores earum similiter puniantur,* &c. Vetuit autem Justinianus Authent. col. 1. tit. 6. *Diaconissas* ordinari minoris ætatis quam 50. annorum.

Diaconia & *Diaconium.* Hospitium excipiendis pauperibus & infirmis constitutum. Dictum à præfecto ejusdem *diacono.* Xenodochium, hospitale. Bibliothecar. in Greg. II. An. Dn. 714. *Hic dimisit omni Clero, Monasteriis, diaconiæ, & Mansionariis, solid.* 2160.

Diaconicon & *Diaconicum.* Locus in circuitu Ecclesiæ conservandis vasis dominicis, & ornamentis Ecclesiæ deputatus: Alias *Secretarium,* aliàs *sacrarium.* Concil. Laodicen. circ. An. 368. Can. 21. Versio Latina antiquior. *Quod non oportet, subdiaconos habere locum in diaconico, & Dominica vasa contingere.* Versio alia. *Quoniam non oportet subdiaconos licentiam habere, in secretarium, sive sacrarium, quod Græci diaconion appellant, ingredi, & contingere vasa Dominica.*

§ Diatim

¶ *Diatim* & *Dietim* apud *Balbum* in *Catholic.*] *Quotidie, de die in diem*, Mat. Par. in Henr. III. An. 1252.——*non perduravit, sed diatim in effectu suscepit diminutionem.* Ekkehard. jun. de Casib. S. Gal. ca. 1. ——*cum lineis vestibus diatim introiit.*

¶ *Dies.*] Pro diei alimonio, Regiæ familiæ præstando. Firma, hoc est, obsonium unius diei. Domesd. Titt. Norff. Rex. Wanelunt. Hundr. Grestuna. *Et reddebat dimidiam diem mellis, & consuetudines mellis.* Titt. Sudsex. Will. de Bray. Bredelinges. *T. R. E.* (id est, tempore Regis Edouardi Confess.) *reddebat unam diem de firma, & valebat XCV. lib. vj. denar. & post valuit lib. modo xl. lib.* Titt. Oxenefordscire, Rex. *Comitatus Oxeneford, reddit firmam trium noctium, hoc est CL. lib.* Vide *Firma*.

Firma noctis.

¶ *Dies absolutionis.*] Lege proximè sequentia

¶ *Dies magnus.*] *Dies Paschatis.* Capitular. Carol. & Ludov. lib. 5. cap. 71. *Qui pœnitentiam publicè gerunt, debent unum annum esse cum cilicio inter audientes, vel usque ad magnum diem, &c.* Pœnitentiæ agendæ status erat dies Paschatos ut hic notat Glossar. decretum Innocentis PP. citans. *De pœnitentibus autem qui sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla intervenit ægritudo, quinta feria ante Pascha, eis remittendum Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat.* Lego in Chron. Camerac. lib. 3. cap. 74. ——*In ipso absolutionis die, qui est ante parasceven.* Et paulò supra. *Infregit eam* (fidelitatem) *secunda feria post palmas. In hac enim feria majoris hebdomadis, Atrenasiam silvam penetrat.* Vide Raban. Maur. de just. cler. lib. 2. ca. 30.

Dies absolutionis.

Hebdomada major.

¶ *Dies placitus.*] Formull. solen. 142. ——*& dies placitus mei præfinitus transierit*, id est, *placiti:* sic LL. Ripuar. Tit. 66. 72. §. 1. & Tit. 30. §. 2. Vide *Placitum* pro formula agendi in jure.

¶ *Dies votorum.*] Id est sponsalium & nuptiarum. Longobard. lib. 2. Tit. 4. l. 3. *Nulli sit licentia, conjugi suæ de rebus suis dare amplius per qualecunque ingenium, nisi quod ei in die votorum in methio & morgongab dederit.* Tit. 14. l. 21.——*quantum in die votorum acceperint* (sorores) *quando ad maritum ambulaverint.*

¶ *Dieta.*] *Iter unius diei.* Concil. Lateran. 4. Oecumen. An. Dn. 1215. sub Inocen. III. ca. 37. in rubric. *De literis non impetrandis ultra duas dietas.* Et in Canone. *Statuimus ne quis ultra duas dietas extra suam diœcesim, per literas Apostolicas ad judicium trahi possit.* Bracton. lib. 3. Tract. 2. ca. 16. §. 1. *Et computari eis debent rationabiles dietæ, usque ad portum illum.* Brito Armor. Philippid. 5.

——*Penna quasi remige, non pede vectum*
Tempore tam modico tot continuasse dietas.

¶ *Diffacere* & *Disfacere.*] *Delere, deformare, mutilare.* Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 68. *Si Comes*——*nisi per justitiam & pacem faciendam, hominem diffecerit* (putà oculum vel nasum præciderit) *honorem perdat.* Capit. Caroli lib. 3. cap. 26. *Juret quod ipse eum ad justitiam cujuslibet diffaciendam, fugere non fecisset.* Ibid. ca. 28. & Capit. L. Salic. 1. §. 7. Longobardorumque lib. 2. Tit. 34. l. 10.——*Si charta non paruerit, sed jam ab illo —— disfacta est.* *Deffacer* obsoletum Gallic. *defaict* hodiernum, Angli adhuc, **to deface**, dicimus.

¶ *Diffagium.*] Commiss. ad inquirendum de gestu ministrorum Regis, & *Lionelli* Ducis *Clarenc.* in *Hibern.* 37. *Ed.* 3. *m.* 14.——*quod circa præmissa omnia exequenda, absque alicujus dilatione* (*&*) Diffagio *intendatis.*

¶ *Diffidare*, & *Diffiduciare.*] Inimicitias denunciare, faidam (juxta veteres) canere, bellum indicere. Gall. *Desfier* & *defier.* Ital. *Sfidare* & *disfidare.* Angl. **to defie.** Omnia *fidem* apertè resonantia. Diffidiare *Malm. Nov.* lib. 2. p. 180 & 187. & affidiare, pa. 188. Dictum tamen volunt nonnulli *diffidare* à Sax. ꝼeiða pro inimicitia: sed tunc unde *diffiduciare?* Certè una utriq; originis ratio: nec *diffidare*, aliud est quam fidei vinculum solvere, quod priùs aliquando *affidare*, connexerat. Opponi enim perspicuum est, *diffidare, diffidatus, diffidatio:* Et *Affidare, affidatus, affidatio*, de quibus supra. *Faidam* tamen, *diffidationem* comitari, nemo dubitat. Vide *Faidam.* Rectè autem si ariolar, origo vocis à fide emanavit, vel inter dominum & vassalum, vel inter affidatos renunciata. Ivo Epist. 73. *Cum prædictus Ivo dominum suum diffidasset.* Vide mox hic infra *diffidentia.* Exempl. homagii Arthuri Duc. Brit. fact. Philippo Reg. Franc. Hist. de Bretaign. liv. 3. ca. 71.——*Eo die quo ipse* (Philippus) *diffidavit Johannem Regem Angliæ pro intercessionibus, quas ei fecerat, &c.*

Romanis in more fuit, cum bellum suscepturi essent, Fæcialem seu Patrem patratum ad hostem mittere: qui injecto in ejus solum telo, solenni formula hoc indiceret, causamque simul denunciaret. Formula apud Gellium extat, lib. 16. ca. 4. *Clarigatio* nuncupata, quòd clara voce agebatur. Priscum morem imitatæ sunt Gentes cæteræ; ignavi pusillanimisque ducentes, quempiam vi opprimere, cui inimicitias priùs non denuntiassent. Stephano igitur Regi Angliæ, ignominiæ vertit Malmesberiensis Hist. novel. lib. 2. quòd Cestriæ Comitem & fratrem ejus, obsidione cinxerat Lincolniæ, *nec modo* (inquit) *more majorum amicitiam suam eis interdixerat, quod diffidare dicunt.* Nec sufficit *diffidasse* quempiam, ni cavendi pariter idoneum tempus *diffidato* cederetur, etiam in privatis inimicitiis. Statuit itaque Freder. I. *ut quicunque alii damnum facere, aut lædere ipsum intendat, tribus ad minus ante diebus, per certum*

Clarigatio.

* Sic codex.

nuntium suum * diffiducient eum. Quod si diffiduciatum se fuisse negare voluerit, &c. Mos à Saxonibus videtur emanasse: Theodor. de Nihem, de juribus Imperii. Imperatori Græco, qui tunc erat, bellum indixit, eumque more Saxonico diffidavit.

Sed animadverte è Cusani lib. de concordia cath. ca. 31. quod citat Juretus, quò se proripit apud veteres diffidationis ista, dicamne lex, an consuetudo? Hodie videmus aut confusionem maximam in ordine judiciario, aut penitus nullam justitiam: honor honore distinguitur à jure. Et occupare etiam maxima dominia nobiles licitè se posse dicunt, ubi possessorem nihil juris habuisse, neque habere concedunt, per vilissimum diffidationum modum salvari putant: & vi post ipsam intimatam diffidationem, ex quacunque confecta aut nulla causa qualitercunque rapta, palam aut occultè, licite credunt possideri, etiamsi bona Ecclesiæ aut clericorum forent. O præsumpta audacia contra omnes leges & jura, ô iniquissimum judicium, distinguens honestum à justo, affirmans injustum honore possideri. Et ca. 34. consulit lege statui, ut nulli liceat ex quacunque causâ alterius bona occupare, aut damnum inferre per diffidationes, sed ut omnia fiant judicum authoritate, qui etiam repressaglias concedere possint contra contumacem.

Ut Diffidatio (supra,) sic Diffidentia etiam dicitur pro hac clarigationis formula, Gall.& Angl. Diffiance. Chron. Camerac. lib. 3. ca. 74. In ipso absolutionis die, qui est ante parasceven (Hugo Castellanus) diffidentiam domino suo mandavit: Scilicet Episcopo Cameracensi, cui fidelitatem paulò ante juraverat. Renunciat autem, utì plures illius seculi, qui peracta diffidationis ceremonia, liberos se putarunt à jurata fidelitate. O tempora, O mores! Sed perinde dominis licuit resumere beneficia.

¶ *Diffigurare.*] Speciem & decus rei vitiare. Deformare. Gall. defigurer. Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 43. Si quis caballum alienum apprehenderit, ipsumque diffiguraverit aut circinaverit, furti pœna sit culpab. in octogilt.

¶ *Digitus.*] Pro scriptura, & characterum forma: quam alii manum dicunt. Ekkehard. Jun. Cas. S. Gall. ca. 11. Præ omnibus autem Scriptorum digiti efferuntur, &c. Alibi, Cap. 1. in Salomone. Omnis Cisalpinos Sintramni digitos admiretur. Petrarcha famil. Epist. lib. 9. Epist. 5. ——juvenis digiti quam ingenii melioris.

¶ *Dilatura.*] Alias Delatura. Vide supra Capitale & dilatura.

¶ *Diligiatus.*] Ejectus è patrocinio legis. Alias utlagatus, quod vide. LL. Henr. I. ca. 45. Si quis diligiatus hominem accuset: funestam dicimus vocem ejus. A præpositione di & ligius vel ligiatus. Contra Alligiatus.

¶ *Dinggravius.*] Judex pædaneus, v. Cujac. in præfat. feud. pag. 17. & hîc infra Grafio & Thingrevus.

¶ *Diptire.*] Ekkehard. Jun. Cas. S. Gal. ca. 1. Altare vero S. Mariæ, & analogium evangelicum, ejusdem fratris nostri artificio deaurata, Hattonis sui de scriniis vestivit argento, & diptivit (ut videre est,) ex avero electo. Goldastus hîc intimat legendum gypsuit, quod (inquit) est induxit & illevit. Locumque è Burckhardo consonum adducit. Mihi autem sana videtur lectio, & à Saxonico facta dippan, i. tingere, inficere. Unde nos hodie dipt dicimus pro tincto. Primitùs à Gr. δύπτειν, tingere, mergere.

¶ *Dirationare, Derationare, Disrationare.*] Voces cum Normannis, nobis advenæ, & veteribus nostris forensibus admodum frequentes; recentioribus nescio an cognitæ, licèt non habeant quæ in eundem sensum magis utantur appositè. Significant autem aliàs causam agere; aliàs rem probare; aliàs assertionem contrariam refellere, quod ipsi traversare dicunt; aliàs examen litis subire, ipsis (nimis barbarè) triare; aliàs lite potiri, & rem litigatam evincere, seu recuperare; ita frequentius. Dici opinatur Cowellus vel à Gallicis desarrayer, i. confundere; seu desranger, ordinem pervertere: vel à Normannico desrene, quod est probatio rei negatæ, vel facti proprii. Sed manifestam mihi videtur ipsa vox originem prodere, à Latino ratiocinari; adjecto dis, quod in compositione contrarium sæpe notat, ut δὺς creberrimè apud Græcos. Sic, discordare, dissentire, dissuadere, &c. Disrationare igitur est contrarium ratiocinando asserere, vel quod assertum est ratiocinando destruere. Hoc, & ipsum Normanicum desrener videtur prodere, contractè dictum pro deraisner seu deraisoner, ut clarius se exhibet in vocabulo fori Gallici, Deraisonia. Domesdei Tit. Hantesc. Rex. Breston. Huic manerio pertinet una silva, quæ est in manu Walchelini Episcopi, sed adhuc non est dirationata. Tit. Grentebrigsc. Rex Albintone. Hanc invasit Albericus de Ver super regem, & Picot dirationavit eam contra eum. Lib. Ramesiens. sect. 298. Notum esse volumus Reinaldum Abbatem Ramesiensem apud Underwutwell in præsentia Roberti filii Walteri eo tempore vicecomitis Norfolc & Suffolc, & in præsentia multorum aliorum Francorum & Anglorum, dirationatum fuisse testimonio virorum de novem Hundredis, ibi congregatis, quod Rex Canutus —— dedit S. Benedicto de Ramesia Bramcestre, &c. Infra. Alio tempore viderunt & audierunt apud Theford, Aldwinum Abbatem Ramesiensem eodem modo quendam crassum piscem apud Bramcestre appulsum, dirationatum fuisse contra Radulfum de Belfago qui tunc vicecomes erat in provincia illa, &c. Inferius. Idem Reinaldus Abbas per prædictos testes legitimos apud Udewelle dirationavit quoddam vini dolium quod fuerat apud Bramcestre Wreccatum. Glanvil. lib. 2. ca. 20.

Deraisonia.

Underwell hodie (reor) Outwell.

ca. 20. *Dirationavit terram illam in Curia mea per recognitionem.* Ibidem cap. 6. *per hoc dirationabit jus suum hæres propinquior.*

Disrationare pro litigare. Bracton lib. 4. Trac. 1. ca. 22. *Si Dominus eum aliquando produxit in Curia Dom. Regis ut liberum hominem suum ad disraticnandum, vel legem aliquam faciendam, vel purgationem.* Ita pluries. Apud eundem, lib. 4. Tract. 6. ca. 16. *Habeo sufficientem disratiocinationem, & probationem.* (Id est) sufficientem materiam ad probandum contrarium. Vide *Lex Deraisinia.*

Disratiocinatio.

¶ *Dirmatia.*] Charta Kenulphi Regis Merciorum qui floruit An. Dom. 798. recitata in Annalib. Juris An. 1 Hen. VII. fol. 25. ——*Culham, cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus* —— *viz. pratis, pascuis, dirmatiisque cursibus aquarum, &c. in æternam largitus sum hæreditatem,* sc. Monasterio Abbadeniensi.

¶ *Discapia.*] Præcept. Macarii cujusd. Ecclesiæ S. Mar. Cameracens. fact. An. Dn. 885. quod extat Chron. Camerac. lib. 1. ca. 52. ——*quicquid ad prædicta loca aspicit, cum omni integritate, & terras cultas & incultas, pervia, uva, descapia, prata, pascua, silvas, communias, aquas, &c.* Legi ait Juretus in quibusdam exemplaribus (& non semel) *pervia, Wadiscapia,* sed prius uti correctius receptum, ubi *uva* (inquit) *sit idem quod uvida, i. humida, at discapia* silentio præterit. Quære igitur an non dicatur *Wadiscapia,* de locis udis & palustribus, quæ instar vadi transiri possunt. Hoc enim à Sax. *Waden,* nos hodie **wade,** dicimus & **escape,** pro *evadere, exire.*

¶ *Discargare.*] *Exonerare.* L. Salic. Tit. 29. §. 21. *Si inde fœnum ad domum suam in carro duxerit, & discargaverit, &c.* Quasi *discarraverit,* i. è carro ponere. Gall. & Ang. **discharge.**

¶ *Discrimen* & *Discriminale.*] Vide *Wultworf.*

¶ *Disloqui.*] Ineptè fabulari. Ekkehard. Jun. Cas. S. Gall. ca. 4. *At illi disloqui eum ut ægroti solent putabant,* **to talk idly.**

¶ *Dismanare* & *Dismannire.*] Formulæ Solenn. ca. 10. in indiculo Regis de privilegio seni concesso. *Ut de omni hoste, vel omnibus bannis seu & arribannis sit conservatus, ut neque vos neque juniores atque successores vestri ipsum pro hoc inquietare vel dismannire non præsumatis.* Hieronymi Bignonii editio formularum vett. ca. 31. hanc ipsam legit, *inquietare nec dismanare* : & exponit ille, *dismanare*, de domo extrahere. Altera verò, vocabulum ei seculo magis congruum exhibet. *Dismannire* enim est quasi *foras citare,* à dis præpositione, & Germ. **Manen** *monere.* Vide *Mannire.*

¶ *Disparagare.*] Dispares conferre. Indecorè & indignè connectere, vel assimulare. *Comparager* Gall. est æquiparare, *disparager* contrarium. Dicunt autem Galli *parage* pro familia, consanguinitate, parentela : ut, *dame de hault parage,* i. sublimis parentelæ domina. Hinc in jure nostro *disparagare,* idem est quod, impares sanguine & natalitiis connectere. Statut. de Merton. An. 20 Hen. III. An. Dn. 1235. ca. 7. *Dominus ejus* (pupilli) *offerat ei rationabile maritagium, ubi non disparagetur.* Et ca. seq. *De dominis qui maritaverint illos quos habent in custodia villanis, vel aliis sicut burgensibus ubi disparagentur; Si parentes illius conquerantur, dominus ille amittat custodiam, &c.* Hinc etiam *disparagatio,* & *disparagium.* Vide *Paragium.*

Disparagatio. Paragium.

¶ *Dissaisare,* & *Dissaisire.*] Est verum dominum è prædiis ejicere, eademque per injuriam (quod *tort* vocant) possidere. Prædiis vel possessione exuere. Jure feudali *devestire.* Vox fori nostri tritissima, & Historicis nota. Hoveden in Ric. I. An. 1194. *Dissasiaverunt eum* (Archiepiscopum) *de omnibus maneriis suis, excepto, &c.* Illico verò usurpat pro *ejicere* seu *expellere* simpliciter. *Deinde fecerunt Canonicos introduci in stallos suos, de quibus Archiepiscopus eos dissaisierat.* Hoc sensu frequens apud alios.

Hinc *Dissaisina* al. *Dissasina,* quod Forenses nostri hodie non dicunt nisi de prædiis: sed veteres & exteri utique de bonis. Constitut. Sicul. lib. 3. Tit. 32. *Sancimus igitur ut præscriptionem anni, mensis, diei & horæ, per quam aliquis de domino suæ rei cadebat, & Francus de dissasina quæri non poterat, penitus amoveri.*

¶ *Distringere, Districtus, Districtio.*] Voces inter dominum & vassallum, magistratum & subditum, frequentes. *Distringere* dicitur cum dominus in feodo, magistratus in suo territorio, bona (ceu pignus & vadem) alicujus prendat, ut sic eum ad debitum quidpiam præstandum coerceat : puta ad apparendum in Curia, mulctam solvendum, servitium exhibendum, & ejusmodi. Hoc solummodo sensu utuntur forenses nostri. Alii pro *coercere* in genere : & pro *citare,* & in jus vocare. Juxta priorem, olim etiam dicitur *constringere.* Breve Reg. Henr. I. vel II. lib. Rames. Sect. 227. *Henricus Rex Angliæ hominibus Abbatis de Ramesia salutem. Præcipio quod cito & juste reddatis Abbati Domino vestro, quicquid ei debetis in censu & firma & debitis & placitis, sicut justè monstrare poterit quod ei debeatis. Quod si nolueritis, ipse vos inde constringat per pecuniam vestram. Teste Cancellar' apud Glocester'. Per pecuniam vestram,* i. per bona & animalia vestra, capta ut supra. Breve autem integrum recitavi, quòd insuetum quidpiam prodit, & forensibus paradoxum: quasi domino non liceret pro redditu & servitiis distringere, nisi regio Brevi suffulto.

Constringere.

Districtus

Districtus eſt quicquid loci, in quo diſtringendi poteſtatem quis habet: ut Comitatus, Comitis; territorium, Civitatis; Manerium, domini feodalis, &c. Quod nos igitur dicimus, *hors de ſon fee*, tranſmarini dicunt, *extra diſtrictum ſuum*. Sed nos inſuper *diſtrictum* & *deſtrictionem* vocamus, bona ipſa & animalia per *diſtrictionis* ſeu *diſtringendi actum* capta.

¶ *Diſveſtire.*] Vide *Deveſtire*.

¶ *Diviſa.*] *Partitio*, à Gall. *diviſer*, partire, dividere. Hinc agrorum limites *diviſæ* dicuntur, ut in Brevi regio *de rationabilibus diviſis*: Et bonorum partitio, quæ per teſtamentum conſtituit teſtator: perinde etiam ipſum teſtamentum. Breve de dote apud Glanvill. lib. 12. ca. 20. Rex, &c. *De catallis autem quæ fuerunt præfati R.* (viri ſui defuncti) *præcipio quod ea omnia ſimul & in pace eſſe facias: ita quod inde nil amoveatur, nec ad diviſam ſuam faciendam, nec aliam rem faciendam, donec debita ſua ex integro reddantur: & de reſiduo poſt, ſua rationabilis diviſa ſit.* Aſſiſæ de Clarendun ſub An. 1176.——*& catalla ſua* (i. mortui) *habeant* (hæredes) *unde faciant & diviſam defuncti.*

¶ *Doana* & *Duana.*] *Telonium*, Ædes in quibus regia vectigalia, portaria, & quas cuſtumas vocant, pendunt. **A cuſtome-houſe.** Etiam ipſa vectigalia, & cuſtumæ. Dictum à telonio Lugduni Gallorum, cui id nominis: atque inde tranſlatum in Italiam. Conſtit. Sicul. lib. 1. *Doanas autem tam terræ, quam maris, foreſtagia, plateatica, paſſagia, & alia tam vetera jura quam nova Curiæ noſtræ: noſtrorum fidelium fidei committere poſſunt.* Tit. 36. *per duanæ ſecretos, & quæſtorum magiſtros.* Gall. *Doanne*, & *Douane*.

¶ *Doctor.*] V. *Mat. Step. Pomer.* lib. 4. par. 2. cap. 14. §. 121. p. 128.

¶ *De eo Dotis genere, quod uxoribus conſtituunt Angli.*

¶ *Doarium*, *Dodarium*, *Dotarium*, *Douarium*, *Dotalitium.*] Omnia recte interpretatur vernaculum noſtrum **Dower**, non Latinum dos. Eſt enim propriè *dos*, illud quod maritus accipit cum uxore: hæc verò id quod in remunerationem dotis, reportat uxor. Non igitur *dos* (vocabulo primitivo) ſed doarium, vel hujuſmodi voce derivativa, quæ dotem reſpicit, appellandum eſt. Græci bene diſtinguunt illud *φερνὴν* & *προῖκα*, i. *dotem*; hoc *ἀντιφέρναν* (quaſi *antidotem*) & *ἔδνον* & *ὑπόβολον* nuncupantes. Romanis non in uſu fuit uxoribus dotes retribuere: ideo verbo genuino carent quo hoc dignoſcitur: & rem ipſam in Germanorum moribus miratur Tacitus. *Dotem* (inquit) *non uxor marito, ſed uxori maritus affert.* Oſtendit etiam qualem: *munera non ad delicias muliebres quæſita, nec quibus nova nupta comatur: ſed boves, & frænatum equum, & ſcutum cum framea gladioque. In hæc* (inquit) *munera uxor accipitur, atque invicem ipſa armorum aliquid viro offert.* Ejuſmodi quidpiam apud Germanorum nepotes Hibernicos, ipſimet aliquando deprehendimus. Equum ſcilicet militarem cum framea, inter jugalia munera ſolennius fuiſſe, ſed à patre ſponſæ donatum. Quorſum verò hoc dotationis genus? Illud profectò ſignificaturum: uxorem, cum in civilibus negotiis atque domeſticis, tum in militaribus & rerum omnium viciſſitudine, individuam ſemper futuram participem. Addebant autem Hiberni cytharam, ut blandioris fortunæ ſolatium, non minùs quàm adverſæ moleſtiam communicandam notarent. Munera hæc quidem in noſtris connubiis non offerimus, ſed ejuſmodi votum ſolenniter concipimus. Contra morem etiam Romanæ Reipub. uxores munificentiſſimè dotamus. Nec in hoc Germanos ſolùm, ſed Græcos pariter antiquiſſimos ſecuti, & Hebræos, Exod. 20. 16.——*dotabit eam, & habebit eam uxorem.* Et Gen. 34. 12. Sichem Dinam poſtulans in matrimonium: *Augete* (inquit) *dotem & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis.* Sic Homerus Vulcanum fingit dotaſſe Venerem, deprehenſáque eâ in ſtupro cum Marte, dotem repopoſciſſe, Odyſſ. 8.

εἰσόκε μοῖ μάλα πάντα πατὴρ ἀποδώσει ἔεδνα,
ὅσσά οἱ ἐγγυάλιξα κυνώπιδος εἵνεκα κούρης.

Dum mihi retribuat dotem pater illius omnem,
Quam captus dederam laſcivæ in amore puellæ.

Claudianus utique Proſerpinam dotatam à Plutone aſſerit, De raptu lib. 1.

——*Quo dicta ferox Proſerpina curru,*
Poſſedit dotale Chaos.

Cæſar de Gallis ait lib 6. *Quantas pecunias ab uxoribus dotis nomine acceperant, tantas ex ſuis bonis æſtimatione facta cum dotibus communicant. Hujus omnis pecuniæ ratio habetur, fructuſque ſervantur. Uter eorum vita ſuperarit, ad eum pars utriuſque cum fructibus ſuperiorum temporum pervenit.*

Refert *Strabo* Geogr. lib. 3. *παρὰ τοῖς Καντάβροις, τοὺς ἄνδρας διδόναι ταῖς γυναιξὶ προῖκα, τὸ τὰς θυγατέρας κληρονόμους ἀποδείκνυσθαι*, *Apud Cantabros* (Hiſpaniæ) *viros uxoribus dotem præbere*, & *filias hæredes inſtitui.* Morem verò & ipſe reprobat: non tamen (inquit) ut belluinum, ſed minus fortè civilem. *ἔχει γάρ τινα γυναικοκρατίαν*, *&c. habet enim fœmineum quoddam in viros imperium, quod non eſt admodum civile.*

Deſcendamus ad inferiores. Liquet è pactione Guntheramni & Childebert. Regum apud Greg. Turon. lib. 9. ca. 20. An. circiter Dn. *Gaileſuindam Germanam dominæ*

dominæ Brunchildis, quinque civitates tam in dote quam in morganegiba, hoc est, matutenali dono——accepisse. Ita passim inter boreales populos, qui non solum hoc dotis genus admisere, sed & dandum statuere, de quantitate etiam caventes. Gothi (ut apparet Wisegothor. lib. 3. Tit. 1. l. 4.) *non amplius ——quam decimam partem rerum mariti*, dotis nomine uxori conferendam. Alemanni (L L. Tit. 55. §. 2.) *ut Dos legitima 40. sol. constaret*. Saxones (Westphali) LL. Tit. 8. ut præter dotem quam in nuptiis adepta est: *de eo quod vir & mulier simul conquisierint, mulier mediam portionem accipiat*. Longobardi lib. 2. Tit. 4. l. 1. *ut non sit amplius nisi quarta pars de mariti substantiâ*. Neapolitani & Siculi lib. 3. Tit. 14. ut de tribus feudis, unum; de duobus, tertia pars: de uno & dimidio, dimidium: de uno tantùm, pars nulla, sed pecunia pro qualitate feudi, uxori in *Dotarium* constituatur.

Videtur etiam ex variis formulis antiquis, variis in locis in arbitrio viri fuisse, tantum dare quantum voluerat. Nostrates verò & Scoti (pro more Siculorum) tertiam statuere. Cantiani tamen & burgi quidam, medietatem conferunt. Quod etiam faciunt municipia quædam Gallica, ut mox liquebit.

Doarium. *Doarium*, & *douarium* dicuntur à Gall. *Douaire*, unde etiam Angl. **dowar** & **dowrie**. *Dodarium*, *Dotarium*, & *Dotalitium*, ab Italico Latino *dote* & *dotale*. En omnium exempla.

Doarium Choppin. de domanio Franc. lib. 2. Tit. 12. §. 6. *Moribus quorundam Galliæ Municipiorum, cedit dimidia patrimonii mariti, fructuaria viduæ mulieri——quod populariter Doarium, ceu Dotalitium nuncupamus. Tale igitur Doarium (verius quam* * ὑπόβολον*) Senatus decrevit*, &c.

* i. *Donatio propter nuptias.*

Douarium. *Douarium.* Constitutio Philippi Regis Franc. An. 1317. inter Guidonem de Britannia & Ysabellam Ducissam Britan. Hist. Bretaign. liv. 4. ca. 33. *Quod Johannes Dux Britanniæ Vicecomitatum Lemovicensem*, &c. *dictæ* (Ysabellæ) *in tractu matrimonii inter ipsos Ducem & Ysabellam celebrandi, in douarium seu donationem propter nuptias, olim dedisset.* Inferius non semel: *in douarium seu donationem propter nuptias.*

Dotarium. *Dotarium.* Constitutt. Siculæ & Neapolit. lib. 3. Tit. 14. l. 1. *Liceat ei* (marito) *unum dotarium uxori suæ de tribus feudis constituere.* Pluries in illo Tit. & aliis.

Dodarium. *Dodarium.* Charta Willielmi Regis Siciliæ quam fecit Johannæ filiæ Henric. II. Reg. Angl. de dote sua apud Hoveden. in An. 1176. *Damus & in dodarium concedimus præfatæ Reginæ Christianissimæ uxori nostræ, Comitatum montis S. Angeli, &c.* Et in An. 1183. *Philippus Rex Franc. petiit à D. Henrico Rege Angl. dodarium quod Rex filius ejus dederat sorori suæ.* Et in An. 1186. *Castellum puellarum quod idem Rex Scotiæ dedit Ermengard uxori suæ in dodarium, & in augmentum dodarii, dedit ei centum libratus redditum.*

Dotalitium. *Dotalitium.* Synod. Meldens. sub initio regni Caroli Calvi (hoc est, An. 841.) can. 21. *Qui puellas ——desponsionis vel dotalitii nomine in conjugium sumptas habent*, &c. Concil. Westmonast. An. Do. 1175. can. 8. *Nulli liceat Ecclesiam nomine dotalitii ad aliquem transferre.*

¶ *Documenta.*] Tabulæ, Chartæ, Instrumenta, quibus jus prædiorum firmatur. *Δικαιώματα*. Concil. Agathens. ca. 5. Et Burchard. lib. 3. ca. 183. *Si quis de clericis documenta quibus Ecclesiæ possessio firmatur aut supprimere, &c. præsumpserit: quicquid per absentiam documentorum, damni Ecclesiæ, & de propriis facultatibus reddat, & communione privetur.* Concil. Cloveshoviens. *Telligrapha* nuncupantur; forensibus nostris *Evidentiæ*, quod rem evidentem reddunt. *Evidentiæ.*

¶ *Doctor.* Pro eo qui hoc gradu in Academia insignitur, V. *Magister*; & V. *B. Rhenan.* in suis ad *Tertul.* in præfat. ad Lectorem; qui dicit quod cum liber sententiarum *Petri Lumbardi*, Epis. Parisiens. primùm ederetur (annum scil. circiter 1140.) hi qui eum publicè legebant *Doctores* primum appellati sunt. Mirè autem cæcutiunt qui S. *Bedam* primum Cantabrigiæ Doctorem, & S. *Joh. Beverlacensem*, qui obiit An. Dn. 721. Oxonii primum suggerunt. Descript. Angliæ, pag. 150. b.

Quod Doctores *Medicinalis scientiæ sunt præferendi Doctoribus Juris civilis, ubilibet; & præsertim in Universitate.* Ex libro Stat. Universitatis *Oxon.*

Memorandum; quod Anno Domini, MCCCLXXXIV. in vigilia purificationis B. Mariæ, in Ecclesiâ Beatæ Mariæ, in plenâ convocatione Regentium & non Regentium, ordinatum & declaratum, & mandatum erat per Cartam regiam; quod facultas Medicinalis ubilibet infra Regnum Angliæ, & præsertim in Universitate, perpetuis successivis temporibus, ultra Jurium civilium facultatem, ampliore dignè præferatur honore, tanquam scientia Regi, suoq; populo magis commodifera, quam casualis regia est in scriptis in cistâ munimentorum, corpus plus est quàm vestimentum. Conceditur etiam Cancellario & Procuratoribus, & eorum vicem gerentibus, potestas puniendi omnes & singulos, mandato regio, in hac parte convenientes, eâdem pœnâ quæ datur perturbatoribus pacis, & transgressoribus privilegiorum. Datum erat istud mandatum per Regem Ricardum apud Westm. 16. die Jan. An. Regni sui octavo.

¶ *Dodarium.*] Vide *Doarium.*

¶ *Dolæ.* Angl. **doles.**] Sax. ðæl, *pars, portio*, A ðælan *dividere*, *distribuere*. Hinc in locis palustribus fundi portiones quæ viritim distribuuntur, vel potiùs emolumenta quæ ductis sortibus inde colliguntur, **doles** appellant: & prædiorum metas **dooles**, *q. partitiones*. **Dooles.**

Lib.

Lib. Priorat. Dunſtapl. ca. 5. *In le Suthmade* (i. prato auſtrali) *habet Prior per ſortem illam quæ vocatur Crumddpreſt, tres dolas, ſicut ſors illa cadit. Et in qualibet dola, habet 4 polas, ſive octo andenas jacentes ſimul : & ſic eſt ſumma illius ſortis per totum 24 anduns.* Sæpiùs ibidem. Eſt autem *andena* illud terræ ſpacium quod uno falcis ictu meſſor radit. Angl. **ſwath**, ab *andani* Gall. hoc eſt tantum ſpacii quantum quiſpiam divaricatis cruribus metiatur. Ingens verò illa divaricatio, quæ dimidiam polam, id eſt, 10. pedes, & dimid. vel ad minus, 8. & quadrantem continet. Vide *Pola*. V. LL. Inæ.42.

Crumddpreſt; In MS. de literis *dd*, non ſatis conſtat.

Andena.

¶ *Dolg, Dolgbot.*] Sax. ðolh & ðolᵹ : *vulnus, plaga, malum.* Hinc in LL. Friſon. Titulus 22. DE DOLG inſcribitur. Et in LL. Aluredi Regis Anglo-Sax. ca.23. ðolᵹbot legitur, pro vulneris ſeu mali compenſatione.

¶ *Domalis.*] Chartæ vett. Alaman. par. 1. nu. 15. *Trado ad monaſterium S. Galli quicquid in die exitus mei de hac luce in pecuniali cauſa non datum, & non uſitatum reliquerim : id eſt, caballis domalibus cum cætero troppo, caballis cunctis, auro argentoque ſcuta cum lanceis, &c.*

¶ *Domanium*, Italis *Demanium.*] Idem quod Dominicum ; à Gall. *Domaine*, aliàs *demaine*. Patrimonium quod quis proprio ſuo jure poſſidet. *Domanium* Franciæ (inquit Choppinus) *definitur illud quod nominatim conſecratum eſt, unitum, & incorporatum regiæ coronæ.* Conſt. Neapolit. lib. 1. Tit. 59. ca. 2. *Sed bajulationes ejuſdem committant viris fidelibus* ——— *quæ ſunt de demanio noſtro tantum.* Eſt etiam domanium ipſa fundi proprietas, feodum ſuperius, & ſedes Domini feodalis. Vide *Dominicum*, vocem forenſem.

Demanium.

¶ *Dombec.*] Liber judicialis Anglo-Saxonum, quorum lingua, ðom *judicium*, bec librum ſignificat. Hujus meminit Rex Edoardus ſenior LL. ſuarum cap. 1. ubi Judicibus imperat ut juſtos ſe præbeant, ſicuti on ðæpe ðom bec ſtand ; id eſt, *in eorum libro judiciali continetur.* Quod an de præcedentium Regum legibus quæ hodie extant, intelligendum ſit : an de alio quopiam libro hactenus non prodeunte, incertum eſt. Non autem dictum cenſeas de *Domeſdei*, licèt hic *Liber judiciarius* appelletur, nam recentior eſt.

¶ *De libro cenſuali apud Anglos qui* Domeſdei *vocatur.*

¶ *Domeſdei.*] Monumentum totius Britanniæ, non dico antiquiſſimum, ſed abſque controverſia auguſtiſſimum. Duobus magnis voluminibus, Angliæ deſcriptionem continet, inchoatam juxta Annales Waverlienſes & alios, An. Dn. 1083. i. Gulielmi Senioris 16. ſed juxta Rubrum librum Scaccarii, anno ejuſdem Regis 14. finitam verò (ut ipſe liber teſtatur) anno ſuo 20. hoc eſt ultimo ; & Domini noſtri 1087. Aliàs *Liber judiciarius* ; aliàs *Cenſualis Angliæ* ; aliàs *Angliæ noticia*, & *luſtratio* : interdum *Rotulus regis*, & (à ſimilitudine antiquioris) *Rotulus Wintoniæ*, & *liber Wintoniæ* nuncupatum. In hoc per ſingulos Comitatus, Rapas, Lathas, & Centurias (quas Wapentachia & Hundredos vocant) civitates, burgos, oppida, caſtra, villas, &c. deſcriptum eſt quid in prædiis & domibus ; quid in terris quæ dicuntur dominicales & tenementales ; quid in campis arabilibus, pratis, paſcuis, ſilvis, ſaltibus, piſcariis, paludibus, communiis, &c. continebatur. Quot homines & cujus conditionis, milites, colonos, mancipia, operarios (ævi vocabulis diſtinctos) villa quælibet aleret ; quid in tributo, cenſu, redditibus, ſervitiis & conſuetudinibus, de præſenti valebat reddebatque ; quid in ævo ſub Edouardo Confeſſore elapſo.

Series operis juxta Comitatus diſtinguitur. In initio cujuſque, exhibetur catalogus omnium capitalium dominorum, qui in eodem Comitatu quidpiam poſſident. Primò, Rex, deinde proceres ſecundum claſſes & dignitates ſuas. Nec hi quidem numeroſi : nam eo ſeculo non diſtrahebantur prædia in vulgus proprietariorum (ut hodie paſſim) ſed villa integra penes dominum unum plerumque, vel alterum permanebat, plebe agriculturam ſub eodem exercente. In tota Norfolcia quæ ad 50. miliaria (vel eò ſupra) extenditur, ad 30. plus minus dilatatur : Lxvj. tantummodo numerantur ſoli (ſeu fundi) domini. Hi in ſequenti deſcriptione totidem titulos conficiunt, *Capita* dictos : quibus ſingulis ſubnotatur primùm, Hundredus ſeu Wapentachium. Deinde villæ ſigillatim quæ de ipſius domini ſunt patrimonio, & in quibus aliqua proprietate gaudet. Cenſentur omnes in quaque villa prædiorum ſpecies, & quaſcunq; habet in eadem dominus ille facultates, juxta enumerationem ſupradictam. Exempli gratia. In capite paginæ ſeorſim ſcribuntur, **Norf. Rex.** In columna ſubdita **H. de Galgow. In Facenham ten' Herold' t. r. c. ij. car' ter'. ſemp. v. vill' ⁊ xx. bor' ⁊ iiij. ſerv' ſemp. in dmo' ij. car' ⁊ hom. iiij. car'. Silva ad xij. por' v. acr. pra' iij. mol' dimi. ſalina. Semp. iij. r' ⁊ xxvij. por. ⁊ cc. ov'. Huic man' pertinet i. beruita Alatorp de i. car' ter', &c.** In fine. **Fagenham het' vij. quar' in long. ⁊ dimi. in lat. ⁊ xij. d' in gelt :** Quod ſic legendum eſt.

In

In Comitatu *Norfolcia.* *Rex* tenet terras ſubſcriptas, viz. *in Hundredo de Galgou. In Facenham* (villa) *tenuit Heroldus* (quidam) *tempore Regis Edouardi* Confeſſoris, *duas carucatas terræ. Semper* (erant ibi) *quinque villani, & xx bordarii, & iiij ſervi. Semper in Dominico ij carucatæ, &* inter *homines* (ſcil. Vaſſallos & colonos) *iiij carucatæ. Silva ad xij porcos* ſaginandos. *v acræ prati. iij molendina. Dimidia ſalina. Semper iij runcini, & xxvij porci, & CC oves. Huic manerio pertinet una beruita, Alatorp, de una carucata terræ, &c. Fagenham* (c in g mutato) *habet vij quarteria milliarii in longitudine, & dimidium in latitudine, &* (reddit Regi) *xij denar. in gelt*, i. in geldo ſeu tributo. Habes in hoc noſtro Gloſſario perplura iſtiuſmodi exempla: quæ faciliùs intelligas ex præſentis interpretatione.

Deſcribitur in uno iſtius monumenti volumine, 30 Comitatt. hoc qui ſequitur ordine.

Kent. 1 Chent,
Suſſex. 2 Sudſex,
Surry. 3 Sudrie,
4 Ханteſcire,
Barkeſhire. 5 Berrocheſcire,
6 Wilteſcire,
7 Dorſete,
8 Sumerſete,
Devonſhire. 9 Deveneſcire,
Cornwall. 10 Cornualgie,
11 Midelſexe,
12 Herfordſcire,
13 Bochinghamſcire,
Oxfordſhire. 14 Oxenefordſcire,
Gloceſterſh. 15 Gloweceſt'ſcire,
Worceſter-ſhire. 16 Wireceſtreſcire,
17 Herefordſcire,
Cambridge-ſhire. 18 Grentebr'ſcire,
Hunting-ton-ſhire. 19 Huntedunſcire,
20 Bedefordſcire,
21 Northantſcire,
Leiceſterſh. 22 Ledeceſtreſcire,
23 Warwicſcire,
24 Staffordſcire,
Shrop-ſhire. 25 Sciropeſcire,
Cheſhire. 26 Ceſtreſcire,
27 Derbyſcire,
Notting-ham-ſhire. 28 Snotingh'ſcire,
York-ſhire. 29 Euruicſcire,
Lincoln-ſh. 30 Lindeſig,
Weſtreding,
Northreding.
Eſtreding.

Nullis figuris numeralibus præfigendis.

In altero volumine, quod majuſculis literis, fuſiori ennaratione, & ultimo Regis anno conſummatum eſt, tres ſolummodo habentur Comitatus: **Eſſ', Norf', Sudf'.** (Eſſex. Norfolk. Suffolk.) Reliqui, viz. Northumbria, Cumberlandia, & Weſtmerlandia, Epiſcopatuſque Dunelmiæ: (ſive morte Regis, ſive alio, neſcio quo intercepti infortunio) nuſquam hic ſe exhibent. Nec Lancaſtriæ pago ſuus deſignatur titulus: ſed pars ejuſdem quæ inter *Ripam & Merſam* appellatur, vel ſub **Euruicſcire** deprehenditur, vel in **Ceſtreſcire.** Miſit autem Rex Guiliel. ut Authori mihi ſunt Annales Waverlienſes MS. in An. gratiæ 1083. regni 16. *quinque Juſtitiarios ſuos per unamquamque ſcyram Angliæ*, ad deſcriptionem iſtam per provincialium jurajuranda conficiendam. Illi verò regiis exactionibus, & futuris ſeculis conſultè præcaventes, mitiùs videntur aliàs egiſſe, cum in locorum ſpatiis æſtimandis, tum in valorum extenſionibus exigendis. Ingulphus Abbas Croylandiæ in Hiſt. Croylandiæ. *Totam* (inquit) *terram deſcripſit* (Guilielmus Senior) *nec erat hida in tota Anglia, quin valorem ejus, & poſſeſſorem ſuum ſcivit, nec lacus nec locus aliquis quin in Regis rotulo extitit deſcriptus, ac ejus redditus & proventus, ipſa poſſeſſio & ejus poſſeſſor regiæ notitiæ manifeſtatus juxta taxatorum fidem, qui electi de qualibet patria, territorium proprium deſcriberent. Iſti penes noſtrum monaſterium benevoli & amantes, non ad verum precium, nec ad verum ſpacium, noſtrum monaſterium librant miſericorditer, præcaventes in futurum regiis exactionibus, & aliis oneribus piiſſima nobis benevolentia providentes.* Addit inſuper. *Iſte rotulus vocatus eſt rotulus Wintoniæ, & ab Anglicis pro ſua generalitate, omnia tenementa totius terræ integrè continente,* **Domes-Day** *cognominatur. Talem Rotulum & multum ſimilem, ediderat quondam Rex Alfredus, in quo totam terram Angliæ per Comitatus, Centurias, & Decurias deſcripſerat, ſicut prænotatur. Qui quidem rotulus Wintoniæ vocatus eſt, quia deponebatur apud Wintoniam conſervandus, &c. In illo verò rotulo Wintoniæ ſic maximè vocato, eo quod ad illius rotuli exemplum editus erat, deſcripti ſunt non tantum totius terræ Comitatus, Centuriæ, & decuriæ, ſylvæ, ſaltus, & villæ univerſæ: ſed in omni territorio, quot carucatæ terræ, quot jugera, & quot acræ, quæ paſcua & paludes, quæ tenementa, & qui tenentes continebantur.* Item Florentius Wigornienſ. ejuſdem ſeculi Author, in An. 1086. *Gulielmus* (inquit) *Rex fecit deſcribi omnem*

Rotulus Regis. *Rotulus Wintoniæ.* *Doomeſday.*

omnem Angliam, quantum terræ quisque Baronum suorum possidebat: quot feodatos milites, quot carrucas, quot villanos, quot animalia, immò quantum vivæ pecuniæ quisque possidebat in omni regno suo, à maximo usque ad minimum, & quantum redditus quæque possessio reddere poterat: & vexata est terra multis cladibus inde precedentibus. Longum esset Authorum congerere testimonia: non præteream tamen quæ de serie, nomine, & authoritate libri retulit, sub infantia ejusdem, Henricus Episcopus Wintoniensis, propinquus sanguine ipsius Conquestoris. Sic autem ille inter alia in Nigro libro Scaccarii par. 1. cap. antepenult. quod de libro judiciario inscribitur. *Fit autem* (inquit) *descriptio per Comitatus, per Centuriatas, & Hydas: prænotato in ipso capite, Regis nomine, & deinde seriatim aliorum procerum nominibus appositis secundum status sui dignitatem, qui videlicet de Rege tenent* * *in capite. Apponuntur autem singulis numeri secundum ordinem, sic dispositis per quos inferius in ipsa libri serie quæ ad eos pertinent facilius occurrunt. Hic liber ab indigenis* Domes-dei *nuncupatur, id est, dies judicii, per metaphoram. Sicut enim districti & terribilis examinis illius novissimi sententia, nulla tergiversationis arte valet illudi: sic cum orta fuit in regno contentio de his rebus quæ illic annotantur, cum ventum fuerit ad librum, sententia ejus infatuari non potest, vel impune declinari. Ob hoc nos* librum judiciarium *nominamus, non quod in eo de præpositis aliquibus dubiis feratur sententia, sed quod ab eo sicut à prædicto judicio, non licet ulla ratione discedere.* ——Compertum est etiam in libro de *Domesday*, in quo facta fuit, tempore Regis Willielmi descriptio totius terræ, tam in nemoribus quàm pascuis & pratis, necnon & agriculturis, per Comitatus, centuriatas, & hidas, & verbis communibus annotata, & in eundem librum redacta; ut viz. quilibet jure suo contentus, alienum non usurpet impunè; prænotato in ipso capite Regis nomine; ac deindè seriatim aliorum procerum nominibus appositis, secundùm status sui dignitatem; qui viz. de Rege tenent in Capite. Compertum est similiter, viz. in *Essex*, sub titulo *terræ Ranulphi Piperell*, sic;

Liber judiciarius.

*Hos Florent. Wigornens. hic paulo supra *Barones Regis* vocat.

Domesdei.

Liber judiciarius.

Esc. de an. 30. E. 3. *Essex Hasted Piperell.* man. n. 42.

Hund. de *Witham.*

Hadfeldam tenet R. in dominio, quod tenuit Ailmarus t. R. E. pro man. & XIX hid. & LXXXII acris. Semper *v* car. in dominico.

Qui quidem liber, *Domesday* nuncupatur; id est *Dies judicii*, per metaphoram; sicut enim districti & terribilis examinis illius novissimi sententia, nulla tergiversationis arte valet eludi, sic cum orta fuerit in regno contentio de hiis rebus quæ illic annotantur, cum ventum fuerit ad librum sententia ejus infatuari non potest, vel impunè declinari.

Quid liber Judiciarius & ad quod compositus.

Cum insignis ille subactor Angliæ, Rex *Willielmus*, ulteriores insulæ fines suo subjugasset imperio, & rebellium mentes terribilibus perdomuisset exemplis, ne libera de cætero daretur terroris facultas, decrevit subjectum sibi populum juri scripto, legibusque subjacere, propositis legibus Anglicanis secundùm tripartitam earum distinctionem; hoc est *Marchenelaghwe*, *Westsenelaghwe*, quasdam reprobavit & quasdam approbans illas transmarinas Neustriæ leges, quæ ad regni pacem tuendam efficacissime videbantur, adjecit. Deinde, ne quid deesse videretur ad omnem totius providentiæ summam, communicato consilio discretissimis à latere suo destinavit viros per regnum in circuitu: ab hiis itaque terræ totius descriptio diligens facta est, tam in nemoribus, quam pascuis & pratis, nec non agriculturis, & verbis communibus annotata, in librum redacta est; ut viz. quilibet jure suo contentus, alienum non usurpet impuné. Fit autem descriptio per Comitatus, per Centuriatas, &c. ut super usque *discedere.*

Ex Registro quodam de *Peterburgh* penes *Rob. Wingfeld*, Eq. aur. f. 129. 2.

Disce quid *Comitatus*, quid *Centuriata*, quid sit *Hida*, si placet ediscere; alioquin non plana erunt quæ præmissa sunt.

Quid *Hida*, quid *Centuriata*, quid *Comitatus* secundùm vulgarem opinionem magistri Ruricolæ melius hic norunt; verùm, sicut ab ipsis accepimus, *Hida* à primitivâ institutione ex Centum acris constat. *Hundredus* verò ex Hidarum aliquot centenariis, sed non determinatis: quidam enim ex pluribus, quidam ex paucioribus hidis constat. Hinc *Hundredum* in veteribus Regum Anglicorum privilegiis centuriatam nominari frequenter invenies. *Comitatus* autem eadem lege ex *Hundredo* constant; hoc est quidam ex pluribus, quidam ex paucioribus, secundùm quod divisa est terra per viros discretos. *Comitatus* ergo à Comite dicitur, vel Comes à Comitatu. Comes autem est, qui tertiam portionem eorum quæ de placitis proveniunt in Comitatu quolibet percipit. Summa namque illa quæ nomine firmæ requiritur à Vicecomite tota, non exsurgit ex fundorum redditibus, sed ex magna parte de placitis provenit, & horum tertiam partem Comes percipit, qui ideo sic dici dicitur, quia fisco socius est & comes in percipiendis. Porro *Vicecomes* dicitur, qui *vicem Comitis* suppleat in placitis illis quibus comes ex suæ dignitatis ratione participat.

Ib. b.

Disce nunquid ex singulis Comitatibus Comites ista percipiunt, Nequaquam; sed hii tantum ista percipiunt quibus Regum munificentia obsequii præstita, vel eximiæ probitatis intuitu Comites sibi creat, & ratione dignitatis illius hæc conferenda decrevit, quibusdam hæreditariè, quibusdam personaliter.

Hujus

Hujus igitur libri reverentia, non dissimilis fuit Sibyllini Romæ, quindecim-virali olim curæ designati: seu Pandectarum apud Florentinos, qui à Wernhero repertus sub Lothario II. circiter An. Dn. in palatio Ducis hodie custoditur, & nisi accenso cereo, indictaque ceremoniâ non producitur. Cassiod. var. lib. 3. cap. 52. *Augusti siquidem temporibus orbis Romanus agris divisus censusque descriptus est, ut possessio sua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum susceptat quantitate.*

Est ad similitudinem lib. censualis Remensis.

Conservatur utique nobile nostrum monumentum, in thesauro regii Scaccarii, sub tertia clave, scil. Thesaurarii & duorum Camerariorum, inspecturis tamen satis præstò, sed denumerantibus priùs 6. solid. & 8. denar. pro sola inspectione. Transcriptio enim uniuscujusquæ lineæ drachmâ præterea penditur. Mihi verò (nam acceptum à jam mortuo agnoscam beneficium) & istius & aliarum veterum schedarum, quas *recorda* vocant, insignem aliquando copiam fecit senex in eisdem versatissimus Arthurus Agard tunc Procamerarius. Exinde, gratam etiam admodum, successor ejus Jo. Bradshawe ministrique alii humanissimi.

¶ *Domesticare.*] *Mansuefacere.* Ekkehard. Jun. Cas. S. Gal. ca. ult. — *avibus domesticis & domesticatis.* Bojor. Tit. 20. §. 6. Aves *quæ de silvaticis per documenta, humana domesticantur industria.*

¶ *De multiplici Domestico, & multiplici ejus munere.*

¶ *Domesticus.*] *Senescallus, Dapifer, Major domus.* Vox Latina, sed novata significatione Græcis etiam inferioribus usitatior, Δομεστικὸς enim ministros & officiales dixêre, quos Romani, Comites: sed hoc præsertim, cum nomen dignitatis factum esset *Comes*, potius quam ministerii. In jure igitur Civili *domestici* propriè appellantur (ut notat Junius ad Codinum) omnes adjutores, sive administri legitimè instituti à justis functionum principibus, cum in Palatio, tum in Foro, & in Ecclesia.

In Palatio.

In Palatio erant *Magnus domesticus, domesticus rei domesticæ, domesticus mensæ, domesticus scholarum, domesticus murorum, domesticus regionum, &c. Magnus domesticus* (qui & *Megadomesticus*, & ob eminentiam, *ὁ Domesticus* nuncupatus est) duplici fungebatur munere: interiori, & exteriori. Interiùs, circa mensam Imperatoris administrabat, (ut supra in *Dapifer*) multaque alia in palatio agebat, de quibus Codinus. Exterius autem; sicut in regno Franciæ & aliorum Principum Occidentalium dominiis, Primarius Dapifer (qui & Major domus, & Magnus senescallus dictus est) exercitum educebat & militiam curabat, (quod ibidem quoque declaratum est) ita in Imperii administratione *Magnus Domesticus* terrestri præfuit militiæ, castris & stativis, quæ ipsi *fossatum* appellabant. Codinus seu Curopalata de offic. Constantinop. pa. 50. *Sicut magnus domesticus Princeps est & caput ad universum fossatum: ità & iste* (magnus Dux) *ad mare.* Hoc innuit Luitprandus Hist. lib. 6. cap. 5. sed fortè ut peregrinus de aliena repub. erogante Imperatore munera, *primus vocatus est Rector domus, cui non in manibus, sed in humeris posita sunt numismata, cum scaramangis quatuor. Post quem ὁ Domesticos Ascalonos, & ὁ Longaristis Ploas sunt vocati, quorum alter militibus, naviganti-bus præerat alter. Hi itaque paris numeri, quia dignitas par erat, numismata & scaramanga suscipientes, præ multitudine non jam in humeris portaverunt, sed adjuvantibus aliis post se cum labore traxerunt.* Quid hîc *rector domus*, si non *ὁ domesticus*, vel *ὁ domesticos*, si non idem: vel quid *Longaristis*, si non *logariastes* (i. rationum præpositus, qui stipendiario in Aula militi stipem erogabat) haud certè scio: nec si ita sint, ut conveniant demum Codini loco citato, & aliis. Dicat eximius rei Constantinopolitanæ mysta Joannes Meursius.

Megadomesticum autem istum eundem in Oriente fuisse quem in Occidente *Magnum Senescallum* docet Guiliel. Tyriens. Episc. de bello sacro lib. 2. cap. 5. de Alexio loquens. ——— *plurimum* (à Nicephoro) *honoratus & Megadomestici dignitate* (*quem nos majorem Senescallum appellare consuevimus*) *fungitur officio.* De cæteris ejus officii partibus, copiosè Curopalates de offic. Constant.

Domesticus mensæ, & Domesticus rei domesticæ: Senescalli etiam, & dapiferi munere, circa mensam Imperatoris fungebantur, ut supra videas in *Dapifer.* Ille verò *Magno domestico* proximus, hic remotior, sed qui panagiam ministrabat. Utriusque munus contineri prius videtur in officio & appellatione Comitis Castrensis. Vide.

Domesticus scholarum: eandem olim administrationem habuit, quam postea *Megadomesticus*, ut inquit Curopalates. Præfuit siquidem scholis palatinis, hoc est (non rei literariæ sed) ordinibus militaribus, ad capessenda jussa Imperatoris vocantibus, quos tum scholas vocabant, erantque numero XI. ut ex l. ult. c. de locato & conduct. notat Junius. Nos vero in Notit. XIV reperimus VIII in Oriente, & VI in Occiden. meŕentes omnes sub alterutro Magistro officiorum: nam *domestici* scholarum nondum videtur enata appellatio. Quære.

Domesticus legionum idem qui *domesticus scholarum*: Orientalium enim historiarum interpretes,

Magnus Domesticus. Megadomesticus. ὁ Domesticus.

Rector domus. ὁ Domesticos. ὁ Longaristis.

Scholæ, quid.

terpretes, ita ſæpe vertunt ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν: Et Hieron. Wolffius in Zonaræ tom. 3. *Imperator* (inquit) *Domeſticum legionum contra eum mittit.* Et mox. *At legionum domeſticus duos duces ſecum ſuis legionibus ſequi juſſit.*

Domeſticus murorum curabat, ut oppida, caſtra, munitiones cujuſcunque, prout opus eſſet inſtaurarentur.

Domeſticus regionum, ſcil. Oriental. vel Occidental. curabat negotia ad publicum pertinentia. *Hi domeſtici* (inquit Codinus Curopalat.) *tum orientalium, tum occidentalium regionum curatores erant, ſimiliter & adminiſtratores publicorum negotiorum quæ illic erant.* In Jure & hiſtoriis paſſim: *domeſticus orientis*, *domeſticus occidentis*, *&c.* Hi in palatio.

In foro.

Domeſtici inter fori miniſtros, dicuntur judicum adminiſtri: Spigelio *Aſſeſſores*, quo etiam nomine *dapiferos* appellavit Fleta noſtras, ut intelligas communionem inter voces *Dapifer*, *Aſſeſſor*, & *Domeſticus.*

Domeſtici item dicti ſunt qui cum ipſis Judicibus habitabant, *vulgo Cancellarios, Graphiarios vocamus.* Droſæus in method. Jur.

In Eccleſia.

Domeſticus chori, locum ſecundum tenet in ſeptimo quinario Officialium Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ. Duplex erat, alter primi chori, alter ſecundi: neutrius verò munus explicavit Curopalates: ſed præeſſe aliqualiter videtur chori miniſterio.

Domeſticus januarum, noni (quod eſt ultimi) quinarii, primus fuit. Hic cuſtos, & velut oſtiarii adminiſter, & adjutor datus eſt. *Æditus*, Jun.

Domeſtici extra Imperium. *Domeſtici* præterea reperiuntur extra Imperium, quinto ſeculo & ſubſequentibus. Gundebaldus, Rex Burgundior. in præfatione LL. ſuarum. *Sciant optimates, Comites, conſiliarii, domeſtici, & majores domus noſtræ.* Formulæ ſolenn. nu. 11. *Carolus Rex Francor. &c. Ducibus, Comitibus, domeſticis, vicariis, centenariis, &c.* Ita pluries in vett. chartis, Et apud Greg. Turon. (qui floruit An. 571) *ſæpe domeſtici mentio.* De munere tamen non ſatis conſtat. A Conſilio Principis eos fuiſſe, indè liquet quod Marculfus refert, lib. 3. ca. 25. *Epiſcopos, optimates, referendarios, domeſticos, ſeneſcallos, cubicularios, & majorem domus*, Regi in palatio cauſas judicanti affediſſe. Perſpicuè Theophylact. Simocat. lib. 8. p. 412. πραισεντῖνος ὁ πρὸς τοῦ πέτρου, &c. *Præſentinus Petro* (fratri Mauricii Imp.) *à conſiliis quem domeſticum Romani ſolent vocare.* Et judicem fuiſſe probat L. Ripuaria Tit. 88. inquiens: *Jubemus ut Optimates, majores domus, domeſtici, Comites, Grafiones, Cancellarii* —— *in judicio reſidentes, munera ad judicium pervertendum non recipiant.*

Domeſticus villæ Regis. Utì *Domeſticus regionis*, omnia ſub Rege curabat adminiſtrabatque in regione, ſic iſte in villa fiſcali, ſub Comite. Colebant ſub his ſeculis ipſi Reges villas & prædia ſua, ſuorum ipſorum colonis, mancipiis, animalibus, ſæpe utenſilibus, ut è Chartis coætaneis deprehendas. Horum omnium cura & adminiſtratio, penes eum fuit qui ſuperioribus *villicus*, inferioribus *Gaſtaldus*, *ballivus*, & multiplici alio nomine appellatus eſt: Hìc autem *Domeſticus*, quòd domus ſeu familiæ dominicæ in eadem villa *Actor* eſſet, *Actor villæ.* nam hoc etiam nomine fungebatur. Liquet è ſeculi illius Solenn. formulis, nu. 89. *Ille Rex viro illuſtri ill. Comiti, &c. jubemus* (in celebrationem nativitatis filii noſtri) *ut per omnes villas noſtras quæ in cuncto regno noſtro* Lego, *aliquorum.* *aliorum domeſticorum ſunt actionibus: 3. homines ſervientes in utroque ſexu, in unaquaque villa, ex noſtra indulgentia per veſtras epiſtolas relaxari faciatis.* Animadverte, *Domeſticos* villarum Regis, Comiti fuiſſe audientes. Sequitur (in formulâ 90.) præcepti executio. viz. *Ego in Dei nomine ill. Domeſticos, ac ſi indignus glorioſi Domini ill. Regis ſuper villas ipſius ill. ex familia Dominica ill. Dum generaliter ad omnes Domeſticos Regis ordinatio proceſſit, pro nativitate Domnicelli noſtri ill. ut à* *Domnicellus.* *Domino vita ei concedatur, &c. Propterea te* (N) *per hanc epiſtolam noſtram ſicut mihi juſſum eſt, ab omni vinculo ſervitutis abſolvo, &c.* Apparet ex noviſſima hac formula, *Domeſticum* unum ſuper pluribus villis conſtitutum: ſic ut potiùs Seneſcalli quam Ballivi locum tenuiſſe videatur. Ad Seneſcallum etiam munus pertinet quod de *Domeſticis refert* Greg. Turonenſ. lib. cap. *Fuerunt etiam ad hoc placitum, multi de regno ejus tam Domeſtici quam Comites, ad præparanda regalis expenſæ neceſſaria.*

¶ *Domicellus, Domnicellus.*] Appellatio qua Galli filios quoſvis Regis, ſed optimatum primogenitos tantum ſalutabant: ſicut Angli, regni ſucceſſorem Æthelingum vocabant, & Clitonem. *Clito.* Clitonem verò, de omnibus filiis Regis, aliàs dixere. LL. S. Edouardi confeſſ. MS. cap. antepenult. *Et quia cogitabat* (Rex Edouardus) *hæredem eum facere, nominavit eum* Adeling, *quod nos* (ſcil. Normanni) *dicimus domicellum: ſed nos indiſcretè de pluribus* * *dicimus, quia Baronum filios vocamus Domicellos; Angli verò nullos niſi natos Regum.* * Vide notam ad hunc locum in *Adelingus.* Loquitur de Anglo-Saxonibus, nam Anglo-Normanni, Normannorum poſt ſequuti ſunt conſuetudinem. Sic Athon in gloſ. ad conſtitut. Othoni. Ca. Cum mortis. verb. Baronum. *Rex interrogavit, ubi moraturam didicit, qua filios nobilium procerum regni, quos ſecum habuit domicellos, inſtruxerat, &c.* Alb. Argentin. in An. 1376. de primogenito videtur intelligere, vel ſucceſſore. *Obiit Domicellus Joh. Landtgravius Alſatiæ, in quo ceſſavit progenies Landtgraviorum Alſatiæ.* Mar-

Domnus. *Domnicellus.* Marculfi ævo, nec *dominus*, nec *domicellus* dicebatur, sed *domnus*, & *domnicellus*: etiam hoc de filio regis. Sic ille lib. 2. form.ultim. quam paulò supra citavimus in *Domesticus.* ———*generaliter ad omnes domesticos regis ordinatio processit, pro nativitate Domnicelli nostri.* Vide *Domnus.*

Comitellus. Quemadmodum *Regulum* à Rege, & *Domicellum* à Domino: sic *Comitellum* à Comite dicebant. Leo Marsic. in Chron. Casin lib.4. ca. 25. *Joannes quoque Comitellus obtulit medietatem Ecclesiæ.* Sic *Baroncellus* à Barone ut supra in *Baronettus*: & dicitur *Domicella* à Domina. Galli etiam hodie *Damoisel* dicunt, pro nobili juvene gladio militari nondum accincto. *Domicella.* *Damoisel.*

Dominica Lætare Jerusalem, al. *Rosæ*, & *aureæ rosæ*, & *de panibus.*] Est quarta Dominica Quadragesimæ, & dicitur *Lætare Jerus.* quod Introitus qui in ea cantatur, incipit *Lætare Jerusalem*: & omnia quæ in hujus diei officiis peraguntur læta sunt, &c. *De rosa* propter Rosam auream benedictam, quam Pontifex in manu ferens populo ostendit in solarium Quadragesimalis jejunii terminaudi, &c. v.

De Panibus: Ob memoriam miraculi 5 panum, qui hac die 5000 pavere, &c. *Hosp. de Fest. Christ.* cap. 14. fol. 42. b.

Dominica Misericordia Domini, Mat. Par. in An. 1229. pa. 349. *Fecit Rex convenire apud Westmonasterium Dominicâ quâ cantatur* Misericordia Domini *Archiepiscopos, &c.*

Dominica quâ cantatur Sitientes venite ad aquas. Sab. ante Dominicam passionis.

Dominica modo geniti. Dominica in Albis.

Dominulus. Apud Scævolam: Spiegel.

¶ *Dominicale*, *Dominicalis.*] Concil. Antisiodorens. sub Greg. Mag. An. 590. ca. 42. *Ut unaquæque mulier quando communicat dominicalem suum habeat. Quod si qua non habuerit, usque in aliam diem dominicam non communicet.* August. Serm. de temp. 152. *Omnes viri quando communicare desiderant, lavent manus, & omnes mulieres nitida exhibeant linteamina ubi corpus Christi accipiunt.*

¶ *Dominicum.*] Vox Eccles. Pro cœna Domini. Cyprian. Serm. 1. de eleemosyna. *Locuples & dives, Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non respicis? qui in Dominicum sine sacrificio venis? quæ partem de sacrificio quod pauper obtulit, sumis.*

Pro *Templo*, *Ecclesia*, *Basilica*, & loco in quem ad sacros conventus celebrandos fideles soliti sunt convenire. Græc. κυριακόν. Occurrit in Concil Laodicen. circ. An. 366. ca. 28. Interp. 2. *Non oportet in Dominicis seu Ecclesiis Agapen facere, &c.* Epist. Maximini Imp. pro Christianis, apud Euseb. Hist. lib.9. Ruffino interpr. cir. An. 400. *Sed orationum domus, id est, Dominica sua: ut ministrent pro voluntate sua permittimus.* Et lib. 10. ca. 3. ———*sequere me ad dominicum, & hujus fidei signaculum suscipe.* Rationem nominis clarè indicat Eusebius in orat. de laudibus Constantini. *Servator igitur confestim trophæa victoriæ ubique terrarum erigenda, mundum universum sacrosanctis templis augustissimisque Ecclesiarum ædificiis adornandum in singulis urbibus, pagis, regionibusque omnibus, atque adeo in desertis Barbarorum locis, ædes sacras & templa viri omnium Deo, atque universarum rerum Domino, dedicanda consecrandaque curavit. Unde etiam templa quæ erant ei consecrata, Domini nomen obtinuerunt: quod nomen non ex hominibus, sed ex ipso omnium Domino, illis fuit impositum, & propterea* Dominica *sunt appellata.* Templa quare dicta *Dominica.*

Operæ pretium est, ut adjungam quæ ad primum Eusebii locum citatum quidam in margine notavit (opinor) Beatus Rhenanus. Scilicet, apud primos Christianos Domini vocabulum paulò frequentius fuisse quam Christi (*juxta morem Apostolicum, & modum historiæ Evangelicæ:*) perinde etiam ipsa loca in quibus coibant propter Dominum, appellasse eos Dominica. *Unde* (inquit ille) *Germani etiamnum episcopalia templa (quæ certè primaria sunt & reliquis antiquiora)* **Dom** *vocant, & illorum Canonicos* **Domherren,** *quasi dicas Dominicales sive Dominicanos Dominos. Sicut Templariis olim à templo datum nomen. Extat adhuc in Tribonis, inter Elcebum pagum qui Sletstadio originem & nomen dedit, & Argentorum prope Mollesheimium sacellum quoddam vetustissimum, etiam Gentilium Romanorum monumentis spectabile, quod vernacula simplicitas* **Domphieter** *appellat, i. Dominicum Petri.* Hæc ille. Sanè ut isti **Dom** pro templo, à Latinis *Dominicum* & *Dominus*: ita Germani alii, Saxones, Angli, Scoti, Batavi **Kyrik**, & per contractionem **Kyrk**, à Græc. κυριακὸν & κύριος deduxere; nostratibus hodie duplici aspiratione vocabulum proferentibus, **Chyrch**; Germani simplici, **Kyrch**; Scoti juxta primitivum **Kyrk.** Quod, innuere videtur, hos prima religionis semina à Græcis auspicatos: illos verò à Romanis.

Dominicum aureum, nobilissimum Antiochiæ templum, à Constantino magno incœptum, sub Constantio verò absolutum; & hoc epitheto præ excellentia honoratum: insigni Episcoporum populorumque confluentia ejus encænium celebrante. Hieronymus in Chronico. *In Antiochia Dominicum quod vocatur Aureum, ædificari cœptum.* Et infra mox. *Antiochiæ Dominicum Aureum dedicatur.*

Dominicum: etiam vox forensis est & multiplex, Gallis *Domanium*, Italis *Demanium.* Anglis the **Demaine,** quod nonnulli perperam scribunt **Demeane** & **Demesne**: ac si à Gal. *de mesne*, i. sui ipsius proprium, non à Latino *Dominico* nasceretur. Vox forensis.

Dominicum dicitur patrimonium Domini, atque idem quod dominium. Nostri verò forenses recentiores, solummodo penè utuntur, vel ad significandam fundi proprietatem, vel manerii partem, hoc est, terras & prædia quæ Dominus hæreditariè non tradit suis Tenentibus,

bus, ſed aut ſuiipſius manibus retinuit, aut ad annos aliquot, ſive voluntatem elocavit. Vulgo, *terræ Dominicales*, **Demaine landes.**

Dominicum (inquit Bractonus lib. 4. tract. 3. ca. 9. nu. 5.) *accipitur multipliciter. Eſt autem Dominicum, quod quis habet ad menſam ſuam & propriè, ſicut ſunt* **Bordlandes** *Anglicè*, id eſt, *Dominicum ad menſam*; ſunt terræ quas dicimus *dominicales*, ad apparatum menſæ domini,& familiæ ejus alendam deſignatæ; itaque **Bordlandes,** quaſi *terræ menſales*, tunc olim vocatæ. Hoc & apud Gallos vocis præbuit originem, ut Choppinus indicat Lib. 1. Tit. 1. Sect. 6. de *domanio Regis*, verba faciens —— *primitùs* (inquit) *ſceptris addictum fuerit in neceſſarios Regiæ menſæ, Aulæque ſumptus.* Sed quorſum *dominicum* potiùs quàm *menſaticum*, aut tale quidpiam? In rem appoſitè venit Nonii Marcelli locus, de proprietate ſermonum ca. 4. *Dominus rurſus* (inquit) *appellatur convivii exhibitor. Unde & dominia, convivia.* Adducit eatenus Lucilium Satyrar. lib. 13. *Primùm dominia, atque ſodalitia omnia tolluntur.* Ubi *dominia* de conviviis quæ domi fiunt à privatis, intelligit * Connanus: ſodalitia de his quæ publicis & ſolennibus locis, à ſodalitatibus aut magiſtratibus præbeantur: dictumque putat *dominium à domo* (ut refert Spigelius.) Non cedo.

* *Lib.* 17. *c.* 5. *num.* 7.

Dominicum pro terris in villenagium (h. villanis) conceſſis. Bract. ibidem. *Item dicitur dominicum, villenagium quod traditur villanis, quod quis tempeſtivè & intempeſtivè reſumere poſſit pro voluntate ſua & revocare.* Ea proculdubio lex fuit Bractoni ævo, & diu poſtea: etiam hodie, ſi villanos pro nativis intelligamus. Sin verò de liberis hominibus terras hujuſmodi poſſidentibus, (licèt ipſi quoque tenere ad voluntatem domini dicantur; & terræ eorum pro *dominicis* manerii habeantur) revocari tamen à domino nequeunt terræ illæ, ſed ut ipſa feuda (quæ & olim ad voluntatem domini tenebantur) diuturnitate jam tandem meruere perpetuitatem.

Dominicum pro libero tenemento, quod vide. Hoc autem *Dominici* genus juxta Bractonum triplex eſt. Primò, cum quis habeat liberum tenementum, & alius uſumfructum. Secundò, cum quis habeat liberum tenementum, & alius cuſtodiam. Tertiò, cum quis habeat liberum tenementum, & alius curam, *ſicut dicitur* (inquit) *de cuſtode & curatore, & unde unus datur à jure, & alius ab homine.*

Dominicum, generaliter dicitur ſecundum Bractonum de terris ſeu prædio quod quis habet in feodo, vel ſibi & hæredibus, vel ex cauſa ſucceſſionis: *ita quod* (inquit ille) *aſſiſam novæ deſſeyſinæ habere poſſet ſi ejectus eſſet, &c.* Addit præterea. *Et ſciendum quod Dominicum dicitur ad differentiam ejus quod tenetur in ſervitio, & unde dicitur tota die, quod videndum erit, quid quis teneat in dominico, & quis in ſervitio. Et regulariter verum eſt quòd dominicum dici poteſt omne illud tenementum de quo anteceſſor obiit ſeyſitus ut de feodo, ſive cum uſufructu, vel ſine, & de quo ſi ejectus eſſet dum viveret, recuperare poſſet per aſſiſam novæ diſſeyſinæ, &c.*

In *dominico ſeiſitus* dicitur qui tenet terras aut tenementa ad terminum vitæ. Qui verò eadem tenet hæreditariè, hoc eſt, ſibi & hæredibus ſuis, vel ſibi & ſucceſſoribus ſuis, dicitur *ſeiſitus in Dominico ſuo, ut de feudo.* In jure enim noſtro, *feodum* idem eſt quod hæreditas: & miſellus quivis minutiſſimam areolæ partem hæreditariè poſſidens, & de feodo ſeiſitus dicitur, & in Dominico.

In dominico tenere terras vel tenementa: eſt eadem tenere uti partem terrarum dominicalium manerii: **to hold them as demaines of the mannor.** Hujus contrarium eſt in *ſervitio tenere*, quod de domino dicitur quoad terras tenementales manerii ſui: hoc eſt, quas ſervitii cauſa tenentibus ſuis conceſſit, de ſemetipſo tenendas.

In dominico arativum reddere vel operari. Eſt debitum arationis ſervitium in terris dominicalibus præſtare. L. Alaman. Tit. 22. *Servi dimidium ſibi & dimidium in dominico arativum reddant. Etſi ſuper hæc eſt, ſicut ſervi Eccleſiaſtici ita faciant, tres dies ſibi & tres in Dominico.*

Dominicus, præterea in legibus & chartis antiquis, aliàs occurrit pro *Imperatorius*, aliàs pro *regius*, aliàs pro eo quod pertinet ad dominum manerii, manſi indominicati, vel prædii. Sic ut ipſa vox *Dominus*, & per contractionem *Domnus*, primò de *Imperatore*, poſtea de *Rege*, demum de quovis territorii domino enuntiata ſit. *Dominus.*

Dominicæ res igitur appellantur quæ ad Imperatorem ſpectant, ut C. tit. ne rei dominicæ vel templorum vendicatio temporis præſcriptione ſubmoveatur. Et ſub hoc nomine illic cenſentur ſervi, liberti, coloni, &c. Sic aliàs Dominica cauſa, domus, poſſeſſio, pecunia, &c. Sic L. Alaman. Tit. 32. *res dominicæ* dicuntur quæ ad Ducem pertinent: apud inferiores, quæ ſunt minoris alicujus domini. Mag. Chart. libertatum Angl. ca. 22. *Nulla caretta dominica alicujus perſonæ Eccleſiaſticæ, vel Militis, vel alicujus domini per ballivos noſtros capiatur.* Vide *Charetta Dominica.*

Dominicum bannum. Edictum Principis. Vide *Bannum.*

Dominici coloni, qui terras dominicales tenentur colere, Aſcriptitii. Non evocandi erant in militiam, nec militare permiſſi. li. 7. C. ubi. cauſ. fiſc. Apud nos, olim *Socmanni* appellantur. *Socmanni.*

Dominica curtis. Aula regia. Concil. Triburienſ. An. 895. can. 56. al. 47. —— *niſi vel in hoſte, aut in aliquo magno ſit itinere, vel longè aut diu ad Dominicam curtem.* Vide *Curtis.*

Dominicus miſſus. Vide *Miſſus Dominicus.*

Dominicus Vaſſallus. Vide *Vaſſallus Dominicus.*

Domi-

Dominicales, *Dominicatæ*, & *Indominicatæ*, terræ dicuntur, quæ hic ſuperiùs *Dominica*, & **Demaines**.

¶ *De modeſtia veterum in titulo* Domini *uſurpando.*

¶ *Domnus*, al. *Dompnus*, & *Domna*, al. *Dompna*.] *Dominus* appellatio ſacra, Deo & Chriſto propria. Illi ut hominum Creatori: iſti, ut Redemptori. *Dominus* (inquit Tertullianus) *Dei eſt cognomen.* Addit igitur. *Dicam plane Imperatorem Dominum, ſed more communi, ſed quando non cogor ut Dominum Dei vice, dicam.* Laudat verò Octavium Auguſtum, qui Imperii formator, *ne Dominum quidem dici ſe volebat.* Certè Edicto vetuit: ut rem & occaſionem claré exprimit Oroſius lib. 6. cap. 21. hæc inter cætera referens. *Eodemque tempore hic ad quem rerum omnium ſumma conceſſerat, Dominum ſe hominum appellari non paſſus eſt: imò non auſus, quo verus dominus totius generis humani, inter homines natus eſt.* Vetuere & alii Imperatores pagani: ſed eò inſolentiæ prorupit Domitianus, ut non ſolum *dominum*, ſed *Deum* etiam appellari ſe voluerit. Sueton. in vita ejus ca. 13. *Pari arrogantia cum procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret epiſtolam, ſic cœpit: Dominus & Deus noſter ſic fieri jubet. Unde inſtitutum poſthac, ut ne ſcripto quidem, ac ſermone cujuſquam appellaretur aliter.* More autem per viciſſitudines fluctuante, à Chriſtianis etiam Imperatoribus admiſſus eſt inter titulos, *Dominus*: Sed divinæ Majeſtati vim interea inferri metuentibus, mancus & velut exenteratus. Media enim vocali (i. quod unicum & individuum notat) exempta, tandem non *Domini* & κύριοι, ſed *Domni* & κύροι paſſim ſub mediis ſeculis dicti ſunt, pariterque cæteri Principes atque Nobiles, tum Eccleſiæ tum Reipub. Sic mortales ab immortali, inferiores à ſupremo diſtinguendos viſum eſt; priſciq; uſus hodie manent veſtigia in ſemi-vocabulis *Cyr* (vulgo *Syr*) pro κῦρ, à Gr. κύρος, apud Gallos & Anglos, *Don* & *Dom*, à Latino *Dominus*, apud Italos & Hiſpanos. Curopalat. de Offic. Conſtant. pa. 220. ἔκθεσις βασιλέως κῦρ ἀνδρονίκου, &c. Latinè redditur, *Expoſitio Imperatoris Domini Andronici*, &c. at non bene ſi morem ſeculi & Authoris dictionem reſpiciamus, qui κύρου dicit, non κυρίου, i. *Domni* non *Domini.* Infra προεβιβάσθη παρὰ τοῦ βασιλέως κῦρ Ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου εἰς θρόνον ι. Hoc ita vertitur: *Provectus eſt ab Imperatore Cyro Andronico in thronum decimum.* Ac ſi κῦρ hic eſſet nomen proprium & non ſignificaturum *Domnum.* Malè. Sed docti quidem (ut maleſanos typographos taceam) mediorum ſeculorum ritus non ſatis experti, ſæpe κύριος pro κύρος, & *Dominus* pro *Domnus* ſubſtituunt: etiam ne carminibus parcentes, quamvis in ſcanſionis perniciem. Sic in Guilermi Armoric. Philippid. lib. 4 juxta edition. Francofur. An. 1596.

Domini Martini Comes interea Reginaldus.

Sic in aliis uſitatiùs peccatum eſt, *ubi Dominus Imperator*, *Dominus Rex*, *Dominus Papa*, *Dominus Epiſcopus*, &c. deprehenderint. Sic in ipſo Athanaſio aliquando evenit, qui accuratiùs obſervans differentiam, paſſim Deum & Chriſtum *Dominus* appellat: Imperatorem & Papam, *Domnos.* Notat Juretus; ſemper ferè in MStis Ivonis Epiſtolis *Domnum* ſcribi quum agitur de Eccleſiaſticis: cum verò de Secularibus *Dominum.* Sed nec in uno nec in altero huic fidendum eſt diſtinctioni, ut compertum habuimus infinitis exemplis. Raban. Maurus ad Orgarium in Gloſſ. ad LL. Antiqq. *Reges noſtri propter excellentiam, commune nomen Domni ſive Domini effecerunt ſuum.* Et Anaſtaſius Bibliothecar. Adriani II. ſive Landulph. Sagax Hiſtor. Miſcel. *Gentis* (inquit) *Francorum moris eſt Domnum*, i. *Regem ſecundùm genus principari.*

In Apologet. ca. 34.

Κύρος, *Domnus.*

Syr. κῦρ. *Don. Dom.*

¶ *Domoculta* & *Domus culta.*] Vita Ludovici Pii Imp. à coætaneo. *Prædia omnia quæ illi* (Romani) *domocultas appellant, & ab eodem Apoſtolico* (Leone) *inſtituta erant,* ——— *diripere, & ſibi conati ſunt reſtituere.* hoc eſt, circiter An. Do. 816. Anaſtaſius in vita S. Zachariæ An. Do. 742. *Hic domum cultam laute, tum noviter ordinavit, adjiciens & maſſam Fonteianam.* Inferius. *Hic maſſas quæ vocantur Antons & Formias, ſuo ſtudio, jure B. Petri acquiſivit, quas & domos cultas ſtatuit. Et de omnibus ſuperius adnexis domocultis Apoſtolicæ exarationis conſtituta faciens, atque ſacerdotale collegium aggregans, ſub anathematis interdictionib. ſtatuit.* *Domocultam*, maſſam ſeu prædium vocat, domibus & juſto colonorum numero inſtructum: quod in Concil. Valentin. An. 855. *coloniam veſtitam* dictum cenſeo, licèt *veſtire* etiam ſignificat, poſſeſſionem tradere. E citatis autem liquet maſſam aliàs eſſe ſine domibus.

¶ *Domus converſorum.*] Collegium Judæis ad fidem Chriſtianam converſis, ab Henrico III. inſtitutum: ſed quod expulſis deinceps ob facinora Judæis, Edouardus III. anno regni ſui 51. in ſcriniorum cuſtodiam deputavit. Hodie **the Rolles or office of the Rolles.**

¶ *Donum matutinale.*] Vide *Morghangeba.*

¶ *Dormitorium.*] Locus in Monaſterio quo omnes unà dormiunt cœnobitæ, **the dortor**; mediis & ultimis literis eliſis. Concil. Aquiſgran. ſub Ludov. Im. An. 816. ca. 134. *niſi in dormitorio cum cæteris, abſque cauſa inevitabili, dormire præſumpſerit.*

¶ *Dotalitium*, *Dotarium*, *Douarium.*] Vide *Doarium.*

¶ *Drappa*, *Drappus*, *Drappalia.*] Pannus, veſtes, veſtimenta: à Gall. *Drap.* Epiſt. Salomonis Regis Britan. Armoric. ad Adrianum

Adrianum PP. II. in Hist. de Bretaign lib. 2. ca. 22. —— 30. *camisias, & 30. drapas laneas variis coloribus tinctas, cum 30. cervinis pellibus, & 30. pallia pedalium ad opus domesticorum vestrorum, &c.* Marculf. lib. 2. ca. 16. —— *aurum & argentum, fabricaturas in solidis tantis, drappos, &c. in tua tradidi potestate.* Formull. Solen. 125. *aurum, argentum, drapalia exinde tulissent.* Pluries hæc in formulis. Synod. Pistens. An. 863. ca. 1. apud Bignon. *Et sicut quando solemus de istis frequentibus itineribus reverti ad mansiones nostras detonsi & decalvati, cum drappis & calceamentis depannatis,* & *tunc nos reficimus & reparamus.*

¶ *Drenches, Drengus, Drengagium.*] Voces altiùs sopitæ, & quæ me diu torsere. Domesd. Titt. Cestresc. Roger Pictaviens. Neuton. *Hujus Manerii aliam terram xv. homines quos Drenches vocabant, pro xv maneriis tenebant.* Titt. eisdem in villa Wallingtone. *Ad ipsum manerium pertinebant* xxxiv. *Drench, & totidem maneria habebant.* In exordio Chartæ antiquæ illius seculi, *Al' g' Prior, & totus conventus Ecclesiæ S. Cuthberti: Edwino & omnibus Teignis & Drengis, & omnibus hominibus S. Cuthberti de Goldinghamshire, Salutem, &c.* Clarum est *Drenches* istos fuisse è genere vassallorum, & servorum domesticorum qui hodie apud Danos vocantur in sing. *Dreng*, in plurali *Drenge* ut mihi author est *Axilius Jul.* Danus, non ignobilium, cum singuli qui in Domesd. nominantur, singula possiderent Maneria. Quod igitur in Charta lego, *Teignis, & drengis, & hominibus*; subintelligo *Baronibus, Militibus & libere tenentibus*: *Drengosque* pariter militaris quid obsequii polliceri. Huic fidem faciunt membranæ Regiæ. Termin. Trinit. An. 21. Edouardi III. Comitat. Ebor. Et Northumb. Rot. 191. Et dicit quod prædictus Ughtredus tenuit dictas terras (scil. in Northumberland) de Dom Rege & progenitoribus suis Regibus Angliæ, per servitium *Drengarii*: quod quidem servitium in partibus prædictis tale est. *Quod à quocunque aliquid tenet ibidem per hujusmodi servitium teneatur, & (si) tenens ille obierit hærede suo infra ætatem existente, custodia ipsius hæredis & terræ suæ, &c. spectat ad dominum de quo, &c. tenentur, unà cum maritagio, &c.*

Drengagium. Sunt igitur *Drenches* vassalli quidam militares, vel ut nostri forenses loquuntur, *Tenentes per servitium militare.* Habe autem ipsam rei originem, (si mihimet ipse non imponam) è MS. quodam libello veteri de familia Shameburnorum in agro Norfolciensi, mihi fœliciter aliquando obvenienti. *Edwinus* (de Sharneburne) *& quidam alii qui ejecti fuerunt* (è terris suis) *abierunt ad Conquestorem, & dixerunt ei, quod nunquam ante Conquestum, nec in Conquestu suo, nec post, fuerunt contra ipsum Regem in consilio & auxilio, sed tenuerunt se in pace. Et hoc parati sunt probare, quomodo ipse Rex vellet ordinare. Per quod idem Rex fecit inquiri per totam Angliam si ita fuit: quod quidem probatum fuit. Propter quod idem Rex præcepit ut omnes illi qui sic tenuerunt se in pace in forma prædicta, quòd ipsi rehaberent omnes terras & dominationes suas, adeo integrè & in pace, ut unquam habuerunt vel tenuerunt ante conquestum suum. Et quod ipsi in posterum vocarentur Drenges.* Hæc illic. Sed vox *Drenges* ita dubie scribitur, ut *Drenges* etiam legatur, quod non probo. Vide *Drudes*. Ex dictis autem notandum est, eos omnes, eorumve antecessores qui è *Drengorum* classe erant, vel per *Drengagium* tenuere, sua incoluisse patrimonia ante adventum Normannorum.

Fortè quoque *Drenges* satellites & stipatores significet, juxta Teutonicum **drangh** & **ghe-drangh**, i. stipatio, compressura, à Sax. ðrungan. Unde etiam *drungus* pro globo, seu conferta multitudine, quod vide.

¶ *Dreva.*] In LL. Cambro-Britannicis Hoëli Boni MS. pa. 141. vij. *dreva manipulorum unius vinculi de avena.* Vide infra *Thrave.*

¶ *Dromunda.*] Corruptè pro *Dromon*, quod propriè navis velox est. Δρόμος enim cursum significat: unde res plurimæ ad cursum & velocitatem expeditæ, nomen contraxere: ut in varia *dromadis* significatione, & in voce *Hippodromus* videre est. Pro nave autem frequentiùs occurrit, inter rerum Orentalium Scriptores etiam de maxima dictum. Mat. Paris. in Ricardo I. An. 1191. *Quumque prosperè versus Achon velificaret, 8. Idus Junii apparuit ei navis quædam permaxima, quam Dromundam appellant, missa à Saladino, &c.* De hac ipsa Nicol. Trivet Chron. MS. ad Mariam fil. Edou. I. in An. 1189. —— *prist un grant Dromond q' avoit treis mastz e sigla oue treis sigles, e estoit charge de vitaile, e d' armes, e estoit par Saladen mandopur sauver la citte d' Acres.*

¶ *Druchte* al. *Druthe.*] L. Salic. Tit. 14. §. 10. *Si quis puellam, quæ druchte ducitur ad maritum: —— mœchatus fuerit, &c. sol. 200. culpab. judicetur.* **Druchte**, *sponsata.* Sic enim in editione Basiliensi; *Si quis puellam sponsatam, quæ druthe ducitur ad maritum, &c.* Germ. juxta Gloss. **traut**, nos **trothed** & **betrothed** dicimus: & **trouthe** & **truthe** pro fide. Unde hodie in celebrandis nuptiis, sponsus & sponsa invicem dicunt: **I plyghte thee my trouth.** Hinc *Drudes*, quod instat.

¶ *Drudes* & *Drudi.*] *Fideles*, à Germ. **Drouu**, i. *fides*, vernaculo nostro **truth**. Fidelem nos etiam hodie **true** dicimus; juxta Saxonicum vetus: Sed Exteri *t* in *d* sæpissimè convertunt. Sunt autem *Drudes* isti, non tantum fideles simpliciter, sed ex vassallorum genere, qui in Feudali Jure *fideles* appellantur; & inter hos fortè, species quædam particularior, ut de *Antrustionibus* dictum est superiùs. Capitula Rhemensis & Rotomageus. provinciarum ad Ludovicum R. An. 818. *Sine solatio & comitatu drudorum atque vassorum, nuda & desolata*

desolata exibit anima vestra. Author vitæ S. Udalrici pa. 139. *Drudes suos donis congruis sibi complacere satagebat.* Vide *Druchte.*

¶ *De Drungariis.*

¶ *Drungus, Druncus, Drungarius, Drungistus.*] Voces ex oriente profectæ ut quidam volunt. Est autem *Drungus* al. *Druncus*, Græcobarb. δρȣγγὸς: globus militum, vel pars quædam exercitus. Romanis sub adulto Imperio, nota vox; qua tamen non de suis, sed de Gentium militibus usi sunt. Vopiscus in Probo, & de Probo (qui floruit An. Dn. 280.) Sect. 7. *Triumphavit de Germanis & Blemyis: omnium gentium drungos, usque ad quinquagenos homines, ante triumphum duxit.* Et Vegetius de re militari lib. 3. ca. 16. *Scire Dux debet contra quos drungos, hoc est, globos hostium, quos equites oporteat poni.* Tandem verò irrepsere vocabula in ipsius Orientalis Imperii militiam: ut liquet è Codino, & Leonis Imperatoris Tacticis, huc mox citandis: ubi constat *drungum* etiam fuisse quantitatem aliquot Comitum (hoc est, cohortibus præfectorum,) sub *drungario* tam marino, quàm campestri merentium.

Impressi Codd. *grumos* legunt: at restituit Stewechius juxta unum MS. *druncos* juxta 3. alios *Drungos*: & ita quoque Turneb. Adversar. lib. 24. cap. 15.

Druncus (inquit Leunclavius) *numerus militum quantus esse sub drungario, sive tribuno debet: nimirum 3000. aut non pauciores quam mille, nec plures quam 4000. Græcis olim* χιλιαρχία, *Italis un regimento, sicut Gallis & Germanis.* Apparet autem ex his quæ retulit Vopiscus, *drungum* eo seculo nuncupari, si vel supra quinquagenos homines contineret. Cumq; globum & *drungum* confundat Vegetius (quod non hìc solum, sed cap. etiam 19. facit) *drungi* numerum indefinitum fuisse insinuat: nam sic globi fuit. *Globus* (inquit) *dicitur, qui à sua acie separatus, vago superventu incursat inimicos.* Alia igitur prioris militiæ ratio, alia posterioris.

Lib. 3. ca. 19.

Drungarius. *Drungarius*, drungi præfectus. Tribunus, Chiliarcha. Leo Imp. (qui floruit An. 814.) in Tacticor. parte à Gesnero exhibita. Ὅτι τȣ̀ς δρȣγγαείȣς χιλιάρχȣς ἐκάλȣν οἱ παλαιοὶ: id est, *Drungarios appellabant veteres, Chiliarchas* (Romani, Tribunos) Ejus munus idem descripsit Leo, cap. 3. §. 9. Δρȣγγάει@ δὲ λέγεται ὁ μιᾶς μοίρας ἄρχων, &c. *Drungarius dicitur qui uni* μοίρᾳ (id est, particulæ sive cohorti miliariæ) *præest.*——μέρ@ *enim* (id est, *pars*) *quæ etiam turma dicitur, ex tribus* μοίρ*ais sive drungis conficitur.* μοῖρα *autem* (sive particula) *sive drungus, est ex cohortibus, sive ex iis hominibus, qui comites esse dicuntur, conflata multitudo.* In exercitu tertius fuit, ut in præcedenti paragrapho gradus etiam enarravit Leo. Viz. Primò *Imperatorem* seu totius militiæ præfectum. Secundò *Merarchas*, id est, turmarum ductores, qui tribus singuli præerant drungariis. Tertiò, *Drungarios* ipsos. Quarto, *Comites*, qui (inquit) *bandorum*, i. cohortium, *præpositi dicebantur.* Quintò, *Centuriones.* Sexto, *Decanos*, id est, *contuberniorum præfectos.* Septimo, *Quintanos.* Octavo, *Quartanos*; qui cum ultimi essent: *Caudanos & ultimanos* vocat. Vide plura in *Magnus Drungarius classis.*

Sed jam liceat de origine vocis inter doctorum calculos, nostrum addere. Quintinus Hæduus in præfat. commentar. Zonaræ ad Canones Apostolicos: *Drungarium* (*uti Biglam*) *ignotæ linguæ vocabulum* perhibet. Quidam ut ἀγγαρεῖον, Persicum esse. Junius à *Dargon* (nescio quo, *drungi* vel hujusmodi cœtus, Principe) facta (ut inquit) *epenthesi* τȣ̃ *ν pro γ geminato.*

Probabiliùs multò Leunclavius, qui δρȣγγὸν apud recentiores Græcos, uti *Agla* apud Turcos, *baculum* vel *sceptrum officii & dignitatis* significare asserit: & *Drungarios, Aglariosque* inde dici qui Græcis antiquioribus χιλίαρχοι, Romanis *Tribuni*, Italis hodiernis, Gallis, Germanis, *Colonelli.* Δρȣγγάριοι (inquit) *à drunco sive baculo, sive sceptro magistratus insigni, prorsus ut Aglari ab agla dicunt.* Et alibi: δρȣγγὸς *druncus*, i. *baculus Tribuni quem instar sceptri gerit: Germanis & Italis & aliis, baculus regiminis.* Nunquid à *truncus*, unde nos hoc idem **a truncheon**? Certè Græcis inferioribus, usitatius fuit magistratus σκῆπτρα ξύλινα δικάνικα, ἤτοι δικανίκια ξύλινα, i. *sceptra judicialia lignea* ferre in indicium muneris & potestatis, quod etiam antiquè apud eosdem deprehenditur, Herodoto & Homero testibus. De ipso autem *Magno drungario classis* expressè notat Codinus, quòd ejusmodi sceptro non usus est, licèt alii *drungarii* suis sceptris insignirentur. Nec uspiam apud Authorem istum δρȣγγὸν reperio pro *sceptro* seu *baculo judiciali*, vel (ut Leonclavius loquitur) pro *baculo regiminis*, at σκῆπτρον penitus. Præterea si nomen ab hujusmodi sceptro seu baculo ortum fuisset, conveniret utique cæteris magistratibus sceptra ferentibus. Mihi autem videtur, male vocem rimari in Oriente: at Saxonicam esse, & apud nos adhuc superstitem. Hodie enim **throng** dicimus à Saxon. ðrungan, pro conferta multitudine: & appositè rem exposuit Vegetius, cum dixerit *drungos*, i. *globos*: Germanicumque esse Vopiscus intimat, dum vocabulo utitur de Germanis tractans, quorum agmina Tacitus sæpè *globos* vocat. Chaucerus in fab. Equitis aurati de globo militari loquens, In Germ. moribus.

Agla. Aglarii.

He through the thickest of the throng gan threke.

Et coætaneus noster Spenserus ad cœtum doctorum transferens:

To blase abroad among the learned throng. Sic *Drungarius*, q. *Drungi*, i. globi militaris præfectus, Vide *Drenges.*

Magnus Drungarius, qui & ὁ *Drungarius*: in superiori Imperio non exhibetur per totam Notitiam. *Magnus Drungarius.*

Notitiam. In inferiori clarus est Constantinopoli, & dupliciter: viz. *biglæ*, & *classis*.

Magnus Drungarius biglæ. *Magnus Drungarius biglæ* ὁ μέγας δρουγγάριος τῆς βίγλης vigiliæ & excubiarum præfectus erat: (nam βίγλη à Latino *vigilia* confictum, ut supra in *Bigla*) Meruit in castrensi militia sub Magno Domestico: & ante pedem figebat fossatum (loquor secundum Codinum) id est, ante castra metebatur, ipse abiens diuturnas constituit vigilias, ut à Magno Domestico cui parebat, præceptum est. Vigilatores de officio ipsorum præmonet; nocteque semel vel iterum, ut remotior hostis vel propinquior est, experitur eorundem solertiam. Sceptrum judiciale gerebat, post superiorem condylum (qui inauratus est, ut aliorum omnium) aureum & coccineum, accuratè ornatum ad imum usque. pa. 36. De majore ejus jurisdictione videndus est Manuel Comnenus Novella 2. Erat & *vigilium præfectus* ob arcenda incendia ab Augusto institutus, ut ff. lib. 1. tit. de offic. præf. vigilium: ubi officium & jurisdictio pluribus describitur.

Vigilium præfectus.

Magnus Drungarius classis. *Magnus Drungarius classis*: in re marina magno Duci subjectus fuit. Præerat autem Ameralio, Protocomiti, Drungariis, & Comitibus, hoc est, cohortium seu bandorum (ut Leo ait) præfectis. Muneris igitur illius amplitudinem ex subditis suis intelligas, quorum omnium administratio marina fuit. Ameralius enim (ut Codinus indicat) agit universam classem. Protocomes omnium Comitum primus est, qui in classe Imperatoria sunt. Et Drungarius *primus est thalassius. Drungas* (item) *quantitas istorum* (Comitum) *aliquot exponitur, cujus principatus est Drungarius hujusmodi.* Magni autem *Drungarii* administrationem superiùs ostendit eandem *rationem habere ad magnum Ducem, quam magnus Drungarius biglæ ad magnum Domesticum.* Ait etiam *Drungarium sceptrum solùm obtinere è ligno lævi*: alibi verò *magnum Drungarium classis* ἄνευ δικανικίου *sine judiciali sceptro esse.* Notat Meursius è Leone Naumach. navalem hanc præfecturam, primitùs fuisse, & postea ad militiam terrestrem translatam esse. Corrigendum etiam docet locum huc spectantem in Luitprandi Legatione. *Drungaris enim sub cujus manu navium est omnis potestas, recedente sancto Imperatore, curam tui aget.* Hodi editur, *Delongaris enim, &c.*

Drungarius, quid.

Drungaris.

¶ *Ducamen, Ducatus.*] Glaber. lib. 1. ca. 5. *Illorum quippe ducaminis principatum fuit metropolis civitas Rotomagorum.*

¶ *Ducarius.*] Qui alium ducit: ut *Sectarius* qui sequitur. LL. Salic. Tit. 2. *ducaria scrofa.*

¶ *Duciculum* al. *Duciolum.*] Vertibulum, quo siphon seu meatus dolii obturitur. Epistomium. S. Theodor. Eremita in vita S. Magni Confes.—— *tracto serraculo, meatus in tiprum currere finit —— & serraculum quod duciolum vocant manu ferens, ante conspectum B. Magnoaldi astetit.* Aliàs legitur: *seraculum quod duciculum vocant.* Et rectiùs *seraculum*, utpote *à sera* & *serando. Duciculum* autem à *ducendo*, quasi cervisiam aut liquorem educens.

¶ *Duellum* cum fuste & scuto.] Exoletum apud nos, sed tamen legibus non ademptum. De hac & altera *duelli* specie, prolixiùs egimus in vocabulo *Campus*, quod vide. Nostris autem haud proprium, sed ex more borealium gentium. Capitula domini Hludovici Imp. ad L. Salic. An. II. §. 1. *Si quis cum altero de qualibet causa contentionem habuerit, & testes contra eum ad judicium producti fuerint, si ille falsos eos esse suspicatur, liceat ei alios testes, quos meliores putaverit, contra eos opponere, ut veracium testimonio, falsorum testium ita inter se dissenserint ut nullatenus alteri una pars cedere velit, eligantur duo ex ipsis, id est, ex unraque parte unus, qui scutis & fustibus in campo decertent, utra pars falsitatem, utra veritatem suo testimonio sequatur. Et campioni, qui victus fuerit propter perjurium quod ante pugnam commisit, dextra manus amputetur, &c.* Longob. Lib. 2. Tit. 55. l. 29. *Quibuscunque per legem propter aliquam contentionem, pugna fuerit judicata, præter de infidelitate, cum fustibus & scutis pugnent, sicut in capitulare dominico prius constitutum est.* Vide LL. Guliel. Conq. pa. 125.

¶ *Dulgtum facere.*] *Deserere, abdicare, guerpire* quod vide. Vita Caroli Magni à Pithæo edita: *Saxones iterum rebellaverunt, ruptisque sacramentis, & obsidibus dulgtis —— Francos expulerunt.* Vita ejusdem apud Adhemarum: *Ingenuitatem illorum & alodem manibus guerpierunt*: aliàs *dultum fecerunt.*

¶ *Dunnarium.*] *Bruera* —— pateat, &c. quod ego Johannes le Moun miles dedi Abbati & Canonicis de Nutle pasturam in omnibus brueris seu dunnariis meis. *Ex Regist. Cartarum Abb. de Nutle.*

¶ *Dunum, Dunseti.*] *Mons, monticulæ.* A Sax. ðun al. beriz pro monte. Sed ut *Berig* atque inde bergium, à *monte*, ad civitates, oppida & villas transferuntur: ita quoque & *Dun* & *Dunum* de iisdem dicta sunt: proprie tamen quod situm montanum, vel acclivem appetant. Joh. 4. 19. Ðan real ecch ðune melte, id est, *tunc omnis mons liquescet.* Asser. Menevens. in Gest. Alfredi, An. 871. *in loco qui dicitur Æscesdum, quod Latine mons fraxini interpretatur.* Sic Noviomagus, aliàs *Noviodunum* appellatur. Sarisberig, *Sorbiodunum.* Branceftre, *Branodunum.* Significant autem *Magus, Ceastre*, & *Berig*, urbem.

¶ *Duodecimviratus*, al. *Duodecim Juratores.*] Vide *Juratores.*

¶ *Dupla.*] Vide *Campana.*

¶ *Durcones.*] Navium genus, non grandiorum, sed qualium pugnatum est in fluvio

fluvio ad urbem Parisios. Abbo de obsidione Lutetiæ, libro primo.

Anteque durcones multi repetunt morientes
Quàm lapides jaciant.

¶ *Durpilum.*] *Vestibulum, limitare.* A Græco primitus, θύρα, Saxon. ðuɲa, id est, *ostium, janua*; πυλών, *vestibulum*. LL. Salic. Tit. 61. *Postea intrare debet casam suam*——— *& stare in durpilo, hoc est, in limitare.*

¶ *Durslegi.*] Verbera sine vulnere. A Germ. **durre**, id est, *siccus*; **sleg**, Saxon. ꞅleȝe, *plaga, verber*. L. Frison. Tit. 22. *de Dolg.* §. 3. *Si quis alium ita percusserit, quod* **Durslegi** *vocant, dimid. solid. componat.* Huc spectat quod ibidem est in Addition. Tit. 3. §. 42. *Qui alium fuste percusserit, ut lividum fiat, ter sol. & semissem componat.* Angli dicimus **dry-beating**.

¶ *Diatriba de Ducibus: iterumque obiter de Comitibus.*

¶ *Dux.*] Olim nomen officiale, deinde honorarium, mox feudale & hæreditarium. Consularibus seculis *Imperator* dictus est, sed arrogato hoc titulo primùm triumphantibus, demum Cæsaribus: exercituum Præfecti, *Imperatores* parciùs, *Duces* communiter appellantur. Occurrit autem *Dux* vocabulum apud Authores post adultum Imperium (nam haud altiùs rimabor) aliàs pro *exercitus Præfecto*, qui Græcis στρατηγὸς· aliàs pro *Ductore* non cujusvis, at insignis alicujus partis exercitus, qualis eisdem μεράρχης· aliàs pro *Rectore provinciæ*, ἡγεμών; alias pro *Satrapa*, honorario hoc titulo illustri, Græco-Latinè δοῦκας: Et quidem dignoscuntur hi sæpiùs difficilimè, nisi habita ratione loci, seculi & rei gestæ.

Ducum genera.

Dux exercitus vel absolutus erat, vel delegatus. Absolutus qui sibimet militabat. Delegatus, qui vel suo Principi, vel alteri. Primi generis sunt, septentrionalium & barbaricarum Gentium *Duces*, qui relictis patriis sedibus, novas quæsituri invadebant exteras. Hi peregrinanti suo exercitui tanquam Reges erant, & à Scriptoribus igitur, aliàs *Duces*, aliàs *Subreguli*, aliàs *Reguli*, aliàs *Regales*, aliàs *Reges* (instabili titulo) nuncupantur. Sic Sulpitius Alexander apud Greg. Turon. Lib. 2. Sect. 9. primos Francorum ductores, *Duces, Regales, Subregulos*, & *Reges* vocat: ejusdemque generis fuisse indicat Genobaldum, Marcomerem, Sonnonem, Arbogastem, qui floruere sub Maximo, i. circa An. Dn. 380. Asserit etiam Hieronymus Blancas, antiquos Suprarbiensium Reges ante Inacum Aristum, alios non fuisse quam *Signiferos ductores*, hoc est, *Duces* militares, seu exercituum. Sic Jornandes (rerum Gotic. lib. 1. ca. 4.) Berig primi Gotici exercitus ducem, *Regem* vocat: ut nostrates hodie quoslibet apud Virginianos, nudæ miseræque plebeculæ ductores, *Reges* nuncupant.

Duces exercituum absoluti.

Inter Author. rerum Hispan.

Signiferi ductores.

Dux exercitus delegatus, vel militiæ solummodo præerat, vel alicui pariter Provinciæ: Et distinguuntur sæpiùs, hic Provinciæ; ille Regis vel populi cui militabat, nomine. Primi generis esse existimo Erponem, qui Greg. Turon. lib. 5. sect. 14. *Dux Guntheramni Regis* appellatur: Et è vetustissimo diplomate apud Rhenanum, rer. Germ. lib. 2. *Rupertus Dux militum Regis Luduvichi.* Hinc & *Dux Francorum* de quo inferius: & *Dux militum* alicujus Provinciæ, seu Comitatus, *Heretochius* dictus, quod vide.

Duces exercituum delegati.

Dux Regis.

Dux militis Regis.

Dux pro Merarcha, seu insignis exercitus partis ductore, Imperatori militiæ proximo. Quales Romanis Tribuni legionum, inferioribus *Capitanei* dicti sunt, quod summo *Duci* quem *Caput exercitus* vocabant, proximi essent: Græcis κεφαλάδες. Centurionibus enim & minoribus ductoribus, *Ducum, Capitaneorumque* nomina, sub mediis seculis non competebant. Florentius Wigornens. in An. 655. *Rex Merciorum Penda*——— 30. *legionibus, totidemque nobilissimis ducibus instructus, in Berniciam ad debellandum Regem Oswinum ascendit.* Certum est hos neq; Provinciarum *Duces* fuisse, neq; Urbium. Tota enim Anglia vix tot exhiberet: eratq; Mercia pars tantum septima, uni postea *Duci* supposita. Magis dubiè Greg. Turon. Lib. 10. Sect. 3. Childebertus *exercitum in Italiam commoveri jubet, ac 20. duces ad Longobardorum gentem debellandum direxit.* Infra: *Andonaldus cum sex ducibus dextram petiit, atque ad Mediolanensem urbem advenit.*——— *Olo autem dux ad Bilitionem hujus urbis castrum.* Et inferius: *Chedinus autem* (Dux) *cum 13. ducibus lævam Italiæ ingressus.* Item Author lib. XI. su Appendicis, Sect. 70. in An. 14. Dagoberti. *Dagobertus de universo regno Burgundiæ exercitum promovere jubet, statuens eis caput exercitus Chadoinum referendarium*——— *qui cum 10. ducibus cum exercitibus, i. Almagario, &c. exceptis comitibus plurimis qui ducem super se non habebant.* Quæritur cujusmodi erant hi *Duces*; hi *Comites*. An Merarchæ? seu Provinciarum, Urbiumq; præfecti? Quod dicitur: *Comitibus plurimis qui Ducem super se non habebant*: innuit Provinciarum Urbiumve *Duces* fuisse. At num Franciæ Tetrarchia una (Childebertus enim Parisiacæ tantùm ditionis Rex erat) tot *Duces* exhibuit? num Burgundia (quæ & ipsa in *Ducatum* & Comitatum adigitur) tot insuper *Duces* & *Comites*? Non definio. Constat autem Longobardorum Gentem, in cujus excidium conflatus erat iste Childeberti exercitus 30. Urbium *Ducibus* insignem fuisse, Authore Carolo Sigonio. Sed gradus militares pro ratione istorum seculorum, è Leonis Imp. Tacticis expediam: ut (si quid huc faciant) tu de prædictis omnibus melius judices.

Dux legionis.

Capitanei.

Caput exercitus.

κεφαλάδες.

De regn. Ital. lib. 1. in An. 575. c. 3. §. 6.

dices. Πρώτη κεφαλὴ ὁ στρατηγὸς, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ μεράρχαι εἶτα δρουγγάριοι, εἶτα οἱ κόμητες, ἤγουν οἱ τῶν λεγομένων βάνδων ἄρχοντες, εἶτα οἱ κένταρχοι, ἐφεξῆς δὲ οἱ δέκαρχοι: ἤγουν οἱ πρῶτοι τῶν λεγομένων ἀκιῶν: εἶτα οἱ πεντάρχαι καὶ διὰ τὸ ἔσχατον τοῦ στίχου——καὶ οὐραγοὶ ἐκαλοῦντο, i. *Primum Caput, est* (militiæ) *Imperator : & post ipsum Merarchæ* (putà *Duces* ſeu legionum Præfecti) *deinde Drungarii* (id eſt, Tribuni) *deinde Comites, viz. hi qui cohortibus præficiuntur quos bandos vocant : dein Centuriones ; post hos Decani,* id eſt, *contuberniorum primi : deinde Quintani, & post eos, Tetrarchæ* ſeu *Quartani: qui quoniam ultimi collocantur in ordine ſeu contubernio——Vragi* (quaſi Caudani & Ultimani) *dicuntur.*

Origo *Ducum provinciarum.*

Vide Caſſiodor.l.7.formul. *De Comitiva provinciæ.*

Dux Provinciæ. Emittebant priſci Imperatores duos primarios magiſtratus ad regendas limitaneas Provincias, *Comitem* & *Ducem.* Hunc ut rem prorſus militarem tractaret, hoſtemque armis frangeret: illum ut civilem pariter curaret, populumque tam legibus foveret, quàm provinciam milite tueretur. Dictus ideo eſt non ſolum *Comes provinciæ*, ſed etiam *Comes rei militaris*: & propter geminam hanc poteſtatem (ſi rectè ariolar) in Notitia Impp. *Duci* præponitur, cujus adminiſtratio ſimplex fuit, nimirum, militaris: Interdum vero *Duci* etiam collatum eſt officium Præſidis, & hoc nomine inſtar Civilis magiſtratus populo jus dicebat: provocabaturque jam ab eo ad Præfecturam, non ad magiſtrum officiorum & Quæſtorem palatii ut in ſimplici *Duce* juſtum eſt obſervari. Sic in Occidente *Dux* Mauritaniæ, præſes item Mauritaniæ efficitur, in Oriente *Dux* Arabiæ, præſes item Arabiæ. Comites nihilominus omnes ſequitur, *Ducibus* vero omnibus præponitur in Occidente *Dux* Mauritaniæ. Loquor de Comitibus ſecundi ordinis, qui *Spectabiles* dicti ſunt: nam *Illuſtres* illi primi ordinis utroſque longius anteibant. Sed cognata adeo erant munera Comitis provinciæ & *Ducis* provinciæ ut eadem pene geſtarent inſignia: & in alterius locum alter ſæpè induceretur. Nos autem uberiorem iſtorum enarrationem Juris Cæſarii myſtis (quibus maximè convenit) relinquimus, *Ducum* tantum nomina in utroque Imperio recenſuri, viz.

v. Pancyrol. ad cap. 78. Notit. Occid. Imp.

In Orientali erant XIII.

Dux Libyæ } Per Ægyptum.
Dux Thebaidis

Dux Phœnices } Per Orientem.
Dux Euphratenſis & Syriæ
Dux Paleſtinæ
Dux Oſrhoenæ
Dux Meſopotamiæ
Dux Arabiæ

Dux Armeniæ Per Ponticam.

Dux Mœſiæ ſecundæ } Per Thracias.
Dux Scithiæ

Dux Daciæ ripenſis } Per Illyricum.
Dux Mœſiæ primæ

In Occidentali XII.

Dux Mauritaniæ.
Dux Tripolitanæ.
Dux Pannoniæ ſecundæ.
Dux Valeriæ.
Dux Pannoniæ primæ.
Dux Rhetiæ.
Dux Sequanici.
Dux tractatus Armoricani.
Dux Belgicæ ſecundæ.
Dux Germaniæ primæ.
Dux Britanniarum.

Alia origo.

Ducum provincialium ſub Imperio apud Germanos hanc tradidit originem Speculum Saxoniæ Lib. 3. Artic. 53. *Quælibet provincia Teutonicæ terræ ſuum habet Palanſgravionatum : Saxonia, Bavaria, Franconia, & Suevia, quæ antequam à Romanis ſuperabantur Regna fuerunt, quibus ipſa in Ducatus nomina fuerunt permutata, attamen illuſtres in vaſſallos & vexillorum feuda reſervarunt, quæ ipſis per Imperium jam ſublata ſunt.* His adde quæ de Principatibus & Dominiis Germaniæ, perhibet Munſterus Coſmog. lib. 3. cap. 20. *Quando Romani certam edomuerunt regionem, permittebant nonnunquam devictis regibus, illorum regnorum adminiſtrationem, niſi quod nomen regium commutabant vel in Palatinum, vel in Ducem.* Videtur *provinciarum Ducibus* apud Germanos, integram regiam poteſtatem à Romanis ipſis Imperatoribus collatam aſſerere, quod antiquè præter exemplum eſſe exiſtimo. *Provinciarum* enim *Duces*, ad limitaneos ſeu confinales populos (ut loquitur Caſſiodorus) *ubi non tantùm vitia, quantùm bella ſuſpecta ſunt*, milite coercendos emittebant. Regna autem ab aliis quoque Principibus, in *Ducatus* redacta ſunt, & poteſtas regia Ducibus conceſſa. Sic à Francorum Regibus, Clodoveo Alemania, Clothario Burgundia humiliata: alia ab aliis plurima.

In Formul. *Ducatus Rhetiæ*, Var.l.7.c.4.

Duces provinciarum extra Imp.

Dux provinciæ, urbis, territorii extra Imperium; conſtituebatur ab exteris Principibus, ad ſimilitudinem illius in Imperio. Sic apud Greg. Turon. mox ſub exitu 5. ſeculi. *Dux urbium Turonicæ atque Pictaviæ : Dux Avernorum, &c.* Apud Viſegothos & alias Gentes *Dux provinciæ, & Dux territorii*, ut in Antiquis Legibus paſſim liquet. Inter hos autem nihil cenſeo differentiæ, niſi *provinciarum Duces* latius plerumque obtinuerint territorium, quod nec aliis, intra urbium mœnia concluſum putes. Quemadmodum enim urbis cujuſque Archiepiſcopus, circumjacentem regionem in Eccleſiaſticis moderatur : ita *Duces urbium*, in ſecularibus. Et ut Archiepiſcopus unus, pluribus præeſt Urbibus, Epiſcopis & Epiſcopatibus: ita quoque *Dux* unus pluribus Urbibus, Comitibus & Comitatibus. Sic Nicetus apud Greg. Turon.lib.8. Sect.18.

Lib. 9. c. 7.
Lib. 8. c. 18.

in

in urbe Averna, Ruthena, & Ucetica, Dux ordinatus est. —— fecitque pacem in regione Averna, & in reliquis ordinationis suæ locis. Et Lib. 9. Sect. 7. *Ennodius ducatum urbium Turonicæ atque Pictaviæ administrat. —— Sed euntibus Comitibus Turonicæ atque Pictaviæ urbis ad Regen Childebertum, obtinuerunt eum à se removeri.*

Munus *Ducum provinciarum & urbium.*

Ducum istorum munus descripsit Hincmarus Archiep. in Epist. ad Episcopos Franciæ ca. 14. *Qui autem post Regem populum regere debent, id est, Duces & Comites, necesse est ut tales instituantur, qui sine periculo ejus, qui eos constituit, quos sub se habent, cum justitia & æquitate gubernare intelligant: atque cum bona voluntate, quod intelligant, adimplere procurent, scientes se ad hoc positos esse ut plebem salvent & regant, non ut dominentur & affligant.* Pacis igitur & civilis justitiæ ministri erant isti *Duces*, quos & ante oculos habuisse videtur sacrorum Bibliorum interpres, qui in prima Epistola S.Petri ca. 2. vers. 14. ἡγεμόσιν, *Ducibus* vertit, quùm ex more Romani Imperii *præsidibus* potius reddidisset. Provinciarum enim *Duces* apud Romanos militares omnino erant magistratus, non civiles, nisi adjuncto Præsidis officio, quod olim rarissimè factum est. Quære. Sed apposité interpres de nostro *Duce. Subjecti igitur* (inquit) *estote o. h. c. p. D. sive Regi, quasi præcellenti: sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* Utitur etiam (seu casu seu consultò) ipso vocabulo *misso*, quod sub mediis seculis de hoc magistratu æquivocè dictum est, ut hic infra in suo loco. Nam licet πεμπομένοις haud male redditur *missis*, mavult tamen Erasmus uti magis genuinè, qui mittuntur: ut intelligas actionem sine tempore. Sed me recipiam: Non exuebantur hi *Duces* primaria institutione, licet civilia exercerent judicia: nam & à toga ad sagum irent, & à sago ad togam redirent: hoc est, ex occasione vel militiam tractarent, vel tribunale capescerent. Venantius Fortunatus de Lupo duce.

Bella moves armis, jura quiete regis.
Fultus utrisque bonis, hinc armis, legibus illinc,
Quam bene fit primus, cui favet omne decus.

Marculfus tamen hujusce *Ducatus* formulam, civilem omnino pingit: ut Cassiodorus è contra; Romani, militarem. Vide hanc in suo lib.7.Variar. cap.4. illam hic infra in *Patricius.*

Muneris diuturnitas.

Adibat autem, obibat, & reddebat *Dux* iste uterque suum munus, vel ad arbitrium Principis, vel ad tempus constitutum: ut liquet tum è dictis formulis: (ubi Romanus per indictionem: alius, sub cautione fidelitatis, & rei bene gerendæ admittitur) tum ex Authorum testimonio. Greg. Turon. Lib. 8. Sect. 18. *Nicetius—— à Comitatu Avernorum submotus, Ducatum à Rege petiit, datis pro eo immensis muneribus: & sic in urbe Arverna, Ruthena, & Ucetica Dux ordinatus est.* Sic Ennodius *Dux* à Childeberto Rege *Ducatu* exuitur, quod supra jam diximus. Et dicto Lib. 8. Sect. 13. Nonnulli etiam (inquit Gregorius) *à primatu Ducatus remoti sunt, in quorum ordinem alii succederunt.*

Ducum electio.

Eligebantur etiam interdum hi Provinciarum *Duces* ab ipso populo. L. Boior. Tit. 2. ca. 1. §. 1. *Si quis contra ducem suum quem Rex ordinavit in provincia illa aut populus sibi elegerit ducem, de morte ducis consiliatus fuerit —— in ducis sit potestate, &c.* Huc videtur pertinere quod apud Greg. Turon. legas Lib. 8. Sect. 18. *Wintro Dux à Pagensibus suis, depulsus, ducatu caruit —— sed postea pacato populo ducatum recepit.* De hoc plura vide in *Herotochius.*

Singulis provinciis, singuli *Duces.*

Videtur, & apud Visegothos in singulis provinciis singulos *Duces* constitui: qui cum Episcopis & Comitibus illius Provinciæ judicia exercerent. Ideo in LL. suis Lib. 12. Tit. 3. l. 25. statutum esse: Ut si Episcopus de sede sua progrediatur: *Talem ex sacerdotibus pro sui vice relinquat, qui una cum duce territorii, hæc instituta* (de perfidorum excessibus) *sine muneris exceptione perficiat.* De Comitibus passim in suis legibus. Sed Episcopum *Dux* adjunctum habuit; Comitem verò subjunctum: & illum quidem solummodo in foro, & civilibus, hunc præterea in exercitu, & militaribus. Vide LL. Baiorum Tit. 2. Capp. 4, & 5. ubi de istis plura, & provocari interdum liquet à Comite ad *Ducem.* Sic enim ca. 5. §. 4. *Si talis homo hoc fecerit, quem ille Comes distringere non potest, tunc dicat Duci suo, & Dux illum distringat secundum legem.* Comes tamen suum habuit exercitum: monetur enim §. finali: *custodire exercitum suum, ut non faciat contra legem in provincia sua.*

De numero Comitatuum sub uno *Duce.*

Sed de numero Comitatuum sub uno *Duce*, nihil statuam. Multi autem 12 poscunt, his ducti Aimoini verbis lib. 4. cap. 61. *Thessalonem in Ducatum* (Baioriæ Pipinus) *restituit: domumque reversus, Grifonem more ducum 12 Comitatibus donavit.* Author Annalium Francor. incertus in An. 701. *Pipinus Gryphoni in partibus Neustriæ 12. Comitatus dedit.* Idem Regino Aimoini seculi Author, in An. 740. sed omittit *more ducum*, quod & alii faciunt. Nec certum est, an ad numerum Comitatuum referendum sit: an ad fastus *Ducum.* Nusquam enim (quod sciam aliàs à) veteribus asseritur, licet recentiores, *Ducatum* inde metiantur 12 Comitatibus. Sed Walafridus Strabo in comparatione Ecclesiasticorum ordinum & secularium: Metropolitanis, *Duces* æquiparat; Episcopis Comites, his consimilem diœcesim, illis provinciam tribuens. Provinciam vero definit Robertus Monach. S. Remigii qui floruit An. 1095, duodecim amplecti Comitatus. *Quos* (inquit) *Admiraldos vocant, Reges sunt, qui provinciis regionum præsunt. Provincia quidem est, quæ unum habet Metrapolitanum, 12. Consules* (id est Comites) *& unum Regem* (sc. qualem nos *Ducem* appellamus.) Æthelstanus etiam

Lib. de reb. Eccl. c. 32.

De Christian. bello contra Saracen. An. 1095. l. 4. Vide locum hunc fusius citatum supra in *Admiralius.*

etiam in suis LL. Archiepiscopum & Satrapam, seu *Ducem* conjugat; Episcopum & Comitem: parem capitis æstimationem, his 8000. thrymsarum, illis 15000. constituens. Sed nunquid Gregorio magno hoc in animo fuit, dum Cantuariam instituens metropolim, Augustino scribit: *per loca singula 12. Episcopos ordines, qui tuæ subjaceant ditioni?* (Beda Hist. Eccl. l. 1. c. 29.) Reor potius ante oculos habuisse Apostolorum numerum, sed nusquam video numerum observatum, nisi in Barensi Archiepiscopatu. Nam & Cantuariæ hodie subjiciuntur plus minus 21 Episcopatus, Eboracensi tantum 4. Habuerunt & aliqui unum solummodo: multi, nullum. Quam bene igitur conveniunt in dignitatibus, Ecclesia & Seculum? Præfuit enim (ut supra diximus) Grifo *Dux* 12. Comitatibus: *Dux* Aquitaniæ (ut nostri perhibent Annales) 15. Nicetius, 3. Ennodius, duobus: Wisegothus, uni. Inter nostros autem *Duces* post ingressum Normannorum, nemo fuit qui vel Comitem habuit subjectum.

Duci autem exercitus apud Germanos 12 Comites assignabantur: ideo nuncupati, quia eos comitarentur, ut est apud Tacitum, de Germ. morib. Sic Choppinus; & specimen præbeat totidem Comitatuum *Duci provinciæ* assignandorum. (De Doman, Fran. l. 1. tit. 5. sect. 12.) Sed locum ego nec memini, nec reperi. Videtur viro excidisse, memoriæ alioqui vastissimæ. Propter incredibilem tamen ejus lectionem, miram doctrinam & in aliis fidem, occurrisse alicubi non dubito. Constat è Tacito fuisse per pagos, primarios quosdam ductores (quos ille *principes* vocat) quibus, *centeni singulis ex plebe comites consilium simul & authoritas*, aderant. Sed hi parum forte ad nostros Comites: magisque accedere videantur qui à Leone Imper. supra memorati sunt.

De Ducibus apud Anglo-Saxones.

Prisci rerum Anglo-Saxonum Scriptores, Beda, Asser Menevensis, & Ethelwerdus; *Dux* pro magnate vel magistratu, non (quod sciam) utuntur. Inferiores crebrò, sed promiscue. (*Dux, Comes, &c.* voces Synonymæ.) Sæpe enim (ut exteri) confundunt Latinas appellationes *Dux*, *Consul*, *Comes*, *Princeps*, *Regulus*, *Subregulus*: illi insuper vernaculas, **Eorl**, **Alderman**, **Heretogen**, quod & nostri Saxones ipsi faciunt. Plurima ejusmodi exempla cum in Authoribus, tum in subscriptionibus Chartarum Wigornensis Ecclesiæ, & consimilium. Sic Godwinum, Huntingtoniensis, aliàs *Consulem* simpliciter, aliàs *Consulem Anglorum*, aliàs *Ducem rei militaris*, aliàs *Principem West-Saxoniæ* appellat: eundemque Florentius Wigornens. Mat. Westmonast. & alii, nunc *Comitem*, nunc *Ducem* nominant. Distinguuntur etiam sæpissime, & in una Charta, uno Authore multi reperiuntur *Duces*, multi simul *Comites*, ut apud Ingulfum videas: & in LL. Æthelstani Regis, **Eorl** 15000. thrymsis æstimatur, **Alderman** tantum 8000. ut supra memoravimus. Qua autem differebat munus *Ducis* & *Comitis*, qua territorium, non habeo quod afferam. Eorum enim opinio, qui hunc uni, illum pluribus censent præfuisse Comitatibus, haud rata est: nec eorum certè qui dum militiæ, *Ducem* præficiunt, arma *Comiti* interdicunt. Tu è sequentibus rem perpendito. Apud Huntingtoniensem sub initio Haraldi Regis, i. An. 1036. ita legitur. *Consilium ergo inierunt* (Regni Principes) —*quod Godwinus Consul, Dux eis esset in re militari.* Quibus adde Wigorniensis ista in An. 1054. *Godwino Comiti (more solito) Regi ad mensam assedenti, suprema evenit calamitas.* —*Cujus* (post mortem) *Ducatum suscipit filius ejus Heraldus, & ejus Comitatus datus est Algaro Leofrici Comitis filio. Comitem* vocat, cui *Ducatum* tribuit. An diversæ igitur Provinciæ, *Ducatus* & *Comitatus*? Videntur munera diversa, nullam autem Provinciam eo seculo, *Ducatus* nomine cognitam censeo in tota nostra Britannia. Wigorniensem iterum audi paulò superius in An. 1051. *Talia geri in suo Comitatu Comes Godwinus graviter ferens, nimiaque commotus ira, de toto suo Comitatu, scilicet de Cantia, Suthsaxonia, & Westsaxonia: & filius ejus primogenitus Swanus de suo, id est, Oxnafordensi, Glawornensi, Herefordensi, Somersetatunensi, Bearrucscirensi provinciis; alterque filius Haraldus de suo Comitatu, viz. de Eastsaxonia, Eastanglia, Huntedunensi & Grantebricgensi provinciis, innumerabilem congregaverunt exercitum.* Nullus hic *Ducatus* Godwini mentio. Sed animadverte obsecro quanti hi Comites, quibus singulis tot egregii parebant Comitatus. Solius enim Eastangliæ portiones Norfolcia & Suffolcia, duos nuper illustrissimos *Duces* accepere, fuissetque alterutra nobilissimus *Ducatus* si cuipiam integrè paruisset.

De Ducibus apud Anglos inferiores.

Nostratibus verò cum ab ingressu Normannorum, usque ad ætatem Edouardi III. sopitus latuisset iste titulus: tunc illustrior cœpit reviviscere. Antea munus solùm, & arbitrio Regis adimendum: jam post Principis, dignitatum culmen, honos fixus, & hæreditarius. Sic idem Rex, Edouardum filium suum primogenitum Walliæ Principem, A. D. 1336. Regni sui, 11. Cornubiæ *Ducem* constituit, hujus in nostro Orbe classis primicerium. Deinceps (ut alias taceam) quartum filium suum Johannem Gandavensem, *Ducem* Lancastriæ: Cornubiamque, & Lancastriam in *Ducatus* erigens, regalibus plurimis utramque exornavit: Lancastriam insuper Palatinatus amplitudine. (Henr. *Ducem* Lancastr. (& Lionellum *Ducem* Clarenciæ. 1362.))

Postmodò, multi proceres nobilitate, latifundiis, rerumque privatarum affluentia præpollentes, fastigium hoc ascendunt regiis evecti codicillis, quibus nihil interea magistratus, nihil territorii, nihil muneris vel jurisdictionis confertur. Instar omnium visus est ipse dignitatis radius, late undiq; refulgentis: nec apud nos solum, sed & exteros, plurimi fiunt istiusmodi Satrapæ.

Ducis, *Comitis*, aliarumque illustrium classium appellationes (cum ad officia diu pertinuissent) honorariæ fiunt sub Othone Magno. (*Dux* quando nomen honorarium, feudale, hæreditarium.) Sigonius

Sigonius de Regn. Ital. lib. 7. in An. 970. *Tedaldus Athonis Comitis Comissini filius* —— *Comitis, Marchionis, & Ducis titulis insignitus, à Johanne Pontifice Ferraria urbe donatus.* Inferius in An. 973. *Siquidem* (Otho) *more à Francis accepto, fortissimum quemque militiæ suæ ascribere, eosque qui strenuam sibi fidelemque operam navassent, regalibus suis insignire instituit. Erant autem Regalia, Dignitates* (viz. Ducis, Marchionis, Comitis, &c.) *& prædia, quæ Rex benemeritis ad arbitrium concedebat.* Vide *Regalia.* Ait autem, *more à Francis accepto*; quod si ad dignitatum collationem referatur, mos antiquior apud Francos agnoscitur. Sed hic non constat dignitates istas hæreditariè concessas esse. Ejus tamen exemplum præ aliis vetustissimum & ipse exhibet lib. 1. in Fl. Authare Longobardor. Rege An. 585. Cum enim 30 urbium *Duces*, regiam usurpassent potestatem: Autharisque jam factus Rex, instituisset ut à singulis vectigalium suorum dimidium, tertio quoque anno ad tuendam regiam amplitudinem in Palatium adduceretur. *Illis* (inquit Sigonius) *usum urbium, dominio, & jure sibi retento reliquit. Neque successores tradidit, nisi aut virili extincta stirpe, aut conflata defectione.* De hoc autem plura vide supra in *Comes*, Sect. *de Comitibus factis hæreditariis.* Ubi res sub Hugone Capeto præcipuè invaluisse ostenditur, & feudalis devenisse. Recentius vero multis in locis, honoraria solummodo efficitur, ut in penultimis jam diximus.

Ducum tres ordines. Habentur autem tres *Ducum* ordines: summus, medius, infimus: vel si placeat, absolutus, feudalis, titularis. Primus planè regius; nec regem nec superiorem agnoscit, ut *Dux* Lotharingiæ, Subaudiæ, &c. Secundus, qui in *Ducatus* sui feudo jura obtinet regalia, feudali tamen domino putà Regi vel Imperatori, subjicitur, ut in Germania multi. Tertius, honoratus iste, qui illustri solo titulo dignoscitur, cujusmodi etiam in Germania nonnulli, plures in Gallia, Hispania, & aliquando in Anglia. Expiravit autem apud nos hæc dignitas An. Do. 1572. nec revixit hactenus nisi in sobole regia Henrico, & Carolo, Principibus.

Magnus Dux. Reperti sunt etiam qui *magni Duces* dicuntur, Lithuaniæ, Tuscaniæ: & merito quidem Muscoviæ, plurimos potentissimos *Duces* subditos numerans. Sed de his alii, pariter & *Archiducibus.* Nos cum ad singula non valeamus, antiquiora aliquot obscura prosequimur.

Magnus Dux in Orien. Imp. *Dux magnus* in Orientali Imperio, princeps & caput erat ad universum mare, ut magnus Domesticus ad universum fossatum, id est, ad rem castrensem. Subjectos habuit magnum Drungarium classis, Ameralium, (qui universam classem agebat) Protocomitem, Drungarios, & Comites. Conto prætulit imaginem Imperatoris equo elati: anterius in palla, stantis: ponè in throno sedentis.

Dux Francorum seu Franciæ. *Dux Francorum* seu *Franciæ*, inter *magnos Duces* meritò numeretur, qui totius Gallicæ militiæ Præfectus summus, regiam potestatem velut pupillarem coercuit. Magni tamen cognomen non quod sciam obtinuit: sed idem censetur qui *Major domus* appellatus est, vel in munus titulumque ejusdem cessisse. Flodoardus in Chron. sub An. 943. *Hugo Dux filiam Regis ex lavacro sancto suscepit, & Rex ei Ducatum Franciæ delegavit, omnemque Burgundiam ipsius ditioni subjecit.* *Ducatus Franciæ.* Aimoin. lib. 5. ca. 44. *Lotharius unctus est in Regem Remis: & Hugo Magnus factus est Dux Francorum.* Tilius in Carolo Simplici. Recieul. par. 1. *Hugnes fils de Robert, fuit Maire du Palaice, & Duc de France, par le feu Roy Eude son frere.* Annon hoc sensu, *Marchio Francorum*? *Marchio Francorum.* Aimoin. dict. lib. cap. 34. *Robertus Comes Parrhisiorum, qui Marchio Francorum vocabatur.* Sic *Consul Anglorum.* *Consul Anglorum.* Huntingtoniens. in Cnuto Rege. *Godwinus Consul Anglorum ducens exercitum, rege inscio, nocte profectus est in hostes.* pag. 364.

Modus conferendi Ducatus. *Ducatus* conferendi mos varius fuit: juxta seculum, juxta locum, juxta collatam unâ potestatem. Dum officium erat, scripto & codicillis Principum conceditur. Ejus formulam vide in *Patricius.* Feudalis autem cum factus est, aliàs vexillo simpliciter, aliàs vexillo & ense, aliàs aliis donatur ceremoniis. Sed in incertis quid certi statuam? sufficiat obviarum meminisse diversitatum. Patet è Speculo Saxon. lib. 3. Art. 52, & 53. illustriora feuda, scil. *Ducatus & Comitatus*, prisco eo ævo, vexillorum traditione (quæ *feudalium* illic dicuntur) conferri. Cui Author inferior Otto Frisingens. circa An. . ita suffragatur; *Est enim consuetudo Curiæ,* (Imperialis) *ut regna per gladium, provinciæ per vexillum à Principe tradantur & recipiantur.* Rei etiam exemplum adjungit, quod è Guntheri illius ætatis Poetæ Ligurinor. lib. 1. mallem exprimere.

—— tali causam ratione direptam
Terminat, ut quædam provincia tota Guidoni
Cederet: & regnum cum nomine Petrus haberet.
Ergo ubi vexillo partem quam diximus ille,
Hic autem gladio regnum suscepit ab ipso,
(Hinc etenim longo servatum tempore morem
Curia nostra tenet) posito diademate Petrus
Regali dextra tulit alti Principis ensem.

Idem Otto eodem lib. cap. 37. *Erat autem* (*ut recolo*) *summa concordiæ. Henricus major natu, Ducatum Baioariæ per 7 vexilla resignavit. Quibus minori traditis, ille duobus vexillis marchiam Orientalem cum Comitatibus ad eam ex antiquo pertinentibus, reddidit. Exinde de eadem Marchia, cum prædictis Comitatibus quos tres dicunt, judicio principum, Ducatum fecit: eumque non solum sibi, sed & uxori cum duobus vexillis tradidit: neve imposterum ab aliquo successorum suorum mutari posset aut infringi, privilegio confirmavit.* Marchia Austriæ *Ducatus* titulo insignitur.

vit. Acta sunt hæc anno regni ejus (ſcil. Frederici I.) 5. *Imperii* 2. 1. Dn. noſtri 1154. Refert etiam idem Author in Chronic. lib. 7. cap. 20. Lotharium Imp. & Innocentium Pap. de conferendo *Ducatu* Apuliæ circ. An. Do. 1132. contendentes, ita tandem conveniſſe: ut in *dando Duci* (Reginaldo) *vexillo, utrique manum adhiberent*. Ex dictis vides, Regna gladio, *Ducatus* Comitatuſque vexillo dari. Illo ſupremè poteſtatis ſymbolo: iſto, educendi in militiam populi; quo olim Romani uſi ſunt; rubro, ad evocandos pedites; cæruleo vero ad equites conſcribendos. Sed utrumque habe in *Ducatus* collatione. Radul. de Dicæto in Richardo I. Reg. Angl. An. 1189. Richard. I. *ab Archiepiſcopo Rothomag. tam enſem quam vexillum de Ducatu Normanniæ, proceribus multis præſentibus in Eccleſia beatæ Virginis ante majus altare ſuſcepit.* Rex verò Edouardus III. prædictum filium ſuum Edouardum Cornualliæ Ducem creavit *per ſertum in capite, annulum in digito, & virgam auream*, ut mihi Author eſt Gulielmus Camdenus, Qui etiam refert, eundem Regem in Parlamento filios ſuos Leonellum Ducem Clarentiæ, & Johannem Ducem Lancaſtriæ *per cincturam gladii impoſito capitibus pellito pileo, & circulo ex auro & margaritis, & Charta tradita*. Certè pilei in hoc Principe præcipuum decus, quod unà cum ſerto, in *Ducali* Auſtriæ habitu, ſub prima ejuſdem inſtitutione claruit: ut è privilegiis ab inſtituente conceſſis notavit (inter eximia plurima) Johannes Seldenus noſter, verbis Authoris. *Dux Auſtriæ principali indutus veſte, ſuppoſito Pileo Ducali* circundato ſerto Pinnito, *baculum habens in manibus equo inſidens, &c.* Et è Charta Frederici II. *Concedimus etiam noſtro illuſtri Principi Duci Auſtriæ, Crucem noſtri diadematis, ſuo principali pileo ſufferendam.* In Muſcovia (ubi à regio nomine abſtinetur) *Dux* ſummus, alio nihil quam elatiori pileo, ab inferioribus diſcriminatur.

[Margin: 36 E. 3.]

[Margin: * Ratisbonæ. Titt. Hon. par. 2. c. 2.]

[Margin: Munſt. Coſm. l. 4. ca. 24.]

Omiſſis *Ducibus* antiquis, recentioris apud nos ordinis primus fuit (ut diximus) Edouardus *Dux Cornubiæ*, creatus An. Do. . Apud Gallos (ut colligit Seldenus) Joannes *Dux Britanniæ* Armoric. conſtitutus à Philippo Pulchro An. 1297. Apud Scotos, David *Dux Rothſaiæ* conſtitutus à Roberto III. patre ſuo circiter An. Dn. 1398. Et apud Hiſpanos Caſtiliæ, Fredericus *Dux Beneventanæ* creatus ab Henrico II. Rege Caſtiliæ, (qui floruit An. Dn. . In regno autem Neapolitano (ut refert Scipio Amiratus) *Dux Beneventanus*, inſtitutus An. Dn. 573. Manum de tabula.

[Margin: Primi *Duces* recentioris ordinis per diverſa Regna.]

Dyptica.] Erant duæ tabulæ in antiqua Eccleſia: quarum una viventium, altera mortuorum nomina continebat, quæ in Miſſa recitabantur: Rectiùs *Diptyca* ſcribendum juxta Græc. δίπτυχα, quod vide apud Meurſium. Ekkehardus Ju. Caſ. S. Gal. ca. 5. & ejus temporis Authores, *diptyca* vocant libros anniverſarios quibus eorum inſeruntur nomina, qui pro remedio animæ ſuæ, monachis & clericis quidpiam legaſſent: horumque *diptycorum* cuſtodiæ, capſæ deſignatæ ſunt. Vide ibidem Goldaſt. Recentiùs verò occurrit pro tabella manuali.

¶ E*adling* al. *Eathling.*] Saxonicum, quod pluribus expoſuimus in *Adelingus*. Id Vide.

¶ *Ebediu*, ſeu *Ebedib* perperam.] Tributum Cambrobritannis quod nobilium hæredes capitali provinciæ domino, poſt mortem anteceſſorum ſuorum pendunt, adeundi patrimonii cauſâ: alii 5 ſol. alii 10 ſol. alii 20 ſol. juxta pendentium qualitatem. Anglis & Gallis *Relevium*. Vocabulum reperi aliquando in vetuſto MS. codice Landavenſis Eccleſiæ: cujus hæc ſunt verba. *Septem domus Epiſcopales ſunt in dyued. Menevia, quæ eſt ſedes principalis in Cambria, Eccleſia Iſmael. Eccleſia degeman. Eccleſia yſſel. Eccleſia teilau. Eccleſia teulydabc, Eccleſia Keneu. Abbates teilan & teulydabc & Iſmael & degeman tenentur clerici eſſe & ordinari. Ebediu cujuſlibet iſtorum domino dyued erunt*, ſcil. XII. Lib. *vel qui illis ſucceſſerint reddant. Menevia ab omni debito libera manet & ſoluta. Eccleſia keneu & Eccleſia yſſil ab illo debito libera erunt quia terris carent.* Nixus ſum retinuiſſe ſcripturam codicis, ſed (ut ſolet in exoticis) lecturâ forſitan erraverim: Multa autem hic occurunt notatu digna. Conſtat enim (ſi *domus* pro Eccleſiis intellexerimus, ut Author ipſe in ſequentibus innuit) fuiſſe eo tempore 7. Eccleſias Epiſcopales in *Dived*, id eſt, Demetia, ſeu Wallia auſtrali: cum hodie in tota Wallia (Marchiis exceptis) 4 tantùm reperiantur. Abbates etiam aliquot non fuiſſe clericos & ordinatos; nam dum aſſerit 4 nominatim ad hoc teneri, ſuggerit reliquos fuiſſe ſolutos, hoc eſt Abbates ſeculares: quorum utiq; meminit Giraldus Cambrenſis in Itinerarii lib. 2. ca. 4. Vide *Abbas ſecularis*. Conſtat præterea tunc etiam fuiſſe Epiſcopatus quoſdam, vel ſaltem inſigniores Eccleſias, nullo gaudentes patrimonio, nempe *Keneu* & *Yſſel*; de his enim ait, *ab illo debito* (ſubaudi *Ebediu*) *liberæ erunt, quia terris carent.* Exige-

Exigebatur itaque tributum istud non solum è prædiis laicis sed etiam Ecclesiasticis; & hîc quidem gravius, scilicet XII. libræ è singulis Ecclesiis dotatis. Hæc per transennam: consultis tamen quos in rebus Cambricis peritiores novi.

¶ *Eberemord*, al. *Eberemorth.*] Saxonicum. Homicidium inhumanius, quod *apertum murdrum* vocant; non quòd in aperto fit, sed quòd apertè constat de perpetrato scelere. In LL. Canuti Regis MSS. Ca. 93. *Aberemurdrum* dicitur, quod vide.

¶ *Ecclesia.*] Pro templo, seu domo qua fideles conveniunt, ritus divinos celebraturi. Lippis & tonsoribus notum: adducor tamen ut asseram, quòd sciolus quidam libellum nostrum *De non temerandis Ecclesiis*; pro Marte suo impetens; graviter mihi imponit, τῷ *Ecclesiis* dixisse hac significatione. Nec patitur vir bonus ut easdem, *ædes* appellarem sacras: ludibrio enim habet ejusmodi epitheton, locis vel ædibus attributum. Carpsisset æquiùs, si ignotis ei vocabulis, *Basilicis*, *Dominicis*, *Titulis*, *Curiacis*, *Martyriis* vel similibus usus fuissem. Sed doctrinam hominis & farinam videtis.

Occurrit Ἐκκλησία apud Græcos veteres, ut *Curia* & *Senatus* apud Romanos; non solum pro cœtu & congregatione, sed etiam pro loco in quem convenitur, ut ipsa lexica testantur. Lucianus καὶ διαστρώσαντα τὴν Ἐκκλησίαν, i. *ubi Ecclesiam* (scil. curiam in qua consultant) *undique stravero.* Perhibetur
1 Cor. 11. 22. & Apostolus, secundum plures Interpretes (antiquos, medios, recentiores) hoc sensu dixisse τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖτε, *Ecclesiam Dei contemnitis?* Liquidè Synod. Laodicena ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγιωτάτης μάρτυρος Εὐφημίας, i. *in sanctissima Ecclesia sanctissimæ martyris Euphemiæ.* Tertul. lib. de fuga in persecut. Sect. 3. *Conveniunt in Ecclesiam. Confugiunt in Ecclesiam.* Augustin. Epist. 109. *Quando ergo simul estis in Ecclesia, & ubicunque viri sunt, invicem & pudicitiam custodite.* Hieronymus in Esaiam, ca. 60. *videmus Cæsares——ædificare Ecclesias expensis publicis.* Et Epist. 8. *Alii ædificent Ecclesias, vestient parietes marmorum crustis, columnarum moles advehant, earumque deaurent capita, &c.* Fastidit in re tam nota; olei tantum perdere. Clarum est *Ecclesiam* idem esse Christianis quod *Synagogam* Judeis: & Augustinum habes in eandem sententiam in Psalm. 82. unde & priscus quidam,

Nobis Ecclesia datur Hebreis synagoga.

Plura si cupias, numerosa habeas exempla in Burchardi Decretorum Lib. 3. qui *De Ecclesiis* inscribitur.

¶ *Ecclesiasticus baculosus.*] Episcopus, vel Abbas superior, pastorali baculo insignis. Occurrit in LL. Cambrobritannicis Hoeli Boni, vulgo Hoël Da.

¶ *Ecclesiasticus homo.*] Pro vassallo seu colono Ecclesiæ. Vide *Homo Ecclesiasticus.*

¶ *Ecclesiasticus servus.*] Vide *Servus.*

¶ *Edhilingi.*] Nobilium classis apud Saxones, quod & vox indicat. Nithardus histor. Lib. 4. *Saxonica gens omnis, in tribus ordinibus divisa consistit. Sunt enim inter illos qui Edhilingi, Sunt qui Frilingi, Sunt qui lazzi illorum lingua dicuntur. Latina verò lingua hoc. Sunt Nobiles, Ingenuiles, Serviles.* Vide *Adelingus*, & *Eadling.*

¶ *Efforciare.*] Pat. 3. Joh. m. 2. n. 8. Rex Baronibus de 5 portub. Angl &c. Mandamus vobis quod totum servitium, quod nobis debetis, habeatis, idque *Hubt. de Burg.* Cancellarius noster vobis dicet ex parte nostra, & insuper vos ita *efforcietis* quod nobis grates scire debeamus. T. *Petro de Pratellis.*

¶ *Effractores.*] Apud forenses dicuntur qui furandi causa domos effringunt, vel se è carcere proripiunt. Etiam qui scrinia expoliant. Burgund. Tit. 19. §. 3. *Effractores omnes, qui aut domus aut scrinia expoliant, jubemus occidi.*

¶ *Egyptiani*, & rectiùs per Æ diphthong.] Erronum impostorúmque genus nequissimum; in Continente ortum, sed & Britanias nostras, ut Europam reliquam pervolans. Italis, *Ciani* & *Cingari*; Germanis, *Ciani.*
Zungiuer, vulgo *Tartari* & *Gentiles*, quibusdam *Saraceni*, nostratibus, *Ægyptii* & *Gypsies* nuncupati. Apparuere (ut mihi Author est Munsterus) primùm in Germania, An. Gra. 1417. nigredine deformes, excocti sole, immundi veste, & usu rerum omnium fœdi. *Cingari. Zunginer. Tartari. Gentiles. Saraceni. Egyptii. Gypsies.* Furtis in primis dediti, præsertim fœminæ, quæ viris inde victum perhibent; Ducem, Comites, Milites, inter se honorant, veste præstantes. Venaticos canes pro more Nobilium alunt, sed ubi venentur, nisi furtim non habent. Equos sæpe mutant, major tamen pars graditur pedibus. Fœminæ cum stratis & parvulis, jumento invehuntur. Literas circumferunt Sigismundi Regis, & aliorum Principum, ut innoxius illis permittatur transitus. Ferunt ipsi ex injuncta sibi pœnitentiâ, mundum peragrantes circumire, atque è minori Ægypto primùm migrasse. Sed fabellæ hæc, ut notat Munsterus, apud quem plura vide Geograph. lib. 3. ca. 5. Oriuntur quippe & in nostra, & in omni regione, spurci hujusmodi nebulones, qui sui similes in gymnasium sceleris adsciscentes, vultum, cultum, moresque supradictos sibi inducunt. Linguam (ut exotici magis videantur) fictitiam, blaterant: provinciásque vicatim pervagantes, auguriis & furtis, imposturis & technarum millibus plebeculam rodunt & illudunt; linguam hanc Germani **Rotwelch**, *quasi rubrum Wallicum*, id est *barbarismum*; Angli **Canting** nuncupant. Puer vidi numerosam istorum multitudinem, licèt capitale jam tum esset (Statutis 1 &

 2 Phil.

2. Phil. & Mar. ca. 4. & 7 Eliz. c. 10.) per ſpacium menſis in hac verſari conditione. Exinde ſenſim diſparuere.

¶ *Eia.*] *Inſula.* A Sax. eage, g ut ſolet in y vel i tranſeunte. Sic *ley* pro leg, way pro peg, day pro ðeg, & infinita hujuſmodi. Eſt autem eage propriè *oculus*, & *ovum*, noménque hinc contraxit inſula, quòd inſtar oculi vel ovi, ſe in mari exhibet. Sic in lib. Rameſ. Sect. 3. *Rameſeia* exponitur, *inſula arietum*; in Itinerar. Cantii, *Shepeia*, *inſula ovium*; in hiſt. Hen. Huntingdon lib. 3. *Hertei*, inſula cervi. Occurrit etiam in villarum nominibus creberrimè, aliàs inſulam, aliàs peninſulam, aliàs ſitum amnicum, vel aquaticum denotans. Significat enim & aquam, juxta Gallicum *ew*, quod g Saxonicum ut alia plurima in *w* mutat. Sic in paluſtri regione, aquam à terra firma exceptam, *landeiam* vocant: interiores alias, aliis cognominibus diſcriminant; ſed *eias* paſſim vocant. *Landeia.*

¶ *Ejectus maris.*] Vide *Wreccum.*

¶ *Eier*, al. *Eyer.*] Vox Forenſ. *Iter*: t (ut Gallis ſæpè) eliſo. Vide *Iter*, & *Juſticiarii itinerantes*, ſeu *errantes*: nam *iter* etiam *error* dicitur.

¶ *Einetius*, *Enetius*, *Eneyus* & *Æſnecius.*] *Primogenitus*, *ſenior.* Vox forenſ. à Gal. *aiſne*, hoc idem ſignificante. *Pars einetia*, ea dicitur quæ in herciſcenda hæreditate ſorori primogenitæ cedit: cujus etiam in eligendo prærogativa, *æſnecia* apud Fletam appellatur. In Statut. Scot. Rob. 1. ca. 3. *Qui eneyam, id eſt capitalem partem illius hæreditatis habet.*

¶ *Elaboratus* & *laboratus.*] In legibus & Chartis antiquis, ſæpe veniunt pro eo quod quis ſuo labore vel induſtria perquiſivit: *laborare* & *elaborare*, pro acquirere, vel lucrari. Traditt. Fuldenſ. lib. 1. ca. 18. *Trado in elemoſinam meam ad Sanctum Bonifacium, quicquid proprietatis in elaboratu meo viſus ſum habere, præter 2 boves, totum & integrum. Id ſunt oves 5. porci 20. boves & vaccæ 38. duo caballi, omniaque veſtimenta, ea ratione, ut quàm diu vivam illa per beneficum habeam.* Lib. 2. Trad. 26. *Trado —— dimidiam meam paternalem hæreditatem, & duas partes de meo elaboratu, in loco qui dicitur L. propè ripam fluminis Fuldæ, id eſt, terris, ſilvis, campis, &c.* Trad. 40. *& omnem elaboratum noſtrum, quicquid deinceps elaboravimus.* Et 68. *Trado Ratgario Abbati —— propriam ancillam meam nomine W. —— & totum elaboratum dictæ ancillæ, id eſt, Uvamburg.* Longob. 3. Tit. 4. l. 5. *Non præſumant —— alicui homini cauſam ſuam* (id eſt *rem*) *tollere, vel ſuum laboratum.* L. Sal. ca. 47. *etſi ibi aliquid elaboravit —— amittat.* *Elaborare.* *Laboratus.* *Elaborare.*

¶ *Elidiatus.*] Formul. Solen. 167. In judicio evindicationis de colono. *Colonicium —— habeat evindicatum vel elidiatum.* Formul. 170. in notitia de terra evindicata. *Propterea jubemus —— ut ipſam terram ipſe Abbas habeat evindicatam atque elidiatam.* Simile, formula 142. Formul. 52. in donatione qua pater donat filium: *quam diu advivis tam tu ipſe, quam hæreditas tua, contra tuos germanos vel germanas, quieto ordine vel elidiato, valeas poſſidere.* Etiam form. 30. *ſine ullius judicis conſignatione pars monaſterio noſtro, elidiato ordine præſentaliter revocare facias dominium.* Lindenbrogius opinatur ita dictum, *ut elldere aliquem ab excuſatione* l. 4. Cod. de ord. cognit. Bignonius autem in Not. ad dictam formulam 170 (quam in ſua editione inter Veteres refert, c. 7.) locum corruptum exiſtimat, reſtituendúmque *elitigatum*, quaſi *extra litem & controverſiam poſitum.* Et hic proculdubio verbi ſenſus eſt, locus tamen integer videbatur; ut qui multiplici alia nititur authoritate. Reperio *leida* olim aliquando pro quadam curia dictum; huc verò non audeo attrahere. Mat. Pariſ. Regg. lib. 2. ca. 13. *explacitare* dixit pro *Elitigare*, vel *elidiare.*

¶ *Emenda*, *Emendatio.*] Quod in reſtaurationem damni tribuitur: à Gal. *Amende* & *emende.* In hoc à mulcta differt, quod mulcta judici, *emenda* parti læſæ datur. Spec. Sax. lib. 3. Art. 53. *Judex in ſuo judicio mulctam habet & non emendam, eo quod Judex agere non poteſt, & judicare: nemini verò emendatur, niſi actori. Ideoque illuſtribus emendam non competere injuſte ab aliquibus vulgatum eſt.* Sed & pecuniariam mulctam, *emendam* dici, Author eſt (apud Bignonium) Petrus Fontanus (qui B. Ludovico R. claruit) & in priſcis noſtris legibus multæ probant authoritates. *In Marculfi l. 1. c. 20.* Videtur etiam *emenda* iſta triplex fuiſſe, maior, media, minima. Nam in LL. Edouardi Confeſſ. ca. 35. pa. 138. ſic legitur: *—— tunc temporis, maior emendatio forisfacturæ Saxonum fuit 44. lib.* Hæc forte *emendatio*; aliàs *forisfactura plena*; aliàs *plena wyta* dicitur. Media autem *emendatio*, & ibidem notatur ca. 12. *De opere verò ſi fiat opus diſtruatur, & medietas emendationis dabitur.* Minima *emendatio* ea videtur fuiſſe, quæ leniſſimè apponebatur: & reſpiciunt fortè tres iſtæ *emendationes*, graviores illas, quæ inferioribus, *amerciamentum*, *finis*, & *redemptio* appellantur. Quære. *Emendatio major, media, minima.*

Sic *emendare* pro mulctari. LL. eiſd. ca. 35. pa. 136. *Domino Regi graviter emendare debent.* *Emendare.*

Emendare ſe: pro, vitam redimere, ſeu Wergildum ſolvere. Longob. lib. 1. Tit. 2. l. 61. *De tertia verò* (culpa) *ſi ſe non emendaverit, moriatur.* *Emendare.*

¶ *Emne Chriſten.*] Frater in Chriſto. Saxonicum, quod malè intelligentes, even Chriſtian proferunt: atque ita editur in Oratione Henrici VIII. ad Parlamentum an. regn. 37. Sed rectè in LL. Edovardi Confeſſ. ca. 36. *fratrem ſuum —— quod Angli dicunt* emne Cpiſten.

¶ *Emphiteoſis.*] Dicitur cum quis prædia tali lege acceperit, ut vel ea conſerat, vel emendatiora reddat: à Gr. ἐμφυτεύω, i. *conſero.* Vulgariter autem idem eſt, quod conductio

conductio, seu elocatio prædii. Greg. Mag. Regist. Lib. 1. Epist. 70. *Qui terras vel insulas Ecclesiæ nostræ in emphiteosim, sibi postulant dari.* Alias & rectius *Emphyteusis*, unde *Emphyteuta* & *emphyteutes* qui fundum sic accipit.

¶ *Englecheria*, al. *Engleceria.*] Fictitium substantivum à Saxon. Englirc, i. *Anglicus.* [*Anglietas.*] Quasi *Anglietas*, vel nativitas Anglica. Priscæ apud Anglos legis appellatio, cujus ortum, vigorem, & interitum indicabimus. Testantur leges Edovardi Confessoris ca. 35. omnes Danos per universum regnum Angliæ, sub pretextu inspiciendorum armorum uniuscujusque patriæ, uno eodemque die ab Æthelredo Rege occisos esse. Deinceps igitur cum regni solium adeptus esset Rex Danorum Canutus: ut sibi suisq; fœlicius caveret, diuturnum retinuit exercitum, qui populum graviter atterens, introducendæ legis occasio fuit; ut Bractonus l. 3. tract. 1. c. 15. de murdro agens perspicuè retulit. [*Francigena.*] *Sive interfectus, cognitus fuerit, sive ignotus dicetur Francigena, nisi Englecheria, i. quod Anglicus sit probetur per parentes, & coram Justiciariis præsentetur.* §. 3. *Causa verò inventionis murdrorum, fuit: quod in diebus Canuti Regis. Danorum, qui post Angliam acquisitam, & pacificatam, rogatu Baronum Anglorum, remisit ad Daciam exercitum suum. Et ipsi Barones Angliæ erga ipsum Regem Canutum fidejussores extiterunt, quòd quotquot Rex in Anglia secum retineret, firmam pacem per omnia haberet: ita quod si quis Anglorum, aliquem hominem quem Rex secum adduxit interficeret, si se super hoc defendere non posset judicio Dei* (sc. aqua vel ferro) *fieret de eo justitia. Si autem effugeret & capi non posset, solverentur pro eo 66 marcæ, & colligebantur in villa, ubi quis esset interfectus, & ideo quia interfectorem non habuerunt: & si in tali villa pro paupertate colligi non posset, colligerentur in hundredo, in thesauro Regis deponendæ.* §. 4. [*Murdrum quid.*] *Et dicetur murdrum extraneorum occisio & notorum: quia sive notus sit vel extraneus, ille qui interfectus est semper reputabitur Francigena, nisi Englecheria rite fuerit coram Justiciariis præsentata, &c.* Vides legem hanc latam fuisse (ex jure hospitalitatis) in præsidium extraneorum, viz. Danorum primò, & deinde (cùm ingressi essent Normanni) Francigenarum; quorum cædes multò gravius plectebatur quàm Anglorum. In mitigationem igitur pœnæ fuit, si legaliter constaret de *Englescheria* interfecti: hoc est, eum Anglicum fuisse; non Danum, non Francum, non extraneum.

Abrogata tandem est lex ista, statuo anni 14 Ed. III. ut Stanfordus retulit l. 1. c. 10. ubi & *Englescheriam* asserit fuisse institutionem legis Communis: Ex quo animadvertas hodiernos Jurisconsultos, id legi Communi tribuere, cujus initium nec in Annalibus suis, nec in Statutorum volumine deprehenderint. Vide *Wallisheira.*

¶ *Eorla*, *Erle.*] *Consul*, *Comes.* Vox Danica, & ab illis (quibus olim **ear** & **ar**, *honor*) ad nos delata. Danis autem *Eorla* idem quod Saxonibus nostris supremi ordinis Aldermannus: sed hoc de inferiori sæpe magistratu, illud de illustriori semper; & ab ingressu Normannorum, de solo Comite, quem Germani **Grave** nuncupant, intelligitur. Æthelwardus Saxo lib. 4. ca. 3. *undecem consules ruunt quos illi* (Dani) *Eorlas solent nominare, & rex eorum unus.* Consules verò & Comites, æquivocè dixit ætas ea & subsequens, ea insuper, & Duces. Sed distingui jam tunc cœpere Duces à Comitibus; & videtur *Erle* Ducem potius notare, quàm Comitem. Æthelstanus enim (qui & ipse Danus fuit) *Eorlam* & Aldermannum Archiepiscopo & Episcopo confert: *Eorlamque* ab Aldermanno ita destituit, ut Archiepiscopum ab Episcopo: Aldermannum verò eo loco pro Comite dixisse, evincunt vocis significatio, locus ipse, & ipsa comparatio, in qua alii Ducem & Comitem, pro *Eorla* & Aldermanno substituunt: de quo vide supra in *Dux.*

Sic autem Æthelstanus in lege quam tulit de singulorum capitum æstimatione. Ærcebirceoper ⁊ Eorler pærgild bið xv. M. ðrimrra; Birceoper ⁊ Ealdormanner VIII. M. i. *Archiepiscopi & Eorlæ capitis æstimatio, 15000. thrimsæ sunto. Episcopi & Aldermanni* 8000. Walafridus Strabo de rebus Ecclesiast. ca. 31. cum Archiepiscopos regibus, Metropolitanos Ducibus comparasset: *Quod* (inquit) *Comites vel præfecti in seculo, hoc Episcopi cæteri in Ecclesia explent.* Et Ealdorman hoc loco pro Comite accipiendum monent etiam Inæ LL. c. 36. ubi de *Aldermanno* loquutus qui furem evadere permittit, ita habent: Gif he Ealdorman ry. ðolige hir rire. *Si Aldermannus sit* (qui hoc fecerit) *perdat Comitatum suum.* Quis Comitatum habuit quem perderet, nisi Comes? aut quis ea tempestate judicium tulit de furib. in Comitatu captis, nisi Comes?

Sed qui tandem fit ut nos *Eorlas* nostros à Danis acceperimus, cum ipsi ne hodie quidem aut *Eorlas*, aut Comites, aut Barones noverint? Certè nomen accepimus, non gradum. Nec *Eorl* aliud quid significaturum propriè, quàm (ut diximus) Saxonibus nostris, *Alderman*: seniorem nempe, & per translationem honoratum, quia honorandi (omnium Gentium suffragio) seniores: [*Seniores.*] ex quo & ipsi Reges hoc solo nomine sub illis seculis dignoscebantur. Vide *Senior.* Exolevit (audio) ipsa vox *Eorl* apud Danos, etiam **ear** & **ar**, pro *honore*: retinent hi tamen inde confectum adjectivum *erlig*, Epistolásque hodie dirigunt, **Erlig och welbyrdig mandt**, i. *honorato & nobili viro*, ut certiorem me fecit instructissimus juvenis Canutus Wlfeldius, Jacobi regni Daniæ Cancellarii filius. *Eorlæ* autem planam mihi mentionem exhibent, leges Canuti regis (qui etiam Danus fuit) par. 2. c. 69. ubi dignitatis amplitudinem melius judices ex indicto ei *hereoto* quod hîc infra vide in *Hereotum.*

¶ *Epacare.*] Omnino placare. Chron. Camerac. l. 1. c. 93. *Walterum multa mercede donabat, plus pollicitus, si quovis modo tantæ pestis molimina epacaret.*

¶ *Epidecen*, al. *Epidicen.*] Vestis Monachorum.

¶ *Episcopissa.*] Uxor Episcopi, aliàs Antistita, quod vide. Etiam vide quæ S. Bernard. in vita Malachiæ refert de 15. uxoratis Episcopis prædecessoribus suis, in Hibernia; supra hîc in vocabulo *Corba.*

¶ *Episcopium.*] Domus Episcopi. Synod. Meldens. ca. 26. *Suggerendum est, & ex divino mandato intimandum regiæ majestati, ut episcopium, quod domus Episcopi appellatur ——venerabiliter & reverenter introeat, &c.* Dicitur & de Episcopatu, ut supra, in *Abbas.*

¶ *Epistola.*] Pro eo quod forenses *Chartam* vocant, hoc est, instrumento quo prædia conceduntur, pactionésque firmantur: Tabellæ publicæ fidei: interdum *testamentum.* Superiores ætates ab inclinato Imperio (ne altiùs repetam) sub *epistolarum* specie hæc omnia peragebant, ut in Marculfi, veterumque formulis abundè constat. Cœptaque res videtur ab ipsis Impp.& Longobardorum regibus, stilo turgido, & sæpè (ut mihi sapit) non majestate digno. Cassiodorum vide. *Epistolæ* autem specimen, nostræ hodie Chartæ retinent, exordium præferentes in hunc modum. *Omnibus Christi fidelibus ad quos hoc præsens scriptum pervenerit N. de D. salutem. Sciatis, &c.* Sunt igitur apud veteres tot *epistolarum* genera quot apud nos Chartarum, & perplura: adoptionis, donationis, concessionis, firmitatis seu confirmationis, collectionis: evacuatoria, paricla, triscabina sive ingenuitatis, & hujusmodi, quorum omnium exempla habes apud Marculfum, & in formulis solennibus.

¶ *Epistolum, Epistolium.*] Vide *Apostolica.*

¶ *Eques.*] Pro *Milite*, vel Nobili baltheo militari à Principe honestato. Notissimum. Neopolitanis verò *Equites* (vulgo *Cavalieri*) dicuntur omnes Nobiles, licèt Equestrem dignitatem nunquam sint assequuti. Scipio Ammiratus: *Hoggi in Napoli tutti color che son nobili, benche ordine de cavaleria alcuno non habbiano: indistintamente si chiamino Cavalieri. Questo uso stimo io, che sia nato, perciocche non havendo ab anticola Nap. nobilta altri esercizi, che militari; & perciò creandosi i giovanetti nobili donzelli, & di mano in mano i donzelli faccendosi Cavalieri, venivan per conseguente in processo di tempo tutti i nobili ad esser Cavalieri: come tutti i nobili Romani, se ben non nascevano Senatori per l'età, che era loro d'impedimento, nel tempo dell'et à legittima divenivano Senatori.*

Cavalieri.

Delle Famiglie nobili Nepolitan. Par. 1. Ca. de Cavalieri, &c.

Ad distinguendum igitur equitem ritu honorario institutum, ab inhonorato istiusmodi, bene convenit *aurati* additio. Vide *Miles.*

Eques, pro equa, vel equo pernice, Ekhehard. jun. Cas. S. Gal. c. 1. *Sternatur utique ait ambulatrix mea quantocius, &c. Ascendensq; equitem illam velocissimam,——circa nonam aderat cœnobio.* Et ca. 10. —— *equite ascenso, S. Gallum noctu invadens, claustrum clandestinus introiit.* Sic & alii. Antiquis, potiores ad pernicitatem equæ, quod & Virgilius notat,

——*& Eliadum palmam Epirus equarum.*

¶ *Eræ Hispanicæ ortus, ratio, abolitio: & de aliis æræ significationibus.*

¶ *Era.*] Sine diphthongo & cum diphthongo, variè legitur: de numero, de pondere, de tempore; ut sigillatim inferiùs. Præ reliquis autem significationibus, cum mediorum seculorum studiosis maxime sit necessaria *eræ Hispanicæ* cognitio, eam primitus exponemus. Occurrit enim frequens & in Conciliis plurimis, & in rerum Gothicarum Hispanicarúmque Scriptoribus, lectorem sæpe nescium, remorans, & perturbans.

Æra juxta Astrologos est insigne temporis initium, à quo supputationes ducunt: & hoc sensu celebris apud Hispanos epocha, seu annorum calculus, *era* dicitur. Non ut quidam nugantur: ÆRA, quasi, *annus erat Augusti.* Ejus originem Hispani ipsi Julio Cæsari attribuunt; ideo verò docti, non quòd à Cæsare sit instituta, sed quòd anni ejus (quem Julianum vocant) formam induit. Primus enim annus *eræ Hispanicæ*, Julianæ ordinationis septimus habetur: à cede ipsius Cæsaris, sextus. Sic Antiocheni *Æram* Seleuci Nicanoris, Alexandri nuncupant, quod initio anni Alexandreo utuntur, scil. ab autumno, & clade Darii ultimi: ut refert Scaliger. *Eram* autem Hispanicam sub Augusto fuisse inchoatam, docti omnes cedunt, licèt de modo institutionis & incœptivo anno, nonnihil discrepent. Isidorus lib. 5. de temporib. cap. 36. *Era* (inquit) *singulorum annorum constituta est à Cæsare Augusto, quando primum censum exegit, ac Romanum orbem descripsit. Dicta autem era, ex eo quod omnis Orbis æs reddere professus est Reipub.* In hoc autem fallit procuidubio. Convenirent alioquin annus Christi & *era* Cæsaris: nam in uno eodemque anno, & Christus natus est, & descriptus Orbis, ut perspicuum est è S. Lucæ Evangelio ca. 2. *Era* verò, 38. annos, (vel eo supra) annum Domini præcessisse deprehenditur: ut hic inferiùs.

Probabilior igitur & proba videtur sententia: divisis post bellum Perusinum Romani Imperii provinciis inter triumviros Oct. Augustum, M. Antonium, & M. Lepidum; Hispaniáque in Augusti sortem cedente: Hispanos (ne insignem Principem omni officio & adulatione non prosequerentur) epocham ipsorum ab initio Augusti regiminis instituisse eandem-

Era Domini.
Era Cæsaris.

eandemque *Eram Domini* (puta Imperatoris) & *Eram Cæsaris*, (nempè Augusti) nuncupasse. Cœpisse autem ferunt Augusti regimen, anno ante natum Christum 38. post urbem conditam 714. Christúmque natum fuisse in *Era* Cæsaris 39. Sic docti plerique & probatiores affirmarunt: rejicientes penitus quod Johan. Margarinus Gerundensis Episcopus asseruit, *Era* originem tantummodo 26. annis Christi natalem superasse. Sed nec error apud veteres major, nec desidium inter recentes frequentius, quàm in annorum numeris æstimandis.

Lidyattus nostras (qui in emendatione temporum egregiè si fœliciter desudavit) nec Dionysium solùm, sed & Scaligerum, Suslygam, Keplerum & alios plerosque in hanc arenam descendentes, graviter oppugnavit: nativitatem Domini nostri; baptismáque & cruciatum ad quatuor fere annos post vulgi calculos reducens. *Eræ* etiam originem ad annum 41. ejus natalicias præcedentem, Urbisque conditæ 750. attribuit. Ego huic me non ingeram controversiæ: sed quæ ille fidenter asseruit, cum huc apprimè conducant, adscribenda censui.

***Anno* 3966 *mundi, anno Juliano* 8 *ineunte, Claudio Pulchro, & Norbano Flacco Consulibus, cœpta est usurpari annorum epocha celebris, præsertim in Hispania & vicinis provinciis Africa & Gallia, quæ Æra appellata est: eâ ut videtur occasione, quod anno proximè præcedente Domitius Calvinus Proconsul, Hispaniam jugum Romanorum, seu potius Cæsaris Octaviani, in cujus potestatem hinc prorsus cessit, detrectantem, denuò subjugaverat; quo etiam ut apparet ex Dione* 48 *l. nova quædam & graviora æra, vectigalia, seu tributa annua instituta fuere à Triumviris; quæ ipsa & cæteræ Provinciæ ad Occidentem subditæ Cæsari & Lepido, quem Cæsar etiam ante despectui habitum, deinde post biennium omnino oppressit, hoc anno pendere cœperint, quanquam æra quoque apud veteres pro calculis supputationum usurpata sunt, &c.* Cumque in annis sequentibus, adductis suis rationibus à Scaligero, Suslyga, Keplero ipsoque Baronio in pluribus dissenserit, ad nativitatem Christi tandem perveniens, ità differit, *Anno* 4007 *mundi circa initium illius anni, ut etiam* 750 *Romæ conditæ, L. Ælio Lamia & M. Servilio Gemino Consulibus, imperii autem Augusti (nimirum putandi à Consulatu Pulchri & Flacci, veluti innuunt etiam Græci Fasti, ex Æra apud Hispanos præsertim & Gallos & Afros celeberrima) anno* 41 *juxta antiquissimos Patres Christianos Irenæum Lugdunensem l.* 3. *c.* 25. *& Tertullianum Carthaginensem lib. adversus Judæos* 8. *c. atque alios: verum Herodis Regis Judææ constituti ab Augusto quemadmodum affirmat Epiphanius contra dictam hæresim, Dementium, & ab Actiaca Augusti victoria anno* 33. *anno autem confirmati Augusto imperii Senatuconsulto, & epochæ Augustorum* 30. *neutiquam* 30. *Actiaco ad quem vulgaris epocha annorum Domini, authore Dionysio Abbate Romano, accommadata est, neque anno Juliano* 41. *juxta nuperum scitamentum Suslygæ & Kepleri, verum* 48 *sequente* 49 *ac primo emendato ab Augusto; medio ferè tempore secundi & medii census acti jussu Augusti, primi verò operâ Quirinii in Syria, juxta nostram Chronologiam, natus est Bethleheme, &c. Iesus Christus.*

Vides quanta inter eruditos discrepantia: & major quidem in annis Christi, quam in *eræ*: sed in Urbis conditæ, gravis admodum. Quoad *eram*, parum differunt. Nam cum alii hanc in Anno 38. ante nativitatem Christi exordiantur, & Lidyattus in 41. reconciliantur probè satis, si annos quos à vulgari calculo ille subtrahit, tu etiam subtrahas ab illius, id est, à 41. In aliis igitur computationibus quantumcunque digladiantur Authores (est enim incredibile) sufficit modò, quod in hac conveniunt, quæ nobis est in manibus. Omnium enim suffragiis liquet, *eram* Cæsaris seu Hispanicam in anno 38. ante natum Christum, initium sumpsisse. Produnt igitur sese invicem *era* ista, & annus Christi: nam si 38. ab *era* dempseris, habes annum Christi *eræ* congruum: & si totidem addideris anno Christi, resultans numerus *eram* exhibet.

Eræ reductio ad an. Christi.

Era abolita.

Sed intelligendum est, quòd sicuti Dionysius Abbas (cognomento exiguus) qui floruit An. Dn. 540. abolitis aliis supputationibus, annum Christi in Romanam invexit rempub. sic explosis tandem *eris* in Hispania, Valentini & Aragones in Anno 1358. Castiliani in Anno 1383. & Lusitani demùm in Anno 1415. Dionysianum computum (hoc est, juxta annos Christi) sunt amplexi.

Sed quoniam mentionem fecimus de erroribus quibus scatent priscorum opera, in annorum *erarúmque* numeris referendis: admonendus es (Lector) ut assiduè tibi in iis caveas; præsertim dum occurrerint literis numeralibus, aut figuris, non dictionibus integris enarrati. Sæpè enim in hoc genere vix tertius reperitur sanus, ubi continuus numerandi ordo non exhibetur. Mirum est quam mendosè prodiêre Chronica Eusebii & Hieronymi: quam turpiter Isidori, & Reginonis. Taceo Historiam Gregorii Turonensis, Aimoini, & perplurium aliorum: docti alicujus opem vehementer implorantium. Nec sufficit in corrigendis istis, ad MSS. vetera solummodo convolare; (quibus infinitus error, & discordia sæpe non componenda) sed adhibendum est præterea judicium solers, & acutissimum. Nec minùs quidem in Chartarum antiquarum datis dijudicandis.

Æra pluralis.

Æra pluralis apud veteres legitur, calculos & cujusque integri numerarii partes & minutias, ipsásque supputationes (quòd has *ære*, ceu numo, ceu æreis calculis deducebant) significans. Nonius: *Æra neutri.* M. Tullius Hortensio: *Quid tu inquam soles, cum rationem à dispensatore accipis: si æra singula probasti, summam quæ ex his confecta est non probare?*

Antiqq. lect. lib. 10. cap. 2.

Æra singularis etiam legitur si Rodiginus Nonium, Nonius Lucilium rectè recitaverit,

verit, viz. *Hæc est ratio perversa, æra numeri est subducta improbè*: Nonii autem duæ editiones quas ego vidi, reddunt: *Hæc est ratio. perversa, æra summa & subducta improbè*: quod mutato punctulo, Gothfredus ità emendat. *Hæc est ratio, perversa æra summa & subducta improbè.* Scaliger quartò variat: *Hæc ratio perversa est, æra summæ subducta improbè.* Primò loco *æra* manifestè singularis est: in reliquis alterutri conveniat numero. At Scaliger Nonium falsò putare asserit, *ære* nomen apud Lucilium extare, affirmátque *seculum ineruditum ex neutro in fœmineum μεταπλάσαι, ut ostiam ab ostiis, ætheram ab æthere in bibl.* commutasse. Proculdubio antiquissimum est in corrupta Latinitate, si puriori non innotuerit.

Pro *numero*, & *numeri partibus*. Ità superiùs ex Cicerone ad Hortensium. Apud inferiores autem pro *numero* simpliciter. Faustus Regensis Episcop. qui floruit anno 490. (à Scaligero citatus) lib. de Spiritu S. *Sacer* (inquit) *numerus dicimus qui trecenti in æra sive supputatione signum crucis* T *conficiunt.* Isidorus etiam ex canonibus Græcis, Eusebii Cæsariensis semper *æras* dicit quod Græcus Scriptor *ἀριθμοὺς*, Hieronymus *numeros*. Et Hildericus Gallus Isidoro æqualis *æras dierum* dixit pro *numeris dierum*, ut Scaliger & alii.

Pro *pondere*, & *ponderis partibus*. Varro: *Veteris consuetudinis erat, ut retro æra dicerent, ita ut semisquintus, semisquartus, semistertius pronuntiarent.* Et Volusianus Marcianus: *Sive denaria, sive sestertiaria ratio conficeretur, iisdem notis, id est libellarum, & singularum, & teruncciorum, præposita nota denarii, vel sestertii, ut erat ratio, æra exprimebantur.* E quibus liquet (quod Scaliger notat) *æram* Latinis fuisse verbum mensariorum campsorum & collybistarum: sc. numerum seu quantitatem ponderis, mensuræ aut valoris denotans: unde & illud Nonii, *æra numeri nota.*

Pro *tempore*, & *temporis partibus*. Sic *era* pro *Epocha*, & initio temporis à quo ut superius dictum est supputationes ducunt Astrologi: hoc sensu Ptolomæo (qui floruit An. 160.) & Theone in usu. Hispani etiam sua lingua, *de era en era* dicunt, pro *de ætate in ætatem*: Et non solum hi, sed etiam Galli Narbonenses & Gothi reliqui, *eram* vulgariter usurparunt pro anno, ut in plurimis Conciliis, cippis antiquis, & Isidori Chronico perspicuè liquet, viz.

Era 415. *anno* 13 *Valentis Imp. &c.*
Era 416. *anno* 14 *Valentis Imp. &c.*
Era 419. *an. Imperii Theodosii Hisp.* 3.
Era 446. *an.* 14 *Arcadii & Honorii, &c.*

Sic in reliquis, & in pede legis editæ ad confirmandum Concilium Toletanum, ita habetur: *Lex edita——sub die Idus Nov. era* 721. *anno quoque fæliciter* 4. *regni gloriæ nostræ.* Quod autem aliàs *erâ*, aliàs *anno*, dicit Isidorus: in hoc Romanam epocham citans, Romanorum amplectitur vocabulum: in illo verò Gothicam, Gothorum sequitur idioma: apud quos *eram* annum significasse ex eo liqueat, quod prisci Saxones (quibus magna cum Gothis sermonis affinitas) annum **ȝeaꞃ** dicebant, Angli hodiè **year**, Belgi **jaer**. Non inficior tamen quod Jos. Scaliger contendit, *eram* primariè significare numerum, eoque sensu de anno dici interdum, ut apud Judæos Seleucidarum epochen, *numerum Contractuum.* Wisegot. lib. 12. Tit. 1. l. 3.

Pro *Canone* & *Legis sectione*. Ita sæpe venit in antiqq. LL. sed per translationem, propriè *numerum* significans, quia Canones sive sectiones istæ ex appictis numeris dignoscebantur. Wisegoth. lib. 2. Tit. 3. l. 3. *Sciat se idem mandator, censura illius legis noxium retineri, quæ continetur lib.* 6. *Tit.* 1. *era secunda.* Simile lib. 6. Tit. 2. l. 5. Et in Breviario Codicis Theodosiani: *Imperator Theodosius era xxii.*

Modus reducendæ Eræ Hispanicæ ad annum Christi, & e contra (scil. vel adimendo illi 38. vel huic totidem adjiciendo, ut supra diximus) perspicuus est in sequenti Tabula: cui ad antiquæ Historiæ elucidationem, initia regni Principum aliquot Gothicorum in Hispania præsertim dominantium inseruimus juxta Isidori Chronicon a P. Pithæo castigatum.

Anni Eræ Hispan.	*Anni Christi*	*Reges*	*Anni Eræ Hispan.*	*Anni Christi*	*Reges.*
400	362		410	72	
1	63		11	73	
2	64		12	74	
3	65		13	75	
4	66		14	76	
5	67		15	77	
6	68		16	78	
7	69	*Athanaricus.*	17	79	
* Al. Aera 4°. 8	370		18	380	
9	71		19	81	

Anni Eræ Hispan.	Anni Christi	Reges
420	82	Alaricus cum
21	83	Radagatho.
22	84	
23	85	
24	86	
25	87	
26	88	
27	89	
28	390	
29	91	
430	92	
31	93	
32	94	
33	95	
34	96	
35	97	
36	98	
37	99	
38	400	
39	1	
440	2	
41	3	
42	4	
43	5	
44	6	
45	7	
46	8	
47	9	
48	410	
49	11	Athaniphus.
450	12	
51	13	
52	14	
53	15	
54	16	Segericus, &
55	17	eodem an.
56	18	Vallia
57	19	Theuderedus.
58	420	
59	21	
460	22	
61	23	
62	24	
63	25	
64	26	
65	27	
66	28	
67	29	
68	430	
69	31	
470	32	
71	33	
72	34	
73	35	
74	36	
75	37	
76	38	
77	39	
78	440	
79	41	

Anni Eræ Hispan.	Anni Christi	Reges
480	42	
81	43	
82	44	
83	45	
84	46	
85	47	
86	48	
87	49	
88	450	
89	51	
490	52	Turismundus.
91	53	Theudericus.
92	54	
93	55	
94	56	
95	57	
96	58	
97	59	
98	460	
99	61	
500	62	
1	63	
2	64	
3	65	
4	66	Euricus.
5	67	
6	68	
7	69	
8	470	
9	71	
510	72	
11	73	
12	74	
13	75	
14	76	
15	77	
16	78	
17	79	
18	480	
19	81	
520	82	
21	83	Alaricus.
22	84	
23	85	
24	86	
25	87	
26	88	
27	89	
28	490	
29	91	
530	92	
31	93	
32	94	
33	95	
34	96	
35	97	
36	98	
37	99	
38	500	
39	1	

Anni Eræ Hiſpan.	*Anni Chriſti*	*Reges*
540	2	
41	3	
42	4	
43	5	
44	6	*Geſalricus.*
45	7	
46	8	
47	9	
48	510	
49	11	*Theudericus.*
550	12	
51	13	
52	14	
53	15	
54	16	
55	17	
56	18	
57	19	
58	520	
59	21	
560	22	
61	23	
62	24	
63	25	
64	26	
65	27	*Amalaricus.*
66	28	
67	29	
68	530	
69	31	*Theudis.*
570	32	
71	33	
72	34	
73	35	
74	36	
75	37	
76	38	
77	39	
78	540	
79	41	
580	42	
81	43	
82	44	
83	45	
84	46	
85	47	
86	48	*Thediſculus*
87	49	*Agila.*
88	550	
89	51	
590	52	
91	53	
92	54	*Aranagildus.*
93	55	
94	56	
95	57	
96	58	
97	59	
98	560	
99	61	

Anni Eræ Hiſpan.	*Anni Chriſti*	*Reges*
600	62	
1	63	
2	64	
3	65	
4	66	
5	67	*Livua.*
6	68	*Leovigildus.*
7	69	
8	570	
9	71	
610	72	
11	73	
12	74	
13	75	
14	76	
15	77	
16	78	
17	79	
18	580	
19	81	
620	82	
21	83	
22	84	
23	85	
24	86	*Reccaredus.*
25	87	
26	88	
27	89	
28	590	
29	91	
630	92	
31	93	
32	94	
33	95	
34	96	
35	97	
36	98	
37	99	
38	600	*Livua* II.
39	1	
640	2	
41	3	*Wittericus.*
42	4	
43	5	
44	6	
45	7	
46	8	
47	9	
48	610	*Gundemarus.*
49	11	
650	12	*Siſebutus.*
51	13	
52	14	
53	15	
54	16	
55	17	
56	18	
57	19	
58	620	
59	21	*Suinthila.*

Anni

Anni Eræ Hispan.	*Anni Christi*	*Reges*
660	22	Sub hoc tem-
61	23	pore cœpit
62	24	Arabum
63	25	computus qui
64	26	*Hegira* dici-
65	27	tur. vide.
66	28	
67	29	
68	630	
69	31	*Sisenandus.*
670	32	
71	33	
72	34	
73	35	
74	36	*Chintilla.*
75	37	
76	38	
77	39	
78	640	*Tulca.*
79	41	
680	42	*Chindasvin-*
81	43	*tus.*
82	44	
83	45	
84	46	
85	47	
86	48	
87	49	
88	650	
89	51	
690	52	
91	53	
92	54	
93	55	
94	56	
95	57	
96	58	
97	59	
98	660	
99	61	
700	62	
1	63	
2	64	
3	65	
4	66	

Anni Eræ Hispan.	*Anni Christi*	*Reges*
5	67	
6	68	
7	69	
8	670	
9	71	
710	72	*Wamba.*
11	73	
12	74	
13	75	
14	76	
15	77	
16	78	
17	79	
18	680	*Ervingius.*
19	81	
720	82	
21	83	
22	84	
23	85	
24	86	
25	87	*Egiga.*
26	88	
27	89	
28	690	
29	91	
730	92	
31	93	
32	94	
33	95	
34	96	
35	97	
36	98	
37	99	
38	700	
39	1	*Withia.*
740	2	
41	3	
42	4	
43	5	
44	6	
45	7	
46	8	
47	9	
48	710	
49	11	*Rudericus,*
750	12	*&c.*

¶ *Ermingstreat.*] Vide *Ikenild.*

¶ *Erminsul.*] Vide *Irminsul.*

¶ *Esbrancatura.*] Arborem ramis nudare, à Gall. *Esbrancher.*

——*qui autem forisfecerit in forestâ Regis de viridi, sive per culpaturam, sive per* esbrancaturam, *sive per foditionem turbarum, sive per escoriationem moræ, sive per culpationem de subnemore, sive per essartum*, &c. *erit in misericordia*, &c.

¶ *Esca.*] Glandes & dilapsi ab arboribus fructus, quos in escam colligunt porci, cervi, & alia animalia. *Panagium*, quod vide. Angl. & Germ. **maste.** Longobard. Lib. 1. Tit. 23. l. 3. *De porcis si in esca alterius pervenerint, & inventi fuerint, si minus sint* 10. *non occidantur: nec unus de ipsis: sed ille qui eos invenerit, teneat unum & habeat salvum, & componantur ei per porcos, siliquæ* 3. *Nam si supra* 10. *sint, vel aut usque ad* 10. *unus medicris occidatur*, &c. Chart vett. Alaman. nu. 62. Solvamus *quando esca est, porcum solido valentem* 1. & *quando esca non est, arietem bonum.* LL. Inæ ca. 50. Giꝼ mon on hiꝼ mæꝼτene unalẏꝼed ꝼƿin ꝫemeτe. ꝫenim ðonne ꝼẏx ꝼcill ƿẏꝛð ƿeð; &c. id est, *Si quis porcos in esca sua sine venia pascentes invenerit, pignoretur primò quod sex solidis estimatur.*

¶ *Eschaeta*, *Eschaetor*, *Escaetria*.] aliàs cum aspiratione, aliàs sine. *Eschaeta* apud nos dicitur quicquid terræ, prædii, alteriusve emolumenti, quod vel mortuo sine hærede Tenente, vel ratione custodiæ hæredis ejus infra ætatem existentis, vel ex causa alicujus (quod vocant) forisfacturæ, domino obvenit feodali. Moriente enim sine hærede Tenente, ad Dominum remeat tenementum, tanquam ad superiorem hæredem ex lege constitutum: Similiter & rei capitalis (putà feloniæ) damnato: nam ob corruptionem sanguinis, hæredem jam habere non intelligitur. Vox, à Gall. *eschet*, i. accidens, ab *escheoir*, accidere, cadere: unde in LL. Neapolitanis & Siculis *excadentia* dicitur: atque ita, (& præterea) *excidens* & *excadens* in Nigro lib. Scaccarii, ubi in 2. part. c. 10. de *escaetis regis*, sic habetur. *Escaetæ vulgo dicuntur quæ decedentibus his, qui de Rege tenent in capite, cum non extat ratione sanguinis hæres, ad fiscum relabuntur.* Vide *Excadentia.* *Excadentia. Excadens. Excidens.*

Eschaeta etiam dicitur ipsum territorium, quo jus *eschaetarum* aliquis percipit.

Eschaetor, minister est qui per statutum territorium eschaetas colligit & rimatur. Habent (vel potius habuere) magnates aliquot, hujusmodi officialem: suum autem Rex in unoquoque Comitatu Angliæ, qui à magno Thesaurario annuatim constitutus, fisco militat & piscatur. Exacto verò ministerii sui anno, iterum intra triennium non ad idem recipiatur exequendum. Statt. 1 Hen. 8. c. 8. & an. 3. ejusd. ca. 2.

Eschaetria, munus Eschaetoris & ejusdem territorium. *Hen.* 2. sic exigit 124000 *l.* arg. *Stow.* in An. 1159. R. 5. ex *Ypodig.*

¶ *Escuagium.*] Servitium scuti. A Gall. *escu*, i. scutum. Aliàs *Scutagium*, quod vide; & *Hostenducia*, simile apud Longobardos servitium.

¶ *Esox*, *Essox*, & *Exos*: Gloss. *Isox*, Beda *Isicius.*] Salmo. Germ. **lasch**, al. **lachs**, & **lax**. Wisegoth. lib. 8. Tit. 4. lib. 29. *Mesox* legitur, si non perperam. *Flumina majora, id est, per quæ mesoces, aut alii pisces marini subriguntur.* Codex MS. (ut in variis lectionibus notatur) habet *per quem esoces*: sed rectius erit *per quæ esoces.*

¶ *Esparuarius.*] Chart. forest. c. 14. vide *Sparuarius.*

¶ *Essartum*, *Esartum*, *Exartum*, *Exartes*, & *Exartare*.] A Gal. *essarter*, quod apud Plinium est *interlucare*, hoc est, per spatia & intervalla dumeta & arbores succidere: ita ut Sol interluceat. Inde apud eundem *interlucatio*, apud Catonem & Varronem *collucatio*. Similiter *essarter*, & *sartare*, est silvas succidere, dumis purgare, loca rigida & inculta, in culturam redigere. Dictum Gallicè *essartum*, à Latino *exertum*, quod est evulsum, eradicatum. Vox forestariorum & saltuariorum. Niger lib. Scaccarii par. 1. cap. 13. *Essarta vulgo dicuntur quæ apud Isidorum occasiones nominantur: quando sc. forestæ, nemora vel dumeta quælibet, pascuis & latibulis ferarum opportuna, succiduntur: quibus succisis & radicitus evulsis, terra subvertitur & excolitur. Quod si nemora sic excisa sint ut subsistens quis in vix extanti succisæ quercus vel alterius arboris stipite circumspiciens, 5. succisas viderit, vastum reputatur: hoc est vastatum per syncopen dictum.* Ex his animadverte differentiam inter *essartum* & *vastum.* Locum hunc accuratè citant Juris forestarii Scriptores, mendam contrahentes quam exhibent prisca codicis exemplaria. Scribitur enim *occasiones* pro *occationes*: *s* pro *t*, sensumque obscurum reddit prior vox; elucidat posterior. Quippe non ab *occidendo*, sed ab *occando*, & (quod Cicero in Senectute testatur) ab *occato*; rem occâ depressam significante. Est autem *occa*, crates lignea, ferreis instructa dentibus, qua in agris seminalibus, glebæ conteruntur, & loca aspera in planitiem rediguntur: *essartis* perinde utilissima: Gall. *herce.* Angl. **an harrow.** Plin. lib. 18. ca. 20. *Aratione per transversum iterata, occatio sequitur.* Et ca. seq. *Hordeum occato, serito, runcato.* Nonius Marcel. & Varro de re rust. lib. 1. *Occare, id est, comminuere, ne sit gleba*: quod Isidoro teste, Orig. lib. 17. ca. 1. fit dum *grandes glebas cædunt, & ligonibus frangunt, &c.*

Interlucare. Interlucatio. Exertum. Occasiones.

Essartum & *vastum* in quo differunt.

Occatio, & *occare.*

Quietus de essartis. Occurrit in Privileg. ab Henr. I. Abbati Rames. concess. §. 198. *Et illa leugata sit in perpetuum quieta de visionibus forestarum, & essartis, & omnibus aliis querelis.* Hoc est: nulla Abbatibus Ramesiæ inferatur molestia, si quæ fortè in forestis Regiis *essarta* fecerunt intra illam leugatam.

De *exartis* vide legum Burgundior. infra in *Faramanni*, & Boior. Tit. 16. § 1. & 2. *Exartum.*

Exartes. Duploma Caroli Mag. in Gloss. Lindenbr. *Conferemus stirpes, vel ut vulgo dicitur, exartes quosdam quos ex rebus Tricasinensis Comitatus ipsi propriis laboribus, de heremo ad agriculturam perduxisse noscuntur.* Et Chartular. Rhemens. *Si novalia quæ esarta vocant ibi sunt.*

Exartare in Boiorum & Burgundior. LL. & Gal. *essarter une forest*, est silvam collucare.

¶ *Essoniare*, *Essoniator*, *Essonium.*] Etiam omnia per x. pro ss. & Exonia, niæ: Soniumque, absque Es. vel Ex. Nec non Esumare, Esumator, &c. Voces forenses, illæ tritæ adhuc, istæ obsoletæ. *Essonier* Gal. & *exonier*, est excusare; ab angustia, cura vel labore liberare. *Ex* privativum, *soing*, cura, &c. Sed & altiùs rimantur fontem, à Gr. ἐξόμνυσθαι; quod non solum est *excusare*, sed interposito jurejurando hoc facere, ab ἐξ, i. *ex*, & ὄμνυμι, *juro.* Et foro quidem bene convenit ista deductio, ubi sine juramento non admittitur excusatio. Est igitur *Essoniare*, excusare aliquem in foro, qui indicta die non comparuerit submonitus; causamque impedimenti apud Judicem promovere. *Essonium* perinde, ipsa excusatio; ejusdemque exhibitio. Omnis autem excusatio, à Jurisconsultis nostris

Exonia. Sonium. Esumare. Esumator.

noſtris *eſſonium* non dicitur, at ea ſolùm quæ vel in realibus actionibus, parti reæ, vel in Curiis Baronum, Sectatoribus, (abſentiæ rationem exhibentibus) admittitur. Et *eſſoniorum* quidem multa ſunt genera, ſed jam olim quinque capitibus diſtributa.

Primum quod dicitur *Malum viæ*, ſeu *de malo veniendi*: cum venire quis vel non poterit propter impoſſibilitatem, vel non audeat propter periculum; vel non tam citò, propter longinquitatem itineris. Hoc *commune eſſonium* appellatur, ejuſque meminit Hincmarus Archiepiſcopus in Epiſt. ad Carolum Regem, qui poſtea Magnus cognominatur, ca. *Qui mittens ad Dominationem veſtram excuſationem impoſſibilitatis ſuæ illic veniendi, requiſita eſt quam patriotica lingua nominamus* Exonia, *quia venire nequiverit, quod hactenus eſt mandatum.* In hoc *exonio*, veniendi tempus idoneum conceditur. *Commune eſſonium.*

2. *Malum lecti*, quùm morbo detineatur: quod apud Glanvillam ſub reſeantiſæ *eſſonio* reponitur: & huic pro qualitate morbi (putà languidi) annus interdum & dies datur. Glan. lib. 1. ca. 19.

3. *Trans mare*: cum in partibus tranſmarinis hæreat, non ſolum Æoli & Neptuni, ſed Principis alterius poteſtate conſtitutus. *Dabuntur in tali caſu ipſi eſſoniato ad minus* 40. *dies*. Glan. ibid. ca. 25.

4. *Servitium Regis*: cui forenſes omnes neceſſitates cedunt: *remanebitque loquela* (id eſt, juris actio) *ſine die, donec conſtiterit eum ab illo ſervitio Domini Regis rediiſſe.* Ibidem cap. 27.

5. *Terræ Sanctæ*. De hoc ſic Glanvilla dicto lib. ca. 29. *Diſtinguendum eſt, an iverit ad Hieruſalem an alium locum. Si verſus Hieruſalem iverit is qui ſe eſſoniare facit: tunc ſolet ei dari reſpectus unius anni, & unius diei ad minus. De aliis verò peregrinationibus, ſolet dari reſpectus pro voluntate Domini Regis & benè placito, vel ejus Juſticiæ, pro longitudine, vel brevitate itineris, prout viderint temperandum.*

Eſſonium pro quavis excuſatione. Aſſiſæ de Clarendum temp. Henr. II. Hovend. pa. 549. *Nulli liceat——hoſpitari aliquem extraneum ultra ùnam noctem in domo ſua—— niſi hoſpitatus ille eſſonium rationabile habuerit.*

¶ *Eſtamina.*] Sigebertus in Ann. 1107. *Abbas Ciſtercii & Fratres ejus, non immemores ſponſionis ſuæ, regulam beati Benedicti in loco illo ordinatam unanimiter ſtatuerunt tenere; rejicientes à ſe quicquid regulæ refragabatur, foricos videlicet & pelliceas, eſtamina, caputia quoque femoralia, pectina & coopertoria ſtramina lectorum, ac diverſa ciborum in refectorio fercula, ſagimen etiam & cætera omnia quæ puritati regulæ adverſabantur.*

¶ *Eſterlingus*, al. *Starlingus* & *Sterlingus*.] *Denarius* Angliæ argenteus, cujus valor antiquus Statuto An. 51. Edouardi I. ſic exhibetur. *Per ordinationes totius regni Angliæ——denarius Angliæ qui vocatur ſterlingus, rotundus ſine tonſura, ponderabit* 32. *grana frumenti in medio ſpicæ, &* 20 *denarii faciunt unciam, &* 12 *unciæ faciunt libram.* Lex non nova, ſed quæ ab ipſis Anglo-Normannicis Regibus invaluerat, roboratur. Nam, & tunc quidem 20. denarii probatæ monetæ unciam ponderabant: libra pariter (quæ è 20 ſolidis conſtabat, nomenque à pondere adepta eſt) 12 uncias; ſolido quolibet 12. denarios continente. Saxonibus etiam libra libram pendit, ſed numeravit tunc libra 48. ſolidos, & ſolidus non ultra quinos denarios. Occurrit autem *eſterlingus* interdum ſimpliciter pro ipſo denario, interdum ad diſtinguendam monetam probam, à reproba; & pro nummo legali in genere. Ordinatio Joh. Reg. Franc. & Henr. II. R. Angliæ, in ſubſid. Ter. Sanctæ An. 1184. id eſt, Hen. II. 30. *In terra Regis Angliæ ciſmarina* 2. *den. Andagavenſis monetæ: & in Anglia unus ſterlingus perſolvetur uſque ad prædictum terminum*, viz. 10. annorum Mat. pariſ. in An. 1250. *Erat autem pecuniæ miſſæ quantitas tanta de auro & argento: ſc. Talentorum & Sterlingorum, & Colonienſium approbatæ monetæ, & non reprobatæ: videlicet, non Pariſienſium, vel Turonenſium denariorum.* Et in An. 1235. *Centum & quatuor marcas bonorum & legalium eſterlingorum, tredecim ſolidis & 4 eſterlingis pro marca qualibet computatis.*

De ratione vocabuli, & de antiquitate, anceps opinio. Quidam inter priſcos Saxones noſtros, originem ponunt: quidam ſub Johanne Rege; perperàm utrique ſi rectè ariolar. Apud Saxones enim nuſquam reperio, & Johanne antiquius eſſe evincit citata Ordinatio. Occurrit mihi & ſub Gulielmo ſeniori nummi *ſterilenſis* mentio, huc (ni valde fallar) pertinens. *Sterilenſis.* Odericus al. Vitalis, Uticenſis Cœnobita, natus An. Do. 1075, in Hiſt. Eccl. lib. 5. ſub An. 1082. Rogerum de Monte-Gomerici in fundatione Scrobeſburienſis Monaſterii ſic à quodam compellatum refert. *In primis advenientibus Monachis cum cementario ad jaciendum Monaſterii fundamentum; ad inchoationem hujuſmodi, porrigam* 15. *lib. ſterilenſium.*

In occaſione nominis, Linwodus ſturnum facit, Anglicè **a Starling:** quartâ una (ut ait ille) numiſmatis ſignatum. Ego centena aliquot numiſmata vidi Regum Anglo-Normannorum atque Saxonum: at in nullo quidem effigiem avis, niſi in Edouardi Confeſſoris: ubi 4. deprehenduntur obverſis pedibus ſigillatim ſtantes inter 4. radios crucis parallelæ: ſed an ſturni ſint, vel columbæ potiùs, aliudve quidpiam ſignificaturæ, dicant qui norunt. Scoticum vulgus (ut Buchananus refert) à caſtello quodam hujus nominis, **Starlin** & **Striveling** dicto nuncupatum putat: non autem video quonam pacto fiat ut nos hoc nomen à caſtello Scotico duceremus: diu enim auditum eſſe exiſtimo apud Anglos, priuſquam inter Scotos dignoſcitur ſonuiſſe. Monetam etiam è puro argento antiquiorem

multò apud nos esse quàm apud Scotos, nemo (quod sciam) dubitaverit: præsertim cum plurima quæ hodie extant exemplaria, utramque manifestent. Annales verò nostri à Germanis Daniæ vicinis (quos ab orientali hinc situ etiam hodiè **Esterlings** appellamus) deducunt: asseruntque eos Angliam aliquando venientes artem purgandi argenti, etiam flandi & feriundi celebrem reddidisse, nomenq; ipsorum facto deinceps reliquisse. Opinioni fidem astruit conventio quædam inter Edouardum I. & Abbatem Buriæ S. Edmundi, de stabiliendo ibidem cuneagio, sancita. Sed qui Esterlingos istos sub Johanne Rege venisse prædicant, Authorum quos citavimus fidem labefactant, ni pluries hi venisse intelligantur. Mihi autem eò magis placet ista deductio, quod in transmarinis etiam regionibus vox recepta sit, ut è Jure Canonico non semel liqueat. Adigit me tamen in dubium Oderici locus supradictus, ubi sub ingressu Normannorum *sterilensis* legitur, non *sterlingus*: ulteriùs igitur disquirendum videtur.

¶ *Estovarium*, al. *Estoverium.*] Vox fori à Gal. *estoffer* (priscis *estouver*) id est, materiem exhibere, copiam rei alicujus ministrare. Quibusdam, *alere*, *fovere*. Hinc Angli, pabulum quod pecori reponitur, etiam nunc **stover**: materiem ad rem omnem comparatam, ipsamque supellectilem, **stuff** appellamus. Forensibus duplici venit acceptione. Antiquis pro alimento humano, cum in victu, tum in vestitu. Hoc sensu Bracton lib. 3. Tract. 2. cap. 18. num. 2. *Salvo eidem capto* (scil. incarcerato pro felonia) *& familiæ suæ necessariæ, quàm diu fuerit in prisona, rationabili estovario suo.* Ita & in priscis quibusdam statutis. Recentioribus solùm propemodò in usu est, ad significandum ligna quæ alter in alterius silva seu terra, ex jure capiat, ad foci, ædium, sepium, & agriculturæ suæ sustentationem: vulgo **fyerbote, housebote, hedgebote, ploughbote.** Eaque vocis istius est potentia, ut si quis in silva sua, alteri concedat *rationabile estovarium*, concedi ista omnia intelliguntur. Dicatur etiam hoc genus *estovariorum* satis appositè ab antiquo Anglico, **to stove**, quod est, arbores detondere, capita & ramos abscindere.

¶ *Estrayeriæ.*] *Estrayeres*, apud Gallos sunt, quæ nos *escaetas* dicimus, putà bona alienigenarum, spuriorum & ejusmodi, quibus hæres legitimus non superest. Sed Gallicum à Gallo undique doctissimo Renato Choppino intellige: qui de Doman. Franc. lib. 1. Tit. 7. §. 17. ita habet. *Inde & estreyeriæ, speciali nota designantur in Scriniis Præfecturæ Ratiociniorum Parisien. Bona scilicet rei Majestatis supplicio affecti, quæ ad unum pertinent Regem, exclusis reliquis, præcipuè in agro Campano.* Vide aliam apud nos vocis rationem, in *Extrahura*.

Estraieres in registris Cameræ computorum.

¶ *Estrepamentum*, al. *Estrepementum.*] Forensibus nostris appellatur *destructio*, & *vastum* quod ab usufructuario, qui tenet ad terminum vitæ, vel annorum, fit; aut fieri permittitur, in domibus, terris seu boscis proprietarii. A Gall. *estropier*, id est, mutilare, obtruncare, ut quidam volunt: sed ut mihi videtur à Lat. *extirpare*, quod per translationem occurrit pro *delere*: quasi *extirpamentum.* Huic fidem facit Breve Regis judiciale *de estrepamento*, ita inquiens, *Domos & ædificia in tenementis prædictis existentia extirpaverunt, & arbores similiter —— succiderunt.* Dicitur itaque non solùm de silvis & arboribus, sed etiam de domibus, & ut hic apparet, & in Fitzherb. Abridgm. Tit. *Estrepement*, nu. 10. *de un sale, & un grange, & un * bonery: etiam dun chambre & un quisine, & un bercher, &c.*

* Forte idem quod in Brevi *de estrepamento*, *bovatus terræ.* & legendum *bovery.* Sed *bonniere* Gal. mensura terræ *arpennæ* non dissimilis.

Reperiuntur præterea in quibusdam rescriptis, *strepitum & vastum facere*, Angl. **strip and waste,** seu **strop and waste**; quasi *strepitus*, pro *estrepamento* poneretur, vel quod stragem notaret insigniorem, seu fragore editam, ut in Inæ LL. ca. 43. ubi dicitur *securis sonitu prodit facinus.* In Brevibus autem regiis sæpè habes *vastum & estrepamentum facere*: videturque *estrepamentum* gravius vasti genus designare.

¶ *Esumare*, *Esumator.*] Idem quod *Essoniare*, *Essoniator*, quæ vide. In computo antiquo penes Camerar. Scaccarii, *Et cum dies placiti mei venit, non potui pro mea infirmitate adire, sed misi esumatores qui me esumaverunt apud Cantebur'.*

¶ *Etarchartea.*] L. Boior. Tit. 9. cap. 11. §. 2. *Superiorem vero virgam quam etarchartea vocamus, quæ sepis continet firmitatem, si eam injustè reciderit, simili modo cum solido componat, eo quod minimè tum sepis viticata, animalis sustinet impetum.* Lindenbrogius in quodam MS. legit *etarita*: quod Angli (saltem Iceni) hodie propemodum retinemus, hoc ipsum **the edar** & **ethar** appellantes.

Etarita.

¶ *Evinditatum*, *Evinditale.*] Vide Judicium evinditale.

¶ *Eulogia.*] Munera Deo vota.

¶ *Ewa*, *æ.*] *Lex.* Vox prisca Germanica. Saxonibus nostris plurali numero æ. ut passim in suis legibus. Sic in eſ æ. Ælꝼꞃeδeſ æ. *leges Inæ*, *leges Alfredi*, *&c.* Sic Cꞃıſteſ æ. *Christilex*, Evangelium. v. Lindenb.

¶ *Exactor Regis*, seu *Regius.*] Qui publicas pecunias, tributa, vectigalia, & res fisco debitas exigit. In Provinciis, Vicecomes: in portubus & civitatibus telonarius, & ejusmodi ministri. *Æthelwerdus Anglo-Saxo sub initio lib. 3. Audito etiam: Exactor Regis jam morans in oppido quod Dorceastre nuncupatur, equo insiliit, cum paucis præcurrit ad portum, putans eos magis negotiatores esse quam hostes: & præcipiens eos imperio, ad Regiam Villam pelli jussit: à quibus ibidem occiditur ipse, & qui cum eo erant: nomen quippe exactoris*, Beaduheard: Anno 334. ab adventu Hengisti. Hunc intelligo

fuisse

fuisse Vicecomitem Dorcestriæ, astipulante *Florentio Wigorniensi*, qui in An. Dn. 787. eundem vocat *præpositum*, i. Vicecomitem, aliàs Graphionem. *Suggerius de possessione monasterii B. Dionysii à Lindenb.* citatus in voce *Graphio. Ab oppressione Exactorum regiorum, quos grafiones dicunt, multo labore multisque placitis emancipaveram.* Hoc etiam sensu *Niger liber Scaccarii* part. 1. cap. ult. tabulas quibus Vicecomes censum regium colligit, *Rotulum exactorium* vocat.

Rotulus exactorius.

Exprimitur Exactoris munus in Concil. *Ticiensi* sub Ludovico Italiæ R. *& singuli Comites* (ita legit Bignonius, non conventus, ut vitiose (inquit) editum est) *Ut Exactores Reip. in suis ministeriis legalem procurent facere justitiam, pupillas & viduas protegant, per loca subdita restaurent palatia, quibus cum iter dictaverit, nos legatosque nostros valeant recipere.* Capitular. Carol. lib. 6. Tit. 122. *Clericus vel Monachus, neque exactor publicarum neque conductor, aut vectigalium magister, &c. fiat.* Et ibid. lib. 5. Tit. 217. occurrit *Tributorum regiorum Exactor.*

Saxonica Evangelistarum translatio *Luc.* 12. 58. Exactorem vertit ðam bydele, i. *Bidellum*, quod vide.

Hinc exactare in Capitall. & Synodd. pro ad *fiscum rapere.*

Exactores in scholis dicuntur, qui occultè auscultant quid indebitè dicatur vel agatur: pœnasque ideo exigunt à Magistro in pueros; aliàs *Ceratores.* Germanorum scholis hodie *corycei.* Alamannorum *casalantes. Rer. Alam.* 1. 70. & 199.

¶ *Exadoniare* & *Exidoniare.*] *Idoneum facere.* L. Alaman. Tit. 18. §. 5. *Si parentes ejus* (i. *ancillæ*) *non exadoniaverint eam, ut sit libera.* Hoc idem in Decret. Tassilonis par. 2. l. 12. sed locus prior in editione Basileensi An. 1557. legitur, & rectius, *exidoniaverint.*

¶ *Exartare, Exartum,* & *Exartes.*] Vide supra *Essartum.*

¶ *Excadentia.*] Idem Siculis & Neapolitanis, quod *Eschaeta* Gallis & Anglis. Constitut. Sicul. & Neap. lib. 1. Tit. 84. *Domania, mortitia, excadentias, granaterias,* ——— *ad procurationis suæ sollicitudinem revocabit.* Tit. seq. *locationes excadentiarum nostrarum.* Vide *Exchaeta.* Erat olim in usu hoc etiam vocabulum in scaccario, seu fisco Angliæ: habeturque apud *Gervas. Tilber. Excadentia* nu. singul. & *Excadens*; & Capitulum de *Excidentibus* & occupatis. Vide *Eschaeta.*

Excadentia. Excadens. Excidens.

¶ *Excambiare, Excambium.*] Voces forens. Cambire, permutare & permutatio.

¶ *Excirvicare.*] L. Salic. Tit. 36. §. 1.

——— *aut tres cambortas excirvicaverit, &c.*

Vide locum integrum in *Camborta.*

¶ *Excidens.*] Pro Eschaeta. Vide *Excadentia.*

¶ *Exclusa.*] Locus in flumine sæpe coarctatus piscationis gratiâ: aliàs *Wera*, aliàs clausura dictus. LL. *Wisegothor.* lib. 8. Tit. cap. 19. ——— *usque ad medium alveum ubi maximus ipsius fluminis concursus est, sepem ducere non vetetur: ut alia medietas diversorum usibus libera relinquatur. Si quis autem contra hoc fecerit, exclusa ipsius à Comite civitatis, aut à judice, sine aliquâ excusatione rumpatur.* Hoc idem mox infra *clausura* dicitur. Convenit autem lex ista nostræ, quæ correctionem fluminum Vicecomiti cedit.

Est etiam *Exclusa*, id quo in stagnis & fossatis aquæ retinentur & emittuntur, Angl. a scluse. Fitz-herb. Nat. brev. fol. 89. b. *Exclusum stagni molendini ipsius Abbatis & parcum fregit.* Et alibi, *exclusas ipsius A. ultra fossatum de N. pro salvatione terrarum suarum apud C. erectas, fregit.*

Exclusæ præterea dicuntur aditus in Italiam per angustias Alpium: alias *Clusæ* & *Claustra.* Aimoinus, lib. 4. cap. 105. *Omnes aditus quibus ad Italiam intratur, id est,* Exclusas, *impositis firmasse præsidiis nunciatur.* Et lib. 5. ca. 37. *per claustra montis* Cinisii, Italiam ——— introivit. Testam. Caroli M. ——— *montem Cinisium, vallem Segusianam usque ad* Clusas *& inde per terminos Italicorum montium usque ad mare* ——— *consignavimus.*

Excommunicatio.

E*X auctoritate Dei omnipotentis patris, & filii, & spiritus sancti, & sanctorum Canonum, sanctæque & intemeratæ virginis Dei genetricis Mariæ, atque omnium cœlestium virtutum, Angelorum, Archangelorum, Thronorum, Dominationum, Potestatum, Cherubin, ac Seraphin, & sanctorum Patriarcharum, Prophetarum, & omnium Apostolorum & Evangelistarum, & sanctorum innocentium, qui in conspectu agni soli digni inventi sunt Canticum cantare novum, & sanctorum Martyrum, & sanctorum Confessorum, & sanctarum Virginum, atque omnium simul sanctorum & electorum Dei* Excommunicamus *& anathematizamus, hunc furem, vel hunc malefactorem,* N. *& à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ sequestramus, ut æternis suppliciis cruciandus mancipetur cum* Dathan *&* Abiron, *& cum his qui dixerunt Domino Deo* recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus; *& sicut aqua ignis extinguitur, sic extinguatur lucerna ejus in secula seculorum, nisi resipuerit, & ad satisfactionem venerit, Amen. Maledicat illum Deus pater, qui hominem creavit: Maledicat illum Dei filius, qui pro homine passus est: Maledicat illum spiritus sanctus, qui in baptismo effusus est; Maledicat illum sancta Crux, quam Christus pro nostrâ salute hostem triumphans ascendit.*

Maledicat illum sancta Dei genetrix & perpetua virgo Maria; *Maledicat illum sanctus* Michael, *animarum susceptor sacrarum; Maledicat*

ledicant illum omnes Angeli, & Archangeli, Principatus & Potestates, omnisque militia cœlestis exercitus.

Maledicat illum Patriarcharum, & Prophetarum laudabilis numerus: Maledicat illum sanctus Johannes *præcursor & Baptista Christi præcipuus: Maledicat illum sanctus* Petrus *& sanctus* Paulus, *atque sanctus* Andreas, *omnesque Christi Apostoli, simul & cæteri Discipuli; quatuor quoque Evangelistæ qui suâ prædicatione mundum universum converterunt: Maledicat illum cuneus Martyrum & Confessorum mirificus, qui Deo bonis operibus placitus inventus est.*

Maledicant illum sacrarum virginum chori, quæ mundi vana causâ honoris Christi respuenda contempserunt.

Maledicant illum omnes Sancti, qui ab initio mundi usque in finem sæculi Deo dilecti inveniuntur: Maledicant illum cœli & terra, & omnia sancta in eis manentia: Maledictus sit ubicunque fuerit, sive in domo, sive in agro, sive in via, sive in semita, sive in silva, sive in aqua, sive in Ecclesia. Maledictus sit, vivendo, moriendo, manducando, bibendo, esuriendo, sitiendo, jejunando, dormitando, dormiendo, vigilando, ambulando, stando, sedendo, jacendo, operando, quiescendo, mingendo, cacando, flebotomando: Maledctus sit in totis viribus corporis: Maledictus sit intus & exterius: Maledictus sit in capillis: Maledictus sit in cerebro: Maledictus sit in vertice, in temporibus, in fronte, in auriculis, in superciliis, in oculis, in genis, in maxillis, in naribus, in dentibus mordacibus, in labris, sive molibus, in labiis, in gutture, in humeris, in harmis, in brachiis, in manibus, in digitis, in pectore, in corde, & in omnibus interioribus, stomacho tenus, in renibus, in inguinibus, in femore, in genitalibus, in coxis, in genibus, in cruribus, in pedibus, in articulis, & in unguibus. Maledictus sit in totis compaginibus membrorum, à vertice capitis usque ad plantam pedis, non sit in eo sanitas: Maledicat illum Christus filius Dei vivi toto suæ majestatis imperio; & insurgat adversus eum cœlum cum omnibus virtutibus, quæ in eo moventur, ad damnandum eum nisi pœnituerit, & ad satisfactionem venerit, Amen, Fiat, Fiat, Amen.

Excommunicatio.

A*uctoritate Dei patris omnipotentis, & filii, & spiritus sancti, & beatæ Dei genetricis Mariæ, omniumque sanctorum, & sanctorum Canonum,* Excommunicamus, *anathematizamus, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ sequestramus illos malefactores, N. consentaneos quoque vel participes; & nisi resipuerint, & ad satisfactionem venerint; sic extinguatur lucerna eorum ante viventem in secula seculorum. Fiat, Fiat, Amen.*

Hæ Excommunicationum formulæ sequuntur Emendationes legum, quas *Gulielmus* Conquestor edidit, in lib. vocato *Textus Roffensis.* MS. & videntur sub eo ipso ævo conditæ; quia in superioribus nusquam, quod scio, reperitur beatæ Virginis *Mariæ* invocatio.

¶ *Excurtare.*] L. *Salic.* Tit. 40. ca. 15. *Caballum excurtare*, i. caudam abscindere.

¶ *Excussio.*] Idem apud veteres, quod hodiernis nostris J. Consultis *Rescussus* dicitur, quod vide. LL. Henr. I. *Pundbrech sit pluribus modis: emissione, evocatione, receptione, excussiones quæ, &c.*

¶ *Exenium.*] *Xenium, servitium.* Greg. Mag. Aldiberto R. Anglor. (quem nostri rectiùs Ethelbertum vocant) Regist. lib. 9. Epist. 60. *Parva vobis* Exenia *transmisi, quæ vobis parva non erunt: cum à vobis beati Petri Apostoli fuerint benedictione suscepta.* Longobard. lib. 2. Tit. 1. l. 6. *Si ——aliquis ex amicis accepto* Exenio, *ipsi mulieri aliquid dederit.*

Pro servitio. *Flodoard. Hist. Rem.* lib. 3. cap. 28.——*sed colludium quod habebat factum sibi celaverat, viz. ut alumnus ejus sine assensu senioris sui, in loco ipsius ordinaretur; & quia* Exenium *revadiare dolose fecerit eundem suum alumnum, contra Episcopale interdictum, &c.* Ubi Senioris sui *Exenium* revadiare, idem esse intelligo, quod Domini sui servitium renuntiare. *Baldricus Histor. Hierosoli.* lib. 3. *Condito corpore quibus potuerunt aromatibus imperialibus* Exeniis *illud prosecuti sunt.*

¶ *Exercitalis.*] Pro milite. Wisegothor. lib. 9. Tit. 2. l. 9. *Si quisque exercitalium in eandem bellicam expeditionem proficiscens, minimè Ducem aut Comitem suum, aut etiam patronum suum secutus fuerit, &c.* Sæpe in LL. Longobard.

¶ *Exercitus.*] Anglo-Saxonibus dictus est 35 hominum aggregatio. Boioris, 42. clypeatorum. Longobardis 4. tantum hominum. LL. Inæ MSS. *Fures nominatus usq; ad 7. homines (à septem* hloð, i. *cohortem* vel satellites usque ad viginti quinque (deinceps here, i. *exercitus* Exemplar autem Saxonicum (quod rectius existimo) hæc ita legit, ca. 13. ꝼꝛom ſeoꝼon hloð að ꝼiꝼ ⁊ ðꞃıttıᵹ. ⁊ ꞃıððan heꞃe, i. *à septem cohors* (dicitur) *usque triginta quinque, exinde exercitus.* L. Boior. Tit. 3. ca. 8. *Si quis liberum hostili manu cinxerit quod herireita dicunt*, i. *cum 42. clypeis, &c.* Longobard. lib. 1. Tit. 17. ca. 1. *Si quis pro injuria sua vindicanda, super quemcunque hominem manu armata, aut cum exercitu usque ad 4. homines, in vicum intraverit, &c.* Hinc in justo exercitu singulæ cohortes seu legiones, dictæ sunt exercitus. Append. ad Greg. Turon. seu lib. 11. §. 70. *Caput exercitus Chadoinus——cum 10. ducibus cum exercitibus, &c.*

¶ *Exercitus Dei.*] Aliàs Exercitus Dei & sanctæ Ecclesiæ, dictus est Baronum ille in Regem Johannem conjuratorum.

¶ *Exfestu-*

¶ *Exfestucare.*] Est possessione prædii, honoris, dignitatis aut rei cujusvis alterius se exuere: quod traditione festucæ aut virgæ (ut apud Marculfum pluries liquet) peragebant antiqui. *Devestire, jus abdicare.* Contra *Infestucare.* Vide *Festuca.* Mos hodie cernitur in Curiis nostris Baronum, sed *exfestucationis* ceremoniam, *sursum redditionem* appellamus, **a surrender**: *infestucationis* verò, *admissionem*, **an admission**. Otto Frising. Chron. lib. 7. ca. 33. *Eugenius cum Romanis hoc tempore pacem fecit ut patritiatus dignitatem exfestucarent, & præfectum in pristinam dignitatem reciperent: Senatores verò ex ejus authoritate retinerent.* Idem in Gest. Frider. 1. lib. 1. ca. 8. *Conditio autem pacis talis fuit, ut Birtolfus ducatum* (Sueviæ) *exfestucaret.* Rob. de Monte in Append. Sigeb. An. 1123. *Concilium Romæ celebratur, pax inter regnum & sacerdotium reformatur, & jus investiturarum episcopalium ab Imperatore exfestucatur.* Vide *Refutare feudum.*

¶ *Exguardium.*] Constitutt. Siculæ Lib. 3. Tit. 17. De vassallo delinquente in dominum (scil. ratione feloniæ, vel servitii post tertiam submonitionem non præstiti, &c.) ——*Dominus potest de eo quod tenet ab ipso, ipsum per exguardium dissaisire. E contra, si dominus*——*vel cum uxore sua* (id est, vassalli) *adulterium commiserit, vel filiam ejus invitam defloraverit, homagium ejus amittat, &c. Italis Guardia*, Gall. *Garde*; tutela, defensio.

¶ *Exhæredati.*] In historiis nostris (præsertim Mat. Paris) dicuntur Barones cæterique ab eorum partibus, quos proscripsit Henricus III. ipsimet & patri ejus infestissimos. Itali *Bannitos* vocant.

¶ *Exilium* in domibus & terris.] Dicebatur cum usufructuarius Manerii aut alius possessor, penes quem non esset fundi proprietas, ita in colonos tenentesque sæviret, ut relictis fundo domibusque, aliò cogerentur migrare. Frequens hoc olim apud nostrates malum, & in Hibernia nuperrimè. Hodie verò propter hominum multitudinem, prædiorumque angustiam, tenaciùs ubique hærent, etiam durioribus attriti conditionibus. Marlebridge 52 Hen. III. cap. 24. *Item firmarii tempore firmarum suarum, vastum, venditionem, vel exilium, non faciant de domibus, boscis, & hominibus.*

¶ *Exlegare*, *Exlegalitas.*] Exleges dicuntur qui beneficio legis privantur, adeo ut lege agere non valeant. Hinc *exlegare* pro exuere aliquem beneficio legis: & in LL. Ed. Confess. ca. 38. *calumniari de exlegalitate*, est, postulari vel accusari exlegem esse.

¶ *Exonia*, *Exonium*, &c.] Vide *Essonium.*

¶ *Exorcista.*] Inter vii. gradus Ecclesiæ ab Hieronymo recitatos, locum non habet: ab inferioribus tertius numeratur. Hi enim *Ostiario*, primum cedunt; *Lectori*, secundum; *Exorcistæ*, tertium; *Acolytho*, quartum; *Subdiacono*, quintum; *Diacono*, sextum; *Presbytero*, septimum. Hieronymus verò in primo gradu *Fossarium* ponit, deinde *Ostiarium*, *Lectorem*, *Subdiaconum*, *Diaconum*, & *Sacerdotem*. *Exorcistarum* tamen meminit & ipse in Commentar. ad Matt. 12. 27. ubi hoc nomine eos vocat *qui ad invocationem Dei ejiciebant dæmones.*

Ἐξορκίσται igitur, id est, *adjurantes* seu *increpantes*, juxta Isidorum, Rabanum Maurum, &c. dicuntur, qui manus imponentes super catechumenos & energumenos (hoc est, immundum spiritum habentes) nomen Domini Jesu invocant, adjurantes per eum ut egrediatur ab eis. Refert Josephus (ait Beda in Actus Apostolorum) Regem Salomonem excogitasse, suamque gentem docuisse modos ἐξορκισμοῦ, id est, conjurationis, quibus immundi spiritus expulsi ab homine, ulterius reverti non sunt ausi. *Et moraliter* (inquit Amalarius) *si quis per orationes suas vitium diaboli potuerit expellere de homine, exorcista est.* Isidorus Hispal. Episc. de Offic. Eccl. lib. 2. ca. 13. ait, *eos quos Esdras Actores memorat Templi* (alii *Exactores Templi*) sua ætate, id est, Anno Dn. 630. *esse Exorcistas in Ecclesia Dei.* Sed reperiuntur multò antiquiùs, etiam Hieronymi ævo: nam in quarta Synodo Carthaginensi, quæ habita est circiter An. Dn. 401. ita de his sancitum est can. 7. *ut in ordinatione exorcistæ, Episcopus exhibeat exorcistæ libellum, in quo descripti sunt exorcismi, additis his verbis: Accipe & commenda memoriæ, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum, seu baptizatum seu non baptizatum*, al. *catechumenum.* Vide Amalarium, Rabanum Maurum, Ivonem, Durandum, &c. in libb. de divinis Eclesiæ Officiis & ministris.

¶ *Expeditare* canem, & *Expeditatio.*] Vox forestariorum, & significat, canes juxta leges forestæ ita compescere, ut ad insequendas feras minùs sit pernicies: Angl. **lawing of dogs.** Fit duobus modis, scil. vel abscindendo tres ortellos, (id est, ungues pedis dexteri anterioris) juxta ipsam cutem: vel exscindendo montem pedis, (pollotam vocant) **the ball of the foot.** Tenentur qui in forestis degunt, molossos & majores omnes canes sic habere *expeditatos*, sub pœna 3. sol. 4. den. Regi pendendorum Renovandaque est *expeditatio* quolibet triennio, juxta leges illas. *Expeditationis* autem commentum excogitavit primò Henricus II. qui de hac cavit in Assisa forestæ de Woodstock artic. 6. & vocabulo initium dedit, ut refert Manwood ca. 16. §. 12. *Item Rex præcepit* (inquit Assisa) *quod expeditatio mastivorum fiat, ubicunque feræ suæ pacem habent vel habere consueverunt.* Sed de cohibendis canibus modus antiquior extat in Constitut. Canuti Regis de foresta can. 31. quæ à dissecto genu, *genuiscissio* appellatur, Angl. **hoxing**: & ætate Edouardi I. *mutulati* dicuntur canes qui lanienas has forestricas sunt experti.

¶ *Expe-*

Margin notes: *Festucare.* (beside "Infestucare"); *1. 1081.* (beside "thoritate retinerent"); *Exorcismus.* (beside "immundi spiritus"); *Actores seu Exactores Templi.*; *Genuiscissio.*; *Mutilatio.*

¶ *Expeditio.*] Pro specie exercitus, non justi & solemnis, at subiti, velut & tumultuarii. *Vita Offæ*, al. *Offani Regis Merciorum MS.* Quorum (i. *Danorum*) adventus primus & tam temerarius postquam *Offano* Regi innotuit: missa expeditione, non enim pro tanto populo dignabatur exercitum publicum convocare, eorum potenter repressit arrogantiam, & dissipatos & magna ex parte diminutos ad naves suas turpiter revertere coegit. *Theodericus* autem Rex *Gothorum*, aliam edit significationem apud *Cassiodorum*, lib. 1. cap. 17. *Merito Expeditionem nominavere Majores: quia mens devota præliis, non debet aliis cogitationibus occupari.*

¶ *Explacitare.*] Litem obtinere, placitando evincere. Malmesb. de Regg. Gest. lib. 2. ca. 13. In variis formul. *elitigare*, Marculfo *elidiare.*

¶ *Explectamenta.*] Constitutio Philip. R. Fran. inter Guidon. de Britan. & Isabel-
Hist. Bret. Liv. 4. c. 34. lam Ducissam Britan. An. 1317. *Item (dedit & assignavit) villam Bergesiam, firmas, blada, molendina, explectamenta & alia emolumenta villæ de Guincampo.* An non hæc quæ forensibus nostris *Esplees*, Gall. *Exploites*?

¶ *Exsurdare.*] Surdum facere. Sic lege Alman. Tit. 6.

¶ *Extalium.*] Constitut. Sicul. Lib. 1. Tit. 61. *Lecorum bajuli qui à magistris camerariis, & à curia nostra quanquam in credentiam vel in extalium bajulationem recipiuntur, &c.* Et Tit. 68. *Bajulationes omnes —— Kal Septemb. inchoari præcipimus, sive in extalium. sive ad credentiam collocentur.*

¶ *Extrafamiliatus.*] Qui sui sit juris, extra patris familiam positus: prius familiæ pars, jam reipub. Constitut. Philippi Augusti de decimis apud Rigordum. *Si autem filius eorum vel gener crucem habens, hæres legitimus extrafamiliatus fuerit, vel etsi miles non fuerit, & crucem non habeat, pro eo respectum non habebit.* Meminisse videtur ritus antiqui Germanorum, cujus & Tacitus in eorum moribus, de militiæ candidatis, armis militaribus donatis agens: *Ante hoc domus pars videntur, nunc reipub.* Sic & apud nos hodie, qui sub pupillari ætate baltheo militari insigniuntur; exuto protinus custodiæ jugo, reipub. pars habentur, non familiæ.

¶ *Extrahura.*] Vox fori. Pecus quod elapsum à custode campos pererrat, ignoto domino. Animal palans. Dictum à Gall. *extrayeur*, quasi se gregi, vel consortibus extrahens, solivagum. vel ab *extra*, q. *extrarius*: Gal. aliter *Espave.* Cedit autem domino villæ seu ditionis, qua prensum est, si proclamatum in vicinis mercatis, verus dominus infra annum & diem non repoposcerit. Sed addendum est, quod 900. abhinc annos statuit Inas Rex Anglo-Saxo, qui in LL. suis MSS. ca. antepenult. sic ait; *Diximus de ignotis pecoribus, ut nemo habeat sine testimonio hundredi vel hominum decimæ.* Ubi *homines Decimæ* dicuntur, quos hodie *Sectatores letæ* appellamus: & cognoscunt hi quidem etiam nunc de *extrahuris*, quæ nec domino adjudicantur, priusquam ipsi testimonium de eisdem perhibuere.

¶ *Exufflare.*] Et *Catathematizare*, & *Anathematizare.* De *Marco* hæretico dixit *Irenæus* l. 1. c. 9. quòd mulieres quasdam fideles affectans seducere, jubens eas (pro more suo) prophetare: eæ inquit *Exufflantes* & *Anathematizantes* eum, separaverunt se ab hujusmodi insano. Et iterùm *Irenæus*, l. 1. c. 13. Quam sententiam dignè *exufflantes* & *catathematizantes*, oportet fugere ab eis. Verbo etiam *exufflationis* frequentissimè in hunc sensum utitur *Tertullianus*, ut l. de Idololatria, c. 11. Aras (gentilium) despuet & *exufflabit.* Alludunt autem tam *Irenæus* quam *Tertullianus*, ad Baptismi ritus, in quibus Adulti *baptizandi*, ad occidentem manibus impingebant, & expuendo *exufflabant*, & execrabantur Dæmonem, operibus ejus abrenunciantes. De quo ritu videndus *Dionysius Areopagita* Ecclesi. Hierarchia, cap. 2. etiam & *Rhabanus Maurus* de Instit. Cler. l. 1. c. 27. *Catechumenus baptizandus, postquam —— per abrenunciationem à prioris possessoris se alienaverit servitio,* exufflatur *ab eo sæva potestas.* Meminere hujus ritus, & *Augustinus* de Nuptiis, l. 2. c. 18. & c. 29. & contra *Crescon.* l. 2. c. 3. & l. 1. de Symbolo ad Catechum. c. 1. etiam & *Severus* Patriarcha in Græcorum Ritibus circa Baptismum.

Observandum, quòd cùm *Irenæus* vocibus *Catathemizantes* & *Anathematizantes* indifferenter utatur: discrimen tamen aliquod posuisse inter eas videtur Responsator ille ad Orthodoxos apud *Justinum Martyrem*; qui sic distinguit. *Anathema* (inquit) *dicitur id, quod reconditum & secretum est Deo, nec jam ad communem usum sumitur: aut, quod vitii culpæve causâ à Deo abalienatum est. Catathema autem est, assentiri iis, qui anathematizant, id est se diris devovent:* sic *Petrus* post abnegationem Christi, sese *Catathematizavit.* Hæc Responsator ille in explicatione quæst. 121.

¶ *Evindicare.*] *Elitigare*, re ligata judicis sententia potiri. Præceptum evindicatorium Caroli Mag. in Chron. Laurishamens. An. Dn. 776. *Abbas habeat (Monasterium) evindicatum atque elitigatum.*

Evindicatorium præceptum, dicitur ipsum diploma quo *evindicatio* omnium notitiæ exhibetur.

¶ *Ezzisczun*, al. *Ezisczu.*] L. Boior. Tit. 9. cap. 11. §. 1. *Si illam sepem ruperit vel dissipaverit, quam ezzisczun vocant, cum uno solido est restitutio.*

¶ *Fabana.*]

¶ FAbana.] A faba φάϐαλον. Anonymus in vita Sancti Carulelphi. *Tantam fabanam coxit, ut per totam hebdomadam satis haberet.* Perperam est (inquit Meursius) in MS. *Fabinam.*

¶ *Fabaria.*] Locus quo fabæ vel seruntur, vel ponuntur. L. Salic. Tit. 29. §. 13. *Si quis in napiam, in fabariam, in pisariam, in lentulariam, vel his similia, ad furtum faciendum ingressus fuerat.*

¶ *Fabatum* & *Fabina.*] Vide *Fabana.*

¶ *Fabula.*] *Pactum, conventio. Tabulæ nuptiales* seu *testamentales.* Longob. lib. 1. Tit. 30. ca. 3. *Componat duplam metam, quam tum dictum est in illa die quando fabula formata fuerit,* Ibid. Tit. 19. ca. 9.—— *homicidium aut damnum componat* (sc. quod per diruentem domum accidit) *quia postquam fabulam formatam, de mercede* (sc. fabricaturæ domus) *pro suo loco suscepit, non immerito sustinet damnum.* Gloss. vet. *Fabula, id est pactum conditionis.*

Fabulam interpretari possumus tabulas nuptiales: ut in LL. Wisegoth. sive Foro Judicum Hispan. lib. 3. Tit. 1. l. 6. lib. 5. Tit. 2. l. 4. *morir sen fabla*: id est, absque tabulis testamenti, sive intestato discedere. Inde *confabulati*, Longob. 2. Tit. 55. l. 7. Lindenbrog. *Fabla* & *Habla* Hispan. sermo, *Fablár* & *Hablár*, loqui.

¶ *Factum.*] Gall. *fait*, à forensibus nostris dicitur scriptum solenne quo firmatur donum, concessio, pactum, contractus & hujusmodi. Aliàs *Charta.* Et est vel simplex vel indentatum: hoc, ubi plures contrahunt, illud ubi solus quispiam agit. *Factum simplex*, **deed polle** vocant; quòd cum antigraphum non habeat, margo ejus superior planè detonditur. *Indentatum*, quòd dentatim ita cum antigrapho inciditur, ut applicatis invicem incisuris intelligatur convenire; nam uterque contrahentium partem ejus unam habet. *Simplex* autem apud eum solum extat cujus bono fit. Sunt & facta triplicia, vel quotuplicia contrahentium numerus exigerit: septemplicia vidimus.

Factum olim etiam dici videtur de quadam prædii portione, agricolis cessa: ut apud nos Hida, bovatus, carucata: seu Firmæ, vel Tenementi species domino præstans opera servilia aut colonica. Capitular. Carol. lib. 5. cap. 151. Sic in rubrica. *Ex Capitulis Domini Caroli: qualiter ex factis aut mansis, vel quartis, manopera & census, ac tributa, ac reliqua servitia exigantur vel agantur.* Deinceps in textu: *Pro nomia reclamatione quæ ad nos venit de hominibus Ecclesiasticis, seu fiscalinis qui erant adjurnati quando in Cœnomanico pago fuimus: visum est nobis una cum consulta fidelium nostrorum statuere, ut quicunque de prædictis hominibus, quartam facti tenet cum suis animalibus, seniori suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret, & postea nullum servitium ei manuale in ipsa hebdomada à seniore suo requiratur.*

Quarta.

Senior pro Domino.

¶ *Fadelfium*, al. *Faderfium.*] Donum quo pater vel frater sponsam donat ad nuptias transeuntem; fortè præter dotem, quod dicant Germani. A Sax. ꝼæðeꝛ, Germ. **fader**, id est pater: ꝼeh *pecunia, donum, symbolum.* Longob. lib. 2. Tit. 1. l. 4.——*habeat ipsa mulier morgengab, & quod de parentibus ejus adduxit, id est, phaderfium.* Item Tit. 14. l. 15.———*vidua quæ in domo patris, aut fratris egressa est, habeat sibi Morgengab & methium: de faderfio autem, id est, de alio dono, quantum pater aut frater dederat ei quando ad maritum ambulaverit; mittat in confusam cum aliis sororibus, &c.* Ubi Lindenbrogius, Germ. **Erffe** hæreditaria bona: inde vox composita.

Methium.

Nostris J. Consultis, **hotchpoch.**

¶ *Faida*, al. *Feida.*] Germ. **fhede** & **feide**, Sax. ꝼæhð, i. *inimicitia*, à ꝼah, Angl. **foe**, *hostis, inimicus.* De qualibet autem inimicitia *faida* non dicitur, at de capitali illa apud Germanos, barbarosque aquilonares populos exorsa: qui privatas inimicitias per totam cognationem diffundentes, gentiles eas fecerunt & mortiferas. Tacitus in Germanorum morib. *Suscipere* (inquit) *tam inimicitias, seu patris seu propinqui, quam amicitias necesse est.* Rectè quidem *necesse*, cùm homicidia non judicis sententia, sed dextra & furore consanguineorum interfecti, pœnas pro arbitrio deposcentium, luerentur. Convellitur interea pax ubique publica, & cædes funestissimæ indies perpetrantur. Nec cohibere valuit Principis supercilium, nisi pluribus legibus, plurium seculorum vigore subrepentibus. Sic, quod nunquam potentia, tandem evincit prudentia. Leges ejusmodi crebras habes inter Salicas, Longobardicas, Francicas, aliasque exoticas antiquas, etiam in capitulis Caroli & Ludovici. Unam proferam è Saxonicis nostris ab Edmundo latam circiter Ann. Dn. 944. Me egleð ſpiðe ⁊ uſ eallum ða unꝛihtlican ⁊ menigꝼealdan. geꝼeohte ðe betpx uſ ſylꝼum ſyndon; ðon cpæðon pe. Gif hpa heonon ꝼoꝛð ænigne man ofſlea. ðathe pege ſylꝼ ða ꝼæhðe; &c. id est, *Memet enim & nos omnes tædet impiarum & quotidianarum pugnarum quæ inter nosipsos*

fiunt,

Mos gerendæ faidæ. *fiunt, & propterea in hunc modum statuimus. Si quis alium posthac interfecerit, solus cum interfecti cognatis faidam gerito, cujuscunque conditionis fuerit, ni ope amicorum integram weram intra 12 menses persolverit. Sin destituerint eum cognati & noluerint: volumus ut illi omnes (præter reum) à faida sint liberi, dum tamen, nec victum ei præbeant, nec refugium. Quod si quis hoc fecerit suis omnibus apud Regem mulctator, & cum eo quem destituit nuper, faidam jam sustineat propinquorum interfecti. Qui verò ab alio cognatorum quàm à reo sumpserit vindictam, sit in faida ipsius Regis & amicorum suorum omnium, omnibusque bonis suis plectitor.*

Mos componendæ. Morem vides gerendæ *faidæ*; jam componendæ accipe, ab eodem Rege institutum. ƿitan ſcylon fehðe ſettan; Æpeſt aſten folcꞃihte ſlaga ſceal hiſ foꞃſpꞃæcan on handſyllan, &c. *Prudentium est faidas compescere. Primo (de more Gentium) oratorem mittet interfector ad cognatos interfecti, nunciaturum se velle eisdem satisfacere. Deinde tradatur interfector in manus oratoris ut coram veniat pacatè, & de solvenda Wera ipsemet spondeat.* Wera. *Sponsam solvi satisdato. Hoc facto indicetur mundium Regis, ab illo die usque in 21 noctes, & collistrigii mulctam dependito;* Collistrigii mulcta, al. halsfeng. Manbota. *post alias 21 noctes manbotam, & nocte 21 sequenti primam Were solutionem numerato.* Hæc ille.

Floruit sæva ista consuetudo usque ad Normanica secula & inferius. In legibus enim S. Edouardi Confes. quas recognovit Guilielmus primus, probavítque & ipse recognitas, & Henricus II. (ut testatur Hovedenus) sic continetur cap. 12. *Parentibus occisi* (ità enim more Normannorum, cognatos vocat) *fiat emendatio, vel guerra eorum portetur; unde anglicè proverbium habetur*, Byhe ſpeꞃe oꝼ ſiðe oððe bæꞃ; i. *eme lanceam à latere, aut fer.*

Faidam autem mulieres non levent, cum ad ipsas militaris laus non spectat, nec armorum cura.

Faidosus, Qui est in *faida* cum aliquo. Is in quem *faida* canitur: al. *Diffidatus*, quod vide. Diffidatus. Capitul. Carol. lib. 1. ca. 4. *Si faidosus quis sit, discutiatur tunc quis è duobus contrarius sit, ut pacati fiant & distringantur ad pacem.*

¶ *Falconarius.*] In An. 871. pa. 310. Vide locum supra notatum ad *Acceptor.*

¶ *Falda, Faldagium, Faldsoca.*] ꝼalð, Saxonibus *stabulum* vulgariter: propriè verò *septum, claustrum*: cum ad aliorum animalium, tum ad hominis præsidium. Inde sedes Episcopi cancellis circumclusa (quam & *thronum* & *stallum* vocant) in antiquis membranis, *faldistorium* dicitur: Faldistorium. sepimentum etiam quo damæ concluduntur (vulgo *parcus*) Ælfredo, ðeꞃ-ꝼalð; & quo nociva animalia carceri mancipantur; nobis hodie, a pin-fald. Falda. i. *homines villæ debent ponere oves suos in* faldam *Domini*, vetus MS. monasterium S. *Edmundi* tangens. LL. Danic. cap. 55. Qui habet *Stoanhors* habeat illas in clausura quæ dicitur *fold*, &c. Vide.

Faldæ autem nomen & usus, apud pastores præcipuè innotuit, & re ovina; qua triplici venit acceptione.

Frequentiùs pro *ovili*: hoc est, pro sepimento ex caulis vel cratibus facto, quo pastores nocte includunt oves, tum ad stercorandum arva, tum ne in segetes spatientur.

Interdum pro *crate*: hoc est pro parte *faldæ*, quam ex pluribus cratibus connexis, fabricant. Custumar. de Hecham Prior. Lewes fol. 15. *Portabit faldas Domini*, i. crates faldæ, aliàs, *cleias*. qr.

Sæpenumerò pro *libertate* (quam vocant) *Faldagii*, & omnibus juribus ad eam pertinentibus. Hoc quid sit, vide mox infra in *Faldagium*. Tali autem sensu occurrit in partitione hæreditatis Willielmi Rustens. Milit. qui floruit An. 1240. —— *& quod habeat unam faldam, & præter hæc quædam parva barcaria.* In nigro lib. de Hecham Prior. Lewes 4. Hen. 6. *Tenet in dominico de domino Priori de Lewes unum messuagium, & vxx acras terræ cum tribus faldis, &c.* Breve Regis Henrici I. *de faldis* lib. Ramef. Sect. 229. *Henricus Rex Angl' Comiti Willielmo de Warenna salutem. Præcipo quod faldæ de Manerio de Heilingeia, non sint ibi nisi sicut hucusque fuerint, & sicut juste esse debuerint. T. Pagano fil. Joh'is apud Wodestoc.* Dubitetur autem, cui trium istarum significationum, vox *faldæ* in hoc Brevi referenda sit: at videtur primæ & novissimæ.

Faldagium est privilegium erigendi & circumagendi *faldæ* seu ovilis, per certam camporum extensionem: eorundem stercorandi gratiâ, & gregis fovendi. *Faldæ agium*, nam sic Festus *aquagium* dixit, q. *aquæ agium.* Vulgo *Cursus faldæ*, & *Cursus faldagii* appellatur, **a foldcourse**: in Chartis antiqq. *Faldsoca*, id est, *libertas faldæ*. Cursus faldæ. Cursus faldagii. Faldsoca. ꝼoc enim apud Saxones nostros, *libertas* est. Inde in rescriptis forensibus, etiam hodie *libertas faldagii* nuncupatur: Libertas faldagii. & ideo scilicet, quod nulli olim licuit vel in terris suis propriis, *faldam* erigere, aut gregem alere, nisi domino feodali seu Manerii, hoc ex jure publico privilegio gaudenti. Est igitur *libertas faldagii*, seu agendæ *faldæ*, prærogativa dominicalis, Tenenti plebeio non competens. Videtur enim in prima Maneriorum institutione, dominos ità suis Tenentibus dispescuisse agros, ut libertas ista penes seipsos remaneret, terrarum dominicalium stercorandi gratiâ: & ut grex ejusdem libertatis, post deportatas messes, omnium terras promiscuè depasceret, donec iterum seminarentur. Hanc institutionem nonnulli Comitatus, ubi campi propter sterilitatem nihilo aptiores sunt quàm pascendis ovibus (putà ericeta Norfolciæ, Suffolciæ, Cantabrigiæ, &c.) hodiè plerumque retinent. Alii verò, præsertim qui pascuis luxuriantur, silvis & bobus magis quàm Cereri & gregibus idoneis; arvísque eò gaudent angustoribus;

bus; ovium paſcendorum, in arvis illis licentiam, Tenentibus ſæpiſſimè permiſere, *faldæ* beneficio ſibimet reſervato, cui igitur per ſingulas noctes eaſdem oves ingerere, Tenentes obligantur, terras (ut diximus) dominicales ſtercoraturas. Dominicum hoc privilegium *faldam liberam* vocant forenſes: Tenentium ſervitutem, *Sectam faldæ*: ſtercorationem, Iceni **Cath**. Charta antiqu. Gulielmi Prioris Lewes, in Suſſex. de terr. & libera falda in Hecham in Com. Norff. *Conceſſimus, &c. & totam terram Reginaldi Marci* —— *cum falda & ſecta faldæ de hominibus noſtris, & omni libertate quæ ad faldam pertinet, ſicuti eſſet in propria manu.* Hanc *ſectam faldæ* dominus hodie ibidem obtinet, ſed novato more antiquo. Hodie enim oves Domini & Tenentium, uno paſcuntur grege, ſub paſtore à domino dato; in cujus ſtipem Tenentes ideo contribuunt: & paſtor ille Tenentium oves æquè ac Domini curans, unà omnes in *falda* domini reponit; Tenentium (qui jam ſupra *homines* dicuntur) *ſectam* hoc modo exequens. Simile multis in locis obſervatum eſt.

Falda libera. Secta faldæ. **Cath.**

Faldſoca quid ſit, paulò ſuperiùs expoſuimus. Sæpè occurrit in antiqq. Chartis: unicam adjungam. Chartular. Monaſterialis Eccleſiæ beatæ Mariæ de Wimondham. pa.48. Rogerus Ruſteng. conceſſit dictæ Eccleſiæ ——40 *acras terræ in Scarnebrune de feodo Nich. de Scarnebrune, cum dimidia faldſoca, &c.*

¶ *Faldiſtorium.*] Sedes Epiſcopi elatior, & cancellis circumcluſa, ex quo nomen, *Stalla, thronus.* Vide ſupra *Falda*, infra *Storium.* In ſolenni formula antiqu. degradationis Archiepiſcopi. *In primis in publico extra Eccleſiam paretur aliquis eminens locus congruens ſpacii pro degradatione fienda. Item ſuper eundem ordinetur una credentia, ſimplici cum tobalea cooperta, &c.* Poſt aliquot: *Item paretur faldiſtorium pro Pontifice degradatore. Item ſedilia pro officialibus.* Et inferius: *Pontifex degradator — aſcendet ad locum prædictum & ibidem ſedebit in faldiſtorio.*

¶ *Falſoco* & *Faldſocn.*] Vide *Falda.*

¶ *Faldwurthi* al. *Faldwrthi.*] Occurrit mihi vocabulum in Charta quadam Regis Edouardi Confeſſoris, Ailwino Abbati Rameſienſi confecta, ubi ſic legitur. lib. Rameſ. Sect. 97. *Volo præterea ut Sancta Maria, & Benedictus, & Abbas, & fratres Rameſiæ, habeant ſocam in omnibus, ſuper omnes homines qui ſunt motwrthi, ferdwrthi, & faldwrthi in illo hundredo & dimidio, cujuſcunque homines ſunt.* Quid hìc ſibi voluerint, *Motwrthi, Ferdwrthi, & Faldwrthi*, nullo fretus interprete, nullo myſtâ, conjecturis expono: Quòd Abbas Rameſienſis habeat *ſocam*, i. libertatem ſeu privilegium (*Francheſiam* vocant) ſuper omnes homines qui talis ætatis & conditionis ſunt, ut *Motwrthi* habeantur, hoc eſt, conſcribi mereantur in placita & conventus publicos. *Ferdwrthi*, vel pro *fredwrthi* legatur, hoc eſt, qui eò adoleverint ut jurentur in pacem regiam: vel (quod malo) pro *firdwrthi*, id eſt, qui evocentur in militiam; quam hæc ætas *expeditionem* appellavit, Saxones ꝼırꝺ. Inde vulgare apud eos ꝼırꝺ-ꝼaꞃe: & in Charta Saxon. Regis Æthelredi An. Dn. 1002. ꝼıꞃꝺ-ꝼæꞃelꝺe, pro egreſſu in expeditionem.

Faldwrthi, eos notare cenſeo, qui idoneæ ſunt ætatis *faldari*, hoc eſt, ſtabiliri in certo aliquo contubernio, ſeu decania, Saxonibus *Friborga*; ut de eo conſtet ubinam exigendus ſit, ſi in Regem deliquerit. *Mot* Saxonicum, aliàs ᵹemot, *placitum, conventum* ſignificat: *Fred* & ꝼꞃıð, *pax*: ꝼıꞃꝺ, *expeditio*: ꝼalꝺ, *ſtabulum, ſtatio. Wrthi* (quod ſingulis ſtabulis adjungitur) *dignus, aptus, idoneus.* Vocabulum *homines*, primo loco communi acceptione venit: poſtero, pro *Vaſſallis, Tenentibus*, & hujuſmodi.

Mot, & Gemot. Fred, & Frith. Fird. Fald. Wrthi. Homines.

¶ *Falkeland.*] Vide *Falklande.*

¶ *Fallire.*] Italicum. *Errare, deficere, deſtituere.* Gall. *falloir*, Angl. **to fail**, or **miſſe.** L. Salic. Tit. 29. de vulneribus, §. 1. *Siquis voluerit alterum occidere, & colpus* (id eſt colaphus) *ei fallierit, vel cum ſagitta toxicata, eum percutere voluerit, & ei ictus fallierit*, IID, *den. qui faciunt ſol.* LXII. *culpabilis judicetur.*

¶ *Fallonia.*] Eſt culpa ſeu injuria, propter quam vaſſallus amittit feudum. Vulgo *Felonia*, quod vide.

¶ *Falſonarius.*] Adulterator, **a forger.** ——*& quod falſonarios Chartarum, & retonſores denariorum, ubi eos ſcient detegent.* R. Hoved. f. 424. n. 40. vide ibid. f. 313. b. n. 40. *falſoneria.*

¶ *Familia.*] Pro *hida, maſſa, manſo, carucata.* Beda Hiſt. Eccl. lib. 4. ca. 3. ——*donavit terram quinquaginta familiarium, ad conſtruendum monaſterium.* Infra ca. 13. —— *habens terram familiarum* 7000. Et ca. 16. *Eſt autem menſura ejuſdem inſulæ* (Vectæ) *juxta æſtimationem Anglorum* 1200. *familiarum, unde data eſt Epiſcopo poſſeſſio terræ* 300. *familiarum*, Ca. 22. ——*accepit locum unius familiæ.* Hæc omnia de *Hidis* intelligenda ſunt: nam Bedæ interpres Saxonicus coætaneus, paſſim *hidam* legit, ubi Beda familiam. Et ſic alii.

¶ *Fahnlen, Fanenlen, Vanlehen.*] Germanis dicuntur illuſtriora feuda, quæ traditione vexilli ſub inveſtituræ nomine, ab Imperatore conferuntur. *Feuda vexillaria.* Fane enim Sax. aliis Vane & Vaen, *vexillum*: lehen, & leen *feudum.*

Hoc modo ab Imperatore inveſtiuntur Duces, Marchiones, Comites, aliique majores Capitanei: quibus tamen inveſtiendi per vexillum poteſtas non datur. Nec vacante Imperio, dum Proviſoris partes agit Palatinus, aliaque diſponit Beneficia, hæc conferre permittitur. Expreſſè enim in Aurea bulla Caroli IV. Dat. An. Dn. 1356. ſub his verbis cautum eſt—— *feudis principum duntaxat exceptis, & illis quæ* vanlehen *vulgariter appellantur:*

pellantur: quorum investituram, & collationem soli Imperatori, vel Regi Romanorum specialiter reservamus. Ex authoritate istius investionis, populares suos in militiam olim educerent investiti: propriúmque erigentes vexillum, alienum (minoris conditionis) sequi non tenerentur. Video in antiquis apud nostrates sigillis (putà ante ætatem Henrici III. Nobiles plurimos equis edi insidentes, vexillaque (pluriumque bilinguia) è summitate hastæ in humero ferentes, sed an huc pertineant altiùs disquirendum censeo. Nam & vexillariis Equitibus rectè conveniat iste cultus. Vexillariorum autem tam eximia olim dignitas fuit, ut Arnoldus de Eudevehan Marescalciam Franciæ renunciavit, vexilli (quæ Auriflamba dicebatur) gestationis potiundi gratiâ: ut supra in *Auriflamba.* Et Hieronymus Blancas in rerum Aragoniæ commentariis contendit antiquos Suprarbiensium in Hispania Reges ante Innicum Aristum, alios non fuisse quàm signiferos ductores: de quo nos alibi. Hoc autem intelligendum existimo de primario exercitus signifero, non de secundi ordinis latore: nam distinguuntur propriè signum & vexillum: istud nempe esse cohortium, illud totius legionis, quamvis aliàs sæpius confundantur. Refert similiter Guliel. Tyrius lib. 6. ca. 17. fratrem Regis Franciæ (potentissimum Principem) ducem & signiferum in bello sacro constitutum.

Vide *Vexillum feudale*, & quæ de hoc leguntur in Speculo Saxon. lib. 3. Art. 53. & lib. Art. & alibi ibidem, & vide supra in voce *Dux*, §. *Ducatus conferendi mos*

¶ *Fano.*] Sax. fane al. fan, ban, pan, *vexillum*; eò scilicet, quòd hoc linteoli instar esset: ad cujus significationem illa omnia conducunt primariè. Vide *Ban.* Germani hodie vexilla, **fanen** vocant: & ab ea similitudine nos etiam ferreas laminas quæ in fastigiis ædium versatiles eduntur, ad notitiam venti, **fanes** appellamus. Sed Latinis Scriptoribus occurrit *fano* frequentius.

Cap. 1. Pro *linteolo, involucro.* Ordo Roman. editionis Hittorp. pag. 3. *Populus dat oblationes suas, id est, panem & vinum, & offerunt cum fanonibus candidis, primo masculi, deinde fœminæ.* L. Alman. Tit. 84.——*involvat in fanone & ponat sigillum.*

Pro *sudario.* Alcuinus de divinis offic. cap. de singulis vestib. *Sudarium quod ad tergendum sudorem in manu gestari mos est, quod usitato nomine fanonem vocamus.*

Papiâ: *Fanon* dicitur *corporale*: sed pro *veste Sacerdotali* Rabano Maur. de institut. Clericor. ca. 13. *Quartum verò* (inquit) *mappula sive mantile, Sacerdotis indumentum est, quod vulgo phanonem vocant, quod ob hoc eorum tunc manibus tenetur, quando Missæ officium agitur.* Perinde, qua & usi sunt Diaconi. Chronicon Richersp. Anno 402. Zosimus PP. constituit ut *Diaconi in ministerio altaris levam semper tegerent palliis, id est, fanonibus.* Etiam & ipsi Subdiaconi sicut Author est Leo Marsic. Casinens. Hist. lib. 3. ca. 73. *Fanones aurei pro Subdiaconibus 3. & alii 14.* Quin & paulò ibi inferius: *Fano Imperialis aureus totus.*

Pro *Turunda* medicorum: **atent.** L. Alman. Tit. 59. §. 6. *Si testa transcapulata fuerit, ita ut cervella appareant, ut medicus cum pinna aut cum fanone cervella tetigit, &c.* In his me plerumque antevertit Lindenbr.

¶ *Faramannus.*] Burgund. Tit. 54. §. 2. *De exartis novam nunc & superfluam faramannorum competitionem & calumniam à possessorum gravamine & inquietudine, hac lege præcipimus submoveri, ut sicut de silvis, ita de exartis (sive anteacto, sive in præsenti tempore factis) habeant cum Burgundionibus rationem, quoniam sicut jamdudum statutum est, medietatem silvarum ad Romanos generaliter præcipimus pertinere.* Et §. 3. *Similiter de curte & pomariis circa Faramannos conditione servata,* i. *ut medietatem Romani æstiment præsumendam.* Ubi Lindenbrogius in Gloss. *Forsitan iidem sunt* (Faramanni) *qui alibi arimanni & erimanni vocantur.* Ego nec probo, nec reprobo: alii viderint. Faran autem Saxon. & færan, *itinerare, transire, progredi,* unde & *fara* Longobardis pro *generatione,* ut supra: **man,** *homo*; færan insuper *proscribere.*

¶ *Fardella, Ferdella, Fardendela, Fardingdela, Farding, Fardingel, Farthindel, Farundel, & Ferlingus.*] Dicantur omnia de quarta parte rei cujusvis, feorð enim Sax. *quarta*: ðel seu ðele *pars.* Teuton. *Vier-deel.*

Vier-deel land, i. hondert roeden *Killiam,* i. 100. perticæ, roed virga pertica rode decemped. ibidem.

Non reperio tamen de alio dicta quàm de portione terræ, nisi quòd *farding* & *ferlingus* etiam de numi. *Fardella terræ* (ut mihi constat è veteri MS.) est quarta pars virgatæ terræ. *Decem acræ terræ* (inquit MS.) *faciunt secundum antiquam consuetudinem unam ferdellam, & 4 ferdells faciunt virgatam, & 4 virgatæ faciunt unam hidam, & 4 hidæ faciunt unum feodum militare.* **Farding deale** autem aliàs **Farundel** juxta Cowellum, quartam partem acræ significat, quam nos *rodam* vocamus (illæ præterea *quadrantatam terræ*) & Cromptonum laudat authorem. Cum igitur *quadrans* sit quarta pars denarii, *obolus* dimidia: & contineat *solidus* 12 denarios, libra, 20 solidos: deprehenderétque ille in Regist. brevium Original. *quadrantata, obolata, denariata, solidata* & *librata terræ* (suspicatus proportionum gradus ita in terrarum æstimatione, ut in nummorum insequendos) *quadrantatam* de quarta parte acræ, *obolatam* de dimidia, *denariatam* de ipsa acra, *solidatam* de 12 acris, *libratam* de vicies 12 (hoc est 240.) acris intelligit. Mihi tale nusquam occurrit, nisi quod agrimensores *farthindel* dixerint tam de quarta parte acræ quam de quarta parte denarii, & præterea acram terræ marcæ argenti assimulantes, tot in hac quadrantes

drantes, quot in illa perticas numerant. Sic ut si *fardindel terræ* quadranti argenteo jam responderet, extarent in acra una 160 *farthindels*. Vocabulum igitur de quarta parte virgatæ terræ potius intelligo, scil. 5. acras vel eo supra continere, nam in Domesd. sic lego Tit. Somerset, Ermenton. *Huic Manerio pertinet consuetudines istæ. de ferdingel xxx. den. &c.* Num quis tot denarios è quarta parte acræ colligendos censeat, cum sub illo seculo vix 30 acræ tanti haberentur? Certè vereor ne *fardingel* illic de 4. parte carucatæ, vel ejusmodi alicujus mensuræ potius dicta sit: nam in Hibernia ipsas carucatas terræ *quarterias* vocant, & quadrantes ipsarum *cartrons*, velut *quartas* seu *ferdindelas*. Sed agnoscit & ipse *viginti libratus terræ*, & *centum solidatus terræ*, ad annuum valorem aliàs spectare, eique jam assentior. Vide singula vocabula si plura velis.

Farding, in nummo argenteo notissimè dicitur de quarta parte denarii. Sed erat olim aureus quidam, quartam *Nobilis* partem valens, hoc est 20 denarios veteres, qui hodie quinque solidos excedunt. Statut. secund. an 9 Henr. 5. ca. 7.

¶ *Farfalius.*] Decretio Childeberti R. ad L. Salic. ca. 6. *De farfalio ita convenit, ut quicunque in mallo præsumpserit farfalium minare, sine dubio suum Wergildum componat, quia omnino volumus, ut farfalius reprimatur. Et si fortasse adquiescet istum farfalium custodire, vitæ periculum per omnia incurrat.* Silent hic glossographi, & ego de exotico non audeo temere pronuntiare. *Ferfallen* autem al. *verfallen*, Bavariis idem significat quod Gallis *forfaire* & *forfaict*. Vide *Forisfacere*. Etymologic. Teuton. **ver-fellen** vetus, *Stuprare*: vulgo, *feloniam facere*. Saxonibus etiam nostris, ꝼeꞃ & ꝼæꞃ, *cassus*: ꝼælen, *cadere*, *delinquere*.

¶ *Fargana.*] Leo Marsican. in Chron. Casinens. lib. 3. cap. 57. de Roberto Guiscard. Duce Apul. qui obiit cir. An. 1083. *Profectus hinc* 190. *farganas fratribus in dormitorium misit.*

¶ *Farinarium.*] *Molendinum*, *Mola*, à Latino *farina*, Gal. *farine*. L. Salic. Tit. 32. §. 3. *Si quis viam quæ ad farinarium ducit clauserit* 600 *den.* ——— *culp. judic.* Et Tit. 24. §. 3. *Si quis sclusam de alieno farinario ruperit* 600 *den. qui faciunt sol.* 15. *culpab. judicetur.* Char. Caroli Simpl. lib. 5. Aimoin. adject. ca. 42. ——— *pratis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, farinariis, cum mancipiis & colonis, &c.* Item alia ejusdem Regis in Chron. Camerac. lib. 1. ca. 67. ——— *terris, aquis, aquarúmque decursibus, farinariis, piscationibus, &c.* Crebrò in Chartis antiqq. Marculfo etiam & traditt. Fuldensib. non incognitum.

¶ *Farlegani* & *Forlegeni.*] *Fornicatores, adulteri.* Sic titulus 9 legis Frisonum, qui *De Ferlegani* inscribitur exponendus. ꝼoꞃe Sax. *ante*, *adversus*: licgean (Anglico vet. & Germ. **liggen**) *cubare*, & per translationem *fornicare*, unde in Sax. Evang. Mat. 5. 32. legnyrre pro *adulterio*. Sed ꝼoꞃe aliàs dicitur pro *supra*: Et in LL. Sax. reperitur & ꞅubliggeꞃ & ꝼoꞃlegeꞃ, quasi hoc de incubo seu viro, id de succuba seu fœmina intelligeretur. Usurpatur hoc autem promiscué. Nam in rubrica legis Aluredi ca. 10. Be ꝼeꞃlegeꞃum *de fornicantibus* dicitur, ut de epicœno: & in *fœdere* Aluredi & Guthurni ca. 4. MS. quidam Codex antiq. *De* ꞅublegeꞃum (inquit) *sapientes instituerunt, ut Rex habeat superiorem, & Episcopus inferiorem*, hoc est, Rex mulctam viri, Episcopus fœminæ. Codex autem ipse Saxonicus non ꞅublegeꞃum legit, at ꞅiblegeꞃum, hoc est, consanguineorum incestu. ꞅib enim *consanguineus* est.

¶ *Faristel.*] Domesd. viarum obstructio. A Sax. ꝼaꞃ, i. *iter*, *via*. ꞅꞇal *stabulum*, *obstructio*. Hinc *forstallarius* & **forestallers**. Vide *Forstall.*

¶ *Fastermannes.*] In LL. Edouardi Confess. MSS. cap. 39. inscribitur: *De emptoribus, sive fidejussoribus*, quod Anglicè dicitur **fastermannes**. Reor id significare, *firmiores homines*, quos authores laudent venditionis.

¶ *Fauces Alpium.*] Non semper dicitur de ipsarum augustiis quas *clausas* vocant, utì in *faucibus*: sed pro ipsis radicibus à Germ. absoleto **fuaziu**, i. *pedes*, ut me docuit Goldastus in Glos. ad Ekkehardi jun. Cas. S. Gal. ca. 1. ubi agit de Faucibus, i. nobili monasterio ad pedes Alpium Juliarum. *Fauces* (inquit) **fuessen** *ad pedes Alpium Juliarum, unde & nomen invenit.*

¶ *Faverca.*] Usurpari videtur in MS. Rivalensis monasterii, pro molendino ferrario, vel pro fodina; ubi ferrum eruitur.

¶ *Fealty.*] Vide *Fidelitas.*

¶ *Fegangi.*] Aliàs (opinor corruptè) Fengangi & Fengandi. Juxta Gloss. *furtum manifestum*: juxta Etymon Sax. ꝼeoh, *pecunia*, *bona*, gange, *vado*, *proficiscor*, q. vadens cum re, scil. furtiva. Anglis vett. **backbearing theef**, i. latrocinium à tergo ferens. Vel dicatur *fengangi*, à ꝼang, id est *capio*: & gange, *vado*, quasi, captus dum evasionem molitur. Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 2. *Si liber homo furtum fecerit, & in ipso furto tentus fuerit, i. fegangi, &c.* Videtur autem *fegangi* non dici de latrocinio infra 6. sol. apud Longobard. nam ibidem sequitur. *Si qualemcunque rem mediocrem furatus fuerit (unde 6. sol. aut minus in hoc edicto judicantur) si fur supra ipsum furtum tentus fuerit, non sit fegangi, sed tantum componat.*

¶ *Felagus.*] *Socius individuus, vitæ comes.* A Sax. ꝼe, id est, *fides*, lag *ligatus*. Hinc Anglo-Normanni *g* (ut solent) in *w* vertentes *felawe* dixerunt: nos hodie **fellow**. Tantæ animadversionis apud Saxones nostros fuit, ut desideratis parentibus & domino interfecti, *felagus* ejus mulctæ partem (viz. 6. marcas) retulit, quæ à villa seu hundredo colligebatur ob elapsum interfectorem. LL. Ed Confes.

Confes. ca. 15. *Sin infra tempus annuum non posset teneri (murdrator, id est, interfector) parentes murdrati sex marcas haberent, Rex* 40. *Si parentes deessent, dominus ejus reciperet: Si dominum non haberet, felagus ejus, id est, fide cum eo ligatus.* Similiter ca. 35. ubi quis moritur, hæredem, parentes, vel dominum non habens, arma ejus, ejus *felago* decernuntur. Vide *Fratres conjurati.*

¶ *Felonia unde, quando, quorsum: quid Anglis, quid Exteris: & quas habet species.*

¶ *Felo, Felonia,* & *Fallonia.*] φήλειν Gr. *decipere, illudere.* Ductum à φήληξ pro grosso, quod hæc ficus species maturitatem præ se fert, cum nihil sit minus. Inde φήλωμα: *deceptio, impostura.* Sed quid hîc cum Græcis? fælen Sax. & felen; Teutonicè **faelen**: *delinquere, errare, cadere:* acsi *felonia* idem sit quod delictum vel error vassalli: vel culpæ genus ob quam feudum cadat in manus domini. Feudum enim crebrò apud Feudistas dicitur cadere; & perinde, relevari, relevatio, & relevium. Dicatur etiam à Sax. feoh al. feah (vulgò **fee**) quod est *pecunia*; per translationem, *stipendium, hæreditas*; etiam *beneficium* vassali, inde *feudum* nuncapatum: & **lon** Germanis *pretium*: Sic ut *felonia* crimen sit quod *pretio feudi* (id est, amissione beneficii, seu hæreditatis) vindicatur: *felo*, qui hujus criminis reus est: Hostensis. *Fallonia est culpa, seu injuria propter quam vassallus amittit feudum.* Primùm igitur audita est vox *felonia*, inter dominum & vassallum: certè de levibus interdum injuriis dicta, ut inferiùs patebit. Angli verò non intelligunt nisi inter Regem & subditum, in criminibus quidem gravissimis (Teutonicè, **schelmerye**) scil. *murdris, burglariis, robariis* (fori audis vocabula) incendiis, raptibus, homicidiis, latrociniis & ejusmodi plurimis: quæ vitæ dispendio luuntur. Olim enim pecuniis redimerentur, quod *weram* & *wergildum* vocabant: Sed abrogata ea lege, Henricus I. suspendium furibus indixit, ut Floren. Wigorniens. Rad. Niger, & Rog. Hoveden in An. 1108. retulerunt.

Felo.

Felonia apud Anglos, quid.

Suspendium ob *feloniam* quando inductum.

Est igitur apud nos hodie *felonia*, crimen post læsæ Majestatis gravissimum: utpote quod in Regem, pacémque & dignitatem ejus committitur: *pretio feodi*, id est, totius hæreditatis, fortunarum omnium, ipsiusque vitæ plectitur. In quibusdam tamen *feloniis* (ex acerrimo genere non existentibus) mortis judicium effugiant rei literariæ experti, si legentes, clericos se esse profiteantur. Clericali enim Ordini (ita olim indultum est) fœminis interea repudiatis, utì ordinis illius minime capacibus. Hæc verò omnia de majoribus *feloniis* intelliguntur: sunt enim minores quædam, *feloniæ* nomine haud vulgo cognitæ; at proprio vocabulo *petits larcenies*, id est, parva latrocinia appellata. Fiunt (quippe) de rebus duodecim denarios non valentibus, & puniuntur flagro & facultatum omnium ademptione, non autem vitæ, aut prædiorum. Dicuntur & in legum rescriptis, mutilationes membrorum *felonicè* fieri, cum tamen non sunt *feloniæ*, nec instar *feloniarum* vindicatæ.

Feloniæ minores.

Petits larcenies

Felonum bona Rex solus percipit: etiam prædia quæ pura tenentur hæreditarie de semetipso. Quæ de aliis, in annum solùm & diem, redditque deinceps domino feodali; sed vastata (ut loquuntur) interea, id est, excisis domibus, silvis, & arboribus. Prærogativam istam, forenses, *annum, diem, & vastum* nuncupant.

Vides *feloniæ* apud nos conditionem, quam exteris narro: edicturus vicissim nostratibus, quæ sit apud exteros. Nascentibus siquidem feudis, nascuntur unà *feloniarum* cautelæ: earum igitur origo in voce *Feudum* est petenda: ubi etiam constabit, feuda omnia primò fuisse ad arbitrium dominorum, & his admodum similia quæ nos *Tenuras nativas*, & *Tenuras ad voluntatem domini*, vulgo **Coppy-holds** appellamus. Vassallis enim ad placitum domini adimerentur, etiam non delinquentibus; donec hoc prohibuit Lotharius Imp. sine culpa fieri; vel (ut alii loquuntur) sine causa egregiæ ingratitudinis, ut videre est, Tit. quib. caus. feu. amit. Voluit quippe ratio ut ingrato vassallo dominus adimeret, quod ex gratia tantum possidendum cesserat.

Feloniæ apud exteros origo.

Lib. 1. Titt. 20. 23.

Feloniarum species variæ fuere, secundum mores curiarum, ut tradit Obertus. Colligi igitur omnes non possunt, sed plurimas exhibent leges feudales, unde nos sequentes delibavimus, ut intelligant nostri jurisconsulti antiquam feudorum nostrorum disciplinam, è Jure feudali Longobardorum (hoc est, Anglo-Saxonum consanguineorum) promanasse. Permulta enim delicta quæ in eo Jure tollunt prædia, in nostro quoque itidem aliquando faciebant: faciúntque hodie multa quidem: præsertim in curiis Baronum, tenuras quas diximus **Coppiholds**, respicientia. Nomine tamen *feloniarum* non cognoscuntur, sed causæ esse (*forisfacturæ* nuncupatæ) ob quas ità lapsi Tenentes, Domino terram abdicunt. Et ut in lege feudali ex Conradi Imp. constitutione, feudum prohibetur adimi nisi *convicta culpa, & approbata judicio parium curiæ, quod laudamentum* vocant: ità & in istis curiis nostris, *forisfacturæ* causa judicio Tenentium Manerii (quod *veredictum* nuncupant) est affirmanda. Sed prædictas species intuere, quarum aliæ ad feudum spectant: aliæ ad personam domini.

Feloniarum apud exteros species.

Lib. 1. Titt. 20. & 23.

Si post mortem domini vassallus, vel post mortem vassalli, hæres per annum & diem dominum non adierit, fidelitatem pollicendo, & investituram (quam nos *seseinam* & *admissionem* vocamus) petendo. Tit. quæ fuit pri. cau. benef. amit. & lib. 4. Tit. 44. Constit. Conrad.

Lib. 1. Tit. 21. Lib. 3. Tit. 1.

Si tribus vicibus (convenienti tempore interposito)

Lib. 1. Tit. 21. Lib. 3. Tit. 1.

Lib. 3. Tit. 1. interposito) ad curiam domini citatus, investituram suscipere & fidelitatem jurare detrectaverit vel reclamaverit.

Lib. 3. Tit. 1. Lib. 4. Tit. 21. 39. Si servitium debitum facere recusaverit: vel feudum (id est, tenuram) abnegaverit.

Lib. 1. Tit. 21. Si totum beneficium vendiderit sine licentia domini. (Pereat enim servitium domino debitum redacto ad inopiam vassallo.) Vel

Lib. 4. Tit. 44. Lib. 3. Tit. 2. Si quempiam alia lege infeudaverit quam ipse habet, vel talem vassallum qui feudum deservire non potest.

Lib. 4. 108. Lib. 4. Tit. 7. & 109. Si Clericus efficiatur, aut votum religionis assumat.

Lib. 1. Tit. 20. Si contra ea quæ in fidelitate (id est, in juramento fidelitatis) nominantur fecerit.

Lib. 4. Tit. 42. Si aliam *feloniam* commiserit, hominem viz. (i. convassallum suum vel parem curiæ) tradendo, ut amplius in curia stare non possit.

Hæ *feloniæ* ad feudum ipsum plerunque spectant: sunt & aliæ quæ personam domini respiciunt.

Lib. 1. Tit. 14. Lib. 3. Tit. 1. Si dominum assalierit, vel ei gladio aut veneno insidiatus fuerit: aut castrum seu vicum in quo dominus est vel domina, vi aggressus fuerit.

Lib. 1. Tit. 14. 21. Lib. 3. Tit. 1. Lib. 4. Tit. 28. 48. pro obsid. Si in campestri bello vel pugna periclitantem dominum dereliquerit: vel cum poterit, non liberaverit eum à morte vel obsidione. Hæc primaria causa habita est, quàm leges etiam Edouardi Confessor. graviùs vindicarunt: ca. 35. Tit. de Heretochiis. *Item qui fugiet à domino, vel à socio suo pro timiditate belli vel mortis, in conductione Heretochii, in expeditione navali, vel terrestri, perdat omne quod suum est, & sui ipsius vitam, & manus mittat dominus ad terram quam ei antea dederat, &c.*

Lib. 3. Tit. 1. Si præsciverit aliquem contra dominum assaltum, vel captionem, vel mortem, aut grandem patrimonii jacturam molientem, & non quam citò poterit dominum fecerit certiorem.

Si Domino fiat inimicus, vel inimicis ejus adhæserit.

Lib. 3. Tit. 1. Si delator domini extiterit sui, vel ipsum in grave dispendium adduxerit.

Lib. 4. Tit. 36. Si accusaverit dominum, vel testimonium in eum dixerit.

Lib. 1. Tit. 14. Si credentiam domini (hoc est consilium & secreta ei credita) manifestaverit.

Lib. 1. Tit. 14. 21. Lib. 1. Tit. 1. Si dominum cucurbitaverit (id est, uxorem ejus stupraverit, nos **make him a Cucculd** dicimus) vel turpiter cum ea luserit.

Lib. 3. Tit. 1. Si cum filia domini concubuerit, vel nepte ex filio, vel cum nupta filio, vel cum sorore domini sui in capillo, id est, in domo sua manente.

Lib. 3. Tit. 1. Si domino justitiam facere noluerit.

Lib. 4. Tit. 44. Si contra unum dominorum quorum communis est vassallus, *feloniam* fecerit, aut eum fortè cucurbitaverit: ejus solius parte privabitur.

Est etiam culpæ genus quod dominum vel non respicit (nam sic Hostiensis) vel obliquè tantum: & hoc tamen *felonia* nuncupatur: viz.

Si vassallus suiipsius fratrem interfecerit ut hæreditatem habeat, vel nepotem ex fratre; vel si hominem (putà convassallum suum aut parem curiæ) tradiderit, ut amplius in curia stare non possit: privabitur beneficio: sed quia erga dominum non facta fuit hæc *felonia*, non ad dominum pertinebit feudum, sed ad proximiorem agnatum vassalli, &c. Lib. 4. Tit. 42. Lib. 1. Tit. 2. Lib. 3. Tit. 2.

Si vero fratrem domini sui occiderit, non videtur *felonia* censeri propterea quòd beneficium non perdit. Lib. 4. Tit. 42.

Nec *felonia* propriè dicitur quod in vassallum perpetraverit dominus, licèt pari mulcta teneatur. Sic enim Tit. Quando propriet. feud. ad vas. perven. *Domino committente feloniam (ut ita dicam) per quam vassallus amitteret feudum si eam committeret: —— respondetur proprietatem feudi ad vassallum pertinere, sive peccaverit in vassallum, sive in alium.* Lib. 4. Tit. 24. Constit. Sicul. lib. 3. Tit. 17.

Nec perpetuâ feudi jacturâ semper luebatur *felonia*. Ait enim Lex quædam: *Si uni propter propriam culpam feudum abdicatum fuerit, aliis non nocet, nisi ad tempus, id est, donec hæredes illius inculpati fuerint.* Sic Baraterius Tit. 8. & ibidem in fine: *Feudum vassalli delinquentis, iterum per filium à domino gratiam ei faciente acquiri potest.* Sed de his viderint Jurisconsulti, ego in messe aliena ulteriùs non versabor.

¶ *Feltrum*, al. *Filtrum*, & *Filtrus*.] Φίλτρον. Pannus crassior ex pilis, propriè coactus, non textus. Vestis coactilis, putà galerum & pallii genus ad excutiendum pluvias, & ejusmodi. Ab Ital. *feltro*: Sax. **filt**, Angl. **felt**. Ortus vocab. *Fultrum*, **fylte**, q. *ex pilis factum vel quædam herba venifera*. L. Boior. Tit. 1. cap. 6. §. 1. *Si quis in exercitu aliquid furaverit, pastorium, capistrum, frenum, feltrum.* Ubi Gloss. Regula B. Benedicti pag. 129. *Chlamydes sive de ruscia, sive de panno, sive de feltro.* Herthonus Armen. Hist. Orient. ca. 16. *Extendentes quoddam filtrum nigrum super terram, desuper sedere fecere Changium:* Et mox, *De feltro nemo debet admirari, quoniam fortè pulchriorem pannum non habebant.* Chart. quædam barbara sub Carolo M. Goldast. nu. 58. *Accepimus ——— precium adtaxatum, hoc est, auro & argento sol. 70. & cavallos 5. cum saumas & rufias & filtros, cum stradura sua ad nostrum iter ad Romam ambulandum.*

Distillatio per filtrum: notum apud medicos.

Feltrinus: Helmodius Presbyter in Chron. Sclavorum. *Dedit etiam ei sex domos feltrinas, secundum morem terræ illius.* *Domus feltrina*

¶ *Fenatio*, & rectiùs *Feonatio*.] Vox forestica, damarum partus, pariendique tempus significans. A Gal. *faon*, i. hinnulus, a **fawn**, quasi tempus edendorum hinnulorum. Charta forest. ca. 8. *Tertium Swainmotum teneatur in initio 15 dierum ante festum S. Johan-*

* Aliàs *profenatione.*

*hannis Baptiſtæ * pro feonatione beſtiarum noſtrorum : & ad illud Swainmotum tenendum conveniant foreſtarii & viridiarii (& non alii) per diſtrictionem.* Codices impreſſi legunt — *ante feſt. S. Jo. Baptiſtæ quando Agiſtatores conveniunt pro venatione beſtiarum, &c.* & verſiones Anglicanæ reddunt, **when our gyſt takers or walkers do meet to hunt our Deer.** Valde perperàm, & quod mentem legis ex diametro oppugnat. Agit quippe lex de tempore feriato in foreſtis, quod **fence-month**, id eſt, *menſis prohibitionis* appellatur. Modò enim non ſolùm prohibentur venationes exerceri; ſed & omnimoda alia negotia, quæ aut parturientes damas, aut fœtus adhuc tenellos, agitent vel perturbent. Quod ut enixius curetur, convenire hic jubentur miniſtri foreſtæ: non ut legis violandæ authores exiſtant, ſed ut violatores omnes coercentes, tranquillitatem beſtiarum ſollicitè promoveant. Corrigendos igitur impreſſos codices, & ratio dictat, & tria apud me MSS. quorum duo *feonatione* legunt; tertius *fenatione*. Vide quod inſtat, *Fence-month*, & inf. *Foineſun*.

¶ *Fence-month.*] Vox foreſtariorum, al. *Defence-month*, i. *Menſis vetitus*, ſeu *Menſis prohibitionis*; à Gal. *defendere*; vetare, prohibere : *defenſe* prohibitio. Tempus dicitur quo venari in foreſtis non licet, nec animalia paſcere, ne parturientibus damis inferatur moleſtia. Alias *Tempus vetitum.* Sumit hic menſis initium 15. dies ante Feſtum S. Johannis Baptiſtæ, cum Agiſtatores & miniſtri foreſtæ pro *feonatione beſtiarum* (ut legis utar vocabulis) conveniant: & finitur 15. diebus dictum feſtum ſequentibus. Vide jam ſupra *Fenatio.*

¶ *Fengeld.*] Saxonic. Pecunia vel tributum ad arcendos hoſtes erogatum. ꝼen *inimicus*, *hoſtis*; ʒelð, *pecunia*, *tributum.*

¶ *Feuda unde dicta, orta, propagata. Anglis, à quo, & quot, & quando. Unius quantitas & valor annuus. Servitia, ſpecies multiplices, variata ſignificatio, &c. Obiter de LL. feudalib. qui concinnârunt, & redegerunt in ſcriptis, & quando. Qui Impp. auxere.*

¶ *Feodum*, exteris *Feudum.*] In LL. Henr. I. Feoudum; in Charta Matildis Imperatricis Foeudum; Gunthero Poëta Ligurin. Fœdum, quod à *fœdere* ibidem in ſcholiis dicit Spiegelius: *Quoniam in ſolis* (inquit) *fœderibus forma fidelitatis ultro & citro conſtet.* Nec tamen rejicit quod alii contendunt, aſſeritque Lex ipſa Feudalis, *feudum à fide, vel fidelitate* dici: Gallis antiquis *fe.*

Propriè autem *ſalarium*, *ſtipendium*, per tranſlationem prædium quo ex beneficio domini, ſed & ſtipendii loco vaſſallus gaudet, ideoque hinc *ſtipendium*, illinc *beneficium* appellatum. ꝼeo enim, ꝼeh & ꝼeoh Sax. (Anglis hodie **fee**: *merces*, *ſtipendium*: atque inde (ut mihi videtur) *feodum*, h Saxon. euphoniæ gratiâ, in ð mutato : ni placeat **had** vel **hod** adjicere, quod Saxonicè etiam *claſſem*, *ſtatum*, & *ordinem* ſignificat; ut perinde dicatur *feodum*, quaſi ꝼeohað, vel ꝼeohoð, id quod ſtatu vel ordine ſtipendiario poſſidetur. Sic cnyʒhτ-hað Saxonibus, pro *ordine militari*; nobis hodie **Knight-hod**, & **Father-hod**, **Child-hod**, **Man-hod**, &c.

Transfertur & apud nos ulteriùs *feodum* ad ſignificandum puram hæreditatem, maximum jus poſſidendi, & perpetuum rei immobilis dominium, de quo inferiùs. Primum de primo.

Feodorum noſtrorum origo & antiqua ſcientia è jure feudali (juriſconſultis noſtris nimium incognito) expetenda ſunt. Paucula igitur (ut reliquorum teneantur deſiderio) huc adſcribam à definitione exorſus. *Feudum eſt jus in prædio alieno, in perpetuum utendi, fruendi; quod pro beneficio dominus dat ea lege, ut qui accipit ſibi fidem & militiæ munus, aliudve ſervitium exhibeat.* Feudum igitur propriè non eſt ipſum prædium, ſed jus in prædio: quod & jus ipſum feudale his verbis latiùs expreſſit lib. 2. Tit. in quib. cauſ. feud. amit. *Beneficium* (ſic aliter *feudum* vocant) *eſt illud quod ex benevolentia alicui ita datur, ut proprietate quidem rei immobilis beneficiatæ, penes dantem remanente, uſufructus illius rei ita ad accipientem tranſeat, ut ad eum hæredéſque ſuos maſculos & fœmineos, ſi de his nominatim dictum fuit, imperpetuum maneat, ob hoc ut ille & ſui hæredes fieliter domino ſerviant, ſive id ſervitium nominatim quale eſſe debeat expreſſum ſit: ſive indeterminatè promiſſum ſit.* Reſpicit autem hæc definitio ætatem inferiorem: cum adulta jam eſſent *feuda*, & à primæva inſtitutione paululùm deflexa. Origo altiùs inquirenda eſt. (*Feudum* quid: è Cujacio ad lib. 1. Feud. Tit. 1. p. 10.)

Laborante nimirum ſeculo antiquiori bellis undiquaque graviſſimis; Imperatores, Reges, Principes conſultiùs ducunt, Patriciis & Magnatibus ſuis (quos Capitaneos vocabant) regiones integras, præſertim finitimas & hoſti expoſitas, diſtribuere. Non ut ſibi has integrè poſſidentes, opes eraderent: ſed ut diſtractas in idoneas portiones, ſingulas ſingulis militibus (habito perſonarum reſpectu) *feudi*, id eſt ſtipendii nomine elocarent: qui & cum ipſis patriam unanimiter tuerentur (fidei interpoſito jurejurando) & militanti Principi in auxilium venirent evocati. *Feudorum* igitur inventum peperit rei militaris neceſſitas: & hoc quidèm alii Gallis ſeu Francis tribuunt, alii Longobardis, alii Germanis. Gallis nempe, quòd vocabula quædam antiqua & mores feudalia Gallorum propriè videantur. Longobardis quoque ex eadem cauſa; ſed præterea quòd hi ſcita feudalia præ cæteris coluere: & quòd Gerardus Niger, & Obertus de Orto qui leges ipſas primi in ſcriptis ſub Imp. Frederico (*Feudorum* inſtituendorum occaſio.) (Ubi primum inventa.) (LL. feudales à quib. & quando concinnatæ & redactæ in ſcript.)

co I. redigere (videlicet, Gerardus librum primum, Obertus ſecundum & tertium; recentiùs enim à pluribus concinnantur quartus & 5.) Longobardicæ ditionis, i. Mediolanenſes erant. Præterea quòd floruerit maximè legum iſtarum ſplendor in Italia, præſertim dum ſopitum obmutuit jus civile, h. ab ævo Othonis magni uſq; ad imperium Lotharii 3. In antiquarum autem legum Longobardorum volumine, vocabulum *feudum* non occurrit, nec crebrò quidem *beneficium*. Habentur tamen plurima quæ apprimè huc conducunt, ſicuti & in legibus Francorum (Capitularia nuncupatis) & in Anglo-Saxonum noſtrorum, aliarumq; Gentium Barbaricarum.

Feuda apud Germanos orta.

Cum igitur omnes hæ Gentes è Germania (tanquàm è magna communiq; parente) originem duxerint: morum quoq; & legum ſimilitudinem è Germaniæ contraxiſſe non eſt dubium. Germaniam perinde mores rituſq; feudales peperiſſe, eoſdemq; longa deductos conſuetudine, non ſcriptis, ſed traditione propagaſſe; acceptos verò, mirè auxiſſe & ornaſſe Longobardos. Aſſerit quippe Gerardus ipſe antiquiſſimo tempore in uſu fuiſſe jus feudorum; quod non aliis quàm Germanis videtur tribuendum; cum inter nepotes eorum tam latè diffundantur mores iſti, ſapiatq; pars maxima verborum feudalium, non ſolùm linguam Germanicam, ſed antiquiorem prorſus ejuſdem dialectum, nempe Saxonicam veterem. Oculatiùs itaq; ſi rem intueamur, non inficior ſi quis primævam vaſſallorum conditionem à Comitibus repetierit, quos meminit Tacitus Principibus pagorum *conſilium adfuiſſe & authoritatem*. Sunt enim qui vaſſallos dictos putant à priſca Germanica, & exinde Gallica voce *Geſſel* qua ſignificari *Comitem* affirmarunt.

A Comitibus Taciti.

L. feudalis à quib. Impp. aucta.

De Lege denique feudali, ut de aliis non ſcriptis pronunciandum cenſeo: temporis eam eſſe filiam, ſenſimq; ſuccreſcenten, edictis Principum auctam indies, & excultam. Celeberrima in hoc genere ſunt Conradi illud Salici cujus mox infra meminit Gerardus, editum nempe circiter An. Dom. 1026. dum coronam Imperii à Johanne xx. ſuſcepturus, Romam perrexit. Deinde Henrici 2. Lotharii 3. Frederici 1. ſeu Barbaroſſæ, & aliorum. Sed me reprimam, ſuſceptum monet negotium. Audi librum ipſum feudalem à Gerardo Nigro concinnatum, & de ortu *feudorum* ſic diſſerentem, viz. lib. 1. Tit. 1. de his qui feud. dar. poſſ.

Feuda primò ad arbitrium dominorum omnino.

Antiquiſſimo tempore ſic erat in dominorum poteſtate connexum, ut quando vellent poſſent auferre rem in feudum à ſe datam. Poſtea verò eò ventum eſt, ut per annum tantum firmitatem haberent: deinde ſtatutum eſt ut uſque ad vitam fidelis produceretur. Sed cùm hoc jure ſucceſſionis ad filios non pertineret: ſic progreſſum eſt ut ad filios deveniret, in quem ſcilicet, dominus hoc vellet beneficium confirmare, quod hodie ita ſtabilitum eſt, ut ad omnes æqualiter filios pertineat. (Hoc Angli Gavelkinde dicimus.)

Cùm verò Conradus Romam proficiſceretur, petitum eſt à fidelibus qui in ejus erant ſervitio, ut lege ab eo promulgata; hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur, & ut frater fratri ſine legitimo hærede defuncto, vel filius, in beneficio quod eorum patris fuit ſuccedat. Sin autem unus ex fratribus, à domino feudum acceperit; eo defuncto ſine legitimo hærede, frater ejus in feudum non ſuccedit: quod & ſi communiter acceperint, unus alteri non ſuccedit, niſi hoc nominatim dictum ſit: ſcilicet, ut uno defuncto ſine legitimo hærede, alter ſuccedat: hærede verò relicto alter frater removebitur. Hoc quoque ſciendum eſt, quod beneficium (ſeu feudum) *ad venientes ex latere, ultra fratres patrueles, ſucceſſione non progreditur, ſecundum uſum ab antiquis ſapientibus inſtitutum: licèt moderato tempore uſque ad ſeptimum gradum ſit uſurpatum. Quod in maſculis deſcendentibus hodie novo jure, in infinitum extenditur. Hoc autem notandum eſt, quòd licèt filiæ & maſculi patribus ſuccedant: legibus tamen à ſucceſſione feudi removentur: ſimiliter & earum filii, niſi ſpecialiter dictum fuerit ut ad eas pertineat.*

i. Conrad. Salicus qui Romam proficiſcens coronam à Johanne xx *accepturus, Imp factus eſt An. Dom.* 1025.

Habes *feudorum* hiſtoriolam ab exordio deductam, & priſcam eorum naturam admodum apud nos hodiè exprimit terrarum conditio, quæ (ut loquuntur forenſes noſtri) tenentur *ad voluntatem domini per copiam rotulorum curiæ*, vulgo **Coppiholds** nuncupatæ, de quibus vide ſupra in *Felonia*.

Quod autem dicit *feudum in maſculis deſcendentibus, hodie novo jure in infinitum extendi*: conſiderandum eſt, quo tempore jus hoc novum in Imperio indictum fuit, & quo latore. Perhibet enim Johannes Faber, *feuda* non minus quam Ducatus, Comitatus, Baronias, &c. conſtitui perpetuas hæreditates apud Gallos ſub Hugone Capeto, qui Regnum iniit An. Dom. 988. hoc eſt, 38. an. ante legem à Conrado latam. Nobileſq; exinde cœpiſſe ſibi adſciſcere cognomina, à præcipua *feudorum* ſuorum donominatione. Quod etiam dicit *filias à ſucceſſione feudi, legibus removeri*, licèt de facto ſæpè (ut videtur) patribus ſuccederent: compertum eſt Galliæ Reges hanc exercuiſſe legem adverſus eorum ſucceſſores, qui in bello ſacro abſq; ſobole maſcula animum exhalarunt.

In Auth. Ingreſſi C. de ſacroſ. Eccl. apud Ber-hault in præf. 99. *art.*

Feuda quando hæreditaria.

De Hailan en ſon hiſt. de France.

Servitutes & onera *feudis* incumbentia.

Vides quibus vaſſali gradationibus in jus irrepſere *feudorum*. Sed & amiſere hoc totum ex plurimis ingratitudinis & infidelitatis cauſis (ut in *Felonia* (quo has nomine appellabant) fuſè legeris) gravibuſq; interea ſervitutibus erant obnoxii. Arctam quippe fidelitatem domino jurabant (ex quo alias in Hiſtoriis ſub *fidelium* appellatione veniunt) & obſequium (quod *homagium* vocant) ritu quàm humillimo ſunt profeſſi. Jusjurandum, in *Fidelitas*: ritum, in *Homagium* vide. Prodire etiam in militiam evocante domino tenebantur, ſequi ejus ſigna, & tueri latus; nec periclitantem unquam deſtituere. Tributa præterea, & multa ſubſidia (quæ *auxilia* vocant) impendere. Mortuis inſuper (neque enim mors ærumna-

Fideles.

rum finis, quod & nos hodie ringit) percipit dominus feodalium prædiorum & hæredis pupillaris custodiam (quam *Gardiam* & *Wardam* nuncupant) necnon & ejusdem *maritagium*. Ab adulto verò, *relevium* pro adeundæ hæreditatis licentia. Enarrantur hæc omnia suis locis, nec jam ideo repetenda.

Mos evocandi *feudales* ad præstationem servitii apud Germ.

Morem animadvertere quo in evocandis hujusmodi militibus feudariis ad servitii sui præstationem, & in plectendis delinquentibus tam Ecclesiasticis quam laicis, usi sunt Germani Impp. coronam sumpturi, ut extat Ligurinorum lib. 2.

Hic quoties claram Regnator tendit ad urbem
Teutonus, Ausoniam sumpturus rite coronam,
Ponere castra solet: ligno suspenditur altè
Erecto clypeus, tunc præco Regius omnem
Convocat à dominis feudalia jura tenentes,
Excubias Regi prima celebrare fideles
Nocte vetustorum debent ex more parentum.
At quicunque domi (domino nolente) relictus
Defuerit, fœdo privari Curia censet.
Tunc quoque nonnulli censura vindice Regni
Amisere diu tali possessa reatu.
Quin & pontifices, Halberstadensis, & ille
Sub quo Brema fuit, tali regalia jura
Amisere nota: personæ scilicet ipsæ,
Non tamen Ecclesiæ. Neque enim quod pastor iniquè
Gesserit, Ecclesiæ fas est in damna refundi.

Fœdum scribit poeta per œ juxta fontem Saxonicum ꝼeoh (de quo supra) sed hoc malè trahunt Spigelius & alii ad Latinum *fœdus*. Vide Spigelii scholia ad hunc locum.

Feuda quando in Britanniam illata, & à quo.

Feodorum servitutes in Britanniam nostram primus invexit Gulielmus senior, Conquestor nuncupatus: qui lege eâ è Normannia traducta, Angliam totam suis divisit commilitibus. Innuit hoc ipsum (ut Authores taceam) codex ejus agrarius qui Domesdei appellatur, Tittt. Gloweceстre. Episcopus Baion. Estrighole. *In Wales habet idem Willielmus de Ow in feudo de Estr. iii piscarias. In eodem feudo de w. Comite Radulpho de Limes' 50. carucat. terræ sicut fit in Normannia. Feudum* & *Normanniam* jungit, ac si rei novæ notitia, è Normannia disquirenda esset. Deinceps verò resonarunt omnia *Feodorum* gravaminibus; Saxonum ævo ne auditis quidem. Referunt tamen Scoti se antiquiùs suscepisse istud jugum: putà sub Malcolmo 2. Regnum ineunte An. Dom. 1004. id est, supra 60. annis, ante dicti Gulielmi senioris applicationem. Certè leges quas de hoc proferunt & Malcolmo 2. ascribunt, tantam non loquuntur antiquitatem, sed recentiori multò (vel me judice) tribuendæ. Ad nos hoc nihil.

Feuda quot in Anglia.

Divisâ autem inter Normanniæ proceres jam tota Angliâ; & ab eodem Gulielmo seniore tandem descriptâ: reperiuntur ut Author est Thom. Sprottus S. Augustini Cantuariens. Monachus, 45011. Ecclesiæ parochiales, 62080. villatæ, & 60215. *feuda militum, de quibus tenebant religiosi* 28115. In fine Mag. Chart. impr. à Tho. Erthlet An. 1531. 45000. Eccl. paro. 52080. villæ, 60215. feoda, unde Religiosi 28015. Sed in hac Angliæ distributione intelligendum est, non militibus solùm, at colonis etiam prudenter esse consultum: suis interim portionibus (quas *Soccagia* vocant) vel salvis relictis; vel à Normanno noviter erogatis.

Feudum quantum terræ continet.

Videamus nunc *feodi* quantitatem, de qua non convenit. MS. quidam codex: *Virgata* (inquit) *terræ continet* 24 *acras*: *quatuor virgatæ constituunt unam hidam*; & 5 *hidæ constituunt feodum militare, cujus relevium est* 100. *solidi*. MS. alter: *Decem acræ faciunt secundum antiquam consuetudinem, unam fardellam*; & 4. *fardells faciunt virgatam*; & 4. *virgatæ faciunt unam hidam*; & 4 *hidæ faciunt unum feodum militare*. V. Glanvil lib. 12. cap. 3. Ubi in Brevi Regis dicitur, *Unde* 12 *carucatæ terræ faciunt feodum unius militis*. Tertius verò MS. (putà Abbatiæ Malmesburiens.) ait: 16 *virgatæ terræ faciunt integrum feodum militare*: & *quando taxantur ad* 6. *sol.* 4. *den. faciunt summam* 100. *solidorum*. Continet igitur *feodum militare* juxta primum codicem, 480. acras: & huic suffragatur tertius codex si *virgata* cum secundo codice, 40 acras numeres: sin (ut primus habet) 24 solummodò, ab utriusq; multùm differt; nec tunc in *feodo* supra 484. acræ computandæ. Sed litus arat qui mensuram putat acu tangere: quùm angustior alias sit propter terræ bonitatem; extensior aliàs propter sterilitatem. Respicienda etiam dominorum munificentia & parcimonia: his tenaciter, illis profusiùs agentibus: nec non & *feodis* imposita servitia, alia de more, leviora; alia ex pacto, graviora.

Valor *feudi*.

Annuus *feudi* valor antiquus è relevio ejusdem quodammodo intelligatur. Paria enim hæc erant plerunq; priscum verò apud nos relevium, 5 libræ. Deinde (puta sub Henr. 3.) oportuit ad militiæ dignitatem evocatum, 25 libratis terræ gaudere: quasi illa tunc haberetur *feudi militaris* æstimatio. Postea verò (scil. ævo Edouardi 2. 25. lib. & demum 40. His tamen tantillis facultatibus nunquam (quòd sciam) merebatur dignitas, nec plurium sæpè *feudorum* possessione. Vide *Miles*.

Quæ servitia debentur è *feudo*.

Exigit hic locus ut ulterius exponeremus ad quæ servitia, onera, & (si fas sit dicere) servitutes domi forisq; tenentur *feudi militaris* possessores, quantoq; temporis & quo apparatu domino suo in militia deservire. De hoc autem vide mox infra in *Feudum hauberticum*: de aliis, putà *Gardia*, seu *Warda*, *maritagio*, *relevio*, *homagio*, *fidelitate*, *escuagio*, &c. in his ipsis dictionibus.

Quo ritu confertur *feudum*.

Mos in conferendis *feudis* solennis fuit, non repentinus, non temerarius. Majora, in Imperio cessit antiquitas, vexilli traditione. Galli verò è prisca consuetudine, non solùm Episcopatus, sed omnia *feuda*, annuli & baculi, quod *per rain & baston* dicebant. *Rain* enim Germ. & Angl.

Angl. **reing**: Cujac. ad 2. feudd. Tit. 3. Nos (ut alii) variis olim in traditione ſymbolis uſi ſumus. Vide *Traditio.*

Feudi nomine contineri Ducatus, Marchionatus, Comitatus.

Hæc autem de communi *feudo* militari. Sub *feudi* enim appellati one, continentur Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & illuſtria alia Regni munia à Principe immediatè deducta: quæ & ideo *feuda Imperialia*, & *Regalia* nuncupantur: tenebanturq; ſolummodo ad terminum vitæ, diu poſtquam alia minora *feuda* ad filios tranſiere, ut è Gloſſ. ad LL. feud. pateat. Tit. de his qui feud. dar. poſſ. ubi de hujuſmodi *feudo* dicitur: quod iſtud *feudum* finitur cum *perſona accipientis, quia hæres in eo non ſuccedit, niſi iterum ab Imperatore inveſtiatur.*

Feudorum nobilium triplex genus.

Erant quippe ſub his ſeculis *feuda* omnia, munia ſolummodo militaria & nobilia (non civilia, non plebeia) triplicique ordine diſtincta, viz.

Primum.

Feuda Imperatoria, ſeu *Regalia* (omnium ampliſſima) à ſolo Imperatore, vel Rege, ſub Ducatus, Marchionatus, Comitatus, vel illuſtri alio titulo ſunt collata: tenenturq; ideo à ſolo Imperatore vel Rege immediatè, & dicuntur eorum poſſeſſores, Regni vel Imperii Capitanei, quia in Capite tenent, hoc eſt, à Rege vel Imperatore vel Principe. Dicuntur præterea *dignitates Regales* quod Regii ſplendoris radios quoſdam obtinent, fruebanturq; olim juribus plerunq; regalibus. Nos *Serjantias majores* appellamus.

Secundum.

Feuda Capitanea ſeu *media*, ſunt quæ non à Principe immediatè, ſed ab aliquo Capitaneorum ſuis conceſſa ſunt clientibus: putà Baronibus, Valvaſoribus, Caſtellanis, &c.

Tertium.

Feuda militaria ſimpliciter, nec à Principe, nec à Capitaneis Regni, ſed à mediis (qui vocantur) dominis, nimirum Baronibus, Valvaſoribus, Caſtellanis, ſuis erogatæ ſunt militibus. Et hæc eadem ſunt, quæ vulgariter dicuntur *Feuda militum* & *Feuda militaria*; de quibus tota noſtra ſuperior oratio.

Iſta autem diſtinctio parùm ſolenniter eſt obſervata, brevi enim Capitanei *feuda* ſimpliciter militaria ſoliti ſunt donare; & ipſi Principes omne genus *feudorum*: quibus multiplex præterea denominatio, juxta naturam *feudi* vel indicti ſervitii, viz.

Feudum vexillare (Gall. *Fief Banneret*) eſt quod vexillario militi deſignatum eſt. Hic miles in aciem prodire tenetur vexillo inſtructus, & idonea clientum multitudine. In prima igitur vexilli ſui erectione, hoc eſt, dum à Principe creatur, 25 ad minus clientaribus militibus ex more antiquo debet ſtipari. Vide hujus veſtituræ formulam ob Olivero Marchiano graphicè expreſſam in ſuis Commentt. rerum Burgundicarum; & Choppino de Doman. Fran. lib. 1. Tit. 13. nu. 14. Sub *vexillarium* etiam *feudorum* appellatione, continentur illluſtriora omnia *feuda*, ut in Specul. Saxon. & hic ſupra invocabulo *Dux*, apertè liqueat.

Feudum hauberticum propriè eſt quod ad *Haut-Ber*, id eſt, ad Baronem ſeu Dominum majorem ſpectat; qui de priſca conſuetudine, militanti Regi adeſſe tenebatur armis integris circundatus. Et inter hæc, cùm præcipua olim eſſet lorica ferreis annulis conſerta; dici cœpit ipſa lorica *Haubergeon*, quaſi armatura militis quem *Haut-Ber* vocant, & perinde transferri ad quaſlibet loricas (Gallis *cottes du maile* nuncupatas) & ad alios vaſſallos quibus ratione *feudi* ſui hæc armatura imperata erat. Qui igitur *feudum hauberticum* poſſidebat, juxta priſcum Normanniæ Cuſtumarium, ſervire exigebatur ad bannum & retrobannum armis integris, id eſt, equo, loricâ, ſcuto, haſtâ, gladio, & galeâ, ſpatio 40. dierum intra Regni limites; quod à poſterioribus Regibus ad totidem extra Regnum; intra verò, ad tres menſes imperatum eſt. Sed an iſte cultus ſingulis indictus fuit qui ſimplex militare *feudum* tenuerunt, non definio. Sic tamen videtur, nam ab Henrico 2. Rege Angliæ edictum eſt An. 1181. *ut quicunque habet feodum unius militis, habeat loricam, & caſſidem, & clypeum, & lanceam: & omnis miles habeat tot loricas, & caſſides, & clypeos, & lanceas, quot habuerit feoda militaria in dominico ſuo.* Relevium etiam pro *feudo hautbertico* & pro *feudo* militis idem eſſe reperio, ſcil. 100. ſol. cum Baroniæ relevium 100. lib. apud Gallos penditur, nobis totidem marcis. Vide Loyſæum *Traite de Seigneuries* ca. 7. num. 64. & Cuſtum. Norm. Artic. 151. & 156.

Arma militis *feudalis.*

Berault ibidem ad Artic. 156.

Hoveden ibid. in An. 1181.

Relevium *feudi.*

Feudum loricatum eſt quod hominen edit lorica indutum. Et videtur aliàs idem hoc eſſe quod *Hauberticum*; aliàs verò diverſum, *Hauberticum* enim *feudum* ſemper notare animadvertò cataphractum, ſeu equitem inſtructum; *Loricatos* verò ſæpè dici in hiſtoriis noſtris, de illis quos *Armigeros* nuncupamus. Vide *Loricatus*, & *Armiger*.

Feudorum alia diviſio.

Feudum Scutiferum, idem etiam videtur, quod *Loricatum. Hauberticum*, & *feudum* militare. Triplicem verò denominationem, à tribus armaturæ nominibus (viz. *hauberta, lórica, ſcuto*, quæ fortè unicuique conveniant) originem ſumpſiſſe. Scuti enim ſervitium nos de ſervitio militaris feudi, intelligimus. Sed & *feuda ſcutiferorum* appellantur, quæ ſunt Valvaſinorum.

Pertinebant autem ſupradicta omnia *feuda* ad ſolos Nobiles; & propriè quidem omnia *feuda*: nam quæ ruſticis & ignobilibus obtigebant prædia, Jure feudali non cenſentur *feuda*. Factum tamen eſt ex viciſſitudine & abuſu rerum, ut hæc etiam *feuda* appellenrur; oriaturq; inde nova *feudorum* diviſio, ſcil. in *Nobilia*, & *ignobilia*.

Etiam alia.

Feudum nobile, in Reformato Normanniæ Cuſtumario Artic. 100. ſic definitur. *L'heritage noble eſt celuy à cauſe du quel le vaſſal tombe en garde, & doit foy & homage*, id eſt, Hæreditas (ſeu *feudum* nobile) eſt cujus cauſâ vaſſallus in *gardiam* provenit, dominoq; fidelitate tenetur & homagio. Complectitur (inquam) hoc *feudum* ſpecies omnes ſupradictas,

Notæ & privilegia *feudi nobilis.*

ctas & cognoſcitur (ut refert ibidem in Commentariis Beraultus) multis privilegiis inhærentibus,quæ ut nos inde collegimus iſta ſunt: *Gardia, Fidelitas, Homagium, Curia, Conſuetudines, Juriſdictio in vaſſallos, banni & retrobanni privilegium, tor & ver, jus columbarii, jus molendini, &c.*E quibus liquet ingentem Maneriorum noſtrorum multitudinem (à Normannis enim abundè auctam videmus)ex privilegiis ad *feuda* militaria olim ſpectantibus, originem ſumpſiſſe. Cum enim Rex majora *feuda* (quæ Regalia dicuntur) ſub majoribus privilegiis Capitaneis Regni diſtribuiſſet ; illi utique deducta inde minora *feuda*,cum minoribus iſtis privilegiis, ſuis vaſſallis, & clientibus diſpartiebant. Definitur igitur in exordio librorum feudalium, qui poſſunt *feudum* dare, id eſt, creare, ſcil. *Archepiſcopus, Epiſcopus, Abbas, Abbatiſſa, Præpoſitus, ſi antiquitùs conſuetudo eorum fuerit, feudum dare poſſunt, qui propriè Regni vel Regis Capitanei dicuntur. Sicut & alii qui ab iſtis feuda accipiunt, qui propriè Regis vel Regni Valvaſores dicuntur: ſed hodie Capitanei dicuntur ſeu appellantur, qui & ipſi feuda dare poſſunt. Ipſi verò qui ab eis accipiunt feudum, minores Valvaſores dicuntur.* Hæc illic.

Plurium Maneriorum noſtrorum origo.

Qui poſſunt *feudum* dare.

Qui accipere.

Feudum francum. Quemadmodum igitur omnibus non licuit *feudum* dare,ita nec omnibus accipere. Prohibentur enim ignobiles ſerviliſque conditionis homines (& quidem juxta morem heroicis ſeculis receptum) munera ſubire militaria, unde illud Virgilii Æn. 9.

Servi & ignobiles prohibiti

Mœonio Regi quem ſerva Lycimnia furtim
Suſtulerat, vetitiſque ad Trojam miſerat armis.

Soli igitur Nobiles *feudorum* ſuſceptibiles erant, quòd præ ruſticis & ignobilibus, longè agiliores habiti eſſent ad tractanda arma regendamq; militiam: & in compenſationem hujus ſui corporalis ſervitii, dictis privilegiis donata ſunt eorum *feuda*, liberaq; facta à tributis ruſticis, tallagiis ſcilicet & ſubſidiis quæ plebeia illa (*fiefs roturieres*) Regi pendebant. Nomen item *feudorum liberorum* (Gall. *franc fiefs*) tam inde quàm quòd liberis & ingenuis ſolummodò competerent, ſunt adepta : vel ut quidam aſſerunt, quod ſolummodò Francis (hoc eſt, liberrimæ Gallorum genti è Franconia oriundæ) cederent.

Feuda libera à tributis ruſticis.

Sed *Nobilium* ipſa *feuda* non ſolùm apud nos, at etiam apud Gallos, burgenſibus tandem & ignobilibus fiunt pervia. Gallis tamen non niſi auſpice Rege, & illatâ in fiſcum pecuniâ ob facultatem hanc impetrandam, propterea quod accipientis perſonam nobilitant. Nobis verò indiſtinctè mercantur qui volunt ; nec hoc refert,cùm multa gravamina,nempè, *guardiæ, maritagii, relevii, &c.* nullum exinde privilegium, ſortiantur.

Hodie ignobilibus pervia.

Feudum ignobile, plebeium, vulgare, Gall. *fief-roturier*, nobili opponitur, & propriè dicitur quod ignobilibus & ruſticis competit, nullo *feudali* privilegio ornatum: ſed quod *feudi* nomen ſub recenti ſeculo perperàm auſpicatum eſt. Nos *Soecagium* dicimus quod vide. Nonnulli (ut Prateius refert) *Burgenſe* vocant : ſed hoc aliud noſtris forenſibus.

Feudum Burgenſe.

Sunt & plurimæ aliæ *feudorum* diſtinctiones juxta arbitrium Feudiſtarum ? ſed ego horum verſutias non rimabor : præcipuas quaſdam adjungam.

Feudum genearchicum dicitur quod Princeps ſeu generis author, eâ lege familiæ ſuæ reliquit, ut perpetuò in ea maneat: alii nulli, ne fœminis, ne filiabus quidem, adeundum. Nos *Feodum talliatum* vocamus.

Feudum antiquum eſt,quod majores agnationis alicujus ſupra quartum gradum poſſedere ; &

Feudum paternum, quod parentes uſq; ad quartum gradum tenuerunt: veluti avus, proavus, abavus, attavus ; &

Feudum novum, quod cœpit in perſona beneficiarii, nec pervenit ad eum ex ſucceſſione Prat. .

Feudum quaternatum, quod Regiis quaternionibus (nos *Recorda* dicimus)apud Siculos & Neapolitanos inſcribitur. Conſtitutt. Sicul. lib. 1. Tit. 39. l. 2.——*feuda quæ in quaternionibus doanæ noſtræ*——*inveniuntur inſcripta*. Idem lib. 3. Tit. 22. Item Choppinus de doman. Fran.lib.1.Tit.13. nu. 16. *Sicula nec non lege, Feudum quaternatum ſi detur à Principe nobilitatem parit. Ex Mathæo in Præf. Conſtit. Sicularum.*

Feudum ligeum eſt, pro quo vaſſallus contra omnes fidelitatem domino debet.Lib. feud.4. Tit. 99. Vide *Ligeus*.

Feudum apertum dicitur, cum ſive ex morte vaſſalli ſine hærede, ſive ex ipſius delicto,ſive ex alia cauſâ legitima,domino liceat intrare in feudum, atq; idem reſumere. Et *Feudum aperire*, eſt cauſam hujuſmodi domino præbere.

Feudum minutum. Occurrit in Finali concordia inter Ludovicum Regem Francorum, & Henricum 2.Reg.Angl. apud Hoveden in An. 1177. *Excepto Feudo de caſtro Rodulphi, & exceptis minutis feudis, & diviſis terrarum noſtrarum de Beria.* Videtur idem eſſe quod Gallis appellatur *Menu fief*, id eſt, exigui valoris, ſine juriſdictione, & integro *feudo* ſeu nobili contrarium.

Feudum de camera dicitur, ſtipendium quod ex ærario domini quod aliter cameram vocant, vel ex arca ejus ſolvitur: juxta Cujac. in Præfat. ad lib. Feud.

Feudum de caneva eſt jus ſportularum, ſeu percipiendæ annonæ è cellario domini. *Caneva* enim Ital. penarium, cellarium, horreum. Feudd. lib. 2. Tit. 2. (*veluti cum de camera, aut de caneva feudum datur*) *poſſe conſiſtere.* Hæc verò *feuda* dicuntur eſſe in curte Domini, & impropria : & differunt *Feudum* proprium & improprium, ut Gall. *Tenir fiefs*, & *Tenir en fiefs*, noſtratibus *Tenere feudum*, & *Tenere in feodo*: nam *feudum proprium*(ut ipſa prædia) eſt extra curtem. Vide Cujac. in præfat. ad Tit.1.lib. 1. Feud. pa. 12.

Feu-

Feudum gastaldiæ, al. *castaldiæ*, est, quod actori rerum seu possessionum dominicalium, stipendii loco conceditur. Vide *Castaldia.*

Feudum Guardiæ est, quod castelli, prædiorum, aut alterius rei custodi tribuitur. Cujac. in Præfat. ad Tit. 1. primi lib. Feud. *His possessio conceditur ad tempus. Quæ actori, feudum est gastaldiæ. Quæ custodi, feudum guardiæ.* Vide *Guardia.*

Feudum advocatiæ, est feudum mercedis, datum ob quodcunq; munus sive officium. 1 Feud. 2. princ.

Feudum refutare, est renuntiare, & quod nos *Sursum reddere* dicimus, **to surrender**. Vide Feud. lib. 2. Tit. 14.

Feudum relevare, est idem redimere postquàm cecidit vel devenit in manus domini. In Curiis Baronum *Sursum capere* nuncupant.

Alia nobis *feodi* significatio. Cum autem eò perventum esset, ut in *feudum* succederet tota hæredum series, fieretq; jam hæreditas firma & perpetua, quæ primo fuerat ad voluntatem domini & instabilis: dici tunc cœpit *feudum* apud Anglos pro hæreditate, & perpetuo rei immobilis dominio, licèt ex more feudali, dominum agnosceret superiorem. Nemo enim in universa Anglia ita quidpiam gaudet in alodio, ut dicatur instar Hannoniæ Principis solummodo *de Deo & Sole* tenere: sed vel mediatè vel immediatè, omnes à Corona regni.

Feodum itaque pro hæreditate, dividunt forenses nostri in simplex, & talliatum.

Feodum simplex omnium capacissimum est, & possidendi genus maximum, à cujus successione nulla hæredum species arcetur; sed quod adeat tam unius uxoris soboles, quàm alterius; tàm consanguinei & collaterales, quam lineales & è filio nepotes.

Feodum talliatum est quod ita talliatur, hoc est, amputatur & rescinditur, ut ad nullos transeat hæredes nisi à corpore certæ alicujus personæ emanantes: exclusis interea non solùm aliis consanguineorum ramis; sed & fratribus ejusdem, ipsisq; interdum filiis ab uxore altera procreatis.

In *feodo seisitus*: semper de eo intelligitur qui amplissimo *feodi genere* tenet, idest, in *feodo* simplici, seu pura hæreditate.

Feodi forma appellatur, cum quis ex dono vel concessione alterius prædia tenuerit sibi & hæredibus suis, reddendo vel dimidiam, vel tertiam, vel ad minus quartam partem veri valoris. Tenens hujusmodi ad nulla servitia obligatur, nisi quæ in ipsa Charta continentur: excepta *fidelitate* quæ omnibus tenuris incumbit.

Feudatarius qui feudum à domino vel patrono concessum, accepit. Aliter *Feudatus, Feodatus, Feudalis, Beneficiarius, Vassallus.*

¶ *Feudatarius*, al. *Feodatarius.*] Etiam Officialis est, à Magistro Curiæ Wardorum seu pupillorum, sub sigillo Curiæ illius, uni vel pluribus Comitatibus datus. Hic in cognoscendis rimandisq; feudis ad Regem pertinentibus, & ad tenuras pro Rege manifestandas tuendasq; operam navat; Escaetori ideo adjunctus, omnibusq; nervis Regiam promovens utilitatem. Pupillorum terras lustrat, valorem annuum investigat, prodit, indicit, censum recipit, & Curiæ Receptori defert. Viduis item Tenentium Regis, dotem assignat.

Feudi firma, Vide superius *Feodi firma.*

Feudistæ dicuntur Juris feudales interpretes.

¶ *Feofare, Feofamentum, &c.*] *Feofare* nostratibus est feodum dare, aut in aliquem conferre. Jus prædiorum cedere, possessionem tradere. *Investire, donare.* In hoc autem differunt *Feofare*, & *donare*: *Feofare* dicitur qui feodum simplex feofatario confert: *donare*, qui feodum talliatum. *Feofare* pro investire dicitur, cum in terris, porrecta glebâ; in domibus, annulo ostii, aut clave, possessio tradatur. Fieri etiam aliquando reperitur extra terram, & per symbolum ad naturam rei datæ minimè pertinens. Petitt. ad Parliament. post fest. S. Michael. 18 Ed. 1. in respons. R. inter Episc. Karliol. & Prior. ibidem. *Et Prior venit & dicit, quod Henricus Rex vetus concessit Deo & Ecclesiæ suæ beatæ Mariæ, omnes decimas de omnibus terris quas in cultura redigeret infra forestam* (de Inglewood) *& inde eos feofavit per quoddam cornu eburneum quod dedit Ecclesiæ suæ prædictæ.* Hoc Feudistis dicitur, *Investitura impropria.*

Feofamentum est ipsum donum, concessio, vel actus feofandi. *Feofatus* & *feodatarius* is cui *feofamentum* est factum.

¶ *Feonacio.*] Vide *Fenatio.*

¶ *Ferancus.*] *Ferox.* Ragord. in gest. Phil. August. pa. 174. *Quos cum multis postmodum idem Valentinianus prœliis attentasset, nec vincere potuisset, proprio eos nomine Francos quasi ferancos, i. feroces appellavit.*

¶ *Ferdendel.*] Vide *Fardella.*

¶ *Ferdfare.*] Significat (inquit Fleta lib. 1. ca. 47.) *quietantiam eundi in exercitum.* Vide explicatiùs in *Firdfare.*

¶ *Ferdingel.*] Domesd. pro Ferdendel. Vide *Fardella.*

¶ *Ferdwit.*] Significat *quietantiam murdri in exercitu*, juxta Fletam lib. 1. ca. 47. Vide *Firdwite.*

¶ *Ferendarius.*] *Procurator.* Lydius (si bene) è Goldast. φερένικ☉ (inquit) *est victoriam ferens seu reportans, & quia tales videri volunt Procuratores, dicti sunt Ferendarii.* Vide *Referendarius.*

¶ *Ferdwurthi*, al. *Ferwrithi.*] Vide *Faldwurthi.*

¶ *Feriæ.*] Pro diebus hebdomadis, primò dici instituuntur à B. Silvestro, qui floruit An. Dom. 316. Noluit enim ut pro Judæorum more, dies à Christianis nuncuparentur prima Sabbathi, secunda Sabbathi, tertia Sabbathi, &c. nec secus Gentiles, Solis, Lunæ, Martis, Mercurii &c. Primam igitur septimanæ

manæ diem (quæ aliàs Dominica appellatur) *feriam primam* dici instituit: deinceps reliquos, *feriam tertiam, feriam quartam, &c.* Ideo autem *ferias*, non quod à necessariis operibus & mundanis negotiis: sed à vitiis feriarentur (hoc est, vacarent) Christiani. Vide Durand. de Offic. divin. lib. 7. cap. prim.

¶ *De feriis nundinalibus pauca.*

Feria pro nundinis item à feriando dicitur plerisq; Europeorum linguis, exemplo Pop. Romani qui in his feriebantur. Festus lib. 12. *Nundinas feriarum diem esse voluerunt antiqui, quo rustici mercandi vendendique causa in urbem convenirent, eumque nefastum, ne si liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores. Feria* tamen pro nundinis, nusquam (quòd sciam) occurrit antiquæ. Cum autem Christiani ad insignes aliquas celebritates, presertim encænia & dedicationis Ecclesiarum festa annua peragenda convenirent: adesse utique mercatores solebant, sua mercimonia sub ipsis Ecclesiis, atq; in cœmeteriis distracturi: *Nundinas* (ut inquit S. Basilius) *& publicum emporium ex Martyrum tempore & loco facientes.* Angebat hoc malum sanctissimum hunc ipsum patrem (qui obiit An. Dom. 580.) in suiipsius (ut videtur) Ecclesia. Monachis enim suis ex opere manuum suarum viventibus accuratè prohibuit, ut quæ facerent merces, nundinis illic non exponerent venales: nè Martyrum basilicæ (orationi primitùs institutæ) denuò fierent latronum speluncæ. Hanc iniquitatem in ipso Templo Domini reperit & damnavit Dominus noster: Joh. 2. 14. ad inferiora tamen secula transiisse, numerosis liquet exemplis. Refert Sozimus lib. 2. cap. 3. Judæos, Gentiles, Christianos, sub Constantini ævo, ingenti frequentia ad quercum Mambre (ubi angelos olim excepisset Abraham) confluentes, & suæ quosq; Religionis ritus & vota absolventes, solenne festum maximo studio annatim celebrasse. Pariter verò *convenisse tum ad merces vendendas, tum ad emendas, mercatores quamplurimos*: atq: ita festum cum nundinis, nundinas cum festo miscuisse. Invaluit subsequentibus ævis usus hic nequam, viresq; maximè obtinuisse videtur in Encæniis (ut diximus) & annuis dedicationis Ecclesiarum festis. Tunc enim non solùm advolant ipsi parochiani, sed & vicini plurimi: majorq; semper frequentia, pro Ecclesiæ & villæ dignitate. Plurimas igitur antiquas *ferias* in his ipsis festis institutas animadverto: ut S. Petri, Westmonasterii: S. Cuthberti, Dunelmiæ: S. Bartholomæi, Londoniis: S. Katherinæ, Midletoniæ: S. Egidii, S. Jacobi, S. Fidei, in locis his divis consecratis. Nec difficile est sæpè conjicere ex nundinarum die, cui olim Sanctorum illa parochia commendabatur.

Feriarum origo.

In Asceticis sive in definitionib. latioribus c. 40.

Quibus festis præcipué.

Cum verò ex tanta hominum frequentia, periculosi sæpè tumultus orirentur: tenendarum *feriarum* prærogativa, solius Principis diplomatibus est indulta. Primò quidem urbibus & munitis locis, vel quibus Præsulis alicujus gravitas & authoritas præpollerent. Accessit deinceps splendor multiplex, nam (ut res nomini conveniret) feriandi donantur privilegio, hoc est, ut more Romano (de quo suprà Festus) non interpellarentur nundinatores, vel ut loquuntur forenses nostri, non arrestarentur pro aliqua causâ, in ipsa *feria* non enata. Fruuntur itaq; sua hodie jurisdictione *Feriæ*, justitiaq; nundinatoribus administrandâ. Adeo ut nulla tam exilis quin è communi patriæ jure, sua munitur, sua adornatur curia. Cognoscit hæc autem de causis illic emergentibus tam repentina velocitate, ut *Curia pedis pulverisati* appellata sit (vulgo **piepouder**) significatura: litem citiùs in ea transigi, quàm pulvis à pedibus excutiatur. Sed & majora multæ obtinuere privilegia. Lib. Ramesiæ, sect. 296. *Dominus Rex Henricus* (scil. primus) *concessit Deo & S. Benedicto atque S. Yvoni Archipræsuli, hoc est, unoquoque anno, ferias* viii *dierum, i. à quarta feria in hebdomada Paschæ, usque ad octavum diem, cum saca & soca, & cum tol & theam, & cum infra capto fure, & cum omnibus consuetudinibus quæ optimè habentur in aliquibus nundinis per totam Angliam: & pacem firmam Dei & Regis omnibus illuc meantibus & inde redeuntibus. Hæc concessit ipse Rex ipso anno quo dedit filiam suam Imperatori, hoc est, Incarnationis Domini* 1110. *Testes, &c.* Vide *Pax Dei, & Pax Regis.*

Quibus locis.

Privilegia.

Jurisdictio.

Feria etiam transitus est quæ cymbâ fit in ulteriorem ripam. *Trajectus.* Sed hoc ex alia origine. Scil. à Saxon. ꝼæꞃ seu ꝼaꞃe, i. *iter*, & Eie, *aqua.* Hinc ꝼæꞃ-ꞅceaꞇ, *naulum.* Gr. πορθμὲς à πορεύω, *trajicio, transveho*: atque inde *portus.*

¶ *Ferita.*] Vel hodie Italicum, *vulnus, plaga, ictus.* Paul. Diaconus, al. Warnefrid. de gest. Gothor. lib. 3. ca. 31. *Securiculam quam in manu gestabat in arborem quæ proximior aderat, fixit, eamque fixam reliquit, adjiciens hæc verba: talem Autharis feritam facere solet.* In antiquiori legitur: *Talem Autharis ictum seu feritam facere solet.* Occurit creberrimè in Longobard. legibus: à *feriendo* primitus.

¶ *Ferlingus.*] Quarta pars denarii, *Quadrans.* A Sax. ꝼeoꞃðling. Assisa panis & cervis. An. 51 Henr. 3. *Quando quarterium frumenti venditur pro* 12. *den. tum panis Wastelli de ferlingis ponderabit* 5. *lib. &* 16. *solid.* Vide *Fardella.*

¶ *Farmarium.*] Vide infra *Firma.*

¶ *Fermentarii.*] Divus Algerus lib. 2. de Sacramento, ca. 10. *Utrum ex Azymo, an ex fermentato pane, Corpus Christi confici debeat, inter Latinos & Grecos magna concertatio est: in tantum ut illi istos Azymitas, isti illos Fermentarios, quasi cujuslibet hæresis notent vocabulo.*

¶ *Fer-*

¶ *Ferquidus.*] *Par, similis.* Longobard. lib. 1. Tit. 23. l. 3. *Nam si minus decem* (porcis) *fuerit, & occiderit unum, reddat ferquidem, id est, similem.* Infra l. 7. *reddat ille qui occiderit illos, porcos ferquidos.* Et lib. 1. Tit. 19. l. 2.—— qui focum portavit, damnum *ferquidum*, i. simile componat. Opinatur Lindenbr. Germanos hodiè retinere partem vocis, scil. **quit**. i. *debiti liberatio*, quod & Anglis tritissimum: quibus etiam non impropriè dicitur, reddat ei **for quit**, id est, *pro compensatione.*

¶ *Ferula.*] Muneris insigne quod ferebant non solum Abbates sed & ipsi aliquando Romani Pontifices. *Camboca, pedum, baculus pastoralis*, si tamen ejusmodi baculo eo tempore usi sint Pontifices Romani. Negat enim Innocentius 3. Decret. lib. 1. cap. de Sacrosanct. Unct. §. final. dum Constantinopolitano Patriarchæ eundem concedens, ait, *Licèt Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali, tum propter historiam, tum propter mysticam rationem, tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.* Historiam addit Glossographus ex Augustino, & transcribere non dedignabimur. *Martialis* (inquit) *unus de discipulis Petri, quem posuit Dominus inter discipulos cum dixit : Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in Regnum cœlorum, &c. quem postea Petrus cum alio, scil. Matthæo, ad prædicandum misit in Germaniam, qui cum iret, mortuus est, & rediit collega ad Petrum & Petrus ait ; accipe baculum & tangens eum dic ut in nomine Domini surgat, & prædicet. Et ivit* (&) 40. *die à tempore mortis tetigit eum, & resurrexit & prædicavit ; & ita Petrus removit à se baculum & dedit subditis. Designantur autem per baculum ea quæ his versibus comprehenduntur.*

Romani Pontifices non sunt usi baculo pastorali, & quare.

In baculi forma Præsul datur hæc tibi norma.
Attrahe per primum, medio rege, punge per imum
Attrahe peccantes, rege justos, punge vagantes :
Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

Hæc ille è Vincentio, additq; præterea mysticam rationem quam à se ipso pete, & de omnibus, Ecclesiasticæ ceremoniæ Scriptores. Dubitetur autem cum Jureto, an usquequaq; verum sit quod ait Innocentius, Romanum Pontificem non uti baculo pastorali. Luithprandus enim qui altero ante Innocentium seculo vixit, Hist. lib. 6. cap. 11. & ult. de Benedicto Papa exauctorato agens, in hunc modum loquitur. *Ad domini Leonis Papæ pedes ipsiusque Imperatoris idem Benedictus concitè procidens —— pallium sibi abstulit, quod simul cum pontificali ferula quam manu gestabat domino Papæ Leoni reddidit. Quam ferulam idem Papa fregit, & fractam populo ostendit.* Hoc & priscus Author appendicis ad Reginonem, in An. Dom. 964. *Tunc Leo Apostolicus coadunata multorum Episcoporum Synodo, eundem Benedictum Romanæ sedis invasorem, judicio omnium ab invaso gradu deposuit, & pontificale pallium quod sibi imposuerat, abscidit, ferulamque pastoralem manu ejus arreptam, coram omnibus in frusta confregit, &c.* Dicat Oedipus quid hîc sit *ferula*, si non baculus pastoralis. Adde Epistolam Burkhardi Abbatis moribundi, ad Othones Reges in Ekkehard. jun. Cas. S. Gal. ca. ult. *Misi autem vobis & testes meos tetres idoneos* (Commonachos meos) *qui eum* scilicet Notkerum mihi successorem) *coram vobis ferula mea reddita, & indulgentia petita, singuli eligant.* Et post multa. *Tandemque ferula recepta, Abbate* (videlicet futuro, Notkero) *coram se ut moris est posito, —— Rex eam Notkero dedit.* Vide *Pedum.*

Innocent. de myster. Missæ lib. 1. ca. 62. Ot. Frising. Durand. &c. Etiam Juretus ad Ivon. epist. 157.

Ferula Pontificalis.

Ferula Pastoralis.

¶ *Festuca.*] Vide *Fistuca.*

¶ *Feudalis, Feudarius, Feudatarius.*] Vide in *Feodum*

¶ *Feudum.*] Vide *Feodum.*

¶ *Fewda.*] Capitalis inimicitia. Vide *Faida.*

¶ *Fexu.*] *Capitalis.* Sic in MS. quodam Saxon. vox exposit.

¶ *Ficha.*] Mat. Paris. in Stephano, de moribus Assasinorum agens. *Data uni de suis ficha.* Opinor legendum *fica.* Vide *Assisinni.*

¶ *Ficta.*] Greg. Turon. lib. 5. ca. 5. *Dormienti apparuit illi* B. *Tetricus* —— *& virgam quam habebat in manu, pectori ejus cum ictu valido impulit. In quo ille evigilans, dum cogitat quid hoc esset, ficta in loco illo defigitur, ac dolore maximo cruciatur.* Legi apud Astrologum quendam : *equus fictam habens in dorso.*

¶ *Fidedignitates.*] Sunt processus & testimonia cum Canonicis & Monachis : ut Lyd. è Goldasto.

¶ *De Fidelium & fidelitatis generibus, fusé.*

¶ *Fideles.*] In historiis variè dicuntur. Primò & generaliter, omnes qui fide Christiana imbuti sunt : & hi quidem tripliciter : *Fideles Dei, Fideles Christi, Fideles Ecclesiæ.* Sed *Fideles Ecclesiæ* magis etiam specialiter, ut inferiùs patebit. Flodoard. Hist. Rem. lib. 3. cap. 3. *Carolus Dei gratiâ Rex, Comitibus, Abbatibus, — & cunctis sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, &c.* Inferiùs: *quisquis fidelium Dei omnipotentis.*

Fideles Dei.
Fideles Christi.
Fideles Ecclesiæ.

Secundò, omnes qui in Principis alicujus ditione sunt, vulgò *subjecti*. Greg. Turon. lib. 10. Sect. 3. *Nos piissime Rex, subjecti atque fideles vobis gentique vestræ, esse desideramus.* Hi sunt qui in Historiis dicuntur *Fideles Regis* : at hoc sensu non intelligo literas Regias more solito inscriptas, *dilectis & fidelibus suis.*

Fideles Regis.

Tertiò, *Fideles* dicuntur qui in alicujus clientela sunt ratione prædii, vel ministerii, & hi quidem sunt quos resonat jus feudale, rescripta forensia, creberrimè etiam historiarum

paginæ :

paginæ: ſed prædiales potiſſimùm qui prædium tenet quod *feudum* dicitur.

Fideles feudales. Fideles qui fidelitatem jurant.

Fideles igitur *prædiales* qui feudum tenent (hoc eſt, prædium militare) ſeu *Fideles feudales*, aliàs *Vaſſalli feudales*, aliàs *Vaſſalli* ſimpliciter, & *homines* nuncupati: ſunt qui accepto à domino feudo, omnia munia, omnia ſervitia ad feudum pertinentia adimplere tenentur, etiam fidei interpoſito ſacramento. Hæc autem quæ, & quot, & quanta ſunt; partim in juramento *fidelitatis*; ſed copioſè in verbo *Felonia* (quæ iſtorum defectus eſt) cognoſcantur.

Fidelitas pro omni feudo non præſtatur.

Sunt tamen hujus generis *fideles*, qui juramentum *fidelitatis* non ſuſcipiunt; quòd feuda ipſa ita dantur *ut fidelitas pro his non ſit præſtanda*: Sicut dicitur Feudd. lib. 3. Tit. 1. feudum nihilominus amittunt, *ſi contra dominum aliquid fecerint*: ut ibidem etiam lib. 4. Tit. 76.

Sunt & alii *Fideles prædiales* quibus nec iſta ſervitia, nec militiæ onus incumbit; utpote qui apud nos in ſoccagio tenent (hoc eſt, prædia poſſident ruſtica, ſeu colonica) *fidelitatem* tamen jurare compellentur. Quod autem in exordio antiquarum Chartarum legitur: *Omnibus fidelibus ſuis*: &, *Omnibus fidelibus ſuis tam Francis quam Anglis*: intelligendum eſt de *fidelibus prædialibus*, & præſertim *feudalibus*. Hi enim ſunt qui *Pares curiæ* appellantur, & ad quos ſub eis ſeculis pertinebat de Charta domini ipſorum cognoſcere.

Fideles miniſteriales ſunt qui nullo accepto feudo, nullo prædio; ſervire tamen ex pacto ſe obligarunt: alii in militia, alii in familia domini, alii in juriſdictione, &c. Tenebantur utique juramento *fidelitatis*: arctiſſimo verò qui in familia domini degebant, ut in eorum ſacramento mox infra videas.

Pertinebant & hæ omnes *Fidelium* ſpecies, aliàs ad Regem, aliàs ad Eccleſiaſticos, aliàs ad laicos: & modò prædiorum ratione, modò miniſterii. Ex hoc igitur dicti ſunt etiam interdum, *fideles Regis*, *fideles Eccleſiæ*, & (quod omnibus commune eſt qui dominum agnoſcunt *Fideles dominici*.

Fideles Regis. Fideles Eccleſiæ. Fideles dominici.

Sacramentum *fidelitatis* quod præſtabat iſtorum quilibet, & huc plura pertinentia, ſubjecimus: ſed de *fidelitate* paucula præmiſſuri.

¶ *De fidelitate, & fidelitatis ſacramentis.*

Unde

Fidelitas, ea præſertim qua vaſſallus domino obligatur, aliunde non repetam quàm à Germanis. Dici enim videtur vaſſallus à Germanico veteri **Geſſel**, id eſt, *comes* ſimpliciter, vel *comes qui mercede ſervit*: & hujuſmodi *comites* domino pagenſi (quem Tacitus *principem* vocat) multo obſequio navaſſe operam, idem Author oſtendit. *Quin & illum* (inquit) *defendere, tueri, ſua quoque fortia* facta gloriæ ejus aſſignare, præcipuum ſacramentum eſt.* Nominis igitur & ſacramenti vaſſallorum ſeu *fidelium*, originem habemus: nam ego militaria illa Romanorum ſacramenta, huc non attraho. Sed videamus quid in recentioribus ævis *fidelitas* ſonuit.

* *Seu religio.*

Fidelitas eſt fidei, obſequii, & ſervitii ligamen, quo generaliter ſubditus Regi, particulariter vaſſallus domino aſtringitur. Debetur quidem non ſolùm Jure poſitivo, ſed & Gentium, & quodammodo naturæ. Ad hoc tamen præſtandum, ſolenne exigitur juramentum quod *fidelitatis* appellatur: ſignificaturq; ſub nudo *fidelitatis* nomine ipſum *fidelitatis* jusjurandum, ut 2. Feud. Tit. 4. De utraq; ſpecie (ſcilicet generali & particulari) latè inferiùs patebit. *Fidelitas* autem particularis apud Anglos individuè comitatur omnes tenuras, etiam dimiſſiones ad breviſſimum tempus: & quamvis nunc dierum parcius exigatur, relaxari tamen nullo modo poteſt, ſine tenuræ interitu. Apud exteros quoque licèt remittatur (ut diximus) è lege feudali: *infidelitatis* nihilominus pœna vaſſallum delinquentem manet: adeo ut remitti potiùs videtur ſacramenti præſtatio, quàm vinculi nodus diſſipari. Sacramentorum formulas animadverte, & primum *fidelitatis*.

Quid.

Non relaxanda.

Sacramentum fidelitatis quod à fidelibus Regiis, h. ſubjectis, Regi olim juratum eſt; ſcil. Carolo Magno: ut extat in LL. Franc. lib. 4. cap. 46.

Promitto (ego ille) partibus Domini mei Caroli Regis, & filiorum ejus, quia fidelis ſum, & ero diebus vitæ meæ, ſine fraude & malo ingenio.

Formula brevis ſed quæ ſub generali profeſſione, omnia continet ad ſalutem, honorem, & utilitatem Regis pertinentia. Injunctum igitur eſt Capitularr. lib. 2. Can. 88. ut ſacramenti tenor *fidelibus Regis* apperiatur, & interpretetur.

Aliud ab omnibus Francis, Carolo Hludovici filio juratum menſe Junii, Anno Dom. 854.

Ego (ill') Karolo Hludovici filio, ab iſta die in ante fidelis ero ſecundum meum ſavirum, ſicut Francus homo per recte eſſe debet ſuo Regi: Sic me Deus adjuvet, & iſtæ reliquiæ.

Cum autem iſta Sacramenta plurimùm indigerent interpretatione: viſum eſt deinceps explicatiora reddere: multiſq; ideo acceſſionibus aucta ſunt, ut exemplis liquet à Petro Pithæo datis in 12. Scriptoribus, ubi & notandum obvenit, laicos ſolos ſacramentum præſtitiſſe: Epiſcopos verò profeſſionem tantummodò edidiſſe.

Sacra-

Sacramentum fidelitatis antiquum, Regi ab Anglis præstitum.

Sed omissis transmarinis, nostratium mores intueamur: & primùm quid de hoc Edouardo Confessori in suis LL. tribuitur. *Statutum est* (inquit Cap. 35.) *quòd ibi* (scilicet ad folcmotum, id est, populi concionem) *debent populi omnes & gentes universæ singulis annis, semel in anno scilicet, in capite Kalendarum Maii, & se fide & sacramento non fracto ibi in unum & simul confœderare, & consolidare sicut conjurati fratres ad defendendum Regnum contra alienigenas, & contra inimicos, unà cum domino suo Rege, & terras & honores illius omni fidelitate cum eo servare, & quòd illi ut domino suo Regi intra & extra regnum Brytanniæ fideles esse volunt. Ita debent facere omnes Principes & Comites, & simul jurare coram Episcopis Regni in* folcmote, *& similiter omnes Proceres Regni, & Milites & liberi homines universi totius Regni Brytanniæ. Hanc legem* (si credere fas sit) *invenit Arthurus qui quondam fuit inclytissimus Rex Brytonum, &c.*

In eandem sententiam Gulielmus I. qui de Anglis triumphavit. *Statuimus* (inquit) *ut omnes liberi homines fide & sacramento affirment, quod intra & extra universum Regnum* quod olim vocabatur Regnum Brytanniæ, *Wilhelmo Regi domino suo fideles esse volunt terras & honores suos omni fidelitate ubique servare, cum eo & contra inimicos,* & alienigenas *defendere.*

Sacramentum *ligiantiæ.* In usu est formula recentior, sed etiam antiqua (hodie *ligiantiæ* sacramentum nuncupata) his verbis. *Tu I. S. jurabis quod ab ista die in antea, eris fidelis & legalis Domino nostro Regi, & suis hæredibus: & fidelitatem & legalitatem ei portabis de vita & de membro, & de terreno honore, & quòd tu eorum malum aut dammum nec noveris, nec audiveris quod non defendes* (id est prohibes) *pro posse tuo, ita Deus te adjuvet, &c.* Notabiles & valde extensivæ sunt hic voces *legalis* & *legalitatem* (libris juridicis, *leaux* & *leaultie*) quibus igitur sistentur cancellis, divinare quidem non valeo.

Legalis & *Legalitas.* Rex Edouardus I. apud Brittonum cap. 12. rem sic explicat. *Ceux de 14. ans de south nous facent le serement que ilz nous serrount feale & leaux, & que ilz ne serrount felons, ne à felons assentaunz.* Fusiùs Author antiquior Bractonus lib. 3. Tract. 2. cap. 1. num. 1. — *& ostendunt* (Justitiarii) *qualiter à domino Rege & Consilio suo sit provisum, quòd omnes tam Milites quam alii qui sunt quindecim annorum & amplius, jurare debent quòd utlagatos, murdritores, robbatores, burglatores non receptabunt, nec eis consentient, nec eorum receptatoribus, & si quos tales noverint, illos attachiari facient, & hoc Vicecomiti & Ballivis suis monstrabunt, & si hutesium vel clamorem de talibus audierint, statim audito clamore, sequantur cum familia & hominibus de terra sua.* Nunquid hæc omnia ità ad legalitatem spectant, ut in sacramento *fidelitatis* contineantur? Reor siquidem istud potiùs aliud fuisse sacramentum, & pro ratione temporis excogitatum. Quære.

Sacramentum fidelitatis quod à fidelibus ratione feudi, hoc est à vassallis domino præstabatur; è Feud. lib. 2. Tit. 5.

Ego juro ad hæc sancta Dei Evangelia, quòd à modò in antea ero fidelis ei, ut vassallus domino: nec id quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit, pandam alii ad ejus detrimentum, me sciente.

Juramenti hujus expositionem perspicuam fecit Epistola Fulberti Episcopi Carnotensis, ad Aquitanorum Ducem, Decretalium authoritate roborata: Caus. 22. quæst 5. cap. 18. in hæc verba. *Qui domino suo fidelitatem jurat, ista sex in memoria semper debet habere:* incolume, tutum, honestum, utile, facile, possibile. 1. Incolume, viz. *ne sit in damnum domino suo de corpore suo.* 1. Tutum, *ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus suis, per quas tutus esse potest.* 2. 3. Honestum, *ne sit ei in damno de sua justitia, vel de aliis causis quæ ad honestatem ejus pertinere videntur.* 3. 4. Utile, *ne sit ei in damnum de suis possessionibus.* 4. 5. 6. Facile *vel* possibile, *ne id bonum quod dominus suus facere leviter poterat, faciat difficile, neve id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Ut fidelis hæc documenta caveat justum est. Sed quia non sufficit abstinere à malo, nisi fiat id quod bonum est, restat ut in eisdem sex supradictis,* consilium & auxilium *domino suo fideliter præstet: si beneficio dignus videri vult, & salvus esse de fidelitate quam juravit. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit, meritò censebitur malefidus; sicut ille qui in eorum prævaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus, & perjurus.* Nos memoriæ causâ sic expressimus. 5, 6.

Incolume, & tutum: sicut utile, semper honestum.
Possibile & facile: & consule, & adfer opem.

Princeps in sacramento *fidelitatis* exceptis. Cùm autem ratione hujus sacramenti (quod & pluribus clausulis tanquam expositoriis intercalabant ut inferius patebit) vassalli etiam adversus Imperatorem & Reges, domini partem tuerentur: Fredericus Barbarossa (ut est apud Radevicum lib. 2. cap. 7.) legem tulit Roncaliis An. Dom. 1152. *Ut in omni sacramento fidelitatis Imperator nominatim excipiatur.* Quod quidem ubique gentium protinus est receptum: & adjecit Lex feudalis lib 4. cap. 31. excipiendum quoque dominum antiquiorem: sed vassallus qui *ligius* dicitur & *homologus*, neminem omninò excipit: ut infra in *Ligius.*

Etiam dominus antiquior.

Sed *ligius* neminem excipit.

Sacramentum Fidelis prædialis, qui prædium rusticum (hoc est, in Soccagio) tenet, non feudum.

Huic apud nos haud addicitur proprium ſacramentum, ſed quod feudali ſeu Tenenti per ſervitium militiæ, commune eſt, ut genus ſpeciebus. Cum itaque ſumma juramenti ſit, ut uterque adimpleat debita ſervitia, reſpiciendum eſt ad ſervitiorum diverſitatem. Et ſufficit plerunque in hoc *fideli* ſi pactos redditus exſolverit, ſectamque curiæ dominicæ ex more præſtiterit. Tenetur nihilominùs aliquando & ad alias conſuetudines, & perſonalia quædam obſequia, prædialeſque operas ſubeundas. Domino autem non militat, non armis cingitur. Forma ſacramenti traditur in Stat. An. 17. Edouardi 2. *Quant franke home fra fealtie, &c. i. Quando liber homo domino ſuo fidelitatem fecerit, tenebit manum ſuam dextram ſuper libro, & dicet in hunc modum. Audi hoc mi Domine R. quod ego P. vobis ero fidelis & legalis, & fidem vobis feram de tenementis quæ de vobis teneo, & legaliter vobis faciam conſuetudines & ſervitia quæ vobis facere debeo, ad terminos aſſignatos, ut Deus me adjuvet & Sancti ejus.* Deinde librum oſculabitur.

Sacramentum Fidelis miniſterialis, hoc eſt, qui vel ad familiam domini, vel ad juriſdictionem ejus pertinet. Domeſtici, familiaris.

Jurabat iiſdem verbis quibus *Fidelis* ratione feudi. Sed cùm circa perſonam domini multò eſſet frequentior (utpotè in domo, familia, vel juriſdictione dominica deſerviens) major neceſſario collocanda erat in eo fiducia, quàm in aliis *Fidelibus*, & hanc ideo fallere, multò majus in ipſo flagitium. Illius igitur ſacramento adjecit L. feudalis lib. 2. Tit 5. ut præterea nominatim *vitam, membrum, mentem, & rectum domini honorem juraret.* Hinc & apud nos, ſi dominum interficiat (quod in aliis *Fidelibus* tantùm felonia eſt) in ipſo cenſetur proditio. Vide igitur quale huic ſacramentum excogitavit antiquitas: ſed excogitatum traxit utique ad *feudales*. Præſertim qui domino ſerviebant, dominationi feudi adjunctam habenti juriſdictionem. Petty treaſon.

Ego Titius juro ſuper hæc ſancta Dei Evangelia, quòd ab hac hora in antea, uſque ad ultimum diem vitæ meæ, ero fidelis tibi Caio domino meo, contra omnem hominem, excepto Imperatore, vel Rege. Quod verbum ſi rectè intelligatur (inquit liber Feud.) nulla quidem indiget adjectione, ſed integram & perfectam continet in ſe fidelitatem, ſed propter ſimplices & nominis ſignificationis ignaros, ad illius verbi interpretationem, hoc adjici ſolet, id eſt, *Ego juro quod nunquam ſcienter ero in conſilio, vel auxilio, vel in facto, quòd tu amittas vitam vel membrum aliquod, vel quòd tu recipias in perſona aliquam læſionem, vel contumeliam: vel quòd tu amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel in antea habebis. Et ſi ſcivero, vel audivero de aliquo, qui velit aliquod iſtorum contra te facere, pro poſſe meo ut non fiat impedimentum præſtabo: & ſi impedimentum præſtare nequivero, quam cito potero tibi nunciabo, & contra eum prout potero auxilium meum tibi præſtabo. Et ſi contigerit te rem aliquam quam habes vel habebis, injuſtè, vel fortuito caſu amittere, eam recuperare juvabo, & recuperatam omni tempore retinere. Et ſi ſcivero, velle te juſtè aliquem offendere, & inde generaliter vel ſpecialiter fuero requiſitus, meum tibi ſicut potero, præſtabo auxilium. Et ſi aliquid mihi de ſecreto manifeſtaveris, illud ſine tua licentia nemini pandam, vel per quod pandatur faciam. Et ſi conſilium à me ſuper aliquo facto poſtulaveris, illud tibi dabo conſilium, quod mihi videtur magis expedire tibi. Et nunquam ex perſona mea aliquid faciam ſcienter quod pertineat ad tuum, vel tuorum injuriam, vel contumeliam.* Hæc formula dominis admodum placuit: receptaque ſtatim in omni ferè curia, non ſolùm domeſticis & familiaribus, ſed & feudalibus item obtruditur. Jurandorum autem famulorum conſuetudo in illuſtrium Magnatum familiis vim quandam uſque ad noſtram ætatem obtinuit.

Sacramentum fidelitatis, villano, hoc eſt, mancipio indictum.

Supereſt denique villani ſacramentum quod etiam exhibet Statut. An. 17. Edouardi 2. in his verbis. *Quant villain fra fealtie à ſon Seignour, &c. i. Quando villanus faciet fidelitatem domino ſuo, tenebit manum ſuam dextram ſuper libro, & dicet in hunc modum. Audi domine mi A. quòd ego W. à die iſta in antea vobis ero fidelis & legalis, & fidem vobis feram de tenemento quod de vobis teneo in villanagio, & à vobis juſtificabor in corpore & in catallis: ita me Deus adjuvet & Sancti ejus.* Quod autem ait: *A vobis juſtificabor, &c.* idem eſt quod: *tu mihi jus dices tam de corpore meo, quam de omnibus bonis & fortunis meis.*

Tranſactis jam ſacramentorum ſpeciebus, videamus de loco, tempore, ætate, & ritu, quibus præſtari ſolita eſt *fidelitas*: & hic quidem è prædictis partim liqueat, ſed adjiciemus reliqua. Locus *fidelitatis* Regibus jurandæ, is olim erat ubi illuſtriores celebrati ſunt conventus: Malla, Placita generalia, Gemota. Sic Carolo Hludovici filio in Mallo Remis V. Non. Julii An. Dom. 854. Karolo Calvo in Placito generali apud Gundulfi villam V. Idus Septemb. An. 873. Edouardi Confeſſori in celeberrimis Gemotis ſeu Folcmotis, annuatim in cap. Kal. Maij. Henrico 3. in Juſtitiariorum Itineribus. Omni autem ævo atque etiam hodie, in Turnis vicecomitum noſtrorum, & villarum Letis: ſed plerunq; hic jurantur tantùm ephebi, & inferioris conditionis Jurandæ *fidelitatis*, locus & tempus.

nis

nis homines, nobilioribus (quod sciam) nusquam in hunc modum jurantibus. Domino quoque feodali parciùs juratum est à nostratibus: tenentur tamen (lege non antiquata) infra annum & diem id ipsum facere, prout
Lib.4.Tit.76. in jure feud. de quo suprà in *Felonia*: & so-
Lib.2. Tit.4. lennis huic locus est Curia domini, vel (ut ait Cujacius) domus ejus, licèt aliàs perficiatur. Ministeriales vero vix omnino jurant, nisi Regi.

Ætas. Ætas faciendæ *fidelitatis* admodum varia est. Regi fit juxta usum hodiernum, in Turnis & Letis, ad annum 12. juxta Britonum, ad 14. juxta Bractonum, ad 15. si loca ex illis superiùs recitata, ad hanc *fidelitatis* speciem rectè pertineant. Domino quoque feudali pro locorum moribus, varia fit ætate. Minor (inquit L. feud. lib. 4. Tit. 13.) *facere non cogatur fidelitatem donec venerit in majorem ætatem in qua doli capax sit.* Omnis autem pubes doli capax est (ut
Pubertas. ibi Cujacius) impubes incapax. De pubertate igitur jam quæstio, & hæc in Concilio Roberti Regis Siciliæ, definita est ex annis 14. Lutetiæ & aliis locis, in maribus ad 20. in fœminis ad 15. & fidelitas tunc facienda: Biturigibus ad 18. ut hæc item Cujacius. Apud nos autem & maribus & fœminis 21. statuitur.

Ritus. Quoad ritum in præstanda *fidelitate* usitatum. Notat Juretus ad Ivonem, pluribus exemplis, & Bignonius ad Marculfi l. 1. c. 18. (ubi dicitur *in manu nostra trustem & fidelitatem nobis visus est conjurasse*) more Francico *fidelitatem* olim promitti, datis manibus. Non tamen ut Virgilio Æn. 1. *Jungamus dextras*: sed huc confert Bignonius Annales Pipini insertos Aimoini continuationi lib. 4. ca. 64. ubi sic legitur. *Illuc* (scil. Compendii ad generalem populi conventum) *& Tassilo Dux Baioariorum, cum primoribus gentis suæ venit, & more Francico in manus Regis in vassaticum manibus suis seipsum commendavit: fidelitatemque tam ipsi Regi Pipino, quam filiis ejus Carolo & Carolomanno jurejurando supra corpus S. Dionysii promisit.* Hic certè locus bellè indicat antiquum morem, cùm in *fidelitate*, tum in *hominio* (quod *vassaticum* nuncupat) præstando: manuum verò Tassilonis in manus Regis collationem, ad *hominii* ceremoniam pertinere, non ad *fidelitatis*. In *fidelitate* enim juranda, jurantis manus vel ad Sanctorum reliquias (uti hic) vel ad Evangelii codicem (ut superiùs) porrigebatur: non autem ad manus Regias. Clarè in hoc uno exemplo de utroque constat: & (pro more posteris receptissimo) *hominio* præstito, immediatè subnecti *fidelitatem*. Plura vide in *Hominium*.

Jurabat aliquando & Rex ipse subditis suis *fidelitatem*. Mitto exteros: sic autem de Canuto Rege Florentius Wigorn. in An. 1061. ——*Fidelitatem illi juravere* (Magnates) *quibus & ille juravit quod & secundum Deum, & secundum sæculum fidelis esse vellet eis dominus.* Fidem quippe inter dominum & vassallum reciprocam esse, ostendit Cujac. ad 2. Feud.

¶ *Fiducia.*] Nostratibus, ut exteris, eo sensu nonnunquam dicitur, quo supra *fidelitas*: Inde etiam *Fiduciatus* pro Fideli.

¶ *Fierbote.*] Vox fori. Vide *Bota* & *Estovarium.*

¶ *Fightwita*, al. *Fihtwite.*] Mulcta ob commissam pugnam in perturbationem pacis. In exercitu Regis 120. solid. luebatur, ut infra in *Fird*, quod vide. MS. codex: *Fightwita, id est, forisfactura pugnæ.*

¶ *Filacium*, *Filazarius.*] In foro causarum civilium (quod *Bancum communem* vocant) 14. habentur *Filazarii*, qui inter alia sui muneris, Brevia cujusvis generis originalia, hinc emanantia, litigantibus scribunt & expediunt.

Filacium autem est filum crassius, quo in Curiis Regiis, Brevia & rescripta trajecta, constringuntur, ne vel amittantur, vel à plagiariis surripiantur. Dictum à Gal. *filace.* Apol. *filatus.*

¶ *Filateria.*] Gregor. Regist. lib. 12. Epist. 7. *Excellentissimo autem filio nostro Adulouvaldo Regi transmittere filateria curavimus, id est, crucem cum ligno sanctæ crucis Domini: & lectionem sancti Evangelii theca Persica inclusam.* Nonne à Gr. φιλήτης seu φιλήτωρ pro *amatore*: vel φιλέταιρος pro eo qui amicos amat, quasi *dona amica*?

Sed occurrit lib. Ramesf. Sect. 272. *Filacterium* alio sensu. *Eadem quoque mulier dedit filacterium unum habens precium 12. marcarum auri, & album cum casula & stola, & calicem unum cum una cortina.* *Philacterium.*

¶ *Filctale*, al. *Fildale.*] Compotationis genus Bractoni ævo prohibitum, quo Ballivi hundredorum pecuniam colligentes, radebant populum hundredi. In impresso Bractoni codice, lib. 3. Tract. 2. ca. 1. *filctale* legitur: cujus ego nullam rationem teneo, sed perspicuè in MS. nostro *fildale*: quod compotationem in campis significat, unde clara vocis occasio. Videtur scriptoris vitio, litera *d* in *ct* mendosè dissecta esse. Vide *Sothale.*

¶ *Filiolus.*] A Godsonne. Hunt. pa. 351. Godeun, Rex dacus, qui fuit filiolus Alfredi Regis.

¶ *Fillones.*] Ekkehard. Ju. Cas. S. Galli ca. 5. *Ecce ungri, fillones illi fugitivi nunciis me fatigant, &c.* Quære cum Goldasto: an hic *villones*, id est, villani, *villains*: quasi furciferi & nebulones fugitivi; an à veteri verbo *fillen* Otfrido & aliis frequenti pro *verberare, flagellare, fustigare*, quasi verberones, & fustigandi? Mox autem hos ipsos dicit, viros fortissimos.

¶ *Filtorta*, seu *Filtortus.*] Res dicitur quæ apud alium inventa, in tertii manum commissa est æqualiter conservanda. Res sequestrata. L. Salica Tit. 49. in rubrica. *De filtortis, hoc est qualiter homo fiduciatus res intertiare debet:*

debet. Gloss. illic: *De filtortis, de intertiatis rebus.*

¶ *Filum aquæ.*] Daviis Report. pag. 57.

¶ *Finderinga.*] Vide *Fynderinga.*

¶ *De transactionibus coram Rege, præsertim* Fine & Finali concordia. *Species aliquot veteres: at primùm obiter de vario modo testandi Chartas.*

¶ *Finis.*] Apud nos varias obtinet significationes. Primò dicitur ritus ille solennis transferendorum prædiorum in curia Regis civilium causarum, quo nihil sanctius habetur vel augustius, ad alienationes & hæreditates stabiliendas. Majoribus nostris in usu fuit, ut authoritate testium magis valeret transactio, eam (præter morem communem) aliàs coram domino Manerii & Paribus curiæ suæ recitare. Aliàs coram domino Hundredi, & Paribus Hundredi. Aliàs coram Vicecomite & paribus Comitatus: necnon aliàs, coram ipso Rege & Paribus Regni: testationemque ab his omnibus impetratam, Chartis inscribere. Solebant præterea in conferendis prædiis Ecclesiæ, Chartam sæpiùs ad altare, Sanctorumve reliquias offerre, sæpè utique in conventu Synodali ratam facere: & ut nihil deesset ad firmitatem, vota insuper & imprecationes, & solennia jurajuranda sæpissimè adjungere. Hinc provenit quòd in una aliqua antiqua Charta, plurimi sæpe numerantur Magnates, Milites, & potioris notæ homines testium classe conscripti. Sub ævo tamen Guilielmi I. (ut è libro notatur Eliensi) omissis singulorum nominibus, collectivè interdum scribitur, *Teste Hundredo*: & lib. Rames. sect. .... nominatis quibusdam, annectitur, *& aliis de Homagio.*

Transactionis testandæ varia genera.

Cum autem illud quod præsente & inspiciente Rege factum erat, omnes meritò humanas solennitates superaret (utpotè quod non solùm in Manerio, Hundredo, Comitatu, sed per universum Regnum sanctiùs valeret) neglectis paulatim aliis, hoc præcipuè amplexum est.

Coram Rege augustissimum.

Sanctior erat donatio & inviolanda, quæ coram Rege aut Episcopo facta est. Alured. LL. ca. 37.

Transactionis igitur coram Rege duo erant genera: unum simplici ejus Charta enuntiatum & testatum, aliud tanquam è composita lite proveniens, rei judicatæ formam exhibet, ideoque *Finis* dictum, quasi litis terminus. Non desunt utriusque species antiquæ apud exteros, prioris tamen occurrit manifestior: cujus formulam Marculfus l. 1. c. 13. mille pene hinc annos expressit, Regem sic statuens ediscentem. *Quicquid enim in præsentia nostra agitur, vel per manum nostram videtur transvulsum, volumus ac jubemus ut maneat in posterum robustissimo jure firmissimum.*

Ejus duo genera, viz. per Chartam.

Ideoque veniens, ille, fidelis noster, ibi, in palatio nostro, in nostra, vel procerum nostrorum præsentia, villas nuncupatas, illas, spontanea voluntate nobis per fistucam visus est vuerpisse vel condonasse in ea ratione, &c. modumque concessionis repetit & confirmat. Solennitatem autem illi per *fistucam* (ut vides) id est, per traditionem virgæ peragebant: quo nos etiam more olim aliquando tam in terris liberis, quàm hodie in nativis conferendis, usi sumus, ut perspicuè constat è charta quadam ex supradictarum genere in voce *Hustingus.* Reges tamen nostri non ita; sed conventiones in palatio factas sive coram semetipsis, sive coram Magnatibus suis, Chartæ suæ authoritate testabantur & confirmabant. Lib. Ramesiæ Sect. 321. *Henricus* (2.) *Rex Angl' Gilberto Vicecomiti, & omnibus Baronibus & fidelibus suis Francis & Anglis de Huntedoneschire, Salutem. Sciatis quod Gilebertus filius Widonis: quietum clamavit Abbati & Monachis Ramesiæ, Ringsted & Holme & omnes alias terras & tenuras quas pater suus tenuit præter Stowe & terram de Blunteh'. Hoc factum est coram me, & meo concessu. Teste R. Testando apud Windeleshore.* Similes aliæ plures.

Et fistucam.

Sed genus alterum (qui *Finis* dicitur & *Finalis concordia*) magis placuit, quod præter testationis magnificentiam, non solùm ad stabiliendas transactiones, sed ad rescindendas etiam lites (ut inferius patebit) maximè valeat: ideoque ab emptoribus terrarum, tanquam sacra anchora, culta & admirata. Olim coram ipso Rege & Magnatibus Regni peragebatur. Hodie (ut diximus) coram Justiciariis ejus in Curia civilium causarum, magna reverentia consedentibus: quibus non interea deest Regalis præsentia, dum Majestatis radii omnia illustrant tribunalia. Sed vide exempla *Finis* Henrici II.

Per finem.

Olim coram ipso Rege.

Hæc est finalis conventio facta in Curia domini Regis apud Clarendum anno xxxiij. *Regni Regis Henrici secundi coram domino Rege & Johanne filio ejus & Rand' de Glanvil' & Hub' Decano Eborac. & Rad' Archidiacono Hereford', & Rob' de Witefeld, & Rog' filio Remfir', & Roberto de Ingleshan Archid' Glocest' & Josel' Archid' Magistro Thoma de Bussecurn', Mich' Belet & aliis Baronibus & fidelibus domini Regis qui tunc ibi præsentes erant. Inter Rob'tum Abbatem Ram' & ejusdem loci conventum & Gaufr' Peche de tota terra quam ipse Gaufr' tenuit in villa de Oura de prædicto Abbate & conventu, & unde placitum fuit inter eos in Curia Regis. Scil. quod prædictus Abbas & conventus concesserunt eidem Gaufr' totam terram illam de Oure cum piscariis & aliis pertinentiis suis, tenendam de eo & de ejusdem loci conventu tota vita sua pro* vij. *libris annuatim inde reddend' ad hos terminos. Ad Pasch.* Lxx. *sol. & ad festum S. Michelis* Lxx. *Ita quod post mortem ipsius Gaufr. redibit tota terra illa cum piscar', & aliis pertinentiis suis ad dominium ipsius Abbatis Ramesiæ & ejusdem loci conventus, sine ullo retenemento,*

Formula *Finis* antiqui.

mento, & reclamatione hæredum ipsius Gaufr' & posterorum Hani Peche. Juravit etiam idem Gaufr' quod nullum quæret ingenium vel artem, unde prædictus Abbas & ejusdem loci conventus, aliquid de prædicta terra vel piscariis suis vel aliis pertinenciis suis amittant.

Vides *Finem* istum factum esse in Palatio Regis, coram ipso Rege, coram filio suo, & coram Baronibus Regni, præsentibus etiam (quos novimus fuisse Justiciarios) Glanvilla, Witefeldo, Beleto, &c. Gaufridum verò cujus bono factus est *Finis*, jurejurando se coram Rege & Baronibus obstrinxisse (quod hoc seculo non rarum fuit) terra & rebus ei ad terminum vitæ solummodo concessis, non abutendum. Ad hæc tamen (uti adhuc invalida) accessit insuper Charta Regis, quâ (recitatis verbatim conventione & *Fine*, quin & paulò uberiùs ipso jurejurando) Rex omnia solenniter confirmat, & hæc demum addit: *Quare volo & firmiter præcipio quod hæc conventio inter eos facta, firma & stabilis permaneat T. Johanne filio meo, Ran' de Glanvill, &c. apud Clarendon*, §. 370.

Juramentum *fini* additum, & Charta Regis.

Finis prosequendi (seu ut loquuntur levandi) hæc breviter ratio est. Litigare videntur partes contrahentes, de conventione inter ipsos facta. Producit igitur emptor (qui *Cognizarius* dicitur) Breve Regis de *conventione tenenda* adversus venditorem. Ille in jus vocatus, succumbit illicò & impetrata concordandi licentia, tenorem pacti coram Justiciariis recognoscit (à quo & ipse *Cognitor* appellatus est) Liti finis judicio Curiæ sic imponitur, & hinc rei nomen; *Finis* & *Finalis concordia*. Ideo autem *Finis*, non quod huic tantùm liti finem adferat, sed aliis omnibus undecunque emersuris, si intra quinquennium (olim intra annum & diem) jus suum Actor non prosequeretur. Cognitorem verò & hæredes ejus protinus excludit: & post Duellum & magnam Assisam, locum tenet maximè peremtorium. Glanvilla l. 8. c. 1. *Finis est amicabilis compositio, & finalis concordia, ex consensu & licentia Domini Regis, vel ejus Justitiariorum*. Et lib. 9. cap. 3 *Talis concordia finalis dicitur, eo quod finem imponit negotio, adeo ut neutra pars litigantium ab eo de cætero possit recedere.*

Modus levandi *finis*. *Cognizarius*. *Cognitor*. *Finis*. *Finalis concordia*. *Statut. de finibus.*

Finis etiam dicitur pecunia Regi persoluta, pro licentia transferendi prædia, modo quo supra: aliàs **the Kings Sylver**, i. *Argentum Regis* nuncupatum.

Finis, pacta summa pecuniæ quam ineundorum prædiorum causâ, vel domino persolvitur à nativo Tenente, vel elocanti à conductore: olim *gersuma* dicta.

Finis præterea est mulcta gravior, gravioribus delictis vel à Rege & Magistratu imposita: vel à domino Manerii. Saxonibus *Wita major*, nam quæ levioribus impingebatur *Wita* simpliciter, & *amerciamentum* dicitur. Quæ gravissimis, *redemptio*. In nulla autem istarum significationum audita est vox *finis* nostratibus, ante seculum Normannicum.

¶ *Fird*, & *Firdfare*.] Idem Saxonibus nostris quod aliis *Herebannum*: scil. indictio ad profectionem militarem. *Evocatio* ꝼyrð enim & ꝼyrðinga *expeditionem* significant, quo nomine ea ætas militiam appellabat: ꝼaꝛe, *profectionem*. LL. Henr. I. ca. 11. *Hæc sunt jura quæ Rex Angliæ solus & super omnes homines habet in terra sua —— qui in hostio pacem fregerit: burghbotam, vel brigbotam vel firdfare supersederit, &c.* Desumpta sunt ista è Canuti LL. par. 2. c. 12. sed illic *fyrdwite* legitur: & pro *firdfare* aliàs *Herdfare* dicitur, nam heꝛe, *exercitus*. Terrestris autem expeditio *Landfyrd* appellatur: navalis *Scypfyrde*, de quibus ibidem ca. 75. Vide *Faldwurthi* & *Herdfare*.

Herdfare. Landfyrd. Scypfyrde.

Firdsocne, est immunitas à militia: ſocne enim est *libertas, immunitas*.

Firdwita, Sax. ꝼyrð-pite, id est, mulcta detrectantis militiam; & hæc inter Anglos erat 120. sol. inter Danos verò pro ipsorum consuetudine, ut patz Canuti LL. par. 2. capp. 12. & 60, &c. Longobardis dicitur *Heristiz*. Perperam autem scribuntur hæc vocabula ab ignorantibus linguam Saxonicam: nam *Frid* & *Fred*, pro *Fird* ubique pene substituunt, h. *pacem*, pro *militia*.

¶ *Firdstoll*.] Occurrit in archivis Regiis pro cathedra quietudinis vel pacis, sed mendosè scriptum pro *Fridstole*, quod vide. ꝼrið enim *pax* est, ut supra, non ꝼyrð.

¶ *Firebote*.] Vide *Bota* & *Estovarium*.

¶ *Firlot*.] Mensuræ genus apud Scotos, galones duas & unum *le pint* continens. Pondere autem 41. lib. Parliament. Jacobi 1. Sect. 70. An. Dom. 1426.

¶ *De firma & re mensali, quando in eduliis præstita, quando in nummos conversa, & quare. Ejus species varia, & significationes.*

¶ *Firma, Firmarius, Firmarium*, & *Fermarium*.] *Firma*, reditus est qui in elocandis prædiis, domino elocanti reservatur. Gall. *ferme*, Angl. **fearm**. *Firmarius*, qui prædium hac lege suscipit: *Conductor*. Author Nigri libri Scaccarii (400. ante annos conscripti) Capitul. de præparat. rotulor. *firmam* pluribus contendit à *firmitate* dici, ut sic differat à reditu mobili. Alios etiam video in eam sententiam, vocabulariumque Juris utriusque *firmum* appellare, sed eo ductum quod Longobardi *fictum*, q. *fixum* nominant, & *affictare*, h. *affigere* dicunt pro elocare. Error nihilominus satis est perspicuus: vox enim planè est Saxonica, ꝼeaꝛme, al. ꝼeoꝛme, & significat *cibum, prandium, cœnam, alimentum*. Sic in Canuti LL. par. 2. cap. 68. ꝼeaꝛme ꝼyllan, *cibum dare*; me ꝼeoꝛmian, *mihi victum administrare*: Et in Evang. S. Marc. ca. 6. 21. heꝛoð gegeaꝛpoðe

Firmum. Fictum. Affictare.

mycle

mycle feorme, *Herodes fecit magnam cœnam.* Hæc quo ſpectant animadverte.

Firma pro cœna, prandio, corrodio, convivio, epulo, & omni denique menſæ apparatu. Conſtat ſupra de Saxon. feorme, ſed Latinum *firma* hoc utique ſignificare, demonſtrandum eſt. Huntindon. Hiſtor. lib. 6. in an. 23. Edouardi Confeſſ. *Toſtius igitur furabundè diſcedens à Rege & à fratre ſuo perrexit ad Hereford ubi frater ſuus corrodium regale maximum paraverat: ubi miniſtros fratris ſui omnes detruncans, ſingulis vaſis vini, medonis, cerviſiæ, pigmenti, morati, ciceris, crus humanum, vel caput, vel brachium impoſuit. Mandavitque Regi quod ad firmam ſuam properans cibos ſalſatos ſufficienter inveniret, alios ſecum deferre curaret.* In hac ipſa Hiſtoria, hoc ipſo vocabulo uſus eſt cum Mat. Weſtmonaſt. tùm Ranulf. Ceſtrienſ. ita referens: *Toſtius in curia Regis Edouardi apud Windeſhoram amaricatus, indignanter receſſit uſque Herford, ubi Haraldus convivium regale Regi paraverat (&) miniſtros fratris detruncans, membra illorum in poculis conditis poſuit: mandans Regi, quod ſi ad firmam ſuam venire vellet, cibos ſufficienter ſalſatos inveniret.* Ne autem *firma* hîc dici videatur pro *Villa* aut *Manerio* (ut poſt aliquot inferius) rem perſpicuam fecit Treviſa qui Ranulfum transferens in ſermonem Anglicum An. Dom. 1357. locum ſic reddit:—— **yf he wolde come to his feſte, he ſholde habe ſalt mete ynow.** Ubi **feſte**, idem nobis quod *convivium.*

Redditus olim in eduliis plerumque colligebant. Tit.22

Priſci autem moris fuit (dum exiguè ſe habuit nummorum copia, profuſiùs hoſpitalitas) annales reditus in eduliis collegiſſe. Liquet hoc uberrimis teſtimoniis, cùm è Legibus & Chartis antiqq. Alamanicis; tum è libris Anglorum fiſcalibus: ubi Reges etiam noſtros ita victitaſſe (donec Henricus 2. ex juſta occaſione morem commutavit) deprehenderis.

Etiam Reges.

Rem totam è ſupradicto ipſo Authore Scaccarii (qui ex ignorantiâ verbi *Firma* ſub illo ſeculo, dignoſcatur Normannus) infra referam licèt prolixius, codicem enim niſi furtim ſol intuitur. Sed videamus primùm quiſnam fuit uſus ille, & quam in elocandis prædiis, tenuerunt rationem. Non enim (uti hodie) impoſuit pro voluntate dominus in Tenentem, elocator in conductorem. Prohibuit ſaltem Inas Rex, modum hunc (in cæteris æquè obſervandum) ſuis legibus conſtituens ca. 70. ſcil. ut ex decem hydis terræ (hoc eſt quanta totidem ſufficiat aratris) exhibeantur.

Lege cautum eſt de quantitate eduliorum reddenda pro x. hydis.

Vide Sicla.

Mellis Dolia 10. *Panes*	300
Cerviſiæ Wallicæ, i. *potentioris, ambr'*	12
Cerviſiæ tenuioris ambræ	30
Boves adulti 2. *aut verveces*	10
Anſeres 10. *gallinæ* 20. *caſei*	10
Butyri ambra 1. *Salmones*	5
Fodri ſeu pabuli, libræ	20
Anguillæ	100

Sin ad unam hydam, carucatam, ſeu a **ploughland,** hæc reduxeris, erunt:

Firma annonaria unius hydæ.

Mellis dolium 1. *Panes*	30
Cerviſiæ potentioris ambra	1/12
Cerviſiæ tenuioris ambræ	3
Verveces 1. *Gallinæ* 2. *Caſeus*	1
Butyri, ambræ pars decima. Salmo	*dim.*
Fodri ſeu pabuli libræ 2. *Anguillæ*	10

Sic cum Anketelus quidam ævo Æthelredi R. (qui floruit An. 1000.) terras de Hicheling & Kinildtona *cum firma & ſervitio* (ut ipſe loquitur) *ſicut haberentur in ſuo dominio,* Abbati & Monachis Rameſiæ, poſt ſuiipſius obitum conceſſiſſet; voluit interea, ut durante vita etiam ſua, hanc è terra de Hicheling *firmam* annuam perciperent, viz. *ad feſtum Sancti Benedicti quod eſt in æſtate,* 10. *mittas de braſeo,* & 5. *de gruto,* & 5. *mittas farinæ triticeæ,* & 8. *pernos* & 16. *caſeos,* & 2 *vaccas pingues*——*In capite autem quadrageſimæ,* 8. *fratribus yſicios annuatim.* Sect. 144

Sed accedamus ad librum Domeſdei ubi multa de *Firmis,* pauca perſpicuè, rem tamen annonariam, & quæ ad menſam pertinet, quaſi *menſalem,* ſeu **bordeland** ſignificantia. Tittt. Sudſex. Comes Meriton. Borne. *T.R.E.* (id eſt, tempore Regis Edouardi Confeſſ.) *reddebat Firmam unius noctis.* Intelligo (ſi fœliciter) *edulia ad cœnam unam,* vel fortè eorundem pretium. Sic in Wiltſcir Tit. Rex. i. terræ Regis, *Firma unius noctis* ſæpenumero occurrit. Titt. Sciropeſc. Rex. *Tempore Adeldredi patris Regis Edwardi reddebant hæc tria maneria dimidiam Firmam noctis.* Tittt. Northanteſcire. Rex. *Northanteſcire reddit Firmam trium noctium,* 20. *lib. ad pondus.* Titt. Oxſenefodſc. Rex. *Comitatus Oxeneford reddit Firmam trium noctium, hoc eſt,* 100. *lib.* Titttt. Eſſexa. Rex. Hundred de Chemeresford. Writelan. *Tunc reddidit hoc Manerium* 10. *noctes de Firma, modo* 100 *lib. ad pondus,* & 100. *ſol. de Gerſuma,* Simile in Hundredo de Tendring in Brictriceſtria. Tittt. Sudſex. Will. de Bray. Bredelinges. *T. R. E. reddebat unum diem de Firma,* & *valebat* IIII^{xx}. xv. *lib.* vj. *den.* & *poſt valuit* L. *lib. modo* x. *lib.* Titt. Hanteſcire. Rex. *Hæc tria Maneria, Baſingſtock, Clere,* & *Eſſeborn, reddunt Firmam unius diei.* Tittt. Cornevalge. Scus Pierenus. Lanprian. *De hoc Manerio ablatæ ſunt terræ quæ redd. Canonicis T. R. E. Firmam* IIII. *ſeptimanarum.* Rameſ. Sect. 192.

Firma unius noctis.

Firma dimid. noctis.

Firma 3. noctis

Firma 10 noctium.

Firma unius diei.

Firma 4. ſeptimanarum.

Jam Authorem Scaccarii cujus ſuprà mentionem fecimus, bellè de iſtis perorantem audi. Sic enim ille l. 1. c. 7. de inſtitutione examinis argenti. *Sicut traditum habemus à patribus, in primitivo Regni ſtatu poſt conquiſitionem: Regibus de fundis ſuis non auri vel argenti pondera, ſed ſola victualia ſolvebantur, ex quibus in uſus cotidianos domus Regiæ neceſſaria miniſtrabantur: & noverant qui ad hoc deputati fuerant, quantum de ſingulis fundis* pro-

provenicbat. Cæterum ad stipendia & donativa militum, & alia necessaria de placitis militum vel conventionibus, & ex civitatibus vel castellis (à quibus agricultura non exercebatur) pecunia numerata succrescebat. Toto igitur Regis Willielmi tempore, perseveravit hæc institutio, usque ad tempora Regis Henrici filii ejus: adeo ut viderim ego ipse quosdam qui victualia statutis temporibus de fundis Regis ad Curiam deferri viderint. Certumque habebant Officiales domus Regiæ, à quibus Comitatibus triticum, à quibus diversas species carnium, vel equorum pabula, vel quæque necessaria debebantur. Hiis vero solutis secundum constitutum modum cujusque rei, Regii Officiales computabant Vicecomiti, redigentes in summam denariorum:

Pro mensura, scil. tritici ad panem centum hominum	*solid. unum.*
Pro corpore bovis pascualis	*solid. unum.*
Pro ariete vel ove	*iiij. den.*
Pro præbenda 20. equorum similiter	*iiij. den.*

Occasio mutandæ *firmæ* victualium in denarios. *Succedente vero tempore cum idem Rex in transmarinis & remotis partibus, sedandis tumultibus bellicis operam daret: contigit ut fieret sibi summa necessaria ad hæc exempla numerata pecunia. Confluebat interea ad Regis Curiam querula multitudo colonorum, vel (quod gravius sibi videbatur) prætereunti frequenter occursabat, oblatis vomeribus in signum deficientis agriculturæ. Innumeris enim molestiis premebantur occasione victualium quæ per plurimas Regni partes à sedibus propriis deferebant. Horum igitur querelis inclinatus Rex definito magnorum concilio destinavit per Regnum quos ad id prudentiores & discretiores cognoverat, qui circumeuntes & oculata fide fundos singulos perlustrantes habita æstimatione victualium quæ de aliis solvebantur, redigerunt in summam denariorum. De summa verò summarum quæ ex omnibus fundis surgebat in uno Comitatu constituerunt vicecomitem illius Comitatus ad Scaccarium teneri, addentes ut ad scalam solveret, hoc est propter quamlibet numeratam libram 6. den. rati sunt enim tractu temporis, de facile posse fieri, ut moneta tunc fortis, à suo statu decideret. Nec eos fefellit opinio: unde coacti sunt constituere, ut firma maneriorum non solum ad scalam sed ad pensum solveretur.*

Firma pro reditu pecuniario, &c. Gall. *fermage*. Multa habet superior narratio Mercurii digito consignanda: sed ab ea tempestate dicitur firma tàm de pecuniario reditu ex elocatis provenienti, quam de annonario: non autem de perpetuo illo quem *Assisæ* vocant. Hoveden. in Johan. R. An. Dom. 1199. *Rex pravo usus consilio, firmam maneriorum* (Archiep. Eborac.) *de termino Pentecostes sibi retinuit: promittens, quod in reditu Archiepiscopi omnia ei solveret.*

Firma, metonymicè pro ipso prædio elocato, villa, manso, colonico. Malmesb. in Williel. Rufo An. 1089. *Rex Will. ecclesias & monasteria, fere totius Angliæ, in manu sua pastoribus defunctis retinens; gravi omnia depopulatione vastabat, & instar firmarum laicis commendabat*, Concil. Westmonast. An. Dom. 1127. *Episcopi, Presbyteros, Abbates, Monachos, Priores, Subjectos firmam tenere inhibeant.* Idem. Concil. London. An. 1237. &c. Constitut. Phil. R. Franc. (supra in *Explectamentum*) Dedit *villam Burgesiam, firmas, blada, molendina, &c. villæ de Guingencampo.*

Firma Regis, pro villa Regia, seu Regis Manerio. LL. Aluredi cap. 2. ȝiꝼ hpa ðæꞃa mẏnꞅꞇeꞃ hama ꝼoꞃ hpẏlcꞃe ꞅcẏlꝺe ȝeꞅece. ðe ne cẏnınȝeꞅ ꝼeoꞃme ꞇo belimpe, &c. Id est juxta antiquam versionem: *Si quis ad Ecclesiam pro quacunque culpa confugiat quæ ad firmam Regis non pertinet, &c.* Hic autem Lambardus cẏnınȝeꞅ ꝼeoꞃme *villam Regis interpretatur.*

Firma pro elocatione. Ingulphus Saxon. Hist. Croyl ——*nostram esse possessionem, non firmariorum reputant & affirmant, cum adhuc 20. anni de firma illorum restent antequam centum anni concessi——compleantur.* Hinc

Ad firmam ponere vel dare, pro dimittere vel elocare. Charta R. Henr. 1. de libertatib. Angliæ, *Sanctam Dei Ecclesiam liberam facio, ita quod nec eam vendam nec ad firmam ponam* Huntingdon in Will Rufo. *Episcopatus & Abbatias vendebat aut in manu sua retinens ad firmam dabat. Siquidem die qua obiit in proprio habebat Archiepiscopatum Cantuariæ & Episcopatum Winceſtriæ, & 11. Abbatias ad firmam datas.*

Firmam dealbare. Vide supra *Dealbare*, & locis illic citatis istum adjice ex eodem Authore lib. 2. Cap. Quod aliter de firmis aliter de custod. respond. pag. 22. *Soluta hoc termino à Vicecomite firma de qua examen* (per combustionem) *facta est, &c. Deinde facta detractione per combustionem sicut supra dictum est eadem dealbatur, &c.* Mox, *Similiter quod solutum fuit Termino Paschæ & dealbatum.* Iterum, *sicut quæ in Thesauro solvuntur dealbata per combustionem.* Ex omnibus his locis non possum conjicere, quid sit *firmam dealbare* ni fortè, purgatam à sordidis metallis, ad nativam albedinem (quasi ad puritatem) reducere.

Firmæ album, aliàs *Album firmarum.* Dictus Author lib. 1. cap. 4. *Coloni noverint à patribus suis edocti quantum de albo firmæ pro singulis libris solvere teneatur.* Paululum infra: —— *in libro judiciario* (nempè Domesdei) *in quo totius Regni descriptio diligens continetur, & tam de tempore Regis Eduardi quam Regis Willielmi sub quo factus est, singulorum fundorum valentia exprimitur, nulla prorsus de albo firmæ fit mentio. Unde probabile videtur quod facta illa descriptione tempore tam dicti Regis, de albo firmarum fuerit à studiosis ejus constitutum propter causas quæ inferius annotantur.*

Fir-

Firma alba: ea est quæ argento penditur, non pecude. Præterea simplex illa & pura quæ solventem excusat à servitio militari, gravibusque aliis præstationibus. Reg.Majest. Scot. lib. 2. cap. 41. *Hæredes autem soccomanorum, vel aliorum liberè tenentium per albam firmam; ætatem intelliguntur habere, cum 15. annum compleverint.* Stat. 2. Rob. 1. cap. 7. ——*Rex liberam inde saisinam habeat, nec hæres, nec aliquis alius in hæreditatem intrudat seipsum, priusquam illam de manibus Domini Regis recipiat. Et hoc intelligatur de terris in feudis militaribus, vel Serjandriæ, &c.* Ubi annotatio. *Serjandriam, vel Serjantriam intelligere licet sive majorem, cui adjunctum est servitium wardæ & relevii: sive minorem, ut cum terræ tenentur de Rege nomine albæ firmæ, &c.* Censeo hoc idem esse quod **blanch fearme** appellatur, & in Nigro lib. Scac. *firma blanca.* Ejus fit mentio in voce *Dealbare* quam vide. *Blanch fearme.* *Firma blanca.*

Firma libera, Brittono cap. 66. (**Fraunke** *fermes*) sunt terræ vel tenementa quorum natura per feofamentum mutatur de feodo militari, in certa quædam servitia annua, unde nec homagium, gardia, maritagium, nec relevium exigatur, nec aliud servitium contra tenorem feofamenti. Hæreo qua possum in vocabulis Authoris, qui *Firmam liberam* diversam facit à *Firma feodi.*

Firma Feodi. Vide *Feodi Firma.*

Firma unius vel *plurium noctium*, seu *dierum.* Vide hîc supra.

Firmarius, Propriè (ut liqueat è præcedentibus) is qui ad mensam domini cibum annuum reddebat; quasi *Mensalis* vel *Bordarius.* Hodiè quivis prædiorum conductor. Malmesb. de regimine Williel. 2. *Nullus dives, nisi numularius; nullus clericus, nisi causidicus; nullus presbyter, nisi (ut verbo parùm Latino utar) firmarius.*

¶ *Firmarium*, al. *Fermarium.* Angl. **a Fermarie.**] *Xenodochium, hospitale.* Locus in Monasteriis & alibi, quo pauperes hospitio excipiebant, & *firma*, id est, cibo fovebant: inde propriè, nomen: licèt alias dicatur *Infirmaria, Infirmatorium, &c.* quæ vide.

¶ *Firmitas.*] *Securitas*, seu Charta ipsa testibus vel signaculo firmata, qua privilegium, immunitas, venditio, &c. rata fiunt. Capitular. lib. 4. cap. 37.——*firmitatem de parte dominica habeat, per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere.* L. Alaman. Tit. 1. § 1. *Per chartam firmitatem facere.* Chart. Renaldi Abb. lib. Rames. Sect. 254. *requisivit firmitatem nostram & nos ei concessimus.* **Assurance.** Crebrò exteris, *firmare.*

¶ *Firnis.*] Chron. Cassin. *Præceptum fecit de omnibus* Firnibus *ac pertinentiis ejus Monasterii*, fortè corruptè pro finibus seu terminis. q.

¶ *Firstfalli.*] Culminis ruina. L. Boior. Tit. 9. cap. 3. *Si quis desertaverit aut culmen ejecerit —— aut incendio tradiderit uniuscujusque, quod firstfalli dicunt.* Infra ca. 4. §. 5. & al. Saxonibus nostris ꝼẏꞃꞅꞇ, *laquear.* Gloss. verò Latino-Theotis. *Culmen*, **first**: utrisque **fall** *ruina.*

¶ *Firstsull.*] Exponitur in L. Boior. Tit. 9. ca. 6. l. 2. *Si quis eam columnam à qua culmen sustentatur, quam first-sul* vocant. **Sul** German. & Saxonib. ꞅẏl, *columna.* Inde Hermetis columna, *Irminsul*, quod vide. **First** autem (ut supra in *Firstfalli*) *culmen*: & ut nos hodie, *prima.* Sic *Firstsul* columna culminis: seu columna primaria.

¶ *Fiscus.*] Propriè Principis est, ærarium reipub. Tritus ille Plinii locus ad Trajanum, *Et fortasse non eadem severitate fiscum qua ærarium cohibes. Imò tanto majore quanto plus tibi licere de tuo, quàm de publico credis.* Ad *fiscum* spectant obventiones, seu res extraordinariæ: ad ærarium reditus annuus, vectigalia, tributa, &c. Damnatorum vero bona; vel confiscata erant, vel publicata. Confiscata ad Principem pertinebant: publicata (hoc est, publicæ venditioni proscripta) publico ærario. De his dicant J. Consulti.

Originem rei nomen prodit. *Fiscus* enim sporta, quallus, clitella; quibus (dum non sufficeret marsupiorum angustia) ad capiendos Principis numos usi sunt veteres, & itinerantes secum deferebant; ærario, loco stabili permanente. Huc videtur spectare quod *Fisci origo.* in Lib. Ramesiensis Cœnobii Sect. 114. reperio, scilicet, Hospitante Rege Canuto Vassingtoniæ in agro Northamptoniensi, dum Regni fines lustraret: propere ad eum venit Æthervus Episcopus, subitaque pulsus occasione *totum* (inquit Author) *ab eo aurum quod ibi in clitellis Regiis contigit inveniri, mutuatus est.* Videntur hîc *clitellæ* fuisse sportæ, id est, **hampers**: quas ob levitatem & portationis commoditatem, maximo olim usu habuere. Sed vel hodie extat prisci moris vestigium. Loculus enim cui in Cancellaria inferuntur pecuniæ è sigillatione diplomatum, Chartarumq; & Brevium Regiorum provenientes, *hanaperium*, **the hamper,** (quasi *fiscum* *Hanaperium.* vel *sportam*) nuncupant: præfectumque ei pecuniæ, *Clericum hanaperii.*

Fiscus & contra, legitur pro ærario publico, non privata Principis pecunia: quòd pecunia publica (ut quidam volunt) in marsupiis minùs contineatur, quàm privata: lib. 3. C. de quadri. præscrip. —— *quæ à sacratissimis Impp. non à fiscalibus rebus sed ex privata eorum substantia procedunt.* Quære.

Fiscus demum, omnes Principis facultates respicit (*Scaccarium* dictus) nulla penè jam nobiscum habita pecuniæ publicæ & privatæ distinctione, cùm sit utraque in solius Principis arbitrio.

Fiscus, pro fundo vel prædio ad *fiscum* spectante. Pragmaticum Childeberti R. Franc. dat.

dat. An. Regni sui 48. id est, Dom. nost. 562. adject. Aimoini lib. 2. cap. 20. *Propterea in honore dominorum sanctorum* (Vincentii Martyris, &c.) *cedimus nos fiscum largitatis nostræ, qui vocatur Isciacus, qui est in pagis Parisiorum prope alveum Sequani, unà cum omnibus quæ ibi sunt aspecta, cum mansis, commanentibus, agris, territoriis, vineis, silvis, &c.* Malmesb. in Will. 2. & Mat. Par. in An. 1088. *Odo regios in Cantiâ fiscos devastabat.*

Fiscus pro ærario magnatis vel privati cujuspiam. Ità sæpè mihi obvenit, *fiscus Episcopi.* Vide Mat. Steph. Rom. lib. 3. Par. 1. cap. 14. §. 74.

Fiscalini & *Fiscales* dicuntur qui in fisco versantur Judices, patroni, ministri. Etiam vassalli, Homines seu Tenentes, coloni, servi, mancipia, ad fisci patrimonium spectantes.

Fiscalini Regii, & *Fiscalinæ Regiæ*: mares & fœminæ fisci Regis. De his sæpè in Capitular. & in antiqq. LL.

¶ ***Fistella***, ***Fastella***, & ***Fastellum.***] Anastas. in vita Benedicti 2. *Fecit coopertorium super altare cum clavis & fastallis, & in circuitu palergium preciosissimum.* Codex MS. legit *fistellis*; prior autem lectio sanior videtur, ut ab Italico *fastello*, al. *fascio*, pro ligamine; & hæc à *fasciare* Lat. & Ital. unde nos etiam, **fast** & **to fasten** dicimus.

¶ *De traditione per festucam. Obiter de sceptris Principum, & virgis Magistratuum*

¶ ***Fistuca***, non minus quam ***Festuca.***] Marculfo & æqualibus creberrimè. Juxta Curiarum varietates, *baculus*, *virga*, *fustis* dicitur, cujus traditione transferri solent prædia, vel rei alicujus dominium. Virga enim omni ætate, omni populo, etiam antiquissimis Authorum testimoniis, Homeri, Herodoti, ipsiusq; sacræ Scripturæ, potestatis & dominii symbolum fuit. Hinc Poëtæ Gentilium deos virgarum gestamine adornarunt: & in hunc usque diem Reges & Magistratus sceptra, clavas, & scipiones ferunt, alios ornatos, alios puros. Hinc & Prælati Ecclesiæ suis prodeunt insignibus, cambocis, pedis, & ferulis vulgò *baculos pastorales* nuncupatis. Ipsa autem Principum sceptra aliud olim non fuisse quàm virgas, & scipiones, docet ipsa vox σκῆπτρον, hoc idem significans: ἀπὸ τοῦ σκήπτειν, i niti, quòd virgis, & scipionibus ambulantes initimur. Unde Homerus in Odyss. ν. mendicorum utiq; scipiones, σκῆπτρα vocat: & Regium Achillis sceptrum, ligneam virgam fuisse apertè indicat Iliad. α. ubi ait,

Virga, symbolum potestatis.

Sceptrum Principis & mendici.

Ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον, τὸ μὲν οὔποτε φύλλα καὶ ὄζους φύσει.

[*nunquam*
Per sceptrum hoc equidem quod post hæc folia
Vel ramum ediderit.

Singulis itaque Græcis illustrioribus, sua tribuit Homerus sceptra; quod & postea Herodotus Persis: Codinus denuò Orientalis Imperii Magistratibus. Aliis autem lignea, pura, & sine ornatu: aliis pro ritu dignitatis, & Magistratus, aurea, argentea, multo symbolo, multo artificio decorata: à quibus & hodierna gestationum varietas emanavit. Omissis cæteris, nos *fistucæ* ceremoniam enarrabimus.

Proceres olim ferebant sceptra.

Erat quippe *festuca* virga simplex quam (ut Prætor apud Romanos) indicium potestatis gerebat olim Comes, hodie Vicecomes, minorumq; jurisdictionum domini & ministri: puta in territoriis suis, villis, & Maneriis. Hujus virgæ, propter latoris reverentiam, tanti apud subditos & vassallos fuit authoritas, ut quod ratum esse voluere, eâ interposita confirmabant. Jurare igitur & fidem facere, & potestatem cedere per *festucam* Comitis, & per virgam domini prædia conferre in morem provenit: non secus quàm apud Romanos, per *festucam* Prætoris servi capiti impositam, manumittere: unde Plaut. in Milit. glor. *Quid ea? ingenua, an festuca facta? serva an libera est?* De sacramento per *festucam* confirmato, sic in Formul. vett. incerti Auth. ca. 2. *Tale sacramentum per suam* (i. Comitis) *fistucam visus fuit adrhamire.* Et L. Salic. Tit. 52. *Ambulet ad Graphionem* (id est, Vicecomitem) *loci illius in cujus pago manet, accipiatque festucam, & dicat verbum istud: Tu Graphio rogo te, &c.* Sic in L. Ripuar. Tit. 30. §. 2. *cum festuca fidem facere.*

Festucæ usus.

In manumittendis servis.

Sed elucente fide Christiana, in tenebras abiit mos iste Ethnicus jurandi per *fistucam* Comitis. Alius verò (scil. conferendorum prædiorum per virgam domini, cujus in libris feudalibus tritissima mentio) etiam hodie apud nos vulgatus manet in Curiis Baronum seu Maneriorum, ubi hujusmodi possessores, *Tenentes per virgam* appellantur: habeturq; apud Litletonum nostrum in lib. 1. Titulus de his inscriptus. Ad Formulas autem redeo ubi sic in vett. ca. *Genitor suus dimisit per fistucam & annulum ipsius Comitis, ipsi advocato tradidit in sua eleemosina.*

In sacramentis præstandis.

In prædiis conferendis.

Sic & in Formull. solenn. num. 18, 55, 57, 58. &c. passim occurrit; *villas, mansos, terras—cum ædificiis, mancipiis, &c. per fistucam atque per andelangum tradere & donare*; formula 43. *lesower pisse* simpliciter. Sic in herciscenda hæreditate atq; omni supellectile, in formula 67.—*quicquid invicem pars parti tradidisse, & per festucam omne partitum esse* dicitur. Et similiter num. 69.—*pars contra, pari suo invicem tradiderunt, & per eorum festucam pars contra, pari suo se exinde exitum fecerunt, ita ut ab hodierno die unusquisque quod accepit habeat, &c.*

In procuratoribus inſtituendis.

Procuratores etiam (quos nunc Attornatos dicimus) *feſtucæ* traditione inſtituebant: & hoc quidem coram Principe, & ipſius primò impetrata licentia. Formulam habes apud Marculfum lib. 1.cap. 21. & Formull. ſolen. 115. ubi *cauſas ſuas per feſtucam alteri commendare*, legitur pro *Attornatum* ſeu *Procuratorem ſibi conſtituere.*

Virga quævis *feſtucæ* loco adhibita.

In his autem ceremoniis peragendis, curioſè non expectabatur virga Domini aut Magiſtratus: at vice ejus obvia quælibet eſt admiſſa, ut in curiis Baronum paſſim apud nos hodie cernitur.

Fiſtuca pro *ſtipula.*

Sed illud quæritur, an in locis ſupradictis *feſtuca* ſemper de virga ſit intelligenda: videatur enim aliquando, de ſtipula & culmo dici, quæ pari ſenſu in antiqq. Chartis creberrimè occurrunt, ut ſupra videbis in verb. *Culmo ſubnixa.* Illud quidem certiſſimum, eſt, in traditionibus olim uſu veniſſe haſtas, virgas, ſtipulas. Haſtas ad res majores transferendas; virgas ad mediocres; ſtipulas ad minores: virgas demum & ſtipulas quodammodo confundi juxta diverſos populorum ritus & arbitria.

Modus transferendi prædia per *feſtucam.*

Modus transferendi prædia in Curis noſtris Baronum, eſt iſtiuſmodi. Poſito, Mævium terras vendidiſſe Sempronio: veniunt ambo in Curiam Manerii, & Mævius virgæ ſeu feſtucæ finem unum manu ſua aſſumens, alterum in manum Seneſcalli Curiæ (qui domini vicem ſuſtinet) tradit, inquiens: *Surſum reddo in manus domini illa prædia*, ſeu *terras illas*, *ad opus & uſum Sempronii & hæredum ſuorum, &c.* Prodit deinceps Sempronius, cui Seneſcalius ſimili modo virgam porrigens, ait: *Dominus iſtius Manerii per manum mei Seneſcalli ſui, concedit tibi illa prædia*, ſeu *terras illas*, *tenendum tibi & hæredibus tuis per virgam, ad voluntatem domini ſecundum conſuetudinem Manerii, &c.* dominiq; nomine fidelitatem accipit à Sempronio, modo quo dicitur, jam admiſſo.

Per fuſtim & baculum.

Tradebantur apud nos etiam aliquando ipſi prædia libera per virgam, ſeu ut Bractoni verbis utar, *per fuſtim & baculum.* Exemplum videas in dictionibus *Fuſtis* & *Traditio.*

¶ *Flema*, *Flyma*, *Fleman.*] *Fugitivus*, Sax. ꝼlyma & ꝼlyman. Crebro in antiquis Chartis: ubi ſi cuipiam concedatur *ut habeat flymen*, intelligendum eſt, quod habeat bona & mulctas fugitivorum ad dominum ſuum pertinentium. Quo ſenſu occurit etiam

Flemeneſwite, quod interpretatur *mulcta fugitivorum*, & dicitur apud Raſtallum, Cap. de verb. antiqq. hoc eſſe, ſcil. *quod habeatis catalla ſive amerciamenta hominis veſtri fugitivi.*

Flemeſwit. Flemeneſfrevie Flemesfreicht.

Leguntur ſimiliter *Flemeſwit*, à ꝼlæme, al. ꝼleam *fuga*, ƿiꞇe *mulcta*; & apud Fletam, *Flemesfrevie* & *flemesfreicht*, quæ ſine menda ſcribi non videntur.

¶ *Flemenſirma*, & *Flimanſirma.*] LL. Henr. 1. ca. 11. *Hæc ſunt jura quæ Rex Angliæ ſolus & ſuper omnes habet in terra ſua. Incendium, Hamſocna, forſtal, fynderinga, flemenſirma, præmeditatus aſſaltus, &c.* Et infra cap. 13. *Ex his placitis quædam emendantur C ſol. quædam wita —— Hæc emendantur C ſol. Grithbrech, ſtrebrich, forſtal, burghbrech, hamſocna, flymenſirma.* Sic codex Cottonianus M.S. Noſter vero, pro *flymenſirma*, legit, *flimenflua*, vitioſè ut reor, Eſt autem *flemenſirma* (ſi recte intelligam) *fugitivorum ſuſtentatio.* ꝼlimen enim (ut diximus) *exules*, *proſcripti*: ꝼeorme Latinè firma, cibus, alimentum.

Flimenflua.

¶ *Fleta.*] *Æſtuarium*, *fluentum*, ſeu canalis quem aqua fluens & refluens occupat: à Sax. ꝼleoꞇen, quod eſt, *fluere* vel *natare*, unde & claſſis hoc nomine appellatur. Chart. quædam ann. 5. Henr. 8.——& (dicta terra) *extendit ſe in longitudine à communi via de M. verſus aquilonem*; *uſque ad fletam de Ee verſus auſtrum.* Majoribus noſtris **a bourne**, id eſt, *torrens*, interdum exponitur: canalis enim Londini cui carcer aſſidet, à vicinitate, *Fleta* nuncupatus; **Holbourne**, vocant, quaſi *fletam* ſeu *torrentem* cavum & *depreſſum.*

¶ *Fleta.*] Fluctus. Inde *Barbeflete* Barbefluctus dicitur *Hoved.* An. 1188. pag. 641.

¶ *Fletwite*, *Fledwite*, *Flitwite*, *Flichtwite*, *Fredwite*, & *Frithwite.*] Nonnulli confundunt, nos diſtinguimus. Recurrendum igitur ad Saxonicum fontem; ubi ꝼliꞇ eſt *contentio*, ꝼliꞇan, *contendere*, *diſceptare.* Mat. 5. 40. ⁊ ðam ðeƿile on ꝺome ƿið ðe ꝼliꞇan, id eſt, *Et qui velit tecum in judicio contendere.* Et Luc. 22. 24. ⁊ hi ꝼliꞇun, beꞇƿux hym hƿilc hyꝛa ƿæꝛeylꝺeꞅꞇ, id eſt, *Et diſceptabant inter ſe quis eorum major erat.* Hinc Scoticum **flicht**, & perperam hoc ſenſu in libris noſtris **flet**, ſed pejus **fled**, & **fred.** **Fled** enim fugitivum ſignificat: & **fred**, pacem, ut ſupra in *Fredum.* **Wite** his omnibus adjunctum mulctam ſonat. Ut igitur ad ſingulorum explicationem veniamus:

Pſ. 106.40. a ᵹoꞇen iꞅ ᵹeꝼliꞇ oꝼeꝛ ealꝺoꝛaꞅ; i. *Effuſa eſt contentio ſuper Principes.*

Flitwite & Scoticè **Flichtwite** ſignificant, mulctam ob contentiones, rixas & jurgia impoſitam: & cui hæc à Principe conceduntur, poteſt in curia ſua cognoſcere de hujuſmodi tranſgreſſionibus; vel mulctas inde provenientes in Curia Regis, à delinquentibus exigere & ſibimet retinere. Cui autem condonatur *Flitwite*, ſeu *Flichtwite*, liber eſt à ſolutione mulctarum ob jurgia (fortè & lites injuſtas) impoſitarum. Raſtal. ca. expoſ. priſc. verbb. *Fletwite vel flitwite: hoc eſt quietos eſſe de contentione & convictis: & quod habeatis placita inde in Curia veſtra, & amerciamenta, quia* **flit** *Anglicè*, *Tenſon Gallicè.* Rectè: *tenſon* enim vel potius *tanſon*, eſt jurgium, rixa, contentio: *Tanſer* objurgare, rixare, & convitiis aliquem perſequi.

Quod

Quod autem Skæneus & Cowellus asserunt, *flitwite* & *flichtwite* idem esse quod *placitum de melletis*: & *flit* & *flicht* idem quod *Melle* Gallicè: hoc interdum est (ut inquiunt) rixæ usque ad verbera: errant non cautè distinguentes inter *flichtwite*, & *fyhtwit*. Istud enim rixas cum verberibus, vel ipsam pugnam significat: illud rixas simpliciter. Quod bene animadvertens Ranulfus Cistrens. Hist. lib. 1. cap. 50 *Fihtwit* (inquit) *est amerciamentum pro conflictu*; *Gallicè*, id est, *ferir per melle*. Et mox *Flitwit* (autem) *est emenda proveniens pro contentione*.

Fledwit: aliud omnino est. Scilicet, mulcta utlagatis (sic exleges vocamus) & fugitivis indicta, ob veniam & pacem Regis impetrandam. Cap. de exposit. quorundam prisc. verborum apud Rastallum. *Fledwit hoc est quietum esse de amerciamentis cum quis utlagatus fugitivus veniat ad pacem Domini Regis sponte vel licentiatus*. MSS. quædam legunt, *utlagatus vel fugitivus*.

Fredwit & *frithwit*, idem notant quod *Freda*, nam *fred* & *frith* pax est, ut supra in *Freda*, quod vide. Priscus tamen hæc confundens cum *flitwit*, ait ea significare *quietos esse de amerciamentis, pro medeleto, & quod teneatis placita inde in Curia vestra: & quod habeatis amerciamenta inde provenientia quia* **frith** *Anglicè, Thonsen Francis*. Error manifestus est: nam *frith* & *tenson* (quod voluit dixisse) contraria sunt, hoc *rixas*, illud *pacem* significans. Ingens est hujusmodi lapsus inter linguæ nostræ Saxonicæ imperitos.

¶ *Flocus*.] Vestis monachalis, *cucullus*. Aimoin. de gest. Episcc. & Abbat. Turon. in 19. Abbat. *Et insuper ordinavit quod flocum cum cuculla portaremus sicut modo deferimus*, Gal. *Floc de Moine*, & *Froc de Moine*: l in r ut sæpè mutato. Vide *Froccus*.

¶ *Florenus*.] Numus apud nos aureus, cujus speciem veterem abolevit Edouardus 3. An. Dom. 1344. novam, majorem constituens valentem 6 sol. 8 den. Dimidium etiam, hoc est, *Semiflorenum* 3 solidorum & 4 denariorum, & Quadrantem, valoris 20 den. cudebat: omnes ex auro nobilissimo, à quo & *Nobiles* dicti sunt, eosdemque existimo qui *Georgiani Nobiles* appellantur. Cusi enim sunt sub institutione Georgiani Ordinis, hoc est, Periscelidis; Anno quo supra. *Nobiles Georgiani.*

Est & *Florin* vetus Galliæ numus aureus, *Franc* itemque dictus, valens 2 sol. sterlingos Angliæ: & hic fortè vetus ille fuit quem Ed. 3. abolevit. Habetur alius ejusdem nominis in Languedoc, & aliis locis, sed 18 tantum denariorum.

¶ *Flotson* (al. *Flotzan*) *Jetson*, & *Lagon*.] Marini Juris vocabula: res quasdam notant è nautarum plerunq; infortuniis Admiralio accrescentes. *Flotson* est quod in mari fluctuat: dictum à Gal. *flotter*, Sax. ꝼleoten, id est, *natare*. *Jetson* quod è navibus ejicitur periclitantibus: à Gal. *jetter*, id est, ejicere. *Lagon* alias *lagan* & *ligam* id. quod jacet: à Saxon. legan & liggan *jacere*. Sic hodie Forenses. Cum autem affines sint voces hæ omnes, & nobis pariter adventitiæ: malè mihi videntur peti, partim è Gallia, partim è Germania: sed Germanis potiùs singulæ tribuendæ. *Jetson* siquidem apud veteres non reperio, sed vulgatam *Jotsom*, quam à prisco Alamannorum vocabulo *josum* fieri existimo, *deorsum* significante: unde dicitur in eorum LL. Tit 45. §. 2. *pausant arma sua josum*, id est, deorsum. Sic ut *flotsom* illud sit quod natat in mari (vel ut cum Virgilio loquar) summo in fluctu pendet: *Jotsom* id quod sidet, & moratur in fundo: *Lagon* quod in arido relinquitur, sive litore, sive arena longiùs in mari se exerenti. Quæ enim de navi ejiciuntur ad unamquamlibet istorum speciem rectè pertineant. *Flotson. Jetson. Lagon. Nostra verborum interpretatio. Flotsom. Jotsom. Lagon.*

¶ *Focaria*.] Quæ focum curat. *Culinaria*. Etiam concubina Militis, & Sacerdotis. Matt. Par. in An. 1208. *Presbyterorum & Clericorum focariæ, per totam Angliam à ministris Regis captæ sunt, & graviter ad se redimendum compulsæ. Focarii*, qui & mediastini dicti sunt, à J. C. inter species servorum numerantur, inquit Spieg.

¶ *Focis*.] *Canalis, fossa*. Leo Marsic. in Chron. Casinens. lib. 1. cap. 16. *Concesserat* —— *piscariam de civitate Lesma unà cum ipsa foce sua*. Et lib. 3. cap. 58. *Reddidit B. Benedicto fluvium Lauri cum tota piscaria sua, & ipsam focem S. Benedicti cum tota piscaria, & calcatoribus suis tam intus quam foris*. Italis *Foce*; *canale della gola*: fauces. *Calcatores.*

¶ *Foculare*.] Locus foci. *Caminus*. Sic Longob. lib. 1. Tit. 19. lib. 2. Constit. Neap. lib. 1. Tit 100.

Foderum, Foderus, Fodrum, Frodus.] Saxones antiqui ꝼoðeꞃ & ꝼoðꞃe pro pabulo & alimento dixerunt, eodemque sensu ꝼoða & ꝼoðe; Angli hodie, **foder** & **food**. Sed hoc de omnium animalium victu, illud de brutorum quorundam mansuetorum, ovium, equorum, vaccarum, &c. intelligimus. Gloss. item *fotura* pro alimento, q à *fotus* & *foveo* devenissent omnia: & Itali *fodro* & *fodero di spado, di coltello, e d'altri armi*, dicunt pro theca & vagina, quæ ea fovent & tuentur. *Fotura.*

Sed occurrit *Foderum* libris feudalibus & historiis, inter regalia tributa, pro annona militari, hoc est, Regio exercitui impendenda. Aimoino suppositus lib. 5. ca. 3. *Carolus M. inhibuit à plebeis annonas militares (quas vulgo foderum vocant) dari*. Exordium rei pandit Otto Frising. de gest. Frider. 1. lib. 2. ca. 13. *Mos enim antiquis ex quo imperium Romanum ad Francos derivatum est, ad nostra usque deductus tempora, ut quotiescunque Reges Italiam ingredi destinaverint, gnaros quoslibet de familiaribus suis præmittant, qui singulas civitates seu oppida peragrando, ea quæ ad fiscum Regalem spectant, quæ ab accolis* **Fodrum** *dicuntur, exqui-* *Fodrum pro annona militari*

quirant, *pa.* 454. Et Sigonius de Regno Ital. lib. 7. in. An. 973. *Foderum summa quædam frumenti fuit quam advenienti in Italiam Regi, populi solvere tenebantur, pro quo sæpe etiam æstimata pecunia pendebatur.* Habetur (inquam) *fodrum* inter Regalia, ut à Primatibus Italiæ judicatum est apud Radevicum in Gest.Frid. lib. 2. ca. 5. teste etiam Carolo Sigonio loco prædicto, & Poeta Ligurino lib. 8. ubi ait,

Id quoq; quod fodrum vulgari nomine dicunt
Capitolitium. *Et capitolitium certum sub tempore censum*
Hæc Ligures sacro tribuerunt omnia fisco.

A *fodri* præstatione Carolus M. immunem fecit Episcopum Mutinensem privilegio dato, An. Regni sui 13. ut Aimoin. habet lib. 4.

¶ *Fodratura*, al. *Fordatura.*] Pellitium quo vestes ornantur, inde pellitæ dictæ & penulatæ. Concil. General. Constantinens. sub Martino Papa An. 1418. Sess. 36. id est, ult. ca. De vita & honest. Cleric. *Vestes etiam fissas retro & in lateribus cum fodraturis ultra oram excedentibus, etiam cum fissuris deferunt.* In margine *fordaturis* notatur tanquam alia lectio. Anglicè **furre** & **furringe**.

¶ *Fœmina Ecclesiastica, fiscalis, regia, &c.*] Vide *Homo.*

¶ *Fœnile.*] Locus ubi fœnum reponunt. L. Salic. Tit. 18. §. 3. Bojor. Tit. 1. c. 14.

¶ *Fogagium.*] Gramen quod æstate non depascitur, & quod spoliatis jam pratis hyemali tempore succrescit. Hodie à nonnullis **fog.** LL. Forestar. Scot. ca. 16. *Si gramen Regis in foresta locatur pro fogagio* (scilicet *à festo omnium Sanctorum, usque ad festum S. Petri in Quadragesima*) *unumquodque animal solvat pro fogagio* 4. *denarios, & pro juvenca* 2. *denarios.*

¶ *Foinesun.*] Damarum partus ; à Gall. *faon.* Assisa forestæ Ric. 1. *Prohibendum est etiam ad placita forestæ, ne aliqua caretta exeat chiminum in foresta Regis, neque porci sint in foresta Regis tempore de Foinesun, scil* 15 *diebus ante nativitatem S. Johannis Baptistæ, &* 15 *diebus post idem festum.* Vide *Fenatio*, & *Fencemonth. R. Hov. f.* 446. *a. n.* 30.

¶ *Folchesmota.*] V. *Folkesmote.*

¶ *Folcland.*] Saxon. Terra popularis, scilicet, quæ jure communi possidetur vel sine scripto. Ei contraria quæ *Bocland* dicitur. Vide *Bocland.*

¶ *Folgare.* al. *Fulgare.*] Saxonibus dicitur pro sistere se in aliquo contubernio, friborga, seu fidejussione : tradere se alicui in clientelam : servire, sequi, sectari. A ꝼolgan hæc significante, unde vox nostra vernacula **to follow**, ᵹ (ut sæpè) in u vel w mutato. LL. Aluredi MS. ca. 33. *Si quis ab una mansione ad aliam transire velit, fiat hoc testimonio Aldermanni in cujus Comitatu prius fulgavit.* LL. Canuti R. par. 2. ca. 15. ðe he æꝛ ꝼolᵹoð, id est, *ubi prius deservierat.* Huc respicit Latinum, *vulgus*, pro quo veteres *vulgu* dixere : & vernacula nostra **folc** & **volc**. Unde Norfolcienses appellamur *Nordovolgi* & *Nordovulgi*, quasi *secta, sequela,* aut *vulgus boreale.*

Folgare pro applicare. Wisigot. lib. 8. Tit. 4. l. 25.

Folgarii, & *Folgeres*, Bractono clientes, sectatores, famuli : à Saxon. ꝼolᵹeꝛ, ubi ᵹ ut diximus in u mutato, vocem hodiernam **foluer** seu **follower** producit. Sic ut *folgarius* seu *folger* relativum sit ad **hurder-fest** & **hussa-stene**, id est, ad patrem familias quem hodie **hous-holder** vocamus: vel sit is qui in certa familia (quàm hyꝛðe dixere) constitutus est. LL. Henr. 1. ca. 9. *Speciali tamen plenitudine si opus est, bis in anno conveniant in hundredum suum quicunque liberi, tam hirderesest quàm folgarii, ad dignoscendum scilicet inter cætera, si decaniæ plenæ sint, vel qui, quomodo, qua ratione recesserint, vel qui supervenerint &c.* Huic loco lumen accendit Bractonus lib. 3. Trac. 2. ca. 10. *Et in franco plegio* (inquit) *esse debet omnis qui terram tenet, qui dicuntur* **hussastene,** *& etiam alii qui illis deserviunt, qui dicuntur* **folgheres,** *quia nec debet quis à se repellere servientem suum antequam purgatus sit de omni calumpnia.*

¶ *Folkland.*] Vide *Folcland.*

¶ *Folkesmote, Folchesmota, Folkmote,* & *Folkesmoth.*] Conventus populi, à Saxon. ꝼolc *populus* : moꞇe & ᵹemoꞇe, *conventus.* Dicitur autem de majori conventu, puta in Civitatibus, non unius wardæ seu curiæ, sed omnium wardarum : in Comitatibus, non unius hundredi, sed omnium hundredorum : hîc quasi *Shiregemotus*, id est, conventus Comitatus ; illic velut *Burgemotus*, i. e. conventus Civitatis, seu Burgi. LL. Aluredi MS. ca. 34. Folchesmota, i. *populi placitum.* Vide locum in *Aldermannus Regis.*

Modus, tempus, & negotium *Folkmoti* clarè exhibentur in LL. Edouardi Confess. ca. 35. his verbis. *Debent* (Aldermanni in Civitatibus & Burgis clausis) *leges, & libertates, & jura, & pacem Regis, & justas consuetudines Regni* —— *modis omnibus pro posse suo servare.* Folcmote, Civitatis, vel Burgi. *Cum aliquid vero inopinatum, vel dubium, vel malum contra Regnum, vel contra coronam domini Regis, fortè in ballivis suis subito emerserit, debent statim pulsatis campanis quod Anglicè vocant* Motbel, *convocare omnes & universos, quod* Motbel. *Anglicè dicunt* ꝼolcmoꞇe, *id est, vocatio & congregatio populorum & gentium omnium, quia ibi omnes convenire debent, & universi qui sub protectione & pace domini Regis degunt, & consistunt in Regno prædicto, & ibi providere debent indempnitatibus coronæ Regni hujus per commune consilium, & ibi providendum est ad insolentiam malefactorum reprimendam ad utilitatem Regis. Statutum est enim quod ibi debent populi omnes, & gentes universæ singulis annis semel in anno scilicet, convenire, scilicet in capite*

Kalendarum

* i. Violato. *Kalendarum Maii, & se fide & Sacramento non* * *fracto ibi in unum & simul confœderare & consolidare, sicut conjurati fratres ad defendendum Regnum contra alienigenas, & contra inimicos, unà cum domino suo Rege, & terras, & honores illius omni fidelitate eum eo servare, & quòd illi ut domino suo Regi, intra & extra Regnum universum Britanniæ fideles esse volunt.*

Folcmote Comitatus. *Ita debent facere omnes Principes & Comites & simul conjurare coram Episcopis Regni in* ꝼolcmoꞇe, *& similiter omnes proceres Regni, & Milites, & liberi homines universi totius Regni Brytanniæ, facere debent in pleno* ꝼolcmoꞇe *fidelitatem domino Regi ut prædictum est, coram Episcopis Regni. Hanc legem invenit Arthurus qui quondam fuit inclytissimus Rex Brytonum, & ita consolidavit, & confœderavit Regnum Brytanniæ universum semper in unum. Hujus legis authoritate expulit Arthurus prædictus Saracenos & inimicos à Regno. Lex enim ista diu sopita fuit, & sepulta, donec Edgarus Rex Anglorum qui fuit avus Edwardi Regis propinqui vestri, illam excitavit, & erexit in lucem, & illam per totum Regnum firmiter observari præcepit.*

Prodit hic locus (S. Edouardi legibus à Normanno quodam sub ævo Gulielmi Rufi adjectus) duo *Folemotorum* genera. Primùm à
Burgemotus. civibus celebratum, quod *Burgemotus* inde
Sciregemote. dicitur: alterum à comitatensibus, quod ideo *Sciregemote* appellaverunt. Buƿȝ enim, civitas: Scyꞃe, Saxonicè *Comitatus*. In illo enim considebant cives & burgenses: in hoc Episcopi, Comites, Proceres, & qui hodiè *liberi Tenentes Comitatus* nuncupantur. Præsidebat autem in hoc *Folcmoto*, Comes ipse, aut Vicecomes, unde aliud nomen quod hucusque reti-
Turnus Vicecomitis. netur, *Turnus Vicecomitis*. Sed de his plura vide in dictis vocibus. Charta R. Henr. 1. de libertatibus London. Non sit *Miskeninga in Husting, nec in Folkesmot, nec in alius placitis infra civitatem, &c.*

In pleno *Folcmoto* eligebantur Heretochii & Vicecomites, ut infra videris in *Heretochius*. Plenum autem *Folemotum* dixerunt, cum jam maxima convenisset celebritas: & *Folcmote* hoc loco intelligimus pro *Curia Comitatus*: nam in ea suffragio populi electi sunt Vicecomites usque ad annum 9. Edouardi 2. hoc est, gratiæ 1315. Anno Dom. 1256. viz. 41. Henr. 3. Londonienses (teste Fabiano) in *Folemotum* convocantur à Consiliariis Regiis, jubenturq; ut in Wardmotos se distrahentes, de pecuniis tractent Regi exhibendis. Et 6. No. 1258. Regis ejusdem 44. Considebat ipse Rex in *Folcmoto* civium, ad Templum Hierosolymitanæ militiæ Londini habito.

¶ *Foragium.*] Vide *Foraticum*.

¶ *Forata.*] Anastas. Bibliothecar. in S. Hilario. *Lacus & conchas triantas 2 cum columnis porphyreticis, rigiatis, foratis aquam fundentes.* Codex quidam MS. legit *perforatis*.

¶ *Forathe.*] Constitutiones Canuti R. de foresta, Ca. 12. *Liberalis autem homo, id est* Pegen, *modo crimen suum non sit inter majora, habeat fidelem hominem qui possit pro eo jurare juramentum,* i. forathe. ꝼoꞃ, *pro*: aꞇhe, *juramentum*. Vide *Atha*.

¶ *Foraticum*, & *Foraticus*.] Formulæ vert. incerti Author. Marculfo annex.——— *nec missus noster nulla telonea nec nullas venditas, nec rodaticum, nec foraticum, nec pontaticum ——— in nullo exactare non præsumatis.* Præcept. Dagoberti R. de mercato S. Dionys. ——— *themonaticos, cespitaticos, pulveraticos, foraticos, missaticos, laudaticos, saumaticos, &c. de ipso mercato ——— exactare potuerat.* Et confirmatio Pipini R. de eodem, ——— *nec de carnis, ne de saumis, ullum theloneum, vel foraticum, seu rotaticum, vel pontaticum, &c. exigere.* Bignonius hic *foragium* (inquit) *jus illud vocamus, quod ex vino minutatim vendito debetur*: Quasi hoc *foraticum* esset. Lindenbr. idem esse opinatur quod *transitorium* vel *tractorium* dicitur in LL. Longob. Gallis utramque vocem, *traicte foraine*, retinentibus.

¶ *Forbannitus*, & *Forrisbannitus*.] *Proscriptus, relegatus, interdictus*: etiam *exlex*, Anglis *utlagatus*. Vox Longobard. ab Ital. *fore* & Latin. *foris*, extra: & *bannitus*, edictus, proscriptus. Longob. lib. 1. Tit. 25. ca. 62. *De latrone forbannito, si liber homo susceperit eum, 15. sol. componat, & servus 120. percussionibus vapulet.* Pervenit & ad nos dictio. Charta Davidis fil. Leolini Princ. Norwalliæ apud Mat. Par. in An. 1244. *Non receptabo utlagatos & forisbannitos.*

Forbannum, proscriptio, interdictio, relegatio, aliàs *bannum* simpliciter. Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 63. *Ut Comes qui latronem in forbanno miserit, vicinis suis & aliis civitatibus notum faciat eundem latronum à se forbannitum esse, ut illi eum non recipiant.* Idem in l. Franc. seu Capit. Caroli lib. 3. ca. 50. Vide *Bannitus* & *Bannum*.

¶ *Forbator.*] Machæropœus **a Cutler, or Forbusher of Armour**, à Sax. ꝼoꞃmunȝe, LL. Alur. MS. Cap. 22. *Si quis forbator arma alicujus susceperit ad purgandum, &c.*

¶ *Forbatudo*, & *Forbatudus*.] Qui vim aut injuriam alteri inferens, culpâ sua (vel ut Angli dicunt injuriâ suâ propriâ) occiditur. Quasi *primus feriens*, vel *primam inferens injuriam*. *Fore* enim, prior: *batre*, ferire, percutere. Formulæ Romanæ vett. cap. 30. ——— *& in sua orta contentione, vel in sua movita, atque per suas culpas ibidem interfectus fuit: Et sic est veritas absque alia fraude, vel conludio, & in sua culpa secundum legem, ipsum forbatudum fecit.* Similiter, Formul. vett. incerti Auth. ca. 29. Atque hinc in Decreto Childeberti R. *Judex loci illius solatio collecto, ipsum raptorem occidat, & jaceat forbatudus*: Et Form. Sollen. 160. *Ego hodie ipsum facio for-*

fordanno & forbatudo. Sed in constituendo *forbattudum*, peculiaris quidam ritus fuit, cujus exemplar habes in L. Ripuar. Tit. 77. qui *de homine forbattudo* inscribitur: citaturque partim hic supra in voce *Clida*, partim infra in voce *Fordanno*, quas vide.

¶ *Forcapium.*] Capitular. lib. 4. Tit. 36. inscribitur *De forcapiis.* Et prohibet ut is qui manucipia à domino fugientia recipit, nullum præmium ideo accipiat quòd vel ea reddiderit, vel foras ejicerit.

¶ *Forcia.*] Vide *Fortia.*

¶ *Forconsiliare.*] *Malè consulere, dissuadere.*

¶ *Ford.*] Sax. *vadum, trajectus.* Sic Francofordia, *Francorum trajectus*, scilicet è Franconia in Galliam ut B. Rhenan. & Ligurin. lib. 1.

——— *Nam Teutonus accola dixit*
Franconefurt : nobis liceat sermone Latino,
Francorum dixisse vadum,qui Carolus illis, &c.

¶ *Fordanno.*] Formulæ Sollen. 110. ——— *irafactus cum armis suis super me venit, & colpos super me misit. Et sic mihi* * *directum dedit, ego ipsum armis meis percussi, & tales colpos ei dedi, per quod ipse mortuus est. Et quod feci super me feci, & ego hodie ipsum facio fordanno & forbattudo infra noctes 42.sicut lex & nostra consuetudo est.*Legis & consuetudinis istius supra meminimus in vocibus *Forbattudo* & *Clida.* Dicitur autem *fordanno* à Germ. **vor** vel potiùs Anglo Sax. ꝼoꞃe, quod est *ante* vel *præ*, & **dannen** *convellere, dissilire,diripere*; unde **vordannen** *præsultor*, scilicet qui insultum primus fecit in alium, primus intulit injuriam : *Forbattudus.*

* *Al.mihi dominus decretum dedit.*

¶ *Fordratura.*] Vide *Fodratura.*

¶ *Fordro, nis.*] Homo anterior, vel ulterior : per translationem, author seu advocatus rei venditæ ulterior, à Germ. **vorder**, Angl. **further**, id est, *ulterior.*L. Ripuar.Titt. 33. *Quod si in ipsa hora quando res intertiatur, responderit quod fordronem suum nesciat : tunc in præsente de sacramento sibi septima manu fidem faciat, & super 14. noctes adjurare studeat, quod authorem vel casam, seu postem januæ authoris sui nesciat, & ipsam rem sine damno reddat.*

¶ *Forenses Presbyteri.*] Qui ex eadem diœcesi vel monasterio non sunt.Aliàs *Foras Presbyteri.* De his Capitular. Carol. & Synod. Mogunt. Vide *Presbyteri forenses.*

¶ *Foresni.*] Titulus secundus Legis Frisorum, *Foresni* inscribitur.

¶ *Forera.*] Vox agri mensoria : & in agrorum distinctionibus pars ea dicitur,quæ latus suum alterius fini,fronti,seu capiti opponit. In campis arabilibus sulcos habet transversos sulcis terræ seu quarentenæ impingentis, hoc est (ut vocant) abuttantis.*Terra transversalis.*Quondam **an heavod land**,hodie nonnullis **an headland**, quasi dicat *terra capitalis* (quod ad capita aliarum jaciat) nuncupapata.

¶ *Diatriba de Forestis, præsertim Anglicis.*

¶ *Foresta, Forestis, Forestum,* & in Chart. Alaman. num. 31. *Forasta.*] Exteteris sæpè occurrit pro saltu & silva,simpliciter. Anglis verò ampla est ruris portio, deserta plerunque & nemorosa, alendis feris regiis exposita: nullo sepimento, at certis terminis, certisque legibus, Magistratibus, Judicibus, Officialibus, & Ministris valde insignis & communita. Dicta ab adverbio *foris* & *foras*, quasi *pars forastica* seu exterior, hoc est,foris cultam & habitatam. Sic Gallis *for* & *rest* ; Italis *fore* & *resta* :illud notent quod foris restat. Vide *Farasticus.* Eodem sensu *desertum* dicimus,quasi id quod deseritur & feris relinquitur. Hinc *afforestare* & *desertare*, idem sunt quod cultum in *forestam* & *desertum* adigere ; *deforestare* & *assertare*, idem quod *forestam* & *desertum* in cultum redigere, quod *assertum* vocant, hoc est, *deserto* contrarium. Vocem autem *forestam* à Normannis reor introductam. Dani enim & Saxones nostri,eam aliàs Buc-holt, id est, *saltus cervinus* ; alias Deꞃeꝼalð, quasi *stabulum damarum* appellabant ; juxta id Virgilii Æn. 1.

Etymon. Desertum. Afforestare & desertare. Deforestare & assertare. Assertum & desertum.

Itur in antiquam silvam, stabula alta ferarum.

In agrorum igitur dimensionibus *forestæ* olim non veniebant. Perinde nec villas propriè accepere, nec parœcias ; nec de corpore alicujus Comitatus vel Episcopatus habitæ sunt : sed extraneum quiddam,& feris datum, ferino Jure, non Civili, non municipali fruebantur : Regem in omnibus agnoscentes dominum unicum, & ex arbitrio disponentem. Vide Constitutiones Regis Canuti (quas ut notiores fiant, calci hujus diatribæ annectemus Capp. 9, 10, 11. &c. Et audi interea librum fiscalem (qui *Niger* dicitur) Cap. de Danegeldo.*Sane forestarum ratio, pœna quoque vel absolutio delinquentium in eas, sive pecuniaria fuerit sive corporalis, seorsum ab aliis Regni judiciis secernitur, & solius Regis arbitrio, vel cujuslibet familiaris ad hoc specialiter deputati, subjicitur. Legibus quidem propriis subsistit, quas non communi Regni jure , sed voluntaria Principum institutione subnixas dicunt : adeo ut quod per legem ejus factum fuerit, non justum absolutè, sed justum secundum legem forestæ dicatur*

Forestarum conditio. In solius Principis arbitrio.

tur. In forestis etiam penetralia Regum sunt, & eorum maximæ delitiæ. Ad has enim venandi causâ, curis quandoque depositis accedunt, ut modica quiete recreentur. Illic seriis simul & innatis Curiæ tumultibus omissis, in naturalis libertatis gratiam paulisper respirant: unde fit ut delinquentes in eam soli Regiæ subjaceant animadversioni. Addit mox: *Foresta Regis, est tuta ferarum mansio, non quarumlibet, sed silvestrium, &c. dicitur* (e *mutata in* o) *quasi ferresta, hoc est, ferarum statio.* Ludit novissimis: sed adde quod in petitionibus parlamentariis habetur an. 18. Edouardi 1. Scilicet, litigantibus trifariàm de decimis novarum assertarum, Radulpho Episcopo Carliolensi, Priore ejusdem Ecclesiæ, & Rectore Ecclesiæ parochialis Thoresbiæ, quartus se ingerit Procurator Regius *Williclmus de Inge*, qui (ut loquar in verbis rescripti) *sequitur pro Rege, & dicit quod decimæ prædictæ pertinent ad Regem & non ad alium, quia sunt infra bundas forestæ de Ingelwood. Et quod Rex in foresta sua prædicta, potest villas ædificare, Ecclesias instituere, terras assartare, & Ecclesias illas cum decimis terrarum illarum pro voluntate sua, cuicunque voluerit conferre, &c.* Siquidem ad Comitatum non pertinebant *forestæ*, quòd lege Comitatus non agebantur: nec ad Episcopatum aliquem seu parœciam, quod Episcopis & Parœciarum Rectoribus, ovium cura, non ferarum demandata erat. Exhorruit nempe Deus cruentam venationem; nullamque inde oblationem dignaturus, sanguinem sic effusam terrâ mandavit operiri, Levit. 17. 13. Vidi tamen in Registro monasterii S. Mariæ de Wymundham pa. 32. Chartam Gulielmi Comitis Arundeliæ (florentis circa An. Dom. 1180.) quâ eidem Ecclesiæ concessit in *liberam & perpetuam eleemosynam* —— *totam* (inquit) *decimam omnium bestiarum quæ capientur in parcis meis de Wymundham, &c.* Hæc obiter.

Alius Etymus.

Forestarum decimæ cujus.

Institutio *Novæ forestæ* à Guliel. 1.

Redeo ad *forestas*, quibus, dixi villas propriè non competere. Cum igitur Gulielmus 1. *Novam* quam vocant *forestam* in pago Hantoniensi instituturus esset, villas fertur 26. & Ecclesias totidem parochiales delevisse: profligatoque humano genere, sacra ipsa non minùs quàm profana, per 30 milliaria, canibus & ferarum latibulis exposuisse. Non autem effugit tanti perpetrator sceleris divinam vindictam: in eodem enim hoc saltu Richardus filius ejus secundo-genitus, funesta aurâ correptus est: & filius alter Gulielmus Rex cognomento Rufus, venationi ardentiùs inhians, sagittâ Gualteri Tyrelli fortuitò transfixus periit, canibus suis ferinum sanguinem sitientibus, suum ipse infœlix præbens humi effusum. Sed nec istis libaminibus acquievit Numen. Henricus enim nepos è Roberto filio maximo, hîc etiam inter ramusculos comprehensus, suspendio tollitur ut aliquando Absolon: nec remansit demum è tanto sacrilego, & tot filiis, qui contra murum mingeret hæres masculus. Mitto reliquâ.

Insignis sacrilegii vindicta.

Non usque adeo sæviunt Reges subsequentes: nam licèt & hi quoq; (præsertim Henricus 2. Richardus 1. & Johannes) plurimas *forestas suas* dicarunt voluptati: villas tamen excindere, aut incolas abigere, aut legem municipalem adimere, non ex integro conati sunt. Trucem autem (illam veterem *forestæ*) qua delinquentibus inferas, oculos & testiculos eruebant juxta Assisas Henrici 1. & Richardi 1. potentiùs ingessere: eademq; populum gravissimè atterentes, ipsi utique ab authoribus coætaneis gravissimè atteruntur. Acerbiores aliquot prætereo: sic autem Johannes Sarisburiens. è Polycratico. *Quod magis mirere, pedicas ponere avibus, laqueis texere, allicere nodis vel fistula, aut quibuscunque insidiis supplantare, ex edicto sæpè fit criminis, & vel præscriptione bonorum mulctatur, vel membrorum punitur, salutisque dispendio. Volucres cœli & pisces maris communes esse audivimus, sed hæ fisci sunt quas lex venatica exigit ubicunque volunt. Manum contine, abstine, ne & tu in pœnam læsæ majestatis venantibus cedas in prædam. A novalibus sui arcentur agricolæ dum feræ habeant vagandi libertatem: illis ut pascua augeantur, prædia subtrahuntur agricolis: sationalia insitiva colonis cum pascua armentariis, & gregariis, tum alvearia à floralibus excludunt, ipsis quoque apibus vix naturali libertate uti permissum est.* Hunc venationis ardorem, Gallis & Germanis vitio geniali impingit Nicolaus Papa, in epist. ad Albinum Archiepiscopum 34. distinc. cap. 1.

Forestarum conditio sub Regib. subseqq.

Oculi & testiculi eruti.

Gravaminis descriptio.

Cum autem de mitioribus Regni legibus introducendis, diutissimè inter Reges & proceres nostros dimicatum esset: mitiores demum impetratæ sunt, vel potiùs extortæ, tam in re ferina, quàm in civili. Primùm à Johanne patre, deinde ab Henrico filio, ut in Charta quæ *foresta* appellatur (cujus exemplar tibi expedit Mathæus Paris in Johanne Rege, An. Dom. 1215.) legendum prostat. Multæ tunc quidem *forestæ* redactæ sunt in terram habitabilem, & (ut verbo Chartæ utar) deforestatæ. Agebatur verò novis indies discriminibus Charta ista; adeo ut cùm in singulis Angliæ provinciis singula reponerentur ejusdem exemplaria: Henricus 3. omnia pariter cancellari fecit, Chartamque ipsam (ut alias plurimas) in eo irritam pronuntiavit, quòd pupillari sua ætate, tutorum fraude exigeretur.

Leges mitiores introductæ.

Longum est referre singula: sed ab Edouardo 1. (unà cum Magna Charta libertatum Angliæ) denuò confirmata, viget hodie, & in cap. 10. hoc modo cavet. *Nullus de cætero amittat vitam vel membra pro venatione nostra, sed si aliquis captus fuerit & convictus de captione venationis, graviter redimatur, si habeat unde redimi possit: & si non unde redimi possit, jaceat in prisona nostra per annum unum & unum diem. Et si post annum unum & unum diem plegios invenire possit, exeat à prisona; sin autem, abjuret Regnum nostrum Angliæ.*

Forestæ leges jam inde stabiles: non ad arbi-

arbitrium Principis fluctuantes. Habentur autem inter varias priscorum Regum ordinationes (quas *Assisas forestæ* vocant) clariores quædam Henrici 2. qui non solum novum *forestæ* regimen instituit, sed & in plurimis hodierno dedit initium; de quo Hovedenus in An. grat. 1184. *Eodem anno obiit Thomas filius Bernardi, qui post decessum Alani de Neovilla, constitutus erat summus Justiciarius omnium forestarum Angliæ à Domino Rege: quo defuncto, dominus Rex* (Henricus 2.) *divisit forestas suas Angliæ in diversas partes, & unicuique partium præfecit quatuor Justiciarios: viz. duos Clericos, & duos Milites; & duos servientes de domo & familia ipsius custodes venationis & viridis super omnes alios forestarios, tam Regis, quam Militum & Baronum, & misit eos placitare placita forestæ, secundum suprascriptam Assisam forestæ.*

Solus Rex *forestam* habeat.

Forestam nemo apud Anglos constituat, nisi Rex solummodo: Et hoc à Carolo Mag. filioque ejus Ludovico, deduxisse videntur Reges nostri Anglo-Normanni. Sic enim in Capitular. Caroli & Ludovici lib. 4. capp. 65. & 428. & Longob. lib. 3. tit. 35. *De forestibus nostris ubicunque fuerint, diligentissime inquirant, quomodo silvæ sint & defensæ: & ut Comitibus denuntient, ne ullam forestam noviter instituant, & ubi noviter institutas sine nostra jussione invenerint, dimittere præcipiant.* Constitutam etiam à Principe *forestam*, privato jure subditus non possideat: quòd jam inde pereunt leges & dignitates *forestæ*; quæ solius Regis prærogativâ suffulciuntur. Subditi enim non est legem dare, nec tantæ potestatis Justitiarios & ministros sibimet instituere. Cum igitur ad subditos devolvantur *Forestæ*; humiliori nomine *Chaceæ* appellandæ sunt: *forestæ* verò minus propriè, licèt & hoc quoque sit in usu.

Mos crandæ *forestæ*.

Creandæ *forestæ* hic ritus est. Constituuntur Regio diplomate viri aliquot graves & prudentes, qui locum *forestæ* designatum intuentur, lustrant, & terminis manifestis circumscribunt. Perimpleto hoc & in Cancellariæ monumentis (de more) inscripto: Rex præconis voce ipsum locum seu regiunculam, per totum Comitatum ubi sita est, *forestam* edicit, *forestæque* legibus communitam. Prohibet insuper ut nemo eâ turgeat audaciâ, quòd sine majestatis venia, aliquam illic exerceat venationem: diciturq; jam locus iste *afforestari*, & ut cæteræ *forestæ*, in omnibus valere. Magistratus deinceps, officiales, & ministros cooptat, quorum munera lex ipsa dictat, & *forestæ* consuetudo.

Est & *Foresta* aquatica, de quâ vide in *Aimoino*, & in altero lib. Gloss. nost. notis conscripto.

In Normannia summus *forestarum* Magistratus erat, Normanniæ qui dicebatur Senescallus, scil. ad cognoscendum de his qui culpabiles reperti sunt vel in *arboribus, vel in feris, vel in francis avibus*, ut habetur in jure Norman. ca. 9.

Officiales *forestarum*.

Præficiuntur autem Angliæ *forestis* duo primarii Magnates qui primi *Forestarii*, *Protoforestarii*, & *Capitales Justiciarii* appellantur: hic cis-Trentanis, ille ultra Trentam constitutis. Cognoscunt de articulis Chartæ *forestæ*, & de aliis causis *ad forestam* pertinentibus, magna cum authoritate: Judices ordinarios, & ministros plurimos in quavis *foresta*, subditos habentes. Nomina tantum perstringam, munera in locis suis quære,

Locum tenentes & Deputatos.
Gardianos.
Forestarios.
Viridarios.
Regardatores.
Agistatores.
Custodes silvæ, vulgo **Woodwardes.**
Bedellos, &c.

Curiæ *forestæ*.

Curiarum *forestæ* duo sunt genera. Majus (quod *Iter* seu **Eier** vocant) ab Henrico 2. institutum: coram ipso primario Justitiario, vel ejus deputato, tertio quovis anno celebratur. Minus (*Swanimotum* appellatum) ter in anno à Ministris agitur: sed de his plura in suis vocibus: habe interim Canuti leges de quibus supra mentionem fecimus.

Incipiunt Constitutiones Canuti Regis de Foresta.

HÆ sunt sanctiones de foresta, quas ego Canutus Rex cum consilio primariorum hominum meorum condo & facio, ut cunctis Regni nostri Angliæ Ecclesiis & pax & justitia fiat, & ut omnis delinquens secundum modum delicti, & delinquentis fortunam patiatur.

1. *Sunt jam deinceps quatuor ex liberalioribus hominibus, qui habent salvas suas debitas consuetudines (quos Angli* Pegened *appellant) in qualibet Regni mei provincia constituti, ad justitiam distribuendam, unà cum pœna merita & materiis forestæ cuncto populo meo, tam Anglis quàm Danis per totum Regnum meum Angliæ, quos quatuor primarios forestæ appellandos censemus.* **Pegened.**

2. *Sint sub quolibet horum, quatuor ex mediocribus hominibus (quos Angli* Lespegend *nuncupant, Dani verò* yoong men *vocant) locati, qui curam & onus tum viridis tum veneris suscipiant.* **Lespegend.** Nunc fortè Fringald.

3. *In administranda autem justitia nullatenus volo ut tales se intromittant: mediocresque tales post ferarum curam susceptam, pro liberalibus semper habeantur, quos Dani* Ealdermen *appellant.* **Ealderman.**

4. *Sub horum iterum quolibet sint duo minutorum hominum, quos* Tineman *Angli dicunt, hi nocturnam curam & veneris & viridis tum servilia opera subibunt.* **Tineman.**

5. *Si talis minutus servus fuerit, tam citò quàm in foresta nostra locabitur, liber esto, omnesque*

hos ex sumptibus nostris manutenebimus.

6. *Habeat etiam quilibet primariorum quolibet anno de nostra warda, quam* Michni *Angli appellant, duos equos, unum cum sella, alterum sine sella, unum gladium, quinque lanceas, unum cuspidem, unum scutum, & ducentos solidos argenti.* Michni.

7. *Mediocrium quilibet, unum equum, unam lanceam, unum scutum, & 60 solidos argenti.*

8. *Minutorum quilibet, unam lanceam, unam arcubalistam, & 15. solidos argenti.*

9. *Sint omnes tam primarii, quàm mediocres, & minuti, immunes, liberi, & quieti ab omnibus provincialibus summonitionibus, & popularibus placitis, quæ* Hundred laghe *Angli dicunt, & ab omnibus armorum oneribus, quod* Warscot *Angli dicunt, & forinsecis querelis.* Hundred law. Warscot.

10. *Sint mediocrium & minutorum causæ, & earum correctiones, tam criminalium, quàm civilium per providam sapientiam & rationem primariorum judicatæ & decisæ: primariorum verò enormia si quæ fuerint (ne scelus aliquod remaneat inultum) nosmet in ira nostra regali puniemus.*

11. *Habeant hi quatuor unam regalem potestatem (salva semper nobis nostra præsentia) quaterque in anno generales forestæ demonstrationes & viridis & veneris forisfactiones, quas* Muchehunt *dicunt, ubi teneant omnes calumniam de materia aliqua tangente forestam, eantque ad triplex judicium, quod Angli* Ofgangfordell *dicunt. Ita autem acquiratur illud triplex judicum. Accipiat secum quinque, & sit ipse sextus, & sic jurando acquirat triplex judicium, aut triplex juramentum. Sed purgatio ignis nullatenus admittatur, nisi ubi nuda veritas nequit aliter investigari.* Muchehunt. Ofgangfordell. Purgatio-ignis. Triplex ordalia.

12. *Liberalis autem homo,* i. Pegen, *modo crimen suum non sit inter majora, habeat fidelem hominem qui possit pro eo jurare juramentum,* i. Forathe*: si autem non habet, ipsemet juret, nec pardonetur ei aliquod juramentum.* Pegen. Forathe.

13. *Si advena vel peregrinus qui de longinquo venerit sit calumniatus de foresta, & talis est sua inopia ut non possit habere plegium ad primam calumniam, qualem nullus Anglus judicare potest: tunc subeat captionem Regis, & ibi expectet quousq; vadat ad judicium ferri & aquæ: attamen si quis extraneo aut peregrino de longe venienti sibi ipsi nocet, si aliquod judicium judicaverint.*

14. *Quicunque coram primarios homines meos forestæ in falso testimonio steterit & victus fuerit, non sit dignus imposterum stare aut portare testimonium, quia legalitatem suam perdidit, & pro culpa solvat Regi decem solidos, quos Dani vocant* Halfehang *aliàs* Halfehang. Halfehang.

15. *Si quis vim aliquam primariis forestæ meæ intulerit, si liberalis sit amittat libertatem & omnia sua, si villanus abscindatur dextra.*

16. *Si alteruter iterum peccaverit, reus sit mortis.*

17. *Si quis autem contra primarium pugnaverit, in plito emendet secundum pretium sui ipsius, quod Angli* Pere & Pite *dicunt, & solvat primario quadraginta solidos.* Pere & Pite

18. *Si pacem quis fregerit ante mediocres forestæ, quod dicunt* Gethbrech, *emendet Regi decem solidis.* Gethbrech.

19. *Si quis mediocrium aliquem cum ira percusserit, emendetur prout interfectio feræ Regalis mihi emendari solet.*

20. *Si quis delinquens in foresta nostra capietur, pœnas luet secundùm modum & genus delicti.*

21. *Pœna & forisfactio non una eademque erit liberalis (quem Dani* Ealderman *vocant) & illiberalis: domini & servi: noti & ignoti: nec una eademque erit causarum tum civilium tum criminalium, ferarum forestæ, & ferarum Regalium: viridis & veneris tractatio: nam crimen veneris ab antiquo inter majora & non immeritò numerabatur: viridis verò (fractione chaceæ nostræ Regalis excepta) ita pusillum & exiguum est, quòd vix ea respicit nosta constitutio: qui in hoc tamen deliquerit, sit criminis forestæ reus.* Ealderman.

22. *Si liber aliquis feram forestæ ad cursum impulerit, sive casu, sive præhabita voluntate, ita ut cursu celeri cogatur fera anhelare, decem solidis Regi emendet, si illiberalis dupliciter emendet, si servus careat corio.*

23. *Si verò harum aliquot interfecerit, solvat dupliciter & persolvat, sitque pretii sui reus contra Regem.*

24. *Sed si regalem feram, quam Angli* Staggon *appellant, alteruter coegerit anhelare, alter per unum annum, alter per duos, careat libertate naturali: si verò servus, pro utlegato habeatur; quem Angli* Frendlesman *vocant.* Staggon or Stag. Frendlesman.

25. *Si verò occiderit, amittat liber scutum libertatis, si sit illiberalis careat libertate, si servus vita.*

26. *Episcopi, Abbates, & Barones mei non calumniabuntur pro venatione, si non Regales feras occiderint: & si regales, restabunt rei Regi pro libito suo, sine certa emendatione.*

27. *Sunt aliæ (præter feras forestæ) bestiæ, quæ dum inter septa & sepes forestæ continentur, emendationi subjacent: quales sunt capreoli, lepores, & cuniculi. Sunt & alia quamplurima animalia, quæ quanquam infra septa forestæ vivunt, & oneri & curæ mediocrium subjacent, forestæ tamen nequaquam censeri possunt, qualia sunt bubali, vaccæ, & similia. Vulpes & lupi, nec forestæ, nec veneris habentur, & proinde eorum interfectio nulli emendationi subjacet. Si tamen infra limites occiduntur, fractio sit regalis chaceæ, eo mitius emendetur. Aper verò quanquam forestæ sit, nullatenus tamen animal veneris haberi est assuetus.* Bubali olim in Anglia.

28. *Bosco nec subbosco nostro sine licentia primari-*

mariorum forestæ nemo manum apponat, quod si quis fecerit, reus sit fractionis Regalis chaceæ.

Ilices aliquando in Britannia nisi intelligatur de quercu.

29. *Si quis verò ilicem aut arborem aliquam, quæ victum feris suppeditat, sciderit, præter fractionem Regalis chaceæ, emendet Regi viginti solidis.*

30. *Volo ut omnis liber homo pro libito suo habeat venerem sive viridem in planis suis super terras suas, sine chacea tamen; & devitent omnes meam, ubicunque eam habere voluere.*

Greihounds

31. *Nullus mediocris habebit nec custodiet canes, quos Angli* Greihounds *appellant. Liberali verò, dum genuiscissio eorum facta fuerit coram primario forestæ licebit, aut sine genuiscissione dum remoti sunt à limitibus forestæ per decem milliaria: quando verò propiùs venerint, emendet quodlibet milliare uno solido. Si verò, infra septa forestæ reperiatur, dominus canis forisfaciet & decem solidos Regi.*

Velter. Langeran. Ramhundt.

32. *Velteres verò quos* Langeran *appellant, quia manifestè constat in iis nihil esse periculi, cuilibet licebit sine genuiscissione eos custodire. Idem de canibus quos* Ramhundt *vocant.*

Pretium hominis mediocris.

33. *Quod si casu inauspicato hujusmodi canes rabidi fiant & ubique vagantur, negligentia dominorum redduntur illiciti, & emendetur Regi pro illicitis, &c. Quòd si intra septa forestæ repeiantur, talis exquiratur herus, & emendet secundum pretium hominis mediocris, quod secundum legem Werinorum,* i. *Churingorum, est ducentorum solidorum.*

Pretium liberi hominis.

34. *Si canis rabidus momorderit feram, tunc emendet secundum pretium hominis liberalis, quod est duodecies solidis centum. Si verò fera Regalis morsa fuerit, reus sit maximi criminis.*

Notæ quædam ad Prædictas Constitutiones.

Multæ his inferuntur injuriæ, cum à transcribente, tum ab ipso interprete, qui vel Normannus fuisse videtur, vel Normannicum secutus idioma. Singulas non est mei vindicare, quasdam prout potero, restituam. Harum autem constitutionum nusquam in suis legibus meminit Canutus, nec de venatione quidpiam, nisi in capitulo 77. ubi omnibus licentiam cedit, in propriis ipsorum terris & silvis, omnimodam exercere venationem; dum tamen (ut justum est) à Regia abstineant: cui & in his ipsis constitutionibus bene convenit capitulum 30. Edi igitur videntur Constitutiones istæ, cùm leges illæ priùs jam essent conditæ.

In 1. articulo occurrit Pegeneð, in 12. Pegen: & utrumq; reddit interpres, *liberalis*. Agnosco me nihil in his verbis sapere, nec apud Saxones aut Danos nostros classem aliquam deprehendisse, quæ vel Saxonico nomine Pegen, vel Latino, *liberalis*, distinguebatur; nisi quod generaliter *liberales* & *illiberales* vocamus, qui vel ingenio, vel moribus, vel conditione, ità invicem secernuntur. Consideranti igitur mihi penitiùs, elucere videtur Scriptoris vitium, qui Saxonicas literas malè callens, p pro þ legit, hoc est, p pro th: & perinde Pegen scripsit pro Thegen, quod *Theinum* significat, g ut solet in i sæpius transeunti. *Thegen* autem & *Theinus* (aliàs *Thanus*) voces sunt Danis nostris & Saxonibus frequentissimæ *Baronem* (quem hodie vocamus) significantes. Et quemadmodum *Baro* sæpè apud antiquos legitur pro viro forti (ut supra ostendimus in ea voce) sic & *Thegan* idem significare asierit B. Rhenanus, ut postea videris in verbo *Thanus*. Norwegios verò, p pro th sæpissimè usurpare, manifestum est in Crumogea Algrimi Ionæ, nisi & illic irrepsisse errorem Typographi judicaveris.

In 2. Lerpegenð, lego Ler-ðegen, id est, *Theinum* seu *Baronem minorem. Theinorum* enim duo erant genera: Majores quos *Theinos Regis* appellabant (nos *Barones Regis* & *Theini* simpliciter, seu *Theini minores*, qui iidem erant, qui Barones minores; hoc est maneriorum domini, Nobiles minores, & nonnunquam liberè Tenentes nuncupantur; Vel dicatur à **tine**, quod minutum significat, ut **a tine horse, a tine pigge.**

In 4. Tineman, lego Tienman Saxonibus aliter teoðungman, id est, *decurio*. Hujus supra mentionem fecimus in *Friburga*.

Ibid. *Veneris & viridis.* Ridiculè vertit interpres vulgare secutus, **vert and venery**, ubi vox posterior à venando ducta, **venary** scriberetur: & perinde Latinè reddendum, ut supra legeris pag. .col. . in Hovendeno citato, *venationis & viridis:* prout passim utique in antiquis nostris Statutis.

Art. 11. Organgronðel. Vide infra *Ordalium*.

Art. 17. Pepe & Pite. Hic iterum se ingerit Scriptoris imperitia Saxonicorum characterum & idiomatis. p enim Saxonicum (hoc est w) pro p Romano legit; & perinde Pepe & pite, pro pepe & pite. Vide vocabula.

Art. 18. Getbrech, Lege Gnidbrech. Grith enim *pax*, brech, *fractio, violatio.*

Art. 23. *Pretii sui*, id est, *Were* seu *wergildi*, ut Art. 17.

Art. 25. *Scutum libertatis.* Vide *Armorum ademptio*, in vocabulo *Arma*.

Art. 27. *Capreoli*, **Roes.**

Art. 33. *Werinorum, id est, Churingorum*, lege *Thuringorum*; quorum lex sic habet Tit. 1. §§. 1 & 2. *Si quis Adalingum occiderit DC sol. componat. Qui liberum occiderit CC sol. componat. Adelingum* hic expono *Theinum majorem*, quem Constitutiones iste corruptè vo-

vocant Pegen & Pegenð ; *liberum* : *Theinum minorem*, hîc utique leſpegenð nuncupatum.

Numerant quidam in Regno Angliæ 68 *Foreſtas* (præter Chaceas 13, & parcos, plus minus, 781.) Occurrunt vero Plurium nomina : ſive quod nonnullæ pluribus gaudent appellationibus, ſive quod in diverſos ſe porrigentes Comitatus, partes exhibent tanquam integras. Dubium ſolvant liberiores, ego nomina mihi obvia referam, adjectis præcipuis Comitatibus quibus ſitæ ſunt, nam in variis plurimæ terminantur.

Foreſtæ.	*Comitatus.*
Applegarth	Ebor. N. Rid.
Arundel	Suſſex.
Aſhdowne	Suſſ.
E. Beare	Ham. & Wilt.
W. Beare	Hamp.
Birnwood	Buck.
Blackmore	Wilt, deforeſt.
Blethuag	Radnor.
Bowland	Lanc. Ebor. W. R.
Breden. al. *Braden*	Wilt.
Bucholt	Hamp. Wilt.
Cantſelly	
Cardith	Carmar.
Char, al. *Chur*	Hamp.
Charnwood	Leiceſt.
Chipeham	*Wiltſ.*
Chut.	Wilt. Bark.
Coidrath	Penb.
Copland	Cumb.
Crokesdale	
Dallington	Suſſ.
Dartmore	Devon.
Delamere	Cheſ.
Dene	Gloceſt.
Derefold	Salop.
Donc, al. *Waterdowne*	Suſſ.
Exmere	Devon.
Feckenham	Wigorn.
Fekham conceſs. *Joh. Mareſcal. Pat.* 1. *H.* 3. *m.* 11.	
the Foreſt	Cardig.
Fromſelwood	Somerſ.
Frimantell	
Gaiternack	Wilt.
Gantres	Ebor. N. Rid.
Gillingham	Dorſ.
Hatfield	Eſſex.
Harwood	Salop.
Haye	
Holt	Dorſ.
Hucſtowe	
Inglewood	Cumb.
Knareſbourgh	Ebor. W. Rid.
Kingſwood	Gloſt.
Knuckles	Radnor.
Lancaſter, v. *Bowland*	
Leceſter	Leceſt.
S. Leonards	Suſſ.
Lounſedael	
Lowes	Northumb.
Lune	Ebor. N. Rid.
Leyfield	Rutl.
Mallerſtang	Weſtmerl.
Melkeſham	Wiltſ.
Mocktry	Salop.
Narberth	Penbroc.
Neroch	Som.
* *New Foreſt*	Ebor. N. Rid.
Peake	Derb.
Penbere	
Pewſham deforeſt.	Wilt.
Pickering	Ebor. N. Rid.
Radnor	Radnor.
Reſcob	Cardig. Carmar.
Rideſdale	
Rockingham	Northam.
Sapler	
Savernack	Wilt.
Sherewood	Nott.
Shotover.	Oxon.
Selwood	Som. Wilt.
Saucy	Northam.
Wabridg	Hunt.
Waltham	Eſſex.
Water downe, al. *Downe*	Suſſ.
Weſt Foreſt	Hamp.
Weſt ward	Cumb.
Whichwood	Oxf.
Whinfield	Weſtmerl.
Wheighthart	
Whittlewood	Northam.
Whitway.	
Wyerſdale	Lanc.
Windeſhore	Barkſ. *&c.*
Wolmer	
Wood	Ebor.
Worth	Suſſ.
Wutmer.	Hamp.

*Fortè *Applegarth.*

¶ *Forfactus*, & *Forfactum.*] Vide *Forisfacere.*

¶ *Forfang*, *Forfeng*, & *Forefeng.*] Captio obſoniorum, quæ in foris aut nundinis ab aliquo fit, priuſquam miniſter Regis ea ceperit quæ Regi fuerint neceſſaria. *Anticipatio, antecaptio*, à Sax. ꝼoꝛe, *ante* : ꝼangen, *prendere.*

LL. Inæ MSS. cap. altero antepenult, *De forefange*, id eſt, *de præventione decrevimus per totam Angliam, quod idem judicium teneri debet.* Anglo-Normannis *Foreprife*.

¶ *Foricus.*] Pelliceus ornatus. **Furre.** Vide *Eſtamina*.

¶ *Forisbannitus.*] Vide *Forbannitus*,

¶ *Forisfacere, Forisfactum, Forisfactura*: & *Forfacere, Forfactum Forfactura*, &c.] Voces fori, à Gall. *forfaire, forfaict, forfaicture*.

Forisfacere eſt rem ſuam ex delicto amittere, & ſibi quaſi *extraneum facere*; rem culpâ abdicere, alteriq; (putà Regi, Magiſtratui, Domino) abjudicare. Mulctam incurrere *confiſcare*. Longob. lib. 3 tit. 33. *De rebus forfactis quæ per diverſos Comitatus ſunt, volumus ut ad palatium pertineant, tranſacto anno & die.* Inde *forisfactum* pro confiſcato, & abdicato.

Forisfacere, pro delinquere, peccare, transgredi, injuriam inferre. LL. Ed. Confeſſ. ca. 32, ut Codex noſter MS. legit, *aliqui ſtulti & improbi, gratis & nimis conſuetè erga vicinos ſuos forisfaciebant.*

Forisfactus, pro reo mortis, ſeu rei capitalis. Hinc in LL. Ripuar. tit. 77. *de vita forisfactum interficere*: eſt eum interficere, cui exlegis ſententia, vita erat adimenda. Sic in LL. Ed. Confeſſ. ca. 18. *Jamſi quiſpiam forisfactus popoſcerit Regis miſericordiam pro forisfacto ſuo timidus mortis vel membrorum, poteſt Rex ei lege ſuæ dignitatis, condonare (ſi velit) etiam mortem promeritam. Ipſe tamen malefactor rectum faciat in quantumcunque poterit, quibus forisfecit; & tradat fidejuſſores de pace & legalitate tenenda:* Hæc legis pars hodiè in uſu eſt; at quæ ſequitur, *ſi vero fidejuſſores defecerint, exulabitur à patria*, obſoleta eſt. *Legalitatem* autem, **the good abearing** jam dicimus.

Forisfactura: Crimen, delictum, tranſgreſſio, injuria. LL. Ed. Confeſſ. MS. ca. 32. *Friborgi caſulas tractabant, & ſecundum forisfacturas, emendationes capiebant.*

Forisfactura, pro mulcta. LL. Ed. Confeſſ. ca. 10. *Juſtitia* (ſcil. Juſticiarius) *faciat denarium S. Petri reddere, & forisfacturam Epiſcopi & Regis.*

Forisfactura, pro wera, & wergildo, hoc eſt capitis æſtimatione, ſeu redemptione. LL. Ed. Conf. ca. 36. —— *inveniant plegios tales qui poſſunt reddere fortisfacturam, id eſt, were ſuum, niſi poſſint diſrationari.* Et infra —— *reddat interfector Epiſcopo, tres forisfacturas: unam, quia legalem pro latrone interfecerit: alteram, quia fratrem ſuum pro latrone interravit* —— *tertiam, eo quod vadimonium dedit ad diſratiocinandum ſe, & non potuit.* *Tres forisfacturæ.*

Forisfactura una. LL. Ed. Confeſſ. ca. 12. *Illa autem manus ſuæ* (id eſt, Regiæ) *pax, & dierum coronationis, & Brevis, ſub judicio unius eſt forisfacturæ, &c.* Fortè intelligendum, *unius & ejuſdem.* ſcilicet, paris *forisfacturæ*.

Forisfactura plena: duas habeat expoſitiones. Primò, mulctam integram, non lenitam, non diminutam; Saxonibus *wytam plenam*, & fulpite. Canuti enim LL. par. 2. ca. 2. in irrogandis mulctis, lenitas imperatur, & moderatio. Secundò, quantumcunq; reus poterit forisfacere, ſcilicet, bona omnia & fortunas. Quo ſenſu, non ſemel in Statutis, **he ſhall forfeit all that he may**; Et aliàs **all that he hath**. Emendatt. Guliel. 1. § fin. *Iſta præcepta & Statuta, non ſint violata ſuper forisfacturam noſtram plenam.* LL. *Inæ. c.* 72

Forisfactura noſtra: ſæpe in antiqq. LL. *pro mulcta nobis debita.*

¶ *Forisfamiliare.*] Eſt aliquem *foris familiam* ponere, pellere, ejicere; ſive ut pars ſit reipub. ſive ut alii inſeratur familiæ. Et dicitur filius *forisfamiliatus*, cùm à patre partem hæreditatis acceperit, nullam præterea expectaturus. Regia Majeſt. lib. 2. cap. 33. §. 8. *Poteſt ſiquidem filius in vita patris ſui forisfamiliari, ſi pater quandam partem terræ ſuæ ſibi aſſignet, & ſaſinam faciat inde ſibi in vita ſua ad petitionem & bonam voluntatem ipſius filii: ita quod de tanta parte terræ ſit ei ſatisfactum. Tunc non poterit hæres ipſius filii, de corpore ſuo genitus, aliquid amplius petere, &c.* Hinc & *Forisfamiliatio.* *Forisfamiliatus.*

¶ *Forjudicare.*] Gal. *Forjuger*; interdum eſt *malè judicare*: Forenſibus autem rem ab uno ad alium, Judicis ſententiâ decernere: poſſeſſione exuere, ejicere, privare: reum vel exlegem denuntiare. Conſtitut. Sicul. ſeu Neapol. lib. 2. Tit. 3. *Forjudicari autem bannitus debebit per Juſtitiarium qui bannitionis & forjudicationis pœnam edixit.* Statut. an. 2. Henr. 4. cap. 8. —— *il perde ſoun office, & ſoit forjugge la court, & eit impriſonment.* Bractonus noſter Ciceroniano vocabulo (*abjudicare*) hoc expreſſit, lib. 4. tract. 3. ca. 4. *Ubi* (inquit) *cuſtos abjudicatus eſt de cuſtodia ſua*; Breve Regis dicet —— *in prædicta curia noſtra forisjudicatur de cuſtodia illa.* *Forjudicatio.*

Forjudicatus; Proſcriptus, exlex, quaſi dicat, foris omnem aditum judicii conſtitutus. Idem (per omnia penè) in Conſtitutt. Neapolitt. Frederici Imp. lib. 2. tit. 3. qui apud nos *utlagatus*: ejuſque ideo fuſiorem inde repetemus narrationem. *Pœnam eorum qui in contumacia perſeverant, dignis diſpendiis proſequi cupientes ſtatuimus: Si quis infra annum à die banni edicti numerandum, coram Magiſtro Juſtitiario (qui eum bannierat) minimè comparuerit, vel etiam coram ſucceſſore ejuſdem, bonis ſuis (ut præſcriptum eſt) infiſcatis, poſt ipſius anni decurſum eundem forjudicari debebit, nulla omnino licentia poſtea remanente, ſe ſuper principali cauſa criminis defendi. Sed perinde habeatur ac ſi confeſſus de crimine (de quo accuſatus fuerat) eſſet per definitivam ſententiam condemnatus. Sic forjudicatus habebitur, prout aliquibus noſtri Imperii partibus nuncupatur,* quaſi foris omnem aditum judicii *conſtitutus. Interim ſibi judicii limina precludentur, quod ſe contumacem etiam fuiſſe negare non poſſit, qui nec per ſe tempore tanto compare-* Noſtra de *utlegatis* lex, eadem cum transmarina de *Forjudicatis*.

ar,

at, nec per alium prætendentem legitimam causam suæ absentiæ, & probantem, extitit excusatus. Nulla sibi appellationis seu supplicationis remedia forjudicatus superesse cognoscat, quo ad omnia ferè pro mortuo habeatur & hostis publicus reputetur, sic ut ab omnibus offendatur impunè: adeo quod si ipsum occiderit aliquis, nullam proinde calumniam vereatur, sed præmium à gratia serenitatis nostræ expectet, &c. Hodiè verò apud nos non licet *forjudicatum*, aut *utlagatum* occidere.

Forjudicatus etiam prisco Anglorum Jure dicitur, qui sententiâ Judicis de causa cadit: Bractono (ut supra) *abjudicatus*.

¶ *Forisjurare.*] *Abjurare*, rem negativè dejerare. LL. Ed. Confess. cap. 6. *Latro qui fortè fortuito ad Ecclesiam & Sacerdotum domos frequenter evaserit, ablatione restituta, provinciam forisjuraret, nec videat.* Hoc est, *juret se minimè rediturum.*

¶ *Foristel*, & *Foristellarius.*] Voces in Domesd. Vide *Forstallarius.*

¶ *Formata.*] Literæ canonicæ. Concil. Laodicen. An. Dom. 368. Can. 41. *Non oportet Ministrum altaris, vel etiam Laicum, sine canonicis literis, id est, formata, alicubi proficisci.*

De formatis vide multa apud *Baronium* an. 142. nu. 7.

¶ *Formella.*] Ponderis genus apud Anglos, cujus rationem habes in Stat. de Ponderibus, edito an. 51. Henr. 3. id est, 1267. *Le Charre* (hoc est, carrionus) *de plumbo constat ex* 30 *formellis, & quælibet formella continet* 6 *petras exceptis duabus libris, & quælibet petra constat ex* 12 *libris, & quælibet libra constat ex pondere* 25 *solidorum*: quorum singuli 3 nostrorum valebant. Quære an *formella* non dicatur **a fother**. Aliter 1 *Sam.* cap. 17. 18. Et 10 formellas has casei deferes ad tribunum.

¶ *Fornicaria, iæ.*] Ars meritricia. Longob. lib. tit. 16. l. 2.

¶ *Forprisa*, & *Forprisum.*] Quod in donis, cessionibus, assignationibus, & hujusmodi excipitur. *Exceptio, exceptum reservatum.* à Gal. *for*, i. extra: *prise*, captio. Quo etiam sensu in Stat. Exoniæ 14. Ed. 1. *horseprise* legitur. Voces Juristarum. Idem etiam quod *Forfang.*

Horseprise.

¶ *Forstall*, *Forstallatio*, & in Domesd. *Foristel*, & *Faristel.*] Viæ obstructio, itineris interceptio: à Saxx. ꝼoꞃe, quod est, *præ* vel *ante*; seu ꝼaꞃe, h. *via*: & ꞅꞇal, *statio*, *septum.* Hinc

¶ *Forstallator*, *Forstellator*, *Fostellarius*, & in Domesd. *Foristellarius.*] Is dicitur qui in via rem annonariam intercipiens mercatur, eoque impedit, ut ad forum rerum vænalium adducta publicæ exponatur venditioni. Stat. de Pastorib. An. 13. Edw. 1 ca. *Nullus Forstallarius in villa patiatur morari; quia pauperum sit depressor manifestè & totius communitatis, & patriæ publicus inimicus, qui bladum, pisces, halices, vel res quascunque venales per terram, vel per aquam venientes, quandoque per terram, quandoque per aquam obviando festinat præ cæteris emere, lucrum sitiens vitiosum, &c.*

¶ *Forstallare.*] Viam præpedire, & *forstallarii* partes agere.

Forstallis in Statuto Walliæ An. 12. Ed. 1. ca. occurrit pro *rescussu* (quod dicunt) *averiorum.* Hoc quid sit vide in *Rescussus.*

¶ *Fortalitium.*] Locus munitus, castrum. Lyra in Daniel. 4. 27. *Capitolium vel fortalitium illius civitatis* (scil. Babylonis) *erat turris ædificata à filiis Noe ut habetur* Gen. 11. Elmhamus Prior de Lenton in gest. Reg. Hen. 5. an. 3.

Ad fortalitii facti, murique cacumen
Hostes portabant dolia, ligna, petras.

In MS. interpretatur **a Bulwark**: & eodem sensu in schedis forensibus, occurrit sæpe *Forteletum.*

Forteresseia, sive *Forterecia.*] Castrum sive munitio — Et quod Castrum Partiniaci, & alias Forteresseias, quæ de ipso habemus sibi reddemus, quas ratione balli de ipso tenemus, reddemus ei ad magnum forciam & parvam &c. *Preuves de l'Hist. des Contes de Poictou &c. p.* 398, 399.

¶ *Fortia*, al. *Forcia.*] Vis, sed in foris Angliæ plerunque injusta. Etiam L. Boior. tit. 2. ca. 10. §. 1. *Si filius Ducis tam superbus & stultus fuerit, ut patrem suum dehonestare voluerit per consilium malignorum vel per fortiam.* L. Ripuar. tit. 11. §. 3. *Si quis Regio aut Ecclesiastico homini de quacunque libet re fortiam fecerit, &c.* Aliter ibid. §. 5. *cui Deus dederit fortiam & victoriam.*

Clement. lib. 2. Tit. 11. Cap. 2. *Pastoralis* —— *si quando veniret in suam & imperii* fortiam &c. col. 133.

Fortia frisca, dicitur vis recenter illata. Inde *Assisa friscæ fortiæ*: datur ubi daissaisitus in civitatibus & burgis infra 40. dies queritur.

¶ *Fortiores.*] Comites in Capitular. Carol. lib. 5. tit. 136.

¶ *Fortunium.*] Genus hastiludii sic dictum. V. *Mat. Par.* in An. 1241. pa. 546. & hic infra *Torneamentum.*

¶ *Fossa.*] Una est quatuor viarum totius Angliæ celeberrimarum, de quibus vide plura in *Hikenild.*

Fossa, tumultus, sepulchrum. Longob. lib. 1 tit. 9. l. 15. *Servus ipse super fossam mortui appendatur.* Et Jacobus Januens. in vita Bedæ.

Hic sunt in fossa Bedæ venerabilis ossa.

Inde

Inde *Fossarius* Hieronymo, lib. de 7 Ordinibus Ecclesiasticis, qui mortuos curat sepeliendos. *Primus igitur* (inquit) *in clericis, fossariorum ordo est: qui in similitudinem Tobiæ sancti, sepelire mortuos admonentur.*

¶ *Fossa supplicii.*] Vide *Furca & fossa.*

¶ *Fossarii.*] Primus è 7 gradibus Clericorum. V. *Hier.* tom. 4. pag. 82. & infra in *Lector.*

¶ *Fossatum.*] Hoc vocabulum damnant nonnulli, & indignum putant Justinianæ dictionis. Reperitur tamen (ut Vegetium & Modestinum tacem) apud Plinium & probatos alios Authores. Vulgari significatione *fossam* denotat; nobiliori verò, castrensem, atque illam maximè qua castra Imperatoria circumcluduntur; ex quo & pro ipsis castris intelligitur. Imperatoribus autem duplex statio. Domestica, & extera. Domesticam, Palatium vocant: exteram *Fossatum.* Continebat utraq; Imperatoris comitatum: illa nempe aulicum, hæc castrensem: & utrique præfuit Magnus Domesticus, al. μεγαδομέστικος, quem Galli postea Maiorem domus, nos & alii Magnum Senescallum appellamus.

Duplex Imp. statio.

Mos constituendi *fossati.*

De Palatio non dicam. *Fossati* constitutio (ut è Curopalata collegimus) erat hujusmodi. Præfectus exercitui, castrorum sedem, sed dijudicante Megadomestico, lustrat & eligit. Cooptato deinceps Imperatori loco, decernit Megadomesticus quinam à fronte, quinam à tergo, quinam à lateribus debeant consistere: & ubinam singulorum Principum flammula, hoc est, vexilla statuenda fuerint. Manent autem hæc omnia contis & thecis suis involuta, donec explicentur Imperatoria: sed Megadomestico sua liceat quandocunq; voluerit explicare, etiam nondum explicatis Imperatoriis. Priusquam verò considet exercitus: excubiarum Præfectus (quem Drungarium biglæ appellant) mandato Megadomestici, vigilias disponit. Diurno tempori sagittarios, nocturno equites: quibus vel per seipsum, vel per suum procuratorem, hoc est, Magnum Drungarium, certas stationes disponit. Vigilias omnes obeunt (etiam ipsi Imperatoris filii) quia partes sunt *fossati*: non tamen Megadomesticus, quia ipse universi Princeps est & caput, teneturq; (prout fert occasio) ubique protinus adesse, ne hoste subito irruente, exercitus sine duce deprehendatur.

Fossæ aut *valli*, nulla hic mentio, quo tamen cingi castra & exercitum, non est dubium; nec *fossati* quidem nomine hæc omnia censeri.

Fossatum enim pro castris legitur apud Anastasium Bibl. in Steph. 3. *Ipsi quoque Franci introeuntes clusas, cunctum fossatum Longobardorum post peractam cædem abstulerunt, spolia multa auferentes.* Inde

Fossatum pro ipsis militibus, & toto exercitu: unde idem Curopalates seu Codinus Πρὸ τοῦ πήξειν τὸ φοσσάτον, id est, *Priusquam pedem figat fossatum*: putà *exercitus.* Et inde Principes vocat μέρους φοσσάτου, *partes* seu membra *fossati*, intellige, *exercitus.*

Inde *fossatum leve*, dicitur manus militum (magna seu parva) levi armaturâ instructa: ut apud eundem, illi qui diurnas vigilias obeunt, sagittas ferentes, φοσσάτον ἐλαφρὸν, id est, *fossatum leve* appellantur.

Fossatum pro sepimento militari, seu castrametationis loco, *Burgus* dicitur & *Clusa*, quæ vide.

Fossati judex à Codino nominatur, notaturque eadem habere vestimenta quæ Procurator magnus: nullum verò judiciale sceptrum. Nec describitur illic munus ejus, sed cognoscere videtur de causis militaribus; ut hodiè magnus Constabularius & Marescallus.

¶ *Fossinager.*] Longob. lib. 3. tit. 4. *Nulli sit licentia itinerantibus herbam negare, excepto prato intacto tempore suo aut messe: post fœnum autem, aut fruges collectas, tantum fruges vindicet is, cujus terra est, quantum cum clausura sua potest defendere. Nam si quis caballos iter facientes, de stipula aut de ipsis pascuis, ubi alia pecora pascuntur, movere præsumpserit, in octogilt caballos componat quod ipsos de arvo campo quod est fossinager, movere præsumserit.*

¶ *Footegeld.*] Q. pedis redemptio. In Assis. Forest. de Pickring 10 Ed. 3 quidam se quietum clamavit de *footegeld*, id est, ut canes infra metas forestæ inexpeditatos custodiret, sine amerciamento, fine vel forisfactura; & allocatur ei propterea quod ita concessum esset alicui majorum ejus: sed quære si absq; Charta Regia valeret sola præscriptione: videtur enim quod non. V. *Expeditare.*

¶ *Francisca.*] Francorum securis, ut *sexa* Saxonum. Flodoard. Hist. lib. 1. ca. 13. *Rex* (Clodoveus) *instructas circumiens ritè phalanges, ad eum, qui dudum percusserat urceum pervenit; spretisque suis armis, ejus tandem franciscam projecit in terram. Ad quam recipiendam, inclinato militi Rex in caput suam defigit bipennem.* Hanc enarrans historiam Greg. Turonens. lib. 2. ca. 27. —— *apprehensam* (inquit) *securim ejus in terram dejecit.* Aimoin verò lib. 1. cap. 12. *Extensa manu* Franciscam *ejus terra dejecit, quæ spata dicitur.* Liber quidam Exoticorum MS. *franciscam* interpretatur *telum quoddam.*

¶ *Francisia*, al. *Franchesia.*] *Libertas*, locus immunis.

¶ *Francling.*] Qui liberè tenet. *Libertus, municeps.* Trevet. in Chron. paulo ante An. Dom. 1307. *Thomas Brotherton* (Filius R. Edouardi 1. Marescallus Angliæ) *apres le mort son pere, espousa la fille de un Fraunclein, apele Alice.* Vide egregium ejus descriptionem in Chauceri perergrinorum characteribus, & Vide *Fortescu* de LL. Angl. cap. 29.

¶ *Fran-*

¶ *Francus.*] A Gall. *franc*, Liber. Inde Francorum nomen: quasi *liberi*, & libertatis assertores. Vide *Ferancus*. Sic Formul. Solen. ca. 168. *Apud 12 homines bene francos Salicos*: id est, **good free salic men.**

Francus plegius. Vas seu fidejussor liber. Hinc ipsa apud nos curia in qua liberi plegii, id est, vades convocantur annuatim & lustrantur, *Visus franci plegii* appellatur; de quo vide in *Leta.*

Francus Tenens: Liberè Tenens. Qui terras vel prædia à Domino suo liberè tenet. Assis. de Clarendun Hoved. pa. 549. *Si quis obierit francus tenens, hæredes remaneant in tali saisinæ qualem pater suus habuit.*

Sic Hoved. in An. 1193. pa. 725. *venerunt in Angliam nuncii Regis cum literis illius*, missi ad omnes Archiep. —— Barones, Clericos & *francos tenentes.*

Francus bancus: Sedes libera.

¶ *Frea.*] Quæ sub alterius potestate est. *Pupilla.* Longob. lib. 2. tit. 2. l. 4. *Si quis fream alienam sine voluntate mundoaldi* (id est, tutoris) *ejus, movere de casa ubi ipsa habitat præsumpserit, & alibi duxerit: componat ille qui in capite est, pro illicita præsumptione ad mundoaldum, una sol.* 80. Et Tit. 11. §. final. *Continet autem anterius edictum* (i. Regis Rotharis, ubi agitur de his qui puellæ liberæ, vel mulieris mundium, i. tutelam habentes, eas malè tractaverint) *de frea sua, qui eam malè tractaverit, amittat mundium ipsius, & non dicat qualis sit ipsa mala tractatio. Proinde statuere prævidimus qualis sit mala tractatio.* Mala tractatio *freæ, quæ?* *Mala tractatio est si eam fame aut siti necaverit, aut vestimentum aut calciamentum secundum qualitatem personæ vel pecuniæ, mulieri non dederit, &c. Frea* (inquiunt Gloss. Papiæ apud Lindenb.) *est mundo*: Sed quid hoc? Opinor pupilla: utpote quæ in mundio est, seu tutela. Freo autem Sax. *libera*: **frauw** Teutonicè (Belgis **fro**) *fœmina*: **frabbe** *puer puerulus.*

Frea præterea, al. *Fria*, Saxonum dea fuit, uxor Wodeni, aliàs Wodani, al. Goddani: quos & ipsi inter majora numina colentes, utriusque memoriam nobis hactenus imposuerunt. A Wodeno enim quartam feriam **Wednesday** appellamus, & à *Frea*, sextam **Friday**, Saxonibus frige dæg Deorum meminit Paulus Diaconus Longob. lib. 1. cap. 8. Dierum Beda lib. de natura temp. ca.

¶ *Freborgh.*] Vide *Friborga.*

¶ *Freda, Fredus, & Fredum.*] *Pax, quies.* Germ. **frid**, Sax. friðe. Vide infra *Fridgild, Fridstoll, & Fridwite.* In Chartis & LL. antiquis, *mulcta, compositio, redemptio*, quam delinquens ob impetrandam pacem, aut fisco pendit, aut magistratui, Saxonibus nostris friðwit, bota, griðbota. L. Salic. Tit. 55. §. 2. *Si verò plus ad manum suam redimendam dederit:* fredus *Grafioni solvatur, tanquam si de ipsa causa convictus fuisset.* Simile §§§. 4, 6, & 8. Greg. Turonens. de Mirac. S. Mart. lib. 4. cap. 26. *Affirmavit Rex quosdam ex his qui absoluti fuerant, ad se venisse, compositionemque fisco debitam quam illi* fredum *vocant, à se indultam. Pippinus &c. Aquitanniæ Rex &c. Præcipimus &c. ut nullus Judex publicus &c. in Ecclesias aut loca &c. infra Regni nostri ditionem &c. quasque divina pietas voluerit augere, ad causas audiendas, vel* freda *ac tributa exigenda, aut mansionaticos aut paratas faciendas &c.* Preuves de l'hist. des Comtes de Guyenne p. 24.

Compositio autem varia erat pro natura delictorum & loci. In homicidiis triplex: nam partem unam propinqui referebant ob consanguineum interfectum, quam *Megbote* appellabant: secundam dominus pro vassallo sublato, *Manbote* dictam; tertiam Rex propter pacem violatam, quæ hic *fredum* dicitur. Huc respicit quod in Capitul. Caroli M. legitur lib. ca. *Hoc quoque jubemus, ut judices nominati, sive fiscales, de quacunque causa* freda *non exigant, priusquam facinus componatur, tertiam partem coram testibus fisco tribuat, ut pax perpetua stabilisque permaneat.* Partes autem non æquales erant ubique: nam violatæ pacis compositio apud Saxones nostros legibus Edouardi Confessoris ca. 31. definitur fore octo lib. Regemq; inde percepturum 109 sol. loci Comes 50, & Decanus Episcopi 10 sol.

Sed debebatur Regi *fredum* violatæ pacis nomine, licet armis non ageretur. Nam delictum penè omne contra normam regiminis, pacem dicitur violare. Perinde lites ipsæ Regi justè mulctantur, vel in actore ob falsum quem vocant clamorem, vel in reo, pro illata injuriâ. Mulcta autem ista, rectè *fredum*, id est *pax*, appellatur, quia pacem sic apud Regem delinquens consequitur. Nos *finem* dicimus, quòd finem imponit Regiæ animadversioni, & *misericordiam* quod in misericordia definitur. Olim *Grithbote*, & *Fridwit*: nam *fredum* vox haud unquam nostratibus in usu: sed & exteris quidem obsoleta post ævum Frederici 2. Imp.

Actor hodiè nihil solvit, propterea quòd fictitios plegios (Johannem Doe, & Richardum Roe) de prosequendo ponit.

Hinc autem Marculfi illa & apud exteros in antiquis diplomatibus putà Caroli Magni, Hludovici Pii, & æqualium Principum frequens clausula, locis privilegiatis indulta. *Nullus Judex publicus* —— *aut ad audiendas altercationes ingredi, aut* freda *de quibuslibet causis exigere, nec mansiones, aut paratas, vel fidejussores tollere præsumat.*

¶ *Frescenga*, vel *Friscinga.*] -- *Ego Eustachius de Campainnes notum fieri volo, quod dum nuper Cruce signatus essem, & multa mala quæ Andrensi Ecclesiæ irrogavi mente revolverem, numine divino compunctus, eidem Ecclesiæ dedi in puram & perpetuam elemosinam dimidiam* Frescengam, *tres bustellos avenæ, unam culcitram quotiens supervenient hospites &c.* Preuves de l'Hist. Dei Comtes de Guinge p. 263.

¶ *Fri-*

¶ *Friborga*, *Friborgus*, *Friborgh.*] *Fidejussio libera*, *& ingenua*: à Sax. freð, id est, *liber*, & borhes, *fidejussor*, *vas*. Sed *friborgus* & *friborgh* ipse etiam est *fidejussor*. Normannis eadem significatione *Franck pledg*. Erat autem *friborga* Collegium sive Societas decem primariorum hominum in unaquaq; plerunq; villa, qui singuli fidejussores invicem extitere erga Regem, de sistendis semetipsis, & de restaurando damno ab eorum quolibet illato. Saxonice aliter teoðung, id est, *decuria*: & tienmantale, id est, *decem virorum numerus*. Latinè pariter, *Decania*, *Decuria*, *Decima*, *Decenna*, *fidejussio denaria*, seu *decemviralis*, & *Decemvirale collegium*.

Reliquis præerat in hoc sodalitio dignior unus, Saxonibus nuncupatus teoðungmon, id est, *decurio*, & tienheofod, i. *capitalis decemvir*: borhesealder, *vas senior*, seu *fidejussor primarius*: freo-borhesheofod, q. *liberæ fidejussionis caput*: & Latinè præterea, *Capitalis plegius*, *Capitalis friborgus*, & *Justitiarius friborgi*. Sodalitii instituendi authorem laudant Aluredum, Regem, armis, prudentia, & pietate præstantissimum; de quo supra vide in *Borsholder*: muneris enarrandi, leges Edouardi Confess. ubi quæ sequuntur copiosè legeris cap. 19. *Præterea est quædam summa & maxima securitas per quam omnes statu firmissimo sustinentur, videlicet, ut unusquisque stabiliat se sub fidejussionis securitate quam Angli vocant* freoborhges, *soli tamen Eboracenses dicunt eandem* tienmannatala, *quòd sonat latinè decem hominum numerum. Hæc securitas hoc modo fiebat, scilicet, quod de omnibus villis totius Regni sub decennali fidejussione debebant esse universi: Ita quod si unus ex decem forisfecerit, novem ad rectum eum haberent: quod si aufugeret, daretur lege terminus ei* XXXI. *dierum: quæsitus interim & inventus, ad justitiam Regis adduceretur, & de suo illico restauraret damnum quod fecerat. Et si ad hoc forisfaceret, de corpore suo justitia fieret. Sed si infra prædictum terminum inveniri non posset, quia in omni friborgo unus erat capitalis quem vocabant* friborgesheofod, *ipse capitalis sumeret duos de melioribus sui friborgi, & de tribus friborgis sibi propinquioribus acciperet de unoquoque capitalem, & duos de melioribus uniuscujusque friborgi si posset habere, & ita se duodecimo existente purgaret se & friborgum suum (si facere posset) de forisfacto & fuga supradicti malefactoris. Quod si facere non posset, ipse cum friborgo suo damnum restauraret de proprio malefactoris quamdiu duraret, quo deficiente de suo & friborgi sui perficeret, & erga justitiam emendaret, secundum quod legaliter eis judicatum fuisset. Tandem verò sacramentum quod non potuerunt adimplere per tres friborgos sibi viciniores per se ipsos jurarent, sese nullatenus fore culpabiles, & si quando possent eum recuperare adducerent ad justitiam, aut justitiæ dicerent ubi esset.*

Decurio. *Capitalis decemvir.* *Capitalis plegius.* *Capitalis friborgus.* *Justitiarii friborgi.*

i. fidejussionem.

i. Fidejussorem primarium.

Occasio istius institutionis etiam edicitur ibidem infra Cap. 20. *Cum autem contingeret, quod quidam stulti & improbi gratis & nimis consuetè erga vicinos suos forisfacerent, cœperunt sapientes adinvicem super hoc habere consilium, & statuerunt justitiarios super quosque decem friborgos, quos decanos possumus appellare, anglicè verò* tienheofoð *dicti sunt*, i. *caput de decem. Isti inter villas & vicinos* causas tractabant, & secundum forisfacturas emendationes capiebant, & concordationes faciebant, videlicet, de pascuis, pratis, messibus, & de litigationibus inter vicinos, & innumerabilibus hujusmodi decertationibus. quæ humanam fragilitatem infestant, & eam incessanter oppugnant. Cum autem causæ majores erumpebant, referebantur ad superiores eorum justitiarios quos supradicti sapientes super eos constituerant, scilicet, super decem decanos, quos possumus dicere centuriones, vel centenarios, eo quod super centum friborgos judicabunt.*

i. decemvir. * *Codex noster MS.* casulas.

¶ *Fridstoll*, *Fridstow*, & *Frithstow.*] *Asylum*, *sanctuarium*, *refugium*. frið Sax. *pax*: stol, *sedes*, *cathedra*: stow *locus*. In Chartis immunitatum Ecclesiæ S. Petri Eboracensis, confirmatis an. 5. Hen. 7. *Fridstoll* exponitur *cathedra quietudinis vel pacis*. Erant hujusmodi cathedrarum multæ in Anglia, præter Eboracensem istam: Beverlaci autem celeberrima, quæ priscorum Regum benignitate (putà Æthelstani vel alterius cujuspiam) asyli nacta privilegium, tali honestabatur inscriptione. HÆC SEDES LAPIDEA *Freedstoll* DICITUR, i. PACIS CATHEDRA, AD QUAM REUS FUGIENDO PERVENIENS, OMNIMODAM HABET SECURITATEM. Occurrit friðstol pro refugio, in quadam versione Psalmi 17. fryðstow pro asylo, in præfat. LL. Aluredi: & significat præterea *palatium*, quòd palatia Regum & optimatum multis legibus, à vi & injuria erant immunia. V. Sanctuarium.

Videtur Æthelstani quod profugi ad hoc *asylum* jurabant adesse sacris pro anima suâ.

¶ *Frigdoræ*, & *Occidentanæ.*] Sunt hymnorum & sequentiarum genera; sic dicta à tropis & modis musicis, quos *tonos* maluerunt appellare Monachi, Martianum Capellam imitati. Sic Goldastus ad Ekkehardi Jun. cap. 4. ubi & legitur. *Fecerat quidem Petrus jubilos ad sequentias, quas Metenses vocant:* Romanos verò Romane nobis è contra, & amœne de suo jubilos modulaverat: quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis ligabat: frigdoræ autem & occidentanæ, quas sic nominabant, jubilos illis* animatus etiam ipse de suo excogitavit.* Hæc eadem Ekkehardus Minimus in Notkeri vita ca. 9. & prædictis adjungit Goldastus quæ sequuntur: nostram enim in re musica imperitiam palam agnoscimus. *Frigdorarum* originem à Græcis, *Occidentarum* ab Latinis esse, vel ipsa nomina fidem faciunt. Nam *Frigdoræ* constant ex modis, quos Græci vocant *Phrygium* & *Dorium*, queis de præter antiquos qui de Musica integros libros reliquere, Mart. Capel-

* al. *Romanus*.

* al. *Animatos*.

Frigdoræ.

Capellam, Aur. Augustinum, Boëthium, & Isidorum Hispalensem, videndus Henric. Loritus Glareanus in Dodecachordo, M. Ant. Majoragius orat. 23. & post Vincentium Galilæum de nova & antiqua Musica, Erycius Puteanus in Musathena. *Occidentanæ* videntur mutatis Græcæ Ecclesiæ modis à B. Ambrosio Mediolanensi Episcopo inventæ, à Gregorio M. Pontifice Rom. in Occidentali Ecclesia institutæ, & in Alamanniam atque Franciam invectæ, ut verbis non obscuris tradere videtur Johannes Diaconus in ejus vita, quem Ekkehardus noster est secutus. Et confirmare videntur, quæ notanter scripsit innominatus Hugonis Reutlingensis Interpres, ci (ut putatur) coævus, in Prohœmio: *Post incarnationem*, inquit, *Christi, plures Doctores S. Ecclesiæ, & specialiter S. Gregorius & Ambrosius, cantum Musicalem, quo tam Latini quàm Alemani, cum cæteris linguarum diversarum nationibus, utuntur in divino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antiphonarium & Graduale, collegit, dictavit, & neumavit seu notavit. Processu tamen temporis quidam Alemani, & præcipuè canonici ordinis S. Benedicti, qui cantum Musicalem non solum ex arte, verùm etiam ex usu & consuetudine perfectè & cordetenus didicerant, ipsum, omissis clavibus & lineis, quæ in neuma seu nota Musicali requiruntur, simpliciter in libris eorum notare cœperunt, & sic decantaverunt deinde juniores, & suos discipulos sine arte ex frequenti usu & ex magna consuetudine cantum informare, qui cantus sic per consuetudinem doctus ad diversa pervenerit loca. Unde jam non Musica, sed usus est denominatus. In quo tamen cantu discipuli deinde à Doctoribus, & Doctores à discipulis multiformiter discrepare cœperunt. Ex qua discrepantia & artis ignorantia usus dictus est confusus. Quo usu confuso spreto nunc fere omnes Alemani hactenus miserabiliter per cantum seducti ad veram artem Musicæ revertuntur.* Et quæ sequuntur de Gregoriani cantus depravatione in Occidentali Ecclesia, quum maximè Alamannica, ejusq; restauratione per peritos artis Musicæ. Verum de hoc Gregoriano cantu, quem & Occidentalem, Latinum & Romanum videntur appellasse, exstarent ipsius Gregorii, item Romani Monachi, & Notkeri Balbuli de Musica libri, quam rem nunc quis addubitet nos facerent certiores. Dicemus tamen aliquid amplius ad cantum Musicum, quatenus & locus iste desiderat, & tu nobiscum postulas non ignorare. *Modi Musici* initio tantum quatuor veteribus noti, *Dorius*, *Phrygius*, *Lydius*, *Æolius*. Quibus postea accesserunt *Asius* & *Ionicus*. Qui duo mediæ ætatis Musicis ignoti, illorum virtus quidem nota, appellatio ignara. Quippe *authentos* nuncupabant sive rectius *authentas* ordine cardinalis numeri, *primum*, *secundum*, *tertium*, *quartum*. Quibus subjunxerunt alios quatuor ab haud scio quo inventos, *plagales* seu *subjugales* à se dictos, quos primus (nisi vehementer memoria fallit) Glareanus Græca præpositione à cæteris distinxit, nominibus inditis *Hypodorii*, *Hypophrygii*, *Hypolydii*, *Hypoæolii*. Et hi octo toni soli à media ætate cogniti. Id nos præter Guidonem & Johannem Magistrum docuit interpres ille capit. 4. unde hæc verba duximus adscribenda: *Nota quod tantum quatuor toni à Græcis primo & principaliter erant adinventi, hii videlicet, prothos, deutros seu deutrius, trithus, & tetrardus. Hæc enim nomina Græca ipsi Græci ipsis imponebant. Hos autem tonos autentos, id est digniores appellaverunt. Cantus enim, qui tunc temporis habebatur, eisdem quatuor tonis propriè poterat attribui. Nondum enim B. Gregorius cantum Gradualis & Antiphonarii, nec S. Ambrosius suum dictaverunt cantum, quibus cantibus nunc sancta Mater Ecclesia utitur. Moderni itaque Musici videntes prædictos quatuor tonos minus posse sufficere ad omne genus cantus discernendum, quatuor alios prædictis quatuor addiderunt, quos plagales seu subjugales sive servos seu discipulos præfatorum quatuor vocaverunt, quemlibet prædictorum tonorum in duos distinguendo seu scindendo, ut prothum in primum & secundum, deutrum in tertium & quartum, tritum in quintum & sextum, tetrardum in septimum & octavum. Dicitur autem prothus à prothos, quod est primum: deutrus seu deutrius à deuteron, quod est secundum: tritus à tris, quod est tres: tetrardus à tetras, quod est quatuor. Primo enim isti toni secundùm ordinem debitum erant dispositi, licèt tunc plagales toni sint eisdem immixti, &c.* quæ sequuntur. Tandem & Musices totius renovatio, & novorum modorum adjectio, notarumque transformatio facta circiter An. Dom. 1360. Notavit id Fr. Petrus Herp. Monachus Dominicanus in Chronico Francofortensi ad illum annum scribens: *Musica ampliata est. Nam novi cantores surrexere, & componistæ, & figuristæ inceperunt alios modos assuere.* Etenim prius ex usu tantum addiscebant canere neglecta artis disciplina, quæ primulum anno illo aut non multum ante reducta videtur in Ecclesia Occidentali.

Occidentanæ. — *Lineæ omissæ.* — *Usus*, quid in musica. — *Modi Musici.*

¶ *Frigoritici.*] In Chron. Camerac. & in Flodoardo hist. Rem. lib. 2. ca. 14. dicuntur febri laborantes; sed propriè frigidâ, nam Aul. Gellius *frigorificum* dixit, pro eo quod frigus inducit. Hepidanus in vita Wiboradæ ca. 27. ——— *Frigoretico morbo non modicè vexabatur.* Sic *Frigores* pro febribus. *Frigores.*

¶ *Frilazin.*] *Manumissus*, *libertus*, *libertinus*. Ab. Anglo-German. *fre*, Sax. ꝼꞃeoh *liber*, & **laschen**, Gall. *lascher* & *laisser*, Sax. leꞅan, *dimittere*, *dissolvere*. L. Boior. tit. 7. cap. 10. *Si cum libera manumissa fornicaverit, quam frilazin vocant, &c.* Gloss. Latino-Theotisc. (inquit Lindenbr.) *libertini*, **frilaza**. In vet. carm. Germ. **Eigen leute lasse rich fry.** Vide infra *Lazzi*.

¶ *Frilingi.*] Gentis Saxonicæ Ordo medius. Nithardi historia lib. 4. pa. 661. *Saxonica gens omnis in tribus ordinibus divisa consi-*

consistit. Sunt enim inter illos qui Edhilingi, sunt qui Frilingi, sunt qui Lazzi illorum lingua dicuntur. Latina vero lingua hi sunt, Nobiles, Ingenuiles, Serviles. Frilingi igitur sunt ingenui, ab Anglo-Saxonico **fre**, id est, *liber* & **ling**, *progenies.* Sic *Edhiling* & *Eadling* proles nobilis. Vide *Stellingi.*

¶ *Friscinga*, *Friscinka*, *Friskinga*, *Frischenga*, & *Frisgunga.*] Voces in antiquis Chartis Alamannicis aliisque Germanicis admodum frequentes & Germanicæ originis: sed tamen inter Germanos non convenit de significatione. Goldastus & Lydius *vitulum* exponunt: Vadianus (& alii) *scrofam adultam. Nam & nostri* (inquit) *venatores porcum silvestrem anniculum aut adultum* **frischling** *vocant.* Sic etiam Rheni accolæ (ut referunt Pithæus & Lindenbrogius) nec non & Tolosates porcos ejusmodi *fresingues* nuncupant. Gloss. Latino-Theotisc. *friskinga*, **frussing**. Sed reperio in Synodo Ticiensi sub Ludovico 2. An. Dom. 855. *friscingam* & *porcellum* distingui. *Statuimus etiam ne Episcopi quando pro confirmando populum, parochias circumeunt, Archipresbyteros suos gravent, ut hujusmodi dispensa contenti sint: panes centum, friscingas* 4. *vini sextaria* 50. *pullos* 7. *ova* 50. *agnum unum, porcellum unum, annonam ad caballos, modios* 6. *&c.* Similiter Capitular. lib. 4. ca. 73. Missis dominicis *propter conjugem ac domum ejus custodiendam juxta suam qualitatem dandum vel accipiendum sit, viz. Episcopo panes* 11. *friscingæ* 3. *de potu modii* 3. *porcellus unus, &c. Abbati, Comiti, &c. panes* 30. *friscingæ* 2. *de potu modii* 2. *porcellus* 1. *&c. Vassallo nostro panes* 10. *&* 7. *friscinga una, porcellus unus.* Periit mihi memoria, si nusquam legerim *friscingam* pro pernâ: & consonet quod è vet. diplomate citat Lindenbrogius: *friscingas ovinas*, q. ovium coxendices. Nihil statuo. Dubitanti, quidpiam luminis adferat rei pretium. Chart. Alaman. 12. *duas friskingas tremissas valentes.* Chart. 42. & aliæ plurimæ: *frischengam tremessam valentem.* Chart. 60. *frisgunga seigit valenti.* Tremissis autem est tertia pars solidi: *Scigit*, al. *Saiga*, quarta pars tremissis, i. denarius unus, ut exponitur in L. Alaman. Tit. 6. §. 3.

Frisgung. Videtur & aliud significare *frischinga.* Tradd. Fuld. lib. 2. ca. 6. *Ut mihi per singulos annos, aut unum sagum, aut frisgung, aut aliquid consolationis à magistro —— detur.* Sunt qui mensuræ frumentariæ genus esse putant: ut Vadianus loco quo supra, etiam retulit.

¶ *Friscus Adject.*] *Recens*, tam respectu temporis quàm saporis: à Gall. *Fresche*, Teutonicè **frisch**. *Frisca fortia*: vis nupera, & recenter illata. *Mariscus friscus*: qui aquis dulcibus, non marinis immergitur.

¶ *Frithborga*, & *Frithborgus.*] Inveniuntur apud Hovedenum in LL. Ed. Confess. cap. 20. pro *fri-borga*, & *fri-borgus*: multùm autem differunt, nam *fri-borga*, est, libera securitas, seu fidejussio: *frith-borga*, pacis securitas. Plurimi sunt ejusmodi errores in Francofurtana illa editione, aliisque rerum nostrarum ab extraneis impressis. Caveat hos quâ possit Lector: & imposterum emendent Typographi.

¶ *Frith.*] Æstuarium, **maketh his issue into the Estuarry or Frith of Tames.** *Camb. Rem.* pag. 333.

¶ *Frithbrech.*] *Pacis violatio.* LL. Ethelredi cap. 6. &c. V. *Grithbrech.*

¶ *Frithsocne*, & *Frithsocen.*] Tuendæ pacis jurisdictio: à Sax. ꝼꞃıð, i. *pax*, ꞅocne, *libertas*, *franchesia.* Juxta Fletam significat, libertatem habendi franci plegii, sed tunc corrigendum est, & scribendum ut in novissimis monuimus, *frisocne.*

¶ *Frocca*, & *Froccus.*] Vestis genus quo Monachi usi sunt: al. *floccus*, atque idem fortè quod roccus: *læna*, *indumentum superius.* Ingulph. Sax. in Hist. Croiland. *Induit omni anno totum conventum cum secta sua de tunicis; omni altero anno de cucullis: & omni tertio anno de froccis.* Galli ipsum cucullum *froc* & *floc* vocant, atque inde in proverbio *jetter le froc aux orties*, pro Monachismum deserere: sed distinguit ut vides Ingulphus. Bajuli Londonienses, lineum suum vistimentum, cæteris omnibus inductum hodiè **a froc** nuncupant.

¶ *Frustrum terræ.*] Ejusmodi in Domesd. videtur, quod Frontino & agrimensoribus *succisivum* & *subsicivum* dicitur. Residuum quiddam præter acras numeratas, vel campum mensuratum. Illi verò *succisivum* vocabant, quod ad jugeri quantitatem non pervenit: cùm in Domesd. *frustrum terræ* accipiatur pro ampla portione seorsum à campo, villâ, Manerio jacenti. Domesd. Titt. Hantisc. Rex. Abedestone. *In insula habet Rex unum frustrum terræ unde exeunt* 61 *vomeres*, lego *Frustum.*

¶ *Frutectum.*] Locus fructibus consitus, Lib. Rames. Sect. 197. —— *de frutectis ejusdem campi, quantum potest extirpari.* Supra. ——*fructibus mundavit.*

¶ *Fuage.*] Gal. Tributum ex foco, q. *focagium.* Hoc dum Princeps Walliæ ævo Edouardi 3. subditis suis Aquitaniæ imposuisse nixus est: eos undique in defectionem adegit. Petebat autem *francum* unum, i. solidum, ex quovis foco. Dicitur aliàs *Cheminagium*, à Gal. *Chiminee*, hoc est, focarium, Anglis antiquè **harth silver.**

¶ *Fugacia.*] Ruris portio cervis & feris abdicata: nullo sepimento, nec forestæ legibus, sed tamen suis privilegiis communita. *Chacea*, quod vide. Chart. Mathildis Imperatricis qua Milonem de Glocestria, Comitem Herefordiæ constituit. *Præcipio quod hæc omnia supradicta teneat de me —— liberè & quietè*

quietè, in bosco & plano, in forestis & fugaciis, in pratis & pasturis, &c. Inde

Fugare pro feras cursu premere, & venari. Et

Fugacio pro *fugandi actu*: hoc est, prosecutione ferarum in forestis, chaceis, & parcis: etiam pro ipso privilegio hoc faciendi. Charta libertatum Henrici 1. civibus Londoniæ. *Et cives habeant fugaciones suas ad fugandum, sicut meliùs & pleniùs habuerunt Antecessores eorum, scilicet Siltre, & Middlesex, & Suer'.*

Fugitivi.] Sax. flymen. Crebrò nominantur utrâque voce in Chartis nostris antiqq. & noscuntur ex Bractoni sententia lib. 1. trac. 1. cap. 10. Scil. non ii esse, qui vagantes per patriam, eunt & redeunt ad locum suum: sed *cum consuetudinem revertendi habere desierint, incipiunt* (inquit) *esse fugitivi, ad similitudinem cervorum domesticorum.*

¶ *Fulboran.*] Longob. lib. 2. Tit. 14. l. 2. *Si quis dereliquerit filium legitimum unum, quod est fulboran, & filios naturales unum aut plures: filius legitimus tollat duas portiones de patris substantia, naturales verò tertiam.* **fulborne.**

¶ *Fulfrea, & Fulfreal.*] Gloss. *Fulfrea*: *sive ingenua, sive libera.* Germ. **full frey;** Angl. **full free.** Longobar. lib. 2. Tit. 12. l. 61. *Liberam uxorem, id est, fulfreal.* Tit. 14. l. 17. *Libertus homo qui fulfreal factus est.* Et lib. 1. Tit. 32. l. 5. —— *vadant liberi absoluti, & fulfreales, tanquam si thingati* (i. manumissi) *fuissent.*

¶ *Fulgare.*] Vide *Folgare.*

¶ *Fundatum.*] Vox frequens in vitis Pontificum, obscuræ tamen significationis. Quidam de blatto intelligunt, eo ducti quod Anastasius scribit in Leone 3. *Fecit vela holoserica majora, sigillata, habentia periclysin, & crucem de blattis seu fundato.* Inquit, *de blatiin, seu fundato* & ita pluries. Hæc autem locutio, tam est dubitantis, quam confundentis: nam & alibi ait: *periclysin de blattis, seu chrysoclavo.* Distinguit aliàs, ut ibidem inferiùs: *Fecit* —— *cortinam fundatam, ornatam in circuitu de blattin.* Similiter in vita Leonis 4. Et in Paschalis: *Vela* (inquit) *modica de fundato, ornata in circuitu de blattin Bisanteo, & investita de blattin Neapolitano.*

Opinantur etiam *fundatum* esse auro textum aut acupictum, ut Gallicè *robe à fond.* Sed nec hæc valet conjectura. Nam in Leone 3. legitur: *calicem majorem fundatum cum scyphone.* Et infra semel atque iterum: *calices majores fundatos ex argento*: atque adhuc inferiùs: *Gabathas fundatas.* Occurrit præterea in vita Paschalis, *vestem de fundato prasino.* Et in Leone 4. *Vestem fundatam habentem 4. angulos: duos Tyrios, duos fundatos.* Prætereo multa hujusmodi: tu tibi Oedipus esto.

¶ *Fundicarius, Fundicus, Fundicare.*] *Præfectus officinæ. Officina. Congerere in Officinam.* Ab Ital. *Fundaco*, id est, Officina, taberna.

Constitut. Neap. lib. 1. Tit. 84. Imp. Frider. *Statuimus igitur ut per quemlibet præsidiatum, unus magister procurator rerum nostrarum, & unus magister fundicarius debeat ordinari, qui jura fisci nostri percipiant, & præcepta conservent.* Et Tit. 87. *Procurabunt magistri fundicarii, fundicos salis, ferri, & azorii, & mercium exituras, quæ fundicandæ curiam nostram sunt statutæ.* Inferiùs. *Mercatores etiam ad Civitates ubi sunt fundici venientes: exoneratis & depositis mercibus, quæ fundicari debent in fundicis, ubi vel quo voluerint, per civitatem hospitari permittant.* Leo Marsic. (apud Lindenb.) lib. 3. ca. 87. *Fundicum cum pertinentiis.* Et Pet. Diac. in continuat. Chron. Cass. cap. 10. *Fundicum in Amalfi.*

Magister fundicarius.

Fundicus. Fundicari.

¶ *Furca, & Fossa.*] Ang. **Pytte and Gallowes.** In antiqq. privilegiis significat jurisdictionem puniendi fures: scil. viros suspendio, fœminas submersione. His igitur supplicii insignibus cognoscibile olim erat ejusmodi jurisdictionis territorium: quod & in Scotia hodie observatum intelligo, & reorum in electione fore utrum mortis genus obierint. Galli item letiferam jurisdictionem erectis *furcis* denuntiant. Sed *furcarum* notissimum judicium. Proferam ergo è monumentis Roffensis Ecclesiæ tempore Gilberti Episcopi, qui floruit sub Richardo 1. (id est, An. 1200.) submersionis exemplum celebre: ut in Curia ejusdem Episcopi apud Suffliet erat recognitum. *Item duæ mulieres venerunt in villam de Suffliete, quæ furatæ fuerunt multos pannos in villa de Croindone, & secuti sunt eas homines ejusdem villæ de Croindone, quorum pannos furtivè asportaverunt usque in villam de Suffliete, & ibi captæ fuerunt, & incarceratæ, & habuerunt judicium suum in Curia de Suffliete, ad portandum calidum ferrum, quarum una fuit salva & altera damnata, unde submersa fuit in Bikepole* (i. in stagno quod vocatur Bike.) *Et hoc totum contigit tempore Gilberti domini Episcopi, & in quolibet judicio fuerunt Coronarii domini Regis. Et Paulus de Stanes fuit tunc Cacherellus de hundredo de Acstane. Et per illud tempus Robertus de Hecham Monachus fuit custos de Manerio de Suffliete, & ad mulieres judicandas fuit dominus Henricus de Cobeham, & alii plures homines, discreti homines de patria.*

Suspendii & submersionis judicium.

Submersionis quale.

Calidum ferrum.

Cacherellus.

Submersionis hic ritus pervetustus fuit apud Germanos majores nostros. Sic enim Tacitus in eorum moribus. *Distinctio pœnarum, ex delicto. Proditores & transfugas arboribus suspendunt, ignavos & imbelles & corpore infames, cœno ac palude, injecta insuper crate.*

Furca putei. Trabs erecta cui tollonus innititur ad hauriendam aquam. Longob. lib. 1. Tit. 9. l. 24.

¶ *Furlongus.*] *Stadium, quarentena.* Dicitur, non ut existimat Cowellus, quasi *ferlingus terræ* (de quo supra) sed quasi **a furrow longe**, hoc est, quod longitudine sulci determinatur. Sulcum autem (**a furrow**) nostri dicunt agricolæ, id quod uno progressu aratrum describit antequam regreditur: & continet plerunque 40 perticas, hoc est, octavam partem milliaris Anglici.

Dicitur etiam *Furlongus*, campi seu prati area spatiosa, plurimas continens acras (i. jugera) quæ seriatim adjacentes, pariter incipiunt, & pariter desinunt, sulcique longitudine concluduntur. Chartular. Priorat. Dunstapulens. Tit. Houcton. ca. 5. *In eodem prato & furlongo, Prior & Ric. filius Gileberti partiuntur.*

¶ *Furnagium.*] Gall. *Fournage.* Est tributum quod domino furni à sectatoribus penditur ob furni usum. Multis enim in locis tenentur vassalli ad coquendum panes suos in furno domini, eaque de causa hoc tributum reddere. Qui etiam infra limites habitant ad furnum pertinentes dicuntur habitare Gall. *en ban de fove*, alias *en le bancage* : id est, infra territorium furni, seu evocationem ad furnum.

Ban de fove. Bancage.

Est etiam *furnagium*, lucrum seu emolumentum quod pistori conceditur in pistionis sumptus & mercedem. Assisa panis & cervis. ann. 51 Henr. 3. *Et tunc potest pistor de quolibet quarterio frumenti lucrare 4. den. & furfur, & duos panes ad furnagium.* Ubi Interpres malè vertit, *ad furnagium*, **for advantage.** Hinc

Furniare, pinsere: ut infra in *Portmote* videas, ubi *braciare* & *furniare* leguntur pro **to brue and bake.**

¶ *Furswirotos.*] Boior. Tit. 17. l. 2. *Injuste territorium meum alteri formasti, i. forswirotos : ipsum mihi debes reddere.* Gloss. Lindenbr. **furswerren** Germ. *pejerare.* Et Angli dicimus **to forswear.**

¶ *Furratura.*] Vide infra *Subfurratura.*

¶ *Furst*, & *Fandung.*] LL. Henr. 1. ca. 46. *De implacitis dominorum. Si quis à domino suo vel Justitia, per suam vel alterius suggestionem implacitetur ; summoneatur ad septem dies in eodem Comitatu, de nominatis vel innominatis placitis, & si lex domino vadietur, differat cætera placita donec lex deducatur per burgi legem, nisi de furto vel capitalibus sit in quibus statim oportet respondere de quibuscunque implacitetur furst & fandung habeat.*

¶ *Fustamum.*] Lib. Ramesiens. Sect. 265. *Dedit prædictus Abbas prædicto Hugoni unum fustamum, & Basiliæ conjugi suæ alterum, & prædicto infantulo 12 denar.* Non equidem intelligo: Erasmus autem (ni malè memini) utitur vocabulo *fustanam* in colloquio de ementita nobilitate, pro panno istius appellationis.

¶ *Fustare.*] Pro *fustigare.* L. Alaman. Tit. 12. *Si Episcopum —— plagaverit, fustaverit vel mancaverit —— sicut Ducem, ita in omnibus componat.* Sic Titt. 13. & 14.

¶ *Fustis.*] Pro Festuca, seu baculo traditorio. Bract. lib. 2. cap. 18. num. 2. *Si autem nullum sit ibi ædificium* (quod per ostium & per haspam vel annulum tradatur) *fiat ei seysina secundum quod vulgariter dicitur, per fustim & per baculum, & sufficit sola pedis positio cum possedendi affectu ex voluntate donatoris, &c.* Vide *Fistuca*, & *traditio.*

Fuste & scuto se defendere, id est, duello. Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 76. Et lib. 2. Tit. 55. l. 29.

¶ *Fustuarium supplicium.*] Quod fustibus infligitur. *Fustigatio.* Edict. Theoderici R. ca. 4. L. Burgund. Tit. 70. Et in Jure Civili sæpissimé.

¶ *Fynderinga.*] LL. Henr. 1. ca. 11. *De jure Regis. Hæc sunt jura quæ Rex Angliæ solus & super omnes habet in terra sua —— Murdrum, falsaria monetæ suæ, incendium, hamsockna, forstall, fynderingæ, flemenfirma, præmeditatus assaltus, roberia, &c.* Fortè, thesaurus inventus.

Gab-

¶ G*Abella, Gabellum, Gablum.*] *Vectigal, portorium, tributum, exactio, census*: à Sax. gafol, al. gafel, hæc omnia significante. gafo gilden hure, est, domus quæ reditum annuum pendit, bere gafol, *reditus hordeaceus.* Matth. 25. 27. Ic name ðænn ic come ðæt min is, mid ðam gafole, id est, *ut accipiam quando venero id quod meum est cum lucro* seu *fœnore.* Anastasius in vita Stephani 3. *Rex reddere promiserat ——— Faventiam cum castro Tiberiaco, seu gabellum & universum ducatum Ferrariæ in integrum.* Constitut. Neapol. Tit. 59. §. 1. *Omnes Camerarii & bajuli priusquam in gabellam & credentiam bajulationes nostras susceperint——in publico corporale subeant sacramentum.*

Gabella salis apud Gallos quando orta, aucta, &c. Exteris plerumque significat id vectigalis quod è mercibus provenit: Gallis potissimùm è sale; quod à Philippo longo (qui Regnum iniit Anno 1316.) institutum est, 2 denar. Turonens. è qualibet libra referente. Hoc in duplum auxit Philippus Valesius: in triplum Carolus 7. triplum ipsum etiam in duplum Ludovicus 11. Et deinceps ad arbitrium Principis variè fluctuans, gravissimè tandem excrevit.

Gablum verò apud nostrates vox est usitatior, & in Domesd. frequens. Inæ etiam LL. MS. ca. 66. *Si quis componat de virgata terræ vel amplius ad gablum, & araverit, si dominus velit terram illam ponere ad gablum, vel opus: non necesse est hoc excipi si nulla domus commissa sit.* Occurrit & in antiquo computo expensarum litis cujusdam in Scaccario, pro usurâ, ut supra Mat. 25.

Gabellatus & juxta Ital. *Gabellotus.* Qui gabellas, & custumas (quas vocant) colligit. Constitut. Neapol. lib. 1. Tit. 59. *Et jurare prædicti faciant gabellatos suos, quod nil ultra veterem formam & nova statuta requirant.* Et Tit. 76. *Exactiones restitui faciant, & rapinas quas gabellati, forestarii, platearii, &c. exercent.*

Gafulland, & è contra *land gafel*, hoc est census terræ; illud, terra censa. Fœdus Aluredi & Guthurni RR. MS. ca. 2. *Præter ceorlum* (i. *rusticum*) *qui in gafulland* (i. *terra censa*) *manet.*

¶ *Gafandus.*] *Hæres.* Vide *Gaphans.*

¶ *Gagani.*] Dicuntur omnes Chunorum Reges; teste Greg. Turon. Hist. lib. 4. Sect. 29. qui & Chunos à Pannoniis egressos (lib. 2. Sect. 6.) ex aliorum opinione refert; & videntur hi iidem esse qui aliàs Uni & Unni, aliàs Hunni, demùm Hungari appellantur.

¶ *Gagium.*] *Silva densissima, &c,* Vide infra *Gajum,* & *Watergagium.*

¶ *Gaisindus.*] Vide *Gasindius.*

¶ *Gaitanum.*] *Zona, cingulum.* Γαιτάνιον Græco-barb. apud Meursium. Cyrillus in lexico, Τὰ σχοινία, καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ ἡ ἅλυσις, σειραὶ λέγονται καὶ τὰ γαιτάνια, καὶ ἅπαν πλέγμα. id est, *Funiculi, & nodi, & catena, vincula dicuntur & gaitana; etiam quodlibet involucrum.* Etiam Codinus de Offic. Constant. ut emendat Meursius. Ἐπὶ δὲ τραχήλου τῶν κριτῶν ἐκρέματο δύο τινὰ διὰ γαιτανίων πλατίκια λεγόμενα, i. *Ad collum autem, Judicum* (Medorum) *pendebat de lineis, duo quædam per gaitana, nuncupata pilaticia.* Marcellus Empiricus de Medicam. ca. 8. *De tribus cerasiis lapillos pertundes, & gaitano lino inserto, pro phylacterio uteris.* Factum suspicor à Latino catena, vel à Germ. Gaye, pro *custodia.*

¶ *Gajum,* al. *Gagium.*] *Silva densior.* Longob. lib. 1. Tit. 25. l. 38. *Si quis accipitres de silva tulerit, excepto de gajo Regis, habeat sibi, &c.* Simile in l. præced. ubi Lindenb. Gloss. vett. *Gajo, vel gagio, silva densissima.* Legitur & *gaas* apud Prateum pro prædio.

¶ *Galea, Galeia, Galeida.*] *Triremis.* Navis piratica. Phranzes lib. 1. cap. 36. *Navibus piraticis quas nunc galeas nominare consueverunt, sive triremibus pro triginta instructi, &c.* Meurs. Græco-barb. γαλέα & γαλαία. sed reperitur antiquius opinor apud Asserum Menevens. in vita Ælfredi Regis sub An. 877. *Tunc Rex* (Ælfredus) *jussit cymbas & galeas, id est, longas naves fabricari per Regnum, ut navali prælio hostibus adventantibus obviaret.* Erant & nostro mari frequentes sub Henr. 3. Sic enim Mat. Par. in An. 1243. *Pyratæ cum galeis alta maris* (inter Doveriam & Calesiam) *custodientes: non permittunt etiam peregrinantes ad propria remeare.* Et mox post aliquot: *Unde quidam apostrophando ait Regi jocosè.*

In terris galeas, in aquis formido galeias:
Inter eas & eas, consulo tutus eas.

Ga-

Galearum stolium est hujusmodi navium classis. Chron. Augustens. in Epist. Freder. 1. *Convenire fecimus apud Pisas victoriosum galearum stolium.*

Galeida. Ex Gotfr. Monach. Annal. Meurs. *Versus castra militiæ Christianæ, galeidæ sursum ductæ sunt.*

Galionium & *Galiassa* juxta Italic. pro grandioribus galeis apud Græco-barbaros leguntur, & alibi *Galicea.*

¶ *Galilæa.*] Γαλιλαία. Ita appellabatur tempus illud omne, à Resurrectione sive Pascha, usque ad Ascensionem, quod in Galilæa Salvator noster exegit, ut notat Meursius plura subjiciens.

¶ *Galliardus.*] Vide *Goliardenses*, & *Goliardus.*

¶ *Galihalpens.*] Pecuniæ genus unà cum Suskins & Doitkyns abolitum Statuto primo An. 3 Hen. 5. ca. unico.

¶ *Galloches*, al. *Galoges.*] Gall. Calceamenti genus cuspidatum, à Gulielmo Rufo (ut me legisse memini) introductum. Cuspides autem ita demum porrexit ætas recentior, ut hos alii catenis argenteis, alii deauratis, plerique fibulis è bysso, à tibiis suspendere cogerentur. Anno igitur 4 Edouardi 4. id est, gratiæ 1464. Cautum est ut nemo cuspides illos ultra duos pollices produceret, sub pœna 20. solid. & (ut Chronicæ referunt) anathematis. Vide juvenis Hibernicos quosdam ejusmodi calceis indutos, sed cuspides mediocriter extendentibus.

Sunt & *galloches* hodiè apud Gallos, crepidæ seu calcei quidam lignei, quibus in rure utuntur coloni, in Academia scholares nulli ascripti collegio, sed vicatim hospitantes; atque hoc idem (ut accepimus) nomen, inde per ludibrium contrahentes.

¶ *Galmagium.*] Final. concordia inter Jo. Ducem Britan. & Alanum Trecoricens. Episc. An. 1267. in Hist. de Bret. liv. 4. ca. 24. ——— *salvis nobis & hæredibus nostris avenagiis & galmagiis nostris in feudis & terris Cornidem ubi ea capere consuevimus.*

¶ *Galnes.*] Vide supra Cro. & Reg. Majest. lib. 4. ca. 24. & notas ibid.

¶ *Galo*, al. *Galona.*] Mensuræ apud nos genus, vernaculè a gallon: fortè à Græc. γαυλὸς *situla.* Composit. mensurar. An. 51 Henr. 3. *Denarius Angliæ qui nominatur sterlingus, rotundus sine tonsura, ponderabit 32. grana frumenti medio spicæ, & 20. denarii faciunt unciam, & 12. unciæ faciunt libram, & 8. libræ faciunt galonem vini, & 8. galones vini faciunt bussellum London, quæ est octava pars quarterii.* Et Statut. de Pistorib. ca. 8. *Standardum, busselli galonæ & ulnæ, sigillo domini Regis ferreo signentur diligenter, &c.*

¶ *Gamacta.*] *Verber, percussio.* L. Boior. Tit. 2. ca. 4. §. Final.——— *ante Comitem suum 50. gamactas, id est, percussiones accipiat.* Sic ἀλλακῖα Græcis.

¶ *Gamalis.*] Filius è legitimis nuptiis oriundus, spurio & naturali contrarius. Sic juxta Gloss. Non tamen dictus à Græc. γάμος seu γαμήλιος, id est, *nuptiæ* seu *nuptialis* (licèt hæc se ultrò offerant vocabula) sed à German. Gemal, al. Ghe-mael, id est, *conjux*, è Sax. maelen *conjungere*, quo sensu Angli hodie dicimus to male pro *vincire*, & *constringere.* Ghe autem aliàs ga & ge, tantum particula est verborum præteritis & participiis præteriti temporis apud Saxones & Germanos præposita: sic ut *Gamalis* propriè significet *filium conjugalem.* Longob. lib. 2. Tit. 55. l. 7. *Si quis de sacramentalibus mortuus fuerit, potestatem habeat ille qui pulsat, in loco mortui similem alium nominare, de proximis legitimis, aut, de naturalibus, aut de gamalibus, id est, confabulatis.*

Sed liceat & quæ aliter sentiam, de hoc loco effari. Quid si *gamales* intellexero de filiis, nec spuriis, nec post consummatum matrimonium natis: sed qui à patre & matre confabulatis (i. pactis jam nuptiis licèt non adimpletis) procreantur? Videtur enim hic legis paragraphus, triplicem filiorum speciem (& satis perspicuè) constituere, videlicet, *legitimos* omnino, *naturales*, id est, spurios, & *gamales*, q. ex desponsatis editos. Nam *confabulare*, est pacisci, & despondere. Vide *Fabula.* De *gamalibus alia sententia.*

¶ *Gamma, Gammadia, Gammadium.*] Quod ad speciem literæ Γ formatum est. *Trigonus.* Siculus Floccus de Condit. agr. apud Meurs. *Aliquando etiam petras occurrentes in finibus notatas invenimus: quasdam, si perseveret rigor, notas habentes, in versuris verò gammas, sed spectantes suas rigores.* Et postea. *In versuris verò quæ notata sunt, aut decusses inveniuntur aut gammæ.* Et Frontinus de limit. agr. lib. 11. *Termini autem si transversi positi fuerit, gammam faciunt.*

Gammadium hoc idem esse videtur in vestimentis Ecclesiæ. Fortè ut ex trigoni formâ, sacrosanctam innuerent Trinitatem: quam tamen Δ litera expressiùs redderet. Conjecturanti fiat venia. Anastasius Bibl. in Leone 3. Fecit *columnas argenteas 8. & gammadia duo, & arcus duos cum crucibus argenteis 5.* Mox *Et tabulas chrysoclabas 4 cum gemmis ornatas, atque gammadias in ipsa veste chrysoclabas quatuor.* Multo inferiùs. ——— *arcum argenteum cum gammadiis suis.* Et in Leone 4. *Et super illud cyboreum fecit oleas quæ pendent in circuitu altaris, habentes tabulas 4. exauratas, nec non gammadias numero 4.* Illic creberrimé. Et in vita Benedicti 3. *Vestem de fundato unam habentem, in medio crucem cum gammadiis de quadruplo.* Sæpius jungitur cum crucibus.

Judiciale sceptrum τοῦ μεγάλου μυρ[illegible] apud Codinum, supernè erat ex auro fuso in speciem Γ literæ

Γ litteræ quod illic γαμμάτιζον dicitur à γαμ-
γαμματίζειν. μάτίζειν, q. *gammatizare*, hoc est Γ speciem referre.

¶ *Gamurdrit.*] Angl. 𝔐𝔲𝔯𝔡𝔯𝔢𝔡, nam ga & ge ut supra diximus in *gamalis* sunt particulæ præpositivæ præteriti temporis, & participii ejusdem. L. Boior. Tit. 18. ca. 2. §. 3. *Si servus furtivo modo, supradicto more occisus fuerit, & ita absconsus, quod gemurdrit dicunt.* Planè ut lex nostra. Vide *Murdrum*.

¶ *Ganerbiorum & Ganerbinatus, conditio, origo, societas, etymon, lapsus, proscriptio, arces, urbes, differentia, administratio, &c. In transitu, de lege Salica.*

Ganerbiorum conditio. ¶ Ganerbii.] *Ganerbiorum* societas, quam *Ganerbinatum* vocant, apud Germanos ampla, potens, & antiqua est; à nobilium conditione parùm distans. Nobiles enim & *Ganerbios* sic conjungit jus Saxonicum **Burger oder Burgkmann heissen die Ganarben und Edellent**, &c. id est, *Cives & Castrenses* (h. qui in castro habitant) dicuntur *Ganerbii & Nobiles qui olim sub domino* Castri *in castro habitabant, & tunc temporis vocabantur* **Burgkburger**, i. cives castrenses. Item alibi. **Burgklehen** (i. castrense feudum) *est hujusmodi feudum ubi multi Nobiles vel Ganerbii (ut nunc dicuntur) unum idemque castrum simul habent à Principe, & Domino cujus est castrum illud.* Et quidem nulla inter ipsos & alios vassallos feudales ferè differentia est, nisi quoad pacta & conditiones societatis, &
Origo. fœderis inter ipsos mutui. Quæ res tunc extitit in Germania, quando vis erat jure,
i. *Quando vis manuum dominabatur.* **da das faust Recht im Schwang gieng.** Tum enim ante factam & promulgatam Pacem publicam, i. **dem Lanfriden**, cùm passim itinera essent minus secura, & latrones in arcibus apud sui generis sive farinæ homines, latrones latitarent; alii quidam Nobiles, quibus virtutis potius, quàm rapinæ studium charum erat, confecerunt sibi arces munitas, in quibus cum familiis suis & rebus pretiosioribus, ab aliorum invasionibus
Societas. violentis, tuti essent. Et ut potior fieret hæc conjunctio, eoque major & constantior, suisque viribus se & sua fœlicius defenderent: fraternitates & confœderationes quasdam, certis legibus & conventionibus contraxe-
Etymon. runt **den Burgfrieden**, id est, *pacem castrensem* appellatas. Confœderatos hos *Ganerbios* vocant **die Ganerben**, quasi **gemiene Erben**, id est, communes hæredes, & condominos.
Lapsus. Sed dilabitur splendida hæc confœderatio in deteriorem partem. Nam & ipsi *Ganerbii* viribus suis & arcibus confisi, etiam rapere & opprimere cœperunt: aut alios suæ societatis confratres, aut condominos quando delinquerent receptarunt, & protexerunt.

Eique tandem audaciæ & furori perventum est, ut publicis legibus, & Imperiali Constitu- Interdictio.
tione coerceatur. Imperator enim Maximilianus in Comitiis Augustanis An. 1500. inter alia edixit; *Ne Ganerbii sive condomini bannitum ab Imperio, in arcem intromittant, licèt etiam ea sit communis ei cum aliis, sed potiùs à sua societate excludant: quod si verò secus factum fuerit, ut ipsi quoque acceptatores, in pœnam pacis publicæ violatæ debeant declarari, & pronunciari.* Præterea in Comitiis Proscriptio.
Wormaciensibus, Anni 1495. quadruplex est constituta pœna **Das ihr Leib und, &c.** Id est, 1. *Primo ut illorum corpora & bona omnibus sint concessa, & nemo illis abuti possit.* 2. *Ut omnia illorum jura quæ contra alios habent, cessent & sint mortua.* 3. *Ut amittant feudum.* 4. *Ut habeantur inhonesti* seu infames. Renovatur hæc constitutio aliis Comitiis Wormaciensibus An. 1521. deinde Augustanis An. 1548. & inserta denique Ordinationi Cameræ An. 1555. *part. 2. tit.* 13. Petrus Denais *in jure Camerali tit. 266. verb. receptatores, num.* 2.

Arces & munitiones aliquot quæ vocantur Arces.
Ganerbenheuser, hæ recensentur. Primò arx Rotenburgensis, non procul à Norimberga dissita. Deinde est Friburgum in Veteravia, quæ arx etiam est celebris *Ganerbinatus*. Tertiò est Lex Salica,
arx Salizburgum ad Salam in Francia orien- unde.
tali, ubi & Imperatoris Conradi (qui cognomen Salici inde adeptus est) Regia olim fuit; & lex Salica primum lata est à Pharamundo ejusq; consiliariis quatuor, Wisogast, Arogast. aliàs & rectiùs Bosogast, Salagast, Vindogast, qui & in prologo legum illarum nominantur, & à Sigeberto in An. 422. de quo vide plura hic infra in verb. *lex Salica*. Hæc autem arx etiam hodiè est domus *Ganerbica*: & habent singulæ singulos suos Burgravios judicis loco, Arcium admi-
suasque leges & Regalia. Rotenburgensis quæ nistratio.
ab antiquis dominis ad coronam Bohemiæ pervenit, & tandem ad Electorem Palatinum, reservato tamen recto domino; condominos numerat plus quam septuaginta Nobiles.

Sunt & nonnullæ civitates *Ganarbicæ*. Civitates.
Crutzenachum, oppidum situm ad Rhenum, condominos habens Electorem Palatinum, & Marchionem Badensem. Item Schmalcaldia dum viverent Comites ac Principes Hennebergenses, ex parte dimidia ad ipsos, ex altera pertinuit ad Landgravios Hessiæ; hodie Landgravius ea solus potitur. Tale olim fuisse Hebron, de quo in sacris literis habetur, & in Decreto Gratiani, 1. *Hebron* 11. *quæst.* 2. notat. Conradus Rittershusius *in partitionib. jur. feud. lib.* 1. *ca.* 17.

Constituuntur autem *Ganerbii* & bona *Ga-* Bona.
nerbica, pactis & conventionibus ipsorum inter se condominorum: accedente plerunque confirmatione & protectione superiorum, putà Imperatoris & aliorum Principum. Et dari possunt in *Ganerbinatum* non solum bona allodialia & patrimonialia, sed etiam feudalia, dum

dum tamen non inferatur tertio præjudicium uti agnatis in antiquis feudis; filiabus (si hoc dictum sit) in novis; & his de quibus pactum est, in utrisque. Hinc exigua illa differentia inter *Generbios* & vassallos feudales, de cujus supra meminimus. Quanquam enim aliquis in *Ganerbiorum* societatem acceptus, & condominus factus fuerit, in aliis tamen rebus non mutatur persona ejus, nec vassallus esse desinit prioris domini sui, nec privilegia & regalia quæ ab Imperatoribus totum obtinuerit condominorum collegium, singulorum fiunt, sed pariter omnium.

Differentia.

Solet autem plerunque inter eos qui *Ganerbinatum* constituunt, eo convenire inter se, ut maximus natu in ea gente sit administrator bonorum; & pro onere administrationis partem aliquam fructuum sibi habeat præcipuam: reliqui fructus dividantur æquis portionibus inter omnes gentiles & agnatos, qui quidem sunt puberes, maximè si vel studiis, vel rei militari dent operam.

Bonorum administrator, quis.

Denique fraternitati & confœderationi inter condominos renuntiari potest ab eo qui non amplius libet in illa societate & communione stare: uti quælibet societas renuntiatione tollitur §. *manet. Just. de societ.* Similiter & jam à rectore sive domino illius arcis in qua *Ganerbinatus* est constitutus, liberabitur, renunciatione, Conrad. Rittersh. *d. cap.* 17. *per tot.* Ubi simul tradit discernendum esse *Ganerbinatum* à pacto quod vocant **Erbeinigung**, receptum est inter familias quorundam Principum de quo Gail. 2. *obs.* 127. Itemq; à majoratu & legato familiæ ut ibidem explicat. Vide Hottomannum in *Lexic. feudali* verb. *Hæredes accelerantes*, ubi allegat locum juris Saxonici *Artic.* 17. Et Modestinum Pistoris *p.* 1. *consil.* 21. *nu.* 45. & 42. Hæc è Matthia Stephan. Pomeran. Tract. de Jurisdict. lib. 2. par. 1. ca. 2. memb. 3. at non suis ubique verbis, sed aliàs auxiùs, aliàs contraxiùs, ut nostro magis conveniret instituto. Addam verò quod Glossographus ad 17. Artic. Speculi Saxonici asserit, *Ganerbios* dici quòd illorum hæreditas descendit, non ascendit, &c.

Renuntiatio.

¶ *Gansa*, & *Ganshapich.*] Hoc in Boior. LL. Tit. 20. §. 2. exponitur, accipiter *qui anseres capit*: cujus & meminimus in verb. *Acceptor*, quod vide. Illud à voce **Gansz** pro ansere, Germanis hodie in usu, non minus quam olim. Plinius enim lib. 10. ca. 22. In Germania (inquit) anseres candidi, *verùm minores, ganzæ* vocantur. **Hapich** idem est quod accipiter: nos autem p in w vertentes, monosyllabicè **Hawik** proferimus, & pro **Ganshapich, Ganshawik**, al. **Goshawk.** In. Glossario legitur *Ganta* γυναλώπηξ; sed an emendandum, *Gansa*; haud scio: fallor enim si nostri aucipes **Gantes** non dicant de alio volucre. *Chenalopen* autem anserini generis esse Plinius docet, ubi supra, & *Gantas* haud multùm ab eo discrepare suspicor.

¶ *Gantus.*] —— Nec illud silentio tegimus, quod prædictus dominus Carolus in præfato retinuit loco, istud scilicet, quod quando in Pictavensem urbem veniet, ipsi monachi præfati cœnobii afferant illi *gantos* unos, & duos cereos, cum duobus botis nectare plenis, &c. *Preuves de l'hist. des Comtes de Poictou p.* 157.

¶ *Gaola.*] Carcer, ergastulum. Cambro-Brit. *Geol*, ergastulum, carcer.

¶ *Gaphans.*] Longob. lib. 2. Tit. 21. l. 3. *Nulli liceat alium pro alio pro quolibet debito pignorare, excepto illo qui gafans esse invenitur, id est, cohæres ejus proximior.* Gloss. vett. *Gafandus, hæres.*

¶ *Garathingi*, al. *Gargathingi*, & *Garathinx.*] Longob. lib. 1. Tit. 7. l. 15. ——*ille qui plagaverit eum componat qualiter in garathingi, id est, secundùm qualitatem personæ.* Et l. prox. seq. nec non Tit. 9. §. 3. *Si ingenuus fuerit, qualiter in garathingi homicidium componat.*

Garathinx. Longob. lib. 2. Tit. 17. l. 1. *Si gastaldius aut quislibet actor Regis* —— *aliquid per garathinx, id est donationem ab alio quocunque factam, conquisierit, sit sibi stabile, &c.* Lib. eodem Tit. 15. l. 1. *Si quis res suas alii thingare voluerit, non absconsè, sed ante liberos homines ipsum garathinx faciat.* Et ibi l. 3. *Nulli donatori liceat ipsum thinx quod antea fecerit, iterùm in alium hominem transmittere: tantum est ut ille qui garathinx susceperit, tales culpas non faciat donatori suo, quales solent ingrati filii parentibus suis facere.*

Garathinx (inquiunt Glossæ) *donatio universitatis.* Aliæ Glossæ: *Garathinx fecerit, id est, donatum quid fecerit extra hostem.* Et Papias: *Garathinx, donum.* Sic Lindenb. Sed cum *Thinx* simpliciter (Saxonicè ðinȝ) *donum* & *munus* significet: *garathinx* amplius quiddam significaturum videtur: fortè *munus liberum*, atque illud quod omnino, & integrè datur: *donationem* (ut inquiunt Glossæ) *universitatis*; *Gear* enim & *gar* Sax. ȝeaᵱe: *omnino, prorsus, potius*, etiam quod paratum est. Vide *Thinx* & *Perthinx.*

¶ *Garba.*] A Gall. *Garbe.* Fasciculus, sive è frugibus, sive è lignis. Provinciale Angliæ lib. 3. Tit. de decimis, *Ca. Erroris*, §. 1. ——*frugum suarum decimam garbam solventes.* Ibi Guiller. Lindewode: *Hæ garbæ* (inquit) *etiam ad fasciculos qui de silva cedua fieri solent, extendi possunt: præsertim cum & reditus silvæ ceduæ, frugum nomine appellantur, ut dixi supra in gloss. prox.* LL. Edouardi Confess. cap. 8. *De omni annona decima garba Deo debita est.*

¶ *Garcio.*] *Puer*, à Gal. *Garcon* seu *garson.* Ital. *garzone*, unde Græco-barb. γαρζόνιον. Meurs. Annales de Carolo Boëmo Imp. *omnia autem inferiorum mensarum paramenta, etiam pro garcionibus, de argento fuerunt.* Assisa panis & cervisiæ An. 51 Henr. 3.

3. Tribus ſervientibus 1 den. ob. duobus garcionibus obolum.

Brito Armorican. Philippid. 11. pa. 378.

Aſſuit è famulis Electi garcio quidam
Ipſum præcedens, Cornutus nomine, fortis
Corpore, mortifero horrebat cui dextra cutello.

Et infra, Electum alloquens jugulandus.

——— ne me patiaris iniquo
Sydere damnari: ne garcio funeris auctor
Gaudeat eſſe mei.

¶ *Garandia*, *Garantia*, *Garantum*, *Garantizare*, & *Garentizare*.] A Gall. *Garent*. In LL. noſtris *Warrantia*, *Warrantum*, & *Warrantizare*. Longob. LL. *Warens*. In ſpeculo Juris Saxon. *Warenda*, *Warendatio*, *Warendator*. Radicitùs omnia à Saxon. ƿeꞃan, id eſt, tueri. Sic in Canuti LL. Ecc. cap. 20. ⁊ æꝼꞃe eallum mıhꞇum hıꞅ ꝩoꞃðꞅcıꝑeꞅ ƿeꞃaꞅ, id eſt, *& omnibus nervis honorem ejus tueri*. Vel à ƿeꞃe pro redemptione, q. ƿeꞃan *redimere*. Galli autem ſemper gutuntur pro Sax. ƿ, id eſt, pro w, & habent omnes hæ voces propriam ſuam ſignificationem apud Forenſes Angliæ, Galliæ, Germaniæ, quam nec ulla dictio unica apud Romanos exprimat.

Garantiæ vis & gradatio. Eſt etiam *Garantiſare*, ſartam & tectam authoritatem exhibere: non ſolum, tueri, protegere, defendere, redimere, patrocinari: ſed quod etiam donatorem & venditorem obligat ad fundi, ſeu rei alterius evictionem præſtandam: hoc eſt, ut aliam ejuſmodi æquivalentem tribuat. Cum igitur de feodo, ſeu prædio dato, poſtuletur donatorius, ad *garantiam* vocet donatorem, qui hoc ipſo nomine molem litis in ſemet ſuſcipere, & in eâ cadens damnum tenetur reſarcire. Advocet autem donator ſeu venditor, ſuum (ſi quem habeat hoc aſtrictum ligamine) Authorem, atque ipſe tertium, tertius verò non quartum ſecus Jus Normanniæ ca. 50. ubi ſic legitur. *Et notandum eſt quod garantus* (id eſt, Author laudatus) *alium poteſt vocare garantum*; *& ſic poteſt hæc vocatio fieri uſque ad tertium. Tertius autem garantus quartum non poteſt advocare: ſed ipſum oportet querelam defendere, vel aliis defenſionem dimittere: quam ſi defendere noluerint*; *feodum pars contraria obtinebit, & querelatus excambium. Et hoc intelligendum eſt de primogenitorum excambiatione.* Apud nos verò nullus (quòd ſciam) advocationis limes eſt, parciuſque igitur noſmetipſos hodiè conjicimus in *garantiam* (quam vocant) generalem, licèt hoc olim frequentiſſimum eſſet.

Garantiæ formula. Vix enim occurrit Charta antiqua, cui non hæc clauſula. *Et ego & hæredes mei, prædictas terras prædicto N. contra omnes gentes*: vel, *contra omnes homines & fœminas, warantizabimus & in perpetuum defendemus per præſentes.* Hodie non ſolemus *warantizare*, niſi contra noſmetipſos & hæredes noſtros.

Sed convenit lex Normannica, Longob. lib. 2. Tit. 28. l. 5. *Si quis equum ſuum --vel rem ſuam ſuper alium petierit, & ipſe ſe warentem dare dixerit, ſtatim juret, ut ad certum warentem eum conducat, & ſuper tertium warentem & tertium Comitatum non procedat.*

Vide cap. 50. Juris Normannici quod *de garanto* inſcribitur: & hic infra *waranda.*

Eſt igitur *Garandia*, *garantia*, *warenda*, *warendatio*, *garantum*, & interdum *garantus*, nexus præſtandæ auctoritatis, patrocinii ſeu evictionis rei alicujus datæ ſeu venditæ. Inde in *le grand Cuſtumier de France liv. 3. pa. 79.* in marg. quæritur: *An in rebus donatis habeat locum garandia?*

Garantus etiam, & Longob. *warens*, Spec. Sax. *warendator*, is eſt qui tali nexu aſtringitur. Donationis ſeu venditionis auctor laudatus, vindex litis, &c.

¶ *Gardianus*, al. *Gardingus.*] Hoc juxta Saxonic. ȝaꞃðunȝ, illud Gallicum, *Gardien.* Feudiſtis, *Gardio.* Defenſor, tutor, patronus, cuſtos. Is cujus fidei quid committitur: ut *Gardianus Eccleſiæ*, qui rem Eccleſiæ procurat, tuetur, miniſtrat: aliàs *Defenſor Eccleſiæ*, quod vide. *Gardianus Eccleſiæ.*

Gardianus (ſeu *Cuſtos*) *quinque portuum*; magnus apud Anglos Officialis eſt: quinque præcipuis Regni portubus quæ viciniori Galliæ opponuntur, præpoſitus; omnem belli aleam expectaturus, portuumque ope ſtrenuè ſubiturus. Angl. **Lord Warden of the Cinque Ports.** Vide ſupra *Barones quinque portuum.*

Gardingus verò apud Hiſpanos dignitatis claſſis fuit; vel ſaltem muneris: quam tamen ipſi Hiſpani hodiè non ſatis explicant. In LL. Wiſigothor. ejus ſæpè mentio. Lib. 9. Tit. 2. l. 8. *Dux aut Comes, Thyuphadus aut Vicarius, Gardingus, vel quælibet perſona.* Ibid. l. 9. *——— ſi majoris loci perſona, i. Dux, Comes, ſive etiam Gardingus.* Et in Concil. Toletan. 13. ca. 2. *De accuſatis ſacerdotibus, ſeu etiam optimatibus palatii, atque Gardingis, &c.* Hoc idem Wiſigot. lib. 12. Tit. 1. lege 3. editâ ad confirmationem iſtius Concil. Era 722. Victor Tonneuſ. pa. 38. *Guntimer & Gebamundum gardingos fratres Regis perimit.*

¶ *Gariola*, al. *Garriolus.*] *Pica glandaria*, Ger. **Heher**, vel **Hetzler**, Lyd. L. Alaman. Tit. ult. §. 13. *Aneta, Garriola, ciconia, corvus, cornicula, columba, chaucha, & querola, ut alia ſimilia requirantur.*

¶ *Garrena.*] Vide *Warrenna.*

¶ *Garterium.*] A Gallo-Angl. *Gartier*, Subligaculum cruris, *Budæo periſcelis*: Vox jam indè in uſu à quo Edouardus 3. mul-

tis victoriis insignis, Equestrem ordinem sub *garterii* symbolo instituit; ascriptis è militari orbe 24 fortissimis heroibus, suiipsius præfecturâ illustratis.

¶ *Gasachio*, & *Gasachius*.] Adversarius, causâtor. A Sax. ſac i. *causa*, *lis*, *dissentio*, ſacan *dissentire*. *Ga* autem & *ge* (ut sæpè monuimus) præponuntur præteritis & participiis præteriti temporis. Germanis **Gegensacher**. L. Salic. Tit. 52. §. 2. *Rogo te Judex, ut hominem illum denominatum, gasachionem meum, de debito tali denominato, secundum legem Salicam mihi inde eum adstringas.* Tunc Judex dicere debet: *Ego gasachium tuum illum in hoc mallo quod lex Salica habet.* Et Tit. 53. §. 1. *Si quis Grafionem ad res alienas injustè tollendas invitaverit, antequam gasachium suum secundum legem habeat admallatum, viii. den. qui faciunt sol. CC. culpab. judicetur.*

¶ *Gasindus*, & *Gasindius*.] *Famulus*, vel *servus*, qui non foris, sed domi ministrat, *Domesticus*. Ideo in vett. quibusdam formulis & capitulis (ut Bignonius notat) *ministralis de intus casa* appellatus. Hoc & vox ipsa mihi prodere videtur; dicta quasi *Casahindus*, à Francorum vocabulo *case*, id est, domus, & Sax. hẏnde, *famulus*: utroq; veteri Germanico, à quo etiam hodiè, familia **ghesind** apud Kilianum dicitur. Hoc idem & è Marculfo colligas lib. 2. form. 26. *Si aliquis servo suo gasindo suo, aliquid concedere voluerit*: dicat, *pro respectu fidei & servitutis quam circa nos impendere non desistis, &c.* ubi *gasindum* servorum speciem facit, quæ circa personam domini sui curam agebat. Rotharis Rex in Longobard. lib. 2. Tit. 9. l. 21. *Consuetudo enim est ut pro minima persona quæ exercitalis homo invenitur esse, 150 sol. componantur: & pro eo qui primus est 300 sol. De gasindiis verò nostris volumus ut quicunque ex minimis occisus fuerit in tali ordine, pro eo quod nobis deservire videtur 200 sol. fiat compositio.* Lindenb. è Gloss. vett. *Gasindium*, servitium. *Gasindio Regis* serviente vel camerario. *Gasindiis*, judicibus. Papias, *Gasindius*, honor sub judice, & *Gasinda*, cohæres, Germ. **Gesind**.

Gasindium, familia. Longob. lib. 2. Tit 14. l. 17. *Si aliquid in gasindio Ducis aut privatorum hominum obsequio, donum vel munus conquisierit.* Et Tit. 52. l. 1. *Quicunque liber homo in servitio in gasindio Regis, aut de ejus fidelibus introierit, &c.*

¶ *Gastaldus*, *Gastaldius*, *Gastaldio*, *Guastaldus*.] Ital. *gastaldo* & *guastaldo*. Rerum dominicarum apud Italos (præsertim Longobardos) actor, procurator, administrator. Aliàs *vilicus*, *Oeconomus*, *Major domus*, *Senescallus*, *Ballivus*, à Saxx. ʒarꞇ, id est, *hospes*; & healdan, *custodire*, quasi custos hospitum: vel à ʒarꞇ & *Aldus* seu *Aldius*, h. *famulus*, q. hospitum famulus, vel qui hospitum curam gerit. Curator hospitii. Apud Missnios enim (ut refert Amerpachius) **Gast** etiam significat ipsum hospitium, atque inde **Gastgeber** hospitii datorem. Vide *Aldus*. Transfertur autem ad curatorem rerum externarum, puta villæ, prædiorum & hujusmodi. Gloss. ad caus. 1. q. 3. ca. 8. *Gastaldum*.] *qui habet curam externarum rerum, qui dicitur aliàs major domus* 89 *distinct. volumus*, at in ea distinct. hospitum cura refertur ad vicedominum non ad majorem domus. *Villicus* etiam Italicè redditur *guastaldo*, Hispan. *mayor domo del campo*.

Munus *gastaldii* ex eo intelligitur quod extat Longob. lib. 1. Tit. 34. l. 1. *Si quis gastaldius aut actor Regis, curtem Regis habens ad gubernandum, ex ipsa curte alicui sine jussione Regis casam tributariam, terram, silvam, vites vel pratum ausus fuerit donare, aut si amplius quam jussio Regis fuerit, dare præsumpserit; vel si quærere neglexerit quod ablatum est: omne ——— in duplum octogilt componat.*

Muneri adjungebantur coërcio & jurisdictio. Longob. lib. 1. Tit. 12. l. 2. *Si quis sepulturam hominis mortui ruperit ——— tunc gastaldius Regis aut sculdasius, requirat culpam ipsam, & ad curtem Regis exigat.* Tit. 1. l. 3. *Si Dux exercitalem suum molestaverit injustè, gastaldius eum solatiet dumusque ad præsentiam Regis aut certè apud suum judicem eum ad justitiam perducat.* Et contra l. 5. *Si gastaldius exercitalem suum contra rationem molestaverit, Dux eum solatiet quousque veritatem suam inveniet.* *Gastaldo* etiam nonnunquam licuit de ancilla fornicante judicare, & in puellam liberam servo nubentem animadvertere, ut lib. eodem Tit. 31. l. 1. Et lib. 2. Tit. 9. l. 2. Adde quod Pipinus Imp. sanxit. Longob. lib. 2. Tit. 52. l. 14. *De universali quidem populo qui ubicunqe justitiam quæsierint suscipiat, tam à Comitibus suis quam etiam à gastaldiis, seu sculdasiis, vel loci præpositis, juxa ipsorum legem sine tarditate.*

Statuit Rex Rotharis ut si *gastaldius* aut quilibet actor Regis post susceptas ad gubernandum curtes aut casas Regis, aliquid per garathinx (id est, per donationem) ab aliquo quocunq; factum, conquisierit (non confirmante Rege) hoc totum Regi acquireret, nec ab ipso aut hæredibus ejus unquam vindicandum esse. Sed ademit legis hujus rigorem Hlotarius Imp. ut videas Longob. lib. 2. Tit 17. l. 1. & 2.

Gastaldus civitatis seu *provinciæ*. Spectare præcipuè videntur quæ paulò jam supra diximus, ad aliud *Gastaldii* genus; nimirum civitatum, seu provinciarum: & hic idem esse Longobardis, qui aliis Graphio, & Præpositus; nobiscum Vicecomes appellatur. Sigonius tanquam ipsum Comitem ponit. Sic enim de Regno Ital. lib. 2. in An. 667. *Post biennium Alzeco Dux Bulgariorum cum popularibus suis pacato in Italiam agmine venit, agrumque à Grimoaldo sibi, & suis ad incolendum postulavit. Ejus petitioni Grimoaldus obsecutus, in Duca-*

Ducatum eos Beneventanum transmisit, atque oppida Sepiam, Bonianum, & Æserniam, tum deserta, à filio jussit concedi, eorumque Gastaldium sive Comitem appellari. De hoc ipso Paulus Diacon. Hist. Longob. lib. 5.ca. 29. *Alzeconem mutato dignitatis nomine, de Duce Gastaldium vocitari præcepit.* Civitatum & Provinciarum *Gastaldios* etiam innuit Carolus M. in Capitull. additis ad L. Longob. *Carolus, &c. Ducibus, Comitibus, Gastaldiis, seu cunctis per provincias Italiæ —— præpositis.* Et Ludovicus Imp. in diplom. Patavinæ Ecclesiæ apud Sigon. de Regn. Ital. lib. 5. in An. 899. —— *Cavemus ne quis Comes, gastaldius vel judex, seu quilibet reipub. minister, vel quispiam ex judiciaria potestate in—— possessiones memoratæ Ecclesiæ —— ingredi audeat, &c.*

Gastaldia, al. *castaldia*: munus Gastaldii.

Gastaldii feudum: illud est quod *Gastaldio*, seu actori curtis, aut prædiorum datur, officii exequendi gratiâ.

¶ *Gattus.*] Machina belli, Græco-b. γάτος pro κάτος (inquit Meurs.) Ital. *Catto*, Corona pretiosâ: γάτος *felis*, γάλη. Florentinus Monach. de expugnat. Accon.

Nostri turres ligneas facere cœpere,
Gattos & arietes fieri jussere.

Gaveletum, Gavelkind.] Prisca Anglo-Saxonum consuetudo è Germania delata, qua omnes filii ex æquis portionibus, patris adeunt hæreditatem (ut filiæ solent, prole masculâ deficiente.) Fratres simillter defuncto sine sobole fratre, & nullo existente fratre, sorores pariter. Hanc in Germanorum moribus per transennam (nam obscurè) indicavit Tacitus. *Hæredes* (inquit) *successoresque sui cuique liberi, & nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in possessione fratris, patrui, anniculi.* Quod ait, *nullum testamentum*, pro lege apud nos mansit, usque ad an. 32. Henr. 8. id est, Domini nostri 1540. eoque tunc primum concessa est potestas, testamento in scriptis terras & prædia disponendi. Priscam consuetudinem cæteris Angliæ patribus ademit Anglo-Saxonum subactor Gulielmus 1. Cantianis verò ductu & astutiâ Stigandi Archiepiscopi æger permisit (unà cum avitis aliis libertatibus) quas illæsas retinuere donec sua multi patrimonia Statuto an. 31. Hen. 8. Regni legibus subdiderunt. Viget hodie apud reliquos, necnon alibi in diversis burgis sed frequentiùs deprehendi adolescens apud Hibernicos, veterum Germaniæ morum tenacissimos.

Etymon. Dicitur *Gavelkind* quasi *debitum, vel tributum soboli, pueris, generi*: hæc enim cyn & kynð significant: illa gafel seu gafol, vel ut Lambardus ait, gif eal cyn, id est, *omnibus cognatione proximis datum.* De ritu isto sic nos olim.

Teutonibus priscis, patrios succedit in agros
Mascula stirps omnis, ne foret ulla potens.

Hæc hæreditas feudalibus legibus non coercetur, nec feloniæ mulctis est obnoxia. Natura: Domino tamen & reditus præstat & servitia; sed nec ingrediendi veniam deprecantur hæredes, nec vendendi aut disponendi: eamque adeunt cum ætatis annum 15 attigerint. Uxor refert dimidum in dotem, sed amittit denuò, si vel ad alias nuptias transierit, vel stuprum vidua commiserit.

Gaveletum juris etiam processus est huic dicatus tenuræ, casu quo Tenens reditus & servitia ultra modum subducit: quod & Londoniensibus ceditur Stat. An. 10. Edouardi 1. *de gaveleto.*

¶ *Gavelgilda.*] Quod censum pendit Item *Debitor firmarius*: à gafel, *census, tributum*: gilð seu gilðen, *solvens*. LL. Inæ Reg. MSS. ca. 6. *Si autem in gavelgilda, id est, in gablum reddentis domo* (pugna) *fiat*, 30. *sol. culpa judicetur.* Hinc gafol gilðen-hufe. Vide supra *Gablum*, infra *Gilda*.

¶ *Gavolhwitel.*] Sax. LL. Inæ MSS. ca. 45. *Gavolhwitel & Hiwisce debet valere quinque denarios.* Lambardus *Gavolhwitel* sic vertit: *Saga annua ad familiam data.* Vox, *sagum donaticum* significat, putà quo dominus famulum donat stipendii nomine. Normannis, & nostratibus hodie, *liberata*, a lybe-rye.

¶ *Gavelkind.*] Vide *Gaveletum*.

¶ *Gavella.*] Progenies mascula. Britannis antiquis *givela*. Fieri autem *gwella* asserit Lambardus à Brittannica voce (non Saxonicâ) *Gefeillod*, *geminos* significante: legique in ipsorum rescriptis: *lectus, progenies, gavella.* Itinerar. ca. penult.

¶ *Gaveloc.*] Baculi vel teli genus Jocc. de Brookland fol. 14. *Ego verò simulavi me esse Scottum, & Scotti habitum induens, & gestum Scotti habens, sæpe illis qui mihi illudebant, baculum meum excussi ad modum teli quod vocatur gaveloc.* Gavelote (inquit Kilianus) *id est,* Javelyn. *Tragula.*

¶ *Geaspecia.*] In diplom. privilegiorum Novi castri renovato an. 30. Eliz. *Sturgiones, Balenas, Cetas, Porpecias, Delphinos, Riggos, Geaspecias, &c.* Sic quidam legunt: mihi autem videtur, *Seaspecias*, q. maris pisces. Valdè barbarè, ut etiam *Porpecias* pro piscibus ad similitudinem porci, Lat. *Phocænis*, Angl. Porpaises.

¶ *Gebulskini.*] L. Boior. Tit. 3. ca. 1. §. 4. *Si in capite testa adparet, quod gebulskini vocant.*

¶ *Geldum*, al. *Geltum*, *Geldum*, & *Geldus*, item inde *Gilda*, *Gildonia*, *Gildhalla*, *Gildones*, *Congildones*, *Gildwite*, *&c.*] Omnia à Sax. gelðan, & gylðan, unde frequens in Domesd. *Gildare pro solvere, reddere.*

dere. ibid. Tit. Somerſ. 𝔚𝔢𝔩𝔩𝔰. Epiſcopus ipſum oppidum tenuit quod pro 50.hidis geldavit.

Geldum igitur: Sax. gelð, gilð, & gelt Græco-barbaris γίλτον: eſt *ſolutio, redditus, tributum, mulcta, exactio, pecunia*. Henr. Huntington. Hiſtor. lib. 7. de Willielmo Rufo in An. 1100. *Vicinos Werra, ſuos exercitibus frequentiſſimis, & geldis continuis vexabat*. Lib. Rameſ. Sect. 293. *Gelda autem Regis communia quæ per omnem Comitatum currant, ſolvet. Ebronius quantum terræ unius pertinet virgæ: & auxilium expeditionis ſolummodo in Anglia.*

Multa *Geldorum* genera. *Geldorum* quippe multa olim genera. Privilegium Magiſtri Ordinis de Semplingham ab Henr. 3. 30. Apr. An. Regni 4. (*id eſt* 1220.) conceſſum. *Et ſint quieti tam ipſi quam homines ſui——de thelonio, &c. & in Weſtmerland per totam foreſtam noſtram de Malerſtang, & de omnibus geldis, & danegeldis, & vadegeldis, & ſenegeldis, & hornegeldis, & ſotgeldis, & penigeldis, &c.* His annumerentur, *orgild, orfgild, ceapgild, hidegild, gafolgild*. & id genus plurima. In Præfat. LL. Aluredi, *Godgildum* nuncupatur quod diis offertur: *deoſulgild* quod diabolo.

Danegeldum. *Geldum* verò in Domeſd. plerunq; occurrit pro *Danegeldo*, id eſt, tributo quod certa lege ſingulis villis imponebatur ævo Saxonum. Norf. Titt. Rex H. Fredebruge. *Maſincham* (hodie *Maſſingham*,) *ten' Herold' t. r. e.—— Sunt de hoc manerio ablati xiii lib' hom' & xii vill' quos ten' Rad. Baign'. Hoc totum habet 1. mill' in long. & dim. in lat. & de xx s. reddit xv d. in gelto.* Ibid. in Wanelunt H' (hodie 𝔚𝔞𝔶𝔩𝔞𝔫𝔡 𝔥𝔲𝔫𝔡𝔯𝔢𝔡.) *Greſtuna——habet 1. leug. & dimi. in long. & 1. leug. in lat. & reddit de geldo xx ſol. ii. ſol. & vi. den.* Iterum *Breccles——habet 1 leug. lon. & dimid. lat. & xi d': in geldo*. Brevis hæc ſcriptura in voce *Domeſdei* fiet perſpicua, ubi & publici *geldi* (quod Anglo-Normanni poſtea *Taxam, Tallagium*, & *Quintodecimam*, notiſſimis huc uſq; vocabulis appellabant) originem habeas.

Quando Geld dabatur tempore Edwardi Regis communiter per totam Barkeſciram dabat hida *iii* d. ob. ante Natale Domini, & tantundem ad Pentecoſten. Domeſd. Cam. pag. 254.

Geldum pro mulcta, compenſatio, ne delicti, & pretio rei. Sic crebrò in antiquis legibus, *Wergildum.* atque inde viri occiſi compenſatio, *Wergeldum* *Orfgild.* dicitur, q. valor ſeu pretium viri: *Orfgild*, *Gelden.* valor ſeu pretium pecoris. *Gelden* enim, valere etiam ſignificat. Hinc *Angild*, pro ſimpli- *Angild.* ci rei valore: *Twigild*, pro duplici: *Trigild*, *Twigild. Trigild.* pro triplici: *Octogild* (vel ut paſſim in Lon- *Octogild.* gobardd. LL. *Octogilt*) pro octuplici: *Novi- Novigild.* *gild*, pro novemplici. LL. Inæ MS. prope calcem. *Si quis rectum declinet, vel aufugiat, perſolvat uno gildo, &c.* L. Alaman. à Goldaſto edita, Tit. 49. *Si quis liberum de terra effoderit, quicquid ibi tulerit, novem geldis reſtituat.* Vide *Angildum, Novigildum*, & reliqua ſuis locis. In Præfat. LL. Aluredi, ꝼopȝolðan, eſt, *mulctari, Wergildum ſolvere*. Idem LL. ſuis ca. 26. ꝼopȝylðan. Hodiè 𝔶𝔢𝔩𝔡 pro 𝔤𝔢𝔩𝔡 dicimus uti 𝔶𝔢𝔩𝔡𝔦𝔫𝔤 𝔞𝔫𝔡 𝔭𝔞𝔶𝔦𝔫𝔤, i *Reddendo & ſolvendo*. Sic 𝔶𝔢𝔳𝔢 pro 𝔤𝔢𝔳𝔢.

Leoðgelð quod populo penditur vel quod populus pendet. LL. Ethelb. c. 7. Sic in *Wergildo* Regis in Athelſt. LL. lanðleoð, i. terræ populus partem habet. gielð delubrum.

Gilda. Gildonia. *Gilda* (exteris *Gildonia*) eſt ſocietas quorundam, putà charitatis, religionis, vel mercaturæ, gratiâ (inſtar Ganerbinatus apud Germanos) confœderatorum: bona quædam, interdum & prædia, nec non aulam ſocietatis, prætorium, habentium communia. Latinis *Collegium, fratria, fraternitas, ſodalitium, adunatio*. Hincmaro *confratria*, Ariſtotele, Plutarcho & Græcis φϱατϱία; quòd communi puteo (qui Græcè φϱέαϱ, poeticè φϱεῖαϱ appellatur) uſi ſunt. Inde nomen, quòd ex conjectis pecuniis, ſodalitii impendio ſubminiſtratur: nam ut ſuprà diximus, gelð & gilð, *pecunia, ſolutio*: gilðan *ſolvere, tribuere*.

Gildarum nomine continentur non ſolum minores fraternitates & ſodalitia, ſed ipſæ etiam civitatum communitates. Inde hodie illarum prætoria, publicique conceſſus ædes, *Gildhallas* vocant, id eſt, *gildæ aulas*: & quæ *Gildhalla.* Hanſaticarum urbium mercatoribus Londini aſſignatur, *Gildhallam Teutonicorum* nuncupant vulgo 𝔱𝔥𝔢 𝔖𝔱𝔦𝔩𝔶𝔞𝔯𝔡. Erant & extra urbes plurimæ per villas *gildæ* ſuis prædiis & facultatibus ſatis locupletes: quæ & convivia publica (inſtar primitivæ Eccleſiæ agaparum) vicanis & advenis annuè proponebant. Tolluntur apud nos verò Statuto anni 1 Edouardi 6. ca. 14. deportatis in fiſcum regium facultatibus. Sic illius tempeſtatis patribus viſum eſt. Perantiquæ tamen reperiuntur in Francorum, Longobardorum, aliarumque gentium legibus; & Germanis hactenus in uſu qui 𝔊𝔦𝔩𝔡𝔢𝔫 appellant convivia publica à vi- *Gilda apud Germanos.* canis & agricolis collatitiâ ſtipe ſemel quotannis atque iterum celebrata. Prohibuit autem Carolus Mag. ne interpoſito ſacramento fierent. Sic enim in Capitular. lib. 5. can. 129. *De ſacramentis pro gildonia invicem conjurantibus* *Gildoniæ.* *ut nemo præſumat facere. Alio verò modo de eleemoſynis illorum, aut de incendiis, aut de naufragiis, quamvis cohibentiam faciant, nemo in hoc jurare præſumat.* Idem Longob. lib. 1. Tit. 17. l. 7. Et in conſtitutionib. ipſius Caroli ab Amerpachio datis ca. 16. ſed hîc legitur *per gildonia*, illic, *per Gildoniam & alimoniis*, pro *eleemoſynis*: utriſque verò (quod planè rectius videtur) *convenientiam*, pro *cohibentiam*. Amerpachius in notis ad Conſtit. Unde *gildoniam* derivat à 𝔴𝔦𝔩𝔩𝔢𝔫, *voluntate*, & 𝔱𝔥𝔬𝔫 *facere*. Malè, me judice.

Gilda pro friborga. Inter *gildas* præterea cenſebantur priſcæ noſtræ *Decaniæ, Friborgi*, ſeu *Contubernia*: quæ Saxones ideo ȝylðſcipeꝛ vocabant, & eorundem ſocios ſive confratres

Gildones. Congildones. fratres *Gildones* & *Congildones* (aliàs *Contubernales*) juxta Saxon. gegylda, quod *ſocios* ſeu *comites* ſignificat. Pecuniam enim (ut rectè notat Lambardus) in unum conferebant, & interdum unà cum ſocio cædis conſcio, ad peremptì corporis æſtimationem (quam *wergildum* vocant) explendam contribuebant: recipientes aliàs wergildi partem, compenſationis nomine perſoluti. Occurrit vox *congildones* in Inæ LL. MS. ca. 19. *Si quis ita occiſi* (ſcil. peregrini devii non vociferantis) *weram exigat, licet* (occiſori jurare) *in veritate quod pro fure ſit occiſus, & non reſpondeat ipſius occiſi congilnonilus, nec domino ſuo, &c.*

Gildwite V. *Lahſlite.*

¶ *Gelina.*] Faſciculus frumenti, *garba.* Hugo Cardinal. in Poſtil. Ruth. 3. *Anchomium eſt acervus gelinarum in imo latus, in ſummo acutus.* Aliàs & rectiùs, *gelina*: à Gal. *glain*, i. manipulus ſpicarum quem meſſorum ſequentes veſtigia colligunt pauperes. Malè itaq; per *m* ſcribendum videtur.

¶ *Gello*] Vide *Gillo.*

¶ *De Gemotis Anglo-Saxonum.*

¶ *Gemotum.*] *Conventus publicus. Mallum, placitum, forum juridicum.* Sax. gemote, & Mote ſimpliciter (ge enim particula eſt, verbis & verbalibus ſæpè addita) A gemettan, *convenire. Gemotorum*, ſeu *Motorum* plurima ſunt genera, *Wittenagemot, Folcgemot, Sciregemot, Hundredgemot, Burgemote, Wardegemot, Haligemot, Swainegemot*, &c. id eſt, Conventus ſapientum, populi, Comitatus, Hundredi, Civitatis ſeu Burgi, Curiarum ſeu Tribuum civitatis, Eccleſiaſticorum, Miniſtrorum Foreſtæ, &c. Scribuntur & *ge* per aphæreſim ſublato. Vide ſingula ſuis locis. *Motebel* dicitur campana quæ in urbibus populum convocat. *Moterne*, prætorium; vel locus conventus.

Canuti LL. MS. ca. 107. *Omnis homo pacem habeat eundo ad* gemotum *& redeundo à* gemoto, i. *placito, niſi ſit fur probatus.*

Wittena-gemot. *Wittena-gemot*, idem apud Anglo-Saxones fuit, quod apud nos hodie *Parlamentum*: parumque à *Folcmoto* differebat, niſi quòd hoc annuum eſſet & è certis plerunq; cauſis: illud ex arduis contingentibus, & legum condendarum gratia, ad arbitrium Principis indictum.

Folcmotum. In *Folcmoto* ſemel quotannis ſub initio calendarum Maii (tanquam in annuo Parlamento) convenêre regni Principes, tam Epiſcopi, quàm Magiſtratus, liberique homines. Jurantur laici omnes coram Epiſcopis in mutuum fœdus; in fidelitatem Regis, & in jura regni conſervanda. Conſulitur de communi ſalute, de pace, de bello, & de utilitate publicâ promovenda. Adhibetur præterea *Folcmotum*, in repentino omni diſcrimine: exigente etiam neceſſitate, ſub Aldermanno (hoc eſt, Comite) cujuſlibet Comitatus.

Sciregemot (ſi pluriès opus non eſſet) bis ſolummodo in anno indicebatur. Aderat provinciæ Comes, aderat Epiſcopus, aderant Magnates omnes Comitatenſes. Epiſcopus jura divina renuntiabat, & vindicabat: Comes ſecularia; alter alteri auxilio. De cauſis hic cognitum eſt tam criminalibus, quàm civilibus; tam Eccleſiaſticis quàm laicis: ſed juriſdictiones poſtea ſeparavit Gulielmus primus. Videtur hoc idem fuiſſe quod jam *Turnum* dicimus *Vicecomitis*: nam & *Turnus* olim (non minus quàm nunc dierum) bis in anno tenebatur, aderantque omnes unà Comitatus Magnates & Tenentes liberi: *Shergemoti* autem obſolevit notitia, & *Turnus* hodiè multifariàm dividitur, adeo ut ſinguli *Turni* in ſingulis teneantur Hundredis: ſed Statuto Marburgenſi An. 52, Henr. 3. ca. 10. Archiepiſcopis; Epiſcopis, Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus, Viriſq; omnibus religioſis indultum eſt, ut non appareant in *Turnis*, niſi pluri exacti neceſſitate. Vide LL. Politicas Regis Edgari ca. 5. & Canuti par. 2. ca. 17. *Turnus Vicecomitis.*

Habetur aliud *Sciregemoti* genus, priori minus illuſtre, quod in LL. Edouardi Senioris (Regis Anglo-Saxonis ca. ult.) gerefaſ gemot, i. *Curia* ſeu *placitum Vicecomitis* (hodie *Curia Comitatus*, & **County Court**) appellatur. Tenetur ex ipſius Edouardi inſtitutione, quarta quavis hebdomada: agunturq; in illo lites civiles plurimæ, & prædiales aliquot in Comitatu ortæ. Aliud dictum **County Court.**

Hundred gemot, ſeu *Curia Centuriæ*, vulgo **the Hundred Court** (ut deficiente impreſſo codice legum Inæ, in MS. continetur) ad quartam etiam hebdomadam conveniebat; deſignatas illius territorii cauſas (non omnes) judicaturum. Præſidebant huic ipſi Centuriones, i. Hundredi illius Liberi tenentes; *Hundredarii* plerunque nuncupati. De hoc in ſuo loco copioſè. *Hundred gemot.*

Burgimotus, ex Edgari Regis inſtitutione lib. 5. infra burgos & civitates, ter in anno conſcribitur ad cauſas & occaſiones ibidem natas definiendas, ſalutemq; civium promovendam. *Burgimot.*

Wardmotus eſt unius vel plurium *wardarum* civitatis convocatio. *Wardæ* autem dicuntur civitatis regiones, earundemq; incolæ: & in *wardwote* conſulitur (aliàs conjunctim, aliàs ſigillatim) de rebus ad *wardas* pertinentibus. *Wardmot.*

Halmot, al. *halimot* eſt ſocietatis ſeu fratriæ alicujus in aulam ſuam conceſſus: rem communem ſodalitii tractaturæ. Dicitur & *Halmot* pro Curia Manerii, ſeu Baronis: *Halimot* pro Synodo, & Curia Eccleſiaſtica (al. *Cyrkmot*) ut infra in his vocibus. *Halmot, & Haligemot.*

Swainmotus ter quotannis in ſingulis foreſtis exigitur. Luuntur hîc delicta in feras, & rem venaticam: in herbam, & rem ſilveſtrem. *Swainmoth.*

Hæc de *Gemotorum* ſpeciebus, quidpiam audi *De Gemotis magis generalius.*

audi generalius. L. Edgari ca. 5. Sece mon hundrede gemote swa hit ær geſette wæs; ⁊ hæbbe mon ðriwa on gear burh-gemot ⁊ twa ſcirgemot; ⁊ ðær beo on ðær ſcirgemote biſceop ⁊ ſe Ealdorman, ⁊ ðær ægðer tæcan ge godes rihte. ge weoruld rihte. Id eſt, *Interſit unuſquiſque Hundredi gemoto, ut ſuperius eſt præſcriptum: & habentor burgemoti tres quotannis: duo verò Sciregemoti; & iſtis adſunto loci Epiſcopus, & Aldermannus* (hoc eſt, Comes) *doceatque alter jus divinum, alter ſeculare.* Abſentiam à *gemoto*, ſic mulctatur Æthelſtanus LL. MS. ca. 20. *Si quis gemotum, id eſt placitum ſuperſedeat ter,* emendet *overſeneſſam*, id eſt, *ſupperadditionem meam.* Mendosè *Superadditionem*; corrigo juxta Saxonicum (oferhyrnyſſe) id eſt, *ſuperauditionem.* Vide *Overhirniſſa*: plura etiam in dicta Æthelſtani lege: & adde *gemotorum* privilegium quod ſanxit Canutus Rex LL. part.2.ca. 79. Et Edouardus Confeſſ. cap. 35. his verbis. *Omnis homo pacem habeat eundo ad gemotum, & rediens de gemoto, niſi probatus fur fuerit.*

¶ *Genearchicum feudum.*] Vide *Feodum.*

¶ *Geneath.*] Sax. *Villanus, Villicus, Firmarius, ruſticus.* L. Inæ. MS. cap. 19. *Regis geneath, id eſt, villanus, ſi wera ejus ſit* 120. *ſol. poteſt jurare inſtar* 60. hidas terræ poſſidentis (id eſt, ſemet ſexto exiſtente) ſi tamen ſit paterfamilias. Et l. 20. *Si tuus geneath, id eſt, villanus furetur,* Lambardus utroq; loco vertit, *villicus.*

¶ *Genecium.*] Pro *gynæceum*, A Gr. γυναικεῖον, atq; hoc a γυνὴ, *mulier.* Locus in ædibus ſecretior, ubi mulieres ſeorſum à viris exequuntur penſa, nempe in lantficio & re veſtiaria. Papiâ *Textrinum.* Gloſſar. *muliebrium*, Ger. **genetztune**, q. *villa fœminea.*

Hæc in ſuis curtibus (quas nos maneria vocamus) habebant olim non ſolùm domini minores,ſed ipſi etiam Reges, ut patet Longob. lib. Tit.9. l. 2. ubi liceat gaſtaldio Regis, puellam liberam ſervo nubentem in *curtem Regis dicere, & intra penſiles ancillas conſtituere.* Quemadmodum enim in more fuit,viros dare in priſtinum,pœnæ cauſâ: ſic & mulieres *genecio* tradere, hic locus indicat: nec non & ille,Tit.37. l. ult. ubi mœchantes moniales in hunc modum plectas demonſtratur. *Geneciorum* autem duo erant genera: honeſtius,& ſervilius; ſeu prius, & inferius. Occurrit utriuſque mentio in L. Alaman. 30. §§. 2. & 3. *Si cum puella de genecio priore concubuerit aliquis contra voluntatem ejus, cum 6. ſol. componat. Si quis cum aliquo de alio genecio,&c. cum 3 ſol. componat.*

Geneciaria. *Geneciaria ancilla*: in Tit. 80. L. Alam. ea eſt quæ in *genecio* meretur,aliàs *ancilla penſilis* dicta. Hoc etiam ſenſu venit *geneciaria* ſimpliciter: ut Concil. Remenſ. ſub Ludovico Imp. ca. 5. Burchar. lib. 3. cap. 239. ——*alienum habetur,ut ipſi* (Laici) *decimas accipiant, & inde canes & geneciarias ſuas paſcant.*

¶ *Generoſi.*] Minorum Nobilium claſſis apud Anglos, infima. Convenit tamen appellatio vel ipſis maximis: ſed his in genere,ut Nobilitatis veſtibulum: illis in ſpecie, ut nominis faſtigium. *Generoſos* enim ſimpliciter dicimus, quibus nulla clarior acceſſit additio,ut Armigeri, Militis, &c. & ſuperior quævis, *Generoſitatem* præ ſe fert & complectitur. Nobiles autem qui non in armata militia,ſed togata (putà forenſi & civili)operam navabant: à militaribus titulis (ſuæ profeſſioni contrariis) modeſtè olim abſtinuere: & *Generoſos* dici (quamvis in repub. ſatis ſpectabiles) non ſunt dedignati. Scriptos tamen hac additione in inſtrumentis publicis, haud reperio ante ævum Henrici 6.vel Edouardi 4. & ſumpſiſſe tunc occaſionem reor è Statuto anni 1.Henrici 5. ca. 5. ubi cautum eſt,ut in formulis aliquot juridicis perſonarum conditio (non minùs quàm nomina) exprimeretur. Sed & parcè tunc adhuc. Multas enim Commiſſiones (arce Londonienſi) vidimus,plurimis in unoquoq; Comitatu an. 13. Edouardi 4. viris primariis directas: neminem verò *Generoſum* nuncupantes, aut quòd memini, *Armigerum.* Hodie vel ipſi Burgenſes prætermiſſa *Generoſorum* additione, *Armigeros* ſe geſtiunt ſalutari,immo ſe ſcribunt: pellem ridiculè leoninam crocotæ inducentes; licèt veteri lege armorum militiam tractare prohibeantur.

¶ *Geniculum,* & *Genu.*] *Generatio, gradus conſanguinitatis.* Sic Burchard. Epiſc. Decret. lib. 7. ca. 9. Feud. lib. 1. Tit. 1. & crebrò in antiqq. LL. Sic Longob.lib.2. Tit. 14. l. 1. *Omnis parentela uſque ad ſeptimum genuculum numeretur, &c.* Gloſſar. & vetus Schol. ad hunc locum. *Geniculum ponitur hic pro generatione, & duæ generatæ perſonæ faciunt generationem, ſive geniculum verbo Francorum, qui hoc modo dicunt, hic eſt mun coſin de ter genudu.* Anaſtat. in vita Steph. 3. Saxones item, cneoreſ & cneoriſſe dicunt pro generationibus (ut pluries Mat.1.) à cneor,i. *genu.* Genuculum.

¶ *Gennades.*] Mulieres nobiles, quæ per impares nuptias factæ ſunt plebeiæ. *l.* 1. *C. de dig. l. fœmina ff. de ſenatu.* Sic Virginia cum eſſet patritia, nuptiis ſuis plebeia devenit, Livii lib. 10. Ex antiqua igitur juris definitione, interveniente connubio, liberi patrem ſemper ſequuntur, *l. cum legitima ff. de ſtatu ho.* Attamen Tricaſſini & aliæ quædam nationes hoc non ſervant. Nam ſive plebeiæ nobilibus, ſive Nobiles plebeiis nubant, filiæ melioris parentis conditionem ſequuntur, habenturque Nobiles, & in veterum gloſſis *gennades* dictæ ſunt, & *mulieres lucæ*, ea forma qua boves *lucæ.* Vide Cujacium ad feudd. lib. 4. Tit. 32.

¶ *Gero-*

¶ *Gerochomium*, & *Gerontocomium.*] Hoc Justiniano, illud Gregorio; Hospitale fovendis senibus constitutum. γέροντες enim senes significat; κομέω, *nutrio, curo*. Greg. Epist. lib. 12. ca. 16. *Simplicio renuntiante cognovimus lectos & lectisternia in gerochomio quod illic ab Isauro constructum est, deesse.* Capitular. lib. 2. Can. 29. de rebus ad venerabiles locos pertinentibus, non alienandis. *Nulla sub Romana ditione constituta Ecclesia, vel xenodochium, prochotrophium, vel nosocomium, vel orphanotrophium, vel gerontocomium, vel brephotrophium, vel monasterium tam monachorum quam sanctimonialium, Archimandritam habens, vel Archimandritissam, contra hæc agere præsumat.* Item Anastat. in Greg. 2.

¶ *Gersuma.*] Sax. gærsuma: *sumptus, præmium*: major & melior pars bonorum. Chron. Sax. An. 1035. & 1065. —— his gersuman namon, &c. *ærarium ejus fregerunt, & omnia abstulerunt.* Sæpe in Domesd. sed in Chartis nostris antiqq. frequentissimè occurrit pro *fine*, hoc est, pecuniâ data in pactionem. Sic enim in chartis loqui solet concessor seu Venditor. *Sciatis me pro tot solidis, vel tot libris, quas N. mihi dedit in gersumam: dedisse, concessisse*, &c.

Eodem sensu pro delicti compensatione dicitur. Term. Juris in verbo *Childwit. Gersumam capere de nativa vestra impregnata sine licentia vestra, quod dicitur childwith.*

¶ *Gessel.*] Comes qui certa servit mercede. Vox priscæ Gallorum linguæ & Germanorum; unde juxta Cujacium dicti sunt *Vassalli*, q. *Gesalli*. Vide *Vassallus* & *Gisil*.

¶ *Gestum.*] Flos novæ seu recentis cervisiæ, quo pistores panes conficiunt. A Belgico **Ghest**, Angl. **g** in **y** (ut creberrimè) mutato, **Yeast**. Stat. Assis. panis & cervisiæ an 51. H. 3. *In sale obulum; in gesto obulum: in candela quadrant.*

¶ *Gesus.*] Apud Gallos Servii ævo, *fortem* significabat. Sic enim ille ad illud Virgilii Æn. 8.

—— *duo quisque Alpina coruscant*
Gesa manu.

Gesa (inquit) *hastatas viriles: nam viros fortes Galli Gesos vocant.*

¶ *Gibellani.* Vide *Guelphi*.

¶ *Gigliati.*] Nummi quidam argentei, in quibus lilium, quod insigne est Gallorum, insculptum erat; Itali enim lilium, *gilium* appellant, quorum sex florenum Rhodi constituebant. Nonnulli tamen istum nummum à Fratre Roberto de Juli (Magistro domus Hospitalis S. Jo. Hierosolymit.) appellationem sumpsisse arbitrantur, quod ab eo institutum putant, ut singuli *gigliati* singulis fratribus secunda quinquagesimæ feria distribuantur: sed hoc quidem minimè constat. Vide Stat. dictæ domus. Tit. 19. ca. 32.

¶ *Gilda*, *Gildhala*, *Gildonia*, *Gildones*, *Gildwite*, *&c.*] Vide *Geldum*.

¶ *Gildala.*] Compotatio vel Compotatio ex conjectis symbolis: Gild enim solutio, contributio; ala, Sax. æle, cervisia, potus hordeaceus. V. *Sothale*.

¶ *Gildscyra.*) LL. Æthelstani apud Jornal. MSS. Par. 5. ca. 12. *Et diximus etiam omnibus hominibus illis qui in nostram gildscyram vadium dedit, si contingat eum mori, omnis congildo det unum panem & companagium pro animâ ejus, & cantet unum quinquagesimarium psalmorum, vel perquirat cantandum infra xxx noctes.*

¶ *Gillo*, al. *Gello*, *Gillonarii.*] *Gillo* vasis genus est, aliàs *baucale* dictum, quod vide. Cassianus Institut. lib. 4. ca. 16. apud Lindenb. *Si quis gillonem fictilem, quem baucalem nuncupant, casu aliquo fregerit, &c.* Item Gloss. vett. *Baucalem, gellonem. Gillo βαυκάλιον.* Et Gloss. aliæ Græco-lat. ποδόνιπτρον, *Aqualegelle.* Sed quid dictio ista Latina sibi velit, non video (inquit Meursius.) Perspicuum verò jam fiet, si (ut debet) distinctè legatur: *Aquale, gello.* Hinc fortè mensuræ apud nos genus, *galo*: quod vide: & perexiguum quoddam **a gill** vocatur.

Gillonarii. Qui *gillonum* curam gerunt. Wisegothor. lib. 2. Tit. 4. l. 4. *Stabulariorum, gillonariorum, argentariorum, coquorum quoque* (in aula Regia) *præpositi.* Forum Jud. Hisp. *los que mandan los rapaces.* Lind.

¶ *Gisarmes.*] Stat. Wintoniæ 13 Ed. 1. —— *& que meins à que 40 soul. de terre, soit jure à faux gysarmes, cotels, & autres meins armes, &c.* Rectius *guisarmes*, id est, armorum genus longo manubrio, & porrecto cuspide. Etiam fustis robustior duos habens in fine cuspides, qui dum fustis validè urgetur, prodeunt hostem vulneraturi. Ex hoc & *Bisarme* appellatur, q. *bicuspis*. Hispan. *Visarma* & *bisarma*. Apud Fletam lib. 1. ca. 14. *Sisarmes* scribitur. Fallor si in dicto Statuto idem non sit quod hodie **a bille** vocamus, Latinè *bipennem*: Cum enim hoc rusticis Angliæ usitatissimum ab antiquo telum esset (ex eo nempe πελεκυφόροι, id est, *bipenniferi* apud Nicætam dicti sunt Britanni) inter omnes tamen armorum species quæ in Statuto memorantur, alia non est appellatio *bipenni* nostro accommodanda. Quære.

¶ *Gisil*, seu *Gisilis.*] *Testis.* Longob. lib. 2. Tit. 15. l. 1. —— *qui gisiles fuerint, liberi sint.* Et Tit. 34. l. 1. *& gisiles ibi sint, & dicant, &c.* Ad hæc Lindenbrog. Gloss. vett. & Papias *Gisil, testis.* Germani **Gisiles** *obsides* vocant, Gloss. Latino-Theotisc. *Obses*, **Kisal**. Sic Lindenbrog. Componuntur ex hac voce multa propria nomina: ut apud Flodoard. hist. Rom. lib. 1. ca. 15. *Godegesilus*,

lus, id eſt, Dei teſtis, vel bonus teſtis, &c. Vide *Geſſel.*

¶ *Gleba.*] Pro ſolo, & dote Eccleſiæ. Paſſim in Jure Canonico. Charta Eldredi Regis Magnæ Britanniæ, Monaſt. de Croiland apud Ingulphum. *Inprimis totam inſulam Croilandiæ pro gleba Eccleſiæ, & pro ſitu ſeparali ejuſdem monaſterii ——— dono.* Provinciale Angl. lib. 3. Tit. de Eccleſ. ædificand. §. 1. *Prædia ſeu reditus, quæ de gleba reficiendarum Eccleſiarum non exiſtunt.* Ibi Lindewod. *Gleba*, id eſt, *terra in qua conſiſtit dos Eccleſiæ.* Noſtratibus dicitur uſitatius de terra ad Eccleſias parochiales pertinenti. Theod. Cod. pro quovis ſæpè agro. Sic Conſtit. Neap. lib. 3. Tit. 3. *Servi glebæ.*

§ *Gleſus.*] *Succinum.* Tacitus in Germ. mor. de æolis maris Suevici. *Succinum quod ipſi gleſum vocant, inter vada atque in ipſo littore legunt.* Vide ad hunc locum Jodoci Willichii de ſuccino hiſtoriam. Sed *gleſum* Junio, *cryſtallus* & *beryllus* dicitur: juxta quod nos vitrum, 𝔊𝔩𝔞𝔰𝔰 appellamus.

¶ *Glogga.*] *Horologium*, à Germ. **glogghen**, id eſt, *campana.* Rabanus in Epiſt. ad Simeonem, citat. à Magdeburgg. Cent. 9. ca. 6. *Mitto vobis unam gloggam & unum tintinabulum.* Hinc noſtrum vernaculum, **Clock.**

¶ *Glomerarii, Glomerelli.*] In Statutis Academiæ Cantabrig. tertio hinc ſeculo editis; aſſeruntur fuiſſe, q. Commiſſarii dati ad lites inter Scholares & miniſtros ſuos audiendas. Quære, nam incerto nitor referentis judicio.

¶ *Gloria Patri & Filio, & Spiritui ſancto, &c.*] Refert Anaſtaſius in vita Damaſi Papæ 39. ipſum conſtituiſſe, ut Pſalmi diu noctuque canerentur per omnes Eccleſias: Chronicon verò Richerſp. in Anno 368. ſic habet. *Damaſus PP. clarus habetur. Hic conſtituit* CREDO IN UNUM DEUM *ad Miſſam cantari, ——— & in fine cujuſque Pſalmi* GLORIA PATRI *cantari primus invenit & conſtituit.* Capitular. Carol. & Ludov. Impp. li. 1. Tit. 70. ——— *& ut dignè ſecundum diviſiones verſuum modulentur, & Dominicam orationem ipſi intelligant* (presbyteri) *& omnibus prædicent intelligendam, ut quiſque ſciat quid petat à Deo, & ut* GLORIA PATRI *cum omni honore apud omnes cantetur: & ipſe Sacerdos cum ſanctis Angelis, & populo Dei, communi voce* SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS, *decantet.* Caſſianus apud Maſſiliam Presbyt. inſtitut. lib. 2. ca. 8. *Illud autem quod in hac provincia vidimus, ut uno cantante in clauſula Pſalmi omnes adſtantes concinnant cum clamore,* GLORIA PATRI, ET FILIO, ET SPIRITUI SANCTO, *nuſquam per Orientem audivimus: ſed cum ſilentio omnium, ab eo qui cantat, finito Pſalmo orationem ſuccedere.* Mihi quidem eſt Pſalterium pervetuſtum Latino-Saxonicum, 800 (ſi non vana conjectura) annos hinc circiter conſcriptum: & ad finem ſingulorum Pſalmorum ſingulæ cooptantur orationes: morem Orientalis Eccleſiæ fuiſſe olim à noſtratibus receptum indicantes. Mos Orientalis Eccleſiæ olim in Anglia.
Sed in inferiori Imperio hic etiam verſiculus in Conſtantinopolitana Eccleſia deprehenditur. Sic enim Codinus, Ψάλλονται οὖν αἱ ὧραι, ὡς ἔθος, ἥτε πρώτη, ἡ τρίτη, ἕκτη, καὶ ἡ ἐννάτη μετὰ τῶν τροπαρίων· εἰς μέντοι τὸ τελευταῖον τῆς ἐννάτης ὥρας τροπάριον λέγει ὁ πρωτοψάλτης τὸ, ΔΟΞΑ, καὶ ψάλλονται· εἶτα καὶ τὸ, ΚΑΙ ΝΥΝ ΚΑΙ ΑΕΙ, &c. id eſt, *Pſalmis igitur conſumuntur horæ* (*ut mos eſt*) *prima, tertia, ſexta, & nona cum troparìis. Adfinem verò horæ nonæ, dicet Protopſaltes verſum* GLORIA, *& canunt Pſaltæ, deinde etiam illum,* ET NUNC ET SEMPER, *& non pſallitur ſecundò hic verſus, ſed &c.*

¶ *Gobia.*] Germ. **gow** (al. **geu**, & **gauu**) *pagus, regio*: ut ex Chartis quibuſdam me docet Goldaſt. ad Ekkehard. ca. 1. Hinc **Argow**, Araris (fluvii) pagus. **Thurgow**, Turæ pagus. Et apud Willichium ad Tacit. de Germor. ca. 10. **Ringow, Rhetigow, Almangow**, &c. apud Vadianum de Monaſterr. German. lib. 2. **Argangauu**: ubi Author idem: *Germani* (inquit) *tractum aliquem rureſtrem,* **Gouu** *vocant.*

Godgeld. Vide *Geldum.*

¶ *Goldwith*, vel *Goldwich.*] In nota quam Vincentius mihi attulit ex archivis in Turri: *Conſuetudo vocata* Goldwith, *vel* Goldwich.

¶ *Goliardenſis, Goliardus, & Galliardus.*] A Gal. *Gaillard: Jocoſus, agilis, exultans, juvenilis, laſcivus.* Ital. *Gagliardo*: fortis, ſtrenuus, inde *Gagliardezza.* Utrobique Etymon.
à Gr. ἀγαλλιάω, *exulto, geſtio.* Vocabular. priſc. *Goliardi* (inquit) *bufones, joculatores: idem ſunt joculers*: reor **Juglers.** Hinc & ſaltationum ſpecies aliquot (quòd jocosè & juveniliter exhibentur) *galliards* dicuntur. Mat. Par. in Henr. 3. ſub Anno 1229. *Recedentium autem quidam famuli vel mancipia, vel illi quos ſolemus goliardenſes appellare, verſus ridiculos componebant dicentes,*

Heu morimur ſtrati, vincti, merſi, ſpoliati:
u u ligati, nos facit iſta pati.

Goliardus. Idem Concil. ad caſtr. Gonterii, An. 1231. in Bochelii Decretor. lib. 8. Tit. 70. ca. 6. *Statuimus quod clerici ribaldi, maximè qui Goliardi vulgò dicuntur & nuncupantur, per Epiſcopos & alios Eccleſiæ Prælatos, præcipiantur tondi, vel etiam radi, ita quod non remaneat in eis clericatus tonſura.* Hoc idem in Synodalib. Will. Pariſienſ. Epiſ. lib. 6. Tit. 14. ca. 22. *Statuimus quod clerici ribaldi, maximè qui vulgò dicuntur de familia Goliæ, per Epiſcopos, Archidiaconos, Officiales, & Diaconos Chriſtianitatis tonderi*

Vide in proximis qui dicuntur *Prælati.*

Alius etymon.

deri præcipiantur, *vel etiam radi ita quod*, *&c.*

¶ *Gors*, *Gort*, & *Guort.*] Omnia in Domesd. à Gal. *gort*, id est, locus in fluvio coarctatus, piscium capiendorum gratia: aliàs *Wera* dictus.

¶ *Gospel.*] *Evangelium.* Aveo sacrosanctam hanc vocem, ab etymologorum ineptiis vindicare. Ducunt enim nonnulli à Germ. **Godspil**: hoc est *Dei ludus*; nam in Evangelio (inquiunt) tanquam in ludo & theatro, Deus se exhibet, juxta illud,

Ludit in humanis divina potentia rebus.

Apage. Alii dictum volunt, **Gospel**, quasi **God-spigliel**, id est *speculum Dei*; quòd in Evangelio, Deus velut in speculo dignoscitur.

Siquidem vox Germanica est, sed antiquioris dialecti, non recentis: veteris nostræ Saxonicæ, non hodiernæ alicujus vernaculæ. Recipiat autem triplicem aliam interpretationem. ʒoð enim, non solùm *Deum*, sed etiam *bonum* significat; ſpel *historiam*, *narrationem*, *nuntium*. Sic ut *Gospel*, sit *Dei historia*; vel (quod Græcam dictionem, εὐαγγέλιον, expressiùs reddit) *bonum nuntium*. Dicatur præterea **Gospel**, pro **Ghost-spell**: quasi *Spiritus sancti narratio*: sed hoc prohibet antiqua scriptio Saxonica, quâ semper ʒoðſpel, nusquam (quod sciam) ʒoſtſpel, aut ʒaſtſpel legitur. Spel verò *historiam*, *narrationem*, *sermonem*, aliquando *librum* significare, propè notum est linguæ Saxonicæ mystagogis. Inde bıʒſpel, *proverbium*; anſpel, *conjectura*. Iðleſpellunʒe, *aniles fabulæ*; ſpelboðan, *oratores*; à ſpellan (apud Ælfridum) *narrare*, *&c.*

¶ *Gothia*, *Gothi.*] Ad posteriores antiquitates intelligendas apprimè conducit rei Gothicæ, & populorum aquilonarium delibatio. Cum enim hi omnes lingua, moribus & institutis parum inter se differrent; totamque ferè Europam armis victricibus subjugatam premerent: factum est ut non solum mores & leges, sed perplurima item vocabula in unaquaque gente haberentur communia. Quoad linguæ autem consonantiam veteri usi sunt omnes Germanica suis dialectis, variata, antiquorum & nativam maximè retinentes qui in boream magis vergent. Remoti quippe à novarum rerum vicissitudine, priscam simplicitatem cum barbarie retinent; quod, ut *Plato* in *Cratylo* asserit antiqui idiomatis & patriorum rituum maximus est Conservator. Longius dissiti sunt in boream Gothi olim Getæ à vernaculo suo *Jæt*, id est gigas, denominati. Patriam coluere propriè Daciam, sed ut Occidentales, eos qui in oriente degunt Turcos vulgò nuncupant: Orientales, qui in occidente, Gallos: sic & Boreales, eos omnes qui sub ducibus Gothicis militabant, *Gothorum* nomine appellabant sæpius. Erant autem omnes tanquam conterranei, vel è finitimis regionibus oriundi; licèt à diversis populis, quibus bellum intulerunt diversimodo nuncupentur Longobardos enim à Saxonia antiqua duxisse originem nemo quod sciam inficiatur. Ex Est-Saxonia Daciæ contermina Ostrogothi dicuntur. Vide infra *Guti.*

¶ *Gow.*] Vide *Gobia.*

¶ *Gradale*, al. *Graduale.*] Liber ad officia Romanæ Ecclesiæ pertinens, ejusque in supellectili enumeratus, in Provincial. Angl. lib. 3. Tit. de Ecclesiis ædificandis, ca. 2. viz. *legendas*, *antiphonarias*, *gradale*, *psalterium*, *troparium*, *ordinale*, *missale*, *manuale*, *&c.* Ubi Linwodus: *Gradale* (inquit) *sic dictum à gradalibus in tali libro contentis. Strictè tamen ponitur gradale, pro eo quod gradatim ponitur post epistolam. Hic tamen ponitur pro libro integro, in quo contineri debet officium aspersionis aquæ benedictæ, missarum inchoationes, sive officia: Kyrie cum versibus, gloria in excelsis, gradalia, alleluya, & tractus, sequentiæ, symbolum cantandum in missa, Offertoria, Sanctus, Agnus, communio, &c. quæ ad chorum spectant in missæ solennis decantatione.* Et Lindenb. ex Chronic. Reicherpſ. An. 424. *A beato Gregorio PP. primo introitus, gradualia, offertoria, communiones cum modulatione ad missam in Ecclesia Romana cantari cœperunt.* Amalarius de ordine antiphon. Rabanus de Institut. cleric. lib. 1. ca. 33. &c. Nonnulli rem ad Cœlestinum referunt, An. cir. 430.

¶ *De Grafionibus*, *Graviis*, *Grevis*, & *ejusdem generis Magistratibus & Ministris.*

¶ *Grafio*, *Graphio*, *Gravio*, & *Graphius.*] Propriè *Judex fiscalis*: per translationem *Comes*, *Comitisque Vicarius*, i. *Vicecomes*; item *Judex* simpliciter, *Præses*, *Præpositus.* Hæc ut liquidò demonstretur, fusioribus paulò agendum est, etymique testimonium adhibendum. Saxonibus nostris ʒeꞃeꞅa dicebatur, per contractionem ʒꞃeꞅa: & inde in LL. Edou. Confessoris ca. 35. *Greve*; Belgis & Germanis, **Grave.** ʒe enim in ʒeꞃeꞅa, tantùm est particula verbis & verbalibus adjecta. Simplex igitur vox est ꞃeꞅa, & pro hac nos hodie **Reve** utimur. Nominis ratio inde videtur provenisse, quòd hic Magistratus ad jura fiscalia exigenda datus esset: nam ʒeꞃeꞅen & ꞃeaꞅen est *tollere*, *rapere*, *exigere*. Inde in L. Salic. Tit. 33. & Ripuar. Tit. 84. *Si quis Grafionem ad res alienas injustè tollendas invitaverit*, *&c.* Ex hoc apud Authores medii seculi, *Exactor* sæpissimè nuncupatur. Æthelwerdus Anglo-Saxo, sub initio lib. 3. circiter An. Dom. 787. *Audito etiam: Exactor* L. Ripuar. tit. 51. *Si quis Judicem fiscalem ad*, *&c.*

Exactor Regis. *actor Regis equo insiluit, cum paucis præcurrit ad portum, &c.* Quis sit *Exactor hic Regis*, perspicuum facit Suggerius de possess. B. Dionysii. *Ab oppressione exactorum regiorum quos dicunt grafiones: multo labore, multisque placitis emancipaveram.* Et Glossar. quoddam Saxonicum: ᵹeꞃeꝼan (inquit) *Censores, Exactores.* Hæc nostra sententia. Lambardus autem ᵹeꞃeꝼa à ᵹeꞃeccan ducit, quod est, *regere*; & Lypsius sono verbi captus, *Graphionem*, a γράφειν *scribere*.

Cùm autem propriè *exactorem* significet; non ineptè ad Officiales transfertur, qui mulctas, & jura exigunt. Perinde ad Judices; atque hos præsertim quorum sententia res in fiscum tolluntur, rapiuntur, & deportantur. Vetus diploma; *Judicem fiscalem, quem Grafionem appellant.* Alias (& certè frequentius) *Comes* dicebatur. L. Ripuar. Tit. 35. *Judicem fiscalem quem Comitem vocant.*

Dicitur & ᵹeꞃeꝼa & perinde Graphio, pro villico, & quem Seneſcallum vocant. Evang. Sax. Mat. cap. 20. v. 8. þa ꞅæde ꞅe ƿingeaꞃdeꞅ hlaꝼoꞃd hyꞅ ᵹeꞃeꝼan;

Sed videant eruditi ne malè decernant de *Comite* & *Grafione*: nam licèt confundantur sæpissimè, re vera tamen diversi sunt. Propriè enim Comes est, qui gladio Comitatus cingitur. *Grafio* is qui ejusmodi Comiti est à vice, & à juribus Comitatus exigendis. Sæpe igitur in Conciliis & antiquis legibus, semper in Wisigothorum, *Vicarius* dicitur: in Normannorum utique *Vicecomes*; ut à Duce suo quem illo ævo Comitem æquivocè appellabant, distingueretur. Superiores verò nostri Saxones Comitem dixere *Aldermannum*: inferiores (vel potius Dani) *Eorlam*, **Earl**, quod nos hodie nomen retinemus: *Grafionem* verò seu *Vicecomitem*; **Greve, Reve, Schireve,** & **Shire-greeve** nuncuparunt, Latinè (translata vocis significatione) *Præpositum*: ac si *Grafio*, **Greve,** & dictiones affines, genuina interpretatione *Præpositum* notarent. Hoc itaque sensu frequens olim apud nostrates, **Greve,** vocabulum in officialium denominationibus; ut inferius mox patebit, cum Germanorum consimiles aliquot exposuerimus. Multiplex *Greviorum* seu *Grafionum* apud nos species non minùs quam apud Germanos. His enim *Grafio* primo *Judicem*, postea *Comitem*, deinde *Præfectum*, & *Dominum* significabat, ut è dictis intelligas, & sequentibus.

Vicarius. Vicecomes.

Grafio.

Gravius verò *Comitem* hodie plerunque denotat, nec enim solùm qui gladio Comitatus cingitur, sed qui ex eo naſcuntur filii omnes: uti & *Duces*, appellantur, qui ex Ducibus. Morem Angli non recipiunt. A *Gravio*, multa oriuntur composita, viz.

Mergravius: Dominus major, mæꞃe enim *majorem* & *clarum* significat. Sic in LL. Ed. Confess. cap. 35. *Teutonici etiam & Frisones & Flandrenses, consules suos* Mergreve, *quasi majores Dominos, vel bonos pacificos, vocare solent. Et sicut modo vocantur* Greve, *qui super alios præfecturas habent, ita apud Anglos antiquitus vocabantur* Ealdeꞃmen *quasi seniores, non propter senectum (cum quidam adolescentes) sed propter sapientiam.*

Margravius à Marcha (hoc est è limite quem tuebatur) quasi *limitaneus Comes* appellatus est: aliàs *Marchio*, quod vide.

Palansgravius, seu *Paltzgravius.* Comes Palatinus. Specul. Saxon. Art. 52. *Scultetus est judex culpæ Judicis, & Palatinus seu Palansgravius, Imperatoris Judex est.* De hoc quære plurima in Comite Palatino.

Rheingravius, à fluvio dictus, q. *Comes Rheni.* Vulgo **Rhein und Wildgrave,** id est, *Rheni & silvestris regionis: nam* **Wild** (ut apud nos in Cantio) *silvas* notat. Vide *Rheingrave* suo loco.

Wildgrave igitur, *est Comes pagi silvestris.*

Landegravius, Comes Provincialis, aliàs **Lantvog.**

Gogravius, Comes seu Præfectus pagi. Vide *Gobia.*

Burgravius, Comes, Judex, Præfectus Burgi seu Castelli. Spec. Sax. Art. 52. *Burgravius, i. perpetuus Castellanus: judex est Marchionis.*

Dingravius. Vide mox infra *Thingrave.*

Centgravius est centum militum evocatorum Comes, seu Præfectus. Primipuli ductor: Primipulus; Centurio: vulgò *Centgrafe*, ut Willichius ad Tacit. de Germ. mor.

Nostri majores mutato vocali, **Greve** & **Reve,** pro **Grave** (ut supra diximus) proferebant. Hinc

Shiregereve, Shiregreve, Shirese, & *Shireve*: quasi *Shire-greve, Shire-grefe*, & *Shire-reve*: est *Comitatus Præpositus*, alias hibgeꞃeꝼa, id est, *Capitalis* vel *summus Præpositus* appellatus: Normannis & Anglis inferioribus, *Vicecomes*, quod vide, & vocabulum *Præpositus.*

Portgreve: Civitatis vel portus præpositus. Sic olim dictus est urbis Londoniensis præfectus, quem hodiè *Majorem* nuncupamus. Sic hodie *Gravesendiæ* Præpositus.

Trithingrevius: qui tertiæ parti Comitatus præponitur. Vide *Trithinga.*

Ledgrevius: est ledæ præpositus, i. portioni Comitatus sic appellatæ. Vide *Leda* & *Leidgrevius.*

Thingrevius idem (reor) qui *Trithingrevius*: & fortè, qui Germanis *Dingravius* nominatur. Quære.

Hundredgreve: Hundredi, id est, Centuriæ Præpositus: quasi *Centgravius*, de quo supra. Vide *Hundredum.*

Tungre-

Tungrevius quasi Tunᵹeɲeꝼe, id est, *villæ præpositus.* Villicus. Hodierno vulgo, **the Bayliff of the Mannor.**

Searevæ: in villis maritimis is est, qui maritimam domini jurisdictionem curat: litus lustrat, & ejectum maris (quod *Wrec* appellatur) domino colligit.

Dikereve, qui fossas ad rimandas aquas,& aggeres, contra fluctuum impetus, in palustri regione expedit & tutatur.

Comes, pro **Greve** & **Reve.** In Imperio equidem minores istiusmodi Officiales, & ministri (nam majores taceam) *Comites* dicebantur: ut *Comes siliquarum*, *Comes metallorum*, *Comes formarum*, *seu aquæductuum*, *Comes riparum Tiberis*, *Comes cloacarum*, *Comes portus*, *Comes horreorum*, *&c.* quorum omnium munera supra videas in *Diatriba de Comitibus*. *Grafionem* igitur (splendidum in provincia magistratum) *Comitem* appellari, non est sine exemplo: certè quamvis *Comitis* solummodo sit vicarius (scil. majoris) ut supra dictum est. Sic enim Comes largitionum in Occidentali Imperio, sex alios largitionum Comites sibi habuit à ministerio: & Comes rerum privatarum, duos alios subjectos Comites. Vide hos supra. Sed ut distinctiores fierent duo isti in Comitatu magistratus, *Comitum* nomine appellati: obtinuit quorundam locorum usus (sicut pateat in ante dictis) ut superior, *Comitis* appellationem retineret (etiam & *Ducis* interdum) inferior verò, *Grafio*, *Vicarius*, & *Vicecomes* appellaretur. Nostris quidem majoribus juxta vernaculum antiquum, *Gerefa* (ut supra) & *Gereve*; per contractionem, ævo Edouardi Confessoris, **Greve**: & deinceps sub Anglo-Normannis (ex aphæresi) **Reve**, quæ hodie vox aliis vivacior. (Plura de **Greve.**)

Sed adverte denuo legum Edouardi Confessoris, de **Greve**, seu *Grevio* sententiam, ca. 35. **Greve** *quoque* (inquiunt) *nomen est potestatis, Latinorum lingua, nihil expressius sonat quàm præfectura, quoniam hoc vocabulum adeo multipliciter distenditur, quod de Scyra, de Wapentachiis* (*quemadmodum etiam est* leð) *de Hundredis & Burgis, etiam de villis*, **Greve** *vocetur. In quo idem sonare videtur & significare quod* dominus. *Videtur etiam quibusdam*, **Greve** *vocabulum*, *esse nomen compositum ex Anglico*, ᵹɲið; *&* væ, *Latino.* ᵹɲið *enim pax est*; væ, *miseria*, *ipso Domino attestante, qui dicat*, Væ tibi Bethsaida, væ tibi Corazaim. **Greve** *igitur ideo dicitur, quod jure debebat* ᵹɲið, *id est*, *pacem*, *ex illis facere qui patriæ inferunt* væ, *id est*, *miseriam*, *vel malum. Teutonici etiam & Frisones, & Flandrenses, Consules suos* **Mergreve**, *quasi majores dominos*, *vel bonos pacificos vocare solent. Et sicut modo vocantur* **Greve**, *qui super alios præfecturas habent, ita apud Anglos antiquitus vocabantur* Ealderman, *quasi* Seniores, *non propter senectutem, cum quidam adolescentes essent, sed propter sapientiam*, *&c.* In etymo, ridiculè; ut crebro id seculum: sed quòd ait, *de Scyra, wapentachiis*, leð, *hundredis*, *burgis*, *& villis*, **Greve** *vocari*: intelligendum est, præfuisse singulis, istius nominis Officialem: viz. **Shyre-greve**; **Wapentac-greve**, **Leth-greve** (al. **Leid-greve**, & **Lath-greve**) **Wur-greve**, & **Tungreve**; quibus **g** literam inferiores auferebant. De *Grafionis* munere copiosè in antiquis Legibus: de cæteris verò, plura hîc vide in suis locis.

Grafia, & *Graphia*: Dignitas & Officium *Grafionis*; etiam territorium quo se exercet ejus jurisdictio. *Grafia: Graphia.*

¶ *Graile*, & *Greile.*] *Gradale*, quod vide. Sed quære in *Greile*, ita planè accipiendum sit in Custum. Prior. de Lewes pa. 24. *Hæc sunt quæ Aluredus accepit cum Ecclesia & terra*: *5 boves unumquemque* 40...: *& 6 vaccas*, *unamquamque appreciatam* 32. *den.* 3. *equos*, *unumquemque appreciatum* 3 *sol.* ——— *unam archam*, 1 *greil.* 1 *patellam*, *&* 1 *triparium*, *&* 3 *barillos*, *&* 20 *discos*, *&c.*

¶ *Gramalla.*] Laicæ vestis genus oblongum, quo in Hispania Barcinones & Castellani utuntur. Vide infra *Granus*.

¶ *Grampoise.*] Piscis grandior, qui marino jure ad Regem spectat, atque ideo regalis dicitur. Occurrit sæpè in privilegiorum diplomatibus. A Gall. *grand*, id est, magnus: *poison*, piscis.

¶ *Granamellum.*] Vide *Gruta*.

¶ *Granarium*, *Granateria*, *Granea*, *Grangia*, *Granica.*] Locus ubi frumenta reponuntur. Armentarium Cereris, Gal. *Greiner.* Boior. Tit. 9. ca. 2. §. 3. *De illo granario quod Parch appellant.* Gloss. *Granarium* σιτοβόλιον. Et intelligitur de horreo: nam Glossar. Latino-Theotisc. *Granarium*, *spicarium*; & *Granarium*, **spich-art.**

Granateria. Constitut. Sicul. lib. 1. l. 84. ——— *excadentias*, *granaterias*, *piscarias*, *&c.* *ad procurationis suæ sollicitudinem revocabit.* Quære quid sit *Grana tertia*: fortè vectigal è granariis collectum.

Granea L. Alani. Tit. 81. §. 2. ——— *scuriam*, *aut graneam*, *vel cellaria* incenderit. Et differt *Granea* à *spicario*, nam §. 5. dicitur: *qui graneam servi incenderit cum sex sol. componat*: & §. 6. *qui spicarium servi incenderit cum* 3 *sol. componat.* Est autem *spicarium* (ut docet Glossar.) *horreum cum tecto.* *Granea.*

¶ *Grangia.*] Gall. & Angl. *Grange.* Provincial. Angl. lib. 2. Tit. de judiciis, ca. Item omnes. *De omnibus maneriis*, *grangiis*, *& aliis locis ad Archiepiscopos*, *Episcopos* ——— *pertinentibus*, *&c.* Ubi Lindewodus: *Dicuntur* (inquit) *grangiæ*, *domus sive ædificia*, *non solùm ubi reponuntur grana*, *ut sunt horrea*: *sed etiam ubi sunt stabula pro equis*, *hostaria sive præsepia pro bobus & aliis animalibus*: *caulæ pro ovibus*: *porciteca*, *pro porcis*: *& sic de aliis quæ pertinent ad œconomiam*: *ut sunt loca deputata servientibus*, *ad agriculturam*, *& opera rustica*: *& de eis fit mentio in ca. authoritate. Extrav. de cens.* *Port hostaria.*

Veteribus Anglis a lathe, id est, *horreum* dicitur. Sic enim in MS. Cœnobii de Crabhouse fol. 2. b.——*cil à ki il le achata est-eyt apele Thomas Atelaye, en Franceys, Thomas de la graunge.* Ubi notandum est, *y* in *Atelaye* (veterum more) scribi pro *th*, vocemque contractè poni, At the lathe.

Granica. L. Boior. Tit. 1. ca. 14. §. 5. *Ad casas dominicas, stabulare, fœnile, granicam, &c.* Formulæ solen. ca. 175.——*eo quod cellariam, vel cameram & granicam* ——*per suas claves commendasset ad custodiendum.*

¶ *Granones.*] L. Frisonum, Tit. *De dolg*, i. de vulneribus; scil. Tit. 22. ca. 16. & 17. *Si nasum transpunxerit, 15. sol. componat. Si granonem ictu percussum praeciderit, 2. sol. componat.* Ibidem in Addit. Tit. 3. ca. 17. *Si granones præcisæ fuerint, ter 4 sol. componat.*

¶ *Granus.*] Genus laicæ vestis oblongæ: ut Garsias notat ad Bracarens. Concil. ca. 11.

¶ *Graphia.*] *Scriptura*: à Gr. γραφὴ. Ludov. Imp. Capitul. Addit. 3. ca. 73. sic inscribitur. *De graphiæ prolatore; ut eam affirmet:* Et sequitur in Canone: *Statutum est, ut scripturam plorator affirmet.*

Graphio. *Graphia* etiam dicitur pro *grafia*, id est, pro Comitatu: ut *Graphio* pro *Grafio*, quod vide.

¶ *Gratare.*] Chart. Jo. Ducis Britanniæ, data An. Dom. 1239. *in Hist. de Bret. liv. 4. Insuper gratamus & concedimus, quod hæredes nostri, &c.* Fortè pro *grantamus*, barbaré.

¶ *Grava*, & *Grova.*] *Lucus.* Chartular. Monaster. Waldens. Tit. Southmymmes & Northmymmes, Chart. 3. *Una grava quæ vocatur Mayhewescrofte in villa de Northmymmes prout cum sepibus & fossatis includitur.* Chart. 4. *Confirmavi Roberto Russell Capellano unum mesuagium vocatum Gerardeswyk, & unam gravam quæ vocatur Mayhewesgrove jacent. in villa de Northmymmes.* Chart. 6.

Grova. *Tenementum cum grova adjcaente.* Et Tit. Storteford Chart.——*pro ramis & subbosco in dicta grava prosternandis (sine vasto & destructione) tantum 4. sol.* Lib. Rames. Sect. 276.——*quicquid pertinebat ad eum de grava de Crapwelle, & de terra quæ est intra foveam quæ circundat gravam.* Hodie a grobe.

Chart. Ed. 1. Abbati de Stratford. Concessit ei *gravam*, ut indè parcum faceret.

¶ *Gravia*, & *Gravius*, Germ. Grabe.] Vide *Graphia*, seu *Grafia*, & *Grafio*, cujus officium dicitur *Grafia* & *Gravia.*

¶ *Gravosus.*] Pro *Gravis.* Wisegoth. lib. 9. Tit. 1. l. 9. *Si gravosum extiterit.*

¶ *Greahbreach*, & *Grichbrech.*] Mendosè apud Rastallum, Cowellum, & alios pro *Grithbrech*, quod vide.

¶ *Greile.*] Vide *Graile.*

¶ *De Gremio mittere.*] In Collegiis, Monasteriis, & Conventualibus Ecclesiius dicitur: cum societatis quispiam, suiipsius & reliquorum omnium nomine delegetur. Et differt ab eo quod dicitur, à *latere legare*, quod hoc unius, illud multitudinis est locutio. Sic in Conventione quadam inter Simonem Archiep. Cantuar. & Priorem & Capit. Eccles. Cathed. Norwici Anno 1133.

¶ *Grenehugh.*] In versione Chartæ forestæ ca. 16. legitur pro hoc quod Forestarii *veride* dicunt, & berte. Vide *Veride.*

¶ *Greve.*] Qui super alios præfecturam habet, *Præses, Præpositus.* Germanis Grabe. Vide supra *Grafio.*

¶ *Grithbrech.*] Pacis fractio, seu violatio. A Sax. ᵹριð, id est, *pax*; & bρẏcħ, *fractio.* Malè igitur quisquis ille priscarum aliquot vocum expositor, quem secuti sunt Ranulfus Cestriensis lib. 1. ca. 50. & Rastallus dicentes: peace, Anglicè: *griech* Romanè: & qui *Greachbreach, Gricbreach*, & *Brithbrech* scribunt. LL. Henr. 1. ca. 36. *In causis Regiis Grithbrech 100 sol.*——*emendabit.* LL. Canuti par. 2. ca. 58. Gif hpa on ꝼẏꞃðe ᵹꞃiðbꞃece ꝼulpẏꞃce. ðolig liꝼeꞅ oððe ꝼeꞃeᵹilðeꞅ; Id est, *Si quis in profectione militari grithbrech commiserit; vitâ aut werglido mulctator.* Aliàs dicitur *Frithbrech*, ut in LL. Ethelredi ca. 6. ꝼꞃið enim *pacem* etiam significat. Centum sol. *Frithbrech.*

¶ *Gronna.*] Privilegium Regis Ædgari, concessum Æthelwaldo pro fundatione Thornensis Ecclesiæ. *Ego Eadgarus totius Britanniæ Basileus —— rura præfato Monasterio . . . . subjecta, cum omnibus utensilibus, pratis, viz. pascuis, sylvis, piscariis, capturis, gronnis, atque culparum emendationem quæ reatu aliquo in ipsis peraguntur ruribus, &c. æterna largitus sum hæreditate, &c. Anno Dominicæ incarnationis 973. Scriptum est hoc privilegium primo meæ dedicationis Anno.* Hinc

Gronnosus. Asser Menevensis in vita Ælfredi, An. 878. —— Ælfredus *cum quibusdam militibus & vassallis per sylvestria & gronnosa Summertunensis pagæ loca, in magna tribulatione, inquietam vitam ducebat.* Quid *gronna* nescio, sed *Grunnius*, fortè est *tumulus*; nam *gruniare*, est *tumere.* Annotatt. in Varron. de re rust. lib. 3. *Grumus, collectio terræ minor tumulo:* quasi *loca gronnosa*, idem esset quod, *aspera* & *monticulosa.* Sed non obtrudo hanc interpretationem, nam Florentius Wigorn. Asseri verba transcribens: in eodem Anno pro *Vassallis* legit *fasellis*, uti diminutivum à *phaselus*, perinde ac si *gronnosa loca*, innueret palustria, & aquis obducta. In consimilem enim sensum idem Florentius Wigornensis in Anno 1040. ait: Rex Hardicnute, seu Canutus audax, *ipsius Heraldi* (Regis) *corpus effodere, & in gronnam projicere*

Fallor si non legerim *gronnam* pro *cloaca.*

cere jussit. Gulielmus Malmesbur. & Roger. Hovedenus (inquiunt) in Thamesim; & repertam illic à piscatore, sepulturæ in Ecclesia S. Clementis Danorum fuisse traditum.

¶ *Gruaria.*] Nos Ingelrannus Conciaci dominus, Notum facimus, &c. quod, cum inter nos ex unâ parte, & Priorem & monachos de Grandicampo, &c. discordia verteretur, super gardâ sive custodiâ & justitiâ ipsius Ecclesiæ & pertinentiis, ac *gruariâ* nemorum ejusdem Ecclesiæ, &c. *Les preuves de l'hist. des Comtes de Guisnes p.* 378.

¶ *Gruttum.*] Al. Grutdum, ut in Minâ, quod vide. Leguminis genus, al. *granamellum.* **Grout.** Lib. Rames. Sect. 144. ——— *decem mittas de braseo, & 5. de gruto, & 5. mittas farinæ triticeæ, & 8. panes, & 16. caseos, &c. decerno.* Inde *Grutarius,* qui vendit legumina: & interdum, qui poma. Videndus Palladii Interpres. Meurs. γρῦτα, *crusta.*

¶ *Grua.*] *Grus.* Longob. lib. 1. Tit. 19. l. 14. *Si quis accipitrem, gruam, aut cygnum domesticum alienum intricaverit, &c.* Simile in L. Salic.

¶ *Guadagium,* al. *Guidagium.*] *Conductio, & conductionis stipis.* Gall. *Guydage.* A Saxon. pæg, Ang. **way,** id est, *via*: quasi *Waidagium.* Franco-galli autem p (id est, w, Saxonicum) semper in *Gu* vertunt. *Guadagia* (inquit vet. vocabular.) *dicuntur quæ dantur pro ducatu per terram alicujus, ut securius vadat.* Vide Prateum.

¶ *Guadia.*] *Pignus, salarium.* Aliàs *Wadia,* & *Wadium,* quod vide. *Guadia* autem juxta vocabular. priscum Latino-Anglic. interpretatur, debita consuetudo, seu constitutio: Angl. **a Custome.** Atque inde

Guadiare pro constituere, vel *guadiam* cedere.

¶ *Gualda.*] Herba qua Britanni veteres ad hostium terrorem se inficiebant: aliàs *Glaston.* Hodie **woad** dicimus, à Saxon. pad, id est, *Sandix.*

¶ *Gualsto.*] Vide *Gualstowum.*

¶ *Guardia,* & *Guardium,* al. *Warda,* & *Wardia.*] *Custodia, tutela, præsidium.* Hæc à Germ. **Warden:** ille à Gal. *garder,* i. custodire.

Et dicatur *guerdium* pro stipendo, ab alio fonte, scil. à Gall. *guerdon,* quod est merces, præmium. Vide *warda* & *wardia.*

Feudum guardiæ. *Feudum guardiæ,* est quod mercedis nomine custodi prædiorum seu rei alicujus datur: de quo sic Feud. lib. 1. Tit. 1. *Item illud quod datur nomine gastaldiæ vel guardiæ, & pro mercede alicujus rei, transacto anno potest jure auferri, etiam pretio pro eo dato non restituto, nisi ad certum tempus* (putà biennium aut decennium) *datum fuerit.* Et Tit. 6. § ult. *Insuper sciendum est quod feudum guardiæ & gastaldiæ, quacunque hora vult, auferri posse à domino, scil. post annum.*

Guardianus & *guardio.* Is cui *guardia* seu tutela rei alicujus creditur. Vide supra *Gardianus.* *Guardianus. Guardio.*

¶ *Guarentisare,* & *Guarentare.*] Idem quod *Garentizare,* quod vide supra in *Garandia.*

¶ *Guarnimentum.*] Provisio rerum necessariarum. A Gall. *Garnement.* Constit. Neapol.

¶ *Guastaldus.*] Vide *Gastaldus.*

¶ *Guarra,* al. *Guerra.*] *Bellum*; nec solùm publicum illud quod à Principibus geritur: sed & privatum; quod inter familias habetur, capitali inimicitiâ (quam *faidam* vocant) constitutas. A Saxon. gap, id est, *arma, telum.* Angl. **war,** g in w converso. Gulielm. Tirius lib. 3. ca. 11. ——— *habebat conflictum & guerram pertinacem.* Mat. Paris. in An. 1213. ——— *unde gravem guerram sibi suscitavit.* Hæc de primo genere: sequitur de altero. LL. Edou. Confess. Cap. de pace Regis, *parentibus occisi fiat emendatio, vel guerra eorum portetur.* Et Brito. Armor. Philippid. lib. 9.

Immortale odium & guerram Reginaldus habebat. Hinc,

Guerrinus: adject. *Hostilis*: Mag. Chart. ca. ——— *si sint de terra contra nos guerrina.*

¶ *Guelphi.*] Guelphorum & Gibilinorum factiones ortæ sunt in Italiam sub an. 1238. & per 260. ferè annos gravissimè sævit. V. *Chronograph.* lib. 2. fol. 192. lib. in 160.

¶ *Guerb.*] Vide *Shack.*

¶ *Guerpire.*] Vide *Gurpire* & *Werpire.*

¶ *Gufa.*] Vestis genus, cujus è vet. Glossar. meminit Meursius in voce Γεῦον.

¶ *Guidagium.*] *Conductio, & conductionis stipendium.* Vide *Guadagium.*

¶ *Guidrigild.*] Vide *Widrigild.*

¶ *Guifare, Guiphare, Huifare,* & *Wifare.*] Idem Longobardis quod Jurisconsultis nostris & Gallicis, *saisire*: scil. terram vel possessionem rei alicujus invadere & sibimet arripere; quod apposito olim palo, vel alio signo in rei testimonium, faciebant. Signum hoc in Jure civile *Titulus* dicitur; Baioris *Wifa* à Germ. **Wip,** pro signo rei venali apposito, ut vino hæderâ: unde *Guiffare* quasi *Wifare,* hoc est, signum apponere. Glossæ vett. ad illa verba rubricæ Cod. ut nemo privat. &c. VELA REGIA SUSPENDAT ——— *quod vulgo Longobardico more guiphare dicitur, apud nos saisire, quod lingua vulgari Eyden.* Longob. lib. 1. Tit. 27. l. 8. *Si quis sua authoritate terram alienam guiffaverit, dicendo quod sua debeat* *Titulus. Wisa.*

beat esse, & postea non potuerit probare quod sua sit : componat sol. 6. quomodo qui palum in terra aliena figit. Vide *Wisa*, *Wisare*, & *Huisare.*

¶ *Gula Augusti.*] Sæpe obvenit in membranis antiquis (præsertim forensibus) pro festo S. Petri ad vincula: quod in ipsis Calendis Augusti celebratur. Occasionem (inter alias) Durandus suggerit lib.7. cap.19. Quirinum Tribunum filiam habuisse gutturosam: quæ osculata, jussu Alexandri Papæ (à B. Petro sexti) vincula quibus Petrus sub Nerone coercitus fuerat, à morbo liberatur; Alexandrum (in miraculi reverentiam) & festum istud, & Ecclesiam instituisse. Belethus verò (qui Annum hinc circiter quadringentesimum floruit) de festo agens Sancti Petri ad vincula, nihil horum meminit. Sed Bernardus non vidit omnia. Habetur vox in Statut. ann. 27. Edou. 3. Et Rentale quoddam Manerii Regalis de Wy—*averagium* (inquit) *æstivale, fieri debet inter Hokeday, & gulam Augusti.*

¶ *Guna.*] Vestis pellicea: & fortè, quam nos hodie **a gown**, id est, *togam* vocamus, Græco-barbaris *γῦνα*, *γῦνας*, & *γουνίον*: de quo Meursius ex Moscopulo *Σισύρα, ἡ γῦνα*; & alibi *διφθέρα, ἡ γῦνα*, & *Μηλωτὴ, ἡ ἀπὸ τούτου γῦνα.* Sunt autem vestimenta ista quibus *gunam* describit: *σισύρα*, id est, vestis barbarica ex pellibus caprinis: *rheno, penula.* *διφθέρα*, sagum pelliceum quo pastores usi sunt. *Μηλωτὴ* ex pellibus ovinis. Sed licèt inter Græco-barbaras vocem rejicit Meursius: à Græco tamen *γόνα* pro *γόνατα*, id est, *genua*, non malè dicatur, quasi vestis quæ genua tegit: ut *humerale*, quæ humeros: *podera*, quæ pedes. Non officit quod ex Cineheardi Epist. ad Lullum Episc. ipse citat Meursius: *Orarium & cucullam, & gunam brevem nostro more consutam* Ubi *gunam brevem* intelligo ad genua desinentem: quali nostri majores (à Germanis edocti) usi sunt, & pellibus quidem subtextâ. Sed & exterior *gunæ* pars è pellibus videtur aliàs fuisse, ut ibidem ex Epist. Guitberti ad eundum Lullum: *Gunnam de pellibus lutearum factam, tuæ fraternitati misi.*

Sed aliud notat *guna* in Concil. Salisburgensi. *In pileis suffurraturas non habeant, nisi fortè de nigro centato, vel panno, aut nigra pelle, aut guna.* Sic corrigit Meursius, legebatur enim *pelle aguna.* *Gunam* autem hîc non exponit, sed nos cuniculum **a Cunny** dicimus, Belgæ **Kunne.** Nec obstat quo minus Germanorum hoc indumentum à cuniculo sumptum, *cuna* & *cunna* appelletur; quam Herculæum illud, *λεοντῆ*, à leone: Jovis & Afrorum, *Ægis*, *ἀπὸ τῆς αἰγὸς*, quasi *Capra.*

Gunatus : *guna* amictus. Luithprandus in legat. lib..... *Nec ipsa capiet eum in qua natus est pauper & gunata*, i. *pellicea Saxonia.*

¶ *Gundebada lex.*] Vide hîc infra *Synopsim veterum aliquot legum*, sub titulo *Lex.*

¶ *Gurpire*, & *Guerpire.*] *Abjicere, seponere, deserere.* A Gall. *gurpir*: sed radicitus à Saxon. ƿuppan, hæc eadem significante. Vide *Werpire.* *Terram guerpire* est eandem dimittere, & sic alium vestire. Vita Caroli M. apud Adhemarum: *Ingenuitatem illorum, & alodem manibus guerpierunt.* Notat ex Pithæo Bignonius, hoc loco in quibusdam exemplaribus legi, non *guerpierunt* sed *dultum fecerunt*: & in veteribus Gallicis scriptis *viduam* refert dici *la guerpio*, quasi *relictam.*

¶ *Gutteria*, al. *Guturnositas.*] Vitium gutturis. Nostratibus **the kings evil,** id est, morbus Regius, dictus quod mulcente manu Regia curatur. Chron. Camerac. lib. 1. ca. 16. Imprecatus est *ut si (latro) vir esset, claudus vel quolibet modo debilis fieret: si fœmina, vitio quod vulgo dicimus gutteriam semper non careret.* Similis imprecatio à S. Remigio (ut Hincmarus refert in vita ejus) Celtensibus facta quod metas frumenti incenderant. *Omnes qui hoc egerunt & qui de eorum germine nati fuerint viri ponderosi fiant & fœminæ gutturnosæ sint quod (inquit) ita completum est.* Ponderositas (ut habet Clovenerius) vitium est genitalium (quod quale sit) explicat Gregorius par. 1. curæ pastorol. cap. ult. *Gutturnositas* vitium gutturis, ut patet ex sequentibus cum quo idem est *gutteria.* Eadem vox habetur in vita S. Ursmari scripta à Ratherio Veronens. Episc. quæ extat apud Surium 18. Apr. In ea enim de S. Aldegunde sic dicitur; *Orta est quædam in ejus collo sæva nimis infirmitas, quæ Gutteria dicitur sermone Gallico.*

Gutturnosus.

Ponderositas. quid.

Gutturnositas. *Gutteria.*

¶ *Gustum.*] Γοῦστα, *Gusta* (inquit Meursius) appellabant cupedias, h. cibos delicatiores. Apitius de re Culin. lib. 4. ca. 5. *Gustum versatile sic facies. Albas betas minutas, porros requietos, opium, bulbos & cochleas elixabis.* Et totum illud caput est de *Gustis.* Unde

Gustæum forum cupidinarium, hoc est, quo lautiores cibi venundantur: Græco-barb. *γουστεῖον.*

Gotho-

¶ *Gothorum variam esse appellationem. Cantianos & Vectuarios nostros ab iisdem emanasse.*

¶ *Guti.* Idem sunt qui Gotti, Gothi, & *Goti*: quibusdam Jutæ & Jutones: Romanis Getæ, Anglo-Saxonibus ȝeataꞅ: à prisco Gothico vocabulo, Jæt, quod gigantem significat; Beda *Vitæ*, quasi *Witæ*, modo quo inferius dicetur. Nollem hoc non annotare: tum ut Majores nostri è fortissimo Gothorum sanguine oriundi: tum ut lingua nostra ad Gothorum (pluriumque perinde Gentium) antiquitates enucleandas maximè conducere, intelligantur. *Guti* enim seu *Jutæ*, unus erant è tribus populis illis protogonis, qui relictis in Germania sedibus, Angliam olim applicuere, sicut Beda refert: cujus Interpres vetus Saxonicus, pro *Jutas*, ȝeatum, id est, *Getas* vertit. Inde illud in LL. Edouardi Confess. cap. 35. Tit. de his qui cohabitare debent in Britannia. *Guti verò similiter cum veniunt, suscipi debent & protegi in regno isto, sicut conjurati fratres, sicut propinqui, & proprii cives Regni hujus.*

Vitæ. Witæ.

Consederunt *Guti* seu *Jutæ* in tractu Cantio, & Vectâ insula, quæ ab advenis (licet altiùs & aliàs rimetur Camdenus) nomen videatur obtinuisse. Quum enim prisco Saxonum idiomate, Wiꞇe, & Wiꞇe-lanð, & Wiꞇe-ea appellata sit, produnt hæ voces exordium à *Gutis*: dictamque velut *Gutiam*, *Gutlandiam*, & *Gutorum Insulam*. Nam Saxones *Gu* semper in *Wy* mutarunt, ut in ipsius Camdeni prænomine (*Willielmum* scribentes pro *Gulielmum*) & trecentis præterea vocibus, manifestum est. Rem extra aleam facit, quod in genuina ipsorum dialecto, nullum (quod sciam) verborum à *Gu* orditur. *Guti* igitur & *Witi*, iidem prodeunt, & in conspirationem venit ipsa apud Britannos appellatio, insulam (Camdeno teste) *Guith* denominantes. Quid enim *Guith*, nisi *Gutia*, & *Guit-landia*; exteris *Gothia*, & *Gotlandia*? Factum certè (vel me judice) ut *Gutorum* nomen in memoriam transmarinæ eorundem patriæ haberetur; non minus quam Saxonum & Anglorum: qui suas apud nos sedes, à transmarinis illis Angliam & Saxoniam nuncuparunt.

Tota etiam pars Daniæ occidentalis Jutia olim dicebatur, vulgò Jutland, & pars orientalis quæ Suediæ adjacet, Gothia, al. Gotland, & Gutland; variato parumper dialecto.

Sed unde tunc (obsecro) *Vectæ* nomen, multò apud Ptolomæum antiquius? *Ictis*, apud Diodorum Siculum? *Mictis*, Plinii? Equidem (ut Nilus) ab ignotis fontibus: à *Vitis* non duco, nec è contra. Nervos hic tendant Critici, egomet non ariolor. At Nennium (cinctutum illum Britannum) *Guith* etiam nominis meminisse dixeris, inter ipsos Britannos. Cedo: verùm diu post adventum Saxonum & *Gutorum*: perinde ac si Saxonicam non Britannicam exhibuisset appellationem. Sed *Gothiam* inquies præterea insulam esse in meditullio Daniæ: & Danos appulisse Angliam cum Germanis, neminem asserere. Respondeo: *Gothiam*, insulam, in Daniæ Regno comprehensam: regionem verò antiquam, latissimis porrectam fuisse limitibus (ut Jornandes indicat) & Germaniæ partem non exiguam obtinuisse.

Hæc ego, ut illustrem patriæ nostræ gentem (Cantianos & Vectivarios) illustrissimis suis parentibus (qui signis olim victricibus Europæ partes præcipuas triumphavit) restituerem. Clariores enim omnes appetunt natales: ut ab ipso Jove veteres exordiri.

Sed quoniam in hoc incidimus argumentum, Lambardo respondendum censeo (In verbo Jus Dacorum Expl.) qui librariorum incuria, falsò haberi contendit in Latino Bedæ codice, *Vitas*, præposito *v*, pro *Jutas*. *Nam liber* (inquit) *Bedæ Saxonicus* ȝeatum *vertit, id est,* Gottos *quos* Jutas *&* Jutones *fuisse antiquitus dictos Philippus Melancton, & Matthæus Westmonasteriensis affirmant.* Meo quidem judicio, nulla hîc librariorum incuria. *Vitas* enim non semel, apud Bedam legitur; sed passim & constanter: nec est ideo credibile, quod in omnibus locis hallucinatum fuerit. Willichius etiam in suis ad Tacitum de Germ. morib. Commentariis, *Vitas* eosdem appellat & *Jutos*: Bedam insecutus minimè suspectum. Lambardo autem in animum fortè non venit, dici *Vitas* pro *witas*: *Witas* utique pro *Gutas*, ratione quam supra demonstravimus. V. *Jutæ*.

Vitas non scribi mendosè apud Bedam.

¶ *Gwalstowum.*] Locus patibuli, seu occidendorum. *Patibulum, furcæ*; à Sax. ȝpal, *patibulum*; ꞅꞇop, *locus*. LL. Henr. 1. ca. 11. *Omnia gwalstowa, id est, occidendorum loca, totaliter Regis sunt in soca sua.*

HAbe; al. *Have.*] Cum aſpiratione, pro *Ave*, frequentiſſimum (inquit Prateus) in inſcriptionibus Conſtitutionum C. Theod. & Juſtiniani, ſalutandi verbum. *Habe Marcelline, & N. B.* Hujus generis ſalutationis meminere Euſebius, & Nicephorus. Vide Prateum.

¶ *Habergion.*] Vide *Haubergium.*

¶ *Hable.*] *Portus*, vel ſtatio navium. Vox omnino Gallica, ſed quam exhibet Statutum an. 27. Henrici 6. ca. 3.

¶ *Haderunga.*] *Odium, malitia.* Sax. hadunga. LL. Egelredi. *Judicia debent eſſe ſine omni haderunga, quod non parcatur diviti alicui vel egeno, amico vel inimico jus publicum recitari.* Ex hiſtor. Bibliothecæ Jornal.

¶ *Hæreditamentum.*] Apud Anglos dicitur omne quod jure hæreditario ad hæredem tranſeat. Hæres autem is tantùm intelligitur, in quem prædia & hujuſmodi res immobiles, hæreditariè devolvuntur: non qui omnem vim bonorum, etiam ex aſſe, conſecutus eſt. Hæres quippe ſuccedit in prædia, & immobilia: executores in bona, & rem mobilem. Vide *Hereditagium*, & ibidem *Heritagium*, & quo differunt.

¶ *Hafne Courts.*] Literæ Patent. Ric. Ducis Glocest. Admiralli Angl. &c. ſuper Inquiſit. in re Admiralitatis 14. Aug. An. 5. Ed. 4. *Ulterius dicunt quod dicti Abbas & Conventus & prædeceſſores ſui habent, & habere conſueverunt per idem tempus in prædictis villis* (Bancaſter & Ringſted) *cum Hulmo, quaſdam Curias portus, vocatas Hafne Courts, tenendas ibidem ad placitum Abbatis, &c.* Hafne, *portus.* Vox Danica, unde illis urbs *Hafnia*: nos hodie (*f* in *u* mutato) **hav'n** dicimus.

¶ *Haga.*] *Domus.* Vet. Sax. **haegh** & **hagh.** Inde fortè dicta, quod ex complicatis viminibus, inſtar cratis vel ſepis, quales in Hibernia frequentiſſimas vidimus, fabricata eſſet, hag enim Saxonicè, propriè *ſepes* eſt: unde Gallis *hay*, g ut ſolet in y converſo. Quidam verò annonymus: *Haga* (inquit) *domus cum ſhopis.* Domeſd. Titt. Suſſex. Terra Rogerii, nu. 11. *Radulfus tenet unam hagam de* xii *denar': Willielmus* v *hagas de* v *ſol. Nigellus* v *hagas quæ faciunt ſervitium.* Cowellus è MS. quodam Monaſterii S. Auguſtini Cantuar. *Stephanus Rex Anglorum Vicecomiti & Juſticiariis de Kent ſalutem, præcipio quod faciatis habere Eccleſiæ S. Auguſtini & Monachis, hagam ſuam quam Goſceol. eis dedit, ita bene & in pace, & juſtè, & quietè, & liberè, ſicut eam eis dedit in morte ſua coram legalibus teſtibus, &c.*

Haga: pro circulo, vel ſepimento militari, al. *Burgus*, & *Ringus*. B. Rhenan. Rer. Ger. lib. 1. *Hunnos qui & Avares, extructis novem hagis, hoc eſt, circulis, in Pannonia habitantes, octennali bello Carolus Magnus edomuit.* Circulos iſtos prolixiùs ſed perſpicuè edixit Munſterus Coſmograph. lib. 4. ca. 2. *Fuit Hungaria novem circulis quos Hagas Germanica lingua vocant, circundata: quorum ſinguli ita ſtipitibus quernis ſive fagineis, vel abiegini extructi erant, ut de margine ad marginem* 30 *pedum ſpatium teneretur in latum, totidem erigeretur in altum: cavitas autem univerſa aut duriſſimis lapidibus, aut tenaciſſima creta repleretur. Porrò ſuperficies vallorum eorundem integerrimis ceſpitibus tegebatur, inter quorum confinia arbuſtulæ plantatæ erant, quæ abſciſæ projectæque ut plurimum herbas, & frondes proferebant. De primo autem circulo ad ſecundum* 20. *milliaria Germanica protendebantur, & inde totidem ad tertium, & ita uſque ad nonum, quamvis alius alio ſemper contractior erat. Intra hos aggeres vici villæque ita conſtitutæ ut ab una ad aliam vox hominis audiretur. Ædificia validiſſimis muris præmunita, portæ non ſatis latæ propter hanc cauſam, ut per eas latrocinandi gratia quaque verſum exire ingredique facile poſſunt. Tubarum clangore unus circulus alteri cujuſque rei certa ſigna dabat.* Saxones noſtri hujuſmodi ſepimentum *Burgum* vocabant: quod vide.

¶ *Hagius.*] Adject. à Græ. ἅγιος, *ſanctus.* Ekkehard. jun. de caſ. S. Gal. ca. 1.

Tertius hæc hagiæ Salomon dat dona Mariæ.

¶ *Haia.*] *Sepes, ſepimentum, parcus,* à Gall. *haie* & *haye.* Rot. Inquiſitt. de ſtatu foreſt. in Scaccar. 36. Ed. 3. Tit. Woolmer & Aiſholt Hantiſc. *Dominus Rex habet unam capellam in haia ſua de Kingeſle.* Bract. lib. 2. cap. 40. nu. 3. *Vallatum fuit & inclauſatum foſſato* haya *& palatio.* Hinc extenſius illud rete quo è campis redeuntes cuniculos intercipiunt, **an haye** dicitur: eoſque ſic intercipere & prædari, **to haye,** à Gall. *haier*, i. ſepire.

¶ *Hain-*

¶ *Hainfare.*] Vide infra *Heinfare.*

¶ *Haisterahandi.*] manus armata: vel, manus contra legem armata. L. Alaman. Tit. 10. *Si quis in curtem Episcopi armatus contra legem intraverit, quod Alamanni haisterahandi dicunt,* xviii *sol. si intra domum intraverit,* xxvi *sol. componat.* Lindenb. Frider. Imp. Feudor. lib. 2. Tit. 27. *Zitterhand,* i. *calida manu*: ubi vide Cujacium. Scoti *Chaudmellam* vocant, quod etiam vide. Zitterhand.

¶ *Hakedus.*] *Lucius,* piscis. Lib. Rames. Sect. 2. *Ibi admirandæ magnitudinis lucei, qui ab incolis hakedus nuncupantur, persæpe extrahuntur.* Saxonibus autem, hæceð, aliàs *lucius,* alias *mugil* exponitur.

¶ *Halfkineg,* & *Healfkoning.*] *Semirex.* Lib. Rames. Sect. 4. Æthelstanus Dux Orientalium Anglorum, i. Norfolciæ, &c. *quia ipsi Regi* (Æthelstano) *adeo officiosa erat ejus impensa sedulitas, ut ad arbitrium ipsius cuncta Regni negotia tractarentur: idcirco ab universis Æthelstanus Halfkeneg, quod est semirex dicebatur.*

¶ *Haligemot, Halimotus,* & *Halmot.*] Conventus aulæ, hoc est curiæ dominicalis, Manerii, vel Baronis in villis & dominiis: seu tribuum, wardarum & societatum, in burgis & urbibus. A Sax. heal, id est, *aula,* & gemot seu mot simpliciter, id est, *conventus*; g autem in gemot (ut in aliis plurimis) in i & y transit. Inde *Halimot* quasi *Healgemot.* LL. Henr. 1. ca. 10. *Omnis causa terminetur vel Hundredo, vel Comitatu, vel Halimot socam habentium, vel dominorum curia.* Vox hactenus non omninò evanuit. Inter rotulos enim Curiarum Comitis Leicestriæ, quosdam vidimus hoc titulo in margine (juxta morem) inscriptos: *Penshurst Haligemot.* Sequebatur deinde Stilus Curiæ in hunc modum. *Curia Electionis ibidem tenta die, &c. anno dom. nostræ Reginæ Elizabeth. &c.* Recitantur deinde Inquisitorum nomina (quos *Homagium* vocant) & illico admittitur quidam cum uxore ejus ad certas terras nativas. Post hæc, eligitur Bedellus ad colligendum reditus domini: atque ita finitur Curia. Subauditur & nonnullis hodie, *Halimot,* pro conventu civium in aulam publicam, quem & superiori ævo *Folcmot* appellabant.

Halimot insuper, & *Haligemot,* dicantur pro Curia Ecclesiastica, & Ecclesiasticorum concessu: aliàs *Circgemot* & *Chirgemot*: à Saxon. halg, id est, *sacer* vel *sanctus*: & mot seu gemot, *conventus.* Vide *Gemotum.*

¶ *Halla.*] *Aula, Palatium*: à Sax. heal.

¶ *Hallæ.*] Apud Francos dicitur forum illud rerum venalium, quod à leprosorum Conventu extra Parisios comparatum, *Philippus Augustus* intra urbem statuit, loco qui dicebatur Campelli: Ubi amplissimis ædibus extructis merces sine imbrium molestia à mercatoribus exponerentur. *Gaguin* in *Phil. August.* fol. 96.

¶ *Hallus.*] Ramus siccus. L. Salic. Tit. 43. §. 3. *Si autem de ramis, vel de hallis, aut de qualibet re, eum* (scil. interfectum) *cooperuit, aut incenderit, &c.* Et §. 5. —— *aut de hallis, aut ramis eum coopeerit.* Ad hæc Lindenbr. Glossar. vet. *Hallis, siccis ramis.* Inde Gall. *Halle de Mars*: Et quæ à Philippo Aug. Lutetia ædificatæ sunt *les halles,* Rigord. Quam tamen applicationem à Germanico **halle,** i. *aula,* ut veteres Glossæ interpretantur, desumptum putat idem Lindenbrogius.

¶ *Halsfang.*] Vide *Healsfang.*

¶ *Ham.*] Saxonicum, *domus, habitatio.* LL. Inæ ca. 5. Æt ham, *domi*; Angl. **At home.** Significat autem radicitùs *ham,* & *heim,* sepimentum, & circuitum: fortè à Gr. ἅμμα quod est *fascia.* Inde oram vestimenti etiam hodiè **the hem** appellamus. *Ham* igitur se prodit idem esse quod *Haga,* & apud Avares, *circulus*: de quo vide supra in *Haga.*

Sed porrigitur vocis interpretatio, à domo seu habitatione singulari, ad plurium conjunctionem significandam. Nam sicuti Germani veteres diversi colentes & discreti (quod Tacitus notat) singulas ipsorum habitationes, **an ham,** & **ein heim** appellabant: ita cohabitantes deinceps, singularis vocabulum multitudini tribuêre, **ham** & **heim** pro *villa, oppido, urbe* (dictis forsitan à primaria quapiam habitatione) usurpantes. Hinc ingens apud nos villarum numerus, in *ham*; apud Germanos in *heim,* desinentium: *Nottingham, Buckingham, Walsingham, &c.* Vide *Hamleta.* Hamleta.

Ham etiam dicitur de campi portione, sive quòd genu vel poplitis præferat similitudinem: sive alia sui situs de causa. Rentale de Wy. p. 14. *T. K. tenet in dominico unum messuagiam, & in le hamme* 16. *acras.* Infra: *J. K. tenet juxta hamme* 2 *acras.* Sic Nerburgi in agro Norfolciensi & aliàs.

¶ *Hamallare,* & *Homallare.*] Hoc quasi *obmallare*: illud velut *admallare,* id est, ad mallum, seu in jus vocare, lite agere; & ut nostri loquuntur Causidici, *implacitare.* Marculfus lib. 1. formul. 36. *Causas ipsius licentiam habeat adsumendi vel homallandi.* Et mox: *Cum Equitatis ordine licentiam habeat respondendi vel homallandi.* Hinc

Hamallus: quasi *Admallus* vel *Admallatus,* hoc est, in mallum, placitum, seu judicium vocatus. L. Salic. Tit. 49. *Ista omnia ubi suus hamallus est super quem res primitus agnita fuit & intertiata, fieri debent.* Vide *Admallare,* & *Mallum.*

¶ *Hambergellum,* al. *Haubergellum.*] *Lorica*; Gall. *Hautbergion,* quod ab *Haut Bert* ducit Carolus Loyseius; mihi ut videtur perperam. Sed de hoc infra in *Hambergellum. Hambergellum* autem factum existimo, à Gal. *hame,*

hame, id eſt, hamus, vel *hamee*, quod rem ex hamis conſertam ſignificat; & *bergium*, id eſt, munimen: ut ſupra in ſuo loco reperies. Sic ut *Hambergium* (& perinde diminutivum *Hambergellum*) idem ſit quod munimen ex complicatis hamis, vel circulis ferreis: Gall. *Cote de maile*: Angl. **a ſhirt of mail**: quod Virgilius graphicè expreſſit,

——— *Conſertam hamis auroque trilicem Loricam.*

Fines in Wilt. & Southampt. levati An. 1. Ed. 2. *Johannes de Grymſted (qui duxit Matildam ſororem & unam hæredem; & Richardus de Teſtewode, qui Katherinam alteram ſororem & hæredem Petri Spilcman, filii & hæredis Willielmi Spileman) finem fecerunt cum Rege per dcccm marcas, pro relevio dicti Petri, pro terris, quas dictus Petrus tenuit de Rege in Capite, viz. de una carucata terræ cum pertinentiis in Brokenerſt in Comitatu Southampt. per ſerjantiam inveniendi unum ſervientem cum Hambergello, per 40 dies in Anglia, &c.* Hoc aliàs perſpicuè ſcriptum reperio ——— *unum hominem cum haubergello.*

¶ *Hamceſta.*] Vide *Hantceſia.*

¶ *Hamel*, *Hamleta*, *Hampſell.*] Diminutiva ab *Ham* pro villa: ſed voces prima & ultima, rarius occurrunt. *Let* autem (al. *lit*) (ut me docuit in Hermathena Goropius) *membrum* ſignificat: ſic ut *Hamleta* propriè pars & membrum ſit alterius villæ, potiùs quam per ſe exiſtens villula. Uſus ceſſit utrinque, ſed dimenſio vocis è Statuto Exoniæ edito an. 14. Edouardi 1. benè eſt obſervanda ——— *lez noſmes de toutes les villes & hamlets que ſount en ſon wapentake, hundred, ou franchiſe, &c.* Mox infra. *Que ils ordeinent & facent venir devant eux de cheſcune ville entier, 8 homes: & de dimie ville, 6 homes, & de hamlette, 4 homes des pluis ſages & plus loyalx, horſpriſe les ſeignours des villes, demie villes, & hamlets avant noſmes, &c.* Iterum illic ſimiliter; & in Articulis ſuper dicto Statuto: è quibus ſuggeritur, *hamletam* eſſe portionem villæ, dimidiâ minorem.

Ville entier, Dimie ville, Hamelette.

Sed oppidò quæratur quid ſit *villa integra*, quid *dimidia*: nuſquam enim (quòd ſciam) definitur: nec conjecturis facilè aſſequendum reor: ſic tamen ſentio. *Villam integram* ſeu juſtam olim fuiſſe, quæ friborgum integrum, id eſt, decem (ad minus) Capitales plegios continebat. *Villam dimidiam*, quæ medietatem ſolummodò, vel minus integro friborgo complectebatur. *Hamletam* verò, quæ medietatem friborgi non obtinuit: hoc eſt, ubi quinque Capitales plegii non deprehenſi ſùnt. Vide *Friborgus.*

Quid ſit villa integra: quid dimidia, &c.

Hamleta, quid.

¶ *Hamſare.*] Vide in proximo *Hamſoca.*

¶ *Hamſoca*, *Hamſocna*, *Hamſoken*; & malè *Hamſocna.*] Domus ſeu habitaculi privilegium, & immunitas. A Sax. ham, id eſt, *domus, habitatio*: ſocne, *libertas, immunitas.* Veteres ubique leges unicuique domui, pacem firmiſſimam eſſe voluêre: & nihil in ea fieri invito domino. Domus igitur cujuſque pro caſtro habita, legum vallata munimine; quo pauperrimus quiſque paterfamilias, dominus agnoſcatur, liberè imperet, ſecurè degat, vim & injuriam licitè propulſet. Statuit itaq; Edmundus (Rex Anglo-Saxonicus) LL. ſuarum ca. 6. *Hamſocæ* violatores rebus omnibus plectendos, & ex arbitrio Regis, vitæ aut neci adjudicandos. Hinc illud in Canuti LL. MS. ca. 39. *In danelaga habet Rex Fightwitam, i. forisfactum expeditionis: Grithbrech, i. infractionem pacis: & hamſocnam, i. invaſionem manſionis.* Capite autem 52 adjungit mulctam. Gif hƿa hamſocne geƿyrce, &c. *Si quis* Hamſocam *violaverit*; *jure Anglorum Regi emendet 5 libris: jure verò Danorum, prout illis eſt in conſuetudine.*

Hamſocne dicitur invaſio domus contra pacem Domini Regis, &c. Bract. lib. 3. tract. 2. cap. 23.

Ranulf. Ceſtrenſ. lib. 1. ca. 50. *Hamſockne*, vel *hamfare*, *i.* (inquit) *inſultus factus in domo.* At liber quidam MS. Coxfordienſis Monaſterii vocem latiùs multò exponit. De libertatibus enim hujus Prioratus diſſerens: *Hamſockne, id eſt* (inquit) *quod Prior tenebit placita in Curia ſua de his qui ingrediuntur domum vel curiam alicujus ad litigandum, vel furandum, vel quicquid aſportandum, vel aliquod aliud faciendum contra voluntatem illius qui debet domum vel curiam.* Vox in antiquis diplomatibus frequens eſt: in aliis enim indulgetur ſubdito, *ut quietus ſit de Hamſoca:* & hoc impunitatem præbet ob commiſſas iſtiuſmodi tranſgreſſiones. In aliis verò *hamſoca* ei conceditur: & jam intelligendum eſt, concedi privilegium cognoſcendi in curia ſua de delictis in *hamſocam* perpetratis, mulctaſque ideo imponendi, & exigendi. Iſta voluit Raſtallus dicens: *Hameſoken, hoc eſt, quietum eſſe de amerciamentis de ingreſſu hoſpitiorum violenter & ſine licentia, & contra pacem domini Regis: & quod teneatis placita de hujuſmodi tranſgreſſione facta in curia veſtra, & in terra veſtra. Curia* tibi hîc obvenit tripliciter: Primò, pro *area domus*: ſecundò, pro *foro manerii*: tertio, pro *territorio juriſdictionis*, quod extranei *diſtrictum* nuncupant.

Hamſoken. Hamfare.

Curia triplici ſignificatione.

¶ *Handborowe.*] In Decuriis ſeu Friborgis unus è novenis eſt, decimo, quem **Headborow** vocant, ſuppoſitus. *Decinarius, deciner, deſnier*, & in Stat. an. 18. Ed. 2. (*quod de tenenda leta* inſcribitur) *douzean*, & *douzein*, id eſt, *duodecinarius* appellatus. *Handborow* autem eſt, quaſi vas aut fidejuſſor manuenſis, hoc eſt, minor, ſeu inferior: nam *Headborow*, vas eſt capitalis, vel ſuperior. Vide *Decinarius, Friborgus*, &c.

Douzean. Douzein.

¶ *Hanaperium.*] Fiſcus, vel ſporta grandior in Cancellaria Regis, cui inferuntur pecuniæ

pecuniæ è sigillatione diplomatum, brevium, Chartarum regiarum,&c. provenientes. Vide *Fiscus.*

¶ *Hangwitha*, Domesd. sed rectiùs *Hangwita*, & *Hangwite.*] Mulcta pro latrone præter juris exigentiam suspenso vel elapso. A Saxon. hangian, *suspendere*: pite, *mulcta.* Cum igitur in Regio diplomate *Hangwita* tibi remittatur: intelligendum est (juxta Rastallum) te *quietum esse de latrone suspenso sine judicio, vel extra custodiam vestram evaso*: hoc est, immunem te esse de mulcta & pœna pro hujusmodi delictis.

¶ *Hansa*, & *Hansaticæ urbes.*] Vide *Ansæ* & *Ansen.*

¶ *Hant.*] Vide *Hus* & *Hant.*

¶ *Hantelod.*] Decret. Tassilonis Ducis Boiorum par. 2. §. 15. *Qui manus immissionem resisterit quod hantelod vocant*, 40 *sol. solvat in publico, & ipsam rem quærenti reddat.* **Hant** Germanis, Anglis **hand**, *manus*; **load**, al. **laid**, *impositum. Hantelod* igitur idem esse conjicio apud Boioros, quod nos *arrestum* & *attachamentum* appellamus.

¶ *Hantesia.*] LL. Henr. 1. ca. 64. *In hantesia qui verborum jurat observantiis, semel juret, & in eo lapsus vel elapsus judicetur.* Sic codex MS. Cottonianus: meus verò legit: *In Hamcesta, &c.* Intelligendum reor de Comitatu Hantoniensi, qui in Domesd. passim *Hantesc'*, quasi *Hante-scira* (more Saxonico) scribitur.

¶ *Hapichhunt.*] Canis accipitrarius. **Hapich** Germ. *Accipiter*: **hunt**, *canis.* LL. Boior. Tit. 19. §. 6. *De eo cane quem hapichhunt vocant, pari sententia subjaceat.* Vide hìc supra diatribam de Canibus antiquorum.

¶ *Haracium.*] Vivarium equinum. Cohors seu caterva equorum, equarum, pullorumque generationis causa pariter nutritorum. **A race of horses and mares, kept for breed. A stud.** Dictum à Gall. *haras*, hoc idem significante. Chart. Hen. 1. citata per *Inspeximus* in rot. patent. An. 2. Hen. 4. membr. 35. par. 3. *Sciatis me regia largitione concessisse Poncio Abbati Cluniacensi, ejusdemque successoribus, Abbatibus, & Monachis Cluniacensibus Monasterii S. Trinitatis de Lenton; quod Willielmus Peverell eis donavit ——— totam decimam haracii, & plumbi, & venatus sui, tam carnium quam coriorum*, &c. Inferiùs in Charta ipsius Willielmi citata per *Inspeximus*, &c. *Item totam deciman pullorum & pullarum ubicunq; haracium habuero in Pecco, vel aliquis alius super dominicas pasturas meas Haraz* etiam pro *Heraldo* dicitur, ut mox in ea voce. *Haraz.*

¶ *Harald, Harault, Haraz.*] Vide *Heraldus.*

¶ *Hardwices.*] Domesd. Tit. Glowec. Burg. Lamicare. *In Wales sunt tres harduices; Lamecare, Potischmet, & dimid': & his sunt 8 carucatus, & 11. villani.* Expositionem aliis mitto; sed *Harduicus* & *Hardouicus* nomen proprium, apud avent. interpretatur, *via dura*, vel *aspera*; & sic quidem Saxx. heardæ, & pic, sed, pic, etiam est *vicus*, & *villa* (plerunq; exigua) quo hic sono accipio. *Hardwicus. Hardouicus.*

¶ *Harıraida.*] L. Ripuar. Tit. 64. *Si quis hominem in domo propria cum harıraida interfecerit, &c.*

¶ *Hariot.*] Vide *Heriota.*

¶ *Harmiscare.*] Vide mox *Harniscara.*

¶ *Harnasca.*] *Lorica* Germ, & Angl. **harnish.** Radevic. in Frider. 1. lib. 1 cap. 26. de LL. pacis Frid. in exercitu. *Sed si miles vociferatione signi litem commoverit, auferretur ei omne suum harnasca.* Mox— *redimat eum cum omni suo harnasca.*

¶ *Harniscara.*] Mulctæ genus, cum apud Francos, tum apud Longobardos; qui utrique in suis legibus, hi lib. 3. Tit. 1. l. 43. illi in Capitular. Caroli lib. 5. can. 43. sic legunt. *De his qui sine consensu Episcopi, Presbyteros in Ecclesia constituunt, vel de Ecclesiis ejiciunt &c. Aut illud bannum* (nostrum) *persolvant, aut aliam harniscaram sustineant.* Et in Capitulis quæ Carolus M. constituit An. 856. *Ut jubeamus illos deprædatores ——— illa omnia quæ mala egerunt legaliter emendare, & talem harniscaram sicut nobis visum fuerit, aut judicium sicut cum fidelibus nostris consideravimus, sustinere.* Etiam in Capitulis quæ Pistis constituta sunt An. 869. *Episcopi provideant quem honorem presbyteri pro Ecclesiis suis senioribus retribuere debent, & senioribus Presbyterorum hoc sufficiat, &c. Ne nostram offensam incurrant, ac post debitam emendationem, dignam Harniscaram à nobis dispositam, sustineant.*

Tribus his locis æquovicè legitur *Harniscaram*; sed in editione Constitutionum Caroli M. ab Amerpachio data, locus primus habet *Harmiscaram*, scil. *m*, pro *n*, & vocem dissectam. In Caroli (Calvi) etiam Capitulis quæ Suessionis constituta sunt An. 853. per [*m*] utique venit. *Sciant quia & bannum nostrum component, & simul cum Excommunicatione Ecclesiastica, nostram Harmiscaram durissimam sustinebunt.* Glossariorum nemo (quod sciam) vocabulum exponit: sed in notis ad Caroli M. Constitutt. sic Amerpachius. *Porro Harmiscaram, puto esse unam dictionem, & significare pœnam, ita ut sit etiam nostrum* **armscheer**, *hoc est, brachii forceps, aut vinculum, ut olim furca fuit servilis pœna. Saxones adhuc dicunt* **scar** vel **scer**, *ubi nos plane barbaricum sibilum aut Hebraicum afflamus.* Nescio an hæc bene, sed *Harmiscara* non videtur pœna corporalis, at mulctæ genus, durioris forsitan. Inter varias enim lectiones legis Longobardicæ hic primò citatæ, codex unus MS. pro eo quod dicitur, *aut illum bannum persolvant, aut aliam* *Harmiscara.* Una expositio.

Hermiscaram sustineant : reddit, *aut aliam*
Alia. *mulctam sustineant* : Codex autem vulgaris, *aliam ariscadam.*

Ariscada quid. *Ariscada*, juxta antiquum Saxonicum, ex quo prodiit Longobardorum idioma, honoris vel æstimationis jacturam seu diminutionem
Tertia. significat. Aꞃ enim & aꞃe, *honor, æstimatio* : ꞅceað, *spolium.*

Quarta. *Harmiscara* verò (si è Saxonico item petatur) damni vel injuriæ portionem notat : nam heaꞃme, *damnum, injuria* : ꞅceaꞃ (à ꞅceaꞃan, unde nos hodiè **schare** dicimus) *pars, symbolum, sors* : sed (ut ait Amerpachius) itemque *forceps*. Perinde ac si *Harmiscara*, mulcta esset ad resarciendum damnum illatum, præter eam quæ ob delictum imponitur. Te in quadrivio relinquimus.

Sed hanc nostram sententiam admodum videtur roborare vocis scriptura in Reclamatione Episcopi Barcinonensis, quam Carolus Calvus Rex An. 874. in Attiniaco statuit cap. 11. aut illum bannum persolvant, aut aliam *Harmiscaram* sustineant. p. 401. Ubi si dividatur *Harm-scaram* planissimè exprimit damni portionem : ortaque videtur vocis obscuritas ex pseudographorum errore, qui literam *m* in *ni* mutarunt.

¶ *Harpa.*] Sax. heaꞃp, & heaꞃpa. Germ. **harpha.** *Lyra, Cithara.* Sed Venantius lib. 7. carm. 8. videtur Lyram & harpam distinguere.

Romanusque lyra, plaudet tibi barbarus harpa,
Græcus Achilliaca, Crotta Britanna canat.

Hinc *Harpator*, qui citharam pulsat : *lyricus, citharœdus.* L. Anglorum & Werinorum Tit. 5. §. ult. *Qui harpatorem qui cum circulo harpare potest, in manum percusserit : componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis homini. Aurifices similiter.* Dubitare videtur Lindenbrogius, an de citharœdo intelligendum sit ; sed me absolvit vox Saxonica heaꞃpeꞃ Angl. **harper** eundem significans.

¶ *Harracium.*] Vide per *r* simplex.

¶ *Harthpenny*, al. *Harthsil*, & *Harthsilver.*] Hæc *argentum* indefinitè, illud *denarium* notat : & tributum est, quòd è singulis focis, hoc est, domibus reportatur. heoꞃð enim Sax. locus est quo ignis fovetur, *foculare* : sed transfertur ad ipsam *domum*, ad ipsam *familiam* significandam. Ælfredus Episc. in Sermone diei Paschatis, fol. 20. ðæt he ꞅceolðe beboðan Iꞅꞃahela ꝼolce ðæt hi namon æt ælcum heoꞃð aneꞅ ꞅeaꞃeꞅ lamb, id est, *Quod mandaret populo Israeli, ut acciperent unicuique familiæ, agnum unius anni.*

Harthpeny verò frequens occurrit in antiquis paginis pro *denario S. Petri*, al. *Romescot*, de quo LL. Regis Edgari ca. 4. Anð ꞅe ælc heoꞃð peninꞅe aꞅyꝼen be Peτꞃeꞅmeꞅꞅe ðæꞅ, id est, *Denarius singulis focularibus impositus* (qui Harthpeny dicitur) *ante festum divi Petri redditor.* Vide *Romescot.*

Harthsilver, genus est omnium hujusmodi solutionum ; uti Gallis *Fouage*, & *Feuage.* Sed hoc illis (etiam in specie) tributum annuum fuit, quod è singulis domibus ubi larem fovebant, exegit dominus. Tempore Caroli 5. libræ 4. Turonenses ; deinceps verò plerisque in locis id quod *Tallium* nuncupant, istius vice est introductum. Vide *Fuage.*

¶ *Hasla.*] L. Ripuarr. Tit. 67. §. 5. *Si quis pro hæreditate, vel pro ingenuitate cartam receperit pro malo ordine, cum 6 in Ecclesia conjuret, & cum 12 ad staplum Regis in circulo, & in hasla, hoc est, in ramo cum verborum contemplatione conjurare studeat.* Locus obscurus ; sed hic Lindenbr. Fortè (inquit) ut Galli dicunt *juges subs le orme.* Angli verò corilum appellamus **hasle** ; opinor quòd se in ramos fœlicius effundat, quàm in truncum, vel arborem.

¶ *Haspa.*] Retinaculum quod posti ostium annectit. hæꞅp verò Sax. est ipsa *sera* ; hæꞅpian, *obserare.* Bracton lib. 2. Tract. 1. ca. 18. nu. 2. *Fieri debet traditio per ostium & per haspam, vel annulum, & sic erit in possessione de toto.* Onomasticon Latino-Saxon. *Sera*, hæꞃpe hoꞃpe.

¶ *Hastiludium.*] Vide *Torneamentum.*

¶ *Haubergium*, al. *Habergeum*, & *Habergeon.*] A Gall. *Haubert* : Lorica. Sic antiquè redditur in MS. Winton. Inde

¶ *Hauber*, *Hautber*, & *Hautbert* : antiquus *Hauberk.*] Errant qui *Haubert*, & *Halbert*, Gal. *Halebarde* confundunt, cum à diversis initiis deducantur, & hujus munus ad offensionem pertineat, illius ad defensionem : *bipennis* nempe & *loricæ.* Significat autem *Hautber*, celsum dominum, seu majorem Baronem : nam *haut* & *hault*, est celsus : *Ber* (ut in voce *Baro* ostendimus) *Vir* & *Baro.* Tenebantur isti (ut ita dicam) *Hauberones* seu Barones majores, lege suæ dignitatis & servitute prædiorum, militanti Regi adesse loricati seu cataphracti : id est, integris armis, & pro more illius seculi lorica induti. Nam hæc summa olim armatura fuit : & Nobilibus (ut mihi videtur) nomen, *Hautbert* imposuit : non è contra. Antiquè enim scriptum reperio *Hauberk* quasi *Hautberg*, quod planè *summam* vel *præcipuam armaturam* significat, nam *berg*, & *bergium*, munimen, armatura : à Sax. beoꞃꞅan, *munire, defendere*, byꞃn lorica LL. ca. 69. *V. Annott. in LL. Davidis 2 cap. 28. p. 54.* Inde crurium armatura *Bainberg*, colli & pectoris, *Halsberg* : ut in his vocibus perspicuè videas. Et Galli ipsi *haubergeon* dicunt, quasi *haubergium.* Fortè Haubergeon.
&

& quispiam, Francorum *haultbert*, à Saxonico *halsberg* deduxerit, cum hoc etiam *thoracem* & *loricam* denotat; & satis fuerit verisimile, Francos patriam vocem in Gallias transtulisse. Vide plura in *Feudum hauberticum*, & in *Hambergellum*, & *Haubergellum*.

Hauberticum feudum.

¶ *Haubergellum.*] Diminut. *loricula*, vel pars loricæ, ceu manicæ ferreæ, & ejusmodi. Quibusdam videtur dici *halsbergellum* & *halsberga* Germ. quasi *collicium*, id est, colli munimen. Vide *Bainberga* & *Hautbert*.

¶ *Haubergetta.*] Panni genus. Magna Charta libertatum Angliæ ca. 26. *Una* (sit) *latitudo pannorum tinctorum, russatorum, & haubergettarum*, scil. *duæ ulnæ infra listas*.

¶ *Haymalda.*] *Will. Threse le cunor de Ebor. dedi, &c. Roberto de Craven de Ebor. pro quadam summâ pecuniæ, totam terram meam* Haymaldam, *quam emi de Will. Nuton in parochiâ S. Andreæ Ebor.* Ex Cartulario Hospit. S. Leonardi in Civit. Ebor. in Bibl. Cotton. f. 79.

¶ *Headborow.*] Idem qui aliàs **Borrowhead, Borwealder, Friborgh, Tithingman, Chief plege**, &c. Forensi Latinitate *Capitalis plegius*, hoc est, vas primarius: à Sax. heafod, *caput*: borgh, *vas, fidejussor*. In decuria enim seu decemvirali collegio decimus ipse, novenis præfuit; qui quod minus essent capitales, **handborowes**, quasi *plegii manuenses*, seu *manuales*, hoc est, inferiores appellantur. Vide *Borsealder, Friborgus, &c.*

¶ *Healfang, & Healfhang.*] Vide mox *Healsfang*.

¶ *Healgemot.*] Vide *Halimot*.

¶ *Healsfang, Halsfang, Healfang, &c.*] *Collistrigium*, vulgo *pillorium*. A Sax. hals, id est, *collum*; & fangen *comprendere*. Supplicii machina quæ rei collum è pegmate sublati, inter duas tabulas comprehendit, populoque præbet in ignominiosum spectaculum. Dicitur & ipsa mulcta pecuniaria, in commutationem hujusmodi pœnæ, Regi vel domino jurisdictionis erogata quam nonnulli 10. sol. fuisse asserunt. LL. Canuti MS. ca. 64. *Si quis in mendaci testimonio manifestè stabit, & probatus inde fuerit; non admittatur deinceps in legitimum testimonium, sed solvat Regi, vel terræ domino suum healsfang.* Sic restituo, nam mendosè legitur *heafag*. Item in LL. Hen. 1. ca. 12. *Qui falsum testimonium dicet, non admittatur deinceps ad testimonium; sed reddat Regi, vel terræ domino helfheng.* Et infra: *Si liber festis diebus operetur emendet suum helfeng.* Sic utrobique in duobus MS. sed legendum utrobique *healsfang*.

Heafag.

Helfheng.

Halsfang in Occid. Saxon. tanti videtur æstimari, quanti equus cum apparatu & telo. Vide *Hereotum*.

¶ *Heck.*] Retis genus quo utuntur piscatores, fluvii Isidis Eboracensis accolæ. Stat. an. 23 Hen. 8. ca. 18.

¶ *Hebdomada major.*] Ea est, quæ Dominicam palmarum subsequitur. Viz. quæ Pascham immediatè præcedit. *Ideo autem* (inquit Alcuinus nostras) *hæc hebdomada major dicitur, quia in ea maxima est adhibenda parsimonia, sive quod majus officium recolitur in ea.* Micrologus de Ecclesiasticis observationibus ca. 50. *In Quadragesima dicitur præfatio,* Qui corporali jejunio, *juxta statutum Pelagii Papæ, non minus in Dominicis quam in earum feriis. A Dominica tamen Palmarum (eò quod ibi passiones legere incipimus) præfationem de Cruce dicimus usque ad Cœnam Domini* viz. *per quinque dies quinquepartitam Domini passionem intimantes: Ipsamque hebdomadam quam sancti patres* majorem *vocant, eadem præfatione adornantes: nam & convenientissimè eo tempore dicitur, cum de passione Domini tam specialiter agitur.*

Cœna Domini.

¶ *Heda, al. Hitha.*] *Portus.* Domesd. in descriptione terrarum Regis Tarenfordiæ in Comitatu Cantii. *Ibi sunt duo hede, id est, portus.* Et Titt. Chent. Episcopus Baiocens. *Meletune. Heda de xx. sol. Sed hedam* intelligendam censeo de portu minori, & minus celebri: nam hæþ Sax. *foveam* significat. Ex hoc, Lamb-hith, Queen-hith, Oxburgh-hith, &c.

¶ *Hegira.*] Arabum computatio, ut *Era* Hispanorum. Significat *fugam*: nam cùm omnia prosperè succederent Mahumedi, postquam ex Medinath Talnabi fugam concepisset: suum Arabes ab hac fuga calculum ordiuntur. *Mahumedes completo Anno Domini 621. dedit legem, à quo tempore computantur Anni Arabum, sub Honorii Papæ primo, & Heraclii 11.* Beroald. lib. 4. ca. 4.

¶ *Heier-lome.*] Omne utensile robustius quod ab ædibus non facile revellitur, ideoque ex more quorundam locorum, ad hæredem transit tanquam membrum hæreditatis: nam heieր Sax. *hæres*: leoma, *membrum*.

¶ *Heimzuth.*] L. Boior. Tit. 3. ca. 8. §. 2. Vide *Herireita*.

¶ *Heinfar, & Heinfara*, item *Hainfar*, malè *Hannifar.*] *Discessio, fuga, elapsus, & privatio servi. Hein* enim famulus, servus **far** (ut in *Farstal* diximus) *iter, transitus.* Dicitur & mulcta quæ hoc nomine penditur: & ipsa jurisdictio animadvertendi in hujusmodi delinquentes. Domesd. Titt. Worcestrsc. Walterus Fother. *Heinfaram qui fecerit C. sol. emendat.* Titt. Heref. Rex. Arcenfeild. *Si quis occiderit hominem Regis, & facit heinfaram dat Regi xxx. sol. de solutione hominis, & de forisfactura C. sol.* Item Titt. Somers. Episcopus Winton. Tanton. *Istæ consuetudines pertinent ad Tantone Burgherisch, latrones, pacis infractio, hainfare, &c.* loco hic penul-

penultimo, *heinfára* idem propemodum videtur, quod aliàs *manbota*: & in novissimo, intelligitur de jure animadvertendi in delictum *Heinfare*.

¶ *Helſhang.*] Vide *Healfang*.

¶ *Helmus.*] *Galea*, *cassis*: à Saxon. helma, pro *cono* vel *crista*, unde corona Regia Joh. 19. 2, & 5. cyne-helm dicitur. L. Ripuar. Tit. 36. §. 11. *Si quis wergildum solvere debet, bovem cornutum videntem & sanum pro 2 sol. tribuat——helmum cum directo sex sol. tribuat.*

¶ *Henchman.*] Qui equo innititur bellicoso. Dictum à Germ. **hengst** quod equum hujusmodi significat. Hinc *Hengistus* & *Horsus*, fratres qui è Germaniâ Angliam primò invaserunt, nomina sortiuntur: iste ab equo simplici, ille à bellicoso.

¶ *Henghen.*] Saxon. hengcen & hengenne, *custodia*, *carcer*, *ergastulum* LL. Hen. 1. ca. 65. *Si quis amicis destitutus, vel alienigina, ad tantum laborem veniat ut amicum non habeat: in prima accusatione, ponatur in hengen, & ibi sustineat donec ad Dei judicium vadat.* Locus integrè petitur è Canuti LL. politicis ca. 32. viz. ðat he borh næbbe æt frum tihtlan. ðonne gebuga he hengcen. 7 ðære abið, &c. Hoc est, ut Codex MS. vertit ca. 62.——*ut plegium non habeat, in prima tihha, id est accusatione, ponatur in carcanno, & ibi sustineatur usque, &c.* *Carcannum*, carcer. Vide.

¶ *Hengwith.*] Vide *Hangewita*.

¶ *Henricus vetus.*] In historiis & Chartis nostris antiqq. dicitur Rex Henricus 1. Respectu scil. Henrici 2. ejus ex filia nepotis: qui & Henricum filium suum in suiipsius vita Regem constituens: ipse, Rex Henricus senior: filius, Rex Henricus junior (patri infestus, sed præmoriens) dignoscitur. Vet. MS. de genealogia Regum.

Post hunc regnavit bastardi filius alter,
Henricus primus, qui dicitur, atque vetus Rex.

¶ *Heptaticus*, *Heptateuchus*, & non præposita aspiratione, *Eptaticus.*] Tomus Sacrorum bibliorum primus, Pentateuchum Mosis, & sequentes duos libros, Josuæ & Judicum comprehendens. Hujus meminit Ivo Carnotensis in Epist. 38. Jureto ansam præbens in hunc modum disserendi. Solebant veteres Ecclesiastici in unum conjungere & colligare quinque libros Mosis & in simul duos alios sequentes. Josue & Judicum, itaque, heptaticus complectebatur Pentateuchum, quod si quem locum proferebant ex illis libris, citabant sub nomine heptatici vel heptateuchi. Cujus rei inscientia fecit ut nonnulli auctorum loci depravati & mutati fuerint: quod ex scriptura vet. cod. pridem observavit Marianus Episcopus Reatinus in Epist. 7. S. Hieronymi ad Lætam, ubi pro *heptateuchum*: alii substituerant *pentateuchum*: & Epist. 28. ad Lucinium, *octateucho*, pro *heptateucho*, quem- *Octateuchus.* admodum etiam apud Gratianum in Can. Sancta: distinct. 15. pro pentateuchum, correctum est, in editione Romana, *heptateuchum*, ex decreto Ivonis. Observavi etiam eodem vitio laborare versum Aratoris apost. hist. lib. 1. ca. 17. qui sic vulgò cuditur,

Comprobat omnipotens tædarum fœdere Mosen
Æthiopam sociasse sibi: ——

Qui error incubat multis munuscriptis codicibus, ne quis putet nostro sæculo natum. Sed in antiquo optimæ fidei exemplari perspicuè legitur, *Comprobat Heptaticus*, quam vocem solus Aldus retinuit. Heptateuchi *Heptateuchus.* mentio fit ab Eusebio Emisseno hom. in dominicam septimam post Pentec. & homilia in Lucam, cap. 15. ut etiam à Sidonio Apollinari lib. 5. epist. 15. & Gregorio Papa primo lib. 7. epist. 49. & lib. 12. epist. 30. & in ca. qualiter. cau. 7. q. 1. Hincmarus Remensis, *quæ utraque per se perpetrata in heptatico morte Domino præcipiente mulctantur.* Idem alio loco, *quod autem in heptatico de zelotyppia scribitur.* Henricus de Gandavo lib. de illustrib. Eccles. script. cap. 8. dicit Petrum de Rigam Remensis Ecclesiæ clericum scripsisse metricè heptateuchum. Hæc ille. Mihi quidem non est *Heptateuchus*, sed ex prisco more bellè admodum exaratus *octateuchus*: Capitulis (nescio an κεφ. τίτλοις, de quo Suidas) sed diverso ab hodiernis ordine distributis; additaque in fine cujuslibet libri, versuum summa in eodem contentorum. Hinc intelligas Biblia sacra nec à Steph. Langton in Capitula: nec à Rob. Stephano in versus, primùm distributa. Sunt autem libri Pentateuchus Mosaicus, Jesu Nave, Judicum, & Ruth. *Biblia sacra in Capitula & versus distributa.*

¶ *Diatriba de Heraldis Anglicis. De voce priùs in genere. De Præconibus apud Græcos, & Fecialibus apud Romanos. Epistola Æneæ Silvii istius argumenti.*

¶ *Heraldus*, *Heroldus*, *Herhault*, *Heraud*, *Heroud*, *Harold*, *Haraz*, & *Hyraudus.*] Nuncius sacer, qui inter cuneos hostium, liberè ferat imperata. Voces incertæ radicis. Quidam enim *Herhault* scribunt, id *Herhault.* est, dominum celsum: quidam *Herold*, q. do- *Herold* minum veteranum: quidam *Herald*, hoc est, *Herald.* *ministrum exercitus*. *Here* enim & *dominum* *Here.* significat, & *exercitum*: sed hoc in vocibus militaribus frequentissimè, illud rarissimè. *Old*, veterem: *ald*, famulum, minstrum, ut supra in voce *Aldus*. Merula in notis ad Willirami Abbatis Paraphr. Cantic. canticorum; **Vriend houd**, inquit, *id est, amicis fidelis*. **Heer houd**, *Herhoud.* *id est, domino aut exercitui fidelis*. Verè: sic enim hold in Canuti LL. Ecclesiasticis ca. 20. —uton (pe beon a unum hlaforde hold 7 getripe) id est, *ut domino nostro fideles simus & veri*: & in Æthelstani LL. capit. ultimo,

ultimo, militiæ præfectum significat. Nescio in quam transeam sententiam. Primam verò suspectam habeo, quòd *here* & *hault* diversi sunt labii: hoc Gallici, illud Germanici. Reliquæ satis placent; prisco muneri, priscas cooptantes appellationes: scilicet ut *Heraldi* exponentur, aut *Veterani*, aut *exercitui fideles*: aut (quod verisimilius est) *ministri exercitus*, seu *armorum*. Sunt tamen qui & primæ fidem astruunt, *Heraldos* dicentes quasi *Heroes*. ut hîc ultimo in Æneæ Sylvii Epistola.

Veterani.

Heroes.

Heraldorum antiquitas & genera apud Anglos.

Munus *Heraldorum* in multis quidem antiquissimum est, & ab heroum ævo. Nomen apud ipsos Germanos tardius auditum. Gallos atque exteros mitto. Anglos video suos habuisse *Heraldos*, sub excessu Henrici 3. & in classes jam tum distinctos, ut appareat è quadam apochâ anno 4. Edouardi 1. (vel circiter) confecta. *Universis Christi fidelibus ad quos, &c. Petrus Rex Hyraudorum cirtra aquam de Trent ex parte boreali salutem in Domino sempiternam. Noverit universitas vestra me recepisse de domino Johanne filio dom. Radulfi de Horbiria xx. marcas argenti, &c. & dictum dom. Johannem —— ab origine mundi usque in diem Mercurii proximè post festum S. Gregorii Papæ anno Regni Regis Edouardi, quarto, plenariè & expressè quietum clamasse. In cujus, &c.* Intelligendum est conditam fuisse hanc apocham in tractu Angliæ boreali: nam licèt seipsum appellet *Regem Hyraudorum citra aquam de Trent*, subjungit tamen, *ex parte boreali*. Quibus etiam innuit, fuisse & Regem alium *ex parte australi* (nam correlativa mutuò se ponunt) & perinde utrumque suos habuisse *Heraldos* subditos, seu inferiores, quorum se *Regem* nuncupat. His fidem facit ejusdem tempestatis aut finitimæ, Statutum quod *Armorum* inscribitur. *Et que nul Roy de Haraz, ne ministraux, ne portent per une armur n'autre forsque lour espees sanz points. Et que les Roys des Haraz eient lour houces des armes sans pluis. Ministraux* expono, *Heraldos* simplices (non Reges) & Prosecutores quos vocant *Pursuivandos*: Nam & hos fuisse Henrici 3. ævo, docent Annales nostri: qui anno ejusdem 50. id est, Domini 1266. *Pursuivando* cuidam manum ab Exhæredatis abscissam referunt. Sic habes sub ævo Henrici 3. in integram *Heraldorum* scholam, sc. *Reges*, *Heraldos*, & *Pursuivandos*, eosq; altioris fuisse originis non dubitaveris.

Haraz.

Heraldorum classes.

De numero non constat nec de titulis sub hoc ævo. Brevi autem reperiuntur multi *Heraldi*, multi *Pursuivandi*: quos in triplicem classem distribuamus. Alios nempe animadverto merè fuisse ministros Regis, & ad regiam dignitatem (tanquam *in Capite*) pertinuisse. Alios ad regiam sobolem, ejusdemque familias & appennagia. Alios ad familias procerum è regio thoro non oriundas. Qui è primo genere sunt *Heraldi*, solummodo appellantur *Reges armorum* seu *Heraldorum*: & habentes provincias, *Reges* itemq; *provinciales*. Hujusmodi duo tantùm fuere toti Angliæ ex antiquo designati: viz. *Rex partium Australium*, seu *australis provinciæ*, hoc est *Cis-Trentanæ*, (qui subinde **Clarencieux** appellatur:) & *Rex partium Borealium*, seu *borealis provinciæ*, id est, *Ultra-Trentanæ*; **Norroy** dictus vulgariter. Duo itemq; partibus Franciæ, quæ tunc Anglo parebant, scilicet **Guyon**, ævo Edouardi 1. non obscurus, at sub Edouardi 3. eò clarior quòd Jo. Dux Lancastriæ (qui Rex Legionis & Castellæ salutatus est) filiam Pagani Rouet Equitis aurati hoc gerentis officium, in matrimonium suscepit. Deinceps **Agencourt** ab Henrico 5. in memoriam (ut opinor) partæ illic victoriæ, institutus. Unus insuper Hiberniæ, nomen à loco, **Ireland** ferens; quod Edouardus 6. in **Ulster** transmutavit. Hi (inquam) omnes immediatè ad Regem pertinebant, & *Reges* dicti sunt, licèt transmarini quidam contendant, Principis titulum (sive is *Rex*, sive *Dux*, sive *Comes* fuerit) uni tantummodo *Heraldo* communicandum.

Qui dicuntur Reges armorum.

Reges provinciales.

Clarencieux.

Norroy.

Guion.

Agencourt.

Ireland.

Ulster.

Qui vero Regiæ soboli ejusdemque ascripti sunt appennagiis, non *Reges Armorum*, sed *Heraldi* simpliciter appellantur: uti & tertium genus procerum familiis inservientes.

Regis primogenitus seu Princeps Walliæ (cui in titulis etiam est Palatinatus Cestriæ) ex hoc titulo **Chester** habuit (secundi generis) *Heraldum*: & **Falcon** sub eodem *Pursuivandum*. Minores utique filii, suos quique *Heraldos* ab Honoribus, & appennagiis dictos; **Clarence, York, Lancaster, Richmond, Somerset, &c.** Proceres è tertio, satis multi: interdum ab ipsorum nominibus, sed frequentiùs à dignitatibus nuncupatos. Sic *Moubraius* Dux Norfolciæ, *Heraldum* **Moubray**. Humfredus Dux Glocestriæ, & Comes Penbrochiæ, *Heraldum* **Penbroke**. Carolus Brandon Dux Suffolciæ, *Heraldum* **Suffolc**, & *pursuivandum* **Marleon**. Marchio Dorset, *Heraldum* **Groby**. Comes Northumberlandiæ, **Northumberland**, cum *Pursuivando*, **Esperance.** Arthurus Plantaginet Vicecomes *Lisle*, *Pursuivandum* **Lisle**: & Hastingus Baro, sui nominis *Pursuivandum*.

Secundi generis Heraldi.

Tertii.

Exolevit omnino tertium hoc genus: & in sacrum patrimonium redeuntibus appennagiis, genus secundum ad Regem devolvitur, non extinguitur. Sed interea Henricus 4. è familia Lancastrensi; & Edouardus 4. à Comitibus Marchiæ oriundus: familiarum suarum *Heraldos*, **Lancaster** & **March**, in *Reges Armorum* promovebant: ascriptis (forsitan) huic Marchia, illi Lancastria, in ditionem. Nam Richardus 3. (qui priùs fuerat Dux Glocestriæ) *Heraldum* **Glocester** non solum *Regem* constituit; sed Walliam toram ei adjecit in provinciam. Hodie verò istis titulis non funguntur. De **Garter** & **Clarencieux** mox infra.

Secundum genus Regi devolvitur.

Lancaster & March Reges armor.

Glocester Rex armor. Walliæ.

Heraldos nostros (ut Numa Pompilius Feciales Romanos) primus in collegium scripsit idem Richardus 3. corporationisque privilegiis honestavit

Heraldi in collegium conscripti.

honestavit anno Regni sui primo. Immunes à subsidiis, theloniis, & omnibus muneribus reipub. Rex Edouardus 6. An. Regni 3. declaravit. Sed in novem tandem redactos personas (viz. 3 *Reges* & 6 alios *Heraldos*, præter *Pursuivandos*) Philippus & Maria Principes uberiùs adornantes, novo fundaverunt diplomate, in quo tituli & ordo *Heraldorum* sic eduntur.

Garter, Rex Armorum Anglicorum: indefinité.

Clarencieux Rex Armorum partium Australium.

Norroy Rex Armorum partium Borealium.

Windsor.	*Chester.*	*Richmond.*
Somerset.	*York.*	*Lancaster.*

Concesserunt insuper, ut nominati isti *Heraldi Armorum* (loquor è diplomate) *& omnes alii Heraldi, Prosecutores sive Pursuivandi Armorum, qui pro tempore fuerint, inperpetuum, sint unum Corpus Corporatum, in re, facto, & nomine: habeantque successionem perpetuam; nec non quoddam sigillum commune, &c.* Dat. 18. Julii Annis Regnorum 2 & 3.

Corpus Corporatum.

Periscelius.

Garter, quem ego *Periscelium* appello, locum (ut vides) primum obtinet. Nulla tamen donatus provinciâ, at cæteris omnibus *Heraldis* (velut Pater patratus Romanis fecialibus) superinductus. Hunc instituit Henricus 5. Anno Regni . . . ut augustissimo Equitum Garterii, seu *Periscelidis* Ordini, à ministerio esset & solennitatibus: quod audito nomine, vel tu ipse omineris. Curat præterea majorum Nobilium exequias; & in muneris ornamemtum, ex receptâ hucusq; consuetudine, militari cingulo decoratur.

Clarencieux sive *Clarentius* (si Cowellum sequar) ascriptitius *Heraldus* fuit Ducatus Clarentiæ, ab Edouardo 4. *in Regem Armorum* erectus, cum ipsemet Edouardus, sublato Georgio fratre suo, in Ducatum Clarentiæ jure fisci successit. Certus autem hic error. Nam Rogerum Leigh ab Henrico 6. & Gulielmum Horsley ab Henrico 5. *Reges Armorum* institutos reperi, sub nomine **Clarencieux**: eisdemq; tempestatibus Johannem Haswel ab Henr. 5. Thomam Collyer & Johannem Mallet ab Henr. 6. *Heraldos* simplices, è Ducatus nomine, **Clarence** (non **Clarencieux**) appellatos. Sed in unum videtur Edouardus 4. composuisse hæc duo officia, vel alterum omnino sustulisse: nam à primordio Regni ejus, **Clarence** hactenus non apparuit. Quo autem tempore & qua occasione ortum sit nomen **Clarencieux**, non habeo compertum. Edouardo 3. haud antiquius existimo: tunc verò cognitum haud affirmavero. Munus proculdubio longa nititur antiquitate, incerto licèt nomine. Fortè qui hoc olim gessit Australi datus provinciæ, **South-roy** nuncupatus est: ut is qui Boreali, **North-roy**. Nihil statuo. At cùm Galli suos habuerint *Heraldos*, nescio quot secula ante Edouardum 3. imò ante Henricum 3. Anglos tanta semper conjunctos necessitudine, suis caruisse, non est verisimile.

Præest ut dixi **Clarencieux** partibus Angliæ Cis-Trentanis, & toto hoc tractu, de funeribus minorum Nobilium, scil. Baronettorum, Equitum, Armigerorum, &c. solus disponit.

Sed nec istis prætereundum est nomen **Clarencieux**: quod, non minùs quàm omnium *Heraldorum*, eximiè adornavit vir eximius *Gulielmus Camdenus* (Sol in nostrarum antiquitatum zodiaco) radiisque perpetuis illustravit. Creatus hic fuit è Richmundo priùs *Heraldo*, Clarentius Rex Armorum à diva Elizabetha An. Dom 1595. Regni ejus 39. gestoq; modestissimè hoc officio, diem obiit literarum reipub. infœlicem. V. Id. Novembris. Anno stili nostri 1623. & in celeberrimâ Westmonasteriensi Ecclesiâ sepelitur.

Gulielmus Camdenus.

Nor-roy, seu Norreius (cum primariæ sit etiam antiquitatis) originem non prodit: sed eodem in partibus Borealibus, & Ultra-Trentanis, gaudet munere, quo in Cis-Trentanis, **Clarencieux**. Tres isti Armorum Reges, hodiè Equites sunt aurati.

De 6 inferioribus *Heraldis*.

Inferiores sex *Heraldi* non ab officiorum præstantiâ, sed è creationis cujusq; antiquitate, locos obtinent. Nulla autem donantur provinciâ, seu territorio: at sub *Regibus Heraldorum* alternis vicibus ministrantes, partem accipiunt præmiorum; & è fisco referunt stipendia, quòd Honores ad quos ipsi spectabant, in manus Regias devenerunt.

Windesor, sub An. 1366. id est, 38. Edouardi 3. institutus dicitur. Siquidem cum idem Rex Gallos à nostratibus ad castrum *de Aulroy* in Britannia Armoricana, victos esse intellexisset: *Pursuivandum*, rei nuntium (ut Froisardus refert) in *Heraldum* erexit, nomenq; ei **Windesor** cooptavit. Fortè ut Garterii ordini (cujus Windsoriæ capitolium) inserviret: nam inchoatus est ordo iste anno superiori tertiodecimo: & Garterius *Rex Armorum* annos ultra 50. post non apparuit.

De **Chester**, jamdudum diximus. Ortum hunc perhibet sub Edouardo 3.

Richmond, mihi primum obviam venit sub Edouardo 4.

Somerset, ab Henrico 8. fortè institutus est, cum filium suum naturalem Henricum *Fitz Roy* in Ducem creasset Somerseti.

York & **Lancastre** ab Edouardi 3. filiis nomen ducunt; ni Lancastrium paulò altiùs, in familia Henrici Ducis Lancastriæ (Johannis Gandavensis soceri) inchoaveris.

Munus *Heraldorum*.

Domi hi omnes tam *Reges* quàm *Heraldi*, ministerium navant in fastu regio adornando. In Coronationibus, Nuptiis, Baptismatibus, Exequiis, Principum congressibus, & festis majoribus celebrandis. Pompas ducunt, &

curant

curant. Curant illustria spectacula, hastiludia, duella. Curant Nobilium insignia, & genealogias. Quicquid denique ad nobilitatem spectat & rem honorariam, istorum curæ tanquam sacris custodibus, & Templi Honoris Ædituis, demandatur. Foris obeunt legationes; belli, pacis, fœderisque sunt nuncii.

De Pursuivandis. Oportet ut *Prosecutorum* seu *Pursuivandorum* adjungam nomina. Sunt enim ex hoc collegio, & ministri quidem in re *Heraldica*, classe licèt inferiori

Rouge-crosse, præ aliis antiquitate pollet: dictus à cruce rubrâ, quâ S. *Georgius* (divus Anglorum tutelaris, ut Francorum Dionysius) insignitur.

Blew-mantle, à cæruleo paludamento Francicæ Majestatis, quam assumpsit Edouardus 3. nomen (ut opinor) referens.

Rouge-dragon, à rubro dracone, regium Anglorum clypeum sustinente, ab Henr. 7. institutus.

Portculleis, à cataractâ quâ usus est in symbolo idem Henricus 7.

Hi quatuor solummodo videntur fuisse ex antiquo, ordinarii: soli autem duo priores, usque ad Henricum 7.

Heraldi & Pursuivandi exoleti. Totum *Heraldorum* collegium jam absolvimus, nisi quòd ob indolem plus quàm ordinariam, à Regia Majestate nuperrimè additus sit in extraordinarium, Moubreius *Heraldus*; titulo ab Henrici 6. ætate hucusque obdormiente. Exoletos alios *Heraldos* referam. **Leopard** (Normanniæ datum) **Excester**, & **Clarence**; ævis Henrici 5. & 6. (ut item **Mowbrey**) florentes. **Falcon**, sub Edouardo 4. **Carlisle** sub Henrico 7. Præsidi boreali destinatum. *Pursuivandos*, tædet enumerare. Multi enim occurrunt sub quolibet Principe, & incertæ conditionis. Sub Henr. 5. & 6. **Antelope, Falcon, Wallingford, Cadran.** Sub Edouardo 4. **Comfort, Callis**, **Guines**, ad partes Franciæ: **Roseblanch** ad familiam Eboracensem: **Barwick** ad Præsidem item borealem, & Carlileum *Heraldum*, spectantem. Sub Henr. 7. **Hames, Risebanck, Montorgil**, Franciam etiam respicientes; & **Barnes, & Nottingham.** Sub Henr. 8. **Bullen,** Gallicus: **Athlone,** Hibernicus. Sub Elizabetha, **Roseblanch** iterum, & **Hameltue**. Ex his autem tanquam ex inferiori classe, putà extraordinariis, seu Militibus caligatis (qui huc etiam referuntur) perpetuò olim electi sunt quatuor illi superiores (quos diximus) ordinarii *Pursuivandi*: ex *Pursuivandis* siquidem *Heraldi*, &c.

Caligati milites. *Caligati milites*, genus quoddam erant nunciorum militarium, è caligis & pixide insignes, ut *Armillati cursores* ab armillis. De his, vide infra in diatriba de *Militibus*.

¶ *De Præconibus, seu Cerycibus, &c. apud Græcos.*

Videamus tandem quale apud antiquos olim fuit hoc genus hominum, quo appellatum nomine, quo functum munere. Exegit semper necessitas, ut inter ipsos hostes belli haberetur indictio, captivorum redemptio, occisorum sepultura: colloquia, nuncia, responsiones, induciæ: pax interdum & fœdera. Exegit parilis necessitas, ut qui in istis operam navarent, modesti essent, facundi, graves, prudentes, spectatæ fidei & religionis, noti omnibus, omnique liberi suspitione, Electi sunt igitur ex ipsis honoratioribus viri istiusmodi spectabiles, qui non solùm authoritate pollerent, sed è cultu etiam religionis, immunitatem præ se ferentes, tutò irent & redirent, tutò inter acies versarentur. Græcis propriè dicti sunt κήρυκες, i. *Præcones*, *Caduceatores*, & (verbo autocthone, quod apud Senecam legitur) *Ceryces*. Sic enim ille ad Serenum, *Non vis nisi Consul, aut Prytanis, aut Ceryx, aut Suffes administrare rempub.* Ab adjunctis verò, θεράποντες, & ἄγγελοι, *ministri*, seu *famuli*: & *Angeli*, seu *nuncii*. Homerus Iliad. α. *Præcones. Caduceatores. Ceryces. Ministri. Nuncii.*

Ἀλλ' ὅγε Ταλθύβιόν τε καὶ Εὐρυβάτην προσέειπε
Τώ οἱ ἔσαν κήρυκε καὶ ὀτρηρὼ θεράποντε.

Sed tam Talthybium dictis petit Eurybatemque:
Ceryces ambos celebres, fidosque ministros.

Et inferiús.

Χαίρετε κήρυκες, Διὸς ἄγγελοι ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Ceryces salvete, Jovis famuli, atque virorum.

Ob personarum reverentiam; sævus ipse Achilles sic hos excipit, sic hos alloquitur, licèt delicias ejus sublaturi Briseidem venirent. Fas enim *Cerycibus* imperata, etiam apud hostes, liberè enunciare. Hinc exacta in sacrificiis lingua, illis dabatur: Mercurioque sacri, & inter sacerdotes sunt habiti. Sceptra etiam (ut illius ævi Principes & Heroes) gestabant: tum ad authoritatem arguendam, tum ad pangenda fœdera, & dimicationes dirimendas. Principibus tamen famulabantur, & heroibus. Sic enim Eurybates *Ceryx* Ithacensis, Ulyssi; Iliad. β. & Homerus expressè: κήρυκες παρὰ τοῖς ἥρωσι διακονοῦσι. *Ceryces* (inquit) *heroibus sunt à ministerio.* Quippe in conviviis aquam (jungendæ amicitiæ symbolum) in convivarum manus effundebant, & vinum porrigebant, & cytharam. In publicis deniq; negotiis, sua passim obibant munera: unde ab Homero (qui de his plurima) in Odyss. τ. δημιοεργοὶ, appellantur, *i. publicam navantes operam.* Horum authoritatem ex eo

Homerus Mulium *Cerycem* & famulum Amphinomi, *Heroem* vocat. Odyss. σ.

animadvertas, quòd acerrimè dimicantes Hectorem & Ajacem (eminùs primò missilibus, & jam comminùs rem acturos gladiis) *Cerycum* dirimit interventus. Iliad. η.

Καὶ νύ κε δὴ ξιφέεσσ' αὐτοσχεδὸν οὐτάζοντο,
Εἰ μὴ κήρυκες Διὸς ἄγγελοι ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν
Ἦλθον, ὁ μὲν Τρώων, ὁ δ' Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων,
Ταλθύβιός τε, καὶ Ἰδαῖος, πεπνυμένω ἄμφω.
Μέσσῳ δ' ἀμφοτέρων σκῆπτρα σχέθον, εἶπέ τε μῦθον.
Κῆρυξ Ἰδαῖος πεπνυμένα μήδεα εἰδώς,
Μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε, μηδὲ μάχεσθον.

Nos Latinè.

Et jam vulnifico pugnassent comminùs ense
Ni Jovis atque hominum legati fortè stitissent
Ceryces: Tros hic Idæus, & ille Pelasgus
Talthybius; prudens, & sceptro clarus uterque
Sceptra tenent ambo coituros inter, at unus
Idæus loquitur: dilecti ô mihi nati,
Desinite, & fortes cohibete à sanguine dextras.

Quot, & qui *Ceryces* in Græcorum exercitu.

Principes tanquam filios alloquitur. In Græcorum exercitu (qui è 12. fertur constitisse myriadibus) novem erant *Ceryces* seu *Præcones*. Sic enim Homerus Iliad. β.

——ὅμαδος δ' ἦν ἐννέα δέ σφέας
Κήρυκες βοόωντες ἐρήτυον.——i.

Erat autem tumultus, sed novem Ceryces, ipsos vociferantes cohibebant.

Nomina à Spondano exhibentur.

Talthybius	*Eurybates* 2.	*Stentor.*
Eurybates 1.	*Asphalio.*	*Theotes.*
Odius.	*Eteoneus.*	*Calchas.*

Tot in Regno Angliæ *Heraldi.*

Sunt qui Græcos sacrum quiddam in hoc numero arbitratos, suis eum *Cerycibus* coaptasse opinantur. Nostris verò *Heraldis* fortuitò accidit (ut supra vides) Quod à Gerardo Leigh non observatum miror. Totus enim novenariis delectatus, artem totam *Heraldicam* novenatiis consumpsit divisionibus: *Heraldorum* interea oblitus, i. sui ipsius professionis. Hæc apud Græcos.

De Fecialibus, Sagminariis, Verbenariis, &c. apud Romanos.

Nuncius.

Ut Homerus ἀγγέλους hos vocat; ita Virgilius *Nuncios*. Quem enim monomachiam Æneæ indicturum emisit Turnus, hoc modo alloquitur Æneid. 12.

Nuncius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno,
Haud placitura refer.

Nuncius regius Nuncius publicus.

Eodem sensu apud Livium lib. 1. *Nuncius regius*, & *Nuncius publicus*. Qui autem bellum apud Romanos indicebant. & in istiusmodi versabantur muneribus, *Feciales* vulgariter nuncupati sunt, à *faciendo* (ut Festo placuit) *quòd belli pacisque faciendæ penes eos jus erat.* Aliis à fœdere sanciendo, ideoque scribunt per æ, *Fæciales*: ut Marcellus & Livius. Bellum verò non licebat inferre, nisi quatuor ex his de injuria conquerentes, satisfactionem priùs ab inferentibus petiissent, justè susceptum denunciassent, atque unus *hastam ferratam, sanguineam aut præustam* (sunt Livii verba) *ad fines eorum ferret, & non minus tribus præsentibus puberibus* re exposita, bellum indixisset, ipsamque hastam in fines eorum projecisset.

Legati sancti. Oratores.

De clarigandis & repetendis sic emissi *Feciales*: *legati sancti*, & *sancto munere functi* dicuntur, necnon Oratores; ut è Nonio Marcello lib. 3. ca. 12. constiterit: Qui præterea è Varronis (de vita Pop. Rom.) lib. 3. *Fæcialium* numerum refert fuisse 20. atque eos de injuriis cognovisse & judicasse, legatis impositis. Erant autem sacerdotes, à Numa Pompilio in Collegium (ut diximus) instituti, suo audientes antistiti: qui à patrando, i. (ut Livius exponit) à sanciendo fœdere, *Paterpatratus* dicitur. Hujus & perinde *Fæcialium* creandorum ceremoniam ab eodem Livio accipe lib. 1. ubi post multa huc appositè spectantia: *Fæcialis* (inquit) *erat M. Valerius: Patrempatratum Sp. Fusium fecit, verbena caput capillosque tangens.* Vide Locum.

Numerus Fœcialium.

Paterpatratus.

Moris quippe fuit, ut *Feciales* verbena aut sagmine, herbis sacris è Capitolio petitis, coronarentur: præsertim de pace acturi. Inde *Verbenarii, Sagmarii,* & *Sagminarii* (sensu quo *Caduceatores* à ferendo Caduceum, vel ejus characterem) nuncupati sunt. Sed transferuntur interdum omnes istæ appellationes, ad minaces ipsos *Feciales*, belli nuncios, significandum. Quippe & hi eadem aliàs gerebant symbola, ut è gestaminis sanctitate, dignoscerentur sancti; eoque forent ab injuriis immunes. Nam ut in ff. tit. de rer. divis. *Sanctum est quod ab injuria hominum defensum atque munitum est. Sanctum autem dictum est à * sagminibus: sunt autem sagmina quædam herbæ quas legati Pop. Rom. ferre solebant, ne quis eos violaret, sicut legati Græcorum ferunt ea quæ * cerycia dicuntur.* Hinc Catonis illud: *Caduceatori nemo homo nocet.* Verbena autem redimitos fuisse *Feciales*, tam bellum indicentes, quam pangentes *fœdera*, indicat Servius ad illud Virg. Æn. 12.

Verbenarii. Sagmarii. Sagminarii. Caduceatores.

Velati lino & verbena tempore vincti.

*Imò, à *sanciendo.*

* i. *Caducea.*

Verbena

Verbena (inquit) *propriè eſt herba ſacra, ſumpta de loco ſacro Capitolii, qua coronabantur Fœciales, & Paterpatratus fœdera facturi, vel bellum indicturi.* Hæc de *Fecialibus*, quam nos vocem per diphthongum non ſcribimus, ne ad fœdera pangentes ſolummodò reſtringeretur.

Fœciales per œ diphthong.

Quare Heraldi dicuntur Reges: at priùs de ſceptris Cerycum.

Fuſiùs in *Heraldorum* gratiam diſſerui, ut tam muneris quam nominis rationem à veterrimis ducerem. Quare autem dicuntur *Reges*, aut nondum aſſequor, aut certè dubius. Coronari eos video, & conſecrari; & torque, & inſignibus Regis indui: ſceptro tamen (poteſtatis ſymbolo, ut antiqui *Ceryces*) non donari. Sed *Ceryces* ipſos nuſquam reperio Reges appellatos: nec σκῆπτρον Græcis virgam Regiam ſolummodò notare, ſed aliam quamlibet: adeo ut Homerus in Odyſſ. *ν.* illam mendicorum, σκῆπτρον nuncupat. *Ericum* autem quale fuit, deſcripſit Suidas, nomen ei à latoribus, κηρύκειον imponens. Κηρύκειον (inquit) ξύλον ἔχον ἑκατέρωθεν δύο ὄφεις περιπεπλεγμένους, καὶ ἀντιπροσώπους ἀλλήλοις κειμένους, &c. Id eſt. *Cerycium* (nam & ſic vocat Juſtinianus virgam Cerycum ſeu Caduceatorum) *baculus eſt utrinque habens duos ſerpentes implexos, & faciebus invicem adverſos: quem Præcones* ſeu *Ceryces ferebant: nec fas erat eos violare, quocunque venirent.* Addit: *rectum baculum* inter *adverſos ſerpentes*: rectam rationem notare, inter adverſos exercitus, obſervandam. En, Mercurio ſacri, Mercurii gerunt inſigne; clientes patroni caduceum, ſeu virgam ſacratam. Hoc idem Julius Pollux lib. 8. legatis tribuit. Κηρύκειον (inquit) φόρημα ἦν τῶν πρεσβέων, i. *Cerycium eſt geſtamen legatorum.*

Sceptrum *Cerycum*, ſeu *Caduceatorum.*

Cerycium quid.

Philo Judæus lib. de legatione ad Caium Πάλιν κηρύκειον ἀναλαμβάνει, δεῖγμα συμβατηρίων σπονδῶν. πόλεμοι γὰρ ἀνοχὰς καὶ διαλύσεις λαμβάνουσι διὰ κηρύκων εἰρήνην καθισταμένων· οἱ δὲ ἀκήρυκτοι, συμφορὰς, ἀτελευτήτους ἀπεργάζονται, καὶ τοῖς ἀμυνομένοις. id eſt: Sic ut caduceum ſumit (Mercurius) inſigne pacificatoris & authoris fœderis. Nam bella Caduceatores fœcialeſque dirimunt, afferendo pacem aut inducias. Qui niſi admittantur, nec modus nec finis erit calamitatibus, & ultro utroque illatis injuriis. Interprete Sigiſmundo Geleneo.

Franci veteres (qui in multis Græcos ſequuntur) in iſtiuſmodi ritibus, virgis etiam conſecratis uſi ſunt. Sic enim Gregorius Turonenſis, lib. 7. ca. 32. *Poſt hæc, miſit iterum Gundebaldus duos legatos ad Regem, cum virgis conſecratis; juxta ritum Francorum, ut ſcilicet non contingerentur ab ullo. Legatos*, hîc accipio pre *Heraldis*, ut etiam apud Julium Pollucem; ſed quales erant virgæ, nec illi exprimunt, nec ego definio. *Conſecratas* dicit Gregorius (ut illa Mercurii) ſed hæ ex more Gentium, illæ (non dubito) Chriſtianorum: licèt ſerpentibus fortè non inſignes, quòd bellum illaturi mitterentur, non pacem. Ritus veſtigium retinuiſſe videtur Fredericus Dux Saxoniæ: qui An. D. 1545. bellum Carolo 5. indicturum famulum nobilem delegans, virgâ eum tenui (quali utuntur equitantes) inſignivit.

Virgæ conſecratæ.

Quibus adjeceris quod ad Homerica illa *Virgilii* notat *Servius*, Æneid. 12. col. 1755. a. Ut autem ſceptrum adhibeatur ad fœdera, hæc ratio eſt: quia majores ſemper ad fœdus ſimulachrum Jovis adhibebant: quod cum tædioſum eſſet, præcipuè quando fiebant fœdera cum longè poſitis gentibus, inventum eſt, ut ſceptrum tenentes quaſi imaginem ſimulachri redderent Jovis. Sceptrum enim illius eſt proprium: unde nunc tenet ſceptrum Latinus, non quaſi rex, ſed quaſi Paterpatratus. Hæc de ſceptris.

Cerycium verò non ſolum dicitur de caduceo, ſed de quovis *Cerycum* geſtamine: perinde & veſtem *Heraldorum* inſignibus refulgentem, *Cerycium* probè appellemus.

Cerycium.

At quæritur (inquam) cur *Heraldi* dicuntur *Reges*. *Rex* Latinis interdum divitem notat, & potentem. Parum hoc ad *Heraldos*. *Roy* autem apud Francos (inter quos originem nominis libentiùs quæro) prępoſitum, & viſitatorem interdum ſignificat. Sic *Roy de merciers* nuper appellatus eſt, qui rem venalem in Aula exercentibus præponebatur; merces, pondera, & menſuras curaturus. Sed edicto Regio An. Dom. 1597. nomen ejus (ut ludibrium majeſtatis) in *viſiteur* mutatum eſt. Erat & antiquior quidam, *Roy de Ribauldes* dictus: cujus in munere fuit, Aulam luſtrare, balatrones, inſidiatores & fæcem populi arcere, manu ſtipatus ſagittariorum. Hujus utique titulum, illo ævo ademit Carolus 6. qui regnum iniit ſub An. Dom. 1381. & ſucceſſit (ut opinantur) *Provoſt de l'hoſtel*, poſtea *le grand Provoſt de France, & de l'hoſtel du Roy* nuncupatus. Sed interea, ut florente Romano Imperio, *Rex* etiam dictus eſt, qui ſacris præfuit, & ceremoniis: ſic *Heraldis*, Regis curantibus ceremonias, & ſacram dignitatem, ſua manſit regia appellatio. Præſertim dum perſonam Regis quodammodo exhiberent, coronati, conſecrati, & armis ſeu inſignibus Regiis (ut ſupra diximus) tanquam ipſius Regis militari indumento, adornati.

Quare dicuntur *Reges*.

Roy de merciers

Roy de Ribauldes.

Rex ſacrorum

Roy de Heraudes.

Facti ſic videntur velut ſtatuæ ſui Principis; cujus ideo titulum (ſive Regis, ſive Ducis, ſive Comitis) aliquando accipiebant. *Heraldus* ſcilicet Regis Franciæ, *Rex armorum Franciæ*, appellatus eſt. *Heraldus* Ducis Britanniæ minoris, *Dux armorum* illius *Britanniæ*; & *Heraldus* (ut fertur) Ducatus Normanniæ. *Dux armorum Normanniæ, &c.* Inſignitus eſt etiam *Rex armorum* corona deaurata inſtar Regiæ; *Dux* verò *armorum*, circulo tantùm, ſeu corolla Ducali. Hinc ſub uno Rege vel Principe, unicum habendum Regem vel Principem armorum, quidam aſſerunt, ut ſupra diximus. Ob Regi-

Heraldi Principis ſui titulum gerunt.

Dux Armorum

um autem honorem ſanctiùs conſervandum, edicto cavit Philippus Auguſtus, ut Regalium hæ rituum Ceremoniæ, nulli conferrentur Regii armorum muneris candidato, donec cingulo militari (ipſis olim Regibus in deſiderio) ornaretur.

Heraldi conſecratio.

Quoad conſecrationem *Heraldi*, nihil eâ magis antiquitatem prædicat. Nam ut miniſtri illi antiqui ſacri fuiſſe memorantur & ſacerdotes: ſic *Heraldus* quilibet hodie è priſco Ethnicorum more (res enim inde petitur) conſecratur: Principe, aut vicario ejus Comite Mariſcallo, craterem vini in *Heraldi* caput provoluti in genua effundente, nomenque muneris imponente. Hæc libandi olim & conſecrandi ceremonia. Dicant myſtagogi. Ego Æneæ Sylvii Epiſcopi, qui ſubinde Pius 2. ſalutatur, Epiſtolam in ſcenam dabo.

Leigh ait, aqua mixti.

Heraldorum nomen & officium unde exortum ſit, *Ep*.CXXVI.

Æneas Dei gratia Epiſcopus Senenſis, Domino Joanni Hinderbach, Secretario Regio & amantiſſimo fratri, S. P. D.

QUærere multi ſolent unde ſit *Heraldorum* nomen exortum: Quis *Heraldos* primus inſtituit, & quid officii genus hoc hominum inter mortales habeat. Quæ res mihi quoque aliquando fuerunt dubiæ, ſed cupienti plurima noſſe, ut eſt humanum ingenium, quærentiq; certior fieri, apud Angliam, quæ olim Britannia dicebatur, in ſacrario nobilis ædis ſancti Pauli Lundonienſis, vetus hiſtoria in manus venit, ante annos ſexcentos, ut ſignatum erat, conſcripta; quæ ſi vera eſt, & meæ poteſt & aliorum ſatisfacere cupiditati. In ea quid invenerim tibi ſcribere decrevi, ut acri tuo judicio, cum viro primario & doctiſſimo Domino Ulrico de monte Solis quid tenendum ſit cenſeas, mihique reſcribas.

Thucydides.

Author hiſtoriæ Thucydides Græcus annotatus erat, quem fama celebrem & clarum novimus, tranſlatoris nomen nullum inveni. Conſtat tamen peritum fuiſſe, qui magnum illum & facundiſſimum authorem Latinæ linguæ non minorem quam Græcus eſt reddidit. Non teneo verba hiſtoriæ, ut erant contexa, ſententiæ memini: in ea ad hunc ferè tenorem ſcriptum erat.

Heraldi & *Heroes* qui, & unde.

Heraldi ſunt qui apud majores noſtros *Heroes* vocitabantur, quos majores hominibus, diis minores fuiſſe tradunt. Nam quem priſci rebus geſtis inſignem videbant, gratum populis, virtute ſublimem, in Deorum cœtum colligebant, ſi modo miracula extabant, quibus eum ſupra naturam aliquid operatum fuiſſe conſtaret. At ſi miraculi nihil erat, virtus tamen admirabilis videbatur, hunc neque Deum neque hominem compellare fas putabant, ſed medium inter utrumque ſortiti vocabulum, *Heroem* vocabant, quaſi ſemideum: Sic *Heroes* introducti à quibuſdam corrupto vocabulo *Heraldi* ſunt appellati. Illos autem inſtituit primus omnium Dionyſius, qui etiam primus armatus & cum exercitu invaſit Indiam, ac rudes illos & agreſtes homines, corticibus arborum, & crudis ferarum carnibus utentes, in urbes legit, boves aratro jungere, frumenta ſerere, Deos colere, nutrire comam, mitram ferre, & unctiones docuit unguentorum. Fuitque his dator vini ſicut & Græcis, armavit eos armis Martialibus, & ad uſum vitæ cultioris erexit. Quibus compoſitis cum vellet abire atque alias luſtrare regiones: fuerunt complures in ejus Comitatu qui jam ſenio confecti & aſſiduis attriti laboribus, neque remanere volebant ſine Rege, neque ſequi ducem volebant. Receſſurumque principem, lachrymis & fletibus obſecrabant ut ſui miſereret. Ad quos * Liber pater, Ponite curas, inquit, commilitones fratreſq; mei, diu pugnaſtis, diu me ſecuti eſtis, ego alia ex aliis in fata vocor, vobis jam parata quies eſt, & hîc præmia laboris vos manent. Siſtite hîc & urbem hanc, terram quam veſtri mihi lacerti quæſiverunt, poſſidete. Ego vos hodie militiæ laboris abſolvo, veteranos milites eſſe volo, *Heroaſq*; vocari. Munus veſtrum erit reipublicæ conſulere, ſontes arguere, laudare probos, cæteris muneribus vacabitis: quocunq; gentium terrarumq; veneritis, victum vobis Reges veſtitumq; dabunt, honoratiores apud omnes eritis. Xenia vobis principes offerent, ſuaſque veſtes condonabunt. Stabit fides dicto veſtro, mendacia horrebitis, proditores indicabitis, qui fœminas malè habent, hos infames aſſeverabitis. In omni terra libertas vobis eſto, ſecuruſq; vobis tranſitus & incolatus. Si quis vos veſtrumque verbo factoque angariaverit quempiam, gladio ferietur. Cæterum ex amicis meis bacchoſiſſimum Spartembam vobis Regem Indiſque conſtituo, qui vobis alimenta præbeat & annuas ſtipes. Qui cuſtodiat privilegia veſtra, & honoratos vos habeat, ex grege veſtro ad Regni faſtigium evocatus: vos illi conſulite, & poſteris. Cujus ſi genus defuerit, ex vobis veſtriſq; liberis Reges Indorum ſumite. Atque ſic adhortatus *Heroas* Dionyſius ex India duxit exercitum.

Dionyſius, i. Bacchus inſtituit *Heraldos*.

* i. Bacchus.

Heroum privilegia à Baccho data.

Veterani. *Heroes*.

Rex *Heroibus* datur.

Spartembas autem regnavit ſuper Indos quinquaginta & duos annos. Budamq; filium ſucceſſorem reliquit, qui cum regnaſſet annos viginti, inſtituto filio Cradena vitam finivit. Ac poſt eum per duodecim generationes *Heroum* ſoboles uſque ad Herculem regnavit in India. Hercules autem cum domitis terrarum monſtris, ac ſævitia tyrannorum deleta, penetraſſet Indiam, Regnum *Heroum* in ſe recepit. Privilegia tamen his non ademit, ſed auxit eorum numerum, conſcriptis inter eos qui ſecum ab Hiſpania & Mauritania militaverant,

Regum ſucceſſio.

Hercules auxit privilegia.

rant, & contra Gerionem triplicis animæ, & Antæum terræ filium arma tulerant, longis itineribus & ſenecta ætate defunctis. Sed cum veniſſet ad mortem, multoſq; filios haberet (multis enim mulieribus matrimonio junctus fuit) unicam autem filiam ſuſtuliſſet Pandeam nomine, huic Regnum commiſit. Et ut oſtenderet *Heroas* quanti faceret præ cæteris liberis, unum ex numero *Heroum* nomine Jobarem, virum filiæ dedit, qui Regem gereret, quingentoſque huic elephantes, quatuor millia equitum, & centum triginta millia peditum conſtituit, quibus Regnum tueretur. Ex hoc natus eſt Polimbotras à quo dicta eſt urbs maxima Polimbotra. Cujus poſteritas uſq; ad Alexandrum magnum, per centum & triginta octo Reges Indiam gubernavit. Ex quibus ortus eſt Porus, cujus virtutem miratus eſt Alexander, atque adeo dilexit ut victor victo Regnum dignitatemque reſtituerit.

Et Alexander Magnus.

Tum quoque Alexander ex ſuis militibus *Heroas* legit ſenes quingentos, longa & laborioſa nimis militia contritos, quos Poro commendavit, quibus ſingulis annis in ſingula capita viginti argenti talenta daret: adjecitq; privilegiis *Heroum*, ut aureo & purpureis coccineiſq; veſtibus, & paludamento uti poſſent. Quin & arma Regia & inſigne deferre, quovis gentium terrarumq; loco fuerint. Si quis hos manu pulſaſſet aut verbo læſiſſet, eum capitis reum eſſe, bonaque ſua fiſco deberi. Sic Thucydides, ut ille refert qui tranſtulit, qui ſimilia Herodotum, & Didimum, & Magaſtenem, & Xenophontem ſentire contendit. Additque demum ex perſona ſua autor ignotus.

Hæc & quæ ſequuntur ſunt Interpretis.

Habemus igitur *Heraldorum* nomen idem ſignificare quod apud veteres *Heroum* ſignificabat, Dionyſiumque primum hoc genus hominum, apud Indos, inſtituiſſe. Officium eorum eſſe ut Regibus aſſiſtant, ut conſulant reipublicæ, ut virtutes extollant, vitia fulminent. Nec aliud ſunt quam milites *Veterani*, qui poſt multa egregia facinora, multaque bella mirificè confecta, & ampliſſimos triumphos, exhauſti viribus feſſique ſenio, à labore militari remittuntur, & in curiam conſulturi accerſuntur.

Veterani.

Heroes apud Judæos.

Traditum quoque apud majores eſt hujuſmodi homines ſemper honoratos fuiſſe, ac tum Saulis, tum Davidis, Salomonis, tum cæterorum Regum Hebræorum latera conſtipaſſe. Quin & inter Machabæos hæc dignitas locum obtinuit.

A Julio Cæſare honorati.

Legimus & Julium Cæſarem, cum, victo Pompeio, in Ægyptum perrexiſſet, hoc nomine & hoc honore pleroſque ſuos commilitones donaviſſe, qui ſecum & in Gallia & in Britannia & in Germania & in Græcia, forti pectore militaverant, jamque torpente ſenecta languebant.

Et ab Octavio Auguſto.

Nec Octavianus Auguſtus hoc præclariſſimum genus hominum neglexit, qui ſuperato, apud Accium, Marco Anthonio, extincta Cleopatra, cum Parthorum ſuperbia, timore poſito, veniam poſtulaſſet, ablatoq; Marco Craſſo cum precioſis muneribus ſigna remiſiſſet, tum Reges Indorum ad famam tanti nominis moti, uſque ad Hiſpaniam legatos miſiſſent, ac ultro parere ſe Romano Imperatori obtuliſſent. Cum ſubmerſo Cantrabro, terra marique pacem Romanus populus haberet, clauſiſſetq; denuo jam portas, hujuſmodi fertur legem tuliſſe. Omnes idcirco mortales exercere ſe ſolent & objectare periculis, ut aliquando pace frui quietè poſſint. Nec labor eſt ullus qui præmia non expectet. Ea propter majores noſtri militibus qui benè pugnaviſſent, non ſolum ſtipendia quibus ſe ſuamque poſſent nutrire familiam, ſed honores ampliſſimos conſtituerunt; ut coronas, armillas, haſtas, & alia virtutis inſignia, quaſi ſolamen & præmium laboris exacti. Similiter & nos facere decet, qui diis faventibus & magna virtute militum, rem Romanam reſtituimus, & altam pacem toto reformavimus orbe, ne milites qui longa & duriſſima nobiſcum bella peregerunt, ac plurimum ſanguinis tum ſui tum hoſtium effuderunt, ſine mercede tanti laboris evadant. Quiſque ergo per decennium nobiſcum militaveris, ſi modo quadragenarius fueris, ſive pedes, ſive eques ſtipendia merueris, militia poſthac & omni labore vacato, *Heroas* eſto, veteranuſque miles. Nemo te civitate, foro, templo, hoſpitio, domo prohibeat. Nemo tibi crimen aſcribat, onus imponat, pecuniam ex te quærat. Si quid peccaveris, ſolam Cæſaris vindictam expectato. Quicquid turpitudinis admiſerint homines, te judicem propalatoremque timeant, ſeu privati, ſeu principes fuerint. Quod dixeris affirmaveriſque, nemo falſum arguat. Libera & aperta tibi omnia itinera locaque ſunto. In ædibus principatum menſa tibi potúſque eſto. Stipendia quibus te tuamque domum ſerves, ex publico quotannis habeto: quam legitima face duxeris uxor, cæteris fœminis præferatur: quem exprobaveris infamemque dixeris, hic reprobatus homo & infamis eſto. Arma, inſignia, nomina, & ornamenta *Heros* ferto quæ Reges decent. Quæ dicere aut facere velis, ubivis gentium, locorum, nationumq; facito. Si quis tibi injurius fuerit, cervice careto: utque ſenectuti tuæ quietius, Cremonenſium, qui contra vos Anthonii partes foverunt, agros tibi tuique ſimilibus viritim dividendos aſſignamus, qui ſi pauci fuerint, addimus & Mantuanos, ut bona fide & alta virtute profuiſſe te reipublicæ gaudeas. Sic Octavianum veteranos ſuos honoraſſe confirmant.

Ejus privilegia *Heroibus* & *Veteranis* data.

Hannibal.

Decreverat idem Pœnus Hannibal facere, niſi fortuna fractus adverſa, Antiochi Regis & Pruſſiæ coactus fuiſſet ſupplex tribunalia petere.

Attila.

Comperimus Attilam Hunorum Regem quamvis efferatum & inanem gloriam, ſimilia ſuis veteranis privilegia contuliſſe. Neq;

The-

Theodoricus. Thedoricus Gothorum maximus & audentissimus Rex *Heroas* inhonoratos reliquit, quibus & civitates & provincias tributarias fecit. Carolus autem magnus qui primus post Græcos aqud Romanos suscepit imperium, Germanus homo ex antiqua Francorum prosapia natus, postquam Saxones sæpius rebellantes multa vi domuit, ac faces Hunorum Longobardos ab infestinatione Romani præsulis exterruit, suscepto Cæsaris nomine & Augustus appellatus, milites omnes qui tanti laboris comites fuerant, in hunc modum honore fertur & libertate donasse. Ite, inquit, milites mei, vos *Heroes* vocabimini, socii regum & judices criminum. Vivite posthac laboris expertes, consulite Regibus, & publico nomini turpia corripite, favete fœminis, juvate pupillos, consilio circundate principes, ab his victum, vestitum, stipendiumque petite. Si quis negaverit, inglorius infamisque esto. Si quis injuriam vobis intulerit, reum se majestatis agnoscat. Vos autem caveritis ne tantum decus tantumque privilegium justo bellorum labore partum, aut ebrietatis, aut scurrilitatis, aut alio quovis vitio maculetis. Ne quod vobis largimur ad gloriam, redundet ad pœnam, quam de vobis sumendam si forsitan excesseritis, nobis & successoribus nostris Romanorum Regibus perpetuo reservamus.

Carolus Magnus.

Verba Æneæ Sylvii. Hæc sunt quæ de nomine & institutione *Heraldorum* quos *Heroas* fuisse constat, apud antiquos scripta comperimus. Cur autem nostris diebus, qui nunquam militarunt, & abjecti quidam homines hoc nomen assequuntur, nescio causam nisi quia omnia degenerant, nec est hominum genus quod stet suis legibus. Nam & indocti doctoris insignia recipiunt, & qui nudum nunquam ensem viderunt, militiam profitentur, nitentque calcaribus aureis: atque ut de nostra dignitate dicamus, absque moribus, sermone leves atque vita, cathedram Pontificalem audemus ascendere. Quære religiones, percurre mechanicas artes, omnes oberrant, nihil est quod suis legibus puris inviolatisque perseveret. Vale & si quid habes quod consonet authoritate dignum & fide, scribito nobis, nostri memor & amans. Cujus rei Michaelem Pfullendorffium consecretarium tuum & nostri diligentem doctrina plenum, aut judicem aut arbitrum experiemur. Ex Vienna Calendas Junii, Anno Domini M.CCCCLI. Hactenus Æneas.

Censura. Narratio (me judice) parùm fida. Neque enim Authoribus convenit, neque seculis. Numquid *arma regia* sensu heraldico (ut hîc videntur) Thucydidi, & Magno Alexandro cognita? Erratum dixeris ab interprete. Cedo. At Interpretem perinde multò recentiorem fateberis, quàm supponit Episcopus. Nam se hæc invenisse ait in Historia *ante annos sexcentos, ut signatum erat, transcripta*: dataque est ejus epistola, An. Dom. 1451. His igitur si 600 ademperis, restat Annus Dom. 851. & Carolus Magnus non est salutatus Imperator, usque Annum 802. Sic ut scribi oportet, aut in vita Caroli, aut mox ab excessu ejus: quo certè tempora nulla mihi occurrit mentio de *Regibus Romanorum*; nec inter sequentes Imperatores, diu postea. Vox etiam *Heraldus* multò in historiis est recentior. Quippe tenuis admodum, ne dicam in ludibrio fuit *Heraldorum* æstimatio, sub ætate Philippi Augusti si *à le Romans de la Charrette* tunc (ut Fauchetus refert) edito, fides adhibenda. Sic enim illic legitur.

A tant ¶ & vous ¶ un garnement — ¶ *C'est voicy.*
Un Hiraut darmes en chemise
Qui en la taverne avoit mise
Sa cotte avec sa chaussure
Et vint nus piez grand alleure
Desafeublez contre le vent
L'escu trouva à l'huis devant
S'entre ¶ ens & vit gesir al lit — ¶ *C'est Si entre dedans.*
Lancelot.

Vilem etiam & spurcam vestem, *Hiraudie*, appellabant. Sed hæc à Cantoribus, *Heraldis* impostita (dum lites invicem & propudia ferrent) Fauchetus opinatur. Postquam autem Philippus Augustus (qui fastum Regium mirè apud Gallos auxit) *Regem* suum *armorum* (*Monjoy* nomine) ejusque successores Equestri dignitate, & splendidis beneficiis adornaverat: cœperunt jam inde *Heraldi* spectabiles fore, & in precio. Scripta igitur ista narratio videtur ex illa tempestate: & Carolo 4. Imperatori, potiùs quàm Carolo Magno tribuenda. *Hiraudie.*

¶ *Herbagium.*] Vox forens. à Gall. *herbage*. Vestura terræ quæ dentibus animalium decerpitur. Occurrit frequens pro jure depascendi alienum solum, ut in forestis, &c.

¶ *Herd.*] In confirmat. libertatum Decani Eccl. S. Petri Eboracens. an. 5 Hen. 7. rotull. 6, 7. & seqq. inter alia, sic legitur. *Herd, i. domestica, vel intrinseca familia.* Rectè, à Sax. hiræd. Inde clerus, bircopphiræd: *paterfamilias*, hiredealdor dicitur. Hinc **an hired Servant**, idem sonat quod *servus domesticus, vel in familiam susceptus*: **to hire**, *in familiam conscribere.*

¶ *Here.* Saxonicum, al. herge: *exercitus.* Amerpachio, & aliis, **Hare.** Sic (apud Cujaicum in præfatione lib de feudis) *Heribannum & Haribannum*: *Herislit* & *Harislit*: multæque alias voces militares. Saxonibus autem nostris isto nomine censetur multitudo, quæ 35 homines excesserit: ut in Inæ LL.ca. 13. definitum est, de quo, Vide *Hloth.* **Here** etiam Germanis, idem quod Latinis *herus & dominus*: hac autem interpretatione, nec in vocibus militaribus reperio, nec

nec (quod ſciam) apud Saxones noſtros.

¶ *Herebannum*, *Heribannum*, *Haribannum*, & *Aribannum*, abjecta aſpiratione] Indictio exercitus; & mulcta non ambulantis in exercitum, evocati. A Saxonico atque item Germanico here; Amerpachio, Hare, i. *exercitus*: Ban, *edictum*, *mulcta*. Non duco ab Here pro *domino*, ut ſignificaret *dominicum bannum*, cujus fit mentio, Longobard. lib. 1. Tit. 14. l. 9. & 11. & aliis locis compluribus. Nam *dominicum bannum* indefinitè dicitur de quovis Principis edicto: *Heribannum* ſolummodo de militari. Et ſcribitur plerunque per *i*. *Heribannum*, à Sax. hereg pro *exercitu*, g in *i* (ut in *Halimot* pro *Halegemot*, & multis aliis) tranſmutato. Carolus Calvus in edicto Piſtenſi ca. 3. *Heribannum* exponit, *hoſtis* (i. exercitus) *adnuntiationem*. ——*quando* (inquit) *neceſſitas nobis evenerit, ut hoſtem noſtrum adnuntiemus uſque conſtituta loca, &c.* ut hic etiam mox in Capitular. Ego *in hoſtem bannitus*, accipio pro *heribannitus*,

Heribannitus.

Herebanni Lex.

Francis & Germanis in lege fuit, ut die & loco indictis, evocatus quilibet ſe exercitui ſiſteret militaturus. Vaſſallus equo & armis (pro more feudi) inſtructus: ne abſentiam interdum lueret amiſſione feudi. Omnes verò ſub pœna 60. ſolid. quam ſi non eſſet ſolvendo, in ſervitium Principis mancipati ſunt, donec per ſpatia ſatisfacerent. Capitul. Caroli lib. 3. ca. 67. *Quicunque liber homo in hoſtem bannitus fuerit, & venire contempſerit, plenum heribannum, id eſt, ſol. 60. perſolvat. Aut ſi non habuerit unde illam ſummam perſolvat, ſemetipſum pro Wadio in ſervitio principis tradat, donec per tempora ipſe bannus ab eo fiat perſolutus: & tunc iterum ad ſtatum ſuæ libertatis revertatur.* Mitiùs autem cavetur in Additionibus ejuſdem Caroli ad L. Salic. par. 3. §. 12. ut legitimum ſeu integrum *Heribannum* (id eſt 60. ſolid.) ab eo ſolùm penderetur qui ſex libris æſtimatus eſt: ab eo verò qui tribus libris, niſi 30. ſolidi; ab eo qui duobus libris, niſi 20. ſolidi: ab eo qui tantùm 20. ſolidis æſtimatur, niſi 5. ſolidi. Sed de eo qui *regales honores* habebat, Statutum eſt Capit. lib. prædicto, ca. 69. ut *quot diebus poſt placitum condictum veniſſe comprobatus fuerit, tot diebus abſtineat à carne & vino.* Vide plura in his & ſeqq. capitibus. Qui verò Imperatori Romam cum exercitu proficiſcenti coronam ſumpturo, non aderant evocati, ipſis feudis privantur: quod poeta Ligurinus belle deſcripſit, ut ſupra videas in diatriba *de feudis*. Hæc de non prodeuntibus in exercitum: differentes acriùs puniuntur, ut in *Heriſliz* dicetur.

In Chartis & paginis antiquis idem ſæpe eſt, *profectio militaris*, & *Expeditio*; quod (Sax. herefare) Germanis *heribannum*: Gallis & noſtratibus penè, *Eſcuagium*, ſaltem illud quod *certum* appellamus.

Herefare.

Heribannum quandoque etiam intelligitur de tributo & ſubſidio, quod ad alendum exercitum conjicitur: Saxonibus here-geld.

Heregeld.

Heribannator: qui *heribannum* colligit. Capit. lib. 3. Tit. 34. *Qui heribannum ſolvere debent, conjectum faciant ad heribannatorem.*

Heribannator.

¶ *Herebrugius.*] L. Salica. Tit. 67. De eo qui alterum Herebrugium clamaverit. *Si quis alterum herebrugium clamaverit, hoc eſt ſtrioportium, aut qui æneum portare dicitur, ubi ſtriæ concinnunt: & convincere non potuerit IID. den. qui faciunt ſol. lxij. S. culpabilis judicetur.* Ignotum per ignotum: ſed Lindenbrogius, *An inde* (inquit) *Gall. Hurebez?* Conſulendus adhuc Oedipus, & videnda Baſilienſis editio, quæ *Herburgium* legit & *Chervioburgum*.

Herburgium. Chervioburgum.

¶ *Hereditagium*, *Hereditamentum.*] Hoc Anglis, illud Siculis & Neapolitanis; id dicitur, quod jure hæreditario poſſidetur. Conſtitut. Sicul. lib. 3. Tit. 15.——*ſi mobilia vel hereditagia non habeant.* Idem Titt. 8. & 10. *Heritagium* autem noſtratibus occurrit pro *hæreditate* & *jure hæreditario*. Confirmatio Gaufr. de Mandevilla cœnobio de Waldena Tit. fundatores Chart. 2. — *omnes Eccleſiæ de domino & heretagio ſuo.* Vide *Hæreditamentum.*

¶ *Herefare.*] Profectio militaris. Vide *Heribannum.*

¶ *Heregeat*, & *Hereget.*] Vide *Herectum.*

¶ *Heregeld*] Pecunia, ſeu tributum alendo exercitui collatum, ut aliquando *Heribannum.* Scoti autem *g* in *z* ſæpe convertentes, *Herezeldam* dicunt, ſed hoc pro *Hereotum* intelligunt. Vide *Herezelda.*

Heremita & *Heremitagium*] Illud, Monachus habitans in ſolitudine: iſtud, ejus habitaculum. Malè cum aſpirationibus.

¶ *Hereotum*, *Heriotum*, & *Hariotum.*] A Sax. heregeat, g (quod uſitatiſſimum eſt) in i. tranſeunte. Here (ut ſæpe diximus) *exercitum* ſignificat: & præterea (Lambardo interprete) ipſa armamenta & belli inſtrumenta, quo hîc ſenſu potiùs veniat. Erat enim *hereotum*, militaris ſupellectilis præſtatio, quam obeunte vaſſallo, dominus reportavit in ſui ipſius munitionem. *Conſtat ſane* (inquit Lambardus) *Hereotum his primis temporibus* (putà inferiorum Anglo-Saxonum) *nomine apparatus bellici dominis tributum, id quod etiam nunc aliquibus in locis obſervatur.* Sed origo altior & diffuſior, Clodoveo Francorum Regi (quem Germani Ludovicum vocant) tribuenda. Hic cum Alamannorum gentem circiter An. Dom. 511. prælio funeſtiſſimo contriviſſet, & omnem eis cum libertate, gloriam ademiſſet: alios fiſco, alios Eccleſiæ tradidit in ſervitutem; his ſer-

Hereotorum origo à Clodoveo.

vis

vis Eccleſiaſticis, illis Fiſcalinis, & fiſcalibus nuncupatis. Indixit præterea, ut cum moreretur quiſpiam ex iis paterfamilias, Regis vel Epiſcopi procurator, præſtantiſſimum ejus è ſtabulis jumentum, aut veſtem ex ædibus pretioſiſſimam (Germanis hodie **beſt heupt** appellatum) tolleret. Author mihi eſt B. Rhenanus rer. Germ. lib. 2. qui & Abbates adhuc in Germania, *talia mancipia poſſidere ex liberalitate Francorum principum*, atteſtatur.

Quibuſdam videtur *Herioti* loco apud Gallos & noſtrates ſucceſſiſſe penſitatio, *Relevium.* quam & nos & illi *Relevium* & **Relief** nuncupamus. Et cana quidem illi opinioni fides: nam lib. Rameſ. Monaſt. §. 63. & 151. perſpicuè ſic olim interpretatur. *Ego Godricus concedo Deo & S. Benedicto Rameſiæ, poſt dies meos terram meam de Tiringtona: ita duntaxat ut Abbas ejuſdem Eccleſiæ Ædnothus frater me-* *Heregeat.* *us, adquietet eam de ſervitio, quod Heregeat Anglicè, Latinè relevatio hæreditatis dicitur, quæ ab hæredibus liberis poſt mortem patrum, dominis ſolet impendi.* Sed *Relevium* & *Hereotum* ſæpe ex uno eodemque prædio reddi deprehendimus: *Hereotum* etiam ubi hæres non ſuccedit in patrimonium: ſed nunquam *Relevium.* Vide infra *Relevium*, & interea *Hereotorum* æſtimationem juxta perſonarum dignitates, habe è Canuti Regis LL. Saxonicis par. 1. cap. 69.. Anð beon ða heregeate ſwa hit mæþlic ſẏ, Eorleſ, &c. i. *Hereotum Eorlæ.* *Hereotum cujuſque ſit moderatum. Eorlæ* (ſeu Comitis) *uti par eſt, octo equi*, ſcil. 4. *ephipiati, & 4. ſine ephipiis, 4. galeæ, 4. loricæ, 8. haſtæ, & totidem ſcuta, 4. gladii, & 200.* *Thani Regii primarii.* *mancuſæ aureæ. Thani Regii primarii hereotum, 4. equi, ephipiati duo, & duo ſine ephipiis; 2. gladii, 4. haſtæ, & totidem ſcuta, una galea,* *Thani mediocris.* *una lorica, & 50. auri mancuſæ. Thani mediocris, equus cum apparatu, & telo, aut healsfang in occidua Saxonia: & in Mercia, duæ libræ, & duæ etiam in Anglia orientali. Thani autem* *Thani Regii inter Danos.* *Regii inter Danos, ſocam,* (i. liberam juriſdictionem) *habentis, hereotum eſt 4. libræ. Et ſi Regi hic fuerit familiarior, equus unus ephipiatus, alter item ſine ephipiis, gladius unus, duæ haſtæ, duo ſcuta, 50. mancuſæ aureæ. Et* *Thani minoris.* *ſi minoris fuerit æſtimationis Thanus, ſint hereotum ejus duæ libræ.*

¶ ***Hereſtrata.***] LL. Henr. 1. ca. 11. ——*defectus juſtitiæ, privatio legis Regiæ, omnes hereſtratæ, omnino Regis ſunt, & omnia gwalſtowa, &c.* An non hæc, viæ quæ dicuntur Regiæ, quòd ducendo Regio exercitui ſufficiant? *Here* enim, exercitus: *ſtrat*, via.

¶ *De Heretochiis Anglo-Saxonum.*

¶ ***Heretochius***, al. ***Heretemius.***] In addit. LL. *Alu.* & *Guth.* MS. Magiſter militiæ, Conſtabularius, Mareſcallus, ductor exercitus, ſive navalis, ſive terreſtris. Saxon. heretoga: ab here, *exercitus*; togen, *ducere.* Hinc Germani, *Ducem*, hodie **Hertogen** appellant: & codex veterrimus Wigornenſis Eccleſiæ, in Chartis quibuſdam Saxonicis, Ælfhere Mercna heretogan (qui floruit An. Dom. 962.) nunc *Ælfherum Merciorum Ducem*: nunc verò *Comitem* vertit, juxta ſeculi illius morem, qui *Comitem* & *Ducem* confundebat. *Heretochii* munus è LL. Divi Edouardi Confeſſoris (vel ex auctario potiùs, nam in exemplo ab Hovedeno dato Annalium par. 2. non cernitur) copioſè accipe. Sic enim cap. 35. ſub tit. *De Heretochiis* (cum jam prius *Aldermanni* & *Grevii* exponerentur officia.) *Erant & aliæ poteſtates & dignitates per provincias & patrias univerſas,* *Heretochii munus.* *& per ſingulos Comitatus totius Regni prædicti conſtitutæ qui Herotoches apud Anglos vocabantur, ſcil. Barones nobiles, & inſignes, ſapientes, & fideles, & animoſi: Latinè verò dicebantur ductores exercitus; apud Gallos Capitales, Conſtabularii vel Mareſcalli exercitus. Illi vero ordinabant acies denſiſſimas in præliis, & alias conſtituebant prout decuit, & prout eis melius viſum fuit, ad honorem Coronæ, & ad utilitatem Regni. Iſti verò viri eligebantur per commune concilium, pro communi utilitate Regni* *Electio.* *per provincias & patrias univerſas, & per ſingulos Comitatus in pleno* folcmote, *ſicut & Vicecomites provinciarum & Comitatuum eligi debent: Ita quod in quolibet Comitatu ſemper fuit unus Herotoch. per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus ſui, juxta præceptum Domini Regis, ad honorem & utilitatem Coronæ Regni prædicti, ſemper cum opus adfuerit in Regno. Item qui fugiet à domino vel* *Heriſlitæ pœna.* *ſocio ſuo pro timiditate belli, vel mortis, in conductione heretochii ſui in expeditione navali vel terreſtri, perdat omne quod ſuum eſt, & ſuam ipſius vitam, & manus mittat dominus ad terram quam ei antea dederat.*

Eligebantur (inquit lex) *Heretochii in pleno* *Electio Heretochii.* *Folcmote*, hoc eſt, non in illo ſub initio Calendarum Maij (de quo ſupra in voce *Folcmotum*) at in alio ſub Capite Calendarum Octobris, ut inferius, loco penultimè citato, demonſtrarur. Aderant tunc ipſi *Heretochii*, & quæ volucre, imperabant exequenda: conſulto tamen Procerum cœtu; & judicio totius *Folcmoti* approbante. Popularis iſta *Heretochiorum* ſeu Ducum electio, noſtris Saxonibus cum Germanis aliis, communis fuit; ut in Boiorum LL. videas, Tit. 2. ca. 1. §. 1. Sed licèt *Heretochii* noſtri, titulo ſalutentur quo *Duces* majores, & provinciarum Satrapæ, viz. *Hertoganes*:

nes: ex eo tamen classe non sunt habendi, sed aut Vicecomitibus coæquales, aut inferiores certè; si in LL. Henrici 1. juxta dignitatum gradus, recitentur. *Intersint* (inquiunt) ad generalia Comitatuum placita, *Episcopi*, *Comites & Vicecomites*, *Heretochii*, *Trithengrevi*, *Ledgrevii*, *&c.* Mihi jam planè videntur *heretochii*, idem esse qui in Æthelstani LL. cap. ultimo, *Holdes* nuncupantur; nam hîc *Vicecomites* & *Heretochios* jungit, illic *Holdes*, & *Hehgerefas* quod *Vicecomites* significat. Vide *Hold.* *Holdes.*

¶ *Herezelda.*] Ut notat Skenæus ad Tit. *de herezeldis* in Quon. Attach. ca. 23. dicitur, à Germ. *herr*, pro domino, & Scotico *zelde*, pro dono sive donatione: Unde *Herrezelda*, i. (inquit) *gratuita donatio, quæ ab husbando seu agricola, datur domino suo, ratione dominii & reverentiæ. Ideo laudativum seu laudemium dicitur; à laudando domino.* Alciat. lib. 1. parerg. ca. 45. & in l. 3. C. de jur. Emphyt. *Apud nos non nisi post mortem husbandi solvitur. Angli hariotum vocant.* Hæc ille. Dici videtur ab *heregeld*; de quo supra, *g* in *z*, (ut illis sæpè) transeunte. Vide *Hereotum.* *Laudativum.* *Laudemium.* *Hariotum.*

¶ *Herga.*] Occa vel crates qua agricolæ glebas minuunt, **an harrow.** Chart. Will. Conq. in lib. MS. Archiep. Cant. fol. 10. b. *Will's Rex Goisfrido Vicecomiti, & cæteris Londoniensibus fidelibus meis salutem. Mando & præcipio vobis ne in terris Lanfranci Archiep. quæ ad* Hergam *Manerium suum pertinent cervas vel cervos, vel capreolos, nec omnino aliquam venationem faciatis quibus ipse præceperit, vel licentiam dederit.* Idem in Anglico ibidem.

¶ *Heribannum*, & *Heribannitor.*] Vide *Herebannum.*

¶ *Heribergare.*] Propriè est *castrametari*, & exercitum loco tuto seu munito suscipere. Nam Sax. here, *exercitus*; beorgian, *munire, defendere.* Deducitur ad privatos, utpotè viatorem tecto sarto & securo excipere: *hospitari.* Capitul. lib. 3. tit. 68. ——— *nec pro heribergare nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præsumat.*

Heribergum: munimen castrense ad excipiendum exercitum: *Heristallus*, & quod in inferiori Imperio, φοσσάτον dicitur. *Hospitium castrense*, & per translationem, quodvis *hospitium.* Adnuntiatio Domini Caroli in edicto Pistensi, ca. 37. *Et quoniam fideles nostri in istis, quæ in Sequana fiunt, & in aliis operibus laborant, & heribergum nostrum quod præterito anno hîc fieri jussimus, homines de illa parte Sequanæ in istas partes venientes, & de istis partibus in illas partes euntes destruxerunt, per occasionem quia in illo contra debitam reverentiam manere cœperunt: & nunc istud heribergum non sine labore & dispendio fidelium nostrorum fieri fecimus: volumus & expressè mandamus, ut sicut nec in nostro palatio, ita nec in isto heribergo aliquis alius sine nostra jussione manere præsumat, nec illud aliquis destruat.* *Heribergum.*

¶ *Herireita.*] L. Boior. Tit. 3. ca. 8. §. 1. *Si quis liberum hostili manu cinxerit, quod herireita dicunt, ad ostium cum 42 clypeis, & sagittam in curtem projecerit aut quodcunque telorum genus, cum 40 sol. componat. Duci verò nihil minus.* **Her** (inquit) Lindenbrogius, *exercitus*: **reita**, *equitatura.* Rectè: sed ego hîc potiùs, *reita*, duxissem à Sax. ryt, i. agmen, caterva: nobis hodie **riot** & **rout.** Sic ut *herereita* idem sit quod *caterva militaris*: nec tantùm equestris (ut Lindenbrogio visum) sed etiam pedestris, ut ipsa lex innuit. Clypei enim & sagittæ (de quibus hîc mentio) propriè non sunt equitum arma, sed peditum. Equites enim scutis instruuntur, si genuinus verborum usus apud Grammaticastros expetendus sit. Sed scuta & clypeos confundit hæc ipsa lex, nam adjungit sequenti §. *Si autem minus fuerint scuta* (viz. quam 42.) *veruntamen ita per vim injustè cinxerit, quod heimzuht vocant, cum 12 sol. componat.* Ad hoc, idem: Germanis **heimzuch**, *expeditio hostilis.* Saxones nostri in consimilem utuntur sensum, **Here** & **Ploth**: quæ vide. *Heimzuch.*

¶ *Herislit*, & *Herisliz*, malè *Eriliz.*] Juxta Boherium, & legis Longobardicæ interpretes, est *armorum depositio*: ab **her** (inquit Lindenbrog.) i. *exercitus*, & **Lassen** *deserere.* Sed Ludovicus Imp. in Addit. 4. ad Capitular. ca. 81. & deinde Carolus Calvus in Edicto Pistensi ca. 33. dicunt armorum depositionem, *Scaftlegi* appellari. *Postquam* (inquiunt) *Comes & Pagenses de qualibet expeditione hostili reversi fuerint, ex hoc die super 40. noctes sit bannus recisus, quod in lingua Theodisca Scaftlegi, id est, armorum depositio vocatur.* Certè vox utraque metaphoricè id idem notat: sed ut mihi videtur) diversò modo à Saxonibus ducta. here enim intelligo *exercitum*: slit & slice, *fissuram, diruptionem, separationem* significare. Sic ut *heri-slit* sit diruptio exercitus (uti *laghslit* diruptio seu violatio legis) *Scaftlegi* autem *certaminis* seu *pugnæ depositio*, à Saxonico ceast, i. *certamen, contentio*: legen, *deponere.* Perinde ac si illud esset illegitima ab exercitu decessio: hoc verò, finita jam pugna, legitima certaminis depositio. Luebatur *Herisliz* ex antiqua consuetudine, sententia capitali, ut refert Capitulare lib. 3. ca. 70. velut alia habet editio: *Qui Eriliz fecerit, ipse ut reus majestatis, vitæ periculum incurrat, & res ejus fisco socientur.* Vide pœnam ejus apud Saxones in voce *Heretochius.* *Scaftlegi.* Pœna *Herislitæ.*

¶ *Heristallus.*] Sedes exercitus, locus castrametationis, stal enim, *stabulum, statio.* Paderbornensis Monachus in Annal. de vita Caroli M. lib. 1.

Nomen heristalli dederat cui barbara lingua.

¶ *Hernesium.*] Vide *Hervesium.*

¶ *Herpex.*] Instrumentum quo agricolæ post arationem glebas comminuunt, & terram æquant. *Crates, occa.*

Herpicatio pro opera unius diei cum *herpice.* Extenta manerii de W. 13 Ed. 3. *Item faciet* 3. *herpicationes, vel dabit* 3. *den.*

¶ *Herschildt.*] *Servitium militare, Scutagium.* Chron. Laurisham. pa. 91. —— *quæ idcirco Rex remiserat, ne fortè dignitas regalis abbatiæ, militari clypeo qui vulgò herschildt, subtracto, diminueretur: Actum An.* 1147. **Her**, *exercitus:* ycbilδτ, *clypeus.* Vide supra *Escuagium:* infra *Scutagium.*

¶ *Herthamon.*] L. Frison. Tit. 22. §. 28. *Si præcordia, id est, herthamon gladio tetigerit.* Vera (inquit Lindenbr.) videtur lectio —— *Præcordia, id est,* **hartawond** *gla. tetig.* Germ. **herte,** *cor:* **Wund,** *vulnus.*

¶ *Herthohertreingrevet.*] Verbum sesquipedale, sed quod eisdem apicibus exhibent & codex meus MS. & Cottonianus, in LL. Henrici 1. ca. 8. *Intersint autem* (Comitatuum comitiis) *Episcopi, Comites, Vicecomites, Herthohertreingrevet, Leidgrevei, Vicarii, Centenarii, Aldermanni, Præfecti, Præpositi, Barones, Vavasores, Thungrevii, & cæteri terrarum domini.* Diu me torsit; tandem restituo: *Episcopi, Comites, Vicecomites, Heretochii, Trehingrevii, Leidgrevei, &c.* Vide *Heretochius & Trihinga.*

¶ *De Hertho Dea priscorum Saxonum & Anglorum.*

Herthi apud Tacitum descriptio.

¶ *Herthus,* & *Hertus.*] Suevorum & Borealium Germanorum dea: perinde & eorum Anglorum, qui cum Saxonibus Britanniam nostram applicantes, nomen nostratibus reliquerunt. Cultum & immanitatem deæ refert Tacitus in Germ. mor. *Reudigni deinde & Aviones & Angli & Varini, &c.*—— *in commune Hertum, id est, Terram matrem colunt, eamque intervenire rebus hominum, invehi populis arbitrantur. Est in insula Oceani Castum nemus, dicatum in eo vehiculum veste contectum, attingere uni sacerdoti concessum. Is adesse penetrali deam intelligit, vectamque bubus fœminis multa cum veneratione prosequitur. Læti tunc dies, festa loca, quæcunque adventu hospitio dignatur. Non bella ineunt, non arma sumunt, clausum omne ferrum, pax & quies tunc tantum nota, tunc tantum amata, donec idem sacerdos satiatam conversatione mortalium deam templo reddat, mox vehiculum & vestes, & si credere velis, numen ipsum secreto lacu abluitur. Servi ministrant, quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror, sanctaque ignorantia, quid sit illud quod tantum perituri videant.* Porrigitur Germania, Taciti ævo, ad mare Balticum: ipsumque hoc mare Oceanus videtur, insulam exhibens, *Casto* luco & penetrali *Herti* deæ insignem. Mallem verò deæ nomen *Hertham* scribi, quàm *Herthum:* etiam sine aspiratione incœptiva. Nam Saxones nostri & nos hodie, **earth,** pro *terra,* à Græco ἔρα: **hearth,** dicimus pro *focali.*

De *Hertho* dea in nostrarum antiquitatum latibulis nihil reperio: ni ingentia illa saxa, quæ in planicie Salisburiensi conspiciuntur, *Herthi* templum judicare arbitremur. Cum enim terra orbis sit, & in aëre pendens: hæc ipsa rudera orbicularis templi vestigium præferunt, saxis aliis ita aliis impositis, ut pendere quædam magis videantur, quàm suffulciri: atque inde **Stone-heng**, i. *saxa pensilia,* appellari. Hac templi specie Terram coluere veteres: *Magnam* eam *matrem* nominantes, quòd ut cœlum deos, sic ipsa deos pariter & homines, & cætera animalia procreasset, rerumque omnium custos esset & origo, ut Lucretius lib. 2. *Herthi* templum, quale.

Quare magna deum mater, materque ferarum,
Et nostri genetrix hæc dicta est corporis unà.

E plurimis enim terræ facultatibus, plurium sibi effinxit Ethnica stultitia numinum appellationes: quibus interdum illas facultates, interdum terram ipsam adumbrabant. Cybelis, Ideæ, Opis, Rheæ, Maiæ, Cereris, Isidis, Heræ, Hecatis, Proserpinæ, aliorumque infernalium, quæ unà (licèt ignotis nobis vocabulis) populi boreales ante alia coluere. Ea enim terræ fructibus præesse opinati sunt, virtutémque vegetativam hyeme in latibula terræ receptam, conservare: vere & æstate in mortalium usus, reddere fœcundissimam. Vim etiam gignendi & procreandi penes illa esse: largitaque hanc ex abundanti aquilonem incolentibus, cultum vicissim abundantiùs vendicare. Hinc in infernalium honorem temporis spatia, non per dies & annos (ut cæteræ Gentes) sed per noctes & hyemes, boreales populi numerabant: juxta illud Taciti, *Nox diem ducit.* Et hinc nocturna illa sacrificia, calentésque humano sanguine hecatombes: Inferis gratæ ob sævitiam, terræ propter effusi cruoris fœcunditatem: unde Ovidius, Facultates terræ pro numinibus habitæ. Boreales, numina infernalia maximè colebant.

Luxuriat Phrygio sanguine pingis humus.

Cùm autem omnia ista numina in terræ penetralibus, tanquam in utero suæ matris foverentur: honores Terræ impensi ad singula pertinebant: ideoq; unà in Terræ simulachro, velut in Pantheone, venerabantur. Simulachrum non describit Tacitus: quòd in vehiculo tectum (ut in terra sunt omnia) soli innotuerit sacerdoti. Intro tamen fuisse, prodit: nam *deam* (ait) *templo reddi:* & *numen ablui.*

Quale

Simulachrum *Terræ.* Quale apud Barbaros habebatur (variantur enim pro arbitrio Gentis, cultus numinum & ſimulachra) nuſquam fortè conſtiterit. Sed ut in aureis nummis M. Figuli, & antiquis aliis Romanorum deprehenditur ſub effigie Cybelis: matrona erat turrigero capite; cui Servius Æneid. 10. clavem addit, quòd tempore verno apperitur, hyemali clauditur. Lucretius loco hic ſupra citato Terram deam plurimis deſcripſit: & ſic inter alia.

Ejus deſcriptio.

Hanc veteres Graiûm docti cecinere poëtæ,
Sublimem in curru bijugos agitare leones:
Aeris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque poſſe in terra ſiſtere terram.
Adjunxere feras, quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput ſummum cinxere corona.
Eximiis munita locis quia ſuſtinet urbes:
Quo nunc inſigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur divinæ matris imago, &c.

Virgilius hæc multò ſuccinctius Æn. 10.

Alme parens Idæa deum, cui Dyndima cordi,
Turrigeræque urbes, bijugique ad fræna leones.

Hi, leones in curru jungunt ratione à Lucretio reddita. Tacitus verò boves fœmineas, agriculturam & ubertatem ſignificaturas. Ideo autem iſta commemoro, quòd ad antiquitates noſtras rimandas in aliquibus conducant: nam in hunc uſque diem priſcæ quædam manent inſaniæ veſtigia. Non ſolùm enim ſeptimanas per noctes edicimus (ut **Sennights, Fortnights**) ſed & fluvios plures habemus Iſidis nomine inſignes.

¶ *Herveſium.*] Breve Regium in actione *ſur le caſe* apud Fitzherbert. fol. 94. *Si W. &c. tunc pone J. &c. oſtenſurus quare idem J. tres currus pro victualibus & herveſiis ipſius W. ad partes tranſmarinas ducendas ——— facere & fabricare apud S. aſſumpſit, &c.*

¶ *Heſtha.*] Domeſd. Tit. Ceſtre. *Quando Rex ipſe ibi veniebat, reddebat ei unaquaque carucata CC. heſthas, & unam cunam plenam cerviſiæ, & unam butyri ruſcam. Heſtham* intelligo pro capo, ſeu gallo caſtrato; vel pullo quopiam gallinaceo. A Gall. *heſtaud*, undè *heſtaudeau*: ut *Chapon*, *Chaponneau.*

¶ *Heveward*, & *Hevewarth.*] Domeſd. Titt. Grentebr. Picot de Grentebr. Heſtiton. ——— *Et* viii. *Averas*, *&* viii. *Ineward*, *&* iii. *heveward Vicecomiti inveniebat.* Sic iterum in Tadely; ſed neutro liquidé.

¶ *Heyward.*] Rei paſcuæ curator. A Sax. hıᵹ, i. *gramen*, vel hæᵹ, i. *ſepes* (quod utrumq; Anglo-Normanni *hey* pronuntiant) & peaꞃꝺ, i. *cuſtos.* Hodie paſſim pro armentario accipitur, **An Heardman.**

¶ *Hickyn.*] Beda in Hym. pag. 401. Tom. 1.

¶ *De Hidis & Hidagiis Anglo-Saxonicis.*

¶ *Hida*, & *Hyda*; Scotis, *Hilda.*] Terræ portio, quæ vel ad alimonium unius familiæ, vel ad annuum penſum unius aratri deſignatur. Authoribus medii temporis; *Manſum, manſio, carucata terræ, colonica, &c.* Bedâ, *familia.* A Sax. hẏꝺ. non ut Polydorus intelligit, pro corio bubulo; ac ſi tantum contineret ſoli (juxta id Virgilii Æn. 1.)

Taurino quantum poſſent circundare tergo:

ſed ab hẏꝺen, pro *tegere.* Sic ut hẏꝺ apud Saxones noſtros, idem ſit quod apud Latinos *tectum.* Continet autem (ut etiam *Manſum*, *Manerium* & ejuſmodi) non ſolùm ipſam domum in qua habitatur: ſed aſcriptos pariter fundos, quos diſtinguens alias vetus Bedæ Interpres Saxonicus, hẏꝺelanꝺeꞅ, quaſi *terras ad hydam* ſeu *tectum pertinentes*, appellavit. *Hidelands.*

Huic convenit vox Scotorum *Hilda*, nam **hilden** etiam eſt *tegere cooperire.* *Hilda.*

Quoad *Hydæ* ſignificata: dicatur primò pro ſtatione & confugio; nam ſic huꝺae interpretantur Gloſſ. Cant. *y.* in *u.* ut ſæpè inter Saxones, tranſmutato.

Pro manſo, & *manſione.* Sic ubi dicitur in Charta Ethelwulphi R. circ. An. Dom. 845. Famulis Dei *ſemper decimam monſionem perdonari dijudicavi:* Willielmus Malmesburienſ. hanc enarrans in lib. 1. de Geſt. Regum. *Semperque* (inquit) *ad finem ſeculi in omnis ſuæ hæreditatis decima hida, pauperem veſtiri & cibari præcepit.*

Pro *familia.* Nam quas Beda in Hiſtor. Eccleſiaſt. *familias* vocat; Authores alii, & Interpres ejus Saxonicus (ut ſupra diximus) *hidas*, & hıꝺelanꝺeꞅ nuncuparunt.

Fro *carucata*: id eſt, portione terræ, ad unius aratri penſum annuum ſufficienti. Nota hæc & vulgaris ſignificatio. Henric. Huntington. Hiſt. lib. 6. in A. Do. 1008. Regis Edelredi 30. *Fecit Rex parari per totam Angliam ex 310. hidis navem unam: & ex octo hidis, loricam & galeam. Hida autem Anglicè vocatur terra unius aratri culturæ ſufficiens.* Item Author Annalium Waverlienſium in Anno 1083. *Miſit Rex 5. Juſticiarios ſuos per unamquamq; ſcyram, i. provinciam Angliæ, & inquirere fecit per jusjurandum, quot hidæ, id eſt, jugera uni aratro ſufficientia per annum, eſſent in unaquaque villa.* Hoc idem Mat. Paris in eodem Anno, adjungens: *& quot animalia*

animalia possent sufficere ad unius hidæ culturam.

De quantitate *Hidæ*. Quantitas *Hidæ* in dissidio est. Gervasii Tilberiensis nuncupatus liber, ca. penult. *Hida* (inquit) *in primitiva institutione, ex* 100 *acris constat.* Codex quidam MS. Abbatiæ Malmesber. (ut ab Agardo accepi) sic legit. *Virgata terræ continet* 24 *acras: & 4 virgatæ constituunt unam hidam: & 5 hidæ constituunt feodum militare.*

Non erraverit igitur qui *Hidam* (ut *carucatam*) dixerit, unius aratri pensum annale: exploso hoc quod asserit Polydorus; *hidam esse mensuram terræ quæ* 20 *continet jugera.*

Anglia per *hidas* distributa. Angliæ per *hydas* distributio perantiqua est: non Aluredo, licèt Insulam multifaria insignivit divisione (ut in voce *Comitatus*, ostendimus) tribuenda. Occurrit enim *hydarum* mentio in LL. Regis Inæ (qui supra 100 annos Aluredum præcessit) ca. 14. & *hydarum* nomine antiquiùs cognoscuntur 12 illæ portiones, quæ 12 Josephi Arimathiæ comitibus in Glastoniensis Monasterii territorio feruntur assignatæ.

Videtur *Aluredus* Rex Tabulam *Wintoniæ* juxta has hydarum dimensiones composuisse.

Veterrimam etiam apud Franciscum Tatum schedam aliquando vidimus, *hydarum* numerum in Angliæ regiunculis (ex parte australi Humbri fluminis) continentem, ut hic sequitur.

1 *Myrcna continet* 30000 Hidas.
2 *Woken-setna* 7000 hid.
3 *Westerna* 7000 hid.
4 *Pec-setna* 1200 hid.
5 *Elmed-setna* 600 hid.
6 *Lindes-farona* 7000 hid.
7 *Suth-Gyrwa* 600 hid.
8 *North-Girwa* 600 hid.
9 *East-Wixna* 300 hid.
10 *West-Wixna* 600 hid.
11 *Spalda* 600 hid.
12 *Wigesta* 900 hid.
13 *Herefinna* 1200 hid.
14 *Sweordora* 300 hid.
15 *Eysla* 300 hid.
16 *Wicca* 300 hid.
17 *Wight-gora* 600 hid.
18 *Nox gaga* 5000 hid.
19 *Oht gaga* 2000 hid.
20 *Hwynca* 7000 hid.
21 *Ciltern-setna* 4000 hid.
22 *Hendrica* 3000 hid.
23 *Unecung-ga* 1200 hid.
24 *Aroseatna* 600 hid.
25 *Fearfinga* 300 hid.
26 *Belmiga* 600 hid.
27 *Witherigga* 600 hid.
28 *East-willa* 600 hid.
29 *West-willa* 600 hid.
30 *East-Engle* 30000 hid.
31 *East-sexena* 7000 hid.
32 *Cant-warena* 15000 hid.
33 *Suth-sexena* 7000 hid.
34 *West-sexena* 100000 hid.

Regnum Australium Saxonum dicitur continere 7000 familias (hîc supra, hidas) Holinsh. part. 1. pag. 123. col. a. l. 16.

Per Hidas abnegare, quid. Vide *Hloth.*

Hidagium: tributum quod ex singulis *hidis* colligitur: aliàs *Hidegild*, vide *Geldum*. In taxis & tributis persolvendis, mos antiquus fuit Regnum per *hidas* describere. Mori dedit originem Rex (opinor) Edelredus An. Dom. 1008. cum adversus Danos ex 310 *hidis* navem unam ex octo, loricam & galeam præstanda indixisset. Gulielmus Conquestor (ut refert Florentius Wigorn. in An. 1084.) *de unaquaque hidâ per Angliam sex solidos accepit*, vel (ut inquit Mat. Paris in An. 1083.) ——*de unoquoque aratro, i. hydâ terræ totius Regni, &c.* Gulielmus Rufus ad Normaniam retinendam, *habuit* (inquiunt LL. Ed. Confess. ca. 11.) *ex unaquaque hyda* 4 *sol. Ecclesia non excepta.* Henricus 1. maritandæ filiæ suæ gratiâ Imperatori, *cepit ab unaquaque hidâ Angliæ tres sol.* *Hidagium.* *Hidegild.*

Hidare est terram per *hidas* censere: ex quo *hidatus* particip. pro *taxatus* vel censui descriptus. *Hidatus.*

¶ *Hyde*, & *game.*] Antiquis dicebatur terra arabilis. *Cook. ad Lit.* lib. 2. cap. 5. Sect. 17.

¶ *Hidgildum.*] LL. Can. cap. 42. ðolıᵹ hıꞅ hẏð oþþe hẏð ᵹılðeꞅ, id in translat. vet. MS. dicitur: corium suum perdat, vel 30 denariis redimat secundùm quod factum erat. Sic & in LL. Hen. 2. cap. 79. tit. de liberatione servi. *Si quis de servitute redeat in liberam, in testem manumissionis cum testibus redditionis domino suo* 30 *d. reddat precium scil. corii sui, &c.*

¶ *Hikenild*, & *Hikenild-street.*] Vide *Ikenild.*

¶ *Hilda.*] Vide *Hida.*

¶ *Himilzorum.*] L. Boior. seu Baiwar. Tit. 7. ca. 7. *Si indumenta* (mulieris) *super genucula elevaverit, quod himilzorum vocant, cum* 12. *sol. componant.*

¶ *Hinderling.*] Contumeliæ vocabulum ab Occiduis Saxonibus profectum: atque *Dearling* & *Adeling* contrarium LL. D. Edouardi Confess. ca. 35. in calce.—— *in quadam regione Saxoniæ*, Ling. *imago dicitur*, Athel *Anglicè nobilis est, quæ conjuncta sonant*, nobilis imago. *Unde etiam Occidentales Saxonici, scil. Excestrenses, habent in proverbio summi despectus*, hinderling, *i. omni honestate dejecta & recedens imago*, hoc est, patri omnino dissimilis, hẏnðeꞃ enim *remotum* significat & *posthabitum.* Vide *Adelingus.*

¶ *Hinefar.*] Vide *Heinfar.*

¶ *Hinniculum.*] Spurcum ludi genus, quod damnat S. Augustinus Serm. de Tempore

re 215. *Si adhuc agnoscatis aliquos, illam sordidissimam turpitudinem de hinnicula vel cervula exercere: ita durissimè castigate ut eos pœniteat rem sacrilegam commisisse.*

¶ *Hioba.*] Vide *Hoba.*

¶ *Hird.*] Vide *Herd* pro *familia.*

¶ *Historia*, & *Historicus.*] Gervasius Dorobern. in prologo suo refert *Historicum* fusius & elegantius scribere, *Chronicum* simplicius atque brevius: atque ita inter *Chronicum* & *Historicum* interstinguere; ut Rad. de Diceto Lond. olim Ecclesiæ Decanus ex A. Gellii lib. 5. inter *Historiam* & *Annales*: Etenim cum utrumque rerum gestarum sit narratio; tamen earum propriè rerum esse *Historia*, quibus gerendis interfuit is qui narrat: *Annales* verò cum res gestæ plurium annorum, observato cujusque anni ordine deinceps componuntur. *P. Caius de Antiq. Cantab. Acad. lib.* 1. *pa.* 125.

¶ *Hitha.*] Vide *Heda.*

¶ *Hiusa*, *Hiusare.*] Vide *Guisare*, & *Wisare*: nam hæc eadem sunt. Scilicet, *Hiusare*, id quod Jurisconsulti *arrestare*, & *saisire* dicunt: *Huisa* ipsa, arrestum, saisura, & signum quod in facti editur notitiam. Constitutt. Caroli M. An. Regni 11. *casæ* *Hiusare.* *eorum* (viz. iterum decimas subtrahentium) *hiusentur, quousque pro ipsa decima, sicut supradictum est satisfaciant. Quod si denuò rebelles,* *Hiusa.* *vel contradictores esse voluerint, & super ipsam hiusam sua authoritate intrare præsumpserint; tunc à ministris reipub. in custodia mittantur, &c. Hiusam* hoc loco, haud benè deducit Amerpachius à Germanico, **huss:** inquit enim, *id est prædium, fundus, agri tantum quantum uni rustico ferè satis est ad rem familiarem.* Hoc certè illud est quod aliàs *huba* & *hoba* dicitur: sed *hiusæ* radicem, vide in *Guisare.*

¶ *Hloth*, al. *Hlode.*] Saxonic. Turma vel cohors dicitur quæ à septem hominibus, usque ad xxxv. numeratur. LL. Inæ MS. ca. 13. *Fures nominamus usque ad septem homines: à septem* **hloth**, i. *cohortem vel satellites usque ad viginti quinque* (quod juxta Saxonicum Per 100 hidas exemplar emendandum est, *triginti quinque*) abnegare, quid. *deinceps* **here**, i. *exercitus. Qui de hloth fuerit accusatus, abneget per centum viginti hidas, vel sic emendet.* Hoc est, qui turmæ illegitimæ interfuisse arguitur: tot sacramentalibus se purget quot is qui centum & viginti æstimatus est hidis, vel æquali se mulcta exi- *Hlothbota.* mat, quod *hlothbota* dicitur.

Hlothbota igitur mulcta est ejus qui turmæ illegitimæ interfuerat: nam bot Sax. *compensatio, emendatio.* LL. Aluredi MS. ca. 26. *Si quis hominem twyhindum innocentem, hlode, i. cum cohorte occidat: reddat qui ictum confitebitur, weram & wytam, & omnis qui interfuerit, reddat* 30. *sol. de hlothbota.*

¶ *Hoba*, *Hobunna*, interdum *Hioba*, *Huba*, *Houba*, & *Oba.*] Occurrunt in antiquis Germanorum Chartis, idem significantia, quod Gallis & aliis *Mansus*, *casata*, *colonica*, *villa rustica*, &c. Gloss. Latino-Theo- *Houba.* tisc. *Mansus*, Houba, *vel* **hizaz**. Vadianus ad Chart. primam secundi lib. de Collegiis Monasteriisque Germ. ait: *hobam fundi partem significare, maximè pascuam,* hodieque Huob. vulgò **huob** appellari. Sed in Traditionibus *Hoba.* Fuldens. lib. 1. Tradit. 86. lego; *duas hobas terræ arabilis:* & Trad. 116. *tres hobas cum silvis & campis.* Expressius autem enumerantur *hobæ* partes lib. 2. Tradit. 31. *Ego Friuzing dono atque trado in elemosinam meam ad monasterium quod dicitur Fulda, &c. quatuor hobas in silvis, in campis, in pratis, in pascuis, in aquis, in aquarum decursibus, in molinariis, in ædificiis, in mancipiis, quorum nomina hæc sunt, Ruadmunt & servus ejus,* & 8 præterea.

Dicitur & *hoba* de beneficio Presbyteri, quod in Concil. Valentin. *colonica* appellatur, aliàs *dos Ecclesiæ.* Diploma Ottonis à Lindenb. citatum, ad *dos Ecclesiæ. Dotem quoque Ecclesiæ, id est, duas hobas possessas, & beneficium presbyteri in eodem loco deservientis, id est, unam hobam.*

Prodit & sine aspiratione apud Goldast. *Oba.* Chart. Alaman. 42. *servum meum——cum oba sua.*

Hoba servilis, cujus fit mentio lib. 2. Trad. *Hoba servilis.* 77. ea est, quæ vel servo competit; vel prædialibus servitiis est obnoxia: ut *Mansus servilis*, respectu *Mansi dominici*, vel *indominicati.*

Hobunna, lib. 2. Trad. 25. idem planè ex- *Hobunna.* ponitur quod *colonia*, hoc est, *mansus*—— *novem* (inquit) *trado colonias* (*hoc sunt hobunnæ*) *integras cum omnibus adjacentiis, & finibus suis, in arialis, in terris arduris, in silvis, in campis, &c.* ut supra.

Hioba, lib. 1. Trad. 69.—— *unam hiobam* *Hioba.* *in villa Bonlant.*

¶ *Hobellarii*, **Hobilers.**] Erant milites gregarii, levi armatura & mediocri equo ad omnem motum agili, sub Edouardo 3. in Gallia merentes. Dicti (ut reor) vel ab istiusmodi equo, **An Hobby**, appellato. Vel potius à Gall. *hobille* pro tunica, quòd non ferro solido, sed tunicis plurimo lino intextis (olim *Wambasia*, Angl. **Jackes** nuncupatis) muniebantur. **Light Horsemen**, Cataphractis contrarii. Quære. Tabulæ classes describentes in exercitu ejusdem Edouardi Caletem obsidentis, An Dom. 1350. Regis 25. sic habent. Sub Comite Kildariæ: **Bannerets** 1. **Knights** 1. **Esquires** 38. **Hobilers** 27. Sub dom. Reginaldo Cobham: **Bannerets** 1. **Knights** 6. **Esquires** 30. **Hobiners** 19. **Archers on horse** 24. **Ar-** *Hobiners.* **chers on foot** 32. Sub dom. Fulcone de la Freigud Hibernico: **Bannerets** 1. **Knights** 1. **Esquires** 18. **Hobilers** 14. Stat. 2. An. 18. Ed. 3. ca. 7. *Et que gentes darmes, hobelers, & archiers esluz pur aler en le service le Roy hors d'engleterre soient as gages le Roy du jour que ils departirent hors dez Countees ou ils furent esluz tanque à lour revenuz.*

Et

Et An. 25. Stat. 5. ca. 8. *Nul home soit arctes de trover genz d'armez, hoblers, n'archers autres que ceux qui teignent per tiels servicez, sil ne soit per commen assent & grant fait en parlement.* Duravit vocabulum usque ad ætatem Henrici 8.

¶ *Hobunna.*] Vide *Hoba.*

¶ *Hocday*, *Hokeday*, *Hoc-tuesday.*] Festivitas quam derisis ejectisque jam Danis, Angli (ut exactis Regibus Romani, *Fugalia*) annuè in lætitiam celebrabant: quæ nec hodie apud mediterraneos penitus exolevit. Lambardus in Itinerar. Cantii Tit. Sandwich, dictum putat, quasi hucxtueyrdæg, id est, *dies Martis irrisorius.* Non inficior: vulgari tamen nomini benè convenit hodiernus celebrandi ritus. Nam cùm hocken idem sit Germanicè *quod obsidere, cingere, incubare*: alii in hac celebritate alios obsident, capiunt, ligant (præsertim viros fœminæ) atque inde, binding Tuesday, i. *Diem Martis ligatoriam* appellant. Origo rei inde videtur petenda, quod Æthelredus Rex sub armorum lustrandorum specie, *subitò uno eodemque die per universum Regnum danos omnes occidit*: ut testantur LL. Edouardi Confess. ca. 35. Consummatio verò ipsi Edouardo tribuenda est. Nam irruentibus, instar turbinis, in ultionem Danis & rerum summâ undequaque potitis: eos denuò sic ejecit Edouardus, ut spem omnem redeundi ademit. Cædem sub Æthelredo perpetratam refert Hen. Huntingtoniens. lib. 6. in festivitate S. Bricii, i. 13. Novemb. & ordinaria lustrationis dies (uti proditum est in dicto LL. capitulo) *singulis annis in crastino Purificationis beatæ Mariæ* indicebatur. Sed hæc nostra celebritas in neutro istorum dierum peragitur, at in æstate. Sic enim vetus quoddam Rentale Manerii Regalis de *Wy, pa.* 35. *Et sciendum est quod unumquodque averagium æstivale, fieri debet inter Hokeday & gulam Augusti & per diem sabbati, &c.* M. P. Contin. An. 1258. pag. 933. Post diem Martis quæ vulgariter *Hokedaie* appellatur, factum est Parlamentum Londini. Et superius in An. 1255. pag. 876. In Quindenâ Paschæ, quæ vulgariter Hokeday appellatur, convenerunt Londini, &c.

Dani occisi.

Funditus eject.

Sanè dies incerta videtur, & plerunque pro arbitrio vulgi & locorum. Cur autem fœminæ rei obtinuerint magisterium, ego rationem non teneo.

¶ *Hockettours.*] In Statuto prisco quod *Ragman* nuncupant, sic legitur. *Que nul enquerelant, neu respoignant, ne soit surpris neu cheson pur hockettours, ou barrestours, paront que la veritie ne soit ensue.*

¶ *Hoffwart.*] Germ. Vide *Hovawart.*

¶ *Hoga, Hoghia, Hogium*, & *Hogum.*] *Mons, collis.* A Germ. hoch al. hog. Belg. hooh i. *altus*, *editus*: unde Anglica obsoleta, ho & how, pro *monte*; g in w mutato. Sic in Domesd. Hundredum de Grenehow in Comitatu Norfol. *Grene-hoga* dicitur, i. *mons viridis.* Liber Sharburnensis MS. *Idem canutus* (Rex) *dedit prædicto Edwino* (de Shanburne) *villam de Neteshamia* (hodie Snetsham) *integram, cum toto dominio integro, & plures alias terras in Comitatu Norfolciæ: & similiter dedit ei unam planiciem non cultam, sed vastatam, versus orientem, à prædicta villa per sex milliaria Anglicana, ubi idem Edwinus invenit quendam collem & hogum petrosum, & ibi incipiebat ædificare quandam villam, & vocavit illam Stanhoghiam, quæ postea vocabatur Stanhowe.* Locum pluribus refero in antiquam memoriam. Sonat autem *Stanhoghia* montem lapidosum: *Stane* enim, lapidem; *hoghia*, montem.

Stanhow quando condita.

¶ *Hogaster*, & duplici *g.*] Vide *Oves.*

¶ *Hoghenehyne.*] Bract. Vide *Houlkenhine*, & *Homehyne.*

¶ *Hoistings.*] Vide *Hustings.*

¶ *Holdes.*] Saxonicum. Præfectus militiæ, ab holdan *curare*, *custodire.* L. Æthelstani MS. de Wergeldis, hoc est, capitis æstimationibus. *Comitis Wergildum est quindecem millia thrymsa. Holdes, & summi Præpositi, quatuor thrymsa.* Intellige *millia*: nam exemplar Saxonicum legit: holder ⁊ hehgerefar 4. ðusenda. Ego *Holdem* duco eundem esse qui aliàs *Heretochius*, quod vide.

¶ *Holme.*] Vide *Hulmus.*

¶ *Holt.*] Sax. *Lucus*, *nemus.* Inde Germ. Holtz, *lignum.* Legitur item pro *saltu* & silva grandiori: nam Psal. 28. al. 29. ipsa Libanus ðam holt appellatur.

¶ *De Homagio & Homine feodali, quædam (inter alia) historicè, &c.*

¶ *Homagium, Hominium, Hominatus, Hominatio, Hominiscum, Hominiscatus.*] Lego hæc omnia: *hominium* antiquiùs, *homagium* frequentiùs. Ducta ab *homo* pro vassallo, non ut curiosi quidam volunt, à Græ. ὁμόω, *juro*: In *homagio* enim præstando non jurat vassallus, sed in fidelitate, ut supra in ea voce ostendimus. Græcè etiam ab ipso Latino, ὁμάτζιον dicitur: Latinè verò, quasi *hominis agium*: nam cliens profitetur se domini sui *hominem* (i. vassallum) *acturum.* Quà autem *homo* & *homagium* verba sunt feodalia, & in fundamentis Juris illius: copiosè de his passim & Jus illud, & ejusdem Consulti; præsertim Hotomannus, & Lexica, ad quos te ideo relegamus, pauca tamen ad rem historicam pertinentia subnexuri.

Homo.

Homagium sollennius arctius, & humilius servitii genus est, quod liber homo tenuræ vel beneficii ratione, domino suo præstiterit: prisco

Homagium quod.

co Romano civi incognitum, sed grassantibus per Imperium barbaris, introductum, & feodali militi, quem *hominem* vocant, impositum. Conditiones & duras admodum servitutes, supra exposuimus in voce *Feodum*. Nunc professionis formulam, quæ apud plerasq; Gentes eadem fuit, indicabimus. Novus quisque in hæreditatem feodalem successor, tenetur infra annum se domino sistere, atque inermis, discinctus, nudus capite, & provolutus in genua, supplicibus item manibus inter sedentis domini manus comprehensis, eum (velut adoraturus) in hunc modum alloqui. *Devenio homo vester ab hac die in posterum, de vita, de membro, & de terreno honore: verus & fidelis vobis ero, & fidem vobis portabo ob terras quas à vobis teneo; salva fide Domino nostro Regi & hæredibus suis.* His dictis dominus osculum ei impinget, & vassallus erectus, jus jurandum fidelitatis (quod supra vide) extemplo præstabit. Manibus vassalli (seu ut nos dicimus Tenentis) inter manus domini conclusis: *significatur* (inquit Bractonus lib. 2.ca.35. num. 8.) *ex parte domini, protectio, defensio, warrantia; & ex parte tenentis, reverentia & subjectio.*

Ceremonia in faciendo *homagium*.

Professionis formula, juxta Stat. 17 Ed. 2. Cui tit. Modus faciendi homagium.

Faciendum est *homagium* semel tantummodo ab eodem vassallo, licèt domini sæpius moriantur vel mutentur: ac nec per literas (aiunt) nec per procuratorem, sed in persona tam ipsius domini quàm vassalli; loco & conventu celebrioribus. Propriè in Aula dominica, seu Curia Manerii. Apparet autem in Custumar. Normanniæ Artic. 105. vassallum legitimis excusationibus impeditum, utì bello, carcere, morbo, vi undarum & hujusmodi, posse per procuratorem suum exequi *homagium*. Hoc tamen non fuisse videtur ab antiquo, sed differri potius *homagii* præstationem. Certè Philippus Pulcher Rex Francorum, omnino renuit ab Edouardi 3. procuratore, *homagium* suscipere pro Ducatu *Aquitaniæ* & Comitatu *de Pontif*; vehementiùs exigens ut Edouardus ipse personaliter adimpleret, quod & fecit An. Dom. 1328. Apparet utique Artic. 108. licere domino procuratorem substituere ad recipiendum vassalli sui *homagium*: & hoc magis congruè, quàm è contrario.

Homagium per procuratorem.

Licèt autem dixerimus, non juratum esse in *homagio*, sed in *fidelitate*: intelligendum est quòd fidelitatis præstatio individue sequitur *homagium*, atque hoc in causa esse conjicio, quòd nonnulli docti asserunt, in *homagio* jurari. Videas tamen apud Krantzium lib. 8. ca. 29. Hamburgenses è prisco ipsorum more Regi fecisse *homagium*, sine *fidelitatis* sacramento. *De homagio quidem, nulla* (inquit) *mora: sed de præstando juramento fit dubitatio. Ostendebant cives veterem observantiam, eamque chartis privilegiorum astruebant: orantes ut Regia majestas illis acquiesceret rebus, quibus omnes sui in comitatu patres acquievere. Disceptatum est longa verborum altercatione: sed bonis civium allegationibus, cessit Rex moderatissimus permittens veterem urbis probatamque diu consuetudinem.* In nostro tamen Jure, habetur *fidelitas* de essentia *homagii*, nam si quis fidelitatem remiserit, cassum facit ipsum *homagium*.

Homagium sine fidelitate.

Mulieres & viri Ecclesiastici celebrantes *homagium*, non dicunt, *devenio homo vester*: nam mulier ab arbitrio conjugis pendet; Ecclesiastici, Deo (cui in sortem cedunt) famulantur. Laicis igitur fidelitatem & obsequium jurantibus, hi candidæ tantùm mentis professionem olim edidere; ut videas An. 873. in exemplis à Pithoeo datis, inter 12. Scriptores rerum Francicarum. Sed cum hoc Regibus (è quorum munificentia, villas, castra, oppida, urbes, provincias, & Regalia amplissima adepti essent) bellorum atq; hostium metu laborantibus, non satisfaceret: visum est, ut communis salutis gratiâ, ad arctiora vincula, id est, ad *homagium*, & fidelitatis jusjurandum poscerentur. Hoc autem eò gravius, quòd prædiorum unà fructus ad conducendum alendumq; militem, *homagii* nomine sunt exacti. Urbanus igitur Papa in Concil. Romano, ut refert Hovedenus, An. 1099. (inter laicales investituras ambientes) *excommunicavit etiam eos qui pro Ecclesiasticis honoribus, laicorum homines fiunt* (id est *homagium ineunt*). De his acriter disceptatum est inter Seculi & Sacerdotii principes. Sed Ludovicus Crassus Rex Francorum, suo interea diplomate An. 1137. concedit Gaufrido Burdigalensi Archiep. & suffraganeis ejus, ut in *Episcoporum & Abbatum suorum electionibus, canonicam omnino* * gauderent *libertatem, absque hominii, juramenti, seu fidei per manum datæ, obligatione.* Anglis verò incaluit disceptatio: *homagium* enim fortiùs exigunt Gulielmus junior, & Henricus 1. Constanter negat Anselmus Archiep. Cantuariæ, & in Epist. ad Ernulfum Priorem: *Hoc autem scitote* (inquit) *quia voluntas mea est, quia juvante Deo nullius mortalis homo fiam, nec per sacramentum alicui fidem promittam.* Haud aliter ad ipsum Regem scribit: & Paschalem 2. Romanum Pontificem totum habet à partibus; qui in Epist. ad Anselmum ait: *Nuper in Synodo apud Lateranense consistorium celebrata, patrum nostrorum decreta renovavimus, sancientes & interdicentes ne quisquam omnino clericus, hominium laico faciat, aut de manu laici Ecclesias, vel Ecclesiastica dona suscipiat.* Sed mutata brevi est hæc sententia. Nam *directi Romam legati, controversiam tot annis agitatam singulari probitate sedarunt. Concessit siquidem Papa* (Paschalis) *ut Rex homagia de electis susciperet, sed nulla per baculum & annulum investiret.* Wil. Malmesb. de gest. Pontif. lib. 2.

Homagium mulierum & Ecclesiasticorum.

De homagio ab Ecclesiasticis præstando magna lis.

* *Concedimus*.

Ex hoc deinceps tempore ad *homagium* rediguntur, & sub Hen. 2. in Comitiis Clarendoniensibus An. Dom. 1164. ulteriùs cautum est, ut Episcopi & Abbates per Baroniam tenerent, atque inde tanquam Barones laici responderent: omissis [reor] in professionis formula verbis illis, *Devenio homo vester*, ut offensus Clerus in aliquibus mulceretur. Multò autem antiquiùs, *homagii* professionem, ab Episcopo,

Episcopo, in Episcoporum Synodo, scriptis porrectam deprehendo: verbis non planè eisdem, sed penè æquivalentibus. Sic enim in lib. 5. Aimoini nuncupato, ca. 24. sub An. 870. *Ego Hincmarus Ecclesiæ Laudunensis Episcopus* —— *seniori meo Carolo Regi, sic fidelis & obediens secundum ministerium meum ero: sicut homo suo seniori, & Episcopus per rectum, suo Regi esset debet, &c.*

Homagii vetus professio facta ab Episcopo.

Post alias unguendi, coronandi & Regem inthronizandi ceremonias, cuncti proceres Homagium faciunt; Archiepiscopi & Episcopi, genuflectentes; sic.

I A. B. shall be faithful, and true faith and troth bear unto you our Soveraign Lord, and to your heirs Kings of England: and I shall do and truly acknowledge the service of the lands which I claim to hold of you, as in the right of the Church, as God help me.

Quo facto sinistram Regis Buccam deosculantur.

Proceres verò temporales hoc modo Homagium faciunt.

I N. N. become your liege man of life and lymme, and of earthly Worship; and faith and troth I shall bear unto you, to live and dye against all manner of folk, so God me help.

Quibus omnibus peractis, manus suas coronæ in capite Regis existenti imponunt, cum toto posse suo eandem supportare promittentes.

There be two kinds of homage, Soveraing and feodal. Soveraing homage is due only to the King, in right of soverainty. And this comonly is called liege homag à ligando, **because it bindeth the subject to the King, but so also was the other anciently, for that it likewise bindeth the tenant to his feodal Lord. Many examples to that purpose.**

Rich. 1. being in the life of his Father Duke of Aquitane, **refused to do homage for it to the younger K.** Hen. **his Brother, but** Geffrey **Duke of** Britan **did it for** Britan. M. P. 135. l. 38.

Historia Offæ Regis Merciorum in MS. S. Albani ait, *Rex Offa ingruente mortis suæ tempore totius ditionis suæ convocat nobilitatem: quæ convocata ex Regis præcepto & persuasione, Offano filio suo primogenito ligiam fecerunt fidelitatem & homagium.* fol. 7. a. Ex his nota Authorem falli quod Offæ ævum pro sui ratione expendit: ignota tunc quidem Homagium & fidelitas Anglis. Vide plurima de *Homagio* apud Bractonum lib. 2. cap. 35.

Pro homagio & servitio: in

Pro homagio & servitio. Occurrit hæc clausula in Chartis nostris antiquis, statim ab ingressu Normannorum, sed frequentissimè ab ævo Henrici 2. usque ad annum 18 Edouardi 1. Parte enim, doni rationem continet. Nimirum donatorem ideo concessisse prædia, ut ab accipiente, ea recipiat quæ ad *homagium* pertinent & *servitia* feodalia. Hoc est, ut accipiens, *homo* ejus fiat seu vassallus, dominumq; eum agnoscat feodalem, & data prædia ab eodem teneat, consuetudines & servitia debita præstiturus: ea scil. quibus Capitali domino donator ipse est obnoxius, habitâ portionis datæ ratione ad integrum feodum, si ipsum integrum non donetur, vel servitia alia in donationis Charta non exprimentur. Non autem constat ex nudis his verbis: utrum per servitium tenuerit militare, an (ut nos dicimus) in soccagio. Nam *homagium* semper incumbit tenuræ militari, sæpè etiam tenenti in soccagio: & servitia sunt tam civilia, quàm militaria. Civilia voco; sistere se Manerii Curiæ, inter reliquos Tenentes seu *homines*, de rebus cognoscere ad dominium, dominumque pertinentibus; censum reddere; auxilia, operas, consuetudines usitatas præstare. Sed cautum est Statuto (quod diximus) anni 18 Edouardi 1. ne quis terras deinceps daret à seipso tenendas, at à superiori earundem domino; desiitque jam inde hæc in Chartis clausula reperiri.

Chartis quid, & quando desiit.

Respectus homagii. Est ejusdem dilatio in ulteriorem diem, putà in quintum unumquemque Terminum, Tenenti in Capite ideo concessa, ne de die in diem Regem opperiatur vacantem ad recipiendum *Homagium.* Fieri enim debet *homagium*, quàm primum hæres ad ætatem pervenerit, aut in patrimonium quis sit ingressurus. Pro hac autem gratia, vassallus seu Tenens Regis sub statis anni temporibus, modicum aliquid argenti (Finis nomine) in Scaccario pendit. Et quoniam dilatio ista necessariò sit perpetua, propter graviora Regis negotia, & *homagiorum* multitudinem: ipsa etiam solutio necessariò fit perpetua. Concedatur verò hujusmodi *respectus*, inter alios quosque dominos & Tenentes suos per *homagium*: & Gallis dicitur, *Souffrance de Seigneur doneé au vassal, &c.*

Homagium ligium, illud est quod solummodo Regi debetur ratione supremi dominii: & dicitur à ligando, quòd ab hoc nemo se potest liberare ut (renunciando feodo) ab aliis *homagiis.* Nemo etiam in hoc excipitur. Vide Custumar. Normanniæ Artic. 104. & ibidem Berhaulti commentarium: & quid nos inferiùs dicemus in voce *Ligius*, & interea quid Arturus Dux Britanniæ sub An. 1202. Hist. de Bretaign. liv. 3. ca. 71. profitetur. *Noveritis quòd ego feci charissimo meo domino Philippo Regi Francorum illustri, homagium ligium contra omnes qui possunt vivere, vel mori, de feudo Britanniæ, &c. salvis omnibus tenentiis de quibus ipse dominus Rex, & homines sui, tenentes erant eo die quo ipse diffidavit Johannem Regem Angliæ.* Huc pertinet *homo ligius* quem sic

Homo ligius.

sic expressit Brito Armoricanus, Philippid. lib. 2.

Ricardus Comes Pictaviæ, PhilippoRegi.

Esse tenebatur homo legius, atque fidelis,
Et tanquam domino jurando jure ligari,
Reddere servitium quod jus feodale requirit.

Formam *homagii ligii* ab Episcopo professam An 870.habes in paulò superiùs recitatis, Sed cùm *homo ligius* à ligando dicitur, & vassallus omnis ex *homagii* vinculo domino suo arctius sit ligatus: subditorum etiam vassalli sæpè apud veteres, *homines ligii* appellantur. Sic in lib. Ramesf. Sect. 280. *Folcardus factus est homo ligius Abbatis & S.Benedicti.* Et Sect. 292. *Et ipse Wido——effectus est homo ligius Abbatis, & ligiam fidelitatem fecit ei.* Vide *Ligius.*

Homagii dissolutio. Rex Henr. 3. cum Richardo Marescallo pepigit quod desierit esse suus *homo*, & liber ab *homagio*, si Rex pactum violaret. *Unde* (inquit Comes) *homo suus non fui, sed ab ipsius homagio per ipsum* (Regem) *absolutus.* Mat. Par. in An. 1232. Hodiè non valet istiusmodi pactum. Vide *Quietus.*

Homagium pro cœtu Tenentium & ipsorum prædiis.

Homagium etiam dicitur cœtus vassallorum Manerii (quos nostrates *tenentes* & *homines* dicunt) sive ad inquirendum de rebus ad dominium pertinentibus, juratorum: sive alia de causa dominum tangente, conscriptorum. Aliter, *Inquisitio ex officio* nuncupatum, quod vide. Et continetur hoc nomine, non tantùm cœtus vassallorum Manerii, quòd domino tenentur in *homagio*: sed & prædia quæ ipsi tenent, redditus & servitia quæ præstant, & jura omnia quæ ad dominum ratione feodi pertineant: si rectè Chartam hanc antiquam intellexerim, in lib. fundationis Waldensis Cœnobii, Tit. Fundatores, nu. 11. *Universis, &c. Willielmus de Mandevilla Comes Essexiæ, salutem. Noverit universitas vestra me reddidisse Deo & S. Mariæ, & S. Jacobo de Waldena & monachis ibidem Deo servientibus, totum homagium in villa de Waldena, à cruce de Nuport super ripam versus Cantburg: viz. in hominibus & eorum servitiis, & in omnibus ad eos pertinentibus, unde Gaufridus filius Petri pater meus eos dissaisierat, Tenendum, &c. in puram & perpetuam elemosinam, sicut Chartæ Comitis Willielmi, & Beatricis de Say quas habent testantur. Hiis testibus, &c.* Intueor (ibidem num. 5.) Chartam Willielmi Comitis citatam, elucidandi istius gratia, ubi sic lego expressiùs —— *Noverit universitas vestra me dedisse, &c. Et præterea omnes homines illos & masagia illorum qui manent super riveram de Walden, scilicet à cruce illa quæ est in chimino de Neuport versus Cantabrug, quantum terra mea extenditur in illam patrem, cum omnibus tenementis & redditibus, & servitiis eorundem hominum.* Sequitur immediatè totidem prorsus verbis Charta dictæ Beatricis de Say; at sub nomine Beatricis de Mandevilla: nam in Mandevillorum hæreditatem jam successerat, & cum Saio nuptias nondum contraxerat.

Hominia, num. singul. Lib. Ramesiæ Sect. 317. *Henricus Rex, &c. Si Abbas de Ramsey poterit monstrare quod nullus antecessorum suorum operasset ad hominiam de Brampton. Hominiam* intelligo pro cœtu Tenentium Manerii (ut jam supra *Homagium*) domino operantium.

Hominium, vox antiquior & Authoribus olim usitatior. Ingulfus Saxo. Hist. Croil. *Pertransiens etiam tunc, & ultra progrediens, inclytus Rex Willielmus in Scotiam, eam sibi subjecit, & Malconiam Regem ejus sibi hominium facere & fidelitatem jurare apud Abennithi coegit.* Flor. Wigorn. Contin. in An. 1139 -- *venit ad urbem, civium circumjacentium hinc inde finium expetens dominium, & sumens hominium.* Accipitur etiam ut *homagium in Curia Manerii.*

Hominacio. Vox in Domesd. est, idem quod *Homagium* significatura.

Hominatus. Gregorius Papa (7 ut opinatur Juretus in MS. codice penes Thuanum. *Ut clericus à laico nunquam justificetur, nec pro terra, nec pro aliis rebus quas ab illo teneat, nec sibi hominatum faciat, sed omnino quæ ab eo tenet, sibi antequam ullum patiatur injuriam dimittat. Sin autem gradum suum perdat.*

Hominiscum. Instrumentum recognitionis factæ per Rostagnum de Montepesato, domino P. Archiepis. de castro de S. Nazario. An. 1226. mens. Junii. *Manibus vero vobis fidelitatem & hominiscum facio.* Juretus.

¶ *De* Homine, *quoad significationem multipliciter novatam.*

Pro milite feodali.

Homo, à Romana significatione variè novatur. In Jure feodali is primariè dicitur, qui accepto feodo, domino tenetur militare; *homagiumque* & servitia militaria præstare. Aliàs *Vassallus, Vassus, Miles, Cliens feodalis, Tenens per servitium militare*: olim aliquando *Baro*, & *Leudes* sæpissimè. De hoc passim libri feudorum: & Glanvilla nostras, æquæ antiquitatis Author lib. 7. ca. 9. *Plenam* (inquit) *itaque custodiam habent domini, filiorum & hæredum hominum suorum, & feodorum suorum, ita quod plenam inde habent dispositionem,* scil. usq; ad plenam eorum ætatem. Hoc sensu Hovedenus in Ric. 1. An. 1193. *Hugo Bardolf & Will. Stuteville consentire noluerunt, quia erant homines Comitis Johannis* Moretonii.

Pro quovis prædiorum Tenente.

Dicitur & de quovis prædiorum Tenente; sive colonico & Socmanno, sive militari. Sic Lib. Ramesiens. Sect. 310. —— *tam de hominibus alterius homagii, quàm de tenura Abbatis.* Hinc Tenentes prædiorum cujuscunq; sunt generis, in Curia Manerii conscripti, *Homagium* appellantur.

Pro quovis cliente, famulo, subdito.

Dicitur præterea & de eo qui nullo accepto feodo, nullo prædio, se in alterius tradidit militam, servitium, obsequium, clientelam: & in genere, de omni famulo, ministro, subdito. Hos, non minùs quàm præcedentes, complecti videntur loca ista sequentia, viz. Greg. Turonens. lib. 4. ca. 34. —— *opprobriis & criminibus obruebat Episcopum, pervadens res Ecclesiæ, spoliansque homines ejus.* Flodoard. Hist. Rem. lib. 3. ca. 26. —— *ut hominem ipsius sine consensu ejusdem recipere noluisset, & quod idem homo* —— *sine licentia sua irreverenter abcesserit.* Breve Hen. 2. Justiciariis de Norfolc. *Præcipio ut S. Benedictus de Ramesia ita benè & liberè habeat socam & sacam suam, &c. & homines* ejus *sint in pace.* Occurrit sæpè hoc modo in antiquis Privilegiis, non solum vassallos & Tenentes, sed famulos & subditos quoslibet significans. Hovedenus in Hen. 2. sub fine An. 1173.

Pro Armigero

videtur pro *Armigero*, quem & *Servientem* vocabant, usurpare. *In quo castello, multi* (inquit) *milites, & servientes capti sunt, quorum hæc sunt nomina*: recitatisq; 15 militibus, sequuntur, *Casteius, homo Saeri de Terreis: Gwiardus, homo Jo. Maumoniæ: Rog. homo Will. Rivan.* —— *Russellus, homo Huberti Ruscenans; Vulgerius, Henricus, homines Petri de Posci*, & multi alii. Vide *Serviens.* Prateii lexic. à doctis auct.

In Jure Civili quid.

Hominum nostrorum appellationem in Pand. & Cod. continentur Procuratores prædiorum, actores, clientes, custodes, coloni, emphiteuticarii, chartularii, & Græcis πραγματευταὶ *&* διαφέροντες *dicti l. 4. Cod. de dign. &c.*

In Gentium LL. antiquis, quid.

In Gentium LL. antiquis usu venit plerunq; pro mancipio, & servilis conditionis homine: ut Man Germanis, Græcis interdum ἄνθρωπος, Sic *homo fiscalis, homo Ecclesiasticus*, & alia hîc infra.

Homines de armis. Juxta Gall. Equites gravis armaturæ: *Cataphracti.* Lancemen. Tho. Walsing. in Hypodig. sub An. 1345. —*transfretavit in Vascon. cum 600 hominibus de armis, & totidem sagittariis.*

Homo casatus. Qui in ædibus servit. Capitular. lib. 5. ca. 136. *Biduanas omnes faciant, tam Episcopi, Monachi & Moniales, quam canonici, & eorum infra casati homines.* Vide supra *Casati.*

Homo chartularius. Servus per chartam manumissus. Vide mox infra *Homo denarialis*

Homo commendatus. Qui se in manum alterius commendavit, causâ patrocinii, alimonii, &c. L. Ripuar. Tit. 72. §. 5. *Homo commendatus, vel fugitivus.* Sæpè in Domesd. & aliàs, ut hîc supra in verbo *Commendatus*, quod vide.

Homo denarialis, denariatus, denariarius, & malè *dinararius.* Multis modis apud Francos veteres (ut notat Bignonius) procedebat manumissio. Primò ante Regem denario jactato, cujus formulam habes apud Marculfum lib. 1. ca. 22. sub his verbis in *Præcepto denariali* à Rege prolatis. *Illustris* vir ille, *servum suum nomine* illum, *per manum illius ad nostram præsentiam jactante denario secundùm legem Salicam, dimisit ingenuum: ejus quoque absolutionem per præsentem auctoritatem firmamus.* Rege etiam absente, fiebat hæc manumissio ante ipsius proceres: ut testatur *Charta denarialis* in Veter. formull. nu. 24. Secundò in Ecclesia per chartam seu tabulam, coram sacerdotibus & altari: ejusdemq; extat formula inter Romanas veteres, nu. 12. Tertiò per privatam Epistolam, cujus multæ sunt exemplaria in locis prædictis. Hinc alii *denariales, denariati, & denariarii* appellantur: alii *Chartularii* seu *Tabularii.* Capitular. lib. 6. ca. 208. *Homo denarialis non antea hæreditare in sua agnatione poterit, quam usque ad tertiam generationem perveniat. Homo chartularius similiter faciat.* L. Ripuar. editionis Basileensis Tit. 59. §. 4: *Si autem denariatus absque liberis decesserit, non alium nisi fiscum nostrum hæredem relinquat.* Et Tit. 63. §. 3. *Quod si dominus ejus eum ante Regem dinararium facere voluerit, licentiam habeat.* Reor mendosè pro *denariarium.*

Tabularii. Denarialis. Chartularius. Denariatus. Dinararius.

Homo Ecclesiasticus. Qui in servitum alicujus Ecclesiæ ascribitur: præsertim colonus & mancipium. Testamentum S. Rennigii apud Flodoard. Hist. lib. 1. ca. 18. *Vineam possidebat cum Melanio vinitore, quem do in loco Ecclesiastici hominis Albonichi, ut Albonichus libertate plenissima perfruatur.* Capitular. lib. 5. ca. 151. *Quicunque de prædictis hominibus* Ecclesiasticis, *quartam facti tenet, cum suis animalibus seniori* (i. domino) *suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret: & post ea nullum servitium ei manuale in ipsa hebdomada à seniore suo requiratur.* Sæpè in LL. Ripuar. & aliis antiqq. Vide *Factum* suo loco.

Homo exercitalis. Idem quod *miles.* Longobard. lib. 1. Tit. 9. l. 21. *Consuetudo enim est, ut pro minima persona quæ exercitalis homo invenitur esse, 150 sol. componat, & pro eo qui primus est 300 sol.* Wisigothor. lib. 19. Tit. 2. l. 9. *Si quisque exercitalium in eandem bellicam expeditionem proficiscens, minimè ducem secutus fuerit, &c.*

Homo feodalis. Qui aut feodum, aut feodi partem tenet. *Vassallus.* Interdum dicitur de ipso domino, sed respectu capitalis, ut etiam Gall. *homefeodal.*

Homo fiscalis & fiscalinus. Qui ad fiscum pertinet colonus, vel servus. Formull. solenn. ca. 90. —— *pro nativitate domicilli nostri*, ill. *ut à Domino vita ei concedatur, de unaquaque villa fiscales tres homines ex servientibus, in utroque sexu, à servitio relaxare.* Vide *Fiscalis.*

Homo ingenuus. Idem qui *homo liber & homo francus*; scil. qui justis legibus vivit. L. Ripuar. Tit. 31. §. 1. *Homo ingenuus in obsequio alterius.* Quidam *ingenuos* dicunt pro classe plebis nostræ, quæ Yeomen appellantur.

Homo

Homo liber, pro libero Tenente.

Homo liberalis. In LL. forestæ à Canuto datis,de *Theinis* & Nobilibus intelligitur.Vide LL. hic.

Homo ligius. Vide supra *Homagium ligium*, infra *ligius*, & *Homologus*.

Homo francus. Homo liber. Privileg. Eccles. Mindens. *Homines ipsius Ecclesiæ francos, liberos, & Ecclesiasticos*. Sic *francus Tenens*, pro libero Tenente. Decitur & *Homo Francus*, pro Gallo, ut sæpissimè in Chartis Anglo-Normannorum. *Omnibus hominibus suis Francis & Anglis*. Vide *Francus*.

Homo major, mediocris, minor: inde æstimentur quod in Longob. lib. 1. Tit. 14. l. 7. *Homines minores* dicti sunt qui *nec casas nec terram habeant*. Sæpè in Wisigoth. LL. & aliàs, *mediocris persona*. In Burgund. *mediocris Burgundus*. In Alaman. *medius Alamannus*. De statu singulorum in repub. intelligendum.

Homo novus. Qui novo donatur feodo. Vide *Feudum novum*, & *Socmannus*.

Homo pertinens. Qui glebæ ascribitur. Servus feodalis. Longob. lib. 1. Tit. 16. l. 8. *Si homines pertinentes sine voluntate domini sui hoc fecerint*. Leo Marsic. lib. 3. ca. 43. *familias hominum ad ipsum locum pertinentes*.

Homo Regius.Qui vassallus aut servus Regis est, aut ad villam regiam pertinet. L. Ripuar. Tit. 11. §. 3. *Si quis Regio aut Ecclesiastico homini de quacunque libet re forciam fecerit*. Sic & *servitus Regia*. Burgund. Tit. 36. *Adulteram subdi jubemus Regiæ servituti*.

Apud Gallos *homme de fiefs*, *homme de paix*, *homme de plieure*, *homme de service*. Cujac. lib. 2. feud. Tit. 7. pa. 133.

Homo Romanus. Romani dicuntur omnes Galliæ, & provinciarum aliarum incolæ veteres,ex Constitutione Antonini Imp.L.in orbe. De statu homin. eversoq; jam Imperio,eâdem appellatione, à victrici populo (h. à Barbaris) distinguuntur. L. Salic. Tit. 34. §. 3. *Si Romanus Francum ligaverit, &c.* Et Tit. 43. §. 6. *Si quis Romanum hominem convivam Regis occiderit, &c.* §. 7. *Si Romanus homo possessor, &c.* §. 8. *Romanus tributarius*: nam Francus ingenuus (ut refert Gregor. Turon.) non pendebat tributum. Sic & Italia distinguitur in Romanos & Barbaros in præfatione Edicti Theoderici R. Vide *Romanus*.

Homo sixhindus. Is inter Saxon. nostros, cujus capitis æstimatio erat 60. sol. Sic

Homo Twihindus, *Trihindus*, *Twelfhindus*, *&c.* is erat qui 200, 300, 1200 solid. æstimatur.

¶ *Homehyne*, *Hogenehyne*, *Agenhine*.] Is olim dicitur qui tertia nocte apud aliquem hospitatus est.Tenebatur quippe paterfamilias de eo exinde respondere, tanquam de suipsius famulo; & illatas ab eodem injurias resarcire, si delinquentum justitiæ non sisteret. L. Divi Edouardi Confes. ca. 17. de hospitibus. *Quod si tertia nocte hospitatus fuerit, & is alteri forisfecerit, habeat eum ad rectum tanquam de propria familia, quod Anglicè dicitur* ꞇpa nıȝhꞇ ȝeꞅꞇ, ðpıð nıȝhꞇ aȝen hıne. Id est, duabus noctibus, hospes: tertia habitus est domesticus.Bracton. lib. 3. Trac. 2. ca. 10. *Item secundum antiquam consuetudinem dici poterit de familia alicujus, qui hospitatus fuerit cum alio per tres noctes, quia prima nocte dici poterit* **uncuth** (i. incognitus) *secunda verò*, **Gust** (i. hospes) *tertia nocte* **Hogenehyne** (i. familiaris, seu domesticus famulus.) Nam **home** & **hogh** domus, **hine** famulus. **Agen-hyne**, proprius famulus. Briton ca. 12. scribit **Houlkenhine**, aut perperàm, aut *famulum pro cognito habitum* intelligens. LL. Hen. 1. ca. 9. *Nemo ignotum vel vagantem ultra triduum, absque securitate detineat, &c.*

¶ *Homesoken*.] Vide *Hamsocna*.

¶ *Homo*.] Pro vassallo, & multiplici alia significatione: vide paulò hic supra in calce vocis *homagium*.

¶ *Hondhabend*.] Qui rem furtivam *in manu habens* deprehenditur. Bract. lib. 3. Trac. 2. Cappp. 8, 32, 35. Vide *Bacberend*.

¶ *Homologus*.] A feudistis appellatur idem qui *homo ligius*, quòd in homagio & fidelitatis juramento neminem excipit. Vassallus enim non *homologus* Regem excipit, & antiquiorem dominum: ut de feud. lib. 4. Tit. 31. ubi vide Cujacium, & ibid. Tit. 93. nec non lib. 1. Tit. 7. *Homologus* autem non dicitur ab *homo*, sed velut ὁμόλογος, i. *dedititius*, quòd non solum in fide domini sui, sed in ditione pariter sit constitutus, omnemq; ei subjectionem debeat. Sic l. ult. C. Theod. de patroc. vic. *colonus homologus*. Unde fortè Feudistarum hoc vocabulum imperitè ductum q. ab *homo*. Sed *homologum* igitur nemo habeat nisi Imperator, Rex, aut Dux, qui dominium suum à nemine tenet in feudum.

¶ *Hongrecoltra*.] ——— Ego Guil. dei gratia Flandr. Comes, petitioni burgensium S. Audomari, pasturam adjacentem villæ S. Audomari, &c. in pratis, & in bruerâ, & in *Hongrecoltrâ* usibus eorum concedo, &c. *Les Preuves de l'Hist. des Comtes de Guines* p. 195.

¶ *De Beneficiis Regalibus quæ Honores dicuntur.*

¶ *Honor*.] Apud ipsos Romanos interdum dignitatem & magistratum significat: ut *Honor* Consulis, *Honor* Prætoris. Sic & Juvenalis Sat. 1. Quid.

Sed cum summus honos finito computet anno,
Sportula quid referat.

Sub inclinato Imperio dicitur de administratione reipub. cum dignitate, ejusdemq; præmio: nec non de illustriori magistratu & ascripto eidem territorio. Sic administratio & territorium Ducatus, *Honor Ducis*: Comitatus, *Honor Comitis*: Parochiæ Episcopalis, *Honor Episcopi* appellantur *. Greg. Turonens. Hist. lib. 5. ca. 14. Guntheramnus Ducem suum *Erponem septingentis aureis damnat, & ab honore removet.* Guido Imp. in Longob. lib. 2. Tit. 53. l. 2. *Placuit etiam nobis statuere summopere, ut Episcopi & Comites uniti sint in suis parochiis, & in Comitatibus: ita ut nullum prædonem, raptorem, vel incestum in suis sedibus vel concessis honoribus, permittant morari.* Infra. *Si Comes ejusdem loci hoc implere neglexerit, proprio honore privetur.* Capitular. Caroli magni lib. 3. ca. 69. in rubrica. *De his qui regales habent honores, & in hostem banniti ad condictum placitum non venerint.* Et subinde in textu. *Quicunque homo nostros habens honores in hostem bannitus fuerit, & ad condictum tempus non venerit, quot diebus post placitum condictum venisse comprobatus fuerit, tot diebus abstineat à carne & vino.* Et.

*Et in Chron. Camerac. lib. 3. ca. 72. Castellaturæ, *Honor Castellani.*

Honores regales.

Diversum videtur *Honor* à Beneficio Regali, hoc est, ab illustriori feodo, licèt cum eodem sæpè jungatur, sæpe confundatur. Sic enim inferiùs ca. 71. *Quicunque ex his qui beneficium Principis habent, parem suum contra hostes communes in exercitu pergentem dimiserit, & cum eo ire vel stare noluerit, honorem suum & beneficium perdat. Honorem,* hìc intelligo de jurisdictione: *beneficium*, de ipsis prædiis. Quære.

Beneficium Regale.

Honoris tamen appellatione continentur & ipsa prædia. Anonymus de gest. Episcoporum & Abbatt. Turonens. *Hæc oppida ad honorem & consulatum Turonicum pertinebant antiquitus, & ex diocesi Episcopatus erant Turonensi.*

Honor continet prædia.

Tranavit vox in Angliam cum Normannis. In prisca tamen Inquisitione dicitur quòd *Wigodus de Wallingford tenuit honorem de Wallingford tempore Regis Haraldi*, perinde acsi recepta esset ista appellatio sub Anglo-Saxonibus, quòd non reperio, aliter quàm à posteris (ut hoc ipso loco) attributum.

Vox in Anglia

Honor igitur ab Anglo-Normannis dictum videtur uniuscujusq; majoris Baronis, feodale patrimonium, seu Baronia: adjuncto plerunque, sedis ejusdem capitalis, aut ipsius interdum Baronis, nomine. Charta Gulielmi 1. Abbati Rames. Sect. 174. *Sciatis communiter me——accepisse in manu mea & defensione totum Honorem Ecclesiæ de Rameseie, &c.* Et in Brevi Hen. 1. in lib. Rames. Sect. 224. *Henricus Rex Anglorum, &c.—— coram me testificatum & recognitum est per Barones de honore Ramesiæ.* Gervasio Tilberiensi liber suppositus, par. 2. ca. de Excidentib. —— *de firma illius honoris, scil. baronia est.* Breve R. Hen. 2. *Henricus, &c. Vicecomiti Comitatus Norfolc'. & Suffolc'. salutem. Quia feoda Baronum nostrorum quæ tenent de nobis ut honores in Comitatu tuo & diversis Comitatibus Regni nostri Angliæ, de quibus auxilium nobis concessum est ad maritandum Isabellam sororem nostram Romano Imperatori, Mandamus, &c.* Videtur hoc Breve singulis Baronibus singulos *Honores* tribuere, feodaq; ad Baroniam pertinentia velut membra *Honoris* æstimare. Computus Edm. Oldhall nuper Vicecom' Norf. &c. de Auxilio ad Blancheam Regis Ed. 3. primogenitam maritandam. *De honore de Wyrmegay quem dom. Thomas Bardolf Chivaler tenet de Rege in Capite per Baroniam, cum aliis parcellis infra Hundredum de Clackeclose, & in aliis hundredis, quæ continet 14 feoda militum, &c. Honor* hìc, feoda & reliquas Baroniæ partes complectitur.

Quid Anglo-Normannis.

Cum verò Barones & Magnates, non è feodali consuetudine, sed vel Brevi Parlamentario (quod præcipuè sub Edouardo 1. accepit vigorem) vel ex Regiis diplomatibus (quod à Richardo 2. sumpsisse dicitur initium) nulla ascripta jurisdictione, nullis Regalibus, cœpissent institui: desierunt illico patrimonia eorum *Honores* appellari, restabatq; deinceps vocabulum in antiquis solummodo Baroniis & Comitatibus. Suscitatur autem denuò ad nova aliquot illustria dominia, quæ Baroniarum titulis nunquam claruere, exornandum. Nam cum Rex Henricus 8. in locis quibusdam fastui Regio haud satis paribus, ædes augustissimas condidisset: & non solùm eximia latifundia, potioresq; delitias; sed & nobilia multa maneria, authoritate Parlamenti eisdem annexisset: ne vulgari deinceps laborarent nomine, *Honores* decrevit appellanda. Sic Statuto anni ejus 31. ca. 5. **Hampton Court**, in *Honorem* erigitur. Statutis an. 33. ca. 37. Manerium de **Ampthil**; & ca. 38. Manerium de **Grafton**, eodem donantur titulo. Anno verò illius 37. ca. 18. **Westminster, Kingston upon Hull, S. Osithes**, & **Donnington**: nec non quæ & Rex præterea voluerat, *Honores* designantur, ejus diplomate constituendos.

Honorum appellatio quando dissueta,

Et suscitata.

Deniq; uti Manerium plurimis gaudet (interdum feodis, sed plerunq;) Tenementis, consuetudinibus, servitiis, &c. ita *Honor* plurima complectitur Maneria, plurima feoda militaria, plurima Regalia, &c. Dictus etiam hic olim est *Beneficium* seu *Feodum Regale*, tentusq; semper à Rege in Capite: illud, *Beneficium* seu *Feodum nobile* simpliciter, & à mediis dominis frequentiùs quàm à Rege tenebatur.

Honoris partes

¶ *Horarum ratio.*] Malm. Nov. lib. 2. pag. 188. 11 *Cal. April. horâ* 9 (*An.* 1141) *feriâ* 4 *fuit Eclipsis* ☉.

Sigeb. in An. 1106. 4. Non. Feb. *stella per diem visa est in cœlo ab horâ* 3 *usque ad horam* 9. *quasi cubito distans à sole.*

¶ *Hor-*

¶ *Horgrift.*] L. Boiorum seu Baiwar. Tit. 7. ca. 3. *Si quis propter libidinem liberæ manum injecerit, aut virgini seu uxori alterius quod Baiuuarii horgrifte vocant, cum sex sol. componat.* **Hore** *meretrix:* **grifte,** *tactio.* Lindenb. nec Angl. secus.

¶ *Horn with Horn.*] Anglicum. De cornutis animalibus dicitur, compascendi privilegium habentibus: velut *cornu cum cornu*, vel *cornutum cum cornuto.* Constitutt. Rob. Dunelmens. Episc. An. Dom. 1276. *Similiter de decimis quæ de vaccis proveniunt statuendum duximus, quod ubicunque fuerit receptaculum earum, licèt in vicinis parochiis,* **Horn with horn,** *secundùm Anglicam linguam pascua quærant, illi remaneat tota decima ubi fuerit domicilium & remanentia.*

¶ *Horngeldum.*] Tributum quod à cornutis animalibus exigitur. **Horn,** *cornu:* geld, *solutio, tributum.* Diploma Hen. 3. canonicis & monialibus de Semplingham. *Et sint quieti —— de omnibus geldis & danegeldis & vodgeldis & senegeldis, & hornegeldis, &c.* Quære.

¶ *Hosa.*] *Caliga.* Vox & vestis Anglo-Saxonum, Longobardis communis. Paulus Warnefridus de gest. Longobard. lib. 4. ca. 23. *Postea verò cœperunt hosis uti, super quas equitantes tubrugos birreos mittebant.* Hinc Gallic. *house* pro ocrea. Aliud videtur significare in Statuto armor. R'. Ed. §. final. *Et que les Rois de haraz tient lour houces des armes sans pluis.*

¶ *Hostenduciæ.*] Tributum in Imperio inferiori ejus instar quod *Scutagium* Angli dicimus. Barat. è Feudor. lib. 4. Tit. 48. *Constituit Conradus in hostenduciis petendis, ut liceat dominis hostenducias petere, nulla præscriptione obstante. Hostenduciæ dicuntur adjutorium quod faciunt vassalli dominis, Romam cum Rege in hostem pergentibus quando cum eis non vadunt. Verbi gratia: in Longobardia xii denar. de modio. In Tentonia tertiam partem fructuum, facta computatione fructuum solummodo ejus anni quo hostem faciunt.* Vides *hostem* hic dictum pro exercitu à Gall. *l'hoste:* & inde *hostenduciæ.* Quibusdam *Heribannum.*

¶ *Hostis, & Hostium.*] *Exercitus;* à Gall. & Angl. *l'hoste.* Sic jam supra in *hostenduciæ.* Edictum Pistense domini Karoli Calvi An. 864. ca. 3. —— *quando necessitas nobis evenerit, ut hostem nostrum adnuntiemus.* Concil. Triburiens. An. Dom. 895. Can. 51. *Abstineat se à carne, caseo, &c. & nisi vel in hoste aut in aliquo magno sit itinere, vel longe aut diu ad dominicam curtem, &c.* Sæpe in Conciliis, LL. antiqq. & mediastinis Authorib. LL.
Hostium. verò Hen. 1. ca. 2. de jure Regis: *Qui in domo Regis vel familia pugnabit; qui in hostio pacem fregerit, &c.*

¶ *Hotchpotch.*] Vox fori nostri rerum commixtionem significans: præsertim hæreditatum inter sorores jam priùs divisarum, ut ex occasione nova fiat partitio. In Longob. lib. 2. Tit. 14. l. 15. *mittere in confusum,* dicitur. Vide supra de hoc, *Fadelfium.*

¶ *Houawarth.*] Ædium vel aulæ custos: *οἱ κυρὸς, οἰκοφύλαξ.* Quasi *Hofward:* à Sax. hof *ædes, aula:* peꝛð, paꝛꝺ & paꝛðe, *custos.* Hinc fortè *Howard* & *Hohward:* qui alias *Gastaldus* & Oeconomus. Sed dicitur & de cane domui à tutelis. L. Baiuuarior. Tit. 19. §. 9. *Si autem canem qui curtem domini sui defendit (quem houawarth dicunt) occiderit in nocte post occasum solis, cum tribus sol. componat, quia furtivum est.* Chron. Constantinens. p. 637. *Beata de Hohwart in Bavaria prope Ingolstadium uxor Henrici Comitis Altorfii, &c. An. circ.* 880. Sic in onomastico Latino-Sax: *Hostiarius* ðuꝛpeꝛð: *Januarius,* geꞇpeꝛð.

¶ *Houlkenhine.*] Vide *Homehine.*

¶ *Housebota.*] Vide *Bota.*

¶ *Hranne.*] L. Salic. Tit. 2. §§. 1. & 2. *Si quis porcellum lactantem furaverit de rhanne prima aut mediana, & inde fuerit convictus,* 130 *den.* —— *culpab. judicetur; Si verò in tertia rhanne furaverit,* 600 *den. &c.* Lindenbrog. Hranne, Gall. *Ran.* unde Campanis solens locutio; *mittre les porcs en rhan* ut pinguiores fiant.

¶ *Hrefwunt,* al. *Hrevawunt.*] Ventris seu alvi vulnus. A Sax. hꝛiꝼ prisca lingua Germ. (ut ait Lindenbr.) **href** vel **hreve,** id est, *venter, alvus, ilia;* **Wunt,** Sax. ꝩunð, *vulnus.* Hinc diaphragma sive musculus rotundus qui viscera spiritualia (hoc est, cor & pulmones) à naturalibus (scil. jecore & liene) velut interjectus paries intercipit & dirimit, Angli hodie **the Midriff,** vocamus, quasi, ventris partem medianam. L. Alaman. Tit. 65. §. 25. *Si autem interiora membra vulnerata fuerint, quod hrefwunt dicitur.* Idem Boior. Tit. 3. ca. 1. §. 6. Sed Tit. 1. ca. 6. §. 2. *Et quanti homines ibi intus fuerint* (hoc est, sub incenso culmine) *& inlæsi de incendio evaserint: unicuique cum sua hrevawunti componat* incendiarius. In LL. Aluredi Anglo-Sax. ca. 40. Giꝼ mon bið on hꝛiꝼ gepunðoð geꝛille himmon xxx ꝼcill. Codex impres. vertit. *Si quis in alvo vulnus acceperit,* 30 *solidorum solutio sequitor.* MS. verò antiquus: *Si quis in ilibus vulneratur, &c.*

¶ *Hringus.*] Annales Francorum incerti authoris (à Pithæo editis) Anno 796. —— *Cagam & Ingurro principibus Hunnorum civili bello & intestina clade à suis occisis, campus eorum quem vocant hringum —— abdictus & captus est, & omnes Hunnorum opes & thesauri sublati, &c.* hꝛinꝣ, *annulum* usitatiùs, hìc verò *circulum* significat: nam in circulo castrametabantur Hunni seu Avares, ut supra in voce *Circulus.* Scribitur cum aspiratione Saxonum more, qui Græcos sequuti, ῾ in Principio dictionis semper aspirant: Sed

nos

nos hodie levigamus. *Campus* etiam hîc dicitur pro *castris*. Vide *Haga*.

¶ *Hropant.*] Boior. Tit. 3. §§. 7. & 8. *Si quis eum funibus ligaverit contra legem, cum* 12 *sol. componat. Si eum per vim implexaverit, & non ligaverit, quod hropant dicunt, cum* 6 *sol. componat.* **Rope** Ang. ꞃape Sax. *funis*: & si *Hropant* referatur ad *ligaverit*, sensus perspicuus est: sin ad *implexaverit* (quod rectius videtur) alius quærendus est, & hic me fugit, ni dicatur à Sax. ꞃaepan *intercipere*.

¶ *Hu & Crie.*] Vide *Hutesium*.

¶ *Hulmus.*] Anglis, Danis, Germanis **holm**. Locus insularis; insula amnica. Etiam marina: nam quæ in Baltico mari sita est insula majuscula, *Born-holm* appellatur. *Holmes* etiam dici animadverto depressiores humi planicies, plurimis rivulis & aquarum divortiis irriguas.

¶ *De* Hundredo *&* Hundredario *apud Anglo-Saxones, & antiquos.*

Varia ejus nomina. ¶ *Hundredus*, & *Hundredum*, parcè *Hundreda.*] A Sax. hunꝺꞃeꝺ, i. *centum*, unde etiam Latinè *Centena*, *Centuria*, *Centenariatus*, *&c.* Saxonibus aliter, *Wapentachium*, Cambro-brittannis, *Cantreda*. Rationem vide in ipsis vocabulis. Diximus non semel, Angliam totam ab Aluredo Rege in Comitatus distribui: Comitatus (pro locorum varietate) in Trithingas, Rapas, & Lathas: eas iterum in Hundreda, seu Wapentachia: atq; ista denuò in Tithingas, quas & Decurias vocant & Friborgas. Divisiones nusquam æquæ, nec partium quantitas usquam certa. Gervasio Tilberiensi suggestus liber, Par. 1. Ca. penult. *Hidam* ait ex 100 acris constitisse: *Hundredum verò ex hidarum aliquot centenariis.* Numerum consultò præterit, nam *Hundredum* unum, duplo, triplo, quadruplo, aliud superat. De 100 villis non intelligendum est licèt Ranulf. Cestriens. & codex MS. quidam antiquus, sic exponant; & *Cantredum* similiter Giraldus Cambrensis, asserens. *Monam insulam* 343 *villas habere, & pro tribus cantredis reputari.* Nusquam (quòd scio) reperiuntur 100 villæ in aliquo *Hundredo* per totam Angliam. Nescio an medietas. Magni habentur, qui vel 40, vel 30 numerant. Multi nè 10. quidam duas tantùm, & nonnulli (ut *Hundredi* de **Chetham, Ma ten**, &c. in Comitatu Cantii) unicâ sunt contenti.

Institutio.

Quantitas.

Stanford verò in agro Lincolniensi, geldum pro duodecim *Hundredis* & dimidio dedit: ut Domesdei liber in Scaccario recordatur. [Vide Vocab. *Domesdei.*]

Quid sit. Est autem *Hundredus* portio Comitatus, qua olim degebant centum pacis Regiæ fidejussores: uti *Decuria*, qua decem: & complexus est igitur *Hundredus* decem *Decurias*; ut centenarius numerus, decies denarium.

Fidejussores isti, nomen similiter à numero sumentes, juxta vernaculum, *Hundredarii*; juxta Latinum, *Centuriones* & *Centenarii* nuncupantur: & tanquam *Centenarii* illi apud Tacitum & Ovidium *judices*, de litibus in *Centuriatu* seu *Hundredo* suo cognoscebant & judicabant. Non quidem omnibus (nam hoc prohibent LL. Inæ MS. adjectæ) at de mediis solummodo. Leves enim à decurionibus terminabantur in Decuriis: difficiles ad Comitatum sunt delatæ. Jurisdictionem expressius intelligas è LL. Edouardi Confess. ca. 32. quod supra vide in verbo *Centena*. Modum judicandi ex Ethelredi LL. quas in frequenti apud Vanetingum senatu sancivit, cap. 4. his ferè verbis, ut Lambardus exhibet. *In singulis* (inquit) *Centuriis comitia sunto, atque liberæ conditionis viri duodeni, ætate superiores, unà cum Præposito sacra tenentes juranto, se adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, sontemve absoluturos.* Agebatur hîc olim de furto, & de re Ecclesiæ, ut mox patebit: etiam de aliis quæ in LL. Æthelstani videas ca. 20. & procedebatur ad triplex Ordalium, ut perspicuum est ex Ethelredi LL. ca. 1.

Hundredarii, qui.

Eorum jurisdictio, & Curia.

Modus judicandis.

De tempore tenendi *Hundredum* seu *Curiam hundredi*, sic LL. veteres Inæ legibus subscriptæ. *Hoc est judicium qualiter Hundredum teneri debeat. In primis ut conveniant semper ad quatuor hebdomadas, & faciat omnis homo rectum alii, ——— & faciat fieri rectum suum, &c.* LL. divi Edouardi Confess. Ca. 35. *Debet autem Sciregemot, bis; Hundreda & Wapentachia duodecies in anno congregari, & septem diebus antea summoniri, nisi publicum commodum, vel dominica Regis necessitas terminum præveniat.* Dabo in lucem Chartam Henrici 1. de Comitatu & *hundredis* tenendis: docentemq; ubi placita de divisis terrarum sunt terminanda. *Henricus Rex Anglorum Sampsoni Episcopo, & Ursoni de Abecot, & omnibus Baronibus Francis & Anglicis de Wircestrescira, salutem. Sciatis quod concedo & præcipio, ut amodo Comitatus mei & hundreda in illis locis & eisdem terminis sedeant, sicut sederunt in tempore Regis Edwardi, & non aliter. Ego enim quando voluero faciam ea satis summoneri propter mea dominica necessaria ad voluntatem meam. Et si amodo exurgat placitum de divisione terrarum: si interest Barones meos dominicos, tractetur placitum in Curia mea: & si est inter Vavasores duorum dominorum, tractetur in Comitatu, & hoc duello fiat, nisi in eis remanserit. Et volo & præcipio, ut omnes de Comitatu eant ad Comitatum & hundreda, sicut fecerunt tempore Regis Edwardi, nec remaneant propter aliquam causam, pacem meam vel quietudinem meam, qui non sequuntur placita mea, & judicia mea, sicut tunc temporis fecissent. Test' R. Episcopo London. & R. Episcopo, & Ranulfo*

Tempora tenendi *Hundred.*

Charta Hen. 1. de *Comitatu* & *Hundredis* tenendis.

Terminus.

Ranulfo Cancellario, & R. Comite de Mel? apud Rading.

Hundredi convocati extra statata tempora. Docet lex ista, convocari olim *Hundredum* aliis quam statis temporibus: Rege scilicet ex occasione præcipiente. Certè & unà interdum plurimos: sic enim Breve vetus Regis Willielmi 2. *Willielmus Rex Anglorum, H. Camerario salutem. Facias convenire & consedere tres hundredos & dimidium apud Flicchamburch, propter terram illam de Holm quæ pertinet ad Ringstedam, & quam Abbas Ramesiæ reclamat ad victum & vestitum Monachorum suorum. Et si Abbas poterit ostendere ratione & testimonio comprovincialium, quod antecessor illius eandem terram habuerit eo die quo pater meus fuit vivus & mortuus, tunc præcipio ut illam terram & omnia quæ justè pertinent ad Abbathiam suam, pacificè & honorificè habeat. Teste R. Bigod apud Windesoriam.*

Loco munito. **Flicchamburgh**, à S. Felice (qui in viciniis appulit) nomen ducens, hodie locus est ubi *Hundredus* de **Freebridg** conscribitur, & (ut nomen indicat) antiqui operis munimine, ad conscriptorum securitatem, circumdatur.

Plures simul. Convocabantur aliàs ut hîc vides plures *Hundredi*, sic etiam in lib. Ramesiens. Sect. 298. *Notum esse volumus Reinaldum Abbatem Ramesiensem apud Uderwuwelle in præsentia Rob. filii Walteri eo tempore Vicecomitis, & Alani Subvicecomitis Norfolciæ & Suffolciæ, & in præsentia multorum aliorum Francorum & Anglorum, dirationatum fuisse testimonio virorum de novem hundredis ibi congregatorum, quod Rex Canutus, &c.* Inferius. *Fuerunt nempe viri prædicti de novem hundredis jurare parati, se audisse & vidisse, &c.* Ex his initiis prodiit (reor) hodierna Juratarum è plurimis *Hundredis* conscriptio: & causarum examen illud quod *Patria*, & *per patriam* dicitur: *Trial per pais.* vulgò, *Trial per pais.*

Qui aderant *Hundredo.* *Hundredo* adesse tenebantur omnes *Hundredarii*, omnes sectatores, & litigatores: hi ut justitiam acciperent, illi ut ministrarent: singuli, ut ea quæ ad pacem & publicam spectabant utilitatem, intelligerent. LL. Edgari ca. 5. ꝺecemon hunꝺneꝺe gemoꞇe ꞅpa hıꞇ æꞃ geꞅeꞇꞇe pæꞅ. Id est, *Hundredo quisque interesto, ut jam antea sancitum est.* Sancitum & deinceps vides in Charta Hen. 1. jam nunc citata. Aderant hîc Thani (quos, Barones vocant posteri) ut patet è LL. Ethelredi ca. 1. ipsiq; Judices Ecclesiastici, cum partis illius Clero. In *Hundredo* enim non minùs quàm in Comitatu, unà tunc agebantur quæ ad forum pertinet Ecclesiasticum, & quæ ad Seculare: donec Gulielmus Conquestor, divisis jurisdictionibus, hanc ab illa separavit. Charta ejus Decano & Capit. Lincoln. quam in Jano lib. 2. §. 14. pleniùs exhibet Jo. Seldenus. *Propterea mando & Regia authoritate præcipio, ut nullus Episcopus vel Archidiaconus de legibus Episcopalibus ampliùs in* Hundredo *placita teneat; nec causam, quæ ad regimen animarum pertinet, ad judicium secularium hominum adducat; sed quicunque secundùm Episcopales leges, de quacunque causa vel culpa interpellatus fuerit, ad locum quem ad hoc opus elegerit & nominaverit veniat, ibique de causa sua respondeat, & non secundùm* Hundredum, *sed secundùm* Canones & *Episcopales leges, rectum Deo & Episcopo suo faciat.*

Jus Ecclesiasticum illic administratum. Quando separatum.

Abesse nemini licuit ab *Hundredo*. Tertiò autem deficiens, *Overhyrnissæ* reus (i. contumaciæ in ipsum Regem) declaratur Æthelstani lege ca. 20. dum tamen *Hundredi* indictio, septem (ut præfertur) diebus, enuntiata fuerat. De vocatis autem in jus, sic in Emendationibus Gulielmi Bastardi, i. Conquestoris decretum est. *Requiratur Hundredus & Comitatus sicut antecessores statuerunt: & qui justè venire debent & noluerunt, summoneantur semel, & si secundò non venerint, accipiatur bos unus, & si tertiò, alius bos, & si quartò, reddatur de rebus hujus hominis quod calumniatum est, quod dicitur* ceapgylo, *& insuper Regi forisfacturam.* Absentium pœna.

De Domino *Hundredi.* *Hundredariis* & toti *Hundredo*, præfuit ex antiquo, unus, qui *Dominus hundredi* appellatus est. Germanis *Centgravius*, aliàs *Centurio*, *Centenarius*, & *Hundredarius* simpliciter; licèt hoc utiq; nomen omnibus competat liberis *Hundredi* Tenentibus. Illi autem κατ' ἐξοχήν. Sui tamen ipsius nomine non rexisse videtur *Hundredum*, at tanquam Vicarius Comitis aut Vicecomitis. Propriè enim ad Comitatum spectant omnes *Hundredi*: & à Vicecomitibus eorumq; ministris, plurimi hodie administrantur. Eorum etiam est de divisionibus *Hundredorum* cognoscere: sic enim LL. divi Edouardi Confess. ca. 13. *Divisiones Scirarum Regis propriè cum judicio 4 cheminorum Regalium sunt. Divisiones Hundredorum & Wapentachiorum, Comitibus & Vicecomitibus, cùm judicio Comitatus pertinent.* Voluêre igitur Statuta an. 2. Ed. 3. ca. 13. & an. 14. ejusdem ca. 9. omnes *hundredos* ut olim, Comitatibus restitui, iterumq; annecti: & ut Vicecomites probos eisdem *Hundredarios*, aliosq; ministros constituerent. Vim hoc obtinuit quoad *hundredos* in manibus Regis: in aliorum autem qui antiquis Principum diplomatibus, eos hæreditariè possidebant, non item. Voluit antiquius Statutum viz. An. 9. Ed. 2. *Hundredarios* à Cancellario, Thesaurario, & Baronibus Scaccarii designari. Antiquissimè verò à populo eligebantur, modo admodum solenni quem infra videris in *Wapentachio*. Quoad electionem enim, aliter non actum esse in *Hundredo* quam in *Wapentachio*, me admonet Ranulf. Cestriens. lib. 1. ca. 50. ubi ait, *Wapentak & hundret, idem sunt quod procinctus centum villarum: solebant reddere arma in adventu domini*: scil. novi domini Hundredi, in subjectionis testimonium. Ejus electio.

Ejus æstimatio. Totum *hundredum* olim habuit in clientela, & obsequio, *Dominus hundredi* (uti Comes aut Vicecomes, Comitatum) multa inde auxilia,

ilia, ſectas, tributa, aliaſq; præſtationes, cum ad utilitatem, tum ad voluptatem referens. Cererem nempe & frumentum ad alendos canes venaticos, cujus hodie nomine annuum pendi tributum pecuniarium, alibi intelligimus. Fama eſt, ideo conceſſum primò, ut lupos, vulpes, taxos, infeſtaq; reip. animalia perderet & arceret.

Plus. De *Hundredo* & *Hundredario*, vide plura in *Centena* & *Centenario*: quales etiam hi erant apud exteros, illi enim ad nos inde pervenerunt, & præſertim è Germania. *Centenarii*

Sacramentum *Centenariorum.* autem ſacramentum (ut in Capitulis extat Caroli Calvi apud Silvacum editis) hîc tandem habe. Recitato ſcilicet jam priùs ſacramento Francorum hominum; *iſtud* (inquiunt Capitula) *jurabunt Centenarii. Ego ill. adſalituram, illud malum quod ſcach vocant, vel teſceiam non faciam, nec ut alius faciat, conſentiam: & ſi ſapuero, qui hoc faciat, non celabo, & quem ſcio qui nunc latro aut ſcachcator eſt, vobis Miſſis dominicis non celabo, ut non manifeſtem, & de Francis hominibus in iſto Comitatu, & in meo miniſterio commanentibus, nullum celabo, quatenus recordari potuero, ut per brevem vobis Miſſis dominicis non manifeſtem ſi me Deus adjuvet & iſtæ reliquiæ.* Hoc ſacramentum tam ad inferiores, quam ad ſupremum *Centenarium* ſpectet: noſtratibus enim haud diſſimile impoſitum eſt ab omnibus ſuſcipiendum, quàm primum ad ætatem 12 annorum venirent. ut in Canuti LL. politic. ca. 19. & aliàs pluries videatur.

Hundredum etiam ſæpe occurrit in Regum diplomatibus; immunitatem ſignificans à ſectis, tributis, & oneribus *hundredi*, ejuſdemq; domini, ut in illo Monaſterii de Bello à Gulielmo ſeniore indulto. *Concedo etiam* (inquit) *eidem Eccleſiæ, leugam circumquaque adjacentem liberam & quietam ab omni Geldo, & Scoto, & Hidagio, &c. & omnibus auxiliis, & placitis, & querelis, & Siris, & Hundredis, &c.* In privilegiis noſtris frequentiſſimum. *Hundredus* (inquit ſcheda vetus) *eſt quietum eſſe de denariis, vel conſuetudinibus faciendis Præpoſitis & Hundredariis.*

Hundredi præpoſitus. Idem qui hodie *Balivus Hundredi* appellatur. Vide hoc ſupra, & infra in *Præpoſitus.*

Hundred-lagha. Lex Hundredi: à qua exempti ſunt omnes Foreſtarii, Conſtitutione Canuti Regi, quam ſupra vide.

Hundred-penny, Pecuniæ quiddam eſt, quod vicatim per *hundredum* colligebat Vicecomes, ſeu *hundredi* dominus, in oneris ſui ſubſidium: à quo multi etiam Chartis Regiis immunes facti ſunt. Charta Henrici 3. Canonicis & Monialibus de Semplyngham. *Et ſint quieti tam ipſi quam homines eorum ——— de Theuding-penny, & Hundredeſpenny, & de Miskenning, & Wapentachiis & Comitatibus, & Tridingis, Hundredis, & Sciris, &c.* Aliàs vocatur, *Denarius de Hundredo*, ut ſupra in *Burgheriſch:* ſed arctioris ſignificationis eſt quam vox *Hundredum.* Hoc enim in Privilegiis, videtur liberare ab omnibus conſuetudinibus & ſolutionibus *Hundredo* debitis, illud ab iſtiuſmodi tantùm ſolutione.

Hundred-ſetena. Privilegium Edmundi R. Angl. Dat. An. Dom. 944. apud Malmesb. de geſt. RR. lib. 2. pa. 54. *Concedo Eccleſiæ ſanctæ Dei genetricis Mariæ Glaſconiæ ——— jura, conſuetudines, & omnes forisfacturas omnium terrarum ſuarum, i. Burgerita, & Hundredſetena, athas, & ordelas, &c.* Numquid legeris, *Hundred-ſceatena*? à ſceat, pro ſymbolo, quod Hundredariis ſolebat impendi, & hoc privilegio jam remittitur. Vide *Scot.*

¶ *Hurdereſeſt*, Bractono *Husfaſtene.*] Qui in certa familia conſtitutus eſt: à Sax. hyꞃeð, *i. familia*: fæſt *fixus.* Hinc pater familias hyꞃeðeſ ealðeꞃ: & **An hyred servant**, quaſi familiæ aſcriptus, dicitur. Vitioſè autem legi (opinor) *hurderfeſt* pro *hurdesfeſt*: ꞃ loco ultimo pro ſ Saxon.

¶ *Hurditius*, & *Hurditium.*] Tegumenti genus ex lignis factum, quo obduxerunt mœnia, ne à ſaxis, miſſilibus, arietibus, læderentur. Forte ex virgultis, quæ cedendo magis quàm reſiſtendo, vim illuderent. A Sax. hyꞃðel, Angl. **hurdle**, i. *crates.* Brito Armoric. Philippid. lib. 1.

Mangonellorum tormentis ſaxa rotantur
Ictibus aſſiduis: hurdicia fracta recedunt,
Et disjuncta patent per propugnacula pinnæ
Cratibus intextis, & parmis undique junctis.

Et lib. 7.

Corripit abſque mora Vulcanus lignea valli
Vincula, quique obeunt caſtelli mœnia vicos.—
Qualiter Enceladus ardenti fauce vapores
Evomit ignitos ambuſtaque ſaxa per Aetnam,
Haud ſecus abſumit briſtegas, valla, domoſque
Et quæ reddebant tutos hurditia muros.

Briſtegus, mihi oſtendit Nechamus in ſua Summa MS. *Propugnacula, id eſt* (inquit in interlineari gloſſa) *breſtaſches & pinnæ (i. carneus) trerim in eminenti loco ſitam muniant.* Galli hodie *breteſche*, *breteſque*, & *breteque*, vocant. *Hurdicios* autem videtur ille paulò inferiùs, appellare *crates. Aſſint etiam* (ait) *arietes, vineæ, vites, crates, baleare machina.* De his item Hovedenus in Ric. 1. *Exierunt Saraceni à civitate Accon circiter 4000 armati, & combuſſerunt 4 hurdicios per ignem Græcum.* Briſtegus.

Ammian. Marcel. lib. 19. Sect. 4. *Perſa vimineis civitatem pluteis circundabat, & erigi aggeres cœpti.* Infra Sect. 6. Acies *machinarum opertæ tegminibus, crateſque vimineas prætendentes*, Lib. 21. Sect. 9. *Pluteos præferentes oppugnatores, conteſque denſius textas.* Hinc

Hurdare

Hurdare pro *hurditiis* tegere seu munire. Brit. Armoric. lib. 1.

Hurdari turres & propugnacula, muros
Subter fulciri facit, &c.

¶ *Hursta.*] Sax. hurst, *silva.* Hinc castellum quod in tutelam portus Avoniensis extructum est, à silvestri situ *Hursta* dicitur. De hoc Lelandus,

(*alta,*
Non tulit hanc labem magni mens Principis
Quin Hurstam statuit vindicis ipsa loco.

Inde *Hurslega* pro loco silvestri, eodem Lelando interprete in Comment.Cygn.Cantion. *Hurslega* (inquit) *Saxonicè Hurstelege vulgo Hurley. Recentiores verterunt* lege (*quod locum Latinè significat*) *in* le, *&* ley. *Sonat autem hurste lege latinè, sylvestrem locum.*

¶ *Hus,* & *Hant.*] Placita Curiæ Regis An. 27 Hen. 3. rot. 9. *Quidam H. P. captus per querimoniam mercatorum Flandriæ & imprisonatus offert domino Regi Hus & Hant in plegio, ad standum recto, & ad respondendum prædictis mercatoribus & omnibus aliis qui versus eum loqui voluerint. Et diversi veniunt qui manucapiunt quod dictus H. P. per Hus & Hant veniet ad summonitionem Regis, vel consilii sui in Curia Regis apud Shepweye, & quod stabit ibi recto, &c.*

Quære annon sit commune plegium, *Jo. Do, & Ric. Ro.*

¶ *Hurtardus.*] Ex ovium est genere. Computus quidam priscus. *Idem respondet computans, de 8 Hurtardis receptis de, &c. de quibus computat in necessariis ad unum convivium 11. post tonsuram.* Computatur autem de ovibus in quodam grege sub hoc titulorum ordine. *Multones. Oves matrices. Hurtardi. Hogastri. Jerciæ. Agni.* Videtur *Hurtardus*, aut esse aries integer: aut cui unus ademptus est testiculus, quem pastores, **a Rigsle**, vocant. *Hurter* enim & *Heurter* Gall. est allidere, coniscare: quod arietes faciunt dum procurrentes capita invicem collidunt. Quære.

¶ *Husbandus.*] Pater familias agriculturam exercens. *Oeconomus.* Gall. *Mesnagier.* A Sax. hus, *domus*: banda, (quod vide) *maritus, vinculum.* Statut. Davidis 2. Regis Scotiæ, ca. 43. *Non mittantur aliqui cum equis ad hyemandum cum Religiosis, Rectoribus, Vicariis, aut Husbandis. Nec aliqui cum quibuscunque equis mittantur in patriam qui consumunt bona, blada, vel prata Husbandorum, vel aliorum.* Habes insuper in vocibus *Herezelda*, & *Davata*, quas vide.

¶ *Huscarla.*] Vir è familia, domesticus, famulus domesticus. A Sax. hus, *domus*: carle, per translationem, *vir, homo.* Propriè autem *masculus, robustus, fortis*; unde *Carolus* nomen: & nos hodie, catum masculum, **a Carle Cat**; canabum robustiorem, **Carle Hemp** appellamus. Vide hoc sensu, *Buscarla*, pro viro nautico. Florentius Wigornensis, & ex eo Hovedenus Annal. par. 1. Anno 1041. *Rex Anglorum Hardecnutus suos Huscarlas misit per omnes provincias Regni, ad exigendum quod indixerat tributum. Ex quibus duos, Feades scilicet & Thurstanum, Wigornenses provinciales——peremerunt. Unde Rex commotus, ob ultionem necis eorum, Thuram Mediterraneorum —— & cæteros totius Angliæ Comites, omnesque fermè suos huscarlas cum magno exercitu illò misit.* Domesticos intelligit, & Aulicos.

Sæpè in Domesd. Tittt. Midlesex. Rogerius Comes. Ticheham. *De hoc Manerio tenuit Tochi duas hidas. Huscarle Reg. Edwardi fuit.*

Huscarle Teignus Regis. Tittt. Bochinghamscire. Hugo Comes. Senelai.*Hoc Manerium tenuit Burchardus Huscarle Reg' Edwardi & vendere potuit.* Et ibidem: *Burchardus Teignus* (i. Baro) *Regis E.*

Huscarle homo Regis. Tittt. Grentbrigsc. Comes Alanus. Sidesam. *De hac terra tenuit huscarle homo Reg' E. 3. virgas & averam invenit.*

Huscarle Comitis. Tittt. Middlesex. Rogerus Comes. Bedfunt. *Hanc terram tenuit Gouti Huscarle Heraldi Comitis.* Tittt. Glowcestriscir. Rex. *Tom. Widenesci Huscarle Heraldi Comitis.* Titt. Bedefordsc. Hugo de Bell Camp. Midletun. *Hoc Manerium tenuit Aiti Huscarle Comitis Algari.*

Opus Huscarlium. Sæpè & hoc, sive quidpiam ab *huscarlis* præstandum: sive aliquid in eorum beneficium conferendum, significans. Tit. Dorsete. *Et gilda pro 10 hidis, scilicet ad opus huscarlium, unam marcam argenti.* Simile in Brideporte, & in Warham.

¶ *Husfastene.*] Quasi *domi-fixus.* Bracton. lib. 3. tract. 2. ca. 10. nu. 1. *In franco plegio esse debet omnis qui terram tenet & domum, qui dicuntur* **Husfastene**. Aliàs *Hurderfest*, quod vide.

¶ *Hustingum, Hustingus, Hustingia*, male *Hustangus.*] Antiquissima, & celeberrimæ Londoniarum Civitatis, Curia suprema: à loco (ut Prytaneum Athænis) nuncupata. hus enim, *domus*: ðing, *causa*, res, lis, judicium: quasi *domus causarum*, vel ubi *causæ* aguntur. Sic & hodiè *dingh* Belgis. V. *Kilian.* Hinc etiam Saxonicè, ðingere, quasi *Thingarius*, pro Causidico vel Advocato. *Ting* etiam Danis forum, *Tings sag* forensis causa. Vocabular. Danic. Z. 7. a. *Tings dag* dies fasti; *Ting paa* dies nefasti, ibid. A a 2. b. Nonnullis forsitan magis arrideret, licèt minùs rectè, si à ðung & geðung pro *honorato*, *Domum* appellarem *honoratorum*, quòd in ea conficebant honoratiores civitates magistratus; hodiè Major & Vicecomites, Vicecomitumque absentiâ, sex Aldermanni. Ejus antiquitatem

mirè prædicat legum S. Edouardi concinnator, ca. 35. *Debet etiam in London quæ caput est Regni & Legum, semper curia Domini Regis singulis septimanis die Lunæ Hustingis sedere, & teneri. Fundata enim erat olim & ædificata ad instar, & ad modum, & in memoriam veteris magnæ Trojæ, & usque in hodiernum diem, leges, & jura, & dignitates, libertates, regiasque consuetudines antiquæ magnæ Trojæ in se continet. In ea itaque supersunt ardua compota, & ambigua placita coronæ, & curiæ domini Regis totius Regni prædicti, quæ hucusque & consuetudines suas una semper inviolabilitate conservat, &c.* Galfridum Monemutensem totum spirat. Sed quoniam tanta hîc Trojæ mentio, ad fabellæ gratiam facit quòd pondus illud quo aurum & argentum pensantur, omnium ore, *Trojæ* & *Trojanum*, Saxonumque ævo *pondus hustingiæ Londoniensis* appellatum sit, & in *Hustingo* conservatum. Charta antiquiss. Lib.Ramesiens.Sect. 32. & 127. *Ego Æthelgina Comitissa, do &c. duos cyphos argenteos de 12 marcis ad pondus Hustingiæ Londoniens.*

Mandat autem lex ista (Edouardi Confessoris) *Hustingum* singulis septimanis die Lunæ teneri. Hodie autem non ita, sed die Martis. Ne tamen è monumentis rotulisque Curiæ, prævaricari intelligatur ab antiqua institutione; passim inscribitur, *Tentus die Lunæ*: & distinguitur velut in duas curias. Alterâ enim septimanâ, de placitis hîc agitur merè realibus: alterâ vero de mixtis, & communibus aliis quibuscunque.

Antiquæ traditionis formula in *Hustingo*.

Referam ex eodem libro Ramesiens. Sect. 268. antiquam transactionis & traditionis formulam, præter hodiernum morem, in *Hustingo* habitam. *Notum sit universis sanctæ Ecclesiæ filiis quòd Wlfnothus de Walebroc de London, vendidit Reinaldo Abbati Ramesiæ quandam suam terram quam habebat super Walebroc, unde & ipse Wlfnothus de Walebroc vocatus fuit. Et quandam domum de lapidibus, & quoddam cellarium quod super terram illam fecerat cum hostiis ferreis & fenestris superiùs & infra, &c. vendidit prædictus Wlfnothus Abbati Ramesiæ* (terram illam) *& saisivit eum per quendam baculum, & clamavit solam & quietam, & absque omni calumpnia, & ipse & Mahald filia sua, & filia uxoris quam priùs habuit, & Mahald uxor sua quam post eam habuit, & Henricus filius illius, secundæ, viz. mulieris, & Christina filia ejusdem, coram omni Hustingo de London, in domo Alfwini filii Leofstani, omnibus diebus amplius in perpetuum in Ecclesia Ramesiæ habendam pro 10 libris denariorum, quas in præsentia totius Hustingi dedit ei. De hiis verò 10 libris, dedit ipse Wlfnothus 40 solidos Matildi filiæ suæ propter suum concessum, quia per suam matrem terram illam habuit, & Abbas ex sua parte dedit ei dimidiam marcam argenti, & uxori Wlfnothi, & duobus alteris infantibus, propter suum concessum, dedit quinque solidos. Hujus verò venditionis & emptionis testes ex parte Hustangi hii sunt. Will. de Einesford Vicecomes de London, & Joh. Subvicecomes ejus, & Gervasius Clericus ejus, Andreas Bucuint, & Rad' fil. ejus, & Rad' cognatus ejus, Gilbertus Proudfot, Will' Bukerel, & multi alii.*

Dati nulla hîc mentio, sed Reinaldus iste ab Henrico 1. Abbas Ramesiæ constitutus est, ut sui ipsius Henr. Chart. indicat, Sect. 214. habuitque successorem Walterum Abbatem (haud reperio quo anno ingressum, sed) florentem Anno 1149. (id est, Stephani R' 14.) ut patet Sect. 299. De antiquitate igitur tute judices. Inter exoleta autem nonnulla, perspicuè hinc constet, Londinum suo claruisse Vicecomite sub ævo Henrici 1. licèt Annalium plerique scriptores, Vicecomites cum Majore, à Ricardo 1. Regnum ineunte concessos asserant, illorumque ideo catalogum ab istius anno primo, i. Dom. nostri 1189. exordiantur. At Vicecomites ab Henrico 1. datos cum Comitatu Middlesexiæ satis liquet, ex Charta ejus libertatum Londoniensibus in vestibulo Regni concessarum: nec multùm differunt Major & Vicecomes, à prioribus eorum Magistratibus *Portgravio* & *Præposito*, ut in his infra nominibus animadverteris.

Vicecomites London.

Suos etiam habuisse *Hustingos* perhibentur Eboracum, Wincestria, Lincolnia, Shepeia, aliique Burgi & Civitates. Vide Fletam lib. 2. ca. 55.

¶ *Hutesium.*] Est strepitans clamor & ejulatio, quibus fugientem latronem & rei capitalis sontem, excipientes omnes tenentur prosequi, donec malefactor deprehendatur. Angl. **Hue and Cry**: à Gall, *Huyer*; ejulare exclamare. Bracton. lib. 3. tr. 2. ca. 1. nu. 1. ——— *omnes tam Milites, quàm alii qui sunt 15 annorum & ampliùs, jurare debent, quod utlagatos, murdritores, robbatores, & burglatores non receptabunt, &c. & si Hutesium vel clamorem de talibus audiverint, statim audito clamore, sequantur cum familia & hominibus de terra sua.* Et mox infra. ——— *sed sequi non oportet de terra in terram, villa in villam, cum malefactor captus sit. s.* la bane. LL. Edouardi Confess. ca. 21. ——— *si cui forisfacerent, & clamor vicinorum de eis assurgeret, &c.* Gallis dicitur *Haro, Harol, Clameur de Haro & Haro crie.*

¶ *Hutinus.*] A Gall. hutin. Rixator turbulentus. Hottom. Franco-gal. cap. 27. ——— *imperio Regis Ludovici Hutini, quo nomine prisca lingua nostra Turbulentus significatur.*

¶ *Jacti-*

J*Actívus, Jectívus.*] Qui vadimonium deſerit, vel ſic in cauſa deficit, ut foro cadat, & ejicitur. **He that loseth by default.** Formull. Solenn. 159. *Placitum ſuum neglexerit, & jactivus exinde remanſit.* Et num. 157. —— *neutra pars ex ipſis (* litigantibus *) jectiva apparet.* Caroli Calvi Edictum Piſtenſe, ca. 32. *Mittat quiſque Comes miſſum ſuum qui ſacramenta auſcultet, ne ipſi homines jectivi inveniantur.*

Hinc *jectiſcere*, pro jectivum facere: ut eodem Edicto, ca. 33. *Multi inde contendunt, & ſe inter ſe jectiſcunt.* Infra: *Si ad hoc audiendum non venerint, jectiſcant.*

Aliter *jectare*, hoc enim dicitur pro *citare in judicium.* Ut ſupra in verbo *Abjectire*, ubi iſtiuſmodi plura.

¶ *Jamunlingus.*] Qui ſe & res ſuas in potentioris tradidit patrocinium: putà Epiſcopi vel Abbatis, ut ſic militiam & reipub. onera declinet. Privilegium libertatis ab Othone Imp. Adaldagi Epiſc. ſupplicatione, monaſteriis conceſſæ. *Si verò aliquis ex libertate voluerit jamundling vel litus fieri, aut etiam colonus ad monaſteria ſupradicta, cum conſenſu cohæredum ſuorum non prohibeatur, &c.* Dictum
Gemundling. reor, quaſi *gemundling*, i. in alterius protectionem poſitus. gemundian enim Saxon. eſt *protegere*: ling, ut in *Adelingus* oſtendimus, *junior, tener, puſillus, alumnus.* Huc Germanica ſonant, **Mundlin**, & **formunden**, ve-
Mundialis. teribus etiam *mundialis.* Epiſtola Ebonis Halitgario Epiſc. apud Flodoard. Hiſt. lib. 2. ca. 19. *Non dubito tuæ id notum eſſe caritati, quanta nobis Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quantuſque noſtrorum neceſſitatibus ſubditorum, & inſuper mundialium oppreſſionibus, quibus cotidie agitamur, cura conſtringat.*

Inter Eccleſiaſtica privilegia non mediocre fuit, *Jamundlingorum* ſive *Mundialium* in ſuam ſuſcipiendi clientelam: cùm ditiores multi huic inhiarent beneficio, ut ſe militiæ ſubtraherent, & oneribus reipub. Conſtantini igitur & Valentiniani Conſtitutionibus, jam olim fuit prohibitum: ne poteſtas ſecularis nimiùm hoc modo enervaretur. Vide *Mundialis.*

¶ Ic Đien.] Epigraphe qua Principes Walliæ ſub emblemate trium pennarum utuntur. Facta à Saxonico Ic Đien, ubi Đ, cum trajectione in erecta parte, non D, ſed Th exprimit. Significat, *Ego ſervus*, vel *Ipſe ſervus ſum*: juxta illud Apoſtoli ad Galatas, Ca. 1. Đien enim, ðen, & ðegen, *ſervus, miniſter.* Inde Barones Regum Anglo-Saxonum, juxta linguam eorum vernaculum, *Theini* & *Thani* & *Theigni*: juxta Latinam, *Miniſtri* appellati ſunt. Semper igitur ſcribendum moneo cum aſpiratione, ut petitum intelligatur à Saxonicis noſtris parentibus: nam deſideratâ eâ, à Belgis videtur proveniſſe.

¶ *Idoneare*; & *idoneum ſe facere.*] Inſontem ſe reddere. Saxonibus noſtris, *allegiare*, i. juxta legem ſe à crimine, quo impetitur, liberare. Longob. lib. 2. Tit. 35. l. 4. *Si eos quicunque pulſaverit, liceat eis cum ſacramentalibus ſuis legitimis, ſe idoneare.* Capitul. lib. 3. Tit. 89. *Liceat ei ſecundùm legis ordinem cum ſacramento quod poſuimus, manu propria ſingula, ſe idoneum facere.* Mox, *Et ſi quilibet renuerit venire, & ſemet ipſum idoneum facere nequiverit.*

Tracta ſpatha ſe idoneare, id eſt, Duello. L. Alaman. Tit. 44. ——*liceat illi alii cui crimen impoſuit, cum tracta ſpatha ſe idoneare contra illum alium.*

Idoneus. Greg. Turon. Hiſt. 9. ca. 13. *Si eum cum idoneis hominibus Fredegundis ab hac actione, qua impetitur, immunem fecerit, abſcedat liber, & quo voluerit, eat. Sed veniens Pariſios, nullus de parte memoratæ mulieris adfuit, qui idoneum reddere poſſet.* Priori hìc loco, *idoneis*, intelligo de *probis & legalibus*, ut noſtri loquuntur Juriſconſulti: *idoneum*, poſtero, pro *inſonti* & *innocenti.* Ibidem, ca. 16. *Vult ſe dominus noſter* —— *de hoc crimine exuere* —— *ſacramento (ſi vultis) aut qualibet alia conditione idoneus reddi poteſt.*

¶ *Jectare*, & *jectare ad judicem.*] Vide *jactivus.*

¶ *Ieromartyr.*] Ἱερὸς Μάρτυς. Brito Armor. Philippid. 12.

Sum Ieromartyr ego Dionyſius————

¶ *Jetſen*, *Jetzon*, & *Jotſon.*] Voces Juris marini. Vide *Flotſon.*

¶ *Iſungia.*] Panis primarii genus. Panis ſimilacius. Ang. **Cocket bread.** Anonymus priſcus,

Dic panem lapidem: quoque dic iſungia, quare?
Hoc quia de facili fungitur omnis homo.

¶ *Ignis Græcus.*] Sæviſſimum ignis genus, quod ne aqua extinguitur: at inſana quædam

dam velocitate, omnia rapit, & devorat, **Wild-fier.** Ejus authorem fuisse narrat ex Zonaro Pancirolus, Callinicum Græcum An. Christi 670. qui in subsidium Constantini Pogonati Imperatoris Orientis, naves Saracenicas sub ipsa aqua incendit: deletaque magna earum multitudine, reliquas in fugam egit. Rigordus de gest. Philip. Augusti. *Phialæ vitri plenæ igne Græco, &c.* Mat.Par. in Ric.1. An. 1191. *Erat namque in illa* (dromunda) *ignis Græcus, & serpentum ignitorum plurima vasa plena.* Malè editur *ignotorum.*

Ignis aereus, al. *silvaticus.* Flo. Wigorn. in An. Dom. 1048. *Terræ-motus Cal. Maii —— & ignis aëreus vulgo dictus silvaticus, in Deorbegensi provincia, & quibusdam aliis provinciis, villas & segetes multas ustulavit.*

¶ *Ignitegium.*] Supra, in voce *Cursu.*

¶ *Ikenild-streat.*] Id est, Stratum Icenorum. Una erat è quatuor viis celeberrimis, Angliam totam à diversis plagis percurrentibus; prisco Romanorum opere Britannorum mixto, elaboratis. Harum tractus studiosè prosecutus est Author descriptionis Britanniæ in principio grandium nostrorum Annalium Cap. 19. antiquitatem accuratè (ut solet) Gulielmus Camdenus in sua Britannia, de Romanorum hic agens ditione. Ego tantùm libabo, quod de his istis antiquissimè habetur in LL. Edouardi Confess. ca. 12. ubi & eorum nomina referuntur. *Alia* pax Regis est, *quam habent quatuor chimini: Watling-streat, Fosse, Hikenild-street, & Erming-street, quorum duo, in longitudinem Regni, alii duo in latitudinem distenduntur.* Quid *Pax Regis* sit, vide infra suo loco. Cum autem in Regis pace, essent & patrocinio, quæ in his perpetrata sunt indebitè, ad ipsius Regis pertinebant cognitionem: sic enim ibidem ca. 13. *Divisiones Scyrarum Regis propriè, cum judicio quatuor cheminorum Regalium sunt.* **Watling-street,** Sax. pæteling ꞅꞇꞃæꞇe, Latinè *via vetelingiana* (quòd per Verolamium extenditur) aliàs **Verlam-streete,** appellatur. Ejus fit mentio in Fœdere Aluredi & Guthurni RR. ca. 1. regnorumque ponitur disterminatio.

¶ *Illaldiones.*] *Aldius*, libertus: *Aldiones*, libertorum filii: sed vox utraq; de *famulis* & *ministris* dicitur. *Il* Gallicum est pronomen demonstrativum, *ministros* seu *ministeriales* notans distinctiores, putà *Regios*: quasi diceres *illos aldiones.* Quædam Constitut. Caroli M. ab Amerpachio edita, ca. 15. *Non est nostra voluntas, ut homines Placentini per eorum præceptum de curte palatii nostri illaldiones recipiunt.* Per *illaldiones* (inquit Amerpachius) puto hic significari *ministros*, & esse vocem nostratem **Ghalten.** Alibi *Aldiones.* Goldastus exponit, *ministeriales regios.* Vide *Aldio.*

¶ *Illibertare.*] Libertate exuere, servum facere. Nic de Clemangis lib de annatis non solvendis. *Per tales appellationes & oppositiones, volentes impedire & illibertare dicentes vota sua, &c.*

¶ *Illuminare.*] Libros & literas pingendo ornare. Ranulf. Higden al. Cestriens. in Polychron. lib. 7. ca. 3. de Osmundo Episc. Sarisbur. in An. 1077. *Ita ut ipsemet Episcopus libros scribere, ligare, & illuminare non fastidiret.* Lib. de Abbatibus Glaston. MS. in vitâ Britwoldi, *Dedit etiam Collectarium auro illuminatum.* Alias dici videtur *luminare*, undè Anglicum, **to Lymn.**

¶ *Imizilum.*] Anast. Bibliothecar. in Paschali. *Fecit ipse sanctiss. Præsul —— vela de fundato* 14. Inferiùs. *Fecit ad ornatum ipsius basilicæ in ipsam trabem, vela de quadruplo numero* 6. *& de imizilo vela num.* 4.

¶ *Immantare.*] Manto induere. Radevicus de gest. Frider.1. lib. 2. ca. 52. *Rollandum Cancellarium immantaverunt.* Ca. 70. Epist. præsidentium in Synodo Papiensi apud Radevic. lib. 2. *Papam victorem & -- fuisse electum & solemniter immantatum.* Vide *Mantus.*

¶ *Impalare.*] L. Burgund. Tit. 23. §. 2. *Quod si* (quis) *quodlibet animal, dum de messe, aut de prato, aut de vinea, aut de area annonaria expellitur, impalaverit, nihil ab eo qui expulit requiratur.* L. Ripuar. Tit. 70. §. 3. *Quod si in sepem animal impalaverit, & ipsa sepis mentonalis* (i. ad menti altitudinem) *non fuerit: dominus sepis interfectiones seu dibilitationis reus judicetur.* Longob. lib. 1. Tit. 19. l. 10. *Si caballus aut quodlibet peculium, in clausuram alterius intus saliendo se impalaverit, non requiratur ab ipso cujus sepis est. Et si ab infra foras saliendo se impalaverit, tunc ille cujus sepis esse invenitur, eum componat.* Gloss. vett. & Papias apud Lindenb. *impalare, impugnare.* Mihi videtur *in palum se impingere.* Quære.

¶ *Impans.*] Longob. lib.2. Tit. 34. de manumissionibus l. 1. *Similiter qui per impans, id est, in votum regis dimittitur, ipsa lege vivat sicut qui amund* (i. à tutela liber) *factus est.* Modus manumittendi per Regem, patet ibidem l. 3. *Si quis servum suum aut ancillam in manu Regis dederit, & ipse Princeps eos per manus sacerdotis, circa sacrum altare, liberos dimiserit, sic permaneant liberi, &c.* Item l. 8. —— *quocunque modo eum à se absolverit, in manu Regis dando, aut in Ecclesia circa altare ducendo, &c.* Lindenb. ex Papia: *Impans, in manu Regis servus dimissus, extraneus est.*

¶ *Imparcatus.*] *Incarceratus.* Carcere inclusus. Bracton. lib. 3. Tract. 2. ca. 9. —— *quamvis ex eo crimine innocentes inveniantur, propter quod inducti sunt in carcerem & imparcati.*

¶ *Impejorare.*] Pejus facere. Addition. LL. Frison. Tit. 11. §. 1. —— *rem ejus impejoravit.*

¶ Im-

¶ *Impetitus.*] *Causatus, accusatus, criminatus, postulatus.* Greg. Turon. Hist. lib. 5. ca. 14. *Impetebatur tunc Guntheramnus de interitu (ut diximus) Theodoberti.* Hincmarus Episc. Hincmaro Episc. Flodoard. Hist. lib. 3. cap. 21. ——— *& à domino Rege impetitus, quoniam juramenta illi à te super sacra præstita, non observasti.* LL. Henrici 1. ca. 6. *Judices sanè non debent esse, nisi quos impetitus eligerit.* Hinc

Impetitio, pro accusatione, incusatione, criminatione: ut in jure nostro, frequens illud, *sine impetitione vasti*, quod forenses tamen exponunt *sine impedimento vasti*: juxta Gallicum *sanz empeschement de gast.* *Impetitio vasti.*

¶ *Impotus.*] Surculus per insitionem plantatus. *Insitum.* Teutonicè, **Potz**, Angl. **a graft.** L. Salic. Tit. 29. §. 8. ubi agitur de furtis in horto. *Si quis impotos de melario, aut de pirario tulerit,* 120. *denar. qui faciunt sol.* 3. *culpab. judicetur.*

¶ *Imprisia.*] M. Paris. p. 941. 287. l. 52. 288. l. 7. 306. l. 7.

¶ *Imprisonare.*] Vide *Prisona.*

¶ *Inantea.*] *Posthac.* Ab hac die imposterum, al. *amodó.* Fidelitatis sacramentum à Pithæo editum in 12. Scriptor. *Ego quia de isto die inantea isti Seniori meo, quam diu vixero fidelis* —— *ero.* Feud. lib. 2. Ca. 5. *Ego juro* —— *quod amodò inantea fidelis ero.* Juxta Gall. *d'or en avant*, Ital. *inanzi.* Frequens in Conciliis & apud medios Authores, & forenses.

¶ *Inbeneficiare.*] Prædium alicui dare in beneficium, hoc est, in feodum, vel in hæreditatem. Burchardus Monachus de Casib. Monast. S. Galli, ca. 3. *Symoniacè Ecclesias vendidit, res Ecclesiæ inbeneficiavit, thesauros dissipavit.* Vide *Beneficium.*

¶ *Inbladare.*] *Seminare.* A Gall. *Emblaver.* Assisa R. Ricardi 1. de foresta, apud Hoveden. in An. 1198. *Et videnda sunt in Reguardo, nova essarta, & vetera inbladata post ultimum reguardum, & quo blado, vel legumine inbladata sunt. Nova autem sarta erunt in manu Regis: si vetera sarta inbladata sunt de frumento vel siligine, unaquæque acra dabit* 12. *denar. de illa vestitura, &c.*

¶ *Inboiatus.*] *Vinctus:* quasi, *boia*, i. vinculo constrictus. Vide *Boia.*

¶ *Inbreviare.*] In schedulam (quod *Breve* vocant) rem conscribere, referre, redigere. Scripto breviter mandare. Synodus Suessionens. in An. 853. Actione 7. Ca. 1. ——— *& thesaurum ac vestimenta, seu libros diligenter inbrevient, & breves nobis reportent. Inbrevient quid unusquisque Ecclesiarum Prælatus, quando prælationem Ecclesiæ suscepit, ibi invenerit.* Nithardi hist. lib. 4. ——— *& illorum industria inbreviatum esset.* Infra. *Ut firmaretur pax inter illos* ——— *& inbreviaretur.*

¶ *Inbrigare.*] Lite involvere. Vide *Briga.*

¶ *Incardinare.*] Est in Ecclesiam (putà majorem, quam *Cardinem* aliquando vocabant) Presbyterum, Canonicum, Diaconum inserere: aut Antistitem dare: in cardine seu fastigio Ecclesiæ collocare. Vide supra *Cardinalis.* Flodoard. Hist. Remens. lib. 3. ca. 21. *Pallio fuerat à sede Apostolica honoratus, ut etiam si locus de Metropoli adveniret, ibi incardinaretur.* Et lib. 4. ca. 6. *Demum in Archiepiscopatum sedis Turonicæ, decrevit incardinandum.* Item lib. 3. ca. 29. *Petente Clero & Plebe provinciæ Turonensis, convenientibus Episcopis in eadem Metropoli, fuit incardinatus.*

Accipiunt & pro *ordinare* simpliciter, ut supra in verbo *Cardinare.* Hinc Greg. lib. 2. Epist. 25. ——— *in hac in qua à nobis incardinatus es Ecclesia, debeas permanere.* Et lib. 1. Epist. 81. ad Januarium Archiep. *Incardinatus.* *Cujus tamen* (Diaconi) *si obedientia fueris invitatus; & eum post hæc Cardinalem facere volueris, nisi Pontificis sui cessione solenni more meruerit, abstinendum ab omni ejus incardinatione memineris.* *Incardinatio.*

¶ *Inchartare.*] Mat. Par. p. 757.

¶ *Incastellare.*] Vallo seu castello munire. In modum & officium castri redigere. Otto Frisingens. lib. 7. cap. 31. *Ecclesiam etiam B. Petri omnium Ecclesiarum caput, incastellare sacrilegè & prophanissimè non metuunt.*

¶ *Inclamatus.*] In jus exactus. Fortè publicis edictis; aut pro more nostro, voce præconis, contumacem in quinque Comitatus curiis, exigentis. Edictum Theoderici Ca. 145. ——— *edictis solenniter inclamatus, ad judicem cujus præceptione conventus est, venire neglexit. Inclamationem* præcessit Judicis præceptio citatoria, procedique exinde videtur ut apud nos in *Utlagaria*, quod vide.

¶ *Inclaustrum.*] Clausura, vel ambitus monasterii. Chron. Camerac. lib. 3. ca. 72. *Factum est hoc lignarium* —— *& positum est in inclaustro. S. Autberti.* Vita B. Leitberti ca. 49. *Ædificatóque inclaustro cum cæteris officinis.*

¶ *Inclusus.*] *Anachorita*, Isidorus in lib. 2. de Ecclesiasticis officiis, ca. 15. cum in sex genera distribuisset Monachos, tria laudans, & explodens reliqua: inter laudata, *Primum* (inquit) *genus est Cœnobitarum, id est, in commune viventium, instar sanctorum illorum qui temporibus Apostolorum Hierosolymis, vendita & distributa omnia sua dabant indigentibus*, & in sanctæ vitæ communione habitabant: unde monasteriorum origo. *Cœnobitæ.*

Secundum genus est Heremitarum, qui procul ab hominibus recedentes, deserta loca & vastas solitudines sequi atque habitare perhibentur, ad imitationem scil. Eliæ & Johannis Baptistæ, &c. *Heremitæ.*

Ter-

Anachoreta. *Tertium genus est Anachoretarum, qui jam cœnobiali conversatione perfecti includunt semetipsos in cellis, procul ab hominum conspectu remotis, nulli præbentes accessum, sed in sola contemplatione divina viventes perseverant, i. theoria. Sed isti examinatione cœnobiorum probati in omnibus disciplinis monasterii per 30 annos, ad hanc contemplationem per obedientiam eliguntur.*

Inclusi. Reclusi. Reclausi. Inclusorium. Clusa. Reclusum. Clausula. Ex inclusione ista dicti sunt Anachoretæ *Inclusi*, quibusdam *Reclusi*, & *Reclausi*: inclusionis autem cella, aliàs *inclusorium*, aliàs *clusa*, *reclusum* (& in Ekkehardo jun. ca.9.) *clausula*; vulgo plerumque *Heremitagium*, *armitagium*, & *anchoragium* pro *Anachoritagium.* Marianus Scotus in An. 1058. *In Monasterio* (igne consumpto) *erat Paternus nomine, monachus Scotus, multisque annis inclusus, qui etiam combustionem pronunciabat, in sua clusa ambiens martyrium, combustus est.* Clusa. Et in An. 1069. *Ego miser Marianus, jussu Episcopi Moguntinensis, & Abbatis Fuldensis, feria 6 ante palmas, 3 Nonis Aprilis, post annos 10 meæ inclusionis, solutus de clusa in Fulda ad Moguntiam veni, & in festivitate Septem fratrum secundò includor.* Inclusio. Includi. Vide *Reclusus.*

¶ *Inconcare.*] *Absorbere.* Chron. Camerac. lib. 3. ca. 22.——*Ad quandam tabernam de more profectus, cervisiam nimiam inconcavit.*

¶ *Incrinitus.*] Vide *Crinitus.*

¶ *Incrocare.*] *Suspendere*, q. ab unco pendere, *croc* enim Gall. *uncus, hama*: unde *pendu au croc* dicitur quod ab hama suspensum est. L. Salic. Tit. 69. §. 2. *Si quis hominem sine consensu judicis, de ramo ubi incrocatur, deponere præsumpserit, ICC den. qui faciunt sol. 30. culpab. judicetur.*

Incrochiare. Hinc *incrochiare* dicunt forenses cum quispiam aratro fundum vicinum, velut hamâ, subducit, & sic in cæteris.

¶ *Indentura.*] Dicitur cum scripta paria sic in capitibus, marginibusve incidantur, ut sectionibus invicem applicatis, alterum alterius defectum suppleat, paginamq; reddat velut integram. Juris Civilis Consultis à Græco, *Syngrapha*, id est, *Conscriptio* nuncupatur, quod pars utraque alternatim à partibus conscribitur, traditurque. Lindewod. Tit. de Offic. Archidiac. ca. 1. *Sed differunt chirographus, & syngraphus, quia syngraphus est scriptura inter creditorem & debitorem indentata: in cujus scissura literis capitalibus scribitur hæc dictio, Syngraphus* (sive τὰ Συγγραφα. *Sed chirographus dicitur, quod manu unius tantum, putà debitoris scribitur, & penes creditorem relinquitur. Aliquando tamen promiscuè sumitur secundum Januensem.* Chirographus & Syngraphus quo differunt. In Chirographorum scissura scribebatur literis majoribus Chirographus similiter. Vide Lexic. Jur. & Gothofr. in not. ad l. 27. §. 3. ff. de l. Corn. de fals. Habentur *Indenturæ* non solùm bipartitæ & tripartitæ, sed & septem-partitæ (ut illa Henrici 7. de Capella ejus Regia Westmonasteriensi) & ut loquuntur, undecem-partitæ. Chartarum autem *Indentationem*, apud nos non reperio ante ætatem Henrici 3. & tunc quidem rariùs. V. *Paricla.*

¶ *Indictamentum.*] In Jure nostro est libellus accusationis (qui *billa* dicitur) nec non & ipsa accusatio, 12 ad minus Inquisitorum juramento, maleficium alicujus vel in Regem, vel in Rempub. solenni formâ ad Judicem deferens. A Gall. *Endicter*, atque hoc à Græ. ἐνδείκνυμαι, quod est *nomen in judicio deferre, postulare, reum indicare*: unde & ἐνδείκτης, *Indictator, delator, denunciator.* Comperto *indictamento*, postulatus (quem *Indictatum* jam vocant) pro tribunali sistitur: Indictatus. exigiturque duo-decemviralis Jurata, ad cognoscendum de facto ejus secundum probata & allegata. Jurantur ipsi, jurantur & testes accusatorii; quorum auditis criminationibus, & postulati responsis, duodecem viri seorsùm à Curia, de omni inter se consulunt, donec in sententiam coëuntes, postulatum aut sontem denunciant aut insontem.

Forma *indictamenti* hujusmodi. In margine schedulæ seu *billæ*, notatur Comitatus ubi de reatu agitur: putà *Norfolc'*. Deinde sequitur in hunc tenorem. Indictamentorum forma. *Inquiratur pro domino Rege si A. B. de* (villa) *C. in dicto Comitatu*, **Yeoman** (*vel talis alterius conditionis*) *tali die, mense, anno* (interdum, *inter tales horas*) *tali loco & modo crimen tale perpetravit contra pacem dicti domini Regis nunc, coronam & dignitatem suam.* Quod si Inquisitoribus constiterit verum esse, scribunt in versa parte, *Billa vera*: sin minùs, *Ignoramus.* Hæc in genere requiruntur in omni *Indictamento*: particularis autem contextus passim variatur pro natura scelerum.

De Indictionibus multiplex opinio. Earum origo, ratio, species, usus, inveniendi modus, &c.

¶ *Indictio.*] Ab indicendo, ad Pontifices pertinet, juxta illud:

Edicunt Reges, indicit festa sacerdos.

Quid. Et systema trium lustrorum, seu quinquennalium, id est, spatium quindecim annorum, sumptâ ab Anno Christi 312. origine, in se perpetuò repetitum. Vulgaris, & non recens opinio, Imperatores perhibet tributa Gentibus Unde. imposuisse; vicinis, annuam annonæ portionem; remotioribus verò, ut propter transitus difficultatem, in fine primi lustri seu quinquennii, aurum penderent, dominationis typum. In secundi fine argentum, ad stipendia

militibus eroganda. Et in fine tertii, æs & ferrum ob armorum ministerium & supplementum. Inde *Indictio* ipsa (ut Sacro-bosco placuit) *ærea* ab ære, vel *ferrea* à ferro appellata. Penè hæc utique Glossa ad Cod. Justin. Tit. 2. de Just. cod. confir. §. fin. Cum autem magna sit in opinionibus varietas, de *Indictionum* origine & ratione: studiosis fore in rem duximus, eas sigillatim exhibere: potiorem tamen quà possimus, efferentes.

Ærea. Ferrea.

Opiniones variæ.

I
Ad rationem temporis con-[…]m.

Beda in lib. de ratione temp. ca. 48. ait: *Indictiones antiqua Romanorum industriâ —— ad cavendum errorum qui de temporibus fortè oboriri poterat, institutas.* Scilicèt ne dum Imperator aliquis medio anni tempore, vitâ vel Regno cederet: eundem annum historicus unus eidem ascriberet Imperatori, alter verò successoris sui temporibus. Addit igitur: *Ne per hujuscemodi dissonantiam, error temporibus inolesceret, statuerunt Indictiones, quibus uterque scriptor, imò etiam vulgus, omnem temporum cursum facillimè servarent: quas pro facilitate quoque calculandi, quindecim esse voluerunt.*

II.
Ab Actiaca victoria.

Cedrenus in Theodosio, Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἰνδικτίαι, ἀρξάμεναι ἀπὸ Αὐγούστου καίσαρος ἐν ἔτει ιε τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ· καλεῖται δὲ ἰνδικτίων, τουτέστιν ἰνακτίων ἡ περὶ τὸ ἄκτιον νίκη. Id est, *Ab imperio magni Theodosii cœperunt numerari Indictiones: incipientes ab anno 15 Augusti. Dictæ autem Indictiones, hoc est, Inactiones propter ejus ad Actium victoriam.*

Inactiones.

III
A cæde Maxentii & liberata religione.

Onuphrius Panuinius Fast. lib. 2. in Constantino & Maxentio Coss. firmiter asserit (ut ait Baronius) *Maxentium à Constantino victum 8 Cal. Octobris, ab eaque die primam Indictionem inchoari*; scilicet ut liberatam à Maxentii tyrannide Urbem & Ecclesiam indicaret.

IV
Ab editione ludorum.

Scaliger in Emendat. tempp. lib. 5. multa argumentatione *Indictiones* contendit *ab editione ludicrorum Panegyricorum & spectaculorum Quinquennalium, Decennalium, & Vicennalium* provenisse: quòd ab exhibitione munerum Quinquennalium Imperii Constantini usque ad Vicennalia, periodus 15 annorum habeatur. Hoc enim intervallum *postea* (inquit) *institutum temporibus notandis, quod scilicet Synodus* (Nicæna) *dimissa sit* ἐπὶ εἰκοστηετηρικῆς ἐπινεμήσεως, *anno 15 à Quinquennalibus Constantinianis. Verissima hæc est* (inquit) *indictionum institutio, non eæ caussæ, quas alii adferunt.* Ait præterea Encænia seu initium imperii Constantini, fuisse An. Christi 308. Quinquennalia An. 312. Vicennalia, & Concilium dimissum An. 328.

V
A stipendiis militaribus quindecennalibus.

Baronius multa rem versatus cogitatione, multisque argumentis tum Onuphrii tum Scaligeri & aliorum opiniones refutans: in An. Christi 312. nu. 107. suiipsius sic tandem profert. *Nullam quidem aliam penes antiquas hujus rei memorias reperire licuit, ut 15 annorum periodo aliquid cœptum absolveretur, & in tabulas publicas referretur; nisi stipendia militaria, cum quindenis emeritis miles honesta missione, concessâ capitationis immunitate, si vellet, solutus militiâ, liber abire posset; si nollet, majoribus privilegiis augeretur.* Innuit deinde ex ipsius Constantini professione; Constantinum in veteranorum gratiam, merendi tempus (quod Tacitus ait fuisse annos 16) jam in 15 contraxisse: posteaque sic progreditur. *Ut autem 15 annorum stipendia per totidem numerarentur Indictiones, inde provenisse videtur, quòd annis singulis eroganda militibus, Principis rescripto, provincialibus indicebatur annona, ut patet ex Honorii & Arcadii rescripto ad Pompeianum, &c.* Inferiùs. *Quod verò ad tempus spectat, ut 8 Cal. Octobris initium sumat Indictio, inde accidisse videtur, quod eo tempore Imperatores exhibendam militibus annonam præposito Edicto, indicere annis singulis consueverint, cum jam plenissima frugum omnium collectio facta esset, &c.* Auctoritates quasdam profert, & ostendit ex hac annonæ distributione *Indictionem* aliàs *Distributionem* nuncupari, aliàs *Fusionem*.

Distributio. Fusio.

VI
A tributis, quando & quibus impositis.

Paulus Petavius curiâ Parisiensi Senator Regius (juxta vulgarem quam diximus opinionem) in Epocha annorum Christi, &c. *Indictiones* ab indicto tributo defert. *Nam qui descriptioni præerat, è Censualibus* (inquit) *seu Actorum libris, annum ætatis uniuscujusque censitioni obnoxii, annotabat, addebatque modum census ac tempus quo censum solvere inciperent, qui tunc infra præscriptam ætatem adhuc agerent. Ætas autem illa non eadem ubique, sed pro diversitate provinciarum, varia & distincta fuit. Syrii certè de quibus sermo* (agit de Christi nativitatis epocha) *ab annis 12 fœminæ, à 14 masculi tributo obligati fuere; ut ab Ulpiano didicimus l. 3. C. de Censibus. Idem & observatum apud alios plures; indeque factum ut 15 annis constaret Indictio. Nam in quindecennium fiebat descriptio: inque longius tempus fieri non poterat. Necdum enim tum nati qui proximè sequenti decimoquinto anno, functione onerandi erant.*

Computistæ etiam *Indictiones* intelligunt de tributis; ab Augusto rei petentes originem: & Dionis inductus authoritate, haud refragatur Petavius. Ego duplices facio: *Fiscales* seu *Tributarias*; & *Militares* seu *Erogatorias*.

Indictiones duplices.

Fiscales sunt quæ populum evocant ad tributum, uti illa sub Augusto Cæsare in Evangelio. Cassiodorus Variar. lib. 4. Epist. 42. *Augusti quidem temporibus, Orbis Romanus agris divisus, censusque descriptus est, ut possessio sua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum susceperat quantitate solvenda.* Hujusmodi *Indictionum* meminit Plinius ad Trajanum scribens 200 annos ante Constantinum. *Nec novis indictionibus pressi, ad vetera tributa deficiunt.* De his crebrò in Jure Civili: & intelligendum est non de capitatione seu tributo personali, at de reali & agrario.

Fiscales.

Indictio

Militares.

Indictio militaris seu *erogatoria*, ea est quam expressit Baronius, & quam temporum præbuisse contendit dimensiones. Nos ulteriùs non agitabimus quæstionem,at sive hinc sive illinc processerint, certum est sub Constantino cœpisse *Indictiones* fieri Chronologicas,& ab eo computari anno, quo libertatis accepit primordium religio Christiana: scil. anno Constantini 7. vel 8. id est, Domini nostri 312. vel 313. Sic & Nicæni Concilii authoritate institutum asserunt, sublatis Olympiadibus, quas Hieronymus tamen in suo Chronico deinceps numerat, nullam de *Indictionibus* mentionem faciens. Annus autem Domini nostri nondum in usu fuit. Hunc enim in Ecclesiam invexit primùm Dionysius Exiguus Abbas Romanus, Anno qui deinceps Domini inscriptus est, 532. cum exoso Dioclesiani tyranni nomini oppedens, anni ejusdem memoriam ab encycliis Paschalibus quæ tunc moliebatur Abbas, exploderet.

Indictiones factæ Chronologicæ, An. Do. nondum in usu.

Annus Domini quando primùm receptus.

Primus indictionum annus quis.

Sed penitiùs paulò videamus utri è præfatis annis initium tribuemus *Indictionis* istius Chronologicæ. Non quod me in supputandi laqueos (quibus anhelantes alios & ad sanguinem penè desudantes miseremur) ingeram: sed ut adductis diffidentium opinionibus, tui sit eligere potiorem. Onufrius suam (ut dictum est) orditur supputationem à Maxentii cæde, & vindicata jam in libertatem religione Christiana: eamque aliàs ponit Anno Christi 313. aliàs in Consulatu Constantini 2. & Licinii. Eusebii verò Chronicon, in An. 315. Baronius in An. 312. Onufrium sequuntur multi, & his unà Savilius noster in suis fastis: quos ab antiquis Chartis sæpè animadverto discrepantes,sed & Chartas sæpissimè ab omnium fastis. Onufrium sibi reconciliat Baronius dicentem in Fastis suis, Consulatum Constantini secundò & Licinii, contigisse An. Dom. 312. Reducatur etiam ad hunc ipsum Annum Eusebii Chronicon. Nam Cassiodorus in Chronico suo de Galerio patre & antecessore Constantini, scribit: *quod cum esset otiosus, anni ipsius* (cui tertium numerat) *ascribuntur filio ejus Constantino.* Demptis igitur tribus ab Anno 315. quem hic Constantino ponit Eusebius,remanet similiter Annus 312. omnium assensu inchoandæ *Indictioni* tribuendus. Siquidem in Amandino Eusebii Chronico MS. paragraphus de Galerio non omnino habetur: sed impresso codici ex aliis additur à Miræo, hoc (ut ait) approbante Scaligero. Rem docti curent, ego transeo: sed insigne testimonium quod è fastis Græcis protulit Onufrius, hîc adjiciens. Sic enim ille sub Constantino 2. & Licinio 2. Coss. fastis Latinis illud passim ad An. Dom. 312. referentibus.

Ἰνδικτιόνων Κωνσταντινιανῶν ἐντεῦθεν ἀρχή.

i. *Indictionum Constantiniarum hinc exordium.*

Emendanda Baronii editio qua *κοινσαντιανῶν* legitur.

Quo mense, qua die,prima cœpit Indictio.

Disquisito jam Anno, repertóque fuisse Christi 312. ad mensem & diem inchoationis progrediamur. Cum autem de his non convenit inter Imperium Orientale & Ecclesiam Romanam: duplex inde exorta est anni *Indictionalis* origo: *Imperatoria* & *Ecclesiastica.*

Apud Græcos.

Indictio Imperatoria (qua usi sunt Imperatores Græci seu Orientales) juxta Onufrium, Scaligerum, Baronium, receptámque passim opinionem, 8 Cal. Octob. id est, die 24 Septemb. exorditur, ratione mox inferiùs adferendâ.

Indictio Ecclesiastica seu *Romana*, à Calend. Januarii, id est, 14 die Decembris, initium sumpsit. Audi de utraque Petavium. *Initium verò Indictionum, idem quod anni fuit: sicque Romani post solstitium hiemale, Græci à prima lunatione post æquinoctium autumnale, computarunt Indictiones. Cúmque isti menses mobiles non fixos, ut Romani habuerint; primúsque eorum mensis, ab ipsa prima lunatione post æquinoctium autumnale cœperit, quæ ut plurimùm 24 Septemb. contingebat, factum est ut Romana Indictio, aliam epocham quam Græca habuerit. Græcam autem secuti sunt qui post Constantinum Imperatores fuere, quique eorum imperio subditi; & ita accipiendum, quod Ambrosius meminit*, Indictiones mense Septembri incipere. *At Romani Pontifices semper suam retinuere, adhucque hodie retinent.* Hæc ille.

Indictionum usus.

Retinent & Imperatores Occidentales Romanam *Indictionem*, ex qua non mediocre beneficium. Est enim velut anchora chronologicæ supputationis, & fidele in instrumentis datorum examen: quibus ideo poni consuevit ut in Glossa dicitur ad Decr. Greg. lib. 2. Tit. 22. ca. 6. In tribus autem maximo venit usu: scil. in privilegiis, in cereo Paschali, & in Ecclesiarum dedicationibus.

Modus inveniendi Indictiones.

Modus inveniendi Romanam *Indictionem* est hujusmodi. Adde 3 ad Annum Domini (quia Dominus noster in 4 *Indictionis* anno perhibetur natus) deinde totum divide per 15, & residuum dabit annum *Indictionis.* Si hoc nihil fuerit; ipsus annus *Indictionis* est ultimus. Ad Græcam *Indictionem* inveniendam 4 sunt addendi, &c. Versibus sic exponitur.

Si per quindenos Domini diviseris annos,
His tribus adjunctis, Indictio certa patebit.
Si nihil excedit, quindena Indictio currit.

Indictionum duplex significatio.

Dicitur *Indictio* & de toto quindecennali ciclo, & de quolibet ejusdem anno; ut patet in Gloss. ad Cod. lib. 1. Tit. 2.de Just. Cod. confir. §. fin. ubi etiam notatur quòd tabelliones (h. notarii publici) cum dicant, *Indictione prima, vel secunda in instrumentis: intelligitur primus* vel *secundus annus Indictionis, &c.*

Diony-

Dionysius de annis: ad finem Hymnorum Bedæ Tom. 1. pag. 413. *Tres appone annis Christi pro* Indictionibus *Regulares, & partire per quindenum numerum; Absque morâ tunc videbis quis sit ejus numerus.*

Indictiones extraordinariæ. *Indictiones extraordinariæ* sunt, quæ ad tempus præter morem ordinarium ex improviso indicuntur, ut angariæ belli tempore, equi vel rhedi, &c. à quibus nulli possessores, ne Ecclesiastici eximuntur. l. neminem. C. de sacrosf. Eccl. &c.

¶ *Indiculus.*] Ab indicando proculdubio, sed quale sit indicandi instrumentum, non satis liquet. Emanarunt olim à Rege, *præcepta, indiculi, brevia*, quæ nec facile distinguantur. Bignonius, ad Marculfi lib. 1. ca. 6. quod inscribitur *Indiculus Regis ad Episcopum, ut alium benedicat:* existimat *præceptum* majoris esse auctoritatis diploma, manu propria Principis subscriptum; & annulo fortè munitum: *indiculum* verò esse epistolam absque sigillo. In hoc rectè sonat Capitular. lib. 3. ca. 58. *Et si consacramentales homines cum ipso venire renuerint; jussione dominica, aut indiculo, aut sigillo, ad palatium venire cogantur.*

Pro quovis *scripto indicativo*, etiam dictum videtur. Greg. Turon. Hist. lib. 5. ca. 44. *Per idem tempus Chilpericus Rex scripsit indiculum, ut sancta Trinitas, non cum personarum distinctione, sed tantùm Deus nominaretur.* Et lib. 8. ca. 2. ——— *pejerasti* (Episcopus) *mittens, indiculos dolositate plenos.* Juramentum Bonifacii apud Lindenb. *Hunc etiam indiculum Sacramenti, ego Bonifacius exiguus, Episcopus manu propria subscripsi.*

Indiluculus. Pro *nuncio.* Asser Menevens. de gest. Ælfridi circiter An. 885. *Cumque statuto tempore ad eum* (Regem Ælfredum) *sicut promiseram, non pervenissem: transmisit ad me indiluculos qui me ad eum equitatre festinarent, & causam remorationis perquirerent. Sed cum equitare ad eum non possum, alium ad eum transmisi indiluculum qui remorationis meæ causam illi patefaceret.* Corrigendum censeo, legendumque *indiculos*; & *indiculum.*

¶ *Indominicatum*, seu *Terra indominicata.*] Prædiorum pars est, quæ usui ipsius domini reservatur, non colonis nec empheuticariis conceditur. Aliàs *Terra dominica*, & *dominicata*, quæ vide. Vulgo **the demains of a Mannor.** Lib. Censual. S. Remigii Rem. *De terra indominicata* 30 *denar.* Privileg. Caroli Calvi S. Germano concessum an. Regni 32. *vineas quoque——sive sint indominicatæ, sive in beneficium quibuslibet datæ.* Conventio inter Manassem Comitem & Canonicos Remens. in Append. ad Flodoard. ante annos 650. *Aliam autem villam nomine Loceium in qua continentur mansi 7. & dimidius, & quarta pars unius; excepto indominicato manso, &c.* In calce ejusdem ,——— *de camera, frumenti 4. sextarii. De horreo indominicato, annonæ modius unus; & vinum quod sufficiat.*

Horreum indominicatum. *Horreum indominicatum* est horreum Manerii, ut *ædes indominicatæ*, ipsius Manerii situs, seu ædes domini.

¶ *Infanc, Infang* & *Infeng.*] *Manuum injectio*: à præpositione *in*, & Saxon. ꝼang pro manu: quòd hæc sit instrumentum capiendi: nam ꝼangen est *capere*, unde & digiti hodie **fingers**, q. **fangers**, id est, *captores*, appellamus. L. Boior. Tit 3. §. 3. *Si in eum contra legem manus injecerit, quod infanc dicitur, 3. solidos donet.* Similiter Tit. 4. §. 5.

Infang al. *infeng*, nonnunquam etiam dicitur pro *Forefang* (quod vide) & in Privilegiis significat *impunitatem*, vel (ut Fletæ verbis utar, lib. 1. ca. 47.) *quietantiam prioris prisæ ratione convivii.*

¶ *De* Infangthefe *&* Utfangthefe *crebrò occurrentibus in antiquis privilegiis.*

¶ *Infang-thefe*, al. *Infang-theof*, *Infangthief*, *Infangenetheof*, & malè *Hinfangthef.*] Significant *latronem infra captum*: hoc est, infra Manerium vel jurisdictionem alicujus, jus habentis de eodem cognoscendi. Regale siquidem privilegium, & in antiquis diplomatibus, Majoribus Regni frequenter concessum: qui ipso hoc verbo talem affecuti sunt potestatem. De vocis tamen latitudine non planè convenit. Quidam enim exponunt de omni fure infra dominium capto: quidam de hominibus solummodo dominii: quidam, de his tantùm qui cum latrocinio deprehenduntur. Certissima interpretatio à locorum usu petitur. Etymologiam prodit Charta Henrici primi, S. Benedicto Rames. & S. Ivoni Archipræsuli, de feriis concessa, quæ sic habet:—*cum saka & soca, & cum tol & theam, & cum infra capto fure.* Ranulfus item Cestriens. in Polychron. lib. 1. ca. 50. Est (inquit) *Infangthef*, ꝥeıлꝼınðe ınꝑaꝛðe, *id est, infra suum capere reum. Gallicè, dedens le soen attachment de laron.* Lucidiùs si velis; ꝥeılꝼınðe ınꝑaꝛðe, idem sonat quod *res furtiva intrinsecus inventa*; hoc est, *fur cum re furtiva infrà jurisdictionem inventus.* Extensio vocis è LL. cognoscitur Edouardi Confes. ca. 26. quod, *De Infangthefe*, inscribitur. Qui habet *sacam & socam, thol & theam, & Infangthefe——justitia cognoscentis latronis sua est, de homine suo, si captus fuerit super terram suam. Illi verò qui non habent has consuetudines, coram Justicia Regia rectum faciant in Hundredis, vel in Wapentachiis, vel in Scyris.* Ait *cognoscentis latronis*, velut confitentis: & restringit ad *hominem suum, captum super terram suam.* Sed audi Bractonum lib. 3. Tract. 2. ca. 35. *Dictum est supra quod nemo potest habere curiam suam de probatore*

Etymon.

Fortè ꝥeıꝼꝼınðe.

Quid sit.

Quid secundum Bractonem.

probatore & latrone cognoscente: videamus igitur quæ placita pertineant ad Curiam (Baronis) *& quæ ad Comitatum. Sunt enim quidam* † *Barones & alii, qui libertatem habent scil.* **Soc, Sak, Tol, Team, Infangenthef, Utfangenthef.** *Isti possunt judicare in Curia sua, si quis inventus fuerit infra libertatem suam, seysitus de aliquo latrocinio manifesto, sicut* **Hond-habend** & **Bacberend,** *& insecutus fuerit per* **Saccabor,** *quia nisi fuit in seysina, licèt aliquis sequatur versus eum, sicut versus latronem, non pertinebit ad Curiam* (Baronis) *Hundreda, vel Wapentachia, cognoscere de hujusmodi furtis, nec inde facere inquisitionem per patriam, utrum talis qui non fuerit seysitus culpabilis sit vel non: nec quod vadietur inter aliquos duellum ante seysinam.* ‡*De hocquod dicit* **Infangethef,** *videndum est quid sit. Et dicitur* **Infangethef,** *latro captus in terra alicujus, de hominibus suis propriis, seysitus latrocinio.* **Utfangthefe** *verò dicitur latro extraneus, veniens aliunde de terra aliena, & qui captus fuit in terra ipsius qui tales habet libertates. Sed non sequitur quod ille posset hominem suum proprium captum extra libertatem suam reducere usque infra libertatem suam, & ibi eum judicare ex tali libertate. Debet enim quis juri subjacere, ubi delinquit. Proprios enim latrones & alienos, infra libertatem suam captos, judicare possunt.*

Infangethefe. *Utfangethefe.*

Vides legum vicissitudinem. Edouardi enim illa Confessoris, ait, *justitiam cognoscentis latronis* ad Curiam Baronis pertinere qui habet *Infangthefe*, negat suo ævo Bractonus, asserens hoc nemini tunc competere nisi Regi.

Judicium de *Infangthefe manifesto,*

Quoad judicium de *Infangthefe* capti cum furto manifesto: Brittonus lib. sui ca. 15. duci eum jubet in Curiam, recitatisque coram Coronatore festinantiùs accersito, *Saccabori* & testium accusationibus (nulla expectata responsione) morti judicandum. Grave hoc, & Standfordo ita visum lib. 1. ca. 23. non tamen inficiatur. Convenit quippe legi Halifaxiæ satis notæ.

Furtum manifestum quid.

Quid sit furtum manifestum, liqueat è præcedentibus, Bractonus tamen aliàs (viz. Tract. eodem ca. 32. nu. 1.) sic definivit. *Furtum manifestum est, ubi latro deprehensus est seysitus de aliquo latrocinio, scil.* **Hondhabend** & **Bacberend,** *& insecutus fuerit per aliquem cujus res illa fuerit qui dicitur* **Sacaburth,** *& si sine secta cognoverit se inde esse latronem, coram Vicecomite, vel coram Coronatore vel Serviente domini Regis, cum testimonio bonorum & proborum hominum, extunc furtum dedicere non possit, quia tales in hoc habent recordum. Et (secundùm quosdam) illud idem erit, etiam sine seysina.*

Non manifestum quid.

Furtum non manifestum superiùs paulò enunciat. *Est* (inquit) *ubi quis suspectus est de latrocinio per famam patriæ, per indictamentum & rectum, & ubi graves præsumptiones faciunt contra eum. Sed si seysitus non inveniatur de aliquo latrocinio, non habet quis potestatem inquirendi, nec procedendi contra ipsum ad inquisitiones, nisi ipse dominus Rex in Curia sua.—— Et si coram Ballivis vel Coronatoribus furtum cognoverit, tamen non tenetur ex tali confessione, sine seysina, licèt cum seysina recordum haberent.*

Hodie nec in curiis Baronum qui antiquis suis Chartis *Infangthefe* aut *Outfangthefe* obtinuere; nec in Hundredo, aut Comitatu, talis exercetur jurisdictio. Comitatui ademptam video Statuto Magnæ Chartæ ca. 17. placita coronæ Vicecomitibus prohibente: ejusdemque fortè vigore, Hundredis illis & Wapentachiis quæ tunc in Vicecomitum erant administratione. Quo autem fit ut Baronibus adimatur, non reperio. Antiquari potiùs existimo quàm adimi: & hoc ad evitandum crebros Senescallorum Baronum in procedendo contra reos, errores; magnam ex inscitiâ sibi & dominis suis molestiam sæpè, libertatum nonnunquam dispendium, inferentium. Sic Willielmo Bussey Senescallo Will. de Valentia accidisse videas in Mat. Paris. continuat. An. 1259. Sic Abbati de Croyland, aliquando, utì referunt Juris fasti in 2 Richardi 3. Vide Statut. 27 Hen. 8. ca. 24. annon huc quidpiam.

Cognitio de *Infangthefe* antiquata.

Est & Scotis eadem lex de *Infangthefe* & *Outfangthefe* quæ nobis olim. Bractoni quippè locum qui hîc superiùs istis notis † ‡ intercluditur, in suas leges (*Quoniam attachiamenta* appellatas, ca. penult.) totidem plerunq; apicibus transcripserunt. In eorum etiam Regia Majest. lib. 1. ca. 4. ita legitur. *Quædam placita criminalia pertinent ad quosdam* Barones—*maximè qui habent & tenent curias suas cum socco & sacca, furca & fossa, Toill & Theme, Infang-thiefe & Outfang-thiefe.* Ubi notandum est, *furcam* & *fossam*, de communi jure ad curiam illam pertinuisse, cui licuit de *Infangthefe* & *Outfangthefe* cognoscere: sicuti & *prisonam*, ut in dicto Tract. ca. 8, refert Bractonus. Vide *Furca* & *Fossa*: & *Outfangthefe*.

Lex Scotorum.

¶ *Insensare curiam.*] Dicitur cum Judex ea suggerit Advocatis, quæ vel per lapsum vel per ignorantiam prætermiserint; juxta illud Juris Civilis: *Judex potest supplere ea quæ Advocatis desunt.*

¶ *Inferenda, Inferendale.*] Tributum quod annuatim inferebatur. Ludovici Imp. ad Capitular. Addit. 4. ca. 83. *Quicunque Vicarii* (putà Vicecomites) *vel alii ministri, tributum quod inferenda vocatur, majoris pretii à populo exigere præsumpserit, quam à Missis bonæ memoriæ genitoris nostri constitutum fuit, hoc est, duos solidos pro una vacca, quod injustè superposuit atque abstulit——cum sua lege restituat, & insuper fredum nostrum componat.* Aimoinus de gest. Franc. lib. 4. ca. 26. *Quingentas namque vaccas inferendales à Clothario seniore——Regiæ mensæ inferre jussi fuerant. Quæ ideo inferendales dicebantur: eo quòd singulis inferrentur annis.*

Vaccæ inferendales.

¶ *In-*

¶ *Infeodare*, al. *Infeudare.*] Est feodum in aliquem conferre. Traditione seisinæ terram cedere. Inde *Infeodatus* & *Infeudatus*.

¶ *Infideles.*] Sæpe in historiis dicuntur non tam Ethnici & Saraceni, quàm fidelitatis sacramentum domino feodali juratum, violantes. Capitular. Caroli lib. 4. Tit. 34. —*prò infideli teneatur, quia sacramentum fidelitatis, quod nobis promisit, irritum fecit.* Idem Longob. lib. 1. Tit. 34. l. 3.

Sic *infidelitas* Synod. Engulenhemiæ apud Flodoard. lib. 4. ca. 35. *Insimulati sunt de infidelitate ipsius senioris sui.* Et lib. 2. ca. 20. *Depositus est ab Episcopatu pro infidelitate Imperatoris.* Feud. lib. 4. Tit. 47. *Non est consuetudo Mediolani, ut de felonia aut infidelitate pugna fiat.* Nullum crimen hoc olim odiosius, quod itaque parricidio æquiparat Brito Armoric. Philip. 12.

Fallo infido voluit Rex fidus haberi,
Qui servare fidem juratam noluit illi,
Quem licitè poterat quovis extinguere letho
Cui debebatur culeus & simia.

Culeus, saccus, in quo parricidæ cum simia, cane, gallo, & serpente inclusi, mari immergebantur.

Infidelis pro latrone. Capitula Caroli Calvi ad Silvaticum, ca. 6. Qui *convictus fuerit quod latronem in hospitio suscepisset, quasi latro & infidelis judicetur: quia latro infidelis est noster, & Francorum, & qui illum suscepit, similis est illi.* Vide *Fidelis*.

¶ *Infiduciare.*] *Impignorare, obligare.* Longob. lib. 2. Tit. 29. l. 2. *Si infans*—— *res suas cuicunque vendiderit vel infiduciaverit.* Pluries ibidem.

¶ *Infirmaria, Infirmatorium.*] Νοσοκομεῖον, unde Capitular. lib. 2. Can. 29. *Nosocomium.* Locus cum in monasteriis, tum & aliàs, quo infirmi & ægrotantes curantur. Prisco apud nos vocabulo, à **Fermorp**, ex quo fratres ejusdem, **Friers of the Fermorp** olim dicti sunt: Latinè *Infirmarii*. *Firmarium* tamen alium habere radicem, loco debito supra ostendimus. Constitutio Benedictorum Gregorii Papæ 9. *In infirmaria nullus comedat, nisi propter infirmitatem vel debilitatem, illuc fuerit destinatus.* Fuldens. lib. 3. Tradit. 35. ——*caput optimum, sive vestimentum quod melius haberet in usus fratrum in infirmariam cederet.* Constitutio Benedicti Papæ 12. de Benedictinis, ca. 26. *Quoties verò plures simul carnes in infirmitorio comedent, versus & oratio in principio mensæ*—— *dicatur, & continuum discumbendo silentium observetur. Ibique legatur (sicut in refectorio) continuè aliquid quod ædificet audientes: nullaq; persona secularis, ad comedendum inibi invitetur.* Ingulfus Saxo. *Fecit ipse de eodem meremio, plurima pulcherrimaque ædificia, scil. infirmitorium Monachorum, longitudine & latitudine decentissimum.*

Infirmarii.

Infirmitorium.

¶ *Infiscari.*] Fisco adjudicari, in fiscum rapi. L. Alaman. Tit. 25. *Res ejus infiscentur in publico.* Chron Camerac. lib. 2. ca. 18. *Monasterium S. Vindiciani* ——*postquam viris militaribus infiscatur, pro immunitione rerum, ad raritatem fratrum redigitur.*

¶ *Informator.*] Vox fori. Is qui ex parte Regis, interdum sui ipsius nomine, delinquentes contra Statuta quæ vocant pœnalia, ergo prosequitur ut mulctæ referat portionem. *Delator*, & qui in Apocalyp. ca. 12. ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν dicitur.

¶ *Infortiare.*] Firmare, munitum reddere. Instrumentum pacis inter R. Hen. 2. & filios ejus apud Hoveden. in An. 1174. *Castella verò quæ firmata sunt vel infortiata postquam guerra incepit*——*debent redigi in illum statum in quo fuerunt, &c.* A Gall. *Enforcir.*

¶ *Ingenium.*] A Gall. *engin*, artificium, techna, dolus malus. Greg. Turon. lib. 6. ca. 22. *Proclamante verò Episcopo & dicente, quòd sæpius hìc ingenia quæreret, qualiter eum ab Episcopatu dejiceret.*

Pro *machina*, & cujusque rei instrumento. Flor. Wigornensis Continuatio, in An. 1138. *Exierunt enim jam sæpiùs de Castello, & ingenia ejus vel succiderunt, vel incenderunt.*

Pro *spectaculo*, Mat. Par. in An. *Ornata est civitas tota vexillis, coronis & pallis, cereis & lampadibus, & quibusdam prodigiosis ingeniis.*

¶ *Ingenuus, Ingenuilis.*] *Ingenuus* est qui ex matre nascitur, conceptione, partu, mediove tempore, liberâ. Etiam qui ex servitute manumissus est. In manumissionis enim apud Alamannos formulâ, jubetur *ut semper ingenuus atq; securus existat*: unde illis olim **Semperfrp**, quasi *semper liber* appellatus est. Vide Goldast. ad Burkhardi cap. 9. Greg. Turon. de Mirac. S. Martini, c. 23. *Erant enim ingenui, & possessionem propriam possident,* Vocem nuperi quidam, classi apud nos plebeiæ quæ **Peomen** dicitur, genuinè nescio an Latinè magis cooptarunt. Quos autem nos *liberi & legales homines* dicimus, in Triburiensi Concil. An. 895. *ingenui* dicuntur. viz. *Si nobilis homo ingenuus in Synodo accusatur & negaverit, si fidelem eum esse sciverit cum 12. ingenuis se purget.* Vide **Peomen.**

Ingenuilis. Ad ingenuum pertinens. Chirographus Leudonis Remens. Eccl. præpositi in Append. ad Flodoard. ——*mansos duos ingenuiles & vestitos.*

Mansus ingenuilis.

Galli, *ingenuiles* vocant, quos nos, *Liberè-tenentes*: mansosque dividunt in *indominicatos*, *ingenuiles*, & *serviles*; uti nos prædia, in *dominicalia*, *libera*, & *nativa*. Eorum autem *Ingenuiles* non sunt liberi à rusticis servitiis, ut hodiè

diè noſtri plerumque Liberè tenentes; ſed velut priſci noſtri Socmanni, agros domini colentes. Abundè eſt iſtius teſtimonium in libro antiquo cenſuali Remenſis Eccleſiæ, cujus mihi copiam fecit vir eximius Nic. Fabritius Peireſchius, Provinciæ Senator Regius, multa mihi neceſſitudine conjunctus. Vide plura in *Manſus ingenuilis*.

❡ *Ingliſheria.*] Vide *Engleſheria*: & ejuſdem generis, *Walliſheria*.

❡ *Ingroſſator.*] Is in genere dicitur qui integram rei alicujus copiam emendo ſatagit comparare, ut diſtrahendo poſtea charius vendat. A Gall. *le gros*, pro integro, vel plenitudine. *Monopola.*

In ſpecie, & ſic vulgo notior, multoque execratior, is eſt, qui creſcentes ſegetes, aut rem annonariam Statutis non permiſſam, ſimiliter congerit, & accumulat. Hanc Reipub. erucam aſſiduè aucupantur Informatores, i. corvi corvum, lupi lupum.

Ingroſſator longè alio ſenſu dictus eſt, qui forenſi charactere acta & inſtrumenta forenſia paginis inſcribit membraneis: unde
Ingroſſator magnæ Rotulæ. ævo Henrici 6. *Ingroſſator magnæ rotulæ* appellatus fuit, qui hodie Clericus pipæ eſt: & *Duplex Ingroſſator*, qui nunc Pipæ contrarotulator.

❡ *Inlagare.*] Ejectum reſtituere in legis patrocinium. *Laga* enim à Saxonico lage, *lex* eſt. Annales Waverlienſ. in An. 1074. *Edgarus puer veniens ad eum à Scotia, & Rex eum inlagavit & omnes homines ſuos.* Breve regium apud Bracton. lib. 3. Trac. 2. ca. 14.——*& tunc demum ipſum B. inlagari facias, & ad pacem noſtram recipi.* Inde

Inlagatus, **Inlagh** & **Inlaughe**. Bracton. Tract. eodem ca. 11. nu. 5. *Fœmina utlagari non poteſt, quia ipſa non eſt ſub lege, id eſt,* **Inlaughe** *Anglicè, ſcil. in franco plegio, ſive decenna, ſicut maſculi 12. annorum, vel amplius.* Hinc etiam

Inlagatio & *inlagaria*, pro actu *inlagandi*. Vide his omnibus contraria *Exlegare*, & *utlagare*, & eorum patronymica.

❡ *Inland*, & *Inlandum.*] Terra dominicalis, pars Manerii dominica. Vox Saxonum, *terram interiorem* ſignificans, nam quæ
Utland. Colonis & Tenentibus concedebatur, **Utland** dicta fuit, hoc eſt *terra exterior*, hodie *Tenementalis*. Teſtamentum Britheriði, in Itinerar. Cantii. to ƿulfegeðæt inlanð, ⁊ to ælfege ðæt **Utland**, i. Lego *terras dominicales Wulfego*, *Tenementales Ælfego*. Lambardus Anglicè: **To Wulfee the inland or demeanes, and to Elfey the outland or Tenancy.**

Chirographus Withlaſii R' Merciorum An. 833. apud Ingulfum Sax. ——4. *bovatus terræ de Inlando, & 10 bovatas in ſervitio.* Vox in Domeſd. frequens. Titt. Oxenfordſcire. Epiſc. Baion. *Robertus tenet de Epiſcopo, de inland 2. hidas.* Charta Humfridi Bohun Comitis Eſſexiæ & Conſtab. Angliæ, Monaſterio S. Jacobi de Waldena nu. 19. ſine dato.——7. *acras terræ arabilis de dominico meo in campo meo qui vocatur Inlond, propinquiores domibus dictorum Monachorum.*

❡ *Inligare.*] *Confœderare, in ligam* (h. combinationem) *coire*. Greg. Turon. lib. 9. ca. 20. —— *inter præfatos Reges pura & ſimplex eſt in Dei nomine concordia inligata.*

❡ *Inloquium.*] Geſt. Epiſcopp. Turon. &c. in Auctor. Regali An. 912.——*dulcibus legatorum linitus inloquiis.*

❡ *Innama*, plu. vel *Innamum.*] Finis levatus in Curia Regis quindena Michael. An. 10 Henr. 3. in Itinere Lincoln. inter Abbatem de Kurkſted, & Will.fil.Gilber.de Beningworth.——*innama non capiantur niſi per communem aſſenſum.* Dictum videtur de animalibus jure compaſcuo recipiendis: à Sax. in, pro *intro*, & naman, *capere*. In Marchiis Walliæ hujuſmodi animalia **Intakes**, appellantur, i. *introcapta*. Vide *Namium*.

❡ *Inpeny*, & *Outpeny.*] Regiſtrum Monaſterii B. Mariæ de Cokesford. pa. 25. *De Inpeny & Outpeny, conſuetudo talis eſt in villa de Eaſt Rudham, de omnibus terris quæ infra burgagium tenentur, viz.* ——*quod ipſe qui vendiderit vel dederit dictam tenuram alicui, dabit pro exitu ſuo de eadem tenura, unum denarium, pro ingreſſu ſuo. Et quod Ballivus domini erit ad deliberationem cujuſlibet ſeiſinæ deliberandæ. Et ſi prædicti denarii aretrò fuerint, Ballivus domini diſtringet pro eiſdem denariis in eadem tenura.* De hoc item in Curia ibidem habita circa Feſtum Epiphaniæ anno 12. Ricardi 3.

❡ *Innonia.*] *Clauſum, inclauſura*: hoc eſt, fundus ſepimento concluſus, à Sax. innan, *intus*: unde viſcera & interiora, innoð, dicta, Charta quædam. *Sciatis me conceſſiſſe* ——*totum illud meſſuagium in Barton Bendich* —— *& unum croftum & duas innonias aut inclauſuras, vocatas Inholmes, eidem meſſuagio adjacentes.*

❡ *Inquæſtio.*] Idem Gallis ſub Caroli Magni ævo, quod nobis hodiè **an Inquest**, & *Inquiſitio* dicitur. Geſta de villa Novilliaco, poſt Appendicem ad Flodoardum. Subreptis rebus & mancipiis quibuſdam villæ Novilliaci, Carolus anno regni ſui 32. id eſt, gratiæ 800. *Miſit ſuos Miſſos ad hoc inquirendum, & inquæſtione facta, & veritate* (*ſicut ei dictum fuerat*) *inventa, quoniam prædicti* ſubreptores *ad rationem non venerunt, ſic ut banniti fuerunt, &c. Miſſi*, hoc ævo dicti ſunt, qui nobis hodie, ipſiſque Gallis, *Juſtitiarii*: *Banniti*, iidem qui nobis *Utlagati*. Sic hodiernam noſtri Juris formulam, in iſtis (ut in aliis pluri-mis) à Gallis habes: nec ingenuè id fateri pigeat,

pigeat, quod antiquiùs multò retulit Juvenalis Satyra 15.

Gallia causidicos docuit facunda Britannos.

Sed deductus hic ritus est in Angliam, Normannis nondum ingressis. Sic enim leges Edouardi Confess. ca. 38. *Postea inquisisset Justitia*, i. Justitiarius, *per lagamannos*, i. legales homines, *& per meliores homines, de burgo, vel de villa, vel de Hundredo, ubi mansisset emptor, &c.*

¶ *Insetenis*] Ordinatio Romeneiensis marisci, pa. 73. *Item ordinaverunt quòd quælibet acra pro walliis, insetenys, & watergagiis, emeretur pro* 40. *sol.* Interpres quisquis fuit, sic locum reddit: **that every acre for the walls and watergages, be bought for 40 shillings.** Nescius quid sit *insetenys*, ipsum præterit. Reor ego, de interiori aggere dictum, qui dirupto jam exteriori, irruentes undas denuo præstoletur. **An Inditch**, à Sax. inreтena, i. *insertum*, vel *interius positum*.

¶ *Insiliarius.*] Expers consilii. Flor. Wigorn. in An. 855. ——*filius Regis Æthulfi cum omnibus suis consiliariis, tantum facinus perpetrare ausi sunt, ut regem à regno proprio repellerent.*

Insilium. Idem Author in An. 1016.—— *nisi perfidus Dux Edricus suis insidiis & insiliis, eum*——*retineret.* Continuator Florentii, in An. 1140.——*ut suo consilio, imò insilio consentiat, & secum teneat.*

¶ *Intakers.*] Prædonum genus Ridesdaliam seu extremam Angliæ plagam borealem habitantes, sic dicti quòd à participibus suis quos **Outparters** vocant, prædam è finitimis Scotiæ deportatam, recipiebant. Illi, quasi *intrò recipientes*: isti, velut *foris partes* seu *rem agentes*, recentiùs **Outputters** nuncupati. Fit amborum mentio in Stat. An. 9. Hen. 5. ca. 8.

¶ *Intercharaxare*] *Interlineare*, Hincmarus Archiep. Hincmaro Episc. apud Flodoard. lib. 3. c. 21. —— *si vitio scriptoris pro detrectem, quod est dissimulem vel differam; detractem, quod valde tractem, non ab re accipi potest, intercharaxatum non fuit.* Vide *Charaxare*, & *Karaxare*.

¶ *Interpeditatus.*] Consuetudd. & Assis. forestæ, *Licitum est Abbati de Burgo S. Petri, venari & capere lepores, vulpes, & murileges, infra metas forestæ, & habere canes interpeditatos.* Videtur medium quiddam sonare inter *expeditatos*, & *inexpeditatos*. Saltuarios consule, & quære supra *Expeditatus*.

¶ *Interplacitare.*] Vox fori. Dicitur cum ex obliquo, liti inciderit dubitatio, cujus necessariò habendum est examen, priusquam de summa litis judicetur. Vide *Placitare.*

¶ *Interpremium.*] L. Salic. de Occisionibus, §. 1. *Qui nobilem occiderit* ICCCCXL. *sol. componat. Ruoda quod dicitur apud Saxones* CXX. *sol. & interpremium* CXX. *sol.* Gloss. (inquit Lindenbr.) *Interpretium*, πεϱὶλλιλον.

¶ *Intertiare.*] A Gall. *entiercer.* In manum tertiam ponere, tertio tradere, tertium advocare. *Sequestrare.* L. Salic. Tit. 49. sic inscript. Qualiter homo furatas res intertiare debet. *Si quis rem suam sub alterius potestate agnoverit, mittat eam in tertiam manum* ——*& in ipso placito quanticunque fuerint qui rem intertiatam vendiderint* —— *omnes intra placitum istum commoneantur*, Tit. 33. *Si quis rem suam cognoverit, mittat manum super eam, & ille super quem intertiatur, tertiam manum quærat, &c.* ubi formulam examinis videas. Capitular. lib. 6. ca. 209. *Si res intertiata, furto ablata fuerit, liceat ei super quem res intertiata fuerit, sacramento se excusare de furto.* LL. Inæ MS. ca. 74. *Si captale quodlibet intertietur, & ille super quem intertiatur, advocet inde, si advocatus nolit hoc recipere, & dicit quod nunquam hoc vendidit, sed aliud, tunc licebit advocanti manum in verum mittere, quod nullum alium vendidit quàm hoc ipsum.*

Authorem venditionis advocare: ad Warrantum (quem dicunt) *provocare*: *rem* (inquit Lambardus) *penes alium defendere.* LL. Edouardi Confess. ca. 25. *Quod si quispiam aliquid interciet super aliquem, & interciatus non poterit warrantum suum habere, erit forisfactura sua, &c.*

¶ *Inthronizare.*] Ecclesiæ & Juris Canonici Scriptoribus frequens obvenit, pro *inaugurare Episcopum.* Cùm enim *inthronisare* Regum sit propriè, Regibus in Seculo, æquiparat in Sacerdotio Archiepiscopos Walafridus Strabo lib. de ritib. Eccles. ca. 31. & ab his ad reliquos Episcopos vox deducitur, quorum utique dignitatis sedes, *thronus* appellatur. *Thronus.*

¶ *Introitus missæ.*] Et, *Introitus*, simpliciter dicitur, quod à choro cantatur dum sacerdos ministraturus intrat ad altare. Habet initium (inquit Amalarius lib. 3. ca. 5.) à prima antiphona, quæ dicitur *Introitus*, & finitur in oratione, quæ à sacerdote dicitur ante lectionem. In Ambrosiano canone Ecclesiæ Mediolanensis, *Ingressus* appellatur, *Ingressus.* vel ut habet Rad. Decanus Tungrens. proposit. 12. *Ingressa*, *Introitum* instituit Cœlestinus Papa 45. (qui floruit An. 423.) *Ingressa.* ut Micrologus & alii tradidere. Vide hunc de Ecclesiast. observat. ca. 1. Amalarium de Ecclesiast. Offic. lib. 3. ca. 5. Rad. Decan. loco citato. Durand. lib. 4. ca. 5. Durant. lib. 2. ca. 11.

¶ *Invadiare*, Longobardis *Inwadiare.*] *Oppignerare.* Rob. de Monte in An. 1190. *Willielmus Comes Pictaviensis invadiavit eandem civitatem Raymundo Comiti S. Egidii* ——*propter*

——— *propter pecuniam, &c.* Nubrigens. lib. 3. ca. 22.——— *si redditus suos ante invadiaverit.* *Vadium*, aliàs *Wadium*, Longobardis *Wadia*; pignus, fidejussio. Inde *vadiare*, *invadiare*, *convadiare*, *revadiare*, id est, repignorare, seu à vadio recolligere; *subvadiare*, i. post vel latenter vadiare. Vide *Invadiare*.

Vadium. Wadium. Wadia.

Mulctam vadiare, Hotomanno est obligare dato pignore: mihi amplius videtur, scil. ad pactum cum mulcta obligari, dato pignore.

Hominem vadiare, est fidejussorem vel obsidem dare.

Invadiatus, pro *absolutus*. Ingulfus Saxo. Hist. Croyl. *Ut suspectus de aliquo latrocinio per suam Centuriam vel Decuriam, vel condemnatus vel invadiatus pœnam demeritam, vel incurreret, vel vitaret.* Alias legitur *condemnatus vel absolutus.* Ego autem *invadiatus* non hîc propriè intelligo pro *absolutus*, at suspectum vitasse pœnam modò esset *invadiatus*, i. sub debita fidemissione.

¶ *Investire.*] Est aliquem in feodum, prædium, munus, dignitatem, noviter acquisita intromittere, vel possessione eorundem donare. Intromissio ista nonnunquam dicitur *Investimentum*, sed frequentiùs *Investitura*, & est propria, vel impropria.

Investitura propria seu *vera* dicitur, cum res ipsa tradatur: ut possessio terræ super ipsam terram traditione glebæ ab eadem revulsæ. Angl's **Livery of seisin.**

Impropria est, cum rei nomine, symboli quidpiam (quod in Constitutione Frederici Imp. de pace, *donum investituræ* nuncupatur) investiendo porrigitur, utì gladius, hasta, vexillum, annulus, sagitta, calcaria, aut aliud hujusmodi pro vario locorum more; quod & nostratibus (olim in usu) valuit, hodie non item. Ingulfus Abbas Croylandiæ, *Conferebantur etiam primò multa prædia nudo verbo, absque scripto vel Charta, tantùm domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera: & plurima tenementa cum calcari, cum strigili, cum arcu: & nonnulla cum sagitta. Sed hæc initio regni sui* (id est, Normannorum) *posterioribus annis immutatus est iste modus.* Rectè, mutatus est omnino hic ordo quoad conferenda prædia libera: sed quoad nativa concedenda in Baronum curiis, adhuc retinetur, ut supra videas in *Fistuca*. Feudor. lib. 2. Tit. 3. *Investitura quidem propriè dicitur possessio: abusivo autem modo dicitur investitura, quando hasta vel aliud corporeum quidlibet porrigitur à domino se investituram facere dicente: quæ siquidem ab illo fiat qui alios habet vassallos, saltem coram duobus ex illis solenniter fieri debet, &c.* Mos hodie observatus in Curiis nostris Baronum. Cujacius ad Feud. lib. 1. Tit. 1. §. Si vero Archiep. *Aliud est investitura, aliud traditio. Investitura est cessio feudi solennis sive contractus qui sine traditione possessionis per se subsistit. Investituram sequitur traditio possessionis vacua. Ut infra §. proximo & lib. 4. Tit. 15.* ubi dicitur, *Si investitura facta fuerit coràm paribus curtis sive in brevi testato, rectè eum qui investitus est, cogatur dominus mittere in feudi possessionem.* Plus igitur est possessionem dare, quam *investituram* concedere, sed hîc loquitur de *investitura impropria.*

Donum investituræ.

Adrianus Pp. Anglus investivit H. 2. de dominio Hiberniæ annulo aureo. Stow. in An. 1160. H. 2. 7. pa. 218. Et Edw. 3. filium suum Edw. primogenitum, de Principatu Walliæ in Parl. Westm. an. R. 17. per Sertum in capite, & annulum in digito aureum, ac virgam argenteam *investivimus*, juxta morem. V. Char. Selden. Tit. hon. pag. 595. Edit. 2.

Investitura per annulum & baculum seu *virgam.* Gall. *per rain & per baston.* Mos Francorum antiquus hic fuit, in omnibus feudis conferendis: hodie præsertim in Episcopatibus & Honoribus Ecclesiæ retinetur, quòd sub his symbolis Carolo Magno concessum esset ab Adriano PP. investiendi Episcopos, &c. privilegium. Oratio quam Gregor. Papa 6. moriturus habuit apud Malmesburiens. de gest. RR. lib. 2. *Laudatus est olim* (inquit) *prædicandæ memoriæ prædecessor noster* Adrianus *primus, quòd investituras Ecclesiarum* Carolo Magno *concesserit; ita ut nullus Electus consecraretur ab Episcopo, nisi priùs à Rege insigniretur & annulo & baculo.* Annulus, arra fidei; baculus, subsidii quibus domino suo tenetur Beneficiarius seu Vassallus. Ecclesiasticorum verò rituum Scriptores secularem tacentes interpretationem, mysticam adferunt. Vide Durand. lib. 3. capp. 14. & 15. Rei in Imperio Orientali antiquitatem non hic prosequor. Nostris autem Regibus Saxonum ævo competisse Ecclesiarum *investituras*, luculenter constat ex Authore coætaneo Ingulfo Saxone, in Croylandiæ suæ historia. Mordicùs igitur jus istud tenuêre succedentes Reges, ut in eorum vitis copiosè legeris. Interim vide quæ nos supra memoravimus in verbo *Homagium*, & de *Investituræ* formulis plura quære in *Traditio*, & *Fistuca.*

Annulus & baculus, quid notant.

¶ *Inwadiare.* [*Oppignorare.* Gall. *engager.* Longob. lib. 1. Tit. 14. l. 10. *Si liber homo aliquod damnum cuilibet fecerit, pro quo plenam compositionem facere non valeat: semetipsum inwadiare studeat usque dum plenam compositionem adimpleat.* Et l. 10. ——— *semetipsum per wadium in servitio Principis tradat.* Burkhard de Casib. S. Galli ca. 11. *Possessiones pro* 190. *marcis, &* 100. *libris denariorum inwadiavit, vel etiam infeodavit.* Vide *Invadiare.*

¶ *Jobagines.*] Coloni, mancipia. Verbum est Hungaricum, ut refert Lydius è Goldasto.

¶ *Jocale.*] *Monile, gemma.* Gall. *Joyau.* Ingulfus Saxo. ——— *& aliquid pretiosum nobileque jocale offerret* Mat. Paris in Hen. 3.

An.

An.——— *triginta cappis argenteis vel aureis, & infinitis jocalibus.* Gest. Episc. Turon. &c. in xxvij. Abbate——— *tradidit unum pulchrum thuribulum, & plura alia jocalia.*

¶ *Jochus.*] Pro *jugero.* Vide *Jucus,* & *Jugum.*

¶ *Jornale, Jornata,* & *Jurnale.*] Gall. *Journau,* à *jour* pro die. Quantum soli uno die aratur : & hoc quidem plus in levi & sabuloso, quàm in rigido & tenaci. Plus etiam aliàs atque aliàs ex more regionis. *Jugerum, arpennis, acra,* vel ejusmodi quiddam. Centuria Chartar. Alamanic. numero 69.——— *in omni zelga jornale unum arare, & 3. dies asecare ; & 3. amadare.* Num. 20. *Dedi etiam ad monasterium S. Galli jurnales tres* ——— *de optima terra.* Num. 29. *Constat me vobis vendidisse.*——— *jurnales* 25. *cum omnia quicquid ad ipsam terram conspicit, vel continet, hoc est in campis, silvis, pratis, pascuis, viis, aquis, aquarumque decursibus, cum omni adjacentia vel appendicia.* Antiquitatum Fuldens. lib. 2. Trad. 91. *Dedit Brun frater Regis Ottonis, domino Abbati Hadamaro, Detalbaha jurnales mille* 1, & 830. *de Bruninges, & Sanderates, & Wigbrahtes journales* 300 & 70, *&c.* Vide *Juchus.*

¶ *Josum,* al. *Jusum.*] *Deorsum.* Lex Alaman. Tit. 45. ——— *congregant pares & pausant arma sua josum, & postea hostiliter sequuntur eum in domo.* Basiliensis & Goldastiana editiones habent *losum* pro *josum,* & MS. *jussu.* Vera lectio *josum* videtur, à prisco *Jotsum* (t exploso) vel potius *jusum* à Gal. *jus,* deorsum. Vide supra *Jotsum* in voce *Flotsun :* infra *Jusum.*

¶ *Jotsum.*] Vox Juris marini. Vide *Flotsum.*

¶ *Irenarcha.*] V. Authent. Tit. de *Irenarchis,* qui sunt : & in glos. qui corrigendis moribus præficiuntur. fol. 201. b. col. 2.

¶ *De Irminsul, Saxonum antiquorum Idolo.*

¶ *Irminsul, Irmensul, Irmunsul, Ermensul,* & *Hermensul.*] Columna Mercurii quem à græcis deducti Saxones, Græco nomine Hermetem appellabant, atque inde *Irmensul, Ermensul,* & *Hirmensul* quasi *Hermesul,* nam ſul, *columna.* Gloss. **Hermensul,** *Colossus ; altissima Herminii columna.* Naucleros autem Generat. 31. ait Saxones ligni truncum non parvæ magnitudinis, in altum erectum, sub dio coluisse ; patriâ linguâ *Irminsul* appellantes, Latinè *universalem columnam.* Munsterus has & alias nominis suggerit origines ; cujus cùm de idolo narrationem ediderimus: nostram de etymo sententiam dabimus. Sic ille Cosmog. lib. 3. ca. 433. *Merspurgi (infideles adhuc Saxones) phanum & idolum quod Irmensul appellavere, coluerunt. Ersberg dictus est mons in quo fanum illud stabat. Quidam interpretantur Mercurii statuam : is enim Hermes dictus est. Sed obtinuit Martis honor, ut nunc Mersborg vocitetur. Nonnulli Irmensul interpretantur statuam publicam. Conjici permittitur dictam Idermansul, quasi commune profugium, & asylum omnium, & Martem communem, qui in prælio diu vagatur incertus, diu dubius, quo ponat victoriam. Erat armata toto corpore effigies, cujus in dextra signum militare (nostri vexillum vocant) præferens rosam, cujus breve momentum, & facilis ortus & interitus, ita eventus præliorum. In sinistra libram expandit, dubiam pugnantium sortem, facilè huc aut illuc inclinantem. Pectus inerme Ursum præferebat, irretitum bellatorum animum insinuans. In clypeo Leo, qui bestiis imperitat, invictum ad fortia facta impetum monstrat, floribus consito campo in quo stabat, quòd nihil jucundiùs videri solet fortibus, quàm in acie virtutem ostendere.* Vides nihil hìc ad Mercurium spectans ; Martem sonant omnia. Urbis, montis, & fani nomen, totus idoli apparatus. Nos igitur *Erminsul* de columna Martis potiùs quàm Mercurii interpretamur : nec ità solùm, at cùm etiam esset refugii columna, indicari illud utique ex nomine animadvertimus. Nam ut *Irmin* à Græco ἑρμῆς Mercurium significat, ita *Er* ab Ἄρης Martem : mun, Saxonibus pro munδ, *tutelam, profugium :* & ſul, (ut diximus) *columnam.* Sic *Er-mun-sul,* est, *Martis columna tutelaris,* seu *profugii.* Nec *Er* pro Marte dubitemus intelligere in columna idoli, cùm & in montis & in fani ubi colebatur nomine, eâdem veniat significatione. *Ersberg* enim idem est, quod *mons Martis.* Pari interpretatione apud nos dicatur prisca illa via militaris *Ermund-streat,* quasi via *Martis immunis*: multis enim olim claruit immunitatibus. Quoad idoli apparatum, videndum est an rectè hunc Munsterus. Insignitum namque ante 900 annos ita exhibet, velut è recenti Heraldorum officina hodie prodiisset. Qualecunque autem fuit, idolum ipsum cum fano ejus evertit demum Carolus magnus, ut Egolismensis monachus (vel quis alius) in vita ejus sub An. 768. perhibuit.——— *Ersburgum castrum cepit, pervenitque ad Ermensul & ipsum fanum destruxit, & aurum & argentum quod ibi reperit, abstulit.*

Nomen unde.

Herminii columna.

Idermansul.

Idoli forma & apparatus.

Nostra interpretatio.

Idoli templum eversum.

¶ *Irretitus.*] In jus vocatus ut se recto sistat. Ad rectum vocatus : quasi *Inrectatus.* Aliàs, *Rectatus* quod vide. LL. Burgorum Scot. ca. 80. *Si quis fuerit irretitus de aliquo malefacto, & detentus à calumniatoribus suis infra burgum, &c.* Sæpè in antiquis fori nostri monumentis Flodoard. lib. 3. ca. 3. *Praterea quendam Mancionem nonnullis criminibus irretitum, in eadem Ecclesia quasi Episcopum ordinaverit.* Sic emendo, nam editur *irreritum.*

¶ *Irrotulare.*] In rotulum inscribere, vel

vel digerere. Vox fori creberrima. unde Bractonus lib. 1. ca. 2. nu. 2.——— *& ſuper his acta conficienda, ſive irrotulationes.* Vide *Rotulus.*

Irrotulationes.

¶ *De Juſticiariis itinerantibus, & eorum origine.*

Eier. *Error.* *Deambulatio.*

¶ *Iter, Itineratio.*] Majoribus noſtris idem fuit quod hodie *Circuitus Juſtitiariorum*, deſignatos ſibi Comitatus ad juſtitiam exequendam itinerantium. Aliàs *Eier* (t, pro more Gallico, eliſo) Latinè *Error*, *Deambulatio*: In Capitularibus Caroli Magni & Francorum legibus (unde hæc noſtra petuntur *Itinera*) *Miſſaticum*, quod vide.

Juſtitiæ ſeu *Juſtitiarii itinerantes.* *Errantes.* *Deambulantes,* *Perluſtrantes.*

Dicitur etiam *Curia* & *placita* coram iſtis Juſtitiariis habita: qui & ipſi ab itinerando, *Juſtitiæ*, & *Juſtitiarii itinerantes* nuncupati ſunt: interdum *Errantes*, & in Nigro libro Scaccarii, Gervaſio ſuppoſito, ca. 8. *Deambulantes* & *perluſtrantes. Fiunt* (inquit) *interdum communes Aſſiſæ à Juſtitiis errantibus quos nos deambulantes vel perluſtrantes judices nominamus.*

V. Florileg. in An. 1261. pag. 307. & 310. *Itinera non facienda niſi ſemel in ſeptennio & præmunitione* 48. *dierum.* Et Niger lib. Scac. fol. 8. b. ait. *Fiunt interdum per Comitatus communes Aſſiſæ à Juſticiis errantibus, quos nos deambulatorts & perluſtrantes Judices nominamus.*

Rei origo apud Gallos.

Carolus Calvus in Capitulis Silvacenſibus An. Dom. 853. Galliam in 12. portiones diſtribuit: & unicuique portioni, viros aliquot cùm in religione, tum in juriſprudentia inſigniores præfecit: qui commiſſos ſibi pagos annuò peragrantes, de injuriis populo à miniſtris reipub. illatis cognoſcerent, ſcelera vindicarent, juſtitiamque facerent & tuerentur. Rem verò Eccleſiæ, viduarum, & orphanorum, primitùs curaturi. Hoc exemplo Henricus 2. An. 1176. i. 22. & 23 H. 2. magnum Nottinghamiæ Concilium adhibens, ex aſſenſu filii ſui Henrici Regis junioris, & Magnatum Angliæ: Regnum totum in 6. diviſit partes, earumque ſingulis tres conſtituit Juſtitiarios: ſuas (at nondum) portiones itineraturos. Nomina ſubſequuntur.

Quando apud Anglos.

Retinemus antiquam ſcripturam.

1	*Hugo* de *Creſſi.* *Walterus* filius *Roberti.* *Robertus Mantell.*	Norfolc. Suffolc. Cantebrigeſire. Huntedunes. Bedefordeſire Bukinhamſire Eſſexe. Hertefordeſire.
2	*Hugo* de *Gundevilla.* *Willielm.* filius *Radulfi.* *Willielmus Baſſet.*	Lincolneſire Notingamſire. Derebiſire. Staffordeſire. Warwike ſire. Northamtſire. Leiceſtreſire.
3	*Robertus* filius *Bernardi.* *Richardus Giffard.* *Rogerus* filius *Reinfrai.*	Kent. Surrie. Suthanteſire. Suthſexa. Berkeſire. Oreniforдſire
4	*Willielmus* filius *Stephani.* *Bertam* de *Verdun.* *Turſtanus* filius *Simonis.*	Herefordſire. Glouceſterſire. Wireceſterſire Salopesſire.
5	*Radulfus* filius *Stephani* *Willielmus Rufus.* *Gilebertus Pipard.*	Wilteſire. Dorſete. Sumerſete. Devonia. Cornubia.
6	*Robertus* de *Wals.* *Radulfus* de *Glanvile.* *Robertus Pikenot.*	Euerwikeſire. Richemundſire. Loncaſtre. Coplande. Weſtmerilande Northumberlande. Cumberlande.

Horum juriſdictionem tenendique Curiæ, ſeu Itineris formulam & apparatum, plurimis Capitibus deſcripſere Bractonus ab initio ſecundi Tractatus libri ſui tertii: & Brittonus mox à libri ſui exordio. Summatim articulos Aſſiſæ Clarendoniæ tradidit Hovedenus in An. 1176. coram Juſtitiariis (& perinde in his *Itineribus* ut è Bractono conſtat) inquirendos. Denuò habes *Articulos & ſacramenta miniſtrorum Regis in Itinere Juſtitiariorum* in Statuto veteri hoc ipſo titulo inſcripto.

Erant autem duo *Juſtitiariorum itinerantium* genera. Alii Comitatus itinerabant: alii foreſtas. Comitatus itinerantes novâ aucti authoritate ſub Edouardo 3. hoc exuerunt nomen, & *Juſtitiarii Aſſiſarum* ſunt exinde nuncupati. Qui foreſtis deſignantur, hodie priſcam retinent appellationem, alter foreſtis Ciſtrentanis, alter Ultratrentanis conſtitutus. De his vide inter officiales foreſtæ.

Duo genera *Juſtitiariorum itiner.*

¶ *De Jubilæo Bonifaciano, Clementino, Sixtimo: necnon illo Edouardi 3. Regis Angliæ.*

¶ *Jubilæus*, quibuſdam *Jobileus.*] Duplex eſt, Judaicus, & Romanus. De Judaico (ſepulto cum lege) hic non agimus. Romanum

num è Judaico cinere suscitavit Bonifacius 8. An. Dom. 1300. haud rediviva, sed novata specie. Nam cùm vetus ille debitorum remissionem, & à mundana servitute immunitatem, quinquagesimo quovis anno indulgeret: novus iste peccatorum omnium absolutionem, & ab infernis vinculis libertatem spiritualem Christianis pollicetur, qui confessi & verè pœnitentes Apostolorum limina visitarent. Non tamen anno quinquagesimo, uti ille Judaicus, sed duplicato numero, in centesimo; ut secularis hic factus, ludis Ethnicorum Secularibus opponeretur. Ludos enim istos Diti & Proserpinæ consecratos, post centum annos (juxta festum) celebrandos statuêre: quia *seculum* seu vitæ spacium eousque (non ulterius) extendi existimabant. Clamavit enim tunc Præco: *Venite ad ludos, quos nemo mortalium vidit, neque visurus est.*

Jubilæi ratio una.

Hæc juxta doctorum aliquot opinionem, mihi quidem non satis arridentem. Longè enim ante ævum Bonifacii, relegati sunt ludi isti Seculares: quin & ab Augusto, & Claudio, & Domitiano, neglecto jam tunc ordine centenario, celebrati: unde illud Martialis Epigr. lib. 10.

Bis mea Romano spectata est vita Tarento.

Tarentum scilicèt ara fuit quæ ludis solummodò Secularibus apperiebatur, aggestaque deinceps terrâ, usque in alterum seculum occultabatur. Sic Stephanio in utriusque Augusti & Claudii ludis Secularibus, togatus dicitur saltasse.

Alia ratio.

Adducit Bzovius aliam rationem in An. Ch. 1300. Scilicet, omnibus retrò seculis, solenne Pontificibus Romanis fuisse, Natalicios Salvatoris dies anno seculari recurrente, solenniùs celebrare. Causam non adjungit: ait autem Bonifacium 8. hoc in mentem revocantem, totius orbis Christiani populos ad Nataliciorum illius anni secularis celebritatem invitasse, ipsumque extunc annum *Jubilæi* institutione illustrem reddidisse, bullâ quæ subsequitur.

Bulla institutionis primi *Jubilæi*.

Bonifacius Episcopus servus servorum Dei. *Ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum. Antiquorum habet fida relatio, quod accedentibus ad honorabilem Basilicam Principis Apostolorum de urbe concessæ sunt remissiones magnæ & indulgentiæ peccatorum. Nos igitur qui juxta officii nostri debitum, salutem appetimus & procuramus libentiùs singulorum, hujusmodi remissiones & indulgentias omnes & singulas ratas & gratas habentes, ipsas auctoritate Apostolicâ confirmamus & approbamus, & etiam innovamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Ut tamen Beatissimi Petrus & Paulus Apostoli eo amplius honorentur, quo ipsorum Basilicæ de urbe devotiùs fuerint à fidelibus frequentatæ, & fideles ipsi spiritualium largitione munerum ex hujusmodi frequentatione magis senserint se refectos: Nos de omnipotentis Dei misericordiâ & eorundem Apostolorum ejus meritis & auctoritate confisi, de fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, omnibus in præsenti anno millesimo trecentesimo à festo nativitatis Domini nostri Jesu Christi præterito proximè inchoato, & in quolibet anno centesimo secuturo, ad Basilicas ipsas accedentibus reverenter, verè pœnitentibus & confessis, vel qui verè pœnitebunt & confitebuntur, in hujusmodi præsenti, & in quolibet centesimo secuturo annis, non solùm plenam sed largiorem, imo plenissimam omnium suorum concedimus veniam preccatorum. Statuentes, ut qui voluerint hujus indulgentiæ à nobis concessæ fore participes, si fuerint Romani, ad minus triginta diebus continuis vel interpolatis, & saltem semel in die; si verò peregrini fuerint aut forenses, modo simili, diebus quindecim ad Basilicas easdem accedant. Unusquisque tamen plus merebitur, & indulgentiam efficaciùs consequetur, qui Basilicas ipsas ampliùs & devotiùs frequentabit. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, concessionis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.* Datum Romæ apud sanctum Petrum octavo Kalend. Martii, Pontificatus nostri anno sexto. Hactenus bulla Institutionis Jubilæi.

A quo anno, & die anni, ordiatur *Jubileus*.

Nulla tamen hîc *Jubilæi* mentio: nec ad universos transiit ista dispensatio. Aliâ enim bullâ eisdem die & anno datâ, omnes excepit & exclusit Pontifex, qui prohibitam cum Saracenis exercerent mercaturam: nec non Fredericum Aragonem, Siculosque & Columnenses: & *generaliter* (bullæ utor verbis) *omnes & singulos publicos hostes & rebelles præsentes & futuros Ecclesiæ* (Romanæ) *memoratæ, & impugnatores ipsius, & qui dabunt scienter supradictis, vel eorum alicui seu aliquibus auxilium, consilium vel favorem, publicè vel privatè, &c.*

Excipiuntur multi.

Reliquorum verò misertus peregrinantium, advenarumque labores, ærumnas, & impensas; ex uberiori adjecit gratiâ:

Gratia uberior.

1 ——— *Quod omnes forenses* (intelligo extraneos) *qui hodie scil. in die Nativitatis Domini, sunt in Urbe, licèt non compleverint indulgentiam, ut læti revertantur ad propria, plenam indulgentiam consequantur.*

2 *Quod omnes illi qui venerunt ad indulgentiam concessam per eum & mortui sunt in via, vel in urbe, numero dierum taxato in ipsa indulgentiâ non decurso, plenam indulgentiam consequantur.*

3 *Quod omnes illi qui arripuerunt itur ad istam indulgentiam animo complendi eam, & justo impedimento impediti, vel non pervenerunt, vel pervenientes non compleverunt eandem; plenam indulgentiam consequantur.*

4. *Item quia annus iste Jubilæus finitur hodie, volens idem Dominus noster velut pius pater providere saluti animarum: omnibus illis qui sunt verè confessi secundùm formam indulgentiæ suæ, & non satisfecerunt de alieno infra annum, nec possunt commodè satisfacere propter temporis brevitatem, prorogat terminum ad satisfaciendum duntaxat usque ad festum Resurrectionis Dominicæ proximè venturum.*

Jubilæus Clementinus. Hæc de seculari *Jubilæo* Bonifaciano, quem multis decrepitorum millibus unquam vidisse haud datum fuit. Clemens igitur Papa 6. eum ab an. centesimo ad veram *Jubilæi* periodum (hoc est, quinquagesimum) deducendum statuit: datis ad Archiepiscopum Tarraconensem, & ad omnes Ecclesiæ Prælatos literis An. Dom. 1342. Pontificatus sui primo: postea que, scilicet Anno 1350. primum *Jubilæum* quinquagesimalem, prout statuerat, celebravit.

Jubilæus Sixtinus. Demum verò, ut quæque ætas istius fieret particeps beneficii; Xistus al. Sixtus 4. ad unumquemque annum vicesimum quintum, *Jubilæum* contraxit: atque ejusdem primam egit celebritatem An. Dom. 1475. Advenarum multitudo. Confluxit Romam in *Jubilæis* istis, ingens mortalium multitudo: adeo ut sub Bonifacio 8. *aliquando ad CC. M. hominum in dies singulos numerarentur, præter indigines*: & sub Nicolao 5. An. Dom. 1450. impedito fortuitò transitu, *ducenta hominum corpora & equos tres, obtrita & suffocata in ponte Hadriani* refert Platina. Templa his designata. Ad excipiendam igitur tantam frequentiam, plenamque delictorum indulgentiam, post exacta imperata, conferendam: septem primaria urbis delubra idem constituit Bonifacius.

Jubilæus Regis Edouardi. 3. Bonifacii & Clementis exemplo excitatus Rex Angliæ Edouardus 3. sui ipsius annum genethliacum quinquagesimum, *Jubilæo* dicavit. Natus quippe in festo S. Bricii, hoc est, in Idibus Novemb. An. Dom. 1312. cùm ad idem festum An. 1362. superstes pervenisset; gratiosum omnibus se præbere & munificum gestiebat. Vinctos igitur è carcere liberat, exules revocat ad lares proprios, reos majestatis solutos dimittit, regioque omnia fastu & magnificentiâ recolens, ornat, ditat & illustrat. Jam leges salutares multas tulit, multa concessit privilegia. Rogatus à Communitate Regni, linguam Normannicam hactenus in agendis causis ferendisque judiciis usitatam ademit, Anglicanam indicens recipiendam, ut non solùm litigatores, sed & circumstantes quilibet juris faciliùs tramites cognoscerent. Acta verò in tabulas & membranas publicas Latinè regerenda.

Circa hoc etiam tempus, velut ad anni istius decus (si rectè historici) filios suos Edouardum Principem Walliæ, in Ducem creavit Aquitaniæ: Lionellum in Ducem Clarentiæ: Edmundum in Comitem Cantabrigiæ: & ne quid tantæ deesset celebritati; Franciæ, Cypri, & Scotiæ Reges, Reginamque Scotiæ illustri hospitio excepit. Hastiludia & quæ de more solent triumphos adornare taceo.

Eleemosyna Regum in Cœna Domini unde. Ex hac Regii *Jubilæi* institutione, factum videtur quòd annis singulis in Cœna Domini, vulgò **Maundy Thursday**, Reges nostri usquè hodie eleemosynam facientes, tot pauperes veste & cibi ferculo donant, quot ipsimet tunc ætatis annos egerint; singulosque totidem insuper denariis, velut annorum rationem dum ad quinquagesimum veniatur, conservaturi. Annum tamen ipsum quinquagesimum, nemo (quòd sciam) alius more *Jubilæi* celebravit.

Non autem dico Lavandi morem sed numerandi pauperes ad ætatis rationem jam cœpisse. Lavationis enim ceremonia valdè est antiqua, cum apud Pontifices Romanos, tum apud Impp. ut postea videris in *Mandatum*.

¶ *Juchus*, & *Jochus*.] *Jugerum*. Terræ portio quæ junctis duobus bubus uno die colitur, atque inde voces: nam **Juck** & **Jock** Teutonicè, *joug* Gallicè, *jugum* Latinè, notant. Centur. Alaman. Chart. 19. *Trado ad monasterium S Galli* —— 8 *juchos terræ statim in jus monasterii redigendos, & accepi inde alios* 8 *juchos in Durgouve*. Et Chart. 26. *Dedit itaque nobis ipse præfatus homo Notger juchos* 92 *nos ex nostra parte debuimus illi jugera* 8. *illa etiam ad supradictum numerum complendum nobis dimisit, &c.* Chart. 41. *Jocbus.* *Unum juchum de vinea*. Chart. 42. —— *arare duos jochos in Anno*. Chart. 83. —— *unum juchum arem, & cum semine meo seminem*. Vide *Jugum*, & *Jornale*.

¶ *Judex*.] Pro *Juratore*. Inde *Judices* dicuntur Duodecemviri qui in disquirendo reatum, de facto apud nos judicant & cognoscunt. Sic intelligo legem Henrici 1. Ca. 6. *Judices sanè non debent esse nisi quos impetitus elegerit, nec priùs audiatur vel judicetur, quàm ipsi eligantur: & qui electis consentire distulerit, nullus ei communicet, vel obtemperet, &c. sententia vincat plurimorum, nec judex sit impar muneris nec jure dissimilis, &c.* Priscæ legis hodie manet justitia. Postulatus enim de crimine capitali respuat ex causâ legitimâ quotquot voluerit. Sic & olim aliquando peremptoriè, dum tamen legale haud subterfugeret judicium. Sed cautum est deinceps, primò ut 36 non excederet, postea (scil. Stat. Anno 21 Hen. 8. Ca. 14.) ut ultra 20 non respueret. Vide infra *Juratores*.

¶ *Judicium aquæ*.] Vide in proximis *Judicium Dei*, & infra *Ordalium*.

¶ *De*

¶ *De priscis suspectorum examinibus apud Christianos,* Judicium Dei *nuncupatis. Particulariter de illo* Eucharistiæ. *De quibusdam Paganorum. Unde Orta. Quando, & à quibus prohibita.*

¶ ***Judicium Dei,*** al. ***Divinum Judicium.***] Sic à veteribus dicuntur probationes & sortilegia quibus ad reatus examen usi sunt: *Ordalium* & ejus species, scil. *Ferrum candens, Aqua fervida,* & *Aqua frigida*: symbolum *Crucis,* & sacra ipsa *Eucharistia*: *Offa judicialis,* seu *Panis hordeaceus* (Saxonibus *Corsned*) & *Caseus execratus*: *Duellum, &c.* LL. Divi Edouardi Confessor. ca. 16. *Si se super defendere non posset judicio Dei, scil. aquâ vel ferro, fieret de eo justitia.* Inferiùs ca. 19. Uxores interfectorum *expurgent se judicio Dei. Quas si clementia Dei & innocentia sua salvaverit, remaneant legales cum dotibus suis & maritagiis.* Aimoinus lib. 5. ca. 34. in an. 876. *Ludovicus autem Ludovici Regis filius, x. homines cum aqua calida, & x. cum ferro calido, & x. cum aqua frigida ad judicium misit coram eis qui cum illo erant, petentibus omnibus ut Deus illo judicio declararet, si per jus & æquum ille habere deberet portionem de Regno, &c. qui omnes illæsi reperti sunt.* Greg. Turon. jun. lib. 11. ——— *ad singulare certamen judicio Dei his duobus confligentibus cognoscatur verum, hujus culpæ reputatione sitne Gundeberga innoxia an fortasse culpabilis.* Formull. solen. Lindenbr. nu. 172. *Fuit judicatum in ipso placito ante ipsum vicarium, ut ad crucem ad judicium Dei pro ipsa terra in noctes 42. in ipso placito pro hoc deberet astare, quod ita & fecit.*

Ejus species.

In Concil. Salegustadiens. ca. 7. & C. 2. q. 5. ca. 25. *Divinum judicium* appellatur. *Si duo de adulterio accusati fuerint & ambo negaverint, & orant sibi concedi, ut alter illorum utrosque divino purget judicio, si unus in hoc ceciderit, ambo rei habeantur.* Agobard. in lib. de impietate duelli. *Quid est quod——causæ divino judicio committuntur?* Vides Canones Ecclesiæ ista aliquando approbasse: ut clarè item in *Ordalium.*

Divinum judicium.

De *ignito* & *aqueis* examinibus copiosè infra in *Ordalium.* De *Cruce* supra in *Crucis judicium.* De *Offa judiciali, &c.* suo loco. Et de *Duello* supra in verbo *Campus.* Restat ut, quod in literarum serie prætermisimus, de judicio seu probatione per *Eucharistiam* hîc tandem dicamus. Sacro enim tanto mysterio vel in levioribus interdum non pepercerunt.

Specierum tractatio.

Probationis seu purgationis per *Eucharistiam* formula, & habetur & probatur in Concil. Wormaciensi ca. 15. Et C. 2. q. 5. c. 23. ubi sic legitur. *Sæpè contigit ut in monasteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Idcirco statuimus ut quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint, Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo cui ipse Abbas præceperit præsentibus fratribus, & sic expleta Missa omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini sit mihi in probationem hodie.* Sic Gratianus Burchardum secutus: at verba Concilii hæc sunt. —— *& sic in ultima Missæ celebratione pro expurgatione sua, Corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi percipiant, quatenus ita innocentes se esse ostendant.* Hinc in Canuti LL. Ecclesiast. ca. 5. And gif hit geweorðe ðatman mid tihtlan ⁊ mid uncræftum ſecerd belecge þe regollice libbe. ⁊ hehine ſylfne wite wær clænne. mæſſige gif he durre ⁊ ladige on þam huſle ſylfe hine ſylfne at anfealdre ſpræce; ⁊ æt þryfealdre ſpræce. Ladige gif he durre eac on þam huſle mid twam his gehadan; id est. *Si quis Sacerdotem ad certam regulam viventem in crimen vocaverit, atque is seipsum insontem noverit: Missam (si audeat) celebrato, & sumpta Eucharistiâ, solus à solius accusatione sese liberato. Si verò à tribus accusatus fuerit, sumat & denuo cum duobus sui ordinis Eucharistiam, atque ita, ni vereatur, accusationem eluito.*

De purgatione per Eucharistiam.

Eucharistia à compurgatoribus sumpta.

Hoc examine Lotharium Regem Lotharingiæ (non ut habet Lindenbrogius, Imperatorem) atrociùs arguit Adrianus PP. 2. de adulterio cum Waldrada pellice contra interdictum Nicolai PP. perpetrato: necnon proceres & ministros ejus qui aut tanti sceleris conscii, aut Waldredæ favissent excommunicatæ. Cum enim omnes percepta *Eucharistiâ* innocentiam profiterentur: tremendo Dei judicio factum est, ut Lotharius Româ egressus brevi sit mortuus: reliqui plerique ante anni illius exitum variis casibus sublati, & populus ipse sevissimâ peste tanquam hostili gladio, undequaque correptus. Pluribus hæc Sigonius de Regno Ital. lib. 5. & antiquor Regino in An. Dom. 869. qui & inferiùs refert Anno 941. Fredericum Archiepiscopum conspirationis in Regem suspectum: hoc se examine publicè in Ecclesiâ liberasse. Multa in historiis occurrunt istius purgationis exempla: & huc spectare dicuntur illæ Leonis PP. Damasi, Xisti, & Symachi, qui mihi tamen non perceptione *Eucharistiæ,* sed tactis sollenniter sacris Evangeliis suam confirmasse videntur innocentiam. Accedit huc potiùs probatio per *Offam judicialem* seu *Corsned,* ut ibidem constiterit.

Lotharii R. tremenda probatio.

Probationes non ad pœnam, sed ad reatus indagationem sunt inventæ. Qui enim aut *Ferro ignito,* aut *Aquâ,* aut *Cruce,* aut *Duello* cecidit; ad supplicium nihilominus, tanquam manifestè jam reus rapiebatur. Sic in Capitular. lib. 4. ca. 14. & hîc suprà in *Duellum,* & in *Furca* & *fossa,* centenisque præterea exemplis liquet. Mira quippe in istiusmodi olim examinibus fiducia, & non immerito; cum miracula sic quotidiè exhiberentur. Quis enim credat aut *ferrum candens,* aut *aquam bullientem* aliquando

Probationes supplicium non minuunt.

non usturam? Docuit hoc tamen illis diebus trita admodum & vulgaris experientia, ut è locis citatis deprehendas; præsertim illo Aimoini ubi tot unà homines ab utroque remanserunt illæsi. Sed & memoriæ & mirationis est dignissimum, quod in nostris per-

Emma Regina

crebuit historiis de Emma matre Divi Edouardi Confessoris. Rem enim cum Wintoniensi Episcopo incontinentiùs habuisse insimulata; judicio Archiepiscopi Cantuariæ, novem ignitos & candentes vomeres pleno premens vestigio singulos (hoc enim curabant utrinque Episcopi) totidem passibus supergressa est: nec ferrum obcæcata decernens, nec incendium casta sentiens. Refert etiam Eadmerus in Will. 2. lib. 2. 50. circiter viros nudis manibus *igniti ferri* judicium unà absque inustione sustinuisse.

Quo hoc factum sit numine non hîc dissero. At si Dei digito regerentur istæ probationes, cur aliquando abolitæ sunt? sin minùs; cur usque adeo in Ecclesia toleratæ? Reperiuntur in Ethnicorum historiis similia miracula, & probationes consimiles. Strabo

Similia miracula & probationes apud Ethnicos.

Geogr. lib. 5. ὑπὸ δὲ τῷ Σωράκτῳ ὄρει Φερωνία πόλις ἐστὶν ὁμώνυμος ἐπιχωρίᾳ τινὶ δαίμονι τιμωμένῃ σφόδρα ὑπὸ τῶν περιοίκων, ἧς τέμενός ἐστιν ἐν τῷ τόπῳ θαυμαστὴν ἱεροποιΐαν ἔχον. γυμνοῖς γὰρ ποσὶ διεξίασιν ἀνθρακιὰν καὶ σποδιὰν μεγάλην οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ τῆς δαίμονος ταύτης ἀπαθεῖς, καὶ συνέρχεται πλῆθος ἀνθρώπων ἅμα τῆς τε πανηγύρεως χάριν, ἣ συντελεῖται κατ' ἔτος, καὶ τῆς λεχθείσης θέας. id est. *Sub monte Soracto* (20 à Roma lapide) *urbs est Feronia, cognominis indigenæ cujusdam deæ à vicinis admodum veneratæ: cui & in eodem loco lucus* seu *delubrum est, mirabile habens sacrificium. Hujus enim numine afflati, nudis pedibus magnam prunarum ardentium struem perambulant illæsi: & huc confluunt annuatim multitudo hominum, tum ad celebritatem, tum ad spectaculum intuendum.* Refert hoc idem Plinius lib. 7. ca. 2. de Hirpiis, quibusdam familiis in agro Faliscorum. *Sacrificio* (inquit) *annuo quod fit ad montem Soractem Apollini, super ambustam ligni struem ambulantes non aduruntur: & ob id perpetuo senatusconsulto militiæ omniumque aliorum munerum vacationem habent.* Addam (ut meis indulgeam laboribus) quæ inter alia huc spectantia collegit vir doctiss. Fred. Lindenbrogius. Eustathius (inquit) l. 7. & 11. de amoribus Ismenii ait, Artecomii & Daphnopoli fontem fuisse, in quem si virgo intraret, aqua pellucida maneret; si quæ verò depudicata, & cui vitium additum esset, turbida continuo redderetur. Similis fons prope Ephesum memoratur, Stygis nomine vocatus, de quo mira narrat Achilles Tatius de amorib. Clitoph. lib. 8. p. 206. ὅταν τις αἰτίαν ἔχῃ Ἀφροδισίων, εἰς τὴν πηγὴν εἰσβᾶσα ἀπολοῦεται. ἡ δὲ ἐστὶν ὀλίγη, καὶ μέχρι κνήμης μέσης. ἡ δὲ κρίσις ἐγγράψας τὸν ὅρκον γραμματείῳ μηρίνθῳ δεδεμένον περιεθέκατο τῇ δέρῃ· κἂν μὴν ἀψευδῇ τὸν ὅρκον, μένει κατὰ χώραν ἡ πηγή. ἂν δὲ ψεύδηται, τὸ ὕδωρ ὀργίζεται καὶ ἀναβαίνει μέχρι τῆς δέρης, καὶ τὸ γραμματεῖον ἐκάλυψεν. *Cum violatæ aliqua pudicitiæ arguitur, eum in fontem descendere compellitur, cujus unda vix medias tibias attingit. Judicium autem fieri hoc pacto consuevit. Quæ delata est, falso se insimulari jurat, jusjurandumque in tabella descriptum collo suo alligatum sustinens, in fontem descendit; ac si verum jusjurandum juraverit, aqua omnino immota manet; sin minus, intumescit, atque ad collum usque se adtollens tabellam contigit, &c.* Consentanea sunt quæ de Palicis scribit Stephanus. Ἐστὶ δὲ καὶ ὅρκος ἅγιος αὐτόθι. ὅσα γὰρ ὀμνύει τις εἰς πινάκιον γράψας βάλλει αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ. ἐὰν μὲν οὖν εὐορκῇ, ἐπιπολάζει, ἐὰν δὲ μὴ εὐορκῇ, τὸ μὲν πινάκιον ἀφανίζεται, αὐτὸς δὲ πίμπραται. *Est vero & jusjurandum sacrum ibidem. Quæcunque enim quis juraverit, in tabellam scribit atque in aquam abjicit. Si verè juraverit, tabella supernatat: sin pejeraverit, illa quidem evanescit, ipse autem perjurus uritur.* Mentionem faciunt ejusdem fontis Aristotel. in lib. de admirand. auditionib. Diodor. Sicul. Biblioth. lib. 2. & alterius cujusdam planè consimilis potentiæ apud Tyanam Philostrat. de vita Apoll. lib. 1. Sic aqua tingebant oculos juratores in Sardinia. Solinus de Sardiniis. Plin. lib. 31. cap. 2. Sed & aliæ probationum species erant. Tucca virgo Vestalis incesti criminis accusata, aquam cribro gestavit. Dionys. Halicarn. lib. 2. Plin. lib. 28. c. 2. Val. Max. lib. 7. cap. 1. Claudia violatæ pudicitiæ suspecta navem cingulo traxit. Livius lib. 29. Ovid. Fastor. lib. 4. Tertullian. Apolog. Minut. Fœlix Octavio. Lact. lib. 2. c. 7. Hæc ille: & ejusdem argumenti est, quod Acron ad Horatii lib. 1. Epist. 10. notat, furti reos accepta à sacerdote crustâ panis carmine infecti, patefieri, ut infra referemus in *Offa judiciale*. Cicero de Nat. Deor. fol. 22. a. *Sunt quædam bestiæ, quæ appareant in ardentibus fornacibus sæpè volitantes.*

Videtur autem à Judæis pervenisse ad Christianos istiusmodi probationum ritus: sumptis exemplis ab aquâ amara Num. 5. ad purgationem zelotypiæ, & adulterii investigationem imperatâ (ut in notis ad C. 2. q. 5. ca. 21.) Et à sortilegio quo furti anathematisque reus exhibetur Achan, lib. Josue ca. 7. necnon à monomachia Davidis cum Goliâ, Samuel. 1. ca. 17. Inter Christianos qui igneo usi sunt examine, mihi primus occurrit Briccius Episcopus Turonensis, S. Martini (qui obiit An. à passione Dom. 412.) diaconus & successor. Is stupri à civibus suis gravissimè accusatus: *prunas* (inquit Greg. Turon. lib. 2. ca. 1.) *ardentes in byrrum suum posuit: & ad se stringens, usque ad sepulchrum beati Martini unà cum populorum turbis accedit, projectisque ante sepulchrum prunis, vestimentum ejus inustum apparuit.* Simile est quod de Montano Episcop. Toletan. Ildefonsus Episcopus in præfat. memorat de viris Ecclesiæ. *Montanus sedis ejusdem beatissimus præsul, ut à se conjugalis conversationis infamiam propulsaret, tamdiu adsumptos veste*

Christianis unde hæ probationes.

narratur tenuisse carbones, donec Domino consecrans oblationem, totius per semetipsum compleret Missæ celebritatem. Briccii miraculo non crediderunt cives, ideoque artis magicæ insimulatum ejiciunt, sed cognitâ deinceps causâ, à Romano Pontifice restitutus est. Refert Beda aliam virginitatis manifestationem in Martyrolog. D. Cal. Febr. *Apud Scotos* (inquit) *cum S. Brigida virgo —— lignum altaris in testimonium virginitatis tetigisset, viride factum est.*

Tria olim *purgationum* genera. Priscis autem legibus tria potissimùm recepta sunt examinum genera. *Jurisjurandi, Duelli, Ordalii*; *Crucis* enim rarior usus fuit. Primum, *purgationem canonicam* appellabant: secundum, *legem duellionum*: tertium, *purgationem vulgarem*, aliàs *legem apparentem*, & *legem paribilem*, quæ vide suis locis. Secundum & tertium sub *vulgaris purgationis* titulo nonnunquam videntur censeri, pariterque malè audire & damnari. Sic. C. 2. q. 5. ca. 7. unde Glos. ad ipsam q. *vulgaris expurgatio prohibetur quod fabricante diabolo est inventa —— & sit contra præceptum Domini: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Hæc & de *Duello* Concil. Trident. Ses. 15. ca. 20.

Canonica. *Duellica.* *Vulgaris*, al. *lex apparens* & *l. paribilis.*

Quando & à quibus prohibentur. Tandem igitur prohibentur *Purgationes vulgares*, seu non *Canonicæ*: & illa primùm *Aquæ frigidæ*. Ludovicus Imp. (qui excessit An. Dom. 840) in Addit. 4. ad Capitular. ca. 8. & totidem deinceps verbis Lotharius (successor ejus) in Longob. lib. 2. Tit. 55. l. 31. *Examen* (inquiunt) *aquæ frigidæ, quæ hactenus fiebat, à Missis nostris omnibus modis interdicatur, ut non ulteriùs fiat.*

Illa *Aquæ frigidæ.*

Crucis. Sustulit & idem Lotharius *Crucis judicium*, quod supra videas in hac dictione.

Ferri & Aquæ ferventis. *Ferri*, unà & *Aquæ ferventis* examina, inhibuit Stephanus PP. V. ad Humbertun Episcopum Moguntinum scribens, Annum ultra citrave 887. ut C. 2. q. 5. ca. 20. & Ivo p. 10. c. 7. *Nam ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones: & quod sanctorum patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum.* Parùm autem cùm valeret Canon iste, & consimiles: Imp. Fredericus 2. in Constitut. Neapolit. lib. 2. Tit. 31. sancivit denuò in hunc modum. *Leges quæ à quibusdam simplicibus dicuntur paribiles, quæ nec rerum naturam respiciunt, nec veritatem attendunt, nos qui, &c. in perpetuum* inhibemus —— *Eorum etenim sensum non tam corrigendum duximus quàm ridendum, qui naturalem candentis ferri calorem tepescere, imò (quod est stultius) frigescere nulla justa causâ superveniente confidunt: aut qui reum criminis constitutum, ob conscientiam læsam asserunt ab aquæ frigidæ elemento non recipi, quem submergi potiùs aëris competentis retentio non permittit.*

Duelli. *Duellum* Longobardis præcipuè admiratum, cùm auferre non valeret priscus Rex eorum Luitprandus, impium tamen denunciavit, legum lib. 1. Tit. 9. l. 23. *Incerti* (inquit) *sumus de judicio Dei: & multos audivimus per pugnam sine justa causa suam causam perdere. Sed propter consuetudinem gentis nostræ, Longobardorum legem impiam vetare non possumus:* Sequi igitur exemplum Moisis in libello divortii coactus est; & cervicoso populo suam cedere morositatem. Ritum nefarium atrociùs impetunt seculorum Theologi, præsertim Agobardus Episcopus in libro integro ad Imperatorem Ludovicum pium dato. Decretali etiam epistolâ C. 2. q. 5. ca. 22. inhibuit Nicolaus Pontifex ad Carolum Regem Lotharii patruum exarata: decernens monomachiam Davidis & Goliæ non pro lege tenendam; sed *hujusmodi sectantes, Deum solummodo tentare.* Huc sonat Concilii generalis Lateranensis sub Alexandro 3. An. Dom. 1180. Canon 20. quem vide in *Torneamentum.* Morem autem vehementiùs damnat Concilium generale Tridentinum Sess. 15. ca. 20. quo non tantùm duellionibus ipsis, sed & Imperatori, Regibus, & Magnatibus eum exequi permittentibus, gravissimè interminatur.

Scholii deniq; Author, ad Stephani quam citavimus Constitutionem: de vulgari agens purgatione, ait, *quamlibet hujusmodi purgationem* eâdem Constitutione *videri inhibitam*: quòd inferius ibidem dicitur: *spontanea confessione vel testium approbatione* judicandum. Sed expressè vetuit non solum vulgarem purgationem, at *cujuslibet popularis inventionis* aliam, Alexand. 2. in capite *Mennam*, malè (quoad hunc paragraphum) Gregorio M. attributo. Omnium in genere.

Canonum verò authoritate posthabitâ, diutissimè retinentur ubiq; gentium mores, isti, legum secularium sententiam expectantes. Igitur Fredericus 1. sanctione (quam supra dedimus) *vulgarem* sustulit *probationem*: & in Constitutionib. Neapolit. lib. 2. Titt. 32. & 33. *duellum* in plurimis interdixit. In his autem quæ *per probationes aliquas, vel per inquisitionem aliquam planè non poterit facinus comprobari, tunc demum* (inquit) *ad pugnæ judicium, judiciis præcedentibus, descendatur.* Canonibus scil. non obstantibus. Interea aliis in locis nec duello reclamatum est, nec *vulgari* ipsi *purgationi*: non à laicis, non à turba plurima Clericorum. Liquet copiosiùs ex antiquis schedis: clarè satis è Concil. gener. Laterano sub Innocent. 3. An. Dom. 1215. ca. 18. Refert Juretus è MSS. duo egregia exempla Ivoniano seculo contingentia. In uno, monachus cœnobii Windocimensis, duellum pangit cum Sanctonensis Episcopatus clerico. In altero, religiosus quidam Anselmus thesauri Laudunensis Ecclesiæ custos, in monomachiâ strenuè vincit aurifabrum; reus innocentem. Canones posthabiti.

Duellum inter Ecclesiasticos.

Transeo ad nostrates, quibus *vulgaris purgatio* (quod *Ordalium* vocabant) seriùs, si tandem, indictâ lege prohibeatur. *Duellum* verò in aliquibus ad jus nostrum feodale spectantibus, etiam hodie superstat, ut supra videas in voce *Campus.* *Ordalium* quando Anglis ademptum.

Ordalium

Ordalium equidem post tantam vim inhibentium Canonum, diu floruit in curiis nostris secularibus, tam ad Ecclesiasticos (ut videre est *in Furca & fossa*, & mox hic infra) quàm ad Regem & Barones laicos pertinentibus. Demum verò (inquit D. Cocus Capitalis nuper Justitiarius Regii tribunalis, in casu Abbatis de Strata Mercella, Relationum Part. 9.) sublatum est authoritate Parlamenti: vel ut suis utar verbis, **fuit oustè per Parliament, & ceo appiert** *Rotulo Patentium de anno* 3. *Hen.* 3. *membrana* 5. **Car le Record dit,** *Provisum fuit per Regem & Concilium, &c.* Intuere *Recordum* seu rescriptum de quo loquitur.

Charta Hen. 3. de *Ordalio.*

Henricus Dei gratiâ Rex, &c. *Dilectis & fidelibus suis Philippo de Ulecot, & sociis suis Justiciariis itinerantibus in Comitatibus Cumberland, Westmerland, & Lancaster, Salutem. Quia dubitatum fuit & non determinatum ante inceptionem itineris vestri, quo judicio deducendi sunt illi qui rectati sunt de Latrocinio, Murdro, Incendio & his similibus, cum prohibitum sit per Ecclesiam Romanam Judicium Ignis & Aquæ, provisum est à Consilio nostro, ad præsens, ut in hoc itinere sic fiat de Rectatis de hujusmodi excessibus. Videlicet quòd illi qui rectati sunt de criminibus prædictis majoribus, & de eis habeatur suspicio quod culpabiles sint de eo unde rectati sunt (de quibus etiam licèt Regnum nostrum abjurarent adhuc suspicio esset quod postea malefacerent) teneantur in prisona nostra & salvo custodiantur, ita quod non incurrant periculum vitæ vel membrorum occasione prisonæ nostræ. Illi vero qui mediis criminibus rectati fuerint & quibus competeret judicium Ignis vel Aquæ si non esset prohibitum, & de quibus si regnum nostrum abjurarent nulla fuerit postea malefaciendi suspitio, Regnum nostrum abjurent. Illi vero qui minoribus rectati fuerint criminibus nec de eis fuerit mali suspicio, salvos & securos plegios inveniant de fidelitate & pace nostra conservanda, & sic dimittantur in terra nostra. Cum igitur nihil certius provideret in hac parte Consilium nostrum ad præsens, relinquimus discretioni vestræ hunc ordinem prædictum observandum in hoc Itinere vestro, ut qui personas hominum, formam delicti, & ipsarum rerum veritatem melius cognoscere poteritis, hoc ordine secundùm discretiones & conscientias vestras in hujusmodi procedatis. Et in hujus rei testimonium, &c. Teste Domino P. Wintoniensi Episcopo apud Westmonasterium* 26. *die Januarii anno Regni nostri Tertio.*

Non *Consilio.* Vide *Parlamentum.*

Per eundem, & H. de Burgo Justiciarium.

Quod *provisum fuit per Regem & Concilium* sigilloque regio confirmatum legis proculdubio sub hac ætate vigorem habuit: Parlamenti tamen nomine propriè non censetur. Nec perpetua fuit ista *Provisio*, at solummodo ad præsentem vicem: & (quâ liqueat inferiùs ex ipso Recordo) non ad omnium Comitatuum Justitiarios itinerantes directa, sed (præter supranominatos) ad illos tantùm *Somersetiæ & Dorsetiæ: Oxonii: Kantii: Essexiæ & Hertfordiæ: Eborum: Bedfordiæ & Buckinghamiæ:* & (quibus præfuit cum sociis suis Henricus Lincolniensis Episcopus) *Lincolniæ, Nottinghamiæ, & Derbiæ.* Esto quòd Justitiarii reliqui simile acceperunt in mandatis: quid deinceps constitutum? Lex in re, nulla reperitur lata, sed ob reverentiam Canonum & Romanæ Ecclesiæ, languescens ex illa die, desuetudine videtur abdicari. Facit ad hanc sententiam quòd post istam *provisionem* idem Rex Henricus 3. Charta sua data 16. Martii anno Regni ejus undecimo, concessit Religiosis *de Semplingham*, quòd *Habeant, &c. curiam suam & justiciam, cum saka & soka & thol & theam——& Ordell, & Orest infra tempus & extra, &c.* Cum etiam Rex Johannes Chartâ suâ datâ 28 Novemb. anno Regni 2. concessisset *Deo & Ecclesiæ S. Trinitatis de Norwico,——quòd habeant per universas terras suas sac & soc, &c. cum judicio ferri, aquæ, & ignis, & duelli*: idem utique Rex Henricus 3. omnia per *Inspeximus* 7. Jan. anno regni sui 16. confirmavit. Cautiùs autem judicandum est de exoletis quæ per *Inspeximus* inter multa alia confirmantur. Postquam enim diu jam sopitum jacuisset lex *Ordalii*; Chartam prædictam Henrici 3. confirmavit ejus pronepos Edouardus 3. 8 Martii anno Regni 3. non tamen habens in animo *Ordalium* suscitare. Clausulam verò adjecit: *quantum in nobis est.* Sic in aliis sæpè vidimus.

Ordalium desuetudine exoletum.

De formulis in exequendo *Ordalio* usitatis, vide in *Ordalium.*

¶ *Judicio negare.*] Vide *Lada triplex.*

¶ *Judicium majus.*] Vide Lex major.

¶ *Judicium Evinditale*, al. *Judicium Evindicatum.*] Occurrit apud Marculfum lib. 1. ca. 37. prioris tituli formula: posterioris itemque in Veteribus Formulis Romanis ca. 33. Significatur utrobique *Judicium declaratorium*, quòd Rex eodem declarat atque evidens facit Comiti ad quem pertinet istius cognitio, litigantem quempiam se in palatio ad dictam diem judicio stitisse, vel (ut formula loquitur) *per triduum vel amplius ut lex habuit placitum suum custodiisse*: adversarium verò nec venisse, nec sonnia, id est, excusationes (nos *exsonia* dicimus) nunciasse, sed vadimonium deseruisse. Ideoque Comiti mandat ut contra deficientem (qui jam inde *abjectus* dicitur) pro more patriæ, sententiam proferat, eundemque ad parendum compellat. In veteribus Formulis incerti Authoris habetur istiusmodi argumenti formula quæ *Indiculus Regalis* dicitur.

Nos *Evidentias* appellamus Chartas & omnia literaria instrumenta ad prædia quovis modo spectantia: Saxonibus *Telligrapha.* *Evidentiæ.*

¶ *Judicium tripodis.*] Vide *Lada triplex.*

¶ *Jugatio*

¶ *Jugatio.*] Vide *Jugum.*

¶ *Jugulum.*] Inter prisca Ecclesiæ ornamenta, videtur fuisse jugum minus ex auro factum, & in basilicis suspensum, ad memoriam verborum Christi dicentis Mat. 11. 30. *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Anastasius in Nicolao 1. *Fecit enim in Confessione ipsius sacratissimæ basilicæ* (B. Petri) *jugulum ex auro mundissimo unum, pensans lib.* 2.

¶ *Jugum, Jugum terræ* & *Jugatio.*] Apud veteres olim terræ spacium fuit quod juncti boves uno die arare poterant. Sic etiam recentioribus notum, sed Alamannis *juchus*, & *jochus*, & *jornata* dictum, quæ vide. Arvernis & Lemovicis, *un joug de terre.*

Jugum autem Cantianis nostris multa ejusmodi *juga*, multa jugera etiam & habitacula (quæ *messuagia* vocamus) continet. Rentale Regalis Manerii de **Wy** in Comitatu Cantii, pa. 13. *Summa hujus jugi,* 8 *messuagia, sex tofti,* 1 *gardinum,* 51 *acræ,* 1 *roda dimid'.* Item, *Jugum de Burghorm & Delman.*—— *Summa terrarum hujus jugi,* 10 *messuagia,* 1 *cotagium,* 1 *toftum,* 58 *acræ dimid' & dimidia rodæ.* Superius ibid. p. 7. *Jugum, & dimidium jugum de Amming.* —— *Summa terrarum optimi & medii precii,* 53 *acræ,* 1 *roda*; *& pasturæ* 89 *acræ,* 1 *roda dimid'.* Cætera ibidem *juga* sunt plerumque terræ arabiles. Videtur Manerium primò distributum fuisse in varias portiones ad alendum totidem familias rusticas unà cum bobus eorum junctoriis, sufficientes, atque inde *juga* appellatas. Posteà verò *juga* ista lucri causâ, in plurima redigi habitacula.

Jugatio etiam vectigal erat quòd è singulis jugis seu jugeris præstabatur: de quo & aliis vocis significationibus, vide Lexica J. C.

¶ *Juniores.*] Pro *judicibus subordinatis*, & *potestatis ministris.* In Chartis & LL. antiquis, etiam in Conciliis & Authoribus dicuntur aliàs ut, *Seniores*; non respectu ætatis sed dignitatis, conditionis, ministerii. LL. Edouardi Confess. ca. 36. *Qui super alios præfecturas habent, ita apud Anglos vocabantur* Ealdormen, *quasi seniores, non propter senectutem, cùm quidam adolescentes essent, sed propter sapientiam.* *Juniores* perinde non à juventute, sed quòd essent aut sine præfectura: aut minorem habentes, majori subderentur. Præceptum remissionis à Ludovico Imp. Hispanis factum. *Alius verò census ab eis, neque à Comite, neque à junioribus & ministerialibus ejus exigatur.* *Junioribus* hîc expono de Vicario seu Vicecomite, Centenariis seu Præpositis Hundredorum, Ballivis & aliis sub Comite *ministris.* Sæpe in Marculfi Formulis, & antiquis diplomatibus ad Comites, Episcopos, Abbates, &c. datis occurrit: *nec vos nec juniores aut successores, vestri*: aliàs, *neque vos, neque juniores, neque successores vestri, nec ulla publica judiciaria potestas, &c.* ubi nos loca omnia de eorum judicibus & rei judiciariæ potestatisque ministris intelligimus, juxta illud Gloss. Vet. *Juniores, id est, judices.*

Pro *successioribus.* Bignonius tamen in Marculfi formulis, quandoque accipit, *juniores*, pro ipsis successoribus, & quasi nepotibus & postea nascendis. Sic in diplomatib. Caroli M. Lotharii & Theoderici, in Fr. Pithæi Glossar. *neque vos, neque juniores seu successores vestri.* Non inficior: sed expressius intelligo, de *hæredibus* exponendum, prout tritissimè in Jure & Chartis nostris: *neque vos, neque hæredes, seu successores vestri.*

Pro *vassallis, subditis, famulis.* Capitular. Caroli lib. 1. ca. 167. *Seniores semetipsos de ebrietate caveant, & eorum junioribus exemplum bonum sobrietatis ostendant.* L. Alaman. Tit. 79. §. 1. *Pastor porcorum qui habet—canem doctum, & cornu, & juniorem.* Et §. 5. *Coquus qui juniorem habet.*

Pro *liberis dominis.* Sic è Goldasto Lydius: *Juniores, liberi, domini,* **Junckheren.**

Pro *ingenuis* quos **Yeomen** dicimus: Vide **Yeoman.**

Juniores Ecclesiæ. Gregor. Turonens. lib. 5. ca. 26. *Rex de pauperibus & junioribus Ecclesiæ vel basilicæ, bannos jussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent.* Charta vetus Alaman. apud Goldast. Tom. 3.——*ipsa terrula ad domum peregrinorum Cœnobii S. Galli serviat, & ego ibi in domo hospitum suscipiar, & usque ad finem vitæ meæ victum & vestitum habeam sicut primus illorum juniorum.* *Primus juniorum.* ——Vadianus ad hanc Chartam ait: *Juniores* ævo Notkeri (i. anno 39. Regni Ludovici junioris) videri fuisse delectos ad pauperum & peregrinorum famulatum Laicos, ut eo ministerio exerciti, aptiores ad reliquam disciplinam monasticam fierent. Horum fit mentio Capitular. lib. 5. ca. 121. & lib. 6. ca. 154. nec non (ut habet Lindenbr.) in Canone 8. Synod. Matiscon. Can. 10. Synod. Parisien. Can. 10. Synod. Theodonis villam, &c.

Juniores quoad servitium reipub. omnes arbitratus est Servius Tullius ab anno ætatis 17 usque ad annum 46. & supra hunc annum, *Majores* appellat Aul. Gellius, lib. 10. ca. 28. Sed aliam verborum istorum significationem vide in *Majores.*

¶ *Juratarum apud Anglos definitio, formula, species, antiquitas.*

¶ *Jurata.*] Vox fori nostri. Est cœtus proborum & legalium hominum, ad inquirendam & referendam veritatem super his quæ à Judice illis injunguntur, legitimè juratorum. Dicta à jurando, & sic pariter (qui ex hoc cœtu sunt) *Juratores*, uti in antiquis legibus, *Sacramentales* à sacramento præstando. Species ejus

ejus ſunt multiplices pro varietate rerum occurrentium, & natura Curiarum: duæ verò maximè eminentes; *delatoria, & judiciaria.*

Inquiſitio, Inquæſtio,

Jurata delatoria ea eſt quæ delinquentes rimatur, eorumque nomina unà cùm delictis ad Judicem defert, ut in examen vocati, juris ſubeant ſententiam, ſive ad condemnationem, ſive ad liberationem. Dicitur hæc etiam *Inquiſitio* & *Inquæſtio*, quæ vide: & vide delationis formulam in *Indictamentum*. Duplex eſt hæc *Jurata*: *Major* & *Minor*. *Major* cui totius Comitatus luſtratio, ut in Aſſiſis & Seſſionibus pacis, nec non in curia Regii tribunalis, demandatur: & aliàs dicitur *Grandis Jurata*, aliàs *Magna Inquiſitio*, **the Grand Jury, or Great Inquest.** *Minor*, cui minor juriſdictio, ut unius Hundredi in Seſſionibus pacis creditur.

Grandis Jurata. Magna Inquiſitio.

Jurata judiciaria ea eſt quæ de ſummâ litis (quoad factum) decernit, priuſquam Judex de jure pronunciat. Hæc item duplex eſt: *Civilis* & *Criminalis*. *Civilis* quæ in civilibus actionibus inter ſubditum & ſubditum cognoſcit. *Criminalis*, quæ de criminalibus inter Regem & ſubditum: & ex hoc genere illa eſt quæ vulgò dicitur, **the Jury of life and death,** id eſt, vitæ & mortis Jurata. Mitto de ſingularum Curiarum *Juratis* diſſerere. Singulæ autem (quæ de jure agunt) ſuas habent *Juratas* (etiam infimæ curiæ) ſed alicui ſupradictarum ſpecierum referendas.

Civilis Jurata, adeo in Aſſiſis numeroſa eſt, ut in uno quandoque Comitatu, uniſque Aſſiſis, plus minus 200 (ne dicam 300) pro litium numero reperiantur *Juratæ*.

Unaquæque enim lis ſuam habet *Juratam*, è vicineto rei litigatæ conſcriptam, quæ auditis utrinque litigantium teſtibus & probationibus, lictori ſeu ballivo committitur cuſtodienda: ſed jurato priùs ſolenniter quòd Juratores eoſdem unà conſervet ab omnium aliorum conſortio, ſine cibo, ſine potu, ſine ignis & candelæ beneficio, donec inter ſe convenit de quæſtione. Unanimes demum ad Judicem reducit: rogatiſque ſit ne poſtulatus *ſons* aut *inſons* rei litigatæ: reſpondet ex aſſenſu reliquorum primicerius *Juratæ* verbo unico, **Guiltie,** i. *ſons*, vel **not Guiltie,** i. *inſons*, & hæc reſponſio, eorum *veredictum* appellatur. Similiter proceditur in *Juratis criminalibus.*

Ejus numerus.

Perſonarum numerus non idem eſt in unaquaque *Juratâ*. *Delatoria* excedat duodenum, quotis Judici placuerit; non autem deficiat, ut in quibuſdam aliis *Juratis Inquiſitoriis*, interdum evenit. In Brevi enim ad inquirendum de damnis; & (apud Glanvillam lib. 13. Capp. 15. & 16.) in Brevi ad inquirendum de ætate Petentis, 8 ſolummodo habeantur. *Judiciaria Jurata* ſemper conſtat ex duodecemviratu, prout in Aſſiſarum *Juratis* obſervandum ſtatuit Rex Henricus 2. vel è duplicato interdum numero, ut ubi grandior *Jurata* ad arguendam minorem falſi ſacramenti, conſcribitur: vel *Magna Aſſiſa*, ut ſupra videas.

Duodecimvirale judicium perantiquum.

Duodecem virale autem iſtud judicium altioris eſt originis, & ab ipſis Anglo-Saxonibus, ut è LL. Regis Ethelredi in frequenti Senatu apud Venatingum editis Ca. 4. refert Lambardus. *In ſingulis* (inquit) *Centuriis comitia ſunto, atque liberæ conditionis viri duodeni, ætate ſuperiores, unà cum præpoſito ſacra tenentes jurento, ſe adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, ſontemve abſoluturos*. Vide Fœd. Alur. C. 3. Simile in Conſulto De Monticulis Walliæ, ſub ævo ejuſdem Ethelredi, Ca. 3. *de pignore ablato* 12. lahmen ſcẏlon ƿihte tæcean ƿealan ⁊ Ænglean, vi. englice ⁊ vi. ƿẏ ıſce; id eſt. *Viri duodecim jure conſulti* (ſeu *legales*) *Anglis & Wallis jus dicunto, ſcil. Angli ſex, & Walli totidem.* Hodie, *medietatem linguæ*, hoc vocamus.

Et 12 viros de ſingulis Comitatibus conſcripſit Rex Gulielmus 1. anno Regni ſui 4. ad LL. Angliæ colligendas. LL. Ed Conf. Cap. 1.

Krantius de Bello Dithmarſ. lib. de Cimbris. *Si quis ſtare judicio non vellet, ad 12. conſtitutos ſive judices ſive arbitros---provocare licebat*, pag. 432.

Rarum tamen uſque ætatem Hen. 2.

Rarum nihilominùs fuit duodecemvirale examen ſub illis ſeculis, & quod inter multas aliorum decades (ne dicam centurias) haud ſemel reperies. Paſſim quippe in uſu erant vulgares *ladæ* ſeu purgationes, atque aliàs Canonicæ. Certè ipſius Ethelredi leges quæ proſtant, *Ordalium* in Hundredo ſolummodo indicunt. *Duodecemviratum* tamen jam tum adultum non inficior, nec ad Normannos tranſmigraſſe ſi rectè Author Normannicus in deſcriptione Normanniæ, ad initium veteris ejuſdem Cuſtumarii. Ait enim Sanctum Edouardum Confeſſorem cum diu fuiſſet in Normannia enutritus, leges Normannis dediſſe, Angliæque & Normanniæ feciſſe Conſuetudines. Citans etiam locum è Ca. 1. *de appella*, ubi mentio fit *de conſuetudine Angliæ ad probandum aliquid per credentiam 12 hominum vicinorum*: ait eandem conſuetudinem *vigere in Normannia*, & ſemetipſum de his dixiſſe in Gloſſ. Conſuetud. Cenomanniæ. Profert & ad iſta ſuos teſtes. Morem igitur ſive è Normannia ductum, ſive apud Anglos jam tum repertum, citò eſt amplexus Gulielmus Conqueſtor. Sic enim in proœmio Confirmationis legum divi Edouardi, quam ipſe fecit anno Regni ſui 4. *Electi igitur de ſingulis totius patriæ Comitatibus viri duodecem, jurejurando coram Rege primùm confirmaverunt, ut quoad poſſent recto tramite incedentes, nec ad dextrum nec ad ſiniſtram divertentes, legum ſuarum & conſuetudinum ſancita patefacerent, nihil prætermittentes, nil addentes, nil prævaricando mutantes.* Juramenti formula non ab hodierna diſſona.

Normannis etiam in uſu.

Polydori excuſatio.

Danda itaque Polydoro venia, *Duodecem virorum*

virorum judicium (quod *terribile* nuncupat) à Gulielmo Conquestore illatum asserenti. Antea enim satis videtur dilituisse, postea; haud insigniter floruisse; donec ad duelli casum (inquit Glanvilla, sed rectiùs impietatem) declinandum, ab Henrico 2. induceretur. Vide Glanvillam lib. 2. Ca. 7.

Duodecim viratus exteris etiam in examinibus frequens. Duodenus itemq; numerus valdè apud exteros frequens erat in postulatorum examinibus. Sic in c.2.q.5.cap.19. *Leo Papa* 12. *Episcopos in sua purgatione habuit*: fortè ad exemplum Christi & 12. Apostolorum. Concil. Triburiense. An. 895. V. *Ingenuus, Nobilis homo ingenuus* ——— *cum* 12 *ingenuis.se purget*. Decret. Childeberti Ro. §. ——— 12 *personis se ex hoc Sacramento exuat*. L. Burgund. Tit. 8. §. 1. *cum* 12 *juret*. L. Boior. Tit. 8. §. 3. *cum* 12 *Sacramentalibus juret de lite sua, vel duo campiones propter hoc pugnent*. L. Frison. Tit. 14. *sua duodecima manu juret*. Deniq; Feudor. lib. Tit. 1. §. *Si autem. Si verò probare non poterit* (feudum paternum fuisse) *prædicto modo, dabitur ei defensio cum* 12 *Sacramentalibus*. Ubi Cujacius: *Defensio* (inquit) *est purgatio quæ fit dato jurejurando, cum juratoribus* 12. Frequens hic modus in antiquis legibus. Sed cùm isti *Juratores*, aliàs *conjuratores* & *Sacramentales*, à reo proferebantur ad suiipsius juramentum confirmandum, æquius visum est nostratibus, ut vitandi perjurii gratia, neutra pars litigantium juraret, at ut 12 vicini æqualiter à Vicecomite nominati, suo rem decernerent Sacramento juxta allegata & probata. Apud nos autem quod non probatur non præsumitur.

12 Vomeres. Ad similitudinem etiam 12 virorum istorum adhibebantur aliàs in vulgari purgatione, 12. igniti vomeres (ut infra videris in Ordalium) perinde ac in ipso hoc numero secreta quædam esset religio.

Vide plura in *Inquisitio, Inquestio, Assisa, Hundredus*.

¶ *Jurati.*] Aliàs dicuntur, qui ad similitudinem Aldermannorum villæ præsunt regimini, ut 12 illi Tenterdoniæ. Deducitur exemplum à Gallis quibus inter alios, *Major & Jurati Suessenses habentur*. Vide Choppin. Doman. Fran. lib. 3. Tit. 20. Sect. 11. pa. 530.

¶ *Jurnale*, al. *Jornales*, & *Jornata.*] Terræ spacium quod una die boum jugo aratur. Putà in solo rigido, jugerum, vel acra: in leviori jugerum & plus dimidio. *Arpennis*, vel quiddam ejusmodi apud Gallos, sed Campanis idem. Dictum à Gall. *Journau*, & hoc à *jour* pro die. Lib Censual. MS. Eccles. Remens. vol. 59. *De terra Forensi jornalem* 1. Vide *Jornalis*.

¶ *Jus commune.*] Sic dicuntur Anglorum leges, ex causa quam in Tit. *Lex Edouardi Confessoris* inferiùs ostendemus. Propriè autem est *Jus civile Anglorum*: nam *Jus quidem civile ex unaquaque civitate appellatur*: ut ait Justinianus Institut. lib. 1. Tit. 2. Decreta Gulielmi 1. ——— *ubi consuetudines regni nostri & jus nostrum commune* ——— *deperire non possint*, Lambardus in LL. Edouardi senioris Ca. 1. interpetatur ꝼolcꝛiħꞇe, *jus commune*; quasi tunc suscepta esset hæc legum nostrarum denominatio, quod non credimus. Sic etiam jus Longobardorum & inferiorum Romanorum. Constitutt. Neapol. Freder. 1. lib. 1. Tit. 59. Ca. 1. ——— *secundùm consuetudines approbatas ac demum secundùm Jura communia Longobarda, viz. & Romana*.

¶ *Jus curialitatis Angliæ*, vel *Scotiæ*.] Qui uxorem duxerit habentem prædia, in quibus hæreditariè succedat proles, ex illis nuptiis oriunda: nasciturq; aliquando ejusmodi proles quæ ejulando intelligatur vivere: maritus, moriente uxore, prædiis gaudebit quo usq; hic vixerit ex gratia legis Angliæ. Et dicitur ista gratia *curialitas Angliæ*; maritusque ipse, *Tenens per curialitatem*, aliàs *per legem Angliæ*, **Tenant by the courtesie of England.**

Coke Inst. fol. 30. b. priscum non tenens vocabulum. *per le curtesie* (inquit) *in Latin. per legem Angliæ*.

Sic etiam Scotis, quibus in Reg. Majest. lib 2. Ca. 58. habetur titulus, *De curialitate Scotiæ* inscriptus: ubi Skenæus, *Maritus* (inquit) *habens jus curialitatis, non potest alienare terras*. Normannis eadem itemq; lex, sed non aliis (quòd sciam) gentibus.

¶ *Justa.*] Malm. Nov. lib. 2. p. 187. *Tentaverunt primò Regii præludium pugnæ facere, quod Justam vocant*.

¶ *Diatriba de Justitiariis. Eorum origo, species, & munera. De capitali, fusius. Capitalium apud Anglos catalogus.*

Omnia in gratiam Juris nostri studiosorum.

¶ *Justitia*, al. *Justitiarius.*] *Judex*: seu administrator justitiæ, sed in foro plerunq; seculari. Delata sunt ad Anglos vocabula sub Edouardo Confessore, vel potius Gulielmo 1. unà cum Normannis tum irruentibus. Ad Italos pariter ulteriores, à Normannis sub Tancredi filiis, circiter Annum 1040, illic utiq; novas ditiones auspicantibus: unde factum est, ut inter Neapolitanas Siculasq; Constitutiones, multæ habeantur priscis nostris simillimæ, ritus, officia, magistratus, vocabula; eadem sæpè, vel consonantia. Prior autem vox (per adjuncti metonymiam dicta, ut scelus pro scelesto; potestas, pro potenti & magistratu) in Juris nostri formulis, solummodò videtur usitata, Quis & unde.

usq. ad ætatem Henrici 3. alterâ verò jam se efferente, hæc paulatim disparuit: sed inde hodie in vernaculo & Juris annalibus Gallico Normannicis, **a** vel **un Justice** dicimus, non **Justicer.**

Origo & antiquitas.

Originem *Justitiariorum* ab Aluredo Rege petit Ingulphus Saxo, *Præfectos* (inquit) *Provinciarum, qui antea Vicedomini, in duo officia divisit* (Aluredus) *id est, in Judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent.* Liceat & mirum edicere quod ad futurorum exemplum, de primis istis subnectit *Justitiariis. Horum* (inquit) *curâ & industriâ, tanta pax in brevi per totam terram effloruit, ut si viator quantamcumque summam pecuniæ in campis, & publicis compitis, vespere dimisisset, manè vel post mensem rediens integrè & intactam indubiè inveniret.* Mirum revera. Sed liquidò refert munus *Justitiariorum* sub Aluredo natum; nomen tardiùs introductum. Quinam autem tunc essent Magistratus, quos Ingulphus hîc vocat *Justitiarios* & *Vicecomites*; non planè assequor. Reor, *Aldermanni* provinciarum, & *Grevii*; Saxonicè, Ealdopmen & gepefaf. De *Grevii* tamen munere, nec sat habeo definitum: discrepare enim videtur à *Vicecomite*, quod hic tum adhuc Comitis esset Vicarius, ille Regis Officialis, unde in Anglo-Saxonum legibus; atq; ipsius Aluredi; Cyninger gepefan, id est, *Grevius Regis*, vel (ut Latinè sæpius redditur) *Præpositus Regis* appellatus est. Occurrit & alia dubitatio. Nam postquam erecti essent (ut Ingulpho placuit) *Vicecomites*, remanserunt nihilominus *Vicedomini*: habenturq; simul apud ipsum Ingulphum in unâ eademq; Charta (An. 948.) in hunc modum testes: *Ego Bingulph Vicedominus consului. Ego Alferi Vicecomes audivi.* Ingulphum verò tanto ætatum secutus intervallo, in Officiis gentis suæ enarrandis, non redarguam. Multæ quippe *Greviorum* species, multæ *Vicedominorum*, ut in locis suis deprehenderis: & Judices ipsos quos *Justitiarios* deinceps appellari refert Ingulphus: *Vicedominorum* adhuc retinuisse titulum non dubitamus; at subtracto jam illis *Vicecomitum* officio.

Species multiplex

Nomen denuò *Justitia* seu *Justitiarius* è Normannia illatum asserimus: eosdemq; Anglo-Normannis postea sic dici, qui Saxonibus priùs *Aldermanni*; totidemq; in species atq; classes distinctos. Qui enim Saxonum ævo *Aldermannus Angliæ, Aldermannus Regis, Aldermannus Comitatus, Aldermannus Hundredi, Aldermannus Decaniæ* seu *Friborgi, &c.* nuncupati sunt: Normannis jam pedem inferentibus; *Justitia* seu *Justitiarius Angliæ, Justitia Regis, Justitia Comitatus, Justitia Hundredi, Justitia Decaniæ* seu *Friborgi*, appellantur; priscis nominibus paulatim antiquatis. *Aldermannos* istos seorsùm explicavimus in eorundem diatriba: unde & *Justitiarios* non malè cognoveris: sed ut magis fiant perspicui, quidpiam adjiciemus de singulus, à pede ad caput ascendentes, quod superior quivis omnes complectitur inferiores.

Justitia Friborgi.

Justitia, al. *Justitiarius Friborgi* seu *Decaniæ*, is erat qui decemvirali collegio, decimus ipse novenis præfuit: aliàs dictus *Capitalis Friborgus, &c.* Copiosè hunc descripsimus in voce *Friborgus*, è legibus divi Edouardi Confessoris, ibidem recitatis. Addam tamen quæ in compendiario quodam libello legum Aluredi Regis, invenisse se refert Polydorus in Guliel. Conquest. scilicet, *Ex centum hominibus, electos fuisse decemviros quos Justitiarios appellabant, qui ruri, de damnis datis, de controversiis cognoscerent, causasque definirent: verum illos oportuisse de capitalibus criminibus ad majores Justitiarios referre.* Locum si rectè dederit, vocem tamen *Justitiarius*, Aluredi seculum non novisse, supra ostendimus. Vide *Friborgus*.

Justitia Hundredi.

Justitia seu *Justitiarius Hundredi*, erat ipse Hundredi Dominus, qui & *Centurio* & *Centenarius, Hundredique Aldermannus* appellatus est. Non (quod aliquando dubitabam) *Senescallus Hundredi.* Extricavit me dictarum Edouardi legum Caput 20. quod prostat hîc tibi suprà in voce *Friborgus*, §. *Occasio.* Præerat omnibus Hundredi Friborgis, cognovitq; de caussis majusculis, quæ in eisdem finiri non potuerunt. Vide *Centenarius, & Hundredarius.*

Justitia Comitatus.

Justitia seu *Justitiarius Comitatus*; fuit ipsius Comitatus Comes, rem judiciariam Comitatensem administrans. Nam, ut hodie *Judex* & *Justitiarius* confunduntur sæpissime: sic olim *Judex*, & *Comes*, ut in voce *Comes* supra memoravimus. Comitem verò fuisse *Justitiarium Comitatus*, probant hodierna Regis brevia, quæ Vicecomiti directa, præcipiunt; ut justitiet (id est. *Justitiam administret*) parti querulæ. Dirigebantur quippe hæc olim ipsi Comiti, ut in exemplis quibusdam vidimus. Resumptis vero Comitatuum administrationibus in manus Regias, Rex easdem hodie per Vicarium Comitis (quem *Vicecomitem* appellant) moderatur: factusque sic demum est Vicecomes, *Justitiarius Comitatus* ordinarius.

Justitia Regis 1

Justitia seu *Justitiarius Regis* dictus est, qui à Rege judex emittebatur ad cognoscendum de rebus nulli *Justitiariorum* prædictorum competentibus: utpote de defectu Justitiæ, & re in Provinciis seu Comitatibus, malè administrata: De delictis Comitum, Vicecomitum, ministrorum Regis, causisq; inter Barones seu Vassallos Regis emergentibus, &c. Eorum instar qui apud Gallos *Missi Dominici* nuncupantur, quod vide.

2

Dici etiam interdum videtur *Justitia Regis*, de Comite, Vicecomite, & Domino Hundredi: nisi his assessorem fortè affuisse existimaveris à Rege constitutum, hoc appellatum nomine, quod mihi hactenus non innotuit. Sic autem LL. Edouardi Confess. Ca. 26. de Baronibus qui habent *Infangthefe, &c. Justitia cognoscentis latronis sua est de homine suo, si captus fuerit super terram suam: Illi verò qui non habent has consuetudines, coram Justitia Regis rectum faciant in Hundredis, vel in Wapentachiis, vel in Scyris,* & Cap. seq. *Si Justitia habet eum* (scil. hospitem

hospitem adventitium) *suspectum, purgabit se judicio Hundredi, vel Scyræ.* Et Ca. 8. *Qui eam* (scil. decimam) *detinuerit, per Justitiam Episcopi & Regis (si necesse fuerit) ad redditionem arguatur.* Planè hic intelligo *Justitiam Regis,* de Vicecomite, qui Præpositus *Regis* aliàs (ut diximus) appellatus est. Nam in Canuti LL. Ecclesiasticis Cap. 8. expressè cautum est, ut decimas dare nolentes, à Præposito Regis & Episcopo, à fundi Domino, & Ecclesiæ illius Rectore, ad reddendum cogantur: quod & in Canonibus alibi reperitur.

3. *Regis* autem *Justitiarii* notissimè appellati sunt, quotquot in palatio seu curia Regis olim, ut hodie, extiterunt Judices, & qui usquam præterea sub Regio diplomate, rem exercent judiciariam. Horum species aliquot inferiùs dabimus, cum *Justitiarium Angliæ* absolverimus.

¶ *De capitali Angliæ Justitiario. Qualis olim & quantus fuit. Quot solus magistratus, & quam ultra potestatem, obtinebat.*

Ejus amplitudo. *Justitia totius Angliæ*; alias *Capitalis Angliæ Justitia*, seu *Justitiarius*. Quantus hic olim fuit, usquequaq; non liquet. Dignitate omnes Regni Proceres, potestate omnes superabat Magistratus. De dignitate, sic Niger liber fiscalis Ca. 4. In Scaccario *resìdet imò & præsidet primùs in Regno, Capitalis scilicet Justitia.* De potestate, valdè (inter alia) claret, quòd quatuor summorum Judicum hodiernorum muneribus solus aliquando fungeretur. Scilicet, *Capitalis Justitiarii Banci Regii*, id est, placitorum Coronæ, seu criminalium: *Capitalis Justitiarii Banci communis*, id est, placitorum civilium: *Capitalis Baronis Scaccarii*, hoc est curiæ ad sacrum patrimonium, & fiscum pertinentis & *Magistri* plerunq; *Wardorum*, hoc est, pupillorum & orphanorum. Quippe licèt amplissimus hic Magistratus sæpiùs in bellis versaretur, semper (ut opus se habuit) in arduis Regni negotiis: foro tamen & rebus judicandis non eximebatur. Proceres enim & Barones Regni, è jure dignitatis; alii plurimi è tenuræ ratione: complurimi etiam è Regum privilegio (ut coipose indicant diplomata) in placitum non vocarentur de tenementis suis (sicut nec Barones, aliis utiq; de causis) *nisi coram Rege vel Capitali ejus Justitiario.* Placita autem civilia (vulgariter dicta Communia) sub illis seculis unà agebantur in palatio Regis, coram ipso Rege, seu *Capitali ejus Justitiario*, cum placitis coronæ: nec discretos habuerunt Judices ante annum 9 Henrici 3. vel potius 17 Johannis Regis. Utroq; verò hoc anno concessum est à Rege ad instantiam procerum; *ut Communia placita non sequerentur curiam* (Regis) *sed in loco certo tenerentur.* Loco itaq; jam facto stationario, stationarii pariter habendi erant Judices: quibus cùm sistere se non potuisset *Capitalis Angliæ Justitiarius*, quòd

Placita Communia Capitali Justitiario Angliæ adimuntur.

ex officio, peregrinantem ubicunq; curiam Regis sequeretur: exuere cogitur hanc provinciam, aliiq; cedere exequendam, qui subinde *Capitalis Justitiarius communium placitorum* constitutus est. Amisit hoc modo *Capitalis Angliæ Justitiarius*, partem officii sui non solum ingentem nobilemq; sed & valdè quæstuosam. Mansit tamen in Scaccario primus, juxta illud quod è Nigro libro fiscali superiùs paulò retulimus: & quod alibi in eodem Capite perhibetur his verbis: *Illic* (scil, in Scaccario) *residet Capitalis domini Regis Justicia, primus post Regem in Regno ratione fori, & Majores quique de Regno qui familiariùs Regiis secretis assistunt.* Sequitur perinde ut de his etiam cognosceret, quæ Magistro Wardorum hodie supposita, ante institutionem illius Curiæ, hoc est, annum 32. Hen. 8. olim agebantur in Scaccario. Sed & hinc exuitur (ut ariolor) sub ætate Edouardi 2. novo inducto Magistratu ad vices ejus obeundas, qui *Capitalis Baro Scaccarii* nuncupatus est.

Scaccario & Pupillis quondam præsidet.

Scaccario verò dum præsidebat, ipsum insuper Thesaurarium à mandatis habuit, pecunias Regias decernens erogandas: quod & in lucubrationibus suis notat Ockamus, qui sub excessu Edouardi 2. floruit. *Iste* (inquit) *excellens Sessor omnibus quæ in inferiore vel superiore Scacchio sunt, prospicit. Ad nutum ipsius qualibet officia subjecta disponuntur: sic tamen ut ad domini Regis utilitatem justè perveniant. Hic tamen inter cætera videtur excellens, quod potest his sub testimonio suo, breve domini Regis facere fieri, ut de thesauro qualibet summa liberetur, vel ut computetur quod sibi ex domini Regis mandato, noverit computandum, vel si maluerit, breve suum sub aliorum testimonio faciat de his rebus.* Conveniunt hæc quidem cum prisco istius Magistratus jure, ad alias gentes à Normannis similiter deducti. Sic enim Scipio Ammiratus de *Magno Justitiario* Regni Neapolianti *Edunque il gran Giustiziere colui il quale ha il supremo luogo di escercitar giustizia cose civile, come criminale in tutto il reame.* Et inferiùs: *Questi Giustiziarii non sola della, giustizia, ma per que à me pare da tante, & così diverse scritture haver raccolto, s'mpacciavano ancor delle entrate, & rendite reali; & quelle riscuotevano, & pagavano à ministri Regii, ò in altri bisogne secondo le ordine, & il comandamento de i Re. Si come costoro, & le causa de costoro al gran Giustiziere anticamente erano sottoposte, à cui tuttavia s'appella; cose la Giustizia che si fa nella città di Napoli dal gran Giustiziere depende.*

Quantus fuit in Scaccario.

Justitiarius Regni Neapolitani, Anglico similis.

Vides ipsum Regni ærarium, nec non multa hodie ad officium magni Thesaurarii pertinentia, olim fuisse in dispositione summi *Justitiarii.* Vergunt in eandem sententiam, quæ apud Matthæum Paris legeris in Anno 1232 de Huberto de Burgo *Capitali Angliæ Justitiario*, ab Henrico 3. (prout sequitur) postulato. *Rex* (inquit) *contra Hubertum nuper depositum perturbatus, exegit instanter ab eo rationem de thesauris*

Thesaurario præfuit

Justitiarius Angliæ criminatur de multis male in officio gestis.

ſauris ſuis ad Scaccarium ſuum redditis, & de debitis quæ ei debebantur tempore patris ſui, & de tempore ſuo.

Item exegit de dominiis ſuis rationem, de quibus erat in poſſeſſione, à die obitus Willielmi Comitis Penbroc tunc Juſtitiarii & Mareſcalli ſui, qui ea teneant, & habeant in Anglia, Wallia, Hybernia, & Pictavia.

Item de libertatibus quas habuit tunc temporis in foreſtis, Warennis, Comitatibus, & aliis locis, qualiter cuſtoditæ ſint, vel alienatæ.

Item de Quintadecima & Sextadecima, & aliis redditibus, tam (ad) *Scaccarium ſuum, quam ad Novum Templum Londinenſe* (ubi etiam reponebantur pecuniæ Regiæ) *& alibi.*

Item de priſcis factis pro jure ſuo relaxando, tam in terris quàm in mobilibus.

Item de ipſis quæ ipſe Rex amiſit per negligentiam ipſius Huberti.

Item de vaſtis factis ſine commodo ipſius Regis, tam per guerram, quàm alio modo.

Item de libertatibus quibus idem Hubertus uſus eſt in terris ſibi datis, & Epiſcopatibus & cuſtodiis ſine Waranto, quæ pertinent ad dominum Regem.

Item de injuriis & damnis illatis & clericis Romanis, & Italicis, & Nunciis domini Papæ, contra voluntatem domini Regis, per auctoritatem ipſius Huberti tunc Juſtitiarii, qui nullum conſilium voluit apponere, ut illa corrigerentur, quod facere tenebatur ratione officii ſui ad Juſtitiarium pertinentis.

Item de pace Regis qualiter ſit cuſtodita, tam verſus homines terræ ſuæ Angliæ, Hiberniæ, Gaſconiæ, & Pictaviæ, quàm alios extraneos.

Item de Scutagiis, carucagiis, donis & xeniis, ſive cuſtodiarum exitibus, ſpectantibus ad Coronam, quid inde actum ſit.

Item de maritagiis quæ Rex Johannes dimiſit in cuſtodia ipſius in die quo obiit, & de aliis maritagiis ſibi traditis tempore ſuo.

Ejus triplex munus, &c.

Inſimulatur hîc *Capitalis Angliæ Juſtitiarius*, de officio malè adminiſtrato rebus in quibuſdam ad tres hodiernos Magiſtratus pertinentibus. Scilicet, ad magnum Theſaurarium Angliæ, ad Capitalem *Juſtitiarium* banci Regii, & ad Magiſtrum curiæ Wardorum. Extat etiam iſtiuſmodi in nonnullis criminatio verſus Stephanum Segrave *Angliæ Juſtitiarium* (Huberti ſucceſſorem) apud eundem Mathæum in An. 1232. Quod autem illi in foreſtis geſſerint non huc attribuo, cum prætereà functum utrumq; Protoforeſtarii munere, referat Mat. Paris in An. 1232. Foreſtas tamen in multis, fuiſſe ſubditas Scaccario, & perinde *Capitali Angliæ Juſtitiario* dum præſidebat illic, evincit Niger liber Scaccarii.

Capitalis Juſtitiarius idem qui aliquando *Major domus, Comes Palatii, Seneſcallus, Dapifer, &c.*

Quas alias habuit extenſiones inſignis iſte Magiſtratus, nondum ſatis exploratas reperi. Mihimet ſi non imponam, totus videtur oriundus è *Majoris domus* apud Gallos exequiis; diſſipataq; ejus multa munia recolligiſſe: ſed ad declinandam nominis illius invidiam, aliis *Comitem, Rectorem, & Principem Palatii*: aliis *Summum* ſeu *Capitalem Juſtitiarium*: aliis *Seneſcallum* & *Dapiferum* (non obſervatis genuinè differentiis appellari. Aimoino, hic ſub Carolo Magno *Comes*, & *Rector palatii* dicitur, qui jam antea *Major domus*: & Ingulfus Saxo, Odonem Epiſcopum Baionenſem (quem alii *Capitalem Juſtitiarium* nominant) *Principem* nuncupat *Palatii*. Robertus de Monte in Anno 1160. Robertum de Novoburgo *Dapiferum & Juſtitiarium Normanniæ* vocat. Odericus Vitalis in anno 1070. Gulielmum filium Osberni *Dapiferum Normanniæ* nuncupat, quem Breviarium de Bello *Ducis Seneſcallum*. *Dapiferum* autem & *Seneſcallum* pluries confundi, ſupra oſtendimus in voce *Dapifer*: & eundem Gulielmum filium Osberni, Angliæ fuiſſe *Juſtitiarum* ſub ipſo Regni Gulielmi Conqueſtoris initio, inferiùs videris in *Juſtitiariorum* catalogo.

Sub ætate R. Joh. ſæpè in Chartis privilegiorum Anglis conceſ. occurrit *quod non ponatur reſpondere niſi coram nobis vel capitali Juſtitiâ noſtrâ.* Et in Chart. Normannis conceſſis *niſi coram nobis vel capitali Seneſcallo noſtro.* Not. ad Forteſc. cap. 8 Sect. 3.

Juſtitiarius ſeu Seneſcallus *Normanniæ.*

Seneſcallum etiam pro *Juſtitiario* dictum, ſuggerit liber de Jure & conſuetudinibus Normanniæ ca. 10. officium ejus fusè referens. *Solebat* (inquit) *antiquitùs quidam Juſtitiarius prædictis* (Juſtitiariis) *ſuperior, per Normanniam diſcurrere, qui Seneſcallus Principis vocabatur. Iſte vero corrigebat quod alii inferiores* (ſcilicet Juſtitiarii, Ballivi, Miniſtri, &c.) *reliquerant: terram Principis cuſtodiebat: leges & jura Normanniæ cuſtodiri faciebat: & eos à ſervitio Principis amovebat, ſi eos videbat amovendos.* Totam quippe Normanniam ſingulis trienniis peragravit pacem patriæ curans, vindicans, & confirmans. Cognovit de foreſtis, & juris foreſtici violatoribus, de incendiariis, de homicidis, & de placitis, ſpadæ (quæ nos Coronæ dicimus) univerſis. De inferiorum *Juſtitiariorum* & officialium delictis: de theſauro effoſſo, de ejectu maris quod *viriſcum*, hoc eſt, *wreccum* appellatur. De molendinis & piſcariis nocivis, de fluminibus impeditis, corruptis, ſemotis & hujuſmodi; prout in illo capite referuntur.

Ejus & *Capitalis Angliæ Juſtitiarii* Comparatio.

Num hîc quidpiam quod *Capitali Angliæ Juſtitiario* aliquando non competierit? Nihil certè propemodum. Multa è contra, quæ à *Magno Angliæ Seneſcallo*, nunquam dignoſcuntur uſitata. Normanniam verò non reperio alium habuiſſe *Capitalem Juſtitiarium*, quam *Seneſcallum* iſtum: & cum is dicatur Normanniam quolibet triennio diſcurriſſe ad juſtitiam exequendam: hoc à *Magno Angliæ Seneſcallo* ne ſemel factum deprehendimus; ſed de *Capitali Angliæ Juſtitiario*, en quæ retulit Weſtmonaſterienſis in Anno 1259. *Diebus verò ſub eiſdem dominus Hugo Bigotus, vir fideliſſimus, capitaliſque totius Angliæ Juſtitiarius aſſociatis ſibi Rogero Turkebi, & Gilberto de Preſton, cœpit per Angliam circuire à Comitatu in Comitatum*

tum, & à libertate in libertatem, omnibus pro meritis impensurus justitiam. Non videtur de ordinaria *Justitiariorum* itineratione intelligendum: totam enim Angliam nulli peragrabant, at statas quiq; ex consuetudine portiones. Ad Normannicam tamen respexisse censeo, tum *Capitalis Justitiarii* itinerationem; tum ordinariam istam cæterorum *Justitiariorum*: sed Normannicam, nisi semel in triennio, nostratem sæpiùs, licèt è Statuto Oxoniensi anno 42. Henrici 3. ante septennium non esset renovanda. *Quære*.

Justitiarius Angliæ Gardianum 5. Portuum officio ejicit.

Quod autem dicitur, *Senescallo* Normanniæ fuisse in potestate ministros Principis amovendi: ipsum hoc in *Capitali Angliæ Justitiario*, non desiderabatur. Nam & idem Hugo Bigotus, Richardum de Gray Castellanum seu Conestabilem Castri Doveriæ, & Gardianum 5. Portuum (summæ virum potentiæ) officio ejecit delinquentem, sibimet id retinens exequendum, ut Florilegus retulit in An. 1259. Illud utiq; memorabile est quod de Johanne Meritonii, aliarumq; provinciarum Comite, fratre Regis Ricardi 1. futuroq; deinceps Rege, in sermone quodam tunc Regis Franciæ perhibetur: capitis sustinuisse discrimen coram *Capitali Angliæ Justitiario*, nulla de *Senescallo Angliæ*, facta mentione.

More Regio cæteris mandat *Justitiariis*.

Tanto etiam præ aliis omnibus hic eminuit *Justitiariis*, ut eisdem suo Brevi imperaret more Regio testificato. Multa extant in archivis sub fisci Camerario, exempla: unum referam, è Placitis Ter. Mich. anno 10. Reg. Johannis, rot. 2. Gaufrido filio Petri *Capitali Angliæ Justitiario* tunc existente, & Rege ipso non extra Regnum. *G. fil. Petri, Justiciis &c. Mandamus vobis quod detis Mauritio de Gant, & Roberto de Hogat, & Antonio de Alta Ripa, licentiam concordandi de placito terrarum quod est coram vobis inter prædictum Mauritium & ipsos, sicut concordia inter eos prælocuta est. Teste meipso apud Berkhamsted* 18 *die Januar.*

Nomine magis quam in munere differt à *Senescallo* Normanniæ.

Edictis animadverteris priscum Angliæ *Justitiarum*, à prisco Normanniæ *Senescallo*, nomine potiùs quam in munere discrepasse. Qualis igitur sub illis seculis, Magnus apud Anglos *Senescallus* fuit, dum ex integro floruit prisca *Capitalis Justitiarii* amplitudo: aut quis illi tunc in Regno locus, cum *Capitalis Justitiarius* primus post Regem (ut supra monstravimus) haberetur, altiùs mitto disquirendum. Author Tractatus cujusdam MS. de Officio *Magni Angliæ Senescalli*, primum hunc post Regem afferit in Regni regimine: & ad notitiam suæ potestatis, ea profert quæ de Normanniæ *Senescallo* supra exhibuimus, adjectis quibusdam è recentiori, ut infra videris in *Senescallus*. Fateor equidem me in multis haud discernere inter horum Magistratuum jurisdictiones, cum de eisdem ambo cognoscerent: ni hic fortè de questis sollenniter; ille summatim de prætermissis, cogendoq; ordinarium Judicem ad resipiscendum, si interea torperet *Capitalis Justitiarius*. Ex istius autem diminutione, illum censeo egregium accepisse incrementum. De Grentmesnellis enim primis à Conquestu *Senescallis*, nihil (quod sciam) in historiis celebre: nec in *Senescalli* munere, de eorum successoribus, Beaumontibus, Bigotis & à Monte-forti Comitibus Leicestriæ: donec virtute bellica elatiores, *Senescalli* munus regio fecerant paulò inferius. Malm. pag. 120. ait *Hug. de Grentesm. contra Gul. 2. in Legecestriâ surrexisse, ut alii alibi conjuratores.* In hac caligine cautè aveo versari: rem (si Deus concesserit) distinctiùs in verbo *Senescallus* enarraturus. Tu interea de singulis quærito.

Capitalis Justitiarius in absentia Regis est *Prorex*.

Sed nec his quos diximus limitibus conclusus est ingens iste Magistratus. Ut enim in Solis, Luna, sic in Regis ille absentia (ex Officii sui prærogativâ) vices Regis administrabat: *Vicarius Regis, Regis Locum-tenens, Prorex, Custos Regni*, & *Regni Gardianus* appellatus. Gavisus etiam videtur hoc eodem privilegio *Justitiarius* sive *Senescallus* Normanniæ, ut inde liceat animadvertere quod in Custumario perhibetur: *terram Principis custodiisse.* Sic autem apud Anglos, Gulielmus filius Osberni Comes Herefordiæ, & deinceps Odo Baiocensis Episcopus, Comes Cantii, secedente in Normanniam Gulielmo Conquestore: Gulielmus de Longo-campo Episcopus Eliensis, & Hugo de Pusaz Episcopus Dunelmensis; proficiscente Hierosolymam Ricardo 1. *Justitiariis Angliæ*, Regni pariter custodes, id est, *Regis Vicarii* constituti sunt. Sic pluries alii ut infra videris in Catalogo. In hoc sonat Recognitio libertatum Angliæ Clarendoniæ facta Anno 1164. id est, 10 Henrici 2. Ca. 7. ubi sic legitur -- *Dominus Rex si in Regno fuerit, conveniatur, vel Justitiarius ejus si fuerit extra regimen, ut rectum de eo faciat.* Similiter Magna Charta Regis Johannis data anno Regni sui 17. *Nos, vel si extra Regnum fuerimus, Capitalis Justitiarius noster mittet Justitiarios nostros per unumquemque Comitatum semel in anno.* Et in alia Charta, idem Rex de pactis decernens cum Magnatibus perimplendis: pollicetur id se facturum, vel *per semetipsum* vel *per Justitiarium suum*: adjiciens inter alia, *Et si nos excessum non emendaverimus vel Justitiarius noster si fuerimus extra Regnum inter tempus* 40 *dierum* ——— *Barones referent causam illam ad residuos, &c.* Hinc in auctoribus Holenshedi Chronicis, sub Anno 17 Edouardi 1. ubi occurrit mentio de Radulfo de Hengham (qui diminutâ jam *Capitalis Angliæ Justitiarii* amplitudine, *Capitalis Justitiarius Banci superioris*, i. Regii appellatus est) subjungitur (acsi integer adhuc permansisset magistratus) ista clausula: *ad quem in absentia Regis, regni moderamen præcipue attinebat.*

Provinciarum gubernatores dicti sunt *Justitiarii*.

Hinc etiam in more fuit sub illis seculis, ut qui à latere Regis ad remotam provinciam gubernandam mitteretur, non tam *Præses* & *Prorex* (vulgo *Viceroye*) quàm *Justitiarius* illius provinciæ, nuncupatus sit. *Dicevansi anticamente* (inquit Scipio Ammiratus) *ancor Giustiziarii delle Provincie quelli che hoggi Governatores*

natores di Provincie, & più volgarmente Vicere di Provincie son detti: Numerat ille 8. istiusmodi provincias in Regno Neapolitano, à *Justitiariis* singulis singulas gubernatas. Mos per vicissitudines ab antiquo mansit in Hibernia, & deinceps jam mansurus est in posterum. Anno enim 33. Henrici 8. Ca. 2. Limirici sancitur: ut vel moriente Regni Præfecto seu Deputato, vel ex occasione secedente: Regis illic Consiliarii, Anglum eligant in *Justitiarium & gubernatorem Regni*, regio beneplacito duraturum.

Justitiario Proregi, Collegæ additi.

In hac autem Vicaria potestate, adjunxerunt sæpè Reges *Justitiariis* suis Proceres alios, qui *Justitiarii Regni* utiq; appellati sunt: & divisit aliàs Ricardus 1. *Capitalis Justitiarii* munus in duos magistratus, suis distinctos jurisdictionibus: borealem nempe & australem, ut in *Justitiariorum* catalogo inferiùs videbitur.

Capitalis Angliæ Justitiarius minuitur.

Coaluerunt autem illico, & fluctuante usq; ad excessum Henrici 3. eorum potestate: ab Edouardo 1. in classem sunt redacti inferiorem. Animadvertit enim Rex quàm potens hic esset Magistratus in ciendis fovendisq; regni dissidiis, patri suo atq; avo, quàm infestus. Minuendam igitur visum est ejus eminentiam: hinc, in personæ dignitate: illinc, in officii amplitudine. Prætermissis itaq; Regni magnatibus (turbinibus sæpè reipub.) novam è minori Nobilitate *Capitalium Justitiariorum* seriem exorditur. Non popularem, non pertinacem, non Magnatum consanguinitate, aut numerosa plebeiorum clientelâ turgidam: cautam verò & sui cognoscentem, imperatu facilem, & in juris prudentia multò magis illustriorem. Crevit enim jam inde legum scientia in sublimius artificium: nec à diversa studia sectantibus (putà Magnatibus militiam, Clericis theologiam) succisivis ampliùs horis consequenda; sed hominem totum, vitam integram, nervos omnes, liberos & solutos exigens.

Quoad personam.

Quoad potestatem.

Potestatem etiam cancellis circumscripsit arctioribus: adeo ut semotum jam à rerum fastigio, & priscæ amplitudinis functionibus: forensi solummodo negotio, & judiciis exercendis eum addicavit. Anonymus quidam ante aliquot annos MS. *Ad obitum* (inquit) *Henrici 3. 1272. Summorum Angliæ Justitiariorum authoritas cessavit*: Postea *Capitales Justitiarii ad placita coram Rege tenendum* appellati sunt. Aliis verò, *Capitales Justitiarii Banci superioris.* Sed ipsum constitutionis Breve intuere, formam (ut est verisimile) antiquam retinens. *Jacobus Dei gratia, &c. Dilecto & fideli nostro Ranulpho Crewe Militi, uni Servientium nostrorum ad legem, salutem. Quia volumus quòd vos sitis Capitalis Justitiarius noster ad placita coram nobis tenendum: vobis mandamus quod officio illi intendatis. Teste meipso apud Westmon. 26. die Jan. anno regni nostri Angliæ, &c. 22. Scotiæ 58.*

Capitales Justitiarii ad placita coram Rege.

Priscum nomen an penitus ademptum.

Nolunt igitur cautiores quidam, ut eximius iste Magistratus, *Capitalis Angliæ Justitiarius* hodiè appellandus sit: gravisq; sub Jacobo Rege, cum invidiâ reprehensio D. Edouardo Coko astruebatur, quòd in Relationum suarum frontispicio Part. 10. & 11. hoc se insignivisset titulo. Vulgarem tamen secutus est loquendi morem: & rationis quidem non expertem. Angliam enim totam quoad pacem regiam, & Coronæ dignitatem, nonnullaq; alia promovenda, adhuc retinent in jurisdictione *Capitalis* iste *Justitiarius.* Emittens etiam usq; Regni terminos mandata sua: *Anglia*, titulum præfigit in margine, jurisdictionis indicium. Non igitur dedignata sunt diversa Parlamenta ipsum (licèt priscâ spoliatum amplitudine) nostro ævo *Capitalem Angliæ Justitiarium* & agnoscere, & nominare: ut in Statutis videas anno 34. Hen. 8. Ca. 26. Et 37. ejusdem, Ca. 12. Et in decreto super eodem Statuto, 2 Ed. 6. Ca. 13. Et 18. Eliz. Ca. 12. Et Statuto privato 23 Eliz. Ca. 5. citato in Novo lib. Intrat. Tit. *Action sur le cases* Sect. 5. &c.

Qui olim eligebantur *Justitiarii.*

Eligebantur olim *Justitiarii* cæteriq; omnes forenses, è Clero plerunque; apud Gallos, Normannos, Anglos, & gentes alias: laicis tùm adhuc militiam potiùs quàm literas admirantibus. Quoad Gallos, perspicuum est in Capitulis Caroli Calvi, Silvaci editis Anno 853. ut infra videris in verbo *Missus.* Quoad Normannos, è veteri eorum Consuetudinario Ca. 9. ubi sic legitur. *Judiciarii autem sunt discretæ personæ & authenticæ, qui judicium proferunt in curiis de auditis: ut Archiepiscopi, Episcopi, & Ecclesiarum Cathedralium Canonici, & aliæ personæ in Ecclesiis dignitatem obtinentes: Abbates & Priores conventuales, & Rectores Ecclesiarum quos fama discretionis ac honestatis, fide dignos afficit & commendat. Ballivi siquidem atque Milites omnes, ac Servientes spadæ principales, & Senescalli Baronum, quos honestas & discretio fecerit fide dignos.* Quoad Anglos, mos idem (sine dubio) cum Normannis: Anglorum enim Consuetudines in Normanniam transvexit illic enutritus Edouardus sanctus seu Confessor Rex Anglorum, ut patet in Descriptione Normanniæ, dictum Consuetudinarium præcedente: & Normannicum hunc morem permansisse apud Anglos ostendit Mat. Parisius in Willielmo 2. dicens, *Nullus clericus nisi causidicus.*

Ecclesiasticorum in Canones violentia.

Miror tantum in Canones violentiam, Ecclesiastica tribunalia & ministeria secularia usq; adeo prohibentes. Certè cum Hubertus Walterus Archiepiscopus Cantuariæ à Ricardo 1. constitutus esset *Justitiarius Angliæ*: Innocentius Papa Regi imposuit sub interdictionis periculo *ut Archiepiscopum ab officio Justitiarii removeret: præcipuè* (inquit) *cum non liceat Episcopis negotiis secularibus se implicare*: Mat. Paris in Anno 1198. Paruit extemplo Rex, Gaufridum filium Petri *Justitiarium* constituens: nec ad hanc postea dignitatem surrepsit (quod sciam) alius unquam Ecclesiasticus: nisi sub Johanne Rege Episcopus Wintoniensis (qui intra biennum etiam exutus est) & *Hugo de Pateshull* Clericus, sub Hen. 3. & *Jo. Mansel.*

Durabant

Ecclesiastici paulatim à tribunalibus semoti.

Durabant autem in aliis *Justitiariorum*, Officialium, & minstrorum muneribus Ecclesiastici, usq; ad ætatem Edouardi 1. Sed cum in rerum administratione graviùs indies peccavissent, nec valeret Rex in deliquentes facilè animadvertere, propter clericatus eorum privilegium: Canonum memor eos paulatim (uti Rex etiam Franciæ) curavit amovendos, & quos liberiùs coerceret, laicos inducendos. Criminis enim postulati, ad asylum confugiebant sui clericatus, licèt hunc aut prius abdicassent, aut seculari aliquo indumento (nam id moris fuit) eousq; obtegissent. Hinc caleptra linea (quam *coifam* vocant, hodieq; utuntur Servientes ad legem) primum (uti censeo) est inducta, ad tonsuram celandam clericalem, de quo supra vide *Coifa*: ubi Guliel. de Bussey in carcerem rapiendus ob flagitia, eam festinat detrahere: ut nudato clericatus sui charactere, se à carcere liberaret. Petrus etiam de Rivallis Thesaurarius Henrici 3. cùm Rex eum multis onustum criminationibus in turrim Londoniensem immissurus esset: *Domine* (inquit) *clericus sum, nec debeo incarcerari, vel sub laicorum custodia deputari. Respondit* (autem) *Rex, Te ut laicum hactenus gessisti: à te igitur ut laico, cui meum commisi thesaurum exigo, &c.* Mat. Par. in An. 1234.

Coifâ quare utuntur Servientes ad legem.

Hoc tandem modo removentur Ecclesiastici à judiciis secularibus exercendis, in quibus sub Epiphanii ætate (ut ex ipso liqueat) operam aliquando adhibuerant. Plura vide ad notitiam *Capitalis Justitiarii* pertinentia, in sequenti post paucula catalogo.

Hi omnes in *Justitiariorum* antiquissimo sunt genere. Restant alii, sed plerunq; notiores atq; breviter transeundi.

Justitiarii Assisarum. *Justitiarii Assisarum*, qui ad assisas capiendas in Comitatus legantur. De his vide *Assisa* pro curia: & in *Iter*, §. ultimo.

Justitiarii ad audiendum, &c. *Justitiarii ad audiendum & terminandum*: qui ad motus repentinos & insignia maleficia cognoscendum plectendumq; constituuntur.

Justitiarii forestæ. *Justitiarii* & *Protojustitiarius Forestæ.* Vide *Foresta.*

Justitiarii gaolæ. *Justitiarii gaolæ deliberandæ*, sunt qui de malefactoribus incarceratis judicant: sive ad pœnam sive ad libertatem.

Justitiarii itinerantes. *Justitiarii itinerantes*, aliàs *errantes*, & *deambulantes.* Vide *Iter.*

Justitiarii de Nisi prius. *Justitiarii de Nisi prius.* Vide *Nisi prius.*

Justitiarii pacis. *Justitiarii pacis* dicuntur qui regio suffulti diplomate, in delinquentes contra pacem Regiam animadvertunt, eamq; curant & tuentur. Originem sumpsere, non (ut tradit Polydorus Virgilius) sub Gulielmo Conquestore: at sub ipso Regni Edouardi 3. initio; ut exauctorato jam pridem Rege Edouardo 2. populi motum (si quis subsequeretur) comprimerent, *Gardiani* & *Custodes pacis* tum adhuc appellati. *Justitiariorum* enim nomen, vel è Statuto an. 18. Edouard. 3. ut quidam volunt, vel potiùs (ut Lambardus contendit) anno ejusdem 34. ca. 1. assecuti sunt. Multi horum in singulis urbibus, & comitatibus, cùm è majore Nobilitate tum è minori, à D. Cancellario seu Custode magni Sigilli Angliæ designati. Primâ institutione duo vel tres solummodo, & juxta Statutum 13. Ricardi 2. non ultra sex: sed aucto indies eorum munere, reperti demum sunt sexaginta atq; eò ampliùs in uno aliquo Comitatu, ad hoc sustinendum.

Gardiani & Custodes pacis.

Custodes pacis. Erant olim *pacis* etiam *Custodes* à populo electi in Comitatibus: nonnulli ex tenuræ ratione, & quidam virtute officii: sed de his vide Lambardum Eirenar. lib. 1. Ca. 3.

Justitiarii de Trailebaston. *Justitiarius de Trailebaston.* Vide *Trailebaston.*

Habentur alii *Justitiariorum* species, at dixisse sufficit de potioribus.

Catalogus Capitalium Justitiariorum Angliæ, & (qui ab eis deducuntur) Capitalium Justitiariorum Banci Regis, Capitalium Justitiariorum Banci Communis, & Capitalium Baronum Scaccarii.

Præfatio ad Catalogum.

Perspicuus est ex his quæ diximus, *Capitalium Justitiariorum Angliæ*, triplex ordo.

1 Primus illorum qui vices Regis extra Regnum existentis (uti Proconsul in Provincia Romana) administrabat: *Custos* & *Gardianus Regni* (exteris *Prorex* & *Viceroy*) Malm. in Wil. 1. pag. 111. l. 52. *Vicedominus*, appellatus. Hic igitur extraordinarius fuit Magistratus, & reverso Rege, *Exjustitiarius.* *Exjustitiarius.*

2 Secundus, in judiciis ad Aulam Regiam & Scaccarium pertinentibus, præfuit; sacrum patrimonium, rem fisci, thesaurum Regis, & maxima quæq; Regni negotia administrans. Primus post Regem, & perpetuus plerunque Magistratus, sed à Baronibus sub Henrico 3. ad annuum penè redactus. Rege de Regno egresso, ad hunc spectabat jure officii, Regni fore *Custodem*; sed adjunctos sæpè habuit in hoc munere collegas: & prætermisso interdum ipso, alius fortè designatus est *Custos Regni.* Cum autem hi omnes *Capitales Justitiarii Angliæ* pariter in historiis nuncupati sint, difficile sæpè est eos invicem secernere. Cogimur ideo indistinctos in catalogo exhibere, sed in beneficium posteritatis, paucula de singulis (quos invenimus) concinnavimus.

3 Tertius ordo eorum est qui semoti ab antiquæ functionis amplitudine, ad Regii tribu-

nalis, jurisdictionem contrahuntur: *Capitales Justitiarii Banci Regii*, & *Capitales Justitiarii ad placita coram Rege tenenda* (ut omnes norunt) etiam appellati.

Magistratus quidam apud Anglo-Saxones, speciem referentes Capitalis Angliæ Justitiarii.

In principio parab.Alur.dicitur convenisse in mag.Concil. sub Rege Aluredo habit. Sifforidiæ inter primos ——Ꞓꞃl Alꝼꞃıcꝺ oꝼ þe laᵹe ꞅꞃuþeꞃıꞅe, i. *Comes Alfricus legum scientia peritissimus.*

Hunting. in An. 769. pa. 343. *Principes & Præpositi Northumbre quendam Consulem &* Justitiarium *suum, quia rigidior æquo extiterat, combusserunt.*

Æthelstanus Dux Estangliæ (id est, Norfolciæ & Suffolciæ) in libro fundationis Cœnobii Ramesiensis, Sect. 33. *Aldermannus* dicitur, quod inter alia, *Justitiarium*, apud Saxones denotasse, sæpè demonstravimus. In quartâ verò Sectione, sic deo perhibetur. *Regi adeo officiosa erat ejus impensa sedulitas, ut ad arbitrium. ipsius, cuncta regni negotia tractarentur: iccirco ab universis Æthelstanus* Halꝼkeneᵹ *(quod est, Semirex) dicebatur.* Floruit circiter An. 930.

Æthlwoldus filius primogenitus dicti Æthelstani, Ducatum patris unà cum Magistratu videtur obtinuisse: nam in libro Ramesiensi, Sect. 3. *Aldermannus* utiq; nuncupatus est.

Ailwinus quartus filius ejusdem Æthelstani, Dux Estangliæ: patri clariùs successit cum in dignitatis, tum in magistratus amplitudine. Sub Eadgaro enim Rege *Aldermannus totius Angliæ* (id est *Justitiarius*) emicuit: ut aliquando erat perspicuum ex epitaphio suo in cœnobio Ramesiensi, cujus ipse fundamenta posuit circa An.Dom.973. Vide epitaphium supra in verbo *Aldermannus.* Judiciis autem & justitiæ administrandæ eum præfuisse, ex hoc intelligas, quod Libro Ramesiæ Sect.49. occurrit in lite quadam de prædiis, *Cui foro Ailwinus Aldermannus, & Ædricus Regis Præpositus judices præsidebant.*

Stir, sub Hardicnuto Rege qui obiit An. 1042. *Major domus* fuit: & hoc siquidem nomine aliàs *Capitalis Regni Justitiarius* seu *Magnus Senescallus*, aliàs *Senescallus Hospitii Regis*, intelligitur. Dubius nihil assero: sic autem Florentius Wigornensis (& hunc sequutus Hovedenus) in Anno 1040. Rex Hardecanutus *Alfricum Eboracensem Archiepiscopum, Godwinum Comitem, Stir Majorem domus, Edricum dispensatorem, Throndsuum carnificem, & alios magnæ dignitatis viros, Londinum misit.*

Heraldus (filius Godwini) qui solium Regni invadens, à Gulielmo 1. victus & ejectus est: sub Edouardo Confessore, *Senescallus* seu *Justitiarius Angliæ* fuit. Sic enim Breviarium Abbatiæ de Bello. *Heraldus filius Godwini, Senescallus Regis* (divi Edouardi) *vir in Anglia potentissimus, vel à Rege missus, vel proprio pulsus instinctu, transfretare volens in Normanniam, &c.* Florentius Wigornensis in An. 1066. hunc *Subregulum* vocat, quod sub Rege (uti *Angliæ Justitiarius*) omnia moderabatur. Ingulpho, pag. 900. Major domus Regiæ.

Capitales Angliæ Justitiarii sub Regibus Anglo-Normannis, & eorum successoribus.

Gulielmus fil. Osberni (quibusdam *Osberti*) ab Odorico Vital. in An. 1070. *Dapifer Normanniæ*; Breviario Abbatiæ de Bello, *Senescallus Ducis*; & in MS. de magnatibus Angliæ, *Marescallus Gulielmi Conquestoris*, appellatur. Pater ejus, cui in officio videtur successisse; à Gemiticense lib.6. ca. 2. *Procurator principalis domus* (Ducis) nuncupatus est: & quem ipse apud Anglos in officio præcessit, Odo Baiocensis Episcopus, *Princeps palatii* ab Ingulpho dicitur, aliis *Custos Regni, Vicedominus Angliæ*, atq; *Angliæ Justitiarius.* Magna certè nominum varietas, sed quæ olim aliquando cum nonnullis aliis, ex Authorum prævaricatione, in eundem competebant magistratum, ut in his sparsim vocibus deprehenderis. Qualecunq; autem in Normannia munus iste Gulielmus exercuerat, idem apud Anglos sub recenti adhuc Normannorum imperio retinuisse, non malè opinemur. Ait etiam Stowus in An. 1082. Odonem Episcopum Baiocensem, extitisse *Vicedominum Angliæ* post mortem Gulielmi filii Osberni: quem ideo priùs fuisse *Vicedominum* innuit, hoc est (ut ex Ingulpho declaravimus) *Justitiarium.* Refert præterea idem Stowus in An. 1082. Gulielmum Conquestorem Normanniam proficiscentem, Regni sui anno 1. Odonem istum & Gulielmum filium Osberni, *Gardianos Angliæ* constituisse: quos Walsingamius *Custodes Regni* nuncupat, vulgo *Justitiarios.*

[Margin: 1 Guliel. 1.]

[Margin: Sed *Vicedominus* etiam Senescallum significat. Quære.]

Hunc igitur Gulielmum, primus censeo à Conquestu *Justitiarium Angliæ*; munerisq; arrabonem secum è Normannia duxisse: sed in Regni postea administratione, collegam recepisse Episcopum Baiocensem. Acerrimus autem Anglorum hostis fuit, & qui Normanniæ Ducem præ aliis omnibus, ad invasionem Angliæ excitavit, funestoq; illo Hastingense prælio (ut testatur dictum Breviarium) tertiam aciem victricem duxit. *Ipse quoque cum Willielmo Duce* (verba sunt Gemiticensis) *Anglos maximè perdomuit, & Comitatum Herfordiæ*

[Margin: Pro *Heref.*]

diæ cum magna parte Regni, ſenſu & viribus obtinuit: lib. 6. ca. 25. ubi plura.

1 Guliel. 1. *Odo* Epiſcopus Baiocenſis conſtitutus eſt à fratre ſuo Gulielmo 1. & *Juſtitiarius Angliæ*, & ejuſdem *Cuſtos* ſeu *Gardianus*. Quouſq; autem duravit in officio, mihi non conſtat. Ejectus videtur & conjectus unà in carcerem, novas moliens in fratrem machinationes, Anno juxta Mat. Pariſ. 1079, (id eſt, Regis Gulielmi 12. ſeu 13.) nec niſi à morituro Rege deinceps liberatur. In ſeculari ejus functione, non ſolùm rem exercuit judiciariam: ſed bellis utiq; aſſuefactus exercitum Randulphi Comitis Eſtangliæ, ſuorumq; confœderatorum, profligavit: & in ultione necis Walteri Dunelmenſis Epiſcopi, Northumbriam latè circa Annum 1076. populatus eſt. Hunc Ingulphus Saxo (Francorum more) non *Juſtitiarium*, ſed *Principem palatii* vocat, ejuſq; potentiam ſic enarrat. *Inveniens ibidem venerabiles dominos meos, Archiepiſcopum Lanfrancum, & dominum Odonem Epiſcopum Baiocenſem fratrem uterinum domini Regis, ipſumque Cantuariæ Comitem, & Principem palatii (quorum nutu & conſilio tam Rex ipſe, quam regnum ejus univerſum in omni negotio regebatur) cauſam —— expoſui.*

Guliel. 1. *Ricardus de Benefactus*, filius Giſleberti Comitis: ſub Gulielmo 1. dicitur fuiſſe *Capitalis Angliæ Juſtitiarius*, Odone forſitan jam depoſito.

1 Guliel. 2. *Odo* Baiocenſis Epiſcopus reſtitutus videtur ſub initio Gulielmi junioris; ſic enim Mat. Weſtmonaſterienſ. in Anno 1088. *Affuerunt* (coronationi Gulielmi junioris) *Lanfrancus Archiepiſcopus* —— *& Odo Baiocenſis, Juſtitiarius totius Angliæ, Et princeps totius Angliæ*, inquit Huntingt. in initio Gul. 1. pa. 371. Bello autem protinus ciente, ut depoſito Gulielmo, Robertum Ducem Normanniæ in ſolio collocaret: Gulielmus, Dunelmenſem Epiſcopum *Juſtitiarium* conſtituit, ut Mat. Paris in An. 1088. commemoravit.

Guliel. 2. *Ranulfus Flambard* 8. Ep. Dunelm. an. 13 Guil. 2. totius Regni Procurator (inquit Mal.) effectus, *Godw.* in vit. pa. 110.

Guliel. 2. *Gulielmus de S. Carileſo* Epiſcopus Dunelmenſis. Pluribus hunc enarravit Guliel. Malmesbur. inter Lindisfarnenſes, &c. Epiſcopos. *Monachos Dunelmo poſuit: potens in ſeculo, & oris volubilitate promptus, maximus ſub Willielmo Rege juniore, quapropter & amicorum cohorti additus, & Angliæ Prælatus non permanſit in gratia. Quippe nullis Principis dictis vel factis contra eum exiſtentibus, ab amicitia deſcivit, in perfidia Odonis Baiocenſis & cæterorum ſe immiſcens. Quapropter victis partibus ab Anglia fugatus, poſt 2 annos, indulgentiâ Principis rediit &c.* Dicit, *Angliæ Prælatus*, quod eſt, *Juſtitiarius* factus. Expreſſiùs enim Mat. Paris in Anno 1088. *Willielmus etiam Dunelmenſis Epiſcopus, quem Rex Willielmus Juſtitiarium fecerat, horum perfidiæ ſuffragabatur.*

Radulphus Baſſet ſub Gulielmo 2. ſucceſſiſſe dicitur Dunelmenſi Epiſcopo: Odericus referat *R. Baſſet* Juſtitiarii poteſtate functum. Guliel. 2.

Hugo de Bocland. Charta libertatum *Angliæ* ab Henrico 1. conceſſarum ſub An. 1100. *Henricus Dei gratia Rex Angliæ, Hugoni de Bocland Juſtitiario Angliæ, & omnibus fidelibus ſuis tam Francis quàm Anglis in Herefordſyre, ſalutem.* Miror qui fit ut duo tam diverſa apud Pariſium extent hujus Chartæ exemplaria. Aliud enim legit —— *Hugoni de Bocland Vicecomiti, & omnibus fidelibus ſ. t. F. q. A. in Herfordſire ſalutem.* Multùm differunt *Juſtitiarius Angliæ*, & *Vicecomes*: aliquando tamen reperiuntur antiquè in eodem. Sic enim Hugo Bardulphus *Juſtitiarius Angliæ* Vicecomes Eboraci ſub an. 1. Ricardi 1. & Hubertus de Burgo *Juſtitiarius Angliæ*, & Vicecomes Norfolciæ, & Suffolciæ, an. 17 *Regis Johannis.* Habetur etiam inter Antiquitates Britannicæ Eccleſiæ, Breve quoddam Saxonicum ejuſdem Regis, de admittendis immunitatibus Cantuarienſis Archiepiſcopi in civitate Londino, eidem Hugoni primitus directum, viz. h. ſÆnᵹlelanꝺeꞅ kininᵹ. ᵹꞃeꞇ huᵹe ꝺe Boclanꝺ ⁊ ƿ. Bainaꞃꝺ ⁊ ealle mine ƿicnæꞃeꞅ on Lunꝺene, &c. *Henricus Rex Angliæ Hugoni de Bocland, & Gulielmo Bainard, & omnibus miniſtris meis in London.* 1 Hen. 1.

Rogerus Epiſcopus Sarisburienſis, qui ſæpè ſub Henr. 1. & Rege Stephano, Cancellarius fuit, *Juſtitiarius* etiam Angliæ ab Henrico 1. conſtitutus eſt. Sic enim liber Rameſienſis Sect. 279. *Notificari vobis inſuper utile duximus, diratiocinium hujus terræ, &c. fieri juſſione Henrici Regis Angliæ* —— *& juſſione Epiſcopi Saresburiæ, qui Juſtitiarius fuit totius Angliæ.* Hunting. in An. 23. H. 1. pa. 382. *Rogerus Salesbur. Juſtitiar. fuit totius Angliæ, & ſecundus à Rege.* Erat & *Regni Cuſtos*, nam ſic etiam Malmesburienſis de regibus lib. 5. *Rex Henricus totius Regni moderamen illius delegavit juſtitiæ, ſive ipſe adeſſet Angliæ, ſive moraretur Normanniæ.* —— *plerunque* (autem) *triennio, nonnunquam quadrennio & eo amplius, in Normannia moratus.* Fuit hic præterea, unus Epiſcoporum quos captivos detinuit Rex Stephanus, captionemq; (ut mox videbis) defendit Albericus de Ver. obiit. 4. Dec. An. 1139. id eſt, prima die anni 5 Regis Stephani. Hen. 1.

Albericus de Ver, Comes de Guiſnes, Camerarius Angliæ, & Portgravius; (ut perhibetur) Londini, pater Alberici primi Comitis Steph.

Oxonii, Angliæ ponitur *Justitiarius*: sed an rectè (ut quidam volunt) sub Henrico 1. prædictumq; Rogerum antecedens, incertus sum. Vir autem fuit in jurisprudentia argutissimus, de quo sic Parisius in an. 1139. id est 4 Stephani. *Wintoniensis Episcopus ad Concilium Wintoniense Stephanum Regem fratrem suum vocari fecit, qui Comitem Albericum de Ver, in causarum varietatibus exercitatum, misit ad Concilium de captione dictorum Episcoporum, super qua erat impetitus, se sic de jure facere posse allegantem, & factum Regis defendentem*, Florilegus in An. 1140. *Idibus* (inquit) *Maii Albericus de Veer in London occiditur*: & ibi in rubrica dicitur, *Albericus Comes de Veer, &c.* Sed M. Parisius (à quo hæc videtur sumpsisse Florilegus) ait: *Idibus Maii Albericus de Ver Londonensis occiditur.* Quære igitur si non duo fuerint *Alberici*, & an Comes & Portgravius idem essent.

18 Steph. *Henricus* Dux Normanniæ, Comes Andagaviæ & Pictaviæ, constitutus est *Justitiarius Angl.* cum prius à R. Stephano adopatatus esset tam in filium quàm in successorem, omniaq; Regni negotia per eum terminabantur. Hoved. in An. 1153. pag. 490.

7 Hen. 2. *Henricus*, Regis Henrici 2. primogenitus. qui & postea fui Rex Henricus junior, constitutus est (ne dum septennis) aut cum Theobaldo Archiepiscopo Cantuariæ, aut post interitum ejus (Rege in Normanniam Galliasq; transmigrante) *Justitiarius Angliæ tutelaris.* licèt ipse esset sub tutela. Habetur rei exemplum apud Flodoardum Hist. Rem. lib. 4. ca. 20. ubi Hugo filius Hereberti Comitis, admodum parvulus, qui nec adhuc quinquennii tempus explesse videbatur, Remensis fit Archiepiscopus; populo, Clero, Rege, Papa etiam Johanne (pro singulorum jure) rem firmantibus: sed functionis executione alteri interea delegata. Oratio Thomæ Becketti Cantuar. Archiepisc. apud Papam habita—— *ad Archiepiscopatum, à filio Regis primogenito & Justitiario Regni, ab omni ratiocino & obligatione liber, fui Episcopus assignatus.* De Theobaldo verò sic Godwinus in vita ejus. Rex Hen. 2. in Normannia degens—— *magnopere se vereri dicit, ne Theobaldo jam mortuo cui Regni tutelam discedens commiserat, turbarum inde occasio aliqua oriretur.*

8 Hen. 2. *Robertus de Bello monte* Comes Leicestriæ Quando iniit officium, non invenio: sed An. 1162. (inquit Mat. Paris) *sopita est discordia, &c. inter Ecclesiam Lincolniensem & Cœnobium beati Abani —— in præsentia Regis Henrici 2. & Archiepiscoporum &c. præsente etiam Roberto Comite Legecestrense Justitiario Angliæ cum Comitibus, Baronibus &c.* De excessu ejus Rogerus Hoveden. *Anno gratiæ 1168. qui erat annus 14 Regni Regis Henrici filii Matildis Imperatricis,—— obiit Robertus Comes Leicestriæ, summus Angliæ Justitiarius.*

Ricardus de Lucie, prælio vicit Comitem Leicestriæ: Cœnobiumq; Anno Dom. 1179. in honorem Thomæ martyris apud Westwood in Roffensi diœcesi construens, *Justitiarii* renuntiavit officio, & Canonicus ibidem factus, mense Julio sequenti, diem obiit. Stowus, Florilegus, & Chron. majora in dicto Anno. Reperio in quodam MS. hanc notam: *Anno 24 Henr. 2. Ric. de Lucy cheife Justice pur si firme pay 7000. marks.* Quære. V. Hov. pa. 590. 19 Hen. 2.

Ranulphus de Glanvilla. Hoved. in Hen. 2. *Eodem anno (1380) Henricus Rex Angl. pater, constituit Ranulphum de Glanvilla summum Justitiarium Angliæ, cujus sapientia conditæ sunt leges subscriptæ quas Anglicanas vocamus.* Recitat verò leges Guil. 1. & Ed. Confes. tanquam antea non susceptas. Hic cùm ad suam usq; ætatem, (instar rhetrarum Lycurgi) ἄγραφ@, id est, non scripta mansisset, maxima pars Juris nostri: omnium primus ἔγγραφον reddere aggressus est, Composito illius argumenti libro quodam, cui in antiquis MSS. iste titulus: *Tractatus de legibus & consuetudinibus Regni Angliæ, tempore Regis Henrici 2. compositus, justitiæ gubernacula tenente illustri viro Ranulpho de Glanvilla, Juris Regni & antiquarum consuetudinum eo tempore peritissimo, &c.* Exutus autem est officio *Justitiarii* anno 1 Ricardi 1. (quod mox hîc videris in illius successore) & deinde profectus in Terram sanctam, in obsidione Acon mortuus est An. 1190. ut retulit Hovedenus. Quæ de eo tradit Balæus, missum scil. fuisse ab Henrico Rege cum magna armatorum manu ad Damiatam Ægypti urbem Anno 1218. obsidendam, & in eo bello miris omnium laudibus celebratum fuisse: ad Ranulphum Comitem Cestriæ omnino spectant, multo recentiorem, ab Henrico 3. (non 2) missum. 26 Hen. 2.

Justitiarius

Justitiarius Angliæ Borealis.

1 Ric. 1. *Hugo de Pusaz*, al. *Pusac*, Stephani Regis è sorore nepos, Episcopus Dunelmens. & pro tempore, Comes Northumbriæ, magna vi pecuniæ à Ricardo Rege Hierosolymis profecturo cauponatæ. Deposito Ranulpho de Glanvilla, mercatus est etiam *Justitiariam Angliæ* ab eodem Rege, mille marcis argenti, seu (ut alii volunt) libris: neutrâ tamen diu fungitur. Protinus enim Rex induxit Gulielmum Episcopum Eliensem, ut hic Australis Angliæ *Justitiarius* existeret: Hugo tantummodo Borealis, qui decessit 3 Martii 1194. id est, 6 Ric. 1.

Justitiarius Angliæ Australis.

Gulielmus de Longocampo, Episcopus Eliens. & Cancellarius Regis: *Justitiarius* efficitur partium Regni australium:&(postulante à Clemente Papa, Rege)mox etiam Legatus Angliæ. Huic dignitatum congeriei, adjecit (velut Pelion Ossæ) Rex peregrinationem initurus, Regiæ vicariæ seu custodiæ Regni sublimitatem: quibus coadunatis omnibus, non vicarium Regis, sed ut ipsum Regem se exhibuit. Scisso itaq; in tumultus Regno, à confœderatis strenuè Baronibus Anno 1191. ut Mat.Paris(vel ut alii 1193.)Rege licentiam concedente, dejicitur. A Rege tamen ab Austriaca captivitate reverso; pristina familiaritate amplexus est,legatusq;ad Pontificem,in Pictavia moritur An.1197.De duobus istis *Justitiariis*, sic Mat. Paris in An. 1190. *Rex autem divisit Custodes Regni Angliæ, Hugonem Dunelmensem Episcopum, & Willielmum Eliensem Cancellarium suum, Hugonem Bardulphum, & Willielmum Brywere qui tenerent leges Angliæ & consuetudines rectas, & unicuique conquerenti rectam justitiam exhiberent. Sed inter cæteros præeminebant Hugo Dunelmensis & Willielmus Eliensis Episcopi, quorum Episcopus Dunelmensis habuit Justitiariam à magno flumine usque ad Scoticum mare: Willielmus verò Eliensis obtinuit Justitiariam à flumine prædicto ad plagam Australem, usque ad mare Gallicanum, cum sigillo Regis & Turri Londoniensi. Quod Hugo Dunelmensis Episcopus nimis molestè ferebat, tunc primò intelligens, quod Rex illum Justitiarium fecerat non zelo justitiæ, sed ut pecuniam (ut prædictum est) ab eo extorqueret.* 1 Ric. 1.

Hovedenus verò in An. 1189. istos *Regni Custodes* aliter recenset. *In eodem* (inquit) *Concilio dominus Rex constituit Hugonem Dunelmensem Episcopum, & Willielmum Comitem Albemarliæ, summos Justitiarios Angliæ; & associavit eis in regimine Regni Willielmum Marescallum, & Gaufridum filium Petri, & Willielmum Bruvere, & Robertum de* **Whitefeld**, *& Rogerum filium Remfridi.*

10 Oct. 1191. ....Rothomagensis Archiep.deposito Wil. Eliensi Episc. à Baronibus in absentiâ Regis constituitur *Justitiarius Angliæ*, V. *Hoved.* An.1191,pag.701, 702.

6 Ric. 1. *Hubertus Walter*, natus in **Westdearham** villula Norfolciæ,sub Ranulpho de Glanvilla enutritus est, & pro salute animæ ejusdem aliorumq; sui ipsius benefactorum, Cœnobium illic aliquando fundavit. Archiepiscopus Cantuariæ, Cancellarius Regis, Legatus Papæ, & sub An. 1194. (exacto jam Episcopo Eliensi) *Justitiarius Angliæ* constitutus est. Hoc autem ægrè ferens Papa deinceps Innocentius 3. Regi præcipit, *quatenus statim visis literis sub pœna Interdicti, præfatum Archiepiscopum ab officio Justitiarii removeret: præcipuè cum non liceat Episcopis negotiis secularibus se implicare. Amoto igitur Archiepiscopo, Rex Ricardus loco ipsius Gaufridum filium Petri surrogavit.* Mat. Paris in Anno 1198.id est,9 & 10. Ricard. 1.

9 Ric. 1. *Gaufridus filius Petri*(qui postea evasit Comes Essexiæ)constitutus est (ut præfatur) *Justitiarius Angliæ*: & migrante in Pictaviam Rege, *Custos Regni* etiam designatur, sed ascripto jam in consortium Petro Wintoniensi Episcopo. Mat.Par.in An. 1213. Secundus fuit è quatuor potentissimis magnatibus ad quos de coercenda insolentia Gulielmi Episcopi Eliensis supradicti, literas dedit Rex Ricardus 1. habeturq; tenor earum apud Parisium in An. 1191 propè finem: sed quid alibi de Gaufrido refert Parisius, item accipe. *Anno vero sub eodem* (id est, 1213. Regis Johannis 15.) Florilegus ait *prid. Idus Oct.* 1214. viz. R. Joh. 16. *Gaufridus filius Petri totius Angliæ Justitiarius, vir magnæ potestatis & authoritatis, in maximum Regni detrimentum, diem clausit extremum secunda die Octobris. Erat autem firmissima Regni columna; utpote vir generosus, legum peritus, thesauris, reditibus, & omnibus bonis instauratus, omnibus Angliæ Magnatibus sanguine vel amicitia confœderatus. Unde Rex ipsum præ omnibus mortalibus sine delectione formidabat: ipse enim lora regni gubernabat. Unde post ejus obitum, facta est Anglia quasi in tempestate navis sine gubernaculo.* Accepto verò de morte ejus nuncio,Rex cachinnando dixit (ut ibidem postea) *Per pedes Domini nunc primò sum Rex & dominus Angliæ, &c.*

Godwinus in vitâ *Jo. Gray* Norwicens. Episc. pag. 484.ait eum in jure nostro municipali peritissimum fuisse, ideoq; summum *Angliæ Justitiarium* constitutum esse, operâ Joh. R.

15 Joh R. *Petrus de Rupibus* Eques auratus Pictaviæ, precibu Regis Johannis, sed collatis unà liberalit r magnis xeniis(loquor cum Parisio) Romæ onsecratus est Wintoniensis Episcopus: & transeunte (ut supra diximus) Rege Johanne in Pictaviam anno Regni 15.ab eodem collega ascribitur Gaufrido filio Petri in Regni administratione. Brevi autem mortuo Gaufrido, solus hoc gavisus est munere, cum totius *Angliæ Justitiaria*, ut ex ipso videas diplomate. *Rex Archiepiscopo &c. Constituimus Justitiarium nostrum Angliæ P. Winton Episcopum quamdiu nobis placuerit ad custodiendum loco nostro terram nostram Angliæ, & pacem Regni nostri. Ideo vobis mandamus quòd ei tanquam Justic. nostro Angliæ intendentes sitis & respondentes. Dat. &c.* Diu non duravit in officio: prudens autem & potens, Anno 1219.id est,4 Henrici 3.ephebo adhuc Regi tutor datur: exactoq; munere, Terram sanctam Cruce-signatus proficiscitur. Multa illic ejus auspiciis gesta sunt fœliciter: reversusq; sub quinquennio,Regi evasit, consultissimus: adeo ut aurem animumq; ejus utì solus occupans, non tantum consanguineos & familiares suos Pictavienses ad Regni provexerit magistratus: sed effecerit etiam ut Rex omnes (Parisium audis) *Naturales curiæ suæ ministros à suis removit officiis, & Pictavenses extraneos in eorum ministeriis surrogavit.* Graviùs interea accensi proceres, primùm ab Episcopis contendunt impetrantq; ut cum suis excommunicetur: demum à Rege (licèt maximè invito) ut unà omnes ab officiis ejiciantur alienigenæ: inter quos hic relegatus est, & Episcopatui demandatus. Postea accersitus à Gregorio 9.Romam perrexit, exercitui ejus contra Romanos præficiendus: & regressus demum animam exhalavit Farnhamiæ, 5. Idus Junii, 1238. Quantæ authoritatis fuit cùm apud Fredericum Imp.in negotio Terræ sanctæ administrando, tum in pace inter ipsum Fredericum & Gregorium 9.promovenda; & quæ in aliis gessit digna memoratu, dicat tibi Parisius in anno jam citato & præcedentibus.

Charta Regia officium conferens inter Pat. 15 Jo. Par. 2. mem. 3.

17. Joh. R. *Hubertus de Burgo*, anno 3. Regis Johannis fuit ejus Camerarius, & ex ejusdem concessione castrum Doveriæ accepit custodiendum. Annis item ejusdem * 16. & || 18. Angliæ floruit *Justitiarius*:& sub excessu Regis Johannis & ingressu Henrici 3.castrum Doveriæ nobilissimè defendit versus Ludovicum Gallum. Erat etiam Pictaviæ Senescallus, multisq; deinceps muneribus ab Henrico 3. cumulatus, ut in secunda ejus *Justitiaria* mox videbitur: sed (quod fortè miraberis) uno eodemq; tempore fuit *Justitiarius Angliæ* & Vicecomes Norfolciæ & Suffolciæ.

*Patentt.par. 2. mem. 16.
||Pat.mem. 1.
Fines 17. Jo. mem. 22.

Simon de Pateshulle. Quo hic loco inserendus sit incertus sum. Sic autem Mat.Paris in An. 1239. *Rex* [Henricus 3.] *consilio fretus saniori, Hugonem de Pateshulle clericum, filium videlicet Simonis de Pateshulle qui quandoque habenas moderabatur totius Angliæ Justitiarii, virum fidelem & honestum, loco prædictorum quamvis renitentem surrogavit*

Gulielmus Comes Penbrochiæ,magnus Regis Marescallus, ineunti regnum Henrico 3. decennali puero, tutor designatur; vel ut verbis utar Parisiensis in Anno 1217. *Regis custos & regni* constitutus est: Fuit pariter *Angliæ Justitiarius* ut supra videas inter criminationes Huberto de Burgo impositas. Multa in historiis nostris egregia referuntur de isto heroe, omnium autem instar illud ponam quod in Epitaphio ejus apud Parisium & alios perhibetur. 1 Hen. 3.

Sum quem Saturnum sibi sensit Hibernia, Solem Anglia, Mercurium Normannia, Gallia Martem.

Fuit quippe Hibernicorum edomitor, Anglorum gloria,rei Normannicæ insignis procurator, ejectoq; unà cum suis Ludovico Gallo, patriæ Liberator victoriosus. Obiit sub Natale Domini 1219. scil. 4. Henrici 3. & honorificè sepelitur in medio Ecclesiæ Novi templi Londoniensis: succeduntque (ut videtur) in *Justitiaria* potestate Hubertus de Burgo; & in tutelari, Wintoniensis Episcopus.

Hubertus de Burgò iterum *Justitiarius.* Opinarer eum mansisse in hoc officio à prima ipsius sub Johanne Rege institutione, Gulielmumq; Comitem Penbrochiæ custodiam Regni & Regis seorsum obtinuisse à *Justitiariâ*: nisi in dictis criminationibus adversus ipsum Hubertum, deprehendissem Comitem Penbrochiæ appellari *Justitiarium*, & Hubertum postulari ad rationem illius officii tantùm à morte dicti Comitis & non superiùs. His adducor ut secundò eum egisse censeam *Justitiarium.* Quoad alias amplitudines in priori ejus *Justitiaria* non memoratas,An.1221. Margaretam sororem Regis Scotiæ duxit in uxorem: & An. 1227.(id est,11.Henr.3.) gladio cinctus est Comitatus Cantii: & 27. April. anno 12.Hen. 3. Rex ei concessit custodiam castrorum Doveriæ, & Montis Gomerici usq;dum viveret possidendam: & sequenti anno, turris Londoniensis, castri de Odiham,castri de Windesor,forestæ adjacentis,&c. Institutus est præterea *Justiciarius* Hiberniæ ad terminum vitæ: reperiturq; Protoforestarius Angliæ, quod supra ostendimus: & (ut habet Lambardus)Custos quinq; portuum. Multa benè in re judiciaria, multa strenuè in militia gessit; graviùs tamen in complurimis delinquenti, excutiuntur fortunæ omnes, & per urbem à Præcone evocantur quoquot de illata ab eodem injustitia quererentur. Mat. Paris in An. 1232. id est, 15 Hen. 3. *Per idem tempus Rex* —— *Hubertum de Burgo* 4 Hen. 3.

Justitiarius Angliæ & Hiberniæ, pluribus fruitur officiis.

Protojustitiarium regni ab officio suo, licèt chartam (ut dicitur) haberet Balliviæ suæ perpetuandæ, amovit: & Stephanum de Segrave solùm nomine militem, subrogavit 4 Cal. Aug.

16 Hen. 3. *Stephanus de Segrave Miles*, successit (ut in novissimis vides) Huberto de Burgo. Vir flexibilis & improvidus; de thesauro Regis malè expenso, de custodiis nobilium pupillorum, de Eschaetis cæterisq; ad coronam spectantibus; & in genere de officio *Justitiarii* malè administrato, maloq; consilio Regi impenso, reus agitur & officio abdicatur Anno 1234. id est, 18 vel 19. Henr. 3. De hoc præterea Mat. Paris in An. 1241. *Eodemque tempore, viz. Idus Novemb. obiit Stephanus de*
26 H. 3. *Segrave —— In Juventute sua de clerico factus Miles, licet de humili genere oriundus, strenuitate sua ultimis diebus adeo ditatus & exaltatus est, ut inter primos Regni reputatus, pro Justitiario habitus est; & omnia fere Regni negotia pro libitu disposuit, sed semper plus sui amicus quam Reipub. &c.*

19 Hen. 3. *Hugo de Pateshulle* Clericus, ejectis Stephano Segrave *Angliæ Justitiario*, & Petro de Rivallis Regis Thesaurario, utriusq; officio donatus est ab Hen. 3. Mat. Paris in An. 1234. *Rex autem fretus consilio saniori, Hugonem de Pateshulle clericum, filium viz. Simonis de Pateshulle, qui quandoque habenas moderabatur totius Regni Justitiarii, virum fidelem & honestum, loco prædictorum* (scil. Stephani & Petri) *quamvis renitentem surrogavit. Administraverat enim idem Hugo officium Scaccarii antea laudabiliter, &c.* Electus est An. 1239. Cestriæ (i. hodie Coventriæ & Lichfeldiæ) Episcopus, & diem obiit (ætate adhuc integra) 7 Dec. 1243. Sunt & qui eum referunt fuisse Cancellarium. Quære.

19 Hen. 3. *Gilebertus de Segrave* nominatur in hoc anno *Justitiarius Angliæ*, ego verò nihil de eo reperi.

34 Hen. 3. *Philippus Lovel* clericus, sub hoc etiam tempore perhibetur *Justitiarius Angliæ*, nullo mihi in historiis occurrente testimonio. Regis autem Thesaurarius fuit & inter potiores Consiliarios; sed cum deprehensus esset forestas Regis gravissimè labefactasse; judicio Baronum ejicitur ex officio an. 1258. & sequenti Anno præ mentis amaritudine diem obiit. Mat. Paris.

.. Hen. 3. *Johannes Mansel* clericus, Præpositus Beverlaci, Custos aliquando magni sigilli Angliæ, & Henrico 3. diu intimus à consiliis. Promovetur ab eodem Henrico in *Justitiarium Angliæ*: & electus est in numerum 12. Parium qui libertates Regni in Parlamento Oxoniensi promulgatas, tuerentur: sed exutus tum à Baronibus officio *Justitiarii*, & Hugo Bigod (ut in proximis videas) surrogatus. *Justitiarius* agens accerrimè animadvertit in Civitatis Londoniensis magistratus: Prætorem (quem Majorem vocant) Vicecomites & Camerarium officio ejecit, regimenq; urbis Constabulario Turris ibidem tradidit, uti pluribus retulit Fabianus in An. 1257. *In armis strenuus & animo imperterritus* (inquit Mat. Clericus immensæ opulentiæ.
Paris in An. 1243. ubi virtutis ejus specimen habes,) In cura animarum minimè sollicitus: cum tamen *multarum in Anglia rector Ecclesiarum, seu potiùs* (inquit Westmonasteriensis) In anno 1263.
incubator esset: *redditumque quorum non erat numerus possessor magnificus, ita quod ditior clericus non videretur in orbe, Episcopali putà dignitate minimè insignitus.* Parisius numerat In anno 1253.
annuum ejus reditum ad 4000 marcas. Obiit An. 1265. ut in eodem Florilegus.

Hugo Bigod frater Rogeri Comitis Nor- 42 Hen. 3.
folciæ & Marescalli Angliæ, in Oxoniensi parlamento sub festo S. Barnabæ Apost. an. 1258. constitutus est à Baronibus *Angliæ Justitiarius. Nobiles* (inquit Mat. Par.) *firmiùs confœderati, constituerunt sibi Justitiarium, virum de terra Anglorum naturalem & ingenuum, Militem illustrem, & legum terræ peritum, Hugonem Bigod fratrem Comitis Marescalli, qui officium Justitiariæ strenuè peragens, nullatenus permittat jus Regni vacillare.* An. 1259. (id est, 43 Hen. 3.) Ricardum de Gray Constabularium Castri Doveriæ & Custodem Quinq; Portuum, officio ejecit, quod sub Regis licentia, Baronibus inconsultis, Legatum Papæ Angliam permisisset ingredi: idemq; officium ipsimet retinuit exequendum. Associatis sibi Rogero de Turkeby & Gilberto de Preston (viris utiq; integris & in Legum scientia peritissimis) Angliam de Comitatu in Comitatum circuit, omnibus justitiam lance æquissima distribuens: vultu nec motus pauperum, nec potentum flaccidus supercilio. Rege etiam in Galliam discedente, Anno 1260. Regni habenas cum tribus aliis accepit moderandas. Sed eodem anno (juxta Mat. Westm.) cessit officio, successorem designante Parlamento, Dispenserium. Anno deinceps 1264. signa Regis in Lewensi prælio secutus, cum multis aliis Baronibus fugam iniit.

Hugo Dispenserius seu *Dispensator*, in Par- 44 Hen. 3.
lamento Anno 1260. id est 44. & 45. Hen. 3. (Hugonis Bigoti (ut habet Florilegus) declaratus est successor ad sequentem annum (annua enim jam esse voluerunt Barones suprema Regni officia, scil. *Capitalis Justitiarii*, Cancellarii, & Thesaurarii) Ad festum autem Suprema regni officia, annua.
Pentecostes An. 1261. *Rex vocatis ad se Justitiario & Cancellario nuper institutis à Baronibus, sigillum suum sibi reddi, & rotulos de Justitiaria, sibi mandavit restitui. Quibus respondentibus se nullatenus hoc facere, sine Baronum unà cum Rege, assensu & voluntate: confestim Rex commotus, Baronagio inconsulto, dominum Walterum de Merton sibi præfecit*

Can-

Cancellarium, & dominum Philippum Basset, Capitalem sibi & regno Justitiarium. Sic Westmonasteriensis. Stowus verò & Chronica nostra majora, non animadvertentes Philippum Basset signa Regis usquequaq; secutum esse, Dispensatorem verò Baronum, & sub eisdem occubuisse Eveshamiæ: hunc à Rege *Justitiarium*, illum à Baronibus, è contrario referunt designatum.

45 Hen. 3. *Philippus Basset*, exuto ut prædicitur Dispensério, constitutus est à Rege *Justitiarius*, secundum Westmonasteriensem, sub festo Pentecostes Anno 1261. secundum alios, 13 Aug. anno 43 Hen. 3. id est, gratiæ 1259. & secundum Risħanger Monachum, Anno Dom. 1262. Discordiam hanc (ut in aliis frequentissimam) componant alii. Vir in acie pugnacissimus, partes Regias strenuè semper tuebatur, captusq; est cum Rege in Lewensi prælio, sed inter omnes commilitones suos *prior jure nominandus, qui præ cæteris eo die cum Rege existentibus, in ictibus dandis & recipiendis gloriam* [inquit Florilegus] *promeruit.* A Baronibus autem nec hic acceptus est pro *Justitiario Angliæ*, nec à Rege postea Dispensator: titulo tamen usus est uterq; Dispensatorem enim Eveshamiæ occumbentem, An. 1265. [Regis 49.] *Justitiarium Angliæ* vocat Westmonasteriensis: sed fracta illic re Baronum, dignitatem citra controversiam Bassetus reportavit, excessitq; è vivis An. 1271. i. penultimo Hen. 3. nec successit in hanc classem alius [quod sciam] *Justitiarius Angliæ*, nisi de Hugone Bigod fuerit ambigendum.

Finis supremorum *Justitiarior. Angliæ.*

Capitales Justitiarii Banci (i. Tribunalis) Regii, sive superioris: aliàs ad placita criminalia, seu coram Rege tenenda.

1 Ed. 1. In rotulis istius anni, *Placita* dicuntur teneri *coram Locum tenentibus domini Regis apud Westm. in Octabis S. Trinitatis &c.* scil. Rege non reverso è Terra sancta, usq; 2 diem Aug. Regni sui 2. habenturque alia sub absentia Regis inscripta, *Placita coram Rege & Consilio, &c. & Placita coram Consilio Regis, &c.*

2 Ed. 1. *Radulphus de Hengham*, reverso jam Rege, de placitis cognoscit Termino S. Mich. sequenti, & inscribuntur, *Placita coram dno' Rege & Radulpho de Hengham & sociis suis, &c.* Hic diu floruit *Justitiarius* [sed..... Wimburno interposito sub annis 10 & 13.] Anno verò 1290. [i. 18 Edouardi 1.] deprehensis omnibus Angliæ *Justitiariis* de repetundis (præter Joh. de Metingham & Eliam de Bekingham, quos honoris ergo nominatos volui) judicio Parlamenti vindicatum est in alios atq; alios, carcere, exilio, & fortunarum omnium dispendio: in singulos mulctâ gravissimâ, & amissione officii, inter quos Radulphus iste ejectus, 7000. marcis crimen luit. Sepelitur in Ecclesia D. Pauli sub hoc epitaphio.

Per versus patet hos Anglorum quod jacet hic flos
Legum, qui tuta dictavit vera statuta.
Ex Hengham dictus Radulphus vir benedictus.

Vide Stowum & Walsinghamium in dicto anno, & plura de eo inter *Justitiarios Banci Communis.*

Gilbertus de Thornton. 18 Ed. 1.
Rob. Brabanzon Mil. 23 Ed. 1.
Will. Ing. Mil. const. in Febr. 9 Ed. 2.
Hen. le Scrope. Sedet Hil. 11. & Pas. 13. Ed. 2.
Hen. de Stanton (pri' Can. Scac.) con. 6 Jul. 17 Ed. 2.
Galf. le Scrope Sed. Trin. 17. 17 Ed. 2.
Will. Herle Ter. Hil. 1 Ed. 3.
Gal. le Scr. con. 21 Mar. Sed. Hil. & Pas. 3. 3 Ed. 3.
Rob. Maberthorp con. 1 Maii. Sedet Trin. 3 Ed. 3.
Hen. le Scrope con. 8 Oct. Sedet Pas. Trin. & Mic. 5 Ed. 3.
Gal. le Scrope Sed. Pas. 5. &c. 6 Ed. 3.
Ric. de Willughby Trin. 6. 7 Ed. 3.
G. le Scrope con. 8 Jan. Sedet Hil. 8. Mil. 8 Ed. 3.
Ric. Willughby con. 19 Mar. Sed. Pas. 8. & Trin. 8 Ed. 3.
Gal. le Scrope Pas. Tr. Mic. 9. & Trin. 11. 9 Ed. 3.
Ric. Willughby Mil. 12 Ed. 3.
Rob. Parning Mil. postea Cancel. Ang. 14
Wil. Scott Miles. 14
Wil. de Thorpe Miles. 20 Ed. 3.
Wil. de Shareshull Miles. 24 Ed. 3.
Hen. Grent Miles. 38 Ed. 3.
Jo. Knevet Mil. 29 Oct. post. Canc. an. 46. 43 Ed. 3.
Joh. Chavendish Mil. const. 15 Julii. 46 Ed. 3.

Rob. Tresilian Mil. 22. Jan. Hic in parlamento an. 11. R. 2. pendens plectitur, quòd decretum parlamenti præcedentis pro regni regimine, ad arbitrium Regis pronuntiasset revocabile, multaq; gessisset eidem contraria. Simile agitur judicio in reliquos *Justitiarios*, Robertum Belknap, Jo. Holt, Jo. Graie, Rob. Fulthorpe & Guliel. Burgh Milites: sed assiduis Reginæ procerumq; intercessionibus, vitæ funguntur beneficio, mulctatiq; fortunis omnibus in exilium relegantur. Solus inter impios mansi integer Gulielmus Skipwith Mil. clarus ideo apud posteros. 5 Ric. 2.

Wil. Clepton 6 Maii. 12 Ric. 1.

Wil. Gascoigne Mil. 15 Nov. Hic videtur fuisse Romanæ ille fortitudinis *Justitiarius*, qui pro tribunali sedens & per contumeliam à Principe Walliæ Regni successore lacessitus, ipsum non dubitavit custodiæ mancipare, donec apud patrem ejus de injuria satisfaceret. Deposito Regio supercilio paruit exemplo Princeps adolescens: & hoc Regi nuntiato, summas ille Deo gratias egit, quòd filium ei legi- 6 Hen. 4.

legibus obtemperantem, Judicem verò æquum adeo & magnanimum tribuisset.

1 Hen. 5. *Wil. Hankforde* Mil. 29 Mar.
2 Hen. 6. *Wil. Cheiny* Mil. 25 Jan.
17 Hen. 6. *Jo. Juyn*, (al. *June*) 20 Jan.
18 Hen. 6. *Jo. Hodye* Mil. 13 Apr.

20 Hen. 6. *Jo. Fortescu* Mil. 22 Jan. Notior in ore omnium nomine Cancellarii, quàm *Justitiarii*, diu tamen functus est hoc munere; illo, vix aliquando. Constitui enim videtur Cancellarius, non nisi à victo & exulante apud Scotos Rege Hen. 6. nec referri igitur in archiva Regia ejus institutio, sed cognosci maximè è libelli sui ipsius inscriptione.

1 Ed. 4. *Jo. Markham* Mil. 13 Maii. Stowus ait hunc exui officio an. 12 Ed. 4. quòd Thomam Cooke Eq. & Aldermannum Londoniens. anno Regis 7. celatæ tantum proditionis (*misprision* vocant) reum judicasset, non pro arbitrio Regis, perpetratæ.

6 Ed. 4. *Tho. Billinge* Mil. 23 Jan.
21 Ed. 4. *Wil. Husee* Mil. 21 Ed. 4. & 1 Ric. 3. obiit Ter. Trin. 10 Hen. 7.
Guido de Farefax Mil.
11 Hen. 7. *Jo. Fineux* Mil. Obiit Mic. 17 Hen. 8.
17 Hen. 8. *Jo. Fitzjames* T. Hil. Obiit 30 Hen. 8.
30 Hen. 8. *Edw. Montague* Mil. 22 Jan.
37 Hen. 8. *Ri. Lister* Mil. 9 Nov. Prius Cap. Baro. Scac.
6 Ed. 6. *Rog. Cholmely* Mil. 21 Maii, Prius Cap. Bar.
1 Mar. *Tho. Bromley* Mil. 8 Octob.
2 Mar. *Wil. Portman* Mil. 11 Jun.
4 Mar. *Edw. Saunders* Mil. 8 Maii.
1 Elizab. *Rob. Catlyn* Mil. 8 Mar.
16 Eliz. *Christ. Wray* Mil. T. Mic. & Obiit 8 Maii 34 Eliz.
34 Eliz. *Jo. Popham* Mil.
Jaco. *Tho. Fleming* Mil.
11 Jaco. *Ed. Coke* Mil. 25 Oct. Juris nostri Tribonianus.
14 Jaco. *Hen. Montague* Mil. 16 Nov.
18 Jaco. *Jaco. Lea* Mil. & Baronet 29 Jan.
22 Jaco. *Ran. Crewe* Mil. 26. Jan. & 29 Mar. 1 Carol.

Capitales Justitiarii Banci Comunis seu *inferioris*, hoc est, *ad Placita civilia, popularia*, seu *communia*.

1 Hen. 3. *Martin. de Pateshulle*. De hoc Florilegus in An. 1229. (i. 14 Hen. 3.) *Eodem anno obiit Martinus de Pateshulle, decanus S. Pauli London.* 18. *Cal. Decem. vir miræ prudentiæ, & legum Regni peritissimus.*
14 Hen. 3. *Tho. de Muleton.*
Hen. 3. *Rob. de Lexinton* Clericus. Florilegus in An. 1250. (viz. 34. Regis) *Eodem anno* 4. *Calend. Junii obiit Robertus de Lexingtona, domini Regis clericus & consiliarius spiritualis,* (al. *specialis*.) *qui in Justitiarii officio diu commorans, amplas sibi cumulavit possessiones, & Regis thesauros ampliavit.*

Rog. de Turkelby al. *Turkeby*. De hoc mentionem fecimus, pa. 332. col. 2. 34 Hen. 3.
Gilb. de Preston. Vide ibidem. 34 Hen. 3.
Martin de Littlebury.
Gil. de Preston.
Magist. Rog. de Seyton.
Tho. de Weyland. Cædis & flagitiorum conscius in exilium mittitur An. 18 Ed. 1. de quo supra vide in *Radulphus de Hengham* 3 Ed. 1.

Jo. de Mettingham, qui non abiit in concilio impiorum, ut ibidem. 18 Ed. 1.
Rad. de Hengham Mil. ejectus (ut ostendimus) è tribunali regio an. 18 Ed. 1. nunc demum sub resipiscendi fiducia huc ascribitur Judex primarius: associatis ei *Will. de Bereford, Will. Haward, Petro Mallore, Lamberto de Trickingham*, & *Hen. de Stanton*, ut liquet 6 Sept. 1 Ed. 2. inter Patt. par. 1. mem. 21. Obiisse autem fertur anno sequenti, i. 1309. Quære tamen an non citiùs hîc reperiatur sub Ed. 1. 1 Ed. 2.
Will. de Bereford Mil. floruit usque 20 Ed. 2. 2 Ed. 2.
Hen. de Stanton Clericus 20 Julii. 20 Ed. 2.
Will. de Herle 29 Jan. hîc constituitur Cap. Just. & *Hen. le Scrope* qui sub Ed. 2. fuit Cap. Just. Banci Regis & forest. ultra Trentam, nunc hîc constituitur secundus Just. 1 Mar. Pat. 1 Ed. 3. par. 1. m. 1. & 38. Rex etiam concessit *ei ultra antiquum feodum* 60 *marcarum per annum*, 240. *marcas singulis annis quamdiù in officio illo steterit*: 4 Feb. 1 Ed. 3. Pat. p. 1. m. 35. 1 Ed. 3.
Jo. de Stonere Sedet Mic. 4. 4 Ed. 3.
Will. de Herle Mil. 2. Mar. Sedet Pas. 9. 5 Ed. 3.
Jo. de Stoner Mil. Trin. 9. &c. 9 Ed. 3.
Rog. Hillary Mil. Hil. 14 finien. & 15 incip. 14 Ed. 3.
Jo. de Stoner Mil. Trin. &c. 16 Ed. 3.
Rog. de Hillary Mil. 20 Febr. 28 Ed. 3.
Rob. Thorpe Mil. 27 Jun. 30 Ed. 3.
Will. de Fincheden 14 Apr. 43 Ed. 3.
Rob. Belknap 10 Oct. 48 Ed. 3.
Rob. de Charleton 30 Jan. 11 Ric. 2.
Will. Thirning 15 Jan. Sedet 13 an. 19 Ric. 2.
Ric. Norton 26 Junii, Sedet 9. an. 1 Hen. 5.
Rob. Hunt.
Will. Babinton 5. Maii. Sedet 13 an. 1 Hen. 6.
Jo. Juyn 9 Feb. Prius cap. Baro, post. cap. Just. Ang. 14 Hen. 6.
Jo. Cotesmore 20 Januar. 17 Hen. 6.
Ric. Newton 17 Sept. Sedet 8 an. 18 Hen. 6.
Jo. Prisott Mil. Ter. Hil. Sed. 12 an. 27 Hen. 6.
Rob. Danby Mil. 11. Maii Sedet 11 an. 1 Ed. 4.
Tho. Bryan Mil. 29 Maii. Sed. 29 an. 11 Ed. 4.
Tho. Wode 28 Oct. 16 Hen. 7.
Tho. Frowick Mil. 30 Sept. Obiit 17 Oct. 1506. 18 Hen. 7.
Rob. Read Mil. Hil. Sed 12 an. 22 Hen. 7.
Jo. Ermely Mil. 27 Jan. 10 Hen. 8.
Rob. Brudnell Mil. Pas. Sed. 10 an. 12 Hen. 8.

Rob.

23 Hen. 8. *Rob. Norwich* Mil. Paſ. Sedet 3 an.
27 Hen. 8. *Jo. Baldwyn* Mil. Paſ. Sed. 10 an.
37 Hen. 8. *Ed. Montague* Mil. 7 Nov. Sed. 7 an.
1 Mar. *Ric. Morgan* Mil. 5 Sept.
2 Mar. *Rob. Broke* Mil. 8 Oct.
6 Mar. *Anth. Browne* Mil. 5 Oct. Sed. Hil 1 El.
1 Eliz. *Ja. Dier* Mil. 22 Jan.
24 Eliz. *Edm. Anderſon* Mil. 2 Maii.
3 Jaco. *Fran. Gaudy* Mil. Sed. T. Mic. tantùm.
4 Jaco. *Ed. Coke* Mil. 30 Jun.
11 Jaco. *Hen. Hobart* Mil. & Baronet. 26 Oct. Obiit 26 Dec. 1 Caroli, magna reipub. jactura.
1 Carol.

Capitales Barones Scaccarii: hoc eſt, *Summi Judices fiſcales.*

Ed. 1. *Adam de Stratton*, à Stowo, *Clericus quidam*: ſed ab Holinſhedo, *Capitalis Baro Scaccarii* perhibetur. In celebri illa *Juſtitiariorum* & forenſium caſtigatione anno 18 Edouardi 1. publicatis omnibus bonis ejus & prædiis temporalibus, ſpoliatur 34000 marcis numi veteris (i. hodierni ſupra 100000) & corona (quæ ferebatur) Regis Johannis, præter inſignem copiam monilium, vaſorum argenteorum, & rerum aliarum pretioſarum. Mihi autem de hoc quærenti, non innotuit *Capitalis Baro*, ſed tantùm Camerarius Scaccarii.

3 Ed. 3. *Jo. Stoner* admitti dicitur Cap. Baro Scac in Ter. S. Mic. 3. Ed. 3. ſed diploma conſtitutionis ejus datum gerit 22 Feb. ejuſd. anni Pat. 1. m. 34. & videtur fuiſſe aliquantiſper cap. Baro Scac. & cap. Juſt. Banci.

5 Ed. 2. *Rob. de Sadington* Ter. Paſ.
24 Ed. 3. *Gervaſ. de Wilford* Ter. Paſ.
35 Ed. 3. *Will. de Skipwith* Ter. Trinit.
40 Ed. 3. *Tho. de Ludlow* Ter. Mic.
48 Ed. 3. *Will. Tancke* Ter. Hilar.
50 Ed. 3. *Hen. Aſty* Ter. Mic.
4 Ric. 2. *Rob. de Pleſſington* Ter. Hilar.
7 Ric. 2. *John Cary* Ter. Trin. al. 10. Ric. 2.
11 Ric. 2. *Tho. Pinchbecke* Ter. Paſ.
1 Hen. 4. *Jo. Caſſie* Ter. Mich.
2 Hen. 4. *Jo. Cokeyn* Ter. Mic.
1 Hen. 5. *Will. Laſingby* Ter. Paſ.
7 Hen. 5. *Will. Babington* Ter. Mic.
7 Hen. 6. *Jo. Juyn* Ter. Mic.
14 Hen. 6. *Jo. Fraie* Ter. Hil.
26 Hen. 6. *Petr. Arderne* Serviens ad legem T. Paſ. 26. Hen. 6. & Ter. Paſ. 1 Ed. 4.
2 Ed. 4. *Ric. Illingworth* Ter. Hil.
11 Ed. 4. *Tho. Urſewike* Ter. Trin.
19 Ed. 4. *Wil. Nottingham* T. Paſ. Feodum ejus 110 marcæ. Idem (Mil. Paſ. 1 Ed. 5.)

Humf. Starkie admiſſus Ter. Trin. 1 Ed. 5. & 1 Ric. 3. & 1 Hen. 7. {1 Ed. 5. 1 Ric. 3. 1 Hen. 7.}
Will. Hody Miles. 1 Hen. 8.
Ric. Brooke Mil. Ter. Hil. al. 17 Hen. 8. 17 Hen. 8.
Ric. Liſter Miles Ter. Tri. 21 Hen. 8.
Rog. Cholmelye Miles Ter. Mic. 37 Hen. 8.
Hen. Bradſhaw Miles Ter. Hil. 6 Ed. 6.
David Brook Mil. Ter. Mic. 1 Mar.
Edw. Saunders Mil. nuper *Capitalis Juſtitiarius* Banci Regis, modo (ſcil. Ter. Hil.) conſtituitur *Capitalis Baro*. 1 Eliz.
Rob. Bell Mil. Ter. Hil. 19 Eliz.
Jo. Jeffry Mil. Ter. Mic. priùs ſecundus *Juſtitiarius* Banci communis. 19 Elizab.
Rog. Manwood Mil. Ter. Hil. prius 2 *Juſtitiarius* Banci communis. 21 Elizab.
Wil. Peryam Mil. Ter. Hil. 35 Elizab.
Tho. Fleming Mil. Ter. Mic. 2 Jacobi.
Lauren. Tanfielde Mil. Ter. Trin. 5 Jacobi.
Jo. Walter Mil. Ter. Paſ. 1 Caroli.

Grave eſt omnia ab archivis rimari & incertum eſt quod non inde petitur. In pluribus igitur præſtitimus, ut crebram *Juſtitiariorum* ſub antiquo ſeculo mutationem (quam nec uſq; conſecuti ſumus) compertam haberemus. Cætera exhibeo non mea fide, ſed qua comparare potui diligentia.

¶ *Juſtificatores.*] Lib. Rameſiæ Sect. 188. *Will. Rex Angl. H. Camerario & Juſtificatoribus ſuis, omnibuſque ſuis fidelibus Norff. ſalutem. Inquirite per Comitatum quis juſtiùs hujuſmodi foriſfacturam haberet tempore patris mei, ſive Abbas Rameſiæ ſive anteceſſor W. de Albeneio. Et ſi Comitatus concordaverit quòd Abbas rectiùs prædictam foriſfacturam debet habere, tunc præcipio ut C. ſolidi quos Rad. Paſſel implacitavit, ſine mora Abbati reddantur. T. Epiſcopo Dunelmenſi.*

¶ *Juſum.*] *Deorſum*, aliàs *Jeſum* quod vid. Ekkehardus junior de Caſib. S. Galli, ca. 4. *In ipſo quoque* (antiphonario) *primus ille literas alphabeti ſignificativas, notulis quibus viſum eſt, aut ſurſum aut juſum, aut ante aut retrò, aſſignari excogitavit.* Hæc eadem habes apud Ekkehardum Decanum in vita Notkeri ca. 9. Vide item *Suſum.*

¶ *Jutæ*, al. *Juti*, *Guti*, & *Jutones.*] Bedâ *Vitæ*. Ethelwardus priſcus Author Sax. (lib. & ca. 1.) *Giotos* hos nuncupat: & Algrimus Jonas in Crymogæa, Jæt & Jot, pro *Gotho* intelligit: notans præterea, Jæt, in aquilonari illo (putà Gothorum) idiomate, *gigantem* ſignificare: quæ Gothis (genti fortiſſimæ & robuſtiſſimæ) maximè convenit appellatio. Vide *Guti.*

K.

K. Litera nec Germanis propria, nec à Saxonibus nostris (quamvis à Græcis ortum, & vocabula plurima deducentibus) usitata: Belgis verò frequentissima.

¶ *Kaia.*] Area in littore onerandarum atque exonerandarum navium causâ, è compactis tabulis trabibusque (clavium instar) firmata. Saxonicè cæg: unde Anglis (g. in y. liquescente) **a key** dicitur.

¶ *Kaiagium.*] Portorium quod kaiæ nomine, exigit telonarius.

¶ *Kaneium.*] L. Boior. Tit. 21. Sect. 6. *Si verò de minutis sylvis de Wic, vel quocunque kaneio vegetum reciderit: cum solido & simili componat.* Ubi Lindenbrog. MS. *kneio*, **kneye**, Germani *salictum vocant*: sed veriorem (inquit) lectionem arbitror *de minutis sylvis de quocunque gaio.* Est autem *gaium* sylva densa, ut suo loco ostendimus. Sed *Kaineum* & *cainetum* dicantur pro *casinetum* (*s.* eliso) à Gal. *casine*, *i.* tugurium, vel domus rustica, sic enim Gulielmus de Casineto, vulgò *Cheney* appellatur.

Gaium.

Cainetum.

¶ *Caraxare.*] *Scribere, literis mandare.* Lib. Ramesiæ, 174. in diplom. Guliel. 1. ——*quas hîc videlicet terras karaxari mandavimus.* Hinc in Flodoardi præfat. *Charaxatorum insuper indignentia coarctati*, i. scriptorum & notariorum: & in prisco vocabulario: *Carax*, notatio, character. Vide *Charaxare*, & *Incharaxare.*

¶ *Kerhere.*] In bundello Eschaet. de an. 3 Ed. 1. num. 29. sic legitur. *Inquisitio & extenta terrar' & tenementor' quæ fuerunt Rob. de Monte alto nuper defuncti, in Rising in Norff. fact' die Lunæ in crastino S. Fidis virginis, viz. Regni Reg' Edw. tertio.* Et inter alia. *Item de quadam consuetudine quæ vocatur Kerhere, ad festum S. Michaelis, duodecem denar.*

¶ *Karle.*] *Homo* simpliciter, & pro famulo. Inde Saxonibus nostris, *Buscarlus*, homo nauticus: *Huscarlus*, homo domesticus, famulus. Vide hæc suis locis. Sane **Kearle** etiam hodie accipitur ab Alamannis de homine probo, bono, utili, strenuo, ut notat Goldastus ad Ekkehardi Jun. cap. 1. *Carolumque* inde dici opinatur, & pro homine simpliciter in Suecia, & Saxonia, ut observavit (inquit) Flaccius Illyricus præfat. in Otfridum Wissenburgensem.

¶ *Karneus.*] Vide *Kernellare.*

¶ *Katalla.*] Pro *Catalla*, quod vide. Sic lib. Ramesf. Sect. 358.

¶ *Karrina*, *Karina*, & *Karinare.*] Ekkehardus Jun. in Casib. S. Galli ca. 13. *Nec is tuæ reus karrinas tot ferre non potero.* Balbus Cathol. *Carinare*, arguere, convitiare, illudere.

¶ *Kelchyn*, *Kelchen*, & *Kelten.*] Triplex apud Scotos mulcta occisori imponebatur, *Kelchyn*, *Croo*, & *Galmes*, incerta autem distributione. *Kelchyn* enim modo domino, modo alteri penditur: aliæ duæ parentibus seu consanguineis, sed an solis non liquet. Sonat Mos iste cum illo Saxonum & aliarum gentium, qui pari ratione *Wergildum*, *Megbotam*, & *Manbotam* exigebant: aliàs *Fredum*, *Megbotam*, & *Manbotam.* Vide hæc seorsum, & de prioribus in voce *Cro*, adjiciens quæ leguntur in Reg. Majest. lib. 4. ca. 38. §§. 1, 2, 3, 4. *Item Kelchyn unius Comitis, est* 66. *& duæ partes unius vaccæ. Item le Kelchyn filii Comitis aut Thani est* 44. *vaccæ, &* 21. *denarii, & duæ partes unius obuli. Item le Kelchyn filii Thani, est minor per quartam partem, quàm patris sui, & sunt* 30. *vaccæ, &* 11. *denarii, & tertia pars unius obuli. Rusticus nil habet de Kelchyn.* Quæ sequuntur §§. 5, & 6. supra habentur in voce *Cro.* Sed vide Skenæi notam in hoc Caput, ubi *Gailchen* dicitur *priscâ Scotorum linguâ, significare mulctam pecuniariam quæ pro delicto alicui infligitur*: mihi tamen, *Kelchyn*, *Cro*, & *Galmes*, labium sonant Hibernicum.

¶ *Kernellare.*] Vox frequens in antiquis diplomatibus ubi Rex firmandi muniendique Castellum sive ædes, privilegium concedit. Nam alioquin nemini hoc licet, ideoq; in Capitulis Escaetriæ demandatum est Eschaetori (Artic. 24.) ut inquirat inter alia: *Item de castellis & domibus kernellatis, pilleriis, & tumbrellis sine Regis licentia. Carnea* (à Gall. *Carneau*) pinnæ: **the embattlement of a wall.** *Carnele*, pinnatus, **embattelled:** à *Carne*, i. angulus, **an edge or corner.** Alexand. Necham: *Cancelli, karneus: & pinnæ turrium, karneus*: & in notis, *Cancellus, karnel.* *Karneus.* Omnia primitivè à Saxon. Cyrnel, i. nodus, glandula, struma: unde Cyrnellen, *in nodos assurgere.*

¶ *Kidellus.*] Angustia in flumine ad piscationem coarctato, aliàs *Wera.* Magna Charta ca. 24. *Omnes kidelli deponantur de cætero penitus per Thamesiam, & Medeweyam. & per totam Angliam, nisi per costeram maris.* Sic etiam in Magna Charta R. Johannis apud Mat. Paris in vita ejus, qui (ut antea Ricardus 1.) concessit civitati London potestatem de *kydellis amovendis per Thamesiam & Medeweyam.*

Et jacent *kidelli* in tenurâ, ut patet è grandi lib. Custumar. De *Bello*, in Rentale de *Wy*, fol. 242. ubi multi recitantur, qui tenentur singuli per annuum redd. 2 s. ut *kydelli* vocati *Goldpit*, *Crisme*, *Foulsat*, *&c.*

¶ *Kil.* Hibernic.] *Cella*, *monasterium.* Ranul. Cestrens. in An. 595. *Obiit Abbas Columba, & sepultus est in Monasterio suo apud insulam Hii.* Adde Bedæ illud Hist. Eccl. lib. 5. ca. 9. *Cui erat composito vocabulo à cella & Columba, vocatus est Kolumkillus.*

¶ *Kilketh.*] Servilis quædam solutio, nam in MS. quodam sic lego, *Kilketh pro qualibet husbandrea*, 2. *denar.*

¶ *Killith stallon.*] Quod domino penditur ad inveniendum equum admissarium, in Tenentium suorum beneficium.

¶ *Kilth.*] In MS. interpretatur, *libertas villæ*: sed unde hæc & præcedentes duæ voces oriuntur, fateor me ignorare.

¶ *Kmethones.*] Videntur servilis conditionis homines apud Polonos. Statut. Polonic. è Choppini de Doman. Franc. lib. sub Tit. *Servilia.* §. 62. *Kmethones verò, Hortulani, & eorum filii, à dominis suis profugi, per Capitaneos & per civile officium capiantur. Dominus verò eos repetens* 12. *grossos solvat. Grossi* 48. (ut ibidem §. 3.) marcam faciunt Polonicalem: & Polydorus sub initio historiæ Edouardi 4. scil. Groats nostra, *Grossos* vocat. *Grossus.*

¶ *Kimba.*] Pro *cimba.* Abbo Floriacens. de obsid. Parisiacæ urbis.

Corripiunt ternas rabidi kimbas satis altas.

¶ *Kintal.*] Ponderis genus, aliàs 100. librarum, sed è more loci varium. Ejus sæpe mentio in Casu Fogossæ apud Plowdanum.

¶ *Knave.*] Honesta olim appellatio, sed quæ hodie in vituperium abiit atque odium, nebulonem exhibens. Propriè autem *puerum* significat: per translationem *ministrum*, *famulum*, *hominem*, seu *marem*: à Sax. cnapa, hæc omnia denotante. In Evang. Joh. ca. 21. 5. ubi legitur, *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Saxonica interpretatio pro *pueri*, cnapan, legit: & Mat. 8. 6. *Puer meus jacet in domo paralyticus*: vertitur, myn cnapa. Hinc ꞅcilð-cnapa pro armigero, quasi *scuti famulus* seu *minister.*

Reperitur semel aliquando juridicis formulis, velut additio titularis classem hominis indicatura. Original. de anno 22 Hen. 7. 36. *Derby. Johannnes fil. Willielmi Couper de Denby Knave, ad satisfaciendum Regi de omni eo quod ad Regem pertinet occasione cujusdam utlagariæ, in ipsum in placito transgressionis ad sectam Regis promulgatæ* 22. *Maij.*

¶ *Knight.*] Saxon. cnyt: *puer*, *minister*, *famulus*: nec Germanis aliter hodiè in usu. Nostratibus verò honorarius est titulus, militem baltheo, seu virtutis gratiâ donatum (quem Equitem auratum, & *Militem* simpliciter appellant) denominans: neque aliâ jam cognitus significatione; Priscis tamen apud nos paginis de *ministro* sæpiùs dicitur: & in Saxonico Evangelio, discipuli Christi, hiꞅ leoꞃninᵹ cnyꞇeꞅ, i. *doctrinæ ejus ministri*, aut *sectatores* appellantur. In vernaculis etiam Chronicis interdum de equite armato, interdum de gregario milite intelligitur.

¶ *Kocodones, Cocodones.*] Walsingham in Edwar. 1. sub An. 1300. *Inter præsentis Natalis solennia, prohibita est moneta alienigenarum surreptitia & illegitima, quam Polardos & Cocodones, atque Rosarios appellabant, qui paulatim & latenter loco erepserunt Sterlingorum.*

L*Acta*, & *Lactare.*] Assisa An. 6. Reg. Johannis de moneta. *Assisum est de moneta, quod vetus moneta currat unde qualibet libra sit lacta 2. sol. 6. den. ad plus: & illa libra quæ plus lactavit, & denarii qui plus lactaverint, perforentur & reddantur, sicut aliàs provisum est.* Videntur (juxta vernaculum) de *defectu* ponderis intelligenda.

¶ *Lada*, & *Ladare.*] *Purgatio*, *purgare*, à Sax. laðian *purgare*, per translationem *excusare*, & *crimen eluere*. Est autem *lada* purgatio legalis, qua quis se liberat ab illata accusatione: & fiebat olim vel more canonico, h. juramento accusati & consacramentalium suorum, quos hodie in foro Ecclesiastico, *Compurgatores* (juxta Saxonicum) nominant, vel more vulgari, *Dei judicium* nuncupato. Hujus species sunt omnia Ordalia, scil. examen per ferrum candens, aquam calidam, aquam frigidam, judicium crucis, & Eucharisticum, *Corsnet*, duellum, &c. Canonum institutis sæpissimè damnata.

Occurrunt perinde *lada* & *ladare* apud veteres, eodem sensu quo nobis hodie in juridicis formulis **trial**, & **to try Offenders.**

Lada per compurgatores facta, adeo multiplex est ut compurgatorum numerus: in Ordalio verò (nescio an divinitatis mysterium respiciens) aut simplex reperitur, aut triplex.

Lada simplex est examen per ferrum candens libram simplicem, h. unam ponderans, *Lada triplex*, quæ tribus libris dependitur. Habentur omnia genera ordalium in LL. Hen. 1. ca. 64. *Sacerdos qui regularem vitam ducat, in simplici accusatione, solus: in triplici cum duobus sui ordinis juret, &c. Et si homo credibilis qui non fuit accusationibus infamatus, & venturum ei fregerit juramentum, vel Ordalium in Hundredo simplici lada dignus. Incredibili eligatur simplex lada in tribus Hundredis, & triplex lada tam latè sicut ad ipsam curiam obedietur: vel eat ad ordalium, & judicatur simplex lada triplici præjuratione, &c.* Locus obscurus, sed demptus plerunque è Canuti LL. Ecclesiasticis ca. 5. ubi *Lada triplex* ðpiꝼealð laðe appellatur.

Lada triplex. De hac præterea LL. Henr. 1. C. prædicto. *Si ad judicium ferri calidi vadat in quibus verò causis triplicem ladam haberet, ferat judicium tripodis, id 60. sol. in furto, & murdro, & proditione, & incendio, &c.* Item Ca. 16. *Judicium tripodis, i. 60. sol.* hoc intelligo de triplici ordalio; scil. de ferro calido pensante 60. sol. id est, 3. libras.

Lada plena. LL. Hen. 1. ca. 12. *Emendet Regi vel domino plenam infractionem pacis, vel plena lada neget.* Ca. 65. *Si quis furem gratis dimittat, emendat secundum Werram ipsius furis, aut plena lada perneget quod cum eo falsum nescivit.* Et immediatè, *Si quis audito clamore non exierit, reddat Overseneffam Regis, aut plenè se ladiet.* Vide quod supra notavimus in *Forisfactura plena.*

Lada quæ dicitur *Werlada.* Vide *Werlada.*

Lada. Pro canali ad derivandam aquam è paludibus. Dicta quasi *purgatorium*, quod paludes purgat: hodiè **a load** nuncupatur. Chart. Edou. Confes. in lib. Rames. Sect. 102. *Ex parte scil. orientali ipsius ladæ usque ad locum qui dicitur Gangstede.*

¶ *Læsa*, *Læse.*] Pascua. Hinc **Lees** antiquè pro pascuis, & exindè *liæ* fortè.

¶ *Læsiverp*, *Læsiwerpium*, *Læsiwerpire*, & *Læsowerpite.*] Omnia etiam sine diphthongo. *Laisus* (ut infra exponitur) est sinus: *Werpire* (ut suo loco videbis) abjicere, cedere, seponere: sic *læsiwerpire*, idem quod, in sinum, hoc est, in liberam alterius potestatem aliquid cedere, tradere, donare: *Lesiwerp*, & *Lesiverpium*, id quod donatum est. Nam *sinus*, potestatem etiam significat: unde Caius Jurisconf. *Omnem fortunam & substantiam, si quam à matre susceperat, in sinu meo habui sine cautione.* Sed *læsiwerpire* non è metaphorâ dictum comperitur, sed è ceremoniæ formulâ olim in usu, qua donationem firmabant projiciendo in laisam festucam, ut nos hodie eandem tradendo, in Curiis Baronum. Morem veterem non perspicuum satis, sed (ut extat) habe è Tit. 48. L. Salicæ, *de Affatomis*, inscriptæ. *Tres homines causas tres demandare debent in ipso mallo, & requiratur postea homo qui ei non pertinet, & sic festucam in laisum jactet, & ipsi in cujus laisum festucam jactaverit, dicat verbum, de fortuna sua quantum ei voluerit dare. Postea ipse in cujus laisum jactaverit, in casa ipsius manere & hospites tres suscipere, & de facultate sua quantum ei datur in potestate sua habere debet, &c.* Ibidem sæpe, *fortunam suam donare*, & *in laisum jactare*: quod Bignonius ait eleganter referri ad vulgare forense verbum Gallicum *tendre* *le*

Laisus.

le giron: vel ut aliàs lego, *tendre le giron en la justice*, hoc est, sistere se in curia, & litem cedere, **to appear in Court and confess the action.** Marculf. lib. 1. form. 13. *Ipsas villas in supraseriptis locis nobis voluntario ordine visus est læsowerpisse vel condonasse.* Hinc diploma ipsum donationis, *Præceptum de læsiwerpio* inscribitur.

Dicatur & *Læsewerp* à Gall. *Laisher*, dimittere, unde nos hodie dimissionem & elocationem prædiorum, **a Lease** appellamus.

¶ *Læstum.*] Saxonicè læðe & læð, Latinè aliàs *Leda* & *Trithinga*, quæ vide. Angl. **a lathe.** Est portio Comitatus major, tres vel plures interdum Hundredos continens. Ernulfus in textu Eccles. Roffensis, & in descriptione restaurationis pontis Roffens. in Itinerar. Cantii. *Sexta pera debet fieri de Holingburna, & de toto illo Læsto quod ad hoc pertinet.*

Lastum. Reperitur & *Lastum.* Ordinatio marisci Romeneiens. pa. 73. *Si aliquis super hoc convincatur per testimonium ballivi & Juratorum in communi Lasto, amercietur in 10. solidis.* Interpres hoc vertit, **in common assembly**: certus ille an incertus, nescio. Sed gelaðian unde **lath** deducitur, significat *congregare, convocare*; eoque sensu Ecclesia gelaðung dicitur, id est *congregatio.* Quære: & *Læstorum* originem vide in *Hundredus.*

¶ *Laford-swic*, malè *Lafordsith*, & *Lafordspiche. Domini proditio.* LL. Hen. 1. ca. 13. *Quædam placita emendari* (i. quædam crimina expiari) *non possunt: Husbrech, Bernet, Openthefe, & Eberemorth, & Lafordfith*, ut habet codex noster MS. Cottonianus verò *Hafordspiche*, uterque mendosè. Demptus enim est locus totidem verbis è Canuti LL.polit.ca.61. ubi hlaforðswice legitur, & est hlaforð, *dominus*, swic & swice, *seditio, proditio.*

¶ *Laga.*] *Lex.* A Sax. lag, unde Gall. *ley*, Angl. **Law**: his g in w. illis in y, mutantibus. Magna Charta libertatum Angliæ ab Henr. 1. concessarum, *Lagam Regis Edwardi vobis reddo, cum illis emendationibus quibus pater meus eam emendavit.* Hinc *Seaxenlaga, Mercenlaga, Denelaga*, id est, lex Saxonum, lex Merciorum, lex Danorum: de quibus in *Synopsi legum antiquarum*, Tit. *Lex.*

¶ *Lagamannus*, & in Domesd. *Lageman.*] Idem esse censeo quod *homo legalis*, seu *legitimus*, & ut Jurisconsulti nostri loquuntur, *probus & legalis*, non exlex, non infamis, sed qui rectus stat in Curia. LL. Edouardi Confes. ca. 38. ——*postea inquisisset Justitia per Lagamannos, & per meliores homines de burgo.*

Lahman. Ex hoc etiam manavit fonte qui *Lahman* appellatur: nam *Lah* (uti *lag*, & *Laga*) legem significat: *man* hominem. Lambardus tamen in Senatusconsulto de Monticulis Walliæ ca. 3. ubi legitur 12 lah men scylon riht tæcean pealan ⁊ Englan. 6. englisce ⁊ 6. pylisce; *viri* (reddit) *duodeni jureconsulti, Angli sex, Wallique totidem, Anglis ac Wallis jus dicunto.* Proinde ac *Lahmen*, non de probis & legalibus hominibus in genere, sed de jureconsultis in specie intelligendum censeret: cum ne hodiè quidem in mediocris ruris territorio, reperiantur forte totidem Jurisconsulti. Domesd. Tit. Grentebr. *Comes Picot——habet hereotum de Lagemannis, 7. lib. & 1. palfridum, & arma unius militis.*

¶ *Laghslit*, & *Lagslit.*] Vide mox *Lahslit.*

¶ *Lagon.*] Vox Juris marini ad naufragium spectans, atque id quod jacet, significans, à Sax. lagan, *jacere*, unde on cerceþnum lagon, *in carceribus jacebant.* Vide *Flotson.*

¶ *Lahslit. Lagslit, Laghslit, Laslit, Laxslit, &c.*] Trangressio legis, legis violatæ pœna. Propriè *ruptio legis*: lah enim, lag, & lagh est *lex*: slit, *rupta.* Vox Danica & in Anglo Danorum legibus primùm deprehensa. Danis autem mixtum hîc cum Anglis imperium & sedes obtinentibus: sua utrisque lex remansit integra. His (si rectè ariolar) singulis delictorum speciebus, mulctas pene singulas, quas *Gildwitas* nominabant (id est *delictorum mulctas* seu *emendationes*, Normannis *forisfacturas*) imponentibus: illis, plurima maleficiorum genera, unâ animadversionis formulâ *Lahslit* nuncupatâ, cohibentibus. Crebrò igitur occurrit in priscis legibus: gilðpite mið englum. ⁊ mið denum lah slite, id est, *reddat Anglus delicti mulctam, Danus autem legis violatæ pœnam.* Quænam autem erat *laslitæ* pœna, non definio; ni (ut in Fœdore Edouardi & Guthurni RR' ca. 3. MS. legitur) duodecim oris æstimaveris. *Si Presbyter ad rectum terminum sacrum chrisma non perquirat, vel baptismum neget ei cui necesse sit, reddat Wytam cum Anglis, & cum Danis Lahslit, hoc est, duodecim oras.* Sed non evincit hic locus, ut tantundem esse *Lahslitarum* omnium compositionem, censeam (licet sic nonnulli intelligant) Referatur enim aptè satis ad eam solummodo de qua jam agitur: nec graviora crimina inter *Lahslitas* simplices numerata, aut levia quæque instar graviorum mulctata, quisquam opinabitur. V. Lamb. in Mulcta & adde.

¶ *Laha, Lach*, & *Lachus.*] *Signum, positio, positura.* Germ. **Laeghe.** Tradit. Fuldens. lib. 2. ca. 47.——*exinde in album fontem & sic per nostra signa* (*id est, Laha*) *in Windinonse, &c.* Donatio Cancronis in Chron. Laurisham. sub An. 767.——*incisio arborum in ipsa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur, sive divisio.* Et mox——*incisio arborum seu lachus in ipsa die facta fuit.*

¶ *Lairwite,*

¶ *Lairwite*, al. *Layrwit*, *Leirwyte*, *Legerwit*, & *Legergeldum*: malè *Lether-wit*, & Rastallo *Lotherwite*,] Stupri seu concubitus illegitimi mulcta: in adulteros, fornicatores, virginumque corruptores animadversio. A Sax. lagan seu lægan *concumbere*: unde lagan & lægan *concubitor*: & pite, *mulcta*, *animadversio*, quasi *Concubitoris mulcta*. Ad maneriorum dominos (nescio an ad omnes ex consuetudine) olim pertinuit jurisdictio, de nativis suis (id est, servis & ancillis) corruptis, cognoscendi; mulctamque delinquentibus tam viris quàm fœminis, inferendi. Ad quosdam etiam non de his solum, sed & de aliis quibuscunque intra dominium ipsorum sic peccantibus: ut supra videas in *Adulterium*. Convenire videtur Fletæ lib. 1. ca. 47. & aliorum opinio, qui *laierwite* dicunt esse consuetudinem vindicandi adulterium & fornicationem in quoslibet delinquentes.

LL. Henr. 1. ca. 24. *Si quis Blod-Witam fightwytam, legerwytam, & hujusmodi forisfaciat, & inde veniat sine dijudicatione vel calumpnia, placitum domini sui est*. Et ca. 82. *Quod villani & qui sunt hujusmodi, leirwytam & blodwytam, hujusmodi minora forisfacta emerunt à dominis suis, vel quomodo meruerunt de suis, & in suos quorum flegefeoth vel overseneßa est*, 30. *denar'*. *Cothseti* 15. *den. Servi* 15. *den.*

Legergildum. In hoc etiam aliàs sonat *Legergeldum*: *geldum* enim interdum solutionem, interdum mulctam significat. LL. Hen. ca. 12. *Si quis Dei fugitivum habeat injustè, reddat eum ad rectum, & præsalvat ei cujus erit; & Regi emendet secundum legergildum*.

Contigit autem ut Regio diplomate nonnulli facti sunt immunes à *Lairwita*, utpote Magister Ordinis de Semplingham, ejusdemque Priores, Canonici, Sanctimoniales, &c. Chartâ Reg' Henr. 3. dat. 16. Mar. anno Regni ejus 11. viz. *Et sint quieti tam ipsi quàm homines eorum in civitate & in burgo — de grithbrith, blotwit, fletwit, & forestal, & bengwit, & lairwit*.

¶ *Laisus*.] *Sinus*, *gremium*. Vox Salica. Vide supra *Læsiverp*.

¶ *Laisowerpire*, *Laisowerpum*, *Lesowerpum*.] Vide *Læsiverp*.

¶ *Lama*.] *Piscina*. Longobardicum. Paulus Warnifredus, al. Diaconus, de Gest. Longob. lib. 1. ca. 15. *Et quia eum* (unum è septem infantibus uno partu enixis) *de piscina quæ eorum lingua lama dicitur, abstulit, Lamisio eidem nomen imposuit*. Vox apud Festum non longè aliter lib. *Lama, quæ collectio à lacu derivatur, quam alii lamam, alii lustrum dicunt*. Sed nos hodie retis genus quo utuntur piscatores, a **Lam** vocamus.

¶ *Lampena*.] Vehiculum splendidum. Esaias ca. 66. 20. juxta versionem Hieronymi è Septuagint. *Adducent fratres vestros de cunctis nationibus, donum Domino, cum equis & rhedis, in lampenis mulorum, cum umbraculis in sanctam civitatem Hierusalem, dicit Dominus*. Hieronymus hîc intelligit *lampenis*, mysticè, de splendentibus sanctorum corporibus: sed λαμπήνη propriè, *currus Regius*. Vide Jul. Polluc. περὶ ὀχημάτων, βιβ. ι. Κεφ. ιβ.

¶ *Lanceta*.] Occurrit sæpè in veterrimo Custumario Prioris Lewensis, de agricolis quibusdam dictum, sed ignotâ specie, ni quid luminis prodat vocis etymon, incertus utique. Dicatur autem quasi **land-set** (Teutonicè **land-seet**) id est, *indigena*, *inquilinus*, non adventitius, aut transiens, sed dominio ascriptus, & solo residens; ut *Cotseta* in cota residens. Vel à **Land**, i. *terra*, & **sede**, i. *mos*, *consuetudo*: ac si *Lancetæ* essent qui terræ consuetudines obeunt & præstant *Consuetudinarii Manerii*: Quære, & audi Custumarium. *In socha de Hecham sunt* 24. *Lancetæ*. *Consuetudo eorum est ut unusquisque eorum debet operari à S. Mic. usque ad autumpnum unaquaque hebdomada per unam diem, sive cum furca, sive cum besca, vel flagello ad libitum domini cum corredio ad nonam, & uno pane ad vesperum: vel si eis remittitur hoc opus, quisque eorum dabit pro hoc opere* 6. *denar'*. *Et præter hoc opus & hos dies, quisque eorum iu autumpno operabitur unaquaque hebdomada pro* 3. *denar'*. *scil. die Lunæ, & die Mercurii, & die veneris, cum corredio domini ad nonam*. Sequenti pagina; *Præterea averabit ter in anno ad Acram vel Linuam, &c.* peragitque multa alia opera servilia.

¶ *Lancinator*.] *Carnifex*. Flodoard. Hist. Remens. lib. 4. cap. 52. *Eodem tempore quo hæc sacra virgo passa est, lancinator ejus Ricionarius per urbem Remorum transiens, & quosdam Christianos ad culturam dæmonum compellens, ut eos superare nequivit, trucidari præcepit*.

¶ *Landesird*.] Vide *Firdfare*.

¶ *Landboc*.] Concilium Synodale apud Clovesho. An. Dom. 822. —*ut præfata Abbatissa prænominatam terram, scilicet centum Manentium cum libris quos Angli dicunt Landboc — in perpetuam hæreditatem traderet*. Sic Anglo-Saxones Chartas & instrumenta nuncuparunt prædiorum cessiones, jura, & firmitates continentia. Lanð enim *terra*: boc, *liber*, *codicillus*. Sic in Privilegio Æthelredi R. An. Dom. 1002. cyningf bocunge. Vide *Boeland* & *Telligrapha*.

¶ *Landea*, al. *Landia*.] Vox palustribus nota regionibus. Fossa nempe in paludum margine circumducta aquarum excipiendarum gratiâ, quæ à vicinis & montanis tractibus derivantur: easdemq; aut in mare, aut in fluvium celebrem deducens, ne paludes opprimant scaturientes. A *land* pro terra, *eia*, aqua: uti *aquam terrestrem* suscipiens. Ordinatio marisci Rumneiens. pa. 69. —*verè judicia & awarda faciat de Walliis, landeis, watergangiis*,

gangiis, seweris, foveis, gutteris, pontibus,&c. Inferius: *Non liceat alicui de cætero facere dammas, aut fordas, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, watergangeis, fossatis, sive aquagiis communibus in marisco prædicto, &c.* Pudet tantæ nostratium barbariei, uno anhelitu eructatæ: sed quod olim aliquando sub latinitatis deliquio admissum est, hodie retinent Grammaticastri forenses.

¶ *Landegandman.*] Custumariorum genus, seu inferiorum Tenentium Manerii, *lancetis* ceu permanentibus fortè contrarium. **Gaend man** enim (ut me docuit Kilianus) *viatorem* & *transeuntem* significat. Occurrit vox in Custumar. de Hecham.

¶ *Landgable.*] Domesd. Census prædialis, vel tributum quod è prædiis colligitur, id est, pro unoquoque domo unum denarium, à Saxon. lanð-ᵹaꝼel, i. *terræ census vel reditus.* Inde è converso, terra quæ censum reddit, ᵹaꝼol-lanð, & ᵹaꝼul-lanð appellabant Saxones.

¶ *Landgravius.*] Comes provincialis: ut *Marcgravius*, Comes limitaneus: *Purgravius* seu *Burgravius*, Castrensis: sic dicti à loco muneris extra palatium Imperatoris, administrandi: nam qui intra,suum exequitur, *Pfaltzgravius*, id est, Comes Palatinus appellatus est. Seb. Munster.Geog. lib. 3. ca.419. *Fuit olim Hassia tantùm Comitatus subjectus domino Thuringiæ, id quod probat liber Torneamentorum, in quo scribitur anno Christi* 1042. *Ludovicus Comes Hassiæ fuerit Hallis in ludo militari ibi celebrato, sed factus deinde Landgravius, ascendit filia super matrem.* Mox infra. Ludovicus barbatus (ævo Conradi Imp. secundi) *genuit Ludovicum saltatorem qui & ipse genuit filium nomine Ludovicum, cui Ludovicus Cæsar dedit filiam suam uxorem, creavitque eum Comitem provincialem Thuringiæ, qui primus in Thuringia fuit Landgravius.*
Landgraviatus. *Longè post succrevit Landgraviatus Hassiæ ex Landgraviatu Thuringiæ, &c.* Vide loca. *Langravii* fuit Principis judicia in provincia exercere, ut olim Comitis Palatini, in palatio: diciturque à superioribus, *Præses provinciæ*, Germanis recentioribus, **Land-drossard**, & **Land-vogt**, quasi Principis minister auxiliaris, Græcis Βοηθός.

Conveniebat olim hoc igitur vocabulum, omnibus nostris provinciarum Comitibus, penes quos administratio fuit Comitatus, tertium inde denarium sibimet retinentes. Hodie titulis gestiunt.

¶ *Landimera.*] Terræ limes, vel meta. A Sax. lanð ᵹemæꞃe, ᵹ ut solet in i, verso. Lanð autem *terra*: ᵹemæꞃe, *finis*, *terminus*: unde hodie agrorum partitiones **Meires** vocamus. Fœdus Aluredi & Guthurni RR. ca. 1. *In primis de nostris landimeris, sursum in Thamisia, & tunc superius in Ligam usque ad exortum ejus, &c.* Sic codex MS. Cottonianus. Noster verò: *Inprimis de nostris landimeris commarchionibus, sursum, &c.* ubi *commarchionibus* intelligendum est de confiniis.

¶ *Langemanni*, & *Lannemanni.*] ——Civitas Linc.——Item in ipsâ Civitate erant xij. *Langemanni*, id est, habentes socam & sacam. *Lib. Domesday in Lincolnscire.*

¶ *Langdebeffys.*] Inquisitio capta apud Norwicum in le Sherebrise die 8. prox. post fest. S. Jacobi Apost. 17 Ed. 4. coram *Rog. Touneshend, Joh. Fincham, Hen. Heydon, Hen Spelman*, & sociis suis Justiciariis D. Regis ad pacem, &c. per sacramentum Rob. Morred, &c. Qui dicunt super sacramentum quod Rob. Saddeler de, &c. W. G. J. C. & multi alii——vi & armis, ac riotosè, viz. gladiis, Armundiis, Langdebeffys, gleyves, &c. terram,&c. intraverunt.

¶ *Larderarius.*] A *Lardo*, Præfectus peni. Flor. Wigorn. in An. 1102. Rex Henricus 1. *duos de Clericis, duobus Episcopatibus investivit, Rogerum viz. Cancellarium Episcopatu Searesberiensi, & Rogerum larderarium suum. Pontificatu Herefordensi.* Hîc intelligo *larderarium* de ministro Aulæ quotidiano, non de feodali; & ex hujusmodi Aulicis ad Episcopatus elatis, fortè acerba illa Radulphi Nigri in Henricum 2. exclamatio.

¶ *Largica.*] Longobardor. lib.1. Tit. 6. l. 6. *Si verò coxam ruperit super genuculum, hoc est, largicam: componat sol.* 16. *Si autem subtus genuculum, quod est tibia, componat sol.* 6.

¶ *Latrocinii consideratio, &c.*

¶ *Laricinium*, vel potius *Larricinium.*] A Gall. *larrecin*, atque hoc à Latino *latrocinium*, t in r mutato. Prisca Anglorum lex *larricinium* seu furtum divisit in majus, & minus: majusque dictum est, cum res furata 12. valeret denarios: minus, cum non tanti æstimaretur: & hoc flagro, illud patibulo (prout hodie) luebatur. Animadverte autem in quantam asperitatem,ex rerum temporumque vicissitudine,lex antiqua abripitur. Quod enim olim aliquando 12. vænit denariis, hodiè sæpe 20. solid. imò 40. vel pluris est; nec vita hominis interea charior,sed abjectior. Octo quippe frumenti modii nonnunquam æstimati sunt 12. denariis (ut in Assisa panis anno 51 Hen.3. videre est) atq; iidem hodie sæpius venundantur 40. solid. & eò supra. Qui tunc igitur 7. surripuerat frumenti modios, morti non tradendus fuit: cum ejusdem hodie reus sit, qui quartam modii partem clepserit. Justum certe est, ut collapsa legis æquitas restauretur, & ut divinæ imaginis vehiculum,quod superiores pridem ætates ob gravissima crimina nequaquam tollerent (ut

in *Wergildum* palam ostendemus) levioribus hodie ex delictis non perderetur.

Inter minuta autem furta quæ forenses vocant, **petie Larcenes,** olim habebantur equi & bovis subtractio; ut perspicuum est ex Assisis Hen. 2. Clarendoniæ editis: ubi sic legitur. *Hæc Assisa attenebit——in murdro & proditione, & iniqua combustione, & in omnibus prædictis, nisi in minutis furtis, & roberiis quæ factæ fuerunt tempore guerræ, sicut de equis & bobus, & minoribus rebus.*

¶ *Lascia.*] Quidpiam in opere lanario. Greg. Turon. Hist. lib. 4. ca. 26. *Aspicit hunc* (lanarium) *lascias Regias componentem.*

¶ *Laslit.*] Vide *Lahslit*, & *Lagslit.*

¶ *Lassatinus.*] Walsingh. in hypodigm. Neustriæ sub An. 1271. *Edwardo filio Regis in Acon commorante, lassatinus quidam qui sæpius ad eum nuncius Admiralii Joppensis venire consueverat —— ipsum ad fenestram quandam appodiantem, ex improviso cultello occidit. Lassatinus*, hic scribi videtur more Gallico pro *l'Assatinus*, aliàs *Assasinus*. Et sunt *Assasini* perditissimum in Asia hominum genus, quos ad jugulandum furtim inimicos emittere solent Principes Saraceni: de quibus vide plura in voce *Assasinus.*

¶ *Last*, & *Lest.*] Hoc Gallicum, illud Belgicum, sed utrumque Anglis notum sub ingressu Normannorum: *onus, pondus, sarcinam* significans generaliter: sed in specie, ad certas quasdam mensurarum ponderumque redactum portiones.

Last coriorum(inquit Statut. an. 51 Hen. 3. de compositione ponderum & mensurar.) *constat ex* 20. **dakirs,** *& quodlibet* **dakir** *ex* 10. *coriis.* Anno verò 1 Jacobi ca. 33. **a last** coriorum vel pellium, 12. duodenas continet, id est, 12. **dozen.**

Last halecis (inquit dictum Statut. 51 Hen. 3.) *continet decem milliaria, & quodlibet milliare continet decies centum, & quodlibet centum, sexies viginti.*

Le Last lanæ: sic ibidem edicitur. *Waga tam plumbi quàm lanæ, &c. pendeat* 14. *petras: &* 2. *Wagæ lanæ constituunt unum saccum: &* 12. *sacci constituunt le last.* Vide quid sit **petra** supra in *Formella*; infra, suo loco.

Le Last. **Osmunds,** cineris, picis, & picis liquidæ, juxta Stat. 32 Hen. 8. ca. 14. continet 14. **barrels.**

¶ *Lastagium*, seu *Lestagium*, & *Lesting.*] Onus perinde est quod navi imponitur: tributi etiam & vectigalis genus quod hoc nomine ab ipsis Normannorum seculis exigitur. Diploma Henrici 1. de libertatibus London. *Omnes homines London sint quieti & liberi, & omnes res eorum per totam Angliam, & per portus maris, de theolonio & passagio, & lastagio, & ab omnibus aliis consuetudinibus.* Charta Hen. 3. Ordini de Semplingham: *Et sint quieti—de theolonio, & pontagio, & passagio, & pedagio, & lastagio, & stallagio.* Ubi *lastagium* intelligendum est prout perhibetur apud Rastallum Tit. Expos. verb. prisc. *quietum esse de quadam consuetudine exacta in nundinis & mercatis pro rebus cariandis ubi homo vult.* Hoc idem Fleta (ut Charta Prioratus Colcestriæ, & aliæ). *lestyng* vocat lib. 1. ca. 47. & significare ait *acquietantiam Lestagii.*

Lest & *Lestage*, Gallis præterea dicitur pro sabulo navibus injecto ut stabiliores navigent, **the ballace**, vel rectius, **ballance of the ship:** eodemque sensu occurrit vox in Stat. de *Caleis*, 22 Ric. 2. ca. 18:

¶ *Lastum.*] Pro portione Comitatus. Vide *Læstum.*

¶ *Ex Latere missus.*] Dicitur cum quispiam è consortibus aut Comitatu Principis (putà Comites aut Magnatum alius) delegatur. Greg. Turon. lib. 5. cap. 28.—— *dirigens de latere suo personas*: & Brit. Armor' Philip. 12. Rex Comitem Boloniensem sic alloquitur,

Assistes lateri nostro non ultimus,——

Sic Cardinales dicuntur *legati à latere Papæ.*

¶ *Lath.*] Ut *lastum* & *læstum*, quod vide.

¶ *Latomus.*] Gr. λατόμος, Propriè *lapicida* qui rupibus excindit saxa & efformat. λᾶας enim *lapis*, τέμνειν *scindere.* Habetur autem pro architectore & ædium fabro. Apud Ingulphum, sic quidam:

Insuper argenti, primo fabricantibus anno,
Trecentas latomis annumerabo libras.
Annis inde decem dabo centum quolibet anno
Libras in latomos, qui steterint ad opus.

Quod non tantùm de lapicidis, sed de fabris & reliquis operariis intelligendum docet Ethelbaldi Charta, immediatè ibidem præcedens.

¶ *Latro*, seu *Latrocinium.*] Intelligitur pro jurisdictione animadvertendi in latrones, ubi Rex per Chartam concesserit; ut quis in dominio suo latronem habeat, vel latrocinium. Lib. Rames. Sect. 175. *Willel.* Conquestor. *Rex Anglor' Lanfranco Archiepisc. &c. Sciatis quod Abbati Ailisi, socam, theloneum, & latronem, & omnes consuetudines Ecclesiæ suæ——habere concedo sicut antecessor ejus, &c.* Similiter idem Abbati de Bello: & præterea, *Abbati verò* (inquit) *ipsius Ecclesiæ liceat ubique latronem vel furem de suspendio liberare, si fortè supervenerit.* Charta Guliel. Rufi lib. Ram. Sect. 184. ait:——*socam & sacam & theolonem, & theam, & fures, &c.* *Fures.* Charta Hen. 1. Sect. 210.——*sacam & socam habere in totam terram suam, & latrocinium, &c.* *Latrocinium.*

¶ *Laudanæ.*] Erant dona honoraria vel

vel ex auro, vel ex argento, virgarum instar fabrefacta, & in templis ante altaria, vel super rugas presbyterii ad Martyrum laudem & honorem suspensa, & perinde à laudando dicta. Anastas. Biblioth. in S. Hadriano, *Fecit Laudanas duas de argento pensantes libras octonas, quas posuit super rugas de presbyterio, ubi arcus de argento existit.*

¶ *Laudis*, al. *Leutus.*] *Barbiton, testudo.* Hoc ab Ital. *leuto*, illud à German. **Laut**, Græco-barb. λαοῦτο ut habet Meursius qui mihi voces suggerit. Primam è Gotfridi Viterbiensis Chronico, Parte 9.

Mira videre meat, celebri plaudente choreâ,
Laude, tubâ, cithera festa coluntur ea.

Alteram è Testamento apud Petrarcham. *Thomæ Bambasiæ de Ferrariâ lego leutum meum bonum, non ut eum sonet pro vanitate seculi fugacis, sed ad laudem Dei æterni.* *Leutus.*

¶ *Laughlesman.*] *Exlex*, quem utlagatum vocant. Bracton lib. 5. ca. 2. *Pro exlege tenebitur cum Principi non obediat, nec legi, & tunc utlagabitur sicut ille qui est extra legem, sicut* **laughelesman.**

¶ *Launechilde.*] Longob. lib. 2. Tit. 15. l. 2. *Si quis res suas cuicunque donaverit, & postea launechild requisierit, tunc ille qui acceperit, aut hæredes ejus jurent quo launechild redditum sit.* Et Tit. 18. l. 3. de servo libero facto juxta ultimam domini sui voluntatem ——*& pro launchild imputetur ei servitium, quia servus non habet unde launchild ei faciat.* Tit. 35. l. 6. *Si quis chartam donationis per garathinx factam, aut per susceptum launeschilt, vel fortè per comparationem ostenderit, &c.* Denique Tit. 36. l. 2. *Si quis alii homini qualemcunque rem donaverit, & launchild susceperit, & postea eum defendere minime potuerit, tunc aliam talem rem qualem donavit ——reddat, cui donavit.* Habetur & Tit. 1. sed his omnibus nihil Glossarium, nisi *lanechild, sine solennitate testium*: quod ut faciat ad locorum explicationem, ego non video.

¶ *Lawe day.*] Aliàs dicitur de Visu franci plegii, vulgo Leta: aliàs de Curia Comitatus, juxta Stat. An. 1. Edw. 4. ca. 2.

¶ *Lawing of Doggs.*] Vide *Expeditare.*

¶ *Layrewit*] Vide *Lairwit.*

¶ *Lazzi.*] Dividebantur antiqui Saxones (ut testatur Nithardus) in tres ordines: *Edhilingos, Frilingos, & Lazzos*, hoc est, in Nobiles, Ingenuiles, & Serviles, quam & nos distinctionem diu retinuimus. Sub Ricardo autem secundo, pars servorum maxima se in libertatem vindicavit, sic ut hodie apud Anglos rarior invenitur servus qui mancipium dicitur. Restat nihilominus antiquæ appellationis commemoratio: ignavos enim hodie **Lazie** dicimus. Vide Nithardi verba in *Adelingus*, & in *Frilingus.*

Lazi sunt etiam populi de quibus Mat. Paris in An. 1237. ——*Lazi, Alani, Gothi, &c.*

¶ *Lech.*] Codex MS. de fœdere Edouardi & Guthurni Regum, parte qua impressus deficit. Habeant se omnes in *Folkesmoth, & in Shiremoth, & in Hundred, & in Wapentac, & in Trething, & in Lech, secundùm consuetudines patriarum & provinciarum.* Accipio pro *lath*, quod vide.

¶ *Lectionarius.*] Liber est in quo lectiones per totum anni curriculum ex Prophetis & Apostolis S. Hieronymus collegit: inscribiturque aliàs *Comes S. Hieronymi.* Capitular. Caroli & Ludov. lib. 1. Can. 109. *Presbyteri missarium. & lectionarium, sive cæteros libellos sibi necessarios, bene correctos habeant.* Flodoard. Hist. Rem. lib. 3. ca. 5. *Librum quoque sacramentorum, sed & lectionarium quos sibi fecit, ebore argentoque decoravit.* Vide Pamel. tom. 2. & Scriptor. de ritib. Eccles. *Comes S. Hieronymi.*

¶ *Lector.*] Tertius est è septem Ordinibus Ecclesiæ, de quo sic ibidem Hieronymus, Tom. 4. *Tertius lectorum ordo est, qui Deo, Christo, & Prophetis datur, secundùm quod scriptum est: Exalta vocem tuam & dic, Omnis caro fœnum, &c.* Primus (inquit) in Clericis, *Fossariorum* ordo est. Secundus, *Ostiariorum.* Tertius, *Lectorum.* Quartus, *Subdiaconorum.* Quintus, *Levitarum, seu diaconorum.* Sextus, *Sacerdotum.* Septimus, *Episcoporum.* De his ille, pluribus. *7 Ordines Ecclesiæ,*

¶ *Lectorium*, al. *Lectrinum, Lectrum*, & *Legium.*] *Pluteus* seu locus sublimior in Ecclesia unde legitur. Anastas. in Leone 3. *Super ipsas cerostatas fecit lucernas——Et hoc constituit, ut dominicorum die, vel in sanctis solennitatibus hinc inde juxta lectorium consisterent, & ad legendum sacras lectiones luminis splendore fulgerent.* Leo Marsican. Casinens. Hist. lib 3. ca. 32. *Legium quoque pulcherrimum auro & coloribus pictorum arte, ibidem extrui jussit.*

¶ *Leda, Ledgrevius*, & *Leidgrevius.*] Leð, & læðe, Sax. al. *Lestum*, & *Trithinga*, (quæ vide) Angl. **a Lath, or Rape.** Est portio Comitatus plures continens Hundredos seu Wapentachia, suoque olim subaudiens magistratui quem *Ledgrevium* appellabant. Extat in Edouardi Confess. LL. ca. 35. Titulus quidam *De trihingis & ledis* inscriptus, ubi sic inter alia. *Et quod Anglicè vocabant 3. vel 4 hundreda, isti vocabant* ðpiþinga. *In quibusdam verò provinciis, Anglicè vocabantur* læð, *quod isti dicunt trihinge. Quod autem in* ðpiþinge *definiri non poterat, ferebatur in Scyram* (i. in Curiam Comitatus.)

Ledgravius aliàs *Leidgravius, est lædæ* dominus seu præfectus, Gpeve enim *præfectus*, LL. Ed. Conf. cap. 35. *Hoc vocabulum*

(Gpeve)

(Gꝛeve) *adeo multipliciter distenditur, quod de Scyra, de Wapentachiis (quemadmodum etiam est leð) de Hundredis, etiam de villis* Gꝛeve *vocatur.* Intellige, *Scyregreve, Wapentachgreve, Lethgreve* seu *Ledgreve, Hundredgreve,* & *Tungreve.* Potestas ejus eadem in *Leda* fuit, quæ Centenarii seu Hundredi domini (quem & *Hundredegreve*, ut vides, appellabant) in Hundredo, habebaturque inter primarios Comitatus magistratus. LL. Hen. 1. ca. 8. *Intersint autem* (generalibus placitis) *Episcopi, Comites, & Vicecomites, Heretochii, Trehingrevii,* (sic locum restituo) & *Leidgrevii, Vicarii, Centenarii, Aldermanni, Præfecti, Vavasores, Thungrevi, & cæteri terrarum domini diligenter attendentes.*

¶ *De Ledonibus & Malinis.*

¶ *Ledo, Ledon, Ledona,* quibusdam *Liduna.*] Æstus maris languidior, qui per 4. pene dies tam ante quàm post secundam atq; ultimam Lunæ quadraturam, mense unoquoque accidit, *Malinæ* contrarius. Voces Bedæ ævo quàm hodie notiores. Sic autem ille, de natura temporum lib. 3. ca. 18. *Æstus* (inquit) *crescentes, Malinas: decrescentes autem placuit appellare Ledones*: ac si classica nondum essent hæc vocabula, sed fortè ad suiipsius placitum latinitatis fuco jam delibata. De etymo nil certi statuam: rejicio tamen quem antiquior ejus Scholiastes suggerit: *Malina à Majore luna: ledona quasi læsa unda.* Probat hunc tamen recentior, Novimagus; & perinde *lædon* & *lædona* cum diphthongo scribit. Mallem ego à Saxonico leið quod est *lenis* (nobis hodie, **Lithe**) rimari. Nam & inde uterque mensis Junius & Julius, liða dicebatur, quasi *blandus* & *navigabilis*, ipsius Bedæ interpretatione, quia pontus tunc lenis & proclivis in malaciam. Spell-boc Saxonic. ðone ꞅixtan monað iꞅ nemneð on leðon *Junius*, ⁊ on uꞃe ᵹeðeoð — liðan. ꝼoꞃðon ðe ꞅeo lyꝼt. ⁊ ða ꞅinðaꞅ beoð ðonne ꞅmylte. ⁊ mannum bið ðonne ᵹeðunelic ðæt hiᵹ liðað on ꞅæꞅ bꞃyme; Id est. *Sextus mensis Latinè dicitur Junius, vulgò, Lidan: quòd jam mare, aer, & venti lenia sunt & serena: nec grave est hominibus in marinis fluctibus versari.*

Malina. De Malinæ etymo si quid scivero, in *Malina* dicam. Hæc verò nostratibus hodie **the spring tyde**, q. *æstus scaturiens* appellatur: illa verò **the neipe tyde**, i. *æstus languidus* & refrænatus.

Glaber lib. 3. ca. 3. *Maris* (inquit) *excrementum, malinas vocant: decrementum ledones.* Et Scaliger in eandem sententiam, oceani incrementum *Malinam* dixit, decrementum *Lidunam.* Quibus deceptus Thomasius: illud fluxum maris, hoc refluxum in suo dictionario malè interpretatur. Non enim de accessu & recessu fluctuum, qui uno eodemque die bis quotidie eveniunt, intelligenda sunt: sed de æstuum ipsorum quantitate, aliis diebus effusiùs proruentium in littus; aliis verò languidiùs, & minore aquarum cumulo. Uti enim lunam potentiorem credimus in conjunctione & oppositione Solis; debilem in aspectu ejus sextili & trino: ita æstus pariter fieri turgentiores, vel depressiores, motum & affectum lunæ cum sole exactiùs prosequentes. Sed Bedam ipsum audi de naturâ rerum lib. 1. ca. 29. *Æstus oceani lunam sequitur tanquam ejus aspiratione retrorsum trahitur, ejusque impulsu retracto refundatur: quòd quotidie bis adfluere & remeare, unius semper horæ & dodrante & semiunica transmissa, videtur: ejusque omnes cursus in Ledones & Malinas, id est, in minores æstus dividuntur & majores. Sed Ledon à quintâ & vicesimâ lunâ inchoans, quot horis occurrit tot & recurrit. Malina autem à* 13. & 28. *incipiens, citior in accessu sed tardior in recessu; septem diebus & 15. horis perseverat. In medio sui, semper lunam primam & decimam quintam ostendens, & per æquinoctia vel solstitia solito validiùs exæstuans: per octonos autem annos ad principia motus & paria incrementa, certissimo lunæ revocantur ambitu: illa semper aquilonia tenente mitiore, quam cum in austro, digressa propiore nisu vim suam exercet.* Dè his plura pater iste venerabilis lib. 3. ca. 28. *Malina.* Nota.

Sed *Ledonem* inverso sensu pro *Malina* dixit W. Malmesb. de Gest. Regum lib. 2. vel mendosè typis obrepit: nam sic ille. *Eodem anno* (cir. 979.) *fluctus marinus quem Græci Euripum, nos Ledonem vocamus, mirum in modum excrevit, quantum nulla hominum memoria potest attingere: ita ut villas ultra multa milliaria submergeret & habitatores interemptos necaret.*

¶ *Lee.*] *Latitudo.* Vox prisca Anglo-Normannica. Lib. MS. fundationis monast. Crabhusiæ, fol. 4. *Ainsi loynz cum la curt, & en lee conteynt oyt pes.* Et fol. 26. —— *en lungure* ——— *vint & seht perchees, & en lee duze perchees.* Pluriès. Hinc camporum æquora se in latum distendentia rectè appellantur **Lees**: sed differt hoc à Saxonico læꞅe (plur. læꞅa) *pasturam* & *pascua* significante.

¶ *Lega.*] *Locus.* Sic Lelandus. Hurstlega, *locus sylvestris*: hyꞃꞅt, enim Saxonibus, *sylva.* Priscis autem *lea* pro *lega*, & Anglo-Normannis *ley*, occurrit passim: ut *Hurstlea* & *Hurstley*, æquè ac *Hurslega*: & sic in aliis complurimis. Quippe & hinc fortè Gallicum *lieu* (i. locus) g, ut sæpè, in u, mutato. *Leas.*

¶ *Legalis.*] In Jure nostro de eo dicitur qui stat rectus in Curia: non exlex seu utlagatus, non excommunicatus, vel infamis, &c. sed qui & in lege postulet & postuletur. Hoc sensu vulgare illud in formulis juridicis, *probi & legales homines.*

Hinc *Legalitas*, pro conditione illiusmodi. LL. Ed. Confes. ca. 18. de eo qui reus mortis, Regis meruit misericordiam, *Ipse tamen* *Legalitas.*

malefactor——tradat fidejussores de pace & legalitate tuenda, i. **sureties for his good behaviour.** Vides quàm antiqua lex ista. Sic ibid. ca. 38. —— *de bona vita & legalitate.*

Occurrit & aliquando pro pura illa erga Regem fide, Gallis & Anglis *loyaulte.* L.L. Hen. 1. ca. 12. *Plures ad Dei cultus legalitatis observantiâ inclinari nolunt.* Et Ca. 64. *Omnes facto juramento jurent ut Wessexia, exceptis thanis & Presbyteris, & eis qui legalitatem suam in nullo diminuerunt.*

¶ *Legatarius.*] Pro *Legato* vel *nuncio.* Flodoard. lib. 1. ca. 25. *Legatarius animi felle commotus quòd Abbas loci sibi non dedisset occursum.* Sic infra non semel, at supra paulò hic idem *Austratiorum legatus* dicitur *nomine, Offo.* L. Ripuar. Tit. 65. *Si quis legatarium Regis, vel qui ad Regem, seu in utilitatem Regis pergentem, hospitio suscipere contempserit.*

Pro *Misso dominico* seu *Justitiario*, ut infra *Legatus.*

¶ *Legatus.*] Pro *nuncio* privati alicujus hominis plebei. Lib. Rames. Sect. 265. *Hugone* (de Halewella) *igitur sæpissime tam per se quàm per legatos suos suppliciter postulante, & suæ necessitatis causas ostendente: dedit prædictus Abbas prædicto Hugoni unam cotsethelandam, &c.*

Pro *Misso dominico*, & quem nos *Justitiarium Regis* appellamus. Annales Caroli Mag. *Saxones occasione nacta, legatos Regis qui ad eos ob justitias faciendas missi erant, comprehensos interficiunt.*

¶ *Legenda.*] Est liber in quo scribuntur lectiones in officiis matutinis legendæ, in Romana Ecclesia. Constitutiones Winchelsei Archiep. Cant. in Provinciale lib. 3. Tit. de Eccles. ædificand. *Volumus de cætero & præcipimus, quod* (parochiani Ecclesiarum) *teneantur invenire omnia inferius annotata, viz. Legendam, Antiphonarium, &c.* ut supra in *Gradale.* Vide quæ de lectionibus copiosè hic notat Guilelmus Lindewode.

Legenda Sanctorum, liber dicitur qui de eorum vitis tractat, aliàs *Historica Lombardica* nuncupatus.

¶ *Legergildum.*] Idem quod *Laierwita*: sed videtur aliud quidpiam significare in LL. Hen. 1. ca. 12. *Si quis Dei fugitivum habet injustè, reddat eum ad rectum & persolvat ei cujus erit, & Regi emendet secundùm legergildum.*

¶ *Legerwita.*] Vide *Laierwita.*

¶ *Legespend.*] Malè apud Manwodum & Cowellum pro *lespegend*: sed nec hoc rectè, ut supra videris in notis nostris ad articulos 1 & 2. Constitut. forestæ.

¶ *Legium.*] Vide *Lectorium.*

¶ *Lehen.*] Germ. Sax. len. Prædium vel propriùs feodum, velut hoc quod ad tempus conceditur proprietate penès concedentem remanente accommodatum: Sic enim nos hodiè **to lend** dicimus pro accommodare. Hujusmodi fuisse feoda militaria supra ostendimus in Feudum. Hinc **Fanlehen** pro feodo militis vexillarii, ut supra in hac voce. Hinc etiam celebre illud oppidum in patriâ meâ nomen **Len** accepit, quod olim prædium esset Episcoporum illius tractus; ideoque **Len** *Episcopi* appellatum: non ut opinatur Camdenus noster à **lhyn** voce Britannicâ aqua ut ait diffusa, quales nec ibi reperiuntur, significante. Hodie i. ab ætate *Henrici* 8. qui instar *Diomedis* cum *Glauco* permutationis prædii Episcopatus in fiscum transcripsit, **Len** *Regis* appellatur.

¶ *Leyrwita.*] Vide *Laierwita.*

¶ *Leitehunt.*] Sic Boiis seu Baiwaris, Alamannis verò *Laitihunt.* Canis ductor: à Germ. **Leite**, i. duco: **Hunt vel Hundt**, *canis.* De hoc supra vide in Cap. *de canibus veterum.*

¶ *Lelme.*] Vide *Hikenild* supra.

¶ *Lenna.*] Domesd. Vide *Leuca.*

¶ *Lenticularia.*] Locus ubi lentuli reponuntur. LL. Salic. Tit. 29. §. 13. *Si quis in napiam, in fabariam, in pisariam, in lentulariam, vel his similia, ad furtum faciendum ingressus fuerit, 120 denar. &c. culpabilis judicetur.*

¶ *Leipa.*] LL. Hen. 1. Ca. 43. *Si quis à domino suo sine licentia discedat, ut leipa emendetur, & redire cogatur.* Intelligo de profugo, ut forenses, *cloper.*

¶ *Leodes.*] *Vassallus, fidelis, cliens, homo ligeus, &c.* à Sax. leoð, i. *gens, plebs, populus*: etiam & *servus*: nam in homiliis Saxonicis, *servitus*, leoð-ꞅcipe appellatur. Greg. Turon. Hist. lib. 3. cap. 9. *Sed ille muneribus placatus, à leodibus suis defensatus est, & in Regnum restitutus.*

Pro *servitio.* Marculf. lib. 1. form. 40. *Fidelitatem præcelso filio nostro vel nobis, leode & samio debent promittere & conjurare.* Vide *leudesamium*, & *Leudes*, quod aliàs occurrit pro ignorante, & sic *Leodes.*

Pro *Wero*, seu *Wergildo.* Capitula Caroli Calvi apud Silvacum, ca. 5. *Si latro ibi occisus fuerit, qui eum occiderit, leudem non solvat, &c.*

¶ *Lepa.*] Extenta de Garingges. *Debet triturare 3 bussellos frumenti, & dimidium lepæ, vel 5 bussellos fabarum, pisarum, vel vescarum.*

¶ *Lesowerpire.*] Vide *Læseverp.*

¶ *Lespegend.*] Pro *Thano minori*, vide hîc supra notas ad Canuti leges forestæ, artic. 1. & 2.

¶ *Lesting.*] Vide *Lastagium.*

¶ *Lestum.*] Pro *Latha.* Vide *Læstum.*

¶ *Lesta.*

¶ *Leta.*] Apud Anglos est curia quædam ad Regiam pertinens jurisdictionem, in singulis villis semel quotannis, hoc est (juxta Magnæ Chartæ Cap. 36.) sub festo S. Michaelis habita: & ubi sic invaluit consuetudo, ad semestre spatium renovata, sed *Residuum Letæ* tunc inscripta. Anglo-Normannis *Visus franci plegii* dicitur, quòd conscribi hic solent liberiores villæ (seu designatæ stationis) homines, pacis Regiæ fidejussores, Normannis *Franci plegii*, Saxonibus nostris *Friborgi* appellati, de quibus in suis locis. Est perinde hæc Curia prisca illa quæ inter Saxones ad *Friborgos*, *Decanias*, *Tenmentalas* pertinebat: & cognoscit non de læsa majestate, sed de aliis omnibus transgressionibus & delictis contra pacem Regiam, Regiam dignitatem, bonum publicum, & Statuta plurima, infra præscriptam contingentibus ditionem. Animadvertit tamen non in hæc omnia, sed propemodum in leviora: gravioribus (utpotè feloniis, &c.) ad Justitiarios Assisarum è Statuto an. 1. Edouardi 3. relegatis.

Residuum Letæ.

Letæ etymon & antiquitas.

De *Letæ* etymo & origine nihil fidè proditum. Quòd à lað Sax. (uti à gelaðian, *congregare*) diceretur, huic non magis convenit quam curiis aliis universis. Antiquam verò undequaque prædicant ac si cum ipsis Saxonibus originem à Græcis (quibus in Prytanæo consoni nominis λῆιτον Curia) deduxisset. Ego nec tam illustres natales quæro, nec peregrinos. Quæ in *Letis* olim agebantur, pertinebant superiùs aliquando ad Aldermanni Comitatus, seu Præpositi (id est, Vicecomitis) jurisdictionem Regio nomine cognoscenda. Sed ut omnes qui in villis degunt justitiam domi consequerentur, non minùs sub ipso Rege in delictis levioribus ad Coronam spectantibus; quam sub domino feodi in rebus dominii seu manerii: distributa est hæc jurisdictio in tot plerumque partes quot sunt villæ in Comitatu, creditæque singulæ aut villæ seu manerii, aut Hundredi seu municipii domino administrandæ: multis interea penes Vicecomitem remanentibus. Proveniat igitur à facto nomen, nam **let** Saxonicè *partem* & *parvum* significat, unde Chaucero **lit**, & diminutivum **little** pro *particula*, vel à læꝼ Sax. pro *censura*, *arbitrio*, à læꝼan, *censere*, *æstimare*: quòd in hac olim curia de damnis æstimabatur inter vicinos emergentibus, ut patet in LL. Ed. Confess. Ca. 20. supra recitato in voce *Friborga*.

Quando autem & quo authore facta sit hæc *Letarum* destributio, incertum est omnino: sed Aluredo verisimiliùs tribuenda, qui friborgas, id est, francos plegios de quibus hæc cognoscit curia (ut nomen aliàs refert) instituebat. Fateor tamen me nunquam deprehendisse vocabulum *Leta*, seu *Visus franci plegii* in Charta aliqua Regum Anglo-Saxonum, sed discretis appellationibus concedi inter privilegia, *Grithbrich*, *Fithwhite*, *Bloodwit*, *Hamsoken*, *Forstall*, *Weif*, *Stray*, & plurima hujusmodi quæ collectivè sub *Letæ* nomine continentur.

Sed occurrit vox in Chartâ Willielmi Conq. de fundatione Abbatiæ de *Bello* & in Domesd. Titt. *Norf* Rex. Terræ Regis quæ Godricus servat. *Hundredum de Grenehou.* De 14 *letis* **Sparle** tenuit Rex *Aedwardus*, & hoc manerium fuit de Regno; sed Rex *Aedwardus* dedit Radulfo Comiti. Tunc & post 30 villani, modo 20. modo 3 bordarii &c.

¶ *Letania.*] Vide *Litania.*

¶ *Leth.*] Fœdus Alfridi & Godruni Regum MS. in fine. Sint omnes – *& in Fridgild juxta conditiones & professiones suas, & in Folkesmoth, & in Schiremoth, & in Hundred, & in Wapentac, & in Trething, & in Leth secundùm consuetudines patriarum, & provinciarum & Comitatuum Regni.* Dubitetur an hic veniat *Leth* pro *Leta*, quæ est Curia: an pro *Lath*, i. portio Comitatus plures continens Hundredos; quod verisimilius duco. Priori enim sensu mihi non obvenit (ut notavi supra) inter Saxones. Vide *Leta* & *Lath.*

¶ *Lætare Hierusalem.*] Mat. Par. An. 246. pa. 672 *die qua cantatur* lætare Hierusalem, *viz. mediâ Quadragesimâ.*

¶ *Leuca*, *Leuga*, *Leuua*, & *Lega.*] Viæ spatium apud Gallos. Vox prima ab Hieronymo, & Flodoardo, secunda ab Ammiano Marcellino & Jornande, tertia (g ut aliàs in u verso) à Nithardo, quarta à Lelando nostro commemoratur. Occurrunt etiam in Domesd. *Leuga*, *leuua*, & sæpè *lenna* sed mendosè pro *leuua.* Thierrius in dictionario Franco-Latino *leucam* dicit à Græco λευκή, i. *candida*, quòd locorum intervalla candidis lapidibus quondam designarentur. De lapidibus bene sum conscius, de candore nequaquam. Etiam Ingulphus Saxo. *fortè* (inquit) *leuca dicitur à leucon quod in Scythica lingua interpretatur*, Philippus. Addit, Philippum fuisse Imperatorem & Regem Franciæ, quem (cum esset Christianus) baptismus *leucon* fecit, i. dealbatum: terramque ideo Philipporum (id est, Francia, ubi frequens hoc nomen) per *leucas* mensuratam. Vix non rideo, sed hæc magnus ille Abbas fusiús.

In confesso est apud eruditos, Gallos veteres Romano more lapidibus hinc inde positis distinxisse itinera: eorumque linguam fuisse in plurimis Britannicæ antiquæ consonam. *Leach* autem Britannicè lapidem notat, & c in g transire frequentissimum. Quantitas *leucæ* seu *leugæ* variè perhibetur.

Pro dimidio mille passuum. *Leuca* (inquit Isidorus Orig. lib. 15. ca. 16.) *finitur passibus quingentis.* Sed corrumpi videtur.

Pro *mille passuum & dimidio.* Author enim antiquior Am. Marcellinus lib. 16 Sect. 9. de Juliano Cæsare in Galliis militante: *à loco* (inquit) *unde Romana promota sunt signa, adusque vallum Barbaricum, quarta leuca signabatur* (intelligo lapidibus) *& decima, id est, unum & 20 millia passuum.* E quibus perspicuè claret *leucam* constitisse ex 1500. passibus. Affatim Jornandes de reb. Goth. Ca. 16. *Leuga*

Gallica mille & quingentorum passuum metitur. Corrigendus igitur Isidori hìc locus & legendus, *leuca finitur passibus mille quingentis.* Beda Solution. Arithm. col. 107. Tom. 1. *In leucâ unâ sunt* 1500 *mille passus*, 7500. *pedes*, 90 *unciæ*, *&c.* V.

Pro *duobus millibus passuum.* Ingulphus quà suprà. *Leuca usualis mensura terram metientium apud Francos, constat de duobus millibus passuum.* Sic infra: ——4 *leucas*, *id est*, 8000. *passuum.* Idem Lyranus nostras in Daniel. Ca. 4. 27. *Babylon——erat ædificata in quadro, & quodlibet latus quadri habebat* 16 *miliaria, id est*, 8 *leucas.* Hæc vulgaris atque hodierna apud Gallos æstimatio.

Pro *mille Passibus*, seu *miliario.* Sub Normannorum ingressu, Angli per *leucas* numerabant spatia, uti passim in Domesd. Non autem juxta mensuram Gallicam, sed hoc nomen suo imponentes miliario, quod à *mille*, alias, **mil**, alias ðuꞃanðꞅꞇapa, id est, *mille passus* appellabant. Conducit hoc magnopere ad Domesdei codicis explanationem, ne quis *leucas* illic pro duobus mille passibus intelligeret. Audi Ingulphum coætaneum de eodem, pa. 910. *Cum sedes Abbatiæ nostræ in longitudine, id est, de &c. dicitur habere* 4 *leucas*, i. 8000 *passuum*, *& in latitudine*, i. *de &c.* 2. *leucas*, *i.* 4000 *passuum*, *horum neutrum verum est. Sed scire debetis Anglos sub dominio Normannorum, transiisse in multis ad mores Francorum, & ideo loco miliarium leucas dixisse, sed miliaria intellexisse: & cum longitudo ejus excedit* 4 *miliaria*, *& latitudo* 2 *miliaria, prudentissimi metatores contra malitiam æmulorum piissimè providentes, potiùs plus quàm minùs ponere voluerunt. Acceptavit hanc rationem tota vicinia taxatorum, acceptavit & Regia curia, cum veritas spacii exigeretur in incorporatione Regalium rotulorum.* Locum reddo copiosiùs, ut intelligatur quo ingenio villarum dimensiones in eo codice exhibentur.

Pro *tribus mille passibus.* Sic nautæ nostri marina metiuntur itinera.

Quidam *leucam* Hispanicam, 34 stadiis metiuntur, id est, miliare German. 4000. passuum. Sed Hunterum audi Cosmograph. lib. 1.

Quatuor ex granis digitus formabitur unus,
Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus:
Quinque pedes passum faciunt, passus quoq; centum
Quinque & viceni stadium dant, sed miliare
Octo dabunt stadia, & duplatum dat tibi leucam.

Pro *situ Monasterii*, cum spatio in circuitu, putà plus minus unius leucæ seu mille passuum, insigniori jurisdictione privilegiisque donato. Alias *Leuga*, *Leugata*, *Banleuca*, & Gall. *Banlieue.* Hujusmodi est quod sub nomine *sedis Abbatiæ* suæ, id est, Croylandiæ, in novissimis hìc supra descripsit Ingulphus: & de *leuca* seu *leugata* Cœnobii Ramesiens. Vide supra in *Banleuca*: quibus hæc de ejusdem privilegiis cognosce è Charta Hen. 1.—— *Sciatis me concessisse Deo & S. Benedicto—— sacam & socam, &c. & omnes alias libertates coronæ meæ pertinentes in terra sua quam habent infra unam leugatam circa Ecclesiam S. Benedicti, & omnia placita coronæ meæ pertinentia, &c.* Charta Willielmi 1. instituentis Abbatiam de Bello: *Si infra leugam, vel in Maneriis Ecclesiæ* (S. Martini de Bello) *Murdre evenerit vel thesaurus inventus fuerit, Abbatis & Monachorum sit utrumque. Warennam propriam in ipsa leuga habeat Ecclesia, & in omnibus suis Maneriis.*

Fleta lib. 2. Ca. 4. Ipsi autem servienti commissa est virga coram Rege deferenda, quæ signat pacem, ut unde dicitur *virgata*, quæ sequitur Regem ubicunque fuerit in Angliâ, spatium continens 12 *leucas*: tempore autem guerræ Regis erit ejus officium, &c. *Dictum de milite Marescallo MS. fol.* 132.

Habebatur apud Anglos alia *leugæ* ratio. Chron. Monast. de Bello. MS. *Octo virgæ unam hidam faciunt: Wista verò* 4 *virgatis constat. Leuga autem Anglica duodecim quarentenis.* Quarentena est campestris area incertæ latitudinis, sed 40 perticis secundùm longitudinem definita. Alias *Stadium* dicitur: & cùm 8 stadia miliare conficiant, ego hoc loco *leugam* intelligo de miliari & dimidio, juxta Authorem lib. de mensuris Agrimensoribus & Gromaticis, Parisiis editi An. —pa. 14. *Miliarius & dimidius apud Gallos leuuam facit habentem passus mille quingentos. Duæ leuuæ seu milarii tres, apud Germanos unam rastam efficiunt.*

Leugata est Spatium *leugæ* circa monasterium, ut *leuga* suprà. Sic occurrit lib. Ramesf. Sect. 198. 216. 236. 341.

¶ *Leudis*, al. *Leudus*, & *Leodis.*] *Vassallus, cliens, homo ligeus,* seu *feudalis.* V. Goldast. ad Burchar. cap. 8. pa. 216. Vox utraque ex eadem radice (*eo*) diphthongo Saxonico in (*eu*) verso, ut in *feudum* pro *feodum.* Leoð Sax. plebem & populum significat: etiam subditum & servum. Sic in homiliis Saxonicis leoðꞅcıp, pro servitute. Hinc Gallis *leude* pro *vassallo*, & quem nos Tenentem dicimus: Germanis **leute**: Anglis veteribus **loute**, pro serviente & subdito; **loutten** pro submittere, & conquinescere: unde id Chauceri,

He could not religiously the loute, &c.
Non potuit more Religiosorum conquinescere.

Leudes apud Gallos liberi sunt aut serviles: vernaculè *leudes francs* & *leudes serfs.* Hi rei rusticæ ascripti, tributa pendunt & opera servilia. Illi ad militiam designati, Nobiles habentur & immunes à tributis. *Leudum genera.*

Pro *Baronibus. Leudes* igitur generaliter dicuntur de omnibus regni subditis, specialiter de vassallis prædialibus, tàm servilibus, quàm feodalibus & nobilibus: inter nobiles restrictiùs adhuc de vassallis illis Regiis quos Barones vocant: & hac quidem significatione frequentiùs veniunt in historiis,

sed

ſed ab aliis ſæpè vix decernendi. Greg. Turonenſ. Hiſt. lib. 3. Ca. 23. Theodbertus Rex *à leodibus ſuis defenſatus eſt, & in Regno ſtabilitus.* Idem lib. 8. ca. 9. *Credo* (inquit Rex) *alicujus ex leudibus noſtris ſit filius, nam ſi de ſtirpe noſtra fuiſſet, ad me utique fuiſſet deportatus.* Aimoinus lib. 3. ca. 80. *Fuit autem Guntrannus in bonitate præcipuus, —— Chriſti ſacerdotibus ſe humilem præbens, leudis ſuis benevolum, gentibus externis pacatum.* Lex Burgund. in Additamento 1. Ca. 1. §. 14. apertè diſtinguit *leudes* à reliquis ſubditis. Cum enim de omnibus caverit Burgundionibus in genere, particulariter adjecit, *Leudes verò ſi hoc præſumpſerit facere ——ſolvat, &c.* Non malè igitur Hieronymus Bignonius vir doctiſſ. ad Marculfi lib. 1. formul. 40. *Leudes* (inquit) *apud Gregorium Turonenſem ii dicuntur qui fideles Regis ſunt, & qui nulli præterquam principi obnoxii ſunt, quos ſequens ætas Barones dixit.* Citat huc inter alia, ex Appendice Gregorii ca. 54. *Chlotharius cum proceribus & leudibus Burgundiæ, Trecaſſinis conjungitur.* Et (quod notat, *leudes* Baronum nomine comprehendere) ca. 41. *Burgundici Barones verò tam Epiſcopi quàm cæteri leudes timentes Brunchilden, &c.* Dubito tamen an hæc loca (& ſimilia) de illo *leudum* genere ſolummodo ſint intelligenda, qui *Barones* & *Fideles Regis* (ſcil. ob acceptum beneficium) dicebantur: Erant hi quippe Regni proceres, quos ab aliis quibuſdam *leudibus*, ſecernere videtur Author Appendicis; cenſeo à *leudibus* nihil de Rege percipientibus. Tale enim fuiſſe genus apertè indicat Wiſigothor. lib. 4. Tit. 5. l. 5. *Quod ſi inter leudes quicunque nec Regiis beneficiis aliquid fuerit conſecutus. Leudes* igitur aliàs reperio.

Pro *ſubditis*, & pro vaſſallis in genere: cujus Gregorius Turon. vocabuli (perinde ac non tùm in uſu) nuſquam, ſi rectè meminerim, mentionem fecit. Sic autem Appendix. ca. 56. *Dagobertus univerſos leudes quos regebat in Auſtria jubet in exercitu promovere.* Item ca. 58. *Tanto timore pontifices, proceres in Burgundia conſiſtentes, ſeu & cæteros leudes adventus Dagoberti concuſſerat.* Et mox, *Cùm Lingonas civitatem veniſſet, tanta in univerſis leudibus ſuis, tam ſublimibus quàm pauperibus judicabat juſtitia, ut crederetur omnino fuiſſe Deo placabile, &c.*

Pro *laico, populari, & illiterato.* Leges Aluredi MSS. tit. de Sanctimonialib. *Si quis Nunnam cauſa fornicationis in veſtes aut in ſinum comprehendat: ſit hoc duplo emendabile, ſicut ante ſimpliciter de laica decrevimus.* Codex Saxon. Ca. 18. hìc pro *laica* legit, belæpeðum, i. *de laicis.* Append. Greg. Turon. ca. 1. *Guntheramnus Rex Francorum —— cum ſacerdotibus utique ſacerdotis inſtar ſe oſtendebat; & cum leudis erat aptiſſimus.* Idem hìc ſuprà Aimoinus lib. 3. ca. 80. Et Chaucerus noſter,

Bleſſed be the leud man,
That nought ſave his belief can.

Beatus pol vir ille laicus,
Qui fidei tantùm ſymbolum callet.

Gloſſ. Sax. læpeð man, *laicus.* Medulla Gram. MS. *Laicus, ca, cum,* **Lewede,** & *popularis.* Etiam promptuarium vetus Anglo-Latin. **Lewede,** *illitteratus, laicus, inſcius, ignarus*: & juxta Catholicon, *incipiens.* **Lewdneſs of Clergy,** *illitteratura, ignorantia, &c.* Tantum abeſt ut *leudis* idem ſit quod fides, *leudes*, idem quod Gall. *leaux*, ut quibuſdam viſum.

Pro *nequam* & *improbo.* Sic nos hodiè ſolummodò utimur.

Leudis, etiam *leodis*, & *leudum*, dicuntur de capitis æſtimatione *Leudis* occiſi: ſcil. de compoſitione quam aliter *Weram* & *Wergildum* vocant. Vide hæc. Formul. incerti Authoris (poſt Marculf.) ca. 23. *Sic ab ipſis viris fuit judicatum; ut illam leudem ſolvere deberet.* Mox, *nec de ipſa leude ——repetitiones agere*, Longobard. lib. 1. Tit. 9. l. 28.——*componat* (fredum Regis *i. 60. ſol.*) *& inſuper compoſitio ipſa fiat de ipſo homicidio cui legibus leudum ipſum pertinuit.* Sæpe in L. Salica, Friſon, &c. Pro *Wergildo.* *Leudum.*

Leudum præterea dicitur (ut *feudum*) pro terra quam *Leudis* à domino accepit in *Leudiſamium*, ſeu ſervitium *leudis*, de quo in proximis.

¶ *Leudeſamium.*] Hærent hìc eruditi. Bignonius *leude*, fidem, intelligit: *ſamium*, vel corruptè ſcriptum, vel notis *ſacramenti* (ut mox videris præſtandi) Lindenbrogius *leudeſamium* accipit pro munere, aut ſervitio quod *leudis* domino debet; ut *litimonium*, quod litus. Noſtrum adjiciemus calculum cùm Authores citaverimus. Formula ſolenn. Lindenbr. 39. ſic inſcribitur. *Ut leudeſamia promittantur Regi.* Deinceps. *Rex Comiti illi, &c. Jubemus ut omnes pagenſes veſtros — congregare faciatis, quatenus —— fidelitatem præcelſo filio noſtro vel nobis, & leudiſamium per loca Sanctorum, &c. debeant promittere & conjurare.* Hoc Marculfus lib. 1. ca. ultimo, diſtinctiùs: *fidelitatem præcelſo filio noſtro, vel nobis, & leode, & ſamio per loca ſanctorum, &c.* ut ſuprà. Dividit (vides) quod alter connectit, & tria deſignat (non à Baronibus tantùm & vaſſallis feudalibus quos alii *leudes* exponunt) ſed ab univerſis ſubditis conjuranda: *fidelitatem, leudem*, & *ſamium*: mea ſententia *fidem, ſubjectionem*, & *tributum*: ʒeam enim Sax. eſt *onus*, & per tranſlationem, appoſitè *tributum.*

¶ *Leuga*, & *Leugata.*] Pro ſpatio in circuitu Monaſterii, Regiis munito privilegiis. Charta Gulielmi Conq. Abbatiæ de bello. *Concedo etiam eidem Eccleſiæ leugam circumquaque adjacentem, liberam & quietam ab omni*

omni Geldo, & Scoto, & Hidagio, & Denegeldo (cum aliis plurimis) *& liberam ab omni consuetudine terrenæ servitutis, & ab omni exactione Episcoporum.* Vide *Leuca*, pro *situ monasterii*, & *Banleuca*.

¶ *Levita.*] Pro *diacono*, i. quinto gradu Ecclesiæ juxta D. Hieronymum, Tom. 4. lib. de 7 ordinibus Eccles. quos vide supra in *Lector*, & ipsum Hieronymum in dicto lib. Quintus (inquit) in diaconibus, ordo *sacramenti est, &c.* egregiè. Hinc *Archilevita* pro Archidiacono.

¶ *Leuua.*] Vide *Leuca.*

¶ *Levitonarium.*] Juxta Glossas veteres est *colobarium lineum sine manicis*. Suidas λεβιτωνάριον, χιτὼν μοναχικὸς ἐκ τριχῶν συνυφασμένος, i. *Levitonarium interula monachorum ex pilis composita.*

¶ *Lewytheil.*]——Hubertus de Burgo ——*ipse fecit triturare omnia blada Romanorum per illos qui vocabantur* Lewitheil. Mat. Par. Addit. pag. 152.

¶ *Synopsis legum antiquarum à populis Borealibus promanantium. Quo ævo, & quibus conditæ sunt authoribus.*

¶ *Lex.*] Cùm victricia per Europam signa extulissent Gothi, Saxones, Longobardi, Dani, Normanni, aliique maris Baltici, & Germaniæ borealis accolæ, morum & linguæ gaudentes similitudine: leges passim triumphatis populis inferebant, patriarum suarum ritus & vocabula plurima retinentes. Hinc fit ut nobis cum Germanis, Gallis, Italis, Hispanis, Siculis, ipsisque invicem; tùm in legum antiquarum canone, tùm in Magistratuum, Officialium, & ministrorum appellationibus (voces ut vulgares taceam infinitas) tanta sæpè deprehendatur consonantia. Jactent igitur qui volunt legum suarum municipalium antiquitatem (nam & hoc ineptiæ prudentes carpit) earum tamen origo quantulacunque sit & barbara, aliundè nusquam videtur expetenda, ut è sequentibus elucebit. Quis enim victor populus sub victi legibus conquiniscet; præsertim cùm ejecto isto, sedem ille incoluerit? Sed de hoc politici. Ego in rei antiquæ beneficium, legum ipsarum originem & conditores (qua possim) dabo.

Lex Alamannorum, è patriis consuetudinibus primùm redacta est in scriptis, à Theoderico Rege Francorum qui floruit sub An. Chr. 512. modo quo infrà videris in *Lex Baiuuariorum*. Postea verò emendatior constituitur à Clothario 2. Chilperici filio, & Principibus suis, viz. 33 Episcopis, 34 Ducibus, 72 Comitibus, cæteroque populo, prout in titulo illius legis demonstratur.

Lex Angliorum & Werinorum, i. (uti in fronte præfert) *Thuringorum*. Ea dicitur qua olim usi sunt Angli veteres in Germannia residentes: & quæ demum a Carolo magno confirmata, ad posteros devenit, sicut infrà, in *L. Saxonum* perhibetur. Tacitus hos *Anglos & Varinos* nominat.

Lex Anglorum in Britannia, è Germanorum moribus videtur orta, sed quem hanc primùm posuisse censeam, magna me tenet dubitatio. Venisse è Germania notum est, Jutos seu Gothos, Anglos, & Saxones: lingua & moribus parùm dispares. A Jutis orti sunt Cantiani & Vectenses. A Saxonibus, qui provincias Cantio circumfusas incolunt, Essexiam, Midilsexiam, Surriam, Sussexiam, & (tractum latè maritimum Cornubiam usq;) Westsaxoniam. Ab Anglis, Mercii & reliquæ Angliæ (scil. Orientalis & Borealis) populi. Cantiani suas aliquando habuerunt leges, sed coeuntibus iis & Saxonibus omnibus sub Westsaxonum ditione, horum lege vivitur, Angli lege usi sunt (quam vocant) Mercia, donec irruentes Dani, Eastangliæ, & Northumbriæ provinciis, suas inducunt consuetudines, à prioribus non in eompluribus discrepantes. Hinc majoribus nostris triplex legum distinctio ƿeſtſeaxna-laga, Myrcna-laga, & Dene-laga, i. *Lex occiduorum Saxonum*, *Lex Merciorum*, & *Lex Danorum*, de quibus dicam cum Ovidio,

——*facies non omnibus una,*
Nec diversa tamen, qualem decet esse sororum.

Omnium autem quos novimus leges in scriptis primus edidit Ethelbertus Rex Cantii (qui Regnum iniit An. 561. fidemque suscipiens Christianam, sedit annos 55.) sed breves ille & satis rudes, earum instar de quibus item Ovidius Fast. 1. LL. Ethelberti.

Jura dabat populo posito modo Prætor aratro.

Huic proximus suas dedit Rex occiduorum Saxonum Inas, inter annum quo cœpit regnare 712. & exiit, 727.

Succedit An. 758. Merciorum legislator Offa Rex, quem ego legis Merciæ authorem reor, non istius appellationis fœmina, de quo infrà in *Lex Mercia.* LL. Offæ.

Inde pius, inclytus, fœlix; imò inter perpetuas ærumnarum acerbitates victor & triumphator, nunquam satis laudatus Aluredus, Rex item occiduorum Saxonum; sed cujus Angli omnes & Saxones voluntariè se dominio subdidere, juravitque in verba Guthurnus Rex Danicus, fidelitate suscipiens Orientalium Anglorum & Northymbrorum provincias. Hic recognitis Ethelberti, Inæ, atque Offæ legibus, dignum quicquid (prætermissis aliis) in suas transcripsit: & Anglis (quo jam tum nomine continebantur Saxones & Juti) omnibus imposuit perferendas: sicut doceat liber LL. Aluredi. Aluredi encomium.

ber Ramesiensis Sect. 5. qui Æthelstanum dixit *INCLYTI ILLIUS ALFRIDI REGIS, ANGLICARUM LEGUM CONDITORIS*, filium. Nec leges tantùm, sed cum magistratibus, Comitatus, centurias, decurias (quod sæpè diximus) instituit. Justitiæ & religionis ardentissimè studiosus, omniumque denique ad optimam rempub. tam in moribus, quàm in apparatu spectantium. Literas & scientias omnino penè extinctas suscitat: doctos atque libros undequaque comparat: relegatis Musis alteram extruit redux Academiam. Dum gesta ejus commemoro militaria, miror unquam eum cogitasse civilia. Certè (ut notat Malmesburiensis) *inter stridores lituorum, inter fremitus armorum Leges tulit.* Contrà, dum civilium ejus intueor molestiarum cumulos: miror utique quòd in aciem prodiit. Dum verò religionem, pietatem & ardorem rerum cœlestium contemplatus sum, vixisse Monachus visus est & regularis. Hoc solo infelix, quòd inter gentes barbaras sub fœdissimo literarum deliquio floruit, & interiit circiter An. Dom. 900. Mihimet me recipio.

Leges aliorum Regem Sax. & Danic.

Post Aluredum, suas promunt leges Edouardus senior, Æthelstanus, Edmundus, Edgarus, Ethelredus Saxones, & Canutus Danus: generales plerumque singulas quoad prohibitionis canonem, sed in irrogandis mulctis, Danos respicientes juxta consuetudinem Danicam (quam *Laslit* vocant;) Anglos, juxta Anglicam; & Mercios interdum juxta Mercianam.

L. Edouardi Confes.

Noluit verò Rex Edouardus Confessor in uno Regno triplicem hanc justitiæ lancem, sed recensens denuò Anglorum, Danorum, & Merciorum leges, suam dedit parem omnibus & communem: quæ à re, *Lex communis*; ab Authore, *Lex S. Edouardi* nuncupata est. Ranulph. Cestriens. lib. 1. ca. 50. *Ex tribus his legibus S. Edwardus tertius* (ante Conquestum) *unam legem communem edidit, quæ leges Edwardi usque hodie vocantur.* De hoc autem sic legis istius paraphrastes Ca. 35. tit. *Lex Noricorum & Danorum. Vocata est Lex Regis Edwardi, non quod ipse primus adinvenisset eam, sed cum prætermissa fuisset, & oblivioni penitus dedicata à diebus avi sui Edgari, qui 27 annos regnavit, & qui primus ejus inventor fuisse dicitur, usque ad sua tempora, viz. ut prædictum est,* Lxviii. *annos post dies ipsius Edgari, ipse Edwardus quia justa erat & honesta, à profundo abysso extraxit eam & revocavit, & ut suam observandam contradidit.* Hinc Gemiticens. lib. 6. ca. 9. *Edwardus nempe Rex—— Anglicarum legum legitimus restitutor.*

L. Guliel. 1.

Gulielmus senior, cùm Normanni à Danis (ut refert Gemiticensis) & à Norwegiensibus (ut in suis ipse fatetur legibus) oriundi essent: leges Danorum & Norwegiensium hìc in Anglia aliquando usitatas, in honorem gentis suæ suscitandas imperat, & observandas. *Profundiores* (quippe asserit) *& honestiores omnibus aliis: ——aliarumque legibus Nationum, Brytonum, scil. Anglorum, Pictorum, & Scottorum præponderantes. Quo audito, mox universi compatriotæ Regni qui leges edixerant, tristes effecti, unanimiter deprecati sunt quatenus permitteret sibi leges proprias, & consuetudines antiquas habere, in quibus vixerunt patres eorum, & ipsi in eis nati & nutriti sunt: quia durum valde foret sibi suscipere leges ignotas, & judicare de eis quas nesciebant.* Rex diu inexorabilis, urgentissimis Baronum deprecationibus tandem vincitur: & ex illa die *multa authoritate veneratæ & per universum Regnum corroboratæ, & observatæ sunt præ cæteris patriæ legibus, leges Edwardi Regis sancti.* Sic in earum Capite 35. sub Tit. *Lex Noricorum & Danorum.* Convelluntur autem gravissimè à succedentibus Regibus, sed ab eis tamen ut lati fluvii ab angustis fontibus, natum est Jus nostrum hodiernum, filia matri parùm similis. Vide hic infra, *Lex Henrici* 1. *Magna charta, &c.*

De hoc autem sic Author dialogi fiscalis lib. 1. *Subactor Angliæ Rex Willielmus —— Decrevit subjectum sibi populum juri scripto, legibusque subjicere. Præpositis igitur legibus Anglicanis secundùm tripartitam earum distinctionem, hoc est,* Merchenlage, Denelage, Westsexenlage, *quasdam reprobavit: quasdam autem approbans, transmarinas Neustriæ leges quæ ad Regni pacem tuendam efficacissimæ videbantur, adjecit.* Vide adjecta in Henrico 2. apud Hovedenum, & in Prisc. Anglorum LL. sed nulla illic mentio de *Lege Edouardi Confessoris*, aliis passim celebrata.

Lex Apparens, al. *Aperta*, quandoque *Paribilis.* Gallis, *loy apparente, apparoisant*, & *aperte*: à sævis (sub ursa) populis profecta est. Gothi quippe & gentes boreales, Martem belli deum apud ipsos natum & enutritum ferunt; unde Virgilius,

Gradivusque pater Geticis qui præsidet arvis.

A Marte igitur omnia auspicantes, ex duello lites (tanquam armis inesset numen) judicabant: *Lege* scil. quæ Anglis & Normannis postea *Simplex* dicta est, & *Apparens*.

Lex Simplex duelli genus est quo in civilibus quibusdam proceditur, non ad succumbenti necem, sed victori inferendam justitiam: ut in lite de proprietate fundi, &c. Hujus formulam habes in veteri Consuetudinario Normanniæ Cap. penult. & hîc supra in voce *Campus*.

Lex Apparens est qua ad duellum proceditur in criminalibus: teneturque succumbens reus, judicio Principis, quoad vitam, membra, bonorum confiscationem, & terrarum; prout delicti ratio postulaverit. Vet. Custumar.

Custumar. Norman. Ca. 80. Quædam sunt *tempora in quibus leges non debent fieri, nec simplices, nec apertæ: viz. omnia tempora in quibus matrimonia non possunt celebrari. Ecclesia autem legibus apparentibus omnes dies festivos prohibet, &c.*

Lex Apparens olim etiam dicta videtur apud nostrates (ut *lex paribilis*) de ordalio. Glanvilla lib. 14. Ca. 1. *Si nullus appareat certus accusator, sed fama solummodo publica accusat,——per legem apparentem purgandus est, vel omnino ab imposito crimine absolvendus.* De duello non censeo intelligendum, sed de ordalio.

Apparens unde.

Lex autem hic supra significat *processus litis*, ut Romanis, *lite agere*: & dicitur *Apparens*, quòd oportet actorem antequam præceptum obtineat à Judice ad sistendum reum, jus suum (teste adhibito) *apparens* facere: nec præceptum aliter concedendum. Hæc secundùm Berhaultum ad Art. 60. sed non convenit omnibus legis istius speciebus: & videtur is *legem simplicem* sub *Apparentis* nomine continere. Sustulit apud Gallos Rex Philippus duella hujusmodi: apud nos in multis (reor & Normannos) Henricus 2. examen per assisas introducens: & licèt antiquata jam sint omnia, omnino tamen non abrogantur.

Lex Baiuuariorum, alias *Baioriorum*, & *Boiorum* nuncupatur. Theodericus 1. filius Clodovei 1. (Regni Francorum conditoris, qui ex voto Annum circiter 511. triumphatis Alamannis, Christianus factus est, & Ludovicus appellatus) *legem* tulit *Francorum, Alamannorum* & *Baiuuariorum*. Nempè cùm esset Catalaunis, viros adhibuit sapientes, & in antiquis regni sui legibus eruditos: dictanteque semetipso jussit harum gentium leges secundùm uniuscujusque consuetudinem conscribere. Addens interea, resecans, & mutans: prout ratio aut religio Christiana postulavit. Quod autem propter vetustissimos paganorum ritus ipse emendare non potuit: Childebertus 2. inchoavit, & Chlotharius 2. perfecit, sed in melius omnia transtulit magnus Dagobertus, & cuique genti in scriptis tradidit, suiipsius, Principumque ejus, & cuncti populi Christiani (intra Regnum Merwungorum) decreto confirmata. *Baioariorum legibus* quasdam adjecit Tassilo Dux An. Dom. 770.

Franci dicti sunt *Merovingi* à Meroveo Rege eorum. Ott. Frising. lib. 4. c. 32.

Lex Barbara olim dicebatur qua populus vixit Romano imperio non subditus: Burgundica, Salica, Longobardica, &c. dicebaturque & populus ille *Barbarus*; reliquus verò *Romanus*. Post constitutionem enim Antonini Imperatoris, omnes quoquot in provinciis degebant Imperio subjectis, *Romani* nuncupati sunt, & *cives Romani*: eversoque jam Imperio, nomen diutiùs retinebant, quamvis barbaris immixti. Burgund. Tit. 60. §. 1. *Barbarus qui testari voluerit, vel donare: aut Romanam consuetudinem, aut Barbaricam esse servandam sciat.* Edict. Theodorici R' Ital. in præfat. *——quæ Barbari Romanique sequi debeant super expressis articulis, edictis præsentibus evidenter cognoscant.* Vide *Romanus*.

L. in orbe. De statu hom.

Lex Burgundionum à Rege eorum Gundebaldo, al. Gundebaudo, quem in tributum subegit A.D. 501. Clodoveus Rex Francorum (ut ipso anno Sigebertus habet) lata est. Sic enim legis proœmium. *In Dei nomine, anno secundo Regni domini nostri gloriosissimi Gundebaldi Regis, Liber constitutionum de præteritis & præsentibus, atque in perpetuum conservandis legibus, editus sub die 4. Cal. April. Lugduni.* Greg. Turon. lib. 2. ca. 33. Gundebaldus occiso Godigesilo fratre suo, & Burgundionibus qui in partes ejus transierant: *regionem quæ nunc Burgundia dicitur, in suo dominio restauravit. Burgundionibus leges mitiores instituit, ne Romanos opprimerent.* Notat Lindenbrogius, cum hac lege planissimè convenire Papiani librum Responsorum, ex jure Romano ut verosimile est, hujus quoq; Gundebaldi mandato, collectum. De Gundebaldo vide Aimoin lib. 1. ca. 19. & de legibus plura in *Lex Gundebaudica*.

Lex Comitatus, est qua Comitatu agitur coram Comite aut Vicecomite. LL. Edouar. Confess. ca. 12. *Chimini verò minores de civitate ad civitatem ducentes, & de burgis ad burgos, per quos mercata vehuntur & cætera negotia fiunt, sub lege comitatus sunt. Si quidpiam operis ad eorum perturbationem erigitur, solo tenus deponatur, & chimini mox reparentur, & secundùm legem Comitatus ejusdem, erga Comitem & Vicecomitem emendetur.*

Lex Communis Angliæ. Quando & quomodo orta, vide hic sub. tit. *Lex Anglorum in Britannia*: & vide item *Jus commune*.

Lex Danorum, in LL. Ed. Confess. *Noricorum* seu *Norwegiensium* appellatur. Licèt enim in historiis nostris solummodo penè fit Danorum mentio, Noricos tamen seu Norwegienses (quos & Normannos vocant) hoc intelligi nomine non dubitamus, & è contra Danos sub Norwegiensium & Normannorum. Cum igitur in triplici Anglorum lege, unam fuisse Danorum & Noricorum deprehendisset Gulielmus 1. in honorem gentis suæ eam cæteris extulit (ut supra memoravimus) parumq; abfuit ne toti Angliæ imposuisset. Adductis autem rationibus: *Debent* (inquit) *prædicti*, Norwegienses, *de cætero nobiscum cohabitare, & remanere in Regno, sicut conjurati fratres nostri.* Angliam primò ingressi sunt Dani circa An. Dom. 790. populumq; crebris lacessantes rapinis, præliis, & tributorum exactionibus, ab Aluredo tandem victi sunt. Conversus autem ad fidem Christi Rex eorum Guthurnus, Eastan-

Dani quando primum in Anglia.

Eaſtanglorum & Northimbrorum provincias ſub fidelitatis profeſſione, à victore impetrat, Regnumq; illic lege Danica inſtitutum, exorditur. Huic deinceps paruêre Cathenenſes, Mannenſes, cæteriq; inſularum Britanniæ borealium incolæ, & qui **Curch** (id eſt, paluſtrem regionem) habitabant: nec non & Canuti legibus, tota (ut videtur) Anglia, cùm is totam poſſideret. Nam à tempore Edgari Regis uſq; ad Edouardum Confeſſorem, hoc eſt, dum penes Danos ſumma rerum habebatur, lex Anglorum penitus obmutuit, ut ſupra diximus in eadem.

Lex deraiſina. Juris membrum eſt Normannici, quod in priſco ejuſdem Cuſtumario Ca 126. ſic definitur. *Deraiſina autem eſt Lex quædam in Normania conſtituta, per quam in ſimplicibus querelis, inſecutus, factum quod à parte adverſa ei objicitur, ſe non feciſſe declarat.* Vide plura ibidem, & vide hic ſupra *Dirationare.*

Lex S. Edouardi Confeſſoris. De hac ſatis in Tit. *Lex Anglorum in Britannia.*

Lex feudalis ſeu *feodalis.* Vide *Feodum* per totam diatribam, ubi multa de origine & natura feodorum, Juriſconſultis noſtris non ſatis cognita. Particulatim de *lege feodali.*

Lex Francorum (alia quàm lex Salica) à Theoderico 1. filio Clodovei 1. primiq; Francorum Regis Chriſtiani (ut ſupra memoravimus) promulgatur. (Vide *Lex Baiuuariorum*) Quo autem canone mihi non conſtat, nec quidpiam de aliis Francorum legibus ante Carolum Magnum. Caroli autem ſoboliſq; ejus, ſub *Capitulorum* nomine, late dederunt Anſegiſus Abbas Lobienſis (qui vixit An. Dom. 840.) & Benedictus Levita, ſub hoc ordine. Abbas libros quatuor anteriores: quorum primus, ea exhibet quæ Carolus Magnus ſtatuit in re Eccleſiæ. Secundus, ea quæ à Ludovico pio & Lothario filio ſuo, de eadem lata ſunt. Tertius, ſcita Caroli Mag. in re politica. Quartus, ea quæ Ludovicus & Lotharius ejuſdem ediderunt argumenti. Levita verò in tribus poſterioribus libris prætermiſſa congerit, & conſimilia.

Capitula Caroli Mag. &c.

Lex Friſonum, ab Haraldo Danorum Rege lata eſt, ut refert Albertus Abbas Stadenſis Anno 984. *Certiſſimum* (inquit) *eſt eum tam noſtro populo, quam Tranſalbianis & Freſonum genti leges & jura conſtituiſſe, quæ adhuc pro tanti authorite viri ſervare contendunt.* Notat verò Lindenbrogius Heraldi leges recentiores iis eſſe, quas in ſuo Codice legum antiquarum (inter alias) Friſonum edidit: membranaſq; & manus vetuſtatem, Caroli Mag. ætatem videre antecedere.

Lex Gothica, An. Dom. 466. condebatur. Iſidorus Chron. Gothor. *Era,* 504. *anno imperii Leonis octavo, Erudicus pari ſcelere quo frater, ſuccedit in Regnum* (Gothicum) *annis* 18. Infra. *Sub hoc Rege Gothi legum inſtituta ſcriptis habere cœperunt: nam antea moribus & conſuetudine tenebantur.* Vide plura in *Lex Wiſigothorum.*

Lex Gundebada, Gundebalda, Gundebodingi & *Guntbodingi,* Eadem videtur quæ ſupra *Lex Burgundionum,* à Gundebaldo Rege (quem Clodoveus. al. Ludovicus 1. Rex Francorum tributarium fecit circa An. Dom. 501.) promulgata. Notior eſt lex iſta ex Agobardi libello ad Ludovicum Imperatorem, de impietate duellii contra eandem acerrimè diſputantis —— *Cur* (inquit) *de mutuo repelluntur teſtimonio? quæ utilitas eſt? niſi propter legem quam dicunt Gundebadam, cujus auctor extitit homo hæreticus, & Fidei Catholicæ vehementer inimicus (cujus legis homines ſunt perpauci) non poſſit ſuper illum teſtificari alter etiam bonus Chriſtianus. Ex qua re oritur res valde abſurda, ut ſi aliquis eorum in cœtum populi aut etiam in mercato publico commiſerit aliquam pravitatem; non coarguatur teſtibus, ſed ſinatur perjurare tanquam non fuerint, per quos veritas poſſit agnoſci, &c. Si autem placeret domino noſtro ſapientiſſimo Imperatori, ut eos transferret ad legem Francorum, & ipſi nobiliores efficerentur, & hæc Regio ab ſqualloribus miſeriarum quantulumcunque ſublevareter; horum enim cauſa accidit ut frequenter non ſolùm valentes viribus, ſed etiam infirmi & ſenes laceſſantur ad certamen & pugnam etiam pro viliſſimis rebus, quibus feralibus certaminibus contingunt homicidia injuſta, & crudeles ac perverſi eventus judiciorum &c.* Longobard. lib. 2. Tit. 55. l. 22. *Ut infantes qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur jurare ſicut Gundebada lege viventes.* Idem Capitul. Caroli Mag. lib. 1. Can. 63. ſed illic dicitur —— *ſicut Gundebodingi faciunt.* Non autem ſapio cur in pugillari examine, Burgundiones præ cæteris gentibus (præſertim Longobardis) criminetur Agobardus: nec cur rei ponat authorem Gundebadum, cum antiquiùs multò deprehendatur. In Synodo enim Hibernica ſub S. Patricio, Auxilio & Iſernino An. Dom. 432. (ſi genuina ſit) Can. 6. ſic legitur —— *Clericus ille ſolvat debitum, nam ſi armis compugnaverit cum illo, meritò extra Eccleſiam computetur.*

De impietate Duellici examinis, &c.

Lex Henrici 1. Regis Angliæ. Diximus in ſuperioribus, cordi fuiſſe Gulielmo Conqueſtori leges Danorum & gentium borealium (è quibus prognati erant Normanni) Anglis inducere, ſed Baronum interceſſionibus, divi Edouardi leges reſtituiſſe. Idem facit ejuſdem filius Henricus 1. ſub initio Regni, dum ad Robertum fratrem populi vereretur defectionem. Congeſtum verò deinceps novi Juris codicem, in quo multa è lege Salica & Ripuariorum, multa ex aliarum gentium legibus

antiquis, plurima è Danicis illis Canuti Regis concinnaverat, Anglis imponit obſervandum. Quo auſpicio, liceat, è Florentio conjectare ſic in An. Dom. 1142. referente. *Interpellata eſt à civibus* (Londonienſibus, Matildis Imperatrix Henrici 1. filia) *ut leges eis Regis Edwardi obſervare liceret, quia optimæ erant, & non patris ſui Henrici, quia graves erant. Verum illa non bono uſa conſilio, præ nimia auſteritate non acquievit eis, unde & motus magnus factus eſt in urbe, & facta conjuratione adverſus eam* —— *ignominioſam cum ſuis fugam arripuit, omnia ſua, ſuorumque ſuppellectilem poſt tergum relicta.* Obſoleſcunt deinceps iſtæ leges, ſed hodie manet in Scaccario codex earum regius de cujus exemplari nos hîc paſſim multa exhibuimus. Vide *Lex Salica.*

Fit item mentio aliarum *legum* Henrici 1. Pariſius in Johanne Rege An. Dom. 1213. *Ex ejuſdem Regis* (Johannis) *parte firmiter præceptum eſt, quatenus leges Henrici avi ſui ab omnibus in Regno cuſtodirentur.* Intelligo, *proavi ſui*, id eſt, Henrici 1. & de illis in Magna ejus Charta à Pariſio ibidem exhibita, non in dicto codice declaratis: ni ad *leges Edouardi Confeſſoris* (quas, ut piximus, aliàs recepit, aliàs rejecit) deferendum cenſeas. Quære.

Aſcribuntur etiam in antiquis MS. Henrico 2. ſuæ *leges*, hodie ſub Glanvillæ nomine in lucem datæ: videturq; Hovedenus *leges Edouardi Confeſſoris* à Gulielmo 1. emendatas, & ab Henrico 2. denuo reſtitutas, reſtituenti attribuere. Si enim ille in 1180. *Eodem anno Henricus Rex Angliæ pater* (id eſt Henricus 2.) *conſtituit Ranulphum de Glanvilla ſummum Juſtitiarium totius Angliæ, cujus ſapientia conditæ ſunt leges ſubſcriptæ quas Anglicanas vocamus.* Recitat deinde dictas *leges Edouardi* à Gulielmo emendatas.

Lex Hoeli (aliàs *Hœlii*) *Dha*, id eſt, *Boni.* Britanni à Saxonibus in Walliam profligati, libertatem illic & ritus patrios tuebantur. Sub Anno verò Domini 914. Princeps eorum *Hoelus Dha*, adhibitis populi ſui frequentibus Comitiis in loco celebri cui nomen *Twy Gwyn ar Taf*, i. Caſa candida ſuper fluvium *Taf* (aderant quippe ex Eccleſiaſticorum cœtu 140) leges priſtinas longa receptas conſuetudine abolevit, Britanniſq; novas dedit quæ à conditoris nomine, *leges Hoeli Dha* ſunt appellatæ, & hæc referunt in prœmio. Habentur juſto volumine antiqua earum exemplaria, cùm & Latinè tum & Britannicè MS. at ſubacta in Angli ditionem Wallia, ſub Anglorum legibus hodie floret, partim ab Edouardo 1. circiter An. Dom. 1284. ſed omnino ab Henrico 8. impoſitis. Nos inde alia atq; alia ſparſim huc tranſtulimus.

Lex Longobardorum. Longobardi, Saxonum erant colonia, quos Pannoniam occupantes, in Italiam vocat Narſes Princeps militiæ Juſtiniani Cæſaris, circa An. Dom. 550. eorumq; fretus auxilio, Totilam Regem Gothorum fudit, Gothoſq; in Italia delevit. Conſedunt deinde Longobardi in Italia, auctioreſq; facti quotidè, cùm in numero, tum in potentia, Regnum ſibi atq; jura inſtituunt è Saxonum moribus delibata. Hinc noſtratium cum Longobardorum legibus, ritibus, vocabulis, priſca ſæpè analogia, & in plurimis hactenus conſonantia. Quas autem Majores noſtri è Germania traduxere conſuetudines, non (ut Longobardi) in legem ſcriptam redigunt, ſed ex more Lacedæmoniorum & gentium veterum borealium memoriter propagant. De Longobardis ſic Paulus Diacous alias Warnefridus Hiſt. Longob. lib. 4. Ca. 44. *Rotharis Rex Longobardorum leges quas ſola memoria & uſu retinebant, ſcriptorum ſerie compoſuit, codicemque ipſum edictum appellari fecit. Erat autem annus ex quo Longobardi in Italiam venerunt ſeptuageſimus.* Hunc Hermannus Contractus ad An. Dom. circiter 627. rejicit. Abrogatis autem legum iſtarum aliis, aliiſq; emendatis; plurimas addunt Principes ſubſequentes Grimoaldus, Luitprandus, Rachis & Aiſtulphus: deinde Carolus Mag. & Ludovicus Impp. etiam Lotharius, Pipinus & juniores, in ſingulis legum apicibus annotati.

Lex major & *Judicium majus*, fortè *Comitatus* eſt; minor, *Hundredi.* LL. Ed Conf. Cap. 31. *Pax per Breve Regis, unum habet modum emendationis, & hoc, judicio quod majus habetur in Scyrâ.* Et Cap. 19. *Et ſi quis eos* (abjuratos) *gratis detinuerit, pro unâ nocte ſolâ, majori lege Anglorum vel Danorum emendabit, &c.*

Lex Merciorum. Occurrit in hiſtoria mento *Legis Molmutianæ*, & *Legis Merciæ* alias *Martianæ.* Illam à Molmutio Rege Britonum quem floruiſſe aſſerunt anno non dum elucentis gratiæ, 430. hanc à Regina Martia (Lelando Martia Proba) Guenthelini Regis vidua, dum infantis filii Regnum tueretur, ferunt conditam anno ante natum Chriſtum 350. *Has duas leges* (inquit Ceſtrienſis Monachus lib. 1. Ca. 50.) *Gildas hiſtoricus tranſtulit de Britannico in Latinum: & Rex Aluredus poſtmodum de Latino in Saxonicum quæ* Marchenelaga *dicebatur. Ipſe quoque Aluredus legem Anglicè conſcriptam ſuperadjecit quæ* Weſtſexenelaga *vocabatur: Tandem Danis in hac terra dominantibus tertia lex emanavit quæ* Danelaga *dicebatur. Ex his tribus legibus Sanctus Edwardus tertius Communem edidit quæ leges Edwardi uſque hodie vocantur.* Alii lucidiùs referunt Aluredum Regem *leges Merciorum* in ſuas tranſcripſiſſe, id eſt in *Weſtſexenelagas* ſeu leges Occidentalium Saxonum. Fatetur & hoc ipſum ipſemet in legum ſui ipſius præfatione. *Quæcunque* (inquit) *in actis Inæ Gentilis mei, Offæ Merciorum Regis, vel Ethelberti* (*qui primus Anglorum ſacro tinctus eſt baptiſmate*) *juſtiora deprehendi, ea hîc collegi omnia,*

Lex Merciorum, Molmutii, & Martiæ.

L. Communis.

omnia, reliqua planè omisi, &c. Constat igitur Aluredi leges è Merciorum legibus partim conditas: sed eis scil. quas ediderat Offa Rex Saxonicus & Christianus, non Britanna Martia idolorum cultrix. Haud enim verisimile est, Offam hostem Britannorum acerrimum, qui pulsos eos ex omnibus suæ ditionis finibus in Walliam adegit, pulsorum leges inter spolia reportaret. Præsertim cùm adeò iniquæ viderentur, ut ab ipsis Britannis subsequenti seculo antiquatæ sint, & æquiores latæ, ut suprà in *Lex Hoeli Dha* demonstravimus.

Lex Molmutiana. Vide hîc supra novissima.

Lex paribilis. Eadem videtur apud Siculos Neapolitanos & Scotos; quæ Normannis, Gallis, & Anglis, *Lex apparens*, sed latiori veniens significatione. *Legem* enim *apparentem* Normanni & Angli de duellico plerunq; intelligunt certamine. Siculi & Neapolitani, etiam de judicio *aquæ*, & *ferri candentis*, quæ nos *Ordalium* vocamus. Imperator igitur Fredericus 2. vanas istas & diabolicas superstitiones sua ejiciens repub. in Constitutt. Sicul. & Neapolit. lib. 2. Tit. 31. ita loquitur. *Nullus ipsas leges paribiles, quæ absconsæ à veritate deberent potiùs nuncupari, aliquibus fidelibus nostris indicet, &c.* In sequenti etiam titulo, de pugnis & duellis tollendis sigillatim agit, ac si hæc sub *legis paribilis* denominatione perspicuè satis non haberentur. Skenæus verò legum interpres Scoticarum, non tantùm intelligit de litium examine quod duello finitur: sed de illo etiam quod sacramentali recognitione (quam *Assisam* vocant) deducitur. In Notis enim ad Regiam Majest. lib. 4. C. 1. §. 4. ubi legitur, *per legem patriæ puniendus est:* docet aliàs haberi, *per legem apparentem*, quod (inquit) est *duellum, ut infra ver.* 12. Sed ait præterea in verborum significatione, hanc apud Scotos *legem apparentem*, in Norman .... Lib. 9. Ca. 10. *la loy apparisant* nuncupari: omnesq; controversias, tam de bonis quàm de prædiis, juxta *legem apparentem* ventilandas, & vel sacramentali inquisitione, vel duello terminandas. Quamobrem & *legem* dici *paribilem* putat, à parium pugna vel concertatione, quasi *Lex duellonum.* Vide aliam nominis rationem, & de hac re plura in *Lex apparens.*

[Margin: *Lex apparens.*]

[Margin: *La loy apparisant.*]

Rex Ripuariorum. Ripuarii dicuntur inferioris Germaniæ populus, Rheni, Mosæ, & Mosellæ fluviorum ripis circumclusi. Quibusdam, Austrasii perperàm & Neustrii, nostratibus Ribuarii. *Ripam* autem & *riparium* pro ipso fluvio dicebant veteres (ut infra in his vocibus) & cingunt hic fluvii tractum Luxenburgensem, Geldriensem, & Clivensem. Quando & à quibus leges acceperunt Ripuarii, suprà declaravimus in *Lex Baiuuariorum.* Eas verò adeò approbavit Rex Anglorum Henricus 1. ut non solùm multas inde in suas descripserit, sed totidem interdum verbis. Sic enim ille ca. 90. *Si autem virga deforis sepem incautè missa sit, & aliquid interfecerit: secundùm legem Ribuariorum solvatur. Sin autem deintus sepem in virgam se impalaverit, non est solvendum.* Eadem hæc leguntur in L. Ripuariorum Tit. 70. §. 4. & quæ præcedunt in §§. 2. & 3. & quæ sequuntur in §. 5.

Lex Salica. Franci populus Germaniæ qui transmisso Rheno plurimum Galliæ subigêre, primò (ut refert Frisingensis) dicti sunt *Sicambri*, postea à Salo fluvio (ut Rhenano placuit) *Salici* & *Saligni.* Anno tertio Regni eorum conditoris Pharamundi, nondum Christiani: *uti cœperunt* (inquit Sigebertus) *legibus, & legem Salicam dictaverunt per 4. gentis suæ proceres electos de pluribus, his appellatos nominibus, Viogast, Bosogast, Salagast, Vuidigast, in villis. Germaniæ Salehaim, Bedohaim, & Windohaim. Hi 4. proceres per tres mallos convenientes omnes causarum origines sollicitè tractantes, de singulis discutiendo sicut Lex Salica declarat, judicare decreverunt.* Idem, vix aliter, in utroq; prologo ad eandem legem: sub posteriori verò sic notatur. *Anno ab incarnatione Domini nostri Jhesu Christi DCCXCVIII. Indictione sexta, Dominus Carolus Rex Francorum inclitus hunc libellum tractatus legis Salicæ scribere ordinavit.* Sunt qui edita legis exemplaria non integrè suscipiunt, sed huic me nequaquam immisceam controversiæ. Spectatissimus inter cæteros iste est paragraphus. *IN TERRAM SALLICAM MULIERES NE SUCCEDANT.* Sic codex unus. Alius à Fran. Pithæo & Fred. Lindenbrogio datus Tit. 62. §. 6. sic legit: *De terra verò Salica nulla portio hæreditatis mulieri veniat: sed ad virilem sexum tota terræ hæreditas perveniat.* Antiquior tertius, Basileensis, fusiùs multò rem decernit, ut exemplarium animadvertas varietatem, in aliis item antiquis legibus frequentissimam. Quænam autem fuit *terra* hæc *Salica* apud Authores non convenit.

In legibus Hen. 1. Regis Angliæ multa reperio è lege Salica deprompta: interdum nominatim, interdum verbatim. Cap. 89. sub initio —— *qui hoc fecerit secundùm legem Saligam moriatur &c.* Cap. anteriori 87. *Si quis in conventiculo aliquio communi, vel potationis vel hujusmodi fuerit occisus, defendant se vel emendant quibus fuerit imputatum secundùm legem Saligam.* * *Si in convivio ubi quatuor vel quinque fuerint homines, unus ex ipsis fuerit interfectus: illi qui remanent aut unum convictum reddant, aut omnes mortis illius compositionem conjectent: quæ lex usque ad septem* qui fuerint in convivio illo, *convenit* observare. *Si in convivio illo, plus quàm septem fuerint, non omnes teneantur obnoxii, sed quibus fuerit imputatum secundùm legem componat &c.* usq; ad finem Capituli: ubi omnia (ab asterismo hîc superiùs notato) expressè leguntur in L. Salica Tit. 45. §§§. 1, 2, 3. & sic alibi.

[Margin: Quædam in LL. Hen. 1. dempta è LL. Salic. Ripuar. &c.]

Lex Saxonum Germaniæ. Saxones olim dicti sunt Thuringi, sed è Græcia prius oriundi ut eorum tradunt historiæ, & illud Gotfridi Viterbiensis Chron. par. 15.

Saxo, velut credo, patria fuit ante Macedo.
Regis Alexandri miles ubique fuit.

Vide cætera.

Origini arriserunt leges,à quopiam institutæ qui philosophiam in Græcia audierat,opinatur Huldricus Mutius Chron. Germ. lib. 12. *Multa enim* (inquit) *Platonis legibus conveniebant.*

Saxonum verò leges quæ inter Antiquas divulgantur, Heraldo Dano (qui floruit An. 984.) nonnulli referunt: authoritate ducti Alberti Abbatis Stadensis, cujus nos sententiam suprà posuimus in *Lex Frisonum.* Eâdem recidit Helmodus in Hist. Sclavorum lib.1.Ca.15. ——*adeo claruit* (Heraldus)*ut leges & jura statuerit quas authoritate viri, non solùm Dani, sed & Saxones hodiè servare contendunt.* Certò autem asserit Lindenbrogius, Heraldi leges recentiores esse Saxonum illis & Frisonum, à se congestis. Harum enim exemplaria, cùm in membranæ, tùm in manus vetustate, Caroli Mag. ætatem opinatur antecedere. Sed caveat vir doctus: nam sanctiuntur inter eas quædam ad rem Ecclesiæ, quædam ad salutem Regis Francorum pertinentia: cùm nec ante Caroli regnum conversi essent Saxones ad fidem Christi,nec Francorum semet jugo supposuissent. Fateor nihilominùs,quod nec ille tacet,Saxones leges alias habuisse antiquiores, inter editas non repertas. Vide locum in ejus Prolegomen.

Lex Scotorum. Quales ante susceptum Christi characterem habuerunt leges (cùm ut aliarum gentium barbararum sordidæ essent in multis & inhonestæ) non hîc referam.Perstrinxit eas divus Hieronymus in Epistola ad Oceanum, & ab ipsis non tacentur Historicis suis in vita Regis Ewini 3. Extant verò candidæ aliæ Kennethi Regis qui Pictorum cum Regno populum delevit sub An.Christi 839. & Macbethi item qui ferro sustulit Duncanum Regem circa An.gra. 1046.Reperiuntur harum Capitula apud Hectorem Boethium, & quosdam alios rei Scoticæ Authores: non tamen apud Skenæum leges Scoticas concinnantem.

Orditur ille à legibus Malcolmi 2.regnum ineuntis An. 1004. si (quas profert) tanta gaudeant antiquitate. Plurima enim illîc vocabula recentioris ævi: mores etiam nonnulli, Magistratuumq; & ministrorum nomina. Quatuor item libri qui inscribuntur *Regiam Majestatem Scotiæ*, Davidi 1. tribuit, quem cœpisse(inquit) regnare An. Ch. 1124. (id est, sub 24 Hen.1.) & regnasse ann. 26 (hoc est, usq; 18.Regis Stephani. Ranulphus autem de Glanvilla (quem Balæum secutus, Comitem Cestriæ perperàm vocat) non elatus est Justitiarius Angliæ, usq; annum 26 Hen. 2.id est, gratiæ, 1180. *tenenteque ipso justitiæ gubernacula*: *Tractatus de legibus & consuetudinibus Angliæ*(qui *Glanvilla* dicitur) est compositus: ut fronte præfert liber editus, & in antiquissimo vidimus MS. Hic autem liber Juris Angliæ, & *Majestatem* ille *Regiam*, legis Scotiæ; in præfatione, dispositione, canone, verborum, integrorumq; capitulorum textu, adeò inter se passim consentiunt (mutatis vel ascriptis quæ utriusq; gentis postulat ratio) ut alter ex altero manifestè cognoscatur desumptus: sed an nos è Scotia jurisprudentiam nostram reportaverimus, alii judicent.

Lex Siculorum & Neapolitanorum, *Constitutiones*, nuncupata: partim à Principibus è Normannia oriundis Rogero & Gulielmo,sed plerumq; à Frederico 2. Imperatore anno vel biennio (ut è Molinæo in Consuetud. Paris. Tit. 1. nu. 95. refert Lindenbr.) post suam coronationem Romæ,Anno 1221.conditæ. Dignoscitur cujusq; legis author ex affixo in fronte nomine.

Lex Wisigothorum, id est, occidentalium Gothorum, quòd in Hispania solium collocarunt: nam Ostro-gothi (i. orientales)in Pannonia, Hungaria, Illiria, finitimisq; regionibus consedere. Utraq; autem gens sub prioris venit interdum appellatione: & effusa per Europam una vel altera, non solum bella & clades, sed legum regnorumq; induxit vicissitudines. Tenebantur verò non jure scripto, at è ritu borealium populorum patriis moribus, donec sub Rege Euridico (aliàs Eurico & Theoderico) Era *DIV.* id est.An. Dom. 466. *instituta scriptis habuerunt*: ut in Gothor. Chron. refert Isidorus. His à Levigildo posteà (Era *DCVIII.*) in aliquibus emendatis; rejectis item nonnullis, & adjectis complurimis, plenissimum imposuere vigorem Reges Chindaswindus & Recaswindus. Recensuit tamen Egica singulorum acta, suisq; hinc illinc intersertis, authoritate Concilii Toletani 16. omnia confirmavit, ut pluribus ostendit Lindenbrogius. Hinc istarum legum usus in Hispania & Gallia Narbonensi, quæ à subactoribus & incolentibus Gothis, Gothia dicebatur.

Legem facere, est legem vadiare, vel legem vadiatam perimplere.

Legem vadiare,al. *Wadiare*: est cautionem dare de perimplendo legis exigentiam in re litigata: ut de præstando sacramento ad indictam diem, cum indicto consacramentalium seu conjuratorum numero, &c. Vide *Vadiare*, & *Wadiare*.

¶ *Lia.*

¶ *Lia.*] Charta vet. Joh. de Lacy Constabul. Cestriæ. —— *confirmavi Deo & S. Johanni Hospitalis Jerusalem* —— 22 *acras terræ in villa de Altancotes infra lias divisas, scil. de orientali latere de Stutewood usque ad semitam quæ, &c.*

¶ *Liard.*] Vide *Solidus.*

¶ *Liber, Libellus.*] Pro Charta donationis, charta prædiali, telligrapho. Conciliab. Clovesboviæ An. Dom. 824. *Habuit autem Episcopus ante nominatus* (Heaberthus) *terram aliam cum libris, sicut Æthelricus ante præcepit.* Leo Marsic. Casinens. lib. 1. Ca. 50. *Libellum etiam fecit Gaufrido Marsicano, de S. Gregorio in Serviliano, cum servis* —— *ac pertinentiis ejus.* Inde,

Libellarium jus illud dicitur, quod per Chartam donationis confertur. Idem Leo ibidem. *Hic Abbas concessit Ageltrudæ Augustæ Lamberti Regis matri, libellario jure, diebus tantum vitæ suæ, cellas duas hujus monasterii, cum omnibus rebus suis: unam in loco, &c.*

¶ *Liber homo, Liberi homines, Liberi & legales homines.*] Ad Nobiles olim spectabant isti tituli, à majoribus ortos omnino liberis. Maxima enim vulgi pars, aliqua servitutis specie coercebatur, sic ut sui esse mancipii non liceret. Qui verò manumissione assecuti sunt libertatem, Romanis *liberti* & *libertini*, inferioribus seculis *Ingenui* dicebantur. Vide *Ingenuus, Legalis, Homo francus, Tenens liberè*, al. *liber Tenens*, quo etiam sensu occurrit interdum *homo liber.*

¶ *Libera wara, Libera warenna, &c.*] Vide *Wara*, & *Warenna, &c.*

¶ *Liberatio, liberatura.*] *Liberationes* dicuntur res necessariæ quæ vel ex debito vel honoris gratiâ, Magistratui, hospitibus, seu peregrinantibus ministrantur. **Livery.** Charta Regis Ricardi 1. Willielmo Regi Scotorum: & Hoveden. in An. Dom. 1194. pa. 738. *Concessit, &c.* multa, *& ex quo Rex Scottorum intraverit terram Regis Angliæ, habebit quotidie de bursa Regis Angliæ* 100 *solidos de liberatione. Cum autem Rex Scotiæ ad curiam Regis Angliæ venerit, quam diu ipse in curia Regis Angliæ moram fecerit, habebit quotidie de liberatione* 30 *solid. &* 12 *wastellos dominicos, &* 4 *sextertia de dominico vino Regis, &* 8 *sextertia de vino expensabili, &* 2 *libras de pipere, &* 4 *lib. de cymino, &* 2 *petras de cera, vel* 4 *cereos, &* 40 *grossos longos colpones de dominica candela Regis, & quater viginti colpones de alia candela expensabili; & cum ipse in patriam suam redire voluerit, conducetur per Episcopos & Vicecomites, de Com. in Comitatum, &c.* Veniens igitur Rex Scotiæ Alexander Londinum visitandi Regem Angliæ (Henricum 3.) gratiâ: petiisse dicitur dictæ *liberationis* exhibitionem: *Sed licet hoc fuerit pluries quasi de jure petitum, nunquam tamen fuit per plurium assertionem, nisi de liberalitate exhibitum*, inquit Mat. Westmonast. in An. 1260. pa. 302. Causa liquidò appareat ex collatis quæ prætereà refert Hovedenus, & Westmonasteriensis istis.

Liberatio Regis Scotiæ.

Pro *corrodio.* Constitut. legatin. Othobon. Tit. quod nul. religiosi vend liberat. —— *vitium extirpamus quo quidam Abbates &c. ad certum tempus, vel ad vitam illorum quibus fit concessio, certum quid (quod communiter liberationes appellant) communiter vendunt & assignant.* Athon. ibi in glos. *Liberationes, aliàs verò nuncupantur corrodia.*

Pro *mercede* vel *salario.* Mag. Chart. Ca. 22. *Nullus* —— *capiat equos vel carectas alicujus pro cariagio faciendo nisi reddat liberationem antiquitùs statutam.* —— Skenæus de verb. signif. *Liberatio*, **ane fee given to ane servand or officer, quhilk is called ane livery**, & ad *Leg. Malcolmi Mackeneth ca.* 4 *Feodum* **or fee is commonly of silver and money, and an** livery **is of meat or clothes. But this distinction or difference is nocht perpetual.** Hæc ille.

Liberatæ etiam dici videntur certæ portiones lignorum, estovariorum, fœni aut alterius vesturæ prædiales, quas è solo communi vel alieno, debitè reportant alii, Lib. Prior. Dunstapulæ Tit. Houcton Ca. 5. *Liberata bosci quam habet Prior in Bocwood*, Et infra: *Liberata prati in le South maede.* Reor idem esse quod aliàs *Dola* (**a dole**) à distributione appellatur: concediq; uni ex alterius fundo.

¶ *Libertare.*] Libertum facere, Libertate donare. Wisigothor. lib. 12. Tit. 2. l. 14. *Libertare verò servum Christianum Hebræus si maluerit, ad civium Romanorum dignitatem eundem manumittere debebit, nulli scilicet Hebraico vel quolibet obsequio reservato.*

¶ *Libertaticum*, & *Libertinium.*] Obsequium quod libertus patrono debet: libertinitatis obsequium. Formul. solen. 99. *Nec mihi nec hæredibus meis ullum impendas servitium, nec litimonium, nec libertaticum, nec alium obsequium, nec patronatus gratias.* Lindenb. Calpur. Declam. 14. *Ego postulo tenue libertinium quod vix sufficit ejus funeri.* Apud Romanos libertus patrono donum, munus, operas debebat. L. 20. §. 2. ff. de acquirend. & amit. hæred. & toto Tit. ff. de Operis libertor.

De

¶ *De libra numaria & multiplici ejus ratione.*

¶ *Libra.*] Ad antiquæ historiæ elucidationem, conducit sæpè *libræ* & *numorum* explicatio, quo me negotio non immergam: quædam tamen non pigebit annotasse. *Libra numaria* nomen à pondo cepit, quòd libram quam voant *Trojanam*, hoc est, uncias 12. olim pendebat. Inde etiam Saxonibus **punde**, & Anglis **pound**. Æstimabatur autam aliàs solidis, aliàs denariis, aliàs oris, hoc est, unciis.

Libra Anglo-Saxonica continebat solidos 48. argenteos: solidus verò 5. tantummodò denarios. Extant certa rei monumenta (ut Lambardus refert) in denariis argenteis, tempestate Ethelredi Regis, excusis.

Libra Anglo-Normannica 20. pendebatur solidis: solidus autem interdum 16 denariis, sed plerunq; 20 ex. argenti uncia conflatis. Hinc in Domesd. crebrò: Tale *Manerium reddit* x. xx. *vel* xxx. *libras denariorum de* xx. *in ora*; ut de specie constet solutionis. Hæc igitur *libra* duplex fuit: scil. majoris unciæ, & minoris: vel majorum denariorum, & minorum.

Libra denariorum illa frequentior est in Domesd. (& perinde sub illo seculo) de 20 denariis in uncia. Tittt. Oxenfordscire. Rex. Oxenford. *Reddit de moneta* 20. *lib. denariorum de* 20 *in ora.* Ibidem: *Pro canibus* 23. *lib. denariorum de* 20 *in ora.* Tittt. Herefordscire. Rex. Lene. *Præpositus* —— *veniente domina sua in Manerium, præsentaret ei* 18 *oras Denariorum ut esset ipsa læta animo.* In append Flodoardi pa. 45. *annuatim* persolvere *libram unam denariorum Remensis monetæ.*

Libra sterlingorum, eadem olim fuit quæ libra *denariorum* de 20 in uncia, nam denarius aliàs dicebatur *sterlingus* & *esterlingus.* Nominis rationem vide in *Esterlingus.* Confecerunt autem sequentes Reges *sterlingorum libram* ex denariis de 40 in uncia; novissimi, de 62. vel eo amplius: retinentes tamen *sterlingorum* appellationem, utpote jam *pecuniam legalem* significantem. Prisca igitur *libra sterlingorum* ex 120 denariis constabat, pondo æqualis gravitate: media ex 480. hodierna, ex 722. & quidpiam supra. *Sterlingorum* autem nulla (quod sciam) in Domesd. mentio, cùm recentioris sit originis vocabulum. *Sterlingus.*

Libra ex oris, eadem est quæ ex unciis, ut supra.

Libræ etiam aliæ occurrunt denominationes atq; ipsæ in Domesdei codice tritissimæ: *Libræ numerata, pensa, arsa.*

Libra numerata. Currebant in primis pecuniæ (ut hodiè argenteæ) solummodò numeratione: accepitq; inde hæc *libra* nomen, denarios veteres (ut supra diximus) 120. numeranti exhibens.

Libra pensa, seu *pensata.* Cùm autem multa essent ubiq; locorum cuneagia (nam illustriores plurimæ civitates, villæ, Episcopi, proceres, sua habuêre) factum est, ut leves sæpè denarii à cuneatoribus & falsariis cuderentur, detonsiq; sæpè alii in publicum proreperent. Venit igitur in usum, non solùm *libram* numerare, sed (ut aureos hodiè) ad pensum trutinare.

Libra arsa. Crescente nequitia, neq; numerus sufficit, neq; pondus. Corrupto igitur metallo ad examen igneum progreditur: ut decocto adulterino, simplex reddatur, vel debita temperies, quam veteres *legam* & *lactam* (ni fallar) appellabant: **the allay**. Decocturam hanc *arsionem, combustionem*, & *arsuram* vocant: inde *libram arsam.* *Lega* seu *Lacta* quid.

Arsionem instituisse refert Author dialogi fiscalis, Salisburiensem Episcopum (intelligo Rogerum Cadomensem) sub Henrico 1. cùm idem Rex frumentarios & esculentos redditus in pecuniarios commutasset, numero atq; pondere persolvendos. *Hic* [inquit] *postmodum ex mandato Principis accessit ad Scaccarium, ubi cùm per aliquot annos persedisset, comperit hoc solutionis genere non plenè fisco satisfieri. Licèt enim in numero & pondere videtur satisfactum, non tamen in materia. Consequens enim non erat ut si pro libra una, numeratos* 20 *solid. etiam libræ ponderis respondentes, solvisset: consequenter libram solvisset argenteam. Poterat enim cupro vel quovis ære mixtam solvisse, cum non fuerit examinatio. Ut igitur regiæ simul & publicæ provideretur utilitati, habito super hoc ipso Regis consilio, constitutum est ut fieret ordine prædicto firmæ* (i. annui census) *combustio, vel examinatio. Combustionis* seriem copiosè describit in præcedenti Capite: perhibetq; *non esse legitimam Regni hujus monetam, si examinata libra decidat plusquam* 6 *denar. à pondere quàm numerata respondet.* *Libra* quanto deficeret.

Sed restituit, non instituit *arsionis* seu *combustionis* hunc morem Sarisberiensis Episcopus: nam de his omnibus speciebus creberrimè agitur in Domesdei libro sub Henrici 1. patre condito, ut in sequentibus liqueat. Tittt. Chent. Archiepis. Cantuar. Civitas Cantuar. *Idem reddit nunc* 30 *lib. arsas & pensatas, &* 24. *lib. ad numerum.* Lincolescire. Rex. Chircheby. *Tempore Regis Edwardi valebat xl. lib. modo xl. sol. cum pondere & arsura.* Titt. Wiltescire. Rex. *De tertio denario Sarisberiæ habet Rex xx sol. ad pensum, de cremento x lib. ad pondus.* Ibi sub, Aldeburne. *Hoc Manerium reddit Lxx. lib. ad pensum, sed ab Anglis non appreciatur nisi ad Lx lib. ad numerum.* Simile in Coseham. In Devonscire occurrit ubiq; sub Tit. Rex. *Ad pensum & arsuram. Ad pensum solum. Ad pondus & arsuram. Ad pondus solùm.* & in Wiltesc. sub Tit. terrarum Regis, invenies (inquit Agardus) *redditum ad pensum, & ad numerum penè esse unum.* Differen-

rentiam verò ſi quam intelligit inter *libram ad penſum*, & *libram ad pondus*, ego non teneo.

Libra ad ſcalam. Habetur apud eundem Authorem dialogi, *Libræ* iſtius mentio, ex hac occaſione. Cùm Rex Hen. 1. eſculentos ſuos redditus in pecuniarios transtuliſſet, conſtitutum eſt, ut ſinguli Comitatuum Vicecomites indictas pecunias annuò colligerent, & in Scaccarium *ad Scalam* ſolverent : *Hoc* (inquit) *eſt præter quamlibet libram 6 denar. Rati ſunt enim de tractu temporis facile poſſe fieri ut moneta tunc fortis, à ſuo ſtatu decideret. Nec eos feſellit opinio : unde coacti ſunt conſtituere ut firma Maneriorum non ſolùm ad ſcalam, ſed ad penſum ſolveretur, quod perfici non poterat niſi longè pluribus appoſitis. Servabatur per plures annos ad Scaccarium lex hujus ſolutionis : unde frequenter in veteribus annalibus rotulis Regis illius invenies ſcriptum : In Theſaurario, C. lib. ad ſcalam : vel, In Theſaurario C. lib. ad penſum.* Poſtea ſubſecutus eſt mos ille *Combuſtionis*, à Sariſberienſi Epiſc. (ut ſuprà) inſtitutus. Sed ad codicem Domeſd. revertamus.

Libra alba, candida, blanca, argentea, &c. Habentur illic prætereà, *Libra alba, candida, blanca, argentea, de albo argento, de albis denariis, candidorum nummorum &c.* quæ omnia vel de argento cuſo, vel de rudi & informi in ſolutione exhibito intelligenda cenſeo. Tit. Bochinghamſ. Rex. Brunhale. *Inter totam reddit per annum xxxviii lib. de albo argento.* Herefordſc'. Rex. Lucwordine. *Hoc Manerium reddit x lib. modo de albis denariis unam tunicam auri.* Gloweceſtreſc. Rex. Tochintune. *Modo reddit 24 lib. candidorum nummorum de 20 in ora.* Eſſex. Comes Euſtachius. Hundred de Angra. *Tunc & poſt valebat 16 lib. modo 20. candidas.*Ханteſc'. Rex. Adinſtone. *Reddit 12 libras blancas de 20 in ora.* De his dubius & incertus nihil pronuntio : ſed fuiſſe aliquando pecuniæ genus
Blankes. *Blancas* & *Blankes* appellatum ſuprà videas in his vocibus.

Libra auri. Refert Author incertus, *marcam auri* 50 marcas argenti continere. Sequitur perinde ut *libra auri* (nam *libra* marcam proportione reſpicit ſeſquialtera) 75 *libras* complectetur. Quære, & Vide *Marca*. Cupio varias gentium libras annotaſſe, ſed facultas deeſt. Quaſdem accipe.

Libra Anglica. Priſci illa ſeculi continebat (ut diximus) 220 den. i. 12 uncias argenti. Sic Stat. an. 51 Ed. 1. Inferoris, duplum : hodierni triplum, & aliquantulum ſupra.

Libra Scotica antiqua. De hac Aſſiſâ de ponderibus & menſuris Rob. 3. qui floruit Anno 1393. *Libra debet ponderare 25 ſol. &c.* 3, 4, & 5. §§§.

Libra Hibernica valet ſol 15. Anglicos.

Libra Andegaviæ. Vide *Marca*.

Libra Barrenſis valet 14 ſol. Turonenſ. i. minor uno quam 18 den. Sterlingorum.

Libra de Burdelois valet 12 ſol. & dimi. vel dimid. libræ Pariſienſis.

Libra de Manſais eſt 4 ſol. ſterling. vel 2 *libræ* Turonenſes.

Libra Pariſienſis val. 20 ſol. Pariſ. vel 25 ſol. Turon. i. 2 s. 6 d. Sterling.

Libra Turonenſis inter Gallos uſitatiſſima, tantùm valet 2 ſol. Sterl. Stow in An. 1262. i. 46 Hen. 3. Pactum eſt, Normanniam Regi Franciæ remanſuram, ſolventi Regi Angliæ & hæredibus 30000 *libras Turonenſes*, i. 3000 libr. ſterling.

¶ *Lida*, & *Lidus.*] Vide *Litus*.

¶ *Lidiſcarti.*] L. Baiuuarior. Tit. 3. Ca. 1. §. 21. *Si aurem maculaverit, ut exinde turpis adpareat, quod lidſcarti vocant, cum 6 ſol. componat.* Gloſſ. Lind. Germ. **Lid**, *membrum.* **Schart**, *fiſſura* ; unde & **Orſcardi**, *auris abſciſio*, Alaman. Tit. 61. & **Aranſcart**, *ſpicarum abſciſio*, Boior. Tit. 12. Ca. 8.

¶ *Lidolaip.*] Longob. lib. 2. Tit. 15. l. 2. *Siquis res ſuas alii thingaverit, & dixerit in ipſo thinx lidolaip, i. qui in die obitus ſui reliquerit ; non diſpergat ipſas res poſtea doloſo animo, niſi fruatur cum ratione.* Linden. Germ. **laib**, *corpus* : **lido** *quid ſit non liquet.*

¶ *Lidwagi.*] L. Friſon. Tit. 12. §. 35. *Si quiſlibet digitus ex 4. longioribus, in ſuperioris articuli junctura ita percuſſus fuerit, ut humor ex vulnere decurrat, quod lidwagi dicunt, 2 ſol. componat.* Idem Addit. Friſon. Tit. 3. §. 32. *Si quis in junctura membrum cujuſlibet ita percuſſerit, ut humor ex vulnere decurrat quem lidwagi dicunt, ter 4 ſol. componat.* Hic Lindenb. ait. Germ. **lidt**, *membrum* vel *articulus* : humor autem de quo hîc agitur **Lidewater** vocatur, Anglo-Saxonicè **Lidſeawe**. Sic enim verba LL. Alfredi Regis intelligenda arbitror Ca. 40. Giꝼ mon eaxle bið ᵹepunðeð ðat ðat Liðꞅeap utꝼlope. ᵹebet mið 30 ꞅcill ; *Si quis in humero vulneratus fuerit, ut humor inde decurrat, 30 ſol. componat.*

¶ *Liferent.*] Redditus, & emolumenta prædialia, quæ quis percipit aut ad terminum vitæ, aut ad vitæ ſuſtentationem. Skenæus ad Quon. Attach. Ca. 18. v. 5. *Nota quod eſchaeta terrarum felonis, poſt annum & diem* (viz. **his Liferent**) *ipſo vivente computatur inter bona mobilia.*

¶ *Lierwit.*] Fleta lib. 1. Ca. 47. Adulterii mulcta. Vide ſuprà *Lairwit*.

¶ *Lieg lord*, & *Lieg man.*] Vide *Ligantia*, & *Ligius*.

¶ *Liga*, *Ligare*, *Ligantia*, *Ligius*, *&c.* cum compoſitis.] A *liga* & *ligare* Italic. pro vinculo & vincire. Per tranſlationem, *fœdus* & fœdus pangere.

Liga, pro fœdere. Alb. Argentin. ſub. An. 1337. —— *inter Principem* (Ludovicum Cæſarem) *& Francum interpoſitis juramentis, & confectis literis, liga perpetua eſt firmata.* Inferiùs, *Ligam contraxit*; & ſparſim ſæpè, *liga pacis*.

Pro *ipſorum ſocietate & confœderatione*, quam Cæſar & Tacitus *civitatem* vocant. Jodoc. Willichius ad Tacit. pa. 1. Ca. 23. *Itaque vel juxta Rodulphi finitionem, civitates Germanorum* (veterum) *ſunt confœderationes & facta quam ligam barbari ſolent appellare.*

Ligare, pro *inire fœdus* apud eundem in An. 3046. *Papa cum Mediolanenſi antiquo hoſte fœdus amicitiæ ligavit.* Infra. *Venerunt autem cum ipſa ſolennes nuncii Angli in Frankenford, Principem & Anglum colligare quærentes, cum quibus Princeps cum pleno colligendi mandata Rob. Ducem Bavariæ, &c. deſtinavit.*

¶ *Ligantia*, & inde *Ligiantia*, & *Allegiantia.*] Vinculum arctius inter ſubditum & Regem utroſq; invicem connectens; hunc ad protectionem & juſtum regimen, illos ad tributa & debitam ſubjectionem. Dicuntur igitur utriq; *ligii*; Princeps nempe, *ligius dominus*: ſubditi verò *populus ligius*, & *homines ligii.* De natura verbi iſtius atq; vinculi, copioſè definitum eſt an. 6. Jacobi R'. in Caſu Poſtnatorum: adjiciam tamen quæ vetuſtius deprehendo. Cuſtumar. vet. Norman. Ca. 43. *Legiantiam autem ſive legalitatem de omnibus hominibus ſuis totius provinciæ, debet* (Princeps) *habere: ex quo ei tenentur contra omnes homines qui mori poſſunt aut vivere: proprii corporis præbere conſilii, & auxilii adjuvamentum: & ei ſe in omnibus innocuos exhibere: nec ei adverſantium partem in aliquo confovere. Ipſe etiam eoſdem tenetur regere, protegere, ac defenſare, eoſque ſecundùm jura & conſuetudines, & leges patriæ pertractare.* Nuberigenſ. hiſt. lib. 2. Ca. 37. —— *Regi Anglorum* (Henrico 2.) *tanquam principali domino, hominum eum ligiantia, i. ſolenni cautione ſtandi cum eo, & pro eo, contra omnes homines, Rege proprio præcipiente, fecerunt.*

Ligius dominus. Homines ligii.

Legalitas.

Ligia fœdus. Walſing. in An. 1213. *Johannes Rex Angliæ videns Barones ſuos contra ſe inſurgere, utpote qui cum Rege Francorum per literas ſuas ligeas fecerant, &c.* V.

Ligii. Liges.

Ligii igitur & *liges* idem ſunt quod *ligati*, ſed à generali ſignificatione deſinunt voces plerunq; in ſpecialem: utpote de eis dictæ qui propriis dominis tenentur à partibus ſtare contra omnes mortales, ne Rege quidem excepto, vel antiquiore domino; unde illud Feud. lib. 4. Tit. 93. *nullo antepoſito, fidelitatem fecit.* Mos ille vetus: ſed Fredericus Barbaroſſa An. Dom. 1152. Roncaliis cavit Imperatorem in omni fidelitatis ſacramento excipiendum: quod & deinceps faciunt alii Principes: adjunxitq; Jus feudale, *antiquiores dominos* etiam eximendos. Hinc in ſacramento illo, vulgata clauſula: *ſalva fide domino noſtro Regi, & aliis dominis meis.* Vide plura in verbo *Fidelitas.* Ex his provenit ut *ligii* hodiè appellentur Principum tantummodo ſubditi, ſupremo gaudentum dominio. Gloſ. ad Clementin. lib. 2. Tit. 11. Ca. 2. *Paſtoralis. Dicitur autem ligius quaſi ligatus, vel legius quaſi legalitatem ſervans.* Et infra: *homines ligium* (i. ligantia) *fit Imperatori vel Regi, nullius alterius fidelitate ſalva: ſed in vaſſallitico vel fidelitate reſervatur ſaltem Imperatoris fidelitas vel authoritas, &c.*

Legius. Legium.

Diſtinguuntur nunc igitur perſpicuè *ligii* & *vaſſalli*: item *ligium* ſeu *ligiantia*, & *vaſſalliticum*: quòd clariùs emicat apud Albertum Argentinum ſub An. 1304. *Quamvis autem iidem Principes Aquilonis* (intellige Galliæ Belgicæ, &c.) *ipſum Francum ipſis gravem, exoſum haberent: cum tamen omnes quaſi ejus eſſent vaſſalli, niſi ab Imperatore moverentur cujus eſſent homines ligii, invadendi eum cum honore occaſionem aliquam non habebant.*

Ligii & vaſſalli ut differunt.

Quando autem hæc exceptio in Anglorum devenit profeſſiones, nec compertum habeo, nec utrùm voces *ligius* & *ligantia* ſemper venerint arctiori acceptione: nam & privatos, ſuos habuiſſe *ligios* deprehendo. Lib. Rameſ. Sect. 244. *Reinaldus Dei gratia Abbas Rameſiæ, Præpoſito & hominibus de Branceſtre, & omnibus vicinis Francis & Anglis ſalutem. Sciatis me dediſſe terram Ulf in Depedene* (hodiè Depedale) *huic Boſelino & uxori ejus Alfniæ, ita bene ſicut homines de Branceſtre illum teſtificant verum habuiſſe, ea conditione quod effecti ſunt homines liges.* Floruit Reinaldus ſub ætate Henr. 1. quod & clauſula, *Francigenis* & *Anglis*, teſtatur. *Ligiantiæ* etiam inter privatos meminit Glanvilla lib. 7. Ca. 10. *Si verò plures habuerint dominos ipſi hæredes ſub cuſtodia conſtituti: capitales eorum Domini, i. illi quibus ligeantiam debent ſicut de primis eorum feodis, eorum habebunt cuſtodiam.* Idem totidem verbis Regia Majeſt. Scot. lib. 2. Ca. 44. ver. 1. ubi Skenæus. *Ligantiam fecerunt, id eſt* (inquit) *priorem fidem, ſeu homagium, & ut nunc loquuntur, à quibus priùs feofamentum acceperunt.*

¶ *Liſta.*] Sax. liꞅꞇ, & liꞅꞇan: *faſcia, limbus, margo.* Anaſ. in Leone 3. *Super altari majori veſtem albam fecit holoſericam roſatam, habentem in medio tabulam de chryſoclavo cum hiſtoria Dominicæ reſurrectionis, & in circuitu liſtam de chryſoclavo.* Item in Leone 4. *Fecit cortinam lineam cum cruce in medio, & in gyro liſta de fundato miræ magnitudinis.* Marſicanus in Chron. Caſinenſ. Ca. 29. *Miſit B. Benedicto purpureum pallium optimum, de quo Abbas pulvinale faciens, aureis liſtis ornavit.* Sæpè in dictis Authoribus. Magna (apud nos) Charta, Ca. 26. *una* (ſit) *latitudo pannorum tinctorum &c. ſcil. duæ ulnæ infra liſtas.*

Quidam

Quidam lineam esse aiunt, dictumq; inde *Sublestus*, opinantur.

¶ *Lisura.*] Idem quod *lista*, & velut *listura*. Assisa de mensuris Ric. 1. apud Hovedenum pa. 774. *Lanei panni ubicunque fiant, fiant de eadem latitudine, scil. de duabus ulnis infra lisuras.*

¶ *De litaniis, præsertim solenioribus.*

¶ *Litania.*] *Rogatio*, *supplicatio*. Sed præterea publicæ supplicationis genus est, qua Dei misericordia ex solenni more ardentius imploratur. Concil. Mogunt. sub Leone 3. An. Dom. 813. Ca. 32. *Litaniæ Græco nomine appellantur quæ Latinè dicuntur rogationes. Inter* λιτανείας *autem &* ἐξομολογήσεις *hæc differentia, quòd Exomologeses pro sola peccatorum confessione agantur: Litaniæ verò quæ indicuntur propter rogandum Deum, & impetrando in aliquo misericordiam ejus.* Indicebantur *litaniæ* gravi quovis imminente discrimine: putà famis, belli, pestis, &c. quandoq; ad impetrandam camporum benedictionem, nè tractis frugibus sequeretur fames: de quo postea. Greg. Mag. Episcopis Siciliæ hostium invasionem metuentibus, Lib. 9. Epist. 45. *Itaque hortor (fratres charissimi) ut omni hebdomada quarta & sexta feria* (i. die Mercurii & die Veneris) *letaniam inexcusabiliter indicatis; & contra barbaricæ crudelitatis incursus supremæ protectionis auxilium imploretis, &c.* Simile in imminentibus adversitatibus, decrevit Liberius Papa, & de fructibus benedicendis, alii.

Litianiarum multæ sunt species; duæ verò solenniores: *Major* & *Minor*, hæc antiquior, illa insignior. Nos temporis secuti rationem, à *Minore* exordiemur.

Triduana Litania. *Litania Minor*, vulgari nomine, *Rogationes* appellatur, & *Processiones*; nec non *Triduana Litania*, quod tribus diebus ante Ascensionem Domini, annuò per omnes Galliarum, Germaniarum, & Britanniarum Ecclesias celebrata fuit.

Concil. *Clovesshoviæ* sub Cuthberto Arch. Cant. An. 747. Cap. 16. *Ut lætaniæ*, i. Rogationes, *à Clero omnique populo his diebus cum magnâ reverentiâ agantur, id est, septimo Kalendarum Maiarum juxta ritum* Romanæ *Ecclesiæ, quæ &* Letania major *apud eam vocatur. Et item quoque secundùm morem priorum nostrorum, 3 dies ante Ascensionem Domini nostri in cœlos, cum jejunio, &c.* Conc. Brit. pag. 249.

Non exolevit apud nos consuetudo; nam vicatim sub his diebus lustramus annuò camporum terminos, Dei munificentiam in collatis agnoscentes beneficiis, & in desideratis misericordiam expetentes. Institutam ferunt hanc *litaniam* apud Gallos, Clodovei ævo primi Francorum Regni conditoris & (cum gente sua) primi Christiani, circiter An. Dom. ——à Mamerto Viennensis urbis Episcopo. Territa quippe crebris prodigiis urbe illa, & frequenti sic concussa terræ motu ut per annum integrum cervorum fieret & luporum statio: flagranteq; cœlitùs in perniciem reliquæ urbis domo regia: Mamerti lachrymis & orationibus mulcetur Dominus. *Cumque hæc argerentur appropinquante Ascensione* (ut diximus) *Majestatis dominicæ, indixit populis* (Præsul) *jejunium, instituit orandi modum, edendi seriem, erogandi hilarem dispensationem. Cessantibus quoque exinde terroribus, per cunctas provincias dispersa facti fama cunctos Sacerdotes imitari commonuit, &c.* Greg. Turon. Hist. Lib. 2 Ca. 34. ex homilia B. Aviti de *Rogationibus*. Hanc *litaniam* sub eodem tempore fieri decernit Aurelianensis apud Gallos Synodus An. Dom.——liberamq; à servili opere celebrari: sed Hispani ideo quòd scriptum est, *Non possunt filii sponsi lugere, quàm diù cum illis est sponsus*, infra Quinquagesimam Paschæ (id est, dum in terris ageret Dominus noster) recusant jejunare: suas referentes *litanias* ad feriam quartam, sextam, & septimam in Pentecostes hebdomada, qua nos utiq; jejunium Quatuor temporum celebramus. Alii etiam eorum Idibus Decembribus *litanias* statuunt *triduanas*, atq; Decembribus Calendis, ut habet Walafridus Strabo de reb. Ecclesiast. ca. 28.

Litania major. Gregoriana. Septiformis. Cruces nigræ. Proces. major. *Litania major* ab Authore, *Gregoriana*: à loco *Romana*: ab ordine, *Septiformis*: ab habitu, *Cruces nigræ* & præterea *Majores supplicationes*, & *Processio major*, appellatur. *Major* autem quòd majori institutione, majori procedit solennitate. A magno enim Gregorio instituta est, cùm per urbem & Italiam totam lues inguinaria (sæviens circa An. Dom. 594.) multas mortalium myriades, atq; unà Papam ipsum Pelagium 2. dum processionem ageret, corripuisset. Orta dicitur pestis ista ex putredine quam reliquit ingens Tibridis exundatio, muros Romæ (si Warnifredo fides) supergrediens. Extincto Pelagio succedens Gregorius populum urbis (velut exercitum vim in cœlos allaturum) ad *litanias* conscribit: dispositumq; per cohortes septeno ordine: In primo ponit omnem Clerum (rectoremq; agminis proculdubiò semetipsum) Secundo, omnes Abbates cum suis monachis. In tertio, omnes Abbatissas cum suis congregationibus, In quarto, omnes infantes. In quinto, omnes laicos. In sexto, viduas omnes. In septimo, mulieres omnes conjugatas: effusòq; inter ardentissimas orationes, imbre lachrimarum, Dei reportabat misericordiam. Apud Romanos igitur in consuetudinem venit annuæ celebritatis: statuiturq; ei dies 7 Cal. Maii, id est, in festo S. Marci, quòd sub hoc tempore ad bellum proceditur contra inimicos (juxta Alcuinum) vel quod florescentibus jam campis, exorandus sit Deus ad benedictionem fructuum. Capitul. Caroli Mag. & Ludovici

Impp. Lib. 6. Tit. 74. *Letania Major more Romano ab omnibus 7. Cal. Maii celebretur.*

Quo faſtu prodiit hæc *litania*, putà crucibus & vexillis bellicis, reliquiarum capſis, & ejuſmodi: apud Durandum & Scriptores officiorum Eccleſiæ quære. Induebantur autem hæc omnia, etiam altaria & ſupplices, veſtitu nigro in luctus mœroriſq; deſignationem: unde (quod diximus) *Crucis nigræ* ipſa appellatur *Litania*. In Eccleſiis verò ubi claſſium aut perſonarum numerus non adhibeatur, ſepties jubentur *litaniam* iterare, priuſquam deponant inſignia.

Cruces nigræ, cur.

Tranſeo alias *litaniarum* ſpecies, ſed qui de his plura velit, Durandum adeat Lib. 6. Ca. 102. Paulum Warnifredum (al. Diaconum) Hiſt. Longob. lib 3. ca. 23. Synod. Aquiſgran. Ca. 10. Florent. Wigorn. in An. 592. Amularium, & cæteros Officiorum Eccleſiæ Scriptores.

¶ *Litera.*] Pro ſtramine cubilis, & ad lectum ipſius Regis. A Gall. *Litiere*, al. *lictiere*, atq; hoc à *lict* pro Lecto. Fines Term. Hilar. an. 1 Ed. 2. in Com. Wilt. *Joh. de Grymſted qui Matildam ſororem & unam hæredum, & Ric. de Teſtwod qui Catherinam alteram ſororem & hæredem Petri Spileman*, uxorem duxit, *finem fecerunt cum Rege per 10 marc. pro relevio dicti Petri pro terris quas dictus Petrus tenuit &c. per ſerjantiam inveniendi unum ſervientem cum hambergello per 40 dies in Anglia, & inveniendi literam ad lectum Regis, fœnum ad palfridum Regis quando jacuerit apud Brokenerſt, ſicut iidem Johannes & Richardus recognoverunt.* Vide *Hambergellum.*

Breviarium Monaſt. de *Bello* in Lib. de Ducib. Normanniæ Cap. 28. *Natus verò puer (Gulielmus Nothus poſtea Dux Normanniæ) per oblivionem obſtetricis in ſtramine projectus, plena brachia ſtraminis retinuit. Quod quidem prognoſticum æſtimabatur, quod in multam poteſtatem creſceret & probitatem.* En veterum faſtus, & ſimilis qua Martis natalitia ornat *Ovidius Faſt.*

Quæ fuerat noſtri ſi quæras regia nati:
Aſpice de cannis ſtraminibuſque domum,

Et adde reliqua.

¶ *Litera Piſana.*] Dicitur character vetus quo ſcriptæ ſunt Pandectæ, apud Piſanos aliquando conſervatæ. Has cùm Amalfium cepiſſet Lotharius Imp. à Warnhero inventas honorario muneri Piſanis dedit: ſed Florentiam poſtea delatæ, in palatio Ducis cuſtodiuntur, & niſi accenſo cereo, aliiſq; ceremoniis in conſpectum publicum non proveniunt. Curates propriè ſunt iſtæ literæ, & an Gothicæ (quod non reor) dicant, quibus contigit vidiſſe. Gothicas adinvenit Epiſcopus eorum Galfilas, erâ CCCCXV. ut habet Chronicon Iſidori, quod redintegrans Vulcanius, ad annum rejicit Valentis 13.

Literæ Gothicæ quando & à quo inventæ.

¶ *Litus*, *Litimonium*, item *Lidus*, *Lido*, *Lida*, & *Lidemonium*, *t* in *d* mutato.] De etymologia, infra.

Litus Videtur ſervus eſſe deditiitius, utpote qui ſe pretio mancipavit. Privileg. libertat. ab Ottone Imp. Adaldagi Epiſc. ſupplicatione, monaſteriis conceſſæ. *Si verò aliquis ex libertate voluerit jamundling vel litus fieri, aut etiam colonus ad monaſteria ſupradicta, cum conſenſu cohæredum ſuorum non prohibeatur, &c.* Lindenb. L. Alaman. Tit. 90. *Si quis fœminam ingenuam colpo percuſſerit, ſic ut ſanguis non exeat, ſolvat ſol. 2. Si lida fuerit, ſolvat 1. & tremiſſem. Si ancilla fuerit, ſolvat ſol. 1.* Conſtitutt. Caroli Mag. An. 851. Ca. 6. *De Aldionibus publicis, ad jus publicum pertinentibus. Aldiones & Aldianes ea lege vivant in Italia in ſervitute dominorum ſuorum, qua fiſcalini vel Liddi vivunt in Francia.* Amerpachius *Liddos* hîc opinatur eoſdem eſſe qui vocabulo adhuc in uſu apud Germanos **Lidlon** dicuntur, i. *famuli*, & *famulorum merces*: nec differre voces *Aldii* & *Liddi*, niſi quod altera in Italia ſit recepta, altera manſerit in Germania, præſertim his qui Franci vocabantur. Præceptum Caroli majoris domus Trajectenſi Monaſterio, an. 2. Theoderici Regis. *Donamus &c. omnem rem fiſci——in ipſo Trajecto caſtro, &c. cum manſis, terris, caſis, domibus, ædificiis, accolabus, litis, mancipiis, campis, &c.*

Litus. Lida. Liddi.

Sunt qui *Litum* & *litonem* à **Litz**, pro ſervo; vel à **Liſſen**, ſervando, ducunt: ut aliàs *Lazus*, à **Latz** & **Laſſen.** Ad hoc facit Alberti Stadenſis illud: *Plures autem ſe eis dediderunt proprios, & qui ab eis vivere ſunt permiſſi, litones ſunt ab eodem vocabulo nuncupati. Inde Litones in provincia Saxonum ſunt exorti.* Videntur igitur *liti* & *litones* dici apud Germanos, ut *ſervi* apud Juſtinianum, h. *captivi ſervati.* Fidem addit origo vocis à Græcis petito; nam ληῒς, ληίδος, *præda*, ληίστης *captus in bello*: ληῖτις *captiva mulier.* Sæpe in privilegiis Henrici & Conradi Impp. Mindenſi Eccleſiæ——*homines ipſius Eccleſiæ francos liberos, & Eccleſiaſticos, litones, maalman, vel ſervos cujuſlibet conditionis, ſeu colonos, &c.*

Unde. Maalman.

Litimonium. Servitium quod *litus* domino ſuo debebat. Formul. ſolenn. Ca. 16. *Nulli hæredum ac prohæredum meorum, ullum impendant ſervitium vel litimonium, vel patronatus obſequium.* Ibidem in formula ingenuitatis factæ, Ca. 99. *Nec mihi nec hæredibus meis ullum impendat ſervitium, nec litimonium, nec libertaticum, nec ullum obſequium, nec patronatus gratias.* Debebatur fortè *litimonium* etiam manumiſſo *lito*, ut ſupra *libertaticum*, quod vide.

¶ *Livorare.*] *Contundere*, & ex plaga carnem lividam facere. Livores inducere. Marcul. lib. 1. form. 29. —— *quaſi vos nulla manente cauſa in via adſalliſſetis, & graviter livoriſſetis.*

¶ *Lobium*

¶ *Lobium.*] *Excedra, cœnaculum, refectorium.* Germ. **Laube, Lauben.** Annal. Godefrid. Monac. in An. 1208. *solus quodam lobio cum Episcopo Spirensi, & aliis duobus, scil. Camerario & Dapifero suo remansisset.* Alber. Argentin. in an. 1365. *Intravit quidam Capitaneus cujusdam societatis Anglicanorum qui dicebatur Archipresbyter—habens secum* 12000 *equorum, in Alsatiam, & de nocte combusserunt quamplurimas domos in* Kuningeshofen, *apud lobium ibidem situm.*

¶ *Locarium.*] Conductionis pretium, elocationis census. Forenses nostri *firmam* vocant. Aimoini nuncupatus Lib. 5. C. 41. *Carolum adiit pro petitione partis Regni quam frater suus Ludovicus in locarium acceperat.* Form. solen. Ca. 143. *ad duplum ipsum locarium reddere spondeo.* Sic propemodum apud ipsum Varronem.

¶ *Logium.*] Anglicè **a lodge** —— Item à domo in *logium*, quod bene & pro cedente ratione nomen accepit: ibi enim sedere in deliciis solebant ad colloquendum, à *logos*, quod est sermo derivatum. *Les preuves de l'hist. des Comtes de Guines p.* 161.

¶ *Lollardia, Lollardus.*] *Lollardorum* nomen exortum est in Anglia sub excessu Edouardi 3. atq; his impositum qui Wicliffiana dogmata sunt amplexi. Dictos opinatur Commonachus S. Augustini Cantuar. (in lib. MS. An. 1406.) à lolio, quòd sicut lolium (inquit) segetes Domini inficerent. In sententiam ejus abiit Lindewodus, sed perperam uterque; Trithemius enim in Chron. ostendit eos à Gualtero Lolhard Germano quodam qui floruit circa Annum Dom. 1315. originem duxisse. Contra *Lollardos* plurima statuit Thomas Arundel. Archiep. Cantuar. in Concil. Oxoniensi.

Nostro ævo accipunt alii *Lollardos*, pro institutæ religionis adversantibus, eoque vetus sacramentum Vicecomitum ad prosequendos *Lollardos* juratorum, hodiè attrahunt.

¶ *Lordain.*] Hect. Boet. Hist. Scot. lib. 10. fol. 240. Sect. 20. *Tandem de calamitatis miseriâ Anglorum gens per Danorum vesaniam est deducta, ut domesticatim Danicos exploratores qui cuncta gesta dictaque Suenoni enunciarent, alere cogerentur. Id regem Suenonem curasse ferunt ne Anglorum tumultus si res novas fortè molirentur, non possunt quoquo modo latere. Dictus est explorator* Dominus Danus, *vulgò* Lordain. *Quod nomen nostrates & populi nunc Angli dicti deinceps ita usurparunt, ut quem viderunt otiosum ac inutilem nebulonem ocio deditum, alienis laboribus quæritantem victum, omnique demum aspersum infamiâ,* Lordain, *vel hac ætate appellant.* V. Lamb. Itin. Cant. pag. 137.

¶ *Lorica, Loricati.*] V. Feodum loricatum, & Armig. ubi lorieatus dicitur pro Armig. feodali.

¶ *Lot.*] Sax. hlot, *Sors, symbolum.* Pars tributi sive solutionis alicujus quam inter alios quis tenetur præstare. Decreta Gulielmi 1. *Omnis Francigena qui tempore Edwardi propinqui nostri, fuit in Anglia particeps consuetudinum Anglorum quod dicunt* ane hlot & an Scote, *persolvatur secundum legem Anglorum.* Curia 4. Burgor Scotiæ S. 4. *Quod nullus Burgensis rure manens habet* lot, *neque* cavil *cum Burgensibus inhabitantibus.* Vulgo *Scot & Lot.*

Rot. Rageman & de Quo warranto de Itin. de Derb. 9 *E.* 1.

Præsentatum est in Ragemannis per 12 de Alto Pecco, quod Rad. le Wyne fecit quandam purpresturam in solo domini Regis in Tatington & Prestclive, faciendo mineram plumbi, unde Rex solebat percipere *le Lot* mineris, id est tertium decimum vas, &c. Eschaet. de anno 16 E. 1. n. 34. Derb. ——— Et de minerâ lucratâ in hujusmodi opere in feodo domini Regis, dominus Rex habebit pro dominio suo decimum discum qui dicitur *le Loth.*

¶ *Lotherwit.*] Vide supra *Lairwit.*

¶ *Lourgulary.*] Statuta pro stratis London. impressa Anno 1573. artic. 45. **Casting any corrupt thing appoisoning the water is lowrgulary and felony.** *Lourderie,* Gall. inhumanitas, incivilitas, stupiditas, rusticitas.

¶ *Lunchus.*] Græc. λόγχος & λόγχη. *lancea, hasta,* Tertul. de corona militis. *Incumbens & requiescens super luncho quo perfossus est latus Christi.* Significant autem voces Græcæ *hastam missilem,* magis eâ quam ferientes retinent: & ferrum prominens.

¶ *Lupum & canem inter.*] Id est, sub crepusculo, cùm hoc ab illo non dignoscatur, juxta adagium vernaculum: **between hawk and Buzzard.** Vide *Canem & lupum inter.*

¶ *Lushborow.*] Vilius monetæ genus quod in partibus transmarinis ad similitudinem Anglicanæ effictum, ævo Edouardi 3. hic distrahebatur. Sed Statuto 5. anni ejusdem Regis 25. est prohibitum, & traditores declarantur traductores. Occurit vox obscurè apud Chaucerum in præludio hospitis ad fabellam monachi ubi——— **no Lusheburghs pay yee**: exponendum censeo, *vos solutionem præstatis non fictam.*

¶ *Luto,* vel *cœno necare.*] L. Burgund. Tit. 34. §. 1. *Si qua mulier maritum suum cui legitimè juncta est dimiserit, necetur in luto.* Tacitus in Germ. mor. ——— *ignavos & imbelles & corpore infames, cœno & palude, injecta insuper crate, mergunt.* De hoc genere supplicii à majoribus nostris è Germania deducto, & in antiquis nostris privilegiorum Chartis sub nomine *Furca & Fossa* sæpiùs memorato: nos hìc supra in eadem dictione peroravimus.

MAcarius, Machecarius, Machecrarius: item Macerarius, pro Macellarius, l ut sæpissimè in r verso.] Is qui carnes vendit. Macellarius. In Ll. Edouardi Confess. ca. 29. titulus est De emptoribus & Machecariis: & mox in lege dicitur —— clamaverunt machecrarii de civitatibus, & burgis, quos Angli vocant Fleshmongers i. carnium mercatores. Hinc

¶ Macegriefs, aliàs Macegrefs.] Qui carnes furatas aut emunt aut vendunt scientes. Britton ca. 29. In Turnis Vicecomitum, 12. Juratores, inter alia, presenteront ——de Macegrefs achatauns & vendauns à escient chars embles. Crompton in Eirenarch. fol. 193. a.

Mace, Caro; griffer Gall. rapere, eripere, Sax. ʀæꝼan.

Sed unde Mace pro carne? Certè ex eo quo macellum pro loco ubi carnes veneunt & hoc quidem (inquit Plutarchus in Problem. 53.) ἀπὸ τῶν μαγείρων, γ in κ & ρ in λ commutatis. Novissimè enim (ait) g Romani adhibuere. Authore & inventore Corbilio Spurio. Huic tamen etymo non bene fisus, ad historiam transit quæ Macellum prædonem quendam supplicio affectum refert; Macellumque ex pecuniâ ejus ædificatum nomen pariter accepisse. Dicantur verò & Macellarii & Macerarii sat appositè à macerando, quod aliàs est mactare, ut Græcè item μαγειρεύειν. Vide Ll. Inæ cap. 20. de carnem furtivam emente.

¶ Machamium, Mahanium.] Vide Mahemium.

¶ Machecarius, &c.] Vide supra Macarius.

¶ Machicollare.] Est munire castrorum portas, turres, aditus eo tutaminis genere quod Gallis maschecoulis; nec ita pridem machicoulis dictum est. Imminere solet portarum ingressui interdum & muris, structura quædam sic in imo perforata, ut impedimenta & nociva quæq; per meatus ejus in hostes dejiciantur. Nomen videtur contraxisse à mascel seu machil, i. mandibulum, & coulisse, i. cataracta, & quicquid demittitur ad obstruendum ingressum: vel quia muro prominet ut mandibulum pectori: vel quòd irrumpentes conterit ut hoc idem cibos. Reperitur in antiquis privilegiis ubi Rex licentiam concedit de castro erigendo & muniendo ——imbattelare, kernillare, machicollare.

¶ Macholum, & Macolum.] A Gallico Machu. Horreum sine tecto: sic ver. 4. Gloss. inquit F. Pithæus ad l. Salic. tit. 18. §. 2. Si quis spicarium, aut macholum cum annonâ incenderit IID. denar. qui faciunt sol. 62. Si culpabilis judicetur. Spicarium (reor) quo sine culmo spicæ: macholum quo pariter congeruntur. Notat Diodorus Siculus lib. 4. Britannos olim inter colligendum messes, dissectas à culmo spicas εἰς τὰς καταγείους οἰκήσεις in domibus seu horreis subterraneis reposuisse, & vetustiores cotidiè, prout sufficeret vellicantes, ad victum concoxisse. Mos antiquus Britannorum.

Habetur Macholum pro ipsâ frugum seu garbarum strue, quam hodie dicimus a reack or stack of Corn. Hujus olim ad constructionem epulari solebant agricolæ, & messores: unde Ll. nostratium MS. codex regius: Dabatur (inquit) hreac-cropum, id est macholi summitas & firma (id est edulium) ad Macholum faciendum. Mos recentior alius.

¶ Macinare.] Statut. Veron. lib. 3. cap. 83. Bladum vel legumen portare ad ipsa molendina pro macinando &c. Italis macinare est molere; & macina molina. Sic Joh. Latius al. de Laët Lugdunensis Batavus doctiss.

¶ Mactiones.] Odo de vitâ S. Gerald. lib. 2 cap. 4. Reversus autem lapidicinos & mactiones undecunque jussit aggregari ad constituendam, &c. Gall. macons, cementarii. Isidor. lib. 19. Orig. cap. 8. Machiones dicti à machinis, in quibus insistunt propter altitudinem parietum. Latius Galli hos macons scribunt; sed usitatiùs massons, ex quo vulgare nostrum Masons.

¶ Macta.] Stragula seu culcitra ex juncis composita. Ranulph. Cist. lib. 7. cap. Macta super quam orare solebat.

¶ Maculare.] Pro vulnerare, sæpè in antiquis legibus. Sic Alaman. Tit. 61. §. 1. Si superior palpebra maculata fuerit, ut claudi non possit. Tit. 63. §. 1. Si labium superius alicujus ita quis maculaverit, ut dentes appareant. Baiuuar. Tit. 3. ca. 1. §. 21. Si autem maculaverit. 23. Superiorem verò palpebram vel superius labium si maculaverit.

¶ Madere.] Vide Amadere.

¶ Mada.]

¶ *Mada.*] Vide *Medo.*

¶ *Mægbota.*] Compensatio pro cognato interfecto, ab interficiente & cognatis suis, cognatis interfecti præstita: ut *manbota* domino interfecti, pro famulo seu vassallo interfecto. Mæg Sax. *cognatus, progenies*; bote, *compensatio*: man autem *vassallus, famulus*. Videatur *mægbotæ* ista lex è Mosaica desumpta *Exod.* 21. 30. ubi dicitur: *Quod si pretium ei* (hoc est, mortis reo) *fuerit impositum, dabit pro animâ suâ quicquid fuerit postulatus.* Præcium (inquit *Hugo Cardin.*) id est, si permissum fuerit ei ut redimat se precio, ad postulationem parentum mortui, vel populi nobilitatem, vel utilitatem reipub. Item, Postulatus (inquit) à parentibus mortui, vel judicibus, vel arbitris. Sic & alii glossographi. E quibus constat licere alias pœnas corporales in pecuniarias transmutare & commutare (ut aiunt) pœnitentiam. Prætium autem istud apud majores nostros, non sub arbitris erat, sed lege definitum, juxta occisi cujusq; capitis æstimationem, quam ideo *Weram* appellabant & *Weregildum*; hoc est, viri pretium vel solutio. Fusiùs hæc in illis vocabulis.

¶ *Maforium*, al. *Maforte*, & *Mavors.*] Græco-bar. Μαφώειον. Stola seu pallium cùm & fœminarum tùm & Monachorum. *Isidor.* Orig. lib. 10. cap. 25. *De palliis fœminarum.* Stola matronale operimentum quod cooperto capite & scapulâ à dextro latere in lævum humerum mittitur. Stola autem Græcè vocatur quod superemittatur. Eadem & ricinium Latino nomine appellatum, eo quod dimidia ejus pars retro ejicitur, quod vulgò & *Mavortem* dicunt. Vocatam autem dicunt *Mavortem* quasi *Martem*: signum enim maritalis dignitatis & potestatis in eo est. Caput enim mulieris vir est, inde & super caput mulieris est. De monachali habitu sic è Gloss. Arabico-Latinis *Meursius*. *Maforium*, fascialis (lego inquit facialis, id est, φακιάλιον) id est angustum pallium, quo utuntur Monachi collum pariter atq; humeros tegens. Vide apud eum plura in nomine Græco-barbaro.

¶ *Magister.*] Quantus hic titulus in Imperio fuit, dicat tibi *Cassiodorus Variar.* lib. 6. formulâ 6. quæ *de Magisteria dignitate* inscribitur. Reverendum honorem sumit, quisq; Magistri nomen acceperit, quia hoc vocabulum semper de peritiâ venit, & in nomine cognoscitur, quod sit de moribus æstimandum. His tribui solet, qui vel classi, societati, muneri præsunt, vel in scientiâ aliquâ, præsertim literariâ, eminentiæ gradum consecuti sunt. *Glos. ad Clem.* lib. 5. tit. 2. cap. 2. de *Magistris*, ait: quod quidam dicunt, quod doctores in Jure Canonico vel Civili: *Magistri* dicuntur in Theologiâ vel artibus: & (secundùm *Hostiens.*) qui septem docent liberales artes, sicq; recipi apud Italos. Sed Ultramontani communiter (inquit) vocant *Magistros.* Videntur & in textu ibidem ipse *Clemens* 5. totumq; Viennense Concilium *Magistri* & *Doctoris* vocabula confundere. Ad coercendum enim ingentem *Doctoratus* seu *Magisterii* ineundi sumptum, cavent, ut dictum recipientes honorem, juramento priùs astringant, ne ultra tria millia Turonens. argenteorum (quæ in Bononensi moneta ascendunt ad quingentas libras Bononenorum parvorum) in solenitate circa hujusmodi doctoratum aut Magisterium quomodolibet adhibenda, expendant. En quantus hic sumptus cum in aliis, tum in Oxoniensi nostra Academia (nam & de ea nominatim illic cavebatur) ævo scil. Regis Edouardi 1. Et usitatiorem tunc fuisse apud nostrates *Magistri* titulum quàm *Doctoris*, suadent *Trevetti* Annales MS. qui sub Anno 1294. id est 23 *Edw.* 1. sic loquuntur, *Ceo veiant le Roy Edward.* 1. *rendi sus son homage al Roy de France par fre Huges de Malmecestre, Mestre de divinite, del ordre de Freres Prechors, questoi jure al conseil le Roy le Denglettere.* Antiquiùs etiam (puta sub *Henrico* 3.) in hanc sonare videtur sententiam *Matthæi Paris* illud in An. 1267. ubi ait: *Magistros* Oxoniæ ad Parliamentum venisse, ut pax reformaretur, &c.

Tempore verò *Lotharii* Imp. differentia *Doctorum* & *Magistrorum* exorta est: cum & circa ipsum tempus ars Typographica Moguntii inventa esset, à *Gonsbersgio*, ut refert *Stephanus Pomeranus* J. C. lib. 3. par. 2. ca. 4. qui & *Doctores* omnes sub *Magistris* antea contineri memorat. Opinatur deniq; *Alciatus* ad l. *cui præcipua*, de verb. sign. 57. generali *Magistri* appellatione contineri Bacalaureos, Licentiatos, Doctores: sed quales ille in Jure Civili Licentiatos vocat, nos in nostris Academiis in aliis facultatibus *Magistros artium* nuncupamus.

De *Magistro* in Theologia (quem hodie *Doctorem* appellamus) institutione, Concionator quidam circa ætatem *Henrici* 6. vel *Edwardi* 4. ut MS. codicis suggerit intuitus) in Sermone quodam super illo Psalmi 29. v. 11. *Quæ utilitas in sanguine meo*: sic effatur.

Reverendissimi, sicut noverunt homines scholæ qui fuerunt Oxoniæ, vel Cantabrigiæ, quando Magister *in theologiâ debet incipere; ponitur primò in Cathreda, & tunc ponitur Pileus super caput ejus; deinde leget unam lectionem, & post lectionem lectam, disputabit unam quæstionem.* Vide *Lindewode* in notis ad tit. *de Magistris* ca. 1. §. 1. & V. *Authent.* lib. 10. tit. *de Professorib. &c.* cum notis ibidem. Sed innotuisse videtur Doctoris nomen & gradus apud nostrates sub ævo Regis *Johannis.* *Mat. Paris.*
Innocentius enim Papa 3. ad eum scribens An. 1207. in causâ *Stephani Langton* Archiepiscopi Cantuariæ, sic alloquitur. *Illud ei* (scil. Stephano) *non esse imputandum ad culpam, sed ad gloriam potius adscribendum, quòd Parisiis*

dut

diu vacans liberalibus studiis, in tantum profecit, ut meruerit esse Doctor, *non solum in liberalibus facultatibus, verum & in Theologicis disciplinis.* Sed cum hæc ad Academicos præsertim spectant, rimentur ipsi omnia ex archivis suis.

Magistri etiam cum in Jure aliquando Imperatorio, tum in legibus Gentium municipalibus, sæpè dicti sunt non solum splendidi magistratus, sed in infimo etiam ministerio partes primas agentes, ut *Magister Porcarius*, Longob. lib. 1. tit. 11. æquè ac *Magistri Justitiarii* Neapolit. lib. 2. titt. 9. 14. &c. *Magister Cancellarius* in Mat. Paris An. 1215. *Magister Otto* Dom. Papæ nuntius in Anno 1225.

¶ *Magisteria, iæ.*] Dignitas magistri *Cassiodor.* Epist. 12. *Sume igitur* magisteriæ *infulas, dignitatis usurus omnibus privilegiis, quæ tuos habere constiterit decessores.* Græco-bar. Μαγιστεία. *Meur.*

Magisterianus.] Græco-bar. Μαγιστειανὸς & Μαγιστριανὸς: Agens in rebus juxta Gloss. Latino-græc. *Corrigendus est* (inquit Meursius) *Victor Turonensis in Chronico. Literas satis idoneas Justiniano principi per Olympianum* magistrianum *mittunt.* Hodie editur *magistranum.*

¶ *Magnus Magister Franciæ.*] Idem sub tertia Regum serie, qui sub prioribus duabus *Comes palatii* & *Major domus* nuncupatus est: sub initio etiam tertiæ, *Senescallus Franciæ.* De ipso igitur plura vide in hisce dictionibus: Luculentiùs apud *Tilium* & *Falcetum. Gulielmo Tyrio* Bel. sacr. lib. 4. cap. 5. *major Senescallus* dicitur, & in Orientali Imperio *Megadomesticus.* Hic solummodo annotabimus, *Henricum* 2. Regem Angliæ jure Comitatus Andegaviæ, hæreditariè fuisse *Magnum Magistrum Franciæ* (ut *Tilius* loquitur) *Senescallum Franciæ* (ut *Robertus de Monte* in An. 1170) de quo plura inferiùs.

¶ *Magulum.*] Græco-bar. μάγυλον, Gena, bucca. Interpres Juvenalis Satyr. 2. Peribonius: nomen Archigalli cinædi, quem *magulum* conspurcatum dicimus, qui publicè impudicitiam perpessus (malle professus) est. Vide Meursium de Græcobarbaro.

¶ *Diatriba de* Magnâ Chartâ: *Ejus nomen, origo, deliquium, respiratio, discrimen multiplex, & confirmatio numerosa.*

¶ *Magna Charta.*] Augustissimum Anglicarum libertatum diploma, & sacra anchora: condita prout extat hodiè in libris juridicis, anno 9. *Henrici* 3. & confirmata denuo annis 25 & 28 *Edouardi* 1. Inter Regni constitutiones (quas Statuta nuncupamus) prima est, majorumq; nostrorum opibus & fortunis sæpiùs comparata; sudore autem & cruore plurimo ægrè adeo conservata, ut Erythream dixeris, & sanguineam.

Magna dicitur ab amplitudine, quâ tertio superat *Chartam de Foresta.* Sub hoc autem nomine contineri olim videtur nonnunquam utraq; libertatum pagina, civilium nempe & ferinarum. Fortè quod in Charta libertatum *Henrici* 1. cavetur inter cætera de *Forestis*: ut in Charta postmodum *Johannis* Regis, quæ in Rubro libro Scaccarii exhibetur. Apud inferiores verò & hodiernos sigillatim dignoscuntur his nominibus *Magnæ Chartæ*, & *Charta de Foresta.* Vide infra in Anno 1253. Nomen.

Emanavit prima ejus fabrica ab Henrico 1. Regnum ineunte, qui pleraq; ejusdem capitula (& uberiora nonnulla quàm gaudemus hodie) vel specialiter in distinctis articulis, vel generaliter sub confirmatione legum *Edouardi* Confessoris, spontaneâ concessit voluntate: singulisque Comitatibus Chartas ejusdem singulas in Cœnobio aliquo adservandas mandavit. Chartam ipsam apud *Parisium* videas in An. 1100. qui & in An. 1215. de eâdem mentionem faciens: Continebat (inquit) quasdam libertates & leges *Edwardi sancti*, Ecclesiæ Anglicanæ, pariter & magnatibus Regni concessas: exceptis quibusdam libertatibus, quas idem Rex (*Henricus* 1.) de suo adjecit. Hinc est quod *Edouardus* 1. in primâ Chartâ suarum Confirmationum datâ An. Regni ejus 25. Cap. 1. ait: *Magnam Chartam* esse legem Communem. Prima ejus fabrica ab Hen. 1. Leges continet Edw. Conf. Id est, communem legem.

Sin & altiùs repetitam velis, concessit ipse *Gulielmus* 1. legem *Edouardi* Confessoris, cum quibusdam auxionibus, in singulis observandum. Quæ igitur in Chartâ deprehenduntur *Henrici* 1. de suo addita, & ad legem *Edouardi* Confessoris minimè pertinentia: orta videntur ratione Juris feodalis, quod Anglis primus imposuit *Gulielmus* Conquestor, & cohibere jam in multis est dignatus *Henricus* 1. eodem enim ipso nomine *leges S. Edwardi* nuncupantur: ut sic intelligas ipsum *Henricum* 1. nihil novi in hac suâ Chartâ constituisse. Charta ejus in Rubro libro Scacc.

Nam & libertates quas *Parisius* ait eum de suo adjecisse ad leges *S. Edwardi*, novæ siquidem non sunt appellandæ libertates, sed novarum consuetudinum (quas è Jure feodali atrociter suscitavit *Gulielmus* senior, cumulatius auxit *Gulielmus* junior) piæ abrogationes & mollimina. Hæc *Henrici* 1. bonitas & justicia, hoc Chartæ suæ beneficium quod agnoscentes proximi sui successores probant alacrè, & confirmant. Nil in eâ novum. Successores probant.

Stephanus Rex: Sciatis (inquit) me concessisse & præsenti Chartâ meâ confirmâsse omnibus Baronibus & hominibus meis de Angliâ, omnes libertates & bonas leges, quas *Henricus* Rex Angliæ avunculus meus eis dedit & concessit: & omnes bonas leges & bonas consuetudines eis concedo, quas habuerunt *Stephanus* Rex confirmat. Charta ejus in rubro libro Scacc.

runt tempore Regis *Edwardi*: cum cautione de his benè obſervandis.

Henricus 2.

Pari modo *Henricus* 2. Sciatis (ait) me conceſſiſſe & reddidiſſe, & præſenti Chartâ meâ confirmaſſe Deo & Sanctæ Eccleſiæ, & omnibus Comitibus, & Baronibus, & omnibus hominibus meis, omnes conſuetudines quas Rex *Henricus* avus meus eis dedit & conceſſit: adjecta ſanctione, ut liberè, quietè & plenariè tenerentur.

Richardus jurat bonarum legum obſervantiam.

Ricardus 1. nullam (quam reperio) confirmationis Chartam edidit; ſed in coronatione ſuâ, pacem Dei & Eccleſiæ; rectam juſtitiam, malarum legum & conſuetudinum deletionem, bonarum obſervantiam, tactis ſacroſanctis Evangeliis, Sanctorumq; reliquiis ad Altare juravit.

Sic & R. *Johannes*, ſed contrarium facit. An. 1199. pa. 192.

Pat. 3. m. 7. n. 29. Foreſtæ libertates revocat.

Radul. Niger.

Juravit & *Johannes* Rex in eandem ſententiam: ſed quâ religione colebantur iſtæ conceſſiones, confirmationes & juramenta ſub hoc ſeculo bellis & diſcordiis laborante (præſertim ſub *Johanne* Rege, cum peſſundata penè eſſet poteſtas Regia & jus datum ſceleri) paucis non eſt enarrandum. Extat Charta quædam ejuſdem data anno Regni tertio, quâ mandat *Hugoni Nevil* protoforeſtario, *Quòd non omittat propter Chartam aliquam* quam Rex ipſe *alicui fecerat*, quin Foreſtas Angliæ (in quibus eximia libertatum vis emicuit) *per eaſdem leges cuſtodiret, quæ fuerunt in Foreſtis tempore* Henrici *Regis patris ſui*: Et mutaſſe tunc Foreſtæ libertates vehementer non eſt dubium.

In Clerum ſævit. An. 1206. vel 7. pa. 213.

Papa Angliam interdicit, &c.

Oritur ſub triennio poſtea inter *Johannem* Regem & Papam *Innocentium* graviſſima diſceptatio, quæ ſequentium omnium hìc malorum occaſionem præbuit. Acriter ſiquidem contendentibus de electione Cantuarienſis Archiepiſcopi, Eccleſiæ illius Monachis; lis ad Papam promovetur: Et cum de neutro Electo conſentire ducerentur electores, coram Papa, is è cœtu Cardinalium ſuorum tertium ingerit, Anglum utiq; *Stephanum Langton* nomine; ſed inconſulto Rege, & contra voluntatem ejus & jus Regni, Monachis tamen imponit ſine mora hunc eligere, & electum ipſemet ſtatim conſecrat. Dedignatus Rex *Johannes* Cantuarienſes Monachos in exilium mittit, eorumq; terras adſcribit fiſco. Inſequitur Cleri maledictio, & ad Papam fertur querimonia, qui Regem admonet & mulcere ſatagit blandiloquiis, non audientem verò, fulmine ſternit Pontificio. Primò Angliam totam ſub interdicto ponit (ut ſic nec Regi ſerviat, nec ipſi Deo) Inde Regem excommunicat, demumq; Regnum ejus *Philippo* Franco decernit capeſcendum. Sævit jam *Johannes* Rex in univerſum Clerum, proſcriptumq; exponit direptoribus *Philippus* Rex.

An. 1213. pa. 224.

Diu devoratum ſpe Angliæ Regnum ingenti aggreditur molimine, Subditos qui ferre arma poſſunt undequaq; evocat. Militiam detrectantes Culvertagii ſtigmate deturpatos prædicat. Hæret in adverſo litore immenſus hoſtium exercitus: & hìc domi contunduntur omnia è perfidiâ ſubditorum.

Johannes Rex ſuccumbit. An. 1213. pa. 227.

Concedit leges *Edw. Conf.*

Francus illuditur.

Fractus his anguſtiis Rex *Johannes*, & quinquennali penè jam decoctus excommunicatione, Pontificiorum ſuaſu, ſe & Regna ſua tam Angliæ quàm Hiberniæ, in Papæ credit patrocinium, coronam ſupplex tradit Legato ejus *Pandulfo*. Jurat conceptis articulis commiſſorum omnium redintegrationem, & quod bonas leges anteceſſorum ſuorum, & præcipuè leges *Edwardi* Regis Confeſſoris revocaret, & obſervandas traderet. Jurant pariter in Regis animam 16 Comites, & Barones multi potentiores, ita tamen, ut Regem recidentem omnes ad articulorum cogerent obſervationem. Præter hæc, cenſum annuum Papæ concedit: 700. marcas ſterlingorum pro regno Angliæ, 300 pro Hiberniâ. Homagium unà præſtat & fidelitatis juramentum: impletaq; jam integritate pœnitentiæ miniſterio Stephani Cantuarienſis Archiepiſcopi, ipſe ab excommunicationis vinculo *Wintoniæ* abſolvitur, & Regnum Angliæ ab interdicto liberatur, ablatis Clero ægrè adhuc reſtitutis. Rex Franciæ poſt exhauſtas in belli apparatu ſex centenas mille libras (frendens licèt) à Papâ prohibetur Angliam laceſſere.

Inquiritur de damnis & denuntiantur LL.

Pa. 230.

His ita geſtis Rex *Johannes Gerſeiam* navigaturus & recentis nondum immemor juramenti Concilium ad *S. Albanum* prid. Non. Auguſti, anno Regni ſui 15. edicit, quo inquiri jurat de damnis Prælatorum &c. Conveniunt (abſente Rege) ſummus Angliæ Juſtitiarius, Archiep. Cant. Epiſcopi, & Magnates, pacemq; Regiam cunctis denuntiantes, inter alia ex parte Regis firmiter præcipiunt: ut Leges *Henrici* avi ſui (id eſt *Hen.* 1.) ab omnibus cuſtodirentur, & omnes Leges iniquæ penitus enervarentur. Sed verſabantur hæc in generalibus; nec conſtabat quænam erant Leges illæ *Henrici* 1. obſoletæ ſcil. & poſthabitæ. Hactenus etiam nihil datum niſi verba: nihil ſcriptis, nihil Charta Regia & ſigillo Regni confirmatum.

Archiep. profert Chartam *Hen.* 1. qua Barones jurant propugnare. An. 1213. pa. 230.

Pa. 230.

Reverſo Rege, Synodum celebrat 8 Cal. Sept. in Eccleſia *S. Pauli Londoniarum* Archiepiſcopus, cui inter Prælatos multi affuere Proceres Regni. Acta aliquantiſper Eccleſiæ: Archiepiſcopus proceres aliquot (ut tunc fama erat) in receſſum vocat. Deplorat profligatas libertates Regni, & bonas leges *Edwardi* Confeſſoris. Regem memorat in abſolutione ſuâ Wintoniæ, eaſdem juraſſe revocare, & in Regno facere ab omnibus obſervari. Hoc ut meliùs expediatur, inventa eſt (inquit) nunc quædam Charta *Henrici* 1. Regis Angliæ, per quam, ſi volueritis, libertates diu amiſſas, poteritis ad ſtatum priſtinum revocare. Chartam profert; quâ perlectâ, juramento invicem ſe aſtringunt Proceres, pro hiſce libertatibus vel ad mortem (ſi res exigeret) certaturos. Ferre pollicetur Archiepiſcopus auxilium. Coeunt ſequenti anno (id eſt 1214. ſub 14 Calend. Novemb.) velut orationis gratiâ ad Monaſterium S. *Edmundi Burienſis*, ſed de libertati-

bus

bus tractant restaurandis: conceptumq; *Londini* priùs juramentum, illic denuò super Altare renovant sigillatim. Parant quæ ad bellum spectant, & libertatum deinde à Rege contendunt confirmationem. Ille dierum aliquot inducias postulat, sed respondet demum, nunquam se facturum.

Cogunt exercitum, & Rex deseritur. pa. 244.

Proceres exercitum cogunt, quem Dei & Sanctæ Ecclesiæ nominant, Regiq; adhærentibus excidium minitantur & rerum omnium direptionem, ni ad ipsos ocyùs convolantes causam publicam tuerentur. Rex à suis ita deseritur, ut in totâ ejus clientelâ vix septem numerantur Equites. Mitescens igitur, de arbitris convenit, qui utrinq; electi libertatum dictant Capitula. Eademq; (in prato inter **Stanes** & **Windeleshores**, quod dicitur **Raningemead**) in duabus Chartis (altera continente libertates Angliæ, altera Forestarum) sigillo Regio firmat & concedit. Sic *Matthæus Paris*, qui utramq; Chartam sigillatim exhibet: & libertates Forestæ in eadem schedulâ cum libertatibus Angliæ contineri pro capacitate sui, non potuisse asserit. In Rubro tamen libro Scaccarii junctim eduntur, & confusis articulis: multis etiam desideratis ad Forestam pertinentibus: adscriptis etiam nonnullis Chartæ neutri (prout hodie extat) contingentibus. Sunt qui à loco, *Magnam Chartam* **Ronniemead** appellant, primumq; esse ferunt Juris nostri scriptum codicem. Hæc à latere.

Convenit de forma Chartæ.

25 Nomophylaces. M.P. pa. 251.

Adjungitur pedi Chartæ Forestariæ ad præsidium libertatum omnium, pactum grave & in Regno inauditum. Eligendos à Baronibus, 25 Nomophylaces, qui libertatum tuerentur castitatem, Regemq; ipsum vacillantem brachio cohiberent populari. Regem insuper nihil impetraturum quo aliquid concessorum fiat irritum: irritumq; fore quicquid impetraverit.

Juratur præmissorum observantia, cùm à Rege tùm à Baronibus: & eliguntur Nomophylaces qui muneris cultum etiam jurant, & Barones alii obsequium se illis exhibituros. Mandat Rex præterea literis Patentibus universis Angliæ Vicecomitibus, ut jurare faciant quoslibet suæ ditionis, concessas fovere libertates, ipsumq; ad hoc Regem, castrorum captione, provocare. Apage. Quin ut nihil desideretur, Bullam à Papâ impetrat ad concessiones suas roborandas.

Papa acta cassat.

Brevi autem Regem pœnitet è medullis, conquestoq; pluribus apud ipsum eundem Papam *Innocentium* 3. hic acta omnia decernit irrita, Regiq; & Baronibus imponit sub anathemate, ut neq; ipse jurata teneat, neq; isti concessa exigant. Barones hoc ad Papam non spectare asserunt. Papa renuentes excommunicat, eorumq; terras interdicto premit. Jam adacti ad insaniam, *Ludovicum* filium Regis Franciæ, sibi eligunt in Regem, qui neq; precibus neq; minis Papæ, à direptione Angliæ prohiberi potuit. Sæviunt hîc ubiq; intestina bella, cædes, incendia, & funesta omnia.

Barones *Ludovicum* eligunt in Regem. pa. 252.

Joh. moritur, *Hen.* 3. succedit & libertate jurat, *Ludovicus* exuitur.

Sed obeunte anno proximo *Johanne* Rege, filium ejus decennalem, *Henricum* 3. suscipiunt Regem, qui & in Coronatione suâ de more jurat leges bonas, malis abdicatis, Resipiscentes jam Magnates destituunt *Ludovicum*, qui citiùs indè fractus, recessum etiam jurat & ablatorum omnium restitutionem. Jurat Rex vicissim petitas reddere libertates & in animum ejus unà jurant legatus Papæ, & Protector Regis magnus Marescallus; easdem etiam observare omnibusque tradere observandas. Hoc idem jurant universi Proceres.

Ludovici prævaricatio. p. 396.

Dum mora nectitur vitâ excedit *Philippus* Rex Franciæ, & *Ludovicus* solium tenet, à quo Rex *Henricus* Normanniæ petit redditionem, prout discedens Angliâ juraverat *Ludovicus*. Is causatur, *Henricum* Anglis non restituisse (ut juraverat item) libertates Angliæ, nec se ideo Normanniam restiturum.

Barones petunt libertatum confirmationem. p. 305.

Anno 1223, Regis 7. Archiepiscopus & Magnates Regem obtestantur, ut juratas confirmaret libertates: & respondente quodam extortas fuisse à patre suo: Rex omnes (inquit) libertates illas juravimus, & omnes astricti sumus ut quod juravimus observemus. Missis igitur in singulos Comitatus literis, Vicecomitibus præcepit, ut per sacramentum 12. Militum vel legalium hominum inquiri facerent, quænam erant libertates Angliæ tempore *Henrici* avi sui; sed quid responsum sit à Vicecomitibus non reperio.

Henricus Rex concedit Chartas libertatum.

Demum anno 9 Regis, concedente Clero & populo cum Magnatibus Quintodecimam partem omnium rerum mobilium totius Regni Angliæ; renovantur Chartæ libertatum, prout sub Rege *Johanne* priùs erant conditæ: ita quod Chartæ utrorumq; Regum in nullo inveniuntur dissimiles. Verba sunt *Parisii*, quæ nos ideo recitamus, ut indagetur ratio: quorsum non reperiuntur hodie in Magna Charta *Henrici* 3. Articuli aliquot à *Johanne* concessi. Ille siquidem primò, de persolvendo defunctorum debita Judæis atq; aliis. Secundò de modo imponendi scutagium & Auxilium Regis. Tertiò de modo summoniendi Commune Concilium Regni, quod postea Parlamentum appellatur, & quartò de modo cavit quo Auxilium capiat Subditus à vassallis suis quos Tenentes appellamus. Hi inquam in impressis *Magnæ Chartæ* exemplaribus non deprehenduntur: fuisse tamen in primitivo illo *Henrici* 3. è *Parisio* vides, cui & fidem facit locus ejus alius. Ubi dicitur, quod *in Parlamento Westmonasterii, ad festum S. Edwardi An.* 1255 id est Regis 39. *responsum fuit Regi à Baronibus, quod omnes tunc temporis non fuerunt juxta tenorem* Magnæ Chartæ *suæ vocati*; *& ideo sine paribus suis tunc absentibus, nullum voluerunt tunc responsum dare.* Me recipio.

pa. 311.

Desiderantur hodie nonnulli articuli.

Chartarum dispositio.

Chartas jam de novo concessas & Sigillo Regio ad Parlamenti petitionem confirmatas Rex in quemlibet dirigit Comitatum: In illum scilicet qui Forestâ nullâ premebatur,

Magnam

Magnam Chartam solam. In cæteros eam pariter & Forestæ: libertatesque ab omnibus imperat juramento interposito, conservandas: quod tam foeliciter adimpletum est, ut nec iota unum in Regis Chartâ contentum, extitit prætermissum. Dies fausta, sed brevissima. Ad cujus tamen munimentum Excommunicationis sententiam in Chartarum Violatores promulgat *Stephanus* Archiepiscopus Cantuariæ cæterique Angliæ Episcopi, quam subinde metuisse dicitur Rex *Henricus*.

Pa. 313.

Pa. 421.

Rex cancellari facit Chartas.

Biennio verò postea (id est An Dom. 1227. Regni 11.) ad ætatis veniens plenitudinem: in lugubri (sic hoc *Florilegus* nuncupat) Oxoniensi Concilio, cancellari fecit & cassari omnes Chartas in provinciis omnibus Regni Angliæ de libertatibus Forestæ (ut *Parisius* & *Florilegus* referunt) sed ut alii habent, de libertatibus etiam *Magna Chartæ*; factas siquidem eas criminans dum sub tutela ipse esset, & Sigilli sui non tùm compos.

Hollins.

Sed tandem exintegrat. Pa. 325.

Frendent Barones, paucisq; interpositis diebus, Regem adeuntes, Chartarum redintegrationem asperâ nimis contendunt pertinaciâ. Rex blandiloquiis hac vice linitos, in ulteriorem rejicit tempestatem: sopitisq; longas tandem post ambages (cùm in aliis, tùm in Parlamento anni sui 18.) disceptationibus: sponte & sereno vultu, in Parlamento Westmonasterii anno suo 21. Dom. 1237. tricesimam partem bonorum Cleri atq; populi recepturus; libertates reddidit, sanctius inde observandas. Quod ut certò foret, sententiam quam in violatores aliquando tulerat *Stephanus* Archiepiscopus Cantuariæ, cum omnibus Episcopis Angliæ, à qua nec immunis ipse habebatur, fecit renovari. In abundantiorem etiam securitatem, novo confirmationis diplomati hanc impinxit clausulam: Non obstante quòd prædictæ Chartæ (libertatum & Forestæ) confectæ fuerint cum minoris essemus ætatis.

Pa. 382.

pa. 420.

Pa. 421.

Holl. A. 2237. pa. 220.

Barones multa petunt ad Chartarum roborationem frustra. *M.P.* pa. 621.

Tarda vel his adhuc fides. Non elapso igitur toto septennio, Barones in Parlamento Londinensi Anno Dom. 1244. Regem sollicite obtestantur, ut emptæ redemptæque libertates non solùm observentur, sed & novâ confirmationis Chartâ (quæ super hæc specialem faciat mentionem) denuo roborentur. Novam pariter Excommunicationis sententiam in eos projiciendam qui concessas libertates vel impugnarent, vel impedirent: Et ut illis fieret emendatio qui post ultimam concessionem damnum sustinuerant in libertatibus violatis. Præter hæc, ne sacramenti à Rege populoq; præstiti ob libertatum observantiam; anathematisque à S. *Edmundo* jam Cantuar. Archiepiscopo in violatores promulgati, periculum de cætero incurreretur: obnixius Regem orant, ut de communi assensu quatuor eligantur potentes & nobiles de discretioribus totius Regni, qui sint de Consilio Dom. Regis, & jurati, hæc & alia multa Regno commodissima (tanquam Tribuni plebis) agerent & curarent. Rex negat omnia, statimque in Forestis multa exequitur gravissima.

a. 633.

Confirmantur denuo cum anathemate formidabili. Pa. 838.

Nova autem pressus egestate, in Parlamento Londonii An. Dom. 1253. Regni sui 37. ad novam accedit pactionem. Conferentibus scil. in viaticum suum Hierosolymitanum Clero triennalem decimam; militibus, Scutagium trium marcarum: bonâ fide & sine aliquâ cavillatione promisit se *Chartam Magnam*, & omnes ejus articulos observaturum. Tertio igitur Maii, præsentibus Rege, Comitibus & Baronibus, *Bonifacius* novus Archiepiscopus Cantuar. cæteriq; Episcopi pontificalibus induti & accensas ferentes candelas in majori Aula Westmonasterii, excommunicationem cum anathemate (formâ maximè solenni quam habes apud *Parisium* in hoc anno) projecerunt, in transgressores Ecclesiasticorum, & libertatum seu liberarum consuetudinum Regni Angliæ, & præcipuè earum quæ continentur in Charta libertatum Angliæ, & Charta de Foresta, &c.

Pa. 839.

Nec tantùm in transgressores liquido, sed in eos pariter qui qualicunque arte vel ingenio temerè violaverint, diminuerint, seu immutaverint clam vel palam, facto, verbo, vel consilio, contra illas vel earum aliquam in quocunq; articulo veniendo. Item in illos qui contra illas, vel earum statuta, aliqua ediderint vel edita servaverint, consuetudines introduxerint, vel servaverint introductas. Scriptores statutorum, necnon Consiliarios, & executores, & qui secundum ea præsumpserint judicare, &c. Dicta & promulgata omnia sigillis roborabant: prolataq; est in medium Charta Regis *Johannis*, quâ supradictas libertates merâ voluntate reconcessit & inde recitari fecerunt easdem libertates. Dum autem *Henricus* Rex memoratam sententiam audiebat, tenuit manum suam ad pectus suum sereno vultu atq; alacri. Et cum perlecta esset demum projecissentq; candelas extinctas & fumigantes, & diceretur à singulis, *Sic extinguantur & foeteant hujus sententiæ incursores in inferno*: & campanæ pulsarentur (ut applauderent singuli) dixit ipse Rex: *Sic me Deus adjuvet, hæc omnia illibata servabo fideliter, sicut sum homo, sicut sum Christianus, sicut sum Miles, & sicut sum Rex Coronatus & inunctus.* Hæc (qui plura) Parisius. Post hæc omnia Romam mittitur ad *Innocentium* 4. Rogatus ille latum anathema Bulla roborat, & de suo quiddam adjicit in terrorem.

Charta Regis *Jo.* producta.

Regis *Henrici* solenne votum, & Papæ confirmatio.

Sub Sole nihil stabile. Anno quippe proximo, Rex, dum inhiat colligendis decimis quæ sub conditione de Chartarum observanda immunitate concessæ fuerant, consilio impiorum libertates temerat. Credens (inquit *Matthæus*) pro munere, absolvi à transgressione. Nec spes illa vana cum se & Regnum sub poena exhæredationis (quod non potuit) Papæ obligaret ad pecuniæ solutionem, quam in bello Siculo foret expensurus, causâ suâ.

Rex iterum deficit. Pa. 861. & 862.

P. 868.

Ad mortalia autem arma non concurritur: sed anno 1255. Regis 39. Acclamatum est in

Projiciuntur nova anathemata. pa. 878. *Floril.* pa. 272.

in Comitatibus, Synodis, Ecclesiis, & ubicunq; locorum homines convenerant, ut *Magna Charta*, quam Rex *Johannes* concessit & Rex iste præsens multoties reconcessit, inviolabiliter tueretur: & lata est sententia (toties repetita) in omnes ejusdem violatores.

Pa. 891. Sequenti etiam anno pœna horribilis anathematis in Londinensi Synodo prioribus adjungitur, statuiturq; libertates sub ejusdem periculo conservandas: Et ne quid præterea desideretur, accesserunt paulo post duæ simul Bullæ *Alexandri* 4. ad Chartarum sententiarumq; roborationem.

Jurant Rex & filius legum observantiam. pa. 941. Rex seu telis victus Ecclesiæ; seu quòd Barones mutuò exhibentes dextras, juraverant, quòd non omitterent propositum persequi pro pecuniæ vel terrarum amissione, vel etiam pro vita & morte sua & suorum: in Parlamento *Oxonii* An. Dom. 1258. Regni 42. semel iterum, sed jam etiam cum *Edouardo* filio suo, Chartarum jurat observantiam, & 24. prudentium virorum, nationis Anglicanæ (nam ab alienigenis passi modò sunt gravissima) quos sub ipso ad Regni gubernationem eligerent, consilio se commendavit.

24 Nomophylaces. *Flor.* pa. 277.

Absolvitur à juramento pater, sed spernit filius. Pa. 958. Non elapso autem biennio, Rex ab *Urbano* Papa juramenti potitur absolutione: nec sui tantum sed & filii, quam Princeps optimus adeptam sprevit. Mittuntur jam Hertfordiam ex mandato Regio Justitiarii itinerantes, contra formam (ut asseritur) dictarum provisionum *Oxonii* repudiatiq; ideo à majoribus illarum partium cassi redierunt.

Pugnatum est captiq; Rex & filius. Succrescentibus verò novis indies gravaminibus ex alienigenarum (qui Regis aures atq; latus occludebant) insolentiis: Proceres eas Chartarumq; una violationes, statuunt demùm vi compescere. Accenduntur ergo belli faces cruentissimi. Cadit utrinq; ingens multitudo, capiunturq; An. 1264. in Lewensi prælio strenuè dimicantes Rex & filius. Sed versâ brevi rerum aleâ, filius à custodibus elapsus, ex improviso hostem novis copiis adoritur, insigniq; clade Eveshamiæ fundens, non solum patrem sed & Regiam dignitatem liberavit An. Dom. 1265.

Flori. pa. 323.

Elapsus filius Barones conterit.

Rex jam liber sponte cedit Ll. & moritur. Actum jam videtur de libertatibus; sed è cœlis ecce misericordiam Domini, qui Principum corda nec ferro coercenda, nec mortalibus industriis, levissimo afflatu subigit & emollit. Pressâ post imbelles aliquot conatus reliqua Baronum parte: Rex in Parlamento *Marlebridge* An. Dom. 1267. Regni 52. Cap. 5. utramq; Chartam, in singulis tam ad Regem, quàm ad subditum pertinentibus tenendam statuit: Breviaq; Regia gratis concedi in transgressores. Rebus in hunc modum præter spem compositis, sub anno altero pax edicitur per totam Angliam & *Edouardus* Princeps cruce jam signatus, Hierosolymis proficiscitur, triumphatisq; hostibus Rex in pace animam reddit An. Dom. 1272. Regni 57.

R. *Ed.* 1. omnia confirmat chartâ suâ. *Henrico* mortuo reversoq; Rege *Edouardo* 1. vacillant etiam aliquoties Chartæ libertatum (ut videre est in præfatione Articulorum super eisdem) quas ideo stabilire nixus est æterno robore (*Justinianus* noster) idem *Edouardus*. Resilire quippe noluit à sacramento, quod cum patre in Oxoniensi Parlamento aliquando juraverat, nec absolvi, ut præfati sumus. Anno igitur Regni sui 25. dum in Flandriam transiturus, *Odimiræ* moraretur: præcepta sub sigillo suo Westmonasterii data 2 Aprilis, in omnes misit Angliæ Comitatus Chartarum exigentia observantiam. Rot. Parl.

Constans etiam in proposito, duas simul earundem edidit confirmationes, sub testimonio filii sui *Edouardi* Principis, ejus tunc in Anglia Locum-tenentis (nam in Flandriâ versabatur ipse) Londini datas, alteram 10 Octobris, alteram (sed priorem) 12 Octobris dicto anno. In hac recitatas per Inspeximus, Chartas *Henrici* 3. patris sui, sigillatim eas concedit, firmat, & coroborrat. In illa neutram recitans, utramq; junctim confirmat, & quæ ad earum conducunt observantiam multa decernit utilissima.

Primò, quemlibet in iisdem articulum, tenendum Sanctiùs: mittendasq; Chartas singulas sub sigillo Regio, Justitiariis, Vicecomitibus, & aliis omnibus ministris Regis, civitatibusq; Regni; unà cum Brevibus, Præcipientibus, ut eas populo annuntient, & in singulis observent. Et multipliciter roborat.

Secundò, judicium contra aliquem earundem articulum, fore irritum & cancellandum.

Tertio, mittendas etiam ejusmodi Chartas, ad singulas Ecclesias Regni Cathedrales: non ibidem solum custodiendas, sed & annuò bis legendas coram populo.

Quartò, ut Episcopi bis item quotannis excommunicatos denuntient Chartarum violatores, & qui illis sunt vel ab auxilio, vel à consilio. Et ut Archiepiscopi Episcopos ad hoc coerceant. Lata tunc etiam est solenniter ejusmodi sententia à *Roberto* Archiepiscopo Cantuariæ. Lib. Sta.

Gandavi præterea existens (ubi nullis populi pulsaretur precibus) hanc sponte Chartam totidem omnino verbis, magno suo munivit sigillo 5 die Nov. anno 25 prædicto, & in Angliam gratuitò misit. Rot. Parl.

Cum tamen in Parlamento Regni sui 28. assiduè à Baronibus (præsertim à Comite Herefordiæ & à domino Mariscallo Angliæ) obtestaretur; ut Chartas denuo confirmaret parlamentariâ authoritate; hæsit in articulis aliquot à *Walsinghamio* memoratis. Et ad ipsarum calcem annectendam voluit (omnium remoram) *Salvo jure Coronæ nostræ.* Animadvertens autem commotum populum & perculsos proceres: consilium mutat Rex eximius, & non solum annuit Chartarum confirmationem, sed in earum etiam munimen, explanationem & libertatum auctionem coronidem

Et confirmat in Parlamento cum auctionibus.

pa. 73.

Pa. 76.

An. Reg. 28.

ronidem imponens, quam *Articulos super Chartas* appellamus, sic inter alia promulgavit.

Artic.sup. Chart.ca.1. Chartas libertatum in omni articulo conservandas, tradendasq; unicuiq; Vicecomiti sub sigillo Regis: ut legantur populo quater annuò in pleno Comitatu, viz. proximè post festa *S. Michaelis, Nativitatis Domini, Paschatis*, & *S. Johannis Baptistæ*.

Eligendos etiam è Militibus cujusque Comitatus per Comitatenses in foro Comitatus, 3 Justitiarios qui diplomate fulti Regio, de delictis cognoscerent contra Chartas, easdemque sartas tectas conservarent, &c.

Multoties etiam Reges succedentes. *Post varios casus & tot discrimina rerum*, emicuêre sic tandem Dei beneficio sacræ hæ Chartæ libertatum Angliæ, pleno vigore: & ne deficerent aliquando postea, trigesies atq; eo suprà à succedentibus Regibus confirmatæ sunt: decimaquarta scil. vice solo sub *Edouardo* 3. Et uberius demum sub piissimo domino nostro divo *Jacobo* Rege: Cujus ut in perpetuâ felicitate floreat magnum sobolis incrementum, floreant hæ simul (precor) in perpetua Castitate. Amen.

¶ *Magnum Concilium.*] Plerunque intelligitur de summo illo Concilio totius Regni (quod Parlamentum vocant) è tribus Ordinibus constitutum. Sub hoc autem nomine continetur aliàs Aristocraticum illud, quod ad ardua etiam Regni negotia cogebant aliquando Reges veteres, consimili Brevi quo & ipsum Parlamentum, sed prætermissa plebe & minori solennitate. In magno enim Concilio quod tenuit *Edwardus* 3. anno regni sui 15. circa festum Translationis *Thomæ* Martyris (quod erat 7 die Julii) nec 40 dierum ratio in ejusdem summonitione habebatur, nec Baronum omnium convocatio: Sed cum in Parlamento *Westmonasterii* immediate jam tum præcedente, 54 enumerati essent (præter Episcopos) seculares Proceres, hîc Londini evocabantur 22 tantummodo. De *Magno Concilio* fit sæpè mentio in Annalibus nostris; sed de quo prædictorum genere intelligendum fuerit, sæpè etiam dubitatur. Archiva consule.

¶ *Magonellus*, *Magonale.*] V. *Gonn* in *Ort.* Vocab. Anglo-Lat. Epist. *Baldwini* Imp. *Aidulpho* Coloniensi Archiep. apud *Godefrid.* Monach. *Inter quaslibet turres (in muro urbis) à parte maris, quo noster timebatur assultus, turris lignea erigitur super murum stationibus tribus aut quatuor, multitudinem continens armatorum, nihilominus etiam inter quaslibet duas turres, seu petraria, seu* Magonellus *erigitur.* Item Epist. Comit. de S. *Paulo* ibidem proxime supra. *Præterea quilibet usarius* magonellum *suum habebat erectum.*

¶ *Magulum.*] Græco-bar. Μάγυλον. Interpres *Juvenalis* Sat. 11. Peribonius. *Nomen Archigalli cinædi, quem* magulum *conspurcatum dicimus, qui publicè impudicitam perpessus est.* Meurs.

¶ *Mahamium*, & *Mahemium*, aliàs *Mahanium*, & *Machamium.*] Forensi vocabulo *Mahim*, Gal. *Mehaing*, à verbo *mehamguer*, i. mutilare, claudum facere. Jurisconsultis nostris *mahemium* dicitur, cum vel os vel membrum aliquod ita cuipiam conteratur aut minuatur, ut invalidior fiat ad militandum. Auris igitur vel nasi mutilatio graviùs luitur, sed inter *mahemia* (quæ felonicè dicuntur perpetrari) non numeratur. *Majest. Reg. Scot.* Lib. 4. Ca. 3. §. 1. *Declinare autem duellum potest accusatus in hujusmodi placitis per* machamium, *vel per ætatem.* Et mox. Mahamium *autem dicitur, ossis cujuslibet fractio, vel testæ capitis incisio, vel per abrasionem cutis attenuatio.* Verba sunt *Glanvillæ* nostri lib. 14. ca. 1. Sed *Bractonus* fusiùs Lib. 3. Tract. de Coronâ Cap. 24. nu. 3. Mahemium *verò dici poterit ubi aliquis in aliquâ parte sui corporis effectus sit inutilis ad pugnandum; & maximè per illum quem appellat, ut si ossa extrahantur à capite & skerda magna levetur, ut prædictum est. Item si os frangatur, vel pes, vel manus, vel digitus, vel articulus pedis vel manus, vel aliud membrum abscindatur, vel per plagam factam contracti sunt nervi, & membrum aliquod, vel quòd digiti curvi reddantur, vel si oculus effossus fuerit, vel aliud fiat in corpore hominis per quod minus habilis & utilis reddatur ad se defendendum. Sed quid dicetur de eo qui dentes habet fractos? si fractio dentium judicari debeat ad* mahemium*? Ad quod sciendum, quod est quoddam* mahemium *quo quis inutilis efficitur ad pugnandum, de quo supradictum est.*

¶ *Mahona.*] Navis genus apud Turcos, cujus mentionem fecit *Hieronymus* Comes *Alexandrinus* in Commentariis de Bello Melitensi An. Dom. 1565. *Erant* (inquit) *Piali Bassæ classis Turcicæ præfecto, triremes munitissimæ* 130. Mahonæ 8. *sunt autem* Mahonæ *naves ampliores convehendis commeatibus, & militaribus apparatibus accommodatæ.*

¶ *Maialis sacrivus.*] Salici ad porcorum distinctionem alios anniculos vocant, alios bimos, tertussos postanniculatos. Item porcellos porcos verres scrovas, scrofas ducarias, *maiales sacrivos* & non *sacrivos*: de quibus omnibus Lex Salica Tit. 3. Et de hoc particulariter ibidem §. 14. *Si quis* maialem *sacrivum, qui dicitur votivus, furaverit* —— *solid.* 17. *culp. jud.* Et §. seq. *Si quis* maialem *non sacrivum furaverit* —— *sol.* 15. *culpab. judicetur.* Glossar. in hunc locum. *Sacrifus* (inquit) qui est defensor aliorum pecorum. Porci sacres Varroni & Festo dicuntur qui sunt ad sacrificium idonei. Hæc ibi.

¶ *Maialis votivus.*] Vide jam supra *Maialis*, & adjice quæ ex *Gregorio Turonensi* de mirac. lib. 2. cap. 3. notat L.

¶ *Maignagium*, *gii.*] Lib. Rameſ. Sect. 265. *Idem Hugo tenebat unam cotſethelandam cum libero ſervitio in villâ quæ dicitur* **Slepe**, *& unum* maignagium *in foro ejuſdem villæ.* Officina fabri ærarii, nam *Maignen* Gal. faber ærarius.

¶ *Maiicampus*, al. *Magicampus.*] Occurrit interdum vox utraq; ſed apud *Remmigium* Præpoſitum, uſitatior poſtera, pro conventu Scabinorum ſive Judicum (quem & *Mallum* dicunt) in agris Rhætiæ Curienſis juxta oppidum *Maienfeldii* ubi quondam ſingulis annis in menſe *Maio*, ſub tiliis in apertis campis, Miſſi (quos Angli dicimus Juſtitiarios) Regum Francorum & Imperatorum Romanorum, mallos publicos celebrabant, unde & oppidi nomen **Maienfeld**, i. *Maii* campus, ut *Melchior Galdaſtus* in Antiqq. Alaman. Scriptoribus.

¶ *Maille.*] Medietas denarii tam in pondere quam in nummis. Obolus. Habet varias acceptiones apud Gallos, de quibus ipſi dicant, & aliàs ex auro fuit. Senalis. Abrincenſis Epiſc. lib. de menſur. & ponderat. ——*Aurei nummi quos Gallicè appellamus*, mailles, *non ab obolari ratione traxere originem: immo potius ab aliâ noſtri idiomatis nomenclaturâ, quam dicimus*, **medailles**, *eo quod Principis nonnunquam alicujus faciem præferant.*

¶ *Maile.*] Etiam latius accipitur: nec tantum pro denariis pluribus, ſed & portione aliquâ rei frumentariæ vel annonariæ: hoc verò in plagâ Angliæ boreali **black maile** dicitur, ut pecuniario illo diſtinguatur. V. **Black maile.**

Inquiſ. capta poſt mortem *Will. de Coway*, an. 20. Ed. 3. n. 63. *Lanc.* Eſt in *Ulverſton*, quoddam proficuum **Geeſmales**, & quoddam proficuum apud *Plumpton* vocat. **Cowe-male.**

¶ *Mainbour*, & *Mainbournie.* Item *Manburnie*, Idem quod *Mundeburdium*, quod vide infra.] Veteribus Francis pro tutelâ vel curiâ dicitur. *Froiſſard.* Vol. 1. cap. 155.——*fuſſent en garde, baille, tutelle, cure*, manburnie. *Big.* pa. 506. *Main* manus, *bour*, Saxonibus boꝛh & boꝛop, fidejuſſio, expreſsè **hand-borow**, quo Saxones nomine eos omnes vocabant, qui in eodem erant friborgo, & data invicem fide, mutuò ſe curabant & tuebantur. Huc & ſonat Juris noſtri vocabulum *Mainpriſe*, i. Manucaptio, cum quis ſe pro alio fidejuſſorem aut vadem exhibuerit. Vide *Friborgus.*

¶ *Maine-porte.*] Tributum exiguum, quod quibuſdam locis parochiani ſolvunt Rectori Eccleſiæ in compenſationem quarundam Decimarum. Vide infra **War-ſhott.**

In Lincolnſh. Vicaria de *Wragby* conſiſtit in toto Altaragio & in ceragio vulgariter dict. **War-ſhot**, in panibus vulgariter dict. **Manport**, & in incremento denariorum S. *Petri* vulgariter dict. **ſyerharth.**

Quiddam etiam pecuniæ, puta triobulus vel drachma è quibuſdam domibus Rectori Eccleſiæ perſolutum, ut in Parochia de *Weſton* in Com. Nottingham. Teſtis quidam in decimarum lite juratus inter Rectorem & Parochianos aliquot, dixit parochianos illos nullas è prædiis litigatis unquam perſolviſſe Decimas quod earum nomine **Main-port** Rectoribus dependiſſent. Ex relat. Dr. *Fuller* 6 Dec. 1628. Fortè *Mainbour*, i. cura.

¶ *Major.*] (**Meyer**) pro genere quodam Nobilium apud Germanos, orto à Majoribus villicis, qui ab initio ex plebe erant & vulgo; progreſſione poſtmodum factâ, cum à dominis ſuis non ſolùm Principibus ſed etiam Baronibus & Nobilibus, prædia in beneficium (ſive feudum ut J. C. loquuntur) accepiſſent; eo titulo etiam nobilitatem ſibi vindicare cœperunt. Quo ex fonte infinita Nobilium profluxit multitudo: etiam ab officio nomen retentarunt ingens apud Alamanno-Helveticos numerus: putà *Majores* (**Meyer**) de *Herdliberg*, de *Glarus*, de *Hochfelden*, de *Windeck* & multi alii, quos è plurimis refert (mihi in his Author) *Melchior Goldaſtus* in notis ad *Ekkehardam*, Cap. 4.

Major pro Colono, & ſervo. A majoribus villicis (de quibus diximus) temporum fluxu & vitio tandem enatum eſt: ut ii *Majores*, id eſt, *villici*, vocarentur, qui ſervi non eſſent, ſed prædia colenda certâ mercede conduxiſſent, ſuo nomine Coloni dicti; cujus rei exempla in Chartis (inquit *Goldaſtus*) obſervavimus. Addit præterea: hodiè apud Germanos ulteriores omnes coloni ſive liberi, ſive ſervi ſint, eo nomine gaudent, non item Alamannos. Quod igitur in Centuriâ Chartarum Alamannicarum legitur num. 32. non videtur de hujuſmodi *Majore* ſed de villico intelligendum. Ait autem: *In contra recepit precium venditor ab emptore cum vocato ſuo honorato & cum* majore *ſuo Abraam* Hinc ut *major* dicitur pro *Colono* & ſervo miniſteriali: ſic *Majoriſſa* pro ſervâ & ancillâ. Lex antiqua, *Si quis* majorem, *infeſtorem, ſcamionem, mariſcallum, ſtratorem, fabrum ferrarium, aurificem ſive Carpentarium furaverit, aut occiderit, aut vendiderit, &c.* Et §. 7. *Si verò* majoriſſam *aut ancillam miniſterialem valentem ſol.* 25. *ſuperiorem cauſam convenit obſervare.* Refert hæc *Lydius* ad L. Salicam Tit. 11. §. 6. & 7. Ego non reperio apud *Lindenbrogium*: ſed *majorem* & *moriſſam* trahit hìc (ut dixi) *Lydius* à *mor* pro Æthiope.

Major villæ aliud eſt apud Gallos & noſtrates quàm *villicus major* apud Germanos: Pro municipii præpoſito. hic miniſter & domini ſui patrimonii diſpenſator; ille magiſtratus & in municipio aliquo juriſdictione fretus. Academici (qui nihil non Romanum ſapiunt) Prætorem vocant, aliàs Conſulem. *Droſæus* verò (in Methodo Juris, *Longovallium* ſecutus & *Alciatum*) duos illos apud

apud Gallos *vicorum majores* ſeu Præpoſitos, imaginem quandam exhibere aſſerit Duumvirorum (municipalium & magiſtratuum, qui apud Romanos) annuatim ex decurionibus eligebantur,& quorum meminit L.Im. C. de judic. §. 4. &c. *Liceat alium* (inquit) *ab ipſis poteſtatem habeant. Juriſdictio eorum eſt inferior, plerunque vulgo baſſa juſtitia nuncupata: Regiis tamen privilegiis copioſius aliàs adornatur.* Charol. Loyſeau *en Traite des Seigneuries* Chap. 15. Sect. 59. *Les* Maieurs (inquit) *& Eſchevins ont baſſe juſtice. Et de verite en noz anciens lieures de prattique, & es vielles couſtumes* Mairie *ſignifie baſſe juſtice, & le juge du bas juſticier, eſt appelle* Maire, *come encor es articles ſecrets de la couſtume de Paris, &c.* De hac *Choppinus* in doman. Fran.Lib.3. Tit.20. Sect. 10. *Talem juriſdictionem priſca vetuſtas nominavit* Mairiam *ceu Præpoſituram Regiam quæ perpetua locatione multis urbibus data eſt certo condicto ſolario.* Exemplo eſt Charta Regis *Philippi* 3. oppido Meduntenſi data An. 1274. quam in lib. de legib. Andegavorum Cap. 2. idem refert *Choppinus.*

Mairie, & *Mairia*, quid.

Et hic magiſtratus *Major* ſimpliciter dicitur, quòd inter ſuos collegas,ſive Aldermannos,ſive Burgenſes,ſive Juratos (certo numero conſilium ei & authoritatem Regio ſtatutos diplomate) magis eminet. Regiminis formam à Romanis ductam oſtendit *Spartianus* in *Severo* Sect. 5. Deinde *Alexandrinis* jus buleutarum dedit, qui ſine publico conſilio, ita ut ſub Regibus ante, vivebant uno judice contenti, quem *Cæſar* dediſſet. Buleutæ Græcis inferioribus βουλευταὶ iidem ſunt quos hîc ſupra Decuriones, & hi, ut *Pomponius* ait, ex eo dicti ſunt quod initio cum coloniæ ducerentur decima pars colonorum conſilii publici gratia conſcribi ſolita ſit & nihil Decuriones in coloniis & Municipiis à Senatoribus Romanis different, Novella 38.

l. pupillus §. decuriones de verb. ſign.

Hinc oriuntur municipia quæ nunc *Corporationes* vocamus; & ex iſtiuſmodi decurionibus, duorum electio, qui apud Gallos *Majores vicorum*, & ſingularis illius inter noſtrates qui *Major* Civitatis vel Burgi nuncupatur. Anglo-Saxonibus pari ſignificatione Aldermannus Civitatis vel Burgi (quod ſupra vide) *Portgrevius*, *Burgrevius*, &c. Anglo-Normannis, aliter Cuſtos Civitatis Præpoſitus, & Ballivus.

Ante Normannorum autem adventum non reperio vocem *Major* pro magiſtratu apud nos in uſu, nec municipio cuiquam inditum, donec *Richardus* 1. anno Dom. 1189. Londinenſium Balivos in *Majorem* commutavit. Eo exemplo *Johannes* Rex anno Regni ſui 6. Domini noſtri 1204. balivum *Lenni Epiſcopalis* (quod hodie **Kinges lynn** appellatur) *Majorem* etiam fecit, dum urbs Norwicus celeberrima ante annum 7. *Henrici* 5.id eſt, gratiæ 1419. non obtinuit ſub hoc nomine magiſtratum.

Ad prædictas atq; iſtiuſmodi *Majorum* ſpecies, illud pertinet, quod in *Capitulare Caroli* & *Ludovici* legimus lib. 5. can.107. *Ut Preſbyteri curas ſeculares nullatenus exerceant, id eſt, neq; judices, neq;* Majores villarum *fiant.* Et quod antiquiùs ſub anno Dom.787. in ſecundo *Nicæno* Concilio (hoc eſt 7 generale) Can.10. Ubi Majores iſti Græcis μείζονες & μαιοραὶ dicti ſimpliciter, Curatores exponuntur, munuſque eorum κουρατωρεία, id eſt, curatio. Videndi in hunc canonem *Balſamon* & *Joh. Zonaras*, & ad illum *Caroli Fran. Pithæus.*

Major etiam ſimpliciter habetur apud *Flotildam* in viſionibus, ſiquidem—hi eſſent Archidiaconi, Præpoſiti, Judices & *majores* atq; Decani: ſed incertum an hîc pro ſeculari ſeu pro Eccleſiaſtico. Nam in gloſ. ad diſtinc. 89. cap.2. dicitur, quod *Majoratus* eſt quædam dignitas quæ eſt in quibuſdam Eccleſiis, ut *Vercellis* in Eccleſiâ S. *Mariæ.*

¶ *De Majore domus.*

Major domus dicitur de quovis œconomo: ſed reperitur in Aulâ Principum triplici gradu.

Primò (ſi rectè conveniat nomen ſuperiorem agnoſcenti) is qui rem in domo curat ad victum ſolummodo pertinentem; aliàs olim Eleater, Præfectus menſæ, Archiclinus, Dapifer,& Princeps Coquorum nuncupatus, Hoc ſenſu Gloſſ. *Iſidori* Architriclinus; *Major domi.*

Secundò, qui rem omnem familiarem, & cum juriſdictione Officiales domeſticos moderatur, aliàs *Major Palatii*, Oeconomus, Domeſticus, & juxta recentiorem Helleniſmum *Megadomeſticus.*

Tertiò, qui omnia domini ſui negotia intus & foris bello & pace tractat, diſponit & exequitur. Authoribus aliis Præfectus Palatii, Præfectus Aulæ, Comes Palatii, & quibuſdam Præfectus prætorio à ſimilitudine Romani magiſtratus, qui ab Imperatoribus inferioris ſeculi ad regendas Provincias cum ſummo imperio mittebatur. *Poteſtate igitur* (inquit *Caſſiodorus* lib. 6. Epiſt. 3.) *nulla dignitas eſt æqualis, Vice Sacra* (*i. Imperatoris*) *ubique judicat, &c. Planè vicarius Principis, Prorex, & quem hodie Regis Locum-tenentem appellamus.*

Alterum ſi non utrumq; priorum exhibuere plerumq; Principum Aulæ, Burgundica, Neuſtriaca atq; Orientalium illa Francorum apud *Gregorium Turonenſem*: Stir *Majorem domus*, Hardecanuti Regis Anglorum, apud *Florentium Wigornenſ.* in An. 1040. reperitur: Et *Heraldus Edouardi* Confeſſoris apud *Ingulfum* Saxonem, De *Majore domus* Epiſcopi meminit *Gregorius* mag. ad ... lib. 9. Epiſt. 66. ubi & de Officio ſubolet. Frater noſter *Paſchaſius* & Vicedominum ſibi ordinet & *Majorem domus*, quatenus poſſit vel hoſpitibus

ſuper

supervenientibus, vel causis quæ eveniunt, idoneus vel paratus existere. Habetur idem distinct. 89. cap. *volumus*: ubi in glos. id quod de hospitibus dicitur, ad Vicedominum refertur: & quod de causis, ad *Majorem domus* seu Oeconomum.

¶ *De* Majore Domus *seu Palatii apud Gallos.*

Primus verò gradus (de quo diximus) in secundum irrepsit, & hic postmodum apud Gallos ita prorupit in tertium, ut pessundato Regio fastagio, omnem sibi conflavit potestatem, tituloque Ducis Ducum, Ducis Franciæ, & Principis Franciæ, non acquiescens, nomen demum Regium cum Regno integro devoravit.

Rem ab *Eginhardo*, *Caroli* magni notario, & tandem genero, suis verbis accipe in vitâ *Caroli*. *Gens Merovingorum, de quâ Franci Reges sibi creare soliti erant, usque ad* Hildericum *Regem, qui jussi* Stephani *Romani Pontificis depositus ac detonsus, atque in Monasterium detrusus est, durasse putatur: quæ licet in illo finita possit videri, tamen jamdudum nullius vigoris erat, nec quiquam in se clarum præter inane Regis vocabulum præferebat. Nam & opes & potentia Regni penes Palatii præfectos, qui* Majores domus *dicebantur, & ad quos summa Imperii pertinebat, tenebatur, neque Regi aliud relinquebatur, quam ut Regio tantum nomine contentus, crine profuso, barbâ submissa, solio resideret, ac speciem dominantis effingeret, Legatos undecunque venientes audiret, iisque abeuntibus responsa quæ erat doctus, vel etiam jussus, ex suâ velut potestate redderet: cum præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ stipendium, quod ei Præfectus aulæ prout videbatur, exhibebat: nihil aliud proprii possideret, quam unam & eam præparvi redditus villam, in quâ domum, ex quâ famulos sibi necessaria ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucæ numerositatis habebat. Quocunque eundum erat, carpento ibat, quod bobus junctis & bubulco, rustico more, agente trahebatur; sic ad palatium, sic ad publicum populi sui conventum, qui annuatim ob Regni utilitatem celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. At Regni administrationem & omnia, quæ vel domi vel foris agenda ac disponenda erant, Præfectus aulæ procurabat. Quo officio tum cum* Hildericus *deponebatur,* Pipinus *pater* Caroli *Regis, jam velut hæreditario jure fungebatur. Nam pater ejus* Carolus Martellus — *eundem magistratum à patre* Pipino *sibi dimissum egregiè administravit. Qui honor non aliis à populo dari consueverat, quàm iis qui & claritate generis, & opum amplitudine cæteris eminebat.*

Vel rem (si placeat) explicatiùs in aliquibus, enarratam à vetusto admodum scriptore Annalium Francorum, quem *P. Pithæus* in lucem dedit, intellige. Anno Dom. *DCCLI.* Pipinus *missâ Romam legatione*, Zachariam *Papam interrogat de regibus Francorum ex antiquâ Merovingorum stirpe descendentium, qui Reges quidem dicebantur, sed potestas Regni tota apud* Majorem domus *habebatur; excepto quod Chartæ & privilegia Regis nomine scribebantur, & in Martis campum, qui Rex dicebatur plaustro bobus trahentibus vectus, atque in loco eminenti sedens, semel in anno à populis visus, publica dona solenniter sibi oblata accipiebat, stante coram* Majore domus, *& quæ deinceps eo anno agenda essent populis adnuntiante: sicque Rege domum redeunte, cætera Regni negotia* Major domus *administrabat. Orat ergo sibi decerni quis eorum justè Rex debeat dici & esse, is qui securus domi sedeat, an ille qui curam totius Regni & omnium negotiorum molestias sufferat. Anno DCCLII.* Zacharias *Papa, ex auctoritate S.* Petri *Apostoli, mandat populo Francorum, ut* Pipinus, *qui potestate Regia utebatur, nominis quoque dignitate frueretur. Ita* Hyldericus *Rex qui ultimus Merovingorum Francis imperavit, depositus & in monasterium missus est.* Pipinus *verò in Civitate Suessionum à sancto* Bonifacio *Archiepiscopo in Regem unctus, Regni honore sublimatus est.*

Expedit ut Scriptores istos invicem conciliem: hic enim *Zachariam* Papam, ille *Stephanum* Regni transferendi ponit authorem. Solutionem præbet Fragmentum vetus de *Majoribus domus*: *Zachariam* Legatis *Pipini* respondisse: hunc debere Regem vocari, qui rempub. gereret, at *Stephanum* postmodum inunxisse *Pipinum* & filios ejus unà, *Carolum* (qui à gestis *magnus* dicitur) & *Carlomannum.*

Pipinus igitur è Majoratu primus invasit solium: cui filius succedens *Carolus*, ut exutis jam prorsus Merovinis, sceptrum genti suæ *Carolinæ* confirmaret; magistratum istum novandis rebus adeo minaciter imminentem, aut omnino sustulit, aut terminis conclusit angustioribus. Inter officiales enim sui Palatii (quos ex *Adalhardo* Abbate Corbiæ, primario *Caroli* Consiliario descripsit *Hincmarus* Archiepiscopus) nomen *Majoris domus* non invenitur. Et qui personam ejus videtur sustinere Comes Palatii, licèt inter cætera penè innumerabilia sollicitus dicatur; in illo tamen maximè, ut contentiones legales ad Palatium adductas, justè & rationabiliter determinaret. Sed de summo ejus imperio, quo Regni proceres universos & cum Regno Regem ipsum aliquando presserat: nullum illic verbum. Refloruit tamen feralis regibus hic Magistratus sub *Carolo simplici* (qui Regnum iniit An. 892.) Rege tepido & imbelli, cum potentiùs illum administraret *Robertus*, Dux & Marchio Franciæ appellatus. Successit huic velut jure hæreditario filius ejus *Hugo* magnus, atq; huic itidem ex filio nepos *Hugo Capetus*, qui post ereptum sine prole, non sine veneni suspitione *Ludovico* 5. deficienteque *Carolinorum* stirpe

ſtirpe maſcula, Regnum ex potentiâ ſui Majoratus An. Dom. 988. occupavit, & ne hac deinceps quiſpiam eveheretur ſcala, eum funditus abolevit. Partes verò ejuſdem quæ ad ſervitium Regis magis videbantur neceſſariæ, aliis commiſit exequendas, civiles præſertim Seneſcallo, militares Conſtabulario & Mareſcallis: quorum deinceps officia multò claruerunt illuſtriora, cum è potentiâ, tùm è dignitate. *Fauchetus* igitur in lib. Origin Cap. 10. Seneſcallum exhibet velut à *Pipino* inductum ad curandam menſam Regiam & rem domeſticam, cum *Majorem domus* (nominis ſonum magìs metuens, quam juſtam muneris latitudinem) amplius noluiſſet ſtatuendum. *Hugo* enim de *Cleriis* (qui floruit An. . . . . .) Majoratum & Seneſcalciam confundit: & *Gulielmus Tyrius* in bello ſacro lib. 4. cap. 5. *Megadomeſticum*, id eſt *Magnum Domeſticum* ſeu *Majorem domus*, in Orientali Imperio, *Magnum Seneſcallum* à ſuis,id eſt Gallis, dici, & ab Imperatore ſecundum fuiſſe memoravit. Sed *Robertus de Monte* in An. 1170. diſertè inquit: *Hanc Seneſcalciam Franciæ, vel (ut antiquitus dicebatur)* Majoratum domus *Regiæ*, Robertus *Rex Francorum dedit Gaufrido Griſogonellæ Comiti Andegavienſi, &c.* ut in Seneſcallus.

Magnum Seneſcallum poſtea nuncupari magnum Magiſtrum Franciæ, *& le Grand Eſcuyer*, aliàs *le Soveraing Eſcuyer de l'hoſtel du Roy* (qualem *Froiſardus* ponit D. *Thomam Perceium*,in Aula Anglia) oſtendit loco quo ſupra idem *Fauchetus*. Et Dapiferum utique eundem dictum fuiſſe planè hîc videas in ipſo vocabulo, ut & in aliis plurima huc ſpectantia.

Sed videndum eſt an idem eſſet veteribus *Major domus* quod Comes Palatii. Diſtinguunt enim Authores alii, alii confundunt. *Greg. Turonenſ.* Hiſt. Lib.9. Sect. 30. *Childebertus verò* (inquit) *Rex diſcriptores in Pictavos — juſſit abire,id eſt*, Florentianum Majorem domus Regiæ, *&* Ranulfum palatii ſui Comitem, *ut ſcilicet populus cenſum quem tempore patris reddiderat, factâ ratione, innovata re, reddere deberet. Aimoinus* ambo hæc officia paſſim confundit. Sic Lib.3. Cap. 4. *Gogonem* uno ſpiritu *Majorem domus*, & Comitem domus Regiæ nuncupavit. Et ca. 56. *Landericum* (inquit) qui Comes tunc & *Major domus* erat Regiæ.

Nec eſt credibile celebrem hiſtoricum ſub Aulæ radiis (hoc eſt, in Cœnobio *S. Germani* in pratis) degentem, occultioribuſq; Regni negotiis luculenter inſtructum,ſummos palatii magiſtratus non decernere. Intelligatur locus ille *Gregorii Turonenſis* de Comite palatii in genere,ſin minùs, hæc officia aliàs junctim exerceri, aliàs ſeorſum, junctimque exercenti nomen utrumlibet à veteribus imponi. Sub Merovingorum enim pupillari imperio, junctim exerceri à *Majore domus*, quem ut *Aimoinus* Comitem nuncupat palatii: ſic *Eginhardus* (*Caroli* æqualis) tanquam ſynonymè Præfectum aulæ, & Præfectum palatii. Nec diverſum videtur officium Comitis palatii inter officiales *Caroli* magni, quos ex *Adelardo* deſcripſit *Hincmarus* ab officio *Majoris domus* Epiſcopalis, cujus meminit *Gregorius* magnus, cauſas ſcil. ad palatium adductas dirimere, ut ſupra notavimus. Igitur qui iſtiuſmodi Comitem palatii in Aulam induxit Francorum, ſive *Pipinus* ſive *Carolus* magnus, ereptam hanc poteſtatem à *Majore domus* illi videtur tranſtuliſſe: antiquiùs enim nondum reperi.

Sed erat ſummus alius Officialis in Aulâ Caroli, *Cuſtos palatii* nuncupatus; idemq; videatur quod *Præfectus palatii*, nam Cuſtos & Præfectus Rectorem ſæpè denotant, & talis hic uterq; fuit Comes ſcil. id eſt judex palatinus: alter verò ad cauſas & perſonas ſeculares, alter ad Eccleſiaſticas inſtitutus regendas. Hos igitur *Walafridus Strabo* in comparatione Eccleſiaſticorum Ordinum & ſecularium, pari gradu tanquam gemellos ponit, Cap. 31. Quemadmodum ſunt in palatiis Præceptores vel Comites palatii qui ſecularium cauſas ventilant, ita ſunt & illi quos ſummos Capellanos Franci appellant,Clericorum cauſis præ-lati. Dicitur hic aliàs *Apocriſiarius*, quod vide.

¶ *Mairia,*] Officium Majoris: aliàs Majoratus: præpoſitura.*Choppin Doman.Fran.* f. 530.

¶ *De antiquâ origine hodiernæ celebritatis, quam* Maie-day *vocant.*

¶ *Maiuma*, & *Maiumas.*] Priſca Romanorum celebritas, quam in Calendis Maii, luxuriante jam floribus vere, *Maiæ* ſeu *Floræ* deæ, ut campis & arboribus foveat, expedierunt. Aliàs *Floralia.* Maye-games. *Ovid. Faſt.* lib. 4.

Mille venit variis florum dea nexa coronis:
Scæna joci morem liberioris habet.
Exit & in Maias feſtum Florale calendas, &c.

Floralia verò turpiùs peragunt Romani veteres, quàm inferiores *Maiunam*: eadem tamen fuiſſe, quòd omnes *Maiunam* floribus celebrent, teſtis eſt *Gyraldus* in hiſt deor. ſyntag. 1. De *Maiuma* Suidas. Μαϊουμᾶς πανήγυρις ἐγένετο ἐν τῇ ῥώμῃ κατὰ τὸν μαΐον μῆνα. τὴν παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες, ἐδυπαθεῖν ἠνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασι ἀλλήλους ἐμβάλλοντες. ὅθεν καὶ μαϊουμᾶς ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὀνομάζετο, id eſt. *Maiumas* fuit celebritas Romæ in menſe Maio,qua principes urbis maritimæ quam Oſtiam vocant, deliciis vacantes,ſeſe invicem in aquas marinas ſatagunt conjicere: ex quo & hujus ipſius feſti tempus *Maiumas* appellatur. Sed ut inquiunt Gloſſæ *Baſilic.* εἰς τιμὴν τῆς μαίας, in honorem Maiæ

(quæ

(quæ & Flora à floribus & χλωεὶς à viriditate nomen habuit) dicata est.

Celebrabatur magno sumptu cum in epulis, tum in oblationibus, ut in *Mesopogone* refert *Julianus.* Sed recidente in pristinam spurciciem in Trullensi Synodo sub *Constantino* mag. Can. 62. damnantur Calendarum, Panis, Bacchi, καὶ ἡ τῇ πρώτῃ τοῦ μαΐου πανήγυρις, & primæ diei Maii festivitas. Restituitur cautè ab *Honorio* & *Arcadio* anno imperii primo, Cod. Lib. 11. Tit. 45. *Clementiæ nostræ placuit, ut* Maiunæ *provincialibus lætitia reddatur: ita tamen ut servetur honestas, & verecundia castis moribus perseveret.* Sed cum honestas non servaretur (*Meursium* loquor) quadrennio post iterum abrogarunt iidem Augusti, eorumq; Rescriptum ad *Aurelianum* Præfectum prætorio extat Cod. *Theodos.* Lib. 15. Tit. 6. Hæc sunt verba. *Ludicras artes concedimus agitari, ne ex nimia harum restrictione tristitia generetur. Illud verò quod sibi nomen procax licentia vindicavit,* Maiumam, *fœdum atque indecorum spectaculum, denegamus.*

Sed deposita turpitudine mos porrectus videtur ad novissimas ætates, quem nec tulit Mediolanense Concilium 3. An. Dom. 1573. in quo cavetur ut abusus de frondibus erigendis Mediolani in Calendis Maii abrogatus sit. Apud nostrates hodie sospitat, cùm in plebe tùm in Regis palatio. Solet juventus palum in villis erigere eximiæ proceritatis, variis pictum coloribus; floribusq; fasciis & teniis adornatum: celebritatis dominam ceu Reginam eligere, quæ circa palum choreas ducit. Mane etiam diei ad nemora confluunt, deductisq; inde ramis viridibus ædes tam sacras quam profanas excolunt. Egrediuntur & cum cœtu aulico ad nemus ipse Rex & Regina frondes atque ramulos referentes. Viguisse sub *Edouardo.* 1. consuetudinem, ex eo constat, quod ab uxore *Roberti Breucii,* fortissimi Coronæ Scotiæ restauratoris, cum apud Anglos captiva teneretur, & de regno desperaret, dictum est An. 1306. *Futuros ipsos Regem & Reginam eis similes, qui choreas ducunt circa palum* Maiumæ. Non dissimiles multo videantur olim sub Majoribus domus laborantes Reges Franciæ, quos in An. 662. sic depingit *Sigebertus.*——*nil agere, nil disponere, quàm irrationabiliter edere & bibere, domique morari, & calendis Maii præsidere coram tota gente, & salutare & salutari, obsequia & dona accipere & rependere, & sic secum usque alium* Maium *habitare.*

¶ *Makdocos,* al. *Makdocus.*] Perperam legi in Itinerario *Benjamini,* docet *Meursius,* pro Μεγαδοῦκος, id est, *Magnus Dux, aliàs, Magnodomesticus & Megadomesticus.*

¶ *Mala hereda.*] Legis Burgundiæ Tit. 86. inscribitur de *Mala herda*: & in textu sequitur §. 1. *Si pater filiis dimittat* malam heredam, *si vivus dare voluerit, cui voluerit donet, postea ad filias suas si ille dederit, nemo requirat.*

[*Mala tractatio.*] Ejus fit mentio apud *Tertull.* de pudicit. ca. 13. & de pœnitent. ca. 12. Item apud *Arnobium* lib. contra Gentes ut notat *Lindenb.* describitur autem in leg. *Longobar.* tit. 11. §. final. Mala tractatio *est, si eam fame aut siti necaverit, aut vestimentum, aut calceamentum, secundùm qualitatem personæ vel pecuniæ, mulieri non dederit: aut si servo aut aldioni alterius eam uxorem dare præsumpserit, aut turpiter battiderit eam: excepto si infans fuerit, pro honesta disciplina ostendenda, aut propter muliebria opera, aut vitium malum emendandum, sicut de propria filia. Et si eam ad indecibilem operam coactam minaverit, aut si cum ea adulteratus fuerit, omnia hæc qui facere præsumpserit,* male tractatam *esse decernimus.* Hæc omnia (ut ibidem superius notatur) in causâ sunt qua *mundium,* i. pupilli custodia amittatur, tutorique adimatur.

¶ *Maldius.*] A Germ. **Maldar**, aliàs **Malter**, pro modio. Constit. *Fred.* Imp. Feud. lib. 5. ——*totidem* 20. *libr. exolvat, quanti modios sive* maldios *altius vendidisse convictus fuerit.* Ibi *Cujacius*: Abb. Urspergens. *ut quilibet mansus rusticorum prædiorum solveret* maltare *unum avenæ.* Item,

¶ *Maldra, Maldrus, Maltra, Maltrum, Maltare,* & *Maltera.*] Vadiani lib. 2. Char. 17. – *sub censu unius* maldri *habuit.* Ibi in scholiis: Maldri *vocabulum Alemanicum etiamnum durat* **Malter**, *quatuor modios nostrates comprehendens. Urstisius* verò, qui tomum 1. Germannicorum historicorum edidit, sic habet: *Maltera,* chœnix, mensura frumentaria, **Malter**. Insignis differentia: nam chœnix Græcis χοῖνιξ mensurarum penè minima est, & quasi principium (ut quidam volunt) pintam nostram (*Budæi* verbo utor) continens, vel ut aliis placet, duos sextarios. Modius autem noster 64. pintas capit, perinde *maltra* juxta id superius *Vadiani,* 256. pintas, convenitq; tum demum cum mensura frumentaria quam Iceni, **a combe**, dicimus, i. dimidium saumæ, vel quarterii Londinensis. Occurrit sæpè vox in Chartis antiquis *Alamannicis* ut *Goldast.* Centuria posteriori num. 12. — annis singulis censum exolvam, id est, 12. *maldras* de prace, & 2. *maltras* de frumento. Et Nu. 84.—— annis singulis persolvamus, id est, 2. denarios vel 2. *maldros* de grano. Sæpé.

¶ *Male-tolte, Male-toulte,* & 1 eliso *Maltoute,* perperàm *Maletost, Maletote,* & *Maltote.*] Subsidii vel exactionis genus quod An. 1296. tam Ecclesiasticis quàm Laicis extorsit *Philippus* pulcher Rex Franciæ. Primò scilicet centesimam partem omnium bonorum populi sui, deinde quinquagesimam: quod ægrè ferens populus hoc imposuit exactioni nomen, & ad cæteras postmodum traduxit. Dictum ab injustitia, quasi male toltè,

&

& *malè toultè*, id est, mala vel indebita exactio. Venit Angliam sub Anno 29 Ed. 1. cum idem Rex 40 solidos è quolibet sacco lanæ decoqueret: sed infaustus hospes Parlamentariis Comitiis anni ejusdem 34. ca. 5. (Statuto scil. de tallagio non concedendo) relegatur, his verbis: *Nil capiatur de cætero nomine vel occasione* maletoute *de sacco lanæ.*

¶ *Malina.*] Æstus maris vehementior, ut *ledo* mitior: sed unde nomen haud compertum, ni ut *ledo* à Saxonico leð & liðan, id est, *lenis, blandus*: sic *Malina* à Germannico **mallen** pro *furere, insanire*; quasi furens dicatur. Ita Virgilio Æn. 1.

——— *furit æstus arenis.*

Nostrates hodie **the Spring tyde** vocant, de quo supra in *ledo*. Xantonenses verò apud Gallos Salinarii, etiamnum patriâ linguâ *Maligne*, velut inimicum nuncupant & infestum.

Quotidiana inundatio bis in die à tempore in tempus per horas 24. semper peragitur, & per alternatas hebdomadas *ledonis* & *malinæ* vicissitudo comitatur. Sed *ledo* sex horas inundationis & totidem recessus habet. *Malina* verò grandis, per quinq; horas ebullit, & per septem horas litorum dorsa retegit: quæ tantam concordiam cum lunâ ostendit, ut antequam luna nascatur, tribus diebus & 12 horis semper incipiat, & post nascentis lunæ principia, alios tres dies & 12 horas consuescit habere: similiter & ante plenilunium tribus diebus & 12 horis incipit, & post totidem temporis cursus sui terminum consumit. Sex verò uniuscujusq; temporis *malinas*, veris scilicet & æstatis, autumni & hiemis, secundùm lunarem supputationem, hoc est, simul omnes 24 unusquisq; communis annus habet, exceptis videlicet *embolismis*, qui 26 *malinas* retinent: & uniuscujusq; de prædictis temporibus mediæ duæ, videlicet æquinoctia, & aliæ, quando vel dies, vel nox cursus sui terminum consumit, solito validior & inundatione altior fieri consuevit, interpositis verò spatiis iterum tantundem semper *ledo* intermittitur.

¶ *Mallum, Mallus, Mallare, Mallatio.*] *Mallum* seu *Mallus* placitum majus in quo majora Comitatus negotia, quæ in Villis Centuriisve terminari non poterant, à Comite finiebantur. Vox Saxonicæ originis sed fontis dubii. Mael congregationem significat, à maelen conjungere, ut supra videas in *Gamalis*; Indè ammaele beon, pro consentire. Arrigrimus Jonas apud Olaum Wormium, ait *Mal-runas* dici pro loquelâ scriptâ, à maal, *loquela*, pa. 40. Runic. Significat & mael *locutionem* seu loquelam qua forenses nostri placitum aliàs intelligunt. Hinc for-mael *prælocutio*. Et hinc fortè illud Kiliani: *Mael* vetus Saxonicum significat *jus, legem, judicium* & *conventum juridicundo*, vulgo *mallum* & *mallus*. Superest & origo alia; nam mael etiam *convivium* sonat. Inde aven-mael pro *vespertino convivio* vel *cœna*. Nec insulsè hoc quidem. *Tacitus* enim in Germanorum morib. "De reconciliandis (ait) invicem inimicis, & "jungendis affinitatibus, & adsciscendis princi-"pibus, de pace deniq; ac bello, plerunq; in "conviviis consultant: tanquam nullo magis "tempore, aut ad simplices cogitationes pateat "animus, aut ad magnas incalescat". Num & pari ratione *Dieta* hodie *Imperatoria* nomen cepit? Quære. Mos proculdubio in Britanniam olim ductus. In vitâ enim S. *Gundelii* MS. liber de Sanctis Wallensium ca. 16. *Laicus quidam* (inquit) *posuit calumpniam injustè in unam partem terræ, quam Clerus beatissimi* Gunleii *tenebat ex ratione, & pro calumpniis multotiens impositis, constituerat diem placitandi — Decanus Ecclesiæ visitavit curiam Lisarcors apud inferiorem Guentoniam convivio Regali functus, sicut consuetudo erat tunc temporis per patriam; Ultimo autem die convivii ante prædictum diem placitandi contra noctem, retraxit crastini diei placita, &c.* Non exolevit hactenus mos antiquus, nam in *Mallis* seu Placitis quæ Assisæ jam vocantur, Vicecomites provinciarum bis quotannis magnam exhauriunt vim pecuniæ in Judicibus, Nobilibusq; patriæ convivandis.

Sed quo ritu expedita sunt *Malla* vetera, atq; id in primis coram quibus, tueamur. Assidebant illic loci Comes & Episcopus, quorum ideo territorium eisdem finibus tunc claudebatur. Hic ut populo jus divinum, ille ut humanum diceret & vindicaret.

Mallare, aliàs *Admallare*. De quo supra.

Mallo, las. In *mallum*, hoc est, in placitum vel judicium vocare, citare, submonere. Cujus hæc est forma lege Salicâ, tit. 52. §. 2. *Rogo te judex, ut hominum illum denominatum,* gasachionem *meum, qui mihi fidem fecit, de debito tali denominato, secundùm legem* Salicam *mihi inde eum adstringas. Tunc judex dicere debet, Ego* gasachium *tuum* (illum) *in hoc mallo: quod lex* Salica *habet.* Extat alia *mallandi* forma tit. 54. Lex Alamannorum tit. 36. §. 3. *Si quis alium* mallare *vult de qualicunque causâ; in ipso* mallo *publico debet* mallare *ante judicem suum, ut ille judex eum distringat secundùm legem &c.* L. Boiorum tit. 1. ca. 11. §. 2. *Si Episcopus contra aliquem culpabilis adparet: non præsumat eum occidere quia summus pontifex est: sed* mallet *cum ante Regem vel ducem aut ante plebem suam*: Formul. Solen. 173. *Mallabat me in* mallo *publico quod ego terram suam in pago (illo) in loco (illo) de potestate suâ per fortiam proprisi & pervasi.* Vide *Admallo.*

¶ *Mallobergium, gii.*] Plebis in *mallum* (hoc est placitum publicum) conventus. L. Salic. tit. 56. §. final. Sagibarones in singulis *mallobergiis*, id est plebs quæ ad unum *mallum* convenire solet: plus quam tres

esse non debent. Dictum existimo à *Mallum* i. placitum, curia, conventus, concilium, & *bergium*,i. burgus,civitas,& per translationem populus, ut sit quasi Civitatis populive conventus & placitum. Dicatur etiam *Mallobergium* quasi mons placiti, nam *bergium*, aliàs mons est, ut supra ostendimus. Sic ut sensu priori *Mallobergium* idem est quod Saxonibus nostris *Burgimotus*. Posteriori verò: quod *mons placiti* apud Scotos,vel quæ in Hiberniâ **parly hills**, i. placitandi vel interloquendi montes appellantur. Antiqui enim moris fuit, ut sub dio,& intra sepimentum aliquod militare, ob salutis gratiam convenirent compagenses, ne alioquin in insidias traderentur. Hujusmodi plurima adhuc extant in Angliâ etiam,& in quibus hodie placita Comitatuum, Raporum, & Hundredorum submonentur & peraguntur. In *mallobergiis* autem illis quibus Comitatuum celebrabantur conventus, subsequentes ætates castra statuere, quæ & hodie ab ipsis Comitatibus nomina deportarunt. Hundredorum verò *mallobergia* rarius (quod sciam) sunt in usu; sed quæ nec omnino tamen exolerunt. Semel enim in anno quolibet convocantur adhuc Hundredarii vel Centenarii de **Frebridge** in Comitatu *Norfolciæ* ad hujusmodi *burgium*, quod, à loco **Flitcham borow** appellatur. Cui muneri, Saxonicis etiam temporibus id fuisse destinatum inde intelligo, quòd Princeps Normanicus *Willielmus* Rex per Breve suum ita testatur. *Willielmus Rex Angliæ H. Camerario salutem. Fac convenire & consedere tres Hundredos & dimidium apud* **Flicceihamburch** *propter terram illam de* **Holme**, *quæ pertinet ad Ringstedam &c. Lib. Rames.* sect. 197.

In *Scotiâ* autem celebre hujusmodi habetur *mallbergium*,sive Mons placiti, qui à situ, de *Sconâ* dicitur, cujus etiam mentio clara admodum fit in illius Regni vetustissimo monumento * quod *Malcolmi* Regis 2. qui anno 1004. floruisse asseritur, Leges continet. *Dominus* (inquit) *Rex* Malcolmus, *dedit & distribuit totam terram Regni Scotiæ hominibus suis: & nihil sibi retinuit in proprietate, nisi Regiam dignitatem, & montem placiti in villa de Scona.* Ubi *Skenæus* in verbo **Scone**. *Vulgo* (inquit) Omnis terra *vocatur, quia ex terræ mole & congerie, exædificatur; quam Regni Barones, aliique subditi ibi comparentes, vel coronandi Regis caussa, vel ad comitia publica, vel ad causas agendas & dicendas coram Rege in unum quasi cumulum & monticulum conferebant.* Cap. 1. §§. 1. & 2.

* Majestas Regia.

¶ *Malman*, al. *Ma alman.*] V. *Molman.*

Privilegium primum Eccles. *Mindens.* a[b] *Ottone* Imp. An. Dom. 961. concessum. *Hominibus quoque famulatum ejusdem Monasterii facientibus qui Saxonicè* Malman *dicuntur prædictum* Mundeburdum *& tuitionem nostram constituimus &c.* Item, Secundùm Privilegium Eccles. Mindens. *Hominibus ipsius Ecclesiæ, Francos, liberos & Ecclesiasticos, litones,* Ma alman, *vel servos cujuslibet conditionis.* Ibi plu. Vide *Molman* infra. *Malman* maþelman fideles Ecclesiarum ministeriales. *Lyd.* è *Goldast.*

¶ *Maltra.*] Mensuræ genus apud Alamannos continens ut mihi author est *Goldastus* 4 modios. Icenis nostratibus **a Combe**, Londinensibus semiquarterium dicitur.

¶ *Malvoisin, Malvicine.*] Fala,hoc est, turris lignea unde castella & urbium mœnia oppugnari solita. V. *Mat. Par.* in *Will.* 2. p. 17.l. 27.— *Petrariam quæ* malveisine *Gallicè nuncupatur. M. P.* pa. 275. in An. 1216. V. *Lamb.* Itin. Cant. pag. 139. *Flor.Wig.* in An. 1095. *Ante* Bebbanbirig, i. *urbem Bebæ Reginæ, in quam Comes Northimbrensis (Rob. Mulbreus) fugerat, castellum firmavit, idque* Malveisin *nominavit, & in illo militibus positis, Suthimbriam rediit.* Ejus Continuator videtur *anticastellum* nominare Anno 1239.pa. 530.

¶ *Mana, næ.*] Mater. Græco-bar. Μάνα & Μάνας. *Luitprandus* in legat. apud *Meurs. Adeo impotentem & transfiguratam, revertenti ad palatium sibi præcepit occurrere, ut obviantes mihi, quæ prius in stuporem mentis, mulieres versæ,* Mana *clamabant, miseriam meam, pugnis pectora tunsæ.*

¶ *Man,* & veteribus, aliàs *Mon.*] Sine ut præter institutum de hoc paucula. Majoribus nostris idem valet, per omnia, quod sub mediis seculis & forensibus, homo, de quo supra pluribus. Utroq; verò illi usi sunt vocabulo pro masculo tantùm, ut in Chartis antiquis passim: *Et prædictam terram warrantizabimus contra omnes homines & fœminas.* Sed ut *homo* Latinis propriè,sic & *man* Saxonibus nostris,utrumq; sexum complectebatur; species distinguentibus appellando marem Weapen-man, i. *hominem armatum* (membro scil. virili) fœminam verò, Wombe-man, contractè Wom-man, i. *hominem uterinam*, quam & iterum secernebant in Wiƿe-man, i. *nuptam*, & Mæðen-man, i. *virginem.* Sed Wiƿe-man etiam usi sunt pro *fœmina* in genere.

Sic in *Eadgari* Constitutionibus Monachicis occurrunt ƿæpn-man & ƿiƿ-man, & in Saxonico *Matthæi* Evangelio cap. 19. 4. ne ƿæðoð ge ƿe ƿe on ƿpuman ƿophꞇe. he ƿohꞇe ƿæpman and ƿiƿman, id est, *annon legistis, quod qui eos in principio creavit, creavit eos* ƿæpman, i. *hominem armatum*, scil. marem, & ƿiƿ-man, i. *hominem fœminam.* Sic *Marci* cap. 10. 6. Goð hiꝫ ꝫeƿohꞇ ƿepneð & ƿimman: & *Lucæ* 2. 23. ælc ƿæpnyð ꝫecynðlim onꞇynenð. byð ðꞃihꞇne haliꝫ ꝫenemneð, i. *Omnis* ƿæpneð, i. *masculus, qui matricem primum apperuerit, sanctus Domino nominabitur.*

Virile siquidem membrum ƿæpn & harneis appellabant,unde Biblia MS. in obsoleto Anglo-

glorum vernaculo, illud *Gen.* 9. 22. in hunc modum reddunt:

Whan Cham þe fader of Chanaan hadde ſen þat his þe privy herneys of his fader to be naked, he told it to his two bryþer wiþ oute, and forſoþe Sem and Japheth putten a mantel uppon þere ſhoulders, and going in backward covereden þe pꝛivy herneys of þere fader.

Quatenus *Man* utimur pro ſervo, à Græcis videatur petitum, qui μαγὰς olim dixerunt *ſervos.*

¶ *Manbot*, & *Manbota*, *tæ.*] Compenſatio vaſſalli aut famuli occiſi domino perſoluta, *man* enim, i. *homo*, hic ſignificat *ſervum*, *famulum*, *vaſſallum*, & quod Angli dicimus *tenentem*; bote, *emendatio*, *compenſatio.* Triplici certè mulctâ tenebatur interfector. *Fredo*, *Mægbota*, & *Manbota.* *Fredum* Regi pendebatur ob violatam pacem. *Mægbota*, propinquis interfecti, ob ſublatum conſanguineum. *Manbota*, domino, ob amiſſum famulum aut vaſſallum. *Ll. Inæ MS.* cap. 75. *Si quis alterius filiolum occidat, aut patrinum: ſit ſimilis cognationi, & creſcat emendatio, ſecundùm* weram *ejus*, *ſicut* manbota *erga dominum.* Obſcurè hoc quidem, ſed è fonte Saxonico magis explicatum habe. *Si quis alterius ad ſacrum fontem ſuſceptum, ſuſceptoremve occiderit, tantundem ſolvat* (mægbotæ *nomine) cognatis occiſi, quantum* manbotæ *ratione Domino debetur ob cædem vaſſalli.* Ll. Edw. Conf. cap. 12. *Manbote* in Denelaga.... V. Ll. *Eadm.* cap. 7.

¶ *Mancare.*] Vide *Manco*, & adduc.

¶ *Mancatio.*] Mutilatio membrorum. Conſtitution. *Caroli* Mag. cap. 16. *Monachi non orbentur, nec* mancationes *alias habeant niſi ex authoritate regulæ (ſuæ.)*

¶ *Mancer.*] Deut. 23. 2. *Non ingredietur* mancer, *id eſt de ſcorto natus, in Eccleſiam Domini.* V. Gloſſ. ibid.

¶ *Mancha.*] Epiſt. *Urbani* 2. *ad Ivonem Carnot.* — *oves dominicas* — *ad ovile Dominicum* — *abſque* morbo *vel* mancha *perducere.* Apud *Baronium* Annalium 11. ſub an. 1092. In margine notatur *macula*, & è variis MS. ſic edit *Juretus.* Italicum tamen ſuſtuliſſe videatur *Urbanus*, ubi *mancare*, deficere, ex quo etiam *Mancipium.*

¶ *Mancipales.*] Pro *Mancipiis*, *Gildas* in Gemitu. pa. 9. *Romani nonnullis ad ſervitutem* —— mancipalibus *reſervatis* — *Italiam petunt.*

¶ *Manco*, *cas.*] Mutilo. *Gregor. Turonenſ.* demanco. L. *Alaman.* tit. 12. §. 1. *Si quis Epiſcopo aliquam injuriam fecerit, vel plagaverit, vel fuſtaverit, vel* mancaverit, *omnia tripliciter componantur, &c.* Simile de presbytero tit. ſeq. &c.

¶ *Mancs.*] Vide *Mancuſa.*

¶ *Mancuſa*, *Mancuſſa*, *Manſa*, *Manca*, *Mancula*, *Manceſſa.*] Saxo. Ꝺancſ, Ꝺancer, Ꝺonceꞅꞅa, & Ꝺancuſ, item Ꝺeaꞃc, unde alias *marca* dicitur. Numus apud Saxones noſtros 30 valens denarios. *Ll. Henr. pri.* cap. 36. *Overſeneſſa Regis, eſt in cauſis communibus viginti* mancæ, *quæ faciunt quinquaginta ſolidos.* Capitula inter *Alfredum* & *Godrum*, aliàs *Guthurnum*, Reges MS. *Si thanus accuſatur qui minus poſſit, quam thanus Regis: allegiet ſe cum undecim parium ſuorum, & cum uno Regis thano, & ſic in omni cauſa quæ major ſit quam quatuor* mancæ, quod in Saxonico codice legitur ðonne 4 mancuſ-ſaſ. Epiſtola *Kenulphi* Regis *Merciorum* ad *Leonem* Pap. 4. apud *Malm. de Geſt. Reg.* lib. 1. *Sed modo tibi munus modicum amoris gratia, per* Brine *presbyterum, &* Fildas, & Ceolberth *miniſtros meos (pater amande) mitto: quod eſt* 120 mancuſas *cum literis.* Et in Epiſt. reſponſoria ejuſdem *Leonis*, ibidem — *aliquantulam ex veſtra facultate, benedictionem nobis offerri demandaſtis*, 120 mancuſas, *quas cum magno amore, pro animæ veſtræ ſalute ſuſcepimus. Aluredus* Rex in Præfatione ad Paſtorale *Gregorii*, on ælcꞃe bið an æſtel ſe bið on ꝼiꝼtigum manceſſa, i. *Super quemlibet (ſcil. librum) ſtilus eſt* 50 manceſſarum.

Dici videtur *mancuſa*, quaſi *manu cuſa*; ſed unde tunc, *mancs*, *manſa*, *mances*, & *manceſſa*? nam ab uno eodemq; fonte omnia oriri non eſt dubium. Vidimus argenteos in Saxonicorum Regum numulos facie altera manum extenſam exhibentes: atq; hos, *mancuſas* eſſe multi contendunt, tum quod manu cudantur, tum quod manus præbeant inſigne. Hoc quidem non affirmaverim, nam numulos iſtos ne ſex denarios hodiernos valere cenſeo: cum *mancuſa* antiqua 30 penderet denarios antiquos, i. noſtræ pecuniæ 7 Sol. & 6 den. ad minus.

Mancuſa (vel *Manca*) auri. *Mal.* geſt. RR. lib. 1. ca. 2. pa. 41. & *M.P.* an. 857. *Canuti* lex part. 2. ca. 69. ꝼeoꝑeꞃ ſꝑuꞃð, ꝥ tꝑabund mancuſ golðeſ; i. juxta verſionem antiquam MS. *quatuor gladii &* 200 mancas *auri.* Juxta Lambardianam: *quatuor enſes, aurique* mancuſæ *ducenæ.* Iterum mox ibidem ſimiliter.

Malmesb. de geſt. Regum, lib. 2. cap. 5. Edwardus *filius ejus* (Alfridi *Regis*) *ſufficient ſpacium terræ ab Epiſcopo & Canonicis tunc temporis nundinatus, ad unumquemque pedem* mancam *auri, publico pondere penſitavit. Stupenda profectò Regis abſtinentia, &c.* pa. 45. l. 58. *J. Caius* de antiq. Cantab. Acad. p. 209. — *Cæterum Hidenſes Commentarii cum neutro æſtimatione conveniunt,* Mancuſſam *enim interpretantur* Marcam; *quæ æſtimatione multo major hodie eſt quàm* Mancuſſa; *valet enim* 13 s. 4 d. *niſi tanti erant ſex ſolidi* Aelfrici *ætate, quanti ſunt* 13 s. 4 d. *noſtra.*

Mancula. Hoved. in An. 851. pa. 415. *Omni anno trecentas* manculas *denariorum Romam portari præcepit Rex* Athelwul-

fus, *&c.* Has Malmesb. *marcas* vocat, Afferus *mancussas.* V. *Bzob.* in An. 1398. pa. 181.

¶ *Mandatum.*] Est liberior alimonii inter pauperes distributio. Dictum fortè à Gallico *mande*, pro *calatho* vel *sportula*: ut pecunia & cibus quæ in sportulis olim erogabantur, sportulæ etiam nuncupatæ sunt, atq; inde fratres sportulantes, qui ex eisdem victitabant. *Histor. Croyland.* MS. *à* Petro Blesensi *ut videtur composita*, pa. 89. Mandatum *pauperibus quotidianum.* Infra in *Joffrido* Abb. pa. 104. de institutione *mandati* in mense Maii, viz. *Ego Joffrid &c. præcipimus in ultimo die mensis Maii*, mandatum *pauperibus facere, & eos pascere, & unicuique pro Christi amore unum denarium erogare, ut ipsi nos pascant & reficiant (putà orationibus) in nostra ultima necessitate.*

Hinc quintâ feriâ Magnæ hebdomadæ scil. Pascham præcedentis, quæ aliis Cœna domini, nobis **Maundie-Thursday** appellatur, quòd in ea crebræ fiunt eleemosynæ. Ipse etiam Princeps noster de antiquâ Regni consuetudine, cultu accinctus humili atq; linteo, tot jam pauperum pedes quot regnavit annos, publicè lavat, tergit, & osculatur: singulisq; par unum calceorum, alterum caligarum, togamq; insuper & cibi ferculum, totidem in crumenâ denarios quot Regni agit annos elargitur. Mos ab Imperio devenit orientali, ubi sic descriptum habes à *Curopalata in Offic. Constantinop.* pa. 141. Περὶ δὲ τῆς λειτουργίας, τῆ αὐτῆς πέμπτης, &c. *Ante liturgiam autem die ejusdem magnæ hebdomadis quinto, fit lotio in hunc modum.* Imp. numerum videtur observasse 12. Apostolorum, non ut Reges Angliæ ætatis suæ. *Præparantur pauperes duodecim, & induuntur eis subuculæ* (ὑποκάμισα) *sivæ tunicæ, brevia tibialia & soleæ: positoque in cellâ Imperatoris pollubro......*

¶ *Mandeburdes, dis.*] Tutela, Defensio. Sed emendatius legendum censeo *Mundeburdis*, alias *Mundeburdium*, quod vide. *Concil. Confluentinum* sub *Nicholao* Pa. An. Dom. 860. *Volumus ut Ecclesiæ & Casæ Dei, & Episcopi, & Dei homines, Clerici & monachi, & nonnæ, talem* mandeburdem *& honorem habeant, sicut tempore nostrorum antecessorum habuerunt.*

¶ *Mandylion.*] Græc. barbarè flectunt à *mantile*, à quibus ad nos hæc eadem tranavit dictionam Sagum dicimus *mandylion.*

¶ *Maneleta, tæ.*] Infœlicium genus quodcunq; herbarum segetes corrumpens, viz. id de quo *Virgilius*,

Infœlix lolium & steriles dominantur avenæ.

Quære an hoc non illud sit quod Norfolcienses circa *Holt*, *Bunnes* dicunt, apud quos inter quarundum villarum leges est, ut si hujusmodi plantula inter alicujus segetes inveniatur 1 die Maii 3 d. pendet pro quavis plantulâ. Apud Scotos *guld* dicitur & *guld.* Stat. *Alexand.* 2. Regis Scot. cap. 18. *Si firmarius tuus ponat* maneletam *in terra domini Regis, vel Baronis; & non vult eam deliberare & mundare, debet puniri, sicut seductor qui ducit exercitum in terram Domini Regis, vel Baronis. Item, si nativus tuus habeat* maneletam *in terrâ suâ, pro qualibet planticulâ dabit tibi vel cuilibet alio suo domino, mutonem ad forisfactum suum; & nihilominus terram mundabit à* maneleta. Legem hanc primo tulisse fertur *Kenetus* Rex; delinquentemq; primò, bove mulctasse; Secundò, denis: tertiò, soli amissione. Vide *Hector Boet.* lib. 10. Et apud *Skenæum* plura in hoc verbo.

¶ *Manens.*] Pro mansi incola qui hydam colet. *Mansionarius*, Colonus, villicus, Anglis foraneis Tenens: hic à tenendo, quod de domino suo prædium tenet; ille à manendo, quod in *manso*, colonica, seu villa colonica maneat. *Asser. Menevens.* sub An. 855. *Per omnem hæreditariam terram suam, semper in* 10 manentibus *unum pauperem aut indigenam aut peregrinum cibo, potu & vestimento successoribus suis, usque ad ultimum diem judicii post se pascere præcepit*: Scil. *Æthelwulfus* Rex occidu. Sax. *Domesd.* Titt. *Somerset. Episc. Schirburn. Wellington terra sex erat* manentium *quando ille. Item cum* Lediard 12. *erat* manentium, *Camd.* 189.

¶ *Manens*, & *Manentes.*] Pro patrefamilias. Mansi vel Colonicæ rusticæ cultore, *à manendo* ibidem. *Concilium Synodale Cloveshoviæ* An. Dom. 822. in fine — *Agellum quoque quatuor* manentium *pro ejus amicitia adjecit apud* Hergam. *Terram quoque* 30. manentium, *ubi dicitur* Cumbe *cum libello ejusdem terræ, pro emendatione Archiepiscopo dedit.*

Item — *ut pro plena reconciliatione, susciperet in quatuor locis, terram centum* manentium.

¶ *Manerium.*] Est feodum nobile, partim vassallis (quos Tenentes vocamus) ob certa servitia concessum: partim domino in usum familiæ suæ, cum jurisdictione in vassallos, ob concessa prædia reservatum. Quæ vassallis conceduntur terras dicimus tenementales: quæ domino reservantur, dominicales: totum verò feodum, *dominium* appellatur, olim *Baronia*, undè curia quæ huic præest jurisdictioni hodie *Curiæ Baronis* nomen retinet. Dicitur autem *Manerium* à *manendo*, quòd hîc *manere* solitus est tam ipse Dominus, quàm Tenentes: ille tamen ex suiipsius placito, isti verò è tenuræ ratione, ut semper præsto essent ad servitia perimplenda: dictique hinc olim sunt *Manentes*, ut in eo verbo latius videas, & *Manerium*, aliàs *Mansus*, *Mansum*, & *Mansio*, Italis *Massa*; sed conveniunt hæc sæpè vocabula prædiis servilibus, quæ & Colonicæ dicuntur: ut Galli item *Manerium*, nostrates verò hoc semper intelligunt de feodo quod diximus nobili, sua freto jurisdictione, quod & Itali Potestatem dicunt. Vide.

Vo-

Vocem *Manerium* à Normannis accepimus, deferente *Gulielmo* invaſore, an *Edouardo* Confeſſore, incertum: Nam & in *Domeſdei* occurrit ſæpè, & in Chartis non ſemel *Edouardi* Confeſſoris, qui Normannis multa Anglica, multa Anglis & Normannica viciſſim tranſtulit.

Quid *Manerium* igitur à Saxonibus diceretur, non intelligo; hujuſmodi enim cum juriſdictione, *dominium*, illi *villam* vel *prædium* dixere cum *Soca* & *Saca* & *Team* &c. quæ Anglo-Normanni omnia ſub voce *Manerium* complectebantur. Ut quæ illis etiam *Grithbrech*, *fightwit*, *bloodwit*, *hamſokne*, *&c.* ſigillatim recitabant, hi conjunctim ſub *letæ* nomine intelligebant. Juriſdictiones igitur illæ Saxonicæ è Regum privilegiis ſortitæ ſunt originem, *Maneriorum* autem noſtrorum è Jure feodali: nam quibus licuit feodum dare, eiſdem licuit & vaſſallis ſuis jura dicere, & curiam inſtituere, cæteraq; adrogare privilegia, quæ ad feodum nobile pertinebant.

In Manerio inſtituendo hæc olim ratio fuit Singularum plerunque Villarum territoria ſinguli poſſidebant domini, ſuiſq; famulis clientibus & colonis prout poterant coluere. Hoc verò tempore, duo tantum erant hominum laicorum genera rure degentium; militares & coloni: quorum utrorumq; cum domino maximè neceſſarium eſſet ſervitium villam ſeu prædium ſuum ſic diſponere ſolebat. Primò ſuæ habitationi deſignavit locum; eidemq; (ut juſtum fuit) uberiores ad familiam ſuam alendam conſcripſit fundos, qui hodie *terræ dominicæ* appellantur.

Partem aliam largitur clientibus, quot alere videatur milites ob ſubſidium in bello, & horum portiones *feoda* nuncupabant *militaria*. Sin ad militem alendum integrè non valeret portio, pro quantitate tamen contribueret partem pactam, ſcil. dimidiam, tertiam, quartam, & nonnunquam pro dati fundi portionis exilitatem, ſexageſimam vel centeſimam: ut vel tantillo levior eſſet ſumptus domini militaris.

Tertiam partem colonis (quos *Socmannos* appellabant) & ſerius elocat decernitq; ut pro tenementorum ſuorum ratione frumenti aut veſtis aliquid (juxta *Tacitum*) aut obſonii aliorumq; neceſſariorum reddant faciantque; præterea ad ædes domini, & ſua prædia omnia opera ruſtica & ſervilia, fundum colant, arent, ſeminent, metent, meſſem in horrea congregent, triturentq;, fodiant, ſepiant, arva & greges curent, & indicta ſingula exequantur.

Nec interea Dei oblitus eſt: nam & Eccleſiæ locum dicat & Sacerdoti (ut Concilia volunt) manſum, cum colonica. Agricolis item ſuis & pauperibus qui familiæ ſuæ navant opera, latam fundi portionem cedit, quo eorum victui nutriantur animalia; & cum in communi igitur depaſcatur, Communiam ſolent nominare.

Hæc agraria diſtributio, quæ cum è domini oriretur beneficentia, ejus etiam paruit voluntati, legibuſq; quas impoſuit regebatur, ut de Germanis *Tacitus* —— *Agricolis ſuis jus dicunt.* Huic juriſdictioni prætorium fuit ædes domini, quas aliàs Aulam, aliàs Curiam appellabant, tenebaturq; tota ejus clientela, rebus ita poſtulantibus, tertiis ſingulis ſeptimanis hîc ſe ſiſtere, generaliter verò ſub feſto *Annuntiationis* beatæ Virginis, & S. *Michaelis* Archangeli, ex quo hæ Curiæ etiam hodie generales appellantur.

¶ *Manerium, rii.*] A manendo, apud Anglos: Baronis eſt ſedes tam minoris quàm majoris, ſplendidam aliquam prædiorum continens portionem: infra quam Baro iſte ſeu manerii dominus ſuis colonis & vaſſallis (tenentes vocamus) jura reddit prædialia, juxta Regni manerii illius conſuetudines. Hujuſmodi Romani *villam urbanam* dixerunt, alias *prætorium*, quod vide infra.

Reperitur etiam *Manerium* aliquando dictum de ipſis ædibus dominicis ſeu domicilio ubi dominus hujuſmodi manet: ut cum dicimus locum aliquem eſſe *ſitum Manerii*, quo nihil vulgatius. Sic & *Mat. Paris in Hen.* 3. ſub An. 1251. *Hic* (*Paulinus cognomento Piper*) *emptor terrarum inſatiabilis*, maneriorum *ædificator extitit incomparabilis. Et* (*ut de aliis ſileam*) *unum viz.* Tudintunam, *adeo palatio, capellâ, thalamis, & aliis domibus lapideis & plumbo coopertis* —— *munivit ut intuentibus admirationem parturivit, &c.* Et lib. S. Albani MS. in vitâ *Joh.* 23. *Stanmuræ etiam Abbas* (*Joh.*) manerium *conſtruxit, cum molendino ad ventum prælecto.* Sic in Statuto An. H. 8. Cap. . . . . . Rex dicitur *Manerium* ædificare apud **Hampton Court** &c. vide.

Oder. vit. Eccl. hiſt. pa. 523. A. —— *Gaufridus* quoq; *Conſtancienſis* Epiſc. &c. dono *Gulielmi* Regis, ducentas & octoginta villas, quas à manendo *Manerios* vulgo vocamus, obtinuit.

¶ *Manentes.*] Pro Tenentibus. Concil. Synodal. apud *Cloveſho*. An. 822. ſæpe.

¶ *Manga* a, *Manganum* b, *Mangon* c, *Manganicum* d, *Mangonale* e, *Mangonellas* f, *Mangatella* g, & *n* fugato *Magonale* h, *Magonellus*, & *Mogonellus* i, item *Monango* k, ſeu *Monangon*, & perperam *Marga* l, & *Magna*, pro *Manga*.] En ut fluctuant voces à radice *Manganum*, quod noſtri inſtituti cancellos excedit: enarrandum tamen reliquorum cauſâ.

a Radevic. lib. 2. c. 47.
b Paul. Diac. lib. 21.
c Abbo Flor. lib. 2.
d Alia edit. P. Diac. Leo Imp. de app. bel. ca. 15.
e Aegyd. Ruytius in Leodi. cenſ. Chron.
f Ibidem.
g Ibidem & Turpinus ca. 9.
h Ort. vocab.
i Godfr. Mona. p. 272.
k Hero ca. 27.
l Ot. Friſing. lib. 2. c. 16. Append. Friſing. ca. 16.

Manganum, Græcè *μάγγανον machinamentum, machina.* Sic Heſychius: *μάγγανα, μηχανήματα.* Sed hoc in genere. Reperitur ſæpiſſimè in ſpecie pro *machinarum* violentiſſimâ, quâ non ſolum ſaxa ingentia, ſed & catapultæ inter alia (ut *Lipſius* refert) hominum & equorum cadavera projiciebantur. Et quidem longius. Sic partim (inquit) in Chro-

Chronico suæ urbis. *Leodicenses castrum de* Argenteal *fortiter impugnare cœperunt, jactis lapidibus magnis, cum* mangonalibus, *& fuso metallo in vasculis terreis, ferroque candenti projecto, tandem stercoribus etiam injectis.*

A projiciendo igitur *Balista* dicebatur, nam βάλλειν jacere, projicere. *Otto Frising.* de gest. *Fred.* 1 Imp. lib. 2. Cap. 17. *Ferunt quadam die lapidem vi tormenti ex balistâ, quam modo* Margam *vulgò dicere solent, propulsum, ad superioria mœniorum loca conscendisse, ex collisione parietum tribus fractis frustis tres simul milites armatos* —— *uno ictu percussisse, necique dedisse.* Malè obrepsit *r* pro *n*, *marga* pro *manga*, quod & *Lipsius* notat. *Meursius* tamen *mangam* rejicit, & apud *Radevicum* de gest. *Fred.* 1. Imp. lib. 2. ca. 47. *manganas* ponit pro *Mangas* —— *Obsides eorum* (inquit Radevicus) *machinis alligatos, ad eorum tormenta* (*quæ vulgo* mangas *vocant, & intra civitatem novem habebantur*) *decrevit objiciendos.* V. horum usum in subvertendo castellum *Falcassii* in **Bedford**, apud *Camdenum.*

Manganas edit Meursius.

Breviter ut dicam, nuncupatur aliàs ab Authoribus *Tormentum*, à torquendo; *Funda*, à fundendo; *Petraria* è petras emittendo & *Catapulta* de ejiciendo catapultas. Sic enim *Urstitius* ad dictum *Radevici* locum. *Manga*, Catapulta, quâ pila aut grandia saxa jaciuntur. Glossar. etiam Anglo-Latin. inclusi Lennens. An. Dom. 1460. **Gunne** (inquit) *petraria, mangonale, murusculum.*

Ejusq; adeo aliquando sævit impetus, ut lapidem trium talentorum, quæ singula *Vitruvio* pendunt pondo 120. emitteret, quod ne fulmineæ nostræ machinæ (ut notat *Lipsius*) hodiè faciunt. Sed hæc generis sunt immanissimi; fiebant & pro arbitrio leniores. *Hegesippus* lib. 4. Cap. 20. de *Nerone*, Manganum *sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret.*

Fabricam igitur inquiramus, quæ sine dubio fuit varia. *Hero* cap. 27. *Lignum longum interpositum in figurâ inflexi angonis, quales sunt ii qui lapides jaciunt* Monangones, *quos nonnulli* Fundas *vocant.* Et in sequenti capite, *Ipsa* (inquit) Monangonis *constructio ad catapulticam etiam contemplationem volentes instituet.* Pluribus *Abbo Floriacens.* in Obsid. Lutetiæ lib. 1. sed nec ille lucidè, nec quod sciam aliquis.

——— *Magno cum pondere nostri* [*agrat*
Tigna parant, quorum chalybis dens summa per-
Machina, quo citiùs Danum quiisset terebrari :
Conficiunt longis æquè lignis geminatis
Mangana *quæ proprio vulgi libitu vocitantur,*
Saxa quibus jaciant ingentia, seu jaculando
Allidunt humiles scænas gentis truculentæ, &c.

Hostem eminùs, muros comminùs minuit. *Turpinus* de *Carolo Mag.* cap. 9. *Aptatis juxta murum petrariis, &* mangatellis *& troiis, & arietibus cæterisque artificiis ad capiendum, & castellis ligneis &c.*

Sed ut muros labefecit, muros etiam tuebatur. Epist. *Baldwini* Imp. apud *Godfr. Monac.* in An. 1203. —— *inter quaslibet duas turres* (*super muros*) *seu petraria, seu* magonellus *erigitur.* Videtur hic distinguere *Petrariam*, & *magonellum*, fortè, quod hic catapultas jam ejiceret, illa lapides : Esto. Reperitur utiq; in navali prælio. Epist. Comit. S. *Pauli* ibidem proximè supra. *Præterea quilibet usarius* mogonellum *suum habuit erectum. Usariæ, naves bellicæ grandiores.* Vide rei aliquot icones veteres apud *Lipsium* Poliorcetic. lib. 3. dialog. 3. & præter hæc addenda plurima. Balistæ formam V. apud *Anc. Mart.* lib. 24. pa. 291.

¶ *Mango.*] Mercator. Sax. Mangere. inde **Fishmonger**, &c.

¶ *Mangones.*] Vagabundi, Gal. *Gneus*, vel *gneux.* Angl. **Roages**. *Beat. Rhenan.* Rer. Ger. lib. 2. cap. 1. *Leges aliquot Francorum* Mangones *vagabundi & Cotiones, qui imposturis homines ludunt, coercentor.* Mangonum adhuc (inquit) nomen & res apud Germanos manet, *die Mengen.* De his *Carol. Mag.* & *Ludov.* in Capitul. lib. 1. cap. 79. legem tulit, quam supra vide in voce, *Cogcionis* : ubi & alia adnotavimus.

¶ *Manicare.*] Mane convenire, festinare ad eundum mane. *Luc.* 13. 38. *Et omnis populus* manicabat *ad eum*, ibi in margine, *mane ibat*, & Glossa quædam, *mane venire accelerabat.* Sic de vespere in antiquis legibus dicitur *solsatire.* quod V. *Durandus* vero Offic. lib. 5. cap. 5. nu. 1. legit, *populus manitabat*; id est (inquit) *manè expectabat*, id est, *ad eum manè festinabat.*

¶ *Maniclavium, vii.*] Manualis clava. Græco-barb. *Μαγκλάβιον veteribus* (ut asserit *Meursius*) *Aclides* : quam *Servius* describit Æneid. 7. *Aclides sunt tela quædam antiqua, ut nec usquam commemorantur in bello, legitur tamen quod sint clavæ, cubito & semis factæ eminentibus hinc inde acuminibus, quæ ita in hostem jaciuntur, religatæ loro vel lino, ut peractis vulneribus ad dominos possint redire. Putatur tamen esse teli genus, quod per flagellum in immensum jaci potest.*

¶ *Manipulus.*] Formula degradationis Archiepiscopi; inter paramenta. Superpellicium, sandalia cum caligis, amictis, alba, cingulum, *Manipulus*, Tunicella, Stola, Dalmatica, Chirothecæ, alia stola, Planeta, Annulus pontificialis, pallium, baculus pastoralis, & aliqua vestis habitus sæcularis.

¶ *Manitia, orum.*] Chirothecæ : Ital. *guanti.* In vitâ B. *Phileberti*, *Manitia* quæ nos peregrina lingua *wantos* vocamus. Et post, Sinum ostendens, ubi ipsâ *manitia* latebant. *Lind.* in *Want.*

¶ *Mannina, næ*, aliàs *Mannita, tæ*, & *Mamnitio, onis.*] Monitio, admonitio, submonitio, citatio, in jus vocatio. A Germ. **Manen**, Sax. manien, à quo maninge, i. *monitum, monitio*, atq; inde *mannina* q. *maninna*,

ninna g in *n* mutato, ut assolet. Ang. *Sommonce*, Gal. *Semonce*. *Hincmarus* ad Episcopos Franciæ, Epist. 4. cap 15. *Comites & vicarii vel etiam decani, plurima placita constituant, & si non venerint, compositionem ejus exsolvere faciant: & quia per* manninas *veniebant, excogitaverunt quidam, ut per bannos venirent ad placita, quasi propterea melius esset, ne ipsas* manninas *alterutrum solverent*. L. Salic. it. 52. §. 2. *Quod si noluerit, solem ei collocet. Et si ei solem culcaverit, tres solidos super debitum addat, & sic usque ad tres vices per tres* mannitas *facere debet. Istâ igitur omnia facta, si adhuc noluerit debita componere: usque ad novem solidos debitum ascendat, i. per singulas admonitiones, vel solem culcatum terni solidi adcrescant*. Ubi (vides) *mannitas* vocat admonitiones, vel solem culcatum, i. dies indictos, quos jurisconsulti, tam Anglici quàm Gallici **adiournements** appellarunt. Additi. *Hludovici* Imp. ad leg. Salic. cap. 6. *De* mannitionibus *verò, nisi de ingenuitate aut de hæreditate, non sit opus observandum: de cæteris verò per districtionem Comitis ad* mallum *veniant, & justè examinentur ad justiciam faciendum*. Hic autem animadvertant jurisconsulti nostri, quibus in casibus emanarunt olim districtiones: quibus etiam submonitiones.

¶ *Mannio, is, ire*] Cito, submoneo, in legem voco. A Saxo. manien eadem significante. *Binnius* autem ad Canonem 17. Concil. Mogunti. 1. ubi legitur: *Pauperes non fiant manniti ad placita. id est* (inquit) *viritim vocati*: ac si à vocabulo *man* (hoc est, vir) deduceretur; non (quod nos asserimus) a Sax. manien. Sed lex ipsa Salica, ut jam supra vides *mannitas* interpretatur *admonitiones*: eamq; audi ulterius de modo *manniendi*: Tit. 1. §§. 1, 2, & 3. *Si quis ad* mallum *legibus dominicis* mannitus *fuerit, & non venerit, si eum sunnis (i. legitima excusatio) non detinuerit DI denariis, qui faciunt solidos xv culpabilis judicetur*.

Ille verò qui alium mannit, *si non venerit, & cum sunnis non detinuerit, ei quem* mannivit *similiter DC denar. qui faciunt sol. xv componat. Ille autem qui alium* mannit; *cum testibus ad domum illius ambulet, & sic eum* manniat, *aut uxorem illius, vel cuicunque de familiâ illius denunciet, ut ei faciat notum, quomodo sit ab illo* mannitus, &c. Ibidem Tit. 59. de contumace. *Ad regis* (inquit) *præsentiam ipsum* mannire *debet*. Docet Glossar. *mannitum* tribus testibus vocandum esse. *Edit. Car. Cal.* apud *Pist.* cap. 6. pa. 303.

¶ *Mannita, tæ*, & *Mannitio*, & *Mannitus*.] Vid supra *mannina* & *Mannino*. Car. Cal. 303.

¶ *Mannus, ni*.] Equus nobilior. *Hieronym*. ad Pammach. —— *ubi videris fumare patinas, & phasides aves lentis vaporibus decoqui, ubi argenti pondus, ubi ferventes Buricos* mannos, *comatulos pueros, pretiosas vestes, picta tapetia; ibi ditior est largitore cui largiendum est*. Erasmus ibi in Scholiis, *Manni (inquit) nobilium equi vocabantur, quibus per urbem equitabant*. Horatius, *Et Appiam* mannis *terit. Ferventes vocat, alacres & bene pastos. Nam alioqui* manni *dicuntur, quod manui assueverunt. Quidam codices habebant buricos, quidam boricos, quidam omittunt hanc vocem*. Hæc Erasmus: Sed vide hic supra *Buricus*.

Mat. Paris in *Hen*. 1. an. 1107. *Robertus Dux Normanniæ fugiens ab eisdem* (custodibus) *captus est, incidens suo* manno *in Bitumen profundum*. pag. 60. l. 21. Hinc *Mannus gradarius*.

¶ *Manopera, ræ*, & *Manopus, operis*.] *Opus manuale*. Id operis genus quod manu perficitur, uti *Carropera, carris*. Admonitio seu Adnuntiatio Caroli Reg. apud Pistas cap. 29. —— *Ut illi coloni, tam fiscales, quàm ecclesiastici, qui (sicut i n polipticis continetur & ipsi non denegant)* carropera, & manopera, *ex antiqua consuetudine debent, & margillam & alia quæque caricare, quæ illis non placent, renuunt* —— *& de* manopere *in scuria battere nolunt, & tamen non denegant, quia* manoperam *debent: quicquid eis carricare, præcipitur de opera* carroperæ *(quando illam facere debent,) sine ulla differentia carricent: & quicquid eis de opera* manoperæ, *quando illam facere debent, præcipitur similiter sine ulla differentia faciant*. *Manoperæ* in maneriis nostris hodie dicuntur **Daies works**, quæ plerunq; tamen in censum commutantur. Sed de his piè statuit *Carolus Mag*. Capitul. lib. 5. cap. 151. ut nec *manoperas* nimis frequentes dominus à colono exigeret, nec quæ justæ essent colonus domino subtraheret. Videtur autem *manopera* etiam aliud esse. Chart. Reg. *Ric*. 2. *Johanni* Duci Lancestr.—*Et quod prædictus Dux ad totam vitam suam haberet quæcunque bona & catalla vocata* mannopera, *capta & capienda, cum quacunque persona infra terram & feodum prædicta, ac per eandem personam coram quocunque Judice dead vocata*.

¶ *Mansa, sæ*, Idem quod *Mansus*, & *Mansum*.] Quæ vide infra.

¶ *Mansellum, li*, vel *Mansellus, li*.] Parvum mansum seu habitatio. *Marculf*. lib. 2. form. 36. —— *cedimus tibi à die præsentem locellum nuncupatum (illum) aut* mansum *illum infra terminum villæ nostræ (illius) cum omni adjacentia, ad ipsum locellum aut* mansellum *adspiciente, terris, domibus, mancipiis, vineis, pratellis, sylvula, reliquis beneficiis, ibidem adspicientibus*.

¶ *Manser*.] Vide supra *Mancer*.

¶ *Mansia, siæ*.] Idem quod mansus, Habitatio vel sedes rustica; non ædes tantum complectens sed terras etiam ad alendam familiam idoneas. Chart. Regis *Kenulphi* in annalibus juris Ter. Trin. 1 H. 7. fol. 25. a. b. *Ego* Kenulphus *Rex Merciorum de consilio & consensu Episcoporum & Senatorum gentis, Monasterio Abbadenensi, & Monachis ibi deo servientibus, quandam ruris mei portionem*, id

id est quindecimus Mansias, *in loco qui à Ruricolis nuncupatur* Culnam, *cum omnibus utilitatibus, ad eam pertinentibus, tam in magnis, quam in modicis rebus: campis videlicet, pratis, pascuis, &c. Hida* vel mansio Mat. West. in An. 857.

¶ *Mansio, Mansionarius, Mansionare, Mansionarium, Mansionaticum, Mansionile.*] De excipiendis hospitibus dicta. viz.

Mansio, pro hospitio. *Capitulare Caroli* lib. 6. cap. 81. *Si quis homini aliquo pergenti* mansionem *vetaverit* 60 *sol. componat in publico.* Formul. Solen. 33. *Quando ad vos venerit*, mansionem *ei & focum, panem & aquam largiri dignemini.* Vide infra *Paratæ.*

Mansiones hoc sensu appellantur militum diversoria extra civitatem per circuitum disposita.

Mansionarius, qui hospitibus mansiones dividit. *Mansionum Marescallus*, Metator. Gal. *Herbreger.* In aulâ orientalis Imperii δινεγενομενὸς appellatus est, de quo videndus. *Meursius.* In occidentali verò & palatio Regum Franciæ, *Mansionarius*, cujus locum inter officiales Regios, *Hincmarus* Epist. 3. ca. 16. post Apocrisiarium & Cancellarium, sic constituit: —— *Comitem palatii, Senescallum, Buticularium, Comitem stabuli,* Mansionarium, *Venatores principales* 4. *Falconarium unum &c.* Et cap. 23. pluribus refert munus ejus in præparandis tempore opportuno mansionibus loco quo Rex venturus esset

Mansionarius, pro Æditruo quem Sacristam vocant. *Casinens.* lib. 4. ca. 53. *Quadam die* Mansionarius *ingressus Ecclesiam*, —— *lampadem ardentem invenit.*

Mansionare, mansione, vel hospitio collocare. *Ekkehard. Jun. Cas.* S. *Galli* Ca. ult. *Sandratum benè* mansionatum, *hospitaliter tractaturum decernunt.*

Mansionarium, Xenodochium, hospitale. Vide *Diaconia.*

Mansionaticum, & *Mansionaticus.* Quod Hospitibus præstatur, vel in eorum susceptionem solvitur, expenditur, aut contribuitur. Literæ *Caroli* mag. ad *Pipinum* filium in Constitutt. à *Lothar.* reduct. in Epit. *Pervenit ad aures clementiæ nostræ, quod aliqui Duces, & eorum juniores, gasindi, Vicariii, centenarii &c. per singula territoria habitantes, ac discurrentes*, mansionaticos *parva rheda accipiunt, non solum super liberos homines, sed etiam in Ecclesias Dei &c.* Ubi *Amerpachius*: *Quid* (inquit) *si* mansionatici *essent qui opus ruri faciunt, aut in prædiis quos* Mansos *adhuc in Italia vocant.* Malè sine dubio: nec meo judicio rem acu tetigit qui *Amerpachium* corrigens *mansiones* exponit magnus ipse *Cujacius.* Quis enim aut homines aut *mansiones* vicatim in rhedâ colligendos senserit? *Aimoin.* lib. 5. ca. 10. *Mansaticos* interpretatur expensas ad hospitum susceptiones. Et lib. eodem cap. 17. *Ad causas* (ait) *audiendas, vel feoda aut tributa exigenda, aut* mansionaticos, *aut paratas faciendas.* Opportunè addit paratas: sunt enim quæ hospitibus parantur, & confundi aliàs solent cum *mansionaticis.* Exactio Normannis constituta An. 877. *Nemo in villis nostris, vel in villis uxoris nostræ,* mansionaticum *accipiat, &c.*

Mansionatici exhibendi mos antiquus est, & ut meminit *Hieronymus Bignonius* in notis ad Marculfum, origine Romanus, qui susceptionem hospitum metatum appellabant, de quo titulus est 40. lib. 12. Cod. & publico sumptu alienos qui à Principe cum tractatoria alicubi digrediebantur, declaret titulus ejusdem libri, De tractatoriis & statutis. Originem etiam inquit apperit *Livius* initio lib. 42. de *L. Posthumio* & *Albino* Cos. qui primus literas misit, ut magistratus obviam exiret, locum publicè pararet, in quo diverteretur, jumentaq; cum exiret inde præsto essent.

¶ *Mansus, Mansum, Mansa, Mansionile.*] Radicitùs à *manendo*, & sic Germanis, Gallis, Italis atq; Anglis in usu. In Registro S. *Gregorii* Massa dicitur, unde Gallicum *mese* & forense nostrum messuagium, quod vide.

In Concilio Valentino *colonica*, Gallis aliter à vernaculo *carruë*, carucata. Bedâ *familia*, Saxonibus nostris *Hida.* Est habitatio cum prædiorum debita portione ad alendam familiam unam designata. Cum autem varia sit familiarum dignitas & amplitudo, varii sint etiam necesse est *mansi* ipsi, cùm in quantitate tùm in æstimatione, alii tenues & vulgares, quos dicemus igitur ordinarios; alii nobiliores & luculenti, qui cum rariores fuerint, extraordinarios appellabimus. *Mansus* ordinarius est quem colit rusticus; ejus quantitas primum exquirenda. *B. Papiam* sequitur nota *Binniana* ad Concil. Wormiacense Anno 868. Ca. 50. *Sancitum est, ut unicuique Ecclesiæ unus* mansus *integer absque aliquo servitio attribuatur. Mansus* (inquit nota) est ager jugerum duodecim.

Mansus habitaculum villici, vel rustici.

In Concil. Valentino An. 855. Cap. 9. loco *mansi*, ponitur *colonica*, ut sic *mansum* & *colonicam* idem esse intelligas. Vide igitur *Colonica. Papias* Author priscus: *mansus* dictus à manendo, quod integrum sit 12 jugeribus. Sed jugerorum varia mensura; perinde in Wandaliâ lib. 4. ca. 15. *Adolphus trecentos quoque* mansos *permisit Duci ut per manus ejus assignentur in dotem Ecclesiæ.* Infra Cap. 25. *Eat Episcopus in Vagriam; adhibitis viris industriis, æstimari faciat prædia; quod defuerit de* 300 mansis *ego supplebo. Veniens Episcopus deprehendit prædia vix centum implere* mansos. *Quamobrem Comes volens redarguere agri mensores, adhibuit mensuram suam funiculo brevi & hominibus incomperto.* Flodoard. Hist. Rhem. lib. 3. cap 27. *Scripsit Hincmarus Tentbergæ Abbatissæ pro ordinatione Avennaci monasterii, quam ipse quondam cum Irmintruda Regina disposuerat de numero Clericorum & Nonna-*

rum

rum, atque de rebus ipsius monasterii; *viz.* 1150. mansos; *significans se disposuisse* 20 *Clericos & 40 Nonnas ibidem consistere posse, &c.* Ubi si *mansos* singulos, 12. æstimaverimus jugeribus, assurgunt prædia monasterii ad 13800. jugera; quod certè profusum nimis videtur ad 60. personarum alimoniam, præsertim qui abstinentiam profitentur & angustiam.

Sella Mansi. ¶ *Mansi sella.*] Adnuntiat. *Caroli Cal.* apud Pistas, Cap. 30. colonorum hæreditates *mansa* vocat, *domicilia mansorum*, sellas; separarique prohibet à sellis *mansa*, ne divenditis terris confundantur *mansa*, subducantur servitia, & destruantur villæ. Prisci enim moris fuit è singulis *mansis*, non tam sensum ad loculos domini, quàm manoperas, carroperas, servitia rustica, & agrarias præstationes ad familiæ suæ sustentationem exhibere: quæ cum varia essent ex singulis penè *mansis*, certam sequi necesse est confusionem ex *mansorum* distractione. Retinuit hunc morem vetus Anglorum Oeconomia usque ad *Henrici* 2. ætatem, ut è *Gervasio* liqueat *Tilberiensi* lib. cap.—& converti tunc cœpere in censum opera, & redditus annonarii.

Mansorum nomina. Habebant & *mansi* (prout ipsæ villæ) sua nomina. Vita *Zachariæ* Pap. Con. Tom. 3. *Pontifex postulaverat donationem in scriptis de duabus* mansis *quæ Nymphas & Normias appellantur.*

Mansa, sæ. Sæpè in S. *Gregorii* epistolis, sub massi nomine, quod vide.

Hujusmodi *mansorum* duo sunt genera; *Ingenuilis*, & *Servilis.*

Mansus Ingenuilis est quo ingenus gaudebat & homo liber, rusticis licèt servitiis obnoxio, ne dicam servilibus aliquando. De his loqui videtur *Adnuntiatio Pistensis* supradicta, de *mansis* agens, qui colonorum erant hæreditates, vendique à colonis poterant atque distracti: Servilibus enim hoc non contigit, quod omnino essent in dominorum potestate. Ingenuis autem servilia opera ratione fundi imponere novum apud Germanos non fuit, cum eisdem olim, liberti (ut inquit *Tacitus*) non multum supra servos sunt. Sed nulla sæpè pendebant opera ingenuiles *mansi.* Appendix ad *Flodoardum. Herebertus Comes petiit dari à nobis sibi, nostri juris eam quæ dicitur Villa virtutis——eâ viz. ratione, ut pro vestitu nobis (scil. Canonicis) ad præsens ex ea retineremus,* mansos *duos* ingenuiles, *& vestitos.*

Mansus servilis est, qui servo ceditur excolendus, fructus operaque à domino injuncta exhibituro. Vetus Germannorum mos cujus meminit *Tacitus. Cæteris servis, non in nostrum morem descriptis, per familiam ministeriis, utuntur. Suam quisque sedem* (*putà* mansum) *suos penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris aut vestis, ut colono injungit: & servus hactenus paret.* Nos hujusmodi servos Villanos dicimus & nativos, *mansos* suos villanagia. De *manso ingenuile* & *servile* vide plura mox in *mansus indominicatus.*

Mansus extraordinarius Nobilium est & dominorum, prædia continens indefinitæ quantitatis, pro arbitrio seu facultate domini conscripta, privilegiisque donata: quorum etiam pars una in manibus domini retinetur ad Oeconomiam suam expediendam: altera colonis dividitur in mansos ordinarios, reservatis domino redditibus & servitiis ad partem dominicam dependendis. Nos hujusmodi *mansum* (cujus statim exemplum videris in *mansus regalis*) Manerium appellamus: partem in manibus domini reservatam, terras dominicas seu dominicales, & dominicum simpliciter: partem colonis expositam, terras tenementales, & Tenementa simpliciter.

Mansus Regalis est, qui ad Regem pertinet. De omni tamen non dictum censeo, sed de hoc præsertim, qui fastu hospitioque Regio dignus sit. Authoribus medii seculi & nostratibus villa Regia, & Curtis Regalis nuncupata. Diploma *Henrici* Imperatoris apud *L. Lazium.*——*Unum Regalem* mansum, *cum omnibus suis pertinentiis, & utriusque sexus mancipiis, terris cultis & incultis, areis, ædificiis, pratis, pascuis, molendinis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, sylvis, venationibus, saginationibus, cum omni utilitate, qui aut scribi aut nominari potest, in proprium tradiderunt.*

Mansus indominicatus vel *dominicatus*, est sedes domini & pars illa quam in distribuendo colonis prædia, dominus (ut præfati sumus) sibimet retinuit, in peni subsidium & apparatum famulis propriis excolenda. Terræ dominicales, Vide *Indominicatum.* De triplici *mansorum* genere sic *Carolus Calvus* Imp. in exactione Normannis constituta An. Dom. 878. cujus & meminit *Aimoini* lib. 5. cap. 30. *Episcopi, Abbates, Comites, ac vassi dominici, ex suis honoribus de unoquoque* manso indominicato *donent denarios* 12. *de* manso ingenuili, *quatuor denarios de censu dominicato, & quatuor de facultate* mansuarii: *de* servili *vero* manso, *duos denarios de censu indominicato, & duos de facultate* mansuarii. *Falcetum* justè hìc corrigit *Bignonius*, *mansum* de homine intelligentem, quod perspicuè dictum est de fundo.

Mansus Ecclesiasticus, est qui ad Ecclesiam vel Monasterium pertinet; & est servilis, ingenuilis, vel indominicatus.

Mansus vestitus. Occurrit sæpè in diplomatibus antiquis, & intelligit Colvenerius in Not. ad Chron. Camerac. de grano aut legumine, *Gal.* vestu. Nec alienum hoc à sensu forensium nostrorum, qui vesturam terræ, herbam exponunt.

Vetus alius vocabularius. *Mansus* (inquit) secundum vulgare Italorum, dicitur pars terræ quæ duobus bobus sufficit in uno anno ad laborandum. Sic etiam *Alvarottus*: & *Lindewode* nostras in glos. ad tit. de Judiciis, cap. Item omnes, verb. maneriis: eoque citat c. 1. Extra. de censi & deci. coll' si de feu. contra fue. c. 1. Cum autem jugerum dicitur

tur quod jugati duo boves araverint in die una: quærendum eſt quot ſecundum leges colonicas arraverint in anno jugera. Hoc quidem jugum appellatur & bovata terræ, melioriqué æſtimatione continere dicitur ad minimum 13. acras terræ, ut ſupra videas in *bovatâ terræ*, infra in verbo **Oxgange.** Juxta iſtorum igitur ſententiam idem etiam ſunt *manſus* & *bovata terræ*: majoris ſcil. quantitatis quam Papiana illa, nam excedit acra jugerum.

Longob. lib. 3. tit. 1. ca. 46. de hoc agens, quæ alii vocant jugera dixit bunnaria. *Eccleſiæ noviter inſtitutæ, unus* (*inquit*) manſus *cum* 12. *bunnariis de terrâ arabili ibi detur.* Et *Boherii* lectio ibidem habet cum 12. vicariis. Vide *Bunnarium* & rimare differentias. Aſſerunt etiam omnes *maiſum* & *maſſum* idem eſſe, *maſſa* verò 20 jugera perhibetur continere. V.

Manſus & *Manſum*, pro ædibus ſeu habitaculo ſine prædiis contra hos qui negant aut domum, aut aream, aut hortum eſſe, ſed agrum tantummodo, certi modi & menſuræ quem antiqui metatum dixere. Capti fortè *Ambroſii* ſententia, & eo quod dicitur in gloſ. ad c. 23. q. 8. c. ſecundum. Ubi & *ager* diſtinguitur à *manſo*. *Ager* (inquit) *appellatur hic ubi eſt hortus Eccleſiæ, nam in agro* Nabuthæ *Rex ſevit olos* (inquit *Ambroſ.*) Manſus *verò appellatur unde percipiunt frumentum & vinum ad Euchariſtiam conficiendam.* Opinioni adverſatur ipſum nomen à *manendo* dictum *manſus*, & *manſio* quaſi habitatio, ejuſdemque inde poſſeſſores *manentes*, q. habitantes. Res clara eſt Authorum teſtimoniis, qui urbium domos ſæpe vocant *manſos*. Breve *Canuti* audacis lib. Rameſiæ ſect. 161. *Hardecnut Rex* (*Anglorum*) *Aigelwino & omnibus burgenſibus de Tedfordia ſalutem. Notum vobis ſit, quod ego volo & præcipio, quod Abbas Æthelſtanus de Rameſia habeat* manſum *ſuum in Tedfordia, ita plenè & ita liberè, ſicut habuit in diebus Canuti Regis patris mei.* Antiquiſſimum vides quod mihi unquam occurrerit Breve, placetque ideo recordatum iri.

In quadam igitur Charta Dat. 5. Junii an. 7 Ed. 4. 1467. Confunditur cum *meſuagio*. Noveritis me præfatum *Jo. Wellis* remiſiſſe &c. *A. E.* Prioriſſæ de Blackbergh, &c. totum jus meum, &c. in toto illo *manſo* ſive *meſuagio* antiquæ Vicariæ cum omnibus ædificiis, &c. in *Middelton.*

Cum autem ad *manſum* pertineret fundus, id exprimere moris fuit, ut in *Meldenſi* Synodo cap. 16. *Manſus* cum agro. Et *Longob.* lib. 3. ca. 46. *Manſus* cum 12 bunnariis (puta jugeribus) terræ arabilis. Lib. Rameſ. MS. Sect. 107. Conceſſimus *Leſwino* homini noſtro virgatam terræ in quâ *manſum* ſuum habet. Hinc

Manſum capitale dicitur de ædibus domini Manerii, quas Aulam vulgò nuncupant; Latinè magis prætorium. Liber Prioratus *Dunſtapliæ* tit. *Houcton* ca. 1. *Hugo de Gurnay capitale* manſum *funditus extirpavit, & apud lathorne ſibi conſtruxit* manſionem.

Manſa fœminino genere ſupra legitur inter *manſorum* nomina, ex vitâ *Zachariæ* Papæ; ubi pro duabus *manſis*, in margine notatur, Aliàs, *maſſis.*

Manſia pro *manſo*. Charta Regis *Kenulphi* in Annalibus Juris noſtri Term. Trin. 1. *Henr.* 7. fol. 25. a. b. *Ego Kenulphus Rex Merciorum de conſilio & aſſenſu Epiſcoporum & Senatorum gentis, monaſterio Abbadenienſi & Monachis ibi Deo ſervientibus, quandam ruris mei portionem, id eſt, quindecim* manſias, *in loco qui à ruricolis nuncupatur* Culnam, *cum omnibus utilitatibus ad eam pertinentibus, tam in magnis quàm in modicis rebus, campis, viz. pratis, paſcuis, &c.*

Manſio, ſic itemque Charta *Æthelwulfi* Regis occidentalium Saxonum, apud *Ingulphum*. *Ego Ethelwulfus Rex Weſtſaxonum, &c. Conſenſimus ut aliquam portionem terrarum hæreditariam* (*antea poſſidentibus omnibus gradibus*) *ſive famulis & famulabus Dei Deo ſervientibus, ſive laicis miſeris, ſemper decimam* manſionem *ubi minimum ſit*——*donari ſanctæ Eccleſiæ dejudicavi.* Quem locum ne quis de univerſis prædiis Regni non intelligat, audiendus eſt *Simeon Dunelmenſis*, qui expreſsè refert ipſum decimam Regni ſui partem Eccleſiæ dividiſſe. Et *Malmesburienſis*, qui lib. 2. de Regib. cap. 2. *Poſt triumphatos* (inquit) *ad Dei cultum converſus decimam omnium hidarum intra Regnum ſuum Chriſti famulis conceſſit.*

Manſio terræ frequens occurrit hoc ipſo ſenſu in Domeſd. ſcil. Tittt. *Chent.* Epiſc. Baiocenſ. *Alnietone. Huic manerio adjacent tres* manſiones *terræ in R. & reddunt* 5. *ſol. per annum.* Idem in *Oſtingdene, Cantuaria*, &c. Videtur dixiſſe *manſiones* terræ ad diſcrimen *manſionum* habitationis. Habetur etiam dictio in Concilio Cloveſhovenſi circiter An. Dom. 800. —— *daret mihi pro commutatione ſæpè præfati Cœnobii, terram* 110. manſionum, 60 *caſſatis, viz. in loco, &c.* Vide rem fuſiùs in *Caſſata.*

Manſio pro hoſpitio; Vide ſupra *manſio, manſionarius, &c.*

Manſionile videtur etiam de *manſo* dici. *Flodoard.* Hiſt. Rhem. lib. 3. cap. 26. de epiſtolis *Hincmari* ſcripſit *Maniguado* cuidam amico ſuo pro rebus S. *Remigii* in *Voſago* conjacentibus, de quibus quidam homines quoddam *manſionile* conabantur auferre. Et infra *Erluino* pro præfatis rebus & *manſionile*, quo ſupra. Item Appendix ad *Flodoardum. Manſionile*, Sevivaldi curtis nuncupato, cum ſylva & dimidio brolio ad ipſum adſpiciente.

Manſellum, ſeu *manſellus*, parvus manſus, vel habitaculum. *Marculfus* lib. 2. 36.——— *Cedimus tibi à die præſente locellum nuncupatum* (*illum*) *aut* manſum *illum infra terminum villæ noſtræ* (*illius*) *cum omni adjacentia ad ipſum*

ipsum locellum aut mansellum *adspiciente, terris, domibus, mancipiis, vineis, pratellis, sylvula vel reliquis beneficiis ibidem adspicientibus.*

¶ *Mansuræ.*] Etiam dicuntur idem quod *mansi* & *mansiones*, scil. habitacula villicorum, prout *masuræ* à *massa*.

Hinc *mansuarius, mansoarius* & *mansarius* dictus est qui *mansum* possidet, aliàs *massaritis*, manens & commanens, Græcè παροικος. *Caroli Calvi* Edictum Pistense Cap. 20.——*à* mansuariis, *vel ab his qui censum debent, major modius, nisi sicut consuetudo fuit, exigatur.* Et Epist. Synodi *Cariciacæ* ad *Hludovicum* Regem An. 858. *Non sit vobis necesse ——pauperes Ecclesiasticos, & fidelium vestrorum* mansuarios *in carica turis & paraveredis contra debitum gravare.* Item supra in *mansus* indominicatus. Reperiatur fortassè *mansionarius* hoc etiam sensu, mihi autem nondum constitit.

¶ *Manu* secundâ, tertiâ, quartâ, &c. jurare.] Est totidem testes adhibere, qui tactis sacris Evangeliis partem ream vel actricem rectè, uti credunt, jurasse in re litigatâ suo confirment sacramento. Hinc in Jure feodali & Canonico aliàs *Sacramentales*, aliàs *Compurgatores* appellantur, ideo autem hic (per synecdochen) *manus* quòd admotis ad sacra manibus jurare solent. *Gregor. mag.* decrevit, ut uterque eorum (scil. vir & uxor) *Septimâ manu* propinquorum juret, quod nunquam carnaliter convenerunt. *Glanvill.* lib. 1. cap. 9. Si summonitiones omnes negaverit, pro qualibet jurabit *duodecimâ manu.*

¶ *Manucapere.*] Stipulari, fide jubere. Litt. *Johannis* Ducis Britan. contra Judæos. An. Dom. 1239. *Hist. de Bret.* liv. 4. Cha. 23. *Præterea* manucapimus *nobis, & pro posse nostro, quod nullis Judæis in terra domini patris nostri debita contracta in Britannia, nullatenus persolvantur.*

In jure nostro significat vadem se dare ad redimendum eum qui custodiæ carcerive traditus sit vel tradendus, eumque die constitutâ Juri exhibendum.

Hinc *manucaptio* & *manucaptura* dicuntur de hujusmodi redemptione: *Manucaptores* de redemptoribus, Gal. *Mainprise* & *Mainpernoes*, spectantque voces ad personarum redemptionem, non ad rerum; has enim plegiari perhibent. Differt etiam *manucapere*, à *balliare*, ut *recipere* à *tradere*, hoc est, lege correlativorum: aliterque sicut videas in *Balliare.*

¶ *Manufirmare.*] Est subscribendo roborare, quod & *manufirmatio* dicitur. *Capitular. Caroli* & *Ludovici* lib. 6. ca. 217. *Ut populus interrogetur de capitulis quæ in legem noviter addita sunt: & postquam omnes consenserint, scriptiones &* manufirmationes *suas in ipsis capitulis faciant.*

Duo olim erant *manufirmationis* genera. Unum signo crucis, aliud nominativo subscribentis charactere. Signum crucis usitatissimum fuit, & subscribentis nomini frequentius præpositum, interdum postpositum, cum ad rei confirmationem, tum ad testimonium, prout sequitur.

In antiquis autem Chartis & privilegiis, Cruces singulæ, non à singulis partibus videntur exaratæ, sed ab eâdem omnes manu, putà Notarii. Sic ut partes ipsas digito tantùm designasse crucem suspicor (uti solet in baptismate) Notarium verò qui scripsit instrumentum, appinxisse signum.

Character (quem voco nominativum) signaculum fuit literas continens nominis ejus qui *manufirmavit*, in nodum contextas.

¶ *Manupastus.*] Quartæ declinat. Est familia vel domestica societas, quam quis pascit aut alit. Constitutio *Philippi Augusti* de Decimis apud *Rigordum* lib. *Si miles* ✠ *habens qui sit legitimus hæres, filius, vel gener militis* ✠ *non habentis, vel alicujus viduæ, & sit de* manupastu *patris vel matris suæ, pater ejus vel mater respectum de debito suo habeat juxta factam ordinationem.* Bracton. lib. 3. Cap. 10. nu. 1. *Omnis homo sive liber sive servus, aut est aut debet esse in Franco plegio, aut de alicujus* manupastu. Et post pauca —*De* Manupastu *alicujus est ille & familia, qui est ad victum & ad vestitum, vel ad victum tantùm cum mercede, sicut sunt famuli servientes, & domus mercenarii.* Ibidem pluries superiús.

Manupastus secundæ declin. sæpè obvenit in forensi dialecto, pro famulo & serviente domestico.

¶ *Manus.*] Pro juramento, juratore, conjuratore, & compurgatore. Dicta quòd legali jurantes ceremonia, *manum* ponunt supra sanctis Evangeliis. Hinc frequens cùm in Jure nostro tum in Canonico: tertiâ, quartâ, sextâ, decimâ, duodecimâ, &c. manu jurare. Sic & in Scotorum *Reg. Majest.* lib. 1. cap. 8. §. 4. *Probabit quilibet essonium suum* propria manu, *& unica*, id est, suiipsius juramento & alterius.

¶ *Manus mortua*] Gall. *mortmaine.* Per antiphrasin dicuntur immortales illæ societates, & possessores, quæ perpetuâ viventes successione, prædiis fruuntur, velut reipub. mortuis. Utpotè quæ nec ad populum transeunt, nec ad dominum remeant, nec fructum feodalem quem wardam, maritagium, relevium, eschaetam, &c. nuncupamus, exhibent. *Mortuo mari* omnino similes, cui multæ influunt aquæ, sed nec refluunt, nec moventur, nec in usum conducunt publicum. In Stat. an. 15 *Ric.* 2. cap. 5. *corpus perpetuum appellantur.* Et est aliud simplex, aliud compositum. Corpus simplex est, quod ex uno constat, & ab uno in unum successivè protelatur, ut Episcopi & Ecclesiarum Rectores; Abbates, Priores, & Decani singulares à Conventibus & Capitulis suis. Corpus compositum est, quod è pluribus componitur, & ad plures porrigitur

 succes-

ſucceſſivè, Uti Abbates & Priores cum Conventibus, Decani cum Capitulis: Urbium, oppidorum, villarum Majores & Communitates, Ballivi & Burgenſes, Societates, Collegia, Gildæ, fraternitates, & quoſcunque in municipium conſcripſit Principis indulgentia. Hoc à Juriſconſultis noſtris dicitur *Corpus corporatum*; præcedens aliud, *Corpus politicum*, quod utique nomen æquè convenit alteri ſpeciei, quam nos igitur *corpus politicum* ſimplex potius diceremus; hanc verò *corpus politicum* compoſitum. Sed quid meis nugis Juris interpello ſapientiam?

Inter cæteras omnes *mortuæ manus* ſpecies, longè eminuêre cum in dignitate tum in latifundiis Eccleſiaſtici. Deſcriptâ quippe tota Angliâ ſub *Gulielmo* Conqueſtore, repertiſq; illic 60215. feodis militum, poſſediſſe deprehenduntur eorundem 28015. His adduntur quæ ab exceſſu Conqueſtoris uſque ad annum 7 *Ed.* 1. torrentem iſtum cohibentis, Eccleſiæ data ſunt & perquiſita, & dimidium feodorum Angliæ in ſortem Cleri opinaberis tranſiiſſe. Igitur ne *Moſes* abſorberetur ab *Aarone*, tribus cæteræ à Leviticâ, ſancitum eſt an. 7 *Ed.* 1. ut Religioſis ſive aliis amplius non darentur prædia, ut in *manum mortuam* pervenirent, ſine Regis licentia. Hinc legem ipſam *mortuam manum* appellarunt: repertaque eſt adeo neceſſaria, ut an. 15 *Ric.* 1. cap. 5. ad laicas omnes ejuſmodi ſocietates (Corporationes vocant) traduceretur. Mitto laicos. Frendent interea Religioſi: licentiâ tamen perquirendi in *mortuam manum* adeo fit proclivis, ut ingens prædiorum vis, ad Cœnobitas tranſvolat, nihilominus. Saginatos igitur ſupra modum, ſuæ tandem mactat avaritiæ Rex *Henricus* 8. & quas per mille totos annos meſſes congeſſerant, in horrea diripuit vorax illa hora qua de excidendis Monaſteriis lata eſt ſententia anno Regni ejus 27.

Henricum tueantur quibus cordi eſt; *Edouardum* nihil contra pietatem ſtatuiſſe evincit exemplum *Moyſis*..... qui vel ipſi plus conferre quàm ſufficeret & juſtum eſſet, præconis miniſterio prohibebat.

¶ *Manutenere*, *Manutentor*, *Manutentio*, *Manutentia*, & *Manutenementum.*] A *manu* & *tenendo*, quaſi ſuſtinere, aſſiſtere, ſuppeditare, partes alicujus aſſerere vel tueri. Gal. *Maintenier.* Vox prima verbum eſt; ſecunda notat perſonam; cæteræ actionem. In Angliam cum Normannis trajeciſſe reor, nec hîc auditas prius. Reperio tamen *manutenere* in Epiſtolâ *Elutherii* Papæ, *Lucio* Regi Britanniæ An. Dom. 169. conſcripta, viz. *Gentes verò Regni Brytanniæ, & populi, veſtri ſunt, & quos diviſos debetis in unum ad concordiam, & pacem, & ad fidem & legem Chriſti, & ad ſanctam Eccleſiam congregare, revocare, fovere*, manutenere, *protegere, regere, &c.* Nollem Epiſtolam non ſuſcipere, ſed terret vox *manutenere*; quam licèt gratiorem reddideris dividendo, eâ tamen nec gaudet Romana dialectus. Pſalmi etiam quam citat verſio—— *doloſi non dimidicabunt dies ſuos*, non videtur tum adhuc condita; præſertim ſi ſit Hieronymiana; nec vocabulum, *dimidicabit*, adeo grandævum eſſe.

Provinciale Angl. lib. 5. Tit. de ſenten. excom. cap. ſupremo.

¶ *Manzer.*] Filius ſcorti. *Papias* 72. Eſpenceus in Comment. ad Tit. 1. digreſſ. 1. adverſus ſpurios Manſeros Baſtardos ex quocunque illegitimo coitu, &c.

Eraſm. colloq. quod Fumus vocat—— *Quod ſi libet eſſe curioſum, exquire quid agat uxor &* Manzares *tui domi.*

Juriſconſulti *Manzares* vocant ex inceſto natos. *Eraſm.* in expoſ. difficil. verb.

¶ *Mara.*] MS. quidam agens de *Canuti* foſsâ vocat *Gnouts delf* à *Canuto* Rege exciſâ per 5 milliaria inter *Rameſey* & **Witleſmere**, propterea quod *Emma* Regina ejus & ſoboles per aquam **Witleſmere** à *Rameſey* uſque *Thorney* tranſiens, maximo verſabatur periculo, per illam latam magnamque *maram*, quæ Anglicè **Witleſmere** appellatur, navigio transfretare curabant. Sed pro dolor! cum ingreſſi *maram* illam fuiſſent, eruerunt nequiſſimi venti tempeſtaſque turbinoſa——ita ut de vita illorum funditus deſperaret.

¶ *Marabotini.*] Numiſmus Hiſpanicus. *Hov.* 565. l. 40. & infra *M. P.* in An. 1176. pa. 127. *Rex Aldefonſus donet liberaliter Santio Regi ſingulis annis uſque ad decennium* 3000. Marabotinorum, *& ſic pacem haberent, &c.*

¶ *Marca, cæ.*] Pecuniæ numeratio quæ hodie continet apud nos 13 ſol. & 4 denar. Antiquè autem, cum ponderoſiores cudebantur numi, 2 ſol. & 6 denar. æſtimata fuit: hoc eſt idem quod *mancuſa* & *manca.* Confunduntur ergo apud veteres hæc vocabula: nomenque videntur ſortiri à re unâ, ſcil. ab impreſsâ aliquâ figura. *Mancuſa* enim, ut quidam volunt, ſignificat rem *manu cuſam.* *Marca* autem palam provenit à Saxo. meaꞃc, i. *Signum, nota, veſtigium*, à quo etiam aliis *marcata* dicitur, quaſi ſignata vel notata.

Ait autem *Skenæus* in verb. ſignif. *Mark* (i. *marca*) in tractatu de ponderibus & menſuris: ſignificat unciam penſam, vel dimidium libræ, unde drachma pars eſt octava, Sicuti uncia, eſt pars *marcæ* octava. *Cheſſa.* in Conſuetud. Burgund. Rubric. 1. §. 7. verb. 65. *ſolz Turnoys*: Solidus (inquit) in jure capiatur, pro aureo, quorum 72 faciunt libram auri. Et duodecim unciæ faciunt libram, & octo unciæ *marcam.* Gl. & Ja. Faber in §. nos autem. verb. ſolidos. inſtit. de attil. tutor.

Novem millia *marcarum* argenti, ſive auri, vel monetæ ejuſdem æſtimationis & precii. *Radevic. R. G.* 502. l. 19.

Char. Reg. *Joh.* de dote *B.* Reginæ (quondam ux. R. *Ricardi.*) Patent. 3 *Joh.* m. 17. n. 31.

31. *Assignavimus ei pro dote suâ mille* marcas *argenti annuatim, xiii s. iv d. computatis pro marca.*

¶ *Marca Danorum.*] Videtur fuisse tantum 2 den. In Ll. enim *Ed. Conf.* Cap. 10. dicitur, *Omnis qui habuerit* 30 *denariatos vivæ pecuniæ in domo suâ, de suo proprio, Anglorum lege dabit denarium S. Petri, & lege Danorum dimidiam marcam. Iste verò denarius debet summoniri in solennitate Apostolorum Petri & Pauli, &c.* Sed fortè Danorum eleemosyna munificentior erat Anglorum.quær. V. *marca* post ca. 12.

¶ *Marca auri.*] Exponit author incertus *marcam auri*, 50 argenti *marcas* continere. Lib. *Rames.* Sect. 148 *Dedit insuper*—— 5 *marcas auri* probatissimi [Vide *marca*] Sect. 239. *Centum solidi dentur*——*vel* marca auri. *Stowus* in An. 1250. pa. 287. notat *marcam auri* vel argenti octo uncias continere tempore *Hen.* 3.

Charta R. *Joh.* de feodis magni Sigilli anno Regni sui 1. Inter alia nu. 8. De Chartâ novi feofamenti terrarum vel quorumlibet tenementorum, vel libertatum capiatur *una marca auri* : vel *decem marcæ argenti* ad opus Cancellarii; & *una marca argenti* ad opus Vicecancellarii; & *una marca argenti* ad opus Prothonotarii : quinque solidi pro cera.

Rot. Magnus Pipæ de an. 5. *Regis* Steph. *Rot.* 5. *m.* 2. *Huntedonescir.*

Ricardus de Belcampo liberavit *ix marcas argenti* pro 1. *marca auri*, per breve Regis, & quietus est. Vide *Marcha.*

¶ *Marca*, aliis *Marcha*, & *Marchia*, *Mercatus.*] Terminus, Limes, territorium limitaneum. Antiq. *Ful.* pa. 623. & quod metatum dixerunt veteres, à Sax. ut diximus jam supra meapc, i. nota, signum, terminus, meta.

Vita *Caroli Mag.* ab Engolesmensi Monacho pa. 49. *Wido Comes qui in* marcâ *Britanniæ præsidebat.* Hoc *Aimoinus* lib. 4. cap. 89. sub An. 799. *Guido Comes & præfectus Britannici limitis.*

Hinc *Marca Ancona*, quæ & *Marca Firmiana* dicebatur, idem est quod *Territorium Anconæ*, vel *Firmianum. Marca Trevegiana*, similiter. Hinc *Marchiones* dicuntur, quasi limitanei proceres. V. supra Comes.

¶ *Marcata.*] Quod est valoris unius marcæ, quod supra vide. *Glanvil.* lib. 12. cap. 5. *Rex tenet de domino Rege in eadem villâ, per liberum servitium, duorum solidorum per annum : vel de una* marcata *redditus in illa villâ, &c.* Lib. *Ram.* sect. 378—— *quòd* Will. de Say, *infra proximum diem Mercurii assignabit eis* unam marcatam *redditus de terra sua in hundredo de* Claclos —— *taxatione legalium hominum provinciæ.* Ex quo videtur *marcatam* significare ipsam terram annui valoris unius *marcæ.*

¶ *March.*] Equus, caballus, vide *Marcheta* : sic hodie apud Cornwallenses nostros, *march guiddn*, equus albus. *Carew Cornewal Survey* pag. 55. b.

¶ *Marcha*, *chæ.*] L. Car. Cal. pag. 275. & 404.

Hist. Norm. pa. 1056. a.—— *Præterea nos dedimus* (scil. Johannes Rex Angl.) *domino Regi Franciæ* 20 millia Marcharum *sterlingorum, ad pondus, & legem in quo fuerint* ; *viz.* 13 s. & 4 d. *pro* marcha, *propter rachatum suum, & propter feoda Britanniæ, quæ Rex Franciæ nobis dimisit.*

¶ *Marchet*, *Marcheta*, & *Marchetum* : aliis *Merchet*, & Bractono *Merchetum.*] Turpis Scotorum veterum consuetudo, quâ territorii dominus vassalli sponsam primâ nocte comprimeret, floremque carperet pudicitiæ. Hanc instituisse fertur Rex *Evenus*, planè *Ethnicus*, sub *Augusti* seculo, sustulisse verò Rex *Malcolmus* 3. Christianus qui floruit Annum circiter gratiæ 1080. redemptionisque nomine domino statuisse impendendum (ut ait *Hector Boetius* lib. 3. cap. 12.) marcam argenti, *marchetamque* inde suggerit appellatam.

Duxerat autem *Malcolmus* seu *Malcolumbus* iste *Margaretam Edmundi* (ferrei lateris) Regis Angliæ ex *Edwardo* Exule filio suo, neptem : Et uxoris suæ precibus dedisse fertur (inquit *Buchan.*) ut primam novæ nuptæ noctem, quæ proceribus per gradus quosdam, lege Regis *Eugenii* debebatur, sponsus *dimidiata argenti marca* redimere posset : quam pensionem adhuc *marchetas mulierum* vocant. Lib. 7. in *Malcolmo* fol. 74.

Sed *Skenæus* ait : *March* equum priscâ Scotorum linguâ significare, deductâque metaphorâ ab equitando, *Marchetam* mulieris Virginalis pudicitiæ primam violationem & delibationem. *Quin &* Merch *prisca lingua Britannica sive Cimbrica, filiam sonat & mulierem, honestiorique perinde etymo,* Merchetum, *id dicatur, quod pro filia penditur, seu muliere.* Pensionis modum sic decernit *Reg. Majest.* lib. 4. ca. 31. quod inscribitur de *Marchetis mulierum.*

1. *Sciendum est, quod secundum assisam terræ Scotiæ, quæcunque mulier fuerit, sive nobilis, sive serva, sive mercenaria* ; marcheta *sua erit una juvenca, vel* 3 *solidi* ; & *rectum servientis* 3 *denarii.*

2. *Et si filia liberi sit & non domini villæ,* marcheta *sua erit una vacca, vel* 6 *solidi* ; & *rectum servientis* 6 *denarii.*

3. *Item* marcheta *filiæ Thani vel Ogetharii*, 2. *vaccæ, vel* 12 *solidi* ; & *rectum servientis* 12 *denarii.*

4. *Item* marcheta *filiæ Comitis, est Reginæ* 12 *vaccæ.*

Marchetam autem filiæ Thani, vel *Ogetharii Skenæus* dicit **twa kiddis, or 12 pennies**, i. duos capreolos vel 12 denarios.

Certè

Certè antiquorum Scotorum immunditiem perstrinxit olim D. *Hieronymus* in Epist. ad *Oceanum*——*ne honesta jungant matrimonia*; *sed Scottorum & Azotorum ritu, ac de repub. Platonis promiscuas uxores, communes liberos habent.* Hinc & illud fortè quo *Laonicus Chalcondylas* civis Atheniensis, insulam totam sugillavit——*Quando quis amici domum vocatus ingreditur, cum uxore* (inquit) *amici concubat, ut hospitio deinceps excipatur. In peregrinationibus quoque mutuo utuntur uxoribus amici.* Eandemque refert observari consuetudinem Phrantalorum (i. Flandrorum ut opinatur *Ortelius*) regione ibi maritimâ, usque ad Germaniam. *Marchetæ* non dissimilis fuit mos Lydorum apud *Ælianum* Var. lib. 4. Cap. 1. Scilicet, ut mulieres semet aliis prostituerent priusquam cum maritis rem haberent, deinceps autem castè viverent.

Tranavit sparsim & totam Angliam *mercheti* hujus pecuniarii consuetudo in mancipiorum filiabus maritandis, *Bracton.* lib. 2. tit. 1. cap. 8. nu. 2. Merchetum *verò pro filia dare non competit Libero homini.* Extenta Manerii de Wivenho 18 Dec. 40 Ed. 3. & alia 13 Ed. 3. An. Dom. 1230. Ric. Burre *tenet unum mesuagium.*——*Et debet tallagium, sectam Curiæ, & Merchet, hoc modo; quod si maritare voluerit filiam suam cum quodam libero homine extra villam, faciet pacem domini pro maritagio. Et si eam maritaverit alicui Custumario villæ, nihil dabit pro maritagio.* Floruit (audio) & mos iste in *Gernsey*, insulâ Normannicâ.

Merchetum. *Hoc est, quod Sokemanni & nativi debent solvere pro filiabus suis corruptis, sive defloratis* 5. *s.* 4. *d.* Regist. Abb. de Burgo S. *Petri* in bibl. *Cotton.*

Placita coram concilio domini Regis Term. Mich. 37 *H.* 3. Rot. 4. Suff.

Johanna Deakony attachiata fuit ad respondendum hominibus de Berkholt, quare exigit ab eis alia servicia quæ, &c. unde dicit, quod tempore Regis H. avi Regis, solebant habere talem consuetudinem, quod quando maritare volebant filias suas, solebant dare pro filiabus suis maritandis duas horas, *quæ valent* 32. *denarios, &c. Postea veniunt homines & concedunt, quod domina Johanna potest eos talliare semel in anno secundùm facultatem eorum, & quod debent carriare maeremium; & quod debent dare* Merchetum *pro filiabus suis maritandis, scilicet, xxxii d.*

Placita de Banco à die Pasch. in 15 dies 34 *H.* 3. Rot. 20. Berks.

Will. Maynard, qui tenuit terras in Heurst, cognoscit se esse villanum Abbatis de Abbendon, & tenere de eo in villenagio, & per villanas consuetudines, viz. per servitium 18 *d. per annum, & dandi maritagium &* Marchetum *pro filia & sorore sua, ad voluntatem ipsius Abbatis, & faciendo omnes villanas consuetudines.* Vide de *Marchet* infra in *Wardpeny.*

¶ *Marchfalli.*] Casus ab equo. *March* Germ. equus, *fall* casus, dejectio. *Lex Baiwar.* Tit. 3. ca. 3. *Si quis aliquem de equo suo deposuerit, quod* marchfalli *vocant, solid.* 6 *componat.*

¶ *Marchia*, & *Marcha.*] Sax. mearc, Germ. *March*, Limes, meta, terminus, finis, vel confinium Regni, Regio limitanea, *Mat. Par.* in *Henr.* 3. *Eodem anno* (*i.* 1242.) *cum renuisset Comes de* Marchiâ, *qui inter Pictavenses universos semper eminenter claruit potentissimus.* De eodem post plurima, pa. 572. l. 32. Insuper addidit Rex Francorum: *Chartam illam quam ipse, sicut & prædecessores sui ab antiquo tempore* (*à Regibus Francorum antecessoribus meis*) *hactenus tenuit, de decem millibus libris, de fisco meo annuatim pro* marchiâ, *& hac parte Regni mei custodienda* (*quam sæpè malè custodivit*) *maximè nunc præcipiendis, sine aliqua contradictione, mihi resignet, cum quieta clamantia annui census supradicti. Ad hoc Comes Britanniæ subridendo pinsem faciens, cum sanna, instillans auri regiæ ait: Consulo ut retentis castris & censu, vos à modo* Marcham *vestram custodiatis.* Ibidem passim.

Mat. Westm. juxta finem Anni 1264. pa. 328. l. 23. *Marchia* tunc tellus erat, hæc nunc verò Ducatus. Ligur. 360.

¶ *Marchisius, sii.*] *Hincmar.* Epist. 3. cap. 30. *Si inter* marchisios *in qualibet Regni parte, ad aliud tempus dextræ datæ fuissent.*

¶ *Marchio, onis.*] Qui regionis limitem incolit.

Mat. Westm. in An. 1264. pa. 225. *Marchiones* Walliæ, viz. Rogerus de Mortuo mari, Jacobus de Andeleg, Rogerius de Clifford, Rogerius de Leiburn, Hannio Extraneus, & illi de Turbervillâ, cum pluribus aliis, qui de bello prædicto de Lewes nuper fugerunt: viribus congregatis, guerram moventes in *marchia*, Baronibus recalcitrare moliuntur. Et de iisdem agens in vestibulo anni 1265. i. 50 *H.* 3. *Comes* (inquit) *Glovierniæ Gilbertus*——*fœdus cum* Marchionibus *iniit, & exercitum adunavit.*

Hos ipsos supra pag. 328. *Marchisos* vocat. V.

Chron. MS. Cœnobii de *Bello* in *Hen.* 3. de Baronibus in *marchia* Walliæ, in Lewensi prælio *marchiones* autem dilapsi, fuga celeri sibi consuluere. Et inferius——*marchionibus* omnibus interim ad Comitem Gloverniæ adunatis.

Brandeburgensis omnium primus *marchio*, Munst. p. 904. *Caroli* mag. ævo. Sed quær. de hoc, nam recentior videtur.

Et hi *Margravii*, q. Proceres vel Comites limitanei. In *Ed.* legibus cap. 35. *Mergrave* dicitur, q. *mera*, i. *major*, & *grave* dominus.

Aimoin

Aimoin. lib. 5. ca. 2. Carolus *misit & accersivit filium suum* (Hludovicum *puerum*) *benè equitantem, cum omni populo militari, relictis tantum* marchionibus, *qui fines Regni tuentes, omnes si fortè ingruerent, hostium arcerent incursus.* pa. 267. a.

Malm. Novel. lib. 2. pa. 188. *Juraverunt cum ea* (Imperatrice) *& affidaverunt pro ea Robertus frater ejus Comes Glocestriæ. & Brianus filius Comitis*, Marchio *de Wallingford, &c.*

Car. Cal. pag. 404.——— *Quia periculosum est longius à* marchâ (*Barcinonæ*) *eos abducere, dominus Rex commendabit suo* Marchioni, *qualiter eos distringat atque castiget.*

In vitâ *Ludov. Pii* pa. 226. à Pithœo dicuntur *Custodes finium.*

¶ *Marchzan.*] Dens maxillaris. L. *Alamannorum* tit. 63. §. 5. *Si autem dentem absciderit, quem* Marchzan *Alamanni vocant, cum tribus solid. componat.* L. Baiwar. tit. 3. cap. 1. §. 24. *Si quis alicui dentem maxillarem, quem* Marchzan *vocant excusserit, cum* 12 *solid. componat.* Simile tit. 5. §. 13. *Rectè, inquit Lindenbrogius, dentes terminales interpretari possumus, id est, qui caninos à maxillaribus dentibus separant, quosque nunc*, Germani **Scheidelzanen** appellant.

¶ *Marcus, ci,* Item *Marculus,* & *Martellus.*] Est autem *Marcus*, malleus grandior, de quo Obsoletus quidam. Malleus *est marcus, nomen proprium quoque* Marcus. De *marculo* Author vitæ *Ludovici Pii* pa. 177.--- *clavis &* marculis *facile coaptari valerent.* Sed hoc Plinio notum.

¶ *Maremium.*] V. *Meremium.*

¶ *Marescallus, Marascalcus, Mariscaldus* & Ottone de S. Blasio *Marscaldus,* & *Marscalcus.*] Primitivè omnia (nam fontes rimor) *agasonem* significant, h. qui equos curat, colit, pabulo donat, expedit & adornat. **Maere** Teutonicè equus, & (ut Anglis) potius equa, Germ. **March : schalc,** servus, minister. Sic *Marescalcus* equorum minister, vel potius equarum, quòd præstare olim videbatur genus fœmineum, ut apud Græcos in Jovis Olympiaci certaminibus de quo *Virgilius Georg. lib.* 1.

Pro agasone.

Etymon.

Mittit & Eliadum palmas Epiros equarum.

Eodem utique *Homerus* Iliadum β.

Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν Φηρητιάδαο,
Τὰς Εὔμηλος ἔλαυνε, ποδώκεας ὄρνιθας ὥς.

Equæ equidem valdè optimæ erant Pheretiadæ,
Quas Eumelus urgebat pernices ut volucres.

Plinius causam exhibet lib. 8. Cap. 42. *Velociores* (inquit) *quoniam urinam cursu non impedito reddunt.* Ad bellum igitur apud Scythas aptiores. Sed hoc aliis.

Becanus Francicorum lib. 2. *Marescalcum* exponit de perito in curandis & tractandis equis. Hinc & pro medico usurpatur, & divos ipsos quos morborum sanationi præficiunt, *Marescalcos* vocant *divum Antonium* Marescalcum *ignis sacri* : *divum Rochum* Marescalcum *pestis.* Hinc etiam & quòd calceos appingunt equis ferrarii, *Marescalci* utique nuncupantur.

Pro medico.

Pro ferrario.

Ab equo igitur quaqua nomen: humile olim & officium, quod è Capitulis *Caroli Calvi* (ad *Salvacum* Anno 853. Ca. 13. & post reditum à *Confluentibus* Anno 861.) non obscurè deprehendas. *Missi* (inquit) *in illorum missaticis* (id est, Judices in eorum circuitionibus) *curam habeant ne homines nostri* ——— *tempore hyemis, quando* Marascalcos *illorum ad fodrum dirigunt, vicinos majores vel minores deprædentur.* Vide *Fodrum.*

Officium primò servile.

Hinc *Marascalci* inter pastores numerati, distinctique invicem suis gradibus juxta numerum equorum quibus præfuere. Ut è lege pateat Alamannorum, ubi Capitulum 79. inscribitur De eo qui pastores vel artifices occidet, & in textu §. 4. sequitur: *Si* mariscalcus, *qui supra* 12 *caballos est, occidatur*, 40 *sol.* (i. quanto Senescalcus qui 12 vassis præfuit) *componatur.*

Hinc & *marescalcus* pro *stabulario*, seu *stallario* (ut infra videas) & *marescalcia* pro ipso *stabulo*, & equorum præfectura. Codex vet. MS. S. *Albani* fol. 115. b. ex rotulo expensarum domus dom. *Bromundi* Comitis S. &c. per W. Clericum hospitii, &c. sub tit. Mariscalcia. *In fœno de instauro pro* 13. *equis empt'* 10. *den. Item in avenis de eodem pro prœbenda, &c.* 1. *quart' dimi' prec'* 2 *sol. Et sic in vadiis* 4. *garcionum, cum tot pagettis* 12 *den.* Manifestè hìc *marescalcia* pro *stabulo* ; tacitè etiam ostenditur, 4 istos garciones & pagettos totidem, à servitio fuisse *marescalci.*

Marescalcus pro Stabulario, *Marescalcia* pro Stabulo.

Sed ut è tiguro Capitolium & exiguis sæpè initiis res oriuntur augustissimæ: sic è stabuli ministerio ad amplissimos Regni magistratus irrepsit *Marescalci* appellatio. Haud secus quàm *equisonis* apud Romanos veteres, quæ *Varrone* atque *Nonio* testibus primùm de equorum moderatore, postea ad cæteros omnes quibus rei alicujus regimen credebatur, est delata. Ita *marescalci* demum nuncupati sunt, non solùm stabuli regii curatores & præpositi, sed & regiæ domus, regii exercitus, curiarum regiarum, minorumque plurium officiorum administratores, nihil cum equis sive stabulis contrahentes.

Effertur in summa munia.

Humilem rei originem non dedignantur summi Principes (etiam in apice suæ dignitatis) profiteri. In aureâ enim bullâ *Caroli* 4. Cap. penult. sic de Duce Saxoniæ *Archimarescallo* Imperii suum obeunte officium, legitur: ——— *Statuimus, ut quandocunque Imperator vel Rex Romanorum solenniter curias suas celebraverint, in quibus Principes Electores sua deservire*

Officium Archimarescalli Imperii.

vire vel exercere debent officia ſubſcriptus in his ordo ſervetur. Primò enim Imperatore, vel Rege ipſo in ſede regia, ſeu ſolio Imperiali ſedente, Dux Saxoniæ *officium ſuum* (i. Archimareſcalli) *agat hoc modo. Ponetur enim ante ædificium ſeſſionis Imperialis vel Regiæ, acervus avenæ tantæ altitudinis, quod pertingat uſque ad pectus vel ſellam equi ſuper quo ſedebit ipſe Dux*: *& habebit in manu baculum argenteum, & menſuram argenteam, quæ ſimul faciant in pondere duodecim marcas argenti*: *& ſedens ſuper equo, primò menſuram eandem de avena plenam accipiet, & famulo primitùs venienti miniſtrabit eandem*: *quo facto figendo baculum in avena, recedet, &* Vicemarſcalcus *ejus, puta de* Pappenheim, *accedens, vel eo abſente* Marſchalcus curiæ, *ulterius avenam ipſam diſtribuet.*

Mareſcallus & Comes ſtabuli. Videtur *Mareſcallus* ſub hodierno Imperio idem eſſe, quod in ſuperiori & ſub *Carolo* magno *Comes ſtabuli*: Germanoſque vocem illam, velut iſtius interpretem ſuſcepiſſe. In hodierno enim Imperio non reperitur alius *Conſtabularius*, quàm *Mareſcallus* : & in ſuperiori, non alius *Mareſcallus* quàm *Comes ſtabuli*, ſi *Hincmaro* Archiepiſcopo deſcribenti officiales *Caroli magni*, fidem adhibueris. Quippe *Comitis ſtabuli* tunc officium equitatione præſertim Principis & caballorum victui (ut *Hincmari* utar verbis) deſtinatum fuit, prout aliàs *Mareſcalli*, & in ſuperiori Imperio orientali non reperitur aliter. In inferiori verò nec *Mareſcalli* mentio, nec in equile Comitis ſtabuli. Qui enim apud *Curopalatem* ὁ μέγας κοντοσταῦλος magnus Contoſtaulus, & apud *Nicephorum* ὁ μέγας κονοστάβιλος magnus Conoſtabilus appellatur ; copiarum auxiliarium Dux fuit ex Italia, Gallia, aliiſque regionibus occidentis ſub Imperatore merentium, Francorum nomine (ut apud Turcas hodiè) comprehenſarum.

Mareſcallus Protoſtrator Comes equorum. Non defuerunt tamen qui ſub aliis nominibus hæc obierunt munia : *Protoſtrator* vicem *Comitis ſtabuli*, & *Comes equorum* vicem *Mareſcalli* : hic enim Imperatori parat & profert equum, ille aſcendentem ſurrigit, & affeſſo frena moderatur: Longobardis (ut refert *Warnifredus*) *Marpais* dictus,quod vide. *Choniates* verò de Imperio *Balduini* Flandri, ait: Græcos eum appellaſſe *Protoſtratorem*, quem Latini in exercitu *mariſcaldum* : ſed *mariſcaldum* videtur accepiſſe latiori ſenſu (ut Germani aliique ſolent) pro *Coneſtabilo*, voceſque invicem confudiſſe. Sic in Ll. *Edouardi Confeſſ.* auctu Cap. 35. *Angloſaxonum* (inquit) *Heretochii, Latinè dicebantur ductores exercitus, apud Gallos* Capitales Conſtabularii, *vel* Mareſchalli exercitus. Hoc utique munere *Protoſtratorem* donat *Codinus* : διὰ τοῦτο καὶ γὰρ πρωτοστράτωρ καλεῖται διὰ τὸ προηγεῖσθαι παντὸς αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ, i. Propter hoc *Proteſtrator* appellatus eſt, quod totum ipſius (Imperatoris) exercitum antegreditur. Sunt tamen qui malunt à Latino *ſtrator*, ut infra in *Protoſtrator*.

Mareſcallus ſub Comite ſtab. Inter *mareſcallum* verò & *Comitem ſtabuli* ea olim videtur fuiſſe differentia quæ inter dominum & famulum. *Comes in ſtabulo* unicus, *mareſcalli* plures: Ille à Principe datus, hii à Comite aſſumpti.

Imperium igitur ſtabuli penes Comitem, miniſterium inter *mareſcallos* fuit, & hoc quidem aribitrio Comitis, cui in omnibus famulabantur *mareſcalli.* Elato itaque *Comite ſtabuli* ab Officiali domeſtico in militiæ præfecturam (quod apud Gallos primitùs videtur obtigiſſe *Frogerio de Challon* ævo *Philippi* 1. annum circiter 1083.) effertur una *Mareſcallorum* æſtimatio. *Qui promoveatur.* Cum enim in tractandis equis Regiis & equitandi artificio (ex quo *Equirres* appellari cœperint) alios plerumque omnes antecellerent, delecti ſunt ex eis ſæpè potiores aliquot ; unus fortè vel alius, qui in militaribus expeditionibus hoſtem luſtrare, caſtrametationi locum ſeligere, pugnæque ineundæ rationem decernere, mitteretur. Deinde primam aciem (ut in orientali Imperio *Protoſtrator*) educere, equeſtribuſque præfectus turmis (ut *Comes ſtabuli*, exercitui) pugnæ initium accendere , quod Britonem Armoricanum non latuit *Philip.*lib.8.ſic de...

Cujus erat primum geſtare in prælia pilum,
Quippe Mareſcalli claro fulgebat honore.

Clarus revera jam tum *Mareſcalli* honos, ævo ſcilicet *Philippi Auguſti*, qui Regnum iniit anno gratiæ 1179. ante ætatem verò *Ludovici Craſſi*, qui regnare cœpit anno 1107. non reperitur (*Faucheto* ſedulo indagante) *Franciæ mareſcallus.* Et *Tillettus* refert Gallis tantùm fuiſſe duos *mareſcallos*, donec *Franciſcus* 1. qui Rex ſalutatur anno 1115. auxiſſet numerum.

¶ *De Mareſcallo apud Anglo-Saxones.*

Inter rerum Anglo-Saxonicarum Scriptores veteres, non reperio vocem *mareſcallus* : ſed qui navaſſe hoc officium videatur, Latinè aliàs *Strator* & *Stallarius*, aliàs Dux militiæ, Princeps militiæ, & Præpoſitus regalis exercitus : Saxonicè holde, heretoge, heretogen, & heretoche nuncupatus eſt. Videntur & hæ ipſæ voces eundem aliàs deſignare Officialem, aliàs diverſum, holde nimirum , belli Imperatorem & militiæ principem : heretoger, &c. copiarum ductores & Polemarchos, ſummo tantum belli Imperatore inferiores. Prior vox occurrit in *Æthelſtani* Ll. cap. 4. ubi capitis ejus æſtimatio qui holde appellatur, 4000 thrimſis expenditur; tanti ſcil. nec pluris quàm Præpoſiti Regis quem hehgeref, id eſt. **High Sheriff** vocant. Intelligendum igitur cenſeo, non de ſummo regni Imperatore militari ſed Comitatus alicujus, qui perinde aliàs *Heretochius*

chius dictus est: & vox hæc altera in legum *Edouardi Confessoris* Auctario cap. 35. uberrimè exprimitur: quoad ejusmodi officialium nomen, numerum, electionem, dignitatem, & officium. Locum integrum dedimus in *Heretochius*: sed cum hîc denuo requiratur, coram Heretochii qui. intuere. Erant & aliæ potestates & dignitates per provincias & patrias universas, & per singulos Comitatus totius regni prædicti constitutæ, qui *Heretoches* apud Anglos vocabantur, scil. *Barones nobiles, insignes, sapientes, & fideles, & animosi*: Latinè verò dicebantur *ductores exercitus*, apud Gallos *Capitales Constabularii* vel *Mareschalli exercitus*. Illi verò ordinabant acies densissimis in præliis, & alas constituebant prout eis decuit, & prout melius visum fuit ad honorem Coronæ & utilitatem Regni. Isti verò eligebantur per commune consilium, pro communi utilitate Regni, per provincias & patrias universas, & per singulos Comitatus in pleno folcmote (i. in *Curia Comitatus*) sicut Vicecomites Provinciarum & Comitatuum eligi debent: Ita quod in quolibet Comitatu semper fuit unus *Heretoch* per electionem electus ad conducendum exercitum Comitatus sui, juxta præceptum Domini Regis ad honorem & utilitatem Regni prædicti, semper cum opus adfuerit in Regno. Item qui fugiet à domino vel socio suo pro timiditate belli vel mortis in conductione *Heretochii* sui in expeditione navali vel terrestri, perdat omne quod suum est, & suam ipsius vitam, & manus mittat dominus ad terram quam ei antea dederat, &c.

Eorum dignitas. Nomina. Officium. Electio. Numerus. Pœna fugientium ab *Heretoch*. Terra mariq; Officialis.

Non habentur hæc in veteri nostro legum istarum MS. nec in exemplari ab *Hovedeno* dato: sed cum pluribus aliis à recentiori quodam videntur inseri, sub ætate Regis *Henrici* 2. vel inferiùs, ut exinde liqueat quòd in eisdem aliàs occurrit mentio *Thomæ* Archiepiscopi *Cantuariæ*, qui sub *Henrico* 2. passus est. Hinc & in exemplari à *Lambardo* edito (ut à cæteris innotescant) minori excuduntur literâ Italica.

De canone itaq; LL. *Edwardi Confessoris*, istæc habenda esse moneo, nec tempestati illi tribuenda, sicuti nec cætera omnia, quæ Romanâ illic extant literâ, cum inferiùs seculum (puta *Gulielmi* junioris & *Henrici* 1.) sæpè prodant. Quæ hîc igitur de *Constabulario* & *Mareschallo* apud Gallos supra referuntur, de iis censeo intelligenda, qui sub ævo floruere *Henrici* 2. Regis Angliæ. Sed liceat obsecro animadversiones quasdam in citatum locum addere.

Primò *Constabularium* & *Mareschallum* sub illo seculo, pari dictos significatione, apud Germanos atq; Italos. Germani enim (ut præfati sumus) alium in Imperio non agnoscunt *Constabularium* quàm *Mareschallum*: Italiq; *Conistabilem* dicunt de unoquoq; manipuli ductore (ut superius in eâ voce demonstravimus.) Docti etiam confundunt voces sæpissimè: sed apud Gallos & nostrates, semper sunt distincti magistratus.

Secundò. Munus *Heretochii* speciem exhibere utriusq; muneris, scil. *Constabularii* & *Mareschalli*.

Tertiò. Tot fuisse *Heretochios* seu *Marescallos*, quot in Regno erant Comitatus seu Provinciæ; singulosq; Comitatus singulos habuisse *Heretochios* seu *Marescallos*, qui exercitum illius patriæ educebant, &c. Hos verò omnes, summo belli Imperatori à Rege dato, confertis copiis, quasi summo *Heretochio*, summo *Constabulario*, vel summo *Marescallo* subaudientes esse & subjectos.

Quartò. Quod *Heretochii* munus, prout hîc describitur, ad *Marescallum* potiùs inferioris seculi, quam ad *Constabularium* pertinebat: videlicet exercitum ducere (quod nomen loquitur, here enim *exercitum* sonat, togen *ducere*) acies ordinare, & alas disponere.

Quintò. *Heretochios* istos seu *Marescallos*, electos fuisse in pleno folcmote, sicut Vicecomites, hoc est, populi suffragiis in Generali Curiâ Comitatus, quæ in capite Calendarum Octobris certo convenit annuatim: nam & tunc eligebantur etiam Vicecomites, suffragiis populi. *Heretochiorum* autem hæc electio exoleri videtur mox ab ævo *Henrici* 1. & illa Vicecomitum ad Regem est delata Parlamentariâ authoritate an...

Sexto. Militiam aut conductionem *Heretochii* seu *Marescalli* subterfugere, Saxonibus & Longobardis hererlit dicebatur, & ut reatum plectebatur in majestatem. Vide *Hereslit* & LL. *Canuti* cap. 55.

Septimo. Sub hoc seculo ad *Heretochium*, & perinde ad *Constabularium* & *Marescallum* pertinebat, tam navales copias, quàm terrestres educere: & ex eo natum suspicor quod *Carolus magnus* Imp. anno Dom. 807. *Burchardum Comitem stabuli* sui quem corruptè Constabulum appellamus, cum classe misit in *Corsicam* ut eam à Mauris defenderet, &c. Regino lib. 2. in hoc anno. Hinc & Præfecti classis *Richardi* 1. in Terram sanctam ductores & *Constabularii* navigii sui apud *Hoved.* nuncupari videantur. An. 1190. p. 666.

¶ *De authoritate & jurisdictione Marescalli.*

Ut *Marescalli* dignitas simul & semel non enascitur, ita nec imperium ejus & jurisdictio: Mox autem cum è stabulis primo est delatus in militiam, custos datur militaris disciplinæ, curare ordines armaturas & metatas militum, vigilias, contubernia, & castrametationes, Martisq; omnia utensilia. Dehinc ut . . . . . . in Imperio paulatim animadvertere in Armorum fabricatores, Scutarios, Loricarios, gladiorum & hastarum opifices, tributumq; aliàs hinc exigere. Pervenire demùm in palatium Regis, personam ejus nocturno cingere præsidio & hospitii pacem promovere, suaq; demum

gestire Curia,& in arduis Regni disponendis Regis inhærere lateri.

In hac amplitudine videtur Angliam advenisse cum ipso Conquestore, aut eam mox adeptum esse è Conquestoris gratiâ, de *Marescallo* licet nihil apud Gallos reperit memorabile sub isto seculo (quod certè mirum est) *Joh. Faucet* aut *Tilletensis* solertes ambo rei antiquæ indagatores.

Qualis apud Anglos tunc extiterit ex intuitu dignoscatur Constabularii: nam sub illis seculis unà semper instar Castoris atq; Pollucis se exhibuere. *Constabularium* verò tunc in plenitudine floruisse suæ potestatis, Curiaq; insigniri è diplomate constat Regis *Edwardi* 4. *Ricardum* Comitem *Rivers* Constabularium *Angliæ* constituentis, quod vide in *Constabularius*: Sed ut rem expressius manifestem.

Officii dignitas. Officii dignitatem sub ævo Conquestoris, è personarum colligas amplitudine quæ tunc gesserint *Fitz Osberni*, *Grantesmalium*, & *Penbrochiæ* Comitum virorum insignium & bellicosissimorum. Cui adde, quod in fiscali illo Nigro libro de *Marescallo* perhibetur. Huic (inquit) cum aliis magnis commune est, ut nihil magnum eo inconsulto fieri debeat. Sed munus ipsum intueamur, & primùm quibus constabat titulis.

Sub Anglo-Normannis Principibus, concedebatur titulo *Magistratus Marescalciæ Curiæ nostræ*; quod propriè aliud fuit à *Marescallo regni*, si bullam auream *Caroli* 4. intueamur, ubi in avenarum distributione partes primas agit *Marescalcus*, seu *Archimarescalcus Imperii*, Dux ipse Saxoniæ: secundas *Vicemarescallus* ejus dom. de *Pappenheim*; tertias *Marescalcus Curiæ*.

In eam sententiam *Gilbertus* Comes Palatinus, *Penbrochiæ*, sub *Stephano* Rege, *Marescallus* palatii Regis nuncupatus est. Et *Gulielmus* ille qui sub *Johanne* Rege *Gilberti* istius è *Richardi* filio neptem & hæredem duxerat. *Marescallus Regis*, & propter rerum gestarum magnitudinem, *Magnus Marescallus* sæpè à *Parisio* appellatur. Demum verò ut posteri *Constabularii Curiæ Regis* semet in titulum *Constabulorum Angliæ* promoverunt; ita & *Marescallum Curiæ Regis*, *Marescallum Angliæ* jam cœperunt salutare; & cum Comites essent omnino, qui hoc fungebantur munere, eosdem utiq; *Comites Marescallos* aliàs nuncupare. Sic *Parisius* in An. 1241. 25 *Henrici* 3. *Gilbertum* Comitem *Penbrochiæ*, qui luxatis ab equo articulis *Hertfordiæ* in hastiludio occubuit *Comitem Marescallum* vocat; & *Walsinghamus* in *Edouardo* 1. ita sæpius *Rogerium Bigot* illius nominis novissimum *Norfolciæ* Comitem. Lego etiam in feodali libro anno 20 *Edouardi* 3. composito, sub tit. *Norff.* & Hundred de *Freebrigge* in hunc modum. *Prior de Massingham tenet in magnâ Massingham* 4 *partem feodi militis de Comite Marescallo.* Non reperitur tamen in Regum (ut perhibent) concessionibus ante annum 9 *Ricardi* 2. qui *Thomam de Mowbray* Comitem *Notinghamiæ* per Chartam suam dat. 12. Jan. *Comitem Marescallum Angliæ* denunciavit. Rei tamen habetur authoritas è Jure Civili, ubi *Tribunus militum*, cui *Marescallum* assimulant, nomine & honore Comitis dignus declaratur. Cod.tit. de *Comitib.* & *Tribunis.*

Ad officium *Marescalli* multa pertinent cum in pace tum in bello. Cognoscuntur pars eorum ex hiis quæ à *Gilberto Marescallo* Comite *Penbrochiæ* olim gesta sunt in coronatione *Henrici* 2. ut infra videris in *Henrico de Percy Marescallo* sub *Ric.*2. Officii munus.

Ad cognoscendum de litibus in hospitio Regis emergentibus die coronationis.

Ad designandum cuique metatus suos, quos Galli *Herbergages*, nos **lodgings** appellamus.

Ad custodiendum ostia Regii cubiculi.

Ad percipiendum de quovis Barone & Comite, milite facto in die illâ, unum palfridum cum sellâ.

Postulavit (de more) admitti ad hæc munia exequenda in die Coronationis, non quod aliàs ad eum haud pertinerent: sed ut de vero ordinarioq; jure suo antiquo apud novum Principem innotesceret. Cognoscit quippe *Marescallus* ordinariè de litibus, intra virgam hospitii Regis emergentibus. Et per officiales suos metatus disponit, cubiculiq; Regii præsidium. Palfridi etiam cum sellâ ei debiti in conferendâ magnatibus equestri dignitate, nobile extat testimonium apud *Mat. Par.* in An. 1252. Cum Rex *Henricus* 3. *Alexandrum* Regem Scotiæ magno *Eboraci* fastu cinxisset Militem.

Hæc quidem Equorum præstatio quantillum sapere videatur prisci *Marescallorum* circa equos ministerii: ut itemq; illud, quòd equi palantes quos extrahuras vocant vulgò **Strayes** ad *Marescallum* olim sub Regis pertinebant nomine.

Marescalli Galliæ (inquit *Tillettus*) Constabulario subsunt, & habent officium suum distinctum, suscipere nimirum Comites, Barones, Equites auratos, Armigeros & eorum consortes, nequeunt nec debent equitare nec acies disponere *Constabulario* inconsulto, nec edita, aut proclamationes, in exercitu promulgare absq; assensu Regis aut assensu *Constabularii*, ad quem pertinet acies omnes & equitaturas instituere, & de eis omnibus constituere. Habes ista inter alia suo idiomate supra in diatribâ nostrâ *Constabulario*.

Proficiscentem Regis exercitum ejus est conducere: pugnaturum, proferre in hostem: & ut Protostrator apud inferiores Græcos, sic & iste πρῶτος ϛρατηλάτης aciem prægredi, primumq; in hostem pilum (ut superiùs dictum est) conjicere tenebatur. Extat in historiis nostris memorabilis de hoc narratio. Missurus .... exercitum *Edouardus* 1. mandat *Rogero Bigot* Comiti *Norfolciæ* & *Marescallo Angliæ*, ut se paret ad ejusdem conductionem.

Comes

Comes; negat se profecturum. Inde Rex: *Annon tu Marescallus noster es, & ad hoc teneare ex officio?* Sum (inquit Comes) *Marescallus* vester, & ad hoc teneor proficiscent. vobismet ipsis, non alioquin. *Itane* (inquit Rex) *Deum testor aut tu proficisceris, aut tu suspendeberis:* Et Deum utiq; testor, respondet Comes, nec proficiscar ego, nec suspendebor ego: elapsusq; protinus, sibi molitur præsidium, Regi negotium. Res verò Procerum intercessione delinitur: ad redintegrandam tamen ab integro gratiam Regis, Comes prolis expers Regem sibi hæredem scribit.

In Rubro libro de Scaccario Regis fol. 30. sic continetur de Mareschallo.

——Et præter hoc debet Magister *Marescalsie* habere dicas de donis & liberationibus quæ fuerint de Thesauro Regis, & de suâ Camerâ. Et debet habere dicas contra omnes Officiales Regis ut testis per omnia. Quatuor *Marescalli* qui serviunt familiæ Regis tam Clericus militibus quam ministris die quâ faciunt herbergeriam, vel extra Curiam in negotio Regis morantibus 8 d. in die, galonem vini expens. & 12. frusta candelarum: Si extra tres dies de die in diem homini suo & cand. plenar. Quod si aliquis *Marescallorum* missus fuerit in negotio Regis 8 d. tantum. Servientes *Marescallorum* si fuerint missi in negotio Regis unusquisq; in die 3 d. sin autem in domo Regis comedent.

De officio *Marescalciæ* servivit Gilbertus Scrogull, cujus est officium tumultus sedare in domo Regis; liberationes officiorum facere; hostia aulæ Regis custodire: Recipit autem de quolibet Barone facto milite à Rege, & quolibet Comite palefridum cum sellâ.

Le Conte Marescal *doit avoir le palefroy le Roy ou tout le harnois; & le palefroy la Royne, avecq la chamber quant ilz vendront au lieu, ou ilz dovient estre corones a lour descendre.*

Le Conte doit estre plus pres au Roy quant il serra corone, & il doit la Corone en sa main tenir, & mettre la Corone sur la chief du Roy.

Doit le Conte mettre la main a la flour devant, & tenir celle floure en sa main, & soustenir la Courone, pour ce qu'il est Marescal *en pais & en guerr.*

Et doit en temps de pais garder la pais, & faire droiture en toutez choses qui touchent la Courone la ou le Roy est, & a 12 leughes environ.

Et en temps de guerre, & en l'ost doit il avoir l'avant garde.

Et nul autre lay doit mettre la main a la Couronne forsque le Conte le Marescal.

Doit apaisier les noises & visiter tous ceulx qui coucent sont en la salle, & per la verge 12. leughes dehors, d'environ des choses qui appendent a la verge & la Courone.

Il doit avoir le jour de Couronement pour la huisserie le blauncher del' deys & le drap qu pent deriere le Roy.

Le Mareschal *doit garder le jour, & al Couronement & as grandes festes le huis de la sale, & tous les aultres huis sauve les huis de la chambre le Roy, & avera les qui as huissiers appendent.*

Il doit avoir tous les attachemens les ferres & les emprisonemens cel jour de tous ceulx dedens 12 leughes enveron, & avoir les devant le Senescal & devant luy a fair droit.

Si avera il de cascun prisonier 4 d. & tous les amerchiemens qui sont de 40 d. & de mains.

Et si doit communent fair droit de tout au pueple au Couronnement.

Le Marescal *doit avere de Erchevesq; le jour qu'il fait homaige au Roy, ou aultre dix livres ou son palefroy, avec tout le harnoys, ou 1. marc pour le harnoys; & de Cont quant il est fait Chevalier son palefroy avecq le harnois, ou 1. marc pour la selle, & pur le frain, ou pour le palfroy 10 l. Et quant il serra ceynt del Conte, si avera il son palefroy ou 10. livres.*

Et des Evesques, Abbes, Priours & de tous aultres qui tienent en chief du Roy & Baronie, quant ilz sont receus du Roy, & luy faichent feaultes, ou quant les lais serront fais Chevalier, ou qu'ilz faichent homaige, si avera il leur palefroy avecq le harnois en cinque mars pour le palefroy, & demi marc pour le harnois, s'il ne ait en devant al homaige faire au Roy.

Et de tous aultres qui ne tienent point du Roy par baronie, mais que aultrement tiengnent du Roy, quant ilz feront hommag ou feaute au Roy, il avera le palefroy ou le harnois tiel come il veit suyre la Court.

Et si nul fait homag au Roy hors de sa chambre, ou hors sa Capelle, il avera le fee qui est demi marc.

Et si nul fait homage au Roy as camps armes a cheval, le Marescal *avera le cheval & les armes.*

Le Marescal *doit livrer lex hostelx a la journee, & par tout la ou le Roy est; & faire quancque appent a la livre a tout temps en temps de pais & en temps de guerre, & a passi le Roy a la mer les neifs, doit le* Marescal *livrer.*

Le Mareschal *doit estre al jour de la feste, & a tous aultres jours a les accomptz: & les establissementz del hostel serront faitz par le Senescal & par luy: & si doit il seer a destre le Senescal a maignier, le* Marescal *doit avoir le jour de la fest 1. demi sextre de vin le sextre de Londres q'amont 7. barel faire; deux torches &*

& chunc candeilles: Et aultres jours quant il vient a la Court, il avera demi sextre de vin de bouche, & demi sextre de aultre vin, torch & tortis, & chunc candeilles come le Seneschal.

Le Marescal avera toutes les bestes queyntes le jour de la feste, ou aultres jours.

Et il doit avoir a la journee dix livres del Jurie de Londres, & la plus belle coupe de Londres al issue de la sale.

Le Marescal avera le jour de Couronement & de aultres festes, tous les eschines des gives & des chignes.

Cestes choses appendent au jour de Couronement, & a la journee doit il avoir la maison del Eschequier pour soi herneissier.

Le Marescal doit avoir au Noel de la livree le Roy, trois Robes; dont la une robe doit estred le scarlet, & les deux de la suyte des Chevaliers; & si dovient les deux robes estre ou furures de bisshes, la une de dix feeses, & lautre de noef, & la tierche fourure de conynges. Et a Pentecouste doit il avoir trois robes, d'ont la une de scarlet linee de cendal, & les deux de la sieut des Chevaliers.

Le Marescal doit avoir un Chevalier verge portant & jurera a celer le counseil le Roy: & si avera un Sergeant verge portant a liverer les hostels, & a faire aultres choses: & si avera un Clerq; a recevioir de la paie as Sergeans & saudijours 2 d. de la livre, & a faire le commandement du Marescal come as marchees & aillers.

Et si avera le Chevalier un Escuier, & un garchon, & tous y ceulx maigneront en la salle du Roy, & le Chevalier doit gesir en la sale, & sil doit gesir hors de la sale, sy avera il demi sextre de vin chuncq caudeilles & 1 tortis.

Il gardera tous les huis ou le Roy conseille, fors huys de la chambre le Roy.

Tous les chevaulx recrus del hostel le Roy, doit le Marescal avoir q'or ad le Almoignier.

Le Marescal doit avoir un Clerq ou un Sergeant pour faire les attachemens a merces & a prender ce que appent au Marescal.

Et doit faire crier le baan le Roy as villes ou le Roy doit gesir, & a 12 leughes environ.

Le Marescal & son bacheler dovient estre francs au seaul de tout leur pourchas, & francs au passaige de la mer lui & tous les siens.

Le Clerq que est attorne d'aller as marchies de par le Roy, & de par le Conte Marescal, doit avoir un contrerolle encontre le Sergeunt du marchie, & du Rolle le Sergeant & du Clerq dovient estre les estretes livres a le Garderobe le Roy, & par icelles estretes dovient sourdre les fins & les issues de les marches.

Et le Bacheler le Conte & le Sergeant du marchee, & le Clerq le Conte dovient estre as coustages de la ville le primiere nut qu'ils viegnent en la ville pour faire le mestier.

Si Conte, Baron, Visconte, Archevesque, Evesque, Abbe, Priour, Chevalier, ou Bourgois soit arestus en la presence le Roy, il doura cascun jour demi marc au Marescal. Et al Eschequier quique soit arestus, il doura cascun jour demi marc, que en fee ore a le Clerq le Conte Marescal, que est assigne a l'eschequier.

Se le Roy soit en guerre dont doit le Conestable & Marescal tenir les plees, & le Marescal avera les amerchiemens & fourfaitures de tous ceulx qui enfrengneront les commandements le Conestable & Maresscal.

Et de cascune praie avera le Maresscal toute les bestes veires fors pris mouton, chevers, porcs que home appelle pelfre.

Le Conestable & Maresscal dovient avoir 4 d. de cascune livre que le Roy paie las gens d'armes, pour sons & gaiges en temps de guerre, fors pris les gaiges des Seneschaulx & Chambrelens.

Tous le Chevaulx recrus rendus en host, sont Marescal.

Si en temps de pais ou de guerre soit pris laron par le Marescal, les armez sont au Marescal, & le corps & les aultres cateulx tous au Roy.

Et si soloit estre que le Maresscal devoit avoir douze damoisellez a la Court le Roy, qui devioient faire seirement a son Bacheler, qu'elles ne sauveroient aultres putains a la Court qu'elles mesmes, ne Ribaudes sans avowerie de assre; ne laron ne mesel quelles ne les monsteront au Maresscal; & il doit pourveoir la Court de tout.

Et se aucun home ou feme, a pie ou a cheval, suye la Court pour briefs avoir, & respondu lui soit par le Conseil du Roy, ou par le Chancelier quil ne doit tiel pourcach avoir, le Marescal luy defendra la Court & se il suye oultra la defense le Maresscal avera le Cheval avec harnois.

Le Maresscal doit avoir tous les chevaulx as garceones de mestier, que ne prendent gaigez a leur chevaulx du Roy tous les chevaulx as messagiers du Roy, & tous aultres chevaulx qui suyent le Roy a cassement.

Le Mariscal doit avoir avec le haulte Justice le Roy, par tout la il soit son tourne ou ses allees un clercq ou un Sergeant a recevoir les prisonniers & les fees qui appendant au Marescal.

Le Mariscal doit avoir 1. clercq al Eschequier qui gettera les sommes & doit avoir la garde de tous ceulx qui sont arestus al Eschequier & avera de cascun le jour demi marc tantque ilz soient delivres.

Item le Conestable, & Marescal tendront tous les plais devant eux, & le Conestable doura les judgmens & avera pour cascune bille qui est donne en la Court 4 d. & le Marescal 2 d. & les plais ne pourront estre tenus sans le Conestable & Marescal ou leur lieutenants Chevaliers; & le Conestable avera les commandemens & le Marescal ferra execution des attachemens & tous aultres arriests.

Le

Le Marescal *somondra les enquests & les fera venir & le Roy trouvera le crieur, & celi avera de cascune qui est delivres a la barre qui quil soit* 1. *d. Et le Seneschal ne se mestra de la mainle le Roy dedens la porte, & ceulx qui mesfont dehors & pourront estre pris responderont en le mannier en le* Marescalcie.

Ensement le Marescal *avera en bank du Roy un* Marescal,*qui avera la garde des prisoners & prendera fecs come avant est dit de ceulx qui sont commandes a sa garde en la* Marescalsie *de l'ostel. Et ne doit nul estre mainpris en le Bank du Roy par la place,ne par nul des Justices de dit place,qui sont endites ou appelles pour mort d'home,ou de diverses Roberies, & ce voelt le statut. Et le dit Conte doit de droit de son office,par la ou il vendra en Engleterre aussi bien dedens franchises come dehors, & ausi bien dehors la presence du Roy come dedens sa presence, attacher tous les felons & trespasseurs s'il viegne freschement sur le fait, & livrer le corps au visconte du lieu, ou la cause, ou Baillif des franchisi dedens franchefes soient les corps ; ou mener eux tancque au* Mareschalsie.

Item le Conte Mareschal *avera un* Marescal *en l'Eschequier, qui gettera les sommes del Eschequier & avera la garde des foellez & tailles que sont allouez en mesmes la place, & prendra de cascun qui est comande au garde pour la debtte le Roy cascun jour q'uil demourreit en garde demi mart pour son fee ; & ne doit nul estre commande au Fleet fors tant suellement au* Marescal *come pert par le recorde del noir livre del Eschequier, qui voelt que se nul Visconte ou Bailliff soit trouves en arreirag deverse le Roy que maintenant soit commande au* Marescalsie *& a Conte avant en la garde le dit* Marescal *& ce par le statut.*

Item le dit Conte Mareschal *claime de aver cognissance de tous maneres de plais devant le Seneschal le Roy, & lui si avant come ils solloint avoir en temps des progenitours nostre dit Sr. le Roy. Cest assavoir Assises de nouvielle Dessaisine, Freshe-forc en aunchien demene, tous manneres de fellonies, trespasses, dettes, contractz, & couvenantz de cascun temps.*

¶ *Margarita.*] Μαργαρίτης Latino-græc. Ita appellabantur micæ, quæ à consecratione,ex sacramento patinæ sive calici adhæsissent. Scilicet quia tam pretiosæ essent. *Meurs.* V.

¶ *Margella.*] Corallium, ex Gallico *Morgelline.* Meurs.

¶ *Margila.*] *Car. Cal.* 326.

¶ *Margrave*, q. *Marcgrave.*] V. infra *Mergreve.*

¶ *Marhais.*] V. *Marpais.*

¶ *Mariale.*] Liber continens horas Beatæ Mariæ.

¶ *Marescalcia.*] M. P. in An. 1234. *Post hæc in die Pentecostes apud Vigorniam eundem Gilebertum cingulo cinxit militari, tradens ei virgam* Marescalciæ *curiæ suæ sicut moris est, & sicut eam antecessores melius & liberius habuerunt.*

¶ *Marletum.*] Gall. *Marliere.* Aliàs *Mergarium.* Puteus è quo marga effoditur, aut argilla,ut per campos spersâ magis ii reddantur frugiferi, quod *Virgilius* monet *Georg.* 1. de campi area loquutus — *Creta solidanda tenaci.* Chart. vet. *Manserus Biset Dapifer Regis Angliæ* (Hen. 1.) *omnibus hominibus suis Francis & Anglis salutem. Sciatis me dedisse &c. in perpetuam elemosinam* 22 *acras & dimid'.* Marleti *Ecclesiæ S. Michaelis de Brunmor,pro domino meo Henrico Rege, & pro me & uxore mea, &c.*

¶ *Maritagium.*] Dicitur id quod viro datur cum uxore,dotem enim appellamus Angli, non quod vir accipit, sed quod fœmina. *Glanvil.*lib. 7.cap. 1. In aliâ acceptione accipitur dos secundum leges Romanas(secundùm quas propriè appellatur dos) id quod cum muliere datur viro, quod vulgariter dicitur *maritagium.*

Maritagium etiam dicitur quod pupillus seu warda domino feodali pendet pro licentiâ contrahendarum nuptiarum,& alubi fœminæ omnes hoc præstabant. *Domesd.* tit. Scropesberie. *Mulier accipiens quocunque modo maritum, si vidua dabat Regi* 20 s. *si puella* 10 s. *quolibet modo acciperet virum.* q. an non de adulteris dicatur.

H. 1. dedit Matildem viduam Brienio fil. Comitis, è Record. *Camd.* 245. V.Chop. Dom.Fr.376. in nota infima.

¶ *Maritima Angliæ.*] Fortè dicta est emolumentum Regi proveniens ex mari: quod olim Vicecomites colligebant,fisco inde responsuri: Sed Admirallo demum est concessa. Pat. An. 8. *Hen.* 3. mem.4. Ang. 29. *Richardus de Lucy* dicitur habere maritimam Angliæ.

¶ *Marpais.*] Pa. Diac. Hist. Long. lib. 2. cap. 7. juxta vet. editionem, in illa Lindenb. ca. 9. *Marpahis*, & in MS. quem citat *Marhais.*

¶ *Marra.*] A quo Græco-barb. Μάῤῥον apud *Meurs.* Hesychius Μάῤῥον, ἐργαλεῖον σιδηρῶν.

¶ *Marritio.*] Prævaricatio, tergiversatio. Res Alma. To. 3. pa. 72. Car. Cal. 137.

¶ *Marrio, is, ire.*] Prævaricare. Marscalcus R. Ger. 8. 493.

¶ *Martellus*, & *Marteus.*] Malleus, Malleolus. Diminut. à *Marcus.* Hinc illustri illi rerum gestarum magnitudine, *Carolo Martello*, cognomen, quod uti *malleus* Gallis marteau hostes contudit & contrivit. *Malmesb.* de Regib. lib. 3. cap. de *Will.* 1. *Comes Andegavorum* Gaufridus *cognomento* Martellus, *quod sibi ipse usurpaverat, quia videbatur sibi fœlicitate quadam omnes obsistentes contundere.* pa. 96.

¶ *Man-*

¶ *Marteobarbulum.*] Et apud *Vegetium* (ſed hoc minus caſtè) *Martiobarbulum.* Jaculum eſt ſagittæ inſtar pennis inſtructum, cuſpide ferreo, anterius præacuto, retro autem latiori plumbumq; habente infuſum, ut ſic gravius ruat in hoſtem, & vehementius ſauciat. A plumbo hoc plumbata aliis dicitur; *marteobarbulum* autem à marteo, id eſt malleo, quia inſtar mallei contundit, & barbulo quod idem eſſe conjicio quod apud Anonymum lego barbellum, interpretaturq; ibidem caput ſagittæ (fortè à barbatâ ſimilitudine) & ſic *marteobarbulum* ſit quaſi jaculum cuſpidem habens barbatum & plumbatum. Ludicrum enim videtur *Turnebi* illud Etymologicon Adverſar. lib. 24. cap. 12. ubi dictos ait *martiobarbulos* quaſi *Martis Barbi* vel *Barbuli* (i. piſces) eſſent & cibi; vel quod alii volunt *Martii barbuli.* Vegetius lib. 1. cap. 17. *Plumbatarum quoque exercitatio* (*quas* Martiobarbulos *vocant*) *tradenda eſt junioribus. Nam in Illyrico dudum duæ legiones fuerunt, quæ ſena millia militum habuerunt: quæque his telis ſcienter utebantur, & fortiter,* Martiobarbuli *vocabantur. Per hos longo tempore ſtrenuiſſimè conſtat omnia bella confecta uſque eo, ut* Diocleſianus *&* Maximinianus *cum ad imperium perveniſſent, pro merito virtutis* Martiobarbulos, *Jovianos atque Herculanos cenſerent appellandos.*

In hunc *Stewechius* locum ſcil. *quos* Martiobarbulos *vocant*, Apponenda ait exiſtimavi verba Leonis, ut ea conſiderent docti — *Ad conjicienda* (inquit Leo) *eminus jacula, &* Matzarbulum, *quod nunc dicitur Saliba & tzicurim,* cap. 7. *de re militari* num. 4. Rectè certè auſpicatus eſt vir ipſe doctus *Stewechius*; nam *Leonis* hæc de *Marteobarbulo* noſtro dici videntur ex *Leonis* (Græce citati apud *Meurſ.*) in Tacticis *μαρτζομάβουλον ἐλέγετο ἡ νῦν σάλιβα*, i. *Martzomabulum* nunc appellatur *ſaliba.* Modeſtus de vocab. Rei milit. — *Alacriter ſe agunt verrutis &* martiobarbulis *quas plumbatas nominat.* Item, Godefridus Monachus in Annal. ſimpliciter *barbulos* appellat. Cum *barbolis* & unceis ferreis impugnaverunt eam diutius, &c. Vide *Plumbata.*

¶ *Marteus*, *tei.*] Gall. *Marteau.* Idem quod *Marcus* & *Martellus*, quæ vide.

¶ *Martyrium.*] Pro Eccleſiâ. *Walaf. Strab.* de reb. Eccleſiaſt. cap. 6. pag. 394. col. 2. d.

Bibliothecarius in *S. Leone* 46. Epiſt. Rom. *Factum eſt Concilium ſanctum Epiſcoporum in Chalcedoniâ in* martyrio *S. Euſemiæ.*

¶ *Maſnellus*, ſive *Maſnillus.*] —— Concedo itaq; eis Eccleſiam in honore S. Petri fundatam, &c. ſcil. Decimas totius parochiæ, &c. & homines & *maſnellos*, & terram, &c. Preuves de l'Hiſt des Conteſt de Poictou pa. 353.

¶ *Maſſa*, *Maſſarius*, *Maſſagium.*] *Maſſa* idem quod *manſus.* Fundi portio cum idoneo domicilio ad ſuſcipiendam familiam unam ſive majorem, ſive minorem. Major igitur eſt, & minor. Major qualem exigit familia nobilis, noſtratibus *Manerium*: Minor quæ ſufficit ad familiam liberi hominis ruſtici: quibuſdam *Meſe*, & *Meſſuagium* dicta, ſatis ſi probè, de quo vide *Meſſuagium.* Oriuntur voces omnes ab eodem fonte. Gallis veteribus *mas* (unde Italorum *maſſa*) recentioribus *mex*, Germanis **Metz**, Anglis *meſe*, Burgundionibus *meix*, Normannis *mois.* Hinc & Germanis **Metzmer** pro æditUO: Italico-Latino *maſſarius* pro villæ præpoſito.

Sunt qui *maſſæ* certam conſtituunt dimenſionem utpotè Gallis *mas de terre* viginti continere jugera. Intelligo de *maſſa* minori, nam indefinita major apud veteres. In libello enim munificentiæ *Conſtantini magni* Eccleſiis exhibitæ (quod etiam habes in vita *Sylveſtri* 1.) plurimæ referuntur *Maſſæ*, aliis aliæ duplo, triplo, quadruplo cariores, viz.

Maſſa Lamnas ex territorio Carſiolano præſtans ſolidos ———————— 202.

Maſſa Gaba ex territorio Gabenſi præſtans ſolidos ———————— 202.

Maſſa Staſiliana ex territorio Sorano præſtans ſolidos ———————— 300.

Maſſa Camaras ex territorio Curtalupi præſtans ſolid ———————— 405.

Maſſa Cephaleia in Græciâ præſtans ſolidos ———————— 500.

Maſſa Mammas ex territorio Numidiæ præſtans ſolidos ———————— 650.

Maſſa Sulphurata ex territorio Numidiæ præſtans ſolidos ———————— 720.

Maſſa Baldariolaria ex territorio Numidiæ præſtans ſolidos ———————— 810.

E quibus & vocis animadvertas antiquitatem, & *maſſarum* amplitudinem, ſi rei pecuniariæ illius ſeculi cum hodiernæ conferas rationem. Sed egregium intuere quantitatis exemplum apud S. *Gregorium* in Epiſt. ad *Felicem* ſubdiaconum lib. 12. ca. 9. *Utile judicavimus eandem* maſſam, *quæ Aquas ſalinas nuncupatur, cum omnibus fundis ſuis, id eſt cella vinaria, Antoniano, villa pertuſa in foro Priminiano, Caſſianoſilonis, Cornelii, Theſſelata, atque Corneliano, cum omni jure, inſtructu, inſtramentoque ſuo; & omnibus generaliter ad eam pertinentibus* (*cum ejus Chriſti gratiâ*) *luminaribus deputare.* Vides hic *maſſam* unam, villas aliquot plures, ſeu colonicas, quas Angli atq; Galli *Fermes* appellamus, continere; ut ſic apte reſpondeat Gregoriana hæc *maſſa* nobilioribus noſtris Maneriis.

Anaſtaſius item in vitâ *Sylveſtri* 1. de *maſſa* & fundo loquitur, ut de diverſis ſpeciebus. *Obtulit* (inquit) *Gallicanus hæc.* Maſſam *mallianam in territorio Sabinenſi, præſtantem ſolidos* 115, *& tremiſſem; fundum Picturas in territorio*

ritorio Veliterno præstantem solidos 43. *fundum Surorum, via Clodia in territorio Vientano, præstantem solidos* 56. Massam *Gargilianam in territorio Suesano præstantem solidos* 656. Quod fundum dicit minori vænit quam *massa*, & domicilio fortè non est honestatum, ut solent *massæ*.

Sed & idem *Anastasius* in vitâ *Zachariæ*, *Massas* (inquit) *quæ vocantur Antons & Formias——in domus cultas statuit ac si priùs non fruerentur domibus.* Sed & hoc contingit aliàs in splendidis Maneriis. Vide *Domoculta.*

Massarius, qui *massam* colit, vel colentibus præponitur. *Longob.* lib. 1. tit. 11. l. 3. *Si quis servum alienum rusticanum qui sub* massorio *est, occiderit: componat solidos* 16. Ponitur etiam adjectivè pro pertinente ad *massam*, ut eodem tit. l. 8. & lib. 2. tit. 32. *Servus massarius* dicitur qui *massæ* operam rusticanam navat, eâq; differt à ministrali, quod vide. Sic in *Constitut. Siculis* lib. 1. tit. 84. sub *Frederico* Imp. *Animalia (inquit) curiæ nostræ, & omnes bestias* massarias *per Curiam——faciat procurari, &c.* Curiam vocat quod nos Manerium.

Masagium. Sæpè reperi in lib. antiqq. Chartarum Cœnobii Waldensis.

¶ *Mastivus.*] Assisa & Consuetudines forestæ, Artic. 9.— *Si quis* Mastivus *inventus fuerit super aliquam feram, & * mutulatus fuerit, ipse cujus canis erat, quietus erit de illo facto: si non fuerit mutulatus, ipse cujus fuerit* mastivus, *erit culpabilis tanquam de * manu pasto.*

* Expeditated.

* as if he had done the deed with his own hand.

¶ *Masura*, & *Masura terræ.*] (à *massa* ut *mansura* à *manso*) Hoc in *Domesd.* legitur pro domicilio cum fundo; vel pro fundo ad domicilium competenti: illud pro domicilio Urbano, ut Titt. *Viltescire*, Malemberie——*Ibi* 15 masuras, *&c. & unaquaq; harum* masurarum *reddit* 10. *den.* Sic alibi lego *masura* in burgis, & intelligo de hoc quod *messuagium* dicimus, & hîc supra *masagium.*

¶ *Maternicus.*] Adject. *Maternus.* Chart. Alaman. lib. nu. 50....

¶ *Matiberni.*] In declaratione cujusdam Constitutionis Alani Ducis Britanniæ Armoricanæ An. Dom. 1087. in Histoire de Bretaingue Livre 1. Cap. 22. sic lego. *Budicius quondam Rex Britanniæ concesserat & dederat uni prædecessorum (Vicecomitis Leonensis, plures nobilitates super navibus, &c.) in matrimonio pro ipsius Vicecomitis probitate, fidelitate, & Valentia, de consensu tamen Prælatorum, Comitum* Matibernorum, *& Procerum Britanniæ, &c.* Ad hæc in fine Capituli, Author istius historiæ, *Bertrandus de Argentri*: *Au dessoubs* (inquit) *d'iceux* (scil. Bannerets) *y avoit des Escuyers, & Bacheliers: car usques à icy, je ne puis deviner qui sont ceux qu'ils appellorent en nos anciennes lettres* Ma.tiberni, *tant y à qu'ils preferoient les Chivaliers & Escuyers. Voyla ce que nous avons repris de l'antiquite de Bretainge.*

Escuyers & Bachelers inferieurs en degre aux Bannerets.

¶ *Matricula.*] Registrum quo scribebant olim eorum nomina qui in Ecclesiis Cathedralibus ad baptismum sunt perducti. Restitutus apud nos est ritus ille antiquus An. Dom. 1538. id est, Dom. nost. H. 8. 30. solertiâ *Thomæ* domini *Cromwelli* privati Regii Sigilli tunc custodis, qui edicto Regio caveri effecit, ut in singulis Ecclesiis ejusmodi haberetur *matricula* (Registrum hodiè vocant) cui Baptismi, Conjugia, & Sepulturæ seriatim accidentia notarentur.

Et est *matricula* catalogus seu album, quo societatis alicujus participes, vel plurium quorumcunque nomina sunt conscripta.

Pro Hospitali vel Xenodochio. *Hincmarus* Archiep. in Epist. 7. cap. 35. ---- *Ne presbyteri pro locis matriculæ xenia accipiant: ne suos parentes sanos & robustos in eadem* matriculâ *collocent.* Testament. *B. Remig.* Episc. Remens. apud *Flodoard.* lib. 1. cap. 18. —*Sicuti dispofuero in ptochiis, Martyriis, Xenodochiis, omnibusque* matriculis *sub tuâ ditione degentibus.* Videtur *matriculis* hîc dici velut genus de speciebus præcedentibus & aliis ejusmodi. Ibidem infra. *Matriculæ* S. *Mariæ*, quæ dicitur *Xenodochium*, ubi 12 pauperes stipem expectant, solidus dabitur. Et lib. 2. cap. 4. *Matricula S. Martialis.*

¶ *Matricularius.*] Qui in *matriculam*, vel Xenodochium ascriptus est. Xenodochii alumnus. *Hincmar.* Epist. 7. cap. 35. *De* matricularïis *per singulas Ecclesias juxta facultatem & possibilitatem loci, curam adhibeant (ministri Episcoporum) ne presbyteri pro locis matriculæ xenia accipiant, ne suos parentes sanos, & robustos in eadem matriculâ collocent, nec opera ab ipsis* Matricularïis *exigant, non de* Matricularïis *bubulos aut porcarios faciant, sed pauperes & debiles & de eadem villâ de quâ decimam accipiunt*, matricularios *faciant.*

Matricularius pro æditüo Ecclesiæ. Narrat Chron. *Camerac.* lib. 1. Cap. 33. *Sacrilegum quendam Norrnannum, campanam è templo ad montem S. Eligii deprædatam diu celasse, vexatumque morbo, missâ legatione ad* matricularios *duplo restituisse.* Hic in notis *Colvenerius*, Matricularii (inquit) *æditui Ecclesiæ quos Gallicè dicimus* Marglisceurs: & provocat ad *Sebastianum Roulliard* in suâ partheniâ Carnotensi parte 2. officiarios dictæ Ecclesiæ describentem, & eodem ferè modo interpretantem, his verbis, *Sequuntur duodecim ministri, dicti* Marguilliers, *latinè* matricularii, *à* matricula *seu registro in quo olim scribebant nomina eorum, qui ad baptismum deferebantur in Ecclesiis cathedralibus, &c.*

Marglisceurs.

Marguilliers.

¶ *Matricularia vidua.*] Concilii Laodicensis antiqua versio, cap. 11. *Mulieres quæ apud Græcos presbyteræ appellantur, apud nos autem viduæ seniores, univiræ, &* matriculariæ, *nominantur, in Ecclesiâ tanquam ordinatas*

constitui

constitui non debere. Alia editio legit *matricu-riæ* appellantur.

¶ *Matroneum.*] Anastasius in Symmacho——*Et Cameram fecit &* matroneum. Indè Græco-bar. *ματρωνῖκον* apud *Meursium*, qui ex Cedreno addit.———

¶ *Mattiarius.*] Am. Marcel. Lib. 21. Sec.13. *Lancceariis* & *Mattiariis.*

¶ *Maturitas.*] Pro crepusculo matutino vel aurorâ. *Ekkehard.* Jun.Ca. S. Gal.ca. 1.p.179.

¶ *Matutinellum, li.*] Jentaculum. Regist. Prior. *Lewes*, f. 18. *Ad* matutinellum *pane hordei & caseo.* Et f. 23. *Dabit* matutinellum *de consuetudine,his qui venerint propter salem in æstate.*

¶ *Matzuca.*] *ματζοῦκα*, Massa, clava. V. *Codin.* pa. 44. & 281. & 283.

¶ *Meale,* & *Maile.*] Vide supra *Burrow meale,* & *Black mayle.*

¶ *Mease,* & *Mese.*] Idem quod Messuagium. A Germ. 𝔐𝔢𝔰𝔷. Vide supra *Massa* & infra *Messuagium.*

¶ *Medella,* aliàs *Medela.*] L. Alaman. tit. 69. qui inscribitur *De eo qui* medellam *aut carrucam alterius involaverit.* §. 1. *Si quis* medellam *rumpit, aut involat, sol.3.solvat.* §. 2. *Si carrucum involat aut rumpit rotas in priore parte,&c.*

¶ *Medietas feodalis.*] Dicitur tenura illa quæ media est inter dominum capitalem & vassallum.

¶ *Medius.*] Pro homine mediocris conditionis. L. *Alaman.* tit. 67.

¶ *Medletum*, *ti*, aliàs *Melletum.*] Culpa dicitur quam quis inopinatè commiserit non rixando solum & pugnando, sed immiscendo se pacificè rei cuivis vel negotio. Opponitur autem præcogitatæ malitiæ,ut sit quasi admistio subitanea, à Gall. *mesler*, l liquescente. Asserit tamen *Skenæus melle* apud Gallos veteres contentionem & jurgia significare, quod ego certè non reperi,nec ad amussim ita convenit cum vocabulo nostro *medletum*, uti cum illo suo *melletum*. Sed & hodie Angli dicimus **to medle**, pro se immiscere rei alicui, patetq; ex sequentibus, *medletum* aliud esse contra pacem,aliud sine pacis perturbatione. Hinc placitum de *medletias.* Et *Glanvil.* lib. 1. cap. 2. *Ad Vicecomitem etiam pertinet per defectum dominorum cognoscere de* medletis, *de verberibus, de plagis, nisi accusator adjiciat de pace domini Regis infractâ.* Hoc *Bracton* iisdem penè verbis (sed annexis aliis) lib. 3. tract.2. cap. 35. *Ad Vicecomites verò pertinent hujusmodi placita in comitatu. Cognoscere quidem potest de* medletis, *plagis, verberibus*, *& consimilibus pro defectu dominorum*, *nisi quærens adjiciat de pace domini Regis infractâ*, *vel feloniam apponat, extunc enim se Vicecomes non debet intromittere, cum hoc tangat personam domini Regis & Coronam suam. Et ideo Coronatores querelam illam sive appellum irrotulare debent, &c.* E quibus animadvertas, *medleta* alia ad jurisdictionem dominorum maneriorum pertinere & torpentibus ipsis ad Vicecomitem Comitatus; alia verò ad jurisdictionem Regiam,scil. hæc pro infracta pace; illa verò quæ haud ita fiunt. Eadem juris sententiâ apud Scotos habetur antiqué. *Reg. Majest.* lib. 1.cap.2. §. 7. & 8. *Ad Vicecomites etiam pertinet propter defectum dominorum cognoscere de* melletis, *de verberibus, & de plagis.* 8. *Et etiam ubi accusator adjicit de pace domini Regis infractâ.* Moneo autem pacem infractam vel infrictam aliàs pacem violatam significare, aliàs sanam, quod ad authoris animum accipiendum est.

Hinc apud Scotos priscos *chaud mella* pro delicto quod calore animi & repentino motui sit commissum,*chaud* enim Gal. fervens, callidum. Vide supra *Chaudmellæ.* Vide *Fletwit*, Cow.

¶ *Medo.*] Hydromeli. Cervisia mellea. Germanis & Anglis **mede**,quod & Græci degustarunt qui hoc barbarè *μέδον* vocant. Concil. *Triburiens.* An. 895. can. 56. —*Et abstineat se à carne & caseo,à vino &* medone, *ac mellita cervisiâ, nisi diebus dominicis, &c.* Iterum mox, *vel carne, vel vino, vel* medone, *&c.* V. Meu. *à Græ. τὸ μέθυ, i. vinum,* unde Bacchus Μεθυμναῖος & *μεθύομαι ebrior.*

Et *Medum* vel *Medus*, idem. Gunter' Poeta Ligurinus Austriad. 9.

————*Zythumq; proponunt*,
Grandique exportant melliti pocula medi.

¶ *Megadomesticus.*] Will. Tyrius Histor. belli sacri lib. 4. cap. 5. ut hunc citat *Bignonius* & nos vidimus, pag. 514. l. 2. *Alexius* megadomestici *dignitate (quem nos majorem Senescallum appellare consuevimus) fungeretur officio, ab Imperatore secundus.* Vide supra *Major domus.*

¶ *Melarium.*] Pomarium, locus quo poma reponuntur, Μῆλον pomum. Vide infra *Pirarium.*

¶ *Meldfeoh.*] A Sax. melð, i.indicium vel delatura; feoh, *pecunia*, præmium. Scilicet pecunia vel præmium indicationis vel delaturæ,quod olim delatoribus (quos hodie Informatores & Relatores dicimus) assignabant. Melða igitur Sax. delatorem significat & *proditorem*, Melðan *proditores.* LL. *Inæ* MSS.ca. 20. al.17. *Qui investigabat eam (carnem furtivam) habeat* le Meldefeoh. Et infra cap.45. al.43.ubi Sax.legitur feo eax biþ melða; *securis* (inquit est) *acclamatrix*,i. proditor furis suo sonitu. Vide locum: In Ll. Rom.& Gentium borealium *delatura* nuncupatur: Et Vadianus exponit *pretium* quod delatori est constitutum. Hinc in Ll. Sal. tit. 1. §. 1.....

¶ *Melle,* & *Melleta.*] Vide supra *Medletum.*

¶ *Memoria.*]

¶ *Memoria.*] Pro Sepulchro. Hieron. in Gen. cap ..... de *Ephron.* — *memorias* vendere mortuorum. Sciant igitur qui Sepulchra venditant, &c.

¶ *Menetum, ti.*] Cornu ligneum, Scotis dictum, a stock horn. *Stock* enim *ligneum* sonat, horn *cornu.* Leg.forest. Scot. cap. 2. *Cornuare minutim* perperam scriptum esse docet *Skenæus* pro *cornuare menetum.* Describitq; hoc ex lignea fieri materia suis circulis ceu fasciis constricta,& in usu adhuc esse apud remotiores Scotos: vidisse etiam se utiq; apud Helvetios An. 1568. Ipse certe opinor fuisse hoc, fistulæ genus aliquod quo tibicines olim usi sunt, atq; inde nomen reportasse. Gallis enim hodie ipsi *menestrels*,Anglis Minstrels: quasi *menetstrels* appellantur. Acceditq; vox nostra ad restituendam eam,quam rejicit *Skenæus.*

¶ *Mensa rotunda.*] Vide *tabula rotunda.* M.P. 819. festum ejus celebratum ab Ed. 1. an. reg. 9. Hol. pa. 280. b. l. 57.

¶ *Mensale.*] Græco-bar. Μενσάλιον, quod Gloss. Basilicor. exponit *καλυμμα τραπέζης*, i. *Mappa.*

¶ *Mentiosus, nis.*] Mendacium. Gloss. Atq; inde

¶ *Mentiosus.*] Mendax. L. *Alaman.* tit. 41.

¶ *Mentonalis, le.*] Quod ad mentum usq; hominis staturæ mediocris pertingit. Sic *Ripuar.* L. tit. 72. Sepes *mentonalis* exponitur.

¶ *Mercadum, di,* & *Mercatum, ti.*] Item *Mercatus* Anglis aliisq;. Forum rerum vænalium: Locus publicæ mercationis. Form. vett. 45. *In quoscunque portus civitatis, seu* mercada. *Form. Solen. Lind* 161. — *in loco qui dicitur illo seu in* marcado. L. *Longobard.* 2. tit. 28. l. 2. — *qui caballum in* mercato *comparare voluerit, &c.*

Agobardus in Epist. de duello, p. 108. *Si Res valdè absurda, ut si aliquis eorum in cœtu populi, aut etiam in* marcato *publico commiserit aliquam pravitatem, non coarguatur testibus sed sinatur perjurare, &c.*

Ll. Seu Emendatt. *Will.* pri. *Item nullum* mercatum *vel forum sit vel fieri permittatur, nisi in civitatibus regni nostri, & in burgis clausis, & muro vallatis, & castellis, & locis tutissimis, &c.*

¶ *Mercatus, tus.*] Terminus. Antiq. Fuld. 623.

¶ *Merchenlaga.*] Sax. Myꞃcnalaga, i. *Merciorum lex.* Hi Saxonum gentes erant mediterullium Angliæ possidentes, suisq; viventes legibus à reliquorum Insulæ discrepantibus, sed omnium judicio probatissimis.

¶ *Mere.*] Stagnum. Sax. Meꞃe. Hinc aquas diffusas & latissimè patentes meres appellamus, quod instar exigui maris se præbent.

¶ *Meremium, ii,* & *Meremia, æ.*] A prisco Gall. *meresme*, i. lignum conditorium. Anglicè Timber. Ingulph. Hist. Croyl. pa. 888. l. 30. — *utens licentiâ Regiæ Chartæ, arbores &* meremiam *de dictis sylvis ad monasterium Croylandiæ* — *carriari fecit.* Scotis *marcmium* & *muremium* etiam dicitur.

¶ *Merentes.*] Pro militibus. *Wisegoth.* lib. 9. tit. 2. l. 4. *Si aliquis* — *de hoste, ad domum suam refugerit, aut de domo suâ in hostem proficisci noluerit*; *in conventu* merentium, *publicè, catena flagella accipiat & reddat solidos decem.*

¶ *Mergreve.*] Qui differre videtur à *Margrave*, i. Comite limitaneo. Ll. Ed. *Conf.* cap. 35. — *Teutonici etiam & Frisones & Flandrenses Consules suos* Mergreve, *quasi majores dominos, vel bonos pacificos vocare solent.* Sax. mæꞃ major, ꞅeꞃeve præfectus. Unde hujusmodi Præfecti simpliciter Majores dicuntur. V. R. A. 190.

¶ *Meris.*] Pars, divisio, à Græco Μερίς. Hinc agrorum limites meres dicimus.

¶ *Meritum.*] Pro jure vel (quod vocant) Appendicia. *Form. Solen.* 45. — *Villa cum omni* merito *& termino suo.* Et 60 — *cum omni jure &* merito. *Lind.*

¶ *Mers* & *Mersi.*] *Mers*, locus palustris: à quo incolæ *Mersi* dicuntur, hoc est Palustres. *Krantius* lib. Sax. 11. cap. 6: — *Nomen illis natum ex loco licet conjectare: ut quomodo, cæteri ejus regionis homines locis nemorosis habitantes* holsati *patria lingua dicuntur*; *ita palustres* Mersi *dicuntur*, Wilstermers, Crempermers, Thietmers, palustria enim aquosa loca Saxones mers appellamus. Vides *Merslandiæ* nostræ etymon.

¶ *Merworphin.*] Saxonico veteri. mæꞃeꞅeaꞃꞃe, id est, equo dejicere. Saxones enim equum mæꞃe dixerunt, Germani alii marach, & *worphin* pro ꞅeaꞃꞃen. Nos autem hodie meare solummodò de equâ intelligimus. *Longob.* Lib. 1. Tit. 36. *Si servus Regis, oberos, aut vecorin, seu* mervorpen, *aut quamlibet talem culpam, vel minorem fecerit, ita componat. &c.*

¶ *Messa*, al. *Metza.*] Mensuræ genus, apud Noricos. Vide *Quarta.*

¶ *Mese*, al. *Mease*, & *Meese.*] Vide *Massa*, & sub oculis *Messuagium.*

¶ *Messuagium.*] Honestius est habitaculum cum aliquid fundi adjacentis in ejusdem usum deputati. Vetus Cœnobii Waldensis Chartularius passim legit *Masagium*, hoc a prisco Gallico *mas*; illud vel à recentiori *mex* (x ut solet, in ss liquefacto) vel à Germannico mess, quod Angli mees, Burgundiones *meix*, Normanni *mois* dixerunt. *Agium* verò ab ago quidpiam notat actionis; ut sit *masagium*, seu *messuagium*, locus in quo *massæ* vel *messæ* negotium agitur domesticum. Sic *Festus* — *Aquagium* (inquit) *quasi* aquæ agium. Est autem *massa* terræ portio certis constans jugeribus, putà 20. ut suprà videas in eâ voce: & differt *masagi-*

 um

um à *massa*, ut pars à toto, situs Manerii à Manerio; & sella mansi (in *Adnuntiatione Pistensi* Cap. 30.) à manso reliquo.

Messuagium igitur propriè est *sedes massæ*, & transfertur ad honestum quodvis domicilium sine prædio: unde & ædes urbicas *messuagia* nuncupamus.

¶ *Metatus*, *ti.*] Mansio, mansus, sella, statio. Locus quo quis degit. Sic dictum quod funiculo olim mansiones populo dimetiebantur, ut ex eo liquet quod refert *Crantzius* in *Wandalia* lib. 4. ca. 15. Locum supra vide in *Mansus*.

Flodoardus lib. 4. cap. 10. — *Amicitiam cum eodem Præsule se fingunt resarcire, quærentes locum ultionis, explorantesque quomodo à* metatu *suo ad Regis colloquium stipatoribus vallatus proficisci soleret.* Et cap. 15. — *Pontifex Regem intrepidus ab eodem loco suscipiens, ad* metatum *suum deduxit.* Synod. *Engulenheim.* ibid. cap. 35. *Solutâ obsidione, oppidum ingredimur, nobisque* metatus *degendi disponitur.* Greg. Turon. Hist. lib. 3. Sect. 7.—*Chlotharius Rex valedicens & pro munere gratias agens, ad* metatum *regressus est.* Et lib. 9. 6. — *His diebus Parisios adveneram & ad basilicam beati Juliani Martyris* metatum *habebam.*

Huc respicere videretur *metairie* Gallicum pro villâ, coloniâ, domo rusticâ vel suburbanâ, nisi *Thierrius* in dictionario suo Gallico-Latino hoc à Græco μετυσία pro consortio & communione maluisset.

¶ *Metrocomiæ.*] **Capcastles.** In *metrocomiis*, non Episcopi, sed χωρεπίσκοποι & περιοδευταὶ (id est Circuitores) instituti olim, ut Canone 57. Concil. *Laodic.* Can. 10. Concil. *Antioch.* Can. 6. Concil. *Sardic.* hæ vicorum matres erant (**the mother Churches**) ut metropoles Civitatum. Unde forsan *Cephacastellum*, act. 3 Concil. *Chalced.* in hac Subscriptione ——— *Noe Episcopus Cephacastelli subscripsi.* Et nos in Gallia Narbonensi *Metrocomias* nunc **Capcastles** appellamus. *Phil. Berterius Pithanon* diatriba 1. c. 6. pag. 71.

¶ *Metropolitanus.*] V. M. P. An. 1093. pa. 16. & 17. & Prat.

¶ *Metta.*] Sax. mitta, Lu. 16. 7. Chorus.

¶ *Michis.*] Extenta de *Wivenho* ex *Grenested.* in dorso. *Will. Lambe* — Capient de prædicto Priore pro qualibet *Waya* cirporum 3 albos panes vocatos *Michis*, & nigrum panem & alia cibaria. Vide *Wardpeny.*

¶ *Mildernix.*] Anno 1 Jacobi cap. 24.

¶ *Michni.*] V. hic supra in Forestâ Constitutiones *Canuti* Regis de forestâ Cap. 6. pag. .....

¶ *Miles.*] ....

Valeant Romani: Germanos adeo. Mos illis in Martis limine salutando, solennis admodum. Statuitur in concione celebri votivus adolescens, magnâ stipatus propinquorum & amicorum multitudine, quem è cœtu aliquis Laudatum Principi offert votum & professionem militiæ facientem. Tunc Princeps scuto & frameâ Martis arrabone adolescentem donat, partemq; jam Reipub. qui paternæ hucusq; familiæ habebatur constituit: lautius deinde epulatum est & ab amicis undiq; gratulatum.

Hæc illis, inquit *Tacitus*, virilis toga: & hoc nobis militaris ordinis fundamentum. Quos enim *Milites* appellamus, Gall. *Chivalers*, aliunde dignitatem non sunt affecuti quàm ab honorariâ istiusmodi armorum collatione; quâ à gregario milite distinctiores fiant. Ad gregarium quippe militem constituendum, sola sufficit vulgaris conductio nominisque in tabulas militares conscriptio: ad honoratum solennis evocatio.

Milites { Romani cingulo; German. antiq. scuto & framea; Salici balneo; German. recent. cingulo gladio & calcare. } — Eques scuto frameâq; contentus est. *Tac.* 632.

Ne Regum Francorum filii priùs Regno digni judicentur quam ad Equestrem ordinem fuerint admissi. *Gorop. Fr.* p. 50. Et *Longob. Reges filium ad mensam non susciperent priusquam armis donaretur* militaribus. *Paul. Diac* Et Rex renuit filiam dare Regi——nondum militi.

¶ *Milites feodales.*] Dicti subvassores Ll. Malcol. ca. 8. §. 8.

¶ *Militares Ordines.*] V. copiosas in fine Practicæ Cameræ Apostol.

¶ *Miles dominicus Regis.*] Vide *Tainus.*

¶ *Milites.*] Qui M. P. 283. l. 54. 500 Milites, 1000 servientes pa. 354. Bachelarii pa. 743.

¶ *Miles Justitiæ.*] R. Alm. pt. 1 pa. 221. Et 203. l. ult.

¶ *Militum Milites.*] M. P. 332. pro famulis.

Ad militiæ dignitatem evocatur qui 15 libr. terræ possidet, 37 H. 3. Chro. pa. 248. col. 1. Ævo Ed. 2. 20 l. V. Rast. Tit. **Knights.**

Et qui 10 libratas terræ habebant. M. P. in an. 1256. pa. 906. l. 48. 15 librarum censûs ad *militarem* evocantur dignitatem, vel ad mulctam sustinendam an. 1256. *Hen.* 3. 41. Anglia sicut Italia *Militibus* roboraretur pa. 897. M. P.

Militis arma deponere ante Altare &c. 12 Scriptt. in vitâ Ludov. Pii pag. 249. & 250.

Sic purpuram deponere, ut *Dioclesianus* & *Maximinianus* in Cassiodor. Chron. pag. 1336.

Miles est qui legitimè in militiam ascribitur.

Ascriptio

Aſcripto ab antiquo duplex, honoraria, & vulgaris: Hæc gregarii militis, illa inſignioris, præſtantioris. Ad gregarii ſufficit poſt evocationem vel conductionem nuda ſolummodo in tabulas militares conſcriptio. Ad alterius ſolennitas adhibenda. Armis enim induitur non ſuiipſius arbitrio, ſed honoris gratia faſtu quodam à Principe datis conceſſis. Heroum antiqq. inſtar, qui vel ab ipſis Diis, ut Poetæ fingunt, armorum decus geſtiunt auſpicati.

In hoc utiq; duplex ritus, Imperatorius, & Germanus. Imperatores dignitatem cingulo militari conferebant omnium armorum nomine, quia pars iſta in armis eminentior alias cingit, ſuſtinet & adornat. Inde cinctus & accinctus pro ipſo armato & in rem omnem expedito dicitur, diſcinctus pro exuto militiâ, & ignavo.

In exercitu R. Franc. Duces 16. Comites 26. 3000 milites, & ſexcenta centum millia pugnatorum. *Walſ.* in *Ricar.* 2. pag. 324.

¶ *Milites natalitii.*] Baptizati. *Car on dit communement, que tous les fils des Roys de France ſont Chivaliers ſur les fons a leur Bapteſme.* Appendix *Monſtraleti* apud *Chopp.* De Dom. Fran. Lib. 4. Tit. 26. Art. 13. Pag. 574.

¶ *Miles pro tenente libere.*] *Hov.* in *W.* juniori a. 466. —*Comites Barones, Vicecomites ſuos,* milites *& villanos ſpoliaverunt, & Regi non modicam ſummam auri & argenti detulerunt.*

¶ *Miles pro famulo.*] *Caſſiod.* lib. 6. form. 9. in form. Comitiva patrimonii— *Trade etiam* militibus *tuis, quam ſectare delegeris animi caſtitatem.* Gervaſ. Tilb. *Miles argentarius.*

¶ *Miles Burgenſis.*] Conſtit. Sicul. l. 3. tit. 23. l. 1.

¶ *Miles* & *Doctor.*] Ll. M. P. An. 1245. pa. 643.

Milites etiam dicuntur, Qui per ſervitium tenuere militare de Dominis maneriorum. *Ll. Ed. Conf.* 21.

Et videntur iidem aliquando quos *auratos* dicimus, & *bacularios,* feudum enim apud Gallos olim à domino ſuo accipiebant traditione annuli & baculi, *par rain & baſton,* atque hinc *Bacularios,* illinc *auratos* dici, uti hi qui pro balnei miniſterio creati ſunt *balneati*; qui vexilli traditione *vexilliferi* & *Baneretti* nuncupantur. V. *Cujacium* ad feod. lib. 2. tit. 3. pag. 118. *Sic & alii quique* bacularii *appellati, gradum ſuum baculi traditione olim videntur accepiſſe; Et cum Tyrones in quavis facultate ſic inſtituti eſſent cœlibes &c. hoc dicti ſunt nomine.*

¶ *Miles argentarius.*] V. hic ſupra è converſo pro famulo.

¶ *Milites Teutonici.*] Munſter. lib. 3. cap. 482. pa. 928.

Milites apud Saxones præter hos qui Thani & Miniſtri dicuntur. V. Ingul. pag 844.

¶ *Milliare.*] *Ingul.* pa. 910. l. 38. *Angli autem utuntur terram metiendo* milliaribus: *& dicitur* miliare, *quia conſtat de mille paſſibus; ſic vocatum quia* Hercules ſub uno tractu halitus ſui, mille paſſus fecit, ut dicit *Iſidorus,* lib. 3. &c. & mox infra— *Sed ſcire debetis Anglos ſub dominio Normannorum tranſiiſſe in multis ad mores Francorum; & ideo loco milliarium,* leucas *dixiſſe, ſed* milliaria *intellexiſſe &c.* Vide illic quæ præcedunt, & quæ ſequuntur, & V. *Leuca.*

¶ *Milus, li.*] Oculi pars. L. *Alamanorum* tit. 61. De eo qui palpebras alterius maculaverit: §. final. *Si autem ipſe viſus, foras exierit, &* milus, 40 *ſol. componat.*

¶ *Mina.*] Mitto quas apud Latinos habet ſignificationes à Græco μνᾶ: vicinius illud Gallorum *Mine* (variatis licet in quibuſdam acceptionibus) amplectentes. Menſura eſt cùm & aridorum & liquidorum, tùm & agri præterea portionis.

Pro menſura aridorum. *Budæus* in aſſe. *Sextarius* (inquit) *noſter triticarius dividitur in duodenos modios, quos* boſſellos *appellamus, vel* Boeotius *potius.*

Eſt autem *boſſellus* (Gal. *boiſſeau*) idem Gallis (ut me docuit *Cotgravius*) quod duodecima pars ſextarii, & hæc aliquantulo minor quàm menſura illa & ejuſdem ſemis quæ Londinenſibus **le peck** dicitur: eorum enim *boſſellus* tritici 20 libras ponderat, & **le peck** noſtrum farinæ triticeæ 14. lib. Non morabor in tranſmarinis, *boſſellus* noſtras longè alius eſt quem Statutum anni 12 *Henr.* 7. cap. 5. definivit continere 8 gallones tritici, & gallonem quemlibet 8 lib. tritici Troiani ponderis, libram quamlibet 12 uncias ejuſdem ponderis, quamlibet unciam 20 ſterlingos, & ſterlingum quemlibet 32 grana tritici ponderare è medio ſpicæ deſumenda. Audi quid in archivis Regiis. *Placita coram Joh. de Mettingham & ſociis ſuis Juſtic. de Banco* Term. Mich. 19 *Ed.* 1. finiente & 20. incipente, Rot. 153. Norff. *Ric. fil. Wil. de Rokele per Jur ..... de meſſuag'* 66 *acr. terræ,* 4 *acris prati,* 5 *acris boſci,* 13 *s.* 8. *d. redditus, & de redditu triginta* minarum *frumenti in* **Churchſtoke,** *verſus Ric. fil. Regium de Carvilla, quem Abbas de Hulmo vocavit ad Warrantum, Ideo Abbas habeat ad valentiam.*

Quoad *minæ* noſtratis quantitatem audi præterea lib. *Johan. de Weſterham* Prioris Roffenſis, circa An. Dom. 1320. ſub Capite *Quid menſuræ grangii continent. Menſura* (inquit) *ad frumentum & ad bladum & ad piſa, quæ alio nomine* Mina *vocatur, continet* 5 *Eskippas de duro blado; & iſtæ* 4. Minæ, *cum* Gatâ *quæ dicitur Gundulfi, faciunt* 3 *ſumas.* — *unde* Mina *&* Gata *faciunt* 3 *quarteria.*

Mina *ad grutdum recipiendum continet* 7. *eskippas.*

Mina *ad brasium continet 3 eskippas de duro blado.*

Mina *ad farinam in pistrino continet largiter 7 eskippas, & debet mensurari sicut sal & radi.* Hæc liber ille.

Mina etiam terræ, est mensura, centum apud Romanos pedes continens, tùm in longitudine tùm in latitudine, aliàs *modius* & *actus quadratus* Varrone dicta: de re rust. lib. 1. cap. 10. Apud Gallos variæ habetur quantitatis. In Castellaniâ de *Ballis* continet 50 virgas terræ; & virga quælibet 24 pedes. In dominio *Rhemensi* 80 virgas & harum singulæ 22 pedes & ½ pedis. In *Cleremont.* 60 virgas & quævis virga 22 pedes.

¶ *Mindbruch.*] Apud *Cowellum* & nescio quem citat Saxonum, est violatio nobilitatis, vel æstimationis. At vide hic infra *Mundbrech.*

¶ *Minister.*] In Anglo-Saxonum Chartis sæpe occurrit, & eundem esse opinor qui alias *Thanus* dicitur. Vide infra igitur *Thanus.* Charta *Edredi* Magnæ Britaniæ Regis, anno Dom. 948. apud *Ingulph.* Sax. pa. 87. *Ego Brithnodus Dux commendavi* ✠. *Ego Alcinus Comes favi* ✠. *Ego Aigulfus Comes consignavi* ✠. *Ego Radbodus Comes consensum dedi* ✠. *Ego Ringulf Vicecomes consului* ✠. *Ego Afer Vicecomes audivi* ✠. *Ego Harceus* minister *interfui* ✠. *Ego Sigeus* minister *auscultavi* ✠. *Ego Athelwardus* minister *aspexi* ✠. *Ego Turketulus (licet* minister *inutilis) finem cernens mei præpositi, ob hujus rei gratiam, æternum deum laudo &c.*

Similiter in pluribus ibidem Chartis è quibus *ministri* hujusmodi & locum & dignitatem intelligas. Erat autem *Turketillus* iste clericus & cognatus Regis, etiam & monachus. Quærendum igitur est, an hic veniat sub aliorum *ministrorum* nomine, qui *Thani* appellantur: Sed fratrem etiam religiosum mox infra videbis ministerialem dici.

¶ *Minister Regius.*] Idem qui Thanus Regius, i. Baro.

¶ *Ministerialis.*] Servus vel famulus honestior: qui ipso hoc nomine à rustico differt. L. *Longobard.* lib. 1. tit. 11. §. 2. *Si quis servum* ministralem *probatum ut supra aut doctum domi occiderit, componat sol.* 50. *de alio verò* servo ministrali, *qui secundus ejus invenitur esse, & tantum nomen* ministrale *habet, si quis occiderit componat sol.* 25. §. 3. *Si quis servum alienum rusticanum, qui sub massario est, occiderit, componat sol.* 16. Flodoard. lib. 3. cap. 28. *Scripsit Ansoldo &c. pro inquisitione cujusdam fratris Raganifredi* ministerialis *sui.*

¶ *Ministeriales Regii.*] Famuli vel ministri Regum. Etiam de judicibus suis dictum. *Flodoard.* lib. 1. ca. 20. pa. 62. *Unde sæpe justitiam apud* ministeriales regios *sibi fieri petiit, nec obtinere potuit.*

¶ *Ministeriales Villarum.*] Opinor villici & rem rusticam exercentes. *Flodoard.* lib. 3. cap. 28. pa. 306.— *Plebeiis quoque quibusdam personis, villarum; scilicet* ministerialibus, *pro rebus* ministeriorum *suorum nonnunquam scribens, prudenter atque rationabiliter disponebat, qualiter res sibi commissas tractare deberent.*

¶ *Ministeriales res.*] Quæ in negotii cujusvis administratione deserviunt. *Flodoard.* lib. 3. cap. 27. *Victumque eis providisse, & res necessarias, ac* ministeriales *instituisse.*

¶ *Ministerium, rii.*] Munus, provincia. Sic apud *Flodoardum* in loco penultimè citato.

Ministerium etiam pro abaco vel *Mensa* in quâ sunt convivii pocula: inde & Græco-bar. μινιστέριον.

¶ *Mino, as.*] Ago, arceo, fugo; Anglicè **to drive.**

Gregor. Mag. Dialog. lib. 1. cap. 2. §. 2: —— *Etiam flagellum quod tenebat, diripientibus obtulit dicens: Tollite ut habeatis qualiter hoc jumentum* minare *valeatis.* Vox certe non ignota *Festo,* qui eam exponit ἄγω. *Agere* (inquit *Paulus Diacon.* apud *Lindenbr.*) modo significat *ante se pellere, i. minare.* Et vetus Interpr. Actorum cap. 18. *Minavit* eos à tribunali. Sæpe itemq; in legibus Antiquis. Et priscus quidam Anonymus ait,

Pastor oves baculo minat, *lupus ore* minatur.

Hinc Gallicum *mener,* i. *agere, fugare, conducere, dirigere.* Et vestigium *minare* dicitur, qui furatum animal aliasve res suas per vestigium insequitur: unde L. Salic. tit. 49. *De vestigio minando* inscribitur.

¶ *Minores.*] Crebro pro junioribus & plebeiæ conditionis hominibus; Sicuti *Majores* pro illustrioribus.

¶ *Minstrell.*] Fidicen, Tibicen. Per lit. pat. 24. Apr. 9 *Ed.* 4. ——*Ex querelosa insinuatione dilectorum sibi* Walteri Holliday *Mareschalli Joh. Cliff. &c.* Ministrallorum *suorum acciperet, qualiter nonnulli rudes agricolæ & artifices diversarum ministeriorum Regni sui Angliæ finxissent se fore* ministrallos, *quorum aliqui liberatam ipsius nuper Regis eos minime datam portassent, se ipsos etiam fingentes fuisse* Ministrallos *dicti (nuper) Regis Edwardi.*

——*Quod Mariscalli &* Ministralli *prædicti per se forent & esse deberent unum corpus, & una communitas perpetua, &c.*

Insuper dicit —— *Ars & occupatio* Ministrallorum.

¶ *Minuatus.*] Diminutus: *Longob.* lib. 1. tit. 22. l. 5.— *Dominus qui suum animal intricatum invenerit, aut forsitan jam marcidum, aut* minuatum.

¶ *Misa, sæ.*] Vox forens. à Gall. *mise,* i. Expensus.

Hinc crebrò in formulis juris pro *misis* & custagiis: sed & in brevi quod dicitur *de Recto* utitur pro ipso controversiæ cardine, in quo liti-

litigantes, omnem causæ fortunam ipsamq; rei summam constituunt, sive hoc duello experturi, sive Sacramentalium disquisitione, quam *Magnam* vocant *Assisam*.

Missæ etiam dicuntur præstationes illæ, quas ob fruendas pristinas immunitates *Cestriæ* palatinatus subditi, novo cuiq; Comiti impendunt. Sic Carolo Principi (id jam dignitatis obtinenti) 2000 vel circiter libras, ut accepimus, numerarunt. V. *Camb.* pag. 613. Vide *Missum*.

¶ *Misericordia, diæ.*] Vox For. Mulcta lenior, sic dicta quod lenissima imponitur misericordia: Graviores enim mulctas *fines* vocant, atrocissimas, *redemptiones*. Quid, V. *Glan.* pa. 75. a. —— *Et nihilominus in* misericordiâ *domini Regis remanebit*. Est enim *misericordiâ* domini Regis, quâ quis per juramentum legalium hominum de vicineto, eatenus amerciandus est, ne aliquid de suo honorabili contenemento amittat. V. *Amerciamentum*.

¶ *Mishering.*] *Ceo est de estre quit de amerciemenz, pur quereles en aucun Courts devant qi qe il seyt, nent ordinament ou proprement demonstre*. MS. Ll. temp. E. 2. Mri. Rinfron.

¶ *Miskeningge.*] Inconstanter loqui in curia vel invariare. *Chang de parole vel mesparler en plait*.

¶ *Miskering*] Hoc est, quietus pro querelis coram quibuscunq; in transumptione probatâ. MS. Ll. Rob. Cot. pa. 262.

¶ *Mispræsumptio.*] Rosuitha monialis in præfat. panegyrici ad *Odon.* 1. Imp. pa. 162.

Sed hoc non suasit mala mispræsumptio *mentis,*
Nec summa veri contempta, sponte fefellit.

¶ *Misprisio.*] Vox forens. à Gal. *mespris*, id est contemptus, neglectus: vel potius *mesprison*, i. error vel Intellectus perperus. *Misprisio* proditionis vel feloniæ dicitur, cùm quis noverit alium perpetrasse aliquid proditoriè vel felonicè, nec hoc Regi vel ministris suis debita celeritate manifestaverit. V. *Stanford* lib. 1. cap. 39.

¶ *Misprisèrunt.*] Car. Cal. pag. 247. & 248. à *misprendo*, nam pag. 257 *interprendere* legitur.

¶ *Missa.*] V. *Amerba* 278. A mittendo populum. Unde antiquis Germ. *senta* dicuntur *Missæ*, Anglis adhuc **sent**.

Keronis Monachi S. Galli interpretatio vocabulorum Barbaricorum (id est Alamanorum) in regulam S. *Benedicti*. Antiqq. Alam. pag. 109. Misit, *santa*. Missas, *santa*, quia mittitur populus. Missarum *santom*. Hinc nostrum adhuc vocabulum **sent** q. **sent away**.

¶ *Missa S. Remigii.*] Car. Cal. 269. i. Calend. Octob.

¶ *Missa S. Martini.*] Pa. 305.

¶ *Missale.*] Liber quo continentur omnia ad Missam singulis diebus dicendam pertinentia. *Lindw. Provincial.* lib. 3. tit. *De Ecclesiis ædificandis*, cap. 2. —— *Parochiani Ecclesiarum tenentur invenire rei divinæ supellectilem, viz. Antiphonarium, Gradale, Psalterium, Troperium, Ordinale,* Missale, *Manuale, &c.* In Capitular. Caroli & Ludov. *Missarium* dicitur, lib. 1. tit. 109. —— *Et ut operam deni (Episcopi) quatenus presbyteri* Missarium *& lectionarium, sive cæteros libellos sibi necessarios, bene correctos habeant.*

¶ *Missaticum.*] Nuncium. *Flodoard.* lib. 3. cap. 17. —— *Item de* missatico *suo quod executus est apud Lotharium Imperatorem &c. & Ludovicum Transrhenensem, fratres ipsius Caroli, pro pacto pacis inter eosdem tres fratres componendo.* Et cap. 28. dixere se *missaticum* habere ex parte Reginæ ad Canonicos.

Pro circuitu vel diœcesi *Missorum* Dominicalium, sive pro ipsâ curiâ eorum. *Epist. Synodal. Caroli Calvi ad Episcopos & Comites Galliæ* an. 856. sub initio. *Missi in illorum* missaticis, *Comitesque in eorum comitatibus pariter placita teneant.* To 3. A. p. 665.

¶ *Missaticum Regis.*] Legatio, jussio, mandatum quod Rex per nuncium vel legatum suum (quem veteres *missum* vocabant) exponit. Munus vel provincia quæ *misso* Regis incumbit. *Flodoard.* lib. 3. cap. . . *Mandat illi ex authoritate Dei —— & suâ Episcopali, nec non ex banno Regis*: *cujus* missus *ipse pontifex erat, ut nullum impedimentum, vel ipse, vel homines sui hominibus Rhemensis Ecclesiæ faciant —— quia si aliter fecerit, tam per Episcopalem authoritatem quam per* Missaticum Regis, *quod inde Rectum fuerit sustinebit.*

Et alubi infra —— *Vel ipse Carlomanus, si placuerit ei, ad eosdem veniat, ut* missaticum Regis, *simul cum ipsis audiat.* Et adhuc Inferius. —— *tam de ministerio Episcopali, quam de* missatico Regis. Ubi *missatico* poni videtur pro authoritate ei à Rege indulta. V. L.

¶ *Missaticus.*] Flodoardus autem ponere videtur pro re ipsâ nunciatâ (quæ *nuncium* dicitur, Anglicè **a message**) lib. 3. cap. 17. *Vides quomodo me adivit tuus* Missaticus, *ubi non de delatore nuncii, sed de re ipsa delata, verba facit.*

In *Caroli Calvi* Imp. Capitt. sæpè ponitur pro territorio Missi, quod circuitum dicimus, ut pag. 389. & videtur etiam dici pro eo quod pag. 350. *Dispensa* Missorum *appellatur*.

¶ *Missorium.*] Græco-barb. Μισσώριον & Μινσώριον. Concha minus grandis cui liquores infundunt. Testament. *Remigii* Episc. *Rhem.* apud *Flodoard.* lib. 1. cap. 18. —— *Post conditum testamentum, immo signatum, occurrit sensibus meis, ut basilicæ domnorum Martyrum Timothei, & Apollinaris,* missorium *argenteum sex librarum ibi deputem* Et lib. 2. cap.

5. —— *ibique* missorium *argentum deauratum deputavit.*

¶ *Missum*, plur. *Missa*, aliàs *Misa.*] *Le Mise*, & *lez Mizes*, est muneris honorarii genus quoddam, quo novum quemq;Regem & Principem Walliæ sub introitu ejus in Regnum & Principatum,Walliæ populus salutare consuevit. Dari fertur olim ab indigenis naturali suo Principi in animalibus, vino, & frumento ad familiam ejus sustinendam ; sed cum ad Anglum tandem transiisset id dominium, commutari cœpit munus istud in pecunias numeratas,dependiq; eo nomine 5000 (vel eò supra) libras sterlingorum. Et contigit quidem, ut sub uno eodemq; Rege *Jacobo*, semel iterum atq; tertio solveretur. Primò scil. cum *Jacobus* ipse Regnum iniit : secundò cum *Henricus* filius ejus primogenitus, *Walliæ* Princeps institutus est : tertiò verò, cum, *Henrico* mortuo, *Carolus* frater ejus in hunc successit Principatum. Vide *Misæ*.

¶ *Missus.*]Legatus, Nuncius, Commissarius, Vicarius, & quem forenses Angli Attornatum nuncupant. A *mittendo.*

Aimoin. lib. 5. ca. 15. pa. 294. legatos al. missos in marg.

Gloss.in ca.1. de immunit. Eccles. dicit esse vulgare Italicum. In recentioribus historiis pro ferculo usurpatur *missus* : Sic *Amerpach* Capitulare factum in Aquis anno 20 *Caroli Mag.* ut in Constit. ejus apud M.*Amerpach.* — *Qua-propter & nostros ad vos direximus* missos, *qui ex nostri nominis authoritate,una vobiscum corrigant quæ corrigenda essent.* Item Præceptum *Ludovici* Imp. apud *Flodoard.* lib. 2. cap. 19. ——*Concedimus ut nullus Judex, Comes, aut* missus, *sive aliquis ex judiciaria potestate, ullam inde eidem sanctæ Dei prædictæ Remensi Ecclesiæ inquietudinem, aut ullum calumniæ impedimentum inferre unquam præsumat.*

¶ *Missus Regalis.*] Legatus, vel Commissarius Regis : interdum Justiciarius Regis. *Greg. Turon.* lib. 5. cap. 28. *Chilpericus Rex dirigens de latere suo personas, immensis damnis populum afflixit, suppliciisque conterruit, morte mulctavit. Ferunt etiam tunc Abbates atque presbyteros ad stipites extensos diversis subjacuisse tormentis : clamantibus regalibus* missis *quod in seditione populi ad incendendos libros (descriptionis à Rege factæ) satellites adfuissent.* Flodoard. lib.3. cap. 27.——*Apud Regem pro eo petierit & obtinuerit, ut* missos *suos dirigeret qui diligentissimè hoc inter Ecclesiæ Remensis & Avenaci Monasterii possessiones, æqua lance indagantes decernerent.*Et post aliquot,*Petitque ut mittat* Missum *suum strenuum* & *fidelem cum* misso *filiæ suæ.*

Episcopus, *Missus* & Comes simul in Comitatu considebant : *Epist. Synodal. Caroli Calvi* an. 846.b. to.3. p. 663. V. *Missorium*, *Missatica*, & *Missos* fuisse Episcopos in *Caroli Calvi* Capitul. pa. 112. q. hic inserendum sum pollicitus in *Justitiariorum electio.*

Missi etiam dicebantur,qui ab Imperatore sunt legati in provincias ad inquirendos censendosq; mores, clericorum, monachorum, cæterorumq; Ecclesiasticorum : hodie *Visitatores* appellati.

¶ *Missus Dominicus.*] Justiciarius vel Judex Regni sive Imperat. remotioribus hinc sæculis sic appellatus est. *Ekkehardo Jun.* Angelus Imperatoris, quod V. *Flodoard.* lib. 2. cap. 18. —— *Tilpinum sequitur Vulfarius : qui ab Imperatore præfato magno Carolo* Missus dominicus *ad recta judicia determinanda fuerat ante Episcopatum constitutus super totam Campaniam.* Longob. lib. 2. tit. 16. —— *coram Rege & Scabinis, vel* misso dominico, *qui tunc ad justiciam faciendam in provincia fuerint ordinati.*

Præsides, 1 *Petr.* 2. 14.——Ducibus tanquam ab eo *missos* ἡγεμόσι πεμπομένοις. V. Eras. ibid.

¶ *Missus vel nuntius Papæ.*] A legato differt,quod sine legati insignibus delegatur, de quo vide supra in *legato.*

¶ *Missus Comitis.*] Vicarius Comitis. Vicecomes. *Capitular.Car.* lib. 2.ca.24.---*Volumus etiam ut Capitula, quæ nunc & alio tempore consensu fidelium nostrorum à nobis constituta sint, à Cancellario nostro, Archiepiscopi & Comites eorum, de propriis civitatibus modo aut per se, aut per suos* missos *accipiant &c.*

Missus, pro Attornato Vulgari. V. hic *Revestio.*

¶ *Misterium.*] Vitæ modus, quem Angli **a Trade or Occupation** vocamus, à Gall. *Mestier*, vel *Mestairie* quod vide supra.

¶ *Mita.*] L. *Boiorum* tit. 9. cap. 2. ubi agitur de *scuriâ* (id est de stabulo vel loco ubi pascuntur equi vel pecora.)§.4.——*De* mita *verò si eam detegerit vel incenderit, cum* 3 *sol. componat.* Notat hic *Lindenbro.* legi in MS. *medam* non *mitam*, additq; ex *Guiberto Histor. Hierosolym.* lib. 2. V.

¶ *Mitio.*] Formul. Solen. 36.——*Ideo jubemus, ut dum in illis partibus fuerit demoratus : omnes causæ suæ, suorumque amicorum aut gasindiorum, seu undecunque ipsi legitimo redibit* mitio, *in suspenso debeant residere. Propterea per præsens decrevimus, & jubemus præceptum, ut interim quoad de illis partibus revertitur, omnes causæ ejus, vel amicorum suorum, tam illorum qui cum ipso pergunt, quàm qui ad propria resident vel undecunque ipsi legitimo redibit* mitio, *in suspenso resideant, &c.*

Et Formul. sequenti.——*Nos Apostolicum aut venerabilem virum illum, cum omnibus rebus vel hominibus suis, aut gasindiis, vel amicis, seu undecunque ipsi legitimo redibit* mitio *: juxta ejus petitionem, propter malorum hominum inlicitas infestationes, sub sermone tuitionis nostræ visi sumus recepisse,ut sub* mundeburde *vel defensione illustris viri illius Majoris domus nostri &c.* Et in aliâ formulâ securitatis 123.

——*Præte-*

——— *Praeterea jam dictus ille & conjux sua ill. hanc securitatem in ipso ill. vel initio suo fieri & adfirmare rogaverunt &c.*

¶ *Mithridri.*] L. Frison. tit. 22. §. 50. *Si membranam qua jecur & splen pendent quod* mithridri *dicunt vulneraverit*, 18 *sol. componat.*

¶ *Mitta.*] A Sax. mitten. i. *mensura* Luc. 16. 7. hund mittenas hwæter : *centum mensuras tritici.* Sed hîc indefinitâ ponitur quantitate. Lib. *Ramesf.* MS.Sect. 38. & 143.——*Ego Wulfrun (uxor Anketelli) singulis annis vitæ meæ ad festum S. Benedicti [Ramesiensis] quod est in æstate, decem* mittas *de brasio, & quinque de gruto, & quinque* mittas *farinæ triticeæ, & 8 pernas, & 16 castos & duas vaccas pingues de terrâ meâ* **Hichelinge,** *pro respectu annuo eidem Ecclesiæ (Ramesiensis) procurari decerno. In capite autem Quadragesimæ* 8. *fratribus ysicios annuatim procurabo.*

¶ *Modius.*] Juxta *Gregorium* Magnum diversus fuit. In Ecclesiæ autem prædiis ultra 18 sextarios noluit continere, in rusticorum beneficium. *Gothofridus* tamen, sexdecim tantum sextariis modium componit. *Greg. Epist.* lib. 1. cap. 42.———*Valde autem iniquum & injustum esse prospeximus, ut à rusticis Ecclesiæ de sextariaticis, aliquid accipiatur, & ad majorem* modium *dare compellantur, quam in horreis Ecclesiæ infertur : unde præsenti admonitione præcipimus, ut plus quàm decem & octo sextariorum* modium *nunquam à rusticis Ecclesiæ frumenta debeant accipi. Nisi fortè si quid est quod nautæ juxta consuetudinem, super accipiunt, quod minui ipsi in navibus attestantur.*

Gratias *Gregorio*; hinc enim intelligimus cur solito sunt majores quorundam locorum *modii*: nempe quod in portubus habeantur aut villis maritimis.

¶ *Modius annonæ.*] Flodoard. lib. 2. cap. 18 ——*in distributione eleemosynæ de* annona modii 1975. *de animalibus, inter majora & minora capita* 167. *Item inter villas Fagum sive Boleticum & alias quasdam,* annonæ modii 1052. vini modii 64. salis modii 5. *cum diversis animalibus & aliis variis rebus expensa.*

¶ *Modius frumenti.*] Seu tritici & grani Parisiis continet 24. minas, quod vide supra. Thier. Cotgravius autem ait *Muid de bled*, i. *Modius bladi* mensuræ Parisiacæ continet duodecim septiers, le septier 2 mines, le mine 6 boisseaux, le boisseau 4 quarts, in toto circiter 5 **quarters, a comb,** & **a bushell** Londinensis mensuræ.

¶ *Modius nummorum.*] Luitprand. lib. 5. c. 15. 8. A pa. 150.

¶ *Modius villæ.*] Donatio ARthmail, Regis Guentiæ Landavensi Ecclesiæ circ. An. 986. *Largitus est &c. Villam* **Lann-Mihargel,** *Licrit cum tertiâ parte prati*——*&* 4 modios villæ *St silat.* MS. Cod.Landav.fol. 102. col. 2.

¶ *Modius vini.*] Do. Gal. *Muy* & *Muid* dolium, cadus. *Modius* vini Parisiensis continet 36 Sextarios, & sextarius 8 pintas.

¶ *Modius terræ.*] Leo. Marf. li. 1. c. 36. h. & ca. 41. a. ca: 47. plur. V. Cal. & *muid* Gal. al. *muy* in Dic. Gal.Synod. Landaviæ 5. *Gurcan Princeps dedit terram Machinis agrum sex* modiorum *Deo & Petro Apostolo & SS. Dubritio Teliavo & Oudoceo & Episcopo Berthguino &c.*

Muid de terræ C'est autant que 12 arpens ou Septiers. *Cotgr.*

¶ *Modius Canonicus.*] Is opinor quem (hic supra) instituit *Gregorius* Epist. 42. lib. 1. scil. 18 sextariorum. De sisco Barcinocens. Era 630. Concil. Tom. 2. post Concil. Cæsar-augustan. 2. *Decrevimus, ut tam vos quàm agentes vestri, pro uno* modio Canonico *ad populum, exigere debeatis &c.*

Muid de Clergie, **Store of Clergie, a bushel of cunning, abundance of learning.** *Cotg.* Ubi nota quod *modium* aliàs pro bussello, aliàs pro majore mensurâ exponit sibi incertus.

¶ *Moër.*] Danicum vet. Et à Danis oriundi ita Virginem & puellam hodie vocant Norfolcienses, quod interea rident Angli cæteri, vocis nescientes probitatem. Cupio patriæ meæ suffragari idiomati. Intelligendum igitur est Norfolciam hanc nostram (quæ inter alios aliquot Angliæ Comitatus, *Aluredi* munere in Danorum transiit ditionem An. Dom. 876.) Danis maximè habitatam fuisse, eorumq; legibus atq; linguâ moribusq; imbutam. Claras illi Virgines & puellas (ut arctoæ gentes aliæ) *Moër* appellabant. Inde, quæ canendo heroüm laudes & poëmata, palmam retulêre (teste *Olao Wormio*) **Scaldmoer,** id est, *Virgines cantatrices*: quæ in præliis gloriam ex fortitudine sunt adeptæ, **Scioldmoer,** hoc est *Stutiferas Virgines* nuncuparunt. Eodem momine ipsas Amazones, quarum utiq; Reginam & virginem fuisse, & scutis (quæ peltas vocant) instructa duxisse agmina ostendit *Virgilius* Æn. 2.

Fast Dan. lib. 1. ca. 6. *Scaldmoer* quid. *Sciold-moer.* quid. Amazones *Sciold-moer* dictæ.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens, modiisque in millibus ardet
Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

En quantum in spretâ jam voce antiquæ gloriæ? Sed corrumpi hanc fateor vulgari labio, quod **Mother** matrem significans etiam pro **Moer,** hoc est, *puella* pronunciat.

¶ *Moffulus.*] Quomodo *Arnoldus de Ghisnis* magno fossato circumcinxit Ardeam.———*Hæc enim rustici cum bigis maratoriis, & arris fimariis calculos trahentes, ad sternandum in viam* moffulis & *scapulariis seipsos ad laborem invicem animabant.* Les preu-

ves de l'Hist. des Comtes de Guines, p. 257. Vide *Muffula*.

¶ *Molinarius, a, um.*] Qui pertinet ad molendinum. L. Salic. tit. §. 5. *Servus molinarius.*

¶ *Molinum, & Molinus, Molendinum.*] L. Wisigothor. lib. 8. tit. 4. l. 30. *Si quis* molina *violenter effregerit, quod fregerit, infra* 30 *dies reparare & insuper* 30 *sol. cogatur exsolvere:* Et mox—— *Eadem de stagnis, quæ sunt circa* molina, *conclusiones aquarum præcipimus custodiri.* L. Salica tit. 24. §. 1. *Si quis ingenuus in* molino *alieno annonam furaverit, ei cujus* molinus *est DC denar. qui faciunt* 15 *sol. culpab. judicetur.* Alubi pluries.

Domesd. Titt. Sudsexe. Terra Comitis Rogerii num. 11. *Castrum Harundel T. R. E. reddebat de quodam* molino 40 s. Et ibidem alibi. *T. R. E. reddebat Oxenford——Comiti verò Algaro x. libras adjuncto* molino *quem infra Civitatem habebat.*

¶ *Molman.*] Idem fortè qui Germanis *Maalman* & *Malman* quæ V. supra. Prior Lew. pa. 16.— *Item omnis* molman *inveniet equum si habuerit ad portandum corredium Prioris: & habebit duos panes ordei: & si panes portaverit, de iisdem* 2 *habebit cum companagio, & flagellabit præbendam Prioris per unum diem cum corredio domini, & habebit* 2 *panes ad vesperum cum companagio, exceptis illis qui non dant vilager.*

¶ *Molutus.*] *Molitus*, à verbo *molere.* Inde apud *Bract.* lib. 3. Tract. 2. cap. 23. *Arma* moluta *plagam faciunt*; ut Gladius, bisacuta, &c. Vide *Brusura* in Intercalandis.

Etiam particip. à *Molor*, i. terror, acuor. Anglicè **to be made sharp or ground**. Constitut. Sicul. lib. 1. tit. 9.— *Prohibemus, ut nullus arma* molita *& prohibita, cultellos & enses, lanceas panceras &c. secum deferre præsumat, &c.* Hinc *Molitura* **a grist or grinding**.

Arma moluta, & sing. *Armum molutum.* Bract. Stanf. 80. b.

¶ *Mona, Monath.*] *Beda* lib. de temp. rat. ca. 13. *Apud Saxones* (inquit) luna Mona, mensis Monath *appellatur.* Equidem ut Græcis, μὴν, i. mensis, à μήνη, *Luna.* Sic Macrobius, & rectiùs (meâ sententiâ) quam Cicero lib. 2. de nat. deor. quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur. *Mona* autem Germanis superioribus Mon, aliis Man (non à Dorico μάνη pro lunâ (ut quidam sentiunt) vel μάν pro mense, quæ ab Atticis μὴν & μήνη fiunt) sed a Mon aliàs Man veterrimo ipsorum Rege & Deo patrio, quem *Tacitus* meminit & in Luna celebrabant. Ex hoc Lunam masculino (ut Hebræi) dicunt genere, **Der Mon**, dominamq; ejus & amasiam è cujus aspectu aliàs languet, aliàs resipiscit **Die Son**, quasi hunc Lunam, hanc Solem. Hinc & idolum Lunæ, viri fingebant specie; non ut *Verstegan* opinatur fœminæ, ex quo & vestem miram ad genua vix dimissam.

Tunicatum enim est quod ad fœminas non pertinet, & caputio quod virile est, & faciem prout Lunæ accidit, modo opperit, modo apperit, indutum. Quæ etiam è caputio eriguntur non (ut ille) aures sunt (licèt stultæ religioni benè conveniret auritum caputium) sed emblema Lunæ, cornua; unde apud *Plutarchum* κερασφόρος nuncupatur. Quin & aculeati calcei velocitatem denotant. Interpretor quibus deficit *Versteganus*, & redeo ad Germanos, qui non solùm Lunam ipsam, sed in Lunâ Ægyptiorum *Isidem* juxta *Tacitum*: Græcorum Romanorumq; Cererem & Proserpinam, juxta Diodorum Siculum, & Gallorum Ditem juxta Cæsarem, coluêre. *Ditem* reor sub *Manni* nomine, *Thuysconis* filii (qui *Nimbroti* (id est *Saturni* Babylonici) coætaneus censetur) contineri.

Cum verò hi omnes inferna haberentur numina, & nocturnis maximè delectati ceremoniis; non Germani solùm, sed populi omnes boreales, noctem præ die, hyemem præ æstate, Lunam præ Sole, & in Lunâ tanquam in πανδέῳ & totius Cœlestis virtutis receptaculo & administratrice, cæteros omnes venerati sunt: In auspicandis igitur negotiis temporibusq; distinguendis Lunam superstitiùs observarunt, à nocte diem exordientes, & pro dierum multitudine noctium substituentes numerationem. De Gallis *Cæsar* lib. 6. *Galli se omnes ab* Dite *patre prognatos se prædicant, idque à Druidibus proditum dicunt. Ob eam causam spacia omnis temporis non numero dierum sed noctium finiunt, & dies natales & mensium & annorum initia sic observant ut noctem dies subsequatur.* Et de Germanis Tacitus——*Coeunt nisi quid fortuitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoetur Luna, aut impletur: nam agendis rebus hoc auspicatissimum initium credunt. Nec dierum numerum ut nos, sed noctium computant. Sic constituunt, sic conducunt, nox ducere diem videtur.* Secundùm hæc in *Inæ* Regni Anglo-Saxonis legibus, Cap. 2. Cilò binnan þjnττι gum nihτa ſẏ geƒulpaꝺ, i. *Infans intra* 30 *noctes baptizetur.* Et in Ll. *Aluredi* Cap. 1. ſẏ he ƒeoppτig nihτa in cæpcepne, *Teneatur (pejerans)* 40 *noctes in carcere.* Passim illic, sed *Lambardus* passim, dies, posuit pro noctibus: vir eximius sed antiquæ non hic æquus lectioni, Mos ne hactenus exolevit. Quod enim Latini recentiores à dierum exordiis Septimanam, q. septimum mane nuncuparunt: nos à noctium numero, **a Seven-night**, q. Septinoctium dicimus, & perinde **a Forten-night**, pro 14 dierum spatio.

Sic æstate hyemem prætulerunt: huic anni tribuentes initium; illi finem: annorumq; numerum per elapsos computantes hyemes, per hyemes computabant: uti ðuph alle pinτpo *per omnes annos.* pinτpa ðæl hæƒeð: *ætatem habet*, vel sat annorum. Et in *Chauceri* archæismo, **fortie Winters old**.

Charta *Oswaldi* Episc. Wigorn. in MS. ejusd. Eccl. fol. 80. ðiſ pæſ geðon ẏmbe nẏ gon hanð pinτpa ⁊ ſeox ƺ ſeoxτig, &c.

i. *Hec*

i. *Hoc factum fuit circa* 966. Hyemem. Pluries.

Annus illis duplex, Naturalis & Civilis. Naturalem, non à Sole, ut pleræq; Gentes, sed à Lunâ petunt; & ab eo præsertim Lunæ affectu quo degentibus in maritimis, maximè innotescit Lunæ virtus: hoc est, in plenilunio post æquinoctium autumpnale. In duobus enim æquinoctiis, æstus maris, qui illis Malinæ, Græcis πλημμύρα appellantur, vehementiores excrescunt, quàm aliis temporibus: in autumpnali verò (inquit *Plinius* lib. 2. ca. 97. & nos comperto novimus) amplius quàm in verno. Ab hoc igitur æstu & plenilunio, quod illis Wınteꞃ-ꝼıllıꞇꝺ aliàs ꝼulleꞇ, id est, hyemale dicitur plenilunium annum hunc suum ordiebantur; primumque ejusdem mensem eodem appellabant nomine.

Et principaliter annum totum (*Bedæ* sunt verba) in duo tempora, hyemis videlicet & æstatis, dispartiebant: sex illos menses quibus longiores noctibus dies sunt, æstati tribuendo, sex reliquos hyemi. Unde & mensem quo hyemalia tempora incipiebant **Winter-fylleth** appellabant, composito nomine ab hyeme & plenilunio; quia videlicet à plenilunio ejusdem mensis, hyemis sortiretur initium. *Lib. de temp. ratione*, cap. 13. Vides *Bedam* annum hunc naturalem in duo tempora distinxisse; hyemis & æstatis. Hyemen verò constituisse anni principium, hyemisque plenilunium, & mensem qui **Winter-filleth** appellatur, & quem ipsemet paulò superiùs *Octobrem* fuisse refert. Cur igitur *J. Scaliger* lib. 2. de *emendat. temp.* tit. de cycl. Lunari, Septembrem, qui Saxonibus *Haligmonath* nuncupatus est, primum eorum mensem facit, & **Winter-filleth** secundum, nec mihi quidem occurrit ratio, nec ab ipso est apposita.

Nescio an veterem quampiam Danorum computationem sit secutus: nam in tabulâ quam exhibet prima mensium series ad quam Romanam & Saxonicam coaptat, Danica est.

Videatur tamen & *Beda* rectè posuisse anni initium, *Octobrem*; & *Septembrem* Scaliger; hic juxta æquinoctii positionem in nostro ævo; ille in veteri, quæ multis jam diebus anticipatur. Cum enim Sosigenes Mathematicus sub *Julio Cæsare*, annum Julianum seu communem & bissextilem constitueret: deprehensum ab eodem est vernale æquinoctium in 8. Calendarum Aprilis, i. die 25 Martii: Et in 1. Nicæn. Concilio, cum de Paschate ederentur Canones, id est An. Dom. 322. occurrisse traditur 21. die Martii: nunc verò ad undecimam ejusdem mensis pervenisse omnes norunt, hoc est 14 diebus citius quàm sub *Julio Cæsare*, & 10. quam sub Nicæno Concilio, ex quo Gregoriana processit Kalendarii restauratio. Pari ratione autumnale æquinoctium, quod hodie statuunt in 12. Septemb. *Cæsaris* ævo diem 26. ejusdem mensis possidebat, superiori alio seculo 29, &c. Sic ut autumpnale plenilunium in Octobri semper eveniret & perinde anni hujus Saxonici similiter principium. Quod si dubia in hoc esset *Bedæ* fides venerabilis testem (quem laudat) habet multo antiquiorem, qui singulos menses sua signa in quibus ☉ recipiant habere referens, ait,

Sydere Virgo tuo Bacchum September opimat.
Æquat & October sementis tempore Libram.

Quod sic expono: *Septembrem*, vindemiam exhibere: *Octobrem*, sementem, & in sementis tempore, Libram (i. dies & noctes) æquare. Perspicuè æquinoctium in *Octobri* collocat, & ut mihi videtur in parte mensis anteriori, nam in posteriori non fit sementum, quod intra 500. supra Christi incarnationem annos, non acciderit.

Cum verò mobile fuit hoc anni initium propter plenilunii inconstantiam: deduci videtur ab inferioribus, ut stabile & fixum esset ad tempus medium, h. ad tempus S. *Michaelis* Archangeli, quod autumpnale plenilunium aliàs præcedit aliàs subsequitur, & circa id ipsum semper tunc temporis accidebat. Juxta hoc anni initium suos passim annales inchoat *Adamus Muremuth* Paulinæ Londoniensis Ecclesiæ Canonicus, qui floruit An. 1380. Et in conducendis elocandisque prædiis, maximè apud nos hodie observatur velut annus agrarius, quo receptis anni præcedentis fructibus, nova jam sementis nova agriculturæ exorditur ratio.

¶ *De Saxonum anno Civili.*

Annum Civilem seu Artificialem à certo incoeperunt termino: quem *Beda* dabit—— *Incipiebant autem* (inquit) *annum ab octavo Calendarum Januariarum die, ubi nunc Natale Domini celebramus; Et ipsam noctem nunc nobis sacrosanctam, tunc gentili vocabulo* Moðꞃaneꞇꞇ *id est matrum appellabant noctem; ob causam ut suspicamur ceremoniarum quas in eâ pervigiles agebunt: & quotiescunque communis esset annos ternos menses lunares singulis anni temporibus dabant. Cum verò Embolismus, hoc est* 13. *mensium lunarium annus occurreret, superfluum mensem æstati apponebant, ita ut tres menses* lida *vocarentur, & ob id annus ille* Trilidi *cognominabatur habens* 4. *menses æstatis: non ternos ut semper temporum cæterorum.* Hæc *Beda* ca. 15. plurimo indigentia commentario, quæ *Bridefertus* tamen mutus transiit & *Novimagus*. Sine ut quidpiam annotem, quo vacillasse (sed valdè ingeniosè) *Scaligerum* censeam. Moðꞃaneꞇꞇ (inquit *Beda*) id est, matrum appellabant noctem. *Scaliger* quà supra videtur legisse non *Matrum noctem* sed *Noctem Matrem*, νυκτομήτερα, quasi illa (inquit) esset & parens & princeps omnium reliquarum noctium; utpote à qua caput anni civilis sumeretur. Sed editio tam vetus quàm recentior *Matrum* exhibet genitivo plurali, & di-

serte convenit vox Saxonica; nam Modra est genitivus pluralis à Modor pro matre, non accusativus singularis, ut Scaligero visum. Et licet anni esset initium, eoque sensu Modor nect seu Nox mater diceretur, eam tamen sententiam *Beda* deserit, matrum tribuens ceremoniis, prout Romæ *Matronalia*.

Sed unde Saxonibus nostris hoc anni initium Natale Domini non observantibus? Reor à solstitio brumali, vel ejus plenilunio: nam solstitium sub ævo Cæsaris in 8. fuisse tradunt Calendarum Januarii, id est, 25. Decembr. collapsumque jam Solem & mundanam lucem ad infimam periodum, à nascente tum Christo (Sole gloriæ & luce perpetuâ) suscitatum iri & restitutum. Deinceps igitur Christiani facti non à Modra-nect gentilium festo, sed è Natali Domini Christianorum solenne, annum computant, octavâ die ante Romanam Ecclesiam: Et eum morem veteres penè omnes nostri Annalium Scriptores retinuêre, *Florentius Wigornensis*, *Willielmus Malmesberiensis*, *Henr. Huntington*, *Rog. Hoveden*, *Mat. Paris*, *Tho. Walsingham*, &c.

Typographi verò Astrologi & Calendariorum apud nos artifices nonnullique alii sequentes computationem, à Circumcisione Domini, id est, primo Januarii, annum inchoant, ipsam ideo diem **New Year-Day**, ut Gall. *Noel* appellantes.

His autem omnibus prætermissis Ecclesia Anglicana & usus omnis forensis annum citius quàm Romana Ecclesia ab ipsâ incarnatione Domini, hoc est ab Annuntiatione B. Mariæ virginis, quæ 26. die Martii celebratur, inchoant, tardiùs autem eum numerant quod illa annum respicit completum, ista fluidum & currentem.

Quo verò tempore, & quo authore instituta est hæc computatio rimanti mihi hactenus non innotuit. Illud certum est, quod ex computationum varietate crebra apud Authores oritur discrepantia. Et in *Rastalli* fastis error sæpissime unius anni præsertim in annis antiquorum Regum, quod meminisse non est inutile.

Sed ut hic annus initium sortitur ab adventu divinæ gratiæ in verbo incarnato; sic & naturæ ipsi magis consentaneum est, & Zodiaci exordio vicinius, quo ab hyeme compressæ facultates jam noscuntur reviviscere.

In quo ne perperam videatur nos ab incarnatione ordientes annum eos sequi, qui à Circumcisione petunt, cum incarnatum fuisse Dominum omnes norunt circiter 9. menses antequam natus & circumcisus; intelligendum est eos annum currentem numerare, nos finitum.

———ðonese hreð monað byð agon ðonne byð seo nyht twiftyda lang ⁊ se dæg byð þ ylce.

ðone se orðan onað man nemneð on leden Aprilis ⁊ on ure geðeode eastes monað.

ðone fiftan monað ys nemned on leden maius. ⁊ on ure geðeode ðrymilce. forðam swylc genyhtsnys wæs on bryttene ⁊ eac on germania lande or ðam engla ðeode com on ðas brytene ðat hig on on ðam monð ðryra on dæg hig meolcodon heora neat. on ðone nygoðan dæg ðæs monðes byð sumores fruma. de sumor hafað hundnygontig daga. ⁊ ðonn gangað ða seofan steorran utan up ⁊ on undern onsetl. ⁊ ðonne ðrymylces monoð byð geendod. þonne beoþ seo nyht ehta tyda lang ⁊ se dæg syxtene tyda.

ðone sixtan monaþ ys nemned on leden Junius ⁊ on ure ge deode se ærra liþa. for þan he is nemned liðan. forþon þe seo lyft ⁊ þa ƿyndas beoþ þonne smylte. ⁊ mannum byþ þonne ge þunelic þ hig liþaþ on sæs bryme on þon feower ⁊ twentigoþan dæg byð solstitia þ is on ure geþeode sungihte forþon ðe seo sunne standeþ on myðre lyfte. þonne se monoþ byþ geendod þe se nemnaþ se ærra lyþa. þonn byþ seo nyht 6. tyda lang ⁊ se dæg 18. tyda lang.

þone seofodan monaþ ƿe nemnaþ on leden Julius forþam þe ealde men hæþene nemdon þon monoþ þam naman on þæs caseres arweorþnysse þ Julius ƿæs nemned forðam þe he þæs on þam monþe acende. þone monaþ þe monaþ on ure geþeode se æftera liþa. þonn se monaþ byþ geendod þe se nemnaþ se æfter liþa. þonn byþ se niht ehta tyda lang. ⁊ se dæg sixtene tyda.

þone ehtoþan monþe mon nemneþ on leden augustus romana dugoþ hyne nemde æfter þam naman. forþam on dam æftertam dæg þæs monþes he getymbrede romana cyncdom ⁊ ofersriþ de da þe ær þ to ƿunnon ⁊ on ure geþeode ƿe namnaþ þone monaþ ƿeod monaþ forþam de hig on þam monþe mæst geƿeaxaþ. þone se monaþ byþ geendod þe ƿe nemnaþ ƿeod monaþ þonn byþ seo nyht 10. tyda lang. ⁊ se dæg 14. tyda.

ðone nygeþan monoþ mon hatte on leden september ⁊ on ure geþeod halig monaþ forþan de ure yld ran þa hƿyle hig hæþene ƿeron on þam moneþ hig guldon hyra deofol guldum.

ðon byþ se monoþ geendod þe ƿe nemnaþ halig monaþ þonne byþ se nyhta 12 tyda ⁊ se dæg þat ilce. Alfricus nominat hunc mensem hærfæst monaþ.

ðone teoþan monaþ mon nemneþ on leden Octobes ⁊ on ure geþeoþ ƿynter-fylleþ. ðonne se monaþ byþ geendod þe se nemnaþ ƿynter fyllaþ þonne byþ se nyh t xiiij. tyd lang. ⁊ se dæg tyn tyda.

Ðe endlyftan monað is nemned on leden Novembris ⁊ on ure ge ðeode blod monað forþam þe ure yld ƿan ða hƿilc hig hæþene ƿæron on þam monoð hig ableotan þatis accendon ⁊ benemndon hyra deofol gyldum þa neat þa de hig ƿoldon slean. ⁊ þonne feofoþan dæg þæs monðes byþ ƿyntres fruma. Ðe ƿynt hafaþ tƿa ⁊ hundnygentig daga. ⁊ þonne gangaþ þa seofan steorran up on æfen ⁊ on dægred on setl. þonne se monaþ byþ geendod þe se nemneþ blod monaþ þonne byþ seo nyht 16. tida lang ⁊ se dæg,8. tyda.

Ðe tƿelftan monaþ is nemned on leden Decembris ⁊ on ure geþeode se ærra geola forþam ðam on þas tƿegen syndon nemþe anum naman oþer se ærra geola oþer se æftera forþanþe hyra oþer gangaþ beforan þæra sunnan ær þon þe heo cyrre hig to þæs dæges lenge oþer æfter.

Hæc suprascripa desumpsi ex lib. Saxonico bibliothecæ Exoniensis vocato spell boc ƿintres ⁊ sumeres. *Principium atque nonnihil finis libri deest*,&c.

¶ *De Mensibus apud Saxones.*

Mensium duplex genus, civilium & lunarium.

Horum 13. in quovis anno numerant, illorum in singulis tribus annuis communibus 12. in quarto, quem addunt Embolismi nomine, 13. itemque additumque in æstatis fine ponunt, ut tres hoc modo menses sint ejusdem nominis, quod clarius postea declarabitur, licèt de initio atque fine singulorum mensium rationem nequeam exhibere satis lucidam.

Primus (inquit *Beda*) eorum mensis, quem Latini *Januarium* dicunt, dicitur *Giuli*. Qui sit obsecro ut *Januarius* primus sit eorum mensis si ab octavo Calendarum *Januarii*, qui nobis 25. *Decembris* est, anr[illegible] ordiantur? Justum igitur fuisset ut initium & fines ipsorum mensium explicuisset: nam videtur hoc modo *Januarium* computare ab ipsis Idibus *Decembris*, & sic de cæteris.

Quæritur præterea quonam modo intercalandus sit quarto quolibet anno mensis integer embolismus? nam si anno Civili vel Solari mensis solaris vel lunaris addetur, excrescet ille annus ad 395 dies vel 393. quod temporum seriem supra modum perturbaret. Intelligendum igitur est necessario de anno lunari, qui 12. suis lunationibus, 12. anni Solares non complet menses, sed ex residuis quolibet anno diebus integrum mensem quarto ministrat anno.

Sed redeamus ad mensium enumerationem, quorum seriem sic pono.

Verstegan pa. 62, *&c.*	*Menses*	*Hyemalis semicycli.*
Gerst. barly monat.	September	Haligemonath.
Wyn monat.	October	Winter fulleth.
Wint monat.	November	Blot monath.
Winter al. Heligh monat.	December	Giuli ærra.
Wolf monat.	Januar.	Giuli æftera.
Sprout kele.	Februar.	Sol monath.

Verstegan pa. 61, *&c.*	*Menses*	*Æstivalis semicycli.*
Lenct monat.	Martius	Rehd monath.
Oster monat.	Aprilis	Eoster monath.
Trimilki.	Maius	Trimilchi.
Weyd monat.	Junius	Lida erra.
Hen. al. Hey monat.	Julius	Lida æfter.
Arn. al. Barn mon.	Augustus.	Trilidi Embol.

¶ *De Januario*; *Saxon.* Giuli.

Beda seriem aliter repetit Romanos secutus, *Primus* [inquit) *eorum, i. Saxonum mensis, quem Latini Januarium dicunt, dicitur* Giuli. *Intelligo prima eorum mensis secundùm Romanum computum, alioquin nullo modo primus est.* Saxonibus enim geola æftera dicebatur; i. *Giuli posterus*: December verò geola ærra; id est *Giuli prior*. Et incongruum esset, id quod sequitur primum dicere, id quod præcedit nuncupare posterum. *Beda* ipse hanc agnoscit consequentiam, nominisq; refert *rationem. Menses* (inquit) *Guli à conversione Solis in auctum diei, quo unus eorum præcedit, alius subsequitur, nomina accipiunt.* In Solis autem conversione, quis nescit *Decembrem* præcedere; *Januarium* subsequi.

Quoad interpretationem nominis *Giuli* si apud *Bedam* sanè legitur, non ariolar aliunde

 tractum

tractum, quàm à geol, & hoc à geolðen *reddere*, *restituere*, *revertere*; ut sic idem sit quod res ipsa postulat Τρόπικος, seu versatilis, quod Sol jam ad autumnale delapsus tropicum se in austrum sublevat. Ex hoc & festum Nativitatis Domini nostri, quæ ipso eodem tempore perhibetur obtigisse, geol etiam ab *Aluredo* dictum, inferioribus etiam Anglis & hodie Scotis g ut solet in y verso yeol, & yeoul, Danis *Jul*, quod *Guili* Bedæ apprimè convenit.

¶ *De Februario*; *Saxon.* Solmonath.

Solmonath (inquit *Beda*) *dici potest mensis placentarum, quas in ea diis suis offerebant*; Soul *prisco vernaculo, cibus*, sed hoc *Beda* exponit placentas. Testatur sacra pagina idololatras Judæos, Reginæ Cœli placentas obtulisse, Jer. 7. 17. *Filii colligunt ligna, & patres succendunt ignem, & mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas Reginæ Cœli, & libent diis alienis, &c.* Simile 44. 19. Cœli autem Reginam alii de Sole intelligunt; alii de Lunâ simul & stellis, sed de Sole propriè qui Hebræis fœminei generis est; & ideo Regina non Rex dicitur. Et Germani, ut è Cæsare supra retulimus Solem colebant, eodemque hactenus utuntur genere.

¶ *De Martio*; *Saxonicè* Rehdmonath.

Rehdmonath (inquit *Beda*) *à Deâ illorum* Rhedâ, *cui in illo sacrificant, nominatur.* Quænam hæc Dea fuit, nec *Cæsar*, nec *Tacitus*, nec *Diodorus* meminit; ꞃæð autem consilium significat, quod ab hujus mensis plenilunio ad grandia inire negotia, auspicatissimum duxere. Tacitus in Germ. moribus——*Coeunt nisi quid fortuitum inciderit certis diebus, cum aut inchoetur luna, aut impletur: nam agendis rebus hoc auspicatissimum nuncium credunt.* Lunam autem in duobus æquinoctiis potentissimam fore demonstrat *Plinius* Lib. 2. Cap. 97. ut supra notavimus. *Martium* igitur & *Septembrem* hujusmodi Consiliis fore potissimos.

¶ *De Aprili*; *Saxon.* Eoster-monath.

Eoster-monath, qui nunc Paschalis mensis interpretatur, quondam à Deâ illorum quæ *Eostre* vocabatur, & cui in illo festa celebrabant, nomen habuit; à cujus nomine nunc Paschale tempus cognominant, consueto antiquæ observationis vocabulo, gaudia novæ solennitatis vacantes. Impium & indignum, sacrosanctam Christianorum festivitatem turpissima fœdari Gentilium appellatione: Sunt tamen qui resurrectionem interpretantur, & inde *Costerne* Teutonicè nuncupant, juxta quod in antiqua *Bedæ* editione *Costur* legitur, non *Eoster*.

¶ *De Maio*; *Saxonibus* Trimilchi.

Trimilchi dicebatur (inquit *Beda*) quod tribus vicibus in eo per diem pecora mulgebantur: talis enim erat ubertas Britanniæ, vel Germaniæ, è quâ in Britanniam natio intravit Anglorum. Nusquam sic hodie, quod sciam. Die autem 8. hujus mensis *Beda* ponit æstatis principium. *Codex MS. Sax. nona.*

¶ *De Junio*; *Saxonicè* Erra lida.

Lida (inquit *Beda*) dicitur blandus, sive navigabilis, quod in utroque & blanda sit serenitas aurarum, & navigari soleant æquora.

¶ *De Augusto*; *Saxonicè* Weod-monath.

Wenden-monath (inquit *Beda*) mensis zizaniorum, quod eâ tempestate maximè abundent. Malè editur *Wenden-monath* & antiquè & recentiùs; legendum juxta Codicem Saxon. MS. *Weod-monath*; vel ut alibi *Weud-monath*. *Beda* exponit Zizaniorum, speciem ponens metonymicè pro genere, quod Latina Bibliotheca in uno vocabulo nequit exprimere; peoð autem Saxon. hodie **Weeds**, omne genus complectitur inutilium herbarum sativis contrariarum, ut de hoc mense dicatur

Infœlix lolium & steriles dominantur avenæ.

¶ *De Septembri*; Saxon. Haleg-monath.

Haleg-monath (inquit *Beda*) Mensis sacrorum.

Winter fallith (inquit *Beda*) ac si dicas composito nomine Hyeme plenilunium.

Bloth-monath (inquit *Beda*) mensis immolationum; quod in eo pecora quæ occisuri erant, diis suis voverent.

Mona-

¶ *Monachium.*] Μοναχεῖον sodalitium monachorum. *In L. Generali*, 13. *C.* de Sacrosanc. Eccles. ——— *Ecclesia, vel martyrio, vel Clero, vel* Monachio, *vel pauperibus.* Meurs.

¶ *Monasterium pro Ecclesia.*] Sic mynrtep & munrtep (à monasterium derivata) aqud Saxones nostros. *Canut.* Ll. Eccl. Cap. 13. ᵹelæꞅꞇe man þone ꞅaplꞅceat ꞅpa þeah inꞇo þam mynꞅꞇꞃe ðe hiꞇ ꞇo hyꞃðe;

Rex confirmat Priori de *Cherchan Monasterium de Garton* cum 1. carucatu terræ, & *Monasterium* de *Cheerby crondel*, cum 1. carucatu terræ, cum drâis & aliis pertinentiis, Chart. an. 10 E. 3. n. 33.

Monasteria : Olim Scholæ tantum. Am: L. Suppressa minora apud Angl. 27 H. 8. Majora, 30 H. 8.
Cantariæ & Hospitalia 37 H. 8.
Cantariæ & Capellæ 1 Ed. 6.
Supellex Cathedralium & Parochialium Ecclesiarum, præter Calicem & mensæ Communionis mappam, Regi data Mens. Apr. & Maij *Holl.* pa. 1030.
Primitiæ & decimæ Clero restitutæ, 3 Mar. *Hol.* pa. 1064.

¶ *Monastria.*] Greg. Regist. lib. 11. Epist. 54. ——— *Si quis contra aliquem Clericum, aut monachum, aut diaconissam, aut* monastriam, *aut assisteriam habet aliquam actionem, adeat prius Sanctissimum Episcopum, cui horum unusquisque subjacet.* Citatur è Novel. Constitut. Justiniani, l. 1. cap. legitur in appellatione Clericorum. Quo modo condita è *P. Blesensi* Brit. Angl. 531. c.

¶ *Moneia, iæ.*] A Gal. *Monnoye*. Moneta, pecunia. *Domesd.* tit. Wirecestre—*Burgenses plures habuit, & pro* 15. *hidis se defendit, quando* moneia *vertebatur, quisque monetarius dabat viginti solidos ad Londinum, pro cuneis monetæ accipiendis.*

¶ *Moneta.*] L. . . . R. Ala. to. 2. 192. pullos & oves monetæ.

Mutata An. 1180. 26 H. 2. *Hollens.* 104. col. a.

V. *Monetarum* genera in ipso fine Practicæ Cameræ Apostol. lib. in 16.

¶ *Monetarius.*] Malm. in H. 1. pa. 158. ——— *trapezitas* (*quos vulgò* monetarios *vocant.*)

¶ *Monetagium, gii.*] Charta Libertat. Ang. H. 1.—Monetagium *commune quod capiebatur per Civitates & Comitatus, quod non fuit tempore Regis Edwardi* ; *hoc, ne amodo sit omnino defendo.*

Pro *Foragio*, &c. V. *Cust. vet. Nor. lat.* ca. 15. fol. 3. b.

¶ *Monogramma.*] Prisci moris erat usque ad ætatem *E.* vel inferiùs in Chartis Regum & inferiorum personarum baptismalia nomina incœptiva solummodo litera designare ; Ut *W. Dei gratiâ Rex Angl. &c. H. Dei gratiâ Londinensis Episc. &c.* Et ita sæpissimè in citandis testibus. Quod etiam in nummis observatum est juxta illud in *Capp. Caroli Cal.* l. 1.1. pa. 306. ——— *Ut in denariis novæ nostræ monetæ, ex unâ parte nomen nostrum habeatur in gyro, in medio nostri nominis* Monogramma, *ex alterâ parte nomen civitatis, & in mediâ Crux habeatur.*

¶ *Mons placiti.*] Scotis **Mote hill** : vide supra *Mallobergium.*

¶ *Monstrum.*] In Rotulo Parlamenti tenti apud Westmonasterium an. 5 Hen. 4. n. 24. *Assignavimus vos conjunctim & divisim, ad arriandum & triandum omnes & singulos homines ad arma, ac homines armatos & sagittarios in Comitatu prædicto commorantes, &c.* (*&*) *ad* monstrum *sive ad monstrationem eorundem hominum ad arma, ac hominum armatorum & sagittariorum, de tempore in tempus, quociens indiguerit, diligenter faciendum, & supervidendum, &c.*

¶ *Month-day.*] Lamentatio mensurna. Hist. Offæ R. Merciorum, in MS. Albani ——— *Offanus autem* (*i. Offæ filius, qui & 2. dicitur*) *oculos patris sui piè claudens*, lamentationes mensurnas, *cum magnis ejulatibus, lachrymis, & specialibus planctibus prout moris tunc erat Principibus, magnificis, lugubriter pro tanto favore continuavit, obsequiisque cum obsequiis magnificè, tam in Ecclesia, quàm in locis forinsecis completis apparatu Regio & celeberrimo in eminentiori Ecclesiâ penes Gloverniam urbem egregiam eidem exhiberi jubet sepulturam.*

¶ *Montisfractura.*] Pacis violatio. Perperam opinor dictum pro *Mundifracturâ* : Munðe enim Saxon. est *tutela, defensio, patrocinium, pax.* Munꞇe autem *mons.* Vide infra **Moundebrech** vel **Mundebrech.**

¶ *Montis gaudium.* M. P. p. 304.

¶ *Morbus sonticus.*] *Sken.*

¶ *Morgangiva*, Burgundiis Alamannis Ripuariis *Morgengeba*, Longobardis *Morgingap.*] Papias *Morgingabh.* id est quarta pars lege Longobardorum. Glossar. vett. **Morgin** Germanicè significat *mane*, & **Gab** *donatio*, unde dicitur **Morgingab** donatio facta mane quando eam (uxorem) ducit: In pactione *Gunthramni* & *Childeberti* Regum, & *Brunichildæ* Reginæ, apud *Greg. Turonens.* lib. 9. Cap. 20- ——— *Tam in dote quam in* Morgangibâ, *hoc est matutinali dote.* Hujusmodi donatio jure feudali fieri non potest. Feudor. Lib. 2. Tit. 8. §. 2. *Lindenbr.* Saxonibus nostris morᵹan ᵹiꞅe, i. *Matutinum donum.* Inde in Ll. *Canuti* Regis MS. cap. 71. *morgangyva* dicitur ——— *Et sit omnis vidua sine marito duodecem mensibus ; eligat postea quem velit ; & si inter unius anni spatium maritum eligat, perdat* morgangyvam *suam, & omnem pecuniam quam ex priori marito habebat.* Huc pertinere videtur dotationis illud genus in Jure nostro, *ad ostium Ecclesiæ nuncupatum* :

quod

quod eodem mane, quod ad nuptias celebrandas Ecclesiam ingrediebatur sponsus, designata quadam terræ sponsam adornavit.

¶ *Moregespeche.*] Registrum Abbathiæ de Osney fol. 104. *Walchell Hareng dat Abbati terram in Oxon.*——*Hanc donationem feci apud Oxon. in placitis Regis, quæ appellantur* Moregespeche.

¶ *Ad Morganicum.*] Conjugium ad *Morganicum* dicitur, cum Princeps vel Nobilis filios aut prolem habens, inferiorem duxerit; eâ conditione quod nec ipsa dignitatis suæ titulum usurpet, nec filios ex iis nuptiis suscitatos cum prioribus hæreditatem sortiantur; sed hoc contenta sit, quo mane Nuptiarum sponsus ejus eam donaverit, quod *Morgangaba* dicunt.

¶ *Morioc.*] L. Longob. lib. 1. tit. 6. l. 6.——*Si quis homini libero brachium super cubitum, hoc est* morioc *ruperit, componat sol.* 20.

¶ *Mortitia.*] Constit. Neapol. lib. 1. tit. 84.

¶ *Mortuarium.*] Constit. *Symonis Langham* Archiep. Cant. Tit. de Consuetud. Cap. Statutum. §. 1.——si decedens 3. vel plura cujuscunque generis in bonis suis habuerit animalia (optimo, cui de jure debitum, reservato) Ecclesiæ suæ à quâ sacra recipit dum viveret, sine dolo, fraude seu contradictione qualibet pro *recompensatione Decimarum personalium*, necnon & oblatorum, secundum melius animal reservetur post obitum pro salute animæ suæ Ecclesiæ suæ hujusmodi liberandum. Quod si duo tantum in bonis decedentis extiterint animalia, de mansuetudine Ecclesiæ, exactio quælibet nomine *Mortuarii* remittatur. V. *Lindewode* ibid. fol. 15. Et V. Stat. V. munus mort.

Constitt. Rob. Dunelm. Ep. An. 1276. in Rubr. *De rebus liberorum decimandis, &* Mortuariis *inde solvendis.* Et in textu.——*De bonis propriis, si existant,* mortuarium *matrici Ecclesiæ solvere teneantur.*

¶ *Mortuum vadium.*] Vox fori nostri. J. Consultis Hypotheca: Gallicè *mort-gage*, atque inde Anglicè **morgage.** *Mort* enim *mortuum* sonat, *gage* vel *gaige* pignus, vadium. *Cowellus* Institut. juris Anglicani in dic. dictiori. obscur.——vadium mortuum (inquit) *est Hypotheca creditori sic oppignorata, ut fructus, quos durante tempore oppignorationis producit, omnes fiant creditoris idque sine computo indedebitori fiendo.* Rectè ille; sed Jurisconsulti hypothecæ appellationem, ad res tantum immobiles referunt, & vulgari sermone *mortuum vadium* Anglicè **morgage**, de rebus etiam mobilibus (quas pignora vocant) enuntiatur. At hoc fortè minus propriè.

¶ *Mosepha.*] M. P. pag. 348. Scurra.

¶ *Mota.*] Curia, placitum, conventus, à Saxon. gemote, i. *conventus.* Hinc *Burgimote*, i. Curia, vel conventus burgi. *Swainmote*, i. Curia vel conventus ministrorum, scil. forestæ. *Mota de Hereford*, i. Curia vel placita Comitatus de Hereforde. Charta Matildis Imperatricis filiæ Regis Hen. Primi.——Sciatis me fecisse *Milonem* de *Glocestre*, Comitem de *Hereforde*, & dedisse ei *Motam Herefordiæ*, cum toto Castello in feudo & hæreditate, sibi & hæredibus suis, ad tenendum de me & hæredibus meis.

Hinc forensibus nostris **to mote** idem est quod placitare; Scotis, **to mute**, unde illis **the Mute-hill**, i. *Mons placiti*, de quo supra.

Alii verò *motam* pro munimine interpretantur, nomenque servari aiunt in vetustioribus multis ædibus fossa aquea cinctis, quam *motam* etiam nunc dicunt, juxta Saxonicum, ubi muðan fretum significat *Mat.* 8. 18. & 28. Sed *mote & motte* Gal. idem esse quod *collis*, *colliculus* & meta; ut *mota de Windsor*, & de *Hereforde.*

Sic in Charta pacis inter *Stephanum* Regem & *Henr.* Ducem, postea Regem tradendæ dicuntur *Turris de London*, & *mota de Windsor*; Anglicè **the Tower of London, and fortress of Windsor**; Hollin. Anno 1153. Stephani 19. pa. 62. b.l. ult.

Le preuves de l'Hist. des Comtes de Guines p. 147.——*Videns igitur Arnoldus* (scil. Comes Ghisnensis) *quod omnia sibi arriderent, &c.* Motam *altissimam, sive dunjonem eminentem in munitionis signum firmavit, & in aggerem coacervavit.*

¶ *Motbel.*] Campana quâ Saxonibus nostris indici solebat conventus publicus qui **Folcmote** dicitur. **Mot** *conventus*, **bell** *campana.* Vide Ll. Ed. Conf. ca. 35. hic infra in **Folkmot.**

¶ *Motu proprio.*] Bodin. pag. 296.

¶ *Motwurthi.*] Vel ut priscè scribitur *Motwrthi.*

¶ *Movita, tæ.*] Motio, commotio, animi impulsus vel perturbatio. *Formul. Solen.* 119.——*Per quod mortuus jacet, & in sua orta contentione, vel in sua* movita, *at in suas culpas ibidem interfectus fuit.* Et in proxima seq.——*Et ego in sua orta contentione, vel in sua* movita, *atque pro sua culpa, in ipso loco eum interfeci.* Juridici nostri dicunt de injuriâ suâ propriâ, vel *de son tort demesne.* Gal. *Mauvastle.*

¶ *Muccinium, & Muccidus.*] Et *Mucca.* V. *Muccus.*

¶ *Muccus, ci.*] Nasi proluvies, id quod è naribus fluit. Plauto *mostel.* Veget. mul. lib. 2. *Muccinum*, id quo nasum emungimus, quod & inde Angli veteres **muckinder** appellarunt. Hinc apud *Arnobium*, contra Gentes——*Homo* muccidus *cui* muccus *è naribus fluit*; Lindenb.—*Et hinc Angli* **muck** *vocamus quicquid purgaminis in stercorarium projicitur; ipsumq;*

inde

inde stercorarium a muckhill, quasi mucci acervum. L. Alaman. tit. 62. §. 2. —— *Si autem summitas nasi, ut* muccus *contineri non possit, abscissa fuerit, cum* 12. *sol. componat.* L. Ripuar. 70.

Et L. Ripuar. tit. 5. §. 2. *Muccare* pro *muccum ejicere* —— *Si nasum excusserit, ut* muccare *non possit.* 100. *sol. culpabilis judicetur. Si* muccare *prævalet* 50. *sol. componat.* Nec ad barbaros prorsus sunt hæc rejicienda; cum à fonte Romano emanarunt penè omnia simplici *c* conscripta. Apud *Catullum* enim *mucus* legitur: Columella *mucor, coris,* & *mucosus,* apud Varronem *mucidus.* Et in Gloss. *muco, cas,*

¶ *Muchunt.*] V. Ll. forest. R. *Canuti* Ca. 11.

¶ *Muffula, læ.*] Chirotheca crassior contra rigorem hyemis à Gall. *mouffle,* Germ. **Muffe,** idemque nostrum vocabulum pro manicâ illâ pelliceâ manus injiciunt frigescentes, *Ludovici Imp. Addition. ad Capitular. par.* 1. *cap.* 22. —— *De vestimentis monachor.* Wantos (id est *chirothecas ordinarias*) *in æstate*; muffulas *in hyeme vervecinas* —— *accipiant.*

¶ *Multo.*] —— Rex tenetur Ottoni de Grandisono in decem millibus *multonum* auri. *Pat.* 33 *E.* 3. *p.* 2.

¶ *Multiplicium, ii.*] Indumentum muliebre, à multiplici plica dictum. Fortè peplum, vel quod humeros obiat, Anglicè **a Rail.**

¶ *Multones.*] Verveces. Pri. Lew. Undecies 20. oves, 10. ad lac. & novies 20. *multones.*

¶ *Mulvellus,* seu *lum.*] Piscis genus, quod in mare Angliæ boreali copiosè in æstate capitur. Londoniis aliisque **Green fish.** Lancastrensib. Milwyn, in Custumario Lenni Regis Melwel & Haddoc. q. MS. de Hospitali Nicholai in suburbio Eborum, Matilda Imperatrix dedit dicto Hospitali S. Nicholai unam carucatam prædicto Hospitali contiguam, ad inveniendum quibuslibet leprosis Eborum venientibus in vigiliæ die S. Johannis Baptistæ *Mulvellum,* butyrum, panem, cervisiam, &c.

¶ *Mund, Mundium, Mundbrice,* &c.] A Sax. mund. i. *tutela, defensio, protectio, pax, patrocinium*; bꞃice, *fractio, violatio.* Si Rex Ecclesiam, Monasterium, burgum, hominem aliquem vel societatem, eorumve res aut prædia in suam susceperat protectionem, dicebatur hoc omne & ejusmodi quicquid in Regis esse *mundio,* Sax. on Cẏnȝeꞅ munꝺe; cujus violatio etiam munꝺbꞃice dicta est, q. protectionis violatio, aut datæ pacis fractio, quæ in Anglorum lege 5. libris plectebatur. Unde in *Canuti* Ll. Eccl. Cap. 3. ꝺeaꞃoꝺ cẏꞃicum ȝꞃiꝺbꞃice iꞅ æꞇ boꞇꞃẏꞃꝺum ꝥinȝum be Cẏnȝeꞅ munꝺe. ꝥ iꞅ ꝼiꝼꞃunꝺum on Englalage, i. *Ecclesiæ capitalis pacis fractio in rebus emendabilibus est sicut fractio protectionis Regiæ, i.* 5. *libris in Anglorum lege.*

Cum igitur pax Regis vel Principis, in arctissimo sit ipsius patrocinio & tutelâ, patrocinium Regis violet necesse est qui pacem fregerit, & sæpius igitur confunduntur ȝꞃiꝺbꞃice & munꝺbꞃice, i. fractio pacis & fractio protectionis, sicut & interdum boꞃhbꞃice quod est pacis in burgo stipulatæ violatio. *Mundbrece* (inquiunt Canuti Ll. MS. ca. 12.) id est infractionem pacis.

L. Aluredi MS. c. 3. Archiepiscopi *burghbrice* sive *mundbrich* emendetur 3. libris. vel ut habet codex alius, Archiepiscopi *burghbote* sive *mundburd* emendetur 3 .libris. Aliorum e Episcoporum vel Aldermannorum emendetur duabus libris. Magis autem placet prius illud nostri codicis; *mundburd* enim aliud significat, ut mox suo loco dicetur.

Transfertur etiam *Mundbrice* ad immunitatis, libertatum & privilegiorum fractionem. Munꝺbꞃice etiam læsæ dignitatis crimen sonat, ut supra videas in voce *Burghbrice.* Et sunt qui **mundbrech** *montis fracturam* exponunt, cum **mund** etiam montem significat; sed hoc minus appositè.

Dicatur verò **mundbrich** *clausarum fractio,* nam *mund* munitio sive defensio clausarum dicitur, apud Trinobantes nostros, **mounds** *sepimenta,* **Mounded** munitum, septum, fossis cirumclusum.

Mundium dii, Vox in legibus Longobardicis admodum frequens; in antiquis reliquis non reperi. Inter Constitutiones tamen *Caroli Magni* in Capitular. quod incipit primo cap. de Xenodochiis, &c. cap. 12. sic legitur —— *De mancipiis Palatii nostri, & Ecclesiarum nostrarum, nolumus* mundium *recipere sed nostra ipsa mancipia habere.* V. L. & Ad.

¶ *Mundeburde, Mundeburdis, Mundeburdum,* & *Mundiburdium.*] *Tutela, defensio, patrocinium,* quæ eadem etiam & *Mundium* simpliciter significat. Placet igitur *mundeburdium* altius exquirere, utpote à connectione duorum verborum Saxonicorum, viz. munꝺ, i. *tutela, defensio, patrocinium,* & bonꝺ aliàs boꞃh, boꞃȝ, buꞃh, & bouꞃ, h. e. *fidejussor, vas, etiam & fidejussio, sponsio, vadimonium.* Sic ut *mundeburdium* sit defensionis, vel patrocinii fidejussio & stipulatio. *Mundeburdus* vel *Mundborgus,* Sax. Munꝺboꞃa, Longob. *Mundualdus,* tutor, advocatus, patronus, q. defensionem & tutelam spondens, vel stipulans.

Concil. Meldens. An. Dom. 845. ca. 41. Tom. 3. —— *Providendum est Regiæ Majestati, ut monasteria quæ ab hominibus Deum timentibus in suâ proprietate constructa, prædecessores illius, causâ defensionis &* mundeburdi *susceperunt, ut libera libertate, remotâ spe hæreditaria de illorum propinquitate, ibidem religio observaretur, & nunc in allodium sunt data: quapropter omnis exinde religio funditus est eversa, &c.* Concil. Confluentin. An. Dom. 860.

860. præsentibus quinque Galliarum regibus: Sub annota. Domini *Ludovici* Regis. *Volumus ut Ecclesiæ & Casæ Dei, & Episcopi & Dei homines, Clerici & Monachi, & Nonnæ talem* mandeburdem *& honorem habeant, sicut tempore nostrorum antecessorum habuerunt.* Corrigendum hic censeo, *mundeburdem.* Sed Gallorum sequitur idioma, qui detortâ jam olim voce, non solum **manbourg, mainbourg,** & **mainbour** dixere pro *tutore, defensore, Gardiana,* sed etiam **manbournie, mambournie, mainbonne, mainbournie,** pro *tutela, defensione, protectione, patrocinio.* Lindenb. ex Gloss. vet. in *Bedam* de vitâ Gutberti.——*Vox alma Patroni* Munðboran. Et *Antiquat. Fuldens.* lib. 2. Chart. 39.——*Sub vestro dominio vestroque auxilio & defensione, seu* mundeburde, *omni tempore secura consistat.* Item ex Annuntiatione Caroli Regis ad Ludovicum fratrem——*Filiam nostram Judith viduam secundùm leges divinas & mundanas, sub tuitione Ecclesiastica, & Regio* mundeburde *constitutam, Baldwinus sibi furatus est in uxorem.* Plura ibidem & in legibus antiquis, è quibus exemplar unum atque alterum adjiciam. *Ripuar.* tit. 35. §. 3.——*Si quis ingenuam puellam, vel mulierem, quæ in verbo Regis, vel Ecclesiastica est, acceperit vel seduxerit, seu parentum voluntate de* mundeburde *abstulerit,* 60. *sol. culpab. judicetur.* Et tit. 58. § §. 12. & 13.——*Quod si quis hominem Regium tabularium, tam baronem quam fœminam, de* mundeburde *Regis abstulerit,* 60. *sol. culp. jud. Similiter ille qui tabulariam vel Ecclesiasticam fœminam, seu baronem de* mundeburde *Ecclesiæ abstulerit,* 60. *sol. culpab. judicetur, & nihilominus generatio eorum ad* mundeburdem *Regis seu Ecclesiæ revertatur.* Capit. denique *Caroli* & *Ludov.* lib. 6. cap. 223.——*Ut viduæ, orphani, & minus potentes, sub Dei defensione & nostro* mundeburde, *pacem habeant & eorum justitias acquirant.* En piissimi Imperatoris institutum, quo tandem effluxit in viduis, pupillis, orphanis, & wardis (quos vocant) nostris. Exemplum autem Chartæ de *mundeburde* Regis & Principis apud Marculphum habe lib. 2. form. 24. V. & ad. Item Form. Sol. 37, 38. V. Big. p. 504, 506.

Item ex preuves de l'Hist. des Comtes de de Guyenes p. 24.——*Pippinus, &c. Aquitan. Rex—ut omnes res ad monasterium, &c. sub nostro* mundeburdo *vel immunitatis tuitione receperimus, &c.*

Prohœmium Eadgari R. de Cœnobitis regularibus instituendis: þa Munðboran vreſ ðaſ Eaðiðan Beneðicteſ geſeteðneſſe pillice þe on fengon, i. *quæ Patroni nostri beati Benedicti traditione voluntariè suscepimus.*

¶ *Mundialis.*] Qui est in *mundeburde,* vel *mundio,* hoc est in protectione, tutelâ, vel patrocinio Regis, Ecclesiæ, vel alterius potentioris. *Pupillus, Cliens, vassallus.* Vide supra *Mundeburde,* & *Mundium.* Epist. Ebonis Halitgario Episcopo apud *Flodoard.* lib. 2. ca. 19.——*Non dubito tuæ id notum esse caritati, quanta nobis Ecclesiasticæ disciplinæ, quantisque nostrorum necessitatibus subditorum, & insuper* mundialium *oppressionibus, quibus quotidie agitamur, cura constringat.* Et Epist. *Hincmari* Epist. *Nicholao* Papæ ibidem lib. 3. cap. 12. adjectivè ponitur, scil. *lex mundialis,* pro eâ quæ jura *mundialium* tractat.——*Ut juxta Ecclesiasticam traditionem, prius Ecclesiæ, quam læserant, satisfacerent, & secundùm quod præcipiunt jura legum* mundialium, *exequi procurarent.*

¶ *Mundiatus.*] Uxor *Mundiata.* L. Longobard. Lib. 2. Tit.——

¶ *Mundius, Mundoaldus,* & *Mundualdus.*] Longobardorum legib. *fœminarum tutor* appellatur Big. V. Lind.

¶ *Munera,* & *Munuscula.*] Vide Xenia.

¶ *Municipium.*] Pro Castello. *Malm. Novel.* lib. 1. An. 1139. p. 181. de castellis condendis loquens——*His moti quidam potentes laici, qui se à Clericis & opum congerie, &* municipiorum *magnitudine superatum iri dolerent, &c.*

¶ *Munitio,*] Castellum. *Annal. Waverleiens.* in An. 1154.——*Gondreda Comitissa Warvicensis ejecit custodes Regis Stephani de castello Warvici, & tradidit eandem* munitionem *Henrico Duci Normanniæ.*

¶ *Munimenta, munimina.*] Munitiones dicuntur Char. & instrumenta forensia, quibus jus suum prædiale quis *munire* possit & defendere. Legulæis nostris *muniments* & *Miniments.* L. Longob. tit. 35. l. 9.——*Si quis possiderit qualemcunque rem mobilem aut immobilem per Chartam falsam, & probatum fuerit quod per ipsum* munimentum *falsum, rem ipsam possideat: non eum defendat possessio sua, hoc est* 30. *annorum.* Ibidem supra, l. 6.——*& dixerit:* quod munimen *suum absentatum fuisset.* Et post.—*Si intra* 30. *annos possessio ista fuerit, potestatem habent cum* munimine *suo dicendi quod voluerit, &c.* Disceptat. inter Episc. *Cicestr,* & Abbat. *de Bello* An. 1157.——*Lectis igitur coram Rege Chartis &* munitionibus *de hac eadem re, à Williel. magno subscriptis.*

¶ *Munsterium, Munsterialis.*] Synod. apud *Celchyt* An. 816. Ca. 2.——*sicut in libro* munsteriali habet, & mox, *per* munsterium. Et cap. 11. *aliquid alterius* munsterii *ad se pertrahere.*

¶ *Munus.*] Pro feudo militari. *Munera* olim dicta sunt, quæ postea Beneficia & demum feuda militaria. *Marculfus Formularum* lib. 1. cap. 12. *Dedit igitur prædictus vir (ille) per manum nostram, jam dictæ conjugi suæ (illi) Villas nuncupatas (illas) sitas in pago (illo) quas aut munere Regio, aut de allodio parentum, vel undecunque ad præsens tenere videtur, &c.* Hìc in Notis *Bignonius: Munere Regio* id est (inquit)

quit) *per beneficium Regis, quod postea feudum dictum est: licet non ignorem à Regibus tunc quoque in proprietatem prædia data*, ut infra Cap. 17. Hæc ille. *Gunterum* audi Poetam Ligurinum, in Constitutione Frederici 1.

Cujac.feud. pa.247.

Si Patris dominum vassalli filius acri
Læserit offensa; festinet providus illum
Conciliare pater: quod si contemnet agendum,
Munere *privetur. Si verò audire monentem*
Filius indomita neglexerit aure parentem,
Non erit in feudo successor idoneus illo,
Ni prius accensam Domini placuerit iram.

¶ *Muragium.*] Tributum, collecta, vel telonium ad muros reficiendos.

¶ *Murdrum.*] Legem *Murdri* V. in LL. *Ed. Conf.* capp. 15, 16. Gall. *meurtre* masc. homicidium. *Murtrier* masc. homicida.

Per parol de **murder** *en grantes, le Grantee clama de aver amerciaments de* murderes. Brok Tit. Quo Warrant. 2. Vide & adde alia vocabb. suis locis.

¶ *Muremium.*] Vide supra *Meremium.*

¶ *Musivum*, *Museacum.*] Plin.—— Picturæ genus quà extare alias videntur formæ & imagines, alias autem deprimi. Gregor. Turonens. lib. 5. ca. 45. *Ecclesiam fabricavit, quam columnis fulcivit, variavit marmore, musivo depinxit.*

¶ *Muta*, *tæ.*]. Cavea, aviarium. Græcobarb. Μύτα, Italicum *Muta.* V. *Meurs.*

¶ *Mute.*] f. **a kenel or Crie of Houndes.** Bailler la *meute*, & roui à un Cerf. **To follow after him with a full cry.** Dict.

¶ *Muta Canum.*] V. Tract. meum de homine interfecto ab Archiepiscopo. V. *Christ. de Pise*, **a company of houndes**, i. Cohortem canum, **a mute of houndes.**

¶ *Mute-hill.*] Apud Scotos *Mons placiti*, quod Vide.

¶ *Mutuli.*] L. *Ripuar.* tit. 60. De testamentis Regum vel de traditionibus & testibus, §. 4. — *Si autem ibidem infra terminationem, aliqua judicia sua arte, vel butinæ aut* mutuli *facta extiterint, ad sacramentum non admittatur, sed in præsente cum legis beneficio, cogatur restituere.* Audi quid *Lindenbrog.*

¶ *Mysterium.*] Vide *Misterium* & *Mestairie.*

¶ N*Abulum, li*] Merces nautica. *Anonym.* in vocab.

¶ *Nam.*] Saxonicum, Ablatio pignoris, quod hodierni forenses districtionem vocant, Anglicè **a distress.** Ductum à naman, i. *capere*; unde in Pro. Salom. Sax. nam, *tulit*: in Homil. name *cepit*, **he took.** Germani etiam nunc **nemmen** dicunt, pro *capere, prehendere, accipere.* Hinc antiqua forensia vocabula Verbalia quæ sequuntur.

¶ *Namatio.*] Districtio, captio pignoris, plegii, animalium. Apud Scotos dicitur pro ipsa imparcatione; Anglicè **the Impounding.**

¶ *Namatus.*] Districtus. Direptâ bonorum portione (quod *namare* dicunt) punitus. Forensi idiomate *capto plegio*, hoc est, *pignore, mulctatus, vel ad redemptionem coactus.* Statut. pri. *Roberti* primi Scotor. Regis cap. 22. §. 3.——*Et qui fecerit & super hoc convictus fuerit, seu attayntus: sit raymatus (aliàs* namatus, *notat* Skenæus) *ad voluntatem Regis, & perdat servitium suum in totâ vitâ suâ.* Ibid. cap. 7. §. 3.—— *Et quod nullus de cætero sit* namatus *pro aliquo debito nisi sit debitor vel plegius ipsius debitoris.*

¶ *Namium*, & *Namus*] Captio, à Sax. naman, al. nyman *capere.* Voces prisci fori, hæc apud Scotos, illa apud Anglos veteres usitatior: Res, bona, animalia quæ per districtionem capiuntur significantes: Hoc est, ea quæ à possessore auferuntur legitimeq; retinentur, mulctæ vel pignoris nomine, quousq; id fecerit vel præstiterit, quod non sine injuriâ recusaverit.

Ll. *Canuti* MS. Cap. 18. quæ inscribitur de *namiis* capiendis.——⁊ ne nime nan man nane mane, &c. *Et nemo* namium *capiat in Comitatu vel extra Comitatum, priusquam ter in Hundreto suo rectum sibi perquisierit.* Si tertia vice rectum non habeat, eat quarta vice ad conventum totius Comitatus, quod Anglicè dicitur Syremotus, & ipse Comitatus ponat ei quartum terminum; qui si fallat, tunc licentiam accipiat ut ab hinc & inde suum audeat perquirere, provocando scil. ad ipsum Regem, ut ibidem l. 16. Et *Edgari* l. 2. Plenius hoc enarro, ut intelligas (Lector) haud licuisse sub his seculis in quacunque re levi (ut hodierni moris est) Curias Regias illico advolare.

Statut. pri. *Roberti* pri. Cap. 7. De *namiis* capiendis §. 1.— *Nullus de cætero capiat* namos *in alterius terrâ, vel feodo, pro debito suo sibi debito*,

bito, sine Balivo domini Regis ; vel Balivo loci. §. 2. *Et* namus *sit mensurabilis secundum quantitatem debiti.* §. 5. *Et* nami *& districtiones factæ, retineantur in iisdem Baroniis (hoc est maneriis) ubi factæ sunt (vel) si districtor habeat locum ubi poterit ponere tales* namos *seu districtiones.* Et Stat. 2. ca. 11.——*Statutum est quod* nami *vel aliæ districtiones factæ pro debito Regis aut per aliquam aliam occasionem, nullo modo vendi debeant infra.* 40 *dies, à die captionis computandos.*

Charta Henr. 1. de libertatib. London.——*Quod si reddere noluerint* (debitores) *nec ad disrationandum venire : tunc cives quibus debita sua debent, capiant in Civitate,* namia *sua, vel de Comitatu in quo manet, qui debitum debet.*

Vide hic inferius *Vetitum namium.*

¶ *Namo, as.*] Capio, sumo, accipio, prehendo. Vide ejus Etymon supra in *Nam.* Hinc *Namor aris* ; atque inde *Namptus.*

¶ *Namptus.*] Particip. Captus, districtus. Le Grand Custumarie de Normandie cap. 14. à. *Cowello* citat.——*Deficientes (scil. Balivos) facere justiciarii, & ea de quibus judicium, vel recordatio habet fieri in Curiâ ; debet* (scil. Justiciarius) *retrahere, vel recitari. Treugam dari, debet facere : quod est assecuratio pacis observandæ.* Nampta *injustè capta per jus facere liberari.*

¶ *Namptum.*] Consuetud. Normaniæ Cap. 4. ——*Debet Justiciarius* Nampta *injustè capta per jus facere deliberari.*

¶ *Nastaid, Nasthait.*] L. Alman. tit. 56. De eo qui proximi sui defuncti uxori sine filiis relictæ dotem contradixerit. §. 2.——*Si autem ipsa fœmina dixerit Maritus meus dedit mihi morgangeba——Tunc liceat illi mulieri jurare per pectus suum, & dicat : Quod maritus meus mihi dedit in potestate, & ego possidere debeo, hoc dicunt Alamanni* Nastaid. Inquit *Lindenbrog.* Germ. *Aid juramentum,* sed quid *Nast,* non liquet. Certe naſt Saxonibus nostris idem est quod nescis vel ignoras ; Sed nec video quid hoc ad rem.

¶ *Natalis, & Natalitia.*] Martyrum & Confessorum appellat Ecclesia, dies quibus soluti à vinculis carnis vitam ingrediuntur sempiternam : Sic *Natalis S. Remigii* quod V. L. & ad Sic Decret. p. 2. Can. 24. q. 2. cap. 3. *In beati Petri* Natalitiis *absolutionem indulsimus.*

¶ *Natalium restitutio.*] Hoc quære apud Jurisconsultos Imperii. V. Rer. Alam. to. 3. 79.

¶ *Natio, & Nativitas.*] Pro generis & familiæ conditione. *Longobard.* lib. 1. tit. 9. l. 16. *Pro homine libero secundum* nationem *suam.* Hiberni hodie vulgariter dicunt *nationem* pro genealogiæ vel gentis unius prosapiâ.

¶ *Nativus.*] Vox forens. Is qui natus est servus, ut sic differat ab eo qui se venundari passus est. Servos enim alios *bondos* dicimus, alios *nativos*, alios *villanos.* Bondi sunt qui pactionis vinculo se astrinxerint in servitutem : unde & nomen, nam 𝔟𝔬𝔫𝔡 Anglicè *vinculum*, *Bondi* quasi astricti nuncupantur. De *Nativis* jam supra : *Villani,* sunt qui glebæ ascripti villam colunt dominicam, nec exire licet, sine domini licentiâ. Provincial. Angl. lib. 3. tit. De immunitate Eccles. cap. Accidit. *Magnates, &c. inhibent laicis ipsorum tenentibus aut* Nativis, *ne ad Ordinariorum citationes pro suorum criminum vel excessuum correctionibus Canonicè subeundis——extra locum sui domicilii veniant vel compareant coram eis.* V. *Taciti* locum Big. 476. verb. *Accolabus.* Nativorum opera & præfationes V. in *Servis. Alaman.* Tit. 22.

V. Chart. *Ric.* 2. quâ omnes manumittit à bondagio in Com. *Hertford.* datis Jun. R. 4. *Walsingh.* pag. 254.

¶ *Native tenentes.*] Sunt (ipsi etiam liberi) qui terram tenent nativam ; hoc est *nativorum* servitiis obnoxiam. Vide infra *Pares.*

In *nativo* etiam legitur pro *in nativitate*, vel natali. Sic *Hepidannus* in Annal. A. 920. *Rachilt in* nativo S. *Mariæ inclusa est.*

¶ *Naturalizatio.*] Vox for. Dicitur, cum quis extraneus vel alienigena apud nos, non tantum municeps factus est (quem *denizen* vocamus) sed veluti natalitiis nostris donatus, ad omnes juris apices, & privilegia capescenda, potens undiq; efficitur. Quod ergo non Regio diplomate, & Senatusconsulto expetendum est. Potest autem virtute Regii diplomatis denizationem, hoc est municipium consequi, quo prædia comparet, possideat, disponat, muniaq; omnia subeat uti naturalis indigena : hæreditariè autem nihil adeat simplici hoc nomine : Sed *Naturalizationis* pallio indutus, omnem adipiscitur plenitudinem.

¶ *Nausus, al. Noffus.*] Sarcophagus ligneus. Gloss. *cophinum* dicimus. A Gal. *nau*, plurali *naufs* quod navem significat & rem cavatam in modum illius. *Greg. Turonens.* de glor. Confess. ——*Sancta corpora pallis &* nausis *exornata.* Sic vett. Codd. juxta *Lindenb.* L. Salic, tit. 57. §. 4. ——*Si quis hominem mortuum super alium in* Nauso *vel in petrâ miserit——sol.* 35. *culp. judic.* Et tit. 17. §. 3. ——*Si quis mortuum hominem, aut in* Noffo, *aut in petrâ, quæ vasa (ex usu)* sacrophagi *dicuntur, super alium miserit, den. qui faciunt sol. Lxii. culpab. judicetur.*

¶ *Navium genera.*] Longæ *naves,* quibus Britanniam primò ingressi sunt Saxones, *celoces* & in MS. *ciules* dictæ sunt. *Monimutensis* lib. 6. cap. 10. Interea applicuerunt tres *celoces,* quas longas *naves* dicimus, in partes Cantiæ, plenæ armatis militibus, quibus quo fratres *Horsus* & *Hengistus* ducatum præstabant.

¶ *Nece-*

¶ *Necestuosus.*] *Flodoard.* lib. 3. cap. 26.——*Quia missus Imperatoris erat, & capitula ipsius pro defensandis advenis, &* Necestuosis *habebat.*

¶ *Nedfri.*] Vide *Nodfyrs.*

¶ *Nego, as.*] Pro *Neco cas.* Apud Amerpachium.

¶ *Negotium.*] Pro re vænali, merx. *Formul. vett. apud Bignonium* 45. ——*Venditor vel commercius, quodlibet* negotium *potestatem habeat vendendi.*

Item pro ipsa venditione & mercatura. *Capitul. lib. 5. cap.* 210.——*Nemo propterea venditionis firmitatem irrumpat; quod dicit se vili pretio vendidisse; sed postquam factum est* negotium *non sit mutatum.*

Et lib. 1. ca. 131. De emptione in messe, &c. —— *Si hoc propter necessitatem comparat, ut sibi habeat, & aliis tribuat,* negotium *dicimus.*

¶ *Neif.*] Vox. For. Serva, Nativa.

¶ *Neodfirs.*] Vide *Nodfyrs.* Nið & Nyðe necessitas.

¶ *Neophyta.*] Tyro in re quavis. Religionis Condidata. Item rei cujusvis tyro.

Neophytus, Religionis candidatus.

Flodoard. lib. 3. cap. . . . .——Neophitam *scilicet in Religione.* Et post. ——*Mancipia de præmissâ muliere Neophita acceperat.*

¶ *Nepus.*] Pro nepos. L. Salic. tit. 16. §§. 5. & 6.

¶ *Neuma, mæ.*] Nota musica. Unde *neumare* pro *notare.* Hugonis Rutlingens. Interpres, in Prohœmio, apud *Haiminsf.* Rer. Alam. 188. *Plures Doctores S. Ecclesiæ, & specialiter S. Gregorius & Ambrosius cantum Musicalem in duo volumina librorum, viz. in Antiphonarium & Graduale, collegit, dictavit, &* Neumavit, *seu notavit. Processu tamen temporis, quidam Alemani* —— *omissis clavibus & lineis quæ in* Neumâ *seu nota Musicali requiruntur, simpliciter in libris eorum notare cœperunt, & sic decantaverunt deinde juniores.*

¶ *Neumo, as.*] V. *Neuma.*

¶ *Niderling,* alias *Nidering.*) *Malm.* pa. 121. in *Will.* 2. *Anglos suos appellat (Rex) jubet ut compatriotas advocent ad obsidionem venire, nisi si qui velint sub nomine* Nidering, *quod nequam sonat, remanere. Angli qui nihil miserius putarent, quàm hujusce vocabuli dedecore aduri, catervatim ad Regem confluunt, & invincibilem exercitum faciunt.* Nescio quid sibi vult hoc vocabulum *Niderling* (cujus è regione in margine notatur aliàs *Nidering.*) Malmesberiensis autem interpretatur *nequam,* ut vides, sed undè id referat non intelligo. Ad conjecturas si transeamus, exponerem *Niderling* quasi *Nidlinge,* à vocabulis Anglo-Normanicis **nid,** i. *nidus,* & **ling** *pullus*: ac si ignavi isti homines, qui in exercitum proficisci nolunt, pullorum instar essent, qui de nido non audeant prodire: sed (heribanni rei) domi latitant & torpescunt.

Huc sonat quod in Breve legitur Regis *Johannis,* de conscribendo milite ad unumquemq; Angliæ Vicecomitem emisso, apud *Mat. Par.* in An. 1213. *Summone per bonos summonitores Comites, Barones, Milites, & omnes liberos homines & servientes, &c. Quod sint apud Doveram ad instans clausum Paschæ bene parati cum equis & armis, &c. Et quod nullus remaneat qui arma portare possit sub nomine Culvertagii & perpetuæ servitutis.* Culvertagium dictum puto à Columbina timiditate; nam **Culver** idem est quod *columba. Philippus* Francus item utitur *Johannem* invasurus. ibid. fol. præcedent. in Cod. LL. Saxonicè autem nioling, *exactor, fœnerator. Annal. Waverl.* MS. ab Authore coætaneo, in An. 1088. *Rex Will. junior misit per totam Angliam, & mandavit ut quicunque foret* unnithing, *sive Francus, sive Anglicus, sive in burgo, sive extra, veniret ad eum: & adunato magno populo, ivit ad Rovecestre, & obsedit castellum, &c.* Perspicuè scribitur unniþing Saxonico þ. i. th.

Mat. Paris in An. 1088. pa. 14.——*Ut ad obsidionem veniant jube, nisi velint sub nomine* **Ni:hing,** *quod Latinè* nequam *sonat, recenseri.* Angli, qui nihil contumeliosius & vilius æstimant, quàm hujusmodi ignominioso vocabulo, &c.

¶ *Nifle.*] An. 3 Edward. 4. cap. 5.

¶ *Nigri libri.*] Pro Necromanticis. *Ekkehardus de Casib. Monast. S. Galli* ca. 2.—— *Ne miremini* (inquit) *si Diabolus à quo* nigros libros *noctibus discunt, fascinatorum suorum calices ne offenderentur continuit.*

¶ *Niumgeldum, di.*] Boiis, idem quod Alamannis & Burgund. *Novigeldus,* quod vide infra, & *Trimumgeldum.* L. Baiwar. tit. 1. cap. 3. §. 1. —— *Si quis res Ecclesiæ furaverit & exinde probatus fuerit de qualicunque re* Niumgeldos *solvat, id est novem capita restituat.*

¶ *Nobilis.*] Auri nummi apud Anglos genus ante nostram memoriam exoletum. Ejus valor, An. Dom. 1369. & 34 *Edwardi* 3. sic. apparet in literis *Johannis* Regis Franciæ, Tractatum pacis Carnoti habitum inter dictos Reges confirmantibus. Artic. 13.—— *Item accorde est que le Roy de France paiera au Roy d'Engleterre, trois milions descus d'or, dont les deux valent un* Noble *de la monnie d'Angleterre.* Intellige *Johannem* Regem Franciæ hæc soluturum fore pro redemptione suâ è captivitate *Edouardo* 3. Regi Angliæ.

¶ *Noctes, & Noctem de firmâ*] Sæpe occurrit in Domesd. tot. *Noctes de firma,* vel *firma tot noctium*; quod intelligendum est de esculentis, poculentisq; ad tot *noctes,* i. cœnas sufficientibus exhibendis, ut supra, fusius in voce *Firma* pro censu, quod vide. Domesd. titttt. *Essexa,* Rex. Hundred de *Chemeresford.*

Writelam ——— *Tunc reddit hoc manerium* decem noctes de firmâ, *& x lib. modo reddit C l. ad pondus & C s. de Gersuma.*

Per *Noctes* autem computare præcipuè fuit in usu apud Anglo-Saxones nostros majores, veluti & Germanos, Gallos, Borealesq; omnes gentes, ut ex antiquis ipsorum legibus passim habeas compertum. Morem etiam hodie retinemus qui simplicem septimanam à **senight**, q. **seven night**, i. *septem noctes*: geminatam **fortnight**, q. **fourteennight**, i. *quatuordecim noctes* appellamus. Diem quoque in *noctis* consequentiâ statuebant, non è contra, Judæos secuti non Romanos. Festorumque ideo solennitates à vespero præcedenti inchoabant. Rem *Tacitus* notat de Germanis pag. 480. qui cum Lunam, quam Isidem, & Proserpinam vocant, auspicatissimam sibi comparare studebant, omnem ei conferebant honorem; atq; sua omnia molimina ad aspectus ejus componebant. *Ideo coeunt* (inquit) *nisi quid fortuitum & subitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoetur luna, aut impletur: nam agendis rebus, hoc auspicatissimum initium credunt. Nec dierum numerum ut nos, sed* noctium *computant. Sic constituunt, sic condicunt, nox ducere diem videtur.*

Rationem etiam habe non dissimilem apud Gallos jam olim à Cæsare commentatam. Lib. 6. pa. 119.——*Galli se omnes ab Dite patre prognatos prædicant, idque ab Druidibus proditum dicunt; ob eam caussam, spatium omnis temporis non numero dierum, sed noctium finiunt; & dies natales & annorum & mensium sic observant, ut noctem dies subsequatur.* V. L.

¶ *Nodfyrs*, aliàs *Nedfri.*] Sacrilegi ignes Synod. sub *Carlomanno* Duce & Francorum Episcopis habit. An. 742. Capitular. lib. 5. cap. 2.——*sive sacrilegos ignes, quos* Nodfyrs *vocant; sive omnes, quæcunque sunt paganorum observationes diligenter prohibeant.* Quem in locum *Lindenbrogius*: *Male* (inquit) *in aliis libris legitur* Nefratres ignes. In tomis Conciliorum, vitâ *B. Bonifacii*, & *Burchardo*,—— *sive illos sacrilegos ignes, quos* Nedfri *vocant.* Rusticani homines in multis Germaniæ locis, festo S. *Johannis*, palo ex sepe extracto, funem circumligant; illumq; huc illiuc ducunt, donec ignem concipiat: quem stipula aliisq; aridioribus lignis aggestis curatè fovent, ac cineres collectos supra olera spargunt, hoc medio erucas abigi posse inani superstitione credentes. Eum ergo ignem **Nodfeur**, quasi necessarium ignem vocant. Hæc ille. Sed nec vox *Nedfri* aliena est omnino ab istâ significatione apud Saxones nostros; Neoð enim necessarium sonat, fyr ignem. Ego tamen aliam voci originem statuo: dictam scil. à prisco Sax. Neoð quod obsequium sonat: perinde **Nodfirs**, ignes esse in obsequium numinum Ethnicorum editos. Prohemium *Eadgari* Regis de Cœnobitis regularibus introducendis. To Cynger rodlice neoð, &c. *Ad Regis verò obsequium*, pa. 150. Eadmeri. Et pa. seq. þyðeꝛ neoð iꞅ *quo necesse est.*

De his Concil. Constantinop. in *Trullo* An. ....: ca. 69.——*Qui in noviluniis à quibusdam ante suas officinas accenduntur rogi, super quos etiam antiqua quadam consuetudine, salire ineptè & delirare solent, jubemus deinceps cessare. Quisquis igitur tale quid fecerit, si sit Clericus deponatur; sin autem laicus segregetur.* Ibi Ehingerus. *Hanc impiam consuetudinem hodie in Germaniâ, in festo S. Johannis Baptistæ observant quidam, ut in plateis excitato igne, super ipsum saliant. Sed Pii Evangelici magistratus per ministros urbis, tales ignes dissipant, & delirantes de plateis abigunt.* pag. 411.

¶ *Noffus*, *fi.*] Sarcophagus ligneus. V. supra *Naufus*.

¶ *Nola*, & *Nolula.*] Vide Campana.

¶ *Nomenclator*, & *Nomenculator.*] Concil. Roman. 2. Sub *Zachar.* Papâ An. 745. ——*Præpositis in medio sacrosanctis Evangeliis; astantibus quoque Diaconibus vel cuncto Clero: Gregorius Notarius regionarius &* Nomenculator *dixit*: Deneardus religiosus Presbyter, legatus——præ velo est, & petit se ingredi. Quid præcipitis? Dictum est ingrediatur. Ubi in notis, *Nomenculator*, aliàs *Nomenclator*, de quo sicut & de saccellario (cujus in fine (illius paragraphi) mentio habetur) agit *Onuphrius* lib. de vocibus Ecclesiæ, & *Brissonius*, lib. de vocibus. Estque is cui Saccus seu saccellus, de quo S. Augustin. Con. 3: Psal. commissus. Hodie *Thesaurarius*. In Caroli Magni Constitutionibus, *Castularius*, hodie **Kastmeister**, à Cistâ. In quibusdam Monasteriis *Bursarii*, qui fortè sunt illi, quos *Hincmarus* Epist. 3. vocat *Bersarios*. Hæc illic.

Flodoard. Histor. lib. 3. ca. 21.——*Gregorio quoque ejusdem Romanæ Ecclesiæ* Nomenculatori *& Apocrisiario* (scripsit Hincmarus Episc. Remens.) *petens ut inter fideles amicos suos eum tenere dignetur.*

¶ *Nona*, *ne.*] Meridies. Tempus prandii. In antiquis maneriorum membranis, *Nona* crebro usu venit pro meridie, quæ inde Anglicè appellatur **None** & **None-tide**, quod Saxonicè tamen expressè sonat *horam nonam*, id est pomeridianam tertiam: non meridiem. Ratio à Romanorum cœna ducta est: quæ hora diei *nona* fuit; nec solenniter antea comedebant. Quod enim prandium dicitur levius parciusq; sumebatur circa meridiem, unde & nomen; nam ἔνδιον authore *Plutarcho* in Symposiacis tempus meridianum significat. Et quod postea jentaculum dictum est, olim prandium appellabatur.

Clerici etiam ante horam diei tertiam non iniebant convivia. Unde S. *Martini Bracarnensis*, collectio Oriental. canonum cap. 65. Ubi

Ubi in rubricâ ſic——*De eo quod non liceat Clericis ante horam tertiam prandere.* Et in textu; Non oportet Clericos vel Religioſos ante ſacram horam diei tertiam, inire convivia. q.

Hardecnutus 4. prandia curialibus ſuis in die apponebat. Reges verò Anglo-Normanni ævo *H.Huntington.* ſemel tantum in die ſuis eſcam anteponebant. *Huntington.* in *Hardecnut.* pa. 365. l. 16. Vide Archæol. pag. 121.

¶ *Nonæ & decimæ.*] Juxta quorundam opinionem *Decimas* omnes dabant de jure; *Nonas* Pii quidam ex propenſiori in Deum animo.

Concil. Valentin. An. 855. Ca. 10.——*Placuit ut edictis Principum juſſum eſt:* Nonæ & decimæ *ipſis Eccleſiis unde ſubtractæ ſunt fideliter perſolvantur.*

Concil. Turonenſ. 3. à *Carol Magno* cebrat. An. 813. Sub *Leone* PP. Ca. 46.—Nonas & decimas, *qui res Eccleſiaſticas tenent, ſolvere rectoribus Eccleſiarum ordinati ſunt, ad luminaria & ſtipendia Clericorum; multis in locis abſtractas eſſe vidimus. Quod ſæpè jam miſſis veſtris in publicis indicavimus placitis: Sed inde hactenus aut parum aut nullum conſecuti ſumus effectum.*

Concil. Mogunt. ſub iiſdem Carol. & Leon. anno eodem Can. 42. *Quicunq; beneficium Eccleſiaſticum habent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda, vel ipſas Eccleſias emendandas, omnino adjuvent,* & Nonam & decimam *reddant.*

Concil. Meldenſ. An. 845. Can. 62——*His verò qui rebus Eccleſiaſticis,* Nonas & decimas *perſolvere, & ſarta tecta Eccleſiæ ſecundùm antiquam authoritatem & conſuetudinem reſtaurare debent, & hoc non ſolùm negligunt, verùm & per contemptum dimittunt, atque Clericos fame, penuriâ, Eccleſiaſtica quoque ædificia diſſolutione adnullari permittunt, tam diu ab Eccleſiaſticâ communione ſeparentur, uſque dum diligentia emendare ſtudeant, quod ſocordia neglexerunt,* to. 3. A. 613.

Hanc opinionem explodit *Jo. Seldenus* & licèt *Decimas* fateatur datas ex jure Eccleſiaſtico; *Nonas* tamen cenſum ſeu redditum illum agrarium fuiſſe contendit, quem elocator Eccleſiaſticus, à conductore percipiebat. Decimar. Hiſt. cap. 6. Sect. 7. pa. 113. multa citans Concilia & leges antiquas, quæ nos utiq; illo inconſulto concinnati ſumus. Fortè autem fortuito in Canonem non incidit, qui ſuam hanc ſententiam labefactatur. Sic autem apud *Benedictum Levitam* Capitular. lib. 5. Can. 127. cui ſic titulus——*De* nonis & decimis *vel cenſu Eccleſiarum.* Et in textu. ——*De rebus verò Eccleſiarum unde nunc cenſus exeunt,* Decima & Nona *cum ipſo cenſu ſolvantur: & unde antea non exierunt, ſimiliter* & Nonæ & Decimæ *dentur. De caſatis verò* 50. *ſolidus* 1. *de* 30. *dimidius ſolidus, de* 20 *tremiſſis unus. Et ut precariæ modo renoventur & ubi non ſunt ſcriptæ, fiat deſcriptio inter conventores de verbo noſtro.*

Capitular. Carol. Mag. lib. 1. cap. 163.——*Ut qui Eccleſiarum beneficia* (i.feuda) *habent,* nonam & decimam *ex eis, Eccleſiæ cujus res ſunt, donent: & qui tale beneficium habent, unde ad medietatem laborent, de eorum portione proprio presbytero,* Decimas *donent.*

Lib. 2. Cap. 21.—*Volumus atque jubemus, ut de omni conlaborario, & de vino & fœno, fideliter & plenarie* Nona & Decima *perſolvatur.*

Lib. 4. Cap. 40. *Conſideratum eſt, ut de frugibus terræ & animalibus nutrimine* Nonæ & Decimæ *perſolvantur. Et* (poſt aliquot) *qui* Nonas & Decimas *dare neglexerit primum quidem illas cum lege ſua reſtituat & inſuper bannum noſtrum ſolvat, ut caſtigatus caveat, ne ſæpius iterando beneficium amittat.*

L. 5. Cap. 157. *De rebus verò Eccleſiarum unde nunc cenſus exeunt,* Decima & Nona *cum ipſo cenſu ſolvantur, & unde antea non exierunt, ſimiliter* & Nonæ & Decimæ *dentur. De caſatis verò* 50. *ſol.* 1. *de* 30. *dimidius ſol. de* 20. *tremiſſis unus.*

Ibidem cap. 145. *De his qui* Nonas & Decimas *jam per multos annos aut ex parte aut ex toto dare neglexerunt: volumus ut per miſſos noſtros conſtringantur, & ſecundùm Capitularem priorem ſolvant* Nonas & Decimas, *& inſuper bannum noſtrum. Et hoc eis denuntietur, quod quicunq; hanc negligentiam iteraverit, beneficium unde hæc* Nona & Decima *perſolvi debuit, amiſſurum ſe ſciat.*

Capitul. Domini *Karoli* Regis cap. 4. 18. ——*Hi verò qui ex rebus Eccleſiaſticis* Nonas & Decimas *perſolvere, & ſarta tecta Eccleſiæ ſecundùm antiquam authoritatem & conſuetudinem reſtaurare debent; & hoc non ſolum negligunt verum & per contemptum dimittunt*——*ab Eccleſiaſtica communione ſeparentur, uſque, &c.* Omnia verbatim ex *Meldenſ.* Concil. Can. 62. hic ſupra.

V. *Nonæ* apud *Flodoard.* Hiſt. Rem. 142. 157. b. 168. 227. b. 409.

Præceptum Ludovici Imp. apud *Flodoard.* lib. 2. cap. 19.——*Sicut decretum eſt à piæ recordationis domino & avo noſtro Pippino,* Decimas & Nonas *eidem Eccleſiæ ſanctæ* (Remenſi) *ex rebus quas inde habent perſolvant.*

Præcept. reſtitutionis *Caroli* Cal. ibid. lib. 3. cap. 3. *Carolus Dei gratia Rex omnibus Comitibus, Abbatibus, &c. Jubemus, ut quiſquis &c. ex Remorum Eccleſiæ rebus ſive Epiſcopatus*——*Hincmari venerabilis Archiepiſcopi aliquid habere dignoſcitur, ſive per largitionis noſtræ conceſſionem, ſive per, &c.* Nonam & Decimam *in Miſſorum noſtrorum præſentia, Miſſo Eccleſiæ S. Mariæ vel S. Remigii Remorum ſive Hincmari*——*revadiet, & annis ſingulis ad eandem*——*Eccleſiam perſolvere*——*ſtudeat. Quicunque verò contra hanc noſtræ authoritatis præceptionem, de hoc fieri præſumpſerit, ſciat,* ſecun-

secundùm dignæ memoriæ avi & piæ recordationis genitoris nostri, capitula se emendaturum, & ipsas easdem res absque alicujus intercessionis impetratione amissurum.

Et lib. 3. cap. 20. pa. 228.——*Carolus Pipini Regis filius eandem villam* (Dudiciacam) *apud Tilpinum Archiepiscopum obtinuerit in præstariam, ea conditione, ut Capellas ad ipsam pertinentes, cum* Nonis & Decimis, *Episcopus Remorum retineret, &c.*

Append. ibidem, de villa Novilliaco—*Dedit villam Novilliacum in beneficio Anschero Saxoni, qui* Nonas & Decimas, *ad partem Remensis Ecclesiæ de ipsa villa usque ad mortem persolvit.*

¶ *Nonæ, Nonalia.*] Gloss. in Cas. *Ekkehardi* junioris Cap. 9. Ex *Ugutio Nonnales* & *Nonalia* dicuntur *Nonæ & Nundinæ.*

¶ *Nonalis, & Nonalia.*] *Ekkehard.* jun. Cas. cap. 9. ——*Nam in* Ekkehardo *natura & studio caritatis dulcedine pleno, spiritus cunctorum quieverat: qui de Jonswilare, quod, ut diximus, ipse requisivit & tenuit, hebdomadam septem cottidie victualium statuit, cum pane abundo, & quinque mensuris de cervisia. quarum quintam* Nonalem *quidem vino comparari voluit.* Ubi in Gloss. *Haiminsfeldus* pag. 201. fusiùs sic disputat. *Quæ est Cervisia* Nonalis? *An quæ à tributariis* Nonarum *penditur? Nam* Nonæ & Decimæ *tributorum species, cum* Nona *vel* Decima *pars exigitur, de quibus in Capitularibus Caroli* M. in Additionibus Anni 16. cap. 5, 6, 7, 10, 12. & apud *Ansegisum* Abbatem lib. 1. tit. *De* Nonis & Decimis. *An* Nonalis, *id est, festiva, sicut festiva copia dicitur à Latinis?* Ugutio; Nonales *vel* Nonalia *dicuntur* Nonæ & Nundinæ.

An Nonalis, *quæ fratribus dabatur circa* Nonam, *quæ est hora tertia*, **umb die non zit**, *quo tempore merenda solet sumi, quæ Alamannis corruptè* **Brenn**? Infra cap. 11. *Abbas invitat tandem omnes pariter ad* Nonales *fratrum biberes; ibi tanta hilaritate usque ad vesperum jam penè sonatum commanent,* &c. *Sed profecto quod dicam, habeo; quod affirmem, nihil est.* Hæc ille: qui in Glossa tamen ad novissimum hunc locum adjungit. *Supra* Nonalem *cervisiam dixit. An ergo & hic legendum* bieres, **Bier**? *An* Nonales *biberes vocat haustus vespertinos,* **Abend-turnck**? *Certè Angli, postmeridianas & vespertinas compotationes in Academiarum jurisque Collegiis* **bevers** *vocamus, quod ex more suo Germani facilè* biberes *pronunciant:* b *nimirum pro* u: *Sed & easdem passim adhuc* None——*meales.q.*Nonalia *edulia nuncupamus.* Vide jam supra *Nona.*

¶ *Nonna, næ; Nonnana, Nonnanis, & Nunnanis.*] Monialis, soror velata. Monacha. Græ. *Nonnarum* appellationem sub primis Ecclesiæ sæculis innotuisse non est dubium. Ejus meminere inter Græcos antiquos *Eusebius, Suidas*, Inter Patres Latinos, *Hieronymus* in Epistol. ad *Eustochium*: *Et quia* (inquit) *maritorum experte dominatum, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur &* Nonnæ. In quem locum *Erasmus*——*Apparet hoc verbi* (Nonnæ) *ab Ægyptiis in vulgi sermonem venisse. Solent enim aliquoties, res ejus gentis sortiri vocabula, in qua præcipuæ fuerint, aut unde natæ sint. Ægyptus autem, præter cæteras provincias monachorum gregibus abundabat: quorum lingua, puto monachos & sanctos* Nonnos *fuisse vocatos, monachas & Virgines* Nonnas. *Nam meminit Suidas* Nonni *cujusdam Ægyptii, qui Partheneium theologum versibus sit interpretatus. Et parthenos Græcè Virginem sonat, quasi vergo scripserit in Virginem. Denique in hac eadem Epistolâ, aliquanto inferiùs, cum de monachorum agit generibus, Ægyptiis utitur vocabulis.* Hæc ille.

Sed audi aliam longè diversam sententiam *Amerpachii*, in Notis ad brevissimum illud Capitulum in Constitutionibus *Caroli Mag.* quod ibidem inscribitur Clericis & Nunnadibus, & editione autem *Lindenbrogiana*, Capitular. lib. 1. cap. 17. Clericis & Nonnabus, Constitutionis verba sunt hæc, *Item in Concilio* (eodem Laodicensi) *præcipitur, quod non oporteat mulieres ad altare ingredi.* Caput (inquit *Amerpachius*) non convenit: Cum Canon generaliter loquatur de mulieribus, & Caput sit de Clericis & Nunnadibus. Ita enim & alibi appellantur sacræ Virgines, vocabulo sumpto à Germanis, per translationem, quod propriè significat *Suem fœmineam castratam*, sicut è contra ferè nos Græca voce nominamus equos castratos ab iis, qui se castrant propter Regnum Dei.

Concil. *Clovishovens.* An. Dom. 747. Ca. 19. ——*Monachi seu* Nunnones *suo majori regulariter constituto humiliter subjecti sint.*

Nonnana & *Nonnanis*, idem quod *Nonna.* Vide jam supra id verb.

¶ *Nonnus, ni.*] Monachus.

¶ *Non obstante.*] Chart. *Celestini* Papæ 1191. *Hov.* pag. 754. & 48. 14. Literæ pat. Johannis Ducis Britan. contra Judæos An. Dom. 1239. Hist. de Bret. liv. 4. cap. 23. —— *Quod si contra istam ordinationem me venire contigerit, Episcopi possunt nos excommunicare, & terras nostras in suis diocesibus supponere interdicto*, non obstante *aliquo privilegio impetrato vel impetrando.*

Mat. Westm. in An. 1244. pag. 177. ——*Utens hac odibili abjectione*, non obstante

stante *privilegio, &c.* V. M. Par. 677. l. 39. & 706, & 784, 757, 937.

An. 1246. circa an. Reg. 30. Antiqq. Brit. Eccl. pag. 179. l. 41. Inter gravamina Papalia Regno Angl. illata & ab *Hen.* 3. in capitula redacta, viz. cap. 5.——*Præterea ille novus & prioribus omnibus seculis inauditus Papalis nuncius & advena qui* NON OBSTANTE *dicitur, &c.* V. *Innocentius* Pap. in privilegio Regi *Hen.* 3. de gravaminibus conquerenti indulto, fatetur multa contra privilegia prius concessa perpetrari. *Sed omnia* (inquit) *hæc & alia per hoc repagulum* Non obstante, *infirmantur* : (& velut odio rem habens, exclamans ait :) *ubi ergo fides ? ubi jura, quæ scriptis solebant solidari ?* (sibiq; respondens ait :) *exularunt.* Parisius in *Hen.* 3. sub An. 1246.

¶ *Nosturma.*] Aimoin. lib. 4. cap. 26. *Collegit lectam è Franciæ bellatoribus scaram ; quam* nosturmam *vel cuneam appellare possumus.*

¶ *Notarius.*] Legi (sed locum nescio) *Notarios* publicos Bullâ papali hic in Angliâ institutos esse tempore Regis *Ric* 2. sed hos fortè in re Ecclesiæ. Reperio autem *Notarios* nominari in Chartis *Edw. Confess.* scil. in lib. Privileg. Sanctuarii *Westm.* in fine Chartæ ejus 2. fol. 9. b. in subscriptionib.——*Ego Reynbaldus Cancellarius* ✠. Et infra, *Swyergarus* Notarius *ad vicem Reynbaldi Regiæ dignitatis Cancellarii hanc Chartam scripsi & subscripsi in Dei nomine fœliciter Amen.* Et in fine 3 Chartæ——*Ego Reynbaldus relegi & sigillavi* ✠. inferius in ultimis——*Ego Alfgeatus* Notarius *ad vicem Reynbaldi Regiæ dignitatis Cancellarii hoc privilegium scripsi & subscripsi. Dei nomine* fœliciter Amen. fol. 14. a. b.

¶ *Notæ*, & *Notulæ.*] Dicuntur brachygraphiæ, h. compendiosæ scriptionis characteres ; quibus Scribæ & Cancellarii principum dictata illicò designabant, al *Siglæ. Ekkehardus* Ju. Cass. S. Galli cap. 16.——*Ekkehardum autem* notularum *peritissimus penè omnia (quæ in Ottonum colloquio transierant) hæc, eisdem notavit in tabulâ verbis. Quibus Otto multum delectatus est, sibi relectis, cum ipse præter* notulas *nihil viderit in tabulâ.*

¶ *Notnunfti.*] Violentia. L. Frisonum tit. octavus inscribitur De *Notnumfti*, & sequitur——*Si quis rem quamlibet vi rapuerit, in duplum eam restituere compellatur.* Lindenb. Gloss. Latino-Theotisc.

¶ *Novale.*] Ex cartulario Abbathiæ de Furnesse in Com. Lanc. in officio Ducat. Lan. fol. 41. b.

——*Item nota, quod* Novale *est ager nunc primùm præcisus, ut extra verborum significationibus innovatæ, ubi glossa dicitur* Novale, *terra de novo ad culturam redacta, cujus non extat memoria quod culta fuisset ibidem* ; *& quod* Novale *semel fuit, semper erit* Novale, *quoad Decimarum retentionem vel solutionem.*

¶ *Novemgeldi*, & *Novigildus.*] L. Al. tit. 99. V. supra *Niumgeldum.*

¶ *Nudimanus.*] Qui nihil adfert; manus nudas & inanes habens. Sic ut *nudipes. Ekkehard.* Ju. Cas. S. Gal. cap. 2.————*Devovit*——*nequaquam venire* nudimanum. V. R. Al. 179.

¶ *Numerus.*] Pro cohorte. Ita sæpè in Notitiâ Imp. fol. 161. Sub Comite litoris Sax. in Brit. *Præpositus* numeri *Fortensiam Othonæ. Præpositus* numeri *Turnacensium, Lemannis.* Chrysost. hom. 22. in Act. Apost. *Choros* (inquit) *erat quæ vocatur* Numerus, quod & *Oecumenius* in cap. 10. Act. Apost. recitat, & Tripartit. lib. 1. ca. 9. innuere videtur. Sed quandoq; pro quibuscunq; militum copiis *Numeri* accipiuntur (ait) *Pancirolus.* Vide ibidem §. ult. & Νέμερα apud *Meurs.* Et *Lipsius* notat *Numeros*, inferiori ævo crebrò legi sive de cohortibus, sive de legionibus ipsis *Milit. Rom.* pa. 82.

¶ *Numerorum.*] Notæ apud antiquos variè designantur, quarum aliquot nos hîc ideo referendas duximus. V. Baron. An. 770. nu. 16. pa. 331.

Nummata terræ.] Idem quod denariatus terræ. *Chart. vet. S. D.* Wil. Fr. H. Reg. Angl. omnibus amicis suis & hominibus suis Anglicis & Francis, tam futuris quàm præsentibus Sal. Sciatis me dedisse & concessisse Ecclesiæ S. Mariæ de Walsingham, & Canonicis ibidem Deo servientibus in perpetuam eleemosynam 40 *nummatas* terræ in Walsingham, quæ fuit Archetel & Brining fratris ejus de soccâ Wichtune, liberè, quietè & honorificè absque omni servitio & omni consuetudine. Test. *Engeler. de Boun* & *Rich. de Lahai*, & *Rad. de Tonei*, & *Alan. de Faleis*, & *Rob. de Briencurt*, & *Rad. de Clarâ*, & *Galf. de Tresgot*, & *Bartolom. de Wihtuniâ*, & *Hug.* & *Howard*, & *Ocelin*, & *Lefwine filio Wig.* & *Gauf. ejus filius.*

Notatur in dorso, manu vetustâ, Carta *Will. Longespe* Fr. Regis de duobus soccagiis de Wichton quæ fuerunt Archetell & Brining.

¶ *Nummus.*] Pro simplici denario. Chart. antiq. sine datâ. *Sciant, &c. quod ego Cunei filius Johannis filii Meghi, concessi, & in perpetuam eleemosynam dedi Ecclesiæ S. Mariæ Magdalæ apud Norwic, & fratribus & sororibus ibi, &c.* 12. nummos *redditus in Westfield pro salute, &c. quicunque hanc tenuram tenet post obitum illius (S. Godrici) super Altare in diem festi S. Mariæ Magdal' annuatim reddat* 12. *denarios. His testibus, &c.* Mat. Westm. An. 1095——*Cum verò essent plus quàm CCC armatorum millia (in Terra sancta) tanta eis suppetebat copia, ut aries uno* nummo, *bos vix* 12 nummis *venderentur.*

¶ *Nuncius.*] Pro serviente Curiæ qui literas citatorias & præcepta forensia exequitur. Anglicè **Apparitor, Sergeant, Beadle.**

¶ *Nun-*

¶ *Nuntius.*] Pro Legato Pontificis Romani. *Hol.* 239.

¶ *Nunnanis, Nonnanis, Nonna.*] Quod vide supra.

¶ *Nusca.*] L.Anglior. & Werinor. tit. 6. §. 6. ——*Mater moriens filio terram, mancipia, pecuniam, dimittit: filiæ verò spolia colli, i. murænas,* nuscas, *monilia, inaures, vestes, armillas, &c. Lindenb.* Gloss. Latino-Theotisc. *fibula, nusca.* Item *lunula. Nusculi.*

¶ *Nydbedripes*, al. *Nied.*] Grand. Custumar. Monast. de *Bello*, Tit. *Bromhame* fol. 91.a.——*Alicia Frere tenet, &c. Et debet inde de reddit. &c. Et de horsgabulo ut supra* 4 *d. falcare per* 3 *dies, cariare fenum ad* 3 Nydbedripes *in autumpno, cum* 2 *hominibus.* Post nonnulla ibidem. *Jo. Iverton debet metere & ligare in autumpno* 1 *nedacram, invenire* 1 *hominem per* 3 *dies ad* Nydbedripes *ad metendum à meridie usque vesperas.* Similiter fol. seq. *Rogerus Cray.*

¶ O*Ba.*] Vide *Hoba.*

¶ *Obcæcare.*] Pro occludere; ut *Fossas obcæcare*, i. desuper occludere, ne pateant.

¶ *Obedientiæ.*] Concil. Eboracens. An. 1195. Hoved, pa. 756. ——*redditus quos* obedientias *vocant.*

¶ *Oberos.*] Longobar. 1. tit. 24. l. 5. ——*Mulier curtis rupturam, quod est* oberos *facere non potest: quod absurdum esse videtur, ut mulier libera aut ancilla, quasi vir cum armis vim facere possit.* Et L. seq.——*Si quis peculium suum de clausura aliena tulerit occultè, & non rogaverit, componat curtis rupturam, id est* oberos, *fol.* 20. Et tit. 36. l. 4.——*Si servus Regis,* oberos, *aut vecorin, aut mervorphin, aut quamlibet talem culpam, aut minorem fecerit, ita componat sicut de servis aliorum exercitalium decretum est.* Legendum autumat Lindenbrog. *Hoberis. Hobe* (inquit) vel *Hove*, sive ut nunc pronunciatur **Hoff**, Germanis, & quod *Curtis* Gall.

¶ *Obeissentia.*] Concordia finalis inter Jo. Duc. Britan. & Alanum Trecorens. Episc. &c. An. 1267. Hist. Bret. l. 4. cap. 24.——*quod nos debeamus habere* obeissentiam *& districtum in terris & hominibus Regalium Trecorensium, & in feudis Ecclesiæ Trecorensis.* Et mox. *Salvis nobis & nostris hæredibus,* obeissentiis, *& redevanciis nostris à dictis hominibus, de terris & feudis, quas & quos tenent,* &c.

¶ *Oblatæ.*] Sunt panes azymi quos olim in Ecclesiâ offerebant Christiani ἐν ταῖς ἀγάπαις (i. *in conviviis charitatis*) ut loquitur *B. Judas* Apostolus. Quos si consecrabant, *hostiæ* dicebantur. Si hujusmodi convivia faciebant, & benedictos distribuebant in fratres *eulogiæ*, à posterioribus *oblatæ* ab offerendo. *Isso de Miracul. S. Othmari* lib. 1. cap. 3.——*quædam panis rotulæ, quæ vulgò* oblatæ *dicuntur.* Frequens earum apud Alamannos, sed in usum prophanum, confectio, retinentque nomen antiquum. Exempla in *Ephemerid.* Sic Gloss. *Haiminsfeld* in *Burchardi* Cass. S. Galli cap. 6. Ubi sic legitur.——*Quod autem auxerit præbendam ex hoc conjicio; quia in hebdomadâ Pascali, etiam in meridie, vinum &* oblatas *fratribus dari constituit,* to. 1. 188. e Al. V. *Oblata* in Capitul. & perpende an huc pertineant aliàs. L.

Naogeorgus lib. 4. de rito agens celebrandi festum Ascensionis, ——— *Post hæc iis dejicitur panis, quem barbara turba nuncupat* Oblatas; *cui sæpè admixta papyrus imponit pueris: finiunt magno omnia risu.*

¶ *Obligatores.*] Qui fascinationibus, quas ligaturas vocant, utuntur. Capitul. lib. 1. cap. 64.——*Præcipimus, ut nec canculatores, nec incantatores, nec tempestarii, nec* obligatores *faciant,* &c.

¶ *Obmallo, as.*] Causam in *mallo* ago, teneo, lite ago. Partes alterius in *mallo* tueor.

Formul. Solen. 9. —— *Jubemus ut memoratus Pontifex* ——*seu advocatus ejus in vicem authorum suorum, causas ipsius licentiam habeat adsumendi vel* Obmallandi. *L. Salica tit.* 37. Si legem noverit potuerit se *Obmallare* ut leudem non solvat. Vide *Mallo & Admallo.*

¶ *Oblata terræ.*] Vide *Fardella*, & *Nummata.*

¶ *Obscario, onis.*] Longob. lib. 2. tit. 55. l. 19. *Si quis in Curte Regis causam habuerit, & evenerit ut prius curtis Regis sacramentum deducere debeat, si minor causa de* 20 *sol. fuerit, per sacramentum* obscarionum, *cum actoribus finiatur.* Gloss. *Obscariones*, Carcerum custodes. Chronicon Sangal. de Carolo Magno lib. 2. pa. 376. ——*Dixit nominatus non revera Episcopus ad ostiarium vel* scarionem

nem *ſuum, cujus dignitatis aut miniſterii viri apud antiquos Romanos Aedilitiorum nomine cenſebantur.* Forſitan ſic quoque intelligendum; quod in veteri martyrologio legitur in vitâ S. Victoris — *Amputatum eſt caput ejus ab* ſcurrone. Et paulo poſt — *Fecit eas incendi ante ſe ab* ſcurrone. *Lindenbr.*

¶ *Obolata terræ*, & *Obolus terræ.*] Occurrunt diverſè & incertè. Quidam (*Thomaſius*) aſſerunt *Obolum terræ* continere longitudine 10 pedes; latitudine 5. tota ſcil. ſuperficie 50. In jure autem noſtro *Obolata terræ* longè aliter videtur accipi, ut notavimus ſupra in *Ferdella*, ubi de *quadrantata, obolata, denariata, ſolidata*, & *librata* terræ mentionem fecimus, licèt haud explicitam.

Alii *Obolatam terræ* exponunt de dimidio perticatu; nam *denariatum terræ* pro ipſo perticatu accipiunt, qui juxta Stat. *de terris menſurandis*, 16 pedes & dimid. continet. Niger Codex Prioris Lewenſ. Manerii ſui de *Hecham* fact. an. 4 Hen. 6. pa. 17. *Sibill' Bartelet tenet unam acram & 5* denariatus terræ *in eodem tenemento Makayt &c.* Hoc in recentiori Supraviſione exhibetur: *Willielmus Jokyn tenet 1 acram & 5* perticatus terræ *quondam Sibillæ Bartelot.* Pag. 21. *In manu domini poſt mortem J. S.* 4 denariat. & 1 Obolatam terræ *in Tenemento Cutteby.* Pag. 35. *J. H. & J. uxor ejus — tenent dimid. rodam & 3* denariat. terræ *in fine boreali Meſſuagii &c.* Pa. 48. *Sim. Lucas tenet* 3 Obolatas terræ, *cum 1 cotagio &c.* Ex his conſtat *denariatam terræ* non ſolum acrâ minorem eſſe, ſed & dimidium Rodæ, quod acræ pars octava eſt, plures etiam *denariatas* comprehendere. *Obolatam* etiam partem eſſe *denariatæ*. Quadrat hoc certè adamuſſim cum veteri quadam computationis genere, memoriæ causâ ab agrimenſoribus excogitato. Siquidem acram terræ marcæ argenti aſſimulantes, totidem in hac denarios numerant quot in illâ perticas, in utraq; ſcil. 160. dividenteſq; perticas in dimidia, & quarterios: his opponunt utique *Obolos* & quadrantes argenteos: Sic ut acra contineat 160 denarios, 320 *Obolos*, & 640 quadrantes.

¶ *Occaſio.*] Pro moleſtiâ, impedimento, litis juriſq; actione. Chart. libertatt. Hen. 1. *Quoniam Regnum oppreſſum erat injuſtis* occaſionibus *& exactionibus.*

Chart. Foreſt. cap. 12. *Unuſquiſque liber homo de cætero ſine* occaſione *faciat in boſco ſuo vel in terra ſua ——— molendina, vivaria, &c.*

¶ *Occaſiono, nas.*] Vox for. Inquieto, in jus traho, litibus ango.

¶ *Occationes.*] Eſſarta quæ dicuntur in Foreſtis, aliàs *Exarta.* Plinio interlucationes, Angl. Aſſarts. Dictæ, ab *occa*, non ab *occaſu.* Harum meminit *Gervaſius Tilberienſ.* & *Manwooddus*, ut ſupra diximus in voce *Eſſartum*, quod vide.

¶ *Occia.*] Brito Armorican. Philippid. lib. 2. pa. 253. l. 27.

Nunc concus, nunc clava capit, nunc verò bipen- [*nis*
Excerebrat; *ſed nec biſacuta, ſudiſve, vel haſta,*
Occia *vel gladius ducit.*

¶ *Occidentanæ.*] Sunt hymnorum & ſequentiarum genus, quo Eccleſia utitur occidentalis; à *Gregorio* M. Romano Pontifice inventa; ideoque *cantus Gregorianus, Occidentalis, Latinus, Romanuſque*, aliàs atque aliàs appellatur; ut ſic à Græcorum innoteſcat quod *frigdodoram* vocant, de quo ſupra.

¶ *Occupatum.*] Eſt quod quis aut de prædio Regis, aut de viâ publicâ ſubtrahit propriæ ſuæ terræ id adjiciens, aliàs *Purpreſtura* dictum, quod vide. Et locum ibidem è Gerv. Tilb. de excidentibus & occupatis citatum.

¶ *Ochiern.*] Aliàs *Ogetharius.* Nomen dignitatis apud Scotos, atq; liberi quem vocant tenentis, i. prædia poſſidentis. *Stat. Alexand. c. Recordatio* 26. Et videtur ejuſdem eſſe honoris, cum Thani filio vel filia quibus utriſq; eadem eſt *Mercheta*, viz. (twa kids, i.) duæ capellæ vel duodecim denarii. Lib. 4. ca. *Sciendum* 63. Similiter *Cro* (hoc eſt mulcta) hominis qui dicitur *Oye*, etiam Thani & *Ochierni*, ſunt quatuor vaccæ. Lib. 4. c. *Statuit* 64. Mulcta itemq; unlaw appellata, quam Rex exigat à Thano, ſunt ſex vaccæ; ab *Ochierno* verò oves quindecim vel ſex ſolidi. Hæc ex *Skenæo* vertimus: Sed *Merchetam*, quam citat vide aliter æſtimatam hic ſupra in eâ voce, & infra in *Ogetharius.*

¶ *Octava, væ.*] Æterna requies; dies requiei cœleſtis, quæ ideo *octava* dicitur, quod ſeptem hi noſtri dies mundani ad laborem pertinent: Dominuſque noſter in *octava* die ad æternam reſurrexit requiem, *Hepidannus in Annal. An.* 978.

[*ſeptem*]
* *Quis dederis partem* (voluiſti * *quam dare* * Queis.
Necnon Octavam, *o Dee ſancte, tuam.* * Quum.

Et an. 1017.

Hartker in melius mutatur (ut opto) recluſus,
Dexter in Octavâ *ſit bone Chriſte tua.*

Octavæ dicuntur non omnium ſed quorundam feſtorum ſequentiæ, quibus dies *Octava*, inſtitutione Romanæ Eccleſiæ, non tantum honoranda eſt; ſed & iteratis nonnullis ſolennitatibus, quæ in ipſo feſto utuntur, honeſtanda. Feſtum enim ipſum ſignificare aiunt animæ ejus tranſmigrationem in cœlos, cujus ſit feſtum: *Octavam* autem ſequuturi corporis reſurrectionem, quod tamen omnibus Sanctis

non indultum eſt, ne ullus ſic eſſet feriandi terminus in univerſo ſæculo. Vide plures circa hoc ſubtilitates apud *Durandum*, *Rational. Divin.* Lib. . cap. 1. num. 41. & ſeqq. Et *Belethum de Divin. Offic.* ca. 71. Feſta autem quæ ſuis gaudent *Octavis* in Eccleſiâ Anglicanâ juxta leges *Edwardi* Confeſſ. cap. 12. quibus etiam immunitates concedit, ſunt *Coronationis Regiæ*, *Natalis Domini*, *Paſchatis* & *Pentecoſtes*. In Romana verò Eccleſiâ plures deprehenduntur.

Octavæ Paſchæ, Convent. Aquiſgran.An. 817. cap. 6. to. Con. 3. 522. —— *Ut in Quadrageſima, niſi in Sabbato ſancto non radantur (monachi) in alio enim tempore ſemel per* 15 *dies radantur, & in* Octavis Paſchæ.

¶ *Octember.*] Pro October. Hincmarus in Epitaph. S. Remigii: Flodoar. lib. 1. ca. 21.

Octember primum cum daret atque diem.

¶ *Octogilt.*]

¶ *Oeconomus Eccleſiæ.*]

¶ *Oculorum effoſſio.*] Sicuti & membrorum truncatio, ideo ab aquilonaribus principibus excogitatum eſt, ne in vitam ullatenus ſæviretur. Hoc autem ſupplicii traduxiſſe primùm opinor in Inſulam noſtram *Canutum* Regem; qui ſuis legibus ſic ſtatuit. Cap. 48. MS. — *Si amplius adhuc peccaverit*, educantur ei oculi, *& truncentur ei naſus & aures & ſuperlabrum, aut decapilletur, quicquid horum conſulerint, quorum tunc interérit.* Acerbius autem Willielmus primus: in ſuis quæ inſcribuntur emendationes αρχ 126. — *Interdico etiam ne quis occidatur, vel ſuſpendatur, pro aliqua culpa, ſed* eruantur oculi, *& abſcindantur teſticuli, vel pedet, vel manus, itaque truncus vivus remaneat in ſignum proditionis & nequitiæ ſuæ: ſecundùm enim quantitatem delicti debet pœna maleficiis infligi.* En quod Cicero dixit de ———— Portia lex virgas ab omnium civium Romanorum corpore amovit: hic miſericors flagella retulit: Sed in ſuiipſius viſcera (omnium quod ſciam primo) converſa eſt legis hujus immanitas; hoc eſt *Robertum* Ducem Normanniæ, filium ſuum primogenitum, quem frater ejus *Henricus* primus non regno ſolum ſed & luminibus ſpoliavit. V. L.

¶ *Offa Judicialis.*] Al. *Corſned.* V. *Canuti* Ll. Eccl. Cap. 5. Videtur ideo excogitari, ut graviſſima illa per Euchariſtiam purgatio in rebus levioribus non adhiberetur. V. *Corſned.*

¶ *Offerenda, dæ.*] Antiphona quæ canitur, cum oblatio debet celebrari. *Belethus* de Divinis officiis cap. 41. Dicto ſymbolo cantatur *offertorium*, ſive *offerenda*, ut aliqui dicunt &c. Haiminſf. Ekkehard. jun. Caſ. S. Galli cap. 3. Quos quidem tropos Karolo ad *offerendam*, quam ipſe Rex fecerat, obtulit canendos.

¶ *Offertorium.*] Ut ſupra *Offerenda.*

¶ *Officia.*] Munera, Dignitates apud Saxones noſtros.

¶ *Ofgangfordel.*] Sax. Conſtitutt. *Canuti* R. de foreſtâ ca. 11. — Eantq; (rei) ad triplex judicium, quod Angli **Ofgangfordel** vocant. Aut redundare videtur f poſterius, aut legendum **Ofgang for Ordal**, i. tranſitus ad ordalium. V. Conſtitutt. hic ſupra, & *Ordellum* infra.

¶ *Ogetharius.*] Dignitatis ſive Ordinis nomen apud Scotos, aliàs *Ochiern* quod vide. Reg. Majeſt. lib. 4. cap. 31. Item marcheta filiæ Thani vel *Ogetharii*, 2 vaccæ, vel 12. ſolidi.

¶ *Olca, æ.*] Gregor. Turon. De Glor. Confeſſ. cap. 69. apud Flodo. lib. ca. 20. ——— *Erat enim haud procul à baſilica, fundus tellure fœcundus; (tales incolæ* Olcas *vocant) & hic datus baſilicæ Sancti fuerat.*

¶ *Oloverum.*] Vita Stephani Papæ 6. Con. to. 3. B. p. 1019. *Vela duo de baſiliſci ornata in circuitu de* Olivero.

¶ *Olympias.*] 5 Annorum ſpatium ut alii tradunt; alii verò 41. menſium autem Solarium 50 complectens. *Ethelredus* Rex Anglo-ſax. per *Olympiades* Regnum ſuum in Chartâ quadam computans —— *Conſentiens* (inquit) *Signo ſanctæ Crucis ſubſcripſi in* Olympiade 4 *Regni mei.* Videtur ex ſynchronis conſcribentibus fuiſſe annus Regni ejus 16. Domini noſtri J. Chriſti 994. vel hunc circiter.

¶ *Omophorium.*] Cucullus, capitium, q. humerale, ab ὦμος, i. humerus.

¶ *Oncunne.* [Sax. L. Alur. MS. cap. 29. ——— *Si quis alium godborges* Oncunne, *& compellare velit quod ei aliquod ipſorum non complevit perjuret hoc in quatuor Eccleſiis fiat.*

¶ *Onus.*] Pro ſagmate frumenti V. *Sagma.* Hov. in An. 1126. — *Vendebatur* onus *equi frumentarium ſex ſolidis.*

¶ *Openthef.*] Ll. Canuti MS. cap. 93. *Openthef.* i. apertum furtum. Et ſic Anglicè hodiè. Ll. Hen. 1. cap. 13. —— *Quædam (placita vel crimina) emendari non poſſunt, quæ ſunt* **Husbrech**, **Bernet**, *&* **Openthef**, *&c.* Hoc in Emendationibus Williel. pri. **Ran** dicitur.

¶ *Opus.*] Vide *Seſonis*, & *Blaſtrare.*

¶ *Ora, ræ.*] Domeſd. Nummus apud Saxones noſtros qui valebat 16 denarios; duæ oræ 32 denarios; Æ. Miſcel. 15 oræ libram faciunt juxta alium codicem, & quandoque poni videtur pro uncia, ut 20 denarii in *ora.*

Ll. *Edw. Conf.* cap. 12. *Manbote in Denelaga*

lagâ de villana & sokeman 12 oras,*de liberis autem hominibus* 3 *marcas*. Ocurrit in Domesd. ut supra in *Landgable*.

Reg. Majest. Scot. lib. 4. cap. 36.—— *Statuit dominus Rex quod ille Croo unius Comitis Scotiæ est septies viginti vaccæ*, 3 oræ *pro vacca*.

Feod. *Edw.* & *Guth.*cap. 3.——*In Dacis autem legis violatæ pœnas luito, id est*, oras *duodecim*. Et infra Cap. 7. —— *Dacus, si die dominico quicquam fuerit mercatus,re ipsa &* oris *præterea* 12 *mulctator*.

Can. Ll. MS. Jornal. cap. 31. de ponderibus & mensuris —— *Omne pondus admetatum sit pondus, quo pecunia mea recipitur, & eorum singulum signetur: ita quod xv* oræ *libram faciant, &c*.

Domesd. Linc. —— *In Stanford T. R. E.* 12 *lagemanni, qui habent infra domos suas Sacam & Socam, & super homines suos præter geld & Heriete, & forisfacturam corporum suorum de* 40 oris argenti,&c.

Plac. coram Rege T. Mich. 37 H. 3. Rot. 4. —— *Homines de Berkeholt in Com. Suff. dicunt, quod tempore Regis Henrici, avi domini Regis nunc, solebant habere talem consuetudinem, quod quando maritare volebant filias suas, solebant dare pro filiabus suis maritandis duas* horas, *quæ valent* 32 d.

Nota quod *Ora* significat *uncia*; sic enim reperi in antiquo Registro MS. nuper Abb. de **Burton** in Com. Staff. expositum. Ex hoc tempore unciæ valor numerabatur aliquando pro 16d. aliquando pro 20d. unde provenit hæc differentia de 20d. in *Ora* toties in libro de Domesday.

¶ *Orarium*.] Stola oratoria Conc. to. 2. 1015. à Can. 28. forte oniopherum.Con. Bracarens. an,565 ca. additionum 9. to. 2. p. 643.—— *Quia in aliquantis hujus provinciæ Ecclesiis,Diacones absconsis infra tunicam utuntur* orariis,*ita ut nihil differe à Subdiacono videntur,de cætero,superposito scapulæ (sicut decet) utantur* orairo.

¶ *Orbis*.] Tuber instar nodi assurgens ex ictu, Anglicè à **Bunney**. Bract. lib. 3. tit. *de Corona*, cap. 23. nu. 2.—— *Arma moluta plagam faciunt, sicut gladius, bisacuta & hujusmodi: ligna verò & lapides faciunt brasuras*, orbes *& ictus, qui judicari non possunt ad plagam*.

¶ *Ordalium*.] In usu 4 H. 3. V. Privileg. M. Ord. de *Semplingham* —— *Habeant* ——*& infangenth, & utfangenth, & flemenefrith, &* ordel, *& Greste infra tempus & extra, cum omnibus aliis liberis consuetudinibus*.

Ordalium, ab *Or*, i. magnum, *dael*, al. *dele* judicium V. Kilian. Ll. Canut. part. 2. ca. 32.——oþ ðæt he ga to goðes orðale, *ad Dei judicium eat*. Præcipitur in Concill. Tribur. & Mogunt. Antiqq. Britan. pag. 100.

Aquæ, & judicium Crucis sublatum. *Longob*. 55. le. 31. & 32.

In usu temp. H. 2. *Hov.* 566.l.4. Judicium aquæ, ignis & ferri concess. à *Johanne* Reg. Deo & Ecclesiæ sanctæ Trinitatis de Norwic. & Episcopo loci & successoribus suis & monachis ibidem Deo servientibus omnes terras suas &c. Et quod habeant per universas terras suas *sac, & soc, tol, them, Infangentheif*, & *utfangentheif*, cum judicio ferri, aquæ, ignis, & duelli benè & in pace &c. Dat. apud *Geitinton* 28 Novemb. Regni R. Jo. 2. confirmata perinspeximus ab H. 3. apud Westm. 7 Jan. Regni sui 16.

Remigius Episcopus, qui sub Anno 1085. Ecclesiam Lincolniensem condidit —— *De Regia quoque proditione aliquando accusatus: sed famulus suus igniti judicio ferri dominum purgans, Regio amori restituit, & maculam dedecoris pontificialis detersit*. M. P. ibid. pa. 11. 12 igniti vomeres. V. Vomeres Lind. *Ordalium* fuisse apud Græcos, ibid.

V. formam ejus in not. ad Epist. Ivon. 74. Ubi pag 645.Apud paganos,qui montem Soractem 20 mil. pas. à Româ. Feroniam deam liberasse ab hujusmodi. Lin. 12.

Vide modum quo *Ordalii* judicium exequitur Ll. *Ed. Conf.* cap. 9. Et Juretum in Epist. Ivonis pa. 635.

Prohibitum C. 2.q. 5. ca. 7. pa. 810. in Epocha 25 annor. qui terminabantur An. 1250 *M. P.* pa.777, & 778.

Vide Sigebertum in An.966.ut *Popo* Clericus *Heraldum* Regem Danorum, populumq; suum ferendo in manu ferrum valdè ignitum, ingentis ponderis —— idem *Krant*. Lib. 3. Cap. 25. Et *Voetechind*. lib. 3. Hist. Saxon.

Aimoin. l.5. cap. 34. pa. 330. Ludovicus Ludovici Regis filius decem homines cum aquâ calidâ, & decem cum ferro calido, & decem cum aquâ frigidâ, ad judicium Dei misit &c. Vide, qui omnes illæsi reperti sunt.

Specul. Saxon. lib. 1. Art.39.—— *Sed ex tribus actibus, unum magis eligant (accusati) congruentem: vel ferrum candens manibus portent, vel in aquam bullientem brachium usque ad cubitum imponant, aut ab incursu in area contra certantem (*i. duello*) se defendat &c*. Liber per ferrum candens, rusticus per aquam. *Glanv*. Lib. 14. Cap. 1. pa. 114.

Forma Judicii per Ordalium.

Incipit Exorcismus aquæ ad Judicium Dei demonstrandum.

Ex textu Roffensi.

PEractis coram Sacerdote trium dierum jejuniis, cum homines vis mittere ad judicium aquæ frigidæ ad comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam, & duc eos in Ecclesiam, & coram omnibus illis cantet Presbyter Missam; & faciet eos ad ipsam Missam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget Sacerdos eos, cum adjuratione & dicat, Adjuro vos [vel te] N. per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per vestram [tuam] Christianitatem quam suscepistis [ti] & per unigenitum Dei filium, & per sanctam Trinitatem, & per sanctum Evangelium, & per istas sanctas reliquias quæ in istâ Ecclesiâ sunt; & per illud Baptismum quo vos [te] Sacerdos regeneravit, ut ne præsumatis [mas] ullo modo communicare, neque ad Altare accedere, si hoc fecistis [ti] aut consensistis [ti], aut scitis [scis] quis hoc egerit. Si autem tacuerint [it], & nulli hoc dixerint [it], accedat Sacerdos ad Altare, & communicet. Postea verò communicet illos [um] quos [em] vult in aquam mittere.

Incipit Missa Judicii. ℟.

℟. *Justus es domine & rectum judicium tuum; fac cum servo tuo secundùm misericordiam tuam.*

Ps. *Beati immaculati in via.*

Oratio.

Absolve quæsumus domine tuorum [tui] delicta famulorum [li], ut à peccatorum suorum nexibus, quæ pro sua fragilitate contraxerunt [it], tua benignitate liberentur [etur]; & in hoc judicio, prout meruerint [vel it], tua justitia præveniente ad veritatis censuram pervenire mereantur [vel atur] per dominum nostrum.

Lectio libri Levitici.

In diebus illis, Loquutus est dominus ad Moysen dicens. Ego sum dominus Deus vester: non facietis furtum, nec mentiemini; nec decipiat unusquisque proximum suum. Non perjures in nomine meo: nec polluas nomen Dei tui. Ego Dominus. Non facias calumniam proximo tuo: nec vi opprimas eum. Non moretur opus mercennarii tui apud te usque mane. Non maledices surdo: nec coram cæco ponas offendiculum, sed timebis dominum Deum tuum quia ego sum dominus. Alia.

Ad Ephesios.

FRS. *Renovamini spiritum mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis.*

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo; quoniam sumus invicem membra. Irascimini & nolite peccare.

Sol ne occidat super Iracundiam vestram.

Nolite locum dare Diabolo.

Qui furabatur jam ne furetur: Magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est; ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

Rs. Propitius esto domine peccatis nostris ne quando dicant gentes ubi est Deus eorum.

Vs. *Adjuva nos Deus salutaris noster & propter honorem nominis tui Domine libera nos.*

Alleluia. Deus Judex justus, fortis, & patiens; nunquid irascetur per singulos dies? Secundùm *Marcum.*

In illis. — *Cum egressus esset Jhesus in via, percurrens, quidam genu flexo ante eum,* rogabat *eum dicens, Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam? Jhesus autem dixit illi, Quia me dicis bonum. Nemo bonus nisi solus Deus.*

Præcepta nosti? Ille dixit, *Quæ?* Ait, *Non occidas. Non adultereris. Non fureris. Non falsum testimonium dicas. Non fraudem feceris. Honora patrem tuum & matrem tuam.* At ille respondens ait, *Magister, hæc omnia custodivi à juventute mea. Jhesus autem intuitus eum dilexit eum &* dixit ei, *Unum tibi deest. Vade, quæcunque habes vende & da pauperibus & habebis thesaurum in cœlo;* & veni sequere me. OF ——— Immittet Angelum *dominus in circuitu timentium eum, & eripiet eos: gustate & videte quam suavis est dominus.*

Hic

Hic offerant. ScRs.

Intercessio sanctorum tuorum misericordiæ tuæ Domine munera nostra conciliet, & quam merita nostra non valent, eorum deprecatio indulgentiam valeat obtinere, per Dominum.

Præfatio.

O æterne Deus: Qui non solum peccata dimittis: sed ipsos etiam justificas peccatores: & reis non tantum pœnas relaxas, sed dona largiris & præmia. Cujus nos pietatem supplices exoramus, ut famulos [vel lum] tuos [um] N. *non de præteritis judices reatibus, sed hujus culpæ veritatem spectantibus insinuas, quatenus & in hoc populus tuus præconia nominis tui efferat, & te vitæ præsentis & perpetuæ auctorem agnoscat per Christum.*

Benedictiones ad Judicium.

Deus de quo scriptum est, quia justus es, & rectum judicium tuum: fac cum his [hoc] servis [o] tuis [o] secundùm misericordiam tuam; ut non de pristinis judicentur [etur] reatibus, sed in hoc, prout meruerunt [it] tua benedictione præveniente veritatis subsequantur [atur] judicium. Amen.

Et qui justus es & amator justiciæ, & à cujus vultu videtur æquitas, fac in conspectu populi tui, ut nullis malorum præstigiis veritatis tuæ fuscentur examina. Amen.

Petitiones nostras placatus intende, & culparum omnium præteritarum eis [ei] veniam clementer attribue; & si culpabiles [lis] sunt [sit] tua larga benedictio non eis [ei] ad suffragium sed hujus culpæ ad insinuandam veritatem proficiat. Amen.

Quid ipse

Hic communicet [cent] post Sacerdotem; & dicat Sacerdos,

Corpus hoc & sanguis Domini nostri Jhesu Christi, sit vobis [vel tibi] ad probationem hodie. Cos.

Justus dominus & Justitiam delexit; æquitatem videt vultus ejus.

Post-communio.

Perceptis domine Deus sacris muneribus suppliciter deprecamur, ut hujus participatio sacramenti, & à propriis nos reatibus indesinenter expediat, & in famulis [vel o] tuis [o] veritatis sententiam declaret, per Dominum nostrum.

Expletâ Missâ faciat ipse Sacerdos aquam benedictam, & pergat ad locum ubi homines [homo] probentur [betur]. Cum autem venerit ad ipsum locum, det illis, [illi] omnibus bibere de aquâ. Postea verò conjuret aquam ubi culpabiles [em] mittat.

Incipit adjuratio aquæ.

Deus, qui per aquarum substantiam judicia tua exercens, diluvii inundatione millia populorum interemisti; & Noe *justum, cum suis salvandum censuisti: Deus, qui in mari rubro cuneos Ægyptiorum involvisti, & agmina Israelitica imperterrita abire jussisti, virtutem tuæ benedictionis* ✠ *his aquis infundere, & novum ac mirabile signum in eis ostendere digneris; ut innocentes à* crimine* *cujus examinationem agimus more aquæ, in se recipiant, & in profundum pertrahant; conscios [um] autem hujus criminis à se repellant atque rejiciant, nec patiantur recipere corpus, quod ab onere bonitatis evacuatum ventus iniquitatis allevavit, & in hanc constituit; sed quod careat pondere virtutis, careat pondere propriæ substantiæ in aquis, per dominum nostrum.*

* Furti, vel homicidii, vel adulterii, aut alterius nævi.

Item alia.

Adjuro te creatura aquæ in nomine Dei patris ✠ *omnipotentis, qui te in principio creavit, & jussit ministrare humanis necessitatibus; qui etiam jussit separari te ab aquis superioribus; Adjuro te etiam per ineffabile nomen Jesu Christi* ✠ *filii Dei vivi, sub cujus pedibus mare & elementum divisum se calcabile præbuit; qui etiam baptizari se in aquarum elemento voluit: Adjuro etiam te per Spiritum* ✠ *sanctum, qui super dominum baptizatum descendit; Ajuro te per nomen sanctum* ✠ *& individuæ divinitatis, cujus voluntate aquarum elementum divisum, & populus Israel siccis pedibus statim transivit; ad cujus etiam invocationem Heliseus ferrum quod de manubrio exierat super aquam natare fecerat, ut nullo modo suscipias hos [hunc] homines [em]* N. *si in aliquo sunt [sit] culpabiles [is] de hoc quod illis [illi] objicitur. Scilicet, aut per opera, aut per consensum, vel per conscientiam, seu per ullum ingenium, sed fac eos [um] super te natare, & nulla possit esse contra te causa facta, aut ullum præstigium inimici, quod illud possit occultare; Adjurata autem per nomen Christi præcipimus tibi, ut nobis, per nomen ejus obedias cui omnis creatura servit, quem Cherubin & Seraphin collaudant, dicentes,* sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum; *qui etiam*

am regnat & dominatur per infinita secula seculorum. Amen.

Alia.

Adjuro te creatura aquæ per dominum Patrem ✠ & Filium ✠ & Spiritum ✠ sanctum; & per tremendum diem judicii; & per 12 Apostolos; & per Lxxii discipulos; & per 12 Prophetas; & per 24 seniores qui assiduè dominum laudant; & per 144 millia quæ sequuntur agnum; per omnia agmina sanctorum Angelorum, Archangelorum, Thronorum, Dominationum, Principatuum, Potestatum, Virtutum, Cherubin atque Seraphin; & per omnia millia sanctorum Martyrum, Virginum, & Confessorum.

Adjuro te per sanguinem domini nostri Jesu Christi & per 4 Evangelia; & per 4 Evangelistas; nec non & per Lxxii libros veteris ac novi Testamenti, & per omnes Scriptores sanctos ac Doctores eorum.

*Adjuro te per sanctam Ecclesiam catholicam; & per communionem Sanctorum, & per resurrectionem eorum, ut fias aqua exorcizata, adjurata, & obfirmata adversus inimicum hominis diabolum, & adversus hominem [es] qui ab eo seductus [ti] unde * ratio agitur perpetraverit [unt] ut nullatenus eum [os] in te summersum [os] aut in profundum trahi permittas, sed à te repellas, atque rejicias: Nec patiaris recipere corpus, quod ab onere bonitatis inane est factum, sed quod caret pondere virtutis, careat pondere propriæ substantiæ in te, innocentem [tes] verò à prædicto crimine more aquæ in te recipias & in profundum innocuum [os] pertrahas, per dominum nostrum.*

* Furtum hoc, vel homicidium, aut adulterium.

Post has autem conjurationes aquæ exuantur [atur] homines [o] qui mittendi [us] sunt [est] in aquam propriis vestimentis & osculentur [etur] Evangelium & Crucem Christi & Aqua benedicta super omnes [eum] aspergatur; & qui assint omnes jejunent, & sic projiciantur [atur] singuli in Aquam. Et si summersi [sus] fuerint [rit] inculpabiles [is] reputentur [etur], Si supernataverint [it] rei [us] esse judicentur [etur].

¶ Incipit adjuratio ferri vel aquæ ferventis ad judicium. In simplo unum pondus. In triplo tria ferrum æquiparet pondera. Et in illa adjuratione non assint, ut prædiximus, nisi jejuni. Et dictis Letaniis, sic Sacerdos in loco ubi ferrum accenditur, vel aqua infervescatur adjurationem initiando inchoet.

Deus, qui per ignem signa magna ostendens Abraham *puerum tuum de incendio Chaldeorum, quibus clam pereuntibus eruisti: Deus qui Rubum ardere ante conspectum* Moysi *& minimè comburi permisisti: Deus qui ab incendio fornacis Chaldaici, plerisque succensis, tres pueros tuos illæsos eduxisti: Deus qui incendio ignis populum Sodemæ & Gomorræ involvens,* Loth *famuum tuum cum suis, saluti donasti: Deus qui in adventu sancti Spiritus tui illustratione ignis fideles tuos ab infidelibus decrevisti, ostende nobis in hoc pravitatis nostræ examine virtutem ejusdem sancti Spiritus; & per hujus ignis fervorem discerne fideles & infideles, ut * attactum ejus rei cujus inquisitio agitur conscii [us] exhorrescant [at] & manus eorum [jus] vel pedes comburantur [atur] aliquatenus; immunes verò ab ejusmodi crimine liberentur [etur] penitus & illæsi [sus] permaneant [at]* per &c.

* Ut attactum ejus furti, vel homicidii, vel adulterii, cujus

Alia.

Deus judex, justus, fortis, auctor & amator pacis, patiens & multum misericors; qui judicas quod justum est, & rectum judicium tuum; qui respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Deus omnipotens, qui per adventum filii tui Domini nostri Jesu Christi mundum salvasti, & per ejus passionem genus humanum redemisti, hanc aquam ferventem, vel hoc ferrum fervens sanctifica ✠: Qui tres pueros, Sidrac, Misac, & Abednego, *jussu Regis Babiloniæ in camino ignis, accensâ fornace salvasti illæsos, per Angelum sanctum tuum eduxisti, tu clementissimè pater, dominator omnipotens, Præsta ut si quis [qui] innocens [tes] de hoc cujus inquisitio agitur in hoc ferrum fervens, vel in hanc aquam ferventem miserit [int] manum [us] suam [as] salvam [as] te præstante domino nostro permaneat [ant]; & sicut tres pueros supradictos de camino ignis ardentis liberasti, &* Susannam *de falso crimine eripuisti, sic manum [us] innocentes [em] omnipotens Deus ab omni læsionis insaniæ salvare dignare. Et si quis [qui] culpabilis [les] vel noxius [ii] & tumido [di] corde induratoque [ique] pectore, vel superba mente reus [i] * de hoc cujus inquisitio agitur, manum miserit in hoc ferrum, vel aquam ferventem, tu Deus omnipotens justissima pietate & rectissimo judicio illud declarare, & manifestare digneris, ut anima [mæ] ejus [eorum] per pœnitentiam salvetur [ventur.] Et si ille [i] nocens [tes] vel culpabilis [les] sit [sint], & per aliquod maleficium, vel per herbas aut per causas diabolicas induraverit [rint] & peccatum quod fecerit [int] confiteri noluerit [int] tua dextra quæsumus domine hoc declarare dignetur,* per.

De furto hoc, vel homicidio, aut adulterio, ceu maleficio.

*De furto hoc, vel homicidio, aut adulterio, ceu maleficio.

Item

Item tertia

*Deus innocentiæ restitutor & amator, qui auctor pacis es & judicas æquitatem, te subnixis rogamus precibus ut * hoc ferrum ignitum ordinatum ad justiciam & examinationem cujuslibet dubietatis benedicere ✠ & sanctificare ✠ digneris; ita ut si innocens [tes] * de hoc cujus inquisitio agitur, & unde purgatio quærenda in * hoc ignitum, & tuâ benedictione sanctificatum ferrum manus [um] vel pedes [em] miserit [nt] tuâ benignissimâ miseratione [i] illæsus [i] appareat [nt]: Si autem culpabilis [es] atque reus [i] contempserit [nt], & quasi temptator [es] judicium tuum adierit [nt], aut per herbas vel quæcunque temptamenta sive molimina maleficiosa peccata sua contueri & defendere inflatus [i] per afflatorem maliciæ contra veritatis tuæ examen voluerit [nt], justissime & misericordissime domine Deus ad hoc virtus tua quæ omnia superat in eo [is] cum veritate quæ permanet in secula seculorum declaratur, quatenus justiciæ tuæ non dominetur iniquitas; sed veritati subdatur falsitas, ut & cæteri hoc videntes ab incredulitate suâ te miserante liberentur [etur.] Qui vivis & regnas &c.*

* Vel hanc aquam ferventem.
*De hoc furto, vel homicidio, aut adulterio vel maleficio.
* Vel in hanc aquam ignitam.

His peractis, Aqua benedicta cunctis astantibus detur ad degustandum, & aspergatur per totam domum, & ferrum proferatur, quod à culpato coram omnibus accipiatur, & per mensuram 9 pedum portetur, manus sigilletur, sub sigillo servetur, & post tres noctes aperiatur, & si mundus est Deo gratuletur, si autem in sanies crudescens in vestigio ferri inveniatur, culpabilis & mundus reputetur.

In aquâ fervente, accipiat homo lapidem, qui per funem suspendatur in simplâ probatione per mensuram palmæ: in triplâ autem unius ulnæ: manus verò sigilletur, & aperiatur, ut supra diximus in consecratione ferri.

Incipit Exorcismus panis ordeacii & casei, quorum appensio unius unciæ: Primitus faciat Sacerdos Lætanias, & omnes qui intus sint cum eo jejuni sint, & sic incipiat.

*Consecrator & creator humani generis; dator gratiæ spiritualis, largitor æternæ salutis; tu emitte Spiritum tuum super hanc creaturam panis vel casei cum timore & tremore magnitudinis brachii tui, adversus eum [os] qui cum superbiâ & contumaciâ ac zelo iniquo venit [unt] & vult [volunt] subvertere justiciam & conculcare judicium, Fac eum [os] domine in visceribus angustari, ejusque [orum] guttura [conclude] ut panem vel caseum istum in tuo nomine sanctificatum devorare non possit [int] hic [hii] qui injuste juravit [erunt], ac negavit [erunt] * hoc quod quærebatur, & jusjurandum pro nihilo habuit [erunt], & nomen tuum nominavit [erunt] ubi rectum non erat: Te quæsimus ut non ei [is] permittas illud abscondere, quia justus es domine, & rectum judicium tuum, qui custodis veritatem in seculum, faciens judicium injuriam patientibus, & custodis pupillum, ac viduam suscipis, & viam malignorum exterminabis; Ideo ostende nobis misericordiam tuam, ut humiles ac mansueti ac recti propter veritatem gaudeant; superbi autem & iniqui ac cupidi contristentur, & humilientur usque dum confiteantur magno & sancto nomini tuo, & cognoscant cæteri, quia nomen tibi Dominus, & tu solus super omnem terram altissimus, & servi tui in te glorientur & laudent nomen tuum in secula seculorum. Amen.*

* Hujus furti, vel homicidii, aut adulterii, seu maleficii.

Item alia.

*Domine Jesu Christe qui regnas in cœlis & in terris, & mirabilis es in omnibus operibus tuis, dominator dominantium, Deus Angelorum, Deus Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, Confessorum, Virginum, & omnium electorum; præsta quæsumus per sanctum & admirabile nomen tuum, ut qui reus [i] est [sunt] * de hoc cujus inquisitio agitur, vel in facto, vel in conscientiâ ad appositam ei [is] pro ostensione veritatis creaturam panis sanctificati, vel casei faux [ces] ejus [orum] claudatur [antur], guttur [a] ejus strangületur [entur] & in nomine tuo ante illud rejiciatur quam devoretur; Sed & Spiritus Diabolicus, cui nulla est communio cum tuâ supernâ veritate, in hoc negotio ad subvertendum judicium pravis præstigiorum suorum molitionibus nil prævaleat; sed qui reus [i] & conscius [ii] est [sunt] rei præfatæ ad hoc pabulum sanctificati panis vel casei, & præsertim per dominici corporis & sanguinis communionem, quam accepit [erint], tremat [nt] & tremendo palleat [nt] & nutabundus [i] in omnibus membris appareat [nt]: innoxius [ii] verò & inscius [ii] sobriè ad salubritatem sui cum omni facilitate hanc partem panis vel casei in nomine tuo signatam manducando deglutiat [nt], ut cognoscant omnes quia tu es judex justus, qui salvos facis sperantes in te, & non est alius præter te, Qui vivis & regnas.*

* Hujus furti vel homicidii aut adulterii, seu maleficii.

Tertia

Tertia Oratio

Deus cujus scientia senariam circumscriptionem Angelicis & humanis elongatam sensibus sola interius penetrat & exterius concludit; quem nulla cœlestium vel terrestrium aut inferiorum vota fallere possunt, quanto magis cor hominis unius culpabile; respice ad preces nostræ humilitatis, quibus famulatum sacri indidisti ordinis, & præsta non nostris exigentibus meritis, sed tuorum omnium suffragantibus Sanctorum precibus; sed quod in hâc culpâ humanos latet oculos, & sermonum humanæ procacitatis obtegitur defensionibus, tua cœlesti & supernâ moderatione sine ullo reveletur obtricamine; & sicut solus verus es veritatis in hoc sententiam elucidare digneris, quatenus innocens [tes] sine ulla difficultate hoc pabulum probationis deglutiat [nt]: obnoxius autem obtrepidante mentis statu & totius compagine corporis vacillante quod in tuo sancto nomine consecratur ✠, & benedicitur ✠ nullatenus devorandi valetudinem percipiat [nt]; sed coram omnibus valetudine confusus [i] quod præsumptione immerita suscepit [runt] cum irrisione projiciant, per Dominum nostrum Jesum Christum.

¶ *Ordeſf.*] Effossio materiei metallicæ vel ipsius metalli; ore enim Sax. metallum; delfan effodere. Reperitur sæpe in privilegiorum Chartis.

¶ *Ordinale.*] Liber quo ordinatur modus, dicendi, decantandi, celebrandiq; divinum officium ex more Romanæ Ecclesiæ. *Provincial. Ang.* lib. 3. tit. de Ecclesiis ædificand. cap. *ut Parochiani*——— *Volumus de cætero & præcipimus, quod teneantur (Parochiani) invenire omnia inferius annotata. viz. Legendam, Antiphonarium, Gradale, Psalterium, Troperium,* Ordinale, *Missale, Manuale, Calicem &c.* Ranulf. in Polychron. lib. 7. cap. 3. in An. Dom. 1077. De *Osmundo* Saresberiensi Episcopo——*Hic quoque composuit librum* Ordinalem *Ecclesiastici officii, quem Consuetudinarium vocant quo ferè nunc tota Anglia, Wallia utitur, & Hibernia.*

¶ *Ordinati.*] Dicti sunt quicunq; Ordines Ecclesiasticos susciperunt. *Mat. Par.* in *Hen.* 3. introitu. —— *Juravit quod honorem, pacem, & reverentiam portabit Deo & sanctæ Ecclesiæ &* Ordinatis, *omnibus diebus vitæ suæ.*

¶ *Ordines Ecclesiast. Militares, &c.*] V. in fine Pract. Camer. Apost. *Pantaleon.* Chronogr. pag. 42. col. 2. & seqq. *Polyd. Virg.* lib. 7. Ca' 1. & seqq. pa. 435. Rot. impress. 1603. cum armis. Antiqq. Benedictinæ pa. 158 *Fox Martyr.*

Vide etiam *Bartholomæi Mirandæ* Speculum Religiosorum & *Platus* de bono statu Religios.

An. 1095. *Crucesignatorum* origo, prædicante Papâ apud Clarumontem. *M. Par.* 22.

An. 1098. Ipso eodem anno *Cisterciense* Cœnobium incœptum est. *M. Par.* in An. 1098 pa. 36. l. 52

An. 1221. *fratres Minoritæ* à S. Francisco, qui obiit An. 1127. instituti, & ab Honorio 3. An. 1224. Confirmati, Angliam intrarunt circa An. 1222. & primam eorum sedem. Canterburiæ possidebant. Vulgo **Gray friers** *Fox* pag. 272. col. a.

Vide Catalogum eorum cum annis suæ originis collect. apud *Fox* pa. 263.

An. 127.———In his diebus *Prædicatores*, qui appellati sunt *Minores*, favente Papâ *Innocentio* subito emergentes, terram repleverunt &c. *M. P.* pa. 213. l. 6.

An. 1241. *Carmelitæ* sub medio Regni Hen. 3. Angliam ingredientes, *Nevendonæ* in Cantio primum consedere. *Lamb. Itiner.* pag. 208. Ubi vide de Ordinis origine.

¶ *Oreste.*] V. *Ordalium.*

¶ *Orfgild.*] Pecudis solutio, vel redditio. Saxon. orf pecus, gild solutio, redditio. Emendatt. *Williel.* primi ad leg. S. *Edouardi.* —*Requiratur Hundredus & Comitatus* —— *& qui justè venire debent & noluerint, summoneantur semel; & si secundò non venerint, accipiatur bos unus: & si tertiò, alius bos: & si quartò, reddatur de rebus hujus hominis quod calumniatum est quod dicitur* ceapgild (al. cod. orfgild) *& insuper Regi forisfactura.*

¶ *Orgild.*] Sine Solutione, sine compensatione. Ll. Præfat. Al. fol. 27. b.–libe orgild.

¶ *Origellum.*] Quasi Aurigellum (inquit *Skenæus.*) Est Lorica, ideo sic dicta quod ipsius ore æreorum annulorum limbo instar aurei (quales vidimus) concludebantur. Stat. 2. *Rob. Br.* c. *Ordinatum* 27. ubi ait *Skenæus, Habergellum* dicitur.

¶ *Originarius, Originalis, Originaria.*] Vernaculus, Vernacula, quos Angli foranei nativos dicunt: Hi quod nativitate sunt servi; illi, quod origine, quæ idem sunt. Testament. B. *Remigii* apud *Flodo.* lib. 1.— *Innocentium servum, quem accepi à Profuturo* originario *meo; do, lego.* Ubi intelligo *originarium* sic à servo differre, ut speciem à genere: Servos nempe dici, qui vel sanguine vel pactione in servitutem obligantur: *Originarios* autem & nativos sic enasci. V.L. & A.

¶ *Origina-*

Originarii tamen dicuntur etiam, qui in eodem loco nascuntur, ut *Constit. Neapol.* lib. 1. tit. 49.

¶ *Organum.*] Fuisse hic in Angliâ tempore *Eadgari* R' ostendit Lib. Ramesf. Sect. 111. fol. 46. *In ipsius incliti Regis* Ædgari *obitu*, *tota Anglia turbata*, *versus est in luctum, Chorus Monachorum* & Organa *eorum.*

Organum etiam dicitur à **Culvering**, vel **Demicannon**. Thomas.

¶ *Oriolum.*] Porticus. Lib. MS. S. *Albani* in vitâ *Joh. Abbat.* 23. ——— *Adjacent thalami plures & atrium nobilissimum, in introitu, quod porticus, vel* Oriolum *appellatur.*

¶ *Orsus.*] Juramentum, à Græco ὅρκος. *Hrosuita* de gestis *Odonum* p. 168. R. Ger.

Votis & formis hoc confirmaverat orsis.

Et cap. seq.

——*Lachrimans mox utitur* orsis.

¶ *Ortellus.*] Digitus pedis propriè, nam sic Gall. *orteil*, Angl. **a toe**. Sed ungulam significare videtur in Chart. de Forest. ca. 7. ubi agitur de canum (quam vocant) expeditatione, viz. ——— *Quod tres* Ortelli *abscindantur*, *sive pellota de pede anteriori.*

¶ *Osculatorium.*] Icon pacis quod vocant, cui in Missâ oscula impingunt Potificii Romani: ideoque necessario requiritur in cujusvis Ecclesiæ supellectile ex Canonica institutione Provincial. Ang. lib. 3. tit. *de Ecclesiis ædificand.* cap. *ut Parochiani* ——*Vas pro aqua benedicta*, osculatorium, *&c.* Hinc *Osculum pacis*, de quo V. Lindwood.

M.P. An. 1170. p. 117. l. 19. Tho. Archiep. dixit Regi——*In honore Dei vos osculor*: Rex recessit ab *osculo*, quasi conditionaliter involutus: *Hollinf.* ait, **he refused to kiss the pax with him at Mass**, An. 1170. pa. 78. col. 1. l. 7.

¶ *Ostatus.*] L. Alaman. tit. 92. §.——— *Si porcarius ligatus de viâ* ostatus *vel battutus fuerit*; *sic, ut duo teneant & tertius percutiat*, 8 *sol. componat.* Lindenb. notat in MS. legi *hostatus.* Et L. Ripuar. tit. 80. *Si quis*——— *Ripuarium de via* obstaverit. Germ. (inquit) **hurten**, Gal. *hurter*, allidere, impingere, aut vi deturbare vocant.

¶ *Ostfalai.*] A loco dicto, ut *Westfalai.*

¶ *Ostiarius.*] Secundus ordo in Ecclesiâ juxta Hieronymum *Ostiariorum* est. Isodor. juni.——— *Ad* ostiarium *pertinet*, *claves Ecclesiæ, ut claudat & appareat templum Dei, & omnia quæ sunt intus extraque custodiat, fideles excipiat, excommunicatos & infideles projiciat.* Hieronymus de 7 ordinibus Ecclesiæ. ——— *Secundus* ostiariorum *locus est, qui claves Regni cœlorum tenent; quæ Patriarchis dantur, quoniam præsunt portis Hierusalem, atque inter bonum & malum habentes judicium apperiunt quod claudit, & claudunt quod nemo apperit.* V. Alcuin.

¶ *Osturcus*, al. *Asturco*, & *Asturcus.*] Falco, qui & fortè *Astur*; nam & avis quædam sic dicitur abundans in *Austriâ*, in quod etiam sonat *asturcus*. Rot. ult. Memorandorum Scac. 9 *Hen.* 3. in dorso——— *Consideratum est per justiciarios, quod precium* osturci sori *sit x s precium* Osturci mutati *sit xl s. Et si* Austurcus sorus *non reddatur primo anno, sequenti dicatur & reddatur* mutatus. Sed *Asturco* apud Plautum & Plinium lib. 8. cap. 42. *equus* est in *Asturia*, regione Hispaniæ oriundus, gressu placido laudatis. unde priscus quidam,

Asturco quadrupes, *asturco* dicitur ales. V. *Austurco.*

¶ *Overhernissa, æ.*] A Sax. oferhernyss, contumacia, dispectus. Concil. Winton. An. 1076.———*Si autem (tertiò vocatus) post excommunicationem ad satisfactionem venerint, forisfacturam suam, quæ Anglicè vocatur* **Overseweneste**, *seu* **Laxelit**, *pro unaquaque vocatione, Episcopo suo reddant.* Overhirnessa 120 s. Ll. Ed. sen. cap. 5. V. idem Ll. *Hen.* 1. cap. 1.

¶ *Oves monetæ.*] V. supra *Moneta.* Et Μῆλον ap. Meur.

¶ *Outfangthefe.*] Vide supra *Infangthefe*, & infra *utfangthefe.*

¶ *Outhest.*] Vide *Outhorn.*

¶ *Outhorn.*] Fœdus *Aluredi* & *Godruni* Regg. quod impress. Cod. dicitur *Edouardi* & *Guthurni* Regg. ea viz. parte quæ in dicto impresso codice desideratur. ——*Nullus supersedeat* Outhorn *nec* outhest, *vel* buiblotam, *vel* firdfare, *nec* Herebode *ore aut cornu*, *juxta præceptum Heretemiorum Regni, cum semper expedit, & opus adfuerit expeditionem pro communi utilitate Coronæ Regni Britaniæ, super* Weram & Wytam & Dincelen *primâ vice*, & *si secundò id supersedeat perdat omne quod suum est*, & *componat erga Regem pro membris.*

¶ *Outlagatio.*] Scotis al. dictum pro Utlagatio.

¶ *Outland.*] V. *Utland* infra, & *Inland* supra.

¶ *Ordel, Ordealeum*, & *Ordealium.*] Idem quod *Ordel* vel *Ordalium* quod vide. Dictum opinatur Author Antiquitatum Britanicar. cap. 31. ab *Ou*, quod inquit in veterum Saxonum linguâ (ut quibusdam placet) privandi particula fuit, cum præponeretur dictionibus: Sicut α Græcè, ut enim μέρος pars ἀμερος sine parte intelligitur Græcè: sic del Saxonicè aliquid sive pars, **Ordel**, non pars, sine parte, expers, vel nequicquam significavit.

LII Et

Et adhuc ejusdem vis aliquâ modernâ linguâ retinetur. Paucum enim *parvam partem* **a small deal,** multum, *magnam partem* **a great deal,** *nullam partem* **no deal:** partique **to deal** dicimus, &c. ibidem, sed ne memini me uspiam aliàs legisse prima hæc vocabula.

¶ *An Oxgang of Land.*] Scotis **ane Oxengate** Bovatis terræ, i. quantum sufficit ad iter vel actum unius bovis. **Ox** enim est *bos*: **gang** vel **gate,** *iter.* Vide supra *Bovata.* Nos autem de junctis bobus intelligimus. Nov. Justiniani *Zygochephalum.*

¶ *Oye.*] Inter ordines antiquos Scotorum unus hic fuit *Thani* & *Ochierni*, ut videtur, æqualis: forte idem qui apud Saxones cnyȝhꞇ, nam cnyȝhꞇ puerum, ministrum significat, & apud Hybernicos (unde etiam Scoti profecti sunt) **oge** vel **oye** (utroque enim vocabulo utuntur Scoti) *juvenem,* vel *juniorem* significat, qu.

¶ P*Aagium.*] M. Par. in An. 1256. pa. 906. l. 12. Credo legendum *Passagium.*

¶ *Pacare.*] Vide *Paco.*

¶ *Pacationis charta.*] Chart. Vett. Alaman. 29.—— *Placuit inter nos* Chartam pacationis *ex utraque parte allevari.*

Pacatio pro solutio. M. P. An. 1248. pa. 719.—*Pannos sericos, & alia rapit violenter sine* pacationis *retributione.*

¶ *Pacis adsertores.*] Qui tuendæ paci præponuntur. V. infra *Pax.*

¶ *Paco, cas, care.*] Solvo, ab Ital. pagare. Leges Burgor. Scot. cap. 130.—— *Et si non* pacaverint *non tenentur plus commodare.*

¶ *Padnage.*] Idem quod panagium & *pessun,* aliàs *pessona*; Ubi vide Chartam Regis *Henrici* 1. Ecclesiæ S. *Martini de Bello.*

¶ *Pagalia, Pagatio, Pagatus.*] Ab Ital. *pagare*, i. Solvere (Gallis *payer,* g ut crebrâ mutatione solet in y transeunte.)

Formul. Solen. 12.—— *Ita ut pro ipsa causa solidos tantos in* pagalia *nobis dare deberes.* Et Char. vett. Alaman. 80. —— *De quibus* (60 *marcis*) *confiteor sufficienter præsentibus me* pagatum.

¶ *Paganiæ.*] *Nefandi* Paganorum (*hoc est, Gentilium*) *cœtus.* Synod. sub Carlomanno Duce Franc. an. 742. Capitul. lib. 5. cap. 2.—— *Episcopus in sua parochia, sollicitudinem habeat, adjuvante graphione, qui defensor Ecclesiæ ejus est; ut populus Dei* paganias *non faciat: sed ut omnes spurcitias gentilitatis abjiciat, & respuat, sive prophana sacrificia mortuorum, sive sortilegos vel divinos, sive philacteria, & auguria, sive incantationes* ——*sive sacrilegos ignes, quos* Nodfyrs *vocant, &c.* V. L.——

¶ *Pagenses.*] Dicuntur ejusdem pagi sive Comitatus accolæ, qui & inde etiam *Compagenses* dicuntur.

¶ *Pagina.*] Pro Chartâ donationis, vel schedulâ.

Pagina præceptionis.] Flo. 391. b.

Pagella, V. *Panella.*

¶ *Pagus, gi, & Paga, gæ.*] Comitatus, territorium, districtum. Comitis unius diœcesis. Non vicus solum, aut villa. Cæsarem habeat authorem: qui lib. 1. bell. Gall. ait Helvetiam totam in quatuor fuisse divisam *pagos.*

Pagos autem hos, hodie distribuunt in 13 tractus, quos Gallicè vocant Cantones, Latinè Angulos.

Asser Menevens.—— *Obviaverunt illi omnes accolæ Sumertunensis* pagæ, *& Wiltunensis, omnes accolæ Huntunensis* pagæ. Malmesb. de Gest. Reg. Angl. lib. 2. cap. 4. ——*Ad hoc tandem inopiæ coactus est, ut vix tribus pagis in fide vigentibus, i. Hamptescire, Wiltescire, Somerset, &c.*

Nos hujusmodi Sectiones *Shiras* dicimus. Lib. Rames. Sect. 116.——*In* pago (inquit) *Bedfordiæ, est villa quædam* Scutlingedune *antiquitùs dicta, &c.*

Et Chart. vett. Alaman. 85.—— *Placitum in* pago, *qui dicitur Para, in villa nuncupata* **Durroheim,** *coram Burghardo Comite.* V. L.

¶ *Pailes.*]—— *Ædificia sunt Casæ & tuguria, de quorum incendiis nihil sunt soliciti: Potentiores sibi pyramidales turres, quas* Pailes *vocant, ex sola terra, quæ nec incendi, nec nisi magna militum vi ac sudore dejici possunt, sibi construunt. J. Lesl. Scot.* de orig. moribus, & rebus gestis Scotorum.

¶ *Pais.*] Vox forens. veluti *trial per pais.* Quod non intelligendum est de quovis populo, sed de compagensibus; hoc est eorum, qui ex eodem sunt Comitatu, quem majores nostri *pagum* dixere, & incolas inde *pais,* g ut sæpe monuimus in *i,* vel *y* converso. Sic Galli

payen

payen pro *pagano*, *paianisme* pro *paganismo*, Angli item *paynim* pro *pagan*: & in propriis nominibus **Paine** & **Painel** Anglicè, pro *Pagano* & *Paganello* Latinè.

¶ *Palhcpruſt*] Vide infra *Puleprust*.

¶ *Palatini.*] Pro aulicis in genere. Flodoard. lib. 1. cap. 24.——*Pervenit ad palatium, mœrore parentes affici, luctu* palatinos *invenit opprimi*, pa. 82. b. Et poſt aliquot ——— *Veneratur Sanctus, tam à Rege, quàm à proceribus, glorificatur à* Palatinis *omnibus, laudibus effertur à turmis vulgaribus.* V. Calu.

Palatini, Pro obtimatibus. Privileg. Roberti R. Gall. pro S. Dionyſii Cœnobio.——*ex ſententia* Palatinorum *noſtrorum adjudicavimus.* Big.

¶ *Palatina.*] Munia, officia, obſequia. V. Con. to. 2. 1045. a. c. 1. Wiſegothor. legg. lib. 2. tit. 4. l. 4.——*Servo penitus non credatur* ——— *Exceptis ſervis noſtris, qui ad hoc regalibus ſervitiis mancipantur, ut non immerito* Palatinis *officiis liberaliter honerentur: id eſt, ſtabulariorum, gillonariorum, argentariorum, coquorumque præpoſiti, vel ſi qui præter hos, ſuperiori ordine vel gradu præcedunt.*

¶ *Palatinus.*] A Palas regione, non à palatio. *B. Rhenan.* lib. 3. pa. 235.

¶ *Palafredus, Palefredus, Palæfridus.*] Omnia juxta idioma Gall. *palefroy*, (fonte autem vicinus) *Parafredus*. Equus nobilior & ad faſtum potior. Dictus tamen à paraveredo, vel veredo, quod equum publicum vel curſalem ſignificat: quod item & *Parafredus*. Continuator Mat. Paris in *Hen.* 3. ſub initio anni 1251---*Nec appreciabant aulici & Regales donativa, niſi precioſa & ſumptuoſa; utpote* palefridos *deſiderabiles, cuppas aureas vel argenteas, monilia cum gemmis prælectis, &c.* 108. l. ult. Annal. Hainr. Rebdorff An. 1347.——*Juſſit vulneratum aſcendere* Palafredum *ſuum, & fugere.*

¶ *Palanſgranionatus.*] Spec. Sax. lib. 3. Art. 53.——*Quælibet provincia Teutonicæ terræ ſuum habet* Palanſgranionatum; *Saxonia, Bavaria, Franconia, & Suevia; quæ antequam à Romanis ſuperabantur, Regna fuerunt, à quibus ipſa in Ducatus nomina fuerunt permutata; attamen illuſtres in vaſſallos & vexillorum feudum reſervarunt, quæ ipſis per imperium jam ſublata ſunt.*

¶ *Palingman.*] Sta. an. 11. H. 7. ca. 22.

¶ *Palla.*] Tho. Walſingham de Abbatib. S. Albani MS. pag. 6.——Pallas *quas vulgo* Baldekynos *vocant.* **Cloth of Bodkins.**

Palla, Non ſolùm mulierum indumentum, quod multi aſſerunt, ſed virorum etiam, & antiquis notum Romanis, ut è ſequentibus liquet. *Ovid.*

Ipſe Deus vatum palla *ſpectabilis aurea.*

Et Metamorph. undeci.

Ille caput flavum lauro Parnaſide vinctum
Verrit humum Tyrio ſaturata murice palla.

Et *Virgil.* de *Metabo* Volſcorum Rege Æn. undec.

——*Pro longæ tegmine* pallæ
Tigridis exuviæ per dorſum à vertice pendent.

Vides igitur *pallam* virilem etiam fuiſſe veſtem antiquiſſimam ipſis etiam regibus accommodatam, nec brevem inſtar Gallicæ illius manicatæ, de quâ *Martialis* Epigram. lib. 4.

Dimidiaſque nates Gallica palla *tegit.*

Sed promiſſa uſque pedes & terram verrentem, ut ſic veterum Regum noſtrorum ſolennioris indumenti exemplar habeas & antiquitatem.

Palla, Pro umbraculo vel canopio. Mat. Par. in *Hen.* 3. An. 1236.——*Cuſtodibus verò quinque portuum* pallam *ſuper Regem cum quatuor haſtis ſupportantibus.*

Palla Altaris. Pannus quadratus lineus quo Altare tegitur & ornatur: Sic dictus à ſimilitudine mulieris pallæ, quæ olim fuit quadrangulata: vel quod inſtar pallæ vel pallii Altare cooperit. *Palla* (inquit priſc. vocabularius utriuſque Juris) *dicitur veſtis, qua Altare cooperitur; videlicet lineus pannus conſecratus, qui ſuper Altare ponitur, ſuper quem extenditur corporale.*

Sumitur etiam quandoque pro cortinâ, vel panno ſerico, unde,

Lætitiæ cauſa cibus eſt, non ſerica palla.

Et Alius——Pallæ *ſunt mappæ quæ ponuntur ſuper Altare ſub corporali.* Vide *Durandi* Ratio. lib. 4. ca. 29. V. L.

¶ *Pallium.*] Formula degradationis Archiepiſcopi. *Prærogativa pontificalis dignitatis, quæ in* Pallio *deſignatur, te eximimus, quia male uſus es ea.* Verba Epiſcopi degradatoris dum *Pallium* eximit degradando *Fox.* 1932.

Quale ſit, deſcribit *Fabianus* in Will. 1. p. 304.

Nomen *Pallium* ſub ingreſſu Norman. videtur ortum, ſic enim *Hoveden* in An. 1191. Veniebat enim à partibus Normanniæ Archiepiſcopus ille præfatus (....) cum baculo paſtorali, cum mitra, & annulo, & ſuperhumerali, quod novis temporibus *pallium* nuncupatur. Videtur nomen abiiſſe in deſuetudinem,

nam *Gregorius* utitur ad *Augustinum* in Epist. & alibi apud *Bedam* lib. 1.

De *pallio* Vide quædam annotanda Chro. vol. 1. in descript. Hiberniæ cap. 5. p. 31. col. b. Et *Hoved.* An. 1095. p. 465.

Et *Pallii* forma apparet in vestitu S. Greg. apud Baron. An. 604. 27. pa. 203. In Pontif. effigieb. Platinæ, primis dat. Vid. etiam Durand. lib. 3. cap. 18. fusè, & Onuphr. de Voc. obsc. Eccles. pa. 95. *Pallium* est plenitudinis officii Pontificalis insigne, Decretalium Greg. lib. 5. pa. 33. De privilegii cap. 23. V. lib. 1. Tit. 8. de Authoritate & usu *pallii.*

Ex cod. MS. in bibl. Bened. *Cantab.* Mysterior. Missæ lib. 1. cap. 63. pa. 334. *Pallium* (inquit *Innocentius* 3.) significat disciplinam, quia seipsos & subditos Archiepiscopi debent regere, &c. Fit autem *Pallium* de candida lanâ contextum, habens desuper circulum humeros constringentem, & duas lineas ab utraque parte dependentes. Quatuor autem Cruces purpureas ante & retro, à dextris & à sinistris: sed à sinistris est duplex, & simplex à dextris.

Hæc omnia moralibus sunt imbuta mysteriis. Nam ut Scriptura testatur, *In Thesauris sapientiæ, significatio disciplinæ.* (Eccl. 1.) In lanâ quippe notatur asperitas, in candore benignitas designatur. Nam Ecclesiastica disciplina contra rebelles & obstinatos severitatem exercet; sed erga pœnitentes & humiles exhibet pietatem. Propterea quod, non de lanâ cujuslibet animalis, sed ovis tantum efficitur, quæ mansuetum est animal, &c.

Circulus pallii per quem humeri constringuntur, est timor Domini; per quem opera coercentur, ne vel ad illicita defluant, vel ad superflua relaxentur, &c. Hinc est ergo, quod *pallium* & ante pectus & super humeros frequenter aptatur. Quatuor Cruces purpureæ, sunt quatuor virtutes politicæ, justitia, fortitudo, prudentia, temperantia: quæ nisi Crucis Christi sanguine purpurentur, frustra sibi virtutis nomen usurpant, &c.

Duæ lineæ, quarum una post dorsum, & altera progreditur ante pectus: activam & contemplativam vitam significant, &c.

Quapropter & *pallium* duplex est in sinistrâ, sed simplex in dextrâ: quia vita præsens, quæ per sinistram accipitur, multis subjecta est molestiis; sed vita futura, quæ per dextram designatur, in unâ semper collecta quiete est, &c.

Tres autem acus, quæ *pallio* infiguntur, ante pectus, super humerum, & post tergum, designant compassionem proximi; administrationem officii; districtionem judicii. Quarum prima pungit animum per dolorem, secunda per laborem, tertia per terrorem. Prima pungebat Apostolum cum dicebat: *Quis infirmatur, & ego non, &c?* (2 Cor. 18.) Secunda est: Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana: solicitudo omnium Ecclesiarum. Tertia, *si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?* Super dextrum humerum non infigitur acus; quia in æterna quiete nullus est afflictionis aculeus, nullus stimulus punctionis, &c.

Acus est aurea, sed inferius est acuta, & superius rotunda, lapidem continens pretiosum: quia nimirum bonus pastor propter curam ovium in terris affligitur, sed in cœlis æternaliter coronatur; ubi pretiosam illam margaritam habebit, de qua Dominus in Evangelio, *Simile est, &c.* (Mat. 13.) Dicitur autem pallium plenitudo Pontificalis officii, quoniam in ipso & cum ipso confertur Pontificalis officii plenitudo. Nam antequam Metropolitanus *pallio* decoretur, nec debet Clericos ordinare, Pontifices consecrare, vel Ecclesias dedicare, aut Archiepiscopus appellari.

Camisia cingulo continentiæ constringitur, præcipiente Domino; *Sint lumbi vestri præcincti* —— scil. ut constringatur omnis voluptas.

Pallium Archiepiscoporum super omnia indumenta est, ut lamina in fronte solius Pontificis: Illo decernitur Archiepiscopus à cæteris Episcopis. *Pallium* significat torquem quem solebant legitimè certantes accipere, quando ammonentur ad legitimum certamen. Quod habet duas lineas à summo usque deorsum, ante & retro, significat enim summæ doctrinæ decorem, & disciplinam mandatorum Domini acceptabilem. Circulus circa collum disciplina est Domini circa sermonem prædicationis, ut non sit alter sermo prædicationis, & aliud opus.

Apparet ex decreto Pelagii Papæ 1. (qui floruit an. 555.) Dist. 100. Can. 1. *Pallii* usum fuisse de antiqua consuetudine, sed à Romano Pontifice expetendum; quosdam verò Metropolitanos nec expetere nec percipere: Decernit igitur, ut quisquis Metropolitanus, ultra tres menses consecrationis suæ, ad fidem suam exponendam, *palliumque* suscipiendum, ad Apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate, &c. Ubi plurima in seqq. Canonib. huc spectantia. Col. 613. Videtur hic *Pelagius* esse primus, ille qui floruit anno 555. & constituit, ut *Provincia* contineret 12. *Civitates*, vel ad minus 10. non secundus ille Gregorii magni prædecessor immediatus. (Balæ. pag. Pap. fol. 316.)

Spectabat *pallium* ad omnes Sacerdotes & Episcopos, non ad solos Metropolitanos. *Isidorus Pelusiota* ad *Herminum.* *Id autem amiculum, quod Sacerdos humeris gestat, atque ex lana, non ex lino contextum est, ovis illius quam Dominus aberrantem quæsivit, inventamque humeris suis sustulit, pellem designat. Episcopus enim qui Christi typum gerit, ipsius munere fungitur, atque ipse etiam habitus omnibus etiam ostendit, se boni illius & magni Pastoris imitatorem esse.* (Lib. 1. Epist. 136. Baro. an. 216. un. 15.)

Pallii usus Epist. 4. *Zachar.* Pap. ad *Bonif.* Tom. 5. pag. 481. col. 1. l. F.

¶ *Pallia*

¶ *Pallia pedalium.*] Vide hic supra, *Drapa.*

¶ *Palmata*, al. *Palmada*, & *Palmatio.*] Ictus cum ferula super manibus. Scholis notum. *Beda* de remedio peccatorum, cap. 14. —— *Si quis intinxerit manum in aliquo cibo, & non idonea manu,* 100 Palmadis *emendetur.*

¶ *Palmer.*] Les antiquities de la ville de Paris per *Claude Malingre* p. 242.—— *L'an de la nativite de nostre seigneur MCCLiiii S. Lovys Roy de France 9 du nom, æsteant retourne de terre sainte, &c. fit un Ordinance, par sa quelle il vouloit, que ceux de son Royaume qu'auroient le devotion d'aller outremer, pour y combattre les Infidelles Saracins detenturs de la terre sainte; & y faire leur prieres & devocions eussent à la venir houver & recevoir ses commandements, &c. Lesquels en appelloit Croisez lors quils entreprenoient le voiage, & antant que par leur Evesques ou Curè, ils se fasoient coudre un Croix de Hierusalem de drap rouge sur leurs manteaux ; & prenoient le Bourdon, au retour ils estoient appeller* Palmiors ; *d'autant, que retournans d'outremer ils apportoient des* Palmes *ensigne d'avoir Combatu les Infidelles, comes ils l'avoint voué. Ausditz* Palmiers *le bon Roi S. Lovys octroyit plusieurs privileges, liberties, & franchises, telles que avoient ses Domestiques & servans.*

¶ *Palotellum.*] Italic. *Pallotella.* Parva pila.

Paliludus (inquit *Isidor.* in Gloss.) *qui* Palotello *ludit.* Sic corrigit Meurs. nam hodiè editur *Polotello.* V. M. παλλοπάζειν, *ballotare.*

¶ *Pampa, pæ.*] Sicæ genus in Germania usitatæ : **Pampe** etiam nunc vocamus. *Lindenbrog.*

Capitular. Carol. lib. 7. cap. 314. *Ut Clerici* Pampis *aut tzangis vel armis non utantur.*

¶ *Pampiliones.*] Sugerius de Gest. Ludovici R. fil. Ludov. Gros. —— *In illo conflictu Christi militiæ tam damnoso , non fuit aliquis de antegarda ; sed* Pampiliones *tetenderant ignari casus tam pessimi, in tentoriis quiescebant.* pa. 145. l. 55.

¶ *Panagia, giæ* , & *Panagiarium.*] *Panagia*, q. panis ἅγιος, i. Sanctus, **holy bread,** Gall. *le pain benit.* Registr. Eccl. *Hereford.* differentias referens Orientalis Eccl. à Romana Artic. 10. *Item dicunt* (Græci) *panem nostrum* panagiam. V. *Curopal.* pag. 126. & 323. Hujus mentionem fecimus in *Appenagium*, quod V.

¶ *Panagium.*] Nuperioribus, *Pannagium*, quod vide infra.

¶ *Pancerea, æ*, & *Pancerium, rii.*] Lorica, thorax, quasi Pectorale ferrum. Germanis superioribus **pantzer** & **panzer,** inferioribus **pansser,** ubi **pansse,** Gall. *pance*, ventrem sonat, *iser* ferrum. Italis item *Panziera.*

Capitular. Carol. lib. 1. tit. 9.—— *Prohibemus, ut nullus arma molita & prohibita, cultellos, enses, lanceas* , pancereas, *scuta, vel loricas, clavas ferreas, &c. secum deferre præsumat.*

¶ *Panella, læ.* & *Panellum. li.*] Sed hoc minus congruè. Schedula vel Pagina, propriè Pagella, atque indè deducta, *g* in *n* transeunte ; sic veteres quidam mannificat. Dictionaria duo vetera Anglo-Latina è quibus unum MS. **Pane or partie,** Pagina næ : Pars tis. **Panell,** Pagella læ, & secundùm MS. Pagellus li.

Hinc forensia nostra vocabula, *panellare*, & *impanellare*, pro *in pagellam conscribere* , unde Juratores *impanellati* dicuntur , cum in ejusmodi pagellam vel schedulam (velut in matriculam) sint redacti. Et **the Counterpain of an Indenture,** suam inde appellationem ascivit, quod sit quasi contraria pagina scripti, vel chartæ paricl æ ; propterea quod cum bipartitæ vel multipartitæ semper sint Indenturæ: earum una pagina penès Partem unam ; aliæ verò quas **the Counter pains,** i. contrarias paginas appellamus, penes alias conservantur. Sed nec prætereundum est Chartas ipsas, veteres, paginas appellasse.

Fortescu de laud. Ll. Angl. cap. 25.—— *Vicecomes returnabit* Breve præd. coram eisdem Justiciariis, unà cum *panello* nominum eorum (Juratorum) quos ipse ad hoc summonivit. Sæpe ibidem.

Haud rectè D. *Coke* in Glos. ad Litt. Sect. 234. Panel **is an English word and signifieth a little part, for a** pane **is a part, and a** Panell **is a little part, &c.** 158. *b.*

¶ *Panis.*] Nomine frumentum venit. l. 1. & ibidem Bartol. Cod. de frument. verb. Constant. lib. 11. In Dominica oratione, *panis* nomine id declaratur.

¶ *Panis Civilis.*] *Nomine sunt , qui simpliciter annonam intelligant , civilem , cui vendendæ qui præest dicatur Sitostasius , sicuti magistratus, qui curat Perissochoregia nuncupatur.* Cœl. Rodig. lib. 9. cap. 16. ubi multa de panum generibus nostro huic operi parum spectantia. Capit. *Carol.* lib. 2. cap. 29. —— *Non liceat alienare (à locis venerabilibus & sacris) rem immobilem, sive domum, sive agrum, sive hortum, sive rusticum mancipium, vel* Panes civiles. Et 3. Adet. *Ludovici* Imp. ca. 30. De sanctis Ecclesiis —— *Nulli* —— *Rectori earum, rem immobilem liceat alienare, id est, agrum, domum, mancipium,* Panes civiles, *vel creditori obligare.*

¶ *Panis fiscalis.*] Id est de populi annona, vel quod populo erogatur è fisco.

¶ *Panis gradilis.*] Dicitur, qui è gradibus, qui in unaquaque regione urbis erant ad pistrina, ut constat ex descriptione antiqua urbis, præbebantur populo. *Prudentius* adversus Symachum.

Et quem panis alit gradibus dispensus ab altis.

¶ *Panes Curiæ, Militum, Ordei.*] Reperio has panum distinctiones in archivis veterrimis Monasterii Ramesiensis; quas sic intelligo. *Panem Curiæ* nec optimum fuisse, nec infimum, sed mediæ conditionis, quem *Galenus* lib. 2. ad *Glauconem*, ut notat *Cæl. Rhodig.* Syncomistum vocat. Syncomistum panem (inquit *Galen.*) eum nominant, qui medius inter exquisitè purum est, & furfuraceum. In Aulâ Regiâ Angli hodie appellamus **Court bread**, & **a Court loaf**, quasi panem cortilem vel Curiæ: non ex simila, sed è similagine confectum.

¶ *Panem Militum.*] Eum fuisse, qui militibus; hoc est nobilioribus monasterii vassallis, qui per servitium tenuere militare apponebatur; qui ideo fortè adoraceus fuit & purissimus.

¶ *Panis ordei.*] Quia ordeaceus fuit, vel totus furfuraceus: operariis dabatur in stipem & corredium.

¶ *Pannagium.*] Quasi *Paunagium*, silvestrium enim arborum fructus & glandes quidam **pawns** vocant. Antiquioribus (& rectius) *Panagium.* Aliis & in Domesd. *Pasnagium* à Gall. *Pasnag.* quibusdam *Pennagium.*

Est autem *Pannagium* alimentum, quod in sylvis colligunt pecora, ab arboribus dilapsum. Longobardorum Boiorumque legibus *esca* dictum, quod vide. Anglis & German. **Maste.**

In Tabula De Decimis quæ publicè extat, *Pannagium* interpretatur **maste of beech Acorns**, &c.

Item jus hujusmodi beneficii ipsaque pecunia, quæ ob id fruendum Forestarii & boscorum ministri à porcorum pecorumque dominis percipiunt.

Dictum opinatur *Cowellus* à Gall. *Panez*, seu *Panets*, quod radix est panacis vel pastinacæ sylvestris, Anglicè **the wild parsnep.** Sed crescit hæc frequens admodum in apricis campis, ubi nihil unquam de *Pannagio* est auditum. Nec patiuntur leges Forestarum saltuumque, ut à porcis solum rodiatur & subvertatur, sine quo radices porci non effodiant.

Xas. de *pannagio* de bosco suo in Consult. de *pannagio* Regiftr. pa. 49. a.

Breve Regis Henrici primi lib. Ramesiens. Sect. 313.——*Henricus Rex Angliæ, Justiciariis & omnibus Baronibus & fidelibus suis de Huntedonschire Salutem. Præcipio, quod Abbas de Ramesia, teneat omnes boscos suos benè & in pace, & quietè & honorificè, sicut unquam melius tenuit; & nullus super hoc eos capiat, vel invaslet sine licentiâ Abbatis. Et si quid ei debetur de* panagio, *reddatur ei justè; & si aliquis ei inde super hoc, injuriam, vel contumeliam fecerit, faciatis ei habere plenum rectum. Teste Milone Gloc. apud Winton.* Integrum retuli ne periret. Chart. de Forestâ, cap. 10. *Unusquisque liber homo agistet boscum suum.* Chart. 1. fundat. Waldens. Cœnobii——*Clamo etiam quietum* Panagium *de omnibus dominicis porcis suis* (i. Cœnobitarum) —*in omnibus boscis & parcis meis, in quibus porci mei in* pastionem *admittuntur.*

Pannagium etiam pecunia dicitur, quæ pro habendo *Pannagio* solvitur: ut Mag. Custumar. de *Bello* fol. 99. b. Et debent dare *Pannagium* de porcis suis; viz. de quolibet porco plenæ ætatis 2 d.

Hinc in Itinere de *Pickering retropannagium* pro *pannagio posteriori*, cum pecus quasi consumitur.

Pannagium aliàs etiam apud Chopinum legitur pro *appennagio*, quod vide.

¶ *Pannosus.*] Mendicus, sordidus. R. Al. 1103.

¶ *Pant.*] Leg. Frison. Addit. tit. 9. §. 2.——*Si quis verò quislibet servum alterius per vim sustulit, pignoris nomine quod* pant *dicunt, &c.*

¶ *Panthema.*] Refert *Ekkehardus* Junior in Casib. S. Galli. cap. 3. p. 59. *Virginem* Mariam (si credere fas sit) *cœlanti cuidam astitisse ad manum, etiamque quid faceret docuisse. Quod cum ad plurium aures percrebuisset: artifex se subtrahens secessit* (inquit idem *Ekkehardus*) *de medio, neque jam ultra in urbe illâ operari volebat. In bacteâ* (alias bratteâ) *autem ipsa aurea cum reliquisset circuli planiciem vacuam, nescio cujus arte postea cœlati sunt apices;*

Hoc Panthema *pia cœlaverat ipsa Maria.*

Sed & imago ipsa sedens quasi viva, cunctis inspectantibus adhuc hodie est veneranda. Hæc ille. In quibus, Vide R. Alam. 1287.

Quæritur quid *Panthema* hoc sit: quod Scholiastes ejus profitetur se nequire divinare. Sed videtur (inquit) significare, *sepulchrum* seu *imaginem sculptam.*

¶ *Paracellarius.*] Vide supra *Aparacellarius.*

¶ *Paradegum,* aliàs *Paradogum,* & *Paradogium.*] Vox in feudal. Longob. feudi nobilitatem significans.

Barater. lib. feud. tit. 4. ex Tit. *Quis dicat Dux. Qui ab antiquis temporibus feudum non tenent, licet noviter à Capitaneis, seu valvasoribus acquisierint, plebei nihilominus sunt: Nam & hi qui soldatam acceperunt vel habuerunt per eam nullum* paradegium, *sed nec feudi usum acquirunt.* Vide Cujac. p. 146.

¶ *Paragium.*] Domesd. A Gal. *parag,* quod æqualitatem significat nominis, sanguinis, dignitatis, etiam & terrarum in hæreditatis partitione. Hinc *disparagium* & *disparagari* quod vide supra. *Constitut. Neapolitan.* lib. 3. tit. 23.—— *In successione bonorum præferri volumus masculos fœminis, dum tamen sorores aut amitæ, fratres aut nepotes pro modo facultatum suorum & filiorum superstitum numero,*

secundum

secundum paragium debeant maritare. Cujac. p. 146.

¶ *Parafredus.*] Vide infra *Paraveredus*, supra *Palafredus*.

¶ *Paratæ.*] Sunt cibi potusque præstationes, quæ hospiti ab hospite fiunt, quibusdam Pastus & Repastus dictæ. V. Big.pa. 448. Et *Paratæ* Dicuntur ipsæ res, quæ in suscipiendis hospitibus expenduntur. Res vel necessaria hospitibus *parata*. Expensæ hospitationis, viz. cibus, potus, focus, & hujusmodi, quæ Angli olim liberationem vocabant (quod vide supra) vernaculo nostro **livery**, Galli *livre*.

Præceptum remissionis Ludovici Imp. Hispanis concess. an. suo 3.——— *Ut missis nostris aut filii nostri quos pro rerum opportunitate illas in partes miserimus, aut legatis, qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint*, paratas *faciant*, & *ad subvectionem eorum veredas donent.* Ubi *Paratas* ipsum etiam hospitium quod iis sæculis mansionem vocabant reor significare. Aliis autem diplomatibus & Chartis junguntur passim, mansio & *Paratæ*; ut illud locum notet quo suscipiatur hospes: hoc verò res ad expensas susceptionesque hospitum necessarias. *Marculph.* lib. 1 form. 3. De immunitate à Rege concess.——— *Statuentes ergò, ut neque vos neque juniores neque successores vestri*——*aut freda de quibuslibet causis exigere, nec mansiones, aut* paratas, *vel fidejussores tollere non præsumatis*, &c. Simile in præcepto *Caroli* Regis de Privileg. Monast. de *Lauresham*, ut in Chron. ejusdem.——— *Nec fidejussores tollendum, nec mansiones, aut* paratas *faciendum*, pa. 160.

¶ *Paraveredus.*] Boior. *Parafredus.* Veredus equus cursalis; quales, per stationes ponuntur in viis publicis ad nuntios Principum celerius deferendos, ideoque hodie *postæ* vel *posti* appellantur, quasi *positi*. Angl. **Post-horses.** Veteribus *Angari*. Nobiliores autem, hujusmodi equos olim fuisse, ex eo liquet, quod ipsorum hæc appellatio ad nobiliores equos postea sit traducta, quos inde *Palafredos*; Angli **palfrey**, Galli *palefroy*, nuncuparunt. Hodierni verò quibus utuntur *Paraveredi*, misselli plerunque sunt & despectissimi; fortè quod ad breviorem stationem quam antiqui illi sint cursuri cujuslibet etiam usui conductitii. *L. Boior.* tit. 1. cap. 14. §. 4.——— Parafredos *donent aut ipsi vadant ubi eis injunctum fuerit.*

Marculph. lib. 1. formul. 11.——— *Eisdem à vobis evectio simul*, & *humanitas ministretur*; *hoc est*, veredos, *seu* paraveredos *tantos, panis nitidi modios tantos*, &c. *eisdem ministrare & perimplere procuretis.* Capitul. Carol. lib. 2. ca. 16.——— *Qui legationes ad nos directas, in suis mansionibus, aut male recipiunt, aut constitutam à nobis expensam non tribuunt, aut* paravereda *dare nolunt*, &c. *ulterius illud negligere non præsumant.*

¶ *Parcener.*] Quasi parceller, id est rem in parcellas dividens. *Parcenarii* ergò dicuntur, lege Anglorum, qui paternam hæreditatem invicem dividunt, vel ex jure Regni, vel ex loci alicujus consuetudine: qui omnes, participes etiam dicuntur & *Partiarii*: Romanis antiquis *particulones*.

Ex jure autem dicuntur *Parcenariæ*, cum deficiente stirpe masculo, cohæredes fœminæ, puta filiæ, sorores, amitæ, hæreditatem inter se ercifcant. Consuetudine verò, masculi sunt interdum *Parcenarii*, utpote cum ex loci consuetudine filii fratres avunculi pariter succedant; ut in **Gavelkind** supra demonstravimus. Fœmininarum etiam cohæredum filii hæredes *Parcenarii* quoque appellentur.

¶ *Parch.*] L. Baiwarior. tit. 9. ca. 2. §. 3——— *De illo granario quod* Parch *appellant* (intellige statutum est ut si quis id violaverit) *cum* 3 *sol. componat.* Hic, Lindenbrog. Forsan inquit idem quod supra *Mita* dicitur, quod ibidem *metam* exponit segetum.

Sed diversa videntur, nam immediatè hic sequitur de ipsa etiam *mita* Constitutio ——— *viz. de* mita *verò, si illam detegerit vel incenderit, cum* 3 *sol. componat.* Forte igitur *Parch*, granarium sit parietibus conclusum. *Mita* sub dio. Hoc *Baiwaris* ipsis mitto. Sed *parc* & *parch* Gall. locum significat inclusum; *Parcage* & *Parchage* inclusionem.

¶ *Parcus.*] Damarum vivarium, fossa & palis circumseptum. A Gall. *parc*, vel *parque*, id est locus conclusus, Sepimentum.

¶ *Parcus*, al. *Particus.*] Est Stabulum vel area angustior repagulis firmiter conclusa, quâ nociva in frugibus prædiisque pecora, tanquam in carcere coercentur. A voce Gal. *parc* ut supra diximus; Anglico autem & Saxonico vocabulo, **a pound** vel **a pinfold**, q. **a poundfold**, de quo postea in **pound**.

Parci autem hujusmodi usum, è Continente traduxisse Saxones nostros hinc intelligas, quod in Ripuariorum legibus jam olim utpote ante 800 vel 900 ann. reperitur. Sic enim tit. 82. §. 2.——— *Si quis peculium alienum in messe adprehensum, ad* parcum *minare non permiserit*, 15 *sol. culpabilis judicetur.* In quibus animadverte obsecro phrasim forancam hodie apud nos in usu, i. *minare ad parcum.* Foranei enim jam nunc dicunt idiomate forensi *mener al parc.*

Parci etiam meminit Lex Anglorum & Werinor. haud multo recentior, tit. 7. §. 1. ———*Qui gregem equarum in* parco *furatus fuerit, in triplum componat.*

Vide Danefald supra in nostro Gloss. & *Wardpeni* hic infra, ubi *Guliel.* Conq. liberam facit Ecclesiam de *Bello*, de opere *Parcorum.*

Parcus pro Carcere: Vide *Imparcatus.*

Hen. 1. habebat conseptum quod **Wodestock** dicitur, in quo Leones, Leopardos, Linces, Camelos & Strigem, i. porcespine è regionibus

nibus transmarinis petitos parco suo *Woodstockig* infert alendos. *Stow* An. 1117. R. 18. pag. 197. *Malmesb.* lib. 5. pag. 161.

¶ *Pardingi.*] V. *Perdingi.*

¶ *Parentes.*] Pro Consanguineis: Dici cœpit juxta vulgare Italorum & Gallorum, labescente jam Romanâ elegantiâ. His enim parent, illis parentes non patrem aut matrem significant, sed consanguineum; eodemque sensu *Parentes*, passim apud mediorum sæculorum scriptores, nec non in legibus nostris.

Gregor. Turonens. lib. 3. cap. 15. —— *Vocaverat enim Barbarus ille* Parentum *multos suorum ad epulum, inter quos erat & gener ejus, qui acceperat filiam illius.* Ad L.Rer. Ala. to. 1. p. 221. ca. 10.

Lampridus (in *Alexandri* vitâ) *è vulgi* (inquit) *sermone non diversus* Parentis *nomine, non superiores modo, sed cognatos affinesque comprehendi censuit.*

¶ *Pares.*] Dicuntur, conditione, fœdere, munere, dignitate; conditione: ut inter se liberi: servi invicem, & villani. Quod igitur ad liberos spectabat per liberos tractabatur in curiâ dominorum suorum. Quod ad servos, villanos, & nativos, per suæ conditionis homines. In Curiis igitur Baronum non miscentur hodiè liberè & nativè tenentes ad Sacramentales inquisitiones faciendas, at utrique seorsim: licet native ipsi tenentes hodiè etiam sunt liberi. Servorum enim & nativorum apud nos sublata est conditio; & quas ideo possidebant terras, vel prædia, hodie liberi tenent sub antiquæ servitutis consuetudinibus.

Pares respectu fœderis sunt vir & uxor, commilitones & hujusmodi. Quoad munus sunt hi qui in palatio Regis, vel in Curiis dominorum suorum pari funguntur munere, & ejusmodi.

Pares, Dignitatis ratione sunt, qui pari dignitatis gradu collocantur, sive hoc sit ratione ipsius dignitatis, ut Reges invicem, Nobilesque omnes juxta suas classes; sive sanguinis ejusdem privilegio, ut filii unius Regis cum filiis alterius, & sic deorsum.

¶ *Pares Regni, vel Regis.*] Et ejusmodi, quos *Tacitus* Comites vocat, quod hic ostendere supra pollicemur in Comite Germano.

¶ *Pares Curiæ.*] Sunt qui in eadem curiâ, sive Regis, sive Comitis, sive Baronis, pari funguntur potestate, parique lege & conditione vivunt. Convassalli vel concli-entes ejusdem curiæ, seu dominii, parili classe constituti. *Burchardo* Socii dicti *Tacito* ni fallor Comites. Qui enim feoda ab eodem domino accipiebant, jura & servitia feodalia eidem domino præstare tenebantur in dominicâ suâ curiâ illius territorii, cui feoda illa subserviebant: sed si dominus idem, plures haberet curias, feodatarii seu vassalli unius suæ Curiæ non sunt habiti inter *Pares* aliæ Curiæ, vel curtis suæ alterius, nec ibidem poterant aut judicio sistere, aut munia sua exercere.

Pares enim cujusvis curiæ sunt ejusdem curiæ judices; eorumque est de rebus judicare ad curiam illam spectantibus; prædiorum transactionibus interesse, & de iisdem fidem facere, testimoniumque adhibere. Hinc *Burchardus* in lege Familiæ (ut notat *Bignonius*) Sententiam per *Pares* latam, *Judicium sociorum vocat.* —— *Si quis* (inquit) *ex aliquo commisso in manus Episcopi, cum judicio sociorum suorum pervenerit, ipse cum omnibus possessionibus suis, eo dijudicetur.* Et in eundem sensum Comites opinor dici apud *Tacitum*, ubi ait, *Centeni singulis ex plebe Comites.*

Vide sup. *Comites.* Et *Memoires des Comtes P. Peton* pag. 65.

L. feud. ex *Conradi* Imp. Constit. —— *Feudum prohibetur adimi nisi convicta culpâ & approbata judicio* Parium Curiæ (quod laudamentum vocant. Gloffar. pag. 253.) non ipsius Domini. Ut *Guntherus Ligurinor.* lib. 8.

—— —— —— *Vassallus agendam*
Fortè movet litem: non tu sed curia judex
Audiat & certo determinet ordine causam.

Pares quos vocabant curiæ Hundredi, seu Centenarii. Cognoverunt hi de prædiis in Hundredo; unde plurima brevia Vicecomiti præcipiunt, ut consedere faciat homines de Hundredo, ut sæpe in lib. *Rames.* & ad majorem examinis perfectionem plura sæpè Hundreda huic adjunguntur, ut ibid. Consedere facias tria Hundreda: Hinc est quod hodie dum litis alea jacitur, licet Juratores è quovis Hundredo sparsim exigantur, quatuor tamen de Hundredo ubi terra existit litigata, necessario sunt adhibendi.

Vide *Spec. Saxon.* lib. 1. Art. 39. in not. col. 2.

Pares feodi. *Notum sit, &c. quod Walt. de Bolebech* —— *Donavit Walt. Abbati de Ramesia, &c. terram de Waltonâ; tenendam de se & de hæredibus suis per servitium duorum militum in omnibus servitiis, quæ faciunt compares sui de eodem feodo, præter wardam novi castelli.* Ram. sec. 310.

Tenuere par parage. Grant Constumier du Norm. Cap. 30. —— *Tenure par Parage, est quant cil qui tient & cil de qui il tient doivent par raison d'lignage estre pers es parties de l'heritage, qui descent de leurs amessseurs.* Idem ibid. Latinè in Jura & Consu. Cap. 30.

Barones autem per pares *suos debent judicari, alii verò per eos omnes qui non possunt à judiciis amoveri.* Jura & Consuett. Norm. ca. 9. fol. 2. b. col. 2.

Parium originem vel à Gallorum ambactis apud *Cæsarem*, vel à centenis apud *Tacitum* comitibus

tibus, qui per pagos jus dicebant, & Principi Concilium aderant, vel eo altius à centum viralibus judicibus apud Romanos, non ineptè repeto. Sed cum in feudalibus tanquam in solo suo nativo se præcipuè exhibuerint; ego hisce me Cancellis coercens ulteriùs non indagabo.

Pares aliàs dicuntur socii & æquales. *Burchard.* in l. Familiæ. *Si quis* (inquit) &c. Big. 524, & 525.

Pares dicuntur, qui acceptis ab eodem domino, putà Rege, Comite, & Barone (sive majore, sive minori) feudis, pari lege vivunt. Et dicuntur omnes *Pares Curiæ*, quod in curiâ Domini illius cujus sunt vassalli parem habent potestatem; scil. vassalli Regis in Curia Regni; vassalli Comitis in Curiâ Comitatus; vassalli Baronis in Curiâ Baronis. Cognoverunt hi igitur de causis omnibus ad Curiam Domini sui pertinentibus, & de se ipsis invicem, si quæ vel de feudo ageretur quæstio, vel de fide erga dominum violata. Prisco enim Jure feudali domino adesse tenebantur in causis quibuslibet gravioribus; domi consilio, foris armis, ubiq; fide, obsequio, & necessario auxilio. V. *Judex*.

Homagium pro paritate, & Creatio Ducis Britan. in *Parem*. Chart. Phil. Regis ibi *Compar.*

Pares militiæ. Capitul. lib. 3. cap. 71. Big. 524.

¶ *Parium judicium.*] L. Longob. l. 3. tit. 8. l. 4. Conrad. Imper. —— *Præcipimus & firmiter statuimus, ut nullus miles* (nobiscum liber homo) *&c. sine certâ & convictâ culpâ, suum beneficium perdat, nisi secundùm consuetudinem antecessorum nostrorum, & judicium* Parium suorum. En legis nostræ ideam, quæ habetur in *Mag. Chart.* cap. 30. *Nullus liber homo rapiatur vel imprisonetur, aut dissesietur de libero tenemento suo* —— *nisi per legale judicium* Parium *suorum, vel per legem terræ.* V. L.

¶ *Paricla.*] Seu Charta paricula; ea est, quæ alii fit in omnibus parilis, atq; inde nomen. Origo ejus hæc fuit; Cum statuto sacramentalium numero, purgasset se quidam coram Comite Palatii se servum fugitivum non recepisse: quia neutra pars victa haberetur: mandavit Comes, ut earum utraq; paria judicii rescripta reciperet; ideoq; *paricula* dicta est hæc Charta, quod utriq; esset per paria data exemplaria. Hinc apud *Marculph.* lib. 1. formula 38. quæ de hac eadem, quam diximus, re agit; *Charta paricla* inscribitur. Et inter formulas varias apud *Bignonium* Charta 14. de Concambitura inter duos Abbates — *Unde* (inquit) *duas epistolas* Pariculas, *uno tempore conscriptas, manu eorum vel bonorum hominum firmatas, inter se fieri & firmari rogaverunt, ut unusquisque post hunc diem, quod à pari suo in commutatione, vel in concambio accepit, teneat atque possideat.* Hinc Chartarum nostrarum (quas Indentatas vocant) origo & exemplum, aliis *Paria literarum*, nuncupatarum. Ut *Radevico* de Gest. *Fred.* 2. Imp. lib. 1. cap. 10. p. 482.

Antigraphus Cancellarius *Glos. Isid.*

Wisgina Comitissa, quæ Saxonum temporibus Brancestriam dedit *Ramesiensi* Cœnobio, sic in Chartâ loquitur —— *Hoc scriptum fuit in tribus partibus divisum, quarum una remansit in manibus* Athelstani *Episcopi*; *alteram mecum retinui*; *tertiam obtulit* Ramesiam, Lib. Ram. Sect. 31. Floruit *Æthelstanus* Epis. ante An. Dom. 1000.

¶ *Parificor.*] M. West. p. 611.

¶ *Parlamentum*, al. *Parliamentum*, & *Parlementum.*] A Gall. *Parler*, i. loqui, Colloquium appellabant veteres, & est Solenne Colloquium omnium Ordinum Regni, authoritate solius Regis, ad consulendum, statuendumq; de negotiis regni indictum. Hæc augusta vocis significatio: humiliores recipit.

Parliamentum dixere Croylandenses Cœnobitæ sub temporibus *Willielmi* 2. & *Ingulphi* Abbatis suas de rebus sui Monasterii consultationes, ut testatur codex illic antiquè MS. fol. 89. Et suas utiq; nostri hodiè Jurisconsulti in hospitiis fori, ut notissimum est.

Croylandensis libri hæc sunt verba — *Concessimus etiam tunc Serjentium nostræ Ecclesiæ* Semanno de Lek; *qui veniens coram Conventu, in nostro publico* Parliamento, *similiter juramentum præstitit, quod fidus & fidelis nobis existeret, & officium &c.* E quibus innuit privatas etiam consultationes, dici *Parliamenta*; nam hoc publicum vocant. *Albertus Argentinus* vocem intelligit de omni concessu, etiam militari: sic enim ille sub An. 1218 —— *Cum olim* (inquit) *milites Basilienses ad torneamenta, hastiludia, &* Parlamenta *alia cum multitudine egredirentur, &c.*

Et in antiquis scriptis prædialibus occurrit mihi aliquando, **Parlement hill**, id est, *Collis Parlamentarius*, quòd (ut reor) convenire hîc olim solebant pagenses aliquot, ad causas inter vicinos dirimendas; prout in Hibernia frequentes vidimus **the parle** & **Parlinge hills** nuncupatos.

Reperitur (fateor) vox antiquè in Canuti legibus; sed è recentiore Interprete Anglo-Normanno, Latinè data: Danis enim & Saxonibus peregrina vox.

Magni hujus Concilii specimen inter Normannos, Saxones, Britannos quærunt philologi. Britannos tepidè ex illo Cæsaris, Lib. 5. *Summa imperii bellique administrandi* communi Concilio *permissa est Cassivelano.* p. 87. Quid castrense hoc consilium ad Civile nostrum? Quid confœderatarum copiarum adversus hostem communem coactum confugium, ad Ordinum Regni solennes concessus? Audi *Tacitum* de Britannis —— *Olim Regibus parebant*; *nunc per Principes factionibus & studiis trahuntur*; *nec aliud adversùs validissimas gentes pro nobis utilius, quam quod in com-*

mune non consulunt. Rarus duabus tribusque Civitatibus, ad propulsandum commune periculum, conventus : ita dum singuli pugnant, universi vincuntur.

In *vita Agric.* pag. 142. Vides in hisce Conciliis nec Regis adesse præsentiam, nec authoritatem: & convenire rarius duas vel tres Civitates,fœminasq; ut appareat veterum Germanorum & Lacedæmoniorum ritu non exclusas ; nam in Imperiis (inquit idem *Tacitus*) sexum non discernunt. Sic *Voadicea* Icenorum nostrorum furens *Penthesileia*,quæ . . . . . Romanos uno prælio peremit, belli administrat imperium. Hæc de Britannorum Conciliis.

Saxonum mos è Germanorum cognoscitur. ——*De minoribus rebus* (inquit *Tacitus*) *Principes consultant, de majoribus omnes; ita tamen ut ea quoque quorum penès plebem arbitrium est apud Principes prætractentur. Res minores, exponunt causas privatas & ad forum pertinentes, majores publicas. In celebrandis hisce Conciliis, non coeunt nisi lunâ novâ, vel plenâ; nec indicto die (ne non liberi viderentur) sed vel altero, vel tertio. Considunt armati, concionemque & silentium moderantibus sacerdotibus, audiuntur vel Rex, vel Princeps ; vel prout cuique ætas, nobilitas , vel facundia, suadentes autem non jubentes. In ferendis suffragiis, fremitu aspernunt quod displicet; & framearum concussu laudant quod placet.* Sic Germani veteres in Germaniâ, apud *Tacitum*: Et Britanniam advecti,patrios sine dubio ritus unà advehunt, sed fide imbuti Christianâ, rigidiores sensim deponunt & Christianorum induunt.

Conciliorum igitur duo posthac genera : Ecclesiasticum,quod ab Apostolis institutum, expediunt jam Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Clerus ; Præsentibus etiam sæpius ipso Rege,cum magnatibus populiq; senioribus: sed de hoc non hîc locus. Seculare,cui post Regem aderant Prælati antedicti & Aldermanni (aliàs Seniores atq; Sapientes Regni) hoc est Duces, Comites, Proceres, & Magistratus nonnulli; ut in voce *Aldermannus* explicavimus.

Inas Rex Occidentalium Saxonum,qui floruit An.712.leges suas condidit,ut ipse loquitur, mið ȝeþeahꞇ ⁊ mið læꞃe Cenꞃeðeꞅ mineꞅ ꝼæðeꞃ, &c. *Consilio* (inquit) *& documento Cenredi patris mei, Heddæ, & Erkenwoldi Episcoporum meorum, omniumque Aldermannorum meorum & seniorum sapientum populi mei, magna etiam servorum Dei frequentiâ.* Sufficit hoc unum exemplum ad modum exprimendum omnium Conciliorum Anglo-Saxonum : etiam licèt nec in eisdem Episcoporum fiat mentio, nec Aldermannorum. Juxta enim seculi illius usum, comprehendi plerunq; solent, vel in præfatione legum,vel in contextu, *Sapientum* vocabulo : Et hoc quidem desiderato, præsentes tamen intelliguntur omnes,ut ex *Athelstani* legibus observetur,qui in Ecclesiasticis illic constitutionibus usum se refert Episcoporum consilio, in secularibus verò edendis, nec secularium meminit, nec Episcoporum. Interfuisse tamen utrosq; constat è subscriptione quadam dicente : Ealle ðiꞅ pæꞅ ȝeꞅeꞇꞇeð on þam miclan ꞅẏnoð, &c. *Decreta sunt hæc omnia in magno Synodo Cratelianâ, cui aderat* Wilhelmus *Archiepiscopus, & cum eo Nobiles omnes, & sapientes ab* Æthelstano *congregati.*

Sed ut uberius dicam de personis in istiusmodi Concilio convocatis : occurrit primò, nusquam me reperisse inter Saxones nostros, plebi locum, cui in Germaniâ *Tacitus* potiorem tribuit. Qui in *Inæ* Regis Concilio memorantur, sunt (ut vides) *Episcopi, Aldermanni, Seniores sapientes populi,* & *Servi Dei.* De *Episcopis*, satis notum. *Aldermanni* vox adeo generalis est, ut omnes comprehendat, qui vel dignitate præsunt, vel officio : Regulos Subregulos, Principes, Duces, Comites & Magistratus quoslibet,ut in voce *Aldermannus* enarravimus.

Hoc autem loco de Comitibus intelligo & toparchis quod prætereat,numerat seniores sapientes populi ; qui Latinè idem sunt quod Aldermanni Saxonicè.

☞ *Seniores sapientes populi*, idem est Latinè quod *Aldermanni* Saxonicè, ut in verbo *Senior* referemus. Qui verò appellantur *Servi Dei*, strictiùs ego intelligo de Ecclesiasticis,qui sub hisce seculis,peculiari isto gestiebant nomine, eodemq; veniunt in condendis *Æthelstani* legibus Ecclesiasticis Cap. 3. viris non tum consultis secularibus: Et in Synodali Conciliabulo *Cloveshoviæ* An.Dom.*DCCCxxiii.* explicitè ponuntur, *Dei servi, Presbyteri, Diaconi, Monachi.* Ad hæc quæ diximus fidem faciunt Conciliorum plurium MS. Chartarumq; in eisdem Confirmatarum subscriptiones : in quibus præter Regem, & interdum Reginam, has invenimus: Ex parte Ecclesiasticâ, passim *Archiepiscopos, Episcopos, Abbates*: nonnunquam *Abbatissas, Presbyteros, Monachos.* Didascalum Dogmatistam. Ex parte laicâ : *Regulos, Subregulos, Principes, Patricios, Aldermannos, Hertogenas,* qui & aliàs *Duces,* aliàs *Comites, Præfectos,* & interdum ditionis alicujus puta *Merciæ, Hlafordas* (i Dominos) *Thanos* etiam, qui & *Ministros.* Continentur hi quidem omnes (ni *Thanum* excipias) sub *Aldermannorum* nomine, ut suprà diximus: Et qui in unâ Chartâ *Aldermannus* scribitur, in aliâ *Hertogan* ; in aliâ *Dux*, in aliâ *Comes* appellatur. Sic *Ælfherus* in Chartis Wigornensibus.

Excedo tenebris in crepusculum, sed lux adhuc malefida. *Gulielmus* 1. qui à conquirendo, hoc est, acquirendo Angliam, non à subigendo (ut plerique censent) dictus est Conquestor, terram totam inter Magnates suos sic disposuit,ut suum quisq; patrimonium de Rege teneret in Capite per servitium plerunque

runq; Baroniæ. Hinc Magnates,Barones Regis, & Barones Regni nuncupantur. Regni etiam Capitanei, quod in Capite, id eſt, à Rege tenuere,& in librum *Domeſdei* conſcribuntur ſinguli. Patrimonia ſua (reſervatâ ad alendam ſuiipſius familiam, ſplendidâ portione) ſuis quiſq; clientibus (quos vulgo *Milites* vocant) feodorum nomine diſpartitur; & hi viciſſim inter Tenentes ſuos & Colonos. Sic pars nulla Regni vel agrorum,præter terras ipſius Regis,& quæ Deo data ſunt in liberam eleemoſynam, quin alicui Baronum erat ſubdita,cùm è tenuræ ratione tùm & juriſdictionis privilegio.Superior enim quiſq; Dominus, Regulus agit in ſuos ſubditos: & in rebus ad feodum ſuum pertinentibus ex ipſo jure feodali, jus dicit,quod de Germanis olim notavit *Tacitus*: *Agricolis* (inquit) *ſuis jus dicunt.* Agricolas autem appellare cenſeo, qui agrariis coercentur legibus & ſervitiis.

Mirum interea ſub his ſeculis dominorum in vaſſallos imperium,vaſſallorum utiq; erga dominos,amor & obſequium. Quod ex pertinaciâ *Gerardi* de *Canvilla* dignoſcatur; qui in magno Regni Concilio anno 5 *Richardi* 1. *Northamptoniæ* celebrato, læſæ Regiæ Majeſtatis poſtulatus, reſpondit: *Se eſſe hominem* (i. e. vaſſallum feodalem) *Comitis Johannis*, *& velle in Curia ſua jure ſtare.*

Hinc feodales Domini ex aſſenſu feodalium ſuorum vaſſallorum (quos *Pares feodi* vocant & *Pares Curiæ* ſuæ) leges ferebant de rebus feodi ſui: & ſuperiores quique de inferioribus.

Rex perinde,qui totius Regni Dominus eſt ſupremus, regnumq; univerſum, tam in perſonis Baronum ſuorum, quàm è ſubditorum ligeantiâ,ex jure Coronæ ſuæ ſubjectum habet,conſilio & aſſenſu Baronum ſuorum leges olim impoſuit univerſo Regno: & conſentire inferior quiſque viſus eſt, in perſona Domini ſui Capitalis, prout hodie per Procuratores Comitatus vel Burgi, quos in Parlamentis **Knights** & **Burgeſſes** appellamus.

Lib. Rameſ. 109. Convenire igitur ſolebant Barones Regis prout opus fuerat, ter quotannis ad Aulam Regiam; id eſt, ad *Natale Domini* noſtri, ad *Paſcham*,& ad *Pentecoſten*, prodireq; tunc ſolebat Rex Coronatus publicè,& cum Baronibus de negotiis Regni conſtituere. Sic *Canutus* Rex ſuas leges in Chriſti tulit Natalitiis. *Edmundus* in Paſchatis feſto. *Henricus* 1. Anno 1108 in Pentecoſtes. Sed & aliis quoque temporibus, ut fuit opus.

Habes morem veterem,quem mutaſſe ferunt *Henricum* 1. anno Regni ſui 16. plebe ad *Concilium Saresberienſe* tunc accita. Hæc vulgaris opinio, quam typis primus ſparſit *Polydorus Virgilius*, acceptam ſubſequentes Chronographi. Nos ad Authores illius ſeculi provocamus & vicini.*Flor.Wigornenſis* in An. Dom. 1116.(qui eſt 16 *Henrici* 1.) ait,—*Conventio Optimatum & Baronum totius Angliæ, apud Sealesbiriam* 14 *Cal. Aprilis, facta eſt. Eadmerus* de eodem ait: 13 *Kal. April. factus eſt Conventus Epiſcoporum, Abbatum, & Principum totius Regni apud Serberiam, cogente eos illuc ſanctione Regis.* Nihil hîc de plebe, nec in notis aliquibus aliis Authoribus vel illius ſeculi, vel alterius cujuſlibet; qui tam inſigne libertatis privilegium, ſilentio (proculdubio) non tranſiiſſent. Enatum enim cum jam certò eſſet, paſſim prædicant inferiores.

Sed ad hoc reperitur audio neſcio quid in veteri quodam MS. codice, Authoris,temporis, fidei incertæ — *Communes* (ſic plebem vocant) tunc vocatos. Rem qui amplectuntur ideo factam cenſent, ut Rex iſte Angligenus Anglos ſibi contra Normannos malefidos confirmaret.

Sed vir acutiſſimus *Gualterus Raleigh* lib.de Prærogativa Parliamentorum Angliæ,factum non opinatur ante 18 *H.*1.quod in anno 17. Regni ejus ſolius ſui privati Concilii aſſenſu, tributum impoſuit in unamquamq; Hydam (ſeu Carucatum) terræ ad collocandam filiam ſuam in matrimonio: Et de eodem ait *Huntingtonius* ——— *geldis creberrimis & exactionibus variis Anglia compreſſa eſt.* Ego Anonymum illum,eo reor deceptum,quod hoc Concilium coactum fuit ut ferunt (*Wigornenſis* & *Eadmerus*) non conſultandi gratia, vel ſtatuendi; ſed ut Magnates Angliæ fidelitatem præſtarent & homagium *Gulielmo* filio Regis, quod Rex ipſe dubios in Normannia caſus ſubiturus eſſet.

Convocatos etiam ea cauſa primores plebis veriſimile eſt: nam ſubmerſo ſub quinquennio poſtea *Gulielmo* Principe, Epiſcopos, Comites,Barones,& omnes qui alicujus videbantur eſſe momenti (*Nubrigenſis* verba ſunt) *Londinum* vocat ad Concilium, fidem jam *Matildi* filiæ ſuæ juraturos.

Sic Concilium alterum habes illiuſmodi, Parliamento noſtro ſat diſſimile: Nam ſi pro Parliamentis hæc habueris, altiorem rei dabit originem Conqueſtor ipſe,qui anno Regni ſui 19.Dom. noſtri 1086. *Mandavit,ut Epiſcopi, Abbates, Comites, Barones, Vicecomites, cum ſuis militibus* (i.Tenentibus in feodo militari) *die Kal. Aug. ſibi occurrent Scaresbiriæ. Quo cum veniſſent Milites illorum ſibi fidelitatem contra omnes homines jurare coegit.* Flor. Wigorn.in hoc Anno.Ludunt qui Parliamenta noſtra in his quærunt.

Sine ut ſodes dicam, collegiſſe me centenas (reor) Conciliorum edictiones (tenoreſq; ipſos plurimorum) ab ingreſſu *Gulielmi* 1. ad exceſſum *Henrici* 3. exiſtentium,nec in tanta multitudine, de plebe uſpiam reperiſſe aliquid, ni in his diliuerit.

Gulielmus 1.ſemel atq; iterum ait *ſe conceſſiſſe &c. per commune Conſilium totius Regni.* Char.Emendationum,p.125.Et quod jamjam

citavimus de Vicecomitibus & Militibus, evocatis ad fidei vinculum.

Gulielmus junior ita pariter : & de *Henrico* 1. lis ſub judice.

Stephanus Rex in Octavis Paſchæ — tenuit Concilium *Northamptoniæ*, cui præſidebant Eboracenſis Epiſcopus *Thurſtanus*, Epiſcopi, Abbates, Comites, Barones, nobiles quiq; per Angliam. *Continuat. Florentii* in An. 1138.pag.519.aut addenda videtur *Et* Conjunctio, aut tollenda *comma*, legendumq; *Barones nobiles*, & ſic nihil ſcrupuli.

Sub *Richardo* 1. (Hieroſolymis militante) *Johannes Comes Moretonii* frater Regis, & *Walterus* Archiepiſcopus Rothomagenſis, & omnes Epiſcopi,& Comites, & Barones, & Cives Londonienſes cum illis convenerunt in atrio Eccleſiæ S. *Pauli*. Et totius Concilii judicio *Willielmus Elienſis* Epiſcopus à Regni & Cancellariæ regimine deponitur, arduaq; alio peraguntur: *Hoveden.* in An. 1191. pag. 701. Et Epiſt. *Hug. Covent.* Epiſcopi pag. 703. Hoc tumultuarium videtur Concilium(quod Conciliabulum vocant)non legitimum.

E crepuſculo jam in lucem veniamus,quam à tot viris doctis iſtud agitantibus argumentum,miror non intuitam. *Johannes* Rex, haud dicam *Parliamentum* (nam hoc nomen non tum emicuit) ſed *Communis Conſilii Regni* formam & coactionem perſpicuam dedit, Chartaq; ſuâ (quam aliquando vidimus) anno Regni ſui 17.ſtatuit obſervandum. Proferam ipſius verba,ſed primò recitandus eſt præcedens illic articulus, qui ad ſequentium conducit explicationem.

— *Nullum* (inquit) *Scutagium vel auxilium ponam in Regno noſtro, niſi per commune Conſilium Regni noſtri* (1) *niſi ad corpus noſtrum redimendum* (2) *& ad primogenitum filium noſtrum Militem faciendum* (3) *& ad primogenitam filiam noſtram ſemel maritandam; & ad hoc non fiat niſi rationabile auxilium.* His dictis, paulo inferius ait — *Et ad habendum commune Conſilium Regni, de Auxiliis aſſidendis* (*aliter quàm in tribus caſibus prædictis*) *& de Scutagiis aſſidendis, ſummoneri faciemus Archiepiſcopos, Abbates, Comites, & majores Barones Regni, ſigillatim, per literas noſtras. Et præterea faciemus ſummoneri in generali, per Vicecomites & Ballivos noſtros, omnes alios, qui in Capite tenent de nobis, ad certum diem, ſcil. ad terminum* 40 *dierum ad minus, & ad certum locum, in omnibus literis ſubmonitionis illius, cauſam ſummonitionis illius exponemus*; *Et ſic facta ſummonitione, negotium procedat ad diem aſſignatum, ſecundùm Conſilium eorum qui præſentes fuerint, quamvis non omnes ſummoniti venerint.*

Poſt ſuſceptionem plebis in Comitia Parlamentaria ſenſim decerpitur faſtigioſa illa Magnatum poteſtas coercita, alias eorum in Tenentes imperio, & laxata, alias plebis in eos ſervitute. Fit hoc Statutis plurimis, adeoq; labefactata eſt ſuperbia procerum, ut adverſus Regem nemo ſuſcitare auſus eſt novorum quidpiam ſi de Regno non ageretur. Sed ecce novus jam Leviathan graſſari cœpit. Liberata jam ab imperio dominorum offenſa ex quavis causâ, plebs quæ ad arma hactenus abſq; voluntate dominorum nunquam convolant ; jam non habentes quibus audiant, in graviſſimas inſurgunt rebelliones, quod ne ſemel unquam factum eſt anterius.

¶ *Parle hill.*] Collis vallo plerunq; munitus in loco campeſtri,ne inſidiis exponatur, ubi convenire olim ſolebant Centuriæ, aut viciniæ incolæ ad lites inter ſe tractandas & terminandas. Scotis reor *Grith-hail q. mons pacificationis*, cui Aſyli privilegia concedebantur. Vide *Stat. Will. Regis Scot.* cap. 5. §. 1.

¶ *Paro, ronis.*] Navis piratica longior, ſed exigua. *Phaſelus, Galea.*

Hoved.Annal.pars prior. — Anno 892. *Rex paganus* Hesteng *cum* 80 paronibus, *oſtium Tameſis intrans, munitionem apud* Midletune *ædificavit.* Cujus è regione,in margine notatur : al. forte *myroparonibus.* Sed hoc opinor minus correctè. *Myoparo* enim mediam habebat fabricaturam inter onerariam & triremem longam. *Paronem* autem noſtram omnino longam fuiſſe reor, celeritatis gratia non ad onera conſtructam,quo navium genere præcipuè uſi ſunt eo ſæculo piratici Dani, & Saxones noſtri. Sententiam mihi aſtringit *Aſſer Menevenſis*, ipſe Saxo perantiquus, An. 877. *Tunc* (inquit) *Rex* Alfredus *juſſit cymbas & galeas, id eſt longas naves, fabricari per Regnum, ut navali prælio hoſtibus advenientibus obviaret.*

¶ *Parochia.*] Quoad *Parochiarum* originem *Anaſtaſius* dicit *Fabianum* Pontificem 21. per Regiones Romam diviſiſſe Diaconibus. Et *Luitprandus* ait : *Fabianus* 7 Diaconos in urbe Româ in 7 regiones ipſius Urbis diviſit, qui ad peragendum officium illis congruum omni horâ parati invenirentur. *Dionyſius* autem qui circiter 30 poſtea annos in Pontificatum ſucceſſit Presbyteris Eccleſias diviſit & cœmiteria, & *Parochias* & Dioceſes inſtituit, ait *Anaſtaſius*, quod uberiùs paulò etiam *Luitprandus*. Hic Presbyteris Romæ *Parochias* Eccleſias dedit ſingulas ſingulis, & ipſas *Parochias* & cœmiteria eis dimiſit, & unicuiq; jus habere proprium conſtituit ; ita viz. ut nullus alterius *Parochiæ* terminos aut jus invadat, ſed unuſquiſque ſuis ſit contentus. Poſt hæc (An. nempe 304.) *Marcellinus* Papa, ut apud *Anaſtaſium* habetur, 25 titulos q. dioceſes propter baptiſmum & pœnitentium multorum qui convertebantur ex *paganis* & propter ſepulchra Martyrum.

Parochiarum

Parochiarum autem apud nos originem à Roma traduxit primus *Honoricus* Dorobernensis Archiep. V. annum circiter .... Romanus ipse & Gregorii Mag. discipulus *Antiqq. Brit. in vitâ ejus.* Neq; solum Episcopos, tanquam superiores turrium, custodes Ecclesiæ superimposuit; sed etiam provinciam suam primus in *Parochias* dividens, inferiores ministros ordinavit &c. De inferioribus istis *Parochiis* rarissima apud Authores mentio sub illis seculis: de Episcopalibus autem satis ampla. Chart. *Ceolwulfi* R'. sub An. 872. ——*Ego* Ceolwulfus *Dei gratiâ Rex Merciorum rogatus à* Werfritho *Episcopo* Hwicciorum, *istam libertatem donavi, ut tota* Parochia Hwicciorum *à pastu equorum Regis & eorum qui eos ducunt libera sit &c.*

¶ *Particata terræ.*] Rectius perticata. Est terræ portio, quæ latitudine perticam continet: longitudine verò per stadium integrum, quod nos quarentenam dicimus, distenditur, hoc est, ad 40 perticas. Alias roda dicta, quod vide, Anglicè **a Rood**, Scoticè **ane Ruid of Land.**

Continet ergò *Particata terræ* in integrâ superficie, 40 perticas, i. quartam partem unius acræ; quæ ut supra ostendimus octagies perticam comprehendit. Si igitur *Particata terræ*, duas habeat in latitudine perticas, longitudo ejus 20 terminabitur. Si quatuor in latitudine, longitudo denas non excedat. Sic in reliquis proportionibus.

Ipsa autem pertica mensurationis virga est, quæ apud Anglos pedes sexdecem & dimidium continet, ut supra videas in *Acra.*

Scotis verò largior est *particata terræ*, ut; constat ex Assisa R. *David.* primi. De pond. & Mens. cap. 3. ——Particata terræ *in Baronia debet mensurari per sex ulnas, quæ faciunt* 18 *pedes mediocres.* Ejus etiam sit mentio in *Quon. Attach.* 57. §. 7.—— *Tu ei injustè deforcias quandam* perticatam *terræ, vel peciam terræ, cum pertinentiis, jacentem infra talem Burgum.* Et in Ll. *Burgorum* ca. 2.—— *Quilibet Burgensis debet domino Regi Burgagio quod defendit pro* Particata terræ, *quinque denarios annuatim.* Vid Ske. Ang. & Add.

¶ *Participium, pii.*] Pro participatione, sorte, communione. *Gloss. Lindenb.* Μετοχὴ *Petr. Blesens.* Epist. 28.——*Quodam compassionis* participio *molestantur.* L. *Wisigoth.* lib. 12. tit. 3. l. 15. in juramento Judæ. conversorum.--*In omnibus & per omnia Christiano more vivens, & Christianorum* Participium *habiturus sum.*

¶ *Parvæ, Pervisus Parvisia, æ.*] Non à parvus adject. sed à Gal. *le parvis*, quod idem contractè à Lat. *Paradisus. Vitruvio pronaus*, aliis *pronaos*, & *pronaum.* Gall. *le parvis* Angl. **a Church-porch**, idem quod aliis, *Paradisus*, i. atrium Ecclesiæ. V. *Aimoin.* lib. 4. cap. 35. pa. 189. *Fortescue* de laudibus Ll. Angl. cap. 51. pa. 124. —— *Sed placitantes tunc* (i. post meridiem) *se devertunt ad* pervisum, *& alibi consulentes cum servientibus ad legem & aliis Consiliariis suis.* V. not. ibi. Sed dici videtur de parte Ecclesiæ ubi conveniebant neophiti discendi gratiâ, nam similiter ibi legisperiti convenere ut clientibus occurrerent, non ad tyrocinia Juris, quas *motas* vocant exercenda.

¶ *Particus.*] Idem quod *Parcus*, i. Pecudum carcer. Ang. **a pound or pinfold.** Vide *Parcus*, **pound** & **poundbrech.** Ll. *Hen.* 1. cap. 40. —— *Si* **pundbrech**, i. *fractura partici fiat in Curia Regis, plena Wyta sit &c.*

¶ *Pascuarium.*] Census qui penditur pro animalium pastione. Anglis aliàs *Agistamentum.*

Marcul. lib. 2. formul. 36. Nullam functionem aut redditus terræ, vel pascuarium aut agrarium, aut quodcunq; dici potest, exinde solvere —— non debeatis. L. Wisegothor. lib. 8. tit. 5. l. 5. Qui verò sortem suam (i. portionem agri) totam fortè concluserit, & aliena pascua absente domino, invadit, sine pascuario non præsumat, nisi fortè Dominus pascuæ voluerit. L. Boior. tit. 1. ca. 14. §. 1. De triginta modios tres donet, & pascuarium desolvat secundùm usum provinciæ.

¶ *Pasnagium.*] Domesdei, alias *Pannagium*, quod vide supra.

¶ *Passagerius.*] Qui *passagium* (tributum) colligit, quod in præsentiarum Vide.

¶ *Passagium, gii.*] Transitus: & pecunia vel census pro hoc impensus. *Upton* De insignibus lib. 1. Idem modus creationis (militum) observabitur in aliquo *passagio* periculoso alicujus ripariæ seu portus.

Charta *Henr.* pri. De libertat. London. ——*Et omnes res eorum per totam Angliam, & per portus maris de Theolonio, &* passagio, *& lastagio, & omnibus aliis consuetudinibus.* Constitu. Neapol. lib. 1. tit. 59. l. 2.—— *Doanas, forestagia, plateatica,* passagia, *& alia, tam vetera jura quàm nova Curiæ nostræ, nostrorum fidelium fidei committere poterint.* Passagia autem ista qui colligunt & exigunt *Passagerii* dicuntur, ib. infra Tit. 76. — *Superexactiones restitui faciant & rapinas quas gabelloti, forestarii, platearii, portionarii, seu* Passagerii *contra veterem formam &c. in fideles nostros exercent.*

Passagium, Pro expeditione quavis transmarinâ. Sicuti Christianorum in terram Sanctam: ex quo Bulla *Sixti PP.* 3. Principes Christianos ad sacram expeditionem in Turcos suscipiendam, exhortantis, missa Philippo Palatino Rheni Electori anno 1481. *Passagium* inscribitur. *German. Rer. Tom.* 2.

Arnol-

Arnoldus Abbas in Supplemento Helmold. apud Lind. —— *Seque juramento obstrinxit, quod exire nobiscum debeat regale vexillum, & in* Passagio *Martii, nobiscum ad servitium Domini proficisci.* Ibidem —— *ad partes Ægypti proximo* Passagio *transmeare.*

In Legg. Alaman. Tit. 82. *transpassare.*

¶ *Passiatum.*] Chartar. Alam. Centur. Chart. 61. —— *Et quando opus fuerit, aut ad messem vel pratum colligendum, vel ad reliqua in* passiato *faciam.*

¶ *Pasticium,* vel *us.*] Domesd. Vide *Convivius* quod huc retuli. Gall. *Pastis.* Vide Dict.

¶ *Pastoforia Ecclesiæ.*] Radevicus de Gest. Freder. 1. R. G. p. 415. l. 46.

¶ *Pastorium*] L. Baiwar. tit. 2. cap. 6. *Si quis in exercitu aliquid furaverit,* Pastorium, *capistrum, frenum, feltrum,* —— *Si servus est perdat manum &c.* Et leg. Longob. lib. 1. tit. 25. l. 35. —— *Si quis capistrum de capite caballi tulerit, componat sol. 6. Si quis* pastorium *de caballo alieno tulerit, componat sol. 6.*

¶ *Pastura, ræ.*] Aliàs pro animalium pastu vel pastione; unde fundum campascuum *Communiam pasturæ* vocamus: aliàs pro fundo ipso qui depascitur, & sic frequentius in Chartis antiquis, *prata, pascua, pasturæ.* Lindewode in lib. 3. Provincial. Angl. tit *de Decimis* cap. *Quoniam* —— *Differunt pascua & pa*stura, *nam* pastura *omne genus pascendi significat, sive fiat in pratis, sive in stipula, sive in agris, sive in campis: Sed pascua est locus principaliter deputatus pecoribus pascendis, ut puta in montibus, moris,* mariscis, *& planis non cultis nec aratis.*

¶ *Patereni.*] Hæretici.

¶ *Patena.*] Al. *Patina.*

¶ *Patentes literæ.*] Vide *Literæ Patentes.*

¶ *Pater.*] Inter monachos primitivæ Ecclesiæ is dicebatur, qui Decanis præfuit, eorumq; muneris rationem exegit. Id supra, vide in Decano cœnobitarum & visis adde quæ conjunctim sequitur in eodem *Augustini* loco, viz. —— *Hi vero patres non solum sanctissimi moribus, sed etiam divina doctrina excellentissimi, omnibus rebus excelsi, nulla superbia consulunt iis quos filios vocant, magna sua in jubendo authoritate, magna illorum in obtemperando voluntate. Conveniunt autem diei tempore extremo de suis quisque habitaculis, dum adhuc jejuni sunt, ad audiendum illum* Patrem, *& conveniunt ad singulos* Patres *terna, (ut minimum) hominum millia, nam etiam multo numerosiores sub uno agunt, &c.*

¶ *Patres.*] Comites dicti in brevi R. M. P. 159. l. 50.

¶ *Paternicum.*] Id quod ex parte patris descendit; uti *Maternicum* quod ex parte matris. Centur. Chart. Alaman. char. 45. *Dono atque trado, omnes res meas quas ex* Paternico *mihi de alode legitima contingit &c.* Et Chart. 50. —— *quantumque mihi in jam dicto pago Angustauginse advenit, tam de* Paternico, *quam de* Maternico, *seu de comparato, vel de qualicunque adtractu &c.* Et Chart. 58. —— *Dono hæc omnia & ex integro, tam de* Paternico *meo, quàm de* Maternico, *vel mea adquisitione &c.*

¶ *Patria.*] Pro Comitatu vel pago. Sic in Capitul. lib. 4. cap. penult. —— *De libertate & hæreditate lis agenda est in* patriâ *pulsati.*

Patria, Pro Compagensibus. Sic in legum formulis, ubi dicitur *Inquiratur per Patriam.* Et Assisa vel recognitio per assisam idem est quod recognitio *Patriæ.*

¶ *Patriarcha:*] De Episcopo dictum. Episcopalis. An. 385. in Concil. generali Constantinop. sancitum est, ut Episcopus Constantinop. imperpetuum diceretur *Patriarcha.*

¶ *Patriarchæ,* Vide Burchard. lib. 1. cap. 53. ponendi ubi apud Ethnicos primi Falmines &c.

Ejus antiquitas Baron. in An. 112. nu. 2. col. 56.

¶ *Patricii.*] Ex dignitate & præfecturâ primo nuncupati sunt, quos *Constantinus* Magnus è publico Senatu in consistorium & privatum consilium Principis, velut Senatum domesticum cooptavit, provinciæq; alicujus præfecturâ insignivit: aliàs Comites Consistoriani, & sacri Consistorii dicti, & solummodo illustres. Hinc Galliæ Reges, Romanorum *Patricii.* Videndus, qui bellè ut solet, de hoc *Meursius,* & inter cætera *Venericum* sive *Walthramum* proferens in Apologia 4. —— *Legitur* Stephanum *Papam venisse ad Regem* Pippinum, *& postulasse patrocinium ejus contra* Haistulfum, *Regem Longobardorum, ac ipsius Patrocinii gratia decrevisse: quemlibet deinceps Regem Francorum esse* Patricium *Romanorum.* Hinc Provinciarum Satrapæ etiam in Occidenti dicti postea sunt *Patricii,* atq; denuo Illustres. Sic in Historiis nostris.

¶ *Patrinus.*] Fidejussor in baptismate. *Compater,* Anglicè **A Godfather** q. **a Father in God,** uti *Paulus* se dixit *Onesimum* genuisse, & Corinthios. Distinguendum igitur est à *Patrimus* adjectivo, quod eum significat, qui patrem habet viventem.

¶ *Pauso, sas.*] Pro Depono. L. Alaman. tit. 45. *Pausant arma sua josum,* i. deponunt vel declinant arma sua deorsum.

¶ *Pax Dei, Pax Ecclesiæ, Pax Regis, Pax Vicecomitis.*]

Pax Dei, Tempus dicitur cultui divino adhibitum, eaq; appellatione omnes dies Dominici, festa & vigiliæ censentur.

Pax Dei & Regis. Rames. Sect. 296.

Pax Ecclesiæ dicitur, cum salva sunt Eccle-

omnia privilegia & immunitates, servi, famuli, ministri &c. Vide *Neuber*. lib. 3. cap. 20. pag. 285. l. 25. Vide *Ll. Ed. Conf.* ca. 8.

Pax Regis. Ll. Ed. Conf. cà. 12. Ll. H. 1. ——*Nam longè debet esse* Pax Regis *à parte sua, ubi residens fuerit à quatuor partibus loci illius, hoc est* 4 *miliaria, & tres quarentenæ, & novem acræ latitudine, & novem pedes, & novem palmæ, & novem grana hordei. Multus &c.*

Pax Vicecomitis. Bract. lib. 3. tit. de Coronâ cap. 24. nu. 2.

¶ *Pecia.*] Et minus congruè *Petia*. Pars, particula, fragmen, à Gall. *piece*. *Pecia terræ* idem fortè quod in Domesd. frustum terræ; Sed in hoc tamen discrepare opinor, quod frustum exiguam portionem designat, *Peciam* verò appellamus etiam si 100 jugera comprehendit. Formul. vett. 11. Solen. 53. *Petia de terra arabili in loco qui dicitur &c. per loca designata.*

¶ *Peculiare.*] Non solum dicitur *peculium* & quod est ex *peculio* : sed ipsæ etiam terræ & prædia. Centur. Chartar. Alaman. Char. 50. —— *Per hanc paginam, quam ad vicem traditionis scribendam rogavi*; *dono à præsente die* peculiaris *mei ad Ecclesiam S. Galloni in, &c. ubi dominus in Christo Gauzper Abba præesse videtur, donatumque in perpetuum esse volo, & purissima voluntate confirmo : hoc est omnem tertiam partem proprietatis meæ in pago Anguscanginse, & in villis denominatis*, *&c.*

Wisegothor. lib. 10. tit. 1. l. 18. Sic inscript. ut *peculium* & *peculiare* ad unam intelligentiam habeatur. —— *Sæpe contentionis acie improbos vidimus sinceram intelligentiam deserere : quæ ut refelli possit, compendio brevitatis, uti convenit : Omnis ergo res, quæ mobilis immobilisque consistit, cujuscunque fuerit generis sive formæ, an* peculii *an* peculiaris *nomen habuerit, unius intelligentiæ vim evidentiamque obtineat, ut ex hoc omnis de mobilibus immobilibusque intentio conquiescat.*

¶ *Peculium.*] Vide hic supra *peculiare*. Et fusius de eo Lexica J. C. & Big.

¶ *Pecunia.*] Pro pecude. Sic passim in Domesd. —— *Pastura ibidem ad* pecuniam *villæ*, id est, Fundus compascuus ad pecudes seu armentum villæ.

Pecunia, *est aliquid temporale. Cum enim omne temporale in* pecuniam *possit redigi, omne tale nomine* pecuniæ *continetur.* C. de constitut. pe. l. 2. & Ar. 1. q. 3. per totum. Lind. ff. 201. c.

Pecunia pro bonis & catallis. Ramf. 237. ——*Et nisi feceris ipse, te justificet per* pecuniam *tuam, donec facias*, i. juxta dictionem fori, distringet te per catalla tua donec facias. Sect. 227. *Quod si nolueritis ipse vos constringat per* pecuniam *vestram*, & 310. *Et si non venerit Abbas*, *constringat eum Walterus de Bolebech, vel hæres per* pecuniam *suam, sicut de laico feodo.*

Pecunia pro bonis. Tra. Fuld. lib. 2. 15. ——*Trado ad Monasterium S. Bonifacii*—— pecuniam *meam quicquid fuerit in domibus, ædificiis, & omnem laborem meum, &c.*

Pecunia viva. Sic dicta, ut expressius *pecudes* significet. Emendat. Willielm. prim. ad leges *Edouardi* Confess. —— *Interdicimus etiam ut nulla* viva pecunia *vendantur aut emantur, nisi infra Civitates, & hoc ante* 3 *fideles testes*. Ll. Ed. Conf. ca. 10. ——*qui habuerit* 30 *denariatus* vivæ pecuniæ.

¶ *Pecunialis causa.*] i. res omnis quæ est in bonis aut facultatibus. Equi, Aurum, Argentum, Arma, vestes, utensilia. V. supra Domalis.

¶ *Pecunianus, na, num*, & *Pecunialis, le.*] Quicquid est ex *pecunia*, vel bonis, tam vivum quàm inanime. Chart. Alaman. 15. ——*Quicquid in die exitus mei de hac luce in pecuniali causa non datum, & non usitatum reliquerim, i. caballis domalibus cum cætero troppo, caballis cunctis, auro, argentoque, scuta cum lanceis, vestibus, vel omnibus utensilibus.* Et Chart. 62. —— *Servos, ancillas, & omnia* Pecuniana.

Liv. lib. 9. de Bello Pun. —— *Familiæ aliquot cum mapalibus pecoribusque suis (ea* pecunia *illis est) prosecuti sunt Regem*. Gal. *mapulus*.

¶ *Pecus alatus.*] Id est (reor) alita vel nutrita. Domestica, mansueta, manualis L. Alaman. tit. 99. §. 14. —— *Si quis* pecus *manualem, qui dicitur* alatus, *aut verrem, aut Ducariam occiderit, 6 sol. componat.*

¶ *Pedagium.*] *Pedagia* dicuntur quæ dantur à transeuntibus in locum constitutum à principe. Et capiens *pedagium* debet dare salvum conductum, & territorium ejus tenere securum : adeo ut si aliquis spolietur, teneatur ejus Dominus terræ, rapinam resarcire, secundùm *Bald.* in usib. feud. de pa. jura fit in §. Conventiculas Prat.

Pro *Paragio*. Cujac. ad feud. 2. Tit. 10. pa. 146. *Baldus* & *Alvarotus* paradogium nobilitatem interpretantur. vulgò pessimè, *pedagium* dicitur.

¶ *Pedellus.*] Perperam apud Scotos, et Spieg. pro *Bedellus*, quod vide. V. *Armilla* in Calv.

¶ *Pedibulum.*] Sonitus quem edunt pedes equorum currentium. *Greg. Turonens.* lib. 3. ca. 15. ——*Audiunt* pedibulum *equitum currentium.*

¶ *Pedis pulverisati Curia.*] Ea est quæ in Nundinis constituitur, ad Nundinalium rixas litesq; celerrimè componendas. Angl. **Court of pipouders**, à Gall. *Pieds pouldreux*, q. transeuntes significat, & vagabundos, qui ideo pedes minus tersos habent sed pulvere squallentes, *pied* enim est pes, *pouldreux* pulverulentus. Dictum præcipuè de mercatoribus vagabundis, qui Nundinas pagatim insectantes omnes discurrunt provincias, nec sistendi locum agnoscunt. Sed de

de his etiam qui ex omni parte ad Nundinas confluunt: istiusmodi enim omnibus, repentina administranda est justitia rerum & controversiarum, quæ in Nundinis oriuntur: propterea quod, finitis jam Nundinis, partes litigantes distrahuntur usquequaq; remotius, nec à domino Nundinarum remorandæ sunt diutius.

Citationes igitur & summonitiones quæ ibidem fiunt crastinum non admittunt Vadimonium: Sed & lis ipsa ante tertium fluxum & refluxum maris si eousq; protrahuntur Nundinæ, finienda est. Differens igitur de istis, quibus ex causa moderatur summonitionis tempus, *Item* (ait *Bractonus* lib. 5. tract. 1. cap. 6. nu. 6.) *propter personas qui celerem debent habere justiciam, sicut sunt mercatores, quibus exhibetur justicia* **pepoudrous.**

¶ *Peditura, ræ.*] Opinor, *Pedamen.* Boior. tit. 1. cap. 14. §. 5. —*Ad casas dominicas, stabulare, fœnile, granicam, vel tuninum recuperandum* pedituras *accipiant coloni vel servi Ecclesiæ.*

¶ *Pedules, lis, Pedula, læ,* & *Pedana, næ* & *Padana, næ.*] Indumentum pedis ex panno factum. Anglis non ita recentibus **a vampay** & **vamp**, q. *avant pie* quod pedem obtegit superius, hodiernis ni fallar **a sock.** *Pedules* (inquit priscus vocabularius) pars caligarum quæ pedem capit; **a vampay.** Et *Pedana* (inquit) dicitur *pedules* novus, vel de veteri panno factus, quo caligæ veteri assuitur. Ludovici Imper. Addit. ad Cap. 1. cap. 22. de indumentis monachorum——*Addatur & tertia (cappa)* & pedules *quatuor paria, & femoralia duo paria.* V. L.

¶ *Pegen, Pegend,* & *L'espegend.*] Vide quæ notavimus ad Constitutt. *Canuti* R. de Forestâ, artic. 1. 2. 17.

¶ *Pellicea, æ, Pellicia, æ,* & *Pelliceum, ii.*] Tunica vel Indumentum pelliceum, Angl. **A pilch.** Ludov. Imp. Addit. 1. cap. 22. de vestimentis Monachis adhibendis—— *Femoralia 2 paria, roccum unum,* pelliceas *usque ad talos 2. fasciolas 2. &c.* Ekkehard. Ju. De Casib. S. Galli cap. 1. —— *Plurima fratribus velut dives opum, commoda ferit: quorum cum uni reverendo quidem*—— pelliceum *traderet, & sui eum apud Deum memorem fore rogaret:* pelliceum, *ait ille tuum si volueris, tibi optime repretiabor.* Hinc *superpellicium,* Angl. **a Surplice**, q. **a Surpilch.**

¶ *Pellota, tæ.*] Monticulus in pede canis, Angl. **the ball of the foot.** A Gall. *pelote,* i. pilula. Chart. de Forest. ca. 7. Talis autem expeditatio (viz. canum) fiat per assisam communiter usitatam, viz. quod tres ortelli abscindantur, sive *Pellota* de pede anteriori.

¶ *Penax.*] Codex Croylandiæ sub Joffrido Abb. MS.— *Pulcherrimumque* Penacem *(per incendium illud) tunc perdidimus, & valdè sumptuosum de omni genere metalli pro varietate siderum & signorum mirabiliter fabrifactum,* Saturnus n. Jupiter *autem aureus,* Mars *verò ferrugineus,* Sol *de auricalco,* Mercurius *electrinus,* Venus *de stanno, &* Luna *fuit de argento. Coluri & omnia signa Zodiaci juxta suas naturas, suas imagines, & colores, variis formis & figuris arte fabrili sortientes, multiplicitate tam gemmarum quàm metallorum, & tàm oculos quàm ingenia intuentium supra modum sollicitabant. Non erat tale Nader notum aut nominatum. Rex Franciæ quondam illud* Turketulo *dederat, & ille in suo obitu communi bibliothecæ, tàm pro ornamento, quàm pro juniorum documento commendaverat, jam igne vorace consumptum & in nihil liquifactum.* Ortus vocab. Pinax *est pugilaris ephemeris, tabula manulis ex pinis facta.* Pinax *etiam dicitur tabula in quâ Philosophi figuras faciunt in supposita pulvere.* Vitruvio dicitur. . . .

¶ *Pendutus.*] Suspensus à Gall. *pendu* Ital. *pendudo.* L. Ripuar. tit. 79.

¶ *Peny.*] Chart. Hen. 7. Abb. & Convent. Eccl. S Petr. Westm. dat. 19. Regni —— *Et quod sint quieti de omnibus misericordiis, &* Warda & Wardpeny, Averpeny, & Hundredpeny, tythingpeny, & Borthalpeny, *& de omnibus operibus Castellorum, pontium, &c.*

¶ *Penigeldum.*] Denarii alicujus ex quavis consuetudine pro facultate aliquâ vel privilegio habendo, puta in Forestâ, aut alibi. V. *Geldum.*

¶ *Pensilis.*] Cui pensum injungitur. Longob. 2. tit. 9. l. 2. Inter *pensiles* ancillas constituere.

¶ *Pensionarii.*] Nobiliores satellites ad custodiam Regii corporis, aliàs **Spears,** i. *hastæ* dicti; instituuntur mense Decemb. 1539. Donantur singuli annuâ pensione 50 lib. ad semetipsos & equos duos ad servitium Regis instructos sustentandum.

V. *Stow* 1 H. 8. p. 816. 50. **Spearmen instituted,** i. *hastati,* qui brevi abiere in desuetudinem; sed restituuntur 31 H. 8. An. 1539. *Stow* 973.

¶ *Peplum.*] Pannum lineum, quod monialis gerit sub mento. Sic *Lindw.* in Provincial. lib. 3. tit. *de statu regularium.* cap. *Ad hæc.* Ubi dicitur —— *Decrevimus, ut moniales, & cæteræ mulieres divino cultui dedicatæ, velum, vel* peplum *sericum non habeant &c.*

Erat autem & *peplum* fœminei capitis involucrum, quo fauces etiam tegebantur usq; ad nasum. *Mat. Paris* in Ric. 1. sub an. 1191 De summo Angliæ Cancellario eodemq; Antistite, cultu cincto muliebri—*Tunica* (inquit) *viridi fœmineâ indutus, capam habens ejusdem coloris,* peplum *in capite muliebre portans &c.* Mox. —— *Dolum suspicantes manus injecerunt in* peplum, *quo fauces tegebantur; & summittentes à naso usque deorsum, faciem hominis viderunt nigram & nuper rasam.*

¶ *Pechi-*

¶ *Pequichinus.*] Brito Armorica. Philippidos lib. 2.

——*Pugnare quidem vel abire necesse est.*
Cessent censores, cessent Pequichinus *& ignis,*
Terminat una dies longæ certamina litis.

¶ *Pera, ræ.*] Structura contra fluctuum impetus, tam in mari quàm in fluminibus. A Latin. *Petra*: sive potius à Gall. *Pierre*, i. Saxum, quod è Saxis fieri solebat. E pilis autem compacta *Pila* propriè dicitur: Sed obtinuit usus, ut è quacunque fiat materiâ *Pera* hodie nuncupatur: Hinc immensa illa moles quam *Germuthiæ* vidimus ex ingentibus trabibus maximaque vi Saxonum constructa *Pera* dicitur: atque hinc ipsa fundamenta quibus innituntur columnæ quæ pontes sustinent, *Peræ* dictæ sunt; sive ex Saxis fiant, sive ex pilis, tabulis, & aggestâ terrâ.

Vetus membrana de restauratione pontis Roveceſtriæ in Itinerar. Cantii tit. *Rochester.* ——*Primum, ejusdem Civitatis Episcopus incipit operari in orientali brachio* (ejusdem pontis) *primam* Peram *de terra*: *deinde tres virgatas, plancas ponere, &c.* Et postea; *Secunda* Pera. *Item Tertia* Pera; *Et sic deinceps Nona* Pera, *quæ ultima est in occidentali brachio, est iterum Archiepiscopi, &c.* Ubi Nota, inquit *Lambardus*, quod ea operis pars quæ saxea assurgit vel terrea *Pera* dicitur à Lat. *Petra.*

¶ *Perambulatio.*] Refert *Plutarchus* in Problem. 13. *Numam Pompilium* cum finitimis agri terminis constituisse, & in ipsis finibus *Terminum* Deum, quasi finium præsidem amicitiæque ac pacis custodem posuisse. Hinc festa ei dicata quæ *Terminalia* nuncupantur, quorum vice nos quotannis ex vetustissimâ consuetudine parochiarum terminos lustramus; Saxonibus ȝanȝdaȝaꝛ, hodiernis *Processiones* & *Rogationes* appellatas.

¶ *Perangaria.*] Est servitus personarum & rerum. Dicitur quasi perfecta & magna *angaria*. Est autem *angaria* servitus personarum & non rerum. Item *perangaria* dicuntur exactiones & præstationes patrimoniorum. Sic prisc. vocab. Latino-Anglic.

¶ *Peraria, riæ.*] Machina bellica, quâ lapides emittebant; utpote à Gall. *Pierre*, i. saxum, lapis.

Hoveden. part. post. *Ric.* 1. ——*Interim Richardus Rex Angliæ fecit parari* Perarias *& alias machinas suas bellicas, quas secum in terram Jerosolymitanam laturus erat.*

Idem in An. 1193. pag. 725.—— *Rex Franciæ ita fraudatus desiderio suo, recessit à Rothomago cum exercitu suo, &* perarias *suas numero* 24. *quas in circuitu civitatis locaverat.*

¶ *Perdingi.*] Legg. Hen. 1. cap. 30. ——*Villani verò, vel Cotseti vel* Perdingi, *vel qui sunt hujusmodi, viles vel inopes personæ, non sunt inter legum Judices numerandi: unde, nec in Hundredo vel in Comitatu pecuniam suam, vel dominorum suorum forisfaciant.*

¶ *Perdonatio.*] Ll. Ed. Conf. cap. 18. & 19.

¶ *Pere* & *Pite.*] Vide quæ notavimus ad Constitutt. *Canuti* R. de Forestâ Art. 17. in Forestâ.

¶ *Pernullisque ingeniis.*] Archaismè dictum pro, per nulla ingenia: Sic apud *Terentium*——*absente nobis.* Chartar. Alaman. 47.——*Si quis contra hanc donationem venire præsumpserit, duplum ad ipsum monasterium restituat; & quod repetit* pernullisque ingeniis *evindicare non valeat.* Similiter Chart. 58. Chart. verò 59.——*Auri libras* 3. *argenti pondera quinque exactus exsolvat; & quod reppedit* pernullisque ingeniis *evindicare non valeat.* Chart. 60. ——*Et quod reppedit*, pernullisque ingeniis *evindicare non valeat.*

¶ *Perquisitum.*] Aliàs *Conquisitum* & *Comparatum.* Prædium est quod quis non à patre vel majoribus possidet, sed quo suâ industriâ vel pecuniis comparato gaudet. Forensi nostro idiomate *Pourchas* dictum: quod acri prosecutione (nam sic Gallicè sonat) comparandum sit. Hinc *Perquisitio* pro hujusmodi comparatione.

¶ *Persona.*] Pro rectore Ecclesiæ. Inde *Impersonare* pro Rectorem instituere. Charta Hugonis Pusac (al. Pudsey) & de Puteaco tempore *Hen.* 2.——*Hugo Dei gratiâ Dunelmensis Episcopus omnibus Archidiaconis suis Clericis & laicis Episcopatus sui salutem. Sciatis nos ad præsentationem Roberti Capellani in Ecclesiam de* Witefeld, *quæ in feudo suo sita est, canonicè* impersonasse *Robertum nepotem suum: Quare volumus & præcipimus, quatenus idem Robertus habeat & teneat Ecclesiam prænominatam liberè & quietè, tam in decimis quàm in cæteris obventionibus, sicut aliqui Clerici liberiùs & quietiùs in Episcopatu nostro Ecclesias suas teneant; salvis in omnibus Episcopalibus consuetudinibus. Testibus Johanne Archidiacono, Simone Camerario, Henr. Lincoln. Williel. de Hoved. Walter. Capell. Steph. Medico. Williel. Elemosinar. & multis aliis.* In dorso Chartæ antiquè scribitur *Præsentatio Roberti de Qwitefeld.*

¶ *Pertica.*] Agrimensorum virga, sed inconstantis olim mensuræ. Lib. MS. *Crabhusiæ* fol. 2. *En lungure* ——*vint & seht* perchees, *& en lee duce* perchees; *checun* perchee *de diz oyt pez.* fol. 4. b.——*En lungure de la curt de* Crabhus *vers occident quatre quarenteyns & demi & cynk* percheez: *le* perchee *conteynt en lungure cesze pes.* fol. 5. *checune* perchee *en lungure de zesse pes.* Sic fol. 8. *checun* perchee *conteynt zesse pes de home.* fol. 9. *checun* perchee *de cesze pes.* Chron. MS. Monaster. de Bello. Pertica *habet longitudinis* 16 *pedes.*

Acra habet in longitudine 40. perticas, *&* 4. *latitudine.*

Clauf. 11. H. 3. m. 6. —— *In honore de Montgomeri terræ assartandæ per* perticam *Regis* 24 *pedum.*

MS. in Thes. Regis, de vastis arentatis in Forestâ de Wolnemere in Com. Sutht. 32. E. 1. fol. 15. b.——*Petro de Heghes xvii.acras, per* perticam 20 *pedum.* Ibid. fol. 3. a. ——*Per* perticam 21. *pedum Windsore.*

¶ *Pertinacia*, *ciæ.*] Lib. Ramesiens. Sect. 298.——*Placitum in Ailsium Abbatem Ramesiensem, & Rogerum Bigod tunc temporis illius Provinciæ Vicecomitem, pro quodam crasso pisce in* pertinacia *Bramcestre capto.* Opinor, idem quod *pertinentia.* Scil. pro pisce capto infra terras ad *Bramcestre* pertinentes.

¶ *Pertinens.*] Pro cognato. Ll. *Canuti* R. MS. Cap. 48.——*Si quis cum* pertinente *suâ jaceat, emendet hoc secundùm cognationis modum, sit Werâ, sit Witâ, sit omni pecuniâ. Non est æquale si quis cum sorore sua concumbat, & fuerit de longe* pertinens. Putarem hîc legendum esse *Parente* pro *pertinente*: sed retineri video vocabulum cum mox infra dicat *de longè pertinens* pro cognatâ remotiore. Concordat in hoc etiam Codex MS. *Jornalensis* Cap. 76. cum antiquo MS. Regio per omnes apices, nisi quod hic legat *& fuerit de longè* Pertinens, ille verò *quàm fuerat de longè* Pertinens.

¶ *Petia.*] Vide supra *Pecia.*

¶ *Petra.*] Al. Lapis. Est pondus: sed varii ponderis etiam apud ipsos nosmet Anglos. Aliàs enim 16. aliàs 14. aliàs 12. aliàs 8. tantùm libras complectitur.

Compositio de ponderibus——*Le Charre de plumbo constat ex* 30 *formellis, & quælibet formella continet* 6 petras *exceptis duabus libris, & quælibet* petra *constat ex* 12 *libris.* V. *Sken.* Assisa de ponderibus *Rob.* 3. R. Scot: cap. 22. §. 2.——Petra *seu lapis, ad lanam ponderandam, & res alias debet ponderare* 15 *libras.* Petra *ceræ octo libras. Duodecim libræ Londonienses faciunt* petram. V. *Ske.*

¶ *Pes Forestæ.*] Ex Regist. Abb. de *Novoloco* in Com. Nott. penes Rob. Comitem Kingstoniæ An. 1630.——*Notandum est, quod* Pes Forestæ *usitatus tempore Ric. Oysell in arrentatione vastorum, factus est signatus, & sculptus in pariete Cancellæ Ecclesiæ de* Edwynstowe, *& in Ecclesia beatæ Mariæ de Notingham. Et dictus pes continet in longitudine octodecim pollices. Et in arrentatione quorundam vastorum* pertica 20, 21, *&* 24 *pedum usa fuit: sed semper* 40 perticatæ; *viz.* 40 *full, in longitudine, &* 40 *full, in latitudine faciunt unam & acram; quin illa* perticata *dicitur una* roda; *& quælibet acra continet in se quatuor* rodas, *secundùm longitudinem & latitudinem, ut prædictum est.*

¶ *Petraria.*] Al. Peraria, Gall. *perriere*: hæc à Gall. *pierre*, illud à Latin. *petra*; Saxum significantibus. Est igitur *Petraria* machinæ bellicæ seu balistæ genus, lapides projiciens, quo tam in navali, quàm in campestri usi sunt prælio, maximè in obsidionibus.

Epist. Comitis de *S. Paulo* ad Ducem *Lovan.* apud *Godefrid.* Monach. pag. 269.——*Nec esset aliquis inter eos, qui milites ad stipendia, aut sarjantos ad solidum detineret, vel qui* petrarias *faceret protrahi.* Sic lego; nam sic ubique postea; editur autem *petrarios.* Ex quo vides *petrariam* grandem fuisse & onerosam machinam. Ibidem post——*nullo modo posset capi (turris) nisi per minitores &* petrarias *caperetur.* Et mox——*erigens* petrarias *cum instrumentis variis super naves*: etiam iterum——petrarias *ereximus ante muros.* Epistol. *Baldwini* Imp. ad *Adolph.* Archiep. Coloniens. apud eundem ibidem——*Inter quaslibet duas turres, seu* petraria, *seu magonellus erigitur.*

Hodie grandia illa tormenta ærea quæ uno explosu lapidum imbrem eructant in hostem *perrieres* vocantur & *fowlers*; hoc est *aucupes*: quod uno explosu (ut in aucupio vidimus) stragem faciunt multiplicem. Vide *Peraria.*

¶ *Petrinus.*] Adject. Lapideus, ex *petra* factus. Epitaph. *Atoli* apud *Flodoard.* lib. 1. cap. 23.

Subtus enim tria consistunt monumenta petrina
Sub quibus almorum corpora condita sunt.

¶ *Petrunculus.*] Addition. prim. ad Leg. Burgund. tit. 10.——*Si quis Canem, veltraum, aut segutium, vel* petrunculum *præsumpserit inviolare; jubemus ut convictus, coram omni populo posteriora ipsius osculetur, &c.*

¶ *Pettus.*] A Gal. *peter*, crepitus. Lib. MS. feodal. de *Baldino de Pettour*, qui tenuit terras in *Hemingston* in Com. Suff. per Serjantiam, pro quâ debuit facere die Natali Domini singulis annis coram Domino Rege Angliæ, *saltum, sufflum,* & *pettum,* al. *unum saltum, unum suffletum,* & *unum bombulum.*

¶ *Pfaltzgravii.*] Palatii Comites, qui & Majores domus, & præfecti rectoresque palatii dicuntur, ut Egnihartus, Jornandes, Aimoinus scribunt. *Cujac.* de feud. p. 16. l. antepen.

¶ *Phadersium.*] Vide per *Fa.*

¶ *Phylacterium*, vel *Phylatterium.*] Est vasculum de argento, vel auro, vel crystallo, vel Ebore & hujusmodi, in quo Sanctorum cineres, vel reliquiæ recondantur. Cum enim *Elnidius*, fideles cinericios vocaret, pro eo quod cineres ipsos servabant: contra ejus derisionem statutum fuit in Ecclesiâ, ut honorificè & in pretiosis vasculis servarentur. Quod nomen est comprehensum à φυλάττειν quod est servare, & τέρον quod est extremitas;

tas; quia ibi aliquid de extremitate corporis Sanctorum, puta dens, vel digitus, vel aliquid tale servatur. Sic *Durandus* in *Rationale* lib. 1. cap. 3. nu. 26. Sed in hoc nugatur planè quod de πιεῖν asserit; hic enim dictio non est adjectitia, sed terminus frequens, quo substantiva neutrius generis & tertiæ declinationis complurima quæ instrumentum significant se fundunt, ut ποτήριον poculum.

Phylacterium. Pro munimine magico adversus ægritudines, infortunia, dæmones. Ductum à Judæorum superstitione, qui Decalogo inscripta *Phylacteria* (uti numina tutelaria) deferebant. Est enim φυλακτήριον tutela, munimen, præsidium. φύλαξ Custos, asservator. Concil. *Ratisbonæ* habitum an. 742. præsente *Karlomanno*, Duce & Princ. Franc. quod etiam habetur Capitular. lib. 5. ca. 2.—*Populus Dei paganias non faciat, sed omnes spurcitias Gentilitatis abjiciat: seu sacrificia mortuorum, seu sortilegos, seu divinos, seu* phylacteria, *& auguria, sive incantationes, &c.*

Et Capitular. 6. cap. 72.—*Ut à Clericis, vel laicis* phylacteria, *vel falsæ inscriptiones, aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus & aliis pestibus adjuvare putant, nullo modo— fiant, quia magicæ artis insignia sunt.* Ludovici Imp. addit. 2. ad Capitul. ca. 18.—*Mentes quorundam inficiunt poculis amatoriis, cibis* phylacteriis, *ut in insaniam versi à plerisque judicentur.* De his *Hieronymus* in 23 Matthei. Pictaciola illa Decalogi, *Phylacteria* vocabant, quod quicunque habuisset ea, quasi ob custodiam & munimentum sui: non intelligentibus Pharisæis, hæc in corde portanda sint non in corpore, &c. Hæc apud nos superstitiosæ mulierculæ in parvis Evangeliis, & in Crucis ligno, & istiusmodi rebus, quæ habent quidem zelum Dei, sed non juxta scientiam usque hodie factitant: culicem liquantes & camelum glutientes.

¶ *Piccagium.*] Tributum quod in Nundinis penditur ob veniam effodiendi soli: sic ut tabernacula ponantur nundialia, stationes, & officinæ quas *stallas* vocant. A Gall. *piquer*, i. effringere, terebrare, effodere.

¶ *Pichin.*] Ludi genus apud veteres Alamannos, R. Al. 1. 193.

¶ *Pictatium, tii.*] Et Hincmaro non semel *Pitacium* & *Pitaciolum*: *Pictatium* est Epistola brevis & modica; vel schedula de membranâ excisa; vel illa particula corii, quæ soleæ repeciatæ insuta est, Dictum à *pingo gis.* Anglice **a scraw, or a speck, or a clout of a shoo.** Sic vocabular. prisc. Latino-Anglic. Et bene quoad significationem dictionis; male autem quoad originem. Oriri enim videtur à barbaro *pittance* quod hodie (undè acceptum nescio) Angli sæpe dicimus pro re modicâ, vel exiguâ. Inde Glossar. apud Lindenb. πικτάκιον, *pictatium*, brevis. Sic ut ad Græco-barbaros etiam pervenisse vides: & *Meursii* Lexico adjiciendum Edictum *Theoder.* Reg. cap. 126.—*Nullus post curialium, sive tabulariorum aut susceptorum in Ecclesiâ residens* pictacia *delegationis emittat: sed si quem fisco debitorem noverit; exponat eum extra Ecclesiam constitutus, &c.* Nos hæc eadem hodie *Brevia* appellamus.

Hincmarus Archiepisc. Remens. literas *Hincmari* Episcopi Laudunens. non admodum succinctas, apud *Flodoard.* lib. 3. cap. 21. *pitacium* vocat, & *pitaciolum*—*Abcedens* (inquit) pitaciolum *irrationabiliter confectum, & manu tuâ conscriptum—per Ermenoldum Diaconum tuum 6. Non. Julii 3. Indict. mihi misisti.* Recitatisque ipsis literis, seu epistola; ait—*De quo* pitatio *tibi distuli respondere.* Et post multa—*Non cessas me provocare, ut de promisso* pitacio *tuæ professionis, atque suæ subscriptionis—lacessitus rescribam, &c.* Mox etiam—*De præfato à te subscripto* pitacio. Et tandem; *Accipe hanc perversi contumaciæ tuæ* pitacioli (exigente causâ) *prolixam responsionem.* Vide infra *Pitanciaria.*

¶ *Pictellum, & Pightellum.*] Angli dicimus pro exiguâ fundi portione sepimento conclusa. **A little close, Pightel, or pickle,** quod *Cowellus* ab Ital. *piccolo* ducit, i. *parvus, minutus*: cui forte assentirem si vocabulum apud aulicos deprehenderem, non colonos. Certè patronymicum reor cum voce *Pictatium*, quod jam supra vide.

¶ *Pila.*] Vide *Pera.*

¶ *Pileus supportationis.*] **Cap of Maintenance.** Julius Papa misit hujusmodi *pileum* cum gladio R. *Hen.* 8. an. 1514. R. 6. *Holl.* pag. 827. Sed habetur Pilei Regii mentio in prima Coronatione *Ric.* 1. apud *Hoved.* pa. 656. l. 43. ubi dicitur—*Deinde venerunt* Godefridus *de* Luci *portans* pileum Regium, *&* Johannes Marescallus juxta eum, *portans duo Calcaria aurea, magna, ponderosa.*

¶ *Pileati.*] Longobardi gentem suam dividebant in *Pileatos* & *Capillatos*: *Pileatos* vocabant Sacerdotes, *Capillatos* sæculares. Vide Jornand. de reb. Gothic. c. 11. & hic *Capillati.*

¶ *Pilloria, riæ.*] Et *Cowello* Pillorium, aliàs *Collistrigium.* A Gall. *Pil.* Est supplicii machina ad ludibrium, magis quàm pœnam, quo quis super pegmate constitutus, comprehensoq; inter fauces duarum tabularum ideo cavatarum collo spectaculum populo præbetur deridendum. Originem vocis *Cowellus* expetit à Græc. πύλη pro *janua*, & ὁράω, i. *video*, quod delinquens ac si per januam emisso capite prospiceret: quod ipse certè non probo, nec habeo tamen quod proferam. Sua Gallis relinquo erimanda, hujus enim ipsi nobis sunt authores. Et fortè à notiori fonte deducent: utpote è vernaculo suo *pilleur*, quod depecula-

torem significat; cujusmodi esse noscuntur ipsi quibus hoc supplicii primo institutum fuit, scil. pistores, qui suis in pane fallaciis rempub. depeculantur; à quo & ipsa sua nequitia *Pilleurie* dicta fuit, quasi depeculatio: Et sic vox propriè ad delicti naturam spectat, non ad supplicii instrumentum, quod suo vocabulo *collistrigium* nuncupant: licet ad hoc etiam postea deferatur. Suadere id mihi quidem videntur ipsa verba Statuti de Pistoribus, ubi dicitur *subeat judicium Pilloriæ*, ac si legeretur *subeat judicium depeculationis.*

Sequitur ibidem, Pilloria, *sive collistrigium habeatur debitæ fortitudinis, ita quod delinquentes exequi possint judicium sive periculum corporum suorum.*

Lib. Traject. ens. Eccl. ¶ *Pilus.*] Regin. lib. 2. de gestis Francorum sub An. 746.——*Jam ferre non valens (contumeliam) arripuit* pilum, *unde panis in holera fratrum mittendus conterebatur & cum omni adnisu percussit*, scil. Coquum.

¶ *Pinca.*] Subula. Unde fortè in Alamannorum legibus *Pinna* & nostro Germanoque idiomate *pinne* pro aculeo, acicula. *Ekkehardus* Jun. Cas. S. Gall. ca. 9.——*In die Felicis in* pincis, &c. V. R. Al. 203.

¶ *Pinna, næ.*] L. Alaman. tit. 59. §. 6.——*Ita ut cervella appareant ut medicus cum* pinnâ, *aut cum fanone cervella tetigit.* Latinè intelligatur *pinna* pro *penna*. Sin barbarè: dicatur à Germ. & Angl. **pinne** (uti potius reor) cuspidem & aciculam notat, quod non omnino tamen Romana horret loquutio: nam antiqui, *Nenio* teste ex Varrone, acutum, *pennum* dicebant.

¶ *Pinnaculum.*] Apud *Flodoardum* dici videtur non de fastigio Templi vel Ecclesiarum, sed de inferiori quapiam parte. Nam lib. 1. ca. 23. bina repetit ogdoastica in Epitaphium *Atoli* pinnaculo Ecclesiæ B. Juliani martyris innotata. Et lib. 2. cap. 19.—— *Hujus* (inquit) *Ecclesiæ* pinnaculum *talem videtur præmonstrare titulum, personis etiam & imaginibus* Stephani *Papæ, ac* Ludovici *Imperat. insignitum*, viz. Ludovicus, &c.

¶ *Pinsinochium.*] Locus pinsandi, h. ubi panes conficiunt. Lib. S. *Albani* in vitâ *Pauli* 14. ibidem Abbat.——*Iste hanc Ecclesiam cæteraque ædificia, præter pistrinam &* Pinsinochium *reædificavit, ex lapidibus, & teguliis veteris Civitatis Verolamii, &c.* Videsis Lector, antiquæ urbis ruinæ copiosiùs permansisse ad istius Abbatis tempora, qui obiit An. 1093.

¶ *Pipa, pæ.*] In Scaccario quod dicunt, hoc est fisco Regio, antiquus habetur minister qui *Clericus Pipæ* appellatur: fortè quod grandiori olim dolio quod *Pipam* dicunt sui ministerii rescripta conservaret: Uti thesaurus vett. Impp. fisco etiam aliquando reponebatur, hoc est in vase ex viminibus contexto, quale in Cancellariâ *hanaperium* vocant, atque inde *Clericum hanaperii.*

Vel dicatur *Clericus Pipæ*, quasi ideo institutus, ut fraudi occurrat quæ Regio censui à vicecomitibus, balivis, aliisque fiscalinis inferatur: nam suæ hoc curæ creditur. Et *Pip* Gall. fraudem significat: unde hodie *Cartes Pipées*, & *dez Pipes* dicunt, i. pictas chartas fraudulentas; aleas fraudulentas.

Vel (quod veritati magis accedit) nomen accepit à magno Rotulo cui debitas Regi pecunias, cæteraque ad Coronam pertinentia vectigalia inscribit; hunc enim Rotulum à fistulæ similitudine Angl. **a pipe** vocant. *Clericus Pipæ* olim Ingrossator magnæ Rotulæ. *Contrarotulator Pipæ*, olim duplex ingrossator, & Cancellarius Scaccarii est *Contrarotularius Pipæ.*

¶ *Pipouders.*] V. supra Pedis pulverisati Curia.

¶ *Pirarium.*] L. Salic. tit. 29. §. 8. Si quis impotes de melario aut pirario tulerit *CXX.* den. qui faciunt sol. 3. culpab. judic. §. 9. Si vero in horto fuerint *DC.* den. qui faciunt sol. *xxv.* culpab. judicetur. §. 10. Si quis melarium aut *pirarium* decorticaverit *CXX.* den. qui faciunt sol. 3. cul. judicetur. Lindenbrog. exponit melarium & *pirarium* de locis quibus poma & pira reponuntur, posteriori autem hoc §. dici videntur de ipsis arboribus poma vel pira ferentibus.

¶ *Pirata, tæ.*] Pro milite maritimo ἀπὸ τοῦ πειρᾶν, i. transire vel pervagari. *Asser. Menevens.* Epist. in vit. *Ælfredi*——*Rex* Ælfredus *jussit cymbas & galeas, i. longas naves, fabricari per Regnum, ut navali prælio hostibus adventantibus obviaret. Impositisque* piratis *in illis, vias maris custodiendas commisit.* Hoc sensu *Archipiratam* dici censeo pro nautarum præfecto, vel quem hodiè *Admiralium* nuncupamus. In quadam enim Chartâ Regis *Edgari* Cœnobio Glastoniensi confecta, An. Dom. 971. testium unus, Martusin *Archipiratam* se nominat. *Annal. Gisburnenses*, in *Will. Rufo* cap. 1. *Robertus verò Comes (Normaniæ) attemptavit venire in Angliam cum magno exercitu; sed à* piratis *Regis, qui curam maris à Rege (Willielmo) susceperant, repulsus est.*

¶ *Pisaria, iæ.*] Locus reponendis pisis. Vide supra.

¶ *Piscaria, riæ, & Piscatoria, riæ.*] Locus vel privilegium piscationis, à Gall. *Pescherie.*

¶ *Pistoria, æ.*] Pistrinum, Pistoris officina, al. Pistorium. L. Salic. tit. 9. cap. 3.— *balnearium*, pistoriam *coquinam.*

¶ *Pitt.*] Id est fossa: quâ Scoti fures fœmineas immergebant. *Sken.*

¶ *Pita.*] Les preuves de l'Hist. des Comtes de Ghisnes, p. 141.——*Ubi nunc sulcante aratro reperitur* Pita, *sive via dura & lapidea.*

¶ *Pitacium, & Pitatiolum.*] Vide supra Pictacium.

¶ *Pitanciaria,*

¶ *Pitanciaria*, & *Pitanciarius.*] A Gall. *pitance*, id est, Obſonium cujuſcunque generis, carnis, piſcium, &c. exceptis (ut quidam volunt) pane & potu. Mallem tamen de iſtorum portiunculis intelligere viritim diſtributis, ſic ut propriè idem ſit quod rei cujuſvis portiuncula, vel pars exigua, aliàs *Pittacium* (quod vide ſupra) *Pitacium* & *Pitaciolum*. Hinc & *Pite* Gallis pro minimâ nummi portiunculâ ; quadrante ſcil. vel hemiobulo.

Pitanciarius, Is in Monaſteriis & Collegiis dictus eſt, qui ſuam cuique eduliorum portionem ſubminiſtrat, pane ut dicitur & potu exceptis, quod tamen apud noſtros Cœnobitas non videbatur de vino intelligendum. Lib. MS. de antiquit. & Abbatib. Glaſton. ad Colleg. S. Trin. Cantab. pertinens, in vitâ Joh. de Cantiâ Abbat. ibid. An. 1292—— *Idem Abbas aſſignavit* Pitanciariæ, *certos reditus ad ſummam octo librarum, quatuordecim ſolidorum, & 2. denariorum taliter diſponendam, viz. quod* Pitanciarius *miniſtret inde Conventui ſingulis annis in anniverſario die ſuo, vinum, piſcem, & ſpecies; ſcil. cuilibet de Conventu, unam caritatem integram boni vini, & unum ferculum boni piſcis, ac ſpecies per viſum Superioris, & tertii Prioris per competentes portiones diſtribuendas : aſſignatâ decem marcarum ſummâ ad hæc eadem providenda. Et non invento forſitan bono vino, ordinavit ejus precium in augmentum cedere ſpecierum. Ordinavitque viginti ſolidatas & quinque denariatas de pane in anniverſario die ſuo ; & tantundem in die tranſlationis S. Thomæ martyris, per* Pitanciarium *annuatim pauperibus erogari.*

Caritas vini.

Rot. Cart. de An. 1. Regis Joh. p. 2. n. 115. *Johannes Dei gratia, &c. Noverit, &c. nos aſſenſum noſtrum præbuiſſe, &c. de manerio de Mildehall; quod manerium Sancto Edmundo, ſicut jus ſuum conceſſimus, &c. ita quod, qui pro tempore Sacriſta fuerit* 12. *de redditu Altaris annuatim perſolvat Hoſpitali S. Salvatoris, quod eſt extra muros Sancti Edmundi, &c. in uſus pauperum, &c. &* 40. *s. ad refectionem Monachorum qui illis diebus officia divina pro defunctis celebrabunt : quæ refectio* Pitancia *vocatur.*

Pitanciaria (ut è dictis liqueat) *eſt officium Pitanciarii.*

¶ *Placatus*, pro *Plagatus.*] L. Alaman. inter Antiquit. Alaman. ca. 28.

¶ *Placitabile*, & *Placitalia.*] Quon. Attach. cap. 49.

¶ *Placitamentum.*] Cauſæ actio. *Placitum*, quod vide.

¶ *Placitator.*] Flor. Wigorn. in An. 1100. pa. 470. *Radulfus, contra jus Eccleſiaſticum & ſui gradus ordinem* (Presbyter enim erat) *ad cenſum primitus Abbatias, dehinc Epiſcopatus, quorum patres è vitâ deceſſerant noviter, accepit à Rege ; & inde ſingulis annis non modicam perſolvit illi pecuniæ ſummam : Cujus aſtutia & calliditas tam vehemens extitit, & parvo tempore adeo excrevit, ut* Placitatorem *& totius Regni Exactorem Rex illum conſtitueret.* De eodem, anno præcedenti pa. 469. ——*Rex Anglor. Gulielmus junior in Angliam de Normanniâ rediit, & feſtivitate Pentecoſtes, Londoniæ Curiam ſuam tenuit, ac Radulfo, quem negotiorum totius Regni* Exactorem *conſtituerat, Dunhelmenſem Epiſcopatum dedit.*

¶ *Placitum.*] V. Curia ſupra. Procerum conventus, mallo nobilior ; Comitia, Parlamentum.

¶ *Placo, cas.*] Pro *Plago*, quod vide.

¶ *Plaga.*] V. quo ſenſu apud *Bract.* lib. 3. Tr. 2. Ca. 23.

¶ *Plagito, tas.*] Pro *Placito, tas*, quod vide Chart. Alaman. 64.——*Ita tamen volo habere apud vos* plagitatum, *ſicut & in priori meâ traditione ſonat, ut nulli unquam in beneficium concedantur.*

¶ *Plago, gas.*] Vulnero. L. Salic. tit. 16. §. 2.——*Si quis*——*Canes occiderit, vel homines* plagaverit, *&c.* Tit. 19. §. 4.—— *Si quis hominem in capite ita* plagaverit, *ut cerebrum appareat, &c.* Ita ſæpiſſimè in Ll. Antiquis.

¶ *Planeta.*] Tunica, ſive veſtis ſacra, qui in miniſterio Chriſti uſi ſunt antiqui ; oras ſparſas habens. *Hieronym.* in Epitaphio *Nepotiani* ad *Heliodorum* tom. 1. 25.——*Apprehenſa avunculi manu, hanc* (inquit *moriens Nepotianus Presbyter*) *tunicam, qua utebar in miniſterio Chriſti, mitte dilectiſſimo mihi ætate Patri, fratri collegio, &c.* Ubi nihil *Eraſmus* ; *Maria* ; verò —— *Victorius inquit veſtem illam Caſulam, vel* Planetam *fuiſſe interpretatur.* Mat. Paris in Hen. 3. pag. 683.——*Papa concupiſcentia illectus oculorum, literas ſuas bullatas ſacras miſit ad omnes ferè Ciſtercienſis ordinis Abbates in Anglia commorantes*—— *ut ipſi aurificia (ac ſi pro nihilo ipſa poſſent acquirere) mittere non differrent prælecta, ad* Planetas *& Capas ſuas Chorales adornandas.*

Vocabul. priſc. Latino-Angl.——*Planeta* eſt quædam veſtis lata circa oras. *Balbus Catholico*——Caſula dicitur vulgo *planeta* Presbyteri, quia inſtar parvæ caſæ totum hominem tegit. Idem alibi, &c. Vide R. Al. pt. 1. 205.

¶ *Platearii.*] Qui plateas curant atque ideo tributum exigunt quod *plateaticum* nuncupatur. Conſtitut. Neapolit. lib. 1. tit. 76. ——*Exactiones reſtitui faciant quas gabelloti, foreſtarii, platearii, portionarii, ſeu paſſagerii contra, &c. in fideles noſtros exercent.*

¶ *Plateaticum.*] Tributum ob curam platearum & viarum publicarum indictum. Neapolit. Conſtitut. lib. 1. tit. 59. l. 2. ——*Foreſtagia*, plateatica, *paſſagia, & alia tam vetera jura, quàm nova Curiæ noſtræ noſtrorum fidelium fidei committere poſſunt, & locare.*

¶ *Plea.*]

¶ *Plea.*] Saxon. Pleo & Pleoḃ, i. juris actio; dictum opinor à Pleaḃ, i. damnum, periculum, propterea quod lite agere nihil aliud est quam periculum facere quid juris sit de re litigatâ, atque hinc deductum plane videtur vox Anglicana **to play**, Sax. Plegan, i. *ludere*, q. decertare & periclitari quis ludi brabium, seu victoriæ palmam reportaverit.

¶ *Plebs, Plebisanus.*] Parochus. Populus qui Episcopo vel Presbytero subest. V. *Burchar.* lib. 2. cap. 90, 91, 92. Et lib. 3. cap. 34.——*tam Cleri, quam* plebis. Ex Gregor. Epist. ad Bacaudam Formiens. Episc. Ubi *Clerus* & *plebs* apposite dicuntur. Greg. Turon. Hist. lib. 4. §. 5.——*Cumque diu noctuque Dominum deprecaretur* (Gallus Episcopus Avernamensis) *ut vivens* plebem *suam vastari non cerneret, &c.*

¶ *Plecta.*] Jacobi de Cessolis lib. MS. *de ludo Scaccor.* Cap. de Milit.——*Loricam habuit in corpore*, plectas *in pectore ferreas, ocreas in tibiis, &c.* Reor *laminas*, à Gall. *plat.*

¶ *Plegio, as.*] In vadimonium recipio. Fidejussione meâ libero aliquem è custodia, sed ad diem præstitutam rediturus. Redimo, vador, fidejubeo. Forensi nostro idiomate, aliter: *manucapio*, & *in ballium accipio.* Vide *Plegius.*

Hoveden. Annal. Par. poster. Ric. 1.——*Præceperunt homines Archiepiscopi, qui calumpniati fuerant de robberiâ capi & incarcerari. Et quamvis Archiepiscopus warrantizaret, non tamen potuit eos Archiepiscopus* plegiare.

¶ *Plegiagium, gii*, al. *Plegiatio.*] Hoc apud Anglos, illud apud Scotos olim usitatius. Est autem fidejussoria obligatio qua quis pro alio uti vas ejus (quem *plegium* dicunt) obligatur. Gall. vett. *Plevine*, Glanvil. lib. 10. ca. 5.——*Apparentibus siquidem* plegiis *in Curiâ, aut confiteantur suam* plegiationem, *aut negant. Si confiteantur tunc aut tenentur creditori inde satisfacere, &c. vel se ab illa* plegiatione *per solutionem, vel alio modo, legitimè acquietasse, tenentur legitimè probare.* Ll. Scot. tit. Quon. Attach. ca. 49.——*Breve de liberando hominem de* plegiagio, *quod pro aliquo subiit, est placitabile, &c.*

¶ *Plegium, gii.*] Idem aliàs quod *Plegiagium*, & *Plegiatio.* Vadimonium, fidejussio.

Stat. *Roberti* 3. R. Scot. cap. 2. §. 5.——*& postea cum ad præsentiam sui superioris Domini accesserit, ante exitum anni & diei, prædictas terras suas ad* plegium *liberari petat.* Hoc est, sub fidejussione restituendi eas, si in lite ceciderit. Infra §. 7. Tenens qui tenementum sic recognitum petit ad *plegium*, &c.

Ll. Will. Conq.——*Omnis homo qui voluerit se teneri pro libero sit in* plegio, *&c.* Vide.

¶ *Plegeum.*] Pro pignore. Gall. *Gage.*

¶ *Plegius, gii.*] Fidejussor, vas. *Festo* compræs, Gall. *pleige*, & *plevine.* Sax. boꞃᵹ & boꞃḃ, vox forens. creberrima. Opinor à Saxon. pleaḃ quod *damnum* vel *periculum* sonat; quia *plegius* damnum omne, & periculum in se recipit; hinc *Plegiare* inde dictum videtur, quasi *periclitari*, vel *damnum subire.*

¶ *Plegii de prosequendo.*] In foro nostro notissimum. Etiam Gallis in usu. Testamentum *Philippi* Regis 1190. (Sic Præceptum vocabant eo sæculo) apud Rigordum sub eo anno——*Præpositis insuper nostris & Ballivis prohibemus, ne aliquem hominem capiant, neque averium suum, quamdiu bonos fidejussores dare voluerit de justitiâ prosequendâ in Curia nostra, nisi pro homicidio, vel murtro, vel raptu, vel proditione.*

¶ *Plena forisfactura.*] Vide supra *Forisfactura.*

¶ *Plevina, næ.*] Idem quod *Plegium* & *Plegiatio*; hoc est fidejussio, sponsio. Gall. *Plevine*, à verbo Gal. *plevir*, al. *plever*, quod idem est quod *pleger*, g in v mutato. *Plevir, plever, pleviner*, unde *plevin*, & *pleuvine.* Fulle plevie **promised in marriage.**

¶ *Plumbata, tæ.*] Triplici sensu legitur apud mediorum sæculorum scriptores, scil. pro *Jaculo*, *Flagello*, & *Compede.* De priori supra egimus in voce *Marteobarbulum.*

Plumbata pro flagello. V. *Meurs.*

¶ *Plurior.*] Comparativum à *plus.* Adnunt. *Karoli* Reg. ad *Leudicam* An. Dom. 854. cap. 3.——*Certiores vos reddere curabimus, cum* Pluriores *nostri fideles convenerint.* Sic divus *Paulus* Apostolus Ephes. 3. ab ἐλάχιστος minimus, ἐλαχιστότερος dixit, quasi *minimior minimo.*

¶ *Pluviale.*] Inter vestes Episcopales. Formula degradationis Archiepiscopi. Pontifex degradator indutus amictu, alba, cingulo, stola & *pluviali* rubeis, ac mitra simplici, baculum pastoralem in sinistra manu tenens ascendit ad locum prædictum, & ibidem sedebit in faldistorio, &c.

¶ *Pneuma.*] V. Neuma.

¶ *Pola.*] Idem quod Pertica. Lib. Piorat. de Dunstap. Tit. *Houcton* ca. 5.——*Habet Prior primo 4 Perticas sive* Polas *in latitudine.* V. supra *Dola.*

¶ *Poledrus, dri.*] Ital. *polledro*, i. pullus equinus, aliàs *Pulletrus*, q. diminutivum à *Pullus*; unde Angli **Pullet** dicimus pro fœtu gallinaceo, Gall. *Poulet.* Spec. Sax. Art. 48. De *Poledro*, id est, de *Pullo equi & muli*, unum nummum pro decimâ detur.

L. Salic. tit. 40. De caballis furatis, §. 7. ——*Si*

——*Si quis* poledrum *anniculum, aut bimum furaverit* 600 *den. &c. culp. judic.* §. 8.——*Si verò sequentem* Poledrum *furaverit* 120. *den. &c. culpab. judicetur.* Ubi sequentem *Poledrum* pretiorum ductus ratione, intelligo de *pullo* matrem sequente, hoc est sugente: non de triennali. L. Alaman. tit. 73.——*Si aliquis homo ictu ferierit prægnum jumentum, ut abortivum fecerit, ita ut jactet* Poledrum *mortuum*, 1. *sol. componat.* Gloss. Latino-Theotisc. (inquit *Lindenbrog.*) *Poledrus*, **folo.** *Pultrinus* **fuli.** Et Angli quidem **fole** dicimus à Sax. ꝼole.

¶ *Polein.*] Calceus aculeato fastigio, qui in usum venit sub Rege *Willielmo* juniore: exolevit sub *Henrico* 8. Interea in eam excrevit longitudinem aculeus ille, ut aliàs sericis ligaminibus, aliàs catenis aureis & argenteis pro personarum dignitate, genu annectaretur sustinendus. Edicto autem *Edwardi* quarti anno suo 5. prohibitum fuit, ne quis hujusmodi aculeis ultra duos pollices porrectis, vel in calceis uteretur, vel in ocreis, sub periculo tam anathematis quàm aliarum civilium mulctarum.

Malmesb. in *Willielmo* secundo.——*Tunc fluxus crinium, tunc luxus vestium, tunc usus calceorum cum arcuatis aculeis inventus est.*

¶ *Polkinum.*] Les preuves de l'Hist. des Comtes de Guines p. 153. *Accedentes etiam alii terræ nobiles, decimulas, vel prædiola obtulerunt. Hic unum* Polkinum, *vel bussellum frumenti: hic duos vel plures, &c.*

¶ *Pollard.*] Nummus spurius cum *Crocard* ejectus. *Mat. Westm.* in An. 1299. pa. 413. Vide

¶ *Pollex.*] Stat. *Rob.* 3. Cap. 21. de Pond. & mens. Pollex *in omni mensurâ debet mensurari ad radicem unguis: & debet stare ex longitudine trium granorum hordei boni sine caudis.*

¶ *Polymitus.*] Adject. multis variisque coloris filis contextus. Vestis *Polymita*: variegata. Pollux R. Al. 1. 204. Plin. *Polymitare.*

¶ *Pondagium.*] Est subsidii seu vectigalis species Regi concessum ex qualibet librata mercium, tam evectarum quàm invectarum. Libratam autem dicimus valorem unius libræ, quam alias *pondum* vocant, atque inde ipsum hoc, *Pondagium.*

Hujusmodi subsidium Henr. 6. concessum fuit anno Regni sui 31. cap. 8. ad terminum vitæ suæ: remissumque postea in parte. Sed *Edwardo* 4. *Henrico* 8. & subsequentibus viritim semper, sed pro more temporis restitutum.

¶ *Ponderosus.*] Herniosus. Is cui humor viscerum in virilia labitur, id est **holoh-ter.** *Lindenb.* è Gloss. Latino-Theotisc. Et *Moyses* Lev. cap. 20.——*Nec accedat ad ministerium Dei si fuerit ponderosus*; L. Longob. lib. 1. tit. 8. §. 31.——*Et per ipsam batti-turam (i. verberationem)* Ponderosi *facti sunt*, Et tit. 12. §. 4.——*Et per ipsas feritas* (i. ictus) ponderosi *aut* ponderosæ *effecti fuerint.*

Hinc *Ponderositas* apud Arnob. lib. 7. ut notat *Lindenb.* Et Wisegoth. lib. 6. tit. 4. l. 3.

¶ *Pontaticum.*] Vide in vocabulo subsequenti.

¶ *Pontagium.*] Tributum quod exolvitur ob transitum pontis, vel ob pontium restauratione. Stat. *West.* 2. cap. 26.——*De tolneto, tronagio, passagio,* pontagio, *pavagio & his similibus, &c. fiat breve de libero tenemento, &c.*

Transmarinis *Pontaticum* dicitur. Indiculus Regalis inter Formul. Vett. *Bign.* 45.——*Nullus quislibet de judiciaria potestate vestrâ, nec missus noster, nulla telonia, nec nullas venditas, nec rodaticum, nec foraticum, nec* Pontaticum, *&c. in nullo exactare præsumatis.* Gallis *pontage*: & sic in legibus Peneamensium ut notat *Bignon.*

Concil. generale *Kingstoniæ*, An. 838.——*Excepto his tribus; Expeditione*, pontis, *& arcis constructione.*

¶ *Pontifex.*] Pro quovis Episcopo.

¶ *Pontificium.*] Pro potestate. *Marculf.* lib. 2. form. 5.——*Alienandi aut minuendi* pontificium *non habeamus.* Et formul. 8.——*Sub usu beneficii debeas possidere & nullum* pontificium *quicquam exinde alienandi aut minuendi, &c. habeas.* Alaman. 67. *Nullum* pontificium *habeas de ipsâ villâ, nec vendere, nec donare, nec alienare, &c.*

¶ *Porcaritius.*] Adject. Quod ad porcos spectat. L. Alam. tit. 80.——*Si quis stubam ovile* porcaritiam *domum aliquis cremaverit.*

¶ *Porcitecum.*] Casula pro porcis. *Lindwode.* In Provincial. tit. de Judiciis cap. Item omnes?, verb. *Grangia.* Caulæ pro ovibus, *porciteca* pro porcis.

¶ *Porisma, tis.*] πόρισμα Hist. Norm. in præfat. in dono Comitis de Monte *Gomerici* ibid. citat. Folii parte b. in pede——de *porismate meo*, i. de perquisito meo, à Græco πορίζειν.

¶ *Portæ apertæ.*] unde hodie *pasporte* dicimus.

Chart. Alaman. 7. sub formul. Manumiss.

¶ *Portgresius, Portgrevius, & Portgravius, Portgrafio.*] Anglicè **Portgrave,** vel **Portreve.** Id est portus præfectus, Saxon. poꞃꞇᵹeꞃeꝼa; poꞃꞇe *portus*, ᵹeꞃeꝼa, *præfectus, præpositus.* Ælfredo autem poꞃꞇe, aliàs Civitatem significat.

Dicebantur ergo *Portgresii*, non solum portuum custodes, sed per translationem oppidorum etiam urbiumque præfecti; præsertim verò maritimarum, vel portu aliquo insignium. Appellationes enim Maiorum & Balivorum,

rum, qui hodie *Portgrafionum* vices ſuſtinent: à Normannicis noſtris Regibus primò introductæ ſunt, vel potius ab Aquitanicis. Ipſa namque Londoniarum Civitas Balivos non accepit ante annum primum *Richardi* primi, i. gratiæ 1190. Majorem verò non ante annum decimum Regis *Johannis*; hoc eſt Domini 1210. Præcedentibus verò ſæculis ſub *Portgrefiorum* fuit regimine, ut è diplomate videas *Willielmi* primi immunitates ei erogantis. Sic Saxon. ƿillem cẏnᵹ ᵹꞃeꞇꞅ ƿillem Biꞅceop ⁊ ᵹoðꝼꞃeð poꞃꞇeꞅeꞃan ⁊ ealle þa Buꞃᵹƿaꞃn binnan Lonðon, Latinè *Willielmus Rex ſalutat Willielmum Epiſcopum & Goffredum* Portgrefium, *& omnem Burgware infra London.* Vide Itin. Cant. pag. 483.

¶ *Portorium.*] Tributum quod viæ reſtaurandæ gratia in portis exolvitur: aliàs *Barragium.*

——*Cum ad inſtructionem viarum (Urbis* Aureliæ) *tam commodè ſtratarum multi ſumptus magnæque impenſæ requirantur, Reges noſtri à multo tempore tributum ac* Portorium *quoddam ad illas itinerum inſtructiones deſtinarunt. Ejus tributi exactio committitur illis, quos curatores viarum appellare poſſumus* maiſtres des chauſſees. *Portorium* id vocare ſolent *barragium*, quod in ingreſſu portarium urbis pendi, & exolvi, conſuevit. *Annæus Robertus Aurelius* Rerum Judicatur. lib. 2. cap. 3.

¶ *Portmote.*] Curia, portus, vel portui indicta: quâ res ad portum ſpectantes agitantur. A Saxon. poꞃꞇe, i. *portus*, & ᵹemoꞇ i. *conventus*, quaſi *Portgemot.* Sic *Burgemot*, *Swanimot*, *&c.*

¶ *Portionarius*, al. *Portunarius.*] Qui portitorium vel naulum exigit.

Conſtitution. Sicular. lib. 1. tit. 76.—— *Superexactiones reſtitui faciant & rapinas, quas gabelloti, foreſtarii, platearii,* portionarii, *ſeu paſſagerii contra veterem formam, aut contra nova noſtræ Curiæ ſtatuta in fideles noſtros exercent.* Sed hîc fortè *portunarius* ſit legendum.

¶ *Prohæredes.*] Chart. Alaman. 61. ——*Si ego ipſe, aut ullus de hæredibus meis, vel* prohæredibus.

¶ *Poſta.*] A Gall. *Poſte.* Nuntius pernix. Sic dictus quaſi poſita, quod in vitâ publicâ ponitur ad ſtationem debitam decurrendam, *Angarius.*

¶ *Poſtgenitus.*] Pro filio ſecundo, vel qui primogenitum ſubſequitur. Vide *Poſtnatus.*

Teſtamentum *Ælfridi* R. an. 909.——*Inſuper meæ filiæ primogenitæ concedo villam de* Welero, *& meæ filiæ* poſtgenitæ *concedo villam de* Clere, *&c. & meæ minori filiæ, villam de* Welige, *&c.*

¶ *Poſtilla.*] Scholium eſt quod texti vel Authoris verba inſequitur; ſeriatim, at ſeorſum: quaſi *poſt illa verba.* Hinc qui *poſtillas* ſcribit, *Poſtillator* dictus eſt. Primus autem Bibliorum *Poſtillator* fuit *Hugo Cardinalis*, qui floruit An. Dom. 1240. ut notat *Geſnerus*, ejus opera enumerans.

¶ *Poſthæredes.*] Chart. Alaman. 58. ——*Si ego ipſe, aut ullus hæredum meorum, vel* poſthæredum——*contra hanc Chartam à me factam præſumpſerit, &c.* Et Chart. prox. ſeq.——*Si ego ipſe aut ullus de hæredibus meis, vel* poſthæred. *&c.*——Et ſubſequenti etiam *Si ego ipſe aut ullus hæredum meorum, vel* poſthæredum, &c.

¶ *Poſt-natus.*] Pro filio poſt primgenitum nato, filius ſecundus. Vide *Poſtgenitus.*

Reg. Majeſt. lib. 2. cap. 2. §. 5.——*Si autem hæreditatem, & conqueſtum habuerit (Pater) tunc indiſtinctè verum eſt, quod poterit filio ſuo* poſtnato, *quantam libet partem ſive totam, cuicunque voluerit dare ad remanentiam de conqueſtu.* Et cap. 22. §. 7. ——*Sed pari ratione videtur quod omnes alios filios* poſtnatos *poſſit inde excludere.* Item cap. 29. §. 3.—— *Nullum tamen homagium, nec etiam fidelitatem aliquam tenentur mariti filiarum* poſtnatarum, *marito filiæ primogenitæ facere, &c.*

Skenæus in verbor. juris Scot. ſignif. *Poſtnatus filius:* **ane ſecond ſon narreſt to the firſt begotten**, &c. i. Eſt ſecundus filius, primogenito proximus: Secundùm dictionem Gallicam, *le puis aiſne* (citatque opinor, quæ nos jam retulimus loca, deſignatione autem diverſa) & ſubnectit illico, *le aiſne eſt primogenitus filius*; *atque ideo le puis aiſne eſt poſtprimogenitum*; *ſecundus filius.* Sic ille: ego *puiſne*, q. *puis-ne. Aiſne*, q.

¶ *Poſtnati*] Hodie etiam ex novâ occaſione dicuntur, qui in Scotiâ nati ſunt poſt tranſlationem Coronæ Angliæ ad *Jacobum* Regem, cum hâc ipsâ diſtinctione fiant omnium Jurium Anglicanorum participes: de quâ tamen controverſiâ graviſſima habita fuit inter Juriſconſultos diſputatio; ſed refragantibus duobus tantum Judicibus cæteri omnes in eam coaluere ſententiam Termino ——*Jacobi* Regis.

¶ *Potagium.*] Jus quod à coquo conficitur; dictum quod de eo agitur inſtar potus. Pri. Lew. Cuſtumar. de Hecham—— *ad nonam*, potagio, *& duplici companagio.*

¶ *Potences.*] Alicubi in *Ekkehardo*, aut ſuos claſſicos pro ſcabellis mendicorum, q. inde calceamenta noſtra **Patens.**

¶ *Poteſtas.*] Pro Manſo Dominico, quod nos manerium dicimus. Habitatio nobilior cum latifundiis & imperio in colonos ei ſubditos.

Scriptum de Valle Rodigionis in Append. ad Flodoard.——*Tradidit ad menſam fratrum, Deo ejuſque intemeratæ matri in Eccleſiæ Remenſi devotè famulantium,* poteſtatem *quandam vallis Rodigionis, à rivulo per medium decurrente, vulgo denominatam.* Et poſt——*Emma adiens*

adiens præsentiam prædictorum fratrum petiit sibi dari eandem potestatem *sub censu decem solidorum denariorum in Assumptione sanctæ Mariæ persolvendorum, &c.* Ibidem in Conventionali inter Manassem Comitem & Canonicos Remens.——*Notum fiat omnibus, tam præsentibus, quàm etiam futuris fidelibus, quod Manasses miles* potestatem *illam quæ dicitur* Vindenissa *à Canonicis Remensis Ecclesiæ, &c. per precariam efficaciter obtinuerit.* Nec non & postea.

Rectiùs autem dicatur *potestas* de hujusmodi Manerio in quo Dominus merum habet imperium, i. jus gladii & animadvertendi potestatem in facinorosos: Ex quo & ipsi Magistratus *Potestates* appellantur. Apul. Jussit *Potestas* officialem suum magnâ severitudine coerceri.

¶ *Potestativus.*] Concil. Cabilon. an. 813. cap. 30.——*Dictum nobis est, quod quidam legitima servorum matrimonia* potestativa *quadam præsumptione dirimant.* Tradit. Fuldens. lib. 1. cap. 14.——*Traditumque in perpetuum esse volo quicquid in pago Saligeuve —— Germanus meus Perahtleib manu* potestativâ *mihi tradiderat.* Chart. Alaman. Gold. 27.——*Quam ille proprietatem, cum* potestativè *possedisset, ad Monasterium multis testibus adhibitis, reddidit atque revestivit.* Vide *Manu potestativa.*

¶ *Potionare, Potionatus.*] Veneno vel toxico inficere, venenatus. Vita MS. *Wlsigi* 3 Abbatis *S. Albani*——*Postea in brevi* migravit *ab incolatu hujus mundi, ut dicitur* pocionatus *cum odio Conventus & maledictione.* Hinc Anglicum **poisoned.**

¶ *Prace.*] Chart. Alaman. 12.——*Et annis singulis censum exsolvam, id est 12 maldras de* prace, *& 2 maltras de frumento, & duas friskingas tremissas valentes, &c.*

¶ *Pradum.*] Pro *Pratum.* Chart. Alaman. 38.

¶ *Præbendarius.*] Pro mensurâ præbendæ equis datæ. *Liber MS. Roffensis Ecclesiæ,* Cap. Quid mensuræ granarii continent. *Prebendarius est mensura unde distribuitur prebenda equis. Debet esse 13 pollicum latitudinis infra circulum, & altitudinis trium pollicum.*

¶ *Præcaria, & Præcatoribus.*] Vide infra *Precaria.*

¶ *Præconizatio.*] Constitutt. Ludovici Episc. Dunelm. An. 1319.——*in* præconizatione *causæ ea proponat Procurator continuo benè scripta.*

¶ *Præfectus prætorio.*] Symphor. Campegius lib. 4. de origine & genealogiâ *Caroli M.* fol. E. 11.—— *Tempore Theodorici regis Francorum inertia regum,* prætorio Præfectus *à rege proximam dignitatem obtinebat. Ad quam potentissimi quique Francorum summa contentione nitebantur,* &c. v. Is erat Major domus.

¶ *Prægnum, & Prægnus.*] Gravidus. L. Alaman. tit. 73. *Si autem aliqnis homo ictu ferierit* pregnum *jumentum & abortivum fecerit, &c.*

¶ *Prælatus.*] Prælati Ecclesiæ vocantur nedum superiores, ut Episcopi, sed etiam inferiores, ut Archidiaconi, Presbyteri, Plebani, & Rectores Ecclesiarum. Ad quod facit de officio ordi: *c. cum ab Ecclesiarum.* De officio delegati: *c. si quando.* Et notatur de foro competent. *c.* 1. *vers. latos.* per Card. lib. 6. Unde, quo ad hanc dispensationem, quilibet qui præest curæ animarum dicitur esse *Prælatus,* dummodo habeat potestatem sacramenti dispensandi. Hæc *Linwode,* & alia multa in Glos. ad Provincial. Angl. lib. 2. tit. *de Sacra. iteran. vel non.* cap. *Ignorantia.* ubi dicitur——*Sacramenta, quorum dispensatores sunt* Prælati *Ecclesiæ, &c.* Sic ergo in Bullâ privileg. apud *Mat. Par.* in *Henr.* 3. sub An. 1246. *Innocentius, &c. universis tam Cathedralium, quàm aliorum* Prælatis; *nec non Patronis Ecclesiarum, Clericis & Laicis per regnum Angliæ constitutis salutem, &c.* p. 476.

Et rectè quidem *Prælati* dicantur Rectores ipsi Ecclesiarum, cum ex more Regum dicantur inthronizari, ut infra in eo vocabulo demonstrabitur.

¶ *Præjurare & Præjuramentum.*] V. Supra *Forath,* quod aliàs interpretatur juramentum pro alio, aliàs præjuramentum: & in Ll. Can. MS. cap. 20. antejuramentum. Locum consule.

¶ *Præpositus.*] De multis intelligitur magistratibus, Officiariis, Ministris.

Summus Regis Præpositus, *Hov.* in An. 1002. pag. 429.

¶ *Præpositus Ecclesiæ.*] Sæpe occurrit in Scriptoribus rei Ecclesiæ. Idem esse videtur qui *Gardianus Ecclesiæ*: quem *Chaucerus*, noster Tityrus, **Church reve** vocat in fabellâ *Fratris,* ubi de his agit de quibus Archidiaconus cognoscat.

Of Church reves, and of Testamentes, Of Contractes, & lacke of Sacramentes, &c.

¶ *Præpositus* vel *Præfectus Hundredi,* vel *Wapentachii.*] V. LL. Ed. Confes. cap. 28. 35. *Hov.* 549. V. ibi eorum munus & dignitatem; nam sic appellat. Arma inspiciebat. Ed. Conf. 35. p. 136. b.

¶ *Præpositus villæ.*] Sax. tungeref. LL. Ed. Conf. cap. 28. *Animalia & res inventæ coram ipso & Sacerdote ducendæ erant.*

¶ *Prærogativa Regis.*] Lex Regiæ dignitatis.

LL. *Edw. Conf.* cap. 18. —— *Potest Rex ei, lege suæ dignitatis condonare si velit; etiam mortem promeritam.*

¶ *Præsidium.*] Appellari censeo apud mediorum sæculorum scriptores, omnem ædium apparatum sive supellectilem, **Stuff** *Anglicè*;

Anglicè : Sed & quod in *Præsidium* familiæ recondebatur aurum, argentum, & hujusmodi.

Greg. Turonens. lib. 6. cap. 4.——*Tamen ab illo loco discedentes inruerunt in domos Lupi ; & directo omni* præsidio *fingentes se in Thesauro Regis recondere , suis eum domibus intulerint.* Et lib. 9. cap. 20. in pactione Regum *Gunthramni* & *Childeberti*——*Et si quæ de agris fiscalibus, vel specicbus, atque* præsidio *pro arbitrii sui voluntate facere, aut quicquam conferre voluerit, in perpetuo, auxiliante domino, conservetur,* Marculf. lib. 1. form. 12. —— *Dedit villas nuncupatas illas, sitas in pago illo cum terris, &c. seu* præsidiis *domus eorum , argento & auro, fabricaturis, drappis vestimentis, vel omni supellectile eorum.* Et lib. 2. cap. 7.——*Terris, villabus, domibus, cum omni* præsidio,*accolabus , mancipiis, vineis, &c.* Et ibidem cap. 10.—— *Tradidi ni aliquid de rebus meis mobilibus drappis, fabricaturis, vel aliqua mancipia , &c. & si amplius vobis insuper de* præsidio *nostro obvenerit , tunc cum filiis meis , avunculis vestris , portionem vobis ex hoc debitam recipiatis.* Ex quibus locis conjicit *Bignonius*, præsidii nomine pecuniam numeratam, aurum, argentum, & alia id genus, intelligi. Nam (inquit) & *Celsus* in L. Si chorus 79. §. 1. De legatis 3 ait Proculum referre, audisse se Rusticos senes ita dicentes——*Pecuniam sine peculio , fragilem esse : peculium appellantes , quod* præsidii *causâ seponeretur.* Cui convenit (addit *Bignonius*) quod ait *Constantinus* Imp. In pecuniâ veteres robur omne patrimoniorum posuisse. L. 22. Cod. *De administra. tutor.*

Præsidii etiam appellatione intelligi alias videtur omnis vis bonorum, tam immobilium quàm mobilium. *Formul. Solen. Lindenb.* nu. 67.——*Accipit itaque ill. villas, nuncupatas ill. sitas ibi cum mancipiis, tant. ill. De* præsidio *verò drappos, fabricaturas, vel omne supellectile domus, quicquid dici aut nominari potest , inter se visi sunt divisisse vel exæquasse.* Et ibidem num. 69. —— *Etiam aurum , argentum, drapalia, æramenta, peculium,* præsidium *utriusque sexus, mobile & immobile , inter se æqualentia visi fuerunt divisisse.* Ubi per utriusq; sexus , intelligo *pecudes* & *armenta* , non mancipia : quæ ut videas è loco citato penultimo, terris & villis ascribuntur, non *præsidio.*

¶ *Præstaria, æ,* & *Præstarium.*] Aliis Præcaria. Elocatio, dimissio. Charta elocationis vel dimissionis. Prædium ipsum elocatum vel dimissum. Anglice **A lease, fearm or fearm land.** Fit autem hæc sub pactis annuo censu & conditionibus ; propriè, pro termino annorum sive vitæ : minus autem propriè, imperpetuum quod alii feudum vocant ; nos feodi firmam.

Præstarium verò rectiùs fortè intelligatur de re elocatâ quam de elocatione.

Chartt. Alaman. 68. sub tit. *De Precariis.*

——*Hanc* præstariam (*scil. Prædiorum ibidem supradictorum*) *fieri & firmari rogaverunt.* Et mox. *Factâ* præstariâ *pro quinquennio renovata fuisset.* Et in pede——*Ego Wenilo qui hanc* præstariam *scripsi & subscripsi.* Et supra Chart. 66. —— *Ut illa mancipia , quæ nobis ille de illo loco tradidit, ei iterum per* præstariam *repræstaremus, &c. Ut ea habeat, tempus vitæ suæ, censúmque annis singulis inde solvat &c.* Tradit. Fuldens. lib. 1. cap. 23. —— *Per vestram* præstariam *ad vitam meam possideam & utar.* Etiam aliàs ibidem non semel. Flodoard. lib. 4. cap. 19. de script. *Hincmari* Archiep. Rem.——*Scribit* (inquit Carolo Regi) *pro villâ Dudaciaco, significans qualiter S. Clodoaldus eam S. Remigio dederit, & quomodo Carolus Pipini Regis filius eandem villam apud Tilpinum Archiepiscopum obtinuerit in* præstariam ; *eâ conditione, ut Capellas ad ipsum pertinentes cum nonis & decimis Episcopus Remorum retineret : & Rex 12 libras argenti in luminaribus Ecclesiæ daret : & quod hunc censum tam Rex quàm successores ejus persolverunt , & quod ipse quoque à patre illius eundem censum de præfata villa receperit. E quibus videas* præstariam *dici etiam cum hæreditariè elocatum esset possidendum, quod Angli dicimus in feodum firmam.* Item cap. 21. —— *Scribit item pro rebus Remensis Ecclesiæ, quas sibi per* præstariam *Theodericus Episcopus delegari petebat.* Et (omissis aliis) lib. 4. cap. 2.——*Mittit ei præterea petitum super quibusdam* præstariis *privilegium.* Lib. deniq; 6. ca. 11.—— *Recepit denique res diversas & villas Ecclesiæ quas antecessor suus per præcarias sive* præstarias *diversis contulerat personis.* E quo genuinam vides *Præstariæ* naturam, scil. ut post statutum temporis intervallum remeat ad dominum : Sed Naturam hanc (ut supra etiam vides) immutavit olim Regis potentia : Cujus postea exemplo *Præcariæ* multæ effectæ sunt hæreditariæ.

Hinc *Charta præstaria.*

¶ *Præsto , as.*] Eloco , dimitto , in *Præstariam* trado. Angl. **to lease or let to fearm.**

Chart. Alaman. 75. *Complacuit nobis*——*ut res quas nobis tradidit Engilboldus, per hanc præcariam ei* præstaremus. V. supra *Præstaria.* Ubi *repræstare* legitur.

¶ *Præstitum, ti.*] Pecunia fœnori elocata , sed & omne quod alteri mutuo datur. Ipsa elocatio.

Hoveden. in *Ric.* 1. cap. de Judæis ——*Item provideantur 6 vel 7 loca in quibus faciant* præstita *sua.* Mox. —— *Coram illis* ——*fiant* præstita, *& Chartæ* præstitorum *fiant in modum chirographi.*

¶ *Præstus*, al. *Prestus.*] Idem quod *Præstatio* vel subministratio rei alicujus. *Marculf.* lib. 2. cap. 1.——*Neque etiam caballorum* prestus, *paraneda , &c. requiratur.* Hinc qui conducitur *Præstus* dicitur, quasi *præsto est* , ideoq; in conducendis militibus hodie dicimus

he is

prest. Mallem tamen à Gall. *prender*, i. capere, cujus participium est *prest*.

¶ *Præsumptio.*] Pro eo quod Intrusio dicitur apud J. C. nostras. Ll. *Hen.* 1. cap. 11. de his quæ sunt De Jure Regis—*Assultus, roberia, sterbrech*, Præsumptio *terræ vel pecuniæ Regis, thesauris inventus, &c.*

¶ *Præsumptores*, *Præsumptuosi.*] Arrogantes. Edict. Theodor. ca. 144.

¶ *Prætestinatus.*] Chartt. Alaman. 58. —*Ad Ecclesiam S. Galloni Confessoris condonare debuerem: quod & ita feci, in locellas* prætestinatas *in pago Durgauginse sito, qui dicitur Zurithgaunia; hæc sunt nomina locorum, Cella Nuserperech, &c.*

¶ *Prætitulor*, *ari*, *Prætitulatus.*] Ordinor, instituor, Ordinatus, institutus, *Capitular.* lib. 5. tit. 26.—*Clericum permanere oportet in Ecclesiâ, cui in initio ab Episcopo* prætitulatus *est.*

¶ *Prætorium*] Pro villâ urbanâ & Manerio quod dicimus. Con. to. 2. 2026. a. ca. 3.

¶ *Prandium, terræ.*] Est interstitium itineris à loco decubitus ad diversorium meridianum, qui esset dimidius stathmus juxta *Tho. de Vio* (de itinere Getiozi) apud Senalem fol. 39. Et post plurima, inferius, fol. 41.—*Senatorio edicto cursoris profectionem ab urbe Parisiensi Romam usque, hoc est iter* 300 *leucarum sex dierum metiuntur intervallo; nec potest per verisimilem notitiam efficax diploma obtineri, quod breviori tempore censeatur impetratum. Juxta quam limitationem cursoriæ stationes quinquaginta leucis abinvicem distare censebuntur; verum de his loquimur, quæ moderata ac temperata profectione perficiuntur, quas quatuordecim leucarum limites plus paulò minusvè esse diximus.* Ex quo dimidiam stationem meteri licebit *quam diximus à nonnullis interpretatam* prandium terræ q. *Hebraicè dicas* cibrath aarets, *quod iter perfecisse Giezi* à nonnullis creditur, ut à *Naaman Syro* sanitatis adeptæ impiam reciperet mercedem, &c.

¶ *Prasini.*] Secta hominum à colore vestium sic dicti. V. *Procop.* de bel. Persic. lib. 1. cap. 19. pa. 61.

¶ *Prebenda.*] V. supra Præbenda.

¶ *Precaria*, *Præcaria*, *Precarium.*] V. horum differentiam in Gratian. col. 117. Ca. 10. q. 2. cap. 4.

Ulpianus precarium definit id esse, quod precibus petentis utendum conceditur, tamdiu quamdiu is qui concessit patitur. Unde *precariam* rem dixerunt, quæ velut commodato accepta sit, & juris alieni censeatur. *Ovidius* de *Acheloo*.

Quid fore te credis, falsum qui versus in an- [*guem*
Arma aliena moves quem forma precaria [*celat.*

Donatus ait: *petimus precario*, poscimus imperiosè, postulamus jure. 8 A. 642. 60: Et L.

¶ *Precariæ.*] In maneriorum nostrorum consuetudinariis diurna sunt opera & plerunq; autumpnalia, quæ tenuræ ratione colonus domino præstat, cum ad hæc sit requisitus; ideoq; vulgo **bind dayes** (corruptè reor) pro **biden dayes**, quod Saxon. *Dies precarias* sonat, nam **bidden** est orare & *precari*. MS. vetus in bibliotheca Regis — *In quibusdam locis datur firma ad Natale Domini, & firma Paschalis; &* firma precum *ad congerendas segites.*

Fiunt autem *Precariæ* tam equis, curru, & carucâ, quàm manopera juxta dominiorum consuetudinem; & tam à liberè aliquando Tenentibus quàm nativè. Morem lucidè exhibet grandis liber consuetudinarius Monasterii de *Bello* tit. *Apelderham*, fol. 60.— *Johannes Aylemer tenet per irrotulamentum Curiæ unum messuagium, & unam virgatam terræ*, &c. *Et debet invenire unum hominem cum uno equo ad herciandum qualibet septimanâ per unum diem ad utrumque semen yemale & quadragesimale, dum aliquid fuerit ad herciandum de terrâ domini. Et ille qui herciat quolibet die percipiet unum repastum*, viz. *panem, potagium, compernagium & potum prec.* 1 *d. Et quilibet equus hercians habebit qualibet die tantum de avenis, sicut capi potest inter duas manus.* Non hoc dicit *precarium*, sed pergendo ait: — *Et etiam debet venire quolibet anno ad duas* precarias carucæ *cum carucâ suâ, si habeat integram carucam, vel de parte quam habet carucæ, si carucam non habeat integram, & tunc arare debet utroque die quantum potest à mane ad meridiem, & uterque tentor*, viz. *carucæ & fugatorum, habebunt unum pastum solempnem utroque die prædictarum* precariarum, &c.—*Et debet invenire ad* 3 precarias *in autumpno, quolibet die* 2 *homines, & habebit uterque dictorum hominum ad utrumque diem* precariarum, *primus unum panem utroque die de frumento & ordeo mixto, qui ponderabit* 18. lib. *ceræ, precium cujuslibet panis* 1. *d. q. Et ad tertiam* precariam *habebit uterque homo unum panem dicti ponderis totum de frumento prec.* 1 *d. ob. Et habebunt prædicti duo homines conjunctim ad quamlibet de prædictis* 3. precariis *potagium & ferculum de carne sine potu prec.* 1 *d.*

Ad quartam verò precariam *in autumpno, quæ vocatur* Hungeṛy veðṛepp, *inveniet unum hominem, & habebit* 1 *repastum*, viz. *panem, potum, potagium, & compernagium ad dispositionem Servientis, cum caseo precii* 1 *d. ob.*

Magna *precaria*. Ejusmodi fit mentio in eodem lib. Monasterii de *Bello* fol. 97. b. —*Idem Johannes Boylonde tenet* 1 *cotagium*, &c. *Et debet invenire* 1 *hominem ad magnam* precariam *in autumpno.* Frequens fol. 99.

Ooo 2 Placita

Placita in craſt. Purif. 10 H. 3. rot. 8. Surr. —*De conſuetudinibus & ſervitiis hominum Prioris de Mereton & Shelfwude & de Fifhide, tempore quo Henricus Rex dedit Prioratui de Mereton manerium de Ewell, cum prædictis villis, quæ ſunt membra ejuſdem manerii de Ewell*; Ibid. inter alia—*debent venire in autumpno ad* Precariam; *quæ vocatur* a le Bede-repe, *ut Prior aſſerit.*

¶ *Preces.*] Regiſt. Abb. de Welbeck. p. 108. —*Walt. de Ayncurt univerſis*, &c. *Notum ſit vobis, quod ego Walt. Daincurt dedi, &c. Deo & Eccleſiæ S. Jacobi de Wellebec, quicquid Gaufredus de Kreſſewell de patre meo &c. tenuit. Hoc donum prædictæ terræ volo & concedo, ut habeant, &c. quietum ab omni exactione & ſervicio ſeculari, quæ mihi pertinent; excepto quod ſingulis annis, pro eadem terrâ, quinque ſolidos mihi dabunt, ſimiliter tres* Preces *de unâ carucâ*; *& tres* Preces *in autumpno*; *primâ*, viz. *cum uno homine*; *ſecundâ, cum duobus hominibus*; *tertia verò die cum tot hominibus, quot in eadem terrâ cotidie metentes inventi fuerint.*

¶ *Præconizare.*] A Gal. cognaiſſant, præſtare. *Mat. Par.* in An. 1253. *Epiſcopus Lincolnienſ. Robertus* Præconizans *in corde ſuo.*

¶ *Pregnus.*] Adject. V. *Prægnus.*

¶ *Præmunire.*] Apud forenſes noſtros paſſim legitur pro *admonere*, undè celebris illius brevis Regii nomen accepit quod *Præmunire facias* appellatur. Utuntur etiam & eodem ſenſu noſtri ſæpe hiſtorici. Sic *Jorvalenſis* in vita Regis *Ethelredi.* —— *Alfricus Conſul fecit (inquit) eorum (Dacorum) exercitum de inſidiis Regiis* præmuniri: Et mox, *Daci omnes* præmuniti *evaſerunt.*

¶ *Presbytera.*] Aliàs accipitur pro vidua ſeniori, quæ in Eccleſiâ ſuo fungebatur munere: ut Concil. *Laodicenſ.* can. 11. Juxta verſionem prim.——*Quod non oporteate as quæ dicuntur* Presbyteræ *vel præſidentes Eccleſiis ordinari.* Juxta ſecundam—*Mulieres quæ apud Græcos* Presbyteræ *appellantur, apud nos autem viduæ ſeniores, univiræ, & matriculariæ nominantur, in Eccleſiâ tanquam ordinatas conſtitui non debere.*

Presbytera aliàs dicitur *de uxore Presbyteri* Concil. *Antiſiodorenſ.* Anno 590. celebrat. can. 21.—*Non licet* Presbytero *in uno lecto poſt acceptam benedictionem cum* Presbyterâ *ſuâ dormire, nec in peccato carnali miſceri*; *nec Diacono, nec Subdiacono.* Cui *Binnius* ut fucum inducat. *Frequentiſſimè (*inquit*)* Presbyteræ *in Conciliis nominantur mulieres cœlibem vitam agentes illæ, quarum viri* Presbyteratus *ordine initiati vel erant vel fuerant.* Ita intelligendus eſt (ait) Canon. 21. Concil. *Antiſiodor.* Hæc ille in Not. ad Conc. *Laodicenum.* Sed adjungam quæ huc pertinent, aliiſque hiſtoricorum fide aſſeruntur de uxoribus *Presbyterorum* noſtrorum Angliæ. Sic enim legitur in antiquo MS. Chronico de geſtis agente Regis *Henrici* primi, Anno Regni ſui 4. Anno Domini 1105. —— *Et Ancelmus Archiepiſcopus Cantuariæ prohibuit ſacerdotibus uxores non prohibitas.* Subnectitque, ac ſi ad rem novam denotandam, —— *prodigia alia atque alia conſequuta.*

Presbyterium.] Pars Eccleſiæ quæ Chorus dicitur, vel potius pſallentium chorum accipit, Anglicè **the Quier.** Vita Leonis Pap. 4—*Conſtituit (* Leo iſte *) ut dum ſacra Miſſarum ſolennia in Eccleſia celebrantur, nullus ex laicis in* Presbyterio *ſtare vel ſedere, aut ingredi præſumat, niſi tantum ſacra plebs, quæ in adminiſtratione ſacri officii conſtituta videtur.* To. 3. A. 618. b.

¶ *Preſtus.*] V. ſupra *Præſtus.*

¶ *Pretium natalis*, vel *nativitatis ſui*:] Can. l. E. 2. MS. idem quod capitis æſtimatio aliàs *Wera (* à Sax. þeꞃe*)* & Wergildum, quæ vide. Can. lh. 28. MS. *reddat dominus ejus Regi Weram, id eſt*, pretium nativitatis *hominis illius.*

¶ *Primates*] V. Patriarcha; ponendi ubi apud Ethnicos *primi Flamines*. Burch. l. 1. cap. 155. — Qualis & quid agere debet, ibid. cap. 158. Qui *primates*, & qui Metropolitani, ibid. cap. 163.

¶ *Primicerius.*] Epiſtola Johannis Comitis Sacrenſis ſcripta ab Epheſo ad Reges (Theodoſ. & Valerian.) de turbatâ Epheſinâ Synodo.—*Mitto ex miniſtris meis* Primicerium *nobilium Palatinorum ad ipſum, ut ad me veniret*, viz. Memnon *Epiſcopus.* Opera Cyrilli, to. 4. pag. col. 165. b.

Primicerius Legionis. W. Tyreus li. 4. c. 8. *Claſſis primic.* li. 3. 24. *ω.*

Cuba Primicerius Concil. *Cloveſho*, cerc. An. 800.

¶ *Princeps.*] Archis primus Beneventi Principem ſe appellari juſſit: cum eatinus Duces vocarentur. *Leo. Marſ.* p. 466. e. & inungi ſe fecit, &c. Ibid.

¶ *Priſa*, *ſæ.*] Captura, captio, direptio. Etiam quod capitur vel diripitur, ſic enim Gal. *pris.*

In foraneis autem paginis antiquis, *Priſæ* plerumque intelliguntur de annonæ reique frumentariæ captionibus aliis etiam neceſſariis ad alenda inſtruendaque caſtrorum præſidia; necnon & regiam familiam minori quam juſto pretio agricolis ereptis. Caſtellani enim & caſtrorum domini id privilegii plerumque vendicabant, ut liceret eis non è villâ tantum quâ ſitum eſſet caſtellum ſuum, ſed per adjacentem regiunculam illius in obſequio ſitam, rem annonariam & quæ caſtelli uſui neceſſaria habebantur, pro ſuo libito deportare; licèt nec de pretio ſatis juſtè pactum eſſet, nec de tempore perſolutionis. Sed cum ex hujuſmodi privilegiorum fuco graviſſimæ ſæpè ortæ eſſent rapinæ & injuriæ: primo *Magnæ Chartæ* canonibus, id eſt cap. 69.. Mox *Weſtmonaſterii* 1. capp. 7 & 31. prohibita omnino fuit annonæ hæc direptio; ni villanis, inter quos

quos situm esset castellum pretium redderetur infra 40 dies; paganis vero aliis, in præsenti.

In Rescripto quodam, Anno 3 *Edwardi* primi *Norff.* ss. —— *Rogerus de Monte Alto, qui sororem & hæredem Hugonis de Albeney*, &c. *desponsaverat, clamat habere libertates has subscriptas*, viz. *Castellum suum de* Resinge *cum* prisis 40 *dierum*, &c. ubi clausulam *cum* prisis 40 *dierum*, intelligo de libertate capiendi victualia, quæ vocant ad sustentationem præsidiarii militis Castri sui, ita quod pretium reddat infra 40 dies.

Prisæ autem quæ pro hospitio Regis capiebantur non ejusdem antiquitatis sunt cum prioribus illis Castellaneis. His verò jam occidentibus, enasci videntur Regiæ illæ sub imperio *Edwardi* primi, ut *Islip* Archiepiscopus Cantuariæ mihi autor est in libello quem de his & similibus inscripsit *Edwardi* tertio Regi: *Speculumque Edwardi* nuncupavit. Postquam autem enatæ essent Regiæ hæ *Prisæ*, plurimi ab earum onere facti sunt immunes. Chart. *Henrici* 6. Abbati & Monach. de *Ramesie*. —— *Liberi sint & quieti de quibuscunq*; prisis, *chiminagiis, & captionibus cariagiorum, equorum, carectarum, & aliorum cariagiorum; nec non frumenti, ordei, filiginis, avenarum, fabarum, pisarum, boum, boviculorum, vaccarum, jumentarum, ovium, porcorum, porcellorum, caprarum, sive edorum, agnorum, vitulorum, aucarum, caponum, gallinarum, pullorum, columbarum, dentricium, & anguillarum, ac omnium aliorum piscium recentium, quorumcunque, & aliorum volatilium, victualium, & ferarum suorum; salis, fœni, straminis, maeremii, bosci, subbosci, focalium, carbonum, aliorumque utensilium suorum quorumcunque.* Seriatim hæc repeto, ut intelligas è quibus rebus etiam tum fierent hujusmodi *prisæ*.

Stat. *Davidis* 2. R. Scot. cap. 40. De *prisis* capiendis. —— *Statutum est quod nihil capiatur à Communitatibus ad usus Regis, sine prompta solutione. Nec etiam aliqua capiantur ad* prisam, *nisi ubi & secundùm quod fieri consuevit.* Et cap. 48. §. 2. —— *Capientur omnia capienda secundùm consuetudines antiquitùs approbatas, & de terris illis de quibus* prisæ Regis *& servitia debent sumi.* Et cap. 50. —— *Tenentur ad expensas domus Domini nostri Regis secundum* prisas *ibidem antiquitùs consuetas*; Ubi in Notâ *Skenæus* ad verbum *prisas*, —— *Sed apud nos* (inquit) *jamdudum in usu esse desierunt, tamet si quædam reliquiæ* prisarum *de pretio vini & quarundam aliarum rerum in usum Regis emptarum adhuc remanent.*

Prisæ etiam apud Scotos bonorum mobilium captiones cujusmodi districtiones etiam vocantur, quæ post rem judicatam in judicii executionem fiunt: ni *Skenæum* malè intelligo, qui sic etiam è Gallorum legibus: —— Prisæ, *sunt rerum mobilium; saisina verò immobilium, qui bona immobilia non capiantur, sed saisiuntur.* Rebuffus in Constitut. Reg. in tract. *de liter. obl.* Art. 5. gl. 2. &c.

¶ *Prisagium.*] Jus *Prisas* capiendi, vel ipse actus.

¶ *Priso, sas.*] Capio. Decret. Chlot. §. 7. *Mala sorte* prisare.

¶ *Priso, onis,*] Pro eo qui in prælio captus est, Angl. **a prisoner.** Et pro mancipato in carcerem. *Mat. Par.* in *Hen.* 3. sub anno 1217. *Spolia itaque navium in auro, argento, pannis sericis, & armis, collegerunt regalis Ministri. Atque* prisonibus *salvo deputatis, significavit Regi Philippus de Albineio quæ gesta sunt.* Et Hov. 541.

Pro malefactoribus incarceratis. *Bract.* lib. 3. Trac. Coron. cap. 8. nu. 5. —— *Prisones* verò sic imprisonati, antequam convicti fuerint, de terris suis disseysiri non debent, nec de rebus suis, &c.

¶ *Prisona, na.*] Carcer.

¶ *Privilegium.*] Cyngerboc. Chart. *Æthelredi* 1002. in Concil. nostris.

¶ *Probator.*] Vide *Bract.* lib. 3. capp. 33, & 34. *Probator* & latronem cognoscen. Bract. ibid. cap. 35. l. 1.

¶ *Procinctus.*] Definitus agrorum circuitus, utpote stadia plura, aut villas aliquot continens.

¶ *Proclamatio.*] Flodoard. lib. 3. cap. 11. —— *Fredebertus libellum proclamationis legit*: & cap. 23. de Scriptis *Hincmari.* —— *Item pro querimonia &* proclamatione *cujusdam Presbyteri ejus parochiæ*, &c. Constitut. Neapol. lib. 1. cap. 94. —— *Si quis nostrorum fidelium ad* proclamationem *de aliquo coram Magistro Justiciariio curiæ nostræ, vel Regionum Justiciario necessitas forte compulerit.*

¶ *Proclamo.*] Appello, provoco, ad alium judicem, & eodem sensu Reclamo. Flodoard. lib. 3. cap. 23. De Scriptis *Hincmari* Archiepisc. *Item* (Scripsit) *Pro quodam Presbytero, qui ad sedem Remensem* proclamaverat, *præjudicium se pati questus ab eodem Præsule suo*, &c. Et cap. 26. —— *Pro quibus audierat Dominum* Hincmarum *ad Regem provocasse*, Ibidem post multa —— Scribit Fulconi Comiti Palatii Regis pro quodam Presbytero Parochiæ Suessonicæ, qui relicto Ecclesiastico, ad Civile judicium (quod mox infra ostendit fuisse Mallum Comitis) *proclamaverat* super accusatore suo, &c. E quibus videas brevia Regia, *Prohibitiones* nuncupata, quæ de foro Anglicano Civili, in Ecclesiasticum solent emanare, non omnino fieri præter exemplum antiquorum sæculorum, licèt rei exitus haud constat apud *Flodoardum.* Capitular. lib. 6. cap. 299. —— *Si quis Episcopus depositus agendum sibi negotium in urbe Roma* proclamaverit, *alter Episcopus in ejus Cathedra post appellationem ejus non ordinetur, nisi*, &c.

¶ *Procolpus.*] Plaga, percussio, aliàs *Colpus*, quod vide. L. *Ripuar.* tit. 77. —*Et non præ-*

prævaluerit (eum) ligare & procolpus ei excesserit & eum interfecerit, &c.

¶ *Procuratio.*] R. Hoved. fol. 466. a. n. 10. —— *Johannes Rex ad preces Regis Franciæ, venit Parisios; & in Palatio Regis Franciæ hospitatus est, & honorificè* procuratus.

Selden's Hist. of Tithes, p. 319. —— *Ex dono Gaufridi Comitis de Essex, & Eustaciæ uxoris ejus, totam Decimam totius victus, &* Procurationis *illorum, & domus suæ, & familiæ suæ.*

¶ *Procurator.*] Pro parte Curiæ, fortè **an Informer.**

Procurator rerum fiscalium. Angl. **the Kings Attorney.**

Procurator villæ, qui rem dominicalem in villâ promovet & tuetur (aliàs major villicus.) Sic Germanis olim notus; & hodie quidem Hibernensibus è coloniâ Anglo-Saxonum oriundis, qui collectores proficuum ad dominum villæ, præsertim ad Rectorem Ecclesiæ pertinentium, **the proctor** vocant. Vide officium ejus antiquitùs descriptum in voce *Major villicus.*

¶ *Prodefacio*, *Prosum*, *Proficio.*] Wisegothor. lib. 6. tit. 4. l. 3. —— *Qui manum ex integro absciderit, vel etiam quolibet ictu ita percusserit, ut ad nullum opus ipse* prodefaciat, 100 *sol. percussor componat.*

¶ *Proferum*, & *Profrum.*] A Gall. *Proferer*, i. e. producere, edicere, allegare.

Breve Reg. de Attornati Vicecomitis pro *profro* faciendo — *Rex, &c. Quia dilectus nobis N. &c. ad instans Octavæ Paschæ proximè futurum, ad* Profrum *suum tunc ibidem, prout moris est faciendum, personaliter interesse non potest; vobis mandamus, quod R. & J. Clericos quos idem Vicecomes ad* Profrum *suum prædictum &c. attornavit, &c. loco ipsius Vicecomitis ad hoc recipiatis.*

¶ *Programma.*] Proscriptio. Scriptura postibus affixa, ut ab omnibus legatur. Vox Juris Civilis.

¶ *Prohæredes.*] Dicuntur, qui loco hæredum sunt quasi Vice-hæredes, ut pro-rex, pro-consul, pro-tutor. *Marculf.* lib. 2. ca. 17. —— *Si aliquis de hæredibus vel* prohæredibus *nostris, seu qualibet persona, contra hanc testamenti paginam — venire, aut aliquid pulsare voluerit.* Chart. Alaman. 61. —— *Si ego ipse, aut ullus de hæredibus meis, vel* Prohæredibus, *qui contra hanc cartulam venire aut eam infringere voluerit, &c.* Aliàs autem dici videtur de iteratâ renovatâq; hæredum successione, sive gradu; eadem ratione quâ avus, proavus, abavus, &c. dicuntur: In Chartis enim Alaman. nu. 50. Sic legitur —— *Si ego ipse, quod absit, aut aliqui de hæredibus vel* Prohæredibus, *vel abhæredibus meis, seu qualibet extranea vel omissa persona, qui contra (hanc) traditionem venire tentaverit.*

¶ *Prohibitio.*] Vox κακοφωνὴς apud Clerum nostrum. Sed juris tamen satis antiqui.

¶ *Proporcitas*, & *Proportatio.*] Tenor vel summa rei, relatio, declaratio. Anglicè **the purport** vel **report**, aliis **propport of any matter or thing.**

Hinc apud Scotos, *proporcitas* & *proportatio* Assisæ, pro eo quod Angli dicimus *veredictum* (quasi verè dictum) *Sken.* Quon. Attach. cap. 68. —— *Defendens petit* Proportationem *patriæ, vel vicineti*: Ubi *Skenæus* in margine, id est Declarationem; veredictum, **the report of the Assise.** Et Stat. *Alex.* ca. 5. —— *Secundùm* Proportationem *trium Baroniarum per legales homines de vicineto diligenter & fideliter inquirant*, ibidem idem, id est inquit per inquisitionem vel declarationem.

¶ *Proprietas.*] Est vocabulum à Jurisconsultis effictum ad distinguenda dominia; & significat plerunq; merum & directum dominium, non usufructuarium. Sed & alias habet apud Jurisconsultos versutias, pro quibus te ad ipsos relego. Nobis satagit frequentiorem demonstrasse, & quomodo se habeat apud historicos veteres, & candidioris simplicitatis homines, qui fortè proprietates dixere prædia omnia, quæ quis proprio jure possidebat, hæreditario, scil. & non conductitio; vel ex elocato: quod Angli appellamus **taken to fearm.** Certum autem est distinxisse eos prædia omnia in propria, & fiscalina. Propria & perinde *Proprietates* vocabant, quæ nullius arbitrio erant obnoxia; sed jure optimo maximo possidebantur: ideoq; inconsulto domino aliquo capitali ad hæredes transibant. Fiscalina verò & fiscalia dicebantur feuda seu beneficia ad fiscum spectantia: quæ (ut cum *Bignonio* censeam) à Rege plerunq;, postea ab aliis ita concedebantur, ut certis legibus, servitiisq; obnoxia, cum vitâ accipientis finirentur (de quo plura videas in vocabulo *Feudum.*) Divisionem autem hanc manifestè prodit *Marculf.* lib. ca. 2. —— *Monasterium in honore illius in Pago illo, aut super proprietate, aut super fisco, noscitur ædificasse.* Vide Specul. Sax. Art. 38.

Proprietatem verò descendisse ad hæredes (cum feuda olim in arbitrio essent dominorum) ex Chartt. *Alaman.* videas nu. 50. — *Confirmo omnem tertiam partem* Proprietatis meæ *in Pago, &c. quantumcunque mihi in jam dicto pago* Augustcang. *advenit, tam de paternico, quàm de maternico, &c.* Flodoardus lib. 1. ca. 20. —— *Quidam vir nobilis ex territorio Novernensi B. Remigii reliquiis obtentus; oratorium in suâ* Proprietate, *sub ipsius ædificavit honore.*

¶ *Proprindo, dis, risi.*] Invado, arripio, & quod Jurisconsulti dicunt *saiso*, vel *saisinam capio.* à Gall. *prendre.*

Formul. Solenn. 172. — *Quod suam terram de suo manso malo ordine nunquam* Proprisisset.

Lex

Lex Ripuar. tit. 75. De re *proprisâ*, vel secutâ.——*Si quis caballum, hominem, vel quamlibet rem in viâ* propriserit, *aut eum secutus fuerit, &c.*

Capitular. lib. 5. cap. 140.——*De rebus* proprisis, *& ante Missos & Comites & Judices nostros veniant, & ibi accipiant finitivam sententiam* : Et antea *nullus præsumat alterius res* Proprindere, &c. Ubi res *proprisæ* intelligendæ sunt de rebus alienis invasis ; nam capitulum istud sic inscribitur, *De invasione aliarum rerum.*

¶ *Proprisus.*] V. *Proprindo.*

¶ *Prosecutor.*] Qui causam sequitur alterius nomine. *Wisegoth.* lib. 2. tit. 1. l. 18.

¶ *Protodiaconus.*] Epist. Joh. Comitis Sacrensis, scripta ab Epheso ad Reges Theodosium & Valerianum de turbatâ Ephesinâ Synodo in Cyrilli Apologetico to. 4. col. 166. b. à Wolfango Musculo verso——*Unde missis dispensatore, & lictore, &* Protodiacono, *sanctissimæ Ephesiorum Ecclesiæ, manifestavi quod depositus esset* (Memnon Epis.)

¶ *Protoforestarius.*] Olim dictus est, qui Forestæ Windesoriæ supremus præfuit Justiciarius.

Mat. Par. in *Hen.* 3. sub fine anni 1244. *Inter quos Johannes de Novilla* Prothoforestarius, *filius Hugonis* Prothoforestarii, *non ultimus inter totius Angliæ primates.*

Item *Protoforestarius* Angliæ qui omnium Forestarum Justiciarius est, seu locum tenens, ut loquuntur, i. Vicarius Regis. *Mat. Westm.* in An. 1241.—— *Obiit nuper Johannes Byset Angliæ* Prothoforestarius.——*Anno quoque sub eodem* (i. 1213.) Protoforestarius *loco Rob. Passilewe, Ernaldus de Bosco, miles scil. in partibus australibus Angliæ, usque ad fluvium magnum, qui dicitur* Trenta ; *Johannes verò de Lexintonâ miles à dicto flumine usque ad Regnum Scotiæ, loco Galfridi de Langleia, qui anno præterito conterminos Forestæ depauperavit. M. P.* ibid. pa. 840.

¶ *Protonotarius.*] Quasi primus notarius vel princeps notariorum, πρωτονοτάριος, à Græco & Latino, uti per adulterium genitum.

Protonotarius in foro Anglico, qui vulgo **Preignotarie** dicitur.

¶ *Protospatharius.*] Constabularius, Magister militum. Sic *Procopius*, ut *Pyrrhus* refert, eum appellat. Calip. in *Comes.*

¶ *Protovestiarius.*] Thesaurarius Regius, βεστιάριον *vestiarium* dixerunt ærarium, vel locum ubi thesauros recondebant. Ger. V. *Meurs.* V. *Vestiarium.*

¶ *Provincia.*] Id est *Comitatus*, Plac. de Juratis & Assisis apud Derb. à die Pasch. in 15 dies 53 H. 3. rot. 2.— *In placito Agnetis quæ fuit uxor Radulphi le Butiller versus Priorem de Repindon, pro terrâ in Pykinton, Prior dicit, quod nulla villa est in* Provincia *illa, quæ sic vocatur.*

¶ *Provisor.*] Is cui cura comparandarum rerum necessariarum demandatur. Comparator. Angl. à *Purveiour*, à Gall. *Pourvoieur*; de quo *Horatius* in Art.

Utilium tardus provisor *prodigus æris.*

Sed aliter atq; aliter extat apud Ecclesiasticos; viz. Pro præposito, Gall. *Prevost*, Angl. **Provisse**, vel quem balivum dicimus. *Hincmar.* Epist. apud *Flodoard.* lib. 3. cap. 26. ——*Ivoni Comiti, pro rebus hujus Ecclesiæ in Regno Aquitanico conjacentibus, ut auxilium ferret earum* Provisori, *cui committebantur.* Proclamatione inhibiti sunt pluribus istiusmodi scelesti An. 1258. 42 *Hen.* 3. *Holl.* pa. 259. b. 18.

¶ *Provisores victualium.*] Walsing. in An. 1362. pa. 179.

Provisores etiam dicuntur, qui vel Episcopatum vel Ecclesiasticam aliam dignitatem in Romanâ curiâ sibi ambiebant de futuro, quod ex gratiâ expectativâ nuncuparunt : quia usq; dum vacaret expectandum esset. Hos adversum, magnus fit antiquorum Statutorum apparatus : ab anno 25 *Edwar.* 3. quo conditum illud fuit quod de *Provisoribus* appellatur.

¶ *Prunnon.*] Chart. Alaman. 26.—— *in loco qui propter fontium ubertatem vocatur* Prunnon.

¶ *Prutissimus.*] Chart. Alaman. 50.—— *Donatumque in perpetuum esse volo, &* prutissimâ *voluntate confirmo.* Quidam illic, *Prutissimus*; prudentissimus. Cui haud assentiar, cum minus immodestum videatur, ut se adeo quis excolat. Mallem itaq; ab antiquo Francico vocabulo *prit*, vel *prist* Juridicis nostris codicibus satis frequenti, Gallis hodiernis *prest*, id est, promptus, expeditus, quasi *pritissimus.*

¶ *Pryk.*] Mich. Fines 1 R. 2. Derb. fol. 204.——*Nich. filius & hæres Nich. de Longforde Chivalier, tenet quatuor messuagia, 40 acras terræ, decem acras prati, & Lx s. redditus, cum pertinentiis in Kinwaldmersh, de Rege in Capite, per servicium inveniendi unum equum, unum saccum, & unum* Pryk *in guerrâ Walliæ, quandocunque contigerit Regem ibi guerrare.* V. *Brochia.*

¶ *Psalmodia.*] Psalmorum cantus. *Flodoard.* lib. 1. cap. 25.——*De servitio Dei studiosius agendo, &* Psalmodiam *cum devotione canendam monet.*

¶ *Psalmus invitatorius.*] In Romana Liturgiâ dicitur *Veni Creator.* De quo in 1. Addit. *Ludovici* Imp. cap. 66. Sancitum est ——Ut *Psalmus invitatorius* & Gloria pro defunctis non cantetur.

¶ *Psalterium.*] Gallicum, Romanum, Hebraicum. *Sigebert. Gemblac.* sub Anno 382.

¶ *Psi-*

¶ *Psitasi.*] Et *Stelliferi* erant inter Nobiles Basilienses duæ potentes factiones ortæ circiter An. Dom. 1218. dictæ, hæc à stellâ albâ quam in vexillo rubeo ferebat,illa à *Psitaco* viridi in albo campo. V. *Alberti Argent.* Chron. pa. 99.

¶ *Pseudocomites*] Dicti sunt quos *Stephanus* Rex creavit, & *Henricus* 2. deposuit. Vide *Rob. de Monte* in An.1156.pa. 633.

¶ *Ptochium, chii.*] Hospitium mendicorum. Græc. πτωχεῖον, ἀπὸ τῦ πτώχυ, id est inops, mendicus.

Bassiani Episcopi literæ ad Valentin. & Martian.Impp. in General. Concil. Chalced. Act.11.——*Sed ego à juvenili ætate meâ vixi cum pauperibus &* Ptochium *feci, & in eo posui septuaginta lectos, & omnes languentes & ulceratos hospitio suscipiebam.* Remigius Episc. Remens.in testamento apud Flodoard. lib. 1. ca. 18.——*Sicuti dispofuero in* Ptochiis, *Cœnobiis*, *Martyriis*, *Diaconiis*, *Xenodochiis*, *omnibusque matriculis sub tuâ ditione degentibus.* Capitul. lib. 7. cap. 2. —— *Clerici qui præficiuntur in* Ptochiis, *vel qui ordinantur in monasteriis*, *vel basilicis Martyrum seu Episcoporum qui in unaquaque civitate sunt*———*potestate permaneant.*

Sumptum omnino est hoc capitulum ex 8 Canone Chalcedonensis Concilii Oecumenici prædicti; habeturq; in 15 ejusdem Actione sub triplici interpretatione tribus distincta vocabulis, viz. Editio prima——*Clerici* (inquit) *qui præficiuntur* Ptochodochiis, &c. Altera: Clerici in *Ptochiis*, &c. Tertia & novissima, quæ fonti vicinior, Clerici *Ptochotrophiorum* &c. Græcus enim Cod. πτωχοτροφεῖον habet: et licèt omnia ipsum idem designant, sic tamen inter se differunt, ut *Ptochium* sit quasi (fingeres) mendicatorium; *Ptochodochium*, mendicorum receptaculum, nam δοχεῖον receptaculum. *Ptochotrophium*, locus quo nutriuntur mendici, τροφεῖον enim educatio vel quod nutritionis causâ impendetur.

¶ *Ptochodochium*, & *Ptochotrophium*] Idem quod *Ptochium* quod instans Vide.

¶ *Pucellagium*, & *Pucillagium*] Virginitas. A Gall. *pucelle* puella, virgo. *Bract* lib. 3. tract. 2. cap. 28. nu. 5.—— *Quod tenuit eam dum idem B. abstulit* pucellagium *suum, vel quòd concubuit cum eâ.* Item nu. 2. & 3.

¶ *Pudhepec.*] Pro *Wudpec*, i. Nemoris cæsio. L. *Hen.* 1. cap. 38. *Mundebrech*, & *Bledwyta*, & Pudhepec *præter Parcum & Forestam communi emendatione componantur Regi & Thanis,i. in quinque mance*———*Si* Pudhepec (*i. nemoris cæsione*) *parco Regis vel forestæ fiat*, 30. *mance emendetur nisi propositio propensior amplius exigat.* Sic & noster & codex Cottonianus: utriusq; tamen fidem suspectam habeo; ex ignorantia fortè scriptorum qui Saxonicum puðhepec *Pudhepec* legerint,quod passim aliàs deprehendimus, cùm ƿ non p sed w exhibet; ut sic puðhepec sit legendum.Saxon. autem puðu & puðe sylva,*pec* opinor *cæsio,incisio.* Picum enim avem,quæ arbores inscindit *Spec* vocamus, uti & segmenta quæ in sarciendis calceis sutores appingunt.

¶ *Puer.*] Pro ministro jam olim legitur. Nam sic Virg. Æn. . . .——*Comptique ministrant.* Hincmarus etiam Epist. 3.cap.28. *tertium ordinem familiæ Palatinæ*, pueris *designat & vassallis. Tertius ordo item erat*, *tam majorum, quàm minorum,in* pueris, *vel vassallis, quos unusquisque prout gubernare & sustentare absque peccato, rapina viz. vel furto poterat studiosè habere procurabant.*

¶ *Puer pro pugile.*] Gregorius Turonens. Histor. lib. 2. cap. 11. de *Vandalis* & *Alamannis* —— *Cumq; ad bellum armati procederent, ac jamjam in conflictu parati essent*, *ait Alamannorum Rex*; *Quousque bellum super cunctum populum commovetur? ne pereant quæso populi utriusque phalangæ, sed procedant duo de nostris in campum*, *& ipsi inter se confligant. Tunc ille cujus* puer *vicerit*, *regionem sine certamine obtinebit.*Et mox——*Confligentibus verò* pueris, *pars Vandalorum victa succubuit*, *interfectoque* puero, *placitum egrediendi Transimundus spospondit.*

¶ *Pulani.*] Fortium heroum qui terram Sanctam Saracenis recuperarunt, degeneres erant filii; qui molles & imbelles cum Saracenis Treuguas ineunt. *Marinus Sanutus de Secretis fidelium crucis Lib.* 3. *parte*, *&c. cap.*2.

¶ *Puleprust*] L. Alaman. tit. 65. §. 7. *Si autem brachium fregerit, ita ut pellem non rumpat*, *quod Germani* Puleprust *dicunt.* L. Boior. tit. 3.cap. 1. §. 4.———*Si os fregerit & pellem non fregit quod* Puleprust *dicunt.* Ibi *Lindenbrog.* Germ. **Bule** sive **Beule** tumor ex percussione, **prust** *fractura* sive *ruptura*. Coloni etiam Anglici adhuc *brust* pro re fractâ dicunt.

¶ *Puleslach.*]L. Alaman. tit.59.——— *Si quis alium per iram percusserit*, *quod Alamanni* Puleslach *dicunt.* L. Boior. tit. 3. ca.1. §.1.———*Si quis liberum per iram percusserit, quod* puleslac *vocant.* Tit.4.§.1. — *Si quis eum percusserit quod* pulislac *vocant.* **Bule**, ut jam supra, tumor ex percussione. **Schach** (inquit *Lind*, Germ. *percussio* sive *verberatio*, unde & **Durschlach** in L.Freson. Certe Angli hodie dicimus **a lash** pro verbere, **to lash** *verberare*, *flagellare*.

¶ *Pullanus.*] Bre. de Consultat. Regist. fol. 49.a.——*Decimas*——*de* Pullanis *provenientibus de equitio suo.* Item *Fitzherb.* tit. Consultat.h.

¶ *Pulletrus.*] Pullus equinus. Vide supra *Poledrus*. Wisegotho. lib. 8. tit. 4. l. 5. ——*Si quis quocunque modo partum equæ pregnantis excusserit*, pulletrum *anniculum illi*, *cujus*

jus fuerit mox reformet, &c.

¶ *Pulsatorium.*] Constitut. *Carol. Mag.* apud *Amerpach.* De Sacerdotibus —— *Ad monasteria venientes, secundùm regularem ordinem, primo in* pulsatorio *probentur, & accipiantur.*

¶ *Pultrinus.*] Vide supra *Poledrus.*

¶ *Pumata.*] Prior Lew. pa. 18. —— *Lanceta qui pro sale ierit, habebit unum panem & unam* pumatam *salis.* Quidam putarunt *pumatam* hic manipulum significare, nostram asserentes sententiam, quam ipse tamen non contenderim. V. *Avero.*

¶ *Pundebrech.*] Parci fractura vel diruptio, à Sax. punð, i. *parcus, stabulum,* & bꝛech i. *fractura.* Est autem parcus pecudum carcer publicus, de quo supra in eâ dictione, quam vide.

Ll. *Hen.* 1. ca. 40. —— *Si* pundbrech, *i. fractura partici fiat in Curia Regis, plena Wyta sit ; alibi, quinque mancæ.* Pundbrech *fit pluribus modis ; emissione, evocatione, receptione, excussione ; quæ tamen omnia secundùm prælationem & subjectionem causantium multimodè variantur. In omnibus enim causis distantia est, loci, temporis, personæ, eventus.*

¶ *Pupillus.*] V. *Warda.*

¶ *Purchacia.*] A Gall. *pourchasser*, quod quis suâ industriâ assequitur ; unde prædia quæ nobis obveniunt non jure hæreditario, sed vel emptione, vel aliâ quâvis fortunâ, ex *purchaciâ* dicuntur obtineri. Conquisitum, perquisitum. *Gaufridus de Mandevilla* Comes *Essexiæ* fundator Cœnobii S. *Jacobi* Waldensis, in Charta prima—— *Contuli &c. omnes Ecclesias inferius annotatas, tam de dominio meo, quam de emptis &* purchaciis.

¶ *Purgatio.*] Judicium Dei. Vulgaris, Canonica. C. 2. q. 5. ca. 7.

Conc. Sabinens. al. Palentin. Hispan. An. 1320. cap. penult. *Bin.* Tom. 3. par. 2. pag. 1542. —— *Regularis* purgationis *abusum per Canones interdictum* —— *detestantes, statuimus, ut mandantes talem* purgationem *fieri, tenentes, exhibentes, custodientes ad hoc ferrum vel aquam hujusmodi, cum his Deum tentare videantur, & innocentes in hujusmodi* purgationibus *sine demerito puniantur, in sententiam excommunicationis incidant ipso facto, & nihilominus sæpius excommunicati publicè nuncientur.*

¶ *Purprestura, Porprestura, Pourprestura,* & *Porapresturæ.*] Scotis cum dipthongo *Purpræstura*, quibusdam Occupatum. Est propriè terræ alienæ clandestina subtractio ejusdemque vicinæ ascriptio.

Gall. *pourprendre*, i. integrè abripere, undè *pourprist*, & *pourprest* integrè arreptum ; vel à *pour* quod aliàs inde vel unde significat, & *prest* captum, ablatum. Ideoque nonnullis *pourprisio* dicitur, quod *purpris* & *pourpris*, clausum, clausuram, circumseptum, sepimentumque significat.

Forenses nostri etiam & Scotici triplicem hanc faciunt latioriq; sensu utuntur. Hinc in Capitull. *proprindere* pro invadere. Res *proprisæ* pro captis vel invasis. Vide hæc supra. Primò in Regem per subditum. Secundò in Dominum feodi per vassallum. Tertio in vicinum per vicinum. *Gervas. Tilberiens.* lib. 2. cap. de excidentibus & occupatis fol. 16. b. — *Fit interdum per negligentiam Vicecomitum, vel ejus ministrorum, vel etiam per continuatam in longa tempora bellicam tempestatem, ut habitantes prope fundos qui Coronæ annominantur, aliquam eorum sibi portionem usurpent ; & suis possessionibus ascribant. Cum autem perlustrantes Judices per sacramentum legitimorum virorum hæc deprenhenderint : seorsum à firmâ Comitatus appreciantur, & Vicecomiti traduntur, ut de eisdem seorsum respondeant, & hæc dicimus* purpresturas *vel occupata.*

Item Glanvil. lib. 9. cap. 11. —— *Dicitur autem* Purprestura *vel* Porprestura *propriè, quando aliquid super Dominum Regem injustè occupatur ; ut in Dominicis Regis, vel in viis publicis obstructis, vel in aquis publicis transversis à recto cursu, vel quando aliquis in Civitate super Regiam plateam, aliquid ædificando occupaverit. Et generaliter quotiens aliquid fit ad nocumentum Regii tenementi, vel Regiæ viæ, vel Civitatis, Placitum inde ad Coronam Domini Regis pertinet.*

Hæc eadem apud Scotos, *Reg. Majest.* lib. 2. ca. 74. —— *Dicitur autem* Purpræstura *quando aliquid super Dominum Regem injustè occupatur ; ut in Dominicis Regis, in viis publicis astopatis, vel in aliquibus passagiis, sicut in aquis distornatis à recto cursu ; vel quando aliquis in Civitate Domini Regis super plateam Regiam, ædificando aliquid occupat. Et breviter quotiescunque aliquid ad nocumentum Regii tenementi, vel Regiæ viæ, aut Civitatis occupatur, pertinet Placitum illud ad Coronam Domini Regis &c.* Per totum capitulum in ipsis vestigiis 11 & 12 capitulorum libri *Glanvilli* nostri.

¶ *Putagium.*] Fornicatio ex parte fœminæ, quod vox nulla Latina exprimit ; quasi *puttam agere*, à Gall. *putte*, Ital. *putta* meretrix. Petrach. *putta sfacciata*, quod Anglicè dicimus **brasen faced whore**. Adeo apud majores nostros odiosum fuit hoc peccatum, ut si quæpiam inter hæredes fœminias sub tutela constitutas id perpetrasserat, hæreditatis ejus portio, cæteris illico cedebat cohæredibus; quæ si utiq; deliquissent omnes, vel si hæres unica ipsa esset quæ deliquirat, Dominus feodi in hæreditatem (ac si in eschaetam quod vocant & excadentiam) succedebat. *Glanvil.* lib. 7. ca. 12. —— *Quod autem generaliter solet dici,* Putagium *hæreditatem non adimit : illud intelligendum est de* putagio *matris ; quia filius hæres legitimus est quem nuptiæ demonstrant.* Hæc eadem, nec non plurima tum præcedentia, tum subsequentia, in legibus Scotiæ leguntur *Reg. Majest.* lib. 2. ca. 49. & præced. & subseq.

¶ *Puteus.*] Al. fossa. In *puteum* jactare, id est in locum aquâ repletum.

Apud Scotos in usu fuit delinquentes masculos furcâ suspendere; fœminas *puteo* immergere. Quin & ideo hoc privilegii Barones illic multi vindicant infra dominia sua; scil. jus furcarum & putei sive fossæ. Quod me nusquam reperisse apud Anglo-Britannos nostros miror; cum deprehensum habeam apud Germannos veteres; nec ad Scotos aliter transiisse rear quàm per Anglo-Saxones. Hoc enim demonstrasse intelligo *Cornelium Tacitum* in lib. de German.moribus, ubi ait—*Proditores transfugas arboribus suspendunt, ignavos & imbelles, & corpore infames (i. fornicantes) cœno ac palude, injecta insuper crate, mergunt*, pa. 484.

¶ *Putura.*] Communia de anno 16 E. 1. Term.Pasch.Rot.10. in dorso. *Rex mandat Baronibus, quod allocent Roberto de Chaddeworth Vic. Linc. Lvi s. vii d. quos per præceptum Regis liberavit Johanni de Bellovento, pro* puturâ *septem leporariorum, & trium falconum & Alanerarium; & pro vadiis unius Bracenarii à die S. Joh. Bapt. anno* 14 *usque ad Vigil. S. Mich. prox. sequentem, utroque die computato, viz. pro* putura *cujuslibet leporarii & falconis per diem* 1 *d. ob. & pro vadiis prædicti Bracenarii per diem* 2 *d.*

Plac.Coronæ in Com. Ebor. 21 E.1. Rot. 21.—In libertate de *Knaresburg* præsentatur, quod Parcarii Comitis Cornubiæ percipient *puturam* suam; viz. bis comedendo in die, vel capiendo pro *puturâ* suâ 2 d. de omnibus tenentibus in diversis villis ibidem nominatis, & sic solebat; sed nunc fecit dictus Comes ipsas villatas solvere 3 d. pro *putura.*

Ex cod.MS. vocato *the black book of Litchfield. Rog. de Wellesburne tenet medietatem unius hidæ terræ, in Tachebroke (in Com. War.) & veniet ad magnam* precariam *in autumpno, cum omnibus messoribus suis ad* puturam *Domini bis in die.*

¶ *Pyrale.*] Hypocaustum. Stuba.Histor. de fratribus conscript.Rer.Alam.Tom. 2. par 2. p. 182. —— *Præsul* Pyrale *congregationis intravit, &c.*

Q*Vacara, ræ.*] Volatile. V. *Canis veltrhus.*

¶ *Quadrantata terræ.*] Vide supra Denariata terræ, & obolata, Item *Fardella.*

¶ *Quadrellus*, & *Quarellus.*] Sagitta quæ arcubalista ejicitur. Sic dicta à quadrato ejus capite. Vox prior à Latina quadra, posterior à Gall. *quarreau*, i. quadratum. *Brito Armorican.* Philippid. lib. 2.

Nec tamen interea cessat balista vel arcus:
Quadrellos *hic multiplicat, pluit ille sagittas.*

Item Rigord. de Gest.*Philip.* sub an.1190. Quadrellos *cum balistis, & sagittas cum arcubus, usque ad domum illam, emitterent.*

¶ *Quæsitores.*] Qui rem deperditam quærunt.

¶ *Qualama.*] Scaturigo vel vivarium piscium. B. Rhenan. p. 206.

¶ *Quarellus.*] Vide supra *Quadrellus.*

¶ *Quarentena, næ.*] Stadium, Angl. a **furlonge**. Agri spacium quod secundùm strigarum seu arationis longitudinem, ad perticas extenditur quadraginta (Gall. *quarante*) atq; inde nomen. Nam quod ex quadraginta aliquibus rebus consistit, Galli *quarantaine* appellant. Ideo tempus *Quadragesimale* quarantine vocant &c. Chron. MS. Monast. de *Bello.* Leuga autem Anglica 12 *quarentenis* conficitur: *quarentena* verò 40 perticis. Pertica habet longitudinis 16 pedes.

Vid. Striga Cal.

Chart. *Withlafii* Regis Merciorum apud *Ingulf.* —— *Quatuor carucatas terræ arabilis, continentes in longitudine* 8 quarentenas, & 8 quarentenas *in latitudine.* Ll. H.1. ca. 17. *Nam longe debet esse pax Regis à portâ suâ, ubi residens fuerit à quatuor partibus loci illius: hoc est quatuor milliaria & tres* quarentenæ, *& novem acræ latitudine, &* 9 *pedes &* 9 *palmæ &* 9 *grana ordei.*

Liber MS. *Crabhusiæ* fol. 8. — *Le Messuage de* Crabhus (hoc est sedes Monasterii) *en lungure Outwoc la terre de la Rive tendaunt vers occident, desque a la fosse de le mareys, conteynt treys* quarenteynes, *& trente & oyt perchez. Checun* quarenteyne *par sey conteynt quaraunte perchez: & checun perche conteynt zesse pes de home. Le avaunt dit mesuage conteynt en lee a le chef juste de la Rive, entre &c. trente & cynk perchees & quatre pes larges de home de graunt estature.*

¶ *Quarentena Regis.*] Apud Gallos fuit, ævo S. *Ludovici*, 40 dierum induciæ, quibus haud licuit capitales insectari inimicitias.

¶ *Quarentena mulierum.*] Est spacium 40 dierum quo viduis licet ab obitu viri sui

ſui in capitali ejus manſione commorare; niſi hæc caſtellum fuerit: Interim enim & dos ei aſſignanda eſt, & ipſa etiam de bonis viris, ut quibuſdam videtur, eſt alenda. Et ſic hodie apud Scotos.

Mag. Chart. cap. 7. —— *Maneat (vidua) in capitali meſuagio mariti ſui per quadraginta dies poſt obitum mariti ſui, infra quos dies aſſignetur ei dos, niſi prius aſſignata fuerit; vel niſi domus illa ſit caſtrum.*

Stat. *Rob.* 3. R. Scot. cap. 20. —— *Statutum eſt à domino Rege quod quicunque eis deforciaverit dotes ſuas, & quarentenam ſuam de tenementis de quibus ſui viri obierunt ſaſiti: & ipſæ viduæ poſtea per placitum ſuum, dotes & quarentenam recuperaverit; quod ipſi qui de injuſto deforciamento convicti fuerint, reddant ipſis viduis damna ſua.*

Rot. fin. 23. E. 1. m. 10. — *Rex Vic. Buck. & Bedf. ſalutem. Quia accepimus per Inquiſitiones & legales appreciationes, quas per te fieri fecimus, de bonis & catallis, quæ fuerunt Johannis de Cheyney nuper defuncti, qui nobis in diverſis debitis tenebatur &c. Nos, licet bona & catalla prædicta, ad ſolutionem debitorum prædictorum non ſufficiant; volente tamen Johanna, quæ fuit uxor prædicti Johannis gratiam facere in hac parte; conceſſimus ei de bonis & catallis prædictis decem marcas, ad expenſum exequiarum prædicti Johannis inde acquietandum, & decem marcas pro* Quarentenâ *ſuâ poſt mortem ejuſdem; Et ideo &c.*

¶ *Quarta, tæ.*] Pro quartâ parte. Ang. **a quarter**. Conventio inter *Manaſſ.* Comit. & Canonic: Remenſ. in Append. Flodoar. —— *Alia autem villa, nomine Loeium, in quâ continentur manſi 7 & dimidius, &* quarta *una excepto indominicato manſo &c.* — *Manſi* quartam *hanc Hibernici* à Cartron *vocant.* Capitul. lib. 5. cap. 151. Sic in titulo — *Qualiter ex factis aut manſis vel* quartis *manopera & cenſus ac tributa ac reliqua ſervitia exigantur.* Vide hic ſupra Factum.

¶ *Quartani Milites.*] Decanis & quintanis contubernii inferiores, aliàs Caudani & ultimani. *Leo Tact.* Cap. 3. §. 6. V. in Ælian. p. 607.

¶ *Quartalis, Quarta, & Quartalium.*] De Ala. par. 1. 181. Menſuræ ſpecies quartam modii partem continens, Anglicè **a peck**, quod noſtratibus paulò fuſius exponendum eſt, cum in modio 32 quartus (vernaculè **quarts**) uno ore omnes numerant.

Quartum igitur & *quartalem* antiquè dictum fuiſſe animadverto pro *quartâ parte* cujuſvis rei: Sic ut *quarta* apud Germanos intelligendum ſit de *quarta parte modii:* apud nos autem de *quarta parte galonæ*, quarum 8 modium conſtituunt, & perinde continere debet modius 32 *quartas*, ſeu *quartales*. Sed & nobiſcum olim, *quarta* accipiebatur pro *quarta parte modii*, quod hodie **a peck** dicimus. Nam in Ortu vocabulor. lego: *Quarta* **a whart, or a peck**. Goldaſtum audi in *Ekkehard.* cap. 1. —— Quartalis *eſt, quem &c.* V. Vett. Angli *w* pro *qu* ſcribebant.

¶ *Quarterium frumenti.*] Apud nos modios octo continet, Londinenſibus *Corus.*

¶ *Quaſſo, ſas.*] Pro everto, vel caſſum facio. *Bract.* lib. 5. tract. 2. cap. 3. nu. 4.

¶ *Quaterna, næ, & Quaternio.*] Pro libro vel codice. *Conſtit. Neap.* lib. 1. tit. 41. —— *De feudis etiam & rebus feudalibus ipſi cognoſcant: præter quæſtiones de caſtris & baronis & magnis feudis, quæ in* quaternis *doaæ noſtræ ſcripta ſunt.* Et tit. 25. —— *Teneant uſque ad obitum eorundem, cenſu in* quaternionibus *Curiæ nihilominus annotata.* Ekkehard. Caſ. ca. ult. 212. & 316. R. Al. In Concil. autem *Chalcedon.* Action. 1. legitur quaternio pro quatuor compactis foliis, vel chartis ni me fallit conjectura, typographorum more, viz. Ex codice *Neſtorii quaternione* 17 de dogmate. Similiter ejuſdem de *quaternione* 21. & ita deinceps: ſæpiſſimè. V. Re. Al. to. 1. par. 1. 212.

¶ *Queſtus.*] Rectius *Quæſtus* à quæro. Terra dicitur, non quæ à parentibus accipitur hæreditariâ ſucceſſione; ſed quæ ſuo ſibi quiſq; comparat labore & induſtriâ. Forenſibus noſtris terra perquiſita, & **purchace lands**. Liber *Rameſ.* ſub *Stephano* Rege conſcriptus, Sect. 140. ſub Tit. *Queſtus Ædnothi*, qui floruit temp. *R. Ethelredi* —— *Erat illis diebus quidam* Ælfſtanus *habens duas hidas apud* Stapleforde, *quas frater* Ædnothus *numeratis eidem centum ſolidis argenti, reliquis* queſtibus *ſuis in poſſeſſionem Eccleſiæ (Remenſis) adjunxit.* Glanvil. lib. 7. Ca. 1. de terra loquens qualem quiſq; poſſidet: —— *Aut habet* (inquit) *hæreditatem tantum, aut* queſtum *tantum, aut hæreditatem &* queſtum. Et ibi infra ſæpè.

Hinc quod plurium labore comparatur, q. ἀπὸ τοῖς συνέργοις *conqueſtus* dicitur, & *conqueſtum.* Chart. vett. Alamannicis, aliàs collaboratum, aliàs *conqueſtum.* Ibidem Tom. 2. par. 1. num. 26. —— *Ex parte Monaſterii, malli vel* conqueſtus *ad ipſum haberet.* Ubi Goldaſtus, *conqueſtus* (inquit) pro *conquiſitione, conqueſte.* In Capitul. *Carol.* lib. 4. ca. 74. *Conquiſitum*, & ibi *Lindenbrogius*, Gallicè (inquit) conqueſts *ſont acquiſitions debiens faictes durant le mariage.* Nicod. in Dict. Conqueſt, *c'eſt acqueſt fait par aucun de ſon argent, labeur, induſtrie & moyen ſans le tenir de ſucceſſion de ſes maieurs: parta quæſitaque bona, non à majoribus hæreditario jure profectas.* Hæc ille, & hæc priſca & genuina vocis ſignificatio.

Transfertur verò (ceu per adulterium) ad victoriam expugnationemq; deſignandum. Et *Conquæſtor* inde pro victore dici, & expugnatore

tore. Suspicor ex eo quod Dux Normanniæ *Gulielmus* 1. qui *Conquestor* nuncupatus est, quòd non jure hæreditario successit in Regnum Angliæ, sed è legato *Edouardi* Confessoris, hoc est (juxta vetus Gallicum idioma) per *questum* & *Conquestum*, vulgo **purchase**. Cum tamen in perquirendo jure suo supra malæ fidei possessorem *Haraldum* Regem, insignem de eodem & Saxonibus victoriam reportasset, & jam inde non *Conquestor* solùm, sed & Victor Subactorq; salutaretur : intelligi paulatim cœpit vox *Conquestor* pro notiori ejus attributo, Victore scil. & Subactore, & apud posteros furtivâ hac gaudere significatione, quâ nusquam antea (prout noverim) reperitur.

¶ *Quietancia.*] Idem quod *acquietancia*, quod vide supra.

¶ *Quietus.*] Solutus, liberatus. Judicium Parium Franciæ contra Petrum Ducem Britanniæ pro absolvendo Barones & homines suos à fidelitate & homagio ei debitis. *Hist.* de *Bretaing.* liu. 4. ca. 15. —— *Judicavimus unanimiter quod Petrus quondam Comes Britanniæ propter ea quæ domino Regi forisfecerat &c. Bailium Britanniæ per justiciam amisit, & quod Barones Britanniæ & alii qui ei* (scil. Petro) *fecerant homagium, vel fidelitatem, ratione illius Bailii, sunt penitùs absoluti &* quieti *ab fidelitate & homagio ; nec tenentur ei obedire, vel aliquid pro eo facere.* Dat. &c. An. Dom. 1230. 30 Junii.

¶ *Quietus redditus.*] Dicitur qui in exoneratione aliorum servitiorum, putà operum colonicorum, precariarum &c. Manerii domino annuatim persolvitur. Vulgò **Quit rente**, qui & aliàs **White rente** nuncupatur, quod in denariis & argento penditur. Hinc in Cantio de Tenentibus Eccl. Christi Cantuar. extra Waldum habitantibus, referri in antiquis membranis solet, prout sequitur è *Lambardi* Itinerar. pag. 212.

De redditu —— 7 s. —— 6 d.
De viginti ovis —— 1 d.
De gallinis & benerth —— 16 d.

Summa — 8 s. — 11 d *quieti redditus.*

Notat & ibidem in margine, *Benerth* servitium esse, quod Tenens præstat curru suo & aratro.

¶ *Quingentenarius.*] Is qui militibus præfuit quingentis.

¶ *Quinquagesima.*] Pro Pentecoste, q. dies *quinquagesima* à Paschate. *Ambros.* Serm. 61. —— *Sic disposuit Dominus, ut sicut ejus passione in Quadragesimæ jejuniis contristamur, ita ejus resurrectione, in* Quinquagesimæ *feriis lætaremur.* Hisp. fest. Christian. orig. fol. 646.

¶ *Quinque portus.*]

Isti sunt 5 portus Regni Angliæ, habentes libertates, quas alibi Portus dicti Regni non habent. Ex Hist. *Will. Thorne* Monachi Cantuar.

Hastingus, *Romene*, *Hethe*, *Doveria*, *Sandwicus*.

Servitia inde Regi debita.

Hastingus debet invenire 21 naves, in qualibet navi 21 homines, cum sarcone qui dicitur.

Ad quem pertinent tanquam membra, unus vicus in *Seford*, *Pevenesselle*, *Hedneye*, *Winchelese*, *Rye*, *Hamme*, *Wekesborne*, *Crenethe*, & *Forthclype*.

Romene debet invenire 5 naves, in qualibet navi 24 homines, cum sarcone ut supra.

Ad quem pertinent *Bromhelle*, *Lyde*, *Oswarstone*, *Dengemares*, & vicus *Romenhale*.

Hethe debet invenire 5 naves, in qualibet navi 21 homines, cum sarcone ut supra.

Ad quem pertinet *Westmethe*.

Doveria debet invenire 21 naves, in qualibet navi 21 homines, cum sarcone ut supra.

Ad quem pertinent *Folkstan*, *Feversham*, *Mergate*.

Sandwicus debet invenire 5 naves, in qualibet navi 21 homines, cum sarcone ut supra.

Ad quem pertinent *Fordwicus*, *Recolver*, *Serre*, & *Dale*.

Summa navium 57, hominum in eisdem 1188, summa sarconum in eisdem 57.

Servitium quod Barones 5 portuum præscriptorum, recognoscunt facere ad summonitionem Regis per annum, si contigerit per 15 dies ad custum eorum proprium; ita quod primus dies computatur à die quo vela navium erexerunt, usque partes ad quas tendere debent, vel ulterius quamdiu Rex voluerit ad custum ejus.

¶ *Quintadecima.*] Tributum singulis Civitatibus, oppidis, villis totius Angliæ ab antiquo impositum : certum autem & definitum, quod tamen nec annuatim, nec sine Parlamentario decreto exigatur. Aliàs Tallagium & taxa, Gal. *Quinsieme*, Angl. **the tax**. Originem sumpsit è Saxonum *Danegeldo*, quod vide, & *Hidagium*: nam cum ex hidarum pleruną; colligeretur descriptione *Hidagium*, utiq; & pari ratione *Carucagium* dicitur ab Authoribus.

Vide

Vide (inquam) has voces. Literæ Ed. 1. *Willielmo Spileman & W. Gilberti* —— *Venire faciatis coram vobis tot & tales, tàm milites, quàm alios probos & legales homines de Com.prædicto, tam infra libertates quam extra, pro* Quintadecimâ *levandâ.*Dat. 24. Oct. reg. 3. Clauſ. Rot. ejuſdem anni.

Vid Magn. Cartam, cap. 37.

¶ *Quintana.*] Ludi genus ad experiendam juvenum ruſticanorum agilitatem equorumq; pernicitatem. Gallis *Quintaine* & *Berſant*, Ang. **Quintane**, & **Whintane.** Mat. Paris in Hen. 3. ſub initio An. 1253. *Eo tempore juvenes Lond. ſtatuto Pavone pro bravio ad ſtadium quod* Quintana *vulgariter dicitur vires proprias & equorum curſus ſunt experti.* Ejus forma (ut ſemel aliquando puerulus vidi) hæc eſt. Erectæ trabi pertica incumbit verſatilis; uno fine peram demittens arenâ gravidam: altero tabulam affixam, quæ dum à currenti equite fortiùs haſtâ impellitur, pera violentiùs circumacta, impellentis collum (ni citatius evaſerit) fortiter verberat. V. Hol. pa. 247.

¶ *Quintani.*] V. *Quartani.*

¶ *Quintegernus.*] Vulgo *S. Mungo.* David Lindeſey in Teſtamento Jacobi 4.

A Mass of S. Mungo, **and a mightie Creed.**

¶ *Quirites.*] Pro Equite aurato. Britto Synonymis R. A. 1103.

Miles, eques, tyro, tyrunculus atque Quirites,
Atque Neoptolemus, novus eſt regnator in illis.

¶ *Quittare.*] Pro relinquere, deſerere ut *Caſtellum quitare.* Final. Concord. inter *Joh.* Duc. *Brit.* & *Alan. Trecorenſ.* Epiſcopum, An. 1267. *Jura, ſaiſinas, diſtrictus & obeiſſentias in terris &c. quæ habemus &c.* —— *in præmiſſis quittamus totaliter & omnino in perpetuum pro nobis & hæredibus meis, Epiſcopo, &c. per* quittationem *antedictam.* V. ſupra *Reſſortum.*

¶ *Quitantia.*] Apocha. V. *ferquidus.*

¶ *Quultus.*] Pro Cultus. Chart. Alam. 50 —— In Friniſvilla manſo uno campis, pratis, ſilvis, adjacentiis, & appendiciis, *quultis* & *inquultis*, aquis aquarumque decurſibus, &c.

¶ R*Acha.*] Malm. Geſt. Pont. lib. 2. ———*Ut etiam caudas* racharum *veſtibus ejus affigerent* Cernelienſes.

¶ *Racana*, al. *Rachana.*] Veſtimenti genus.

Gregor. Epiſt. lib. 9. Epiſt. ult. *Barbaræ & Anthoniæ* —— *Exenium autem veſtrum duas* racanas, *quas de labore eſſe mandaſtis libenter accepi: Sed tamen cognoſcite quia, non mihi mandatum credidi: Nam vos de labore alieno laudem quæritis: quia fortaſſe adhuc ad fuſum nunquam manum miſiſtis.* Et lib. 12. Epiſt. 16. ad *Joh.* Abbatem de Monte Sinai — *Filio noſtro Simplicio renunciante cognovimus: lectos & lectiſternia, in gerochomio: quod illic ab Iſauro conſtructum eſt deeſſe. Propterea, miſimus lenas* 15. racanas 30. *lectos* 15. *precium quoque de emendis culcitris, vel naula dedimus: quæ dilectionem tuam petimus non indigne ſuſcipere: ſed in loco quo tranſmiſſa ſunt præbere.*

¶ *Rachetum.*] Et minus in uſu *Rachatum.* Redemptio Antiquioribus Wergildum, à Gall. *rachapter, rachater,* & *racheter*, id eſt, *redimere*, à verbo ſimplici *achaeter*, ſive *acheter*; id eſt *emere*, vel pecuniis comparare.

Prima Statut. *Rob.* R. Scot. cap. 3. ——*Statutum eſt, quod ſi aliquis ab hac horâ, in antea, de quacunque conditione fuerit, ſi convictus, vel attayntus de homicidio, rapinâ, aut aliis delictis, tangentibus vitam & membra, communis juſticia fiat de eo ſine* racheto &c. Hic ſublatas vides apud Scotos antiquas illas de *Wergildis* conſuetudines: qui igitur ſit ut capitales ſuæ inimicitiæ extarent, poſtea ita diu ſuperſtites? Huc etiam pertinet quod ibidem ſequitur cap. 9. ——*Nullus capiat* rachetum, *hoc eſt*, **thief-bute** *de latrocinio.* Eſt autem **thief-bute**, ſi expreſſius cupis, furis redemptio, vel compenſatio, nam **thief** idem eſt quod *fur*, **bute**, Saxon. boꞇe *emendatio, compenſatio.*

Les preuves de l'Hiſt. des Comtes de Guines p. 301. ——*Hæ autem conventiones factæ inter me* (ſcil. Inguerandum de Cociaco) *& dominum Regem; ſalvo* Rachato *domini Regis, ad uſus & conſuetudines Franciæ, ſi fortè evenerit. Actum A. D. MCCxi.*

Rachetum pro **Thief-bote.** Vide noviſſimum ſupra.

¶ *Rachimburgii, Rachinburgii,* vulgò olim **Rachenbugers**, Item *Regenburgii.*] Judices erant apud Salicos Ripuarios nonnulloſque alios Germaniæ populos, Comiti in curiâ ſuâ quam *mallum* vocabant aſſidentes, &

& in rebus pluribus semper adjuncti. Numero certè non definiti, nominatius autem septeni. Fortè *r* pro *s* mutato, ut sit *racha* pro *sacha* idem quod significante,& sic *Rachinburgii* idem quod *Sagibarones*. V. Alex. ab Alex. p. 34. pro lit. *S* in *R* mutat. Dicti à Germ. *racha*, Sax. ꞃace, hodie **racht**, i. *causa, res, argumentum*; Unde **rachten** causam agere,& burgus civitatis, quasi causarum civitatis judices, ex quo aliàs non simpliciter *rachinburgii* seu *rachinburgii* judices appellantur. Vel dicantur etiam *rachinburgii*, q. Rectores civitatis à Sax. ꞃæccenꝺ, i. *regere*: cui vox *Regenburgii* supradicta,fidem faciat. *Bignonius* hos esse existimat, qui aliàs *Scabini* appellantur. *Lex Salic.* tit. 52. De eo qui fidem factam reddere noluerit. Post alias litis ceremonias——*Tunc grafio*(inquit)*congreget secum septem* rachinburgios *idoneos, & cum ipsis ad casam illius fidejussoris veniat, & roget eum si præsens est: Per voluntatem tuam solve homini isti de ei fidem fecisti, & hoc quod debes secundùm precium legitimè preciatum satisfacere stude. Quod si tunc noluerit adimplere præsens: statim* rachinburgii *pretium adpreciatum, quantum debitum illud valuerit, de fortunâ illius tollant, & si fredus anteà de ipsâ causâ non fuerat datus, duas partes ille cujus causa est, ad se revocet: & graphio tertiam partem obtineat.* Tit. 59. Agitur de *rachinburgiis*, qui in *mallo* constituti secundùm legem non judicant. *L. Ripuar.* tit. 32. §. 3.——*Quod si ad septimum* mallum *non venerit, tunc ille, qui eum monuit ante Comitem, cum* 7 rachinburgiis *in arabo conjurare debet: quod &c.* Ibidem tit. 55.——*Unusquisque* (Rachinburgius qui secundùm legem Ripuariam dicere noluerit) 15 *sol. mulctetur. Similiter & ille, qui* rachinburgiis *rectè dicentibus non adquieverit.*

Capitul. Caroli lib. 5. cap. 14.——*Si aliquis homo ad palatium venerit, pro causâ suâ, & antea suo Episcopo, suisque ministris, quæ Ecclesiastica sunt, & quæ sæcularia suo Comiti non innotuerit, in* mallo *ante* rachinburgios *&c. Vapuletur.* ——Formul. vett. Bign. ca. 1.—— *Dum hæc causa apud ipsum Comitem, vel ipsos* rachimburgios *diligenter fuit inventa.* Formul. Solenn. Lindenb. —— *In* mallo *publico ante illustrem virum ill. Comitem, & ante Apostolicum virum ill. vel præsentibus quam-pluribus viris venerabilibus* rachimburgiis &c. Vide Bignonium.

Vocem repperi in prisca versione Ll. Saxonicarum, viz. in Ll. *Canuti* R. MS. cap. —— *Fuit antea quod infans qui jacebat in cunabulis, licet nunquam cibum gustasset, à* Rachinburgiis *putabatur æquè reus* (furti vel rei furatæ) *ac si intelligens esset: Sed hoc ego prohibeo* (inquit Rex ille bonus) *modis omnibus in æternum, & talia multa quæ sunt Deo odiosa.* In Saxonico verò exemplari ᵹitꞅeꞃaꞅ legitur pro *Rachinburgiis*, id est, *avaris* pro *causarum judicibus*.

¶ *Radcnites.*] De quibus mentionem fecimus in Casati. Vide *Rodknights*.

¶ *Radechenistres.*] Vox in *Domesdei*, non semel, sed ignotæ mihi originis. Interpretari autem illic video de liberis hominibus, utpote qui liberi sunt, vel terrâ vel sanguine.

Domesd. fol. 18. Titt. *Glowc.* Berchelay ——*Hii* Radechenistr. *arabant & hirciabant, ad curiam domini.* Et ibidem tit. Derhust.—— *De terrâ hujus manerii tenebant* radechenistres, *i. liberi homines.*

Forte à Sax. ꞃaꝺe, i. *iter.* cempa *serviens, miles.* Belg. Kemp, ut sit idem quod Bractono *Radeknights*,& tunc scribendum cum *m*. Cænꞃeꞃꞇꞃe. Sax. genetrix.

Vide *Cook* lit. Sect. 117. Verbo *Socagium*, p. 86.

¶ *Raga, gæ*, aliàs *Raca.*] Vestis genus de quo audiendus est *Meursius.*

¶ *Ragaleia terræ.*] Ex archivis Regiis in arce Lond. sic habetur: *una* Regaleia terræ *vel* Ragaleia: dubiè enim scribitur; Arbitror nihil pertinere ad id quod Gallis dicitur *fiefen Regale*, i. feudum in Capite.

¶ *Rageman.*] Statutum dicitur de Justiciariis assignatis per Regem *Edwardum* primum & Concilium suum ad peragrandam Angliam, audiendasq; & terminandas omnes injuriarum querelas per quinquennium factarum ante festum Sancti *Michaelis* anno regni sui 4.

¶ *Ragloria.*] Chart. R. *Edw.* 3. quâ *Edw.* primogenitum suum Principem Walliæ constituit in Parliam. *Westm.* an. Reg. 17. à *Joh. Seldeno* data in Tit. Hon. p. 597. ——*Cum Forestis, Chaceis, Parcis, Boscis, Warenis, Hundredis, Comotis,* Ragloriis, *Ringeldiis, Wodewardiis, Constabulariis, Baliviis, Forestariis, Coronatoriis, &c.* **Rhaglaw**, apud Wallos *Senescallus, surrogatus, Præfectus, Præpositus.* Davies: an hic similiter, dicant Walli.

¶ *Raisogueldum.*] Vide Reisa.

¶ *Ramhundt.*] Constitutt. Canuti R. de Forest. Art. 30. Item de canibus, quod *Ramhundt* vocant.

¶ *Ran.*] Saxonicum. *Aperta rapina.* Leg. Saxon. Canuti R. cap. 58. ᵹiꝼ he ꞃan ꝩyꞃce bæꞇe be ꝺam ꝺe ꞅeo ꝺæꝺe ꞅy; id est —— *Si* (*in profectionem militari*) ran *commiserit, pro facti ratione emendato. Hoveden* inter ea quæ *Willielmus* primus constituit in emendationem legum Angliæ part. poster. *Henr.* 2. —— *Decretum est etiam ibi, ut si Francigena appellaverit Anglicum, de perjurio, aut murdro, furto, homicidio,* Ran *quod dicunt apertam rapinam, quod negari non potest, Anglicus se defendet per quod melius voluerit, aut judicio ferri aut duello.*

¶ *Rapa*,& *Rapus.*] Comitatus portio major. Læsti instar; quod plures in se continet hundredos seu centurias. Omnis

nis autem *Suffexia* in fex tantum *rapos* confumitur..

¶ *Raptus.*] Dicitur cum per vim quis fœminam conftupraverit: quod apud nos eft capitale, id eft felonia. In Ll. *Hen.* 1. ca. 11. De jure Regis, Violentus concubitus appellatur; & inter ea numeratur delicta, quorum cognitio ad folum Regem pertinent. Conqueri autem oportet fœminam cui illata vis eft intra 40 dies juxta *Fletam* lib. 3. cap. 5. §. Præterea; quod à lege Salicâ videtur fumpfiffe originem. *Formul. Solen.* Chart. 88. —*Propterea dilecta extranea puella* (*nomine ill.*) *licet te fervus meus* (*nomine ill.*) *abfque voluntate parentum tuorum te ad conjugium vifus fuit fociaffe, unde vitæ periculum incurrere debuit, fi non quam plures extraneæ perfonæ, vel etiam, illuftres viri, hac de caufa fæpiùs interveniffent; maximè verò quia tu infra noctes* 40 *fecundùm legem Salicam vifa es reclamâffe.* Scotis verò. — *Si ultra unam noctem exfpectaverit ad habendum confilium amicorum fuorum; ita quod recenter non faciat fequelam, & hoc probetur; defendens* (i. raptor) *quietus erit &c.* Reg. Majeft. lib. 4 cap. 10.

¶ *Raptus forestæ.*] Inter delicta numeratur quorum cognitio ad unicum Regem fpectant. *Leg. Hen. pri.* cap. 11. — *Violentus concubitus,* Raptus foreftæ, *Relevationes Baronum fuorum &c.*

¶ *Raferia.*] Les preuves de l'Hift. des Comtes de Guines p. 275. — *debentur ei annuatim decem & octo* raferiæ *avenæ & fex* raferiæ *ordei &c.*

¶ *Rasta, stæ.*] Milliare Germanicum, leugas duas, tria milliaria continens. Eo fortè fenfu dictum, quo hodie in eodem idiotifmo **Rafte**, i. *quies, penfum*: ac fi fpatium hoc in vehementiori equorum curfu quiefcendi veniam poftularet & refocillandi. Equi decurrentis penfum, vel ftatio. Sic Græci στάδιον dixere ἀπὸ τῆς στάσεως, i. *à ftatione, quod Hercules eo fpatio uno curfu emenfo reftitiffet.* Hinc Angli opinor dicimus **an horse race,** *t* per apocopen elifo.

Raftæ autem appellatio antiquis innotuit; nam ejus fit mentio apud *Hieronymum* in Comment. ad *Joel* 3. v. 18. — *Nec mirum fi unaquæque gens certa viarum fpacia, fuis appellet nominibus; cum & Latini mille paffus vocent; & Galli* leucas, *& Perfæ* parafangas, *&* rafta *univerfa Germania, atque in fingulis nominibus diverfa menfura fit.*

Menfuram *raftæ* habes in Donatione *Ludovici* Imp. *Einhardo* confecta in Chron. *Laurifhamenf.* fub anno 805. — *De qua* (*bafilica*) *in omnem partem quaquaverfus pertinent ad eundum locum inter campum & fylvam leugæ duæ,* i. rafta *una.* Quod & Gloffarius quidam confirmat, ex Authore incerto de menfuris Agrimenforibus & Gromaticis, edito *Parif.* pa. 14. — *Milliarius & dimidius apud Gallos leuvam facit, habentem paffus mille quingentos, Duæ leuvæ, five milliarii tres, apud Germanos, unam* raftam *efficiunt.* Idem item Gloffar. *Raft,* in libro Teutonico **Heldenbuch** plus quam femel legimus. *Thurocius* in Chronica *Hungariæ* cap. 11 — *Tulna Civitas noftro ævo Ducatui Auftriæ fubjecta eft, & tres* raftras *diftat à* Vienna.

¶ *Rata.*] Lindw. Pro *rata* dicimus, pro proportione, vel proportionaliter. V. Rer. Al. tom. par. 1. p. 206.

¶ *Ratio.*] L. Salic. tit. 1. §§. ult. — *Si in juffione Regis fuerit occupatus manniri non poteft. Si verò infra pagum in fuâ* ratione *fuerit, poteft manniri.*

Tit. 63. §. 1. — *Si quis de parentilla tollere fe voluerit in mallo ante Tunginum, aut Centenarium ambulet, & ibi quatuor fuftes alninos, fuper caput fuum frangat, & illas quatuor partes in mallo jactare debet & ibi dicere; ut de juramento, & de hæreditate & de totâ illorum fe* ratione *tollat.* Gloff. ibi. Gall. *race.*

¶ *Rauba.*] Alias *Raupa.* Item & *Roba*; juxta Italicum. *Veftis, indumentum,* etiam omne genus fupellectilis. Gallice *robbe* quod arctioris tamen eft fignifiationis. Saxon. ꞃeaꝼ.

Rauba pro *vefte.* L. Alaman. tit. 49. — *Quicquid fuper eum* rauba *vel arma tulit omnia ficut furtiva componat.* Hoc idem proximo §. *veftimenta explicatur* — *Veftimenta autem, quæ fuper eam tulit velut furtiva componat.* Marculf. lib. 1. form. 29. — *Vos nulla manente caufa, in via adfalliffetis & graviter livoraffetis, &* raupa *fua in folidos tantos eidem tuliffetis.* Formul. Solen. 157. *Ipfum fervum una cum* raubâ *fua in folidos tantos — reddere ftudeat.* Form. 158. Rauba *fua in folidos tantos ibidem abftuliffet.*

Hinc latrocinium, quod in perfonam alicujus vi perpetratur, Roberiam Angli hodie dicimus, quod infra vide.

Rauba pro fupellectile, juxta Italicum *Roba.* Formul. var. incerti Auth. apud *Bignon.* cap. ult. — *Contigit, quod cellarium, vel fpicarium veftrum infregi, & exinde annonam, vel aliam* raupam *in folidos tantos furâvi.* Ubi videtur etiam de annonâ dictum. Formul. Solen. *Lindenb.* 125. — *Ipfum ibidem interfeciffet vel occidiffet, &* rauba *fua, caballos, aurum & argentum & drapalia exinde tuliffet vel deportaffet.*

¶ *Reaccropum.*] Struis frumentariæ, feu annonariæ fummitas; à Saxonicis hꞃeac, i. *ftrues,* alias *macholum,* & cꞃop, i, fummitas. Sic Codex Reg. M.S. Ll. vett. Dicatur etiam pro ftrue fpicarum; nam cꞃoppaꞅ etiam *fpicas* fignifiat. Vide *Macholum.*

¶ *Reattachiamentum.*] Vox Forenf. Reattachiatus, & Reattachio. Omnia dicta de re iterata. Vide igitur fimplicia vocabula. *Attachiamentum &c.*

¶ *Reafan.*]

¶ *Reafan.*] Vexillum paganorum ominosum : *Asser Men.* an. 878. ubi mendosè *Reafau.*

¶ *Rebello.*] Rebellio, onis, qui rebellis est. R. Al. 1. 199.

¶ *Rebutto.*] V. Robutta.

¶ *Recellula.*] Diminut. à *Res, Recula,* res parvi momenti. Burgund. tit. 24. §. 6. —— *nisi forsitan quod ex matris bonis,* i. *in* recellulis, *vel ornamentis.*

¶ *Reclausus.*] Greg. Tur. lib. 5. Cap. 9. *Eodem quoque anno Caluppa* Reclausus *obiit.*

Reclusus. C. V. *Inclusus, Reclusum,* pro loco inclusionis. Anonymus de gest. Episcopp. *Turon.* Et Abbatum majoris monasterii pag. 111.——*Harveus Abbas* 14. *Ecclesiam pro Dei amore decimo anno; die viz. eadem quâ eam receperat, lugentibus universis, omnibus commotis, dimisit, & in* recluso, *quod sibi ad dormientes latenter excidi fecerat,* 16 *annis in religione multâ, oratione continuâ, & abstinentiâ prædurâ inibi vixit.*

¶ *Recognitores.*] Apud Forenses Anglos dicuntur viri *Sacramentales* , seu *juratores,* quibus recognoscenda disquirendaq; rei veritas in Assisis (quas vocant) demandatur. Aliis legum formulis *juratores* appellantur.

¶ *Recordum, Recordatio.*] Recorda dicuntur Regiarum curiarum actus solennes, responsa, mandata, judicia : ipsæ etiam membranæ (rotulas vocant) & codices publici, quibus hæc inseruntur & describuntur: eorumq; adeo autentica est & sacra authoritas, ut nec probationem admittunt, nec negationem ; atq; ideo, merito capitale est quidpiam inconsulta curia his delere vel immutare.

In Edicto *Theodorici* & Formul. Solenn. *Gesta* dicuntur, & *Gesta municipalia,* quod Vide.

Glan. lib. 8. capp. 9, & 11. Sciendum tamen.

¶ *Recpenis.*] V. *Rekpenis.*

¶ *Recredo, dis.*] *Reddo, restituo,* iterum me vel rem alicui credo. *Ivo* Epist. 275. ——*Dicit Comes quod libenter reddet, aut* recredet *Comitem Nivernensem.* Vetus instrumentum in tabulario S. Martini Turonens. anno 3. Rodulfi R.——*Et sic ex ipsis decimis sese* recredidit *& per festucam guerpivit.* Bignon. in Form. vett. 1. ubi sic. —— *Ipse homo in presenti pro colono ad casam sancti illius vel ipsius Abbatis recognovit, vel* recredidit.

¶ *Rectatus.*] Suspectus *ad rectum vocatus.* Officium Coronatoris edit. an 3. Ed. 1.—— *De thesauro invento debet Coronator inquirere qui fuerint inventores, & similiter quis inde* rectatus *est : & hoc potest scire eo quod vixerit delicatè & tabernam frequentat, & diu sic se habuit, pro tali suspicione attachiari debent &c. Skeneus* tamen in notâ margin. ad Leg. Burg. cap. 80. ubi legitur —— *Si quis fuerit* irretitus *de aliquo malefacto, & retentus à calumpniatoribus suis &c.* irretitus, aliàs (inquit) *rectatus,* i. vocatur in jus, ut *rectum* faciat : **to do right.** Sed Labi videtur: nam prior hic locus rem satis manifestat. Vide *Reto* & *Irretitus.* V. *Bract.* 123. nu. 8.

Hinc *Rectum* pro accusatione. Bract. lib. 3. tra. 2. nu. 1. *Furtum non manifestum est, ubi quis suspectus est de latrocinio per famam patriæ, per indictamentum &* rectum : Et Tract. eodem Cap. 11. nu. 8. *Sola autem fuga non sufficit per se vel latitatio sine contumacia, ad aliquem utlagandum, nec indictamentum,* rectum, *vel fama, nisi, &c.*

¶ *Rector Ecclesiæ.*] Lind. De Abbate dictum. Chart. Alaman. 43. —— *Sacrosancta Ecclesia S. Galluni, qui est constructa in pago Durgania, ubi ipsius in corpore requiescit, & Johannes Abbas ad præsens* Rector Ecclesiæ *esse videtur.*

¶ *Rectoria.*] Pro munere Rectoris.

Rectoria, Pro integrâ Ecclesiâ parochiali, cum omnibus suis juribus, prædiis, decimis, aliisq; proventuum speciebus : aliàs vulgò dictum *beneficium.*

Rectoria, Pro mansione, seu domicilio *Rectoris,* quæ in Rectoriâ suâ instar capitis vel aulæ est.

¶ *Rectum.*] Pro accusatione. Vide *Rectatus.*

Rog. Hoved. annal. part. post. f. 273. a.n. 40. —— *Præterea præcepit, &c. quod omnes qui capti fuerant pro Foresta, liberarentur quieti, &c. & ut omnes alii qui capti fuerant, &c. qui non erant retenti, per commune* rectum *Comitatus, vel Hundredi, vel per appellationem, essent quieti : Et illi, qui per commune* Rectum *sunt retenti, si plegios invenire possunt, standi ad* Rectum, *si quis adversus eos loqui voluerit, liberentur &c. si autem per appellationem* Rectati *sunt, si fecerint pacem cum adversariis suis redeant ad pacem &c.*

¶ *Redebeo.*] Quasi *reddere debeo.* Form. Solenn. 173.— Et aliud de istâ causâ, quod mihi judicatum fuit in nullo, non redebeo nisi justum & idoneum sacramentum (scil. purgationis). Similiter formul. sequen. — & aliud in ista causa in nullo non redebeo nisi in justo & idoneo sacramento.

¶ *Redemptio.*] Mulcta gravissima, utpote quæ pro æstimatione capitis ipsius delinquentis impingitur. Nuperioribus sæculis idem quod prioribus *Wera, Wergildum, Rachetum,* Angl. **Ransome.**

¶ *Redemptionale, & Charta Redemptionalis.*] Ea scilicet quâ servus suo se redimens peculio liber factus est à domino. Formula chartæ apud *Bignonium* habetur inter vett. cap. 34. apud *Lindenbr.* num. 99. Redemptionis autem istiusmodi lex fuit, ut si clam

clam domino hoc redemptionis pretium ſervus è proprio poſſidebat; liber omnino non exiret: Sciente verò domino, vel aliunde mutuato, ſalva fuit manumiſſio. Sic *Baiwar.* l.tit 15. cap. 7. —— *Si quis ſervus de peculio ſuo fuerit* redemptus, *& de hoc Dominus ejus forte neſcierit, de domini poteſtate non exeat, quia non precium, ſed res ſervi ſui dum ignorat accepit.* Idem hoc (ut & alia) *Capitular.Caroli* lib. 5. cap. 207. &c.

¶ *Redemptus teſtis.*] Qui pecuniâ corrumpitur teſtis. *Capitul.* lib. 5. cap. 247. —— *Sunt quidam qui contra Eccleſiaſticam regulam pugnare videntur, & per* teſtes redemptos *putant ſe ad accuſationem admitti debere, &c.*

¶ *Redeuancia.*] V. *Obeiſſentia.*

¶ *Rediſſeiſina.*] Vox forenſ. *Iterata diſſeiſina*, quod vide. Eſt autem diſſeiſina, cum quis terras alienas per injuriam invadit, verumq; dominum ejicit.

¶ *Redmans.*] *Domeſday* in fine *Ceſtreſcire* Tit. Lanc'. **Blackburn Hundret.** —— *Rex E. tenuit* **Peneverdant.** *Ibi* 11 *car. ſunt in dominio &* 6 *Burgenſes, &* 3 Radmans, & 8 *vil. &* 4 *bovar'.*

¶ *Redubbers.*] Sunt qui pannum furatum mercantur, & ne agnoſci poſſit, novum formam ſeu colorem inducunt. *Britton.* cap. 29. C.

¶ *Refectorium.*] Locus in monaſteriis quo cœnobitæ refecti ſunt; hoc eſt veſcuntur: uti *dormitorium* locus quo dormiebant.

¶ *Referendarius.*] Græcobarb. ῥεφερενδάριος, idem qui magis Latinè *Relator* dicitur. In palatio Romani Imp. *Referendarii* dicti ſunt, qui ſupplicum deſideria Principi referunt & exponunt, juſſiones Principis Judicibus inſinuant. *Novell.* 10. 113. 124. Officii formulam luculentam habes apud *Caſſiodorum* lib. 6. cap. 17. è quâ & nominis ratio intelligitur, ſcil. à referendo ſupplicibus reſponsâ Principis quaſi *Relator*: *Referenti autem* (inquit Caſſiodorus) *non licet aliquid immutare.* In hoc quidem Magiſtris (quos dicimus) Requeſtarum non diſſimiles, in aliis Cancellario vicinior. Horum dignitas inter ſpectabiles fuit: numerus ſub *Juſtiniano* 14. ſed is vetuit novos ſuffici, donec ad octavum uſque demortui eſſent, eumq; numerum poſtea non excedi. Excrevit deinde, nihilominus ab Heracilio ad 12 redigitur.

Erat & *Referendarius* ſecundæ pentadis ſeu claſſis officialis in magnâ Eccleſiâ Conſtantinopolitanâ, cujus officium ſic edit *Codinus*; ὁ ῥεφερενδάριος εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς μέγαν ἄρχοντα, —— Referendarius *ideo inſtituitur, & ad Imperatorem mittatur, et ad magnum Principem.* Erat autem (ut cæteri in hac Eccleſiâ Officiales) ex ordine clericali.

Habebatur & in aulâ Regum Francorum hic magiſtratus, cujus officium ab *Aimoino* deſcribitur *Hiſt. lib.* 4. *cap.* 41. —— *Beatus* Audoneus (*qui & Dado dictus eſt*) Referendarius fuit *Regis* Dagoberti, *filiuſque præſtantiſſimi viri Antharii.* Qui Referendarius *ideo eſt dictus, quod ad eum univerſæ publicæ deferrentur conſcriptiones*; ipſeq; eas annulo Regis, ſive ab eo ſigillo ſibi commiſſo, muniret, ſeu firmaret. Hæc & *Sigeberto* intercalentur in anno 637. Sed notatur in Aimoini margine: *Referendarius* idem quod *Cancellarius*; & ſic planè innuit hic locus: ſuadetq; eò magis quod apud *Greg.Turonen.* paſſim reperio mentionem de *Referendariis* Regum Francorum, interdum & Reginarum, nunquam autem vel nomen *Cancellarii.* Sed Conſtantinopoli diverſos fuiſſe manifeſtè prodit *Heraclii* Imp. conſtitutio, qui Clericorum Officialium numerum definivit ut eſſent Syncelli duo, Cancellarii duodecim, Defenſores decem, *Referendarii* duodecim, Notarii quadraginta, &c. Ad hoc etiam facit, quod in diplomatibus primæ Regum Francicorum familiæ (cum maximè floruêre *Referendarii*) ſummorum etiam Cancellariorum (ut *Bignonius* refert) occurrat mentio. Sic ut *Referendarii* intelligantur ejuſmodi fuiſſe, quos ſupra diximus *Magiſtri Requeſtarum*; ſeu à libellis ſupplicum: Et haberent forſitan proprium ſui muneris Sigillum primario cuidam creditum. Sed confunduntur (certum eſt) plerunque à recentioribus.

Innotuit etiam apud Reges noſtros Anglo-Saxones, nam inter teſtes Chartæ dotationis monaſterii SS. *Petri & Pauli Cantuariæ* Dat. An. Dom. 605. ſic inſcribitur, ✠ *Ego Augemundus* Referendarius *approbavi.* ✠ *Ego Graphio Comes benedixi.* ✠ *Ego Tangiſilus Regis optimas confirmavi, &c.* Et in alia Charta ejuſdam Regis. *Teſtibus reverentiſſimo patre Auguſtino Dorobernenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo primo, &c. Adbaldo filio meo, Hamigiſilo* [*Duce Landavi*] *Augemundo* Referendario, *Hocca* [*Comite*], *&c.* Addidi teſtes plures ut videas quem locum inter eos *Referendarius* obtinet, *Referendarius*, Curopalate ῥεφερενδάριος, qui dicta & acta Principis, Curiæ, Judicis refert. *Relator.* Curop. p. 5.

Referendarius, ideo eſt dictus, quod ad eum univerſæ publicæ deferuntur conſcriptiones; ipſeq; eas annulo Regis, ſive ab eo ſigillo ſibi commiſſo muniret, ſeu firmaret: Sic *Aimoinus* Hiſtor. lib. 4. cap. 41. Et Sigebertus in An. 637. V. L. & *Flor.* Sed ut me liberem à moleſtiâ, accipe *Bignonium* in *Marculf.* lib. 1. cap. 25 *Referendarios* R. Sæpè apud *Greg. Turon.* V. Gloſſar. *Fr. Pith.* & Novel. Juliani.

¶ *Reſſo, ſas.*] Rapio, à Sax. ꞃæꝼan, i. *rapere*, ſpoliare; unde ꞃæꝼen *rapina*: etiam & corvus quod ex rapacitate vivit, contractim hodie **a Raven.** Item ꞃeaꝼeꞃe, i. *raptor, expilator, prædo.* Primitivè à ꞃeaꝼ, i. *veſtis,*

quod viatores vestibus spoliaret; uti etiam & à *robâ*, *robatores* dicti sunt latrones.

L. Salic. tit. 29. §. 6. —— *Si quis messem alienam per furtum metere, aut* reffare *præsumpserit*, 500 *Denarios, qui faciunt sol.* 15. *cupabilis judicetur.*

Nos eodem hoc sensu hodie dicimus **to reave.**

¶ *Refortiuncula.*] Walsingham. in *Edwar.* 2. An. Dom. 1317.— *In* Refortiunculâ *suâ de* **Horton** *latens, vicinis similem injuriam inferebat.*

¶ *Regales.*] Iidem qui Duces, Reguli, & Subreguli apud Francos, ævo *Maximi* Imp. *Greg. Tur.* ex *Sulpitio Alexandro* lib. 2. Sect. 9. pag. 50, 52, 53. Mox & Reges dicti.

¶ *Regalia.*] Dicuntur jura omnia ad fiscum spectantia, quorum igitur definitio cum à Jurisconsultis expetenda sit, ab egregio accipe *Prateo.*

Regalia perspicuè enarrata à *Sigon.* in Regn. It. An. 973. pa. 287. à *Gunthero* Ligurin. lib. 8. pa. 408. §. 8. A. à *Radevico* in Frid. lib. 2. ca. 5. pag. 509.

¶ *Regardum*, *Regwardum*, & *Rewardum.*] A Gall. *regarder*, vel *reguarder*. Propriè respectus, intuitus, plerunq; benignus, inde per translationem, *merces*, *præmium*, Hinc

Regardator, & *Regardatores* in Forestis Regis dicti sunt quibus venationis cura demandatur; qui & statis temporibus accepto brevi regio, & jurati, suum tenentur facere *regardum*, i. Forestæ lustrationem, cujus hæc summa est: Ut Forestam integram cum cæteris Forestarius lustrando peragrent; Assarta, purpresturas, nemoris destructiones; nec non damna alia post ultimum *regardum* Forestæ illata, exquirant; qualiterq; se habent sepimenta Regia: Quot sunt & quales in Forestâ aquilarum vel accipitrum nidi; cujus sunt in solo, & cui pertinent: Sintne illic vel portus, vel fodinæ; quid hæ census pendent; quid transfertur illinc lignorum: Quis canem, arcum, sagittas, vel machinam quamlibet in excidium Regiæ feræ penès se habuerit. Qui Forestæ gramina, plus æquo pecorum numero (quod superonerationem pasturæ vocant) decerpunt, &c.

Hæc omnia in scriptis redacta promovere debent isti *Regardatores* ad Swanimotum proximum, id est, Curiam Forestæ.

Eorum institutionem ad *Henricum* 2. referunt; Sic enim Assisam ejus de Foresta intelligit *Manwood*, ubi legitur —— *Item Rex præcepit, quod in quolibet Comitatu in quo habet venationem, ponantur* 12 *milites ad custodiendam venationem suam. Hi milites* (inquit ille) *pro tempore appellantur* Regardatores. Eo vero sæculo milites passim dicti sunt, qui per servitium tenuere militare, posteris liberi tenentes appellati.

A nomine istorum *Regardatorum* (quod nuperius censeo enatum quam ætate *Henrici* 2.) dictum est tum ipsorum munus, tum ipse circuitus per quem suum hoc munus exercetur, *Regardum*. Henrici autem secundi ævo, si ex Assisæ suæ prædictis verbis conjectare liceat, *Custodes venationis* fortè nuncupati sunt.

Charta *Henrici* 3. Magistro, Canonicis, fratribus, &c. ordinis Domus de *Semplingham*, anno 11 Regni sui confecta—— *Et sint quieti* (inquit) *tam ipsi quàm homines eorum de misericordiâ Forestæ, & de escapis; & de* Regwardo, *& vasto ubique in marisco de* **Ketste-vene**, *&c.*

¶ *Regentes in artibus.*] Eorum mentio in universitate Parisiensi *M. P.* in fine An. 1296. pa. 910.

¶ *Regionarius.*] VII Romæ Diaconi *regionarii* in vitâ *Fabiani* apud Damasum. Vide supra *Cardinalis.* Anastat. in *Steph.* 2. pa. 121.

¶ *Registrum.*] *Prateus* & emunctioris sermonis homines, *Regestum* legunt: atq; hinc illud per corruptionem volunt enasci: Sed ut sua suis restituamus, provenit sine dubio à Normannico, seu antiquo vocabulo Gall. *gister*, i. *in lecto reponere*, *suo loco constituere.* Unde agistari dicuntur, quæ seriatim collocantur, unum scil. juxta alterum, ut supra in eo vocabulo: *Giste* enim *lectum* significat, vel locum, quo quid manet vel requiescit, à verb. *gis*. . . . quod hodie est *cumbere*, vel *jacere*. Et sic *Registrum* propriè idem est quod *repositorium*, vel *locus quo quid reponitur*; atque hinc codices publici, quibus res multiplices seriatim inseruntur *Registra* rectè appellantur.

¶ *Registrum Brevium Originalium, & Judicialium.*] Idem est quod Cancellariæ.

¶ *Registrum Cancellariæ.*] Codex dicitur quo brevia Regia, tam Originalia quàm Judicialia formularum muneri inscribuntur. In hoc enim si non extiterit Brevis alicujus formula; vel si ab eo variatum fuerit Breve illud cassum habetur. Nec de novo condi potest Breve aliquod hujusmodi non publico Parliamenti decreto. Hujus Codicis meminit *Westmonast.* 2. cap. 25. —— *Et in* Registro de Cancellariâ *non est inventum aliquod Breve in isto casu speciale.*

¶ *Registrum Ecclesiæ parochialis.*] Illud est cui seriatim inseruntur *Baptismi*, *Matrimonia*, & *Sepulturæ*, quæ quolibet anno, eâ parochiâ celebrantur.

A *Cromwello* summâ cum laude institutum Mense Septembri Anno Domini 1538. Henrici 8. tricesimo, dum vices regias tunc administraret. Injunctiones enim fertur ad Episcopos emisisse, ut non solum hujusmodi *Registra*, sed & Anglicano sermone Biblia sacra in unaquaque Ecclesiâ haberentur. *V. Sta. inde.*

¶ *Re-*

¶ *Regratarius.*] Is qui annonam emit, ut pluris vendat; quiq; ideo acerbissimus venditor,& annonam incendere,flagellare & excandefacere dicitur. In Jure Civili *Dardanarius*, à *Dardano* quodam hujus sceleris authore, appellatur, & seplasiarius; nobiscum autem *Regratarius* à Gall. *regrateur*, quod cauponem significat, & rerum veterum expolitor,à **gratter** scalpere & *re* quod exaggerationis est particula. Acsi *regrator* is esset, qui acerbiùs scalpendo, merces rodit, & perinde rempub. *Leg. Burgor.* cap. 73. — Regratarii, *qui emunt & vendunt ad lucrum &c.* Hodie autem nobiscum non reponuntur sub hac classe, nisi qui annonas vendunt in eodem quo emerant mercato,vel infra 5 milliaria. Antiquè autem illi tantum habiti sunt *Regrateurs*, qui rem integram ementes,per minutiores eam partes distrahebant. Anglicè **to buy by great,and sell by retail.** Cicerone *Propola.*

¶ *Regulus*,& *Subregulus.*] Sæpe occurrunt in Chartis & Conciliis Anglo-saxonum; hoc fortè *Comitem*, illud *Vicecomitem* significaturum. In vetustis. Chartulario *Wigornens.* Eccl. — *Ego Uhtredus, Deo donante*, Regulus *Wicciorum, concessi fratribus Deo servientibus in Monasterio Wigornensi, licentia* Offæ *Regis Merciorum* Stoke,*&c.* Scripta est hæc donatio anno ab incarnatione Domini 770. Indict. 9. Decennovalis 11. Lunæ 8.In subscriptionib.ejusd. *Offa Rex Merciorum*; *Mildredus Wicciorum Episcopus.* Uhtredus regulus, Aldredus subregulus, *fratres.* Et in Chart.*Offæ* Regis An. 786. subscribitur. *Offa Rex*, Uhtredus subregulus Wigorniæ Civitatis, &c.

In aliâ tamen Chartâ sic legitur;ac si *Comes* ipse, esset *Subregulus.* —— *Æthelred Rex Merciorum,cum Comite suo* Subregulo Huicciorum, *Osbere.* fol. 27. a. Et in Chartâ *Eadwi* Regis Angl.de 5 Cassatis datis Eccl.Wigor. A. 956. subscribunt post Regem & Episcopos; *Ast regulus, Eadgar regulus, Morgant regulus*; *Eadmund, Athelmund, Alhere* Duces &c. fol. 13. a. Vide Tit. Hon. pag. 603. Edw. 2.

¶ *Regulares.*] Qui certam vivendi regulam sunt professi.

¶ *Reia, iæ.*] Gall. *raye*, i. *radius, linea, tractus.* Item ordo & series rerum successivè inter se collocatarum, quæ *Striga* & *versus* dicitur, Angl. **a Rew,** vel **raw**, à Gall. *raye,y* ut solet in *w* mutato,atq; hoc à Latino radius,*d* exploso.

Prior Lewens. pa. 21. —— *Omnis Lanceta, omnis Toftman, & omnis Molman (qui non sedet super Ogeland) debent spergere unam* reiam *de fiens &c.*Id est unam strigam,tractum, seu versum stercoris; Anglicè **a rew of muck, or dung,** ad stercorandum terras domini.

Versum dico,Virgilium sequutus 4 Georgic.

Ille etiam seras in versum distulit ulmos.

¶ *Reicula.*] Dimin. à *Res. Recula*, res exigua.

¶ *Reippus.*] Precium viduæ emptæ matrimonii causâ. A quo fortè lex nostra antiqua *de maritagiis viduarum* sumpserit initium,formâ licet diversâ. *Reippum* enim apud Salicos propinqui colligebant,non fiscus (ut in Angliâ solet) nisi post Sextum genuculum. Diciq; videatur à Sax. ꞃippan, vel ꞃẏpan, i. *metere, rapere, colligere*; quasi id quod capitur,vel colligitur ob maritandas viduas.Hinc ꞃẏpeꞃ pro *messore*, vel *raptore.*

L. Salic.tit.46. ad. Vide infra —— *Uxoris emendæ ceremonia.*

¶ *Reisa.*] *Cursus*, vel *procursus*, à Sax. ꞃæꞅe,id est, *cursus, impetus, præcipitium.* Sic Mat. 8. 32. ⁊ ðæꞃ ꞃihꞇeꞅeꞃðe eall ꞅeo heoꞃe miclum on ꞃæꞅe niꞃel on þa ꞅæ. — *Et tunc abiit totus grex, magno impetu* (vel procursu) *in abyssum maris.* Hinc fluvii cursus ꞃæꞅe dicitur,Angl. **a race.**

Reisa etiam dicitur procursus militaris, & *Heribannum*, seu evocatio in militiam, quin & cohors ipsa evocata. Constitutio *Frederici* 1.Imp. de incendiariis & pacis violatoribus: *Feud.* lib.5.pag.306. —— *Item si* Reisa *alicujus Domini, cum ipso domino cujus est* Reisa, *aliquis fuerit qui incendium(ut sæpius contingit) faciat*; *dominus ipse cujus est ipsa* Reisa *jurabit super reliquias, quod non fecerit conscientia, vel mandato, vel voluntate sua, &c.* Ubi *Cujacius*: Reisa, *excursio* (inquit) *militaris hoc Germanico tam obsoleto vocabulo significari videtur.* Olivarus Marcha; *Tost apres ceux de la verde tente, & autres Gandois firent une rese sur les marches de Hainaut.*

Hinc *Raisogueldum* à prædicto ꞃæꞅe, & gelð, *i. pecunia, solutio, mulcta*, unde ibidem *Johannes Aventinus* auctor est: multam non respondentis quod delectum appellari *Raisogueldum*, quod vulgò *Heribannum* vel *Hostendiciæ.* Vide hæc & *Herislit.* Raisogueldum.

¶ *Rekpenis.*] Constitutt. Rob. Dunelm. Episc. An. 1276. cap. 3. —— *Porro huic sanctioni adjicimus, quod si plures liberi proprium habentes, in parentum pariter familia vivant, ad denarios qui nuncupantur* Rekpenis *minimè arceantur, cum sic communiter intrinsecis aluntur à parentibus, sic in extrinsecis ab eisdem lætentur pariter se detendi.*

¶ *Relaxatio.*] *Laxamentum, cassatio.* Vox forens. Instrumentum est quo quis jus suum alteri cassat in re aliquâ. Aliàs *Remissio* Angl. **a release.**

¶ *Relevamen.*] Ramf. Sect. 310. *Relevamentum* Domesd. *Relevatio, Relevium*, antiquis *Introitus.*

Est munus honorarium,tributum,seu præstatio quam vassallus novus plenæ ætatis tempore mortis sui antecessoris, feodali suo domino confert ob hæreditatem adeundam. Susceptio, Gal. *Releif*, Dictum à relevando,Gal.*relever*,ideo quod cum per mortem vassalli nuperi decidisse videntur terræ, vel V. Cow. li. 2. tit. 3. S. 17. & 19.

 feodum

* Bract. li. c. 12. n. 10.

feodum in manus domini: ideoq; * jacens appellatur, donec munusculo hoc dato in memoriam subjectionis, hæredi liceat, seu vassallo novo ea tollere & relevare. Saxonibus ƿeregeat, quod supra vide.

Munusculum dico, propterea quod grave nihil exigendum erat hoc nomine; ne sic fortè in redemptionem, Gall. *ransome*, verteretur: Licèt enim olim aliquando feoda post mortem vassalli in liberam Domini potestatem recidebant; quin nec in alium transferri poterant sine ejus licentiâ (ut supra ostendimus in voce *Feudum*) tandem tamen factum est, ut sub hujusmodi *relevationis* symbolo, successivus quisq; hæres ea liberè ingrederetur. Charta libertatum Anglis concess. ab *Henr.* primo— *Si quis Baronum meorum, seu Comitum, sive aliorum, qui de me tenent, mortuus fuerit: hæres suus non redemet terram suam sicut faciebat in tempore fratris mei: sed legitimâ & justâ relevatione relevabit eam. Similiter & homines Baronum meorum justâ & legitimâ relevatione relevabunt terras suas de Dominis suis.*

Quænam autem esset legitima ista & justa relevatio ætate *Henr.* 2. à *Glanvillo* partim liquet, lib. 9. cap. 4.—— *Dicitur autem* (inquit) *rationabile* Relevium *alicujus juxta consuetudinem Regni, de feodo unius militis, centum solid. de soccagio verò quantum valet census illius socagii per unum annum. De Baroniis verò nihil certum statutum est, quia juxta voluntatem & misericordiam Domini Regis solent Baroniæ capitales, de Releviis suis Domino Regi satisfacere.* Idem est de Serjantiis.

Ramf. Sect. 310.——*Quod si Abbas Walterus moriatur, vel vitam suam mutet, Monachi relevabunt terram eandem, & tenebunt & facient servitium* (scil. duorum militum, ut illic supra) *erga Walterum de Bolebech, vel hæredem suum, donec alius Abbas veniat, dando* 10 *marcas argenti: & Abbas qui venerit eodem* relevamine *eandem terram tenebit &c.*

Certius autem postea definita erant omnia hujusmodi *Relevia*; primò per Chartam libertatum Regis *Johannis*: deinde eâ *Henrici* 3. quæ Magna appellata est, cap. 3. ---*Si quis Comitum, vel Baronum nostrorum, sive aliorum tenentium de nobis in Capite per servitium militare, mortuus fuerit; & cum decesserit hæres ejus plenæ ætatis fuerit, &* Relevium *nobis debeat: habeat hæreditatem suam per antiquum* Relevium, *scil. hæres vel hæredes Comitis, de Comitatu integro, per centum libras: hæres vel hæredes Baronis, de Baroniâ integra, per centum marcas: hæres vel hæredes militis, de feodo militis integro, per centum solidos ad plus: Et qui minus habuerit, minus det, secundùm antiquam consuetudinem feodorum.*

Legibus autem *Edw.* Confes. cap. 35. tit. *de herotochiis*, cautum est, ut *qui in bello ante dominum suum ceciderit* (sit hoc in terrâ sit alibi) *sint ei* Relevationes *condonatæ: & habeant hæredes ejus pecuniam & terram ejus sine aliqua diminutione &c.*

De Socagio non datur *relevium*, Bract. fol. 85. a. nu. 8.

Eamus ad Scotos. Legg. *Malcolmi* 2. (qui cœpit regnare anno Dom. 1004.) cap. 1. sub inscrip: *De origine Wardiæ & Releviæ.* §. 3. Et ibi omnes Barones concesserunt sibi (i. *Malcolmo*) Wardum & *Relevium* de hærede cujuscunq; Baronis defuncti ad sustentationem Domini Regis. De quantitate autem *Releviorum* cum omnino hic tacuerint, ita postea Sancitum est in Reg. Majest. cap. 71. ut supra è *Glanvillo* nostro recitavimus; nec pluribus quidem verbis, sed nec aliis.

Relevii etiam & mentionem & usum apud Neapolitanos fuisse in Constitution. suis videas lib. 3. tit. 22. sub inscriptione Imperat. Fredericus —— *Recepto veruntamen aliquo* Relevio (ut est moris) *quod quantitatem decem unciarum auri non excedat, pro assignandâ possessione terræ concessæ.*

Relevamentum Thani Regii. Vide Thanus. Domesd. *Berocscire* Walingford——*Tainus, vel miles Regis Dominicus moriens, pro* relevamento *dimittebat Regi omnia arma sua, & equum unum, cum sellâ, & alium sine sellâ. Quod si essent ei Canes vel Accipitres, præsentabuntur Regi, ut si vellet accipiat.*

¶ *Reliqua.*] In Jure Civili dicuntur, quæ nos à voce Gall. *arreragia* appellamus: Pecunia scilicet, quæ subductis calculis & ratiocinationibus, deberi constat; quam & in proximum computum transferre solent Auditores in ulteriorem computantis onerationem. Computans autem qui hujusmodi *reliquis* tenetur, *reliquari* dicitur; item & ipse *reliquator*, unde etiam *vectigalium reliquator.* Et debitio pariter *reliquatio.* De quibus omnibus si plura cupias Lexica Juridica consulenda sunt.

¶ *Reliquator*, *Reliquatio*, *Reliquor*, *aris.*] Vide supra *Reliqua.*

¶ *Reliquiæ.*] V. Sanctorum patrocinia portare.

¶ *Remallo, las.*] Item *Remallatio.* Est autem *remallare* hominem, aliàs in mallum vocare. *Remallatio*, ille actus. Formul. Solenn. 124.——*qui ipsum hominem* remallare *voluerit.* Et seq. — *Contra ipsum ill. ullam* remallationem, *nec ullam reclamationem*—— *Pontificium non habeant ad faciendum.* Vide supra *Mallo*, & *Admallo.*

¶ *Remanentia, tiæ.*] A Gal. *remanent*, h. Id quod remanet. Reliquum, residuum, aliter Forensibus *le remaynder*, sed nec verbo exprimitur. Est autem prædiorum in futuro possessendorum jus; quod post alterius in eisdem statum, vel terminum finitum, domino vel donatori non revertit, & alicui tertio remanet perfruendum. In eo igitur differunt *remanentia* & *reversio*, hæc post statutum terminum, ad donatorem, locatorem, vel hæredes suos (uti in fontem) remeat: illa verò ad tertium quempiam (ceu extraneum) progreditur.

Re-

Remanentia, pro perpetuo.] Glavill. lib. 7. ca. 1. in fine——*Notandum autem, quod nec Episcopus, nec Abbas, quia eorum Baroniæ sunt de elemosina Domini Regis, & antecessorum ejus, non possunt de Dominicis suis, aliquam partem dare ad* remanentiam *sine assensu & confirmatione Domini Regis.* Idem Reg. Majest. Scot. lib. 2. cap. 23.——*Nec Episcopi, nec Abbates possunt de terris suis aliquam partem donare ad* remanentiam, *sine assensu & confirmatione Domini Regis: quia eorum, &c.* Ibidem cap. 42. de potestate Dominorum in hæredes suorum hominum, *&c.*——*Nihil tamen de hæreditate alienare possunt ad* remanentiam. Et hoc ipsum apud *Glanv.* lib. 7. cap. 9.

¶ *Reneez.*] Apostata, qui fidem deserit, à Gall. *renier*, id est, *enixius negare*. Dictum de Christianis, qui in Mahumetismi spurcitias procidunt.

Hoveden. in Rich. 1. sub an. 1192.——*Cepit in equitatione illa 24 paganos & unum* Reneez, *qui quondam Christianus fuerat, & Dominum nostrum Jesum Christum negaverat; & Rex posuit eum ad sagittandum, & sagittatus est.*

¶ *Renga, gæ.*] Vide infra *Ringa.*

¶ *Repastus.*] Idem quod pastus, aliàs olim *Paratæ*, quod V. Formul. vet. apud *Pithœum* in Glossar. — *Non ad mansionaticos vel* repastos *exigendum.* Et ibidem——*non pro* pasto *exigendo, non pro mansionatico requirendo*, è Bign.

¶ *Replegio, as, Replegiatio.*] Replegiare est, rem apud alium detentam, cautione legitimâ interposita redimere. Et cautio hæc est stipulatio in formâ juris adhibita, de stando juri & sistendo se foro. Dictum autem *replegiare*, quasi *revadiare*, hoc est vadem vel pignus unum loco alterius suggerere, constituere: plegium enim vas est vel pignus, ut supra, suo loco. V. Lecturam primam D. *Joh. Spelman* avi mei 5 *Hen.* 8.

¶ *Reportus.*] Relatio gestorum forensium.

¶ *Repræsto, & Represto.*] *Represtare* est rem vel prædium ab aliquo acceptum eidem per *præstariam* relocare. Rem donatori, pro termino reconcedere.

Centur. Chart. vett. *Goldast.* nu. 66.——*Convenit ut illa mancipia, quæ nobis ille de illo loco tradidit, ei iterum per* præstarium repræstaremus. Et nu. 70.——*Dedit atque condonavit, nosque iterum illas res prædictas,* represtare *per præsentem precariam deberemus: quod ita & fecimus.* Etiam 73.——*Complacuit nobis*——*ut res quas nobis tradidit Cunzo, ei iterum, per hanc precariam* represtaremus.

¶ *Represalia, Reprisalia, & Represalia.*] Angl. **Reprisels**, à Gall. *reprise*, i. resumptio, repetitio, captio rei unius in alterius satisfactionem. Quod cum fieri soleret inter duorum Regnorum finitimos, qui marchias habitare dicuntur, *Lex marchiæ* appellatum est à nuperioribus.

Est autem *reprisalia* (secundùm Juris Conf. Civiles, quo & nostri etiam conveniunt) potestas pignorandi contra quemlibet de terrâ debitoris, datâ creditori pro injuriis & damnis. Vel elucidatiùs paulo. *Represalia* dicuntur quando aliquis oriundus de terrâ unâ, spoliatus est, vel damnum acceperit, vel debitum non impetraverit ab alio, in terrâ aliâ oriundo; dari solet potestas hujusmodi spoliato, quod sibimet ipsi satisfaciat contra quemlibet è terrâ illâ unde existat debitor vel spoliator ejus: Dum tamen se abstineat à personis Ecclesiasticis & ipsorum bonis: nam hoc Jure C. omnino prohibetur sub pœna Excommunicationis & Interdicti. Vide R. Ger.

¶ *Reseantia, Resiantia, Reseantisa, & Resseantissa.*] A Gal. *reseant* vel *resseant*. Locus quo quis residet. *Habitatio, Domicilium.* Angl. **Residence.**

Veteri autem Jure nostro, etiam & Scotico aliud significat; utpote morbum validum, seu veteranum, quo quis exire de suis ædibus prohibetur. Essonium igitur quod de *malo lecti* nuncupatur; hoc est *excusatio*, quod ratione infirmitatis sistere se in foro non valeat, essonium nuncupant *de reseantisa*. Glanvil. lib. 1. cap. 11.——*Quandoque intervenit (essonium) ex infirmitate de* reseantisa. Ubi in margine notatur, *Essonium de* reseantisa *idem valet quod essonium de malo lecti.*

Sed hoc expressiùs in Reg. Majest. Scot. lib. 1. cap. 8. §. 3.——*Essonium, aliud ex infirmitate veniendi; aliud ex infirmitate languoris de* resseantisa, *i. de infirmitate qua quis gravi morbo tenetur.* Sed in his decessum videtur à fonte Gallico, aut obscuritatem potiùs induci: nam Galli apertiùs dixerunt, *exoine de mal resseant.* V. Sk. A. & ad.

¶ *Rescussus.*] A Gall. *rescousse*, id est liberatio, vel redemptio; utpote cum aliquis aut captivum aut prædam vi hosti eripit.

Pari ratione *rescussus* dicitur in Jure nostro, cum quis legitimè comprehensus per regium Breve vel aliam potestatem, i. arestatus, per vim eripitur à ministris; vel si quod per districtionem capitur, capienti auferatur illegitimè.

¶ *Reseiso, sis, Reseisire.*] Est terras iterum capere in manus Regis &c. Vide *Seiso.*

¶ *Resiantia.*] Vide supra *Reseantia.*

¶ *Ressortum.*] Litt. pat. *Philippi le Hardy* Regis Franc. An. Dom. 1275. Hist. de *Bretainge* l. 4. c. 28.——*Remittentes & quittantes pro nobis & successoribus nostris imperpetuum, jus si quod habuerimus in recipiendis advocationibus antedictis; Salvo tamen tam* ressorto *quàm aliis jure nostro, & jure etiam alieno.*

¶ *Re-*

¶ *Respectus.*] Pro morn, dilatione, vel continuatione temporis. Vox frequens hoc sensu apud forenses. Glanvil. lib. 12. c. 9. in brevi Regis ——— *Præcipio tibi, quod poni facias in* respectum *usque ad aliquem terminum competentem. Reg. Majest*. lib. 4. cap. 20.——— *Vir ille calumniatus habebit* respectum, *si velit certæ diei.*

Respectus. Conventio de *Villâ Virtutis* in Appendice ad *Flodoard. Heribertus Comes, nostræ humilitatis adiens conspectum, petiit dari à nobis, sibi, nostri juris eam quæ dicitur* Villa Virtutis——— *ea viz. ratione, ut pro vestitu nobis ad præsens, ex eâ retineremus mansos duos ingenuiles, & vestitos, & pro* respectu *annuatim persolvere libram unam denariorum Remensis monetæ &c.* Vide Respectualis traditio For. Sol. 58.

¶ *Responsalis.*] Qui responsum defert, Nuntius à responsis. *Gregor. Epistol.* lib. 1. cap. 42. ——— *Quod* responsalem *tuum tardè dimisimus: Paschalis festivitatis occupationibus implicati, eum relaxare citius minimè valuimus.*

In Jure Civili etiam & Communi, *Procuratorem* significat, quem *Attornatum* dicimus, vel eum, qui causam alterius absentiâ, ad indictum diem foro exhibet; nobiscum *esumatorem*, & *essoniatorem*, id est, *excusatorem*, quo itemq; sensu alibi legitur, sicuti, *Johan. Salesb.* Epist. 7. ——*Sufficientes excusatores, vel* responsales *misit.*

De *responsali* autem foro nostro antiquo constituendo sic *Glav.* lib. 12. cap. 1. ——— *Placita in superioribus exposita——prosequi quis potest, sicut & alia qualibet placita civilia, tam per se ipsum, quàm per* responsalem, *suo loco positum ad lucrandum vel perdendum, verum oportet eum esse præsentem in Curia, qui alium ita loco suo ponit. Solet autem id fieri coram Justiciariis Regis in Banco residentibus &c.* Ubi, post plura, formulam exprimit Regii Brevis de recipiendo *responsali* in Curiâ, loco Domini.

Fleta autem differentiam ponit inter *Attornatum, Essoniatorem,* & *Responsalem.* Lib. 6. cap. 11. § Officium. Vide.

¶ *Resseantisa.*] Vide supra *Reseantisa.*

¶ *Retitus.*] Suspectus. V. *Reto.* ꞃeƀꞇ *declaratus.* V. Tat. *Retatus.* Assisæ de Clarendun temp. H. 2. §. 1. *Si quis* retatus *fuerit coram justiciis Domini Regis de murdro, vel latrocinio, &c.*

¶ *Reto, tas, Retare.*] Reputo. Suspicor. Reor. alias *Recto*, quod V.

Flodoard. lib. 1. cap. 20. *de visione Herigarii. Item ceu prius, ille visum* retans *mane, neglexit perficere jussionem.*

¶ *Retorna, Retornatio, Returnum.*] Restitutio, redhibitio, reversio, à Gal. *Tourner, i.* vertere, remittere. Hinc Breve Regis in Registro quod dicitur *Returnum irreplegiabile.* Et ibidem,——*Præcipimus quod eidem T.* retornum *porcorum prædictorum* irreplegiabile *sine dilatione habere facias.* Et in breve de retorno habendo, p. 61. b. *Quo prædictus G. haberet* retornum *averiorum prædictorum*, & sic aliàs.

Retorna Brevium dicuntur, Responsiones Vicecomitum aliorumque ministrorum, per quas curiæ redduntur certiores, quid in executione ipsorum Brevium sit effectum, quod Jurisconsulti Civil. *Certificatorium* vocant. Aliàs *Retornatio.* Statut. *Roberti* tertii Scot. R. cap. 1. §. 3. ——— *Et quod Cancellarius, de cætero, saisinam alicujus* retornationis *non det, nisi deponet* (Balliæ) *pro ipso qui dictam inquisitionem impetravit, quod dictæ terræ — existant in manibus Domini Regis.* Ubi *Skenæus* retornationem (inquit) *voco responsum eorum, qui Assisæ & inquisitioni interfuerunt, eorum sigillis sigillatum, quod retornatur & remittitur per Judicem ad Cancellariam Regis*; V. *Marlebr.* cap. 23. & 27. & Stat. 51. H. 3. de dies communes in Banco, p. 104, & 108. Cum autem in omni Termino (sic enim tempus appellamus juris dicendi) certi sint & statuti dies, quibus exhibenda sunt hujusmodi *Retorna*; usus jam olim obtinuit, ut & ipsi hi dies *Retorna* etiam nuncupentur.

¶ *Retorno, nas.*] Reddo, restituo. Breve de *Retorno averiorum.* Regist. part. 2. f. 4. ———*Tibi precipimus quod eisdem T. & H. averia prædicta sine dilatione* retornari *facias.* Idem fol. 69. & aliàs.

¶ *Retorta, tæ.*] Vimen tortum ut sic tenacius sit, & flexibilius: à Gall. *retort*, Latinè *retortus*, aliàs *Torta*, Anglicè **a With or Wreath.**

Turpinus in vitâ *Caroli Mag.* cap. 22. & 26. ——— *Quatuor palis in terra fixis, cum quatuor* retortis *fortiter nexum.* L. Salic. tit. 36. de sepibus, §. 1. ——— *Si quis tres virgas, cum quibus sepes super ligata est, vel* retortas *quibus sepes continetur, copulaverit, &c.* Idem *L. Ripuar.* tit. 43. Tit. verò 72. §. 1. *Si quis hominem intertiaverit, & infra placitum mortuus fuerit, in quadrivio, cum* retortâ *in pede sepeliatur, &c.* Et §. 5. *Si homo commendatus* (fortè condemnatus) *vel fugitivus defunctus fuerit, similiter in quadrivio, cum* retorta *sepeliatur.*

Vidimus apud Hibernicos habenas colonicas ipsosque funiculos, quibus carri passim trahebantur ex *retortis* hujusmodi vimineis confectos: etiam & laqueorum seu restium vice, his in patibulis usi sunt.

¶ *Retro-comitatus.*] Anglicè **rier countie.**

¶ *Retrofeodum.*] Lit. Patent. *Phil. de Hardy* Regis Franc. A. 1328. Hist. Bret. l. 4. cap. 28. *Cum in nonnullis locis Britanniæ degentibus vassallorum dilecti ac fidelis Comitis Britanniæ fierint advocationes ad dictum Comitem, & reciperentur, & qualitercumque*

cumque fierent in feodis & retrofeodis suis: propter quod impediebatur jurisdictio subditorum suorum, &c.

¶ *Retrogarda, dæ.*] Pars aciei posterior: nam & anterior *Antegarda* dicitur, à *Garde* Gal. *custodia.* Angl. the rereward.

Histor. Francor. Gest. *Ludovici* R. fil. *In illo conflictu, Christi militiæ, tam damnosa non fuit aliquis de* antegarda. Et mox, *verum est, quod cum viderunt post ipsos* retrogardam, *tam diu retardare, in suspicionem ceciderunt.*

¶ *Returnum,* & *Returno, nas.*] Vide supra *Retornum.*

¶ *Revadio, dias,* & *Rewadio, dias.*] Relaxo. Can. 62. Conc. Meldens. V. Lind. Nonæ & Decimæ.

In Præcepto restitutionis Rerum Ecclesiæ Remensis per *Carol.* R. fact. apud *Flodoard.*lib. 3.cap.4. *Jubemus ut quisquis —— aliquid tenore aliquo, ex prædictis rebus tenere, vel possidere cernitur, Nonam & Decimam in Missorum nostrorum præsentiâ Misso Ecclesiæ (ejusdem) ——* revadiet *& annis singulis persolvere studeat.* Et in Epistolis *Hincmari* Archiepisc. apud eundem lib. 3.cap. 28. —— *quia exenium* revadiare *dolosè fecerit, eundem suum alumnum contra Episcopale interdictum.*

Capitul. lib.4. cap. 58. —— *Ut de debito, quod ad opus nostrum fuerit* rewadiatum, *talis consideratio fiat, ut is qui ignoranter peccavit, non totum secundùm legem componere cogatur, sed juxta quod possibile visum fuerit.* Cap. 70. —— *Qui anno præsenti in hoste non fuerunt heribannum* rewadient, *exceptis his qui propter necessarias causas, à Domino & genitore nostro Carolo constitutas, domi dimissi fuerunt.* Ejusdem lib. 4. Append. 2.§. 8. — *Ut omnia quæ* wadiari debent, *juxta quod in lege continetur, plenitèr secundùm ipsam legem* rewadiata *fiant: & ni postmodùm vel Dominus Rex, vel ille cujus causa est, juxta quod placuerit perdonet.*

Lib.5.cap.43. —— *De his qui sine consensu Episcopi, Presbyteros in Ecclesiis suis constituunt; vel de Ecclesiis ejiciunt, & ab Episcopo, vel quolibet Misso dominico admoniti obedire noluerint: ut bannum nostrum* rewadiare *cogantur; & per fidejussores ad palatium nostrum venire jubeantur: & tunc nos decernemus utrum nobis placeat, ut aut illum bannum persolvat, aut alium armiscarum sustineat.* Idem hoc Addit. *Ludov.* 4. tit. 71.

¶ *Reve*, aliàs *Greve*, Germanicè *Grave.*] *Præpositus, Præfectus.* Hoc à Saxon. ȝeȝeꝼa, illud à ȝeꝼa quæ idem sunt. ȝeȝeꝼa enim à ȝæꝼa provenit; atq; ambo à ȝæꝼan, id est *rapere*: unde olim pagorum Præpositi, quos alii Comites vocabant, Saxones nostri, suo idiomate *Revios* & *Grevios* nuncuparunt: Germani cæteri *Gravios* & *Graphiones.* Latinè omnes, *exactores*: Ideo scilicet, quod mulctas regias & delinquentium facultates, in fiscum raperent, exigerent, deportarent; vide supra *Exactor.* Hinc apud nos Pagorum Præpositi etiam hodie Shire-reves appellati sunt. Villarum olim Tun-greves, à Sax. tungeȝeꝼa, i. *villæ præpositus*, quem frequentiori vocabulo Normanico, posteri *Ballivum* dicunt: sed, & Reve sæpissimè. Est igitur Reve idem quod *Ballivus*, qui in villis (& quæ dicimus maneriis) domini personam sustinet, ejusque vice omnia disponit & moderatur. Vide supra *Balivus.*

¶ *Reversa.*] Epist. *Joach. Vadianii* ad *Henr. Bullingerum* de Obscur. Alaman. verbor.signif. Alaman. Antiq. Tom. 2. par. 1. —— *Perinde apochas dabant coloni, quibus quo pacto, quave conditione, locatio facta esset, continebatur. Eas tabulas vulgo* Reversas, *& Germanicè* Reversbrief; *locationem autem ipsam* Erblehn *vocamus.*

¶ *Revestio, tis, ire.*] Est acceptam investituram, saisinam, vel possessionem reddere, retribuere, vel resignare. Nostris JC. *refeoffare*, Angl. to reinfeoff.

Chart. Alaman.Gold. 27. —— *Quam ille proprietatem cum potestativè possedisset, ad monasterium multis testibus adhibitis reddidit, atque* revestivit. Et Chart.77. — *Et nos posthac exuti de omni re paternâ nostrâ,* revestivimus *Walframmum Monachum, & Missum ipsorum Monachorum per tribus diebus & tribus noctibus, & per beneficium ipsorum Monachorum reintravimus.* Marculf. lib. 1. cap. 26. —— *Si taliter agetur antedictum ill. de supradictâ villâ* revestire *faciatis.*

Item *Wisegothor.* lib. 12. tit. 1. l. 3. —— *Rebus quas per authoritatis nostræ vigorem perceperint decrevimus* revestiri. Et tit. 3. l. penult. —— *Licitum habeat principalis pietas, & rebus eos iterum* revestiri, *& ab exiliorum ergastulis revocare.* V. *Investitura.*

Aliud autem significare videtur L. *Alaman.* tit. 14. —— *si quis Diacono, qui Evangelium coram Episcopo legit, &* revestitus *ante Altare officio fungitur, aliquam injuriam fecerit, &c.*

¶ *Rewadio.*] Vide supra *Revadio.*

¶ *Rhedo.*] Ornamenta muliebra. L. Anglorum tit. 7. §. 3. —— *Qui ornamenta muliebra, quod* rhedo *dicunt, furto abstulerit, in triplum componat.* Glossar. vet. Latino-Theotisc. (inquit illic Lindenbrog.) Scassaida toreuma, interpretaturi & Hausgeradt, *mobilia sive ornamenta domus etiam nunc Germ. vocant*; Obscurè fortè. Sed huc etiam pertinere videtur, quod Angli hodiè dicimus de muliere, omnibus suis ornamentis instructâ, she is ready.

¶ *Rhingus.*] Aimoin. Francor. lib. 4. cap. 86. —— *Himnorum regia (quæ* Rhingus *vocabatur.)* Infra. *Pipinus Hunnis trans Tizam fluvium fugatis, eorumque regia, quæ ab eis dictum est* Rhingus *(à Longobardis autem* campus *vocatur) ex tota destructa.*

¶ *Ribaldus.*] Homo nequam, nebulo, furcifer, ex fece plebis; vagus, dissolutus, luxuriosus, spurcus, à Gall. *ribauld.*

Willielm.

Willielm. Episc. in Synod. apud *Bochel.* lib. 6. cap. 22. —— *Statuimus quod Clerici* ribaldi, *maximè qui dicuntur de familiâ Goliæ* —— *tonderi præcipiantur.* Et ex Concil. apud *Castrum Gonterii* an. 1231. ibid. lib. 8. cap. 6. —— *Statuimus quod Clerici* ribaldi, *maximè qui Goliardi vulgò dicuntur* —— *præcipiantur tondi, vel etiam radi, &c.*

Semper autem non videtur accipi *Ribaldus* in malam partem; aliquando autem pro inferioribus ministris. Destructor. vicior. part. 5. cap. 2. —— *Dicunt enim* (Prælati) *tanta familia nobis necessaria est, tot Milites, tot Clerici, tot Armigeri, tot Servientes, & tot Famuli, & tot* Ribaldi, *quod vix sufficiunt quæcunque de Ecclesiâ possidemus, &c.*

Item Brito Armorican. *Philippid.* lib. 3:

Et ribaldorum *nihilominus agmen inerme,*
Qui nunquam dubitant in quævis ire pericla.

¶ *Rifflura,* & *Rufflura.*] Bract. lib. 3. tit. de Coronâ cap. 23. nu. 2. de mahemio agens. —— *Designandum erit cujus longitudinis fuerit plaga; & cujus profunditatis: & utrum ibi sit plaga, vel* rifflura. Et cap. seq. nu. 2. *Si nullam plagam ostendit Coronatoribus, vel non nisi* rufflura*m, vel brusuram, orbes, ictus cum baculo, & non cum armo moluto.* Ruffluram hic intelligo quod scarificationem, decortationem, vel levem cutis diremptionem; ab antiquo Anglico **Ruffłyn**, *i.* discordare, perturbare: brusuram, contusionem: orbes, nodos ab ictu assurgentes: armo moluto, *i.* telo vel instrumento molito; quasi hoc armum numero singulari.

¶ *Riga.*] Et servitii & tributi species dominis per colonos præstita. Dictum opinor sive per aphæresim à latino *striga*: sive ab eo quòd Angli hodie dicimus **a rig, or ridge of land.** Terram enim quam è pluribus sulcis in aggerem efferunt arantes, ita ut sicca sedes frumentis habeatur, Romani *strigam* (atque indè *agros strigatos,*) nos **a rig** vocamus. Videtur autem apud quosdam fuisse in usu non grave aliquod servitium à colonis exigisse, sed *rigæ* tantum unius aut alrerius, pro amplâ satis agri portione poposcisse: eove nomine pecuniariam quampiam præstationem: quin & utrumque ideo *rigam* nuncupasse. *Marculf.* lib. 2. for. 36. —— *Nullam functionem, aut redditus terræ, vel pascuarium, aut agrarium, aut quodcumque dici potest exinde solvere* —— *non debeatis, nisi tantum si ita vult* riga. Cui, ex veteri quadam formulâ hæc in notis subnectit *Bignonius* —— *in ea ratione, ut* riga *exinde in culturâ dominicâ, arare & recondere faciam.* Item, *in ea ratione ut* riga *& alios reditus terræ persolvam.*

¶ *Rigabello.*] In æde *Sancti Raphaelis* Venetiis, Instrumenti musici cujusdam forma extat, ei nomen *Rigabello*: cujus in Ecclesiis usus fuerit ante Organa illa pneumatica quæ hodiè usurpantur. *Rigabello* successit aliud quod *Tursello* dictum est, cujus *Venetias* usum induxit homo Germanus. *Sansovinus* lib. 6. descripit. *Venetiarum.*

¶ *Ringa, gæ,* vel *Renga, gæ.*] *Bractono* poni videtur pro baltheo; quod lumbos cingit more annuli, vel circuli. Hæc enim Angli **a Ring** dicimus; sic autem ille, lib. 1. cap. 8. nu. 2. de creatione Comitum loquutus, —— *Reges ordinant eos in magno honore & potestate, & nomine, quando accingunt eos gladiis,* i. ringis *gladiorum,* Ringæ *enim dicuntur, ex eo quod renes girant & circundant, & unde dicitur accingere gladio tuo, &c. Et* ringæ *cingunt renes talium, ut custodiant se ab incestu luxuriæ.* Hæc ille: Noster autem codex MS. ubiq; per (*e*) legit, scil. *Renga.*

¶ *Ringelduum.*] V. supra *Raglorium.*

¶ *Ringus.*] Vide *Rhingus.*

¶ *Riota,* & *Riottum.*] Est conventus trium vel plurium contra pacem publicam initus: ipsorumq; actio illegitima; utpote alterius verberatio; possessionis violenta direptio, & hujusmodi.

Dictum à Gall. *riotte,* quod non solùm rixam & jurgium significat; sed vinculum etiam, quo plura in unum fasciculorum instar colligantur; aliàs **riotte.** Italis item *riot,* à *rio, i.* pravum, improbum, noxium, à Latin. *reus,* pro culpabili, vel noxio.

¶ *Riparia, riæ.*] Pro fluvio. *Upton* Auth. MS. De insignibus lib. 1. *Idem modus creationis* (militum) *observabitur in aliquo passagio periculosi alicujus* ripariæ, *seu portus.*

Gilb. Cognatus in descriptione *Burgundiæ* pag. 56. —— *Mox sequitur* Riparia *sive* Riva (oppidum) —— *sic ideo dict. quod ad ripam lacus* —— *sita sit; atque ex altera parte,* rivus *ex eodem lacu procedens eam circumluit*: *p* in *u* à nostris hominibus mutato, qui *Ripam* **rive,** & *Rivum* **Rivière** vocant.

¶ *Riparii.*] *Cowello* dicuntur, qui à littore maris pisces deferunt in omnem Angliæ partem: nomenq; conficit à Latino *ripa.* Perperam autem, ut mihi videtur, neq; enim littus *ripa* dicitur, sed & suam accepisse reor appellationem à fiscellâ, qua in devehendis piscibus utuntur, Angl. **a Ripp.**

¶ *Risinæ.*] Sunt nives conglomoratæ per montium præcipitia dilabentes. Hodie *Labinæ* dictæ.

¶ *Rivera.*] Ab Angl. **River,** Fluvius. Parisius in An. 1199. —— *Quicquid continetur inter Forestam* Lunis *&* Sequanam *ex una parte; &* riveras *de* Andeli, *& de* Cethe *ex alterâ.*

¶ *Roba.*] Italicum; *vestis, vestimenta, supellex.* Veteribus usitatius *Rauba.*

¶ *Robaria, Robatores.*] Primo de hujusmodi latronibus dicebatur, qui viatori *robas,* aliàs *raubas i.* vestes, diripiebant. Saxonibus nostris eodem sensu ꞃeaꝼeꞃaꞅ quasi vestium raptores, nam ꞃeaꝼ vestis est. Rarius quippe habebant olim Viatores

tores quod Latrones raperent, præter Vestes. Exigua enim nummi copia, & paucissima ideo diversoria; sed ex more illorum seculorum ingrediebantur Viatores cibi causâ, & quietis, ignotorum domus; ponebantque equos in cujuslibet prædium non falcabile, gratisque mane recedebant. Morem juvenis vidi in Hiberniæ tractu à nostratibus, non tum exculto; & Canonum quidem fulcitum authoritate: quem & in ipsâ Angliâ usque ad *Edw.* 3. ætatem retineri suggerit Breve ejus veterum pietatis reliquias abrogans.

Sunt ergo *Robatores* latrones validi, qui in personas hominum insilientes, bona sua diripiunt. Primo sic dicti quod viatores *robis* seu *raubis*, i vestibus spoliarent, à quo hodie hujusmodi latrocinium, & rapina, Germanis *Raub* dicitur, & latrocinari (Angl. **to robb**) *Rauben.*

Hoveden Part. post. in *Ric.* 1. an. 1198. ——*Eodem anno Willielmus Rex Scottorum, de bono sumens exemplum, fecit homines Regni sui jurare, quod pacem pro posse suo servarent; & quod nec latrones, nec* robatores, *nec utlagati, nec receptores eorum essent, nec in aliquo iis consentirent.*

¶ *Rochetum.*] Indumentum camisiæ instar, ex tenui lino candidum, quo Episcopi inter tunicam & togam amiciuntur; manicas exerens ampliores, & non ultra genua porrectum; Gall. & Angl. **Rochet** Dimin. à Sax. ɲocc. Vide igitur *Roccus.* Galli autem ipso hoc nomine vocant superpellicium illud lineum ex filo crassiori, quo operarii & portatores utuntur ad vestes cæteras conservandas: al. **a frock** dictum. *Meursius* in Ῥουχίον, Italicum facit, quin & idem quod *Rocus* vel *Ruchum.* Lib. *Cærem.* 1. cap. 4. — *Utuntur croceis obscuris, & subtus parvo caputio supra* Rochetum.

¶ *Rocus, Roccus, Ruchum, Ruceum,* & *Rochetum.*] Omnia à Sax. ɲocc, Germ, **Rock**, *i.* tunica, toga, vestis exterior: sed pro more gentium fortè varia: nam ad
R. Al. 1. 104. Græcos etiam transiit cum ipsâ voce barbarâ, undè illis ῥοῦχον & ῥουχίον appellatur. Aliàs fortè casula, de quâ vide Capitul. p. 5. tit. 2. *Rocus* autem Camisiæ videtur non fuisse dissimilis, ut supra in *Rocheto* diximus, usque genua etiam dissecatus: nam sic *Nicetas* in *Andronico* lib. 2. apud *Meurs.* φοροῦντα ῥοῦχον σχιστὸν μέχρι καὶ τῶν γονάτων. Item manicas habens, quas *Ekkehardus* in Casib. S. Galli cap. 14. *brachialia* vocat. ——— *Capitium capiti imponens* brachialeque rocci *subter caput revolvens super illud nobile stratum se recollegit.*

Laxior etiam, & quæ cæteris induebatur vestibus. *Goldast.* in *Ekkehardi* cap. 10——*Vox Alemanica* **Rock** *significans supremam vestem.* Quod item innuit ipse *Ekkehardus* cap. 16. Roccum *exuit, & coram se expandit superque illum se extendit.* Nec multo post, *Iterum & prius sponte sua* Roccum *exuit, & super expansum, se extendens puniri postulavit.*

Regibus, Episcopis, Monachis, quin & aliis in usu Regibus. *Helgaldus* in vitâ *R. Roberti* pii.—*Vadit jam cum reverentiâ nominandus pater patriæ* Robertus (*Rex*) *ante altare* —— *in conspectu omnium populorum, & exuens se vestimento purpureo, quod lingua rustica dicitur* Rocus, *utroque genu fixo in terram, toto de corde, ad Deum, supplicem fudit precem.*

Episcopis *Chron. Sangal.* de vitâ *Caroli Mag.* lib. 2. Lind.——*Carolus habebat pelliceum berbicinum, non multum amplioris pretii quàm erat* Roccus *ille S. Martini.*

Monachis. Additio pri. *Ludov.* Imper. ad Capitul. tit. 22. Ubi agitur de vestimento Monachis, nec satis pretioso, nec satis vili dando: dictoque de ipsorum camisiis, tunicis, cuculis, &c.——*Femoralia* (inquit) *duo paria,* Roccum *unum: pelliceas usque ad talos duas, faciolas duas, &c.* Quem locum citans *Meursius* aliam sequutus ut videtur editionem, *ruceum* legit pro *roccum.* Item *Ekkehard.* ibib. cap. 16. pag. 104. ——— *Vidi egomet ante tempora quæ à Gallis patimur, Monachorum scismatis, Comites aliosque potentes, loci quoque milites; pro dilectione, festis diebus Crucem nobiscum per claustrum sequendo, juvenes & senes quosdam ad cingulum barbatos, Monachicis indutos* Roccis *nobiscum quaqua ivimus ingredi, &c.*

Aliis quibuslibet vel pauperibus. Idem *Ekkehard.* cap. 10.——— *Nam ille sæpius quæ egenis dein quàm tu,* Roccos *viz. & camisias, caligas & calceos, & cætera usque ad cingula, mihi clam suggerit.*

Roccum etiam multi *froccum* vocant; quod tamen aliud videtur; nam *froc.* Gal. *caputium* significat, vel *capitium*; *froc de moine, cucullum monachi*: quem & Britonem Armorican. voluisse censeo cum dixerit, *Philip.* 1.

Nil toga ruricolæ, nil froccus *religioso*
Prodest. V. *froccus* & *Rog.*

¶ *Roda terræ.*] Vox agrimensorum, quartam acræ partem designans; **Rodd** enim Anglis est *pertica.* Continet autem acra secundùm stadii longitudinem 40 *rodas* seu perticas; in latitudine tantum quatuor. Perinde etiam *roda* terræ 40 perticas in longitudine; unam verò solummodo in latitudine. Si autem excrevit *rodæ* latitudo contractior fit illius longitudo; ita tamen, ut in omni superficie, neque plus, neque minus quam 40 perticas complectatur: utì nec acra ultra citrave 160.

¶ *Rodknightes,* al. *Radknightes.*] Vassalli seu clientes erant equestres, qui equitantem dominum suum, vel uxorem ejus, ex more inter eos pacto subsequuti sunt; & quasi satellitio suo cingebant. Dicti à Sax. ɲaȝ, Angl. **road**, *i.* equitatus, & cnyt, *i. puer, minister, famulus,* quasi pueri, vel ministri equitantes. Puer autem à mediorum sæculorum scriptoribus frequens venit pro famulo vel V. supra. *Cae*
ministro etiam sene. Hujusmodi hodie **Re-** *sati.*

ꞅeyꞃoꞃꞅ vocamus. *Bracton* lib. 2. cap. 35. nu. 6. MS. pag. 52. *Dicuntur* **Rodknights**, *qui debent equitare cum domino suo de Manerio in Manerium, vel cum domini uxore*: quod an de maneriis domini tantum sit intelligendum quære. *Fleta* lib. 3. c. 14. §. *Continetur.*

Et hoc juxta C. Quid sit investitura, ubi dicitur —— *Sub tali conditione feudum dari potest, ut vassallus in diebus festis cum uxore domini ad Ecclesiam vadat.* Barrater. pag. 8.

¶ *Roga.*] Sigebert. in An. 633. —— *Cum quidam spado Imperatoris Heraclii distribueret* Rogas *militibus, &c.* Et mox— *Vix sufficit Imperator dare militibus* Rogas. Fortè idem quod *Rocus*, *c* ut solet in *g* mutato, nam *Rocis* utebantur Græci. V. *Rocus.*

¶ *Rogationes.*] Vide supra *Jejunium rogationum.* Et ad Co. & Conc. to. 2. p. 200. & ibid. not. & 310. Maximè 373. in not. ——*Sanctus Gallus Avernæ Episcopus, ob luis inguinariæ remedium* Rogationes *illas instituit, ut mediâ Quadragesimâ psallendo ad basilicam beati Juliani Martyris, itinere pedestri* (viz. 300 stadia) *venirent.* Gre. Turon. Hist. lib. 4. Sect. 5.

¶ *Romanus.*] Romani & Cives Romani appellati sunt uniuscujusque Gentis populi Romani Imperii provinciales, post constitutionem Antonini i. in Orbe. De statu homin. Et inde everso Imperio, veteres provinciarum incolæ civium Romanorum nomine ab irrumpentibus barbaris distinguebantur. Crebra in antiquis legibus exempla, & Britanni nostri, Romani pariter appellati. Spartianus de Hadriano, *Murum* (inquit) *quo in Britanniâ exclusit Scotiam, per octoginta millia passuum, primus duxit, qui* Romanos *Barbarosque divideret.*

Romanus, quasi barbaro contrarius. L. Burgund. tit. 10. §. 1. *Burgundio &* Romanus *una conditione teneantur.* Et §. 2. *Si alium servum,* Romanum *sive barbarum aratorem, aut porcarium occiderit* 30. *sol. solvat.* V. lex barbara.

Romani dicuntur (à mediæ ætatis scriptoribus) Allobroges & Subaudiæ populus: quin & lingua eorum Romanica. R. Al. 1105. l. 3. Galli, Bodin. 172. c.

¶ *Romascot.*] Sic enim Author MS. in vitâ ejus—— *Cum regnasset* Offa 36 *annos, votumque concepisset de Cœnobio Britannorum protomartyri S.* Albano *magnificentissimè statuendo: ad Adrianum I. Romam peregrè proficiscitur, indulgentias operi & privilegia plus quam ordinaria petiturus: quæ cum à Papâ humanissimè susceptus obtinuisset: Die crastina* (inquit Author) *scholam Anglorum quæ tunc Romæ floruit ingressus: dedit ibi, ex regali munificentiâ, ad sustentationem gentis regni sui illic viventis singulos argenteos de familiis singulis* (*omnibus inposterum diebus*) *singulis annis, quibus* viz. *sors tantum contulit extra domos in pascuis, ut triginta argenteorum precium excederet. Hoc autem per totam ditionem suam teneri inperpetuum constituit, exceptâ* terrâ Sancti Albani *suo Monasterio conferendâ, prout collata privilegia inde protestantur, ut illo denario à generali contributione sic excepto, & dicto Monasterio sic collato, memoria donatoris indelebiliter perpetuetur. Et hoc tali largitate obtinuit, & conditione, ut de regno Angliæ nullus publicè pœnitens, pro executione sibi injunctæ pœnitentiæ, subiret exilium.* Et inferius cum 23 Provincias sive Shiras quibus tunc dominabatur *Offa* Rex enumerasset, Scil.

Herefordensem.	*Buckinghamensem.*
Wigorniensem.	*Bedfordensem.*
Glovierniensem.	*Huntingtonensem.*
Warwicensem.	*Cantebrigensem &*
Cestrensem.	Dimid. *Hertfordens.*
Staffordensem.	*Essex.*
Schropeburiensem.	*Middlesexiæ &*
Derebiensem.	Dimid. *Hertford.*
Legrecestrensem.	*Norfolk.*
Linconiensem.	*Suthfolk.*
Northamptoniensem.	*Snotingamensem.*
Oxoniensem.	

Ex hiis (inquit) *omnibus Provinciis dedit Rex præfatus* Offa denarium beati Petri: *eo tamen retento & collato post receptionem beato* Albano, *per totam ejusdem Martyris terram. Et idcirco* beati Petri denarius *appellatur, quod sæpè dictus Rex* Offa *die* S. Petri, *qui dicitur* Ad vincula, *ipsum Martyrem ipso die meruit cælitus invenire, & ipsum annuum redditum ipso die Romanæ Ecclesiæ pro redemptione animæ suæ contulit ad sustentationem,* viz. *scholæ memoratæ propter Anglorum rudium & illuc perigrinantium eruditionem.* Festivitas tamen inventionis *S. Albani* in crastino inventionis ejusdem celebratur, ne *S. Petri* celebritas detrimentum aut diminutionem patiatur. Hæc ille. Abrogata fuit hujusmodi Denarii & pecuniæ solutio Statuto 25. *Henr.* VIII. cap. 25. Restituta autem an. 1 & 2. *Phil.* & *Mariæ.* Sed Abrogata denuo an. 1. *Eliz.* cap. 1.

¶ *Romfeah, Romepeny.*] Sax. ꞃomꞅeoh. i. num. Romæ datus: nam ꞅeoh est nummus, pecunia, stipendium; ꞃompeninꝫ *Romæ denarius*: peninꝫ enim (hodie **a peny**) est denarius. Vide *Romescot* quod jam instat.

¶ *Romescot*, *Romfeah*, vel *Romefee*, & *Romepenny*, aliàs *Denarius S. Petri*, & *Hearth-penny.*]

Erat census annuus unius denarii è qualibet familiâ, Romæ persolutus ad festum S. *Petri.* Saxon. ꞃomꝫeꞅcoꞇ & ꞃomꞅceaꞇ, quasi *nummus Romæ dicatus*: ꝫeꞅceoꞇ enim & ꞅceaꞇ, partem, symbolum, censum, pecuniam, significant; aliorum etymologiam jam supra vide.

Censum hunc per regnum suum annuo dependendum instituit primo *Inas* Rex Occiduorum Saxonum (ut in Histor. sua refert *Malmesberiensis* ———) qui & regio supercilio deposito, pauper inter pauperes religionis

nis ergò, Romam est profectus. Nonnulli tamen hoc *Offæ* ascribunt Merciorum Regi,& narratione quidem multo magis perspicuâ. Ecclesia *S. Albani* protomartyris non solùm libera fuit à *Ramescot* impendendo; sed collectum per totam Herfordensem provinciam sibi retinuit in usus proprios. *Offa* Rege hoc à Romano Pontifice, impetrante. *Mat. West.* in An. 794. leg. p. 285. usque 240.

Fœdus *Edwardi* & *Guthurni* Regum cap. 6. Gif hƿa romfeoh forhealde gilde lahslite mid denum. ƿite mid englum, i. *Si quis* **Romfee** (seu numum Romæ debitum) *detinuerit: inter Danos subeat violatæ legis pœnam mulctæ, apud Anglos.* Leg. *Edgari* Reg. cap. 4. **Hearth penny** *seu denarius in singulas domus impositus ante festum divi* Petri *redditor. Qui non tum solverit, Denarium illum, ac alios præterea* 30 *ad Romam comportato: certaque literarum testificatione domum rediens, se eo detulisse confirmato; ac Regi denique* 120 *solidos numerato. Si quis secundò non dederit, denarium illum, ac præterea ter denos Romam deferat, Regique postquam redierit* 200 *solidos dependito. Sin tertiò deliquerit rebus suis omnibus exuitor.* Legem autem hanc gravem linivit postea *Canutus* Rex, Legum suarum cap. 15. MS. —— **Romfeah**, *i.* Romæ census, *quem beato* Petro *singulis annis reddendum, ad laudem Dei, Regis nostri larga benignitas semper instituit, reddatur in festo* S. Petri ad Vincula; *qui supra tenuerit, reddat Episcopo denarium illum, & 30 denarios, & Regi det 50 solidos.* De hoc sollicitus, proceres etiam Angliæ (cum auras jam hausisset Romanas) sic per literas admonuit apud *Malmesb.* lib. 2. cap. 11. —— *Faciatis ut antequam Angliam veniam, omnium debita, quæ secundùm legem antiquam debemus, sint persoluta; scil. eleemosyna pro aratris, & decimæ animalium procreatorum; &* denarii, quos Rom. ad Sanctum Petrum debetis, *sive ex urbibus, sive ex villis, &c.* Item *Edwardus* Confes. leg. cap. 10. *Omnis qui habuerit* 30 *denariatus vivæ pecuniæ in domo suâ, de suo proprio, (Anglorum lege) dabit* denarium S. Petri: *Et lege Danorum dimidiam marcam. Ille verò denarius debet summoniri in solennitate Apostolorum* Petri & Pauli, *& colligi ad festivitatem, quæ dicitur* Ad Vincula; *ita ut ultra illum diem non detineatur. Si quispiam detinuerit, ad Justiciam Regis clamor deferatur, quoniam denarius hic Regis eleemosyna est: Justicia verò faciat, denarium reddere, & forisfacturam Episcopi & Regis. Quod si plures domos habuerit, de illâ ubi residens fuerit in festo Apostolorum* Petri & Pauli *denarium reddat.* Hæc eadem, ut testatur *Hovedenus* in *Henrico* 2. à *Willielmo* primo (subactâ jam Angliâ) recepta sunt, & de novo promulgata; nec non item ab *Henrico* ipso secundo: sed interea, sic in suis legibus *Henricus* primus cap. 12. —— **Romfeah** *in festo* S. Petri ad Vincula *debet reddi.* — *Qui supra tenebit, reddat Episcopo denarium illum, & 30 denarios addat, & Regi 50 solidos.*

Rex *Edwardus* III. An. Dom. 1365. regni sui 39. Prohibuit denarios istos *S. Petri* deinceps Romæ pendi, aut ab Anglis amplius colligi. *Stow.* ibid. pag. 420. & ait summam fuisse 300 marc.

Gregorius Episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus *Cantuar.* & *Ebor.* Archiepiscopis,& eorum suffraganeis & dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, eorumq; Officialibus per regnum Angliæ constitutis,ad quos Literæ istæ perveniunt salutem & Apostolicam benedictionem. Qualiter *Denaria beati Petri* quæ debentur Cameræ nostræ, colligantur in Anglia, & in quibus Episcopatibus vel Diocesibus debeantur,ne super hoc dubitare contingat,præsentibus fecimus annotari, sicut in Registro sedis Apostolicæ continetur. De *Cantuariensi* Diocesi septem libræ, decem & octo solidi sterlingorum. De *Londonensi* Diocesi sex decem libræ, decem solidi. De *Roffensi* Diocesi quinque libræ,& 12 *s.* De *Norwicensi* Diocesi 21 *l.* 10 *s.* De *Eliensi* Diocesi 5 *l.* De *Lincolniensi* 42 *l.* De *Cicestrensi* 8 *l.* De *Wintoniensi* 17 *l.* 6 *s.* 8 *d.* De *Exoniensi* 9 *l.* & 5 *s.* De *Wigorniensi* 10 *l.* & 5 *s.* De *Herefordensi* 6 *l.* De *Bathoniensi* 12 *l.* 5 *s.* De *Sarum* 17 *l.* De *Coventrensi* 10 *l.* 10 *s.* De *Eborum* 11 *l.* 10 *s.* Data apud Urbem veterem decimo Cal. Maii Pontificatus nostri anno secundo. Ex cod: MS. in Regist. principali Domini Archiepiscopi Cantuar. [nuncupato *Reynold.*] fol. 78. b.

De *Denariis beati Petri* sic scriptum reperitur in Chronicis. An. gratiæ *DCCCLVIII. Athelwlfus*, pater Aluredi Regis, primus Monarcha, concessit solvi singulis annis Romæ trecentas mancussas, quæ taliter dividerentur ibidem; viz. Centum mancussas in honorem *S. Petri*, specialiter ad luminare Ecclesiæ suæ: Et Centum mancussas in honore *S. Pauli* eadem de causâ. Præterea Centum mancussas universali Papæ præcepit singulis annis exhiberi,ad suas eleemosinas ampliandas, præsidente tunc temporis Leone Papâ quarto. Et sciendum, quòd mancussa & marca pro eodem tunc temporis accipiebantur; & sic singulis annis de *denariis beati Petri* solvebantur ab Anglis *CCC* marcæ. Item de quantitate summæ prædictæ à singulis Diocesibus regni Angliæ particulariter colligendæ, constat per literam superius proximo annotatam, quæ creditur fuisse *Gregorii* Papæ quinti: Et continent summæ scriptæ in dictâ literâ *CCC* marcæ 6 *s.* & 8 *d.* Ibid.

¶ *Ron.*] Arthuri gladius. V. *Caliburne* & *Curtana.*

¶ *Rotaticum*, al. *Rodaticum.*] Gallicè *roüage.* Tributum quod rotarum nomine penditur: hoc est pro plaustris & carris transeuntibus; quasi Anglicè diceremus **Wheelage.** V. aliam ejus significationem in *Foraticum*, Bign.

¶ *Rotta.*] V. Routa; rotarius Miles. *Liv.* levis armaturæ.

¶ *Rotula*, *Rotulus*, & *Rotulum.*] Tabulæ publicæ, è quibus actus & responsa curiarum

recitantur: Sed & alia quævis pagina, quæ *rotæ* instar involvitur: à quo Romanis *volumen* dicitur. Item *matricula*, *catalogus*, &c. Angl. & Gall. **a roul**, Germ. **Rodel**.

Romani moris antiqui fuit forensia gesta codicibus mandare: Sed inclinato jam Imperio, *Rotulorum* usus reperitur inter insignia magistratuum in utrisque Notitiis, licèt nulla vocis sit illic mentio. Apud nos autem, quæ ad rem foraneam pertinebant, *Rotulo* indebantur omnium (quod sciam) primo: Si hoc evincat *Rotulus ille Wintoniæ* ab *Aluredo* alias *Alfredo* editus, annos plus minus 180 ante sæcula Normannica. *Ingulphus* Saxo de *Domesdey* libro fiscali antiquissimo, mentionem faciens,——*Talem* (inquit) Rotulum *& multum similem ediderat quondam Rex* Alfredus, *in quo totam terram Angliæ per Comitatus, Centurias & Decurias descripserat, &c.* Non taceam autem ipsum hunc *Ingulphum* Domesdei opus quod codicibus binis extat satis grandibus, *Rotulum* appellasse; ac si vocabulum illud eo sensu concepisset, quo nos hodie *volumen*: Mox enim ante ait, —— *Iste* Rotulus *Vocatus est* Rotulus Wintoniæ, *& ab Anglis pro suâ generalitate omnia tenementa totius terræ integrè continente* **Domesday** *cognominatur.* Vide locum hunc *Ingulphi* magis perspicuè, in voce *Domesdei.*

Ad exteros abeamus; nam & his innotuit antiquius multa quam apud nos hoc vocabulum.

Hincmarus in prolixiss. Epist. ad *Nicholaum* PP. *Flodoard.* lib. 3. cap. 14. *Missi authoritati vestræ quædam ex verbis & Catholicorum sensibus in* Rotula. Idem *Hincmarus* nepoti suo *Hincmaro* Episcopo, ibidem cap. 21.—— *Prolixissimam* Rotulam *mendaciis & irrationabilitatibus, & inproperiis contra veritatem & authoritatem repletam mihi misisti.* Ipse etiam *Flodoardus* eodem lib. cap. 11.——*Tunc surgens Immo Noviomagensis Episcopus porrexit* Rotulum, *authoritatem Canonicam & Apostolicam continentem.* Et aliàs.

¶ *Rotulus Wintoniæ.*] Dicebatur illa Angliæ descriptio (supradicta) quæ ab *Aluredo* Rege facta est; Alias *Domesdei* nuncupata. *Wintoniæ* autem nomen obtinet, quod illic olim reposita esset inter cætera regni Scripta & monumenta. Et fuisse videtur *Wintonia* archivum regium usque seculum ——Nam sic *Girald. Cambr.* lib. 2. cap. 6. Per quem (*Joh. Salisberiens.* postmodum Episcopum) idem Papa (Adrianus 4.) Regi annulum in investituræ (Regni Hiberniæ) signum præsentavit: Qui statim, simul cum privilegio, in Archivis *Wintoniæ* repositus fuerat.

¶ *Rotulus Cancellariæ.*] *Bracton.* fol. 3. 31. 6. cap. 24. Juxta Lamb. de antiq. Curiarum. Omnia Brevia de pace (quæ sunt prohibitiones) irrotulari debent in *Rotulo de Cancellariâ.*

Vide M. P. in an. 1110. p. 61.

¶ *Rouage.*] Vide supra *Rotaticum.*

¶ *Routa.*] *Ruta*, *Rutta*, *Rotta*, etiam Græcis ῥοῦτα, à Germ. **Rott**, i. *globus*, turma, cohors, manipulus, agmen. Translatum à *Rota*: quod compactus manipulus globum exprimit, vel *Rotam.* Sic à cunei similitudine turma, aliàs cuneus appellatur. Itaque & aliàs Rapta dicitur, à **Raat** Ger. i. *Rota.* V. Roture Dic. Gal.

Routæ meminit *Nicetas Choniates* in *Balduini Flandr.* Imp. ἀμέλει καὶ μοῖραν τοῦ κατὰ σφᾶς στρατεύματος προεκπέμψαντες, ἣν ῥοῦταν ὠνόμαζον, πᾶν τὸ πρὸς ἰσχύος ἀνεπεγκλήτως δρᾶν ἐνδεδώκασιν ἐν τῷ τὰς πόλεις ἐπιέναι τὰς ἀποστάσας, i.—— *Partem itaque exercitus, qui cum eis erat præmittentes,* Routam *hanc vocant, potestatem ei omnem dederunt, ut in Civitates quæ defecissent pro arbitrio suo animadverterent.* p. 183. ῥοῦταν hîc, Interpres *Rottam* vertit, *Papias* zauam, aliàs zanam, *Rutam* explicat: quod idem in Longobard. Ll. lib. 1. tit. 18. l. 2. adunatio dicitur. Mali homines (inquit Lex) *Zanas*, id est *adunationes* faciunt.

Gulielmus noster *Nubrigens.* lib. 2. cap. 27. ——*Rex stipendiarias Bribantionum copias, quas* Rutas *vocant, accersivit.* Et lib. 5. cap. 15.——*Stipendiariam militiam, quam* Rutas *vocant.* Item *Ardoldus* Abb. in continuatione *Helmoldi* lib. 2. cap. 30.—— *Philippus Coloniensis, contracto exercitu, secundam expeditionem instauravit, habens in Comitatu suo illos quorum secta* Rote *dicitur.* Fide nitor Lindenbrogianâ, qui *Rote* hic intelligit pro *Ruta*, quasi à Latina *Rota* initium sumeret, idemque esset quod globus: de quo *Vegetius* lib. 3. cap. 19. ——*Globus dicitur, quia sua acie separatus, vago superventu incursat inimicos, contra quem alter populosior, vel fortior immittitur globus.* Supra dicit alam rotundes.

Huc pertinent quibus *Gulielmum Marescallum* alloquitur Rex noster *Johannes* apud Britonem Armorican. Philippidos lib. 7.

Accipe selectos equites Gulielme trecentos,
Et famulus in equis tria milia, sume clientes
Mille quater pedites tecum; Lupicarica rupta
Fac eat, ite simul tenebrosa noctis in umbra.

Ibid. paulò inferius.

Hac ex parte Comes Robertus mansit, & hæres
Hugo Novi Castri, Symon, & rupta *Cadoci,*
Hi se clauserunt prope ripas, ingeniorum
Cura quibus pontemque data est à rege tuendi.

Et sic pluries. Ut in *Rupta* videas, quod ergo quære.

Routam autem strictius intelligunt forenses nostri & in malam partem. Esse scil. illegitimam multorum coadunationem ad illegitimum quidpiam impetu perpetrandum. Saxones nostri hoc (opinor) loð dixerunt, quod vide supra.

¶ *Rozus.*] Adject. Tortarius Floriacens.

censf. de Translat. S. Mauri Martyris: in Floriacensf. Bibliotheca Benedictinâ.

Hic glaucoma cadit, captis dolor aufugit omnis,
Ulcere Roza *cutis fit Mauri munere * lenis.*

* Levis.

¶ *Ruberum ri.*] Incisio, signatura limitalis; ut me docuit Glossar. *Freheri* in Chron. Laurishamensf. Ubi sub an. 764. in Donatione *Cancronis* sic legitur. —— *Confirmamus terram & silvam, qui est in illa Marcha de Birstat, seu in ipso fine: de illo* Rubero *qui est de Ecclesia sancti Nazarii ad partem meridianam, inter partem sancti Petri per Agilofum, & suos consortes pro signo incisa; & inde ad partem orientalem, usque ad fluvium certum Wisgoz, ubi marcha de Basinsheim conjungit: & de ipso* Rubero *ad partem Aquilonis, sicut ipsa incisio arborum in ipsa die facta fuit, quæ vulgo lachus appellatur, sive divisio.*

¶ *Ruceum,* & *Ruchetum.*] Vide supra Roccus.

¶ *Rufflura.*] V. *Rifflura.*

¶ *Rufia, iæ.*] Chart. Alam. Gold. 58. —— *Ecclesia & Rectores ejus habeant ad possedendum, &c. hoc est auro & argento solidos* 70. *& caballos* 5. *cum saumas, &* rufias, *& filtros, cum stradura sua, ad nostrum iter ad Romam ambulandum.*

¶ *Rugi.*] Ii qui (nec pridem) *Russi* & *Russii* dicuntur Græcis.

Ll. Ed. *Conf.* cap. 35. tit. De l. Noricorum — *Aufugit ad Regnum* Rugorum *quod nos melius vocamus* Russiam. Et mox de *Margareta* sorore *Edgari*, Reginâ Scotiæ. ——— *Ex parte verò Matris, ex genere & sanguine Regum* Rugorum.

¶ *Runcilus,* & *Runcinus, ni.*] Equus operarius colonicus, clitellarius, sagmarius.

Vox crebra in *Domesdei*. Ubi tittt. *Norfolk.* Rex. Hundredus de **Galgou** — *In* Facenham *tenebat* Heroldus *tempore Regis Edwardi* (scil. Confessoris) *duas carucatas terræ, &c. Semper tres* Runcinos, *& 27 porcos, & 200 oves.* Et paulo infra; — *Adhuc berwita, & carucatam terræ in* Creic. *Semper 10 villanos, tunc 11 bordarios, modò 4. Semper in dominico unam carucatam, tunc hom. 3. carucatam modo unam & dimidiam. Semper unum* Runcinum, *& 30 porcos & 80 oves & 4 socmannos de, &c.* Placita An. 6 Ric. 1. Rot. 1. *Warwick. Richardus de Vanesf ponit totam terram suam, &c. Et dicit quod dedit domino suo unum palfridum ad motum suum, & dominus ejus dimisit ei unum* Runcinum *trottantem*, i. Anglicè **a lead horse.** *Chaucer.* in Charactere *nautæ.*

He rode upon a Rowncy as he coulde.

Eodem sensu dici videtur *Runcilus* Domesd. tittt. Essex. Rex. Hundr. de *Chomeresforde*, Belcham, Wicham —— *Silva 20 perc.* 10. *acrarum prati*; 2 Runcili; 4 *aralia*; 23 *porci*; 50 *oves, &c.*

¶ *Runco, onis.*] Sarculum; Angl. **a weeding hook.** Item is qui eâ utitur.

¶ *Runicæ literæ.*]

Henricus Spelman Anglus Ornatiss. Eruditissimoque viro Olao Wormio D. Med. & profes. pub. S P.

Elapsum est semestre spatium (mi *Olae*) ex quo literas tuas humaniss. cum libro tuo liberi genii & doctissimi testimonio suscipiebam. Respondere tamen non interea licuit, clauso aliàs mari, & desiderato aliàs tabellario. Incertus etiam jam nunc scribo, nec effundam igitur oleum in singulos literarum tuarum apices; sed quo te maximè compellatum aveo, de voce, *Runica.* Nec audaciæ videatur, Anglum me & Danici idiomatis omnino inexpertum, de vocum Danicarum origine disputare. Intelligendum enim est, linguam nostram ex eisdem natam esse radicibus; Et quadrupili mixtione Danicæ conjunctam. Primò, veterum è Germania Saxonum. Secundò, Gothorum. Tertiò, veterum ipsorum Danorum. Et quartò, Norwegiensium; qui tum cum Danis, postea, cum Normannis introierunt Angliam. Res in confesso est, nec Authorum egeat laudatione.

De literis Runicis.

Non dubitemus igitur latere apud nos uniuscujusq; istarum Gentium vocabulorum origines complurimas: & cum hoc in aliis sat feliciter experti simus (sine obsecro mi *Olae*) ut de origine vocis vestræ ᚱᚤᚿᚼᛁᛆ sive ᚱᚤᚿᛁᛆ, id est, *Runica*, pro genio & ingenio nostro effundam paucula.

Ducor equidem ut à te dissentiam. Neque enim à ᚱᛅᚿ, *Ren*, pro ductu aquarum (quod & nostrâ linguâ sonet) nec à ᚱᚤᚿ *Ryn*, pro sulco in terrâ, quamvis à re agrariâ, humilibusq; initiis, multa olim exorta noverim: sed à ꞃyne, aliàs geꞃyne, Saxonico, quod mysterium & rem occultam significat. Sic Lucæ Cap. 8. 10. Eoƿ iſ geſealð þ ge ƿitun Goðeſ ƿiceſ geꞃyne ⁊ oðꞃum on bigſpellum; *Vobis datum est nosce Regni Dei mysterium, & aliàs parabolas.* Sic Mat. 13. 11. & Mar. 4. 11. Goðeſ ꞃic geꞃyne; *Regni Dei mysteria.* Sic ꞃunlice, & cum augmento Saxonico geꞃynelice, idem sonat quod *mysterium*, vel *mysticè* & *occultè*. *Beda* 1 Reg. 1. Þæꞃ he geꞃynelice ƿoꞃð ſpꞃecenðe id est, *mystica verba locutus est.* Et hinc ic ꞃunig aliàs ꞃuneꞃe, *susurro*, vel occultè loquor. Unde in hodiernâ nostrâ linguâ vernaculâ **to roune one in the ear,** est *occultè aliquem in aure alloqui, vel in aure alicujus clanculum susurrare.* Ita prorsus in glossar. vet. Anglico-Latino MS. An. Dom. 1460. **To Reunyn**

Rounyn togither, *susurro.* Et sic codex alius antiquitùs impressus.

Priscas igitur illas Danorum & Gothorum literas non appellatas censeo *Runicas,* quod ad similitudinem aquæductuum, sulcorum, araturæ (ut vestra fert opinio) vel rei alterius cujuscunque formarentur: sed quod essent mysticæ & occultæ, Sacerdotalium, illarum instar Ægyptiacarum, quas in simulacro *Canopi,* Antuerpiam aliquando allato, *Goropius* exhibet Hieroglypha: lib. 7. pag. 109. Nec vulgatum olim nomen, *Runica*; nam *Isidorus* in *Gothor.* Chron. sub Æra 415. dicit *Galfilam* eorum Episcopum, Gothicas litteras (non *Runicas*) adinvenisse. Sed cum subjunxerit, ipsum etiam scripturas sacras in eandem linguam convertisse: ansam videatur fateor præbuisse cur dicerentur *Runicæ*; scil. quòd rebus sacris, mysticis, & occultis conservandis essent jam adhibitæ. Sed nec *Trithemius* Abbas in sua Polygraphiâ, nec *Bon. Vulcanius* in Commentariolis quos de Gothorum & alsarum Gentium borealium litteris edidit; vel quidquam produnt de voce *Runicâ,* vel agnoscunt quidem nomine tenus. Ne (quod miror) ipse *Algrimus Jonas* in suâ Crymogrâ, ubi pluribus agit de hisce literis.

Runicæ præterea nuncupentur, sive mysticæ & occultæ, tum quod ab aliarum Gentium literis, mirâ discrepant insolentiâ: tum verò quod in occultis suis scientiis, putà magicis & præstigiatoriis, quibus borealis illa mundi pars præ cæteris pollet & polluta est, hujusmodi literæ & characteres (ut illæ Canopi in Ægypto) maximè claruêre. Dicantur & perinde harum literarum & scientiarum professores, *Runici,* sat appositè, quasi Mystagogæ, habeanturque iidem apud Danos & Gothos, qui Britannis nostris atque Gallis, Druides; Magi apud Persas; Gymnosophistæ apud Indos, & in quavis pene Gente similes.

In eo denique quod Saxonibus olim aliàs ƿýne al. ꞃune, aliàs ᵹeƿýne & ᵹeꞃune legimus inconstanter; intelligendum est, ᵹe, particulam esse tum apud Saxones nostros, tum apud Germannos omnes (sed aspiratum, ᵹhe, ab inferioribus) quæ non mutat vocis significationem, sed auget potius & adornat. Præpositam verò aliàs verbis & participiis præteriti temporis, aliàs verbalibus, & ad Auctoris aliquando placitum, nonnullis aliis. Majores nostri Normannos imitantes, hanc in y mutarunt, ut *Chaucerus* passim. Et quoad u in y migrationem, & è contra, illud etiam unicuique cessit pro arbitrio inter Anglo-Saxones, ut infinitis palam est exemplis.

Vides quo nævorum meorum rapior blandimentis; tu quod sanius tibi videbitur, amplectere, initamque nostram cole amicitiam. Bene vale. *Londini* (pullulante jam Epidemiâ quam avertat Deus) Nonis Maii CIↃ. IↃ DXXX. è vico *Barbacan,* Hafniam.

¶ *Ruoda.*] Ll. Saxonum tit. 2. §. 1. ——*Qui nobilem occiderit, ICCCCxl. sol. componat.* Rouda *quod dicitur apud Saxones,* Cxx. *sol. & interpremium* Cxx *sol.* Roud *veteri linguâ Saxonicâ crucem significat. Gloss Crux vel staurus* **Rod.** Symbolum Apostolorum linguâ Sax. **on rode a hangen.** i. *Cruci affixus.* Atque inde forsan **Ruogstab** accusatio capitis. Apud *Otfridum* Evangl. lib. 4. cap. 4. *Willeram*: in Cantic. Canticor. Hæc in legem illam *Lindenbrogius,* quam me fateor attamen non intelligere: nisi hoc fortè voluerit: quod interfector ultra cæteram mulctam Cruci etiam dominicæ, quæ in unaquaque Ecclesiâ habebatur, Cxx solidos veniæ redimendæ gratiâ delibaret. Certè Saxones nostri, Crucem ꞃoð appellarunt: Etiam locum eminentiorem, quo in Ecclesiis sistebatur, posteri **the Rodeloft.** Quin & diem quæ exaltationi Crucis addicta fuit, hodie nos **holy rode day** vocamus, i. *diem sanctæ Crucis.* Etiam senes audivi puer, sæpius jurantes, **by the Rode,** i. *per Crucem.*

¶ *Ruppis, pis.*] Brit. Armor. Philippid. lib. 5.

Littore Sequanio, muros ubi postea ruppis
Gaillardæ struxit.

Opinor idem quod *Rupta,* quod vide.

¶ *Ruptarius, & Rapta, tæ.*] Forte etiam Ruppis.

¶ *Rupta, tæ.*] Idem quod *Routa* & *Ruta* quæ vide.

Est autem turma, globus, cohors, manipulus.

Brito Armoric. Philippid. lib. 7.

——*Sume clientes*
Mille quater pedites tecum, lupicarica rupta
Fac eat: ite simul tenebrosa noctis in umbra.

De quo Meursius in vocabulo Ῥεχίον, nihil est (inquit) quod hodie editur tecum lupicarica *rupta,* Nam lupicarus unus est è præfectis. Ideoque is sic emendat lupicarica rutta. Certè Lupicarica littera majuscula scribendum erat, nam quod rectè asserit, ad nomen proprium pertinet; sed recte satis rupta legitur, & juxta animum authoris, qui sæpius eo utitur, non Germanicum sed suum secutus idioma, cui etiam & nostrum non est alienum qui alio sensu **banckroute** & **banckrupte** indifferenter dicimus.

Sed ipsum Britonem alias audi ne mendosè hic vel ei vel scriptori rearis obrepsisse. Sic enim ille lib. 5. de Episcopo Belnaci & domino Melloti captivatis.

Quos Marcharderi sic clausit rupta *quod ambo*
Dum patriæ pugnant, capti vinctique catenis
Carcere multa diu clausi tormenta tulerunt.

Et

Et paulo inferius, de exercitu Regis Richardi, Philippo occurrenti dum Curcellis pergeret.

Cujus cum mille & quingenti militis esset
Armati numerus, bellatorumque minorum
Millia dena quater & Marchaderica rupta
Excedens numerum.

Et lib. 7. quod Meursii etiam se oculis obtulit, nam illico sequitur locum antedictum ab ipso citatum.

Hac ex parte Comes Robertus mansit & hæres
Hugo novi castri, Symon & rupta *Cadoci,*
Hi se clauserunt prope ripas ingeniorum.
i. machinarum.

Mat.Par.in An. 1199. Sed quoniam idem Episcopus (Beluacensis) contra ordinis sui dignitatem captus fuerat in armis, ut miles vel *ruptarius*, non prius est abire permissus donec 6000 argenti marcis ad pondus sterlingorum numeratis & fisco commendatis Regiæ concupiscentiæ satisfecit.

Vide *Rutters*, Holl. pa. 243. b. & *Ruptarii* ibid. pag. 99. c. a. Et 98. col. b. l. 51. &c.

Contra *Ruptarios* & Brebantios, Vide Con. gen. Lateran. Anno 1179. M. P. pag. 132. l. 7.

Qui etiam locus pari laborat vitio in impresso codice, nam cadocum scribitur cum c minutiori quod lectorem forte detineat. Sed manifesta est correctio: nam Cadocus dominus fuit castri Galienis, ut supra liquet lib. 5.

Quem Dominus castri summa de turre Cadocus
Intuitus, &c.

Et lib. 8. perspicuè editur,

Cumque sua nulli rupta *parcente Cadocus.*

Etiam lib. 9.

Cumque sua nulli rupta *parcente Cadocus.*

Ruptarii. Qui sunt è *rupta.* Mat. Par. in An. 1196. Cruentissimi *ruptarii* — Markadeus, Algais, & Lupescarus. Et infra, qui Duces fuerunt catervæ (quam *Ruttam* vocamus) militantes sub Comite Jo. fratre Regis Richardi, equitationem facerent, &c.

¶ *Rusca, cæ.*] Domesd. V.

¶ *Rusche.*] *Mellarium, Alveare.* Sic enim significare videtur in Charta *Will.de Bray* militis facta Canonicis de *Osney* —*Ita tamen ut tantum de apicibus, quas ipse Will. & hæredes sui, & homines sui, in Curiis habebunt, Decimas percipiant*; *scil. de* Ruschis.

Ruche Gall. *Alveare* Lat.

¶ *Rusellus.*] Brito Armorica. Philippid. 1. p. 241.

Terra Biensis habet castellum nomine Braiam,
In quo Judæos plures Comitissa Brenensis
More suo nummos dantes ad fœnus habebat,
Contigit, ut fidei nostræ confessor, agrestis
Quidam, quam plures solidos deberet eisdem,
Qui cum non esset solvendo, contulit illis
Arbitrio Comitissa suo punire rusellum,
Præcipuè quoniam Judæis probra tulisset, &c.

Hunc Judæi vinctum flagellatumque crucifixerunt, latus etiam ejus hasta perfosserunt, quam ob rem à Philippo Rege omnes combusti sunt. Sed hic quæritur quid *rusellum* velit: quod me fateor ignorare, ni dicatur à Gall. *ruser*, i. decipere, fraudare, ac si Comitissa eum uti Judæorum fraudatorem tradidisset, quod pecuniam debitam non persolverat.

¶ *Ruta*, & *Rutta.*] Vide Routa.

¶ *Rutellus.*] Genus teli, rutabulum. Histor. Australis sub anno 1296. Abbas Almundensis Stiriæ sævus exactor, tyrannus & hominum terror, à quodam suo cognito in lecto suo sagittatus, postea gladiis & *rutellis* confossus, demum capite truncatus, &c.

¶ Saba-

¶ S*Abanum*, & *Sabarium.*] Mappa, faciterigum voc. V. *Meurs.* Ad.

¶ *Sabbatum.*] Pro pace. *Domesd.* Titt. *Sudsex.* Terra Will. Episcopi de Tetfort. *Bisedes* hundred. nu. 18. *Postquam* Willielmus *Rex advenit & sedebat in* sabbato, & Willielmus Mallet *fecit suum Castellum, de* Eiâ, *&c.*

¶ *Sac*, al. *Saca*, & *Sacha.*] Hoc secundùm Ger. dialectum, illud Sax. Est cognitio quam dominus habet in curiâ suâ, de causis litibusque inter vassallos suos exorientibus. Scotis *Sacca*, vel ut juris nostri vocabulis utar, *Sac* est privilegium, quod Dominus habet infra Manerium suum, tenendi placita de transgressionibus, aliisque controversiis ibidem enatis: Fines etiam & amerciamenta, ratione istorum, tenentibus suis imponendi, levandi & collegendi. Dictum à Saxon. ſac, i. *causa, lis, certamen*, à quo ſacan contendere, & Sacful pro contentioso, & hodie dicimus **for Christs sake**, i. *pro causâ Christi.* Quin & Germanicè etiam hodie **Sach** *causam*, & *litem* significat. **Du handlest** in **meiner Sach**, *Tu adhuc causam meam agis.* **Die Sach stadt noch am richter**, *adhuc sub judice lis est.* Hinc Judex *Sachbaro*, & *Sagibaro* dictus est, quod vide.

Rastal. tit. **Exposition of old words**—— **Sak**, *hoc est placitum & emenda de transgressionibus hominum curia vestra*; *quia* **sac** *Anglicè est* acheson *Gallicè, & dicitur* forsichesak *idem quod* pur quel acheson; & Sac *dicitur pro* forfeit. *Acheson* equidem hodie *achoison occasionem* significat, & *calumniam*, achoisonner *calumniari.*

Audi leg. Divi *Edouardi* Confessor. De Baronibus, qui suas habent Curias & consuetudines, c. 21. *Archiepiscopi, Episcopi, Comites, Barones, & omnes qui habuerint* sacham & socam, tol, theam, & infangthefe; *etiam milites* (id est liberos tenentes) *suos & proprios servientes*; *scilicet Dapiferos, Pincernas, Camerarios, Pistores & Cocos sub suo friborgo* (hoc est fidejussione de se bene gerendo) *habeant. Quod si cui forisfacerent* (i. in aliquem delinquerent) & *clamor vicinorum* (nos **hu and cry** dicimus) *de eis assurgeret, ipsi tenerent eos rectitudini in Curiâ suâ. Illi dico qui habent* sacham, & socham, tol, & theam, & infangthefe. Et cap. 22. Sacha *est, quod si quilibet aliquem nominatim de aliquo calumniatus fuerit, & ille negaverit*; *forisfactura probationis, vel negationis* (*si evenerit*) *sua erit*; id est, mulcta, quæ vel imponitur actori sive querenti ob falsum clamorem, sit ita fuerit inventus: vel reo seu defendenti, si de illatâ injuriâ is culpabilis judicetur.

Alibi *Sak* placitum & emend. de transgr. hominum in Curia Domini. **Sak** Anglicè *encheison* Gallice; & **Sak** dicitur *pur forfayt.*

Reg. Majest. Scot. lib. 1. cap. 4. §. 2.—— *Et quædam placita criminalia pertinent ad quosdam prædictorum* (scil. Baronum, Comitum, &c.) *maximè qui habent & tenent Curias suas, cum socco & sacca, furca & fossa, Toill, & Theme, Infang-thiefe, & outfang-theife.* Ll. Henr. 1. cap. 21.

Vide *Sacam* & *Socam* quibusdam feriis seu nundinis concessa: supra, *Feria.*

¶ *Sacaburth*, al. *Sakebere.*] V. Cow. *Saccabor* Bract. lib. 3. Tra. 2. cap. 35. nu. 1. *Sathaber* Stamf. lib. 1. cap. 21.

Bracton. lib. 3. tract. de *Coronâ* cap. 32. nu. 2. & cap. 35. n. 1. *Furtum verò manifestum est, ubi latro deprehensus est seysitus de aliquo latrocinio, scil.* **hondhabend**, & **backberende**, & *insecutus fuerit per aliquem, cujus res illa fuerit, qui dicitur* **sakaburch**, & *sine sectâ cognoverit se inde esse latronem coram Vicecomite, vel Coronatore, vel serviente Domini Regis, cum testimonio proborum hominum*; *extunc furtum dedicere non possit, quia tales in hoc habent recordum.* Ubi *Sacaburth* idem significare opinor quod apud Scotos **Sacreborgh** & **Sikerborgh**, hoc est *certum vel securum plegium vel pignus*: **Siker** enim *securus*: **borgh** *plegius* vel *piginus*: ac si, qui cum ipsâ re furtivâ, fugiens apprehensus sit, suum per hanc reatum tanquam per certissimum pignus, prodidisse videtur. An dicatur *Sacaburth* à ſac sive ſaca id est q. *lis* vel *causa*, *prosecutio*, buɲh *pignus*: propterea quod res furtiva sit quasi causæ pignus, hoc est furti symbolum, vel

Sikerborgh autem apud Scotos dicitur cautio quam pars actrix coram judice interponit, de accusatione suâ, vel de lite prosequendâ. Quon. Attach. cap. 1. § 1. —— *Attachiamenta sunt principium & origo Placitorum de* Wrang & Unlauch, & *aliorum, quæ prosecuta sunt per* **Sikerborgh**. Et §. 6. *Apparente autem certo accusatore, ab initio famæ, accusator attachiabitur per plegios, si quos habuerit, quod placitum suum prosequetur.* §. 7. *Si non habuerit fidei suæ religionis solet committi.* V. *Infangthefe.*

Saccabor, vel *Sacaber* fortè q. causam ferns vel

vel proſequens, vel litis proſequendæ plegius. [V. *Byrthinſack* quod huc nihil.]

Ego Joh. filius domini Joh. de Eſton confirmavi Eccleſiæ S. Mariæ de Bridlington, *omnes terras, tenementa & feoda, &c. quæ unquam habuerunt de feodo meo in Com. Ebor. uſq; ad diem præſentem. Concedo etiam quòd nec Prior nec tenentes ſui per aliquam actionem, querelam, vel* Sacrabarum, *in Curiâ de* Thornton *in valle de* Pickering, *nec alibi ubicunq; in Com. Ebor. implacitentur, nec aliquâ occaſione, exactione, vel demandâ, per me vel hæredes meos diſtringentur.* Dat. 7. E. 1. Lib. de *Bridlington* penès *Jacobum Bellingham* militem 1628.

¶ *Sacaber.*] Quaſi ſacam ferens vel lator.

¶ *Saccellarius*, al. *Sacellarius.*] Illud à Latino *ſaccellus*, hoc à Gr. σακέλλα, quod utriſq; *marſupium* ſignificat, vel *ſacculum. Hincmari*, quin & B. *Auguſtini* ævo ſic dictus, qui pecuniarum *ſaccello*, præpoſitus in Aulâ Regiâ militibus, operariis miniſtris: in Eccleſiâ, pauperibus & ſacratæ functionis clientibus, ſtipendia erogabat & munera. In quibuſdam monaſteriis *Berſarius* poſtea dictus, & *Burſarius*, quod itemq; nominis in Academiarum collegiis adhuc retinetur, uſitatius autem hodie *Theſaurarius* appellatur. In priſco Vocabular. a Styward interpretatur. V. *Onuph.*

Hincmarus tamen Epiſt. 3. cap. 17. *Saccellarium* & *Berſarium*, diverſos numerat in Aulâ Franciâ: Sed nec hunc aut illum inferioris multo facere videtur conditionis, quam præcipuos ipſos palatii miniſtros: Sic enim ille —— *Et quamvis ſub ipſis* (*Comitibus* ſcil. &c.)

¶ *Saccus cum brochiâ.*] Vide ſupra *Brochia.*

¶ *Saccus Lanæ.*] Continet apud nos 26 petras; petra 14 libras. 1 Stat. an. 14. Edw. 3. cap. 21. — *Apud Scotos verò* 24 *petras, & petra* 16 *pond. Turonenſia*, ut *Skenæus* notat in Stat. Da. 2. cap. 39.

¶ *Sacellum.*] Non à Sacro, ſed à ſaciolo dictum, quo pecunias recondebant. *Ærarium.*

¶ *Sachbaro.*] Idem quod *Sagibaro*, quod vide.

¶ *Sacio, cis, ſacire.*] Idem quod poſteris ſaiſire & ſeiſire; hoc eſt, *apprehendere, capere, diripere.* Deduci tamen videtur à Latino *ſociare*, ac ſi *ſacire* aliud non eſſet quàm *rem alterius, noſtris ſociare*: Eoq; ſenſu non ſemel legitur in Formul. Solenn. viz. nu. 19. *ut alubi ipſas res* (vobis ſcil. per me venditas) *nec vendere, nec donare, nec alienare, nec ad alias caſas Dei delegare, nec in naufragium ponere, nec ad proprium* ſacire, *nec hæredibus meis in alode derelinquere pontificium* (i. poteſtatem) *habeam ad faciendum.* Et form. ſeq. — *ipſam rem alubi, nec vendere, nec donare, nec alienare, nec ad alias caſas Dei delegare, nec ad proprium* ſacire, *&c. poteſtatem habeas ad faciendum.* Item num. 150. De eo qui rem alterius quam excolit, ad proprietatem ſuam *ſacire* voluit —— *Dum per malorum hominum conſilium (quod non debueram) de terra veſtra in loco nuncupato ill. quam excolere videor, avellere amavi, & ipſam terram ad proprietatem* ſacire, *& non potui, &c.* Sed expreſſo verbo in *Boior.* Ll. tit. 17. l. 2. *Sociare* dicitur. —— *De his qui propriam alodem vendunt, vel quaſcunq; res, & ab emptore alter abſtrahere voluerit, & ſibi* ſociare *in patrimonium: tunc dicat emptor ad venditorem, &c.* Vide *Saiſo.*

¶ *Sacra.*] P. Diacon. Hiſt. lib. 15. in *Anaſtaſio*, ſub An. 1226. pag. 432. —*Miſerat enim (Imperator) Vitaliano* Sacram, *quo tranſmitteret eam Romam, ut Papa proficiſceretur ad celebrandam ſynodum apud Heracleam.* Et lib. 16. in *Juſtino* 2. ſub An. 558. pag. 471. *Imperator Julianum magiſtrum cum* Sacra *deſtinaverit ad Archetem Regem Æthiopum.* Infra —— *Cum autem ſuſcipiſſet Imperatoris* Sacram, *oſculatus eſt ſignaculum, quod habebat pectuſculum Imperatoris.* —— *Porrò, cùm legiſſet* Sacram, *invenit ſe contra Regem Perſarum armaret.*

¶ *Sacramentum ſuper arma.*] *Aimoin.* lib. 4. cap. 26. —*Hoc pactum* Sacramento *quidem* ſuper arma, *ut eis* (i. Saxonibus.) *mos erat jurantibus, formatum.*

¶ *Sacramentum plenum.*] Dictum reor de completo numero duodenario, ut in Ll. *Ed. Confeſ.* ab Ingulpho datis cap. 17.

¶ *Sacrarium.*] Propriè, locus quo res ſacræ reponuntur; per tranſlationem autem quodlibet Theſaurarium. *Flodoard.* lib. 2. cap. 2. —— Sacrarium *domus Eccleſiæ Remenſis, quod cenſeo non tantum dici de loco, ubi Sacra & Reliquiæ recondebantur, ſed & cæteræ opes Eccleſiæ illius.*

¶ *Sacriſta*, & *Sacriſtarius.*] Rerum ſacratarum Cuſtos. Præfectus Sacrarii. Ger. Sacriſtaine, q. *Sacriſtar.* Majoribus noſtris Segerſtane, atque inde hodie Sexten, vel Segſten.

Brito Armor. in fine lib. 12. de furibus verba faciens, qui Sacrarium Eccleſiæ S. Germani compilarunt.

Clam præſumpſerunt Res exportare ſacratas:
Deinde ſacriſta *loci capſam ſtans ante beati*
Præſulis, ipſius lachrimoſa voce vocabat.
Nomen &c.

Spec. Sax. Art. 71. —— *Exceptis Clericis, mulieribus, ſacriſtis*, id eſt, *Eccleſiarum cuſtodibus, & paſtoribus.*

¶ *Sacrivus.*] L. Sal. tit. 2. §. 14. —— "Si quis (porcum) maialem *ſacrivum*, quod dicitur votivus furaverit; & "hoc cum teſtibus, ille qui eum perdidit "potuerit adprobare quod ſacrivus fuiſſet, "DCC denar. &c. culpab. judicetur. Ibi Gloſſ. *Linden.* Sacrivus porcus, id eſt, qui defenſor eſt aliorum porcorum.

¶ *Sacrobarra.*] Lib. MS. de Officio Coronatoris — *Inquirendum est per* 12 *juratos pro Rege super sacramentum suum, quod fideliter præsentabunt sine ullo concelamento omnes fortunas* (i. fortuitò occisos) *abjurationes, Appella, Murdra*, Sacrobarra, *felonias factas, per quos & quot, &c.* Quære an *Sacrobarra* idem non sit quod *Sacrilegia.*

¶ *Sagibaro*, al. *Sachbaro.*] Idem quod hodie *Justiciarius.* Erant autem *Sagibarones*, causarum judices, qui in mallis & publicis conventibus jus dicebant litesq; dirimebant, à quo & nomen: Nam *Sac*, quod alii *Sag* pronunciant, *causam* vel *litem* significat, ut supra ostendimus in eo vocabulo: *Baro, virum* vel *hominem*; quasi diceres *virum causarum*, vel *causis & litibus præpositum* —— *Sagibarones* (inquit Gloss. in leg. Salic.) *dicuntur quasi senatores*, Gall. *hommes de loy, ou de causes.*

Ll. *Inæ* Regis Anglo-Saxonis cap. 6. MS. *Si quis in Ecclesiâ pugnet*, 120 *solidos emendet. Si in domo Aldermanni, vel alterius* sagibaronis *pugnet*, 60 *solidos emendet, & alios* 60 *pro wyta.* In exemplari Saxonico ᵹeᵭunᵹeneꞅ piꞇan hoc loco legitur pro *Sagibaronis*, quod *Lambardus* vertit *sapientis honorati.*

L. Salic. tit. 56. §. 2. *Si quis* Sagibaronem, *qui puer* (i. minister) *Regis fuerat, occiderit*, 12 *denar. qui faciunt* sol. 300. *culpabilis judicetur.*

§. 3. *Si quis* Sagibaronem *qui ingenuus est, & se* Sagibaronem *posuit, occiderit*, 24 *den. qui faciunt sol.* 600. *culpabilis judicetur.*

§. 4. Sagibarones *in singulis mallobergiis*, i.e. *plebs quæ ad unum mallum convenire solet, plus quàm tres esse non debent: & si causa aliqua ante illos secundùm legem fuerit definita, ante grafionem removere eam non licet.*

¶ *Sagma, Sagmatis*, & *Sagma, Sagmæ*, aliàs *Saugma, Sauma, Salma, Sagina, Soma, Sumagium.* Item *Sagmarius*, & *Sagmaria, Saumarius*, & *Saumaria, Soumarius*, & *Soumaria, Sumarius*, & *Sumaria, Saginarius*, & *Saginaria.*] Hæc equum vel equam clitellarium, & jumentum quodcunq; sarcinam aut onera deferens: illa onus, sarcinam, ipsasq; clitellas significantia. Omnia ut alii atq; alii volunt, à *Sagma* & hoc ipsum à *Sagum.* Sed perperam, uti mihi videtur, *Balbus* in Catholico, apud *Goldast.* Sagma *à* Sagum *dicitur, quæ corruptè vulgò dicitur* Sauma, *vel* Salma, i. e. Sella, *vel* Pondus, *vel* Sarcina, *quæ super sellam ponitur. Unde* Sagmarius, *i. e.* Caballus; *& hæc* Sagmaria, *i. e.* equa *vel* mula: *vel ut generaliter dicam, quodlibet jumentum potest dici* Sagmarius, *vel* Sagmaria, *pro diversitate sexuum.* Quod quidem ab *Isidor.* Origin. lib. 20. cap. 16. depromptum est. — Sagma (inquit) *quæ corruptè vulgò* Sauma, *à stratu sagorum vocatur: unde &* caballus sagmarius, mula sagmaria. Error certè in utroq; manifestus: nam *Sagma* Græcum est, nec è Latinis quærendum, licèt *Sagum* etiam sit Græ. σάγος, sed ut ait Lexographus, Σάγμα *onus jumenti sarcinarii*, ἀπὸ τοῦ σάξαι.

Sagma autem, thecam scuti propriè significare, deinde sellam, ephippia, & instratum quo desuper equo mollior sit sessio; fusè satis ostendit *Cœlius Rhodiginus* lib. 17. cap. 14. Et interpres veteris testamenti Levit. cap. 15. 9. *Sagma* usurpatur pro *sellà* equestri: Græcum proculdubio sequutus, quod illic repererat ἐπίσαγμα. In quem locum *Hugo Cardinal.* Sagma sagmatis (inquit) est *stratura asini* vel *equi.* Sed etiam aliqui libri habent *sagina.* Hoc autem verbum (*sagina*) expugnant *Goldastus* & *Meursius*, quod tamen restituendum censeo, ut infra suo loco dicemus. Item Gloss. Latino-Theotisc. apud *Lindenb.* Sagma (inquit) *feltrum* vel **Stoulsoum**, i. e.

Et *Vegetius* de mulo — medicinâ lib. cap. 59. — *sub sellis &* sagmis *solo tergo præstat officium.*

A *Sagma* proculdubio fit *Sagmarius*; unde *Lampridius* ante alios primum dixisse reor *equum Sagmarium* (vel *saginarium*) pro equo sellâ fœmineâ instrato: de quo mox infra. Cæteræ omnes voces prædictæ Latino-barbaræ, viz. *sauma, soma, samarius, somarius, soumarius, sumarius*, non à *sagma* pro *sella*, sed à Gall. *saume*, Ital. *soma*, Germ. **some** & **somme**, quæ onus vel *sarcinam* significant plerunq; unius jumenti, ducta reor, à Latino *summa*, quasi *summa ejus oneris*, vel rerum constrictarum. Sed hoc vide sigillatim suis locis. V. *Saugma.*

Apud Symphorianum Campegium in Galliæ Celticæ Campo, Cap. de Præfecto Regio Lugdunum misso, fol. Dd. onus dicitur —*Tunc Regio fretus mandato in Burgundiam concessit, unde nec citra diligentiam bis mille tritici onera advexit, quo commeatu Lugdunensis populus vires revocavit.* Frumenti onus equinum, nos **a seam** dicimus.

¶ *Saginarius.*] Idem quod *Sagmarius*, id est, Equus, Asinus vel mulus, sella, *sagmate*, vel *saginate* equitationis gratiâ instratus. Jumentum etiam quodlibet Sarcinarium; & ejusdem custos, sive actor.

Sed quærendum est an verè extat hæc dictio *saginarius*, an mendosè edatur à quibusdam pro *sagmarius.* Certè hoc contendunt viri acutissimi *Goldastus* & *Meursius*, & lectoribus facilè obreperet & scribentibus. *Rigordus* in vitâ *Philippi Augusti*— *Ex improviso de nemoribus egressus, militum caterva armatorum stipatus non modica*, saginarios *Regis Philippi, cum denariis & argento multo & variâ supellectile potenter abduxit.* Hic *Meursius* saginarios expungit: correctumq; reddit *sagmarios.* Inquit enim, hodie non rectum est quod editur *saginarios Regis.* Item in Destructorio vitiorum cap. 96. Ubi *saginarius* legitur pro eo qui jumentum agit. — Saginarius *quidam bubulcus arabat pratum ut seminaret: sed boves, ut solebant, non arabant, imo pro posse recalcitrabant, &c. Quibus* saginarius; *cupio arare pratum, ut mihi & vobis cibum tribuat.* Ista fusiùs citans *Goldastus* in Gloss.

Gloss. ad *Ekkehardum* juniorem, *Quibus* (inquit) *locis omnibus perperam in vulgatis codicibus* & ſagina & ſaginarius, &c. *excuſum eſt.* Itaq; ipſe (non ad exemplum *Meurſii* cùm antiquior ſit paulò, ſed ſuo arbitrio) *ſagmarius* infert. Mendosè autem, ſi ubiq; legantur *ſagina* & *ſaginarius*, frequens ille error eſt, & ante 400 annos receptus, etiam in ſacrâ Bibliâ: ut ſupra in *Sagma* oſtendimus ex *Hugone Cardinale*; qui *ſagina* vocem non agnovit ſolùm ac & ſine ſtigmate pertranſivit. Apud *Lampridium* quoq; in *Heliogabalo* legitur *quæ pilento, quæ* equo ſaginario, *quæ aſino veheretur*: Sed hoc in aliis codicibus fateor *Sagmarius*.

¶ *Sagina, Saginatis.*] (Inquit priſcus vocabularius) eſt ſtratura aſini, vel ſella dicitur, à *ſagum*. Nam aſini prius ſternebantur *ſagis*. *Papias* autem dicit, quod *ſagina* Hæbraicè, Græcè, & Latinè dicitur, *ſarcina, ſella, pondus*, V. σάγη & σαγηνεύω, Lex.

¶ *Saiſina*] V. infra *Seiſina*.

¶ *Salma*] V. *Sagma*.

¶ *Saugma.*] Vide *Sauma, mæ*, & *Soma, mæ*, pondus, ſarcina: unius Jumenti onus, à Gall. *ſaume* & *ſomme*, Ital. *Soma*, Germ. ſome & Summe, idem ſignificantia. Vide ſupra *Sagma*.

¶ *Saumarius, Soumarius, Somarius, Samarius, & Summarius.*] Item in fœmin. gen. *Saumaria*, &c. Equus, mula, jumentum, ſarcinarium vel clitellarium: & quod onera bajulat, Gall. *Sommier*. Ang. Sumpter-horſe, vel pack-horſe. Vide ſuprà *Sagma*.

¶ *Sagum.*] Laicorum veſtitus: ideoq; religioſis prohibitum; ut ſupra in *Caſulâ*. Lego autem Alamanic. Rerum Tom. 2. in hiſt. de fratribus conſcript. ſub An. 908. Adalberum Pontificem Auguſtæ Vindelicæ, non ſolùm monachis dediſſe purpuras Tyriacas, & palliola viridia, cum camiſibus, &c. Sed unicuique etiam ipſorum, & fratrum, aut *ſagum laneum album*, aut camiſile ſubtile & grande, &c.

¶ *Saiga.*] Nummulus Germanicus antiquus, qui apud Alamannos ſimplicem tantum denarium valebat: apud Boioros tres. In Char. Alam. 60. *Saigit*.

L. Alaman. tit. 6. §. 2.—*Duas* ſaigas *valentem ſupra ſolidum, &c.* §. 3. Saiga *autem eſt quarta pars tremiſſis; hoc eſt, denarius unus, duo* ſaigæ *duo denarii dicuntur. Tremiſſis eſt tertia pars ſolidi, & ſunt denarii quatuor.* Ibidem iterum atq; iterum. Et tit. 99. §. 16.—*Si quis capriolum occiderit* ſaiga, *ſi involatus fuerit, novem geldos componat.*

Apud *Boiros* autem ſeu *Biawarios* tit. 8. cap. 2. §. 3. —*Si unam* ſaigam, *id eſt, tres denarios furaverit, ſolus juret ſecundùm legem veſtram.* §. 4. *Si duas* ſaigas, *hoc eſt, ſex denarios, vel amplius uſque ad unum ſolidum quod ſunt tres tremiſſes, cum ſacramentali uno juret.* Item tit. 16. §. 2. —*Quantum jactus eſt de ſecuri* ſaiga *valente*, alias pluries.

¶ *Saio, onis.*] Fori vel magiſtratus Gothici miniſter: qui reos protraxit in judicium, ſuperioriſq; poteſtatis mandata exequibatur. Romanis, apparitor, lictor: Aliis Serjandus, Balivus. Forte à Sax. ꞅaȝol, ȝ ut paſſim ſolet in *i* vero. Eſt autem Saȝol vel *Saiol* fuſtis ſeu baculus, cujuſmodi apud nos etiam hodiè curiarum apparitores ferunt muneris indicium: ut ſint *Saiones* quaſi *bacularii, fuſtigeri*, Gal. *baſtionneres*, Angl. Tipſtaffs. Horum itemque ſunt ex genere qui *Servientes ad clavam* dicuntur, licèt ipſi bacillos ſeu virgas plerunq; deferunt argenteas; Sed & majoris illi nominis *Servientes ad arma*, Angl. the Sergeants at Arms, qui robuſtiores ferunt ex argento baculos, interdum deauratos, coronâ & inſignibus regni in ſummitatibus exornatos; utpote qui non niſi juſſu ipſius Regis vel Concilii ejus Curiæ Parliamentariæ, & Domini Cancellarii, vel Theſaurarii, atque hoc in rebus gravioribus emittuntur. Gloſſar. Arabico-Latin. *Saio*, pœnator, tortor.

Saiones autem qui ex nutu pendent Cancellarii, ne novum putes, ecce olim apud *Caſſiodorum*. Con. to. 2. 114.

¶ *Saiſina, Saiſitus.*] *Hov.* 544.—*Willielmus Comes de Warrenna donavit Eccleſiam S. Pancratii, &c.* & Monachis ibidem Deo ſervientibus de decima denariorum & omnium redituum ſuorum de Anglia —— *Et inde* (inquit) *ſaiſivi eam per capillos capitis mei, & fratris mei*, Radulphi de Warenna, *quos abſcidit cum cultello de Capitibus noſtris ante Altare Henricus Epiſc. Winton.* Teſte Theobaldo Archiep. Cant. &c.

¶ *Sakebere.*] V. *Sacaburth*.

¶ *Sala, læ.*] Aula. Gall. *Sale*. Angl. an Hall.

L. *Alam.* tit. 81. §. 1. — *Siquis ſuper aliquem focum in nocte miſerit, aut domum ejus incendat, ſeu* ſalam *ſuam, &c.* L. *Longob.* tit. 11. §. 4. — *Si quis ſervum alienum bubulcum, de* ſalâ *occiderit, componat ſol.* 20. Et §. 7. *De illis verò paſtoribus dicimus qui ad liberos homines ſerviunt, & de* ſalâ *propriâ exeunt.*

¶ *Salarium.*] Quaſi *Solarium*, quod vide.

¶ *Salibus, bi.*] In Alamannorum legibus à *Goldaſto* editis pro *ſalivâ* legitur, tit. 62. — *Si ſubterius* (labium maculaverit) *ut* ſalibum *continere non poſſit, &c.* In editione autem *Lindenbrogii*, & melioribus aliis, ut ipſe aſſerit, quæ ſecutus eſt exemplaria *ſalivam* habetur.

Salibus item legitur Chart. Alaman. *Goldaſt.* nu. 77. — *Quicquid in pago N. in ea die habuimus, id eſt, campis, ſilvis, curtis, curtilibus, caſis,* ſalibus, *pratis, paſcuis, &c.* *Goldaſtus* illic in indice obſcur. verb. notat *Salibus* pro *Salicis*.

¶ *Saliſuchen.*] Decret. *Taſſalonis* in legg. popular. §. 14.—*Qui reſiſterit domum ſuam quod* ſaliſeuchen *dicunt, qualem rem quærenti reſiſtebat, talem componat in publico* 40 *ſol.* Vide *Sala* ſupra.

¶ *Sallio, lis, lire.*] Idem quod assallio, quod supra vide. Est autem in aliquem insultum facere.

L. Baiwar. tit. 13. §. 2. *Si autem altera persona ipsum animal per vim sallire compulerit, &c.*

¶ *Saltarius*, & *Saltuarius.*] L. Longo. tit. 25. l. 50. — *de servo fugace & advenâ homine, si in aliâ judiciariâ inventus fuerit, tunc Decanus, aut* saltarius, *qui in loco ordinatus fuerit comprehendere eum debet, & ad sculdasium suum perducat.* Et. l. 73. — *Jurent sculdasii, decani,* saltarii, *vel loco præpositi, ut nullus eos* (scil. fugitivos) *celet.* Item lib. 2. tit. 38. l. 2. — *Si quis Judex, aut sculdais, aut* saltarius, *vel decanus, de loco ubi arioli, vel ariolæ fuerint, neglexerit amodo intra tres menses eos inquirere & invenire, & per alios homines inventi fuerint; tunc componat unusquisq; de loco sic ut supra Lex est. Et si manifestum fuerit quod sciat judex, aut sculdais, &* saltarius, *& Decanus, ubi ipsi arioli aut ariolæ sunt, & eos non condemnaverit, &c.* Widrigild *suum in palatio componat.*

¶ *Saltatorium.*] In notis Heraldicis, illud est quod à similitudine, alii *Crucem Andreanam* vocant: nos in Aspilogiâ nostrâ decussem: quam x litera expressè indicat.

Erat autem *Saltatorium* machinâ, quâ in Saltibus prædabantur feræ, à quo & nomen.

¶ *Salvamentum.*] Salus. *Hincmar.* Epist. cap. 8. —*In regimine Regni cum honore &* salvamento, *ac supplemento de his quæ necessaria sunt, —positis consistere.*

¶ *Salvus conductus.*] Gal. *Sauf-conduct.* Privilegium quod Princeps exteris concedit veniendi tutius in Regnum vel Dominium suum, & redeundi. Quod sub belli tempestate fieri plerunq; solet inimicis Regiis, sive de pace sive de redimendis captivis, vel hujusmodi tractaturis: quin & ideo sigillo regni communitum. Ejus forma solennis extat in Registro Brevium Original. p. 25.

¶ *Salva guardia.*] Gal. *Sauf-guard.* Protectio, tutela, salva custodia. Speciale privilegium sigillo Regio firmatum: ideoque exteris concessum, ut litigantibus ipsis in foro Angliæ, nihil interea, aut personis, aut famulis, aut bonis suis, per vim, vel injuriam inferatur. Forma ejus solennis extat in Registr. Brev. orig. pag. 26. —*Nos volentes dictos* T. & A. *ab oppressionibus indebitis præservare, suscepimus ipsos* T. & A. *res & justas possessiones, & bona sua quæcunque in protectionem, &* salvam guardiam *nostram specialem, &c.*

¶ *Salus*, & *Salut.*] Nummus aureus ab H. 5. in Franciâ cusus. V. sup. *Blanc.* & *Cow.* Et Chron. in An. 1420.

Salvus plegius.] V. plegius.

¶ *Salvaticus.*] Adject. Ferus Silvestris, ab Ital. *selva*, pro *silva.*

L. Baiwar. tit. 20. §. 6. — *De his quidem avibus, qui de* salvaticis *per documenta, humana domesticantur industria. &c.*

¶ *Samitum.*] Sericum villosum, quod apud Britonem Armoric. lib. 12. pag. 384. *Sammus* dici videtur.

Indumenta tegunt nisi sammi, *byssus, & ostrum.*

An inde dictum quod è *Samo* venit?

¶ *Sanctuarium*] C. S. Bonifacius V. primus Pontificum jussit aras & Ecclesias esse asyla reis. *Platinâ, Sigeb.* Illud *Honorius* & *Theodosius* antea sanxerunt. Hodie in Galliâ non observatur. Chronographia in 16. sub An. Ch. 618. V. *Fridstol*, ubi agitur de Asylo Sancti *Joh. de Beverlaco*, & adjice juramentum, quod ad hunc locum profugi suscipiebant in lib. MS. seu Calendario *de reis* fol. 17. b.

Sanctuarium vocabant agrimensores *Tabularium*: Quod si quis contradicat, *Sanctuarium* Cæsaris respici solet. Omnium enim agrorum & divisorum, & assignatorum, formas; sed & divisionem: Commentarius & Principatus in *Sanctuario* habet, &c. *Siculus Flaccus* lib. de condit agror. Ubi viz. telligrapha agrorum, Villarumque descriptiones (uti in Scaccario *Domesday*-book) reponebantur.

¶ *Sanguino, nas.*] Cruento. ἀμάσσω, unde Italis *amazzare. Occidere.*

¶ *Sapientes*] Pro Judicibus & Primariis Regni. *Malm.* 58. 92.

¶ *Sanzacbegus.*] Turcicum, *Sanzac* vexillum, *beg* dominus, i. *dominus vexilli, dominus vexillaris*: cui scil. cum vexillo tradita est provincia, ceu præsidi; & cui propterea militatum eunti vexillum præferri solet: Græcis hodie φλαμβουλάρης, ceu φλαμουλάρης, aut Hameolaris. *Sanzac-begluc*, dignitas vel officium *Sanzaci* aut *vexillani*, h. Provinciæ præsidis. Præsidatus.

Lunclavius Onomast. Alter. Burusum *beg sanzacum*, h. *begus* sive *dominus vexilli* Burusensis. *Musulm.* lib. 4. narrat. ita vocatum fuisse Muratem, cum à patre præfectus Burusæ fuisset. Idem.

¶ *Saphipinæ pelles.*] Jornand. de Got. cap. 3. c. 9.

¶ *Sarabattæ*] Apologia *Henr.* 4. Imp. in Rer. Germ. Script. — *Unde &* Sarabattas, *hoc est, sibi viventes appellat sanctus Benedictus tertium genus Monachorum, quoniam* (inquit) *nulla regula approbati experientia magistra sicut aurum in fornace, sed & in plumbi naturam molliti adhuc operibus servantes seculo fidem mentire Deo per tonsuram noscuntur: quibus pro lege est desiderium voluptas: cum quicquid putaverint vel elegerint, hoc dicant sanctum; & quod noluerint, hoc putant non licere.*

¶ *Sarclo, clas*, & *Sarclum, cli.*] Est autem *Sarclum* harpagonis genus, quo herbæ noxiæ è segitibus divelluntur. Angl. **a weeding hook.** Et inde *Sarclare* **to weed.**

¶ *Sarco*

¶ *Sarcophagus.*] Sepulcrum.

¶ *Sarjantus* & *Sarjans.*] Vide infra *Serjean.*

¶ *Sartare*] Est sylvas succidere, vel locum silvis & dumis purgare. Lib. Pr. *Dunstap.* cap. 23.—*Area illa* (juxta *Dunstaple*) *Ubi* Wathlingge,& Ikeiingge, (scil. viæ) *conveniunt, per Henricum Regem Angl. senem, primitus* sartabatur *ad famosissimi latronis, Dun nomine & sociorum suorum reformationem.*

¶ *Sarum.*] Indeclinabile, pro *Salisburiensi* Civitate. Ordo Ecclesiastici officii seu liturgia,quæ dicitur *secundùm usum Sarum*,composita fuit ab *Osmundo* 2. Episcopo *Sarum* temp. *Williel.* Conq. Chron. *Holl.* pag. 17. col. b.

¶ *Saulscot.*] Sax. ſapl ſceat, i. animæ symbolum,& ita dicebatur quoniam sepulturâ pendebatur. Vide L. *Canut.* 13. & Concil. Ænamense, & adde.

¶ *Saunium.*] Telum Gallicum σαυνίον, cujus non meminit Calapin. V. *Diodor. Sic.* part. 1. 306, 307.

¶ *Saunksin.*] In genealogiis est rectæ lineæ defectus, sic à Britone usurpat. cap. 119. quasi *sanguinis finis.*

¶ *Saxones.*] Roswitha, de gest. Odonum cap. 1. pag. 163. Ger. 8. A.

Ad claram gentem Saxonum (*nomen habentem*
A saxo) *per duritiem mentis bene firmam.*

Sed gratius illud apud Engelhusium.

Quippe brevis gladius apud illos Saxa *vocatur*;
Unde ibi nomen Saxo *traxisse putatur.*

¶ *Saxo.*] Brevis gladius. *Godfr. Viterbiens.* Chron. part. 15. pa. 362.

Pax ubi congeritur, sub fraude Macedo veretur,
Ne malè frustretur, si totus inermis habetur,
Unde breves gladios, clam tulit arte secus.
Ipse brevis gladius apud illos Saxo *vocatur,*
Unde sibi Saxo *nomen peperisse notatur,*
His quoq; cutellis vita redempta fuit.

¶ *Scabella, lorum.*] Grallæ. Lignea fulcra quibus innixi claudi gradiuntur.

Flodoard. lib. 2. cap. 14. *Tres siquidem claudi ab incolis ejusdem loci memorantur inibi fuisse curati. Cujus redibitæ sanitatis indicia*; *bacilli videlicet ac* scabella *in eadem Ecclesiâ diu sunt reservata.*

¶ *Scabini,Scabinei,Scabinii.*] Judices erant apud Germanos, Francos, Longobardos, malis publicis causisq; tam capitalibus quàm civilibus; nec terrestribus solùm, sed & maritimis, in quovis Comitatu,& Civitate sub Comite præfecti: à Misso regio sive dominico (qui instar *Justitiarii Assisæ* apud nos fuit) cum assensu populi electi: & in singulis malis septeni constituti. Tanta eis reverentia, ut si quis repeteret quod ab ipsis judicatum esset, & in causa cecidisset, aut 25. solidis rem componeret, aut acceptis à *Scabinis* 15. ictibus, suam lueret temeritatem.

Quin & ipsi Causidici (quos à rixosis clamoribus illa secula Clamatores nuncuparunt) latâ jam à *Scabinis* sententiâ, si neq; acquiescere vellent, neq; eos prosequi de justo judicio, custodiæ non solùm mancipandi erant, sed & Regio sistendi supercilio. Nec impunè interea *Scabini* ipsi delinquentes, nam & hos ejicere tenebatur Missus Regius.

Vox Germanica à Germanis petenda; de hac ergò sic *Lindenbrogius* in Gloss.—Scabini,*Auditores Comitum.* Gloss. Latino-Theotisc. *Judex*, Scepeno, quâ notione passim à Germanis usurpatur,atq; inde quoq; Gallorum *Eschevins* deducuntur. Sic ille. Vbi, quod Glossa dicit, Scabini, *auditores Comitum*, mallem ego *adjutores* legisse; nam hoc iis munus incumbebat. At *Scabinorum* nomen detortum putat Amerpachius in quadam notâ ad Constit. Caroli Mag. à Schaffer, Saxonibus suis Schaper (nostris ſcepenð) i. conditor, procreator, cui & nos assentimus; nam Curatorem, Oeconomum, Præfectum, Dispensatorum, Procuratorem, hodie etiam apud eos Schaffner video appellari; à verbo (sine dubio) Schaffen creare, condere, generare; Sic *Scabini* q. *Scaffini.*

Cujacius ad lib. 1. de feud. tit. 1. pa. 38. ait—*Si ita* Scabinis *videatur* (nomen est Judicum quod retinuimus, ex Hebraicâ linguâ deflexum) *ferro candenti se excusare jubetur.*

Ll. *Longobard.* lib. 1. tit. 35. l. 1.—*De illis hominibus, qui propter eorum culpas, ad mortem fuerint judicata, & postea vita eis concessa fuerit &c. in testimonio non suscipiantur, nec inter* Scabinos *ad legem judicandum locum teneant.* §. 2.——*Si alicui homini, post judicium* Scabinorum *vita fuerit concessa.* Item lib. 2. tit. 16.——*Qui filium legitimum non habuerit & alium quemlibet hæredem sibi facere voluerit, coram Comite, vel coram Rege &* Scabinis, *vel Misso dominico, qui tunc ad justitiam faciendam in provinciâ fuerit ordinati, traditionem faciat.*

Walsingh. An. 1296. pag. 64. *Majores Flandriæ, qui* Scabini *dicuntur in villis.* V. L. & Chart. Alaman. 199.

Tranavit vox Britannicum mare,susceptaq; est in *Linno* portâ Norfolciensi celebri, nescio quot dicam supra annos centum: Chartam audi——*Sciant præsentes & futuri, quod nos Richardus Bowghere Aldermannus, Edwardus Baker, Joh. Brown, Rob. Some, & Will. Hall Draper, Custodes sive* Scabini, *& fratres fraternitatis sive Gildæ mercatoriæ Sanctæ Trinitatis villæ* Lenn Episcopi *in Com. Norff. pro quadam pecuniæ summa inter nos præfatos Aldermannum & Custodes, sive* Scabinos *& fratres, & Thomam Miller de* Lenn *prædictâ Mercatorem* concordati, *tradidimus, dimisimus, feo-*

feofavimus &c. Totum illud Mesuagium nostrum,cum 8 acr. terræ arabilis, prati, & pasturæ, ac unam rodam cum pertinentiis in villâ & campis de Medilton &c. *Dat.* 20. *die Apr. An. Regni Regis Henrici* 8. 18.

¶ *Scaccarium.*] Idem Angli dicimus quod *Fiscum Regium*. Opinor à *Scaccarii* insigne, quo locus huic muneri destinatus à cæteris dignoscibilis; uti Camera, quæ vocatur Stellata,è stellæ symbolo. Haud dicam,à natura fici,quem non capere solùm,sed & rapere notavit olim S. *Augustinus:* nomine tamen id latere significationis non est dubium: nam Schach Germ. est rapina vel latrocinium, à quo latronum vel latrunculorum ludus schach & schachspil appellatur: lusorius alveus schachtafel.

Longob. lib. 2. Tit. 55. l. 37. *De furto ait* schacho, *si ultra 6 solidos fuerit similiter ut per pugnam veritas inveniatur, præcipimus.* Hinc & Belgis hodie *a* in *æ* dipthongum convertentibus Schaeck pro *raptu*, Schaecker pro raptore, *latrone*, & *prædone* dicuntur. Antiqua certè,si repetamus: qui in hoc tum olim operam navabant ministerio,suas inde appellationes perspicuè reportabant,cùm in Latino tum in vernaculo idiomate. Qui enim hodie Vicecomites dicti sunt; & in ludo isto, seu gymnasio, præcipuas partes obtinent, exactores, tunc Latinè nominabantur, ab exigendo: Reves autem Anglo-Saxonicè, à ꞃeaꝼan, id est à *rapiendo*, ut supra in his vocabulis fusius explicavimus.

Scacarium dicitur q. *statarium*, quod esset stabilis, & ibidem firma regni sedes. *Polyd.* p. 154. l. 33.

Sed ne tibi aliorum subtraham sententiam, quæ & verior fortè & probatior videatur; accipe quid in re scaccarii vir eruditissimus suo ævo *Gervasius Tilberiensis* 450. hinc circiter annos scripsit lib. *De Scaccario* primo cap. 1.——Scaccarium *tabula est quandrangula, quæ longitudinis quasi decem pedum, latitudinis quinq; admodum mensæ circumsedentibus apposita, undiq; habens limbum altitudinis quasi quatuor digitorum, ne quid appositum excidat. Supponitur autem Scaccario superiori pannus, in termino Paschæ emptus, non quilibet sed niger virgis distinctus, distantibus à se virgis vel pedis vel palmæ extentæ spacio. In spaciis autem calculi fiunt juxta ordines suos, de quibus aliàs dicetur. Licèt autem tabula talis* Scaccarium *dicatur; transumitur tamen hoc nomen, ut ipsa quoq; Curia, quæ consedente* Scaccario *est*, Scaccarium *dicatur; adeo ut si qui——per sententiam aliquid de communi consilio fuerit institutum, dicatur factum ad* Scaccarium *illius vel illius anni. Quod autem hodie dicitur ad* Scaccarium *olim dicebatur ad* taleas. Nominis etiam rationem addit: *quod* Scaccarii *lusilis similem habes formam.——Sicut enim* (inquit) *in* Scaccario *lusili, quædam ordines sunt pugnatorum, & certis legibus vel limitibus procedunt, vel subsistunt, præsidentibus aliis & aliis præcedentibus; sic in hoc quidem præsident,quidam assident ex officio, & non est cuiq; liberum, leges constitutas excedere &c.* Vide *Schacum*.

Vide *Gervas. Tilber.* al. *Nigr. lib. Scaccarii* lib. 1. cap. 4. & adde, nam hic inserendum promisi in *Barones Scaccarii*.

Translatum à *Westm. Northamptoniam.* An. 1209. Jo. R. 10. Holl. 173. a. 15. Et per totum septennium *Eboraci* habentur tribunal Regium (quod *Bancus* appellatur) & *Scaccarium* tempore *Edwardi* 1. hoc est, inter annos Regni ejus 23. & 31. vel hos circiter. *Godw.* in vitâ *Thom. Corbridge* Archiep. Ebor. pag. 51.

¶ *Scaccarium Judæorum.*] Pat. 2 H. 3. m. 3. ——*Rex de communi consilio attornavit Ric. de Oili, Magistrum Alexandrum de Dorset, & Eliam de Cuminges ad* Scaccar. Judæorum *custodiendum, & omnia negotia, quæ ad officium illud pertinent tractanda per Angliam, sicut fieri solebat tempore Willielmi de Warennâ, Thomæ de Nevill, & Galfr. de Norwico.*

¶ *Scala, læ.*] Patera. Dictum, ut videtur, à Sax. *Scala*, quod Gloss. Saxon. *Glumulum* interpretatur; hoc est, ni fallar, *globulum*, quod potationis vascula, *globulos* & *spheras* imitantur similitudine orbiculari: à quo etiam bolles, & bowles,id est,*globos*,& à Latino goblets, quasi globulets, i. *globulos* Angli hodie appellamus. Sed Schal, schalen, & schaele Germani quoque adhuc dicunt pro conchâ, testâ, & lancis pelve, quæ nos itemque scale.

Isidor. Orig. lib. 20. ca. 5. —— *Calices & calathi &* scalæ *poculorum genera &c. Warnefred.* Hist. Longob. lib. 1. cap. 27. *Alboin Cunimundum occidit, caputque illius sublatum ad bibendum, ex eo poculum fecit: quod genus poculi apud eos* schala *dicitur:* linguâ verò latinâ *patera* vocitatur.

¶ *Scalc.*] V. *Adelscalc* in Gloss. nostro & in *Lindenb.*

¶ *Scambiator.*] M. P. 847. l. 53.

¶ *Scamellum, li.*] Opinor, quasi *Scamnellum*, à *Scamnum. Sedile, sella*, Angl. a stool.

Apologia *Henrici* 4. Imper. apud Rer. Germ. script. à *Marq. Frehero* Edit. tom. 1. p. 216. De contentione stultâ inter Haldinisheimensem Episcopum & Abbatem Fuldensem, super altitudinem sessionis suæ, ubi inter cubicularios Episcopi, & Abbatis, certatum est pugnis atq; *scamellis*,pro herilis sedis positione &c. Et mox, certatum est (sicut diximus)pugnis atq; *scamellis*; deinde verò in Pentecoste res gerebatur gladiis &c.

¶ *Scanzium.*] Domesd. pro *Excambium*, vel *Concambium*.

¶ *Scantio.*] Pincerna, prægustator. Vet. Gloss. *Scantio, pincerna*, & in Concil. Tolet. *Comes Scanziarum*, à Ger. Schenke, unde & Gal. *Eschanson.* Lind. pa. 1325 & 1326.

In

In var. lect. ad L. Sal. Tit. 11. §. 6. Ubi *venatorem* adde sive *scantionem*.

¶ *Scapello, las, lare.*] Cædere, incidere, à Gall. *Chapler*, & *chapoter*, idem signifi. Inde *chapote*, Anglicè **chopt**, incisus, & *chaponer*, castrare, à quo *chapon*, Anglis **Capon**, pro *gallo castrato*. Omnia à Græc. κόπτω, *cædo*. Mihi autem videtur *scapellare* propriè significare, *enormiter incidere* vel *præcidere*. Ang. **To chopp, chipp, haggle**, ut sic differat ab *incidere* simpliciter.

Longob. lib. 1. tit. 19. l. 5.—*si quis molinum alterius* scapellaverit, *aut clausuram ruperit sine authoritate Judicis, componat sol.* 12. Ib. l. 7.— *Si quis vitem alienam de unâ fossâ asto animo* scapellaverit, *componat solidum unum: si autem succiderit componat. sol.* 3. *Si quis tranicem de vite alienâ inciderit, componat medium sol.* Ubi simul vides leguntur, *scalpaverit, succiderit, & inciderit* uti differentiam designantia. Item tit. 25. l. 67. — *Si quis de uno furto probatus fuerit, perdat occulum: si de duobus furtis probatus fuerit, nasus ei* scapelletur: *& si de tribus furtis probatus fuerit, moriatur.*

Hic *Lind.* ex Gloss. *Scapellat.* καταχίζει, κολακνίζει. Aliæ Glossæ: *Scapellare*, incidere, frangere.

¶ *Scapweld.*] Legitur apud *Hoveden* exordio legum *Willielmi* primi: Part. post. *Hen.* 2. at mendosè illic pro *ceapgild*, vel ut hodie loquimur *cheapgild*. Vide supra *Ceapgild*.

¶ *Scapoardus.*] Dispensator in aulâ *Caroli* Magni, sic dictus fortè à Scap, quod in exordio legum *Willielmi* primi apud *Hoveden.* legitur pro Saxon. Ceap, i. *mercimonium, pecus, facultates, catallum, opus manuum, &c.*

¶ *Scara.*] Germ. *Schar.* Turba, turma, caterva, conventus, Ital. *Schiera.* Primitivè fortè à Sax. Sceaꞃan & ꞅcyran, i. *partire, dividere*; unde rei cujusvis partem, seu portionem Angli hodiè **a share** dicimus; & sic cum de aciebus & de militari agitur *Scaram*, unam vel plures intelligo de tot partibus vel portionibus exercitus.

Hincmarus Archiep. Rhem. Epist. 5. cap. 3.—*Karolus bellatorum acies, quas vulgari sermone* scaras *vocamus, dispositas, & eisdem aciebus primores deputatos ad resistendum fratri suo, ne regnum illius occupare valeat, habere dicitur.* Aimoin. lib. 4. cap. 26. — *Collegit è Franciæ bellatoribus* scaram, *quam nos turmam, aut cuneum appellare possumus.* Et lib. 5. cap. 27. — *Ordinatis* scaris, *qui eundem Carlomannum, cum suis complicibus à Regno pellerent.* Et cap. 42. Scara *Nortmannorum plenum exercitum prævenimus.*

Aimoin. lib. 4. cap. 26. p. 173. — *Collegit lectam è Franciæ bellatoribus* Scaram, *quam nos* turmam *vel* cuneum *appellare possumus.*

¶ *Scaramangium.*] *Luitprand.* R. Ger. 153. *Scaramangum.* P. Diaconus Historiarum seu Historiæ miscellæ lib. 18. pag. 557. in parvo 8. — *Multas præterea spatas, auro circumclusas, & Zonas aureas, cum gemmis, & scutum Razatis, totum aureo respersum acceperunt, habens petalam centum viginti; & loricam ipsius auro contextam; &* Scaramaggin *ejus detulerunt, cum capite ipsius, atq; dextaria, & sellam totam ex auro fabrifactam.*

¶ *Scario, onis.*] Chronic. Sangal. de *Carolo* Magno lib. 2. p. 376.—*Dixit nominatus non* reverâ Episcopus *ad ostiarium, vel* scarionem *suum, cujus dignitas aut ministerii viri apud antiquos Romanos ædilitiorum nomine censebantur.* V. Obscario.

¶ *Scastlegi.*] Ludovici Imp. Capit. Addit. 4. cap. 81. — *Postquam Comes & pagences de qualicunq; expeditione hostili reversi fuerint, ex eo die super* 40. *noctes sit bannus recisus, quod linguâ Theodiscâ* Scastlegi, *id est, Armorum depositio vocatur.* Hic Lindenbrog. Germ. **leggen** inquit *deponere* significat: quid **Scast** non liquet. Ego verò qui è Saxonico nostro omnia quæro, reor **Scast** dici pro cæꞅꞇ i. *contentio, lis, jurgia*, ut sit *Scastlegi*, quasi *contentionis depositio.*

¶ *Scavagium.*] Tributum quod à mercatoribus exigere solent nundinarum domini, ob licentiam proponendi ibidem venditioni mercimonia, a Saxon. ꞅceaƿian, id est, *Ostendere, inspicere*, Angl. **Scheuage**, & **Shewage**.

¶ *Sceatta*, & *Scætta.*] Nummi genus apud Saxones nostros, suo idiomate sic dictum.

L. *Æthelstani* M. S. tit. 7.—*Regis simplum Weregildum in Mercenorum lagâ, hoc est, triginta millia* Sceatta, *hoc est, totaliter centum viginti libræ: sed pro Regni emendatione debet addi tantundem in* cenegildo, *ipsam weram debent habere parentes ejus, & regalem emendationem, ipsius terræ populus.* Vide aliter apud *Lambard.* in his Ll. ubi *scata* legitur non *sceatta.*

ƿiꝼ hæꝼde 5. ꞅceaꞇꞇe. *Fœmina habuit* 5. *dragmas* Tate: & ibidem ꞅeaꞇꞇa, ingens argenti summa, quippe quæ millia librarum continet.

Ll. *Æthelberti*, primi Christiani Regis *Cantii* Giꝼ ƿið Ceoꞃleꞅ biꞃelan man ꝫeliꝫeð 6. ꞅcillinꝫum ꝫebeꞇe. Aeꞇ þæꞃe oþeꞃe ðeoꞃan L. ꞅcæꞇꞇa. Aeꞇ þaꞃa ꞃꞃiððan xxx. ꞅcæꞇꞇaꞅ. Id est, *si quis ancillam pagani pincernam vitiaverit senis compensato solidis: sin autem servam alteram* 50. scættis; *tertiam verò* 30. scættis. De Anglo-Saxonum nummis non audeo definire; has autem deprehendo species.

ꝼeoꞃðling, peneꝫ, oꞃe, ꞅcæꞇꞇa, ꞅcilling, ꞃꞃymꞃa, punð.

¶ *Scematio.*] Appositè interpretatur, deformatio; nam utraq; vox, & de deformatione rei alicujus intelligatur, & de ejusdem........

In

In legibus autem *Longob.* tit. 55. l. 16. pro illatâ maculâ usurpatur. — *Non occidatur (delinquens) nec ei* Scematio *corporis fiat.*

¶ *Scerda.*] V. *Skerda.*

¶ *Schachum, chi.*] Germ. **Schach**, *Furtum, latrocinium, rapina:* unde Angli **to snatch** dicimus.

Longob. lib. 2. tit. 55. l. 37. —— *De furto aut* schacho, *si ultra* 6. *sol. fuerit, similiter ut per pugnam veritas inveniatur, præcipimus.*

¶ *Schaffa.*] Saxon. ſceaꝼa, fasciculus, Anglis hodiè **a Sheafe.** Aliàs *garba.*

Skenæus in verb. Signif. *Scaffa Sagittarum.*

¶ *Schala*] Patera. Vox Longobardica. *B. Rhenan.* pag. 206.

¶ *Schira, ræ.*] & rectiùs, *Schyra, Pagus, Regiuncula, Comitatus*; propriè *Sectio, divisio*; Saxon. ſcyꝛan, *scindere, dividere, radere*, quod à Græc. ξυρεῖν, i. *radere, tondere*; undè ξυρύσις *rasura, detonsio*, & per translationem, *Sectio.* Quin & Angli hodiè **to sheire** & **sheare**, dicimus, pro *radere, tondere, scindere, dividere*, atq; inde **Shares** pro ipsis divisionibus, vel portionibus.

Est enim *Shyra* regni portio una, in plurimas dissecti, quæ, cùm singulæ in singulorum Comitum olim cesserint gubernationem, Comitatus sunt itemq; appellati. Fuisse tamen apud nos non est dubium Comitatus multos, cum, nec nata adhuc esset hæc Shyrarum distributio, quin & pagos aliquot hodiernis Shyrarum nominibus vocitatos. Meminit *Asser Menevensis* Comitum *Gaiorum Hamtonenses Bearrocensis*, Pagorum etiam *Somersetensis, Sussexiæ*, & *Cornubiæ*, *Wiltschire* etiam hoc ipso vocabulo nominat: sed an sic innotuisset antiquius ille pagus, an recens idem jam accepisset nomen, haud certè liquet; nam scripsisse eum circa ipsum tempus, quo Shyrarum hæc divisio facta fuit per *Aluredum* Regem certum est. Eiq; non solum coætaneum fuisse, sed in re literariâ à subsidiis & gesta ejus accuratè conscripsisse: In quibus sanè miror eum ne verbo meminisse insignis hujus divisionis, de quâ igitur *Ingulphum* audi, qui hæc obiter de *Aluredo* in Histor. *Croylandiæ* pag. 870. —— *Porro in sui regni negotiis solertissimus & sagacissimus: Exemplo namq; Danorum, colore etiam quidam indigenarii, latrociniis ac rapinis incendere cœperant: quos cupiens Rex compescere, & de hujusmodi excessibus cohibere, totius Angliæ pagos & provincias in Comitatus primus omnium commutavit; Comitatus in Centurias, id est, Hundredas, & in Decimas, id est, in Tythingas divisit, ut omnis indigena legalis, in aliquâ Centuriâ & Decimâ existeret; & si quis suspectus de aliquo latrocinio, per suam Centuriam, vel Decuriam, vel condemnatus, vel absolutus, pœnam demeritam vel incurret, vel vitaret.* Vide *Schyra.*

¶ *Scyra, & Scyremot.*] Pro Comitiis & foro Comitatus Ll. *Ed. Conf.* cap. 27. —— *Et si Justitia habet eum suspectum, purgabit se judicio Hundredi, vel Scyræ.* Et cap. 35. tit. de *Heretochiis* —— *Debet autem* Scyremot *bis*; Hundreda & Wapentachia *duodecies in anno congregari*, & 7. *diebus antea summoniri, &c.*

Lib. Ram. Sect. 178. *Will. R. Angliæ W. de Cahamniis sal. Præcipio tibi ut facias convenire* schyram *de Hántoniâ & judicio ejus cognosce, si terra de* Isham *reddidit firmam Monachis S. Benedicti &c.* Item Sect. 182. *Will. Rex Angl. R. fratri Ilgeri salutem. Mando tibi, & præcipio, quod facias convenire* Shiras & *per eas recognosce, si terra de* Eston *&c.* Quære ex hoc si Shiræ *Norfolc.* & *Suffolc. virtute hujus Brevis convenirent*; nam videtur, quod sic.

¶ *Scilpor, Scildenata.*] Hoc Longobardis, illud Saxonibus. *Armiger*, seu etymo vicinius *Scutiger*; nam ſcilð utrisq; *scutum*, *Por* Longobardis, *puer*, atq; ex hoc contractum ut etiam Romanis quibus servi ab herili prænomine *Marcipor*, *Lucipor*, *Quinctipor*, *&c.* quasi *Marci*, *Lucii*, *Quinctii* puer vel minister dicti sunt. Id idem Saxonibus cnapa, German. **Knabe.** *Paulus Warnefred* de gest. Longob. lib. 2. cap. 26. *Helmichis* qui Regis *Schilpor*, hoc est, *Armiger*, & Collactaneus erat. Mallet in notis ad hunc locum *Lindenbrogius* **Schilphor** legi, quæ vox Germanis (inquit) usitata: sed hæc fortè quæ nos è *Quintiliano Plinioq;* observavimus, non tunc illi in memoria.

¶ *Schyra.*] In privilegiorum Chartis ubi conceditur *quietum esse à Shiris*, intelligendum est de immunitate quâ quis eximitur à sectâ, vel clientelâ Curiis Vicecomitum (quas etiam *Shiras* vocant) præstandâ vel perficiendâ. *Shiræ* autem dicuntur hujusmodi Curiæ, quod interesse illis omnes *Shiræ* Barones & liberiores homines tenerentur.

¶ *Scilpeny.*] Sax. ſcilðpeniȝ, tributum singulo scuto impositum. *Escuagium, Scutagium.*

¶ *Scitha.*] *Hoveden* in An. 387. pag. 427. —— *Hoc anno duæ retro seculis Anglorum genti incognitæ pestes; scil. febres hominum, & lues animalium, quæ Anglicè* **Scitha** *nominatur, Latinè autem* Fluxus interraneorum *dici potest, totam Angliam plurimum vexaverunt, & clade pervalidâ, tam homines afficiendo, quàm animalia penitùs consumendo, per omnes fines Angliæ inedicibiliter sævierunt.* Vox ab ejiciendo & sagitando ducitur; unde & *Scytharum* nomen, & *Scotorum* fortè, qui in antiquis paginis sæpè *Scitæ* nuncupantur: Hodie vocem inter turpes habemus; sed vulgò **Flix** & **Flux** à fluendo appellatur.

¶ *Shiriffe.*] Quasi *Shire-reve.* Sax. ſcyꝛe-ȝeꝛeꝼa, id est, pagi vel Comitatus præpositus, cujus etymologiam vide in *Reve.*

¶ *Scinta, tæ.*] Const. *Carol.* Magn. inter Capit. anni 16. apud *Amerpachium* cap. 12. pag. 327. —— *De illo qui agros Dominicos*

prop-

propterea neglexit excolere, ut Nonas *inde non persolvat, & alienos* scintas *ad excolendum propter hoc accipit: volumus ut de tribus annis ipsam* Nonam *cum suâ lege persolvat, &c.* Vox *scintas* obscura: de cujus etiam scripturâ incertum est, an rectè edatur, ideoq; operam non navabo in explicatione disquirendâ: sed audi quid ipse *Amerpachius*, qui hanc in lucem dedit, de eâ philosophatur — *Scintas* (inquit) *vox est variè deformata in scripto codice, rasuris lineis super impositis divulsione syllabarum: legi tamen.*

¶ *Scitia.*] Pro Scotia, ut Scotorum originem à *Scythis* innuat, unde & ipsos in antiquis quibusdam codicibus non *Scotos* sed **Skytes** appellatos vidimus. V. *Scyta* in *Hospin.* Rigord. 171. l. 17.

¶ *Sciscus*, vel *Sciscum.*] Abbo in obsidione *Lutetiæ*, agens de turri exindendâ,

Ima dehinc ardent ejus descindere Scisi.

¶ *Sclusa, sæ, Slusa, Clusa Exclusa, Clausa.*] Interpositio, Locus, vel naturâ, vel fabricâ ita coarctatus, ut meatum facilè prohibeat vel admittat; sicut in aquarum decursibus, & per fauces montium itineribus, & hujusmodi. Gall. *Escluse.*

L. *Salic.* tit. 24. §. 3.—— *Si quis* sclusam *de farinario (vel molendino) alieno ruperit DC sol. &c. Culpab. judicetur.* Ainonym. *in* vitâ *Caroli M. Montium angustias, quas* clusas *vocant.*

¶ *Scofph*, & *Scopar.*] L. *Baiwar.* tit. 9. l. 2. §. 2. — *Si autem* (scuria, i.) *septa non fuerit, sed talis quod Baiwarii* scofph *dicunt, absq; parietibus: cum* 6 *sol. componat, scil. is qui hoc incenderit.* —— *De illo granario quod* parch *appellant, cum* 3 *sol. componat. De* mita *verò, si illam detegerit vel incenderit cum* 3 *sol. componat. De minore verò quod* scopar *appellant cum solido componat, &c.* An *Scofph* inde quod Angli **sheaff** dicimus, i. *fasciculus frugum?*

¶ *Scogilum*, vel *Scogilus.*] L. Ripuar. tit. 36. §. 11.—— *Spatham cum* scogilo *pro* 7 *sol. tribuat. Spatham sine* scogilo *pro tribus solidis tribuat.* Inter var. lection. notat. *Lindenbrog.* aliàs in MS. haberi *scoilo* al. *soilo*, noster autem codex etiam *scogillo* legit: at quid velint certè non intelligo, si non hoc quod Angli à cranii similitudine **a Scull** vocamus: hoc est plebeium cassidem sine conâ cristis bucculis, &c. cujusmodi apud *Homerum* κατωτυξ dicitur.

¶ *Scoriatores.*] Const. Phryg. in An. 1413.—— *Seditionem Parisiis Lanii quos ea ætas* scoriatores *appellavit, moverunt, &c.*

¶ *Scorticatus.*] Flagellatus: at ita sævè, ut ipse etiam cortex, hoc est, corium, excutiatur. Dictum à corticare, & *s* privativo, more Italorum adjuncto.

¶ *Scot*, & *Scottum.*] Sæpè in Domesdei. Item *Scotta* & *Scottus*, Sax. sceat, *pecunia, census, pars, symbolum.* Propriè id quod mediorum seculorum authores conjectum vocant; quia à plurimis conjiciebatur in unum, a sceote *jacio*, unde sceotan *jaculare*, & Anglicum **to shoot.** Contributiones enim publicæ (quæ non conjecta solùm, sed & taxationes & tallagia dicta sunt) *Scotta* pariter appellârunt veteres, à quo illud in emendationib. *Willielmi* Primi —— *Omnis Francigena, qui tempore* Edwardi *propinqui nostri fuit in Anglia particeps consuetudinum Anglorum, quod dicunt* an hlot *&* an scote *persolvatur secundùm legem Anglorum.* Hoc est, ut omnes Francigenæ etiam triumphatis jam Anglis, easdem sortes, easdem solutiones præstarent, quibuscunq; tenerentur tempore *Edwardi* Confessoris. Llot, autem *sors*, Charta *Gulielmi* 1. de fundatione Abbatiæ de *Bello. Concedo etiam eidem Ecclesiæ leugam circumquaque adjacentem, liberam & quietam ab omni geldo, &* scotto, *& hidagio, &c.*

Nec obsolevit hodie omnino antiquum illud adagium, nam qui pari sorte pariterq; (licèt non æqualibus portionibus) in aliquam veniant contributionem, dicuntur sæpiùs juxta Scot & lot persolvere.

Apud *Abbonem* in Obsidione Lutetiæ Paris. Codicel. 2. *scotta* legitur opinor *partes* significaturum. De aquis enim putei juxta Capellam *S. German.* sic ait,

His panem cupiens quædam componere, jussit
Vi sibi Scotta *Danûm deferri.*——

Sic lego, nam quod editur *ut sibi*, non intelligo. Jam verò ita sensum colligo — *Jussit partes illarum aquarum, vi Danorum, sibi deferri, cupiens cum eisdem panem componere*, ni malis *scotta* hic accepisse pro *Scottâ*, hoc est *fœminâ Scoticâ.*

Ordinatio marisci Rumeniensis, p. 56.— *Foret Ballivus ad* scotta *pro reparatione & sustentatione Walliarum, &c. assessa levandum.* Et post multa p. 64. *Ballivus habeat pro labore suo dupla levanda, quæ tempore suo de* scottis *assessis & levatis contingant.* Item pag. 69.— *Tam generales* scottos *quàm seperales aquagangias assessas, ut prædictum est, onerabit.* Inferiùs adhuc p. 73. *Statuerunt quòd quilibet* scottus *assessus proclamaretur.*

Scot, Scottum. Utpote quietum esse de *scot*, in privilegiorum Chartis immunem significat ab ejusmodi præstatione: quod *Rastallum* voluisse censeas, cum aliunde hoc refert. Scot *hoc est quietum esse de quadam consuetudine, sicut de communi tallagio facto ad opus Vicecomitis, vel Balivorum ejus.* Hoved. in *Willielm.* Juniore in An. 1080.—— *Rex omne injustum* scottum *interdixit.*

Mat. West. in An. Dom. 77.— *Ex Pictis & Hybernensibus* Scoti *originem habuerunt quasi ex diversis nationibus compacti.* Scot *etenim illud dicitur, quod ex diversis rebus in unum acervum congregatur. Deinde verò terra illa quæ prius Albania dicebatur, à* Scotis, Scotia *nun-*

nuncupatur. Picti è Scythiâ venientes cum Roderico, Britonum connubia petierunt, pulsiq; ab Hibernensibus impetrant· ibid. Anno 76.

¶ *Scotala, Scotalla, Scotallum, Scotal,* & *Scotales.* Plur.] Juxta quosdam est compotatio, emungendæ pecuniæ gratiâ, vicinis advenisq; à quolibet exhibita. Quasi dictum à **Scot**, i. *pecunia,* & **ale**, i. *cervisia:* quod inverso vocabulo alii **an Aleshot** nuncupant; Cambro-Britanni **Camortha.**

Chart. Forest. cap. 8.—*Nullus Forestarius, vel Bedellus faciat* scotalas, *vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliquid, vel agnos, vel porcellos, nec aliquam collectam faciat.* Super hoc in Lecturâ *Manwoodus* p. 216. **Scotall** (inquit) **is where an Officer,** &c. i. **Scotall,** *dicitur ubi Saltuarius, aut quis Forestæ minister tabernam tenens cervisiariam,* Angl. **doth keep an Alehouse,** *infra metas Forestæ, convolare huc ad pecuniæ suæ expensus homines cogit per circuitum, ne alioquin sibi forent in offensionem.* Sic ille. Est autem mihi & alia lectura MS. super eodem hoc Statuto: quâ nihil ejusmodi reperitur: Videtur enim illius author *Scotellas* illic uti pro genere, intellexisse sequentia omnia pro speciebus. Nec ineptè quidem, sed nostro judicio rectiùs: Nam in pluribus antiquis membranis *scotallas* hic legitur cum *ll* duplici. Etiam in vetustissimâ (apud *Mat. Paris*) Chartâ Regis *Johannis* de Forestâ *scotallum* in neutro genere, quod remotius videtur ab *ala* pro *cervisia,* & vel *tallam* vel *tallium* designare, pro *tributo* sive *exactione,* à Gall. *taille,* hoc idem significante.

Sic ut *scotallum* sit quasi *scottallum,* i. pecuniæ vel rei alicujus exactio, redditio, contributio: nam *scot,* ut supra diximus, est *pecunia, pars, symbolum.* Et *Manwoodi* illa narratio, sub hoc genere satis appositè deducatur. Indici solebant *Scotallæ* à Sacerdote in Ecclesiis, quod in Concilio Oxoniensi sub *S. Edmundo* Cantuar. Archiep. sic prohibitur — *Bannum quoq;* scotallarum *per Sacerdotem prohibemus, & si Sacerdos vel Clericus hoc fecerit, vel* scotallis *intersit, Canonicè puniatur.* Cum *Othon.* fol. 143. b. col. 2.

¶ *Scotia.*] Apud majores nostros variè sumitur: Aliàs pro eâ insulæ parte quæ Romanis *Britannia minor,* & *secunda* dicta fuit, & pro regno hodierno, quod ab Anglis...... fluviolus disterminat. Aliàs verò pro ejusdem parte quæ à mari Scotiæ, hoc est, **The water of Forth or Fryth,** in boream extenditur: australi interea *Ledoneio* dicta. Quam distributionem agnovit Rex ipse *David* primus Regni sui anno 3. Domini verò 1126. per Chartam suam Ecclesiæ Dunelmensi his in verbis confectam — *Omnibus* Scottis *& Anglis, tam in Scotia, quàm in Ledoneio constitutis, &c.* De quo plura apud *Skenæum* legas in vocabulis quibusdam, ab ipso expositis ad Statuta Scotica elucidanda.

Scotia pro *Hibernia.* Sed à mediorum sæculorum scriptoribus *Scotia* etiam de *Hibernia* intelligitur.

Author vitæ *Findani* Confessoris Rer. Alaman. tom. 1. part. 2.—*Vir igitur quidam, nomine* Findan, *genere* Scottus, *Civis provinciæ Laginensis* (id opinor est....) *&c.* Mox — *Prædicti ergo viri* (i.Findani) *sororem, gentiles, qui Nordmanni vocantur, plurima* Scotiæ *insulæ, quæ &* Hibernia *dicitur, loca vastantes inter alias fœminas adduxere Captivam.* Et ibidem in histor. *S. Fridolini* Confes. pag. 384.— *Sanctus* Fridolinus *ex* Hiberniâ *inferioris* Scotiæ *oriundus, parentum generositate adeo imminebat præclarus, ut quique potentiores ejusdem Regni gratularentur in talis cognati affinitate numerari.* Plura ibidem seqq. paginis V.

¶ *Scrama, mæ*]. Teli genus, vulnera fortè inferens mucrone potius quàm cuspide. **Scramme** enim, utì mihi *Kilianus* author est, *vulnus cæsim inflictum* significat: **Barslaff.**

Wisegothor. lib. 9. tit. 2. *l.* 9.—*Unusquisque de his quos secum in exercitum duxerit, partem aliquam zanis vel loricis munitam; plerosque verò scutis, spatis,* scramis, *lanceis, sagitisque instructos — habuerit.* Hinc

¶ *Scramasaxus, xi.*] Cultri genus apud populos boreales. Ex *Scrama* (quod diximus) & *saxus* compositum. Est autem ꞅæx & ꞅeax, Sax. *ferrum, culter,* & perinde securis illa missilis, quâ olim adeo pollebat ea Gens, ut nomen inde reportaverit; ut *Sylæ* à *sylis.* De hoc sic... *Scramasaxi* meminit. *Gregor. Turonens.* lib. 4. c. 51.—*Tum duo pueri cum cultris validis, quos vulgò* Scramasaxos *vocant, infecti veneno, maleficati à Fredegunda Regina, cum aliam causam se gerere simularent, Utraque ei* (Regi scil. *Sigeberto*) *latera feriunt. At ille vociferans, atque corruens non multo post spatium emisit spiritum.*

¶ *Screona, næ, Screuma.*] L. Salic. tit. 14. §. 1. — *Si tres homines ingenuam puellam de casâ, aut de* screonâ *rapuerint, &c.* Tit. 29. §. 33. — *Si quis* screonam, *quæ clavem habet, effregerit, & aliquid inde tulerit, &c.* Mox §. 35.— *Si verò* screonam, *quæ sine clave est, effregerit, &c.* L. Sax. tit 4. §. 4. — *Qui infra* screonam *aliquid furaverit, capite puniatur.* Addit. ad legg. *Frison.* tit. 1. §. 2. — *Si quis caballum furaverit, aut bovem, aut* screonam *effregerit, capitali sententia puniatur.* Hic *Lindenb.* In quibusdam codicibus *screuma* legitur: sicut *leodes, leudes, leodum, leudum.* Rusticis Campanis etiam hodie *Escrenes* dicuntur camera illæ demersæ in humum, multo insuper fimo oneratæ, in quibus hyeme, puellæ simul convenientes pervigilant, sæpè ad mediam usque noctem.

¶ *Scriba, bæ.*] Vide *Scribo.*

Scriba Regis idem esse videtur Saxonibus nostris, qui hodie *Cancellarius.* Ingulphus Hist. *Croyl.* 858.l. 5.

¶ *Scribo, onis.*] Greg. Mag. Regist. lib.

lib. 8. Epist. 60. *Azimacro scriboni* inscribit, ejusq; dignitatem non vulgarem fuisse ex his ibidem indicat — *Præsentium portitor gloriosus filius noster Gregorius tardè ad Siciliam venit; non voluntate distulit: sed ita infirmitate corporis debilis factus est, ut, &c. Mox autem ut convaluit, venire illuc sicut magnitudini vestræ promiserat non neglexit.*

Item Epist. seq. De *Gentio Scribone*, viro magnifico — *Quoniam filius noster* Gentio, *vir magnificus*, scribo *tantæ (Deo propitio) bonitatis est, ut valde sit diligendus, &c.*

Munus Græcis innotuit, à quibus assumpta etiam vox est σκείβων item & σκείβας, nam *Meursius* confundit, & *scribam* pariter exponit. Sed triplex (inquit) est hujus vocis notio, aut enim *scribam* significat: aut præfectum satellitum Imperatoris: (quem Angli **the Captain of the Guard** dicimus) aut medicum castrensem, qui exercitum sequebatur, militesq; in acie vulneratos curabat, atq; olim διποσάτος etiam dicebatur.

¶ *Scriptum, pi.*] Synod. sub Domino Rege *Pipino* Cap. 4. p. 1203. *De peregrinis similiter constituimus, qui propter Dominum ad Romam vel alubi vadunt, ut ipsi per nullam occasionem ad pontes & ad exclusas, aut navigio non detineantur propter* scrippa *sua.* **Scrip** Anglis hodiè, *pera, sacculus*, noluitq; Synodus ut peregrinantes pro hujusmodi *scrippis* toloneos aut tributa penderent. Peregrinorum enim sunt hæc insignia; *baculus* scilicet & *pera*, seu *sportula*, quibus igitur ne Reges dedignati sunt. Philippus itaq; Augustus celebris Francorum Rex cum in iter Hierosolomitanum accinctus esset, Anno Dom. 1190. in Ecclesiâ S. *Dionysii* — *Cum lachrimis* (ut *Rigordi* utar verbis) *ab oratione surgens*, sportam & *baculum peregrinationis de manu Gulielmi Remensis Archiepiscopi avunculi sui Apostolicæ sedis legati devotissimè ibidem accepit.* In hisce autem sportulis, peris, *scrippis*, Cererem deferebant, & itineri necessaria, de quo *Chaucer* in apparatu coloni sui ad *S. Thomam* Cantuariensem peregrinantis,

In scrippe **he bare both bread and leeks.**

Id est.

Thomipeta: in perâ porros cum pane ferebat.

¶ *Scriptorium.*] Locus in Monasteriis, quo libros exarabant; scriptioniq; operam dabant. *Ekkehard* Ju. Cass. cap. 11. — *Veniebant in pyrale, & inde in lavatorium, nec non & proximum pyrali* Scriptorium: *& has tres regularissimas præ omnibus quas unquam viderint, asserebant esse officinas.*

¶ *Scrofa ducaria.*] Ductrix aliarum *scrofarum.* Gloss. L. Sal. tit. 2. §. 13.

¶ *Sculca, cæ.*] Longob. lib. 1. tit. 14. l. 6. — *Si quis in exercitu ambulare contempserit, aut in* sculcam *det Regi & Duci suo sol.* 20. Ibi *Lindenb.* Glossar. — *Sculca*, id est, *cavalcata*. Sed quid hoc? opinor *equitatura* vel *equitum turma*, ab Ital. *cavallo*, i. *equus*. Angli autem multitudinem seu catervam insignem **a scull**, aliàs dicimus: sic **a scull of Fish**, i...... piscium. Sed addit *Lindenbr. ex Theophylacto Simoc.* lib. 6. p. 314...

¶ *Sculdais, Sculdasius, Scultetus.*] A Sax. ſculðeta, quod in Gloss. Cant. interpretatur *exactor*, ideo scil. quod delictorum pœnas exigit. Nam ſculo, ſcilðe, & ſcylðen Saxon. est *delictum, reatus, culpa*, Germ. **Schuld**, à quo **Schuldheise**, & **Scultheise**, pro *Prætore, Consule*, & *Præfecto Prætorio*. Vel *Sculdasius*, q. *Scild-saias* vel *saia*. *Saio* autem juxta Glossar. Arabico-Latin. *pœnator, tortor.*

In Glossar. dictus est Sculdasius *pedaneus judex*, i. qui non scamno sedens, sed humi pedes suum exercitur munus. Vide *Killianum.*

Sæpius occurrit in legg. *Longobardicis*, nec in Tusciâ, Æmiliâ, Austriâ, Neustriâ, aliisq; Franciæ & Germaniæ locis incognitus. Ministerii autem partes potius quàm magisterii in multis videtur præstitisse: Judici in quâvis judiciariâ subministrans: Sed Decano tamen & Saltario quem vocant præpositus. Plures itemq; *Sculdasii* uni suberant Judici, etiam in eodem judiciariâ sive judicis territorio: quin & ipsi nihilominus inter judices habiti. Horum verò munus, ex prolatis hic infra legibus tute ipse conjicito.

Longob. lib. 1. tit. 2. l. 2. — *Si quis in Ecclesiâ scandalum perpetraverit,* 40 *sol. sit culpabilis, &c. & prædict.* 40. *sol. per* sculdasium *aut judicem qui in loco ordinatus fuerit, exigantur, & in sacri Altari ubi, &c. ponantur.*

Tit. 14. l. 7. — Sculdasius *verò dimittat tres homines qui caballos habeant, ut tollant ad saumas, suas ipsos caballos tres, &c. sicut ad judicem diximus:* in quâ lege etiam apparet *Sculdasium* judice minorem esse, posse tamen eos, cum in exercitu ambulandum sit, caballos, uti judices, tollere ad saumas suas: Judices vero sex; *Sculdasios* tantum tres.

Tit. 17. §. 10. — *Advocatus vel præpositus, sive* Sculdais, *vel qualibet aliâ dignitate præditus.*

Tit. 25. l. 50. — *De servo fugace, & advenâ homine, si in aliâ judicariâ inventus fuerit, tunc Decanus, aut Saltarius, qui in loco ordinatus fecerit, comprehendere eum debeat, & ad* Sculdasium *suum perducat. Et ipse* Sculdasius *judici suo consignet.*

Tit. eodem l. 73. — *Tam in Austriâ, quàm in Neustriâ, quamque in Æmiliâ & Tusciâ & littore maris, perquirantur isti fugaces, & apud locum jurent,* Sculdasii, *Decani, Saltarii, vel loco præpositi, ut nullus eos celet, &c.*

Lib. 2. tit. 9.—*Liceat gastaldio Regis, aut actori, aut* Sculdasio *ipsam* (liberam mulierem quæ servo nupserit) *in curtem Regis ducere, & inter pensiles ancillas collocare.*

Ibidem tit. 21. l. 7.—*Qui debitum requirit vadat ad* Sculdasium, *qui in loco ordinatus est, & causam &c. tunc* Sculdasius *tollat boves, aut caballos ipsius* (scil. debitoris, etiam junctorios, si res alias non habet) *& ponat eos penès creditorem dum usque justitiam fiat.*

Tit. 38. l. 2. *Judex*, Sculdais, Saltarius, *Decanus tenentur singuli ariolos inquirere: qui neglexerit, puniendus est: qui efficerit, si sit Judex, integrum pretium; si* Sculdais *mediam partem; si Saltarius aut Decanus tertiam exportabit arioli illius extra provinciam in servitutem devenditi.*

Tit. 41. l. 1. Sculdasius *qui in adducta sibi causâ infra 4. dies justitiam facere neglexerit: quærenti componat 6 sol. & tantundem suo judici &c.*

Ibid. l. 2.—*Si homines de sub uno judice de duobus tamen* Sculdais, *causam habuerint, ille qui pulsat, vadat cum misso aut Epistola de suo* Sculdasio, *ad illum alium* Sculdaëm *de sub quo ipse cum quo causam habet &c.*

Ibid. l. 4.—*Si quis causam habuerit &* Sculdais, *aut Judex ei per legem judicaverit, & ipse stare in eodem judicio minimè voluerit, componat illi qui judicat sol. 20. Et cæt.*

Tit. 52.—*De Officio Judicis* l. 14.—*Si Gastaldius, aut* Sculdais, *vel loci Præpositus, qualibet judiciariâ tam ad suos pagenses, quàm ad alios, qui justitiam quæsierint, non fecerit, sicut lex ipsorum est componat.*

Lib. 3. tit. 12. l. 5.—*Neque* Sculdasius *ab arimannis suis aliquid per vim exigat &c.*

¶ *Scultetus, ti.*] *Prætor. Scultetia*, & *Sculteia*, Spec. Sax. A Sax. sculdeta pro *exactore*: quod à delinquentibus pœnas exigebat: nam sculd, & scyld delictum significat, ut supra ostendimus in *Sculdasius*: quod vide.

Conrad. de Fabariâ Cas. S. Galli cap. 17.—Scultetus *enim de Hagenowe, Argentinæ Civitati non parum infestus, frequenter in aulâ Regis pessima præcantabat gallicinia.*

Ubi *Goldastus*: Scultes inquit, quasi Scultherseh, qui Latinis *Prætor*. Sic in vetustis instrumentis legitur *Scultetus* de Franconofurt; *Scultetus* de Berua &c. In Lege Longobardorum tit. 6.—*Tunc Gastaldius Regis &* Sculdahis *requirat culpam ipsam & ad curtem Regis exigat &c.* Hæc ille. Spec. Sax. Art. 80. Et Art. 52. quod Vide in *Burgravius*. Vide. *Comes.*

¶ *Scuria.*] Locus ubi manipuli, vel fœnum reponitur, Germ. Scura, unde Gallicum *Escurie*, pro stabulo.

Hincmarus Rhemens. adversus *Hincmarum Laudun.*—*Insuper &* scuriam *ipsius interclusit, & annonam de terris dominicatis collectam, sine licentiâ ipsius presbyteri in eam misit.* Ll. Alaman. tit. 81. §. 2.—*Si enim domum infra curtem incenderit, aut* scuriam, *aut graneam, vel cellaria, omnia similia restituat &c.* Ibidem mox—*Infra* Scuriam, *graneam, spicarium, servi.* Ll. Boior. tit. 2. cap. 4. §. 5.—*Solet propter pabula, vel propter ligna fieri scandalum, quando aliqui defendere volunt casas vel* scurias, *ubi fœnum vel granum inveniunt.* Et tit. 9. cap. 2.—Scuria *conclusa parietibus & pessulis cum clave munita.* Item non septa, sed talis quod Baiwarii *Stofph* dicunt.

Pro stabulo autem poni videtur lege Salicâ tit. 18. §. 3.—*Si quis suem cum porcis,* scuriam *cum animalibus, vel fœnile incenderit &c.*

¶ *Scurro, ronis.*] Vide supra *Obscario.*

¶ *Scussus.*] Adject. pro *Excussus.*

Chart. antiqu. Alaman. 62.—*Censum eis exinde solvamus — per singulos annos 2 carradas de grano bono non* scusso. Intelligo duorum curruum onera, non frugum *excussarum*, hoc est, trituratarum, sed in ipsis spicis, & aristis.

¶ *Scutagium.*] Saxonibus Scilþenig. 1158. H. 2. Reg. 5. ad *scutagium Tholosanum* 1240 l. arg. percipit. V. Cod. Ll. nost. V. *St.* An. 1159.

1259. H. 3. 44. concessum 40s. de quolibet *scuto*, & tunc ultra 40000 feoda militum in Angliâ, dimidiumq; pene in manibus Cleri. *Holl.* p. 262. a. 14.

Græcis inferioribus, ut Novel. Constant. Porphyrog. Cujac. ad feud. pag. 7. in fine.

Hen. 3. habet Scutagium 3 marc. de quolibet scuto, pro viatico suo in Terram sanctam, an. Regni 37. Dom. 1253. *M.P.* 858. *Hol.* 248.

Edw. 1. 40 s. de quolibet feodo Anno Regni 13. Dom. 1285. pro expeditione contra Wallos. *Stow.* p. 310.

¶ *Scutellum,* pro *Scutello.*] *Eckehar* Jun. in Casib. S. Galli cap. ult. —*Enimvero ait ægrotis nostis; si tu velles* scutella *hæc magis liceret quàm tibi.* Ubi *Goldast.* in Scholiis ait: *Scutella* pro *scutellas*: Alamannis detortâ voce schussel, Italis *Scodella* συνεκδοχικῶς pro ferculis posuit.

¶ *Scutifer.*] Idem quod *Armiger.* Nobilitatis scil. appellatio apud Anglos penultima, hoc est, inter Equitem & Generosum. *Walsingh.* in *Henrico* 4.—*In hac pugna nullus Dominus, nullus miles, aut scutifer hostibus ictum intulit.* Idem Ypodigm. Neustriæ An. 1375.—*Hoc tempore, post longam obsidionem reddita fuit Francis Insula de Constantine, cum castello— in ea per quendam* scutiferum, *dictum Thomam Katington. Ob quam causam Dominus* Joh. de Annesle *miles ex post eundem* Thomam *de proditione appellatum in Duello devicit & occidit.*

Idem in *Hen.* 4. An. 1403. pag. 369.

—*Class*

—— *Classis occidua sub ducatu Willielmi de Wilford* scutiferi.

Scutiferi dicti sunt, qui feodum tenuere scutiferum; ut milites qui Loricæ: Baneretti & Banderetti, qui *Bandi* seu *Banderii*. Reliqui milites qui nullo feodo obligati erant, *Soldarii* dicti sunt, q. *soldo*, i. mercede astricti, à *solde* & *sould* Gal. ſoud Ger. Vide infr. *Soldarii*. & Vide *Memoires des Comtes P. Pitou*, i. Pithæi, pag. 65.

¶ *Scutum.*] Tabulatio, quæ foribus & officinis rerum vænalium prætenditur in urbibus, cum ad excutiendos imbres, tum ad impediendum lumen. Anglic. a pent-house.

Assisa mensurarum An. 9 *Richardi* 1. apud *R. Hov.* parte poster. —— *Prohibitum est omnibus mercatoribus per totum Regnum Angliæ, nè quis mercator prætendat seldæ suæ, rubros pannos, vel nigros, vel* scuta, *vel aliqua alia, per quæ visus emptorum sæpe decipiantur ad bonum pannum eligendum.*

¶ *Scyra.*] Vide *Schira* & *Schyra*.

¶ *Seame.*] Octo modiorum mensura, sic de frumento dictum, quòd unius equi sit *sauma*, i. sarcina, aliàs *Sumagium*.

¶ *Seaupwerpe, & Seawerpe.*] Jactura maris, Anglicè wreck, Gall. *varech*. A Sax. ꞅæ, i. mare, & upꞅeꝑpen ejicere. Chart. *Willielmi* senioris Abbatiæ de *Ramesia* Sect. 174. — Concedo Anglicè scriptum scil. *Mundbrich, feardwite, blodwith — Sthipbrich*, Sæupwurpe, *Sake sokne &c.* pa. 136. col. a.

¶ *Seax.*] Undè Saxones.

¶ *Secalonia.*] A Secale.

¶ *Seco, as, are.*] Aliàs *assecare*, Ger. meyen.

¶ *Secretarium.*] Locus, in quo judices causas audiunt. Est enim *Secretarium* Judicum: ut Consistorium Principum. *Zeno* in l. fin. C. ubi senat: vel clariss. —— *Sedendi quoque in aliquâ* secretarii *parte, quæ judicibus inferior, altercantibus verò superior esse videtur.* Et paulo post —— *Sedendi cum celebratur cognitio, in* secretariis *judicantium jus consequuntur.* Sic prateus.

Sed & *Secretarium* est locus secretior in majoribus Ecclesiis, quo vasa sacra conservantur, & aliàs Diaconium in quo res suas tractaturi conveniunt ejusdem Ecclesiæ Præpositi, & Canonici, qualem hodie *Domum Capitularem*, Anglicè the Chapter-house appellamus. *Beda* Ecclesiast. histor. lib. 2. cap. 1. de *Gregorio* Mag. — *Sepultus est corpore in Ecclesia beati Petri Apostoli, ante* secretarium. Et *Johan.* 8 Pap. in jussione de ordinando Episcopo Laudunensi — *Data est Romæ Theodorico, jussu Papæ Johannis, & Domini Caroli novi Imperatoris, per manus Anastasii Bibliothecarii in* Secretario *Ecclesiæ S. Petri An. incarnationis Dominicæ* 877.

Secretarius etiam dicitur ipsa Synodi Sessio & Conventus, qui in *secretario* habitus est: Concil. Roman. 2. Romæ celebrat. sub Zachar. Papâ An. 745. — *Quid ergo denuo nostris* secretariis *ingredi postulâsti?* i. sessionibus, conventibus, congregationibus: sidemq; faciunt adjunctæ sæpius voces—Præteritum, futurum, venturum *secretarium*. Lateranensis etiam Synodi sessiones An. Dom. 642. sub titulis quinq; *Secretariorum* sive Consultationum denominantur.

Secretarium Sacrarium. Præterea locus in Ecclesiis quo vasa sacra conservantur: aliàs *Diaconium* quod vide. Sic & Glos. Distin. 23. cap. 32.

¶ *Secta.*] Multimodo dicitur in jure nostro.

Primò pro simplici consequutione, ut cum aliquis reum insequitur, ut fugientem comprehendat, de quo *Bract.* lib. 3. tract. 2. ca. 1. nu. 1. — *Si quis feloniam fecerit, & statim captus fuerit, levato hutesio, cessabit secta.*

Secundò, pro juris actione, vel litis prosecutione: quo sensu, cum litis causam actor exposuerit, *sectam* se inde (dicit) producere.

Tertiò, pro clientelari obsequio, quo feodatarius tenetur se sistere in Curiâ Domini sui; quæ *Secta Curiæ* appellatur.

Quartò, pro consuetudine, quâ vassallus tenetur grana sua commolenda deferre ad molendinum Domini sui; & appellatur *secta molendini* &c.

Hujus originem referunt nonnulli *W.* Epis. *Sarisburiæ*, qui obiit An. 1256. sed falsò, Vide *Holl.* ib. p. 254. a. 2.

Secta etiam dicitur vestimentorum similitudo, quâ societas à societate, classis à classe, unius nobilis famuli ab alterius distinguuntur.

Secta dicitur testium cohors. Sol. For. 23.

Secta Curiæ.] *Will. de Eboraco* Episc. Salisb. moritur An. 1256. i. 45 Hen. 3.— *Hic Episc. in occasione fuit, ut mos ille, quo tenentes* sectam *facerent ad Curiam Domini sui in legem conderetur.* Chron. p. 254. col. 1. l. 1. Falsè & Ineptè.

¶ *Sectator.*] Dicitur, qui ad aliquam prædictarum Sectarum tenetur, vel in eadem constituitur.

¶ *Securitas.*] Apud nos dicitur cautio validior, quam, vel de debito, vel de re aliâ præstandâ quis alteri exhibet. *Concil. Confluentino* An. 860 — *firmitas* appellatur. In jure autem Civili accipitur pro apochâ, & ipsâ debiti cassatione, quam quietantiam vocant.

¶ *Secuus.*] Longob. lib. 1. tit. 6. l. 6. *Si subtus genuculum quod est tibia, fregerit, componat 6 sol. Si autem* secuus, *aut claudus fuerit, componat — quartam partem — pretii ipsius.*

¶ *Segiagium.*] A Gall. *siege*, pro *sede*: Tributum est quod à navi exigitur pro sede suâ in portu; aliàs *Groundagium*.

¶ *Segi-*

¶ *Seigit.*] Pro *Saiga*; quod vide supra. Chartt. Alaman. Gold. nu. 59. —*frisginga* seigit *valenti.*

¶ *Seisina, Saisina.*] Et *Bract. Seysina.* Possessio, investitura, à Gall. *saisir*, id est, *apprehendere*, capere, possessionem rei obtinere.. *Seisinæ traditio* idem valet in Jure nostro quod in Jure Civili *investitura*, pariq; olim fiebat ceremoniâ. Propriè tradendo terram ipsam vel feodum. Impropriè tradendo, terræ vel feodi nomine, vexillum, hastam, sagittam, ut apud *Ingulphum* liquet pag. 901. l. 48. Ex hastæ autem traditione nata illa consuetudo est, quæ postea apud alios per festucam, apud nos per virgam appellatur, quæ et in curiis nostris Baroniarum etiam hodie locum obtinet, nomenque earundem possidentibus imposuit, qui inde *tenentes per virgam* nuncupati sunt. Cum enim majores nostri ne convenire quidem, nisi armati, soliti sunt, ut *Tacitus* refert; omnia per Armorum ministerium etiam exigebant; desiderataque ergo in tradendis feodis nonnunquam hastâ, posteri, quæ presto esset virgâ, festucâ, sive baculo ejus vice adhibuere.

Otto de gest. Freder. 1. lib. 2. Cap. 5.— *Est consuetudo Curiæ, ut regna per gladium, Provinciæ per vexillum à Principe tradantur, vel recipiantur*; pag. 248. l. 50. ubi exempla ponuntur.

Adrianus autem Papa 4. cum Johannem filium *R. Henr.* 2. in Regem Hiberniæ promovisset, regni illius investituram annulo ei tradidit, qui cum concessionis privilegio Wintoniæ postea servabatur, in Archivis illic regiis; ut supra ostendimus in voce *Rotulus Wintoniæ.*

¶ *Seisona.*] A Gallico *saison*, i. e. Tempus, opportunitas. Charta *Ethelbaldi* Regis Merciorum apud Ingulph. —— *Volo quod prædicti Monachi habeant ista dona mea*, &c. *cum communiâ pasturæ pro omni genere animalium, omnibus* seisonis, *sibi & hominibus suis.*

¶ *Selave.*] L. Salica tit. 57. §. 3. *Si quis aristatonem, hoc est staplum super mortuum missum capulaverit, aut mandualem quod est structura, sive* selave, *qui est ponticulus sic ex more antiquorum faciendum fuit; qui hoc destruxerit, aut mortuum inde expoliaverit, de unaquaq; de istis, DC. denarios qui faciunt sol.* 15. *culpab. judicetur.* Germ. 𝔖𝔢𝔲𝔩𝔢 (inquit Gloss.) columella Boior. tit. 7. 𝔖𝔲𝔩. inde 𝔜𝔯𝔪𝔢𝔫𝔰𝔲𝔩 *Mercurii columna.* Pastores item Angli palos, quibus caulas figunt, 𝔖𝔞𝔲𝔩𝔢𝔰 vocant.

¶ *Selda.*] Assisa mensurarum An. 9. Ric. 1. apud *Hovéd.* --- *Prohibemus ne quis mercator prætendat* seldæ *suæ rubros pannos vel nigros, vel scuta vel aliqua alia per quæ visus emptorum sæpe decipiuntur, ad bonum pannum eligendum.* In majoribus Chronicis ubi locus hic vertitur, *seldæ* 𝔴𝔦𝔫𝔡𝔬𝔴 exponitur, i. *fenestræ*

¶ *Selio, nis.*] Ager arvalis, hoc est agri portio sulcos aliquot non certos continens. Anglis aliis 𝔄 𝔰𝔱𝔦𝔠𝔥𝔢 𝔬𝔣 𝔩𝔞𝔫𝔡𝔢, aliis 𝔞 𝔰𝔢𝔩𝔦𝔬𝔫, aliis 𝔞 𝔯𝔦𝔡𝔤𝔢. Dictum à Gall. *seillon*, i. terra elata inter duos sulcos, & interdum *sulcus* ipse latinè *porca.* Sed continere (ait *Cowellus*) aliàs acram integram (hoc est jugerum) aliàs, plus minus, dimidiam. Radicitus provenire videtur dictio à Saxonico ꞅul, aut ꞅẏl, pro *aratro*; undè & Gallis *seillonner*, pro *arare* & *sulcos edere*, fortassis etiam & latinis *sulcus.*

Charta vetus achronica. *Sciant præsentes & futuri quod ego Margerita filia Willielmi de Ryleia dedi, &c. Emmæ filiæ meæ pro homagio & servitio suo unam acram terræ in campo de Camurth, scil. illas sex* seliones, *& dimid' cum forerâ & sepe, & fossato, quæ jacent in Aldewic juxta terram, &c.*

¶ *Sempecta.*] — Ingulph. Hist. Croyl. f. 504. a. n. 20. & f. 504. b. n. 20.—*Quinquagenarius autem, in ordine* Sempectâ *vocandus, honestam Cameram in Infirmitorio, de Prioris assignatione accipiat; habeatq; Clericum, seu garcionem seu servitio specialiter attendentem.*

¶ *Senescalius, Senescallus.*] Mat. P. in. An. 1136. pag. 71.—— *Hugo præterea Bigot* Senescallus *Regis præstito juramento probabit coram Archiepisc. Cantuar. quòd dum Rex ageret in extremis, Imperatricem exhæredavit; & Stephanum igitur constituit successorem.* Fortè *Senescallus hospitii.*

Senescallus idem quod major domus, ut ibi videmus ex *Rob.* de *Monte* in An 1170.

V. *Tillet* Recueil. par. 1. pag. 405. Ubi *H. Roy de Engleter este grand Maistre*, i. Seneschallus *de France. Hereditamente præ Anjou.*

Rob. de Monte in An. 1170. pag. 469.— *In Purificatione beatæ Mariæ, fuit filius Regis Anglorum Parisiis, & servivit Regi Francorum ad mensam ut* Senescallus Franciæ. Hanc *Senescalciam*, vel ut antiquitus dicebatur *Majoratum domus* Regiæ, Robertus Rex Francorum dedit *Gaufrido Grisogonellæ* Comiti Andegavensi, propter adjutorium quod ei impenditur contra *Ottonem* Imp. Alemanniæ; dedit etiam ei quicquid habebat in Episcopatu Andegavensi.

Senescallus autem non obtinuit integrum officium *Majoris domus*: Nam *Pipinus*, qui hoc aliquando gesserat & ex ejusdem amplitudine Regnum Franciæ adeptus esset, *Majoratus* istius officium sustulit, *Ne ejusdem potentia ipse vel hæredes sui ejicerentur postea*; Et arctiori potestate *Præpositum mensæ* constituit quem à Teutonico *Scalchum*, & *Seniscalcum* appellavit. V. *Fauchet* p. 25.

Vide vet. *Cust. Norm.* Par. 2. fol. 2. de *Senescallo Ducis*, & ejus officio.

¶ *Senior.*] Honoris atq; dignitatis nomen, ab ipsâ naturâ constitutum, quod & ideo juvenes ambiunt. *Ovid.* fast. 5. fol. 1. b.

Magna

Ovid. Fast. 5. fol. 1. b.

Magna fuit capitis quondam reverentia cani,
Inq; suo pretio ruga senilis erat;
Martis opus juvenes animosaq; bella gerebant &c. V. & adde.

Senior pro Rege. *Aimoin.* lib. 5. cap. 24. in fine.

¶ *Seniores.*] Pro Regni magnatibus aliàs *Antiquiores dicti.* Concil. *Clarendon.* sub R. *Hen.* 2. an. 1164.——*per Barones, & per Nobiliores, &* antiquiores regni.

¶ *Seniorale.*] Dignitas Regia, vel dominica, à Gal. *Seigneurial.* Concil. Meldens. an. 845. cap. 7.——*Si vultis regnare, & vigorem Regium ac* seniorale, *& super vestros, & super impugnantes potestatem vestram optatis habere.* Substantivè poni videtur, utpote non *Seigneurial*, sed *Seigneurie* significaturum.

¶ *Sepositio.*] Oppignoratio. Wisigoth. lib. 5. tit. 4. l. 12.——*Parentibus filios suos vendere non licet, vel donare, vel oppignorare; nec ex illis juris sui aliquid defendat, qui acceperit; sed magis pretium vel* sepositionis *commodum, quod dederit perdat, qui à parentibus filium comparavit.* Et l. seq.——*Donatio siquidem, vel* sepositio *de talibus personis contracta non valeat; ita ut nec datum commodum pro* sepositione *reddatur.*

¶ *Sequentrianus.*] Qui optimo succedit. Res mediæ conditionis. *L. Alam.* tit. 75.——*Vacca optima,* sequentriana, *minuta.* Sic apud *Ekkehardum* sequentiarius adject. à *sequentia.*

¶ *Sera.*] Dolens incesta. V. Serus.

¶ *Seramus.*] Adject. Sic in Ll. Alam. *Goldast.* sed emendatiùs apud *Lindenb.* feramus; quod vide supra.

¶ *Seranta.*] Ænigmaticum illud apud *Abbonem* de obsidione Lutetiæ Paris. pag. 444.

Ibi in margine Pp. 200 40000.

P. Geminum fidos raro quamvis vegetabat,
M. que truces posthac chile seranta *chile id extat.*

¶ *Serjanteria.*] Idem apud Scotos quod *Serjantia* apud Anglos, quod subsequens vide.

¶ *Serjantia.*] Inter feodalia servitia summum est & illustrissimum, quod nec patronum aliquem agnoscit præter Regem. Est autem *Major* & *Minor*, quas forenses **Graunde Serjanty**, & **Petit Serjanty** appellârunt.

Serjantia major est servitium militare, quo quis prædia tenet à Rege in Capite, eâ lege ut ei servitium aliquod honorificum per personam hominis (sive sui-ipsius, sive alterius) exequatur; & dicitur *militare servitium*; non quod in militiâ semper sit præstanda, sed quod ex more servitii militaris Regi defert hæredis custodiam, maritagium, & relevium.

Hujus generis sunt Exercitum Regis educere; signum, vexillum, hastam ejus in acie perferre: Marescalli, Constabularii, pugilis ejus munus obire. Vexillum Regis infra quatuor maria sequi, aut armatum quempiam evocanti emittere, irruentes hostes tubæ vel cornu sonitu prædicare. Quin & procerum omnes dignitates, scil. Ducum, Marchionum, Comitum, Vicecomitum, Baronum hoc tenentur servitio. Nec minus munera & officia, quæ Regi sunt præstanda in Coronationis suæ solennitate. Gladios cæteraq; potestatis & Regni insignia Regi præferre. Senescalli, Pincernæ, & illustriora munia exequi &c. Vide....

Non autem prætereundum est specialia quædam servitia, etiam privatis exhibita, *Serjantias* olim nuncupatas. Sic enim *Bractonus* lib. 2. cap. 35. nu. 6.——*Item fit homagium de tenemento quod tenetur ad* serjantiam, *& ibi sequitur custodia, & maritagium, maximè si* serjantia *illa respiciat Regem & Patriæ defensionem; & secùs est, si privatam personam, & in nullà parte ipsum Regem vel exercitum suum. Sunt enim plures* Serjantiæ, *quæ respiciunt privatas personas, & non ipsum* Regem; *ut si quis debeat equitare cum Domino suo de manerio in manerium; & tales dicuntur* **Rod-knights**, *&c.*

Sarjantia minor, inter civilia servitia (quæ Socagia vocant) numeratur: Et dicitur cum quis ratione feodi Regi tenetur annuatim exhibere exiguum aliquid ad apparatum bellicum pertinens: arcum, gladium, pugionem, hastam, chirothecas ferreas, calcaria aurea, sagittam, sagittarumve fascem, aut alia hujusmodi quæ juxta *Fletæ* sententiam lib. 1. cap. 11. dimidiam marcam non excedant.

¶ *Serjentia, Serjantia, Serjentium.*] *Serjentium Ecclesiæ.* Codex antiqu. M. S. *Croylandensis* Cœnobii, sub tit. *Ingulphus* Abbas, qui floruit temp. *Guliel.* 1. fol. 89.——*Concessimus etiam tunc* Serjentium Ecclesiæ *nostræ Semmano de Lek; qui veniens coram Conventu in nostro publico Parliamento similiter juramentum præstitit, quòd fidus & fidelis nobis existeret; & officium suum diligenter* (ut hactenus) *custodiret. Recitavimusq; illi officium suum, scil. quòd sit intendens tam in noctibus quàm diebus, & ille illuminabit omnia luminaria Ecclesiæ præterquam circa magnum Altare, & extinguet temporibus debitis, & pulsabit omnes pulsationes &c.*

¶ *Serjans, antis, Sargantus, Serjantus, Serjandus, Serziantus, Serzientus.*] Gall. & Angl. **Serieant** & *Serjent*, à Latino *serviens*: *u* consonante in utroq; abjecto, & *i* in priori in *g* mutato.

Nomen multiplicis muneris: sed ministerii prorsus, non magistratus aut magisterii. Quicunq; enim *Serjanti* dicuntur: ipso hoc nomine, ministros esse intelliguntur, aliorumq; subesse arbitrio & mandatis: superiores tamen semper non- ministros. Sic in causidicorum grada-

gradationibus, claſſis inferior eſt eorum, qui *ad barros vocantur.* Secunda *Apprenticiorum.* Tertia *Serjantorum*, vel Servientium ad legem. In Regiæ etiam familiæ miniſteriis: infimi, **Pages** dicuntur: medii, **Gromes**; ſuperiores, **Serjants**.

Serjant, vel *Serviens* ad legem, antiquis *Serviens narrator*, forenſi Gallico, *Serjant Counter*, pro *Compteur*, is dicitur, qui ſummum obtinet gradum in legum Anglicarum profeſſione: ſicuti in Jure Civili, qui *Doctores* appellantur. Et licet ſerviens quis hujuſmodi opibus nonnunquam magis pollet quam integrum ferè *Doctorum* collegium, etiam & multâ hodie antecedit æſtimatione: *Doctorum* tamen inſtitutio nobilior fuiſſe videtur,& antiquis honoratior. *Doctoris* enim appellatio eſt magiſterii; *Serjantis* (uti ſupra diximus) miniſterii. Doctores ſedentes Cathedrati infra curiam, & pileati diſputant: Serjanti,ſtantes, promiſcui,extra repagula Curiæ, quæ *barros* vocant, abſq; pilei honore, ſed tenui calyptrâ (quæ Coyfa) dicitur induti, cauſas agunt & promovent.

Ad gradum autem hunc ſi pervenitur; Cupidus legum adoleſcens, primo ſe ſiſtit in uno Collegiorum Juris (ſunt enim quatuor,quæ & hoſpitia vocantur) Emenſiſq; illic ſtudioſius annis ſeptem vel octo,*ad barram*, ut loquuntur, hoc eſt, ad agendas cauſas evocatur. Denos poſt hinc annos, vel duodecim, Lector publicus in aliquod Hoſpitiorum Cancellariæ emittitur, tantundemq; penè poſtea idem hoc munus in ſui-ipſius Collegio faſtu exercetur, ut duarum vel trium hebdomadum ſpatio bis mille penè coronatos Gallicos expendiſſe unus quiſpiam dignoſcitur. Lautè enim epulari ſolet convivaſq; adhibere præcipuos Regni magnates.

V. Authent. lib. 10. tit. de Athletis 3. coronis potitis, fol. 196. a.

Donatur Serviens ad legem annulo aureo (quære) ſed alios donat,fidei ſymbolo,nam ſic in Coronatione Rex annulo donatur, quaſi jam diſponſus Reipub. ut indicat lib. M. S. rei Heraldicæ cui titulus *Origine de tiltres de nobleſſe*, p. 52. Sed quære unde habet togam bicolorem,more Helvetiorum, qui tunicas & femoralia ſic dividunt *Leighus* in *Accedentiâ Armorum* pag. 40. ait, Milites Curſores nuncia Principum deferentes ſic veſtiri ſolitos; coloribus ſcil. Domini ſui peſſum diviſis. Nota Graduum paralelogramma triplex in diverſis ſcientiis ſeu profeſſionibus, juxta triplicem athletarum coronam apud Græcos, viz. in

Theologia.	Academia.	Seculo.
Epiſcopus,	Doctor,	Miles palatinus,
Presbyter,	Magiſter,	Armiger,
Diaconus.	Bacularius.	Genenſus.

Foro Regni.	Foro Civili.
Serviens,	Doctor legum.
Apprenticius ad legem,	Licentiatus,
Barraſterius.	Lyta.

Urbibus	Herald. collegio.
Communiarius,	Rex,
Liber civitate donatus,	Heraldus,
Apprenticius.	Proſecutor.

Procerum.	Bello.
Dux,	Milites Vexilliferi,
Comeſi,	Milites Caſtrenſes,
Baro.	Armigeri.

In miniſteris.	Roma.	Saxonib.
Yeoman,	Senatores,	Ædelingi,
Grome,	Equites aur.	Frilingi,
Page.	Plebei.	Lazi.

Anglo-Dan.
Ealderman,
Thagen ſeu Thanus,
Lefthegen ſeu Thami.

Serjans, *Serjantus*, & *Serziantus*, & *Sargantus.* Opinor pro Scutigero, vel milite non loricato. Epiſtol. *Baldvini Flandr.* apud *Arnold.* —— *Baronibus,militibus*, ſerziantis,*omniq; populo Chriſtiano.* Ubi ſi Lindenbrogius, ut mihi videtur, *lictores* intelligit, vix aſſentiar: nam voces militibus & *ſerziantis* intelligo de milite loricato, & non loricato; vel de equeſtri, & non.

Godfrid. Monach. ſub anno 1067.—— *Chriſtianus Epiſcopus Moguntinus, & Philippus Cancellarius Imperatoris, cum* 500 *fere* ſarjantibus *per longam & arduam viam feſſi, ad auxilium Reinaldo venerunt, & caſtra juxta Tuſculanum metati ſint.* Item Charta *Henrici* Imper. apud eundem *Godefrid.* Anno 1195.— *Pro redemptione ejuſdem terræ* (viz. Sanctæ) *mille quingentos milites & totidem* ſargantos *in expenſis noſtris à Martio, uſq; ad annum tranſmittere decrevimus; & hoc manifeſtè ſpoſpondimus unicuiq; militi* 30 *uncias auri, & tantum annonæ,quæ ei ad annum ſufficiet daturi.* Et mox ——*Milites itaq; &* ſarganti *jurabunt obedire illi quem magiſtrum eis ac ducem conſtituemus, & per annum ſtare in ſervitio Dei &c.* Idem in Epiſt. Comit. S. Paulo ad Ducem Lovan. pag. 269.—— *Nec eſſet aliquis inter eos qui milites ad ſtipendia, aut* ſerjantos *ad ſolidum detineret.*

Serjant qui dicitur *ſerviens ad clavam*, eſt *lictor*, qui mandata prætoria in urbibus exequitur, debitoreſq; rapit in carcerem, à quo nomen parum conſultè torquet *Skenæus* ſcil. à Gall. *ſerrer*, pro *includere*, & *gent* pro *gente*, *plebe vel populo &c.*

Gover in voce clamantis lib. 6. cap. 4.

Eſt apprenticius Sergandus *poſt & adultus*
Judicis officium fine notabat eum.

¶ *Serilla.*] Naviculæ vel linteres, qui rimas ſtupa ſuffocatas habeant.

¶ Extra *Sermonem Regis* dijudicari.]

Eſt

Est idem apud Salicos veteres quod *extra mundeburdem*, *vel protectionem regis*. *Utlagari.*

¶ *Serplath*, & *Serplaith.*] Sarcina apud Scotos petras 80. continens.

¶ *Serviens*, *Servientes.*] Idem Latinè quod barbaris *Serjans*, & *Serjantes*. Vide *Serjans*, *Serjantus*. Hov. 537. l. 58. — *cepit multos milites & Servientes in castello Malcfarte.* Et 538. l. 5. — *Turris quam milites &* Servientes *contra eum victu & armis munierunt.* Sic 540. l. 21.

Serviens ad legem. Vide *Serjantus ad legem.*

Serviens domini Regis. Bract. lib. 3. Tr. 2. Cap. 32. *Si sine sectâ, cognoverit se inde esse latronem, coram Vicecomite vel Coronatore, vel* Serviente domini Regis, *cum testimonio bonorum & proborum hominum, extunc furtum dedicere non possit, quia tales habent recordum.* Ibid, cap. 28. *Virgo rapta* —— *& sic debet ire ad Præpositum hundredi, & ad* Servientem domini Regis, *& ad Coronatores, & ad Vicec. & ad primum Comitatum faciet appellum suum.* Videtur Regem habuisse in singulis Comitatibus, *Servientem ad legem*, in nomine suo, Coronæ placita prosequentem.

Civitas Norwici usq; 17. R. *Steph.* alium non habuit præofficialem nisi *Servientem* pro Rege, qui Curias tenebat; sub id verò temporis Coronatorem & Balivos obtinuere, & 37. H. 3. licentiam includendi civitatem suam muris, atq; fossâ, quam è diversis Hundredis sunt adepti. *Stow.* 214.

Serviens, aliàs *Serviens ad clavam.* Lictor, Bedellus, Balivus, qui debitores & delinquentes rapit ad carcerem, vel supplicium. *Constitut. Sicul.* lib. 1. tit. 89. l. 2. —— *Si quis Castellanorum, vel* Servientium, *ultra id quod ab incarceratis ipsis recipere regiâ constitutione permissum est, receperit, in nonuplum id quod injustè receperit fisco nostro componat, simplo quod à predictis sic injustè receptum est, ipsis omnimodo reddendo.* Olim *Serviens Hundredi* & Comitatus dictus fuit qui modò *Ballivus*. Bract. lib. 5. Trac. 1. cap. 4. nu. 2. fol. 330. sæpe. Apud Anglos hodiè tantum quod sciam in usu sunt in civitatibus & burgis Prætorum sive Majorum, quos vocant, mandata executuri.

Servientes pro *vassallis*, & quos Angli tenentes dicimus.

Constitut. *Caroli Mag.* Cap. —— *Quæ ad nium*: §. 6. — *Auditum habemus qualiter & Comites & alii homines, qui nostra beneficia habere videntur, comparant sibi proprietates de ipso nostro beneficio, & faciunt servire ad ipsas proprietates* servientes nostros *de eorum beneficio & curtes nostræ* (intelligo maneria) *remanent desertæ.*

Ll. seu Emendationes *Wil.* Conquestor.— *Statuimus & firmiter præcipimus, ut omnes Comites, & Barones, & milites &* servientes, *& universi liberi homines totius regni nostri prædicti, habeant & teneant se semper bene armis & in equis, ut decet & oportet; & quod sint semper prompti, &c.* Hic qui *servientes* dicuntur perspicuè intelligas è Ll *Ed.* Conf. cap. 21. — *Dapiferi, pincernæ, camerarii, pistores & coqui.*

Serviens pro *Armigero.* Ger. Tilb. lib. 2. pag. 17.—— *At cum pater-familias, miles vel* serviens *de Rege tenens in Capite fata debita solverit, relictis tamen liberis, quorum primogenitus minor est annis, reditus quidem ejus ad fiscum redeunt, sed hujusmodi non simpliciter eschaeta dicitur, sed eschaeta cum hærede — De ipsa hæreditate per regios officiales tam ipse hæres quàm cæteri liberi necessaria percipiunt.*

Hoved. in Ric. 1. pag. 749. l. 44.—— *Willielmus cognomento Cocus*, serviens *Richardi Regis* Angliæ, *in castodiendo castellam de Leuns, cepit do familia regis* Franciæ 24. servientes equites, & 40 servientes pedites, *quos Rex* Franciæ *miserat ad muniendum Castellum de Novo-Mercato.* V. Catalogum militum *Ed.* 3. in obsid. *Calesiæ.*

—— *Si ipse ad alium transferre voluerit, prius illud restituat domino vel* Servienti, *id est, Seneschallo manerii, si dominus præsens non fuerit, & de manibus illorum fiat translatio ad alium, &c.* Bract. lib. 2. cap. 8. *Coke* 4. Rep. fol. 22.

¶ *Servitium militare.*] Est Servitus feodalis, quâ quis tenetur munus aliquod militare, vel honorificum Domino suo præstare.

¶ *Servitium*, & *Tenere in Servitio*] *Servitium* est id obsequii & præstationis quam vassallus tenetur Domino exhibere ratione feodi, quo vel ipse fungitur, vel suis utiq; subvassallis excolendum tradidit hæreditariè. Unde in dominico tenere dicitur prædium quod ipse colit: Quod verò hæreditariè elocavit aliis, de se tenendum, illud ipse in *Servitio* tenet de suo Domino. Vide *in dominico tenere*, & *tenere.*

¶ *Serus.*] Adject. Mœstus, dolens, pœnitens, anxius, ab Alaman. *Ser* dolor, cruciatus, ut *Goldastus* interpretatur; cui antiquum idioma Anglicum fidem facit: ubi **to weep sore** est *amarè vel lugubriter flere*, hodie **sore** dicimus, atq; indè **sorry** pro dolente. *Ekkehardus* Ju. S. Gall. cap. 5. —— *Domine miseram istam adhuc impunitam mihi dona: ut gladio non pereat.*

Sed ut alius opinatur, ut *Goldastus* ipse dubitat *seram* fortè legendum esset *miseram*. Tu lector judica.

¶ *Servus.*] Melior conditio apud Germanos quàm Romanos. V. *Tacit.* de *Germ. mor.* 542. Germanorum instar, erant nostri villani à *servis* multum diversi.

Servorum apud majores nostros cum & Normannos tum & Saxones, quidam erant Prædiales, quidam Personales, hi ex more Romanorum, illi è Germanorum constituti: Personales nullas possidentes facultates dominis suis lucrabant omnia, & ab iisdem alebantur: Prædiales quamvis servilis essent conditionis

& originis, sua tamen ad arbitrium domini prædia possidebant & facultates, opera rustica & servilia eis indicta per villas facientes,& Villani inde nuncupati. Hi quidem apud nostrates videntur fuisse usitatiores : & *Thomam Spottam* igitur hos non censentem inter genuinos, atq; absolutè servos, illud prodidisse quod in Anglia antea (ingressum Normannorum) nullus fuerat servus. Sed fallit proculdubio, ut è legibus Anglo-Saxonum passim deprehenderis. Et quoniam nonnulli dictum hoc intelligunt de solo Cantio : nam *Lambardus* ait se legisse, *Servus* in Cantio non fuisse unquam : huic etiam Ll. conjecturam prohibent ipsorum Cantianorum Regum *Ethelberti*, *Hlotharii*, & *Whitrædi*, ubi utrumq; istorum genus reperitur. De prædiali autem *servo* legem semper intelligendum censeo, ubi mulcta pecuniaria ei imponitur, & non flagellum sive verbera, ut *Whitrædi* Ll. cap. 14, 16, &c. quære.

Verb. Terra ex script.

¶ *Sesonis.*] Extenta manerii de Garringges— *Debet operare in qualibet septimana, à festo S. Michaelis usq; ad gulam Augusti quolibet die operabili unum opus, precium operis ob. quadr. & à festo S. Petri ad vincula, usq; ad festum S. Michaelis unum opus in quolibet die operabili* 1 *d. ob. excepta* sesone *Hiemale*. Mox *ad* sesonem *Quadragesimæ*.

¶ *Sessorium.*] *Sedile*. Brit. Armor. lib. 3. de *ulno* juxta Gissortium.

Quæ gremio viridi vestito gramine fesso
Grata viatori sessoria *præstat.*

¶ *Sestrix.*] *Ablo* de obsid. Lutetiæ *de spiritu sancto.*

Ore meo sedeat, mentem repleat pie Domine
Actibus atq; sacris, virtutum floribus ornet
Expulsis sestrice *sacra vitiis procul atris.*

¶ *Set.*] Pro *sed* frequens apud veteres forenses.

¶ *Setterdays slopp.*] Apud Scotos dicitur piscationis prohibitio à die Sabbathi post vesperas, usq; ad diem Lunæ post ortum solis, quod Alexand. 2. legg. cautum est cap. 16. §. 2. V. *Skæn.*

¶ *Seucis*, & *Seusis.*] Canis magnus qui & inde *seusius* & *segutius* dictus est. Germ. & alias Spurhunt quod V. L. Alaman. tit. 82. qui inscribitur aliàs *De* Canibus seusibus *vel aliis furatis, aut occisis*; *aliàs de* canibus seusiis, *&c.* Et §. 1. — *Si quis* Canem seusium *primum cursalem qui primus currit involaverit, sol. sex componat : qui secundum, sol.* 3. *componat.* Et in Ll. Boior. tit. 19. §§. 1, 2. 3. —*Cautum est de eo qui Canem* seucem *vocatum* leithihunt, i. *ductorem: Canem* seucem *vocatum* triphunt. i. *vel Canem* seucem *qui in ligamine vestigium tenet, quem* spurihunt *dicunt, furaverit, &c.*

Et L. Salic. tit. 6. §. 1. — *Si quis* Canem seusium *furaverit, aut occiderit, qui magister sit, DCCC den. qui faciunt sol.* 45 *culpabilis judicetur, &c.* — *Si quis verò* seusium *reliquum aut velterem porcarium sive veltrem leporarium furaverit, &c.*

Hic canis aliàs *segutius* dicitur. Ll. *Burg.* Addit. 1. tit. 10. §. 1.—*Si quis Canem veltraum, aut* segutium, *vel petrunculum præsumpserit involare, jubemus ut convictus coram omni populo posteriores ipsius osculetur, &* 5 *sol. illi cujus* Canem involaverit *cogatur exsolvere, & mulctæ nomine duos solidos.*

¶ *Seuera*, & *Sewera.*] Est fossa in locis palustribus ducta ad aquas eliciendas, to sue dicimus, cum aqua clam elabitur, quod à Gall. *suer*, i. *sudare*, à quo *sueur*, i. *sudor*, & *sudator*, *suerie*, *sudatio*. Ab his Galli laticem & lachrimas, quæ ex vite & arboribus profluunt *seue* nuncupant.

Charta Regis *Ethelbaldi* apud *Ingulphum*, sub initio Histor. Croyl. — *cum aqua vocata* Asendik, *versùs Aquilonem, ubi communis* sewera *est inter* Spaldelinge, *& dictam insulam.*

A Gall. *assorer*, i. *siccare*, vel *sorer*, quod est *exhalando siccare*. Et hic primarium vocis originem censeo, nam West[ses]. the seer, & shoer vocant.

Sewers etiam dicuntur antambulones fercularii, qui in epulis patinas delibant & disponunt. A Gall. *asseoir* opinatur *Cowellus*, hoc est, *disponere*, *collocare* : nam vidisse se refert librum antiquum Gallicum de ministris Regiæ Anglorum aulæ; in quo hic idem *Asseour* appellatus est : & apud *Fletam* lib. 2. cap. 15. *Assessor*, quasi *Ordinator*, *collocator*, *dispositor*.

¶ *Saxagena, næ.*] Spec. Sax. Art. 48. Ubi decima solvitur in campo decima *sexagenæ* dabitur æquè bona vel decimus manipulus. Infra; ubi decima solvitur ut dictum est, in *sexagenis*, funiculus duarum debet esse ulnarum à pollice incipientium, per quem manipuli ligabuntur.

¶ *Sextariaticum.*] Greg. Mag. Epist. lib. 1. cap. 42. de justis ponderibus rusticorum, &c. — *Valde autem iniquum & injustum esse prospeximus, ut à rusticis Ecclesiæ, de* sextariaticis *aliquid accipiatur, & ad majorem modium dare compellantur, quam in horreis Ecclesiæ infertur.*

¶ *Sextarius.*] Tum liquidorum tum aridorum mensura, & in utroq; genere varia.

Pro eo quod Quarterium vocant Londinenses, Iceni, a Seam. *Huntingdon.* Hist. lib. 6. —*Circa hoc tempus* (scil. Edwardi Confessor.) *tanta fames Angliam invasit, quod* sextarius *frumenti, qui equo uni solet esse oneri, venundaretur* 5 *solidis, & etiam plus.*

Pro eo quod *quarta* dicitur, Anglicè a quart, duas ut loquuntur pintas continens.

Hoc sensu apud *Gregor. Mag.* lib. 6. Epist. c. 42. p. 360. —*Octodecem* sextariorum *modius jubetur uti.*

¶ *Shew-*

¶ *Shewinz, Shewaz.*] Indicatio.

¶ *Syb, & ſom.*] Sax. *Pax, & ſecuritas.* Ll. Eccleſ. *Canuti* Regis Cap. 17. — eallum cpiꞅꞇenum mannum ꞅÿb. ⁊ ꞅom ꝫemene, Id eſt, — *Omnibus Chriſtianis pax & ſecuritas communis eſto.*

¶ *Sicla, Sezla, Sigla.*] Ll. Alaman. tit. 22. — *Servi Eccleſiæ tributa ſua legitimè reddant* 15 ſiclas *de cerviſiâ*; *porcum valentem tremiſſe uno : panem, modia duo : pullos* 5. *ova* 20, *&c.* Et Chartt. Alaman. *Goldaſti* num. 42. — *Pro iſtas res preſervire volo annis ſingulis hoc eſt,* 30 ſeglas *cerveſæ*, 40 *panis, friſchengam tremiſſem valentem, &c.* Num. 49. — *in cenſum habere, hoc eſt, annis ſingulis, de cerviſa* ſiglas 15. *& unam maldram de pane.* Num. 59. — *Cerviſa* ſiglas 30, *panes* 40, *&c.* Num. 61. — *Per ſingulos annos* 30 ſiclas *de cerviſa &* 30 *panes, & friskinga tremiſſe valente.* Num. deniq; 67. — *Triginta* ſiclas *cerviſa, & quaranta panis & friſcincam tremiſſalem,* &c.

Quære an *ſecel* ſive *ſicel* huc reſpicit, quod eſt quarta pars unciæ, & V. R. Alam. to. 1. pag. 394. in Cor. Sed & apud Jun. *ſiglus* legitur pro numiſmate veteri Perſico 7 circiter denarios nobiſcum valente.

¶ *Sigala, & Sigele.*] Corruptè à Pliniano *Secale* (id eſt *Siligo*) à quo & Gall. *ſeigle*, Angl. **Rye.**

Capit. Carol. lib. 1. tit. 122. — *Modium unum de* ſigele *contra denarios* 4. *modium unum de frumento parato contra denarios ſex.*

¶ *Sigillum.*] Hiſtor. Offæ R. Merciorum in MS. *S. Albani* — *Rex Offa literas Regii* ſigilli *ſui munimine conſignatas eidem nuncio commiſit deferendas.*

Litt. Patent. *Alani le Longe* Dat. die 10 Menſis Maii Indict. 11. an. ab Incarnatione verbi 689. Hiſt. de Bretainge liv. 1. cap. 28. — *Acta fuerunt hæc in urbe Occiſmorenſi, ſub noſtro* (viz. Alani) *magno* ſigillo, *& ſigno manuali, & etiam ſub ſignis manualibus Comitum Cornubienſis, & Leonienſis, præſentibus reverendis in Chriſto patribus Grenveo Dolenſi Archipræſule, Waltero Dialethenſi Cancellario noſtro, Gulielmo Rhedonenſi, &* 11 *aliis* — *ad hoc conſentientibus* — *Die* 10 *Menſis Maii Indict. undecimâ, Anno ab incarnatione Verbi* 689.

Signum Alani Regis Britonum.
Signum Grenevæi Archipræſulis Dolenſis.
S. Walteri Dialethenſis Epiſcopi.
S. Willielmi Rhedonenſis.
SS. 11 *aliorum.*

Sigillum pro ſigno Chart. R. *Ethelredi* fideli ſuo Miniſtro dat. 1014. Indict. 12. *Ego Æthelred Rex Anglorum præfatam donationem cum* ſigillo *ſancti Crucis confirmavi.*

Signum etiam pro *ſigillo*. V. *Signum.*

¶ *Sigillus.*] Obthuramentum quod in ſummo dolii orificio (ut *Apuleius* & *Goldaſtus* loquuntur) inſeritur. Alamannis *Sigel.* Sic dictum, quia vaſa olim ſignabantur. *Cujus rei* (inquit *Goldaſtus*) *habes elegantem locum in facetiis Hieroclis philoſophi, quas ante annum vulgavimus.* Cap. 16. Ekkehard. Caſ. S. Gal. cap. 5. — *Vaſa vinaria uſq; ad* ſigillos *adhuc plena.*

¶ *Signum.*] Pro *campana* : crebro apud *Gregor. Turonenſ. Flodoardum*, & eorum ſæculorum authores. Gregor. *Hiſt. lib.* 2. *cap.* 23. Signum *ad matutinas.*

Flodoard. lib. 4. *cap.* 40. — Signa *Eccleſiæ Sancti Laurentii nemine pulſante ſonare cœperunt.* Simile cap. ſequenti. Et cap. 43. — *Cuſtos Eccleſiæ ad veſpertinalia pulſanda venit* ſigna. Ekkehar. Jun. Caſ. S. Gal. ca. ult. *Signum pulſatur ad Capitulum.*

Signa autem pro quovis pulſandi inſtrumento, quo quidpiam ſignificatur rectè poteſt accipi, notat *Beleth* in ſuo Rationali cap. 86.

Signum pro *ſigillo*. Bract. lib. 2. Tract. cap. 16. nu. 12.

Ord. vital. Eccl. Hiſt. p. 541. D — *Hic* (ſcil. *Turketelus Abbas Crulandiæ*) *magnæ generoſitatis fuit* — Wenleburg, & Bebi, Uuritorp & Elmintonam, Cotteham & Oghintonam *Crulandenſi Eccleſiæ dedit*, & *teſtamentum indè* Sigillo *ſtrenuiſſimi Regis Edgari, filii Edmundi Regis* ſignatum *confirmavit.* V. Hiſt. *Ingulphi* fol. 497. a.

¶ *Signum manuale.*] V. *Sigillum.*

Signum, V. *Campana.* Synod. Celchyth An. 816. ca. 10. *pulſato* ſigno.

¶ *Siliquaticum.*] Id apud Romanos quod pro exponendarum mercium licentiâ dabatur. A *ſiliqua* primo & minimo omnium pondere. Noſtri *Stallagium* dixere & *Borde.*

¶ *Similo, las.*] Similis ſum, ſimile facio. Vigil. l. 4. contra Eutych. Rer Al. 1. 207.

¶ *Siminellus, Simnellus, Symnellus.*] Panis purior, ſic dictus, quod à *ſimilâ*, hoc eſt, puriori farinæ parte efficitur. Panis *ſimilaceus*, vel *ſimilagineus.* Angl. **Symnell-bread.** Aſſiſa panis An. 51 Hen. 3. Symnellus *verò, de quadrante ponderabit* 2 *ſol. minus quàm Waſtellum.*

¶ *Simmera.*] Inferioribus Rhenanis menſura eſt quartam modii partem continens; ſi Goldaſtum rectè intelligo, in Gloſſ. ad *Ekkehard* cap. 1. p. 181.

¶ *Snaida, dæ.*] Et fonti propitius *Sneida.* Secundùm Gloſſ. ad legg. Longobard. *via*, noſtrâ autem conjecturâ, non quævis, ſed ea tantum quæ per inciſionem fit in ſylvis. A Saxon. ꞅniðan ſive ꞅniðan *incidere, ſecare*, unde ꞅnið pro *ſerra*, & ꞅniðe *inciſio.* V. ꞅnæð Sax. Luc. 2. 21. ðæt ðæt cild ennyðen pepeꝫ — *ut puer circumcideretur.*

Longob. lib. 1. tit. 26. l. 5. — *Si quis propter intentionem ſigna nova, aut theclaturam, aut* ſinaidam *in ſylva alterius fecerit, & ſuam non probaverit : componat ſol.* 40. *&c.* Et l. ſeq. — *Si ſervus extra juſſionem domini ſui theclaturam, aut* ſinaidam, *in ſylva alterius fecerit, manus ejus incidatur. Et ſi cum juſſione domini ſui theclaturam, aut* ſinaidam *in ſylva alterius*

rius fecerit, reputetur culpa domino, &c. Ubi *ſinaidam* etiam pro *inciſione*, & *cælatura* in arbore facta ad limites decernendos accipiamus.

Tradit. Fuldenſ. lib. 2. chart. 8. —— *Hæc eſt terminatio Eccleſiæ in Creynfeld: à Murores brink, ſurſum verſus ad Berhdoldes* ſneida, *inde ad fontem S. Bonifacii.* Ibidem infra — *Hæc eſt terminatio matris Eccleſiæ in Winegereſhuſum, &c. ad fontem S. Bonifacii ſuper Sweberfeld, inde per Berdoltes* ſneida *uſq; in Brahdaha; & ſic deorſum in Fuldere Strazun. &c.* Et aliàs ibidem.

¶ *Sinaltum.*] Fortè *Smaltum* quin & ita diſpone infra Vita Leonis 4. to. Con. 3.— *Fecit deniq; tabulam de* ſmalto: *opus ducentas ſexdecim auri obrizi penſan. libras.*

¶ *Sincellus.*] Epiſt. *Leonis* Papæ ad *Kenulphum* Regem Merciorum apud *Malmeſ.* lib. 1. de Geſt. Regum cap. 5.

—*In ſacro ſcrinio noſtro reperimus, Sanctum Gregorium predeceſſorem noſtrum in integro ipſam parochiam numero duodecim beato Auguſtino* ſincello *ſuo Archiepiſcopo tradidiſſe, & confirmaſſe Epiſcopos conſecrando.*

¶ *Siricium.*] Pro eo quod eſt ex *Sirico.* R. al. 26.

¶ *Sithcundman.*] Sax. à ſiþian proficiſci vel iter facere; Sic dicti ſunt quod eorum muneris fuit in profectione militari ſe præbere paratiſſimos. ſiþe indè *ſemita.* Habetur Ll. *Witrædi* & in Ll. *Inæ.* 52. Ubi à *Lamb* —— *Cuſtos paganus interpretatur, & mulctari jubetur habens prædia, Omnibus prædiis & 120 ſol. ſi profectionem militarem detrectaverit. Prædia ſi non habuerit* 60. *ſol.* Et cap. 55. *Geſithcundman* appellatur; Et ſic 64. & 67. V. *Lamb.* explic. verb. p. 5. verb. *Cuſtos pagnus.* Et *Itin. Cant.* p. 502.

¶ *Skella, læ.*] Tintinabulum. A Germ. **ſchel**, quod idem à Latin. *ſquilla*; undè & Ang. **ſhel** dicimus. Vide *Squilla.*

L. Salic. tit. 29. §. 3.— *Si quis* skellam *de caballis furaverit DC denar. qui faciunt ſol.* 15 *culpabilis judicetur.*

¶ *Skerda, dæ.*] Cicatrix. Bract. l. 3. de Coron. cap. 24. nu. 2. — *Si teſta capitis frangatur, ita quod extrahantur oſſa, vel* sketda *magna levetur.* Et infra mox — *Si oſſa extrahantur à capite, &* skerda *magna levetur, ut prædictum eſt.*

¶ *Sluſa*] Vide ſupra *Scluſa.*

¶ *Smelido.*] Apud Friſos dicitur, cùm quid à naturali craſſitudine decreverit vel minuitur. A Sax. ſmæl, i. *parvus, tenuis, gracilis:* Anglis hodie **ſmall.**

Addit. ad Leg. Friſon. tit. 3. §. 35.— *Si brachium aut crus percuſſum fuerit, & ab ipſa percuſſione decreverit à ſua groſſitudine, quam prius habuerit, quam* ſmelido *dicunt, ter* 4. *ſol. componat.*

¶ *Smelo.*] Menſura quæ ſpithama terminatur. Leg. Friſon. Add. tit. 3. §. 56. —— Smelo, *hoc eſt unius ſpannæ longitudo.* Computatur autem hujuſmodi *Smelo* à ſummitate pollicis ad ſummitatem indicis maximâ inter ſe diſtenſione.

¶ *Smoke-ſilver.*] Tenementum *Newſtede* cum pertin. &c. in villâ de *Stapleherſt*, in Com. Canc. tenentur de manerio de *Eaſt-Grenewich* per fidelitatem tantum in libero ſocagio per pat. dat. 3. Feb. 4. Ed. 6. **And by the payment for Smoke-ſilver, to the Sheriff yearly the ſum of** 6 **pence.** Notes for L. *Wootons* office. 1628. V. *Hearth-ſilver.*

¶ *Sneida, dæ.*] *Via, Inciſio, cælatura*, à Sax. ſniðe *inciſio* ſniðan & ſniðan *ſecare, incidere, cælare.* Vide ſupra *Sinaida*, inde ſnið *ſerra*, ſnæde & ſnæda **a part or morſel,** *buccella*, 146. pſ. offa.

¶ *Soc*, aliàs *Sok, Soca*, & *Socha.*] Voces in antiquis Regum Chartis frequentiſſimæ: ſignificationis autem non ſatis liquidæ.

Cùm verò *Soc* aut *Socha* alicui conceditur, indicari illud ſolet, quod is cui fit conceſſio *ſectam habeat de hominibus ſuis ſecundùm conſuetudinem Regni*, hoc eſt, ut exercendæ juſtitiæ gratiâ inter vaſſallos ſuos (quos Tenentes appellamus) curiam teneat infra Dominium ſuum: ipſoſq; ad hanc ſuam curiam liceat convocare, ejuſdemq; fore ſectatores coercere. Quod nec ab ipſius verbi ſignificatione alienum eſt; nam apud Saxones lego ſoec me, pro *ſequere me*, ita ut ſocan idem ſit quod *ſequi*: *Soc* idem quod forenſibus *Secta*, i. *ſequela, ſectatio*, vel *conſecutio.* Gallicè *ſuite*, vel *ſiute, del Courte.* Cui fidem facit vocabularius priſcus Anglo-Latinus MS. ubi **Sokyn, or cuſtome of haunting** exponitur *concurſus, frequentatio.*

Sic Anonymus MS. *Soc* (inquit) *eſt ſecta de hominibus in curia Domini, ſecundùm conſuetudinem Regni.* Ubi rectè adjungitur *ſecundùm conſuetudinem Regni:* Nam ex Regni conſuetudine, vaſſali non tenentur curiam domini ſui perpetuò frequentare, ſed ſtatis diebus, à tribus nempe ſeptimanis in tres: nec eo ſæpius aut celerius.

Vel dicatur *Soc* à Sax. ſocn, i. *libertas, franchesia* (hoc eſt, privilegium) refugium, immunitas: unde *manerium* quod dicimus, etiam *Soca* dictum eſt. V. infra *Socha.*

Horum verò ſectatorum munus non ignobile olim fuit. In curiâ enim domini comparentes, domino erant à conſiliis, res dominicas tractabant; Judicis vicem ſubibant, lites feodales jure dicundo dirimebant, & à pari in curiâ poteſtate, pares curiæ appellati ſunt: de quibus vide ſuo loco.

Soc, Sac, Tol, Team, Infangthef, Utfangthef. Qui habent has libertates poſſunt judicare in curiâ ſuâ de *Infangthefe* & *Utfangethefe* modo quo ſupra dicitur in verbo *Infangthefe* ex *Bractoni* ſententiâ: quibus is ibidem immediatè ſubjungit. ——*Item cognoſcere poſſunt*

ſunt de medletis &c. lib. 3. Tract. 2. cap. 35. nu. 1. fol. 154. b. V. & Ad. pro juriſdict. Curiæ Baronis.

Soc, Soccus. Soc etiam *Littletonus* exponit pro aratro, de quo vide infra in *Soccagium.*

Regiſt. Pr. *Lewes* pag. 2. *Robertus Tutbien (reddit)* 2 *ſol.* & 2 Socs.

Chart. Alam. Gold. nu. 50.——*In ea ratione ut dum ego ad vixero, ipſas res (ſcil. manſum & prædia) habere debeam, & cenſui me pro hoc annis ſingulis de feſtivitate S. Galloni in alia* Soccum, i. *aut* 4. *denarios. Et ſi infans ex me procreatus fuerit ſimili modo habeat* —— *in ipſo cenſo.*

Goldaſt. in indice obſcurorum verborum *ſocus* ſcribit, fortè *ſaccus.* Alexand. Necham de partibus aratri M. S.— *Supponatur dentile vel dentale, cui* Sock *vel* vomis *infigatur.*

Dentile Ȝeꝼð, i. *caput aratri*, vomer ſock interpretatur: undè *Math. Pariſ.* vomerulus pro pokeꞇ, V. hic infra *vomerulus.*

Soca, Socha. Pro Manerio vel dominio, Regiſt. Pr. *Lewes.* pa. 1.——*Hi ſunt redditus de* Socha *de Hecham*; Et mox ibidem ſequuntur *redditus totius Manerii de Hecham.* Item pag. 16.—— *Pertinet ad* Socham *de Hecham, tam in Sernebruna & Etune, & Ringſtede, quàm in ipſâ villâ de Hecham &c.* Et pag. 17.—*In* Soca *de Hecham ſunt* 24 *Lanceta.* Deniq; pag. 18.—— *& faciet alias conſuetudines cum* Sochâ; quod quiſpiam fortè intellexerit cum *aratro.* Nobis autem videtur ſignificare, *ſecundùm conſuetudinem manerii*, ſcil. uti omnes alii tenentes faciunt. vide *Toftmannus.*

Ll. Ed. Conf. cap. 23.—Socha *eſt quod ſi aliquis quærit aliquid in terrâ ſuâ etiam * furtum ſua eſt † juſtitia ſi inventum fuerit, an non.*

* Nota quod de furto cognoscit in Curiis ſuis. † *Cognitio.*

A Lubi. Sok *ſecta de hominibus in Curia domini ſecundùm conſuetudinem Regni.*

Ll. H. 1. cap. 22.——*Sive* ſocam *totaliter habeant ſive non.*

Soca id quod *francheſiam* dicimus, i. *locus privilegiatus, libertas, immunitas, refugium, aſylum, Sanctuarium*, à Sax. Socn & Socne, hæc ipſa ſignificantibus.

Hinc maneria & dominia, quæ aliis poteſtates appellantur, *Socæ* etiam antiquis dictæ ſunt, ut jam ſupra indicavimus. Hoc ſenſu, Maneriorum partes, quæ à capitali ſunt disjunctæ, *Sochas*, & *Soknes* multis hodie in locis nominantur; illud ſcil. denotantes quod ſunt illius libertates partes cujus denominationem præ ſe ferunt. Sic villæ in Com. *Norfolciæ*, quæ dicuntur in *Sochâ* de *Greſſenhal*, ſunt de libertate illius manerii, & ſic de reliquis.

Hoc item ſenſu ovilium circum agendorum libertates, ſeu privilegia, majoribus noſtris borealibus Icenis *faldſocæ* nuncupatæ erant, id eſt, *libertates faldæ.* Pri. Lew. pag. 20. —*Ad terram prædictam pertinet una* faldſoca. Vide hoc ſupra.

Hinc *Aluredi* lex de immunitate Eccleſiarum cap. 2. Be cyꝛicena, ſocnum inſcribitur.

¶ *Socagium.*] Gal. *roture, fief roturior, Heritages en roture.* Neapolitan. *Burgenſaticum.*

Socagium. Pro carucatâ terræ vel terræ portione ad alendam familiam ruſticam deſignatâ. Vide *Nummata terræ.*

¶ *Socmannus.*] Accuratè depingitur in vet. *Naturâ Brevium* in Brevi de *Recto* clauſo, ſecundùm conſuetud. Manerii in antiquo dominio. Ubi dicitur—*Et nota quod* Sokman *propriment eſt tiel &c.* id eſt, Sokmannus *propriè talis eſt, qui eſt liber & tenet de Rege, ſeu de aliquo domino in antiquo dominico, terras, ſeu tenementa vilenagia; & eſt privilegiatus ad hunc modum: quod nullus debet eum ejicere de terris nec de tenementis ſuis, dum poterit ſervitia facere quæ ad terras & tenementa ſua pertinent. Et nemo poteſt ejus ſervitia augere, aut eum conſtringere ad faciendum plura ſervitia quæ non debet facere. Et propter hoc* Sokmanni *iſti ſunt cultores terrarum dominorum ſuorum in antiquo dominico: Et non debent ſummoniri, nec inquietari in juratis (vel) Inquiſitionibus, niſi in Maneriis ad quæ ipſi ſunt appendentes: In placitis verò tranſgreſſionis, debiti, & aliis actionibus perſonalibus, ſummoniti ſunt, ut alii homines; Et de iſtis Tenentibus in Vilenagio.* Vide primum Statutum *Ric.* 2. Cap. 6. E quibus liquet *Socmannos* dici, qui tenebant in villenagio.

¶ *Socman.*] Ll. *Edw.* Conf. cap. 12. ——*Manbote in Denelagâ, de villano &* ſokemanno 12 *oras: de liberis autem hominibus* 3 *marcas.*

Lib. S. Albani Tit. *Houcton* cap. 1. *Reges Angliæ Manerium de* Houcton *antiquitùs in dominico tenuerunt. Omnes tenentes liberi ſcil. & cuſtumarii tenementa ſua per* ſokagium *defendebant. Homagium, Scutagium, Forinſecum non donabant; ſcil. ſicut* Sokemans *per omnia tractabantur.* Ex quo pateat *Sokemans liberos homines* ſignificare; juxta genuinam vocis naturam. Ibi paulo inferius——*Progenitores Simonis Bokeley omnia ſua in Houcton per liberum* Sokagium *tunc tenebant, & quieti erant de ſectis Curiarum, conſuetudinibus, exactionibus, & demandis.*

Ll. Rameſ. Sect. 107. col. 2.—*Willielmus de Warenna ſenior abſtulit Deo & S. Benedicto & fratribus Rameſiæ* 67 *homines* ſocamannos *apud Windebodeſham in ſocâ illâ, & eos injuſtè ſaiſens per violentiam tenuit contra Deum & contra Abbatem Rameſiæ. Qui* ſocamanni *ſemper poſtea* novi homines *vocati ſunt.*

¶ *Sodis.*] Formul. Solen. Lindenbrog. 77.——*Do ſponſæ meæ* —— *caballos tantos, boves tantos, vaccas cum vitulis tantas, ovium capita tanta,* ſodis *capita tanta, lacturios condignos, ac lectos tantos.*

¶ *Soga.*] *Funis, Res, Brabium.* Longob. lib. 1. tit. 25. l. 33.—*Si quis* ſogas *furatus fu-*

fuerit de bove junctorio, componat sol. sex. Gloss. ibi *soga*, funis. Sed *Meursius* ex Gloss. Græcobarb. τζόγε (inquit) Res & τὰ πράγματα ἤγουν τζόγες. Est Gallicum *chose*. Quæ enim Galli per ch. Græcobarbari per τζ proferunt, ut Μαρτζάδες *Marchands* τζάμπρα *Chambre* &c. Vide

¶ *Sokemanria.*] Ex cod. M. S. irrotulamentorum extent maneriorum &c. Monasterium Eccles. Christi Cantuar. tangentium, fol. 211.

Milites seu liberi tenentes de feodo militari debent	Esse in custodia ad 21 annos: Homagium facere: Relevare terram: maritari per Dominum: dotari de tertio: Socagium præstare: Primogenitus succedit in toto.
Gavelkind	Debent feodalitatem facere. Esse in nutriturâ propinquioris consanguinei, cui hæreditas post seipsum non pertinet usq; ad 15 annos. Recognitionem facere Domino pro terrâ suâ. Dotari de medio. Omnes participant.
Libera Sokemanria	Possunt dare aut vendere, sed ad voluntatem Domini. Non alienare certa servicia. Antenatus succedit in totum. Averium masculum non vendere. Filiam non maritare, nisi dat domino 3 s. 4 d. Filium omnino facere clericum; Et isti dicuntur *Sokemanni* liberi.
Sokemanria quæ dicitur Coteria	Debent talliari ad voluntatem Domini. Facere servicia incerta. Nihil dare; Nihil vendere: Nihil proprium habere, nec potest acquirere, nisi ad promotionem Domini sui. Est isti dicuntur Cotarii.

¶ *Soken.*] V. *Soca.*

¶ *Sokereve.*] V. *Socreve.*

¶ *Solarium.*] A Gall. *sol.* i. *solum* seu *fundum* rei. Et pars inferior domus. F. Nov. Tit. 8. *Ne quid in lo. pub.* §. *si quis*, pag. 70. appellatur *solarium* ex eo quod pro solo pendatur. *Vectigal.* Gloss. ibid. *solarium*, al. *salarium.*

Solarium pro camerâ. Anglicè **a Soller.** Ex vet. cartâ —— *Dedi* —— *unam shoppam, cum* Solario *superædificato.*

¶ *Soldarius, Solidarius, Sollidarius, & Soldurius.*] *Soldarii* Milites mercede conducti.

Inde *Soldum* pro stipendio militare. Vide *Meurs.* σόλδον. Ll. Henr. 1. cap. 9. —— *Conductitii vel* solidarii (alio M. S. Sollidarii) *vel stipendarii, Dominorum suorum plegio teneantur.*

Hoved. 536. l. 52. —— *cum 300 militibus* solidariis *Regis. Soldum* Mart. pro *solido* Thomas. dict.

Soldurii de votis, apud Cæsarem dicti bell. Gall. lib. 3. pag. 59. ubi eorum conditio describitur.

Dictum à **sold** & **sould** Ger. quod stipendium significat, à Ger. **solt** pro *sale*, quod fidem comesto sale firmabant, & ut *soldum* à **solt** sic *salarium* à *sale*. V. Gorop. Hermath. pag. 191. Et Memoires de comtes P. de Pitou (Pithæi) pa. 65. Et *Kilian.* verbo **sould.**

¶ *Solicitator.*] Inter forenses dicitur qui causas alienas apud Jurisconsultos sollicitat, id est, exponit, promovet, subsequiter, Attornato quem vocant inferior. Angl. **Solicitour,** à Gall. *Soliciteur.*

¶ *Solicitator Regis.*] Is qui in causis Regis forensibus hoc obiit munus.

¶ *Solidata.*] Merces seu stipendium militis: dictum à Soldario pro milite, quod vide. Breve Regis Johannis Vicecomitibus Angliæ An. Dom. 1213. —— *Et qui terram non habent: & arma habere possunt, illuc veniant ad capiendum* solidatas *nostras.*

¶ *Solidata terræ.*] Vide supra Fardella & Librata terræ.

¶ *Solidus, di.*] V. supra *Denarius.* Vide supra *Argenteus.* Vide *Cust. Norm.* p. 186.

Douzain m. Gallicum *sous*, i. solidus, unde 10, unum tantum Anglicum faciunt Dict.

Le moitie de un douzain, Deux liards. Semissis. Dict. Lat. Salici Franci ex privilegio solidum 12 denariorum pro multâ solvebant: Frisius autem offendens Francum Salicum, 40 denariorum solido multabatur. *B. Rhenan.* lib. 2. pag. 169.

Quocirca imposito novo tributo, ex singulo jugo boûm, exigit sex solidos, hoc est, duas argenti uncias. *Geographiæ Edw. Higgins* Anglici M. S. lib. 6. cap. 12. Ælfr. Gro. fol. 93. a. ƿiƿ peninga ʒemaciʒað æne scillinʒe, &c. V. *Solidus.*

I. Caius de antiq. Cantabr. Acad. p. 209.

Illud

—— *Illud interim ſcire licet aliam fuiſſe rationem* ſolidorum *ætate Ælfrici, quàm noſtrâ: nam per ea tempora triginta Denarii faciebant ſex ſolidos; noſtra verò (& Sprottei) duos tantum & ſemiſſem.*

¶ *Solidus aureus.*] Aureum ubiq; pro ſolido Gloſſæ exponunt. Thomaſ. Sic Greg. Turon. de Glor. Confeſſ. cap. 71. quod Vide *Bar.* 579.

¶ *Solina, Solnis.*] Domeſd. Tit. Chent. Martinus, Middeltune —— *Ad iſta* 3. ſolina *ſunt*, 5 *denæ, id forte eſt, Terra quæ ſufficit tribus aratris, &* 5 *ſylvatici ruris portionis*, à Sax. Sulunȝ, i. carucatus terræ a plough land, à Sul vel Sulh quod propriè trabs eſt: ſed per tranſlationem *aratrum*. Sic in teſtamento Byrthtric. in Itinerar. Cantii. ꞇpa pulunȝ æꞇ Dæneꞇune, i. *duo Carucatus terræ apud* Denetune. Item Can. 358.

¶ *Sollidarius.*] Vide *Solidarius.*

¶ *Solmifacio.*] Cantandi per notulas ratio, viz. *ut, re, mi, fa, ſol, la*, quam *Guido Aretinus* Monachus *S. Benedicti* in Italia, excogitavit. *Chronographia bipart. in* 16. p. 149. —*Excogitavit novam rationem Cantus, quam* ſolmifacionem *vocant per* 6 *ſyllabas, ſeu notulas, digitis lævæ manus per integrum Diapaſon diſtinguendas.*

¶ *Solſatio, tis, ire.*] Moſutirkphus lib. 1. ca. 37. & Form. Sol. 158. de Chartâ jectivâ. —*Cum per triduum ſeu amplius, ut lex habet, placitum ſuum cuſtodiſſet, & memoratum illum abjectiſſet vel* ſolſatiſſet: *ipſum nec veniſſe ad placitum, nec ſunnia nuntiaſſe adfirmat. Solſatire* (reor) ad occaſum ſolis expectare adverſarium, à *Sol*, & *Set*, vel *Sat*, id eſt *ſedens, occidens*, unde Angli hodie Sun-ſet dicimus; Actor enim uſq; ad occaſum ſolis reum tenebatur expectare. O inſulſa barbaries! Sed vide ſupra *Sol* & *Solem culcare.*

¶ *Somarius.*] Equus clitellarius, vel qui ſarcinam vehit. Gall. *Sommier*, à Somme *onus, ſarcina.* Aliis *Saumarius* & *Sagmarius*, quæ vide ſupra. Item *Soumarius*, ut in L. *Caroli Craſſi* de Feudis —*Ac duobus ſociis* ſoumarius *victualibus benè oneratus comitatur.* Conſt. Sic lib. 3. Tit. 38. l. 1. —— *Si* ſomarii bordenarii, *vel alii cuſtodes aliquorum animalium, ducentes animalia &c. Bodonarii* huc refertur.

¶ *Son.*] L. Anglior. tit. 7. §. 2. —— *Scrofas ſex cum verre, quod dicunt* ſon *furatus eſt.* Annon *ſon* hic pro fœtu maſculo, quo ſenſu nos etiam Son & Sonne, pro filio dicimus?

¶ *Soneſti.*] Apud Ripuarios, certam matricium animalium gregem cum ductore maſculo ſignificare videtur. Ita legg. ſuis tit. 18. — *De Soneſti* inſcribitur, & mox §. 1. — *Si ingenuus* ſoneſti, *id eſt* 11 *equas cum admiſſario, aut* 6 *ſcrofas, cum verre, vel* 12 *vaccas, cum tauro furatus fuerit, &c.* Dictum fortè à Son pro *maſculo* (qui gregem tuetur) & ſty nobiſcum ſtaye, i. *adminiculum.* V. *Son* & *Sonopair.*

¶ *Sonium, nii, Sonius, Sunium,* & Longobard. *Somnus Sonnium, Sunnium, Sunius,* & *Somnis.*] Idem quod *Eſſonium* & *Exonium* (quæ vide) *Impedimentum, excuſatio.* Eſt autem *Sonium* excuſatio ejus, qui graviſſimâ neceſſitate impeditus, ſiſtere ſe in Curiâ non valet die conſtitutâ.

Gloſſ. vett. *Sonnis*, impedimentum. *Sunnis*, impeditio. Gall. *ſoinge*, vel *eſſoine, excuſatio*, vel *empeſchement.* Germ. ut me docet Lindenbrog. *Saumnus*, quod vel à Somme pro onere ſive impedimento, vel à Sax. ꞅom, pro *pace*, & *concordia* dicatur, ac ſi eſſet *ſominum* afferre idem quod impedimentum ejus adventus Curiæ exhibere, vel concordiam & pacem ejus apud Judicem componere. Mallem autem de impedimento intelligere.

Ll. Henr. 1. cap. 50. —— *Alius dies ponatur ei, & tunc explicet ſe, vel emendet, niſi competens* ſonius *intercedat.* Et cap. ſeq. —— *Qui ad Hundredum, ſecundùm legem ſubmonitus non venerit, primâ & ſecundâ vice* 30 *d. culpa ſit erga Hundredum, niſi* ſonius *legalis eum detineat.*

Marculf. lib. 1. cap. 37. —— *Nec ipſe veniſſet ad placitum, nec nulla* ſunnia *nuntiaſſet.*

L. Salic. tit. —— *Si quis ad mallum* —— *mannitus fuerit, & non venerit; ſi eum* ſunnis *non detinuerit, DC den. culpab. judicetur.* Simile §. ſeq. Ibid. tit. 47. §. 2. & tit. 49. *eum aliqua* ſunnis *non detinuerit.* Idem L. Ripuar. tit. 52. §. 1. Et Capitul. lib. 3. cap. 45.

Longob. lib. 1. tit. 43. —— *Si eum* ſomnis (al. Somnus) *non detinuerit.* Et lib. 3. tit. 13. l. 3. —— *Niſi aliquibus* ſumnis *aut cæteris impedimentis, quâ legibus detinentur, detentus fuerit.*

Adjungam ex Baſilienſi editione Legis Salicæ quam tranſmiſit mihi vir optimus *Fredericus* meus *Lindenbrogius* Tit. 19. §. 6. cum noſtrorum *Eſſoniorum* rationem ſapiat. —— *Si in mallum vocatus fuerit; & qui vocatus eſt non venit, ſi dum aut infirmitas, aut ambaſcia Dominica detinuerit; vel forte aliquem de proximis mortuum intra domum ſuam habuerit, per iſtas* ſumis, *ſe poterit homo excuſare: aliàs de vitâ componat, aut CC ſol. culpabilis judicetur.* Et quod ille etiam profert ex Epiſtolâ *Hincmari* ad *Carolum* Regem.

Quo mittens ad dominationem veſtram excuſationem impoſſibilitatis ſuæ illuc veniendi, requiſita eſt, quam patriotica lingua nominamus Exonia, *quia venire nequiverat, quod hactenus eſt inauditum.*

¶ *Sono, nas.*] Longob. lib. 2. tit. 52. l. 2. —— *Si Comes in ſuo miniſterio juſtitiam non fecerit, tunc miſſus noſter de hac cauſa* ſonare *faciat, uſq; dum juſtitiæ ibidem factæ fuerint.*

Lindenbr. Gloſſ. vet. —— *Sonare*, inquirere. Gallis Delphinatis *Sonare* eſt *vocare.* Sed & Gallis aliis, *ſonder* eſt *tentare, probare, inquirere*,

rere, examinare fundum vel latitudinem rei, uti maris, vel aquæ, à quo Angl. **to sownd** dicimus. Hinc fortè vox nostra fiscalis **Sown**, quod vide.

¶ *Sonopair.*] Longob. lib. 1. tit. 25. l. 47.——*Si quis verrem alienum furatus fuerit, componat sol.* 12, *ipsum qui dicitur* sonopair, *qui omnes alios verres in grege battit & vincit*, tantum in uno grege, *quamvis multitudo porcorum sit, unus computetur* sonopair : *nam si minor grex* 30 *capitibus, non computetur* sonopair *nisi* 30 *vel supra fuerint. Et si in damno ipse* sonopair *occisus fuerit* ; *aut similem, aut meliorem, ille qui occiderit restituat, & damnum ei componatur. Nam si alios verres aut porcos furatus fuerit, in* Octogilt *reddat.*

¶ *Sonnius, & Sonnium.*] V. supra *Sonium.*

¶ *Sotgeldum*] V. *Geldum.*

¶ *Sothale.*] Mendosè fortè pro *Scohale*, vel *Socale.*

Compotationis genus, quale Vicecomitum balivi suæ stationis incolis, quos Hundredarios vocant, ad conflandam pecuniam olim exhibebant.

Henrici autem Tertii ætate, hoc sublatum esse constat ex *Bractoni* lib. 3. tract. 2. cap. 1. Ubi, inter inquirendas reipub. enormitates, istud etiam numeratur—*De Ballivis* (inquit) *qui faciunt cervisias suas, quas quandoq; vocant* Sothale, *quandoq;* Filctale, *ut pecunias extorqueant ab eis qui sequuntur Hundreda sua, & Ballivas suas.*

Sic in impresso codice ; noster autem habet——*quandoq; vocant* Scotale, *quandoq;* Fildale. Quod si *Scotale* sit legendum, id supra exposuimus : sin autem *sothale*, non habeo unde deducam, ni fortè dicatur quasi *socale* vel *sochale*, i. *sectatorum servicia*, vel compotatio, quod à sectatoribus Hundredi, ut ex citato *Bractoni* loco appareat extorquebatur. Nam ꝼocan Sax. (ut in verbo ꝼoc supra ostendimus) *sequi* significat ; Et eodem sensu rectè etiam dicatur *Filctale* vel *Fildale*, quasi à Saxo. ꝼyliȝ *sequor*, aut ꝼiliȝðe *secutus.* **Ale** autem est *cervisia.* Vel **Sothale** à *soot*, vel *sote*, pro *dulci* ; vel **Socale**, quod ad hoc invitatur tota *Soca* ballivatus. Et **Fildale**, quod in campo, erecto tabernaculo fiebat. V. *Filcale.*

¶ *Sotulare.*] Annotatt. ad Entreveües d' Imp. *Charles* 4. &c. p. 122. Ort. Voc. *Sotular, ris*, **a shoo or boot.**

Hugo Card. ad Exod. cap. 21.——Subula instrumentum quo suuntur *Sotulares.*

Anonymus de instrumentis sutoris calcearii.

Est *corium* **lether**, *sibula*, **an Aul**, *sotularis*, **a shoo**, *allutaq;* **Cordwane**, *galla* **a laste** ; quibus in apice appingitur.

¶ *Sowne.*] Vox fisco Regio peculiaris : id significans quod *colligi, exigi, levari* potest. Ideo cum de extractis Vicecomitum dicatur **it sowns not**, idem est quod *non est levabile* : Et quæ dicuntur **to Sown**, ea sunt quæ *colligi possunt*, ut *Cowellus* refert. Fortè à Latino-Barbaro *sonare*, quod in Legg. *Longobard.* significat, *inquirere.* Vide supra *Sono.*

¶ *Spanga gæ.*] Trabs exterior, quæ ordinem continet parietum.

L. Boior. tit. 9. l. 8. in rubricâ, *De spangis* quæ parietes continent. In textu—*Exteriores verò* (scil. trabes) *quas* spangas *vocamus, eo quod ordinem continent parietum &c.* Anglis fortè **the wall-plate.** *Spang* autem Germ. *Spithama, palmus*, & **Spangen**, *lamina*, à quo nostras **Spangle.**

Spania.] Pro Hispania, uti in Glossar. Σπανία & nobis Anglis **Spain.** Capitul. lib. 7. cap. 103.

¶ *Spanna, næ, & Spannum.*] *Spithama*, à Germ. & Anglico **spann.**

L. Frison. tit. 22. §. 65.——*Vulnus*——*quod integræ* spannæ *longitudinem habuerit : hoc est quantum index, & pollex extendi possunt.* Et §. prox. seq.——*Quod inter pollicem & medii digiti* spannum *longum fuerit.* Item ibid. in Addit. 3. §. 56.——*Quod vocant smelo, hoc est unius* spannæ *longitudinem habuerit.* V. *Smelo.*

¶ *Sparro, onis.*] *Palus, sudes, sparus*, à Germ. **Sparr**, à quo Angli tigilla, seu longiores perticas, quæ tegulas sustinent, **sparres** vocamus : atq; hinc Sax. Spæꞃa, Angl. **a spear**, i. *hasta.*

Ekkhehardus jun. Casib. S. Gall. cap. 5.——*Fabricantur spicula, piltris loricæ fiunt, & wannis scuta similantur*, Sparrones, *& fustes acutæ, focis perdurantur.*

¶ *Sparverius.*] Et in Chart. Hen. 3. de Forest. *Espervarius.* Ex minori genere accipitrum, de quo *Fredericus* Imp. lib. 2. de arte venandi cap. 29. "*Sparverii* sunt minores "aliis avibus de rapinâ, quibus frequentiùs "utuntur homines, & quia secundùm formam "membrorum, & maneriem plumagii assimu"lantur austuribus, licèt sint alterius speciei, "tamen illi qui appropinquant formæ mem"brorum, convenienti & pulchro plumagio "austurum, sunt laudabiliores, habent tamen "maculas per transversum ; & si aliquis inve"nitur, qui maculas caudæ habeat (ut dictus "est de austuribus) pulchrior judicatur. Lindenb. Germ. **Sparwer**, Gall. *Espervier*, Angl. **a Spar Hawk.** L. Sal. tit. 7. §. 4. *Si quis* sparvarium *furaverit* 120 *sol. culpab. judicatur.* L. Baiwar. tit. 20. §. 4. *De* sparvariis *pari sententiæ subjaceat.* Chart. Forest. cap. 14.——*Unusquisq; liber homo habeat in boscis suis aerias accipitrum* Esperveriorum.

¶ *Spata.*] Pro *Spatha, gladius.* Ll. Alaman. exedit. Goldasti Cap. 43.——*Cui crimen imposuit tracta* spatâ. Et cap. 55.—*Cum* spatâ *tractu*,

tracta pugna duorum. Et cap. 83. — *tangant ipsam (terram) cum* ſpatis *ſuis, cum quibus pugnare debent.* Chart. Alaman. nu. 85.—*Apprehenſis* ſpatis *ſuis, denotaverunt ſe hæc ita affirmaturos eſſe coram regibus,& cunctis principibus uſq; ad ſanguinem.*

¶ *Spatarius, Spatharius.*] Ut faber *Spatarius,* qui *ſpatas* vel gladios facit. Ll.Alam. Goldaſt. cap. 78. *Faber aurifex, aut* ſpatarius, *qui publicè probati ſunt.*

¶ *Spel.*] Saxonicum. Hiſtoria, narratio. Unde Evangelium dicimus **the Goſpel**, quaſi **Gods-ſpel**, i. *hiſtoria Dei:* vel **Ghoſt-ſpel**, i. *Spiritus (Sancti) narratio.* Anſpel *conjectura.* Hinc ad comoedias transfertur, & de carmine dicitur.

¶ *Spelda,* & *Spelta.*] *Zea,* ut Græcè ζεα, Latin. *far.* Germ. **Speltz**, frumenti ſpecies, quam alii ſub tritico reponunt, alii ſub hordeo. Spicam enim hordeaceam edit, ſed quadratam: hyeme verò inſtar tritici ſeminatur. Angl. dicimus, **big** vel **bear barley**.

Chart. Alam. Goldaſti nu. 60.— *Singulis annis ſenſum ſolvam, hoc eſt, de annona,* ſpeldâ *modios* 10. *de avina* 20, *&c.* Item num. 62. —— *Per ſingulos annos* 2. *carradas de grano bono, non ſcuſſo,* 1 *de* ſpeldâ, *& alterum de avina.*

Et in Alamannicæ Eccleſiæ anniverſariis, Tom.2. part. 2.pag.198. tit. Walt. de Borbach, *Accipiat*—6 *ſcap.* V. *q.* ſpelta.

Ekkehardus in Caſib. S. Galli cap. 16. —— *Univerſæ familiæ præbendariis,* i. 170 *viris, cum nunquam ante ſe niſi avena paſcerentur, pura de* ſpeltâ *dederat grana, &c.* Ut mox ſequetur in verbo *Spicarium.*

¶ *Spenta.*] Eleemoſyna, vel ſtipis diſtributio.

Annales Hainrici Rebdorff inter Script. Germ.Marq. Freheri ſub an. 1356.—*Solenne condidit teſtamentum, & in ſolenni eleemoſynâ (dicta* ſpenta) *fuerunt diſtributa* 20 *libræ Hallenſes, &* 5 *modii ſiliginis.*

¶ *Spera.*] Forma rotunda, *ſphæra.*

¶ *Spicarium.*] Locus quo ſpicæ reconduntur: *horreum, granarium* cum tecto.

Ekkehardus in Caſib. S. Galli cap. 16. p. —— *Et quod amplius erat* ſpicarium *ille novum (quia ſic homo erat) ſolis feris & belluis, avibuſq; domeſticis, & domeſticatis juxta fratrum condi fecit: Quod & ipſum jam fieri juſſit magnificum.* Vide (ſi cupis præcedentia) in verbo mox ſupra, *Spelta.* L. Salic. tit. 18. §. 2. — *Si quis* ſpicarium, *aut macholum, cum annona incenderit, &c.* L. Alaman. tit. 81. §§. — *Scuriam, graneam,* ſpicarium, *incenderit.*

¶ *Spido.*] Addit. 3. ad Leg. Friſon. §. 34.—*Si quis alium vulneraverit & ipſum vulnus ſanatum, cicatricem depreſſam, & non cæteri carni æquam duxerit, quod* ſpido *dicunt: ter* 4 *ſol. componat.*

¶ *Spingarda.*] Tormentum minus tricubitalis longitudinis glandem pruni majoris magnitudine violenter evomens. Not. ad Panцirol. 692.

¶ *Spinis circundare.*] Deſolationis & loci reiq; abdicatæ indicium. *Hoved.* in *Ric.* 1. An. 1197. pag. 775. l. 30.—— *Johannes Cumin Dublienſis Archiepiſcopus, malens exulare, quam enormitates illas ſibi & Eccleſiæ factas diutius ſuſtinere impunitas, excommunicavit prædictos præſumptores, & interdicti ſententiam dedit in Archiepiſcopatum ſuum, & abiit, præcipitque Cruces, & imagines Cathedralis Eccleſiæ in terram deponi &* ſpinis circundari; *ut ſic malefactores illi terrerentur, & à voluntate ſæviendi in bona Eccleſiæ revocarentur.*

¶ *Spinſter.*] Quare fœminæ nobiliores ſic hodiè dictæ ſunt in reſcriptis fori judicialis, V. *Fuſum* in Aſpilogiâ noſtrâ. *Pollard* Miles & Juſtic. habuit 11 filios gladiis cinctos in tumulo ſuo, & totidem filias *fuſis* depictas.

¶ *Spiritualia Epiſcopi.*] Sunt, quæ functioni ejus Epiſcopali debentur, non temporalium jurium, vel dignitatum poſſeſſioni: hoc eſt, quæ jure percipit divino, ſeu Eccleſiaſtico, non judicio fori temporalis.

¶ *Spigurnellus.*] Liber *Jo. de Weſterham* Prioris Eccl. Roffenſ. facti, An. Dom. 1314. poſt Epiſc. Roff. al. dictus lib. quartus de conſuetudinibus & redditibus fol. 2. b.

—*Md. quòd primo die adventus domini Regis ad Roff' debent* Spigurnelli *habere* 4 *panes de pane Armigerorum, &* 4 *panes de pane garcionum.* —*Item debent habere* 4 *gallones cerviſiæ Conventualis, &* 4 *gallones cerviſiæ communis. Item de coquinâ* 4 *fercula, quibus Conventus ſervitur; &* 4 *fercula de communi, ſcil.* 24 *haleces, &* 24 *ova. Item ad præbendam ad* 7 *parvos buſſellos. Item debent habere* 8 *obolos ad emendum fœnum; & hoc proviſum & ſtatutum eſt per dominum Regem Henricum fil. Regis Johannis, & per Hubertum de Burgo, & per G. de Graucumbe. Pro iſtâ autem proviſione & conceſſione, debet Prior & Conventus Roff. ubicunq; dominus Rex fuerit, quieti eſſe pro cera ad Sigillum. Item ſi dominus Rex fecerit moram in Roff. per* 2 *dies vel amplius, non habebunt* Spigurnelli *de prædictis: ſed ſi exierit & redierit, habebunt ſicut in primo adventu, ut prædictum eſt.* Addit alius locus —fol. 16. ——*Md. quòd die Lunæ proximo ante feſtum S. Marci An. Chr.* 1390. (in placito) *præſens fuit dominus Robertus de Stratford Epiſcopus Ciceſtrenſis, Cancellarius Regis; & tunc* Spigurnelli *vendicarunt dimidiam marcam, cum uno caſeo in Monaſterio Roff. ſicut habent* (ut dixerunt) *in ſingulis Monaſteriis Angliæ. Et tunc ſufficienter fuit dijudicatum, per inſpectionem Rotulorum & Regiſtri, & aliorum Memorandorum in dicta Cancellariâ; & inventum eſt, quod dicti* Spigurnelli *habere debent in ſingulis Monaſteriis, exceptis Monaſteriis de* Weſtmonaſterio, & Roff. *Ubi nullam pecuniam habere de*

debent, nec caseum : Sed in Roff. *Monasterio, sicut in hoc libro scribitur, & nihil aliud, nec alio modo, fuit operatum à tempore concessionis & promissionis domini Regis, habuerunt usq; tunc, & ... ditione, dicti* Spigurnelli *& Clericus Hanaperii liberationibus in hac paginâ subscriptis, fatebantur se debere esse contentos, & prædictam declarationem esse veram in presentia Magistri* Rob. de Wington *& aliorum plurimorum.*

¶ *Spurhunt.*] Canis quem *Plautus* in Capt. odorisequum vocat; quòd odorem sequitur; vel potiùs ejusmodi canum species, scilicet qui in ligamine vestigium alicujus venando sectatur. Dictus aut à Sax. ſpuꝛa, id est, *collum*; quia inter venationem *per collum tenetur.* Vel potiùs ab antiquo Anglico **spur**, pro *inquirere*; unde olim dixere **to spur a question**, et **Hunt**,alias **hund**, i. e. *Canis.*

¶ *Squalley.*] Anno 43 Eliz.cap. 10.

¶ *Squilla*] *Campanula cum manubrio,* quæ in Romanâ Ecclesiâ ad elevationem sacramenti ideo pulsatur, ut orationem excitet. *Et propter causam eandem* (inquit *Durand.*) Squilla *pulsatur, dum Corpus Christi ad infirmum portatur. Mula etiam Capellam Domini Papæ bajulans* squillam *fert, ob reverentiam Reliquiarum, tunc etiam cæteri accenduntur.* Rational. lib. 4. cap. 41. A *squilla* suum Germani vocabulum **Schaellen** in eundum sensum formarunt; Et hinc nos **shell** pro *testa* dicimus. Vide *Campana.*

¶ *Stablestand.*] i. e. *stabilis statio*; vel potiùs *stans in stabulo*; hoc est, in loco ad stationem composito.

Vox juris Forestarii, de eo dicta, qui in Forestis latibulum sibi elegit, ex quo feras commodè petat, vel occidat: consistensque ibidem deprehenditur. Hoc ex 4 vehementissimis præsumptionibus (quibus regiarum ferarum insidiatores in Forestis arguuntur) una est. Reliquæ dicuntur **Dog draw, Back bear, Bloody hand**: quas sic intelligimus. Primam, ubi quis cum Cane odorisequo cervum vulneratum clam insequitur. Secundam cum prædam habeat in humeris. Tertiam cum cruentæ manus cædem prodant. Vide *Manwood* in legg. Forest. cap. 18. §. 9.

¶ *Stablatum, ti*] Malm. Gest. Reg. lib. 2. cap. 13. *Dum quadam vice venatum isset (Edwardus Confess.) & agrestis quidam* stabulata *illa, quibus in casses cervi urgentur confudisset : per Deum, inquit, & matrem ejus, tantundem tibi nocebo si potero.* Anglicè fortè **a Buckstale**, vel **a Toyl.**

¶ *Stacuma, mæ.*] Charta vetus. *Concedo, &c. et j* stacumam, *quantum feodo meo pertinet.*

¶ *Stafsaken*, aliàs *Stapfsaken.*] Priscus apud Baioarios ritus cujus Dux eorum *Tassilo* in Decreto suo meminit, inter leges populares. §. 7.—*De eo quod Baioarii* scapfsaken *dicunt, in verbis, quibus ex vetusta consuetudine paganorum idolatriam reperimus (constituimus) ut deinceps non aliter nisi sic dicat qui quærit debitum : Hæc mihi injustè abstulisti. Reus verò contra dicat : non hoc abstuli nec componere debeo. Iteratâ voce requisito debito dicat : Extendamus dextras nostras ad justum judicium Dei. Et tunc manus dextras uterq; ad cœlum extendat.* Transit vocem hanc vir acutus, & Germanici idiomatis, dilectissimus mihi *Fredericus Lindenbrogius*; quod me igitur monet, ut mihi caveam in explicando. Opinarer tamen de lite dici, quæ ante idolorum statuas contestata fuit; nam Saxonicè memini me alicubi legisse ſtaꝑ vel ſtæꝑ pro *Statuâ.* ſaca autem & ſac, *causa est.* Sic **Stapfsaken,** *causa ad idolum delata.*

¶ *Stagnarium.*] Patentt. an. 1. H. 3. m.... *Rex, &c. Roberto de Curtenay : Concessimus dominæ Reginæ matri nostræ, Cuneum &* Stagnarium *Devon. ad se sustinendum.*

¶ *Stagno, nas.*] *Ferrumino.*

¶ *Staggon.*] **A Stagg.** Vide Constitutt. *Canuti* R. de Forestâ. Art. 24. supra in Forestâ pag..... Et vide Sr. *Tristram* de le *Stag.*

¶ *Stagi.*] Primarii quidam è conventu Cathedralis Ecclesiæ,qui in moderandis statuendisq; ejusdem rebus necessario requiruntur, scil. *Decanus, Subdecanus,* & 2 vel 3 Majores Canonici; aliàs *Residentiarii.* Sic in Paulinâ Ecclesiâ *Lond.*

¶ *Stallagium*, & Scotis antiquis *Stallangium*] *Jus stationis. Jus erigendæ officinæ* vel exponendarum mercium in Foris & Nundinis. Etiam nummus hoc nomine datus; Romanis, *Siliquaticum.* ſtal Sax. *stabulum, statio.*

¶ *Stallangiator.*] Qui stationem (quod Stallum,& Botham vocant) in Foris habet,vel Nundinis mercium venundandarum gratiâ: Scotis & Anglis antiquis à **Creamer:** Lex Burgor. cap. 4. §. 1.—*Quilibet* stallangiator *vel faciat finem cum Præposito (Burgi) secundùm quod cum eo convenire poterit, vel dabit obulum quolibet die fori.*

¶ *Stallaria, riæ.*] Iuxta Gloss. *salicetum, cotretum.*

Longob. lib. 1. tit 19. l. 26.—*Si quis* stallariam *alterius capellaverit : componat ei cujus* stallaria *fuerit, solid.* 6. Mihi autem videtur generalius quid esse *Stallaria*, scil. locus nemorosus, ubi arbores, post aliquot annorum intercapedines attondi solent fomitis aut sepium restaurandarum gratiâ: Nam & arbores hujusmodi quibusdam *Stalli*,aliis **Standers,** q. *stationariæ* dictæ sunt; peritque ramorum propago, si trunco arboris cortex deradatur quod artem tinctoriam exercentes sæpè faciunt.

¶ *Stallarius*,*Stallere.*] Rich.Monach. Eliensis lib. Eliensis Histor. 2. *Alsgarus quidam* Stallere, *fortè* Stal-here, i. *Præfectus stabuli, quod Latinè* Dux *dicitur, eam (i. villam de* Estre)

Estre) *invasit.* Chron. 866. col. a. l. 18. infra illic *Constabularius.* Flor. Wigor. in An. 1068 — *Quibus* Eadnothus *qui fuit Haraldi Regis* Stallarius, *occurrit cum exercitu, & cum eis prælio commisso cum multis aliis occisus est.* Idem *Hoved.* pag. 450.

¶ *Stallus,* & *Stallum.*] *Sedes, statio, stabulum,* à Sax. ſtal, hæc eadem significante. Hoved. in Rich. 1. pag. 659. — *Cumque Henricus idem Eboracum veniret cum literis Regis, ad recipiendum Decanatum, non invenit qui eum in* stallum *Decani mitteret. Dicebant enim Clerici Eboracensis Ecclesiæ, quod nullus præter Archiepiscopum, debuit mittere eum in* stallum *Decani.* Et multo infra — *Deinde fecerunt Canonicos introduci in* stallos *suos, de quibus Archiepiscopus ipsos dissaisierat.* Durand. Ration. lib. 1. cap. 1. —— Stallus *ad sedendum in Choro, designat, quod aliquando corpus recreandum est.*

Sed *stabulatori* nostro denunciet &c. Ligurin. lib. 7. 385. Ubi *Marescallus* exponitur à *Spigelio.* V. ibid.

¶ *Stannaria, orum,* vel *Stannarium, rii.*] Locus undè *Stannum,* æs, plumbum eruuntur.

¶ *Standardum.*] Signum militare præcipuum quod Imperatorium dicitur, vel regale; De quo in Aspilogiæ nostræ lib. 1. copiosè olim differui; atque ista modo deprompsi. Romanis inferioribus *Labarum* & *Bandum* dicitur, Italis *Carrocium*; Germanis aliàs Standard, alias Sturmfahn. V. *Bandum.* V. Brit. Armor. lib. 11. p. 366. & 380.

ſtunde, signum.

¶ *Stantarius, Stans, Stationarius.*] Longob. lib. 1. tit. 25. l. 30. *De sepe* stantariâ *factâ vimen tulerit.*

¶ *Stapula, Stapulum,* & *Staplum.*] Est insignis Mercaturæ & Nundinarum locus convehendis venundisque mercibus potioribus, puta lanæ, panni, vini, corii, plumbi, & hujusmodi, à Principe designatus ejusdem stabilitum privilegiis; undè nomen *Stapulum* quasi mercium, atque mercatorum *Stabulum* vel *Statio.*

Emporium nobile & mercatorum, tam exoticorum quàm indigenarum privilegiatum collegium, suis gaudens Magistratu, & officialibus, & lege quam vocant Mercatoriâ.

¶ *Starlingus, Denarius.*] Aliàs *esterlingus.*

Mat. Par. in An. 1235. l. 36. — *Tredecim solidis & quatuor* sterlingis *pro marca qualibet computatis.* Ut *Wil. Rufus* solveret *Roberto* Duci 3000 marc. de *Or Sterling,* qui valent 33757 libr. V. *Ora.*

¶ *Starrum, ri.*] Dicitur chirographum, vel instrumentum quo Judæi pactiones suas rerumque transactiones testificabant. *Scriptura, Charta.*

Ejusmodi multa habentur in arce Londoniensi, & ipsi nonnulla vidimus sub eadem inscriptione satis antiquè.

¶ *Statio.*] Pro *Stato die Jejuniorum. Cum iejunarem & sederem in monte quodam* — *Pastor mihi dixit; Quid tam mane huc venisti? Respondi, quoniam Domine* Stationem *habeo. Quid est inquit* Statio? *& dixi* Jejunium — & postea. *Si custodieris mandata Domini & adjeceris etiam ad ea* Stationes *has, gaudebis.* — *Hæc* Statio *sic acta est bona.* Hæc *Hermas* lib. Pastoris 3. cap. 5. apud *Margarinum de la Bigne Bibliotheca Patrum Tomo* 3. *Parisiis MD Lxxvi.*

In hunc sensum & *Tertullianus* L. de Oratione, in fine. De abstinentia osculi agnoscimur *jejunantes — Similiter & de* Stationum *diebus, non putant plerique sacrificiorum orationibus interveniendum, quod* Statio *solvenda est accepto Corpore Domini.* Et iterum *Tertullianus* l. de Anima c. 48. *Daniel trium hebdomadum* statione *aruit.* Fuséque idem *Tertull.* l. *de jejuniis* c. 10. & l. 2. an uxorem c. 4. & alibi. —— Stationem hanc de militari exemplo nomen accipere (nam & *militia Dei* sumus) affirmat idem *Tertull.* l. de oratione in ipso fine. *Ambrosius* rationem nominis reddit sermone 25. Stationes *vocantur Jejunia, quod Stantes & commorantes in eis inimicos insidiantes repellimus.* Quòd *Statio* tamen non pro quolibet *Jejuniorum* die accipienda est, distinguit *Rabanus Maurus* de Institut. Cler. l. 1. c. 18. Definiens *Stationem* esse Statutorum dierum (à standing Fast, as Friday &c.) observationem ex lege præceptam; cum *Jejunium,* indifferenter sit cujuslibet diei abstinentia, non secundùm Legem, sed propriam voluntatem. Aliter tamen *Stationem* accipere videtur *B. Cyprianus* Epistola 41. scil. pro *Conventu Ecclesiastico.* A quâ etiam acceptione vocis non abludere videtur ipse *Tertullianus* l. 2. ad uxorem cap. 4. Ubi sermonem habens de fœmina fideli à viro infideli impedito, quo minùs sacris interesse possit; *Si* Statio (inquit) *facienda est, maritus de die condicat ad balneas; si* Jejunia *observanda sint, maritus eadem die convivium exerceat.*

¶ *Statua,* al. *Stava.*] A Germ. & Angl. staff.

L. Salic. 29. §. 32 — *Si quis* statuam, *aut tremaclum vel vertuolum de flumine furaverit.*

¶ *Status.*] Duplex; Publicus est dignitatis & honorum. l. cognitionem 5. ff. de extraordinariis cognitio.

Privatus est hominis conditio ipsum privatim concernens, & spectatur in tribus, in libertate, in Civitate, in familia. l. fin. ff. de cap. dim. ideo *statum mutare* dicitur, qui mutat illud jus quod habet in isto casu.

Servi *statum* non habent, *Cal.* 9. Unde dici solet, *Servus caput non habet.* Minsh. statum, unde Capitis diminutio dicitur, q. status diminutio. *Meurs.* p. 7.

Statum mutant liberi omnes, qui vel Civitatem vel libertatem, vel familiæ jus amittunt, *Cal.* 5.

Status Personarum conditionem signi-

 ficat,

ficat ingenui libertini, servi. *Cal.* 9. 29. *Pra.*

Status dicitur conditio qualitasvè personarum quâ quis plurimum potest. Appellatur in institutionibus *Jus Personarum.* Cal. 8.

Gradus à scalæ similitudine dicitur, quod ita velut è proximo in proximum transimus. *Prat. Briss.*

Gradum pro existimatione, & honoris loco, usurpari notum est; Hinc in gradum reponere est dejectum restituere. *Spieg. Prat.*

Gradus in agone literario tres sunt. Vide supra Doctores legum Calv. & sequ. V. V. Baccalarii, Licentiati, Doctores.

¶ *Staurus.*] Dicitur animalium copia è cujus proventu familia alitur sine ipsius diminutione: Angl. the stock, id est *stipes*: ideo scilicet dictum, quod sacculos novos semper producit & germina. Vox in antiquis computis admodum frequens, à quâ etiam & instaurare & restaurare, pro renovare, reparare.

¶ *Stelliferi.*] V. Psitaci.

¶ *Stelta, tæ.*] Pro idiomate linguâ vel stilo: Si mendosè omninò non scribatur. Sic autem in exemplari Chartæ *Edgari* Ecclesiæ Eliensi; autographum enim non vidimus. Quæ etiam nostrâ usitatâ sermocinatione describi mandavimus, hac eadem *steltâ,* quæ possit in auribus vulgi sonare.

¶ *Stellinga, Stellingua.*] Commune *Frilingis, Lazzibusque* Saxonicis appellatio, de quibus sic *Nithardus* Hist. lib. 4. — *Hinc etiam in Saxoniam misit* (Lodharius) *Frilingis Lazzibusque, quorum infinita multitudo est,* promittens si secum sentirent; *ut legem quam antecessores sui tempore quo Idolorum cultores erant, habuerant, eandem illis deinceps habendam concederet: Qua supra modum cupidi nomen novum sibi, id est* Stellingua *imposuerunt, & in unum conglobati, Dominis è Regno penè pulsis, more antiquo, quâ quisque volebat lege vivebat.* Et post plura — *Ludovicus etenim seditiosos, qui se uti præfatum est* Stellinga *nominaverant, nobiliter legali tamen cæde compescuit.* Et prope finem libri—*Eodem tempore* Stellinga *in Saxonia contra dominos suos rebellarunt, sed prælio commisso nimia cæde prostrati sunt.* V. supra Frilingi, & *Lazzi.*

¶ *Sterbrech.*] Aliàs & rectiùs opinor *Strebrech. Viæ fractio, aversio, obstructio, diminutio.* Dictum à stre quod antiquis videtur *viam* significasse; unde hodie dicimus to go astray, pro *decedere de viâ,* & *animal erratticum* a stray appellamus, quasi *è via.* Et a breach, i. *fractio, violatio.*

Legg. Henr. 1. cap. 81. *Strebrech* 100 sol. emendet. *Strebrech* est, si quis viam frangat, concludendo, vel avertendo, vel fodiendo; Sic MS. *Cottonian.* noster verò *Sterbrech* legit; Capite verò 13 *Strebrech* in utrisque legitur, viz. —— *Hæc emendantur* 100 *sol.* Grithbrech, strebrech, forstal &c.

¶ *Sterlingum,* al. *Starlingum.*] Ske. Asserunt hoc inchoatum circiter temp. Joh. Regis; sed tempore *H.* 1. fit mentio nummi stirilensis quod vide supra. Et an. 1184. i. an. H. 2. Ordinatum est ut in Angliâ unus *sterlingus* persolvetur; ubi *sterlingus* ponitur, tam pro nummo certi valoris, scil. denario, quàm pro mettalli genere. V. Concil. Brit. in An. 1184. Et an. 7 R. 1. *Sterlingorum* est mentio; *Stow* 239.

Starlingorum *bonæ et legalis monetæ Angliæ.* Sic in Chartâ confirmationis *Herenaciæ Jo. Meii* Armachani Archiep. An. 1455. E quibus animadverte vocabulum *sterlingorum* dici, non solum de nummo Anglico, ubi libra 4 uncias argenti valet, sed etiam de Hibernicâ, ubi tribus tantummodo æstimatur, vel circiter.

Gulielmo Calculo succedit *Ordericus,* qui & *Vitalis,* Uticensis Cœnobii Presbyter, Monachus, ut ipse inscribit. Hic in Anglia natus est 14 Kal. Mar. An. Ch. 1075. Patre Odelerio Constantii Aurelianensis filio, præcipuo Rogerii de Monte Gomerici Scroberiensis Comitis Conciliario &c. Sic enim Odelerius ipsorum Ebrardi & Benedicti pater, in exhortatione ad Rog. de Monte Gomerici Scrobesburiæ Comitem de fraudatione præfati Monasterii verba faciens —— *Imprimis* (inquit) *adveni tribus Monachis, cum cementario ad jaciendum Monasterii fundamentum, ad inchoationem hujusmodi porrigam* 15 *lib.* sterilensium. Orderici Hist. Eccl. l. 5. in Guil. 2. An. 1182.

¶ *Steura.*] Tributum, exactio, collecta talliæ.

Sic *Freherus* in Annal. *Hainrici Rebdorff.* sub an. 1296. ubi ait—*Rex quandam dissentionem inter Episcopum, Canonicos, & Clerum ibidem ex una parte; & Ratisponenses ex altera, propter* steuram *impositam Clero à Civibus pro muro Civitatis, sedavit.* Et infra sub An. 1344. —— *Eodem tempore Ludovicus gravem* steuram *imposuit terræ suæ, inferiori & superiori Bavariæ, quod de pecoribus collectam accepit, de equo* 72 *Hall. de vacca* 48 *Hallenses, de ove & porco* 16 *Hall.*

¶ *Stewes.*] Vide in *Stues.*

¶ *Stica.*] Vel *Stika anguillarum.* Mensura numeralis 25 anguillas continens; sic dicta quod trajecto viminè (quod stic dicimus) connectebantur. *Glanvil.* lib. 2. cap. 9. — *Unum sextarium mellis, & duas* stikas *anguillarum.* Composit. ponder. An. Bin. *Binde* verò anguillarum constat ex 10 *Stikes*; & quælibet *Stike* ex viginti & quinque anguillis.

¶ *Stingisdint.*] *Skeneo,* fustigatio: verber cum fuste vel baculo; acsi sting baculum vel fustem, dint *verber* significarent. Nostro verò idiomatismo sting idem est quod *aculeus, punctio.*

Legg. Burgor. cap. 19. —— *In burgo non debet audiri bludwitæ,* stingis dint, *marchetæ,* herro-

herrozeld, nec aliquid de similibus. Hujusmodi enim privilegia & immunitates (jux. *Skenæ-um*) pertinent ad Barones, & non ad Burgenses, nisi jus Baronum & Vicecomitum habent sibi concessum, ut *Edinburgh, Lanark, Perth, & Strivilin.*

¶ *Stirilensis nummus.*] Vide in præfat. Hist.Normann. hoc Ann.1619.editarum in dono Com. de Monte Gomerici ibidem citato in fol. parte b. in pede, pro *Sterlingorum.*

¶ *Stoc, & Stovel.*] E quadam Cartâ conventionum inter Will. de Bray & Abb. & Conv. de Oseney. — *Præterea, si homines de Stanhal dicti Abbatis, inventi fuerint in bosco prædicti W. cum forisfacto ad* Stoc *& ad* Stovel, *& aliquis querens corporaliter in terram per eos scesa fuerit, malefactor pro delicto, qui taliter inventus est, reddet tres solidos.*

— *Similiter concessum est, quod si aliquis inventus fuerit cum branchiis quercuum, vel cum aliis minutis boscis, cum forisfacto illo ad* Stoc *& ad* Stovel, *malefactor ille reddet sex denarios.*

¶ *Stola.*] Formula degradationis Archiepiscopi. Verba Pontificis degradatoris — *Signum Domini per hanc* stolam *signatum turpiter abjecisti; ideoque ipsam à te amovemus &c.* For. 1632.

Les preuves de l'Hist. des Contes de Guines. p. 135. — *Dominus verò Willielmus Abbas, conventu suo, sub* stolâ *excommunicaverunt omnes qui hanc elemosinam ab Ecclesiâ alienaverint — Hæc dona sunt confirmata anno* 1214.

¶ *Stolium.*] Et Hovedeno nostro *Storium l* (quod Angli sæpe faciunt) in *r* mutato; navigium, Classis. Græcè στόλος, quod itemque expeditio interpretatur & per translationem copia, eoque sensu Angli **Store** dicimus pro abundantia. Poster. Epistol. Freder. Imp. in Chronic. Augusten. sub An. 1227. — *Convenire fecimus apud* Pisas *victoriosum* stolium *galearum.* Hoved. in Ric. 1. — *Venerunt Ulixisbonam cum sexaginta tribus navibus magnis de* storio *Regis Angliæ. Storium* idem est quod *navigium.* Et pag. seq. in eodem loco de *storio* Regis Angliæ 106 magnæ naves, onustæ viris bellicosis, &c. Græcè, στόλος navigium, & indè Græcis ἀπόστολος & ἀποστολεῖς pro rei nauticæ Curatore seu Admirallo.

¶ *Stolisaz, Stolizaz.*] Longob. lib. 1. tit. 19. l. 5. — *Componat sol. 20 in palatio Regis districtus ab* stolizaz. Gloss. *Stolizaz,* id est *missus Regis.* Aliæ Gloss. ab *stolizaz,* ab eo qui panem ministrat. Additque *Lindenbrog.* Stolizaz *videtur dictus quod loco Regis in judicio præsideat sacraque vice judicet.* Germ. **Stol** (Anglis **Stole**) *sella,* **Sals,** *sessio.* Inter varias autem lectiones haberi video in quodam MS. *abstorizat,* id est, ab infertore, acsi *stolizaz* & *storizat,* à *Stolio* ducerentur & *Storium,* quæ ut jam supra, in his verbis ostendimus *copiam* alias & *abundantiam* significant: Sic ut minister iste quasi penarius esset vel cellæ præpositus: cujusmodi alios Oeconomos vocamus Anglicè **Steward.** Noster autem codex cum aliis vulgaribus *abautorizat* hic legit: notatque in margine *autorizat,* qui capitur pro Executore.

¶ *Stolus Classis.*] Navigium. A Græco στόλος. Sigebert. in An. 675. — Stolus *Saracenorum contra Constantinopolim applicuit.* Et An. 718. — *Cum* stolo *navium penè* 3000 *Constantinopolim triennia obsidet.*

Stephanius Lindenb. in Romanus possessor.

¶ *Storium.*] Al. *Stolium* è Græc. στόλος *l* in *r* mutato. *Classis, navigium.* Vide supra *Stolium.*

¶ *Stot.*] Equus admissarius, caballus, ſtod enim *stationarium* significat, à quo statumen postis **Stoth** antiquè dicitur: Et equus, qui Equarum gregi admittitur ſtodhors *Equa* ſtodmyra, perinde Gall. *Estallon.* quasi equus ad stallum, hoc est ad stabulum vel stationem equarum servatus. In conventione pacis inter Elsatiæ proceres & Civitates in Gloss. Lind. — *Equi autem admissarii, qui vulgariter* **Stuot** *vocatur, & vineæ & segetes sub hac pacis conditione perpetuo permaneant.* Germ. **Stuetenpherdt,** quasi Equarum caballus: **Stut** enim illis *Equa* est, & hinc Angli gregem ipsam Equarum **the Stud** dicimus.

¶ *Stotarius.*] Is qui gregem equarum custodit, appositè *Stabularius.* Vide *Stot* prox. supra.

L. Alam. tit. 98. §. 3. — *Et quod de berbicario,* Stotario, *vaccario fit, quod reliquis servis componi solet componatur eis in duplo.* Lindenbrogius noster hic *Stotario* intelligit de equo admissario, quod ad gregis equinæ custodem planè referendum censeo, uti & *berbicario* ad pastorem ovium, *vaccario* ad custodem vaccarum.

¶ *Stoupus.*] Chart. Alaman. Goldast. nu. 82. — *Ordinavit etiam dictus præpositus, ut in festo S. Spiritus die secundo* stoupum *Decanus daret &c.*

Anuiversar. Eccles. Alaman. Antiquitt. tom. 2. par. 2. in Anniversar. Vodalrici Dapiferi — *Missa celebretur pro defunctis deturque* stoupus *& major leibunculus fratribus: panes etiam* 12 *fratribus in hospitali dentur.* Infra in anniversario Vodalrici Abbatis, unde fratribus ministratur in anniversario patris sui A. *in piscibus, in majori leibunculo &* stoupo, *& caseo, quoadusque ipse vixerit.* Adhuc inferius in anniversar. Henr. de Appiwilla — *Unde fit commemoratio anniversarii ejus suæque conjugis Wilbergæ in duobus* stoupis, *& in hospitale datur panis per singulos.* Ita pluries in Anniversar.

Stout

¶ *Stoutheres.*] Sax. id eſt, Magnanimi Domini. Apud Anglos Orientales ita olim dicti ſunt qui animi magnitudine cæteris præpollebant. Hos ut à primâ ipſâ ætate dignoſcerent, collocare ſolebant puerulos ſuos ſuper tecto ædium ſtramineo, & qui timidè illic hærebant, vel ut caſuri ejulabant puſillanimes fore pronuntiabant: qui verò comprehenſo ſtramine, alacrè prorepere & ſe fortiter ſuſtinere deprehendebant, plauſu magno *Stout-heres* futuros acclamabant.

¶ *Stowa.*] Locus à Sax. ſtop. ϛὸα porticus. Joh. 10. 23. ἐν τῇ ϛοᾷ σολομῶντος.

¶ *Stradura.*] Chartt. Alaman. Goldaſt. num. 58. De traditione precariâ. -- *Accipimus ab hâc Eccleſiâ & Abbate* — -- *precium attaxatum, hoc eſt auro & argento ſol.* 70. *caballos* 5. *cum ſaumas & rufias & filtros cum* ſtradurâ *ſuâ ad noſtrum iter ad Romam ambulandum.* Opinor, *ſtratum equeſtre, Ephipia: Apparatus itinerarius,* ab Ital. *ſtrada,* id eſt via, unde & quod ſequitur *Straſtura.*

¶ *Straſtura.*] Vectigal, in itineris expeditionem datum, Germ. *Wegſtura,* hoc à *Weg,* illud à *Strada*: pro viâ: & *ſtura* idem forte quod *Storium* pro copiâ, ut ſupra.

Beat. Rhenan. Rer. Germ. lib. 2. leges aliquot Francorum—— *Ad regem vel in bellum proficiſcens, aut rediens, à vectigali quod* Straſturam *vocant immunis eſto.* Straſturam Germani hodie & *Wegſturam* appellant. Hæc ille.

¶ *Strat.*] Regionem ad fluminum decurſum jacentem appellare ſolent (Scoti.) *Buchan. hiſt. Scot. f.* 6.

¶ *Strata.*] Ab Italico à *ſtrada,* Via. Vide.

¶ *Strator.*] Stratores dicuntur milites qui caſtra præibant, ut loca accommodatiora ad traducendum exercitum facerent; de quo *Vigetius* lib. ſecundo. Hoc etiam verbo uſus eſt Otho Pontifex. Spigel. in illud Ligurin. lib. 2.

[*tum*
Strator *erat de plebe quidam meque nomine mul-*
Vulgato modica in caſtris mercede merebat.

¶ *Strecman.*] Potens, vel potens vir. *Lelandi Collect. vol.* 2. *p.* 188.

¶ *Strenaeſhalch.*] Bed. lib. 3. cap. 25. — *In monaſterio quod dicitur* Strenaeſhalch, *quod interpretatur ſinus fari.*

¶ *Strepa.*] Suber ephippiarius. Vorſtius in Germ. rer. to. 2. 8.

¶ *Strepitus, ti.*] Deſtructio, proſtratio, mutilatio, aliàs *Strepementum*: à Gall. *eſtropier,* i. mutilare, detruncare radicitùs: Hinc in vett. reſcriptis forenſibus: *Strepitum & vaſtum facere,* Anglicè ſtrip and waſte, vel ſtrop and waſte: quod alii intelligunt pro vaſto (hoc eſt, pro deſtructione) cum ſtrepitu ſeu fragore facto, utpote cum quis arborem ſternat, ipſe caſus vel ſecuris ſonitus furem prodit, ut in *Inæ* legg. cap. 43. dictum eſt. Ad noſtram autem ſententiam facere videntur, in hac re Brevia Regia, ubi nulla de ſtrepitu mentio, ſed vice ejus deſtructio ponitur, viz. *Fecit vaſtum, venditionem, deſtructionem, & exitium de terris, domibus, boſcis, gardinis, & hominibus ipſius A &c.* Vide Eſtrepementum.

¶ *Stria.*] Idem quod *Striga,* Saga venefica.

¶ *Strioportius.*] L. Salic. tit. 67. l. 10.

¶ *Strip, & Waſte.*] Vel *Strop & Waſte.* Vide ſupra *Strepitus.*

¶ *Structus veſtium.*] A ſuit of clothes. Orderic. vit. p. 335. D. & 336. A.—— *Dum Rex* [Guliel. 1.] *ſtructum pretioſorum veſtium Rogerio Comiti* (*Hereford*) *mitteret* —— *ille pyram ingentem ante ſe juſſit præparari, & ibidem regalia ornamenta chlamydem, ſericam interulam, & renonem de pretioſis pellibus peregrinorum murium ſubito comburi.*

¶ *Strumentum, ti, & Strumentus, ti.*] Ἀρχαικῶς ambo, ſed hoc barbarè. V.

Chartt. Alaman. Gold. num. 31. — *Si quis aliquando contra hunc* ſtrumentum *ire tentare vel irrumpere voluerit, perſolvat duplum &c.* — *mox factum* ſtrumentum *in vico Quaradines.* Iterum —— *hunc* ſtrumentum *fieri rogaverunt.*

¶ *Stuba.* al. *Stupha, Stupa, & Stufa.*] Hypocauſtum, locus ad ſudandum. Dicta à Germ. Stube, Gall. *eſtuſe,* vel *eſtuve,* et Ital. *ſtufa,* omnia à verbo to ſtue, id eſt leniter coquere, ſudare, callefacere, unde Angl. a ſtue, vel hot-houſe appellatur.

Vox in uſu *Dithmari* ævo (hoc eſt, An. Dom. 1000.) quod *Lipſius* notat in Germaniâ *Taciti*; quâ etiam uſus eſt ipſe *Dithmarus* Epiſc. Merſburgicus Chron. lib. 7.—— *Crebro à ſuis penè deſperatus, in* Stuba *vix recreabatur.*

Concil. Viennenſ. An. Dom. 1267. in canon. de Judæis—— *Prohibemus inſuper ne* ſtubas, *& balnea, ſeu tabernas Chriſtianorum frequentent, ſeu intrare præſumant.*

Hiſtor. Auſtral. ſub An. 1295. inter Germ. Scriptt. —— *Per totam hyemem auro adeo lenis fuit, quod* ſtupis *bene caruiſſent homines ſi voluiſſent.*

Et apud *Palladium* de Architecturâ tit. eſt (cujus cum aliis meminit Lindenbrog.) *de balneis & Stufis.* q. ſi hic Palladius non ſit antiquior Dithmaro ſupradicto.

Hinc etiam ſtues, Gall. *eſtuves* dicta ſunt lupanaria: cujuſmodi ſita olim in auſtrali Thameſis ripa, Rex *Henricus* 8. ſub Anno Dom. 1546. Solenni edicto imperpetuum profligavit. In fine Martii 1546. ante 38 H. 8. *Hol. Sto.* p. 995. Voce Præconis & tubâ præcinente.

Quin

Quin & a stue dicimus *vivarium* ad conservandos pisces, Angl. a fish-pond.

¶ *Stuppo,as.*] Obturo, occludo, infarcio. Quasi *stupam* ingero, aliàs *stypam* indo: unde Latinis *stipare* & *stupare*, hæc eadem significantia. Uti etiam Germ. Stopffen, Gall. *estoupper*, Ital. *stoppare*, atq; Angl. to stop, ideo scilicet quòd in stipandis navium rimis *stupam* adhibebant, ἀπὸ τῦ στύφειν, i. condensare vel consolidare.

L. Alaman. tit. 59.——*Si autem ex ipsa plaga cervella exierunt (sicut solet contingere) ut medicus cum medicamento aut serico* stuppavit, *& postea sanavit &c.*

¶ *Suanegia.*] Chartular. Cœnobii de *Wimondham* B. Mariæ, p. 58. b. de tenuris in *Scarnbrun.* & *Snetesham.* Rog. Rusteng.——*Confirmavi Deo & Eccl. B. Mariæ de* Wimondham *& Monachis ibidem* 40 *acr. in* Scarnebrum *&c. cum dimidia faldsoca*——*Præterea dedi eis totam turbariam, quam dominus meus Comes Arundel tertius mihi dedit in* suanegeiâ, &c.

¶ *Subarrare.*] Clam arram dare. R. Al. 1104.

¶ *Subbatto,tis.*] L. Salic. tit. 2. §. 6.——*Si quis scronam* subbattit *in furto, hoc est porcellos à matre subtrahit &c.* Et in Recapit. ejusdem legis §. 9.——*Si quis porcellam alterius* subbattit, *ut porcellos non habeat &c.* Gloss. Lindenb. *subbatit* porcellos in ventre matris occidit.

¶ *Subditus.*] Pro vassallo, cliente, & alio quolibet sub alterius potestate. *Flodoard.* lib. 4. cap. 23.——*Heribertus Anselmum Bosonis* subditum, *qui prædictum custodiebat castrum cum ipso castello recipit.* Ll. Henr. 1. cap. 6.——*Si Episcopus à fide deviaverit, & subditis secretè commonitus incorrigibiliter apparuerit.*

¶ *Sublegerum.*] Saxonicum à ſiblegeɲ i. incestuosus, quasi cum consanguineis concumbens. ſib enim cognatus est, legeɲ accubitor, unde legatos residentes *legers* vocamus.

Fœdus inter *Alfredum* Regem & *Godrum* al. *Aluredum* & *Guthurnum* M. S.——*Et de* sublegerum *sapientes instituerunt, ut Rex habeat superiorem & Episcopus inferiorem, nisi dignius emendetur &c.* Ubi *sublegerum* est ablativus casus pluralis à nominativo ſiblegeɲ.

¶ *Submanico,cas.*] Longob. lib. 1. tit. 16. l. 17.——*Si ipsam* (puellam) *comprehendere præsumpserit, & ad casam suam ligatam aut* submanicatam *adduxerit, componat &c.* Gloss. ibi *Submanicatam*, ligatam manicis propriis.

¶ *Subregulus.*] Analecta Lib. Ecclesiæ Cathed. Wigorn. fol. 25. æþelɲeð *Rex Merciorum, cum Comite suo* subregulo Ðƿiccioɲum Oſðeɲe. p. 27. Flor. Wigor. in An. 1066.——*Quo tumultu* subregulus *Haraldus Godwini Ducis filius &c.* Hic apud Huntington *Consul* dicitur pag. 366. 10.——*Algaro verò filio Leofrici* Consulis *dedit Consulatum Haraldi.*

¶ *Subsidium.*] Apud Anglos tributum dicitur, quod ob graviora Regni negotia authoritate Parlamentariâ Regi erogatur, ex integrâ æstimatione cujuslibet subditi, vel secundùm annuum prædiorum ejus valorem, quæ ex unaquaq; librâ reddunt 4 Sol. vel juxta bonorum computationem, quæ ex singulis libris 2 sol. 8 den. dinumerant. Forma autem hujusmodi descriptionis & colligendæ pecuniæ ratio accuratissimè semper instituuntur in ipso Actu Parlamenti, in quo *Subsidium* ipsum est concessum.

——*Quilibet tam conjugatus quàm solutus utriusque sexus pro capite suo solvere cogebatur. Parlam.* an. 1380. Wals. Ypod. 534. l. 37.

I find not that the Saxon Kings had any Subsidies collected after the manner of those at this day; but they had many Customes whereby they levyed money of the people, or personal service toward the building and repairing of Cities, Castles, Bridges, for military expeditions, &c. which they called Burgbote, Brigbot, Herefare, Heregeld, &c.

But when the Danes oppressed the Land, King Egelredus in the year 1007. yielded to pay them for redemption of peace 10000 l. which after was increased to 36000 l. then to 113000 l. and at last to a yearly tribute of 48000 l. This was called Danegeld, i. Danica solutio. And for levying of it, every hyde of land (that is every Ploughland) was cessed 12 d. yearly, the Church lands excepted; and thereupon it was after called Hydagium; which name remained afterward upon all Taxes and Subsidies imposed upon Lands; for sometime it was imposed upon Cattel and was then called Hornegeld.

The Normans called both these sometime according to the Latin and Greek word Taxes: sometimes according to their own Language Tallagium, of talier, to cut or divide; and sometime according to the word usual beyond the Seas, auxilia & subsidia.

The Conqueror had these kind of Taxes or Tailages, and made a Law for the manner of levying of them, as appeareth in Emendationibus ejus, pag. 125. §. *Volumus & hoc firmiter &c.*

¶ *Substantia.*] Pro alimento. Wisegoth. lib. 8. tit. 5. l. 7.——*Quantum in* substantiâ *ipsius caballi expendisse juraverit.*

¶ *Subtiliatum.*] Quod subtile efficitur. L. Anglior. tit. 5. §. 9.——*Si quis alium in bra-*

brachio vel in crure percusserit, ut ipsa membra decrescant & ita fuerit subtiliatum,*ut duos digitos minuatur, &c.*

¶ *Subvassores*, al. *Subvalvassores.*] Dicuntur militum vassalli (i. armigeri) qui tenent de militibus, sicuti milites dicuntur vassalli Baronum; & Subarmigeri vassali armigerorum.

Legg. *Malcolmi* Secundi cap. 8. §. fin.— *Illi qui tenent de militibus, qui vocantur* subvassores, *leges tenebunt, & observabunt in omnibus curiis suis, & dimidium amerciamentum, sicut in Curiis militum: & sic de subsequentibus*, i. inquit *Skenæus* de Subarmigeris qui tenent de armigeris Comitum leges observent & capiunt amerciamentum, ovem, vaccam vel 3 solidos. Vide integrum capud.

¶ *Subvicecomes.*] Est vicarius Vicecomitis sive præpositi Comitatus, cujus suo nomine integrum quasi munus exequitur, Angl. the Underſhyreve, i. *vice Præpositi.* Vide *Vicecomes* & *Præpositus.*

¶ *Succursus.*] Hov. 534. l. 58. *Nisi infra sequens biduum* succursum *haberet.*

¶ *Sudes.*] Stabulum porcorum. *Hara* Gall. seu Angl. a Swynstye, or Swinestye.

L. Salic. tit. 2. §. 3.——*Si quis porcellum de* sude *furaverit, quæ clavem habet, &c.* Et tit. 18. §. 3.——*Si quis* sudem *cum porcis, scuriam cum animalibus, vel fœnile incenderit, &c.* Liber de arithmeticis proportionibus, sive is Gisberti sit, sive alterius——*Paterfamilias stabilivit curtem novam quadrangulam, in quâ posuit scrofam, quæ peperit porcellos septem in mediâ* sudæ. *Lindenbr.*

¶ *Suetqua*] Chart. Alaman. Goldast. 39.—*Et in Reutinchona, terras & sylvas* suetqua, *vel alias accentias, quicquid ibi habere videor.*

¶ *Suffraganei.*] Dicuntur (Episcopi) qui Archiepiscopo suffragari & assistere tenentur: Vocati enim sunt in partem sollicitudinis Archiepiscopi non in plenitudinem potestatis. q. 3. c. 1. & c. sequenti. *Lindw.* fol. 9. ver. *Co-episcopis.*

¶ *Suffurratura.*] Vestium (quod dicitur) duplicatio pellicea. Angl. a furring, vel the furring of a Garment, aliàs *penula* & *pellicium.*

Concil. 1. Salisburgens.—— *In pileis* suffurraturas *non habeant &c.* Vide supra, *Gunare.*

¶ *Suggesta Eucharistiæ vel Calicis.*] Dicuntur vinum & aqua.

¶ *Sulinga.*] V. *Swulinga.*

¶ *Suliva.*] Trabs, tignum. Sax. ſul & ſyll. Unde Angl. a syll. Ernulfus Episcop. Roffens. in textu de Ecclesia Roffen. in Itin. Cant. In instauratione Pontis Roffensis. *Debet & tres* sulivas, *id est* (inquit) *tres magnas trabes supponere.* Idem sæpius & in fine——*Sciendem est quòd omnes illæ* sulivæ, *quæ in ponte illo ponentur, tantæ grossitudinis debent esse, ut benè possunt sustinere omnia gravia pondera superjacentium plancarum, & omnium desuper transeuntium rerum.* Saxonicum exemplare ſylla habet, ubi Latinum *Sulivas* legit.

¶ *Suma.*] Q. sauma vel sagma, item *Summa*, mensura continens 8 modios Londonienses; inde dicta quod ad onus Equi sufficiat. *Mat. Par.* in An. 1205. Suma *frumenti duodecim solidis vendebatur.* Et an. 1237. p. 430.—*centum* summas *tritici electi.* Lib. Ramſ. Sect 262.——*Dedit ei 20 solid. & duas* summas *ordei.* Hinc. Ad 10 s. & 20 s. *M.P.* An. 1258. p. 929. l. 1.

¶ *Sumagium*, & *Summagium.*] Onus integrum vel completum. Vide *Sagma*, & *Sauma.*

Chart. de Forestâ cap. antepenult. *Forestarius capiat——pro equo qui portat* summagium *per dimidium annum, obulum.*

Hunting. 24. H. 1.——*Vendebatur onus equi frumentarium 6 sol.* p. 382. l. 51.

¶ *Sumarius.*] Idem quod *Saumarius* & *Somarius*, quæ V. Hov. An. 1171. pag. 521. *Archiepiscopus excommunicavit T. Broc quod amputaverat caudam* sumerii *sui.*

¶ *Summonire.*] Ll. Edw. Confess. Cap. 10.

¶ *Summonitio.*] Citatio, antiquis mannina, quod vide.

Apud nos breve Regium est, quod in causis civilibus quærens impetrat è Cancellaria sub initio litis ad sistendum reum die indicto coram Justitiariis Banci (quod vocant) Communis: hoc est civilium placitorum. Qui si non comparuerit per alia brevia capi jubetur semel aliàs atq; pluries, donec (sibi quod mandatum est) exequatur Vicecomes.

¶ *Sunnium.*] Vide supra *Sonium.*

¶ *Suonpouch.*] Prisca vox Germanis; quæ Chartam pacationis significat.

Chartt. Alaman. nu. 28.——*Placuit inter nos chartam pacationis ex utraq; parte allevari, quod* Tuitiscè Suonpouch *nominamus, cum manibus advocatorum nostrorum &c.*

¶ *Supanus*, al. *Sopanus.*] Nobilis primarius, hæres magnus apud Bohemos, unde ut me docet *Freherus* Pany eorum.

Godefridus Monachus in Annal. sub anno 1212.——*Regnum etiam Bohemiæ abjudicatum Odoacro Regi per sententiam principum, filio ipsius præsentibus* Supanis, *& pluribus nobilibus terræ cum sex vexillis assignat.* Et in Histor. Australi in an. 1290. *Zabisius* Sopanus *quidam nobilis & potens Bohemus, qui relictam Domini Ottacari Boemorum Regis reginam duxit in uxorem &c.*

¶ *Superdictio.*] Est superscriptio interlineariis quæ deletorum vice inferitur.

Marculf. lib. 2. form. 17.——*Et ut hec pagina hujus testamenti in disceptationem venire non possit, si quæ litteræ, caraxaturæ, adjectiones* super-

superdictionesve *factæ sunt, nos eas fecimus & facere jussimus.*

¶ *Superhumerale.*] V. Pallium, ex *Hoved.* pag. 703.

¶ *Superillustres.*] Spec. Sax. lib. 1., Art. 3. —— *Ad hunc modum clypeus seu cingulum militare in septimo terminatur: Primum quippe habet Rex Romanorum; Secundum Episcopi, Abbates & Abbatissæ, qui &* superillustres *dicuntur; Tertium laici Principes, ex qua facti sunt Episcoporum subditi & vasalli, qui illustres nuncupantur; Quartum nobiles & liberi domini; Quintum obtinent prædictorum nobilium vassalli, & etiam banniti; Ipsorumq; ulterius vassalli sextum. Sicut autem de fine septimæ seculi ætatis Ecclesiæ est incerta, sic dubium est hoc extat necne &c.*

¶ *Supervisor.*] Forensibus **Surveyour.**

¶ *Supellectile, lis,* plural. *Supellectilia.*] Supellex. L. *Boior.* tit. 9. ca. 1. §. 2. —*Unaquæq;* supellectilia — *componat.* Item Decr. Tass. §. 3.

¶ *Superplusagium.*] Id quod superest in rationum deductione, residuum. Ordinat. Ordinatio de marisco Romeneiensi p. 38.— *Satisfaciant in omnibus quod conjunctum fuerit per prædictum computum inter eos de* surplusagio *recepto de averiis venditis, &c.*

¶ *Superpositum, ti.*] Synod. Meldens. ca. 17. —— *Ut res Ecclesiasticæ tempore principatus vestri ablatæ ex integro præsentaliter restituantur, & restitutæ conserventur, sicut tempore avi, & patris vestri fuerunt, excepto* superposito, *quod ad usus possidentium absumptum est.*

¶ *Supplicia.*] Intoxicatio fit proditio 22 H. 8. *Rastal.* Treason 10. & *ebulliendi sunt rei.*

¶ *Surplusagium.*] Corollarium, id quod superest vel restat, à Gall. *sur*, & *plus*, q. *sur plus.*

¶ *Surgotum.*] Panni genus & vestis ex eo muliebris usq; ad pedes demissa, **Curtsat.** Sic *Vorstius* vel quis alius in interpretatione aliquarum vocum barbar. ad tom. unum Germ. Scriptt.

Caveat autem ne fallit, nam *surcot* Gallis & Anglis trabea, seu vestis dicitur, quæ alii superinduitur, atq; inde nomen *sur*, i. super, *cot* vestis.

¶ *Surtaria, riæ.*] Scutum pictum exhibens imaginem.

Gregor. Mag. in Epist. ad Secundinum inclusum: Regist. lib. 7. Epist. 53. in fine: de imaginibus agens, —— *Et dum nobis ipsa pictura, quasi scriptura ad memoriam filium Dei reducit: animum nostrum, aut de resurrectione lætificat, aut de passione demulcet. Ideoq; direximus tibi* surtarias *duas imaginem Dei salvatoris & sanctæ Dei genetricis Mariæ, beatorum Apostolorum Petri & Pauli continentes &c.*

Et Epist. Steph. Papæ 3. ad Hilduinum an. circiter 754.— *Fui in oratione in Ecclesia ejusdem beati Martyris* (Dionysii) *subtus campanas; & vidi ante Altare bonum pastorem, dominum Petrum, & Magistrum Gentium Dominum Paulum; & nota mente illos recognovi de illorum* surtariis *&c.* Ibi in nota. *Sartaria* idem quod scuta, ubi sunt pictæ imagines, apud S. Gregorium in Epist. ad Secundinum. Tom. Conc. 3. A. p. 223.

¶ *Suspensio.*] Ll. Will. 1. vetita. Vide pag. 126. in usu H. 2. Hov. 566. l. 4.

Titus Vespatianus tantæ bonitatis fuit, ut nullius omnino sanguinem fuderit, sed convictos adversum se conjurationis dimitteret, atq; in eadem familiaritate quâ ante habuerat retinere. Mat. Westm. An. 81.

Suspendium autem in usu fuit tempore Gul. Conq. nam ille concessit Abbati S. Mart. de *Bello*, ut furem liberaret à *suspendio.* V. Chartam ejus.

¶ *Susum*, pro *Sursum.*] Ekkehardus Junior de Cas. S. Galli cap. 4. *In ipso quoq;* (antiphonario) *primus ille literas alphabeti significativas, notulis quibus visum est, aut* susum, *aut* jusum, *aut ante aut retro assignari excogitavit.* Alii libri vett. (ut notat Goldast.) legunt aut *susum*, aut *jusum*. Sed hæc scriptura confirmatur ab *Ekkehardo* minimo, Decano, in vitâ Notkeri cap. 9. qui ipsa hæc totidem verbis habet. Et ab Anonymo quodam S. Galli monacho in libello qui inscribitur *Instituta patrum* de modo psallendi sive cantandi; ubi ita scriptum est (inquit Goldast.)— *Nullus ante alios aut post incipere in versu vel cantu verba reiterare, vel nimis discorditer festinare præsumptiori vel altiori, remissiori an graviori; id est* susum, *vel* jusum, *tardiori an velociori voce &c.* Certè *susum* hujus ævi authores scripsisse fatetur *Goldastus*, cum locupletes sint testes in Glossis suis Papias ac Ugatio: dubitare autem videtur annon dixisse voluerit *Ekkehardus*, *susum* aut *versum*, sed in ipso etiam minus aberrasse opinor à more sæculi illius, ut in vocabulo *Josum* animadvertas, quod supra vide.

¶ *Swanimotum.*] Curia forestæ: quæ de rebus & delictis in forestâ accidentibus tribus tantum vicibus annuatim cognoscat.

Dictum à Sax. ꞅpanꝫ (quod posteri Swain pronuntiant) id est, operarius, minister, & ꝫemoꝺe, i. conventus; ꝫ (quod solet) in *i* vel *y* transeunte, uti supra in *Halemote* ostendimus. Quod autem *Manwodus* refert *Swain*, Saxonibus hominem significare, quem ipsi aliter **Bockland man** vocant, id est, qui terras ex scripto possidet, quales hodie **Free-holders** appellamus; ingenuè fateor illud mihi lectionis nusquam occurrit; sed tuo tutè utere arbitrio, non enim negaverim quin *Swain* per translationem de libero tenente dicatur: nam hoc idem evenisse animadverto in vocabulo cnyꞅꞇ, quod propriè puerum & ministrum significat, per translationem militem & liberum tenentem.

Chartæ de Forestâ, tam Regis *Johan.* quàm *Henr.* 3. cap. 9. — *Nullum* swanimotum *de cætero teneatur in Regno nostro, nisi ter in anno; viz. in principio quindecim dierum ante festum S. Michaelis, quando agistatores veniunt ad agistandum dominicos boscos, & circa festum S. Martini, quando agistatores debent accipere pannagium suum.* (Et ad ista duo *swanimota* convenirent forestarii, viridarii, & agistatores, & nullus alius per districtionem.) *Et tertium* swanimotum *teneatur initio quindecim dierum ante festum S. Johannis baptistæ pro venatione bestiarum nostrarum: & ad istum* swanimotum *convenient forestarii, viridarii, & non alii per districtionem.*

¶ *Swartzwild.*] Boior. tit. 19. §. 7. — *De his canibus qui ursos vel bubalos, id est majores feras quod* Swartzwild *dicimus persequuntur.* Lindenb. Gall. *Beste noires* Feramus niger. Alam. tit. 99. cui contrariæ *feræ rubeæ.*

¶ *Sweizcholi.*] Boior. tit. 13. cap. 11. — *Si* (equum) *contra legem minaverit quod* sweizcholi *dicunt.*

¶ *Swerp.*] Les preuves de l'hist. des Contes de Guines p. 195. — *Ego Guillelmus Dei gratia Flandrensis Comes—si cum Boloniensi Comite Stephano concordiam habuero in illâ reconciliatione, eos à thelonio &* Swerp, *apud* Witsant, *& per totam terram ejus liberos faciam.*

¶ *Swiro,* al. *Swuro.*] L. Boior. tit. 15. cap. 11. §. 2. — *Si firmare promiserit emptori id est,* Swuro. Lind. Sweren jurato confirmare Germ. sic & Angl. to Swear.

¶ *Swulinga.*] Rectiùs fortè *Sulinga.* Dici enim mihi videtur à Saxonico sul vel sulh, id est, *aratrum*; idemq; significare quod carucatus terræ; hoc est quantum sufficit ad annuum pensum unius aratri. Majoribus nostris, aliter, *Hida*; exteris, *colonica, mansum, &c.* Rentale MS. de *Wy*, tempore Vener. patr. *Thomæ Ludlowe* Abbatis, fol. 1. — *Dedit etiam idem inclytus Rex Willielmus* (Conquestor) *eidem Ecclesiæ de Bello in Cantia, regale manerium quod vocatur* Wy, *cum omnibus appendiciis suis septem.* Swullingarum, * *id est, Hidarum, ex sua dominica Corona, cum omnibus libertatibus & regalibus consuetudinibus, &c.*

* Sic emendo, nam scribitur *idem* pro *id est.*

Idem totidem verbis in Chron. MS. Monasterii de Bello.

Lib. MS. vet. Archiep. Cant. f. 172. Catalogus habetur sic inscriptus — Sulingæ *Maneriorum Archiepiscopatus Cant. in Cantia; & scito, quod duæ* sulingæ *faciunt unum feodam militis.* Item totius Cantiæ *sulingæ* ut videtur.

De Deventa ——— 2 *sul.*
De Otteforde ——— 8 *sul.*
De Bixle ——— 3 *sul.* & sic de reliquis.

¶ *Syllabæ*] Pro literis vel Epistolâ. Concil. Roman. 2. An. Dom. 745. — *Ante hos dies* syllabas *reverendissimi atq; sanctissimi fratris nostri Bonifacii Archiepiscopi nobis retulisti.* Et sæpissimè apud illorum sæculorum homines.

¶ *Symmista.*] Rectius *Symmysta* συμμύστης, consors disciplinæ vel studii, interdum secretarius. *Ekkehardus* Ju. Cass. ca. ult. — *Dicens Dicano &* symmistis *suis.*

¶ *Synodus.*] Et intersunt Comites *Flor.* 135. Reges 173. & Magnates Laici plerunq; sub eis sæculis.

¶ T*Abernaculum.*] Fabrica honestior quâ Sacramentum quod vocant Altaris conservatur in Ecclesiâ Romanâ, pixide inclusum.

¶ *Taborum.*] Aldelmus de laud. Virg. — *Præmisso Christi* taboro, *& Christi vexillo armatus, nec venenata draconum detrimenta, tremebundus extimuit.* Hoc corrigit *Meursius* in voce λάβαρον, editq; *Christi laboro.* Sapit quid agit vir acutissimus: sed authori ταυτολογίαν videtur inferre, cum idem & idem sint labarum & vexillum. *Aldelmus* fortè Latino-barbarè dixit *taborum* pro tunicâ, à Gall. *tabarre*, vel pro tympano à Gall. *tabour*.

¶ *Tabula rotunda.*] Vel mensa rotunda. condita Walsf. p. 164. l. 33.

Festum tabulæ rotundæ ab *Ed.* 1. solenniùs *Warwici* celebratur an. Regni 9. Dom. 1281. Holl. pag. 280. col. b. 56. Sed prius instituitur à *Rogero Mortimer* heroe bellicoso An. 1279. dicti R. ad castrum *Killingworthiæ*, conscriptis huic ludo militari 100 Equitibus auratis, & totidem dominabus. Stow pag. 309. Ed. 3. An. 1344. domum ædificat ad Castrum *Windeleshores*, quæ *tabula rotunda* vocaretur, diametrum habens 200 ped. &c. *Ypodig.* pag. 515.

¶ *Tabulæ nudæ.*] Puerilis ludi genus, quo in monasteriis & scholis non pigris tesseris calculis, sed lapillis duntaxat sive virgulis minutim dissectis uterentur. *R. Al.* 1. 211.

¶ *Tabulæ plumbeæ.*] Flodoard. lib. 3. cap. 5. — *Tecta templi* plumbeis *cooperuit.*

peruit tabulis. Angl. Sheets of Lead.

¶ *Taigni.*] Domesd. Vide *Tanus* & *Thanus.*

¶ *Tailium.*] Rigord. de Gest.Phil.August. Anno 5 Regni, p. 172.——*Reges tamen, ne Principes quibus terra custodienda à Regibus delegabatur, Ecclesias vel Clericos ibidem domino servientes aliquibus angariis* tailiis, *vel aliis exactionibus gravare præsumerent.*

¶ *Tainus.*] Per totam hanc provinciam, i. Berksh. *Tainus* vel miles Regis Dominicus, &c. Cambd. ibidem p. 210. V. Car. Ll. MS. Cap. 28. *Dominus adlegiet se cum 5 tainis,* i. *nobilibus, & sit sextus.*

¶ *Tainland.*] V. Teinland.

¶ *Talare.*] V. Talo.

¶ *Tailla.*] Domesd. Titt. *Lincolnscire,* Terra Drugonis de Beurere. *In hund. Bitham habet Eduuard 7 car. terr. ad geld. Terra 7 car. Ibi habet Drogo 11 car. & 6 Sochman. de 1 car. hujus terræ. Et 18 vill. & 3 Bord. cum 5 car. terræ, & 2 molend. 3. sol. & fabric. ferri 40 sol. & 7 acr. prati, & CCC acr. silvæ pastilis per loca,* T. R. E. *& modo val. 6. lib.* Tailla 40 *sol.*

¶ *Taliatura.*] Sciſſura apud rei agrariæ Authores.

¶ *Talio,lias,* & *Tallio, lias.*] Scindo, Ital. *tagliare.* Gall. *taillier, g* in *i* mutato, i. *scindere, præcidere,* præcidendo rem ad Norman perducere, radicitus à Sax. ᵹalan & ᵹælan, i. corrigere, carpere, reprehendere, detrahere ; unde & talo (pro auferro) quod V.

Varro & *Perottus* barbaricæ nescii originis *talare* ducunt à *talea,* atq; idem à tali quadam similitudine. *Perottus.* A *talea* (inquit ut *Varro* sentit) *taliari* vulgo dicitur lignum, dum scinditur : Et *intaliari* dum præcidendo formatur. Et Nonius Marcel. *Talea* (inquit) sciſſiones lignorum vel præsegmina, *Varro* dicit de re rustica lib. 1. Nam etiam nunc rusticâ voce *intertaliare* dicitur, dividere vel excidere ramum ex utraq; parte æquabiliter præcisum, quæ alii clabulas, alii *taleas* appellant.

Ll. Aluredi MS. cap. 13. juxta impreſſ. codicem —— *Si quis nemus alicujus sine licentiâ comburat, vel* taliet, *persolvat omne grossum lignum cum quinq; solidis.*

Hinc *taliatura* prosciſſura apud rei agrariæ Authores, & apud nos Talshid & Talwood pro lignis focariis ad certam mensuram fiſſis & præcisis.

Hinc *talliatum* feodum & terræ intaliatæ ea nuncupantur, quæ non liberè transeant in omnem hæredem generaliter ; sed ejusmodi tantum qui è particulari aliquo corpore emanaverint : diciq; igitur volunt hoc hæreditatis genus taliatum,quasi mutilatum & detruncatum : cùm tamen Oedipus nostri juris *Littletonus talliare* sentiat idem esse quod ad certitudinem ponere, quasi dixiſſet ad talem normam constituere.

Asconius Pedianus, tributorum genera facit tria ; Canonem , ut in portoriis & vectigalibus ; Oblationem, ut in vini distractione ; Indictionem, quæ vulgò dicitur *talea,* Latinè item collatio seu collecta ; ut apud *Ciceronem* lib. 2. de Oratore. *Taleam* nummariam, sunt qui ex *Titi Livii* 8. lib. clarigationem appellari putent. *Rodigin.* lib.5. cap. 11. pag. 275. b.

Hinc & *talliare,* pro exigere pecunias, & tributum imponere, & mulctari.

¶ *Tallagium,* & *Talliagium.*] Est descriptio eorum qui ad pendendum tributum censentur. Actus *taliandi,* vel describendi, ipsumque tributum sic impensum, aliàs taxa.

Statut. de *tallagio* an. —— *Nullum* tallagium *vel auxilium per nos vel hæredes nostros in Regno nostro ponatur , seu levetur sine voluntate & assensu Archiepiscoporum, &c.* Hoc quidem antiquæ legis promulgatio est, non novæ ; Sic enim in Emendationibus seu Chartâ libertatum *Willielmi* Conqueſt.——— *Volumus & hoc firmiter concedimus, ut omnes liberi homines totius Monarchiæ Regni nostri prædicti, habeant & teneant terras suas, & possessiones suas benè & in pace, liberas ab omni exactione injustâ, & ab omni* tallagio, *ita quod nihil ab eis exigatur vel capiatur nisi servitium suum liberum, quod de jure nobis facere debent & facere tenentur, & prout statutum est eis, & illis de nobis datum & concessum jure hæreditario imperpetuum per commune Consilium totius Regni nostri prædicti.* fol. 125. a. Dimiſſio Manerii de Bekerton facta *Johanni Spelman* die dominicâ prox. post. fest. S. Michaelis anno 26 Ed. 3.— *Et prædictus* Johannes Spelman *omnia onera &* talliagia *prædicto Manerio incumbentia, durante termino prædicto omnino acquietabit.* Antiquus dicebantur Cuttings, quâ hodie in Hiberniâ utuntur voce pro dominorum exactionibus. Sic & Gallis *taille* pro taxâ, vel impositione, à *tailler,* scindere.

¶ *Tallia, iæ,* & *Tallium,lii,* & *Tailium.*] Census vel tributum quod viritim exigitur ; à scindendo dictum ut in verbo *talio :* quod è cujuslibet facultatibus abscinditur ; notioriq; ideo vocabulo *excisa* apud Belgas, a cutting apud Hibernicos, hoc est *sciſſio* nuncupatur. Gloſſ. item vett. *Tallia* κόρμος χίζα.

Concil.Lateran.sub Alexand. 3.An. 1180. Append. cap. 7. — *In Presbyteros qui sunt in jurisdictione vestrâ constituti, singulis annis quasi in servos & mercionarios* talliam *faciatis, quibus, nisi ad voluntatem vestram pecuniam solvant, diurnum officium interdicitis.* Et mox—*Hujusmodi* tallias *& indebitas exactiones exercere non præsumatis.*

Diploma *Caroli* 4. Imp. *Longob.* lib. 3. tit. 1. l. 48.——*Exactiones &* tallias *indebitè de bonis Ecclesiæ & redditibus exigunt & extorquent.* V. Tallium.

Concil. Lateran. apud *Hoved.* pag. 583.

Cap. 3. — *Archidiaconi verò ſeu Decani nullas exactiones vel tallias in Presbyteros, ſive Clericos exercere præſumant.*

¶ *Talliata.*] Preuves de l'Hiſt. des Contes de Poictou p. 367. — *Et ita volo — ut nullus meorum — cogat ſibi præbere arbergariam, aut hoſpicium, aut quærat ab eis quod* talliatam *vocant.*

¶ *Tallita.*] Preuves de l'Hiſt. des Contes de Poictou p. 498. — *Alianoridis Regina Anglorum & Duciſſa Aquitaniæ* —— *Pro hiis autem denariis homines illius terræ liberi erunt ab omni conſuetudine &* tallitâ, *& calvacatâ, & bianno, & omni exactione Præpoſitorum.*

¶ *Tallium,* aliàs *Talea.*] Eſt clavola vel ligni portiuncula utrinq; complanata, cui ſumma debiti inciditur: ſiſſaq; inde in duas partes una debitori, altera creditori traditur in rationis memoriam: *Plauto* teſſera: Suam uterq; teſſeram habet, ratio conſtat. *Taleæ* autem vox in ipſo Romano eloquio invenitur pro ejuſmodi ramorum ſegmentis. *Varro* de Re Ruſt. lib 1. cap. 40. — *Sit de tenero ramo ex utraq; parte æquabiliter præciſum, quas alii clavolas, alii* taleas *appellant, ac faciunt circiter pedales.*

Habes etiam apud *Catonem* de Re Ruſt. cap. 48. & apud Plin. lib. 17. cap. 18.

¶ *Talo, las.*] Tollo, auferro, à Saxo. talan, i. carpere, detrahere.

L. Alaman. tit. 34. —— *Si quis præſumſerit inter provinciam res Ducis invadere & ipſas* talare, *& poſt hæc convictus fuerit: quicquid ibi taltum fuerit — tripliciter reſtituat. L. Ripuar.* tit. 64. — *Quicquid ibi* talaverint *reſtituant.* V. *Talio, as.*

¶ *Talſhid,* & *Talwood.*] V. *Talio.*

¶ *Talus.*] Idem quod Catone, Varrone, Plinio, *talea,* i. virgæ vel ramuli portio.

L. Friſonum tit. 14. —— *Sortes tales eſſe debent, duo* tali *de virgâ præciſi.* Vide Tenus.

¶ *Tangano, as.*] Gloſſ. adjuro, interpello.

L. Salic. tit. 60. §. 1. *Si [Rachinburgii legem] dicere noluerint (requiſiti) tunc dicat ille qui cauſam requirit: Ego vos* tangano *uſq; dum vos inter me & contra cauſatorem meum, legem indicetis.* Ripuar. tit. 35. — *Ille in quem ſententiam contrariam dixerint (Rachinburgii) dicat: Ego vos* tangano, *ut legem mihi dicatis.* Et tit. 58. §. 19. — *Hoc etiam conſtituimus, ut hominem Regium Romanum, vel tabularium interpellatum in judicio non* tanganet, *& nec alſacia requirat.* Ab Anglo-Sax. tang, i. *aculeus:* Unde per tranſlationem in vocabular. priſco Anglo-Latino, *tangill,* biloſus, fellitus. Et quod aſperitatem ſapit etiam hodie **a tang** habere dicimus.

¶ *Tanganum.*] Interpellatio. L. Ripuar. tit. 30. qui inſcribitur de interpellatione §. 1. — *Dominus ejus in judicio pro eo interrogatus reſpondeat, & ſine* tangano *loquatur, & dicat, Ego ignoro virum, ſervus meus culpabilis & innocens de hoc extiterit.* Et tit. 58. §. 20. — *Servi autem Eccleſiarum non per actores, ſed ipſi pro ſemetipſis in judicio reſpondeant, & ſacramenta abſq;* tangano *conjurent.* Item tit. 59. *Dum interpellatur, reſpondeat ad interrogationes, & ſine* tangano *loquatur & dicat: Non malo ordine, ſed per teſtamentum hoc teneo.*

¶ *Tannii.*] Thani quod vide. Chart. Wil. 1. lib. MS. Archiep. Cant. fol. 1. *W. Dei gratia Rex Angl. Odoni Epiſc. Bajocenſi, & H. Dapifero, & omnibus* Tanniis, *Francigenis, & Anglicis de Cantuarienſi Com. ſalutem, &c.*

¶ *Tarenus.*] Nummi genus Neopolitani & Africani.

¶ *Targia, æ.*] Pro ſcuto, à Gall. *target.* Walſing. in Ed. 2. An. Dom. 1313. pa. 105. *Rogerus de Northburgh Cuſtos* targiæ *domini Regis.* Mat. Par. in An. 1243. —— *Amplis clypeis, qui* targiæ *appellantur, vix eundem protegentes.*

¶ *Tarra,* ſive *Tharra.*] Fornax quâ avenæ & hordea torrentur. Germanis etiam hodie **Tharr** à verbo **Tharen**, quod (ut refert *Goldaſtus*) eſt Græcorum θέρειν & Latinorum *torrere.* Aliis *torrale,* & *torralium* dicitur. Angl. **a kill, or kiln.** Ekkehardus Ju. Caſ. S. Gall. cap. 1. *Tarra,* avenis centum maltrarum, commoda.

¶ *Taſſa, ſæ,* & *Taſſus.*] Cumulus, ſtrues, moles, farcina. Gallicè *Tas.* Unde *taſſer* cumulare vel in farcinam componere.

Ll. Malcolmi 2. cap. 3. §. 4. — *Coronator habebit equos domitos non ferratos, oves infra viginti, capras & porcos infra decem, blada de cumulis &* taſſis *fractis.* Intelligo, blada triturata, quæ per cumulos ponuntur in granariis: & blada non triturata, quæ in ſpicariis, i. horreis manent, ſuis ſtruibus congeſta: fractis autem eſt diminutis vel expenſis.

— *Pro ſtrue in horreo, quam Angli* **the mow,** *&* **golf** *vocant.* Mag. Cuſtumar. de *Bello* fol. 99 — *Et debet falcare, ſpargere, vertere, cumulare, cariare in Manerium Domini, & ad* taſſam *furcare unam acram prati de prato Domini.* Et fol. 289. a. *Et inveniet etiam per totum autumpnum unum hominem ad* taſſandum *blada Domini in dicto Manerio, dum blada domini ibidem taſſanda fuerint.*

Pri. lew. pag. 13 & 14. — *Item omnes venient ad fœnum vertendum, & colligendum ſine corredio; & ad portandum* taſſum *in curia cum corredio:* Fortè meta fœni ut ſupra, Angl. **a hay-cock, or ſtack.**

Chaucer, in fabula Equites aurati fol. 1. col. 4.

To ranſake in the taas **of bodies dead.**

Et pluries.

¶ *Tau-*

¶ *Taudragil*, al. *Tau-dragil.*] L. Alaman. tit. 65. §. 31. *Si quis in geniculo transpunctus fuerit, aut plagatur, ita ut claudus permaneat, ut pes ejus ros tangat, quod Alemanni* taudragil *dicunt.* L. Baiwar. tit. 3. cap. 12. —— *Si quis aliquem plagaverit, ut exinde claudus fiat, sic ut pes ejus ros tangat, quod* taudragil *vocant.* Et tit. 5. §. 17.—— *Sic eum plagaverit, ut claudus permaneat, quod* tau-dragil *vocant.*

¶ *Taxa*, al. *Tallia*, & *Tallagia.*] Tributum certo ordine constitutum, à Græc. τάξις, quod non solùm ordinem, sed & modum ratione temperatum significat, atque ob id etiam *taxationem*, & *tributum*; unde ταξόμενοι dicuntur, qui *tributum* imponunt.

Cùm tamen omnia tributorum genera aspera visa sunt antiquis, & mordacia; *taxare* non solùm dicitur pro *tributum imponere*, & certâ summâ æstimare, ut è *Festo* liqueat; sed etiam pro reprehendere, carpere, mordere.

¶ *Taxati.*] Milites præsidiarii, vel classici qui certæ stationi, sive ordini deputantur, à Græc. τάξις, quod modum, ordinem, cohortem, Stationem aliàs atq; aliàs significat. *Landulfus Sagax* lib. 20. apud Meurs.—— *Anno tertio Imperii Leontii, acie Arabes in Africam mota, hanc obtinuerunt, & ex proprio exercitu* taxatos *in ea quosdam constituerunt.*

¶ *Taxo, as.*] Tributum impono, ut supra in *Taxis*, quod vide. Sed *Flodoardus* taxare etiam dixit pro *tangere* vel *nominare*. Sic lib. 1. cap. 21.—*Transfertur ad villam ipsius jam supra* taxatam, *nomine Sparnacum.* Et lib. 3. cap. 11.—— *Elegit prænotatus Pontifex Hincmarus sibi Wenilonem & Almaricum supra* taxatos *Archiepiscopos.*

¶ *Taxus.*] Neapol. Constitutt. lib. 3. tit. 4.

¶ *Team*, al. *Theam.*] Saxonicum, & corruptè paulùm *Tem* & *Theme*, quod vide. Propagatio, soboles, productio, & per translationem Advocatio, vel evocatio, quibusdam vocamentum, à Sax. tyman, quod significat *propagare*, Græc. τείνω, *porrigo, extendo*, & per translationem alium patefacere, in medium proferre, atq; inde, evocare & advocare, quod forenses dicunt *vocare ad warrantum.* Vide infra *Teinland.*

In antiquis privilegiorum chartis vox frequentissima; unde in Legg. *Edw. Confess.* cap. 21.—— *Archiepiscopi, Episcopi, Comites, Barones, & omnes qui habuerint* sacham, & socham, tol, theam, & infangthefe; *etiam milites suos & proprios servientes &c. sub suo friburgo habeant.* Ubi *theam* significare videtur jurisdictionem cognoscendi in Curiâ suâ de advocationibus, sive intertiatis; hoc est, ut Jureconsulti hodiè loquuntur, *de vocatis ad Warrantiam.* Sic enim ibidem sequitur cap. 25. *Theam* (est) *quod si quisquam aliquid * intertiet super aliquem, & intertiatus non poterit Warrantum suum habere, erit forisfactura sua, & justitia similiter de calumniatore si defecerit.* De hujusmodi autem advocatione satis fusè disseritur in Fœdere *Ethelredi* Regis cum *Anlavo* &c. cap. 10. pag. 87. quod Be ceamum, i. *de Advocatione* inscribitur. Unde hæc Saxonicè Ƿilom ſtoð ꝥ man ſceolðe ꞇ̃ɲypa ꞇy-man

* i. Penès alium defendat.

Sed Team tam in hujusmodi Chartis quàm in maneriorum consuetudinibus, nuperiores etiam intelligunt pro nativis bondos & villanos ipsoq; jure habendi eos eorumq; propaginem quam sequelam vocant, ubicunq; inventi fuerint in Angliâ: coercendiq; & judicandi eos * infra Curiam suam. Anonymus in M. S. *Them hoc est* (inquit) *quod habeatis totam generationem villanorum vestrorum, cum eorum * sectis & catallis ubicunq; inventi fuerint Angliâ; excepto quod si quis † nativus quietus per annum unum & unum diem in aliqua villa privilegiata manserit, ita quod in eorum * communiam sive gildam, tanquam † civis receptus fuerit, eo ipso à villenagio liberatus est. Qui autem jurisdictionem habent hujusmodi, curiam de* theme, *i. de nativis, vel servis dicuntur habere, in qua olim licuit inter cæteros cognoscere de statu vassalli sui, viz. utrum liber esset, an servus:* De quâ curiâ sic ex antiquâ lege refert *Skenæus*—— *Quod si quis teneat Curiam de* Theme, (*scil. de libertate, ut is exponit*) *& illa querela in illâ Curiâ movetur, ad quam* theme *vocantur; non debet illa curia elongari, sed ibidem determinari; & omnes* Theme *ibidem compareant.* V. Glanv. l. 5. c. 2. Reg. ma. lib. 2. cap. 11.

* Pro more Patriæ.
* Progenie.
† Al. villanus.
* Communitatem.
† Al. tanquam unus illorum.

¶ *Teinlanda.*] Quasi *Teimland* vel *Thainland*, q. terra Thani vel nobilis. ꞇ̃en, i. *minister*, & landa, i. *terra.* Breve Regis *Willielmi* junioris lib. Rames. Sect. 178.—*Will. Rex Angliæ W. de Cahaniis salutem. Præcipio tibi, ut facias convenire shiram de Hamtona, & judicio ejus cognosce, si terra de* Isham *reddidit firmam monachis sancti Benedicti tempore patris mei; & si ita inventum fuerit, sit in dominio Abbatis. Si verò* teinlanda *tunc fuisse invenietur, qui eam tenet de Abbate, teneat & recognoscat; quod si noluerit, eam Abbas in dominio habeat, & vide ne clamor inde amplius ad nos redeat. Teste W. Episcopo Dunelm.* Quod hic dicit, *si inventum fuerit firmam redidisse, sit in Dominio Abbatis*, idem est quod si dimissum fuit pro redditu esculenti (quem coloni propriè dependebant) sit è numero terrarum Dominicalium, quæ non conceduntur tenentibus hæreditariè, sed vel propriis agricolis coluntur, vel ad annua interstitia elocantur: Sin vero *teinlanda* tunc fuisse invenietur, i. terra hæreditaria & colonorum servituti non obnoxia; tunc qui eam tenuit de Abbate, teneat eam deinceps, sed recognoscat tenuram; vel si noluerit, Abbas eam habuit ex ipso hoc contemptu, quasi per mulctam. Vide *Tainus.*

¶ *Telligraphia, phiorum.*] Latino-Græcum. Chartæ seu libelli prædiales. Scripta

ta quibus prædiorum jus continetur & tuetur. Aliàs *evidentiæ*, *munimenta &c.*

Concil. apud *Clovesho* An. Dom. 800. præſidente *Cenulpho* Rege Merciorum *Wilfredo* Archiepiſcopo &c. M. S. —— *Tandem Cenulfus Rex ſerâ ductus pœnitentiâ*, telligraphia, *id eſt libellos quos à ſupradictis hominibus* Uriheh *&* Osberto *injuſtè perceperat,cum magnâ pecuniâ Eccleſiæ Chriſti in Dorobernia remiſit.* Et in Concil. *Celichyth* An. 816. cap. 6.—— *Tamen ſerventur libri primordiales cum aliis* telligraffis, *ne impoſterum aliquod ſcrupulum contradictionis immitere conentur.*

¶ *Telonaris.*] Pro conductore portus.

¶ *Tem.*] Vide ſupra *Team.*

¶ *Tementale.*] Vide *Temmentale.*

¶ *Tempeſtarii.*] Dicuntur qui tempeſtates cient.

¶ *Templarii.*] Dicti ſunt ordo militum qui in templo Hieroſolymis ſedem habuere: id voventes,ut peregrinis tutum redderent iter Hieroſolomitanum, venienteſq; exciperent hoſpitio. Inſtitutus autem fuit hic ordo An. Dom. 1099.

Cœpit circa 1123. & deletur circa 1312. ſub *Clemente* 5. *Walſing.* Ypodig. pag. 444. l. 26. in An. 1123.

¶ *Temporalia.*] Epiſcoporum dicuntur prædia laica,quibus ex Regum munificentia ſuæ donantur Eccleſiæ, vel donari ſaltem permittuntur. V. *Spiritualia.* Ratione autem iſtorum *temporalium*, Epiſcopi Barones fiunt, Baronumq; id eſt, hominum Regis, induunt perſonas, Parlamentariis interſunt Comitiis, judiciaq; exercent ad civile forum pertinentia. Concil. apud *Clarendonam* An. 1164. præſente Rege *Henr.* 2. & præſidente *Johanne de Oxonia*, de mandato ipſius Regis,præſentibus etiam Archiepiſcopis,Epiſc. Abbatibus, Prioribus, Comitibus, Baronibus,&c. facta eſt recognitio literarum Regis: inter quas ſic habere. —— *Archiepiſcopi, Epiſcopi, & univerſæ perſonæ Regni qui de Rege tenent in capite, habeant poſſeſſiones ſuas de Rege, ſicut Baroniam, & inde reſpondeant Juſtitiariis & miniſtris Regis, & ſequantur & faciant omnes conſuetudines Regias: & ſicut cæteri Barones debent intereſſe judiciis Curiæ Regis cum Baronibus, quouſq; perveniatur ad diminutionem membrorum vel ad mortem* M. P. 97.

¶ *Tendeheved.*] Mendosè apud Hoveden in *Hen.* 2. pro *tenth-heved* vel potius *tenheved*,quod vide infra.

¶ *Tendingpenny.*] V. Tethingpenny.

¶ *Tenementum.*] Apud nos prædium dicitur,quod vaſſallus tenet de domino. Quâ etiam appellatione Siculi & Neapolitani uſi ſunt: nec non pari de eodem cum nobis jure. Sic enim illi lib. 1. tit. 65.—— *Si quis Clericus de hæreditate vel aliquo* tenimento, *quod non ab Eccleſiâ ſed ab aliis, vel aliquo per patrimonium, ſive aliunde teneat appellatus fuerit; volumus ut de hoc in Curiâ illius in cujus terrâ poſſeſſionem vel* tenimentum *habuerit, reſpondeat, & quod juſtum fuerit faciat: non tamen ut perſona ſua exinde capiatur vel incarceretur.*

Tenementum pro Manerio. *Rad. de Diceto* in An. 1163—— *Rogerius Comes de Clarâ pro* tenemento *de Tunebrege Thomæ reſtitit Archiepiſcopo.* Hoved. in An. 1194. pag. 734. in Concil.—— *Quod Comes* Johannes *frater Regis diſſaiſiretur de omnibus* tenementis *ſuis.*

Vide originem rei & ſacramentum Militum *Munſt. Coſm.* lib. 3. cap. 453. pag. 895.

¶ *Tenens.*] Anglis idem quod vaſſallus exteris.

¶ *Tenentes ad voluntatem.*] Quomodo exorti. Ger. Til. fo. 10.

¶ *Tenentia.*] Pro tenemento. V. hic ſupra *Homagium ligium.*

¶ *Teneo.*] Tenere terras de aliquo.

Tenere in Dominico, & *Tenere per Servitium*, & in *Servitio.* Vide Servitium.	}	Sarjantiæ Militare Liberâ Eleemoſinâ Soccagio,&c.

Tenere in capite.

Tenere de aliquo.

Tenere in ſervitio dicitur cum quis feodum teneat uti medius dominus, ſervitium à tenentibus ſuis percepturus.

Tenere per Servitium eſt, ut ipſe ſervitium præſtet domino ſuo, hoc eſt, ſuperiori.

¶ *Tenheved.*] Decanus, Decemvir, caput vel princeps Decaniæ ſive decuriæ. Sax. tienheofed, tien, i. *decem*, heofed, *capud.*

Ll. *Ed.* Confeſſ. cap. 29. *Statuerunt Juſtitiarios ſuper quoſq; decem friborgos, quos* Decanos *poſſumus appellare.* Anglice vero tienheofod dicti ſunt.

Hoc idem apud *Hoveden.* in Henr. 2. pag. 607. *tendeheved*, ſed minùs rectè legitur.

¶ *Tenmantale*, vel *Tenmentale.*] Sax. tienmantale. *Decuria*, *Tithinga.* Saxones noſtri centurias, quas *Hundredos* vocant, per Decanias,hoc eſt decem virorum ſocietates ſeu collegia diſtribuebant ipſis tithings dicta: qui Decemviri omnes pro ſingulis ſuis ſociis fidejuſſores ſe præſtabant Regi, de pace ejus obſervandâ; dicebaturq; igitur hæc ſocietas *tenmentale* quaſi *decemvirorum numerus*, ut impreſſæ leges *Ed.* Confeſſoris Cap. 19. interpretantur: Noſter verò earum codex M. S. licèt ipſum hoc in textu reddit,in rubricâ tamen ait: *Tenmentale*,i. ſermo *decem hominum.* Et propterea quod omnes illi quibus præerat hæc ſocietas,ſub ejuſdem erant animadverſione ſeu reprehenſione; dicatur etiam non ineptè *decemvirorum animadverſio.*Sax.enim tien *decem*, men *viri*, tale *numerus*, ſermo interdum reprehenſio, ſeu accuſatio.

Ab

Ab isto autem vinculo, Rex per privilegii sui chartas, aliis concessit ut immunes forent. V. *Friborgus.* Concilium sive fœdus *Alfredi* & *Godruni* R. in fine quod in impresso codice desideratur MS. pag. 21.—*Omnes in legibus pareant devotè, vel exulentur, & pro exlegibus habeantur, nisi eis obedientes sint, & in* tienmainuetale, *id est, sub decemvirale numero & fidejussione libera, quod Anglicè dicitur in* Freborgh *sint universi: ita quod si unus ex decem forisfaciat, novem ad rectitudinem eum habeant, aut solvant & restituant dampnum, quod idem fecit.*

Hoved. in An. 1194. pag. 737.——*Rex constituit sibi dari de unaquaq; carucatâ terræ totius Angliæ 2 solidos, quod ab antiquis nominatur* **Tenmantale.**

¶ *Tensabilis.*] Lib. Prior. Dunst. Tit. *Houcton.* cap. 5.——*Et est pratum illud* tensabile *per totam annum, unde Prior post asportationem herbæ pro denariis locat partem suam.* Prius loquitur de pratis, quæ aliquando propter siccitatem non falcantur.

¶ *Tenura.*] Sed nec istis transeundus venerandus noster *Littletonus,* in cujus cineres turpiter minxit *Hottomannus,* qui nigro calculo librum ejus *de tenuris Anglorum* perstringens; non eum solùm, sed totam nostram Jurisprudentiam vilipendit; doctos video aliquando & judicio peccare & modestiâ, præsertim dum sapere gestiunt supra crepidam, & in alienâ republicâ curiosè fore. Infoelix nimium *Hottomannus,* sic impingere, ut non solùm clarissimum virum, sed eximiam pariter gentem solus provocet. Quippe *Littletonus* omnium quos ea ætas noverit in scientiâ legum nostrarum primas obtinuit. Vir quippe in dicendo gravis in decernendo aquilini ingenii, & in judicando dignus tripode, floruit 140 hinc annis Judex purpuratus; Nostratibus tantopere displicuit *Hottomanni* ista ineptia, ut cum J. Civilis Doctor quidam, *Cowellus* nomine, verba ejus licèt modestè recitâsset in libro, cui *Interpres* nomen, de hoc inter alia postulatus coram ipso Parliamento An. 3. Jac. R. quasi de Ll. patriis malè sentiens, & viri optimi haud æquus arbiter, de hoc inter alia fateor graviora sententia Parliamenti, traditus est custodiæ, & libri ejus publicè sunt combusti.

¶ *Tenus, ni.*] Sors, funiculus. Sax. ꞇana. L. Frison. tit. 14.—Sartes *Tales* esse debent. Duo *tali* de virgâ præcisi quos *tenos* vocant. Et infra——*Unusquisq; illorum septem faciat suam sortem, id est* tenum *de virga, & signet signo suo &c.* V. Tacit. p. 376.

¶ *Tethingpenny,* vel *Tithingpenny.*] Mendosè *Tendingpenny,* & in Semplynghamensis diplomate *Thendingpenny,* ubi *d* ab imperitis scribitur ut passim solet pro Sax. ð, hoc est *th.*

Est autem pecuniam quam subsidii causâ Vicecomes olim exigebat ex singulis decuriis sui Comitatus: quas *Tethingas* Saxones appellabant. Sic ex Hundredis **Hundred-penny.** Ex Trithingis: id quod *triding* dicebatur: rectius **frithing-penny.** Vide verba diplomatis Semplinghamensis supra in **Hundred-penny.**

¶ *Tetinga.*] Henr. de Selgrave in Chron. MS. dixit pro *tethinga,* vel *tithinga,* quod vide.

¶ *Terbichetum,* vel *Trobichetum.*] Al. Tumbrella quod vide. Machina tollenonis instar ad putei marginem erecta, cujus fini alteri Cathedram exhibenti spurcas & rixosas fœminas imponentes, aquâ solent immergere. Anglicè **a Cokestole.**

Dictum à Gall. *trebuchet,* id est, decipulum, seu transenna, quâ feræ deprædantur, quasi à *tref.* i. trabs, & *buchant* decidens.

¶ *Termini.*] Apud nos dicuntur certæ anni portiones agendis litibus designatæ.

¶ *Terminus.*] Apud nos dicitur dies fasti & legum agendarum: cujusmodi sunt quatuor in anno.

Terminus Paschæ, qui incipit 18 die post dominicam Paschalem inclusivè, finit die Lunæ proximè post festum Ascensionis.

Terminus Trinitatis incipit die 12 post dominicam Pentecostes, & durat dies novemdecem.

Terminus Sancti Michaelis, qui incipit 9 vel 10 die Octobris, desinit 28 aut 29 Novembris.

Terminus S. Hillarii, qui incipit 23 aut 24 Januarii, exit 12 vel 13 Februarii.

De terminorum origine variè fabulantur historici nostri.

Terminus pro vocabulo. Uti *Ley termes de la ley* 36 Ed. 3. cap. 15.——*Et que les leyes & custumes de dit roialme, termes & processes, soient tenus & gardes, come ils sount & ount este avant ses heurres. Et que per les aunciens formes & termes de counter null home soit, perdunt issint q. la matter del action soit plenim. monstre.* Loco primo *Termes* videtur poni pro *tempore juridico,* posteriori pro *vocabulis juris.* Statuitur illic, ut in placitando lingua Anglicana non Gallica recipiatur.

Terminus idem quod *Termonland.* Hibern. V. Erinach &c.

¶ *Termondland.*] Vide lib. Hib. **seemeth to be the Glebeland or land of the Church.**

¶ *Termoners.*] Coloni Ecclesiastici. Lib. Hib. fol. 14. a.

¶ *Terra nova.*] Sæpe legitur in Chartis feodalibus & in censualibus schedulis, vel pro terrâ noviter concessâ vel noviter assartâ. Prior. Lew. p. 1.——*Reddit pro nova terra* 2. *sol.*

¶ *Terra testamentalis.*] Dicebatur quam quis per Chartam, ut loquuntur, vel ex scriptis possidebat: Chartam enim antiqui *testamentum* appellabant; Hoc Saxon. Boclanð, quasi terræ per scripturam possessam appellabant.

Ll.

Ll. *Aluredi* M S. cap. (juxta impreſſum codicem) 37.——*De eo qui* terram teſtamentalem *habet, quam ei parentes demiſerunt ponimus, ne illam extra cognationem mittere poſſit, ſi ſcriptum interſit teſtamenti, & teſtes quod ipſorum prohibitio fuerit, qui hanc in primis acquiſierint, & ipſorum qui dederint ei &c.*

¶ *Terra veſtita.*] Terra ſegete ſata. Ll. Can. 65. M S.——*Qui habet decem hidas terræ, debet reddere ſex hidas veſtitas.* Sax. ſyx hyða ȝeſetteſ-lanðeſ, i. *ſex hidas terræ ſatæ.*

¶ *Terrarius.*] Qui terram poſſidet. Annal. *Waverlei* in An. 1086.——*Anno Regis W.* 20. *Rex tenuit Curiam ſuam apud Wintoniam, ibiq; venerunt contra eum omnes Barones ſui, & omnes* terrarii *hujus Regni, qui alicujus pretii erant, cujuſcunq; feodi fuiſſent, & omnes homines Regis effecti ſunt.* An. 1084.——*Rex Will. accepit dominium omnium* terrariorum *Angliæ cujuſcunq; feodi eſſent.*

¶ *Terrag.*] Gallicum, tributum agro impoſitum.

¶ *Terrarium.*] Liber quo ſingulæ alicujus terræ deſcribuntur, ſive hominis ſive villæ. *Catalogus terrarum.*

¶ *Terricidium.*] Ceſpes à terrâ abraſâ ad comburendum. V. *Bleſtia.*

¶ *Tertia.*] Pro dote apud Anglos in uſu.

¶ *Tertius denarius Comitatus.*] Vectigal quod quiſq; Comes è Placitis Comitatus Regi debitus percipiebat, ex quo etiam dicebatur *Comes de tertio denario.* Ejus loco jam ab ævo.... ſucceſſit, ut 20 *l.* recipiat pro eodem de exitibus ballivæ Vicecomitis illius Comitatus, ut pateat è Mandato R. *Ed.* 2. Vicecomiti Lincolniæ directo An. Regni ejus 19. in Clauſ. ejuſd. anni memb. 10. *Rex Vicecom. Lincoln. ſalutem. Cum* 20 *die Septemb. anno regni noſtri* 16. *pro eo quod reddidimus Aleſiæ filiæ & hæredi Henrici de Lacy quondam Comitis Lincoln.* —— 20 *libras pro* tertio denario *Comitatus Lincoln. quæ fuerunt prædicti Henrici patris ipſius Henrici &c.*

¶ *Tertiaria, riæ.*] Conſtitut. Neapol. tit. 69. in quibus rebus petatur trigeſima. l. 1.——*In certis tantum quæſtionibus & perſonis, commodato videlicet mutuo & depoſito, bajulos* tertiariam *recipere ſtudebant, nec de aliis aliquid &c.*

¶ *Teſtamentum.*] Pro ſcripto, Charta, vel inſtrumento, quo prædiorum rerumve aliarum tranſactiones perficiuntur: ſic dictum, quòd de eâ re vel teſtimonium ferret, vel teſtium nomina contineret.

Annal. Fuldenſ. an. 806.——*Partitio Regni Francorum ab Imperatore facta in villâ Theodonis inter filios ſuos, ut ſciret unuſquiſq; eorum, quam partem tueri & regere debuiſſet, ſi pater eum ſuperſtitem relinqueret.* De hac partitione *teſtamentum* conſcriptum & ab optimatibus Francorum confirmatum, & Leonis Apoſtolici ſubſcriptione confirmatum eſt. *Malmesb.* in Privilegio Regis *Edgari* Glaſtonienſi Eccleſiæ. De Geſt. Reg. lib. 1.——*Igitur Domini prædicti Apoſtolici, eidem loco directum* teſtamentum *venuſtæ recordationis Rex Edgarus ſuper Aram &c. poſuit.*

Charta fundationis Croylandiæ ab Æthelbaldo Rege An. Dom. 716.—*Si quis contra hoc meæ authoritatis* teſtamentum *aliquod machinari impedimentum præſumpſerit.*

Hinc *Teſtamentalis,* pro eo quod ſcripturæ teſtimonio roboratur; ut *Terra Teſtamentalis,* quod ſupra vide in eodem loco, ubi *teſtamentum* etiam habes pro *Charta* vel *Scriptura.* Hinc & *Terra Teſtamentalis* pro boclanð, q. *terra codicillaris* dicitur. *Canuti* Ll. M S. cap. 12.——*Si* terram teſtamentalem *habeat, quæ Anglicè dicitur* boclanð.

¶ *Teſte meipſo.*] Mos ſolennis in Chartis & inſtrumentis Regum Angliæ, quem deriſit tamen *Pius ſecundus* in Mandato *Hen.* 6. Com. ſu. lib. 3.——*Teſtem autem ſe dicit* (Deus) *futurum quia in judicio ſuo non indiget teſtibus.* Auguſt. 20. De Civ. 26. Gentil. 29.

¶ *Teſton, & Teſtones.*] Nummus quod Gallis 18 denar. valebat. Et ſic olim fortè apud Anglos; æreum autem factum, & argento delibatum ſub *Henrico* 8. 12 denariis exponebatur. Sed *Edwardi* 6. anno primo, ad 9 denarios contractum eſt; poſtea verò quale hodie permanet ad ſex denarios, ſed hoc optimi argenti.

¶ *Tethingpenny,* vel *Tendingpenny.*] Et in privilegio Semplinghamenſi *Thendingpenny.*

¶ *Texaga.*] L. Salic. tit. 11. §. 4.——*Si quis homo ingenuus alienum ſervum in* texaga *ſecum duxerit, aut aliquid cum eo negotiaverit, D C den. &c. culp. judic.*

L. Alaman. tit. ult. §. 25.——*Si quis ſervum mulinarium involaverit, alium cum ipſo reddat & ſolvat ſol.* 6. *in* texaga *ei cujus fuerit.* L. Ripuar. tit. 63.——*Si quis hominem in hoſte interfecerit triplici Weregildo culpabilis judicetur. De* texaga *ſimiliter.* Item Formul. Solenn. 137.——*Contigit quod ego caballum ab homine aliquo nomine ill. in* texaga *ſubduxi.* Gloſſar. *in texaga,* inter tecta.

¶ *Thamiſia.*] Thamiſis fluvius. Fœdus Alfredi & Guthurni Regum, cap. 1.——*Inprimis de noſtris landimeris commarcionibus: ſurſum in* Thameſiâ, *& tunc ſuperius in ligam &c.*

¶ *Thanus.*] Thainus apud veteres Scotos, Toſche.

Chart. Sax. Æthelredi An. 1002. Ƿpæȝel Cẏnȝeſ ðeȝen ðen ſppæcþenaſ, miniſtri verbi. Luc. 1. V. Reg. M. lib. 4. ca. 31. & Annot. ib.

Domeſd. in Berkeſhire ——Thanus *vel miles Regis Dominicus moriens pro relevamento di-* *mit-*

mittebat Regi omnia Arma sua & equum unicum cum sellâ: Quod si ei essent Canes vel accipitres, præsentabantur Regi, ut si vellet acciperet.

Thanus si sit testamentis dignus. V. leg. quæ habentur part. Ll. Ethelb. MS. pag. ult. in *Thani* privileg. Si sit testamentis dignus.

Thanorum appellatio in usu fuit post adventum Normanorum, ut è *Domesdey* liqueat, & è Brevi quodam *Gulielmi* 1. Willem kynz znet Heрman biſceop ⁊ bꝛitꝛi & ſteꝛine & alle mine þegena ſon ðoꝛſætan ꝼꝛeonðlice. Id est, *Willielmus Rex salutat Hermannum Episcopum* [ ] *& Stewinum, & Britwi, & omnes* Thanos *meos in Dorcestrensi pago amicabiliter.* MS. de Abbotsburi.

J. Lesl. Scotus de orig. moribus, & rebus gestis Scotorum pag. 70.—*Nam in ipsis Reipub. nostræ rudimentis, cùm aliqua adhuc barbaries Scotiam occupasset, quosdam Duces* (Thanos *vernaculâ linguâ vocabant) illustri familiâ ortos delegerunt, quibus se suamq; rempub. regendam committebant.*

Buchan. Hist. Scot. fol. 59. 20.—*Superioribus seculis, præter* Thanos, *hoc est Præfectos regionum, sive nomarchas, & quæstorem rerum capitalium, nullum honoris nomen equestri ordine altius fuerat; quod apud Danos observari adhuc audio.*

¶ *Thegan.*] i. vir fortis, &c. *Beat. Rhen.* pag. 202.

Leſſe ðegen. *Mediocris homo.* Can. MS. 153.

Kinze ðegen ibid.

¶ *Thenecium.*] Constit. Rob. Winchelsey Archiep. Cant. Tit. de decimis, Ca. *Sancta*, §. 1.— *Quod prædicti parochiani — decimas inferiùs annotatas Ecclesiis suis persolvant, scil. decimam lactis — ovorum, thenecii, agrorum, apum, mellis, &c.* Ibi Lindewode, *Thenecii agrorum*; id est, arborum crescentium circa agros, pro clausurâ eorum. Vulgò dicimus **Dike-rowes.**

¶ *Theada, Theoda, Theuda.*] Populi, à Saxo, Đeoð, l. populus, gens, provincia, plurali ðeoða.

L. Salic. tit. 48.—*Qui accepit in laisum suam fortunam in mallo publico, hoc est, ante* Theada, *& Tunginum, &c.*

Fœdus *Aluredi* & *Guthruni* Regum, in prohœmio Eal ſeo ðeoð ðe on eaſtenzlum, i. *omnis populus in Eastanglia.* Et Matthæi cap. 6. vers. 32. Soðlice ealle ðaſ ðinz ðoða ſeceað, i. *hæc autem omnia gentes inquirunt.*

¶ *Theam, & Theme.*] Vide supra Team.

¶ *Theclatura.*] Signatura. Longobard. lib. 1. tit. 26. 3.— *Si arborem ubi* theclatura *facta est inter fines discernendos inciderit, &c.* Idem l. seq. Et ibidem l. 5.— *Siquis propter intentionem signa nova aut* theclaturam *aut sinaidam in sylvâ alterius fecerit, &c.* Item le prox. seq.—theclaturam *aut sinaidam in sylvâ alterius fecerit.*

¶ *Theftbote.*] Furti compensatio, vel mulcta. Saxonicum, à ðeoꝼꞇe, i. e. *furtum*, & boꞇe *emendatio*, & per translationem *mulcta.*

Antiquè dicebatur precium quo furti reus se eximeret à dispendio vitæ.

Hodiè verò de iis dicitur, qui furtiva bona à latrone susceperint, sceleris sui fovendi gratiâ; quo sensu boꞇe pro *præda*, ut aliàs solet, intelligendum est.

In privilegiorum Chartis, ubi **theftbote** conceditur, intelligitur aliàs esse emenda furti sine consideratione Curiæ Domini Regis. **Theftbote** inquit Statutum Walliæ An. 12. Ed. 1.— *Hoc est emenda furti, sine consideratione Curiæ Domini Regis.*

Thefbote *est quant home prist chattel de larone de luy faveurer, & mainteiner, & nemy autrement.* 42. Ass. p. 5. & sta. f. 42. b. *Brook Corone* 120.

¶ *Thegn.*] Et mendosè *Thegue.* V. Thanus, & Thingus.

¶ *Thelonarius, & Thelonium.*] Vide Actionarius.

¶ *Them.*] Idem quod *Team*, quod vide supra.

Inter privilegia significat juxta *Fletam* lib. 1. cap. 47. §. *Theme*, acquietantiam amerciamentorum sequelæ propriorum servorum.

¶ *Themitiæ.*] In tabulâ decimationum legitur *Decimæ de themitiis*; ibidemq; exponitur **Trees planted in the field for fencing**, i. *arbores in agris satæ sepium fovendarum gratiâ.*

¶ *Then.*] Servus. Fleta lib. 1. cap. 47.

¶ *Thendingpenny.*] Vide Tethingpenny.

¶ *Theotonis, Theotonicus.*] Germanus, Alamannus. *Brito. Armor. Philippid.* lib. 3. de Frederico Imp. submerso.

—Cilicum per plana petebat
Jerusalem cruce signatas cum Theotonicorum
Millibus—

¶ *Threthingus.*] Vide infra Trithingus.

¶ *Thesaurarius.*] Ll. Edw. Confess. cap. 15.

¶ *Thesaurus absconditus.*] Ll. Edw. Con. ca. 14. Æthelwerdus lib. 1. ad An. 418. *In nono etiam anno post eversionem Romæ à Gothis, relicti qui erant in Britannia, Romanâ ex gente, multiplices non ferentes gentium minas, scrobibus* occultant thesaurum, *aliquam sibi futuram existimantes, quod illis post non accidit.*

¶ *Thesius mensis.*] Id est *Junius*: perperam dictus pro *desius* sive Δέσι@, qui mensis Græcorum est *Junio* respondens, ut *Beda* notat lib. de Natur. temp. cap. 24. *Hepidannus* in annal. an. 973.

Hoc anno efficitur Notkerus Abba benignus,
Menstrua quindenas præcedens luna Kalendas
Cum fore venturas præsignet mense Theseo.

Ibi Goldastus; *Mense Theseo* Junio: Nam sic interpretatur ipse auctor in Composito, &c. Vide.

¶ *Theshindus.*] Idem quod *Thainus*. L. Henr. 1. cap. 69.—*De tihindi hominis* (occisi) *wera: debent reddi secundùm legem triginta solidi ad manbotam, idem hodie quinq; marcæ. De* theshindo, *id est, thaino* 120 *sol. qui faciunt viginti marcas.*

¶ *Thia.*] Amita, matertera: sive à vulgari Italico *thia*, aliàs *zia*, Hispan. *tia*, sive à fonte ipso Græco, θεῖα: omnibus idem significantibus; ubi fortè, ab Hispan. *tia* factum videatur. Bracara enim Galliciæ metropolis est: Non ignoro tamen eam ætatem ceu subsequentes Græcis vocibus inhiasse. Sic autem in Loaysiæ editione.

Nobis primo vocabulum occurrit in Conc. Bracarense, i. anno 565. cap. 15. *Si quis Clericorum vel Monachorum, præter matrem aut germanam, vel* thiam, *vel (quæ) proxima sibi consanguinitate junguntur* (sic lego) *aliasq; aliquas adoptivas fœminas secum retinent, sicut Priscilliani secta docuit, anathema sit.* V. mox item apud Gregor. M. in Epist. ad Anthemium Subdiaconum lib. 1. cap. 37. Ubi dominæ *Paterchiæ meæ*, legendum est *Pateriæ thiæ meæ*. V. Achil. Sta. 55.

¶ *Thinga*, vel *Thinge.*] Pro Leda sive Hundredo. V. infra *Thungrevius*.

¶ *Thingus.*] Idem quod Thainus & Thanus, Salicis, *Tunginus*, à Sax. Ðæng, al. ꞇheing, *Minister, baro, homo, liber.* Vide Thanus.

Chartâ quâdam antiquâ per Dominum Forestæ facta; è Cromptono de jurisdict. fol. 197. per Cowellum citata — *Sciatis me concessisse omnibus militibus & omnibus* thingis, *& omnibus liberè tenentibus, qui manent in foresta mea de honore de Lancastre; quod possunt, &c.* Fleta (inquit Cowellus) scribit hoc *thein* & ait *liberum* significare. Vide infra *Thungrevius* ubi *thing* pro Centenâ vel Hundredo, etiam pro *leda* & trithingâ dicitur.

¶ *Third night awn hynde.*] Quasi diceres *trium noctium hospes*, pro famulo domestico habetur. Non possum præterire, quod miserè dilaniatum video fontem Saxonicum à transcribentibus, impressoribus, aliisq; æquè imperitis in antiquo illo idiomate: sic autem apud Saxones nostros; *lex de hospitibus*; pro quibus paterfamilias respondere tenebatur. ꝼorman nigꝺꞇ uncuþ. ꞇpa nigꝺꞇ ᵹerꞇe. þirꝺ nigꝺꞇagen ꝺine, i. prima nocte, *incognitus*; secundâ, *hospes*; tertiâ, *domesticus* censetur. Hoc autem Francofurti editio Wecheliana, an. habet—twain nithes gest; third nith hawen man; quod tamen non abs re est; nam corrupto idiomate hawan pro agen dicatur, *g* ut solet aliàs in *w* transeunte; man autem idem est quod hine vel hynde, i. *famulus.* Sed corruptiùs in editione Cowelliana, third with hawan man, pro third night awne man, hodiè own dicimus. Bracton. verò lib. 3. tract. 2. cap. 10. num. 2. Primâ (inquit) nocte dici poterit uncuth; secundâ verò Gust; tertiâ nocte Hoghenehyne. Et Ll. MS. Edw. Confes. cap. de Hospitibus, two night gest; thredde night, ogenhyne.

¶ *Thiubda.*] Furtum. Germ. ut notat Lindenbr. Dieb. Otfrido lib. 4. cap. 7. & Willeramo Thiob, at Saxon. nostris þeoꝼꞇ, ut supra videas in Theftbote; nec insolita est hæc literarum transmutatio. Legibus Frisonum titulus 3. ubi *de furtis* agitur Thiubda inscribitur.

¶ *Thokei.*] Piscis genus, cujus fit mentio inquit *Cowellus* anno 22 *Ed.* 4. cap. 2.

¶ *Thol*, & *Tholoneum*, *Telonium.*] Huntington lib. 6. de Will. 1. & Normannis —*Semper Normannorum Domini cum hostes contriverint, cum crudeliter non agere nequeant, suos etiam hostiliter conterunt. Quod liquidè in Normania, & Anglia, Apuleia, Calabria, Sicilia, & Antiochia terris optimis, quas eis Deus subjecit, magis magisq, apparet: In Anglia ergo* tholonea *injusta & pessimæ consuetudines his temporibus pullulaverunt.*

¶ *Thorrolium.*] Vide infra *Torralium.*

¶ *Thrave.*] Vide *Dreva.*

¶ *Threthingus.*] Vide infra *Trithingus,*

¶ *Threus.*] Dicitur ex filio nepos, quasi tertius, nam Gloss. vett. *threus*, id est, *tertius*. Anglis hodie three, *tres*. Papias verò *treus* libertus.

Longobard. lib. 2. tit. 14. l. 5.—*Qui de filio naturali generatus fuerit quod est* threus, &c.

¶ *Thrimsa*, & *Thrymsa.*] *Thrimsa* (inquit Lambardus) à ꝺꞃeo quod tria sonat, effictum. *Est igitur* thrimsa *trium solidorum nummus.* Sic ille in *Archaionomia*: sed videndum an hoc rectè. In Æthelstani enim lege de *Weregildis* sic habet codex MS. *Cottonian.* —*Ceorles Weregildum CClxvi* thrimsa, *id est ducentos solidos, secundùm lagam Mircenorum* [*æstimatur*] Quod aliter fateor extare, tùm in *Lambardi* versione, tùm in Saxonico quod secutus est exemplari. Hoc enim sic: Ceorleꞅ ꝑeꞃeᵹilꝺ biþ CCLvii þꞃimꞅa be ꝺam Denalaᵹa. Ille autem, *Paganum Dani* 267 Thrymsis *æstimant.* Si ergò *thrimsa* tribus constaret solidis Weregildum hoc pagani hominis 801. solidos contineret: cum codex MS. tantum

tum numerat 200 sol. in *thrimsis* 267. Sed errare videtur codex *Cottonianus*, utpote qui Weregildum pagani Merciani pro Weregildo pagani Danici subintulerit. Proximo enim capitulo de Weregildis Merciorum: Orditur à pagano Merciæ, ac si de eo nihil prius statutum esset. *Cheorles* (i. pagani) *Weregildum* (inquit) *in Mercenorum laga CC sol. Thani Weregildum est sexies tantum* 1200 *sol. &c.*

Non obstat igitur quin *Lambardus* rectè dixerit *thrimsam* esse trium solidorum nummus: non tamen à ðreo dictum, quod is asserit: Sed à þrim quod ternos significat.

¶ *Thungrevius.*] Quasi *Thungi revius*, i. præpositus.

Muneris nomen apud Saxones nostros de quo mihi non satis liquet. Quod autem conjectura assequar *thung* opinor idem hic esse quod partes Comitatus, quæ centuria vel lede dicuntur; has enim *thingas* aliàs nuncupari animadverto, & Saxones *i* & *u* passim confundere.

L. *Edwardi* Confess. MS. cap. 34.—— *Et quod Anglicè vocabatur tria vel quatuor, vel plura Hundreda, isti vocabant* thrihinga *vel* thrithinga; Nam in Hovedeni editione sequitur —— *In quibusdam verò provinciis Angliæ vocatur* lede, *quod isti* thing. Quod quoq; in things definiri non poterat, ferebatur in schyram. Ita quod *thungrevius* idem esse videtur quod *præpositus Lede* vel *Hundredi*. Nemini fidem astringo. Sic autem Ll. *Hen.* 1. ca. 8. — *Intersint autem* (scil. generalibus placitis Comitatuum) *Episcopi, Comites, & Vicecomites, hertreingreve & præfecti, præpositi, Barones, Vavassores,* Thungrevii, *& cæteri terrarum domini diligenter intendentes, &c.*

Vel dicatur fortè *Thungrevius* quasi *tungrevius*, quod vide, id est, *villicus*, vel *Præpositus villæ*, à Sax. tungerefa, ubi tun villam significat, gerefa præfectum. Sic *Luc.* 8.

¶ *Thwertnik.*] Rot. Cart. de ann. 11. 12 & 13 Regis Ric. 2. n. 11. per Inspex. *Edwardus &c.* — *Concessimus etiam Communitati prædictæ* (*scil.* Cestrescíræ) *quod habeat liberè omnes leges & consuetudines à toto tempore hactenus usitatas: Et etiam quod habeat omnes libertates eidem communitati per* Ranulphum *dudum Comitem* Cestriæ *concessas &c. Concessimus etiam, quod Vicecomes noster, aut hæredum nostrorum qui pro tempore fuerit in dictu Comitatu, de cætero faciat executiones pro debitis recuperatis & recognitis in Comitatu, vel Scaccario* Cestriæ, *aut in Itinere Justiciariorum, qui pro tempore fuerit, absque aliquo capiendo pro executione hujusmodi facienda, licet etiam præteritis temporibus usum sit, prout per Cartam habet ipsa Communitas, quod si aliquis in Curia nostra culpatus fuerit, per* Thwertnik *se defendere possit; quia hæc defensio est contraria legi communi, nutrix malorum, pacis emula, & damnosa populo pacifico. Volumus etiam de consensu & requisitione dictæ Communitatis, Ordinamus & Præcipimus, quod dicta defensio per* Thwertnik *de cætero non allocetur, sed annulletur totaliter & damnetur; prædictaque Carta in eo punctu vacua sit & nullius effectus temporibus duraturis.*

¶ *Thynphadus.*] Wisegot. lib. 9. Tit. 2. l. 1:— *Si* Thynphadus *aliquem de* thynphadia *suâ*—— *ad domum dimiserit, vel de domo ad exercitum exire non compulerit, reddat sol.* 20. *Quingentenarius verò* 15. *Centenarius* 10. *Si certe Decanus fuerit* 5 *sol. reddere compellatur, & ipsi solidi dividantur in Centena, ubi fuerint dinumerati.*

L. 3,— *Si quis Centenarius dimittens Centenam in hostem ad domum suam refugerit, capitali supplicio subjacebit.* —— *Postmodum Centenarius nullo modo præponatur, sed sit sicut unus ex Decanis. Et si Centenarius sine conscientia aut voluntate Præpositi aut* thynphadi *sui de Centena sua*— *quenquam ad domum suam redire permiserit, vel in hostem ut non ambularet relaxaverit &c.*

L. 4. *Dividantur solidi inter eos in quorum Centena fuerit ascriptus* — *Quod si aliquis, qui in* thynphadia *sua fuerat numeratus, sine permissu* thynphadi *sui, vel Quingentenarii, aut Centenarii, vel Decani sui, de hoste, ad domum suam refugerit &c.*

L. 5. —Thynphadus *quærat per Centenarios suos, & Centenarii per Decanos*— *qui ad domum suam refugerint*— *hunc* thynphadus, *Præposito Comitis Civitatis notum faciat &c.*

Lib. 2. Tit. 2. l. 26.— *Dux, Comes, Vicarius, pacis assertor,* thynphadus, *millenarius, quingentenarius, centenarius, decanus, defensor numerarius, qui ex Regia jussione, aut etiam ex consensu partium* —— *Judicis nomine censeantur ex lege.*

L. Salic. Tit. 46. §. 1.—— *Timginus aut Centenarius mallum indicerit, & in ipso mallo statum habere deberet.*

Decret. Childeb. §. 9.—— *Malefactores prindet.*

Ibid. §. 11. *Si furtum factum fuerit, capitale de præsenti Centena restituat, & causator Centenarium cum Centena requirat.*

Alaman. tit. 36.— *Conventus secundùm antiquam consuetudinem fiat in omni Centena coram Comite, aut suo Misso, aut coram Centenario.* §. 2.—— *Ipsum placitum fiat de sabbato in sabbatum, aut quali die Comes aut Centenarius voluerit, à septem in septem noctes, quando pax parva est in provincia: quando autem melior est post* 14 *noctes fiat conventus in omni Centena.*

Ripuar. tit. 5. cap. *de falsis testibus coram Centenario.*

Longób. lib. 1. tit. 25. l. 80. Et Cap. lib. 4. ca. 63. —— *Ut Vicarii & Centenarii qui fures & latrones cœlaverint, aut defenderint, &c.*

Lib. 2. Tit. 30. l. 2. Et Cap. lib. 5. ca. 131. —— *De mancipiis venditis in præsentia Episcopi, Comitis, Vicecomitis, Centenarii &c.*

Ibid. Tit. 42. l. 3. Et Cap. lib. 4. cap. 57. —— *In anno tria solummodo generalia placita obser-*

observentur— *Ad cætera verò placita, quæ Centenarii tenent, non alius venire jubeatur, nisi qui aut litigat, aut qui judicat, aut qui testificatur.*

Et Tit. 47. l. 1. — *Ut pravi Centenarii &c. tollantur, & Deum timentes constituantur ad sua ministeria exercenda.* Idem *Capit. ad Sol.* 2. §. 5. Et Cap. lib. 3. cap. 11. & 56.—*Et cum Comite & populo eligantur mansueti & boni.*

Tit. 52. l. 3. & Cap. lib. 3. ca. 79. — *Ut nullus homo in placito Centenarii, neque ad mortem, neque ad libertatem suam amittendam, aut res reddendas, vel mancipia judicetur, sed ea omnia in præsentia Comitis, vel Missorum nostrorum judicentur.*

Capit. lib. 2. tit. 28. — *Missi Dominici in medio mense Maii teneant placitum, & habeat ibi unusquisque Comes Vicarios, & Centenarios suos secum &c. deinde inquirant Missi nostri, qualiter unusquisque illorum officium* — *administrat &c.*

Lib. 4. Tit. 26. —*Omnis controversia coram Centenario definiri potest, exceptâ redditione terræ, & mancipiorum quæ non nisi coram Comite fieri potest.*

Cap. 5. & Cap. 78. — *Collectas faciebat.*

¶ *Thyuphadia*, & *Thyuphadus.*] Vide Tuphadia.

¶ *Tienmantale.*] Vide supra Tenmantale.

¶ *Tihindus.*] Ll. Henr. 1. ca. 10.— *De* tihindi *hominis (interfecti) wera debent reddi secundùm legem triginta solidi ad manbotam.* V. *Twyhindus.*

¶ *Tihla*, al. *Thila.*] Saxonicum, *accusatio.*

Legg. Canuti MS. cap. 62.— *Si quis amicis destitutus vel alienigena ad tantum laborem veniat, ut plegium non habeat in primâ* tihlâ, *i. accusatione, ponatur in carcanno &c.* Ll. Henr. pri. cap. 10. — *Differt etiam an aliquis cum suo vel alterius homine causam agat, & si quid in actu, vel in sola* tihla *consistat.*

¶ *Timberella.*] Potius *Tymborella.* V. *Tumbrella.*

¶ *Timbrellus.*] Parvus cetus. Sic *Skenæus* in expositione quorundam vocabul. juris Scot. de forest. cap.— *Si quis cetum* 17 *de Judic.* cap. 27.

¶ *Timbria.*] Pellium dicitur earum certus numerus, puta 40. vel circiter duobus asseribus interclusus, sic ut è borealibus Regionibus à mercatoribus defertur. V. *Rastal.* & *Sken.*

¶ *Tineman.*] In Forestis olim dictus est qui nocturnam curam veneris & viridis, tum servilia opera subibat, ut habetur in *Canuti* Constitutionibus Regis de Foresta (quas hic supra vide in *Foresta*) Cap. 4. Significare autem videtur *hominem minutum*; sic enim exponitur ibidem.

¶ *Tirogrillum.*] Brito Armorican. Philip. lib. 1.

Aggere complentur fossæ, murosque sub ipsos
Scalis erectis, agili levitate satelles
Quo Rex ipse loco se munit semper (ab) omni
More tirogrilli *velox in mœnia repit.*

Quicquid hoc, seu fabricæ sit, seu machinæ, compositum censeo, à Gallicis *tirer*, i. trahere, & *grille* quæ cratem vel rem clathris, sive cancellis compactum significat.

¶ *Tithinga.*] Aliàs pro *Decania* & *Friborgo* legitur, aliàs pro *Trithinga*, quæ vide suis locis.

¶ *Titulatus.*] Ecclesiæ ascriptus. *Greg. M.* Epist. lib. 1. cap. 63.— *Edocti sumus domum Petronii notarii, sanctæ Romanæ Ecclesiæ* — *à Constantino tunc defensore irrationabiliter* titulatam. V. Conc. Rom. sub Leone Cent. 9. p. 418. Can. 44.

¶ *Titulus.*] Pro templo, sive Ecclesiâ materiali. *R. Al. to.* 1. *pa.* 180.

Ecclesia videtur ideo dici *titulus*, quod præfectus ei Presbyter nomen inde atq; *titulum* consequitur; ut & Cardinales ipsos hujus vel illius tituli dicimus.

Origines autem aliunde petitas apud *Baronium* vide cum in Anno Christi 112. numero 4, 5, 6. tum in Notis ad Romanum Martyrilogium die 6 Julii.

¶ *Tobalea, leæ.*] Vide Credentia.

¶ *Tod lanæ.*] 28 Libras: hoc est, petras duas continet.

¶ *Toftmannus, Toftman, & Toftam.*] Est autem *Toftum* Forensibus nostris locus, ubi olim aliquando sita fuit mansio rustica, quam *messuagium* dicunt.

Hinc *Toftmannus*, al. *toftman*, pro eo (reor) qui hujusmodi locum possidet.

Pri. Lew. pag. 18. — Toftmanni *similiter operabantur à S. Michaele, usque ad autumnum, & in autumno per 6 ebdomadas unaquaq; hebdomade per* 2 *dies &c.* Et pag. 21. *Omnis lanceta, omnis* toftman, *& omnis molman &c.* ut in Lanceta.

¶ *Tozilla.*] Mapa vel Mappa. Balbus Cathol. Mapa, *tozilla* &c. Vide *Mapa.*

¶ *Toill.*] In legibus Scoticis, pro *toll*, i. telonium.

Reg. Majest. lib. 1. cap. 4. §. 2. — *Qui habent & tenent Curias suas cum sacco, & saeca, furca, & fossa,* Toyle, *& Theme &c.* V. *Toll.*

Toil etiam Anglis, vel sepimentum est ex crassiori *tela* factum; vel cassis è funiculis nexus quibus saltuarii cervos intercipiunt, à Gall. *toile*, i. *tela.*

¶ *Tol*, al. *Thol.*] Latinobarbarè & Bractono nostro *Tolnetum*, Græco vicinius *Tholonium* pro *Telonium*, ἀπὸ τῶ τελωνείων *Suida* dicto pro τέλος, quod aliàs est *vectigal.*

gal. Significat & τελώνιον Latinè *teloni-um* menſam publicanorum; ſeu domum & locum ubi vectigal ponitur. In Chartis Regum noſtrorum Anglo-Saxonum duplici venit acceptione; Aliàs (& hac frequentiùs) pro licentia mercaturæ, ſeu nundinandi, ſicuti cùm Rex conceſſerit villam aut dominium aliquod cum *Sac*, *Soc*, *Thol*, *Team*, *&c.* Conceſſiſſe videtur jus Mercati; nam *Thol* (inquiunt Ll. *Ed. Confeſſ.* cap. 24.) quod nos dicimus *theolonium*, eſt quod habeat libertatem vendendi & emendi in terrâ ſuâ. Et apud Saxones quidem non reperitur in antiquis privilegiorum Chartis mercati inſtituendi aliud vocabulum. Dictio enim mercatum, Normannorum eſt, & ab illis primùm introducta. Videtur & *Bractonus Toll* de mercato intelligere, cum hoc inter libertates repetit lib. 2. cap. 24. nu. 2. in fine. Sollenniùs autem fuiſſe mercatum reor, quàm quod *Toll* nuncupamus: hoc enim libertatem ſolummodo vendendi & emendi inter limites dominii vicinis forſan permiſit, puta coram villæ Præpoſito, aut Ballivo domini quovis tempore abſque populi frequentia, res & fructus è prædiis ſuis emergentes. Mercata verò propter inſignem populi confluentiam ad merces quaſlibet vendendas & emendas ex antiquo jure non niſi in urbibus, burgis, Caſtellis, locis munitis, & celebribus; certis etiam & ſtatis diebus non haberentur, ut in Ll. *Gulielm* 1. ca. 12. videatur.

¶ *Tollenum, ni.*] Idem quod *tollenon, nonis.* Feſto machina quâ hauriuntur aquæ, pondere prægravante alterum ejus finem. *Longob.* 1. tit. 9. l. 24. *Tollenum putei.*

¶ *Tollo, tollis, tuli, tollere,* Supinis *toltum, tultum,* & *tollutum.*] Aufero, adimo.

Marculf. lib. 1. cap. 28. — *Eidem terram ſuam in loco nuncupante illo per forciam* tuliſſet. L. Ripuar. tit. §. 2. — *De quacunque libet re forciam fecerit, & per vim* tulerit, & aliàs ſæpe. Vetuſtis Francis *tollir*, ut notat *Bignon*; & inde *male tolte* corruptè *mal tout*, de quo nos ſupra.

A ſupinis fiunt participia *toltus, tultus,* & *tollutus.* L. Salic. tit. 34. —— *quicquid ibi* toltum *fuerit mancipia pecuniam omnia tripliciter reſtituat.* Hinc in jure noſtro Breve Regium quo lis à Curiâ Baronis, ad Curiam Vicecomitis eſt ſublata, *tolta* dicitur. Et inferius in citato *Marculfi* loco, *tultis fidei juſſoribus*, pro ablatis. Et Chart. Alaman. 99. —— *Suum manſum ei* tollutum *fuiſſet*, & ſic aliàs.

¶ *Tollutus.*] Vide præcedens *Tollo.*

¶ *Toloneum.*] Vide Toll.

¶ *Tolta.*] Breve quo lis tollitur è Curia Baronis, & ad curiam Vicecomitis defertur. V. ſupra *Tollo.*

Tolta placiti ſignificat proceſſus per quam cauſa à juriſdictione juris temporalis tollitur. *Plac. coram Rege Term. Paſch.* 22 *Edw.* 1 *Rot.* 18.

¶ *Toltus.*] Supra Tollo.

¶ *Tondere capillum.*] Vide *Capillum.*

¶ *Tonna.*] Vas dicitur, quod continet 4. vini dolia, & perinde onus unius plauſtri: quod conſtare ferunt ex tantundem doliis. Vita *Phileberti* —— *Rogans eum cellarium ingredi, & vas vinarium quod* tonna *dicitur benedicere.*

¶ *Tonnagium.*] Vectigal vinis & mercibus quibuſdam, tam evectis quàm advectis juxta *tonnarum* pondera impoſitum.

¶ *Tonoderach.*] Qui fures exquirit apud Scotos. Sic in Ll *Kenethi* Regis §. 2. V. infra *Toſcheoderach.* Chron. Scot. p. 133. col. 2. §. 21.

¶ *Tonſus.*] Pro ſacris initiatus. Teſtamentum Remig. Archiep. *Flodoard.* lib. 1. ca. 16. —— *Si quis in ordine clericali à presbytero uſq; ad* tonſum *&c.*

¶ *Tor,* & *ver.*] V. *Feudum.*

¶ *Torrale,* & *Torralium.*] Priſcis Germannis *Tharra*, Ekkehardo *Tarra*, quo V. ſupra. Fornax inſtar hypocauſti, quo torrentur vel exſiccantur frumenta aliæve materiæ, Angl. a **kill.** Ll. Burgor. cap. 54. inſcribitur *de combuſtione domorum, aut* torralium. Et §. 2. —— *Similiter de eo qui combuſſerit* torralia.

¶ *Tormentum.*] Atque inde *Tormentalis*, Machina bellica ad perfringendos muros: cùm ignota adhuc eſſet Vulcania illa quam bombardam nominârunt. *Brito Armor.* Philipp. lib. 10.

—— *Muros conatur & arcem*
Frangere tormentis.

Et lib. 7. pag. 311.

Inſtrumenta videns Rex tormentalia *in illum*
Poſſe vel aſſultus conferre juvamen, ut alta
Muros rupe ſitos quâvis infringeret arte.

Gregor. Turonenſ. Hiſtor. lib. 2. cap. .... —*Sagittas* tormentorum *ritu effundere, illitas herbarum venenis.*

¶ *Torneamentum.*] Tabula rotunda M. P. 332. damnat. V. *Bordiare* eſt illud propriè quod dicunt *ad barras pugnare*; *torniare*, gladiis concutere, juſtas facere, haſtiludum exercere. Vide hoc prohibitum in Concil. Lateranenſi ſub *Alexand.* Papa apud *Hov.* ſub. An. 1179. p. 584. l. 42.

Conc. Lateran. 3. œcumenic. ſub *Alex.* 3. An. 1180. cap. 20.

— *Felicius memoriæ PP. Innocentii & Eugenii prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, deteſtabiles nundinas vel ferias, quas vulgò* torneamenta *vocant, in quibus milites ex conducto venire ſolent, & ad oſtentationem virium ſuarum & audaciæ, temerariè congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula ſæpe proveniunt,*

fieri

fieri, prohibemus. Quod si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis poscenti venia non negetur, Ecclesiasticâ tamen careat Sepultura.

Mat. Par. in An. 1241. pag. 546.—*Comes Marescallus Gilbertus, cum quibusdam aliis Nobilibus, juxta Hertfordiam— more militari, quoddam hastiludium, quod vulgariter* Fortunium *appellatur exercens, ab effrenato Equo suo dejectus interiit.*

¶ *Torno.*] Pro verto, & reverto.

¶ *Torta.*] Vimen tortum, vel ad torquendum facile.

Neapol. 3. tit. 38. l. 4.—*Tortam, vel virgam de nemore incidere.* Vide supra *Retorta.*

¶ *Tortum.*] Injustitia, injuria: Recto contrarium. Literæ de bello Conquirentino extantes in Abbatia *S. Florent. Hist. de Bretaing.* liv. 3. cap. 17.—*Eodem tempore)* i. Anno Dom. 992.) *ortum est bellum inter Conanum Comitem Britonum, & prædictum Fulconem Comitem Andegavensem, cujus belli victoria post multam virorum interfectionem, Conano necato, Fulco potitus est. Proinde Proverbium est vulgatum: Bellum Conquirentinum, quo* tortum *superavit rectum.* V. *Derittum.*

¶ *Toscheoderach.*] Barbarum nomen priscis Scotis & Hybernis, usitatum pro *Serjando*, vel *Serviente Curiæ*, qui literas citatorias mandat executioni. Et quod interpret. Juris Civilis *Nuncius* dicitur. *David* 2. Rex Scotiæ dedit & concessit *Joanni Wallace* suo Armigero & fideli officium Serjandiæ Comitatus de Carrik, quod officium *Toschadorech* dicitur, vulgò **ane Mair of fee.** Skenæus in not. ad Reg. Majestat. lib. 1. cap. 6. §. 7. ubi legitur —— *Si fuerit Marus Domini Regis, vel* Toscheoderach *ipsius &c.* Fortè hic idem est qui supra *Tonoderach. Tosche* apud Scotos & Hibernos idem quod Thanus. V. Reg. Maj. lib. 4. cap. 31 & Annal.

¶ *Trabes.*] Frugum meta continens 24 garbas, **a thrave containing 24 sheaves.** Domes. de Burgensibus Derbiæ.— *Hi autem ad festum S. Martini reddebant Regi duodecim* trabes *annonæ.*

¶ *Tradavium.*] Chart. Alaman. Gold. 99.— *Proprie suum fuisset (mansum) & legibus suum esse deberet, quia jam de* tradavio *uxoris suæ fuisset; idcirco suum esse deberet.*

¶ *Traditio.*] Constitutio *Phil.* Regis Franc. An. 1317. inter *Guidonem de Britan.* & *Ysabellam* Ducissam *Britan.* Hist. Bret. l. 4. cap. 34.— *Dictæ Ducissæ ex causâ prædictâ & dicto Duci, ejusque hæredibus in perpetuum, ex tunc omnino dimisit & resignavit, & liberavit: possessionemque ipsius* Vicecomitatus, & jurium & pertinentiarum ejusdem, in manu dicti Episcopi Miniacensis (scil. Procuratoris sui) per* traditionem *quarundam notularum, quas in manu suâ tenebat, posuit per eundem Episcopum, dictæ Ducissæ* tradendam, & *integraliter restituendam &c. Seisina.*

* Lemoviccusem.

In *traditione* seisinæ aliàs cespitem tradunt, aliàs olim sagittam &c. aliàs virgam, prout Romani virgâ prætoriâ, quam vindictam appellabant, libertatem contulere; de quo *Persius Satyr.* 5. Meursius p. 29.

Vindicta postquam meus à Prætore recessi,
Cur mihi non liceat jussit quodcunque voluntas?

Traditio per fustim seu baculum. Chart. antiq. A. nu. 2.— *Sciant præsentes & futuri, quod ego Walterus de Lentes reddidi & quietum clamavi de me & hæredibus meis* per fustim & per baculum *Domino Will. Marescallo Comiti Penbrochiæ, in Curiâ suâ, totam terram de Winton, sicut illam in quâ nullum jus habui, ad dandum illam & vendendum, & ad quicquid voluerit faciendum, sicut de suâ propriâ. His testibus Galfrido fil. Rob. Henrico fil. Geraldi, Wil. Walleron, & aliis.*

Vide lib. *Rams.* Sect. 267. simile de terris & tenementis liberis in *London*, & *Bract.* similiter supra in *Fustis.*

Ricardus 1. ab Archiepiscopo Rothomag. tam Ensem, quam Vexillum de Ducatu Normanniæ, Proceribus multis præsentibus in Ecclesiâ beatæ Virginis, ante majus Altare suscepit. *Radul.* de *Diceto* in initio Ric. pri. An. 1189. quatern. 14. fol. 1. col. 4. in medio.

Zeno Imp. Italiam (quam occupavit Odoacer) Theodorico Gothorum Regi *per pragmaticam tribuens*, sacri etiam velaminis dono confirmavit &c. *Ricobald. Ferrar.* de *Theoderic.* Rege Goth. adjunct. Jornand. pag. 171. V. *Ingulph.* p. 901. l. 55.

De decimâ denariorum & omnium redditum suorum de Angliâ *Will's* Comes de *Warrennia* donavit Ecclesiam S. Pancratii [intelligo de *Lewes* in Sussexiâ] & Monachos ibidem Deo servientes. *Et inde* (inquit) *saisivi eam per Capillos capitis mei, & fratris mei Radulphi de Warrennâ, quas abscidit cum cultello de capitibus nostris ante Altare* Henricus *Episcopus Winton. Teste* Theobaldo *Archiepiscopo Cantuariæ.*

Ducatus, dum officium erat, conferendi mos antiquus scriptura fuit, postquam autem feodale vexilli traditione, ut itemque Comitatus.

Lothar. Imp. & Papa *Innocentius* de conferendo Ducatu *Apuliæ* contendentes, lis tandem hoc modo decisa dicitur, ut in dando Duci (*Reginaldo*) vexillo, utrique manum adhiberent. *Otto Frising.* lib. 7. cap. 20. circiter An. 1132.

Aliud *investitura*, aliud *traditio.* Investitura est cessio feodi solennis sive contractus, qui sine traditione possessionis per se subsistit. Investituram sequitur *traditio* possessionis vacuæ, ut *Feud. lib.* 1. *Tit.* §. *Si autem* p. 35.

Si

— *Si* investitura *facta sit coram paribus* Curtis, *aut in brevi testato: rectè eum qui investitus est cogitur Dominus mittere in feudi possessionem.* Pag. 115. — Investitura *quidem propriè dicitur* possession.

¶ *Traditor.*] Pro proditor.

¶ *Trahere fœminam.*] Pro rapere.

¶ *Trailbaston.*] Et quibusdam (è Scriptorum fortè errore) *Trialbastum.* Acerrima apud Anglos inquisitio fuit (ne dicam persecutio) quâ in subditos suos usus est *Edwardus* primus, rerum gestarum magnitudine Princeps illustrissimus, Anno Domini 1305. Regni verò sui 32. Grassantibus per Angliam plurimis sceleribus, quæ absente jam Rege, bellisq; Gallicis & Scoticis occupato, ubiq; essent exorta: dum de compescendis ipsis Rex magnanimus intentus esset, ita à ministris est sævitum, ut non lolium solum sed frumentum ipsum, h. viri integri inter sontes conteruntur; magnâ interim opum vi in voraginem fisci deportatâ. Rem ab authore coætaneo accipe. *Histor. Roffens.* fol. 200. De anno Dom. 1305. — *Circa hæc tempora processit in publicum novæ Inquisitionis Breve, quod Anglicè dicitur* Traylebaston, *contra Intrusores, Condictitios hominum vapulatores, Conductitios seisinæ captores, pacis infractores, raptores, incenduarios, murdratores, pugnatores. Multi hoc perempti, multi redempti, multi noxii, pauci innoxii sunt inventi. Adeo quidem rigidè processit hujus cohertionis justitia, quod pater proprio filio non parceret &c. dira multa.* Eadem *Mat. Westm.* in An. 1305. Et *Walsinghamius* de Justitiariis locutus, huic negotio præfectis — *Hii* (inquit) *Justiciarii vocati sunt ab hominibus popularibus* Traybaston, *quod sonat* trahe baculum.

R*Ex dilectis & fidelibus suis* Radulpho filio Wilhelmi & Johanni de Barton de Riton *salutem. Quia quamplures malefactores & pacis nostræ perturbatores homicidia, depredationes, incendia, & alia damna quamplurima nocte dieque perpetrantes vagantur in boscis, parcis, & aliis locis diversis, tam infra libertates quàm extra, in Comitatu* Eboracensi; *& ibidem receptantur in maximum periculum, tam hominum per partes illas transeuntium, quàm ibidem commorantium, in nostri contemptum, ac pacis nostræ læsionem manifestam, ut accipimus: per quorum incursum poterunt pejora pejoribus de facili evenire, nisi remedium super hoc citiùs apponatur: Nos eorum malitiæ, in hâc parte obviare & hujusmodi damnis & periculis præcavere volentes; assignamus vos, ad inquirendum per Sacramentum, tam Militum quàm aliorum proborum & legalium hominum, de contemptu prædicto, tam infra libertates quàm extra, per quos ipsa veritas melius sciri poterit, qui sint illi malefactores & eorum scientes receptores & eis consentientes; Et etiam ad inquirend. de illis qui pro muneribus suis pactum fecerunt, & faciunt cum malefactoribus, & pacis nostræ perturbatoribus, & eos conduxerunt & conducunt, ad verberandum, vulnerandum, male tractandum, & interficiendum plures de Regno nostro in feriis, mercatis, & aliis locis in dicto Comitatu, pro inimicitiâ, invidiâ, aut malitiâ; Et etiam, pro eo quod in Assisis, juratis, recognitionibus, & Inquisitionibus factis de feloniis positi fuerunt, & veritatem dixerunt; unde per conditionem hujusmodi malefactorum Juratores Assisarum, Jurationum, Recognitionum, & Inquisitionum illarum, pro timore dictorum malefactorum & eorum minarum sæpius veritatem dicere, seu dictos malefactores indictare minime ausi fuerunt & sunt: Et ad inquirendum de illis qui hujusmodi munera dederunt, & dant, & quantum, & quibus, & qui hujusmodi munera receperunt, & à quibus, & qualiter, & quomodo; & qui hujusmodi malefactores fovent, nutriunt, & manutenent in Comitatu prædicto, & ad ipsos malefactores, tam per vos, quàm per Vicecomitem nostrum Comitatus prædicti arrestandos & prisonæ nostræ liberandos, & salvo, & securè in eadem per Vicecomitem Comitatus prædicti custodiendos, ita quod ab eadem prisonâ nullo modo deliberentur, sine mandato nostro speciali. Et ideò vobis mandamus quòd ad certos diem & locum, quos ad hoc provideritis, Inquisitiones illas faciatis; Et assumpto vobiscum sufficienti posse Comitatus prædicti, si necesse fuerit, dictos malefactores coram vobis sic indictatos arrestetis, & ipsos prisonæ nostræ liberetis in forma prædicta; Et etiam omnia bona & catalla ipsorum malefactorum, qui se subtraxerint & fugam fecerint postquam de feloniis aliquibus coram vobis solemniter indictati fuerint, per Vicecomitem Comitatus prædicti in manum nostram capiatis, & ea ad opus nostrum salvo custodire faciatis, donec aliunde inde vobis præceperimus. Mandamus enim Vicecomiti nostro Comitatus prædicti, quod ad certos diem & locum, quos vos providere duxeritis, venire faciat coram vobis tot & tales tam milites, quàm alios, quos habere decreveritis de Comitatu illo, tam infra libertates quàm extra, per quos ipsa veritas melius sciri poterit, & inquiri; Et quod omnes illos quos per inquisitionem culpabiles invenire contigerit, & quos vobis sic liberaveritis à nobis recipiantur, & quorum nomina eis scire faciatis assumpto secum sufficienti posse Comitatus prædicti sine dilatione arrestari, & in prisona nostra salvo & securè custodiri faciat in forma prædicta, & communitati dicti Comitatus, quod simul cum Vicecomite prædicto vobis quotiescunq; opus fuerit in præmissis pareat, assistat, & intendat, prout eis injungetis ex parte nostra. In cujus rei testimonium, &c.*

Ex Chronico Abingdoniæ scripto per Monachum ibidem, quod incipit ab Anno Dom. 1216. usq; ad annum 1307. per annos 91. viz.

Per annos Henrici 3. — 57. } a fol. ad 1. f. 83.
Edwardi 1. — 35. } a fol. 83.

Traylebaston

Traylebaston coram *Rogero de Grey*, & sociis suis Justic. apud S. *Albanum*, An. Regni Regis *Edwardi* tertii, post Conquestum, quinto.

D*Ominus Rex mandavit Rogero de Grey, & Johanni de Cauntebrigg, Roberto le Bourser, & Simoni de Brunne*, Justic. suis, Breve suum patens in hæc verba. *Edwardus Dei gratia Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ & dux Aquitan. dilectis & fidelibus suis Rogero de Grey, Johanni de Cauntebrigg, Roberto le Bourser, & Simoni de Brunne salutem. Quia datum est nobis intelligi, quòd quamplures Vicecomites, Coronatores, Sub-eschaetores, Constabularii, Ballivi libertatum, Wapentachiarum, Hundredorum, Trithingorum, & eorum Clerici, Custodes prisonum, & alii Ballivi & ministri celebris memoriæ Domini E. nuper R. Angl. patris nostri & Isabellæ Reginæ Angl. matris nostræ, & nostri, nec non aliorum magnatum, procerum Regni nostri, in officiis suis malè se gesserunt, & colore eorundem officiorum, & aliis coloribus exquisitis; nec non alii ejusdem Regni hominibus de eodem Regno quamplurima oppressiones, conspirationes, rerum extorsiones, dampna, gravamina, falsitates, transgressiones, & alios excessus; nec non roberias, felonias, receptamenta felonum, manutenentia diversa fecerunt, unde punitio aliqua adhuc apposita non existit. Nos, tam pro nobis quàm pro prædictis hominibus remedium inde apponi volentes opportunum, assignamus vos tres & duos vestrum Justitiarios ad inquirendum per Sacramentum proborum, & legalium hominum de Comitat. Essexiæ, Hertfordiæ, Cantebr. & Huntingdoniæ, tam infra libertates quàm extra, per quos rei veritas melius sciri poterit, de omnibus conspirationibus, oppressionibus, rerum extorsionibus, dampnis, gravaminibus, falsitatibus, & aliis transgressionibus, & excessibus quibuscunq; nec non de roberiis, feloniis, receptamentis, & manutenentiis prædictis, tam per hujusmodi Vicecomites, Coronatores, Sub-eschaetores, Constabularios, Ballivos libertatum, Wapentachiarum, Hundredorum, & Trithingorum, & eorum Clericos, Custodes prisonum, & alios Ballivos & ministros, quàm per alios qualitecunq; de eodem Regno, sive de tempore ipsius patris, sive nostro qualitercunq; illatis, tam ad lectam nostram, quàm aliorum, unde justitia hactenus facta non fuit, plenius veritatem, & ad præmissa omnia & singula & alia tangentia ad querelas omnium & singulorum, tam pro nobis quàm pro seipsis inde conqueri, seu prosequi volentes, tam infra libertates quàm extra, tam de tempore ipsius patris nostri, quàm nostro audiendis & terminandis, ad plenam & celerem justitiam inde, tam pro nobis quàm pro hujusmodi conquerentibus faciend. secundùm legem & consuetudinem Regni nostri. Et ideo vobis mandamus, quòd ad certos dies & loca quos tres, vel duo vestrum ad hæc provideritis, præmissa omnia & singula faciatis & expleatis in forma prædicta, facturi inde quod ad justitiam pertinet, secundùm legem & consuetudinem Regni nostri: Salvis vobis amerciamentis, & aliis ad nos inde spectantibus. Mandavimus enim Vicecomitibus nostris Comitatuum prædictorum, quòd ad certos dies & loca, quos vos tres vel duo vestrum eis sciri faciatis, venire faciant coram vobis tribus vel duobus vestrum tot & tales probos & legales homines de Com. prædictis, tam infra libertates quàm extra, per quos rei veritas in præmissis melius sciri poterit, & inquiri, & quòd vobis tribus vel duobus vestrum in præmissis omnibus & singulis faciend. & explend. auxiliantes sint, & intendentes, prout vos tres vel duo vestrum eis sciri facient ex parte nostra. In cujus rei testimonium has literas nostras fieri fecimus patentes. T. meipso apud Wengham 22 die Aprilis Anno Regni nostri quinto.*

¶ *Tranex, nicis.*] Longobard. lib. 1. tit. 19. §. 7.——*Si quis* tranicem *de vite alienâ inciderit, componat medium sol.*

¶ *Transitura, ræ.*] Al. *Transitorium* & *Trastura*: Tributum pro transitu impensum. *Capit. Carol.* lib. 4. cap. 59.——*Ut nullus ad palatium vel in hostem pergens, vel de palatio, vel de hoste rediens tributum,* quod transituras *vocant, solvere cogatur.* Idem Longob. lib. 1. tit. 14. l. 16. Sed illic legitur *tributum quod transitorium* vocatur.

¶ *Transitus.*] Pro morte, & obitu.

¶ *Transpasso.*] Pro transmeare. L. Alaman. tit. 82.——*Donet alium catallum* quod jugum transpassare *possit.*

¶ *Transpungo.*] Ut membrum transpungere, & *Transpunctus.* Uti artus vel os *transpunctum*, id est, è sude suâ elapsum.

L. Alaman. tit. 65. §. 30—*Ambas coxas uno ictu* transpunxerit. Et 31.—*In genuculo* transpunctus *fuerit aut plagatus.* Item §. seq. —*Si tibia subtus genuculo* transpunctus *fuerit.* Sic ibidem sæpius.

¶ *Transversa, sæ.*] Tributum quod habendi transitus gratiâ persolvitur, al. *Transitura, transitorium*, & *trastura* dictum. V. *Transitura.*

Huntington. Histor. lib. 6. sub. an. 20. Regis *Cnut.* i. *Canuti.* Romam pergentis (Cnut) ——*Omnes malas exactiones in via, quæ per Gallias Romam tendit (quæ vocantur telonea, vel* transversa*) data pecunia sua diminui fecit, usq; ad medietatem.*

¶ *Trasso, sas.*] A Gall. *tracer.* i. vestigia alicujus sectari, in ipsis vestigiis insequi. *Reg. Majest.* lib. 4. cap. 32.——*Nullus perturbet aut impediet canem* trassantem, *aut homines* trassantes *cum ipso ad sequendum latronem, aut*

aut ad capiendum malefactores. Vide Skæneum.

¶ *Traugus.*] L. Ripuar. tit. 43.—— *Si quis &c. seu in clausura aliena* traugum *ad transeundum fecerit,* 15 *sol. mulctetur.*

¶ *Tremaculum.*] Gal. *Tremail,* retis, piscatorii genus.

L. Salic. tit. 29.—— *Si quis statuam, aut* tremaculum, *aut vertuolum in flumine furaverit &c.*

¶ *Tremum.*] Brachium subtus cubitum.

L. Salic. tit. 6. cap. 6.— *Si autem (brachium ruperit) subtus cubitum, hoc est* tremum, *componat sol.* 16. Vide supra *Morioc.*

¶ *Trentale.*] Officium pro mortuis, quo triginta cantabantur Missæ. Ab Italico, *trenta,* id est, *triginta.*

¶ *Trespellius.*] q. tribus pelvibus, i. tintinabulis crucibus; tintinabulum enim 𝔅𝔢𝔩𝔩 Germani & nos vocamus.

L. Salic. tit. 3. §. 7. *Si quis taurum, gregem regentem furaverit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, hoc est* trespellius *IDCCC den. &c. culpab. judicetur.* §. 8.——*Si quis taurum furaverit, qui unum gregem regit &c.*

German. Editio, ut mihi author est *Lindenbrogius, trespellio,* id est (inquit) *de tribus villis.* Gall. de *trois clochers,* sicut loquuntur consuetudinarii.

Clocca 𝔅𝔢𝔩𝔩 Latino-Saxonic. Sic *Trimarchisia* apud Pausan. quod singuli equites Galli constarent ex *tribus.*

¶ *Treudis.*] Al. Triutis. *L. Alam.* tit. 99. §. 2.—— *Sic servus ille (scil. qui furatus est)* treudis *non habet medium solidum componat (fur) si* treudis *habet, & cum ipso nihil sagittatum est, solvat solidum unum.* An ergo *treudis* à Sax. ꞇꞃeꝺ, *arbor,* quod Virgilius dixit Ænead.

——*Cornibus arboreis.*

Sed L. *Ripuar.* tit. 42. §. —*Si cervum domitum, vel cum* triutis *occiderit.*

¶ *Treuga.*] Induciæ. Pactio de pace pro tempore conservanda, propriè non inter Exercituum Imperatores sancita, sed privatos homines qui capitales olim sectarentur inimicitias. Indistinctè autem utitur. A. Germ. & Angl. 𝔱𝔯𝔢𝔴, i. fidis, pax, fidelis, verus, Sax. ꞇꞃioꞅan i. *fidelem se ostendere.*

Istæ pacis conservandæ leges, quas treugas scriptores vocant, à *Frederico* primo * Ænobardo captæ sunt, qui id in expeditione Italicâ sanxit, ad privata bella & diffidia, quæ tam nimium invaluerant tollenda: ut *Bignonius* è *Radevici* lib. 3. cap. 26. testatur.

* Imp. an. 1153.

Brito Armorica. Philippidos lib. 2.

Quod concedat ei treugas *saltem octo diebus.*

Et post multa.

———*Datur ergo dierum*
Treuga *trium, quâ pacis agant de fœdere partes.*

Et lib. 4.

Salvas concedo treugas *tibi dum crucis arma*
Servitio tuleris, dein meq; meosq; timeto.

Ibi aliàs, & pluries.

¶ *Triaen.*] Trians, Triens. *Triaen,* apud Salicos, est tertia pars unius denarii. Verba audis L. Salic. tit. 40. §. 13. Tit. autem 37. §. 4. —— *Sic* 40 *den. qui faciunt sol.* 1. *&* trianti *uno, quod est tertia pars solidi.*

¶ *Triatio.*] Triatores, Angli 𝔗𝔯𝔶𝔬𝔲𝔯𝔰; Et *Trio, as.* Vocab. forensia, quibus nulla (quod sciam) Latinè respondeant satis appositè. Est autem *triatio* exactissima litis contestatæ, coram judice, per duodecemvirale sacramentum exagitatio, quod & *triare* dicitur: & ipsi sacramentales inde, *triatores:* eorumq; sacramento res comperta, *triata* appellatur.

Pat. 3. *R. Joh.* m. 3. in fidelitate *Leulini.* Statuitur de *triatione* differentiarum dicti *Leulini, &c.*

¶ *Tribatto, tis.*] Sine sanguinis effusione verbero vel cædo, Angl. 𝔡𝔯𝔶-𝔟𝔢𝔞𝔱, à Saxon. ꝺꞃiᵹe, Angl. ꝺꞃẏ, i. aridus, & beaꞇe, i. *percutio.* V. *Batto.*

L. Salic. tit. 40. §. 9. —— *Si quis jumenta aliena* tribatterint *& evaserint, &c.* Et §. 14. —*Caballos aut jumenta aliena* tribatterit *& debilitaverit.*

¶ *Triding.*] V. infra *Trithinga.*

¶ *Triduanæ.*] Vide supra *Biduanæ.*

¶ *Trigeldum.*] Tripla compositio, vel solutio, à Sax. ðꞃẏ i. *tres,* & ᵹelꝺ *solutio pecuniæ, &c.*

Burgund. tit. 63. §. 1 —— *Qui messem in granariis furatus fuerit, si ingenuus est* trigildum *solvat.*

¶ *Tribinga, & Tribing.*] V. infra *Trithinga.*

¶ *Trimarchisia.*] Et sine aspiratione *Trimarcisia.* Pausan. quod singuli Equites Galli constarent ex tribus. Taurus trespellius. V. Pausan. in Phocicis sive lib. 10. pag. 405. Ubi *Brenni* expeditio in Græciam edicitur, & sub Gallorum nomine Britani videntur contineri, nam venisse ait ab ultimis Oceani finibus, pag. 406.

¶ *Trimilchi.*] Maius mensis apud Anglo-Saxones. Ita dicebatur, quod tribus vicibus in eo per diem pecora mulgebantur. Talis enim erat quondam ubertas Brittanniæ, vel Germaniæ, è qua in Britanniam natio intravit Anglorum. *Beda* de ratione temporum cap. 15. Sax. ꞇꞃẏ *tres,* milcħi.

¶ *Trinity-house.*] Collegium Deptfordiæ, quod rem maritimam exercentibus leges mulctasq; imponit vigore Stat. an. 8. Eliz. cap. 13. & an. 35. ejusdem, si rectè annotavit *Cowellus*.

¶ *Triniumgeldum, Triniumgeltum,* & *Triumniumgeldum.*] Grandis compensatio delicti quod non absolvitur nisi ter novem geldis. Mendosè enim Bignon. trigildum exponit. Dictum autem à Sax. ꞇꝛi-nigon-ᵹelδ, id est *ter-nona-solutio*. Sic *twigildum, trigildum, octogildum, & nungeldum*, quod vide.

L. Baiwar. tit. 13. §. 2.—*Si quis infra curtem Ducis aliquid involaverit, quia domus Ducis domus publica est,* triniumgeldum *componat: hoc est* ter novem *donet liber homo. Servus verò* niumgeldo *solvat, aut manus perdat.* In cujus expositionem accipe quæ de his statuuntur, qui ministros Principis vel judicia exercentes, vel mulctas exigentes occidunt, pignorave abripiunt. *Burgundor.* tit. 26. §. 1, & 2.—— *Triplâ satisfactione teneatur obnoxius: hoc est, ut per singulos ictus, pro quibus singuli solidi ab aliis inferuntur,* ternos solidos *is qui percusserit cogatur exsolvere.* §. 2.—— *Ea etiam quæ fuerint violenter erepta,* tripla novigeldi *solutione reddantur; ita ut mulctam nobis præsumptores debitam solvant.*

¶ *Triparium.*] Quiddam supellectilis, fortè *tripos*, Angl. **a Trewet**, quasi **Three feet.**

Pri. Lew. pa. 34.—*Unam urcham, 1 greil, 1 patellam, & 1* triparium, *& 3 barillos, & 10 discos &c.*

¶ *Triphunt.*] D. Baiwar. tit. 19. §. 2. —*Si quis canem doctum quem* triphunt *vocant furaverit.*

¶ *Triscabina.*] Formul. Solenn. Lindenbrog. 88. Inscribitur *Charta triscabina*. Et in textu— *Nunc igitur complacuit nobis, utq; convenit, ut talem chartulam* triscabinam, *seu ingenuitatis, ipsi servo nostro, nomine illo, fieri & firmari rogaremus.*

¶ *Trisagium,* sive *Trishagium.*] q. τρὶς ἅγιον, i. ter Sanctum. Clausulâ quæ in officiis Ecclesiæ antiquè canitur: *Sanctus, Sanctus, Sanctus &c.* Cujus usus in Concilio Vasense i. sub ætate *Constantini* Magni, ideo institutus fuit, ut contra *Arianum* dogma, sanctissimæ Trinitatis laudes in divinis omnibus officiis & ministeriis celebrarentur: canonq; ille *de canendo trisagio* appellatur. Tom. Concil. 1. pag. 460.

¶ *Tristam, Tristram, Trustram.*] Lex venationis. V. *Julian de Bernes* fol. 18. a. & fol. 26. b.

—*Et jam aurora noctem abegerat, cùm Rex vocatis ad se cunctis proceribus & militibus, venatum ire festinat: Venitq; ad latam quandam planiciem, quam in modum Coronæ densissima silva cingebat, in cujus medio colliculus quasi turgescere videbatur, qui diversorum colorum pulchrâ quadam varietate depictus, fatigatis venatu militibus gratum singulis diebus præbebat accubitum: In quo Rex, cum cæteris, superior constitisset, secundùm legem venandi, quam vulgus* Trustram *vocat, singulis proceribus cum suis canibus singula loca delegat, ut obsessa undiq; bestia, ubicunq; eligeret exitum, inveniret exitium.*

Benedict. Abb. in vitâ *Hen.* 2.

¶ *Tristris.*] Al. *Tristis* & *Tritis.* Vox Forestaria, & in Chartis Regiis, innuens, ut qui eâ donatur immunitate liber sit ab obsequio præstando domino Forestæ venationi incumbenti: utpote, qui nec canes ducere, nec feras persequi, nec destinatâ aliquâ statione transeuntes tenentur expectare. *Privileg. de Semplingam*——*Et sint quieti &c. de chevaglo, Hondepeny, Buckstall, &* tristris, *& de omnibus misericordiis &c.*

¶ *Trithinga, Trithingus, Triding, Trithinga.*] Lib. Ramf. sect. 197. *tres hundredos* Ll. Ed. Conf. cap. 34.

Breve de Attornato ad loquelas &c. Regist. 266.—*Provisum est, quod quilibet liber homo liberè possit facere Attornatum suum ad loquelas suas prosequendas, & defendendas motas, in* trithyngis, *Comitatibus, Wapentachiis, & aliis Curiis sine Breve nostro.* Sur le statut. de Merton cap. 10.

Mag. Chart. cap. 36.——*Fiat autem visus de Franciplegio, sic viz. quòd pax nostra teneatur, & quòd* trithinga *tenatur integra, sicut esse consuevit, &c.* Poulton vertit **the Tithing.**

¶ *Tritis.*] V. *Tristris* supra.

¶ *Triumniumgeldum.*] V. supra *Triniumgeldum.*

¶ *Triutis.*] Vide supra *Treudis.*

¶ *Trobichetum.*] Vide supra *Terbicheum.*

¶ *Troia.*] Italicum, *parcus, Scrofa.* Cui allusisse refert *Pomponius Sabinus* Virgilium Æneid. 1. ubi de *Antenore* ait,

—*Armaq; fixit*
Troia.

Troia (inquit) *nomine in latio,* scrofa *appellatur: cui vocabulo licentiâ Poeticâ allusit; quia & hoc urbis nomen fuerat: & ipse Antenor suem in aureo vexillo posuit, ut absumptæ urbis memoria ante oculos esset.*

¶ *Troiæ pondus.*] Apud Anglos dicitur quod 12 uncias in librâ numerat.

¶ *Trona.*] Statera.

¶ *Troperium, Troparium.*] Liber sequentiarum, quo in officiis Romanæ Ecclesiæ usi sunt, alioquin autem sequentiæ in gradale continebantur, alioquin seorsum habitæ sunt.

Provincial. Angliæ lib. 3. tit. *de Ecclesiis ædificandis* cap. *ut parochianus*—*Volumus de cætero & præcipimus, quòd (parochiani) teneantur invenire omnia inferius annotata, viz. Legendam,*

Antipho-

Antiphonarium, *Gradale*, *Psalterium*, Troperium, *Ordinale*, *Missale &c.*

Nicephor. Eccl. Hist. lib. 17. cap. 28. pa. 893.—*Post Synodum Imperator (Justinianus)* troparium, *seu cantilenam cujus initium est* unigenitus filius, *& verbum Dei composuit, atque eam Ecclesiæ inter Psallendum usurpandam tradidit.*

¶ *Troppum.*] L. Alaman. tit. 72. Qui inscribitur *De eo qui in* troppo *de jumentis ductricem involaverit.* Et in lege idem. Chart. etiam Alaman. Goldasti nu. 15. —*Quicquid die exitus mei de hac luce in pecuniali causâ, non datum & non usitatum reliquerim*; id est, *caballis domalibus, cum cætero* troppo, *caballis cunctis &c. auro argentoq; &c.* Linden. ibi Gal. *troupeau.*

¶ *Trotingus.*] Joculator. Longobard. lib. 1. tit. 16. l. 8.—*Dum quidam ad suscipiendam sponsam cujusdam sponsi, cum paranymphis, aut* trotingis *ambularent, perversi homines aquam sordidam & stercoratam super ipsam jactassent.* Gloss. vett. *Trotingis*, id est, joculatoribus. V. supra *Joculator.*

¶ *Trullus*, & *Trulla.*] Vita Sergii Pap. 1. Tom. Concil. 3.—Trullum *verò ejusdem Ecclesiæ fusis chartis plumbeis cooperuit atq; munivit.*

Concil. Oecumen. 6. sub *Agathone* Anno Dom. 680. Act. 18.—*Concilium congregatum est in hac à Deo conservanda Regia Constantini urbe nova Roma in secreto (al. Secretario) divalis palatii, quod cognominatur* Trullus &c. Ubi in notis.

Trullus sive *Trulla* significat sublimem fornacem desuper in altum porrectum, & in rotundum concameratum, quem Italicè dicimus *Cuppula.* Ita Baronius Anno 680 nu. 41.

¶ *Truncatio membrorum.*] In usu sub. H. 2. V. *Assis. de Clarendon* Hov. 549.

¶ *Trustis.*] Fides, fiducia. L. Salic. tit. 43. §. 4.—*Si quis eum occiderit, qui in* truste *dominicâ est.* Simil. tit. seq. §. 2. & Recapit. §. 31. Item tit. 66. §. 2.—*Si ex* truste *Regali fuerit* Decret. .....tarii §. 2.—*Quod si in* truste *invenitur (Latro fugiens) medietatem compositionis* trustis *adquirat (persequens) & capitale exigat à latrone.* Ripuar. tit. 11.—*Si quis eum occiderit, qui in* truste *Regis est DC sol. culp. judic. &c.* Longob. lib. 3. tit. 4. l. 2. —*De* truste *faciendâ, ut nemo præsumat ad nos venienti mansionem vetare, & quæ necessaria sunt, sicut vicinio suo vendat*: Ubi Gloss. vett. *Truste facienda*: Id est, *caballicata.*

Vide *trustis* jurandæ formulam ex *Marculfo* lib. 1. supra hic in voce *Antrustio.*

¶ *Tullutus, ta, tum.*] Ablatus, ademptus, ut supra *Tollo.*

¶ *Tumbrella*, *Tumbrellum*, *Tymbrella*, *Tymborella.*] Et inde *Tymboralis* Bractono.

Les receiver & les deliverer (de deniers) par poys de sink souls en amount, & de sink souls en availe per tumbrel, *livere per gardein del eschang &c.* Stat. de *moneta magnum* temp. Ed. 1. p. 41. b.

¶ *Tuna*, *Tun*, & *Ton.*] Finale in nominibus villarum. Sax. tun prædium, villa, Anglicè a farme. In eo autem differunt ham & tun, quod hoc prædium seu villam quam Romani Rusticam dixere: illud domum seu mansionem capitalem, quam Urbanam appellarunt, significet. Hoc terras tenementales & serviles; illud manerium stationemq; dominicam. Sic *Lucæ* 16. v. 8. *villicus* tungerefa, i. *villæ præpositus*, & ibidem vers. 4. *villicatio* tunscipe. Sic appletun, i. *prædium pomarium.*

¶ *Tunginus.*] Judex qui post Comitem est: Sic Gloss. vett. Sollensib. (inquit Lindenb.) *Degan*; In priscis Anglo-Saxon. Ll. *Thegn*, i. *Thanus.* Certè *thanus* aliàs *thingus* appellatur, ut supra in eo vocabulo: Sed etiam *thingus*, pagi vel patriæ portionem significat post Comitatum illustrissimam, utpote quæ plures continet Centurias, licet aliàs pro centuriâ simplici dicatur, ut apud *Hoveden.* in Ll. *Edw. Confess.* cap. 34. quod supra vide in *Thungrevius*, quod an idem sit cum *Thungino* isto aliàs apud me assero, aliàs dubito. Potior rata fortè videatur sententia, ut sit *Thunginus* lædæ, vel trithingæ dominus: *Thungrevius* autem Vicarius ejus, ut *Scyrgrevius*, Vicarius Comitis.

Salic. tit. 46.—*Si quis homo moriens viduam dimiserit, & eam quis in conjugium voluerit accipere, antequam eam accipiat*, Tunginus, *aut Centenarius mallum judicent, & in ipso mallo scutum habere debeat, & tres homines, causas tres demandare &c.* Et tit. 48. De *Affattomiæ* §. 1.—Tunginus *vel Centenarius mallum judicent, &c.* Ut supra. Item tit. 63.—*Si quis de parentela tollere se voluerit, in mallo ante* Tunginum, *aut Centenarium ambulet, & ibi quatuor fustes alvinos super caput suum frangat &c.*

¶ *Tungrevius.*] Dictum aliquando fuisse videtur pro villæ præposito qu. tun-greve. V. quæ supra notavimus ex 35. cap. Ll. *Ed. Conf.* in vocab. *Leidgrevius.*

¶ *Tuninum*, al. *Tunninum.*] Cellarium. Locus quo vasa vinaria, quæ *tonnas* vocant, reponunt, a Tun. Vide supra *Tonna.*

L. Baiwar. tit. 1. cap. 14. §.—*Ad casas dominicas stabulare fœnile granicam vel* tuninum *recuperandum pedituras rationabiles accipiant.*

¶ *Tufia.*] Char. Alam. Gold. num. 58. —*Cum saumas et* tufias, *et filtros.* Lindenbrog. legit—*cum saumis &* tufiis *& filtris.* Glos. in *Feltrum.*

¶ *Turba, bæ, Turbo, bas*, & *Turbaria, riæ.*] Est autem *Turba* Cæspes, al. Terricidium

dium & bleſtia, de quibus ſupra, à Sax. τẏꞃb, i. *cæſpes*, ductum à τẏꞃ'ð, i. *lacero*, quod de terra laceratur. Angl. a Turff. In Chron. Danico dicit *turbas* vulgo to'ffs nomen accepiſſe ab Tor'ff antiquo Rege Danico qui has invenit.

In eo autem differunt bleſtia & *turba*, quod hoc è terræ corpore effoditur, illud ab ejus ſuperficie abraditur: utrunq; in ignis alimentum à ruſticis plurimis, & à nobilibus ipſis in paluſtribus Regionibus adhibetur.

Hinc *Turbare* ſæpe legimus in membranis curiarum Baronum, pro effodere & abradere hujuſmodi cæſpites vel bleſtias. Hinc & *turbaria* vox forenſis pro ſolo unde *turbæ* effodiuntur: quin & aliquando pro ipſo jure habendi per præſcriptionem *turbas* in ſolo alieno.

¶ *Turcoplier.*] Videtur fuiſſe *interpres in Ordine Johannitarum.* Ejus fit mentio in Odo .... de reb. Norman. qui prodiit An. 1620 circiter.

¶ *Turonenſis nummus.*] J. Caii Hiſt. Cantab. Acad. lib. 2. pa. 123.
—*Turonenſis* enim nummus 12 faciebant 4. s. 4. d. Denarium verò duodecimam ſolidi noſtri partem; Solidum libræ noſtræ viceſimam: Et Coronati Gallici ſolaris, ubiq; gentium noti, ſextam partem; Marcam Coronatos duos, unum ſolidum & quatuor denarios; Libram Coronatos tres & ſolidos duos, ſeu tertiam partem Coronati ex æſtimatione noſtrâ Britannicâ.

¶ *Twa nights geſt.*] V. ſupra, Third night own hinde.

¶ *Twelfhyndman*, & *Twelfhindus.*] V. mox *Twihindus.*

¶ *Twigild.*] Dupla ſolutio, vel duplex pecunia, à Sax. τpy, i. e. *duo*, & gild, ſive gelð, i. e. *ſolutio*, pecunia. Vide *Triniumgeldum.*

¶ *Twyhindus* & *Twyhindman.*] Is qui in æſtimatione capitis 200 ſol. cenſetur. Saxon. τpẏ hynðenman, à τpy, i. *duo*, & hynð, vel hunð, id eſt, *centum.* Ita *Sixhinda* & *Twilfhindus.*

Ll. Aluredi MS. cap. . . . . juxta Lambardum —*Si quis* twyhindum *innocentem cum* hloth, i. *cohorte*, *occidit.*

¶ *Typico, cas.*] Præfiguro. Brit. Armor. lib. 12. de virgâ Aronis.

Fronduit & ſubito produxit amygdala flore
Virginis intactæ typicans *nova gaudia partus.*

¶ *Typographus, Typographia.*] V. *Magiſter.*

¶ *Tyro.*] Pro Equite aurato, atq; inde *Tyrunculus*, R. Al. 1. 103.

¶ V*Acatio.*] Apud Anglos dicitur tempus quo vacat à jure dicundo. Juſtitium, quaſi juris ſtatio, & quod Romani dixere *dies nefaſti*, ſcil. in quibus jus ne fari liceret. Olim Tempus appellabatur pacis Dei, & Eccleſiæ, ut ſic à pacis Regiæ innoteſceret quo lites agebantur. De hoc copioſè diſſeruimus in libello vernaculo *de origine & ratione Terminorum forenſium.* V. autem ſupra *Terminus.*

¶ *Vaccaria*, al. *Vaccheria.*] Domus ſive locus quo vaccæ aluntur, vel quo negotium quod ad eas attinet perficitur.

Fleta lib. 2. cap. 41. §. *Item inquiratur.* Vide.

¶ *Vaccaritia.*] L. Alam. tit. 75.—Si quis in *Vaccaritiâ* legitimâ ubi ſunt 12 vaccæ, vel amplius, taurum ex ea involaverit, vel occiderit, 3 ſol. eum ſolvat, aut qualecunq; armentum de ipſâ *vaccaritiâ* involatus fuerit, ſecundùm qualitatem eum ſolvat.

¶ *Vala.*] Gothic. *Subrutilus.* Procop. de Bel. Got. lib. 1. ſect. 14. Perſona Interp.—Hortantur in *valam*, id eſt, ſubrutuli coloris equum, ut jacula jacerent. Germanis hodie vael, *color gilvus.*

¶ *Valco*, al. *Falco.*] Accipiter, al. acceptor. Epiſt. S. *Bonifacii* Archiep. Mogunt: ad *Cuthbertum* Archiep. Cant. ut [Servi Dei] acceptores [aut] *Valcones* non habeant prohibemus.

¶ *Valecta*, al. *Valetta.*] Et in Regiſt. brev. orig. 25. b. *valettus*, puer, miniſter, famulus, qui heri eſt à perſona, Gal. *valet*, quaſi qui *va lez ſon maiſtre*, i. qui juxta Dominum vadit ſeu miniſtrat. Corruptè *vallet*, & *varlet.*

Aſſer. Menevenſ. pag. 24. l. 12.—*Et volo* (Aluredus Rex) *quod Armigeri mei cum* valectis, *& omnes qui cum ipſis in ſervitio meo ſunt, ita diſtribuant modo ſupra-dicto &c.*

Valletti apud Gallos idem olim erant quos Germani fortè *Ambactos* vocabant; Angli Servingmen & Yeomen, antiquis pueri, & in Canuti Ll. foreſtæ *juniores*, quorum viri Nobiles

Nobiles & Magnates magnas olim ad familiam clientelamq; ſuam ornandam & muniendam alebant catervas, juxta illud *Virgilii Æn.* 1. p. 535. l. 1.

Centum aliæ, totidemq; pares ætati minori
Qui dapibus menſas onerentur, & pocula ponent.

Comes *Oxonii* Regem *Hen.* 7. hoſpitio ſuſcipiens 300 habuit.

¶ *Valentia.*] Valor, prætium. In jure tamen noſtro municipali, differunt aliàs *valentia* ſeu valor, & prætium, de quo vide *Cowellum.*

¶ *Valettus.*] Vide *Valecta.*

¶ *Vallemantia.*] Saltationis genus (aliàs *Ballimathia*) cujus fit mentio in rubricâ capitulorum 3 Conc. Toletan. An. 589. cap. 23. & in eodem Canone; de quo vide Gloſ. noſt. notatum ad verbum *Balare.*

¶ *Valvaſinus.*] Eſt minor Valvaſor, ubi de eo plura vide.

¶ *Valvaſores*, al. *Vavaſores*, & *Valvaſſores*, quibuſdam *Vacuaſſores.*]

Feudiſtæ alii *valvaſores* ducunt à *vaſſallo*, alii (& veriſimilius) à valvis (quaſi *ad valvas ſtanſtes*, inquit *Spigelius.*) Quod Jacobutius de Franchis à *Cowello* prolatus ſic in præludio Feudorum enarrat tit. pri. num. 4. — *Quia aſſident* valvæ, *i. portæ Domini in feſtis, in quibus conſueverunt homines curtizare & eis reverentiam exhibere, propter beneficium eis collatum, ſicut libertus Patrono.*

Dictum mihi videtur à Sax. pal, q. *vualaſores* pro munimine, aggere, vallo, q. *vallaſores*, vel quod *valvas* & introitus regni contra hoſtes tuerentur.

De gradu etiam eorum & dignitate non ſatis convenit inter ſcriptores qui ſuæ plerunq; ſequuntur patriæ conſuetudines, ab extraneis ſæpe varias & diſcrepantes. Primariam verò eorum inſtitutionem in Imperio cœpiſſe non eſt dubium: Ubi alii majores dicuntur *valvaſſores* (qui poſtea Regii & vaſſi Dominici:) alii minores qui (veluti per diminutionem) *valvaſini* etiam appellantur.

Sunt ergò *valvaſores* majores, qui non à Rege immediatè ſed ſecundâ vice feuda acceperunt, ſcil. à Ducibus, Marchionibus vel Comitibus, hoc eſt, à Regni & Regis Capitaneis, de quo ſupra vide in voce *Capitaneus.* Minores verò, quibus ſua diſpartiunt feuda *valvaſores majores.* Sed & minorum beneficiarios quidam *valvaſores minimos* nuncuparunt.

Tit. de feud. §. 1. —— *Marchio autem & Comes, qui propriè Regni vel Regis Capitanei dicuntur, ſimiliter feudum dare poſſunt: ſunt enim & alii qui feuda ab iſtis accipiunt, qui propriè* Regis valvaſores *dicuntur. Sed hodie* Capitanei *appellantur, qui & ipſi feuda dare poſſunt. Ipſi verò qui ab ipſis feuda accipiunt* valvaſini, *id eſt,* Minores valvaſores *dicuntur.*

Et Ex. §. 1. *de natur. feud.* Et §. 1. quib: mod. feud. amittitur —— *Princeps Capitaneos ſuos inveſtit, id eſt, Marchiones, & Comites & ipſos qui propriè Capitanei appellantur.*

Fit etiam inveſtitura à Capitaneis, & majoribus valvaſoribus, *qui propriè hodie* Capitanei *appellantur.*

Fit etiam à minoribus & minimis valvaſoribus. *Valvaſores majores & minores hodie vocantur* Capitanei, *licèt impropriè dicantur minores.*

E quibus liquet *valvaſores* eſſe in ſecundo à Rege gradu quoad tenuræ rationem: Dici tamen & ipſos *Capitaneos*, propterea quod capitis inſtar ſuis præeſſent vaſſallis: qui cum ipſi etiam inferioribus ſua diſpenſarent feuda; inferioreſq; illi, ſuis viciſſem ſubalternis; omnes hi reſpectu ſuorum inferiorum *valvaſores* dicti ſunt; vel majores, vel minores, vel minimi; fortè quod valvarum inſtar ſinguli eſſent, per quas feoda à ſuperioribus tranſeunt ad inferiores: eodemq; ſenſu Capitaneos etiam aliàs nuncupari relativè animadvertimus.

Valvaſores item dici videntur aliquando, qui à Rege tenent immediatè, quos & ergo Regios dictos eſſe opinor *valvaſores*, & *vaſſos dominicos*; neq; enim video cur alioquin Regii appellarentur. Longob. lib. 3. tit. l. 4. — *tàm de noſtris* majoribus valvaſſoribus *quàm eorum militibus.* Et in ſupra-citatis legibus cum dixerit Princeps Capitaneos ſuos inveſtit, id eſt, Marchiones & Comites & ipſos qui propriè Capitanei appellantur: Exponit illico, quinam hi eſſent Capitanei, ſcil. *valvaſſores majores*, ut è verbis deprehendas. Videtur tamen hujuſmodi *valvaſſores*, non antiquè Capitaneos dictos eſſe, ſed ambiendo, id nominis contraxiſſe, quod primariè tantum Ducibus, Marchionibus, Comitibus, competeret, variatiſq; ſæpe ſuis ſtationibus: inferiores tandem ipſis Baronibus habiti ſunt, ubiq; ni fallar gentium.

De Gallorum enim ſic *Butelerius* in *Summâ Aurali.*

Lib. rub. in Scacc. inter Leges Regis H. 1. — Habeant *vavaſſores*, qui liberiùs terras tenent, placita quæ ad witam vel weram pertinent ſuper homines ſuos; & in ſuo ſuper aliorum homines, ſi in forisfaciendo retenti, vel gravati fuerint.

Rot. pip. de an. 5. Regis Steph. Everwiſcire — Vavaſſores Roberti Foſſard reddunt compotum de *Lxiii s.* 4 *d.*

Pat. 5. Joh. m. 7. *Rex &c. Ballivis Petri de Pratellis de Inſula Gerſa & Gernſe &c. Volumus* —— *quod Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, Clerici, Milites,* Vavaſſores, *& alii qui redditus & tenementa habent in Inſula Gerſey &c. quintam partem reddituum ſuorum, unius anni &c. præbeant ad ſuſtentandum milites & ſervientes qui prædictas Inſulas defendunt.*

Chart. *H.* 1. de tenendis Comitatibus & Hundredis MS. Cot. de Ll. (fol. inter 48, & 49

49. nu. 5.)—— *Et si amodo exurgat placitum de divisione terrarum, si interest Barones meos dominicos, tractetur placitum in Curiâ meâ: & si est inter* vavassores *istorum dominorum, tractetur in Comitatu, & hoc duello fiat nisi in eis remanserit.*

Item breve ipsius R. de admensuratione servitiorum *vavassorum* Ram. 211. Vide.

His exponit verbis, ut *Prateus* refert, & alii.

Valvasor dicitur nobilis, qui summæ coertionis non etiam nundinarum & mercatus jus habet (*un Gentilhomme, qui a seigneurie de haute justice:*) estq; Barone inferior, atq; ab eo feudum suum obtinet.

Et in Ll. *Hen.* 1. Regis Angl. cap. 8. Hi qui generalibus placitis comitatuum interesse tenentur, sic inter alios enumerantur, ut *valvasores* Baronibus videantur postpositi, Aldremanni, Præfecti, Præpositi, Barones, *Vavassores*, Tungrevii, & cæteri terrarum domini diligenter (sint) intendentes. Bract. l. 1. c. 8. n. 4.

De jurisdictione autem *valvasorum* nihil apud nos reperio, nisi quod suas habuerint Curias. Sic enim in iisdem *Hen.* 1. Ll. cap. 27. —— *Planum est deniq; pro tali causa (scil. in pulsatione furti) condictum diem, vel quidem* * *salva Curia* vavassoris *litteræ respectari, nec actione hujusmodi, sine Regiæ potestatis ministro debere finiri* &c. Obscurè & fortè mendosè.

* Salvacuaria.

At sequenti capite ita sequitur — *Habeant autem* vavassores *(qui libera tenent placita) quæ ad wytam vel weram pertinent, super suos homines, & in suo; & super aliorum homines, si in forisfaciendo retenti, & gravati fuerint.*

Preuves de l' Hist. des Comtes de Guines p. 149. —— *Hic autem Arnoldus* —— *Ardensis dominus,* 12 *pares vel Barones Castro Ardeæ appendicios instituit &c. rerum venalium forum in medio collocavit &c. scabinos eidem loco ordinavit; & eorum judicio secundùm jurisdictionem & institutionem Aadomarensium Scabinorum & Burgensium tenenda & imperpetuum servanda cum* 12 *Ardensis oppidi paribus,* Vavassoribus, *militibus, burgensibus & plebe &c. confirmavit.*

Bract. l. 2. cap. 39. nu. 6. f. 93. b— *Quod dicitur de Baronia, non est observandum in* vavassoria *vel aliis minoribus feodis, quàm Baronia, quia caput non habent sicut Baronia, &c.*

Denuo addam, quæ in dictâ Longobardorum lege post aliquot sequuntur —— *Si verò filium non habuerit (miles mortuus) & abiaticum de filio masculo reliquerit: pari modo beneficium habeat: servato usu majorum* valvasorum *in dandis equis & armis suis senioribus.*

De *valvasinis* deniq; sic ex tit. —— *Quis dic. Dux, Marchio, Com.* Valvasini, *id est minores* valvasores, *antiquo quidem usu, nullam feudi consuetudinem habebant.* Valvasore *enim sine filio mortuo, feodum quod* valvasino *dederat ad Capitaneum revertebatur; sed hodie eodem jure utuntur in Curia Mediolanensi quo &* valvasores. Lib. feud. tit. 14. cap. 10. item cap. seq. —— *De minimis autem* valvasoribus *sic observatur, ut si minores* valvasores *beneficium tollere voluerint minimis hoc liceat eis: Moderni autem non ita subtiliter discernentes, dicunt idem observandum in minimis quod in majoribus* valvasoribus *dictum est.*

¶ *Vatarius.*] Præcursor, ut Vantarius Regis est assecla Regis qui cæteros suos assectas prægreditur, the Kings Fore footman. Rot. de finibus. Ter. Mich. 2. Ed. 2. *Richardus Rokesley Miles tenebat terras Seatoniæ per Serjantium esse* Vantarium *Regis (in)* Gascoign, *donec per usus fuit pari solutarum pretii* 4. *d. id est, dum trivisset par calceorum pretii* 4. *d.* Coke Inst. sect. 95.

¶ *Vapintachium.*] Vide *Wapentachium.* Sic autem *M. P.* 148. l. penult.

¶ *Varda.*] Idem Scotis quo Gallis *garde,* Anglis ward, id est, *Custodia;* sive hæredum in minore ætate existentium, sive rerum aliarum quarumcunq; De hoc fusè *Skenæus* pro ritu suæ patriæ: nostræ autem vide infra in *Warda.*

¶ *Varda, dæ,* & *vardo, das.*] Illud pro interloquutorio & constitutione, hoc pro constituere & decernere. Vide infra *Warda,* vel *Varda.*

¶ *Varenna.*] Scotis idem quod apud nos *Warenna* quod vide. *Skenæ* —— *Infeodatus liberam* Varennam.

¶ *Vastettus.*] Pat. 1. *H.* 3. in dorso m. 13. —— *Concordia inter Regem & Radulphum de Normanvill, viz. quod Rad. tenebit in servitio Regis Geroldum, & Radulphum milites, filios suos, quamdiu guerra sua duraverit, per sic, quod Rex ei remittat CC marc. quas debebant Regi Johanni de fine pro redemptione dicti Geroldi & per sic deberetur; Thomas filius dicti Radulphi* vaslettus *in custodia Regis qui similiter morabatur in servitio Regis, cum prædictis Geroldo & Radulpho fratribus suis.*

¶ *Vassallus dominicus.*] Baro Regis, vel alterius fortè potestatis. *Trad. Fuld.* lib. 1. Ch. 101. —— *Testibus Trugone Archiepiscopo (& post multos Comites) innumerabilibus* vassallis dominicis.

¶ *Vassaticum.*] Servitium, seu obsequium quo vassallus sive vassus Domino tenentur.

Præcept. Concess. *Ludov.* Imp. An. circiter 817. Hispanis factæ. —— *Noverint tamen idem Hispani, sibi licentiam à nobis esse concessam, ut se in* vassaticum *Comitibus nostris more solito commendant.*

¶ *Vastum.*] Devastatio, destructio, spolium, à Gall. *Gast.*

Vastum etiam dicitur pro terrâ incultâ, & quasi deserta. Sax. pærꞇ.

Va-

¶ *Vavasor,& Vavassor.*] Vide supra *Valvasor.*

¶ *Vecorin.*] Longobard. lib. 1. tit. 36. l. 4.——*Si servus Regis* oberos *aut* vecorin *aut* mernorphin, *aut quamlibet talem culpam, vel minorem fecerit, ita componat sicut de servis aliorum exercitalium decretum est.* Gloss. vet. *vecorin, antesteterit in viâ.* Papias *Vecorin*, viam antestare, Germ. **Wegeren.** Sic Lindenbr. Gloss. autem aliæ. *Oberos*, vecorin, *memorphin*, sunt verba injuriosa pro quibus tenetur ut supra de eo qui alii in viâ antesteterit. L. 4. Forenses Anal. hoc *forstallare.* Vide *Forstall.* Saxon. pið‑ðepeopen *rebellis.*

¶ *Vectigalis ager.*] Is dicebatur, qui sub pactis reddituum & culturæ conditionibus in perpetuam elocabatur possessionem: nec colono ademi poterat suisve posteris, si non ob violatas conditiones. Qui modus elocandi terras, cum à Salicis institutus fuerit, ipsæ terræ & agri hujusmodi *Salici* appellati sunt. V. *Vadian.* R. Al. pag. 83.

¶ *Vectis.*] L. Anglior. tit. 5. §§. 6. & 7.——*Si libero (unum vel ambos testiculos excusserit.) C sol. componat, vel juret ut superius: Si* vectem *similiter.*

¶ *Vegarius.*] Pipinus, Major domus in diplomate pro S. Dionysio——*Omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Domesticis, Grafionibus,* Vegariis, *Centenariis, vel omnibus missis nostris discurrentibus, seu quâcunq; judiciariâ potestate præditis.* Hoc *Bignonius* recitat in notis ad vett. formul. cap. 7. non autem exponit. Ipse ergo corruptè dici opinor *vegariis* pro *vicariis*, hoc est Vicecomitibus, qui in Canonibus & aliàs *vicarii* sæpe dicti sunt, scil. *Comitum*, qui hic *grafiones* appellantur. Vide infra *Vigerius.* Charta *Ludovici* 8 Bituricensib. facta, quam *Lindenbr.* recitat in Gloss. ad *Vicarium*—— *In unaquaq; vigeritia unus tantum* vigerius *habeatur.* Gallis *viguiers*; Ordinarii sunt villarum judices: Et in Languedocensi provinciâ horum instar qui in reliquâ Galliâ *Provosts* dicti sunt. Qui & ergò dicantur *vigerii* quasi *vigrevii*, à Sax. pic, i. *villa*, & ȝpeve, i. *præpositus*; uti apud nos *Schyreve, Dikreve,* &c.

¶ *Veretum.*] Baiwar. tit. 21. §. 6.—*Si (quis) de minutis silvis de wic, vel quæcunq; kaneio* vegetum *reciderit, cum solido & simili componat.* §. 7.——*Si amplior fuerit numerus* vegetorum *non cogatur componere, nisi restituere cum simili & sacramento.*

¶ *Vegius.*] L. Burgund. tit. 16.—*De inquirendis animalibus,* §. final.—*Si verò* vegius *extiterit, &* vegiaturas *acceperit, & is cui indicat invenire non potuerit, furtum quod se perdere mentiebatur, dissolvat in simplum.* Et ibid. Additam. 1. tit. 8.—*De* viatoribus—*Quicunq; mancipium, caballum, bovem, vaccam, vervecem &c. perdiderit; donet* vegio *pro mancipio sol. 5. pro equa sol. 2. pro caballo sol. 3. pro bove optimo sol. 3. pro &c.*

Gloss. Lindenb. *vegii* sunt quos Latini Divinos, aut vates vocant. German. **Wickers.** In fœdere Aluredi Edoardi & Gutrunni Reg. cap. 11.——bẏ picum piȝlepum & manꝛpopum, i. *de vatibus ariolantibus pejerantibus,* & forsan alterum est ab altero deductum.

¶ *Velamen, Velum.*] Velata soror vel fœmina. *Velata, t.e,* & *Velo, las.*

Est autem *velum*, seu *velamen* nonnarum habitus consecratus.

¶ *Veltris.*] Canis genus apud Danos, Salicos, Boioros, Alamannos. *Constitut. Canut.* R. de forestâ Art. 32.——Veltres *quos langeram appellat &c.*

L. Boior. tit. 19. §. 5.——— *De canibus* veltricibus, *qui unum occiderit, qui leporem non prosequitur, sed suâ velocitate comprehendit: cum simili & 3 sol. componat.*

L. Salic. tit. 6. §.——— *Qui* veltrem *porcarium sive veltrem leporarium, qui & argutarius dicitur, furatus fuerit.*

L. Alaman. tit. 82. 5.——*Si* veltrem *leporalem probatum aliquis occiderit,* &c. forte **a Greyhound.**

¶ *Venerabilis Beda.*] Quare sic dictus. *J. Caius de antiq. Cantab. Acad.* p. 104. Radulphus Remington de gestis Regum Angliæ, volens ostendere quamobrem *Beda* dicebatur *venerabilis*; Fuit Romæ, inquit, porta ferrea in quâ hæ literæ summatim erant scriptæ PPP. SSS. RRR. FFF. quas nemo legere poterat vel intelligere; postea Bedæ Romam venienti, & easdem literas inspicienti, dixit quidam Romanus, *Quid aspicis Anglice Bos?* Cui Beda, *Confusionem vestram aspicio:* Igitur Beda, quod in eisdem literis latebat, hoc modo declarabat: *Pater patriæ perditus est; Sapientia secum sublata est; Ruet Regnum Romæ; Ferro, flammâ, fame.* Quod autem audiens & omnis populus Romanus, dignum judicarunt honore, & *Venerabilem* censuerunt appellare.

¶ *Velum.*] V. supra *velamen.*

¶ *Venaria, orum.*] Dicuntur animalia venatui dicata. Non silvestria, ut damæ, phasiani, &c. at campestria, uti lepores, perdices, &c. *Ll. Ed. Conf.* cap. de *herotochiis. Abstineat omnis homo à* venariis *Regis, ubicunq; pacem eis habere voluerit super plenam Wytam & forisfacturam.*

¶ *Venditæ, tarum.*] Vectigal est rerum in foro & publicis nundinis, cujus mentionem in Gallicis quibusdam vetustis instrumentis legisse se meminit *Bignonius.* additq; —*Hodie quidem rerum immobilium* ἐισδικτικα *dicuntur* ventes. In Notis ad vett. formul. cap. 45. Ubi sic legitur.——*Nulla telonea, nec nullas* venditas, *nec rodaticum, nec foraticum &c. exactare non præsumatis.*

¶ *Venella, læ.*] Via angustior, quæ in urbe domibus, in rure fossis sepibusve utrinq; clauditur.

A *veniendo* dictum, ut iter ab *eundo.* Angl. **a lane.**

Inde

Inde in Regiſtro originali *Breve de* viis & venellis *mundandis.*

¶ *Ventæ.*] S. Conſ. apud Gallos An. 1263. cujus *Renat. Choppinus* meminit lib. 2. De Domanio Fran. Tit. 9. Sect. 11.—— *Et pertineret ad hujuſmodi*, i. e. *Epiſcoporum Majorias cenſus*, ventæ, *inveſtituræ*, *& ſimilia.*

¶ *Venates.*] Vide ſupra Venditæ.

¶ *Ver,& Verg lt.*] *Skenæus* dixit in Not. ad Reg. Majeſt. lib. 3. cap. 19. pro *Were & Weregild* quæ vide infra.

¶ *Verboſor,ſaris.*] Multiloquio utor. *Auguſtin.* Serm. de temp. 215. Si ſuum eſſe agreſte hoc vocabulum non negaverit— *In Eccleſiâ ſtantes nolite* verboſari, *ſed lectiones divinas patienter audite*; *qui enim in Eccleſia* verboſari *voluerit, & pro ſe & pro aliis redditurus eſt rationem.*

Verbum in Eccleſia facere, i. e. ſermonem ad populum habere. *Addit. Ludovici* 4. tit. 41.

¶ *Verd.*] A Latino *viride.* Dictio foreſtaria ſive ad ſaltuarios pertinens, ſenſu duplici. Primò pro poteſtate, quam quis habet per conceſſionem Regiam ſecandi ligna viridia infra foreſtam ad foci ſui alimentum.

Secundò pro jure compaſcendi animalia in foreſtâ, quod aliàs dicimus *herbagium.*

¶ *Vereda, dæ.*] Currus, Plauſtrum. Vide *Parata.*

¶ *Veredarii.*] Dicion. è Jun. *Poſtes*, idem *veredi.*

¶ *Veredictum.*] Quaſi *verè dictum.* Dicitur reſponſum quod duodenarii juratores aliave, ut loquuntur, jurata Judici reddit ſuper facto aliquo ſuæ inquiſitioni demandato. *Veriverbium* 4. feud. tit. 15.

In contentione feudi—*Electio temporis eſt veritatem jurejurando decernere, cum pares Curtis veritatem non teſtantur.*

¶ *Verge.*] Virgata, à virgâ quam Mariſhallus portat ut ſignum ſuæ poteſtatis. *Fleta* lib. 2. cap. 4. §. 1. *Cow.* Hinc *Virgatores*, id eſt vergers, qui in Eccleſiis argenteas virgas ferunt. Eſt autem *verg* Germanicè Vergen, quando magiſtratus cauſas exequitur, & abſolvit. *Paradin.* de antiq. Burg. cap. 15. pag. 111. & 144. inde *vergobretus* juriſdictionis magſtiratus, ibid.

¶ *Vergelt.*] Vide ſupra *Ver*, & infra *Wergildum.*

¶ *Vero, onis.*] Brito Armoric. *Philippid.* lib. 10. p. 35. in obſidione Nannetica.

Audaceſq; viri quos illa Britannia gignit
Obdere vel leviter extrema repagula curant,
Ejus in occurſum potius in Verone *retecto.*
Egreſſi pugnam committere gnaviter audent.

Corrumpi locus videtur, & carmen vitioſum cum *s* fortè elidatur more Enniano.

¶ *Verrus.*] Pro verres. L. Sal. tit. 2. §. 12. —*Si quis* verrum *furaverit, &c.*

¶ *Vertuolum.*] Genus piſcatorii retis, Latinis melioribus *verriculum.* Gall. Nortman. *vertneil*, juxta Gloſſ. *Lind.* L. Salic. tit. 29. §. 3.—*Si quis ſtatuam, aut tremaculum vel* vertuolum *de flumine furaverit, &c.*

¶ *Verviſa.*] Panni genus, aliàs **plankets** dictum. An. 1 *Ric.* 3. cap. 8. *Cowel.*

¶ *Veſca.*] Vide *Lepe.*

¶ *Veſſes.*] Panni item genus.

¶ *Veſtiarium.*] Ærarium, Cimeliarchum, gazophilacium. Locus in Eccleſiis quo veſtes theſauri & ſuppellex ſacra reponitur, βεστιάριον. Auguſt. Epiſt. 109.—*Et ſicut paſcimini ex uno cellario, ſic induamini ex uno* veſtiario. *to.* 2. 106.

¶ *Veſtiaria.*] Ancilla, ſeu genetiaria. L. Al. tit. 79.

In *veſtimento* jurare; id eſt, *Sagum tenens jurare.* Mos antiquus.

Friſon. tit. 3. §. 14.

¶ *Veſtitio, tis, Veſtitura, Veſtitio, onis,& Inveſtitura.*] Item *inveſtio* & *deveſtio* & *reveſtio.*

Eſt autem veſtire, plenam poſſeſſionem terræ, vel prædii tradere; ſaiſinam dare, infeodare. Unde *deveſtire* eſt poſſeſſione aliquem exuere; de feodo ejicere. Reveſtire eſt ejectum reſtituere. *Veſtitura*, ipſa poſſeſſio & poſſeſſionis traditio, &c. Omnia à *veſtitu* dicta, quod per inveſtiendi ceremoniam ipſius terræ *veſtitus*, hoc eſt herba, fructus, ædificia, proventus in alterius transferuntur dominium. Fructus enim terræ *veſtura* dicitur & *veſtitura.* Sic *Weſtm.* 2. cap. 26.—— *Aſportare poſſunt* veſturam (*terræ*) *& levare redditus, & alia proficua.*

Vide ſupra *Inveſtio*, & inveſtiendi ceremoniam, ſicuti in vocabulis *Seiſina* & *Traditio.*

V. lib. *de verb. feudalibus*, ubi dicitur à *veſt.* quod linguâ Francogallicâ ſignificat poſſeſſionem, verbo *Inveſtitura* & *deveſtire.* Ergo à Saxon. ƿæſt quod ſignificat *fructum.* V. in dict. Sax.

Chart. Alaman. vett. Gol. nu. 42.—— *Ad integrum à die præſenti trado vobis, & ſervum meum, nomine* Nhideng, *& uxorem ejus* Bruna, *& cum obâ ſuâ, & cum omni quo* veſtiti *ſunt: & alium ſervum meum, nomine* Wolfhariuni, *cum uxore ſua* Atane, *cum obâ ſuâ, & cum omni quo* veſtitus *eſt.*

Veſtitus in Conc. Valentin. dicitur *coloniam veſtitam.* Videtur dici de colonia utenſilibus in inſtrumentis inſtructa ruſticis, *Burchard.* hoc reddit 12 *bunariis.* Vide *Bunnaria.* Sed *terra veſtita* dicitur pro *terra ſatæ.* V. *Terræ veſtita.*

Veſtita manu, & manus veſtita.] Dicitur, cum quis plenam rei poſſeſſionem obtinet; *veſtitum* ejus, i. fructus & emolumenta liberâ manu colligens, & percipiens.

L. Baiwar. tit. 17. §. 3.—— *Mei anteceſſores*

sores tenuerunt (territorium) & mihi in alodium reliquerunt, & vestita *est illius manus cui tradidi:*

Vett. Chart. Alaman. 58. in traditione precariâ — *Post meum verò discessum ipsas res (scil. prædia prænominata) ad monasterium S. Gallini admelioratas revertant absque ullà contradictione, vel minuatione* manu vestita, *partibus meis &c. possideant.*

¶ *Vetitum namium.*] Antiqua juris nostri locutio, & Brevis Regii nomen reciprocam captionem (juristis Imperii reprisaliam) denotans; sed quod in ipsis verbis non facilè deprehenditur. *Namium* tamen apertè significat *captionem*, ut suo loco supra demonstravimus. Avus meus *D. Joh. Spelman* in lecturâ primâ an. 5. Hen. 8. Nota (inquit) de *vetito namio*, quod per constructionem *Bractoni*, *vetitus* est prohibitus vel injustus, & *namium* idem est, quod captio; & sic *vetitum namium* idem est quod *injusta captio*, &c.

¶ *Veto, tas.*] Pro nego.

¶ *Veuta terræ.*] A Gall. *veu*, visio, vel visus terræ, quod in litibus sæpe exigitur.

Skenæus in Annot. ad lib. 1. Reg. Ma. cap. 9.— *De judicibus* cap. 93. —— *Porro* visus terræ *Gallicè* veuta terræ *dicitur, quod Latini dicunt in rem præsentem venire, teste Budæo in Pandectas.*

¶ *Vexillum crucis.*] Al. Hierosolomitanum; ad magistrum militiæ Terræ sanctæ pertinebat, multis donatum privilegiis. Capitis enim rei & ad supplicium tracti, si hoc transiens fortè comprehenderent, immunes illico constituti sunt. Producebatur autem cum in bellum contra Saracenos discendendum esset; militum conscribendorum gratiâ, qui & ergo amplissima privilegia ex munificentia principum consequebantur, ut videre est.

Brit. Armoric. *Philippid.* sub exordio lib. 3.

Nec minus Anglorum zelo Rex motus eodem
Richardusq; Comes vexillo se crucis *armant.*
Exemplo quorum proceres Comitesq; Ducesq;
Ordoq; militiæ minor, Ecclesiæq; ministri,
Et multi de plebe viri, non impare voto
Signo se signare crucis, properanter avebant.
Par desiderium cunctos habet; unica mens est
Omnibus, unus amor Sanctæ succurrere terræ.

¶ *Vexillum feudale.*] Spec. Sax. lib. 3. Art. 53.—— *Comitatus pertinens ad* feudum vexillorum, *eundem non licet vacantem habere. Similiter non licet Regi vel Imperatori* vexillum feudale *diutius retinere, quin illud conferat infra diem & annum.*

¶ *Vi & armis.*] Suida βιαίων, i. *Actio de vi facta*, non tantum de stupro virginum, sed in genere de quavis violentiâ dicitur: cujus convictus tantundem Reipub. numerat, quantum illi à quo reus peractus est.

¶ *Viaticum.*] **Bottell.** Fortes. cap. 22. p. 48.

¶ *Vicarius.*] Pro Viceeomite. Form. fol. 172. sup. in Judicium Dei.

Wisegothor. lib. 4. tit. 5. l. 6. — *Si hæredes fundatores prosequi noluerint pro rebus spoliatæ Ecclesiæ: tunc Ducibus, vel Comitibus, Tyuphadis, atque* Vicariis,— *additus accusandi, & licentia tribuitur exequendi.*

Lib. 8. tit. 2. l. 5.——*Nullus Comes,* Vicarius, *villicus, præpositus, Actor, aut procurator, seu quilibet alius rem ab alio possessam sine judicio usurpet.*

Lib. 9. tit. 2. l. 8.—— *Dux, aut Comes, Tyuphadus, aut* Vicarius, *Gardingus, aut quælibet persona tenetur scandalum Regno illatum comprimere.*

Lib. 12. tit. 1. l. 2.—— *Nullus Comes,* Vicarius, *vel villicus, pro suis utilitatibus populos aggravare præsumant.*

Caroli Augusti Imp. ad leg. Salic. Capitular. 1. §. 20.—— *Hoc nobis præcipiendum est, ut ubicunque inveniuntur* Vicarii *aliqui mali, consentientes, vel facientes ipsos ejicere, & meliores ponere.*

Et §. seq. *Ut Comites vel* Vicarii *eorum legem sciant, ut ante eos quis neminem judicare possit nec ipsam legem mutare.*

Ibi Capitular. 2. §. 5. quod item habetur Longob. lib. 2. tit. 47. l. 1. Et Capitul. lib. 3. cap. 11.—*Ut mali Advocati Vicedomini* Vicarii *& Centenarii tollantur, & tales eligantur, quales sciant & sciant & velint justè causas dicere & terminare, & si Comes pravus inventus fuerit nobis nuncietur.*

Longob. 1. tit. 25. l. 9. Et Capit. lib. 4. tit. 63. *Ut* Vicarii *& Centenarii, qui fures vel latrones celaverint, vel defenderint, secundùm dictam sibi sententiam judicentur.*

Videtur autem Comites & suam habuisse jurisdictionem: Et *Vicarii* sui, suam peculiarem. *Longobar.* enim lib. 2. tit. 62. l. 6. — *De Comitibus statuitur, ut ipsi de causâ quacunque ad eos venerit querela, plenissimâ & justissimâ deliberatione definire decernant, & sicut rectum & justum est ita agant. Et ut primitùs ad placita eorum, orphanorum, viduarum, nec non pauperum causæ deliberentur.* Lege autem sequenti definita est *Vicariorum* potestas, scil. ut ante *vicarios* nulla criminalis actio diffiniatur, nisi leviores causæ quæ facilè possunt judicari. Et nullus in eorum judicio aliquem in servitio hominem conquirat; sed per fidei jussorem mittantur, usque ad præsentiam Comitis. Et ad ingenuos homines nulla faciant placita custodire, postquam illa tria custodiunt placita quæ instituta sunt, ne fortè contingat, ut aliquis aliquem accuset; exceptis illis scabinis, qui cum judicibus residere debent.

Capitular. lib. 4. cap. 44.—*Justitiam faciant (Missi nostri) de rebus & libertatibus injustè ablatis: & si Episcopus, aut Abbas, aut*

Vicarius, *aut Advocatus*, *aut quislibet de plebe hoc fecisse inventus fuerit*, *statim restituantur. Si verò Comes vel actor Dominicus*, *vel alter Missus palatii nostri hoc perpetraverit* — *ad nostrum judicium reservetur.*

Ibid. cap. 64. — *Ut Comites*, Vicarii, *Centenarii propter justitiam pervertendam munera non accipiant.*

Preuves de l'hist. des Contes de Poictou p. 298.—*Nosce debetis* — *Fulconem Comitem Vindocinensem &c. donasse S. Martino &c. MLxvi*, *ab incarn. Domini consuetudines omnes quas habebat in terrâ de Loiri*, Vicariam *scilicet & commendistam*, *& carreium &c.*

Vicarius, pro Centenario judice. V. *Pithæ.* in Centenarii.

¶ *Vicarius Comitis.*] Wisegothor. lib. 2. tit. 1. l. 23. — *Si quis Judicem*, *vel Comitem*, *aut* Vicarium Comitis, *seu Tynphadum suspectum se habere dixerit*, *ad Ducem provocet*, *atque inde ad Episcopi audientiam*, *etiamque ad Regem.*

Ibid. lib. 3. tit. l. 1. — *Comes Civitatis*, *vel* Vicarius, *aut Territorii judex cognoscere possunt de eo*, *qui injustè repudiatam duxerit*, *si non potentior sit nobilis*, *qui ad Regem deferendus est.*

Ludovici Imp. Addit. 4. ad Capit. cap. 83. —— *Quicunque*; Vicarii, *aut alii ministri*, *tributum quod inferenda vocatur majoris pretii exigere præsumpserit quam* —— 2 *sol. pro una vacca &c. cum sua lege restituat & insuper &c.*

Capitul. lib. 2. cap. 28. —— *Ut Episcopi*, *Abbates*, *Comites*, *Vassi dominici &c. intersint placitis Missorum*, *qualia hodie* Assisas *vocamus* — *& habeat unusquisq*; *Comes*, Vicarios, *& Centenarios suos secum*, *necnon & de primis scabineis suis tres vel quatuor.*

¶ *Vicaria.*] Pro jurisdictione Vicarii, seu Vicecomitis.

¶ *Vicecancellarius.*] Idem quod Custos Sigilli. *Mat. Par.* in H. 3. An. 1247. pag. 662.—— *Dominus Johannes Mansel Ecclesiæ* S. *Pauli Londoniensis Cancellarius* — *custodiam sigilli Regii suscepit*, Cancellarii vices *acturus & officium.*

¶ *Vicecancellarius Regis.*] Sic Petrus Blesensis *Henr.* 2. Camd. Engl. pa. 531. c. Sic Malus catulus *Ric.* 1.

¶ *Vicecomes.*] Dicitur, quod vicem Comitis supplet in placitis illis, quibus Comes ex suæ dignitatis ratione participat cum Rege: Sic *Niger lib. Scaccarii.* Quæ ad Comitem pertinent vide supra in ejus diatribâ & luculentiùs hunc descriptum intueberis: summus est in satrapiâ quam Comitatum appellamus Officialis, Regi proximus, & à Rege datus ad custodiendum Comitatum; pacem promovendum; fures & maleficos cohibendum; rebellesque & res novas molientes omnes conterendum. In his igitur exequendis totum habet à mandatis Comitatum, jubetque Regio diplomate magnates Regni, Magistratus & potestates universæ ejus inhærere partibus & suppetias ferre.

Claret Judex duplici apud nos foro, hoc menstruo, quod *Curiam Comitatus* vocant; illo semestri *Turnum Vicecomites* nuncupato. De prisca istorum amplitudine eo liquet quod Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, cæterique omnes prædia possidentes in Comitatu his adesse tenerentur sectatores; donec Statuto *Marleburgensi* An. 52 H. 3. cap. 10. Ut supra intelligas in voce Hundredus & è Stat. Marleb. an. 52 H. 3. Ubi Magnatibus prædictis indulgetur, ut à Turno sint absentes, nisi in causis particularibus Turno ipsorum præsentiam expetente. Vide *Comitatus* & *Turnus.* Cognoscit hodie in Curiâ Comitatus, cum de causis quibusdam prædialibus, tum de levioribus nonnullis civilibus 40 solidis non excedentibus. Duobus istis Curiis, *Comitatus* scil. atque *Turni* emersere aliæ plurimæ ad Vicecomitem propriè pertinentes. E Curiâ Comitatus, omnes Curiæ *Hundredorum*: Et è *Turno* omnes omnium *Villarum Letæ.* Hodie verò Regum diplomatibus Vicecomiti auferuntur, pleræque Nobilibusque intra dominica sua conceduntur.

Habet præterea Curias inferiores plurimas. In Centuriis multis & Wapentachiis, Centurialem quam *Hundredum* vocant. Quo, de civilibus litibus agitur Hundredi. In villis pluribus *Letam*, quam vocant, & *visum Franci plegii* ad cognoscendum de publicis nocumentis infra villam illam, & quod contra pacem geritur.

In Comitatu verò, Turno, & Leta, nihil competit quod supra 40 s. æstimatur. Jurisdictionis enim istud vetus limen fuit, cum solidus unus supra quinos æstimaretur hodiernos. Cognovit olim utique in Turno de criminalibus multis, furtis, rapinis, homicidiis &c. quæ foris Regiis hodie terminantur, & placitis aliis Coronam pertinentibus, quæ adimuntur ei, Stat. Mag. Chartæ Cap. 18. & hodie de publicis nocumentis.

Quoad ejus ministerium mandata Regis & Curiarum omnium superiarum suscipit & exequitur, singulos habens in singulis responsales à suo Subvicecomite deputatos.

Reum in civili lite Curiæ citat, in criminosa tribunali sistit: contestata utraque Juratam cogit facti veritatem edicturam; litem obtinenti judicatam expedit: Condemnatos rapit ad supplicium; Mulctas & pecunias publicas fisco infert.

Justitiarios Regis bis quotannis in Comitatum ad Assisas celebrandas venientes, fastu magno, magno stipatus famulatu excipit, & per plures dies (moræ spatium) eis se in omnibus præsto habet: Lautè interea convivando.

Ad hæc exequenda insignem habet clientelam; Deputatum nempe quem *Subvicecomitem*

tem vocant, cum scribis suis atque Clericis, Responsales in Curiis Regis, Centuriarum, & Letarum Senescallos, multos Custodes carcerum, Ballivos, & Lictores plurimos, famulatum splendidum & numerosum.

Eligebatur olim in Curiâ Comitatus (ut hodiè Milites Parlamenti) populi suffragiis; sed concitatis interea gravissimis tumultibus, electio ad ipsum Regem promovetur hoc ordine: Justitiariis tribunalium viros sed idoneos nominantibus, D. D. Cancellarius, Thesaurarius Regni, Magnates à Consilio Regis, omnium tribunalium Judices in Scaccario coadunati, seorsumque jam jurati, tres ex senis istis cooptant, delatisque eis Regi Rex è tribus unum promit in officium Vicecomitis, qui & uno tantum anno munus administret. Sic ex lege cautum 28 *Ed.* 3. Olim enim annos plurimos, & ad vitæ terminum aliquoties perstetit; nec unus solum; at creberrimè duo, sæpe tres; nonnunquam, ut in *Warwick* & *Leicester* 27 H. 2. quatuor simul per tres annos.

Eligebantur etiam olim ad hoc officium potentissimi sæpenumero totius Regni proceres; Barones, Comites, Duces interdum & Regum filii; Sic, ut cæteros taceam, *Edmundus* Comes *Cornubiæ*, filius *Ric.* Regis *Alamaniæ* ab anno 17 *Ed.* 1. ad an. 28. & anno 30. *Margareta* ejus vidua per 14 annos. Sic *Edwardus* 1 filius primogenitus *Henrici* 3. Vicecomes fuit *Rutlandiæ* anno 52 patris sui, usque ad ejusdem obitum, hoc est, annos 5.

Vicecomitilia *Vicountiles*. **There be certain farms which the Sheriff payeth a rent for to the King, and maketh what profit he can of them.** V. 33 & 34 H. 8. ca. 16. 2 & 3 Ed. 6. ca. 4. H. 5. ca. 2 *Md.* **That the Sheriff of London and Middlesex pay no Vicountiles.**

¶ *Vicecomes.*] Pro eo qui prius *Vicarius* dictus est. *Big.* Longob. 2. tit. 30. l. 2. —— *De mancipiis, quæ venduntur, ut in præsentia Episcopi, vel Comitis sint vendita: aut Archidiaconi & Centenarii, aut Vicedomini, aut Vicejudicis, vel Vicecomitis, aut ante bannum nota testimonia.*

Hincmar. Archiepiscopus *Wilberto* Catalaunensi rescribit apud *Flodoard.* lib. 3. cap. 23. — Ut Comitem — benignè suscipiat, & *Vicecomitem*, pacis inter eos procuratorem.

Eudo *Vicecomes* in Britan. minori apud *Rob. de Monte.*

Rad. Vic. de Bello monte Paten. 3. R. Joh. m. 8. n. 36. in homag. *Joelis de Maduana* Walli, *Joh.* R.—— *Et dedit Rex hostuarios, & fidejussores subscriptos, de prædictis firmiter observandis, scil. Will. de Rupibus Seneschallum, And. Rad.* Vicecomitem *de Bellomonte, Com. R. de Sugio, Steph. de Pertico & multos alios, qui omnes juraverunt, & chartas Regis liberaverunt, quod pro totâ posse suâ facient me has conventiones tenere.*

¶ *Vicecomes Regis.*] Ll. Ed. Conf. cap. 35. —— *Aldermanni in Civitatibus &c. eandem dignitatem, & potestatem, & modum qualem habent Præpositi Hundredorum, & Wapentachiarum in ballivis suis sub Vicecomite Regis per universum Regnum.* Ubi vides *Vicecomitem*, Edwardi Confessoris ævo, Regis fuisse ministrum, non Comitis. V. mox *Vicedominus*, ut supra Justitiarius.

¶ *Vicecomes Comitis.*] Ingulph. pag. 912.—— *Cum adhuc 20 anni de firmâ illorum restent, antequam centum anni concessi in eo manerio, Normanno quondam Edrici Vicecomiti compleantur.*

¶ *Vicecomes nomen dignitatis.*] Guliel. 1. fecit *Baldeuinum* quem *Vicecomitem hæreditarium*. Devoniæ & Baronem de Okehampton. *Camd.* p. 207.

Sic fecit *Ursum* sive *Ursonem Abtot* Vicecomitem *Worcest.* sed *Rogerus* filius ejus exutus est ab Hen. 1. quòd ministrum quendam Regis occiderat; Officium tamen per sororem ejus ad *Bellomontes* transvehitur. *Camd.* 578. V. *Malm. Gest. Pont.* p. 271.

Sic *Estotevilli* (ut fertur) *Eboracensis.*

Sic *Joh.* Rex dedit balliviam & reditus *Westmorlandiæ Roberto de Vipont*, per feoda 4 militum, & inde hodiè *Cliffordi* retinent. *Camd.* 763.

¶ *Vicecomitissa.*] Rex concessit Ecclesiam de *Thorncombâ* Abbati de Fordâ, sicut Adelicia *Vicecomitissa* illud manerium ei dedit. *Chartt. de libertatibus diversorum Monasteriorum in Custodiâ Camerar. Scaccar. Joh. R.* 6.

¶ *Viceconsul, Viceconsulatus.*] Vide supra Consul, aliàs *Proconsul.*

¶ *Vicedominus.*] Ingulph. p. 870. l. 46.—— *Præfectos verò provinciarum (qui antea* Vicedomini) *in duo officia divisit (Alfredus R.) i. in Judices, quos nunc Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc idem nomen retinent.*

Ego Bingulph *Vicedominus* consului. Ego Alser *Vicecomes* audivi, ibid. p. 876. l. 29. Nota, nam postquam erecti erant *Vicecomites* remansit *Vicedominus*, viz. An. 948.

V. *Maior domus.*

¶ *Vicedominatus.*] Decr. Greg. lib. 5. cap. 38. col. 1640. —— *Quicunque* Vicedominatum, *vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes cum Simone percelluntur, & ab illa Ecclesia &c.* Ibi in nota ad administrationem, similiter de Præpositurâ, officio Oeconomi, Advocatiâ, sive Castaldionatu &c.

¶ *Vicejudex.*] V. supra *Vicecomes*, & ibi Longob. lib. 2. tit. 30. l. 2.

¶ *Vicessores.*] L. Baiwar. tit. 17. l. 2. De eo qui alodem venditam abstrahere voluerit. Venditor dicit —— *Ecce wadium tibi do, quod tuam terram alteri non do, legem faciendo. Tunc ille alter suscipiat wadium & donec illum*

illum vicessoribus *istius* (*al. suis*) *ad legem faciendam.*

¶ *Vicinetum.*] Latinis melioribus *vicinia*, & *vicinium*. Scotorum legibus, *Voisinetum*, à Gall. *voisin*, & *vicinitas*; sed hoc de personis, id de loco potius intelligendum.

Dicitur autem *vicinetum* in jure nostro locus quem vicini habitant: qui olim intelligebantur de eadem villa sive adjacentibus: atq; aliàs de eodem Hundredo vel proximis: modo verò de eodem Pago sive Comitatu, hoc est, compagenses. Cùm enim Rex per Breve suum Vicecomiti præceperit, ut venire faciat 12 probos & legales homines de *vicineto* de N. ad &c. sufficit si 12 istos ex quavis Comitatus parte Vicecomes exhibuerit: modo 6 eorum de eodem (quo sit N.) Hundredo fuerint; quod Stat. An..... provisum est. Sic in leg. Alaman. tit. 45. §. 2.— *& postea mittant in* vicinio, *& congregant pares.*

¶ *Vicinitas.*] Pro duodecem virali inquisitione ejusq; responso, pro Assisâ, Juratâ, Veredicto vicineti.

Quon. Attach. cap. 83.— *Nulla* vicinitas *capiatur super vicinitatem de unâ querelâ. Nec probatio super probationem, nec purgatio super purgationem. Quia de jure probationes semel decisæ non debent iterari.* Ubi *Skenæus* in marg. *vicinitas*, i. *Veredictum vicineti*, seu *assysæ*: nam generaliter nunquam potest esse duellum, ubi assysa est, nec è converso.

¶ *Victualis, Victualia, orum, Victualarius.*] *Victuale* dixit *Apul.* pro eo quod ad victoriam pertinet: alii frequentius pro eo quod ad commeatum; ipsumq; commeatum *Victualia* dicunt vulgatissimè, à Gal. *Victuailles*; eorumque venditorem *Victualarium.*

Victuale, pro ferculo vel misso. R. Alam. 201.

¶ *Vidua Regis.*] Dicitur relicta ejus, qui de Rege tenet in capite; hoc est, de coronâ suâ. Regisq; ideo vidua nuncupata est: quòd sine Regis licentia ad secundas nuptias non transeat, quin & dotem impetret ex Regia assignatione: regemque habeat patronum & defensorem. *Viduarum* enim & pupillorum cura ad Reges pertinebat, quam ideo suis Comitibus, per provincias & pagos olim delegabant; ut apud *Marculf.* lib. 1. cap. 8. in Chartâ, quâ Rex Ducatum, Patriciatum, vel Comitatum concedit; viz. *viduis* & pupillis maximus defensor apparens. Et *Hludovicus* Imp. in admonitione ad Comites Capitul. lib. 2. cap. 6.—— *Pupillorum verò* (inquit) *& viduarum & cæterorum pauperum adjutores, & defensores —— juxta vestram possibilitatem sitis &c.*

Item Synodus Ticinensis, sub *Ludovico* Italiæ Rege, *Pupillos &* viduas *protegant.*

¶ *Vigerius*, & *Vigeritia.*] Illud magistratus appellatio; hoc suæ jurisdictionis territorium, quæ supra Vide in *Vegarius.*

¶ *Vilager.*] Pri. Lew. pag. 14.—— *Quicunque in villa de* Hecham *habuerit bovem vel vaccam, dabit* 1 *denar. ad inventionem S. Crucis, & pro vitulo unius anni, ob. Et qui plures habuerit tot denarios de* vilager. Et paulo post, *Osemundus de Stane* pro suo *vilager &c.* Iterum mox, B R, S A, A E, dant *vilager* cum suo censu. V. plus *Corredium.*

¶ *Villa.*] Pro eo quod Angli & Galli manerium dicimus, vernaculè **a mannor**, & *manoir*; antiquioribus *mansum*, quod & Romani villam appellabant. Germ. *Hoba*, *Oba*, *Hobunna.*

Villa enim apud Saxones nostros antiquos, Romano sensu accipi videtur pro prædio unius alicujus in rure, cum idoneis ædibus ad reponendos ejusdem fructus honestato. Non autem primitùs pro multarum mansionum connexione, quod in oppidis potius expetendum esset: & successivis temporibus *villis* postea introductum est.

In MS. tractans de Chartis quod dicitur *Cartaria* temp. *Ric.* 2. *Villæ* dividuntur in *murales* & *rurales*; Et de *villa rurali* locutus ait, *villa continet campum pratum & boscum*, fol. 3. b. Sic passim in Chartis terra arabilis prata pascua bosci &c. dicuntur jacere in villâ de N. Et sic concordatum fuit per Curiam in Camer. Scacc. term........Eliz. dictum per *Tanfield* Cap. Baron. & concessum per Dom. Thesaurar. et alios assidentes, in casu meo contra Dominam Reginam pro Chaceâ de *Rising* super Recordo quod protuli, in quo compertum fuit coram Justic. Itiner. 18 Ed. 1. apud *Norw.* Quod villa de *Congham* est extra chaceam de *Rising.* Cumque duo essent apud Romanos villarum genera, *Urbana* scil. quam per famulos suos dominus ipse curavit; (ut apud *Varronem* videas lib. 1.) & *rustica*, quam agricolis tradidit excolendam: Ita Saxones nostri & Normanni suas etiam villas diviserunt; partem sibimet ipsis retinentes, quam *terras dominicales*, & *mansum indomicatum* vocabant; partem colonis & clientibus suis elocantes, censûs & servitii gratiâ, quam ergò *terras tenementales* nuncuparunt & *mansum servile.*

Sic igitur intelligo Chartas antiquas ubi *villa* dari aut legari contigerit; Sic ipsius *Ælfredi* Regis testamentum anno 909. conditum, ubi inter alia—*Insuper* (inquit) *meæ filiæ concedo primogenitæ*, villam *de* Wellero, *et meæ filiæ postgenitæ concedo* villam *de* Clere, *et de* Condevere *&c. plurimas.*

¶ *Villa fiscalis.*] Al. Villa Regii fisci, ea dicitur quæ est in Regiâ hæreditate.

Flodoard. lib. 1. cap. 20.—— *Manens juxta Regii* villam *fisci, quam* Rosetum *vocant, neque messem neque pratum cæterumve peculium propter fiscalinorum infestationem habere quietè valebat.* Et (post Appendicem *Flodoardi*) De *villa*

villa Novilliare An. 20 Regni sui *Carolus villam fiscalem* præcepto suo quod habemus Orbacensi Monasterio dedit. Vide *villa Regia.*

Villa quandoque pro Civitate, & illustriori oppido; quandoque Gallorum manso, colonicâ curte, Germanorum *Hoba* & *Hobunna* accipitur, *Big.* ad *Marcul.* pag. 502, & 610.

¶ *Villa Regia.*] Pro Curte Regio, vel manerio Regis. *Villa* quâ ædes & curia Regalis habentur. *Villa fiscalis* vel ad fiscum Regis pertinens; hoc est ad Coronam & dignitatem Regiam; neque ideo omnis villa, quæ in possessionem vel hæreditatem Regis transierit.

Beda Eccles. Histor. lib. 2. cap. 9.— *Pervenit autem ad Regem primo die Paschæ, juxta amnem Doroventionem, ubi tunc erat* villa Regalis. Item cap. 14. Paulinus *veniens cum Rege & Regina in* villam Regiam, *quæ vocatur* Adregin: *triginta sex diebus catechizandi & baptizandi officio deditus, moraretur.* Et mox —*Hæc* villa, *tempore sequentium Regum deserta, & alia est facta in loco qui vocatur* Melmin. Adhuc inferius— *In campo Dono* (*ubi tunc etiam* villa Regia *erat*) *fecit Basilicam: quam postmodum pagani*— *cum tota eadem villa succenderunt. Pro qua Reges posteriores fecere sibi* villam *in regione quæ vocatur* Loidis.

Asser Menevens. de Ælfredi gest. an. 853. —*Occidentalium Saxonum Rex filiam suam Burgredo Merciorum Regi in* villâ Regiâ, *quæ dicitur* Cippenhamme (*nuptiis regaliter factis*) *ad Reginam dedit.* Et sub An. 871.— *Paganorum exercitus venit ad* villam Regiam, *quæ dicitur* Rædingam, *in meridiana Tamesis Flumensis fluminis ripâ sitam.*

Et an. 878.— *Quem Ælfred. Rex in filium adoptione sibi suscipiens de fonte sacro baptismatis elimavit*—*in* villâ Regiâ *quæ dicitur* Wædmor.

Insuper adhuc, in fine anni 885.— *Cum ad eum* (scil. *Ælfred. regem*) *advenissem in* villâ Regiâ *quæ dicitur* Leonaford.

¶ *Villa fiscalis.*] Dici ab exteris videtur, quæ nostratibus olim *villa regia.* Greg. Turon. lib. 6. sect. 12.— *Cum ad* villam fiscalem *ductus esset &c.*

Sic *domus fiscalis* quæ ad fiscum pertinet. Idem Greg. lib. 6. Sect. 45. *Regressus Parisios familias multas de* domibus fiscalibus *referri præcepit.*

¶ *Villanus.*] Qui in villâ habitat, & inde dictus, ut Urbanus ab urbe, Oppidanus ab oppido, Castellanus è castello, Burgarius & Burgensis à burgo. *Villa* autem propriè notat viculum rusticanum; sed ex more Gallici idiomatis traducitur ad insignia oppida atque ipsas urbes. Cum tamen *villanus* qui in rure degit in operibus exerceatur plerunque sordidis; dici etiam, ex more Gallico *villanus* solet, non tantum de rustico, sed de homine utique sordido, de servo, & de quolibet vilissimo. Hos inter servos rejicit *Tacitus* Germ. mor. pag. (lib. in fol.) 132. qui suam sedem suos regitp enates, & frumenti modum, aut pecus, aut vestem domino reddit, *V. l. penult.*

Entre les fraunchises quex l'evesque de Landaff *clayme.*

—Juratores a le Courte prochin apres la feste de S. Michael, & a la Court prochin apres le Terme de Hilary que vut nomez lez *Berne courtz* præsentabunt ut in letis &c. Et si nulz dez *villeignez* le serer futifs per ailos demorrent que en ceste Courte, & quex ysont: Et si nuls custumes de ces *Bondes* sol, sustretz & per queux: Et de lez rentes services de ces *Franckes Tenantes, Coterels, ou Gabelators &c.*

Nullus angarius, vel villicus, seu quicunq; villanus, *qui in villis & casis habitat, & postremo nullus vilis conditionis contra Comites & Barones, vel etiam simplices Milites capitaliter accusatos, vel de personæ conditione &c. fidem aliquam faciat.* Constit. Neap. lib. 2. Tit. 32.

—*Ad militarem honorem nullus accedat qui non sit de genere Militum sine Mansuetudinis nostræ licentiâ & mandato*— *Præsenti edicto illud edicimus, ut judex vel notarius publicus aliquis qui vilis conditionis sit,* villanus *aut angarius dari non possunt aut aliqu. promoveri,* lib. 3. Tit. 39. l. 2.

Ex Charta de terris in Hospath in Com. Oxon. penès Decan. & Can. Coll. Eccl. Christi Oxon.— *Asserens ipsam hidam non esse de Dominio, sed de* Villenagio: *quia ipsa per servitium Regis se defendit, sicut terra* villanorum.

¶ *Villanum judiciam.*] Illud dicitur quod ignominiam reo imponit.

¶ *Villanum soccagium.*] Vide Villenagium.

¶ *Villaris,* seu *Villare.*] *Flodoard.* lib. 2. cap. 5. de testamento Sonnatii Epi.— *Cochlearia quoque duodecim, & salarium argenteum* (*deputavit*) *Basilicæ B. Remigii, & portionem suam de* villari *quodam, cum mancipiis, vineis, pratis, cæterisque adjacentibus.*

¶ *Villata, tæ.*] Dicuntur *villæ inhabitantes,* villæ quasi communitas.

Officium Coronatoris— *Statim accedere debent* (*Coronatores*) *& statim mandare* 4 villatas *vicinas vel* 5 *vel* 6 *quod sint coram ipsis in tali loco.* Et infra— *Appreciare faciant terras, blada, & catalla, sicut statim vendi possint, & statim liberentur toti* villatæ, *ad respondendum de prædictis, coram Justitiariis.*

¶ *Villicaria.*] Lib. feud. Bar. tit. 4. cap. 10.— *Si quis pro* villicariâ, *& ut ita di-*

dicam pro Decaniâ, vel aliis quibuſcunque angariis, feudum quidem, quod in proprium eſt, acceperit &c. Item tit. 13. c. 9.

Al. impropri-um.

¶ *Villicus major.*] Is quem hodie in burgis & civitatibus ſimplici Latino vocabulo *Maiorem* vocant: Germani Meyer, & nos inde Mayor.

¶ *Vinea.*] Vopiſcus in Probo ſect. 7. p. 730. — *Gallis omnibus, & Hiſpanis & Britannis, permiſit, ut* vites *haberent*, Vinumque *conficerent.* To. 2.

¶ *Vinna, næ.*] Everriculum in flumine poſitum piſcibus capiendis, juxta *Freher.*

Chron. Lauriſhamenſ. An. 777.—— *Adjecit clementiſſimus Rex piſcationis conceſſionem in Reno flumine &c. Ut Abbas & fratres licentiam haberent ad* vinnam *faciendam, & ad piſcandum — & ut de ſilva, quæ ad illam villam aſpicit* —— vinnam *faciendi, & emendandi haberent poteſtatem, in quantum eis opus eſſet prendere vel copulare.*

¶ *Virga terræ.*] Vide Virgata terræ. Chron. MS. Monaſt. de Bello—*Octo* virgæ *unam hidam faciunt*; *wiſta verò* 4 virgatis *conſtat.* Et infra—*Dividitur leuga per* Wiſtas, *quæ aliis in locis* virgatæ *vocantur.*

¶ *Virgata.*] Menſurationis virga. Ang. a yard, Sax. ʒiꞃð.

Text. de Eccleſ. Roffenſi, de reſtauratione pontis. §. 1. — *Primum ejuſdem Civitatis Epiſcopus incipit operari cum orientali brachio primum peram de terra*; *deinde tres* virgatas, *plancas ponere*, Sax. ðꞃeo ʒẏꞃða to ðillan &c. Similiter per ſingulas paragraph.

¶ *Virgata terræ.*] Al. Virga terræ. Saxonicè in legg. *Inæ* ʒẏꞃðlanð, a ʒẏꞃð, i. e. *virga*, lanð *terra.*

Ejus autem quantitas incerta eſt pro locorum varietate. Aliàs enim 20, aliàs 24, aliàs 30, aliàs 40 acris æſtimatur. *Wimbletoniæ* in agro Surrienſi, non procul à Thameſi, acris tantum 15 computatur. MS. codex unus—— Virgata (*inquit*) terræ *continet* 24 *acras, &* 4 *virgatæ conſtituunt unam hidam &c.*ut in *Hida.* Alius codex MS. —— *Decem acræ terræ faciunt ſecundùm antiquam conſuetudinem, unam ferdellam, & quatuor ferdellæ faciunt* virgatam, & cætera ut ibidem etiam ſequuntur.

Ll. *Inæ* impreſſæ cap. 66. —— *Si quis* virgatam *terræ à domino, mercede conductam araverit: Et dominus cenſu non contentus, inſuper quam quæ pacta eſſent opera exigerit; non neceſſe ſit ei, eâ lege accipere.* Quod, ſic codex antiquus MS. — *Si quis componat de* virgatâ terræ, *vel amplius ad galbum, & araverit: Si dominus velit &c.*

Liber Rameſ. MS. Sect. 297. a.—— *Sewinus accipitrarius dedit* 3 virgas *de terra in* Indingewurth *& unam* virgam *in* Slepe.

Sunt qui Hydam terræ quinque *virgatis* computant, *Virgatam* autem quatuor acris, & ſic 20 acræ (inquit *Fabianus*) Hydam conſtituunt.

¶ *Viride* & *ſiccum.*] Char. Conſtantiæ Ducis Britan. fundat. Abbatiæ de villa nova An. Dom. 1201. Hiſt. Bret. l. 4. ca. 16. Concedo item eis de Foreſta circa Nanetenſi tam de viridi quàm de ſicco, ad omnes uſus ſuos neceſſarios, abſque venditione & donatione, & paſturam omnibus ſuis animalibus, tam pecorum quàm aliis, & fœnum ad uſum eorum per totam dictam foreſtam meam ſufficienter, in quocunque loco poterunt invenire. Intelligo de ligno.

¶ *Viridizarius.*] Formul. Solenn. 79. Dono tibi manſum juris mei indominicatum cum aliis 4 manſis ſervilibus ſeu adſpicientibus ſimul curtiferis, vineis arpennorum 4, ſylvis *Viridigariis*, pratis, campis, cultis vel incultis, paſcuis &c. Gloſſ. *verger* Gal.

¶ *Virones*, & *Virrones.*] Idem quod Barones. Voces omnes Normannicæ, noſtriſque Saxonibus incognitæ, qui eoſdem hos pro ſuo idiomate Thanos, Latinè vero Miniſtros appellabant.

Lambard. in ſua Explicat. vocab. Thanus. Atque ego non ſemel me legiſſe memini (Thanos) eos eſſe qui poſt adventum Normannorum *Virrones* & Barones dicebantur.

¶ *Viſitatio.*] Viſitator dicitur, qui delictorum cognitor datus eſt in aliquâ Eccleſiâ: Sic in ſchiſmate Romæ facto, annum circiter Domini 498. inter Symachum Papam & Laurentium —*Feſtus & Probinus ſenatores miſerunt relationem Regi & cœperunt agere ut* viſitatorem *daret Rex ſedi Apoſtolicæ. Tunc Rex dedit Petrum Altinæ Civitatis Epiſcopum, quod Canones prohibent.* Ex lib. Pontificali in vita Symachi. Conc. to. 2. pag. 273.

Viſitatores autem hujuſmodi, aliàs *Miſſi* dicebantur, quod vide.

¶ *Vitalitium.*] Quod ad viduæ mulieris vitam victumque aſſignatur, aliàs Dotalitium. *Alb. Crant. Daniæ* lib. 7. c. 35.

¶ *Vitalia*, pro *Victualia.*] Sic in Formul. Solen. ut notat *Lindenbrogius.* Et nos inde *vitellarios* dicimus.

¶ *Vitellarius.*] Is qui vendit victualia, eoque nomine piſtores & braciatores cenſeri, palam eſt ex Stat. quod de piſtoribus, braciatoribus, & aliis *vitellariis* inſcribitur.

¶ *Vituli.*] Malmesb. Novel. lib. 2. p. 194. —— *Flexerunt ejus impetum precibus multis* Vituli, *qui arctiſſimarum neceſſitudinum parentes, quos apud* Hamptunam *habebant, ærumnis cæteris involvi timerent.* Genus hominum nauticorum eſt, quos *vitulos* vocant.

¶ *Vivarium.*] Græcobarb. βιβάριον Romani locum dixere, quo Leones aliaſq; beſtias coercitas aſſervabant, ut teſtatur *Procop.* de *Bell. Goth.* Lib. 2. cap. 19. quâ etiam ratione

parcos

Parcos & Warennas nostras sub *vivariorum* appellatione sæpe veniunt.

¶ *Ultimus hæres.*] Is dicitur cui pro defectu legalium hæredum, terræ contigerint per Eschaetam, ut loquuntur: hoc est dominus de quo tenentur in plurimis casibus: Rex autem in aliis. Quippe Rex omnium hæredum ultimus est, uti Oceanus omnium fluviorum receptaculum. *Glanvil.* lib. 7. cap. 17.—— Ultimi hæredes *aliquorum sunt eorum domini. Cum quis ergò sine certo hærede moritur, quemadmodum sine filio, vel filiâ, vel sine tali hærede, de quo dubium sit ipsum esse propinquiorem hæredem & rectum: possunt & solent domini feodorum, feoda illa tanquam Eschaetas in manus suas capere & retinere, sive Rex, sive alius.* Et cætera multa, quæ illic vide: & consimilia in legg. Scot. lib. Reg. Majest. 2. cap. 55.

¶ *Umbrarii.*] Dicuntur qui ab umbris, hoc est à spiritibus responsa expetunt.

Edictum Theodorici Regis cap. 108.— *Si quis pagano ritu sacrificare fuerit deprehensus, arioli etiam atque* Umbrarii, *si reperti fuerint, sub justa æstimatione convicti, capite puniantur &c.* August. Confess. lib. 10. cap. 25. —*Non curo nosse transitus siderum, nec anima mea unquam quærit responsa* umbrarum, *omnia sacrilega sacramenta detestor.* Vide eundem de Civitate Dei lib. 7. cap. ultim. *Lindenbr.*

¶ *Umple.*] An. 3 Edw. 4. ca. 5.

¶ *Ungebodending.*] i. Curia non indicta. Sic *Freherus* interpretatur in Chart. *Udalrici* Abbatis, Dat. An. Dom. 1071. quæ extat in Chron. Laurishamensi p. 79. ——*Et ut familiam ejusdem Curiæ ab omni gravedine & molestia immunem redderemus à tribus principalibus mallis, quæ vulgo* Ungebodending *vocantur, quibus ad Curtim* Lintersheusen *annuatim manniebatur, utrorumque consensu, eam omnimodis absolvimus.*

¶ *Unlarich.*] Apud Scotos dicitur, quod sine lege factum est, vel contra legem, ἀνομία.

¶ *Unnithing.*] V. Niderling.

¶ *Unthprut*, al. *Unterprunt* & *Untprut.*] Vox Baiwariorum.

Ll. suæ tit. 21. §. 10.—— *Et ad restituendum compellaverit, quod* Untprut *vocant.*

¶ *Unwant*, al. *Unwan.*] Fortè *vitæ desperatio.*

L. Baiwar. tit. 3. cap. 2.—— *Si quis alium de ripa vel de ponte in aquam impinxerit quod Baiwarii in* Unwant *dicunt.* Cap. 4.—— *Si alicui scalam injustè ejecerit, vel quodcunque genus ascensionis.* Cap. 6. — *Si quis cum toxicatâ sagittâ alicui sanguinem fuderit, cum 12 solid. componat, eo quod in* Unwan. Item. tit. 9. cap. 4. §. 1.— *Si ignem posuerit in domo* —— *& (ea) à famulis liberata fuerit: unumquemque de liberis &c. componat, eo quod illos in* unwan *quod dicunt in desperationem vitæ fecerit.*

¶ *Vocatus.*] Pro Advocato, patrono.

Chart. Alam. 32. — *Recepit pretium venditor ab emptore, cum* vocato *suo Honorato, & cum majore suo Abraam.*

¶ *Vodegeldum.*] Census vel tributum, quod ratione nemorum in forestis colligitur, q. *Wood-geldum.* V. *Geldum.*

¶ *Voisinetum.*] Vide supra *Vicinetum.*

¶ *Volgrenum.*] Preuves de l'Hist. des Contes de Poictou p. 420.—— *Quicquid in horreo & in areâ habebant, garbas atque* Volgrenum, *collum & balladiam, sola quoque & sedmina expono &c.*

¶ *Volupto, tas.*] Voluptatem adfero, voluptate dono. Brit. Armor. lib. 11.

——*Nunc mixta peremptis*
Viva coacervans, alienâ tabe voluptat.

¶ *Vollehen.*] Chron. Laurishamense in Bennone Abbate 32. —— *Septem principalia beneficia, quæ vulgò appellantur* Vollehen, *morte septem nobilissimorum Ecclesiæ fidelium, in unam personam Godefridi in brevi devoluta sunt &c.* Hîc Freherus: *vollehen,* fortè (inquit) *Fanlehen*: Sed quid hoc sibi voluerit non exponit. V. igitur quæ nos supra annotavimus in eâ voce. Beneficia autem intellige feuda militaria: fidelium, pro vassallis qui fidelitate dominis tenentur.

¶ *Volumen.*] Pro rotulo. *Flodoard.* lib 3. cap. 11.

¶ *Vomerulus.*] Ferrum obtusum in capite lanceæ, quo in hastiludiis utuntur.

Mat. Par. in vitâ *Hen.* 3. sub Anno 1252. De Hernoldo de Munteinny à Rogero de Lemburne ludis Circensibus occiso —— *Ferrum (Lanceæ) remansit in vulnere,— quod inventum est in mucrone acutissimum, instar pugionis, cultellinam habens latitudinem, quod esse debuit, & decuit fuisse hebes, & brevem formam habens* vomeris, *unde vulgariter,* vomerulus *appellatur,* Gallicè *Soket.*

¶ *Voranta.*] Pat. 4. R. Joh. m. 2.— *Retinuit ad opus suum de eadem terra in villa de Heiden unam* Vorantam *terræ, scil. dimid. virgatam, quæ fuit Gwarini Palmar, & dimid. virgatam de dominico ejusdem terræ.*

¶ *Vorarrinus.*] Tertull. Apologet. cap. 39.—— *Nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis* vorarrinis *dispensatur.*

¶ *Votivus maialis.*] V. *Maialis.*

¶ *Uplanda.*] Terra superior, vel ut alii loquuntur terra firma, hoc est, paludosæ contraria, Up Sax. & Angl. *supra,* vel *sursum,* land, *terra.* Ingulph. Histor. Croyl.— *Duramque terram novem miliariis per aquam, de* uplanda, *id est de superiori terra, schaphis de ferri, & paludibus commisceri jussit.*

¶ *Urbs*

¶ *Urbs venerabilis.*] Pro Roma.

¶ *Urfers.*] Naves apud Siculos magnæ, an. circiter 1190. al. (reor) *ussariæ* & *usaria* dicta, quæ vide infra.

Hoved. in *Richardo* 1.—*Rex Tancredus dedit Regi Angliæ* 4 *magnas naves, quas vocant* urfers, & 15 *galeas.*

¶ *Urtella.*] Baioariis dici videtur, pro eo quod Saxones & alii Ordela & Ordalium dicunt. Vide *Ordalium.*

Decret. Thassalonis in Legg. popular. §. 9.——*Ut hi qui Ducali manu liberi dimissi sunt, ad eadem cogantur judicia, quæ Baioarii* urtella *dicunt.*

¶ *Usa.*] Fluvius, Sax. uſe. Fœdus Alfredi & Godrun RR. cap. 1. MS. de regnorum terminis——*tunc in rectum ad* Undefordum; *tunc sursum in* usa, *ad* **Wetelingstreet.**

¶ *Usariæ*, al. *Ussariæ, Usserium.*] Epistol. Comitis S. Pauli Duci Brabant: apud *Godefridum* Monach. in Annal. sub an. 1203. ——*Postea nostras ordinavimus pugnas, deinde nos omnes armati intravimus naves* usarias, & *galeidas, quæ vasa navigio apta,* 200 *numero fuere præter naviculas & burgas.* Inferius apud eundem *Godefridum*, sub anno 1214. *Quod dominus Imperator ad succursum terræ sanctæ quinquaginta naves fecerit præparari quæ* usseriæ *nuncupantur, quarum magnitudo tantæ capacitatis erit, et* 200 *millia militum cum dextrariis suis & omnium armorum suorum pertinentiis: & præterea decem millia aliorum hominum valentium ad pugnam & bellum cum armis suis in eisdem* usseriis *valeant transferri. Ad unumquodque* usserium, *fiet pons ut milites, si necesse fuerit, armati & ascensis dextrariis suis in navibus commodè, absque læsionis discrimine, per ipsos pontes valeant exire, quasi jam ordinatis aciebus, in prælium processuri, & (si opus fuerit) erectis velis, intrare possint flumen Damiatæ, vel aliud aliquod flumen.*

Hic Freherus, *usseriæ*, naves bellicæ, nescio an fortè à *Lusoriis*, corruptâ voce. Nos certe à *Lusoriis* dici non opinamur, cum omnino eadem esse videntur, quæ Hovedeno *ursers*, quod vide.

——*Ac Julianus noctu* 300 *milites* usuariis *navibus* 40 *impositos, adeo tacitos transire Rhenum jubet &c.* B. Rhen. ex p. 235.

¶ *Uslact.*] In Privilegio de *Sempingham* pro *utlagt*, vel *utlagat*, fortè: Sed quære. Sic autem illic —— *Sint quieti, tam ipsi quàm homines eorum &c. de omnibus misericordiis, & amerciamentis & forisfacturis &c. & de murdro, & latrocinio, & conceyles, &* uslact, *& hamsoka, Grithbrich, blotwit, &c.*

¶ *Uso, sas.*] Fruor, utor. Chart. Alam. 67.——*Villam tenere &* usare. Et seq. *rem excolere &* usare.

¶ *Utfangthefe.*] Sax. uꞇ-ꝼanᵹ-ðeoꝼ, i. *fur extra captus*, scil. extra dominium vel jurisdictionem.

¶ *Utilitas.*] Chart. Caroli R. in Chro. Laureshamens. sub. an. 776.——*Carolus Dei gratia Rex Francorum vir illustr. Omnibus fidelidus nostris &c. Cognoscat magnitudo, seu* utilitas *vestra, quod &c.*

Longob. lib. 2. tit. 9. l. 16.——*Si actorem Regis occiderit* utilitatem *Regis facientem.*

¶ *Utlagandi.*] Ratio à *Druidibus* profecta est, qui ut *Cæsar* refert lib. 6. de Bell. Gal. pag. 116, & 17.——*Fere de omnibus controversiis, publicis privatisque constituunt, & si quid est admissum facinus, si cædes facta, si de hæreditate, de finibus controversia est, iidem decernunt, pœnasque constituunt: si quis aut privatus, aut populus, eorum decreto non stetit,* sacrificiis interdicunt.—— *Hæc pœna apud eos est gravissima.* Quibus ita est interdictum, ii numero impiorum ac sceleratorum habentur; ab iis omnes decedunt, aditum eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur.

¶ *Utland.*] Saxonic. (id est *terra extera*) Dicebatur *terra servilis*, seu *tenementalis*, quod de procinctu terrarum dominicalium, quæ **Inland** nuncupatæ sunt, in exteriorem agrum rejiciebantur. V. *Inland.*

¶ *Utlepe.*] Significat (inquit *Cowellus*) *escapium* (hoc est, *evasionem*) latronum. *Fleta* lib. 1. cap. 47.

¶ *Vulgalis*, pro *Vulgaris.*] Brit. Armor. lib. 9.

Auxona cui faciunt nomen vulgale *moderni.*

Crebro apud veteres *l* pro *r.*

¶ *Vulpecula.*] Dimin. à *vulpe*, nomen contumeliæ apud Salicos. Unde in Ll. suis tit. 32. *De convitiis* §. 2.——*Si quis alterum* vulpeculam *clamaverit* 120 *denar.*——*culpabilis judicetur.*

¶ *Uxoris emendæ Ceremonia.*] Apud antiquiores Germanos in more fuit, ut refert *Tacitus*, mulierem post obitum viri, alteri non nubere. Posteris autem hoc exolevit; ita tamen, ut nec liberæ esset vidua potestatis. Ejus igitur qui ambiret matrimonium, non pretio solum ac Concilio publico impetrataq; à magistratu venia fit voti compos. Hinc enatam esse existimo hodiernam nostram consuetudinem, de viduis ut loquuntur Regiis maritandis pecuniisq; ideo (quod fines vocant) persolvendis. Apud Germanos autem utiq; & nos ea semper fuit conducenda hujus veniæ ratio, ut formalis potius videretur, quàm lucrosa, viduisq; ideo imposita, ne conjugalem forte dignitatem & defuncti mariti familiam temerarent. Ceremoniæ formam vide apud Salicos tit. 46. §. 1.——*Si quis homo moriens viduam dimiserit, & eam quis in conjugium voluerit accipere, antequam eam capiat Tunginus, aut Centenarius mallum indicent, & in ipso mallo scutum habere debent, & tres homines causas tres demandare, & tunc ille qui viduam accipere vult, cum tribus*

bus testibus qui approbare debent, tres solidos æque pensantes & denarium habere debet, & hoc factũ si eis convenit, viduam accipiat : Et cætera nonnulla. Pecuniam autem hanc sive pretium Salici *reippum* dicebant, de quo & cui persolvebatur, Vide supra in eo vocabulo.

Mos etiam apud Gothos invaluit; sic enim Wisegoth. lib. 3. tit. 4. l. 2.—— *Mulier dispensata, quæ dato pretio, & sicut consuetudo est ante testes facto placito de futuro conjugio adulterium commiserit, &c.* Et l. 5. —— *Si puella ingenua, sive vidua ad domum alienam, adulterii causa venerit, & ipsam ille uxorem habere voluerit, & parentes ut se habeant acquiescant, ille pretium det parentibus, quantum parentes puellæ velint, & quantum ei cum ipsa muliere convenire poterit.*

Collectio Chronic. ex Thoromacho Antiq. lect. Canis. Tom. 2. pag. 681. quod citat *Lindenbrog.*—— *Eam se daturum spondet (scil. in matrimonium) legato, offerens solidum & denarium, ut mos erat Francorum, eam partibus Clodovei desponsavi.*

¶ W*Acta, tæ.*] *Vigiliæ, Excubiæ.* Præceptum remission. Ludo. Imp. Hispanis fact. in archivis Eccl. Metrop. Narbon. pag. 289.——— *In marchâ nostrâ juxta rationabilem ejusdem Comitis ordinationem atq; admonitionem explorationes, & excubias, quas usitato vocabulo* wactas *dicunt, facere non negligant, à Germ.* wacht, Sax. pæccan *vigilia*, sollicita Investigatio. Gr. Pastor. fortè à pican, i. ratio, examinatio : unde statera quod omnia trutinat & examinat pecƷ dicitur. Capitul. Caroli lib. 3. cap 68. —— *Nec pro* wacta, *nec de scara, nec de wardea, nec pro hiribergare, nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præsumat.*

¶ *Wadio, as.*] Pignoro. Item *Wadia* & *Wadium*, & *Wadimonia* frequentia omnia in legibus barbaricis. *Vadium, pignus, vadimonium,* aliàs *Guadium.* De his vide *Prateum, Hotomannum*, feudistas, Lindenbrog. &c.

¶ *Wadius, dii.*] Vas vadis. *Concil. Cabilonens.* 2. cap. 18.——*Ab his qui decimas non dant* wadios *accipiunt.*

¶ *Wadiscapia.*] Vide supra *Discapia.*

¶ *Wadrus, dri.*] Vox crebra in formulis Solen. 18, 19, 20. 50, 58. &c. istâ insertâ serie. Do, trado, transfirmo & hujusmodi *NN.* &c. Mansos tantos cum domibus, ædificiis, curtiferis, cum *wadris*, sylvis, terris arabilibus &c. *viz.* cum *wadris*, campis, terris, pratis, &c. Formula verò 183. *Trado* (inquit) *&c. omnes res meas in pago illo, &c. id est terris, mansis, domibus, ædificiis, &c. totum & ad integrum, rem inexquisitam per meos* wadros *& andelangos.* Nescio quid per *wadros* intelligerem, si non aquas.

Nam in Chartis vbi *wadri* vox inseritur nulla aquarum mentio fit, cum in cæteris nusquam (quod sciam) desideratur. Sed nec tum quadrat vox *andelangos.* AnδlanƷ enim Sax. per longitudinem significat. Quære.

¶ *Waga, gæ.*] Forensibus *vaga.* Lanæ & casei pondus, quod *Cowellus* numerat ad 256. libras grandiores, hoc est, 16 unciarum. Sed quære. Stat. enim 9 H. 6. cap. 8. *Waga Casei* 32 cloues continere debet & *le cloue* 8 libras, ut opinatur *Pultonus* suum sequutus codicem. Inquirendum tamen monet, an *le cloue* sit 8 vel 7 librarum, & MS. noster coætaneus tantum 7 exprimit. *Vaga* etiam mensura est, ut apud *Dyer* Cap. Just. de Banc. civil. f. 352. b. pro 8 *vagis* salis. Varrone *veia* plaustrum notat, inde *vega*, quod onus plaustri. Vide dict.

¶ *VVainagium, gii.*] Actus plaustri, vel plaustri apparatus. Peculium servorum. A Sax. pæn, i. *plaustrum, vehiculum.* Mag. Chart. cap. 13. —*Villanus* (i. servus) *alius quam noster, eodem modo amercietur, salvo* Wainagio *suo, si inciderit in misericordiam nostram.*

In Magnâ Chartâ autem Regis Joh. quam habes apud *Mat. Paris Wannagium* legitur; at hoc mendosè.

¶ *VVaitefee.*] *Thomas Spelman*, filius *Johannis* filii D. *Johannis Spelman* Militis obiit 12 Martii Dominæ Reginæ Elizab. 1. & dicitur in Inquisitione tenuisse Manerium de Narborough cum tertiâ parte Advocationis Ecclesiæ, & alia hereditamenta in Narborough, Narforde, & Marham, de Dom. Reginâ, ut de Manerio suo de * Wingrave * Wirmegey. per servitium militare, & per redditum 14. *s.* pro *Wayte fee*, & *Castle garde*, & valet clarè per Annum 34. l. 17 s. 10 d. quadrantem. *Patet in schedulâ liberationis Joh. Spelman fratris sui 7 Aug. Eliz. 5.*

¶ *VVa f.*] Plac. coram Joh. de Berewel & sociis suis Justic. Itin. apud Salop. in Octab. S. Mich.

Mich. 20 E. 1. Rot. 29. in dorso. Ricardus fil. Alani *Comes* Arundel, *summonitus fuit ad respondendum domino Regi de placito quo waranto clamat habere placita Coronæ, & habere* Wayf *in manerio suo de* Upton *subtus* Haweman, &c. *in Com. Salop. Et Comes dicit, quod ipse clamat habere* Infangenethef, *&* Wayf, *& eadem placita & libertates habuerunt ipse & omnes antecessores sui, & eisdem usi sunt à tempore quo non extat memoria, & eo waranto clamat, &c. Et* Hugo de Louther *qui sequitur pro domino Rege, dicit quod* Wayf *est quoddam grossum de Coronâ, ita Coronæ domini Regis annexum, quod nullus eo gaudere possit, nisi inde habeat speciale warantum à domino Rege vel antecessoribus suis concessum.*

¶ *Waiviaria mulieris.*] Dicitur, cum ipsa uti exlex pronunciatur, quod in viro utlagationem nuncupant, & utlagariam.

Fœmina autem ideo non dicitur utlagata, i. exlex, propterea quod (instar viri) in legem non juratur, ut *Fitzherb.* notat. tit. *Exonerat. sectæ* fol. 161. a. Vide *Bract.* f. 125. b. 5. & Add.

¶ *Waviatam.*] Bona Waiviata: ea dicuntur, quæ latrones inter fugiendum projecerint: Regiq; adjudicantur si ipsorum dominus reum in lege non prosequatur.

Juridico idiomate **Waiffe.** Vide *Stanford* lib. 3. cap. 25. ubi ait *Waiviata* (**Waiffe**) non dici, nisi de bonis furatis, si non in casu aliquo particuli. Sed *Bracton.* audi lib. 1. De his (inquit) quæ pro *Weyvio* habentur sicut de averiis, ubi non apparet dominus, & quæ olim fuerunt inventoris de naturali, jam efficiuntur principis de jure gentium, fol. 6. col. a. V. *Bract.* 125. b. 5. & Ad.

¶ *Waivio, as.*] Vox forens. *Derelinquo, abjicio*, pro derelicto habeo. Ductum opinor à *Wiso* & *Hniso*, quæ vide.

¶ *Wakes.*] Sunt *celebritates bacchanales* sub fructuum temporibus, ab occiduis & borealibus Anglis pagatim habitæ. *Bacchanales* dixi ex nomine: nam pac Sax. est *temulentia.* Hæc eadem sunt quæ apud Ethnicos *Paganalia* dicebantur; Feriæ *Cereri*, & *Telluri* institutæ, pagatimq; celebratæ (à quo & nomen) ob frugum sementorumq; beneficium.

Wakes, Die Dominicâ post Encæniam seu festum dedicationis Ecclesiæ cujusvis villæ, convenire solet in aurorâ magna hominum juvenumq; multitudo, & canorâ voce **holy wakes holy wakes** exclamando designare; & *deinde post preces matutinas* ad conviationes & ludorum omne genus procedere, biduo vel triduo hoc facientes, quod videtur pro festo fieri dedicationis villæ illius in Comitatibus *Leicestriæ*, *Warwici*, *Nottinghamiæ*, *&c.* Nos ad horum similitudinem olim habuimus *Gildas* & *Gildorum festivitates.*

Festum erat dedicationis templi (Encænia) & tenebatur vel eadem die quâ consecrata fuit, vel quæ tutelari Divo sacra habebatur. Et celebrandum hoc statuitur in Concil. Moguntino, sub *Carolo* Mag. cap. 36. & Nostratium....

Huic celebritati Rex *Edw.* Confessor. pacem concedit in eundo & redeundo Ll. suarum 3.

¶ *Walapauz.*] Leg. Longobard. tit. 15. cap. ult. — *Si quis homini libero violentiam injustè fecerit, i.* Walapauz: 80 *sol. ei componat.* Walapauz est dum quis alienum furtivum vestimentum, aut sibi caput latrocinandi animo, aut faciem transfiguraverit. Hæc omnia verba legis. Ubi Glossar. *Lindenbrog.* **Wala** caput, **Pauzen** *ornare, polire* Germ.

¶ *Walaraupa.*] Lex Baiwairior. tit. 18. cap. de *vestitu mortuorum.* De vestitu utrorumque, quod *Walaraupa* dicimus, si ipse abstulerit qui hos interfecit, dupliciter componat. *Gloss. Lindenbrog.* **Wala** *caput*, **Rauba** *vestis.*

¶ *Walaworf.*] Vide *Waltworf.*

¶ *Vualco.*] Epist. Bonifacii Archiep. post. Concil. Clevesho. An. 747. — *Venationes & silvaticas vagationes cum canibus & ut acceptores* Vualcones *non habeant prohibemus.*

¶ *Wald.*] Germanis, *silva.* Sic **Swartzwald** nigra silva, i. Hercynia R. Alam. 1198.

¶ *Waldach*] In notâ de membranâ in Archivis Regiis — *Precium acr.* 2*d. non plus, quia terra est in* Waldach.

¶ *VValla.*] Vide *Wallia.*

¶ *VVallesheria.*] Statutum Walliæ an. Ed. 12. cap. 4. — *Quod quatuor villatæ propinquiores loco ubi casus homicidii, vel infortunium contigerit, veniant ad proximum Comitatum, unà cum inventore, &* Wallesheria, *i. parentela hominis interfecti, & ibidem præsentent factum feloniæ & casum infortunii, &c.*

Reperio in notâ quâdam A. *Wallesheria*, id est *parentela* interfecti; scilicet unus ex parte patris, & alius ex parte matris.

Sic Inglisheria. Extenta terrarum *Joh.* filii *Alani* 52 H. 3. Esc. 52 H. 3. n. 37. — De Albomonasterio; *dicunt, quod est ibi* Walecheria, *quæ reddit de annuo redditu* 3 *l.* 12 *d. ad festum S. Mich. Item in tota* Walecheria *sunt quatuor homines, & quilibet eorum debet invenire unum hominem per tres dies in qualibet septimanâ à festo S. Mich. usq; ad festum beati Petri ad vincula.* [Significat *Wallica pars* ut videtur.]

¶ *Wallia.*] Et fonti vicinius Walla, Agger seu murus contra maris vel undarum impetum in palustribus regionibus erectus, ab Anglico **Wall**, (i. murus) à Latino *vallum.*

Carta Hen. 3. de Ordinatione marisci de **Romeney** per 24 legales homines de marisco de **Romeney** — ad hoc electos & juratos, debent districtiones fieri super omnes illos, qui

qui terras & tenementa habent in dicto marisco ad reparandum *wallias*, & watergangias, ejusdem marisci contra maris periculum. Item Ordinatio *Hen. de Bathonia* Justiciarii dicti Regis, facta juxta Chartam prædictam, mox post exordium. Et etiam super omnes illos qui ad reparationem prædictarum *walliarum* & Watergangiorum obligati sunt vel tenentur. Et ibidem sæpius. Rental. de *Wy* in grandi lib. Consuet. Monast. de *Bello*, fol. 241. —— tenet 8 acras terræ juxta **Gores-wall** capitant. ad prædictam *wallam* versus Northest.

¶ *Wambasium.*] V. graphicè descriptum in Chro. Colmar. An. 1297. Albert. Argentin. Chron. p. 104. lib. 26.—*Rex manicas wambasii sui fractas, cum novis peciis reparans, dedit exemplum aliis ita faciendi.* pag. 112. l. 53.—*Carnifex Episcopum super dextrario in rubeâ* Wambasiâ *circumeuntem, & exercitum suum ad pugnandum excitantem, cuspide perforavit.*

¶ *Wannagium.*] R. Hoved. annal. par. poster. f. 443. n. 30.—*Eodem an.* (*scil.* 1198) *Rex Angl. accepit de unaquaq; carucatâ terræ, sive hyda totius Angliæ 5 sol. de auxilio; ad quos colligendos misit idem Rex per singulos Comitatus Angliæ, unum Clericum, & etiam unum militem—qui—fecerunt venire coram se Senescallos Baronum illius Comitatus, qui juraverunt quot carucarum* wannagia *fuerint in singulis villis, &c.*

Ipsi verò qui electi fuerant & constituti ad hoc negotium Regis faciendum, statuerunt per estimationem legalium hominum, ad uniuscujusq; carucæ wanagium *centum acras terræ.*

¶ *Wannus.*] *Vannus*, Angl. **a Fan, or Van.** *Vannus* (inquit *Papias*) *est instrumentum de vimine factum ad modum scuti.* Addo; quo sordes excutiuntur è frumento.

Ekkehardus Ju. ca. 6. fabricantur spicula, pultris loricæ fiunt, & *Wannis scuta simulantur.* Rectè: nam sic Virgil.

—— *Flectuntque salignas*
Umbonum crates.——

Et Tacitus notat Germanos scuta gestasse viminea, lib. de eorum moribus.

¶ *Waranio, onis.*] L. Salic. tit. 40. *de caballis furatis* §. 2.—Si quis *Warionem* homini Franco furaverit IDCCC denar. qui faciunt sol. 45. culp. judicetur, excepto cap. & dilatura. Et §. 4. Si *Warionem* Regis IIIDC den. i. 90 sol. culp. &c. Simil. in Recapit. §§. 18, & 23. Forsan inde inquit *Lindenbr.* Gallicum *Harau.*

¶ *Wapentachium, & Wæpengetachium.*] Comitatus portio (quam Centuriam, aliàs Hundredum vocant) A Sax. ƿæpen i. *arma*, & ꞇac, i. *tactus*, quasi concussio armorum: Germani enim veteres, nec concilium inibant, nec judicia exercebant, nisi armati. Quæ displicuit sententia fremitu aspernare; quæ placuit concussis frameis laudare solebant; ut è *Tacito* intelligas lib. de Germ. moribus, pag. 128. Patrios hos ritus à Macedonibus acceptos in Britanniam nostram posteri sui Saxones trajecere: factoq; de re nomine: & conventum ipsum, conventuiq; ascriptam regiunculam, aliàs *Wapentac*, & ut in Presbyterorum Northumbrensium Ll. ca. 51. ƿæpen ᵹeꞇace nuncuparunt. Wæpengetachium.

Audi quid de hoc ipsi Saxones nostri in legibus Divi *Edouardi* prodiderunt **Everwick-shyre**, (hoc est, *Ebcracensis*) **Nicolshyre** (i. *Lincolniensis*) **Notinghamshyre, Lycester-shyre**, &c. & ρχα 134. cap. 33. Hov. 607. l. 20. V. & adde.

Videtur mos apud Romanos non omnino dissimilis. Centumviralia enim Comitia hasta Prætoriana posita celebrant. Sic forte Dominus Wapentachii & positam hastam suam, suis fortè hastis libabant Centenarii, Judices seu Sectatores quos vocant Hundredi. V. *Rosin. lib.* 7. *ca.* 30. *pag.* 300.

Vel dicatur *Wapentach* à deditione armorum quod in adeunda Hundredi præfectura Dominus Hundredi arma inhabitantium à se ipsis in subjectionis symbolum deditis accepit; *tac*, enim significat accipere, & inde **betach** pro concedere. In vocab. *Banno* pro campo.

Cæs. de bel. Gal. lib. 5. & 6. *Armatum Concilium indicit* [Induciomarus Gallicus Princeps juxta Rhenum] *Hoc, more Gallorum, est initium belli, quo lege communi puberes armati convenire coguntur.*

Et Liv. de Gall. Dec. 3. lib. 1.——*Armati (ita mos gentis erat) in Concilium venerunt.*

Consuetudo fuit Macedonibus, cum in publicâ consultatione quidpiam improbarent, hastis scuta quasientes obstrepebant, & aversatibantur. *Jod. Willich in Ger. mor.* p. 482.

Sed in MS. quodam antiquo, M. St. Geor. *Wapentak* (inquit) i. *arma capere*, eo quod in primo adventu novi Domini tenentes solent reddere arma sua pro homagio.

A Sax. etiam ƿæpen, Germani **wap-nde mannen**, sive **gewapende** dixerunt pro vassallis minoribus quos aliàs *arimannos* vocant, de quibus supra.

¶ *Wara.*] Regist. Abb. de *Burgo S. Petri* in Bibl. *Cotton.* —— Libera wara *est unus redditus, & est talis conditionis, quod si non solvatur suo tempore, duplicatur in Crastino, & sic deinceps indies.* V. *Libera wara.*

¶ *Warantia, iæ.*] Cum multiplici ejus prosapiâ, *Warens*, *Warrantus*, *Warenda*, &c. à Saxonico primitivo ƿaр, i. *arma*, *telum*, *jaculum*, *defensio*, *protectio*. Hinc (ab instrumentis) *bellum* **war** dicimus: & (à munere) aggeres tutelares, qui in palustribus regionibus adversus undarum impetus eduntur, **wardikes** appellati sunt.

Hinc Germanicè **Wahren** pro *custodire*, *defendere*; Unde *Longobardi* in legibus suis *warentem* dixere pro *authore* vel *defensore* rei. In speculo Saxoniæ crebro, *Warenda*, & *Wa*-

 ren-

rendatio, item *Warendator*, pro eo qui evictionem rei præstare tenetur. Unde & nostratia illa emanasse certum est; *warentare*, & *warentisare* pro *defendere*, *tueri*; *warrantus* pro *authore* vel *defensore venditi*; *Warantia* pro *defensione*, vel *ligaminc ad defensionem satisfactionemq*; *venditionis*: *Warrantum pro symbolo* vel *instrumento*, quo quis vel ad *Warantiam* obligatur, vel quo suam munit authoritatem & tuetur. Hinc quæ in Chartis nostris feudalibus instar sacræ anchoræ habetur clausula illa finalis, *Henrici* tertii ævo (ni me fallit conjectura) enata, *warantizabimus & imperpetuum defendemus*: quo author doni aut venditionis, ad integram rei compensationem si evicta fuerit obligatur. *Warantiæ* enim apud nos lex est, ut si de terris sub eâ stipulatione datis aut venditis controversia aliquando oriatur, emptori liceat ad authorem donationis se recipere, ipsoq; in patrocinium causæ advocato, omnis deinceps litis moles huic incumbit: quæ si male cesserit petens rem obtinet, emptoriq; vices è venditoris prædiis rependuntur. Nec apud nos enata lex ista, sed ab antiquissimis nostris Saxonicis parentibus olim recepta, imo à fratribus nostris Longobardis (nam & hi Saxones erant) in Italiam deportata, annos ante plus minus 1200. Audi enim quid in legibus Longobardicis anno jam penè hinc millesimo conscriptis legendum occurrit lib. 2. tit. 18. cap. 5. —— *Si quis equum suum vel cætera animalia, sive rem suam, super aliquem repererit, & ipse se* warentem *dare dixerit, statim juret, & ad certum* warentem *eum conducat, & super tertium* warentem *& tertium comitatum non procedat, & si hoc facere noluerit, rem perdat, & secundùm legem componat.*

Atq; hæc lex non tum lata, sed literis tantum mandata: Nam cum hactenus leges suas solùm memoriâ & usu (more nostro) retinebant, *Rotharis* Rex scriptorum serie jam composuit: Et ut Longobardi hanc in Italiam, sic Franci etiam (alius Germaniæ populus) in Galliam deferebant. Nam veterrima illic *Guarentare* vox est etiam *Guarentisare* pro *suscipere causam alterius, & defensorem se profiteri*: *Priscum* (inquit Prateus) *Francorum verbum quod in Francogalliam invectum est* Guarent; *quo significatur is qui Latine author dicitur & evictionem rei præstat*, lib. 2. Feud. tit. 34. §. 2. Et me *Cowellus* monuit *Warantiam* hanc nostram per stipulationem illam juris civilis, quam dicunt habere licet aliqualiter demonstratum, quod hoc perpetuam & quietam possessionem pollicetur, l. 11. §. *final.* ff *de action. empt. & vendit.* Huc etiam pertinet *Garentigia* illa de quâ *Baldus* & *Tiraquel.* & alia plura patronimica, quorum omnium fons è Saxoniâ veteri disquirendus est.

¶ *Warentiso, Warentizo, Waranto, Warantus.*] Vide *Warantia*. *Warentizare* autem non apud Forenses tantum, sed Historicos etiam legitur pro *indempnem aliquem facere*, vel *conservare*. Hoved. Par. poster. in Richar. 1. (p. 743. l. 50.) —— *Et quamvis Archiepiscopus opera eorum* warrantizaret, *non tamen potuit eos Archiepiscopum plegiare.* Vide Guarentare in Prateo. Angliam autem ingressa est vox *warantus* cum ipso Conquestore: extat enim in suis legum emendationibus. Nec aliqua res vendita sine *fidejussione* & *waranto*.

¶ *Warenna, næ.*] Est privilegium, quod quis in terris suis habet ex concessione Regis, vel ex præscriptione prædandi venandiq; feras & volucres, ad warennam, ut loquuntur, pertinentes, alio quovis qui licentia ejus non ingreditur interdicto.

¶ *Warda, dæ.*] *Tutela, custodia.* A Sax. ƿaꝛ hoc idem significante, ut in *Warantia* monstravimus. Vox tamen non unius notationis: *Wardæ* enim dicuntur urbis Londini regiones quæ pro numero Maioris & 24 Aldermannorum; viginti quinque constitutæ sunt (præter *wardam* Burgi Southwarci) singulorumq; custodiis singulæ distributæ. Uti ergò à regendo quatuordecim illæ, Romanæ urbis portiones, regiones dicebantur; Sic in Româ hac nostrâ, viginti istæ & quinq; divisiones à custodiendo *wardæ*, i. e. *custodiæ* appellantur. *Warda* etiam *præsidium* significat castellis & urbibus impositum, aliàs *Wardea* dicta: Vide *Wacta*. Item carcerem & incarcerationem; stationesq; in quas Forestæ dividuntur *wardas* solent nuncupari.

Pro Vigiliis in urbibus, &c. *Ll. Ed. Conf.* cap. 35. tit. de *Heretochiis*, Providendum est in *Folcmot*, ut *Wardæ* justè & ritè observentur.

¶ *Warda*, al. *Varda.*] Scotis dicitur *Interloquutorium, Judicium, Constitutio.* Angl. an award, q. id quod custodiendum, i. observandum traditur. Unde *wardo, das*, quo sensu *Skenæus*, Curia dicitur *vardare, considerare, pronunciare.* Quon. Attach. cap. 16. §. fin. Non debet dare aliquam rationem pro parte suâ, nisi ad infensandum Curiam in *Wardis* petitis, ubi sectatores sunt legis minus scientes. Ibi in not. *Skenæus*; Infensandum, i. *informandum*, wardis, i. *interloquutoriis.* Item cap. 34. §. penult. —— *Curia autem tenetur deservire partibus litigantium in* wardis *& judiciis petitis, &c.* Et cap. 35. §§. 1. & 2. —— *Nullus loquatur in Curia affirmata, nisi partes & sui proloquutores & Concilium suum. Nisi in* wardis *& judiciis petitis, in quibus licet omnibus sectatoribus suas rationes proponere pro illis declarandis.* Etiam cap. 36. §. 3. —— *Sectator debet examinari in 3 Curiis, si sciat facere recordationes Curiæ & dare sufficienter unam* wardam *sive judicium Curiæ, de* wardis *& rationibus petitis in Curia, &c.*

¶ *Warda, dæ.*] Etiam *Wardus.* Voces forenses. Pupillus qui ratione infirmioris ætatis prædiorumq; servitutis in custodia Regis vel Domini sui est, usq; ad ætatem integram; hoc est, 21 annos. *Hoveden.* in Rich. 1. 745.

—*Milites*

— *Milites in Comitatu, coram Justiciariis jurabunt, quod legale possessium ponent ad* Wardas *& Eschaetas Domini Regis instaurandas, ad commodum Domini Regis.* Grave Anglis jugum, quod cervicibus nostris non *Hen.* 3. (ut *Polydorus* asserit *Ranulphum Cestrensem* secutus) sed *Willielmus* Conquestor, gladio omnia premens, imposuit. Ne remotius tamen ab omni ratione videatur; intelligendum est ea olim fuisse feudorum militarium conditio; ut nec hæreditariè concedebantur; nec pro vitâ vassalli; sed nec ad certam terminum, ne anni quidem: E dominorum autem voluntate ita dependisse, ut quandò vellent possent adimere. Hoc Lotharii Imp. constitutiones indicant, tit. *Qui feu. da. possunt.* Ubi etiam demonstratur, eo postea deventum esse, ut per annum tantum firmitatem haberet (feudi concessio;) deinde statutum esse, ut usq; ad vitam fidelis (i. vassalli) produceretur.

Sed cum hoc, jure successionis, ad filios non pertineret sic progressum est, ut ad filios deveniret, ac in eum scilicet, in quem dominus vellet hoc beneficium confirmare: tandemq; stabilitum ut ad omnes æqualiter pertineret, more nostro, quem Gavelkind appellamus. Veruntamen, neq; tunc adhuc, hæreditariè; neq; ultra filios, ad nepotes, neq; ad fratres porrigebatur feudum ante leges *Conradi* Imp. Annum circiter.... sed nec tum demum ad filias, nisi expressè de his mentio esset: nam quid colo cum frameâ, mulieri cum Marte? Sensim igitur vigorem feuda acceperunt demumq; hæreditaria fiunt, quæ initio ne annalem agnovere certitudinem. Sed hoc obtinuit causâ publica & necessitas ipsa, ne vassallus innoxius ejiceretur, aut filius ad militiam idoneus à patrio munere excluderetur. Suis nihilominus conditionibus feuda interea subjacuêre. Nam cum fidelitatis gratiâ, servitiiq; in militia domino præstandi primitùs hæc erogata essent, claudicante in officio suo, vassallo, actum protinus fuit de jure suo feodumq; domino restitutum. Nam & ratio suadet, & lex dictat: quàm humilè, quàm devotè, quàm benignè, quàm fideliter, erga dominum suum debuit se vassallus habere. Tit. *In quib. caus. feu. amit.* pag. 32.

Duplici igitur sorte (ut alias taceam) feodum ad dominum referatur; vel ob læsam fidelitatem; vel ob defectum servitii. Læsam fidelitatem feloniam dixere (& hinc ejusdem apud nos origo;) quæ pro varietate locorum & curiarum; ob leviorem alubi, sed ubiq; ob egregiam ingratitudinem, feudum revocabat: Utpote, si vassallus dominum occidisset, aut vim ei intulisset, aut in eum insurrexisset, aut quid inhonesti machinatus fuisset, thorum domini ascenderat, filiam, neptem, sororem, in domo domini permanentes comprimerat; inimicis domini adhæserat, fidemve manifestè deseruerat; amissione feodi hæc omnia plectebantur, ut Tit. *Quib. mod. feud. amit,* &c. Similiter ob defectum etiam servitii, veluti si in prælium cum domino non descendisset, vel in prælio pugnantem ipsum demisisset, vel in aliis rebus quod justum esset non præstitisset, feodo privandus censebatur. Sed hujusmodi defectus aliàs ex vassalli culpâ nascitur, aliàs impotentiâ naturali; nec pari plectendus est vindictâ qui in culpam proruit, & qui per impotentiam deliquit.

Cùm igitur ad infantem feudum devolveretur: qui ex impotentia debitum domino servitium præstare non valuit, injustum visum est, ut is feodum amitteret: sed nec illud justum, ut quod pactum erat servitium dominus non gauderet. Quamobrem, majores nostri æquum duxere feodum interim domino reddi, ut donec vassallus ad arma virilia potens esset, ipse suum sibi servitium curaret præstari: vassallumq; haberet in custodiâ (quod alii mundium vocant) cum ad militiam, tum ad munus debitum obeundum instructiorem faceret.

Hæc pupillorum nostrorum (quos *wardas* vocant) institutio, qui ex priscâ legum sententiâ, non in prædam dominis tradebantur: sed ob præsidium & tutelam, ita scilicet quod domini sui, ipsos honorificè (absit invidia, nam in verbis loquor summi Angliæ Justitiarii) pro quantitate hæreditatis, interim habeant: & debita etiam defuncti (puta patris aut parentis) pro quantitate hereditatis & temporis quo iis custodia deputatur, acquitent, i. satisfaciant. Unde & de debitis antecessorum de jure respondere tenentur. Negotia quoq; ipsorum hæredum agere &c. *Glanvill.* Justitiæ gubernacula tenens temp. *Hen.* 2. lib. 7. cap. 9. O felix seculum!

Hæc Anglo-Normannorum lex; & eadem prorsùs apud Normanno-gallos: ut videas. *Cust. Norm.* cap. 218. Et licèt prolixior fuerim addam illud quod sequitur apud *Glanvillum,* & in privilegiis sit *Wardarum. Si verò (inquit) appellatur minor de felonia aliqua; tunc attachiabitur per salvos & securos plegios, sed dum fuerit infra ætatem, indè non tenebitur respondere, sed demum factus major.*

Vide supra *Mala tractatio.* Ubi delicta enumerantur ex quibus tutor custodiam hujusmodi quod *mundium* vocabant lege Longobardicâ amitteret.

Vide *Werde.*

¶ *Wardemotus, ti.*] Gemoꞇuꞅ, Sax. *conventus.* Sic *wardemotus* est *wardarum* (Londonensium) *conventus,* vel *curia.* Instar Curatorum comitiorum Romæ, in quibus singulis singulæ Curiæ, quæ Romæ *wardarum* istarum vices agebant 30 numero, suffragia dicebant: destinatasq; habuere conveniendi ædes, in quibus sacra & cætera peragebant. V. *Cart. Hen.* 2. *de libertatibus London.*

¶ *Warectum, ti.*] Vox for. Terra neglecta, vel diu inculta. Dict. à Gall. *gare,* idem significante, viz. *terre garee.*

¶ *Wardpenny*, aliàs *Warpen, & Warthpenny.*] Denarii Vicecomiti vel aliis

liis Castellanis persoluti ob castrorum præsidium, vel excubias agendas. *Warscot* in Ll. Forest. Canut. cap. 9.

Chart. Gul. Conq. Ecclesiæ S. *Martini* de *Bello — Concedo etiam eidem Eccl. leugam circumquaq; adjacentem liberam & quietam ab omni geldo, & secto, & hidagio, & danegeldo, & opere pontium & Castellorum & parcorum — & omnibus auxiliis, placitis, & querelis & siris & Hundredis. Cum saca, & soca, & Thol & Theam, & infangtheof, &* warpenny, *& Lestage, & Hamsocne, & Forstall, & Blodwite, &c.*

Extenta Manerii de *Wyvenho* in Com. *Essex* renovata 20 Mar. 23 H. 7. juxta antiquiorem 18 Dec. 40 *Ed.* 3. & aliam 13 *Ed.* 3. An. Dom. 1330. *Ric. Burre tenet unum mesuag. &c. Et reddit inde per An.* 3 *s.* 4 *d. ad prædictos* 4 *terminos. Et ad festum S. Martini* 2 wardepens. Infra : *Et debet colligere fongere sicut idem* Ricardus ad repisac. dom. supra prec. opus ob. Item — *ad fœnum colligere vel fong.* Inferius, *Et debet Grasanec pro porcis suis ad fest. S. Martini, viz. pro quolibet porco ætatis unius anni ob. — Et debet tallagium, sectam Curiæ, &* Merchet *hoc modo, quod si voluerit maritare filiam suam cum quodam homine libero extra villam faciet pac. cum dom. pro maritagio. Et si eam maritaverit alicui custumario villæ, nihil dabit pro maritagio. Et dabit duplex heriotum &c.*

Inquis. per Henr. Notingham &c. an. 7. E. 1. *in Scac. penes Remem. Regis.*

— Comes Warwic. est Dominus de *Lighthorn*, & tenet de Rege in Capite &c. Tota villa prædicta est geldabilis & dat Scutagium & *warth*, & venit ad duos magnos Turnos Vicecomitis.

¶ *Wargus.*] Expulsus, exul, dejectus. Nimirum vagus, & profugus super terram, ut habetur *Gen.* 4. Sidon. Apoll. lib. 6. Epist. 3. *Lindenbr.* Lex Salic. tit. 57. §. 5. — *Si quis corpus jam sepultum effoderit, vel expoliaverit* Wargus *sit; hoc est, expulsus de eodem pago, usq; dum cum parentibus defuncti convenerit. Ut & ipsi parentes rogati sint pro eo, ut liceat ei infra patriam esse, & quicunq; antea panem aut hospitalitatem ei dederit, etiam si uxor ejus hoc fecerit,* 600 *den. qui faciunt sol.* 15. *culp. jud.* Et lex Ripuariorum de eodem lata tit. 85. §. 2. Wargus sit; *hoc est expulsus, usq; dum parentibus satisfaciat.* Ll. H. 1. cap. 84. *Si quis corpus in terra vel fosso, vel petra, vel pyramide vel structura qualibet positum sceleratis, infamationibus effodere vel expoliare præsumpserit:* Wargus *sit.*

¶ *Wardwit*, aliàs *Warwite.*] Immunitas à præsidiis faciendis, vel ab eorum contributione. ƿarꝺ Sax. *præsidium*, ƿite *mulcta*, q. haud mulctandus ob non agenda præsidia. *Warwit* aliàs *Wardewit* (inquit) M S. hoc est, *quietos esse de denariis dandis pro wardis faciendis.* Et *Wardwite* dicitur *mulcta pro warda*, i. *præsidio, non exhibita.*

Fleta lib. 1. cap. 42. — *Quietantia misericordiæ in casu quo non invenerit quis hominem ad* wardam *faciendam in castro.*

¶ *Ware.*] Pro ejectu vel algâ maris in antiquis Scotorum Chartis, ductum à Gall. *varech.*

¶ *Warenda, Warendator, Warendatio.*] V. Waranda & Warantia. Vide Garentare in Prateo & add.

¶ *Warenna, næ.*] Privilegium quod quis habet in terris suis, vel ex concessione Regis, vel ex præscriptione, venandi, prædandiq; feras & volucres ad *Warennam* (ut loquuntur) pertinentes, alio quovis qui per licentiam ejus non ingreditur, interdicto. Avium autem & ferarum duo genera faciunt, hoc silvestre, quod ad Forestam, illud campestre quod ad *Warennam* aiunt pertinere. Primum, quære in Forestâ. Secundum autem tantummodo instituunt (quoad feras) lepore, & cuniculo (quoad volucres) perdicibus & phasianis. Phasiani verò cur campestres magis quàm sylvestres haberentur, ad accipitrarios provoco, nam versare hos in sylvis magis quàm in campis certum est.

Et in Archivis Regiis Term. Hill. an. 13. *Ed.* 3. *Ebor.* Rot. 106. (in casu de forestâ) *H. de Percy. Videtur tamen* [inquit inscriptum] *Justitiariis hic & Concilio Dom. Regis quod Capreoli sunt bestiæ de* warenna *& non de foresta, eo quòd fugant alias bestias de* Warenna.

Warennæ quæ Regio diplomate componitur semper se continet infra terras illius cui conceditur: mulctamq; adjunctam habet, ut nemo ibidem ingrediatur ad venandum &c. sub forisfacturâ Regis decem librarum. Et super hoc, nullus fuget in ea sine licentia ejus super *x* l. forisfacturæ, *Ram.* 225. 364, 833. Quæ verò è præscriptione nascitur in alieno fundo se exerceat.

Saxonibus nostris, nullam opinor fuisse *warennarum* notitiam, licèt vox planè prodit Germanicam originem; nam **Wahren** significat *custodire, defendere*; & sic *terræ warennatæ* sunt quasi *defensæ aliisq; prohibitæ*; Parcos tamen (hoc est cervorum vivaria) in usu tunc fuisse, leges Divi *Edwardi* Confessoris demonstrant. Sed Normanos è Germania etiam oriundos, infinitam Germanicorum vocabulorum multitudinem huc induxisse quis ignorat? hoc præcipuè inter cætera, cum nomen tribuit potentissimo proceri tum ingredienti (*Wilhelmo* dicto de *Warenna*) cui Rex Normanicus concessisse fertur, ut propter nomen ipsum omnes suæ terræ essent *warennatæ.*

¶ *Waringi.*] Memini me olim aliquando (cum de hoc opere minimè cogitarem) legisse alicubi. *Waringos* Anglos maritimæ Hispaniæ appulisse; diuq; me torsit, quinam essent hi *Waringi*, neo me dubio quis exemit: Tandem dictos conjicio à vocabulo obsoleto

(ut

(ut hæc cætera) *waryen* Sax. ꝩaꞃıan,quod eſt *imprecari* vel *execrari* (Anglicè to curſe, or ban) unde waring, i. *maledictio, anathematizatio*,a curſing or excommunication.Et ſic *waringos* eoſdem eſſe cenſeo quos Ripuarii antiqui *wargos*; Itali *bannitos*; alii *proſcriptos, exules,excommunicatos* dixere. Sed & ſunt *Warini*, al. *werini* Germaniæ populi, Plinio *Varrini*, Anglis finitimi, unde Tacitus Angli & *Varini*.

¶ *Warpen,Warpenig, & Warpond-court.*] *Warpen* dici videtur,q. ward-peny, quod ſolvitur pro *Warda* ad caſtrum aliquod faciendum: nam in lib. Monaſt.de Barnewell ſcribitur aliàs Wardapenny,& al. Warſel-fer. V. *Wara libera*.

¶ *Warrantia.*] Et cætera, quæ aliàs duplici *r* ſcribuntur. Vide ſupra cum ſimplici.

¶ *Warwite.*] Vide *Wardewite*.

¶ *Waſingi.*] Prædones nautici, qui legentes littora portus expilabunt, fortè iidem qui *Waringi*, quod vide.

¶ *Waſſell.*] V. Itin. Cant. pag. 21. & pag. 354.

¶ *Waſtell.*] Rog. Hoved. f. 420. a.— *Habebit quotidie de liberatione* 30 *ſol. &* 12 Waſtellos *dominicos, &* 12 *Siminellos dominicos.*

¶ *Waſtel-bread.*] Fortè à *vaſten*. Belgis *jejunare*. Unde illis *Waſtelavond* Shrove-tide.

¶ *Waterguagium.*] V. ſupra *Wallia*, al. *Watergagium* & *Aquagagium*. Videtur idem eſſe quod *foſſatum*. V. Ch. *Ed*. 1. in Ordin. de Romeney.

Wavium,ii.] V. *Weif* in Cow. & adde.

¶ *Wathlingſtrete.*] *Wathelingſtreet*, id eſt *ſtrata* quam filii *Wethle* Regis ab orientali mare uſq; ad occidentale per Angliam ſtraverunt, deditionem obtulerunt &c. *Hoveden. in Anno* 1013.

¶ *Wax-ſhot.*] Opinor *Ceragium*, hoc eſt,tributum quod in Eccleſiis pendebatur ad ſubminiſtrationem ceræ & luminarium. Wax cera, Shot ſymbolum. Hâc autem ſolutione multi ſe contendunt immunes eſſe à minoribus quibuſdam Decimis perſolvendis. Ejuſdemq; generis ſunt quæ aliàs Cock & Wax: aliàs Mame-port appellantur.

V. Ll. Can. Eccl. Cap. 12. Conſuetudines ut intelligo Lincolnienſibus propè *Stanford*: Ceſtrenſibus etiam & aliis notæ. q.

¶ *Weald of Kent.*] Id eſt,pars Cantii ſilveſtris, ꝩealꝺ enim Sax. *Sylva*,vel potius hoc loco *deſertum*; Nam quæ *Plinio* & *Straboni* Boiorum *deſerta* appellantur, Germanicè Wiener waldt, ni mihi imponunt *Lazius* & *Ortelius*, dicta ſunt.

¶ *Weſtura,ræ.*] Vectigalis genus apud Germanos, veteribus Francis *ſtraſtura* dictum. Ejus meminit *B. Rhenanus* rer. Germ. l. 2. p. 171. V. *Straſtura*.

¶ *Wehadinc.*] Decret. Taſſilonis in leg. Baiwar. §. 10. p. 440. —— *Si quis de quocunq; reatu accuſatus ab aliquo: poteſtatem accipiat, cum accuſatore ſuo pacificare ſi voluerit, antequam pugnam quæ* Wehadinc *vocatur permittat.* Et ibidem Tit. de *populo*. Ll. §.5. *De pugna duorum, quod* Wehadinc *vocatur, ut priùs inſortiantur quàm parati ſunt; ne forte carminibus, vel machinis diabolicis, vel magicis artibus inſidiantur.* Et in Ll. Baiwar. tit. 11. cap. 5.—*De his qui de agrorum finibus dimicaturi ſunt*—— *Spondeant* (inquit lex) *invicem* Wehadinc *quod dicimus, & in campiones non ſortiantur &c.*

Ubi Wehadinc *duellum*, id eſſe reor quod interpoſito pignore ſponſum eſt, ꝩeaꝺ enim *pignus* eſt,Weading, q. *pignoris depoſitio*, vel *præſtatio*: *ipſum fœdus*: unde ſic Angli *matrimonii celebrationem* diximus. Chaxton lib. 7. cap. 9. Robert Duke of Normandy—layde Normandy to wedde his broder William for 10000 pond of ſylver.

¶ *Weiſe,Waivium,bona Waviata.*] Derelictum. *Ingulphus* Hiſt. *Croyl.* 875. in Chart. *Edredi* Regis Magnæ Britaniæ An. 948.—— *Volo quod dicti monachi* (i. Croylandiæ) *habeant Socam, Sacam, Tol & Tem,Infangtheſe*, (ſic enim reſtituo) Weif,& *Stray*. Vide *Waiviatum*.

¶ *Wendus.*] Procinctus terræ amplior, plurima juga in ſe continens. *Perambulatio, Circuitus*. A priſco Anglico to wend,i. *meare*, atq; hoc à Sax. ꝩenꝺ an quod eſt *vertere* & *convertere*.

Rentale Regalis Manerii de *Wy* p. 31.— *Tres ſunt* Wendi,*viz*. Downewend, Chiltoneswend, & Bronsfordwend, *& in quolibet* wendo *ſunt decem juga*: *& ſic in tribus* wendis *ſunt* 30 *juga,quorum* 26 *juga & dimid.ſunt in* Wy,&c. Et infra. *Quilibet* wendus *faciet* 10 *averagia ſemper de tribus ſeptimanis in tres &c.* Vide *Jugum*.

¶ *Wenunga.*] Ll. *Hen.* 1. *cap.* 34.— *Injuſto quoq; judicio contradici poterit*, wenunga *majori,& ſapientiori, præſertim ſi in redditione fuerit adnotatum.* Fortè *Opinio*,à Sax.ꝩenan quod *putare* aliàs ſignificat, aliàs *opinionem*. Quære ibidem cap. 67.

Par contra parem ſolus juret, inferior contra ſuperiorem ſe altero, vel tertio,vel ſexto: in *Wenunga* duo ſunt contra unum,& ejuſdem dignitatis, & cap. 64.

¶ *Weorth.*] Cors,villa. Inde Bedericſgueord (i. Buria in Suffolcia) quaſi Bederici villa ab Abbone interpretatur.

¶ *Wera.*] Locus in fluviis, qui porrectis ab utroq; margine faucibus,hiatum adeo anguſtum exhibet,ut diſtento rete facilè occludatur capiendorum piſcium gratiâ,à Sax.ꝩepe quod inter plures ſignificationes aliàs *capturam*, aliàs *cuſtodiam* vel *munitionem* denotat. Hinc *Ware*,celebris ille vicus in pago Hertfordienſi

diensi vicesimo à Londoniis lapide (cùm splendidus sit ob hujusmodi piscium capturas) nomen fortè emeritus est. Hinc celebre etiam illud piscarium in **Well**, quod reddit unum milliarium anguillarum &c. annuatim Monasterio Ramesiensi **Lote-were** dictum est. *Ram. Sect.* 253.

¶ *Wera,ræ.*] Vulgò **Were.** Sic etiam Saxonicè, & ƿera.

Latinè, *pretium*: sed plerumq; illud viri, quod capitis æstimationem vocant, cui etiam & ipsa vox arridet. Nam ƿer & ƿær idem sunt quod *vir*, ƿeras quod *viri*. Ideo cum *Lambardo* censeam, *Weram* non propriè dici *pretium*; at per translationem, ut apud Justinianum, *æstimatio capitis* pro ipso corpore. In Concil. *Cabilonensi* (tento An. Dom. 813.) cap. 24. *pretium* appellatur. Et in Ll. *Edouardi* Confessoris cap. 11. legitur, Were suum; id est, *pretium* suæ redemptionis. Pœnarum enim ratio, apud mediorum sæculorum homines, in mulctis potius, quàm in sanguine sita fuit. Dicitur enim in Boiorum Ll. tit. 1. cap. 7. §. 3.—— *Nulla sit culpa tam gravis, ut vita non concedatur, propter timorem Dei.* Mulctas igitur alias graviores esse oportuit, alias leniores. Gravior integras hominis facultates continebat, quam ideo ut jam diximus *weram* appellabant, hoc est, prætium vel æstimationem hominis; propterea quod absq; omnium fortunarum discrimine, redimere & mercari se à tanta legum vindicta (quæ plerunq; mortifera aliàs fuit) non valeret. Posteri (si me non fallit conjectura) hanc redemptionem vocant Gallis & Anglis **Ransome.**

Lenior mulcta leniori sententia imposita est, non certa, præ delictorum varietate, sed vel intentior, vel remissior. Saxones hanc Wytam; nos hodie *finem* & *amerciamentum* appellamus. In eo igitur differunt, ƿera & ƿita, quod hæc lenior, illa gravior; hæc varia, illa certa. Reus autem aliàs ƿera propria aliàs aliena plectebatur. Homicida enim non suam sed perempti ƿeram numeravit, & pro atrocitate sceleris, aliàs duplicem, aliàs triplicem: Aliquando *Wergildos* novem; aliquando octodecim: ut postea in *Wergildo* videas. Habetur in *Canuti* Ll. p. 151. Healne ƿere, i. *medietas pretii ejus.*

Æstimabantur igitur omnes hominum classes, ab ipso Rege ad mancipium ipsum inclusivè, quod etiam ibidem videbis: & hinc alius tƿihyndmon, alius tƿyhyndmon, alius Syxyndmon, alius tƿelfhyndmon, i. *homo ducentorum, trecentorum, sexcentorum, mille & ducentorum solidorum* appellatus est; & pro hujusmodi æstimationis calculo, aliàs plectitur, aliàs compensatur, juxta illud in legg. *H.* 1. cap. 12. *Qui ordinis infracturam faciet, emendet hoc secundùm ordinis dignitatem*, ƿera, ƿita, lashlit. *Weræ* autem istius æstimatio eâ imposita est lenitate, ut verum nullius valorem contineret, ex quo fit, ut etiam triplici *werâ* aliàs mulctati sunt. Ll. *Ed. Confes.* cap. 35. tit. de Heretochiis. *Qui leges apostabit* —— Weræ *suæ reus sit apud Regem, & si secundo id faciat reddat bis* weram *suam: & si quid addat tertio, reus sit omnium quæ habebit.*

Can. Ll. M S. pag. 150.— *Si quis ante Comitem in placito pugnaverit, emendet secundùm pretium sui ipsius, & forisfacturam quod Angli dicunt* ƿere & ƿite.

¶ *Werde.*] Hect. Boët. hist. Scot. f. 349. b.—— Werdas *autem vocant, ut quum parentes antequam liberi ad justam perveniant ætatem, id est vigesimum primum annum, vitâ decedunt, tum rex omnes redditus, omnesq; fructus qui ad eam usq; hæredis ætatem proveniunt, pro suis habet occupatq; hæredisq; interea curam suscipit: id verò barbaro quidem vocabulo nominant, sed tamen noto, eamq; ob causam à notis usurpato.*

¶ *Werefaccio,onis.*] Homicidium Ll. *Inæ* MS. cap. pag. 36. col. 2.—— *Qui* Warefaccionis, *id est, de homicidio fuerit accusatus.*

¶ *Wergilda, & Wergildum.*] V. Wergildus.

Be ƿergildum ⁊ be geðinðum.

Hƿylum ƿæs ꝥ leod ⁊ lagu for be geðingðum ⁊ ða ƿæron ðeodƿitan ƿnrð scipes ƿurðe ælc be his mæðe ge eorl. geceorl geðegen geðeoden and gif ceorl geðeah ꝥ he hefde. v. hida fullice agenes landes bellan ⁊ burhgeat setl ⁊ sundornote on cynges healle ðon ƿæs he ðanon forð degen rihtes ƿyrðe and se ðegen ðe geðeah ꝥ he ðenode cynge ⁊ his rad stæfne rad on his hirede gif se ðon hæfde ðeng ðe him filigda ðe to cyngos. v. hida hæfde ⁊ on cyninges sele his hlaford ðenote, ⁊ ðriƿa mid his ærendan gefore to cynge. se moste sið ðan mid his for aðe his hlaford asƿelian. ⁊ his onsƿæce geræcan mid riht te sƿa hƿan sƿa he ðorfte ⁊ se ðe sƿa geðogene for ƿyrhtan næfde sƿorefor silfue æft his rihte oððe his ðolode ⁊ gif leornere ƿære ðe ðurh lare geðuge ꝥ he had hælfde ⁊ ðenode criste ƿære se siððan mæðe ⁊ munde sƿa micelre ƿyrðe sƿa ðonne ða hade gebirede mid rihte gif he hine heolde sƿa sƿa he c olde. ⁊ gif man gehadedum, oððe ælðeodigum ah ƿar gedenede ƿordes oððe ƿeorces ðon gebyrede biscope ⁊ cyng ꝥ hi ꝥ betan sƿain raðost mihton. *Ex Oxoniensi lib. D. Cradoke.*

Norð

Norðleoda laga.

NOrðleoda cyges gild is xxx ðusend ðrymsa fiftene ðusend ðrymsa bið ðæs wer gildes xv ðusend ðæs cynedomes. Se wer gebirað magum ⁊ seo cynebot ðam leodum. Arces. ⁊ æðelinges wergild is xv ðusend ðrymsa. Bis copes ⁊ ealdormannes viii ðusend ðrymsa Holdes ⁊ cyninges heah gerefan 4 ðusend ðrymsa Mæsse ðegnes ⁊ worlð ðegnes 2 ðusend ðrymsa. Ceorles wergild is 200 ⁊ 56 ðrymsa ꝥ bið ii hund scill be myrcna lage. And gif wilisc man geðeo ꝥ he hæbbe hiwisc landes ⁊ mæge cynin ges gafol forð bringon ðon bið his wergild 120 scil. And gif he ne geðeo buton to healfre hide ðonne si his wær 80 scil. And gif he ænig land næbbe ⁊ ðeah freoh sy. forgilde hine man mid 70 scil. and gif ceorlisc man geðeo ꝥ he hæbbe 5 hida landes to cynges utware. ⁊ hine man ofslea forgilde man hine mid twam ðusend ðrymsa. And ðeah he geðeo ꝥ he hæbbe helm ⁊ byrnan ⁊ golðe fæted sweord gif he ꝥ land nafað he bið ceorl swa ðeah. And gif his sunu sunu ꝥ geðeoð ꝥ hi swa micel landes habban siððan bið se ofspring gesiðcundes cynnes be twam ðusendum. And gif hi ꝥ nabba ðne to ðam geðeon ne magon gilde man cirlisce. *Ex Oxonienſ. lib. D. Cradok.*

Be myrcna laga.

CEorles wergild is on myrcna lage 200 scil ðegnas wergild is syx swa micel ꝥ bið twelf hund scil. ðonne bið cynges anfeald wergild syx ðegna wer be myrcna laga ꝥ is 30 ðusend sceatta ⁊ ꝥ bið ealles 120 punda. Swa micel is ðæs wergildes on folces folc riht be myrcna laga ⁊ forðam cynedome gebireð oðer swilc to bote on cynegilde. Se wær gebirað magum ⁊ seo cynebot ðam leodum. *Ex Oxonienſ. lib. D. Cradok.*

Be mircircanaðe.

Twelf hundes mannes aðe forstent 6 ceorla aðe forðam gif man ðonetwelfhendan man wrecan scolde he bið fulwrecen on six ceorlan, ⁊ his wergild bið six ceorla wergild.

Be gehadodra manna aðe.

MÆsse preostasaðe ⁊ worlð ðegnes is on engla lage geteald efendire. *Ex Oxonienſ. lib. D. Cradok.*

¶ *Wergildus, di,* & *Wergilda,* aliàs *Wergildum,* & *Wergeldum, Wergelt,* item *Werigildus,* & *Werigeldum,* & *Geweregildum, Barrigildum,* & *Varigildum.*] Voces mediorum ſæculorum hominibus notiſſimæ, hodiernis ſatis obſoletæ. Perperam itaque *Binnius,* Weregildum *defenſionis pecuniam* exponit, in Concil. Triburienſ. tent. Anno Dom. 895. cap. 3. Manifeſtè enim ſignificat *Weræ* ſolutionem; hoc eſt precii vel æſtimationis capitis. Unde in LL. *Hlotharii* & *Eadrici* Regum Cantii circa An. Dom. 685. hoc idem manwyrð dicitur, i. *pretium ſeu valor hominis.* Sic *weram* notare ſupra indicavimus, & geld, gyld, geild, idem ſunt quod *ſolutio,* propriè *redditio*: à geldan & gyldan *ſolvere,* propriè *reddere.* Unde Angli uſque huc, **to yield** dicimus, g ut ſolet in y tranſeunte.

Dicitur etiam *Wergildus* viri compenſatio, utiq; ejus qui interfectus eſt; nam were etiam *vir* ſignificat, ut in eo verbo liqueat, & rectè igitur in Concil. Cabilon. 2. cap. 24 *homicidii precium* appellatur, in Conc. Tribur. cap. 5. Burcha. lib. 6. ca. 11. *interfecti compoſitio.*

Germani veteres & aquilonares gentes, qui jugum pariter & leges omni Europæ impoſuere, graviſſima delicta, ipſaque homicidia pecuniis commutabant; Id *Tacitus* refert de Germanis, quod dicturi ſtatim ſumus, & hoc idem vigorem obtinuiſſe apud *Cymbros* & *Danos* uſque ad *Chriſtianum* tertium, hoc eſt, annum circiter domini...... *Grantzius* mihi author eſt lib. pri. de *bello Dithmarſ.* pag. 432. Uno enim infælici caſu duos de medio tolli non ferebant. Sed publicis itaque calculis omnes hominum claſſes æſtimatæ ſunt, à Rege (ut in *Wera* diximus) ad vernum incluſivè; peremptique pretium toti ejus familiæ, ab interfectore reddebatur, vel his licuit in publicam vindictam aſſurgere, capitaleſque inimicitias; quod faidam vocant, in reum profiteri. Hinc in legg. *Edwardi Confeſſoris* cap. 12. *Parentibus occiſi, fiat emendatio: vel guerra eorum portetur.* Unde Anglicè proverbium habetur Byge spere offide, oþþe bære ⁊ id eſt, *Eme lanceam à latere, aut fer.*

Wergildi inſtitutio ex lege Moſcaicâ videtur ſumpſiſſe originem *Exod.* 21. 29 & 30. ubi & compoſitionis pretium à conſanguineis imponendum eſt. V. Not. *Genevenſ.* & *Hug. Card.*

Hanc autem emendationem Saxones cenegild, Cinebot & mægbot appellabant, de quibus ſupra. Et hoc omne, ſuo ævo reperit *Tacitus* apud Germanos in lib. de Morib.—Suſcipere (inquit) tam inimicitias, ſeu patris ſeu propinqui, quam amicitias neceſſe eſt. Nec

implacabiles durant. Luitur enim homicidium certo armentorum & pecorum numero, recipitque ſatisfactionem univerſa domus.

Rectè *Tacitus*, —— *ſatisfactionem recipit univerſa domus*, ſed non ubiq; recipit integrum *Wergildum*: Partem enim dominus interfecti, ob amiſſum vaſſallum retulit, quam *Manbote* vocabant. Partem Rex ob violatam pacem, quam *Fredum* nuncuparunt. *Manbotæ* portionem videas in *Inæ* legg. cap. 69. *Fredi* in Capit. *Caroli* & *Ludov.* utriuſque hic in ſuis locis. Uti verò univerſa domus interfecti ſatisfactionem recepit, ita etiam univerſa domus interficientis ſuas ſortes in redemptionem conferebant. Sed ex jure illud, hoc ex gratiâ, eaque de cauſâ, aliæ aliis adjunctæ ſunt mulctæ, *Wergildorumque* auctus numerus, his duplex, illis triplex; & in Alemannorum legg. cap. 49. Qui hominem cæde clandeſtinâ (quod illi *mortando* nos **murder** dicimus) ſuſtuliſſet, novem *Wergildis* plectebatur. Qui fœminam (fortè quod imbellior hæc eſſet ad defenſionem) octodecem.

Intelligendum eſt de confugientibus ad Eccleſiam. Licet igitur in *Boiorum* Ll. tit. 1. cap. 7. dicatur: Nullam eſſe culpam tam gravem, ut vita non concedatur, propter timorem Dei & reverentiam Sanctorum, adeo tamen aliquando gravis fuit redemptio, ut difficultate victi delinquentes, ad mortem denuo traherentur. Quædam tamen ſcelera nullo unquam *Wergildorum* cumulo eximerentur; utpote quod vel in Principem, vel in Rempub. vel in Civitatem machinatum eſſet, ut ibidem videas tit. 2. cap. 1. §§. 2. & 3. Cætera verò (inquit lex eadem ut in 4. §. habetur) quæcunque commiſerit peccata, quouſque habet ſubſtantiam, componat ſecundùm legem.

Sed hæc apud exteros: parcior apud nos fuit de *Wergildis* conſuetudo. Unde dicitur in legg. *Hen.* 1. cap. 13. Quædam emendari non poſſunt; quæ ſunt **husbrech, bernet, & open-thef, & eberemord, & laforfith** & infractio pacis Eccleſiæ, vel per manus Regis per Homicidium. Sequuntur in eodem cap. criminum enumeratio, quæ per *Weram* redimenda eſſent; ego, ne prolixior fiam, tranſeo. Vides interim *Wergildorum* leges ſub Anglo-Normannicis noſtris principibus viguiſſe. Quære igitur quando egreſſæ ſunt inſulâ noſtrâ.

(Infractio domus, incendium, apertum furtum, apertum murdrum, infidelitas erga dominum. V. Ll. Canut. MS. 93.)

Werarum & *Wergildorum* cenſus, ut Æthelſtani ævo habiti ſunt, ex ejuſdem legibus adjiciam.

Regii capitis æſtimatio, jure Anglorum communi 30 *Thrymſarum millibus conſtat*; *quorum millia quindecim capitis æſtimationis, reliqua Regni nomine debentur*; *hæc ad gentem, illa ad cognatos pertinent.*

Archiepiſcopus aut Satrapa (Sax. Eorler, i. Comes) 15 *Thrymſarum millibus æſtimatur.*

Epiſcopus aut Senator (Sax. Ealdermanr) *Thrymſarum millibus octo.*

Belli Imperator aut ſummus Præfectus 4 *Thrymſarum millibus.*

Sacris initiatus (Mæſſeþegner) *aut Thanus* 2 *Thrymſarum millibus æſtimatur.*

Paganum Dani 267 *Thrymſis æſtimant.*

Wallus &c. adde.

Æſtimationes autem iſtæ mitius primo fieri videntur; atque hoc in cauſam eſſe, ut poſterioribus legibus multiplices impingerentur in reos, ut ex prædictis appareat. Privilegii igitur loco *Henricus* primus in Chartâ libertatum *London*; Conceſſit ut homo Londoniarum non judicetur in miſeria pecuniæ niſi à la *Were*, ſcil. ad Centum ſolidos. *Weras* autem ne ad dimidias facultates tum fuiſſe æſtimatas, ex hoc eſt manifeſtum, quod in eiſdem Ll. extat cap. 13. *Qui legem* (inquit) *apoſtabit* weræ *ſuæ ſit reus prima vice*; *Si ſecundo fecerit, reddat bis* weram *ſuam*; *qui tertio præſumat, perdat quicquid habet.* V. *Weraium æſtimationes* juxta Conſuet. Weſtſax. ib. ca. 70.

Vide compoſitiones *wergildorum* L. Friſon. tit. 5. Et qui poſſunt occidi ſine compoſitione.

Reg. Majeſt. lib. 4. cap. 19. —— *De unoquoque fure per totam Scotiam eſt* Wergelt 30 *vaccæ, & una juvenca, ſive fuerit liber homo, ſive ſervus.* V. not. ibid.

Tacitus Ger. mor. juxta *Willich.* pag. 524. —— *Luitur enim etiam homicidium certo armentorum & pecorum numero, recipitque ſatisfactionem univerſa domus utiliter in publicum, quia periculoſiores ſunt inimicitiæ juxta libertatem.* V. ib. *Willich.* cap. 28.

¶ *Were-lada.*] *Purgatio weræ*, hoc eſt, *Qui debitâ ſe juris formâ purgaverit à* (*foriſfactione quam vocant, id eſt*) *mulctâ weræ ſuæ.* Legg. *Hen.* 1. cap. 13. *Qui ei conſentiet in aliquo homicidio* wera *ſolvatur vel* Weræ lada *negetur.* Hoc aliàs 30 conjuratoribus factum eſt; Et Ll. H. 1. cap. 29. *Bello.* Vide purgandi modum ib. 75. *Ll.* Can. MS. cap. 36. —— *Si quis miniſtrum altaris occidat, utlaga ſi erga Deum & homines &c. & erga parentes ejus emendet, vel* Werelada *ſe adlegiet &c.*

¶ *Werpio, Werpis, Werpire*, al. *Guerpere*, & *Gurpere.*]Hoc à Saxonico ƿuppan, illa à German. *Werpen.* Omnia ſignificantia *jactare, abjicere, ſeponere*, & quod forenſes dicunt *alienare* & *Waiviare.* Hinc ejectus maris, qui *wrec* dicitur, aliàs in Chart. Divi *Edwardi* Regis Rameſienſi Eccleſiæ, de libertatibus confectâ **ſcupwerp**, q. **Sea-up-werp** appellatur. Sect. 97. V. *Linden.*

¶ *Werra, ræ*, al. *Guerra*] Bellum; non modo puplicum, ſed quod ex capitalibus inimicitiis (*faidam* vocant) à privatis ſuſcipiebatur. *Ll. Ed. Confeſ.* cap. 12. —— *Parentibus occiſi fiat emendatio, vel guerra eorum portetur.* Mag. Char. R. Joh. apud *Mat. Par.* in vita ejus —— *Præterquam in tempore* Werræ (248. l. 53.

l. 53.) Et in *Stephan.* (83. l. 20.) —Werra *quæ 17 annis sævierat*, hâc fine quievit. Dicta ab instrumento per metanomyan: nam ƿaꝛ, Sax. *telum.* Walsingh. in An. 6 *H.* 4. pag. 372.——*Omnem censum illum expenderent* in werra *Regis.*

¶ *Werrinus, na, num.*] *Belliger.* Mag. Char. R. Joh. *Mat. Par.* 284. l. 53.—*Præterquam in tempore* Werræ, *& si sint de terra contra nos* Werrina. Hæc in Mag. Chart. *Henr.* 3. Cap....... more Gallico *w* in *Gu* vertunt.

¶ *Westmonasterium.*] Vulgo Westminster pro Sax. Ƿeſtmynſteꝛ, h.e. occidentale monasterium. Prisca regum sedes ante Divi *Edouardi* Conf. tempestatem: Beatiq; *Petro* inscriptum monasterium: sed quod ex pœnitentiæ voto Rex (ut exemplaris utar verbo) suscepit meliorandum. Navato igitur egregiè operi, *Nicholaus* Papa splendida adjunxit privilegia; inter cætera, *Ut amplius* (suis loquor verbis) *in perpetuum regiæ Constitutionis locus sit, atq; repositorium Regalium insignium.* Epist. ejus ad Div. Edouard. Concil. tom. 3. B. f. 1128. &c.

¶ *Weylref.*] Ll. *Hen.* 1. cap. 84. Weylref *dicimus si quis mortuum resabit armis aut prorsus aliquibus vel tumulatum vel tumulandum.* Locus videtur corruptus.

¶ *Wharfa.*] *Littus* ubi merces vænenunt & permutantur, à Sax. Ƿƿyꝛꝼen *permutare.* Ll. Ethelredi cap. 4. Anð nan man ne ðo naƿoꝛ ne ne bycȝe ne ne Ƿƿyꝛꝼe buton Ƿe boꝛƿ Ƿæbbe ⁊ ȝeƿitnyꝛꝛe 7, i. *Nemo hominum vel emat vel* (Ƿƿyꝛꝼe hoc est) *permutet; sine fidejussione & testimonio.*

¶ *Wic.*] Varias habet significationes. *Domus, Castrum, villa, vicus, portus, sinus, statio, lucus.* In aliis Græco respondet οἶκ☉, i. domus; in aliis Romano *vicus*, in cæteris neutri. Patronymica videntur οἶκ☉: *vicus*, & *wic.* Sed à Græco potiùs quàm Romano, *wic* nostrum peterem; quod Saxonicæ dictiones frequentiùs Græcis respondeant quàm Romanis. Et Græcam significationem, nobiscum magis retinet hæc dictio *Wic* quam Romanam. Saxonibus etiam in more fuit *οι* dipthongum Græcum in *Wi* mutare, abjectâ semper finali syllabâ seu Græcâ seu Romanâ. Sic οἶν☉ *win* dicunt; οἶκ☉ *wic*; quod nostratibus *domum* potius juxta Græcos, quam Romanum *vicum* designat.

Castrum verò, *wic* dictum existimo, quod congesto aggere extructum sit: unde communi vocabulo aggerem propugnaculis, profugium, *Belgæ wijck* dicunt.

Wic autem pro sinu maris vel fluviorum, non à Græco οἶκ☉ vel Romano *vicus*, sed à Germ. Weychen, i. *recedere* vel *decedere* (quia recessu terræ vel fluviorum factum) duci videtur; scribiq; emendatius wich quam wic ut Norwich quàm Norwic. Nec hoc sensu sinum tantummodo (ut *Goropius* exponit) significat, sed etiam locum ubi se naves applicant & exonerant, si mea non me fefellit conjectura. In Saxonicâ enim Evangeliorum interpretatione Mar. 7. 53. ƿiceðon legitur pro appulerunt; atq; inde ƿicȝeꝛeƀun *telonarius* ƿicȝeꝛebun dicitur; quasi ƿic-ȝeꝛeꝼ *portus Præpositus. Pirata* ƿicinȝ quod portus deprædatur, vel inhabitat. A *Wic* verò pro *domo* aut *villa* ƿican pro *villicatione.* ƿicneꝛe pro *villico* vel *procuratore, ministro*, vel *famulo.* Vide *Wig.*

Wic, *lucus, minuta sylva* L. Baiwarior. Tit. de *Pomariis* & *minutis sylvis* §. 6.—*Si verò de minutis sylvis de* Wic, *vel quocunq; kaneio, vegetum reciderit; cum solido & simili componat.* Ubi *Lindenbrog.* in variis lect. & Gloss. ita (inquit) Germanica editio, at M S. & Tit. de *minutis sylvis* de luco, quod interpretatio est τῶ wic, & adjunxit & Otfrid. Evang.

Joh thie Ewarton resto
Liwun filu Kecehto
Thie farira ouh ginvage
Zi theme selben Wige.

Idem libro 4. cap. 18. Inde German. Wicgreve ἀλσοφύλαξ, nam quid greve supra ostendimus. Hæc ille.

Plurima sunt in Angliâ villarum & oppidorum nomina ex wic & wich composita, ad eorum igitur etymologiam investigandam, situm quem habent consultius observandum est, sed diversa censeo wic & wich, hoc propriè sonum fluvii vel maris notare, interdum castrum: illud vicum seu lucum.

¶ *Wich.*] Vide *Wic* pro sinu.

¶ *Wychterthila læ.*] Ll. *Hen.* 1. cap. 24.—*Nemo de cesione nemoris inoperati, jure cogitur respondere per* Wychterthilam, *nisi domino suo, vel captus in eo.*

¶ *Widerbora, ræ.*] Ll. Longobard. lib. 2. tit. 1. cap. 9.—*Si quis aldiam alienam aut suam in uxorem tollere voluerit, faciat eam* Widerboram.

¶ *Widrigilt.*] Idem quod *Wergild*, quod vide Ll. *Longob.* lib. 2. tit. 1. cap. 9.—*Et in palatio Regis componat* Widrigilt *suum.* Ib. lib. 1. Tit. 5. §. 2. *Widrigild*, quod vetustiori alia editione legitur *Guidrigild.*

¶ *Wisa*, vel *Wiffa.*] Boior. Tit. 9. cap. 12.——*Qui Signum quod propter defensionem ponitur, aut iter excindendum, vel pascendum, vel campum defendendum vel, amplificandum, secundum morem antiquum, quod signum* wiffam *vocamus, abstulere vel injustè reciderit cum uno sol. componat.* Longob. 3. tit. 3. l. 6.——*Super ipsam* witam *sua authoritate introire.* Germ. (inquit) *Lindenb. Wnip* signum est quod rei venali affigitur, ut hædera vino.

¶ *Wiso, fas.*] Signum apponere. *Ll. Longob.* 1. tit. 27. l. 8.——*Terram alienam sine publico jussu* guifaverit. *Longob.* 3. Tit. 3. l. 6.——*Domus vel casæ* Wisentur. Glossæ vett. ad illa verba rubricæ Cod.—*Ut nemo privat, &c.* Vela Regia suspendat—*quod vulgo Longobardico more* guiphare *dicitur, quod nos apud nos* saisire, *quod lingua vulgari* Eyden.

De titulis autem prædiis affigendis vide supra in voce *Titulus. Lindenbrog.*

¶ *Wig.*] Idem quod *sinus*. B. Rhenan. rerum Germ. lib. 3. f. 217 —— *Sciendum* (inquit) Wic *sive* Wig *linguâ Saxonum & eorum Germanorum qui circa mare habitant, significare* sinum maris, aut fluvii, *quod superior Germania* wog *appellat: &* wonnen *est habitare.* Unde wigwones *dicti, qui sinus maris incolerent.* Vide *Wic* pro *sinu*.

Wig etiam idem quod *Lucus*, unde Wigreve *sylvæ præpositus*.

¶ *Wigler.*] Saxonicum, *Ariolator, vates.* V. *Vegius.*

¶ *Wigreve.*] Sylvæ præpositus, à *Wig* vel *Wic*, quod *silvam* sonat, ἀλσοφύλαξ.

¶ *Wigwones.*] Sinus maris incolentes, à *Wig*, i. *sinus*, & *wonen*, id est *habitare*. Saxpunian. Vide supra *Wig* pro sinu.

¶ *Wiken*, vel *Wicen.*] Pro more Anglo-Saxonum nostrorum qui *k* (quod reperi) non utuntur, *Ædicula, lucus exiguus.*

¶ *Wil, Wila, Wilo.*] In villarum Germanicarum nominibus idem quod *villa*. R. Al. 1. 211.

¶ *Wilz.*] Equus mediocris. *L. Baiwar.* tit. 13. cap. 10. §. 2. —— *Si caudam amputaverit mediocris equi quem* Wilz *vocant, cum medio sol. componat. Et* §. 3. *si deterior fuerit* (puta quam *Wilz*) *quem* angargnaco *dicimus, qui in hoste utilis non est, cum tremisse componat.*

¶ *Winchisul*] Columna angularis in Culmine domus. *L. Baiwar.* tit. 9. cap. 6. §. 2. *Vinchisisul* dicta.

¶ *Wineldefeoh.*] Ll. Inæ. cap.... *pecunia judicationis.*

¶ *Wionagium.*] Preuves de l' hist. des Contes de Guines p. 338. — *tributum de Vino.*

¶ *Wirediotheu*] Forisfacto servum &c. *in Ll. Aluredi.*

¶ *Wirgildus*, & *Wirgildum.*] Idem quod *Wergildum*, quod vide supra.

¶ *Wiscardi.*] *Errones.* Unde *dracones volantes* pyrio pulvere in spectaculum circumactos *Whischardos* Iceni vocamus: perinde res maxime impetuosas & rapidas. Ductum à nomine truculentissimi ducis *Roberti Wiscard*, qui paucis ante accessum *Willielmi victoris* in *Angliam* annis, relictâ (cujus erat) Normanniâ, Apuliam cum 15 tantum militibus fortunæ sociis ingressus est. Brevi autem in eâ Orbis parte tot tantaq; belli velut miracula ediderat: ut subjugatis Apulis, Calabris, Siculis, Afris, fusisq; tandem Papa, Venetis, ipsoq; *Alexio* imperatore, latissimas sibi ditiones erexit, mundiq; terror habitus est. Non igitur mirum si Dux ipse Normanicus, instructissimo exercitu, fluctuantem tum Angliam opprimeret; cum è subditis suis privatus hic quidem, mediocris parentelæ, & rerum angustiis laborans, in tantum Europæ Africæq; potentiam triumphavit. (*v. Mal. p.* 107.) Hoc autem nominis per invidiam ei à Saracenis inditum est, quorum lingua *Guiscard* ut me admonuit *Falcandus Siculus* (in Præfatione libri sui de rebus gest. in Siciliæ regno) *errorem*, & *per terras vagum* significat.

¶ *Wista.*] Saxon. pyrt, *Semehida*, seu *dimidium carucatus terræ*. Chron. MS. Monasterii de *Bello*. — *Octo virgæ unam hidam faciunt*; Wista *vero* 4 *virgatis constat.* Item infra: — In Petlea *est una* Wista *in Dominio, ista enim* 48 *acris constat.* Sed occurrit alibi *Wista* pro ipsa virgata: nam sic ibidem dividitur leuga per *Wistas*, quæ aliis in locis virgatæ vocantur. Addit præterea: — *Pretium maxime solenne unius* Wistæ *est* 3 *sol.* pyrte etiam Saxonis *prandium* significat, deducaturq; ad prædia eo sensu quo feopme pro *cœna*, ut supra videas in *Firma*. Luc. 14. 12. ðonne ðu dest pirte oððe feopme. *Cum tu prandium facias aut cœnam.*

¶ *Wita*, vel *Wyta.*] Sax. pite, i. *pœna, mulcta.* Saxones duo mulctarum genera statuere: *Weram*, & *Wytam*. *Wera* mortis reos & gravissimè peccantes liberabant: (ut in *Wera* diximus) sed hoc non sine facultatum dispendio. *Wyta* mediis & levioribus delictis statuta fuit; non certa, sed pro qualitate commissi, aliàs gravior, aliàs lenior: Salvo tamen semper contenemento delinquentis (ut lex loquitur in Mag. Char. cap. ...) hoc est æstimatione ejus, Anglicè **his countenance**. *Graviorem Wytam* Jurisconsultorum Schola finem vocant: quod vindictæ finem sic imponit, ut ne integras rapiat delinquentis facultates. *Wytam leniorem* amerciamentum dicunt, quod pietatis intuitu, & per misericordiam imponatur. *legg. Henr. pri.* cap. 13. —— *Ex his placitis quædam emendantur centum solidis; quædam* Wera, *quædam* Wyta: *quædam emendari non possunt.*

Anglo-Dani *Wytam* hanc vel *Lahslite* dixere, id est, *violatio legis*: vel ejus vice, hoc mulctæ genere usi sunt. *Ll. Hen.* pri. cap. citat. — *Si quis dei rectitudines per vim teneat, solvat* Lastlith *cum Dacis*; *plenam* wytam *cum Anglis.*

Ll. Aluredi MS. cap. 9. — *Si fœmina prægnans occidatur* &c. *sit semper* Wyta 60 *s. donec* angild *exurgat ad* 30 *s. postquam* angild *ad id surgit, postea sit* Wyta 120 *s.*

¶ *Wyta plena.*] Ll. *Canuti* MS. cap. 3. — *fractio pacis mediocris ecclesiæ*, 120 *solidis id est* Wita, *emendanda est.*

V. *Ll. Malcolm.* cap. 8. §§. 7, 8. Ubi inferiores Curiæ dimidium forisfacti, seu amerciamenti Curiæ superioris percipiebant.

Wyta aliquando cognitio, vel lex; unde pitegan pro *sapientibus*; & ni fallar *Wita* interdum pro *placitorum cognitione quæ ad* Wytam *pertinent.*

¶ *Witerden*, al. *Witereden*, Ingulp. *Winterden.*] Taxationis genus apud occidentales Saxones, publico regni consilio (si me

me rectè monet etymologia) constitutum: ƿıꞇe enim & ƿıꞇ an *sapientes* significant per translationem (ut in legibus Saxonicis passim videas) majores regni: ꞃæðan consilium. Ejusmodi hodiè *subsidium* vocamus. Chart. *Ethelwulfi* regis Catholica: apud *Malm.* de Gest. R. lib. 1. p. 41.——*Mansio* (scil. quævis Ecclesiæ assignata) *sit tuta & munita ab omnibus secularibus servitutibus, nec non regalibus tributis majoribus & minoribus, sive taxationibus quod nos dicimus* Witereden. Florileg. in An. 955. ait,——*tuta munerilus & libera ab omnibus*, &c. *& vocem scribit cum duplici* d. p. 307.

Sed *Witereden* Sax. ƿıꞇe-ꞃæðenne, idem est quod *Witæ* (hoc est mulctæ) *redditio*: sic enim ad *Inæ* Ll. cap. 71. Codex Reg. MS. Saxonicum exhibet Gıꝼ mon ꞅẏ ƿeꞃꞇıhꞇlam beꞇoᵹan &c. abıðe mon nuð ƿeꞃe ƿıꞇe ꞃæðenne ob ꝥ ꞅe ƿeꞃe ᵹeᵹolðen ꞅẏ, id est ——*Si quis sit de homicidio accusatus, & idem confiteatur ante jusjurandum, & prius abnegasset, expectetur de* Wite *redditione, donec ipsa* Wera *reddita sit.*

¶ *Witetheou.*] Sax. ƿıꞇeðeoꝑ; *libertate mulctatus*, theou enim *servum* significat. *Legg. Inæ* cap. 23.

¶ *Withernam.*] Breve regium quod Saxonicam antiquitatem ex voce loquitur.

¶ *Wittemon.*] Ll. Burgundion: Tit. 69. *de Wittemon* §. 1.—*Mulier quæ ad secundas nuptias traditur*, Wittemon *ejus à prioribus parentibus mariti vindicetur.* Et §. seq.—*Si verò tertium maritum accipere deliberat* Witemon *quod maritus dederit mulieri proficiat.* Item tit. 66. §§. 1. & 2. & in Additam. tit. 14. Saxon. ƿıꞇuma aliàs ꝼeoꞇoma & ꝼeoꞇuma, i. *dos*, ꝼeoꞇuman *dotis*, quod coram testibus Sax. ꝼeoꞇum vel ƿıꞇꞇum facta sit.

¶ *Wittescalchi.*] *Pueri vel ministri regii, qui judicia exequebantur, & jussi mulctas exigere.* Sic in L. Burgun. tit. 76. *De* Wittescalcis.——*Comitum nostrorum querela processit quod aliqui in populo nostro ejusmodi præsumptionibus abutantur, ut pueros nostros, qui judicia exequuntur quibusq; mulctam jubemus exigere, & cede conlidant, & sublata jussu comitum pignora, non dubitent violenter auferre.* Et mox §. 3.——*Mulieres quoq; si* Wettescalcos *nostros contempserint, ad solutionem mulctæ similiter tenebuntur.* Wite (ut in voce ostendimus) *mulcta* est. Scalc *servus, minister.* Italis *scalco.* Angli *Ballivos* vocamus.

¶ *Wladarius.*] *Statuta Poloniæ* p. 520. De inculpato villico per ipsius Dominum.—*Præterea cum dominus suum* Wladarium, *aut contra alium familiarem pro aliquibus rebus, aut injuriis, moverit quæstionem: tunc ipse* Wladarius, *aut familiaris, domino suo non deferendo juramentum, teneatur se cum sex testibus expurgare.* Videtur idem esse quod *Villicus*; nam titulus *Wladarius* refertur ad *Villicus.*

¶ *a Wonge.*] Sax. ƿonᵹ, *campus, arvum.* Vox feud. Tres acræ terræ jacentes in *lez wongs*, i. in *campis* opinor *seminalibus*, magis quàm pascuis.

¶ *Wones.*] Habitatores, à Ger. *Wonen*, i. *habitare*: unde *sinus maris* accolæ *Wigwones* dicti sunt, quod vide.

¶ *Woodgeldum, Woodgeld.*] Nummus forestariis solutus ob referendorum lignorum è forestis licentiam: quin & privilegium immunitatis ab hujusmodi solutione. Vide quid geldum hic prius.

¶ *Woodmoteis.*] Woodmote courte.

¶ *Woodwardus.*] Is cui sylvarum cura in Forestis demandata est, per stationis suæ limites: teneturq; ex Sacramento delicta illic omnia, quæ in Forestæ delicias, hoc est *vert* & *venison*, committuntur, proximis suis curiis promovere. Et ne ipse in suspicionem veniat arcum & calamos gestare in Foresta non licet: sed (ut rescripti utar verbo) *hachettum* tantummodo, i. *securim.* Sic term. Hill. an. 13. *Ed.* 3. *Ebor.* Rot. 106.

¶ *Worth.*] *Curtis sive habitatio.* Flores Hist. per Math. West. p. 321. n. 10.

¶ *Wulvesheved* contractius *Wulveshead.*] Capud Lupinum, nam *Wulfe* lupus *heved* Sax. Ƕeoꝼoð *capud.* Dictum de *utlagato*, hoc est *exlege*, qui è patrocinio legis ejectus est; de quo sic in legg. suis Divus *Edouardus* cap. juxta impressum Codicem 7. sed (quod sequimur,) MS. 8. *Si verò postea* (scilicet quod utlagavit eum Rex verbo oris sui ut in proximè præcedentibus habetur) *repertus fuerit & retineri possit; vivus regi reddetur, vel capud ejus, si se defenderit. Lupinum enim gerit capud* [à die utlagationis suæ] *quod Anglicè* **Wulvesheved** *dicitur. Et hæc est lex communis & generalis de omnibus utlagatis.* [] Desiderantur in impresso codice.

¶ *Wreccum, ci.*] *Res è naufragio adductæ in terram; id quod mare ejicit*, à Sax. ƿꞃæc, i. *detortum, abdicatum*; quod in exilium mittitur. *Lib. Ramesien.* Sect. 95. *Edouardus Confess.* Ringsted *cum libertate adjacente, & omni maris ejectu, quod* Wrec *dicitur, Ecclesiæ Ramesiensi largitus est.* Et ibidem in Chartâ *Willielmi* prim.——*Confirmo atq; Concedo* (inquit) Ringstede *cum omnibus ad se pertinentibus, & cum omne maris ejectu quod* Wrec *appellamus.* Hoc in Chartâ libertatum eidem Monasterio concessarum §. 97. *Seupwerp* (ab eodem Divo *Edwardo*) nuncupatur quasi **Sea-up-werp.** i. *ejectus maris*, **Sea** enim *mare* est, **up-werpen** *ejicere.* In alia itaq; chartâ *Willielmi* primi. §. 176.——*Sciatis* (inquit) *me concessisse* &c. *Tol* & *Team & latrocinium & jacturam maris apud* Ringsted *&* Brancastre. E quibus liquet, *Wrec* non esse tantummodo res naufragas, sed & aliud quicquid mare ejecerit, vel adigerit in terram: electrum gagatem, lapides pretiosos; piscesq; ipsos in littore destitutos. Quæ omnia cum jure naturali, inventori cederent, quod nullius sunt in bonis, jure tamen gentium Principi referuntur, ob dignitatis privilegium. Undè in Stat. *Prærogativæ Regis*, cap. 11. sic legitur.—*Rex habebit* Wreckum maris *per totum regnum, Balenas, & Sturgiones captas in mari, vel alibi infra regnum*

regnum exceptis quibusdam privilegiatis locis per regem. Nec novè certe hæc lex fuit, ut è prolatis Chartis partim videas; pleniùs verò apud *Bractonum* lib. 1. cap..... Et *Brittonum*..... E quorum etiam sententia, *Wreccum* maris, sub præscriptionis titulo nulli accrescat: & dubitationi hoc *Stanfordo* fuit; sed à nuperioribus in contrarium respondetur.

Justum autem & honestum Privilegium torsit ad injurias avaritia. Latum enim est de rebus nullius in bonis, sed rapiuntur una, quæ certissimos agnoscunt dominos. Atrox sane immanitas, quam *Ovidius* increpans, exclamat.

Naufragii tabulas certat habere meas.

Richardo igitur primo tum excussit misericordiam cum in sacra expeditione, classem suam regiam maximis ereptam periculis Messanæ denuo recepisset. Mali enim non ignarus, *Quietum* (inquit Hovendenus) *clamavit* (hoc est relaxavit) *in perpetuum* Wrec *per totam terram suam, citra mare & ultra: Statuens quod omnes naufragus, qui ad terram vivus perveniret, omnes res suas liberas & quietas habeat. Si autem in navi mortuus fuerit: filii, vel filiæ, fratres vel sorores ejus habeant res suas secundùm quod ostendere poterunt se esse propinquiores illius hæredes. Vel si defunctus nec filios nec filias, nec fratres, nec sorores habuerit, Rex catalla sua habeat.* Dat. per Chart. an. 2. regni sui mens. Octobr. apud *Messanam.* Hov. Part. poster. in Richar. pag. 678. l. 5.

Præbuit qualem non consecutus est gratiam princeps optimus. Facto enim mox gravissimo classis suæ naufragio, *Cypri* Imperator *Isakius*, fisco omnia inexorabilis deripuit: non impunè.

Et dilapsa etiam brevi res est apud Anglos in pristinum, nec restituta unquam hucusq; linivit tamen asperitatem lex *Westmonasteriensis prima*, cap. 5. Ubi sancitum est, ut *Wrecci* nomine nihil habeatur si vel homo vel canis, vel catus è naufragio vivus in terram evaserit. V.Con.Sicul. lib. 3. tit. 3.

Hæc de *Wrecco* privilegia à barbaris principibus videntur introduci (barbara scilicet à barbaris) nam in Romano jure nihil hujusmodi reperitur.

Vide sis Rot. Cart. 20 *H.* 3. m. 3. quid & quando sit *Wreccum.* Et Rot. Cart 4. *H.* 3. m. 6. Et Pat. 42 *H.* 3. in dorso. m. 1.

Quicquid conspicuum pulchrumq; ex equore toto est
Res fisci est ubicunq; notat: donabitur ergo
Ne pereat. Juven. Satyr. 4. pag. 31.

¶ *Wultava*, & *Wulitava.*] Addit. ad l. Frison. tit. 3. §. 16.—*Si ex percussione deformitas faciei illata fuerit quæ de 12 pedum longitudine possit agnosci, quod* Wulitivam *dicunt, ter quatuor sol. componat.* Et l. Sax. cap. 1. §. 5.—*Si eos fregerit vel* Wultavam *fecerit corpus, &c.* Sol. 240. culp: jud.

¶ *Wultworf.*] L. Baiwar. 10. tit. 7. cap. 5.—— *Si autem discriminalia ejecerit de capite* (Wultworf *dicunt*) *vel virgini libidinosè crines de capite extraxerit, cùm 12 sol. componat.* Lindenbrogius *Walaworf* legit & *Walam* capud interpretatur. Agnoscit etiam *Wult* Germanicè, *capitis tegmentum*, quod Nubiani errones aut Mahumetani utuntur significare. Et refert Sichardum *Watworft* edere à Germ. *Wat au wade* pro *vestimento* quod Angli etiam Weede dicimus. Omnia probè, nec à nostrâ sententiâ aliena: quæ *Wultworf* deduxerit, à Sax. pultne vel pulbop, *i. gloria, decus, ornamentum*; & *Worf* Sax. peopp, i. *jactura*; vel hinc *corona regia* & *honorum insignia* pulbopbeagan & pulbop-beah dicuntur.

¶ *Wurth.*] puprðe aðeppupðe *sacramenti dignus vel campos.* Can. 145. MS.

¶ X*Enia.*] Dicuntur munuscula; quæ à provincialibus rectoribus provinciarum offerebantur. *L. 6. D. de off. procons. &c.* vox in privilegiorum Chartis non insueta: ubi *quietos esse à Xeniis*, immunes notat ab hujusmodi muneribus aliisq; donis, Regi vel Reginæ præstandis, quando ipsi per prædia privilegiatorum transierint: ut in Chart. Domus *Simplingham.* Principibus enim olim fuit in more, à subditis vel invitis munera extorquere. Itaq; ab hoc jugo liberos fecit Ecclesiasticos *Æthelbaldus* Rex Merciorum an. 749. ut ab exemplari chartæ suæ cum apud *Ingulphum* Sax. tum *Will. Malmesberium* lib. de Gestis Reg. Anglor. p. 29. l. 42. his verbis habetur——*Concedo ut omnia Monasteria & Ecclesiæ regni mei à publicis vectigalibus operibus & oneribus absolvantur——nec munuscula præbeant Regi, vel principibus nisi voluntaria.*

Vide autem quo hæc postea pervenit consuetudo: Continuator *Math. Paris* de *Henr.* 3. initio an. 1251. pag. 780. *Et jam cum Abbatibus, Prioribus, Clericis & viris satis humilibus, hospitia quæsivit Rex* Henr. 1. *& prandia, moraturus & munera postulaturus. Nec jam civiles*

civiles habebantur hi, qui regi & regalibus, hospitia cum procurationibus splendidis exhibuissent, nisi muneribus nobilibus & magnis Regem ipsum, Reginam & Edwardum *& aulicos sigillatim respectos honorarent, imo nec erubuit ipsa non tanquam gratuita, sed quasi debita postulare. —— Nec appreciabant Aulici & Regales donativa nisi preciosa & sumptuosa : utpote palefridos desiderabiles, cuppas aureas vel argenteas, monilia cum gemmis prælectis & zonis Imperialibus, & consimilia. Et facta est curia Regalis Romanæ consimilis, in quæstu pro meritrice sedens, vel prostans veraciùs.* Hæc ille.

Novùm autem nihil sub sole : nam à Saturnalium fastu hæc emanasse videtur consuetudo. In illis enim solitum fuit, munera hospitibus mittere, quæ ideo à Græco (ξένος. i. hospes.) *Xenia* dicebantur. Similis etiam in Nataliciis: undè sic puer in *Pseudolo*, Act. 3. Scæn. 1. f. 527.

Nunc huic lenoni est hodie natalis dies :
Interminatus est à minimo ad maximum,
Si quis non hodie munus misisset sibi,
Eum cras cruciatu maximo perbitere.

Xenia etiam dabantur, nescio an dicam ad ingressum, vel ob ingressum Ecclesiarum; utrumq; hodie in usu, sed omnino vetuit pius Imper. *Carolus Mag.* Capitulat. lib. 1. cap. 146. —— *Ut nullus presbyter ad introitum Ecclesiæ* Xenia *donet.* Imo hodie pacta pretia solvuntur, *Xenia* arbitraria non admittuntur.

Xenia etiam à militiæ candidatis largiebantur, de quibus inter ritus militares dicemus. Vide *Apophereta.*

Dari etiam solebant *Xenia* & *Strenæ* pro Saturnalium more, ab ipsis Christianis in Calendis Januarii, quod ab *Antisiodorensi Concilio* an. 614. a. 45. Prælatis est prohibitum. Can. 1.—*Non licet Kalendis Januarii vecola aut cervolo facere, vel strenas diabolicas observare, sed in ipsa die sic omnia officia tribuantur sicut & reliquis diebus.* Pr. 580.

¶ Y*Ard land.*] Vide *Virgata terræ.*

¶ *Yburpananseca.*] Reg. Ma. lib. 4. cap. 16. §. 1.

¶ *Yeoman.*] Sax. ȝemanan, *consortium, tubernia*; ȝemane & ȝeman *communis*, vel potius à ȝeonȝa quod *juvenem* significat, iidemque sint qui in *Canuti* Ll. de Foresta *Juniores* appellantur, antiquis *pueri*, Germanis *Ambacti*, Gallis *Valeti*, quod V.

¶ *Yingeman.*] Ll. Hen. 1. cap. 16. *Danagildum* quod aliquando *Yingeman* dabatur, i. 12 *d.* de unaquaque hida per annum, si ad terminum non reddatur, *Wita* emendetur. *Yingeman* sic Cottonianus codex & noster, sed utriusque fidem suspectam habeo, ne mendosè fortè pro **Ynglishman**, vel **Englishman**, i. Anglico.

¶ *Yscius.*] Cod. MS. Rames. Sect. 144. de *edulio annuo* (quod *firmam* vocant) Cœnobitis illic præstando : —*In capite autem Quadragesimæ, octo fratribus* Yscios. Vide locum extensius datum superius in voce *Ferma.*

¶ Z*Abe.*] Lorica. Vide *Zavæ.*

¶ *Zabellum.*] Vide *Zibellum.*

¶ *Zuna.*] Longob. 1. tit. 18. l. 2.—— *Per singulas civitates mali homines,* Zanas, *id est adunationes contra judicem suum agentes faciunt.* Quidam Cod. *Zavas* habent, ut et *Papias*, qui interpretatur *Zavas*; i. *rutas.* Ut apud Arnold. Abb. in *continuatione Helmoldi*, l. 2. cap. 30. *Philippus Coloniensis* contracto exercitu, secundam expeditionem instauravit, habens in comitatu suo illos, quorum secta *Rote* dicitur. Gulielm. Neubrig. de reb. Anglic. lib. 2. cap. 27. —— *Stipendarias copias quas* Rutas *vocant.* lib. 5. cap. 15. —*Stipendariam militiam, quam* Rutas *vocant.* Hæc Lindenbrog.

¶ *Zanca*, *Zancha*, *Zanza*, & *Tzanga.*] Quod V. supra. Est autem Parthici seu barbarici calceamenti genus, quod postea in Imperium Orientale delatum fuit. Dictum fortè ab arcuata solea ejus instar quâ Poloni utuntur; nam arcus *Tzangros* vocant.

¶ *Zavæ.*] L. Wisigo. lib. 9. tit. 9.—*Sic quoque ut unusquisque de his quos secum in exercitum*

munitam &c. *habuerit* (p. 191. in med.) Gloſs: *Zaba*, lorica. Suidas Ζάβα, λορίκιον. At. lexic. ζάβαι, *arma bellica*, unde Τὸ ζαβαρεῖον *armamentarium*. Et ſic Suidas; Ζαβαρεῖον ἐν ᾧ αἱ ζάβαι, αἵ εἰσιν ὅπλα πολεμικὰ ἀπόκεινται, *Zabarium* eſt locus in quo *Zabæ* quæ ſunt arma bellica ſeponuntur. V. Lind. & ad.

¶ *Zelga.*] Chart. Alaman. Gold. num. 69. *Et in omni* Zelga *jornale unum arare*, & 3. *dies à ſecare* & 3. *à madere.*

¶ *Zibellus.*] Muſtelæ vel muris genus apud Tartaros, cujus adeo pretioſæ pelles ſunt, ut quandoque vix pro duobus millibus Bizantiorum (inquit *Paulus Venetus*) pro una tunica ſufficiant. De hoc *Alciatus* in emblema.

Sarmaticum murem vocitant plerique Zibellum,
Et celebris ſuavi eſt unguine muſcus Arabs.

Pelles autem quia nigreant: fæcialium ſchola colorem ipſum nigrum, *ſables*, acſi *Zibellum* dicunt.

¶ *Zibellinus.*] Adject. color, vel *pellis Zibellina.*

¶ *Zougenzuht.*] L. Baiwar. in Decret. Taſſilo. Ll. popula. §. 13.—— *Qui furtivum quod* Zougenzuht *dicitur ſuper furem comprobare nequiverit, furtivo componat more. Suht* (inquit *Lindenb.*) *ſcrutinium notat: quod* Zougen *non liquet*. Sed ibidem in prox. §. ſic legitur: —*Qui reſiſterit domum ſuam, quod* Salizuchen *dicunt* &c. *Suchen* hic idem fortè quod *Zougen* prius, quære. *Sale* autem Sax. *repagulum* vel *fuſtis.*

¶ *Zuche.*] *Stips ſiccus & aridus.*

Rex &c.—quia non eſt ad dampnum &c. ſi concedamus *Ricardo* de *Strelly* omnes Zucheos aridos, qui Anglicè vocantur *Stovene*, infra hayam noſtram de *Beskewode*, quæ eſt infra Foreſtam noſtram de *Shirewode* &c. *Pat.* 4 *E.* 3. *p.* 1. *m.* 42.

Placita Foreſtæ in Com. Nott. de an. 8 H. 3. inter irrot. Cart. Rot. 28. *Rex &c. Quia accepimus per Inquiſitionem, quod non eſt ad dampnum ſeu præjudicium noſtrum, aut aliorum, ſi concedimus dilecto valecto noſtro*, Ric. *de* Strelley, *omnes* Zucheos *aridos, qui Anglicè vocantur* Stovenes *infra hayam noſtram de* Beikewood, &c.

Pat. 22. E. 3. part. 3. m. 12.—*Rex conceſſit* Thomæ *de* Colvile *omnes* Zucheos *aridos, vocatos* Stubbes, *arborum ſucciſorum, in foreſtâ de* Galtres, *ibidem capiendos per viſum — cuſtodem Foreſtæ ultra* Trentam.

¶ *Zurba.*] *Ceſpes, terra avulſa.* Ll. Alaman. 84.——*Tollat de ipsâ terrâ quod Alamanni* Zurb *dicunt*. V. Curffodi L. Alaman. tit. 4. & huic adde.

¶ *Zygoſtates.*] *Libripens.* Qui per civitates conſtitutus erat ad controverſias de monetis ortas, dirimendas. *Julianus* ad *Mamertinum*, in L. 1. C. de *ponde. rate.* apud *Pancirol.* de *Magiſtra.* cap. 15.— *Quoties* (inquit) *de qualitate ſolidorum orta fuerit dubitatio: placet quem ſermo Græcus appellat* Zygoſtaten, *per ſingulas civitates conſtitutum, qui pro ſuâ fide atque induſtriâ neque fallat neque fallatur, contentionem dirimere.*

¶ *Zythus.*] Vinum noſtrum hordeaceum aliàs (*Bryton*) cujus meminit Diodor. Sicul. Biblioth. lib. 5. pag. 304.

Jamq; opus exegi, quod ſi juvenilibus olim
Floribus aggreſſum longæ per ſtamina vitæ
Perpetua coluiſſe manu mihi fata dediſſent,
Haud tamen expleſſem tanti moliminis orbem.
Laus tibi qui noſtros aluiſti huc uſq; labores,
Singula collaudent te pagina, linea, verbum.

FINIS.

m C

Col/comp. MMB

SPECIAL 89-B
FOLIO 1201

626

GETTY CENTER LIBRARY

